

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
VINUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

REGUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

IUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DERENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLIENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DEGURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SÆCULENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN OUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J. - P. MIGNE,

Bibliothecæ clerici universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. ANTEPARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT; GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIE GRÆCO-LATINA AB 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NEMPE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NEMPE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED, SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTE CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIEI, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CLIII.

IOANNES CANTACUZENUS IMP. CP.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J. - P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM. SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNUS 1373

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ

ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS

CANTACUZENI

OPERA OMNIA,

HISTORICA, THEOLOGICA, APOLOGETICA.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIOR.

VENEUNT 2 VOLUMINA 22 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1866

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV, ANNUS 1373.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CLIII CONTINENTUR.

JOANNES CANTACUZENUS IMP. CP.

Historiæ Byzantinæ libri IV. De rebus sua ætate gestis, inde a morte Michaelis Palæologi, anno 1320 extincti, usque ad annum circiter 1354. — Præmittuntur binæ epistolæ sub fictis Nili et Christoduli nominibus. Nilus Christodulum, hoc est Cantacuzenum, rogat ut quæ sua ætate acciderint velit consignare scripto, quod Cantacuzenus sub Christoduli nomine illi pollicetur. col. 17

NOTITIA

FABRIC. HARL., Biblioth. Gr. tom. VII, p. 787.

Joannes Cantacuzenus, Cantacuzeni Peloponneso præfecti et Theodoræ Palæologinæ, imperatoris Andronici Palæologi amitæ, filius (a), distinguendus 1) a Joanne Cantacuzeno, Manuelis Comneni progenero, qui adversus Servios et Hungaros fortiter pugnavit et in bello adversus Turcos circa ann. Chr. 1174, cecidit; 2) a Joanne Cantacuzeno Cæsare, quem oculis privavit Andronicus Comnenus, et 3) a Joanne Cantacuzeno, qui despotæ dignitate usus fuit sub Joanne Palæologo circa ann. Chr. 1356; ab his, inquam, distinguendus Joannes Cantacuzenus, imperator, litteris humanioribus perinde ac sacris egregie excultus (b) et prudentia in rebus gerendis, rei que militaris peritia et animi virtute conspicuus; hic sub Andronico Palæologo seniore præfectus sacri cubiculi, sive magni Papæ munere insignis (c), deinde donatus magni domestici dignitate ab Andronico Juniore imperatore, cui a teneris peramatus et familiaris atque adeo charus fuit, ut imperii collegam sibi asciscere cogitaverit, constanterque renuentem hoc ægre tulerit, et moriens ann. Chr. 1341 filiis suis impuberibus, Joanni, novem annos nato, Theodoro et Manuelli delegerit tutorem. Cantacuzenus, cum tutorio nomine imperium cœpisset administrare, intercedentibus variis cum Anna, quam viduam Andronicus reliquerat, dissensionibus, per calumnias insidiasque æmulorum compulsus est ad bellum, quod Didymotichi ann. 1342 appellatus et cum conjuge, Irene, a Lazaro, patriarcha Hierosol. coronatus imperator, adversus Annam filiumque ejus, Joannem, per quinquennium gessit. His, post captam 8 Jan. 1347 proditione CPolin, nihil mali intulit; sed iterum reconciliatus filiam suam Helenam Joanni, quod prius Anna, æmulis Cantacuzeni suffragata, ferre noluerat, desponsavit, atque iterum solemniter CPoli proclamatus 8 Febr. imperator, coronatusque in Blachernarum templo est a patriarcha CPol. Isidoro 13 Maii, consorte imperii ascito Joanne illo Palæologo, quindecim tum annos nato, ita tamen (d) ut junior seniori potiores deferret in omnibus, ac propter ætatem nondum firmatam, decem annos administratione cederet, quibus exactis, æquali auctoritate cum eo imperaret. Sed non diu post recrudescens dissidiis, res iterum devenit ad bellum, in quo superior Joannes CPolin cepit ann. 1355, Joan. Cantacuzenus cessit imperio, et non diu post in Manganorum monasterio monachi habitum et Joasaphi nomen induit, ut Irene, uxor, delituit in Marthæ monasterio, Eugenix appellacione ascita. Per longum tempus in monastico secessu ac quiete vixisse Cantacuzenum scribit Ducas (e), sed plane ætatem produxisse usque ad ann. Chr. 1414, 20 Nov. Lambecius ad Codinum, pag. 210, observat ex nota Demetrii cujusdam Leontarii, qui codici ms. Tacticor. Græcor. qui est in bibl. Barberina, adnotavit, filiam ejus, Lascarinam Leontariam, natam esse a. 6919 (Christi 1411), ἡμέρᾳ δευτέρᾳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αἰοῦρου βασιλέως τοῦ διὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντος Ἰωσήφ μοναχοῦ · die secunda post obitum incltyti imperatoris, qui in habitu monachali nomen Josephi suscepit. Sed tum centenario propior vel major etiam Cantacuzenus fuerit. Et addit ipse Lambecius, hoc forte rectius intelligi de Joanne Palæologo, Andronici Junioris filio, quem perinde, ut Cantacuzenum, et factum esse monachum et Josephi nomen post annos duos et dimidium imperii assumpsisse Codinus (f) scribit. Cantacuzenum porro, quem certe adhuc ann. Chr. 1375 superstitem fuisse Cangius observavit, non minus inter milites, ducesque bellicos et imperatores sub Cantacuzeni, quam inter monachos Joasaphi nomine omnibus sæculis celebrandum canit Simon, archiepiscopus Thebanus (g), hisce versibus :

Θυλλοῖτο νῦν δὲ τοῖς ἀπείροις τῶν χρόνων
Ὁ στρατιώτης, ὁ στρατηγὸς ὁ βρέμων
Καρτακουζηνὸς ὡς ἀναξ Ἰωάννης,
Σεπτοῖς τε συζῶν ἀγλοῖς Ἰωασάφ,
Τάξει πάσῃ γὰρ ἐξέλαμψεν ἐλλόρω.

(a) Vide, quæ de Cantacuzenorum stemmate Cangius in *Familiis Byz.*, p. 258 seq. De Cantacuzeno Gregoras, Ducas, Phranza, atque in primis Cantacuzenus ipse. (FABR.) De Cantacuzeno vide G. I. Vossium, *De Histor. Græcis*, lib. II, cap. 23, p. 254; Oudin *Comm. de script. eccl.*, t. III, p. 978, et alios quos laudant Fabric., ipse mox in Nota c, *Hamburger Z. N.*, IV, p. 609 seq.; et Saxius, in *Onom.*, II, p. 375. (HARL.)

(b) Boivinus ad Niceph. Gregoram, 797.

(c) Cangius, *Famil. Byz.*, p. 260; Hanckius, *De Scriptoribus Byz.*, lib. II, c. 36; Henr. Warthoni

Appendix ad Cavei *Historiam litterariam scriptorum eccles.* ad a. C. 1342; Jacobus Pontanus in Cantacuzeni Vita, historiæ ejus præmissa.

(d) Cantacuzenus, lib. III, cap. ult.

(e) Ducas, *Hist. Byz.*, cap. II.

(f) Codinus, *Orig. CPol.*, p. 82.

(g) Apud Allatium, de Simeonibus, p. 203. (FABR.) Simeonis illius carmina XIV, ad Cantacuzenum, quorum quinque postrema attulit Fabricius, sunt in cod. Veneto 151 de quo paulo post erit sermo. (HARL.)

Exstant ejus *Historiæ Byz.*, libr. iv, de rebus sua ætate gestis a morte usque Michaelis Palæologi, 15 Octob., ann. Chr. 1320. extincti, usque ad Philotheum, patriarcham CPol. anno circiter 1354 constitutum a Joanne Palæologo, Andronici Junioris filio. Argumentum operis ipse exponit his verbis, lib. iv, cap. ult., p. 910: "Α μὲν οὖν συμβέβηκε Ῥωμαίους ἐφ' ἡμῶν ἐν τε τοῖς ἄνω χρόνοις, ἤνικα τῶν βασιλείων Ἀνδρονίκων ὁ πρὸς ἀλλήλους ἐκινήθη πόλεμος, καὶ ὕστερον ὁ μετὰ τῆς βασιλείδος Ἄννης καὶ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως ἀνεβρίπισθη, καὶ τὰ τελευταία δὴ ταῦτα, ὅσα βασιλεὺς ὁ νέος Ἰωάννης πρὸς τε τὸν γυναικὸς ἀδελφὸν Μαρθαῖον διηγάθη, καὶ βασιλέα τὸν κτῆσάτην, τοιαῦτά ἐστίν. Quæ igitur a Romanis nostro ævo a pluribus retro annis gesta sunt, quando inter Andronicos (avum ac nepotem) bellum viguit, et postea inter imperatricem, Annam (viduam relictam ab Andronico Palæologo Juniore) et Jo. Cantacuzenum accensum est; et postremo, quæ juniore imperatore Joanne (filio Andronici nepotis), ab uxoris (Helenæ, Jo. Cantacuzeni filiiæ) fratre (Matthæo Cantacuzeno) et socero (Joanne Cantacuzeno) dissidente, contigerunt, hæc sunt. Præmissæ sunt operi binæ epistolæ sub fictis Nili (h) et Christoduli nominibus. Nilus Christodulum, hoc est, Cantacuzenum, rogat, ut, quæ sua ætate (i) imperatoribus Byzantinis acciderint, velit consignare scripto, quod Cantacuzenus sub Christoduli nomine illi pollicetur, laudatque eum, quod a se potissimum hoc requirat, quo nemo melius id præstare valeat, et deinde subdit imperatorum CPol. geneologiam ab Alexio Angelo usque ad Michaellem Palæologum, ann. Chr. 1320 extinctum.

Reprehenditur Cantacuzenus (j), quod paulo fusior sit in narrandis rebus suis et in laudando se modum excedere, vicissim ea quæ gloriæ et famæ officiebant, silentio præterisse videatur. Neque tamen ideo fidem ei temere detraxerim in iis omnibus, ubi aliter quædam narrat Gregoras, Ducas, Phranzes, quibus universis, etiam ipso Gregora, est plerumque accuratior, ne de stylo dicam, cujus dignitatem et elegantiam omnes prædicant. Palamæ nimium favisse arguit Allatius, II, 17, 2, *De consensu utriusque Ecclesiæ*, pag. 850. *Et mentitur palam Cantacuzenus, qui narrat, Barlaamum veniam ob stulte dicta petisse — tacens contra Palamam pænas, a synodo constitutas, ne etiam ipse in posterum aliquid de dogmate pertractaret. Sed Cantacuzenus, dummodo suum tueatur Palamam, omnia invertit (k).* Quidquid vero sit de Palama, saltem imperium neque per injuriam rapuisse, neque per tyrannidem administrasse videtur, qui oblatum pridem ab Andronico Juniore accipere tam constanter recusavit, et tot testatissima alias dedit moderationis æquitatisque suæ specimina: potius credibile est, quæcunque graviora fecit, fecisse coactum æmulorum injuriis Annæque.

Opus Cantacuzeni e codice ms. Bavaricæ (l) bibliothecæ descripsit vertitque Jacobus Pontanus S. I. cujus versio Latina cum ipsis argumentis librorum capitumque et notis in totum opus atque explanatione dignitatum aule et Ecclesiæ CPol. nec minus adjunctis Adnotationibus historicis Jacobi Gretseri, S. I. prodiit Ingolstadii 1603, fol. Deinde Græca ex codice ms. bibliothecæ Petri Segnerii, Francæ cancellarii, adjuncta sunt in splendida editione regia Græco-Latina, Paris. 1645 fol., tribus voluminibus, quorum primo Vita auctoris, explanatio dignitatum et duo priores libri, secundo tertius, et tertio quartus, Gretserique ac Pontani notæ una cum duplici indice comprehenduntur. (FABR.) Rec. in corp. Script. Byzant. Venet. 1729. (HARL.)

Alia Cantacuzeni scripta.

Apologia IV, sive assertio pro Christiana religione adversus Muhamedanos (m), et *IV, λόγοι* sive libri adversus Mahometis errores, quibus varia Alcorani capita confutantur. Hoc opus Cantacuzenus in monasterio scripsit in gratiam amici sui, Achæmenidis, qui e Mahomedano Christianus monasticæ vitæ et ipse nomen dedit et Meletius dictus est. Eum Muselmanus, Sampsates Isphachanes, Persa, litteris scriptis ad deserendam Christianam fidem sollicitaverat, quas confutaturus Cantacuzenus non satis fuit

(h) Confer Jac. Pontani Præf. ad Cantacuzenum, et Allatium, *De Nili*, p. 85 nostræ editionis, qui observat, inde factum esse, ut a quibusdam Nilus, historicus, pro Cantacuzeno, et pro Cantacuzeni, Nili historia celebretur.

(i) Interpres Pontanus, p. 3, habet: *Quæ superiore et hac nostra ætate.* Sed in Græco tantum est ἂ τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων συνέβησαν ἐφ' ἡμῶν. Nihil certe scribit Cantacuzenus, quod ætatem ipsius antecedit. Itaque et p. 910 idem Pontanus male: *Quæ nostro ævo a pluribus retro annis sunt gesta.*

(j) Vide judicium de Cantacuzeno, apud Vossium, Bonam, Haenckium, Thomam Pope Blount, etc. [et supra, de variis monumentis, cum Nicephoro Gregora edendis et editis, n. 7, (HARL.)

(k) Conf. intra, vol. X, p. 468. (HARL.)

(l) In catal. codd. Gr. Bavar., p. 72, numeratur cod.

184 hujus sententiæ: Christoduli (hoc est Joannis Cantacuzeni) historiarum libri quatuor de bellis et controversiis Andronici avi et nepotis. Præterea exstat ejus historia in cod. Coisliliano 144, atque Montlaucou, in *Bibl. Coisl.*, p. 210: *Præf.*, inquit, *epistola Nili Christodulo; nomina fictitia sunt, et epistolæ i. suis Cantacuzeni esse putantur: — Christodulus Nilo.* — *Initium historiæ — continuo et sine titulo post epistolam ponitur. — In fine quædam alio ordine locantur in ms., etc.* — Tum in bibl. Mutinensi ducati, teste Montlauc., in *Diario ital.*, p. 54. — Florentie in bibl. Laurent. Medic. cod. 9, plut. 9, præmissæ sunt binæ epp. sub fictis Nili et Christoduli nominibus: de illo cod. et discrimine ab edit. Veneta fusius disserit Bandin. in *Cat. codd. Gr. Laur.*, vol. 1, p. 405 sq. (HARL.)

(m) Primam apologiam ait se scribere Cantacuzenus a. post Christi σταύρωσιν 1360.

r. spondere ad objectiones; sed plurima etiam addidit ad fidem religioni nostræ faciendam, et Mahomedis e plodenda commenta. Duos hujus operis codices græcos mss., quorum alterum Emmanuel Zycandyla exarasse se subscriptione fuit testatus, Theodorus Bibliander communicavit cum Rudolpho Gualthero, Tigurino, qui illud Latine vertit ediditque cum Alcorani versione et aliis Muhammedis sectæ oppositis scriptis, Basil. 1543 fol., et Græca ad calcem voluminis subjunxit (n). Notat Gualtherus, multos Judæorum errores, quos nempe cum Mahometanis communes habent, simul a Cantacuzeno r. feli: unde suspiceris, libros Cantacuzeni *Adversus Judæos*, Simlero memoratos, ab his non diversos esse. Certe editi hactenus alii nulli sunt. Sed tamen novem Sermones Christoduli, monachi, adversus Judæos memorat Labbeus, *Bibl. nova mss.*, p. 1354 (o). Alia quoque ejus monumenta inedita adhuc servantur in bibliothecis, ut Responsio duplex ad Prochorum Cydonium de lumine in monte Thaborio et de essentia atque operatione divina, in bibl. Vaticana (p), et regis Galliæ cod. 1999, ex quo locum produxit Boivinus in *Ælogiis*, præmissis Nicephori Gregoræ Historiæ, et Allatii de Simeonibus, pag. 87 seq. (Fabr.) Secundum Catal. codd. Paris. bibl. publ. In cod. 1240, n. 1, Prochori Cydonii Disputatio de lumine Thaborio, adversus Palamitas, cujus Disputationis summam hanc esse auctor Catalogi II, pag. 262, scripsit: « Proœmium breve, testimonia undecim a Prochoro adversus Palamitas allata. » — N. 2. Joasaphi, sive Cantacuzeni, adversus Prochorum antirrheticæ Disputationes duæ, ubi brevis Narratio de origine et progressu totius controversiæ, adversarii proœmia duo illorumque refutatio, singulorum capitum examen, testimoniorum explicatio ex aliis Patrum testimoniis. Præfixum est argumentum historicum. Res autem (ut verbis utar confectoris catalogi) sic fere narratur. Anno Chr. 1369. Byzantium ex Italia venit vir eruditus, Paulus nomine, qui se patriarcham CPolitanum nuncupabat, a pontifice Rom. Urbano V, ad Joannem Palæologum legatus. Paulus iste cum multa a Barlaamitis et Acindynianis CPolitane Ecclesiæ crimina obijci audisset, cupiebat admodum scire, an vera essent, quæ obijcerentur. Id cum rescivisset Cantacuzenus, eum accessivit et, cum ipso bis terque in palatio colloctus, ostendit eos qui a Barlaamo starent, male sentire, Ecclesiam autem CPolitanam recta et Storum Patrum dictis consentanea sapere. » Addit vero auctor Catal. monendos esse lectores, non esse ex omni parte veram hanc narrationem, et denique ablegat eos ad epistolam Pauli, legati ad pontificem Rom. Urbanum, scriptam ea de re, et a Petro Arcudio editam. — In cod. 1241, n. 1, et cod. 1247, n. 5, J. Cantacuz. Antirrhetica ad loca Patrum, a Prochoro Cydonio allata, de lumine in monte Thaborio et de operatione divina. (N. 2.) Ejusdem ad Paulum, e Latinis patriarch., epistola, qua Barlaami et Acindyni blasphemiam everit; cod. est manu Manuclis Zycandylæ, ann. 1370, exaratus. — In cod. 1242, n. 1, J. Cantacuz. Antirrhetica adversus Isaacum Argyrum, monachum, qui Barlaami et Acindyni de lumine Thaborio sententiam acerrime defendebat. Præmittitur Præfatio, qua res, in

(n) Versio Latina Gualteri, sed sine textu Græco, in persimili scriptorum sylloge iterum edita est Basil. 1550 fol. (HARL.)

(o) Libros *Adversus Judæos* a libris *Adversus Muhamedanos* omnino esse diversos, patet ex codd. Veneto Marc. CLI atque Parisin., in Veneto enim sunt Christoduli, monachi, s. Jo. Cantacuzeni Opera, n. 1) apologiæ IV pro Christiana religione adversus Muhamedanos; 2) libri IV, s. sermones adversus Mahomedis errores; subsequuntur carmina XIV Simonis Thebani supra memorata. 3) Sermones novem contra Judæos, quorum sermonum initia posuit auctor Catal. codd. Gr. Ven., p. 85. — Duo priora opera exstant quoque *ibid.* in cod. 577. V. Cat. cit. p. 304. — In codd. Paris. bibl. publ. secundum catal. codd. Par., vol. II, exstant in 1242, n. 5, Jo. Cantacuz. Apologiæ quatuor pro Christiana religione adversus Muhamedanos in gratiam Meletii scriptæ; n. 4) Ejusd. libri quatuor adversus Muhammedis errores; n. 5) ejusd. libri novem adversus Judæos: in cod. 1243, n. 1) Cantacuz. in Judæos libri ix, 2) Apologiæ IV, etc., subsequitur argumentum operis, sive præfatio, cui subjuncta est epistola Musulmani Sampsatiini, Spachani Persæ, ad Meletium monachum; n. 5) Ejusd. adversus Mahometanos orationes quatuor. Præfixus index capitum Alcorani, quæ hisce orationibus refeliuntur. — In cod. 1275, n. 1) Joan. Cantac., adversus Judæos libri novem, in dialogi modum conscripti. — In ap. pendice in cod. 1275 adversus Muhammedis errores libri iv, in linguam Græcam vulgarem a Meletio Syrico, rogatu Jo. Basilii, Moldaviæ principis, ann. Chr. 1653, conversi.

— In cod. Bavarico 189, Jo. Cantacuz. *Defensiones* contra Mahomet lib. III, in tertio multæ sunt lacunæ. (Catal. codd. Gr. p. 73.) — Vindobonæ, in cod. Casaræo 50, Jo. Cantacuz. Apologiæ quatuor pro religione Christiana adversus Muhamedanos, et quatuor *Λόγοι*, sive orationes, adversus Mahomedis errores, Kollarius in Supplem. ad Lambecii comment., p. 253 sqq., multus de illo codice, scripto ann. 1380 arbitratur, eum exaratum esse aut adhuc vivente Cantacuzeno, aut non multo ante illius mortem, et ex probæ quidem notæ exemplari descriptum. Quod vero interdum lectio codicis plenioris differt ab edito opere, Kollarius potiora discrimina indicavit. — Eadem apologiæ IV et quatuor orati. sunt in cod. 51 Casaræo, ex superiore cod. probabiliter descripto. V. Kollar. I. c., p. 256 sq., et p. 237; de cod. 52 scripto manu Michaelis Byzantii, Bukureshti, ann. 1700, in quo sunt eadem Apologiæ atque Orationes, in Græcum vulgarem sermonem conversæ a Meletio Zyrigo. Atque ad cognoscendam commutationem, quam lingua vulgaris Græca decursu trecentorum et amplius annorum sit perpessa, Kollarius subjecit initium versionis sæculi XIV, et initium illius ann. 1700. Insuper copiose agit de Joanne Basilio, Moldaviæ principe, atque de Meletio Zyrigo vel Syrigo nec non de Mich. Byzantio, etc. — Venetiis in cod. Bibl. Grimani Joan. Cantacuz. contra Muhamedanum, teste Mantfaucon in *Diario itai.*, p. 40. (HARL.)

(p) Vide Allatium, *De Nilis*, p. 64, edit. a me curate.

Barlaami causa variis temporibus gestæ, exponuntur. — (N. 2.) Ejusd. colloquium cum Paulo, legato. Auctor ibi totus in eo est, ut Palamæ de divina natura Dei que operationibus sententiam variis Patrum testimoniis astruat. — In cod. 1247, n. 4, J. Cantac. Responso ad dicta Prochori de essentia et operatione divina. — (N. 6) Ejusd. ad Isaacum Argyrum liber *De operationibus Spiritus sancti*. — In codd. 1244 et 1246 sunt Philothei et Joannis Cyparissotæ scripta, ad eandem controversiam spectantia; add. not. sequentem. (HARL.)

Adversus Isaacum Argyrum, et de dogmate Barlaami et Acindyni *adversus Paulum*, e Latinis patriarcham CPol. Utrumque scriptum in bibl. Cæsarea et regis Galliæ. Vide Lambecium, V, pag. 206 (q), et Labbeum, p. 86, *Bibl. novæ mss.*

Epistolæ sex ad eundem Paulum cum duabus Pauli responsoriis, in bibl. regis Galliæ et Oxoniensi Bodleiana, n. 197.

Edictum pro tomo Synodico, ann. Chr. 1347, factæ excommunicationis Joannis Calecæ, patriarchæ CPol. Barlaamo et Acindyno faventis, una cum tomo ipso, in bibl. Cæsarea. Vide Lambecium VI, p. 29 [part. 1, cod. 6, n. 13, p. 63 sqq., et Kollar. et hujus not. pag. 65 sq.]

Paraphrasis Ethicorum Aristotelis, Simlero memorata et Labbeo, pag. 113 seq. *Bibl. novæ mss.* (FABR.) Cons. supra, vol. III, pag. 265 et 264 Bandin. de cod. Laurent. Med. 3, plut. 80; in Cat. codd. Gr. III, pag. 173 sq. et Montfaucon, *Palæogr. Græc.* lib. 1, pag. 71. (HARL.)

(q) De codd. Paris. paulo ante egimus. In cod. Cæsareo 266, n. 18 et 19, apud Lambec. V. p. 427, Kollar. sunt tantum excerpta ex Jo. Cantac. eapp. contra Paulum et contra monachum, Isaac. Argyrum. Florentiæ in cod. Laurent. Medic. 16, plut. 5, sunt: J. Cantac. 1) Liber contra Palamam, in quinque sectiones divisus; 2) Sermo de discrimine divinæ naturæ et operationis, in tres sectiones distributus; 3) Octo hymni in Verbum Dei, a Fabricio omissi. De singulis uberius exposuit Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 38-40. — In cod. 8 maximæ molis, plut. 8, continentur Joan. Cantacuz. scripta contra Palamam, Barlaam et Acindynum, una cum omnibus iis, quæ hac super re gesta sunt. Præcedit omnibus Proœmium, quod, cum fere totum sit historicum, Bandinius, tom. I, Cat. codd., pag. 342, 349, de illo codice admodum copiosus, integrum formulis typographicis describendum curavit. Proœmium excipit Τόμος editus a patriarcha, Joanne, et a synodo adversus Barlaami falsam opinionem, atque Bandin. l. c. typis exprimi fecit nomina episcoporum et metropolitanarum, qui subscripserunt. In nota autem observat, synodum CPolitanam, habitam pro astruendo errore Gregorii Palamæ, damnandisque Barlaamo et Acindyno, ann. Chr. 1350, sub Jo. Cantacuz. et Palæologo imp. Orientis, legi tom. XV Concilior. ed. Venetæ; eam vero posse amplissimo integro volumine optimi hujus codicis ope locupletari; item Jo. Cantacuz., in *Hist. Byz.*, lib. IV, cap. 23, referre, tres diversas synodos contra Barlaamum et Acindynum, eorumque sectatores CPoli fuisse habitas, totidemque tomos condemnationis contra eosdem editos. — N. 3, sunt Christoduli, h. e. Jo. Cantacuz. Sermones antirrhethici octavi, in plura capita divisi, eos, qui Ecclesiam Dei, unaque patriarch. Philotheum et Pala-

mam, cum ipsis autem etiam tomum, a synodo contra Barlaami et Acindyni hæresin concinnatum, impugnant, reſellentes, singulis adversariorum capitibus expositis, suaque iis statim confutatione subjecta. — N. 13, sequitur liber tertius, Sermones itidem octo, in capita distributos, contra Palamam complectens. — N. 23, sequitur liber quartus, in quo Sermones tres, capitibus pluribus distincti, contra Palamæ sectatores. Bandinius, singulis sermonibus, pluribusque illorum capitibus expositis, in fine p. 347 sq., nomina auctorum, quorum enarrationes passim afferuntur, eruit, et ordine alphabetico digessit, singulorum etiam operibus iisdem prorsus verbis, quibus in codice adnotantur, breviter subjectis. Denique, p. 349, lambicum Carmen in laudem Jo. Cantacuz. ab eodem codicis scriptore exaratum, quo totum clauditur opus, Græce cum versione Latina publicavit. — In cod. Cæsareo 266, n. 15, est tomos condemnationis sectatorum Barlaami Calabri et Georgii Acindyni a synodo CPolitana compositus et editus ann. Chr. 1351, m. Aug. cui subscripserunt Jo. Cantacuzenus et Jo. Palæologus imp. cum multis metropolitans præcipuisque ministris ecclesiæ CPolit. S. Sophiæ: quorum nomina in ampla illius codicis descriptione typis repeti fecit Lamb. comm. V, p. 420 sqq. add. eundem in vol. VI, part. 1, cod. 6, n. 11, 12, 14, 15, pag. 58 sqq. — Jo. Cantacuz. subscripsit quoque tomo synodico contra Barlaami et Acindyni errorem, in synodo acta ann. Chr. 1351, teste Montfaucon, in *Bibl. Coisl. n.*, p. 173, de cod. Coisl. 100. — Præfatio ad Jo. Cantacuzeni magnum Opus contra Palamam, Barlaamum et Acindynum, una cum synodis, adversus has hæreses celebratis, exstat in Angeli Bandini *Græcæ Ecclesiæ monumentis*, Florent., 1762, 8, vol. II. (HARL.)

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ'.

—
JOANNIS CANTACUZENI
HISTORIARUM LIBRI IV.
—

LECTORI CANDIDO.

Secundus et quadragesimus annus hic agitur, postquam Jacobus Pontanus Societatis Jesu Joannem Cantacuzenum Orientis imperatorem e palliato togatum fecit : de Græco, inquam, in Latinum eleganter convertit : togæque ejus notas pereruditas veluti purpuram intexuit, ne scilicet terræ Græciæ princeps in publicum sine purpura prodiret. Itaque longe optimum historicum, et veteribus rerum scriptoribus sine dubio comparandum, qua docti, qua indocti manibus versabant. Hi propter rerum gestarum memoriam auctorem laudabant et probabant : illi rerum divinarum atque humanarum scientiam in principe suspiciebant : civilem animum, prudentiam domi militiaeque, fortitudinem in rebus hostilibus : animi magnitudinem in perferendis injuriis, quas intulerant modestiæ nescii, et pudori ignari homines, quosque ex pene servis liberos fecerat, et ex infimis hominum, summos. Denique in imperatore clementiam erga hostes, dignos profecto qui hostilia paterentur, funditusque tollerentur. Postremo abdicationem imperii, despectionemque summæ rei demirabantur, cujus causa plerique jura divina humanaque violant, et secessum in monasterium, quo solitarius separatusque ex hominum frequentia puriorem et sanctiorem vitam viveret. Hi, inquam, id est, Græcæ linguæ nescii, non aliter quam Latine loquentem vellent : illi, id est, callentes utriusque linguæ diutius ferre non poterant, ut Græcus auctor aliter, quam Græce loqueretur. Quod cum intelligeret illustrissimus vir D. de Noyers regi ab intimis consiliis et secretis, cujus curæ ædificia regia, artes, ipsaque typographia regia permissa sunt, pro singulari humanitate sua, proque innato non vulgari erga litteras affectu, quarum propagationem ad summam rempublicam pertinere probe scit, statim optimum factum videri sibi significavit, ut δὲ γλωττο; ederetur auctor luce dignissimus, quo utrosque voti compotes faceret : utque ipse Cantacuzenus cum tineis et blattis pugnare desineret, qui tot pugnas pugnasset, totque hominum strages priusquam e virorum numero eximeretur, edidisset : quo facto egregio nemo sane sapiens ibit inficias, illustrissimum virum optime de litteris esse promeritum, eoque nomine unicam ei gratias agendas. Quin imo, si quid manes sentiunt, id ipsi Cantacuzeno acceptissimum fore credibile est, quod Latine linguæ et Græcæ quodam consortio quasi quodammodo inter veterem novamque Romam bene convenire videatur, quod ille vivus percuperat. Hoc igitur frui, lector, et beneficium agnosce viri, quo nemo ad bonas artes promovendas, et eximios ab arte viros juvandos propensior existit, si non ingratus atque ab omni humanitate alienus es. Quod si te hic æquum præbueris, primo quoque tempore omnes historiæ Byzantinæ scriptores tam editos, quam manu exaratos typis regiis edendos ejusdem illustrissimi viri ductu, et regis Christianissimi auspiciis prolaturi sumus : de cujus rei utilitate plerique omnes consentiunt. Vos qui litteras amatis, sate, et consilio juvate. Fama, virtus, et recti

amor eum deseruere, qui litteras non amat, aut eas incultas deserit: et penitus inglorius, vel iudicio suo nec memoria, neque litteris dignum quidquam gessit, sed quod æterno silentio magis obruendum sit, quam litterarum monumentis mandandum. Vale.

J. PONTANI S. J.

AD CANDIDUM ET ERUDITUM LECTOREM PRÆFATIO.

Interpretandi laus, occasio suscepti laboris, auctor, æconomia, tempus, locus, præconium Historiæ propositæ: et tandem quid a nobis præstitum sit.

Qui de Græcis in Latinum convertere aggrediuntur, et bonos scriptores veluti immortales peregrinos, atque ab exteris regionibus ad se ventitantes, hospitio humaniter ac benigne accipiunt, eosque patriæ suæ linguam, mores et instituta docere conantur, quo (contra quam olim civili Romanorum jure permittebatur, per quod duarum civitatum civis esse nemo poterat) in posterum non minus inter Latinos, quam inter Græcos profiteri queant, næ illi munus sane pulchrum, utilitatis, jucunditatisque plenum, addo etiam, nisi in eo exercitationem jam ceperint, impeditum, ac laboriosum aggrediuntur. Quid enim, amabo, cum universo genere litterarum, tum duabus hisce linguis, Græca scilicet, ac Latina, quibus divinæ, humanæque artes, et scientiæ omnes continentur, præclarior? quid elegantior? quarum in utraque versantur, qui de altera in alteram bona scripta transferre, et de doctrinarum candidatis, perque illos de hominum genere quam optime mereri (quod ipsum est in primis laudabile) annuntiantur. Et cum etiamnum haud pauca in Græcis codicibus, per illustriores præpotentium, ac principum viro- rum, et rerum publicarum bibliothecas abdita, et inclusa lateant, quibus in apertum proditis crescere, ac propagari possit in omnem partem nostra eruditio, eorum studia, qui id præstant, fructum ferre permagnum quis inficiabitur? Sed quanquam labor is adhuc tyronibus, paucorumque stipendiorum militibus operosior accidit propterea, quod permulta vitia, et peccata occurrunt, quæ vitare difficile est (cujus rei non leve argumentum, quod cum interpretes pene innumerabiles, excellentes tamen, atque perfectos admodum raros nominare possumus), nihilominus in ista quantacunque interpretandi defatigatione, ac molestia, suavitate quadam perfunditur, expleturque animus, cum sibi in sinu quodammodo nasci thesaurum videt, unde bonarum litterarum ditior evadat: quæque hactenus tot hominum, etiam eruditorum, millia ignorarunt, multoque diutius, ac perpetuo forsitan ignorassent, ea princeps cognoscit, et sollicitudines, operam, atque conatus suos spe et fiducia gratæ posteritatis consolatur.

A Cæterum cum in hoc quoque tam præstanti munere elaborandi, et aliquod operæ pretium faciendi voluntas non mediocris jam pridem mihi haud defuerit, nihilominus ejus difficultates cogitatione complectentem, non quidem pudor subrusticus, sed metus quidam, ut arbitror, ingenuus semper absterruit. Et nescio quomodo hæret in medullis, nec oblivisci queo, quod apud scriptorem persipientem legere memini: præstare timere, quam audere in litteris. Accessit ad me retardandum, quod qui primorum primi, signiferique, atque adeo, qui interpretem familiam ducere existimantur, vel in uno libro convertendo creberrime hallucinati, atque a lineis, quod dicitur, excidisse, diligentiorum animadversione deprehensi sunt.

B Quænam ergo mihi semidocto fama speranda fuit? Verumenimvero, cunctantem, ac præpudantem sapientium virorum auctoritas commovit, ipsaque ratio confirmavit, ut aliquando in isthanc palastram descenderem: siquidem, juxta vulgatum, nemo nascitur artifex: et ars nulla est, in qua non peccando discatur: quodque nobis pueris quondam præceptores in ludo ingerebant. Qui nunquam male, nunquam bene. Factum igitur, ut cum serenissimus Boiorum princeps Maximilianus societatis nostræ domesticis potestatem liberaliter, atque ultro concessisset, e voluminibus Græcis calamo exaratis (quorum habet in bibliotheca sua nobilissima lectissimam copiam) depromendi, et ad communem usum, emolumentumque, ejus incenso tenetur desiderio, interpretandi quæ placuisset, ego in hunc non Christodulum utique, sed in ipsissimum Joannem Cantacuzenum incidere: quo ad gustum, sententiamque meam nihil accommodatius, nihil ad prima militiæ hujus tentanda pericula, propter facilitatem quamdam ejus in scribendo opportunius nancisci potuissem.

Sic omnino est, ut dixi, in Joannem Cantacuzenum incidi: qui quidem quo commodius hujus libri sui occasionem, causasque afferret, et personam suam celaret (quod tamen haud satis caute fecit, ut mox docebo) fingit a quodam Nilo familiari se ad scriptionem per litteras sollicitari, ac sibi vocabulum Christoduli imponit. Idoneum profecto, nempe a statu, et conditione vitæ, quam hæc scribens agebat: agebat autem monasticam, et Christo serviens, merito ejus servum se appel-

lavit. Occultare porro, et tegere personam suam A ideo voluit, idque prudenter, quod de rebus cum alienis, tum suis historiam compositorum erat, et narraturus plurima, quibus audiendis aures quibusdam dolerent, ut antea videndis oculi doluerant. Est vero tam infrequens Græcis hoc nomen, Christodulus, ut vel hinc isto loco fictitium, ac supposititium appareat. Cumque per id tempus in monasterio pro Joanne etiam Joasaphus mutato nomine diceretur, sicut non antiquum, et proprium, ita nec novum istud, et assumptitium, Joasaphus inquam, ad libri auctorem indicandum usurpare decuit: ne monachus inanem aucupari gloriam, et qui Deo militatum venerat, iterum se negotiis implicare sæcularibus videretur. Atque ita codex Græcus ἀνεπίγραφος est, sine titulo prorsus. Deinde ex ipsa Nili epistola Cantacuzenum hujus historiæ parentem, et conditorem esse perspicuum fit. Illa enim verba, Καὶ ὅτε γὰρ τὰ κοινὰ διετέλεις πράττων, σωτηρία τοῖς πράγμασιν ἦσθα· καὶ νῦν σουτοῦ γεγονώς, ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης παράδειγμα τὸν βίον κατέστησας τὸν σουτοῦ· Tu enim et quandiu gessisti rempublicam, salus imperii fuisti: et hodie, postquam defunctus honore, tui ipsius esse instituisti, vitam moresque tuos veritatis ac justitiæ exemplar effecisti: h v, inquam, voces non ad judicem, consulem, præfectum aliquem, sed ad magnam domesticum Joannem Cantacuzenum, cujus post Andronicum minorem, quandiu is vixit, suprema fuit potestas, et imperatoris proxima in omnibus, et apud omnes auctoritas: imo vero ad ipsum muzus imperatorium, quod idem citra nomen diu, postmodum et re, et nomine multis annis administravit, planissime pertinent: qui quo pacto σωτηρία τῶν πραγμάτων fuerit, legendo disces. et nihil verius dici potuisse constitues. Illa similiter in quem alium, quæso, nisi in eundem quadrant, quibus eum Nilus ab exemplis nostratium, exterorumque scriptorum incitat, uti acta sua memoriæ ipsemet prodatur? Ἔστι δὲ καὶ εἰς παράδειγμα τὴν ἡμετέραν ἰκετέλαν ἀνενεγκεῖν. Ἄντε γὰρ τοὺς ἔξωθεν, ἄντε τοὺς ἡμετέρους ἡγεμόνας ἐνθυμηθῆς, οὐδαμῶς ἀτιμάσης τὴν ἱστορίαν. Καὶ οὔτοι γὰρ κάκεῖνοι ἐπὶ τὸ συγγράφειν καθῆκαν ἐπιτοῦς, οὐ μικρὰ τὸν ἀνδριόπινον βίον ἐκ τοιούτων ὠφέλειν οἰόμενοι· Nec vero caret exemplo, quod abs te petimus. Etenim sive ad externos, sive ad nostrates belli duces respicias, non poteris hoc genus descriptionis contemnere. Quippe tum hi, tum illi huc pariter se demiserunt, non parum indè humano generi consultum iri arbitrantur. Quid quod de sua cum Andronico conjunctissima fidelissimaque amicitia (de qua equidem cogitans, simul de Davidis et Jonathæ devinctissima familiaritate cogito: de quibus scriptum legimus: Anima Jonathæ conglutinata est animæ Davidis: et dilexit eum quasi animam suam¹; rursum: Doleo super te, frater mi Jonatha, decore

nimis, et amabilis super amorem mulierum²), non nisi ipsemet ita συμπαθῶς et ἐναργῶς scribere potuit? quod quidem sæpenumero facit. Sic solemus, frequenter, inquam, magnoque cum sensu de iis loqui, ac scribere, quæ aut absentia valde in desideriiis, aut præsentia vehementer nobis in amoribus sunt. Nec alius tam diserte de recusato toties imperio, de libertate apud Andronicum sua, deque amplitudine potestatis quam obtinisset, præter ipsummet narrare voluisset, etiamsi potuisset. Scripturæ sanctæ toties productæ, et monastica disciplina non semel tam eximie prædicata, atque etiam per totam historiam sparsæ tot pietatis notæ, non alium quam monachum olent, qualis ille tum erat, cum hæc chartis mandaret. Dicendi genus, quod in libris contra Mahometanos, et Judæos in defensione fidei Christianæ adhibuit, ideo dissimile est, quia illic disputatio quædam perpetua, et dialectica potius; hic narratio diffusa, et continuata suscipitur; proinde ut alia ibi, alia hic sit facies, necesse est. Illa demum lib. iv, cap. 24 et 25, adversus Nicephorum Gregoram multa cum acrimonia, et fusius posita (ne amplius verborum in re parum ambigua consumamus) manifeste nobis astipulantur; ubi præ indignatione dissimulatæ personæ immemor, causam suam accuratius agit, quam alius pro eo egisset: tametsi id postmodum animadvertens, in viam redeat, rursumque qui sit, dissimulare studeat.

Sequitur ut de œconomia breviter te moneamus. Illis quatuor libris res sub utroque Andronico, avo et nepote, et sub Cantacuzeno filiorum nepotis tutore, atque imperatore gestæ explanantur: sic, ut primus discordiam, et bella inter Andronicos: alter imperium minoris: tertius bellum Cantacuzeni cum obtrektoribus et inimicis, postremus ejusdem victoris ac triumphatoris tempora persequatur: in quo etiam subtexuntur, quæ inter Joannem Palæologum legitimum hæredem, et patris sui Andronici successorem, socerumque Cantacuzenum, et ejusdem filium Matthæum (cum quibus ambobus dissidium ei intercessit) contigerunt. Tametsi et in duobus prioribus tam multa de Cantacuzeno commemorata sunt, ut quod in epistola Nilus ait, eum αὐτοσυργὸν, hoc est, rebus ipsismet coram, ut actorem, adfuisse, atque de illis, ut de posterioribus intelligendum videatur.

Gesta sunt autem omnia ab anno post Christum natum millesimo trecentesimo vicesimo primo, ad annum plus minus quinquagesimum nonum, annis nimirum triginta novem, aut circiter. Sic enim rationem subducimus. Michael Palæologus collega patris sui Andronici mortuus est millesimo trecentesimo vicesimo primo. Eodem ipso anno (si a Semtembri ducas anni initium, ut Græci dicunt) bellum inter avum et nepotem exarsit, duravitque sexennium, et mensem unum, ut in calce libri

¹ I Reg. xviii, 1. ² II Reg 1, 26.

prini relatum est. Victo avo, nepos solus præfuit imperio annis viginti, si verum scribit Gregoras. Quo e vivis sublato, pupillorum tutelam gessit Cantacuzenus, vix annum, ut colligere est: adversus quem deinde ut tyrannum nomine viduæ imperatricis, et liberum ejus bellum administratum est annis quinque. Eo finito Cantacuzenus, data Joanni Palæologo in matrimonium filia, decem annos ab eo paciscitur, quibus penes se imperii gubernatio cum nomine maneat: penes illum nomen duntaxat, et dignitas imperatoria, donec ætas maturescat (agebat enim Joannes annum non plus decimum quintum), postea se collegam patiatur. Hujus spatii vix dimidium videtur explevisse, rerum hujus mundi, et adversæ sortis renovatæ quodam tædio. Quæ ipso jam monacho inter Palæologum et Matthæum secuta sunt, forsitan unius, aut duorum annorum fuerunt: nam in his quod pro certo affirmem, non habeo. Hac ratione colliguntur anni historiæ hujus circiter triginta novem. Ex his patet, tempora Andronici Junioris, Cantacuzeni, et Joannis Palæologi non satis probe digessisse Onuphrium, et alios. Errrunt item cum Gregora, dum Andronicum Juniolem anno ætatis quadragesimo quinto extinctum tradiderunt. Nam si natus erat annos viginti septem antequam secundam uxorem duceret, ut noster libro primo narrat, et ea ducta adhuc aliquot annis cum avo bellum gessit: si eo victo annis viginti solus imperavit, sequitur quinquagenarium, aut eo majorem obiisse.

Ostendemus nunc, quo loco inter Byzantinas historias hæc nostra collocanda sit. Cantacuzenus Nicephoro Gregoræ proxime succedit, ejusque narrationes continuat: quanquam non præcise, ac simpliciter. Nam cum Gregoras in obitu Andronici Junioris desinat, noster inde non orditur: quin imo secundum historiæ suæ librum ad ejusdem Andronici mortem perducit. Verum quia Gregoras iste avo, in cujus aulam desertis studiis liberalibus se contulit, amicior, nepoti autem iniquior fuit: illumque plurimum et sæpe commendavit; hunc aperte, nec modice, et non raro insulavit, ac vituperavit; ad hæc, quæ inter illos acciderunt, partem maximam minime comperta habuit: quæ autem comperit, ea confuse, imperfecte, quædam quoque aliter aliquanto; quid aliquanto? multo aliter, quam evenerunt, et cum mendaciis exposuit; in ipsius quoque Cantacuzeni bello, rebusque commemorandis (quæ scripta vel interierunt, vel adhuc in aliqua bibliotheca latent) parum bona fide, malevoleque versatus est. Cantacuzenus hæc vitia non ferens, longe sincerius, longeque copiosius, distinctius, integrius, certius omnia explicavit; quippe qui omnibus pene non interfuit solum, verum etiam præfuit; et quæ ipse non vidit, aut egit (qui enim potuit omnia?) ea a testibus gravissimis accepit; quemadmodum in fine libri quarti testatur.

A Sed juvat ipsius Cantacuzeni verba proferre in medium, ex libri quarti capite vicesimo quarto, unde, quomodo se gesserit in Historia scribenda Gregoras, liquido perspiciatur: *Imperatorem vero Cantacuzenum, postquam ipsum per se deprimere, atque evertere non potuit, Palæologorum imperatorum bellum mutuum pro argumento sumens; et partim ignorantia rerum gestarum, partim gratia corrupta veritate, ac totis viribus velut in sabula comminiscenda mentiens, deinde ordine ad bellum, quod nostra memoria mentiens, deinde ordine ad bellum, progressus, tum alia complura crimini dat, servitutes, cædes, trucidationes, populationes, et quæcunque Romanis per id bellum luctuosa inciderunt, illi ascribens, tum ob amorem dominandi, imperialisque fastigii cupidinem malorum illorum nullam duxisse rationem affirmat. Illud autem Cantacuzenum potissimum vellicat, et cor ejus urit, quod mentitur, eum, adhuc vivente Andronico, imperii Romani longe appetentissimum, cum id assequi non posset, ad monachos in monte Atho, qui viri sancti, et a Deo afflati futurorum præsentationem habere judicabantur, profectum esse, de futuris, et an ad se Romanum imperium perventurum esset. percunctaturum, etc. Attamen fieri potest, ut Gregoras de moribus Andronici quædam non prorsus falsa scribat, et ea noster aut tanti non æstimet, ejusque juventuti condonanda putet, aut dissimulet, et id amicitia singulari fortasse tribuat, de quo in Notis suo loco videbimus.*

Jam de excellentia, fructu, elegantia, et ornamentis historiæ hujus quid ego satis dignum commemorem? Inter recentiores quidem rerum Græcarum, seu Byzantinarum scriptores, ut sunt Zonaras, Nicetas, Cedrenus, et alii, meo quidem et quorundam bene litteratorum judicio hic primas tenet: videturque solus didicisse, quo pacto ad laudem accommodate contexenda sit historia. Mira, nova, inaudita, inusitata, occultorum Dei judiciorum plena, grandia, illustria multa hic recensentur. Et, si historia debet esse prudens, atque ornata rerum explicatio, neutra virtus in hac desideratur: quæ mihi semper a viro nobilissimo, et ingenio excellentissimo suavissimoque visa est profluxisse. Prudentia militaris, atque civilis tam eximia hic elucet, ut civitatum provinciarumque rectoribus, ac belli ducibus majorem in modum commodaturam putem. Cum autem virum politicum ad bene regendum aliis quoque virtutibus nihilominus instructum esse oporteat, næ earum quidem exempla documentaque hic frustra requiras. In quibus qualis fuerit Cantacuzenus, infra ostendemus: in præsens aliquid de Andronico dicemus, quem, qui a Clemente V pontifice maximo in Extravag. communibus ut hæreticorum et schismaticis antiqui fauctorem excommunicatione percussum existimat, is tempora male componit, et ἀνιστορησίᾳ manifeste laborat. Qui enim tunc imperabat, et ultra adhuc annis quin-

deim post Clementis e vita discessum imperavit A Andronicus senior, sacro illo fulmine tactus est. Ergo in Andronico Juniore Christiani imperatoris expressum ac vivum quodammodo simulacrum hic proponitur. Est enim, ut paucis, et summam agamus, excelsi, nec minus modesti animi, beneficus, fortis, ac generosus, adversus bene merentis gratus, humanus, injuriarum laborumque tolerans, in ignoscendo mitis, misericors, pacis cupidus, in consultando cum amicis diligens (quod contra mentitur Gregoras, dum consilia nulla admisisse, et imperium neglexisse autumat), ab odio in quemquam suscipiendo alienus, pecuniæ liberalis, ædificandi studiosus, erga Deum, cœlites, sacerdotes, avum mire pins. Insunt in his libris insuper alia in aliis præclarorum facinorum, et (quod dissimulandum non est) etiam insignium vitiorum exempla: quorum ut illa imitanda, sic ista evitanda nobis sunt. Notum est namque illud Romanæ historiæ principis: *Hoc illud est, præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri, unde tibi tuæque reipublicæ quod imitere capias: unde sædum inceptum, sædum exitu quod vites.* Habet hic dux, habet miles, habet privatus civis, habet magistratus, habent sacri, habent profani, habent summi, habent infimi, habent viri, habent mulieres, quod vel fugiant vel sequantur. Insunt orationes quæberrimæ: quas cum hic auctor directas valde amet (sunt enim speciosiores et graviores), nos interdum brevitatis gratia, et ad vitandam ex similitudine satietatem, ad obliquas, more Cæsariano redegimus. Nec possum de istis orationibus quidquam melius ac verius dicere, quam si eas prudentes, copiosas, nervorumque ac sanguinis plenas, et omnino *ῥητορικωτέρας* dixerō. Præterea hic invenire est locos communes tractatos egregie, scite dicta, paræmias non vulgares, celebrium scriptorum (ut de sacris taceam) sententias, fabellis aliquot lepidas, et ad rem demonstrandam appositas: quas, ut scis, philosophorum illi antistites, Plato et Aristoteles, neutiquam contemnendas censuerunt. Capient te item quas strictim attingit Romanæ historiæ; capient varii ritus; capient quos miscet animorum motus, tum lenes ac sedati, quos *ῥῆθῆ* Græci, tum graves illi, et concitati, quos iidem *πάθη* vocant: capient descriptiones aliquot insignes: capient alia demum plurima. Quod si rerum varietas delectat, de quo nemo dubitat, ea sane hic mirifica cernitur, ut singulorum librorum periochæ, seu epitomæ indicabunt. Episcopis debitus honos et reverentia hic tribuitur. Catholica instituta cæremoniæque ita sunt per hosce libros luculenta, ut non optes magis. In primis vero Dei Mater summa in veneratione est: cui etiam urbs tota Constantinopolis a Constantino Magno commissa ac dedicata legitur. Vita monastica est illi, *πράγμα καλὸν καὶ θεοφιλές, ἀπράγμων καὶ μεστὸς γαλήνης βίος, ἀκρίτατος βίος, καὶ*

A *τελειωτῆ πολιτεία, θεῖόν τι χρῆμα καὶ ἱερὸν, φιλοσοφία, καὶ περὶ οὐρανίων πραγμάτων γνῶσις, ἔργον ὑψηλόν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαῖνον δύναμιν, ἐπὶ ἡσυχία.* Id est, *res honesta, et Deo amabilis, vita negotiis vacua, et tranquillitatis plena, supremum ac perfectissimum vitæ institutum, res sancta et divina, philosophia et cognitio rerum cœlestium, opus sublime et humanis viribus majus, quies sancta.* Montem porro Atho, ad quem complura ædificata monasteria, in quibus ingens monachorum multitudo, *πόλιν οὐράνιον, cœlestem civitatem* nominat. Fucos illos scholasticos, καὶ τὰ ληκύθους, et pigmenta Isocratea non habet hæc historia: sed ornatum quemdam matronalem virileinque, ac robustam elegantiam. Schemata quædam oratoria et Atticismi non penitus absunt. Lingua purior est, quam pro illa ætate, non cum lacte nutricis hausta, sed ex libris precepta videlicet. Nam illo sæculo (sub Andronicis nimirum, et antea) non mediocriter infuscatam, et mutationes haud leves perpessam, eruditi non nesciunt. Addamus hoc pro corollario. Genuenses et Veneti multa hic ab aliis historicis suis prætermissa, aut nunquam cognita de majoribus suis, eorumque virtute et factis legere, et quædam falso de iisdem hacienus scripta deprehendere poterunt.

Restat, ut quæ nos vel præstitimus, vel præstare contendimus, indicemus. In interpretando eam speciem pro captu nostro consecrati sumus, C quam ex eorum lectione, qui de optimo genere interpretandi præceperunt, honorumque interpretum observatione mente conceptam atque informatam tenebamus: quæ cujusmodi sit, ii potissimum intelligunt, quorum industria in eodem curriculo se aliquando explicavit. Codicem perquam mendosum, maleque interpunctum accepimus, ut divinare et conjicere frequenter oportuerit. Nomina locorum, quæ nec diligentissimus Ortelius omnia collegit, et personarum, quæ vel Græcia jam occidens et *βεβαρβαρωμένη*, vel librariorum oscitantia depravarat, alicubi de conjectura emendavimus (nam qui omnium veram et germanam scripturam conjectando possit assequi, ego quidem futurum opinor neminem), omissa quædam supplevimus; in singulos libros periochas, seu epitomas conscripsimus: quas et lecturo ad *προπαρασκευὴν*, et ei qui jam legit, ad *ἀναεφαλιωσιν* utiles fore confidimus: relictis sectionibus (quas in plerisque codicibus, sive scribas, sive lectores, non ipsos auctores excogitasse et adhibuisse reor) quod modo nimis crebræ, modo nimis raræ, sæpius argumentum vix ex triente comprehenderent, in capita, more Latinorum totum corpus divisimus, et ad cujusque capituli initium ejus summam apposuimus notasque, ut quantum maxime possemus, et hisce summis, et illis epitomis lectori lumen præpanderemus. Locos aliquot parum sanos, prætextis in ipso contextu animadversionibus perstrinximus, quas quidem

rogatu nostro Jacobus Gretserus, societatis nostræ theologus, et in academia Ingolstadiana professor ordinarius conscripsit. Et hæc fecimus, magis ut candorem nostrum bonis viris probaremus, quam quod illa, qualicumque sunt, hoc quidem sæculo, et in his terris ad quemquam inficiendum depravandumque vultura formidaremus. Quis enim nescit, etiam qui litteras non didicit, non tum primum, propendente scilicet jam ad occasum imperio, sed multis ante annorum centuriis, pene post octingentesimum statim ab ortu Christi, Orientalem Ecclesiam a Romana secessisse? Feruntur item historici non pauci, hoc nostro partim antiquiores, partim recentiores, quos cum ad unum vel in hæreticis, vel in schismaticis jure numeremus, nullo tamen eorum sine aliquo, omnibus simul sine maximo detrimento Ecclesie Romana carere non potest. Vin' tu audire qui sint? Sozomenus et Socrates Novati perfidiam sectati sunt. Quorum hic non oblata solum, sed interdum etiam quæsitâ occasione Novatianos libenter laudat, ipsis miracula tribuit, Romanorum pontificum potentiam exagitat: quæ omnia Jacobus Billius eruditus theologus Observationum sacrarum libro primo, capite vicesimo sexto luculentè demonstrat. De Nicephoro Callisto liquet ex Genuadii Apologia pro concilio Florentino, ubi ejus non tam scripta, quam convicia contra Latinos refelluntur, ut de iis quæ sparsim in historiam suam sinistra inseruit, nihil dicam. Zonaram fuisse schismaticum, testari possunt ejus poemata aculeatissima de processione sancti Spiritus, et alia adversus Latinos composita, quæ Genebrardus dum converteret, se criminationes illas omisisse narrat. De Pachymerio idem constare potest ex adjunctis ad Gregoram Latinum. Ea sunt capita, seu loci rerum memoria dignarum, e codice Augustano, carie confecto et mutilo, per singulos libros excerpti: cujus animus in Romanam Ecclesiam qualis fuerit, ex quinto, sexto, et octavo potissimum libris deprehenditur. Nicephorum Gregoram quoque et Nicetam Choniatam eorum monumenta produunt. Adde huc Cedrenum, Glycam, Constantium Manassem, Jeannem et Georgium, Curopalatas, et alios, si quæramus. Nam per illa tempora tam non facile monachum, aut scriptorem a Romana Ecclesia non alienissimum erat invenire in Græcia, quam hodie difficile est præconem verbi Dei, aut professorem catholicum invenire in Saxonia. Et qui tandem fieri potest, ut qui patriarchas Constantinopolitanos schismaticos, appellant sanctissimos, œcumenicos, et principes Ecclesie, ipsi ejusdem farine non fuerint? Si ego quempiam superintendentem særetissimi vocabulo afficerem, credo, aliqui, imo plurimi, nec injuria, me Lutheranum, aut Calvinianum esse colligerent. At-

que ut ab historicis abeamus, et ad alios scriptores veniamus, Origenes et Tertullianus quales tandem fuerunt? nonne eorum hæreses exstant? Feruntur *Demonstrationes evangelicæ* Eusebii Pamphili, in quibus aperte et sæpius ἀπαμύχεται, quod doctissimus Billius *Observationum* lib. 1, cap. 27, plane ac diserte ostendit. Quid *Demonstrationes evangelicæ*? Statim in ipso principio Ecclesiasticæ ejus Historiæ (quo monumento nihil habemus in republica Christiana illustrius) arianismos aliquot observat tomo tertio *Annalium* Zonaras. Sunt in manibus Monumenta Photii, sunt Theodori Balsamonis, qui Latinos, ut pestilentissimus schismaticus, conviciis passim lacerat. Eosdem ob processionem sancti Spiritus exagitat etiam nobilis inter theologos Patres Theophylactus Bulgaricæ episcopus, et, cujus similiter magnum intersacros scriptores nomen est, Euthymius. Possum adhuc nominare homilias, et alia scripta hujuscemodi hominum, quæ in Latinum translata leguntur, et ab eruditis proferuntur. Si ergo nec superiorum historiæ, nec istorum commentarii hactenus Ecclesie incommodarunt, quin potius (quod res clamat) mirum in modum vehementerque commodarunt, ne a Cantacuzeno quidem magis damnum ullum metuendum, quam fructus, et isque non mediocris, ut ex antedentibus patuit, expectandus est. Rerum gestarum, ac vetustiorum temporum, utilem, necessariamque cognitionem persequimur et inquirimus: si quid interdum in iis minus commendabile aspergitur, id tota mente aversamur atque rejicimus: et calamo etiam, cum est occasio, notamus atque confudimus. Nec vero ab hoc auctore nostro Ecclesie Romanæ, aut Romano pontifici contumeliæ dicuntur, quem *Patrem, sanctissimum Dominum, tua sanctitas, tua beatitudo* vocat, et ut apud eum opinione mala ne sit, elaborat (propter barbaros, Turcas videlicet, in auxilium accersitos, vastatamque bello civili provinciam) cum eo arma adversus infideles pro gloria crucis Christi conjungere cupit; ejus laudationem sibi amplissimo honori ducit: legatos ipsius benigne excipit: cum eodem (Clemente nimirum VI) de synodo habenda, redintegrandaque Ecclesiarum concordia sollicitè, ac reverenter agit. Non, inquam, hæc probra, et maledicta jaciuntur: sed dissensio, ac dissidium illud a nobis Latinis jam lippis et tonsoribus etiam notum, aliquoties se exserit, atque a majorum exemplo defensionem, quanquam injustam, petit. Nam si majores

Magnopere a vero, longeque errasse videntur,

ut ait Lucretius, non ideo minoribus pedes in illorum vestigiis ponendi sunt: nisi ipsi quoque cum iisdem in idem se barathrum præcipitare studeant.

DE VITA JOANNIS CANTACUZENI

EX EJUSDEM HISTORIA.

Genus et familia.

Joannis, Manuelis, et aliorum Cantacuzenorum, ut virorum illustrium et bellicosorum meminit Nicetas. Quos hic noster Cantacuzenus in majoribus suis habet. Idem, Joannem Manuelis imperatoris neptem, alium Joannem Cantacuzenum Isaaci Angeli sororem in matrimonio habuisse. Natus est Byzantii. Patrem a natalibus modeste prædicat lib. III, cum dicit, Ὅς γὰρ τῶν πολλῶν εἷς, *Non erat unus e multis, seu vulgaris*: et alicubi matrem suam Syrgianis appellat θείαν *materteram, seu amitam, seu demum cognatam suam* (liberius enim hac voce utitur, ut docebimus), quam quidem feminam ex libro primo, haud longe ab initio scire licet ad imperatores genus retulisse. Puer adhuc patrem amisit: qui anno ætatis primo supra vicissimum, præfecturæ suæ Peloponesiæ octavo, in eadem peninsula decessit. Mater dicta est Theodora, cujus avunculus magnus, id est, aviæ maternæ frater, Michael primus Palæologus imperator. Itaque eadem Michaelis soror, et Cantacuzeni proavia. Fuit Theodora mulier prudentiæ majoris, quam pro captu sexus, et tractationi rerum gravium atque magnarum idonea, quam Gregoræ recte his verbis celebravit, lib. II: *Quam assistricem conjugii imperator reliquerat, senatoria matrona, et gravitate morum conspicua, et singulari prudentia ornata, ac in rebus dubiis presenti consilio instructa*. Ejus indignissima vexatio propter filium, et mors lacrymabilis lib. III, cap. 22, 26, 36, exponitur. Nicephori Cantacuzeni, et Manuelis Tarchaniotæ, illius patruelis, hujus consobrini, aut ex sorore nepotis lib. II, cap. 8, meminit. Joannem Angelum ἐξιδέλφον, et ἀνεψιὸν similiter appellat, et ex eadem radice prodiisse scribit. Mentio autem sororis est lib. III, cap. 26.

Uxor, liberi, nepotes.

Conjugem habuit Irenen, Andronici Asanis viri illustrissimi, magni ducis, et cum Andronico seniore cognatione conjuncti filiam. Fuit enim Asanes e sorore Andronici natus. Ex ea sustulit liberos sex, mares tres, feminas totidem. Illis nomina fuerunt, Matthæus, Manuel, Andronicus. Atque hic postremus vix duodecimum attingens annum, cum avia paterna in custodiam datus, postmodum pestifera lue per id tempus grassante interiit: reliquorum opera domi bellique multum usus est pater. Uterque ornatur laudibus lib. III, cap. 23. Matthæus Demetrii despote, filii

A Andronici majoris natam Irenen uxorem duxit: quæ filios ei peperit duos, Joannem et Demetrium; filias ternas, quarum primogenitæ inditum nomen Theodoræ. Matthæum pater imperatorem renuntiavit, deditque id precibus præsertim exercitus: quem tamen Joannes Palæologus hæres legitimus imperio abire cogit. Manueli filiam Syrgis (fuit hic Cypriorum rege procreatus) despondit. Sed id connubium Syrges ante nuptias rescidit. Post, Liberus Triballorum dynastarum potentissimus, filiam suam eidem Manueli desponderi cupit, et despondetur, ut est libro III, cap. 48. Hactenus de maribus. Puellarum trium nomina sunt Maria, Theodora, Helena. Primam Nicephoro Duca, Joannis Despotæ filio, Acarnaniæ principi, nondum septennio egresso pactus est. Alteram Orchani Persæ, seu Turcæ potius, Bithyniæ domino tradidit: cujus opibus rem suam sæpenumero sustentavit atque constabilivit. Postremam cum Joanne Palæologo imperatore, annorum quindecim adulescente conjunxit, quem laudat lib. IV, cap. 1. Ex eo matrimonio Andronicus, Manuel, Joannes, Demetrius filii, et Irene filia propagati sunt. Suam cuique trium filiarum peculiarem laudationem impertit: Theodoræ lib. III, cap. 93; Helenæ eodem libro, cap. 34; Mariæ, quæ adversis casibus propter nequam maritum jactata, tandem eo occiso cum matre monacham Byzantii egit, lib. III, cap. 43.

* *Honores.*

C Principio Andronici avi cubiculi sacri præpositus fuit, deinde Andronici nepotis (cujus videtur cœvus) magnus domesticus. Thraciam præfectus, seu prætor gubernavit. Fuit item princeps militiæ imperatoriæ, sive copiarum dux summus. Auctoritas ejus, potestas et existimatio incredibilis, ita, ut eo inconsulto, aut refragante nihil gereretur, ipseque administraret omnia, et esset, non quidem vocabulo (nam id una cum habitu, licet non semel ab Andronico invitatus, et enixe rogatus, constanter fugit), sed opere ipso imperator. Lege cap. 9, lib. II. Quo defuncto, procerum ac militum votis Bilymotachi obsecutus, itemque aliis de causis (quas præfert, dum affectate tyrannidis suspensionem a se depellit: depellit autem sæpissime ac disertissime, et tam verisimiliter, ut nihil desideres) purpuram et tiaram induit. Adriano-poli a Lazaro Hierosolymorum, rursus Byzantii ab Isidoro patriarchis coronam imperialem solemniter accepit. Quam beate vixerit, in quantis ejusque modi opibus, in quanta hominum admi-

ratione et gloria, ipse clarissimis verbis, lib. III, A cap. 53 et 78 edocuit.

Studia, doctrinæ et mores.

In militari disciplina, socio Syrgianne, magistro Angelo usum se narrat : in qua deinde per exercitationem lectionemque longe admodum processit, talisque prorsus extitit imperator, qualem M. Tullius in Pompeiana depinxit : siquidem in eo quoque illa quatuor, quæ in summo imperatore inesse debent, enituerunt, scientia, virtus, felicitas, auctoritas. Talis item, qualem in Strategico gravissimus præceptor militaris Onosander describit cap. 4, castus, temperans, sobrius, frugi, laboriosus, intelligens, minime avarus, nec junior, nec senior, filiorum pater, dicendi peritus, gloria illustris. Qualem præterea de bellico apparatu, B cap. 2, Leo imperator. Linguam Latinam calluisse inde conjecturam capio. Etenim res Romanorum imperatorum (ut nos Romanos imperatores appellamus, hoc est eorum qui in Italia et Romæ vixerunt) aliquoties in medium adducit, quas forsitan apud historiæ Augustæ scriptores legit. Et Arego monacho Sabauda quædam Græcæ scripta non intelligenti, interpretatur lib. III, cap. 84. Si quis auditione tantum Romanorum facta accepisse, et Græcæ illa Italice monacho interpretatum esse credere malit, cum eo non contendam : et ita nomine Latinæ linguæ, cujus se scientem quodam loco affirmat, quaque præsiarios Italos alloquitur Constantinopoli lib. IV, cap. 54, Italica intelligenda erit : sicut per Latinos Itali, et alii, non Græci. C Persice quoque, sive Turcice nosse se lib. IV, cap. 40, affirmat. Artem didicisse oratoriam, eloquentia ipsius omni prædicatione digna et in tam præclaris orationibus, totaque scriptione se exerens, demonstrat. Sane quod M. Tullius de Pompeio, idem ego verissime de hoc viro. paucis immutatis usurpavero : *Quantum consilio, quantum dicendi gravitate et copia valeat, in quo ipso inest quædam dignitas imperatoria, vos ex hisce libris sæpe cognoscetis.* Oppida complura, quæ armis resistebant, oris sui sacundia subegit : ut quod Cyneas legatus Pyrrho Epirotarum regi, hoc idem pene Andronico imperatori Cantacuzenus fuerit. Et cum oratoris sit historiam scribere, si qua alia, hæc sine controversia D oratorie, hoc est prudenter, disposite, diserte, nec invenuste scripta est. Poetas diligenter legisse, Homerum præcipue, et Euripidum, crebrius ex iis prolatis versus docent. Sacrarum litterarum scientia non parum inbutum, tot loci apposite inducti argumento sunt. Sed id ex libris aliis sole clarius est, quos nempe contra Mahometanos et Judæos edidit. Fertur iasuper in quinque priores *Ethiicarum* Aristotelis Paraphrasin conscripsisse. Hæc de studiis et litteris ejus.

Quod ad mores et virtutes attinet, veritatem amavit, ut qui maxime, idque toties testatur ac proficitur. Ejus prudentia e dictis, maximeque e conciliis egregia semper et memoranda persuici-

tur : digna profecto, cui vel majus committeretur imperium. Fortitudinis, magnanimitatis, ac patientiæ est, quod nusquam ferme abest ab exercitu, manuque sua in hostem pugnat viriliter : nec voluptatibus indulget, et adversis casibus non frangitur : injuriis (potissimum ab Apocaucho, cui tantopere benefecerat, illatis) non succumbit : et invidiam æqua mente sustinet. In bene de se merentes unus omnium gratissimus : quam virtutem in aliis etiam amat, et ideo nulla propemodum pagina gratiarum actionibus vacat. Ad moderationem continentiamque pertinet, quod imperii communionem sibi ab Andronico etiam quartum delatam, recusat. In amicitia colenda constantissimus, Andronicum minorem præcipue, et Amurium Persam Ionæ Satrapam, sive principem dilexit, fuitque vicissim ambobus supra quam dici potest charus et jucundus. Dilexit eum etiam vehementer e proceribus Triballorum opulentissimus quidam Liberus, ut est lib. III, cap. 42. Beneficentiam ac liberalitatem coluit mirabiliter, et in exercitum de suo sumptum, imperatore vivo mortuoque, sæpius fecit : castella et oppida sua pecunia refecit et instauravit, eidemque imperatori funus amplissimum sua impensa curavit. Aurum quod habere gratis poterat contempsit. Pacis et concordia quis illo cupidior? quis Barbaris et idololatris inimicior? Non potest pro dignitate collaudari hujus præstantissimi principis admiranda lenitas, et ad deponendam offensionem, veniamque tribuendam suspicienda facilitas, beneficiorum altissima recordatio, et in gratis agendis commemoranda sedulitas. Omnia his libris gratiarum actionibus referta sunt. Summa præterea in negotiis procurandis diligentia, et vigilantia, animique religio. Monachismum quantis præconiis, Deus bone, et quidem toties, cohonestat? ac tandem ipse in Manganense monasterium prope Constantinopolim se ultero ac libens includit, cum imperium retinere potuisset, ut videbis lib. IV. Tantum abest, ut eo ipsum Joannes Palæologus victor compulerit, quod quidam hujus nostræ historiæ funditus ignari nugantur. Conjux porro Irene in monasterio a Martha Michaelis primi Palæologi sorore constructo, monacham induit. 'Ρωμαίων tu quidem, ἀλλ' οὐ 'Ρωμαϊκὸν βασιλεῖα, laudas, inquis. Ego vero etiam Agesilaos, Alexandros, Julios, et Pompeios, ethnicos, et idololatræ sæpe laudavi : et virtutem vel in hoste amabilem, ejusque exempla a quocunque, et qualicunque sumenda nobis esse confirmo. Est enim eadem semper, nec ejus splendor immortalis cujusquam sordibus potest obsolescere.

Divitiæ.

Incredibile memoratu est, quantæ ejus copiarum, facultates, quanti pecuniæ thesauri fuerint, de quibus variis locis ipse confitetur, et ego virum gravem, vanitatisque infensissimum, ad hæc etiam religiosum, mentiri non puto. Insulas, oppida, castella in opibus suis recenset. Pecuniam sane.

quam Byzantii, et in aliis urbibus per Thraciam apud amicos depositam habebat, nec ipsi, qui eandem diripuerunt, inimici, quam magna esset, pro certo novisse potuerunt. Tritici, hordei, frugum fructuumque infiniti illi copia, innumerabiles acervi. Boum pascualium numerat quinquaginta millia, aratorum juga mille, equas pascuales mille quingentas, camelos ducentos, mulos trecentos, asinos quingentos, porcorum quinquaginta, ovium septuaginta millia. Ut jam non sit, cur greges et armenta illius Job miremur. Verum iste apud urbes Thraciæ non unam, sed plures possedit. Vide lib. III, cap. 24, ubi ait, sibi toto imperio Romano sparsas, easque immensas copias atque opes. Et 31 et 36. E supellectili aurea et argentea supra ducenta vasa mutuo dat palatio, capite vicesimo quarto.

Elogia.

Lib. I, cap. 33, Andronicus senior ejus prudentiam in dando consilio admiratur, seque in illo avi materni imaginem intueri asseverat, qui tam celeriter arripisset, tam apte explicasset, et promptissime transeisset, quæ res postulasset, ut statuerit, si absque successore ex se nato moreretur, suadere proceribus, illum ante alios imperatorem eligendum. Animadvertis igitur Cantacuzenum imperio dignum judicatum, si avum ejus judicavit, cujus in ipso expressum se intueri simulacrum confessus est.

Gregoras, libro nono, de eodem: *Ceteri illa mutatione velut multo mero ebrii insolenter fortuna*

sunt abusi. Ille contra, naturali prudentia, et magno ingenio ornatus, se ad veterum præstantiorum virorum mores conformabat, et magnificentia morum, et animi liberalitate. Et cum tunc res ei feliciter successissent, fortunam non laceravit, neque immodice supercilium arrexit; sed retenta animi gravitate, intra modestiæ limites immotus mansit, etc.

Rursum, lib. X: *Hæc oratione confirmati, omnes strenue ac fortiter hostes invaserunt, in primis vero magnus domesticus Cantacuzenus, qui multis ensibus, multis telis hostium petitus atque impulsus, ipse quidem plurimos hostes prostravit: sed neque clypeo, neque gladio amisso, incolumis e prælio evasit, velut agglutinus atque infixus equo, etc.*

Et libro undecimo: *Adeo magnorum operum ingeniosa effectrix magni domestici taciturnitas existit. Nam aliorum quidem verba umbræ tantum sunt operum, simul atque e lingua prodierint, morientes: viri autem hujus etiam silentium magnas res gerit. Nam ingenii magnitudine et solertia vir ille excellit, revera profundo mentis sulco fruens. Hæc Gregoras de Cantacuzeno sive amicus adhuc, sive ab ipsamet veritate coactus: nam postea evasit inimicus, ut ex libro quarto constabit, et nos supra in præfatione ipsis Cantacuzeni verbis id docuimus.*

Lib. III, cap. 52, a Cabatze Triballo, viro principe, oculus Romanorum vocatur. Eundem magifico præconio extollit in epistolis ad papam Romanum et Delfinum Viennensem Bartholomæus legatus, libro quarto, capite secundo.

Præter testimonia de Joanne Cantacuzeno quæ vir pereruditus Jacobus Pontanus Societatis Jesu ex Nicephoro Gregora protulit, ad commendationem Cantacuzeni maxime pertinere visum est fragmentum ejusdem Nicephori ex libro XI, quod edidit V. Cl. deque omni genere litterarum præclare meritis R. P. Dionysius Petavius ejusdem Societatis.

Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς Ἀνδρόνικος περὶ τὴν πολιτικὴν ἀσχολούμενος τῆς τῶν Ἀχαρνάνων μητροπόλεως πάντα ἐξουρίας εἶχε τὰ εἰς βούλησιν αὐτῷ γελόντα κατὰ τὸ ἐφικτόν. Τοῦ γὰρ μεγάλου δομestίκου τοῦ Καντακουζηνοῦ παρασπίζοντος καὶ συνδιθύνοντος ἀριστα τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν δεινὸν αὐτῷ τὴν παρεστῶτων ἐδόκει δεινῶν. Τὴν τε γὰρ χρονίαν ἐν ὑπερορίῃ ἐκστρατεία διατριβὴν καὶ φθορὰν τῆς ἰπποῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ζεξιῶς διετίθει, καὶ αὐτὴν ἀπὸ τῶν σπληνδὸς πιέζουσαν νόσον συνετώ; αὐτῷ ἐπεκούφιζε· καὶ ἅπαντος τοῦ ἐντεῦθεν ἀπήλλαττε δέους. Καὶ εἰ τις πλήττουσα τὴν καρδίαν ὑπῆρχε φρονεῖς κοσμητῆ πάσας ἐξομαλλίτων ἐτέλει βραδίως· καὶ ἐπὶ τούτοις τὰ; ἐκ τῶν συγγενῶν τηνικαῦτα παραφυσίαις ἐπιβουλὰς μάλα σοφῶς αὐτὸς ἀνείργε, συστέλλων καὶ ἀπαλλάττων εἰς τὰσφαλὲς, πρὶν εἰς ἀκοὰς ἵεναι τῷ βασιλεῖ. Πολλοὶς γὰρ κοσμούμενος ὁ ἀνὴρ τοῖς πλεονεκτήμασιν, ὅσα τε φύσις χαρίζεται, καὶ ὅσα βαθύς συνέσις εὐφυῶς πηδαλιουχοῦσα κοσμεῖ, πρὸς παντὸς ἡγαπᾶτο τοῦ στρατοπέδου· καὶ ἦν οὐδεὶς ὅ; οὐ προῦτίθει τῆς ἐπ' αὐτοῦ ζωῆς τὴν ἐκείνου· τὰ τε γὰρ φιλότιμον τῆς δεξιᾶς καὶ τὸ τοῦ ἡθους καρτε-

At Andronicus imperator dum Acarnanum caput obsidet, omnia sibi ex animi sententiâ, quoad fieri poterat, succedere sentiebat. Etenim adjuvante magno domestico Cantacuzeno, optimeque imperium cum eo moderante, nullum ex iis quibus premebatur incommodis incommodum esse videbatur. Nam et diuturnam illam peregrina in expeditione moram, atque equitum peditumque cladem prudenter admodum relevabat: et illum ex liene morbum eadem solertia lenibat, omnemque inde metum abstergebat: ac si quid externa negotia sollicitudinis aspergerent, eam ille administratione sua facile componebat. Ad hæc cognatorum insidias, quæ tum contra imperatoris caput grassatæ sunt, sapienter repressit, omnibus in tuto collocatis, antequam ad aures imperatoris acciderent. Si quidem multis animi ornamentis vir ille præditus, quæ aut a natura insita sunt, aut exaggeratæ mentis, quæ vitæ nostræ moderatrix optima est, prudentia quæsitâ, apud militem gratiosus impri-mis erat, ut nemo esset qui non ejus vitam ac salutem anteponeret suæ. Nam cum ne in expedi-

tione quidem, tantisque negotiis quidquam de pristina liberalitate animique constantia mutaret, mutabat ille tamen in melius eorum fortunam, qui tum fame ac peste laborabant. Quare omnes una voce qui supererant milites ac duces, ordines æque atque ordinum præfecti servatorem illum, et altorem, ac largitorem appellare, tum ea prædicare, quibus Romanum imperium illustrius fecerat, et, ut summam complectar, quidquid sub idem tempus ejus viri prudentia confectum est, quæ tam propinqua quam dissita moderando continebat. Etenim dum una cum imperatore Acarnanum urbem obsidet, comprehensi sunt qui tyrannidem cogitabant ac Byzantio imminabant, nec pauci nec obscuro, de quibus plura postea dicenda sunt.

Ἀριχὸν οὐδ' ἐν ταῖς ὑπερορῶσι διατριβαῖς τε καὶ ἀσχολαῖς ἀμείβων, ἡμειβεν ὁμοῦ τὰς τύχας τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις τῷ τε λιμῷ καὶ λοιμῷ προσταλαίπωροντων ἕξ γε τὴ βέλτιον· καὶ ἦσαν ὡσπερ ἐκ μιᾶς οἱ περιλειπόμενοι βῶντες ἅπαντες γλώττης στρατιῶται καὶ στρατηγοὶ, λόγοι καὶ λοχαγοὶ, σωτῆρα τοῦτον, καὶ τροφέα, καὶ πλουτοδότην, καὶ ὅσα τῆν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξοτέραν καθίστησι· καὶ ἔν' ὧς ἐν κεφαλῇ διεξέλωμεν, ὅσα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ τοῦ ἀνδρὸς εὐφυῶς κατέπραξε σύνεσις, ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν ὁμοίως διενεργούσα. Αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ βασιλεῖ τῆν τῶν Ἀκαρνανῶν πολιορκούντος μητροπολιν, ἐάλωσαν οἱ τυραννίδα μελετήσαντές τε καὶ ἐπιθέμενοι εἰς Βυζάντιον, πολλοὶ τε ὄντες καὶ οὐ τῶν ἀφανῶν, περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξομεν.

DIGNITATUM AC FUNCTIONUM PALATII

ET ECCLESIAE CONSTANTINOPOLITANÆ,

Quarum Historicus noster meminit, ex Curopalata et ejus Scholiaste potissimum dilucida explanatio.

Δεσπότης, Dominus. Hæc appellatio imperatori, filiis ejus, fratribus ac generis tribuebatur generatim. Proprie ab imperatoria majestate secundus sic dicebatur, quem recentiores etiam *σεβαστὸν* vocarunt. Hoc enim semel denotare convenit, imperatores illos Orientis multos titulos honorarios ad suos sibi devincendos excogitasse. In Gallis olim proximus a rege major dominus nominabatur. Græcorum imperatorum exemplo se quoque despotas vicini principes dici voluerunt, præsertim Bulgari et Servii. Qui interdum in Græcorum historiis regio quoque titulo censentur, cum pro despotis Cralæ, et uxores pro despotis Cralanæ appellatur; hoc quippe sonat nomen barbarum. Sic a Cantacuzeno Acarnaniæ et Ætolia principes despotæ dicuntur. Verum noster historicus Constantinum Andronici filium despotam vocatum scribit, qui post Michaelē fratrem genitus, per cuncta secundas obtineret. Infantem vocant Hispani. Observanda igitur alia notio. Monebimus in Adnotat

Παρακοιμώμενοι, subaudi τοῦ κοιτῶνος, cubiculi, *Accubitor cubiculi* ad verbum, id est sacri cubiculi, seu excubiarum sacri cubiculi præfectus, principi, seu imperatori a cubiculis, aut præfectus excubitorum, et custodum sacri cubiculi. Caput est puerorum qui in cœtone sunt, et cubiculariorum, habens etiam sibi subditum procubitorem sacri cubiculi. Ita Curopalata. Magnum cubicularium aliqui vocant.

Leunclavius, *Pandecte historiae Turcicae* seu ad *Anales Turcicos*: *Παρακοιμώμενοι* sunt intimi cubicularii qui augustalibus in cubiculis et ipsi propter

imperatores dormiebant. Tale nunc officium est apud Turcarum sultanum ejus cubicularii, qui *Thiodar*, aut *Trohadar* appellatur. Is enim et intra cubiculum noctu excubias agit, et pluviam Sultanī vestem gestat, ut *παρὰξίμενος*, quæ scaramangium vocatur. Ac norunt omnes, qui Portam viderunt Osmanicam, non sultanum modo comitari cubicularium, qui sereno quoque cælo scaramangium ejus gestat; sed omnes etiam quotidie bassas, et begos, quotiescumque per urbem ad portam equitant, habere pedisequum unum, qui vestem hujusmodi portat, cæteris superinjiciendam vestimentis, si aere mutato forte pluat.

Μέγας δομέστικος, magnus domesticus. Varia ejus officia apud Curoplata vide, variis locis. Nomen domestici ad plures dignitates pertinebat, quæ adjuncto discernebantur, ut cognosces, e quibus magni domestici præcipuum existisse, nomen ipsum *magnus* significat.

Πρωτοστράτωρ, Protostrator. Absente magno domestico fert imperatoris spatham. Cum itaque imperator est conscensus equum, comite equorum imperatoris adducente et tenente equum, postquam ascendit imperator, protostrator prehensens freno deducit equum ad quartam, aut quintam usque partem aulae palatii. Deinde recipiens eum magnus Chartularias, deducit freno ad portam usque aulae. Similiter etiam facit, cum imperator pedibus iurasset, agens videlicet a porta equum ad eum usque locum, quem ante diximus: ex quo iterum recipit eum protostrator, agens ad eum usque locum, ubi imperator pedes esse solet. Quod si forte pro-

tostratorem abesse contigerit, hoc facit a principio usque ad finem magnus chartularius. Paulo post : Protostrator etiam est defensor cursorum (cursores hoc loco sunt, quicumque nulli agmini, aut signo militari ascripti sunt, sed ipsi castra prosequuntur ultro, expectantes dum accensi flant). His enim neque ordinem retinentibus, neque flammeolum (signum militare est, Latina origine, a colore dictum) suum, sed inordinate quodammodo dissolutis, protostrator ipse subsequens, defendit ipsos, si forte bello opprimantur. Propterea enim protostrator etiam appellatur, quod toti ipsi στρατῷ, id est exercitui præeat, et consistat primus. A cursoribus autem omnes res varias quæ futilia nominantur, moris est protostratorum accipere. Nomine φυτίλων, futilium (est enim Latinum vocabulum) significantur quæcunque res, quæ per se nihili sunt, aut nihil ad rem militarem faciunt, denique impedimenta belli certissima, nisi avertantur. Nam hæc cursores commodius comportant quam milites, quia non hærent signis : et audacius colligunt, quia se legibus non teneri putant. Quamobrem protostratori potestas data est futilia ista auferendi.

Μέγας κοντοσταύλος, qui Gallice *connétable*, Italiane *conestabile*, Latine comes stabuli. Ubi si stabulum pro equili accipias, erit comes stabuli, vel qui præest omnibus copiis equestribus : vel qui præest equitati imperatoris aulico. Apud recentiores Græcos est dux copiarum auxiliarium, quæ ex Gallia, Sicilia, Italia, facturæ stipendia Orientem petebant.

Μέγας λογοθέτης, *Magnus Logotheta*, cancellarium Latinis vocari λογοθέτην, ait Nicetas lib. vii. Munus magni logothetæ his verbis Curopalata describit : Disponit mandata et bullas aureas, quæ ab imperatore mittuntur ad reges, sultanos, et toparchas. Atque hoc quidem proprium est magni logothetæ ministerium. Quod autem ad rem domesticam, ipsius est efficere, quod imperator mandaverit. Addunt alii esse etiam libellorum magistrum, archivi præfectum, aut tale quippiam. Λογοθέτης exponitur a quibusdam, magister rationum, qui expensas et reditus computat, œconomus, sive procurator, quod magnum erat officium, et politicum.

Λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ, *logotheta castrensis*, *Zahlmeister*, *Pfennigmeister*, Gallice *Trésorier du camp*.

Καβαλλάριος, *caballarius* Καβαλλάριον equestrem imperatoris comitatum nominat Curopalata. Ex Italico ducta vox, quæ ipsa a Latina voce manavit. Hujus ergo comitatus præfectus Caballarius dici videtur.

Μέγας παππίας, *Magnus Pappias*. Id est, magnus paterculus, summus ille iudex, ad quem commentarienses de personis reorum et numero, de qualitate delictorum, de clausorum ordinibus referre debent. In hanc sententiam accipio nomen Papiæ apud Zonaram, ubi de eo agitur,

A qui Michaeli Balbo adiutor fuit, ut Leonem Armenum e medio tolleret, imperioque potiretur.

Μέγας Στρατοπεδάρχης, *magnus castrorum præfectus*. Est curator earum rerum, quæ exercitui sunt opus, videlicet alimentorum, instrumentorum et necessariorum omnium. *Proviantmeister*. Exponitur etiam, princeps exercitus, ut sit idem quod στρατιάρχης; nam στρατόπεδον aliquando pro στρατῷ ponitur.

Πρωταλόγῳ, *summus equitum præfectus*. Voce enim ἄλογον Græci recentiores equum, aut jumentum significant, facta ex ἄλδκου, a verbo halac, quod Orientalibus erat, ire : quia maximus et præcipuus jumentorum usus ad commoditatem itinerum. Turcæ etiam hodie nuntium, seu viatorem appellant hulac. Ex ἄλδκου igitur ἄλογον, id est, brutum κατ' ἐξοχὴν jumentum, aut equus, ut Itali dicunt, *la bestia mia*, pro equus meus. Ex ἄλδγου sit ἄλδγον equitatus, seu equorum equitumve merus. Præfectus ἄλογῳ : summus præfectus, πρωταλόγῳ.

Σεβαστοκράτωρ, *Augustimperator*, Tertia dignitas ab imperatore, Cæsariana præstantior. Dum imperator βασιλεὺς, σεβαστὸς, Καῖσαρ dictus est, uno eodemque omnes hos titulos obtinente, dignitates officiis, ac non titulis, æstimatæ sunt. Postea vero imperatores luserunt titulis, et honoraria dignitatum nomina sine officiis impertiti sunt arbitratu suo, ut Curopalata his verbis declarat : Despota, sebastocrator, Cæsar ad nullum ministerium tenentur, nisi ad summum aliquem principatum instituantur, puta aut regendo imperio, aut gerendo bello : cujus rei exempla sunt apud Nicephorum Gregoram quam plurima. Ac primum quidem Cæsar fuit secundus ab imperatore (ut hodie rex Romanorum est in Occidenti imperio), et obtinuit hoc ad Alexium Comnenum usque : postea sebastocrator secundus habitus, et Cæsar tertius esse cœpit, cum Alexius Comnenus Isaacium fratrem Sebastocratora diceret : auctor Zonaras. Postremo despotes, sive dominus, ab imperatore secundus est factus, nempe Alexius Palæologus, cum idem Comnenus filiis maribus carens, Irenem filiam suam primogenitam Alexio huic despondit, eumque titulo despota, id est, domini, ornavit, futurum nempe hæredem imperii, nisi morte sublatus esset, teste Gregora lib. iii.

Πρωτοψάλτης, *princeps seu primus psallentium*. Ecclesiasticum nomen est, de clero palatii. Forsitan magister chori, aut simile quiddam.

Δομέστικοι, *domestici*. In jure appellantur domestici omnes adjuutores, sive administri legitime instituti a justis functionum principibus, in palatio, aut in foro, aut in ecclesia. In palatio, ut magnus domesticus, domesticus mensæ, domesticus scholarum, domesticus marmorum, domesticus regionum, etc. In foro, ut domestici iudicum, administri. In ecclesia, ut domesticus chori, domesticus januarum, etc., quorum omnium fun-

ctio δεμεστικειον, sive δεμεστικιον, id est, domesticatus dicta est.

Ῥαιφερνδάριος, *referendarius*. Ecclesiasticæ dignitatis nomen, Latine relator, qui allegatur ad imperatorem et sacerdotem maximum.

Πανυπερέδαστος, *Augustissimus omnium*. Ab Alexio Commeno titulus inventus, ut Michaeli Taronitæ gratificaretur, quod scribit Zonaras tomo III, sub finem. Superior erat omnibus, etiam ipso protovestiario, magno duce, magno domestico, et cæteris.

Πρωτοβεστιάριος, *protovestiarus*. Hujus officium sic describitur: Ascendente igitur imperatore, ut declaratum est, ad oratorium, protovestiarius, qui pilaticia, quæ imperatoris prospectum obtegunt, aut sceptrâ judicialia tenet, ut in altum subvecta sunt, dextra manu sua educens ea, e prothyro ostendit populo, demonstrans hoc signo, ascendisse imperatorem in oratorium. Hic autem in oratorio, si imperator aut suum ipsius stemma, aut aliquod aliud gestamen suum gestaturus est, protovestiarius, inquam, sumit illud a ministris rucharii, et imperatori tradit: neque id solum in tempore ejusmodi festorum dierum, verum etiam semper ita facit. Id vero etiam proprium et singulare habet, quod si quid aliævum viderit, aut lutum, aut quid aliud ad imperatoris vestem, deponens ille umbellam, aut tegmen capitis sui, extenta manu tollit, aut purgat illud non rogatus. Ex omnibus vero aliis principibus nemo auctoritatem habet faciendi istud, sed ille solus. *Pilaticia* est opus e margaritis cum simbria, in longitudinem minus spatibama, in latitudinem autem palmo, quæ rex Medorum gestabat, similiterque judices, quemadmodum olim duces exercitus gestabant torques, honorem ipsorum demonstrantes. Τὸ ῥεῦχον suprema vestis, species vestis e Germania apportata, unde Germanicum nomen retinuit, *Rock*. Hinc ῥουγαρεῖον vestiarium speciali nomine a Curopalata appellatur, quia latius patet nomen vestiarii apud recentiores Græcos.

Protovestiarus, ut agamus dilucidius, regio vestitui præerat, quod hodie cubiculariorum videtur munus. Sæpe rebus maximi momenti adhibebantur, et res per eos non vulgares gerebantur, ut in Lecapeno et Leone Basilii filio apud Cedrenum videre est. In Constantino, Romani filio protovestiarii dignitas proxima a domestico scholarum, et accubitore, biglæ drungario superior ostenditur. Inveni, qui scriberet, protovestiarium fuisse thesaurarium, seu thesauro præfectum, quia βεστιάριον θησαυριον vocetur, seu thesauri repositorium, ταμειον. Quod ego quidem in aliquo vel auctore, vel glossario nondum legi.

Δικαιοφύλαξ. Ad verbum, *custos legum et juris*, de quo magistratu nihil habet Curopalata.

Λογαριάστης, *logariastes*. A Curopalata additur, τῆς αὐλῆς, aulæ, seu palatii. Rationes inquit omnium stipendiatorum qui in aula sunt, si quid deest uli

de stipendio ejus, aut ad servitium ejus, cujus causa stipendia facit. Apud Nicetam et φροντιστῆς καὶ λογιστῆς. Valere putant idem, quod quæstor, aut receptor generalis, aut quod Germanis est *Kammermeister*. Inde clarum quis μεγαλογαριάστης.

Ἀποκρισιάριος, *apocrisiarius*. Sic jurisconsulti Græci eum nominant, qui legationibus audiendis referendisque ad imperatorem, et responsis ab eo dandis constitutus est.

Χαρτοφύλαξ, *præfectus chartis*. Qui tabulas habet chartaceas, ad jura ecclesiæ pertinentes, chartatum custos, qui privilegia et similia æsservat, præfectus scriniorum, judex idem causarum ecclesiasticarum, et quæstionum matrimonialium, defensor in clericorum causis, veluti manus summi sacerdotis dextra. Hinc μέγας χαρτοφύλαξ.

Δομέστικος τῆς τραπέζης, *dapifer*, aut simile habens officium, ut suspicor.

Δρουγγάριος, *drungarius*. Δρουγγάς seu δρουγγός Orientale nomen, cœtum hominum una commean-tium significans, et cœtus illius princeps vocatur dargon, vel dorgon, ex quo drungarius facta epen-thesi τοῦ ν pro γ geminato. Quidam vocant tribunalium militum. Drungus globum significat, ait Turnebus libro vicesimo quarto capite vicesimo quinto. Vopiscus in Probo: Triumphavit de Germanis et Blemis, omnium gentium drungos, usque ad quingenarios homines ante triumphum duxit. Vegetius libro tertio capite decimo sexto: Scire debet dux hostium, contra quos drungos (male scriptum, drunos), hoc est, globos hostium, quos equites oporteat ponere. Hinc Drungarius biglæ, Drungarius classis, qui præsumt globis vigilum et classiariorum.

De hac voce Leunclavius in *Pandecte ad Annales Turcicos*: Dico, Turcis Agelarios esse sua lingua, qui Græcis erant vel Drungarii, vel Druncarii potius. Eos Leo Sapiens Augustus in libro suo *De apparatus bellicis*, capite 5, num. 42, 43, 45, olim dictos fuisse tradit chiliarchos, quod militibus mille præessent: et drungum chiliarchiam. Latini chiliarchos vocabant tribunos, qui nunc colonelli sunt. Druncum (sic enim pronuntiabat Zygoma a, et druncarium, non drungum, vel drungarium, quod vulgo fieri solet) sic appellatum arbitror a trunco, sive baculo, sive sceptro: quemadmodum hodieque regimentum vocamus tam ipsius tribuni baculum (vitem dixere puto Romani) quem ceu magistratus insigne gestat, quam illum signorum, militumque numerum, qui ad constituendum regimentum militum, cujus caput est druncarius, olim tribunus, nunc colonellus, aut regimenti præfectus.

Μέγας ἐταιριάρχης, *magnus sodalitatibus princeps*. Antequam e cella sua imperator exeat, protovestiarites adest in triclinio cum magno hetæriarcha et prinicerio aulæ. Postquam vero egressus est, et constitit imperator, egrediens protovestiarites ac-

cersit honoratissimos principes ad circumstationem. Lege cætera, et infra. Hic vero excipit etiam perfugas advenientes ex omni parte, ac propterea etiam hetæriarches nominatur, velut *ἑταίρους*, sive amicos excipiens.

Βαράγγιοι, *barangi*. In festo Occursus (Purificationis) discedit imperator in Blachernarum templum, barangis quoque sequentibus. Atque hi quidem ubique imperatorem equitantem prosequuntur, ferentes humeris secures suas. Erant ergo custodes, satellites, aut stipatores imperatoris bipenniferi; eorum præfectus ante illos imperatorem sequebatur, et ideo *ἀκλόουθος* dicebatur.

Πιγκέρνη, *picerna*, a poculis. Quod si imperatorem oportet bibere, picerna ministrat illud: ac non diebus festis solum, verum etiam semper imperatore cibum sumentem miscet, si præsens est. Ac vetere quidem more hic extra civitatem imperatorem sequens ferebat poculum castrense, catena vinctum: ut si cum opus esset bibere, ex fonte, aut fluvio daret, ac biberet. Hoc autem in præsentia non fit.

Ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, *mensæ præfectus*. Serviebat etiam imperatori ad mensam. Præbebat missum magnus domesticus primus proxime imperatorem: post eum domesticus mensæ; et post hunc præfectus mensæ, et quæ apud Curopalatam sequuntur.

Δομέστικος θεμάτων ἐσπερίων, *domesticus thematum occidentalium*. Quæ florente adhuc imperio Romano τάγματα, sive legiones dictæ, postmodum imminuta Heraclii temporibus Romana potentia, et truncato imperio θεμάτων nomen acceperunt, carentes jam veteri amplitudine sua. Vide libellum Constantini Porphyrogenetæ de Thematibus, sive de agminibus militaribus per imperium orientale distributis. Hic præfectus hujusmodi agminum per Occidentis urbes distributorum intelligendus est.

Μέγας διοικητής, *magnus administrator, sive procurator*. Nihil de hoc Curopalata.

Μέγας δούξ, *magnus dux*. Quemadmodum magnus domesticus princeps, et caput ad universum fossatum (quid sit *fossatum*, suo loco explicabitur), sic etiam hic ad universum mare. Ac cæteri quidem principes aliis rebus instituti, ut capita, præferunt consuetum imperatoris flammeum, aut exercitus flammeum cum ignitis telis. Magnus dux contum præfert imperatoris insidentis equo. Habet autem subjectos sibi magnum drungarium classis, ameralium, etc. Vide Curopalatam, et scholiasten.

Πρωτοσέβαστος, *primaugustus*. Nullum ministerium habet, quia non functio est palatio militans: sed dignitas honoraria, quam non ministerii aut ordinis necessitas facit, sed imperatoris *εὐδοξία*.

Μέγας χαρτουλάριος, *magnus chartularius*. Equum imperatoris a protostratore susceptum, etc. Vide quæ supra in protostratore dicta sunt. *Stallmeister* Germanis dici putat scholiastes. Zonaras in Leone Isauro, tomo tertio *Annalium* posterioribus temporibus τὸν τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἐπιστατοῦντα appellatum tradit.

Πριμικήριος αὐλῆς, *aulæ primicerius*. Habet quidem in circumstatione administrationem, qualem ante diximus, ordine vero collocat etiam omnes qui in aula sunt. Ut enim princeps suum quisque et constitutum locum ad circumstandum habet: sic etiam ordines qui in aula sunt, singuli proprium suum locum obtinent.

Πρωτοκυνηγός, *venatorum princeps, jägermeister*. Imperatore conscendente equum nemo alius præter hunc stapiam tenet cum præsens est. Præest vero iis venatoribus, qui curatores canum appellantur. Quod si quando imperatoris, cum in venatione est, vestem aliquam sanguine aspergi contigerit, eam hic venator accipit ex beneficio.

Πρατώρ δήμου, *prætor populi*. Nullam administrationem habet in aula palatina, sed in urbe, et urbanam solum.

LECTORI.

Nilus et Christodulus facta nomina sunt, qualia apud veteres in dialogis et epistolis plurima. Christodulus mihi Cantacuzenus est, utpote qui curis illustribus defunctus, decursisque vitæ palatiæ malefideis honoribus, Christo sibi in posterum vacare statuens, nobilem illam servitutem amplexus est, quæ mera viri sapientis libertas haberi debet. Nilus, a quo se ad scribendum impelli fingit, monachi nomen, ut cuius vis obvium est.

ΝΕΙΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥΔΟΥΛΟΥ.

Ἐπειδὴ σε βούλεσθαι οἶδα μὴδὲν τῶν ἡμετέρων ἀγνοεῖν, εἰ καὶ μὴδὲν τι γενναῖον ἔχοιμεν λέγειν, ἄγε ἔνεστι σιωπᾶν οὐ θέμις· οἶσθα τοὺς περιπάτους οὗδ' ἐκάστοτε μετὰ τῶν φίλων ποιούμεθα· ἐν οἷς πολλά, τὰ μὲν σπουδῇ, τὰ δὲ παιδιᾷ προσήκοντα λέ-

D

I NILUS CHRISTODULO S.

Quoniam probe scio te res nostras omnes, quales quales, etiam avere cognoscere, desiderio tuo morem geram: tacere enim non licet. In quotidianis ambulationibus, quas, quod te non fugit, cum familiaribus conficere consuevimus, multi nobis

sermones, et eorum partim graves ac serii, partim hilares ac jocosos incidere solent. Forte evenit, ut quibusdam de bello imperatorum disserentibus, quoniam modo primitus conflatum, ac tantis postea incrementis auctum : et quid tandem generosas illas animas ad naturam exuendam impulisset : ab utro præterea belli inferendi initium, et hic, an ille ad reconciliationem concordia: propensior paratiorque fuisset, avum hi, nepotem illi in reprehensionem vocarent. Qua ego dissertatione commotus, eos desidiæ condemnavi, qui inde a primordio singula explorata perocpta animoque comprehensa cum haberent, nullam eorum memoriam posteritati reliquissent. Sed et de his quoque in utramque partem ratiocinari possumus, id quod de discipulis Euclidis aiunt (1). Te porro nos hac molestia expedire, et summa cum brevitate quæque sub imperatoribus illis, quæque nostro ævo contigerunt exponendo, tanquam compendiarum via ad veritatem solam liquido percipiendam deducere, æquitatis ratio postulat. Tu enim et quandiu publico functus es munere (2), salus imperii fuisti : et hodie posteaquam decursis honoribus tui ipsius esse cœpisti (3), vitam et mores tuos veritatis ac justitiæ exemplar (4) effecisti.

Jacobi Pontani notæ.

(1) Locus tenebrosior, quem sic explicandum opinor. Qui bellum inter avum et nepotem gestum, cum haberent perspecta et comperta omnia, scriptis tamen non commendarunt, eorum consilium vel laudare licet, vel reprehendere : sicut de Euclidis sectatoribus dicitur : neque illos solitos διπλά λογίζεσθαι. Nam Euclides ille Megarensis atque Socraticus, princeps et parens philosophorum quorundam fuit, qui, quod disputatores contentiosi essent, et in contradicendo liberi, ἐριστικοὶ sunt appellati, ut docet Laetius. Est autem contentiosorum ingenium probare, quæ alii improbant, et improbare quæ alii probent. Placet enim articulum τῶν genere virili, de discipulis, non de dogmatis Euclidis accipere : ut personas cum personis potius, quam personas cum re comparare videatur. Porro τὸ ἐκείνων ad Andronicos imperatores (ut sensus sit, quæsitum esse ab illis, uter horum bello causam et originem attulerit, et in utramque partem de iis disputari posse, sicut de Euclidis placitis solet) apte referri posse arbitror.

(2) De officio magni domestici, seu megadomestici intelligendum est. In quo tantum potestatis et auctoritatis habuit (etsi id non ratione officii) ut imperium penes Andronicum Juniorem nomine solo, penes ipsum re fuisse appareat, lib. II potissimum. Nec semel ipsemet summam rempublicam etiam Andronico superstitite ab se administratam gloriatur. Qui autem Græca vel primoribus labris attigerunt, eos non fallit, vocem πράγματα frequenter in eo solere poni, in quo respublica et imperium ponuntur. Porro verbum σωτηρία etiam ei tempore tribuendum est, quo partim ut tutor impuberum Andronicum filiorum, partim ut imperator postea communi præfuit. Sed ut hæc, ita quæ sequuntur ad alium neminem, quam ad Cantacuzenum pertinent. Αὐτοῦργόν enim nominat, qui res scilicet ipsas gesserit ; et addit : Οὐκ ἀγνοῆσαι ; δήπου τὰ σά, non utique ignorabis res tuas.

(3) De monachismo Cantacuzeni hæc interpretor, quem se medullitus expetere toties testatur,

γεται. Ἐν τούτοις τινῶν τῶν τῶν βασιλείων διεξόντων πόλεμον, ὅπως τε τὴν ἀρχὴν συνέστη, καὶ ἡκμασεν εἰς τοσοῦτον, καὶ τί τὸ πείσαν τοὺς γενναίους ἀγνοῆσαι τὴν φύσιν· καὶ πότερος αὐτῶν μάχη; ἤρξατο· καὶ τίς πρὸς διαλλαγὰς ὀξύτερος, ὁ μὲν τὸν πάππον, ὁ δὲ τὸν νεώτερον αἰτίας ἐνέχεσθαι ἤξουν. Ἐγὼ δὲ ἀκούων, ἐπλήγην τοῖς λόγοις, βραθυμίαν κατεγνωκῶς τῶν ἀνδρῶν, οἱ παρηκολουθηκότες τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς, οὐ κατέλιπον τῷ βίῳ τὴν τῶν πεπραγμένων διήγησιν· ἀλλ' ἔστι καὶ περὶ ἐκείνων διπλὰ λογίζεσθαι, καθάπερ καὶ περὶ τῶν Εὐκλείδου φασίν. Ἀλλὰ οὐ δίκαιος ἀνεῖτης ἀπαλλάττων πραγμάτων ἡμᾶς, τὰ τε ἐπὶ τῶν βασιλείων, τὰ τε ἐφ' ἡμῶν γεγόντα διδάσκει. Τὸ δ' ἂν γένοιτο, ἐπιτομωτάτη χρησάμενος ὁδῷ τινὶ συγγραφῆς, δι' ἧς μόνως ἔξεστι τᾶληθές εὐρεῖν· καὶ ὅτε γὰρ τὰ κοινὰ διετέλει; πράττων, σωτηρία τοῖς πράγμασιν ἦσθα· καὶ νῦν σαυτοῦ γεγονώς, ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης παράδειγμα τὸν βίον κατέστησας τὸν σαυτοῦ. Ὡς μὲν οὖν τῶν γεγόντων καὶ νομιζόμενος καὶ ὢν αὐτοῦργός, οὐκ ἀγνοῆσεις δήπου τὰ σά· ὡς δὲ μηδὲν τῆς ἀληθείας διὰ βίου πρότερον ἠγησάμενος, τᾶληθές ἔρεῖς· ὡς δὲ βραθυμίαν ἐξορίας παντάπασι τῆς ψυχῆς, οὐ λογίη τὸν ἐπὶ τῷ πράγματι πόνον. Ἔστι δὲ καὶ εἰς παράδειγμα τὴν ἡμετέραν ἵκεταὶ ἀνεγχεῖν.

et sub finem libri IV, cap. 42, cum conjugæ amplectitur. In eo vitæ cursu maxime licet homini suum esse, secumque habitare, nec se extra querere. Libro III, ubi de eadem re agit, ἀφανελὰ συζήσω τὸν πάντα βίον, κατ' ἐμαυτὸν διάγων· vitam ignotus vitæ reliquam, et vitam mihimetipsi. Quinque autem argumentis fingitur Nilus quidam, amicus Christodulo (hoc est, Joanni Cantacuzeno Christi servo) hanc historicam scriptionem suadere ac persuadere. I et II, quia vir illustrissimus atque optimus est, quales scriptores ipsi historiæ auctoritati atque ornamento sunt. Bene namque Euripid. *Heccuba* :

... λόγος γὰρ ἐκτ' ἀδοξούτων ἰὼν
Κᾶκ τῶν δοκούτων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

... quod a levibus profecta oratio,
Et a probatis, non idem valet eadem.

III, quia non spectator modo illarum rerum, quod satis fuisset, sed actor quoque fuit. — IV, quia veritatis amantissimus : multi enim historici multa mentiti sunt mentiunturque (memini illius Senecæ ex libro quarto *Quæstionum naturalium*, cap. 30 : *Historici cum multa mentiti sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere ; sed adjiciunt, Penes auctores fides erit*), ac proinde qui historiam conscribant, minime digni, cujus prima lex, ne quid falsum audeas, neu quid verum non audeas. — V, quia labore non oderit ; ut nonnulli, quos a præclaris negotiis segnitie præcipue deterret, cum ingenuis ipsa rerum difficultate crescat animus. Vel dicamus, Nilum tribus uti rationibus : quod rerum ipsarum actor, quod verax, quod impiger, quarum priores duæ ex illis : *Tu enim quando, etc.*, colliguntur.

(4) Veritas et justitia hic idem sonant, quod sæpissime in divinis Litteris, quarum hunc auctorem esse perstudiosum, et amare sacras illas loquendi formas, certum est : *Ambulare in veritate, Facere veritatem et justitiam*, Sic decet nos implere omnem justitiam, nihil sunt aliud, quam colere sanctimoniam, et omni virtute excellere. Aristoteles item v

Ἄν τε γὰρ τοὺς ἔξωθεν, ἂν τε τοὺς ἡμετέρους ἡγεμόνας ἐνθυμηθῆς, οὐδαμῶς ἀτιμάσεις τὴν ἱστορίαν· καὶ αὐτοὶ γὰρ κάκεινοι ἐπὶ τῷ συγγράφειν καθῆκαν ἑαυτοὺς, οὐ μικρὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἐκ τοιοῦτων ὀνήσειν οὐδέμειοι. Καὶ ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν, οἱ μὲν ἤθικολογῶν λόγων, ὅσοι ἢ ἀρετὴν ἐπήνεσαν ἢ κακίαν διέβαλον, καλοὶ τὲ εἰσι καὶ θαυμάζεσθαι δίκαιοι· εἰ δὲ καὶ δυνατὸν κατὰ τούτους τοὺς ἀνθρώπους βῖωσαι, ἐνταῦθα δὴ πολὺς ὁ λόγος, τινῶν ἀξιοῦντων μὴ δύνασθαι τὰ πράγματα διὰ τέλους συμβαίνειν τοῖς λόγοις. Οἷς δὲ ἐμέλεισι πράξεις ἀνδρῶν ἀναγράφειν, ἐξ ὧν ἀρετὴν καὶ κακίαν, τὴν μὲν ἔστιν ἐλέσθαι, τὴν δὲ φυγεῖν, τοῖς τοιοῦτοις ἀντιλέγειν οὐ πάνυ τοι βέλδιον, ὅτι μὴ λογισμοῖς, ἀλλὰ πράγμασι περῶσιν· οἷς ἐρίξειν μανία σαφής. Ὡς οὖν τὰ μέγιστα ὀνήσων τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἂν μὴ κατ' ἐλπίδας τὰ παρόντα ἐκβῆ, ἐξ ὧν ἔστι τοὺς τε ἄλλους εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ σαυτοῦ διασώζειν ἦθος, ἔλου.

amussi (8) actiones suas dirigere, de eo magna quaestio est; consentibus nonnullis, quæ sub actionem cadunt, orationi usque ad ultimum non posse exæquari. At quibus cordi fuit res gestas et facta litteris persequi, unde cum virtute conjuncta ad imitandum eligas, cum scelere implicata devites, contra illos 3 dicere difficile est; quod non rationum conclusionibus, sed rebus ipsis persuasionem gignunt; quas impugnare aperta insania est. Quare ut plurimum vitæ humanæ commodaturus, si præsentia spem fefellerint (9), tu ea tibi sumito, per quæ et aliis beneficias, et animi ingenium conserves.

Jacobi Pontani notæ.

Νικομαχεῶν illud Theognidis in proverbium ab-
iisse ait:

Ἐν δὲ δικαιούνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετ' ἐστὶ.

Justitia in sese virtutes continet omnes.

(5) Quod nimirum ad III et IV libros attinet, quæque et supra intellexit, illis verbis, *quæque rostro avo contigerunt*. Quæ enim libro secundo narrantur, etsi ejus res sunt propemodum omnes, tamen non etiam ejus nomine, quemadmodum reliquæ, patratae sunt. Omitto, multa exponi etiam in primo, a Cantacuzeno gesta magnifice, sapienter, fortiter ac feliciter, ut pene majorem partem ejus solius, quam Andronici Junioris historia censi possit.

(6) Qui de rebus suis ipsimet historiam contextuerunt, seu exercitus duxerint, seu non duxerint, proferri possunt alieni a vero Deo Xenophon, Julius Cæsar, Adrianus, ut a Spartiano traditum est, tam cupidus fuit famæ celebris, ut libros vitæ suæ a se scriptos libertis suis litteratis dederit, jubens ut eos nominibus suis publicarent. Arrianus in Periplo Rubri maris. Multa de se Judæi duo, Josephus in libris *De bello Judaico*, et libro de Vita sua; Philo, *De legatione ad Caium*; imo et antiquissimi illi Moses et Josue Israelitarum duces. Inter Christianos divus Augustinus in libris *Confessionum* non pauca de se memorat. Item Carolus IV imperator Vitam suam descripsit; multi duces navigationes suas et bella in India, quidam peregrinationes suas. Est autem prope idem, cum filii parentum res et facta conscribunt: quod Anna Alexii Comneni imperatoris Constantinopolitani filia erudite et eleganter præstitit. Quæ historia nondum est, quod sciam, Latine edita. Quadrat huc locus M. Tullii ex epistola ad Luceium libro quinto: *Cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. Scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, et clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia, et ut verecundius ipsi de se scribant necesse est, si quid est laudandum, et prætereant, si quid forte reprehendendum*

A Quando igitur rebus gestis te non ut spectatorem, sed ut actorem interfuisse constat, quæ tibi acciderunt (5), ea profecto nescire non potes. Dein, quia in omni vita nihil duxisti veritate antiquius, nihil ab ea alienum memorabis. Ad extremum, quia tota de mente socordiam fugasti, quid laboris sit ista litteris amplecti, non reputabis. Nec vero primus, nulloque exemplo facturus es, quod abs te contendimus. Etenim sive ad extraneos, sive ad nostrates (6) belli duces animo te et cogitatione convertas, genus hoc descriptionis minime contemnes. Nam et hi et illi non parum inde humanæ societati consultum iri arbitantes, huc pariter se demiserunt. Atque ut simpliciter et ingenue dicam quod sentio, morales commentarii, quot-

B quot (7) aut virtutem efferunt, aut vitiositatem insectantur, egregii et in admiratione merito ponendi sunt: verum, possintne homines illorum amussi (8) actiones suas dirigere, de eo magna quaestio est; consentibus nonnullis, quæ sub actionem cadunt, orationi usque ad ultimum non posse exæquari. At quibus cordi fuit res gestas et facta litteris persequi, unde cum virtute conjuncta ad imitandum eligas, cum scelere implicata devites, contra illos 3 dicere difficile est; quod non rationum conclusionibus, sed rebus ipsis persuasionem gignunt; quas impugnare aperta insania est. Quare ut plurimum vitæ humanæ commodaturus, si præsentia spem fefellerint (9), tu ea tibi sumito, per quæ et aliis beneficias, et animi ingenium conserves.

est. In quem locum nominat Paulus Manutius ex Plutarcho L. Sullam, qui Commentariorum libros viginti duos de rebus suis composuit. Item M. Scaurum principem illum senatus, qui tres libros de Vita sua præscripsit, quos memorat Cicero in Bruto, et Tacitus in Vita Agricolaë socieri sui. Etiam P. Rutilius, forsitan æmulatione permotus, vitam suam litteris mandavit.

(7) Fortasse eo respicit, quod Cantacuzenus præter illas apologias Christianismi adversus Mahometanos et Judæos, quas habemus, etiam paraphrases in aliquot Aristotelis libros Ethicorum conscripsisse fertur, idque opus in Veneta bibliotheca exstare dicitur. Ut ita præterita ejus scripta cum futuris, minora cum majoribus, si fructuana spectes, componantur.

(8) Hæc adversum Stoicos, ut mihi videtur, qui sapientem informant, quælis nunquam exstitit, quod quidem in Senecæ libris clarissime licet perspicere, cujus tamen vita mollior fuit, adeo facilius est magna et mirabilia dicere, quam facere. Plutarchus, quanquam et ipse Stoicus, haud æque rigidus est. Pulchre, ut omnia, M. Tullius in Laelio: *Sed hoc primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse: neque id ad vivum resedo, ut illi, qui hæc subtilius disserunt, fortasse vere, sed ad communem utilitatem parum. Negant enim quemquam virum bonum esse, nisi sapientem. Sit ita sane. Sed eam sapientiam interpretantur, quam adhuc mortalis nemo est consecutus. Nos autem ea quæ sunt in usu, vitæque communi, non ea quæ finguntur aut optantur, spectare debemus.* Et *Offic. 1: Vivitur enim non cum perfectis hominibus, pleneque sapientibus, sed cum iis, in quibus præclare agitur, si sint simulacra virtutis.* Hæc ille. Laudari debent Peripatetici, qui mediocritatem quandam exigunt, et virtutem ponunt in medio, quod vult Horatius illo versiculo: *Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.*

(Epist. 18, lib. 1.)

(9) Quorsum istuc spectet, ex proœmio libri tertii clarebit. Sunt profecto incorruptiora posteri-

rogatu nostro Jacobus Gretserus, societatis nostræ theologus, et in academia Ingolstadiana professor ordinarius conscripsit. Et hæc fecimus, magis ut candorem nostrum bonis viris probaremus, quam quod illa, qualiacunque sunt, hoc quidem sæculo, et in his terris ad quemquam inficiendum depravandumque vultura formidarem. Quis enim nescit, etiam qui litteras non didicit, non tum primum, propendente scilicet jam ad occasum imperio, sed multis ante annorum centuriis, pene post octingentesimum statim ab ortu Christi, Orientalem Ecclesiam a Romana secessisse? Feruntur item historici non pauci, hoc nostro partim antiquiores, partim recentiores, quos cum ad unum vel in hæreticis, vel in schismaticis jure numeremus, nullo tamen eorum sine aliquo, omnibus simul sine maximo detrimento Ecclesia Romana carere non poteat. Vin' tu audire qui sint? Sozomenus et Socrates Novati perfidiam sectati sunt. Quorum hic non oblata solum, sed interdum etiam quærita occasione Novatianos libenter laudat, ipsis miracula tribuit, Romanorum pontificum potentiam exagitat: quæ omnia Jacobus Billius eruditus theologus Observationum sacrarum libro primo, capite vicesimo sexto luculentè demonstrat. De Nicephoro Callisto liquet ex Gennadii Apologia pro concilio Florentino, ubi ejus non tam scripta, quam convicia contra Latinos refelluntur, ut de iis quæ sparsim in historiam suam sinistra inseruit, nihil dicam. Zonaram fuisse schismaticum, testari possunt ejus poemata aculeatissima de processione sancti Spiritus, et alia adversus Latinos composita, quæ Genebrardus dum converteret, se criminationes illas omisisse narrat. De Pachymerio idem constare potest ex adjunctis ad Gregoram Latinum. Ea sunt capita, seu loci rerum memoria dignarum, e codice Augustano, carie confecto et mutilo, per singulos libros excerpti: cujus animus in Romanam Ecclesiam qualis fuerit, ex quinto, sexto, et octavo potissimum libris deprehenditur. Nicephorum Gregoram quoque et Nicetam Choniata eorum monumenta produunt. Adde huc Cedrenum, Glycam, Constantinum Manassem, Jeannem et Georgium, Curopalatas, et alios, si quæramus. Nam per illa tempora tam non facile monachum, aut scriptorem a Romana Ecclesia non alienissimum erat invenire in Græcia, quam hodie difficile est præconem verbi Dei, aut professorem catholicum invenire in Saxonia. Et qui tandem fieri potest, ut qui patriarchas Constantinopolitanos schismaticos, appellant sanctissimos, œcumenicos, et principes Ecclesiæ, ipsi ejusdem farine non fuerint? Si ego quempiam superintendentem sanctissimi vocabulo afficerem, credo, aliqui, imo plurimi, nec injuria, me Lutheranum, aut Calvinianum esse colligerent. At-

que ut ab historicis abeamus, et ad alios scriptores veniamus, Origenes et Tertullianus quales tandem fuerunt? nonne eorum hæreses exstant? Feruntur *Demonstrationes evangelicæ* Eusebii Pamphili, in quibus aperte et sæpius ἀρτυρεῖ, quod doctissimus Billius *Observationum* lib. 1, cap. 27, plane ac diserte ostendit. Quid *Demonstrationes evangelicæ*? Statim in ipso principio Ecclesiasticæ ejus Historiæ (quo monumento nihil habemus in republica Christiana illustrius) arianismos aliquot observat tomo tertio *Annalium* Zonaras. Sunt in manibus Monumenta Photii, sunt Theodori Balsamonis, qui Latinos, ut pestilentissimus schismaticus, conviciis passim lacerat. Eisdem ob processionem sancti Spiritus exagitat etiam nobilis inter theologos Patres Theophylactus Bulgaricæ episcopus, et, cujus similiter magnum intersacros scriptores nomen est, Euthymius. Possum adhuc nominare homilias, et alia scripta hujuscemodi hominum, quæ in Latinum translata leguntur, et ab eruditis proferuntur. Si ergo nec superiorum historiæ, nec istorum commentarii hactenus Ecclesiæ incommodarunt, quin potius (quod res clamat) mirum in modum vehementerque commodarunt, ne a Cantacuzeno quidem magis damnum ullum metuendum, quam fructus, isque non mediocris, ut ex antecedentibus patuit, expectandus est. Rerum gestarum, ac vetustiorum temporum, utilem, necessariamque cognitionem persequimur et inquirimus: si quid interdum in iis minus commendabile aspergitur, id tota mente aversamur atque rejicimus: et calamo etiam, cum est occasio, notamus atque confodimus. Nec vero ab hoc auctore nostro Ecclesiæ Romanæ, aut Romano pontifici contumeliæ dicuntur, quem *Patrem, sanctissimum Dominum, tua sanctitas, tua beatitudo* vocat, et ut apud eum opinio mala ne sit, elaborat (propter barbaros, Turcas videlicet, in auxilium accersitos, vastatamque bello civili provinciam) cum eo arma adversus infideles pro gloria crucis Christi conjungere cupit; ejus laudationem sibi amplissimo honori ducit: legatos ipsius benigne excipit: cum eodem (Clemente nimirum VI) de synodo habenda, redintegrandaque Ecclesiarum concordia sollicitè, ac reverenter agit. Non, inquam, hic probra, et maledicta jaciuntur: sed dissensio, ac dissidium illud a nobis Latinis jam lippis et tonsoribus etiam notum, aliquoties se exerit, atque a majorum exemplo defensionem, quanquam injustam, petit. Nam si majores

Magnopere a vero, longeque errasse videntur,

ut ait Lucretius, non ideo minoribus pedes in illorum vestigiis ponendi sunt: nisi ipsi quoque cum iisdem in idem se barathrum præcipitare studeant.

DE VITA JOANNIS CANTACUZENI

EX EJUSDEM HISTORIA.

Genus et familia.

Joannis, Manuelis, et aliorum Cantacuzenorum, ut virorum illustrium et bellicosorum meminit Nicetas. Quos hic noster Cantacuzenus in majoribus suis habet. Idem, Joannem Manuelis imperatoris neptem, alium Joannem Cantacuzenum Isaaci Angeli sororem in matrimonio habuisse. Natus est Byzantii. Patrem a natalibus modeste prædicat lib. III, cum dicit, ὅς γάρ τῶν πολλῶν εἶς, *Non erat unus e multis, seu vulgaris*: et alicubi matrem suam Syrgianis appellat θεῖαν *materteram, seu amitam, seu demum cognatam suam* (liberius enim hac voce utitur, ut docebimus), quam quidem feminam ex libro primo, haud longe ab initio scire licet ad imperatores genus retulisse. Puer adhuc patrem amisit: qui anno ætatis primo supra vicissimum, præfecturæ suæ Peloponesiacæ octavo, in eadem peninsula decessit. Mater dicta est Theodora, cujus avunculus magnus, id est, aviæ maternæ frater, Michael primus Palæologus imperator. Itaque eadem Michaelis soror, et Cantacuzeni proavia. Fuit Theodora mulier prudentiæ majoris, quam pro captu sexus, et tractationi rerum gravium atque magnarum idonea, quam Gregoras recte his verbis celebravit, lib. II: *Quam assistricem conjugii imperator reliquerat, senatoria matrona, et gravitate mærum conspicua, et singulari prudentiâ ornata, ac in rebus dubiis præsentis consilio instructa*. Ejus indignissima vexatio propter filium, et mors lacrymabilis lib. III, cap. 22, 26, 36, exponitur. Nicephori Cantacuzeni, et Manuelis Tarchaniotæ, illius patruelis, hujus consobrini, aut ex sorore nepotis lib. II, cap. 8, meminit. Joannem Angelum ἐξιδέλφον, et ἀνεψιόν similiter appellat, et ex eadem radice prodiisse scribit. Mentio autem sororis est lib. III, cap. 26.

Uxor, liberi, nepotes.

Conjugem habuit Irenen, Andronici Asanis viri illustrissimi, magni ducis, et cum Andronico seniore cognatione conjuncti filiam. Fuit enim Asanes e sorore Andronici natus. Ex ea sustulit liberos sex, mares tres, feminas totidem. Illis nomina fuerunt, Matthæus, Manuel, Andronicus. Atque hic postremus vix duodecimum attingens annum, cum avia paterna in custodiam datus, postmodum pestifera lue per id tempus grassante interit: reliquorum opera domi bellicæ multum usus est pater. Uterque ornatur laudibus lib. III, cap. 23. Matthæus Demetrii Despotæ, filii

A Andronici majoris natam Irenen uxorem duxit: quæ filios ei peperit duos, Joannem et Demetrium; filias ternas, quarum primogenitæ inditum nomen Theodoræ. Matthæum pater imperatorem renuntiavit, deditque id precibus præsertim exercitus: quem tamen Joannes Palæologus hæres legitimus imperio abire coegit. Manueli filiam Syrgis (fuit hic Cypriorum rege procreatus) despondit. Sed id connubium Syrges ante nuptias rescidit. Post, Liberus Triballorum dynastarum potentissimus, filiam suam eidem Manueli desponderi cupit, et despondetur, ut est libro III, cap. 48. Hactenus de maribus. Puellarum trium nomina sunt Maria, Theodora, Helena. Primam Nicephoro Duca, Joannis Despotæ filio, Acarnaniæ principi, nondum septennio egresso pactus est. Alteram Orhani Persæ, seu Turcæ potius, Bithyniæ domino tradidit: cujus opibus rem suam sæpenumero sustentavit atque constabilivit. Postremam cum Joanne Palæologo imperatore, annorum quindecim adulescente conjunxit, quem laudat lib. IV, cap. 1. Ex eo matrimonio Andronicus, Manuel, Joannes, Demetrius filii, et Irene filia propagati sunt. Suam enique trium filiarum peculiarem laudationem impertit: Theodoræ lib. III, cap. 95; Helenæ eodem libro, cap. 34; Mariæ, quæ adversis casibus propter nequam maritum jactata, tandem eo occiso cum matre monacham Byzantii egit, lib. III, cap. 45.

Honores.

C Principio Andronici avi cubiculi sacri præpositus fuit, deinde Andronici nepotis (cujus videtur cœvus) magnus domesticus. Thraciam præfectus, seu prætor gubernavit. Fuit item princeps militiæ imperatoriæ, sive copiarum dux summus. Auctoritas ejus, potestas et existimatio incredibilis, ita, ut eo inconsulto, aut refragante nihil gereretur, ipseque administraret omnia, et esset, non quidem vocabulo (nam id una cum habitu, licet non semel ab Andronico invitatus, et enixe rogatus, constanter fugit), sed opere ipso imperator. Lege cap. 9, lib. II. Quo defuncto, procerum ac militum votis Elymotechi obsecutus, itemque aliis de causis (quas præfert, dum affectate tyrannidis suspicionem a se depellit: depellit autem sæpissime ac disertissime, et tam verisimiliter, ut nihil desideres) purpuram et tiaram induit. Adriano-poli a Lazaro Hierosolymorum, rursus Byzantii ab Isidoro patriarchis coronam imperialem solemni ritu accepit. Quam beate vixerit, in quantis ejusque modi opibus, in quanta hominum admi-

ratione et gloria, ipse clarissimis verbis, lib. III, A cap. 53 et 78 edocuit.

Studia, doctrinæ et mores.

In militari disciplina, socio Syrgianne, magistro Angelo usum se narrat : in qua deinde per exercitationem lectionemque longe admodum processit, talisque prorsus extitit imperator, qualem M. Tullius in Pompeiana depinxit : siquidem in eo quoque illa quatuor, quæ in summo imperatore inesse debent, enituerunt, scientia, virtus, felicitas, auctoritas. Talis item, qualem in Strategico gravissimus præceptor militaris Onosander describit cap. 1, castus, temperans, sobrius, frugi, laboriosus, intelligens, minime avarus, nec junior, nec senior, filiorum pater, dicendi peritus, gloria illustris. Qualem præterea de bellico apparatu, cap. 2, Leo imperator. Linguam Latinam calluisse inde conjecturam capio. Etenim res Romanorum imperatorum (ut nos Romanos imperatores appellamus, hoc est eorum qui in Italia et Romæ vixerunt) aliquoties in medium adducit, quas forsitan apud historiæ Augustæ scriptores lægit. Et Arego monacho Sabauda quædam Græce scripta non intelligenti, interpretatur lib. III, cap. 84. Si quis auditione tantum Romanorum facta accepisse, et Græca illa Italice monacho interpretatum esse credere malit, cum eo non contendam : et ita nomine Latinæ linguæ, cujus se scientem quodam loco affirmat, quaque præsiarios Italos alloquitur Constantinopoli lib. IV, cap. 54, Italica intelligenda erit : sicut per Latinos Itali, et alii, non Græci. Persice quoque, sive Turcice nosse se lib. IV, cap. 40, affirmat. Artem didicisse oratoriam, eloquentia ipsius omni prædicatione digna et in tam præclaris orationibus, totaque scriptione se exerens, demonstrat. Sane quod M. Tullius de Pompeio, idem ego verissime de hoc viro, paucis immutatis usurpavero : *Quantum consilio, quantum dicendi gravitate et copia valeat, in quo ipso inest quædam dignitas imperatoria, vos ex hisce libris sæpe cognoscetis.* Oppida complura, quæ armis resistebant, oris sui facundia subegit : ut quod Cyneas legatus Pyrrho Epirotarum regi, hoc idem pene Andronico imperatori Cantacuzenus fuerit. Et cum oratoris sit historiam scribere, si qua alia, hæc sine controversia oratorie, hoc est prudenter, disposite, diserte, nec invenuste scripta est. Poetas diligenter legisse, Homerum præcipue, et Euripidem, crebrius ex iis prolatis versus docent. Sacrarum litterarum scientia non parum imbutum, tot loci apposite inducti argumento sunt. Sed id ex libris aliis sole clarius est, quos nempe contra Mahometanos et Judæos edidit. Fertur insuper in quinque priores *Ethi-orum* Aristotelis Paraphrasin conscripsisse. Hæc de studiis et litteris ejus.

Quod ad mores et virtutes attinet, veritatem amavit, ut qui maxime, idque toties testatur ac proficietur. Ejus prudentia e dictis, maximeque e consiliis egregia semper et memoranda versuici-

tur : digna profecto, cui vel majus committeretur imperium. Fortitudinis, magnanimitatis, ac patientiæ est, quod nusquam ferme abest ab exercitu, manuque sua in hostem pugnat viriliter : nec voluptatibus indulget, et adversis casibus non frangitur : injuriis (potissimum ab Apocaucho, cui tantopere benefecerat, illatis) non succumbit : et invidiam æqua mente sustinet. In bene de se merentes unus omnium gratissimus : quam virtutem in aliis etiam amat, et ideo nulla propemodum pagina gratiarum actionibus vacat. Ad moderationem continentiamque pertinet, quod imperii communionem sibi ab Andronico etiam quartum delatam, recusat. In amicitia colenda constantissimus, Andronicum minorem præcipue, et Amurium Persam Ionæ Satrapam, sive principem dilexit, fuitque vicissim ambobus supra quam dici potest charus et jucundus. Dilexit eum etiam vehementer e proceribus Triballorum opulentissimus quidam Liberus, ut est lib. III, cap. 42. Beneficentiam ac liberalitatem coluit mirabiliter, et in exercitum de suo sumptum, imperatore vivo mortuoque, sæpius fecit : castella et oppida sua pecunia refecit et instauravit, eidemque imperatori funus amplissimum sua impensa curavit. Aurum quod habere gratis poterat contempsit. Pacis et concordia quis illo cupidior? quis Barbaris et idololatriis inimicior? Non potest pro dignitate collaudari hujus præstantissimi principis admiranda lenitas, et ad deponendam offensionem, veniamque tribuendam suspicienda facilitas, beneficiorum altissima recordatio, et in gratiis agendis commemoranda sedulitas. Omnia his libris gratiarum actionibus referta sunt. Summa præterea in negotiis procurandis diligentia, et vigilantia, animique religio. Monachismum quantis præconiis, Deus bone, et quidem toties, cohonestat? ac tandem ipse in Manganense monasterium prope Constantinopolim se ultro ac libens includit, cum imperium retinere potuisset, ut videbis lib. IV. Tantum abest, ut eo ipsum Joannes Palæologus victor compulerit, quod quidam hujus nostræ historiæ funditus ignari nugantur. Conjux porro Irene in monasterio a Martha Michaelis primi Palæologi sorore constructo, monacham induit. *Ῥωμαίων* tu quidem, ἀλλ' οὐ *Ῥωμαϊκὸν βασιλεῖα*, laudas, inquis. Ego vero etiam Agesilaos, Alexandros, Julios, et Pompeios, ethnicos, et idololatrias sæpe laudavi : et virtutem vel in hoste amabilem, ejusque exempla a quocunque, et qualicunque sumenda nobis esse confirmo. Est enim eadem semper, nec ejus splendor immortalis cujusquam sordibus potest obsolescere.

Divitiæ.

Incredibile memoratu est, quantæ ejus copiarum, facultates, quanti pecuniæ thesauri fuerint, de quibus variis locis ipse confitetur, et ego virum gravem, vanitatique infensissimum, ad hæc etiam religiosum, mentiri non puto. Insulas, oppida, castella in opibus suis recenset. Pecuniam sane.

quam Byzantii, et in aliis urbibus per Thraciam apud amicos depositam habebat, nec ipsi, qui eandem diripuerunt, inimici, quam magna esset, pro certo novisse potuerunt. Tritici, hordei, frugum fructuumque infinita illi copia, innumerabiles acervi. Bوم pascualium numerat quinquaginta millia, aratorum juga mille, equas pascuales mille quingentas, camelos ducentos, mulos trecentos, asinos quingentos, porcorum quinquaginta, ovium septuaginta millia. Ut jam non sit, cur greges et armenta illius Job miremur. Verum iste apud urbes Thraciæ non unam, sed plures possedit. Vide lib. III, cap. 24, ubi ait, sibi toto imperio Romano sparsas, easque immensas copias atque opes. Et 34 et 36. E supellectili aurea et argentea supra ducenta vasa mutuo dat palatio, capite vicesimo quarto.

. . . *Elogia.*

Lib. I, cap. 33, Andronicus senior ejus prudentiam in dando consilio admiratur, seque in illo avi materni imaginem intueri asseverat, qui tam celeriter arripuisset, tam apte explicasset, et promptissime transegisset, quæ res postulasset, ut statuerit, si absque successore ex se nato moreretur, suadere proceribus, illum ante alios imperatorem eligendum. Animadvertit igitur Cantacuzenum imperio dignum judicatum, si avum ejus judicavit, cujus in ipso expressum se intueri simulacrum confessus est.

Gregoras, libro nono, de eodem: *Cæteri illa mutatione velut multo mero ebrii insolenter fortuna*

sunt abusi. Ille contra, naturali prudentia, et magno ingenio ornatus, se ad veterum præstantiorum virorum mores conformabat, et magnificentia morum, et animi liberalitate. Et cum tunc res ei feliciter successissent, fortunam non laceravit, neque immodice supercilium arrexit; sed retenta animi gravitate, intra modestiæ limites immotus mansit, etc.

Rursum, lib. X: *Hac oratione confirmati, omnes strenue ac fortiter hostes invaserunt, in primis vero magnus domesticus Cantacuzenus, qui multis ensibus, multis telis hostium petitus atque impulsus, ipse quidem plurimos hostes prostravit: sed neque clypeo, neque gladio amisso, incolumis e prælio evasit, velut agglutinatus atque infixus equo, etc.*

Et libro undecimo: *Adeo magnorum operum ingeniosa effectrix magni domestici taciturnitas existit. Nam aliorum quidem verba umbræ tantum sunt operum, simul atque e lingua prodierint, morientes: viri autem hujus etiam silentium magnas res gerit. Nam ingenii magnitudine et solertia vir ille excellit, revera profundo mentis sulco fruens. Hæc Gregoras de Cantacuzeno sive amicus adhuc, sive ab ipsa met veritate coactus: nam postea evasit inimicus, ut ex libro quarto constabit, et nos supra in præfatione ipsis Cantacuzeni verbis id docuimus.*

Lib. III, cap. 52, a Cabatze Triballo, viro principe, oculus Romanorum vocatur. Eundem magnifico præconio extollit in epistolis ad papam Romanum et Delfinum Viennensem Bartholomæus legatus, libro quarto, capite secundo.

Præter testimonia de Joanne Cantacuzeno quæ vir pereruditus Jacobus Pontanus Societatis Jesu ex Nicephoro Gregora protulit, ad commendationem Cantacuzeni maxime pertinere visum est fragmentum ejusdem Nicephori ex libro XI, quod edidit V. Cl. deque omni genere litterarum præclare meritis R. P. Dionysius Petavius ejusdem Societatis.

Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς Ἀνδρόνικος περὶ τὴν πολιορκίαν ἀσχολούμενος τῆς τῶν Ἀκαρνάνων μητροπόλεως· πάντα ἐξουρίας εἶχε τὰ εἰς βούλησιν αὐτῷ γε ἴδοντα κατὰ τὸ ἐφικτόν. Τοῦ γὰρ μεγάλου δομestίου τοῦ Καντακουζηνοῦ παρασπίζοντος καὶ συνδιθύνοντος ἄριστα τὴν ἀρχὴν, οὐδὲν δεινὸν αὐτῷ τῶν παρεστώτων ἐδόκει δεινῶν. Τὴν τε γὰρ χρονίαν ἐν ὑπερορίῳ ἐκστρατεία διατριβὴν καὶ φθορὰν τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ στρατοῦ δεξιῶς διετίθει, καὶ αὐτὴν ἀπὸ τῶν σπληνῶς πιέζουσαν νόσον συνεντῶς αὐτῷ ἐπεκούφιζε· καὶ ἄπαντος τοῦ ἐντεῦθεν ἀπήλλαττε δέους. Καὶ εἰ τις πλήττουσα τὴν καρδίαν ὑπῆρχε φροντικὸς κοσμικὴ πάσας ἐξομαλίζων ἐτέλει βραδίως· καὶ ἐπὶ τούτοις τὰς ἐκ τῶν συγγενῶν θνητικαῦτα παραφυσείσας ἐπιβουλὰς μάλα σοφῶς αὐτὸς ἀνείργε, συστέλλων καὶ ἀπαλλάττων εἰς τὰσφαλές, πρὶν εἰς ἀκοῆς ἵναί τῳ βασιλεῖ. Πολλοὶς γὰρ κοσμούμενος ὁ ἀνὴρ τοῖς πλεονεκτημασιν, ὅσα τε φύσις χαρίζεται, καὶ ὅσα βαθεῖα σύνεσις εὐφυῶς πηδαιουχοῦσα κοσμεῖ, πρὸς παντὶς ἡγαπᾶτο τοῦ στρατοπέδου· καὶ ἦν οὐδεὶς ὃς οὐ προύτθει τῆς ἐπ' αὐτοῦ ζωῆς τὴν ἐκείνου· τὰ τε γὰρ φιλότιμον τῆς δεξιᾶς καὶ τὸ τοῦ ἤθους καρτε-

At Andronicus imperator dum Acarnanum caput obsidet, omnia sibi ex animi sententia, quoad fieri poterat, succedere sentiebat. Etenim adjuvante magno domestico Cantacuzeno, optimeque imperium cum eo moderante, nullum ex iis quibus premebatur incommodis incommodum esse videbatur. Nam et diuturnam illam peregrina in expeditione moram, atque equitum peditumque cladem prudenter admodum relevabat: et illum ex liene morbum eadem solertia lenibat, omnemque inde metum abstergebat: ac si quid externa negotia sollicitudinis aspergerent, eam ille administratione sua facile componebat. Ad hæc cognatorum insidias, quæ tum contra imperatoris caput grassatæ sunt, sapienter repressit, omnibus in tuto collocatis, antequam ad aures imperatoris acciderent. Si quidem multis animi ornamentis vir ille præditus, quæ aut a natura insita sunt, aut exaggeratæ mentis, quæ vitæ nostræ moderatrix optima est, prudentia quæsitæ, apud militem gratosus impriis erat, ut nemo esset qui non ejus vitam ac salutem anteponeret suæ. Nam cum ne in expedi-

tione quidem, tantisque negotiis quidquam de pristina liberalitate animique constantia mutaret, mutabat ille tamen in melius eorum fortunam, qui tum fame ac peste laborabant. Quare omnes una voce qui supererant milites ac duces, ordines æque atque ordinum præfecti servatorem illum, et altorem, ac largitorem appellare, tum ea prædicare, quibus Romanum imperium illustrius fecerat, et, ut summam complectar, quidquid sub idem tempus ejus viri prudentia confectum est, quæ tam propinqua quam dissita moderando continebat. Etenim dum una cum imperatore Acarnanum urbem obsidet, comprehensi sunt qui tyrannidem cogitabant ac Byzantio imminabant, nec pauci nec obscuro, de quibus plura postea dicenda sunt.

Αρικὸν οὐδ' ἐν ταῖς ὑπερορίοις διατριβαῖς τε καὶ ἀσχολαῖς ἀμείβων, ἤμειβεν ὁμοῦ τὰς τύχας τῶν ἐν τοῖς ὄπλοις τῷ τε λιμῷ καὶ λοιμῷ προσταλαιπωρούντων ἕξ γε τὸ βέλτιον· καὶ ἦσαν ὡσπερ ἐκ μιᾶς οἱ περιλειπόμενοι βρωῖντες ἅπαντες γλώττης στρατιῶται καὶ στρατηγοὶ, λόχοι καὶ λοχαγοὶ, σωτῆρα τοῦτον, καὶ τροφέα, καὶ πλουτοδότην, καὶ ὅσα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξοτέραν καθίστησι· καὶ ἴν' ὧς ἐν κεφαλαίῳ διεξέλθωμεν, ὅσα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἢ τοῦ ἀνδρὸς εὐφυῶς κατέπραξε σύνεσις, ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν ὁμοίως διενεργούσα. Αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ βασιλεὶ τὴν τῶν Ἀχαρνάνων πολιορκούντος μητροπολιν, ἐάλωσαν οἱ τυραννίδα μελετήσαντές τε καὶ ἐπιθέμενοι εἰς Βυζάντιον, πολλοὶ τε δντες καὶ οὐ τῶν ἀφανῶν, περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξομεν.

DIGNITATUM AC FUNCTIONUM PALATII

ET ECCLESIAE CONSTANTINOPOLITANÆ,

Quarum Historicus noster meminit, ex Curopalata et ejus Scholiaste potissimum dilucida explanatio.

Δεσπότης, Dominus. Hæc appellatio imperatori, filiis ejus, fratribus ac generis tribuebatur generatim. Proprie ab imperatoria majestate secundus sic dicebatur, quem recentiores etiam σεβαστὸν vocarunt. Hoc enim semel denotare convenit, imperatores illos Orientis multos titulos honorarios ad suos sibi devincendos excogitasse. In Galliis olim proximus a rege major dominus nominabatur. Græcorum imperatorum ex mplo se quoque despotas vicini principes dici voluerunt, præsertim Bulgari et Servii. Qui interdum in Græcorum historiis regio quoque titulo censentur, cum pro despotis Crales, et uxores pro despotis Cralena appelluntur; hoc quippe sonat nomen barbarum. Sic a Cantacuzeno Acarnanæ et Ætolia principes despotæ dicuntur. Verum noster historicus Constantinum Andronici filium despotam vocatum scribit, qui post Michaelē fratrem genitus, per cuncta secundas obtineret. Infantem vocant Hispani. Observanda igitur alia notio. Monebimus in Adnotat

Παρακοιμώμενοι, subaudi τοῦ κοιτῶνος, cubiculi, *Accubitor cubiculi* ad verbum, id est sacri cubiculi, seu excubiarii sacri cubiculi præfectus, principi, seu imperatori a cubiculis, aut præfectus excubiitorum, et custodum sacri cubiculi. Caput est puerorum qui in cœtone sunt, et cubiculariorum, habens etiam sibi subditum procubitorem sacri cubiculi. Ita Curopalata. Magnum cubicularium aliqui vocant.

Leunclavius, *Pandecte historia Turcica* seu ad *Annales Turcicos*: Παρακοιμώμενοι sunt intimi cubicularii qui augustalibus in cubiculis et ipsi propter

B imperatores dormiebant. Tale nunc officium est apud Turcarum sultanum ejus cubicularii, qui Thiodar, aut Trohadar appellatur. Is enim et intra cubiculum noctu excubias agit, et pluviam Sultani vestem gestat, ut παρακειμενος, quæ scaramangium vocatur. Ac norunt omnes, qui Portam viderunt Osmanicam, non sultanum modo comitari cubicularium, qui sereno quoque cœlo scaramangium ejus gestat; sed omnes etiam quotidie bassas, et begos, quotiescumque per urbem ad portam equitant, habere pedisequum unum, qui vestem hujusmodi portat, cæteris superinjiciendam vestimentis, si aere mutato forte pluat.

Μέγας δομέστικος, *magnus domesticus*. Varia ejus officia apud Curoplata vide, variis locis. Nomen domestici ad plures dignitates pertinebat, quæ adjuncto discernabantur, ut cognosces, e quibus magni domestici præcipuum exstitisse, nomen ipsum *magnus* significat.

Πρωτοστράτωρ, *Protostrator*. Absente magno domestico fert imperatoris spatham. Cum itaque imperator est conscensurus equum, comite equorum imperatoris adducente et tenente equum, postquam ascendit imperator, protostrator prehensens freno deducit equum ad quartam, aut quintam usque partem aulae palatii. Deinde recipiens eum magnus Chartularius, deducit freno ad portam usque aulae. Similiter etiam facit, cum imperator pedibus iteras es, agens videlicet a porta equum ad eum usque locum, quem ante diximus: ex quo iterum recipit eum protostrator, agens ad eum usque locum, ubi imperator pedes esse solet. Quod si forte pro-

tostratorem abesse contigerit, hoc facit a principio usque ad finem magnus chartularius. Paulo post : Protostrator etiam est defensor cursorum (cursores hoc loco sunt, quicumque nulli agmini, aut signo militari ascripti sunt, sed ipsi castra prosequuntur ultro, exspectantes dum accensi flant). His enim neque ordinem retinentibus, neque flantmeolum (signum militare est, Latina origine, a colore dictum) suum, sed inordinate quodammodo dissolutis, protostrator ipse subsequens, defendit ipsos, si forte bello opprimantur. Propterea enim protostrator etiam appellatur, quod toti ipsi στρατῷ, id est exercitui præeat, et consistat primus. A cursoribus autem omnes res varias quæ futilia nominantur, moris est protostratorem accipere. Nomine φυτῖλων, futillum (est enim Latinum vocabulum) significatur quæcunque res, quæ per se nihili sunt, aut nihil ad rem militarem faciunt, denique impedimenta belli certissima, nisi avertantur. Nam hæc cursores commodius comportant quam milites, quia non hærent signis : et audacius colligunt, quia se legibus non teneri putant. Quamobrem protostratori potestas data est futilia ista auferendi.

Μέγας κοντοσταύλος, qui Gallice *connétable*, Italianice *conestabile*, Latine comes stabuli. Ubi si stabulum pro equili accipias, erit comes stabuli, vel qui præest omnibus copiis equestribus : vel qui præest equitatu imperatoris aulico. Apud recentiores Græcos est dux copiarum auxiliarium, quæ ex Gallia, Sicilia, Italia, facturæ stipendia Orientem petebant.

Μέγας λογοθέτης, *Magnus Logotheta*, cancellarium Latinis vocari λογοθέτην, ait Nicetas lib. vii. Munus magni logothetæ his verbis Cuiuspalata describit : Disponit mandata et bullas aureas, quæ ab imperatore mittuntur ad reges, sultanos, et toparchas. Atque hoc quidem proprium est magni logothetæ ministerium. Quod autem ad rem domesticam, ipsius est efficere, quod imperator mandaverit. Addunt alii esse etiam libellorum magistrum, archivi præfectum, aut tale quippiam. Λογοθέτης exponitur a quibusdam, magister rationum, qui expensas et reditus computat, œconomus, sive procurator, quod magnum erat officium, et politicum.

Λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ, *logotheta castrensis*, *Zahlmeister*, *Pfennigmeister*, Gallice *Trésorier du camp*.

Καβαλλάρως, *caballarius* Καβαλλάριον equestrem imperatoris comitatum nominat Cuiuspalata. Ex Italico ducta vox, quæ ipsa a Latina voce manavit. Hujus ergo comitatus præfectus Caballarius dici videtur.

Μέγας παππίας, *Magnus Pappias*. Id est, magnus paterculus, summus ille iudex, ad quem commentarienses de personis reorum et numero, de qualitate delictorum, de clausorum ordinibus referre debent. In hanc sententiam accipio nomen Papiæ apud Zonaram, ubi de eo agitur,

A qui Michaeli Balbo adjutor fuit, ut Leonem Armenum e medio tolleret, imperioque potiretur.

Μέγας Στρατοπεδάρχης, *magnus castrorum præfectus*. Est curator earum rerum, quæ exercitui sunt opus, videlicet alimentorum, instrumentorum et necessariorum omnium. *Proviantmeister*. Exponitur etiam, princeps exercitus, ut sit idem quod στρατιάρχης ; nam στρατόπεδον aliquando pro στρατῷ ponitur.

Πρωταλογάτωρ, *summus equitum præfectus*. Voce enim ἄλογον Græci recentiores equum, aut jumentum significant, facta ex ἀλόκου, a verbo halac, quod Orientalibus erat, ire : quia maximus et præcipuus jumentorum usus ad commoditatem itinerum. Turcæ etiam hodie nuntium, seu viatorem appellant hulac. Ex ἀλόκου igitur ἄλογον, id est, brutum κατ' ἐξοχήν jumentum, aut equus, ut Itali dicunt, *la bestia mia*, pro equus meus. Ex ἀλόγον sit ἄλόγιον equitatus, seu equorum equitumve merus. Præfectus ἀλογάτωρ : summus præfectus, πρωταλογάτωρ.

Σεβαστοκράτωρ, *Augustimperator*, Tertia dignitas ab imperatore, Cæsariana præstantior. Dum imperator βασιλεύς, σεβαστής, Καῖσαρ dictus est, uno eodemque omnes hos titulos obtinente, dignitates officii, ac non titulis, æstimatæ sunt. Postea vero imperatores luserunt titulis, et honoraria dignitatum nomina sine officii impertiti sunt arbitratu suo, ut Cuiuspalata his verbis declarat : Despota, sebastocrator, Cæsar ad nullum ministerium tenentur, nisi ad summum aliquem principatum instituantur, puta aut regendo imperio, aut gerendo bello : cuius rei exempla sunt apud Nicephorum Gregoram quam plurima. Ac primum quidem Cæsar fuit secundus ab imperatore (ut hodie rex Romanorum est in Occidenti imperio), et obtinuit hoc ad Alexium Comnenum usque : postea sebastocrator secundus est habitus, et Cæsar tertius esse cœpit, cum Alexius Comnenus Isaacium fratrem Sebastocratora diceret : auctor Zonaras. Postremo despotes, sive dominus, ab imperatore secundus est factus, nempe Alexius Palæologus, cum idem Comnenus filiis maribus carens, Irenem filiam suam primogenitam Alexio huic despondit, eumque titulo despota, id est, domini, ornavit, futurum nempe hæredem imperii, nisi morte sublatus esset, teste Gregora lib. iii.

Πρωτοψάλτης, *princeps seu primus psallentium*. Ecclesiasticum nomen est, de clero palatii. Forsitan magister chori, aut simile quiddam.

Δομέστικοι, *domestici*. In jure appellantur domestici omnes adjutores, sive administri legitime instituti a justis functionum principibus, in palatio, aut in foro, aut in ecclesia. In palatio, ut magnus domesticus, domesticus mensæ, domesticus scholarum, domesticus murorum, domesticus regionum, etc. In foro, ut domestici iudicum, administri. In ecclesia, ut domesticus chori, domesticus januarum, etc., quorum omnium fun-

ctio *δομειστικιον*, sive *δομειστικιον*, id est, domesticus dicta est.

Παιφερενδάριος, *referendarius*. Ecclesiasticæ dignitatis nomen, Latine relator, qui allegatur ad imperatorem et sacerdotem maximum.

Παντοπερσέβαστος, *Augustissimus omnium*. Ab Alexio Comneno titulus inventus, ut Michaeli Taronitæ gratificaretur, quod scribit Zonaras tomo III, sub finem. Superior erat omnibus, etiam ipso protovestiarario, magno duce, magno domestico, et cæteris.

Πρωτοβεστιάριος, *protovestiararius*. Hujus officium sic describitur: Ascendente igitur imperatore, ut declaratum est, ad oratorium, protovestiararius, qui pilaticia, quæ imperatoris prospectum obtegunt, aut scepra judicialia tenet, ut in altum subvecta sunt, dextra manu sua educens ea, e prothyro ostendit populo, demonstrans hoc signo, ascendisse imperatorem in oratorium. Hic autem in oratorio, si imperator aut suum ipsius stemma, aut aliquod aliud gestamen suum gestaturus est, protovestiararius, inquam, sumit illud a ministris rucharii, et imperatori tradit: neque id solum in tempore ejusmodi festorum dierum, verum etiam semper ita facit. Id vero etiam proprium et singulare habet, quod si quid alienum viderit, aut lutum, aut quid aliud ad imperatoris vestem, deponens ille umbellam, aut tegmen capitis sui, extenta manu tollit, aut purgat illud non rogatus. Ex omnibus vero aliis principibus nemo auctoritatem habet faciendi istud, sed ille solus. *Pilaticia* est opus e margaritis cum simbria, in longitudinem minus spithama, in latitudinem autem palmo, quæ rex Medorum gestabat, similiterque iudices, quemadmodum olim duces exercitus gestabant torques, honorem ipsorum demonstrantes. Τὸ *ῥοῦχον* suprema vestis, species vestis e Germaniâ apporata, unde Germanicum nomen retinuit, *Rock*. Hinc *ῥουχαρεῖον* vestiarium speciali nomine a Curopalata appellatur, quia latius patet nomen vestiarium apud recentiores Græcos.

Protovestiararius, ut agamus dilucidius, regio vestitui præerat, quod hodie cubiculariorum videtur munus. Sæpe rebus maximi momenti adhibebantur, et res per eos non vulgares gerebantur, ut in Lecapeno et Leone Basilii filio apud Cedrenum videre est. In Constantino, Romani filio protovestiarium dignitas proxima a domestico scholarum, et accubitore, *biglæ* drungario superior ostenditur. Inveni, qui scriberet, protovestiarium fuisse thesaurarium, seu thesauro præfectum, quia *βεστιάριον* ærarium vocetur, seu thesauri repositorium, *ταμειον*. Quod ego quidem in aliquo vel auctore, vel glossario nondum legi.

Δικαιοφύλαξ. Ad verbum, *custos legum et juris*, de quo magistratu nihil habet Curopalata.

Λογαρίστας, *logariastes*. A Curopalata additur, τῆς αὐλῆς, aulæ, seu palatii. Rationes inquit omnium stipendiatorum qui in aula sunt, si quid deest ulli

A de stipendio ejus, aut ad servitium ejus, cujus causa stipendia facit. Apud Nicetam et φροντιστῆς καὶ λογιστῆς. Valere putant idem, quod quæstor, aut receptor generalis, aut quod Germanis est *Kammermeister*. Inde clarum quis *μεγαλογαριάστης*.

Ἀποκρισιάριος, *apocrisiarius*. Sic jurisconsulti Græci cum nominant, qui legationibus audiendis referendisque ad imperatorem, et responsis ab eo dandis constitutus est.

Χαρτοφύλαξ, *præfectus chartis*. Qui tabulas habet chartaceas, ad jura ecclesiæ pertinentes, chartarum custos, qui privilegia et similia asservat, præfectus scriniorum, iudex idem causarum ecclesiasticarum, et quæstionum matrimonialium, defensor in clericorum causis, veluti manus summi sacerdotis dextra. Hinc *μέγας χαρτοφύλαξ*.

Δομειστικός τῆς τραπέζης, *dapifer*, aut simile habens officium, ut suspicor.

Δρουγγάριος, *drungarius*. Δρουγγάς seu δρουγγός Orientale nomen, cœtum hominum una commœtantium significans, et cœtus illius princeps vocatur dargon, vel dorgon, ex quo drungarius facta epenthesi τοῦ ν̄ pro γ geminato. Quidam vocant tribunalium militum. Drungus globum significat, ait Turnebius libro vicesimo quarto capite vicesimo quinto. Vopiscus in Probo: Triumphavit e Germaniâ et Blemils, omnium gentium drungos, usque ad quingenarios homines ante triumphum duxit. Vegetius libro tertio capite decimo sexto: Scire debet dux hostium, contra quos drungos (male scriptum drunos), hoc est, globos hostium, quos equites oporteat ponere. Hinc Drungarius *biglæ*, Drungarius classis, qui præsumt globis vigilum et classiariorum.

De hac voce Leunclavius in *Pandecte ad Annales Turcicos*: Dico, Turcis Agelarios esse sua lingua, qui Græcis erant vel Drungarii, vel Druncarii potius. Eos Leo Sapiens Augustus in libro suo *De apparatus bellicis*, capite 5, num. 42, 43, 45, olim dictos fuisse tradit chiliarchos, quod militibus mille præessent: et druncum chiliarchiam. Latini chiliarchos vocabant tribunos, qui nunc colonelli sunt. Druncum (sic enim pronuntiabat Zygoma as, et druncarium, non drungum, vel drungarium, quod vulgo fieri solet) sic appellatum arbitror a trunco, sive baculo, sive scepro: quemadmodum hodieque regimentum vocamus tam ipsius tribuni baculum (vitem dixere puto Romani) quem ceu magistratus insigne gestat, quam illum signorum, militumque numerum, qui ad constituendum regimentum requiritur. Ideoque druncus est regimentum militum, cujus caput est druncarius, olim tribunus, nunc colonellus, aut regimenti præfectus.

Μέγας ἐταιριάρχης, *magnus sodalitatibus princeps*. Antequam e cella sua imperator exeat, protovestiarites adest in triclinio cum magno hetæriarcha et primicerio aulæ. Postquam vero egressus est, et constitit imperator, egrediens protovestiarites ac-

cersit honoratissimos principes ad circumstationem. Lege cætera, et infra. Hic vero excipit etiam perfugas advenientes ex omni parte, ac propterea etiam hetæriarches nominatur, velut ἑταίρους, sive amicos excipiens.

Βαράγγοι, *barangî*. In festo Occursus (Purificationis) discedit imperator in Blachernarum templum, barangis quoque sequentibus. Atque hi quidem ubique imperatorem equitantem prosequuntur, ferentes humeris secures suas. Erant ergo custodes, satellites, aut stipatores imperatoris bipenniferi; eorum præfectus ante illos imperatorem sequebatur, et ideo ἀξέλουθος dicebatur.

Πιγκέρνη; *pincerna*, a poculis. Quod si imperatorem oportet bibere, pincerna ministrat illud: ac non diebus festis solum, verum etiam semper imperatore cibum sumentē miscet, si præsens est. Ac vetere quidem more hic extra civitatem imperatorem sequens ferebat poculum castrense, catena vinctum: ut si cum opus esset bibere, ex fonte, aut fluvio daret, ac biberet. Hoc autem in præsentia non fit.

Ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης, *mensæ præfectus*. Serviebat etiam imperatori ad mensam. Præbebat missum magnus domesticus primus proxime imperatorem: post eum domesticus mensæ; et post hunc præfectus mensæ, et quæ apud Curopalatam sequuntur.

Δομέστικος θεμάτων ἐσπερών, *domesticus thematum occidentalium*. Quæ florente adhuc imperio Romano τάγματα, sive legiones dictæ, postmodum imminuta Heraclii temporibus Romana potentia, et truncato imperio θεμάτων nomen acceperunt, carentes jam veteri amplitudine sua. Vide libellum Constantini Porphyrogennetæ de Thematibus, sive de agminibus militaribus per imperium orientale distributis. Hic præfectus hujusmodi agminum per Occidentis urbes distributorum intelligendus est.

Μέγα; διοικητής, *magnus administrator, sive procurator*. Nihil de hoc Curopalata.

Μέγα; δούξ, *magnus dux*. Quemadmodum magnus domesticus princeps, et caput ad universum fossatum (quid sit *fossatum*, suo loco explicabitur), sic etiam hic ad universum mare. Ac cæteri quidem principes aliis rebus instituti, ut capita, præterunt consuetum imperatoris flammeum, aut exercitus flammeum cum ignitis telis. Magnus dux contum præfert imperatoris insidentis equo. Habet autem subjectos sibi magnum drungarium classis, ameralium, etc. Vide Curopalatam, et scholiasten.

Πρωτοσέβαστος, *primaugustus*. Nullum ministerium habet, quia non functio est palatio militans: sed dignitas honoraria, quam non ministerii aut ordinis necessitas facit, sed imperatoris εὐδοκία.

Μέγα; χαρτουλάριος, *magnus chartularius*. Equum imperatoris a protostratore susceptum, etc. Vide quæ supra in protostratore dicta sunt. *Stallmeister* Germanis dici putat scholiastes. Zonaras in Leone Isauro, tomo tertio *Annalium* posterioribus temporibus τὸν τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων ἐπιστατοῦντα appellatum tradit.

Πριμικήριος αὐλῆς, *aulæ primicerius*. Habet quidem in circumstatione administrationem, qualem ante diximus, ordine vero collocat etiam omnes qui in aula sunt. Ut enim princeps suum quisque et constitutum locum ad circumstandum habet: sic etiam ordines qui in aula sunt, singuli proprium suum locum obtinent.

Πρωτοκουνηγός, *venatorum princeps, jägermeister*. Imperatore conscendente equum nemo alius præter hunc stapiam tenet cum præsens est. Præest vero iis venatoribus, qui curatores canum appellantur. Quod si quando imperatoris, cum in venatione est, vestem aliquam sanguine aspergi contigerit, eam hic venator accipit ex beneficio.

Πραΐτωρ δήμου, *prætor populi*. Nullam administrationem habet in [aula palatina, sed in urbe, et urbanam solum.

LECTORI.

Nilus et Christodulus ficta nomina sunt, qualia apud veteres in dialogis et epistolis plurima. Christodulus mihi Cantacuzenus est, utpote qui curis illustribus defunctus, decursisque vitæ palatiæ malefidis honoribus, Christo sibi in posterum vacare statuens, nobilem illam servitutem amplexus est, quæ mera viri sapientis libertas haberi debet. Nilus, a quo se ad scribendum impelli fingit, monachi nomen, ut cuius vis obvium est.

ΝΕΙΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥΔΟΥΛΟΥ.

Ἐπειδὴ σε βούλεσθαι οἶδα μὴδὲν τῶν ἡμετέρων ἀγνοεῖν, εἰ καὶ μὴδὲν τι γενναῖον ἔχοιμεν λέγειν, ἄγε ἔνεστι σιωπῆν οὐ θέμις· οἶσθα τοὺς περιπάτους οὗς ἐκάστοτε μετὰ τῶν φίλων ποιούμεθα· ἐν οἷς πολλὰ, τὰ μὲν σπουδῆ, τὰ δὲ παιδιᾷ προσήκοντα λέ-

D

I NILUS CHRISTODULO S.

Quoniam probe scio te res nostras omnes, quales quales, etiam avere cognoscere, desiderio tuo morem geram: tacere enim non licet. In quotidianis ambulationibus, quas, quod te non fugit, cum familiaribus conficere consuevimus, multi nobis

sermone, et eorum partim graves ac serii, partim hilares ac jocosos incidere solent. Forte evenit, ut quibusdam de bello imperatorum disserentibus, quoniam modo primitus conflatum, ac tantis postea incrementis auctum: et quid tandem generosas illas animas ad naturam exuendam impulsisset: ab utro præterea belli inferendi initium, et hic, an ille ad reconciliationem concordia: propensior paratiorque fuisset, avum huius, nepotem illi in reprehensionem vocarent. Quia ego dissertatione commotus, eos desidia condemnavi, qui inde a primordio singula explore peroepta animoque comprehensa cum haberent, nullam eorum memoriam posteritati reliquissent. Sed et de his quoque in utramque partem ratiocinari possumus, id quod de discipulis Euclidis aiunt (1). Te porro nos hac molestia expedire, et summa cum brevitate quæque sub imperatoribus illis, quæque nostro ævo contigerunt exponendo, tanquam compendiaria via ad veritatem solam liquido percipiendam deducere, æquitatis ratio postulat. Tu enim et quandiu publico functus es munere (2), salus imperii fuisti: et hodie posteaquam decursis honoribus tui ipsius esse cœpisti (3), vitam et mores tuos veritatis ac justitiæ exemplar (4) effecisti.

γεται. Ἐν τούτοις τινῶν τῶν τῶν βασιλέων διεξιόντων πόλεμον, ὅπως τε τὴν ἀρχὴν συνέστη, καὶ ἤκμασεν εἰς τοσοῦτον, καὶ τί τὸ πείσαν τοὺς γενναίους ἀγνοῆσαι τὴν φύσιν· καὶ πότερος αὐτῶν μάχη· ἤρξατο· καὶ τίς πρὸς διαλλαγὰς ὀξύτερος, ὁ μὲν τὸν πάππον, ὁ δὲ τὸν νεώτερον αἰτίας ἐνέχεσθαι ἤξιον. Ἐγὼ δὲ ἀκούων, ἐπλήρην τοῖς λόγοις, ῥαθυμίαν κατεγνωκῶς τῶν ἀνδρῶν, οἱ παρηκολουθηκότες τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς, οὐ κατέλιπον τῷ βίῳ τὴν τῶν πεπραγμένων διήγησιν· ἀλλ' ἔστι καὶ περὶ ἐκείνων διπλᾶ λογίζεσθαι, καθάπερ καὶ περὶ τῶν Εὐκλείδου φασίν. Ἀλλὰ οὐ δίκαιος ἀνετη; ἀπαλλάττων πραγμάτων ἡμᾶς, τὰ τε ἐπὶ τῶν βασιλέων, τὰ τε ἐφ' ἡμῶν γεγονότα διδάξας. Τὸ δ' ἂν γένοιτο, ἐπιτομωτάτη χρῆσάμενος· ὁδῷ τινι συγγραφῆς, δι' ἧς μόνος ἔξεστι τάληθὲς εὐρεῖν· καὶ ὅτε γὰρ τὰ κοινὰ διετέλει; πράττων, σωτηρία τοῖς πράγμασιν ἦσθα· καὶ νῦν σαυτοῦ γεγῶσ, ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης παράδειγμα τὸν βίον κατέστησας τὸν σαυτοῦ. Ὡς μὲν οὖν τῶν γεγῶστων καὶ νομιζόμενος καὶ ὢν αὐτοῦργος, οὐκ ἀγνοῆσαις δῆπου τὰ σά· ὡς δὲ μὴδὲν τῆς ἀληθείας διὰ βίου πρότερον ἠγρησάμενος, τάληθὲς ἔρει; ὡς δὲ ῥαθυμίαν ἐξορίσας παντάπασι τῆς ψυχῆς, οὐ λογιῆ τὸν ἐπὶ τῷ πράγματι πόνον. Ἔστι δὲ καὶ εἰς παράδειγμα τὴν ἡμετέραν ἐκελεῖαν ἀνενεγκεῖν.

Jacobi Pontani notæ.

(1) Locus tenebrosior, quem sic explicandum opinor. Qui bellum inter avum et nepotem gestum, cum haberent perspecta et comperta omnia, scriptis tamen non commendarunt, eorum consilium vel laudare licet, vel reprehendere: sicut de Euclidis sectatoribus dicitur: nempe illos solitos διπλᾶ λογίζεσθαι. Nam Euclides ille Megarensis atque Socraticus, princeps et parens philosophorum quorundam fuit, qui, quod disputatores contentiosi essent, et in contradicendo liberi, ἐριστικοὶ sunt appellati, ut docet Laertius. Est autem contentiosorum ingenium probare, quæ alii improbant, et improbare quæ alii probent. Placet enim articulum τῶν genere virili, de discipulis, non de dogmatis Euclideis accipere: ut personas cum personis potius, quam personas cum re comparare videatur. Porro τὸ ἐκείνων ad Andronicos imperatores (ut sensus sit, quæsitum esse ab illis, uter horum bello causam et originem attulerit, et in utramque partem de his disputari posse, sicut de Euclidis placitis solet) apte referri posse arbitror.

(2) De officio magni domestici, seu megadomestici intelligendum est. In quo tantum potestatis et auctoritatis habuit (etsi id non ratione officii) ut imperium penes Andronicum Juniorem nomine solo, penes ipsum re fuisse appareat, lib. II potissimum. Nec semel ipsemet summam rempublicam etiam Andronico superstiti ab se administratam gloriatur. Qui autem Græca vel primoribus labris attigerunt, eos non fallit, vocem πράγματα frequenter in eo solere poni, in quo respublica et imperium ponuntur. Porro verbum σωτηρία etiam ei tempore tribuendum est, quo partim ut tutor impuberum Andronici filiorum, partim ut imperator postea communi præfuit. Sed ut hæc, ita quæ sequuntur ad alium neminem, quam ad Cantacuzenum pertinent. Αὐτοῦργος enim nominat, qui res scilicet ipsas gesserit; et addit: οὐκ ἀγνοῆσαι; δῆπου τὰ σά, non ulique ignorabis res tuas.

(3) De monachismo Cantacuzeni hæc interpretor, quem se medullitus expetere toties testatur,

et sub finem libri IV, cap. 42, cum conjuge amplectitur. In eo vitæ cursu maxime licet homini suum esse, secumque habere, nec se extra querere. Libro III, ubi de eadem re agit, ἀφανεία συζησὼ τὸν πάντα βίον, κατ' ἐμαυτὸν διάγων· vitam ignotus vitæ reliquum, et vitam mihimetipsi. Quinque autem argumentis fingitur Nilus quidam, amicis Christodulo (hoc est, Joanni Cantacuzeno Christi servo) hanc historicam scriptionem suadere ac persuadere. I et II, quia vir illustrissimus atque optimus est, quales scriptores ipsi historiæ auctoritati atque ornamento sunt. Bene namque Euripid. *Hecuba*:

... λόγος γὰρ ἐκ' ἀδοξούργων ἰὼν
Κἀκ τῶν δοκούργων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

... quod a levibus profecta oratio,
Et a probatis, non idem valet eadem.

III, quia non spectator modo illarum rerum, quod satis fuisset, sed actor quoque fuit. — IV, quia veritatis amantiſſimus: multi enim historici multa mentiti sunt mentiti sunt ad arbitrium suum, unam aliquam rem nolunt spondere; sed adjiciunt, Penes auctores fides erit), ac proinde qui historiam conscribant, minime digni, ejus prima lex, ne quid falsum audeas, neu quid verum non audeas. — V, quia laborem non oderit; ut nonnulli, quos a præclaris negotiis segnitias præcipue deterret, cum ingenuis ipsa rerum difficultate crescat animus. Vel dicamus, Nilum tribus uti rationibus: quod rerum ipsarum actor, quod verax, quod impiger, quarum priores duæ ex illis: Tu enim quandoque, etc., colliguntur.

(4) Veritas et justitia hic idem sonant, quod sæpissime in divinis Litteris, quarum hunc auctorem esse perstudiosum, et amare sacras illas loquendi formas, certum est: Ambulare in veritate, Facere veritatem et justitiam, Sic decet nos implere omnem justitiam, nihil sunt aliud, quam colere sanctimoniam, et omni virtute excellere. Aristoteles item v

Ἄν τε γὰρ τοὺς ἔξωθεν, ἂν τε τοὺς ἡμετέρους ἡγεμόνας ἐνθυμηθῆς, οὐδαμῶς ἀτιμάσεις τὴν ἱστορίαν· καὶ αὐτοὶ γὰρ χάκεινοι ἐπὶ τῷ συγγράφειν καθήκων αὐτοῦς, οὐ μικρὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἐκ τοιοῦτων ὀνήσειν οἴμενοι. Καὶ ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν, οἱ μὲν τῆσιν τῶν λόγων, ὅσοι ἢ ἀρετὴν ἐπῆνεσαν ἢ κακίαν διέβαλον, καλοὶ τε εἰσι καὶ θαυμάζεσθαι δίκαιαι· εἰ δὲ καὶ δυνατόν κατὰ τούτους τοὺς ἀνθρώπους βιώναι, ἐνταῦθα δὴ πολλὸς ὁ λόγος, τινῶν ἀξιούντων μὴ δύνασθαι τὰ πράγματα διὰ τέλους συμβαίνειν τοῖς λόγοις. Οἷς δὲ ἐμέλεισι πράξεις ἀνδρῶν ἀναγράφειν, ἐξ ὧν ἀρετὴν καὶ κακίαν, τὴν μὲν ἔστιν ἐλέσθαι, τὴν δὲ φυγεῖν, τοῖς τοιοῦτοις ἀντιλέγειν οὐ πᾶν τοι βῆδιον, ὅτι μὴ λογισμοῖς, ἀλλὰ πράγμασι περθεύσιν· οἷς ἐρίζειν μανία σαφής. Ὡς οὖν τὰ μέγιστα ὀνήσει τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἂν μὴ κατ' ἐπιθέας τὰ παρόντα ἐκθῆ, ἐξ ὧν ἔστι τοὺς τε ἄλλους εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ σαυτοῦ διασώζειν ἥθος, ἐλοῦ.

amussi (8) actiones suas dirigere, de eo magna quaestio est; consentibus nonnullis, quæ sub actionem cadunt, orationi usque ad ultimum non posse exæquari. At quibus cordi fuit res gestas et facta litteris persequi, unde cum virtute conjuncta ad imitandum eligas, cum scelere implicata devites, contra illos 3 dicere difficile est; quod non rationum conclusionibus, sed rebus ipsis persuasionem gignunt; quas impugnare aperta insaniam est. Quare ut plurimum vitæ humanæ commodaturus, si præsentia spem fecerint (9), tu ea tibi sumito, per quæ et aliis beneficias, et animi ingenium conserves.

Jacobi Pontani notæ.

Νικομαχείων illud Theognidis in proverbium abisse ait:

Ἐν δὲ δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετ' ἐστὶ.

Justitia in sese virtutes continet omnes.

(5) Quod nimirum ad III et IV libros attinet, quæque et supra intellexit, illis verbis, *quæque vostro ævo contigerunt*. Quæ enim libro secundo narrantur, etsi ejus res sunt propemodum omnes, tamen non etiam ejus nomine, quemadmodum reliquæ, patratae sunt. Omitto, multa exponi etiam in primo, a Cantacuzeno gesta magnifice, sapienter, fortiter ac feliciter, ut pene majorem partem ejus solius, quam Andronici Junioris historia censeri possit.

(6) Qui de rebus suis ipsimet historiam contextuerunt, seu exercitus duxerint, seu non duxerint, proferri possunt alieni a vero Deo Xenophon, Julius Cæsar, Adrianus, ut a Spartiano traditum est, tam cupidus fuit famæ celebris, ut libros vitæ suæ a se scriptos libertis suis litteratis dederit, jubens ut eos nominibus suis publicarent. Arrianus in Periplo Rubri maris. Multa de se Judæi duo, Josephus in libris *De bello Judaico*, et libro de Vita sua; Philo, *De legatione ad Caium*; imo et antiquissimi illi Moses et Josue Israelitarum duces. Inter Christianos divus Augustinus in libris *Confessionum* non pauca de se memorat. Item Carolus IV imperator Vitam suam descripsit; multi duces navigationes suas et bella in India, quidam peregrinationes suas. Est autem prope idem, cum filii parentum res et facta conscribunt: quod Anna Alexii Comneni Imperatoris Constantinopolitani filia erudite et eleganter præstitit. Quæ historia nondum est, quod sciam. Latine edita. Quadrat huc locus M. Tullii ex epistola ad Luceium libro quinto: *Cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. Scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, et clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia, et ut verecundius ipsi de se scribant necesse est, si quid est laudandum, et prætereant, si quid forte reprehendendum*

A Quando igitur rebus gestis te non ut spectatorem, sed ut actorem interfuisse constat, quæ tibi acciderunt (5), ea profecto nescire non potes. Dein, quia in omni vita nihil duxisti veritate antiquius, nihil ab ea alienum memorabis. Ad extremum, quia tota de mente socordiam fugasti, quid laboris sit ista litteris amplecti, non reputabis. Nec vero primus, nulloque exemplo facturus es, quod abs te contendimus. Etenim sive ad extraneos, sive ad nostrates (6) belli duces animo te et cogitatione convertas, genus hoc descriptionis minime contemnes. Nam et hi et illi non parum inde humanæ societati consultum iri arbitrantur, huc pariter se demiserunt. Atque ut simpliciter et ingenue dicam quod sentio, morales commentarii, quot-

B quot (7) aut virtutem efferunt, aut vitiositatem insectantur, egregii et in admiratione merito ponendi sunt: verum, possintne homines illorum amussi (8) actiones suas dirigere, de eo magna quaestio est; consentibus nonnullis, quæ sub actionem cadunt, orationi usque ad ultimum non posse exæquari. At quibus cordi fuit res gestas et facta litteris persequi, unde cum virtute conjuncta ad imitandum eligas, cum scelere implicata devites, contra illos 3 dicere difficile est; quod non rationum conclusionibus, sed rebus ipsis persuasionem gignunt; quas impugnare aperta insaniam est. Quare ut plurimum vitæ humanæ commodaturus, si præsentia spem fecerint (9), tu ea tibi sumito, per quæ et aliis beneficias, et animi ingenium conserves.

est. In quem locum nominat Paulus Manutius ex Plutarcho L. Sullam, qui Commentarium libris viginti duos de rebus suis composuit. Item M. Scaurum principem illum senatus, qui tres libros de Vita sua præscripsit, quos memorat Cicero in Bruto, et Tacitus in Vita Agricolaë socii sui. Etiam P. Rutilius, forsitan æmulatione permotus, vitam suam litteris mandavit.

(7) Fortasse eo respicit, quod Cantacuzenus præter illas apologias Christianismi adversus Mahometanos et Judæos, quas habemus, etiam paraphrases in aliquot Aristotelis libros Ethicorum conscripsisse fertur, idque opus in Veneta bibliotheca exstare dicitur. Ut ita præterita ejus scripta cum futuris, minora cum majoribus, si fructuam spectes, componantur.

(8) Hæc adversum Stoicos, ut mihi videtur, qui sapientem informant, quælis nunquam exstitit, quod quidem in Senecæ libris clarissime licet perspicere, ejus tamen vita mollior fuit, adeo facilius est magna et mirabilia dicere, quam facere. Plutarchus, quanquam et ipse Stoicus, haud æque rigidus est. Pulchre, ut omnia, M. Tullius in Lælio: *Sed hoc primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse non posse: neque id ad vivum reseco, ut illi, qui hæc subtilius disserunt, fortasse vere, sed ad communem utilitatem parum. Negant enim quemquam virum bonum esse, nisi sapientem. Sit ita sane. Sed eam sapientiam interpretantur, quam adhuc mortalis nemo est consecutus. Nos autem ea quæ sunt in usu, vitæque communi, non ea quæ finguntur aut optantur, spectare debemus. Et Offic. 1: Vivitur enim non cum perfectis hominibus pleneque sapientibus, sed cum iis, in quibus præclare agitur, si sint simulacra virtutis. Hæc ille. Laudari debent Peripatetici, qui mediocritatem quandam exigunt, et virtutem ponunt in medio, quod vult Horatius illo versiculo: Virtus est medium vitiorum, et utrinque reductum.*

(Epist. 18, lib. 1.)

(9) Quorsum istuc spectet, ex proœmio libri tertii clarebit. Sunt profecto incorruptiora posteri-

CHRISTODULUS NILE S. (10).

Cum legissem litteras tuas, mi Nile, præclaram iudolem tuam amplexatus sum. Nam velle discere quæ superiore et hac nostra ætate (11) Romanorum imperatoribus acciderint, optantis est veri notitiam adipisci. Admirabilia siquidem et inaudita prorsus, superiorumque imperatorum casibus dissimillima eis evenerunt: in quibus præter rationem, et opinionem, tum in subitis rerum conversionibus, tum in hominum moribus plurima cernas, quando hi sese ad penitus inconcussam et immobilem (12), ac nullis mutationibus expugnabilem constantiam pulcherrime composuerunt: alii plane secus continenter huc illuc Euripi instar fluitarunt (13). Enimvero si quis illi perturbatissimo statui diligenter attendere animum voluerit, divinorum quoque judiciorum profunda deprehendet. Quare cum propositæ narrationis multiplicem varietatem ob oculos ponerem, ecquid me ad scribendum darem, diu in incerto habui. Tamen quia nihil amicitia potentius, nec ad persuadenda alicui vel majora viribus onera quidquam efficacius, huic ego quoque manus **A** do et ad scribendum accedo: Deum veritatis antea precatus, ne verbum veritatis auferat de ore meo⁴. Non enim odio aut gratia, mendaciorum plerumque parentibus (14), adductus: sed unius veri memoriæ prodendi studio incensus, hoc operis suscepi, et veritatis amantibus scribere me profiteor. Ad hoc non ista a majoribus natu didici, aut famæ fabulisve ineptis (quibus non pauci temporum explicatores decepti a recto itinere aberrarunt) aures dedendo accepi: ipse ego præsens omnibus interfui (15) singulaque, si quisquam

A

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΝΕΙΛΩ.

Ἐπήνεσά σου τὸν τρόπον, ὡς φίλε Νεῖλε, τὴν σὴν ἐπιστολὴν ἀναγνοῦς. Τὸ γὰρ μαθεῖν ἐθέλειν ἀ τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων συνέβησαν ἐφ' ἡμῶν, ἀτλήθῃ; ἔστιν εἰδέναι ποθοῦντος. Παράδοξα γάρ τινα καὶ ἀλλόκοτα συνέβησαν ἐπ' αὐτῶν, καὶ οὐδαμῶς προσόμοια τοῖς ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλείων· ἀλλὰ πολὺν τινα τὸν παράλογόν ἐστιν εὐρεῖν ἐν αὐτοῖς, ἐν τε ταῖς ἀγχιστρόφοις τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς, καὶ ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἤθεσι καὶ βίαις· τῶν μὲν εἰς τὸ πάντη εὐσταθῆς καὶ ἀκίνητος καὶ μηδαμῶς εἶκον ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων ἑαυτοῦς κάλλιστα ἀρμολογῶντων, τῶν δὲ τὸν ἀντικτὸν ἄπαν Εὐρίπου δίκην μεταφερομένων ἀεὶ καὶ ἀστατούντων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ βάθος φανεῖται· τῶν βουλομένων τοῖς πράγμασι προσέχειν ἐπιμελῶς. Τοῦτου δὲ χάριν, ὡκνοῦν ἐπιπολὺ τῶν λόγων ἀψιθῆσαι τούτων, τῆς διηγήσεως ἀναλογιζόμενος τὸ πολυειδὲς καὶ ποικίλον. Ἐπαὶ δὲ φίλιας οὐδὲν ἰσχυρότερον οὐδὲ πιθανώτερον καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐγχειρεῖν, ταύτη βιασθεὶς καὶ γὰρ ἤδη ἄρχομαι λόγου· ὁ δὲ τῆς ἀληθείας Θεὸς μὴ περιέλοι λόγον ἀληθείας ἐκ στόματός μου· οὐ γὰρ ἀπεχθεία τινὶ ἢ φίλια (ἐξ ὧν τὸ ψεῦδος ἐπιπολὺ τίκεται), πρὸς τούτους ὑπήχθη τούτους λόγους· ἀλλ' ἀληθείας ἕνεκα, καὶ πρὸς ἀληθείας ἐραστὴν τούτους ποιούμαι. Ἐτι ἐξ οὐδ' ἀκοῆ ταῦτα πρὸς τῶν παλαιότερων παρεληφῶς, ἢ φήμαις προσέχων καὶ μύθοις ὑγιᾶς οὐδὲν ἔχουσιν, (ἐξ ὧν συμβέβηκε τοῖς πολλοῖς τῶν συγγραφέων ἀποπλαγηθῆναι τῆς ἀληθείας), ἀλλ' αὐτὸς ἐφ' ἅπασιν παρῶν, καὶ ὡς ἔνεστι μάλιστα ἀτλήθῃ περὶ πάντων εἴπερ τις εἰδῶς, οὕτω δὲ ποιήσομαι τὴν περὶ αὐτῶν διηγήσιν, τὴν ἀλήθειαν προστησάμενος, καὶ πάσης ἄλλης αἰτίας αὐτὴν προτιμήσας. Εἰ δὲ σὺ μὲν ἀληθείας

B

C

⁴ Psal. cxvii, 45.

Jacobi Pontani notæ.

tatis iudicia: præsentia livor carpit. Horatius, Ode 24, lib. iii:

*Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis querimus invidi.*

Cic. pro M. Marcello ad Cæsarem: *Servi igitur is etiam iudicibus, qui multis post sæculis de te iudicabunt: et quidem haud scio an incorruptius, quam nos. Nam et sine amore, et sine cupiditate, et rursus sine odio et sine invidia iudicabunt.*

(10) In hac epistola ad historiæ sequentis notitiam serics superiorum imperatorum explicatur.

(11) Quamvis in Græco tantum sit ἐφ' ἡμῶν, nostra ætate, tamen quia Nilus bipartitam propositionem faciebat, τὰ τε ἐπὶ τῶν βασιλέων, τὰ τ' ἐφ' ἡμῶν γεγονότα, puto alterum quoque caput posse repeti: et seipsum etiam nomine imperatorum comprehendit, dum subjicit, *Romanorum imperatoribus acciderunt.*

(12) Hoc de Cantacuzeno ipso dictum accipe, qui in fide mansit, adversasque res omnes cum Andronico suo toleravit constantissime. Euripi autem similes, ac transfugæ, proditoresque Andronici Syrgiannes et protostrator, Cantacuzeni imperatrix, Joannes patriarcha, et alii fuerunt.

(13) Euripus fretum angustum inter Aulidem Bœotiæ portum, et Eubœam insulam, die ac nocte fuit, refluxit septies. Propter quam vicissitudinem et inconstantiam homo mutabilis, et incon-

stans Euripus audit. Legimus quoque τὴν χει εὐριπος, quod Ovidius hoc disticho declaravit:

*Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.*

Item εὐριπος διάνοια, humanis quippe cogitationibus nihil mobilius ac variabilius.

(14) *Non solum qui de rebus dubiis consultant (ut ait apud Sallustium Cæsar), sed etiam qui rerum gestarum memoriam produnt, eos ab odio, amicitia, ira, misericordia vacuos esse convenit. Haud facile animus verum providet, ubi illa officiant.* Notatus est T. Livius, quod Romanis quibusdam nimium faverit. Notatus Sallustius, qui in Catilinaria conjuratione, quæ Ciceroni senatus honorifice, perbenevoleque decreverat, cum malevolentia subticuerit. Peccant gratia, qui se nimium in laudes principum effundunt. Audiivi Carolum V Historiam Sleidani legentem dixisse, ipsum de se multa mentiri. Peccant odio, qui immoderate et sæpe reprehendunt. Timæus historicus, quod esset acerbior, Epitimaus dictus est: auctor Diodorus lib. v, cap. 1. Licitum est autem rerum scriptori et reprehendere ea quæ vituperanda ducet, et quæ placent exponendis rationibus comprobare, quomodo ad Luceium Cicero scripsit, epist. 12, lib. v; sed utrumque modice.

(15) In calce tamen historiæ fatetur, se quædam ab aliis accepisse, quæ nimirum in adver-

δραστής, ἐμὲ τε οὐδὲν ἐστὶ τὸ παῖσον ταύτης ἀπο-
στῆναι διὰ πάσης τῆς διηγῆσεως, ἔχεις ὅπερ ἐπό-
θεις. Ἄξιον δὲ μικρὸν ἄνωθεν ἀναλαβεῖν τὴν σειρὰν
τοῦ γένους τῶν βασιλέων· ὡς ἂν εἰδῆμεν τίς ἐκ
τίνος ἔφυ, τίνας τε αὐτὸς τετοκῶς, τίνα προέστησε
βασιλεύειν, τοὺς ἄλλους καταστήσας τελεῖν ὅπ' αὐ-
τῶν

opus imperatoris juvat repetere : quo nimirum quis à quo procreatus, et quibus ipse vicissim ex se genitis, quem imperio, reliquis fratribus antelatum, admoverit, perspicere possimus.

Ὁ βασιλεὺς τοίνυν Ἀλέξιος, ὁ τὴν ἑπωνυμίαν Ἄγγελος, τῷ Θεόδωρῳ Λάσκαρι τὴν θυγατέρα κατεγγυήσας, τὴν βασιλείαν ἀρχὴν παρέπεμψε πρὸς αὐτόν. Οὗτος δὲ αὐτὸν πάλιν ἄρρενος παιδὸς ἀπορῶν, Ἰωάννῃ τῷ Βατάτζῃ ἐξ ἀρχοντικῆς τάξεως ὄντι, Εἰρήνην τὴν θυγατέρα συνέζευξεν, ἀποδείξας καὶ βασιλέα τὸν κηδεστήν· αὐτῷ δὲ Θεόδωρος γεγέννηται παῖς, Ῥωμαίων καὶ αὐτὸς βασιλεύσας· ἐξ αὐτοῦ δὲ γεγέννηται Ἰωάννης, ἐφ' οὗ δὴ τῆς βασιλικῆς τοῦ γένους διατηρηθείσης σειρᾶς, ἐπὶ Μηχαῖλ τὸν Παλαιολόγον ἡ βασιλεία μετέβη· ὅς δὴ παῖδας ἐγέννησεν ἄρρενας τρεῖς· Ἀνδρόνικον, ὃς καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπελάβετο σκήπτρων, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἐν τῇ πορφύρᾳ τεχθέντα, καὶ τρίτον Θεόδωρον· ἄλλὰ

A alius, perspectissima habens, ut potero, ea commemorabo : veritatemque, tanquam scopum intuens, quacunq;ue alia causa potiorum ducam. Quamobrem si tu, Nile, veri pernoscendi es cupidus, nihil autem erit quod me quam longa erit narratio ab eo avocet, fiet profecto quod concupisti. Verum paulo supra seriem sive genealogiam domus imperatoris juvat repetere : quo nimirum quis à quo procreatus, et quibus ipse vicissim ex se genitis, quem imperio, reliquis fratribus antelatum, admoverit, perspicere possimus.

Alexius igitur imperator, cognomento Angelus, filia Theodoro Lascari thalamo sociata, summum quoque principatum ad eundem transmisit. Lascaris sobole virili carens Joanni Batatzæ, ex ordine procerum, [seu virorum principum,] Irenen ex se natam collocavit, generumque imperatorem nominavit. Joannis satu Theodorus editur, qui et ipse Romanis imperitavit. Is Joannem creat, in 5 quo intercisâ propagatione imperatoria, ad Michaelem Palæologum (16) ex asse republica demigravit. Hic senos sustulit liberos (17), Andronicum, qui etiam secundum patrem in scepra successit : Constantinum Porphyrogenitum (18) ac Theodorum ; filias Irenen, Eudociam et Annam. Andro-

Jacobi Pontani notæ.

sariorum suorum conventiculis agitata sint : et alia utique, quibus adesse præsens non potuit. Nec Julius Cæsar omnibus quæ narrat coram affuit ; affuit autem plurimis : et quæ pro illo gesta sunt, ejus virtute multa et auspiciis gesta sunt omnia. Valet ad conciliandam historiæ fidem, scribere que videris, non quæ audieris : oculis siquidem certior fides est, quam auribus. Quare nonnulli, quo exploratiora et indubitiora possent scribere, ipsimet terras et regiones peragrarunt, ut Diosdorus Siculus, Sallustianus.

(16) Michael Palæologus Joannem puerum, Theodori filium, Joannis Batatzæ nepotem, Theodori Lascaris pronepotem, hæredem legitimum, cujus tutor erat institutus, nefarie exoculavit, vel, ut alii retulerunt, interfecit ; imperium Constantinopolitanum circiter annos sex et quinquaginta a Latinis, ab anno Domini 1203 ad 1259, seu ut alii, ad annos circiter tres et sexaginta, a Belgis, inquam, occupatum, pulso Balduino secundo, Græcis restituit, sibi que usurpavit. Vide Nicephorum Gregoram, lib. III et IV ; Petrum Bizarum, *de bello Veneto*, libro primo. Docet idem Gregoras libro sexto, quo pacto Andronicus filius, paterni sceleris vindictam metuens (ne et ipse videlicet oculos cum imperio amitteret propter quem pater Michael legitimum hæredem ita crudeliter tractaverat), ad eum in quodam Bithyniæ oppidulo custoditum venerit, consolatus sit, ad virtum et cultum omnia quoad viveret, suppeditarit. — *Familiam Palæologorum ex Italia, et Viterbo Etruriæ civitate haud ignobili originem traxisse, nonnullis placet : et continuata quadam serie ex hac Cæsares imperio Constantinopolitano dati sunt, annis circiter centum nonaginta quatuor : donec tandem refrigescente pristina illa virtute pietateque Christiana, omnia segnitie quadam et diversis studiis in deterius labi cœperunt : sic, ut florentissimum Græcorum imperium in Turcarum manus ac potestatem deveniret, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, postquam mille centum et amplius nonaginta annis incolume stisset. Ut autem imperium hoc a Constantino magno Helena matre genito, qui hanc urbem e rudibus et nobilissimæ antiquitatis fragmentis plane*

novam refecerat miroque ornatu exstruserat, initium habuit : sic sane in Constantino octavo, cui quoque mater fuit Helena, desit. Quin etiam cum id tenuissent Latini quot annis supra diximus, et eorum auspicia regni a Balduino Flandriæ comite cœpissent, sic postmodum in Balduino, secundo nimirum hujus nominis, conciderunt. Hæc ut perspicua et cognita digna ex Bizari libro I de bello Veneto inferenda duximus.

(17) Posteritatem Michaelis Palæologi tam distincte, plene ac vere non facile apud alios explicatam cernas. Quod ignorantiam historiæ hujus, quæ adhuc in tenebris jacuit, ascribendum quispiam putaverit. Propter quam ignorantiam multa aliter ab aliis narrata et errata sunt.

(18) Verbum e verbo, et *Constantinum in purpura natum*. Hoc est, patre jam purpurato, seu purpuram gestante, quod solebant imperatores : id enim erat eorum insigne. Seu qui natus est imperator, ad quem purpura, sive imperium cujus symbolum et indicium, seu successio in imperio, ipso ortus jure pertinebat. Tametsi infantes quoque ipsi purpureis fasciis involvi solerent, quod de se Anna Comnena, Alexii filia, Præfatione Historiæ suæ testificatur. Unico verbo Græce dicitur Πορφυρογεννήτης, quod malo (nec id sine exemplo) reddere *Porphyrogenitus*, quo magis latinizem, quam retinere Græcum, ac dicere *Porphyrogenneta*. Verumtamen Constantinus iste non fuit proximus hæres imperii, sed posterior. Etenim Michael pater Andronico, ante purpuram sibi nato, ut apparet, priores dare voluit. Poterat inter Constantinum et Andronicum fratres eadem lis intercedere. quæ inter Artemenem et Xerxem, Darii Persarum regis filios intercessit. Artemenes siquidem, ut natu maximus, ætatis prærogativa imperium ad se trahebat, quod jus et ordo nascendi, et natura ipsa genibus dedit. Xerxes controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat. Namque Artemenem primum quidem Dario, sed privato provenisse, se regi primum natum, etc., Justinus. lib. II, de eorumdem memorabili concordia in petitione regni ; Plutarchus, libro *De amore fraterno*, ubi, quem Justinus Artemenem, ipse Ariamencem vocat.

nico igitur Michaelis imperatoris filio duæ deinceps uxores fuerunt, quarum prior Hungarorum rege orta (20), Anna audivit, ac duos mares ei peperit, Michaelē, qui cum patre imperium tenuit, et Constantinum despotam (21) cognominatum, ut qui post fratrem imperatorem generatus per cuncta proinde secundas obtineret. Ex altera, nempe Irene, marchionis Montisferrati Lombardi principis filia (22), trium filiorum factus est parens, Joannis, Theodori, Demetrii et unius puellæ nomine Simonidis (23). Jam vero Michael prædicti Andronici filius, ducta regis Armeniorum filia, Andronicum imperatorem, et Manuelem despotam, muliebris autem sexus Annam et Theodoram ex ea suscepit. Quæ autem supra nominatorum imperatorum temporibus a Theodoro Lascari usque ad Michaelē ex Palæologis secundum (24)

καὶ θηλείας τοσαύτας, Εἰρήνην, καὶ Εὐδοκίαν, καὶ Ἄνναν. Οὗτος δὴ ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ τοῦ Μιχαὴλ βασιλέως παῖς (19), δυοὶ γάμοις προσομιλήσας, ἐκ μὲν Ἄννης τῆς θυγατρὸς τοῦ τῆς Οὐγγρίας ῥηγὸς, παιδὰς ἐγέννησεν ἄρρηννας δύο, Μιχαὴλ τὸν βασιλευσάντα τὸν αὐτῷ, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον δεσπότην ὀνομασθέντα, ὡς καὶ μετὰ τὸν βασιλέα τεχθέντα, καὶ τὰ δευτερεῖα φερόμενον ἐπὶ παῶν. Ἐκ δὲ τῆς πρὸς δεῦτερον γάμον ὀμιλησάσης αὐτῷ Εἰρήνης τῆς θυγατρὸς μαρκήση Μουμφαρά ἄρχοντος Λουμπαρδίας, ἐγέννησεν υἱοὺς τρεῖς, Ἰωάννην, Θεόδωρον, καὶ Δημήτριον, καὶ θυγατέρα μίαν τὴν Σιμωνίδαν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Μιχαὴλ, ὁ τοῦ προῤῥηθέντος Ἀνδρόνικου βασιλέως παῖς, εἰς γάμον ἑαυτῷ συναρμόσας τὴν θυγατέρα τοῦ τῆς Ἀρμενίας ῥηγὸς, παιδὰς ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τὸν τε βασιλέα Ἀνδρόνικον, καὶ Μανουὴλ τὸν δεσπότην, καὶ θυγατέρας,

Jacobi Pontani notæ.

(19) Ad oram ms. ascriptum erat πατήρ. Frustra.

(20) Observo, Οὐγγρίαν transferri Hungariam, tametsi spiritus non consentit, cum sit in Græca voce lenis; et Ungri populus nominantur ad Istrum. Sed tamen cum etiam e Germania, Sabaudia, Italia Byzantini imperatores sibi conjuges asciverint, cur non ex vicina Hungaria? Græci porro posteriores plurima dignitatum, magistratuum ac potestatum vocabula aut Latina prorsus, aut Latino-Græca seu ad Græcas flexiones detorta, et nonnihil immutata, seu Ἑλληνικοδόρθα ex commerciis forsitan et consuetudine cum Latinis adhibuerunt. Cum igitur Constantinopolitanum semper βασιλέα nominet, reges autem ῥήγας (excepto Mæssorum rege, quem, si memini, pene nunquam τοῦ βασιλέως nomine dignatur, quam ob causam, non dispicio) videtur vocabulo βασιλέως quiddam amplius et majus significare voluisse, quam nos voce rex significare consuevimus. Et quanquam Græci regem βασιλέα dicunt, nihilominus eodem vocabulo imperatorem etiam Romanum et Augustum expriment. Duo duntaxat scriptores nominantur qui interdum αὐτοκράτορα appellent, Plutarchus et Herodianus. Quamobrem quoties in hac historia vox βασιλεὺς de Constantinopolitano principe occurrit (occurrit autem millies), non rex, sed imperator reddenda est. Non me latet, tria hæc nomina eundem aliquando gessisse, βασιλεὺς, καῖσαρ, σεβαστός. Verum ea aliud non sunt, quam imperator, Cæsar, Augustus. Est ergo in hisce libris non modo Οὐγγρίας, Ἀρμενίας, Παύνας (Ῥαβδην; legendum), Κύπρου, Κατελάων, semelque et iterum Μουσῶν ῥήγες, sed etiam Κάρολος ῥήγες: ut de regulis tantummodo dictum existimes. Quin et imperatorem Occidentis apud quosdam recentiores Græcos non βασιλέα Ῥωμαίων, sed ῥήγαν Ῥωμαίων nominatum videbis: nam illo priore suum illum orientalem honorant.

(21) Despota hic valet, quod Hispanis et Lusitanis infans. Primogenitus enim, imperatrix, qui Gallis delfinus, Hispanis princeps. Ipsemet Cantacuzenus rationem affert cur despota dictus sit iste Constantinus, et affert eam quam adduximus. Imperatores Romani de filiis, aut nepotibus, aut consanguineis, quorum præstantem vidissent indolem, et ad imperandum idoneos fore censuissent, successores sibi legebant, quos initio principis juventutis nominabant: post nominati sunt Cæsares (quod retineverunt, etiam cum ad culmen imperatoris majestatis ascendissent, ut Cæsares imperatores dicerentur), tandem nobilissimi Cæsares appellati sunt. Apud Turcas Zelebis significat nobilem. Quam vocem eo-

rum monarchæ honoris causa in successoribus suis nominandis, imitatione Romanorum (ut conjici potest) usurparunt. Tamen Mahometis II et successorum filii non zeledes, sed sultani cepti sunt indigitari.

(22) Irenæ huic senatus Gennensis quatuor triremes instructas decrevit, quæ illam Byzantium Andronico nupturam vexere. Gregoras, libro sexto, scriptum reliquit, cum eo duceretur, exisse annum undecimum, Andronicum vero tertium supra vicesimum: quam et vultus et morum elegantia commendavit. Mulierem longe ambitiosissimam eandem describit libro septimo, quippe quæ omnes tres filios suos imperatores designari percupiebat, et ut modo imperantes videret. Romanas opes in Romanorum hostes profundeabat. Ibidem, quam lenis ad eam placandam Andronicus fuerit. Febri corrupta obit diem suum, in oppidulo Drama, quo animi gratia Thessalonica se conferre solebat. Est autem Græcæ ἄρχοντος Λουμπαρδίας. At enim non paruit huic marchioni universa Lombardia, quam Insubriam veteres dixere (proinde malui Lombardi principis, quam Lombardiæ principis, ut vitarem τὸ ἀμφίβολον), sed ea solum regiuncula, quæ inter Padum et Tanarum sita, et jampridem Montisferrati nomine vocata est. Primus marchio ejus fuit Almaranus, a sacero Othone magno creatus, anno Christi 967. Inde postea marchiones propagati.

(23) Georgius Pachymerius hoc illi nomen factum tradit, quod cum plures puellæ Andronico natae morerentur, a muliere quadam edoctus, duodecim apostolorum duodecim statuas cereas viri magnitudine statuerit, easque sub tempus factus ordine accenderit; qui cum in tempus, quo statua Simonis ardere incipiebat, incidisset, puellam ex eo Simonidem nuncupatam. Hanc, teste Gregora, pater quinquennem Crali Servisæ regulo quadragenario quartam uxorem desponsam domi, donec viro tempestiva evaderet, educandam dedit. Invita ad maritum postea, a quo discesserat, Byzantio revertitur, et monacham proficitur. Vide principium lib. viii. Sustulit et notham filiam idem Andronicus, nomine Irenen, quam Joannes Lucas, Pelasgorum et Thessalorum princeps, uxorem duxit, ut est libro vii apud eundem Gregoram.

(24) Primus ex Palæologis Michael fuit Andronici parens. Secundus Michael Palæologus, filius Andronici senioris, et imperii consors. Tercius ad nomen et ordinem in imperio referendum est: nec enim post patrem Andronicum, sed cum patre imperavit. Ita non tertius a primo, sed secundus numeratur.

Ἄνναν καὶ Θεοδώραν. Ἄ μὲν οὖν συμβέβηκεν ἐπὶ τῶν ἀναγεγραμμένων βασιλέων, ἀπὸ τῶν τοῦ Λάσκαρι χρόνων, ἄχρι Μιχαὴλ βασιλέως τοῦ τῶν Παλαιολόγων δευτέρου, πολλοῖς ἐγένετο συγγράφασθαι σπουδαῖα οὐ μικρὸν· ἐξ ὧν αὐτοῖς τε αὐ, καὶ εἰ τις ἕτερος βούλοιοτο, δυνήσεται ἂν ἀκριβῶς μαθεῖν περὶ τῶν πεπραγμένων· εἰ γὰρ μὴ κάκεινοι ταῖς προρρήθεισιν ἐνοσχθέντες αἰτίαις, τὰ μὲν ἀληθῆ λέγειν εἴασαν χαίρειν, αὐτοὶ δὲ ὅπως ποτὲ ἐτυχον διακαίμενοι περὶ ὧν διελέγοντο, οὕτω δὴ καὶ τὴν διήγησιν ἀπέδωκαν τῶν πραγμάτων, ἀρκεῖν αὐτοῖς ἡγούμενοι πρὸς ἀντιμισθίαν τῶν πόνων, ἢ τὸν φιλούμενον ἐπαινεῖσαι, ἢ τὸν μισούμενον καθυβρίσαι, τῆς δ' ἀληθείας μηδὲν φροντίσαντας. Ἐξ ὅτου δ' ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, τῶν Παλαιολόγων ὁ δεύτερος δηλαδὴ, τοῦ παρόντος ἀπέστη βίου, ἢ οὐδεὶς συνεγράψατο τὰ τοῦ βασιλέων ἐχειρασμένα ἐν ταῖς εἰρήνης καιροῖς, καὶ ἐν οἷς περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· ἢ εἴγε καὶ συνεγράψατο, οὐκ ἂν οἶμαι καθαρῶς τῆς ἀληθείας αὐτὸν ἐφάπτεσθαι. ἅτε δὴ τῶν πραγμάτων ἀκριβῆ γνῶσιν οὐκ ἐσχηκότα, πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ποικίλων συννεχθέντων. Διὸ σὺ τε καλῶς ἐποίησας παρὰ τοῦ σαφῶς εἰδότες ἐθελήσας μαθεῖν τῶν πραγμάτων, τῆς ἀληθείας προσιμῆσας μηδὲν.

Acta sunt, in iis scriptura consignandis complures diligentissime elaborarunt (25) : ex quorum monumentis et tu, et quibus libebit, omnia ad unguem percipietis : si modo non etiam illi prædictorum rei (26) **6** criminum [puta odii, et gratiæ] veritatem valere jusserunt, et prout erga eos erant animati, de quibus exponebant, ita rerum nobis memoriam tradiderunt, satis magnam suis laboribus mercedem statuentes, vel immodice commendare quos diligerent, vel despicabiles reddere quos odissent. Ab excessu Michaelis Palæologi secundi aut nemo quisquam inter duos imperatores [avum ac nepotem scilicet Andronicos] pace belloque quod super imperio habuerunt, gesta conscripsit : aut si etiam, non eum arbitror incorruptam veritatem attigisse : utpote plena et accurata gestorum cognitione destitutum, quandoquidem haud ita longo intervallo multa et varia contigerunt. Quocirca cum tu prudenter facis ab eo accipere illa desiderans, qui ea certissime novit tum ego nihil procrastinans, eadem quam verissime explanare occipiam.

Ἐγὼ τε μηδὲν μελλήσας, τὴν διήγησιν ἐκθήσομαι

Jacobi Pontani notæ.

(25) Georgius Pachymerius, Gregoras, et (quem penes se manu exaratum esse affirmat in Pandectæ historiæ Turcicæ Joannes Leunclavius) prætor Græciæ. Hic prætor annorum amplius sexaginta historiam, a capta nimirum Constantinopoli a Flandris usque ad eandem a Michael Palæologo receptam composuit. Qui præterea illa tempora persecuti sint, nescire me fateor.

(26) Hæc contra Gregoram in primis, quem et

lib. iv, cap. 24 et 25 ut hominem mendacissimum insectatur. Eundem paulo infra iterum tangit, cum res Andronicorum salis cognitæ et exploratæ habuisse, et idcirco incorruptam veritatem attigisse negat. Sane non pauca ad junioris Andronici gloriam spectantia dissimulavit, aut ignorantia, aut fide non bona. De eodem historico Præfatione ad lectorem plura disseruimus.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

7 Michael senioris Andronici filius, Junioris pater, filiabus in matrimonio collocatis et filiis parenti ad educandum commissis, ex oriente Byzantium rediens Adrianopolin, deinde Thessalonicam ab eodem transmittitur, ubi de morte filii Manuelis certior factus, præ luctu acerbissimum in morbum labitur, quo etiam hac vita decedit. Senex pater Andronicum adolescentem nepotem, Constantino despota filio suo, Michaelis germano fratre, in imperio surrogato, idque non tam ipsius Constantini, quam Michaelis pueri eidem Constantino ex pellice suscepti, causa abdicare constituit. Post obitum Michaelis imperatoris provinciarum præsidēs et magistratus sacramentum novum postulatur, et juvenis Andronici nomen in conceptione juramenti præteritur : solus Joannes Cantacuzenus, cubiculi sacri præfectus, ne se scelere contaminet, jurare detrectat : veteri formula jurare sinitur. Tacitus fert injuriam nepos, quem Syrgiannes vir nobilissimus serio monet, ut sibi consulat ; et in eam rem operam fidelem spondet. Ille rem cum Contacuzeno, qui tum in Thracia prætor versabatur, ut cum amico omnium sincerissimo, prius communicandam censet. Dolet is ea necessitate, quam Syrgianni internuntio diserte explanat, calamitatemque in posterum præsentit, et juvenem in tuto collocandum, aliud nihil, nisi cogantur, incipiendum suadet. Christopolis fugæ, nepote approbante, deligitur. Cantacuzenus e Thracia Constantinopolin veniens, quid sibi cum Syrgianne convenerit, renuntiat : Apocauchum hominem obscuri generis, sed prudentem in primis (a quo postmodum diu vehementerque divexatus est, ut patebit lib. iii). Syrgianni gratificans, Andronico commendat. Causæ dissidii inter avum et nepotem aliæ antiquiores afferuntur, prolatisque exemplis, avus nimis austeritatis et importunitatis insimulatur, quam illi per patriarcham Josephum nepos exprobrat. Avus se excusat. Placatur nepos. Verum hæc Michaele adhuc vivente. Quo fati absumpto, cum quoddam dictum redigeret ei in

memoriam, quo honestius eum hæreditaria successione multaret, ostendit nepos quæ mente dixerit: veniam delictis suis petit; cui Cantacuzenus, ut justam causam habenti, semet et omnia sua offert. Iterum perugio Christopolis destinatur. Callinicus ad Cralem Triballorum principem de societate legatur. Spondet. Denuo de loco, ad quem salutis tuendæ 8 confugiant, deliberatur, et Adrianopolis præfertur. Injuriam avi in nepotem memorantur. Syrgiannes et Thracia revocatur. Adhuc de loco fugæ. Adrianopolis iterum eligitur. Quærunt quomodo Constantinopoli impune exeant. Protostrator senem in custodiam tradendum, Syrgiannes omnino jugulandum decernit: utrique repugnans Cantacuzenus, in prima sententia, de simplici discessu, permanendum pronuntiat, Syrgianni contra nitenti sapienter occurrit, simulque protostratorem refellit. Nepos ab omni crudelitate in avum abhorrens, Cantacuzeno subscribit. Idem Syrgiannes et protostrator faciunt: imperatricem Cantacuzenus, qui et magnus domesticus, junioris imperatoris conjugem Constantinopoli relinquendam sentit. Magnus contostaulus et magnus logotheta Metochites causam nepotis apud avum agunt: ad iudicium arcessitur: protostrator eum comitatur: domesticus supervenit postea: in palatio de servando juvene sermocinantur. Ternæ triremes a Genuensibus amicis instruuntur. Nepos magnum domesticum offendens, se desertum conqueritur: quæ maxime vult, audit. Citatur de integro ab avo ad iudicium: amicos ad fidelitatem sibi in periculo præstandam hortatur. Cantacuzenus et protostrator omnia pollicentur: ad palatium deducunt. Ibi coram episcopis ut superbus et rebellis a senæ accusatur. Negat se talem: si facinorum istorum compertus fuerit, vel capitalem pœnam libenter excepturum, et avum ut contumeliosum redarguit. Amici duo foris clamorem audientes, succurrere parant. Senex quiescit, et nepoti condiciones fert quatuor: ad singulas respondet: pedem ejus pronus osculatur. Fingit ille se reconciliatum: inani gaudio exsultatur. Jubetur in Peloponnesum præfectus abire magnus domesticus; quæ jussio quoniam fraudem olebat, quid agat, cum sociis consultat. Conjicitur mens senis hæc, ut ipsis specie præfecturarum, distractis, nocere liberius ac facilius possit: non esse salutem negligendam. A juniore ad senem pro impunitate sociorum legatio decernitur, quam Metochites certis de causis obire detrectat. Sequitur frivola domestici excusatio, cur a Peloponneso abhorreat. Objurgatus ab imperatore, in Thessaliam jubetur proficisci; quam conditionem similiter subterfugere studens dissimulat, et extra urbem milites pecuniamque exspectat. Protostratori Prillapi præfectura mandatur. Scriptura ad lectulum inventa, nepos Byzantio decimo tertio Kalendas Maias, comitatus protostratore, paucisque famulis, cum canibus et avibus venatoriis (ad fugam tegendam scilicet) egreditur: Adrianopoli comiter accipitur. Hoc intellecto, imperator Tagarim magistrum militiæ ad fugitivum reducendum mittere vult: a quo docetur, laborem inanem fore. Interdicitur omnibus, ne de cætero nepotem nomine imperatoris afficiant, declaraturque hostis, et cum factione sua a piorum communiōe secluditur. Ab eo deinde pacem senex petit. Legati in discrimen veniunt: et ibi alterius præsens atque inconcussus animus. Benigno cum responso dimittuntur. Postridie in concilio pax recusatur, ni senior imperio cedat: datur tamen opera, ut is imminens periculum declinare possit. Exercitus mire avet Byzantium petere, nec ei persuaderi potest, ut libens in occidentem tendat. A Sphentisthlabo Mæsorum rege insidiæ. Lente Constantinopolin pergit junior, morbum prætexens; senem præmonet, ut sibi caveat. Magnus domesticus ab oppugnatione urbis dehortatur. Palæologa monacha super induciis rogatum accedit. Nepos respondens, se in avum officiosissimum demonstrat. Avus jusjurandum dat, et anathematismum rescindit: irascitur, hominem de infima plebe ad se juramenti exigendi missum: factum excusatur. Adrianopolin se recipit nepos, co uxorem evocat. Syrgiannes ad senem deficit; objectum perfidiæ crimen negat. Itur infestis signis Byzantium; optimates et duces exercitus ad avum de pace scribunt. Xena mater Andronici minoris Thessaloniciæ a templo avulsa, pro captiva adducitur Constantinopolin. Pax petitur. Morbus junioris, a quo stratopedarcha desciscit. Beneficentia magni domestici, ejusque matris Theodoræ magnanimitas. Oppida Apri, Garella, Rhædestum, Sergentium occupantur, Sacci exuruntur. Stratopedarchæ perfidia, Syrmpani pastoris fidelitas in dominum, et charitas in inimicum admirabilis. Nepotis in hostem lenitas. Constantinus despota captivus in vincula 9 conjicitur. Qui Xenæ imperatrici manus violentas attulerant, puniuntur. Leniorum ad nepotem defectio: quem formidantes Persæ deserto avo, cui auxilio veniebant, in orientem turpiter refugiunt. Poscitur pacem, quam dare cogitat, ita ut ipse, exercitus, urbes, tota imperii administratio penes seniore[m] sint de cætero. Conciones imperatoris et Cantacuzeni ad principes et duces exercitus. Actum gratias, et pacem confirmatum Xena ad filium mittitur. Condiciones senex accipit, ad quem salutandum nepos Byzantium concedit: ille obviam se fert. Ibi consuetudo quædam imperatoria declaratur. Una in urbem ingrediuntur. Die sequenti Deiparæ de confecta pace nepos gratias agit. In palatio cum avo degit aliquandiu: ad eum spectandum frequentes undique concursus fiunt. Didymotichum redit. Sphentisthlabus morbo interit, Tertere filio successore, a quo Philippopolis capitur. Nepos Mæsiam incursans, prædas ingentes agit, et Byzantii Syrgiannem in senem conjurationis reum in carcere invenit: in quem facta licet potestate, sententiam ferre abnuat. Moritur Terteres. Complura Mæsiæ oppida Andronico minori se dedunt: reliqua Boesilas, defuncti regis patruus, sibi asserit. Avi comisso nepos Philippopolin,

sed frustra, oppugnat. Machina, cujusdam Germani opus, depingitur. De Boesilæ socii et amici morte falsus rumor. Philippopolis fortuito recuperatur. Bellum in Barbaros decernitur, incassum dissentientibus senioris consiliariis, a quo magnus domesticus commendatur. Pax et fœdus inter imperatores, et Mœsum, quicum junioris nupta erat soror. Mos Romanorum imperatorum, quo sibi per matrimonia Scytharum satrapas devinciebant. De Scytharum binis in Thraciam irruptionibus, quorum partem Romani trucidant. Cum Scytharum quodam duce nepotis ex altera ripa colloquium. Irene conjux diem obit; Anna Sabaudicæ comitis filia juniore ad connubium petitur; ipse a patriarcha Isaia solemnem cæremoniam (quam auctor accurate explicat) coronatur. Annæ e Sabaudia illustris adventus, Quæ Byzantii splendide peractis nuptiis, ipsa quoque corona induitur. Nobiles Sabaudi complures quasi per successionem manent Constantinopoli, et imperatorem juvenem ludicris artibus instituunt. Persæ prædones cæduntur. Imperator pedem sagitta vulneratur. Magni domestici in pugna virtus. Michael Mæsorum rex Zernæ cum nepote dies aliquot hilares agit. Didymotichum reversus, de avo ab se sine causa alienato nuntium accipit. Panhypersebastus regnum affectat, cui magni logothetæ filii student: quorum litteræ intercipiuntur, et eorum pater officii sui admonetur. Protovestiarius logothetæ extrema minitans, a nepote compescitur, et apud avum excusatur. Amho ingratisimam inveniuntur, eorumque instigatione bellum recrudescit. Nititur senex memoriam junioris e sacris tollere: cujus patrocinium patriarcha suscipit. Avum placare Andronicus conatur, et a bello dehortans se ad causam dicendam offert. Orat idem per litteras magnus domesticus, et in extremis terret, si monita contempserit. Responso avi mœstus juvenis, patriarchæ et episcoporum fidem appellat, qui eum in avi gratiam conatur restituere. Mittuntur Rhegium ex tribus delecti ordinibus, qui crimina exponant, ejus defensionem audiant, et judicent. Ille avum in odium rapit, sibi benevolentiam judicum colligit, et sigillatim objectis respondet. Sequitur oratiuncula, qua suam innocentiam adversus criminationem de perjurio in fœdere violando tuetur. Avi et Cocaæ litteras contra se profert, quibus ab ipsis fœdus violatum convincere contendit. Cocaæ impudentia. Episcopi damnare accusatum verentur. Respondens avo de se, ut in eum officioso, prædicat, illum ut sycophantis credulum perstringit, pacem pro republica orat, se subjicit, et ni bene momenti obsecundet, minatur. Cocaas acta Rhegii renuntiat seni omnia: reliqui non audiuntur. Eum patriarcha castigans, a juniore se statutum profitetur: Cum episcopis idcirco habetur sub custodiis. Magnus domesticus et protostrator ad procedendum Constantinopolin nepotem incitant: cui spem reliquam pacis domesticus eripit. Litteræ amicorum Byzantio. Imperat ei avus uti se ab urbe amoliat. Marci Caballarii convicium. Memorat, quo officio in avum fuerit, cujus pertinaciam accusat. Selybriæ rempublicam ordinat. Rürsum nepos Didymotichum rediit. **10** Andronicus Tornices et Manuel Lascaris factionis cum satrapis Scytharum suspecti, et Thracia exacti, quæ protostratori cum parte copiarum committitur. In Macedoniam junior contra hostes abit, Pheris eos provocat. Iis se excusantibus, quominus postulata præstent, removetur inde exercitus. Thessalonicam vocatur: urbe dedita, arx oppugnatur, cui Pherenses eventu infelici subsidium mittunt. Miraculum sancti Demetrii martyris in imperatore. Arx traditur. Deliberatur, quo eundem. Probatur consilium magni domestici. Edessa et Berrhœa se dedunt. Ingens Occidentis defectio. Duces senioris ad Triballum fugientes, a Pheræis militibus capti ad nepotem adducuntur. Cum uxoris eorum benigne agitur. Deditio Castoriæ et Archridis. Protovestiarius cum sociis Triballum ad arma in imperatorem juniorem sollicitat. Uxor ejusdem protovestiarii mendacium. Domestici in contemptu auri argentique apud protovestiarium reperti excelsus animus. Imperatoris beneficentia. Voluntaria agrestium Albanorum deditio, Triballorum procerum in dissuadendo bello æquitas. Viæ ad fugitivos juvandos complures. Casus eorumdem. Strombitza et Melenicus nolunt se dedere. Protostrator ad fluvium Nigrum seniore vincit: nec lætatur victoriæ nuntio junior. Fœdus cum Mæso senex facit; ad urbem junior accedit, pacem iterum iterumque petit. Duo plebei Constantinopolin produnt. Pulchrum exemplum Christianæ mansuetudinis Andronicus minor. Proditoribus præmium condignum promittitur. Mæsus ad confinia copias adducit. Nepos abire Logos decernit. Queritur cur tria millia equitum a Mæsis Byzantium missa. Avus monitionem de periculo vilipendit. Interrogatur Mæsus, quid sibi velit cum exercitu. Post conterritus minis, jurat se fœdus non rumpere, nec contra imperatorem venire: fidei pignus sacram crucem mittit. Ibanem, seu Joannem, ducem cum equitibus ex urbe vocat. Scalæ et alia ad eam capiendam parantur. Die Pentecostes Logis progrediuntur: a domestico et imperatore agmen oppugnationi disponitur. Extremo capite, quomodo urbs capta sit, et humanitas nepotis erga avum, et patriarchæ e monasterio liberatio describuntur. In hoc libro præcipua animadversione digna, et tanquam potissima capita hæc observanda: varii naturæ motus in avo et nepote, ac memorabile exemplum illius in hunc odii, hujus in illum observantiæ. Deliberationes et legationes multæ, in quibus multa prudenter dicta. Pacis mentio, et desiderium frequens, et incredibile. Assentatorum et sycophantarum studium. Ritus coronationis imperatorum. Singularis eventus in capiendâ Constantinopoli. Mira commutatio imperatoris senioris in privatum, contra junioris privati propemodum et exsulis in monarcham

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Michaelis Palæologi II obitus, avi in nepotem impietas, et in spurium filii propensissima voluntas.

Michael imperator, senioris Andronici et patris A in imperio socius et collega, cum generasset, sicuti antea demonstravimus, filios duos, filias item duas, Annam quidem filiarum alteram Thomæ despotæ, Nicephori despotæ filio, principi Acarnaniæ (27) in conjugium tradidit, Theodoram autem Sphentisthlabo Mœsorum regi (28) connubio junxit: puerosque ambos; Andronicum imperatorem et Manuelem despotam, avo regali disciplina educandos concedens, ipse in Orientem transmisit, ut qui illic in Romanorum ditione ac potestate erant, et à Persis vexabantur, ils pro copia auxilium portaret. ¶ Ubi cum non ita diu commoratus esset, Constantinopolin revenit, et a patre Adrianopoli missus diutius ibidem ætatem habuit. Ab eodem denuo jussus, Thessalonicam profisciscitur, quo illi tristes nuntii afferuntur, Annam filiam, cum Thoma despota conjunctam, lucis usuram reddidisse. Parvo intervallo alii prioribus etiam tristiores, Manuelem despotam junio- rem filium vivere desiisse (29). Sive autem morbum quempiam intestinum et acutum dolor acceptus veluti flamma succensum exaggeravit, sive ipsa per se luctus immensitas tantum valuit, post diem octavum ipse similiter apud Thessalonicam naturæ concedit, annum agens tertium ultra quadragesimum, ab orbe condito sexies millesimo octingentesimo vicesimo nono (30), quarto

Ο τὸννυ βασιλεὺς οὗτος(Μιχαήλ), συμβασιλεύων Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλεὶ καὶ πατρὶ, καὶ παῖδας ἐσηκῶς, καθάπερ εἰπόντες ἐφθήμεν, ἀρρένας δύο, καὶ θυγατέρας τσσαύτας, τὴν μὲν ἑτέραν τῶν θυγατέρων τὴν Ἄννην Θωμᾷ τῷ δεσπότη, τῷ τοῦ Νικηφόρου τοῦ δεσπότην παιδί, ἀρχοντι τῆς Ἀκαρνανίας πρὸς γάμον ἐξέδωκε· τὴν Θεοδώραν δὲ τῷ βασιλεὶ Μυσῶν Σφεντισθλάβῳ· τοὺς υἱοὺς δὲ αὐτοῦ τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον καὶ Μανουὴλ τὸν δεσπότην, παρὰ τῷ βασιλεὶ καὶ πάππῳ αὐτῶν ἀφείς ἀνάγεσθαι βασιλικῶς, αὐτὸς ἐπεραιώθη πρὸς ἑω, τοῖς ὑπηκόοις ἐκείσε τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων τὴν δυνατὴν εἰσοίσων βοήθειαν, πάσχοιαι κακῶς ὑπὸ τῶν Περσῶν· ὄλιγον δὲ τινα χρόνον ἐνδιατριψάς ἐκεῖ, καὶ πρὸς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν ἐπανελθὼν, πέμπεται παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως τῇ Ἀδριανοῦ πόλει ἐνδιατριβεῖν· καὶ διετριψὼν ἐκεῖ χρόνον τινα συχόν· εἶτα τοῦ πατρὸς πάλιν προσηταχότος, πρὸς Θεσσαλονίκην ἀπήρην. Ἐν τούτοις ὄντος αὐτοῦ, ἤκουαι κακῶν ἀγγελοὶ πρὸς αὐτὸν, τὴν τῷ δεσπότη συνοικουσαν Θωμᾷ θυγατέρα αὐτοῦ λέγοντες τεθνηκέναι· καὶ μετὰ μικρὸν ἕτεροι τῶν προτέρων βαρυτέρας φέροντες ἀγγελίας, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μανουὴλ δεσπότην ἐφασαν τεθνηκέναι. Εἶτε δὲ καὶ νόσημά τι τῶν ὀξείων ἐνδον οἰκουροῦν ἐτι ἡ τῆς ἀθυμίας ὑπανήψε φλῆξ, εἶτε καὶ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἡ ἀμετρία τῆς λύπης ἤρκεσε πρὸς θάνατον αὐτῷ, μετὰ ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἀγγελίας τῆς τελευτῆς τοῦ παιδὸς τελευτᾷ

Jacobi Pontani notæ.

(27) Parva Epiri regio Acarnania. Epiri et Ætolie principem facit Gregoras lib. viii, et Annam post mariti necem Conto ejus nepoti ac percussori nupsisse commemorat.

(28) Gregoras ait, *Bulgarorum principi*. Mœsiam enim superiorem, cujus creberrima in his libris mentio, sunt qui Valachiam, sunt qui Moldaviam aut Bulgariam fuisse dicant. Ita Mœsi erunt, qui recentioribus Valachi aut Moldavi, aut etiam Bulgari. Quo tamen nomine, Bulgarorum, inquam, alii Triballos, Mœsiæ inferioris populos intelligunt, qui Nicetæ dicuntur Servi, de quibus similiter in hac historia sæpissime agitur. Cum autem historicus noster perpetuo et constanter scribat Μυσοῦς et Μυσαίαν, ego Mœsos et Mœsiam potius existinavi.

(29) De genere mortis ejus Gregoras in limine libri octavi. Si verum est quod narrat, miserabiliter interit bonus adolescens. Confirmat etiam hic locus notionem vocis *despota*, de qua supra egimus, ubi Constantinus Andronici senioris filius secundum Michaelē natus, sic nominabatur. Primogenitus enim dicebatur βασιλεὺς, ut Andronicus quoque junior, frater Manuelis, semper dicitur.

(30) Qui tandem? Hodie ab orbe condito non plures 5564 numerantur; quomodo igitur ante an-

nos abhinc plus ducentos sexaginta, cum ista gererentur, sexies mille octingenti novem et viginti numerari poterant? Hac de re cum consulissem D. Marcum Velserum, hujus reipub. duumvirum, et omnis antiquitatis peritissimum, sic mihi ad verbum rescripsit: *Re accuratius perpensa, Cantacuzenum eorum ætatem sequi video, qui Christum anno mundi 5508 natum existimant. Ilanc autem usu ab Ecclesia receptam esse ait Antonius-Contius in Notis Chronol. Nicephorianæ, cap. 9, et testimonium comprobatur, ut videre est in secunda editione Bibliothecæ sanctorum Patrum, tomo VII, colum. 984 Annus itaque 6829, quo Michael mortuus est, erit Christi 1521, quo sane currebat indictio quarta, quam Cantacuzenus in calce lib. 1 annotat Quod inde potest ostendi. Datæ anni Christi, si annos 312 auferimus, et reliquos per 15 dividimus, quidquid provenit, indicationis numerum indicat. Jam si a 1521 auferas 312, remanent anni 1009, qui per quindecim divisi ostendunt orbem indicationum sexagesies septies absolutum, et quatuor annos indicationis sexagesimæ octavæ esse reliquos Hoc est quod ponebatur, indicationem quartam numerari. Annus 6855 est Christi 1527 et indictio decima, quod cum superiori supputatione demonstrari potest, tum inde manifestum est, quod sexto ante anno ipse Cantacuzenus quartam*

καὶ αὐτὸς ἐν Θεσσαλονικίῃ, τρίτον πρὸς τεσσαρά-
κοντα χρόνον ἄγων τῆς ἡλικίας, ἔτους ἐννάτου
πρὸς τοὺς εἰκοσι καὶ ὀκτακοσίους καὶ ἑξακισχιλίους,
δωδεκάτῃ μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἡμέρᾳ πρώτη τῆς
ἑβδομάδος. Τούτων οὕτω συνεγεθέντων, ἀγγέλλεται
τῷ βασιλεῖ Ἀνδρονίκῳ τῷ τοῦ τετελευτηκότος πα-
τρὶ ἢ τῷ βασιλέως καὶ υἱοῦ τελευτῆ. Καὶ χρόνον
μὲν τινα συχνὸν ἐπέβησεν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ καὶ
παιδί· οὐ γὰρ ἄκρας ἔψαυσεν αὐτοῦ καρδίας ἢ τοῦ
καλοῦ παιδὸς τελευτῆ. Ἐἴτα δαίμονός τινος τῶν
ἐξητασμένων ἐπὶ φόρῳ, βαρὺ καὶ ἀγριον κατὰ τῆς
Ῥωμαίων πνεύσαντος εὐτυχίας, ἢ, τάληθέστερον
μᾶλλον εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ τὰ πάντα οἰκονομοῦντος
Θεοῦ πρὸς ἔκτισιν τῶν ἐπὶ πλήθει καὶ μεγέθει τὸ
μέτρον ὑπερβαινόντων ἡμετέρων σφαλμάτων τὰ
τοιαῦτα παραχωρῶντος, ἐπὶ νοῦν ἔρχεται τῷ βασι-
λεῖ Ἀνδρονίκῳ, τὸν μὲν καθεστῶτα βασιλεῖα τὸν ἔκ-
γονον αὐτοῦ τὸν νέον Ἀνδρόνικον ἀποστερῆσαι τῆς
βασιλείας, καὶ εἰς ἰδιώτου μεταστῆσαι σχῆμα· τὸν
υἱὸν δὲ αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον δεσπότην ὄντα τῷ
διαβήματι τῆς βασιλείας κοσμήσαι· οὐ μᾶλλον αὐ-
τοῦ τοῦτου γε ἕνεκα διανοηθεὶς τοῦτο τοῦ Κωνσταν-
τίνου, ἢ ὥστε τὸ τῆς βασιλείας ἀξίωμα, καὶ εἰς τὸν
ἐκ παλλακῆς αὐτῷ δὴ τῷ Κωνσταντίνῳ πρόσοντα
παῖδα μεταβῆναι τὸν Μιχαῆλ, ὡς πατρόςθεν καὶ ἐξ
ἁρμονίας αὐτῷ προσήκον· ὅς δὴ καὶ Καθαρὸς ὠνό-
μαστο μητρὸθεν λαχὼν τὴν κλησίν· οὗτος δὲ ὁ Μι-

A Idus Octobres, primo die hebdomadis [quem Do-
minicum appellitamus.] Cum hæc ad istunc mo-
bum evenissent, Andronicus senior de ejus obitu
certior factus, in diuturno mœrore jacuit (31); in
pectus enim penitissimum tam boni filii occasus
descenderat (32). Exiū quopiam malo dæmone, de
iis qui in exitio hominibus machinando sunt exer-
citatī (33), adversus Romanorum felicia tem-
pora (34), dirum et immane spirante, quinimo (ut
verius loquar) ipso universam naturam procurante
Deo ad delictorum nostrorum, qua multitudine, qua
gravitate infinitorum pœnas expetendas permit-
tente (35), Andronicus decretum jam imperato-
rem, nepotem suum Andronicum juniorem, im-
perio spoliatum, in ordinem redigere, ac pro eo
B Constantinum filium despotam imperiali diademate
exornare meditatatur. Neque id tam ipsius Constan-
tini causa, quam ut amplitudo imperatoria etiam
ad Michaelē puerum, ipsi Constantino ex Ca-
thara pellice (36) natum, (a qua et Catharus cognom-
en invenit), tanquam debita a patre hæreditas
et quasi ex compage, perveniret. Hic igitur Michael
generis sui fontem ex matre vili et ignobili traxit,
fuitque cætera quoque nullius pretii. Nam neque
illi ingenium prudentia munitum erat, neque libe-
ralium disciplinarum peritiam ullam (37), neque
militaris scientiæ exercitationem vel mediocrem,

Jacobi Pontani notæ.

indictionem nominat. Verumtamen, anno 1327 post
mensem Septembrem, quo Græci indictiones auspi-
cabantur, undecimam indictionem cepisse. Sed quia
in scheda tua dies 14 Kalendas Junias ascripta erat,
rationem qua Cantacuzenum, sive librarium excu-
sem, non invenio, siquidem codex ita præfert. Hactenus
ille. Solent ergo Græci tempora ab annis mundi
conditi numerare: in numero autem a nobis ipsa
multitudine plurimum discrepant.

(31) Gregoræ verba recitabo. Senex autem impe-
rator Andronicus ex mœrore et sollicitudine confec-
tus est, cuius vix exemplum reperiat. Sic ille. Ex
quo scire licet, patri fuisse charissimum, quia
filius optimus, ut sequitur in Cantacuzeno.

(32) Verba sunt Ulyssis in Hecuba Euripidis.
Autumat enim, Hecubæ beneficium sibi maneræ
alta mente repositum. Erasmus sic convertit, *hæud
enim hæc res summa strinxit pectoris*. Ad verbum,
*non enim summum seu superficiem cordis ejus
boni filii mors tetigit*. Id est, in pectus ejus quam
altissime descendit. Dolor ille de filii charissimi
obitu cor ejus intimum penetravit. Germanice,
Esi st ihm tief zu Herzen gegangen. Aut. *ἐμφατικώτε-
ρον, Das grosse Leid hat dem guten Alten sein Herz,
seine Seele durchdrungen*.

(33) De numero eorum, qui in nocendo hominibus
sæpe magna documenta dederunt. Aut sic: *Quorum
detrimentis humano generi inferendis, jam multis
experimentis probata et explorata cognita maligni-
tas*. Scimus dæmones hominum esse hostes sempiternos,
idque ex incredibili quadam invidia. Sed
historicus sentit quoddam esse genus, cui nocere
hominibus per calamitates ingentes palmarium est:
quales, opinor, ii quibus mulierculæ sæpè seu vene-
ficæ totas se consecrant. Ab illis enim qua pri-
vata, qua publica damna, perniciemque hominibus
dare compelluntur.

(34) In historia Byzantina rudiores illos quoque
Orientales populos intelligant Romanos vocari, et

C imperium illud Romanum, et imperatores Roma-
nos, ex quo Constantinus Magnus communis Ori-
entis et Occidentis, Romanorumque imperator sedem
Constantinopoli posuit, et eo ex Italica Roma tan-
quam coloniam deduxit, quam et novam Romam
dixit, et sic passim a Græcis scriptoribus appella-
tur, νέα Ῥώμη, ut illa altera προσβυτέρα Ῥώμη,
indeque se Græci Ῥωμαίους, populos autem Occi-
dentis Λατίνους et Φράγκους appellare cœperunt.
Successores porro Constantini hoc nomen ut glo-
riosum sibi suisque retinuerunt, et se quoque
Romanos dici haberique voluerunt. Sciendum in-
super, a Græcis posterioribus nonnunquam Græ-
ciam Europæam, nonnunquam provincias illas
Asiæ minoris Romaniam vocari.

(35) Hujuscemodi piæ Christianæque sententiæ,
et hæc præ aliis ab hoc scriptore frequentantur.
Nisi enim essent hominum scelera et flagitia, non
essent pestilentia, bellum, fames, eluviones, aliaque
mala atrocissima et plurima, quibus Deus nos
punit, vel admonet potius, ut respiscamus, si
pœnas æternas velimus effugere. Ergo in Deum
mala nostra ob hanc causam, quasi videlicet in
animæ adversorem punitoremque referri, pium est,
et id sancta Scriptura passim docet: *Omnia quæ
fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti, quia
peccavimus tibi, et mandatis tuis non obedivimus*.
(Dan. 11). Mittam locos alios, quia sapienti pauca,
ut dicitur.

(36) Muzalonis protovestiarii filiam uxorem ha-
buit, ex qua nullos genuit liberos. Ea post de-
functam, ex ancilla formosam, Cathara nomine, pue-
rum suscepit, quem Michaelē Catharum dixit: et
postmodum novis cujusdam Eudociæ amoribus
(quam et viro ejus mortuo uxorem duxit) veterem
ei concubinæ, et filii ex ea sibi procreati amorem
ex animo eiecit, ut pluribus, lib. viii, ipso ferme
initio a Gregora proditur.

(37) Græce est, οὐτ' ἔγχο λίου πείραν ἔσχε πατ-

neque demum quantamcunque indolem ad ullum A adolescentiæ decus et ornamentum præ se tulit. Nihilo tamen secius vehemens libido Andronicum imperatorem invasit, ut omnimodis ab omni laude inopem splendidissimo, et altæ cujusdam mentis indigo 12 principafui Romano præficiendum existimaret. Ergo ubi consilium expedivit, nihil morandum ratus, Michaelē a consuetudine convictuque matris segregatum, domesticum suum et contubernalem fecit (58); a latere suo nusquam discedere passus est, et quæcunque legitime generatæ honorifica tribuerentur, in his eundem primas ferre voluit. Insuper enixæ operam dedit, ut in responsis ad legationes unde unde missas, et in congressibus cum episcopis, aut alioqui cum viris sapientibus, aliisque in sermonibus et colloquiis, quæ auscultatorem semetipso prudentiorem effectura viderentur, coram præsens adesset atque attenderet. Sin imperatore disceptante cum quopiam forte fortuna abesset, pluribus continuo dimissis, ut magnum operæ pretium faciens, eum advocabat. Ac scopus quidem ejus in speciem erat, ut si his rationibus illi honorem auctoritatemque comparasset, Romanis velut nepotem imperatoris colendum observandumque persuaderet: re autem vera, ut eum ad destinatum imperii fastigium præpararet atque præcoheret, et ad imperialis functionum experientiam eveheret. Quamquam ipsummet post pacificationem cum juniore Andronico, quæ a se culpam removeret, affirmare solitum ferunt, quæ Michaeli facta essent, non aliqua vafricitie aut dolo malo, sed incuriose, nullo fuco, et casu facta esse. Ac propter altitudinem quidem gradus quem tenebat (59), amoremque veritatis, cui in omni antea vita studuerat, firmam fidem ejus reperisset oratio, nisi rerum exitus postea declarasset, earum exordia non fortuito et inconsulto, sed ex callido commento potius et insidiosis cogitationibus existisse: id quod procedens narratio mox demonstrabit.

Jacobi Pontani notæ.

δατας. De orbe illo doctrinarum loquitur, qui sep- D lem artibus liberalibus definitur. Quæ alioqui etiam juncto verbo ἐγκυκλοπαδεία vocari solet. Verum a me nomen ipsum orbis exprimi haud necesse fuit, quando res clara est.

(58) Gregoras alias causas duas affert, quæ tamen huic a nostro allatæ nihil repugnant: *Eum*, inquit, *annum ætatis 15 agentem accersitum, inter aulica ministeria assumit. : primum; ne ab omnibus neglectus, fame periret; deinde fortasse, ut sanguine imperatorio oriundus, affinitate cum aliquo ex finitimis hostibus jungeretur, pacemque conciliaret, et Romanos, Romanamque rem adjuvaret.* Pergit deinde paucis indicare, quo loco apud senem fuerit, in quo noster est copiosior: *Cum autem*, inquit, *in palatio versaretur, brevi tempore imperatoris animus ita sibi conciliauit, ut et ipsi imperatoris filii ei inviderent, Andronicus vero Junior imperator irasceretur, molestique ferret, insignem illum sui amorem*

αχὴλ εἶλακε μὲν καὶ τὰς τοῦ γένους πηγὰς ἐκ φαύλης καὶ ἀσφίμου μητρὸς ἦν δὲ καὶ τὰλλα ἀξιὸς οὐδενός· οὔτε γὰρ φύσεως ἔτυχεν εὐρώστου πρὸς τὸ φρονεῖν, οὔτ' ἐγκυκλίου πείραν ἔσχε παιδείας· οὔτε πρὸς στρατείας ἡσκητο τὸ παράπαν οὔτε πρὸς τι τῶν ὅσα νέους κοσμεῖ εὐφωῆς εἶχε κἂν ἐπ' ὀλίγον· ἀλλ' οὕτω παντάπασιν ὄντα παντὸς ἐσπερημένον καλοῦ, δεινὸς ἔρωσ εἰσῆλθε τὸν βασιλεῖα, τῆ λαμπρᾷ ταύτῃ καὶ βαθείας δεομένη φρονὸς ἐπιστῆται βασιλεῖα Ῥωμαίων. Οὕτω δὲ διανοηθεὶς, καὶ ἔργου ἤπτετο ἤδη, καὶ τὸν Μιχαὴλ ἐκ τῆς παρὰ μητρὶ διατριβῆς ἀφελών, σύνοικον ἀπέδειξεν ἑαυτῷ καὶ συνδιατρίβοντα· αὐτῷ τε ἀεὶ παρακαθήμενον καὶ παριστάμενον, καὶ τὰ πρῶτα τῶν γηνησίων ἀποφερόμενον, ὅσα γε εἰς τιμὴν. Ἔτι τε διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο πάσης, ἐν τε τοῖς πρὸς τοὺς ὀθενδήποθεν πρέσβεις χρηματισμοῖς, κἂν ταῖς πρὸς ἀρχιερέας ἢ τινὰς τῶν σοφῶν ὀμιλίαις, ἢ καὶ ἄλλοις τισὶ λόγοις τὸν ἀκροατὴν δοκοῦσαι συνετώτερον ποιεῖν ἑαυτοῦ, παρῆναι καὶ ἀκροᾶσθαι τὸν Μιχαὴλ· εἰ δὲ ποτε συμβεβῆκε τὸν Μιχαὴλ μὴ παρῆναι ταῖς ἀγωνιστικαῖς ὀμιλίαις τοῦ βασιλέως, μετεκαλεῖτο τοῦτον διὰ πολλῶν ὡς δὴ τι προὔργου ποιῶν· σκοπὸς δ' ἦν αὐτῷ, τὸ ἐμφανὲς μὲν, ὡς ἂν αὐτῷ περιποίησθαι τιμὴν, καὶ Ῥωμαίους πείσῃ ὡς ἐγγόνῳ βασιλέως αὐτῷ προσέχειν· τῆ δ' ἀληθεία, πρὸς τὸ μελετώμενον αὐτὸν τῆς ἀρχῆς ἐξασκῆσαι ὕψος, καὶ πρὸς πείραν ἀναγαγεῖν διοικήσεως πραγμάτων βασιλικῶν· καίτοι τε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος, μετὰ τὰς συμβάσεις, ὅς ἐποιήσατο πρὸς τὸν ἔγγονον καὶ βασιλεῖα τὸν νέον Ἀνδρόνικον, ἑαυτὸν ἐξαιτιώμενος περὶ τοῦτου, οὐκ ἐκ περινοίας τινὸς ἢ κακούργου σκέψεως ἔλεγε τὰ κατὰ τὸν Μιχαὴλ γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἀπεριέργως οὕτω καὶ ἀπλῶς ἐκ τοῦ συντυχόντος· καὶ ἦν ἂν τοῖς τοιοῦτοις λόγοις ἰσχυρὰ πίστις, τότε τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, καὶ τὸ, διὰ βίου παντὸς αὐτὸν τῆ ἀληθεία προσέχειν, εἰ μὴ τὰ τῶν πραγμάτων τέλη τὰς ἀρχὰς ἀπέδειξαν ἑαυτῶν οὐχ ὡς ἔτυχεν οὐδ' ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, ἀλλ' ἐκ περινοίας καὶ σκέψεως οὐ δικαίας γεγεννημένας· σχεπτόν δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων.

D *apud avum languescere, erga novitium vero illum et subditiuum vehementer crescere.* Ostendit præterea, quomodo annos natum 25 cuidam Macedonicæ provinciæ præfecerit, et ejus encomium textit. *Leges lib. viii. paulo post principium.*

(59) Plinius Vespasianum alloquens Præfatione Historiæ suæ naturalis, imperatorem ait in excelssimo humani generis fastigio positum. Nobiles, ac præsertim principes, reges, imperatores non est verisimile mentiri velle, quia id summa eorum ingenuitas non permittit: et quia nulli hominum generi sædius est mendacium. Nam cum ob duas plerumque causas mortales mentiantur, vel ut jocentur scurriliter, vel ut aliquam sibi utilitatem, compendiumque pariant, in viros tales neutrum convenit, quos et summa gravitas decet, et qui magis habent quod aliis dent, quam indigent quod ab aliis accipiant. Nec minus odit Deus divitem mendacem, quam pauperem superbium.

CAPUT II.

Origo dissidii inter Andronicos imperatores. Cantacuzeni in recusatione juramenti libertas. Nepotis cum Syrgianne colloquium de salute et dignitate retinenda, mutuusque inter nepotem et Cantacuzenum amor. Hujus et Syrgiannis in Thracia consultatio.

Ἔθους γὰρ ἐπικρατοῦντος παρὰ Ῥωμαίους, ἐπει- **A**
 δὴν ἀπολίπη τὸν βίον ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ἐπιτρόπους
 τῶν ἐπαρχιῶν ἅπαντας παραλύεσθαι τῆς ἀρχῆς· εἰς
 ἔν δὲ συνιόντας, ὄρκους βεβαιοῦν τὴν πίστιν τῷ ὑπο-
 λειπομένῳ βασιλεῖ, εἰ γε εἰς ἔστιν ἢ καὶ οὐο· εἴτ'
 αὖθις οἷς ἂν αὐτῷ δόξειε τὰς ἀρχὰς ἐγχειρίζειν,
 ὤριστο καὶ τότε παρὰ τοῦ βασιλέως, μετὰ τὴν τοῦ
 υἱοῦ καὶ βασιλέως τελευτὴν Μιχαήλ, τοὺς τε ἐν τέ-
 λει καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι πάντας, μέλλοντας καθ-
 ἵστασθαι πρὸς ἀρχὰς, ὄρκους ἐμπεδοῦν τὴν πίστιν
 τοῖς βασιλεῦσιν. Ἐτελοῦντο τοίνυν οἱ ὄρκοι, οὐ κατὰ
 τὸν πρότερον συνήθη τύπον· ἔτι γὰρ καὶ Μιχαήλ ἐν
 ζῶσιν ὄντος τοῦ βασιλέως, εἴπερ ἐδέησέ τινα ὄρκω
 δοῦναι πίστιν τοῖς βασιλεῦσι, προαπαριθμησάμενος
 τὰ ἄγια ἐν οἷς ὤμνουν, εἶτα στήριγεν ἔλεγε καὶ βα-
 σιλία, πρῶτον μὲν Ἀνδρόνικον τὸν καὶ πρεσβύτε- **B**
 ρον τῷ χρόνῳ καὶ πατέρα τῶν βασιλέων, καὶ τὴν
 αὐτοῦ γαμετὴν· εἶτα μετ' ἑκείνου, τὸν υἱὸν αὐτοῦ
 Μιχαήλ ἑμοῦ τῆ σούζυφ· καὶ τρίτον τὸν νέον Ἀν-
 δρόνικον, υἱὸν μὲν ὄντα τοῦ Μιχαήλ υἱῶν δὲ Ἀν-
 δρόνικου· τοῦ τοιοῦτου ἔθους ἀπὸ τῶν χρόνων ἀρξα-
 μένου τοῦ πρώτου βεβασιλευκότος Παλαιολόγου τοῦ
 Μιχαήλ· πρότερον γὰρ οὐκ ἐξῆν τῷ παιδί τοῦ βα-
 σιλέως ὄρκους ἀποδιδόναι· ἀλλ' οὐδὲ παρασήμοις
 κακωσμηῆσθαι βασιλικοῖς, εἰ μὴ τοῦ πατρὸς αὐτῷ
 μεταστάντος τοῦ βίου, τὸ κράτος τῆς βασιλείας ἤδη
 καθαρῶς πρὸς αὐτὸν μεταβαίη. Ὡσπερ ἔφημεν τοί-
 νυν ἔτι τοῦ Μιχαήλ ζῶντος, τελομένων τῶν ὄρκων,
 μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὤριστο τοὺς ὀμνύοντας
 πρὸς μόνον τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον ποιεῖσθαι **C**
 τοὺς ὄρκους, καὶ ἂν ἂν αὐτὸς βασιλέα Ῥωμαίων
 καταστήσῃ, τὸ τοῦ νέου βασιλέως ὄνομα Ἀνδρόνι-
 κου παντάπασιν ἐκβαλόντας· τοῦτο πάντας μὲν
 ἰνίχισε τοὺς συνεταυτέρους Ῥωμαίων, καταστοχασ-
 μένους ἤδη τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι τῶν Ῥωμαϊκῶν
 πραγμάτων φθορὰν ἐκ τῆς ἀναφορμένης μεταξὺ τῶν
 βασιλέων στάσεως καὶ διαφορᾶς. Τῷ δέει μέντοι τοῦ
 κρατοῦντος ἄκοντες πάντες ὤμνουν ὡς ἐκελεύοντο
 πλὴν ἐνὸς μόνου τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἀνδρόνικου τῆ
 τοῦ παρακοιμωμένου τετιμημένου ἀξία· οὗτος γὰρ
 χρησάμενος παρρησία κατὰ καιρὸν, ἀθέτησιν ἔλεγεν
 εἶναι τοῦ Θεοῦ φανεράν, εἰ μὴ καὶ τὸν νέον βασιλέα
 Ἀνδρόνικον συμπαραλάβοι τοῖς ὄρκοις· τοῦτον γὰρ
 τὸν τρόπον καὶ πρότερον ὀμωμοκέναι. Διὸ καὶ οἱ ἐπὶ **D**
 τῆς ὄρκωμοσίας τεταγμένοι, συνιδόντες τὴν ἐνστα-
 σιν τοῦ ἀνδρὸς ὡς δικαία, ἄκοντες μὲν, ὅμως δ' οὐδ'
 συνεχώρησαν αὐτῷ τὸν πρότερον τύπον ἐκθῆσθαι
 τοῦ ὄρκου. Τοῦτο δὲ παρ' αὐτῶν γνωρίσας καὶ βα-
 σιλεῦς, βαρέως μὲν ἤνεγκε τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρρη-
 σίαν, τοῦ δὲ μὴ τινα ταραχὴν ποιῆσαι τὴν πρὸς

Cum increbuisse apud Romanos consuetudo, ut
 a mortuo imperatore provinciarum praesides om-
 nes magistratu vacarent et in unum coeuntes im-
 peratori supersediti, si unus esset, aut etiam duobus,
 fidelitatis sacramentum dicerent, deinde, quos
 ille delegisset, praefecturas reciperent, edixit etiam
 tum imperator, ut extincto Michaelis filio collega,
13 quicumque magistratus gereret et dignitates
 obtinerent, si eas sibi confirmari optarent, novo
 sacramento imperatoribus sese obstringerent. Ex
 quo jusjurandum dabatur illud quidem, non ta-
 men veteri ac solemniori more dabatur. Nam vivo
 adhuc Michaelis, percensitis antea sanctis quae
 testabantur, tum se agnoscere et amplecti profite-
 bantur imperatorem, primum quidem Andronicum
 (utpote annis grandiore imperatorumque paren-
 tem) et imperatricem: deinde filium ejus Michael-
 em item cum conjuge: tertio Ioco Andronicum
 Michaelis progenitum, Andronici nepotem: hac
 consuetudine a temporibus Michaelis ex Palaeologis
 primi imperatoris introducta. Ante illam siquidem
 aetatem imperatoris filio non jurabatur, neque
 cum insignibus imperatoris cohonestare licebat,
 nisi patre jam lumine casso, imperialis ad eum
 potentia citra controversiam devolveretur. Itaque
 juramentis, eo modo quo diximus, Michaelis supe-
 rante conceptis, post ejus e vita discessum lata
 lex est, ut Andronicus seniori tantum et quem is
 sibi consortem allegisset, nomine Andronici junio-
 ris penitus ejecto, jurato fides firmaretur. Quae
 res prudentioribus Romanorum universis pestem
 et exitium in Romanam rempublicam ex subor-
 riente inter imperatores dissidio distractioneque
 incubiturum, suspitione praecipientibus luctuosa
 accidit. Nihilominus dominantis timore subacti,
 omnes iuxta praecipitum juramenti religione se de-
 viuxerunt, extra unum tantummodo Joannem Can-
 tacuzenum. Qui honore praefecti sacri cubiculi (40)
 ab Andronico insignitus, tempestiva loquendi
 libertate adhibita, Deum a se manifeste contem-
 ptum iri dixit, nisi item junioris imperatoris An-
 dronici jurando meminisset: ad eum quippe mo-
 dum etiam prius juravisse. Quamobrem qui adju-
 rabant, seu qui juramentum deferebant, non inju-
 ria virum acrius obniti ac repugnare cernentes,
 ut se ex antiqua formula sacramento constringe-
 ret volentes nolentesque permiserunt. Id simul
 ex eis senior rescivit, hominis confidentiam inique
 passus, ne tamen si illum premeret urgeretque
 severius, turbarum aliquid efficeretur, conniven-

Jacobi Pontani notæ.

(40) Παρακοιμώμενος Græce, Latine *accubitor*,
 et usu verbi liberiore, *custos*. Sed sine contro-
 versia ea dignitas designatur, quam tribus vocibus
 expressimus. Paulo infra, μέγας δομέστικος, et ita

deinceps semper nominatur (minoris Andronici in-
 tellige!) quæ tamen dignitas, quando in eum col-
 lata sit, nusquam indicatur.

¶um et ipse censuit. Nepos comperto quid ageretur, illico animum graviter vulneratus, procemiaque hujuscemodi ad eversionem atque interitum suum spectare auguratus, dolorem silentio dissimulat cor suum comedens, ut Homerus ait (41), ac ne verbis quidem tenus in avum 14 contumax, ac superbus videri studens. Atque ille quidem sic tacitus sedebat, cum quidam perillustri prosapia oriundus, cui maternum genus e sanguine imperatorio (42), pater autem apud Comanos (qui Joanni Batatzæ imperium capessenti se dederant [43]) nobilissimus, barbæ Sytzigan, nomine vero ejus, qui ipsum e sacro fonte susceperat (44), Syrgianus nuncupatus; hujus itaque Syrgiannis filius patri cognominis, noctu imperatorem nepotem cum convenisset, istiusmodi verbis eum affatus est: Credo equidem, imperator, novas hæc machinationes tibi plane auditas esse: te autem, ut minime stultum, quoniam res tali exorsu evasura sit, conjectura providere decet. Illud profecto dici non potest, avum tuum dementia quadam, aut imperitia rerum huc prorupisse, cum se prudentissimum experientissimumque multis antehac exemplis probaverit. Nam nisi prius constabiliisset et communiisset, quem splendida purpura induturus est (45),

Α ἔκείνον ἔνστασιν, συνεχώρησε καὶ αὐτός. Ὁ μέντοι νέος Ἀνδρόνικος ταῦτα μαθὼν, ἐπλήγη μὲν σφοδρῶς τὴν ψυχὴν, τὴν ἀρχὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων εἰς αὐτοῦ καταστροφὴν ἀποβλέπουσαν ἔνοον, ἔφερε δὲ τὸ ἄλγος σιγῇ, θυμὸν ἔδων, καθ' Ὁμηρον, καὶ οὐδὲ λόγῳ γούν ἐθέλων δεῦν ἀπαυθαδιάζειν πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα. Ἐκείνος μὲν οὖν οὕτω καθήστο σιγῇ· εἰς δὲ τις τῶν ἐπ' εὐγενεῖα λαμπρυνόμενων, καὶ τὰς σειρὰς ἔλκόντων τοῦ γένους μητρόθεν μὲν ἐξ αἱμάτων βασιλικῶν, πατρός δὲ ὢν παῖς τοῦ παρὸ τοῖς Κομάνοις εὐγενεστάτου (οἱ προσεχώρησαν Βατάτζῃ τῷ βασιλεῖ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἐπειλημμένῳ), Συτζιγὰν βαρβαρικῶς καλυμένου, ἐκ δὲ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἁγίου φωτισματος αὐτὸν ἀναδεξαμένου Συργιάνῃ ἐπικληθέντος· τούτου δὲ τοῦ Συργιάνῃ παῖς Συργιάνῃς, νυκτὸς τῷ νέῳ βασιλεῖ προσελθὼν, Πάντως ἤκουστα! σοι, βασιλεῦ, ἔφη, τὰ καινουργήματα ταυτὴ ταῦτ' ἐκείνη· καὶ στοχάζεσθαι τὸ τέλος τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς ἀρχῆς ὄντι συνετῷ σοι προσήκει. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ὡς ὁ σὸς πάππος καὶ βασιλεὺς, ἐξ ἀνοίας ἢ ἀπειρίας τοιαῦτα προήχθη δρᾶν· ὁ παρελθὼν γὰρ χρόνος καὶ ἐμπειρίαν πολλὴν καὶ φρονήσεως αὐτῷ μέγεθος μαρτυρεῖ, ἀλλ' εἰ μὴ πρότερον ὄν μέλλει τῷ τῆς ἀλουργίδος ἀνθεὶ κοσμήσειν κατέστησεν ἐν βεβαίῳ, οὐκ ἂν ἀπιστέρει σε ταύτης

Jacobi Pontani notæ.

(41) Locus est de Bellerophonte *Iliad.* ζ, qui ab Antia, Præti Argivorum regis uxore, apud virum falso accusatus, quod se de stupro appellasset, ab eodem cum litteris ad Jobaten Lyciorum regem socerum missus, et ab illo periculis magnis objectus est, quæ tamen vicit. Postmodum diis exosus factus, in locis solis oberrabat, hominum congressus fugiens, ac se tristitia et dolore maceraus. Versus Homeri cum Latina M. Tullii interpretatione apponam:

Ἦτοι δ καππεδίον τὸ ἀλήθιν οἶος ἄλατο,
Ὅν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

*Qui miser in campis mærens errabat Aleis,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.*

Germani istuc, cor suum comedere, ἐμφατικῶς exprimiunt, *er frisst sich selbst*, hoc est, comedit, absumit se ipsum. Mæror enim vehemens, ac diuturnus, seu immensa et longa animi ægritudo corpus labefacit, ad cutemque et ossa redigit: quod Artemisæ reginæ Caræ Mausolum maritum ἀπαυθαδιάζωντος lugenti contigit, de qua Cicero in Tuscul. : *Ut Artemisia illa Mausoli Caræ regis uxor, que nobile illud Halicarnassi fecit sepulcrum, quandu vixit, vixit in luctu, eodemque etiam connecta contabuit.*

(42) E familia imperatoria erat hæc femina, quæ dynastæ barbaro et Comano nupsit, Cantacuzeni cognata. Nam et Seythis principibus, ut audiemus, imperatores Constantinopolitani locabant filias suas, et Cantacuzenus Orchani Persæ, seu Turcæ potius Theodoram filiam nuptum dedit.

(43) Hoc ἐν παρενθέσει dictum, quam Græci notare non solent: quo attentiorein oportet esse interpretem. Verisimile fit, Sytziganum istum barbarum cum uxore Constantinopolim migrasse, ibidemque susceptis Christianorum sacris habitasse, et in eadem urbe Syrgianum filium genuisse.

(44) Hos quidam susceptores, alii compadres vocant: debent enim cura paterna, pro quibus in baptismo spondent, in Christianis institutis eru-

diendos suscipere, et in eo paternam illorum curam gerere. Nisi quis malit ab eo dici susceptores, quod infantem vel abluendum salutari fonte, vel ablutum suscipiunt in ipsa brachia. Græce est. ἀπὸ τοῦ ἁγίου φωτισματος αὐτὸν ἀναδεξιμένου, qui eum a sancta illuminatione suscepit. Quod Latini dicunt, voce e Græco fonte cadente, baptizari, a βαπτίζεσθαι, id Græci præterea aliis tribus efferrunt, φωτίζεσθαι, σφραγίζεσθαι, καθαρῶσεσθαι, illuminari, obsignari, purgari. Quæ tamen, si verborum ipsorum vim et sensum velimus exprimere, non sic reddenda sunt, sed, *baptismo ablui, sacro fonte tingi, salutari aqua perfundi, sacro rore tingi, cælesti fonte lustrari*, et aliis compluribus modis, quos Latinitatis studiosi haud ignorant. Dies autem ille, quo Christi baptizati memoria celebratur, et in diem Epiphaniæ in Latina Ecclesia incidit, a Græcis Patribus φῶτων ἡμέρα nominatur, *dies luminum*: siquidem φωτισμὸν ἀντὶ βαπτίσματος; frequenter accipiunt. Ita Gregorius Nazianzenus orationem eo die habitam inscripsit, *Εἰς τὰ ἄγια φῶτα, In sancta lumina*. Qui ergo festum luminum apud Græcos esse festum Purificationis Mariæ volunt, falluntur. Fons autem in basilicis, ut notavit Brissonius commentario de feriis Christianis, proprio et baptismi officio specialiter dicato loco concludebatur, cujus appellationem Latini verborum inopes a Græcis mendicantes, locum eum baptisterium nuncupant. Græci suum illud Latinis commodatum verbum intempere petere nolentes, φωτιστήριον dicunt, Ambrosius, *regenerationis sacrarium*. Et recens baptizati tum νεόφυτοι, tum νεοφώτιστοι appellabantur.

(45) *Quem ornaturus est ornatu purpuræ.* Ἄνθος quippe etiam ea notione est, qua κόσμος: sed μεταφορικῶς, ut Latinum, flos, sæpe decus, elegantiam, pulchritudinem, et ornamentum quoddam significat. At certe ἀνθεῖ, hic potius ipsum κάλλος τοῦ βάρματος, tincturæ, sive coloris purpurei nitorem ac venustatem quandam declarat.

ἀναφανδόν. Τὸ γὰρ σε μὲν ἐκβαλεῖν τῶν ὄρκων, ἀν-
 εἰσαγαγεῖν δὲ ἄν ἂν αὐτὸς καταστήσῃ, οὐδὲν ἄλλο
 δύνασθαι μοι δοκεῖ. Δεῖ δὲ σε βουλευσασθαι περὶ
 τοῦ πράγματος συνετῶς· οὐ γὰρ περὶ μικρῶν καὶ
 εὐκαταφρονήτων βουλευσῆ· ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ μὴ
 ἀτιμῶς ἀποθανεῖν. Ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν παρέξω σοι
 προθυμότερον πρὸς ἅπαν τὸ προσταττέμενον ἐτοί-
 μως ἔχοντα μὴ πράγματα μόνον καὶ κτήματα, ἀλλὰ
 καὶ αὐτὴν ζωὴν ὑπὲρ τῆς σῆς προσέθαι τιμῆς. Τοῦ-
 των τῶν λόγων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, τῆς μὲν εἰς ἐμέ
 σου φιλίας ἕνεκα καὶ προθυμίας, ὁμολογῶ σοι χάριν,
 ἔφη, πολλὴν· ἐπεὶ δ' ὁ μέγας δομῆστικὸς ὁ Καντα-
 κουζηνὸς Ἰωάννης καὶ σοι μὲν οἰκειῶς διάκειται
 πᾶν καὶ φιλικῶς, ἐμοὶ δὲ συνδέεται δεσμοῖς φι-
 λίας ἀρρήκτους ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας ἄχρι καὶ δεῦρο
 συνηξημένης ἡμῖν, καὶ εἰς βάθος προκοφάσης
 τοσοῦτον ὡς δοκεῖν τὴν μὲν ἐμὴν ψυχὴν τὸ ἐκείνου
 σῶμα κινεῖν, τὴν δ' ἐκείνου ψυχὴν ἐν ἐμοὶ κινεῖσθαι,
 καὶ ταῦτα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἄπερ ἂν ἐγὼ
 βούλωμαι, καὶ τρόπον τινὰ τὰς ἀμφοτέρων ψυχῆς
 συντακείας εἰς μίαν, ἀμφοτέρω τὰ σώματα κινεῖν.
 Ἐπεὶ τοίνυν συμφυῶς οὕτως ἔχομεν πρὸς ἀλλήλους,
 οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦμαι μόνος τι βουλευσασθαι περὶ
 ἡμευτοῦ κἂν ἐν ἐσχάτοις κινδύνους συμβαίνειν περι-
 πεσεῖν. Ἄλλ' ἐπεὶ σὺ πρὸς Θράκην ἀπέρχῃ τῆς
 ἐκείνου διάδοχος ἐσόμενος ἀρχῆς, γράμματα πρὸς
 αὐτὸν λαθὼν τῆς ἐμῆς χειρὸς ὡς ἂν πιστεύσῃ πρὸς
 λόγους σοι συνελθεῖν, (ἄλλως γὰρ οὐ θαρρήσειεν ἂν),
 ταῦτ' ἐπίδοξ' αὐτῷ. Καὶ συνελθόντων ὑμῶν εἰς ἕν,
 καὶ βουλευσαμένων περὶ τῶν προκειμένων, ἄπερ ἂν
 ὑμῖν δόξῃ λυσιτελεῖν καὶ ὠφέλιμα, ταῦτ' ἔσται συν-
 δοκούντα κάμοι. Πέπεισμαι γὰρ ἀκριβῶς, ὡς εἰ μὴ
 θεὸς οἷς οἶδε τρόποις τὴν ὑμῶν σφίλειε γνῶσιν, οὐκ
 ἂν ἀμάρτοι τοῦ καλοῦ καὶ λυσιτελοῦντος καὶ ὠφε-
 λίου, καὶ φρονήσεως ὀφείας ἕνεκα, καὶ πείρας
 πραγμάτων πολιτῶν, καὶ τῆς περὶ ἐμὲ φιλίας
 ἔκρας καὶ συναφείας. Τοῦτων οὕτω βηθέντων, τὰ
 γράμματα λαθὼν ἐκ βασιλείως ὁ Συργιάννης, ἐχώ-
 ρει πρὸς Θράκην· ἐνθα δὴ τῷ μεγάλῳ συγγενόμενος
 δομῆστικῷ, καὶ τὰ τε συμβάντα γνωρίσας αὐτῷ,
 καὶ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ἐγχειρίσας, ἐβου-
 λεύοντο περὶ τῶν παρόντων, καὶ δύο καὶ τρισὶν
 ἡμέραις. Καὶ ποικίλης καὶ πολυειδοῦς
 τῆς βουλῆς γενομένης (ἐπεὶ περὶ τῶν μεγίστων
 ἦν ὁ ἀγὼν), καὶ πολλῶν βηθέντων παρ' ἀμφο-
 τέρων (ἐπεὶ καὶ φρονήσεως ἕνεκα καὶ πείρας
 στρατηγικῆς τοῖς μάλιστα πρώτοις τῶν Ῥωμαίων
 συνημλλώντων), τέλος ὁ μέγας δομῆστικὸς εἶπε
 τοιοῦτος·

A non te eadem palam privatam iret. Etenim quid
 aliud sit, nomen tuum formula jurandi exclusisse,
 ejus contra, quem ipse cooptaverit, inseruisse,
 ego non intelligo. Quoniam igitur non parvæ et
 floccificandæ res aguntur, sed quo pacto vel cum
 honestate vivas, vel citra dedecus ignominiam-
 que pereas, tute tibi sapienter consulas, atque
 prospicias necesse est. De me hoc tibi habeo pol-
 liceri, ad omnia mandata tua conficienda, nec ad
 facultates modo omnes, sed ad vitam quoque pro
 dignitate tua contemnendam paratissimum fore.
 Finierat, cum sic excepit imperator : Quod ni
 tantopere diligis, et in mea causa tantam alacritatem
 præ te fers, immortales tibi gratias ago.
 Cæterum quia Joannes Cantacuzenus magnus do-
 B mesticus et in intima familiaritate tua versatur,
 et irruptis mecum amicitia vinculis conjungitur,
 quæ inde ab infantibus (46) usque ad hanc diem
 nobiscum accrevit et tantis auctibus est cumulata,
 ut utriusque anima in alterius corpore habitare,
 seu animæ duæ in unam conflatae amborum artus
 regere videantur, vigetque inter nos sermonum et
 actionum summa consensio : quia, inquam, nos
 duo animis usque adeo coaluimus, scelus consciscerem,
 si, quanquam in extremum periculum præcipitatus,
 de rebus meis sine illo consultarem. Sed cum tu in
 Thraciam pro illius successore abeas, manu mea exaratam
 epistolam ei redies, quo fide facta tecum congregiatur :
 alioqui enim fortasse non audebit. 15 Quæcunque autem
 vobis super præsentis statu meo deliberantibus conducere
 et expedire videbuntur, apud me quoque in simili
 æstimatione futura sunt. Prorsus enim ita sentio,
 nisi Deus, modo quo ipse novit, mentibus vestris
 caliginem offuderit, vos ut intelligentia pollentes,
 non mediocri reipublicæ usq̄ præditos, mihi que
 omnibus necessitudinibus conjunctissimos, ab eo
 quod honestum, frugiferum et conducibile est,
 opinione et sententia nequaquam abituros. His inter
 se dictis, Syrgiannes cum litteris in Thraciam
 discedens eas Cantacuzeno reddit, et in colloca-
 tione quæ Constantinopoli acciderint enuntiat. Tri-
 duum deinceps in consultationem impendunt. Cum
 diversa et multifaria in medium allata essent (de
 negotio quippe in primis magno et arduo laboraba-
 tur) et uterque non pauca dixisset (prudencia enim
 civili et experientia militari cum laudatissimis
 quibusque Romanorum certabant), tandem Canta-
 cuzenus sic cœpit :

CAPUT III.

*Cantacuzeni ad Syrgiannem oratio. Dolet de re tam ancipiti et periculosa dicendam sententiam; ne-
 potem laudat et miseratur: futuram calamitatem præsentis: amicitiam justitiæ se prælaturum negat:
 elabendum potius aliqua, quam armis, citra ultimam necessitatem, decertandum affirmat.*

Πολλῶν ἂν ἡλλαξάμεν πραγμάτων, ὧ βέλτεστε
 φίλων, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς οὐκ ὀλίγου

Multa ego, amicorum optime, imo enimvero non
 parum de reliqua vita mea præoptarem amittere,

Jacobi Pontani notæ.

(46) Cantacuzenus cognatus imperatori Andro-
 nico juveni æqualis et amicissimus ab ineunte ætate,
 et ob animi candorem sermonumque veritatem

et morum commoditatem charissimus. Gregoras
 lib. viii.

quam ut esset ad nos delata hujusemodi consultatio, ubi utrumvis evenerit, citra grande periculum evenire non potest. Qui de aliis rebus in consilium veniunt, iis ratiocinando licet concludere, tali modo rebus euntibus, bene, alio male omnino eventuras. In hac vero, qua de in præseus quærimus, si pars deterior meliorem vicerit, moriendum erit: sin, quæ apparet melior, deteriorem superaverit, quas non calamitatum Iliadas subire oportebit? Etenim si exitum sortita fuerint quæ imperator noster adversus nepotem coquit, ad malorum preferendorum magnitudinem accedere nihil poterit. Hominem namque pluribus æquiparandum (47) prudentia, cum prudentissimis de palma contendentem, fortitudine animi post se alios longe relinquentem, ingenuitate, et naturæ habilitate ad tantam imperii molem suis humeris sustinendam idoneum, amicitia et scientem, et conservantem leges, et ut universe dicam, commune humani generis **16** ornamentum (48) sic indicta causa gravissimorum criminum damnari (49), atque aut vitam omni morte acerbiorum exigere (qui enim heri et nudius tertius (50) ut imperator adorabatur et colebatur ab omnibus (51), hodie despicitur, et injuriose tractatur, atque unus de circumforaneis seu ex infima plebe reputatur), aut contra jura omnia, contraque præscriptum rationis ad mortem mitti continget. Quod si qua via discrimen capitis effugerit, tum jam poeta quopiam tragico indigebimus, qui clades et ærumnas a Romanis vicissim importandas cum gravitate ac miseratione decantet. Quis enim vel lignis ac lapidibus stupidior non cogitatione præcipit, inter imperatores flagrante discordia, neces-

A μέρους τινός, μή τήν βουλήν ἡμῶν περὶ πραγμάτων προκείσθαι τοιούτων, ὥστ' ἀμφοτέρωθεν ἔχειν τὸ ἐπικινδύνον οὐκ ὀλίγον, ὅπως ἂν ἀποβαίη. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων πραγμάτων βουλευομένοις, ἔστι συνάγειν ἐκ λογισμῶν, ὡς, ὡδὶ μὲν ἀπαντησάντων, σχήσει καλῶς· μή οὕτω δέ, τούναντίον ἅπαν ἂν ἀποβαίη. Ἐφ' οὗ δὲ νῦν βουλευόμεθα, εἰ μὲν νικήσει τὰ χεῖρω, τῆς ζωῆς ἔστιν ἐκπεσεῖν· εἰ δὲ τὰ δοκοῦντα βελτίω γένηται κρείττω, κακῶν ἐστὶν προσδοκᾶν ἀνάγκη. Τοῦ βασιλέως γὰρ ἡμῶν τοιαῦτα βουλευομένου περὶ τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλείας, εἰ μὲν εἰς πέρας ἔλθῃ τὰ μελετώμενα, οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἔλλειπει κακῶν. Ἄνθρωπον γὰρ πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων, φρονήσει μὲν τοῖς πρώτοις τῶν πρωτείων ἀμφισθητοῦντα, ἀνδρ' αὖ δὲ ψυχῆς πολλῶ τῷ μέτῳ τοὺς ἄλλους ὑπερνικῶντα, ἐλευθερίᾳ δὲ γνώμῃ, καὶ φύσεως ἐπιτηδειότατι τῷ τοσοῦτον μέγθει προσήκοντα τῆς ἀρχῆς, φιλίας δὲ εἰδῶτα καὶ τηροῦντα θεσμούς, δῶς δὲ κοινὸν ἄγαλμα τῆς φύσεως ὄντα, οὕτως ἐρήμην ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἄλῶναι συμβαίνει· καὶ ἡ ζῆν παντὸς θανάτου βρυτέραν ζωὴν (ὁ χθὲς καὶ πρῶν ὡς βασιλεὺς καὶ προσκυνούμενος καὶ τιμώμενος, σήμερον καταφρονούμενος καὶ περιυβριζόμενος, καὶ τῶν ἀγοραίων καὶ τοῦ δήμου νομιζόμενος εἶς), ἡ τεθνάναι παντὸς ἔξω καὶ δικαίου καὶ λόγου. Εἰ δὲ δυνθεῖη τρόπῳ δὴ τινι τὸν κίνδυνον ἐκφυγεῖν, τὸς' ἤδη τραγικοῦ τινος δεησόμεθα ποιητοῦ τὰς συμβησομένους παρ' ἀλλήλων Ῥωμαίους ἐκτραγωδήσαντος συμφοράς. Τίς γὰρ οὐκ ἔννοει καὶ ἀψύχων ἀναισθητότερος ἢ, ὡς διαστάντων τῶν βασιλέων, ἀνάγκη συνδιαστῆναι καὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ μάχας συβραγῆναι παρ' ἀμφοτέρων μερῶν· καὶ ὥσπερ ἐν νυκτομαχίᾳ συμπεσόντας ἄλ-

Jacobi Pontani notæ.

(47) Ad Andronicum suum accommodat, quod de medico Homerus protulit *Iliad.* A :

Ἰητροὺς γὰρ ἀνὴρ, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,

quo versiculo poetæ sapientissimi jure gloriantur medici: cujus sensus, medicus instar multorum, seu pro multis est, seu, multis æquiparari potest. Hoc vult, Andronicum multorum virtutes unum complexum, ita ut in singulis nemini cedat. Nota egregiam laudatiunculam ex verbis, quæ continenter subjiciuntur.

(48) Vocem φύσεως de humana natura, id est, de hominibus ipsis prolatam accipio, quorum communiter decus et ornamentum fuisse (propter animi præstantiam videlicet) Andronicum suum testatur. In quovis rerum genere illud aliarum decus, gloria et ornamentum est, quod supra alias excellit. Et quia ἄγαλμα etiam exponitur oblectamentum, parum aberat, quin hoc totum, κοινὸν ἄγαλμα τῆς φύσεως, converterem, *amor ac delicia humani generis*, recordatus ita Titum imperatorem Vespasianum filium nominatum esse, teste Suetonio, in ejus Vita, cap. 1.

(49) In Græco subaudienda est vocula, δίκη, cum illa, ἐρήμη. Est autem δίκη causa, judicium, ut ἐρήμη δίκη sit desertum judicium, seu desertum vadimonium. Composita vox est ἐρημοδίκιον, quando quis ad diem non se sistit in judicio. Et ἐρήμη καταδικασθῆναι, vel, ut apud nostrum est, ἐρήμην ἄλῶναι, est, ob desertum vadimonium damnari. Potest etiam verti, *indicta causa damnari*,

quod nos fecimus; neuter enim, et qui vadimonium deseruit, et qui causam non dixit, ad judicium comparet; ita uterque videtur deseruisse, etsi alter reus est, qui vadimonium se obligavit; alteri sit injuria. Seneca *Medea* :

*Qui statuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.*

(50) Hac proverbiali hyperbole utitur non raro. Licet etiam reddere, *pronuper, nuperrime, paulo ante, heri*.

(51) Verbum προσκυνεῖν, *adorare*, in sacrosanctis profanisque litteris creberrime ad homines, qui dii non sunt, accommodatur, dicunturque προσκυνεῖσθαι, *adorari*, id est, singulari quadam veneratione, corpore ad terram incurvato, affici. *Summissi petinuis terram*, inquit *Æneas* lib. iii *Æneid.* Quem adorandi modum et gestum expressit pulcherrime Themistocles, dum regem Persarum per simulationem adoravit. Anulum enim cadere permisit, quem, cum se inclinans levasset, visus est suo munere perfunctus. Noster quoque satis clare libro ii cap. 5, ubi Tamerchanes Pirygiæ satrapa ad imperatorem venit. Nam de ejus comitibus Persis, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄπωθεν τὸν βασιλεῖα προσκύνουσι τὰς κεφαλὰς ἐρεῖσαντες ἐπὶ τὴν γῆν· *Cæteri quidem omnes imperatorem, antequam appropinquarent, capitibus humi submissis venerabantur.* Ista adoratio etiam hodie Barbaris in more est. Non igitur verebori προσκυνεῖν exponere, *adorare*, cum res tam aperta sit.

λήλοις συγγενικῶν αἱμάτων ἐμπέτησθῆναι καὶ φιλικῶν; Καὶ ἐὼ λεηλασίας καὶ πραγμάτων φθοράς, ἐν αἷς διαφθερούμεν τὴν οἰκίαν ὡς πολεμίαν. Τί οὖν ἂν τις βουλεύσασαιτο πρὸς τοσαύτην ἀνακύπτουσαν βλάβητιν κακῶν; Τὸ μὲν γὰρ τὸν νέον βασιλέα περιιδεῖν οὕτως ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας προπηλακισθέντα καὶ τὴν βασιλείαν ἀφαιρηθέντα, ἴσω, δὲ καὶ περὶ τὸ ζῆν κινδυνεύοντα, οὐδὲν ἔμοιγε ἤττων θανάτου. Τὸ δ' αὖ πάλιν πρὸς τοῦ προσήχοντος χρόνου πρὸς πόλεμον ἐτοίμους ὀφθῆναι, ὡς δοκεῖν καὶ τοῖς ἐξωθεν αὐτοῦς ἡμᾶς ἐξεπίτηδες τὸν βασιλέα παρορμηθῆναι πρὸς ἀποστασίαν τοῦ πάππου καὶ βασιλέως, ἀδουλίας εἶναι μοι δοκεῖ τῆς ἐσχάτης. Ἐγὼ γὰρ τοσοῦτου δέω πρὸς ἀποστασίαν τοῦ βασιλέως τὸν ἔγγονον αὐτοῦ καὶ βασιλέα παρακινεῖν, ὥστε, καὶ τοι τοῦτον πάνυ φιλῶν, καὶ ὡς ὀρεῖς ἔτοιμος ὢν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ὑπὲρ αὐτοῦ προέσθαι, εὖ ἴσθι σαφῶς, εὐκ ἂν αὐτῷ συνέπραξα πρὸς οὐδὲν, εἰ γε τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἑώρων προθυμούμενον ἀποστρεῖσθαι τὸν βασιλέα χρησάμενον πλεονεξία καὶ ἀρπαγῆ. Ἦν γὰρ ἂν ἐκεῖνος μὲν οὐδὲν διαφέρων Ἀβεσσαλῶμ, Ἀχιτόφελ δ' ἔγω. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ περ εἰς τοιαύτην συνηλάθημεν ἀνάγκην πραγμάτων, δεῖν εἶναι νομίζω τὸ μέσον ἐλομένους, ἑκατέρων ἀποσχέσθαι τῶν ἄκρων· καὶ μὴτ' ἀμελῶς πάνυ καὶ βεβήμως διάγειν, ὡς μηδενὸς προσδοκωμένου δεινοῦ, μὴτ' αὖ πάλιν ἀπερισκέπτως οὕτω καὶ θρασέως τὰ δοκοῦντα συμφέροντα πράττειν. Τοῦτο δὲ γένοιτ' ἂν, εἰ γε τὴν μὲν προσδοκωμένην φλόγα τῶν πειρασμῶν σβεννύομεν δὴ δύναμις, συνέσει χροῦμενοι καὶ εὐβουλίᾳ τὸν νέον δὲ βασιλέα καταστήσομεν ἐν ἀσφαλείᾳ, ὡς μηδὲνα κίνδυνον ὑπορᾶσθαι, ἂν τῆς θαλάσσης ἑκταρχήσεως τὸ κλυδώνιον ὑπερξέσῃ. Εἰ μὲν οὖν τὰς ἡμετέρας τὲ καὶ πάντων Ῥωμαίων ἀμαρτίας ὑπερῶν ὁ Θεὸς ἀνωθεν κατασβέσει τὴν πρὸς οὐρανὸν φλόγα τῶν πειρασμῶν, τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως εὐθεῖαν ἀπεργασάμενος πρὸς βασιλέα τὸν νέον, συχνὰ; αὐτῷ προσήκει χάριτας ὁμολογεῖν ῥυσαμένῳ τῶν συμφορῶν. Εἰ δ' αὖ, ὃ μὴ γένοιτο, ἵνα πολλῶν κακῶν πείραν Ῥωμαῖοι λάβωσιν, ἡ ψυχὴ σκληροῦνθεῖσα τοῦ βασιλέως ἀνήκεστόν τι βουλευσεται περὶ τοῦ ἔγγονου, τότε ἤδη τῇ προκατασκευασθείσῃ ἀσφαλείᾳ τὸν νέον θέμενοι βασιλέα, οὕτω χωρησομεν πρὸς τὸ πράττειν, τὸν Θεὸν προστησάμενοι μάρτυρα τῆς ἀδικίας, καὶ τῶν πραττομένων ἐξεταστήν.

¹ II Reg. xv et seqq.

Jacobi Pontani notæ.

(52) Ad locum Pauli alludit, Actor. xvii, in concione ad Areopagitas Τοῦς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός. *Et tempora quidem hujus ignorantis despiciens Deus.* Subjungit noster, τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως εὐθεῖαν ἀπεργασάμενος, *cor imperatoris rectum præstans*, ubi alium locum in mente habuit, qui est Actor. viii. Sic enim sanctus Petrus ad Simonem, oblata pecunia per manuum impositionem Spiritus sancti communicandi po-

sario seditionem in imperio exorituram, arma armis concursura: atque haud aliter quam per caecam noctem conserto prælio, sublatoque in tenebris discrimine, mutuum invasuros, ex cognatorum amicorumque trucidationibus multo sanguine sese cruentantes? Mitto direptiones ac vastitates, quibus provinciam nostram perinde ut hostilem regionem deformabimus. Quid ergo adversus enascentem tam multorum incommodorum propaginem remedii excogitabimus? Mihi sane juniorem imperatorem nulla sua culpa tam ignominiose habitum, et cum imperio vitam quoque ipsam fortasse amissurum negligere, mortis instar est. Rursum ante tempus ad bellum comparatos apparere, ut ab exteris quoque de compacto nepotem ad defectionem ab avo sollicitare existimemur, id ego in summa temeritate numero: et ab ea mente tantum abssum ut, quamvis adolescentem valde amem charumque habeam, et ut vides, ipsum insuper corpus meum ejus causa projicere non recusem, tamen (pro certo credas velim) non ei me usquam adiutorem ac socium præberem, si ad avum principatu per avaritiam et rapinas depellendum incumbere animadverterem. Sic enim ipse Absalonem, ego Achitophelem induerem¹. Quoniam igitur in istam necessitatem devenimus, ad officium pertinere judico, vitatis extremis, in medio consistere: et neque dissolute admodum ac desidiose vitam transire, quasi nihil grave formidandum sit: neque ita inconsiderate et audacter provisas utilitates persequi. Id consequemur, si imminenti tentationum flammæ consilii prudentia, quantum in nobis est, occurrerimus, juvenemque imperatorem in tranquillo ac tuto portu constituerimus: ut, quamvis iratum pelagus vastos ad littora fluctus volverit, ipse cujusque periculi timore vacet. Quod si Deus nostra Romanorumque omnium admissa despiciens (52) ac dissimulans, formidatum hoc malorum incendium cælitus compresserit; si, inquam, cor senis erga nepotem rectum et sedatum præstiterit, crebras ei gratias pro calamitatum amolitione debemus. Sin contra (quod idem Deus averruncet), ad Romanos multis malis atterendos animus ejus obduruerit, et immanius in nepotem consuluerit, tum jam eo in præparata loci securitate collocato, divinum numen impietatis injuriæque testem, factorumque interpretem et judicem nobis proponentes, operi accingemur.

CAPUT IV.

Syrgiannes magni domestici censusilium probat. Duæ urbes ad fugam deliquuntur : Christopholis Adrianopoli præferitur. Cantacuzenus uxore Calliopoli relicta Byzantium venit, Andronicus Juniori, quid decreverint, renuntiat : Alexium Apocauchum, obscurum hominem, sed prudentem, in gratiam Syrgiannis ei commendat. Andronicus consulta amplectitur, magnanimitatemque et æquitatem suam ostendit.

Postquam magnus domesticus hoc maxime modo A
disserruit, Syrgiannes eadem, quæ ipse cum animo
agitaret locutum, seque omnibus, ut probe dictis,
astipulari confessus est. Sed adhuc paulum requiri
quo verbis effectus respondeat : quomodocunque
enim locum inveniendum, ubi Andronicus Junior
tuto se teneat. Super quo communiter inquirenti-
bus, visum ambobus, alterius horum solutam ei
optionem esse : sive ut Adrianopoli, amplæ urbi
et frequenti (53), præterea militare agmen haud
modicum habenti, se crederet : cum præsertim et
parens ejus Michael imperator, illic potius longin-
quo tempore degens, plurimorum amicitiam fami-
liaritatemque adeptus esset, qui pro ejus filio summa
voluntate dimicaturi viderentur : sive si is locus mi-
nus placeret (quia metueret ne, si avus spreta
pietate exacerbat, bellum quam pacem mallet,
manum validam Constantinopoli ad se oppugnandum
emitteret, quod propter vicinitatem facile
posset), Christopholin se conferret, oppidum simul
natura loci et muris firmum ac munitum : simul
velut quoddam claustrum in medio utriusque cli-
matis, Occidentales copias, quamvis ingentes et
præliis assuefactas, **B** ab Orientalibus ac Threiciis
secludeis (54) : adhæc maritimum, et ad auxilia
undecunque e mari accipiendâ situ commodum.
Sic demum finita deliberatione, valeque invicem
dicto (55), Syrgiannes in Thracia, ejus administrandæ
causa remansit : Cantacuzenus Constantinopolin
iter intendit, uxore Calliopoli relicta, in qua urbe
ut plurimum commorabatur ; partim quod ea pro-
pter munitionem ad Barbarorum irruptiones pro-
hibendas idonea, partim quod cum tota classis
ibidem staret, essentque triremes et classarii
multi, indigenæ regionis exspoliabantur ac pre-
mebantur, nemine eos terreat, eorumque impetus

Jacobi Pontani notæ.

(53) Orestiadem antea dictam hanc urbem qui-
dam auctores sunt. Solebant sultani Turcici re-
gnum auspiciari in ea civitate, quæ sedes esset
imperii. Principio Turcis (capta Constantinopoli
videlicet) fuit Prusa Bithyniæ, paulo ante mortem
Osmanis ab Urchane filio capta, quæ licet hono-
rem hunc non diu retinuit, ex pristina tamen
prærogativa meruit, ut longissimi temporis spatio
sultani Turcarum mortui, paternis et avitis istis
monumentis, etiam diu post captam Constanti-
nopolim, inferrentur. Postquam vero transvectis
in Europam copiis, Murates I, Urchanis fil. Osma-
nis N. Hadrianopolim cepisset, eodem et regni
sedes ex Asia commigrasse videtur, quod recte
se facturos sultani ducerent, si rebus Anatolicis
jam tranquillioribus, præcipuum militiæ robur
jam Hadrianopoli velut in excubiis haberent :
unde, momentis rerum ex usu suo gerendarum
animadversis, progredi paulatim latius, et in
Europæ viscera grassari possent. Leunclavius.

Οὕτω τοῦ μεγάλου δομestικού διαλεχθέντος, πάν-
τα μὲν ἐφῆσεν ὁ Συργιάννης πρὸς γνῶμης αὐτῶ
εἰρῆσθαι, καὶ πᾶσιν ὡς καλῶς ἔχουσι συμφωνεῖν,
πλὴν ὀλίγου τινὸς ἐνδεῖν ἐτι τοὺς λόγους ἐλθεῖν πρὸς
πέρας. Δεῖ γὰρ ἐξευρεῖν ὅπως ποτὲ καὶ ἦτις ἔσται
ἡ τοῦ βασιλέως ἀσφάλεια. Κοινῇ δὲ συνδιασκεψα-
μένοις περὶ τούτου, ἔδοξεν ἀμφοτέροις αἰρεῖσαι προ-
θεῖναι τῶ νέῳ βασιλεῖ τῶν δύο τουτωνὶ ἐτέρου · ἡ
πρὸς τὴν Ἀδριανουὶ μεταβῆναι πόλιν, ἀτε μεγάλην
οὔσαν καὶ πολυάνθρωπον, καὶ στρατιὰν οὐκ εὐκατα-
φρόνητον ἔχουσαν ἰδρυμένην ἐν ἑαυτῇ · ἄλλως ἔ
ὅτι καὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ πατρὸς αὐτῶ (56)
χρόνον ἐκεῖ διατρέψαντος μάλα συχὸν, πολλοὶ προσ-
εγένοντο αὐτῶ οἰκεῖοι καὶ φίλοι καὶ βουλευσόμενοι
μάλα προθύμως ὑπὲρ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ διακινδυ-
νεύειν · ἢ εἰ μὴ τούτο βούλοιο (δεδιῶς ὡς εἰ μὴ
πρὸς συμβάσεις ὁ βασιλεὺς καὶ πάππος αὐτῶ, ἀλλὰ
πρὸς πόλεμον μάλλον ὑπὲρ τὸ δέον χωρήσει ἐκπε-
φυθεῖς, βραδίως στήσων στρατιάς συχὰς ἐκπέμ-
πειν πρὸς μάχην, οἷα δὴ πλησίον οὐσης τῆς Κων-
σταντινου, πρὸς τὸ τῆς Χριστουπόλεως φρούριον
ἀφικέσθαι · ἅμα μὲν ὡς ὄν καρτερὸν ἐκ τε τῆς φύ-
σεως τῆς κατασκευῆς, τούτο που καὶ τῶν τειχῶν,
ἅμα δ' ὅτι καὶ ὡσπερ εἶτι κλειθρον κείται τῶν κλι-
μάτων ἐκατέρων μέσον, τὴν δυτικὴν στρατιὰν πολ-
λὴν τινα οὔσαν καὶ πρὸς μάχας ἐξησχημένην τῆς
ἐκ τῆς ἑω καὶ τῆς Θράκης διεῖργον · καὶ τρίτον,
ὅτι παράλιον ὄν, καὶ τὴν ἐκ θαλάττης θενδῆποθεν
εὐκαίρως ἂν παράσχοιτο συμμαχίαν. Τούτο πέρας,
ἐπιθέμενοι τῇ βουλῇ, ἀλλήλοις τε συνταξάμενοι, ὁ
μὲν ἔμεινεν ἐν Θράκῃ ταύτης ἐπιτροπεύων. Καντα-
κουζηνὸς δ' ὁ μέγας δομestικός τῆς πρὸς τὴν Κων-
σταντινου φερούσης εἶχετο, τὴν σύννευον αὐτῶ
καταλιπὼν ἐν τῇ Καλλίου πόλει · ἐν ταύτῃ γὰρ διέ-
τριβε τὸ πλείστον τοῦ χρόνου · τούτο μὲν ὡς ἐπικαί-
ρως ἔχοντος τοῦ χωρίου πρὸς τὰς ἐφόδους ἀντίστα-

(54) Arbitror ad hunc locum pertinere, quod
scribitur a Gregora libro septimo, Andronicum
seniorem longum murum ad Christopholim a mari
usque ad vicini montis cacumen extruxisse, ut
locus is se invito prorsus inaccessus esset iis, qui
vel e Thracia in Macedoniam, vel e Macedonia in
Thraciam iter haberent.

(55) Ἀλλήλοις τε συνταξάμενοι. Vox συντάσσεσθαι
sacris scriptoribus idem valet, quod ἀποτάσσεσθαι,
in digressu salutem dicere. Quare συντακτήριος λόγος
Gregorii Nazianzenī centum quinquaginta episcopis
presentibus habitus, est ea oratio, quam primo
quoque tempore discessurus pronuntiavit, et epi-
scopis illis valedixit. Item apud Damascenum, libro,
Quod mortui viventium beneficiis juventur, συντα-
κτήριον θρηνεῖν, est in ultimo digressu flere ac
lamentari. Plura Billius, *Observat. sacrar.* lib. 1,
cap. 22.

(56) Ita sæpius pro αὐτοῦ, ut infra.

σθαι τῶν βαρβάρων, τοῦτο δ' ὅτι καὶ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐν ταύτῃ κατωκισμένου, πολλῶν ὄντων τρηθρῶν πληρωμάτων, τοὺς ἐγγυρῶν συνδέαινε ἀρπαγὰς ὑπομένειν καὶ βίας, τοῦ φοβούντος οὐκ ὄντος καὶ τὰς ὁρμὰς ἐπέχοντος. Ναυτικὴ γὰρ ἀναρχία κρείσσων, τίς ἔφη, πυρός. Κατέλιπε δ' ἔκει τὴν γυναικα, τῷ δοκεῖν μὲν, ὡς οὐ βλάβως ἔχων ἐπισύρῃσθαι τὴν γυναικωνίτιν, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅπως αὐτῷ πρόφασιν εὐπρόσωπον ὑπολίπηται· εἰ δέοι τῷ Συργιάννῃ συγγενέσθαι πάλιν καὶ εἰς λόγους ἔλθειν. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινίου, καὶ τῷ νέῳ βασιλεὶ προσελθὼν, καὶ τὰ τῆς βουλῆς ἀπαγγελίας, ἐτι δὲ καὶ τὸν Ἀπόκαυγον, ἀνδρα γένους μὲν ἀφανοῦς ὄντα, καὶ ταῖς τῶν δημοσίων πράξεσιν ἡσυχολημένον (τῶν δημοσίων γὰρ ἄλλων τότε τὴν διάθεσιν ἐποιεῖτο), ἄλλως δὲ βαθείας ὄντα φρονός, καὶ δυνάμενον καιροῖς καὶ πράγμασι χρῆσθαι, προσοικειώσας τῷ βασιλεῖ, χάριν ἐν τούτῳ πλείστην τινα τῷ Συργιάννῃ κατατιθέμενος (ἦν γὰρ αὐτὸς τὸν μέγαν δομέστικον περὶ τούτου πολλὰ παρακεκληκώς), ἐν πᾶσιν εἶχεν ἐπινεύοντα καὶ συνευδοκοῦντα τὸν βασιλέα. Τοῖς βεβουλευμένοις δὲ καὶ τοῦτο προσέθηκεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι, τὸ μὲν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν προετοιμάσαι, ὥστ' ἔχειν ἀποφυγὴν τῶν δεινῶν ἐπιόντων, καὶ τῶν πάνυ συμφερόντων εἶναι μοι δοκεῖ καὶ τῶν ἀναγκαίων· διὸ καὶ τοῦτο χρῆσθαι πρὸς ἀποφυγῆς παντὸς εἰς πέρας ἰδεῖν ἔλθον· μεγαλοφυχίας δὲ καὶ καρτερίας οὐδὲν ἔλλείπειν, ἀλλ' ἄχρι καὶ αὐτῆς διακαρτερῆσαι τῆς ἀκμῆς τῶν κινδύνων μένοντας ἐπὶ τῶν προτέρων· κἂν μὲν τινα σχώμεν τῆς καρτερίας καρπῶν, τὸν βασιλέως ἴσως μεταβαλόντος. καὶ τῶν μελετωμένων καθ' ἡμῶν παυσαμένων, πάντοθεν ἂν ἔχοι καλῶς. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοῦτο γε ἡμῖν περιέσται πάντως, τὸ μὴ δοκεῖν εὐθαδεῖα καὶ θρασύτητι τρόπων μηδὲ πλεονεξία γνώμης καὶ φιλαρχίᾳ, τοῦ βασιλέως καὶ πάππου κατεξάνιστασθαι· ἀλλ' ἀδίκουμένους καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένοντας, τὸν προὔπτον κίνδυνον ἀποδιδράσκειν. Καὶ ταῦτα μὲν βασιλεὺς ὁ νέος.

19 CAPUT V.

Dirus ab avo nuntius. Altera, et antiqua causa inter imperatores dissidii, solutio videlicet vita nepotis, et avi in illum contumeliæ.

Ὁ δὲ γε πρεσβύτερος τῷ πρὸς τὸν ἔγγονον μισαί τὴν καρδίαν μάλλον οἰδαίνων, ἀγγέλλει διὰ τινος αὐτῷ τῶν συγκλητικῶν· Οἴσθα πρὸ καιροῦ τινος αἰτησάμενός με τὸ βασιλικὸν ἀποθέσθαι σχῆμα, καὶ

Cæterum senior odio in nepotem crudeliore concepto, per senatorem quemdam (59) hæc ei nuntiat: meminisse ipsum, quomodo alias ab se contenderit, uti ejus bona venia liceret posito or-

Jacobi Pontani notæ.

(57) Genus hominum valde improbum nautæ, perjurum, mendax, naves alienas et homines despolians: quos apologo quodam notavit Æsopus, dum eos dicit in tempestate multa diis vovere, quæ cum in litus salvi pervenerint, minime solvant; et cum quibus Bias navigabat impii, quibusque in sæva tempestate deorum opem implorantibus dicebat. *Tacele, ne vos illi hic navigare sentiant*, nautæ potissimum erant. Laertius, Euripid. *Hecuba*, ubi illa misera mulier captiva jam et serva mittit famulam, quæ petat a Græcis, ne quid in corpus filię Polyxenæ jam ad Achillis tumulum mactatæ designent illiberalius ac petulantius: *Ἐν γὰρ μυρίῳ στρατεύματι ἀκόλαστος ὄχλος, ναυτικὴ τ' ἀναρχία, κρείσσων πυρός. Nam in numeroso exercitu indomita, seu infrenis turba est, nauticaque licentia, est*

Digne violentior. Sumpsit ergo ab Euripide Cantacuzenus, ut vides.

(58) In ms. hæc ætiologia non est.

(59) Nomina σύγκλητος et συγκλητικὸς, *senatus* et *senator*, quod mihi videor observasse, noster scriptor varie usurpat. Nunc enim proceres aulicos conciliumve aulicum, seu senatum imperialem, sive imperatorium, nunc belli duces conciliumve bellicum, et utrobique optimates, ac viros illustres primariosque sic appellat. Itaque raro transtulimus *senatus, senatores*, ne quis de civili senatu et senatoribus rem intelligendam putaret: fugienda est enim ὁμωνυμία. Hoc etiam loco, si placet, *senatorum*, virum nobilem Palatinum, aut consiliarium imperatoris, *einen Kammerherrn*, interpretare.

natu imperatorio privatam vivere, ac tum quidem A se, quæ decuissent, respondisse : nunc autem petitione illa examinata statuisse, ex æquo et bono factam, petitaque concessuram, idque in præsens ei significatum velle, nihilominus successorem ejus præcipuo ipsum honore et amore dignaturum. Solio quidem haud assurrecturum accedenti, quando id privatis præstare imperatores morem non habent; quoties tamen accederet, stantem et erectum inventurum; qua ratione utriusque dignitatem et jus summi conservatum iri. Hoc animo suo fixum immotumque sedere sciret. Respondit Andronicus nepos ea quæ paulo infra (60) ascribemus; verum prius memorandum est, unde quibusve momentis imperator ad huncce nuntium allegandum ductus sit. Nepos primo anno supra vicesimum de curso, intra Byzantii fines (61) omne tempus conterebar, nec quoquam ultra sinebatur progredi. Qui juvenili inflatus spiritu, et naturæ acrimonia effrenator, longioribus sibi peregrinationibus interdictum indigne ferebat; nec illi secus erat, quam si carcere clausus teneretur. Nihilominus necessitati se submittere, avi imperata faccescebat, intereaque, prout res ferebat, solatiola sibi quaerens, captandis per venatum feris in agro Byzantino, et decursionibus equestribus ita vacabat, ut præ hac cura et sollicitudine putaretur nec somnum posse capere. Hoc genus occupationum Illius ægerrime ferens avus (62), adolescentem aspe-

εις ιδιώτου τάξιν τελείν· ἐγὼ δὲ τότε μὲν ἀπεκρινάμην ὅσα προσῆκε· νῦν δ' ἐξετάσει τὸ πρᾶγμα δούς, καὶ καλῶς ἔχειν ἠγησάμενος ὅπερ αἰτεῖς, καὶ βούλομαι τοῦτο καὶ σοὶ δῆλον ποιῶ. Ὁ μὲν τοι τῆν βασιλείαν διαδεξόμενος, ἐν τῇ πρώτῃ σε τιμῇ καὶ ἀγάπῃ τηρήσει, καὶ οὐχ ὑπαναστήσεται μὲν σοῦ προσιόντος, τοῦ ὀρθοῦ· οὐδὲ γὰρ ἔθος βασιλευῖν ἐξνίστασθαι ιδιώταις· εὐρήσεις μὲν τοι προσῶν, ὀρθὸν ἐπιτηκότα ὡς ἂν καὶ σοὶ τὸ τῆς τιμῆς, καὶ κείνῳ τὸ τῆς βασιλείας δίκαιον περιώζοιτο. Ταῦτ' ἔδοξε, καὶ ἔσο ταῦτα εἰδώς. Πρὸς ταῦτ' ἀπεκρίνατο μὲν ὁ νέος Ἀνδρόνικος, ἃ μετὰ μικρὸν ἐροῦμεν· νυνὶ δὲ ἄξιον ἱστορῆσαι, ὅθεν κατὰ τίνος αἰτίας εἰς τοῦτους προήχθη τοὺς λόγους ὁ βασιλεὺς. Ὁ νέος Ἀνδρόνικος, ἐν που καὶ εἰκοσι γεγονώς ἔτη, περὶ τὸ Βυζάντιον ἀεὶ διέτριβε μηδαμῇ συγχωρούμενος περαιτέρω προβαίνειν· ὅσα δὲ σφριγῶν νεότητι, καὶ φύσεως ὀξύτητι τὸ ἀκάθεκτον ἔχων, ἐδυσχέραινε μὲν εἰργόμενος μικροτέρας τὰς ἀποδημίας ποιῆσθαι, καὶ οὐδὲν ἄμεινον διέκειτο τῶν κατακεκλεισμένων φρουρᾶ· ἔστεργε δὲ ὁμοῦ, τοῖς τοῦ βασιλείου; καὶ πάππου προστάγμασι πειθόμενος ἀναγκαίως. Ὅμως δὲ αὐτῷ τινα παραμυθίαν ἐκ τῶν ἐνότων κατασκευάζων, κунηγεσίας ἐσχόλαζε καὶ ἱπποδρομίας, ὡς δοκεῖν μηδὲ ὑπνοῦ μεταλαγχάνειν τῇ ἀσχολίᾳ τῇ περὶ ταῦτα. Ἐν οἷς ὑπεραχθόμενος ὁ πάππος καὶ βασιλεὺς, τραχύτερον ἐπέπληττε τὸν νέον, ὀνειδιστικοῖς τοῖς σκώμμασι βέβλων, οὐκ ἰδίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν παρόντων

Jacobi Pontani notæ.

(60) Cap. 6.

(61) Urbs hæc nobilissima duo nomina habuit, antiquius Byzantium, recentius Constantinopolis; de utroque dicendum. Vetus fuit oppidum in Thracia ad Propontidem, quod Byzantes classis Megarensium, eo coloniam deducendum dux condidit, quod conditum Pausanias Spartanus instaurasse et amplificasse dicitur. Tradit Zonaras, Constantinum Magnum parantem urbem sui nominis ædificare, primo Sardinicæ agrum, post Sigæum promontorium, tandem Chalcedonem et Byzantium delegisse. Cedrenus auctor est, Thessalonicæ fecisse initium; sed peste interpellatum, reliquisse locum, et Chalcedonem profectum. Quam a Persis eversam cum restituere inciperet, ab aquilis admonitum fuisse, ubi Constantinopolim conderet, quod illæ architectorum regulas et funiculos sæpius raperent. Byzantiumque deportarent. Sozomenus et Zosimus narrant, cogitantem urbem sui nominis condecere, quæ honore Romam æquaret, inter Ilium et Hellespontum spatium invenisse commodum, ibi fundamenta jecisse, partem muri in altitudinem eduxisse, post sedem commodiorem visum Byzantium. Quam cum Severus imperator superioribus annis, occiso Pescennio Nigro, qui imperium Orientis invaserat, dirisset, et in vicem formam redeigisset, ipse Licinio devicto, ejus ambitum dilatavit, muros extulit, ædificiis publicis privatisque ad usum et decus explere instituit. Postea utroque imperio in multas portiones diviso, Occidentalis Romam, Orientalis domicilium Byzantium esse voluit, vœtatisque Orientis episcopis, magna cæremonia urbem novam Deo ac Virgini Matri consecravit, eamque novam Romam et Constantinopolim indigitavit, et ad dignitatem urbi addendam, ecclesiam ejus ad honorem patriarchatus evexit, ejusque episcopum Metropha-

C nem post Alexandrinum sedere instituit. Hactenus illi. Si libet, vide etiam de conditoribus, et nomine urbis hujus quæ affert Petrus Bizarus, *Historiæ Genuensis*, lib. xii, in anno 1453. Vocatur sæpe a Græcis βασιλις τῶν πόλεων, *regina urbium*, seu *urbis imperatrix*. Noster infra, cap. 24, en quam honorifice de ea: Πόλιν αὐτῶν μεγάλην, καὶ πολυάνθρωπον, καὶ χρήμασι, καὶ ὅπλοις, καὶ στρατιωτικῆς δυνατοῦτάτην, *urbem adeo amplam, et frequentem, pecuniaque, et armis, et militibus potentissimam*. Locum haud inelegantem ascribam ex epistola Matthæi Camariotæ, qua Constantinopolim a Turcis subactam lamentatur: *Cuncta nobis præsidia et ornamenta simul uno impetu erepta sunt. Patria capta est; cujus urbs in terris similis nulla, sed ejusmodi quæ non humana potuerit extrui manu. Eadem magnitudine, et pulchritudine præstabilis, situ et venustate splendens, quam affirmare omnium uspiam urbium maximam pulcherrimamque ausim; quam unam omnes sperabant et credebant in perpetuum ab omnibus mansuram inextinguibilem; cui secundum Deum universi salutem credebant suam; quæ si oculus appelletur orbis terræ, aut cor, a vero non aberretur; de qua nemini non gloriari licebat; in qua civem ascriptum esse, non parum argumenti ad commendationem gloriæque habebat*. Hactenus ille. Vide etiam Nicetam ad finem Annalium. Invenio hanc urbem dictam Χριστούπολιν, quemadmodum Antiochiam Θεοῦπολιν.

(62) Venari, aucupari (nam et aucupio delectatur juvenis, ut videbis), equestribus vacare lusibus, non sunt illiberales occupationes, nec principem, præsertim adolescentem, dedecent. Quare cause nihil erat, cur senex morosus his vacanti adeo irasceretur, adeoque innocentem duriter increparet. Videntur aliæ quædam fuisse occupationes illius, nempe in scortis, comessionibus, nocturnis

καὶ τῶν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν κατὰ γένος προσ-
 ηκότων αὐτῶ. Πάντα μὲν οὖν ἐλύπει τὴν τοῦ νέου
 ψυχὴν οὕτως ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς δοκοῦντο;
 περιουδρίζεσθαι. Ὁ δὲ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἦν ἰα,
 τοῦτ' ἦν, ὅτι πρὸς τοὺς παρόντας μαρτυρόμενος
 τὸ τοῦ ἐγγόνου διάστροφον δῆθεν ὁ βασιλεὺς, ἔλε-
 γεν· Εἰ πρὸς τι τῶν ἀναγκαίων χρήσιμος οὗτος
 ἀποδειχθῆ, ζῶν μὲν ἄξιος βληθῆναι λίθοις ἐγὼ
 ἀποθανὼν δὲ, ἀνορυχθῆναι καὶ παραδοθῆναι πυρὶ.
 Μεταξὺ δὲ τῶν σκωμμάτων τούτων, (καὶ τί τοιοῦτον
 συνηνέθη γενέσθαι;) ἤλθε ποτε βασιλεὺς ὁ νέος
 τὴν συνήθη προσκύνεισιν ἀποδώσων τῷ πάππῳ.
 Εἰσιὼν δὲ τοῦ οἰκίσκου τὴν θύραν, ἐν ᾧ καθῆστο
 συνήθως ὁ βασιλεὺς, ἐκ μαρτύρων οὖσαν τὴν
 φλοῖαν ἤρμωσμένην, συμβέβηκε τὸν ἐπὶ τῆς κεφα-
 λῆς λίθον τῷ μαρμάρῳ προσαβραχθῆναι. Ἐφ' ᾧ
 διαταραχθεὶς οὐκ ὀλίγον ὁ βασιλεὺς, καὶ σιγῇ μὴ
 δυναθεὶς καρτερῆσαι, Ὁρᾷ, εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ,
 ὦ, ὅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ Θεὸς ἐπιμαρτυρόμενος
 ἄνωθεν, ἀνάξιον κέκρικέ σε τῆς βασιλείας, καὶ διὰ
 τοῦτ' σε τὸ σύμβολον αὐτῆς τῇ πέτρα προσαβράξαι
 παρακεχώρηκε· Τοῦτο παντὸς βέλους πικρότερον
 ἐλυμήνατο καὶ κατέτρωσε τὰ σπλάγχνα τοῦ νέου.
 Καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ ἀπειθῶν, ἔκειτο
 βαρέα στενάχων, ψυχὴν ἔρυστομένο; ποιητικῶς
 εἰπεῖν.

consuaviavit. Hinc se domum cæpensens, lectulo
 poetice dicam, animam ipsam eructans (64).

A rius castigat, et probris conselndit, non in secreto
 modo ac sine testibus, sed pluribus etiam proceribus
 et propinquis præsentibus. Adolescens vehe-
 mentissimo dolore angitur, qui videret ante ora om-
 nium sibi tantas imponi contumelias. Præ cæteris
 vero eum excruciat, quod audientibus aliis, in-
 genium ejus perversum ac distortum his ver-
 bis testificaretur; Si hic ad ullam rem conducibili-
 lem efficiendam reperietur idoneus, ego me di-
 gnum deputo, qui vivens lapidibus obruar, mor-
 tuus refodiar et, ignibus exustus, in cineres redigar.

20 Media inter talia scommata (quid aliquando
 simile factum meminimus?) forte adest die quo-
 dam juvenis, senem consueta adoratione impertur-
 tus. Eo introeunte per humilem januam domuncu-
 læ, ubi avus pro consuetudine considebat, mar-
 more incrustatos postes habentem, accidit pileum
 seu tiaram gemmatam, quam in capite ferebat
 (63), ad marmor allidi. Quo casu mire conturbatus
 imperator, nec voci iræque parcere potuit, sublato
 clamore, Jamne intelligis, inquit, Deum dictis
 meis de cælo perhibere testimonium, et te indignum
 judicari imperio; ideoque, quod est imperii sym-
 bolum [corona videlicet] in marmor impingi sustinuisse?
 Hoc verbum intima juvenis præcordia quovis telo
 dirius læsit, et acerbius recumbebat, flebiles effundens
 genitus, et, ut

CAPUT VI.

Mittit legatum ad avum nepos: ejus viri virtus prædicatur. Summa legationis, secum atrocius agi, quam delicta mereantur; et illum oblivisci se patrem esse. Si pergat odisse, alium imperatorem designet. Avus memorans, quanto amore nondum etiam natum dilexerit, severitatem et rigorem excusat. Ad superiore narrationem reditur, et interrupta contextuntur.

Ὁμως δ' ἑαυτὸν τῆς πολλῆς ἀθυρίας ἀναλαβὼν

Porro ut se ex ingenti ægitudine collegit, legi-

Jacobi Pontani notæ.

nis obambulationibus, in ære profundendo, et C
 nominibus faciendis, cum inobedientia et contumacia
 erga avum, quæ Gregoras, nihil quidquam veritatis
 memorat, infensior et iniquior eidem, ut apparuit.
 At noster hic vel digna hæc non putat, ob quæ juvenis
 imperio privetur, quia scilicet peccata juventutis
 sunt: Dum ætas, dum tempus tulit (ait ille senex
 in Andria) sivi. animam ut expletur sum; et alius
 ille in Adelpis, plus æquo indulgens: Amet, scortetur,
 potet, faciat quod libet; vel propter summum
 amorem, credo, ut famæ et bonori ejus consulat,
 artificiose dissimulat, ac præterit. Etiam non
 semel jurantem inducit, nihil se tanta ira et odio
 avi dignum commisisse, sed a calumniatoribus
 se falso apud illum deferri. Quedam excusari
 possit, si Gregoras vera loquitur, equidem haud
 scio. Ac tanto minus fortasse potest, quod initio
 historiae se veritatis tam amantem ostenderit.
 Verumtamen non ita dissimulat, quin quem toties
 defendit et excusat, propemodum manifeste prodat.
 Infra enim ipsum adolescentem se flagris digna
 perpetrasse confitentem facit. Atqui venatus et
 decursus equestris flagris digna non sunt. Quanquam
 vero modum in his excedere potuit (imo excessit,
 cum præ studio rerum istarum somnum capere
 non potuerit, ut audisti, et mira narrat in hoc
 genere de canibus et avibus ejus Gregoras, etiam
 imperatoris), tamen non hanc, sed aliam quamdam
 intemperantiam esse putarim, quam in se flagris
 puniendam confessus est. Nihilominus ista vitia
 magnis ac splendidis postea vir-

tutibus emendata sunt, et cum Cantacuzenus amore,
 tum Gregoras odio peccare, et ille quædam vera
 omisisse, hic multa non vera in medium attulisse
 potuit.

(63) Græce est, τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λίθον, lapidem
 supra caput, lapidem utique pretiosum, quilibet
 pileus ille distinguebatur. Et fortassis hic λίθος
 in apicem coronæ ejus insertus, visendæ magnitudinis
 erat. Certe etiam lib. iv dicitur λίθος κεκοσμημένος
 πῖλος. Subjicit mox, imperii esse symbolum. Unde
 patet συνεκδοχικῶς locutum; nam non lapis,
 quantumvis pretiosus, sed corona, tiara, aut diadema
 symbolum ac signum est imperii. Cassidis formam
 hodieque retinent uscusfie Turcarum, inquit in
 Pundecte historiae Turcicæ Leonclavius, instar pileoli
 rotundi, ovalis figuræ, vel rotundi culicis, absque
 pedunculo factæ; cujusmodi coronas ovales ex auro
 solido gestare solebant imperatores Græci, planeque
 talis etiam imponebatur Theolepto patriarchæ, cum
 nos Constantinopoli essemus, a duobus aliis tunc
 ibidem præsentibus patriarchis, Sylvestro Alexandrino,
 et Michaelæ Antiocheno, die 10 Martii, anno
 Christiano 1585, quo tempore ab eis inaugurabatur,
 quod Græci vocant, in thronum collocari. Solent
 hodieque Genitzari et alii ditiores ex auro solido
 factas uscusfias gestare. Brevi ipse vidi sic ornatus,
 qui sultani Turcarum cursores sunt, circum ipsum
 semper obambulantes, cum e saratio, seu palatio
 prodit.

(64) Præcedit, βαρέα στενάχων, quomodo Homerus
 loquitur. Ψυχὴν ἔρυστομένο; ipse nec finxit, an-

tionem ad avum decernit, cum ut furorem ejus A mitiget, eumque ad lenitatem ac mansuetudinem traducat, tum ut causam cognoscat, ob quam ille sibi tam infensus atque infestus sit. Legat igitur Josephum quemdam, virtute et doctrina conspicuum (65), et per omnium ora volitantem. Qui, quanquam lucernam sub modio abscondere pro virili niteretur, nihil tamen promovebat, quando effatum Domini^a non potest ullo modo intercidere. Eo siquidem claritudinis pervenerat, ut communibus imperatoris, sacrae synodi, universi senatus suffragationibus in pontificia hujus novae Romae cathedra collocandus censeretur : etsi ipse, ob modestiam animi moderationemque singularem repugnans, fastigium et magnitudinem dignitatis religiose declinaret. Ergo [hujus oratoris B ore] imperatorem avum sic alloquitur (66) : Quandoquidem parentibus singulis, (67) praecipuum quemdam amorem erga liberòs natura ingeneravit, rationi consentaneum est utique, ut ii errata etiam eorumdem obtegere et occultare velint. Quod si pater unus aliquis filium copiose 21 atque honorifice laudaverit, non effugiet, quin auditores illas laudes ementitas, et laudatorem ob charitatem propensionemque naturalem deceptum magnopere suspicentur. Contra ea, si filium vel levi reprehensione perstrinxerit, rursus ex diametro nimium fuisse reprehensum interpretantur, et adaeque arguunt. Igitur cum tu, pater meus, tam valde mihi irascaris, multaque et varia in me convicia et maledicta assiduo jactes, quodque omnium durissimum, et a quo non solum dicendo lingua, sed etiam audiendo aures meae abhorrent, cum capiti tuo frequenter malam pestem imprecatus sis, si ego unquam ad ullum operae pretium faciendum habilis et appositus viderer : quodque vel ipsa morte amarius est, cum minuta quaedam et fortuita eventa celestis significationes, diviniq[ue] consilii demonstrationes existimes, quibus ad populos imperio regendos ineptus ostendar, quis, quaeso, Romanorum haec audiens, non te maria tota improborum facinorum (68) mecum de me conscire arbitrabitur? Ideo autem modica quaedam ad

^a Math. v, 15.

Jacobi Pontani notæ.

ab Homero, aliove poeta sumpserit, et an priorem D vocem mutaverit, si forsitan μήην fuit, ignoro.

(65) Philosophia non semper est illa divinarum humanarumque rerum cognitio : sæpe enim liberalem doctrinam, seu eruditionem ingenuam, seu φιλολογίαν Græci hoc verbo exprimunt. Isocrates in primis (ex quo plura testimonia Budæus proferi) qui etiam oratione περί τῆς εἰρήνης in fine, φιλοσόφους vocat homines litterarum studiosos, quia et φιλοσοφῆν, σπουδάζειν significat. Sacri scriptores Græci studium vitæ innocenter et sancte agenda frequentius φιλοσοφίαν nominant, quia nimirum timor Domini disciplina sapientiæ, Proverbiorum capite decimo quinto.

(66) Amat noster historicus orationes, quæ directæ vocantur, hoc est, per primam personam et indicativum modum conceptas (quod in præfatione lectorem monuitur), et hoc etiam in lega-

Εγὼ δεῖν πρεσβεῖα χρῆσασθαι τινι πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα, ἅμα μὲν καὶ τὴν ὀργὴν ἐκμελιζόμενος τὴν ἐκείνου καὶ πραότερον καταστήσω, ἅμα δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἐθέλων μαθεῖν δι' ἣν πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς οὕτως ἐκπεπολέμωτο. Πέμπει δὲ τινὰ τῶν ἐπ' ἀρετῇ καὶ φιλοσοφίᾳ γνωρίμων, καὶ παρὰ τοῖς ἀπάντων στόμασι κείμενον Ἰωσήφ. Ὁς ἐφιλονείκησε μὲν, τὸ γε εἰς αὐτὸν ἦγον, τὴν λύχρον ὑπὸ τὸν μόδιον κρύψαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, τοῦ Δεσποτικοῦ λόγου πάντως μὴ δυναμένου διαπεσεῖν. Ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ἦλθε περιφανείας, ὡς ψήφῳ κοινῇ βασιλέως τε καὶ συνόδου τῆς ἱερᾶς, ἔτι δὲ καὶ συγκλήτου πάσης, τῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων τῆς νέας ταυτησὶ Ῥώμης ἀξίως ἀποδειχθῆναι, κἄν αὐτὸς τῷ λίαν ταπεινῷ καὶ μετρίῳ τοῦ ἡθους ἀπόσατο τὴν ἀξίαν, τὸ τῆς καθέδρας ὕψος, καὶ τὸ μέγεθος εὐλαβηθεὶς τῆς ἀρχῆς. Τοῦτ' ἡ χρῆσάμενος πρεσβευτῇ, ἀναφέρει δι' αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ καὶ πάππῳ τοιάδε· Τῶν γεγεννηκότων πάντων πρὸς τοὺς ἐξ αὐτῶν φυσικῇ τινι κεκρατημένων στοργῇ, εἰκὸς ἔστι δῆπου καὶ τὰ τῶν παίδων ἐλαττώματα συσκιάζειν ἐθέλειν. Κἄν τις ὑπὲρ τοῦ παιδὸς πολλοὺς τινὰς διεξέλθῃ καὶ θαυμασίους ἐπαίνους, ὑπόψιαν οὐ μικρὰν τοῖς ἀκούουσι παρέχει, ὡς οὐ τοῦ παιδὸς ὄντος τοιοῦτο, ἀλλὰ πολλῶ τῷ μέτρῳ λειπομένου τῶν ἐπαίνων, αὐτοῦ δὲ ἀπατωμένου διὰ τὴν σχέσιν τὴν πρὸς αὐτόν. Ἄν δ' ὁ πατὴρ τῷ παιδί τινὰ καὶ μικρὸν προστριψῆται ψόγον, πάλιν ἐκ διαμέτρου πολλαπλασίου τὸν ψόγον ὑπονοοῦσι, τὴν ἴσῃν προστιθέντες αἰτίαν. Σοῦ τοίνυν τοῦ πατρὸς κατ' ἐμοῦ τοῦ παιδὸς οὕτως ἐξωργισμένου, καὶ πολλὰς καὶ ποικίλας ὀσημέραι καταχέοντος τὰς λοιδορίας καὶ τὰ ὄνειδα, καὶ τὸ πάντων ἐμὸν βαρύτατον, καὶ ὃ μήτ' ἀκούειν, μήτε λέγειν ἀνεκτὸν ἐμοί, κατὰ σεαυτοῦ πολλάκις τὰ δεινότερα ἐπαρωμένον, εἴποι' ἐγὼ πρὸς τι τῶν χρησίμων εὐφυῶς ἔχων φανείην τὸ δ' ἔτι ὄν θανάτου πικρότερον, τὸ καὶ μικρὰ τινὰ συμδάματα ὡς ἔτυχεν ἐκ τοῦ συμπεσόοντος γεγεννημένα, θεοσημείας καὶ Θεοῦ βουλῆς ἀποκαλύψεις ἡγεῖσθαι, ἐμὲ τῆς βασιλείας οὐκ ἀξίον ἀποδεικνύοντος, τίς ἔσται Ῥωμαίων δε ταῦτα ἀκούων, οὐ θαλάσσης ὄλας κακῶν ἐμοῦ συνειδέναι λογιέται τὸν πατέρα; Καὶ διὰ τοῦτο καὶ

tionibus servat : ubi legati personam mittentis in dicendo induunt. Primum exemplum est hoc Josephi. Quo res fieret planior, illas voces, *hujus oratoris ore*, de nostro addendas duximus.

(67) Scripsit avum patrem nominat; vere enim pater est, quamvis non proximus, sed major, hoc est, antiquior. Unde Germanis, *Grossvater* : et defuncto Michaelae patre naturali, avus erat ei patris loco. Diligebatur item ut a patre filius, et reverebatur eum vicissim ut filius patrem; hoc enim de se credi vult.

(68) Cum proverbio dicamus, mare bonorum, sicut, mare malorum, pro innumerabilibus bonis ac malis, sententia postulat, ut κακῶν hic non malorum, sed vitiorum, aut malorum facinorum interpretemur. Auxit rem valde, cum adjecit ὄλας, tota, dixitque θαλάσσης τῶν κακῶν.

μικρά τινα προχέσθαι τοῖς ἔξω, δέγμα τοῦ κεκρυμμένου πλήθους τῶν ἀφορήτων κακῶν καὶ σοὶ τῷ πατρὶ· ὅπου γε καὶ θαυμάζοντός σου καὶ πολλοὺς ἐπαινοὺς διεξίόντος, καὶ πλέον σεμνύνοντος ἢ προσήκε, τοῦτοις δὲ εἰκὸς ἦν τὸν ἐπαινον ὑποπιεῦναι, τῇ πρὸς τὸν παῖδα διαθέσει τοῦτο λογιζομένους. Ταῦτ' ἔστιν ἃ με λυπεῖ, καὶ τὴν ζωὴν ἀηδαστέραν ποιεῖ θανάτου. Ἀμαρτάνειν μὲν οὖν ὁμολογῶ καὶ πληγῶν ἄξια καὶ μαστίγων· καὶ ἦν ἂν ἐμοὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἡ μεγίστη, εἰ γὰρ ἐν τῷ κεκρυμμένῳ παρὰ σοῦ τοῦ πατρὸς τῶν σφαλμάτων χάριν ἐμαστιγούμην· τὸ δ' εἰς τούτων ἐξάγεσθαι τὴν ὄργην, ὡς καὶ πολλῶν παρόντων οὕτω προσηλακίζεσθαι, πάντων ἀνιαρώτερον. Ἄν τοίνυν ἴδωμαι ἐπιβλέψα; ὁ Θεὸς ταῖς ἐμαῖς ἀμαρτίαις, ὀδηγήσει καὶ σε πραότερόν μοι γενέσθαι καὶ συμπαθεῖν ὡς υἱῷ. τοῦτ' ἂν εἴη βέλτιστον· εἰ δ' ὁμοίως ὡς περ νῦν κἀν τοῖς ἐφεξῆς τελείσθαι μέλλει, ἕτερος προβληθήτω σοὶ βασιλεὺς, ὃς ἂν σοὶ δόξη χρήσιμος καὶ καλός. Ταῦτα διπρσεθευσάμενος Ἰωσήφ ἐξ Ἀνδρονίκου βασιλέως πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα. Εἶτα καὶ παρ' ἑαυτοῦ συχνοῦς τινὰς ἐγκωμίων λόγους τοῦ νέου βασιλέως διεξελθόντος, καὶ πρῶτος πῶς καθαφαμένου τοῦ βασιλέως, ὡς τραχύτερον ἢ προσήκει προσφερομένου τῷ νέῳ, ἀντεμήνυσε καὶ αὐτὸς τοιαῦτα. Τῶν ἄλλων πάντων πατέρων ἅμα τῇ τῶν παίδων γεννήσει τὸ πρὸς αὐτοὺς φίλτρον κτωμένων καὶ συνυξυζανόντων αὐξανομένοις, αὐτὸς οὕτως ἐφίλησά σε καὶ πρὶν εἰς φῶς προσελθεῖν, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν διαβεδομημένων ἐπ' ἀρετῇ, καὶ Θεῷ προσεγγίζοντα βίον ζώντας μάρτυρας ἔχειν τοῦ φίλτρον. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὃν οὐ πολλὰ πολλὰκις ἰκέτευσα, θερμότερας καὶ συχνὰς ὑπὲρ σοῦ Θεῷ προσάγειν εὐχάς, ὡς μὴ μόνον μηδὲν δυσχερὲς ἀπαντῆσαι τῇ σῇ γεννήσει, ἀλλὰ καὶ τεχθέντα, πάντα ἄριστον καὶ τῶν τοσοῦτων εὐχῶν ἄξιον ἀποδειχθῆναι. Καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ, προπετιῶς μὲν διὰ τὸ μὴ τὸ θαρβῆναι ἔχειν ἐκ τῆς τοῦ βίου διαστροφῆς, ἐπραττον δ' οὖν ὁμως, πολλὰ πολλὰκις ἐδάκρυσα προτευχόμενος τῷ Θεῷ, ὥστε σε καὶ γεννηθῆναι, καὶ γεννηθέντα τῶν ἐμῶν εὐχῶν ἄξιον ἀποθῆναι. Ὅν οὖν ἔτι τοῖς μητρικοῖς θαλάμοις ἐνδιατρίβοντα οὕτως ἐφίλησα καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον, πῶς εἰς τοσοῦτον ἡλικίας προσήκοντα νῦν, μισεῖν ἔχον καὶ ἀποσεῖσθαι; οὐκ ἔστι σὺν λόγῳ φθέ-

A allos abs te profundi (69), ut argumento aint, quam multa adhuc et intolerabilia, etiam tibi patri, crimina mea conscientia tua constricta te neantur; cum te nepotem admirante, et multis laudibus plus æquo efferente ac honorante, illos ipsos prædicationem eam suspectam habere, paternoque affectui attribuire magis decuisset. Hæc sunt quæ me torquent, vitamque mihi morte ipsa insuaviorem reddunt. Peccasse me, et plagis ac flagris expianda commisisse non ibo inficias, summique beneficii loco numerarem, si in abdito tua manu, pater, pœnas a me repeteres (70): verum usque eo laxare habenas iracundiæ ut, quamvis in præsentia multorum ita maledice me laceres, id est quod mœrorem mihi parit, incredibilem. Si itaque Deus misericordibus oculis delicta mea respiciens, te quoque ad humanitatem, et misericordiam mihi, utpote filio tuo, impertiendam inflexerit, nihil acciderit mihi optabilius. At si in posterum nihilominus tam aversa a me voluntate futurus es, quem probaveris, hunc imperatorem pro me designes licet. Hæc Josephus legatus nepotis apud avum exposuit. Postea cum eumdem nepotem sua sponte affatim collaudasset, verbisque mitioribus senem molliiter arguisset, qui inclementia, quam pro æquo et hono se in adolescentem gereret, ille vicissim talia referenda dedit: Cum patres reliqui omnes, quando cælo frui cœperunt liberi, tum primum 22 eos amare incipient, quem amorem ipsis crescentibus adaugent et amplificant, ego te adeo miris modis amavi (71), etiam antequam in auras luminis exires, ut non paucos quoque spectata vitæ sanctimonia hujus rei testes habeam: Non enim est, non est, inquam, illorum ullus, quem non sæpe impensius rogaverim, ardentes et crebras Deo preces fundere, non tantum, ut ne quid sinistri in ortum tuum incideret, verum etiam ut natus undequaque optimus, votisque tam multis dignus redderetur. Quin ego ipse, temere quidem, fateor, quando a moribus meis parum sanctitatis norma directis, impetrandi fiduciam petere nequibam, tua causa complura feci, nec raro lacrymans Deum oravi, ut et nasci posses, et natus talis evaderes, D qualem ego te ab ipso poposcissem. Quem ergo

Jacobi Pontani notæ.

(69) Manet in metaphora, quod tamen non semper est necessarium. Dixerat enim, θάλασσα κακῶν. Ideo nos quoque non, *proferri*, quod poteramus, sed *profundi* transtulimus; mare enim, quoniam aqua constat, funditur. Et alioqui etiam sic loquimur, aliquid effundere, pro, cum affectu vel ex affectu aliquo proloqui. Nem simpliciter, ut Cicero *De orat* I, *Effudi vobis omnia*. Et poetice, *Hæc effudit pectore dicta*.

(70) Vel quia forsitan pro magno peccato paululum supplicii satis erit patri, ut Terentius ait. Vel quia naturale est malle a propinquis quam alienis vapulare, quod misericordiam speramus ab iis, qui in nos crudeles propter sanguinis comunione esse non possunt. David quoque a Deo tanquam a

patre, quam ab hominibus puniri malebat: *Coarctor nimis. Sed melius est, ut incidam in manus Domini* (multæ enim misericordie ejus sunt) *quam in manus hominum* (II Reg. xxiv).

(71) Gregoras principio lib. viii: *Andronicum tanto amore prosecutus est avus, ita ejus aspectu gavisus, ut omnes et ante et post natos filios, filias, nepotes multo minoris faceret, omnesque quam hunc unum perire mallet, si optio daretur, tum ob firmiorem imperii successionem, tum propter ingenii præstantiam, tum propter vultus majestatem; forsitan et similitudo nominis aliquid ad benevolentiam contulit. Quibus de causis eum apud se regia disciplina instituendum, ejusque conspectu noctu atque interdium fruendum esse, lætandamque censuit.*

etiam tum in materni uteri penetralibus latitante (72) sic effuse et immense dilexi, eum ad hunc ætatis florem provectum odisse, et a me repellere, qui tandem potui? Haud istuc cum ratione dicitur. Quod autem in te emendando rigidior, et in objurgando aculeator fui, non id potius in odii, quam in perfectæ charitatis et paternæ sollicitudinis indicium certissimum trahi debet: ut qui studuerim filium meum omnibus florere laudibus, præsertim jam ad tanti imperii culmen ascendentem, in quo et parvissima labes sapientibus videri maxima queat (73): siquidem omnis honestatis exemplum universis propositus, ea propter ad splendorem virtutum omnium merito expoliendus sit. Hac tam placida et benigna responsione delinitus adolescens, per certum hominem festive gratias egit. Ac toto biennio insequente a malo quies, et respiratio fuit, avo nepotem amicus intuentem, et si quando res tulisset, parcius increpante: ut et ipse nepos, quasi tantummodo commonefactus, id gratum sibi evenire confirmaret. Sed et ita antea faciebat vivente imperatore Michaele, verum eo mortuo, et ad cætera quod attinet offeratam gessit animum in juvenem, et illius, cujus supra mentionem fecimus, recordatione tactus (quomodo scilicet ex iniquis ejus increpationibus mæstior, per internuntium ei dixerat: Siquidem amaritudinem adversus me deponis (74); sin autem, alium pro arbitratu imperatorem creato)

Α γερσθαι ταῦτα. Τὸ δὲ με τραχυτέρας γρῆσθαι ταῖς διορθώσεσι, καὶ δάκνουσι καθάπτεσθαι λόγοις, οὐ μίλους τεκμήριον γρῆ ποιεῖσθαι, ἀκρας δὲ μᾶλλον ἀγάπης, καὶ κηδεμονίας πατρὶ προπούσης, βουλομένη τὸν υἱὸν διὰ πάντων ἀριστον εἶναι, καὶ μάλιστα πρὸς ὄγκον τηλικαύτης ἀρχῆς ἐπιβαλόντα ἦδη. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ καὶ τὸ φαυλότατον τῶν ἀμαρτημάτων παρ' εἷ φρονούσι μέγιστον ἂν κριθεῖη, ὡς μίμημα παντὸς καλοῦ πᾶσι κειμένῳ, καὶ διὰ τοῦτο εἰς κίλλος ἀπεξέσθαι διὰ πάντων δικαίῳ ὄντι. Ταύταις ταῖς ἀποκρίσεσιν οὕτοις ἡμέροις οὖσαις καὶ προσηνέσι καὶ ὁ νέος χαριετέρας ἀντέπεμπε τῷ βασιλεῖ τὰς εὐχαριστίας. Καὶ δυσὶν ἔτεσιν ἐφεξῆς ἐλιώθηε τὸ κακὸν, τοῦ βασιλέως εὐμενέστερον ἐπιθέλοντος τῷ ἐγγόνῳ· εἰ δὲ ποτε καὶ ἐπιπλήττειν ἔδει, συμμέτρως τοῦτο ποιούντος, ὡς καὶ τὸν νέον, οἷα δὴ νοθετούμενον, χάριν ὁμολογεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔτι περιούτος βασιλεὺς τοῦ Μιχαῆλ· ἐπεὶ δ' ἐθευήκει, τότε ἄλλα ἐκπεπολέμωτο πρὸς τὸν ἔγγονον ὁ βασιλεὺς, καὶ δὴ καὶ ὁ μικρῷ πρόσθεν εἴρηται μεμνημένος (ὡς ὁ νέος Ἀνδρόνικος ἀλγυνόμενος ταῖς πέρας τοῦ δέοντος ἐπιπλήξεσι μεμνήνοκε πρὸς αὐτὸν, ὡς εἰ μὲν μεταβάλοις τῆς εἰς ἐμὲ πικρίας· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἕτερος δὲ ἂν ἐθέλης προβεβλήσῃ σοι βασιλεὺς), ἀντεμήνουσεν αὐτῷ νῦν καὶ αὐτὸς, ὡς Ὁ πρόσθεν ἐζήτει, γενήσεται νῦν, καὶ ἕτερος ἀντὶ σοῦ προβληθήσεται βασιλεὺς, σοῦ τὰς πρώτας παρ' αὐτοῦ τιμὰς καρπούμενου. Πρὸς ταῦθ' ὁ νέος Ἀνδρόνικος ἀπεκρίνατο τοιαῦτα·

CAPUT VII.

Purgat se de verbo suo nepos; dolentem, et conturbatum dixisse, sperantemque paternum animum ad misericordiam ita commoveri posse. Veniam petit. Magnus domesticus e Thracia reversus acta cognoscit: fidem et operam suam usque ad aras spondet. De perfugii loco deliberatur. A Cræle Triballorum principe legatio, et Callinici legati astus.

Qui ira, dolore, aut alio quopiam graviore affectu concitantur, neque quid dixerint in illa perturbatione, neque quid fecerint, meminisse solent. Nec mirandum eos dictorum oblivisci. Cum enim non sentiant vel ad exiguum tempus, quid agant, multo minus verborum præteritorum recordari queunt. In quos vero seu verbo, seu re aliquid officii colatum est, illi vel in multos annos acceptorum

Κ Τοῖς ἐξ ὀργῆς ἢ λύπης ἢ τινοῦ τῶν τοιοῦτων τεταραγμένοις τοὺς λογισμοὺς, ἀκόλουθόν ἐστι μῆθ' ὧν λέγουσι μῆθ' ὧν δρῶσιν ἐν τοῖς τῆς ταραχῆς καιροῖς παρακατέχειν τὴν μνήμην. Ὅπου γὰρ μῆθ' ὧν πράττουσιν αἰσθάνονται καὶ πρὸς βραχὺ, σχολῆ γ' ἂν μεμνήσονται λόγων παρεβρύχητος χρόνου. Οἱ δὲ γε παρὰ τινοῦ λόγοι; ἢ πράγμασιν εὐεργετούμενοι, καὶ εἰς πολλοῦς ἑνιαυτοὺς τὴν μνήμην

Jacobi Pontani notæ.

(72) Non opinor quemquam scriptorem uterum mulieris, seu parentis uterum vocasse thalamum. Recordor autem in sacris Litteris de Salvatoris nostri ortu legi, *tanquam sponsus procedens de thalamo suo*. Ubi consensu theologorum sanctissimæ Virginis Mariæ uterus intelligitur, in quo velut thalamo eam sibi Filius Dei, carne ex ea indutus, sponsam copulavit. Et quoniam Cantacuzenus licet enter vocibus divinarum Scripturarum utitur, de matre Andronici et parvi ejus cogitanti, hoc verbum, seu hunc Scripturæ locum occurrisse existimemus licet.

(73) Juvenalis Satyra 8:

Omne animi vitium tanto conspectius in se esse solet, quanto major qui peccat habetur.

Bene, sapientibus, nam hi longe cernunt acutius quam vulgus, et judicant verius. Ergo sapientes a

regibus perfectionem maximam, requirunt, eorumque peccatis non facile ignoscunt. Ipsemet Cantacuzenus extremo quarto, cap. 48, en quam præclare, dum filium Matthæum a cupiditate imperanti absterret: *Non enim quemadmodum aliis, si vitam solute transegerint, sic etiam imperatoribus usuenit, ut damnum ad ipsos modo pertineat, sed et bona et mala ipsorum subditis communia sunt: et imperatoris animam omnis virtutis speculum atque archetypum esse oportet: alioqui non solum sua, sed et aliorum sequitiei pœnas persolvat.*

(74) In Evangelio, *si quidem fructum fecerit: sin autem, succides eam*. Genus loquendi ἑλλειπτικόν. Subauditur, bene res habebit, aut tale quiddam. Latini quoque sic loquuntur, atque adeo ipse Cicero. Notatum est alicubi a Budæo in Pandectas.

παρακατέχουσι τῶν εὐεργετημάτων. Ἡμέρου γάρ A
 ούσης τῆς ψυχῆς καὶ καθεστηκυίας, καὶ ταῖς εὐεργε-
 γεσίαις ἐνηθομένης, ὡς ἐν χαλκῷ συμβαίνει καὶ τῶν
 λόγων καὶ τῶν ἔργων ἐγκολάπτεισθαι τὰς μνήμας.
 Καὶ αὐτὸς τοίνυν, ὦ βασιλεῦ, ὧν μὲν ἐφθεγγάμην
 ἐν οἷς ἡγανάκτου, ἐπιλέλησμαι παντελῶς· ὧν δ'
 ἠκτικῶσιν εὐεργετούμενος παρὰ σοῦ, οὕτως ἔχω τὴν
 μνήμην ἀνθούσαν καὶ νεαράν, ὡς δοκεῖν οὐπω χθές
 καὶ πρώην ἠκτικῶσαι. Καὶ σὲ δὲ αὐτὸν ἐλογιζόμενον,
 τὸν ἴσον ἐμοὶ διακεῖσθαι τρόπον· καὶ ὧν μὲν ὀργι-
 ζόμενος ἐφθέγγω, τὴν ταχίστην τὴν μνήμην ἀπο-
 θαλεῖν· ὧν δὲ εὐεργετήκας, ἀσφαλῶς παρακατέ-
 χειν. Νῦν δὲ τοῦναντίον ἅπαν ὀρῶ συμβαίνον. Τοὺς
 γὰρ τῆς εἰρήνης λόγους βυθῷ Ἀθήνης φέρεσθαι παρα-
 δοῦς, τοὺς ἐξ ἀμετρίας ἐξεννεγεμένους λύπης εἰς
 μέσον ἄγεις. Ἐγὼ δ' ὅτι μὲν εἰρήκειν ἀνεμνήσθην B
 ἀκτικῶς· οὐ μὴν ὡς δὴ τι τῶν αἰσχίστων τὴν βασι-
 λείαν ἀποποιούμενος, τοιαῦτ' εἰρήκειν. Ἡ γὰρ ἀν-
 ἦν παντάπασιν ἐστερημένος φρενῶν, καὶ ἀχαριστίας
 ὑπερβολὴν καταλιπὼν οὐδεμίαν, εἰ ἂν Θεὸς ὁ βασι-
 λεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ σὺ αὐτὸς ὁ κύριος καὶ
 πατήρ, πᾶσαν εὐεργεσίαν ὑπερβαίνοντα ἐχαρίσασθε,
 ταῦτ' αὐτὸς ἀνοήτῃ καὶ παραδόλῳ φρενὶ ὡς τι τῶν
 ἀκτικῶν ἀπεβαλόμην. Ἄλλ' ἐκ λείαν ἐνωδύου καὶ
 τεταραγμένης ψυχῆς τοὺς τοιοῦτους λόγους προσηεῖν,
 λογιζόμενος ὅτι τὸ λείαν ἐνωδύον καὶ αἶον πικρίας
 γέμον τοῦ παιδὸς φθέγμα, πρὸς συμπάθειαν κάμψαι τὰ
 σπλάγχνα τὰ πατρικὰ· ἃ δὴ καὶ κατὰ γνώμην ἐμὴν ὀ-
 πέθη, καὶ πολλῆς ἀπέλαυσα μέχρι δεῦρο τῆς εὐμενείας
 τῆς πατρικῆς. Νῦν οὖν εἰ μὲν ἐστὶ τις ἐξελέγγων C
 ἀξία μὲν τινα εἰργασμένον θανάτου, οὐ παραιτήσομαι
 τὸ δικαίως ἀποθανεῖν. Εἰ δ' ἄρα τοιαῦτ' ἐστὶ τὰ
 ἐγκλήματα ὡς παιδείας δεῖσθαι καὶ μάστιγος πα-
 τρικῆς, τὰ μὲν ἀφήσεις, ὡς καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ
 μεγάλου Βασιλέως καὶ θέσει Πατρὸς τὴν τῶν πλημ-
 μελημάτων συγχώρησιν ἐξαιτούμενος ἡμέραι·
 ὑπὲρ δὲ τῶν, ἔξεστί σοι δίκας λαμβάνειν τῶν
 πλημμελημάτων ἀξίας, τοὺς τοιοῦτους ἐπαχθεῖς
 καὶ παντὸς βαρυτέρου φορτίου μακρὰν ἡμῶν ἀπε-
 λαύοντι λόγους. Τοιαῦτα καὶ Ἄνδρονίκου τοῦ νέου
 ἀποκρινάμενου τῷ πάππῳ, αὐτὸς μὲν πρὸς τὴν ἀπα-
 λογίαν ἀντείπειν οὐδὲν· βαρεῖαν δ' ἦν τῇ σιγῇ καὶ
 τοῖς ἤθεσι τὴν ὀργὴν ἐνδεικνύμενος τῷ ἐγγόνῳ. Ὁ
 μὲν τοι μέγας δομέστικος ἐκ Θράκης ἐλθὼν ἐπέλ-
 ἐπύθετο τὰ συμβάντα παρὰ βασιλέως τοῦ νέου. D

memoriam custodiunt. Quia namque mitis eorum
 beneque compositus est animus, et beneficio de-
 lectatur, sit, ut cum verba tum benefacta illi tan-
 quam in æs insculpta altissime hæreant. Ac me
 sane eorum quæ locutus sum, dum stomacho et
 indignationi serviebam, funditus cepit oblivio:
 quæ autem abs te mihi benefaciente audivi, ita
 vigent, itaque recentia sunt in pectore meo, ut ea
 nec heri quidem ac nudius tertius, sed, quod ampli-
 us est, hodie primum his auribus hausisse me
 putem. Te vero perinde affectum rebar, quæque
 per iram exprumpsisses, eorum citissime abje-
 cisse memoriam: quæ autem merita in me collo-
 casset, ea te etiam atque etiam recordari. Atqui
 aliter multo rem evenisse intelligo. Nam ser-
 mones meos de pace Lethæis volvendos aquis per-
 mittens (75), quæ immodico dolore stimulatus
 effuderam, ea nunc in medium adducis. Quæ ego
 audiens, dixisse me veni in memoriam! Verum-
 tamen non quod imperium, ut quiddam turpitu-
 dinis et infamiae plenum repudiarem, illa dixi.
 Profecto enim nullam partem mentis possiderem,
 nec esset quidquam me ingratus, si quæ Deus rex
 regum, et tu ipse dominus ac parens meus, ultra
 omnem beneficentiæ modum donavistis, ea insi-
 pienter ac temere ceu inutilia rejicerem. Quid
 igitur? animi acerbius dolentis, et perquam con-
 turbati, confidentisque ægritudine et amaritie
 refertam nati vocem paterna viscera ad sympa-
 thiam emollituram, illa fuit oratio; idque factum,
 ut volui. Nam hucusque patria mihi abs te bene-
 volentia tributa est. Nunc si quis est, qui me ca-
 pitalia designasse convincet, merita mortis sup-
 plicium non deprecabor. Quod si 24 talia sunt
 crimina mea, ut paterna duntaxat castigatione
 verberibusque expianda videantur, eorum mihi
 gratiam facies, cum ipse quoque a magno Impera-
 tore (76), qui nos æqualiter omnes adoptavit, pec-
 catorum tuorum veniam preceris quotidie. At
 quæ ego in te comissi, digna pœna vindicabis,
 si molestas hasce omnique onere intolerabiliorea
 voces procul a me abstinueris. Hac defensione
 explicata, avus eam nec verbo refellit, silentio
 vero ipso et gestibus contra nepotem ira æstulare
 visus est. Cæterum (77) magna domesticus e-

Jacobi Pontani notæ.

(75) Lethe palus inferorum, ab oblivione nomi-
 nata, quod mortui omnium rerum hujus vitæ obli-
 viscantur. Quin autem historicos iterum, ut alibi,
 poetice loquatur, nullus dubito; et est hæc quoque
 una historiæ proprietatis, uti poeticis loquendi ge-
 neribus, in qua apud Latinos conspicuus est Livius.
 Ovidius in Ibis:

Et tua lethæis acta dabuntur aquis.

Et i. Trist., eleg. 7:

Cunctane in æquiores abierunt irrita ventos?

Cunctane lethæis mersa feruntur aquis?

(76) Agapetus diaconus ad Justinianum impera-
 torum libello pulcherrimo, quo imperatorem præ-
 ceptis format: Συγγνώμην αἰτούμενος ἀμαρτημά-
 των, συγγνώσας καὶ αὐτὸς τοῖς εἰς σὲ πλημμελοῦ-
 σιν, ὅτι ἀφ᾽ ἑσῆς ἀντιδίδονται ἄφεσις, καὶ τῇ πρὸς

ὁμοδούλους ἡμῶν καταλλαγῇ, ἢ πρὸς Θεὸν φιλία
 καὶ οἰκείωσις; Cum delictorum tuorum veniam
 a Deo petas, ipse quoque te offendentibus igno-
 sce, quoniam remissioni retribuit remissio,
 nostræque cum conservis reconciliationi, Dei ami-
 citia et familiaritas. Simili sententia usum inveni
 D. Epiphanium, ad Eudociam Augustam, Arcadii
 conjugem, cum illa de injuriis sibi a Joanne Chry-
 sostomo illatis, eidem conquereretur, ut est legere
 in Vita ejusdem Chrysostomi apud Metaphrastem.

(77) Hæc alia deliberatio est. Illa prior inter
 domesticum et Syrgianem in Thracia fuit, hæc
 inter domesticum, et juniorem Andronicum susci-
 pitur. Et intelligimus rediisse in Thraciam ma-
 gnum domesticum, siquidem Constantinopolim re-
 versus dicitur.

Thracia reversus auditis ex juniore imperatore quæ contigerant, impendio miratus humanam naturam tot tantisque subjectam miseriis, et de invidia conquestus, quæ semel a se occupatos ipsi naturæ bellum inferre cogit, Optime imperator, inquit, malum esse atrocissimum hinc satis liquet. Fidem porro erga te meam et amorem sincerissimum, cœvanique inter nos amicitiam, et cum utrisque corporibus quodam modo auctam, antegressa tempora abunde docuerunt. Itaque verbis inter nos opus esse non arbitror, quibus nostrum uterque alterum sibi conciliet et adjungat. Ventura autem tempora, fidelissimorum amicorum opem imploratura, ut auguror, non minores qui sim erga te declarabunt. Si quidem igitur viderem te, malignitate et arrogantia corruptum, avo imperium eripere, et ad te solum transferre attentare, persuadeas tibi velim, quanquam tui sum cupidissimus, nollem tamen in tam infando negotio ad tuas rationes me adjungere. At quia te immerente prorsus hujusmodi adversum te mala emergere cerno, ut, nisi Deus illa desuper discusserit, metuentium sit ne in altitudinem immensam excrescant, en ego ulro ac libens pro salute tua non pecunias tantum, fortunas, servos, amicos, sed meipsum præterea offero, ut quacunque in re et quomodocunque me uti possis. Gratias diserte agit imperator, atque hoc insuper addit : Cum ipsa die veterascant paulatimque dilabantur omnia, instituta mihi tecum amicitia velustatem vincit : quippe quæ tempore procedente validior semper atque virentior apparet, arbori perpetua baccarum ubertate incurvescenti, ac præsentī auctumitate præteritam superantī simillis. Dehinc ad consultantium conversis, primum omnium complacitum est, deligendum esse, qui ad se confugientes reciperet, locum munitum, situque tum ad tuendos receptos, tum ad arcendos oppugnantes haud incommodum. Nominabatur **25** in Odrysis ab Adriano Augusto vocabulum sortita Adrianopolis, idque multis et pernecessariis de causis. Sed cum illud eis timorem faceret, ne infesto agmine per vestigiâ insecutus senior (qui militem in promptu haberet, quemque viæ brevitatis, duorum nimirum, aut trium dierum itinere minor adjuvaret) fugientes opprimeret : quandoquidem ipsi a tergo instantes propulsare nequirent, in irritum cadente sententia, Christopolin Thraciæ urbem petere constituerunt. Iis hoc modo inter se consiliantibus, a Crale Stephano, Triballorum principe (78), ad imperatorem avum (cujus filiam Simoniadem habebat in matrimonio), advenit legatio, ex causa hujusmodi. Imperator de ejus exercitu mutuatus circiter duo Comanorum millia, eos non restituerat, sed ad remanendum plectos, ita retinebat. Quare ar-

πολλά θαυμάσας τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατ' ὀρχουμένων κακῶν, καὶ τὴν ἀδικίαν καταμεμψόμενος ὡς καὶ κατ' αὐτῆς τῆς φύσεως ὀπλιζουσάν τοὺς ἀλόντας αὐτῇ καθάπαξ, Κράτιστε βασιλεῦ, ἔφη, τὸ μὲν κακὸν κατάδηλον αὐτόθεν ὡς ἔστι τῶν ἀνηκέστων. Τὴν δὲ πρὸς σέ μου πίστιν καὶ δόλου παντὸς ἀμιγῆ φιλίαν, καὶ ὁ παρελθὼν μὲν χρόνος βεβαιώσασθαι ἱκανὸς, ἡλικιωτίν καὶ τοῖς σώμασιν ἡμῖν συναυξανόμενῃν ἀποδείξας ἐρέπον τινά. Διόπερ οὐδὲ λόγων θεῖν πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς ἡγοῦμαι, ἐαυτῶ τὸν ἕτερον ἐκατέρου; οἰκειουμένους. Καὶ ὁ μέλλων δὲ οὐκ ἔλαττον δείξει, φίλων πιστοτάτων δεησόμενος ὡς ἦρώ. Εἰ μὲν οὖν ἐώρων σε κακοηθεῖα χρώμενον καὶ ἀυθαδεῖα πρὸς βασιλέα τὸν πάππον, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου μὲν ἀποστρεφῖν, σεαυτῶ δὲ μόνῳ περιποιεῖσθαι βούλεσθαι; εἰ ἴσθι, καίτοι λίαν φίλῶν, οὐκ ἂν οὕτως ἀτόπου πράξεως εἰλόμην σοι κοινωεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας τοιαυτῶ ὀρώ φυόμενα κακὰ κατὰ σοῦ, ὥστ' εἰ μὴ θεὸς ἀνωθεν αὐτὰ διαλύσει, οὐδὲ πᾶν πόντῳ προσδοκίας εἰς ὕψος ἀρθῆναι βαθῦ, ἐκὼν αὐτὸς ἐπιδίδωμι τοῖς κινδύνοις τοῖς ὑπὲρ σοῦ, οὐ χρήματα μόνον καὶ κτήσιν καὶ οἰκίαις καὶ φίλους, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτὸν ἐμὲ, ὥστε ἔχειν, ὃ τι βουλήσῃ χρῆσθαι. Ἐπι τούτοις τοῦ βασιλέως δομestικῶ τῷ μεγάλῳ πολλὴν χάριν ὁμολογήσαντος, καὶ προσθέντος, ὡς Ὁ πάντ' ἀμδύλων χρόνος, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπορρέειν ποιῶν, τῆς ἡμετέρας ἡττηται πρὸς ἀλλήλους φιλίας, ἐρρωμενεστέρας δὲ καὶ ἀκμαιότερας προϊόντος φαινομένης, καὶ δένδρῳ προσεἰκάσαντος δὲ βριθοῦσι τοῖς καρποῖς, καὶ τὸν παρεληλυθότα τῷ ἐνεστῶτι νικῶντι χρόνῳ, ἐτρέποντο πρὸς τὸ βουλευέσθαι περὶ τῶν παρόντων. Καὶ πρῶτον ἐδόκει πάντων, ἐκλογῆν ποιήσασθαι τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ; ὑποδέξεσθαι φεύγοντας φρουρίου ἐπικαίρως κεισομένου, καὶ πρὸς τὸ φυλάξαι διαδράντας, καὶ πρὸς τὸ τοῖς μαχομένοις ἀντεπιχειρεῖν ῥαστώνην παρέχειν. Ἐδόκει μὲν οὖν ἐλέσθαι τὴν ἐν Ὑδρουοῖς ἐπώνυμον Ἀδριανῶ πόλιν, πολλῶν ἕνεκα καὶ ἀναγκαϊστάτων αἰτιῶν. Δεδιότες δὲ μὴ καταπόδας τῆς φυγῆς ἐπιστρατεύσαντος αὐτοῦ; τοῦ βασιλέως, ἅτε καὶ στρατιάν ἔχοντος ἐξ ἐτοίμου, καὶ τῆς ὁδοῦ δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ἔλαττον οὐσης ἀλώσιν, ἀμύνασθαι μὴ δυνάμενοι τοὺς ἐπίδοντας, ἐξέκρουοντο τῶν λογισμῶν. Συνετίθεντο δὲ, μᾶλλον πρὸς τὴν ἐν Θράκη Χριστούπολιν ἀπελθεῖν. Οὕτω περὶ τῶν καθ' ἐκείνου; βουλευομένων αὐτῶν, ἀφικνεῖται παρὰ τοῦ Τριβαλῶν ἀρχοντος Κράλη Στεφάνου πρὸς βασιλέα πρεσβεία, ὃς τὴν γεγαμηκῶς τὴν βασιλέως θυγατέρα τὴν Σιμωνίδα. Ἡ δὲ τῆς πρεσβείας πρόφασις ἦν, ὅτι ἐκ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς Κομάνων ὀλίγων δέοντας διαχιλίων λαθῶν, οὐκ ἀπέδωκε τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ πείσας μένειν, παρακατεῖχεν. Ἐφ' οἷς ὁ Κράλης παροξυνόμενος, διεπρεσβεύετο πρὸς τὸν κηδεστήν. Ὁ πρεσβευτῆς δὲ μοναχὸς ἦν, Καλλίνικὸς κεκλημένος, τὸ γένος μὲν καὶ αὐτὸς Τριβαλὸς, εἰ

- Jacobi Pontani notæ.

(78) Nomen Κράλης regem sonat Hungaris, Bulgariis sive Serviis, Sclavonibus, Boemis, Polonis, a Kiral, et contractione Kral. Inde positione Græca

factum Κράλης a nostro historico, et muliebri Κράλινα.

δὲ εἰδὼς καιροῖς καὶ πράγμασι πολιτικοῖς χρῆσθαι δι' ἐμπειρίαν. Ὅς δὴ τὴν μεταξὺ τῶν βασιλέων ἀναφυομένην στάσιν μὴ ἀγνοήσας, καὶ συνιδὼν ὡς ἡ τοιαύτη διχοστασία καιρὸν ἂν παράσχη τῷ Ἰδίῳ δεσπότῃ παρὰ βασιλέως ὧν ἠδίκητο περὶ τὴν στρατιῶν δίκας λαβεῖν, ἐβούλετο κρύφα τῷ νέῳ βασιλεῖ συντυχεῖν.

propter militem non redditum iniuriam, cum juniore imperatore clandestinum voluit inire colloquium.

CAPUT VIII.

Callinicus ad Cralem de societate legatus, rem feliciter conficit. Andronici junioris propositum. Theodorus Synadenus protostrator consiliorumque socius asciscitur. De trium Genuensium fide ac promissis. Adrianopolis ad fugam denuo eligitur. Avi in nepotem inhumanitas et importunitas. A magno domestico solatium. Syrgiannis e Thracia revocatio. De ratione Byzantio se educendi consultatio.

Τὸ δ' αὐτὸ καὶ βασιλεὺς ὁ νέος σὺν δομestικῷ τῷ B
μεγάλῳ λυσιτελεῖν αὐτοῖς ἡγησάμενοι, πρὸς τὸν Κράλην διαπρεσθεύσασθαι περὶ συμμαχίας, τὸν Καλλίνικον μετακαλεσάμενοι, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κράλη συμμαχίας καὶ φιλίας διαλεχθέντες, καὶ πείσαντες ἐκ τοῦ βήστου διὰ τὸ καὶ αὐτὸν τὴν πρεσβείαν ταύτην τῷ Κράλη νομίζειν λυσιτελεῖν, ἄλλως δ' ὅτι καὶ πρὸς Συργιάννην αὐτῷ φιλίας ἐνέχυρα καὶ πρότερον ἦσαν, ἐξαποστέλλουσιν. Ὁ δὲ, σπουδῆ καὶ προθυμίᾳ πολλῇ τὴν ὁδὸν τάχιστα διανύσας, τῷ Κράλη τε συγγενόμενος, καὶ τὴν τοῦ νέου βασιλέως ἀπαιτείαν πρεσβείαν, εὔρε καὶ αὐτὸν ὡσπερ ἔρμαον ἡγησάμενον τὸν καιρὸν, καὶ παντὶ σθένει συμμαχῆσειν ὑπισχνούμενον τῷ νέῳ βασιλεῖ, πρὸς τῷ καὶ χάριν εἰδέναι, εἰ μόνον τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἀποστάς, πρὸς τοῖς μέρεσι γένοιτο Μακεδονίας. ἤμετο γὰρ τὴν πρὸς αὐτὸν συμμαχίαν κάκωσιν εἶναι τῶν τοῦ κηδεστοῦ καὶ βασιλέως πραγμάτων. Λαβὼν τοίνυν ὁ Καλλίνικος τὰς ἐπαγγελάς, ἐπάνεισι πρὸς τὸ Βυζάντιον κατὰ τάχος, καὶ χαίρων ὄφθεις τῷ βασιλεῖ χαίροντι ἀπήγγελλέ τε τὰ τῆς πρεσβείας, καὶ τὴν συμμαχίαν αὐτῷ τοῦ Κράλη ἐν βεβαίῳ κείσθαι δισχυρίζετο, ἦν μόνον πρὸς τοῖς μέρεσι γένηται Μακεδονίας. Οὕτω μὲν καὶ περὶ τῆς τοῦ Κράλη συμμαχίας ὁ νέος Ἀνδρόνικος κατεπράξατο. Τὸν μέντοι βασιλέα καὶ πάππον ὁρῶν τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς λόγοις τῆς προτέρας δυσμενείας οὐχ ὑφιέμενον, τὰ πρὸς τὴν ἰδίαν φυλακὴν ἐξηρῦετο καὶ αὐτός, τοῦτο διανοούμενος, ὡς, εἰ μὲν τρέπερ δὴ τινι διαλυθείη τὰ δυσχερῆ, ὑπὸ τῷ βασιλεῖ καὶ πάππῳ τελέσων ἀχρὶς ἂν ἀποστή τοῦ ζῆν· εἰ δ' ἐπὶ τὰ πρόσω περιῶν καὶ ἡδὴ πρὸς τέλος ἐγγίξοι κακὸν, τότε ἤδη τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων ἀποστὰς, ἑαυτὸν τε διασώξει καὶ τοὺς συνόντας. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις δὴ τριβομένου τοῦ χρόνου, καὶ ὁ Συναδηνὸς· Θεόδωρος δὲ καὶ πρωτοστράτωρ ἦχεν εἰς Βυζάν-

dens iracundia Crales ad socerum Callinicum monachum, natione Triballum, mittit. Qui cum non male didicisset uti occasionibus, et in rebus civilibus tritus esset, exortam præterea inter imperatores discordiam non ignoraret, nec non etiam prospiceret, hanc dissensionem domino suo peropportunam fore, ad animadvertendum a socero

Is et magnus domesticus e re sua futurum statuentes, si legationem de coeunda secum belli societate ad Cralem mitterent, Callinicum arcescentes, et cum eodem de amicitia et armis cum Crale conjungendis sermonem miscentes: facileque homini consradentes, quod ipse hoc etiam æque Crali conducturum sentiret, tum etiam quod vetus ei cum Syrgianne necessitudo esset, legatum eum mittunt. Missus Callinicus festinatione et alacritate mira celerrime confectio itinere, cum Crale congressus, legationem junioris imperatoris exponit. Ille similiter de oblata commoditate, tanquam de inexpectato lucro (79) sibimet gaudet, gratias insuper agit, atque ad nepotem adjuvandum vires 26 suas omnes spondet: dummodo ab avo remotus, juxta Macedoniam consideat; sic enim expeditionem suam auxiliariam soceri rebus damnosam fore confidebat. Cum tali pollicitatione Callinicus magnis itineribus Byzantium se recipit, successumque legationis suæ læto imperatori lætus edisserit: certam et indubitam esse Cralis societatem asseverat, tantum propter Macedoniam se collocet. De Crale quidem ad suas partes adiungendo Andronicus minor hoc fecit. Animadvertens autem avum de pristina malevolentia nec moribus, nec verbis remittere, securitati suæ prospiciebat, proponens apud animum, si quo modo tam turbida tempestas sedaretur, in avi arbitrio manere, quandiu illi vita suppeditaret: sin ulterius progrediretur, meditatuseque furor ad effectum inclinaret, imperatricem urbium deserere, et se cum suo grege conservatum ire. Dum in his tempus ponitur, Theodorus Synadenus protostrator vacatione accepta ab Occidente Byzantium venit: Prillapum siquidem, finitimaque loca, et inferiora Macedoniae oppidula procuraverat, vir domo nobilis, et amplis-

Jacobi Pontani notæ.

(79) Ἐρμαῖον dicitur pro lucro insperanti objecto seu inopinato, et adventitio; ut cum quis in itinere aliquid fortuito invenit (quod etiam εὐρημα propterea appellatur, quasi dicas, inventum). Hinc, quidquid boni nobis contingit (præsertim, si præter opinionem atque spem), id εὐρημα vocatur. Budæus a Platone in Phædone poni ait pro bono inexpectato, ac pro sorte exoptanda, quæ forte fortuna nobis oblata sit. Ratio nominis est a Mercurio, qui Græcis Ἐρμῆς et viis, nuntiis,

lucro præest, et in *Amphitryone* Plauti est ita loquens:

Nam vos quidem id jam scitis concessum et datum. Mibi esse ab diis aliis, nuntiis ut præsim et lucro.

Si plures iter facerent, et unus boni quidpiam in via jacens repererat, alii, qui id secum dividi, seu commune vellent esse, dicebant κοινὸς ἐρμῆς, Latine, in commune. Observat Turneb. lib. xxvi, cap. 14.

simo genere natus. Nam qua de matre, imperatores attingebat, quod ea fratre Michaelis primi imperatoris Palæologi procreata esset: pater in Occidente apud Dalmatas Pologum toparchiam obtinebat. Quam quia una secum Michaeli jam dicto obtulerat, ejusque ditioni subjecerat, eximios apud Romanos honores adeptus, et consobrinæ imperatoris copulatus, superboque conjugio dignatus fuerat. Hic ut Byzantium intravit, seniorisque ad juniorem pessumdandum et evertendum dicta factaque omnia percepit, cum detestatione tantæ iniquitatis incredibilem animo dolorem pensit. Quamobrem juvenis et magnus domesticus majorem in se concipientes audaciam (præsertim quod et antea protostratorem bene sibi cupientem habuissent, plus tamen magnus domesticus, ex eo quod Adrianopoli cum Michaeli imperatore ambo vixerant, temporis longinquitate amicitiam confirmante) faciendum sibi existimarunt, ut cum eo provinciam suam communicarent: non solum qua amicus, sed etiam qua vir fortis, qua belli gerendi peritus, qua consideratus: quæ virtutes talibus in negotiis maxime expetuntur. Igitur quæ imperator nepoti denuntiasset, quid responsi redditum esset, quamnam ipsi adhuc deliberassent, illi aperiant. Ea protostrator omnia comprobans, se perpetua communitate qua consiliorum, qua periculorum cum eis devinxit. Convenit etiam illis cum nepote, nemini Romanorum ullo pacto arcana detegenda, præterquam tribus hisce, nempe magno domestico, Synadeno protostratori, Syrgianui: adhæc Latinis Genuensibus tribus, quorum erat imperatori perspecta fides, quique illis ad fugam Byzantio Christopolim magno possent esse adiumento. Ternas quippe triremes suo, septenas imperatoris sumptu armatos promiserant: ut numerus earum denarius et ad fugam, si fugiendum, ei subserviret, et apud Christopolim simul bellum toleraret, quoad res suas ordinasset. Nomina eorum fuerunt, e gente quidem Auriarum Raphou Auria (80), e Spinularum, Fredericus Spinula (81), ex Temariensium, Raphon Temar (82). Denuo cum his

τιον ἐκ τῆς ἐσπέρας παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς· ἐπιτρόπευε δὲ Πριλλᾶπου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν χωρῶν τε καὶ πολυχνίων κατωτέρω Μακεδονίας. Ἦν δ' ὁ Συναδηνὸς οὗτος ἐξ εὐπατριδῶν, καὶ τὸ γένος περιφανῆς· μητρόθεν μὲν γὰρ εἰς βασιλείας ἀνήγε τὰς τοῦ γένους σειρὰς, ἐξ ἀδελφοῦ τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων βασιλευσάντος Μιχαὴλ τῆς μητρὸς αὐτοῦ γεννηθείσης· ὁ δὲ γε πατήρ, τοῦ πρὸς ἐσπέραν κατὰ τὴν Δαλματίαν λεγομένου Πιλόλου τοπαρχῆς ἦν, ἦν δὲ τοπαρχίαν σὺν ἑαυτῷ τῷ πρώτῳ τῶν βασιλέων προσαγαγὼν Παλαιολόγῳ τῷ Μιχαὴλ, καὶ ὑποχέειρον ἀποδείξας αὐτῷ, τιμῶν τε ἡξιώθη μεγάλων παρὰ Ῥωμαίοις, καὶ γάμου κοινωνίας ἐπιφανοῦς, τῇ βασιλεύσῃ ἀνεψιᾷ συναφθείς. Οὗτος τοίνυν ὁ πρωτοστράτωρ ἐκ τῆς ἐσπέρας, ὡς περ ἔφημεν, εἰς Βυζάντιον ἀφικόμενος, καὶ ὅσα πρὸς βασιλεύς εἰρηταί τε καὶ πέπρακται ἐπὶ τῇ καταλύσει τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλεύς ἀκηκῶς, ἡγανάκτει τε οὐκ ἀνεκτῶς, καὶ πολλὴν κατεγίνωσκε τοῦ πράγματος ἀγνωμοσύνην. Διὸ δὴ καὶ θρῆβήσαντες ὁ νέος βασιλεὺς· σὺν δομestikῷ τῷ μεγάλῳ (ἄλλως θ' ὅτι καὶ φιλικῶς πρὸς αὐτοὺς δέκεται καὶ πρότερον ὁ πρωτοστράτωρ, τῷ μεγάλῳ δὲ μάλιστα δομestikῷ ἐκ τῆς πρὸς Ἀδριανούπολιν παρὰ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ διατριβῆς, χρόνῳ πολλῷ τῆς φιλίας αὐτοῖς ἰσχυρᾶς γενομένης), δεῖν ᾤθησαν κοινωνῶν καὶ αὐτὸν τῶν πραττομένων παραλαβεῖν, φιλίας τε τῆς πρὸς αὐτοὺς ἕνεκα καὶ ἀνδρίας, καὶ πολεμικῆς ἐμπειρίας καὶ φρονήσεως, ἧς αἱ τοιαῦται μάλιστα τῶν πράξεων δέονται. Ἀνακαλύπτουσιν αὐτῷ τοιγαροῦν ὅσα τε ὁ βασιλεὺς μνηύσειε τῷ ἐγγόνῳ, ὅποῖον τε τύχοι τῶν ἀποκρίσεων, ἔτι τε ὅσα καὶ αὐτοὶ περὶ τῶν καλῶ ἐαυτοῦς βουλευσάντων πραγμάτων. Ἄ δὴ πάντα καλῶς ἔχειν ἐπιψηφισάμενος καὶ αὐτὸς, κοινωνεῖν αὐτοῖς εἴλετο καὶ τῶν βουλευμάτων καὶ τῶν κινδύνων μέχρι παντός. Ἐδέδοκτο δὲ τούτοις ἅμα τῷ βασιλεῖ, πρὸς μηδένα μηδαμῶς ἕτερον τῶν Ῥωμαίων ἐκφανῆ γενέσθαι τὰ βουλευόμενα, ὅτι μὴ τουτοιοῖ τοῖς τρισὶ, δομestikῷ δηλαδὴ τῷ μεγάλῳ καὶ τῷ Συναδηνῷ πρωτοστράτορι καὶ Συργιάνῃ, καὶ Γεννοῦταις Λατίνοις ἑτέροις τρισὶ, φίλοις μὲν οὖσι δεδοκιμασμένοις τῷ βασιλεῖ, δυναμένοις δὲ μέγιστα πρὸς τὴν εἰς

Jacobi Pontani notæ.

(80) Ab Ansaldo Auria gens Auriarum clarissima originem habuit. Ansaldo natus est ex quadam matrona nobili, cui nomen Oria fuit, ex prisca familia, Volta dicta, quæ nunc, ut diximus, Cataneorum est; quam posteaquam Arduinus ex provincia Narbonensi regulus orinudus, propter venustatem formæ atque familiæ nobilitatem ambivisset, in matrimonium tandem accepit. Nam cum professionem in Palæstinam religionis ergo instituisset, casu Genuam delatus in hujus præstantissimæ femine ex occasione, ut fit, familiaritatem et consuetudinem incidit, adeo, ut formæ pulchritudine illectus, postmodum in Voltarum familiam receptus, ad nomen, et familiæ aviæ differentiam, Oriæ uxoris suæ nomen retinuerit. Bizarus in Historia Genuensium, lib. 1.

(81) Familia Spinularum celeberrima et laudatissima, a Guidone Spinula Beli vicecomitis filio, viro egregio animi corporisque dotibus originem traxit. Bizarus. Φρεσίγω ex Italoelism pro Φρεδέριω.

(82) Plurimas Genuensium antiquas familias re-

consent Bizarus libro 1, inter quas bujus nulla mentio, sed bene additum ab eodem his verbis: *Et pleræque aliæ, quarum hac tempestate exsolevit memoria, et vix aliqua earum exstant ullius antiquæ nobilitatis indicia. Verum interea non me latet, atque omnino verisimile est, plurimas familias, successu temporis, mirum in modum extenuatas et inclinatas, cum aliis familiis, suo tempore integris et florentibus couluisse, et quasi in eas insitas, et translatus fuisse, adeo ut postmodum abolito et antiquato pristino nomine illius familiæ, in quam transivissent, nomen assumpserint.* Cum suspicatur porro, Raphon ex Raphaelæ corruptum esse, viri clarissimi Marci Velseri sententia opinionem meam confirmavit. Visum, inquit, monere, Raphones quidem haud dubie Raphaelæ videri, depravato in hanc faciem vocabulo, Genuensi idiotismo, qui inter Italicas dialectos crassissimus est. Et Raphaelæ sane Dorian maritimus præfecturis illa ætate clausisse, historie ostendunt, neque Foheta in

Χριστούπολιν ἐκ Βυζαντίου συγκαταπράξασθαι φυγὴν αὐτοῖς. Ἐπηγγέλαντο γάρ αὐτοί, τρεῖς μὲν τριήρεις οἰκείους ἀναλώμασι πληρώσειν, ἑπτὰ δ' ἑτέρας ἐκ βασιλέως λαβόντες χρήματα· ὡς δέκα τὰς συμπάσας γενομένας, καὶ πρὸς τὴν ἀπόδρασιν, εἰ δεήσει, συνάρασθαι τῷ βασιλεῖ, καὶ πρὸς τῇ Χριστούπολει συμμαχοῦσας καρτερῆσαι, ἄχρις ἂν ὁ βασιλεὺς εὖ διάθοιτο τὰ κατ' αὐτόν. Ὀνόματα δ' αὐτοῖς, ἀπὸ μὲν τοῦ τῶν Ὀρίων γένους, Ῥάφων τε Ὅρια· ἀπὸ δὲ τοῦ Σπινουλιῶν, Φρερίγῳ Σπινουλα· ἐκ δὲ τῶν Ντεμάρ, Ῥάφων Ντεμάρ. Αὐτοὶ δ' ἅμα τοῖς δυοῖς βουλευομένῳ τῷ βασιλεῖ περὶ τοῦ ποτέραν χρῆ τῶν πόλεων ἀποδιδράσκοντας ἐλέσθαι, ὡς ἂν καὶ ὁ πρωτοστράτωρ τὴν δοκοῦσαν αὐτῷ τὸ νικᾶν ἔχειν εἰσενέγκῃ ψῆφον, καὶ τὴν μὲν Χριστούπολιν τῇ παρὰ τοῦ Κράλη συμμαχίᾳ παραζευγύοντο, τῇ Ἀδριανοῦ δὲ τὴν πολυανθρωπίαν καὶ τὴν ἐγκαθιδρυμένην ἐκεῖ στρατιάν, καὶ τὸ πλείστους εἶναι τῶν οἰκούντων ἐκεῖ τὰ τοῦ νέου βασιλέως ἡρημένους· ὁ πρωτοστράτωρ μὲν τὴν εἰς Ἀδριανοῦπολιν ἡρεῖτο. Οὕτω δὲ πέρας τῆς βουλῆς λαβούσης, ἀνέστησαν. Ἐκτ' αὐτοῖς ἅμα δομειστικῶν μεγάλῳ μόνῳ καὶ βασιλεῖ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων βουλευομένων, καὶ συνιδόντων ὡς Συργιάνῃ μὲν καὶ τῷ μεγάλῳ δομειστικῷ τῇ Θράκη τῶν γαμετῶν ἐνδιατριβουσῶν, ῥάδιον ἔστιν ὅποι βούλονται ταύτας ἀπαγαγεῖν, πρωτοστράτορι δὲ τῆς γαμετῆς ἅμα δυοὶ θυγατρίδιος τῇ Ἀδριανοῦ πόλει ἐγκαθιδρυμένης, πολὺ τὸ δύσκολον μετακινεῖσθαι· εἶτα καὶ τοῦτο προσεπινοουμένων, ὡς καὶ τὸ τσαυτὴν ἀνάγκην τῷ πρωτοστράτορι ἐπαγαγεῖν, ἀγνωμοσύνης ἂν εἴη πολλῆς· καὶ τὸ δυσκόλως ἔχοντα πρὸς ταῦτα τῆς κοινωνίας ἀπωθεῖσθαι, καὶ ἀβουλίας ἅμα καὶ ἀδικίας· τοῦτο μὲν, εἰ πρὸς πάντα βέλτιστον ἄνδρα μικρᾶς ἀπόσιαντο αἰτίας ἕνεκα· ἀδικίας δ', ὅτι αὐτοὶ προσκαλεσάμενοι καὶ προσεταιρισάμενοι, καὶ σπουδὴν πολλὴν καὶ προθυμίαν πρὸς τὸ σὺν αὐτοῖς κινδυνεύειν εἰσνεγκόντα νῦν ἀπωθοῦνται, ἔδοξε Θεῷ θαρρήσαντας, καὶ ὑπόψιαν κινδύνου μικρὰν τοῦ ἐταίρου χάριν ἀναδεξαμένους, τὴν εἰς Ἀδριανοῦπολιν μάλλον ἐπιψηφισασθαι. Οὕτω πέρα, ἐπιθέντες τῇ περὶ τούτου βουλῇ, καὶ τῷ πρωτοστράτορι ὅληα καταστήσαντες τὰ τῆς γνώμης, ἀνεπτέρωσάν τε πρὸς τὸ πράττειν, καὶ προθυμότερον ἀπέδειξαν ἑαυτοῦ.

Ἄλλὰ τὰ μὲν κατ' αὐτοὺς τοιαῦτα. Βασιλεὺς δ' ὁ πρεσβύτερος τῇ πρὸς τὸν ἔγγονον ὀργῇ λίαν παρωξυμμένος, οὔτε προσιόντα καθήμεραν προσηγόρευε τὸν ἔγγονον, οὔτε μὴν πρὸς τὴν οἰκίαν ἀπιδόντα πάλιν προσρήσεως ἤξίον τινας. Ἄλλ' οὐδὲ βελτιονος ἢ φαύλου λόγου ἐπὶ τέσσαρασι ὅλοις μῆσι μετέδωκε, πλὴν ὅτι τοῦ νέου βασιλέως ἐξέπιτηδες ὁσήμεραι τοῖς βασιλεῖσι· καὶ ὑπὲρ τὸ δέον προτκαρτερῶντος, ἔρων ὁ βασιλεὺς τῆς προσεδρείας τὴν ἀκαυρίαν, ὡσπερ ὑπ' ἀνάγκης συνωθούμενος, Ἄπελθε λοιπὸν πρὸς τὴν σὴν οἰκίαν, ἔλεγε τῷ ἔγγονῳ, μηδὲν τι τούτου προστιθεῖς πλέον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι τοῦ νέου βασιλέως τῷ πάππῳ παρισταμένου, οὐδέποτε ἐπέτρψε

Jacobi Pontani notæ.

elogiis dissimulat. Verum Temar familiæ quod vestigium reperimus? In Genuensium Annalibus sæpius obvii *Usu di mare*, sive antiquæ *Usu de mare*, et *Usu de mar*, quos *Folieta Usus marios* appellat. Illus ipsos, adjecta prima vocola, ut a vulgo brevi-

A duobus [puta cum magno domestico et Syrgianne] consultante imperatore, utram urbium confugio constituere oporteret, quo et protostrator, quam pro meliore duceret, sententiam proferret, et cum Christopoli quidem auxilia a Cræle expectanda, cum Adrianopoli vero populi frequentiam, ibidemque locatam militarem copiam, ac civium denique multitudinem sibi faventium conjungente, et protostratore Adrianopolin præoptante, antequam certum quid decernerent, surrexerunt. Post iterum domestico et imperatore solis super eadem questione inter se agentibus, nec ignorantibus, Syrgianni et domestico facile factu esse, uxores in Thracia manentes, quo placeret, abducere, protostratori contra, Adrianopoli conjugem cum duobus filiis habenti, sedem mutare perdifficile fore: deinde et hoc secum volentibus, nec tantam necessitatem, nisi admodum injuste illi imponi posse: et reluctantem a communione repellere, non injustum modo, verum etiam stolidum videri: illud quidem, quia virum omnimodis optimum adeo levi de causa excluderent, hoc vero, quia eum nunc removerent, quem prius invitassent, et ad numerum suum allegissent, quique ad discrimina communiter adeunda 28 promptam et alacrem animi voluntatem attulisset: hæc, inquam, reputantibus complacuit, divina bonitate confisos, cum nonnulla suspicione periculi, ob majus bonum Adrianopolin potius decernere. Finita deliberatione sensum suum protostratori indicant, qui ad rem aggrediendam mirabiliter excitatus semetipso evadit erectior.

Et horum quidem ejusmodi status et conditio fuit. Senior autem imperator iracundia percitus in nepotem, neque in dies singulos ad se ventitantem, recedentemve salutatione, neque totis quatuor mensibus ullo vel dextro, vel sinistro sermone dignari: nisi quod eo de industria citra decorum quotidie palatium obeunte, importunam assiduitatem intuens, veluti vi adactus in hanc vocem aliquando erupit, nullo præterea verbo addito: *Mane de cætero domi tuæ. Enimvero nec cum senatoribus suis et magistratibus sibi assistentem unquam sedere jussit, sed aliis ejus jussu considentibus, ipse quoque necessario considebat, omnibus ad illum respicientibus, quassæ quoque capite*

tatis amante fieri solet, Demar, atque inde Temar dictos fuisse, admodum apparet probabile. Hæc Velsærus. Raphon Temar sine dubio est Raphael Temar.

significantibus, se stante ipso non sessuros; quod adolescentem mordebat acrius, ut et quibus fidebat, diceret, velle se domino et imperatore (hoc etenim modo avum semper nominabat) cæteris sessionem mandante, sibi autem minime, stare diutius; hortantibus autem (83) ad sedendum, responderet: Vobis, non mihi, facultas ab imperatore domino data est. Quapropter vos jussa implentes, sedere convenit, me autem stare, donec similiter sedere jubeat. His apud eos, quibus audebat fidere, dolorem suum testabatur. Itaque magnus domesticus eum consolans, cum alia tanquam carmina ad leniendam ægrimoniam accinebat, tum illi Salomonis (84) obtemperandum aiebat, præcipientis patientiam et tolerantiam ostendendam in tempore. Secundum hæc junior imperator et amici per familiarem quemdam Syrgiannem certiores faciunt, cupere se, ut Constantinopolin, reversionis suæ honestam aliquam causam commentus, advolet; res enim hac melius, illac deterius ire. Qui multo cum studio celeriter adit, et cum imperatore ac sociis collocutus, intelligit quod dictum fuerat: res melius procedere, ad protostratorem, alterum, res deterius ire, ad imperatorem avum pertinere, qui nepotem odisset 29 implacabilis. Edoceatur nihilominus aliâ, quæ post ejus in Thraciam discussum evenerant. Tum quid res tempusque postulet, et quinam ex urbe regina urbium se queant subducere, disquirunt. Primus itaque protostrator in hæc verba disserit:

ἔγγονη τὸν βασιλέα, καὶ τὰλλα ἐκδιδάχθεις ὅσα δὴ τοῦ τί χρῆ πράττειν ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς· καὶ ὅπως ἂν αὐτοὺς γένοιτο τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων ἀκινδύνως ὑπεξελθεῖν. Πρῶτος τοίνυν εἶπεν ὁ πρωτοστράτωρ Συναδηνός·

CAPUT IX.

Protostrator imperatorem seniore in custodiam dandum, Syrgiannes interficiendum, magnus domesticus in priore sententia consistendum suadet. Reprehensus a Syrgianne de pertinacia, sapienter se tuetur, et utrumque refellit.

Magnum ego et manifestum periculum huic negotio inesse animadverto. Si enim nos quomodo cumque clam hac urbe egressos, imperator senex armis continuo fuerit persecutus, quibus tandem machinis præsentissimo discrimini elabemur? Est autem, uti reor, virorum prudentium, et incolumitatis suæ amantium, certa pericula salutis suæ non anteponeat (85). Ex urbe igitur clam exire, imperatore potentissimo adversario a tegro relicto, et ita gravem suspicionem commovere, non longe ab extrema pernicie abesse judico (86): et securitatem multam adepturos, si comprehensum, quod facile poterimus, custodiæ mandemus; sic enim nemine adversante, nullo plane negotio

καθεσθῆναι· πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους τῆς ἐπιτροπῆς γινομένης, ἐξ ἀνάγκης ἐκαθέζετο καὶ αὐτός, πάντων πρὸς αὐτὸν ἐρώντων, καὶ τοῖς νεύμασι δηλούντων, ὡς οὐδ' ἂν αὐτοὶ καθεσθίεν ἐστηκότος αὐτοῦ. Ὁ δὲ καὶ μᾶλλον τὸν νέον ἔδακνε βασιλέα, ὡς καὶ πρὸς οὗς εἶχε λέγειν θαρρῆναι, ὡς βούλοιο τοῦ κυρίου καὶ βασιλέως (τοῦτον γὰρ αἶε τὸν τρόπον τὸ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου προσέφερον ὄνομα), τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέποντος τὴν ἀνάκλιτιν, αὐτῷ δὲ μὴ. Ἐστάναι ἐπιπόλυ. Ἐπιτρεπομένων δ' αὐτῶν, Ἄλλ' ὑμῖν μὲν, εἰπεῖν, πρὸς τοῦ κυρίου καὶ βασιλέως τὴν καθέδραν ἐπιτετράφθαι, ἐμοὶ δὲ μὴ. Διόπερ ὑμᾶς μὲν καθεσθῆναι προσήκει, τὸ προσταττόμενον ἐκπληροῦντας· ἐμὲ δ' ἐστηκέναι ἄχρις οὗ τὸ ἐπίταγμα φθάσῃ καὶ πρὸς ἐμέ. Τοιαῦτ' ἔλεγε πρὸς οὗς ἐθαύρει, τὴ τῆς ψυχῆς ἀλλαγὴ ἀνακαλύπτων· ἐφ' οἷς αὐτὸν ὁ μέγας δομῆστικός παραμυθούμενος, ἄλλα τε κατεπέθε τῆς λύπης, καὶ τὸ Σολομώντειον ἔλεγε δεῖν ἐκπληροῦν, ὑπομονὴν ἐνδεικνύμενον καὶ καρτερίαν κατὰ καιρὸν. Τὸ δ' ἐξῆς ὁ νέος βασιλεὺς καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν, διὰ τινος τῶν οικείων μηνύουσι Συργιάννη πρὸς τὴν Κωνσταντινίου ταχέως ἐπανελθεῖν, εὐπρόσωπόν τινα πλάσάμενον αἰτίαν τῆς ἐπανόδου. Τὰ γὰρ κατ' αὐτοὺς πράγματα, πῆ μὲν ἐπὶ τὸ βέλτιον, πῆ δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον χωρεῖν· ὁ δὲ σὺν σπουδῇ πολλῇ κατὰ τάχος ἐπανελθὼν, καὶ συγγενόμενος βασιλεὶ καὶ τοῖς ἐταίροις, καὶ τὸ μὲν ἐπὶ τὸ βέλτιον προκεχωρηκέναι σφίσι τὰ πράγματα, τοῦ πρωτοστράτορος Συναδηνοῦ χάριν εἰρησθαι μαθὼν· τὸ δ' εἰς τὸ χεῖρον, διὰ τὸ μᾶλλον ἐκπεπολεμῶσθαι τῷ

συμβεβῆκει μετὰ τὸ εἰς Θράκην αὐτὸν ἀπάραι, περὶ τοῦ τί χρῆ πράττειν ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς· καὶ ὅπως ἂν αὐτοὺς γένοιτο τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων ἀκινδύνως ὑπεξελθεῖν.

Jacobi Pontani notæ.

(83) In Græcis lego, προτρεπομένων, perspicue id postulante sententia.

(84) Ecclesiastici cap. xviii: Ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam. Græce sic legitur in Septuaginta: Πρὶν ἀβρῶσθησθαί σε ταπεινώθητι, καὶ ἐν καιρῷ ἀμαρτημάτων δειξὸν ἐπιστροφήν. Græca illa Cantacuzeni Latini potius respondent.

(85) Cic. 1 Off. Nunquam omnino periculi fuga committendum est, ut imbelles timidique videamur. Sed fugiendum etiam illud, ne offeramus nos periculis sine causa, quo nihil potest esse stultius.

(86) Necessario ante μακράν particula negans in Græco adjicienda est, prætermissa a librario. Itaque interpretando adjecimus. — Interpres legit οὐ μακράν. Frustra, quippe aliter vertere debuit.

μένου, ῥᾶστα κρατήσομεν ἀπάντων. Συργιάννης δὲ μετ' ἔκεινον εὐθύς, Καὶ τοῦθ' ὅπερ εἰρηκας, ἔφη, πολλοὺς ἔχον ἐξετάζοντι φανείται τοὺς κινδύνους. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ μικρὸν ἔργον τὸ κατασχεῖν, πολλῶν περὶ αὐτὸν εὐνοϊκῶς διαχειμένων κατ' τῶν τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν ἐν τέλει, καὶ μισθοφόρων αἰ πολλῶν διατριβόντων ἐν βασιλείοις. Ἐπειθ' ὅτι καὶ τοῦς' εἰ μετὰ πολλῶν τῶν κινδύνων κατορθωθείη, τότε ἤδη χαλεπωτέροις περιπεσοῦμεθα κινδύνους, πολλὰς ὑποπτεύοντες ἐκ τῶν φυλάκων καὶ τῶν πραγμάτων τὰς μεταβολάς. Ὅτε τοίνυν καὶ ἀφοτέρωθεν ὑποψία δεινῆ, βέλτιον βραχεία καιροῦ ῥοπή τῆς ζωῆς ἀποστερήσαντας, βεβαίως ἄρχειν αὐτοῦ τε οὐκ ἀμυνομένου, καὶ τῶν ἄλλων οὐδενὸς διακινδυνεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ κειμένου βουλευσομένου. Τὴν δὲ τοιαύτην βουλὴν ἐξήνεγκε μὲν κατὰ βασιλέως ὁ Συργιάννης, ἐξ ἑαυτοῦ μὲν, ἐνήγε δ' εἰς αὐτὴν μάλιστα καὶ Ἀπόκαυχος, ἐκσπόνδως πρὸς βασιλέα ἐξ αἰτιῶν διακείμενος παραλόγων· μὴ δὲ αὐτοῦ δὲ δυνάμενος εἰσάγειν τὴν γνώμην (οὐπω γὰρ ὤκειωτο βασιλεὺς τοσοῦτον ὡς καὶ μετέχειν βουλῆς), φίλω δυνεὶ τῷ Συργιάννῃ τὰς βουλὰς ὑπετίθει ὡς αὐτῷ παρόρησθα βουλευσομένην. Πρὸς ταῦθ' ὁ μέγας δομέστικος, Ἐμολ τὸ πρῶτον, ἔφη, τῶν βουλευμάτων τῶν ἀπανθρώπων κρίνονται, τὸ δεύτερον, οὐδ' ὠμόδότης καὶ ἀπανθρωπίας ὑπερβολὴν ἐλλείπειν οὐδεμίαν φίνεται. Διὸ συμφέρειν ἡγοῦμαι τούτων ἀποστάντας ἀπάντων, τῶν προτέρων ἔχεισθαι βουλευμάτων, καὶ σκοπεῖν οὐχ ὅπως βασιλεὺς κακῶν ἀνηκέστων αἰτίαι φανῶμεν, ἀλλ' ὅπως ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπαθείς διατηρήσωμεν κακῶν (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ συνελθύθειμεν, ὅπως τῷ μὲν τῶν βασιλέων ἀδικουμένην, Θεοῦ συναίρομένου, καὶ τὴν ζωὴν διατηρήσωμεν καὶ τὴν τιμὴν)· τῷ δὲ, μηδεμιᾶς ἀκολουθοῦσης ἀνάγκης, μηδ' εἰς τὴν τιμὴν παρενοχλήσαι, μήτοι γε τὴν ζωὴν. Τούτων οὕτως ἀλλήλοισ ἐναντία βουλευομένων, ὁ μὲν βασιλεὺς καθήστο σιγῆ, τῶν λεγομένων ἐπακροῶμενος· ὁ Συργιάννης δὲ τὸν λόγον ἀναλαβὼν, ἐκ τῶν ἐναντίων ἀντιλέγων πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἔφη· Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ ἐνδεὲς ἔχουσης, καὶ τῆς τελείας τῶν ὄντων γνώσεως ἀπολειπομένης, οὐδένα δεῖν οἶμαι τοῖς ἀπ' ἀρχῆς δεδομένοις ἐμμένειν, ἀν μετὰ ταῦτα βελτίω τὰναντία φαίνεται, ἢ εἰ τοῦτο κρατήσῃ, οὐκ ἂν φθάνοι πάντ' ἄνω καὶ κάτω γενόμενα. Ἄν γὰρ μήτ' ἔμπορος, μήθ' ὁ γεωργός, μήθ' ὁ κυβερνήτης πρὸς τὰ δοκοῦντα λυσιτελεῖ μεθαρμόζηται, ἀλλ' ἀναγκαίως ἐμμένῃ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς δεδομένοις, ταχέως ὁ μὲν κυβερνήτης ἑαυτῷ συκατῶσθαι τὴν νῦν ἐναντίων κινήθεντων πνευμάτων· ὁ δ' ἔμπορος ἐπανήξει κενὸς χρημάτων· ὁ γεωργὸς δὲ πρὸς τῆ τῶν πόνων ἀποστερήσει, καὶ βαθὺν ὀφλήσει γέλωτα. Προσθήσομεν δὲ τι καὶ τῶν οἰκείων παραδειγμάτων. Οὐκ ἂν οὐδὲ στρατηγὸς τοῖς ἀπ' ἀρχῆς

rerum summa potiemur. Tum Syrgiannes exi-
piens, Et hoc quod dixisti, inquit, si quis cogita-
tione perulstrarit, multis obnoxium periculis in-
veniet. Primum enim arduum opus est illum com-
prehendere, quando et ex proceribus, et ex magistra-
tibus, et ex meritoriis militibus, qui frequentes in pa-
latio semper visuntur, multi suam in eum benevo-
lentiam navant. Deinde ut hoc fauste transigamus
(quamvis non sine pluribus periculis) in discrimen
sævius incidemus, cum e custodibus plures
suspectos habere et rerum vicissitudinem metuere
cogemur. Quoniam igitur utrinque male metuen-
dum est, præstat, ut mea fert opinio, seni quod
restat vitæ momentum præcidere, atque ita cer-
tum et constans imperium indipisci, quando-
quidem nec ipsum se ulciscetur, et qui pro mor-
tuo aliquid periculose inceperit, nullus exsistet.
Tale consilium Syrgiannes contra avum ex se qui-
dem dabat; sed in primis Apocaucho sollicitante,
qui ob causas quasdam non legitimas, ab impera-
tore seniore alienior, quia ore suo sententiam di-
cere non poterat, quod in junioris familiaritatem
necdum adeo penetraverat, **30** ut etiam in con-
sillium adhiberetur, et Syrgiannem diligebat, eidem
istuc, ut liberrime consulturo suggesserat. Contra
hæc sic ingressus est magnus domesticus: Et
prima sententia mihi inhumana, et altera sævitæ
atque immanitatis modum omnem exsuperare vi-
detur. Quamobrem spectata utilitate, ab hisce
consiliis recedendum, ac prioribus adhærescendum
constituo, providendumque, non quonam pacto
imperatorem atrocissime multemus, sed qua ratione
a nostris ipsorum cervicibus exitium prohibeamus
(hujus enim ergo convenimus, ut alterius quidem
injuria læsi vitam honoremque, Deo nos bene
adjuvante, tueamur); alterius autem, nulla impel-
lente necessitudine, ne honori quidem, quid di-
cam vitæ? incommodemus. Illis isto modo judicis
sententiaque discrepantibus, junior imperator se-
dens, tacitus quæ dicebantur auscultabat. Tum
Syrgiannes magno domestico sic occurrit: Cum
ingenii humani imbecillitas perfectam rerum co-
gnitionem simul (87) assequi nequeat, nemini in
his quæ ab initio ei visa sunt, conquiescendum
puto, si postmodum contraria meliora apparuerint;
alioqui aliud alio ferri, miscerique ac perturbari
omnia necesse est. Si enim nec mercator, nec agri-
cola, nec gubernator perspectæ commoditati se
accommodaverit, verum in suscepto semel propo-
sito perseyerare obstinate imbiberit, hic ventis
adversis surgentibus cito navem secum summer-
get, negotiator crumena vacua redibit; arator præ-
ter laboris frustrationem publica etiam irrisioe

Jacobi Pontani no. æ.

(87) Verissimum est, quod ait i Off. M. Tullius, omnes homines trahi et duci ad cognitionis et scientiæ cupiditatem, et veri videndi a natura nobis ingeneratum desiderium. Sed quia cognitio nostra necesse est per sensus ad animum veniat,

quomodo nec simul omnia sensibus percipere, sic nec omnia eodem tempore simul cognoscere possumus. Itaque perfectam cognitionem quasi gradatim acquirimus.

ludetur. Quin etiam exempla e re nostra adjiciantur. Nullus dux placitorum priorum tenax, de hostibus tropæum eriget; imo turpiter et effeminatè victus sequè militemque perditum ibit. Nam si copias suas adversariis longe majores, et bello exercitiores cœnsens, idcirco prælio dimicandum decreverit, deinde in conspectum hostium veniens, eos et numero, et usu, et armorum apparatu multis partibus superiores viderit, et quia anticipatam opinionem deserere non vult, inconsiderate ac temere signis illatis conflixerit, ecquid talem ducem insano parum interesse negabimus? Certe neutiquam. Itaque et tu mihi in præsens admirationem commoves, homo a pueritia usque ad hoc ætatis in militia et militaribus versatus laboribus, dum affirmas, quæ a principio statuerit quispiam, iis affixum esse oportere, nec scis vel uno temporis puncto **31** rerum plurimarum commutationes solere fieri. Adhæc magnus domesticus sic respondit: Ego vero mortalium adhuc nullum, saltem paululum monte valentem, ita perpetuam in prima aliqua voluntate permansionem sibi indixisse credo, ut eam postea, tametsi meliora se offerrent, immutare detrectaverit. Te quoque ipsum arbitror non potuisse tam immodice mihi conviciari, aut de rebus adeo commode ac vere loqui, nisi pariter mecum sentiret. Tantum autem ab illo disto, quem tu me describis, ut tam in publicis quam privatis deliberationibus, cum sententiam probabilem et rei propositæ utilitatem opinione mea maxime attingentem sæpenumero protulisset, deinde ubi ad facta ventum fuerit, aut ab alio, quem minus prudentem judicarem, aut a mecum persuasus, in alia omnia discesserim. In hoc autem negotio, de quo nunc disceptamus, non quæ vobis, sed quæ mihi videntur, probanda existimo, idque pluribus de causis. Primum enim manus in imperatorem, et unctum Domini (88) injicere, eique animam extinguere, non apud homines solum universos venia caret, sed, uti credimus, etiam a Deo hujusmodi facinora acerbissima mercede pensantur. Deinde non istuc nobis a principio proposuimus, ut alterum imperatorem neci darem, alterum in solio collocarem: sed sollicito ad justitiam respectu, studiosius ad ei opitulandum

A ἐμμένων βεβουλευμένοις, τρέπαιον ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀναστήσει· ἀλλ' αἰσχροῦς καὶ ἀγεννώς ἤτηθεῖς, συγκινδυνύσει τοῖς στρατιώταις. Ἄν γὰρ συμβῆ τυχὸν τὴν μὲν ἑαυτοῦ στρατιάν πολλαπλασίονα τῶν πολεμίων καὶ πρὸς τὰ πολεμικὰ μᾶλλον ἡσκημένην ἡγεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν βουλευέσθαι μάχην συνάπτειν, εἴτ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐλθὼν, τὴν τῶν ἐναντίων ἰδῆ καὶ τῷ πλήθει καὶ τῇ ἀσκήσει καὶ τοῖς ὅπλοις ὑπερέχουσαν πολλῶ τῷ μέτρῳ· διὰ δὲ τὸ μὴ λῦσαι τὰ δεδομένα, ἀλογίστως συμπλέκται καὶ παραβόλως, οὐκ ἂν ἐγγύς τοῦ μαινεσθαι φαίημεν τὸν στρατηγὸν ἐκείνον; Παντὶ που ὄηλον. Διὸ μοι καὶ σὲ νῦν ἐπισαίε θραυμάζειν, οὕτως ἀποφηνάμενον ὡς χρὴ τοῖς ἐξ ἀρχῆς δεδομένοις ἐμμένειν, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐς τὴνδε χρόνου, στρατείαις καὶ τοῖς **B** ἐκ στρατείας ἐνδιατρίψαντα πόνοις, τοῦτο δὲ ἡγνοηκότα, ὡς μία καιροῦ ῥοπή πολλῶν ποιήσει πραγμάτων μεταβολάς. Ἐπὶ τούτοις ὁ μέγας δομέστικος εἶπε τοιάδε· Οὐδένα νομίζω τῶν καὶ ὀπωσοῦν μεταιληχόντων φρονῶν οὕτως ἑαυτὸν οἷς ἐξ ἀρχῆς ἐβουλεύσατο πεπεικέναι βεβαίως ἐμμένειν, ὥστε μὴ μεταβάλλειν, ἐτέρων ἐν ὑπέρῳ φαινομένων βελτιόνων. Καὶ σὲ δὲ αὐτὸν οὐκ ἂν εὐπορήσειν ἐπ' ἐμοὶ λοιδόριας ὑπερβολῆς, ἣ οὕτω περὶ τῶν πραγμάτων λέγειν ἔχειν, ἐν διαφορᾷ καταστάνα. Ἐγὼ δὲ τοσοῦτου δέω ὅποιον εἶναι φατε, ὥστε κἀν τοῖς δημοσίοις, κἀν τοῖς ἰδίοις, ψῆφον ὡς καλῶς ἔχουσαν, καὶ τοῦ λυσιτελοῦντος τὸ δοκεῖν ἐς τὰ μάλιστα ἐφικνουμένην περὶ τίνος πολλάκις ἐξενεγκῶν, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὸ πρόττειν χωρῶν, ἔπειτ' ἢ ἐτέρῳ τὸ ἦρσον ἔχειν ἐπὶ τῷ φρονεῖν δοκοῦντι, ἢ αὐτῷ; ἑμαυτῷ τὴν ἐναντίαν πεισθεῖς εἰλόμην. Ἐφ' οἷς δὲ νυνὶ σκοποῦμεν, μάλιστα μὲν ὧν ὑμεῖς βουλευέσθε, ἀποσχέσθαι, ὧν δ' ἐμοὶ δοκεῖ, δεῖν ἔχασθαι νομίζω πολλῶν ἐνεκεν αἰτιῶν. Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ χεῖρα κινήσαι κατὰ βασιλείῃς καὶ τῷ Θεῷ κεχρισμένου, καὶ σωτηρίαν ἀποστέρησαι ψυχῆς, οὐ μόνον πάσης ἐν ἀνθρώποις ἀπεστέρηται συγγνώμης; ἀλλὰ καὶ παρὰ Θεῷ τὰς ἐσχάτας τῶν τοιούτων ἔργων πεπίσμεθα κείσθαι τὰς ἀντιδόσεις. Ἐπειτα δὲ, οὐδὲ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, ὥστε τὸν μὲν ἀνελεῖν, τὸν δ' ἐγκαθιδρῦσαι τοῖς θρόνοις τῶν βασιλείων· ἀλλὰ πολὺν τινα τὸν δικαίου ποιούμενοι λόγον, ἀμύνειν τῷ νέῳ προὔθυμῆθμεν βασιλεῖ, ἀδικουμένῳ τε περὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ δεδοικότι περὶ τὸ ζῆν. Ἄτοπον οὖν, τῷ μὲν σὺν τῷ δικαίῳ τὴν ἀρχὴν κατακτᾶσθαι, τὸν δ' ἀδίκως ἀφαιρεῖσθαι καὶ τὴν ζωὴν· καὶ ἂ περὶ τὸν ἓνα πραιτόντων ἐτέρων, τῶν ἀτοπωτάτων ἐδόξει, τοῦτων χαλεπώτερα περὶ τὸν ἕτερον ἐξεργασμένους αὐτοὺς ὀφθῆναι· καὶ ὡσπερ ἐν ζυγαῖς τῶν πραγμάτων ἐφ' ἐτέρῳ μέρει βαρυνόμενων, ἐπὶ τὴν ἰσην ἀμετρίαν πρὸς τὸναντίον αὐτοὺς καταπίεσαι, δεόν ἐπὶ τὸ ἴσον ἀναγαγεῖν. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ δῆσαντας φρουρεῖν, τοῦ ἀπαξ

Jacobi Pontani notæ.

(88) Loquitur, ut David de Saule consuevit, lib III Reg 1. Interpretes Biblicorum frequentissime vocem Græcam χριστός; retinuerunt, ut I Regum: *Loquimini e ram Deo et christo ejus.* In Psalmis: *Nolite tangere christos meos. Salvavit Dominus*

christum suum. Apud Lucam de Simeone: *Non visurum se mortem, nisi prius videret christum Domini;* et sexcenties alibi. Dicitur autem, τὸ *unctus Domini*, aut, *christus Domini*, cum significatione maxima, est et verbum gravissimum.

ημερώτερον ἀποκτείναι. Τοῖς γάρ ἐν ἔθει τοῦ θερα-
 πεύεσθαι καὶ θορυφῶρεῖσθαι, φοβερώτερον τοῦ ἀπο-
 θανεῖν, τὸ παρ' ἀξίαν κακοπραγεῖν. Διὸ καὶ πολλοὶ
 τῶν ἄνουμένων παρὰ Ῥωμαίοις αὐτοκρατόρων
 μᾶλλον εὖλοστο ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντας αἰσχρῶς δου-
 λεύειν ἀτυχῆσαντες περὶ τὰς μάχας· καὶ χωρὶς δὲ
 τούτων, τὸ παρὰ τῶν φυλάκων ὡς δεσμώτῃ προσε-
 χίντων περιυβρίζεσθαι καὶ λοιδορεῖσθαι, παντὸς ἂν
 εἴη πικρότερον ὕδατος Στυγός. Ἐτι δ' οὐδ' ἀσφάλειαν
 ἡμῖν παρέχει τὸ δῆσαντας φρουρεῖν. Ἄν γὰρ ἐπι-
 δήτην τρόπῳ δυνηθεῖν τὰ δεσμὰ διαφυγεῖν, ὅπερ
 ἡμῖν πρόσεστι νῦν, τὸ δοκοῦντας ἀδικεῖσθαι καρ-
 ποῦσθαι τὴν ἀπάντων εὐνοίαν, ἐκείνῳ περιστήσεται·
 καὶ τοσοῦτον πολέμησαι συμμάχοις προθύμοις
 καὶ τοῖς περιοίκοις βαρβάροις καὶ Ῥωμαίοις χρώ-
 μενος. Ὅτε τοίνυν, τὸ μὲν ἀποκτείναι ἀλαστόρων
 καὶ ἀνδροφόνων ἐπιτιμίαν, οὐ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ
 παισὶν ἡμετέροις ἔπειτα προζάπτει, τὸ δ' ἐξεχίντας
 φρουρεῖν, μετὰ τοῦ αἰσχροῦ καὶ τοῦ ἐσχάτου ὑπο-
 πτεῦει κινδύνους, καὶ λυσιτελεῖ ἅμα καὶ δίκαιον εἶ-
 ναι νομίζω, τῶν προτέρων ἐχομένους λογισμῶν, τὸν
 ἡμέτερον βασιλέα διασώζειν ἀμυνομένους ἂν τις
 ἐπίη. Ἄλλ' ἔρεῖς, τί οὖν; ἂν ἐπιστρατεύῃ βασιλεὺς
 ἡμῖν, οὐ μαχοῦμεθα αὐτῷ, οὐδ' ἀποκτενοῦμεν, ἂν
 οὕτω συμβαίῃ; Μάλιστα μὲν οὖν ἀμυνοῦμεθα πάση
 δυνάμει· ἄλλ' οὐ τὸν αὐτὸν ἔχει τὸ τε κατάρχειν
 καὶ τὸ ἀμύνασθαι τινα, λόγον. Τῷ μὲν γὰρ πρὸς τῷ
 αἰσχροῦ πρόσεστι καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὸ δ' ἀμύνασθαι,
 πρὸς τῷ δικαίῳ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων εὐκλείαν
 ἔχει. Ἄν γὰρ συμβῇ τὸν προκατάρχοντα παθεῖν κα-
 κῶς, οὐ τῷ ἀμυνομένῳ τὴν ἀπόβασιν, ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι
 λογίζεσθαι, τῶν ἔργων δίκαιον. Ἡμῖν μὲν οὖν ἐπ'
 ὁμάρτερα γυμνάζουσι τὸν λόγον ἑκατέροις εἴρηται
 πολλά. Βασιλεῖ δὲ πάντων ἀκρωμένῳ ἐξέσται τὸν
 τῶν ἀλλείων τρόπον τῆς σαγήνης πολλὰ περισχούσης
 τὰ χρήσιμα ἐκλεξαμένῳ, τῶν ἀχρήστων ἀποσχέσθαι.
 Ἐπὶ τούτοις καὶ τῶν ἄλλων συνθεμένων, καὶ τὴν
 διάκρισιν τῶν λόγων ἀναθεμένων τῷ βασιλεῖ, εἶπε
 καὶ αὐτὸς τοιαῦτα·

lationalis causa satis dictum est. Restat ut imperator
 quasi e sagena multos pisces concludente, utilia deligat, inutilia rejiciat. Hoc ipsum ubi et reliqui
 duo assensu firmarunt, et dijudicationem controversiæ eidem detulerunt, sic profatus est :

Jacobi Pontani notæ.

(89) Id præcipue tragici poetæ nobis egregie
 ponunt ante oculos, dum heroas et heroinas sua
 infortunia, tristissimamque, et beatæ quondam,
 ac felici longe disparem conditionem deplorantes
 inducunt. Exempla multa suppeditabit unus Euripides.
 Nec tam jucundum est, ex afflictio ac perditio
 beatum, quam acerbum ac luctuosum, ex
 beato miserum et calamitosum evadere. Seneca,
De tranquillitate animi, cap. 8 : *Tolerabilius est, faci-*
liusque non acquirere, quam amittere. Ideoque læ-
tiores videbis quos nunquam fortuna respexit, quam
quos deseruit.

(90) Enumerat Valer. Max. lib. iii, cap. 2, *De*
fortitudine, P. Crassum, qui cum Aristonico bel-
 lum in Asia gessit, Scipionem Pompei socerum,

ria parte alteram lancem deprimere, cum ambas
 potius ad æquamentum, seu æquilibrium compo-
 nere debeamus. Nec vero mitius eum habebimus,
 si vincunt in custodiam tradamus, quam si semel
 jugulaverimus. Qui enim tam officiose coli, satelliti-
 que semper stipari consueverunt, iis (89) ampli-
 tudine et dignitate sua orbatis adversos casus
 volvere, letho ipso horribilius est. Hinc plures
 Romanorum imperatores, quorum celebris est
 apud posteros memoria, præliis usi adversis, mori,
 quam indignam hostibus servitutem servire, malue-
 runt (90). Præterea a custodibus, ut ad vincunt
 attentis, probra et contumelias perpeti, tales
 animos quavis aqua Stygia cruciat amarius (91).

32 Huc accedit, quod nihilo securioris erimus,
 si catenis injectis cum carceri mandaverimus.
 Quippe si arte aliqua inde elapsus fuerit, quod
 hodie abunde datur nobis, ut, cum inique nobis-
 cum videatur actum, omnium favore ac benevo-
 lentia perfruemur, tunc illi dabitur, et vicinis Bar-
 baris Romanisque impigre adjuvantibus, infe-
 stiore in nos Marte pugnabit. Quia igitur e medio
 tollere imperatorem, nobis liberisque nostris ne-
 fariorum atque homicidarum notam inuret, in
 carcerem autem compingere, præter facti infami-
 am etiam summorum malorum suspicionis ac
 formidinis plenum est : ex æquo et bono futu-
 rum sentio, in pristino consilio permanere, et
 imperatorem nostrum juniorem, si qua vis existi-
 terit, tutum præstare. Illic tu objicies : Quid ? si
 senior arma nobis intulerit, non contra pugnabi-
 mus? non eum, si sors ita ferat, trucidabimus?
 Maxime imo pugnabimus, et quidem nervis omni-
 bus; verum aliud est præoccupare, et aliud resi-
 stere. Illud et turpe ad famam, et injustum; hoc et
 gloriosum, et justum numeratur. Quod si damnum
 acceperit qui antevertit, rerum exitum non defen-
 sori, sed invasori concedebit ascribere. Ab utroque
 igitur nostrum in utramque partem velut exerci-
 tationis causa satis dictum est.

D Catonem Uticensem. Quibus adde ex Suetonio

Othonem. Primus hoste lacessito, ab eo est inter-
 fectus, reliqui sua manu necem sibi intulerunt, ne
 servirent. Sed Catonis facinus cum ab aliis, tum
 etiam a Cicerone laudem invenit. Putat enim, cum
 ei incredibilem tribuisset natura gravitatem, eam-
 que ipse perpetua constantia roborasset, semper-
 que in proposito, susceptoque consilio permansisset,
 necem potius sibi consciscere, quam tyranni
 Cæsaris vultum aspicere debuisset. *Off. i.*

(91) Ipsa Styge est illis odiosius, nam et ab odio

palus illa fabulosa nomen habet. Impatiens est in-
 juræ contumeliæque nobilis animus, et nobilium
 illustriumque hominum plerumque etiam nobiles
 animi.

CAPUT X.

Nepos insignem observantiam in avum ostendit, et crudelia potius ubi ipso pati, quam in eum facere paratus est. Quæ fortuna dabitur, ea se usurum. Si se deserant socii, acerbè latuim. Ejus voluntate collaudata, protostrator et Syrgiannes, dum licet, Byzantio discedendum statuunt. Quæritur ecquid imperatrix assumenda, an Constantinopoli relinquenda sit.

Qui de rebus gravioribus consilii capiendi causa A deliberant, eos etiam numerum conficere oportere autumo. Unde olim Romani et Græci, qui que sub populari, qui que sub optimatum potestate et imperio degebant, consilia e pluribus congregabant, recte sentientes, hoc modo ab honesto et conducibili haud facile deflexum iri. Quin et de veteribus quidam, et e nostro ovili sapiens (92), salutem esse dicit, ubi multa consilia : sibimet **33** autem inimicum pronuntiat hominem inconsultum. Cum itaque vos et plures sitis, et in dando consilio excellatis, deque præsentī negotio multa deserueritis, licitum erit et mihi, quemadmodum piscatoribus, ut dixistis, e plena sagena delectis melioribus, cætera foras mittere. Proferam ergo ipse quoque meo judicio optima : vestrum unicuique integrum erit, quæ probaverit amplecti. De rebus expetendis ac fugiendis, jucundis et injucundis nequaquam unus et idem est omnium hominum sensus, sed ut quisque iis afficitur, ita de illis judicat. Fas sit igitur mihi quoque nunc in consultatione ita proloqui, ut affectus sum. Usque eo nihil dirum, et immane vel vitæ, vel dignitatis meæ gratia in dominum meum et imperatorem perpetrari velim, ut si forte districto ense in me jugulabundus irrueret, pedibus salutem meam expedire contenderem. Sin quippiam fugienti obstaret, adeo me non delectaret ad defensionem converti, ut velata facie, cum silentio plagam mallem accipere ; metuens ne aspectu illius vehementius turbatus, ac velut de statu mentis dimotus insidirem, ferrumque ei extortum longius projicerem : cum hoc ipsum scelesti facinoris loco ducam, quoquo modo contra parentem manus tollere. Sic me de avi honore sentire, Deum omnia perspicientem testor. Eodem animo vos esse desidero, certos plane, ne mutire quidem super hac re amplius, neque conari, me in diversum trahere : nec enim hilum proficietis. Si ergo priora consulta vestra, eaque salutaria sequentes, instantia pericula fugiendo declinare vultis, bene est, et ego ad numerum vestrum me aggrego, nec discriminum communionem recuso. Sin autem illa, ut ex timiditate et ignavia profecta improbant, in secundis cogitatis nulla interposita dubitatione consistere decrevistis, ac me in alia omnia discedente, vos, quæ mihi placent haud profutura ducitis, ego ~~que~~ hujusmodi factorum consortium nunquam cupiverim : vos quæ securitati vestræ conducere creditis, quoniam potestas est, amplectimini. Deo

Jacobi Pontani notæ.

(92) Salomon est iste, Proverb. cap. 11, 24. Vides quemadmodum tangat sacras Scripturas? Nam e nostro ovili est, ex tjs ημετέρας αὐλῆς, apud

Τοῖς περὶ μεγάλων πράγματων βουλευομένοις ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω, καὶ πολλοῖς εἶναι τὸν ἀριθμὸν. Διδὸν καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες τὸ παλαιὸν, καὶ δημοκρατούμενοι, καὶ τῶν ἀρίστων ἀρχόντων, ἐκ πλειόνων τὰς βουλὰς συνεκρότουσιν τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος, οὕτως οὐκ ἂν οἰόμενοι ῥαδίως ἀμαρτεῖν ὀρθῶς φρονούσας. Καὶ τῶν παλαιῶν δὲ τίς σοφὸς τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἐν πολλῇ βουλῇ τὴν σωτηρίαν εἴρηκεν εἶναι, καὶ πολέμιον ἑαυτῷ τὸν ἀσύμβουλον ἀπεφύγατο. Καὶ ὑμῶν τοίνυν καὶ πολλῶν καὶ περὶ ταῦτα ἀρίστων ὄντων, καὶ λόγῳ, οὐκ ὀλίγοις περὶ τοῦ πράγματος χρησαμένων, ἐξέσται κάμοι, ὃν εἰρήκατε τῶν ἀλλείων τρόπον, πολλὰ τῆς σαγήνης καταγαγούσης, τὰ χρήσιμα ἐκλεξαμένῳ ἀποβρίψαι τὰ μὴ τοιαῦτα. Ἐρὼ τοίνυν καὶ αὐτὸς ἂ μοι δοκεῖ βέλτε- B στα εἶναι· ὑμῖν δ' ἐξέσται ἐκάστῳ ἂ δοκεῖ συμφέροντα ἐλέσθαι. Οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ αὐτὰ αἰρετὰ καὶ φευκτὰ, καὶ ἴδῃα καὶ μὴ τοιαῦτα δοκεῖ, ἀλλ' ὅπως ποτὲ ἔχουσι περὶ αὐτὰ, τοιαῦτα καὶ περὶ αὐτῶν ἐξάγουσι τὰς κρίσεις. Ὡς ἔχω τοίνυν καὶ αὐτὸς περὶ τῶν προκειμένων ἔρω. Τοσοῦτου δὲ τοῦ τι τῶν ἀνηκέστων καὶ ζωῆς ἔνεκα καὶ τιμῆς περὶ τὸν ἔμῳ κύριον καὶ βασιλέα γενέσθαι βούλεσθαι, ὥστ' εἰ συμβέβηκε τὸν αὐτὸν ξίφος ὡς ἀποκτενοῦντά με σπασάμενον ἐπιέναι, φυγῇ μὲν ἂν ἐπραγματευσάμην τὴν σωτηρίαν· εἰ δὲ κώλυμά τι μεταξὺ φεύγοντι συμβέβηκε τῆς φυγῆς, τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ συστραφεῖς ἀμύνεσθαι βούλεσθαι, ὥστ' ἐγκαλυφάμενος, ἐδεχόμεν ἂν σιγῇ τὰς πλιγγὰς, δεῖσας μὴ πρὸς ἐκείνον ὄρων, καὶ οἷον τῷ πάθει, τῶν φρενῶν ἐκ- C κρουσθεῖς, πρὸς τὸ λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ κινήθῳ, καὶ μακρὰν ἀποβρίψαι τὸ ξίφος, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τῶν ἀνόσιων κρίνω, καθ' ὅντινα τρόπον χεῖρας ἀνασχεῖν τῷ πατρί. Τοιαύτην ἔχω γνώμην περὶ τῆς εἰς τὸν πάππον τιμῆς τὸν πᾶντα φερῶντα μαρτύρομαι ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ. Διδὸν δὲ καὶ ὑμᾶς βούλομαι οὕτως ἔχειν σαφῶς πεισθέντας, μηδένα περὶ τοῦτου λόγον κινεῖν, μηδὲ μεταπειθεῖν ἐπιχειρεῖν· ἔσεσθε γὰρ ἡνυκότες πλέον οὐδέν. Εἰ μὲν οὖν ἐθελήσετε τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐχόμενοι λογισμῶν, τὴν σωτηρίαν ἐλυτοῖς προριζομένους φυγῇ τὸν ὑφωρόμενον κίνδυνον διαδιδράσκειν, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτὸς ἀσπίζομαι τὴν ἡμετέραν, καὶ συγχινδυνεύειν ὑμῖν αἰρούμαι· εἰ δὲ τῆς προτέρας ἀτολίαν καὶ ἀνανδρίαν D καταγόντες βουλῆς, ἐμμένειν ἀσφαλῶς κεκρίκατε τοῖς δευτέροις, μὴ πειθομένου δ' ἐμοῦ, οὐδ' αὐτοῖς λυσιτελεῖν ἑαυτοῖς ἄπερ ἐγὼ βούλομαι ἡγεῖσθε, ἐγὼ μὲν τῶν τοιούτων ἔργων κοινωνεῖν ὑμῖν οὐκ ἂν ἐλοιμην ποτέ. Ὑμᾶς δὲ τὸ οἰκεῖον ἀσφαλῆς ἐξεστὶ περι- αῶζοντας, ἂ συμφέρειν ὑμῖν αἰεσθε ἐλέσθαι. Χάριν

Joannem cap. x. Salomon est ex nostro ovili, quia Deum verum, quem nos agnoscimus et colimus, ipse quoque agnovit et coluit.

δὲ πολλὴν ἐμολογῶ τῷ Θεῷ, ὅτι τῆς εἰς ἐμὲ εὐνοίας οὐδὲν οὐδέπω καὶ νῦν ὑμῖν ἀπήνηκε τῶν δυσχερῶν, οὐδὲ περὶ ὧν ἐβουλεύσαμεθα κατὰ δὴλον οὐδὲν γέγονεν οὐδὲν πλὴν ὑμῶν. Ἐγὼ δὲ ὡς ἂν οἶδ' ἔγωγε, καὶ ὡς ἂν ὁ Θεὸς διδῶ, τὸν ὑπὲρ ἐμαυτοῦ κίνδυνον διακυβερνήσω. Οἶδα μὲν οὖν ὡς ἂν συμῆ μαχόμενόν με πεσεῖν, πολλὰ μὲν ἐπιθρηνησέτε κειμένῳ, πολλὰ δὲ πολλάκις ἀνακλαύσεσθε τὸν φίλον, εἰ δὴ τι καὶ μνήμης ἄξιον ἐνεδειξάμεθα φιλίας εἰς ὑμᾶς. Εἰ δ' ἔτι περιόντι πάλιν ἐθελήσετε προσελθεῖν, μηδαμῶς ὑμῖν ἐμπόδιον τὸ νῦν ἡμᾶς χωρίζεσθαι καταστήτω· εὐρήσετε γὰρ αἰετὸν αὐτὸν ὄντα καὶ φιλικῶς ὡσπερ καὶ νῦν διακειμενον πρὸς ὑμᾶς. Μὴ νομίσητε δὲ ἐμὰ μῆτε ἀλύτως ἐπὶ τῷ χωρισμῷ ὑμῶν διακείσθαι, μῆθ' ὡς τοῦ μηδεὸς ἄξιους ὑμᾶς οὕτως ἐκ τοῦ παραυτίκα ἀπωθεῖσθαι. Ἐξ ὅτου γὰρ περὶ τῶν τοιούτων ἠρξάμην λέγειν, πολλῶν τὴν διάστασιν ὑμῶν ἐννοῶν ἀισθίνομαι τῶν ἀλγυθῶν· οἶδα δ' ἐν τῷ μετὰ ταῦτα καὶ πλειόνων ἀισθησόμενος καὶ σφοδρότερον. Φέρεῖν δὲ ἂν ἀνάγκη, τῶν πραγμάτων ἀσυμμάτως ἐχόντων. Εἰ μὲν οὖν, ὡσπερ εἶπον, ἐθελήσετε τῶν προτέρων ἐχομένους λογισμῶν, ὑπὲρ μὲν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας φροντῖσαι, μηδὲν δὲ κατὰ βασιλέως βουλευσάσθαι τῶν ἀπεικόντων, καὶ ἐμὲ κοινῶν ἔξετε τῶν πραττομένων· εἰ δ' ἑτέρως ὑμῖν δοκεῖ, οὐδὲν ἄλλο λοιπόν, ἢ πολλὰ τῆς εἰς ἐμὲ φιλίας ἐπευξάμενον ἀγαθὰ, καθ' ἑαυτὸν ἃ μοι δοκῶ συμφέροντα πράττειν. Τοιαῦτα καὶ τοῦ βασιλέως εἰπόντος, ἐπὶ πολὺ μὲν πρὸς ἀλλήλους ἔωρων, τὴ τῆς γνώμης· θαυμάζοντες ἐπὶ τὰ κατὰ βεβηχός, ὡς μηδὲν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον αἰδοῦς ὑφείναι, καί τοι πολυλοῖς αὐτὸν τοῖς λυποῦσιν ἀμειβομένου. Εἶθ' ὁ πρωτοστράτωρ ἀπεκρίνατο τοιαῦτα· Ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, τὸ συμφέρον σοὶ τε καὶ ἡμῖν αὐτοῖς σκοποῦσιν, ἃ λυσιτελεῖν ἔδοκούμεν, ἐφθεγγάμεθα. Ἄ δὲ περὶ βασιλέως ἐφθεγγάμεθα, οὐκ αὐτὸ τοῦτο μόνον ὅπως κακόν τι πάθοι σκοποῦντες ἐβουλεύσαμεθα, ἀλλ' ὅπως μὴ μετὰ τὸ φανερῶς εἰς τὸν πόλεμον καταστῆναι, τίς ὑπολείπεται μετὰ σοῦ προσδοκία δεινῷ· τοῦτο γὰρ ἡμῖν περὶ πλείστον σκοπεῖται· ἐπεὶ δ' ὡς ἠκούσαμεν τῆς εἰς τὸν βασιλέα καὶ πάππον ἀσφαλείας τε καὶ τιμῆς τῆν οἰκίαν σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐν δευτέρῳ λογίζη, θαυμάζειν μὲν ἔπεισι τῆς μεγαλοψυχίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, πείθεσθαι ἐξ οἷς ἂν ἐθέλη, καὶ ταῦτα νομίζειν καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα, ἅπερ ἂν καὶ σοὶ συνδοκῆ. Εἰ δέ τι καὶ πρότερον διηγήθημεν περὶ τοῦ λόγου, οὐκ ἀλλήλοισι ἐναντία βουλευόμενοι, ἀλλ' ὅπως μηδὲν τῶν δεινῶν ἀνεξέταστον διαφυγῆ. Τοιγαροῦν ἐπεί τῆς ἀμφιβολίας παυσάμενης εἰς ἐν συνήλθομεν ταῖς γνώμας, οὐδὲν ἄλλο λείπεται ἢ τοὺς λόγους καταλιπόντας, χωρεῖν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ δεδογμένα. Καὶ Συργιάνῃ κατὰ γνώμην αὐτῷ εἰπόντος εἰρησθαι, καὶ τοῦτο προσθέντος· ὡς τῆς εἰς τὸν βασιλέα καὶ πάππον αἰδοῦς καὶ κηδεμονίας, ὦ βασιλεῦ, πολλὰ σοὶ παρὰ τῷ μεγάλῳ καὶ οὐρανίῳ βασιλεὺς κρίνονται χάριτες· καὶ ἡ μεταβαλεῖ τὰς γνώμας τῶν ἐπιβουλευόντων, ἢ κακοῦν ὠρμημένων, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν πολεμήσει· τοῦ τε βασιλέως τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας

A singulares ago gratias, quod usque ad hanc diem nulli vestrum sua in me inclinatio voluntatis quidquam creavit incommodi : neque extra vos ulli mortalium nostrarum consultationum arcana patefacta sunt. Quod ad me attinet, ut potero, et ut Deus annuerit, in periculo meo me tractabo. Equidem non ignoro, si in pugna occubero, **34** vos morti nec̄e illacrymaturus affatim, frequentique ac longo fletu amicum persecuturos, si modo aliquod amicitiae meritum memoria haud indignum in vos collocavi. Quod si ad superstitem denuo vos adjungere volueritis, non erit ullo impedimento ista quæ nunc sit inter nos dissociatio : eundem quippe me semper, atque ut nunc, vestri amantem invenietis. Ne vero arbitremini, aut hanc separationem mihi non molestam accidere, aut vos, ceu homines nauci a me rejici in presentia. Ex quo enim hunc sermonem orsus sum, ex cogitatione distractionis nostræ doloribus multis cumulat^{us} est mihi animus : etsi me in posterum plura et vehementius doliturum sciam. Sed quoniam res in tranquillum conferri non possunt, quod ferre oportet, feramus. Ergo si, ut dicebam, antegressis cogitationibus insistentes, salutem nostræ prospicere, et adversus avum nihil inconveniens meditari institueritis, rebus agendis comitem me profitebor : sin alia vobis mens, hoc unum relinquitur, ut multa bona ob declaratam in me benevolentiam vobis a Deo precatus, ipse mihi ad utilitatem meam promus condus flum. His auditis illi diu inter se aspicere, et admirari ingenium juvenis, adeo ad honestatem grassantis, ut de pudore et reverentia erga avum nihil diminueret, quamvis ille tristia multa remetiretur. Dein protostrator sic incipit : Nos, imperator, de tuis atque nostris commodis solliciti, quæ eo facere putabamus, ediscruimus. Quod autem de avo consulimus, in eo non hoc unum spectavimus, ut malo multaretur, verum ut ne ad bellum apertum veniretur, tuoque capiti casus aliquis gravior impenderet : id enim est, quod omnium minime velimus. Et cum securitatem honorisque avi tuæ salutem incolumitatisque præferas, quod intelleximus, subito nos hujus magnanimitatis et justitiæ admiratio, et quæ voles præstabimus, justaque et utilia tuo judicio metiemur. Quod vero antea oratione discrepuimus, non id studio dissentendi factum est, sed ut ne quid eorum quæ tempus postuleret, non indiscussum præieret. Proinde cum omni ambiguitate sublata sententiis congruamus, hoc solum restat, ut omissis sermonibus, ad id quod datur, aggrediamur. Postquam Syrgiannes deinde ex suis item mente locutum protostratorem pronuntiavit, et hoc ad commendationem nepotis adjecit, ob **35** hanc reverentiam atque curam avi multa illum apud magnum, cælestemque imperatorem manere præmia, qui aut malevolorum consilia mutaturus, aut ad nocendum prorumpentibus pro defensore obviam iturus esset : ubi nepos quoque de bene-

volentia et obsequio sibi præstitis gratias amplas A
egit, fugiendum esset nec ne quesiverunt. Et quia
semper diem supervenientem malum aliquod majus
pārere videbant, et iram avi magis magis que corro-
porari, ex eo ducta conjectura videlicet, quod nun-
quam vel verbo appellare nepotem dignaretur : et
quia in timore erant, ne si quid inopinatum de-
repente exstitisset, id ipsum effugere nequirent,
dum tempus ad capi rem sineret, et libertas sup-
peditaret, Byzantio excedendum statuerunt. Impe-
rator quanquam eos id quod res esset dixisse, et
scopum tetigisse fateretur, tamen excelso et pa-
tientis animo usque ad ipsum discriminis articulum
expectandum esse monuit, cum senem aliam men-
tem induturum, et a conceptis maleficiis desitutum
confideret. Nunc autem de conjuge mea decernen-
dum est, inquit, utrum eam fugientibus nobis pone
sequi oporteat. Hæc e Germanis erat principis
Brunsuicensis (95), apud suos eminentissimi et
splendore generis inter omnes sui ordinis facile
præcipui filia. Protostratori igitur et Syrgianni
faciendum videbatur, uti imperatoris conjugem
assumerent, quando et ipsi suas secum haberent :
quæ omnem lapidem movendum, ut et imperatrix
cum imperatore esset.

καὶ εὐπειθεῖας πολλὴν ὁμολογήσαντος χάριν αὐτοῖς,
εἰ φευκτέα ἢ μὴ, ἐσκόπων. Ὅρῶντες δὲ ἄελ τὴν
ἐπιούσαν μειζρόν τι φύουσαν κακὴν, καὶ τοὺς κατὰ
βασιλέως, τοῦ πάππου καὶ βασιλέως θυμοὺς ἐπὶ
μᾶλλον αὐξομένους ἐκ τοῦ μηδαμῶ τεκμαιρόμενοι
μηδὲ λόγου τινὸς ψιλοῦ τούτῳ μεταδιδοῦναι· καὶ δε-
δοικότες μὴ τινος τῶν ἀδοκῆτων ἐκ τοῦ αἰφνιδίου
συμβάντος, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο διαδρᾶναι δυνήσειν,
ἔδδοκει νῦν ὡς κληρὸν ἔχουσι καὶ ἀδείας εὐποροῦσιν,
ἀφίστασθαι τοῦ Βυζαντίου. Βασ.λεὺς δὲ αὐτοὺς ταῦτα
μὲν ἢ ἔχουσιν εἰρηκέναι καὶ καλῶς στοχάσασθαι· ἔφη,
ἔτι μέντοι γε καρτερίας καὶ μεγαλοψυχίας προσδεῖν,
ἄχρι καὶ αὐτῆς τῶν κινδύνων τῆς ἀκμῆς. Ἡλιπίς
γάρ ἄελ μεταβαλεῖν, καὶ τῶν μελετωμένων ἀπο-
στήσεσθαι τὴν βασιλέα. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, περὶ τῆς
βασιλείδος, ἔφη, τῆς ἐμοῦ συνοίκου σκεπτέον εἰ χρῆ
καὶ ταύτην ζεύγουσιν ἡμῖν συνέπεσθαι. Ἦν δ' ἐκ
Γερμανῶν αὕτη θυγάτηρ δουκὸς ντιμ προϋζουήκ
τοῦ παρ' αὐτοῖς ἐπιφανεστάτου, καὶ λαμπρότητι
πάντας τοὺς ὁμοφύλους ὑπερβάλλοντος τοῦ γένους.
Τοῖς μὲν οὖν δυοῖν τῶν ἀναγκαίων ἔδδοκει καὶ τὴν τοῦ
βασιλέως· γαμετὴν συμπαραλαβεῖν, διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς
τάς γυναῖκα· ἔχειν μὲθ' ἑαυτῶν, καὶ διὰ τοῦτο δέον
εἶναι πάση μηχανῇ χρῆσασθαι ὥστε καὶ τὴν βασι-
λίδα συνεῖναι τῷ βασιλεῖ.

CAPUT XI.

*Cantacuzeni rationes, cur imperatrix Constantinopoli relinquenda. Syrgianne ad præfecturam suam in
Thraciam dimisso reliqui hærent Byzantii. Magnus constaulus, et magnus logotheta Metochites viri
clarissimi imperatorem senem frustra ab incepto dimovere nituntur.*

At enim Cantacuzenus magnus domesticus seor- C
sum ab iis sentiens, opinionis suæ momenta his
verbis explicavit : Primum discessio nostra clan-
destine, et anxie nobis satagentibus futura est ; id
feminis ad hujusmodi operum laborem infirmis,
et natura nequaquam idoneis, summum pericu-
lum conflabit ; et nos ipsi non mediocre habemus
formidare discrimen, si facto in ipso deprehensi
fuerimus. Adhæc, etiamsi fortuna favente hoc ope-
ris bene processerit, tamen posteriora non perinde
evenient. Nam si ab avo manus ad nos insquen-
dos 36 mittatur, alterum e duobus cogemur, aut
uxoribus relictis porro fugere, quod nos timidita-
tis, ignavie, dementiae, temeritatis criminibus
maculabit (ut omittam quod imperatrici dedecoris
auctores erimus, quæ pro captiva abducetur), aut
ejus, imperatricis inquam, causa pauci cum mul-
to pluribus pedem conferentes interfici : quorum
utrumvis eligere, a prudentia abhorret plurimum.
Præterea neque ad quos proficiscimur, constantem
erga nos fidem gerunt. Quod cum ita sit, non

Καντακουζηνὸς δ' ὁ μέγας δομῆστικος τάναντία
φρονῶν ἦν, καὶ τὰς αἰτίας προσετίθει· Πρῶτον μὲν
γάρ, ἐφοσκε, τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν λαθραίας γι-
νομένης καὶ κατεσπουδασμένης, ἐπικινδυνότατον
γυναίξιν πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ἀσθενῶς ἐχού-
σαις καὶ ἀφυῶς· καὶ ἡμῖν δὲ αὐτοῖς οὐ μικρὸς ὁ
κίνδυνος ὑποπτεύεται, ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων κατα-
φύροις γινομένοις· ἔπειτα εἶτε καὶ τύχη χρησαμέ-
νοις τοῦτο πρὸς τὸ ῥᾶδιον ἀποδαῖν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως
ἀπαντήσει καὶ τὰ μετὰ ταῦτα. Εἰ γὰρ πρὸς βασ-
λέως στρατιᾷ πρὸς δίωξιν ἡμῶν ἀποσταλῆ, δυοῖν
ἀνάγκη θάτερον ἐλεῖσθαι, ἢ τὰς γυναῖκας καταλι-
πόντας χρῆσασθαι φυγῆ, ὃ δειλίᾳ καὶ ἀνανδρίᾳ,
ἔτι τε ἀνολίᾳ καὶ ἀβουλίᾳ ἡμῖν ἐγκλημα περιάψει,
πρὸς τῷ καὶ ἀδοξίᾳ αἰ. λους τῆ βασιλίδος γεγονέναι
D δίκην ἀγομένην δοριαλώτου, ἢ ταύτης. Ἐνεκα πολλα-
πλαστοῖς ὀλίγου συμπλεκομένους ἀποθνήσκειν, ὧν
οὐδέτερον ἐλεῖσθαι προσήκει σωφρονοῦντας. Πρὸς δὲ
τούτοις, οὐδὲ πρὸς οὓς ἀπερχόμεθα βίβαια τὰ τῆς
πίστεως ἡμῖν· καὶ διὰ τοῦτο οὐ μέλλειν οὐδὲ κατα-
τρίβειν τὸν καιρὸν ὁμαλῶς βαδίζοντας καὶ ἀνεμῆ-

Jacobi Pontani notæ.

(95) Quis neget hic nomen proprium corrup-
tum esse? Divinet igitur lector vocabulum hujus
principis; nam quod sequitur, nomen est provin-
ciæ Brunsuicensis, et dicitur lib. 11, cap. 5, Ger-
manis cum imperatoribus Constantinopolitanis
fuisse hospitium et amicitiam. Hæc autem mu-
lier, Irene dicta, sine liberis decessit, de quo infra,
cap. 40. — In Græco δουκὸς ντιμ προϋζουήκ, ubi
nil omnino corruptum est, quod ait interpres, sed

ita scribendum : δουκὸς ντι Μπροϋζουήκ, id est,
Italice, *duca di Brunzuic*, nam ejus linguæ magnus
usus Constantinopoli, ut conjicere est ex locorum
appellationibus, ut Φράντζα, et Σαβώτα, etc., litteræ
autem ντ valent δ apud Græcos inferiores, ut
infra patebit sæpius : μπ valent β ut μάλιστα
pro βαλῆτα, et Μπαῖτουλοζ, *Bailus*, nomen Ve-
netum.

νωσ, ἄλλὰ κατεσπουδασμένωσ καὶ σὺν τάχει πολλῶν χρη· ἵνα μὴ πρὸ τοῦ ἡμᾶσ ἀφικέσθαι, τὴν ἀφίξιν ἡμῶν πυθόμενοι, βουλευσῶνται κατὰ σφᾶσ. μὴ εἰσδέξασθαι ἡμᾶσ τῇ πόλει, καὶ γέωνται παράδειγμα καὶ ταῖσ ἄλλαισ τὰ ἴσα θρῶν, ἀλλ' αὐτοὺσ ἡμᾶσ ἀγγέλλειν τε τὴν ἀφίξιν ἡμῶν, καὶ κατέχειν τὴν πόλιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ γαστρίσ ἔχειν τὴν βασιλίδα, οὐ μικρὸν κώλυμα πρὸσ τὸ ἀνδράσι φεύγουσιν ἀκολουθεῖν. Δι' ἃ δὴ πάντα προσήκειν ἡγοῦμαι. ταύτην μὲν ἔᾶν καθ' ἡσυχίαν μένειν, ἡμᾶσ δὲ διακινδυνεύειν· κἄν μὲν ἡμῖν τὰ πράγματα χωρήσῃ κατὰ νοῦν Θεοῦ βουλομένου, τότε ἦδη καὶ τὴν βασιλίδα μετακαλεῖσθαι ὅπου περ ἂν ἡ βασιλεὺσ, εἰ δ' ἐναντίωσ ἢ ἐπιζόμεν ἀποβαίῃ, αὐτὴν γοῦν ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι. Τούτοισ τοῖσ λόγοισ ὡσ καλῶσ ἔχουσιν ἐπιψηφισάμενοσ· ὁ βασιλεὺσ σὺν τοῖσ ἄλλοισ, ἐσκέπυντο περὶ τοῦ πότε καὶ ὅπωσ τὴν ἀναχώρησιν χρῆ πο εἶσθαι. Ὑρῶντεσ δὲ καὶ τοὺσ ἐπιλοῖποσ τῆσ συγκλήτου καὶ τοὺσ ἐν τέλει ἐν δεινῶ τιθεμένωσ τὴν τῶν βασιλέων διαφορὰν, καὶ κακῶν νιφάδα· τῶ κοινῶ τῶν Ῥωμαίων οὐ μετρίασ προσδοκῶντασ καὶ περὶ τούτων πρὸσ ἀλλήλοσ ἀεὶ διαλεγόμενοσ, καὶ προσδοκίμοσ· ἔντα· καὶ βασιλεῖ διαλέξεσθαι περὶ τοῦ μὴ δεῖν νωτερίζειν, ἀλλ' ἔᾶν τὸν ἔγγονον ἐπὶ σχήματοσ εἶναι, ὡσ μεγάλων κακῶν αἰτίας ἐσομένησ καὶ ταραχῆσ τῆσ τοιαύτησ ἐπιχειρήσεωσ, ἐπεὶ ἔδοξε καρτερεῖν τὸ μέλλον ἀποθήσεσθαι σκοποῦντασ, ἐξαποστέλλουσι πρὸσ Θράκην τὸν Συργιάννην τῆσ ἀρχῆσ ἐπιμελησόμενον, αὐτοὶ δὲ προσεκαρτέρου τῇ Κωνσταντίου. Ἐν τούτοισ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ μέγασ κονσταύλοσ Μιχαὴλ ὁ Τορνίκησ (μητρὸθεν μὲν κατὰ γένοσ προσήκων τῶ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλέων, καὶ πολλῆσ εὐμενείασ ἀπολαύων παρ' αὐτῶ καὶ τιμῆσ, οὐ μόνον διὰ τὴν συγγένειαν, ἀλλ' ὅτι καὶ φρονὸσ ἦν βαθείασ, καὶ τὸν τρόποσ ἀγαθὸσ, καὶ πρὸσ τὰσ ἐπαρχίασ ὧν ἤρξε βασιλεὺσ διδόντοσ, εὐνομώτατοσ καὶ σπουδαιότατοσ ἐράνη), οὗτοσ δὴ τῇ πρὸσ αὐτὸν εὐμενείᾳ τοῦ βασιλέωσ θαρρήσασ, προσῆθέ τε καὶ διελέθη κρύφα περὶ βασιλείωσ τοῦ νέου, τὸ ἀτοπον, ὡσ εἰκόσ, τῶν μελετωμένων ὑποδεικνύσ, καὶ ὡσ πολλῶν ἔσσιτο συμφορῶν αἴτιον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων, ἂν τε κατορθωθῇ τὸ μελετώμενον, ἂν τε μὴ. Τὸ δ' αὐτὸ τούτο καὶ Μετοχίτησ λογοθέτησ ὁ μέγασ, ὃσ μεσιτεύων μὲν τότε τῇ διοικήσει τῶν βασιλικῶν πραγμάτων ἦν, ἄλλωσ δὲ ἀγγίνοσ, καὶ οὐ μόνον τῆσ καθ' ἡμᾶσ, ἀλλὰ καὶ τῆσ ἔξω σοφίασ εἰσ ἄκρον ἐληλακῶσ· τὴν γὰρ ἀστρονομίαν ἀπὸ τινοσ Βρυεννίου φαύλασ τινάσ καὶ οὐκ ἀκριβεῖσ πάνυ παραβῶν ἀρχάσ, αὐτοὺσ ἰδίοισ πόνοισ ἐξηκριβώσατο,

A cunctandum, neque æquabili et lento passu bonum tempus conterendum : sed enixe et accelerato gradu ambulandum est, ne antequam perveniamus, incolæ adventu nostro præcepto, unanimi consensu urbe nos arceant, reliquisque urbibus ad similem audaciam exemplo suo præeant ; sed ut ipsimet nuntium adventus nostri apportemus, urbemque occupemus. Illud insuper imperatrici ad comitandam virorum fugam non levi impedimento est, quod ulterum fert. Ob hæc omnia æquum judico, ut illa se non moveat ; nos autem fortunam subeamus, et, si quidem res, Deo bene juvante, ad voluntatem fluxerit, tum jam ipsa quoque eo accersatur, ubi conjux fuerit ; sin secus, ipsa saltem segura degat. His ut præclare dictis, B imperator et reliqui suffragantes, quando, quove pacto secederent, circumspiciebant. Cæterum cum perspicerent, etiam reliquos tum proceres, tum magistratus dissidio imperatorum graviter offendi, calamitatumque densissimos imbres communi Romanorum inde metuere, et eas crebris usurpare sermonibus, expectarique ut iidem cum imperatore agerent, ne quid novi et inusitati inceptaret, sed nepoti ornamenta imperatoria permitteret ; quod alioqui molitio senis ingentium incommodorum ac motuum futura esset materia, durandum, et quo res evaderet, observandum esse censuerunt. Itaque Syrgianne in Thraciam ad præfecturæ suæ munus dimisso, cæteri Constantiopolis hæere perseverant. In hoc rerum statu magnus constotaulus Michael Tornices (qui materno genere imperatorem senioream attingebat, nec postremum gratiæ et auctoritatis locum apud eum tenebat, non tantum quia cognatus, sed quia non vulgari prudentia, et morum probitate egregius, atque a provinciis, quas imperatoris concessu administrarat, æquitatis et integritatis laudem maximam reportaverat), 37 hic igitur fretus ea gratia qua valebat, clam aliis ad imperatorem accessit, et cum eo super nepote collocutus, quam aliena a ratione tentaret, non immerito ostendit, quamque varias in imperium Romanum calamitates inveheret, sive meditata feliciter, sive contra irent, demonstravit. Id ipsum et magnus logotheta D Metochites (94) præstitit, qui tum domum imperatoriam, sive aulam regebat (95), vir alioqui solers, et non Christianis modo, sed externis etiam litteris politissimus. Etenim cum astronomiæ principia a quodam Bryennio minuta et imper-

Jacobi Pontani notæ.

(94) *Erat tum potens apud imperatorem ac rerum omnium moderator Metochites Theodorus, logotheta generalis. Sic autem ab imperatore umabatur, tantique fiebat, ut nullum ejus arcanum ignoraret, etc.* Gregoras lib. vii.

(95) Græcè sic est, ὃσ μεσιτεύων μὲν τότε τῇ διοικήσει τῶν βασιλικῶν ἦν, quod rerum omnium pro imperatore moderatorem, seu vicarium imperatoris transferri posse non puto. Etenim isti μετᾶζοντες, seu μεσιτεύοντες τοῖσ πράγμασι τοῦ βασιλέωσ, seu

τῆσ βασιλίδοσ (nam et illa suum μεσίτην habuit mediatorem, ad verbum) videntur non alii fuisse quam magistri aulae, Hoffmeister, curatores, præfecti et administri rerum domus imperatoris, quos jureconsulti vocant comites rerum privatarum, qui quidem assidui erant apud principes, eorum jussa excipientes et exsequentes. Πράγματα igitur βασιλικὰ quæ fuerint hoc loco, jam, ut reor, perspicis.

fecta accepisset, ipse in eo studio accuratissima diligentia sua tantos processus effecit, ut deinde quoque permulti in eadem scientia ipso præceptore progressus eximios adepti sint. Quod cum imperator admirans, Gregoram ejus auditorem percontaretur, qui tandem Metochites a tam tenuibus profectus initiis, ad plenam hujus disciplinæ cognitionem aspirare potuisset, audivit ab eo, nihil esse mirum, ex parva lampade luculentam faciem accendi. Laudavit respondentis acumen imperator (96), et imagine obvia, ac familiari naturam rei ante oculos ponente delectatus est. Ergo hic magnus logotheta cum propter intelligentiam atque doctrinam liberalem, et in negotiis obeundis dexteritatem ab imperatore familiariter admodum diligeretur, ausus est et ipse de nepote illum admonere, suadereque ne semel fixa et rata convelleret, neve imperium eidem ablatum, alteri, cui minime deberetur, transditum vellet: si non ob aliud, at certe ne tanti tumultus inde cicerent. Hæc et similia imperatori occinentes illi duo, lapides videbantur loqui (97): nam quod à primordio decreverat, ab eo deduci nullis machinis poterat, suamque malignitatem in nepotem rebus ipsis exerebat. Aiunt, hoc tempore in seipsum descendisse, et quasi cura altiore defixum, neminem quidem allocutum, sibimet autem frequenter interrogantem dixisse: Ergone natura ipsa potentius erit istuc odium? Quod verbum aliorsumne, an ad nepotem pertineret, scire pro certo nemo potuit; omnes tamen in hanc partem potius, quam in aliam interpretati sunt, et pro argumento futurarum miseriarum habuerunt. In his hiems desiit.

ὡς καὶ μετὰ τὰυτὰ πολλοὺς ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ μαθη-
ματος σὺν ἀκριβείᾳ γενέσθαι παρ' αὐτοῦ διδαχθέντας·
ὁ καὶ θαυμάζωντος βασιλέως, καὶ πρὸς τινὰ τῶν
ἐκείνων φοιτησάντων ἐρωμένου, ὁ Γρηγορᾶς οὗτος
ἦν, πῶς ὁ Μετοχίτης ἐκ φαύλων τῶν ἀρχῶν ὠρμη-
μένος, οὕτως ἡδυνήθη πρὸς τελείαν ἐξεύρεσιν τοῦ
μαθήματος; ἐλθεῖν, οὐ θαυμαστὸν, φάναι, βασιλεῦ,
τὴν ἐρωτηθέντα, ἐκ λαμπάδος μικρᾶς πυρὸν ἀνα-
φθῆναι μέγαν, ἐπαινεῖσαι τε τοῦτον τῆς ἀγχινοίας
τὸν βασιλέα, καὶ τὸ οἰκεῖον τῆς εἰκόνας θαυμάσαι.
Οὗτος δὲ ὡν ὁ μέγας λογοθέτης, διὰ τε τὴν σύνεσιν
καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν ἣν εἶχεν ἐπιτηδεϊότητα πρὸς
τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων πολλῆς ἀπολαύων
παρὰ βασιλέως οἰκειότητος καὶ εὐμενείας, ἐθάρσητε
καὶ αὐτὸς τῷ βασιλεῖ προσελθὼν περὶ τοῦ ἐγγόνου
διαλεχθῆναι, πείθειν ἐπιχειρῶν ὡς οὐ δεῖ τὰ καθο-
στῶτα κινεῖν, οὐδὲ τὴν ἔγγονον τῆς βασιλείας ἀπο-
στεροῦντα, ἐτέρῳ μηδαμῶς προσήκοντι παρέχειν,
εἰ μὴ τι ἄλλο. τὰς ἀπὸ τούτου ταραχὰς συμβησο-
μένας εὐλαβοῦμενον. Ἐκείνου μὲν οὖν τοιαῦτα, καὶ
ἕτερ' ἅττα διελέχθησαν βασιλεῖ· ἐδόκουν δὲ λίθους
ἔχειν. Ὁ γὰρ βασιλεὺς ἀνεπιστρέφως εἶχετο τῶν
ἀπαρχῆς δεδογμένων, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἔγγονον
δυσμένειαν αὐτοῖς πράγμασιν ἐπεδείκνυ. λέγεται
δ' ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς καὶ βασιλεὺς εἰς ἑαυτὴν
συννευκῶς, καὶ περὶ τινος δοκῶν φροντίζειν, πρὸς
μηδένα δὲ διαλεγόμενος, αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν πολλά-
κις εἰπεῖν ὡς περὶ ἐπερωτῶν· Καὶ τῆς φύσεως ἐπι-
κρατεστέρα φανεῖται ἡ ἐχθρὰ ἄρα; εἴτε δὲ πρὸς τι
τῶν μελετωμένων ἄλλο ὁ λόγος ἀπεταίνετο, εἴτε
περὶ τῆς εἰς ἔγγονον ἐχθρας ἦν, οὐδαὶς σαφῶς ἡδυ-
νήθη μαθεῖν· πάντες μέντοι πρὸς τοῦτο τὸν λόγον
ἐξέλαβον, καὶ τεκμήριον ἐποιούντο τῶν μελλόντων
κακῶν. Ἐν τούτοις μὲν οὖν ὁ χειρῶν ἐτελεύτα.

38 CAPUT XII.

Ab avo citatur nepos, et a protostratore de illius versutia monetur. Iterum citatus, in palatium valet, protostratore prosequente et foris exspectante. Supervenit magnus domesticus; quid actum sit cognoscit; consilium suum edicit. Mos Genuensium et Venetorum, Dominico die imperatorem venerandi. Genuensis ternas triremes celeriter armant. Prolostratoris ad pugnam ardor.

Vere novo, Nonis Aprilibus (98), Dominica ante diem Palmarum, avus nepoti per ministerium mandat, ne quoquam concedat, sed ad se confestim accedat. Qui secum animo versans, et curiosius indagans, quidnam ista denuntiatio sibi vellet, cum causam accitus nullam posset conjicere, interroga-

Ἄρτι δ' ἔαρὸς ἀρχομένου, Ἀπριλλίου μηνὸς πέμπτη Ἰσταμένου τῇ πρὸ τῶν Βιτῶν Κυριακῆ, ὁ βασιλεὺς τῷ βασιλεῖ καὶ ἐγγόνῳ μηνύει ἐτέρῳ μηδαμῶς πορευθῆναι, πρὸς αὐτὸν δὲ ἀφικέσθαι, καὶ τὸ νῦν εἶναι. Ὁ δὲ τί ποτ' ἂν εἴη τὸ λαχθῆν ἐν νῶ στροφῶν καὶ περιεργαζόμενος, καὶ μηδαμῶς τὴν αἰτίαν συμβαλεῖν

Jacobi Pontani notæ.

(96) Animadvertite laudari obiter Gregoram, propter scite dictum. Lib. iv reprehenditur acerrime, sed a moribus. Ipse tamen Gregoras non semel Cantacuzeni honorifice meminit, ut præfatione ad Lectorem ostendimus. Quod dicit paulo ante, Gregoram fuisse Metochitæ discipulum, id ipsemet libro viii testatur his verbis: *Nam postquam in recens ædificato monasterio Choræ me collocavit, maximi fecit, et pene in germani filii loco me dilexit: adeo, ut astronomicam disciplinam, quam solus eo tempore perfectissime noverat, mihi traderet, nec tantas opes invideret, et sæpe apud imperatorem ac proceres gloriaretur, me a se hæredem doctrinæ suæ institutum esse.*

(97) Peccatum est forte a librario, et scriptum εἶπειν pro εἰπεῖν. Si non est, tum inanem operam

significabit; non enim mollescit lapis, dum coquitur, ignibus tamen ad calcem redigitur. Sed malo legere εἰπεῖν, ut sensus sit, nimis dura videbantur loqui, ut est lapis. Itaque et Plautus *Aulularia*: *Cerebrum mihi dicta tua excutiunt, soror: lapides loqueris.*

— In Græco nihil mutandum. *Lapides coquere*, proverbium pro *nihil aut incassum agere*.

(98) Quomodo tam sero novum ver? Græce enim est, ἄρτι δ' ἔαρὸς ἀρχομένου. Adultum est potius Nonis Aprilibus. Ita sane secundum cæli cursum. Sed potest tunc novum esse, si tum primum verna tempestas incipiat, quam hoc anno 1601 et superiore experti sumus cum Martio mense haud incepisse. Quo pacto aliter locus explicetur, non dispicio.

ἔχων, ἤρετο τὸν μνησύναντα, καὶ ἀξίωσιν προσθεῖς, **A** εἴ τι σύνοιδεν ἀπαγγέλλειν· ὁ δ' ἔλεγε βέβαιον μὲν οὐδὲν εἰπεῖν ἔχειν, στοχάζεσθαι δὲ, τὸν πάππον βούλεσθαι καὶ βασιλέα τοῦ πατριάρχου καὶ ἀρχιερέων παρόντων λόγους· τινὰς πρὸς σὲ διελθεῖν· οἱ τινες δὲ οἱ λόγοι καὶ πρὸς τί φέρουσι, σαφῶς εἰδέναι μηδαμῶς. Ἔπειτα μικρὸν ἐπισχῶν· "Ὅσπερ μὲν ἔφην, ἀκριβῶς οὐκ οἶδα, εἶπε, περὶ ὧν οἱ λόγοι· εἰκάξειν μέντοι μὴ προσηγεῖς τινὰς ἔσεσθαι καὶ ἡμέους, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δίκῃ καλεῖσθαι· εἰδείτό τε μικρὸν ἀναμείναντα, καὶ μέλετ' ἐπιμαρτυροῦντα, ὡς εὐθύνα· ὑπέξοντα, πρὸς ἀπολογίαν ἔτοιμον ἔχειν. Ὁ βασιλεὺς δὲ χάριν αὐτῷ τῆς καλοκαγαθίας ἐμολογήσας, καὶ ἀγαθῶν ἀμοιβῆν προσεπευξάμενος παρὰ Θεοῦ, εἶτα καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὡς κατὰ γνώμην **B** εὐτῷ γένοιτ' ἂν τὸ πολλῶν παρόντων δικαζόμενον ἀπολύσασθαι τὰ ἐγκλήματα, ἀπαγγέλλειν ἐκέλευε τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ, ὡς ἀφίξεται ὅσον οὕτω. Ἐκεῖνος μὲν οὖν τὴν παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἐπευξάμενος ἐν τοῖς παρούσι τῷ βασιλεῖ, καὶ προσκυνήσας ἐπήλασε. Βασιλεὺς δ' εὐθύς τοῦς ἐταίρους μετεκαλεῖτο. Ἄλλ' ὁ μὲν μέγας δομέστικος, θεοῦ αὐτῷ τοῦ **T**αρχανειώτου, ἀδελφῆς τοῦ πρώτου βασιλέως Μιχαὴλ υἱοῦ τεθνηκότος, παρῆν ἐκεῖ πενθήσων ἐπὶ καίμηνῳ τῷ συγγενεῖ. Ὁ πρωτοστράτωρ δὲ διατριβῶν οἶκοι, ἀφίκετό τε πρὸς βασιλέα εὐθύς, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς κλήσεως ἴσχυα μαθεῖν. Βασιλεὺς δὲ τὰ τε παρὰ βασιλέως μνησθέντα, καὶ ὅτι δίκης ἔνεκα **C** καλοῖτο γνωρίζει, καὶ ὡς ἔξῃ ἐπηγγελατο κατὰ τόχος, προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὡς κατὰ γνώμην ἂν αὐτῷ γένοιτο δικασθῆναι, δυνησομένην βεβίως αὐτὸν μὲν οὐδὲν τῶν ἐγκαλουμένων ἐνεχόμενον ἀποδείξαι, τὸν δὲ κύριον καὶ βασιλέα, ψυχῆς ἰδίας θάλλῃσιν ἐκδικεῖν. Ὁ πρωτοστράτωρ δὲ, Πάνυ μοι δοκεῖς ἀμαρτάνειν, ἔφη, τοῦ ὄντος, ὦ βασιλεῦ· καὶ ὡς εἰσικεν, ὧν πρὸς σὲ περὶ τῆς τοιαύτης κρίσεως ὁ μέγας δομέστικος εἰρηκεν ἐπελάθου, ἀ δὴ που καὶ σὺ κληθήσῃ τότε καὶ ἡμεῖν ὀρθῶς ἐδόκει. Σοῦ γὰρ εἰρηκότος, ὡς βουλομένη ἂν ἐπὶ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου δίκης τυχῶν, ἢ τὰ ἐγκλήματα ἀπολύσασθαι, ἢ τοῦτο μὴ δυνθῆναι, μὴ τὴν βασιλείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἀφαιρεθῆναι ζῶν, ὃ δ' ἠβῆατο μὴ ζῶν ἰδεῖν τοιαύτην ἡμέραν ἐν ἣ γενήσεται σοι τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πάππῳ δικαζόμενον ἰδεῖν, οὐ γὰρ δίκης, καταδίκης δὲ μᾶλλον ἐστὶν ἀληθὲς τὴν ἡμέραν προσεῖπεν ἐκείνην. Ἐνδὲ γὰρ ὄντος τοῦ δικάζοντος καὶ τοῦ κατηγοροῦντος, οὐδὲν ἄλλο λείπεται συνάγειν. Ἄλλως τ' οὐδὲ τῶν ἀνοήτων ὁ βασιλεὺς, ὡσθ' οὕτως ἀπερισκέπτως ὀρμηθῆναι πρὸς τὴν δίκην, ὡς καὶ καίρῳ ἀπολογίας σοι παρασχέειν, καὶ ἢ τὰ ἐγκλήματα ἀπολύσασθαι, ἢ καὶ ἀδικούμενον ἑαυτὸν ἀπειδείξει· ἀλλὰ βαθείας ὧν καὶ συνετῆς, ὡς ἴσμεν, φρενὸς, καὶ δεινὸς πράγμασι χρῆσθαι, τότε ἐπὶ τῆς δίκης σε καταστήσει, ὅτε πρὸς τὸ αὐτῷ δοκεῖν πάντα προκατασκευασάμενος, οὐδενὸς ἄλλου λεί-

Bat, et precibus orabat nuntium, ut si quid nosset ne celaret. Tum ille, nihil se exploratum habere quod affirmaret; in suspicionem autem delabi, avum patriarcha et episcopis presentibus eum constituisse alloqui. Verum quidnam, et quo sine dicturus sit, sibi nuntquam liquido constare; et parumper conticescens, Sicut narraui, inquit, satis perspectum non habeo, quid verborum sit facturus; auguror tamen, molle ac mansuetum nihil locuturum, sed te velut in iudicium arcessi. Quare aliquandiu praemeditaris licet, ut rationem respondendus, paratus ad respondendum venias. Ne-
Cpos ut bono viro gratias agens, et praemium a Deo comprecans, atque hoc insuper addens, sibi optatum fore, coram multis iudicio contententem crimina objecta refellere, renuntiare avo jubet, mox se affuturum. Apparitor divinam ei operam tali statu precatus, et ut imperatorem veneratus, recedit. Extemplo socios convocat. Porro magnus domesticus, Tarchaniota sororis primi Michaelis imperatoris, et majoris materterae suae filio rebus humanis ereptus, ad exanime corpus luctus causa abierat: protostrator domi manens illico adest, cur vocatus sit quaerit. Ne-
Dpos et quid sibi ab avo mandatum, et se reum citari, ac sine mora se stitutum refert. Addit etiam, se iudicium ex animo subiturum, cum nihil negotii sit ostendere, tum se vacare omni crimine, tum dominum et imperatorem semet de maligna voluntate sua ulcisci (99). Subjecit protostrator: Longe mihi a vero lapsus videris, imperator, atque ut verisimile sit, quae de tali iudicio a magno domestico audivisti, **99** quaeque tum et a te, et a nobis, ut recte dicta accipiebantur, eorum te occupavit oblivio. Nam cum tu ita praedicasses, velle te, si apud avum causam diceret, aut objecta diluere, aut, si id minus posses, non imperio tantum, verum etiam vita carere, ille emori optabat potius quam videre diem illum, quo tu iudicio cum avo contenderes: non enim iudicii, sed condemnationis diem revera appellare convenit. Cum enim idem sit futurus iudex, qui accusator, aliud ratiocinando colligi nihil potest. Praeterea non ita est insipiens, ut tam inconsiderate ad iudicium feratur, tibique tempus etiam ad **D** responsonem concedat, quo aut innocentem te ostendas, si bene, aut nocentem, si male responderis; sed cum sit, quod scimus, praestanti prudentia, et rerum gerendarum callidus, tum demum in iudicium te adducet, quando ejus arbitratu praestructis omnibus, unum hoc restabit, ut sententia de te, tanquam de sceleratissimorum facinorum manifesto, et ob id quibusvis suppliciis excarnificando (ut sic apud exteros etiam justitiae opinionem auferat) pronuntietur. Haec illis in colloquio agitantibus, ecce alius ab imperatore apparitor,

Jacobi Pontani notæ.

(99) Ut facit senex apud Terentium, in *Heautontimorumenos*:
Interea usque illi de me supplicium dabo.

Sed aliam ob causam ille, et ob aliam iste. Praeterea, ille volens ac prudens, hic iuvit.

qui nepotem urgeret ad regiam. Quia ergo aliter nequibat, quo vocabatur, ivit, multa plenus maeritudine propter magni domestici absentiam, quicum consilia sua conferre potuisset. Haud multo post domesticus quoque palatium ingreditur, junioremque imperatorem apud avum intus, protostratorem foris sedentem invenit, ipso vultu perturbationem ac sollicitudinem intimam ostentantem. Tum sic eum compellat: Aspectus tuus meditando similis te in re quāpiam magni ponderis cogitationem defixisse significat. Hic protostrator, Maxime, inquit, et cogitatione defixus, et gravissimo casu afflictus sum. Quam ob causam tandem? Quod, inquit, Andronicus ab avo in iudicium vocatus, cum vehementer cuperet prius tecum colloqui, ea facultate exclusus est. Et quoniam moras interponere non licebat, ipse ad imperatorem introivit, me timore non levi de se suspensum reliquit: cum praesertim recogito, quid tu nobis de istoc iudicio dixeris. Rursum querente magno domestico, quid interea loci rationibus suis appositum, et tempori accommodatum praestitissent: Nihil, ait protostrator; nam quia inter binos vocatus intervallum permodicum intercessit, **40** et ad imperatorem festinato abeundum fuit, haud quidquam quod in rem esset effecimus. Quid? de famulitio tuo aut nepotis cur hic nemo visitur? Visebantur vero, inquit, at ego formidans, ne eorum praesentia, aliis secus ratiocinantibus, aliquid suspicionis et damni afferret, eos domum remisit. Hoc loco domesticus eorum imprudentia magnopere incusata, quod nullum tempus periculosius et ad vim faciendam opportunius existere posset, quo proinde famuli velut ansam haberent, minime fucatan benevolentiam amoremque suum erga juniorem imperatorem declarandi, ipsum quibus cingeretur discriminibus eripiendo: Age, inquit, tu coactis de ministris et amicis tuis quotquot poteris, hic praestolari jube; ego hinc digressus, ipsius nepotis nihilominus meosque congregabo. In unam deinde multitudinem conglobati, adjuncto item imperatore, quod opinor nos posse, ad Sophiae Dei Verbi sacrosanctam aedem (1) nos

ποιτο, ἢ τὴν ἀπόφασιν ἐξενεργεῖν κατὰ σοῦ· καὶ τοῦτο, ἵνα καὶ τοῖς ἔξω δίκαια δοκοῖη ποιεῖν, ὡς ἐπὶ τοῖς ἀνοσιωτάτοις σοῦ φανερώς ἐαλωκότος καὶ διὰ τοῦτο δικαίως πάσχοντος ὀτιοῦν. Τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους ὁμιλοῦντων, αὐτὴς ἤκε μηνυτῆς ἕτερος ἐκ βασιλείως, ἐπισπεύδων τὴν ἐν βασιλείῳ ἀφιξίν τῷ ἐγγόνῳ· ὅδ' (οὐ γὰρ ἐξῆν ἑτέρως δρᾶν) ἀφικνεῖται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον, λύπη πολλῇ τηκόμενος τὴν ψυχὴν, διὰ τὸ τὸν μέγαν ἀπόντα δομέστικον μὴ περὶ τῶν παρόντων ἐσχηκέναι συνδιασκεψασθαι. Εὐθύς δὲ μετὰ μικρὴν καὶ ὀ μέγας δομέστικος ἤκειν ἐν βασιλείῳ, καὶ τὸν μὲν βασιλέα παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ πάππῳ ἔνδον εὗρισκεν ὄντα· τὸν πρωτοστράτορα δ' ἔξω καθήμενον, καὶ τῇ ὄψει τὴν ἔνδον ταραχὴν τῆς καρδίας καὶ τὴν φροντίδα ὑποδεικνύοντα· εἰπέ τε πρὸς αὐτὸν· Δοκεῖ μοι περὶ τίνος σκέπτεσθαι τῶν μεγάλων τῇ ἔξωθεν ὄψει καὶ τῇ συνοίῳ. Ὁ δ' ἔφη καὶ σκέπτεσθαι, καὶ περιστάσεις προσομιλεῖν ταῖς ἐσχάταις· τοῦ δ', Ὅτου χάριν; ἀντερομένου, Ὁ βασιλεὺς, ἔφη, παρὰ βασιλείῳ τοῦ πάππου κληθεὶς ἐπὶ δίκην, σοὶ μὲν συντυχεῖν πολλὰ ζήτησας, οὐκ ἠδυνήθη· τοῦ καιροῦ δὲ οὐκ ἐπιτρέποντος διαμέλλειν, αὐτὸς μὲν εἰσῆλθε πρὸς βασιλέα, ἐμοὶ δὲ φόβον οὐ μικρὸν ἐνέθηκε περὶ αὐτοῦ, μάλιστα τῶν σῶν λόγων ἐνθυμουμένη, οὐς πρὸς ἡμᾶς περὶ τῆς δίκης ταυτησὶ διεξῆλθες. Τοῦ δ' αὖθις ἐπανερομένου. Τί δ' ἔμιν ἄχριν ὄν ἀρμόζον τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασιν ἐργαται; Οὐδὲν, εἶπεν ὁ πρωτοστράτωρ· βραχυτάτου γὰρ ὄντος τοῦ μεταξὺ τῶν ἀγγελίων χρόνου, καὶ τὴν ὡς βασιλέα ἀφιξίν κατεπαίγοντος, οὐδὲν ἐπράξαμεν τῶν δεόντων. Πῶς δ' οὐ πάρεσιν ἐνταῦθα τῶν βασιλέως οἰκετῶν, ἢ καὶ τῶν σῶν τι·ες, ἐρομένου, Παρήσαν μὲν, εἶπεν ὁ πρωτοστράτωρ· δεῖσας δ' ἐγὼ μὴ παρόντας ὄντων, καὶ ἄλλων ἄλλα λογιζομένων. ἐκ τούτου συμβῆ τις ὑπόψια καὶ βλάβη, ἐκέλευσα ἀπεῖναι. Ὁ δὲ πολλὰ καταμεμψάμενος τῆς ἀθουλας, καὶ μηδένα καιρὸν ἄλλον εὐρήσειν ἐπικινδύνωτερον ἢ βιαϊότερον εἰπὼν ὥστε τὴν ἀδολον αὐτῶν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην ἐνδεικνυμένους πρὸς βασιλέα τῶν περισχόντων ἀπαλλάττειν κινδύνων, Σὺ μὲν, ἔφη, τῶν σῶν οἰκετῶν ὀπόσους ἂν ἐξῆ καὶ τῶν φίλων συναγαγῶν, ἐνταῦθα κέλευσον μένειν· ἐγὼ δ' ἐξελθὼν αὐθις

Jacobi Pontani notae.

(1) Filio Dei, qui est Verbum, et sapientia Patris, a Constantino primo excitatum est hoc templum, ut scribit Nicephorus Callistus, lib. vii, cap. 49. Laudatur a nostro historico lib. iv, cap. 4, ubi terrae motu quassatum, et ex parte collapsum narratur. Procopius de aedificiis Justiniani: *Totum templum in cineres redactum, Justinianus, quanquam multo post, ita reparavit et excolivit, ut quisquis de priori templo audiverit, is monstrata praesenti venustate, optare possit, illud jamdudum perierisse, ut in praesentem faciem mutatum cernat.* Paulo infra: *Exstructa igitur ecclesia est in speculaculum plane pulcherrimum, iis quidem, quos videre contigit, stupendum: illis vero qui audiunt, incredibile prorsus.* Lege caetera. In Turcogræcia, ubi Constantinopolis capta et vastata describitur, templum hoc verbis istis deploratur: Πῶς κατεδέξατο ἢ ἐκ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ Λόγου κτισθεῖσα ἁγία Σοφία;

ὁ ἐπίγειος οὐρανός, ἢ νέα Σιών, ἣν ἐπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος τὸ καύχημα πάσης τῆς οἰκουμένης τῆς ἀγαθῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ὑπερέχουσα πάντων τῆς γῆς κτισμάτων. Ὁ τοῦ θαύματος! Ὁ τοῦ Θεοῦ περιώνυμος ναὸς ἐγένετο ναὸς τῶν Ἰσμαηλιτῶν, τῶν ἀθῆων Φρίξον, ἤλιε, στενάξον, ἢ γῆ, καὶ κλονουμένη βήσον, ἀνεξίκακε Κύριε, εἶδα σοι· *Quomodo contumeliam ferre tantam potuit, quae de nomine Logi condita fuit sancta Sophia? Illud terrestre caelum: nova illa Sion, quam construxit ipse Dominus, non homo; gloria illa universi orbis terrarum; illud decus ecclesiarum; eminentissimum illud omnium per totum mundum aedificiorum. O rem miram! Nobilissimum Dei templum templum factum est Ismaelitarum, impiorum illorum et infidelium. Horresce, sol, ingemisce, tellus, et concutere. Exclama, Gloria, tibi tolerantissime malorum Domine.*

τοὺς βασιλέως συναθροίσαι καὶ τοὺς ἐμούς· εἰ, ἐν δὲ συνελθόντες, καὶ τὴν νέον βασιλέα παραλαβόντες, (ὅπερ οἶμαι δυνήσεσθαι) πρὸς τὸν τῆς Σοφίας ἀπελευσόμεθα τοῦ Θεοῦ Λόγου θεῖον νεών, τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς ἀσουλᾶς τῆς ἐκαίνου πραγματευόμενοι, εἶτα διαπρασθευσόμενοι πρὸς βασιλέα, ἀμνηστίαν αἰτήσομεν τῶν τολμηθέντων· τὸν δὲ, δέισαντα τὴν στάσιν, ὡσπερ εἰκός, ὄρχω καὶ βασιλεῖ καὶ ἡμῖν, καὶ τὴν ἀσφάλειαν πιστώσασθαι καὶ τὴν ἀμνηστίαν τῶν εἰργασμένων. Τοῦ νέου δὲ βασιλέως ἀπαλλαγέντος τοῦ περισχόντος νῦν ἐξαπλῆνης κινδύνου, τότε ἤδη βουλευσαμένοις ὅπερ ἂν δοκῆ βέλτιον, ἐξέσται πράττειν κατ' ἐξουσίαν. Ἡ γὰρ ἐκ τῆς ἡπείρου μίαν τῶν τῆς πόλεως πυλῶν διατεμόντες ἐκπετούμεθα νυκτός, ἢ τῶν ἐκ Γεννοῦσας τοῦ βασιλέως φίλων τριήρη μίαν, ἢ καὶ δύο πληρωσάντων ἐπιθρόσμεθα, καὶ πρὸς τὰς παραλλοὺς τῆς Θράκης πόλεις (αὗται δ' εἰσὶν ἡμέτραι διὰ τὸ τὸν Συργιάννην αὐτῶν ἐπιτροπεύειν) διασωθησόμεθα· καὶ οὕτω μακρὰν γενόμενοι τῶν κινδύνων, ἃ δοκεῖ συμφέρειν ἐν ὑστέρω πράξομεν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, πάση δεῖ χρήσασθαι καὶ ἀνδρίᾳ καὶ προθυμίᾳ, καὶ αὐτῇ, εἰ δεοί, τὴν ζωὴν προθύμως προσιμένους, ὥστε τῶν περισχόντων ἐξαρκάσαι κινδύνων τὸν βασιλέα, καὶ μὴ περιθεῖν αὐτὸν ἅμα τῷ δικαίῳ διαφθαρέντα· καὶ λατρῶν γὰρ τοὺς ἐμπειροτέρους ὀρώμεν καὶ στρατηγῶν, πρὸς τὰ κατεπεύγοντα μᾶλλον ἰσταμένους τῶν νοσημάτων καὶ τῶν πολέμων. Ταύτης τῆς βουλῆς καὶ πρωτοστράτορι βελτίστης εἶναι κριθείσης, ἐδέδοκτο πρὸς τέλος ἐξάγειν· καὶ πρωτοστράτωρ μὲν εὐθύς πέμψας, μετακλίσατο τῶν οἰκετῶν καὶ τῶν φίλων ὄσους ἐνήν· οἱ δὲ παρήσαν σὺν τάχει· ὁ μέγας, δὲ δομέστικος ἀπελθὼν, ὄσους ἐνήν τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν ἰδίων συναγαγὼν, τοὺς δὲ διασκαδαζόμενος ὅταν ἐπανήξωσι παραγγελίας λέναι πρὸς τὴν βασιλεία, ἐπανήλθε σὺν τάχει. Τούτων δ' οὕτω σὺν σπουδῇ πραττομένων, ἐπεὶ Κυριαχῆ ἦν, ἔθος δ' ἐπεκράτησεν ἐκ πολλοῦ ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ τῆς ἐβδομάδος ἡμέρᾳ Γεννοῦσας τε καὶ τοὺς ἐκ Βενετίας Λατίνους ἀφικνουμένους εἰς τὰ βασιλεία τιμῆς τε ἕνεκα καὶ ὁμολογίας τοῦ ὑπὸ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων τετάχθαι, ἄλλο μὲν οὐδὲν, μόνην δὲ προσκύνησιν ἀπονέμοντας, πάλιν οἰκασθε ἀπιέναι. Ἦχον καὶ τότε οἱ ἐκ Γεννοῦσας πράξοντες τὰ εἰωθότα, ἐν οἷς ὁ μέγας δομέστικος τοὺς δύο τῶν εἰρημένων τοῦ

A recipiemus : ibi denique ut in asylo (2) tuenda : ac legendæ salutis nostræ incumbemus. Postmodum missis ad avum oratoribus, ut ausus in se nostros oblivione sempiterna deleat (3) rogabimus. Et quia seditionem, quod credibile est, timeat, ut jurejurando nepoti nobisque tum securitatem, tum commissorum illam oblivionem promittat. Postquam ex hoc tam subito periculo evaserit, tum deinde ubi consuluerimus, quod præstare videbitur, ejus agendi libera potestas erit. Aut enim a continente una urbis porta (4) effracta noctuabundi erumpemus, aut Genuates nepoti amicos, triremem unam, binasve instructas auxilio poscemus, et ad maritimas Thraciæ civitates (quæ, quoniam a Syrgianne reguntur, a nobis sunt) incolumes profugiemus. B Atque ita procul periculis, quæ in rem nostram existimaverimus, de cætero exsequemur. Nunc animis opus et pectore firmitate : nunc, si res flagitabit, ipsa quoque anima intrepide impendenda, quo imperatorem juniorem e medio discrimine extrahamus ; nec eum in causa justa rapi ad interitum patiamur, siquidem et melicos, et belli duces experientiores, morbis ac pugnibus ingravescentibus acrius instare videmus. Hoc consilium ubi et protostrator pro optimo amplexus est, visum ad effectum perducendum. Et ille quidem protinus famulos, et amicos quotquot potuit coegit, quos cito pedes attulerunt. Idem magnus domesticus in suis et nepotis, quantum licuit, contrahendis præstans, absentesque, cum primum domum 41 revertissent, ad palatium occurrere jubens, brevi eodem rediit. His studiose ac sedulo peractis, quia Dominica agebatur, et mos longinquitate invaluerat, principe hebdomadis die, Genuenses, ac Venetos Latinos, honoris et subjectionis præstendæ gratia in regiam ventitare, adoratoque imperatore domum regredi, venerunt et tum Genuenses, solemne officium persolaturi. Inter hos magnus domesticus, duobus ex illis tribus, quorum supra mentionem faciebamus, nepotis fautoribus repertis, promissa eis redegit in memoriam, atque insuper de summa auxilii necessitate edoctos ad triemes instruendas dimisit. Illi abeuntes, et pro tempore diligentiam adhibentes, intra horas viginti, ternas omnibus rebus ornant. Quæ intuens protostator, multosque

Jacobi Pontani notæ.

(2) Ἄσυλος, cui necesse non est timere, ne spoliatur, ne, quæ habet, præda fiant. Item, quem spoliare nefas est, tutus a violentia, sacrosanctus. Tempora porro asylo dicuntur, ex quibus nefas est abstrahi eum, qui ad illa confugit. Servius in II Æneid. vocari putat asyllum, quasi asyrum, a non abstrahendo. Multa asylo recenset Alexander ab Alexandro, lib. III, cap. 20.

(3) Ἀμνηστία, id est, injuriarum offensionumque oblivio. Hoc verbo Athenienses in sedandis discordiis usus affirmat Cicero, I Philippica. Et Thrasymbulus, auctore Emilio Probo, legem tulit, reconciliata pace, ne quis anteactarum rerum accusaretur, neve multaretur : eamque illi legem oblivionis appellarunt. Sed legem quidem ἀμνη-

στίας appellatam concedit Muretus : verbo autem usus non μνησικακείν, hoc est, non esse retinendam injuriæ memoriam, seu, animum malevolum ob injuriam illatam non suscipiendum, et hoc idem fuisse in lege positum probat, Variar. lect. lib. II, cap. 15.

(4) De viginti tribus portis urbis Constantinopolitanæ, vide Joannis Leunclavii Pandecten historiæ Turcicæ, quo libro Annales sultanorum Othmanidarum, seu Osmanidarum illustravit, nobisque ad hæc notas plurimum commodavit ; quando bonam partem Turcici imperii peragravit, et curiose, imo vero diligenter accurateque omnia inquisivit. Vide item Petrum Gyllium in Thracio Bosphoro.

tam de nepotis, quam de suis domesticis circumstantes conspiciens, spe bona confirmatus mirifice lætabatur, et amore magno pugnandi exardescendat. Verumtamen præter Apocauchum nemo causam evocationis noverat : illi enim soli quod agebatur patefecerant : alii ob aliquid singulare convenisse suspicabantur, eo argumento, quod qui equos haberent, eos ad palatium mittere jussi essent, nisi quod quæ de Michaelæ Catharo fama jactabat (quæ jam omnium aures compleverat), ea se ut novum quiddam et audituros, et visuros etiam sperabant. Et illi quidem in his erant.

ἄλλοι, τινὸς μὲν ἕνεκα μεγάλην τὴν μετάκλησιν ὑπενόουν εἶναι, καὶ τεκμήριον ἐποιοῦντο τὸ τοῦ ἵππου ἔχοντος εἶναι πρὸς τὰ βασιλῆα κελουσθῆναι, εἶχον δὲ εἰδέναι σαφὲς οὐδὲν, πλὴν τὰ περὶ τοῦ Καθαροῦ τῆς φήμης διαθρολλούσης (διεδέδοτο γὰρ ἤδη πρὸς πάντας), ἰδεῖν τι καὶ ἀκούσαι καινότερον ἤλπίζον. Οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν.

CAPUT XIII.

Junior imperator egressus, magnum domesticum requirit. Quid utrinque actum mutuo indicant. Historia inseritur de dilato senioris consilio. Denuo per eunuchum, et ad judicium quidem, cum magna vocantis miseratione et lacrymis arcessitur nepos. Ad officium tulī tempore sibi præstandum socios cohortatur. Promittunt omnia, ipsūmque ad palatium comitantur.

Imperator minor ad exteriora palatii alvi dolore simulato egressus, magnum domesticum investigabat. Quo invento dolens ac mæstus, Tu vero, bone vir, inquit, ubi hactenus fuisti? Ille contra magno cum affectu, Quo me nolentem rei necessitudo compulit. Deinde narrat quæque statuerint hactenus, quæque egerint. Nepos gratias agit, et interrogatus quid ipsis porro faciendum sit, de judicio futuro ait nullum relinqui dubium : hucusque autem avum nihil cuiquam **42** ex iis qui afuissent verborum fecisse, posseque nihilominus adhuc fieri, ut meditata, suo adventu videlicet dissipata, etiam nunc differat : quomodo nimirum paucis ante diebus usvenerit, cum veteri instituto magni canonis officium cænebatur (5) : quem even-

Β βασιλέως φιλῶν εὐρῶν, καὶ τῶν τε ὑποσχέσεων ἀναμνήσα; ἔτι δὲ τὴν ἀναγκαιωτάτην τῆς βοήθειας χρείαν ἀναδιδάξας, ἐξαπέστειλε τὰς τριήρεις ἐφοπλίξειν. Οἱ δ' ἀπελθόντες καὶ σπουδῆ χρησάμενοι τῷ καιρῷ προσηκούση, ἐντὸς ὥρων εἴκοσι τρεῖς πηροῦσαι τριήρεις. Ταῦτα καὶ πρωτοστράτωρ ὄρων, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἤδη χρησταῖς γενόμενος, ὑπερήθετό τε, καὶ ὀρμῆς ἐπληροῦτο, πολλοὺς περὶ αὐτοὺς τῶν τε βασιλικῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀθροισζομένους ὄρων. Οὐδὲς μὲντοι τῶν συναθροισζομένων τὴν αἰτίαν τῆς συνόδου συνήθει πλὴν Ἀποκαύχου· ἐκεῖνῳ γὰρ μόνῳ τὴν αἰτίαν ἐκοινώσαντο τῶν πραττομένων· οἱ δ'

Β βασιλεὺς δ' ὁ νέος νύξιν ὑποκριθεὶς τῆς γαστρὸς καὶ πρὸς τοὺς ἐξωτέρῳ τῶν βασιλείων ἐξελεύθῳ οἴκου, τὸν μέγαν δομέστικον ἀνεζήτηε· εὐρῶν δὲ, σὺν ἀλγεί καὶ ἀθυμίᾳ ψυχῆς, Σὺ δ', ὦ ἀγαθὲ, ἤρετο, ὅπου μέχρι νῦν ἦς; Ὁ δὲ περιπαθέστερον ἀπεκρίνατο· Ὅπου μὲν οὐκ ἠβουλόμην, ἢ δ' ἀνάγκη τῶν πραγμάτων συνῶθει. Εἴτε' ἐξαγγελίας ὅσα τε ἐβουλεύσαντο καὶ ὅσα ἐπραξαν ἄχρι τότε, τῆς μὲν βουλῆς αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πραττομένων χεῖρας ὠμολόγει· ἐρωτηθεὶς δ' ὁ τι δεῖο πράττειν αὐτοὺς, τὴν μὲν δίκην ἐψῆσε γενήσεσθαι μέλλειν ἀναμφιβόλως, μέχρι δὲ νῦν μηδὲν εἰρησθαι· πρὸς μὲν δὲ τῶν ἀφικνουμένων τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ. Ἐνδέχεσθαι γὰρ μὴν καὶ νῦν ὑπερθέσθαι τὸν βασιλεὺς τὰ μελετώμενα, τῇ παρουσίᾳ τῇ ἐμῇ διασχεδα-

Jacobi Pontani notæ.

(5) Ex Triodio quodam libro rituali Græcorum de magno canone describemus, quæ interpretatus est noster Jacobus Greiserus, Notis in orationes Patrum de sancta cruce : Eodem die (quinta scilicet quintæ hebdomadis in Quadragesima) canimus officium magni canonis. Hunc vere ex omnibus canonicis maximum optime et ingeniose composuit et conscripsit sanctus Pater noster Andreas, archiepiscopus Crætæ, cognomento Hierosolymitanus, ex Damasco oriundus, qui decimo quarto ætatis sue anno grammaticæ studia aggressus, et in omni disciplinarum genere probe excultus, Hierosolymam pervenit, vitamque monasticam inivit, qui sancte et pie vitam peragens, in quieto illo et a turbis remoto vivendi instituto, multa quidem cum alia Ecclesiæ Dei fructuosa ingenii sui monumenta reliquit, tum varias orationes et canones, crebrior tamen et copiosior in panegyricis orationibus exstitit. Ex nullis autem aliis hunc quoque magnum canonem, infinita contritione animique compunctione refertum, elaboravit. Collecta enim in unum universa Veteris et Novi Testamenti historia, canticum hoc composuit, ab Adamo videlicet, usque ad Christi ascensionem apostolorumque prædicationem : quo quidem omnium animam cohortatur, ut ea quæ in historia videt esse bona et laudabilia, pro viribus sectetur; quæ vero mala, fugiat et aversetur, semperque ad Deum recurrat, per pœnitentiam, per lacrymas, per confes-

sionem, et per alia hujusmodi Deum placandi eique placendi media. Quin adeo canon hic canorus est, et in animas tam facile insuit, ut et mentem, etsi præduram, satis emolliat, et ad recipiendum id quod bonum et honestum est, excitet : dummodo corde contrito et debita cum attentione psallatur. Fecit autem hunc canonem eo tempore, quo magnus Sophronius patriarcha Hierosolymitanus Vitam Mariæ Ægyptiacæ litteris mandavit : quæ et ipsa compunctionis plenissima est, lapsisque et peccatoribus multum consolationis offert, si modo a pravibus operibus desistere velint. Lege autem receptum est, ut hac die legatur hac de causa. Cum enim sancta Quadragesima ad finem tendat, ne homines seqüiores effecti spiritualia certamina negligentius ineanit, vitamque sobriam et temperantem valere jubeant, maximus adest Andreas, qui, velut aliptes, per historias magni canonis, enumerando insignium virorum virtutem, et improborum casum et everisionem, eos qui laboribus insistent, alacriores, et ut ita dicam, generosiores facit, ut viriliter ea, quæ supersunt, capessant. Sanctus vero Sophronius oratione sua sobrios et ipse reddit, et ad Deum excitat, ne corruant, neve desperent, licet aliquibus peccatis irretiti fuerint. Quanta enim sit Dei humanitas et clementia in illos, qui ex toto corde præterita vitæ noxas relinquere cogitant, narratio de Mariæ Ægyptiacæ abunde docet. Appellatur

συνέντα, ὡσπερ δὴ καὶ πρότερον ἐλίγαις ἡμέραις αὐτὸ συνέβηκεν, ὅτ' ἔθο; ἡμῖν τὴν τοῦ μεγάλου κανόνο; ψάλλεσθαι ἀκολουθίαν. Ἄξιον δὲ διεγῆσθαι καὶ τὸ τότε συμβάν. Τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Μετεχίτου ἐν ὧρ; μάλιστα χειμῶνο; διὰ τὴν σμικρότητα τῆς ἡμέρας, οὐ δις τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἅπαξ εἰωθότο; τοῖ; βασιλεῖο; ἐπιδημεῖν καὶ διημερεῦειν, καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ μεγάλου κανόνο; ἡμέραν διημερεῦσαντο; τοῖ; βασιλεῖο;, καὶ ἤδη νυκτὸ; ἐπελθοῦτ; οἱ καὶ ἀπελθόντο;, ὁ βασιλεὺ; κατὰ τάχο; μετεκκλήσατο παρὰ τὸ πρότερον εἰωθό;. Τοῦτο δὲ οἱ τοῦ μεγάλου λογοθέτου παῖδε;, Δημήτριο; καὶ Νικηφόρο; ἰδόντε;, καὶ περὶ τινῶν καινοτέρων τὴν τοῦ πατρός ἀήθη μετὰ κλησιν ὡ; εἰκὸ; ὑπολογισάμενοι (ὡ; δὲ γὰρ οὐδ' οὗτο; τῶν μελετιωμένων κατὰ τοῦ νέου βασιλείω; ἀνήκοι ἦσαν), ἤκουσι πρὸ; βασιλεῶν τὸν νέον, καὶ τὸ συμβάν ἀπαγγεῖλαντε;, ἀ δέοντα ἀν νομίζοι περὶ ἑαυτοῦ ἐδέοντο δρᾶν. Ὁ βασιλεὺ; δὲ τούτο; μὲν ἀπέπεμψεν ἐπαινέσα; μετὰ δὲ τῶν φίλων διασκεψάμενο;, ἐδόκει δεῖν, ἐπεὶ καὶ μετ' οὐ πολλὴ τῆς ἑορτῆ; χάριν καιρός ἀφικεσθαι πρὸ; τὰ βασιλεία (ἄλλω; γὰρ εἶχεν ἀν ὑποψίαν ἢ ἀφιξί;), εἰθεῖν καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ. Κἂν μὲν περὶ τινῶν ἄλλων ἢ διάσκεψι; ἦ, τῆ; ἑορτῆ; χάριν δόξομεν ἀφικεσθαι· ἀν δὲ περὶ ἡμῶν, παυθῆσθαι τὴν βουλὴν ἡμῶν παρόντων· ὁ δὲ καὶ συμβέβηκε. Τοῦ προσδουτέρου γὰρ βασιλείω; πρὸ; τὸν μέγαν λογοθέτην περὶ ὧν ἐδεῖτο διαλεγόμενο;, καὶ τοῦτο μόνον εἰπόντο;, περὶ μὲν τοῦ τίνα χρὴ τρόπον γενέσθαι βουλὴν ζητεῖν, περὶ δὲ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ, μὲν [leg. οὐ] ζητεῖν (ὡ; ὅστερον ἐκ τῶν ἐκεῖ παρόντων πρὸ; ὑπηρεσίαν τῆ βασιλεί; μαθεῖν ἀκριβῶ; ἐξεγέμετο)· καὶ ὁ νέο; παρὴν βασιλεὺ;, καὶ ἡ βουλὴ διελέλυτο· εἶτε περὶ τῶν προκειμένων ἢ τινῶν ἄλλων ἦν, οὐδαμῶ; φανεροῦ γεγεννημένου. Τούτου δὴ τότε καὶ ὁ βασιλεὺ; εἰς μνήμην ἔλθῶν, εἶπε; πρὸ; τοῦ; ἐταίρου;, ὡ; Ἴσω; ὡσπερ τότε τὰ τῆ; βουλῆ;, οὗτο; δὲ καὶ νῦν τὰ τῆ;

tum non erit alienum exponere. Cum magnus logotheta Metochites hibernis mensibus potissimum, propter dierum brevitatem non bis, sed semel duntaxat ad palatium accedere, ibique lucem totam transigere consuesset, et magni canonis diem ipsum ibi consumpsisset, jamque nocte se domum recepisset, imperator senior præter consuetudinem repente cum vocat; cujus filii, Demetrius et Nicephorus insolito huic æcersitui quippiam novum subesse verisimillimum cogitantes (nec enim ipsos quoque latebant quæ adversus juniorem imperatorem parentar), eundem juniorem aleunt, quodque acri lerat exponunt, orantes, ut quæ necessaria factu pro seipso censuerit, ea ne prætermittat. Ille laudibus affectos dimittit, æque cum amicis communicata, placuit, quandoquidem paulo post, festi diei causa, palatium ingrediendum esset (alioqui enim suspicionem moveret ejus eodem adventus), tempus antecapere. Et si quidem aliis de rebus consulere, diei festi gratia venire vidibemur, inquit; sin de nobis, nostra præsentia consultationem disturbabit; quod etiam evenit. Etenim cum imperator senior magno logothetæ, de quibus rogabat respondisset, et hoc tantum adjecisset, quo pacto consultaretur querendum: an consultaretur, non querendum (id quo postea ex apparitoribus probe cognitum est); et junior imperator aderat, et consilium ad nihilum recidit; sive id de re præsentis, sive de quibusdam aliis esset; id enim haut rescitum est. Hujus itaque eventus memor tunc imperator dicebat cæteris, fortasse quomodo tum consultationem, sic nunc judicium avum esse dilatatum. Sed aliter fuit; nam judicium certo certius constitutum ac paratum erat. Adhuc enim eo cum magno domestico sermocinante, numerumque congregatorum exquirente, illoque respondente, nunc quidem esse centum, brevi ad trecentos fore;

Jacobi Pontani notæ.

autem magnus canon, ut forte quispiam dixerit, propter sententiarum pondus et gravitatem, quarum feracissimus est canonis hujus auctor, in his componendis præclare exercitatus. Cuique cæteri canones triginta aut paulo amplius, troparia contineant, iste ad ducenta et quinquaginta progreditur, quolibet ex illis ineffabilem stillante dulcedinem et voluptatem. Jure igitur optimo et convenienter sancitum est, ut magnus iste canon et compunctionis plenissimus in magna Quadragesima psallatur. Huic præclarissimum et maximum canonem, et orationem in Mariam (Ægyptiacam) ipsemet Pater noster Andreas primus Constantinopolim tulit, quando ab Hierosolymorum patriarcha Theodoro ad sextam synodum subsidio missus est. Tunc enim monasticam vitam adhuc profectus, cum adversus Monothelitas fortiter decertasset, Ecclesie Constantinopolitane clero ascriptus est, deinceps in eadem diaconus et pupillarum curator et altor constituitur, et non longo post tempore archiepiscopus Creta ordinatus est. Postea proxime apud locum, qui Hiericus dicitur, cum Mitylenem pervenisset, migravit ad Dominum, cum sedis suæ fructum copiosum percepisset. Ejus intercessione miserere nostri, Deus.

Cæterum quinta hebdomada fuit Græcis ea, quæ nobis quarta. Nam Græci auspiciantur Quadrage-

simam die lunæ post Dominicam, quam vocant τυρινήν, seu τυροφάγον, quæ est Dominica Quinquagesimæ apud nos. Et prima Quadragesimæ hebdomada finitur Dominica orthodoxiæ, seu prima Quadragesimæ, quæ apud nos est *Invocavit*. Si ergo a Dominica τῆ; τυροφάγο; numerus hebdomadas usque ad quintam feriam, post quartam Dominicam Quadragesimæ, invenies eam de qua loquimur esse quintam, non quartam Quadragesimæ hebdomadam. Quæ omnia liquent ex Rituali Græcorum libro, qui Typicon Sabæ inscribitur, in quo titulus cap. 33, talis est: Ἐλθῆσι; τοῦ τύπου τῆ; τετάρτη;, Κυριακῆ; τῶν νηστειῶν, καὶ τῆ; μετ' αὐτὴν ἑβδομάδο;. Est autem hæc hebdomada quinta. Subjungitur enim τῆ δευτέρῃ τῆ; πέμπτῆ; ἑβδομάδο;, καὶ εὐθὺ; ἀρχόμεθα τοῦ μεγάλου κανόνο;. Et ut rem exemplo illustrem. Hoc anno 1600 agunt Græci, qui fastos Gregorianos sequuntur, festum magni canonis feria quinta post *Lætare*, qui est quintus Aprilis, et quinta hebdomada Quadragesimæ Græcæ, ducto initio a die lunæ post Dominicam Quinquagesimæ. Et hæc omnia sunt certissima ex libris ritualibus. Nam Græcorum Quadragesima septem hebdomadibus constat, et sex duntaxat Dominicis. Hæc me his ipsis verbis idem Gretserus noster monuit, quibus necum utaris licet.

ad unum viros fortes, et ad præliandum exercita-
tos, si abeundum sit, etiam plures, et ignotos ac-
cursuros : de his, inquam, illis sermonem miscen-
tibus, Deumque precantibus. **43** iudicium amplia-
ret, quoad coiissent, qui pro ipsis decertaturi
sperabantur, missu avi adest eunuchus Michael
Callicrenites ; et priusquam vocem edat, lacrymis
gemitibusque infaustum se apportare nuntium os-
tendit. Deinde præfatus, maluisse se tellure ima
sibi dehiscente ad Manes descendere (6), et hac
jucundissima luce privari, quam adeo mala nun-
tiare : Dominus, inquit, et imperator avus tuus te
ad causam dicendam vocat. Tum ille : Haud asper-
nandum tuæ in me propensionis testimonium, quas
fundis lacrymas : iamēn, quid ita fles, cum nec-
dum eventus pateat? Fieri siquidem potest, ut
cum albo calculo (7) discedam. Ipsa res, suscipit
Callicrenites, me in fletum solvit. Etenim cum
avus pro more in throno, patriarcha ad latus in
sella, arbitri dextra sinistra sederent, tibi soli sca-
millum e regione et remotius mandatu imperatoris
positum est. Quo viso, condemnationis tuæ locum
illam sedeculam interpretans, optavi, ut dicebam,
hodie mihi terram dehiscere. Verum Deus, qui
prophetam suum Danielem de lacu leonum libera-
vit, et tres pueros a Babylonia fornace intactos
præstitit, collatasque in Susanuiam scelestorum judi-
cium calumnias detexit, idem te nunc qua premeris
necessitate superiorem reddat, angelum suum mit-
tens, qui te antecedit, et sapientiam tibi atque
intelligentiam largiatur, qua objecta facile, ceu te-
las arancarum dissolvas. Hæc ubi precatus est eu-
nuchus, Dei voluntas fiat, ait imperator ; jubetque
avo renuntiari, se imperata facturum ; et conver-
sus ad amicos, sic eos compellat : Si unquam alias,
nunc tempus venit, quo virtutem, diligentiam,
prudentiam, tolerantiamque vestram, tam formi-
doso tempore declaretis. Enimvero cum multi
sæpe et numero, et aliis rebus vobis impares, ani-
morum facta conspiratione, admirabilia et obstu-
pescenda prospere gesserint, vos ita frequentes ac
tales longe utique justius est, præclaris et lauda-
bilibus facinoribus efficiendis vobismet ipsis dignos
apparere, et aut vitam honestam vivere, aut glo-
riosam mortem oppetere, hanc solam mentem vos
decere arbitantes. Ego ad tribunal vado ; quod si
divino munere rursus conjungemur, interque nos
amabiliter iterum intuebimur, erit cur gratias Numi-
ni persolvamus. Sin quid aliud illi de nobis
complacitum est, ego his verbis postremum vos
salutatos volo : vos **44** autem nobilitati virtutique
vestræ paretote. Ad ista cum uterque dicere ali-
quid percuperet, protostratore cunctante, magnus

A δίκης ὁ βασιλεὺς ὑπερβήσεται. Τὸ δ' οὐκ εἶχεν οὐ-
τως· ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἠτοίμαστο τὰ τῆς δίκης.
Ἔτι γὰρ δομεστικῶ τῷ μεγάλῳ διαλεγομένου βασι-
λέως, καὶ τὸν ἀριθμὸν ζητοῦντος μαθεῖν τῶν συν-
ηγμένων ἀνδρῶν, καὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ἀποκρι-
ναμένου, Ὡς νῦν μὲν εἰσιν ἑκατὸν, μικρὰς δὲ
παρελθοῦσης ὥρας συνελεύονται· καὶ μέχρι τριακο-
σίων, πάντες ἀνδρεῖοι καὶ μάχεσθαι ἱσχυρήμενοι· εἰ
δεήσει δὲ ἀπέρχεσθαι, καὶ ἄλλοι πλείονες συνδρα-
μοῦνται· καὶ οὐδ' οὐκ ἴσμεν· περὶ τούτων δὲ διαλε-
γομένων, καὶ Θεοῦ δεομένων τὴν τῆς δίκης ὥραν
παραταθῆναι, ὥστε συναθροισθῆναι τοὺς ἐπιζοιμέ-
νους ὑπὲρ αὐτῶν μαχεῖσθαι. ἤκειν ἐκ βασιλέως τοῦ
πρεσβυτέρου· πρὸς τὴν νέον ἀπεσταλμένος ὁ Καλ-
λικρηνίτης Μιχαὴλ ἑκτομίας· καὶ πρὶν φθέγγεσθαι,
B τοῖς δάκρυσι καὶ τοῖς στεναγμαῖς κακῶν ἀγγελοῦ
ἤκειν σημαίνων· πρότερον δ' ἑαυτῷ τὴν γῆν χανεῖν
μᾶλλον, καὶ τῆς ἡδίστης ἀπεστερηθῆναι ζωῆς ἀν-
εκτότερον εἶναι, ἢ τοιοῦτων κακῶν ἀγγελῶν ἤκειν
εἰπὼν, Ὁ κύριος, ἔφη, καὶ βασιλεὺς ὁ σὸς πάπ-
πος, ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ δίκην καλεῖ. Τὸ βασιλέως δ'
ἐπὶ τούτοις εἰπόντος, Ὡς τῆς μὲν εἰς ἐμέ σου εὐ-
νοίας ἀξιόχρεως τὰ δάκρυα μάρτυς ἀνοῦ ὅτου δ'
οὕτω θρηνεῖς, ἐν ἀδελφῷ κειμένης τῆς δίκης ; ἐνδέ-
χεται γάρ με καὶ τὴν νικῶσαν ἐνεγκάμενον ἀπελ-
θεῖν. Ὁ Καλικρηνίτης, Αὐτὰ τὰ πράγματα θρη-
νεῖν πειθούσιν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ· τοῦ γὰρ βασιλέως
καὶ πάππου τοῦ σοῦ ἐπὶ θρόνου καθεσθέντος, ὡς
ἔθος, καὶ τοῦ πατριάρχου παρ' αὐτῷ ἐπὶ δίφρου,
τῶν δ' ἀπροασομένων τὴν δίκην ἐξ ἐκτεέρων με-
ρῶν, σοὶ μόνῳ, τοῦ βασιλέως προσεταχότος, σκίμ-
που ; ἐτέθη κατὰ πρόσωπον βασιλέως· καὶ οὗτος
ἀπωτέρω. Ὁπερ ἰδὼν, ἠδύσαμην, ὅπερ εἶπον, σῆ-
μερον τὴν γῆν χανεῖν μοι, καταδίκης τύπον τὴν
καθ' ἑδραν λογιταμένην. Ἄλλ' ὁ Δανιὴλ τὸν αὐτοῦ
προφήτην ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λείντων ἀβλαβῆ δια-
σώσας, καὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίνο τοὺς τρεῖς
παῖδας κρείττονας ἀποδείξας θεός, καὶ Σωάνναν,
τῶν ἀδίκων κριτῶν τὴν συκοφαντίαν ἐλέγξας, αὐ-
τὸς τῆς ἐφεστῶσης ἀνάγκης ; κρείττονα καὶ σὲ νῦν
ἀποδείξει, καὶ ἀποστελεῖαι τὸν ἀγγελὸν αὐτοῦ προ-
πορεύεσθαι σοι, καὶ σοφίαν παράσχῃ καὶ σύνεσιν,
ὥστε τὰ προβαλλόμενα λύειν εὐκόλως ὡς ἀράχνης
ἴστους. Οὕτως εὐξαμένου τοῦ ἑκτομίου, ὁ βασιλεὺς,
D τὸ τοῦ Χριστοῦ θέλημα γενέσθω, εἰπὼν, καὶ τῷ
πάππῳ μνηστὰς ὡς ἐτοιμὸς ἐστὶ τὸ προστατόμε-
νον ἐκπληροῦν, πρὸς τοὺς φίλους ἐπιστραφεὶς, Νῦν
καιρὸς, ἔφη, ἀνδρῶν ἅμα καὶ σπουδῆν καὶ σύνεσιν
καὶ καρτερίαν ἐν τοῖς· δεινοῖς ἐπιδείξεσθαι ἡμᾶς.
Καίτοι γε πολλοὶ πολλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐλάσ-
σοις, καὶ τὰ ἅλα ἡμῶν ἠττώμενοι, ὁμόνοιαν κτησά-
μενοι, θαυμάσιά τε καὶ ἀκοῆν ἐκπληττοντα κατῳρ-
θῶσαν τινα· ἡμᾶς δὲ τοσοῦτους δυτας καὶ τοιοῦτους

Jacobi Pontani notæ.

(6) Ex Homero, quod expressit Virgilius iv
Aeneid. ubi sic Dido :

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat.

Quoniam Homerus τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθῶν.

(7) Τὴν νικῶσαν vocat auctor, *vincentem.* Album

calculum addere, est approbare. Olim enim calcu-
lis in urnam missis ita ferebantur a iudicibus
sententiæ, ut albis absolvent, pluribus scilicet,
atris damnarent. Quod si æquales numero fuissent,
reus nihilominus liberabatur. Plura Chriastias.

πάλυ δῆπου δικαιότερον ἀξίους ἑαυτῶν κάπλι τῶν ἔργων φανῆναι, ἐγκωμίων ἀξία θράσαντάς τινα καὶ γενναῖα, ὡς ἢ καλῶς ζῆν ἢ ἀποθανεῖν εὐκλεῶς· καὶ ταύτην μόνην ἡγήσασθαι διάνοιαν ἀξίαν ἑαυτῶν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη πρὸς τὴν δίκην χωρῶ· ἀλλ' εἰ μὲν καὶ αὐθις γένοιτο Θεοῦ, διδόντος, ἀλλήλους τε συγγενέσθαι, καὶ τὴν ποθεινὴν ἀλλήλων ὄψιν ἰδεῖν, αὐτῷ χάρις· εἰ δ' ἕτερόν τι δέδοκται περὶ ἡμῶν, ἐγὼ μὲν ἀσπάζομαι ὑμᾶς τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα· ὑμεῖς δ' ἀξιοὶ φαίνητε καὶ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς ἀνδρίας. Ἐπὶ τοῦτοις ἀμφοτέρων ἀποκρίνασθαι ὠρημένων, τοῦ πρωτοστράτορος ἐπισχόντος, ὁ μέγας δεμέστικος ἔφη· Τῶν λογικῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦτο τῶν ἀλύγων ὑπερεχόντων, ὅτι λόγῳ χρώμενοι τὰ δέοντα αἰροῦνται, οὐδὲν ἀναγκαιότερον οὐδὲ ὠφελιμώτερον τοῦ φιλεῖν αἰρεῖσθαι ἡγοῦμαι. Τοῖνον καὶ αὐτὸς, ὡ βασιλεῦ, τὴν σὴν φιλίαν ἐκ παιδὸς ἡρημένος, καὶ εἰς τὸδε χρόνου διατηρήσας ἀξιοσμένην, καὶ μέχρι ζωῆς ὄρων ἀκραιφνή καὶ καθαρὴν ἐλπίζω φυλάξειν. Θάρσει τοιγαροῦν, ὡ βασιλεῦ, ὡς οὐ πρότερόν σοι τῶν ἀβουλήτων τι συναντήσῃ, πρὶν ἐμὲ πεσεῖν τῶν ἰδίων αἱμάτων ἐμπλησμένον. Σὺ μὲν οὖν ἔχου τῆς προκειμένης ὁδοῦ, τῇ παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν τεκούσης βοηθείᾳ. Ἐτι δὲ καὶ ταῖς εὐχαῖς τοῦ πρὸ μικροῦ παρὰ βασιλείως ἀπσταλμένου τετειχισμένος. Ἡμεῖς δ' ἐν τῷ ἐξωτέρῳ τοῦ ἐν ᾧ ἡ δίκη γένησεται μενοῦμεν οἴκῳ, τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῆς σῆς ὠφελείας ὄντες ἔτοιμοι προέσθαι, βίως ἐπαγομένης. Τοῖς αὐτοῖς δὲ τοῦτοις καὶ ὁ πρωτοστράτωρ εἰπὼν ἀρκεῖσθαι, ἀλλήλοις συνταξάμενοι, καὶ ὡσερ περιπτυξάμενοι τελευταῖον, τῷ σταυρῷ τε καθοπλίσαντες ἑαυτοὺς, ἐχώρου ἐπὶ τὴν δίκην, ἀτρέπτῳ καὶ βεδηκῶτι καὶ σχήματι καὶ φρονήματι.

CAPUT XIV.

Enumerantur assessores Andronici senioris in iudicio. Ponitur ejus in juniorem accusatio, et hujus defensio. Status est absolutus; negat enim se objecta crimina conscivisse; leviora commisisse fatetur. Acerbitatem in se nimiam avo exprobrat. Ille in contumeliam prorumpit, quam nepos repellit.

Οἱ μὲν οὖν ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἔμεναν ἔξω· αὐτὸς δ' εἰσελθὼν τὸν οἶκον τῆς δίκης, τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενον, αὐτὸς ἐπὶ τοῦ προσηρημένου σκίμπος ἐκαθέσθη. Καὶ οἱ προκληθέντες δὲ τῆς δίκης ἀκροαταί, ἐφ' ᾧ προσῆκεν ἕκαστος ἐκαθέσθησαν. Ἦσαν δ' οὗτοι· Γεράσιμος τε ὁ πατριάρχης, χαρίτων μὲν θείων πεπληρωμένος καὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας εἰς ἄκρον ἐλληλικῶς πολιτικῶν δὲ πραγμάτων καὶ δημοσίων παντάπασιν ἀπέλωσ ἔχων. Καὶ ὁ τὸν τῆς Φιλαδελφείας θρόνον κοσμῶν Θεόκλητος, καὶ αὐτὸς μὲν εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἦκων, καὶ πολιτείας ἀκρίθειαν μοναδικῆς οὐ μόνον κατωρθωκῶς, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἰκανῶς ἔχων διδάσαι· ἔτι δὲ καὶ φρονήσεως εὐ ἔχων, καὶ παιδείας τῆς ἐξωθεν οὐκ ὀλίγον μεταλαθῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν τῆς συγκλήτου παρήσαν ὁ τε μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, ὃν ἐδήλωσε φθάσας ὁ λόγος, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου Νικηφόρος ὁ Χοῦμος, σοφὸς

Amicus ergo extra remanentibus ipse locum iudicii introgressus, et avum in solio (8), arbitros autem sive assessores pro sua quæque dignitate considerentes reperiens, in scamno humili, de quo dicebamus, consedit. Porro arbitri illi erant Gerasimus patriarcha, divinis cumulatus muneribus; et ut in vita solitaria ipsum fastigium perfectionis attingerat, sic civilium publicarumque rerum longe ignorantissimus erat. Deinde insignis Philadelphie episcopus Theocleptus, qui et ipse ad culmen virtutis ascenderat, nec solum omnes vite anachoreticæ numeros adeptus erat, sed aliis quoque ad eandem disciplinam idoneum se magistrum præbere poterat. Adde quod vir prudens, et in externis doctrinarum studiis versatus non mediocriter. De senatu palatino præsentibus aderant magnus 45 logotheta Metochites, cujus antea meminimus, et Nicophorus, qui Canicleo præerat, et vehi solebat,

Jacobi Pontani notæ.

(8) Quæ scribit Gregoras libro octavo cum his quæ paulo ante dicta sunt quæque sequuntur, parum consentiunt. Audi, si libet: *Sexta porro hebdomadæ sanctæ Quadragesimæ imperator Gerasimo patriarcha, et aliis pontificibus, qui in urbe erant, accersitis, nepotem adducit, palam objurgaturus: et moniturus, ut juxta consilium mutaret, quo coram*

tan'is testibus pudefactus, aut in officio esset, aut non sine causa probabili multatus videretur. Ingressus est igitur Andronicus junior, adductis secum nonnullis, qui occulta arma et pugiones gerebant, nec ipse plane inermis. Convenerat enim inter eos, si avus paternis et lenibus admonitionibus erga ipsum uteretur, etc.

admirabili (9) sapientia consilioque præditus, et ab imperatore benevolentia honoreque singulari dignatus, ita ut etiam Irenen filiam ejus Joanni despotæ filio suo nuptiis conjungeret. Hic Nicephorus prius imperatoris domestica administrabat : tum autem, podagra conflictatus, functione illa abiecit. Nihilominus summo eum honore imperator prosequabatur. Præter hos autem aderat et Constantinus Acropolita, ipse quoque magni logothetæ dignitate ornatus. Facto igitur paulisper silentio, Andronicus major inquit : Domine patriarcha, quique coram adestis, hic homo (nepotem designans) est moribus intractabilis, et arrogans, atque inobediens, neutiquam mihi cedit, sed pro libidine agit omnia, nostræ voluntatis nec parvum rationem ducens. Propterea. Hactenus junior tacitus sedebat. Illud autem verbum, *Propterea*, initium ferendæ adversum se sententiæ ratus, Obsecro te, exclamat, sacratissime domine imperator, pauxillum subsiste, mihi que medium spatium ad loquendum ne denega; et ubi summam, quæ voluntas fert, explicavero, reliquum orationis tuæ absolvito. Sinente sene ut diceret quæ vellet, hunc in modum disseruit : Deum testem invoco, me quorum accusator criminum, nullius mihi conscium esse. Quod ipsum et alias majestati tuæ per virum excellentem Josephum legatum meum indicavi, et nunc rursus assero : et ut verbis meis apud te fides sit, jusjurandum interpono, conscientiam meam nec hodie impediri atque convinci, nec tum impeditam atque convictam fuisse ullius horum scelerum, quorum nunc reus peragor. Verumtamen peccasse me talia quædam peccata libenter crediderim, ut si te invito venatum ierim; si diutius quam tu forsitan velles, equestribus ludis indulserim; aut si quid aliud hujusmodi injussu tuo perpetrarim, et postea mandatum quoque tum pro nihilo putans, nihilo minus facere perrexerim. Atqui ego in his peccare me nesciebam, tibi autem delinquere forsitan videbar. Sic mihi persuadens, nihil me indignum admittere, dicebam iis, quibuscum mihi sermo, velle magnopere apud dominum et imperatorem causam dicere; ita namque nullius, quorum arguerer, convictum iri, et ipsum imperatorem flagitiorum meorum abjecta suspicione iram remissurum. **46** Negare non potes, te ab obitu parentis mei imperatoris usque hodie tam implacabilem adversus me iracundiam aluisse, ut tanto intervallo non verbo saltem uno dignatus sis : quod cum considero, morte ipsa dirius videtur. Talia occurrebant que dicebam, sperabamque tempus aliquod defensionis

ἀνὴρ καὶ θαυμασίως ἐν φρονήσει, πελλῆ; τε ἀπολούων πρὸς βασιλέως εὐνοίας τε καὶ τιμῆς· δι' ἣν καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Εἰρήνην τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ δεσπότῃ Ἰωάννῃ πρὸς γάμου κοινωνίαν ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς. Ὅς δὲ πρῶτον μὲν ἦν μεσάτων καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ πράγματα βασιλεὺς· τότε δὲ ὑπὸ νόσου, ποδαλγία δὲ ἦν, τῆς μὲν ὑπηρεσίας ἐπέπαυτο, τιμῆς δ' ἀπέλαυε τῆς παρὰ βασιλέω; πολλῆς. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ὁ Ἀκροπολίτης ἦν Κωνσταντίνος, μέγας λογοθέτης ὢν καὶ αὐτός· ἐπ' ὀλίγον δὲ σιγῆς γενομένης, ὁ τῶν Ἀδρονίκων πρεσβύτερος λόγιος ἤπειτο βασιλεὺς τοιοῦτος· Δέσποτα πατριάρχη, καὶ ὑμεῖς οἱ παρόντες, ὁ ἄνθρωπος οὗτος (περὶ τοῦ ἐγγόνου δηλῶν) ἐστὶ μὲν σκληρὸς καὶ τοὺς τρόπους αὐθάδης· ἐστὶ δὲ καὶ παρήκοος, καὶ οὐδαμῶς ὑπέκκειν ἐμοί, ἀλλ' ἂ βούλοιο πράττων, τοῦ ἡμετέρου λόγου θελήματος ποιούμενος οὐδ' ὀλίγον. Διὰ τοῦτο. Μέχρι μὲν οὖν τοῦτου σιωπῶν βασιλεὺς ὁ νέος καθῆστο, τὸ Διὰ τοῦτο δὲ ἀρχὴν ἀποφάσεως εἶναι νομίσας, Δέομαι σου, θεοτάτε μοι καὶ κύριε βασιλεῦ, εἶπε, μικρὸν ἐπιαχόντα, λόγου χρόνον ὀλίγον ἐμοὶ χάρισσασθαι· ἂ δὲ βούλομαι διεξελθόντι ὡς ἐν βραχεὶ, τοῦ λόγου τὸ λοιπὸν αὐτῆς περναεῖς. Τοῦ δ' ἐπιτρέψαντος ἂ βούλοιο λέγειν, Τὸν θεόν, ὁ νέος Ἀδρόνικος εἶπε, τῶν παρόντων λόγων μαρτυρα προκαλοῦμαι, ὡς οὐδὲν ὦν ἐγκαλοῦμαι ἐμαυτῷ σύνοιδα εἰργασμένῳ· τὸ δ' αὐτὸ καὶ πρῶτον ἐδήλωσα τῷ σῷ κράτει, τῷ θαυμασίῳ Ἰωσήφ χρησάμενος πρεσβευτῆ. Τοῦτο δὲ καὶ νῦν αὖθις διισχυρίζομαι, καὶ ὅρκους πιστούμενος τοὺς λόγους; ὡς οὐτε νῦν οὐτε τότε τῶν ἐγκαλουμένων ἐμαυτῷ τε σύνοιδα εἰργασμένῳ. Ἐξαρτάνειν μένοιγε, καὶ πάντοτε πείθομαι τοιαῦτα, οἶον, εἰ γέ σοι μὲν οὐκ ἤρεσκε πρὸς κωνηγεσίαν ἀπελθεῖν, ἐγὼ δὲ ἀπύθου· εἰ ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐχρησάμην ἱππῳ, σὺ τοῦτου ἴσως οὐ καλῶς ἔχειν δοκούντος· ἢ εἰ δὴ τι τοιοῦτον ἔτερον· καὶ τοῦτο δὲ, οὐ προστατόμενος παρὰ σοῦ, ἔπειτα εἰς οὐδὲν τὸ ἐπίταγμα τιθέμενος ἐπόλουν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐπόλουν μηδὲν εἰδώς· σοὶ δ' ἴσως ἂν ἐμὲ ἀμαρτάνειν ἐδόκει· ἢ δὲ καὶ πείθων ἐμαυτὸν ἀδικεῖν μηδὲν, Κατὰ γνώμην, ἔλεγον, ἐμοὶ γένοιτ' ἂν ἐπὶ τοῦ κυρίου καὶ βασιλέως; δίκης τυχεῖν, πρὸς οὐ; ἐπιούμην τοὺς λόγους· εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτο, πρὸς οὐδὲν μὲν τῶν ἐγκαλουμένων ἐλεγχόμενος αὐτῆς φανεῖσθαι· τὸν βασιλέα δὲ τὴν περὶ τοῦ ἀμαρτάνει ἐμὲ ὑπόνοιαν ἀποθέμενον, τῆς ὀργῆς ἂν ὑφείναι. Οἶσθα γὰρ αὐτὸς; ὦ βασιλεῦ, ὅτι μετὰ τὴν τοῦ ἐμοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς τελευτὴν ἀχρι καὶ νῦν, τσαυτῆ χρώμενος ἐφαίνομαι τῆ μηνιδι· κατ' ἐμοῦ, ὡς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὐδὲ λόγου γού· ἀξιώσαι τίνος· ὁ καὶ θανάτου βαρύτερον ἐμοὶ λογιζόμενος, τοιαῦτ' ἐπέη λέγειν, οἰομένῳ καιροῦ τίνος

Jacobi Pontani notæ.

(9) *Curopolata*. Ἐπὶ τοῦ Κανικλείου ἦν ὁ συμπένθερος τοῦ βασιλέως ὀνομαζόμενος. *Canicleo* sorer imperatoris præerat, atque vehebatur. Erat autem *Canicleo* arx, et monasterium Constantinopoli in urbe, cujus præfectura illastris admodum, fuitque alterum palatium Constantinopoli, quod socero imperatoris, si esset, honoris ergo dabatur inco-

lendum. Et is coram imperatore genero vehebatur, nec tenebatur coram eo in pedes prociilere, et ire pedibus, ut alii omnes, qui in dignitate erant, imperatoris beneficio. Ita scholiastes *Curopolatæ*. — *Interpres legit ὀχούμενος, male; nam est ὁ Χούμνος. Itaque lege. Nicephorus Chumnus qui Canicleo præerat, admir., etc.*

πρὸς ἀπολογίαν τυχεῖν κατὰ τὴν ἐπικριτοῦντα νόμον ταῖς δίκαις. Καίτοιγ' ἔρασκον ἐμὲ πρὸς οὓς διελεγόμην, παντάπασιν ἀμαρτάνειν περὶ τῶν πραγμάτων γνώμης ὀρθῆς, εἰ τοῦ αὐτοῦ δικάζοντος, καὶ ἐγκαλοῦντος ἐρήμην οὐκ οἴομαι ἀλώσεσθαι· ἀλλ' ἐλέγχω δεήσεσθαι καὶ ἀποδείξεων πρὸς τὴν καταδίκην. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπειθόμην. Νυνὶ δ' ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ὡς περ' ἔλεγον, συμβαλῖνον ὄρων (πρὶν γὰρ εἰς λόγους ἤκειν, παρὰ σοὶ κριτῆ ταῖς ἀπάσαις ἐάλων, καὶ τεκμηρίον ἀψευδές, εἰς τὴν κατεδιδάχθην καθέδραν). νῦν μὲν ἔσχον μάλιστα συνετωτέρους ἐκείνους ἐμαυτοῦ κρίνειν. Βέλτιον δ' ἦν, ὡς περ' ἔπειθον ἐμαυτὸν ἐγὼ, οὕτω καὶ τὴν ἀπόδοσιν ὀφείηται γενομένην τῶν πραγμάτων· ἐγὼ γὰρ εἰπεῖν δίκαιον. Ἐπεὶ δ' αἱ δυσπραγαῖαι τοσοῦτον ἐπνευσαν βαρὺ κατ' ἐμοῦ, ὥστε μοι καὶ τὰ πατρὸς σπλάγχνα τοσοῦτον ἐκπεπολεμῶσθαι ὡς μηδὲ τῆς ὀψοῦν προσηκούσης ἐλευθερίας τυγχάνειν ἐπὶ τὸ τὰ ἐγκλήματα ἀπολύσασθαι, δέομαι τοῦ σοῦ κράτους, ὡ βασιλεῦ, μὴ πρότερον ψῆφον ἐξενεγκεῖν, πρὶν ἂν τὰ ἐγκλήματα, ἄπερ' ἐμοῦ κατηγορήσῃς, βασιάνῃ δοκιμασθῆ. Κἂν μὲν τι φαίωμαι τούτων ἐξεργασμένος, τὴν ἐσχάτην δοῦναι δίκην ἀποθανόντα· ἂν δ' ἐλεύθερος ἐκ πάντων τούτων ἀποδειχθῶ, ὅπερ οἶμαι καὶ σὲ βούλεσθαι καὶ εἰ εὐχῆς ποιῆσθαι, τότε ἐξέσται πάλιν πατρὶ γενεῖ σοι καὶ κυρίῳ, πράττειν τὰ κατὰ γνώμην. Τούτοις τοῖς λόγοις εἰς ὀργὴν ἐξαφθεῖς ἐπιπλέον ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς τραχυτέρῳ τοῦ δέοντος χρησάμενος· τῆ φωνῆ, μὴ οἴεσθαι αὐτὸν ἔλεγε τῶν καλουμένων ἀπὸ Χριστοῦ. Ὁ νέος δὲ Ἀνδρόνικος εὐθύς πρὸς τὸν τοιοῦτον ἀπαντῶν λόγον, Κράτιστε βασιλεῦ, ἔφη, τῶν ἐμῶν νῦν ἐπαναχθέντων ἐγκλημάτων πολλῶν ὄντων καὶ χαλεπῶν, ἔτι καὶ πλείω καὶ χαλεπώτερα σοῦ προτάξαντος ἤνεγκα ἂν σιγῆ· σὲ δὲ νῦν ἔφη, μὴ οἴεσθαι με Χριστιανόν, τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ σιγῆ φερεῖν ἢ πρὸς ἐμὲ εἰρησθαι νομίζειν, ὥστ' ἐμπέδος ἢ τινος τῶν φαυλοτέρων τὴν φωνὴν ταύτην νομίζω[νομίζειν]. Ἄλλ' εἰ καὶ αὐτὸς, φημί, οὐκ ἤγγε με Χριστιανόν, ἀλλ' ὄγε τὸ σαφάτιμον αὐτοῦ αἴμα ὑπὲρ ἐμοῦ φιλανθρώπως ἐκχέας Χριστὸς, ὑπὲρ οὗ καὶ αὐτὸς ἔτοςμος εἶναι τὸ ἴδιον ἀπεδοῦναι καιροῦ χαλοῦντος, θαρβύοντως φημί, ἐξυτοῦ καὶ οἴεται με καὶ ὀνομάζει. Καὶ τίς χρεῖα

nacturum ex lege, quæ judiciis ipsis dominatur (10). At enim desipere me aiebant quibuscum agebam (11), si putarem eodem accusatore et iudice non potius iudicia causa me damnatum, quam probationes et argumenta mea quamorem damnatus non sim, requisitum iri. Quorum orationi fidei non habebam, quam nunc re ipsa comprobata videns (antequam enim verbum emisi, apud te iudicem omnibus calculis condemnatus sum (12): cujus rei evidens iudicium sedes humilis, in quam damnatus sum [13]), vix tandem intelligo, illos quam me iudicasse prudentius. Mihi vero melius (mitto dicere justius) persuadebam fore, eo modo rerum eventum videre. Quoniam autem adversa sors ita me horribiliter afflavit, ut paterna quoque viscera odio mei imbuerit, adeo ut nec quocumque modo mihi debitam libertatem ad respondendum criminibus obtineam, oro maiestatem tuam, impetrator, uti prius sententiam ne feras, quam quæ objecisti, explorata et probata fuerint: ut si quid eorum admisisse deprehendar, capite pœnas exsolvam, sin autem per omnia liber et innocens inveniar (quod te quoque desiderare et votis optare existimo), ut tibi rursus patri ac domino meo quod libuerit facere liceat. Illis verbis majore inflammatus ira senior, asperiore voce quam fas erat exclamans, arbitrari se, illum non esse Christianum dixit. Cui verbo junior statim sic occurrit: Cum multa et gravia de me crimina prædicaris, impetrator optime, si plura adhuc et graviora prædicasses, silentio sustinuissem, sed quia nunc me Christianorum numero eximis, tantum abest, ut hoc tacitus feram, aut in me convenire ducam, ut calcicis, aut si quid est eo contemptius hanc vocem dicere non verear. Sed ut tu me pro Christiano non habeas, at certe Christus, qui pretiosum sanguinem suum (14) pro me benigne effudit, pro quo vicissim meum, causa postulante, effusurum fidenter aio, pro suo habet, suumque nominat. Verum quid ista verborum velitatione opus est? Si iudicas, secundum leges iudica; si autem ante condemnas, 47 quam iudicas, restat, uti supplicium quoque de me sumas. Proinde fac delicias animæ tuæ. Gratias autem tibi maximas ago, quod his

Jacobi Pontani notæ.

(10) Nam iudices secundum leges, non contra leges iudicare debent. Præterea sicut magistratus dicitur lex loquens, sic et mutus magistratus, qui procul dubio ipsis etiam magistratibus imperat. Cicero, *Offic. II: Leges sunt inventæ, quæ cum omnibus una atque eadem voce loquerentur*. Cum omnibus, inquit, ergo etiam cum iudicibus et magistratibus.

(11) Magnus domesticus, et protostrator, ut patet ex superioribus.

(12) In Græco subaudi ψήφοις. Hoc loquendi genus frequentat, de uno loquens, ut perfectam damnationem sententiæque plenitudinem ἑμαρτυρικῶς exprimat. Nam unus non potest nisi uno calculo, una sententia, inove suffragio damnare, aut probare aliquid. Sed potest hoc facere eo sensu, atque iudicio, et voluntate, ut unus instar

D omnium videatur.

(13) Forte, in qua *concedi*, ut pro κατεδικάσθην legamus καθήσθην, a καθέζομαι. Nam menda istiusmodi huic librario inusitata non sunt, ut totis nimirum syllabis, non tantum litteris simplicibus peccet.

(14) Mos loquendi spectandus est, non verba singula, aut certe non suis et propriis significatis semper exprimenda singula. Non solemus nos dicere, venerandum, vel augustum sanguinem, cum de Jesu Christi Servatoris nostri sanguine loquimur, quanquam revera venerandus est, ut nihil supra: sed pretiosum appellamus, quod significantius est, quia totum mundum quasi persoluto pretio, et eo immenso e diaboli servitute exemit. *Quem in mundi pretium rex effudit gentium*, caute Ec lesia.

φαινεσθαι καὶ τὴν ψυχὴν δεινῶς ἐκταράττειν, ἔτι ἂν
καὶ ἑαυτῷ περιπίπτει. Εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἱεροῖς
τὸν ὄρκον εὐαγγελίοις καὶ ταῖς σεβασμαῖς εἰκόσι
κελεύεις πιστὸν ποιεῖν, αὐτῷ τούτῳ περὶ τὸν Θεὸν
πιστὸν, καὶ τὸν Χριστὸν ἀποδεικνύεις ἐνδεδυμένον
ἐμέ. Εἰ δ' ἄλλῳ τινὶ σεβάσματι προσέχειν ἐμὲ νομίζεις,
τῶν ἀνοητῶν καὶ περιττῶν, ὧν ἠθέτησα τὴν
πίστιν, ταῦτ' εἰς ὄρκον ἐμοὶ προβάλλειν ῥαδίως
γὰρ ἂν καταφεύσσομαι τῶν μὴ τιμωμένων. Διὸ δὴ
σοι δέομαι, βασιλεῦ, μὴ περὶ τῶν τοιούτων λόγους
κινεῖν· χάριτι γὰρ Χριστοῦ καὶ Χριστιανός εἰμι
καὶ τῶν ὀρθοδόξων· κατὰ σοῦ δὲ μήτε δρᾶσαι
μήτε βουλεύεσθαι τι κακὸν, καὶ νῦν μὲν ἔμνημι
τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν, ὧς οὔτε πρότερον
εἰς λογιζομένους ὑπήχθησαν τοιοῦτους, οὔτ' ἐν τῷ μέλλοντι
κακὸς ὀφθῆναι βούλομαι περὶ σέ· σὺ δ' ἐπι-
ταγμα ἐκπληρῶν, καὶ ἀθίς ὀμοῦμαι. Περὶ δὲ τοῦ
καταδῆλους τοῦς ἐμοὶ συνόντας καὶ ταῦτά βουλομέ-
νους σοι θέσθαι, ἐκεῖνο λέγω, ὡς αὐτὸς ἀνείδειχτος μάλ-
λον ἐμοῦ, ὅποιους τινὰς εἰκὸς εἶναι τοὺς προσκειμέ-
νους ἐμοί. Ὅπου γὰρ χρημάτων μὲν μοι πόρος οὐδεὶς
εἰς ἂν ἴσως πείσαιμι τῶν ἀξίων μοι λόγου τινὰς
προσέχειν, παρῆρησις τὰ κέρδεις καὶ μέτεστιν οὐδεμιᾶς
δι' ἧς εὐεργετῶν ἐμαυτῷ κτήσομαι φίλους τινὰς τῶν
δεομένων ὠφελείας, συνορᾶν ἔστιν ἐκ τῶν πραγμά-
των τῷ βουλομένῳ παντὶ τοῦς ἠθροισμένους περὶ
ἐμέ. Εἰ δ' ἄρα καὶ τινες εἰεν εὐνοϊκῶς, ἐμοὶ διακεί-
μενοι, οὐκ ὀφείλοντες τὴν εὐνοίαν, ἀλλὰ μᾶλλον χά-
ριτος κατάρχοντες εἶσιν· ὧν οὕτω βελτίστων περὶ
ἐμὲ προῖκα γεγενημένων, οὐκ ἂν ἐλλίπη μοχθηρίας
ὑπερβολὴν τὸ κακίστον αὐτῶν καὶ προδοτὴν ὀφθῆναι
περὶ αὐτούς. Καίτοι γε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν ἄλλο μοι προ-
σιόντες πείθειν ἐπιχειροῦσιν, ἢ σοὶ τῷ βασιλεῖ καὶ
πατρὶ ὑπέχειν ἐμαυτὸν καὶ καταδουλοῦν καὶ μὴ παρέ-
χειν αἰτίας ὡστ' ἐμαυτῷ τὴν σὴν γαληνότητά ἐξοργί-
ζειν. Ἐμοῦ δ' ἰσχυρισμένου τοιοῦτον ἐμαυτῷ συνει-
δέναι μὴδὲν, καὶ πολλοὺς εἰς ἀπολογίαὶν συνείροντος
λόγους, οὐδὲν αὐτοῖς εἰς πειθῶ νομίζεται ἀξιοχρεῶν,
ὅπερ ἔστιν εἰκὸς λογιζομένοις, ὡς οὐκ ἂν οὕτως ἢ
φύσιν πρὸς ἑαυτὴν ἐκπολεμωθεῖη μὴ τῶν αἰτίων
ὄντων ὑπερφῶν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῶν θηρίων τὰ
χελυτώτατα τοῖς τέκνοις ἐπαδούλευσάν ποτε τοῖς
ἰδίοις. Εἰ δὲ τινες ἐν αὐτοῖς εἰεν καὶ μὴ τοιοῦτοι,
οὕτω δικαίως ἐμὲ κακὸν καὶ ἀγνώμονα εἶναι περὶ
τοῦς φίλους, ὥστε τῆς εἰς ἐμὲ φιλίας προδοσίαν πα-
ρασχέιν ἀντιμισθίαν; Οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς ῥᾶρον γὰρ
ἂν αὐτὸς, οὐκ ὑπὲρ πάντων ὀμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνδὸς
αὐτῶν τὴν ἐμὴν προήσομαι σωτηρίαν, ἢ ταύτην
περιποιούμενος ἐκεῖνους ἐθελήσω καὶ μικροῖς τισι
προσομιλήσει κακοῖς. Ἐτι πρὸς τούτοις, καὶ ὄρ-
κοις ἐπέταξας τὸ μὴ δρασαμῶ χρήσασθαι ἀσφαλίσα-

pro numine adorare me credis inutile et super-
vacaneum est, quorum fidem irritam feci, per ea
jusjurandum a me exigi: facile siquidem contra
illa mentiar, quæ colere desii. Quocirca te rogatum
volo, imperator, ne quid super hoc negotio verbo-
rum facias; gratia enim Christi et Christianus, et
orthodoxus sum. Adversus te autem nihil mali vel
designavi vel cogitavi; et nunc cæli terræque con-
ditorem ultro testor, me neque antehac istiusmodi
consilia coxisse, neque de cætero improbum ali-
quid in te machinaturum; tuis vero jussis parens
denuo jurabo. Jam, quod vis ut adutores et socios
tibi meos indicem, illud dico, te potius, quam me
scire posse quales consentaneum sit esse, qui me
sequuntur. Cum enim pecuniæ faciendæ ratio nulla
suppeditet, qua forsitan quosdam non infimæ con-
ditionis ad meas partes allicerem, libertate au-
tem apud te nulla uti liceat, quo ope aliena indi-
gentibus benefaciens, amicos comparem, discere
hinc, quivis potest, si vult, quales se ad societatem
meam aggregaverint. Quod si forte nonnulli me non
oderunt, at in eo non illi debitum pro gratia præ-
stant, sed gratia me antevortunt: qui cum nulla
expectata mercede mei sint quam studiosissimi,
nihil posset fieri scelestius, si ego in illos contra
ingratissimus ac proditor existerem. Quanquam
et ipsi me adeuntes, non aliud mihi persuadere
nituntur, quam ut tibi imperatori, ac parenti meo
dicto sim audiens, tibi que serviam, occasiones fu-
giam, quibus serenitas tua adversum me turbari
et irritari queat. Dum autem constanter affirmo,
nihil hujusmodi conscire mihi, verbaque ad de-
fensionem acervo, haud illis quidquam ad fidem
satis videtur: probabiliter ratiocinantibus, non po-
tuisse naturam tantam in semetipsam hostilitatem
induere, nisi causæ fuissent, et quidem tales, 49
quæ ipsas naturæ metas excederent: quando neque
truculentissimæ ferarum in catulos suos (16) un-
quam sese insidiosas ac malignas præbuerunt. Et
ut aliqui inter eos tam solliciti non sint, an me
adeo nequam in amicos, et officii immemorem pu-
tas, ut eorum charitatem proditiōne remunerare
velim? Oh! neutiquam; citius non pro omnibus
modo simul, sed pro singulis etiam caput meum
D devovere non dubitabo, quam ut ejus servandi vel
leve eos patiar subire incommodum. Præterea de
fuga non suscipienda jurisjurandi testimonium
mihi imperasti: Per universorum igitur Dominum,
et principem Deum juro tibi, si te quidquam ini-
micus contra me molientem cognovero, nervic
omnibus, et toto, quod aiunt, pede fugiam (17).

Jacobi Pontani notæ.

(16) Omne animal diligit sibi simile, et canis canis, bos bovi, asinus asino pulcherrimus est. Sed maxime unumquodque animal, quantumvis immane, ac ferum, diligit catulos suos, ut pro iis etiam propugnet, tantum abest, ut iis noceat. Appositum est illud Ciceronis, *De orat.* 11: *Si fera partus suos diligunt, qua nos charitate erga*

liberos nostros esse debemus? Truculentissimæ feræ sunt ursæ (quæ mirum quantum raptis catulis sæviunt) leonæ, tigres, lupæ.

(17) Proverbium est, omni, sive toto pede, pro eo quod est, summa vi summoque nisu. *Adi Chilliadas*

σθαλ· δμνυμι ἐξ σοι τὸν ἀπάντων κύριον καὶ βασιλέα Θεόν, ὡς ἂν τι φωράσω περὶ ἐμὲ βουλευόμενον κίνδυνον ἀπειλοῦν, πάσῃ δυνάμει· καὶ ὄψῃ ποδὶ χρῆσθαι πρὸς φυγὴν.

CAPUT XVI.

Invehitur in nepotem senex cum minis. Nepos veniam petit delictis suis; pedem illi, quanquam renitenti, exosculatur, et osculum ab eo recipit. Ficta reconciliatio, et ob id inane gaudium. Magnus domesticus in Peloponnesum ire jussus, nepotem et protostratorem certiores facit. De ea re consultant.

Hæc juniore disserente, sub janua domunculæ consistens senior auscultabat omnia. Et ad cætera quidem mutus, ubi fugæ illata est mentio: Tu, inquit, tunc ut fugias? Aique jamjam comprehensus, et vinculis constrictus abducere, et ad captivi fortunam redigere. Ego vero nec tribus obolis, si possim, te e servitute exemerim. Dehinc paululum progressus: Cernitis, inquit ad præsentem, quemadmodum iste verbis meis fidem conciliet, contumax videlicet, se magnifice circumspiciens, et immodice arrogans? quod ex reipsa vobis licet discere. Subjicit junior: Equidem neque contumax sum, neque mibimet tantopere plaudo: sed multitudini peccatorum meorum acceptum refero, quod talis tibi videar. Testor Deum, quem nihil latet, haud me ullam culpam ira tua tam atroci dignam commersisse. Quapropter potentiam tuam obsecro, seu noxius, seu innoxius sum, mihi ignoscas: ad tuos enim pedes mori cupio (insinuans hac amba, non nisi coactum ab eo recessurum). Et simul cum hoc dicto ad terram procumbebat, avi pedem osculaturus; quem ille humeris ejus obnitens abstinēbat, ac voce item prohibebat, tandemque amplius luctantem capillis retinebat. Cum etiam sic, sibi met non parcens, 50 vi summa pergeret, metuens avus, ne illa violentia crines a vertice abstraherentur, terram petere, et pedi osculum figere permisit, surgentemque capite apprehendens, oculos ejus deosculaturus est (18). Quo conspecto, patriarcha, quique aderant proceres, hoc minime dubium redintegratæ inter imperatores amicitia argumentum rati, ingeminatis vocibus, Deo pacis largitori gratias agere. Quin et junior imperator cum magno domestico, et protostratore seniore placatum arbitrati, lætitia exsultare, diemque illum candidissimum judicare. Et rediens domum, nepos, inquam, sermones in judicio habitos necessariis suis memorabat; qui omnes una diem festum communibus gaudiis exigebant; Syrgianni insuper acta perscribentes, ut et ipse gauderet cum amicis gaudentibus, neque se ulla in posterum cura maceraret; utpote abjectis jam prioribus consiliis, et stabili inter imperatores concordia revocata confectis omnibus ex sententia. Hoc enim erat quod votis sæpenumero petiverant, ut avus odium contra nepotem deponeret, ipsique periculorum metu soluti ac liberi, vitam placidam et quietam dege-

Α Ταῦτα τοῦ νέου βασιλέως διεξίοντος, ὁ προσδύ-
τερος ὑπὲρ τὰς θύρας ἰστάμενος τοῦ οἰκίσκου, πάν-
των ἐπηκροῶτο, καὶ τὰλλα μὲν ἤνεγκε σιωπῶν·
τὴν φυγὴν δὲ ἀκούσας, Σὺ δ', ἔφη, φεύξῃ γε σὺ·
'Ἄλλ' ὅσον οὐπω σὺ μὲν συλληφθεὶς ἀπαχθήσῃ δε-
σμώτης, καὶ πρὸς δοριαλώτου καταστὰς τύχην.
'Ἐγὼ δ' οὐδὲ τριῶν ὀβολῶν ἐθέλωσω λύσασθαι τῆς
δουλαίας. Ἐἶτα μικρὸν προβάς, 'Ὁρᾶτε, ἔφη πρὸς
τοὺς παρόντας, ὅπως τοῖς ἐμοῖς λόγοις οὗτος συμ-
μαρτυρεῖ, σκληρὸς ὢν καὶ αὐθάδης, καὶ πέρα τοῦ
δέοντος ἀλαζών; ἤδη καὶ ὑμῖν ἔστι σαφῶς ἐκ τῶν
πραγμάτων καταμαθεῖν. 'Ὁ νέος δ' 'Ανδρόνικος, 'Ἐπ'
ἀληθείας, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, οὔτε σκληρὸς εἰμί τις,
οὔτε αὐθάδης· ἀλλὰ τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν ὁ σωρὸς
τοιοῦτον εἶναι φαίνεσθαι σοι ποιεῖ· ἐγὼ δ' ἐπὶ μάρ-
τυρι λέγω τῷ εἰδότε πάντα Θεῷ, ὡς οὐδὲν τοιοῦτον
ἐμαυτῷ συνοῖδα ἐργασμένῳ ἡξίον εἶναι τῆς το-
σαύτης ὀργῆς. Διὸ δὴ καὶ λέομαι τοῦ σοῦ κράτους
συγγνώμης κἄν τε ἡμαρτον τυχεῖν, κἄν τε μὴ.
Πρὸς τοῦ; πόδας γὰρ ἐπίεμαι τοὺς σοὺς ἀποθανεῖν
(ζίνιττόμενος, ὡς οὐκ ἂν αὐτοῦ βουλήσοιτο ἀπο-
στῆναι χωρὶς ἀνάγκης). Ἄμα δὲ τούτοις τοῖς λό-
γοις καὶ πρὸς γῆν κατεκλίετο ἀσπασόμενος τὸν
πόδα τοῦ βασιλέως. 'Ὁ δ' ἀνέχετο λαθόμενος τοῦ
ᾧμου, ἅμα καὶ λόγοις τὸ ἔργον ἀπαγορεύων. 'Ὡς δ'
ἑώρα βιαζόμενον, ἀφείξ τὸν ᾧμον, ἐλάθετο τῶν τρι-
χῶν. 'Ὡς δὲ καὶ οὕτως ἐδιείζετο, ἀφειδῶν ἑαυτοῦ,
δεῖδασ ὁ πάππος μὴ τῆ βίᾳ τῆς κεφαλῆς διαστῆσαι
αἱ τρίχες, ἐνέδωκε τὴν κατάκλισιν· ὁ δὲ κατακλι-
θεις ἱσπᾶσατο τὸν πόδα τοῦ βασιλέως. Εἶτ' ἀναστάν-
τος τῆς κεφαλῆς λαθόμενος ὁ βασιλεὺς, κατεφίλει
τὰς ὄψεις. Τοῦτο δὴ ὁ πατριάρχης καὶ οἱ τῆς συγ-
κλήτου παρόντες ἰδόντες, καὶ διαλλαγῆς ἀπόδειξιν
νομίσαντες ἤδη βεβαίας τῶν βασιλέων, πολλὰς ἀφή-
καν φωνὰς εὐχαριστοῦντες Θεῷ τῷ χορηγῷ τῆς εἰρή-
νης. Καὶ αὐτὸς δὲ βασιλεὺς ὁ νέος καὶ οἱ περὶ αὐ-
τὸν, διηλλάχθαι νομίσαντες τῷ ἐγγόνῳ τὸν βασιλέα,
ἔχαιρόν τε αὐτοὶ, καὶ εὐτυχίας ἄκρα; ἠγοῦντο τὴν
ἡμέραν ἐκεῖνην. Ἐκ τῶν βασιλέων οἰκᾶδε ὁ νέος
βασιλεὺς ἀπελθὼν, διηγείτο τε τοῖς φίλοις τοὺς κατὰ
τὴν δίκην λόγους, συνεόρταζόν τε καὶ συνέχαιρον
ἀλλήλοις· μνηύουσι δὴ καὶ Συργιάννη τὰ γεγονότα,
ὡς ἂν καὶ αὐτὸς συγχαίρῃ τοῖς φίλοις χαίρουσι,
καὶ μηδεμίαν ἔχη φροντίδα τήκουσαν τὴν ψυχὴν,
ὡς τῶν προτέρων ἦδη βουλευμάτων διαλυθέντων,
καὶ βεβαίας εἰρήνης γεγεννημένης τοῖς βασιλεῦσι,
καὶ κατ' εὐχὴν αὐτοῖς τῶν πραγμάτων κειρωρκό-

Jacobi Pontani notæ.

(18) Monet me numerus multitudinis, ut de oculis accipiam: tametsi paulo infra dicit πρόσωπον, faciem osculatum esse, nam et oculi sunt in facie. Labia, genas, oculos, frontem, collum, osculari mos fuit, vario fine, seu diversa de causa. Sed oculos, quod cum sint indices animi, ipsi-

osculandis animum ipsum contingere sibi viderentur. De osculorum generibus vide Lipsium Elector., lib. 1, cap. 6, et symbolas nostras in illud i *Æneid.*:

Cum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet.

των. Τοῦτο γὰρ ἤθοντο, τὸν μὲν βασιλεῖα τῆς εἰς Ἀ τὸν ἔγγονον ἀπερχομένης μεταβαλεῖν, αὐτοῖς δὲ κινδύ νων ἔξω καταστάντας, ἡσυχίαν ἄγειν. Οὕτω μὲν οὖν αὐτοῖς ἔχειν ἐδόκει τὰ γεγενημένα · τὰ δ' ἦσαν ἕτερον τρόπον, ὡς ἔδοξε τοῖς πολλοῖς ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα · ἐκρίθη γὰρ διανοία γεγενῆσθαι τοιαύτη. Ἔθος ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς βασιλευσὶ Ῥωμαίων, ἐπειδὴν τις τῶν καθ' αἶμα προσηκόντων, ἢ καὶ ἄλλως τῶν ἐν τέλει, προσκυνήσας ἀσπάσεται τὸν πῶδα τοῦ βασιλέως, ἀντασπάζεσθαι καὶ αὐτὸν αὐτὸν εἰς τὴν ἔψιν. Καὶ τότε δὴ τοῦ νέου βασιλέως ἀσπασαμένου πρὸς τὸν πῶδα τὸν πάππον, ἵνα μὴ εἰς ἄκρον ἀπεχθόνας ἐληλακέναι δοκῆ, οὐδὲ τῶν ἰδιώταις προσηκόντων ἀξιών τὸν ἔγγονον καὶ βασιλεῖα ἀντεφίλησεν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ αὐτὸς. Ἄλλὰ τὰ μὲν τῆς πρῆς ἀλλήλους διαλέξεως τῶν βασιλέων ἐπὶ τῆς δίκης Β ἐνταῦθα ἐτελεύτησε. Δυσὸ δὲ ὑπερὸν ἡμέραις μετὰ τοῦτο, ὁ πρεσβύτερος τῶν βασιλέων τῷ μεγάλῳ διὰ τινος δηλοῖ ἑομεσίτικῃ πρὸς Πελοπόννησον ἀπελθεῖν ἐκείνης ἐπιτροπεύοντα. Τὸ δ' εὐθὺς ἐδόκει μὲν εἶναι τῶν ἀριστερῶν οἰωνῶν. Ὅπως δ' ἀνακωχὴ γένηται καὶ βασιλεῖ τῷ νέῳ τὰ τῆς ἀγγελίας δηλὰ γενέσθαι, ἀντεμῆνυσε καὶ αὐτὸς τοιαῦτα · Τῆς εἰς ἐμὲ εὐμενείας καὶ προμηθείας, ὧ βασιλεῦ, πολλὰς μὲν καὶ ἄλλας ἔχω τὰς ἀποδείξειαι · μάλιστα δὲ τὸ ἐξ ἡλικίας, ὡς εἰπεῖν, πρῶτης εἰς ἀρχὰς ἐκλέγεσθαι καὶ διοκῆσεις ἐπιτρέπουν πόλειών τε καὶ στρατιῶν, οἰκοθεν ὠρμημένον. Καὶ τὸ νῦν δὲ τοῦτο πολλὰς τῷ σῷ κράτει· πείθει χάριτας ὁμολογεῖν, βασιλεῦ. Δέομαι δὴ καὶ ταύτην ἐπιθεῖναι τὴν χάριν, τὴν παρούσαν ἐπιτρέψαι πρὸς Γ δίστασιν ἡμέραν ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐπιτέταγμαί τὴν ἀπολογίαν ἀπαδώσουσι. Πρὸς μὲν δὴ τὸν πρεσβύτερον τῶν βασιλέων ἀπεκρίναντο τοιαῦτα. Ἡ δὲ τάχος, ἀπειθῶν πρὸς τὸν νέον, τὸ τοῦ βασιλέως ἐπίταγμα ἀναγγέλλει, καὶ Συναδηνῶ παρανότου τοῦ πρωτοστράτορος. Τοῖς δ' ἐδόκει βουλευτέα πάλιν ἐξ ἀρχῆς εἶναι περὶ τῶν ὄλων πραγμάτων · οὐδὲ γὰρ πρὸς ἕνα φέρειν τὸν κίνδυνον, πρὸς πάντας δέ. Ἦρχε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς βουλῆς οὕτω διαλεχθεῖς · Αὐτοὶ μάρτυρες ἡμεῖς· καθεστήκαμεν ἑαυτοῖς, ἔχοντες καὶ Θεὸν ἐφ' οἷς βεβουλευμένα συνειδόμεθα, ὡς οὐθ' ἤτηθέντες λύπη, οὐτ' εἰζάντες ἀκαίρῳ θράσει καὶ παραθόλῳ, οὐτ' ἐπράξαμεν οὐτ' ἐβουλευσάμεθα τι τῶν μὴ δεόντων. Ἄλλὰ τοσαύτην ἐνεδειξάμεθα μεγαλοψυχίαν καὶ καρτερίαν πρὸς τὴν μηδηντινοῦν αἰτίαν ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς βεβούληται καθ' ἡμῶν αὐτὸν παρασχεῖν, ὥστ' εἰ μὴ Θεὸς ἀνωθεν ὑπάρεχε χεῖρα, οὐδὲ πᾶν πορῶν τῶν θανάτου κατηντήκαμεν πυλῶν. Ἄχρι μὲν οὖν δεῦρο τὸ τοῖς δεινοῖς ἐχαρτερεῖν, αὐτὰς τε ἐπήνουν, καὶ συνεβούλευσον ὑμῖν (ἔτι γὰρ ὄντων ἐν ἀδῆλῳ τῶν καθ' ἡμᾶς, πρὸς ἐμὲ μόνον ὤρετο τὴν διαφορὰν ἔχειν ὁ βασιλεὺς, καὶ μαλακώτερον ἤπτετο τῶν πραγμάτων, εὐχερῶς νομίζων ὅταν ἐθελήσῃ πρὸς πέρας ἀγαγεῖν ἢ προήρητο δρᾶν), νυνὶ δὲ φανεροῦ γεγενημένου τοῦ τινος εἶναι τοὺς συναιρομένους ἔμοι, οὐκέτι τῶν ὁμοίων ἔξεται λογισμῶν. Ἄλλὰ πρότερον ὑμᾶς ἐν ἀρχῶν προσήματι διαστήσας ἐμοῦ, καὶ τῆς παρ' ἀλλήλων ἡμᾶς ἐπικουρίας ἀποστερήσας,

renf. Quæ igitur gesta fuerant, hunc in modum habere se illis videbantur : aliter tamen habuisse, multi ex iis quæ postea consecuta sunt, iudicium fecerunt. Hac enim mente gesta fuisse, quam explicabimus. More Romanis imperatoribus receptum erat, cum quispiam consanguineorum, aut aliqui gratia apud eos florentium, secundum adorationem, pedem imperatoris osculo contigisset, ut imperator vicissim ejus faciem deoscularetur. Cum itaque tum nepos avi pedem osculatus fuisset, ille, ne inexpiabili odio flagrare crederetur, si nec iis nepotem, et imperatorem dignaretur, quæ privatis tribuerentur, faciem ejus contra et ipse osculo libavit. Ac imperatorum quidem lis, et controversia in iudicio hunc finem tulit. Tertio post die senior magno domestico per certum hominem mandat, uti in Peloponnesum, ei præfurus discedat : id quod statim pro sinistro augurio fuit. Sed quo res tantisper extraheretur, dum super hoc mandato nepos certior fieret, hæc illi per internuntium respondit : ejus erga se benevolentia curæque cum alia non levia argumenta proferre posse, tum illud in primis, quod ultro, et sua sponte sibi pene adhuc puero magistratus dedisset, civitates, et exercitus regendos commisisset. 51 Et hoc ipsum quod modo imperaret, ad singulares ipsius majestati gratias agendas stimulum sibi addere. Rogare autem, hanc unam gratiam adjiceret, præsentem diem ad deliberandum sibi concederet : crastina luce, quæ occurrissent, responsurum. Hæc ad avum. Ad nepotem vero sine mora abiens, præsentem etiam protostratorem, quid in mandatis acceperit, narrat. Tum rem a capite arcessendam, et de integro consultandum videri : neque enim ad unum, sed ad omnes communiter periculum pertinere. Initium fecit junior imperator, loquens verba hujuscemodi : Testes ipsi nobis sumus, et Deum habemus conscium, eorum quæ in consiliis agitavimus : quodque nec mæstitudini succumbentes, nec intempestivæ, et inconsideratæ audaciæ cedentes, quidquam injustum vel egimus, vel consulimus : sed ideo tantam animorum altitudinem, ac tolerantiam præ nobis tulimus, ne imperatori in nos secus statuendi minimam causam daremus. Quod nisi Deus desuper manum suam extendisset, haud longe admodum a porta mortis absuimus. Illicusque igitur in rebus afflictis perdurare ego et laudavi, et vobis, ut id faceretis, auctor fui. Quippe nondum patente noscitione, et conspuratione nostra, mecum solo putabat imperator sibi esse negotium, et segnius agebat, confusus, parvo labore, cum libuisset, meditata opere perfecturum. Nunc, quoniam constat, esse qui me adjuvent, aliter sentiet : et postquam vos prætextu præfecturarum a me divellerit, mutisque nos auxiliis spoliaverit, omnibus propter disjunctionem, solitudinemque jam imbecillimis pœnam pro arbitratu irrogabit. Hodie tibi, domestice, imperavit Peloponnesum capessere : cras protostratorem ad aliam quamdam provinciam, in ultimis Romani imperii finibus

amandabit celeriterque proficisci compellet. Ubi vos illustriores, et ipsa capita e medio removerit, iam jam et reliquos, si qui sunt, investigabit, totaque re antea ex sua sententia bene constituta, tandem pro catastrophe ad me quoque, ut superatu facilem, se convertet (19). Dicet quispiam, Si, ut ais, te horum virorum praesidio nudare volens, provincias in remotissimis Romani imperii oris illis describit, expeditus erat sine dubio, multoque utilius, si iis apprehensis, et custodia clausis, curis se hisce exuisset: quid enim est, quod istuc facere prohibeat imperatorem? Recte, quod illum prohibeat, nihil est; **52** Sed callidum, usque rerum doctum imperatorem nequaquam fallit, haud conducere, priusquam exquisite norit, quot et quales sint, qui mecum societatem coiverint, ad pugandum cominus aggredi. Timendum enim, ne si multi sint, ac potentissimi, unum quidem, alterumve in vincula tradere queat; caeteris autem jam necessario conjurantibus, cogitata perficere non possit. Probabile porro est, eam existimare, multos et opulentos nostrarum esse partium. Nam quod in iudicio nudius tertius ego solus interceptus, et conclusus non concidi, neque timiditate aliqua concussus, multa cum fiducia, constantique animo, et ingenio contradixi; quodque accessit, ut Melitenensis veniens nuntiaret, foris stare quosdam potentes, mea causa paratos ad omnia, non parum ejus consilia turbavit: unde statim throno exiliens, securitati suae consuluit. Nunc sibi concludere censuit, vos delatos, per speciem beneficentiae a me distrahere. Postea iterum rebus ipsis docentibus, quibus se operae pretium futurum putabit, nos aggredietur. His omnibus de causis non amplius tergiversandum, nec, quasi praemalorum magnitudine de potestate exissemus, salutem nostram usque ad ipsum periculi nobis praecipiti ac praevisi punctum negligendam, sed eam pro viribus conservandam opinor. Volo tamen, si vobis placet, super eo de quo agimus, et aliam sententiam proponere. Quam illam? Avus socios meos qui essent scire studuit; ego pro tempore tum respondi, neque socios mihi esse ullos, neque si essent, me ipsos nominaturum. Atqui modo futurum sentio, legatione missa constiteri, habere me socios, et postulare ab eo iuramentum, mea causa non fore injuriae memorem, neque malum ipsis daturum. Si pacate et mansuete petitionem excipiens, impunitatem illis sacramento promiserit, evidens erit indicium, et mecum citra fucum in gratiam rediisse, et vos sine astu, et insidiis, candidaque in provincias mittere cogitasse. Si indignatus, legationem rejiciet, nulla erit hac ipsa firmiter probatio, omnia haec subdole contra nos insti-

α πασι διὰ τὴν μόνωσιν οὖσιν ἀσθενεστάτους, ἦν ἐν βούλοιοτο δίκην ἐπιθῆσαι. Νῦν μὲν οὖν σοὶ τὴν πρὸς Πελοπόννησον ἐπέταξεν ἀπιέναι. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ πρωτοστράτορι ἐτέραν δῆθεν ἀρχὴν τινα πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐγχειρίσει, καὶ καταναγκάσει πρὸς τάχος γε ἀπιέναι· ὑμᾶς δ' ἐκποδῶν ποιήσας τοὺς περιφανεστέρους, τότε ἤδη καὶ περὶ ἐτέρων εἰ πέρ εἰσὶν ἀνερευνήσει. Πάντα δ' ὡς ἂν αὐτῷ καλῶς ἔχοι πρότερον διαθέμενος, ὡς ἤδη πρὸς καταστροφὴν εὐεπιχείρητον ὑστερον χωρήσει· καὶ πρὸς ἐμέ. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὡς εἰ γε κατὰ λόγον τὸν σὺν σὲ τῆς ἀπὸ τούτων ἐπικουρίας ἀποστερήσαι βουλόμενος ἀρχὰς αὐτοῖς ἐγχειρίσει τὰς ἐν ἐσχατιαῖς τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ῥᾶον ἤν διπλοῦ καὶ λυσιτελέστερον πολὺ συλλαβόντα καὶ κατακλείσαντα φρουρὰ τῆς ἀπὸ τούτων ἀπηλλάχθαι φροντίδος· τί γὰρ ἔσται τὸ κωλύσον τοῦ ταῦτα καταπράξασθαι τὸν βασιλέα; Καὶ νοῦν ἔχοντα λόγον ἐρεῖ, τὸ κωλύσον μὲν οὐκ οὐδέν. Συνετὸν δὲ ὄντα καὶ πολλῶν πραγμάτων ἔμπειρον τὸν βασιλέα τοῦτο λέληθεν οὐδαμῶς, ὡς ἀλυστελεῖ, πρὶν ἀκριβῶς ἐκμαθεῖν ὁπόσοι τινὲς καὶ οἳοὶ τὴν πρὸς ἐμέ προελίοντο κοινωνίαν, ὁμοσε πρὸς τὸ πολεμεῖν. Δέος γὰρ μὴ πολλῶν τιῶν καὶ δυνατωτάτων ὄντων ἓνα μὲν ἢ καὶ δύο καθείρηξεν, τῶν δὲ λοιπῶν ἤδη πρὸς ἀνάγκην συνισταμένων, οὐ κατὰ νοῦν χωρήσῃ τὰ πράγματα αὐτῷ. Εἰκὸς δὲ αὐτὸν καὶ πολλοὺς τινὰς καὶ δυνατοὺς τοὺς τὰ ἡμέτερα εἶναι οἰεσθαι προηρημένους· τὸ γὰρ ἐν τῇ δίκῃ πρὸ τῆς χ' ἔμε μόνον ἐναπειλημμένον, μὴ καταπεσεῖν μηδὲ δειλῆς συσχεθῆναι τι, ἀλλ' ἀτρέπτω καὶ φρονήματι καὶ ἤθει μετὰ ἀσφαλείας ἀντιλέγειν πολλῆς, τὸ καὶ τὸν Μελιτηνιώτην ἐξωθεν ἐστάναι τινὰς τῶν δυνατῶν ἀπαγγεῖλαι ὑπὲρ ἐμοῦ πάντι πράττειν προσγενόμενον προθυμουμένους, οὐκ ἐπὶ μικρὸν κατέσεισε τοὺς λογισμοὺς τοὺς βασιλικούς. Δὴ τότε μὲν εὐθύς ἔπερ ἀσφάλειαν ἐδίκει παρέχειν ἔπραττε, τῶν ὀρόνων ἐξαναστάς. Νῦν δὲ καλῶς ἔχειν ἔδοξεν αὐτῷ τοὺς καταδήλους γενομένους ὑμᾶς, ἐν εὐεργεσίᾳ προσήματι ἀποστῆσαι· καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν αὐτῶν διδασκόντων τῶν πραγμάτων οἷς οἴησεται λυσιτελεῖσιν ἐπιχειρήσει. Τούτων ἕνεκα πάντων, οὐκέτι διαμέλλειν οἴομαι δεῖν, οὐδὲ πρὸς προὔπτον κίνδυνον αὐτοὺς ἀμελεῖν, ὡσπερ ὑπὸ μεγέθους τῶν δεινῶν ἐστάντας τῶν λογισμῶν, ἀλλ' αὐτοὺς διασώζειν ὡς ἂν οἳοὶ τε ὤμεν. Ἔτι γε μὴν καὶ γνώμην ἐτέραν περὶ τῶν προκειμένων, εἰ γε καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, βούλομαι ἐξενεγκεῖν. Ποῶν δὲ ταύτην; Ὁ βασιλεὺς καὶ πάππος ὁ ἐμὸς, καθάπερ ἴσως ὅη καὶ αὐτοὶ, καταδήλους τοὺς ἐμοὶ συνόντας ἐζήτησεν αὐτῷ ποιῆσαι, τότε μὲν οὖν ἀρμόζοντας ἀπεκρίθη ἄμην τῷ καιρῷ λόγους, μήτ' εἶναι εἰπὼν τοὺς συνόντας ἐμοὶ τινὰς, μήτ' εἰ περ εἴσιν, καταδήλους αὐτοὺς ποιήσιν. Νῦν δὲ μοι δοκεῖ λυσιτελεῖν, πρεσβεῖα χρησάμενον πρὸς αὐτὸν, ὅτι τε εἰσὶν ὁμολογήσαι, καὶ

Jacobi Pontani notæ.

(19) Cujuslibet rei exitus dicitur catastrophe, proverbialis figura. Sumptum a comicis. Fabula enim omnis in tres partes distribuitur, in πρότασιν, ἐπίστασιν, καταστροφὴν. Protasis est primus

ille tumultus, quasi gliscens. Epitasis turba fervidissima. Catastrophe subita rerum commutatio. Plura apud Chiliasteu.

ὄρκους αὐτὸν ἀπαιτῆσαι πιστώσασθαι μὴ μνησικαχῆ- A
σιν αὐτοῖς μὴ δ' ἀμυνεῖσθαι τῆς εὐνοίας τῆς εἰς
ἐμέ. Εἰ μὲν οὖν ἡμέρωσ καὶ προσηνῶσ τοὺσ παρ'
ἐμοῦ δεξάμενοσ λόγουσ, ὄρκουσ πιστώσῃται τὴν ἀπά-
θειαν τοῖσ ἐμοῖσ φίλωσ, ἐναργῆσ ἂν εἴῃ τεκμήριον
ὡσ αὐτόσ τε καθαρώσ διήλλακται πρὸσ ἐμέ, καὶ τὸ
ὕμᾶσ εἰσ ἀρχῆσ ἐκπέμπειν, οὐ περιέργωσ οὐδ' ἐπι-
θούλωσ, ἀλλ' ἀπλῶσ αὐτῶ οὐτωσ ἐπιτινόνῃται· εἰ δ'
ἀγανακτῆσει καὶ ἀποσεισεται τὴν πρεσβείαν, μη-
δεμίαν ἀλλήν ἀπόδειξι ἐναργεστέραν ζητεῖν τοῦ πάντα
συσκευάζεσθαι καθ' ἡμῶν. Χρήσομαι δὲ πρε-
σβευτῇ τῶ μεγάλῳ λογοθέτῃ τῶ Μετοχίτῃ, ἅτε δὴ καὶ
τότε μεσιτεύσαντι πρὸσ τῆσ ἀγγελίασ ἐμοὶ καὶ
τῶ βασιλεῖ, καὶ παρῆρσαι ἐχοντι πρὸσ αὐτόν, ὡσπερ
θαρῆρσαι περὶ τοιούτων πρεσβεύειν.

53 CAPUT XVII.

Magnus logotheta legationem nepotis pro impunitate sociorum ejus recusat : causam addit, quam nepos, melius sentiens (ut postea intellectum est) refellit. Magnus domesticus Peloponnesum ne petat, conficiam et inanem causam obtundit. Ab imperatore pusilli animi reprehensus in Thessaliam jubetur ire : sufficientes copias, et pecuniam postulat. Protostratori Prillapi præfectura committitur.

Τοιαῦτα τοῦ νέου βασιλέωσ βουλευσαμένοσ, καὶ B
τοῦ μεγάλου δομestίκου καὶ πρωτοστράτοροσ ὡσ
καλῶσ ἐχει συνεπιψηφισαμένω, αὐτοῖσ μὲν ἕκαστοσ
οἰκαδε ἀπεχώρουν· βασιλεὺσ δ' ὁ νέοσ τὸν μέγαν
μετακαλεσάμενοσ λογοθέτην, οὕτω διεπρεσβεύετο
πρὸσ τὸν πάππον· Ἡ εἰσ ἐμέ πρὸ τῆσ χθὲσ γεγενη-
μένη παρὰ τῆσ σῆσ γαληνότητοσ, ὡ βασιλεῦ, εὐερ-
γεία πολλὰσ καὶ δικαίασ ὁμολογεῖν χάριτασ τῶ σῶ
πεῖθει κράτει. Κἂν γὰρ ἀπὸ ταραχῆσ καὶ ὀργῆσ
ἤρξαν οἱ λόγοι, ἀλλ' εἰσ τέλος ἡμεροσ καὶ συμπα-
θείασ γέμον ἀποκαταστάντεσ, μᾶλλον εὐφραναν, ἢ
κ·θ' ὅσων πρότεροσ ἐλύπουν. Διὸ δὴ καὶ τῶν μὲν
πρωτέρων ὡσ πατρικῆσ ἔντων καὶ παιδείασ καὶ κη-
δεμονίασ, οὐδ' ἀναμιμνήσκεισθαι ἀξίῳ· ἀ δ' ἐν ὑστε-
ρῳ πέπρακται, ὡσ δέξια καὶ μεγαλοφυχίασ καὶ εὐ-
μελείασ καὶ πατρικῆσ καὶ βασιλικῆσ, ἀνεξάλειπτα C
δεῖν ἐγνων φυλάττειν ἐν τῇ ψυχῇ. Ἐπει δ' ἐν τι τῶν
τότε ρηθέντων ἐμέ τε δεινῶσ ἐκταράττει, καὶ φρον-
τίδασ οὐ παρέχεται μικράσ, καὶ ἑτέροισ ἐνέσεισεν οὐ
τὸν τυχόντα φόβον, δέομαι τῆσ σῆσ γαληνότητοσ,
λάττασθαι καὶ ταύτην τὴν ἀλγηδόν· Ἔστι δ' ὁ λέγω
τοιούτοσ· Σοῦ, βασιλεῦ, ἐμοὶ διὰ τοῦ μεγάλου λογο-
θέτου προστάξαντοσ σουτοῦ καταδῆλοσ σοὶ θέσθαι
τοὺσ συνόντασ καὶ συναιρομένουσ ἐμοὶ, τότε μὲν παν-
τάπασι μὴ εἶναι οὐκ ἠρνησάμενη, πλὴν ἀπὸ λογισμῶν
εἰκότων ἐπεχείρουν ὡσ οὐκ ἂν εἶεν ἀποδεικνύναι·
οἷδ' ἦσαν· τὸ μήτε πόρον ἐχειν ἐμέ χρημάτων οἷσ
ἂν ἴσωσ πεῖσαιμὶ τινασ προσέγειν ἐμοὶ, μήτ' ἐξου-
σίασ ἀπολαύειν παρὰ σοὶ καὶ παρῆρσαι· βασιλέωσ
παιδί πρεπούσησ, δι' ἣν ἂν καὶ θεραπευθεῖην παρὰ
τῶν τῆσ ἐμῆσ ὠφελείασ δεησομένων. Νυνὶ δὲ αὐτό
τε τὸ πρᾶγμα φανεροῦσ ἠνάγκασε γενέσθαι τοὺσ
προσκειμένουσ ἐμοὶ, καὶ αὐτόσ δὲ ἐγὼ εἶναι ὁμολο-
γῶ. Πλὴν, ὅπερ καὶ τότε ἔφην, οὐκ ὀφείλοντεσ χάριν,
ἀλλὰ προκατάρχοντεσ μᾶλλον χάριτόσ εἶσαι. Διὸ δὴ
καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἡμερότητα, βασιλεῦ, ὄρκουσ
ἐμοὶ τε καὶ αὐτοῖσ πιστώσασθαι, τὸ ἀπαθεῖσ κακῶν
μέχρι παντὸσ διατηρηθῆναι. Οὕτω γὰρ ἐμοὶ τε καὶ
αὐτοῖσ θαρῆρσαι, ἀφόδωσ τε βιοῦν, καὶ τῶ σῶ κρά-
τει χάριτοσ ὁμολογεῖν πολλὰσ περιέσσαι. Τοιαῦτα
μὲν ὁ νέοσ βασιλεὺσ πρὸσ λογοθέτην διεξῆλθε τὸν
μέγαν, ὡσ ὀπαγγελοῦντα τῶ πάππῳ καὶ βασιλεῖ,
συνάρασθαι καὶ αὐτόν ἀξιώσασ πρὸσ τοῦτο, καὶ τὴν
τῶν ὄρκων ἐκπλήρωσιν ὑποθέσθαι τῶ βασιλεῖ ὡσ

Hoc consilio a juniore Andronico explanato,
a magno autem domestico, et protostratore appro-
bato, singuli domum concesserunt, atque Androni-
cus magno logotheta accito, cum hac oratione ad
eum illum mittere instituebat : quo beneficio ante
hesternum diem serenitas tua me ornavit, id me
ad amplas, meritasque gratias agendas impellit.
Quanquam enim sermo a perturbatione, et ita prin-
cipium caperet, tamen in finem suavem, mutuaque
affectionis plenum desinens, delectationis copia an-
tecedentem molestiam obruit. Quare priorum, ut a
paterna castigatione, ac sollicitudine profectorum,
meminisse nolo : quæ autem posterius abs te facta
sunt, ut digna magnanimitate imperatoria, paterna-
que charitate, ea mihi in medullis infixæ semper
manebunt. Cæterum quia tum quiddam prolatum
graviter me angit, et cura non levi sollicitat, nec
aliis quoque exiguum timorem incutit, oratam volo
serenitatem tuam, ut huic etiam dolori medeatur.
Quod dico, tale est : Cum mihi per magnum logo-
thetam præceperis, ut administros atque socios
meos tibi indicare, tunc ego quidem non omnino,
et absolute eos habere me negavi : verumtamen ra-
tionibus verisimilibus demonstrare contendi, eos
esse nullos posse, qui erant : quod nec viam, et
modum adipiscendæ pecuniæ nossem, qua fortasse
quosdam ad obsequiam meam inducerem : nec
possem apud te frui eo jure, eaque licentia, quæ im-
peratoris filio deberetur ; propter quam etiam ob-
servarer, et colerer ab iis qui operam meam deside-
raturi essent. Nunc dies ipsa consortes meos qui
sint aperuit, et ego de iis confiteor. Attamen, quod
et tum dicebam, non mihi gratiam referunt ; scilicet
potius gratia me antevenerunt. Quocirca tuæ man-
suetudini supplex fio, nobis jurejurando fidem fa-
cias, non id illis unquam fraudi futurum. Sic nam-
que mihi iisdemque fidentibus, metus expertes vi-
vere, tuæque majestati amplissimas agere gratias
licebit. 54 Hæc ad magnum logothetam nepos, ut
avo imperatori ea expositurum, et sibi quoque in
ea re operam daturum, quod cupiebat, eumque de
juramento concipiendo, ut pluribus inde commodi-
tibus promanaturis, admoniturum videlicet. Lo-
gotheta continuo : Ego me boni alicujus ergo ad te

vocatum interpretatoar (20), nempe ut avo subjectio-
nem tuam, plenamque obsequii voluntatem tuo no-
mine indicarem : quo pacto eum placidiorem tibi,
mitioremque efficeres. Atqui me sefellit augurium,
et contrarium evenit. Quapropter nec nuntiare hæc,
nec ejus animum talibus verbis exacerbare volo ;
quando usque hodie inauditum est, dominos jurare
servis (21). Quod si fiat, domini condemnabuntur
servis, quemadmodum illi dominis ; quod insolens
et absurdum est. Ego vero anceps hæreo, dubito-
que vehementer, si quæsierit imperator, cur ad te
ierim, quid honeste respondeam. Sed causam ali-
quam profectionis ad te meæ comminiscar : te au-
tem hortor, et obsecro, ut de reliquo taceas de his
penitus : prospicio enim, horribili exitu conclusum
iri, si ad aures avi pervenerint. At mihi plane con-
tra sentire, dicereque in mentem venit, excipit ne-
pos ; non enim mala, sed innumerabilia bona, hæc
oratio nem, si ita, ut cupio, habeatur, pariturum nobis
confido. Porro quædam istius generis etiam sub an-
tegressis imperatoribus usu venerunt. Non longe
abierit ; meus proavus Michael Imperator adhuc
privatus, et Joanni Batatzæ imperatori subjectus,
quod ab eo atrocius quiddam sibi paratum suspi-
cicaretur, ad Persarum principem sultanum confu-
git. Inde per legatum juramentum eum poposcit,
quo testaretur, et fugam se illi condonare, et nihil
in posterum gravioris velle in ipsum statuere. Impe-
rator legatum libenter audiit : et quanquam esset
dominus, juramento, quod subditus petebat, se ob-
strinxit. Nec solus ille, verum ante illum complures
alicujus emolumenti spe, subjectis juraverunt. Dic,
amabo, per ipsam veritatem, si vel hoc tempore illi
ipsi, quorum causa ego istuc juramentum exposco,
timore periculi ad aliquem finitimorum barbaro-
rum se conferrent, post mitterent, et adjurare im-
peratorem postularent, reversis nihil inflicturn
mali ; nunquid recusaturum censes ? Equidem ego
non censeo. Ergo quod te iudice necessitas alioqui
exprimeret, id in præsens multorum commodorum
expectatio impetret. 55 Ubi nepos conticuit,
magnus logotheta dicta sua iterans, atque multa
accumulans, omnique ratione postulatum inutile,
nec fieri posse demonstrans : præterea se in ista re

A πολλῶν ἀγαθῶν ἐκ τούτου συμβησομένων. Ὁ δ' εὐ-
θύς, Ἐγὼγε, εἶπεν, φήθη, ὦ βασιλεῦ, τὴν ἐμὴν
παρὰ σοῦ κλῆσιν πρός τι φέρειν τῶν ἀγαθῶν· ἐνό-
μιζον γὰρ ὡς ὑποπεπτωκότας τινὰς καὶ θεράπευτι-
κοὺς λόγους δι' ἐμοῦ μηνύσεις τῷ βασιλεῖ, ἐξ ὧν
ἡμερωτέρων ἀπεργάζη καὶ πράξειαν ἀπὸ τοῦ τῆν ψυ-
χῆν. Τὸ δ' ἐναντίω? ἔχει μᾶλλον ἢ αὐτὸς προσεδό-
κων. Ὅθεν οὐδ' αὐτὸς ἀγγέλος εἶναι βουλήσομαι
τοιούτων, οὐδ' εἰς ἔργῃν ἐξάψαι μᾶλλον διὰ τούτων
τοὺς τοῦ βασιλέως θυρούς. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀκοῆ παρ-
εὶλήφαμεν ἀχρι· καὶ νῦν τοὺς δεσπότης ἑμνύναι
τοῖς δούλοις, τούναντιον δὲ μᾶλλον· ἢ εἰ τοῦτο
γένοιτο, καὶ ὁ δεσπότης ὀφλήσει τοῖς ὑπηκόοις,
ὅπερ ὀφλουσιν αὐτοῖς τοῖς δεσπότηται· ὅπερ ἀνομιᾶς
οὐκ ἀνείη μακράν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἀπορίᾳ δευτῆ συν-
έχομαι, ἀν ὁ βασιλεὺς ἐρηται ὅπου χάριν πρός σε
ἀφίγμαι, τίνα ἀν ἀπολογίαν εὐπρόσωπον ἀποδοίην.
B Πρὸς ἐκείνον μὲν οὖν αἰτίαν τινὰ πλάσσομαι τῆς ἀφί-
ξεως, σοὶ δὲ παραινῶ καὶ προσέτι καὶ ἰκατεύω, μὴ
κέτι μηδαμῶς περὶ τοιούτων λόγον κινεῖν. Συνοροῦ
γὰρ αὐτὸς, ὡς εἰς κακὸν ἀνήκεστον τελευτήσῃ, ἀν
εἰς ἀκοῆν ἔλθῃ τῷ βασιλεῖ. Ἐμοὶ δὲ τούναντιον ἅπαν
ἔπεισο· καὶ νοεῖν καὶ λέγειν, ὁ νέος εἴρηκε βασιλεὺς·
οὐ γὰρ κακῶν αἰτίους τουτουοῖ τοὺς λόγους, ἀλλὰ
μυρίων ἀγαθῶν, ἀν περ ὡς αὐτὸς ἀξιώ γένηται, νο-
μίζω. Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλέων γε-
γένηται τοιαῦτά τίνα, ἐγγύθεν παρασχώμαι τὴν
ἀπόδειξιν. Ὁ γὰρ ἐμὸς πρόγονος ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ,
ἐπὶ τὴν ἰδιωτικὴν στέργων τύχην, καὶ ὅπῃ χεῖρα τε-
C λῶν Ἰωάννη Βατάτζῃ τῷ βασιλεῖ, κίνδυνόν τινα ὑπο-
νόησας ἐς αὐτὸν ἤξειν ἐκ βασιλείως, ἤτοτομῶλῃσε
πρὸς τὸν τῶν Περσῶν ἡγεμόνα Σουλτάν. Ἐπὶ ἐκεῖ-
θεν πρὸς τὸν βασιλέα πέμψας πρεσβείαν, ὅρκους
ἀπήτει τὸν βασιλέα, ὡς τοῦ τε δρατμοῦ συγγνώσε-
ται, καὶ εἰς τοῦτον οὐδὲν κατ' αὐτοῦ βουλεύσεται
δυσχερῆς. Ὁ βασιλεὺς δὲ ἀσμενὸς τε προσέδεξάτο
τὴν πρεσβείαν, καὶ τοὺς ὅρκους ἐδίδου δεσπότης ὢν,
ὡσπερ ὁ ὑπὸ χεῖρα τελῶν ἤξει. Οὐκ αὐτὸς δὲ μόνον,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο πολλοὶ ὠφέλειά· ἐνεκά
τινος ὀρωμώμεισαν τοῖς ὑπηκόοις. Πρὸς αὐτῆς δὲ τῆς
ἀληθείας, εἰ γε καὶ νῦν αὐτοῖ οὗτοι περὶ ὧν ἐγὼ
τοὺς ὅρκους ἀπαιτῶ, δέισαντες τὸν κίνδυνόν, τινι
προσχωρήσωσι τῶν παρικειμένων ἡμῶς βαρβάρων,
εἰτ' ἐκεῖθεν πέμψαντες ὅρκους ἀπαιτῶσι τὸν βασι-

Jacobi Pontani notæ.

(20) Gregoras Andronicum juniozem egressum,
conjuratos circumstetisse ait, indignantes, et in
eum vociferantes, ut qui sanctissimum jusjuran-
dum violasset, ac fidem fregisset : *Quid enim, in-
quirebant, ad istius injuriæ magnitudinem accedere
queat, cum tu per nos formidabilis, et invictus,
omnia ex animi sententia fucile confeceris, si nos
jugulandos in orci faucibus deserueris?* Tum de ré-
cusata legatione a Metochite hæc subjungit : *His
et hujusmodi gestibus, et vocibus fractus, et pudefa-
ctus magnum Logothetam ad se venire jussit, ab eo-
que petiit, ut apud avum efficeret, ut suæ factioni
jurejurando impunitatem daret. At ille ne audire
quidem sustinens : Tu vero, inquit, non bene tecum
actum esse putas, nec immortales Deo gratias agis,
quod præter expectationem ex orci faucibus ere-
ptus, incolumis et salvus es? An ignoras te et mihi,*

D *et liberis meis, quoad vixeris, magnam debere gra-
tiam, quod consilium contra te initium averti meo
interventu, quodque meo beneficio solem hunc intue-
ris?* etc.

(21) Exemplis logothetam ita sentientem deinceps
refellit nepos. Sed logotheta abutitur no-
mine servorum, et per contemptum socios Andro-
nici junioris sic nominat : vere autem subditi
erant senioris. Et nepotis exempla non de servis,
sed de subditis sunt. Jure Romano dominus servus
non jurat, nec servi dominis, quia nec persona
servi ulla esse intelligitur jure civili, nec jurando
quidquam agit, nisi quæ jurat servus, eadem liber
jurat post manumissionem. Et hoc est quod jure-
consulti aiunt, servum nullum jus habere. Subdi-
tos principibus, et principes subditis utiliter ju-
rare, haud dubium est.

λέα ὡς τε μὴ κακῶς παθεῖν αὐθι; ἐπανελευθόντες, ἄνθρωποι οὐκ ἂν οἶε βουλήσασθαι παρασχεῖν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ. Ὁ τοῖσιν ἐν ἐτέρῳ χρόνῳ γενήσεται, φαίης ἂν, δι' ἀνάγκην γενέσθω κἂν τῷ παρόντι διὰ τὰ συμβεβηκυῖα ἐκ τούτου πολλὰ ἀγαθὰ. Ἐπὶ τούτοις λογοθέτης ὁ μέγας, τοῦς τε προτέρους λόγους ἀναλαβὼν, καὶ πλείονα; ἐτέρους συνείρας, καὶ πανταχόθεν ἀλυσιτελεῖ καὶ ἀδύνατον τὴν αἰτησιν ἀποδείξας, καὶ πρὸς τὸ γενέσθαι τοιούτων ἄγγελος παντελῶς ἀνανεύσας, ἀπῆλθεν (ἔφασκε δ' ἐν ὑστέροις χρόνοις εἰρήνης γενομένης ὁ περσέυτερος βασιλεὺς, ὡς εἰ περὶ τῶν ὄρκων αὐτῷ ἀπηγγέλη, ὁμομῶκε τε αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἐτολμήθη τῶν τετολημμένων, διὸ καὶ τὴν αἰτίαν ἄπασαν τοῦ πολέμου εἰς λογοθέτην ἀνετίθει τὸν μέγαν). Τοῖς φιλίοις δ' εὐθύς αὐτῷ παραγενομένοις, καὶ τε εἶρηκε καὶ ὧν ἔτυχε ἀποκρίσεων διηγησάμενος ὁ νέος βασιλεὺς, καὶ τέλος τοῦτο ἐπιφθεγγάμενος. Θεοῦ δὲ τίς ἔγνω βουλήν τε νόον τέ; ἔτι μέχρι τινὸς ἐκέλευε τῇ μέγαλοφυλίᾳ προσκαρτερεῖν. Ἡ σήμερον γὰρ ἐκδιδάξει τι τῶν ἀγνωσομένων. Προθεσμίαι γὰρ οὕσα τῆς πρὸς τὴν βασιλέα τοῦ μεγάλου δομῆστικῆς ἀπολογίας, δι' αὐτῆς τῆς ἀπολογίας πρὸς τὸ τί χρὴ βουλεύεσθαι καὶ δρᾶν ὀδηγήσει. Οὗτοι μὲν οὖν τοιαῦτα βουλευσάμενοι διελέλυοντο. Πρὸς δὲ τὸν μέγαν δομῆστικὸν ὁ χθὲς ἄγγελος ἀφικνεῖται πρὸς βασιλέως, ἀπειτῶν τὴν ἀπολογίαν ἐποικήσαστο δὲ τοιαύτην. Ἐμοὶ, κράτιστε βασιλεῦ, τῆς εὐμενείας τῆς σῆς πολλὰς ἔχοντι τὰς ἀποδείξεις, ὡσπερ ἔφη, ἔτι καὶ τὸ νῦν τοῦτο πλείους καὶ μετρίου; πείθει τὰς χάριτας ὁμολογεῖν. ἐπὶ πάσαις δὲ ταύταις καὶ ταύτης αἰτῶ τυχεῖν τῆς εὐεργεσίας, ἐλάττονος οὐδαμῶς ἐμοὶ τῶν ἄλλων νομιζομένης, τὸ μὴ πρὸς Πελοπόννησον ἀπελθεῖν. οὐκ ἔκνηψεν εἰκων, καὶ τὴν ἀρχὴν ἤτις τῆς ἐμῆς ἀξίας νομίζων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς τετελευτηκότος, οὐκ ἂν ὄσων τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ἐνδιατριβεῖν. Οἶσθα γὰρ αὐτὸς ἐμοῦ βέλτιον, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἔτος ἐν ἐπὶ τῆς εἰκοσιγεννημένης τῆς ἡλικίας οὐμὸς πατήρ, ὅτε παρὰ σοῦ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐξεπέμφθη Πελοποννήσου, ὁκτώ τοῦς ἐφῆξῆς ἐπὶ τούτοις ἐνδιατριψάς, τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ. Οὐ δὴ χάρην καὶ πρὸς τὴν μνήμην μόνην ἀηδῶς διάκειμαι Πελοποννήσου. πολλὰ καὶ τῆς μητρὸς πολλάκις πρὸς ἐμὲ διελεγμένης; ὡς οὐκ ἂν αὐτῇ γένοιτο καθ' ἡδονὴν ἐμὲ τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ τοιοῦτου πατρὸς ἀπέδειξεν ὄφρα; ἀρξῆαι. Διὰ ταῦτα συγγνώμης αἰτῶ τυχεῖν ἐκεῖ μὴ βουλόμενος ἀπέλθεῖν. Τοῦτο δ' ἦν οὐκ ἄλλο, οὐκ ἀληθὲς αἰτία τοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς Πέλοπος διωθῆσθαι. Τούτων ἀκούσας, ὁ βασιλεὺς, καὶ πρῶτος εἰς αὐτὴν ἀποσκόψας ὡς οὐκ ἀνδρὸς συνετοῦ κερχρημένον λόγους, οὐδ' ἀνδράσι πρέποντα φέρον πεφοδημένον, διὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτην τὸ χωρίον ὀρθῶς δούνα, διὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν

A nuntium interponere prorsus abnuens, discessit. (Pace postmodum constituta; imperatorem avum autumasse ferant, si de juramento intellexisset aliquid, juratum fuisse, et ita tam audacibus facinoribus supersederi potuisse; hinc et totam belli culpam in magnum logothetam conjiciebat.) Mox junior amicis superveniens, quæ ipse dixerit, quæ logotheta responderit cum memorasset, et ad extremum adiecit: Dei mentem consiliumque quis cognovit? uti adhuc paulisper tolerando viros se præstarent, eos est cohortatus: hodie enim quippe diem docturum, quod hucusque fuisset ignoratum. Nam cum magnus domesticus ad respondendum præstitutus sit; eum ipsa responsione et consilii, et actionis diuicem fore. Atque hi quidem [ueros, inquam, et amici], hoc deliberato a se invicem digressi sunt. Ad magnum vero domesticum hesternus nuntius revertens, responsam ad imperatoris jussa exegit. Respondit in hæc verba: Cum propensi ejus in se animi documenta complera habeat, ut ante fassus sit, insuper ista provincie delatione ad gratias uberioribus agendas se compelli. Orare tamen, post omnia etiam istuc sineret impetrari ab se beneficium, quod reliquis neutiquam inferius duceret, ut ne in Peloponnesum mitteretur: non quod ignavia succumberet, aut prefecturam hanc dignitati sue impari censeret, sed quod illis in locis versari nequeat, ubi patrem amisit (22). Scire enim melius ipsum, quo pacto patris ejus, unum et viginti natus annos, ab eo Peloponneso prefectus, octo continuis ibidem consumptis, vitam reliquerit. Quo factum deinde, ut Peloponnesi memoriam nunquam sine dolore usurpet. Quin et matrem sæpe ac multum sibi dixisse, permolestè laturam, si ei regioni præsesset, quæ ipsum tali patre orbasset. Huic igitur detractationi suæ veniam daret. Sed enim hoc velamentum quoddam erat, non vera causa repudiandæ provincie. His intellectis imperator molliter hominem castigat, qui imprudenter locutus esset: qui quæ timorem viro minime decorum concepisset, dum propter patris mortem illi obitam, a regione abhorreret; perque eundem nuntium ei significat, 56 consultius facturum fuisse, si non repugnanter mandatis statim paruisset. Quia vero excusationem de Peloponneso non quidem necessariam prætexeret, sed tamen prætexeret, se illum eo munere liberatum velle: in Thessaliam autem jubere proficisci, quæ vicinorum Catalanorum incursionibus afflictata (23), exercitati, ac prudentis alicujus ducis auxilio indigeat. Suscepit magnus domesticus provinciam, cum quod opponeret, non haberet. Cæterum ut inopinatum ali

Jacobi Pontani notæ.

(22) Mirum tam levem recusationis, et detractationis provincie causam ab homine prudente afferri. Sed idoneam bonis viris non reperiebat. Certum est tamen nos illa loca natura horrere, aversaque, in quibus nos, nostrive damno aliquo majore multati sumus: multo magis, si etiam ibi aut

interfecti, aut morbo consumpti.

(23) De origine et nomine Catalanorum, vide quid scribat initio libri quinti *Historiæ Genuensis* Petrus Bizarus. Malo autem cum multis Catalani, quam cum Græco *Catalani*: prima, inquam, vocali, quam secunda.

quod lucrum imperatoris verba arripiens, dicentis A Catalanos incursare Thessaliam, ideo se egere non parva copia vicissim significat, si eo, quemadmodum imperetur, discedendum sit. Oportere autem, quæ sibi considerantium ad hostes propulsandos, tum ad munus suum tuto fungendum requisita viderentur rogantem, ab imperatore consequi : sic secum ratiocinans, eum aut propter difficultatem petitionis deficiente consilio, missionem istanc missam facturum : aut, quod proximum esset, dum tempus longius in apparatu consumitur, interea junioris imperatoris conveniendi, et rebus nimio opere fessis quid agendum sit, cum eo deliberandi facultatem fore. Jussus petere quæ animus hortaretur, per litteras exercitum justum, ac valentem, et pecuniæ in alimenta militum, quod satis sit, petit ; hæc enim esse, quibus indigeat. Utrique annuit imperator, et ut quamprimum omnia conficiantur, mandat. Cumque illum ad profectionem urgeret adeo, ut respirare non sineret, magnus domesticus post diem quintam se profecturum recepit (qui dies erat secundus magnæ, quæ dicitur, hebdomadis [24]) : eo imperator contentus siluit. Eadem luce protostrator quoque Prillapum ire, et præfecturam iterum capessere jubetur. Qui obtempnaturum se pollicitus, et quo die proficisci cogitaret interrogatus, sextum ejus hebdomadis nominavit. Ac cum seniore quidem imperatore sic egerunt.

Ac cum seniore quidem imperatore sic egerunt. A αντιμηνύει, ὡς Ἦν μὲν ἂν βέλτιον μὴδὲν ἀντιλέγοντα, τὸ προσταττόμενον εὐθὺς ἐκπληροῦν. Ἐπει δ' ἔστι σοὶ τις πρόφασις ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, οὐκ ἀναγκαία μὲν, ἔστι δ' οὖν ὁμῶς, ἐκείνης μὲν ἀπελθεῖν τῆς λειτουργίας, πρὸς Θετταλίαν δὲ ἀπελθεῖν ἐπιτάττω, καὶ ταύτης ἐπιτροπεύσαι, τῶν προσήκων Κατελάνων ἐπιχειμμένων αὐτῇ καὶ δεινῶς πιεζόντων, καὶ διὰ τοῦτο δεομένην ἐπικουρίας, καὶ δεινοῦ καὶ σῶφρονος στρατηγοῦ. Ἐπὶ τούτοις ὁ μέγας δομέστικος οὐδὲν ἀντιλέγειν ἔχων, ὑπεδέξατο μὲν δῆθεν τὴν ἐγγεiriζομένην ἀρχὴν· πλὴν ὡς ἐρμαίου τινὲς λαβόμενος τοῦ λόγου τοῦ βασιλέως, ὅτι δὴ παρὰ Κατελάνων ἡ Θετταλίαν πείζοιτο, καὶ διὰ τοῦτο συχῆς πρὸς ἐπικουρίαν δεῖται χειρὸς· πάλιν ἀντεμήνυσεν ὡς πρὸς Θετταλίαν μὲν ἀπαλειύεται καθὰ προστατάθῃ, δέον δὲ σκεψάμενον ἅ λυσιτελεῖν νομίζοι καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν πολεμίων, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἀρχῆς ταῦτ' αἰτήσαντα παρὰ βασιλέως λαβεῖν· τοῦτο θέμενος ἐπὶ νοῦν, ὡς ἡ πρὸς τὴν δυσχέρειαν τῶν ζητημάτων ἰλιγγίασα· ὁ βασιλεὺς, ἀπέξετα τοῦ πέμπειν ἐκεῖσε, ἡ τὸ γε δεύτερον, πολλοῦ πρὸς τὴν παρασκευὴν τριδομένου χρόνου, ἐξέσται καὶ βασιλεὶ συντυχεῖν τῷ νέῳ, καὶ περὶ τοῦ τί χρὴ πράττειν συνδιασκέψασθαι, οὕτως εἰς στενὸν κομιδῆ τῶν πραγμάτων συνωθούτων. Τοῦ πρεσβυτέρου δὲ βασιλέως ἅ βούλοιο αἰτεῖν κελύσαντος, καὶ τοῦ μεγάλου δομεστικού διὰ γραμμάτων ὦν δέοιτο δηλώσαντος βασιλεὶ (ταῦτα δ' ἦν, ἀξίωμα-χό· τε στρατιὰ, καὶ χρήματα εἰς τροφήν ἀρκέσοντα τοῖς στρατιώταις), πρὸς οὐδὲ ἐν τῶν ζητημάτων ἀνένευεν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' εὐθὺς ἐκέλευε πάντα πρὸς πέρας ἀγαγεῖν. Ἐπιταχύνοντος δὲ τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ τὴν ἐξοδὸν βασιλέως καὶ οὐδ' ἀντιπνεῖν ἀνίεντο, ὁ μὲν μετὰ πέμπτην ἡμέραν ὑπέσχετο ἐξελθεῖν (ἦν δ' αὕτη δευτέρα τῆς παρ' ἡμῖν μεγάλης ἐβδομάδος ὠνομασμένη), βασιλεὺς δὲ ἠσύχασεν ἀρκεσθεῖς. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ πρὸς πρωτοστράτορα παρὰ βασιλέως ἀφίκτο πρόσταγμα πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Πριλλάπου, ἧς καὶ πρότερον ἦρχε, πάλιν ἐπιτροπεύοντα ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ, τὸ ἐπίταγμα τοῦ βασιλέως ἐπαγγειλάμενος· ἐκπληρώσειν, καὶ προδεσμίαν αἰτηθεὶς τῆς ἐξόδου, τῆς αὐτῆς μεγάλης ἐβδομάδος· ἐπηγγείλατο τὴν ἕκτην. Πρὸς μὲν δὴ τὸν πρεσβύτερον τῶν βασιλέων τοιαῦτα εἰπόν τε καὶ ἐπηγγείλαντο.

57 CAPUT XVIII.

Cunctatur Byzantio exire magnus domesticus, et ad urbem postea manens, pecuniam et militem expectat. Protostrator quoque discedere cogitur. Libellus ad lectulum junioris imperatoris inventus. Ejusdem ex urbe egressus; Adrianopolin faustus ingressus. Mandat duci suo senior, fugitores insecutatus, nepotem vinctum adducat. Ille vanam fore persecutionem docet.

Cum juniore autem verba miscentes, quæque C accidissent commemorantes, comparatis necessariis, Byzantio excedere decreverunt. Monent item per litteras Syrgiannem, uti cum suo agmine die Paschæ, quo die egredi pepigerant, paratus prope Byzantium adsit. Ad egrediendum igitur sese instruebant. Postquam alter dies magnæ hebdomadis illuxit, quo magnus domesticus exiturum sese sponderat, acrius promissa reposcunt, quos huic curæ imperator præposuerat. Ille commentitiis quibusdam causis exitum differre. Sequenti luce uti moras tollat, et exeat, imperatur. Respondet,

Εἰς ταῦτὸν δὲ συνελθόντες τῷ νέῳ, καὶ πάντα διηγησάμενοι τὰ συμπετόντα, οὐκέτι μένειν ἐδόκει, ἀλλὰ παρασκευασάμενους ἐξελθεῖν Βυζαντίου. Γράφουσι δὴ καὶ Συργιάνῃ παρασκευασάμενον ἅμα τῇ ὑπ' αὐτὸν στρατιᾷ, τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ἐγγὺς εὐρεθῆναι διατριβόντα Βυζαντίου (τότε γὰρ καὶ αὐτοῖς ἐδέδοκτο ἐξελθεῖν)· οὗτοι μὲν οὖν παρεσκευάζοντο πρὸς τὴν ἐξοδὸν. Τῆς μεγάλης δὲ ἐβδομάδος· καταλαβούσης δευτέρας, καθ' ἣν ὁ μέγας δομέστικος τῆς πόλεως ἐπηγγείλατο ἐξελθεῖν, ἠναγκάζετο μὲν παρὰ τῶν εἰς τοῦτο τεταγμένων τὴν ὑπόσχεσιν ἐκπληροῦν· ὁ δ' αἰτίας τινὰς πλασάμενος, τὴν ἐξοδὸν ἀνεβάλλετο.

Jacobi Pontani notæ.

(24) Magna, propter magnæ mysteria, quæ per dies illos nobis in memoriam cantibus, et cæremoniis sacratissimis rediguntur : cruciatus videlicet, ac mors Domini nostri Jesu Christi, quibus

humanum genus expiatum est. Alexander monachus, oratione de inventione sanctæ Crucis, τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους ἐβδομάδα nominat.

τῆ δ' ἐπιούση μνηύεται παρὰ βασιλέως ὡς τάχιστα Ἀ
 ἐξελεῖν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο μὴ πρότερον δύνασθαι,
 πρὶν ἂν τὰ χρήματα δοθῇ πρὸς αὐτὴν, οἷς ἂν πρὸς
 τε τὴ μισθοφορικὸν χρῆσθαι τῆς στρατιᾶς, καὶ πρὸς
 τὰς τῶν πολιχνίων τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ φρουρᾶς. Εἰ γὰρ
 τοῦτο γένοιτο, μηδεμίαν ἀνβολὴν εἶ' εἶναι πρὸς τὸ
 τειχῶν ἔξω τῶν Βυζαντιῶν εἰς τὴν ἐπιούσαν ὀφθῆ-
 ναι. Τὰ μὲν οὖν χρήματα βασιλέως προστάξαντος,
 αὐθημερὸν παρέσχον οἱ τῶν βασιλικῶν χρημάτων
 ταμίαι, μυριάδας δὲνα χρυσοῖο πάντες· ἃ καὶ παρα-
 λαβόντες οἱ τοῦ μεγάλου δομεστικῶν ταμίαι, πάλιν
 εἴασαν πρὸς τῷ βασιλικῷ ταμίῳ φρουρεῖσθαι (οὕτω
 προσεταγμένον αὐτοῖς παρὰ τοῦ δεσπότου), προσ-
 θέντες αἰτίαν τῆς καταλείψεως, ὡς ἐν τῶν ζυστρα-
 τεύειν τάγμα τῷ μεγάλῳ προσεταγμένων δομεστί-
 κῳ ἐκ στρατιᾶς ἐτέρας ἐπανῆκον ἄρτι, καὶ δεδμένον
 μικρὰ ταῖς οἰκίαις προσδιατρίψαι, ἐπεὶ πολλὰ κατ-
 αναγκάσας ὁ στρατηγὸς οὐκ ἠδυνήθη τῶν οἰκιῶν
 ἐξελάσαι ἄλλον ἄλλοσε διαδιδράσκοντας, συνεχώρησε
 καὶ ἄκων τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν οἰκοῖ διατρίψαντας,
 μετ' αὐτὴν εὐθὺς ἔχεισθαι τῆς ὁδοῦ· οὗ δὲ καὶ τὰ
 χρήματα μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντας, πρὸς τὸν στρατηγὸν
 ἀφικέσθαι. Τὸ δ' ἦν πρόφασις πεπλασμένη· κατελέ-
 λειπτο δὲ τὰ χρήματα, ἅμα μὲν ὅπως εἴη πρόφασις
 εὐπερπῆς τοῦ περὶ τὸ Βυζάντιον διατρίβειν (διέτριψε
 γὰρ μετὰ τὴν ἔξοδον ἡμέρας πέντε περὶ αὐτὸ), τὴν
 τοῦ νέου βασιλέως ἀφίξειν ἐκδεχόμενος, ἅμα δὲ καὶ
 ἀγεννὲς καὶ μηδαμῶς αὐτῷ προσήκον χρημάτων
 ἡσῆσθαι δοκεῖν, νομίζων ὡς ἀπάτη καὶ κλοπῇ σχε-
 δὸν ἀφαιρούμενος βασιλέως· ὁ μάλιστα αὐτῷ πρὸς
 τὴν εὐκλειαν καὶ τὴν εὐδοξίαν τὸν εἰσέπειτα χρόνον
 πάντα οὐκ ὀλίγα λυμανεῖσθαι ὤπαστο. Ὁ δὲ καὶ πολ-
 λοῖς τῶν περὶ χρήματα ἠετημένων ἔδοξεν ὑπερφυῆς,
 τὸ τοσοῦτον χρημάτων, καὶ οὕτως ἐν ἐπικαίρῳ τῆς
 χρεῖας βραδίως ὡς οὐδενὼν καταφρονῆσαι, ἔξην, εἴ-
 περ εἰδούλετο, σὺν βρασιῶν πάσῃ λαβεῖν. Ὁ μὲν οὖν
 μέγας δομεστικὸς τῆ τετάρτῃ τῆς μεγάλης ἔβδομά-
 δος ἐξῆλθε τῆς Κωνσταντινίου, καὶ διέτριψε περὶ
 αὐτὴν, τοῖς στρατιώταις ἐκδεχόμενος καὶ τὰ χρέι-
 ματα δῆθεν. Κατὰ δὲ τὴν ἕκτῃ τῆς αὐτῆς καὶ ὁ
 πρωτοστράτωρ ἠνάγκαστο ἐξίεναι· οὐ μὴν ἐξῆλθεν·
 ἀλλὰ τὸ τε ἀπαράσκευον αἰτιώμενος, καὶ ἄλλας τινὰς
 αἰτίας συνείρων, ἐπηγγεῖλατο μετὰ τρίτην ἡμέραν
 καὶ αὐτὸς ἐξελεῖν. Τῆ δ' αὐτῆ τῆς μεγάλης ἔβδο-
 μάδος ἕκτῃ, εὐρητο πρὸς τῆ κλίνῃ βασιλέως τοῦ
 νέου βιβλίον, τάδε ἔχον γεγραμμένα· Ὡς μὲν γρά-
 φας ὁποῖος ἂν εἴη τις, ἢ ὁ τι ὀνομάζοιτο, οὐκ ἂν
 μάθοις ἐν τῷ παρόντι· λέγω μέντοι πρὸς ἀλήθειαν,
 ὡς σήμερον ἐκπληροῦται τὸ εἰρημένον τὸ, εἰ Ἑλή-
 λυθεν ἡ ὥρα ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος, καὶ ἐμὲ
 μόνον ἀφήτε· συνελθὸς δ' ὦν, οὐκ ἀγνοήσεις τὰ λεγόμε-
 να δῆπου. Ὁ μὲν οὖν ἐνδοῖς τὸ γράμμα, τοῦτ' ἦν
 ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐστοχάζετο βασιλέως, ὡς ὁ τῶν περὶ
 αὐτῶν διασκευασμῶς, οὐδενὼς ἐτέρου χάριν, ἢ ὅπως
 αὐτὸς γένηται εὐεπιχείρητος, εἴη. Τὸν μὲντοι γε-

¹ Joan. xvi, 32.

Jacobi Pontani notæ.

(25) De indictionibus qui volet, legat Cœvrruviam *Variarum resolutionum* lib. i, cap. 10, num. 6 et 7.

non ante id posse, quam pecunia sibi in stipendia mercenariorum ac præsidiariorum per oppida Thessaliæ præstetur. Id si fiat, citra tergiversationem postridie extra mœnia se appariturum. Pecuniam eo ipso die jussu imperatoris, quinquaginta nummum aureorum millia quæstores numerant. Quam summam accipientes magni domestici quæstores, rursum ærario imperatoris aservendam, domino ita præcipiente, relinquunt, rationem facti hanc afferentes, unam earum cohortium, quæ cum magno domestico militatum abire deberent, ex alia expeditione recens reversam orasse, ut sibi pauxillo tempore domi hædere concedatur. Eam quamvis duce impensius urgente, non potuisse domicilliis suis, aliis alias latebras quærentibus, et se occultantibus, expelli. Unde invitum etiam eis dedisse, ut diem Paschæ domi consumentes, postero lumine confestim egrederentur, et in viam se darent; quos necesse esset, numerato sibi stipendio, ad ducem pervenire. Sed istuc merum commentum erat. Ideo namque pecuniam reliquerat, ut et apud Byzantium temporis ducendi honesta esset occasio (trivit autem illic dies quinos post egressum, imperatorem juniorem prætolans); et quia haud liberale, sibi que penitus indecorum existimabat, videri captum pecunia, quam ab imperatore senec fallacia, et furto propemodum averteret, quod gloriæ, celebritati que. **58** suæ fredam, ac sempiternam labem aspergeret. Id multis quodque pecuniæ servientibus supra modum admirabile fuit, tam ingentem ejus vim, et ad usum præsentem adeo opportunam (quam, si voluisset, habere facillime poterat) perinde ac si nulla esset contemnere. Magnus itaque domesticus quarto die magnæ hebdomadis Constantinopoli excedens, ad urbem mansit, milites videlicet, et pecuniam exspectans. Die sexto [sen Parasceves], etiam protostrator exire compellebatur: quanquam non exivit, sed tum imparatum se, tum alia quædam impedimenta causatus, se item post diem tertium exiturum confirmavit. Cæterum die illo sexto, propter lectum junioris imperatoris libellus inventus est, conscriptus his verbis: Qui sim, aut quis vocer qui hoc exaravi, non cognosces modo. Dico autem vere, hodie impleri illud: *Venit hora, ut dispergamini unusquisque, et me solum relinquantis*¹, ni stultus sis, assequeris utique quid dicatur. Ejus scripti sententia hæc erat, quam et nepos ipse conjiciebat: amicorum suorum dispersionem non alius gratia fieri, quam ut ipse commodius invadi opprimique posset. Auctorem scripturæ hujus postmodum in pace quoque diu indagatum non invenit: interea mortem obiisse creditus est. Et hæc quidem ejusmodi fuerunt. Eodem vere xii (25) Kalendas Maias indictione quarta anni sexies millesimi

oclingentesimi vicesimi noni (26), post noctis medii, sole iam ad apportandum diem novæ hebdomadis secundum (27) surgere parante, porta, quæ ad Gyrolimnen appellatur, reserata (28), tanquam ad venatum junior imperator excessit, paucis quibusdam famulis, canibus item, et avibus venatricibus comitalis. Quod quia factitabat quoties placuisset, nemo ejus fugam sensit, nec quidquam tumultus inde natum est. Majorem porro ministrorum, amicorumque partem cum impedimentis pridie per omnes portas urbis sparsim exire, et in loco a se definito collectam expectare jussit (29). Quo cum venisset, juncti omnes, protostratore etiam præsentate, viam Adrianopolin carpebant. Ad Nigrum [Melanem] autem flumen (30), quod vocatur, appropinquans, juxtaque magnos equorum greges late campum tondentes reperiens (ii erant partium militum Constantinopoli degentium, partium optimatum ac magistratum), nihil injuriarum inferre voluit, vetuitque comites novum aliquid moliri, et pastores equarios hortatus est, argumenta in urbem agerent, ne forte a tumultuantibus diriperentur. Deinde magno domestico, et Syrgianne quoque conventis, quantum poterant, iter pergere maturabant : ac secundum meridie diei sequentis Adrianopolin intrantes, ab incolis adventam hanc velut Dei cuiuspiam faustum sibi interpretantibus (31), jucunde accepti sunt. Avus nepotis fuga audita consternatus aliquandiu, ut primum lux, menti reddita est, parvique rem negotii judicavit, eum captivum ducere (quandoquidem totum sibi se imperium, et exercitum haberet) quemdam de proceribus suis Manuelem Tagarin magnum stratopedarcham, vili et obscuro genere ortum, seu strenuitate et audacia militari a semetipso ad summam gloriam provectum (nam Philadelphicæ Lydorum (32) contra Persas multa præclaræ virtu-

A γραφότα καὶ ὕστερον ἐν τοῖς τῆς εἰρήνης καιροῖς πολλὰ ζητήσας ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἔσχεν εὐρεῖν ἐνομισθη δ' ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἀποθανεῖν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὧδέ πη ἔσχεν. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἤρος, ἐννάτην ἀγοντος Ἀπριλλίου πρὸς ταῖς δέκα, Ἰνδίκτου τετάρτης τοῦ ἐννάτου καὶ εικοστοῦ πρὸς τοὺς ὀκτακοσίους καὶ ἑξακισχιλίους ἔτους, μετὰ μέσας ὕκτας τοῦ πρὸς τὴν δευτέραν τῆς νέας ἑβδομάδος ἀνίστατος ἡλίου, τὰς πρὸς τὴν Γυρολιμνὴν λεγομένης ὕπανοίξας πύλας, ὡς πρὸς θήραν δῆθεν ὁ νέος ἐξῆλθε βασιλεὺς, ὀλίγους τινὰς τῶν οἰκειῶν ἐπαγόμενος, κύνας τε καὶ θρῆνεις ἡσχημένους θηρᾶν. Ἦν δ' ἐξ ἔθους αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν ὅτε βούλλετο, καὶ διὰ τοῦτ' ἀσθῆσιν οὐδεμίαν οὐδὲ ταραχὴν ὁ δρασμὸς παρεῖχε. Τοὺς δὲ γε πλείους τῶν οἰκειῶν καὶ τῶν φίλων αὐταῖς σκευαῖς τῇ πρὸ τῆς δευτέρας διεσκεδασμένους κατὰ πάσας τὰς τῆς πόλεως πύλας ἐκέλευσεν ἐξιελθόντας, ἐν ὠρισμένῳ τινὶ χωρίῳ συναθροισόμενος περιμένειν. Οὐ δὴ καὶ γενόμενος, καὶ τοὺς οἰκείους συμμίξας, τῆς εἰς τὴν Ἀδριανοῦ πόλιν φερούσης εἶχετο, συνόντος καὶ πρωτοστράτορος. Γενόμενος δὲ πρὸς τὸν Μέλινα καλούμενον ποταμὸν καὶ ἵππων πολλῶν ἀγέλας παρ' αὐτῷ νεμομένης εὐρῶν (ἦσαν δ' ἵπποι τῆς Ἰδρυμένης ἐν Βυζαντιῷ στρατιᾶς, καὶ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν καὶ πολιτικῶν), οὐδὲν ἠθέλησεν ἀδικῆσαι· ἀλλὰ τοῖς τε συνεπομένοις ἀπέπεινε νεωτερίζειν μηδὲν, καὶ τοῖς ἵπποφοροῖς ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαθόντας πρὸς τὴν πόλιν χωρεῖν, μὴ ταραχῆς τινος γενομένης διαρπασθῶσιν. Ἐφεξῆς δὲ συνελθὼν καὶ τῷ μέγάλῳ δομῆστικῷ καὶ Συργιάνῃ, ὡς εἶχον ἦνυσον τὴν ὁδόν· καὶ μετὰ μέσσην τῆς μετὰ τὴν δευτέραν ἡμέρας, εἰς τὴν Ἀδριανοῦ φθάσαντες· εἰσεληλύθασιν, ἡδέως ὑποδεξαμένων τῶν οἰκούντων τὴν πόλιν, καὶ τῶν κρειττόνων τινὸς τὴν βασιλείῳ οἰθηθέντων ἐπιδημίαν. Ὁ μόντος προσβύτερος βασιλεὺς τὸν τοῦ ἐγγόνου δρασμὸν γνωρίσας, διαπέπεστο μὲν ἐπ' ὀλίγον τοὺς λογισμοὺς, εἰς

Jacobi Pontani notæ.

(26) Cœptum hoc bellum ab egressu Constantinopoli Andronici junioris, qui fuit, ut nos annos a Christo nato numeramus, 1521. Quo eodem oblerat Michael ejus pater, quamvis Octobri mense obierit; Græci enim annum suum a Septembri inchoabant. Finitum 1527.

(27) Νέα ἐβδομάδα noster vocat, quam quidam ἑβδομάδα διακαινησιμοῦ, hebdomadam renovationis, id est, hebdomadem paschalem, qua Resurrectionis Domini memoriam colimus. Nam Christo in vitam redeunte, renovata et instaurata sunt omnia, ut canit Venantius in carmine de Pascha. In quo declarata rerum renascentium varietate Christo ꝑ mortuis resuscitato, addit.

*Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum domino dona reddisse suo.*

(28) Dum illustri resurrectionis dies illuxisset, ait Gregoras, vespertique decreta exsequenda essent, de more petiit, et accepit claves Gyrolimnicæ portæ: hoc enim propter matulinam venationem facere consueverat. Igitur sub medianam noctem, cunctis dormientibus, cum omnibus conjuratis egressus, posttrahie in Syrgiannis, et Cantacuzeni castra pervenit. Ii enim cum illustri apparatu fugam illius Adrianopolim præstolabantur.

(29) Quasi illud Æneæ diceret, in Æneid. :

*Vos famuli, quæ dicam, animis advertite vestris,
Est urbe egestis tumulus, templumque vetustum
Desertæ Cæretis : juxtaque antiqua cupressus,
Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.*

(30) Μέλις ποταμὸς appellabatur, propter aquam forsitan nigricantem. Gregoræ interpretes reddidit Maurum flumen; nam recentibus Græcis μαύρον est nigrum. Sic pontum Euxinum μαυροβάσσαν vocant, propter tempestates fœdas, et nimbus, eosque subitos, quibus cælum serenum ac placidum tenebris repente nigrescit : nam aqua est limpidissima; de fluvio autem eadem appellationis causa afferri non potest.

(31) Vocem hanc κρείττων, de Deo dictam, ex Platonis Sophista. Plutarchi Pyrrho, item ex Hierodoro ostendit Thesaurus Græcæ linguæ; crediturque hoc loquendi genus explicari isto Xenophontis loco, Pædiæ viii, κρείττων τις ἢ κατ' ἀνθρώπων, homine major, augustior, etc.

(32) Eam obsederat Orchanes II, Turcarum imperator, cui postea Cantacuzenus filiam suam in conjugem dedit. Egregiam ibi operam navarunt Cætelani, et Theoleptus episcopus. Meminit Gregoras lib. viii, et Chalcocondylas lib. i; multis autem post annis capta est a Bajazete, Orchanis nepote, V imper.

ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, καὶ οὐ μὲγα ἔργον ἠγγεσάμενος τὸ ἄριστον ἔργον χειρώσασθαι, ἅτε καὶ στρατιᾶς καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπάσης ὅπ' αὐτῷ ὕβρης, ἕνα τῶν συγκλητικῶν Μανουὴλ Τάγαριν τὸν μείγαν στρατοπεδάρχην, γένους μὲν ὠρμημένον ἐκ φαύλου καὶ ἀφανούς, ἀνδρῆα δὲ καὶ τόλμη τῆ περι τῆς μάχας ἐπὶ πλεῖστον βίξας αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ προελθόντα (ἐν γὰρ Φιλαδελφείᾳ τῆ κατὰ Λυδίας πολλὰ καὶ χειρὸς καὶ τόλμης καὶ στρατηγικῆς ἐμπειρίας κατὰ Περσῶν ἐνεδείξατο ἔργα, ὡς ἐκ τούτων θαυμάσθοντα καὶ γάμου τυχεῖν ἐπιφροῦς· τῆ γὰρ ἀνεψιᾶ συνέζευκτο βασιλέως Θεοδώρου τῆ Ἀσανίνης), τοῦτον δὲ μετακαλεσάμενος βασιλεύς. Ὁ ἐμὸς ἔγγονος, ἔφη, νυκτὸς ἔρχετο ἔποδρῆς τῆ; πόλεως ταυτησίν. Ὅπου μὲν οὖν ἂν διατρέθῃ, οὐκ ἔστιν εἰδέναι σαφῶς. Τοῦτο δὲ πέπεισμαι ἀκριβῶς, ὡς ὀλίγων ἀχθήσεται δεσμώτης ἡμερῶν ἔλτω. Τὸ δὲ νῦν ἔχον αὐτὸς ἀναλαβὼν στρατιάν ὄσῃ πρὸς τὸ ἔργον ἀρκέσειν, ἐπιστρέψον αὐτοῖς καταπέδω;· καὶ μόνον ἐγγένηται συντυχεῖν, οὐδὲν λοιπὸν ἢ δοριαλώτους ὑποστρέψαι λαβόντα πάντας· ἐκείνοις γὰρ οὐχ ὅτι ἀμύνεσθαι; ἀλλ' οὐδ' ἀντιβλέψαι ἂν ποτε παρασταίῃ. Ὁ Τάγαρις μέντοι συνετὸς ὢν καὶ πρὸς μάχας ἐξησκημένος, σοὶ μὲν, ὦ κράτιστε βασιλεῦ, ἔφη, τῶν ὀλίγου πόνου δεομένων ἔργων εἶναι δοκεῖ τὸ τὸν σὸν ἔγγονον ἀχθῆναι συλλεφθέντα δεσμώτην· ἐμοὶ δὲ τούναντιον ἅπαν· βούλομαι δὲ ἐμὲ ψεύσασθαι καὶ μὴ σὲ τῆς ἐλπίδος, ὦ βασιλεῦ. Τοῦτο μὲν οὖν ὅποιον ἂν ποτε ἀποβαίῃ, αὐτὸ φάσι δείξει. Ἐπεὶ δ' ἐπέταξας στρατιάν ἀναλαβόντα καταδιώκειν αὐτούς, ὡς ἂν ἐγγένηται συντυχεῖν, οὐ μόνον οὐκ ἀμυνουμένων, ἀλλ' οὐδ' ἀντιβλέψαι τολησόντων, ὡς ἔχω καὶ περὶ τούτων γνώμη, ἔρω. Τὸν ἀριθμὸν τῆς παρουσίας ἐνταυθοῖ στρατιᾶς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπειρίαν καὶ τόλμην ὁ σὸς ἔγγονος καὶ οἱ περι αὐτὸν σαφῶς εἰδότες, οὐκ ἂν ἐτόλμησαν τραπέσθαι πρὸς τὴν φυγὴν, εἰ μὴ πρότερον ἐπ' ἀκροῖς δόρασιν ἐξαρτήσαντες τὴν ζωὴν, οὕτω παρεθήξαν ἑαυτούς, ὡς πᾶσιν οἱ ἂν ἐπίωσιν ἀμυνόμενοι μέχρι τοῦ πσεῖν. Ἰσασί γὰρ σαφῶς ὡς ἂν ἀλώσιν, ἔκιστα τοῦ ἀποθανεῖν μέλλονται μετριώτερη. Διόπερ ὡς τεθνηζόμενοι μαχοῦνται καὶ ὑπὲρ δύνανται ἀφειδόμενοι; ἑαυτῶν. Θανατώσιν οὖν ἀνθρώπους ἐξ ἴσου τοῦ ἀριθμοῦ συμπλέκεσθαι τινα, οὐδὲ πόρρω μανίας δόξαιεν ἂν. Ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ τῷ πλήθει πολλῷ τῷ μέτρῳ χρεῶν ὑπερέχειν, καὶ ταῖς προθυμίαις ἴσους εἶναι; ἃ δὴ καὶ ἀμφότερα ἡμῖν ἐν ἀμφιλόῳ κείται. Τῶν τε γὰρ συνόντων αὐτοῖς οὐκ ἴσμεν τὸ πλήθος, καὶ τῶν ὅφ' ἡμῖν τεταγμένων,

Jacobi Pontani notæ

(33) Gregoras tradit, ante fugam voluisse eum capere, et consilium Gerasimo patriarchæ aperuisse. Quod ille ad nepotem deferens, fugæ accelerandæ auctor ei fuerit.

(34) Proverbiij speciem habet, αὐτὸ δείξει, quod indicat verbum φάσι, aiunt.

(35) Summum conatum, et desperationem pugnantium hæc, ut videtur, paræmia declarat; quando nimirum dici potest:

Una salus victis nullam sperat salutem.

Quid enim tam facile militi potest excidere, quam

atque imperatoris ejusmodi peritiæ facinora ediderat, et ob admirationem inde partam, uxorem illustri loco progenitam Theodoram Asaninen imperatoris consobrinam acceperat); hunc inquam, Manuelem accersens: Meus nepos, ait, præterita nocte aufugit. Ubi moretur, pro certo laud scio. Hoc quidem mihi exploratissimum est, intra paucos dies in vinculis ad me adductum iri (33). Nunc adjunctis tibi militibus, quot sufficere putabis, fugitiores per vestigia insequere. In quas simul incideris, nihil erit quod agas amplius, quam ut captis omnibus domum revertare: quippe quibus non solum se defendere, sed vos contra aspicere nunquam in mentem veniet. At enim Tagaris homo prudens, et bellator minime rudis: tibi quidem, imperator optime, inquit, minime negotiosum videtur, nepotem comprehendere, victumque adducere: ego vero diversum plane sentio: tametsi eupio sane, me opinione potius aberrare, quam spem tuam decipi. Sed hujus consilii eventum res ipsa docebit (34). Quoniam autem mandasti, ut delecta manu eos persequeretur: nam si eos assequar, nec resistere, nec nos aspicere ausuros; etiam in hoc quid mei judicii sit, eloquar. Quanta hic nobis copia, quam exercitata et animosa sint, nepos tuus, et amici ejus luculenter scientes, non se in fugam tradidissent, nisi prius vita in hastarum mucronibus suspensa (35), adeo semetipsos exacuisent, ut adversus quorumlibet impressionem usque ad mortem præliaturi sint. Norunt enim perbene, si in potestatem venerint, **60** nihilo se mitiora ipsæ morte perpassuros. Quamobrem animarum suarum prodigi, et tanquam morituri, supra vires etiam pugnabant. Cum hominibus igitur vitæ aleant subeuntibus æqua manu pugnam conserere, parum distat ab insania: multo siquidem majore numero, parique alacritate in eos pugnandum est: quæ ambo nobis in incerto sunt. Nam quanta se ad illos multitudo aggregaverit, ignoramus: et nostrorum militum animi in te, an in illum propendeant, incertum habemus. Præterea cum illi sub gallicinium sese extulerint (id quod portiarum custodes retulerunt), nos autem insequendo usque ad conticinium insistere non possumus, ipsis securis nos captivimus quæ capere nequibimus: et horum alterum continget, ut aut eos non assecuti domum frustra redeamus (quod ipsum nos inferiores arguet), aut si eos adepti adoriemur, certamine victi concedamus. His ego de causis non in

quod ab extrema hasta dependet? Sic David perpetuo se in discrimine mortis versari, Saule persequente, significare voluit illis verbis. *Anima mea in manibus meis semper.* Nam Hebræis ponere animam in manibus, est exponere se periculo, ut Judicum xii et I Reg xxviii. Portare autem animam in manibus, aut habere in manibus, accipiunt pro eo, quod est, versari in afflictionibus et de vita periclitari. Plura non ignobilis theologus Jansenius super adductum psalmi locum.

Itinere persequendos, sed alio quodam modo Ἀ ὀποτέροις πρόσκεινται τὰς γνώμας ἀγνοοῦμεν. Ἄλλο bellum cum iis gerendum existimo. λως τε καὶ περὶ μέσας νύκτας αὐτῶν ἐξελοθύτων, ὡς παρὰ τῶν φυλάκων τῶν πυλῶν ἐξεγένετο μαθεῖν, ἡμῶν δ' οὐ μέχρι βαθείας ἐσπέρας δυνησομένους ἄν πρὸς τὴν δίωξιν καταστῆται, ἐκεῖνοις μὲν τὴ ἐν ἀσφαλῆι περιστῆσεται εἶναι, ἡμῖν δὲ τὸ ἀνεφικτικὸς ἐπιχειρεῖν καὶ δυοῖν ἕτερον συμβῆσεται, ἢ ὑστερήσαντας ἀπράκτους ἐπανελεῖν (ὃ καὶ αὐτὸ σημεῖον ἄν ἤττης εἴη), ἢ καταλαθόντας, ἤττηθέντας πεσεῖν. Τούτων δὲ ἕνεκα, οὐ καταδιώκειν ἐξ ἐφόδου ἀλλ' ἔερόν τινα τρόπον πρὸς αὐτοὺς πολεμητέον εἶναι μοι δοκεῖ.

CAPUT XIX.

Andronicus minor imperatoris nomine privatur, hostis judicatur, crescit potentia. Legati ad eum de pace Miles tumultuatur. Praeclarum fortitudinis, et excelsi animi exemplum in Theolepto episcopo. Iterum testatus innocentiam suam juvenis, legatos cum spe pacis dimittit. Senis potentia extenuatur.

Cum his etiam assentirentur, qui de primoribus palatinis praesentes aderant, imperator fugitivos persequendi voluntatem abiecit: subditos autem omnes sacramentum poposcit (36), non se ab Audronico Palaeologo juniore facturos (quo ipso edicabatur, ne quis posthac imperatorem nominaret), sed hostis loco haberet, quandoquidem ab imperatore avo descivisset. Ergo jurabatur quidem, sed actum agebatur: quippe non solum Byzantio e senatu, et militibus quotidie complures ad nepotem transibant: verum ex aliis aequae provinciae et civitatibus Romani imperii turmatim confluebant (37), ut brevi spatio circum se justum teneret exercitum (38). Nec tamen studio novarum rerum direptiones, et vastitates crebrae inferebantur. Tributorum coactores ab occurrentibus despoliabantur (39), nisi ipsi praesentientes, pecuniam tutis locis abscondissent: ipsique insuper defraudato imperatore non parum sibi, quasi ab obviis spoliati, retinebant: ac si quis cum quopiam **61** seniori studentium privatas exerceret controversias, seque data opportunitate ulcisceretur, fructus, boves, et oves pro poena adversario auferebat. Senior postquam rem secus ire vidit atque speraverat, coactis qui per id tempus Constantinopoli visebantur episcopis (patriarcha enim Gerimus morti concesserat ea ipsa nocte, qua nepos urbem deseruerat), expromptisque apud eos, quae jure expromenda ducebat, persuadet, ut anathema contorqueant in omnes (40), quique nunc a ne-

Τούτοις τοῖς λόγοις καὶ τῶν παρόντων συνειπόντων συγκλητικῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς τὴν δίωξιν βουλῆς ἀπέστη, ὁμῦνοι δ' ἐκέλευσε πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ὡς οὐδεὶς ἄν ἔλοιτο τὰ Παλαιολόγου τοῦ Ἀνδρονίκου (οὕτω γὰρ προσετέτακτο μηκέτι βασιλέα κατονομάζειν), ἀλλὰ πολέμιον ἡγεῖσθαι ὡς τοῦ βασιλέως ἀφροστικτότα. Οἱ ὄρκοι μὲν οὖν ἐτελοῦντο, ἦνυον δὲ πλεον οὐδέν. Οὐ μόνον γὰρ ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τῆς στρατιᾶς ὁπμήρα: πολλοὶ πρὸς τὴν νέον Ἀνδρόνικον ἠτύομλου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων τῶν ὑπηκόων Ῥωμαίοις συνέβηον κατὰ συστάσεις, ὡς ἐν ὀλίγῳ περὶ αὐτὸν στρατιᾶν ἀξίωμαχον ἀθροισθῆναι. Ἐγένοντο μὲντοι πρὸς τὸν νεωτερισμὸν ἀρπαγαὶ καὶ φθοραὶ πρᾶγματων οὐχὶ συχαί. Τοὺς τε γὰρ πρᾶττοντας τοὺς δημοσίους φόρους ἀπεστέρησαν τῶν δυτων οἱ προστυχόντες, εἰ μὴ που καὶ αὐτοὶ προαισθόμενοι, κατέκρουψαν ἐν ἀσφαλῆι: καὶ αὐτοὶ δὲ πολλὰ ἑαυτοῖς περιεποίησαντο ἀποστέρησαντες βασιλέα, ὡς δὴθεν ἀφηρημένοι παρὰ τῶν προστυχόντων: καὶ εἰ τις πρὸς τινα τῶν τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ προσκειμένων, διαφορὰν ἔχων ἰδίων ἕνεκα ἐγκλημάτων, ἡμύνατο τοῦ καιροῦ συμμαχοῦντος, εἰς ἀρπαγὴν καρπῶν καὶ βοῶν καὶ προβάτων περιστῆσαντες τὴν ζημίαν. Ὁ δὲ πρεσβύτερος βασιλεὺς, ὡς ἐναντίως ἢ αὐτὸς προσεδόξα, τὰ πρᾶγματα ἐχώρει, συναγαγὼν τοῖς ἐν τῇ Κωνσταντίνου τότε διατρίβοντας ἀρχιερέας (ὁ πατριάρχης γὰρ Γεράσιμος ἐφθασε τελευταίως ἐν ἡ νυκτὶ καὶ ὁ νέος βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ Βυζαντίου), καὶ διαλεχθεὶς

Jacobi Pontani notæ.

(36) Gregoras: *Passim sacrosanctum Evangelium in palatiis, in viis, in foris circumferri cernens, et populum sacramento adigi, ut et a junioris imperatoris societate recederent, et seniori arctioribus obedientiæ vinculis asstringerentur.*

(37) Opes Romani imperii hoc tempore parum florentes fuerunt, tot et jam regnis, provinciis, urbibus, per Barbaros ereptis. Ex hac historia colligimus, habuisse adhuc imperatores Constantinopolitanos, quamvis non omnia integra, Thraciam, Macedoniam, Bithyniam occidentalem, Thessaliam, Atticam, Bœotiam, Acarnaniam, insulas Peloponnesum, Lemnum, Thasum, Chium, Lesbum, Principis, Tenedum, Mauriam, Sanctum Andream. Passum est autem hoc quantumcumque imperium, in Thracia praesertim, incursionses et latrocinia Barbarorum multorum plurima, Turcarum, Scytharum, Triballorum, Mæsorum, Albanorum. A Germanensibus item propter Chium et Galatam magna accepit incommoda.

(38) Στρατιᾶν ἀξίωμαχον existimo reddi posse,

D *justum exercitum; is enim dignus est, qui cum alio exercitu congrediatur, quoniam viribus ei par videtur. Huic loco illustrando faciunt verba Gregoræ: Quæ cum ad hunc modum in urbe imperatrice gererentur, Andronicus junior libertate et immunitate in Thraciis pagis et urbibus pronuntiata, statim omnes ad quodvis paratos habuit; statim in armis fuerunt Thracæ omnes, pro juniore imperatore Christopolim usque senem imperatorem cupide invasuri.*

(39) Gregoras: *Ac primum passim in provincia vagantibus publicanis, et exactoribus inclementer excruciatii, ereptam quam circumferebant pecuniam, nulla modestia inter se partiuntur.*

(40) Anathema enim, sen execratio est, quod ait χωρισμὸν ἀπὸ Θεοῦ ἐκφωνῆσαι, ad verbum separationem a Deo pronuntiare. In quos enim anathema torquetur, a Deo separantur, et Satanæ traduntur. Itaque definitio pro eo quod definitur posita est. Semper autem potius χωρισμὸν ἀπὸ Θεοῦ, quam vel

αὐτοῖς δ' ἐδόκει δίκαια εἶναι, παῖθει χωρισμὸν ἀπὸ Θεοῦ ἐκφωνήσα· κατὰ παντὸς ἀνθρώπου τοῦ τε νῦν τῷ ἔγγυνῳ συνόντος, τοῦ τ' ἐσομένου. Ὡς δὲ μηδὲ τοῦτ' ἐπισχεῖν ἠδυνήθη τὰς τῶν ἀφισταμένων ὁρμὰς, δείσας ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς μὴ καὶ εἰς πέρας ἀφίκηται τὰ πράγματα κακόν, οὕτως ἐναντίως ἢ αὐτὸς προσεδόκησε χωροῦντα, τὸν Φιλαδελφείας Θεόκλητον, καὶ τὸν τοῦ κοιτῶνος προκαθήμενον Καλλικρηνίτην, πρέσβεις πρὸς τὸν ἔγγονον ἀποστείλας, πρὸς ξυμβάσεις ἐχώρει, ἐπαγγελιάμενος ὡς ὅπερ ἂν ὁ ἔγγονος ἐθέλοι, γράμματα δηλώσας, αὐτὸς ἂν εἰς πέρας ἀγάγοι. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθόντες, ἐπεὶ καὶ βασιλεὺς ὁ νέος ἔτυχε πρὸς τῆς πόλεως ἐπισκεπτόμενος τὴν στρατιάν, προσήεσαν ὡς προσκυνήσοντες, καὶ τὰ τῆς πρεσβείας ἀπαγγελοῦντες. Τὸ δὲ πλήθος περιστάνας αὐτοὺς γυμνοῖ· τοῖς ξίφεσιν ὡς ἐπύθοντο ὑπὲρ εἰρήνης ἀφιγμένους, ἐκέλευον ἀλλήλοις ἀποκτινύναι. Ὁ μὲν οὖν Καλλικρηνίτης τῷ δέει κατασεισθεὶς τὴν ψυχὴν, τοῦ Ἰππου τε ἀπεπήδησε, καὶ ἀμφοτέροις περισχὼν τὸν βασιλέως πόδα, ἴστατο περιδεής, ὅσον ὅπως νομίζων ἀποθανεῖσθαι. Ὁ Φιλαδελφείας δὲ ὡς περ δι' ἀψύχων τινῶν παρών, καὶ ψόφων κενῶν ἀκούων, ἀκατάπληκτος ἦν πρὸς πᾶν ὄτιόν. Ἰδὼν δὲ τὸν Καλλικρηνίτην ὡς περ ἀποτεθνηκότα τῷ δέει, Οὐ δέον, εἶπεν, ὦ θαυμάσιε, σὲ οὕτω κατὰ κράτος πρὸς τὸν θάνατον κατεπηχέναι, μέλλοντα, εἰ μὴ νῦν, ἀλλ' οὖν ὕστερόν ποτε ἀποθανεῖσθαι. Εἰ οὖν τοῦτο πᾶσα ἀνάγκη, βέλτιον ὅτε καὶ πρόφασίς τις· κέρδους, ἢ ὅτε μὴ· τοῦτο δ' οὕτως· ἔχοντας, τοιαύτας πρόφασεις· εὐλογώμενα, ἢ ὑπὲρ εἰρήνης πρεσβεύοντας τελευτήσαι; Εἴτ' ἐπιστραφείς πρὸς τὸν μέγα δομέστικον καὶ Συργιάνην καὶ πρωτοστράτορα (οὗτοι γὰρ αὐτὸν περιέστησαν ὅπως μὴ τι περὶ αὐτὸν τολμηθῆ), Εἰ μὲν ἔξεστιν ὑμῖν, ἔφη, τοὺς ἀνοήτους τουτουσί καὶ θρασεῖς καταστῆλαιν, πράττετε δ' προσήκει· εἰ δ' οὖν, οὗτοι γε δρώντων δ' προθυμοῦνται· πάντως οὐδὲν ἂν εἴη τῶν ἀβουλήτων Θεῶν. Ἐπὶ τούτοις ὁ ἀνὴρ ἐθαυμάζετο τῆς μεγαλοψυχίας ἕνεκα καὶ καρτερίας πρὸς τὰ δεινά. Μέχρι μὲν οὖν τινος βοή τις θορυβώδης ἐξήχετο διὰ τοῦ πλήθους· εἶτα κατεστα-

lute sint, quippe postea futuri sint. Sed cum ne sic quidem deficientium impetus coerceretur, timens, ne, quoniam res tam contra expectatum procederent, extrema pernicies sequeretur, Philadelphie episcopum Theoleptum (41), et Callicreniten sacri cubiculi procubitorem (42) legatos ad nepotem mittit, pacificationem offert, facturumque se, quod is litteris scriptis a se optaret, pollicetur. Igitur legati Adrianopolin veniunt: juniorem imperatorem ante urbem copias recensentem offendunt: eum adoraturi, et legationem expositura adeunt. Tum milites magna eos frequentia districtis ensibus circumfundunt, atque ut de pace adventasse audiunt, ad illos contrucidandos inter se hortantur. Itaque Callicrenites ex equo desiliens tremulus, et imperatoris genua complexus, magno cum timore astat, jamjam se interfectum iri arbitratus. At Philadelphiensts, ut si per inanima transiret, et vanos quosdam strepitus exaudiret, et ad omnia imperterritus manet, et Callicreniten metu prope exanimatum cernens: Heus tu, inquit, non te horrore mortis tantopere perfundi decet, cum, si non modo, aliquando quidem certe moriturus sis. Si ergo mors est inevitabilis, præstat utique mori, cum se commodi alicujus ostendit occasio. Quod cum ita sit, quæ tandem convenientior occasio, quam pro pace legationem obeuntem mori (43)? Dehinc ad magnum domesticum, Syrgiannem, et prostratorem conversus (hi enim proxime circumstabant, ne quid ei noceretur): Si vobis fas est, inquit, stolidos istos ac temerarios reprimere, vestri officii munus implete; sin minus, faciunt quod facere gestiunt; invito Deo nihil fiet. Tam sublimis, et ad quæque gravia toleranda promptus viri animus admirationem habuit. Aliquandiu igitur multitudo clamore fremebat: quo sedato, legatos seducens imperator, 62 cujus ergo venissent cognoscit, et per eosdem avo in hanc sententiam respondet: Adversis casibus cedere, et illiberale quidpiam aut agere, aut eloqui, minorum angustorumque quorundam hominum:

Jacobi Pontani notæ.

ἀνάθεμα, vel ἀναθεματισμὸν nominare gaudet. Vult enim significantius, et evidentius loqui, quod Græci dicunt ἐμπατικώτερον, καὶ ἐναργέστερον.

(41) Elegans hujus Theolepti hymnus exstat in Græcorum Horologio, quem in appendicem Simeonis theologi a nobis Latine conversum addidimus. Est autem κατανυκτικὸς, ad compunctionem pertinens, ex consideratione ultimi judicii.— Cur legatos mitteret senex, causam refert Gregoras fuisse multitudinem peditum, equium, sagittariorum, funditorum pene innumerabilem, Byzantium versus proficiscentem. qui primo impetu urbem expugnatos se rebantur, seditione laborantem, populo inter se discordante. De Theolepto autem principe legationis ait: Vir non tantum omnibus virtutibus ornatus, et reverendus, sed et singulari prudentia præditus. Porro Orestiadem, non Adrianopolim legatos missos, et inter eos fuisse etiam Syrgiannis matrem, quæ filium potissimum placaret (erat enim in illo exercitu) eique persuaderet, ne ad moenia urbis accederet, et quæ sequuntur.

(42) Alius hic videtur a παρακοιμωμένῳ. Vestitum ejus explicat Curpalata, dignitatem non item.

(43) Hinc tam diserte et magnifice laudat Servium Sulpitium Cicero, in Philipp., qui in legatione ad Antonium obeunda, se pro republica devovit: Quod si cuiquam justus honos habitus est in morte legato, in nullo justior, quam in Servio Sulpitio reperietur. Ceteri qui in legatione mortem obierunt, ad incertum vitæ periculum, sine ullo mortis metu profecti sunt; Servius Sulpitius cum aliqua perveniendi ad M. Antonium spe profectus est, nulla revertendi. Qui cum ita affectus esset, ut, si ad gravem velleitudinem labor vitæ accessisset, sibi ipse diffideret, non recusavit, quominus vel in extremo spiritu, si quam opem reipublicæ ferre posset, experiretur. Itaque non illum vis hiems, non nives, non longitudo itincria, non asperitas viarum, non morbus ingravescens retardavit, cumque jam ad congressum colloquiumque ejus pervenisset, ad quem erat missus, in ipsa cura, et meditatione obeundi mun. ris sui excessit e vita, etc.

secunda fortuna intumescere, et nimium sapere, imperitorum et aulicorum : aequabilem vero in prosperis et adversis servare constantiam, fortium atque prudentium sibi videri. Se neque cum apud ipsum causam diceret, timore aliquo affectum, simulataque veritate dixisse quæ dixerit : neque nunc, quando se tutum existimet, priorum alienam dicturum : sed furas Deum testem appellare, nullius conscium esse, quæ sibi objecta sint criminum ; neque tam immane ullum facinus admisisse, ut ira tam insanabili ejus serenitatem exasperate potuerit. Quare concordiam resarciri, paternamque benevolentiam restitui, optatum sibi et charum accidere. Verum quia in præsens adeo tumultuante milite, opportunum dici, aut agi nihil queat, ut ipsimet legati testaturi sint, se ejus voluntate jam perspecta, et animo suo in consilium adhibito, ea facturum, quæ ipsum quoque avum summa jucunditate compleant. His dictis, legatos spe bona erectos Byzantium remittit. Qui ut seni exercitus universi alacritatem, et studium erga juniorem, in ipsos vero incitatum furorem, et insaniam narraverunt, vehementer illum conturbant, moxque responso nepolis explicato, ad meliora speranda permoverunt. Porro in ipsa quoque urbe Byzantio partes junioris et augebantur mirifice, et corrobabantur eximie ; senioris contra sensim minuebantur, et debilitabantur. Byzantii status rerum erat hujusmodi.

αὐτῶν ὄρμη καὶ μανίαν ἀπηγγελοῦτες, οὐκ ὀλίγην ἐνεποίησαν ταραχὴν. Ἐπ' αὐτοῖς καὶ τοῖς τοῦ νέου βασιλέως χρησάμενοι λόγοις, περισσεύσασαν χρηστότερα ἐλπίζειν. Ἐνδον μέντοι καὶ αὐτοῦ Βυζαντίου, τὰ μὲν τοῦ νέου βασιλέως ἤθελαν σφόδρα καὶ ἰσχυρὰ προσελάμβανεν οὐ τοι μετρίαν· τὰ δὲ τοῦ προεσβεῖρου ὑπέβλεπε τε κατὰ μικρὸν, καὶ ἀσθενέστερα ἀπεδείκνυτο. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Βυζάντιον τοιαῦτα.

CAPUT XX.

Nepos in consilio de hesterno tumultu conqueritur : petitionem avi proponit, quæ omnes uno ore respuunt. Et quoniam avus facturum spondeat quæ nepos velit, velle debere, sibi imperio cedi, aut armis Byzantium invadendum. Concio dimittitur, et cum tribus amicis amplius deliberatur. Placet seni dare spatium, quo se ad resistendum comparet, ne improviso opprimatur. Junior exercitui protectionem in occidentem persuadere nequit.

Postera luce junior imperator primoribus universis, et ordinum ducibus convocatis, ubi de exercitu, et hesternis turbis, ut de re parum laudabili et decora querelam habuit (neque enim in malo boni quidpiam existere posse [44]), et se nunc quidem turbarum **63** illarum auctoribus ignoscere, tanquam nesciis, sibi talia displicere : si quid in posterum simile attentaverint, pro dignitate in eos animadversurum professus est, quo de consultandum esset, exposuit. Avus noster, inquit, pacem se amplexurum declaravit, pollicitus se, quod voluerimus, libenter præstiturum. Restat ut quisque vestrum sibi dicat, quod futurum

Jacobi Pontani notæ.

(44) Sententia est hæc fortasse. Cum ita tumultuari miscereque omnia malum sit, non posse inde quippiam boni expectari : seu, nihil profuturum, cum mala non dent bona, nisi per accidens, ut loquuntur philosophi. Atque ita merito se illos reprehendere. Mala quidem certe facienda non sunt, ut inde bona eveniant. Effectus enim ex

Α μέντοι, ὁ βασιλεὺς τοὺς πρέσβεις, ἰδίᾳ παραλαβὼν, καὶ περὶ τῶν ἤκουσιν ἐκμαθῶν ἀντεμύνησε δι' αὐτῶν τῷ βασιλεὶ καὶ πάμπαν τοιαύτῃ. Τὸ καταπίπτειν ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἀγεγνη τινὰ καὶ τράπτειν καὶ φθέγγεσθαι, φεῦλον τινῶν καὶ μικροφύλων καὶ αὐτῆς εἶναι κλίω· τὸ δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις φουσῶσθαι, καὶ μείζον ἢ προσήκει φρονεῖν, ἀμαθῶν καὶ θρασέων. Ὅμοιους δὲ ἐν τε τοῖς δεινοῖς εἶναι καὶ τοῖς ἐναντίοις, ἀνδρείων καὶ νοῦν ἔχουσιν. Οὐθ' ὅτ' ἐδικαζόμεν παρὰ σοὶ κριτῆ, βασιλεῦ, δεῖλα τινὲς ληφθεὶς ἔλεγον ἅπερ εἶπον, ὑποκρινόμενος τὴν ἀλφειαν, οὔτε νῦν, ὅτ' ἐν τῷ ἀσφαλεὶ δοκῶ καλεσάται, ἕτερα φθέγγομαι τῶν προτέρων, ἀλλ' ἐπὶ μάρτυρι πάλιν φθέγγομαι τῷ Θεῷ, ὡς οὐδὲν ἑμαυτῷ σύνοδα τῶν ἐγκαλουμένων, οὐδέ τι τοιοῦτον ἡμαρτηχάτι, ὡστ' εἰς τοσαύτην ὑπερβολὴν ὀργῆς τὴν σὴν γαληνότητα ἐρεθίσαι. Τὸ μὲν οὖν εἰς διαλλαγῆς χωρῆσαι, καὶ τὴν πατρικὴν εὐμένειαν αὐθις ἀνακλέσασθαι, εὐχῆς ἔργον ἐμοί. Νῦν δὲ ἀδυνάτου φαινομένου τοῦ εἰπεῖν τι καλύτερον ἢ καταπράξασθαι διὰ τὴν ἀταξίαν τῆς στρατιᾶς πολλὴν τινὰ γεγεννημένην, ὡς ἀπὸ τῶν πρέσβεων μαθήσῃ, κατ' ἑμαυτὸν διασκεψάμενος, ἐπεὶ καὶ τὴν σὴν βούλησιν ἐπιθόμην, ταῦτα καταπράξομαι ἅπερ ἂν ἤδιστα καὶ αὐτῷ σοὶ φανεῖη. Τοῖς μὲν δὴ πρέσβεισι τοιαῦτα διαλεχθεὶς ὁ βασιλεὺς, καὶ χρησταῖς ἐλπῖσι μετεωρίσας, ἐς Βυζάντιον ἐκέλευεν ἀναστρέφειν. Οἱ δὲ καὶ ἀφικόμενοι πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν τε τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως σπουδὴν τε καὶ προθυμίαν καὶ τὴν κατὰ

Β Ὁ νέος δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν ὑστεράσαν τοὺς ἐν τέλει πάντας καὶ τοὺς τῶν ταγμάτων ἡγεμόνας συγκαλεσάμενος, ἐτι δὲ καὶ τὴν στρατιάν καὶ τὴν χθὲς ἀταξίαν καταμεψάμενος, ὡς οὐ καλῶς οὐδὲ προσηκόντως γεγεννημένην (μηδὲ γὰρ ἐκ φεῦλον ἀγαθὸν τι δύνασθαι ἐκδῆναι), εἰτα ἐπεικῶν, ὡς νῦν μὲν ἂν συγγνοῆ τοῖς αἰτίοις τῆς παραχῆς ὡς οὐκ εἰδόσιν αὐτὸν ἀηδῶς ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα· ἂν δ' αὐθις παραπλήσια τολμῶσι, δίκην ἐπιθήσει προέπουσαν τοῖς ἀτακτοῦσιν· εἰς μέσους παρέθηκε τὴν βούλην, φήσας, ὡς οἱ μὲν παρὰ βασιλέως τοῦ μου πάμπαν λόγοι καὶ ἡ ἀξίωσις, ὡς αὐτὸς τε ἀσπάζοιτο εἰσι (45), τὴν εἰρήνην, καὶ ἡμᾶς βούλοιο·

D causa mala commedari non solet.

(45) Hæc vox suo loco, ut videtur mota est, subjiciendaque est post ἡ ἀξίωσις, et ita totus locus legendus : ἀσπάζοιτο τὴν εἰρήνην. Καὶ τοῦτου χ. ἡ. μ. ἂ β. αἰ., etc., repudiato illo, καὶ ἡμᾶς βούλοιο, quod per oscitantiam forsau irrepssit.

καὶ τούτου χάριν ἡμᾶς μὲν ἃ βουλοίμεθα αἰτεῖν, ἄ
 ἐκείνον δὲ ἡδέω; ἔχειν εἰς πέρας ἄγειν. Λοιπὸν τοί-
 νον ὑμᾶς ἕκαστον ἃ ἂν οἴηται συνοίσειν λέγειν. Πρὸς
 ταῦθ' ἅπαντες ὡσπερ ἀπὸ συνθήκης μία γενόμενοι
 γλῶσσα, μὴ δέχεσθαι ἔφασαν τὴν εἰρήνην, μηδὲ
 βούλεσθαι ὄλωσ βουλευέσθαι περὶ τούτου. Ἰδοὺ γάρ,
 ὡς ἄκούομεν, βασιλεῦ, εἰς ἔσχατον ἀφιγμένος κιν-
 δύνου, καὶ μόγις Θεοῦ συναιρομένου τὸ ἀποθανεῖν
 διαφυγῶν, τοῖς αὐτοῖς ἢ καὶ χεῖροσι κακοῖς περιπε-
 σεῖν φιλονεικεῖς. Δεόμεθα δὴ σου τοῦ τοῖσ' αὐτοῖς λογι-
 ζεσθαι ἀποτρέψεται· ὁμως ἐπέπερ, ὡς σὺ φης, ὁ
 σὸς πάππος εἰρήκε καὶ βασιλεὺς ὡς ὅπερ ἂν αὐτὸς
 ἐθέλης αἰτεῖν ἐκείνον ἐκπληροῦν παρεσκευάσθαι,
 τῆς βασιλείας λέγομεν ἀποστάντα, καθ' ἑαυτὸν ὅποι
 βούλοιο διάγειν· σὲ δ' ἔβ' τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
 ἰθύνειν· ἂν δὲ μὴ βούλοιο, πρὸς Βυζάντιον ἰτέον
 ἐπ' αὐτόν. Οἴόμεθα γὰρ οὐδὲ μέχρι τειχῶν περιμε-
 νεῖν ἡμᾶς τοὺς Βυζαντίους· ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω
 ὄντων, εἰς ὑπάντησιν τε σὴν ἐξελεῖν, καὶ τὴν πό-
 λιν ἂν παραδοῦναι. Εἰ μὲν οὖν ὅσπερ βουλευόμεθα
 πέθῃ καὶ αὐτὸς, ὡ βασιλεῦ, μηκέτι μέλλωμεν, ἀλλ'
 ἔργου ἐχώμεθα ἤδη. Εἰ δ' ἄλλως αὐτοῖς βεβοῦλευσαι,
 ἀλλ' ἡμῖν γε φανερώς φράσον ὅπως ἕκαστος ὡς ἂν
 οἴσῃς τε ἢ διασώξῃ ἑαυτόν. Τούτων οὕτως ἀπὸ πάν-
 των ὡσπερ ἀπὸ μιᾶς εἰρημένων γλώττης, πολλὴν
 ὄρων ἀκαιριαν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ μεταπεθεῖν ἐπι-
 χειρεῖν (ἢ τε γὰρ στρατιὰ ἀκάθεκτοι ταῖς ὁρμαῖς
 ἦσαν, καὶ μάλιστα οἱ ἐκ Γερμανῶν μισοφόροι Λα-
 τῖνοι, ἐν οἷς ἦσαν καὶ τινες τῶν εὐπατριδῶν παρ'
 αὐτοῖς, αὐτὸς τε ἀθήτως ἔτι εἶχε πρὸς ἅπαντα· πλὴν
 ὀλίγων τινῶν, καὶ οὐκ ἦν ἐκ τοῦ βῆστος πρὸς ἀγνώ-
 τας διαλέγεσθαι, ὡσπερ ἦν χρῆσιμον τῷ καιρῷ),
 πολλὰς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας αὐτοῖς χάριτας ὁμολο-
 γήσας, καὶ δεῖν εἶναι εἰπῶν πλεῖστον διασκέψαι δοῦ-
 ναι τὸ πρᾶγμα, καὶ μὴ ἐφ' οὕτω μεγάλην πρᾶ-
 ξιν ἀπεριοκέπτως χωρεῖν (οὐ γὰρ περὶ μικρῶν
 τινῶν βουλευόμεθα, ἀλλὰ περὶ τοῦ σύμπαντος
 σχεδόν), διέλυσε τὸν σύλλογον, εἰς τὴν ὑστεραίαν
 τὸ πέρας τῆς βουλῆς ἐξαρτήσας. Τούτων δὲ διαλυ-
 θέντων, ἅμα τοῖς τρισὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο
 περὶ τῶν προκαιμένων, ἃ συμπερὶν ἕκαστος οἰεταί
 κελεύσας εἰπεῖν. Εἶπεν οὖν πρῶτος ὁ Συργιάννης·
 Ἴμεῖς ἃ καὶ πρότερον ἐβουλεύσαμεθα, βασιλεῦ,
 ὄντες ἐν Βυζαντίῳ, οὐκ ἴδ' αὖτε ἐγθραίνοντες ἐφθεγ-
 ξάμεθα τῷ σῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ, οὐδὲ περὶ πλεῖ-
 στον τὸ κακῶς αὐτὸν ποιούμενοι παθεῖν, ἀλλὰ τῆς
 σῆς κηδόμενοι σωτηρίας, ἀναγκαίως ἐφερόμεθα
 πρὸς τοῦτο· ἢ γὰρ τοῦ ἐνδὸς εὐδοκίμησις, τοῦ ἐτέρου
 εἶναι φαίνεται καταστροφῇ· ὁ δὲ καὶ νυνὶ συμβαί-
 νει. Τῆς γὰρ στρατιᾶς ἀπάσης ἐπ' αὐτὸν ἰέναι προ-
 θυμουμένης, (ἔχονται δὲ ὄρθων λογισμῶν, καὶ οὐκ
 ἔστιν οὐδένα νοῦν ἔχοντα ἀντειπεῖν,) εἰ τι καὶ περὶ
 ἐκείνον συμβαίῃ τῶν δυσχερῶν, οὐκ ἡμῶν τῶν
 ἠναγκασμένων, ἀλλ' ἐκείνων ἂν εἴη τῶν εἰς τὴν

A e republica senserit. Hic omnes voluit ex composita,
 et uno ore clamare, neque accipere se pacem,
 neque super hoc negotio consuli velle. Ecce enim
 tu, imperator, in extremum, ut fama est, devolutus
 discrimen, et vix morti, Deo opitulante, elapsus,
 in eadem et deteriora mala te præcipitare conten-
 dis. Quare rogamus, uti cogitationem istam a tua
 mente repudies. Verumtamen quoniam avus, ut
 autumas, præstare paratus est quod tibi petere
 placuerit, censemus, uti se abdicet, et ubi loco-
 rum voluerit, sibi vivat: tu Romanum imperium
 capessas. Si detractaverit, Byzantium adversus
 illum infestis signis procedendum. Et arbitramur
 Byzantinos usque ad muros adventum nostrum
 haud exspectaturos: sed procul adhuc distantibus
 B occursuros, urbemque dedituros. Si itaque nostro
 consilio flecteris, ne differamus, sed ad opus vel
 jam aggrediamur. Sin alia tibi mens, aperte enun-
 tia, ut quisque nostrum quomodo poterit saluti
 suæ provideat. His ita ab omnibus tanquam una
 lingua dictis, perspicuus imperator, valde intem-
 pestivum esse, aliorum eos conari deducere (co-
 hiberi enim militum furor non poterat, præcipue
 conductitiorum Latinorum e Germania, in quibus
 erant quidam domi nobiles: et ipse, paucis exce-
 ptis, omnium adhuc erat insolens, nec dabatur,
 quemadmodum tempus postulabat, Græcæ linguæ
 ignaros alloqui) amplis de benevola erga se eorum
 voluntate gratiis actis, et rem accuratius conside-
 randam, nec ad tanti momenti negotium incon-
 sulto accedendum (siquidem non de nugis, sed de
 summa rerum propemodum agatur) præfatus, in
 diem alterum rejecta sententia concilium dimisit.
 Quo dimisso, cum tribus illis rursus consilii capi-
 endi deliberat; et præcipit, ut quod expedire
 videatur, ne taceant. Primus Syrgiannes sic ince-
 pit: Quæ jam ante Byzantii in congressu diximus,
 non privato aliquo in avum tuum odio, neque
 quod in maximo lucro ejus calamitatem ponerem-
 us, locuti sumus; sed quia de salute, et incolu-
 mitate tua solliciti eramus. 64 eo necessario de-
 veniebamus: unius enim claritas et illustratio,
 alterius videtur eversio (46): quod et nunc usu-
 venit. Quod enim exercitus universus ejus op-
 pugnandi desiderio fervet, æquum desiderat, nec
 eum quisquam prudens reprehendet: et si quid
 odiosum, atque grave illi contigerit, non id nostra
 qui cogimur, sed illorum qui cogunt, culpa conti-
 gerit. Proinde quia communiter omnibus ea visa
 sunt conducere, et nos eorum consilium vituperare
 nullo modo possumus; quæ universis probantur,
 ad rem conferenda sunt. In hanc sententiam pedi-
 bus ivit etiam protostrator. Cumque addidisset
 magnus domesticus, non se intelligentia omnes

Jacobi Pontani notæ.

(46) Quod senis potentiam, et auctoritatem hostis
 tui videbamus, saluti tuæ timebamus, et idcirco
 dabamus illius vel constringendi, vel occidendi, vel
 etiam fugiendi consilia. Nunc vicissim tua potentia

sit illius imbecillitas, tua gloria illius contemptus;
 itaque jure optimo, quia ipse te ad hæc coegit.
 Hanc istorum, et mox sequentium verbörum sen-
 tentiam esse judico.

vincere, ut ipse solus communi iudicio adversaretur, surrexerunt. Ubi plerumque noctis processit, imperator cum magno domestico solo iisdem de rebus deliberationem habet. Statuunt ambo, non male cogitare milites. Quod enim molitio novitatis jam quasi magnum incendium clare luceret, omnes a fama suspensi, mutationem domini, tametsi temere appetebant. Verumtamen expeditionem hanc avo perniciem allaturam, quando ad nepotem omnes statim se applicaturi sint. Quod, qua ratione impediretur, illis circumspicientibus, et multa secum varie agitantibus, Thessalonicam potius eundum est visum, ut intermisso tempore senex paulatim firmatis opibus, adversariis obsistere posset, nec de improviso oppressus interiret. Hac sententia comprobata, quieti corpora mandaverunt. Die sequenti nobilibus, ducibusque omnibus congregatis (47), præsentibus item Latinis, quorum ante mentionem fecimus, quæsitum est ab imperatore, ecquid præter ea quæ heri voluissent novi quippiam aliquis commentatus fuisset. Nam cum decretum nihil fuerit, et omnes eadem cogitatio occupatos tenuerit, verisimile fieri, meditando præterea quempiam aliquid invenisse. Magno autem stratopedarcha Palæologo dicente, nec sibi reputanti aliud occurrisse, nec ab alio novum aliquid audivisse, et caballario (48) tanquam ex persona Latinorum affirmante, die hesterno dictis nihil esse neque verum magis, neque magis necessarium, cæterisque ordine omnibus eadem asseverantibus, et expeditionem in Byzantium festinantibus, quod simul apparuissent, deditum iri aiebant: et postremo in preces, ut eo sibi liceret ire, desinentibus, imperator paulum moratus: At mihi, inquit, Salomonis illud præclare scriptum videtur, salutem esse, 65 ubi multa sunt consilia (49). Et cum sæpius, ac multum super iisdem rebus consultaverim, aliquid præter hactenus dicta amplius iuveni quod in medium afferendum existimavi, ut a vobis quantum valeat, ponderetur. Postquam Adrianopolin veni, et cives cuncti benevole me acceperunt, et reliqua Thraciæ oppida universa usque Christopolin, in fidem, auctoritatemque nostram sese contulerunt: quod et manipuli militares in vicis habitantes fecerunt, quibus gratuito

Α ἀνάγκην συνελασσαντων. Τοιγαροῦν ἐπεὶ κοινῇ πᾶσι τὰ αὐτὰ ἔδοξε λυσιτελεῖν, ἡμεῖς τε οὐδεμίαν τοῖς βεβουλευμένοις μέψιν ἔχομεν ἐπιφέρειν, τὰ κοινῇ δοκοῦντα πράττειν ἀνάγκη. Τοῦτοις συνεῖπε καὶ ὁ πρωτοστράτωρ. Τοῦ μεγάλου τε domestικοῦ μὴ συνετώτερον ἑαυτὸν εἶναι νομίζειν τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰπόντος, ὥστε τοῖς κοινῇ δοκοῦσιν αὐτὸν μόνον ἐναντία λέγειν, ἀνέστησαν. Βαθείας δὲ νυκτὸς τὴν μέγαν domesticon ὁ βασιλεὺς μόνον παραλαβὼν, καὶ αὐθις ἐβουλευετο περὶ τῶν αὐτῶν· ἔδοκει δὲ καὶ αὐτοῖς ὀρθῶν μὲν ἔχεσθαι τὴν στρατιὰν λογισμῶν. Τοῦ νεωτερισμοῦ γὰρ ἤδη λαμπρῶς ἐξαφθέντος, πάντες ἦσαν μετέωροι πρὸς τὰς φήμας καὶ μεταβολῆς ἀτόπως ἤρων. Κίνδυνον μέντοι τὸν ἔσχατον τὴν εἰς Βυζάντιον αὐτῶν ἄριξιν φέρειν τῷ βασιλεῖ ὡς πάντων εὐθὺς τῷ νέῳ προσθησομένων. Ὁ δὲ καὶ σκοπούμενοις αὐτοῖς ὅπως ἂν μὴ γένηται, καὶ πολλὰς ἐλλείψεις λογισμῶν διελευσέν, ἔδοκει βέλτιστον εἶναι πρὸς Θεσσαλονίκην μᾶλλον ἔλθειν, ὡς ἂν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ τὰ κατ' αὐτὸν κατὰ σχολὴν εὖ διαθέμενος ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὸν πόλεμον ἀντίσχη καὶ μὴ ἀπόληται ἐπιχειρούμενος ἐκ τοῦ αἰφνιδίου. Ταύτην δὲ κυρώσαντες τὴν βουλὴν, ἐτράποντο εἰς ὕπνον. Τῆς δὲ ἐπιγενομένης ἡμέρας, τῶν τε ἐν τέλει πάντων καὶ τῶν τῆς συγκλήτου συνεθόντων, παρόντων καὶ τῶν εἰρημένων Λατίνων, εἴ τι καινότερον τῶν ἡθὲς βεβουλευμένων ἐξεύρηται τι, ὁ βασιλεὺς ἐπυθάνετο κοινῇ. Ἀτελοῦς γὰρ τοῦ βουλευματος καταλειφθέντος, καὶ ὕμων πάντων περὶ αὐτὸ ἡσυχολημένων, εἶκό· τινα καὶ προσεπινοῆσαι τι πλέον. Παλαιόλογον δὲ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου μὴτ' αὐτὸν τι προσεπινεορχένας πλέον, μὴτ' ἄλλου ἀκηχοῦναι φερόμενον, καὶ καθ' ἑαυτοῦ φραμπερίν τεμπινιδί, ὡς ἐκ προσώπου τῶν Λατίνων μηδαμῶς εἶναι τῶν ἡθὲς εἰρημένων μὴτ' ἀληθέστερα, μὴτ' ἀναγκαιότερα εἰπόντος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξῆς ἀπάντων τοῖς εἰρημένοις ἐπιψηφισαμένων, καὶ τὴν εἰς Βυζάντιον ἄριξιν ἐπισπευδόντων, ὡς ἄμα τῷ φανῆναι προσχωρήσον, καὶ τέλος εἰς ἱκετεσίαν ὑπὲρ τοῦ ταῦτα πράττειν καταληξάντων, ὁ βασιλεὺς μικρὸν ἐπισχῶν, Ἄλλ' ἔμοιγε, εἶπε, τὸ Σολομώντειον καλῶς εἰρηῆσθαι δοκοῦν, τὸ, εἶναι σωτηρίαν ἐν πολλῇ βουλή, καὶ πολλὰ πολλάκις περὶ τῶν αὐτῶν βουλευσαμένων, ἐξεύρηται τι καὶ τῶν εἰρημένων πλέον, ὁ δὲ καὶ δεῖν ἔδοξεν εἰς μέσον θείναι, ὡς ἂν,

Jacobi Pontani notæ.

(47) Quos supra, initio capituli τοὺς τῶν ταγμάτων νεμενάς, eos hic τοὺς τῆς συγκλήτου appellat. Scire igitur licet, σύγκλητον et συγκλητικούς late usurpari a nostro auctore, ut supra ad caput quintum docui. Sicut et ἐν τέλει apud eum idem sæpe valet quod εὐγενεῖς, ἐπιφανέστεροι, ἄριστοι. Quare nec illud semper Latine est senatus, civicus inquam; nec hoc semper habet notionem magistratus, sed sæpe primores, proceres, optimates, et nobilitatem significat. Interdum cum τῷ συγκλητικῷ confunditur.

(48) Hujus Caballarii nomen Græce sic positum est φραμπερίντε τεμπινιδί. Quid hoc monstri? Tu conjice, si vis. Sunt et alia propria mirabiliter corrupta in hac historia, quod tamen non semper vitio librorum attribuendum. — Ex Græco forsan ita

queat restitui quod hic videtur corruptum seu confusum; et equite fratre Petro de Pignolo, nam ista vox καθ' ἑαυτοῦ, ut in C. Florentino observavi, significat equitem honorarii aut pii ordinis. Græca autem sic divido; φρά id est Italice frater, (dicunt et frate) Μπέριν, id est Petrus, nam Græci inferiores μ litteram plerumque in propriis præponunt litteræ π; quod viris doctis Meursio et Gretsero observatum. Istud autem Μπέριν, a Perrino deluxit, quo et familiaris aliquot honorarios Galliarum nostrarum usarunt; νεῖ, id est de, nam ut litteræ valent δ, ut in ντάμα, pro δαμα. Πινιδί, Piniolo; familiam quærant quibus ovium est. Hæc nobis monuisse sufficit.

(49) Proverb. 11. Trahit hoc noster etiam ad unum, qui sæpius de iisdem rebus secum consultat.

εί καλῶς ἔχει, δοκιμασθῆ. Ἐμοὶ πρὸς τὴν Ἀδρια-
 νοῦ τῆνδε πόλιν ἀφιγμένῳ, αὐτοὶ τε πολλὴν ἐπε-
 δείξαντο τὴν εὐνοίαν κοινή πάντες περὶ ἐμῆ, καὶ αἱ
 ἄλλαι πᾶσαι κατὰ τὴν Θράκην ἄκρι Χριστουπόλεως
 προσεχώρησαν πόλεις. Οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ ὅσον ἦν
 στρατιωτικὸν ἐν ταῖς Θρακικαῖς κώμαις καθιδρυ-
 μένον· οἷς καὶ πολλὴν ὀφείλειν τὴν χάριν ὁμολογῶ
 ὡς ἀγαθοῖς περὶ ἐμῆ προῖκα γεγενημένοις. Αἱ
 μέντοι κατωτέρω Χριστουπόλεως πολλαὶ καὶ περι-
 φανεῖς οὖσαι πόλεις ἄκρι καὶ Ἀκαρνανίας καὶ Δαλ-
 ματίας ὑπήκοοι· Ῥωμαῖοις, καὶ στρατιᾶν οὐκ εὐκα-
 ταφρόνητον ἔχουσαι καὶ στρατηγούς πολλούς τε καὶ
 ἀγαθοὺς, οὐδεμίαν προσεχώρησεν ἡμῖν. Ὅπερ ἐμῆ
 ταραχῆς ἐνέπλησεν, οὐκ ἀπαντήσαν κατὰ γνώμην,
 οὐδ' εἶναι νομίζω λυσιτελεῖς, ὡς οὐδενῶν καταφρονή-
 σαι, ἀλλὰ περὶ πλείστου ποιήσασθαι καὶ τὴν ἐκεῖ-
 νων συμμαχίαν καὶ κοινωνίαν. Τοῦτου χάριν ἀναγ-
 καῖον εἶναι μοι δοκεῖ τὴν πρὸς ἐκεῖνα φέρουσαν
 πρῶτον ἐλθεῖν. Προσχωρησάντων δὲ ἐκεῖνων, πρὸς
 τὴν Κωνσταντινίου βασιτοῦμεθα θαρρόντες, οὐτ'
 ὀπίσω πολεμίου καταλιπόντες, καὶ διπλασίω τὴν
 δύναμιν προσκτησάμενοι. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε,
 τὴν πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐλθεῖν ἐπι-
 χειρῶν. Οἱ δ' αὖθις τῶν προτέρων ἐχόμενοι λογισμῶν,
 πρὸς Βυζάντιον ἔλεγον ἀπιέναι δεῖν καὶ
 ἄλλοσε μηδαμῆ, ὡς οὐδὲν ἔργον αὐτὸ κατασχεῖν,
 καὶ μὴ παρατείνειν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ συναρεῖν.

CAPUT XXI.

Magnus domesticus quoque, oppugnationem Byzantii dissuadens, ad occidentalem expeditionem hortatur. Quare uterque simulaverit, in extremo capite causa disseritur. Exercitus se ex parte aliqua pariturum, sed ingratis ostendit. Permittuntur ire Constantinopolin. Occulte mittitur epistola purgatoria ad avum a nepote, qua etiam monet, uti se communiat.

Ἐν τοῦτοις τοῦ μεγάλου δομestίκου φεγγομένου
 μηδὲν, Σὺ δ', ἔφασαν, ἀνθ' ὅτου μὴ καὶ αὐτὸς περὶ
 τῶν παρόντων γνώμην εἰσάγεις, ἀλλ' οὕτως ὡς και-
 νοῦ μηδενὸς γινομένου σιωπῆν ἀσκεῖς; Ὅτι γε,
 εἶπεν, οὐ βουλευομένους, ἀλλὰ τὴν βουλὴν ἐπικου-
 ρούντας ὀρώ. Εἰ γὰρ ἐβουλεύεσθε, τάχ' ἂν τι καὶ αὐ-
 τὸς εἶπον τῶν συμφερόντων. Οὐ μὴν ἄλλ' ἐπέπερ
 ἐπίθεσθε, ἃ νομίζω συμφέροντα εἶρω. Καὶ πρῶτον
 μὲν ἔπεισά μοι θαυμάζειν ὅθεν οὕτω πεπελάκατε ἑαυ-
 τοὺς σὺν οὐδενὶ πόνῳ καταλιφθεῖσθαι τὴν Κωνσταν-
 τίνου μόνον ὀφθέντες. Εἰ μὲν γὰρ τι πλεόν ἴσθε ἢ
 ἐπίθεσθε ὧν καὶ αὐτὸς ἐπίσταμαι, ὃ τί ποτ' ἂν εἴη
 μαθεῖν ἐβουλόμην. Εἰ δ' οὐδὲν, τάναντία παντάπα-
 σιν ἐμοὶ φρονεῖτε. Ἐγὼ γὰρ πόλιν οὕτω μεγάλην
 καὶ πολυάνθρωπον, καὶ χρήμασι καὶ ὄπλοις καὶ
 στρατιώταις δυνατωτάτην, καὶ βασιλέα ἔχουσαν ἐγ-
 καθεστῶτα οὕτω μὲν συνετόν, ἐπὶ τοσοῦτοις δ' ἄρ-
 ξαντα χρόνοις, καὶ πολλὸν ἔχοντα περὶ αὐτὴν εὐνοϊ-
 κῶς διακειμένων, καὶ χρήμασι ἐρρωμένων, οἷς αὐτῷ
 πείσει προσέχειν τὴν στρατιάν, οὐ τῶν βᾶστων,
 ἀλλὰ τῶν δυσκολωτάτων εἶναι νομίζω κατασχέειν.
 Καὶ χωρὶς δὲ τούτων, τῶν παλαιῶν τις Ἑλλήνων
 σοφὸς μὴ τὰ τοιαῦτα βᾶδῶς ἐλπίζειν πέθει, πολλὰ
 τὰ μεταξὺ χειλέων καὶ κύλικος εἶναι εἰπῶν. Ἔστι
 δὲ τις καὶ στρατηγός νόμος, ἐπίσης ταῖς εὐτυχίαις

A mihi commodantibus, magnum a me beneficium
 deberi confiteor. Sed quæ infra Christopolin
 usque ad Acarnaniam et Dalmatiam sunt, urbes
 complures et florentes, Romanis subjectæ, in qui-
 bus cohortes minime aspernandæ, cum multis
 strenuisque ducibus, earum nulla hactenus dedi-
 tionem nobis fecit. Quod quia secus accidit, quam
 cupiebam, mihi magnopere molestum est. Nec
 fructuosum fore credo, illas ut imbelles et abje-
 ctas despiceret; sed societatem et communionem
 illarum æstimandam maximi. Quare meo iudicio
 ante omnia iter eo intendamus necesse est. Ubi
 se illæ nobiscum conjunxerint, tum denique neque
 hoste jam a tergo relicto, et viribus altero tanto
 auctis, ad Constantinopolin oppugnandam sicuter
 B accedemus. Hactenus imperator, profectioem illis
 in Occidentem persuadere laborans videlicet. Ast
 illi in sententia pristina perseverantes, Byzantium,
 alio nusquam iter conferendum dicere, quod eo
 potiri nihil sit negotii, bellumque contrahere po-
 tius quam producere oportere.

εἶπε, τὴν πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐλθεῖν ἐπι-
 χειρῶν. Οἱ δ' αὖθις τῶν προτέρων ἐχόμενοι λογισμῶν,
 πρὸς Βυζάντιον ἔλεγον ἀπιέναι δεῖν καὶ
 ἄλλοσε μηδαμῆ, ὡς οὐδὲν ἔργον αὐτὸ κατασχέειν,
 καὶ μὴ παρατείνειν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ συναρεῖν.

CAPUT XXI.

Magnus domesticus quoque, oppugnationem Byzantii dissuadens, ad occidentalem expeditionem hortatur. Quare uterque simulaverit, in extremo capite causa disseritur. Exercitus se ex parte aliqua pariturum, sed ingratis ostendit. Permittuntur ire Constantinopolin. Occulte mittitur epistola purgatoria ad avum a nepote, qua etiam monet, uti se communiat.

Inter hæc tacente magno domestico, Quid tu,
 inquit, cur non etiam profers, de proposita re
 quid sentias? cur, quasi nihil agatur novi, ita si-
 les? Quod vos, occurrit ille, non consilia agentes,
 sed consulta jam rata facientes video. Etenim si
 consultaretis, forsitan ego quoque utile quiddam
 in medium protulissem. Nihilo minus quia sciscita-
 mini, non celabo, quæ conductura decerno.
 Principio miror, unde in eam opinionem veneri-
 tis, labore nullo, sed conspectu 66 solo Constanti-
 nopolin esse capturos. Nam si vos amplius ali-
 quid nostis, auditioneve accepistis, quam ego
 scio, quid illud tandem sit, nosse velim. Sin nihil,
 tum vos longissime ab opinione mea disceditis.
 Ego siquidem civitatem adeo amplam et frequen-
 tem, pecuniis, armis, militibus potentissimam,
 imperatorem sinu suo continentem, eumque tam
 prudentem, tot annis imperitantem, multorum
 benevolentia septum, pecunia abundantem, qua
 exercitum sibi obligabit, occupare, multo difficil-
 limum esse constituo. Præterea e veteribus Græ-
 cis vir sapiens (50) monet, ne hujusmodi temere
 speremus; ait enim, multa cadere inter calicem
 supremaque labra. Est autem et ducum lex, com-
 moda paribus exæquare incommodis (51): illeque

Jacobi Pontani notæ.

(50) Quis sit ille vir sapiens, me latet. Refertur
 a Gellio hoc adagium his verbis:
 Πολλὰ μεταξὺ περὶ κύλικος καὶ χειλέος ἄκρου.
 Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

PATROL. GR. CLIII.

Quo monemur, vix etiam iis credendum quæ vide-
 mus, et manibus tenemus: usque adeo futura in-
 certa esse. Simile, inter os et offam. Vide Chilianen.
 (51) Sensus est, ni fallor: debere duces paratos

habendus optimus, qui aut voti compos vincit, aut A voto frustratus, quæ tenet, non amittit. Animadvertite igitur, si Constantinopolin moverimus, eaque potiri nequiverimus, in quot nos difficultates induemus. Illico enim oportebit, stantes a seniore imperatore nobis obsidionem solventibus spiritus sumere, et spe victoriæ elatos, recedentes cupidius invadere, cum ipsi nosmet de consilio male capto accusabimus. Habentes autem ultrinque hostem (ex urbibus quippe Romanis in Oriente, et ex ipso Byzantio comparari exercitus nostro nihilo inferior potest, et ex Occidente alius æque similis) nos in medio conelusi aut interibimus, ex utraque parte non valentes resistere, aut hostibus hinc et inde incumbentibus, sociis autem metu interitus nostri deficientibus (52), pessima clade multati evademus. Adde quod armis et sumptu egebimus: illis, ut desertores oppugnemus: hoc, ut in fide manentibus, ne ipsi quoque desciscant, præsidia imponamus. Hæc in quantas angustias nos conjectura sint, intelligendum est. Illud iusuper mecum revolvi, et Triballorum principem, et Mæsorum regem Sphenisthlabum imperatoris avi alterum generum, alterum progenerum, privatas cum eo simulates modo exercere. Quod si propter bellum istuc composita lite, ad se adjuvandum illos invitaverit, hostes eos in primis formidabiles patiemur. Ista et alia intolerabiliora mala nobis exorientur, nisi, quemadmodum vos futurum dicitis, urbem primo statim impetu (53) capiamus. C At vero si ad Occidentem nos convertamus, primum nihil vetabit, quominus brevi totum in potestatem redigamus: 67 occidentales enim sumpte ingenio ad defectionem propendent, et ut rebus novis gaudentes, non difficulter juniori imperatori sese tradent. Urbium vero præfecti, unusquisque a civibus suis coacti, incertosque cæsus metuentes, nec liquido scientes, utrius futurum sit imperium, qui in præsens potentior videbitur, et ipsis institerit, ei urbes addicent. Neque hic consistetur: sed imperator præterea partim argento, partim honoribus, partim aliis congiariis ad se transeuntes remunerans, etiam prius a se alienos alliciet. Deinde quoque finitimarum gentium principes, quos diximus, aut præ ignavia resistere nobis, ut bello potentibus, non audent, aut arma consociantes, nobis opitulabuntur. Sic enim Barbarorum est ingenium: quo adversarium ad se ulciscendum prævalentiorem vident,

καὶ τὰς δυσπραγίας μετρεῖν, καὶ οὗτος ἀριστὸς στρατηγῶν, ὅστις ἐπιτυγχάνων νικᾷ, ἢ ἀποτυγχάνων οὐκ ἀποβάλλει τὰ ὄντα. Σκέψασθε δὴ, εἰ γὰρ νῦν ἐπιστρατεύσαντες τῇ Κωνσταντινίου οὐχ οἱοί τε γυνώμεθα εἶναι, ὅποσα συμβήσεται τὰ δυσχερῆ. Εὐθύς μὲν γὰρ ἀνάγκη τοὺς τῷ πρᾶσθαι βραχυτέρῳ βασιλεὶ προσκειμένους ἡμῶν ἀπρακτῶν ἐπικνευθῶντων, ἀναθαρσῆσαι τε καὶ εἰς ἐλπίδα τοῦ νικῆσειν γενομένου, προθυμότερον ἂν ἡμῖν ἐπιθεῖν, οὐκ ἂν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡμεῖς ἂν φανεῖσθαι αἰτιώτατοι βουλευσάμενοι κακῶς. Ἐχόντες δὲ ἐκατέρωθεν τοὺς πολεμίους (ἐκ τε γὰρ τῶν κατὰ τὴν ἑσπερίαν τῶν Ῥωμαίων ὑπερῶν πόλεων, καὶ αὐτοῦ Βυζαντίου, δυνατὸν ἀξιόμαχον ἡμῖν ἀθροισθῆναι στρατιάν καὶ ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐτέραν ὁμοίαν), αὐτοὶ ἐναπειλημμένοι μέσοι, ἢ διαφθαρσόμεθα μὴ δυνάμενοι ἀντέχειν πρὸς ἀμφίβολον τὸν πόλεμον, ἢ κακῶς ἀπαλλάξομεν. τῶν μὲν πολεμίων ἐκατέρωθεν ἐπικνευθῶντων, τῶν προσχωρησάντων δὲ ἀρισταμένων, διὰ τὸ ἐν ἐλπίσει ἡμᾶς εἶναι διαφθαρσέσθαι. Καὶ προσέτι τοῦτοις, ὅπλα καὶ δευτέρωθεν καὶ χρημάτων· τοῖς μὲν ἕδωκεν ἀφροσύνην πολεμουντες, τοῖς δ' ἔτι μένουσι φρουρὰς ἐγκαθιστάντες, ὅπως μὴ ἀποστῶσιν. Ἄ εἰς ὅσας ἀνάγκας ἡμᾶς καταστήσει, συνορῶν χρῆ· ἔτι δὲ κάκεινο ἐνεθυμῆθη, ὡς δὲ τῶν Τριβαλῶν ἡγεμῶν, καὶ δὲ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς Σφεντισθλάβος, κηδεσθαι βασιλεύς ὄντας, νῦν μὲν διαφέρονται πρὸς αὐτὸν ἰδίων τινῶν ἑνεκα αἰτιῶν· ἂν δὲ διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον διαλύσεται πρὸς αὐτοὺς καὶ κλειύση βοηθεῖν, πολεμοῖς αὐτοῖς χρῆσόμεθα φοβερωτάτοις. Ταῦτα μὲν καὶ ἕτερα δυσχερέστερα ἀναφυῆσεται ἡμῖν κακὰ, ἂν μὴ αὐτοβοῖ τὴν πόλιν ἔλωμεν, καθάπερ αὐτοὶ φατε. Ἄν δὲ τραπήμεθα πρὸς τὴν ἐσπέραν, πρῶτον μὲν τὸ κωλύσον οὐδὲν, ἄπασαν ὑφ' ἑαυτοῦ ποιήσασθαι ἐν βραχεῖ· οἱ τε γὰρ ἐσπεριοί, ἀσθρόμητοι πρὸς τὰς ἀποστασίας, καὶ προσχωρήσουσι βρῶδως τῷ νέῳ βασιλεὶ, χαίροντες πρὸς τοὺς νεωτερισμοὺς, οἱ τ' ἐφεστηκότες ταῖς πόλεσιν ἡγεμόνες, ὑπὸ τῶν ἰδίων ἑκάστος πολιτῶν ἐκθιαζόμενοι, καὶ τὴν ἀθλιάν δεδοικότες τῆς τύχης, οὐκ εἰδότες πρὸς ὀπότερον τῶν βασιλέων τὸ κράτος χωρήσει, τῷ δυνάτωτέρῳ τὸ νῦν ἔχον φαινομένῳ καὶ αὐτοῖς ἐπικνευθῶν παραδώσουσι τὰς πόλεις. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς καὶ χρέμασι καὶ τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἄλλοις ἀμειβόμενος τοὺς προσιόντας πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς μὴ βουλομένους πρότερον ἂν ἐφελκύσεται· ἔπειτα δὲ καὶ οὗς εἴπεμον ἡγεμόνας τῶν ὁμόρων ἡμῖν ἔθνῶν, ἀποκνήσθουσιν ἡμῖν ὡς δυνατοῖς ἀντικαθίστασθαι πρὸς πόλεμον ἢ συμμαχῆσθαι. Τὸ

Jacobi Pontani notæ.

esse, ut æqualiter secundam et adversam fortunam ferant. Propemodum huc valet illud notum: *Qui alteri exitium struit, eum scire oportet, sibi quoque paratum pestem, ut participet, parem.*

(52) Vox ἐλπίς, quemadmodum et ἐλπίζειν ponitur in vitio quoque, pro metu scilicet ac timore, ut Latinis sperare. Est autem sensus ambiguus. Utrum quia ipsi formident nos interituros; an quia nos formidamus, nos interituros? Ego priorem secutus sum. Quomodo enim auxilia perseverent,

si metuant cæsum iri, quibus opem forebant? Valet tamen eadem ratio in alterum quoque sensum. Nam quid cordi sit auxiliariis, si, quorum sunt auxiliarii, desperent?

(53) Αὐτοβοῖ, cum ipso clamore. Hoc nihil est aliud, quam primo impetu, primo incursu, *im ersten Sturm*: quomodo urbes aliquando capiuntur. Ad cujusque actionis celeritatem significandam, verbum Græcum est idoneum.

γὰρ δυνατὸν εἰς ἀντίδοσον ποιεῖ τοὺς βαρβάρους ἄλλοι πρὸς ἄλλαν τρέπεσθαι. Ποιησάμενοι δὲ ὑφ' αὐτοῦ τὴν ἐσπέραν ἀντίδροπον οὖσαν ἤμην καὶ διπλασιάσαντες τὴν δύναμιν, ἀσφαλῶς ἦδη πρὸς Βυζάντιον βαδιοῦμεθα. Κἂν μὲν προσχωροῖη, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ, περικαθεσθέντες ἐκπολιορκήσομεν τῷ χρόνῳ, οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀπανίστασθαι καταναγκάσαντος. Τούτων δὲ ἕνεκα τὴν βασιλείως γνώμην λυσιτελεῖν οἰόμενος ἐς τὰ μάλιστα, αὐτῇ συνεῖπον· καὶ πλείω δ' ἕτερα τούτων ἔχων παρήμιμ εἰπεῖν ἐκόν. Εἰ μὲν γὰρ οἱοί τε ἔσται τὴν βουλήν μεταβαλεῖν, ἀρκέσει καὶ ταῦτα. Εἰ δ' οὐχ οἰοί τε, εἰκὴ χάκεῖνα λέγοιτο ἄν. Τοιαῦτα μὲν καὶ βασιλεὺς ὁ νέος, καὶ δομέστικος ὁ μέγας μετ' αὐτὸν διελέχθησαν πρὸς τὴν στρατιάν, οὐχ οὕτω καὶ λυσιτελεῖν φρονούντες· ἦδεσαν γὰρ ἀκριβῶς ἕκ τε τῶν αὐτομόλων καὶ ἐκ τῶν ἐκ Βυζαντίου πρὸς αὐτοὺς κρύφα διαλεγόμενων, ὡς ἅμα τῷ φανῆναι αὐτοὺς ἐσθλῆνται· Βυζάντιοι, διάραντες τὰς πύλας, ἅμα μὲν ἐκπεσληγμένα τῶν νέων βασιλέα, ὡς ἐν ὀλίγῳ καὶ τῆς ἄνω Θράκης· καὶ τῆς παραλίου μέχρι καὶ αὐτοῦ Βυζαντίου κύριον γεγεννημένον, καὶ πολλὴν ἐπαγόμενον στρατιάν, ἅμα δὲ καὶ εὐνοικῶς διακειμένοι πρὸς αὐτὸν. Δεδοκότες δὲ μὴ ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς εἰς κλίβυνον καταστῆ ἀλοῦσης τῆς Κωνσταντινου, ἐπλάττοντο τὴν πρὸς ἐσπέραν ἐκστρατεῖαν λυσιτελεστέραν οἰεσθαι· φανερώς γὰρ εἰπεῖν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐ βούλοιντο ἄρτι ἐπιστρατεύειν αὐτῷ, οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι ἰδοῦσαι διὰ τὸ τὴν στρατιάν ἔτι πρὸς βασιλέα τὸν νέον ἀδέσθαιον εἶναι, καὶ διαλυθησομένην, εἰ τι πύθειντο τοιοῦτον. Πρὸς ταῦτα οἱ τε λογάδες καὶ σύμπασα στρατιὰ, εὖ μὲν εἰρησθαι πάντα καὶ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἀξίως, οὐδ' αὐτοὶ ἀρνηθεῖσθαι ἄν, εἶπον, ὦ βασιλεῦ· ἦ τε γὰρ ἐσπέρα πολλὴ καὶ πόλεις ἔχουσα πολλὰς καὶ περιφανεῖς, καὶ στρατιάν ἅμα στρατηγῶν βελτίστοις οὐκ εὐκαταφρόνητον, καὶ βῆδιν· προσχωρήσει, καθάπερ ἐφητε καὶ αὐτοί. Ἐκεῖνο μόντοι θαυμάζειν ἡμῖν ἐπὶ τῆς τοῦ μεγάλου δομεστικου, ὅπως τὸ μὲν τὴν ἐσπέραν ὑφ' αὐτοῦ ποιησασθαι τῶν πάντων βῆδιν ἀπέφηνεν· εἶναι, τὸ δ' εἰσελθεῖν δύσκολον ἐλθόντας εἰς τὴν Κωνσταντινου. Ἐκεῖνου γὰρ ὄντος βῆδιν, ἦ δὴ καὶ αὐτὸς ἐφη, τοῦτο πολλῷ τῷ μέτρῳ τῇ βασιλίῳ διαφέρειν αὐτοὶ οἰόμεθα. Ἐπεὶ δ' ἀπάσαις ταῖς ψήφοις τὸ πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐκστρατεύειν παρὰ σοί, βασιλεῦ, κεκρατηκὸς ὄρωμεν, συστρατεύσασαι μὲν καὶ ἡμῶν, ἐπίταγμα σὸν ἐκπληροῦντες, ὅσοι δὲ καὶ βουλήσονται· πλην οὐ μετὰ τῆς ἰσῆς προθυμίας, ἡναγκασμένως δέ. Ἄν δ' ὡσπερ ἀξιοῦμεν αὐτοὶ τὴν ἐκ Βυζαντίου ἰωμην, πάντες τε ἅμα ἐψόμεθα καὶ προθυμίῃ σὺν πολλῇ. Διὸ δὴ σου δεόμεθα, πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἡμῶν ὑπεῖξαι, δικαίαν τε οὖσαν, καὶ ἐς τὰ παρόντα λυσιτελεστάτην. Τοιαῦτα μὲν καὶ οἱ τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνες εἶπον. Ὅρων δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον αὐτοῖς ὄρμην οὐκ ἀμβλυνομένην, βιάζεσθαι τε οὐκ ἔχων, τῆς εὐνοίας ἅμα καὶ τῆς

eo magis se illi amicos esse student. Subacta autem Occidente, qui nobis pro Oriente erit, exercituque duplicato, tum secure Byzantium movebimus. Et si quidem se dediderit, bene : sin alia omnia maluerit, circumsessum ipsa diuturnitate expugnabimus, cum, quod nos depellat, nihil erit. His de causis imperatoris sententiam ut utilissimam probo, eique subscribo : et cum plura habeam dicere, libens omitto. Nam si consilium mutare potestis, etiam ista sufficent : si non potestis, in ventum et illa loqueremur. Hunc in modum et imperator nepos, et magnus domesticus, contra quam expedire arbitrabantur, cum militibus agebant : optime enim cum ex transfugis, tum ex occultis Byzantium litteris didicerant, simul atque B coepti essent conspici, populum portas ad eos intromittendos patefacturum : partim quod juniori bene vellent, partim quod eum obstupescerent, qui brevi tempore et superiorem et maritimam Thraciam sibi subdidisset, tamque ingentes copias adduceret. Verumenimvero cum timerent, ne capta urbe in senem imperatorem inhumanus aliquid designaretur, expeditionem occidentalem sibi fructuosiorum videri comminisci voluerunt. Nam sine integumento causam edere, ob quam per id tempus Constantinopolin adoriri nollent, parum fortutum credebant, quando fides exercitus erga imperatorem juniorem adhuc nutaret, et si quid tale audiret, dilaberetur. Ad hæc nobiles universusque exercitus responderunt, non se negare, convenienter et ex usu artis imperatorie dicta esse omnia : late enim patere occidentem orbem, multas et inclytas sustinere urbes, copias habere SS haud aspernabiles, cum ductoribus fortissimis, levi que momento, ut ambo affirmassent, se dediturum. Mirari tamen, quomodo magnus domesticus Occidentem sub ditionem subjici facile admodum posse, Constantinopolin autem intrare cum exercitu esse difficile asseveraverit. Quia enim illud prius, ejus sententia, difficile non sit, hoc suo iudicio multis partibus esse facilius. Et quoniam occidentalem expeditionem apud animum imperatoris velut omnibus suffragiis obtinuisse cernebant, ituros secundum mandata quotquot velint, non tamen æque alacriter, sed ingratis. Si, quod cuperent, Byzantium peteretur, mira voluptate neminem non secuturum. Quare se illum orare majorem in modum, justæ ipsorum præsentique statui opportunissimæ postulationi obsequeretur (54). Idem duces aiebant. Imperator videns eorum Constantinopolis invadendam libidinem nihil prorsus languescere, cum cogere non posset, de benevolentia obedientiaque commendatos, qui etiam a quibus abhorerent, studio sibi obtemperandi facere annuissent, Constantinopolin ire permisit. Vocem ejus milites gratulabundi excipiunt,

Jacobi Pontani notæ.

(54) Scribendum in Græco ὑπεῖξαι, *cedere* : rogant enim ut sibi justa potentibus mos geratur.

et Byzantium tantum non in manibus jam se habere opinantes, iter parant. Ergo quoniam ab exercitu impetrare nequissent, ut Thessalonicam duci mallet, intelligebantque seniore imperatore venire in periculum, ipse et magnus domesticus clam illum per epistolam de hoc adventu admonere decernunt. Id si miles comperisset, tanquam a principibus suis proditus, quas non turbas excitasset? Eam epistolam dictante imperatore juniore domesticus exarat in hæc verba: Ut antehac sæpius, sic nunc Deum dictorum testem appello, sacratissime imperator, neque cum illic degerem, stimulatam me conscientia admissi alicujus, quo tuum odium provocarim: neque ideo inde abiisse, ut omni ratione detrimenta tibi inveherem, sed ob id solum, ut impediens cervicibus meis discrimen effugerem, quod quidem loco securo constitutus effugi, te contra, me quamvis penitus nolente, discrimen involvit. Ecce enim, cum nihil non tentarim, ut exercitui in Occidentem transitum persuaderem, nihil egi. Nos igitur contra te venire necesse est omnino. At ego excusatione valetudinis simulate utens, lentius castrametabor, et post primum incursum dabo operam, ut citissime recedam. Tibi interea palatium præsidio firmare licebit, 69 portisque urbis, quos habes tui studiosissimos præficere; attributis cuique tot mercenariis militibus bene armatis, quot ad retundendam irruentium vim (55) requiruntur. Modo ingressui nostro obstat aliquid, continuo exercitum, ut ab urbe inexpugnabili revocabo. Itaque rogo te, ne verba mea, velut abs te alieni suspectans, in tutela arparanda segnior sis. Nam quo animo cives tuos esse audio, simulatque nos oculis usurparint, plane intronissuros credo. Hæc nepos avo, quemdam de famulis magni domestici fidelissimum adhibens tabellarium. Dehinc ex Odrysis excedens, cum quinquaginta equitum milibus (56), aut aliquanto paucioribus, ut conjicere licebat (nec enim ad unguem iniri numerus poterat, quod multi non conscripti, imperatori gratificantes, una militabant), Byzantium castris quam creberrimis, ac si male valeret, procedere perrexit.

Ἰππεύσιν ἢ ὀλίγω δέουσιν, ὡς εἰκάζετο (οὐ γὰρ ἐξῆν ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν εἰδέναι, οἷα δὲ πολλῶν καὶ τῶν μὴ πρὸς στρατιάν τεταγμένων συστρατευομένων πρὸς χάριν τῷ βασιλεῖ), ἦει τὴν ἐς Βυζάντιον πυκνάς καὶ συνεχεῖς τὰς στρατοπεδείας ποιούμενος οἷα δὲ νοσῶν.

CAPUT XXII.

Insidiæ in Andronicum minorem a Sphentisthlabo Mæсорum rege. Legatio avi de adventu ad urbem paulum differendo. Concio nepotis ad exercitum de armis deponendis, et pace complectenda. Omnium assensus.

Inter hæc a Sphentisthlabo, Mæсорum rege af- D
Jacobi Pontani notæ.

(55) Non ἐπιβουλευόντων, sed ἐπιβαλόντων lego, — Interpres legit ἐπιβαλόντων, quanquam nil mutandum. Intell. gi enim potest de iis qui intra urbem quid molirentur.

(56) Expresse sic habet Græcus codex, ἅμα πενταχισμοῖς ἰππεύσιν. Et quamvis subjiciatur, aut aliquanto paucioribus, subjungaturque causa,

A εὐπειθείας ἐπαίνεσας αὐτοὺς, ἔτι καὶ ἃ μὴ βούλοιντο διὰ τὴν εἰς αὐτὸν εὐπειθείαν συνέθεντο δρᾶν, τὴν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐρῆκε πορείαν. Οἱ δὲ ἄσμενοι δεξάμενοι τὸν λόγον, καὶ μονοουχὶ Βυζαντίου δόξαντας κεκρατηκέναι, παρεσκευάζοντο πρὸς τὴν πορείαν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠδυνήθησαν τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν πείσαι τὴν στρατιάν, συνεώρων τε ἦδη τῷ πρῶστέρῳ βασιλεῖ ἐς κίνδυνον τὰ πράγματα χωρήσοντα, ἅμα τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύσαντο τῷ πρῶστέρῳ βασιλεῖ διὰ γραμμάτων κρύφα τὴν ἔροδον αὐτῶν δηλῶσαι. Ὅπερ εἰ κατάδηλον συνήχθη γενέσθαι τῇ στρατιᾷ, τάραχον ἀνέποιήσεν οὐκ ὀλίγον, ὡς ὑπὸ τῶν σφετέρων ἀρχόντων καταπροδομένοις [καταπροδομένη]. Γράφει δὲ βασιλεὺς ὁ νέος τοῦ μεγάλου δομεστικού τὰ γράμματα ἐγγρατῆτοντος τῷ πάππῳ τοιαῦτα · Ὡ θεϊότατε βασιλεῦ, ὡσπερ πολλαῖς, καὶ νῦν θεὸν ἐπιμαρτύρομαι τοῖς λεγομένοις, ὡς οὐτ' αὐτόθι παρῶν ἐμαυτῷ τι σύνοϊδα πρὸς σὴν ἔχθραν ἐξεργασμένῃ, οὐτ' ἐπὶ τοῦτοις ἀπέστην ὡς τρόπῳ παντὶ κακῶσων τὰ σά · ἀλλ' ἵνα μόνον τὸν ἐπηρητημένον ἐμοὶ κίνδυνον δυνηθῶ διαφυγεῖν · νυνὶ δὲ τοῦτο μὲν ἐμοὶ περίεστιν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὄντι · σὲ δ' ἐκ τοῦ ἐναντίου παρὰ πᾶσαν ἐμὴν βούλησιν ὁ κίνδυνος περιέστηκεν. Ἰδοὺ γὰρ πάσῃ χρῆσάμενος μηχανῇ ὡς τε τὴν στρατιάν πρὸς τὴν ἐσπέραν τραπέσθαι πείσαι, ἀδυνάτως ἔσχον. Ἀνάγκη δὲ πᾶσα ὑμῖν ἐπελθεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν σχολαίτερον βαδιοῦμαι νοσεῖν πλαττόμενος. Εἰσβαλὼν δὲ πειράσομαι τὴν ταχίστην ἀναχωρεῖν. Σοὶ δ' ἐν τοσούτῳ φρουρᾷ τε ἐξέσται ἀσφαλισσάσθαι τὰ βασίλεια, καὶ ταῖς τοῦ Βυζαντίου πύλαις τοὺς μάλιστα εὐνουστάτους σοὶ ἐπιστῆσαι μισθοφόρους ἔχοντας ὀπλίτας ἱκανοὺς ταῖς τῶν ἐπιβουλευόντων ὀρμαῖς ἀντιστῆναι. Κἂν τι μόνον πρὸς τὸ εἰσδέξασθαι ἡμᾶς κώλυμα εὐρεθῆ, ὡς πρὸς ἀδύνατον τὴν ἐπιχείρησιν ἀπάξω τὴν στρατιάν. Δέομαι δὲ μὴ τοὺς λόγους ὑποπτέυσαντα ὡς ἐμοῦ διαφερομένου ἀπορρήθρησαι πρὸς τὸ τὴν ἀσφάλεια ἐξαρτῆσασθαι. Πέπεισμαι γὰρ αὐτὸς ἀκριβῶς ἐκ τῶν αὐτόθι, ὡς ἅμα τῷ φανῆναι εἰσδέξονται ἡμᾶς. Τοιαῦτα μὲν ὁ νέος βασιλεὺς ἐπέστελλε τῷ πάππῳ, τῶν πιστοτάτων οἰκιστῶν τινι τοῦ μεγάλου δομεστικού χρῆσάμενος διακομιστῇ.

Αὐτὸς δὲ ἄρας ἐξ Ὀδρουσῶν ἅμα πενταχισμοῖς

ἔπειτα ἐκ τῶν ἐναντίου παρὰ πᾶσαν ἐμὴν βούλησιν ὁ κίνδυνος περιέστηκεν.

Ἰδοὺ γὰρ πάσῃ χρῆσάμενος μηχανῇ ὡς τε τὴν στρατιάν πρὸς τὴν ἐσπέραν τραπέσθαι πείσαι, ἀδυνάτως ἔσχον.

Ἀνάγκη δὲ πᾶσα ὑμῖν ἐπελθεῖν.

Ἐγὼ μὲν οὖν σχολαίτερον βαδιοῦμαι νοσεῖν πλαττόμενος.

Εἰσβαλὼν δὲ πειράσομαι τὴν ταχίστην ἀναχωρεῖν.

Σοὶ δ' ἐν τοσούτῳ φρουρᾷ τε ἐξέσται ἀσφαλισσάσθαι τὰ βασίλεια, καὶ ταῖς τοῦ Βυζαντίου πύλαις τοὺς μάλιστα εὐνουστάτους σοὶ ἐπιστῆσαι μισθοφόρους ἔχοντας ὀπλίτας ἱκανοὺς ταῖς τῶν ἐπιβουλευόντων ὀρμαῖς ἀντιστῆναι.

Κἂν τι μόνον πρὸς τὸ εἰσδέξασθαι ἡμᾶς κώλυμα εὐρεθῆ, ὡς πρὸς ἀδύνατον τὴν ἐπιχείρησιν ἀπάξω τὴν στρατιάν.

Δέομαι δὲ μὴ τοὺς λόγους ὑποπτέυσαντα ὡς ἐμοῦ διαφερομένου ἀπορρήθρησαι πρὸς τὸ τὴν ἀσφάλεια ἐξαρτῆσασθαι.

Πέπεισμαι γὰρ αὐτὸς ἀκριβῶς ἐκ τῶν αὐτόθι, ὡς ἅμα τῷ φανῆναι εἰσδέξονται ἡμᾶς.

Τοιαῦτα μὲν ὁ νέος βασιλεὺς ἐπέστελλε τῷ πάππῳ, τῶν πιστοτάτων οἰκιστῶν τινι τοῦ μεγάλου δομεστικού χρῆσάμενος διακομιστῇ.

Αὐτὸς δὲ ἄρας ἐξ Ὀδρουσῶν ἅμα πενταχισμοῖς

ἔπειτα ἐκ τῶν ἐναντίου παρὰ πᾶσαν ἐμὴν βούλησιν ὁ κίνδυνος περιέστηκεν.

Ἰδοὺ γὰρ πάσῃ χρῆσάμενος μηχανῇ ὡς τε τὴν στρατιάν πρὸς τὴν ἐσπέραν τραπέσθαι πείσαι, ἀδυνάτως ἔσχον.

Ἀνάγκη δὲ πᾶσα ὑμῖν ἐπελθεῖν.

Ἐγὼ μὲν οὖν σχολαίτερον βαδιοῦμαι νοσεῖν πλαττόμενος.

Εἰσβαλὼν δὲ πειράσομαι τὴν ταχίστην ἀναχωρεῖν.

Σοὶ δ' ἐν τοσούτῳ φρουρᾷ τε ἐξέσται ἀσφαλισσάσθαι τὰ βασίλεια, καὶ ταῖς τοῦ Βυζαντίου πύλαις τοὺς μάλιστα εὐνουστάτους σοὶ ἐπιστῆσαι μισθοφόρους ἔχοντας ὀπλίτας ἱκανοὺς ταῖς τῶν ἐπιβουλευόντων ὀρμαῖς ἀντιστῆναι.

Κἂν τι μόνον πρὸς τὸ εἰσδέξασθαι ἡμᾶς κώλυμα εὐρεθῆ, ὡς πρὸς ἀδύνατον τὴν ἐπιχείρησιν ἀπάξω τὴν στρατιάν.

Δέομαι δὲ μὴ τοὺς λόγους ὑποπτέυσαντα ὡς ἐμοῦ διαφερομένου ἀπορρήθρησαι πρὸς τὸ τὴν ἀσφάλεια ἐξαρτῆσασθαι.

Σπεντισθλάβου τοῦ Μουσῶν βασιλέως (ὅς ἦν αὐτῷ κηδεστὴς ἐπὶ Θεοδώρᾳ τῇ ἀδελφῇ) πρέσβις Μαρτίνος, τριακοσίους ἄγων ἰππέας καταφράκτους Μουσούς, πρόφασιν μὲν ὡς συμμαχῆσοντας αὐτῷ ἐπικουρίας δεομένῳ διὰ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τὸν πάππον· ἐπιγγέλλοντό τε, ὡς εἰ δεόιτο καὶ πλείονος στρατιᾶς, ἐτοίμως παρέζοντος τοῦ κηδεστοῦ· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὡς ἂν ἴδωσι τὸν βασιλέα στρατιᾶς ἀποροῦντα, συλλαβόντας πρὸς αὐτὸν ἀπαγαγεῖν. Δῆλον δὲ γέγονεν ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα· ἴδων γὰρ ὁ Μαρτίνος τὴν ἐπομένην τῷ βασιλεῖ στρατιάν, ἀνεχώρησεν εὐθὺς ἐπ' οἴκου. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὴν ὁδὸν διανύων κατὰ μικρὸν, τῇ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸν Μέλανα ποταμόν. Ἐνταῦθα δὴ ἀφικνεῖται πρὸς τὸν νέον βασιλέα Εὐγενία μοναχῆ Παλαιολογίνα, ἡ βασιλέως ἀδελφῆς Μιχαήλ, τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων, παῖς, μεγάλη διμεστίκισσα. Διεπρεσβεύετο δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως τοιαῦτα· Περὶ μὲν τῶν προγεγεννημένων πρὸς ἡμᾶς· διαφορῶν ἐκ τίνων ἤρξαντο λέγειν αἰτιῶν, οὐ τοῦ παρόντος εἶναι καιροῦ νομίζω· ἐφ' οἷς δὲ πρότερον ἐπέσταλκας πολλὴν χάριν ὁμολογῶν, καὶ τῆς εἰς ἐμὲ κηδεμονίας καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἐπαινῶν, ἐτι μίαν παρὰ σοῦ ταύτην ἀπαιτῶ χάριν, τὴν στρατιάν αὐτῷ μένουσαν κατασχεῖν, ἄχρις ἂν εἰς ἓν τῶν φροντιστηρίων, ὅπου περ ἂν ἐθέλῃς αὐτὸς καταδύς τὸν κίνδυνον διαφύγω· ἂν γὰρ ἐτι σε μετὰ τοῦ στρατοπέδου ἀπάραντα πρὸς ἡμᾶς βαδίζειν ἀγγελοῖ, οὐδεμία πρὸς τὸ μὴ διαφθαρήσεσθαι ἡμᾶς ἐλπίζω. Καίτοι γε οὐδὲν αὐτὸς ἀπέλιπον ὧν ὑπέσθου τὸ μὴ οὐ καταπραΰνασθαι· ἐλέγχονται δ' ἅπαντα σπουδαζόμενα εἰκῆ. Ἐμοῦ δ', ὡσπερ ἔφην, ἐν ἀσφαλεῖς γενομένου τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, αὐτὸς ἐλευσὴ παραληφόμενος τὴν πόλιν· ποῖα γὰρ τις βησις ἐκ τοῦ ἐμὲ ἀποθανεῖν; Τούτοις τοῖς λόγοις ἐπὶ μᾶλλον ὁ νέος ἐπικαμφθεὶς βασιλεὺς, καίτοι καὶ πρότερον πάντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν βασιλέα καὶ πάππον κωκῶς παθεῖν οἰκοθεν ὠρμημένος, πρὸς μὲν τὴν προσβολάν ποιουμένην μηθενὶ καταδήλους ἐκέλευε ποιεῖν τοὺς παρὰ βασιλέως λόγους, ὅτι μὴ μόνῳ τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ, αὐτὸς δ' ὡς ἂν οἴηται συμφέρειν οἰκονομήσει τοὺς λόγους. Ἐκκλησίαν δὲ κελύσας γενέσθαι, καὶ τῶν ἐν τέλει πάντων, καὶ τῶν

A sine suo (propter Theodoram sororem cum eo nuptiam), legatus venit Martinus, cum Moesis equitibus cataphractis trecentis, in speciem quidem, ut auxilium adversus avum, si indigeret, laturus; et promittebat, si majoribus copiis opus haberet. regem libenter missurum: sed revera, ut si eum paucitate laborantem inveniret, injectis manibus ad regem captivum perduceret. Quod ex eo mox claruit, quia Martinus exercitu imperatorem sequente conspecto, unde venerat, subito se recepit. Parvis itineribus progrediens imperator pridie Pentecostes supra Melanem flumen castra posuit. Hic eum Eugenia Palæologina monacha, e sorore Michaelis· primi Palæologi imperatoris progenita (57), magna domestica (58) convenit. Legatio hæc complectebatur: De prioribus controversiis inter eos, e quibus causis natæ sint, dicere, nihil ad præsens tempus pertinere. Quæ nuper scripserit, ob ea avum illi magnas agere gratias, et sollicitudinem istam ac bonam voluntatem laudare. Unam insuper gratiam cupere, ut nimirum tam diu militem ibi detineat, quoad in unum aliquod monasterium (59) a nepote nominatum, periculi declinandi se abderit. Nam si e castris eum porro ad urbem viam moliri nuntietur, actum esse de vita sua: tametsi nihil eorum prætermiserit, quæ nepos suggesserit, sed ea omnia inani studio comparata fuisse deprehensum iri. Ubi vitam suam loco tuto mandaverit, ipse urbem possessurum ingrediatur. Quid enim ex morte sua emolumenti caperet? Hac oratione magis emollitus junior, cum antea sponte sua dicere et facere quidvis cupiisset, ne quid seni noceretur, legato præcepit, ne cum quoquam (magno duntaxat domestico excepto) legationem communicaret, se in ea curanda utilitatis rationem habiturum. Edicto igitur conventu, jamque in cœtum coactis et primoribus et flore exercitus, in medium progressus, talibus eos dictis affari exorsus est: Neminem vestrum nescire opinor, quo pacto inter me avumque meum nato dissidio, multa partim foris committerentur, partim adhuc animo inclusa agitentur, quæ me in extremam miseriam præcipitent. Quocirca non magis ab avo, quam a præsentibus

Jacobi Pontani notæ.

(57) Nobilitas, senectus, vitæ sanctitas, prudentia iu hac femina spectabantur, cum ei legationis munus imponeretur. Fuit ergo Andronici majoris amittina; amittini quippe sunt fratrum et sororum filii. Quod autem infra minoris Andronici θέταν, id est, amittam, seu materteram nominat, hoc utique verum non est, cum nec avi quidem θέτα fuerit. Sed tenendum, hunc auctorem vosibus θέτος, θέτα, ἀνεψιός, ἀνεψιά, uti laxius, seu abuti potius, ad cognationem etiam minus propinquam indicandam.

(58) Utrum quod parentem habuerit magnum domesticum, an quod tali functa esset munere apud imperatricem, quali apud imperatorem magnum domesticus? Uxor quidem non fuit alieuius magni domestici, fuisset enim conubium valde impar. Præterea monacha dicitur. Sed quo pacto

D monacha, si aulica? an abutitur voce *monacha*, propter pudicitiam vitæque sanctimoniam, qua instar monachæ etiam in palatio clarebat? *Eine Betschwester*. Quid si illud *magna domestica* honorarius tantum titulus fuit, sine functione, ut alii multi per id tempus? de quo in explicatione dignitatum ac functionum palatii diximus, post Præfat. ad lectorem.

(59) Si veriloquium spectes verbi, φροντιστήριον, locus est cogitationum, seu commentationum, id est, ubi cogitationes commentationesque nostras explicamus, atque ad audientes proferimus, qualis est, qui ab otio schola dicitur. Julius Pollux, καὶ τὰ διδασκαλεῖα, οὐ παιδαγωγεία μόνον καὶ φωλεούς, ἀλλὰ καὶ φροντιστήρια. Valet etiam monasterium, sive cœnobium. Suidas, φροντιστήριον, διατριβή, ἡ μοναστήριον, ὅπερ οἱ Ἄττι·κοὶ σημαῖον καλῶσι.

me periculis sejunxi; et vos confluxistis, ut injuriosius tractato opitulemini. Modo autem, quando quidem mihi jam in manu est, quod ab initio constitui, et vobis, quali opus erat, auxilium accessit, si quid ultra desideramus, id erit, ut ego reponam injurias, vos reponentem adjuvetis. Constitui porro inde a principio avum nec vita exuere, etiamsi liceret, nec imperio multare: verum memet conservare, ipsique de principatu nullum negotium facessere. Periculum, Deo bene propitio, evasi: securitatem autem et pacem in futurum, ab imperatore oblatam, male repulimus. Tenetis enim memoria, quomodo Adrianopoli legatos ab eo de compositione missos, seditione concitata, rebus imperfectis, necem illis intentantes remisistis. Quod cum illico facinus teterrimum judicasset, altera luce in concione multa verba feci, confusionemque et effrenatam licentiam vestram, ut malorum istorum causas castigavi: et ne quid amplius ejusmodi auderetis, severe imperavi. Nunc cum super eodem cognatam (60) meam legaverit, delicti gratiam fecerit, redintegrari concordiam petiverit, neque justorum; neque prudentium est, pacem aspernari. Tria enim cum sint, quæ bellis omnibus finem imponunt (61): sua in tuto statuisset, hostium opes sibi subjecisse, 71 hostes ipsos perdidisse, duo horum non sine gloria nobis contigerunt: tertium absit ut unquam nobis adipisci, aut etiam optare contingat! Otium et securitatem Deus concessit, et imperator jurejurando eam confirmabit; quæ si prius data fuisset, armis prorsus abstinuissemus. Romanum principatum simul ac in lucem susceptus sum, imperator parens meus mihi, imperatore me creato, destinavit; quem nunc tuto habere licet, hæreditaria successione ad alium omnino neminem, præter me perventurum. In hostibus autem neque duxi aliquando avum meum, neque adeo insani-verim, ut quidpiam in eundem tetrum ac nefandum vel cogitem, vel deliberem. Sed neque vos amicos meos æquo animo laturos opinor, tanta eum calamitate circumveniri, ut ego ab omnibus quos sol videt mortalibus, pro conscelerato et parricida condemner. Quando igitur quæ bello sapiendo faciunt, penes nos sunt (cui non interesse, maxima est felicitas), atque hoc ipsum, bellum,

λογάδων τῆς στρατιᾶς· εἰς ἔν γενομένων, παρελθὼν εἰς μέσους, ἔλεξε τοιαῦτα· Οὐδένα ὑμῶν οἴομαι ἀγνοεῖν ὡς διαφορὰς ἔμοι πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον γεγεννημένης, πολλὰ τὰ μὲν ἐπράχθη, τὰ δὲ καὶ ἐν μελέτῃ ἔτι ἦσαν, ἐμὲ πρὸς Ἐρχατον κινδύνου καθιστῶντα. Δι' ἄπερ αὐτὸς τε ἀπέστην οὐ μᾶλλον τοῦ βασιλέως ἢ τοῦ κινδύνου· καὶ ὑμεῖς πάρεστε βοηθήσοντες ἀδικουμένων. Νυνὶ δὲ ἔμοι τε παρόντες, ὁ προὔθεμν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὑμῖν τῆς βοήθειας ὅποιας ἐχρῆν γεγεννημένης, ἂν τι περαιτέρω τούτων ζητῶμεν, ἔμοι μὲν τὸ ἀδικεῖν, τὸ ἀδικοῦντι δὲ συμπράττειν ὑμῖν ἂν περισταίῃ· προὔθεμν δὲ ἐξ ἀρχῆς, οὗτ' ἐν πολεμίου μοίρῃ τὸν πατέρα κατασφάττειν, ἂν περ ἐξῆ, οὔτε τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι, ἀλλ' ἔμαυτὸν διακώζοντα τοῦ κινδύνου, μηδὲν ἐκείνῃ τῆς ἀρχῆς ἐνεκα παρενοχλεῖν. Τὸ μὲν οὖν τὴν κίνδυνον διαφυγεῖν, Θεὸς αὐτὸς συναράμμενος παρέσχε· τὴν δ' εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφάλειαν καὶ εἰρήνην βασιλέως παρεχομένου, ἀπεωσάμεθα αὐτοὶ κακῶς. Μέννησθε γὰρ δὴ ποῦ ὡς ἐν Ἀδριανοῦ τοὺς ἐλθόντας ἐκ βασιλέως ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ πρέσβεις, στασιάζαντες ἀπεπέμψατε ἀπράκτους καὶ τὸν περὶ τοῦ ζῆν κίνδυνον ἐπιχερμάσαντες αὐτοῖς, ὁ ἔμοι εὐθύς τε ἐδόκει τῶν δεινότητων, καὶ ἐς τὴν ὀστρακίαν ἐν ἐκκλησίᾳ γενομένην λόγος ἐγένετο πολὺς, τὴν τε ἀταξίαν καὶ ἀναρχίαν ὡς κακῶν αἰτίαν αἰτιωμένων, καὶ περὶ τοῦ μηκέτι τολμᾶν τοιαῦτα παραγγέλλοντι πολλά. Αὐθις δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τὴν ἐμὴν νῦν πέμψαντος θείαν, συγγνώμην τε ἐφ' οἷς ἡμάρτομεν παρεχομένου καὶ διαλλαγῆς αἰτοῦντος, οὐθ' ὄσιον οὔτ' ἀνθρώπων ἐχόντων νοῦν τὴν εἰρήνην ἀπωθεῖσθαι. Τριῶν γὰρ ὄντων ἅπασι [ἅ πασι] πολέμοις πέρας ἐπάγει, τοῦ τε τὰ οἰκεία ἐν ἀσφαλείᾳ θέσθαι τινά, καὶ τοῦ τῶν πολεμοῦντων ἀρχὴν ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσασθαι, καὶ τρίτου τοῦ αὐτοῦς τοὺς πολεμοῦντας ἀποκτεῖναι, τὰ δύο μὲν ἡμῖν πάρεστι μετὰ εὐκλείας· τοῦ τρίτου δὲ μήτε τυχεῖν γένοιτο, μήτ' ἐπιθυμησάι ποτε. Τὸ μὲν γὰρ ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, ὁ Θεὸς τε παρέσχετο, καὶ αὐτὸς ὄρκοις πιστώσεται βασιλεῦς· ὅπερ εἰ καὶ πρότερον ἡμῖν ἐξῆν, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ὄπλα ἐκινούμεν. Τὴν Ῥωμαίων δὲ ἡγεμονίαν καὶ ἅμα μὲν τῷ προελθεῖν εἰς φῶς ὁ πατήρ παρέσχετο καὶ βασιλεὺς, βασιλέα χειροτονήσας, καὶ νῦν δὲ ἀσφαλῶς ἔστιν ἔχειν, πρὸς οὐδένα ἕτερον, ἢ ἐμὲ ἐκ διαδοχῆς πάντως ἐλευσομένην. Πολέμιον δὲ οὐθ' ἤχημαί

Jacobi Pontani notæ.

(60) Non fuit proprie *θελα*, id est, patris aut matris soror, et Cantacuzenus verbi hujus licentia liberior est. Forsitan, cum proprio uti vellet, nec inveniret, vicinum accepit, et id eidem in ἀνεψιὸν contingere potuit. Nec, ut verum fatear, Latium proprium mihi occurrit, quo, inquam, filiam sororis proavi mei appellem, nisi majorem amentiam velis appellari, quia ipsa soror proavi est major amita. Ideo cognatam nominavi, in quo errare non potui. Possis etiam consobrinam interpretari; nam hodie latius patet hæc vox, nec tantum modo in sororum aut fratrum, sororumque filiis demicilium habet. Infra appellabitur ἀνεψιά.

(61) Primum horum, sua nimirum in tuto sta-

tuere, sæpe sine aliis duobus, aut altero saltem non contingit. Non potest sæpe rex, aut respub. esse tuta, nisi hostes vel subijcti sibi, vel perdat. Suscipienda bella ait 1. Off. M. Tullius, ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur; parta autem victoria conservandos, qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt: *Ut majores nostri, inquit, Æquos, Volscos, Sabinos, Hernicos in civitatem etiam acceperunt, at Carthaginem et Numantiam funditus sustulerunt. Nollem Corinthum, sed credo illos secutos opportunitatem loci maxime, ne posset aliquando ad bellum faciendum locus ipse adhortari.*

ποτε τὸν ἔμδον πάππον καὶ βασιλέα, μὴδ' οὕτω
 μανειν ὥστε ἢ νομίσει ἢ βουλεύσασθαι τι τῶν
 ἀνηκέστων κατ' αὐτοῦ. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὕμᾶς
 ὀλομαι φιλοῦντας τοιαύτη συμφορᾷ περιθεῖν ἂν
 ἡδέως περιπεσόντα ὥστ' ἀλάστορος καὶ πατροφό-
 νου δίκας πᾶσι τοῖς ὑφ' ἧλιον ὀφείλειν. Ὅτε τοίνυν
 τῶν καταλυόντων τοὺς πολέμους τὰ μὲν ἡμῖν πε-
 ρίεσσι, τὸ δ' ἐν εὐτυχίας μεγίστῳ μέρει μὴ παρῆ-
 ναι, καὶ προσέτι πρόσεστιν εὐκλεία τοῖς πραττο-
 μένοις, καταθέσθαι τὸν πόλεμον προσήκει, ἔτι δὲ
 οὐδ' ἂν εὐφρονούντων ἀνθρώπων ἔργον πράξομεν
 μὴ βουλόμενοι τὸν πόλεμον καταλύειν. Εἰ μὲν γὰρ
 νῦν ἐπελθόντες παραληφόμεθα τὴν πόλιν, πλεόν
 μὲν οὐδὲν ὦν νῦν ἔχομεν ἔχειν ἐξέσται· ἃ δ' ἔχομεν
 μετ' εὐκλείας ἅμα καὶ δικαιοσύνης καὶ πατρικῆς
 εὐχῆς, ἀρπάζειν καὶ ἀδικεῖν, καὶ μοιονουχί πα-
 τροκτονεῖν ἔχοντας δοκεῖν, ὃ παραφρονούντων ἢ
 φρονούντων (62) ἂν εἴη. Ἐπερ δὲ οὐ δυνησόμεθα
 παραλαθεῖν, πρὸς τῷ πᾶσιν ἀνθρώποις μισεῖσθαι τε
 καὶ διαβῆλασθαι δικαίως (ὅτι πρὸς εἰρήνην προ-
 καλούμενοι, ἀδικία καὶ πλεονεξία γνώμης οὐχ
 ὑπηρετούσαμεν) καὶ πρὸς κινδύνους ἀνοήτους ἑαυ-
 τοὺς ὑποβαλοῦμεν, καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας
 αἵτιοι καταστησόμεθα κακῶν ἀνηκέστων. Τούτων
 ἕνεκα, αὐτὸς τε ἀσπάζομαι τὴν πρὸς βασιλέα εἰρή-
 νην, καὶ ὑμῖν λυσιτελεῖν νομίζων συμβεβούλευκα.
 Ἔσεσθε γὰρ ἀπειληφόδες δόξαν ἀνδρίας ἅμα καὶ
 δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης, ὅπλοισ μὲν κρατήσαν-
 τες τῶν ἀντιτεταγμένων, καὶ τὰς γνώμας παραστη-
 σάμενοι, ἀμυνόμενοι τε ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ οὐκ
 αὐτοὶ ἀδικούντες· καὶ τῷ μὴ ὑπὲρ τὰ μέτρια φρο-
 νεῖν μηδὲ ταῖς εὐτυχίαις φουδᾶσθαι, τὴν σωφροσύ-
 νην ἐπιδεικνύμενοι. Τοιαῦτα τοῦ νέου βασιλέως
 ὑπὲρ τῆς εἰς βασιλέα εἰρήνης διαλεχθέντος, ὃ
 μέγας δομέστικος μετ' αὐτὸν, Καὶ δίκαια καὶ συμ-
 φέροντα, εἶπε, καὶ πολλῆς αἵτια δόξης ἐσόμενα
 ἡμῖν εἰρηκας, ὦ βασιλεῦ. Αἰδ' οὐδὲ ἀντιλέγειν οὐ-
 δένα τῶν πάντων ὡς οὐχ ἢ προσήκειν εἰρηται δι-
 νῆσθαι νομίζω. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸς εἰ τι συνεώρων
 εἰρημένον τῶν μὴ δεόντων, ἀντεῖπον ἂν. Ἐπει
 δ' ἅπαντα εἰρηται καλῶς καὶ δικαιοσύνης ἐχόμενα
 καὶ ἔμπειρίας στρατηγικῆς, οὐδὲν ἔτι τὸ λείπον,
 ἢ εἰς πέρας ἄγειν τὰ βεβουλευμένα. Ἐπὶ τούτοις
 τῶν ἐν τέλει τινῶν καὶ τῆς στρατιᾶς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πρότερον ὑπὸ τε βασιλέως καὶ τοῦ μεγάλου παρ-
 σκευασμένοι δομestίκου ὥστε συνεπιεῖν τοῖς εἰρησομένοις, τὴν βουλὴν τε ἐπήνεσαν, καὶ τὴν εἰρήνην
 ὡς αἰτίαν ἐσομένην πολλῶν ἀγαθῶν ἔφαταν δεῖν αἰρεῖσθαι. Καὶ Συργιάννου δ' εὐθύς καὶ πρωτο-
 στρατορος τοῖς λεγομένοις προσθεμένων, καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν ἐπηκολούθησε, καὶ ἐκεκώρωτο ἡ εἰρή-
 νη. Εἰ γὰρ καὶ τινες ἦσαν ὑπὲρ τοῦ τὸν πρεσβύτερον βασιλέα διαφθαρῆναι τὸν πόλεμον αἰρούμε-
 νοι, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ βέβουλος καὶ αὐτοὶ συναπῆχθησαν τοῦ πλῆθους.

Jacobi Pontani notæ.

(62) Fortasse, ὅπως ἀφρονούντων, vel potius ante
 ἢ, potuit esse vocula μάλλον.

(63) Pulcherrima et gravissima, vereque impe-
 ratoria γνώμη, quales in hac historia complures.
Melior est qui dominatur animo suo, expugnatore
urbium. (Prov. xvi.) Poeta quidam :

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit.

Seneca *Natural. quasi.* lib. vi : *Innumerabiles*
sunt, qui urbes, qui populos habuere in potestate,
paucissimi qui se.

(64) Sic reddo, quod Græce est, ἢ ὑπὲρ τὰ

A Inquam, ponere, cum illustri laude conjunctum
 est, ab armis recedere nos convenit. Quod si nolue-
 rimus, imprudenter ac stulte facimus. Si enim
 nunc urbem adoriamur et occupemus, nihilo
 plus habebimus, quam nunc habemus. Quæ autem
 gloriose, juste, cum paternis votis habemus, ea
 per rapinas, injurias, et tantum non per parrici-
 dium habere existimari velle, hoc vero desipere ac
 delirare est. Si occupare non poterimus, præter-
 quam quod in omnium odia calumniasque incur-
 remus (quia ad pacem invitati, improbitate et
 cupidine irretiti recusaverimus), etiam in discrimi-
 na sine ullo fructu nos conjiciemus, multisque
 urbibus et regionibus cladem pestemque creabi-
 mus. His rationibus ego impulsus, pacem cum avo
 complector, eamque vobis tanquam utilem suadeo :
 iade enim a fortitudine, justitia et moderatione
 commendabimini, si, cum adversarios armis sub-
 egeritis (63), nunc ipsi animos vestros subigatis, et
 pro jure propugnetis, non ipsi injuriam inferatis :
 vestroque vos pede metientes (64), nec successi-
 bus intumescetes, modeste ac submisso vos ge-
 ratis. Ubi hæc pro pace disputavit imperator, ex-
 cipiens magnus domesticus, Et æqua, inquit, et
 conducibilia, et gloriam non mediocrem nobis
 conciliatura dixisti, imperator. Quare te ita locu-
 tum ut decuit, haud quemquam inficiaturum opi-
 nor. Equidem ipse ego, si quid aliter dictum senti-
 rem, id refellerem. 72 Sed quoniam bene, juste
 ac pro scientia imperatoria prolata sunt omnia, su-
 perest hoc unum, ut quæ mentibus probata sunt,
 opere ipso administrentur. Posthæc nonnulli de
 proceribus ex exercitu, ad hoc ipsum prius ab
 imperatore et magno domestico subornati in-
 structique, ut assensu firmarent audita, consilium
 verbis extulerunt, pacemque ut multarum commo-
 ditatum conciliatricem, suscipiendam prædicarunt.
 Mox Syrgianne et protostratore sententias suas
 eodem aggregantibus, tota agmina secuta sunt, et
 pax constabilita est. Etsi enim non deessent, qui
 ad exitium senioris imperatoris militare elegissent,
 tamen cum multitudine velut impetu quodam flu-
 minis abriplebantur.

D μέτρια φρονεῖν. Est item in illos qui secundis re-
 bus prosperisque successibus inflantur et intumescunt,
 aliud adagium, umbram suam metiri. Nam cum
 Philippus Macedo victis apud Chæroneam Atheniensibus
 arrogantius de se sentiret, litterasque ad Archidamum
 Agesilai filium superbe et aspere scriptas dedisset,
 respondit ille : Εἰ μετρήσεις τὴν σαυτοῦ σκιάν, οὐκ ἂν εὖροις
 αὐτὴν μετρίζονα γεγεννημένην, ἢ πρὶν νικᾶν. *Si umbram
 tuam metieris, non reperies eam vel tantulo majorem
 esse, quam fuerit ante victoriam.*

CAPUT XXIII.

Responsum nepotis ad avum plenum officii. Partem imperii ab eo petit. et juramentum. Jurat senex, anathema rescindit, nomen imperatoris ei restituit, ejus virtutem magnifice commendat. Quod Apocauchum ad juramentum exigendum ad se miserit, id fert agrivus, et hominem illum vituperat. Excusat factum Palæologina; excusat etiam nepos, se hominem illum obscurum non pro legato, sed pro tabellario misisse affirmans.

His ita gestis, consobrinam suam legatione perfunctam Constantinopolin dimisit. Quæ autem avo renuntianda dedit, hæc fuerunt : Oportebat, imperator optime, nihil prorsus eorum incipere quæ incepta sunt. Ego siquidem, quod sæpe jam dixi, testem facio illum oculum intuentem omnia, me nullius sceleris, sed levium duntaxat pueriliumque delictorum mihi esse conscium. Quia vero propter innumerabilia peccata mea Deus hoc permisit, rursum ei etiam atque etiam gratias ago, quod non ante vitam finivi, quam tempus idoneum nanciscerer, quo et candorem animi mei, et obediendi studium ac subjectionem meam tibi declarare possem. Tu igitur legata ad me amitina tua eademque cognata mea (65), petivisti, quæ nosti. Atqui ego a magno imperatore Deo suppliciter contendo, ut in longos annos vitam extendas, imperium Romanum gubernes, et ego instar servi et filii imperata tua exsequar; procedente autem tempore, quæ illi placuerint, de nobis constituat : et, si prius obeam, ut in te totum recumbat imperium, quo, quæ factu utilia censueris, ea præstes. Sin tu ad mansiones illas sempiternas fueris evocatus, ut mihi denuo principatus Romanus relinquatur. **73** Sed ista quidem, ut Deo placitum erit (66), ita se habeant. Nunc necessitate reverentiaque dissidentibus, necessitas vicit, et indecore imperiteque dicere facereque compulsi. Cum namque et nos ipsos, et civitates, et pecunias, et simul omnia in manus tuas tradere decuisset, duabus de causis secus agere coacti sumus. Una, quod meam tibi gratificandi voluntatem (67), observantiam, pudorem erga te Deus novit, cui occulta patent, et ipse quoties occasio tulit, evidentibus argumentis hæc ostendi. Confisus itaque sum, te pari in me animo fore, paternamque propensionem et naturalem illam charitatem erga me sinceram incorruptamque servaturum. Sed cum rerum conditio isthæc constanter demonstrandi facultatem tibi nondum obtulerit, nolim idcirco alicujus diffidentia a quoquam reprehendi. Altera, in qua plus momenti est ac ponderis; postquam de exercitu

Α Τούτων οὕτω γεγενημένων, τὴν πρὸς τὴν πρεσβείαν ἀπεσταλμένην θείαν αὐτοῦ πρὸς Βυζάντιον ἐξέπεμψε βασιλεὺς, μὴνύσας τῷ βασιλεὶ καὶ πάππῳ τοιαῦτα· Ἐδεῖ μὲν, ὡς κράτιστε βασιλεῦ, μὴδὲν τῶν γεγενημένων μὴδὲ τὴν ἀρχὴν κινήθηαι. Ἐγὼ γάρ, ὅπερ πολλὰκις εἶπον, τὸν πάντ' ἐφορῶντα μαρτύρομαι ὀφθαλμῶν, ὡς οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοῖδα, πλὴν εἰ μὴ μικρὰ τινα καὶ παιδίοις πρέποντα ἡμαρτηρότι. Ἐπει δ' οὕτω συνεχώρησεν ὁ Θεὸς ἐμῶν ἕνεκα πάντως ἀπειρῶν ἁμαρτημάτων, πάλιν αὐτῷ χάριτας ὁμολογῶ πολλὰς, ὅτι μὴ πρότερον κατέλωσα τὴν ζωὴν, πρὶν ἐπιτηδέου καιροῦ τυχεῖν οὕτως, ὥστε δυνηθῆναι καὶ τὸ ἄδολον τῆς γνώμης καὶ τὴν εἰς σὲ εὐπειθειαν καὶ δουλοῦντα φανεράν καταστῆσαι. Σὺ μὲν οὖν, ὡς βασιλεῦ, τῆς σῆς μὲν ἀνεψιᾶς, ἐμῆς δὲ θείας, διαπρεσβευομένης ἤτησας ὅσα οἶδας. Ἐγὼ δ' ἐν ἰκεσίας μέρει παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως αἰτῶ καὶ Θεοῦ, σὲ μὲν ἐπὶ πολλοῖς ἔττειν ἐν ζωῶν εἶναι, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἰθύνειν· ἐμὲ δὲ οἷα δοῦλον οὖν καὶ υἱὸν ἢ κελεύεις αὐτὸς τὸ προσταττόμενον ἐκπληροῦν, τοῦ χρόνου δὴ προϊόντος, ἃ φίλον ἐστὶ Θεῷ τοιαῦτ' οἰκονομηθῆναι περὶ ἡμᾶς. Εἰ μὲν οὖν πρότερος αὐτὸς ἀποστῶ τοῦ ζῆν, ἐπὶ σὺ τὴν ἀρχὴν κείσθαι πᾶσαν, ὡσθ' ἃ σοὶ δοκεῖ συμφέρειν, ποιεῖν. Εἰ δ' ἄρα σὺ γε πρὸς τὰς αἰωνίους μετακληθήσῃ μονὰς, ἐμοὶ πάλιν τὴν ἡγεμονίαν Ῥωμαίων καταλειφθῆναι. Ταῦτα μὲν οὖν ὅποι τῷ Θεῷ φίλον, ἀγέσθω. Νυνὶ δὲ ἀνάγκης τε καὶ αἰδοῦς μεριζομένης, ἰσχυσεν ἢ ἀνάγκη, καὶ τι τῶν μὴ προσηκότων καὶ ἀπαιδούντων καὶ λέγειν καὶ πράττειν βιαζομένη. Δέον γὰρ καὶ ἡμᾶς αὐτοῦς καὶ πόλεις καὶ χρήματα καὶ ὁμοῦ πάντα σοὶ ἐγχειρίζειν, δυοῖν ἕνεκα αἰτιῶν ἐτέρως ἡναγκάσμεθα ποιεῖν. Ἐν μὲν, ὅτι τὴν μὲν ἐμὴν εἰς τὸ τὰ σοὶ φίλα πράττειν προζήρουν καὶ τὴν περὶ σὲ τιμῆν τε καὶ αἰδῶν, Θεός τε οἶδεν ὁ τὰ κεκρυμμένα εἰδῶς, καὶ αὐτὸς τῶν πραγμάτων παρασχόντων ἐναργῆ τὴν ἀπόδειξιν ἐποιήσάμην. Πέποιθα μὲν οὖν, ὡς καὶ αὐτὸς διατεθήσῃ τὸν ἴσον τρόπον περὶ ἐμὲ, καὶ τὴν πατρικὴν εὐμένειαν καὶ τὴν φυσικὴν στοργὴν ἄδολον ἐμοὶ τηρήσεις καὶ καθαράν. Οὕτω δὲ τὴν ἀπόδειξιν βεβαίαν τῶν πραγμάτων

Jacobi Pontani notæ.

(65) Necessario propter distinctionem diversis vocibus hic ista duo transferenda sunt, quorum utrumque latius significatum habere supra monuimus. Vere autem Eugenia Andronici majoris amitina fuit, si amitini sunt fratrum et sororum liberi. Michael enim Palæologus Andronici pater, idem matris Eugeniæ frater, quam, respicientes Andronicum juniorem, senioris nepotem, consobrinam vocemus licet, aliud enim magis proprium non suppeditat.

(66) Verba sunt Gregorii Nazianzeni in epita-

D phio Basilii, ταῦτα μὲν οὖν ὅπη τῷ Θεῷ φίλον ἀγέσθω, cuilibet bono Christiano sæpius usurpanda. Ut et illa, τὰν Θεὸς θέλη, Θεοῦ θέλοντος, σὺν Θεῷ, et similia.

(67) Cur secus agere quam decuisset et voluisset compulsus sit, primam causam esse ait, quod avus erga se affectum paternum exuerit. Sed rem valde civiliter et eleganter proponit, ne avum verbo duriore offendant; et quod objici de se poterat, ei a principio occurrit, affirmans, sese partes filii boni non omisisse.

πρασχομένων, οὐδεις ἂν καταμέμφαιτο δειλία κατεχόμενον. Δεύτερον δ', ὃ καὶ ἰσχυρότερον τοῦ προτέρου, ἐπειδὴ τοὺς σὺν ἐμοὶ πάντας, τοὺς μὲν ὑπὸ δειλίας, τοὺς δ' ὑπὸ κακοβουλίας, ἔστι δ' οὐδὲ καὶ διὰ τὸ τοῖς κακοῖς χαίρειν, ἐύρων τὸν πόλεμον αἰρουμένους, εἰρήνης δὲ μὴ μέχρις ἄκρων ὤτων ἀνεχομένους, ἠναγκάσθην τι μικρὸν καὶ τοῦ ὄντος καλοῦ καὶ δικαίου παραλιπεῖν, ὡς ἂν ποιήσω πᾶσιν ἀνεκτὴν τὴν εἰρήνην. Ἔστι δὲ τοῦτο, τὸ ἐμὲ μὲν ἐκ Σηλυβρίας ἄχρι καὶ Χριστουπόλεως τῶν μεταξὺ χωρῶν τε καὶ πόλεων καὶ στρατιᾶς, ἔτι δὲ καὶ δημοσίων φόρων τὴν διοίκησιν ἔχειν· σὲ δὲ, βασιλεῦ, αὐτῆς τε τῆς Κωνσταντίου μέχρι Σηλυβρίας, καὶ τῶν κατὰ τὴν ἔω τοῖς Ῥωμαίοις ὑπηκόων πόλεων· ἔτι δὲ καὶ νήσων πασῶν, καὶ τῶν ἀπὸ Χριστουπόλεως Μακεδονικῶν τε καὶ ἑσπερίων ἐπαρχιῶν ἄχρις Ἐπιδάμνου καὶ Δαλματίας τῶν ἄκρων ὄρων τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας. Ἐλπίζω δὲ τοῦ χρόνου προτόντος, ἐμὲ τε αὐτὸν, καὶ ἃ δοκῶ νυνὶ σφτερίζεσθαι, ὑπὸ τὴν σὴν ἐξουσίαν παραδῶσειν ἀγαγῶν, ἐπειδὴ καὶ νῦν οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνουθούμενος, προῆγμαί ποιεῖν. Τοιαῦτα πρὸς τὸν βασιλέα βασιλεῦς ὁ νέος μνησῶς, ἀπέστειλε, καὶ ὄρκους ἐν δυοὶ βιβλίοις ἐγγεγραμμένους ἐξ ἐκατέρου πρὸς τὸν ἕτερον βασιλέα τὸν μερισμὸν περιέχοντας ὡς ἄρξουσι πόλεων καὶ τοῖς ὁμωμοσμένοις ἐμμενεῖν ἐκάτερον ἰσχυριζομένους, ὡς ἂν εἰ ἄρεστὰ δοκοῖ ταῦτα ἀκείνῳ, τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις τοὺς ὄρκους πιστοῦς ποιήσας, καὶ ὑπογραφῆς τῆς οὐκείας χειρὸς ἐρυθραῖς, πέμψῃ πρὸς αὐτὸν αὐθις τὰ ἴσα ἀκείνου δράσοντος. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τῶν ἐκ τοῦ νέου βασιλέως τινὰ παρῆναι τοὺς ἐγγράφους ὄρκους ἀποκομίσοντα, ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκαυχος ἀποπέμπεται παρὰ τοῦ μεγάλου δομestίχου τοῦ Συργιάννου πρὸς τοῦτο πείσαντος. Τῆς μέντοι βασιλέως ἀνεψιᾶς πρὸς βασιλέα εἰς Βυζάντιον ἀφικμένης, καὶ τοῦς τε λόγους τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλέως, ἔτι δὲ καὶ τὴν εἰρήνην τὴν ἐφ' οἷς ἐγένετο ἀπαγγελιάσης, πρῶτα μὲν ἐκπληξίς εἶχε τὸν βασιλέα, καὶ σχεδὸν ἠπίσται τοῖς λεγομένοις. Ἐπεὶ δὲ ἐπιόθετο ἀληθῆ εἶναι, ἠδέως τε ἐδέξατο τὴν εἰρήνην, καὶ τῷ ἐγγόνῳ χάριτας ὡμολόγει πολλάς· συναγαγῶν δ' ἐν βασιλείῳς εὐθὺς τοὺς ἐν τῇ Κωνσταντίνου εὐρεθέντας ἀρχιερεῶς, τοὺς τε ὄρκους ἐπετέλει, καὶ τὸν πρότερον ἐκφωνηθέντα κατὰ τοῦ νέου βασιλέως καὶ τῶν συνόντων διέλυεν ἀφορισμὸν, βασιλέα πάλιν τὸν ἐγγονὸν κλεῦσας καὶ

meo alios timore quodam, alios perversitate, alios, quod alienis incommodis gaudeant, bello se credere animadverti (pacis vero mentionem auribus aversari), ut omnibus eam facerem tolerabilem, ab justo et honesto paululum declinare necesse habui. Est autem hoc, ut ego a Selybria usque Christopolin (68) locorum interjacentium, oppidorum, militarium copiarum, vectigalium administrationem obtineam: tu a Constantinopoli omnia usque Selybriam, et urbes Orientis, quæ quidem Romanis parent: præterea insulas omnes, et a Christopoli Macedonicas atque occidentales provincias usque Epidamnnum (69), et Dalmatiam (quæ sunt Romani imperii metæ ultimæ) possideas. In spe sum, me aliquando et memetipsam, et quæ nunc mihi vindicare videor, in arbitrium potestatemque tuam contraditurum: quandoquidem et istuc jam haud consulto et cogitato, sed necessitati cedens facio. Hujuscemodi responsum junior seniori imperatori misit, simulque libellos duos, in quibus inscripta juramenta, et urbes, quas alter alteri per partitionem attribueret continentia, et utrumque jurata præstiturum affirmantia: ut si eadem illi probarentur, adhibitis sacris Evangeliiis, et iniata manus suæ subscriptione fide sacramento conciliata, sibi eosdem idem facturo remitteret. Cæterum quia de amicis junioris imperatoris oportebat esse, qui conscripta juramenta deportaret, suasu Syrgiannis a magno domestico cubiculi sacri præpositus Apocauclus (70) deligitur. Ubi Byzantium reversa Palæologina imperatori dicta nepotis, et pacem cum conditionibus admissam exposuit, ille primum sic obstupuit, ut quæ dicebantur vix crederet. Tamen ut fidem adjunxit, libenter pacem accepit, et nepoti gratias non vulgares habuit, statimque episcopis, qui Constantinopoli tum inveniebantur, in palatium accitis, jusjurandum dedit; et nuper in nepotem, ejusque factionem pronuntiatam devotionis sententiam retractans, rursus imperatorem et esse et nominari jussit. Eandem porro amitinam iterum ad illum, ejus adjurandi missurus, dolens, non aliquem honestiore loco natum, sed Apocauclum ad juramentum deferendum venisse, sic eam compellat: Quod nepos meus adeo me veneratur et colit, meaue causa tam est sollicitus,

Jacobi Pontani notæ.

(68) De hac conditione, seu pactione Gregoras ita libro octavo: Tandem inter eos convenit, ut junior imperator Thraciam, quæ a Christopoli usque ad Rhægium, et Constantinopoli suburbana pertinet, pro auctoritate obtineret, simulque ea prædia, quæ suæ factioni assignasset in Macedonia, quorum multa erant, quæ singulis multa millia quotannis pendere: senior vero tum Constantinopolin, tum urbes et provincias omnes Macedonicas ultra Christopolin sitas.

(69) Epidamnus, seu Epidamnnum, alias Dyrrachium, urbs Macedoniae versus mare Adriaticum, quæ Ciceronem exsulem excepit, eumque officiose humaniterque totis sexdecim mensibus tractavit.

Stephanus de urbibus docet duas esse Epidamnus, alteram in Illyrico, alteram in sinu Ionio. Vocatum porro Dyrrachium a Romanis, qui nomen ominosum et quasi a damno deductum vitarent. Sic oppidum et coloniam suam Beneventum, bene ominandi causa, nominarunt, cum antea a Græcis Maleventum diceretur. Sed Dyrrhachus Hercules ex filia nepos, quod portum urbi adjecerat, jam antea ab se Dyrrhachium appellarat.

(70) Qui ergo senex paulo infra queritur, hominem infortunatum ad se missum? Respicit ibi ad originem et natales Apocauclii, qui fuerunt obscuri et ignobiles, ut docetur initio libri hujus cap. 4.

multa ei vicissim bona, non in hac tantum, verum etiam in illa immortalis vita a Deo comprecor. Adhæc moderatum ejus ingenium probosque mores, atque in omni honestate progressus admiror; quod juvenis, et imperator, multoque adversariis superior; unde probabile sebat, subnixæ ambulatorum, arrogantiaque tumidum, aut ingratum in nos futurum, aut certe, quæ nos petebamus evulgatis, deinde quæ ipsi collibuissent largiturum, ut sibi plauderetur ab omnibus; nihil horum perpetravit, sed petitionem meam uni magno domestico aperiens, prudenterque ac modeste admodum respondens, duplicem nobis gratiam persolvit, non solum quod Romano imperio jam toto in eum inclinante, partem retinet, reliquum omne nobis cedit; verum etiam, quod rebus nostris tam vehementer laborantibus, nullo fastu inolescit. Ex quo penitus ita sentio, nunquam ei venisse in mentem, vel particulam despicientiæ nostri præ se ferre, sed reverentiam ac pietatem antiquam erga nos custodire. Illud tamen maxime cruciat animam, quod cum apud se plures et probos et sanguinis necessitudine conjunctos haberet, per quos juramentum a nobis reciperet, horum nullum, sed Apocauzum, obscurum ex obscuris natum misit, qui nuperrime exactionum coactoribus scriptum faciebat. Quanquam quasi quiddam singulare dicerem, quod absurdus est omisi. Idem enim Apocauzus cum multis me promissis circumduxisset, mea auctoritate rei salariæ præfectus est. Deinde promissa posthabens, cum simul omnes e sale 75 reditus devorasset, et ego idcirco de multis pauca requirerem, occasione usus, ad nepotem meum profugit. Quis igitur hunc hominem tantopere ab illo honoratum cernens, ut in negotiis, etiam nobilissimis hominibus deferendis, ejus operæ utatur, non id de industria a nepote ad dolorem mihi inurendum fraudulenter esse comparatum existimet? Et ut istuc hac mente nos fecerit, nulli tamen hac mente factum cogitabant. Respondente Palæologina, non sibi videri Apocauzum a nepote contemptus gratia legatum, quandoquidem ejus tot erga ipsum antea reverentiæ, et ingenui timoris documenta essent; imperator protosecretarium Bardalen et Callicreniten cum ea ad nepotem mittit. Qui ubi senis super Apocaucho sermonem audivit, Procul a me sit ista insania, inquit, ut vel parvum vel magnum quidpiam ad molestiam contemptumve domini mei et imperatoris designem: in quem scientem peccare, magna omnino culpa tenetur, me iudice, etiamsi peccatum non magnum fuerit (71). Apocauzus non ut legatus, neque ut pacis confirmator (hæc

εἶναι καὶ ονομάζεσθαι. Μέλλων δ' αὖθις τὴν αὐτὴν ἀνεψιὸν αὐτοῦ πρὸς βασιλέα τὸν νέον πέμπειν ὡς τοὺς παρ' ἐκείνου ληψομένην ὄρκους, ἀνιῶμενος ὅτι μὴ τῶν εὐ γεγονότων τις, ἀλλ' Ἀπόκαυχος ἐπὶ τὸ τοὺς ὄρκους παραλαβεῖν ἀπέτταλτο, ἔφη πρὸς αὐτὴν· Τῆς μὲν εἰς ἐμὲ αἰδοῦς καὶ προμηθείας τε καὶ τιμῆς, πολλῶν ἀμοιβᾶς ἀγαθῶν εὐχομαι τῷ βασιλεῖ καὶ ἐμῷ ἐγγόνῳ παρὰ Θεοῦ, σὺ μόνον κατὰ τὸν ἡθδε βίον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνον τὸν ἀτελεύτητον. Ἐπὶ δέ μοι καὶ θαυμάζειν ἔπεισι τὸ τε μέτριον αὐτῷ τοῦ ἡθους, καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ τρόπου, καὶ τὸ πρὸς τὰ καλὰ βεβηχὸς, ὅτι νέος ὢν καὶ βασιλεὺς, καὶ παρὰ πλὴν τῶν ἀντιπάλων κεκρατηκῶς ἐξ ὧν εἰκό; ἦν πρὸς φιλοτιμίαν ἐπαρῆθαι καὶ φουσηθῆναι, καὶ ἀγνωμονῆσαι περὶ ἡμᾶς, ἣ τότε δεύτερον, ἄπερ ἡτούμεθα αὐτοὶ ποιήσαντα φανερὰ, εἴτα ἄπερ ἡθέλειν αὐτὸς χάρισασθαι, ἵνα θαυμάζοιτο παρὰ πάντων. Ὁ δ' ἐποίησε τοιοῦτον οὐδέν· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐμοὺς λόγους διετήρησεν ἐν ἀδήλῳ, οὐδενὸς ἐγνωκῶτος ἐτέρου πλὴν τοῦ μεγάλου δομειστικοῦ μόνου· αὐτὸς δὲ τοὺς λόγους συνετώς ἄγαν καὶ κοσμίως οἰκονομήσας, διπλὴν ἡμῖν κατέθετο τὴν χάριν, οὐ μόνον τῷ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας πάσης ἡδὴ πρὸς αὐτὸν κλινούσης μέρος μὲν τι παρακατασχέειν, τῆς λοιπῆς δ' ἀπάσης ἡμῖν παραχωρῆσαι, ἀλλὰ καὶ τῷ μηδ' οὕτως εἰς στενὸν κομιδῆ τὰ ἡμέτερα ἐλληκῶτα ἐκπομπέουσαι θελήσαι. Ἐξ ὧν ἐμὲ πεπεισθαι σαφῶς συμβαίνει, ὡς οὐδ' ἔχνος καταφρονήσεως ἐπὶ νοῦν ἦλθεν αὐτῷ ἐνδειξασθαι εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ τὴν προτέραν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν ἀποσώζει. Ἐκεῖνο δὲ οὐχ ἤκιστα λυπεῖ, ὅτι μὴ πρὸς τὴν παράληψιν τῶν ὄρκων, πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν καθ' αἷμα προστηκόντων αὐτῷ συνόντων, τοῦτον μὲν ἀπέσταλκεν οὐδένα, τὸν δὲ Ἀπόκαυχον, ἀσημον ἄν ὄντα καὶ ἐξ ἀσήμων, καὶ οὐπω χθὲς καὶ πρώην τοῖς τῶν δημοσίων φόρων πράκταις ὑπογραμματεύοντα. Καίτοι τὸ δεινότερον ἀφείλον, ὡς δὴ τι θαυμαστὸν λέγων. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐμὲ πολλὰς ὑποσχέσεις ἐξαπατήσας, τῶν δημοσίων ἄλλων ἔφορος ἀπεδείχθη. Εἴτα τῶν μὲν ὑποσχέσεων ἐκπεπληρωκεν οὐδέν· ὁμοῦ δὲ πᾶσαν τὴν ἐκ τῶν ἄλλων πρόσδοτον καταφαγῶν, καὶ διὰ τούτ' ἐκ πολλῶν ὀλίγα ζητούντος ἐμοῦ λαβεῖν, τῷ καιρῷ χρησάμενος, πρὸς τὸν ἐμὸν ἔγγονον ὤχετο ἀποδράς. Τίς οὖν τοῦτον ἰδὼν οὕτω τιμώμενον παρ' αὐτῷ, ὥστε καὶ ἐπὶ τοῖς, τοῖς εὐγενεστάτοις προσήκουσιν, ἔργοις αὐτῷ χρῆσθαι, οὐκ ἂν ἐξεπίτηδες νομίσει εἰς ἀνίαν ἐμοῖ παρὰ βασιλέως τοῦ ἐγγόνου συνεσκευασθαι; Εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄντι μὴ παρ' ἐκείνου τοιαύτη πέπρακται γνώμη, ἀλλ' οἱ πολλοὶ οὕτω γε νομιούσιν. Ἀποκριναμένη; δὲ καὶ αὐτῆς, Οὐδ' ἂν αὐτῇ δοκεῖν καταφρονητικῶς παρὰ βασιλέως τοῦ νέου τὸν Ἀπόκαυχον ἀπεστάλθαι, πολλὰς τῆς εἰς σὲ, βασιλεῦ, αἰδοῦ; τε καὶ εὐλαθείας δεδωκῶτος τὰς ἀποδείξεις·

Jacobi Pontani notæ.

(71) Num paradoxon illud Stoicorum insinuat, ὅτι ἴσα τὰ ἀμάρτηματα, omnia peccata esse æqualia? de quo Cicero, ut de aliis disseruit: *Parva, inquis, res est; atqui magna culpa. Nec enim peccata rerum eventus, sed vitii hominum metienda sunt*, etc. Verum ita loquitur, ut quantum veneretur avum, intelli-

gatur. Quos enim multum reveremur, aut diligimus, aut saltem multum revereri ac diligere debemus, eos etiam parum offensos, quasi indignis modis violatos dolemus, atque irascimur. Nec id immerito.

ὁ βασιλεὺς τὴν τε πρωτασηκρήτις Βαρδάλην καὶ τὸν Καλλικρήνητην ἅμα σὺν αὐτῇ πρὸς τὸν Ἐγγονον ἀποπέλει. Ἀφικομένων δὲ πρὸς αὐτὸν, πρὸς μὲν τοὺς περὶ τοῦ Ἀποκαύχου λόγους ὡς ἐπύθετο τοῦ βασιλέως, Μὴ οὕτω μανεῖν, ὁ νέος εἴρηκε βασιλεὺς, ὡς ἢ μικρὸν ἢ μέγα ἐπὶ λύπη ἢ καταφρονήσει τοῦ ἐμοῦ ποιῆσαι κυρίου καὶ βασιλέως. Τὸ γὰρ ὅλως πρὸς αὐτὸν ἀμαρτεῖν ἐκόντα, τῆς Ἰσθμῆς ἀξίον ἔστιν αἰτίας παρ' ἐμοὶ κριτῆ, ἂν τε μεῖζον ἂν τ' ἔλαττον ἀμάρτημα ἦ. Ἀποκαύχος δὲ οὐχ ὡς πρόςβις, οὐδὲ τῆς εἰρήνης βεβαιωτής, (ταῦτα γὰρ τῇ ἐμῇ θεῖζ προσήκειν), ἀλλ' ὡς γραμματοκομιστῆς ἀπεστάλη μόνον. Ἴσμεν δ' ὅτι καὶ μεγάλων ἕνεκα καὶ ἀναγκαιοτάτων πέμποντές τινα γράμματα, καὶ τοῖς φαυλοτάτοις τῶν οἰκετῶν χρώμεθα πρὸς μετακομιδὴν. Ὅμως εἰ καὶ τινα ἔχει μέψιν, παρὰ τοῦ μεγάλου δομestίκου τὰς εὐθύνας ἀπαιτεῖν, οὐ παρ' ἐμοῦ, προσήκει τὸν βασιλεῖα (παρ' αὐτοῦ γὰρ ἀπέσταλτο), τοὺς ὄρκους δὲ βεβαιώσας καὶ τοῖς πρόςβεισιν ἐχειρίσας χαίροντας ἐξαπέστειλεν.

CAPUT XXIV.

Junior imperator Adrianopolin reversus, eo uxorem vocat. Ætatem in lustrandis et ordinandis urbibus ponit. Syrgiannes ad senem perfidiosus deficit. Eam defectionem nepos illi exprobrans, ad fidem porro colendam hortatur. Negat Syrgiannes obiecta; sed litteris Byzantinis convincitur. Iterum de officio monetur. Pernegat, et Byzantium proficiscitur. Bellum recrudescit, nepos exercitum ad arma in adversarios exsuscitat. Mira omnium pugnandi cupiditas.

Αὐτὸς δὲ μετὰ τὴν Πεντηκοστήν Ἰουλίῳ μῆνι· Β Ἰσταμένου ἀνέξευεν εἰς Ἀδριανούπολιν· πέμψας δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινού, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Εἰρήνην ἤγαγε πρὸς αὐτὸν, ἧς καὶ μετὰ τὴν πρὸς βασιλέα ἀφίξειν παιδίον ἀρβέν τεκούσης μετὰ μῆνας ὀκτώ τὸ παιδίον ἐτεθνήκει. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις περιῶν, καὶ τῶν αὐτῶ συνόντων τοὺς ἐπιφανεστέρους τιμαῖ; τε καὶ δωρεαῖ; καὶ ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων ἐπιτροπαῖς, τοὺς δ' ἄλλους χρήμασι καὶ ἐτησίοις θεραπεύσας προσδόοις, διέτρυψε τὸ θέρος. Ἦδη δὲ τοῦ θέρους τελευτῶντος, κατὰ τὰς ἀρχὰς μάλιστα τοῦ Αὐγούστου μηνός, οἱ πρὸς τῇ Κωνσταντινῶ τοῦ βασιλέως φίλοι δηλοῦσι διὰ γραμμάτων αὐτῶ, ὡς ὁ Συργιάννης συμβάσεις πρὸς τὸν σὸν πάππον θέμενος, ἀφίξεται πρὸς αὐτὸν ὅσον οὐπω. Βασιλεῖ δ' ἅμα καὶ μεγάλῳ δομestίκῳ τὰ γράμματα ἀναγοῦσιν ἐδόκει λυσitteλεῖν πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐν ἀπέρρητῳ τὰ μηνυθέντα τηρεῖν· πέμψαντας δὲ πυνθάνεσθαι παρὰ τῶν φίλων εἰ ὅλως ἀληθῆ τὰ περὶ Συργιάννη μηνυθέντα. Σχέτιον γὰρ ἦτο καὶ βαρῦ πρὶν ἀκριβῶς τάληθες ἐκμαθεῖν πράξει τι τῶν οὐ δεόντων ἢ φθέγγασθαι. Πέμψας σὺν εὐθύς ἐπυνθάνετο· οἱ δ' ἔφασαν πάνυ τε ἐξητακέναι καὶ σὺν ἀκριβείᾳ μαθεῖν ὡς μέγала βασιλεὺς τε καὶ Συργιάννης ἀλλήλοισ ἐπαγγελάμενοι ἐποίησαντο τὰς συνθήκας. Διὲ καὶ σφόδρα περιαλγήσαντες μεμνηκέναι. Σοὶ δὲ μελήσει τὰ λυσitteλοῦντα

A enim cognatæ meæ officia erant), sed tantummodo ut tabellarius venit. Et constat, nos etiam de seriis maximeque necessariis ad alios scribentes, tabellariis uti solere famulorum abjectissimis. Nihilominus si quid reprehensionis res habet, non a me, verum a magno domestico par est ut imperator rationem exigat (ab eo quippe missus fuerat). Post juramento confirmato et legatis tradito, lætantes dimisit.

Secundum Pentecosten, ineunte Junio, cum exercitu Adrianopolin regressus. Irenen uxorem Constantinopoli adducendam ad se curat. Illa post adventum suum prolem masculam parit, quæ post octo menses obiit. Imperator urbes suas invisens, et suorum nobiliores honoribus, muneribus, provinciarum oppidorumque præfecturis, alios pecuniis et annuis pensionibus sibi demerens, in his ætatem censemit: qua præcipiti, initio 76 Augusti mensis, qui erant Constantinopoli amici, per litteras eum docent, Syrgiannem avo fœderatum (72), brevi ad illum profecturum. Epistola perlecta, imperatori et magno domestico visum est faciendum, ut perscripta silentio in præsens tegerent, mitterent autem amicos illos percontatum, verane essent, quæ de Syrgianne significassent. Veritate enim nondum explorate cognita, agere aut loqui quod minus conveniret, grave et inhumanum judicabant. Illi responderunt diligenter se inquisivisse, liquidoque didicisse, imperatorem avum et Syrgiannem magaa mutnum pollicitos fœdus pepigisse. Id se ex animo dolentes, significatum voluisse; videret quæ pacto semet cõsilio et opera juvaret. His de Syrgianne intellectis, solum in secretum adducens nepos, sic ait: Renuntiatum est mihi, te societate pacta eum avo meo, ad ipsum transiturum. Tunc prior te in eandem insinuaris,

Jacobi Pontani notæ.

(72) Quænam causa hunc Syrgiannem impulerit, ut ad seniore imperatorein a juniore turpiter desciceret, narrat hunc in modum Gregoras: Cæterum magnus dux Syrgiannes, rebus non ex sententia succedentibus (putabat enim se velut consortem imperii fore, et suo arbitrato moderatum omnia, neque parvum, aut magnum quidquam se nesciente acium iri), cum præter omnem expectationem cerneret, imperatoris animum Cantacuzeno magno domestico prorsus esse devinctum, dolore atque invidia astuabat, ac mæstus secum meditabatur, quomodo ulcisceretur imperatorem, qui eorum, quæ verbis

antea promisisset, nunc reipsa nullius meminisset, sed contraria potius omnia faceret; quippe a quo ut unus e multis despiceretur, nec ulli consultationi adhiberetur. Decrevit igitur se ad veterem imperatorem conferre, ac brevi tempore omnia consilia, res omnes novitii evertere. Neque enim quidquam ad Deum referebat; sed quo ipse inclinasset, eodem etiam negotia omnia necessario inclinatura putabat. Pergit deinde docere, quam et seni imperatori, et populo Byzantino grata et jucunda illa transitio acciderit. Periiit autem misere, ut suc loco diceretur.

sperans majus aliquid inventurum, an ab eo multis A pollicitationibus in fraudem illectus sis, haud satis scio. Si vana sunt quæ audivi, et qui nuntiarunt merito accusari debent et ego minime laudandus sum, qui sycophantis fidem commoda verim (73). Si, ut dicebam, aut plus te consecuturum arbitratus, aut indidem persuasus huc devenisti, et his cogitationibus monitu meo excussis, fidem mihi amoremque pristinum sinceriter ac puriter præstare volueris, æque ut ante benevolum me et amicum tibi faxo experiare: nec præterita, prius ac si nulla fuissent, reputabo, quandoquidem præter meas magnique domestici nullius aures tetigerunt. Si vero ut iniquum et nequam me fugis, mecumque vivere ac versari intolerandum putas: sed ab avo divina quædam bona te adepturum credens, ad illum te adjungere deliberatissimum habes, doleo ista discessione tua, cum me amico et familiari privatum videam, vim tamen non intentabo, neque invitum retinebo: quando neque a principio vel lege bellica, vel alia quadam violentia, ut mihi servires, te compuli: verum ultro me secutus, mihi adhærescere, mecum caput objectare periculis, meaque causa quidvis facturum passurumque promisisti, idque ipsa etiam præclare demonstrasti (74). Verum tamen nec ego ingratus meritorumque immemor fui. Nam cum Deus ardenti voluntati meæ in amicos etiam facultatem tribuisset, cum alios, tum te quoque, ut decebat, donis honoribusque ob laborem ac studium erga me tuum remuneratus sum. **77** Et quoniam volens ac libens mecum te conjunxisti, turpe est clanculum, ac non potius aperte valedicentem recedere. Neque tamen avum meum bello accinctum, te ad vexandas fortunas meas asciscere, sed pacem ac foedus inviolatum servare, et te subesse sibi sine dolo malo velle opinor. Quanquam et hoc mirari satis nequeo, cum factis ipsis benevolæ mentis et obedientiæ significationes ita luculentas dederim, qui tandem ille (quod nunquam veritus essem) nullo indicio mihi se amicum ostendat. Quod si forte armis mecum decertare apud animum proposuit, nos Deo cordi erimus. Recordare verborum tuorum, cum Byzantii de statu rerum consultarem. Cum enim tu et protostrator super avo, quæ meministi, elocuti essetis (75), me longe aliud sentiente, tu hunc animum meum suspiciens, fidere Deo te di-

καὶ βουλεύεσθαι καὶ πράττειν σαυτῷ. Τοιαῦτα περὶ Συργιάννη πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, κατ' ἰδίαν μόνον παραλαβὼν, Ἰκκηκείν, ἔφη πρὸς αὐτόν, περὶ σοῦ ὡς συμβάσεις θέμενος πρὸς τὸν ἐμὸν πάππον καὶ βασιλέα μέλλεις μεθίστασθαι πρὸς αὐτόν· εἴτε δὲ αὐτὸς τοὺς λόγους ἐποίησα πρῶτος, ἐλπίσας τι πλεῖον εὐρήσειν, εἴτ' ἐκεῖθεν πολλαὶ ὑποσχέσεις ἀπατηθεὶς ἐπέσθης, εἰδῆναι σφῶς οὐκ ἔχω. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, αὐτοὶ τε οἱ εἰπόντες δίκαιοι κατηγορεῖσθαι, ἐγὼ τε ἄξιος οὐκ ἐπαίνου τοῖς συκοφάνταις πιστεύσας· εἰ δ', ὅπερ ἔφη, ἡ αὐτὸς τι πλεονεκτῆσειν ἐλπίσας, ἡ ἐκεῖθεν πεισθεὶς ὑπήχθης πρὸς τοῦτο, εἰ μὲν ἐβελήσεις τῶν τοιούτων ἀποστῆναι λογισμῶν, ἐμοὶ βουλευομένῳ πεισθεὶς, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν καὶ φιλίαν ὡσπερ καὶ πρότερον ἀδολοῦν καὶ καθαρὰν τηρεῖν, τῆς αὐτῆς ἡς περ καὶ πρότερον ἀπολαύσεις παρ' ἐμοὶ καὶ φιλίας καὶ εὐμενείας, οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπολογιζομένῳ, ὡσπερ οὐδ' ἂν εἰ μὴ τὴν ἀρχὴν ἐγεγόνει. Ἐπεὶ οὐδ' ἐτέρῳ τι πλὴν ἐμοὶ καὶ τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ μόνῳ τὰ τοιαῦτα ἤλθεν εἰς ἀκοάς. Εἰ δ' ὡς ἀγνώμονά τινα καὶ πονηρὸν ἐμὲ ἀποτρέπει, καὶ τὸ συνέιναι καὶ συνδιατρέψαι οὐκ ἀνεκτὸν ἡγήσῃ, ἀλλ' ὑπερφυῆ τινα καὶ μέγαρα παρὰ τοῦ ἐμοῦ πάππου καὶ βασιλέως οἰόμενος εὐρήσειν, ὅλη προθέσει προσχωρῆσαι αὐτῷ προεἰλου, ἀνιῶμαι μὲν ἐπὶ τῇ διαστάσει τῇ σῆ, φίλου καὶ συνήθους ἀποστερούμενος· βίαν δὲ οὐκ ἐπάξω, οὐδ' ἄκοντα κατασχέιν ἐβελήσω· ἐπεὶ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν οὕτε πολέμου νόμῳ, οὕτ' ἄλλη τι βίᾳ πρὸς τὸ ἐμοὶ δουλεύειν ὑπηγαγόμεν, ἀλλ' ἔκοντι προσεχώρησας αὐτὸς, ἐλόμενος ἐμοὶ συνέιναι καὶ συγκινδυνεύειν, καὶ πᾶν ὅτι οὖν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ὑφίστασθαι καὶ πράττειν ἐπαγγεῖλάμενος, ὃ δὴ καὶ καλῶς ποιῶν, ἀληθὲς ἀπέφηνας ἐπὶ τῶν ἔργων. Οὐ μὴν οὐδ' αὐτὸς ἀχάριστος οὐδ' ἀμνήμων ἐφάνην τῶν ἀγαθῶν. Ἀλλὰ θεοῦ τῆ περὶ τοὺς φίλους προθυμίας καὶ δύναμιν παρασχομένου, τοὺς τε ἄλλους καὶ σὲ, ὡπερ ἔδει, τιμαῖς τε καὶ ἑωρεαῖς ἀξίαις τῶν πόνων ἡμεψήμαην καὶ τῆς προθυμίας τῆς εἰς ἐμέ. Ἐπεὶ οὖν ἔκοντι προσῆλθε, οὐκ ἀγαθὸν λαθραῖως ἀναχωρεῖν, ἀλλ' εἰς φανερὸν συνταξάμενον ἀπιέναι. Οἴομαι μὲν εὖν οὐδὲ τὸν ἐμὸν πάππον καὶ βασιλέα πρὸς πόλεμον ἐτοιμαζόμενον, ἐπὶ κακώσει τῶν ἐμῶν πραγμάτων σε προσλαμβάνεσθαι βούλεσθαι, ἀλλὰ τὴν μὴν εἰς ἐμὲ εἰρήνην καὶ τὰς σπονδὰς ὀργανοῦσας τηρεῖν· ἐφίεσθαι δ' ἀπλῶς οὕτω καὶ σὲ τηρεῖν ὑπ' αὐτόν. Καίτοι μοι καὶ τοῦτο λίαν ἐπεισι θαυμάζειν ὅπως αὐτῶν τῶν

Jacobi Pontani notæ.

(73) Olim σῦχα *ficus* ex Attica tanquam fructum rarum, et ideo carum, exportare non licebat. Qui exportantes curiosius et inquirerent, et indicarent, eos συκοφάντας nominabant. Postea hoc vocabulum ad eos translatum est, qui amarent accusare alios, seu qui quacunq; de causa, etiam levi, aliorum nomina deferrent. Ad calumniatores denique, qua voce Andronici minoris et Cantacuzeni erimatores, illius apud avum, hujus apud Annam Augustam creberrime in his libris appellantur

(74) Quod Græce interponitur, καλῶς ποιῶν (quodque aliter etiam, εὖ ποιήσας dicitur) expressi adverbio *præclare*; quandoquidem aliud ista non sunt, quam sermo, rei eventum, vel factum aliquod approbantis, ac proinde his modis, *et merito, et recte, ac bene quidem*, similibusque commode transferuntur.

(75) Protostrator imperatorem senem in carcerem trudendum, Syrgiannes occidendum suadebat capite nono. Ab utroque consilio abhorruit junior Andronicus, cum Cantacuzeno faciens, cujus sententia ad fugam duntaxat pertinebat.

Nam eo usque procrastinare, dum in loca nostra irruant, quasi tam demum vim propulsaturi, id parum abesse non dico ab ignavia, sed etiam ab insipientia videatur. Spe bona sumi, Deum ipsum, per quem conceptum sacramentum sancte colimus, adfuturum, ac pro nobis depugnaturum. Dixit; et velut uno ore totus exercitus: Gratias agimus, exclamat, Deo universorum imperatori, cum non injusto et avaro militamus domino, sed ei, qui quæ omnes jure illum tenere fateantur, propter pacem civilem pro nihilo putet (76). Porro justus Deus, et qui justitias dilexit, ut Vates ait, neque te injustitiæ obsistentem, neque nos pro justitia bellantes despiciet. Itaque nobis omnibus pro te, si fieri possit, etiam sæpius mori non recusaturis, ne cunctemur diutius, neu tempus eximamus, sed Deo nixi, rem aggrediamur. Imperator de tam benevolis animis et incitatis studiis, ut decebat, gratias egit, concionemque dimisit: ac seorsum cum niagno domestico et protostratore collata sententia, cum et ipsi oratio militum placuisset, nihilque desiderari videretur, eam confirmarunt. 79 Die sequenti protostrator Adrianopolin petiit, Annam filiam cum Manuele Asene, fratre uxoris magni domestici nuptiis conjuncturus.

ἀδίκῳ τινὶ καὶ πλεονεκτικῷ τὸν τρόπον ἐπέμβαθαι δεσπότη· ἀλλὰ μάλλον τοῦ αὐτοῦ κακοῦν, ἢ τοῦ μὴ αὐτοῦ κακῶς παθεῖν πρόνοιαν ποιουμένους. Τὸ γὰρ εἰς τὴν ἡμετέραν περιμένειν ἀμυνομένους ἐπί- ντας, οὐκ ἀνανδρίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσυνεσίας οὐ πάνυ πόρρω δόξειεν ἂν. Ἐλπίζω δὲ οὐδὲ θεῖον αὐτὸν, ὃν ἡμεῖς εὐορκούμεν, ἡμᾶς ἐγκαταλίπειν ἂν, ἀλλὰ συμπαρέσεσθαι τε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀμυνεῖσθαι. Τούτων οὕτως ὑπὸ βασιλέως εἰρημένων, ἡ στρατιὰ πάντες ὡσπερ ἀπὸ γλώττης μιᾶς, Χάριτας, ἔφησαν, ὁμολογοῦμεν τῷ θεῷ πάντων καὶ βασιλεῖ, ὅτι οὐκ ἀδίκῳ τινὶ καὶ πλεονεκτικῷ τὸν τρόπον ἐπέμβαθαι δεσπότη· ἀλλὰ μάλλον καὶ ἅ πάντες ἂν αὐτῷ συμ- φαίεν εἶναι δίκαια ὑπὲρ τῆς πρὸς ὁμοφύλους εἰρήνης προτεμέψ· δικαίος δ' ὢν ὁ θεὸς καὶ δικαιοσύνας ἠγαπηκῶς, ἢ φησὶν ὁ Προφήτης, οὔτε σε πρὸς τὴν ἀδικίαν ἀντικαθίσταμενον, οὐθ' ἡμᾶς ὑπὲρ τοῦ δι- καίου περιδέσεται στρατευομένους. Ἡμῶν τοίνυν ἰπάντων ὑπὲρ σοῦ κἂν ἐξῆ πικράκις ἀποθανεῖν ἐτοίμων ὄντων, μηκέτι μέλλωμεν μηδ' ἀναβαλλώμεθα τὸν καιρὸν· ἀλλ' ἐχώμεθα ἔργου θεῷ θαρρόυν- τας. Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τῆς εὐνοίας ἕνεκα καὶ τῆς προθυμίας τῆς εἰς αὐτὸν τὰ εἰκότα εὐχαριστή- σας, τὸν μὴ κοινὸν διέλυσε σύλλογον· ἰδίᾳ δ' ἅμα δ. μεστικῷ τῷ μεγάλῳ, καὶ πρωτοστράτορι βου- λευσάμενοι περὶ τῶν αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ αὐτοῖς ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ εἰρημένα, καὶ οὐδενὸς ἐνδεῖν εἶναι, ἐπεψηφίσαντο καὶ αὐτοί. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ὁ πρωτοστράτωρ πρὸς τὴν Ἀδριανου πόλιν ἐχώρει, Ἄνναν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα τῷ Ἀσάνῃ Μανουῆλ τῆς τοῦ μεγάλου δεμοστικῷ γαμετῆς ἀδελφῷ πρὸς γά- μον συνάψων.

CAPUT XXV.

Imperator junior Theodora matri magni domestici feminae prudentissimæ administratione urbium commen- data, Byzantium movet. Nobiles, et duces exercitus, eodem non repugnante, epistolam ad seniores mittunt, pacemque exposcunt. Tumultus in palatio.

Imperator, jussis militibus ad expeditionem se parare, semet ipsoque ad eam comparabat, tum reliquis recte compositis, tum (77) in oppido Didymoticho, conjuge sua et Theodora Palæologina (78),

Βασιλεὺς δὲ πρὸς τὴν ἐκστρατεῖαν παρασκευάζε- σθαι πρᾶγματι τὴν στρατιάν, ἠτοιμάζετο καὶ αὐτός· τὰ τε ἄλλα δὲ εὐ θέμενος, καὶ ἐν τῷ Διδυ- μοτείχῳ τὴν τε γαμετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν Παλαιολο-

¹ Psal. ix, 3.

Jacobi Pontani notæ.

(76) Vox ὁμοφύλοι in hac historia occurrit sæpissime, cui hæc subjecta vis, ejusdem tribus, generis, gentis. Indicare autem vult, Thracas, cum sint ὁμοφύλοι, non debere propter duos imperatores, quorum pars uni, pars alteri servit, mutuis armis concurrere. Verum quia ista circui- sione, cum ejusdem gentis hominibus semper uti, incommodum, putidum ac fastidiosum foret, cum aliquo modo cives inter se sint, qui in eadem gente procreati sunt, frequenter ὁμοφύλους transfe- rimus cives: et nonnunquam vocem Græcam reti- nemus. Auctor aliquoties etiam bellum hoc ἐμφύλιον civile, et συγγενικὸν cognatum, seu cognatorum vocat. Quia igitur civile quodammodo, non du- bitavimus etiam interdum intestinum reddere.

Gentile bellum interpretari non conceditur, quia in gente una, cujus plures familiæ bellum gestum significaretur.

(77) Mentio hujus oppidi, inter oppida Thraciæ per id tempus celeberrimi his libris frequentissima. A geminis muris, seu mœnibus nomine habet. Ad Hebrum flumen situm est. Turcis hodie dicitur mutilate *Dimotuc*: nec hisce temporibus ejus nomen obscurum est, præsertim propter elegan- tissimos urceolos, qui ab incolis elaborati, cum alia in loca, tum etiam Constantinopolim depor- tantur. Solent enim ex eis tam ipse Turcærum sultanus, quam alii magnatibus aquam haurire. Leunclavius in *Pandecte historię Turcicæ*.

γίναν Θεοδώραν, τὴν αὐτοῦ μὲν θείαν, μητέρα δὲ Α τοῦ μεγάλου δομειστικοῦ ἀντι φρουρᾶς ἀπάσης κατὰ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ φρονήσεως ἐβρωμεν-στέρας ἢ κατὰ φύσιν γυναικεῖαν τυχούσα), καὶ πᾶσι τοῖς πόλεων ἄρχουσι καὶ διοικηταῖς τῶν πραγμάτων αὐτῇ πειθεσθαι πᾶν ὅτι ἂν κελεύῃ προστάξας, καὶ τῶν περὶ αὐτῶν φροντίδων ἀπολύσας ἑαυτῶν, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέραις ὀκτὼ παρεσκευαστοῦν ἔδειτο, ἄρας ἐκείθεν, ἦλθεν ἄχρι Τζουρουλόης· στρατοπεδευσάμενος δ' ἐκεῖ, ἔμεινεν ἡμέρας τινάς· τοῦτο μὲν ὅτι καὶ χειμῶν ἐξαιτίας ἐπεγένετο (ἐπεὶ καὶ χειμῶνος ἦν ὥρα, κατὰ μῆνα γὰρ ἔστρατοπεδεύοντο Δεκέμβριον), τοῦτο δ' ἵνα καὶ τὸ λείπον τῆς στρατιᾶς ἀθροισθῇ· τὸ δ' ἔτι τούτων αἰτιώτερον, ὅτι τῆς κατὰ Θράκην Ἡρακλείας τοῦ νέου βασιλέως πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἀποστάσης, ὁ Συργιάννης τὴν Βυζαντινήν στρατιάν παραλαβὼν, ἐνήδραυεν ἐν αὐτῇ. Ἔδοξεν οὖν αὐτῆς πρῶτον ἀποπειράσθαι. Χρόνου δὲ αὐτοῦ τινος τριβομένου, ἔδοξε τοῖς ἐν τέλει πᾶσι καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῆς στρατιᾶς συνελθοῦσι, πρεσβεῖαν ὡς βασιλέα τὸν πρεσβύτερον ἀποστεῖλαι ἐξαιτήσουσαν εἰρήνην. Ὁ καὶ τοῦ νέου βασιλέως πυθομένου, ἐπεὶ κατὰ γνώμην αὐτῶν ἦν, πέμπουσι τινα τῶν τῆς στρατιᾶς Καλοχαιρέτην ὀνομασμένον, τὰ γράμματα ἐγχειρίσαντες (ἐπεὶ διὰ γραμμάτων ἦν ἡ πρεσβεία· αὐτὸς δὲ μόνον διακομιστοῦ τάξιν ἐπέειχεν). Ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα τοιαῦτα· Κράτιστε βασιλεῦ, ἡμεῖς ἄνωθεν ἐκ προγόνων ὄντες Ῥωμαῖοι, καὶ τὴν εὐπραγίαν τῶν Ῥωμαίων οἰκεῖαν νομιζομεν εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν κακοπραγίαν ὡσαύτως ἐν ἰδίᾳ τιθέμεθα δυστυχίᾳ· οὗ δὴ ἕνεκα καὶ τοὺς βασιλέας ἡμῶν ὑμᾶς εὖνοεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ μὴ πολεμίους εἶναι, ποιούμεθα περὶ πλείστου, ὅπερ ἔστιν ἀληθὲς ἐνοουόντες, ὡς ὑμῶν μὲν φιλικῶς πρὸς ἀλλήλους διακειμένων, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς αὐξάνειν, ἢ τόγε δεύτερον μὴ ἐλασσοῦσθαι εἰκός· πολεμίων δὲ ἀλλήλοις ὄντων, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν προσοίκων βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν αὐτῶν τὴν ὑμετέραν ἡγεμονίαν καταλυθήσεσθαι. Πρὸ χρόνου μὲν οὖν τινος τῆς διαφορᾶς κινήσεισης, καὶ τοῦ νέου βασιλέως ἐπιστρατεύσαντός σοι, ἄμα τε ἐμνήσθης εἰρήνης, καὶ ὁ σὸς ἔγγονος, ὡσπερ ἂν αὐτὸς ὢν ὁ αὐτῶν (καίτοι δοκῶν ἐν τῷ πολέμῳ πλεονεκτεῖν), προσεδέξατο ἀσμένως, καὶ διελέλυτο εὐθύς, ὡσπερ ἂν εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ὁ πόλεμος συνέστη· ὁ δὲ ὑμῖν τε καὶ τῷ ὑμῶν ὑπηκόῳ παντὶ ἡδονῆς αἴτιον καὶ εὐθυμίας κατέστη, εὐτυχίας τοῖς Ῥωμαίοις ἀρχὴν τὴν ἡμέραν ἐκείνην λογισαμένοις. Νυνὶ δὲ ἐρῶντές σε τὸν μᾶλλον ὄντα δίκαιον εἰ τι καὶ προπετῶς παρὰ τοῦ ἐγγόνου τοῦ σοῦ ἐπράττετο, ὅλα νέου, τὸν πόλεμον καταπέλλειν, ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας προφανοῦς τάς τε σπονδὰς λελυκότα καὶ πολεμουῦντα φανερώς, ἀθυμοῦμέν τε, ὡς εἰκός, καὶ συμφορῶν ἀρχὴν ἡγούμεθα τὴν λύσιν τῶν σπονδῶν. Οὗ δὲ ἕνεκα καὶ δεό-

sua quidem cognata, magni autem domestici matre, loco omnis praesidii ac tutelae relictis. Erat siquidem perita Palaeologina gubernandae reipublicae et solidiore prudentia, quam cadat in naturam muliebrem. Ejus mandatis omnibus, et urbium magistratus omnes, et rerum administratores parere cum edixisset, et se curis exonerasset, praeterea que exercitus per octiduum, uti rogaverat, se instruxisset, Tzurulum inde profectus, castra fecit, et dies aliquot ibi mansit: simul propter frigorum acerbicatem (hiems enim erat, et mensis December), simul ut et caetera pars exercitus interea conveniret: quodque majoris utique momenti erat, ut quia Heraclea Thraciae civitas fide rupta ad seniores defecisset, et Syrgiannes cum copiis Byzantio acceptis eam insideret, ejus recuperandae periculum prius fieret. Nonullo tempore illic consumpto, optimates ac duces omnes coeuntes, legationem ad senioremem de pace decreverunt. Re cognita, cum et nepos eo propenderet, gregarium quemdam, Calochaireten nomine, cum litteris mittunt: per litteras enim legatio conficiebatur, ipse tabellarii tantummodo locum tenebat. Earum litterarum haec fuit sententia: Nos, imperator optime, inde usque a majoribus Romani et felicitatem Romanorum beatitatem nostram, et miseriam eorumdem infortunium nostrum esse opinamur. Quamobrem vos imperatores nostros non ut hostes discordare, sed ut amicos concordare maxime cupimus: vere cogitantes, concordiam vestram incrementum, aut certe, ut verisimile est, nullum ejusdem detrimentum esse: contra inimicitias vestris non modo a barbaris finitimis, verum etiam a vobis ipsis principatum vestrum destructum atque eversum iri. 80 Aliquanto igitur antehac suborta dissensione, et nepote in te arma moliente, cum primum pacis mentionem fecisti, illico is, non secus quam si ipse pacem peteret, quamvis armorum potentia antecelleret, petitioni libenter locum dedit, reconciliatus est statim ac si bellum conflatum prorsus nunquam fuisset: id quod nobis, vestroque imperio contentis omnibus, diem illum Romanae felicitati auspiciatissimum reputantibus singulari letitiae fuit. At nunc, cum videamus te, quem aequum erat, si quid etiam temere atque inconsiderate a nepote ob fervorem aetatis gereretur, bellum sedare, nulla de causa manifesta, fracto foedere, bellum propalam inferre, animo, ut par est, concidimus, et violationem istam foederis calamitatum exordium fore arbitramur. Quae cum ita sint, te, imperator, per illum ipsum juramentorum praesidem, qui est et dicitur Deus pacis, obsecramus, uti arma deponas, neve subjectos populos propter discordiam vestram malis teterrimis affligi, patiari. Si tu nobis obsecundans, bello repudiato pacem

Jacobi Pontani notæ.

(78) Etiam hanc θείαν junioris appellat, quæ ex filia sororis Michaelis primi Palæologi nata fuit. Hæc autem nihilo minus feminis Palæologum no-

men, honoris causa, tanetsi patres Palæologos non habuerint.

et cum nepote concordiam communionemque ini-
 veris, vicissim pro utroque vestrum, si occasio fuerit,
 impigre nos ipsos trademus, et animas nostras laud
 gravate letho offeremus. Sin (quod Deus averruncet)
 malo dæmone invidente, quæ petimus aspernatus,
 improbis impellentibus, et in afflictis aliorum for-
 tuna exsultantibus aurem commodans, ad arma
 descenderis, per omnia contemplantem et actio-
 nes hominum dijudicantem Deum juratum esto,
 nos aut in prælio omnes pugnando occubituros,
 aut factis ipsis declaratos dignos fuisse qui pacem
 rogantes exaudiremur. Tum tu ipse ad nos legatos
 mittes, quando præstitisse judicabis, si bello a
 principio abstinuisses. Ad hoc, neque per te ipse,
 neque aliis narrantibus, animam inducas credere,
 aut donis ac promissis, aut terrore ac timore, aut
 callida fraude, aut alia quadam via quosdam de
 nobis posse te a nepote tuo ad tuas partes pellicere.
 Malam enim pestem caputibus nostris imprecari su-
 mus, ni, quæ juravimus, usque ad extremum spi-
 ritum servemus, et a juniore imperatore stemus,
 ac ut qui secus ager imprecationibus obligatus te-
 neatur. Itaque cum hi sint nostri sensus, precamur,
 ut ipse quoque tum consulendo, tum faciendo præ-
 stes, quæ officio tuo respondent, et ne inani suspi-
 cione delusus committas, cujus te in futurum pœ-
 niteat. Hæc per epistolam a seniore imperatore pro-
 cerum senatus **81** omnis et duces petiverunt;
 quoque major fides fieret, manu sua quisque sub-
 scripserunt, eamque Calochætæ, quem diximus,
 Byzantium ferendam tradiderunt. Eo aulam intro-
 gresso, tumultus et clamor existere ab aulicis omni-
 nibus: Palæologum nepotem (iterum enim dedigna-
 lantur imperatorem nominare) per legatum ab avo
 veniam petere, quam non sit consecuturus, nisi
 semet vincitum sistens, ad pedes se imperatoris pro-
 jiciat: quin etiam hoc modo vix consecuturum.
 Imperator causa strepitus percepta, turbantibus et
 clamantibus silentium indicit. Tum mittit, qui Calo-
 chætæ significet, quoniam sibi necessariis nego-
 tiis impedito otium ad colloquutionem non suffi-
 ceret, velle nepotis litteras videre. Ille nulli mor-
 talium eas, præterquam ipsi imperatori, quemad-
 modum in mandatis haberet, in manibus redditu-
 rum refert.

ρίψιε βασιλέως· οὕτω γὰρ ἂν μόλις τυχεῖν. Ὁ βασιλεὺς δ' ἦ τις ἦν ἡ αἰτία πυθόμενος τοῦ θορύ-
 βου, τοῖς μὲν ἀτάκτοις καὶ κεκραγόνσιν ἐπέταττε σιγᾶν. Τῷ δὲ Καλοχαιρέτῃ μηνύει, ὡς ἀναγκάσιον
 τινῶν περὶ ἀσχολουμένῳ ἐπέει μὴ καιρὸν εἶναι συντυχεῖν αὐτῷ, τὰ τοῦ ἐγγόνου γράμματα ἀποστελεῖται.
 Ὁ δ' ἀπεκρίθητο, ἐτέρῳ μηδεὶν ἂν τὰ γράμματα ἐγχειρῆσαι εἰ μὴ αὐτῷ βασιλεῖ· οὕτω γὰρ εἶναι
 προστεταγμένον αὐτῷ.

μεθὰ σου, βασιλεῦ, πρὸς αὐτοῦ τοῦ τῶν ὄρκων
 ἐφόρου Θεοῦ, οὗ καὶ ὄρκος εἰρήνης καὶ καλουμένου,
 τὸν πόλεμον καταθεῖναι, καὶ μὴ περιδεῖν τὸ ὑψη-
 κοον διὰ τὴν ὑμετέραν φιλονεικίαν ἀνηκέστοις κα-
 κοῖς περιπεσόν. Εἰ μὲν οὖν πεισθεὶς τοῖς ἡμετέροις
 λόγοις τὴν εἰρήνην ἀντὶ τοῦ πολέμου μᾶλλον ἀσπάσῃ,
 καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐγγονὸν τὸν σὸν ὁμόνοιαν καὶ κοι-
 νωνίαν, καὶ αὐτοὶ προθύμους παρέξομεν ἑαυτοὺς,
 καὶ τὰς ψυχὰς αὐτὰς, εἰ ὁδὸν τε, ὑπὲρ τῶν σοὶ τε
 καὶ τῷ ἐγγόνῳ τῷ σῷ συμφερόντων βραδύως προῖε-
 μένους. Ἄν δ' (ὅ μὴ γένοιτο) πονηροῦ τινος βασκί-
 ναντος δαίμονος, τὴν ἡμετέραν μὲν ἀπίσση πρεσ-
 βείαν, τοῖς δ' ἐνάγουσι πονηροῖς καὶ χαίρουσι τοῖς
 κακοῖς, πρὸς τὸν πόλεμον πείσθῃς, τὸν πάντ' ἐφο-
 ρῶντα Θεὸν καὶ τοῖς πραττομένοις; πᾶσιν ἐπάγοντα
 δίκην, δμνυμέν σοι ὡς ἡ πεσοῦμεθα μαχόμενοι
 πάντες, ἢ ποιήσομεν καταφανὲς ἔργοις αὐτοῖς ὡς
 δίκαιοι ἤμεν περὶ εἰρήνης πρεσβεύοντες εἰσακούε-
 σθαι. Τότε γὰρ αὐτὸς πρεσβεύσεις πρὸς ἡμᾶς, ὅτε
 εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐκίνεις πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον
 βέλτιον κρίνεις. Ἔτι δὲ μὴν μὴτ' ὀκλοθῆν αὐτὸς,
 μήτε παρ' ἐτέρῳ ἀκούων πεισθῆς, ὡς ἡ δώροισ καὶ
 ὑποσχέσεσιν ἢ εκπλήξει τε καὶ δειλίᾳ, ἢ ἐτέρῳ τινὶ
 τρόπῳ ἢ περινοῖα τινὰς ἡμῶν παρασπάσαι καὶ τοῦ
 νέου βασιλέως ἀποστῆσαι δυνήσῃ. Αὐτοὶ γὰρ ἡμεῖς
 ἀρὰ; ἠρασάμεθα καθ' ἑαυτῶν τὰς παλαμναϊστάτας,
 ἢ μὴν ἐμμενεῖν τοῖς ὁμωμοσμένοις ἀχρι θανάτου,
 καὶ μὴ ἀποστῆσθαι τοῦ νέου βασιλέως, ἢ τὸν τοῦτο
 δράσοντα ἐνέχεσθαι ταῖς ἀραῖς. Ὡς οὖν οὕτω γνώ-
 μης ἡμῶν ἐχόντων, καὶ αὐτὸν σε καὶ βούλεσθαι καὶ
 πράττειν τὰ θέοντα παρακαλοῦμεν, καὶ μὴ ταῖς μὴ
 οὐσαις ὑπονοῖαι; ἐξαπατηθῆντα πράξει τι τῶν ἐν
 ὑστέρω μετὰ μελλον παρασχησόντων. Τοιαῦτα πρὸς
 βασιλέα τὸν πρεσβύτερον οἱ τῆς συγκλήτου πάντες
 καὶ οἱ τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνες ἐγγράφως διαπρεσ-
 βευσάμενοι, εἴτα καὶ ὑπογραφαῖς οἰκταῖς ἴν' ἢ πι-
 στὸν ἐπιθεβαιώσαντες τὸ γράμμα, καὶ ἐγχειρῆσαν-
 τες τῷ εἰρημένῳ Καλοχαιρέτῃ, πέμπουσιν εἰς
 Βυζάντιον πρὸς βασιλέα. Ἀφικομένου πρὸς τὰ
 βασίλεια δ' αὐτοῦ, θροῦς ἦρθη παρὰ πάντων καὶ
 βοή συμμιγῆς, ὡς Παλαιολόγος ὁ τοῦ βασιλέως
 ἔγγονος (οὗ γὰρ ἤξιον αὐθις αὐτὸν βασιλέα
 καλεῖν), πρὸς βασιλέα πέμψας πρεσβείαν, συγ-
 γνώμης δεῖται τυχεῖν· ἀλλ' οὐκ ἂν τύχοι, εἰ μὴ

Δ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποδείξας δεσμώτην, πρὸς τοὺς πόδας

CAPUT XXVI.

*Xena Andronici junioris mater Thessalonica Byzantium captiva adducitur. Calochæretes seniori pacem
 vehementer atque etiam suppliciter suadet.*

Per id tempus imperator in eam curam et cogi-
 tationem incumbabat, ut filium Constantinum de-
 spotam navibus longis in Occidentem mitteret, præ-
 torem Thessaloniciæ, reliquarumque urbium, et ut
 is imperatricem Michaelis imperatoris conjugem,
 minoris Andronici matrem Thessalonica Constan-

Ἦσχολεῖτο δ' ὁ βασιλεὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ,
 ὅπως τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν δε-
 σπότην τριήρεσι μακρᾶς πρὸς ἑσπέραν ἐκπέμψῃ,
 Θεσσαλονίκης καὶ τῶν ἄλλων ἑσπερίων πόλεων ἐπι-
 τροπεύσοντα. Βασιλίδα δὲ τὴν Μιχαῆλ μὲν τοῦ βασι-
 λέως γαμετήν, Ἀνδρονίκου δὲ τοῦ νέου μητέρα,

ἐκείθεν εἰς Βυζάντιον ἀναγάγῃ· ὁ δὲ καὶ γενοῦν· κατὰ τὸ ἐπίταγμα βασιλέως, ἐλύπησεν οὐ μετρίως τὴν υἱὸν αὐτῆς· Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα βίβη τὴν μητέρα ἐλκυσθεῖσαν ἀνηκόουσα. Ὡς γὰρ ἡ βασιλὶς τὴν αἰτίαν ἐπίθετο δι' ἣν ὁ δεσπότης ἀφίκοτο, καὶ ἡ κυρία παρῆν ἐν ἧ πρός τὸν πλοῦν ἔδει καλεῖσθαι, εἰσελθούσα τὸ ἱερὸν καὶ τῆς Θεομήτορος εἰκότι προσφῦσα, οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο μεθήσειν ἔφρασκεν. Ὁ δεσπότης δὲ ἐλθὼν, πρῶτα μὲν λόγοις ἐπεχείρει πείθειν· ὡς δ' οὐκ ἐπειθεν, ἐβιάζετο καὶ χερσίν. Ὡς δ' ἦνυε καὶ οὕτως οὐδὲν, τῷ μεγάλῳ παππίῳ Παλαιολόγῳ, καὶ τῷ πρωταλλαγάτορι Σεναχηρείμῳ, καὶ Ἰωάννῃ Ζαρτῶν τὸν ἐλκυσμὸν ἐπέτρεπε τῆς βασιλίδος. Οἱ δὲ καὶ βίβη τῆς εἰκότος ἀποσπάσαντες, εἰς θάλασσαν τε καταγαγόντες ἐπέτρεψαν τοῖς τριηράρχαις ἀχθησομένην ὡς βασιλέα. Ἐδόκει μὲν οὖν τῷ τῆς βασιλίδος υἱῷ βραχίλει τῷ νέῳ καὶ τοῦτο δεινὸν τὸ καὶ αὐτὸν δεσπότην χεῖρα βίαιαν ἐπενεγκεῖν τῇ μητρὶ· εἰ γὰρ καὶ ἀδελφοῦ γαμετῆ, ἀλλὰ τῷ βασιλικῷ νόμῳ καὶ δεσπότης ἦν αὐτοῦ. Τὸ δὲ καὶ ἐτέροις ἐπιτρέψαι τὸ ἔργον, οὐδενὸς ἐνομήσθη δεύτερον εἰς ὑβρεως ὑπερβολὴν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον. Βασιλεὺς δ' ὁ πρεσβύτερος ὡς ἀπηλλάγη τῶν περὶ τῆς ἐσπέρας φροντιδῶν, τὸν Καλοχαιρέτην μεταπεψάμενος, ἐζήτηι τε τὰ γράμματα τοῦ ἐγγόνου, καὶ εἰ τι διὰ στόματος ἔχει λέγειν ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν. Ὁ δ' ἔλεγε μήτε γράμματα μήτε λόγους τοῦ νέου βασιλέως κομίζειν, ἀλλὰ τῶν αὐτῶ συνόντων συγκλητικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς. Ἐπειδὴ δὲ ἄμα καὶ τὸ βίβλιον. Διελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ ἐγγεγραμμένα, καὶ ἄμα καὶ τὰς ὑπογραφὰς ἰδὼν, Ἐκείνῳ μὲν, εἶπεν ἀπειλοῦσιν ἕμολ ὅσα δὴ βούλονται· ἐγὼ δ', ἀνθ' ὧν τολμῶσι δίκας τίσομαι, φημί, τὰς ἐσχάτας. Οὐκ ἀπειλοῦσιν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, ὁ Καλοχαιρέτης, ἀλλὰ δέονται πρῶτον. Ἄν δ' ἐφ' οἷς ἰκετεύουσι μὴ εἰσακούωνται, τὰ μέλλοντα συμβῆσθαι ἀπαγγέλλουσι. Καὶ ἐγὼ δὲ αὐτὸς καὶ δέουμαί σου καὶ συμβουλεύω, κράτιστε βασιλεῦ, μὴ περιθεῖν ἀσπῶν τὴν ἰκετείαν, ἀλλ' ἀσπάζασθαι τὴν εἰρήνην, οὐ μόνον τῷ ὑπάρχοντι

linopolin (79) reducendam curaret. Qua re pro desiderio senis administrata, Andronicus mirifice indoluit : quippe qui parentem suam fuisse vi abstractam audierat. Nam perspecto qua gratia despota venisset, et praesente jam-praestituto die, quo navim conscendere deberet, ad templum confugiens, et Deiparæ simulacro affusa (80), si quid de se fieret, non id dimissuram asserebat. At despota accedens, primum bonis verbis ut discedat efficere nititur; ubi frustra fuit, manus in eam violentas injicit. Cum sic quoque actum ageret, magno pappiæ Palæologo (81), protallagatori (82) Sennacherim, et Joanni Zaridæ negotium dat. Illi per vim abstractam ad litus deducunt, trierarchis ad imperatorem deportandam credunt. Visum hoc etiam juniori imperatori immane facinus, despota ipsam manus attulisse matri suæ, eidemque uxori fratris ejus, et imperiali lege etiam dominæ ipsius. Quod autem aliis insuper avellendam commisisset, id vero longe contumeliosissime factum censuit. Sed de his postea. Perfunctus sollicitudine 82 de Occidente senior, Calochæreten accersit, nepotis litteras requirit, si quid coram velit, loquendi copiam dat. Ille se nec litteras, nec verba nepotis afferre, sed qui cum eo essent nobilium ac ducum exercitus. Quo dicto libellum porrexit. Eo perlecto, visisque suscriptionibus, Isti, inquit, minas mihi proponunt pro arbitratu; at ego ipsos, si quid tentaverint, poenas acerbissimas persolutores aio. Immo, occurrit Calochæretes, minas non proponunt, sed primum rogant; si precibus nihil obtinuerint, consecutura denuntiant. Quod ad me atinet, ego quoque hortari te obtestarique non dubito, imperator optime, uti eorum supplicationem ne despicias, pacemque populis non modo tuis, verum tibi met nihil minus profuturam, et nomen tuum apud omnes a dedecore et infamia plurimum defensionum obvis ulnis excipias. Etenim ubi nepos te deserto Adrianopolin venit, pars hujus defectionis causas in illum, pars in te confere-

Jacobi Pontani notæ.

(79) Xena vocabatur, rege Armeniorum prognata, pia mulier, sed ambitiosior, et quæ regnare cuperet, ut audimus. De hac autem re Gregoras sic : Postea despota Constantinus statim mari Thessalonicam mittitur, ut Macedoniam gubernaret, et Xenam junioris imperatoris matrem Byzantium mitteret. Et infra : Cæterum Thessalonicam profectus, Xenam cum omnibus ministris comprehensam, nulla modestia triremi impositam, Byzantium misit. Quo cum illa invita pervenisset, in orientali palatii parte custodiebatur.

(80) Προσφῦσα, adhærescens ei, complexa statuam Mariæ Virginis. Subit mentem illud ex II Æneid. de Hecuba et Iliabus, nocte illa suprema et fœdestissima :

Ædibus in mediis nudoque sub ætheris axe
Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus,
Incumbens aræ, atque umbra complexa penates.
Hic Hecuba, et natæ nequidquam alturia circum,
Præcipites atra cœu tempestate columbæ,
Condensæ, et divum amplexæ simulacra tenebant.

PATROL. GR. CLIII.

Aliter ethnici hoc faciebant, ut calamitate in magna deorum suorum statuas supplicabundi amplecterentur; aliter nos idem sanctorum imaginibus, signis, statuis, reliquiis facimus cum ad ea genua flectimus, ipsa amplectimur, et exosculamur; sicut alia multa exercemus, si non alio modo, alio certe sine, ac religione, quam ipsi factitarunt: in quibus frustra ab insipientibus et indoctis mortalibus pro idololatriis reprehendimur.

(81) Vere Palæologus fuit paterna origine, ut liquebit ex cap. 30. At Andronicus Palæologus protovestiarius, ut ex cap. 43 constabit, matrem habuit Annam, sororem senioris Andronici Palæologi, patrem vero Michaelē e Thessaliæ ducibus. Ergo honoris ergo, quia maternum genus inde duceret, hoc illi nomen datum, sicut feminis quibusdam, ut Eugeniæ Palæologæ, et matri ipsius Cantacuzeni Theodoræ Palæologæ.

(82) Ms. interpretis πρωταλογάτωρ, qui erat præfectus alogii, sed hic noster constanter ubique habet πρωταλλαγάτωρ, qui nullus alius est, quam is quem hodie vocamus général des postes.

bant : nec certa cognitione res tenebatur. Post cum arma contra te sumpsisset, tuque pacem obtulisses, et ille citra cunctationem accepisset, foedusque sancitum esset, omnes consilii vestri prudentiam, et conversas ad meliora voluntates collaudantes, diem illum festum exegerunt, sese malis omnibus ex civili bello emergentibus levatos existimantes. Nunc vero, quando nepos imperii sui partem lustravit, exercitui perdiligenter providit ; mœnia oppidorum vetustate laborantia ac fatiscientia refici et instaurari jussit ; ad firmandam reipublicæ disciplinam, ad universam ejus amplificationem atque incrementum, quantum in se fuit operæ contulit, rursus et repente bellum, nulla vel ipsius, vel ipsi studentium, culpa exsuscitatum est. Quare is qua superiora, omni crimine absolvetur ; qua recentiora, laudem adipiscetur, ut qui bellum non prior inferat, sed illatum repellat : omniumque sibi animos conciliabit, qui cum injuriose tractato una dolent ; tu contra universorum sententiis ut et antea, sic nunc pro injurioso condemnabere. Tecum igitur expende, quantum te propter exorturas calamitates et apud Deum poena, et apud homines insectatio maneat. Quocirca iterum oro, imperator, miserere subjectorum, miserere filii tui, ac denique tui ipsius, cujus apud Romanos tanta est laus, quemque ut aliquem de cœlo delapsum intuentur (83) : et pacem complexus, bello nuntium remitte, neve populos tuos inde manaturis cladibus ad exitium vocari, **83** neve nepotem tuum aut victorem turpius vincere, quam si victus esset (patrem enim suum vincet), aut victum injuste simul et a patre interfici, tuumque nomen passim cum faustis acclamationibus decantatum, ex adverso in invidiam adduci sinas. Hæc cum disservisset Calochæretes, et ad imperatoris atque astantium interrogata objectionesque sapienter respondisset, tandem pedibus imperatoris provolutus, omni contentione rogare cœpit, ne pacem rejiceret, neu illum ab initio homicidam, et invidum illum [puta diabolum], sed Christum pacificatorem, qui fecit utraque unum, potiores ferre vellet. Hominem levat imperator, et gratias agit, quod eos satis de officio docuisset, jubetque iis quorum missu advenerat renuntiare, quia stulta legatione usi essent, non se responsum dare : daturum, si prudenti uterentur. Sic Calochæretes frustra discessit. Junior imperator Zurulo motis castris, Heracleam Thraciæ processit, ubi Syriannem cum prasidio Byzantino concludens, diem unum in obsidione posuit. Inde recedens, prope Daonium castrametatus est, et sequenti luce Constantinopolin tendere perrexit. Rhegii Calochæretes ei obvius nihil se effecisse narrat.

Jacobi Pontani notæ.

(83) Non intelligo quare ad hæc interpretanda non optime, et pulcherrimo quadreat hæc M. Tullii ex Pompeiana, de ipso Pompeio, magno imperatore, quem ut aliquem cœlo delapsum intuentur. Simile est illud ejusdem ad Quintum fratrem,

σιτελοῦσαν, ἀλλὰ καὶ σοὶ καὶ μὴ παρὰ πάντων κακῶς ἀκούειν τὰ μέγιστα συναιρομένην. Ὅτε γὰρ ὁ σὸς ἔγγονος βασιλεὺς ὁ νέος σου τὸ πρῶτον ἀποστάς εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφίκτο, οἱ μὲν αὐτῷ τὰς αἰτίας ἀνετίθεσαν τῆς ἀποστασίας, ἕτεροι δὲ σοὶ καὶ ἦν τοῖς ἀνθρώποις ἀμφίβολος ἡ περὶ τούτων γνώσις. Ὡς δ' ἐπιστρατεύσαντος ἐκείνου σὺ τε ἐμνήσθης εἰρήνης, ἐκείνους τε ἄσμενος προσεδέγετο μηδὲν μελλήσας, καὶ ἐγεγένητο αἱ σπονδαί, πάντες μὲν ἐπήνεσαν ὑμᾶς τῆς τε εὐθουλίας καὶ τῆς πρὸς τὰ βελτίω μεταβολῆς ἐορτῆς δὲ ἡμέραν ἦγον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὴν ἐκ τοῦ ἐμφυλίου κακῶν πολέμου νομίσαντες ἀπηλλάχθαι. Νῦν δ' ὅτε βασιλεὺς ὁ σὸς ἔγγονος τὴν ἀποσταγαμένην αὐτῷ τῆς ἀρχῆς μοῖραν περιῶν, τὴν τε στρατιὰν ἐξέϊωσε προνοία, οὐ τῆς τυχοῦσης, καὶ τὰ πεπονηκότα τῶ χρόνῳ τεύχη τῶν πόλεων ἐπέταξεν ἀνακτᾶσθαι, καὶ τῆς πολιτικῆς εὐνομίας καὶ τῆς ὅλης τῶν πραγμάτων ἐπιδόσεως, ὅσον ἐξῆν, ἐπεμελήθη, αὐθις ἐξαίφνης ὁ πόλεμος ἀνεβράγη, μηδεμίαν μὴτ' ἐκείνου μὴτε τῶν συνόντων αἰτίαν παρασχομένων. Ὅστ' ἐκείνῳ μὲν συμβῆσεται καὶ ἐπὶ τοῖς προτέροις αἰτίας πάσης ἀπολειῦσθαι, καὶ τῶν νῦν ἕνεκα ἐπαινεῖσθαι ὡς ἀμυνομένῳ καὶ οὐ κατάρχοντι πολέμου, καὶ τὴν παρὰ πάντων εὐνοίαν καρπούσθαι ὡς ἀδικουμένῳ συναλούντων, σὲ δ' ἀπάσαις ψήροις καὶ νῦν καὶ πρότερον ἀλίσκεσθαι ἀδικούντα. Ἐννόησον οὖν ἡλικίᾳ τῶν συμθεσομένων κακῶν καὶ πρὸς Θεοῦ τίσις καὶ πρὸς ἀθρώπων ἔψεται μέμψις. Διὸ δὴ καὶ αὐθις σοῦ δέομαι, βασιλεῦ, καὶ τῶν ὑπηκόων εἶεον οὐκ ὀντα, καὶ τοῦ βασιλέως τε καὶ παιδὸς καὶ αὐτοῦ δὲ σοῦ, οὕτω παρὰ Ῥωμαίοις πᾶσιν ἐπαινουμένου, καὶ ὡς τινος τῶν κρειττόνων θαυμαζομένου, τὸν πόλεμον καταλύσαι, προσδεξάμενον τὴν εἰρήνην καὶ μὴ περιδεῖν τὴ μὲν ὑπήκουον ὑπὸ τοῦ πολέμου διαφθαρὲν τὸν δὲ σὸν ἔγγονον καὶ βασιλέα, ἡ νικῆσαντα πάσης ἡττητῆς αἰσχίῳ νικῆται νίκην, (πατέρα γὰρ νικῆσει), ἡ ἡττηθέντα ἀδικῶς τε ὁμοῦ, καὶ παρὰ πατρός ἀποθανεῖν, τὸ τε σὸν ὄνομα τὸ παρὰ πάντων ἀδόμιμον σὺν εὐφημίᾳ, διαβαλλόμενον ἐξ ἀντιστροφῆς. Τοιαῦτα εἰπὼν ὁ Καλοχαιρέτης, καὶ πρὸς τὰς ἐκ βασιλέως καὶ τῶν παρόντων πύσεις καὶ ἀντιθέσεις συνετῶς ἄγαν τὰς ἀποκρίσεις ἀντυπνευγῶν, τελευταῖον ἑαυτὸν πρὸς τοὺς βασιλέως καθάκλινας πόδας, ἐδεῖτο μεθ' ὅσης σπουδῆς μὴ ἀπώσασθαι τὴν εἰρήνην, μηδὲ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνον καὶ φθονερὸν, ἀλλὰ τὸν εἰρηνοποιὸν Χριστὸν τὸν τὰ διεστῶτα συνάψαντα, σχεῖν τὸ πλέον. Ἀναστῆσας δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ εὐχαριστεῖν εἰπὼν, ὅτι ἐλθὼν ἐδίδαξας ἡμᾶς ἀρχοντικῶς, τοῖς ἀπεσταλκόσιν ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν, ὡς ἀσύνετα διαπρεσβεύομενοι, οὐδ' αὐτὸς ἂν ἀπόκρισιν δοτῆ ἀποκρινεῖται δ' αὐθις, ἂν καὶ αὐτοὶ πρεσβεύσωνται συνετῶς.

epist. 1, lib. 1 : *Nam Græci quidem sic te ita viventem intuebuntur, ut quemdam ex Annalium memoria, aut etiam de cælo divinum hominem esse in provinciâ delapsum putent.*

Οὐτω, μὲν ὁ Καλοχαιρέτης ἀπρακτος ἀπῆλθεν ἐκ Βυζαντίου. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς ὁ νέος ἄρας ἐκ Τζουρούλης εἰς Ἡράκλειαν ἀφίκετο τὴν τῆς Θράκης, καὶ Συργιάννην ἐκεῖ κατακλείσας ἅμα τῷ ἐκ Βυζαντίου στρατῷ, ἐπολιόρησεν ἐφ' ἡμέρα μίῃ. Κάκειθεν αὐθις ἀπαναστάς, ἐστρατοπέδευσε περὶ Δάκειον (84)· ἐς τὴν ὑστεραίαν δ' ἐχέτο τῆς φεροῦσης πρὸς τὸ Βυζάντιον. Καὶ γενομένη κατὰ τὸ Πήγιον, ὁ Καλοχαιρέτης ἐνέτυχεν ἀπαγγέλλων ὡς ἀπρακτος ἐπανήκει.

CAPUT XXVII.

Legatio nepotis ad avum de pace; quam rursus non procul a mœnibus Byzantii petit, sed frustra. Ejus febris, et profusivum sanguinis e naribus. Magni stratopedarchæ defectio. Syrgiannis facinora.

Στρατοπεδευσαμένη δὲ αὐτοῦ, ἔδοξε δέον εἶναι Α καὶ αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πάππον ἀποστελεῖν πρεσβεῖαν περὶ εἰρήνης. Πέμπει δὴ τὸν μέγαν κονοσταύλον Ἰωάννην Παλαιολόγον τὸν πρωτοστράτορος ἀδελφόν, καὶ Ἰωάννην τὸν Ἀπλησφάρην, γράψας τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ τοιαῦτα· Τῶν ἐμοὶ συνόντων συγχετικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς κάμου συνειδότης πρὸς σὲ περὶ εἰρήνης διαπρεσβευσάμενων καὶ μὴ τυχόντων, νυνὶ καὶ αὐτὸς σὺν αὐτοῖς αὐθις περὶ τῶν αὐτῶν πρεσβεύομεν, ὃ βασιλεῦ, καὶ δεόμεθά σου πάντες κοινῇ, μὴ ὡς τῶν ἀτίμων ἀπορριφῆναι, ἀλλ' εὐμενεῖς καὶ συγγνώμης τοῦ σοῦ κράτους τυχεῖν, ἐφιεμένους πάνυ σοῦ καὶ εἶναι δούλους καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ τὴν εἰρήνην ἀντὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἄλλῳ ἐν εὐεργεσίας αἰτουμένους μέρει. Τούτους μὲν οὖν ἀπέστειλεν ὡς βασιλέα ἐν Β ἡμέραις ὅκτω κελύσας ἐπανελθεῖν, ἀρκεῖν πρὸς τὸ βασιλέα βουλευσασθαι περὶ τῆς εἰρήνης τὸ διάστημα νομίσας τοῦ χρόνου· αὐτὸς δ' ἔμεινε ἐν Πηγίῳ. Δύο δὲ ἡμερῶν παρεληλυθειῶν πρὸς ταῖς δέκα, ὡς οἱ πρέσβεις οὐκ ἐπανήκον, ἄρας ἐκ Πηγίου, ἦλθεν ἐγγὺς τῶν Βυζαντίου τειχῶν ὅσον μὴ βάλλεσθαι τοξεῖαις τοῦ στρατιώτας. Πέμφας δ' ἐγγὺς τῶν ἐπομένων τινὰς, λέγειν ἐκέλευε τοῖς ἐπὶ τοῦ τείχους ἀπαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ, ὡς Ὁ σὸς ἔγγονος, ἐπεὶ κατὰ τὴν προθεσίαν οὐκ ἤκον οἱ πρέσβεις, ἐλθὼν αὐτὸς συγγνώμης δεῖται τυχεῖν. Οἱ δὲ, μὴδ' ἄκροισ ὡς παραδοξάμενοι τοὺς λόγους, βάλλοντες ἀπὸ τοῦ τείχους ἠνάγκασαν φυγεῖν. Βασιλεὺς δ' ὁ νέος αὐτόθι δακαρτερίσας μέχρι κλινοῦσης ἡμέρας, ὀλίγον ἀνιζεύσας, ἐστρατοπέδευσε ἐγγὺς Κοσμιδίου ἐν τοῖς Λυμπιδαρίου, καὶ τρεῖς μὲν ἔμεινε ἡμέρας ἐκεῖ. Χειμῶνων δ' ἐξαισιῶν καὶ θμβρῶν ἐπιγενομένων, ὡς καὶ δύο τῶν στρατιωτῶν ὑπὸ φύχους ἀποθανεῖν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπεὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἠλπίζετο μὴδὲν εἶτι, ὅτε χειμῶν ἐπέκειτο σφοδρῶς, καὶ ἡ στρατιὰ τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν ἠπόρει, οὐκ ἐπιτροπόμενοι πρὸς τοῦ νέου βασιλέως τὴν χώραν κακοῦν (ἦσαν δὲ τάγματα τεσσαράκοντα), ἀναστρέψας ἦλθεν εἰς Διδυμόσειχον, καὶ διέλυσε τὴν στρατιάν. Ἐτι δὲ ἐστρατοπεδευμένου πρὸς Βυζαντίῳ, Βοησίας ὁ

Castris ibi locatis, subit animam nepotis, suarum quoque partium esse, legationem ad avum mittere. Deligit itaque Joannem Palæologum magnum contostaulum, protostratoris fratrem, et Joannem Aplespharēn, quibus epistolam committit hæc continentem: Quandoquidem quos mecum habeo nobiles atque illustres, et ductores ordinum, me conscio de pace ad te miserunt, nec impetrarunt, ego ipse nunc, illis pariter volentibus, rursum eandem peto; et te oramus communitur, ne nos ut despicabiles refutes, verum majestatis tuæ gratia et venia impertias: cujus servi plane et esse, et nominari optamus, pacem præ multis aliis bonis in beneficii loco abs te flagitantes. Ergo hos ad imperatorem legavit, diebus octo redire jussos, tantum intervallum avo ad capiendum de pace consilium ratus sufficere, ipse interea Rhegii exspectabat. 84 Duodecim diebus elapsis, legatis minime redeuntibus, Rhegio prope Byzantii muros (ut esset extra teli jactum tamen) accessit. Deinde aliquot de suis mittit, qui de muro propugnaturis dicerent, nuntiatum irent imperatori nepotem ejus, quoniam ad diem præfixam legati non rediissent, adesse ipsum, veniam rogitantem. Qui ne summis quidem auribus eorum verba excipientes, tela superne dejiciunt, et eos fugere cogunt. Junior imperator cum ibidem constitisset, quoad dies jam occumberet, paulum retrocedens, juxta Cosmidium in Limpidario castra fecit, ac triduum illic hæsit. Immodicis porro imbribus cum intolerando frigore supervenientibus (adeo ut duo milites algore obrigescerent [85]), cum spes pacis evanesceret, hiems se vehementer intenderet, exercitus populatione prohibitus commentu egret (et censebatur cohortibus quadraginta [86]), converso itinere Didymotichum veniens, militem dimisit. Adhuc prope Byzantium erat, cum Boesilas Mæсорum regis frater ab ipso ad avum transfugit. Didymotichi quotidiana febris diebus quadragenis jactatus est. Qua depulsa diebus duodecim continuis incredibilis copia sanguinis de naribus profudit (87). Eo affectu

Jacobi Pontani notæ.

(84) Ἀλ. Δαόνιον· ita et Nicetas. Thraciæ urbs est.

(85) Quia frigidissima regio est Thracia, recte appellatur a Catullo *horrida*, ab Horatio, Ode vigesima quinta libri tertii, *nive candida*. Quidam ob id ἀνέμων ἐργαστήριον, *ventorum officinam, seu domicilium* nominarunt. Euripides *Hecuba*, χιονώδη, *nivosam*. De ejus frigoribus immensis multisque militibus eorum vi enectis, libro tertio exponetur.

(86) Τάγμα ut *cohortem* quam *legionem* interpre-

temur potius, res ipsa cogit. Etiam alibi ma.o cohortem: parvi enim exercitus fuere, quos Andronici, et Cantacuzenus duxerunt, nec multas legiones confecerunt. Magna tamen auxilia ab Amurio et Orchane aliquoties venerunt. De cohortibus Romanorum quot militibus constarent, vide Vegetium, libr. II, cap. 5 et 6, et Alexand. ab Alexand., lib. I, cap. 5, et lib. VI, cap. 15.

(87) Αἷματος ἀπιστόν τι χρῆμα. Propria Græcorum hæc elegantia, seu elegans hic loquendi

profligat, quartana eum mensibus undecim divexit. Post istud malum ex intestinis et splene, quoad vixit, laboravit. Veruntamen aliquid operis faciendo, et assiduis exercitationibus consequbatur ut spiritum ducere posset. At enim senior imperator, quanquam excellenti prudentia ornatus, et quid tali tempore agendum esset, scire posse videretur, cum nepotem numero copiarum, alacritate, virtuteque multum superare cerneret, ac proinde pacem accipere merito debuisset (idque bono colore, quia rogatus esset videlicet), diu legatos responso nullo dignatus, tandem re infecta abs se dimisit. Bellandi autem cupiditatem Syrgiannis accessio augebat, a quo singularia quædam et memorabilia expectabat: potissimum vero quæ in Rhodopes provinciis novabantur. Etenim Andronicus Palæologus magnus stratopedarcha a juniore imperatore missus, ut Stenimachi et Zepænes urbium (88) et castellorum non paucorum, quique in iis erant multorum fortissimorumque militum præsidium ad eum ageret, alios donis ac promissis permulso, alios vi et minis **85** coactus, ad senioris auctoritatem fidemque traduxerat. Quod illi spem victoriæ non exiguum injecit. Nepos Didymotichi in hibernis erat, cum Syrgiannes Heraclea Byzantium excurrens, et quidquid ibi inveniret militum assumens, Thraciæ oppida, quæ se juniore subdiderant, invasit. Ac primum quidem Apros et Garellani (veritus ne illius amicitiam sequerentur) equitatum pediatumque misit, qui excursionibus e Didymoticho resisterent. Postea Rhædestum adortus, corrupto præsidio (ut erat harum artium callidus) eam occupavit. Hinc Bizyensem agrum depopulatus, Sergentium contendit, oppidumque per dedicationem recepit. Post Byzantium abiit: ubi diebus aliquot exactis, Selybriam infestum agmen deduxit. Selybrianis portas claudentibus, vicinum urbi oppidum, Saccos appellatum, et ab aratoribus habitatum, ipsis deditibus accepit: relictaque ibi manu, quæ Selybrianos incursando premeret (quod illi maxime, tam occulte quam aperte, fecerunt), Byzantium rediit. Interim hiems exivit, indictione quinta. Vere jam incipiente [A. 1322], principio Martii a juniore imperatore per ditionis ejus provincias litteræ mittuntur, quibus milites ad diem decimum quintum Didymotichum evocantur. Omnes die præfinita adfuere.

περὶ αὐτὴν, ἦλθεν εἰς Σεργένζιον, καὶ κατέσχε καὶ

Jacobi Pontani notæ.

modus, sanguinis incredibilis quædam res. Id est, multum, seu magna copia sanguinis. Euripid. Phœnissis:

Φιλόλογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν ἔφυ.

Res mulierum, id est, mulieres, natura sunt querula. Herodotus, lib. iii, Πολλὸν τι χρῆμα τῶν ὄφιδων ἐκλέπουσι, multos serpentes excludunt. Mitto Xenophontem, et Aristophanem ita loquentes. Imitatus est Plautus in Amphitruone, cum dixit

Α τοῦ Μυσῶν βασιλέως ἀδελφός, τοῦ νέου βασιλέως ἀποστάς πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἠτομοδόκησεν. Ὁ νέος δὲ βασιλεὺς μετὰ τὴν εἰς Διδυμότειχον ἀφίξειν, ἐνόησε βίγος καθημερινὸν ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα ἐφεξῆς· τοῦτου δὲ πεπαυμένου αἵματος ἀπιστόν τι χρῆμα διὰ τῶν μυκτῆρων ἐβρύη ἐν ἡμέραι; δυσκαίδεκα συνεχῶς. Λωφῆσαντο; δὲ καὶ τοῦτου τοῦ κακοῦ, αὐθις ἐβρίγωσε τεταρταῖον ἐν ἐνὶ καὶ δέκα μηνῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ τοιοῦτου κακοῦ, τὰ τε σπλάγγνα καὶ ὁ σπλῆν κακῶς διατεθέντα, ἄχρι καὶ τελευτῆς αὐτοῦ τῆς κακώσεως οὐκ ἴσχυσαν ἀπαλλαγῆναι. Ἀλλὰ πόνοις καὶ καθημερινοῖς γυμνασίοις μεθώδευε τὸ κακὸν ὅπως ἀναπνεῖν ἐβίη. Ὁ δὲ γε πρεσβύτερος βασιλεὺς, καίτοι θαυμαζόμενος; ἐπὶ συνέσει, καὶ δεινῶς δεικνὼν ἐκ τῶν πραγμάτων συνέειναι τὸ δέον, ὄρων τὸν ἔγγονον πληθεῖν τε στρατιᾶς καὶ προθυμίας καὶ ἀνδρίας τῆς πρὸς τὰς μάχας ὑπερέχοντα πολλῶ τῶν αὐτοῦ, καὶ δίκαιος ὢν προσδέξασθαι τὴν εἰρήνην (ἐπεὶ καὶ μετὰ καλοῦ τοῦ σχήματος ἐγένετο δεομένων ἐκείνων), ὁ δὲ ἐπιπολὺ μὲν ἤβιωσεν ἀποκρίσεως οὐδεμιᾶς τοὺς ἐπὶ τῆς εἰρήνης ἀφιγμένους πρέσβεις, χρόνον δὲ παρωχηκότος πολλοῦ ἀπέπεμφεν ἀπράκτους. Ἐνῆγε δὲ αὐτὸν πρὸς τὸ μᾶλλον τὴν πόλεμον αἰρεῖσθαι μάλιστα μὲν καὶ ἡ τοῦ Συργιάννη ἀφίξει πρὸς αὐτὸν, μέγα τι καὶ ἀξιολόγον ἦντος προσδοκίμου πράττειν· οὐκ ἤκιστα δὲ καὶ τὰ νεωτερισθέντα ἐν τῆ Ῥοδόπῃ. Ὁ γὰρ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης παρὰ βασιλέως τοῦ νέου τῶν κατὰ τὴν Ῥοδόπην ἐπαρχῶν Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης πόλεων καὶ τῶν ἄλλων φρουρῶν οὐκ ὀλίγων ὄντων, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς στρατιᾶς πολλῆς τε καὶ μαχημωτάτης οὐσης ἡγεμῶν ἀποσταλεῖς, τοὺς βίαν δώροισ; καὶ ὑποσχέσεσι πείσας, ἔστι δ' οὐκ εἰς βιασάμενος, τῷ πρεσβυτέρῳ προσέποησε βασιλεῖ. Ὁ δὲ οὐ φαύλας ἐνεποίησεν αὐτῷ ἐλπιδας τοῦ περιγενήσεσθαι ἐν τῷ πολέμῳ. Ἐν ᾧδε ὁ νέος βασιλεὺς ἐν τῷ διδυμοτείχῳ διήγε, τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος; ὁ Συργιάννης εἰς Ἡρακλείας εἰς Βυζάντιον ἐλθὼν, καὶ τὴν στρατιὰν πᾶσαν παραίσθων, εἰς τὰς ἐπὶ Θράκης ὑπάρχουσ; τῷ νέῳ βασιλεῖ πόλεις ἐξήλθε. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς Ἄπρω καὶ τὴν Γαρέλλαν, μὴ ἀποστῶσι δεδοικῶς πρὸς βασιλέα τὸν νέον, φρουρὰν ἀπέστειλε περὶ τὴν ἄμα καὶ Ἰππικὴν, ὡς ἂν ἀντέχοιεν πρὸς τὰς ἐκ Διδυμοταίχου ἐφόδους. Ὁ ἔπειτα εἰς Ῥαιδεστόν ἐλθὼν, κατέσχεν αὐτὴν πείσας τοὺς φρουροὺς (ἦν γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινός;)· ἐκαίθην δὲ Βιζύην καταδραμὼν καὶ ληϊσάμενος τὰ αὐτὸ προσχωρῆσαν. Εἶτα εἰς Βυζάντιον ἐλθὼν, καὶ

Satin' parva est res voluptatum in vita atque otiose
[ugunda]

Præ quod molestum est?

Græci dicerent τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. Hæc a Muræto, lib. vi Variarum, cap. 9.

(88) Thracia in certas regiones, provincias, præfecturas distributa fuit, ex quibus a monte Rhodope nomen una sortita est, quæ novem complura urbes in duas rursum præfecturas divisa fuit; hæc Stenimachi, et Zepænes, a duabus videlicet urbibus de illo numero appellantur sæpius.

δ:ατρίδας· ημέρα; τινά;· ἐξελθὼν αὖθις ἅμα τῇ στρατιᾷ, ἀπῆλθεν εἰς Σηλυβρίαν. Μὴ προσδεξαμένων δὲ τῶν Σηλυβριανῶν, φρούριόν τι Σηλυβρίας· ἐγγύς, Σάκκου; ὀνομαζόμενον, τῶν κατοικοῦντων γεωργῶν παραδόντων, κατέσχε. Στρατιάν δὲ ἐκείσε καταλιπὼν ὥστε τὰ Σηλυβριανῶν ἐπεκδρομαῖ; κακοῦν, εἰς Βυζάντιον ἐπανῆλθεν. Ἐκάκωσε δὲ Σηλυβριανοῦ; ὁ ἐκ τῶν Σάκκων πόλεμος ἐς τὰ μάλιστα, λαθραῖαι τε καὶ φανεραῖ; ἐφόδοι;. Καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοι; ἐτελεύτα πέμπτης Ἰνδικτιῶνο;. Ἄρτι δὲ ἔαρὸ; ἀρχομένου περὶ τὰ; ἀρχὰ; Μαρτίου μηνό;, γράμματα παρὰ τοῦ νέου πέμπονται βασιλέω; πρὸ; τὰ; ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχία; κελεύοντα τὴν στρατιάν εἰς Διδυμότειχον ἄχρι πεντακλιδικάτης; αὐτοῦ παρ-εἶναι. Καὶ πάντε; ἐν ἧ; παρῆσαν ἐπετάχθησαν ἡμέρα;.

CAPUT XXVIII.

Sollicitudo Andronici minoris. Magni domestici et matris ejus in eundem beneficentia præclara omnino et singularis. Ejusdem matronæ prudens et festiva oratio.

Ἄπορῶν δὲ χρημάτων οἷ; ἂν θεραπεύσειε τὸ μι- A
σθοφορικὸν ὁ βασιλεὺ; (τὰ γὰρ δημόσια οὐκ ἐπρά-
χθησαν, ἅμα μὲν διὰ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου ταραχὴν,
ἅμα δ' ὅτι καὶ οἱ γεωργοί, ἐξ ὧν μάλιστα οἱ φόροι
πράττονται, τῶν ἰδίων ἀνέστησαν κωμῶν, τῶν τε
παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέω; στρατιωτῶν ληϊζο-
μένων, καὶ τῶν παρὰ τοῦ νέου πρὸ; φυλακὴν ἐκ-
πεμπομένων ἀγόντων τὰ αὐτῶν καὶ φερόντων πλεονε-
ξία; στρατιωτικῇ, καὶ οὐδὲν ἄμεινον διατιθέντων τῶν
πολεμίων), ἠνιάτο καὶ κατετριβέτο φροντισίν, ὅθεν
ἂν εὐπορήσειε χρημάτων σκοπῶν. Ὅρῶν δὲ αὐτὸν ὁ
μέγας δομέστικος σύννοον, τὴν δὲ αἰτίαν ἀγνοῶν,
ἤρετο ἀνθ' ὅπου φροντίζοι. Τοῦ δὲ τὴν ἀπορίαν τῶν
χρημάτων εἰπόντος, διὰ τὸ μὴ τὰ δημόσια εἰσπεπρά-
χθαι, καὶ τὴν εἰς τὴν στρατιάν ἀπαραιτησὸν τῶν
ἀναλωμάτων χρεῖαν, Ἄλλ' ἔγωγε, ὁ μέγας δομέστι- B
κος εἶπε, τὴν τοιαύτην ἀπορίαν τῶν χρημάτων σα-
φῶ; εἰδὼ;· ἅμα τῷ σὲ τὰ γράμματα ἐκπεπομφέναι,
ἀθροίζεσθαι κελεύοντα τὴν στρατιάν, καὶ χρήματα
ἐκ τῶν ἰδίων συνεπορ:σάμην ἀρκέσοντα πρὸ; τὴν
χρεῖαν· καὶ οὐδὲν ἐστίν ἐνδῆον εἶναι, ἧ; τῶν στρατιω-
τῶν ἕκιστον τὸν ἀποτεταγμένον ἀριθμὸν τῆ; μι-
σθοφορᾶ; ἐρχόμενον λαμβάνειν. Ὅ δὴ καὶ γενήσεται
εἰς δευτέραν ἧ; καὶ τρίτην ἡμέραν, καὶ τούτου γε
ἐνεκα φρόντιζε μηδέν. Ὁ βασιλεὺ; δὲ, τῆ; μὲν εἰς
ἐμέ σου, εἴρηκεν, ἀγάπης ἐνεκα, οὐδὲν χρῆ λέγειν
δοξα τῆ; ἂν εἴποι πάντων ἐλαττόνων ἐσομένων.
Δυσχεραίνω δ' οὐ μετρίω; καὶ πρὸ; τοῦτο, ὅσα τε τῶν
ἰδίων ἐξ ὅτου πρὸ; Ἀδριανούπολιν ἤλθομεν, εἰ; τὰ; C
κοινὰ; χρεῖα; ἐξανάλωσας, σκοπῶν, καὶ ἂ νῦν ἐξ-
ανώγει; οὐκ ὀλίγα; ἐσόμενα χρυσίου μυριάδας,
ὡ; καὶ αὐτὸ; οἶδα σαφῶ;. Διὸ καὶ τῆ; ἀπορίας οὐχ
ἤσοον τῶν χρημάτων, τὸ ἐν τοσούτοι; σε χρῆμασι
ζημιῶσθαι καθικνεῖται μοι τῆ; ψυχῆ;. Παρούσα δὲ
αὐτοῖ; διαλεγόμενοι; καὶ ἡ τοῦ μεγάλου δομεστικου
μήτηρ ἧ; Παλαιολογίνα Θεοδώρα, Ἄλλ' ἔγωγε, εἴ-
πεν, οὐ ζημίαν ἤγημαι τὸ ἀναλίσκειν ἐν τοῖ; τοιοῦ-
τοι;· ἀλλὰ πάντων κερδῶν λυσitteλέστατόν τε ἅμα
καὶ σωφρονέστατον. Εἰ γὰρ λύτερον ψυχῆ; ἀνδρὸ; ὁ

Cum deficeretur argento imperator quo condu-
ctitium militem dmereretur (pensiones enim pu-
blicæ exactæ non erant, partim propter tumultus
bellicos, partim quia et agrestium, qui plurimum
pendere consueverunt, alii suis sedibus pulsī, alii a
militibus senioris direpti erant : et quos junior ad
custodiam miserat, militari avaritia res eorum fe-
rebant agebantque (89), a quibus nihilo mitius,
quam ab hostibus tractabantur), mœrorem capiebat,
et sollicitudine exedebatur, circumspiciens unde
sumptum nancisceretur. Meditabundum ac tri-
stem intuens magnus domesticus, et causæ ne-
scius, quid eum angat sciscitatur. Inopia pecu-
niæ, inquit, propterea quod vectigalia coacta non
sunt, et quam deprecari non licet, stipendiorum
persolvendorum necessitas. Atqui ego (excipit ma-
gnus 86 domesticus) hujus inopiæ probe conscius,
simul ac litteras ad evocandum exercitum misisti,
pecuniam necessariam de meis comparavi (90), et
amplius nihil opus est, quam ut miles unusquis-
que veniat, destinataque mercedem tollat : id
quod vel cras, vel perendie fieri poterit. Quare
hac de causa ne te excrucies. Tum imperator :
Quid tandem satis de tuo in me amore dici potest ?
Ægre autem mihi est valde ob hoc quoque, quod
quantum de facultatibus tuis inde ab adventu no-
stro Adrianopolin ad communem usum impende-
ris, et quas nunc impendes multas aureorum my-
riadas, considero. Idcirco non secus quam ipsa
pecuniæ difficultas, pungit ac vellicat animum
meum, te tantum rei nummarie dispendium mea
causa perpeti. Huic colloquio Theodora Palæolo-
gina, magni domestici mater, præsens intererat,
quæ sic orsa est : Equidem ego talibus in rebus
sumptum impendere nullum dispendium, imo
vero omnium quæstum quæstuosissimum atque
prudētissimum judico. Si enim pretium redem-
ptionis animæ hominis sunt ipsius divitiæ (91),
sive quis pro peccatis suis, sive pro vita sua quid-

Jacobi Pontani notæ.

(89) II *Æneid.* :

. . . . alii rapiunt incensa feruntque
Pergama.

Vide quæ in eum locum habeant nostræ symbolæ.
Similia sunt illa in Manliana : *Atque hoc etiam
magis, quam cæteros, quod ejusmodi in provinciam
homines cum imperio misimus, ut, etiamsi ab hoste
descendant, tamen ipsorum adventus in urbes socio-*

rum non multum ab hostili expugnatione differat.

(90) Fuit enim ditissimus, et pecuniosissimus,
ut patebit lib. III, et nos id ipsum ex eodem libro
in Vita ejus jam docuimus; fecitque in ista benefi-
centia veri amici officium.

(91) Locus est Proverb. XIII : *Redemptio animæ
viri divitiæ suæ.* Hoc ad animam Theodoræ bita-
riam accommodat, ut vides.

piam erogaverit, haud in damnis sua erogatio, sed A in lucris deputanda est. Adhoc, cum divinæ Scripturæ doceant¹, ubi thesaurus noster sit, ibi cor nostrum esse, apud te, imperator, quoniam in thesaurus magni domestici es, etiam cor ejus erit. Quod cum ita sit, cæteram pecuniam ut rem nihili contemnet. Sed hæc mittamus. Si nummis parcentes, in vitæ discrimen incidatis, an non clarum est, vobis cum dedecore mortuis vestras ad alios, et forsitan ad inimicissimos translatum iri pecunias? Proinde ne vel corporibus, vel pecuniæ parcitote, quoad bellum hoc ad emolumentum vestrum accommodaveritis.

CAPUT XXIX.

Apri obsidentur et expugnantur. Ad captivos milites admonitoria imperatoris oratio, et in eosdem humanitas. Kursum ad suos, de moderanda victoria et misericordia in victos, Christiana concinnata.

Gratiis matronæ actis, egreditur imperator, et cum B primoribus in consilium venit, priusne Apros, et Galliam, an exercitum ad ulteriores civitates desertrices adducat: quod hæc minus nocerent, et capi facilius possent, illæ et plus nocerent, et cum structura mœnium, tum militarijntus præsidio essent validissima. Stetit sententia, prius Apros aggrediendos. Paratis omnibus, et pecunia in stipendia numerata, Didymoticho illuc movent: ubi castris communitis, C caduceatorem mittit imperator, qui pro muris stantes salutet, et ad urbem sine dimicatione dedendam impellat, dicitque, non eos deliquisse quidquam, nec imperatorem ipsis irasci: sed culpam defectionis penes eum esse, qui deficere coegisset, non penes illos, qui coacti fuissent. Quamobrem si positis armis ad fidem officiumque redirent, multa beneficia promerituros. At enim qui in muris erant, ne totum quidem quod dicebatur audire sustinent, maligne ipsum venire suclamabant, et cantilenam istanc non sibi, qui omni essent expertes metu, nec dolis deludi facile possent, sed aliis potius debere occinere: se creditori suo fidem, et oppidum tuto servaturos. Iterato mittuntur alii, qui suadeant, ne consilio malo pravoque maleficia quam beneficia, cum possint, experiri malint. Quibus contumeliose respondentibus, lapidibusque et jaculis caduceatores appetentibus, ac de cætero quemquam ad se mitti vetantibus, nisi eum occisum vellent, quia se verbis nihil proficere videbat imperator, scalas ad mœnia postrodie conscendenda parari jussit. Quod cum cernerent, qui in mœnibus stabant, hostium conatum ut inanem irridebant, murorum excelsitate ac firmitate, propugnatorumque multitudine se inexpugnabiles fore confidentes. Nam auxiliares Byzantio equites erant duceni et viceni, pedites sagittarii ducenti, iique peritissimi: gravis armaturæ, qui e machinis tela torquebant triginta: e quibus unus a dexteritate destinata ferendi præ aliis celebrabatur. Equites indigene cataphracti centum, sagittarii non

ἴδιος πλούτος, ἀν θ' ὑπὲρ τῶν ἰδίων τις ἀμαρτημάτων, ἀν θ' ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἀναλώσει, οὐ ζημίαν τὴν δαπάνην, ἀλλὰ κέρδος ἡγεῖσθαι χρή. Ἄλλως τε καὶ τῶν ἱερῶν διδασκόντων λογίων, ὡς Ὅπου ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν· παρὰ σοί, βασιλεῦ, ἐπειδὴ σὺ θησαυρὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ καρδία τοῦ μεγάλου δομestίκου ἔσται. Τοῦτου δὲ ὄντος, ἀληθοῦς, τῶν ἄλλων πάντων χρημάτων ὡς οὐδενῶν καταφρονήσει. Καὶ χωρὶς δὲ τούτων, ἀν φειδόμενοι τῶν χρημάτων κινδυνεύσητε περὶ τὸ ζῆν, οὐκ εὐδῆλον ὅτι θανόντων ὑμῶν ἀτίμως παρ' ἄλλοις ἔσται τὰ χρήματα, ἴσως δὲ καὶ πολεμιωτάτοις; Φεῖδεσθε τοιγαροῦν μῆτε σωμάτων μῆτε χρημάτων, ἀχρὶς ἀν τὸν κινηθέντα πόλεμον ἢ λυσιτελεῖ διαθήσθε ὑμῖν.

Ἐπὶ τούτοις αὐτῇ χάριτας ὁμολογήσας ὁ βασιλεὺς, ἐξεληθὼν ἐβουλεύετο μετὰ τῶν ἐν τέλει, εἰ χρή πρότερον ἐπὶ Ἄπρω καὶ Γαρέλλαν, ἢ ἐπὶ τὰς ἀφροστηκίας. πορρωτέρω τῶν πόλεων ἔλθειν· ὡς τῶν μὲν ἀπωτέρω τὴν μὲν βλάβην ἤσωνα παρεχομένων, εὐαλωτοτέρων δὲ τῶν δὲ μετὰ τοῦ μᾶλλον βλάπτειν καὶ καρτερωτάτων ἀπὸ τε τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς καὶ τῆς ἐγκαθιδρυμένης δυνάμεως οὐσῶν. Ἐδόκει δὲ ἐπὶ Ἄπρω ἔλθειν πρῶτον. Καὶ ἄρα ντες ἐκ Διδυμοτείχου, ἐπεὶ πάντα παρεσκευάστο, καὶ πρὸς τὸ μισθοφορικὸν τὸ χρυσίον διενεμήθη, ἦλθον ἐπὶ Ἄπρω. Στρατοπεδευσασμένων δὲ ἐκεῖ, πέμψας ὁ βασιλεὺς, ἠσπάζετο τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν· καὶ πρὸς τὸ μάχης χωρὶς αὐτῶν ἐπεχείρει παραδίδόναι τὸ πόλισμα πείθειν, ὅτε ἡμαρτηκίαι φάσκων αὐτοὺς οὐδὲν, οὐτε αὐτὸν ὀργίζεσθαι πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστάσεως ἐπὶ τὸν βλά κατασχόντα, οὐκ ἐπ' αὐτοὺς εἶναι τοὺς ἠναγκασμένους. Διόπερ καὶ εἰ προσχωρήσαιεν ἀμαχεῖ, πολλὰς εὐεργεσίας ἀμειβεσθαι εἶναι δίκαιον. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ τείχους εὐθύς οὐδ' ἄλλοις ἀναμειναντες ἀκοῦσαι τοὺς παρὰ βασιλέως λόγους, κακῶς τε ἐφασκον ἤκειν αὐτὸν· καὶ τοὺς ἀπάτης γέμοντας τούτους λόγους οὐκ ἐκείνοις, οὐτε δεδοκίμασιν, οὐτε πρὸς ἀπάτην οὐσιν εὐκόλοις, ἀλλ' ἑτέροις μᾶλλον προσήκειν λέγειν. Αὐτοὶ δὲ τῶν τε πεπιστευκότι τὴν πίστιν τηρήσειν, καὶ τὸ φρούριον φυλάξειν ἀσφαλῶς. Ὁ βασιλεὺς δ' αἰθὶς πέμψας ἑτέρους; μὴ τὸ κακῶς παθεῖν συνεβούλευεν ἔλθεσθαι μᾶλλον ἐξ ἀβουλίας, ἐνδὸν ἔξω τε κινδύνων εἶναι καὶ παθεῖν εὔ. Τῶν δὲ ὑβριστικῶς ἀποκριναμένων, καὶ λίθους καὶ βέλεσι τοὺς ἀπεσταλμένους βαλόντων, ἕτερον τε μηδένα πρὸς αὐτοὺς ἤκειν παραγγειλάντων ὡς αὐτὸν ἀποκτενοῦντων, ἐπεὶ μὴ λόγοις ἑώρα πείθειν δυνατὸς ὢν ὁ βασιλεὺς, κλιμακας ἐκέλευσεν ἐτοιμασθῆναι, ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐσομένης τειχομαχίας. Ὅραντες δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ τείχους τὰς κλιμακας κατασκευαζομένας, ὡς ἀνηνύτοις ἐπιχειρούντων κατεγέλων, οὐ μόνον εἴ ἀσφαλεῖα τῶν τειχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλήθει τῶν στρατιωτῶν οἰόμενοι περιγενήσεσθαι τοῦ πολέμου. Ἦσαν γὰρ οἱ τε

¹ Matth. vi. 21.

ἐκ Βυζαντίου κατὰ συμμαχίαν ἀφιγμένοι, ἰππεὶς μὲν εἴκοσι καὶ διακόσιοι, καὶ πεζοὶ τοξόται τούτων εἴκοσιν ἐλάσσους ἀγαθοὶ τοξοῦν, ὀπλίται τε οἱ ἐκ μηχανῶν ἀφιέντες βέλη, τριάκοντα. Ἐξ ὧν εἰς ἐπὶ τῷ εὐστόχως τῶν ἄλλων μάλλον διαβεβόητο βάλλειν. Ἐγχώριοι τε ἰππεῖς ἑκατὸν ὀπλισμένοι τοξόται τε οὐκ ὀλίγοι καὶ σφενδοῦνται, οὐ μόνον ἐγχώριοι, ἀλλὰ καὶ τῶν περιόχων πλείστοι διὰ τὴν πόλεμον συνελθόντες, καὶ γυμνητεία πολλή· οἷς ἐθάρβουν εἰ μήτι ἄλλο, ἐδ γούν ἄλωνα ῥάδιως διαφυγεῖν. Ἄμα δὲ πρῶτ' εἰς τὴν ὑστεραίαν, οἱ τε ἐξῴθεν καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τειχῶν παρῆττοντο πρὸς μάχην· καὶ γενομένης καρτερωτάτης τειχομαχίας, μέχρι μὲν ἐβδόμης ὥρας ἀντίστοιχοι οἱ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνομένοι προθύμως. Ἐπειτα οἱ τοῦ νέου βασιλέως ἀνδρῖα τε καὶ τόλμη τῶν ἀντιτεταγμένων ὑπερσχόντες, καὶ τὰς κλίμακας τοῖς τείχεσι προσερείσαντες, τὸ πόλισμα εἶλον καὶ οὐκ ἔρρασαν αὐτό. Δείσας δὲ ὁ βασιλεὺς, μὴ πάντων χρημάτων διαφθαρέντων, ἀνάστατος γένηται ὁ Ἄπρωι, ἐκέλευσε τοὺς καρπούς μὴ διαφθεῖρειν, ὅπως ἔχοντες ἀφορμὰς οἱ Ἄπριοι τοῦ ζῆν, μὴ ἐκλίπωσι τὸ ἄστυ. Ἀπέθανον μάλιστα ἐν τῇ τειχομαχίᾳ πλὴν ἑνὸς ὀπλίτου τῶν ἐκ Βυζαντίου ἐξ ἑκατέρων μερῶν οὐδείς (καὶ τούτου μετὰ τὴν μάχην ὑπὸ Δατίνου τινὸς ἀποκτανθέντος, οὗ αὐτὸς τε καὶ πλείους ἕτεροι ἐτραυματίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ), τραυματῖαι δ' ἐγένοντο καὶ ἑκατέρωθεν οὐκ ὀλίγοι. Τούτους δ' ἐκ Βυζαντίου ἰππέας τε καὶ πεζοὺς δῆσαντες οἱ στρατιῶται εἶχον. Εἰς τρίτην δὲ ἡμέραν τοὺς αἰχμαλώτους στρατιώτας ὁ βασιλεὺς καλεῖσας αὐτῶν παραστήναι, διελέκται οὕτως· Οὐτε συντεῶ; οὐτε συμπερόντως πεπράχατε ὑμῖν αὐτοῖς ὄφ' ἡμῶν προσ αγορευόμενοι φιλίως, εἰς λοιδορίας αὐτοὶ τραπέμενοι καὶ ὕβρεις. Τὸ μὲν γὰρ μὴ καταπλήττεσθαι τοὺς ἐπὶόντας, ἀλλ' ἐγκαρτερεῖν ἀμυνομένους, ἀνδρίας ἀν τις τιθεῖ· τὸ δὲ ὕβριζειν τε καὶ κομπάζειν ἀπὸ τῶν τειχῶν, καὶ θράσους καὶ παρανοίας. Διὸ καὶ συμβουλεύομαι ἂν ὑμῖν εἰ γε πειθῆσθε, ἀνδρῖα μὲν καὶ τόλμη καὶ χειρὸς ἔργου ἀνδριστασθαι τοῖς πολεμοῦσι, λόγοις δὲ σωφρονεῖν. Οὐ γὰρ ἡ ἀπὸ τῶν λόγων ἀκόλασία, ἡ δὲ τῶν ἔργων δὲ ἐμπειρία καταπλήττει τοὺς ἐπὶόντας. Δοραλώτους μὲν οὖν γενομένους ὑμᾶς, ἢ βουλοίμεθα ἔξεστι χρῆσθαι νόμφ πολέμου. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐπὶ κακῶ τῶν Ῥωμαίων στρατευῶν, ἀφήμι ἐλευθέρους. Εἰ μὲν οὖν ὑπ' ἐμοὶ στρατεύεσθαι βούλεσθε, προνοίας τε ἀξιώσω τῆς προσοικουσίας καὶ τοῖς οικειοτάτοις ἐντάξω· εἰ δ' οὐκαδὲ ἀπελθεῖν, καὶ οὕτως εὖ ποιήσας ἀποπέμψω. Προσκυνησαντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ τῆς εὐεργεσίας χάριν εὐφημήσαντες πολλὰ, καιρὸν ἐξήτησαν εἰς διάσχεψιν. Διασκεψάμενοι δὲ, τῶν ἰππέων μὲν

Jacobi Pontani notæ.

(92) Timidi homines, et imbelles, cum longe absunt a periculo, aut se tutos vident, audacissimi fiunt, et martem crepant. Notavit hos ille sapiens Æsopus. Nam de superiore loco hædus lupum prætereuntem conspiciens, eum conviciis liberrime insectabatur. Tum lupus, Non tu, inquit, mihi conciliaris, sed locus.

(93) Eadem sententia Dido apud Maronem,

A pauci, et funditores non indigenæ modo, sed etiam e finitimis locis quamplurimi, quos bellum exciverat, et levis armaturæ multi, quibus omnibus, si nihil aliud, certe ne caperentur se facile consecuturos sperabant. Postridie albente cælo quique foris, quique intus in mœnibus erant, ad pugnam instruebantur. Et cum usque ad horam septimam acerrima fieret oppugnatio, oppidani se strenue tuebantur. Ad extremum imperatorii fortitudine et audacia adversariis superiores, scalis applicitis oppidulum capiunt ac diripiunt. Ibi timens imperator, ne rebus omnibus disperditis, Aprus ad solitudinem redigeretur, frugibus cavuit : ut habentes vitæ subsidium Aprii, ne diffugerent. In ea oppugnatione ex neutra acie quisquam, præter unum,

Byzantinum armaturæ gravis desideratus est (et eum a Latino quodam secundum pugnam interemptum, quippe a quo ipse cum aliis multis esset vulneratus), utrinque tamen vulnerati non pauci. Victores Byzantinis equitibus juxta ac pedibus vincula injecerunt. Tertio die captivis militibus in medium produci jussis, imperator ad eos hujuscemodi verba locutus est : Neque prudenter, neque e re vestra factum, quod a nobis amice appellati, convicia et injurias reposuistis : Nam hoste instante non percelli, sed constanti animo se defendere, hoc virtuti : alios autem maledictis incessere, et crepare magniloqua de mœnibus, confidentiæ et audentiæ ascribitur (92). Quare si me

C audiat, fortiter audendo et manu prompta hostem reprimetis, verbis moderabimini : quando non verborum petulantia, sed ipse factorum et impressionis sensus invadentem terrefaciat. Jam in vos captivos statuere lege bellica licet. Verum ego, qui meis armis officere Romanis minime quaero, vos libertate dono. Si sub signis meis militare vultis, mihi, ut decet, curæ eritis, et vos inter familiarissimos recipiam. Sin domum redire, etiam sic benigne dimittam (93). Milites imperatorem venerati, ejusque meritum laudibus prosecuti, spatium ad deliberandum petiverunt. Re deliberata, pauci equites manserunt ; pedites ferme omnes sub eo merere instituerunt : quos annuo decreto stipendio, in album suorum retulit, et discedentibus aliis aurum in vaticum contulit.

D Cum autem conspiceret Apriorum turbam, viros simul ac mulieres, item pueros pene nudos, omnium egenos ambulantes, seque bonis suis despoliatos lamentantes, decibus et nobilibus advocatis, Justum est, inquit, cum hodierno die tot et tam insignibus a Deo beneficiis ornati simus, ut tisdem

I Æneid. humanissime ad Trojanos :

Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaque arva,
Sive Erycis fines, regemque opulenti Acestem :
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
Vultis et his mecum pariter considere regnis ?
Urbem quam statuo, vestra est ; abducite naves.
Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.

digni videamur. Etenim quod neque tam magna, et nostro Marti conferenda manus intus, neque tam alta ac tuta mœnia, neque aliud quidquam impedimento nobis fuit, quo minus arrogantes istos et protervos ulcisceremur, nullius, nisi divini Numinis liberalitati jure tribuendum est. Rursus in tam infesta oppugnatione, et urbis occupatione nostrum neque quemquam (ut consentaneum erat) cecidisse, neque per eandem ulius captivorum civili sanguine pollutum esse, egregiam erga nos Dei providentiam curamque significat. Itaque et nos victores miserorum calamitatibus ad misericordiam inflecti oportet (contra Barbaros sane bello internecino pugnandum: contra populares autem usque dum vincas), et pars de præda captivis a quolibet, quantam voluerit, restituenda est. Tria enim bona maxima hinc vobis lucro apponentur: Deum propitium habebitis, qui in afflictos navatam misericordiam tanquam sibi præstitam reputat: atque in hac vita longe pluribus, et post obitum promissa felicitate remunerabimini. Deinde nostram quoque amicitiam assequemini; quibus nihil est antiquius, quam de captivis bene mereri. Postremo fortitudinis et magnanimitatis gloriam vobis ipsi parietis. Illius quoniam hostes debellastis: hujus, quoniam ingenua et excelsa mente non ut hostes, male multastis, sed tanquam civibus, et cognatis, quam licuit, curam adhibuistis. Hac cohortatione adeo permotus est miles, ut nemo non aliquid de præda redderet. Qui vero benefacere gloriosum sibi ducebant, inquisitis dominis quidquid adepti fuissent spoliorum, nihil sibi retinentes, fideliter restituebant.

τῶν αἰχμαλώτων· καὶ τρίτον ὅμιν ἑαυτοῖς ἀνδρίας ἄμα καὶ μεγαλοψυχίας δόξαν περιποιούμενοι, ἀνδρῖα νικήσαντες τοὺς ἀντιτεταγμένους, ἐλευθερίᾳ δὲ γνώμῃ καὶ μεγαλοβουλίᾳ, οὐχ ὡς πολεμίοις, ἀλλ' ὡς ὁμοφύλοις καὶ ἀτυχοῦσι τὴν ἰδουμένην πρόνοιαν εἰσενεγκόντες. Τοιαῦτα παραινέσαντος τοῦ βασιλέως, οὕτω διετέθησαν ἡ στρατιὰ, ὡς πάντας μὲν ἐκ τῶν λαφύρων μεταδοῦναι τοῖς Ἀπρίοις. Ὅσοι δὲ καὶ πρὸς τὸ ἀγαθοεργεῖν ἐφιλοτιμοῦντο, τοὺς δεσπότης ἀνενεργήσαντες, τῶν παρ' αὐτοῖς λαφύρων ἀπέδωσαν πάντα, μηδενὸς ἀποστέρησαντες.

CAPUT XXX.

Garella, Rhædestum, Sergentium oppida deditionem faciunt. A Saccensibus rusticanis maledictis laceratur imperator; ipsum castellum miserabili incendio conflagrat. Insigne exemplum fidelitatis in dominum, et charitatis in hostem cujusdam pastoris, per quod stratopedarcha reus majestatis absolvitur.

Diebus omnino sex ab oppido recepto Apris commoratus, septimo ad Garella castra posuit. Cives sive quod cæteroqui imperatorem diligenter, sive quod Apriorum malo docti saperent, simul invitati sunt, in ejus fidem pacifice transierunt. Quibus ample gratis relatis, Rhædestum perrexit. Deditibus se perinde Rhædestinis, declarato illis quoque ardenti benefaciendi studio, Sergentium progressus est. Quo etiam se tradente, iter Selybriam convertit, Selybrianis propter fidem erga se, a militibus Byzantinis per biennium fines eorum incurstantibus, detrimentis affectis, gratias acturus, et beneficia remensurus. Urbi appropinquantibus placuit ab equis descendere, et super herba viridi paululum requiescere.

Ἐξ δὲ ἡμέραις μετὰ τὴν ἔλθωσιν ἐνοστρατοπέδευοι Ἀπρίων, τῇ ἑβδόμῃ ἄραντες ἐνοστρατοπέδευσαν ἐν Γαρέλλῃ. Οἱ ταύτην δὲ οἰκοῦντες, εἴτε καὶ εὐνοικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν νέον βασιλέα, εἴτε καὶ παρὰ τῶν Ἀπρίων διδασθέντες σωφρονεῖν, ἄμα τῷ προσκληθῆναι προσεχώρησαν τῷ νέῳ βασιλεῖ, καὶ παρέδωκαν ἑαυτοὺς ἅμασι. Πολλὰ δὲ ἀμειψάμενος αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς εὐεργεσίαις, ἄρας ἐκείθεν, ἦλθεν εἰς Ῥαιδεστόν. Προσχωρησάντων δὲ καὶ Ῥαιδεστηνῶν, ἐπεὶ καὶ πρὸς αὐτοὺς τὴν εἰς τὸ εὖ ποιεῖν ἐπεδείξατο φιλοτιμίαν, ἦλθεν εἰς Σεργέντιον προσχωρήσαντος δὲ καὶ αὐτοῦ, τὴν πρὸς Σηλυβρίαν ἦεν Σηλυβριανούς ὧν ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας παρὰ τῆς ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶς ἐξημίωνται τοῦ χερμῶνος τὴν χώραν κατατρεχόντων, εὐεργεσίαι,

καὶ εὐχαρισταῖς ἀμειψόμενος. Ἐγγὺς δὲ Σηλυβρίας A Juxta castellum igitur Saccos castrametantur, hostile quidem (nam a Syrgianne stabat, Byzantinumque militem ad Selybrianos per eruptionem vexandos susceperat), 90 cætera contemnendum, quod ipsum per se exiguum, quod incolæ rudes ac imperiti (omnes siquidem erant rustici, cum terra rationem habentes), quod muri humiles ac demissi. Qui igitur intus se incluserant, uti semet ignorantes, imminentes sibi ut nullius pretii mortales in contemptum vocabant, ac de muro cum insolentia voces contumeliosas identidem contra imperatorem, ejusque copias effundebant. Qui renidens ad convicia (94), ab astantibus quærebat, multumne apud eos vini esset (95). Illis respondentibus: Ne aquæ quidem satis: Itaque, subjicit, herbis iqsaniam generantibus se ingurgitarunt. Tum eos admoneri jubet, uti se modeste gerant, et linguas continent; et cum principibus exercitus ad metas speculandas digreditur (96) At infelices illi Saccii nihilo magis de protervitate et maledictis remittere: sed quasi id palmarium foret, omnem in eo facultatem suam experiri. Injuriarum magnitudinē offensâ gravius militum servitia (97) [ut sunt calones et lixæ] dominos rogant, uti ipsis negotium vindicandi committant. Impetrant, et primo impetu, truncis ac trabibus obvius loco scalarum usi, muros, quod facile fuit, occupant, et ad diripiendos indigenas discurrunt. Forte in casa quadam ignis luculentus ardebat: quam cum multi conscendissent, tectum ex cespite arefacto contextum in focum cecidit: ex quo casu de subito exsuperantibus flammis, ad contiguas ædes similem in modum ædificatas incendium pervasit. Unica erat oppidulo porta, qua propter metum obstructa, et quia domus primo incensa prope erat, nonnulli qui irruerant, et quidam de colonis ipsis, cum murum fugiendi causa, ut poterant, ascendissent, inde se semiustulati precipites foras dabant. Alii simul cum incolis et jumentis ab ignibus intercepti, nescientes quo se converterent, in gemitus et lamentabiles voces prorumpebant. Et erat profecto res digna lacrymis, acerbitate ustionis hominibus et pecudibus

Jacobi Pontani notæ.

(94) Cur non, cum, ut sequitur, pro insanis eos D habere? Etiam Socrates hominem parum sanum sibi conviciantem, non magis in judicium, quam asinum, si calces sibi illisset, vocandum arbitratur. In contemnendis maledictis animi altitudo mire elucet. Unum hoc, quod laudari possit de Nerone apud Suetonium legi, cap. 39: *Mirum, inquit, et vel præcipue memorabile, nihil eum patientius quam maledicta et convicia hominum tulisse, neque in ullos leniorem, quam qui se dictis aut carminibus lacessissent, exstitisse.*

(95) Τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πρῶτον, vinum non habere clavum dicebatur proverbio, ut refert Athenæus, lib. x. ebrietas namque nihil consulte, nec moderate vel dicere, vel facere consuevit, cum per eam ratio, quæ sobrios regere tanquam clavus debet, obruatur. Ibidem hoc profertur:

Οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνην ἀναβάλλει.

Insanire facit sanos quoque copia vini.

Plato lib. i *De legibus*, non solum senem, sed etiam temulentum bis puerum fieri affirmat.

(96) In Græco est *σκοπούς*, quod quid illic sit, non satis liquet, etiam si *metas* transferas. Fortasse *speculas* appellare debui.

(97) Adjecimus de nostro per parenthesis (*ut sunt calones et lixæ*) explicationis causa videlicet. Habuisse autem milites suos servos, etiam ex hac historia pluribus locis cognoscitur. Et erant servi, ut equi saginarii, ferendis armis, annona, et sarcinis, quos ad restituendam disciplinam militarem removerunt P. Scipio Africanus apud Numantiam, Metellus in Africa. Valerius, lib. vii, cap. 7; Frontinus, lib. iv, cap. 1. Vide Joan. Antonii Valtriani, *De militia veterum Romanorum*, lib. iii, cap. 8, quod est de generibus hominum, qui castra sequerentur.

confuse vociferantibus. Totus exercitus, ipseque A
imperator cum ducibus, cæteris posthabitis, oppi-
dulum circumstabant, ad succurrendum parati.
Quod cum requirerent (jam siquidem ignis omnia
ædificia depascebatur), ipsi quoque præ commise-
ratione fletum non tenebant. Flammis absumpti
sunt de iis qui deforis per murum se ingesserant,
sex: ex habitatoribus autem feminæ, pueri, et
grandiores natu ires et viginti supra centum; in-
super animantes, et reliqua res familiaris 91
quantacunque.

Non mediocriter hoc alieno infortunio mæstus
imperator, Selybriam ire institit, ubi transactis
quorum causa venerat, Chariopolin remeavit, mis-
sionemque dedit exercitui, mille apud se retentis: B
mandans uti præfinitis diebus, quanquam non ar-
cessiti, rursus adessent. Verum magnus strato-
pedarcha Palæologus, Rhodopæ præfecturarum
dux, creditas sibi urbes omnes exercitumque, ut
supra demonstravimus, a juniore ad seniore[m] im-
peratorem avertere, animosque subigere, et ad
hujus obsequium inclinare potuit: unum autem
quemdam genere Dacum, pecuarium (98), Syrmpa-
num vocabulo, fortunis exultum, quod nepoti fa-
veret, postquam sæpe illum fustuario multavit,
duos etiam dentes radicitus excussit, maxillamque
ferro candenti inurendam curavit, nec eum ta-
men a fide transversum agere valuit, cum mani-
cis in custodiam dedit. Inde cum aliquando effu-
gisset, aliosque pastores armis militaribus nu-
dos (99), magno sibi numero ascivisset, et copiis
ad Palæologum coerendum eo missis se immi-
scuisset, in Rhodopeios ferebatur. Qui erant in
oppidis, cernentes agrestes universos contra se
conspiratos, et instantem ac prementem impera-
toris exercitum, timentesque ne intestina seditione
excitata pessumderent, commutata sententia ad
eum se contulerunt, vinculumque ducem in custo-
dia tam diu habuerunt, quoad re intellecta impe-
rator de eo certum statueret: ipsi cum Syrmpano
ad illum profecti sunt; pars ut præstitæ benevo-
lentia præmium adipisceretur: pars (quotquot
nimirum a seniore prius steterant) ut delicti gra-
tiam impetraret. Quos imperator ut adversus se D
bene meritum ingratos verbis mollibus castigavit:
et præcipiens, ne de cætero ad defectionem et
sacramentum violandum faciles essent, offensio-
numque oblivionem promittens, venia est imperti-

Jacobi Pontani notæ.

(98) Νομάδα. Vox Numida Latinis non eos tan-
tum populos, qui certam Africæ partem, Numidiam
vocatam, tenuerunt, significat, qui quod initio
pastoritiam vitam colebant, hoc nomen obtinue-
runt: verum etiam alios populos, qui pecuarii
erant. Ac Numidæ vocabulum Græco deflexum est,
hi enim populi Νομάδες dicuntur. Sic etiam Vitru-
vius Arabes vocat, his verbis: *Item Joppæ in Syria,
Arabique Numidarum, lacus sunt immani magni-
tudine*. Nicander:

Τῶ μὲν Γερραῖοι Νομάδες χαλκήσας αἰχμὰς.

ὄλοφουρους ἐτρέποντο καὶ οἰμωγὰς· καὶ ἦν διακρίων
ἄξιον τὸ γινόμενον, ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ βοσκημέ-
των ἐπὶ τῇ καύσει βοώντων τε καὶ ὄλοφουρόμενων.
Ἡ στρατιὰ δὲ πᾶσα καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἅμα τοῖς ἐν
τέλει τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, περιέστησαν τὸ φρού-
ριον προθυμούμενοι βοηθεῖν, μὴ δυνάμενοι δὲ (πάν-
των γὰρ ἤδη ἐπελάβετο τὸ πῦρ), εἰς θρόνους ὑπὸ
συμπαθείας ἐτρέπησαν καὶ αὐτοί. Ἀνέλιωνται δὲ
ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀπὸ μὲν τῶν ἐξωθεν εισελθόντων,
ἐξ ἑσπερίων δὲ καὶ παῖδες καὶ οἱ ἐξωροὶ τῶν τὸ
χωρὶον κατοικούντων, τρεῖς καὶ εἰκοσι καὶ ἑκατὸν,
καὶ βοσκήματα καὶ ἡ ἄλλη περιουσία, ὅσα ἦν.

Ἐλύπησε μὲν οὖν οὐ μετρίως τὸ τοιοῦτον πάθημα
τὸν βασιλέα. Ἀναστὰς δὲ ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς Σηλυ-
βριαν· καὶ ὧν ἕνεκα ἦλθε διαπραξάμενος ἐκεῖ,
ἐπανεξέυξεν εἰς Χαριούπολιν, καὶ διέλυσε τὴν στρα-
τιὰν πλὴν χιλίων οὐς ἐπέταξεν αὐτῶ συνέλθειν, ἐν
ἡμέραις ῥηταῖς κειλεύσας πάλιν ἀκλήτους πρὸς
αὐτὸν ἐπανελθεῖν. Ὁ μὲντοι τῶν κατὰ τὴν Ῥοδό-
πην ἐπαρχῶν στρατηγὸς Παλαιολόγος ὁ μέγας
στρατοπεδάρχης, τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις καὶ
τὴν στρατιὰν, ὡς περ ἔφημεν, ἀπὸ τοῦ νέου βασι-
λέως πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἀποστήσας, πάντων
μὲν ἴσχυσε καὶ τὰς γνώμας παραστήσασθαι, καὶ τῶ
πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ πείσαι προσέχειν. Ἐνα δὲ τῶν
ἀπὸ τοῦ Δακικοῦ γένους νομάδα Συρμπάνων ὠνο-
μασμένον, τῶν ἔντων ἀποστέρησας ὅτι τῶ νέῳ
προσέκειτο βασιλεῖ, πολλὰς τε αἰκίας ὀποδάλων,
δύο τε τῶν ὀδόντων ἐκρίζωσας, καὶ τὴν παρεῖν
κατακαύσας σὸδῆρα, ὡς οὐκ ἴσχυεν ἀποστήσαι τοῦ
νέου βασιλέως, καθέρξας εἶχεν ὑπὸ κλοιῶς. Οὗτος
C δὴ τοῦ δεσμοτηρίου τότε διαδράς, καὶ κωλοῦς
ἑτέρους προσεταιρισάμενος νομάδας ψιλοῦς, καὶ τῇ
παρὰ τοῦ νέου βασιλέως ἐνταυθοῖ πεμφθείσῃ τῇ
Παλαιολόγῳ πολεμῆν συμμίξας στρατιᾷ, ἐπέθετο
τοῖς ἐν τῇ Ῥοδόπῃ. Ὁρῶντες δὲ οἱ ἐν ταῖς πόλεσι
τούς τε ἀγρότας ἐκπολεμηθέντας αὐτοῖς ὁμοῦ πάν-
τας, καὶ τὴν στρατιὰν ἐπιχειμένην, καὶ δεῖσαντες
μὴ καὶ τῶν ἔνδον ἀπόλωνται στασιασάντων, μετα-
βαλόντες προσέθεντο τῶ νέῳ βασιλεῖ. Καὶ δῆσαντες
τὸν στρατηγὸν εἶχον ἐν φρουρᾷ, ἄχρις ἂν ὁ βασιλεὺς
κυθόμενος περὶ αὐτοῦ ψῆφον ἐνέγκῃ. Αὐτοὶ δ' ἅμα
Συρμπάνῳ ἦγον ὡς βασιλέα, οἱ μὲν ἀποληψόμενοι
γέρα τῆς εἰς αὐτὸν ἐννοίας, ὅσοι δ' ἦσαν πρότερον
τῶ πρεσβυτέρῳ προστεθειμένοι βασιλεῖ, ἐξιτιή-
σοντες συγγνώμην. Ὁ βασιλεὺς δὲ τῶν μὲν ἀφεστη-
κότων καθαψάμενος μετρίως ὡς ἀγνωμόνων περὶ
αὐτὸν εὖ δράσαντα φανέντων, παραγγείλας τε μὴ
εἴχερεις εἶναι πρὸς τὰς ἀποστασίας καὶ τὰς παραβά-

Hæc Turnebus, lib. 1, cap. 27. Jam igitur qua
notione hunc Dacum Νομάδα nominet intellexisti.
Nomadum sæpius faciet mentionem.

(99) Ψιλοῦς qui scilicet præter gladium, aut
arcum nihil haberent armorum; hoc enim valet
vox Græca, et ὀπλίταις ψιλοὶ opponuntur. Puto
autem hos nec leviter quidem fuisse armatos, sed
rem gessisse stipitibus duris, *sudifumve præustis*,
ut in ix *Æneid.* pastores Latini contra Trojanos
advenas.

σεις τῶν ὄρκων εἶναι· αὐτός τε ἀμνηστῆσαι ὧν χυ- A
 τοὶς ἡμάρτηται εἰπὼν, ἤξιως συγγνώμης, μετὰ
 μικρὸν δὲ καὶ εὖ ποιήσαι, οἷκαδε ἐπέταξεν ἀπι-
 ναι. Τοὺς δὲ τῆ εἰς αὐτὸν ἐμμεϊναντας πείσει ἐπαι-
 νέσας τὸ ἄμα καὶ δωρεὰς ἀμειψάμενος ἀξίως,
 ἐξαπέστειλε μὲν αὐτοὺς, στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστή-
 σας τὸν Ταρχανειώτην δομέστικον, ᾧ ἐπετέτραπτο
 τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην δεσπύτην ὡς βασιλέα
 ἀποστέλλαι. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ὁ Συρμπάνος ἐπὶ
 τοῦ βασιλέως ἐστηκώς, ἐδόκει βούλεσθαι τι πρὸς
 βασιλέα εἰπεῖν· συνελθὲ δὲ ὁ βασιλεὺς, εἰ τι βούλοιο
 ἐκέλευε λέγειν. Ὁ δ' ἄμα τῆ προσταθῆναι πρὸς
 τοῦδαφος ἑαυτὸν καταβαλὼν, συγγνώμης ἦται τυ-
 χεῖν, εἰ ευδότης ὧν καὶ βάρβαρος καὶ ἀγροίκος,
 ἐτόλμησε φθέγγεσθαι τι πρὸς βασιλέα. Τοῦ βασι-
 λέως δὲ προστάξαντος λέγειν δεδωκότα μηδὲν, B
 ἵππερ τοῦ μεγάλου ἰδεῖτο στρατοπεδάρχου, ὥστε καὶ
 αὐτὸν ἐφ' οἷς εἰς βασιλέα ἤμαρτα τοὺς κατὰ τὴν
 Ῥοδόπην ἀποστήσας, τυχεῖν συγγνώμης. Τοῦ βασι-
 λέως δὲ ἐρομένου εἰ πρὸς εἰρωνεῖαν ἢ πρὸς ἀλή-
 θειαν τυχεῖν δεῖται· ὁ δ' ἔφασκε, Πρὸς ἀλήθειαν·
 καὶ ὄρκον προσετίθει πίστεως χάριν· δὸν δ' εἶναι,
 εἰ τι καὶ ἤμαρτα, προσήκοντα πρὸς γένους ἀξιώσαι
 συγγνώμης. Ἐπιλέησαι δ', εἴρηκεν αὐθις ὁ βασι-
 λεὺς, ὅσα σε εἰργασται κακὰ, ἀποστερήσας μὲν
 τῶν ὄντων, καὶ παίδων καὶ γυναικῶν, ἔτι δὲ καὶ
 ἰδόντων αὐτῶν, πολλὰς τε αἰκίας καταξάνας τὸ
 σῶμα, καὶ τέλος· ὡσπερ τινα τῶν ἐπὶ δεινότητος
 ἐαλωκότων τὴν παρειὰν κατακαύσας σιδήρῳ ὡς
 μηδὲ τὰς οὐλὰς ἐξαιλεφθῆναι δύνασθαι; ὡς δὲ C
 τί σε τὸ πείσαν ἐστίν, ὑπὲρ ἐκείνου δεῖσθαι; Τί δ'
 ἂν εἴη μείζον, ἔφασκεν, ὃ βασιλεῦ, ἢ τὸν οὐπω
 χθὲς καὶ πρόωην ἐν τοῖς δουλεύουσιν ἐκείνῳ τεταγ-
 μένον, νῦν εἰς τοσοῦτον ἦκειν περιφανείας, Θεοῦ
 καὶ σοῦ, βασιλεῦ, εὐηργετηκότος, ὡς καὶ τοὺς βα-
 σιλεῖ προσήκοντας κατὰ γένος ἐξαιτεῖσθαι δύνα-
 σθαι, καὶ τῶν προσδοκωμένων ἀπαλλάττειν κακῶν;
 Θαυμάσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τοῖς κακοῖς ἀμνη-
 στίαν τοῦ βρῆδάρου, Εἰ σύ γε, ἔφη, τοσαῦτα ὑπ'
 αὐτοῦ ἀδικηθεὶς καὶ κακῶς παθὼν, βάρβαρος ὧν
 καὶ φαῦλος τὴν τύχην, τοῖς ἐναντιοῖς ἀμείβῃ ὅσον
 ἔξεισι ποῖων εὖ, οὐδ' ἐμὲ δίκαιον μετριώτερα ἀδι-
 κηθέντα, βασιλέα τε ὄντα, ἀπαραίτητον ὀφθῆναι
 πρὸς ὄργην. Τοῖνον καὶ τῆς σῆς ἰκετείας ἐνεκα
 τὰ ἡμαρτημένα παροῶν, ἀξίῳ συγγνώμης. Εὐχα-
 ριστήσας δὲ ὁ βάρβαρος ἐπὶ τούτοις, καὶ πολλάκις
 ἐπευφημήσας τὸν βασιλέα, καὶ δευτέραν δέησιν
 προσετίθει, τὸ τὸν αὐτὸν μήτε σῆς ἀξίας ἀποστε-
 ρηθῆναι μήτε τῶν προσόδων καὶ τῶν δωρεῶν τῶν βασιλικῶν.
 Ἐτι δὲ μάλλον τὴν ὑπὲρ τοῦ ἡδικηκότος
 σπουδὴν θαυμάσας ὁ βασιλεὺς καὶ ταύτην τὴν δέησιν ἐπλήρου.
 Ἐτι δὲ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας βασιλέως
 κειμένου, τὰ σῆς συγγνώμης γράμματα διαχαραχθέντα,
 καὶ τῆ βασιλικῆ πιστωθέντα χειρὶ ἐπεδό-
 θησαν αὐτῷ· ὁ δὲ λαβὼν, καὶ τὴν γῆν κατασπασάμενος·
 ἐφ' ἧς ὁ βασιλεὺς εἰστήκει, χαίρων ἀπῆλθε.

93 CAPUT XXXI.

De Thessalonica et Constantino despota felices nuntii. Ad imperatorem monachi habitu indutus perducitur; in carcerem datur. Qui Xenam imperatricem violaverant, puniuntur publice. Lemnus ad juniorem arctificis. Persæ seniori auxilio venientes, metu junioris percussis, domum turpiter revertuntur. Fugiunt etiam Byzantii.

Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας ἐκ Θεσσαλονίκης ἀγγελος
 ἔλθων ἀπήγγειλε βασιλεῖ, ὡς στάσεως ἐν αὐτῇ γε-

was, et paulo post humaniter domum abire jussit.
 Qui autem in fide perstitisset, eos quoque pro
 dignitate collaudatos et donis donatos dimisit,
 duce illis præfecto Tarchaniota domestico, cui
 mandatam erat, uti magnum stratopedarcham im-
 peratori vinculum mitteret, coram quo altero die
 astans Sympanus, quidpiam illum velle videba-
 tur. Quo animadverso, Dic, ait, si quid habes.
 Sympanus statim se humi abiciens petere, ut sibi
 ignosceret, 92 si subulcus, et barbarus, et
 rusticus imperatorem verbo appellare auderet.
 Jussus ut omni timore deposito loqueretur, pro
 magno stratopedarcha orare coepit, ut ei ipsi,
 quod Rhodopeios a fide in dominum suum ab-
 duxisset, ignosceret. Percunctante imperatore,
 simulatene, an vere et ex animo ita rogaret,
 Vere, inquit; et ad confirmationem juramentum
 adjecit; addiditque, ex officio esse, quanquam
 peccasset, tamen ut cognata veniam non negare.
 Rursum imperator: An tu oblitus es, quibus, et
 quot malis ille te mactaverit? Bona tibi, liberos,
 et uxorem eripuit, dentes excussit, plagis multis
 corpus tuum dilaceravit, ad extrema maxillam
 ferro, ut atrocissimorum scelerum damnato, ustu-
 lavit, ac perpetua cicatrice deformem reliquit. In
 summa, cedo, quid te movit, ut ejus causam ag-
 res? Quid vero majus, inquit, quam qui paulo
 ante in servis illius censebatur, eum nunc Dei
 concessu, ac tuo munere in tantam claritatem
 venire, ut deprecatione sua etiam cognatos impe-
 ratoris formidato supplicio eximat? Admirans im-
 perator, sic eum doluisse injuriarum memoriã :
 Si tu, ait, tam iniqua et infanda ab illo passus,
 homo barbarus, sorte infimus, nihilo minus quan-
 tum in te est, mala bonis compensas, me ininera
 passum, et imperatorem, inexorabilem iram fovere
 non decet. Igitur vel te deprecatore in me com-
 missa negligens, ecce veniam illi tribuo. Actis
 gratiis, et iterum iterumque dictis imperatori lau-
 dibus, barbarus denuo petit: nempe ut idem strato-
 pedarcha nec honore, nec redditibus, nec bonis
 imperatoris excidat. Tantum studium erga noxium
 amplius suspiciens imperator, etiam hoc annuit;
 et adhuc ad pedes ejus jacenti, testimonium da-
 tæ veniæ in pittacio exaratam, et ut mos est, si-
 dei ergo imperatoris manu addita præbetur: quo
 accepto, vestigia imperatoris exosculatus, cum læ-
 titia recessit.

Eodem die Thessalonica veniunt nuntii, fa-
 ctionibus ibidem natis, ab eo stantes vicisse, ur-

bemque illi subiecisse. Constantinum despotam in A monasterium Chortætum, civitati vicinum confugisse. comprehensum custodia detineri. Imperator confestim Thessalonicam mittit, qui hominem adducant; prius jurejurando astrictos, neque se despotam occisuros, neque aliis occidendum permisso-
 suros. Profecti, in schemate monastico, quo se mortis metu velaverat, antequam illi Thessalonicam aspirarent, Didymotichum perducant (1). Pro-
 quiescebant eum Thessalonicensium et de senatu, et de militibus complures, atque etiam ecclesiæ il-
 lius antistes Jeremias, item Gerasimus lauræ (2), quæ est in Atho sancto monte (3) præfectus. Pa-
 rum vero abfuit, quin stipatores imperatoris audacia ac furore militari despotam in frusta concidissent, nisi
 illum præsentia sua imperator conservasset. Precepit
 autem in carcerem tradi. Præteritis diebus aliquot, despota hominem certum ad imperatorem allegans
 gratias agit, quod se e faucibus fatieripuerit: et simul rogat, quoniam modo quodam et occasione mona-
 chi habitum cepisset, etiam legitima monastices instituta sibi exsequi liceret, ne coactus, sed libens
 eum cepisse videretur. Imperator suspicione ta-
 ctus, non desiderio vitæ commutandæ, sed carceris evadendi hoc ab se peti, metropolitanum et lau-
 ræ præfectum Gerasimum mittit, qui dicant, illum in præsens haud convenientia petere. Nam, ne a
 custodibus habeatur male, sed quiete potiat, hoc illi concessum iri: dimitti nunc e carcere neuti
 quam posse. Proinde id rogare parcat. At despota
 viros illos sacrosatatos prehensans, idem enixius
 orare, ut qui non hypocrisi, aut necessitate, sed sincero potius animo hoc vitæ genus delegisset.
 Quæ cum ad imperatorem referrent, ipsorum arbitrio eum permisit. Eodem tempore Thessaloni-
 ca 94 adducti sunt in vinculis, qui Xenam, impe-

νομένης, οἱ τῷ νέῳ βασιλεὶ προσκειμένοι ὑπερ-
 σόοντες, Θεσσαλονικὴν περιεποίησαν αὐτῷ, τὸν
 δεσπότην δὲ Κωνσταντῖνον εἰς τὸ περὶ αὐτὴν
 φροντιστήριον τὸ Χορταίτου διαδράντα κατασχόντες
 ἔχουσιν ἐν φρουρᾷ. Ὁ βασιλεὺς δὲ εὐθύς τοὺς
 ἀξίοντας αὐτὸν ἐπεμφεν εἰς Θεσσαλονικὴν, ἕρκοις
 πρότερον αὐτοὺς κατασχών, ὡς οὐτ' αὐτοὶ ἐκόντες,
 οὐθ' ἑτέροις παραχωρήσουσι τὸν δεσπότην ἀποκτεῖ-
 ναι· οἱ καὶ ἀπελθόντες ἤγαγον αὐτὸν εἰς Διδυμότει-
 χον μοναχῶν ἡμψιεσμένον σχῆμα. Περιεβάλετο δὲ
 αὐτὸ καὶ πρὶν αὐτοὺς εἰς Θεσσαλονικὴν ἐλθεῖν δέει
 τοῦ μὴ ἀποθανεῖν. Συνῆλθον δὲ αὐτοῖς πρὸς τὸν
 νέον βασιλέα τῶν Θεσσαλονικέων καὶ τῆς συγκλήτου
 καὶ τῆς στρατιᾶς πολλοὶ, καὶ ὁ τῆς κατ' αὐτὴν Ἐκ-
 κλησίας πρέσβυτος Ἱερεμίας, καὶ Γεράσιμος δὲ τῆς
 Β κατὰ τὸ ἱερὸν ὄρος τὸν Ἄθω ἐξηγούμενος λαύρας.
 Ἡ μὲν τοι περὶ τὸν νέον ἡθροισμένη βασιλεῖα στρα-
 τιὰ, ἀταξία στρατιωτικῆ χρησάμενοι, ὀλίγου δεῖν
 κατέκοψαν ἂν τὸν δεσπότην, εἰ μὴ αὐτὸς ἐβρύσατο
 παρῶν ὁ βασιλεὺς· ἐκέλευσε δὲ εἰργεθῆναι. Τισὶ δὲ
 ὕστερον ἡμέραις ὁ δεσπότης διὰ τινος ἔδεικτο τοῦ
 νέου βασιλέως, ἅμα καὶ πολλὰς χάριτας ὁμολογῶν,
 ὅτι ἴδι' αὐτὸν οὐκ ἐτεθνήκει, ὡς ἐπεὶ καθ' ὁποῖον-
 δήτινα τρόπον τὸ τῶν μοναστῶν περιεβάλετο σχῆμα,
 καὶ τὰ νενομισμένα ἐπ' αὐτῷ τελεσθῆναι πάντα,
 ὡς ἂν μὴ δοκοῖ βία, ἀλλ' ἐκῶν περιεβλήσθαι.
 Ὁ βασιλεὺς δὲ ὑποπεύσας μὴ βλοῦ μεταβολῆς ἐπι-
 θυμιά, ἀλλ' ὅσα ἀπολυθεῖ μὴ εἰργεσθαι, τοιαῦτα
 αἰτεῖν, τὸν Θεσσαλονικῆς πέμψας μητροπολίτην,
 καὶ τὸν τῆς λαύρας ἐξηγούμενον Γεράσιμον, οὐχ
 ἀρμόζοντα αἰτεῖν αὐτὸν μεμνησκεν ἐν τῷ παρόντι.
 Τὸ μὲν γὰρ μὴ κακῶς ὑπὸ τῶν φρουρούτων πά-
 σχειν, ἀλλ' ἀναπαύλης ἀπολαύειν, ἐξέσται· ἐδὲ
 ἀπολυθῆναι τῆς εἰρκτῆς, ἀδύνατον τὸ νῦν εἶναι.
 Δὲ μὴδὲ τοιαῦτα δεῖσθαι. Ὁ δ' ἔτι μᾶλλον ἔδεικτο
 περὶ τῶν αὐτῶν, τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἐπιλαβόμενος

Jacobi Pontani notæ.

(1) De perductione ista Constantinii despotæ Thessalonica Didymotichum. et causa ejus, militum in eum fremitu, et carcere, de quibus principio hujus capituli fusius agit Gregoras, lib. viii: *His, inquit, sub hiemis exitum actis, veris initio a seniore imperatore triremis, cum arcanis litteris ad Constantinum despotam mittitur, quibus jubebat, ut eadem navi viginti quinque seditiosos, qui Thessalonicensem populum ad res novas molientes incitarent, vinclos mitteret. At illi, priusquam hoc fieret, periculo suo cognito, clam populo concitato, et turribus consensis, sacra tintinnabula pulsant, inchoandæ seditionis signum. Statim igitur concursu ad ædes despotæ facto, ipsum quidem non repererunt (præmonitus enim in arcem se receperat), sed obvios quosque partim occiderunt, partim bonis ereptis in carcerem conjecerunt, dejectisque domibus, et omnibus opibus direptis, arcis portas incenderunt. Lege quæ sequuntur.*

(2) Omisiss lauræ significatis quæ in vitio ponuntur, e quibus unum illo in proverbio, *Samiorum Lauræ*, Suidas in hac voce *Lauræ*, docet significare quoque στενωπὸν et angiportum. Videtur ergo idem nomen ad monachorum habitacula, seu monasteria translatum fuisse ob vilitatem, et angustias ædificii, et cellularum. Hinc subdit Suidas, καὶ λαύρα ἡ στενὴ κατοικία τῶν μοναχῶν. Et apparet nomen hoc monasteriis tributum, cum SS. Sabbas

et Euthymius floruerunt, crebro enim in illorum historiis occurrit; nec satis scio an antea usurpatum sit. Vocat quidem Metaphrast s monasteria lauras in Vita Theodori tomo primo, qui sub Theodosio Magno, vel paulo post vixit; sed id facit Metaphrastes ex more sui sæculi, non ejus de quo scribit. Sicut autem ex modestia et submissione domicilia sua vocarunt mandras a cavernis et stabulis armentorum, ita fortasse humilitatis causa hoc vocabulum angustam habitationem denotans, ad suas sedes transtulerunt: et forte ipsa appellatione revocare sibi in memoriam voluerunt illud, eisέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης: *Intrate per angustam portam.* Est enim via in cælum laura, hoc est, στενωπός. Hæc noster Jacobus Gretserus.

(3) Mons hic Macedoniæ notissimus e scriptoribus non semel in hachistoria nominatur. Etiam hodie ὄρος Ἰγίου dicitur, ubi 23 supersunt monasteria, singula quondam ducentis aut trecentis calogeri habitata (calogeros, id est, bonos senes, monachos illos nominat Græcum vulgus) contraque vim prædonum ac piratarum munita. Nunc diminuto licet numero, adhuc eorum est magna ibi copia. A Turcis vocatur Monastir, ut refert Leunclavius. Et quicumque alio venirent hujus montis monachi, propter arctiorem disciplinam, majoremque opinionem sanctimoniam, majori erant in honore ac pretio.

ἀδρῶν, ὡς ἐν πρὸς ὑπόκρισιν, οὐδὲ πρὸς ἀνάγκην, ἀλλ' ἀληθεῖα μᾶλλον τὴν πρὸς τὸν τοιοῦτον βίον αἰρούμενος μεταβολὴν. Ἄ δὴ καὶ πυθόμενος πρὸ αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, ἐπέτρεψεν ἃ βούλοιο ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. Ἦχθησαν δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν καιρῶν ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς βασιλέα δεσμῶται καὶ οἱ τὴν βασιλῖδα Σένην τὴν τοῦτου μητέρα, ἐπερ ἔφθημεν εἰπόντες, ἐλύσαντες βία, ὃ τε Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος καὶ Ἰωάννης ὁ Ζαρίδης, καὶ ὁ πρωταλιγάτωρ Σεναχηρεῖμ· ὧν τοὺς μὲν δύο, βασιλέως προσταχτός, ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐσιτάτριζαν ἀγορᾶς ἀφηρημένους· τὸ γένειον, καὶ τὰς τρίγας τῆς κεφαλῆς. Τὸν Παλαιολόγον δὲ ὁ πρωτοστράτωρ ἐξητήσατο, ἀνεψιδὸν αὐτοῦ ὑπάρχοντα, μὴ παῦτον παθεῖν εἰς δεσμοτήριον δὲ ἐνεδλήθη· ὀλίγω δὲ ὕστερον αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους ὁ βασιλεὺς ἤξιωσε συγγνώμης. Ἐν τοῖς αὐτοῖς δὲ καιροῖς καὶ οἱ Λήμνιοι τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ἀποστάντες, ἤχον ἐπὶ τὸν νέον, ἅμα τε τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ἀπαγγελοῦντες, καὶ τὸν ἄρξοντα αἰτήσαντες τῆς Λήμνου. Εὐεργετηθέντες δὲ παρὰ βασιλέως καὶ ἡγεμόνα λαβόντες ὡσπερ ἤτουντο, οἴκαδε ἐπανῆλθον. Τούτων γινομένων, ἐκ Σηλυθρίας ἠγγέλθη τῷ βασιλεὶ ὡς Περσικὴ στρατιὰ κατὰ συμμαχίαν τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἐκ τῆς ἔω διαβάσα, ἅμα τῇ ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶ ὅσον εὐχω ἐλεύσονται κατ' αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπέθετο τὴν μὲν κατὰ τῶν ὁμοφύλων τῶν Περσῶν ἐπαγωγὴν, ἐθαύμασε τῶν ἀντιτεταγμένων. Αὐτὸς δὲ ὀρμῇ τι ἀσχετῶ κατὰ τάχος ἄρας ἐκ Διδυμοτείχου, εὐθὺς τῆς ἐπερχομένης ἦει στρατιᾶς, ὡς μαχοῦμενος ἦ ἂν συντύχοι. Εἰς τρίτην δὲ ἡμέραν ἦ τε ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ ἅμα τοῖς Πέρσαις, καὶ βασιλεὺς ὁ νέος μεταξὺ Τζουρουλῆς καὶ Σηλυθρίας συνῆλθον. Συνιδόντες δὲ οἱ Πέρσαι, καὶ αἱ ἐκ Βυζαντίου Ῥωμαῖοι ὡς οὐδὲ ἀντιδίστασι δυνήσονται· πρὸς τὴν μετὰ βασιλέως στρατιάν, οὐδὲ παρὰ τῆς αὐτῆς ὑπομείναντες· οὐδὲ πλησίον ἐλθεῖν, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω ὄντες, μεταστραφέντες· ἔφευγον κατὰ κράτος· ἰδίᾳ μὲν οἱ Πέρσαι, ἰδίᾳ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ βασιλεὺς δὲ φεύγοντας ἰδὼν, καὶ αὐτὸς εἰς δύο τὸ στράτευμα διελὼν, ἐκέλευε διώκειν. Ἐπιπολὺ δὲ τῆς διώξεως

A ratoris matrem, ut supra diximus, per vim a Deiparæ statua temploque abstraxerant, Constantinus Palæologus, Joannes Zaridas, et Sennacherim protallagator: quorum duo, imperatoris mandatu abrasa barba et capillis (4), publice in foro, velut in theatro ad spectandum omnibus ignominie causa sunt propositi: Palæologum protostrator ut consobrinum precibus suis dedecore prohibuit: sed in carcerem datus est, cui post breve tempus, ut duobus aliis, imperator ignovit. Paulo post et Lemnii ad juniorem desciscentes, venerunt, simul ut eam rem illi nuntiarent, simul ut insulæ præfectum ab eo poscerent, simul ut insulæ præfectum ab eo poscerent, qui benefice tractati, et præsidem, uti rogaverant, adepti, domum revertentur. Dum hæc aguntur, Selybria nuntiatur, Persas ex oriente ad avum adjuvandum trajecisse (5), et cum Byzantinis conjunctos, mox contra juniorem venturos. Audito Persas, alioqui inimicos, ad subsidium adversus homophylos a senec ascitos, incitatissimo impetu, et celeriter Didymoticho movens, adventantibus recta obviam procedit, manus conserturus, ubicunque occurrissent. Tertio die Byzantini cum Persis Zurulum inter et Selybriam in eum incidunt. Cum scirent autem se ne intueri quidem imperatoris exercitum ausuros, nec aciem contra instituire, nec propius ferre gradum sustinerunt: sed procul adhuc distantes, totis viribus in pedes hac Persæ, illac Romani se conjecerunt. Conspicte fuga, imperator ipse quoque divisis copiis fugientibus instare jussit. Quod cum diu esset factum, et nihil tamen effectum (fugitores enim illi alas in pedibus habebant (6)), hi cum tribus Persis. illi cum quinque Romanis, quos vivos ceperant, regrediebantur. Equis vectariis, qui agmen fugiens sequi non poterant, impedimentis, atque etiam servis militum in magno numero potiti sunt. Progressus imperator prope Selybriam tentoria fixit. Persæ et Romani fugæ beneficio servati, Byzantium cum venissent, seni Imperatori sese victos narrabant, ac Persæ naves simul ad trajiciendum petebant: quos ille ut Byzantii manerent flectere non poterat, opponentibus, se frustra contritum

Jacobi Pontani notæ.

(4) Verbis Græcis puto rasuram, non attensionem, seu detensionem significari. Alibi tamen bis, ter verbo περιελεῖν utitur, et semel περιελείν. Quare liceat fortasse transferre detonsa barba, et capillis. Genus ignominie, Græcis, ut apparet, usitatum, Romanis minime, quos non delectabat καρηκομῶντας, aut πωγωνιάτας esse: nisi sordidatos et reos, tum enim barbam impexam, et squalentem, capillumque submittebant. At Græcis id honori fuit: quapropter magni apud eos dedecoris loco habitum, ita deformatum in foro spectandum, et irridendum exhiberi. Videtur autem mos admodum antiquus delectari ludibrii causa. Nam I Paralip. cum David legatos misisset ad consolandum Hanaanem filium Naas, regis Ammonitarum, ille suorum suavis pueros David decalvavit, et rasil. Hinc David præcepit, ut manerent in Jericho, donec cresceret barba eorum. Quia id apud Hebræos in luctu fieret, contra quam apud

D Romanos, multis e locis sacræ Scripturæ constat.

(5) Observa, pro Turcis, qui jam tum Asiam minorem obtinebant, et in fines Romanos sæpe grassabantur, id quod in progressu discas, semper a nostro Persas, nunquam Turcas appellari, ut facit Gregoras. Idque vel propter odium Turcici nominis, vel propter religionis communionem: ambæ siquidem gentes, Turcæ et Persæ, sectæ Mahometanæ.

(6) Non erat, ut fugientes possent assequi. Cur? quia nimis celeriter fugiebant. Cur tam celeriter? quia multum timebant: timor autem pedibus addit alas, ut magnus vates ait. Ergo sensum commode, ut reor, expressimus, tametsi a verbis discessimus, quod bono et laudabili interpreti sæpe faciendum est. Nos si id rarius fecimus, timori nostro, qui primum in hoc curriculum ingredimur, aliquid condonetur.

Iri, et cum aliis Byzantiis obsessos, nihil ei profu-
turos; nam extra mœnia non sese tantum, 95 ve-
rum nec ipsum eorum archisatrapam cum toto
exercitu suo in acie adversus juniorem imperato-
rem consistere posse. Românis qui aderant versa
eos dicere attestantibus, conscensis navibus in Orien-
tem transmiserunt.

Σηλυβρίας. Οἱ μέντοι διασωθέντες τῇ φυγῇ Ῥωμαῖοι καὶ Πέρσαι, εἰς Βυζάντιον πρὸς τὸν πρεσβύ-
τερον βασιλέα ἔλθόντες, ἀπήγγελλον τὴν ἤτταν. Ἄμα δὲ καὶ ναῦς οἱ Πέρσαι πρὸς τὴν διδασιν
ἤτουντο· βασιλεὺς δὲ ἐπεχειρεῖ πείθειν αὐτοὺς μένειν ἐν Βυζαντίῳ· ὡς δὲ οὐκ ἐπιείθοντο, αὐτοὶ τε
φάσκοντες κατατριβήσεσθαι μάτην, καὶ βασιλεὶ μὴδὲν λυσιτελήσειν ἅμα τοῖς ἄλλοις πολιορκούμενοι
Βυζαντίοις· μὴδὲ γὰρ ἂν ἔξω τειχῶν μὴ ὅτι γε αὐτοὺς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν ἂν τὸν ἀρχισατράπην αὐτῶν
ἅμα τῇ ὕπ' αὐτὸν πάσῃ δυνάμει πρὸς τὸν νέον ἀντιτάξασθαι δυνήσεσθαι βασιλέα, καὶ τῶν παρα-
τυχόντων ὡς ἀληθῆ λέγουσιν ἅμα συνεπιόντων Ῥωμαίων, ναῦς λαβόντες, ἐπαραυώθησαν πρὸς τὴν ἔω.

CAPUT XXXII.

Legatio senioris ad nepotem. Dolat se delusum; ad pacem inclinat. Respondetur, pacem cordi futuram. Cum magno domestico decernitur ad obturandum os sycophantis omnia in manus avi tradenda. Qua de re cum principibus totoque exercitu agit imperator. magno domestico et protostratore palatii approbantibus ejus sententiam; in quam tamen nobilitas et duces œgre concedunt.

Postquam Persici auxilii spes decollavit, et in-
sularum auditi motus, Lemno jam aperte alium do-
minum colente, reliquis in fide labascentibus, et
prope diem defectionem minitantibus: urbibus
item continentis pluribus simul ad junioris impe-
rium aggregatis, omni ex parte anxius animi se-
nior, rursus legationem mittendam judicavit. Huic
muneri Isaacium sacri montis Atho præpositum, vi-
rum alioqui intelligentem, et virtutis multo studio-
sissimum deligit, illique in legatione dicenda hæc
injunxit: Si homines aut ab initio ad malum in-
flexibiles a Deo fabricati essent, aut cum voluntate
libera fabricati, in innocentia, quemadmodum oportebat,
perseverassent, nulla fuissent, quæ postea
plurima in vita hominum perperam commissa sunt.
Quia vero propter primam transgressionem natura
humana in deterius labilis evasit, ex eo usque ad
hoc momentum temporis, illo, qui fuit ab orbis
primordio noster adversarius, adnidente, omnia
sursum ac deorsum feruntur permisceturque:
quæ quiddam nunc et in vobis experimur. Cum
enim debuissim tuum in me propensum animum
quæque filium decet erga patrem reverentiam, ac
venerationem ex ipsis factis tuis didicisse, calu-
mniatores apud me tuos, quasi adversum me dolos
et fraudes machin角度, ut inimicos repellere, ego
circumscriptus, quemadmodum rebus ipsis te mihi
probare conarere, non attendi: sed fictis eorum
sermonibus præoccupatus, in pace bellum excita-
vi. Jam rerum experientia temeritatem, et de-
mentiam meam cognoscens, memet jure incuso. Tibi
ut bene morato, meique ut antea cupido, et obser-
vanti, quinam ab armis ad otium redeamus, curæ
erit. Hactenus senior. At nepos in hunc mo-
dum: Gratias ingentes 96 ago regum regi Deo,
quod bonitate sua etiam in me usus, neque sivit
ut ipse quidpiam contra dominum meum et im-
peratorem vel cogitatione, vel actione molirer;
neque obtretratores meos non tandem redarguit,

Ἄς δ' ἦ τε ἐκ τῆς Περσικῆς συμμαχίας τοῦ
πρεσβυτέρου βασιλέως περιηρέθη ἑλπίς, τὰ τε
κατὰ τὰς νήσους πονηρῶς εἶχε, τῆς μὲν Ἀθήνων
ἤδη καὶ φανερῶς ἀφαστηκίας, τῶν ἄλλων δὲ κλο-
νυμένων, καὶ ὅσαν οὕτω τὴν ἀποστασίαν καὶ αὐ-
τῶν ἀπειλουσῶν, καὶ αἱ κατὰ τὴν ἡπειρον πρὶν
ὑπήκοοι τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεὶ πλείους τῶν πό-
λεων ἤδη συναπέστησαν πρὸς τὸν νέον, ἀπορίᾳ
πάντοθεν περιτρεχθεῖς, πρεσβείαν δεῖν ἔγνω πρὸς
βασιλέα αὐτῆς τὸν ἔγγονον πέμπειν. Πέμπει δὲ τὸν
κατὰ τὸν Ἄθω τοῦ ἱεροῦ ὄρους πρῶτον τὸν Ἰσαὰκ,
καὶ ἄλλως μὲν ὄντα συνετὸν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἀντι-
ποιοούμενον καὶ ἀρετῆς, τοιαῦτα πρὸς βασιλέα τὸν
ἔγγονον πρεσβευόμενος δι' αὐτοῦ· Εἰ μὲν ἦ κατ'
ἀρχὰς ἀκίνητος πρὸς τὸ κακὸν οἱ ἄνθρωποι εἶδη-
μιουργοῦντο παρὰ Θεοῦ, ἢ ὡς περ ἦν δέον αὐτέξου-
σιοι γεγονότες ἔμειναν ἐν τῷ ἀγαθῷ, οὐδὲν ἂν τῶν
μετὰ ταῦτα παρασθέντων ἐτολμήθη. Ἐπεὶ δὲ διὰ
τὴν παράσασιν εὐδαιμονία πρὸς τὸ χεῖρον ἢ τῶν
ἀνθρώπων γεγένηται φύσει, ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ
νῦν πάντ' ἄνω καὶ κάτω καὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀντικαι-
μένου γίνεται συνεργοῦντος, ὁποῖον δὲ τι νῦν συμ-
βέβηκε καὶ ἡμῖν. Δέον γὰρ ἐμὲ τὴν πρὸς ἐμὲ σου
εὐνοίαν καὶ πρὸς πατέρα πατρί πρέπουσαν, αἰδῶ
τε καὶ τιμὴν αὐτοῖς ἔργοις καταμαθόντα, τοὺς σὲ
διαβάλλειν ἐπιχειροῦντας ὡς κατ' ἐμοῦ συσκευαζό-
μενον δόλους, ὡς ἐχθραίνοντας ἀπωθεῖσθαι, ἐγὼ δὲ
ἀπατηθεὶς, καὶ μὲν διὰ τῶν σῶν ἔργων ἀποδείξεσιν
οὐ προσέσχον, λόγοις δὲ πεπλασμένοις παρὰ τῶν
σοκοφαντῶν πεισθεὶς, ἤγειρα πόλεμον οὐσης εἰρή-
νης· νυνὶ δὲ αὐτοῖς ἔργοις τὴν ἀβουλίαν καταμαθὼν,
ἑμαυτὸν μὲν ὡς περ δίκαιον καταμέμφομαι· σοὶ δὲ
τοὺς τε τρόπους ἀγαθῷ ὄντι, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ αἰδῶ
καὶ εὐνοίαν ἴσῃ διατηροῦντι, ὅπως εἰς εἰρήνην ἐκ
πολέμου ἄλιν τὰ πράγματα ἡμῖν ἤξει μελήσει. Ὁ
μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος, Χάριτας,
εἶπεν, ὁμολογῶ πολλάς τῷ βασιλεὶ τῶν βασιλευσῶ-
των Θεῷ, ὅτι τῇ αὐτοῦ χρηστότητι χρησάμενος καὶ
περὶ ἐμὲ, οὐτ' αὐτὸν τι κατὰ τοῦ ἐμοῦ κυρίου καὶ

βασιλέως ἢ βουλευσασθαι συνεχώρησεν ἢ πράξαι. ὅτε τοὺς συκοφάντας ἀνελέγκτους ἄχρι τέλους διατελεῖν· ἀλλ' αὐτὸν βασιλέα μάρτυρα ἔχειν παρέσχεν, ὡς οὐτ' αὐτὸς ἀδικῶ, οὐθ' οἱ συκοφαντοῦντες ἀδικίας ἐνέλιπον οὐδεμίαν ὑπερβολήν. Εἰ δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ὑπὸ διεφθαρμένων ἀνθρώπων ἀπατηθεὶς ἐργασται ἃ μὴ δεόν, ἀλλ' ἡμεῖς γε γονέας τε εἰδότες τιμῶν, καὶ ἂν τι καὶ ἀδικώμεθα ἀνέχεσθαι, ὅσον ἂν παράχοι Θεὸς βουλευσάμενοι δράσομεν περὶ τῶν προκειμένων. Ὁ μὲν οὖν πρέσβεις, τοιαύτης ἀποκρίσεως παρὰ βασιλέως τυχόν, ἀπῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον ὡς ἐκεῖ περιμενῶν, ἄχρις ἂν ὁ βασιλεὺς βουλευσάμενος ἀποκρίνηται περὶ τῆς εἰρήνης. Ὁ βασιλεὺς δ' ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ, ὅτι χρῆ ἐβουλευόντο πρῶττεν περὶ τῶν προκειμένων, ὅπως ἢ εἰρήνῃ γένοιτο τοιαύτη, σκοποῦντες ὡς μηδεμίαν πρόφασιν ἔχειν τοὺς συκοφάντας πρὸς ἀλλήλους διαβάλλειν τοὺς βασιλέας, καὶ πόλεμον ἐπὶ λύμῃ τῶν κοινῶν πραγμάτων κινεῖν. Ἐδόκει δὲ λυσitelin αὐτοῖς τε ὁμοῦ καὶ τὴν στρατιάν καὶ πόλεις πάσας καὶ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν πραγμάτων τῷ βασιλεὶ ἐπιτρέψαντας, αὐτοὺς ὑπ' ἐκείνων ἄγεσθαι, καὶ εἰς ὑπάρχουσ; τῆσιν τὰ προσταττόμενα ἐκπληροῦντας. Οὕτω γὰρ τοὺς διαβάλλοντας χώραν εὐδελίαν ἂν σχεῖν, πάντων ὁμοῦ χρημάτων ὑπὸ τοῦ πρῶτον βασιλέως διοικουμένων. Εἰς τὴν ὑστῆριαν δὲ ὁ νέος βασιλεὺς τοὺς ἂν τέλει πάντας καὶ ἡγεμόνας καὶ τοὺς λογάδας τῆς στρατιᾶς εἰς ἐκκλησίαν συναγαγόν, εἶπε τοιαύτα. Τὰ ἐκ τοῦ πολέμου φούμενα κακὰ καὶ μάλιστα τοῦ ἐμφυλίου, καὶ πολλαχόθεν μὲν ἄλλοθεν ἔξῃσι καταμαθεῖν μάλιστα δ' ἂν τις αὐτὰ κατεῖδαι καὶ ἀπὸ τοῦ νυνὶ ἡμοῦ τε μεταξὺ καὶ βασιλέως κινήθηεντος πολέμου. Ἐν γὰρ ὀλίγῳ χρόνῳ τοσούτου αὐτοὶ ὑπ' ἑαυτῶν διεφθείραμεν τῆς δυνάμεως ἡμῶν, ὅσον οὐδ' ὁμοῦ πάντες οἱ πρόσοικοι ἡμῖν βάρβαροι ἐπιστρατεύσαντες ὁμονοῦσι: κατεργάσασθαι ἰσχυσαν ἂν. Ὁ δὲ καὶ αὐτοὶ καλῶς συνιδόντες ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τοῦδε τοῦ πολέμου, πρῶτον ἀποστειλάντας πρὸς βασιλέα περὶ εἰρήνης, ἐδεισθε κάμου συνειδότες. Ὡς δ' ἠνύετε ὁμεῖς οὐδὲν, ἐπρεσβευόμεν καὶ αὐτὸς περὶ τῶν ἰσων, πολλὰ δέόμενος βασιλέως μὴ περιεῖδειν ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους πολέμῳ διαφθαρέντας, καὶ τὴν εἰρήνην ὡσπερ τι μέγιστον τῶν εὐεργετημάτων ἵσταν. Τότε μὲν οὖν ἡμῶν δεομένων ἐκείνος οὐ προσεδέξατο τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης λόγους: νυνὶ δὲ εἰς τοῦτο Θεὸς περιέστησε τὰ πράγματα, ὥστ' αὐτοὺς τοὺς μὴ προσδεχομένους τότε τὴν εἰρήνην, ἡμεῖς παρ' ἡμᾶς δεομένου; περὶ τῶν ὁμοίων. Οὐ δὲ ἔνεκα πρῶτον μὲν ἡγοῦμαι προσῆκειν ἡμᾶς πολλὰς τῆς εὐεργεσίας χάριτας ὁμολογεῖν Θεῷ κρείττους ἀεὶ τῶν ἀντιτεταγμένων ἀποδεικνύντι. Ἐπειτα δὲ ἀσμένως προσδέχεσθαι καὶ τὴν εἰρήνην· καὶ μὴ διὰ τὴν μικρὰν ταύτην εὐτυχίαν αὐθάδεις φαίνεσθαι καὶ θρασεῖς, ἀλλ' ἐκείνον εἶναι νομίζοντας τὸν καιρὸν, ἤνλικα βουλομένοισ; ἡμῖν ἀναγκαῖα ἐδόκει ἢ εἰρήνη, οὕτω πάλιν καὶ βουλευσασθαι καὶ ψηφίσεσθαι περὶ αὐτῆς. Οὕτω τοῦ βασιλέως εἰρηκότος, ὁ μέγας δομέ-

A quando ipsam imperatorem mihi testem apposuit, nec me ullam illi irrogasse injuriam, et criminales ad me injuriis onerandum nihil fecisse reliqui. Et quamvis ille a perditis hominibus deceptus ab officio discessit, tamen nos, qui parentes honorare, et licet ab iis etiam indigne habeamur, sufferre ac perpeti novimus, rem perpendemus, et quantum Deus concesserit, faciemus. Legatus adeptus hoc responso in castra abiit, exspectaturus ibi, dum post consultationem certi aliquid acciperet. Imperator cum magno domestico, quid in re presentis agere conveniat exquirat, et considerat quam ratione ejusmodi pax constituatur, qua imperatoribus de altero apud alterum detrahendi, bellumque cum pernicie reipublice commovendi sympathantis omnibus occasio praecidatur. Statutum, conducere, si simul seipsos, exercitum, urbes universas, totius imperii gubernacula seni committant, a quo pro subjectis regantur, et cujus jussa faciant. Sic, illo solo rerum domino, materiam obtrelandi nullam fore. Die postero imperator coactis in concionem optimatibus ac ducibus universis, cum flore exercitus, hoc maxime modo disseruit: Quae incommoda bello, ac praesertim civili, importantur, cum aliunde multis exemplis, tum praesertim ex eo perspicere datur, quod nunc inter me avumque in meum flagrat. Brevi enim tempore tantum ipsi potentiam nostram attrivimus, quantum nec omnes simul circumfusi barbari, nobis concordibus atterere et imminuere potuissent. Quod cum vos haud fugeret, exordio statim belli hujus legatione ad imperatorem, me non inscio missa, pacem petivistis. Quia vos nihil impetrabatis, ego legationem iteravi, impense avum orans, ne nos ejusdem gentis homines mutuis armis deleri pateretur, et pacem pro munere summo exposcens. Tum igitur nos rogantes ille audire noluit: nunc, divino nutu, qui pacem tum repudiabat, eandem a nobis impetrare satagunt. Quare primum par esse duco, nos de tanto beneficio grates Deo persolvere, qui hactenus semper inimicis nos superiores reddidit. 97 Deinde etiam non invitos pacem admittere, nec propter hoc nescio quid felicitatis in superbiam et confidentiam delabi, sed existimare, nunc illud esse tempus, quo consultantibus nobis pax necessaria apparebat; proindeque similiter in presentia de ea deliberare atque statuere. Mox ut finem loquendi fecit imperator, magnus domesticus his verbis secutus est: Quid officium a nobis postulari, imperator perfecte docuit: nec est quod quisquam addere dictis possit. Nam rebus prosperis non efferrī atque inflari, modestorum ac fortium virorum: et parentes revereri, ac honorare, jussum pariter ac necessarium esse ostendit. Praeterea ejusdem gentis societate nobis devinctorum curam gerendam, eorumque salutem in primis diligendam, ut ea non solum propter simulationem non contemnatur, sed ejus tuendae causa, si ita necesse sit, etiam de propriis aliquid libenter amit-

tatur, idque bonorum ac prudentium munus videri. Quibus enim incommodis quispiam necessarios suos et homophylos committari patitur, iisdem ipse nescius conflictatur: et solum cives suos vicisse, non vicisse, sed turpissimè victum esse arbitremur licet. Caput ac summa horum est, Deum universorum inspectorem, quia nos oblata prosperitate probe, atque, ut convenit, ac sine fastu uti, nec inde sævos et immanes evasisse videt, multis hujuscemodi ac majoribus etiam beneficiis persecuturum. Si igitur justa et necessaria, si cum salute et gloria vestra consociata sunt quæ consuluntur, hoc unum superest, ut nos quoque assentiamini. Ego ipse quæ dicta sunt approbo, idemque sentio: pacem accipiendam pronuntio, et pro mea parte ratam habeo. Hæc illo prolocuto protostrator censuit, quod imperator de pace accipienda verba fecisset, et magnus domesticus ei suffragatus esset, recte factum, et cæteri omnes, ingratum quidem, statim tamen manus dederunt. Pace omnium sententiis decreta, rursus quæsit imperator, ecquid pacem componi talem oporteret, quæ firma ac certa semper maneret, et posthac suspicione prætextuque belli careret omnimodis. Tum magnus domesticus, ut qui antea cum eo commentatus esset, de genere pacis talia dixit, e quibus non de industria venire, sed necessitate quadam ad pacta et conditiones, pacis causa subeundas compelli videretur. Sic ergo fatus est: Pacificatio, imperator, non amplius ejusmodi suscipienda est, ut calumniatoribus speciosis occasionibus facultas suppetat, vestrum utrumvis apud alterum insimulandi, et bellum incendendi: quod non solum vobis cum ignominia vestra maximas opportunitates corrumpat, sed etiam universis, qui in ditione vestra, ac potestate sunt, genus omne malorum inferat. Quod enim duabus animantibus robore et magnitudine corporum insignibus acciderit (7), hoc vobis usvenit. Nam quomodo illis in se mutuo irruentibus, ac præliantibus, quæ intra pedes sunt, omnia cæteri ac disperdi consentaneum est, cum tamen illa nihil quemquam læserint: sic vobis invicem belantibus, subjecti innocentes pereant oportet. Quocirca non modo uti pax componatur, sed ut composita ne vacillet ac dissolvatur videndum est. Etenim si, quemadmodum antehac, non pacem stabilem, sed tanquam inducias facturi sumus, omnino nullam fieri satius est. Quid namque aliud expectandum, quam ut qui sædus priores perfidiose ruperunt, scelere se obstringant? Hæc ubi principes ac milites auribus hauserunt, talia eum

Α στικός ἐφεξῆς, Οὐδὲν ἐνέλιπεν ὁ βασιλεὺς, ἔφη, τοῦ μὴ διδάξαι τῶν δεδόντων ἡμᾶς ὡσθ' ἑτερόν τινα ἔχειν τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι. Τό τε γὰρ ἐν ταῖς εὐτυχίαις μὴ φουσηθῆναι, σωφρόνων καὶ ἀνδρείων ἀπέδειξεν ὃν ἀνδρῶν· καὶ τὸ τοῦ γεγενηκότας αἰδεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν, καὶ δίκαιον ἅμα καὶ ἀναγκαῖον. Καὶ τὸ τῶν ὁμοφύλων κήδεσθαι καὶ περὶ πλείστου τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποιεῖσθαι, καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν φθειρομένοις περιτρεῖν, ἀλλ', εἰ δεῖ, τι καὶ τῶν οἰκείων πρῆσθαι τοῦ σώζεσθαι ἕνεκα αὐτοῖς, οὐ μόνον ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ συνέσει κερημένων ἀνθρώπων εἶναι. Οἷς γὰρ ἂν τις τοὺς οἰκείους καὶ ὁμοφύλους φθειρομένους περιορῶν, τοῖς αὐτοῖς τοῦτοις αὐτόν ἐστι φθειρεσθῆαι ἀγνοοῦντα· καὶ μόνην τὴν κατὰ τῶν ὁμοφύλων νίκην, ἤτταν αἰσχίστην ἀλλ' οὐ νίκην νομίζειν χρῆ. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τούτῳ ὡς ὁ πάντα ἐφορῶν Θεὸς τῇ περιούσῃ εὐτυχίᾳ ὀρθῶς καὶ ὡς προσήκει καὶ μετὰ ἀτυφίας ὀρίων χρωμένους ἡμᾶς, καὶ μὴ ὡμούς τινας, καὶ ἀπανθρώπους γεγενημένους καὶ τὴν φύσιν ἀγνοήσαντας, ἐτέρων πολλῶν τοιούτων, ἢ καὶ πλείονων καὶ θαυμασιωτέρων εὐεργετημάτων ἀξιώσειεν ἂν. Εἰ οὖν δίκαιά τε ἕμοῦ καὶ ἀναγκαῖα τὰ βεβουλευμένα, καὶ πρὸς τὸ εὐδοξεῖν καὶ τὸ σώζεσθαι λυσιτελοῦντα, οὐδὲν ἐτι λείπον ἢ ἐπιψηφίζεσθαι καὶ ὑμᾶς. Αὐτὸς γὰρ ὀρθῶς τε οἰόμενος ἔχειν τὰ εἰρημένια καὶ ὁμοίως περὶ τῶν αὐτῶν φρονῶν, γνώμην δίδωμι δέχεσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ τὸ ἐμὸν μέρος ἐπικυρῶ. Τοιαῦτα καὶ τοῦ μεγάλου δομestίκου εἰρηκότου, ὃ τε πρωτοστράτην ἐψηφίζετο δέχεσθαι τὴν εἰρήνην, ὀρθῶς τὸν τε βασιλέα εἰρηκέναι, τὸν τε μέγαν δομestικὸν συνειπεῖν αὐτῷ, εἰπῶν. Καὶ οἱ λοιποὶ πάντες εὐθύς, ἀκοντες μὲν, ἐψηφίζοντο δ' οὖν ὅμως πάντων δὲ ἐπιψηφισαμένων τὴν εἰρήνην, ἐκωνθάνετο αὐθις ὁ βασιλεὺς, εἰ τοιαύτην θέοι τὴν εἰρήνην γενέσθαι ὡστε βεβαίαν εἶναι ἐστὶ, καὶ μηδεμίαν ὑποψίαν ὑστερον ἢ πρόσασιν τινα πολέμου ἔχειν. Ὅ δὲ γε μέγας δομestικός, οἷα δὴ πρότερον ἅμα βασιλεὶ ὅποιαν τινὰ δεῖ εἰρήνην γενέσθαι βεβουλευμένος, τοιούτους ἐποιεῖτο τοὺς λόγους, ὡς δοκεῖν οὐκ ἐξέπιτηδες, ἀλλ' ἀνάγκη τινὲ πρὸς τὰς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁμολογίας συναθεῖσθαι. Δέον γὰρ, ἔλεγεν, εἶναι, ὦ βασιλεῦ, μὴ πάλιν ἡμῖν τὰς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ συμβάσεις τοιαύτας γενέσθαι, ὡστε τοὺς συκοφάντας ἐγχερεῖν προφάσεων εὐπροσώπων εὐποροῦντας ὑμᾶς τοὺς βασιλέας πρὸς ἀλλήλους διαβάλλειν καὶ τὸν πόλεμον κινεῖν, οὐ μόνον ὑμῖν ἀδοξίαν ἅμα καὶ εἰς τὰ καιριώτατα ζημίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ παντοίων προξενοῦντα φอรὰν κακῶν. Παραπλήσιον γὰρ συμβαίνει καὶ ἐφ' ἡμῖν, ὅποιον ἂν καὶ ἐπὶ δυσὶ τῶν ἐπὶ ῥώμῃ καὶ μεγέθει θαυμαζομένων συμβαίη ζῶων.

Jacobi Pontani notæ.

(7) Ἐτικῶν et parabola festiva, qua nocumenta subjectorum ex discordiis et bellis principum ac dominorum breviter depinguntur. Animantia magna et robusta accipe, verbi gratia duos tauros, qualium pugnam Virgilius describit lib. xv.
*Ac velut ingenti Sylæ, summove Taburno,
 Cum duo conversis inimica in prælia tauri
 Frontibus incurrunt, pavidi cessere magistri :*

*Stat pecus omne metu mutum, mussantque juvenicæ,
 Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur.
 Illi inter sese multa vi vulnera miscent,
 Cornuque obnixi infingunt, et sanguine large
 Colla, armosque lavant: gemitu nemus omne remugit.
 Haud aliter Tros Æneas, et Davinius heros
 Concurrent clypeis: ingens fragor æthera complet.*

Ἐκείνων τε γὰρ ἀλλήλοις ἀντεπίπνυντο καὶ συρρή-
 γνυμένοι, τὰ ἐν ποσὶ πάντα συντριβεσθαι καὶ δια-
 φθεῖρασθαι εἰκός, ἀδικοῦντα μὴ δὲν· καὶ ὁμῶν ἀπόλ-
 λυσθαι τοὺς ὑπηκόους μαχομένων. Οὐ δὴ ἔνεκα, οὐ
 μόνον οὐ εἰρήνην γενέσθαι δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ὅπως
 καὶ βεβαία καὶ ἀκατάλυτος μενεῖ. Ὡς· εἴ γε μέλλοι-
 μεν ὡσπερ καὶ πρότερον, οὐκ εἰρήνην, βεβαίαν,
 ἀλλ' ὡσπερ ἀνακωχᾶς τοῦ πολέμου ποιεῖν βέλτιον
 μᾶλλον γενέσθαι τὴν ἀρχήν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ ἐπιπο-
 ρίας ἐγκλήμασι τοὺς πρότερος παρασπονδίσαντας
 ἐνέχεσθαι περιέσται. Τῶν τοιοῦτων δὲ λόγων οἱ τε
 τῆ, συγκλήτου καὶ τῆ στρατιᾶς ἀκούσαντες ὅτι
 μὲν κατασκευάζων τοιαῦτα ὁ μέγας δομέστικος
 ἐδημηγόρει, ἤθοντο οὐδ' ἐπὶ μικρῶν. Νομίσαντες·
 δὲ οὐκ ἄλλοθεν ποθεν αὐτὸν αἰνίζεσθαι βεβαίαν
 εἶσεσθαι τὴν εἰρήνην, ἢ ἀπὸ τοῦ βασιλέα τὸν νέον ἦν
 τε κατεῖχε πρότερον πόλιν τῆς ἀρχῆς καὶ ὧν προσ-
 εἴληπεν ἐν τῷ νῦν πολέμῳ τὰ πλείω κατασχόντα ἐς
 τὰ μάλιστα γενέσθαι ἐναντὶν, τὸν δὲ πρεσβύτερον
 ἡσθηνηκότα διὰ τὴν ἀρχῆς ἀφηρησθαι πολλὰ, ἀτολ-
 μότερον πρὸς τὸ νεωτερίζειν ἂν γενέσθαι, καὶ δίκαια
 καὶ συμφέροντα πάντες εἶπον τὸν μέγαν δομέστικον
 εἰρηκέναι, καὶ τοιαύτην δεῖν ἐθορύβησαν τὴν εἰρή-
 νην εἶναι. Ὁ βρασιδὺς δὲ ἤδη τοῖς οἰκείοις λό-
 γοις πάντας προκατελιημένους συνορῶν, Κάμοι τὰ
 ἴσα, εἶπε, συνδοκεῖ· τὸ, τε γὰρ πρὸς ἀλλήλους ἡμᾶς
 πολεμεῖν, καὶ αὐτοῖς ἡμῖν καὶ τοῖς ὑπηκόοις ἀλυσι-
 τέλεις· καὶ τὸ παράδειγμα οἰκεῖον μάλα τῷ προσ-
 εἰκασεν ὁ μέγας δομέστικος τὸν πρὸς ἀλλήλους
 πόλεμον ἡμῶν. Ἀνάγκη γὰρ ὑμᾶς τε τοῖς ὑπ' ἄ-
 μφοτέροις στρατευομένοις ἐν ταῖς μάχαις· ὑπ' ἄλ-
 λήλων ἀποθήσκειν, καὶ τὰς κτήσεις ἐξ ὧν αἱ τε
 ἰδιωτικά καὶ οἱ δημόσιοι διασφθεῖρασθαι πρόσοδοι.
 Καὶ τὸ μὴ βεβαίαν αὐθις, ἀλλ' ὑπ' ὀθουοῦν διαλυθῆ-
 σεσθαι προσδοκωμένην γενέσθαι τὴν εἰρήνην, μάλι-
 στα ἀσύμφορον ἡμῖν. Διὸ δεῖ σκεψαμένους αὐτοὺς,
 πᾶσαν πρότερον πολέμου πρόφασιν περιελεῖν· πολέ-
 μου δὲ πρόφασιν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἢ οἰόμενον ἀδι-
 κῆσθαι ἀμύνεσθαι ἐθέλειν, ἢ πόλεμον ἄρχειν αἰρού-
 μενον ἀδικεῖν· ἐὰν δὲ τις ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἐγχειρήσῃ
 τῷ πολεμοῦντι, πᾶσαν πρόφασιν πολέμου περιελεῖν.
 Ἐστε γὰρ ἔφετο ἀδικεῖσθαι, τὸν ἀδικοῦντα ἔχων ἡσυ-
 χάσει, εἴτε προὔθουμειτο πλεονεκτεῖν, πλεόν ἔχων οὐ
 προσεδόκησεν καὶ οὕτω παύσεται τοῦ πολεμεῖν. Διὸ
 δεῖ καὶ ἡμᾶς βεβαίως εἰρήνην ἐπιθυμοῦντας θεῶν τε
 θαρσύνεσθαι, καὶ τῇ σφετέρᾳ αὐτῶν πράξει ὡς
 ἀγαθῇ, πᾶσαν τὴν ἀρχήν ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ πόλεων
 καὶ προσόδων, ἐγχειρήσαι τῷ βασιλεῖ· οὕτω δὲ πρά-
 ξαντες, πᾶσαν πρόφασιν τῶν συκοφαντῶν διαβολῆς
 περιελοῦμεν· ἐκείνων δὲ πεπαυμένων κακούργειν,

A moliri non parum gavisi sunt. Cumque opinaren-
 tur, verborum quodam involucro indicare voluisse,
 plane non aliter pacem perpetuam constare posse,
 quam si junior, retenta quam obtinebat parte im-
 perii, illis quæ hoc bello acquisierat adjunctis, pos-
 sessionem amplificaret, atque ita potentia summa
 polleret, senior contra imperio suo magnopere di-
 minuto enervatus, res novas minus auderet, cum
 ita, inquam, cogitarent, justam et utilem domes-
 tici oratio em fuisse omnes autumarunt, et istius-
 modi pacem ineundam succlamarunt. Imperator
 familiari oratione jam præoccupatos omnium ani-
 mos intelligens: Et mihi eadem sententia est, in-
 quit, quæ magno domestico. Nam belligerare magis
 cum avo, ipsis nobis populisque nostris incommodat;
 et parabola e medio sumpta, quæ ille bellum
 nostrum expressit, rem maxime ante oculos ponit.
 Necessè est siquidem et vos alterutri militantes, in
 pugna mutuum interficere: et agros, ac prædij
 unde publica privataque vectigalia, devastari, et
 pacem denuo nec constantem et validam, sed qua-
 libet occasione frangendam, ac nobis prorsus inu-
 tilium fieri. Idcirco rem nos discutere, ac prius
 omnem belli fomitem, ac materiam amputare
 fas est. Materiam porro, et causas belli hæc
 omnes mortales habent, vel cum se læsos pu-
 tant, (8) 99 ut injurias ulciscantur, vel, ut quibus
 avaritia stimulati injurias inferre constituerunt,
 eosdem armis priores læssant. Quod si quis bel-
 lum moventi se ultro tradiderit, jam bellum omne
 sustulerit. Sive enim ille se lædi arbitratur, læ-
 dentem habens in potestate, quiescet, sive re-
 suerit: cum injuria augendæ studebat, plus adeptus
 quam sperabat, etiam sic arma deponet. Quare et
 nos opus est, pacem inconcussam expetentes, et
 Deo, et æquitati causæ innitentes, omne imperium
 et in nosipsos, et in urbes et in vectigalia avo tran-
 scribere. Si ita fecerimus, criminatibus quoque obim-
 rabitur, quibus malitia supersedentibus, nihil im-
 pediet, quin omnes firmissima pace perfruamur.
 Sin rursus ad partiendum imperium aggrediemur,
 primum isthuc ipsum, totis duobus et sexaginta
 annis imperitasse omnibus, et nunc imperii hujus
 imminutionem pati, ad tumultum sufficit, et avum,
 ut obtrectatoribus nos sibi insidias struere men-
 tientibus credat, impellere potest. Deinde his
 ipsis hominibus ad consuendas sycophantias ansam
 multam præbebimus: qui si nequitia exercendæ
 facultatem nacti fuerint, non multum intercedet
 temporis, cum arma repetere cogemur: nullam

Jacobi Pontani notæ.

(8) Causas belli duas ponit, ultionem injuriæ, et
 avaritiam, sive cupiditatem bonorum alienorum. Multos
 etiam bella sæpe propter gloriæ cupiditatem qua-
 sisse dicit: *Offic. M. Tullius: Atque id in magnis ani-
 mis ingenisque plurimisque contingit; eoque magis, si
 sunt ad rem militarem animi, et cupiditas bellorum
 gerendorum.* Verumtamen cum idem Tullius in hoc
 ordine eos numeret, qui de imperio decerant, ut
 Carthaginienses, et Romani, potest dici, eos

avaritiam sive cupiditatem belli causam, eamque
 injustam habuisse. Præterea cum idem affirmat,
*nullum bellum esse justum, nisi quod aut rebus
 repetitis geratur, aut denunciatum ante sit, et in-
 dictum,* videtur divisione parum proba usus. Nam
 quamvis antea denunciatur, et indicatur, potest
 tamen injuste iudici ac denunciari; justæ igitur
 causæ duæ hæc relinquuntur: vel ut injuria per-
 sequamur, vel ut nostra tuamur.

quippe partem quietis capient, donec pluribus et variis criminationibus imperatori bellum persuaserint. Ne autem miremini, si cum ab istis rerum nostrarum cupidis ac pestiferis mortalibus avum infrandem inductum iri dicam, me hinc eximo, quasi non idem mihi queat contingere: tametsi ita paratus, et animatus sum, ut neque si quid vere fieret, nedum ob calumniam, ne si vera, inquam, ad me deferrentur, ad bellum ante prosilire velim, quam re ipsa cogar arma capessere, bellumque mihi illatum defendere. Hoc enim ideo a me dicitur, quod obtreectatio multa velut pignora apud eum habet. Qui enim imperat, cum imperii amittendi metum conceperit, huic etiam, sibi insidias tendi, fides fieri poterit: qui vero paret, ei isthuc persuaderi non facile poterit. Ob hæc ipsa igitur quæ commemoravi, mihi diu multumque cogitanti, non iterum ad divisionem imperii veniendum; sed nobisipsis cum rebus omnibus in imperatoris auctoritatem imperiumque concedendum visum est: sic enim desideratam pacem, eamque immutabilem prorsus adipisci licebit. His a juniore imperatore super pace disputatis, diu altum fuit in concilio silentium, cunctis ea oratione attonitis: **100** nunquam enim in mentem illis venisset, tali modo pacem compositum iri. Cum nihil responderetur, conversus ad magnum domesticum: Non jam silendi tempus, inquit, tibi ipsi, si quid potes, et altis ad verba mea respondendum est. Tum ille sic inquit: Siquidem, imperator, contra barbaros natura hostes bellum nobis susceptum esset, nihil erat considerandum aliud, nisi quomodo victores loca omnia populabundi, et jugulabundi percursaremus, usque dum omnes cædibus et medio tolleremus, aut saltem in servitutem redactos, tributarios nostros faceremus. Sin æquo Marte paria rerum momenta essent, quomodo ad eorum usum ipsi quoque nos accommodaremus. Quoniam vero neque adversum tales pugnamus, neque adversum eos, qui sacrorum socii, cætera hostes suum principatum tenent, quos fortasse potentioribus opprimendos condones: sed contra homophylos, et conjunctissimos, quis prudens, obscuro, et vel tantulum sollicitus, ne apud inferos inter damnatos referatur, bellum hoc paci anteponat? Atqui ne sic quidem vobis imperatoribus distributum est imperium, ut alter vestrum exercitu ex oriente, alter ex occidente collecto militet: esset enim id tolerabilius, Romanis etiam sic concurrentibus, et inter se perimentibus. Qui tamen illa consolatione mulcerentur, quod perempti nulla eos cogitatione attingerent. Nunc in communi Romanorum calamitate ita se res habet, ut ipsæ domus, nedum urbes in se divisæ sint, et fratres cum fratribus, et filii cum parentibus, et amici cum amicis germanissimis non suo ipsorum, sed imperatorum inter se odio depræhiantur. Verisimile porro est, quosdam interfectorum a se parum

οὐδὲν ἐπιμποδῶν ἔσται βασιλεὺς ἀπολαύειν πάντα εἰρήνης. Εἰ δ' αὖθις χωρήσομεν εἰς μερισμούς, πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο τὸ δυσὶν ἔτεσι καὶ ἐξ᾽ ἕκοντα ἡμοῦ πάντων ἀρχόντα αὐτὸν νῦν τῆς κατὰ πάντων ἐξουσίας ἀποστερεῖσθαι, ἱκανὸν πρὸς ταραχὴν καὶ δυνατὸν τοῖς συκοφάνταις πείσαι προσέχειν ὡς ἐπιβουλεύεται παρ' ἡμῶν καταψευδομένοις. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦτοις αὐτοῖς ὥστ' ἔχειν βιάσθαι τὰς διαβολὰς, ὕλην ἂν παράσχοιμεν πολλήν, ἐχόντων δὲ ἐκείνων δύναμιν κακουργεῖν, οὐκ ἐν πολλῶν χρόνῳ ἀναγκασθόμεθα αὐθις πολεμεῖν· οὐκ ἠρημῆσουσι γὰρ ἄχρις ἂν ποιχίλοις καὶ πολλαῖς διαβολαῖς ἐξορμήσῃσι πρὸς πῆλεμον τὴν βασιλέα. Μὴ θαυμάσητε δὲ εἰ παρὰ τῶν νεωτεροποιῶν τούτων καὶ φθόρων ἐξαπατήσεσθαι τὴν βασιλέα λέγουσι, ἑμαυτὸν ἐξαίρω τοῦ λόγου ὡς μὴ τὰ ἴσα δυνάμενον παθεῖν. Καίτοι γε οὕτως ἔχω παρασκευῆς καὶ γνώμης, ὡς οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο, μήτοιγε ἐκ διαβολῆς, ἀλλ' οὐδ' εἰ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα εἴη, πρὸς πόλεμον πρότερος αὐτὸς ἐξορμήσων πρὶν ἂν αὐτοῖς ἔργοις ἀναγκασθῶ ὡς ἐπόντα ἀπωσόμενος τὸν πόλεμον, τὰ ὄπλα ἀναλαμβάνειν, ἀλλ' ὡς ἐνέχυρα ἱκανὰ πρὸς ἐκείνῳ τῆς διαβολῆς ἐχούσης. Ὁ γὰρ ἄρ.ων μὴ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρηθεῖη δεδουκῶς, καὶ ἐπιβουλεύεσθαι πεισθεῖται· ὁ δουλεύων δὲ, οὐκ ἂν πειθόμενος ῥαδίως. Τούτων δὲ ἕνεκα ὡν εἶπον, μὴ πάλιν πρὸς μερισμούς τῆς ἀρχῆς ἐπιπολὺ σκεψαμένῳ ἔδοξε δεῖν χωρεῖν· ἀλλ' ἡμᾶς τε αὐτούς καὶ πάντα χρεῖματα ἀγαθόντας, ἐγχειρῶσαι βασιλεῖ· οὕτω γὰρ ἦν ποθεινὸν εἰρήνην βεβαία περιέσται. Τοιαῦτα περὶ τῆς εἰρήνης διελεγμένου τοῦ βασιλέως, ἐπὶ πολὺ μὲν τὸ βουλευτήριον σιωπῆ κατέσχε βασιεῖα, πάντων πρὸς τοὺς λόγους ἐκπεληγμένων. Οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τοιούτοις ψήθησάν ποτε γενέσθαι τὴν εἰρήνην. Ἀποκριναμένων δὲ οὐδὲν, ἐπιστραφείς ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον, Οὐ σιωπᾶν, ἔφη, χρεῖων· ἀλλ' αὐτὸν τε ὡς ἔχεις περὶ τῶν εἰρημένων καὶ τοὺς ἄλλους λέγειν. Ἐπὶ τούτοις ὁ μέγας δομέστικος εἶπε τοιαῦτα· Εἰ μὲν πρὸς βαρβάρους, ὡ βασιλεῦ, τοὺς φύσει πολεμίους ὁ πόλεμος ἡμῖν ἦν, οὐδὲν ἕτερον ἔδει σκοπεῖν, ἢ ὅπως ἦν μὲν περιγεγόμεθα τῷ πολέμῳ, ἐπεξίναται καὶ διαφθεῖρειν, ἄρχις ἂν ἦ ἐκτρίψαντες ποιήσωμεν ἐκποδῶν, ἢ τότε δεύτερον δουλωσάμενοι ποιήσωμεν ὑποφόρους. Εἰ δὲ ἰσόρροπα ἡμῖν τὰ πράγματα ἦν, πρὸς τὴν αὐτῶν χρεῖαν μεθαρμόζεσθαι καὶ αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν οὕτε πρὸς φύσει πολεμίους βαρβάρους, οὕτε πρὸς τὴν αὐτὴν μὲν ἡρημένους θρησκείαν ἡμῖν, ἀλλῶς δὲ πολεμίους καὶ ὑπὸ ἰδίαν τεταγμένους ἡγεμονίαν, οὐδ' ἂν τις ἴσως καὶ βιάσθαι συγχωρήσειε δυναμένοις, ἀλλὰ πρὸς ὁμοφύλους καὶ οικειοτάτους, τίς ἂν νοῦν ἔχων, καὶ μικρὰν τινα ποιούμενος φροντίδα τοῖς ἐν ἄδου καταδόχοις μὴ συνεῖναι, μᾶλλον ἂν ἀνθέλοιτο τὸν πόλεμον τῆς εἰρήνης; καίτοιγε οὐδ' οὕτω συμμεμέρισται ὁμῖν τοῖς βασιλεῦσι τὰ τῆς ἀρχῆς, ὡς τὸν μὲν τῆς ἐκ τῆς ἔω στρατιᾶς, τῆς ἐσπερίου δὲ τὸν ἕτερον στρατηγεῖν (ἦν γὰρ οὕτω τι μετριώτερον) Ῥωμαῖος μὲν καὶ οὕτω Ῥωμαίων συμπατόντων καὶ κτεινομένων. Ὅμως δ' οὖν τινα παραμυθίαν τὸ μὴ προσ-

ἴκων αὐτοῖς καθ' αἶμα τοὺς ἀποσφαττομένους ἰομέων· νυνὶ δ' οὕτως ἡ κοινὴ τῶν Ῥωμαίων συνεσκύασε δυστυχία, ὡς αὐτὰς τὰς οἰκίας πρὸς ἀλλήλας μερισθείσας, μήτοιγε πόλεις, καὶ ἀδελφοὺς ἀλλήλους, καὶ παῖδας πατράσι, καὶ φίλους γνησιωτάτοις φίλοις οὐ τῷ σφετέρῳ αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ τῶν βασιλείων ἔχθει πολεμεῖν. Εἰκὸς δὲ καὶ παρ' αὐτὰς τὰς μάχας τὸν πατέρα τὸν οἰκεῖον ἢ τὸν ἀδελφὸν ἀποκτείναντά τινα ἢ τὸν φίλον, ἐν τῷ σκυλεύειν τὴν δυστυχεστάτην ἐπιγινῶναι νίκην, οὐ τί σχετικώτερον γένοιτο ἂν; ὣν δὴ ἕνεκα, αὐτὸς τε ἡγοῦμαι τὴν εἰρήνην λυσιτελεῖν, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπιψηφίζονται πάντες. Ἐπειδὴ δὲ νῦν καὶ ἐφ' ὁποίοις δὴ τισι τὴν εἰρήνην γενέσθαι δεῖ πρόκειται σκοπεῖν ὥστε μένειν βεβαίαν, καὶ μὴ πάλιν προφάσεων πρὸς πόλεμον εὐπορεῖν, εἰ μὲν ἕτερόν τι ἢ αὐτὸς εἰρηκας, ὡ βασιλεῦ, λυσιτελεῖν ἐλογιζόμεν, εἰπον ἂν ἐνδοιάσας μηδὲν· ἐπειδὴ δὲ ἅμα τε δίκαια καὶ τῷ κοινῷ συμφέροντα Ῥωμαίων, καὶ πρὸς εὐδοξίαν οὐδενὸς δευτέρου σαυτῷ τε εἰρηκας καὶ ἡμῖν, θεῶν τῷ τῶν ἀγαθῶν θαρσύναντες ἐφόρων, εἰς ἔργα προάξωμεν τοὺς λόγους. Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ μέγας δομestικός εἶπεν· ἐπιτραπεῖς δὲ καὶ ὁ πρωτοστράτωρ, ἃ δοκεῖ συμφέροντα εἰπεῖν, τὴν μὲν εἰρήνην ὡς ἀγαθὴν καὶ λυσιτελεῖς ἡμῖν τε καὶ τῷ κοινῷ Ῥωμαίων παντὶ, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθεῖν· μὴ καὶ οἴεσθαι καὶ πεπεισθαι, εἶπε, παρ' ὑμῶν. Τοιαύτην μὲντοι οἷαν αὐτὸς εἰρηκας γενέσθαι, βασιλεῦ, οὐδὲ ὑπονοῆσαι ποτε ὁμολογῶ. Ἐλογιζόμεν γὰρ ὅτι πρὸς οἷς κατείχομεν πρότερον καὶ ἐκ τῶν νῦν προσχωρησάντων οὐκ ὀλίγα κατασχόντες, τὰς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ποιήσομεν σπονδὰς. Διὸ καὶ προθυμίᾳ σὺν πολλῇ τῶν περὶ τῆς εἰρήνης εἰζόμεν λόγων· ἐπειδὴ δὲ σοι οὕτω βέλτιον δοκεῖ, κάμοι πᾶσα συνδοκεῖν ἀγάγκη. Ἐξ οὗτου γὰρ σοι φέρων ὑπέταξα ἑμαυτὸν, οὕτω πέπεισμαι, ὡς ἅμα σοι καὶ ἀποθανούμενος καὶ βιώσων. Διόπερ εἰ καὶ αὐτὸς ἐτέρως ἐλογιζόμεν ἔσεσθαι τὴν εἰρήνην· ἀλλ' ἐπειδὴ νυνὶ σοι τοῦτον τὸν τρόπον δοκεῖ, ὡς ἂν αὐτὸς βέλτιον ἡγῆται τελεῖσθαι. Τοιαῦτα καὶ πρωτοστράτωρος εἰπόντος· εὐχαριστήσας ὁ βασιλεὺς, ἐπυθάνετο τῶν ἄλλων. Ἐπισχόντες δὲ μικρὸν, Παρὰ σοὶ τὴν ἐξουσίαν, ἔφασαν, εἶναι τοῦ πράττειν· δεσπότης δὲ ὢν, ἃ βούλει πράττει· τὴν τοιαύτην δὲ ἀπολογία, οὐ πεισθέντες τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' ἄτηδω; μάλλον εἶπον διατεθέντες. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς, τὴν ἀπολογία ὅ τι νοεῖ ὑποκρινάμενος ἀγνοεῖν, εὐχαριστήσας καὶ αὐτοῖς, διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Ἐξ ἐκείνης δὲ καὶ εἰς μεθόδομην ἡμέραν ὁ βασιλεὺς τῷ μεγάλῳ δομestικῷ ἅμα καὶ πρωτοστράτῳ τοὺς τε ἐν τέλει καὶ τοὺς λογάδας πειθόντες τῆς στρατιᾶς, καὶ δι' αὐτῶν ἅπαν τὸ πλῆθος, ἴσχυσαν μόλις εὐπαράδεκτον πᾶσι τὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις εἰρήνην καταστήσαι. Ἐξῆν μὲν οὖν καὶ βασιλεὺς σὺν ὀλίγοις τῶν ἐπιφανῶν τισι τὴν εἰρήνην κυροῦν. Ἐδόκει δὲ βέλτιον γενέσθαι ψήφῳ κοινῇ, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα ὡκονομεῖτο.

Jacobi Pontani notæ.

(9) Imo recusavit, et defecit turpiter, ut videre est libro tertio, quemadmodum et Syrgiannes, de quo supra. Solus ex tribus amicissimis Cantacu-

zenus, aut fratrum, aut amicorum spolia legentes, infelicissimam victoriam agnituros: quo quid tandem miserabilius? Ob has res ego, cæterisque omnes omnino pacem conducere sentimus. Quia ergo nunc certas ob causas eam constituere oportet, dispiciendum, quo pacto inviolabilis permaneat: ne rursus occasiones armorum renovandorum exoriantur. Si aliud quam abs te dictum est, utile arbitrarer, non dubitasset, id in medium afferre. Sed quoniam et justa et Romanorum communi frugifera, et tibi, nobisque gloriosissima disseruisti, Deo bonorum præside freti, ad opus verba conferemus. Hæc magnus domesticus; secundum quem et protostrator quod putaret fore e re publica eloquendi copia facta: Pacem, inquit, **101** nobis, totique imperio Romano bonam ac salutarem me judicare, et ita a vobis persuasum esse haud inficiabor: talem autem conficiendam esse, qualem tu, imperator, descripsisti, nunquam me suspicatum confiteor. Mecum enim cogitabam, nos ad ea quæ prius tenebamus recenti accessione facta, non parva auctoris potentia, pacis fœdus icturos. Unde aliis de ea disserentibus, cupidissime auscultabam. Cæterum quia hæc via tibi magis probatur, mihi quoque ut probetur, prorsus necesse est. Ex quo namque ad auctoritatem tuam me contuli, sic me institui, ut tecum vivere juxta ac mori non recusem (9). Quare etsi aliter pacem confectum iri ratiocinabar, nihilo minus cum hæc tua mens sit hodie, quod rectius censes, id fiat sane. Imperator protostratori hæc prolocuto gratias egit, et alios interrogavit. Qui se colligentes responderunt: Cum dominus sit, in manu ejus esse facere quæ velle. Responsum hocce perturbato ac tristi animo reddiderunt; non enim illos orationes antegressæ commoverant. Nihilo minus imperator, quod sciebat nescire simulans, eis similiter gratias egit, conventumque solvit. Inde usque ad diem septimum ipse, magnus domesticus, et protostrator optimates ac selectos, perque illos totam multitudinem ut pacem propter rationes ante dictas amplecti vellent, ægre induxerunt. Et imperatori quidem cum paucis quibusdam de nobilibus pacem ratam facere licebat; verum id communi suffragio fieri consultius visum est; quæ causa fuit, ut res ad hunc modum administraretur.

zenus in fide perstitit usque ad extremum. Ὁ φίλοι, οὐδεὶς φίλος, aiebat Socrates.

CAPUT XXXIII.

Responsum nepotis ad avum de pace admissa, et ditione in ejus potestatem, sui, rerumque omnium. De agro militibus assignato. De stipendio illis persolvendo. De domo sua. De patruo nepota. Admiratio senis, et communis lætitia Constantinopoli, de legationis eventu felicissimo.

Pace omnium consensu et approbatione accepta, prefecto Sacri Montis, qui tum apud se legati munereungebatur, accersito, imperator: Quantopere exercitus paci repugnaverit, inquit, quantumque studium, quos modos, et commenta nos adhibuerimus, quibus omnes ad eam complectendam adducereimus, ut tute coram vidisti, domino meo, et imperatori renuntia. Ex me vero hoc illi dicit, me divinos oculos omnia pervidentes, **102** incruptumque conscientiam meam iudicium testari, neque alias, neque modo quidquam tale designasse, quod illum dominum ac parentem meum tam hostili in me odio imbuere merito debuerit. Quamobrem et antea ut primum pacis meminerit, me nihil contradicentem, neque curiosius perscrutantem, sed beneficium id existimantem, ejus jussa peregrisse; et nunc quodque quamvis exercitu multum aversante concilium (quod tu illi accurate declarabis) quæ voluerit, Deo bene juvante, exitum esse consecuta. In fœdere itaque, propter bellum quod antecessit, mittendum quod inter Christopolin et Selybriam terrarum oppidorumque interjacet, non quia egerem, sed ob rationes necessarias, quas tunc aperui, mihi in principatum asserui. Hoc autem tempore, dum perspicio pacem illis conditionibus conciliatam, bello novo dedisse initium (calumniatores enim, et communes inimici, occultæque Romanæ fortunæ pestes occasionem nacti, multis criminibus confictis, illum contra me inflammaverunt, et ad arma citra ullam causam manifestam instigarunt) timere me, ne si iterum pristinam partem imperii, aut ea plus etiam mihi ut propriam vindicarem, rursus dem sermonem criminari volentibus, et illi mendaciis suis ad bellum in nos de integro ipsum proritent, quod quidem morte ipsa amarius foret: ideo sub ejus potestatem subicere me omnia, non urbes duntaxat, et regionem, et vectigalia (9) sed me ipsum insuper cum toto quem duco exercitu: et ex hoc tempore illi singulis exploratis, universorum administrationem curæ futuram. Verumtamen stipendia mercenariorum militum (10) auxisse me, et assignasse culibet agri modum, unde aurei capiantur decem. Verum de aucto stipendio quid fieri debeat, ipsum sciturum: agri ut sine injuria mili-

Ἐπει δ' ἔχεκώρωτο παρὰ πάντων, τὸν τοῦ Ἀγίου Ὁρους πρῶτον, ὅστις καὶ ἐπρέσβευε τότε μετακαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς, τὴν μὲν πρὸς τὴν εἰρήνην ἐνοστασιν, εἶπε, τῆς στρατιᾶς, τὴν τε ἡμετέραν πρὸς τοῦτο σπουδὴν καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰς περιουσίας δι' ὧν αὐτὴν εὐπαράδεικτον πᾶσι πεπεικασμένη γενέσθαι, αὐτὸς ἰδὼν ἀπαγγελεῖς τῷ ἐμῷ κυρίῳ καὶ βασιλεὶ· ἐξ ἐμοῦ δὲ πρὸς αὐτὸν, τοιαῦτα ἐρεῖ: ὡς μάρτυρα τῶν ἐμῶν ποιουμαι λόγων τὸν πάντ' ἐφορῶντα ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐκ τοῦ συνειδότος ἀδέκαστον χρίσιν, ὡς οὔτε πρότερον οὔτε νῦν ἐμαυτῷ τι οὐνοῖδα εἰργασμένην ὅσον ἄξιον εἶναι σε τὸν ἐμὸν κύριον καὶ πατέρα οὕτως ἐκπολεμηθῆναι ποιῆσαι πρὸς ἐμέ. Διόπερ πρότερόν τε ἅμα τε ἐμνήσθης εἰρήνης, καὶ αὐτοὺς μηδὲν ἀντειπὼν μηδὲ πολυπραγμονήσας, ἀλλὰ καὶ νομίζων εὐεργετῆσθαι, τὸ ἐπίταγμα ἐπλήρουν πρὸ σόν· καὶ νῦν, καίτοι γε τῆς στρατιᾶς πολλὰ δυσχεραίνόντων, ἐφ' οἷς ἐπεχείρουν πείθειν, ὡς ἀκριβῶς παρὰ τοῦ πρέσβευος μαθήσῃ, ὃ προστέταχας, καὶ Θεοῦ συναυρομένου ἡγαγον πρὸς πέρας. Ἐν μὲν οὖν ταῖς ἐπὶ τῇ τοῦ προτέρου πολέμου καταθέσει σπονδαῖς, τὸ ἀπὸ Χριστουπόλεισ ἄχρι Σηλυβρίας εἰς ἰδίαν ἀρχὴν περιποιησάμεν, οὐ δεόμενος αὐτῶς, ἀλλὰ δι' ἃς εἶπον αἰτίας τότε οὐσας ἀναγκαίας. Νυνὶ δὲ συνιδὼν ὡς ἡ ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις εἰρήνην, ἀρχὴ κατέστη δευτέρου πολέμου (οἱ γὰρ συκοφανταὶ καὶ κοινοὶ πολέμιοι, καὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης ἀφανεῖς λυμεῶνες, ὕλης εὐπορήσαντες, καὶ πολλὰς αἰτίας πλασάμενοι καὶ διαβολὰς, ἐξώργισαν κατ' ἐμοῦ καὶ πρὸς πόλεμον ἐξώρμησαν ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἐμφανούς), δείτας μὴ καὶ αὐθις τὴν προτέραν μοῖραν τῆς ἀρχῆς ἢ καὶ πλείον τι ἰδιοποιησάμενος, ἀφορμὰς πάλιν τοῖς συκοφαντεῖν ἐθέλουσι παράσχω, καὶ πλασάμενοι διαβολὰς, πρὸς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον σὲ ἐρθίσωσιν αὐθις (ὅπερ ἐπαχθέστερον ἐμοὶ θανάτου), φέρων ὑπὸ τὴν σὴν ἐξουσίαν παραδίδωμι πάντα, οὐ πόλει, μόνον καὶ χώραν καὶ δημοσίους φόρους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐμὲ μετὰ πάντων ὧν ἄγω· καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε σοὶ περὶ τῆς διοικήσεως πάντων μελήσει ἕκαστα σκεψασμένῳ. Τοῦ μέντοι μισθοφορικοῦ τῆς στρατιᾶς τὸν μισθὸν αὐξήσας, παρέσχον καὶ γῆς ἐκάστῳ πλεῖθρα χρυσίων δέκα. Περὶ μὲν οὖν τῆς αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ αὐτῶς ἂν εἰδείης ἢ χρὴ γενέσθαι. Τῆς μέντοι γῆς τοῦ στρατιώτας δεόμεναι μὴ ἀφαίρεθῆναι· τοῦτο μὲν, δὲ στερήσεις οὐδεμίαν ταῖς δημοσίαις προσόδοις ἀπὸ τῆς

Jacobi Pontani notæ.

(10) Duplex genus militum; quidam mercenarii, qui non suis stipendiis militabant; alii agros habebant sibi assignatos, in quorum numerum aut se etiam mercenarios retulisse, quamvis eis tantum agri modum non assignarit; sed ad stipendium tantum augendum. Apud Romanos veteranis militibus, et ducibus, ne senectute viribus exhaustis, et corpore debilitato cum uxoribus, et liberis egere cogerentur, capti ab hostibus agri dis-

tribuebantur, vel aliquot jugera, vel quantum quis uno die circumarare posset. Cum igitur Cremonensium, qui a Cassio et Bruto steterant, agri non sufficerent, Augustus victor, Mantuanorum, tantum vicinorum addi jussit, in quibus et agellus Maronis erat. Hinc illa querimonia Tityri i, Ecloga. et illud Ecloga 9.

Mantua vae miseræ nimium vicina Crem-næ.

διανομῆς γεγένηται ταύτης· τοῦτο δ' ὅτι καὶ διὰ τὴν ἄλιγότητά, οὐδεμίαν ἀσχολίαν παρέχουσα τοῖς στρατιώταις πρὸς τὸ εἰς τὰς ἐκστρατείας εὐκόλους εἶναι ὠφέλειαν τινα δοκεῖ παρέχειν. Πρὸς τοῦτοις, καὶ τὸ ἀποτεταγμένον εἰς τὴν αὐτῶν μισθοφορῆν χρυσίον πρὸς ἐμὲ πρότερον ἀποκαθιστάμενον, πρὸ ἐμοῦ διανεμέσθαι τοῖς στρατιωταῖς· οὕτω γὰρ ἰπηγγεϊλάμην αὐτοῖς ὅτε τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης πρὸς αὐτοὺς ἐπιούμην λόγους οὐ βράβως πειθομένους. Περὶ γὰρ μὴν τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς ὅπως διοικηθήσεται, ὡς ἂν αὐτὸς κρίναις εὖ ἔχειν, ἐμοὶ πελθεσθαι ἀνάγκη. Ὁ δὲ γὰρ θεῖος ὁ ἐμὸς ὁ δεσπότης, νῦν μὲν οὐκ ἀπολυθήσεται τῆς εἰρηκτῆς, οὕτως ἐμοῦ λυσιστελεῖν δι' αἰτίας οἰομένου τινά· μετὰ δὲ χρόνον τινὰ μικρὸν, ἀπολυθήσεται τε, καὶ σὺν ἐμοὶ διάξει θεραπευόμενος. Διὸ καὶ δεόμεναι τούτου χάριν τυχεῖν συγγνώμης. Τοιαῦτα πρὸς τὴν βασιλέα καὶ πάππον ὁ νέος βασιλεὺς τὴν προσεβύοντα πρῶτον Ἰσαὰκ κελεύσας εἰπεῖν, ἀπέστειλεν εἰς Βυζάντιον. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκτο, τὴν τε εἰρήνην ὅτι κακώρωτο, καὶ ἐφ' ὁποίοις τισὶν ἀπήγγελλε, τὴν τε ἐνστάσιν ἐν τοῖς τοιοῦτοις τῆς στρατιᾶς, καὶ τὴν τοῦ νέου βασιλέως σπουδὴν, καὶ τὴν οἰκονομίαν ὅς ἴσχυσε πάντας πείσαι τὴν εἰρήνην ἐπιφέρεισθαι. Ἀκούων δὲ ὁ βασιλεὺς, πρῶτον μὲν ἐξεπέπληκτο καὶ ἠπίσται διὰ τὸ μέγεθος τοῖς ἀπηγγελλομένοις. Μὴ γὰρ ἔτι τῆς ἀπάτης ἀρχῆς, τὸν νέον, φέτο αὐτῷ ἐκστήσεσθαι βασιλέα, ἀλλ' εἶγε καὶ ἐκ Β. βρόλιας ἦ καὶ ποβρωτέρω ἄχρι Σηλυβρίας αὐτῆς κατασχὼν παρεώρησεν αὐτῷ τῶν ἄλλων, ἠγάπησεν ἂν καὶ αὐτὸν δὲ ὅλων τὸ παραδέξασθαι τὴν εἰρήνην, οὐ τῆ τοῦ πράγματος φύσει, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς, τρόπος τοῦ βασιλέως καὶ ἐγγόνου θαβρῶν, διεπρεσβαύετο πρὸς αὐτὸν ἀγαπητὸν ἠγούμενος ἂν ὁπόσοτε πεισθεῖν μόνον, τὸν πόλεμον καταθεῖσθαι. Ἐπειτα δὲ ἡδονῆς ἦν καὶ θυμηδίας μεστὸς αὐτός τε καὶ οἱ προσέχοντες αὐτῷ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ οἱ ἄλλοι Ἰωμαῖοι ἐορτὴν ἤγον τὴν χριστάτην πασῶν.

CAPUT XXXIV.

Xena mater ad filium Andronicum gratias actura et juramentum delitura, mittitur. Jurat in condiciones etiam senex. Nepos ad avum salutandum Constantinopolin progreditur. Occurrit avus. Inducitur consuetudo salutandi inter imperatores obvios. Ad visendum juvenem undique concursus fit.

Εἰς τόχος τε ἐκέλευε τριήρεις δύο πληροῦν· ἐπεὶ δὲ ἐπεπλήρουντο, σὺν τάξει καὶ προθυμίᾳ πολλῇ τὴν βασιλέα Ξένην τὴν Ἀνδρονίκου μητέρα τοῦ νέου πέπειε πρὸς τὸν υἱόν· ἅμα μὲν τῆς εἰς αὐτὸν καλοκαγαθίας καὶ τῆς τιμῆς καὶ εὐπειθείας προσποιήσασθαι ἐπιδοῦσαν εὐχαριστίας, ἅμα δὲ καὶ τὴν κυρωθεῖσαν εἰρήνην ἐγγράφοις β. θαυώσασθαι ὄρκους. Ἐλθούσαν δὲ εἰς τὸ περὶ Σηλυβρίαν Ἐπιβάτας προσαγορευόμενον χωρίον ἔτι τότε ἀτείχιστον δι, βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐλθὼν, προσεκύνῃσέ τε ὁμοῦ τὴν μητέρα· καὶ ἐθρήνησεν ἐφ' ἱκανόν, ἢ μὲν, τὴν χριστίαν, ἢ δὲ, τὴν ὀρφανίαν ὀδωρόμενος τοῦ πατρός· (οὐπω γὰρ ἄχρι τότε μετὰ τὴν βασιλέως τελευτήν εἰς ἐν βασιλέως ὁ νέος τῆ μητρὶ καὶ βασιλίδι συνῆλθεν)· Ἐπειτα ἢ βασιλεὺς τῷ βασιλεὶ καὶ υἱῷ τὰς τε τοῦ βασιλέως καὶ πάππου ἀπαγγελίας εὐχαριστίας, καὶ ἔτερ' ἅτα ὁμιλήσασα ὅσα ἦν αὐτῇ βουλομένη, τα ὁμορροσμένα πρὸς βασιλέως τοῦ υἱοῦ ἐγγράσας

tibus conserventur, me orare, tum quia pensiones publicas ista distributione non minuerim, tum quia propter ruris angustiam unius scilicet jugeri, milites parum occupatos habens, hac ratione ad expeditiones faciles illos expeditosque reddiderim. Ad hæc, aurum in eorum stipendia sepositum, mihi prius restitutum, cupere a me illis numerari: quemadmodum cum de pace ad eos concionans, et difficulter inflectens, me facturum receperim. Domus vero mea, ut ad illius arbitrium procuraretur, mihi ferendum necessario. Patruus despota ut quibusdam de causis diutius in custodia retineatur, utile videri; **103** brevi tamen emissum iri, et cum dignitate ac honore mecum victurum, et hanc veniam me ab eo petere. Hæc legatum Isaacium referre ad avum Constantinopolin voluit. Quo cum venisset, de pace confirmata, et causis confirmationis, de exercitus pertinacia, de junioris imperatoris diligentia, et invento, quoad pacem comprobendam omnes adduxisset, narravit. Quæ audiens senex imperator primum admiratione obstupefactus, fidem dictis adjungere ob rei magnitudinem non potuit. Non enim nepotem totum imperium sibi cessurum opinabatur, sed si vel a Berrhœa, aut ultra, usque Selybriam ipse retineret omnia, cetera sibi relinqueret, æqui bonique facturus erat. Et sane hoc ipsum, quod de pace legationem misit, non id fecit, quod bonitati suæ causæ, sed quod probitati nepotis confideret: satis habiturus, si quoquo modo, ut bello parceret, eum commovisset. Deinde ubi fides habita, ipse cum proceribus suis et aliis Romanis exsultare lætitia, diemque festum agere, omnium festorum jucundissimum.

καὶ οἱ προσέχοντες αὐτῷ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ οἱ ἄλλοι Ἰωμαῖοι ἐορτὴν ἤγον τὴν χριστάτην πασῶν. Porro senior imperator quamprimum tiores binas, ornari præcipiens magna cum libentia imperatricem Xenam, junioris Andronici matrem, ad filium mittere præperat. Primum ut ei de ista integritate, deque honore et prompta obedientia sibi exhibitis debitas gratias agat. Post, ut pacem jam ratam scripto juramento constabiliendam curet. Progressam ad castellum, cui Epibatæ vocabulum est, non longe a Selybria dissitum, quodque tum muris adhuc carebat, filius occurrens, proclinato corpore veneratus est; fluxeruntque ambobus diu lacrymæ, illa viduitatem, hoc orbitatem suam desolentibus (nam ab obitu Michælis imperatoris nondum convenerant). Postquam verbis avi filio gratias egit, et alia quæ libuit cum eo colloca est, sacramentumque scripto comprehensum accepit, ad socerum rediit. Qui ut vicissim juravit. **104** se pacem insolubilem constanter servaturum, in

has condiciones factam, uti omne imperium, et gubernatio universa ad se pertineret, nepoti stipendiorum duntaxat solutio daretur, prout in pactis scriptum esset : et uti iisdem mercenariis militibus propter agrös distributos a magistratibus nihil molestiarum exhiberetur, sed intacti illis servarentur : item uti pro familia ejus et con-
 juge (11) triginta sex aureorum millia ex ærario Imperatoris præberentur. Cum jurasset hæc, inquam, scripto mandata ad nepotem misit. Is motis castris Byzantium viam tenuit, ut avum salutaret; qui se quoque obviam ei tulit. Cum mutuo appropinquassent, nepos ab equo desiluit, ut humi stans, tanquam servus imperatorum salutaret (12). Ille conversis habenis retrocedere. Qua ambage insinuabat, decere imperatorem (uti nepos erat) non humi stantem, sed in equo sublimem salutatione fungi. Vetus enim consuetudo apud Romanos imperatores vige-
 bat, ut cum alter alteri obviam fieret, qui utrumque sequeretur, a jumentis descendentes, pedibus ambularent; ipsi in equis manentes congregarentur, et junior aperto prius capite, eoque inclinato, senioris dexteram cum osculo arriperet, indeque suspicientem pater vicissim oscularetur (13). Tum itaque non inscitia moris hujus, sed ut avo maximum, et plusquam debitum consuetumque obsequium ac reverentiam tribueret, nepos imperator ab equo descendit. Cumque pedibus obfirmatus sequeretur, senior conatus subsistit, et prope accedens junior, pedem illius in omnium conspectu complexus osculo contingit. Quo facto gaudium, et ex gaudio lacrymæ (ut in summa et inexpectata felicitate) æqualiter per exercitum ciebantur; aut etiam tam ab omni fastu alienum, modestumque juvenem imperatorem aspicientes, ad hunc sctum movebantur. Igitur equo denuo conscenso, ad urbis portas pervenerunt. Ibi, permittente seniore, uti ad castra rediret, junior recusavit, et sequentibus suis manu innuens, ut extra muros manerent, ipse cum aliquot nobilibus civitatem ingressus, et usque ad medium viæ in palatium avum comitatus, vale-

παρλαβοῦσα, ἐπανῆκεν αὐτοῖς ὡς βασιλέα τὸν κηδεστήν. Ὁμωμοκότος δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν εἰρήνην ἀκατάλυτον καὶ βεβαίαν τηρήσειν ἐπὶ τούτοις γεγενημένην, ὥστε τὴν μὲν ἀρχὴν πῖσαν καὶ τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων αὐτῷ προσήκειν· πρὸς δὲ βασιλέα τὸν ἐγγονον τὴν μισθοφορὰν τῆς στρατιᾶς, διδοῦσθαι μόνον, ὡς περ ἦν αὐτοῖς ἐν ταῖς συνθήκαις γεγραμμένον, ὡς ἂν παρ' αὐτοῦ χορηγοῖτο τοῖς στρατιώταις. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τῆς διανεμηθείσης γῆς τοῖς αὐτοῖς τούτοις μισθοφόροις παρὰ τῶν τὰ δημόσια διοικούντων ἐνολλεῖσθαι μηδὲν· ἀλλ' αὐτοῖς ἀνεπηρέαστον διατηρεῖσθαι, καὶ τῆς ἰδίας οἰκίας ἕνεκα καὶ βασιλίδος τῆς αὐτοῦ γυναικὸς παρὰ τοῦ βασιλικῷ ταμείου ἐξακιχιλίους ἐπὶ τρισμυρίοις χορηγεῖσθαι χρυσοῦς. Καὶ τῶν τοιούτων ἐγγράφων ὄρων παρὸς βασιλέα τὸν νέον ἀπεσταλμένων, ἄρτις ἐξ οὗπερ ἐστρατοπεδύετο τόπου, εἰς Βυζάντιον ἤκει τὴν βασιλέα προσκυνήσων. Ἐξῆθε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλέως. Πλησίον δὲ ἀλλήλων γενομένων, βασιλεὺς ὁ νέος ἀπεπήδησε τοῦ ἵππου, ὡς ἀπὸ γῆς οἶα δοῦλος τὸν βασιλέα προσαγορεύσων. Ὁ δὲ γε πρεσβύτερος τὰς ἡνίας ἀναστρέψας, ἤλαυνεν ὀπίσω· ἐβούλετο δὲ αὐτῷ τὸ τοιοῦτο, μὴ περὶ τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐφιππον εἶναι δίκαιον τὴν προσαγόρευσιν ποιεῖσθαι. Ἔθος γὰρ ἐπεκράτησεν ἀρχαῖον παρὰ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν, ὅταν μέλλουσιν ἀλλήλοις συντυγχάνειν, τοὺς μὲν ἐπομένους ἑκατέρους, τῶν ἵππων καταθάνας ἔπεσθαι περὶ αὐτοῦς δὲ συμμίζαντας ἐφιππον, τὸν μὲν νεώτερον κύψαντα, τοῦ πρεσβύτερου βασιλέως περιπτύσσασθαι τὴν χεῖρα, τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πρότερον περιελάμενον πῖλον ἀνακύψαντα δὲ ἐκείθεν, εἰς τὸ πρόσωπον αὐτὸν τὸν πατέρα ἀντιπρὶεῖν. Τότε δὲ οὐκ ἀγνωῶν τὸ ἔθος ὁ νέος βασιλεὺς κατέβη τοῦ ἵππου· ἀλλ' ὡς ἂν μάλιστα καὶ πλέω τοῦ δικαίου καὶ συνήθους αἰδῶ καὶ εὐπειθεῖαν τῷ πάππῳ ἀποδῶ. Ἐπομένου δὲ αὐτοῦ περὶ καὶ μὴ ἐνδιδόντος, ἀναγκασθεὶς περιέμεινεν ὁ βασιλεὺς· πλησίον δὲ γενόμενος ὁ νέος, περιπτύξατο τὸν πῖλον τοῦ βασιλέως πάντων ὀρώντων. Τοῦτου δὲ γενομένου, ὀρθῶς ἐφ' ἱκανὸν ὁμαλῶς ἤηρετο διὰ πάσης τῆς στρατιᾶς, ἅμα καὶ χαρὰ, ὅπερ ἐπὶ ταῖς παρ' ἐλπίδα μεγίσταις εὐ-

Jacobi Pontani notæ.

(11) Cur separat conjugem? an quia reginæ in mundum, et ornamenta, et pedisequarum gre-
 ges peculiari sumptu egent? Unde etiam iis op-
 pida in hunc usum attributa fuisse legimus. Cic.
 in Frumentaria : Solere aiunt Barbaros reges Per-
 sarum ac Syrorum plures uxores habere; his autem
 uxoribus civitates attribuere, hoc modo; hæc civitas
 mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in
 crines, etc.

(12) Hanc historiam lego apud Gregoram his
 verbis : Intra paucos vero dies, et ipse cum avo
 imperatore ante urbis mœnia congregitur, sene in-
 sidente equo : cum ipse amplius uno stadio ex equo
 descendisset, ac quamvis avo multum refragante, et
 vetante, lamen pedes accessit, ejusque equo insiden-
 tis, et manum, et pedem osculatus est. Deinde equo
 rursus conscenso, eum complexus est, et osculante
 parum osculatus; statimque pauca, atque obiter col-
 locuti, ascenserunt, sene in urbem reverso, adve-
 ncente vero juxta eadem sac osanctæ Lei Genitricis

D *Pegæ castrametato. Ubi dies plures commoratus, in-
 terdiu etiam Constantinopolim ingrediebatur, et rur-
 sus egrediebatur. Tum enim etiam mater ejus, par-
 tim ob infirmitatem quamdam, partim propter charis-
 simi filii consuetudinem ad eandem ædem commo-
 rabatur. Ibi cum illa etiam Simonis agebat Crælena,
 imperatoris filia, modo e Servia defuncto marito re-
 versa, quæ patri ea quæ hinc inde susurrabantur,
 planius exponerat. Conferat nostra cum his lector,
 videbit Gregoram tacuisse, quæ ad junioris Andro-
 nici honorem faciebant.*

(13) Ergo filius, seu junior prior osculabatur. V-
 l pro eo quod dexteram junior complecteretur, senior
 ejus faciem deosculabatur. Ita enim sonant Græca,
 etsi Gregoras dicat, ambos inter se osculari soli-
 tos, idemque de osculo pedis meminit ubi lamen
 Noster, sicut de dextera, habet περιπτύσσασθαι.
 Sed osculum subaudiendum puto utrobique. Ita-
 que addidi, quo res fieret clarior.

τυχαίς γίνεσθαι φιλεῖ· ἢ καὶ τὸ ἄτυχον καὶ μέτριον τοῦ νέου βασιλέως ὄρωντες; ἐπεκάμπτοντο πρὸς οὐμωγίας. Ἐπειτα ἐφίππου καὶ τοῦ νέου βασιλέως γενομένου ἦλθον ἄχρι πυλῶν. Ἀναστρέφειν δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ἐπιτρέποντος τῷ νέῳ, οὐκ εἶξεν· ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις; Ἐξω τειχῶν περιμένειν σημήνας τῇ χειρὶ, αὐτὸς ἅμα τιτὶ τῶν εὐπατριδῶν, ἐντὸς γενόμενος τῶν τειχῶν, καὶ συνοδεύσας τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ μέχρι μέσης ὁδοῦ, συνταξάμενος; ἐπανήλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ εἰσελθὼν, πρῶτα μὲν εἰς τὸ τῆς θεομήτορος τέμενος τῆς Ὁδηγητρίας ἐλθὼν, εὐχαριστίας ἀπεδίδου πολλὰς τῷ χορηγῷ τῆς εἰρήνης Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ πανάγῃ μητρὶ. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπανήλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ συνδιήγε τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ. Ἐκ μέντοι τῶν πέριξ χωρῶν τε καὶ πόλεων καὶ αὐτοῦ Βυζαντίου, εἰς τὰ βασίλεια ἐφοίτων πανδομεῖ, ἅμα μὲν συνευρόμενοι καὶ αὐτοὶ τὴν εἰρήνην, ἅμα δὲ ὀφόμενοι καὶ βασιλεῖα τῶν νέων, ὡς αἰτιώτατος; ἐδόκει τῆς ἐν τῷ παρόντι εὐτυχίας εἶναι. Θαυμάζοντες δὲ αὐτοῦ τὴν τε εὐπειθειαν πρὸς βασιλεῖα, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος μέτριον καὶ κατεσταλμένον, οἴκαδε χαίροντες; ἐπανήεσαν. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἅμα τῷ πρεσβυτέρῳ πέντε πρὸς ταῖς δέκα τῷ Βυζαντίῳ ἐνδιαιτρίψας; ἡμέρας, καὶ τὰς ὑπ' αὐτῷ τελούσας; ἐπαρχίας τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ παρὰ δωκῶς, αὐτὸς; ἐπιτρέψαντος; βασιλέως. εἰς Διδυμότειχον ἐπαγγέλλων, ἔνθα καὶ ἡ σύνεσις; αὐτῷ βασιλεὺς ἦν, Αὐγούστου μηνὸς Ἰσταμένου τῆς αὐτῆς πέμπτης; ἰνδικτιῶνος.

CAPUT XXXV.

Senioris imperatoris providentia ac diligentia in constituendis magistratibus. Sphentisthlabo Mæсорum regi Terteres filius succedens, Philippopolin capit; oppida quædam incurSAT. Andronicus junior Mæsie fides depradatur. Judicium Syrgianniis, ut rei majestatis.

Βασιλεὺς δὲ ὁ πρεσβύτερος; πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν Ἐρωμαίων ποιητάμενος; ὑπ' αὐτῷ, τοῦ ἐγγόνου καὶ βασιλέως παρακεχωρηχότος; ἐπιτρόπους; τε ἀπέστειλε κατὰ πᾶσαν; ἐπαρχίαν ὡς; ἂν αὐτῷ ἐδόκει βέλτεστα; ἔχειν; καὶ ταῖς; τῶν δημοσίων προσόδων πρῶξις; τοῦς; ἐπιμελησομένους; ἐφίστη; καὶ ἀπογραφάς; δὲ ἀποστείλας; τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ὅσον; ἦν ἐκ χωρίων ἀποστειγμένον; τὰς; προσόδους; ἔχειν. Ἔτι; δὲ, καὶ τοῦς; συγκλητικούς; ἐξέταξε; (15) καὶ δῶκει; δι' αὐτῶν; τὴν ἡγεμονίαν; ὑπὲρ; δὲ; τοῦς; αὐτοῦς; χρόνους; Σφεντισθλάδος; ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς; ὃς; ἦν; τὴν; βασιλείω; τοῦ; νέου; ἀδελφὴν; γεγαμηχῶς; ἔτεθνηκε; νεοσῆσας; διεδέξατο; τὴν; ἀρχὴν; Μυσῶν; ὁ; υἱὸς; αὐτοῦ; Γεώργιος; ὁ; Τερτερής;. Ἔτι; δὲ; τῶν; πρὸς; ἀλλήλους; τῶν; βασιλέων; συνεστῶτος; πολέμου; ὅτε; κα; Παλαιολόγος; Ἀνδρόνικος; τῶν; κατὰ; τὴν; Ῥοδόπη; τοῖς; Ῥωμαίοις; ὑπηκόων; ἄρχων; ἐπαρχῶν; ἀπέστεισε;

Jacobi Pontani notæ.

(14) Fuit Constantinopoli monasterium quod appellabatur μονή Ὁδηγῶν, *Via ducum*, seu *monasteriorum*, et in templo ejus Deiparæ imago celeberrima, quæ Deipara idcirco dicta Ὁδηγήτρια, non-quod viarum dux esset, seu viatoribus præesset; sed a loco, in quo ejus hæc imago servabatur. Ad ædem ergo θεομητρός; τῆς; Ὁδηγητρίας; ire, nihil aliud fuit, quam ad templum se conferre, ubi illa quam diximus Mariæ imago manebat, quæ ab illo monasterio Ὁδηγῶν dicto, nomen hoc accepit (a). Vide Notas Jacobi Gretseri in orationem

(a) Hædogorum monasterium, Deiparæ sacrum, ita dicebatur quod imperatores Græci, expeditionem suscipiendi in hostes, Deiparam prius deprecari consueverunt,

A dixit; deinde ad exercitum se recepit. Altero die primum ingressus Deiparæ Hædogæiriæ templum (14), amplissimas Deo pacis auctori, et castissime ejus Matri gratias egit. 105 Hinc palatium petens, cum avo versabatur. Ex locis porro, et oppidis circumjacentibus, atque ex ipsa Constantinopoli ingenti frequentia populi in aulam, communem de pace lætitiā demonstraturi, juvenemque imperatorem visuri ventitabant; quem istam præ-entem felicitatem sibi unum loppge ante alios peperisse judicabant: et promptam ad avijussa voluntatem, moderatumque, et frenis parentem ejus animum admirantes, domos lætabundi revertebantur. Dies quindenos apud avum commoratus, traditis quas obtinebat provinciis, ejus bona venia Didymotichum regressus est, ubi et conjux degebat, mense Augusto ineunte, ipsa indictione quinta videlicet.

Imperator senior concessu junioris totius Romani imperii dominus, in omnes provincias, ut maxime opportunum censebat, prætores mittere, quæstores diligentes constituere, et notarios legare, qui in indices referrent, quantum militum indigenarum ad reditus capiundos destinatum esset. Insuper et consiliarios indagare, quorum opera in principatu administrando uteretur. Sub idem tempus Sphentisthlabo Mæсорum rex, qui cum nupta erat Andronici minoris soror, morbo interiit; quem filius ejus Georgius Terteres excepit. Porro etiamnum bello inter imperatores durante, cum Andronicus Palæologus, provinciarum Rhodopes, Romanis subditarum præfectus, a nepote ad avum descivisset, Terteres urbes illas invadens, alias ferro ignique vastarat, Philippopolin amplam et populosam (16), equite pediteque mu-

Germani patriarchæ in primam Jejuniorum Dominicam. Templum hoc Pulcheria Augusta Arcadii filia ædificavit, et in eo imaginem Verbi matris Antiochia missam dedicavit, quam D. Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc vivente, et tabulam ipsam videntem, gratiamque adeo illi formæ suæ immittente, etc. Nicephorus, lib. xv, cap. 14.

(15) Interpres legit ἐξ; ἁγίας; ἑξ; ὁδῶν; forte; an; spectat; eos; quos; Latini; *peræquatores*; dicunt.

(16) Urbs hæc a nostro describitur, lib. iv, ut esset illis *viam comes* vel potius ductrix. Vide Du Cange in *Cpoli Christiana*, lib. iv, sect. 2, num. 21.

nitam, idoneo regionis loco sitam, et seu paci seu bello inter omnes continentis urbes oppositam ceperat. Cepit vero isto modo : A quodam studio-
 A morum sui, quos habebat Byzantii, ex odio in imperatorem juniorem occulte certior erat factus, Philippopolitanis quibusdam illi militantibus, aliis in frugibus colligendis, comportandisque occupatis, **106** si ex inopinato superveniat, facile in tanta virorum paucitate urbem subacturum. Hac suggestione allectus, improvisus advenit, et ob solitudinem a defensoribus nullo eam negotio subegit. Profecto post pacem factam Didymotichum juniore imperatore Terteres oppidulis circa Adrianopolin depopulationem intulit. Persecutus depopulatores imperator et in finibus Mœsiæ assecutus, insperato irruit, aliisque trucidatis, alios vivos comprehendit : paucis fugientibus nox saluti fuit ; castra quoque miles diripuit, et prædam reduxit. Post hanc pugnam imperator Mœsos non incursantes modo repellendos, sed etiam armis ultro appetendos existimavit. Quare justo exercitu conscripto, secundum diem tricesimum in Mœsiam incubuit, et complura loca deprædatus, captivum nullum fecit (nec enim vel Mœsis, vel Romanis in more fuit, incursionibus mutuum capere) præcora, aliamque prædam multam abstulit. Inde Byzantium, victoriam avo gratulaturus revenit : hanc enim, in barbaros duceus, primam impressionem fecerat. Syrgiannem autem ab eo in carcerem conjectum invenit (17), paucisque diebus interjectis, iudicio instituto, et una secum pro tribunali sedente nepote, in præsentia omnium procerum Romanorum, illum ad criminibus respondendum prodire jussit. Accusabatur, quod cum aliquot Romanis conjurationem fecisset, ut imperatore interfecto, ipse imperator Romanus crearetur. Accusatores premebant vehementer, vera se

του νέου πρὸς τὴν πρᾶσβύτερον βασιλέα, ὁ Τερτερῆς; ταῖς πόλεσιν ἐκείναις ἐπιστρατεύσας, τὰς μὲν ἄλλας ἐδῆλωσε· Φιλίππου πόλιν δὲ εἶλε, μεγάλην τε καὶ πολυάνθρωπον οὖσαν, καὶ περὶ καὶ ἱππικῶν στρατευματι ἐρύωμένην, καὶ ἐν ἐπικαίρῳ μάλιστα χωρίου κειμένην ὡς αὐτάρκη εἶναι καὶ πρὸς πόλεμον καὶ εἰρήνην τῶν ἄλλων μάλιστα ἡπειρωτῶν. Εἶλε δὲ τρέπῳ τοιῶδε· παρὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ τινῶν αὐτῶ τῶν ἐπιτηδίων, ἔχει τῷ πρὸς βασιλέα τὸν νέον κρύφα ἐμηνύθη ὡς τῶν Φιλίππου πολιτῶν τῷ νέῳ βασιλεὶ συστρατευμένων, τῶν τε ἄλλων ἐγγυώρων περὶ τὴν τοῦ σίτου συγκομιδὴν ἀσχολουμένων, ἐπελθῶν ἐκ τοῦ αἰωνιδίου βῆρον ἂν χρητήθειεν διανοουμένης. Κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὑφήγησιν ἐπελθὼν, ἀπορίξ τῶν ἀμυνομένων, παρεστήσατο βῆδιω : ἀφικομένου δὲ μετὰ τὴν εἰρήνην εἰς Αἰδουμίτιον τοῦ νέου βασιλέως, ὁ Τερτερῆς ἀποστειλὰς στρατιάν, τὰ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν κατέδραμε πολυγυα καὶ ἐληίστατο· ἐπιδηύξας δὲ ὁ βασιλεὺς, κατέλαθεν ἐν τοῖς ὄρειοις τῆς Μυσιάς. Καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐμπεσὼν, τοὺς μὲν διεφθειρεν αὐτῶν, τοὺς δὲ εἶδε ζῶντας, πλὴν ὀλίγων ὅσοι διεσώθησαν ἐπιγεομένης νυκτός· καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν διήρπασαν οἱ στρατιῶται, καὶ τὴν λείαν ἐπανάγαγον. Μετὰ δὲ ταύτην τὴν μάχην, ἔγνω δεῖν ὁ βασιλεὺς, μὴ ἀμύνεσθαι μόνον ἐπαρχομένους τοὺς Μυσοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν αὐτοῖς ἐπιστρατεύειν. Καὶ συναγαγὼν ἀξιόμαχον στρατιάν, μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Μυσίαν καὶ ἐδῆρῃσε τὰ πολλὰ αὐτῆς. Ἦνδραποδίστατο δὲ οὐδένα· οὐδὲ γὰρ εἶθε· οὔτε Μυσοὶς οὔτε Ῥωμαῖοις ἐν ταῖς καταδρομαῖς ἀνδραποδίζεσθαι ἀλλήλους· βοσκήματα δὲ καὶ ἄλλην ἀπροσκευτὴν εἶλον αἰχμάλωτον πολλήν. Ἐκείθεν δὲ εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκε τῷ βασιλεὶ καὶ πάμπῳ συνηθροσόμενος ἐπὶ τῇ νίκῃ (ταύτην γὰρ ἐποίησατο πρώτην εἰσοβολὴν βαρβάροις ἐπιστρατεύσας)· εὖρε δὲ ἐλθὼν ὑπὸ τοῦ πρᾶσβύτερου βασιλέως τὸν Συργιάννην εἰς

Jacobi Pontani notæ.

cap. 45. Hodie e Turcis dicitur Philibe : quam qui a Philippo Mæcedone Alexandri patre conditam cum vulgo existimant, falluntur. Nam Philippi Cæsaris opus est, ut aliæ complures Thraciæ civitates ab imperatoribus fuere conditæ, quod ipsa quoque nomina testantur, ut Trajanopolis montis Ἠιόδοπος, Adrianopolis Ἠæμι montis, ut Arcadiopolis, ut Anastasiopolis. Id expresse scriptum reperi in quodam *Historiæ Græcæ* libro, cujus et principium et nomen auctoris perierat, cum cæteroqui multa scitu digna contineret : *Philippus imperator urbem in Europa condidit, quam Philippopolim appellavit.* Leunclavius.

(17) De scelere ob quod in vincula traditus fuerit Syrgiannes, Gregoras ad hunc modum : *Syrgiannes imperatorum concordia minime lætus, antmo æger, et tristi vultu obambulabat : maxime quod tranquillis rebus nullus ejus usus in republica esse videbatur. Quare in concessibus, -et circulis, et viis libenter cum illis loquebatur, quibus communia negotia incommodarant : et imperatoribus convitabatur, ut a quibus summis affectus esset injuriis, cum adversissimis temporibus nunc huic, nunc illi maximo usus fuisset. Cum autem Asanem Andronicum mœrore plenum obambulantiem conspexisset, cui tempore discessionis, Peloponnesium Romanorum*

prætura mandata fuerat : deinde vero per ignominiam a juniore imperatore depulsus, et ad senioremprofectus, nihil ejusmodi impetravit, quo dolor ejus levaretur, quamvis magnis honoribus dignus esset, ut Sebastocratoris, et majoribus etiam, cum ob rei militaris usum, quo tum alios superabat, tum ob illustre genus. Quibus de causis ad illius amicitiam, quæ simili mœrore excitabatur, sese adjungit, ut amico fretus, omnia quæ dolor fert, sine ulla dissimulatione eloquitur. Asan vero singulari prudentia tractans virum, verbis haud dissimilibus ut ipse imperatoribus maledicebat scilicet : omnia vero quæ a Syrgianne dicebantur animo recondebatur. Ejus enim ambitionem prius etiam oderat ; tum vero mole te-sebat, cum genero suo Cantacuzeno magnæ domesticæ, qui apud juniorem imperatorem potentissimus erat, et spe subinde bona ipsam solabatur, inimicum esse. Cum autem tota fabula instructa esset, Asan imperatorem avunculum clam adit, et, Nisi Syrgiannem, inquit, imprimum affectantem primo quoque tempore in vincula conjeceris, primo quoque tempore ab eo occideris. Statim igitur Syrgiannes in vincula conjicitur, domum ejus cum omnibus opibus plebs evertit, ac diripit : solum ædium cum vineis in ovium pascua convertitur.

δεσποτῆριον ἐμβληθέντα. Ὑστερον δὲ ὀλίγαις ἡμέ- A
ραις ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς δικαστήριον καθίσας,
συνδικάζοντος αὐτῷ καὶ τοῦ νέου βασιλέως, καὶ
τῶν ἐν τέλει πάντων Ῥωμαίων παρόντων, ἐκέλευσε
τὴν Συργιάννην εἰς μέσους ἔλθειν, ὡς ὦν κατηγορεῖτο
τὰς αἰτίας ἀπολοσόμενον. Κατηγοροῦντο δὲ αὐτοῦ,
ὡς εἴη συνωμοσίας ἅμα Ῥωμαίων οὐ πολλοὺς πε-
ποιτημένοι, ἐπὶ τῷ τὸν πρεσβύτερον βασιλέα ἀποκτείν-
οντας, αὐτὸν ἀποδειχθῆναι βασιλεύοντα Ῥωμαίων.
Οἱ μὲν οὖν διώκοντες ἐπέκειντο σφοδρῶς ἀληθῆ δὲ
αὐτοῦ κατηγοροῦντο διςχυριζόμενοι εἶναι. Ἐλεγχον
μέντοι ἐναργῆ τῶν κατηγορουμένων οὐκ ἠδύνατο
παρέχειν· αὐτὸς τε ἐκ τοῦ ὁμοίου, δὲ μὲν κατηγο-
ρεῖτο, συκοφαντίας διετινέτο εἶναι. Οὐ μέντοι καὶ
ἀποδείξει παρέχειν ἰσχυρὰ; ἐξ ὧν ἂν τὴν δικὴν
διαφύγει· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτοῦ τε καὶ τῶν διωκόντων ἵ
πρὸς ἀλλήλους ἀντικαθισταμένων, ὡς ἰσοπαλεῖς ἦσαν αἱ δίκαι, ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς ἐπέτρεπε
τῷ νέῳ ψῆφον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἐξενεγκεῖν. Τοῦ δὲ ἀπαγορεύσαντος δέει τοῦ μὴ διὰ τὴν ἀποστασίαν
καιροῦ παρασχόντος δοκεῖν ἀμύνεσθαι αὐτὸν, ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς πολλὰ αὐτοῦ κατηγορήσας, καὶ
τοὺς διώκοντας ἀποφηκόμενος ἀληθεύειν, τὸ δεσποτῆριον κατέκρινεν οἰκεῖν ὑπὸ κλοισὶς ἐνὶ κλίονι συ-
νηρμοσμένοι; φρουρεῖσθαι καλεῖσας· ἐλέγετο μέντοι ὡς ἐπὶ ταῖς τοῦ νέου βασιλέως πρὸς τὸν αὐτοῦ συμ-
θάσει πάππον, καὶ τοῦτο εἴη συντεθειμένον, τὸ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν Συργιάννην εἰρχθῆναι τοῦ νέου
βασιλέως ἡτηκίτος· ἦν δὲ σαφὴς καὶ ἀναντίρρητος συκοφαντία.

107 CAPUT XXVI.

Terteres Mæсорum rex moritur. Multa oppida Mæsiæ se Romano dedunt; quædam Boesilas sibi vindicat. Philippopolis frustra obsidetur. Cujusdam machinæ oppugnationis descriptio. Mæсорum principes Michaelē dynastiæ cuiusdam filium regem creant. Boesilæ dynastiæ Mæsi et Romanorum amici mors falso nuntiata. Causæ cur conflictus cum Michaelē abstinendum.

Ἐτι δὲ βασιλέως τοῦ νέου διατεθέντος ἐν Βυ- C
ζαντίῳ, Τερτερῆ; ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς ἐτελεύ-
τησε τὸν βίον. Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, αἱ ἀπὸ
Μεσημβρίας ἄχρι Σιθλῶνου τοῖς Μυσταῖς ὑπήκοοι
πόλεις, ἐκοντὶ τοῖς Ῥωμαίων προσχώρησαν βασι-
λεῦσι· καὶ ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς ταῖς προσχω-
ρησάσαις πόλεσιν ἀπέστειλεν ἐπιτρόπους οὓς ἐκρι-
νεν αὐτό;· Βοησίλας δὲ ὁ τοῦ πρεσβεσβασιλευκότος
Μυσῶν ἀδελφός, αὐτόμολος ὦν ἐν Ῥωμαίοις τότε,
ὡς ἐπύθετο τὴν τελευτὴν τοῦ βασιλέως Μυσῶν,
ἀπελθὼν καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο καὶ αὐτῷ τὰς ἀπὸ
Σιθλῶνου μέχρι Κόφης ἐπιλοῖπου; τῆς Μυσίας πέ-
λεις προσχωρησάσας ἀμαχεῖ διὰ τὴν οἰκειότητα τοῦ
γένους. Πέμφας δὲ ὡς βασιλέα, καὶ ἐπαγγελάμε-
νος ὅπ' αὐτὸν τελεῖν, αὐτὸν τε καὶ πόλεις καὶ τὴν
συνεπομένην στρατίαν, δεσπότης Μυσίας ὑπὸ βασι- D
λέως ἐπιτέτραπται ὀνομάζεσθαι. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος
ἅμα καὶ τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ἐπιτετραφότος
τὴν ἐκ Βυζαντίου καὶ τὴν Θρακίαν στρατίαν ἀθροί-
σας, εἰς Φιλίππου πόλιν ὡς ἐκπολιορκήσων ἦλθε.
Γενομένη δὲ ἐκεῖ, ὁ Βοησίλας ἅμα τῇ ὅπ' αὐτὸν
στρατιᾷ τοῦ πολέμου συνεφαφόμενος συνῆλθε· καὶ
περιστρατοπεδευσάμενοι, ἐπολιόρχουν· οὕσης δὲ
ἐντὸς ἀξιωμαχοῦ στρατιᾶς ἤνυσον οὐδὲν, ἀλλὰ ἐκακο-
πάρου;. Ὁ γὰρ Τερτερῆ; ἅμα τῷ τὴν Φιλίππου πο-

ajlicerē asseverantes : nec tamen evidentibus ar-
gumentis id probare poterunt. Similiter ipse ac-
cusationem meras esse calumnias contendebat :
quanquam firmam probationem, quæ pœnas effu-
geret, non afferet. Post longam partium altercatio-
nem, quod paria causarum momenta erant, senior
juniori serendæ sententiæ arbitrium detulit. Quo
recusante, ne propter defectionem hominis ulcisci
se videretur, senior in Syrgiannem asperius inve-
hens, et accusatores vera dicere pronuntians, car-
cere damnatum, vinculisque ad columnam aptatis
cœstrictum custodiri mandat. Rumor fuit, pro-
pter pacificationem cum avo rogasse nepotem, ut
quam arctissime in custodia haberetur, et ex com-
posito ita factum : sed erat manifesta, et refutatio-
ne indigna calumnia.

Aducc Byzantii morabatur junior imperator,
cum Terteres Mæсорum rex supremum diem vidit.
Quo extincto urbes Mæсорum a Mesembria Stilb-
num usque ad Romanos imperatores sponte acces-
serunt; quibus senior delectos a se præfectos de-
signavit. Boesilas demortui regis patruus, qui tum
ad Romanos transfugerat, audito regia obitu, reli-
qua Mæsiæ oppida a Stilbno ad Copsin, citra pu-
gnam, propter generis propinquitatem se deditiæ
recepit, mittensque ad imperatorem, ac se cum
oppidis et exercitu in ejus arbitrio fore pollicens-
despotam Mæsiæ se appellandi auctoritatem accep-
pit. Nepos avi commissus, Byzantio, et e Thraciæ
contractis copiis, ad Philippopolin obsidione pre-
mendam abiit. Eodem cum suo milite Boesilas,
operam Romanis navaturus se contulit. Cineta, et
obsessa jam urbe, non solum nihil efficiebant, sed
male multabantur etiam quod multi erant intus,
et pari virtute milites. Terteres namque, simul ac
Philippopoli potitus est, timens, ne vicissim inopi-
nato adorientes Romani, ob penuriam propugnato-
rum eam occuparent, quemadmodum ipse occu-
parat : et quia in confinis erat sui, Romanorum-
que imperii, selectos ex Alanis et Mæsis equites
mille, et duo peditum cetratorum millia (18), qui

Jacobi Pontani notæ.

(18) Πελταστάς vocat Græcus : cetratos magis
novit Latinitas, quod tamen scuti genus rotundum
fuit, ut ex Varrone apud Nonium discimus, cum
pelta dimidiatam lunam referret. Verum hæc, et
similia confundi apud auctores, nemō tam parum

litteratus est, qui nesciat. Imo enimvero Livius
lib. 1, *De bello Macedon.* idem esse dicit cetrām
quod peltam : *Nocte cetratos, quos peltastus vocant,
loco opportuno, intra bina castra in insidiis cœdi-
derat.*

ipsos habentur bellicosissimi, custodiae, seu praesidii causa eo miserat. Eorum duces Iules et Temeres ex Alanis oriundi, et Inas ex Hungaris, summus imperator Ibanes (19) Rossus, manu promptus, et artis imperatoriae scientissimus Hi post fata regis nihilominus urbem tuebantur. Caeterum tunc circumsessi, instructis velut ad praerectis ordinibus nequaquam egrediebantur: obstructis autem portis, de mœnibus se fortiter defensabant, nec parum obsessores vexabant. Ob sedit eos imperator mensibus continuis quatuor, quotidie muris oppugnationem admoventes. **103** Sed cum expugnationem desperaret, Germanus quidam machinarum muralium egregius artifex, quia urbs ad aggressionem commode sita videbatur, spe magna illum complevit; cujus jussu machinationem fabricatus est, domum ligneam, suppositis rotis sedecim, capacem hominum centum, qui intus eam propellerent. Supra domum turrim ligneam addidit, habentem tabulata quinque: in quorum singulis octo starent, qui e Latinis arcibus (tzangra vocant [20]) sagittis jaciendis propugnatores a muro fugarent. Qua absoluta, et sagittariis, quique ad eam protrudendam delecti erant, ingressis, sublatis signis, et clangente tuba, totus exercitus mœnia oppugnabat, turris sensim, et instar animalis cujusdam procedebat: nemo enim intus delitentiis ulla ex parte apparebat: ita nec tangi de loco superiore poterant. Ut intra teli jactum venit, qui in turri erant, oppidanos sagittis appetere. Hi nescientes quid contra inciperent, ac tot tela propter summam vim atque impetum arma quævis penetrantia, in mediumque corpus subeuntia excipientes, partim moribundi concidere, partim vulnerati restare. Nec diu restantes, stationibus decedere, ac mœnia deserere; quibus cum turris jamjam admovenda esset, res interim miranda contigit. Ante urbem antiquitus cisterna aquæ recipiendæ condita, et lignis tabulisque cooperta, paulatim eo terra accumulata apparere desierat; et jam pridem incolarum nemo ejus ullam notitiam habebat. Asseres illi, seu tabulæ, currus, et quidquid onerum transportaretur, sustentabant. At vero turris cum desuper impelleretur, confractis tabulis in cisternam decidens, pene obruta est; eorum tamen qui intus erant nemo periit. Ac Philippopolis quidem quamquam huc redacta, nihilominus servata est. Praesidarii namque redeunte virtute in praecordia, rursus muros ascendere, ac propugnare, et hostis oppugnationem intermittere.

Α λιν κατασχεῖν, δεῖσας μὴ αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιβήν-
τες, διὰ τὴν ὀλιγανθρίαν ὡσπερ καὶ αὐτοὺς ἔλωσιν
αὐτὴν, ἄμα δ' ὅτι καὶ ἐν ὁρίοις ἦν τῆς ἐκείνου καὶ
Ῥωμαίων ἡγεμονίας, χιλίους μὲν Ἰππίας λογάδας
ἐξ Ἀλανῶν καὶ Μυσῶν. Καὶ δις τοσοῦτους περὶ τοῦ
πελοταστᾶς, οἱ δοκοῦσι μαχιμώτατοι εἶναι παρ' αὐ-
τοῖς, τὴν πόλιν ἐπεμψε φρουρεῖν. Ἀρχοντες δὲ
ἦσαν αὐτῶν, ὁ τε Ἰτίλης καὶ ὁ Ἑμμήρης τὸ γένος
Ἀλανοί· καὶ Ἰνάς ὁ ἐξ Οὐγκρων, στρατηγὸς δὲ ἐπὶ
πᾶσιν Ἰδάνης ὁ Ῥῶς κατὰ τε χεῖρα γενναῖος καὶ ἐμ-
πειρότατος στρατηγεῖν· οἱ καὶ τετελευτηκότος τοῦ
βασιλέως αὐτῶν, οὐ κατέλιπον τὴν πόλιν, ἀλλ'
ἐφρουρον μένοντες. Τότε δὲ πολιορκούμενοι ὑπὸ
βασιλέως, ἔξω μὲν πολίων ὡς ἐς μάχην παραταξό-
μενοι προήεσαν οὐδαμῶ· τὰς πύλας δὲ ἀποικοδο-
μήσαντες, ἀπὸ τῶν τειχῶν ἡμύοντο καρτερῶς, καὶ
ἐκάκουν πολλὰ τὴν βασιλέως στρατιάν. Ἐπολιόρ-
κησε μὲν οὖν αὐτοῦς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τέσσαρσι μῆσιν
συνεχῶς ὁσημέραι τειχομαχῶν. Ἀπαγορευόμενος
δὲ τὴν παράληψιν ἤδη, ἐκ Γερμανῶν τις περὶ τει-
χομαχικᾶς μηχανᾶς ἐξησκημένος, ὡς ἐν βραδίῳ τῆς
ἐπι εἰρήτῳ ἐδόκει ἡ πόλις κείσθαι, ἐλπιδας τῆς
ἐκώσεως οὐ φαύλας ὑπέτιθει τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐδη-
μιούργησε τὸ μηχανήμα προστάξαντο· βασιλέως. Ἦν
δὲ τοιοῦτο· ἐπὶ τροχοῖς ἐκκαίδεκα οἰκίαν κατεσκευά-
σασε ξυλίνην, δυναμένην ὑποδέξασθαι ἀνδρας ἑκατὸν,
οἱ ἐμελλον τὴν μηχανὴν κινεῖν ἐνδοθεν ὠθοῦντες·
Ἐπερὰντο δὲ τοῦ οἰκήματος, ξυλίνον πύργον κατα-
στρώματα ἔχοντα πέντε, ὡς ἐν ἐκάστῳ δὴ καταστρώ-
ματι τῶν ἐκ τόξων λατινικῶν τῶν λεγομένων τζαγ-
γῶν, ἀφιέντων βέλη ἐσομένων ὀκτὼ, οἱ ἐμελλον τοὺς
ἐπὶ τοῦ τείχους βαλλόντας ἀπώσασθαι. Τελεσθεῖσης δὲ
ἤδη τῆς μηχανῆς, καὶ τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῷ
κινεῖν τὴν πύργον τεταγμένων, ἡ μὲν ἄλλη πᾶσα στρα-
τιὰ τῶν σημαίων ἀρθέντων, καὶ τῆς σάλπιγγος σημη-
νάσης ἐτειχομάχου· πύργος δὲ ὑπὸ τῶν ἐνδοθεν ὠθοῦν-
των κινούμενος, ἦε βράδην, ὡς δοκεῖν αὐτὴν ἐμπνεύσα
κινεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ ἐωρᾶτο τις τῶν ἐνδοθεν οὐδαμῶ-
θεν. Διὸ οὐδὲ βάλλῃσθαι δυνατόν· ἦν. Ὡς δὲ ἐν ἐφικτῷ
ἐγένοντο τοῦ τοξεύειν, οἱ μὲν ἀποτοῦ ξυλίνου πύρ-
γου, ἐβαλλον τοὺς ἀπὸ τῶν τειχῶν. Αὐτοὶ δὲ μῆτε
τι ἀντιδρᾶν ἔχοντες, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν τζαγγῶν
ἀφιεμένων βελῶν διὰ κραταιότητα καὶ ῥύμην διὰ
παντὸς ἔπλου χωροῦντων καὶ διαδυσμένων, τραυ-
ματιζόμενοι ὑπ' αὐτῶν. Οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκοντες,
μικρὴν μὲν ἐκαρτέρησαν, ἔπειτα ἀπέστησαν, τὸ
τείχος ἔρημον καταλιπόντες. Μέλλοντος δὲ ὅσον οὐπω
τοῦ ξυλίνου πύργου τοῖς τείχεσι τῆς πόλεως συμ-
μίγνυσθαι, τοιοῦτόν τι συνέβη. Πρὸ τῶν τῆς πό-
λεως τειχῶν ἦν ἐκ παλαιοῦ κατεσκευασμένη στοά

Jacobi Pontani notæ.

(19) *Ibanes* nomen Scythicum pro *Joannes*; Blachi autem Ἰβζχλν dicebant, ut auctor Nicetas.

(20) Nomine Latinorum intellige non Græcos, hoc est Italos, sed Gallos, Germanos: et quicumque nimirum Ecclesiam Romanam audiunt. Queramus ergo ab his, utrum genus quoddam arcus sic appellent. Τζαγγάτορας genus militum pedes- trium, quod conferunt possunt, quamvis justo a nomine procedere, a verbo orientali saga, quod est

copiosum, densum, confertum, quasi dicas spissigrados. Facit hos spatharios scholiastes Cuiropalatai, et a tzæconibus, id est, sagittariis distinguunt; qui tamen, si tzangri sunt arcus, videntur etiam ipsi fuisse sagittarii, indeque potius, quam ab orientali verbo saga nominati. — A *tzangra* tzangratores, arcubastarii fuerunt, quorum usus in bellis tunc temporis plurimus.

πρὸς ὑποδοχὴν ὕδατος· ξύλοις δὲ καὶ σσίναι στε-
 γασθεῖσα, ἐπιτεθείσης ἀνωθεν καὶ γῆς, ἦν ἐν τῷ
 ἀφανεί, καὶ οὐδεὶς οὕτε τῶν ἐγγωρῶν ἐκ χρόνων
 ἤδει παλαιῶν κατακεχυμένην. Ἀμάξιας μὲν οὖν
 καὶ ὅσα δι' αὐτῆς διήρχετο βάρη, ἔστειγον τὰ ξύλα·
 ὡς δὲ ὁ πύργος ἐγένετο κατ' αὐτῆς, διαθραυσθέντων
 τῷ βάρει, κατεχώσθη ἐν τῇ στοᾷ. Τῶν μὲν οὖν ἐν-
 δον ὄντων, ἀπέθανεν οὐδεὶς, ἀλλὰ διεσύθησαν πάν-
 τες. Ἡ μὲντοι Φιλιππούπολις, παρὰ τοσούτον ἐλ-
 θούσα διέφυγεν ἀλώνας. Οἱ γὰρ ἐνδον ἀναθαρσῆσαν-
 τες, ἀναθάντες ἡμύοντο ἐπὶ τῷ τείχῳ, καὶ ἡ λοιπὴ
 στρατιὰ ἐπαύσαντο τειχομαχοῦντες. Ὑπὸ δὲ τοὺς
 αἰτούς καιροὺς οἱ τῶν Μυσῶν δυνατοὶ τοῦ βασιλευ-
 σαυτος αὐτῶν Τερτερῆ ἀδιαδόχου ἀποθανόντος, τὴν
 τῆς Βελύνης ἀρχοντα Μιχαὴλ τοῦ παρ' αὐτοῖς δε-
 σπότη τοῦ Στρεαντζιμήρου υἱὸν ἐκ Μυσῶν καὶ Β
 Κομάνων τῆς τοῦ γένους ἔλκοντα σειράς προσκα-
 λεσάμενοι ἀπέδειξαν βασιλέα ἑαυτῶν, καὶ τὴν Τίρ-
 νοθον (ἐν ᾧ καὶ τὰ βασίλεια αὐτῶν ἐστί) παρέδο-
 σαν, καὶ τὴν ἄλλην ἀρχήν. Ὁ δὲ τὴν τε ἰδίαν στρα-
 τιὴν συναγαγὼν καὶ ἐξ Ὀγκροβλάχων κατὰ συμμα-
 χίαν οὐκ ὀλίγην, ἔτι δὲ καὶ Σκυθικὴν παραλαβὼν,
 βασιλεὶ μὲν τῷ Ῥωμαίων Φιλιππούπολιν πολιορ-
 κούντι ἐπιέναι οὐκ ἐγνώθει. Ἦδει γὰρ ἀξιόμαχος
 οὐκ ὄν· κατὰ δὲ τῶν μετὰ τὴν Τερτερῆ τελευτη-
 τοῖς Ῥωμαίοις προσθεμένων πόλεων ἐχώρει ἐν τοῖς
 ὄρεινοις· κειμένων ἀσφάλειαν παρέχουσι τοῖς συστρα-
 τευομένοις αὐτῷ Σκύθαις καὶ τοῖς ἄλλοις συμμά-
 χοις οὕτι τοξόταις, καὶ καθήμενος ἐδῆου τὴν γῆν
 καὶ τὰς πόλεις ἐπολιόρκει. Ὡς δὲ ἠγγέλθη ταῦτα C
 τῷ βασιλεῖ, μετὰ τῶν ἐν τελεί βουλευσαμένων ἐδόκει
 τὴν μὲν πολιορκίαν Φιλιππουπόλεως καταλιπεῖν.
 Κατὰ δὲ Μιχαὴλ, ὡς αὐτῷ μαχουμένοις χωρεῖν.
 Οὕτω δὲ βουλευσαμένοις, τὸν μὲν τῶν Μυσῶν δεσ-
 πότην Βοησίλαν οἰκαδε ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς ἀπελ-
 θήντα, ἐπεὶ πλησίον ἦν, καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ὑπ' αὐ-
 τῶν στρατιῶν, ὧν ἂν δέοιτο πρὸς τὴν μάχην πρ-
 σκευασάμενον, εἰς τρίτην ἡμέραν εἰς Ποτούκαν
 ἐλθεῖν· (ὁ πόλισμα ἦν κατασκευασμένος ἐκ τινος ὡς
 ἔοικε πολέμου. Ἀπειχε δὲ τοῦ τόπου οὗ ἐστρατοπε-
 δεύετο Μιχαὴλ, μῆδ' ἡμέρας ὄδῳ) ὡς ἐκεῖ τοῦ βα-
 σιλέως οὕτην περιμενοῦντος. Ὁ μὲν οὖν οἰκαδε εἰς
 Κόφιν ἀπῆλθεν ἐξαρτυσόμενος τὰ πρὸς μάχην.
 Βασιλεὺς δὲ, Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης Βρυέννιον
 τὸν Γεώργιον στρατηγὸν καταστήσας, στρατιῶν τε D
 ὄρχουσαν πρὸς φυλακὴν καταλιπὼν ὥστε μὴ κακῶς
 ὑπὸ τῶν Φιλιππουπολιτῶν ὑπεκθεόντων τὴν χώραν
 πάσχειν, αὐτὸς ἄρας παντὶ τῷ στρατεύματι, ἦλθεν
 εἰς Ποτούκαν, ὡς ἐκεῖ τὸν Βοησίλαν κατὰ τὴν σύν-
 ὀχημα περιμενῶν· στρατοπεδουομένου δὲ ἐκεῖ ἀπῆγ-
 γαιεὶ τις ἐλθὼν, ὡς ἐπεθήκει Βοησίλας· ἐξαπίνης·
 τότε μὲν οὖν ἐδόκει ψεῦδῆσθαι ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐ-
 δὲν λέγειν ὕγῆς· μετὰ μικρὸν δὲ καὶ δεῦτερος ἐλ-
 θὼν ἀπήγγελε τὰ ἴσα, καὶ οὐδ' αὐτὸς ἀξιόχρεως

Jacobi Pontani notæ.

(21) Μα'ε' aute Romanis. Fuerunt autem origine Scythæ ad Istru ostia. Gregoras lib. II.

(22) Tripl'citer hujus urbis nomen scriptum reperio, *Trinobus*, *Ternobus*, *Tornobus*. Nicetas om-

A Sub idem tempus Morsorum principes rege Ter-
 tere sine herede mortuo, Michaelē Streantzimeri
 apud eos dynastæ cujusdam filium, Bidynæ præfe-
 ctum, e Mœsis, et Komanis (21) per avos trahentem
 genus advocant, regemque suum declarant, Tri-
 nobo sede regia (22), cum reliquo principatu ei
 tradito. Hic copiis suis in unum conductis, cum
 non spernendis Ungroblachorum Scytharumque
 auxiliis Romanorum imperatorem 109 Philippo-
 polin obsidentem, læcessendum, quod se illi im-
 parem sciebat, non putavit. Urbes autem quæ post
 obitum Terteris se Romanis dediderant, in montanis
 situs (quæ loca Scythas aliosque socios sagittarios
 tuebantur) obsidebat, et earum agros devastabat.
 Quæ cum imperatori nuntiarentur, adhibitis in
 consilium optimatibus, Philippopolis obsidionem
 solvendam, Michaeli occurrendum, et bello cum eo
 experiendum constituit. Deinde Boesilæ Mæsorū
 despote, cum manu quam ducebat domum abire
 (hæud enim procul distabat), comparatisque ad
 pugnam necessariis, tertio die ad Potucam adesse
 mandavit (id erat oppidulum bello, ut apparebat,
 eversum, et a castris Michaelis unius diei itinere
 distabat); se enim illic eum expectaturum. Boe-
 silas ita facturus, domum, Copsin videlicet, dis-
 cessit. Imperator Georgio Bryennio Stenimachi, et
 Zepænes urbium duce instituto, et quod satis esset
 militum ad præsidium relicto, ne a Philippopolita-
 nis furtim excurrentibus regio infesta haberetur,
 ipse cum toto exercitu Potucam, Boesilam ibi ex-
 condito expectaturus, profisciscitur. Castris ibi-
 dem locatis, Boes iam repentino mortuum intelligit.
 Visus mentiri nuntius, ac nihil pro sano dicere.
 Paulo post alter advolat. Sed neque hic fide di-
 gnus existimatus. Accessit tertius, qui et revera
 mortuum, et se e prærupto loco corpus exanime
 Copsin ad exsequiarum honores reportari con-
 spexisse affirmavit. Hic, quia Romanus, quia oculo
 (qua nulla est indubitatio probatio) testes
 adhibebat, fidem meruit. Placuit igitur conflictu
 cum Michaelē abstinendum; quandoquidem id
 temporis non erat cum hostibus conferendus Ro-
 manorum exercitus; et quia illi montuosis locis
 tendebant, et altis cingebantur vallibus, habebant-
 que sagittariorum magnam vim, quæ in locorum
 illis difficultatibus et angustiis nocere quampluri-
 mum posset. Præterea, quia non parvum agmen
 Romani exercitus ad pugnam desiderabatur. Nam
 qui sub Boesila merebant circiter tria millia, pro-
 pter ejus mortem redituri desperabantur; et in
 oppugnatione Philippopolitana vulnerati multi
 (amplius enim tres non occubuerunt), domum
 quisque suam ad curationem petiverant; et apud
 Bryennium ad Stenimachi aliorumque oppidorum

nium Hæmi urbium munitissimam et præstantis-
 simam, firmis circumdata mœnibus, amne in-
 ceptum, in vertice montis edificatam scribit
 lib. I; Gregoras lib. 3, Bugarorum regiam facit.

110 præsidium non pauci relicti erant. His omnibus de causis prælio temperare ac reverti imperator conducibilis judicavit. Reversus est itaque Adrianopolin, agræ forens, quod sibi hostes ulcisci non licuisset. Post diem octavum litteræ ad eum perferuntur, in quibus scriptum erat, Bæsilam vivere. Fungos comederat: exinde præcordiis frigore nimio obstupefactis, veterinus cum sensibus oppressis adeo o cuparat toto iriduo, ut pro mortuo duceretur. Tandem amicis theriacam, et quæ medicis antidota dicuntur, exhibentibus, tandem sensum recepit.

καὶ τῆς παρῆναι πρὸς τὴν μάχην στρατιᾶς· Ῥωμαίων ὀφειλοῦσης, ἀπελείπετο οὐκ ὀλίγη. Οἷτε γὰρ ὑπὸ Βοηθίαν τεταγμένοι περὶ τρισχιλίου ὄντες, διὰ τὴν Βοηθία τελευτην οὐκ ἦσαν περισσόκιμοι παραγνησέσθαι, καὶ ἐν ταῖς κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν τειχομαχίαις πολλοὶ γενόμενοι τραυματῖαι, (ἀπέθανον γὰρ οὐ πλείους τῶν τριῶν,) οἴκαθε ἕκαστος ἀπήλθεν θεραπευθόμενος· καὶ παρὰ Βρυεννίῳ διὰ τὴν Στενιμάχου καὶ τῶν ἄλλων πύλων φυλακὴν κατελείποντο ἱκανοί. Δι' ἃ ἐπὶ πάντα λυσίτελει μᾶλλον ἐδίδκει τῷ βασιλεῖ μὴ μαχεσάμενον ἀναστρέφειν· ἐπανήκεν οὖν εἰς Ἀδριανούπολιν βαρέως ἐνεγκῶν, ὅτι οἷα ἐξεγένετο αὐτῷ τιμωρῆσασθαι τοὺς πολεμίους. Μετὰ δὲ ὄγδην ἡμέραν ἀφίκετο πρὸς βασιλέα γράμματα Βοηθία λέγοντα ὅτι ζῆ. Μήκητας δὲ φαγῶν, τῶν περὶ τὴν καρδίαν μορίων νεκρωθέντων, κάρψα κατασχευθῆναι καὶ ἀναισθησιᾷ βαθεῖα ἐφ' ἡμέραις τρισίν, ὡς δοκεῖν ἦδη ἀπῆλλάχθαι τοῦ ζῆν. Μετὰ δὲ ταύτας, τῶν περὶ αὐτὸν θηριακῆ καὶ τοῖς παρὰ τῶν ἱατρῶν λεγομένοις ἀντιδοτοῖς χρησαμένων, μόλις εἰς αἰσθήσιν ἐπαναγαγεῖν.

CAPUT XXXV: I.

Philippopolis casu recuperatur. Michael Boesilam obsidet, qui a suis proditur. Michael Romanorum fines depopulatur; ei imperator duellum offert, quod facere abnuvit. Veniens Constantinopolin imperator, eum ad bellum Barbaris inferendum sollicitat, cujus consilium magnus domesticus confirmat, et contra Mæsos omnia sua pollicetur.

Atque hæc juniorem imperatorem impediverunt, B ut dixi, quo minus cum Michaele et auxiliariis eius congregaretur. Ipse autem Michael quibus obsidebat urbes, subsidia Romanorum desperantes, ad deditiōnem adigebat, et Philippopolin præsidium receas cum novo duce transmittens, Ibanem cæterosque duces ac milites ad præmia pro laboribus in obsidione tolerantis, et virtute ostentata revocabat. Dux novi præsidii, jam urbi vicinus, ad Ibanem super adventu suo mittit, et cur veniat, adjucavit. Ibanes cum ducibus sibi subservientibus militibusque universis, venientibus obviam foras prodit, et una pernoctat postridie urbem illis traditurus. Sub eamdem noctem etiam Bryennius Philippopolin veniens, in insidiis subsedit, die nimirum illucescente, prædam pecoris abacturus. Is ut Ibanem cum ducibus, et præsidio ad successores excipientes oppido egressum inaudivit, ad Mæonia gradum fert. Urbani tempus venisse rati, quo Mæosum jugum excuterent, portis reclusis illum cum Romanis introducunt. Sic quod imperator diuturna obsidione, multisque et assiduis oppugnationibus non potuit, id Bryennius, Deo opitulante, citra laborem transactum **111** reddidit, ac Philippopolin Romanis restituit. Ibanes dituculo urbem captam cognoscens, cum reliquis suis domum repedavit. Postea Michael Bæsilam, Copsin, et alia quatuor oppidula possidentem vehementer urisit, missoque milite obsedit, qui plus annum, imperatore, et pecunia, et equitibus ac peditibus fœrente suppetias, viriliter restitit. Tandem cum

α εἰ: πῖστιν ἐδόκει, τρίτος δὲ μετ' ἐκείνους ἐλθὼν. ὅτι τε ἐπεθνήκει ἔλαγεν ἔντως καὶ ὡς αὐτὸς αὐτὸν ἴδοι ἀπὸ τοῦ κρηνοῦ εἰς Κόψιν ἀναγόμενον ἐπὶ κλίνας τεθνηκότα ἐπὶ τῷ τυχεῖν ὀσίας· καὶ ἐπεπίστευτο οὗτος· ὅτι τε Ῥωμαῖος ἦν, καὶ ἀπόδειξιν ἐναργῆ περιείχετο τὴν ὄψιν. Ἐδόκει δὲ οὖν διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ οὐ μαχητέα εἶναι πρὸς Μιχαήλ. Οὐ γὰρ ἦν ἀξιόμαχος τοῖς πολεμοῖς τότε ἢ τῶν Ῥωμαίων στρατιᾶ, ἅμα μὲν διὰ τὸ τοῖς ὀρεινοῖς ἐνστρατοπεδεύειν αὐτούς, καὶ φάραγγας βαθύς περιβεβῆσθαι τοξίαν ἔχοντας πολλὴν μέγιστα βλέπειν ἐν ταῖς δυσχωρίαις δουκμένην. Ἄμα δ' ὅτι

τοιαῦτα μὲν ἐγένετο κωλύματα τῷ νέῳ βασιλεῖ τοῦ μὴ πρὸς Μιχαήλ τὸν Μισῶν βασιλέα διαγωνίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους. Αὐτὸς δὲ Μιχαήλ, τῆς μὲν πολιορκουμένης πόλεως παρεστήσατο ἑμολογία τὴν ἐκ βασιλέως Ῥωμαίων ἀπηγορευτικὴς ἐπικυρίαν. Πρὸς δὲ τὴν Φιλιππούπολιν, στρατιάν τε ἀμάζουσαν ἑτέραν ὡς τε φρουρεῖν αὐτὴ ἀπέπεισε καὶ στρατηγόν. Τὸν δὲ Ἰβάνην καὶ τοὺς πολιορκηθέντας στρατιώτας ἅμα τοῖς σφετέροις στρατηγοῖς, μετεκαλεῖτο ὡς ἀμειψόμενος τῶν πόνων ἕνεκα καὶ τῆς ἀνδρίας, ἣν ἐν τῷ πολιορκεῖσθαι ἐπεδείξαντο. Ὁ δὲ τῆς πεμφθείσης στρατιᾶς στρατηγός, ἐπειδὴ ἔγγυς Φιλιππουπόλεως ἦν, πέμψας πρὸς Ἰβάνην, τὴν τε ἀφίξιν αὐτῶν καὶ ἐφ' ὅ, τι ἤκοιεν ἐδῆλου. Ἰβάνης δὲ ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀρχουσι τῆς στρατιᾶς, καὶ τοὺς φρουροὺς ὅσοι ἦσαν περὶ αὐτὸν, εἰς ὑπάντησιν ἐξῆλθε τῶν ἐρχομένων, καὶ διενυκτέρευσε ἐξω μετ' αὐτῶν ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν αὐτοῖς τὴν πόλιν παραδώσειν. Ὑπὸ δὲ τὴν αὐτὴν νύκτα καὶ ὁ Βρυέννιος εἰς Φιλιππούπολιν ἐντῆρευσε ἐλθὼν· ὡς ἅμα ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως βοσκήματα διαρπάσειν. Πυθόμενος δὲ ὡς ὁ Ἰβάνης καὶ ἡ φρουρούσα στρατιᾶ ἅμα τοῖς σφετέροις στρατηγοῖς εἰς ὑπάντησιν ἐξῆσαν τῶν διαδεχομένων, ἀναστὰς ἤλθεν ἔγγυς τειχῶν. Οἱ δὲ κατοικοῦντες τὴν πόλιν νομίσαντες καιρὸν εἶναι τῶν Μισῶν ἑαυτοὺς ἐλευθεροῦν, ἀοῖξαντες τὰς πύλας, τὸν Βρυέννιον ἅμα τῇ Ῥωμαίων εἰσεδέξαντο στρατιᾷ. Καὶ ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς χρονίου πολιορκίας καὶ τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν οὐκ ἔδυνήθη καταπράξασθαι τειχομαχίῶν, τοῦτο Βρυέννιος Θεοῦ συναρρομένου κατῳρῆσεν ἀπόνως καὶ

τὴν Φιλιππούπολιν ἀνεστράσαν Ῥωμαίους. Ὁ δὲ Ἰθά-
 νης ἄμα ἐφ' τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως πυθόμενος καὶ
 οἱ ἄλλοι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. Μετὰ δὲ τοῦτο
 Μιχαὴλ ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς τῇ Βοησίᾳ, τῆς τε
 Κόψεως καὶ ἐτέρων τεττάρων κρατοῦντι φρουρίων,
 ἐπέκτειτο σφοδρῶς καὶ ἐπολιόρκει πέμπων στρατιάν.
 Μέχρι μὲν οὖν ἐνιαυτοῦ καὶ περαιτέρω ὁ Κοησίλας
 πρὸς τὸν πόλεμον ἀντείχεν ἰσχυρῶς, καὶ τοῦ βασι-
 λῆος βοηθοῦντος, καὶ χρήμασι καὶ ἔπιπῳ καὶ πε-
 τρη στρατιᾷ. Μετὰ δὲ τοῦτο διὰ τὰς συνεχεῖς ἐφόδους
 καὶ τὸ πανταχόθεν ἀποκεκλιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸ ζῆν
 ἀφορμὰς, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἔρων τῇ Μιχαὴλ ταῖς γνώ-
 μαις προστιθεμένου, καταλιπὼν αὐτοὺς, ἄφικετο
 πρὸς βασιλέα. Οἱ δὲ, ἑαυτοὺς τε καὶ τὰ φρούρια
 παρέδωσαν Μιχαὴλ. Μετὰ δὲ τὸ ταύτην κατατρεῖν,
 πανστρατιᾷ εἰσέβαλεν ἐς τὴν Ῥωμαίων· καὶ τὰ
 ἀνωτερικὰ μέρη τῆς Θράκης ἐληίστα πάντα ἄκρι
 Βήρας ἐπελθὼν, ἐν ἡμέραις μάλιστα ἑξοκταίδεκα
 ἐκράτησε ἐξελίας οὐ πολλῆς διὰ τὸ τοὺς γεωργοὺς
 ἐκ προνοίας τοῖς φρουρίοις καὶ ταῖς πόλεσιν ἐγκα-
 τακλιεῖσθαι. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἐν Διδυμοτείχῳ
 διατρίβων, οὐκ ἀντεπεξῆλθε Μυσοῖς· διὰ τὸ μὴ στρα-
 τιῶν ἰθροισμένην ἀξιόμαχον ἔχειν. Ἀύτη δὲ συνε-
 χετο χλιετῇ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνεσθαι τοῖς
 πολεμίοις. Σφαδάζων δὲ καὶ ἐκκαίμενος τῇ θυμῷ,
 ἐπνιόντι μνηύει τῷ Μιχαὴλ, Ὡς σὺ μὲν ἐκ παρα-
 σκευῆς τὴν ὑπὸ τῆ ἀθροίσας στρατιάν, εἰσέβηλεις
 εἰς τὴν ἡμετέραν, καὶ ἐκάκωσας ὅσον ἐζῆν. Ἐμοῖ
 δὲ τὸ νῦν ἔχον ἀδυνάτως ἔχοντι ἐκ παρατάξεως δια-
 γωνισασθαι, ἤδιστ' ἂν μόνῳ γένοιτο διαγωνισασθαι
 πρὸς μόνον. Αὐτὸς δὲ ἀπεκρίνατο, μήτε ἐγκέφαλον
 ἀν σχεῖν χαλκία, εἰ ἐνὸν τοῦ πεπορακτωμένου τῇ
 πανάγρᾳ ἄπτεσθαι σιδήρου, ὁ δ' ἀντὶ ταύτης τῇ
 χειρὶ χροῖτο· αὐτὸν τε γέλωτα πολλὰ σφλῆσιν, εἰ
 μὴ τῇ στρατιᾷ πολλῇ τε καὶ ἀγαθῇ οὖσῃ, ἀλλὰ τῷ
 ἰδίῳ σώματι διακινδυνεύοι. Διὸ οὐδὲ πρίξιν ἂ προ-
 καλεῖται παρ' αὐτοῦ. Αὐτὸν δὲ τῷ ὑπερβάλλοντι πρὸς
 τοιαῦτα ἐξίγεισθαι τοῦ θυμοῦσθαι· μετὰ μικρὸν δὲ
 φιλίας αὐτοῖς γεννησμένης ἰσχυρᾶς, ἄμα ἀλλήλοισ
 ἐτέροις μαχοῦνται πολεμίοις. Τοιαῦτα ἀποκρινάμε-
 νος ὁ Μιχαὴλ, ἐπανεζέυξεν εἰς Μυσίαν. Βασιλεὺς
 δὲ ὁ νέος ἐκ Διδυμοτείχου εἰς Βυζάντιον ἐλθὼν, λυ-
 πῆς ἀνάπλευς ὦν διὰ τὴν εἰσβολὴν, οὐ δέλαιόν ἐστιν,
 ἔλεγε, πρὸς τὸν πάππον πολλὴν τε καὶ ἀγαθὴν
 ἔχοντα στρατιάν, καὶ δυναμένους καὶ αὐτοὺς· εἰς
 τὴν τῶν πολεμίων ἐσβαλλόντας ἐκ τοῦ ὁμοῦ τὴν

suos propter assiduos impetus, et undique præ-
 elusa vitæ subsidia in Michaelē animis propen-
 dere cerneret, iis relictis ad imperatorem perfu-
 git: tum oppidula illa se statim Michaeli dederunt.
 Qua regin: enla' auctus, toto cum exercitu in pro-
 vinciam Romanam incubuit, superioremque Thra-
 ciam ad Beram usque universam diebus duobus
 depopulatus est: tametsi prædas ita opimas non
 egit, quod agricolæ id præsentientes, in urbes et
 castella se receperant. Imperator Didymotichi se
 tenens, propter copias non sufficientes, exire con-
 tra Mæsos non audebat: dolensque vehementius,
 quod hostibus paria reponere non posset, et pede
 terram feriens (23), atque ira succensus, Michaeli
 revertenti significat, ipsum quidem deducta opera
 coactis copiis in Romanorum provinciam irrupisse,
 eique incommodasse quantum potuerit: sibi vero
 perijcundum fore, quando a quo campo adversa
 acie vequeat, singulari certamine cum eo depu-
 gnare. Respondit Mæsus, cerebro carere sâbrum,
 qui, cum ferrum ignitum forcipe fas sit contingere,
 ipse id nuda manu contrectet. Similiter se ludos,
 ac jocum futurum, si non per exercitum, et præ-
 sertim genere, ac numero tam firmum, sed per
 suum ipsius corpus periculum subierit. Quare nec
 se facturum, quo ab illo provocetur, et illum huc
 immoderata ira provehi, brevi arcta consociatos
 amicitia, junctum cum hostibus præliaturos. Hoc
 responso dato Michael in Mæsiam perrexit. Imper-
 ator Didymoticho Byzantium veniens, propter
 cam incursionem mæroris plenus sic avum com-
 pellavit, ut diceret, iniquum esse, cum in promi tu
 haberent copias non modicas, et virtute egregias,
 possintque hostium fines æque incursare cum ma-
 lestitio, aut desides, et otiosos prorsus sedere (24):
 aut missu legatorum fœdera petere: atque ita rē
 ipsa confiteri, ad injurias tantummodo accipiendas
 idoneos, ad remetiendas autem debiles, et impo-
 tentes esse. Rogare igitur avum, **112** uti expedi-
 tionem sibi in illos committeret: de quibus ubi
 ob illata detrimenta pœnas sumpsisset, tum deni-
 que, si fructuosum videatur, lædus posse cum illis
 percuti; edoctis jam satis, non sibi expedire, Ro-
 manos invadendo antevertere. His verbis junior
 seniore ad bellum barbaris faciendum existimaba-
 bat, quorum sermoni præsens magnus domesticus;

Jacobi Pontani notæ.

(23) Indignantium gestus. Cic., *Tuscul.* II, de
 Cleanthe Stoico, qui Heracleoten Dionysium æque
 Stoicum a disciplina Zenonis idcirco defecisse
 audiens, quia malus esset dolor, contra quam
 Zeno docuisset: malus autem, quia ipse, qui plu-
 rimos annos in phisiorphia consumpsisset, eum
 ferre non potuisset, pede terram percutiens, ver-
 sum ex Epigonis protulit. *Audiane hæc Amphiaræ
 sub terram abditæ? Zenonem significabat, a quo
 illum degenerare dolebat. Idem i, De Orat. Quid
 multa? Pedem nemo in illo iudicio supposuit. Lau-
 dat r a Cornificio, lib. III, rara suppositio pedis in
 oratore. Quintil., lib. II, cap. 3, pedis suppositio,
 ut loco est opportuna, ut ait Cicero (in Bruto) in
 contentiouibus incipiendis, aut finiendis; ita cre-*

bra et inepti est hominis, et desinit iudicem in se
 convertere.

(24) Καθῆσθαι idem est Græcis, quod nobis est
 sedere, vel potius idem nobis est sedere, quod il-
 lis καθῆσθαι, pro, negligenter, pigram, cunctan-
 tem, remissum esse in aliquo negotio, nihil agere.
 Demosthenes, I, Olynthiaca oligurgans Athenien-
 ses de segnitie, qui se a Philippo cingi undique
 non viderent, nec tanto malo remedium quærent,
 Καὶ κούψ τε πανταχού μέλλοιτας ὑμᾶς, καὶ καθη-
 μένου; περιστοιχίζεσθαι. Cic. in Pisonem, *an po-
 test ulla esse excusatio, non dicam male sentienti;
 sed sedenti, sed cunctanti, dormienti in maximo
 reipublicæ motu consuli?* Virgilius III, *Georg.*
...et meliora d. os sedet omnia poscens.

Injuriis inquit, accipere, et incommoda injuste per-
peti a quocunque, cum æque malum sit in omnibus,
pro lædenti persona tamen plus minusve cru-
ciat (25). Hinc est quod mortales præstantioribus
haud gravate se subjiciunt, illisque serviunt : de pa-
ribus autem, si nocuerint, vindicare se postulant ma-
luntque etiam discrimen gloriæ incurrere, ne ser-
viant, quam in præsentia florentem statum, dum hor-
ribiliora pertimescunt. Jam qui nos lacessunt Mæsi,
non solum non majores, sed multis etiam paribus
inferiores nobis sunt. Nam et vos principes nostri
illorum regis prudentia, virtute, bellicis artibus
longe antecellit, melioresque ac plures quam illi
duces habetis : et ei regioni imperatis, quæ et
frequentia copiarum, et amplitudine, ac numero
civitatum, et annuis vectigalibus, et omni genere
apparatus illorum regionem longo intervallo super-
rat. Nefas est igitur eos, quamquam infirmiores,
spiritus nihilo minus concipere ut nobis nocent,
vos autem potentia vestra vii nolle, sed impune eos
vagari sinere. Hoc ergo, imperatores, munus vestrum
esse arbitror, eos compescere. Quod ad me
attinet, fateor, alioqui non invitum (et merito) vol-
untati vestræ inservire : ad hoc autem bellum
quod instat, non solum manus, sed etiam impem-
sam, et quidquid mihi servorum est, et quantum
maximum queo studium, alacritatemque, pro luen-
dis civium commodis, et pro gloria nominis vestri
conferre paratus sum. Quem animum item reliquis
genere illustrioribus inesse mihi persuado. Ac si
vobis videtur, jubeatis licet, et nos qui de consilio
sumus, conventum agentes, inter nos de isto bello
deliberationem habebimus.

βασιλευσιν. Ἐγὼ δὲ, καὶ ἄλλως μὲν πρόθυμος πρὸς τὸ τοῦ, προστάγμασιν ὑμῶν ἐξυπηρετεῖν δίκαιος εἶναι
ὁμολογῶ· πρὸς δὲ τὸν ἐνεστῶτα νυνὶ πόλεμον τοῦτον οὐκ αὐτοχειρῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ χρήμασιν
ἐπίλοιπαις καὶ οὐκέτις ὑπὲρ τε τῆς τῶν ὁμοφύλων ὠφελείας, καὶ τῆς εὐδοξίας τῶν βασιλείων ὑμῶν, τὴν
δυνατὴν ἐτοιμῶς· εἰμι εἰσφέρειν καὶ σπονδὴν καὶ προὔμιαν. Οἴομαι δὲ οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ
τοὺς ἄλλους ὁμοίως ἐμοὶ τῶν ἐπιφανεστέρων διακεισθαι. Εἰ δ' ὑμῖν δοχεῖ καὶ προστάττετε τοῦτο,
καὶ καθ' ἑαυτοὺς ὑμεῖς οἱ τῆς συγκλήτου ποιήσαντες ἐκκλησίαν ὁ, τι χρὴ πράττειν βουλευσόμεθα περὶ
τοῦδε τοῦ πολέμου.

113 CAPUT XXXVIII.

*Consultatio de bello in barbaros suscipiēdo. Præclara magni domestici oratio, qua bellum a necessario,
ab honesto et facili suadetur. Additur pro epilogo liberalissima promissio. Protostrator, et comites
junioris imperatoris idem sentiunt. Consilium senioris dissentiunt, privatam utilitatem præ communi
spectantes. Laudat alteram partem, et magnam domesticum senior, et cum nepote porro
deliberat.*

Laudata viri sententia, senior imperator ha-
bendi seuatus dat negotium. Tum et qui cum ne-
pote advenerant, et qui penes avum Byzantii erant,
homines nobiles, jussu imperatorum in aula me-
dio ad consulta dum considunt; silentioque pau-
lisper facto, Byzantii hortabantur junioris comites,

ἑκείνων κακοῦν, ἢ ἀργοῦς καὶ ἀπράκτους καθίσθαι·
παντελῶς, ἢ πρὸς στοδὸς χωρεῖν πέμψαντας πρέ-
σβει· αὐτοῖς ἔργοις ὁμολογοῦντας ὡς πάσχειν μόνον
ἐπιτήδευτοι κακῶς, οὐκέτι δὲ καὶ ἀντιδρᾶν ἐς μὲν
τοῦς πολεμίους δυνατοί. Οὐ δὴ ἕνεκα δέσμαί σου,
βασιλεῦ, τὴν ἐπ' ἐκείνοις καὶ ἡμῖν ἐκστρατεῖαν ἐπι-
τρέψαι· τιμωρησαμένοις δὲ τοὺς πολεμίους τῆς
ἀδικίας τῆς εἰς ἡμᾶς, τότε ἤδη εἶγε φαίνοιο λυσι-
τελεῖν, τὰς πρὸς αὐτοὺς ποιήσομεν σπονδὰς ἐγνώ-
κῶτας ἀκριθῶς ὡς ἄλυσαιτελὲς· αὐτοῖς τὸ προσπιχει-
ρεῖν ἡμῖν. Τοιαῦτα μὲν ὁ νέος εἶρηκε βασιλεὺς τὴν
πρεσβύτερον πρὸς τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων πόλε-
μον ἐξορμῶν. Παρῶν δὲ καὶ ὁ μέγας δομέστικος
αὐτοῖς διαλεγόμενοις, τὸ ἀδικεῖσθαι, εἶπε, καὶ κα-
κῶς πάσχειν ὑφ' ἑτοῦσῶν ἐν πᾶσιν ἴσον ὄν, μεῖζω ἢ
ἐλάττω τὴν ὁδὸν γὰρ παρὰ τὸ ἀξίωμα τῶν ἀδικούντων
φέρει. Διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι τοῖς κρείττοσι μὲν
δουλεύουσιν ἀνεπαχθῶς· ἀμύεσθαι δὲ ἀξιοῦσι τοὺς
ἴσους ἂν ἀδικῶνται· καὶ μᾶλλον τοὶ αἰρούνται τὸν
κίνδυνον ὑπὲρ τοῦ μὴ δουλεύειν, καὶ τῆς εὐκλείας
ἢ τὴν ἐν τῷ σὺτίκα βασιτῶν γὰρ ἐξεί τῶν μὴ φοβερύ-
τερα παθεῖν. Οἱ νυνὶ δὲ πολεμοῦντες· ἡμῖν Μυσσοί, οὐχ
ὄπως μεῖζους, ἀλλὰ καὶ ἐλάττους ἡμῶν εἰσι· πολλῶν τῶν
μέτρῳ. Οἱ τε γὰρ βασιλευσόντες ἡμῶν ὑμεῖς, τῶν
ἐκείνων βασιλείων καὶ φρονήσει καὶ ἀνδρίᾳ καὶ ἐμ-
πειρίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πολέμους ὑπερέχετε πολλῶν καὶ
στρατηγῶν ἔχετε χρῆσθαι καὶ πλεοσι καὶ βελτίοσι
ἐκείνων· χώρας τε ἄρχετε κατὰ πάντα ὑπερεχού-
σης, καὶ πλήθει στρατιᾶς καὶ μεγέθει πόλεων καὶ
ἀριθμῷ, καὶ προσδόξῳ ἐτησίοις, καὶ τῇ ὄλλῃ κατα-
σκευῇ. Ἄτοπον οὖν ἐκείνους μὲν ἐκ τοῦ ἐλάττονος
ὀρμωμένους ἡμᾶς κακοῦν, ὑμᾶς δὲ μὴ χρῆσθαι τῇ
σφετέρᾳ αὐτῶν δυναμίει, ὅλλ' ἔᾶν αὐτοὺς ἀτιμωρή-
του. Τοῦτο μὲν ὄν ὑμῖν προσήκειν ἡγοῦμαι τοῖς

Ἐπαινέσαντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως καὶ
ἐπιτρέψαντος τὴν βουλὴν, οἱ τε μετὰ τοῦ νέου βασι-
λέως ἐλθόντες καὶ οἱ τῶν πρεσβυτέρων συνόντες ἐν
Βυζαντίῳ τῶν ἐπιφανῶν, προστεταχῶτων τῶν βασι-
λέων, ἐν μέσαις ταῖς βασιλείαις ἐκαθέσθησαν αὐ-
λαῖς, βουλευσόμενοι περὶ τοῦ πολέμου. Σιγῆς δὲ

Jacobi Pontani notæ.

(25) Honori est quodammodo a potentioribus,
et illustrioribus accipere injuriam, sicut interfici
quoque a viris fortibus et inclivis : videmur enim
tunc nos quoque in aliquo pretio esse, sine quibus
majores nobis quæ velint, consequi non possint.

Sed lædi a contemptis, et abjectis ideo dolet am-
plius, quia cum injuria ad nos quoque contemptus
ervenit, utpote qui despecti fuimus a validissi-
mis.

γενομένης ἐπὶ μικρὸν, οἱ ἐν Βυζαντίῳ τοὺς μετὰ Α τοῦ νέου προῦκαλοῦντο βασιλέως ἐλθόντας ἐφ' οἷς συνήγαγον τὴν ἐκκλησίαν λέγειν, ὡς αὐτῶν ἅττα ἂν λέγωσι ἀκουσομένων. Ἐκείνων δὲ τὸν μέγαν δομέστικον προτρεπομένων λέγειν ὡς καὶ αὐτῶν τὰ ἴσα καὶ βουλομένων καὶ φρονούντων, ὁ μέγας δομέστικος εἶπε τοιαῦτα· Ἄνδρες συστρατιῶται, ἐν ἴσῳ πάντες ἀνθρώποι δικαιοῦσι, τῷ τε τῆς ὑπαρχούσης δόξης ὑφιεμένῳ μέμφεσθαι διὰ μαλακίαν, καὶ τὸν τῆς μὴ προσηκούσης θρασύτητι ἐφιέμενον μισεῖν. Διὸ καὶ αὐτός, οὐ τῆς μὴ προσηκούσης ἡμῖν δόξης ἀντέχεσθαι παρελήλυθα συμβουλευέσων, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τῶν προγόνων εἰς ἡμᾶς ἀγῶσι καὶ πόνοις διασωθεῖσαν, ἀτολμία τῇ πρὸς τὰ δεῖνὰ ἐλάσω μὴ ποιεῖν. Μὴ θαυμάητε δὲ εἰ βασιλεῦσι περὶ τῶν τοιούτων βουλευέσθαι προσήκον, αὐτὸς ὑμῖν προσῴθηκα τὴν βουλήν. Ἦγοῦμαι γὰρ καὶ πόλιν αὐτονομουμένην καὶ βασιλείαν πλείω τοὺς ἰδιώτας ὠφελεῖν σύμπασαν ὀρθομένην, ἢ κακῶς πάσχουσαν ἀήρσαν, καθ' ἕκαστον δὲ εὐπραγοῦσαν τῶν πολιτῶν. Δυστυχῶν μὲν γὰρ ἐν εὐπραγίᾳ τῇ πατρίδι μάλιστ' ἂν τὴς διασώζοιτο· εὖ δὲ φερόμενος ἐν ἀτυχίᾳ, οὐδὲν ἦτον συναπόλλυται. Ὅπως οὖν καὶ πόλις καὶ βασιλεία πρὸς μὲν τὰς ἰδίας συμφορὰς οὐκ ἀντέχειν, εἰς δὲ ἕκαστος ἀδύνατος πρὸς τὰς ἐκείνης, πῶς οὐ χρὴ παντὶ τρόπῳ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ; ἃ μὲν οὖν εἰς ἡμᾶς ὁ τῶν Μυσῶν ἐξυθρίσει βασιλεὺς, πᾶν εἰς ἀπὸ κῆρας καὶ αὐτοῖ. Τῶν ἄλλων γὰρ ληστείας χρωμένων, ἢ εἴποτε καὶ ἐσθάλλοιεν στρατιᾷ, ἄχρῃ τῆς ἄκρας ἀφικνουμένων, καὶ ἅμα τῷ αἰσθησὶν παρασχεῖν, ἀπειθοσκόπων εἰς τὴν ἰδίαν, αὐτὸς ὡσπερ οὐκ εἰς πολεμίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν ποιούμενος; τὰς στρατοπεδείας, ἀσφαλῶς καθημένος ἐδῆου τὴν γῆν ἡμῶν ἐπὶ δεκάδεκα ἡμέρας. Καὶ προῆλθέ γε ἄχρῃ Ἡβρας καὶ Τριανουπέλεως, τέμνωσαν αὐτήν. Εἰ τῷ δὲ δοκεῖ διὰ τὸ ἐκ προνοίας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς φρουρίοις τὰ τε βραχέματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐγκατακλεισθέντας ἐλάσω ἢ ἐχρῆν γενέσθαι τὴν ζημίαν ὀνεκτὸν εἶναι, ἴστω ἐξαπατῶν ἐκτόν. Ἐὰν γὰρ μὴ νῦν τιμωρησώμεθα αὐτοὺς ἀξίως, καὶ δευτέραν ἐσβολὴν ποιήσονται καὶ τρίτην· καὶ οὐ μόνον τοὺς τῶν πόλεων ὄημος ἀπ' ἐλασσόνων ὀρμυμένους ἀποστερήσουσι καὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τοὺς δυνατοὺς πολλὰ κατὰ κτήματα ἔχοντας κατὰ τὴν χώραν ζημιώσουσι πολλά. Διὸ δὴ καὶ παραινῶ ὑμῖν, ἰμόσει χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, μὴ φρονήματι μόνον τῶν προγόνων, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι χρωμένους. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐκ τοῦ ἀεὶ νικῶν τοὺς Μυσοὺς, ἐχυρωτέρων ἔχοντες τὴν τόλμαν, καταφρονητικῶς ἐπήεσαν αὐτοῖς, καὶ ἡμῖν ἐὰν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς καὶ προθυμίας φανώμεν ζηλωταί, τὸ αὐτὸ ἐξέσται. Ἐχομεν δὲ καὶ πολλὰ ἐνέχυρα ἀσφαλῆ τοῦ περιγενέσθαι ἂν αὐτῶν ἐν τῷ πολέμῳ· ἢ τε γὰρ ἡμετέρα στρατιὰ πλείων, καὶ τὰ πολέμια κραταίωτα· ὑμῶν τε τῆς συγκλήτου πολλοὶ τῶν ἐκείνων βασιλέων, οὐ φρονήσῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνδρία καὶ πείρα τῇ πρὸς στρατηγίας ὑπερέχετε πολὺ· χρημασί τε οὐκ ἐκ τῶν κοινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἐρρόμεθα μᾶλλον ἐκείνων. Οἷς εἰ μὴ χρῆσαιμεθα ἰνῶν, ὅποτε

ut de iis quorum causa convenissent, dicerent, se quaecumque dixerint audituros. Cum illi has partes ad magnam domesticum deferrent, quicum eadem vellent ac sentirent, exorsus est ille hunc in modum: Omnes homines, viri comilitones, adaque justum rentur, et de praesenti gloria sua propter infractionem animi decedentem reprehendere, et laudem sibi minime congruam confidenter appetentem aversari. Quocirca non ego in medium prode, ut vobis gloriae non debitae asserendae auctor sim; sed ut ejus, quam majores vestri magnis contentionibus laboribusque partam ad vos transmiserunt, per ignaviam ad res duras et periculosas non obscurandae consilium impertiam. Ne vero mirum accidat, si cum talis deliberatio imperatores deceat, ego eam vobis proponam. Sic enim statuo, et civitatem liberam, et regnum plus privatis commodaturum, si universum felix sit ac beatum, quam si civibus interea singulis felicibus, ipsum totum simul affligatur. Nam infortunatus quispiam in patria fortunata servari facillime queat: fortunato autem in patria misera nihilominus cum aliis pereundum est. Quando igitur civitas, aut regnum suas ab se calamitates prohibere potest, et per se unusquisque proprias non potest, qui tandem ei non omni ratione ab omnibus succurrendum est? Jam quae Maesorum rex insolenter in nos admiserit, nec vos utique latent. Nam cum praedones alii, quamvis nonnunquam etiam turmatim irruerint, simul ad fines pervenerunt, et ad sese animadversi sunt, in sedes suas refugere soleant; iste perinde quasi non in hostium, sed in suis terris haberet sub signis exercitum, nullo metu fines nostros insedit diebus duodecim agris usque Beram, 114 et Trajanopolin depopulationem hostiliter intulit. Quod si quis putat, quia re provisa agrestes se cum pecoribus, castellis atque uribus incluserint, minus detrimenti acceptum esse quam potuisset, et ideo tolerabile videri, nae ille vehementer errat. Nisi nunc eos pro eo ac meentur puniverimus, iterum ac tertium irrumperunt: neque solum tenuiores cives suis facultatibus spoliaverunt; sed nos quoque opulentos, qui multas ac nobiles tota regione possessiones habemus, damnis non qualibuscunque afficient. Quamobrem hortor vos, ut non modo qua altitudine animi, verum etiam qua illorum despicientia majores vestri consueverunt, in hostes feramini. Nam illi quod Maesos semper vincerent, tutius audentes, contemptim in eos invadebant: et nobis, si eorum virtutem alacritatemque aemulabimur, idem licebit. Multa porro ac non dubia victoriae pignora suppeditant. Primum enim copiae nostrae majores sunt. Deinde apparatus bellicus validior; multique de hoc consessu nostro regibus ipsorum et prudentia, et fortitudine, et rei militaris usu praestant. Adde, quod pecunia qua publica, qua privata plus illis possumus: ea si hoc tempore non utimur, num quando cum emolumento nostro usuri simus, equidem dubito. Quo-

riam ergo rebus omnibus antesumus, doceamus illos, non in alienam provinciam irruere fructuosum, sed sua secure perfrui, jucundum esse : et in hoc bello imperatores nostros et sumptu, et servis, et laterum nostrorum oppositu adjuvemus, honoremque et decus Romani principatus, quo gaudemus, a contemptu Barbarorum omnes, nullum laborem detrectantes, conservemus. Quæ igitur de bello impigre capessendo a me dicta sunt, ea nec hostes ipsos (si justis rerum aestimatores esse volent), reprehensuros puto. Me vero eodem ardore alacriter adjuvandi incensum esse, facta ipsa documento erunt. Fortitudine enim, intelligentia, et bellandi scientia plerosque vestrum priores ferre, haud ægre concesserim : verum alacri ad opus voluntate, et conferendis insuper ad utilitatem civium, ad imperatorum dignitatem, ad nostram ipsorum celebritatem sumptibus, et servis domesticis, et hoc ipso corpore meo, nemini me secundum numerari volo. Ergo quasi non de gloria solum, verum etiam de futura securitate consullemus, ita sententias dicamus, et ad bellum accingamur : neve a majoribus nostris **115** degeneremus, quorum opera periculisque effectum est, ne ab istis contentum possemus : sed multo formidabilius arbitremur, partem claritudinem per desidiam posse acquirere, quam in ea retinenda casus adversos experiri. Hactenus magnus domesticus, quem excipias protostrator : Nolim cogitatis, inquit, vos, qui præses estis, hæc tantummodo magnum domesticum consulere, et ad eo promptum afferre studium ; nobis quoque universis idem videri scitote ; nec unquam res nostras feliciter ituras, ni diligentiam et animos majoribus nostris, nostroque et ipsorum nomine dignos suscepimus. His junioris imperatoris comitatus ad unum assensit. At senioris optimates non duxerunt pro necessariis quæ dicebantur, tametsi ea palam ut inutilia coarguere non auderent : sed multa deinceps acervantes, quibus etiam, et quietem potius eligendam astruerent, discordes surrexerunt ; non quod in tam perplexo negotio certum consilium, ut apparebat, reperire nequirent, sed revera, quod communi posthabito sua ipsorum compendia se tarentur. Non procul inde ex occulto imperatores hos sermones auscultabant ; tacenteque juniore, senior suos valde effeminatos atque inconsultos judicabat : nepotis contra ut consilio bonos, publicorumque commodorum cupidos suscipiebat atque commendabat. In primis vero magnum domesticum prudenter admittendum, et ad tempus accommodate, studioseque consuluisse pronuntiabat : et se in illo avi materni expressam intueri imaginem, qui tam celeriter arripisset, et iam idonee explicasset, et promptissime confecisset, quæ res postulasset : ut decreverit, si absque successore ex se nato de vita exiret, Romanis suadere, illum potissimum sibi imperatorem præficerent. Hunc in modum senior illos ammonabat, hos laudibus extollebat, et cum nepote

ἂν ἀπολαύσαιμεν τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας ἀπορῶ. Ὡς οὖν ἐν πᾶσιν ὑπερέχοντες αὐτῶν διδάξωμεν αὐτούς οὐ τὸ ἐς τὴν ἡμετέραν εἰσβάλλειν δι' ἡμισυτελεῖς, ἀλλὰ τὸ τὴν ἰδίαν ἀσινῆ καρποῦσθαι ἀγαπητόν· καὶ προθύμως συναγωνισώμεθα κατὰ τόνδε τὸν πόλεμον τοῖς ἡμετέροις βασιλεῦσι καὶ χρήμασι καὶ οἰκείταις, καὶ τοῖς σώμασιν αὐτοῖς, ἧ τε τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας τιμῆ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταφρονεῖσθαι, ἧ δ' ἀλλόμεθα πάντες, βοιωθῶμεν καὶ μὴ φεύγωμεν τοὺς πόνους. Ἄ μὲν οὖν εἶπον, προθύμως ἔπιτεσθαι τοῦ πολέμου παραίων ἡμῖν, οὐδὲ αὐτοῖς ἀν' λογισαμένους ὡς οὐ καλῶς ἔγρουσιν ἀντειπεῖν δοκῶ. Ὅτι δὲ πρὸς τὴν ἰσὴν παρεσκευάσμεθα καὶ αὐτὸς καὶ σπουδῆν καὶ προθυμίαν, ἐξ αὐτῶν ἔσται [ad oram ms. ἐξέσται] τῶν ἔργων τὴν ἀπόδειξιν παραλαβεῖν. Ἀνδρῆ μὲν γὰρ καὶ συνέσει καὶ ἐμπειρίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πολέμους, πολλοὶς ἀν' ἡμῶν συγχωρήσαιμι τὸ πλεόν ἔχειν· τῇ προθυμίᾳ δὲ τῇ κατὰ τὰ ἔργα, καὶ τῷ ὑπὲρ τῆς τῶν ὀμοφύλων ὠφελείας καὶ τῆς βασιλείων τῶν ἡμετέρων τιμῆς καὶ τῶν αὐτῶν εὐδοξίας, καὶ χρήματα καὶ οἰκείτας καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἐπιδοῦναι, οὐδενὸς εἶναι δευτέρος ἄξιόν. Ὡς οὖν οὐχ ὅτι εὐδοξίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰσέπειτα ἀσφαλείας βουλευόμενοι, οὕτω καὶ ψηφισώμεθα καὶ ἀψώμεθα τοῦ πολέμου· καὶ μὴ χεῖρους φανώμεθα τῶν προγόνων, οἱ μετὰ πόνων καὶ κινδύνων τὸ μὴ ὑπὸ τῶν τοιοῦτων περιφρονεῖσθαι παρεδόσαν ἡμῖν· ἀλλὰ πολὺ φοβερώτερον νομίζωμεν τήνοῦσαν εὐδοξίαν ἀπραγμοσύνην ἀν' ἀφαιρεθῆναι, ἢ κτώμενοι ἀτυχῆσαι. Τοιαῦτα μὲν ὁ μέγας δομέστικος εἶπεν. Ὁ πρωτοστράτωρ δὲ μετ' αὐτῶν, Μὴ νομίζετε, εἶπεν, ὧ παρόντες, τὸν μέγαν δομέστικον μόνον τοιαῦτα καὶ βουλευέσθαι καὶ προθυμείσθαι· ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἔπασι ταῦτα συνδοκεῖν. Καὶ μὴ ἂν τὰ ἡμέτερα ὀρθωθῆναι εἰ μὴ καὶ σπουδῆν καὶ τόλμαν ἀξίαν καὶ τῆς τῶν προγόνων καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἀναλάβωμεν εὐδοξίας. Τὰ ἴσα δὲ καὶ οἱ τῷ νέῳ βασιλεῖ συνόντες συνεψήφισαντο πάντες. Τῶς δ' ἐν Βυζαντίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ συνοῦσι βασιλεῖ, ἀναγκαῖα μὲν οὐκ ἐδόκει τὰ εἰρημένα, οὐ μέντοι καὶ ὡς ἀλυσιτελεῖ ἐτόλμησαν φανερώς ἀντειπεῖν. Ἀλλὰ πολλὰ ἐφεξῆς συνείραντες ἐξ ὧν κατεσκευάζον ἐδήλωσεν, ὡς δεῖ τὴν ἀπραγμοσύνην μᾶλλον αἰρεῖσθαι, ἀνέστησαν ἀσύμφωνοι τῆς γνώμης· τὸ μὲν δ. κείν' ἐξ ἀποριῶν τι τῶν εἰς ἀμηχανίαν καθιστάμενοι, τὸ δ' ἀληθές, οὐχ ἂν τῷ κοινῷ λυσίτελεῖ, ἀλλ' ἂν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφέρει σκοποῦντες. Ἐπηκροῶντο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἐνδοθεν τῶν λεγομένων, ὄντες οὐ μακρὰν. Βασιλεὺς μὲν οὖν ὁ νέος ἐφθέγγατο οὐδὲν· ὁ δὲ γε πρεσβύτερος· τῶν μὲν αὐτῷ συνόντων ἀνανδρίαν τὴν πολλὴν κατεγίνωσκε καὶ ἀβουλίαν· τοὺς δὲ τῷ ἐγγόνῳ συνόντας ἐθαύμαζε τῆς εὐβουλίας, καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος σπουδῆς ἐπήγει. Μάλιστα δὲ τὸν μέγαν δομέστικον συνετῶς ἄγαν καὶ καιρίως βεβουλευμένον, καὶ ἀκριβεῖς ἔλεγεν αὐτῷ τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου χαρακτήρας ἐνορᾶν, ὅς οὕτως ἦν τὰ τε δέοντα συνείνα· ὁ δ' οὖν, καὶ ἐρμηνεύσει ταῦτα ἰκανῶς, καὶ καταπράξασθαι δραστηριώτατος, ὡς παρ' ἐμοὶ κριτῆ, εἶγε ἐτελεύτων ἐξ ὀσφίος οὐκ ἐχῶν διάδοχον τῆς

μαίους προσθήσασθαι ἑαυτῶν. Οὕτω μὲν ὁ βασιλεὺς Α de bello suscipiendo cogitationes suas communica-
τῶν μὲν κατέγνω, τοὺς ἐτέρους δὲ ἤξιωσεν ἐπιτίνων. bat. Cum autem verba perpenderent, quæ Michael
Αὐτὸς δ' ὅ τι χρὴ πράττειν ἄμα τῶ νῆφ βασιλεὶ Mæсорum rex imperatori juniori renuntiari jus-
περὶ τοῦ προκειμένου ἐβουλεύοντο πολέμου. Ἐξε- serat (propter futuram inter eos amicitiam sociatis
ταίζοντες δὲ τὸν λόγον ὃν πρὸς βασιλέα τὸν νέον ὁ armis alicubi cum hostibus belligeratos), quoniam
βασιλεὺς Μυσῶν μεμήνυκε Μιχαῆλ (ὡς εἶπω ὀλίγου aliud divinare nihil poterant, quam eundem Mi-
χρόνου διὰ τὴν ἐσομένην αὐτοῖς φιλίαν συστρατεύ- chaelem Andronici minoris germanam sororem
μενοι πρὸς τοὺς ἐτέρωθι που μαχοῦνται πολεμίους), Theodoram Sphentisthabo regi defuncto antea nup-
καὶ μηδὲν ἕτερον στοχάζεσθαι δυνάμενοι, ἢ ὅτι tam statuisse uxorem ducere, convenit uti junior
Μιχαῆλ τὴν βασιλέως ἀδελφὴν, ἢ τῶ προδεδοσλευ- extra Byzantium copias colligeret, 116 in Mæ-
κῶτι Μυσῶν συγκρατεῖ, βούλεται γυναῖκα ἀγαγεῖσθαι, sian irrupturus. Si interea dum id molirentur,
ἐπαψηφίζοντο τὸν μὲν βασιλέα τὸν νέον ἐξελεθόντα Mæsus per legatos ob sororem ejus ducendam ad
Βυζαντίου, στρατιὰν συναθροίζειν ὡς ἐς τὴν Μυ- fœdus se offerret, milites oppidatim dimitterentur;
τιὰν ἐσβαλοῦντα. Εἰ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς si id non faceret, in incepto pergeretur. Posthæc
πρασευῆς ὁ τὸν Μυσῶν πρεσβειαν πέμψας βασι- junior imperator Byzantium exiens militem co-
λέως χωροίη πρὸς σπονδὰς ἐπὶ τῶ τὴν βασιλέως γῆ- **β** gebat.

μαὶ ἀδελφὴν, τὴν στρατιὰν πάλιν κατὰ πόλεις διαλυθῆναι· εἰ δὲ μὴ ἐπικηρυκεύοιτο, εἰς τὴν Μυσίαν
ἐσβαλεῖν. Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν ὁ νέος βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ Βυζαντίου, καὶ συνήθροξε τὴν στρα-
τιάν.

CAPUT XXXIX.

*Legatio Mæсорum regis ad Andronicum juniorem de amicitia ob ductam ejus sororem instituenda. Mit-
tuntur vicissim legati, qui pacem confirmant. Mos imperatorum, quo Scytharum satrapas sibi devincerent.
De aliquot eorum incursionibus in Thraciam, et felici cum iisdem conflictu. Alios persequitur imperator;
et flumine intercedente ab utraque ripa fit colloquium.*

Μεταξὺ δὲ συναθροισζομένου, ἐκ Μυσῶν βασιλέως ἀφίκοντο πρὸς βασιλέα τὸν νέον πρέσβεις, ὁ Γρί-
δος καὶ ὁ Πάντζος, λέγοντες ὡς ὁ βασιλεὺς αὐ-
τῶν βασιλεῦσι Ῥωμαίων ἐθέλων εἶναι φίλος, τὴν
βασιλέως ἑγμένην ἀδελφὴν, ἢ τῶ πρὸ αὐτοῦ βε-
δοσλευκῶτι Μυσῶν συγκρατεῖ, καὶ τὰ νενομισμένα
ἐτελέσθησαν ἐπὶ τοῖς γάμοις. Προσῆκει οὖν τὰς μὲν
διαφορὰς ἀπάσαις καὶ προσπάσεις τοῦ πολέμου ἐκ-
ποδῶν γενέσθαι· αὐτοὺς δὲ εἰρηνικὰς θεμένους
σπονδὰς; τὸν ἐς ἀεὶ χρόνον ἀναμίγνυσθαι Ῥωμαίους
Μυσοῖς καὶ μηδὲν ἀλλήλους ἀδικεῖν, ἀλλ' ὡσπερ
ὑπὸ μίαν ἡγεμονίαν πάντας τελεῖν. Ἀσμένως δὲ
αὐτοὺς δεξάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ δῶροις ἀμειψάμε-
νος βασιλικῶς, καὶ τὴν γεγεννημένην ἐπιγαμίαν κατὰ
γνώμην αὐτῶ γεγενῆσθαι εἰπὼν, εἶτα καὶ αὐτὸς
πρὸς τὸν Μυσῶν βασιλέα καὶ κηδεστὴν, τὸν Παλαιο-
λόγον Ἀνδρόνικον τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην, καὶ
Ἰωάννην τὸν Ἀπλησφάρην πρέσβεις ἅμα συνεξέ-
πεμψεν αὐτοῖς βεβαιώσοντας τὴν εἰρήνην, καὶ διη-
γον ἑνσπονδοὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Μυσοὶ μέχρι πολ-
λοῦ. Τὴν τε στρατιάν ἐκέλευσεν ἐπ' οἴκου ἕκαστον
διαλυθῆναι, καὶ τῶ πάπκῃ καὶ βασιλεὶ διὰ γραμμά-
τῶν τὰ γεγεννημένα ἐδήλου. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τούτων
συντηγέθη τὸν τρόπον. Τὸ δὲ ἐξ Ὑπερβορέων Σκυ-
θικῶν, κλήθει τε ἀναρίθμητον σχεδὸν ὄν, καὶ ὄννα-
τώτατον τῶν ἕκασταχοῦ ἐθνῶν, ἐν μὲν τοῖς παλαιο-
τέροις χρόνοις ἐτησίως εἰς τὴν Ῥωμαίων εἰσβάλλον,
τὰ μέγιστα ἐκάκου, τὸ προστυχὸν ἐξανδραποδίζου-
μενον ἔπαν. Συνιδόντες δὲ οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων, ὡς
μάχη πρὸς αὐτοὺς διαγωνίζεσθαι ἀδύνατοι εἶεν,
δῶροις καὶ φιλοφροσύναις τοὺς αὐτῶν θεραπεύοντες

Dum exercitus conquiritur, adsunt oratores e
Mæsia, Gridus et Pantzus, quorum oratio hæc con-
tinebat : Regem ipsorum expellentem Imperatorum
Romanorum amicitiam, sororem imperatoris in
matrimonium accepisse, solemnique nuptiarum
consummata esse. Decere igitur discordias omnes
et belli prætextus tolli e medio ; Romanosque Mæ-
sis percusso pacis fœdere in perpetuum conjungi,
et mutuum temperare ab omni injuria, et omnes
velut sub uno principatu censi. Excepit eos li-
benter imperator, donavitque regaliter, et affinita-
tem istam sibi optabilem accidisse testificatus est.
Deinde ad eundem regem jam sororis maritum
cum iisdem oratoribus Andronicum Palæologum
magnum stratopedarcham, et Joannem Aplespha-
rem ad pacem sancendam misit : perstiteruntque
Romani et Mæsi in fœderis communionem diu. Mi-
litibus item domum redire jussis, de tota re ad
avum perscripsit. Et hæc quidem isto modo eve-
nerunt. Scythæ autem ad montes Hyperboreos in-
colentes, infinita propemodum gens, et omnium
ubique gentium potentissima, prisca memoria au-
niversarie fines Romanorum incursantes, plurimam
cladem dabant, quidquid occurrisset in servitutem
abripientes. Imperatores Romani ad certamina cum
illis miscenda parum se posse animadvertentes,
muneribus et humanitate quadam eorum satrapas
demulcendo, vastitatem ab iis redimebant : quos
præcipue emolliebat, et Romanis conciliabat, quod
ex imperatoria familia uxores nanciscerentur : hoc
enim etiam 117 decertatione dignum ducunt (26).

Jacobi Pontani notæ.

(26) Apud Caropalatam ita scriptum est : Καὶ ἐ-
πειδὴ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος τῶν Μακεδόνων Βασιλεὺς ἦν, ἢ
δὲ Μακεδονία ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων χεῖρα

εὐρίσκειται, τὰ μὲν ἔφα ἔθνη διδοῦσαι μεγάλην τιμὴν
τῶ βασιλεῖ, ὡς διαδόχῳ πατρικοῦ ὀπτητίου τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου· τὰ δ' αὖ ἑσπέρια ὡς τοῦ μεγάλου Κων-

propterea quod imperatorem Romanum Alexandri Macedonum et Persarum regis successorem esse arbitrantur. Scientes id Romani imperatores eximia pulchritudine virgines, non generosas tantum, sed plebeias quoque in palatio alebant, et plenis jam annis nobiles Scytharum satrapis collocabant: qui hujuscemodi commento et tali ratione deliniti, perdia quieverunt. Sed quo anno Michael imperator Palæologorum secundus e rebus humanis excessit, partem Mæsiæ et Odrysos usque Adrianopolin incursarunt, haud magna cum pernicie, quod numero pauci erant. Anno sequenti, juniore imperatore causa belli adversus avum juxta Constantinopolin considente, ingens eorum multitudo Thraciam populabunda pervasit. Sed ideo parum nocuit, quod præfecti rem subodorati, per agros sparsim habitantes in oppida coegerant. Septima demum indictione [a. 1324] inchoata, duodenæ myriades [id est, centum viginti millia] se intulerunt, cum myriar. his et chiliarchis suis Tatach et Toglu Torgan, duobus summis imperatoribus. Et hanc depopulationem, castris in media Thracia positis, diu, nempe ad quadraginta dies exercuerunt, multisque mortalibus servitute multatis, et immani præda capta, eam quammaxime attriverunt. Imperator nepos universum exercitum congregare non potuit, quod ejus bona pars in diversis urbibus præsidarios agebat: congregato autem quantum licuit, circumveundo manipulos hostium investigabat, ut injurias pro viribus persequeretur. Quod cum diebus quinidennis continenter frustra fecisset, Adrianopolin concessit; ubi, quoniam ea urbs commeatu abundabat, militem multum reliquit, paucisque et magno domestico assumptis, Dilymotichum se convertit, Inter quam urbem et Adrianopolin, apud Promusulum castellum, in Scytharum globum, cum captis mancipiis et ingenti præda venientem incidunt; quos pro natura loci videbant ipsi quidem, sed ab illis minime videbantur. Consulto prius magno domestico, visum in eos impetum dare, tamen amplius triplo plures apparebant: erant autem plures decies. Nam et alii juxta tendebant, qui prope Hebrum latitabant (27), et pugna cœpta eos

Jacobi Pontani notæ.

σταντινου διαδωχῶ, id est, *Quoniam Alexander Macedonum rex fuit, et Macedonia in potestate imperatoris Romanorum est, gentes Orientales magnum ei honorem tribuunt, tanquam successori videlicet ac hæredi patriæ Alexandri. Eundem populi Occidentis ut magni Constantini successorem venerantur. Ex his puto huic loco lucem factam. Pro fornicosis quidem uxoribus certatum esse consiat. Et Assyrii conspecto Judithæ adeo præstanti corpore, aiunt Holoferni, cui eam sistebant: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus?* Judith, c. x. Quod ad filias, sive nepotes imperatorum Constantinopolitanorum barbaris principibus desponsas attinet, potest id multis exemplis probari. Pauca apponam. Theophilus Alexio Masoli Armenio filiam nuptam dedit. Michael Paphlago Pancratio Abasgiæ principi neptem.

σατράπας, τὸ μὴ ὑπ' αὐτῶν διαφθερῆσθαι ἐκαρπούνητο. Μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐξημέρους καὶ φιλικῶς διετίθει πρὸς Ῥωμαίους τὸ ἐκ τῶν βασιλικῶν οἰκων γυναικας ἀγεσθαι ἐκ αυτοῖς· περιμάχητον γὰρ αὐτοῖς τὸ τοιοῦτο, διὰ τὸ τὸν βασιλεῦσα Ῥωμαίων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνων καὶ Περσῶν βασιλείῳ; οὐσεσθαι διάδοχον εἶναι. Ὁ δὲ καὶ οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς; εἰδότες, παρθένους τὴν ὄψιν διαπρεπείς, οὐκ εὖ γεγυνοῦσας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀσήμερων γενῶν, ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκτρέφοντες, ὡς θυγατέρας ἑαυτῶν ὅπότε δέοι τοῖς Σκυθῶν σατράπαις καταγγύων. Καὶ διὰ τοιούτων ἔπεισιν οὐκ ἐσέβαλον εἰς τὴν Ῥωμάλων. Τοῦ δὲ ἔτους οὗ Μιχαὴλ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς, τῶν Παλαιολόγων ὁ δεῦτερο, ἐτεθνήκει, τὴν Μυσίαν Σκυθικὴν καταβρομόντες στρατιὰ, μέρος τι αὐτῆς καὶ τὴν Ὀδρυσσῶν ἄχρι Ἀδριανουπόλεως ἐπήλθε, καὶ ἐξημίωσεν οὐ πολὺ, ἅτε καὶ τῆς στρατιᾶς ἐδαρθήθητος ὄσης. Τοῦ δὲ ἐπιόντος ἔτους, τοῦ νέου βασιλείῳ; διὰ τὸν πρὸς τὸν πάππον πόλεμον περὶ Βυζάντιον ἐστρατοπεδευμένου, Σκυθικὴ στρατιὰ οὐκ ὀλίγη ἐς τὴν Ῥωμάλων ἐσβαλοῦσα, πᾶσαν μὲν ἐπέδραμε τὴν Θράκην, ἐξημίωσε δὲ οὐ πολλὰ διὰ τὸ τοὺς ἀρχοντας τῶν κατὰ Θράκην πόλεων τὴν ἐφοδον προγγόντας, τοὺς κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδασμένους ἀνθρώπους συστειλαι εἰς τὰς πόλεις. Ἐβδόμη; δὲ Ἰνδικτιῶνος Ἰσταμένης, ἐκ τῶν Σκυθῶν δυοκαίδεκα μυριάδες ἐσέβαλον εἰς τὴν Ῥωμάλων. Ἐστρατήγουν δὲ αὐτῶν μυρίαρχοι τε καὶ χιλιάρχοι κατὰ τὴν ἀριθμὸν· καὶ αὐτοκράτορες στρατηγὸι δύο, Ταϊτάχ καὶ Τογλού Τοργάν. Ἐχρόνισιν μὲν οὖν οἱ Σκύθαι μάλιστα ἐν τῇ ἐσβολῇ ταύτῃ· τεσσαρακοστῇ γὰρ ἡμέρᾳ μετ' αὐτὴν ἐν μέσῃ καθήμενοι τῇ Θράκῃ αὐτὴν ἐδύον· καὶ πλεθρὸς τε ἀνδραπόδων εἶλον καὶ λείαν ἑτέραν οὐκ ἀριθμητὴν, καὶ τὰ μέγιστα ἐκάκωσαν τὴν βασιλείῳ; γῆν. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος τὴν μὲν ὑπὸ Ῥωμαίους ἄπασαν οὐκ ἴδυνήθη συναθροῖσαι στρατιὰν (δισκεδασμένοι γὰρ κατὰ πόλεις ἐφύλακτον ἕκαστος τῶν αὐτῶν)· ὅσους δὲ ἐντὶν μάλιστα συναθροίσας ἀνιχνεύων περιήκει, εἰ ποὺ μέρει τινὶ τῆς Σκυθικῆς στρατιᾶς ἐντυχῶν, ὅσον ἂν ἐξῆ ἀμύναιτο αὐτοῦ. Ἐπὶ πεντεκαίδεκα μὲν οὖν ἡμέραις τὸ αὐτὸ ἐποίει συνεχῶς· μηδὲν δὲ ὦν ἡβούλετο ἀνύων, εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθὼν, τὸ μὲν πολὺ

D Zonaras iii. *Annal.* Similiter neptem Alexius Comnenus Imano Barbaro, Nicetas lib. iii, cap. 2. Idem in Balduino testatur Rudociam Alexii filiam Stephano Triballorum principi nupsisse. De Simone Andronici senioris filia a Stephano Crate Triballorum principe ducta jam audisti. Ipsemet Andronicus minor filiam Mariam dabit regi Mæssorum, ut lib. ii narrabitur. Hujus affinitatis conjungendæ causa metus fuit, quod nec Cantacuzenus dissimulat, quam ob causam et ipse Theodoram filiam Orchani Turcarum principi conjunxit.

(27) Apud Romanos præter milites alia multa hominum genera legebantur, qui vel militiam honestarent, vel militibus ministrarent, ut armorum machinarumque opifices et fabri, accensi, cornicines, tubicines, etc., sequebantur item agasones, muliones, calones, lixæ, et reliqui militum ministri.

κατέλιπεν ἐκεῖ τῆς στρατιᾶς διὰ τὸ τῶν ἐπιτηδείων ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ παραλαβὼν τὴν ἐς Διδυμότειχον ἦει. Μεταξὺ δὲ τῆς τε Ἀδριανοῦ καὶ αὐτοῦ, ἐν χωρίῳ τινὶ Προμουσοῦλου προσαγορευμένῳ, στρατιᾷ περιέτυχον Σκυθικῆ, ἀνδράποδά τε καὶ λοιπὴν λείαν ἀγοσῆ πολλήν. Οὕτω δὲ τοῦ τόπου παρασχόντος, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἡ τῶν Σκυθῶν στρατιὰ ἦν καταφανής· οὐκέτι δὲ καὶ ἡ Ῥωμαίων αὐτοῖς. Βυλευσαμένῳ δὲ τῷ βασιλεῖ ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ ἐδόκει ἐπιχειρεῖν αὐτοῖς, εἰ καὶ τριπλασίους ἢ καὶ πλείους τῶν σφετέρων ἐνομίζοντο στρατιωτῶν. Ἦσαν δὲ οὐ τρις, ἀλλὰ καὶ δεκάκις τόσοι· ἦσαν γὰρ ἑγγὺς αὐτῶν καὶ ἕτεροι ἐστρατοπεδευμένοι οὐδ' ἀφανεῖς ἔ' Ἔθρος ἐποίει χειμένους παρ' αὐτῶ, οἱ προσεδοθήθουν γενομένης τῆς συμβολῆς. Οὕτω δὲ ὄδξαν, καὶ τοῖς στρατιώταις τὴν γνώμην ἐκοινεύοντο. Ὡς δὲ καὶ αὐτοῖς ἐδόκει μαχητέα εἶναι, καὶ μάλλον ἦσαν προθυμότεροι τοῦ βασιλέως, τῶν ἔκτων ἀποθάντες, καὶ Θεὸν ἐπικαλεσάμενοι, τοὺς μὲν ἀδίκως ἐπιστρατεύσαντας κολάσασθαι τῆς ἀδικίας, αὐτοῖς δὲ τιμωρῆσαι δικαίως ἀμυνομένους. Σταυρῷ τε καθοπίσαντες ἑαυτοῦς, ἐφιπποὶ γενόμενοι ἐπήσαν τοῖς βαρβάροις· ἀτρέπτω καὶ παραδόλῳ φρονήματι· καὶ οἱ Σκυθαὶ ἰδόντες, ἀντεπήσαν καὶ αὐτοί. Προσεδοθήθουν δὲ καὶ οἱ ἑγγὺς ἐστρατοπεδευμένοι. Καὶ γενομένης μάχης καρτερᾶς, Θεοῦ συμμαχοῦντος τοῖς Ῥωμαίοις, ἐτρέψαντό τε τοὺς βαρβάρους, καὶ ἐνίκησαν κατὰ κράτος· καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέπειζαν εἰς τὸν Ἔθρον ἐμβαλόντες· διεσώθησαν δὲ οὐ πλείους ὀκτώ καὶ εἰκοσιν αὐτῶν, οἵτινες ἰσχυσαν διανήξασθαι τὴν ποταμόν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς τε νεκροὺς σκυλεύσαντες τῶν πολεμίων, καὶ τὴν ἄλλην διαρπάσαντες ἀποσκευὴν, καὶ τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες, ἦγον εἰς Διδυμότειχον ἅμα τῷ βασιλεῖ. Τῶν δὲ διασωθέντων βαρβάρων εἰς τὸ μέγα στρατόπεδον ἐλθόντων, ὡς τοῖς στρατηγοῖς ἠγγέλθη τὸ συμβάν, στρατιάν ἐκ τῶν ἀρίστων οὐκ ὀλίγην ἐπιλεξάμενοι, ἀπέστειλαν καθ' ὅν ἡ μάχη τόπον ἐγεγόνει, ὡς ἂν εἰ μὲν ἐντύχοιεν τοῖς νικήσασιν Ῥωμαίων, ἀναμαχέσωνται τὴν ἦσαν· εἰ δ' οὐδ', ἀλλὰ τοὺς τε σφετέρους θάψωσι νεκροὺς, καὶ εἰ τινες ἐν αὐτοῖς εὐρεθῶσιν ἐμπνέοντες τραυματῖαι, ἀνελόμενοι ἀξιώσωσιν ἐπιμελείας. Ἐλθόντες δὲ καὶ ταφῆς τῆςιωκότες τοὺς νεκροὺς (ζῶντα γὰρ οὐδένα εὗρον), πρὸς μὲν τὸ στρατόπεδον ὑπέστρεψαν οὐκέτι, τὴν δὲ πρὸς τὰ οἰκεία φέρουσαν ἦνυσαν ὁδόν. Ὡς δὲ ἠγγέλθη βασιλεῖ περὶ Μόρραν εἶναι Σκυθικὴν στρατιάν, Διδυμοτείχου ἐξελθὼν, ἤλαυνεν ὡς εἶχε τάχους ἐπ' αὐτούς. Διαθάντων δὲ αὐτῶν τὸν Ἔθρον κατὰ τὴν Τζερνομιάνου λεγομένην πόλιν, ἐπεὶ καὶ ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν αὐτὴν διεβίβασε πόρον ἣν ἦγε στρατιάν, ἡ κατὰ τὴν Ἀδριανούπολιν καταλειφθεῖσα παρὰ βασιλέως στρατιὰ ἅμα τοῖς σφετέροις ἀρχουσιν ἐνταῦθα προσέμι-

A adjuvant. Consilio **118** militibus patefacto, cum congrueret illorum voluntas et sententia, seque imperatore ipso pugnandi cupidores ostenderent, de equis descenderunt, Deum suppliciter orantes, ut tam iniquos prædatores punire, et injurias juste se defendentium ulcisci vellet. Tum signo crucis eommuniti, rursum equos ascenderunt, constantique ac fidenti animo in barbaros se incitarunt. Scythæ cum his qui una veniebant, viso Romano contra gradum inferebant. Pugna atrox conseritur; Romani, Deo auxiliante, vi et virtute victores evadunt, partimque hostium mactant, partim in fugam vertunt, partim in flumen Hebrum compellunt ac submergunt: quorum octo et viginti tantum tranando vitam retinuerunt. Romani cadaveribus spoliatis, vasisque et sarcinis direptis, cum præda et captivis, ipsoque imperatore Didymotichum ingressi sunt. Barbari superstites ad exercitum reversi, infortunium suum ducibus narrarunt. Ii fortissimorum delectam manum in eundem locum, ubi prælium erat factum, miserunt: ut si Romanos repèrissent, pugnam instaurarent, victoresque vincerent; sin minus, certe corpora suorum exanimata tumulis mandarent, et si quos inter eos adhuc spirantes offenderent, relevatos cura diligenti tractarent. Illi sociis sepultura donatis (vivum enim nullum invenerunt) ad exercitum non redierunt, domum suam quisque abeuntes. Imperator, ut Scytharum copias juxta Morrham consistere didicit, Didymoticho quam potuit festinato in eos duxit. Qui cum Hebrum prope urbem Tzernomianum transjecissent, et imperator suos eodem loco transjiceret, relictis ab eo Adrianopoli una cum ducibus suis hic se cum illo conjunxerunt, reportatam de Barbaris victoriam gratulantes; verumtamen dolentes, non se in tempore pugnae huic affuisse, cum commilitonibus fugientes persecuti sunt. Ubi ad Tuntzam fluvium pervenerunt (28), Scythas modo transiisse significatum est. Ibi ob situm loci idem quod ante contigit. Quippe cum ipsi totum agmen Scythicum intuerentur, ab illis tamen (exceptis paulo minus centum primanis, in quibus ipse imperator) non conspiciebantur. Visis Romanis etiam ipsi pedem represserunt, sed ad certamen non processerunt, **119** quod fluvius vere jam procedente restagnaret, tum **119** quod hostibus nondum omnibus conspectis metuerent, ne, si numero superati essent, parum honeste prælio defungerentur. Romani similiter cladem timebant, si plures decem partibus et amplius aggredierentur. Cæterum imperator cum primis illis Romanis, et Taspugas unus e Scytharum ducibus cum totidem Barbaris ex altera ripa fluminis brevem quemdam dialogum habuerunt. Interrogante Scythæ, quinam mortales essent, imperator per quemdam Græcæ

Jacobi Pontani notæ.

(28) In Græco est, Ντζάν, corrupte utique, pro τουντζαν, et is fluvius Maritzam, sive Mariscam, olim Hebrum, illabitur. In Romanicæ sive Thra-

cicæ tabula tertii additamenti Theatri Ortelianij describitur.

et Scythicæ linguæ gnarum respondit, homines esse, qui quærent, quemadmodum et ipsi, quod caperent. Eos autem non recte, neque vitiliter facere, sed latrones imitari, qui adventu suo celato, hostilem in modum grassarentur, et agricolis belli insuetis servitutem imponerent. Oportuisse impressionem suam denuntiare, et cum militibus pugnare, assuetis pedem conferre; quos si vincerent, tum mirum non esse si et hos imbelles præmium virtutis abducerent. Tum Taspugas, nihil hoc ad ipsos, qui sub aliena essent potestate, ut proinde jussi vel incursarent, vel abirent, vel manerent etiam. Percunctabatur deinde, ipsine nuperrime Scythicam manum congressi devicissent ac delevisent. Ad hæc imperator, neque ipsos esse, neque hac de re quidquam audivisse (29). Fieri tamen potuisse ut in alios incidentes, pugna victi perierint: quod idem nunc ipsi paterentur, nisi fluvius in medio veteret. Assensit Barbarus, ut verisimili, crudeles nihilo minus fuisse, qui neminis miserati, alios undis præfocarint, alios jaculis nullo discrimine confixerint. Hæc locutus abscessit, nescius Romanum imperatorem verba secum fecisse. Pars autem magna Scytharum multis insuper diebus Thraciæ immorata, tandem suis sedibus se reddidit. Fama communis percrebuit, seniore[m] imperatorem prius quoque illos contra juniorem in provinciam induxisse, et nunc occulta legatione idem ausum, quo Thraciam, utpote illius studiosam, vastitati subjeceret. Sed ea fama nihil probabile continebat, et quamvis a multis jactata, purum putum mendacium erat: nec antea enim, nec postea in causa fuit, ut Scythiæ irrumperent.

ἄθλον τῆς ἀρετῆς. Τασπουγᾶς δὲ οὐδὲν ἐφασκε τούτων εἶναι πρὸς αὐτούς· ὑπ' ἐξουσίαν γὰρ ὄντες, προστατόμενοι ἐπέρχεσθαι καὶ ἀπιέναι ἢ μένειν· ἠρώτα δὲ εἰ αὐτοὶ εἶεν οἱ χθῆς καὶ πρώην τῆς Σκυθικῆς στρατιᾶς μάχη κρατήσαντες καὶ ἀνελόντες. Ὁ βασιλεὺς δὲ μῆτ' αὐτοὶ εἶναι, μῆτ' ἀκηκόεσθαι ἐφασκε περὶ τούτων· ἐνδέχεσθαι γὰρ μὴν ὡσπερ νῦν αὐτοῖς ἔν, εἰ μὴ κώλυμα ἦν ὁ ποταμὸς, συνέδη, ἐτέροις περιτυχόντας τοὺς κρατηθέντας μάχη διαφθαρῆναι. Οὕτως εἰρηκεν ὁ βάρβαρος εἰκός· ἀδικίαν μέντοι τοὺς στρατιώτας ἐκείνους, οὐδενὸς φειταμένους, εἰργάσθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν, ἀποπνίξαντας ἐν τῷ βέλθῳ, τοὺς δὲ, κατακοντίσαντας ἀφειδῶς. Τοιαῦτα διαλεχθεὶς ἀπῆλθεν, ὅτι Ῥωμαίων εἴη βασιλεὺς ὁ διαλεγόμενος αὐτοῖς ἡγροηκῶς. Τὸ δὲ πολὺ τῆς στρατιᾶς ἔτι τῆ Ῥωμαίων ἱκανὸς ἐνδιатρίψαντες ἡμέρας, ἐπανεξέυξαν καὶ αὐτοί. Φήμη μέντοι τις ἤρετο διὰ πάντων ἰσχυρῶς, ὡς πρότερον τε βασιλεὺς ὁ πρῶτος, ἔχθαι τῷ πρὸς τὸν ἔγγονον Σκύθᾶς ἐπάξει Ῥωμαίους· καὶ νῦν οὐδὲν ἤτιον, κρῦφα διαπρεσβευσάμενος πρὸς αὐτούς, βουλόμενος ἀναστήσαι Θράκην, ὅτι προσέκειτο τῷ νέῳ βασιλεῖ· εἶχε δὲ ὕγιᾶ· οὐδὲν· ἀλλὰ καίτοι ὑπὸ πολλῶν φημισθεῖσα, τὸ ψεῦδος ἀκρατον εἶχεν· οὔτε γὰρ πρότερον οὐδ' ὕστερον τῆς Σκυθικῆς αἰτίας ἐφόδου ἐγεγόνει.

120 CAPUT XL.

Obitus Irenes imperatricis, conjugis Andronici minoris. Consultatio avi cum nepote de altera ducenda. Legatio ad Sabaudia comitem pro Anna sorore ejus, quam frater, praterito rege Francia, imperatori despondet, et desponsam honorificentissime tractat.

Imperator nepos Didymotichi et Adrianopolis agebat, cum sub messe[m] ejus conjugem morbus invasit; quam quod et ipse Byzantium cogitaret,

Ὁ Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος κατὰ τὸ Διδυμοτείχον καὶ τὴν Ἀδριανοῦ διέτριβε πόλιν· περὶ δὲ τὴν τοῦ αἵτου μάλιστα συγκομιδὴν ἢ αὐτοῦ γαμετῆ νόσφ κατασχέθη.

Jacobi Pontani notæ.

(29) Quid? mentiturne imperator? Sed quia Adrianopoli milites novi accesserant, ex parte verum est; illi enim pugnae haud affuerunt. Tamen audierunt. Quo igitur artificio imperatorem a mendacii culpa excusabimus? An Barbaris non

est servanda fides, nec dicenda veritas? *Dolus an virtus, quis in hoste requirat?* Vide quid in eundem locum in symbolis Virgilianis attulerimus, in *Æneid.*

Διανοούμενος δὲ καὶ αὐτὸς εἰς Βυζάντιον ἀπελθεῖν, ἀετιᾶν ἐπιπέμψεν αὐτὴν, ἅμα καὶ διὰ τὴν νόσον γενομένην δὲ ἐν Ῥαιδεσῶ, ἐπεὶ μὴ εἶδύνατο ἀντέχειν, ἐπεθῆκει ἐκκαιδεκάτῃ κατὰ Αὐγουστον μῆνα ἐβδόμης Ἰνδικτιῶνος, οὐδένα ἔχουσα ἐκ βασιλέως παῖδα. Τὴν μὲν οὖν νεκρὸν αὐτῆς κομίσαντες εἰς Βυζάντιον, ἐν τῇ τοῦ Λιθὸς ἑθαΐαν μονῆ μεγαλοπρεπῶς καὶ βασιλικῶς. Βασιλεὺς δὲ ὁ ταύτης ἀνὴρ τὴν ἐς Βυζάντιον βαδίζων, ἐνόησε καὶ αὐτὴς κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας γενόμενος ἐν Βιζύῃ, καὶ προσέμεινεν ἡμέρας τινὰς ἐκεῖ διὰ τὴν νόσον. Ἐπεὶ δὲ ἐββάσεν, ἔλκετο τῆς ὁδοῦ καὶ γερονῶς κατὰ τὴν Ἡράκλειαν τῆς Ἡράκλειας, συμβάν οὖτω, τὴν τῆς βασιλίδος ἐπιθετο τελευταίην, καὶ ἐπένοθησεν ἐκεῖ ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἡμέραις. Ἐπειτα ἦκεν εἰς τὴν Κωνσταντινου, καὶ συνδιήγεν αὐτῷ τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ ἄχρι Νοεμβρίου τῆς ὀγδόης Ἰνδικτιῶνος. Τῷ δὲ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ ἐδόκει δεῖν εἶναι γυναῖκα μνηστῆρα σθαί τῷ ἑγγόνῳ· τοῦτο μὲν, ὅτι καὶ κατ' αὐτὴ τὴν ἡλικίαν ἀκαμαιοτάτον ἦν (ἐπὶ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἑξήκοσι μέχρι τότε γέγονεν ἔτη), ἄλλως ὅτι οὐδὲ παιδὸς ἦν πατρὸς, ὃ τοῖς βασιλεῦσι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐπὶ τῷ διαδόχῳ τῆς ἀρχῆς ἔχειν δοκεῖ. Ἐκονοῦτο δὴ καὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ τὴν γνώμην, καὶ ἐπεχείρει πείθειν, ἅμα μὲν τὴν ἐπὶ τῇ τετελευτηκυῖα λύπῃ ὑφαίρων, ἅμα δὲ καὶ τὰς αἰτίας ὡς ἀναγκαίας τοῦ δευτέρου γάμου προσιθείς. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἐπὶ πᾶσιν ἐπέτρπε τὴν κρίσιν τῷ πάππῳ, ὡς ἐφ' οἷς ἂν αὐτῷ δόξῃ λυσιτελεῖν αὐτοῦ πεισθησομένου πάντως. Σκοποῦμενοι δὲ αὐτοῖς ὅθεν ἂν ἀγάγοιντο τὴν βασιλίδαν, ἐπέθοντο ὡς τοῦ τῆς Σαβωίας ἀρχοντος, ὃν κόντον ἢ Λατίνων γλῶττα καλεῖ, ἐπὶ οὗ τῷ τελευτήσαντος καὶ θυγατρὸς, ὃ μὲν υἱὸς αὐτῷ τὴν ἀρχὴν διεδέξατο τοῦ πατρὸς, ἢ θυγάτηρ δὲ ἀμνήστευτος ἐπὶ θαλαμῆται παρὰ τῷ ἀδελφῷ. Αὐτίκα γοῦν ἐπιλεξάμενοι πρέσβεις, τὸν τε παρακοιμώμενον Ἀνδρόνικον τὸν Τορνίχην, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Τζουτάν [Ντζουτάν] τε Τζεπλέτ, Κύπριον μὲν ὄντα τὸ γένος,

Jacobi Pontani notæ.

(30) Peperit tamen, sed ὠκταμνηστὸν, qui statim obiit, supra cap. 24.

(31) Latinam linguam hic intellige Italicam, sicut Italos et alios populos præter Græcos, Latinos. Nam Latinos vocabant populos omnes ad imperium et Ecclesiam Romæ veteris pertinentes, quod et antea monui, cum sibi appellationem Romanorum tanquam propriam peculiaremque vindicarent. Conito ex comes, vox Itolorum est. Principes autem Sabaudia tum comites dicti sunt. Vide Lamberti Vanderburghii Sabaudorum ducum principumque gentilitiam historiam. — *Conton*. Ita et in Græco legitur, et in cod. Florentino animadverti; quippe sic Græci plerumque nomina μετασχηματίζουσιν, et pro suo jure faciunt; sed mirum unde Meursius, Gretserus et Pontanus acceperint comitem dici *contio* apud Italos.

(32) Hic fuit Amadeus IV, qui ex secunda uxore, Maria Brabantia, Joannis Brabantia ducis ejus nominis primi filia, sustulit feminas quinque, Mariam, Catharinam, Joannam, seu Janam (quam Andronicus junior dixit, et Annam appellavit, teste Gregora), Beatricem, Blancam. Ex priore autem, Sibylla Bressana, præter quatuor filias, Eleonoram, Margaretam, Agnem, Bonam, filios tres,

etiam ob invaletudinem præmisit. Cum Rhædestum venisset, defecta viribus, xvi Kalendas Septembris, indictione septima [a. 1324], nulla relicta sorbole (30), in fata concessit. Corpus Byzantium deportatum in Libis monasterio magnifice et regia pompa funeratum est. Marcius in itinere per eosdem dies Bizie minus belle habuit, ut ea propter aliquandiu ibi subsisteret. Refectus in viam se rursus dedit, et Heracleæ præter opinionem de obitu uxoris certior factus, ad dies quindecim illic luctui vacavit. Post, Constantinopoli cum avo ad Novembrem usque indictionis octavæ [a. 1325] mansit; qui secundam uxorem ei committendam censuit, et quia ipsum ætatis ver agitabat (septimum supra vicesimum natus annum), et præsertim quia liberos adhuc nullos susceperat, id quod imperatoribus propter successionem continuandam etiam atque etiam necessarium videri solet. Aperiebat igitur illi quod mente volutabat, et cum rationibus probabilibus mœrorem ob defunctam uxorem ei detrabere, tum necessariis alterum matrimonium persuadere conabatur. Nepos totam rem ejus judicio permittebat, obtemperaturus per omnia, quæ ille profutura statuisset. Circumspicientes unde imperatricem sortirentur, comperit principem Sabaudia (quem Latinorum lingua *conton* (31) [hoc est comitem] vocat) filio filiaque superstibus e vita migrasse (32), et filium quidem parenti in principatu successisse, filiam autem a viro integram domi adhuc apud fratrem diversari. Mox lecti legati, Andronicus Tornices magnus cubicularius, et dux militaris Joannes de Tzeplet (33) Cypriota, qui regio sanguine oriundus, tum imperatoribus in obsequio erat, in Sabaudiam mittuntur (34), qui puellam, nisi alteri pacta sit, et si frater approbet, juniore imperatori nupturam adducant. **121** Nulli etiamnum promissam inveniant. Ac tametsi paulo ante alii e Francia legati

Eduardum, Amadeum, Joannem. Mirum vero e tot liberis omnes tum præter matrem unum, et unam feminam fuisse mortuos. Certe infra in nuptiis Joannæ nullius sit mentio.

(33) Ntzuian ex Italico *Giouan*, corruptum ex corrupto mutavi in *Joannes*, hoc enim verum ejus nomen fuit. Invenio et alia similiter ex Italicis jam e Latino depravatis, a recentioribus Græcis magis depravata, quæ qualia primum fuerint, conicere non semper potui. Tzeplet loci nomen est, fortassis in Cypro. Exempla propriorum, ut apparuit, corruptorum sunt, *Mpenetus*, pro quo scribo *Benedictus*. Nam recentes Græci *b* mutant in *p* et præponunt *m*; ex *Benedetto* igitur Italico faciunt *Mpenetus*. Quid sint *Mpogitamus*, *Mpelaoux*, *Mpratilis*, *Mpozices*, *Mpouit*, nescio. Sic amant et in aliis consonantes *n*, *l*, *z*, proponere. *Ntzuian*, *Ntuarus* (puto rectum esse *Eduardus*) *Tzeprhralis*, etc. — *Tzeplet*. Legitur etiam apud scriptores Italos *Ziblet*.

(34) Hoc tempore, inquit Gregoras; cum *Alemanna Irene*, junioris imperatoris *uxor*, absque liberis decessisset, alteram e *Longobardia* accersit. Quam falsum! *Lombardia* et *Sabaudia* differunt.

venerant, qui eam regi suo in connubium posce-
rent, nibilo minus Sabaudia comes sororem im-
peratori despondere maluit. Quare humanissime
et honorificentissime acceptis legatis, eam se mis-
surum pollicetur : simulque cum nomine, impera-
trix Romanorum, quo illam indignat. totam vite
rationem ad illustriorem ei magnificentiam insti-
tuit; nec de cætero, ut antea se erga ipsam gerit.
Etenim ante id tempus, quod ætate antecederet,
essetque princeps ipse, credebatur etiam sorori suæ
his de causis imperare debere; verum ubi eam
imperatori despondit, tum dominam suam et
agnoscere et appellare cœpit; legatisque gloria-
bundus dixit, et ætatis et principatus prærogativa
spectata, decere quidem ipsum primas vindicare;
quia tamen soror Dei nutu et decus splendidius, et
imperium majus adeptæ sit, ex officio esse, in di-
vina voluntate conquirere, Romanorumque im-
peratricem dominam suam ducere. Sane non Bar-
bari tantum, sed Itali quoque, et alii, quibus impe-
ria sunt, Romanorum imperium et suis, et alio-
rum imperiis majus longeque clarius existimant.
mèn και διὰ τὴν ἡλικίαν και τὴν ἑλλην ἀρχὴν προσῆκε τῶν πρωτείων ἀντιποιεῖσθαι· ἐπεὶ δὲ βου-
λομένου Θεοῦ, και μερίζονος δόξης και ἀρχῆς ἐπελάβετο ἡ ἀδελφὴ, δέον εἶναι και αὐτὸν στέργειν τὰ ἐπι-
φισμένα παρὰ Θεοῦ, και κυρίαν ἑαυτοῦ τὴν βασιλῖδα Ῥωμαίων ἡγεῖσθαι· και γὰρ οὐ βάρβαροι
μόνον, ἀλλὰ και Ἴταλοι, και ὅσοι ἄλλοι ἀρχουσί τινων, τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν και ἑαυτῶν και τῶν
ἄλλων ἑκάστος και μερίζονα και περιφανεστέραν οὐνται.

A και καθ' αἶμα προσήκοντα τῷ ταύτης βῆγλ. Ὑπο-
ταταγμένον δὲ αὐτοῖς ἀπέστειλαν εἰς Σαβωλίαν, εἰ μὴ
τινι ἐτέρῳ ἐμεμνήστευτο ἡ κόρη, εἰ γε και τῷ ἀδελ-
φῷ κατὰ γνώμην εἴη, ἄξοντες συνοικῆσουσαν τῷ
νέῳ βασιλεῖ. Ἀφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις ἐκαί, ἐτι-
μὲν ἀμνήστευτον εὖρον περὶ ἧς ἦγον. Ἐκ μέντοι
Φράντζας και ἕτεροι μικρὸν πρὸ αὐτῶν τῆς αὐτῆς
ἐνεκα ἦγον πρέσβεις ὡς τῷ σφετέρῳ μνηστευσό-
μενοι βῆγλ. Ὁ δὲ τῆς μνηστευομένης ἀδελφός, Σα-
βωλίας κόντος, μάλλον ἐλετο τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων
κατεγγυῆσαι τὴν ἀδελφὴν· και μετὰ φιλοφροσύνης
πολλῆς και τιμῆς προσδεξιμένοι τοὺς πρέσβεις
Ῥωμαίων, συνέθετο τὴν ἀδελφὴν ὡς βασιλέα πέμψαι.
Ἄμα δὲ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων αὐτὴν ὀνομασθῆναι,
τὴν τε δίαίταν αὐτῆς πᾶσαν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέ-
στερον ἐνήλλαξεν ὁ ἀδελφός, και αὐτὸς οὐχ ἦ και πρό-
τερον αὐτῇ προσεφέρετο ὁμοίως. Πρότερον γὰρ τῇ τε
ἡλικίᾳ προσέχων και τῷ ἀρχῶν αὐτὸς εἶναι και τῆς
ἀδελφῆς διὰ ταῦτα ἦετο δεῖν κρατεῖν. Ἐπεὶ δὲ
κατηγγύηται τῷ βασιλεῖ, κυρίαν ἑαυτοῦ τὴν ἀδελ-
φὴν και ἦετο και ὠνόμαζε· και πρὸς τοὺς Ῥωμαίων
πρέσβεις τοιαῦτα φιλοτιμούμενος διεξῆκε, ὡς αὐτῷ

CAPUT XLJ.

*Hoc capite coronatio junioris Andronici describitur, et tota illa cæremonia, Constantino-
poli in coronandis imperatoribus servari solita, diligentissime explicatur; estque res ad cognoscendum perjurcunda, nec
infrugifera.*

Per idem tempus, eadem indictione octava, C
quarto Nonas Februarias, nepos imperator ab avo
in æde Sophiæ (35), Esaiæ patriarchatum obtinente,
coronatus est, quæ quidem imperatoria initiatio
itali modo peragitur (36). Instante die præfinita,
qua constitutum est sacro unguento imperatorem
inungere, omnes qui aliqua dignitate funguntur,
et proceres, et milites, quin etiam ad sacra Ec-
clesiæ hujus Novæ Romæ gubernacula sedentem,
populum insuper universum oriente luce ad pala-
tium convenire oportet. Sub horam porro dici
maxime secundam, imperatore inungendo super
scutum elevato (37), imperator parens renuntiat

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, δευτέρῳ Ἰσταμένου
Φεβρουάριου τῆς αὐτῆς ὀγδὴς Ἰνδικτιῶνος, ὁ νέος βα-
σιλεὺς παρὰ τοῦ πάππου και βασιλέως ἐν τῷ τῆς
τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐστέφθη νῆφ, Ἡσίου πατρ. ἀρχου-
τος. Ἡ τοιαύτη δὲ βασιλικὴ τελετὴ τοῦτον γίνεται
τὸν τρίτον. Τῆς προθεσμίας ἐνστάσης καθ' ἣν ἤδη
τέτακται τῷ θεῷ μύρω χρίειν τὸν βασιλέα, τοὺς ἐν
ἀξιώμασι πάντας, και τοὺς ἐν τέλει και τὴν στρα-
τιάν, οὐ μὴν ἀλλὰ και τὸν τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας
τῆς Νέας ταυτησὶ Ῥώμης οἰάκων ἐπειλημμένον, ἐτι
δὲ και πανδημεὶ τὴν πόλιν τοῖς βασιλεῖσι ἅμα ἐν
πάντας παρεῖναι δεῖ. Περὶ δὲ δευτέραν ὥραν μάλι-
στα τῆς αὐτῆς ἡμέρας τοῦ μέλλοντος χρισθῆσθαι

Jacobi Pontani notæ.

(35) Accidit autem ut utroque imperatore ea de
causa (ob coronationem) in magnam divini Verbi
Sapientiæ templum abeunti, senior lapsa equo in cæno
ex aqua pluvia collecto consideret in via : qui casus
ei ominosus esse videbatur. Gregoras.

(36) Scripsit etiam Curopalata de coronatione
imperatoris, sumpsitque ad verbum pleraque ex
Cantacuzeno. Vixit enim illo posterior, nempe sub
Manuele Andronici junioris nepote. Ex quo non-
nulla ad hæc nostra illustranda et declaranda
petemus.

(37) Quomodo exercitus Romanus quempiam
imperatorem salutans, ei supra scutum sublato
fauste acclamaret, aliquot e locis historicorum
est discere. Carolus Sigonius, lib. vi De imperio
Occident., ubi de Juliano agit : Inde clamantibus

D universis (proceribus militum) ut Augustus esset,
assentire coactus est : impositusque scuto pede-
stri, et in altum sublatus, populo silente, Augustus
renuntiat, etc. Zónaras in *Annal.* in Justiniano,
ubi agit de seditione populari, orta Constantino-
poli : Deinde in foro discursantes, de alio impera-
tore creando deliberarunt. Et quidam imperatoris
Anastasio cognatum Hypatium nacti, partim invi-
tum, partim etiam persuasum, in M. Constantini
forum adducunt, atque clypeo in sublime elatum,
imperatorem comulant, et occupato curricula
equestris theatro, faustis omnibus prosequuntur.
Satis hinc patet, morem fuisse hæc cæremonia
creandi imperatores, in quo populus hic exercitum
est imitatus.

βασιλέως ἐπὶ ἀσπίδος καθεσθέντος, ὁ βασιλεὺς καὶ πατήρ τοῦ ἀναγορευομένου, εἴ γε περίεστι, καὶ ὁ πατριάρχης, τῶν ἐμπροσθίων μερῶν ἐπιλαμβανόμενοι τῆς ἀσπίδος, τῶν δ' ἐπιλοιπῶν οἱ ἐν ἀξιωμασίν ὑπέρχοντες δεσπόται τε καὶ σεβαστοκράτορες, εἰς τὸ εἶσιν, ἢ οἱ ἐπιφανέστατοι μάλιστα τῶν συγκλητικῶν, καὶ μεταωρῶσαντες ὡς ἐνὶ μάλιστα αὐτὴν ἄμα τῇ ἀσπίδι, τοῖς πληθεσίν ἐπιδικνύουσι τὸν βασιλέα πάντοθεν περιστάμενοις. Ἐπευφημησάντων δὲ αὐτῶν, καταθέντες, ἄγουσιν εἰς τὸν ναόν, ἔνθα δεῖ τὴν τελετὴν γενέσθαι. Οἰκίσκου δ' ἐν αὐτῷ ξυλλίονοι τῆς τοιζύτης ἕνεκα χρείας προκατασκευασμένου, τὸν νέον εἰσάγουσι βασιλέα, καὶ τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα ἐνδιδύσκουσι, πρότερον τῶν ἀρχιερέων εὐλογοῦντων αὐτά. Ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐ νεομισμένον περιτίθειται τι, ἀλλ' ἡ στέφανος, ἢ ὁ τι ἄν ἄλλο ἕκη. Τούτων δὲ γινόμενων, ἡ θεία τελεῖται μυσταγωγία. Ἐχόμενα δὲ τοῦ εἰρημένου οἰκίσκου, καὶ ἀναβάθρα ἐκ ξύλων προκατασκευάζεται καὶ αὐτῇ, καὶ περιελοῦσιν αὐτὴν πάντοθεν πέπλοις σηρικῶς ἐρυθροῖς· ὑπὲρ ἁπάνω δὲ αὐτῆς, κατὰ τὸν ἄρθρον τῶν βασιλέων τίθενται θρόνοι χρυσοὶ οὐ κατὰ τοὺς εἰωθότας, ἀλλ' ἐπηρμένοι μάλιστα τῷ ὕψει, τέτταρας ἢ καὶ πέντε ἔχοντες ἀναθασμούς, ἐφ' οὓς ἔξιόντες τοῦ οἰκίσκου, ἀναβαίνοντες καθίζουσιν οἱ βασιλεῖς, ἢν γε μὴ εἴς, ἀλλὰ πλείους ὦσι. Συναναβαίνουσαι δὲ αὐτοῖς καὶ αἱ βασιλίδες, καθίζουσιν ἐπὶ θρόνων, αἱ μὲν προσεστειμένοι, τὰ στέμματα περικείμεναι, ἡ μέλλουσα δὲ στεφανηφοροῦσα. Πρὸ δὲ τῆς τοῦ τρισαγίου θείας ὕμολογίας, ἀνεστὶν ἐπὶ τὴν ἀμβώνα ὁ πατριάρχης τῶν ἀδούτων ἐξῆς. Συνανέρ-

A imperatoris, si superest, et patriarcha anteriora scuti apprehendentes, latera autem et posteriora, qui dignitate antistant despotæ et sebastocratores. **122** si sunt, alioqui principum nobilissimi, ipsumque cum scuto in altum quantum possunt tollentes, undique circumfuso populo ostentant. Post faustam ac lætam acclamationem (38) eum deponunt, atque in templum, in quo solemnī ritu coronandus est, deducunt, ubi parvula domus, ad hunc usum e ligno præparata, in quam introducitur novus imperator: ibi eum purpura et diademate (39) prius per episcopos consecratis induunt. Capiti mos non est quidquam nisi coronam imponi, aut aliud quod videtur. Dum hæc fiunt, sacrosancta mystagogia [seu missa] habetur (40). B Proxime domunculam jam dictam anabathra [id est ascensus. seu tabulatum, seu pulpitum] æque e ligno paratur, quod undique velis, seu tapetibus sericis rubris (41) circumdatur et consternitur. Super illo throni collocantur aurei pro imperatorum numero, non quales alii eorum throni sunt, sed excelsi admodum, cum quatuor aut quinque gradibus, quos domicilio egressi imperatores, si plures fuerint, conscendunt, et in iis considunt. Ascendunt tabulatum simul imperatrices, et suos item thronos occupant; quæ prius coronatæ fuerant, insigne suum in capite gestantes (42), coronanda autem aliam quampiam coronam [sive sertum] ferens. Jam vero antequam divinus trisagii hymnus (43) decantetur, ex adytis egrediens patriarcha (44), ambonem [sive sacrum suggestum]

Jacobi Pontani notæ.

(38) Ponam exemplum acclamationum militarium in creando imperatore. Capitolinus postquam narravit, quemadmodum Macrinus imperator senex filium Diadumenum militibus commendasset, et sibi successorem nominasset, acclamationem, inquit: *Macrine, imperator, dii te servant. Antonine Diadumene, dii te servant. Jupiter optimus maximus Antonino vitam. Antoninum habemus, omnia habemus. Antoninum nobis dii dederunt. Antoninus dignus imperio.* Monet autem Brissonius lib. *Formularum*, hanc acclamationem, *dii te servant*, militibus cum populo et senatu communem fuisse, lib. xii Cod. leg. I *De veteran.* Imperator Constantinus cum introisset principia, et saluatus esset a præfectis, et tribunis, et viris eminentissimis, acclamationem est: *Auguste Constantine, Deus te nobis servet; vestra salus, nostra salus; vere dicimus. jurati dicimus.*

(39) Curopalata, ἐνδύουσι τὸν σάκκον, induitur sago.

(40) Græci sacrificium Missæ vocant μυσταγωγίαν, λειτουργίαν, τελετὴν, ἱεροτελεστείαν, προσφορὰν, θυσίαν, et cum adjuncto, ἀναμαχκτον θυσίαν, ἱερὸν, καὶ φρικτῶδες μυστήριον, ἀγάπην, σύναξιν, εὐχαριστίαν. Unde autem Missæ vocabulum fluxerit, plurimi adhuc ignorant. Post lectum Evangelium, Levita catechumenos exire e templo jubebat clara voce. Testis Isidorus, *Etymolog.* lib. vi, cap. 16: *Missæ, inquit, tempore sacrificii est, quando catechumeni foras mittuntur, clamante Levita. Si quis catechumenus remansit, exeat foras: et inde Missæ, quia sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati noscuntur.* Dionysius quoad libro *De eccles. hierarch.* post Psalmō-

rum cantus et sacræ Scripturæ lectionem ait, ἔξω γίνεσθαι τῆς ἱερᾶς περιοχῆς τοὺς κατηχουμένους. Ergo a missione catechumenorum Missa dici cœpta est.

(41) Curopalata, καὶ ἐνδύουσι ταύτην πάντοθεν διὰ βλατίων ἐρυθρῶν, quam undequaque induunt bracteis rubris. Quid sibi nomine bractearum velit, haud assequor.

(42) Imperatoris mater fert τὸ αὐτοῦ στέμμα, suam coronam imperatoriam, nova autem regina nondum coronata sertum gestat, φοροῦσα στέφανον, ut habet Curopalata. Cogit quippe sententia ipsa, hic inter στέμμα et στέφανον discrimen facere. Nam quæ corona insignienda erat, eam antequam coronaretur, ferre utique non poterat.

D (43) Quem nos in Missa nostra sanctus appellamus: quod cum tertio recitetur, canteturve (quemadmodum ab angelis in cælo factum propheta Isaias audivit) in honorem trium sanctissimarum Divinitatis personarum, merito ὕμνος τρισαγίου, hymnus ter sancti dicitur. In Liturgiis divorum Basilii et Chrysostomi τὸ χειροδικὸν et ὕμνος χειροδικὸς vocatur. Est et aliud τρισάγιον sive alius hymnus τρισάγιος, nempe hic ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, de quo Nicephorus, lib. xiv, cap. 46, ac de hoc forsitan verba auctoris accipienda sunt.

(44) Curopalata, ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης τοῦ βήματος. Interpres, *Exiens patriarcha e solio suo.* Refutat hunc Cantacuzenus, qui adyta appellat. Ecclesia Græcorum in quinque partes dividitur. Prima pars dicitur ἅγιον βῆμα, sanctum tabernaculum, quod gradibus in eam scandatur, ubi duo sunt altaria: majus in medio, quod appellatur

ascendit (45), cum illustrioribus Ecclesie principibus, qui et ipsi sacris stolis cooperti sunt, quos ad imperatores accersendos mittit. Illi confestim e solis surgentes, ad ambonem vadunt; populus universus altam quiescissime silet. Patriarcha preces ad imperatorum unctionem compositas, alias submissa, alias clara voce, omnibus audientibus ordine recitat, ac Deum ei qui ungenus est, propitiat. Tum novus imperator tegmen capitis quodcumque fuerit, deponit, et quotquot in templo adsunt, solemniter nudatis verticibus astant. Patriarcha in formam crucis verticem imperatoris sacro unguento perlinit, et elata voce addit, « Sanctus. » Quam excipientes qui in ambone stant, ter pronuntiant; quod deinde populus similiter facit. Postea coronam quam in adytis tenent (nec enim, ut quidam aiunt, super mensam sacram (46) reponitur) ad ambonem portant. Quod si adest imperator antea coronatus, cum patriarcha novo imperatori coronam imponit, **123** et exclamat patriarcha, « Dignus. » Idem tertium exclamant qui in ambone sunt, et post eos populus, perinde ut post unctionem fiebat. Tum rursus patriarcha preces recitat, descenditque ex ambone imperator, non qua parte ascenderat, sed versus solem (47). Si forte illo tempore carnerit uxore, recta conscenso throno, iterum sedet; si habet, omnino et illam corona insigniri necesse est. E throno itaque surgentem, duo e propinquis dextra laevaque eam pressantes, aut si illi desint, eunuchi de anabathra [seu ascensu] deducunt, et ante solem constituunt. Tum descendit de ambone imperator, et paratam illi coronam (48) a propinquis, aut eunuchis, eam similiter tenentibus accipiens, uxoris capiti imponit: quæ maritum imperatorem adorans, ita se

χονται δὲ αὐτῷ καὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀρχόντων οἱ ἐπιφανέστεροι, τὰς ἱερὰς καὶ αὐτοὶ ἐκδεδυμένοι στολὰς· οὗς ἀποπέλλων προσκαλεῖται τοὺς βασιλέας. Οἱ δ' εὐθὺς ἐξανιστάμενοι τῶν θρόνων, ἐπὶ τὸν ἄμβωνα χωροῦσι· σιωπῆ δὲ βαθεῖα καὶ ἀταρξία τὸ πλῆθος κατέχει πᾶν. Ὁ δὲ πατριάρχης τὰς ἐπὶ χρίσει τῶν βασιλέων συντεθειμένας διείβιν εὐχὰς· τὰς μὲν ἡσυχῆ καθ' ἑαυτὴν, ἔστι δ' ὡς καὶ εἰς ἐπιχοον πάντων, καὶ τῷ χρισθησομένῳ ἐξιλίσσεται τὸ θεῖον. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ μέλλων χρισθῆσθαι βασιλεὺς τὸ ἐπιχειμενον, ὃ τι ἂν ἦ, τῇ κεφαλῇ ἀφαιρεῖ. Νενόμισται δ' αὐτίκα πάντας ὅσοι πάρεσιν ἐνδοῦ τοῦ ναοῦ, γυμναῖς καὶ αὐτοὺς ἰσθάναι κεφαλᾶς. Ὁ πατριάρχης δὲ τῷ θεῷ μύρω σταυροειδῶς χρίει τὴν βασιλέως κεφαλὴν, ἐπιλέγων μεγάλη φωνῇ· « Ἄγιος. » Διαδεχόμενοι δὲ οἱ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἰσθάνονται τὴν φωνὴν, ἐκ τρίτου καὶ αὐτοὶ λέγουσιν, « Ἄγιος. » Ἐξεξῆς δὲ καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τὸ αὐτὸ ἐπιφωνοῦσι τοσαυτάκις. Μετὰ τοῦτο, τῶν αὐτῶν ἐνδοῦ παρὰ διακόνων τὰς ἱερὰς ἐκδεδυμένοι στολὰς κατεχόμενον τὸ στέμμα (οὗ γὰρ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς, ὡς τινὲς φασὶ, τραπέζης κεῖται), ἀγοῦσιν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα. Καὶ εἴ γε πάρεσι προσεστεμμένοι βασιλεὺς, ἕνα τῷ πατριάρχῃ τὸ στέμμα λαβόντες, ἐπιτιθέασιν τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου βασιλέως· καὶ ἐκφωνεῖ ὁ πατριάρχης, « Ἄγιος. » Διαδεχόμενοι δὲ οἱ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος· ἐκ τρίτου λέγουσιν αὐτοὶ τε καὶ πᾶν τὸ πλῆθος, ὃν τρόπον ἐπὶ τοῦ μύρου. Ἐἶτα ἐπιλέγει πάλιν ὁ πατριάρχης εὐχὰς, καὶ κατέρχεται τοῦ ἄμβωνος ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἐξ οὐπερ ἀνήλθε μέρως, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρὸς τὴν σωλῆαν τετραμμένου. Εἰ μὲν οὖν συμψῆ μη κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔχειν γυμναῖα τὴν βασιλεία, εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἀναβάθραν ἀνιών, ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίζει πάλιν. Εἰ δ' ἔχει, τότε καὶ αὐτὴν ἀνάγκη στεφθῆναι πᾶσα. Διὸ καὶ ἐξανισταμένην τοῦ θρόνου δύο τῶν γνησιωτάτων ἐκατέρωθεν λαβόμενοι συγγενῶν, ἢ εἰ μὴ γνησίους

Jacobi Pontani notæ.

Θυσιαστήριον, *sacra mensa, sancta sanctorum, locus Dei requietis, cathedra, propitiatorium, magni sacrificii officina, Christi monumentum, et ejus gloriæ tabernaculum.* Minus altare, in quo sacerdos sacra præparat, dicitur πρόθεσις, quasi *propositio*, quod panis consecrandus in eo primum ponatur. Secunda pars templi dicitur *λεπατεῖον, chorus, locus clero et cantoribus deputatus.* Ubi tabulatum, duo habens ostia, et vela utriusque ostio oppansa. Tertia pars ἄμβων, *pulpitum*, ubi recitantur Evangelia et Epistolæ, et verba fiunt ad populum. Unde εὐχὴ ἐπισθᾶμβωνος, *oratio pone ambonem, seu suggestum.* Quarta pars ναὸς, *templum seu navis ecclesie*, ubi populus orat, in qua viri a mulieribus sejuncti sunt per tabulata. Quinta est *baptisterium*, prope πρόναον, prope *vestibulum templi*, ubi hærent penitentes. Hæc Genebrardus in *Liturgicis*.

(45) Ambonem quidam eruditus putat fuisse *porkirchen*, id est, templi partem editam, quales columnis suffulta, aut parietibus affixæ, vel in adytorum vestibulo in altum exstructæ, hominibus recipiendis in templis visuntur. Majus igitur, longius et latius quiddam erit, quam suggestus. Verum optime describitur ab Onuphrio, libello, quo voces quasdam ecclesiasticas obscuras interpretatus est: *Ambo*, inquit, dicitur *suggestus, seu pulpitum marmoreum, ex quo lector seu diaconus*

lectionem, seu Evangelium recitabat: quos multos, et magnos, et pulcherrimis tabulis marmoreis ornatos per urbis ecclesias, et præsertim apud Sanctum Paulum videmus; quem locum Cyprianus libro III, epist. 5, honoris causa tribunal quoddam ecclesie appellavit. Ab ambiendo dictum volunt, quod locus ille utriusque gradibus ambiatur. Nam in quibusdam ecclesiis duo graduum ordines visuntur, unus a sinistris, quo fit ascensus versus orientem, alter a dextris, occidentem spectans, quo fit descensus. In quibusdam vero aliis ecclesiis diaconus una, subdiaconus altera in pulpitum seu ambonem conscendit. Est ergo vox Græca ἄμβων ἄμβωνος, quæ inter cætera significat ascensum et locum editum, a verbo ἀναβαίνω, quod est ascendere. Cap. 15 concilii Laodicensis, quod Græce est. τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων, Latine legitur, qui pulpitum ascendunt.

(46) Super θυσιαστήριον, ut supra.

(47) Seu, *versus solem.* Latina vox partem interioriorem templi, quæ solem orientem spectat, significans, inquit scholiastes Curopalata.

(48) Curopalata: Οὐχ ὅμοιον τῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἕτερον τι σχῆμα προητοιμασμένον ὑπάρχον. Non eam quidem similem coronæ imperatoris, sed alia quadam forma arte comparatam.

ἔχοι, ἔκτομαι τοσοῦτοι τῆς ἀναβάθρας τε κατὰ γουσι, A καὶ φέροντες ἰστώσι πρὸ τοῦ σωλοῦ. Κατερχόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ δι' αὐτὴν ἡτρεπισμένον στέμμα λαμβάνων ὑπὸ γνησίων τιῶν ἢ ἔκτομιῶν κατεχόμενον, καὶ αὐτὸ ἐπιτίθεισι τῇ κεφαλῇ τῆς γυναικός. Ἡ δὲ τὸν ἄνδρα καὶ βασιλέα προσκυνεῖ, δουλείαν ὁμολογοῦσα. Ὁ πατριάρχης δὲ παρὰ τὸν σωλέαν ἰστάμενος καὶ αὐτὸς ἐπιλέγει εὐχὴν ὑπὲρ τε τοῦ βασιλέως καὶ βασιλίδος, καὶ τοῦ ὑπάρχοντος παντός. Οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν γυναῖκα στέφει. Εἰ δὲ συμβῆ προσεστεμμένον εἶναι τὸν βασιλέα, ἐπὶ τῆς τῶν γάμων τελετῆς ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδίαν ὡσαύτως στέφει γυναῖκα. Αὐτοὶ δὲ ἀμφοτέρω ἐπὶ τῆ ἀναβάθραν ἀνερχόμενοι, κάθηνται ἐπὶ τῶν θρόνων, τῆς ὄλλης μυσταγωγίας τελομένης· ἄδομένου μὲν τοῦ τριπυχίου, ἢ τῶν ἀποστολικῶν γραφῶν, ἢ B τῶν θείων Λογίων ἀναγινωσκομένων, ἀνίστανται καὶ αὐτοί. Ἐξ ἐκατέρων δὲ τῶν τοῦ ναοῦ μερῶν ἐπὶ ξυλίνων ἀναβιβῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο πεποιημένων, οἱ πρωτοφάλατοι ἰστάμενοι· καὶ δομέστικοι λεγόμενοι, καὶ ἔπειροι τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἄδειν εἰδότες, οὓς ἐπὶ τῆς τοιαύτης τελετῆς κράκτας ἴθος ὀνομάζειν ἐστὶ, μέλη τινα ἄδουσι ἐξἐπίτρηδες συνθεθειμένα, ἀρμόζοντα τῇ ἑορτῇ· τῆς μεγάλης δὲ εἰσόδου ἐπὶ τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας λεγομένης, ἥδη ἀρχομένης, οἱ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιφανέστεροι τῶν διακόνων ἐρχόμενοι προσκαλοῦνται τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ εἰς τὴν λεγομένην πρόθεσιν, ἔθρα τὰ ἅγια καίται, ἐρχεται μετ' αὐτῶν. Ἐξω δὲ ἰστάμενος τῆς προθέσεως, περιβάλλεται μανδύαν χρυσοῦν ἐπὶ τὸ διάδημα καὶ τὴν C πορφύραν. Καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ κατέχει σταυρὸν ὃν ἴθος κατέχειν, ὅσον ἂν χρόνον τὸ στέμμα φορῇ. Τῇ δὲ λαίᾳ νάρθηκα φέροντες ἔγχευρίζουσιν, ὥστε τάξιν ἐκκλησιαστικὴν τὴν τοῦ δεποτάτου [αἰ. διποτάτου, εἰ δαιποτάτου] λεγομένου ἐπέχειν· ἃ ἀμφοτέραις ἔχων, τῆς εἰσόδου πάσης ἡγεῖται τῆς ἱερᾶς. Ἐξ ἐκα-

illi subjectam profitetur. Patriarcha vero ad solem consistens, pro imperatore, imperatrice, et eorum populis, preces pronuntiat. Hoc igitur modo imperator conjugem suam coronat. Si antea corona ipse indutus fuit, inter sacra nuptiarum id facit. Coronati ambo, qua dictum est cæremonia, deuiso anabathram ascendentes, in thronis resident. Dum reliquum missæ absolvitur, et trisagion cantatur, aut de apostolicis litteris sacrivse Scripturis aliquid recitatur, et ipsi assurgunt. Ex utraque vero templi parte, super ligneis anabathris [sen ponti-culis], ad hoc ipsum comparatis, stant's protopsalte, et qui domestici (49) vocantur, et cæteri ordinis ecclesiastici, qui cantare norunt (quos in talibus sacris κράκτας [id est clamatores] appellari mos est), cantica quædam de industria ad hujus diei festi celebritatem confecta modulantur. Quando autem in sacra mystagogia jam tempus est ut instituat in templum supplicatio (50), sive processio, quæ μεγάλη εἰσόδος appellatur, qua panis et vinum consecranda in Sancta sanctorum [sive in tabernaculum], ad altare primarium inferantur, honoratiore Ecclesiæ diaconi accedentes, imperatorem, vocant, et is cum illis ad propositionem, quæ dicitur, ubi sancta sunt posita, accedit. Stans autem adhuc foris, mandyam aureum (51) supra diadema, et purpuram induitur; ac dextra quidem gestat crucem, quam gestare solet, quandiu coronam gestat; sinistræ ferulam tradunt, ut ordinem seu locum ecclesiasticum teneat ejus, qui deputatus (52) appellatur. Hæc manibus tenens, toto iucessu seu pompa sacra præcedit. Ad utrumque latus barangi (53) cum securibus, 124 et claro sanguine juvenes armati, aut etiam inermes, circiter centum composite sequuntur, rectaque post ipsum linea diaconi et sacer-

Jacobi Pontani notæ.

(49) Dicebantur isti domestici cantorum.

(50) Totum hoc, et quæ sequuntur, περιφραστικῶς declarant, quid sit, quæ in Missa Græcorum dicebatur μεγάλη εἰσόδος, quod ad verbum, *magnus ingressus* interpretari nolui, ne lector inereret, et tamen quod tot verbis per circumitionem explicatur, in contextu apponendum duxi. Hæc autem supplicatio, seu iste circuitus *der Umgang*, in ipso templo in quavis liturgia lecto Evangelio, et dimissis catechumenis peragebatur, ut ex Nicolao Cabasila in exposit. Liturgiæ cap. 25 et 24 liquet. A prothesi initium procedendi erat. Omnia enim circa sacra mysteria peragunt Græci in prothesi. Sic altare minus vocant, ex quo panem ad consecrationem destinatum et alia sacerdos et diaconus accipientes, templum circumueunt, adjuncto toto ministerio ecclesiastico, cui etiam adjungebatur imperator coronandus, tenens locum τοῦ δεποτάτου, ut inquit Cantacuzenus. Et hæc processio vocabatur μεγάλη εἰσόδος, eo quod dona in sacrificio offerenda (panis scilicet et vinum) inferrentur ad sancta sanctorum, seu ad altare summum et principale, in quo sacrificium Missæ peragebatur, et Eucharistia conficiebatur. Itaque μεγάλη dicitur respectu altaris, ad quod dona perferebantur, quia erat μέγα, *primarium*, et ipsi sacrificio proprie destinatum. Et fortassis habetur

etiam respectus ad εἰσόδον πρὸς τὴν πρόθεσιν, quæ minor dici poterat, ob altare minus augustum et religione venerandum. Etsi hæc εἰσόδος non fiebat templo prius undequaque obito. Et videtur hæc appellatio talis, qualis apud nos appellatio canonis minoris et majoris. Hæc Gretserus noscer, quæ tecum communico.

(51) Genus Persicum vestis, non solum militaris, verum etiam in foro et pace usitata, ex eo dictum, quod corpori conjunctum, pressum, non autem laxum et ei admensum esset. A Latinis penulam appellari putat Turneb. lib. xv, cap. 17. Nam quod Dio scribit in Commodio, καὶ ἐν ταῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον εἰσέλθειν, Lampridius scribit, *penulatos jussit spectatores, non togatos ad munus convenire*. Quanquam a Græcis etiam φανόλη usurpatur.

(52) Curopalata in ecclesiasticis hunc ordinem ponit, apud quem scriptum est διποτάτος, apud nostrum autem δεποτάτος. Scholiastes, quoniam Chartulario adjungatur, ἀντιγραφῆς, et ex Budæo contrarotulatore interpretatur, quem vide. Αποτάτος et δαιπωτάτος in militia quid sint, habes in Glossario Rigaltii.

(53) Barangi, milites prætoriani ex Anglia, ut patet ex libro *De officiis aulæ Cypolitane*.

doles ordine incedunt, sacra vasa et instrumenta cum reliquiis, et omnium sanctissima [eucharistiam] inferentes. Templo de more circuito, ubi ad spleam veniunt (54), alii quidem omnes foris manent, imperator solus ingressus, patriarcham ad sanctas fores stantem (55) invenit. Postquam consalutarunt, patriarcha intus, imperator foris inclinatis capitibus, stantes exspectant. Protinus qui pone imperatorem alios diaconos antecedit, dextra tenens thuribulum, sinistra humerale patriarchæ (56), quod dicitur, accedens imperatorem thure vaporat. Quo caput inclinante, diaconus sublata voce inquit, « Memor sit Dominus Deus potentiae imperii vestri, in regno suo ubique, nunc et semper, et in sæcula sæculorum, » addens, « Amen. » Deinceps et reliqui diaconi. ac sacerdotes, adeuntes, idem comprecantur. Hoc perfecto, imperator rursus salutato patriarcha, mandyam [seu penulam] deponit (quam, pro consuetudine, ecclesiæ referendarius aufert); denuoque anabathram ascendens, in throno considit, sub symbolo fidei, oratione Dominica, et elevatione Dominici et sacri corporis exurgens. Facta elevatione, imperator si ad sacram communionem paratus non est, usque ad finem sacræ mystagogiæ in throno sedet. Si paratus, venientes diaconi eum rursus accersunt: quibuscum statim in adyta ingreditur, traditoque sibi thuribulo, sacræ inense sufflitum facit, primum quidem ad orientem, tum ad septentrionem, post ad occidentem, et tandem ad meridiem respiciens. Dumque iterum ad orientem thuris fumum spargit, in ipsum quoque patriarcham id facit, qui imperatorem salutans, deque ejus manu thuribulum capiens, illum vicissim sufflitu honorat. Post hæc coronam de capite suo auferens imperator, diaconis tradit: cui patriarcha in manum dat partem corporis Dominici; factusque ejus particeps, etiam de sanguine vivifico (a) commu-

τέρων δὲ αὐτοῦ μερῶν κατὰ τὰ πλάγια, οἱ τε τοὺς πελέκεις ἔχοντες βάραγγοι προταγορευόμενοι, καὶ νέοι τῶν εὐπατριδῶν περὶ ἑκατὸν ὠπλισμένοι διαπρεπῶς παρέπονται ἢ καὶ ἀνοπλοῖ· κατ' εὐθεῖαν δὲ μετ' αὐτὸν, οἱ τε διάκονοι ἐφεξῆς ἔπονται καὶ οἱ ἱερεῖς, ἐπιπλά τε καὶ σκευὴ τῶν ἱερῶν καὶ αὐτὰ τὰ ἀγιώτατα ἐπιφερόμενοι. Τὸν δὲ ναὸν περιελθόντες κατὰ τὸ ἔθος, ἐπειδὴν γένοιτο ἐν τῷ σωλῆα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἑστᾶτιν ἐκτός, αὐτὸς δὲ μόνος εἰσερχόμενος τὸν σωλῆαν, τὸν πατριάρχην ἐπὶ ταῖς ἱεραῖς κυκλίαις [κιγκλίαις] ἑστηκότα εὐρίσκει. Προσαγορευόμενοι δὲ ἀλλήλους, ὁ πατριάρχης μὲν ἐσωτέρω, ἔξω δ' ὁ βασιλεὺς, περιμένουσιν ἑστῶτες· εὐθὺς δὲ ὁ μετὰ τὸν βασιλέα τῶν ἄλλων ἠγούμενος διακόνων, τῇ δεξιᾷ μὲν κατέχων θυμιατῶν, τῇ δ' ἑτέρα τὸ τοῦ πατριάρχου λεγόμενον μαφόριον, τὸν βασιλέα παριὼν θυμιᾷ· κλίναντος δὲ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὁ διάκονος εἰς ἐπήκοον πάντων, « Μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεός, » λέγειν, « τοῦ κράτους τῆς βασιλείας ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, » ἐπιλέγων καὶ τὸ, « Ἀμήν. » Ἐφεξῆς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ διάκονοι παριόντες, καὶ ἱερεῖς, λέγουσι τὸ αὐτό. Τούτου δὲ τελεσθέντος, ὁ βασιλεὺς τὴν πατριάρχην προσαγορεύσας, ἀποδύεται τὸν μαυδύαν· Καὶ τὸν μὲν ὁ τῆς Ἐκκλησίας ραιφερονδάριος ἀποφέρεται· οὗτω γὰρ ἔθος. Ὁ βασιλεὺς δ' ἐπὶ τὴν ἀναβάθραν ἀναρχόμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθηται πάλιν, τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τῆς τε προσευχῆς τοῦ, « Πάτερ ἡμῶν, » λεγομένου· καὶ τῆς ὑψώσεως γινομένης τοῦ Δεσποτικῆ καὶ ἁγίου σώματος ἀνιστάμενος, τῆς ὑψώσεως δὲ τελεσθεῖσης, εἰ μὲν ἀνεπιτηδεῖως πρὸς τὴν τῶν ἁγιασμάτων κοινωνίαν ὁ βασιλεὺς ἔχει, μέχρι συμπληρώσεως τῆς θείας μυσταγωγίας κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου. Εἰ δὲ παρεκκείσασται πρὸς τοῦτο, πάλιν αὐτὸν οἱ διάκονοι ἐρχόμενοι προσκαλοῦνται. Καὶ μετ' αὐτῶν εὐθὺς εἰσεσιιν εἰς τὰ ἄδυτα· καὶ θυμιατοῦ αὐτῷ ἡδομένου, τὴν ἱερὰν τράπεζαν πρώτα μὲν κατὰ ἀνατολῆς θυμιᾷ· εἶτα πρὸς ἄρκτον, καὶ

•Jacobi Pontani notæ.

(54) Nomine solæ hic videtur chorus accipiens, qui proxime cum tabernaculo jungitur.

(55) Quæ nimis ad tabernaculum, et ad præcipuum templi partem ducunt.

(56) Scribendum utique ὠμόφοριον, de quo ita est in libro, qui Ἄρθος inscribitur, et Græco vulgari compositus est: Τὸ ὠμόφορον ὅπερ βασιλεὺς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν ὦμον οὗ, δηλοῖ τὸ πρόβατον τὸ πεπλανημένον, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐκέρδησεν, καὶ ἔδω-

λετο ἐπὶ τὸν ὦμον αὐτοῦ, καὶ ὑπῆρτο εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Καὶ διὰ τοῦτο ἔναι τὸ ὠμόφορον ἀπὸ τοῦ μαλλοῦ τοῦ προβάτου γινόμενον, εἰς τύπιν τοῦ προβάτου τοῦ πεπλανημένου· Vestis quam gestat pontifex in humero suo, significat illam aberrantem ovem, quam Christus repertam imposuit humero suo, et in vitam æternam portavit. Ideo confecta est ex lana ovis, ut figura sit illius erraticæ ovis. — Μαφόριον. Nihil mutandum.

Jacobi Gretseri notæ.

(a) Apud Græcos populus sub utraque specie eucharistiam percipit æque ac sacerdotes cum sacris operantur, diverso tamen modo: nam sacerdotes et clerici etiam extra liturgiam sanguinem Christi hauriunt ipso sacro calice ad os admoto, eo modo, quo in nostris ecclesiis a sacerdotibus sacrificantibus id fieri consuevit; at plebs tubulo in calicem immisso sanguinem eductum bibit, ut docent cum alii, tum Meletius Protosyngelus Alexandrinus quæst. II, de Eucharistiæ sacramento; nec intra βῆμα seu adyta, sed extra. Hunc ritum hoc loco exprimit Cantacuzenus: Ὁ δὲ πατριάρχης εἰς τὰς χεῖρας αὐτῷ τοῦ Δεσποτικῆ σώματος ἐπιδίδωσι μερίδα. Μετασχὼν δὲ αὐτῆς, καὶ τοῦ ζωοποιῦ αἵ-

ματος κοινωνεῖ, οὐ λαβίδι, καθάπερ οἱ πολλοί, ἀλλ' αὐτῷ κρατῆρι, τὸν τῶν ἱερομένων τρόπον. Quibus verbis indicat, imperatorem sacerdotibus clericisque hac in re exæquatam fuisse, idque ob imperatoriam majestatem. Quod totidem ferme verbis testatur Cuiropalata: Ὁ δὲ πατριάρχης μετὰ τὸ κοινωνῆσαι τοῦ τιμιῶ σώματος, δίδωσι καὶ τῷ βασιλεῖ εἰς τὰς χεῖρας μερίδα τοῦ Δεσποτικῆ σώματος, οὗ καὶ μετασχὼν κοινωνεῖ ὁμοίως· καὶ τοῦ ζωοποιῦ αἵματος, κοινωνεῖ δὲ τοῦ μὲν πατριάρχου τὸν ἅγιον κρατῆρα κατέχοντος, αὐτὸς δὲ προσάγων τῷ κρατῆρι τὸ στόμα, ὡσπερ καὶ οἱ ἱερεῖς. Cetera quæ duo monenda duximus, quæ forsitan imperitiori scrupulum moveant: alterum est de consue-

μετὰ τοῦτο πρὸς ἑσπέραν, καὶ τέταρτον πρὸς μεσημέριον ἄντικρυν ἐπὶ τῷ θρόνῳ· πάλιν δὲ πρὸς ἀνατολὰς θυμιάσας.

A nicat, non quomodo vulgus e vasculo, sed ipso cratere seu calice, sacerdotum more. Corona in

Jacobi Gretseri notæ.

in fine tradendi Eucharistiam sumpturo in manus; alterum de more præbendi sub utraque specie. Prius non est a recentioris Græciæ abusu, sed a prisco ævo, quod duplici argumento liquet. Nam sub ipsa quasi Ecclesiæ incunabula, dabatur Eucharistia fidelibus domum ferenda, ut cum opportunum judicaret, privatim sumerent. Tangebant ergo Eucharistiam, et in manus sumebant. Ritus hujus testes habemus Tertullianum, lib. II *Ad uxorem*, cap. 5; sanctum Cyprianum libro *De spectaculis*, et libro *De lapsis*; Gregorium Nazianzenum oratione in funere Gorgoniæ sororis; sanctum Basilium, Epistola ad Cæsariam patriciam; Anastasium Nicænum, sanctum Hieronymum in Apologia pro libris adversus Jovinianum; sanctum Ambrosium Oracione in fun. fratris; sanctum Gregorium, lib. III *Dialog.*, cap. 36, et alios. Secundo, multa etiam existant veterum testimonia, quæ Eucharistiam, in ipso quoque templo percipiendam, non in os communicantis a sacerdote insertam, sed in manus datam demonstrant, ut ipse postea sacram hostiam ori admoveret. Quare sanctus Cyrillus *Cateches. mystagog. 5*: *Accedens ad communionem non expansis manuum volis accede, neque disjunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dextræ, quæ tantum regem susceperunt est, et concava manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificatis ergo oculis tam sancti corporis contactu communica: cave, ne quid excidat tibi.* Sexta synodus, can. 102: *Antequam fiat communio, Eucharistiam percipitur manus in crucis formam figurans, sic accedat, et gratiam communionem accipiat. Eos enim, qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad divini muneris susceptionem, minime admittimus, ut qui inanimatam subjectamque materiam Dei imagini præferant. Si quis autem deprehensus fuerit, immaculatam communionem eis impartiens, et ipse segregetur, et is qui offert. Quem canonem Balsamon scholiis illustrans eundem morem firmat. Etsi indicat, sua ætate aliquibus Ecclesiis (Græcanticis videlicet, de his enim loqui videtur) alium usum fuisse in usu. Nec satis mihi compertum, an et hodie eadem consuetudo in Græcia perseveret. Apud Latinos certe desit proscripta circa tempora Hormisdæ papæ hoc concilii Cæsaraugustani decreto: *Eucharistiæ gratiam, si quis probatur acceptam non consumpsisse in ecclesia, anathema sit in perpetuum.* Quod postea approbatione omnium receptum, vim roborque legis generalis acquisivit. Nec minus exolevit mos alter ob reverentiam tanto sacramento debitam; par enim est, ut res omnium sacratissima non nisi consecratis manibus attingatur, licet Latina Ecclesia nullam hanc Græcæ ob contrariam consuetudinem moverit, ut nec Græca Latinæ. Huc enim vel maxime spectat præclara illa divi Augustini admonitio, epist. 118, ad Januarium: *Faciatis unusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhorat corpus et sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt; neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus et ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam susceperit Dominum: alter dicit: « Non sum dignus, ut intres sub tectum meum,ambo Salvatorem honorificantes, diverso et quasi contrario modo.**

Quod attinet ad communionem sub utraque specie, illud constat, nec Græcos a Latinis ob duplicem, nec Latinis a Græcis ob simplicem speciem damnatos esse, sed quamlibet Ecclesiam suas rationes secutam, salva pace et charitate, id egisso, quod optimum factu existimabat. Quapropter caput

hoc Græcis et Latinis, tametsi sæpius, præsertim in Florentina synodo congressis, nunquam ut dubium aut controversum in disceptationem venit: quæ res certum argumentum suppeditat, Græcos non ea mente utramque speciem usurpasse, quasi id simpliciter ex præcepto et præscripto Christi facere oporteat, sitque absolute et ad integritatem sacramenti, et ad salutem hominum necessarium; quo consilio illi, qui a Romana et catholica Ecclesia desciverunt, hodie calicem urgent; nunquam enim id Græci in omnem occasionem Latinos carpendi nimis quam intenti dissimulassent. Et quis vel obiter in antiquitatis memoria versatus ignorat, morem sumendi unam speciem vetustissimum esse: et variis locis modo huic, modo alium, nunc utrumque viguisse, licet ab octingentis annis occiduis orbis magis ad unam speciem præponderit, novisque postea hæreticis Wiclephi et Hussi schola exortis, et magno clamore calicem, tanquam ad salutem necessarium, deposcentibus, decreverit ut laicis species duntaxat panis præbeat. Quæ novatorum malesana contentio illud etiam effecit, ut ministris, qui pontifici rem divinam, solemniter apparatu facienti inserviunt, panis tantum species data sit, licet longa temporis diuturnitate inveteratus usus obtinisset, ut utraque species diacono et subdiacono porrigeretur: imo, ut videtur, etiam imperatori, si Romam venisset, inaugurationis gratia. Quare Augustinus Patricius in libello de Friderici tertii imperatoris in urbem adventu (quem citat Franciscus Turrianus libro octavo apostolicæ Constitutionum Clementis Romani) tanquam insolitum quid referens: *Communicavit, inquit, summus pontifex altaris sacramentum cum imperatore, diacono et subdiacono de pane tantum. De calice autem etsi consuetudo est, communicantes cum pontifice participare, propter insurgentem tamen Hussitarum et Boemorum damnatam hæresin, quæ calicis potum ad salutem necessarium putat, præter pontificem bibi nemo. Hæc Patricius, qui dicit se communioni pontificis interfuisse. Nec plura de his. Cui hæc satis non sunt, is illustrissimum cardinalem Bellarminum adeat, qui antiquitatem unius speciei, et jus Ecclesiæ, summamque æquitatem, qua dum calicem vetat utitur, copiose omni argumentorum genere demonstrat, tom. quarto, libro quarto *De Eucharistia*, capite vicesimo et sequentibus. Illud tantum adjecerim, hodiernos Græcos si non omnes, certe aliquos, ut ætate ita et eruditione majoribus suis inferiores, videri transitionem fecisse ad castra Hussitarum et confœderatorum. Id adeo ut mihi persuadeam, facit Jeremias patriarcha Constantinopolitanus in censura ad Tubingenses, quos ita affatur: *Φατέ οὖν πρῶτον ὅτι μεταλαμβάνειν θεῖ καὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν, καὶ καλῶς λέγετε. Ὅτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐκτελοῦμεν τῶν φρικτῶν μεταλαμβάνοντες μυστηρίων. Dicitis igitur primum utraque species accipiendas esse. Et recte dicitis. Id enim et nos agimus, cum tremenda mysteria sumimus. Clarius Protosyngelus, ejus supra mentio facta: *Non defraudatur, inquit, apud nos populus Dei, hereditas Christi altissimi semisse sacramenti: utraque enim species ex æquo omnibus offertur ad participandum, etc. Filius enim Dei, qui hoc fieri jussit, ita jussit fieri, etc. Utraque species ad communionem necessariam pertinet.* Hæc et id genus alia Græcus ille Hussitarum et similium spiritu afflatus, quem Bellarminus vero, hoc est Dei spiritu diffusus, perspicue demonstrans, usu unius speciei nihil adversus ullum præceptum divinum committi. Quod, ut prius dictum, superioris ævi Græcis, et illis ipsis, qui Cantacuzeni ætate vivebant, minime**

caput reposita, ex adytis progreditur. Mystagogia finita, distributæ populo sanctificationis rursus particeps effectus, et a patriarcha præsentibusque episcopis benedictione **125** impertitus, et dextras eorum apprehensas osculatus, in locum, qui cateclumena vocatur, ascendit, ut ab omnibus repente conspectus, faustis acclamationibus excipitur. Hoc etiam consummato, descendit, ipseque et Augusta soli equis insidentes, cæteri omnibus pone ambulantes, in palatium portantur. Ibi instructa mensa, magno domestico, aut si ille non est, despota ministrante, coronati epulantur. Per dies item consequentes, plus minus decem (neque enim numerus dierum festorum lege præscribitur, sed in arbitrio imperatoris est), diademate, corona et purpura in regio vestilario depositis, pretioso nihilo minus et regali cultu (57) splendide ferias agunt. Prandiis sumptuose apparatis, proceres omnes coram imperatoribus convivantur, ipsis quoque separatim, præfecto regie mensæ ministrante, accumbentibus. Magnus domesticus locum sibi convenientem tenens, cum iisdem in epulas. Sed memorabile est in hac caeremonia, quod omisimus. Die quo imperator unctus e templo exit, ab aliquo ejus optimatum, quem ad hoc delegerit, in populum jaciuntur quæ vocant epicombia (58). Sunt autem fasciculi, segmentis linteis illigata habentes numismata aurea imperatoria tria, totidem argentea aut plura, et obolos æreos totidem. Sparguntur hujusmodi fasciculi circiter decies mille, in vestibulo templi præcipue. Sub ipsum vero diem in palatio populo toto congregato, ab eodem ex optimatibus tot pluresve jaciuntur fasciculi. Postero die de populo adest nemo; adest autem quidquid est militum et famulorum, seu ministrorum aulicorum imperatoris. Tum in atrium palatii descendens, astante quæstore suo, gerenteque laciniam vestis plenam imperatoria pecunia eaque aureæ, manu plena sumens, in orbem dispergit. Qua tota dispersa, quæstor laciniam iterum, et tertium, et quartum, et sæpius implet. Causa hujus distributionis auri hæc est, quod imperator de suo sumptum faciens, omnes secum lætari unaque festum diem celebrare eipit. Ritus igitur in coronatione imperatorum servari solitus talis est, et servatus est etiam in Andronico juniore imperatore, indictione octava, ineunte mense

Februario.

ἀπόδεσμοι. Εἰς τὴν ὑστεράαν δὲ τῶν δημοτικῶν μὲν πάρεσιν οὐδένας· τοῦ στρατιωτικοῦ δὲ καὶ τοῦ παρ' τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίαν τεταγμένου παρόντος παντός, ἐν ταῖς τῶν βασιλείων αὐλαῖς ἐξερχόμενος ὁ

Jacobi Pontani notæ.

(57) Curopalata, τὰς συνήθεις καθημερινὰς σόλας λαμπράς, καὶ πολυτελεῖς οὐσας φέροντες, consuetas, et quotidianas vestes, easque splendidas, et sumptuosas gestantes.

(58) Quid sit hoc verbis statim sequentibus ex-

Jacobi Gretseri notæ.

ignotum erat. Verum justo Dei judicio contingere solet, ut qui se ab Ecclesiæ concordia segregarunt,

θymiᾶ καὶ τὸν πατριάρχην, προσαγορεύσας δὲ αὐτὸν ὁ πατριάρχης, καὶ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λαβὼν τὸν θυμιατὸν, ἀντιθυμιᾶ καὶ αὐτὸν αὐτός. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ στέμμα τῆς κεφαλῆς περιελάβοντος ὁ βασιλεὺς, ἐγχειρίζει τοῖς διακόνους· ὁ δὲ πατριάρχης εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος ἐπιδίδωκε μερίδα. Μετασχὼν δὲ αὐτῆς, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ ἁλματος κοινωνεῖ οὐ λαβίδι, καθάπερ οἱ πολλοὶ, ἀλλ' αὐτῶ κρατῆρι τὴν τῶν ἱερωμένων τρόπον. Τὸ τε στέμμα περιθέμενος αὐθις, ἔξεισι τῶν ἀδύτων· τελεσθεῖσης δὲ τῆς μυσταγωγίας, τοῦ διαδιδόμενου τοῖς πλήθεισιν ἁγιάσματος αὐθις μετασχὼν, καὶ παρὰ τοῦ πατριαρχοῦ καὶ τῶν παρόντων ἀρχιερέων εὐλογηθεὶς, καὶ περιπτυστάμενος αὐτῶν τὰς χεῖρας, ἀνεισιν εἰς τὰ λεγόμενα καθηγούμενα, ὡς ἀνὲξ ἀπόπτου παρὰ πάντων ὀρώμενος εὐφρημηθεῖ. Τελεσθέντος δὲ καὶ τούτου, κατελθὼν ἔκειθεν αὐτῆς καὶ ἡ βασιλις μόνου, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπομένων περὶ ἑπιπτοι χωροῦσι πρὸς τὰ βασιλεία. Τραπέζης δὲ ἡτοιμασμένης ἔκει· στεφφοροῦντες καθήμενοι εὐωχοῦνται. Διακονεῖται δὲ αὐτοῖς ὁ μέγας δομέστικος τὰ πρὸς χρυσίον, ἂν δὲ μὴ ἢ μέγας δομέστικος, ὁ δεσπότης. Τὰ δ' ἐφεξῆς ἡμέρας δέκα, πλείους ἢ ἐλάττους (οὐ γὰρ ἀριθμὸς νενομίσται τῶν τῆς ἑορτῆς ἡμερῶν, ἀλλ' ὅπως ἂν βασιλεὶ δοκῆ), τὸ μὲν διάδημα καὶ τὸ στέμμα καὶ τὴν πορφύραν ἐν τοῖς βασιλικῶς ἀποτίθενται ταμιεῖοις· ἐβῆτας δὲ ἐτέρας περιβεβλημένοι λαμπράς· καὶ βασιλικὰς ἑορτάζουσι λαμπρῶς, ἀριστων τε παρασκευαζομένων πολυτελῶν, οἱ συγκλητικὸι πάντες καθήμενοι ἀριστῶσιν, ὀρώντων τῶν βασιλέων καὶ εὐωχομένων καὶ αὐτῶν ἐν ἰδίᾳ τραπέζῃ· διακονεῖται δὲ αὐτοῖς ὁ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τεταγμένος τραπέζης· ὁ μέγας δὲ δομέστικος ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ τοῖς ἄλλοις συνινακέλιται συγκλητικῶσι. Ἄξιον δὲ καὶ ὁ παρελπίσμενος τῆς τελετῆς ταύτης ἐπιμνησθῆναι· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς χρυσθεὶς ἔξεισι τοῦ ναοῦ, παρὰ τινος τῶν συγκλητικῶν, ὃν ἂν ὁ βασιλεὺς ἐθέλῃ, εἰς τὸν δῆμον ῥίπτονται ἃ λέγουσιν ἐπικόμβια. Δύναται δὲ τοῦτο, ἀποδέσμους τινὰς εἶναι ἐν ὄθονιων τμήμασι δεδεμένους ἐνδον ἔχοντας νομίσματα χρυσᾶ τῶν βασιλικῶν τρία καὶ ἐξ ἀργύρου τοσαῦτα, ἢ καὶ πλείω· καὶ ὄβολους ἀπὸ χαλκοῦ τοσοῦτους· ῥίπτονται δὲ ἀπόδεσμοι τοιοῦτοι χιλιάδων ἑλαττων ἢ πλείων δέκα ἐν τοῖς προαυλοῖς, μάλιστα τοῦ ναοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆν αὐτὴν ἡμέραν, ἐν τοῖς βασιλεῖοις τοῦ δήμου συνηθροισμένου παντός παρὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν συγκλητικοῦ, τῶν προτέρων ἴσοι ἢ καὶ πλείους ῥίπτονται

planatur. Vides originem moris spargendæ pecuniæ in nostrorum imperatorum seu electionibus, seu coronationibus? Infra etiam causa adducitur, quam et nostros propositam habuisse certum est.

in plures et graves errores semper delabantur, nisi eo, unde exierunt, revertantur.

βασιλεὺς, τοῦ τῶν βασιλικῶν τμήλου παρεστῶτο; χρημάτων· καὶ τὴν ἄκραν τῆς ἐσθῆτος πλήρη φέροντος νομισμάτων χρυσῶν ἐκ τῶν βασιλικῶν, δραττόμενος ὁ βασιλεὺς κύκλῳ διασχεδάζει· κενωθέντων δὲ, ὁ ταμίης αὐθις τὴν ἐσθῆτα ἀναπληροῖ. Καὶ τοῦτο γίνεται οὐ τρίς καὶ τετράκις μόνον, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις. Ἄξιον δὲ τῆς τοιαύτης διαδόσεως τοῦ χρυσοῦ, τὸ πάντας βούλεσθαι τὸν βασιλέα ἐκ τῶν αὐτοῦ διαπανῶντας αὐτῷ συνέυφραίνεσθαι καὶ συμπανηγυρίζειν. Τοιαύτη μὲν ἢ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι στεφομένοις γινομένη τελετὴ· ἢ δὲ γέγονεν ὁμοία καὶ ἐπ' Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, Φεβρουαρίου Ἰσταμένου τῆς ὀγδόης Ἰνδικτιῶνος.

126 CAPUT XLII.

Cum magno et nobili comitatu Anna imperatrix adducitur Byzantium. Nuptiæ fiunt; ipsa coronatur. Sabaudi nobiles commendantur; imperatorem ludicras artes docent. Cum Persis prædonibus dimicatur cum victoria. Imperator in pede vulneratur. Cum Michaelæ Mæсорum rege colloquium. Senioris imperatoris ira et alienatio a nepote recrudescit.

Τοῦ δὲ ἐπιόντος ἔτους κατὰ μῆνα Φεβρουάριον **A** ἑνάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐκ τῆς Σαβωίας εἰς Βυζάντιον ἦκεν Ἄννα ἡ βασίλισ, πολλὴν ἐπαγομένη καὶ βασιλικὴν θεραπείαν, ἐκ τε ἀνδρῶν ὁμοίως καὶ γυναικῶν. Ἐκ τε γὰρ τῶν παρὰ Λατῖνοις καθάλλαρτων καὶ σκουερῶν λεγομένων ἤγε πολλοὺς, καὶ τῶν ἄλλως παρ' αὐτοῖς εὐπατριδῶν· καὶ τὰς ἐν ἑτέροις χρόνοις εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐξ ἀλλοδαπῶν ἀφικνουμένας βασιλίδας ὑπεραῖχε πολυτελεῖ. Προσεδέχθη τε ὁμοίως παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ κηδεστοῦ βασιλικῶς τε καὶ μεγαλοπρεπῶς, καὶ ὡσπερ ἦν εἰκόσ· τὴν βασιλέως καὶ υἱοῦ γαμετήν. Συμβέβηκε δὲ καὶ βασιλέα τὸν νέον τῷ Βυζαντίῳ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐνδιατρίβειν. Ἡ δὲ βασίλισ Ἄννα τῆ τε κατὰ τὸν πλοῦν ταλαιπωρία, καὶ τῆ τῶν ἀέρων ἐναλλαγῆ τὸ σῶμα πεπονηκυῖα, ἐνόσησεν ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῆς ἀφίξεως αὐτῆς. Ὁ τε νέος Ἀνδρόνικος, τοῦτο μὲν καὶ διὰ τὴν τῆς βασιλίδος νόσον, τοῦτο δ' ὅτι καὶ χρεῖα τις ἀπαραίτητος ἐκάλει, πρὸς τὰς ἐπὶ Θράκης ἐξῆσι πόλεις, καὶ διέτριψεν ἄχρι φθινοπώρου ἐν ἐκείναις. Ὀκτωβρίου δὲ Ἰσταμένου τῆς δεκάτης Ἰνδικτιῶνος, εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκε. Καὶ ἡ γαμήλιος ἐτελεῖτο ἑορτῆ λαμπρὰ καὶ περιφανῆ· ὡσπερ δὲ ἔθος τοῖς βασιλεῦσι μετὰ τὸ ἐπὶ τοῖς γάμοις τὰ νενομισμένα τελεσθῆναι, καὶ Ἄνναν τὴν βασίλιδα βασιλεὺς ἔστειφεν ὁ ταύτη· ἀνήρ. Μετὰ δὲ τὸ τὴν τῶν γαμηλίων ἑορτὴν παραδραμεῖν, τῶν μετὰ τῆς βασιλίδος ἐκ Σαβωίας ἐλθόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἱ πολλοὶ μὲν εἰς τὴν εἰκελὴν ἐπανῆλθον· ἔμειναν δὲ μετ' αὐτῆς ὀλίγον **C** τινὲς, καὶ Ζαμπέα μία τῶν γυναικῶν ἅμα τοῖς υἱαῖσι φρονήσει τε ὑπερέχουσα τὰς ἄλλας, καὶ βασιλικοῖς οἴκοις διὰ τε παιδείαν καὶ τὴν ἄλλην ἐπιτηδειότητα πρέπουσα ἐνδιατρίβειν. Ἐκ μέντοι Σαβωίας· οὐκ ὀλίγοι τῶν εὐπατριδῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων

A Anni sequentis [1326] mense item Febuario, indictione nona, e Sabaudia Byzantium venit Anna imperatrix, frequenti et regio virorum seminarumque comitatu. Nam et ex caballariis et scutariis (ut apud Latinos dicuntur) (59) multi sequebantur: luxuque et magnificentia domi suæ nobilium, ipsas quoque e locis externis aliquando in Romanum solum adductas nuptum imperatoribus reginas superabat. A socero imperatore perinde, et ut imperatoris ac filii sponsam conueniebat, regali apparatu accepta est. Belle autem cecidit, ut is eodem tempore Byzantii moraretur. Anna ex insolentia navigationis et cæli mutatione afflictata, paucis ab adventu diebus ægrotavit. **B** Junior Andronicus partim propter ejus morbum, partim propter quoddam negotium prorsus necessarium ad urbes Thraciæ excurrit, in quibus usque ad autumnum hæsit, et initio Octobris, indictione decima, Byzantium revertit. Nuptiis secundum omnia, et quidem singulari et illustri apparatu peractis, Annam conjux ejus ex more coronavit. Post ferias nuptiales multi qui cum illa e Sabaudia venerant, utriusque sexus, in patriam redierunt, paucis remanentibus, et Zampea cum filiis, femina omnium prudentissima, et ob eruditionem liberalem, cæteramque habilitatem imperatorum idonea contubernio. Ex nobilitate Sabaudica complures quoadiu voluerunt, apud imperatorem vixerunt, ab eoque perhumaniter habiti sunt. **C** Erant quippe non solum viri fortes, et bello intrepidi, sed præterea ad jucunde colludendum natura accommodati. Proinde et cum imperatore venationes celebrabant, et (zustriam [ludi genus (60)] et torneamenta ipsi Romanos, ante id temporis penitus ignaros, primi docuerunt. Iis domum revertenti-

Jacobi Pontani notæ.

(59) Si quando Latinas voces adducit, plerumque eas corruptit hic noster; aut jam ante a populo corruptas ponit. Quis dubitet, quin a scuto facta sit vox, legendum σκουαρῶν, sculariorum? Scutarii autem sunt armigeri.— In Græco σκουερῶν, et ita etiam legebatur in codice; interp. corrigit autem σκουαρῶν, sed nihil opus, cum potuerit elidit ex scudieri Italorum, aut escuyer Gallorum; nam utrique, ut etiam Alamani, Latini promiscue dieuntur apud Græcos inferiores.

(60) Ludi genus, addidi de meo. Cintzustra appellat Gregoras, lib. x, alterum torne, quidam torneamenta, unde noster depravate τερνέμντα. De-

scribuntur ab eodem Gregora non longe ab initio illius libri. Deinde duo etiam certamina celebravit, Olympicorum ludorum imitatione, quæ cum antea quoque sæpe edidisset, nunc tamen majore apparatu exornavit, etc. Torneamentum a Turnier credo factum, quod equestrem decursionem nobis significat, seu hastiludium. Italice lingua periti aiunt, zustriam esse vocem Italicam, quam illi tamen aliter scribunt, nimirum giostra, et corruptius, zostræ. Nam et gi sibilum apud Italos habet ζ affinem. Et significat ludos equestres, quibus adversis hastis concurritur, ut torneamentum illius exhibitione videatur.

bus, alii veluti successores indidem adveniebant: ac fere semper Sabaudi aliqui in imperatoris commercio erant. **127** Sic porro honoris quodam desiderio plurimi Romanorum in his ludis excellere laborarunt (supraque omnes imperator, qui et magistris palmam præripiebat [61]) ut non Sabaudi modo, sed et Franci, Alemanni, Burgundi, apud quas gentes potissimum harum rerum studia vigent, hi, inquam, omnes, qui tum debebant Constantinopoli, victos sese faterentur, imperatoremque, agnatam quamdam in iis dexteritatem ejus admirati, apud suos vel laudatissimis superiorem evasisse non negarent. Cæterum non multo post nuptias valedicens avo, cum Augusta Didymotichum profectus est. Cum venisset ad locum Magna Carya dictum, ad montem Lipecis appellatum, didicit Persas pedites viciniam hostiliter diripere. Milites igitur imperatorem sequentes, prima luce viam capessendo, ut poterant, pergebant, eo (quoniam cum magno domestico paucisque aliis ad feras simul ex itinere captandas declinaverat) a tergo relicto. Verum ubi de irruptione cognovit, ad pugnam cum Barbaris ineundam eos revocavit, statueruntque ipse et magnus domesticus, oportere cum globo quem haberent, eo ubi Persas esse audiebant, occurrere, rati, utrovis modo se tutos fore. Sive namque in vasu faciles reperirentur, opus nullo labore confectum iri, sive Romanis multo numerosiores viderentur, ut ad manus cum iis venire haud tutum esset, ipsos in equis impune Persis peditibus elabi posse. Itaque præmissis speculatoribus armati sequebantur. At enim Barbari trita itinera omnimodis fugientes, per inviaque gradientes, ut in illorum locorum incolas involarent, et ab exploratoribus præteriti, subito ac præter opinionem suam in imperatorem incidunt. Pugnatur summa vi; Barbari temere et confuse dimicantes ad unum omnes cadunt; imperatorii ipsique et equi, paucis demptis, vulnerantur omnes, nullas occumbit, equos multos amittunt. Imperator quoque in pede sagitta ictus (62): cujus equus septenis confossus vulneribus secundum pugnam interiit. Magnus domesticus parum absuit, quin eodem prælio oppeteret. Barbari enim cum frequentes eum circumdedissent, sic ejus equum consauciarant, ut movere se amplius nequiret; sessorem vero telis, contis et lapidibus crebris feriebant, sed armis omnia sustinentibus nihil eorum, **128** quamvis et femora et brachia nudum, læsit; acinacem modo a cingulo

ἀφικνούμενοι, ἐφ' ὅσον ἐβούλοντο συνῆσαν τῷ βασιλεῖ, πολλῆς ἀξιοῦμενοι φιλοφροσύνης. Ἦσαν γὰρ δὴ οὐκ ἀνδρείοι μόνον καὶ τολμηταὶ κατὰ τὰς μάχας, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐν ταῖς παιδείαις εὐφρεῖς συνεῖναι. Κυνηγεσίῳ καὶ γὰρ συμμετείχον τῷ βασιλεῖ, καὶ τὴν λεγομένην τζούστριαν καὶ τὰ τερνεμένα αὐτοὶ πρῶτοι εἰδίδασκαν Ῥωμαίους, οὐπω πρότερον περὶ τῶν τοιούτων εἰδότες οὐδέν. Αὐτῶν δὲ ἀπερχομένων εἰς τὴν οἰκίαν, ἕτεροι ὡσπερ ἐκ διαδόχης ἐφοίτων ὡς βασιλεῖα· καὶ σχεδὸν ἐκ Σαβωθίας ἀεὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ συνῆσαν τινες. Οὕτω δὲ ὑπὸ φιλοτιμίας, περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξηρακλήθησαν οὐκ ὀλίγοι Ῥωμαίων, μάλιστα δὲ πάντων ὁ βασιλεὺς, καὶ τοὺς διδάξαντας ὑπερέσχευεν, ὡς μὴ τοὺς ἐκ Σαβωθίας μόνον τὴν ἥτταν ὁμολογεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ Φράντζας καὶ Ἀλαμανίας καὶ Μπουργουνίας, ἐν οἷς μάλιστα σπουδάζεται τὰ τοιαῦτα, τὴν τε τοῦ βασιλέως θαυμάζειν εὐφραν, καὶ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα παρ' αὐτοῖς εὐδοκιοῦντων κρείττω ὁμολογεῖν. Μετὰ μὲντοι τοὺς γάμους ὀλίγον τινὰ χρόνον τῇ Κωνσταντίνου ἐνδιατρίψας ὁ νέος βασιλεὺς, τῷ βασιλεῖ συνταξάμενος καὶ πάντῃ, ἅμα τῇ βασιλείῃ ἐξῆει Βυζαντίου, ὡς εἰς Αἰδυμότειχον ἀφιεζόμενος· γενομένη δὲ ἐν χωρίῳ, Μεγάλῃν προσταγορευομένην Καρύαν, κατὰ τὸ τοῦ Λίπηκος λεγόμενον ὄρος, Πέρσας ἠγγέλη πεζοὺς τὰ ἐκεῖ κατατρέχοντας χωρὶα ὄησιν. Οἱ μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ συνόντες στρατιῶται, ἅμα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐχόμενοι, ὡς εἶχον ἦνυσον αὐτήν. Βασιλεὺς δ' ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ καὶ τισὶν εὐαριθμητοῖς ἑτέροις, ὑπελάπετο κατόπιν θηρεῶν ἅμα μεταξὺ τῆς ὁδοπορίας. Ὡς δὲ ἡ ἐφοδος ἠγγέλη τῶν βαρβάρων, πρὸς μὲν τοὺς στρατιώτας ἐπεμψε τὸν ἐρούοντα ἀναστρέφειν ὡς μαχομένους τοῖς βαρβάροις. Αὐτὸς δ' ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ δὲ ἐγνώσαν μετὰ τῶν συνόντων ἐν οἷς ἐπίθοντο τοὺς Πέρσας εἶναι χωρῖος γενέσθαι· ἐκατέρωθεν λογισάμενοι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ εἶσεσθαι, ἐὰν αὐτοὺς συμβῇ τοῖς βαρβάροις συντυχεῖν. Ἐάν τε γὰρ εὐεπιχειρήτοι φανῶσι, ῥᾶον ἂν κατεργάσασθαι τὸ ἔργον· ἐάν τε ὑπερέχοντες φαίνωνται πολὺ αὐτῶν ὡς μὴ ἀσφαλὲς εἶναι καθίστασθαι εἰς μάχην, μετὰ ἀδείας ἀπαλλάξασθαι αὐτῶν ἔριπποι ὄντες πεζῶν. Προπέμφσαντες δὲ αὐτῶν τινὰς ὥστε τὰ εμπροσθεν σκοπεῖν, ἐβάδιζον αὐτοὶ κατόπιν ὡπλισμένοι. Οἱ Βάρβαροι δὲ τὰς μὲν τετραμμένας παντάπασιν ἐξέκλιναν ὁδοὺς· δι' ἀδύτων δὲ χωρίων ἰόντες ὡς ἐπιθησάμενοι τισὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων, τοὺς μὲν σκοποῦ; ἔλαθον παρελθόντας. Ἐξείφνης δὲ μῆτ' αὐτοὶ προϊδόντες συνέμειξαν βασιλεῖ· γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶ;

Jacobi Pontani notæ.

(61) Satis ad ludicra propensus fuit Andronicus; quia tamen imperator, parcius esse debuit in hoc genere. Philippus Maccdo filio Alexandro cithara canenti, *Non te pudet, inquit, cum tam bene cithara ludis?* M. Tull. *Offic.* 1. *Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videamur, sed ad severitatem potius, et ad quadam studia graviora atque majora.* Sed Græcorum levitatis ignoscamus, tum hic, tum alibi.

(62) *Cum aliquando in Chersoneso venationibus vacaret, ait Gregoras, accidit ut septuaginta Turci naufragio facto in litus ejicerentur; qui satellitibus imperatoris longo tempore fortiter resisterunt, adeo, ut priusquam ibi occiderentur, non Romanos modo multos, sed imperatoris etiam pedem vulnerarent, cujus ictus dolore diu est affectus.* Vides, lector, quemadmodum in loco diserepet? et ait in venatione vulneratum, quod æque falsum est.

οὐ μὲν βάρβαροι μαχόμενοι παραδόλως ἔπεσον πάντες· οἱ βασιλικοὶ δὲ αὐτοὶ καὶ οἱ Ἴπποι πλὴν ἄλλων ἐτραυματίσθησαν πάντες· ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς. Ἴππος δὲ ἀπέβαλον πολλοὺς· ἐτρώθη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν πόδα οἰστῆ, ὃ τε Ἴππος αὐτοῦ πληγῆς ἐπτάκις, μετὰ μικρὸν ἀπέθανε τῆς μάχης. Ὁ δὲ μέγας δομέστικος ὄλιγον ἐδέησε μαχόμενος πεσεῖν. Περισχόντες γὰρ αὐτὴν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, τὸν μὲν Ἴππον κατετραυματίσαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μηκέτι δύνασθαι κινεῖσθαι. Αὐτὸν δὲ οἰστοῖς τε καὶ κρονταῖς καὶ λίθοις ἐπληξάν πολλάκις· οὐδὲν δὲ αὐτῶν ἠδυνήθη καθικέσθαι, τῶν ὄπλων ἀντισχόντων, καίτοιγε τῶν μηρῶν καὶ βραχιόνων ὄντων γυμνῶν· τὸν τε παρὰ τὴν ζώνην ἀκινύκην ἤρπασαν τοῦτο, καὶ τὰ τῶν ἱματίων ἄκρα διέβρῆξαν τοῖς ἔλαυμοις. Αὐτὸς δὲ παραδόξως ἀμυνόμενος διεσώθη μὴδὲ τραυματισθεῖς. Μετὰ τε τὴν νίκην πολλοὺς ἔλεγε ἀγῶνας καὶ μεγάλους ἐκ παιδικῆς ἡλικίας διηρυκέναι, οὐδὲ ἄπαξ δὲ ἐν χροῖ κινδύνου παρὰ τοσοῦτον γεγενησθαι. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Βάρβαροι πάντες ἔπεσον παρὰ τὴν μάχην. Ὁ βασιλεὺς δὲ εἰς Διδυμότειχον ἔλθων, πονήρως ἀπὸ τοῦ τραύματος ἐπὶ πολὺν διετέθη χρόνον. Περί δὲ συγκομιδῆν τοῦ αἵτου· μάλιστα τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς Μιχαὴλ τῷ νέφῳ βασιλεῖ Ἀνδρόνικῳ ἠθέλησε συγγενέσθαι· τῷ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἦν κατ' ἠδονὴν διὰ τὸ τὸν πόδα ἔτι ἀπὸ τοῦ τραύματος ἀλγεῖν· ὅμως μέντοι τῷ βασιλεῖ καὶ πάππῳ τὰ τοῦ πράγματος ἀναθεῖς, ἐπεὶ ἐπέτρεπεν ἐκεῖνος, εἰς Τζερνομιάνους ἅμα γυναῖκα ἔλθόντι τῷ Μιχαῆλ, C συνεγένετο τε καὶ συνδιέτριψεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἡμέραις ὀκτώ· συνησθέντες δὲ ἀλλήλοις οἱ βασιλεῖς, μετὰ τοῦτο διελύθησαν ἑκάτερος ἐπ' οἴκου. Εἰς Διδυμότειχον δὲ Ἀνδρόνικος ὁ βασιλεὺς ἔλθων, παρὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ φίλων εὗρεν ἄγγελον ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι βασιλεὺς ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τινῶν τεκμηρίων καὶ λόγων εὐδελός ἐστι πολεμῶν, ἀπαγγέλλοντα πρὸς αὐτόν. Ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐξεπέπληκτο μὲν εὐθύς τὴν ἀτοπίαν τῆς ἀγγελίας· τοῖς δὲ φίλοις ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν ὡς αὐτὰς μὲν πολλὴν ἂν αὐτοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας εἰδείη χάριν, διὰ δὲ τὸ σφόδρα μὴ βούλεσθαι τὰ τοιαῦτα, τοῖς λεγομένοις ἀπιστεῖν. Δέον δὲ αὐτοὺς πάνυ φιλοῦντας ἀκριβεστάτῃ βασάνῳ τὸ πρᾶγμα δοῦναι, καὶ ὅτι ἂν φανῆ σαφῆς ἀπαγγέλλειν. Τοῖς μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ φίλοις ὁ βασιλεὺς ἐπέσκηπτε τοιαῦτα. Ἄμα δὲ δομῆστικῶ τῷ μεγάλῳ καὶ πρῶτοστράτορι συνελθόντες, ἀνηρέων ἐἶπε συνεῖδειν ἑαυτοῖς ἄξιον πολέμου εἰργασμένοις, ὃ καὶ τὸν βασιλεῖα τὴν εἰρήνην ἂν πείσειε καταλύσαι· πολλὰ τε καὶ πολλάκις τὸν ἄχρι τότε χρόνον ἐξετάσαντες ἀπὸ τῶν σπονδῶν, τῷ βασιλεῖ μὴ, οὐτ' ἐκ προφανοῦς, οὐτ' ἐξ ἀδήλου προφάσεως· εὗρισκον προσκεκρουκέναι. Ὀφίθησαν δὲ ὅμως ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας ἐνδέχεσθαι πρόφασιν τὸν πόλεμον ἂν σκεῖν.

129 CAPUT XLIII.

Joannes Palæologus panhypersebastus tyrannidem affectat. Litteræ filiorum magni logothetæ ad eundem panhypersebastum interceptæ, Andronico juniore redduntur, a quo logotheta officii admonetur; cujus responsum arrogans refertur. Protovestiarî minâ in logothetam a juniore imperatore coercetur; quem apud iratum avum excusat, et pœnam ejus deprecatur. Ultriusque in benemeritum ingratus animus. Bellum se aperit. Andronicus et socii ex innocentia sua spem vincendi concipiunt.

Τῷ πρῶτῳ βασιλευκῶτι Ῥωμαίων Παλαιολόγῳ τῷ Μιχαῆλ ἄρρηνες τρεῖς γεγέννηται παῖδες, οὗτός τε ὁ μετ' αὐτὸν βασιλευκῶς· Ἀνδρόνικος, καὶ

pendentem ei abstulerunt, vestiumque oras huc illuc raptando dilacerarunt; ipse dum se strenue defendit, absque ullo vulnere admirabiliter servatus est. Parta victoria, multis et magnis inde usque ab adolescentulo certaminibus se perfunctum narravit, verumtamen nec semel tam prope ab exitio abfuisse. Sic ergo Barbari omnes illo conflictu occisione occisi sunt. Imperator Didymotichi ex vulnere diu laboravit. Eodem anno, quo tempore frumenta horæis conduntur, Michael, Mæsurum rex, Andronicum imperatorem convenire voluit: cui adhuc pedem propter vulnus dolenti id parum amicum accidit, et avum super ea re certiore fecit. Avus id ad ejus arbitrium rejecit. Michael cum conjugè Tzernomianum venit; ibi dies octo cum ipsi imperator versatus est. Inde, post mutuam hilaritatem lætitiâque digressis, imperator Didymotichi nuntium ab amicis Byzantio missum invenit, avum (quod e quibusdam indicis et sermonibus ejus liceret colligere) bellum ei moturum. Qua rei novitate statim obstupescens, credere distulit, amicisque renuntiari jussit, se illis de benevolentia magnas habere gratias: dictis ideo fidem non tribuere, quod ea quæ dicerentur, vehementer nollet (63); decere ipsos, ut amicissimos rem accuratissime indagare, quodque haud dubie verum comperissent, super eo monere. Hæc ille amicis Byzantium. Congressi deinde ipsi, magnus domesticus et protostrator, scrutabantur, si culpam commeruissent aliquam, quæ avum rupta pace ad bellum jure provocaret. Post longam et crebram inquisitionem, usque a fœdere composito ad illum diem, nec aperta nec occulta occasione se ejus iram meruisse inveniebant. Existimabant nihil ominis a tali causa bellum nasci posse.

Ὅπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐξεπέπληκτο μὲν εὐθύς τὴν ἀτοπίαν τῆς ἀγγελίας· τοῖς δὲ φίλοις ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν ὡς αὐτὰς μὲν πολλὴν ἂν αὐτοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας εἰδείη χάριν, διὰ δὲ τὸ σφόδρα μὴ βούλεσθαι τὰ τοιαῦτα, τοῖς λεγομένοις ἀπιστεῖν. Δέον δὲ αὐτοὺς πάνυ φιλοῦντας ἀκριβεστάτῃ βασάνῳ τὸ πρᾶγμα δοῦναι, καὶ ὅτι ἂν φανῆ σαφῆς ἀπαγγέλλειν. Τοῖς μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ φίλοις ὁ βασιλεὺς ἐπέσκηπτε τοιαῦτα. Ἄμα δὲ δομῆστικῶ τῷ μεγάλῳ καὶ πρῶτοστράτορι συνελθόντες, ἀνηρέων ἐἶπε συνεῖδειν ἑαυτοῖς ἄξιον πολέμου εἰργασμένοις, ὃ καὶ τὸν βασιλεῖα τὴν εἰρήνην ἂν πείσειε καταλύσαι· πολλὰ τε καὶ πολλάκις τὸν ἄχρι τότε χρόνον ἐξετάσαντες ἀπὸ τῶν σπονδῶν, τῷ βασιλεῖ μὴ, οὐτ' ἐκ προφανοῦς, οὐτ' ἐξ ἀδήλου προφάσεως· εὗρισκον προσκεκρουκέναι. Ὀφίθησαν δὲ ὅμως ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας ἐνδέχεσθαι πρόφασιν τὸν πόλεμον ἂν σκεῖν.

Jacobi Pontani notæ.

(63) Vere Cæsar, lib. iii *Civil. Quæ volumus, et credimus libenter: et quæ sentimus ipsi, reliquos sentire speramus.* Ergo contra, quæ nolumus, et

Michaeli primo Romanorum imperatori Palæologo fuerunt filii nati tres, Andronicus, qui post parentem imperavit, Constantinus Porphyrogeni- credimus illibenter; et quæ ipsi non sentimus, nec reliquos sentire speramus.

tus, et Theodorus, ac filia item tres. Aliis igitur alii fuere liberi, id quod in vestibulo hujus historiae demonstratum est (64). Porphyrogenitus Joannem habuit unigenam, cui Metochites magnus logotheta Irenen filiam matrimonio conjunxit: eundem imperator patruus panhypersebasti dignitate cohonestaverat. Hic panhypersebastus etiam tertium Thessalonicae aliarumque urbium Occidentalium praefecturam gerens, tum alia constituit, ut unumquodque rectissimum censuit, tum Stephano Cratae, Triballorum principi, Mariam filiam uxorem dedit. Quo facto ad generum se adjungere decrevit (65), cujus viribus adjutus, quotquot posset urbibus ad suam praefecturam pertinentibus praesidia imponeret, et illis sub potestatem subjectis, ab imperatore desciscens, peculiarem sibi dominatum compararet. Talia meditabatur, et jam ad rem conferre occipiebat, cum tota quippe domo ad Triballos transierat: sed eventus spem destituit. Nam omnes urbes, quibus praerant, defectione ejus intellecta, hostis eum loco habuerunt. Ex hujusmodi igitur causa Occidentis oppida non mediocriter perturbata sunt. Sub idem tempus e filii magni logothetae Demetrius, cognomento Angelus, Strumbitzae, Michael vero Lascaris Melenico Macedoniae civitatibus praesidebant. Ili fratres uxoris panhypersebasti, litteras ad eum sororemque mittunt, quibus illorum defectio non quidem aperte arguebatur, occasio tamen suspicandi non levis praebatur. Erant siquidem refertae verbis ambiguis, veterisque amicitiae et consuetudinis memoriae reficabant; ac de mutua benevolentia praestanda admonebant, cum aliis pluribus de causis, tum ob vinculum affinitatis videlicet. **130** Milites, propter bellum eum panhypersebasto, viis custodiendis praepositi, tabellarios intercipiunt, litteras auferunt: nec tamen ad imperatorem senem perferre audent, quod a magno logotheta, qui apud eum plurimum valebat, metuerent. Ergo Didymotichi juniore eas reddunt. Quos ille, ut debuit, tanquam prudentes et consultos laudavit ac dimisit. Epistolam vero Byzantium ad magnum logothetam transmittens, amice monuit ac suavit ut quoniam filii ejus has litteras suspiciosissimas ad affine portandas dedissent, ipse tanquam eorum parens, omniaque summa officia reipublicae Romanae debens (quando pro eum ejus res administrarentur) et illis a malo caveret, et imminenti huic detrimento mature obviam iret. Id effici

Α Κωνσταντίνος ὁ ἐν τῇ πορφύρᾳ τεχθεὶς, καὶ Θεόδωρος τρίτος, καὶ θυγατέρες τριαυτά. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἄλλοι γεγέννηται παῖδες, καθάπερ ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας ἐδήλωσε φάσας ὁ λόγος· τῷ Πορφυρογεννήτῳ δὲ Κωνσταντίνῳ ὁ Παλαιολόγος Ἰωάννης μονογενῆς γεγέννηται παῖς, ᾧ Μετοχίτης ὁ μέγας λογοθέτης ἐξέδωκε τὴν θυγατέρα Εἰρήνην πρὸς γάμον, τῇ τοῦ πανυπερσεβάστου πρὸς τοῦ θεοῦ καὶ βασιλέως· ἀξία τετιμημένῳ. Οὗτος δὲ ὁ πανυπερσεβάστος οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς Θεσσαλονίκης τε καὶ τῶν ἄλλων ἑσπερίων πόλεων ἐπιτροπεύσας, τὰ τε ἄλλα διέκειε ἢ αὐτῷ ἐδόκει ἀριστερὰ εἶναι, καὶ τῷ τῶν Τριβαλῶν ἄρχοντι Στεφάνῳ τῷ Κράλῃ Μαρίαν τὴν αὐτοῦ κατηγγύησε θυγατέρα· οὗ δὲ γενομένου, νοῦν ἔσχε τῷ τῶν Τριβαλῶν ἄρχοντι προσχωρῆσαι ὄντι κηδεστῇ, ὡς ἂν τῇ ἐκείνου δυνάμει χρώμενος συμμαχοῦντος, ὧν ἐπετρόπειε πόλεων ὄσας ἂν εἶδεν τε ἢ φρουραῖς κατασχῶν καὶ ἰδιοποιήσάμενος, ἰδίαν ἑαυτῷ καταστήσει δυναστείαν, ἀποστῆσας βασιλείως. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτά τε διενεοῖτο καὶ εἰς ἔργον ἐξῆγε, καὶ πανοικεσίᾳ μὲν ἐχώρησε πρὸς Τριβαλοῦς, καταπράξασθαι δὲ ἔσχευσεν ὧν ἤλπισεν οὐδέν. Αἱ γὰρ ὑπὸ αὐτὸν πᾶσαι πόλεις τὴν ἀποστασίαν συνείσαι, οἷα δὲ ἐχρῶντο πολεμίῳ. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ αἰτίας, ταρχῆς οὐ φαύλης τινὸς αἱ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐνεπλήσθησαν πόλεις. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τῶν τοῦ μεγάλου λογοθέτου υἱῶν, Δημήτριος μὲν ὁ Ἄγγελος, Στρομβιτίζης ἐπίτροπος ἦν, Μιχαὴλ δὲ ὁ Λάσκαρις, Μελενίκου, πόλεων Μακεδονικῶν· οἱ δὲ γυναικῶς ἀδελφοὶ ὄντες τοῦ πανυπερσεβάστου, γράμματα πέμποσι πρὸς τε ἐκεῖνον καὶ τὴν ἀδελφήν, προφανῶς μὲν αὐτῶν ἀποστασίαν οὐ κατηγοροῦντα, πρόσασιν μέντοι οὐκ ἀγεννή τινα παρεχόμενα ὑποφίας. Λέξω δὲ τε γὰρ εὐπόρου ἀμφιθόλων, καὶ φιλίας ἀνεμίμνησκον ἀρχαίας καὶ συνδιατριβῆς, καὶ τοῦ δεῖν ἀλλήλοισ ἐύνοεῖν, ἄλλων τε ἐνεκα πλείονων, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῆς συγγενείας ἐνεχύρων. Τοὺς τὰ τοιαῦτα τοῖνον γράμματα κομίζοντα; στρατιῶται συλλαβόντες κατὰ τὴν ὁδὸν (οἱ ἦσαν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο τεταγμένοι φυλάττειν τὰς ὁδοὺς τοῦ πρὸς τὸν πανυπερσεβάστον ἐνεκα πολέμου), καὶ τὰ γράμματα ἀφελόμενοι, πρὸς μὲν Βυζάντιον ὡς βασιλεῖα τὸν πρεσβύτερον τὰ γράμματα κομίσαι οὐκ ἔγνωσαν δεῖν, τὸν μέγαν λογοθέτην τὰ μέγιστα παρὰ βασιλεῖ δυνάμενον δεδοικότες, εἰ; Διδυμότειχον δὲ ἦλθον φέροντες τῷ νέῳ βασιλεῖ. Ἐπαίνεσας δὲ αὐτοὺς τῆς συνέσεως καὶ εὐβουλίας,

Jacobi Pontani notae.

(64) Hinc patet historiae hujus primum caput assignari debuisse ad haec verba epistolae Christoduli pag. 4: Ὁ βασιλεὺς τοῖνον Ἀλέξιος, ὁ τῶν ἐπωνομήτων Ἄγγελος, etc.

(65) Haec de re Gregoras in hunc modum: Σεquenti anno panhypersebasti filia Cratae Serviae principis nuptura abbat; paulo post et mater, ejus visende gratia, eodem se contulit; quam mox et panhypersebastus est consecutus, nolens imperatori diutius obnoxius esse, sed sibi ipsi quærere imperium, quod hereditario jure ad se pertinere.

licta igitur Thessalonicae cura et administratione, et ipse ad Cratem generum suum abiit, a quo ad exsequenda destinata adjungetur. Ab eo igitur susceptus, et una cum eo egressus, omnem regionem usque ad Strymonem et Serris populatur. Quamobrem senior imperator majorum malorum metu, legatos ad eum cum Caesaris insignibus misit. Quae cum ille Scopiis oppidulo accepisset, gestavit, seque deinceps quieturum esse promisit, neque quidquam amplius petiturum. Sed jam Thessalicam rediturus, gravissimo morbo affectus; intra paucos dies decessit

ἀπέλευσεν εὖ ποιήσας; ὁ βασιλεὺς. Τὰ μέντοι γράμματα εἰς Βυζάντιον τῷ μεγάλῳ πέμψας λογοθέτῃ, παρήνει τε καὶ συνεβουλεύετο αὐτὰ φιλικῶς, ὡς τὰ μὲν γράμματα ταυτὶ τῷ κηδεστῇ πέμψειαν οἱ υἱοὶ γέμοντα πολλῆς ὑπόψιας. Αὐτὸν δὲ ἐκείνων τε θῆτα πατέρα καὶ τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τὴν δυνατὴν ὑφέλειαν ὀφείλοντα εἰσφέρειν, οἷα τῶν κατ' αὐτὴν πράγματα δι' αὐτοῦ διοικουμένων, χρεῶν ἐκείνους τε ἀπαθεῖς κακῶν τηρεῖν, καὶ τὴν προσδοκωμένην ἀπ' αὐτῶν προναστέλλειν βλάβην. Τοῦτο δὲ γένοιτο' ἂν, εἰ αὐτοὺς μὲν τοῦ τῶν πόλεων ἐκείνων ἄρχειν ἀποστήσας, ἑτέρους ἀνυπόπτους ἐπιστῆσαι, αὐτοῖς δὲ ἑτέρας ἀρχάς ἢ ἂν αὐτῷ δοκῇ λυσιτελεῖν ἐγχειρίσει. Ἐμοὶ μὲν οὖν οὐκ ἀγαθὸν ἔδοξεν, εἶπε, τῷ βασιλεῖ τὰ τοιαῦτα γράμματα ποιῆσαι δῆλα, ἀλλὰ μόνῳ σοι· ὡς ἂν συνετὸς ὢν, τὰ τε δέοντα ὑπὲρ τῶν κοινῶν οἰκονομῆσιν πραγμάτων, καὶ τοῖς πασι τὰ λυσιτελοῦντα. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα τῷ μεγάλῳ συνεβούλευε λογοθέτῃ· ὁ δὲ, πείσθεσθαί τε δέον, καὶ χάριτας τῆς τῶν υἱῶν κηδεμονίας ὁμολογεῖν, τοῦναντίον ἐποίησε πᾶν. Τραχέως γὰρ ἀποκρινάμενος καὶ σκληρῶς, ἐπὶ τέλει προσέθηκε καὶ τοῦτο, ὡς καὶ τοῖς θοῖς ἢ πειροίμια δίδωσι τὸν ξέοντα ἀντιξέειν. Ταύτην μὲν οὖν ἑαυτοῦς ἀνερευῶντες ὑπενόουν αἰτίαν εἰς τὸ πολεμῆσθαι παρεσημένους, τὸν μέγαν ὑπολογιζόμενοι παροξυνθέντα διὰ ταῦτα λογοθέτῃ εἰς τὸ πολεμῆν παρακαλέσαι τὸν βασιλέα· σαφὲς μὲντοι εἶχον οὐδὲν εἰδέναι. Ἄξιον δὲ καὶ οἷας εὐεργεσίας πρὸς τε λογοθέτῃ τὸν μέγαν, καὶ πρὸς τὸν πρωτοβεστιάριον Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον τοῦς τοῦ τρίτου τουτουὶ πολέμου μάλιστα αἰτιωτάτους γεγεννημένους; βασιλεὺς ὁ νέος ὑπῆρξε, διηγῆσθαι διὰ βραχέων, ὡς ἂν πρὸς οἷον ἴγνωμόνου εἰδείημεν εὐεργέτην. Ὁ γὰρ πρωτοβεστιάριος οὗτος Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, τῆς τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως Ἀνδρονίκου παῖς ὢν ἀδελφῆς τῆς Ἄννης, ἢ συνῆκε Μιχαὴλ τῷ βασιλεῖ τῶν Πάτρων ἀρχόντων ἐνὶ καὶ τῆς κατ' αὐτὴν Θεσσαλίας, ἐκ τίνος διαφορᾶς πρὸς τὸν μέγαν λογοθέτην ἀπεχθῶς διατεθείς, πρὸς τὴν νέον βασιλέα ἐλθὼν, πολλὰ τε καὶ ἄκοσμητα διεξῆκει κατ' αὐτοῦ, καὶ τελευταῖον προσετίθει, ὡς ἦδη πρὸς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν ἀπειρηκῶς, βούλοιο' ἂν αὐτὸν συγκόπτειν πολλαῖς ταῖς πληγαῖς, καὶν δέη διὰ τοῦτο καὶ ἀποθνήσκειν. Δι' ὃ καὶ ἀμύνειν αὐτῷ, εἴτι μετὰ ταῦτα διὰ τὸ τόλμημα ἐπίοι δεινὸν, ἰδέετο. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, λόγοις τε πολλοῖς καὶ παραινέσεσι τὸν πρωτοβεστιάριον ἀπάγειν τοῦ τολμήματος ἐπεχείρει, ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε, καὶ διαθήσειν ἱπέλιπσε τὰ χαλεπώτατα, εἰ μὴ παύσοιτο τοιούτοις ἐπιχειρῶν. Ἐφη γάρ· Εἰ μὲν, πρὶν μὴδὲν πρὸς αὐτὸν τοιούτου εἰπεῖν, τί εἰργάζετο τῶν ἀτόπων, δεινὸν μὲν ἂν ἦν, οὐδὲν δὲ αὐτῷ διαφέρειν. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ φανερὰν κατέστησε τὴν γνώμην, ἀδύνατον εἰς ἔργον τὴν βουλήν προαγαγεῖν. Τὴν γὰρ εἰς τὸν μέγαν λογοθέτην παροινίαν, διοικητὴν τῶν βασιλέως θῆτα πραγμάτων, εἰς ἐκεῖνον ἀγειν τὴν ὕβριν, ἃ μὴ δέον αὐτὸν συγχώρειν. Τοῦτοις μὲν οὖν ὁ πρωτοβεστιάριος ἐπαίθετο δόξας,

A posse, si iis ab earum urbium procuracione avocatis, alias praefecturas ut expedire videbitur, committat, et nunc alios non suspectos surroget. Sibi visum, has litteras imperatori exhiberi non expedire: sed ipsi patri duntaxat, ut cum prudentia praestet, quae reipublicae rationes postulent, ea provideat atque administret, et filiorum saluti det operam. Istae imperator junior magno logothetae suasit; quem cum auscultare ac pro filiorum sollicitudine gratias agere oportuisset, omnino secus egit; aspere enim, et acerbe respondens, in extremo adjecit etiam hoc: Juxta proverbium, licere et asellis mutuum scabere. Hanc itaque, in semet inquietantes, causam bello renovando se attulisse suspicabantur, reputantes hinc irritatum magnum logothetam, imperatorem ad arma sollicitasse: nihil tamen certum scire poterant. Operae pretium est porro paucis attingere, quae beneficia junior imperator in Andronicum Palaeologum protovestiariarum, et in magnum logothetam longe praecipuos hujus tertii belli auctores ultro contulerit: ut in qualem quantumque bene merentem ingrati exstiterint, cognoscere possimus. Protovestiarius matrem habuit Annam, sororem Andronici senioris, quae Michaeli duci, uni ex principibus Patrae et Thessaliae circumjectae nupsit; qui nescio ob quam controversiam magnum logothetam exosus, apud imperatorem juniorem multa adversus illum confusius effudit, cum hac clausula, se jam ejus odio fessum, velle hominem plagi multis concidere, etiamsi **131** propterea sibi moriendum sit. Quare eum rogabat, ut si propter tam audax facinus quidpiam gravius sibi impenderet, opem afferret. Imperator longosermone admonitum a tam praecipiti consilio abducere nitentur. Cum surdo loqueretur, inclementissime illum se accepturum minatus est, nisi tali conatu desisteret; et addebat: Si me celasses, et interim velitum aliquid in ipsum designasses, grave id quidem fuisset, mea autem nihil retulisset: at jam quia mentem tuam mihi aperuisti, quae vis opere compleri neutiquam possunt. Quod enim in magnum logothetam imperatoris avi vicarium petulantius committetur, id quasi a me commissum homines interpretabuntur; quod quidem mihi patiendum non est. His commotus protovestiarius timuit, et in magnum logothetam exemplum pessimum moliri cessavit. Paucis diebus intermissis, senior imperator, an calumnia, an alia ratione inductus, sic in protovestiarium exarsit, ut eum in carcerem compingere cogitaret. Mittit igitur magnum logothetam ad nepotem, et hominem eum de aliis criminibus multis accusat, tum quod sibi maledica lingua obtretractare non desinat: ob quae sola extremum supplicium mereatur. Praeterea quod ab ipsis deficere meditetur. Ob haec existimare se illum conjiciendum in custodium: et hanc sententiam suam ipsi indicare voluisse, ut pariter sciret seque ad eum comprimendum adjuvaret. Nepos ita respondit, se quoque protovestiarium magna amicitiae suae li-

lium (66) intemperanti lingua et ad convicia facili-
 tum esse, libenter consiteri : quocirca et suo judi-
 cio pœnæ commeritæ subjiciendum. Etenim cæteris
 illustriores, et imperatoribus cognatione devinctos,
 inquit, etiam prudentes ac modestos, et ad omne
 genus virtutis habiles, et lingua præ aliis bene
 ominata esse condecet, inferioribus velut commu-
 nia quædam exemplaria formasque propositos,
 in quas plebeii intuentes, vitam ac mores suos
 quasi ad certos numeros componant. Verumtamen
 defectionem illum agitare animo, neque ego un-
 quam judicavi, neque ab alio, cui id constaret
 audivi. Non itaque justum est, qui verbis dun-
 taxat peccavit, eum rebus pœnam luere (67), imo
 potius erraticum veniam adipisci, et sermonibus
 suis de cætero moderari. Minæ quoque inteniendæ,
 nisi talibus modum fecerit, simul omnium, etiam
 quæ nunc illi dimittuntur, in futuro sæculo sup-
 plicia subiturum. Sic protovestiarium **132** pro-
 biorem fore, et virum nobilitate conspicuum, ac
 sanguine imperatori conjunctum, haud male mul-
 tatum iri. Hoc consilium nepes dabat, et ut audi-
 retur iraque poneretur, rogabat. Sin ad veniam
 inexorabilis maneret, ipsi ut rerum omnium do-
 mino licere facere quod liberet (68). Se quoque ad
 injuriosum ac protervum illum puniendum adju-
 rem esse voluisse, si videret deesse facultatem ei,
 cui voluntas non deesset (69). Nunc quia quæcun-
 que vellet præstare posset, saceret quod vellet.

τὴν κίλασιν ὑποσχέιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφ' οἷς ἡμαρτε
 καὶ ἀπειλεῖν εἰ μὴ παύοιτο τοιαῦτα ἀμαρτάνων, ὡς καὶ ὧν ἀφίεται νῦν, ὁμοῦ πάντων ἐν τῷ τότε
 ὑπέζοντα τὰς δίκας. Οὕτω γὰρ πρωτοβεστιάριόν τε ἀν σωφρονέστερον γενέσθαι, αὐτόν τε οὐ ζημιώσε-
 σθαι. Ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶν καὶ καθ' αἶμα προσηκόντων. Τοιαῦτα συμβουλευῶν ἰδεῖτο πείθεσθαι,
 καὶ τὴν ὀργὴν πρωτοβεστιάριῳ ὑφείναι. Εἰ δ' ἄρα ἀνανδότης ἔχει, καὶ μὴ βούλοιο συγγνώμης
 ἀξιῶν, κύριον δευτὰ πάντων, ὅ τι ἀν ἐθέλῃ, ἰξείναι ἔλεγε ποισίν. Συνήρατο δ' ἀν καὶ αὐτὸς πρὸς τὸ
 τιμωρῆσθαι τὸν ὕβριστήν, εἰ γὰρ ἐνδεῆ τῆς βουλῆσεως ἑώρα τὴν δύναμιν κεκτημένον. Ἐπεὶ δὲ ὅσα
 ἀν ἡ βουλομένη καὶ δυνατὸς ἐστι καταπράξασθαι, παραινέτω τὴν βουλήν.

Hæc postquam magnus logotheta seni renuntia-
 vit, ille sive eo consilio tanquam utili persuasus,

καὶ ἀπέσχετο τοῦ τὸν μέγαν λογοθέτην τὰ ἀσχετὰ
 διαθεῖναι. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις, βασιλεὺς ὁ
 πρεσβύτερος, εἶτε ἐκ διαβολῆς, εἶτε καὶ ἄλλως,
 τοσοῦτον ἐξώργιστο κατὰ πρωτοβεστιάριον, ὡς καὶ
 εἶρξαι θελήσαι. Πέμψας τοιγαροῦν πρὸς βασιλέα
 τὸν νέον τὸν μέγαν λογοθέτην, ἄλλα τε πολλὰ τοῦ
 πρωτοβεστιάριου κατηγορεῖ, καὶ ὅτι λοιδορούμενος
 αὐτὸν οὐ παύεται καὶ διασύρον' δι' ἃ δὴ καὶ μόνα
 δίκαιος εἶναι τὴν ἐσχάτην δοῦναι δίκην, οὐ ταῦτα
 δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀποστασίαν ἀπ' αὐτῶν ἐν-
 νοεῖ· τούτων οὖν ἕνεκα πάντων, εἰς δεσμοπύριον
 αὐτὸν ἐμβαλεῖν ἕέον εἶναι οἰηθεῖς, καὶ αὐτῷ τὴν
 γνώμην δηλοῦν, ὡς ἀν εἶδαίη τε καὶ αὐτὸς ἅμα καὶ
 συνεπιλαμβάνοιτο πρὸς τὸ ἔργον. Πρὸς ταῦθ' ὁ
 νέος ἀπεκρίνατο βασιλεὺς τοιούτῃ· Θεοῖσθε βασι-
 λεῦ, τὸ μὲν πρωτοβεστιάριον τὸν ἐμὸν θεῖον ἀκό-
 λαστόν τε εἶναι περὶ τὴν γλῶτταν καὶ πρὸς λοιδο-
 ρίας εὐχερῆ, καὶ αὐτὸς συνομολογήσαιμι ἂν. Διὸ
 καὶ αὐτὸς συνεπιψηφίζομαι τιμωρίας ἀξιῶν εἶναι
 τῆς προσηκούσης. Τοὺς γὰρ ἐπιφανεστέρους μᾶλ-
 λον τῶν ἀνδρῶν καὶ προσήκοντας βασιλεύσει, τὰ τε
 ἄλλα συνετούς καὶ κοσμίους εἶναι δεῖ, καὶ πρὸς
 πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν ἐπιτηδέους, καὶ τὴν γλῶτταν
 πρὸ γὰρ τῶν ἄλλων εὐφύμους, οἷα δὴ τοῖς ὑπο-
 δεεστέροις; ὡς τινα παραδείγματα κοινὰ καὶ τύπους
 κειμένους, πρὸς οὓς ὀρώντες οἱ πολλοὶ βυθίζουσιν;
 ἀν πρὸς τὸ βέλτιον. Ἀποστασίαν μένοι οὐτ' αὐτὸς
 κατέγνων αὐτοῦ ποτε, οὔτε παρ' ἄλλου σαφῶς ἀκή-
 κοια εἰδός. Οὐ δὴ δίκαιον λόγοις ἀμαρτόντα, ἔργῳ
 τυχόντα συγγνώμης, λόγοις σωφρονίζειν τοῦ λοιποῦ

Ταῦτα τοῦ μεγάλου λογοθέτου πρὸς βασιλέα τὸν
 πρεσβύτερον ἀπαγγέλλαντος, εἶτε τοῖς βεβουλαυμέ-

Jacobi Pontani notæ.

(66) Τὸν ἐμὸν θεῖον. Jam ante monui, auctorem
 καταχρηστικῶς ponere verba θεῖος, et ἀνεψιός. Est
 enim θεῖος proprie matris, aut patris frater, id est,
 avunculus, aut patruus. Protovestiarius autem fuit
 filius sororis avi. Quemadmodum porro patris soror
 vocatur amita, sic avi soror magna matertera.
 Quocirca amitæ magnæ filium recte vocabit proto-
 vestiarium junior Andronieus.

(67) Nonne paulo ante dicebat, suo quoque judi-
 cio puniendum videri? Verum ibi ex justitia locu-
 tus est, quæ etiam verba mala punit: hic autem,
 dum negat defectionem meditatam, quamvis lin-
 gua peccaverit, vult illum rebus ipsis pœnam non
 suscipere, quia re non peccaverit, et id ipsum quod
 verbis commisit, ignoscendum censet, officio clem-
 entia fungitur.

(68) Usque ad aras tamen. Nam illud impu-
 dicæ novæ ad Caracallam non est verum, Si
 libet licet. An necis te imperatorem esse, et leges
 non accipere, sed dare? Et si quis est, cui fas sit
 dicere, Omnia mihi licent, is meminerit semper
 ejus quod adjungitur: sed non omnia expediunt.
 Nicetas in Joanne Batatzæ imperatore. ubi narra-
 vit

C sacrilegia et nefanda ejus scelera, hæc subjicit:
 Et graviter succensebat iis a quibus monebatur, ea
 facta non expedire religioso imperatori, qui pieta-
 tem a majoribus accepisset, nec aliud esse quam sa-
 crilegium, eosque ut manifeste deliros et honestatis
 ignaros arguebat. Licere enim imperatoribus omnia;
 et inter Deum et regem, quod ad terrenarum rerum
 gubernationem attineret, non eam esse repugnan-
 tiam, quæ inter negationem et affirmationem, con-
 tendebat.

(69) Librarium fugit ratio, ut puta, cum ita
 scripsit, εἰ γὰρ ἐνδεῆ τῆς βουλῆσεως ἑώρα τὴν δύναμιν
 κεκτημένον. Sic enim debuit, mutato verborum
 ordine: Εἰ γὰρ ἐνδεῆ τῆς δυνάμεως; ἑώρα τὴν βουλήσιν
 κεκτημένον. Quomodo enim juvaret avum nepos,
 si ille voluntate puniendi protovestiarii careret?
 Et supra requisivit opem nepotis, cum diceret, ut
 pariter sciret, et se ad eum (protovestiarium puta)
 compescendum adjunxerat, ubi Græce est, καὶ συν-
 επιλαμβάνοιτο πρὸς τὸ ἔργον. Convenit etiam nostra
 emendatio cum sequentibus. Nunc, quia quæcun-
 que vellet, præstare posset, etc.

νοῖς ὡς λυσitteλέειν ὁ βασιλεὺς πεισθεὶς, εἶτε τὴν τοῦ νέου καλοκαγαθίαν αἰδεσθεὶς, τοῦ κακῶς ποιεῖν τὴν πρωτοβεστιάριον ἀπέστη. Οὕτω μὲν ἀμφοτέροις ὁ νέος βασιλεὺς, τῷ μὲν τοῦ μὴ πληγαῖς πρὸς τῷ ἀτιμασθῆναι συγκαπηῆναι, τῷ δὲ τοῦ μὴ διὰ βίου δεσμοτῆριον οἰκεῖν, αἰτιώτατος ἐγεγόνει. Αὐτοὶ δὲ μετὰ μικρὸν ἐκ τοῦ ἄκρω ἐκπεπολεμῶσθαι εἰς φιλίαν συνειλόντες, καὶ ὄρκους ἐμπεδώσαντες ἀλλήλους ἢ μὴν φρονήσειν ταῦτά πρὸς τὴν κατὰ τοῦ νέου βασιλέως πόλεμον, αὐτοὶ τε ἐξήρτύνοντο, καὶ τὸν βασιλέα παρεκάλουν, ἀπάταις χρώμενοι καὶ διαβολαῖς· καὶ τῆς εὐεργασίας ἀπέδιδον χάριν τὸ μέχρι θανάτου πολεμεῖν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὕτω βασιλεὺς δὲ ὁ πρεσβύτερος τὸν πρωτοβεστιάριον ἄρχοντα κτασθήσας Βαλαγράδων, προσηνῶς· τε καὶ ἡμέρας ὀμίλησας, καὶ πολλὰ ἐπαγγειλάμενος εὐ ποιήσειν, ἐξέπεμψεν, ὅσον ἂν δέοι πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι παρασκευασμένον παραγγεῖλας· ὡς ἅμα τῷ δέξασθαι γράμματα παρ' αὐτοῦ, βασιλεὶ τῷ νέῳ τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐπάξιον στρατιάν. Ἐπὶ δὲ Βυζαντίου πρὸς τὸν νέον Ἀνδρόνικον ἦγον γράμματα παρὰ τῶν φίλων σαφῶς ἀπαγγέλλοντα τὸν πρεσβύτερον βασιλέα πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευάζεσθαι. Διὸ καὶ ἐδόκει δεῖν αὐτῷ ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ καὶ πρωτοστράτορι βουλευτέα εἶναι περὶ τοῦ πολέμου. Βουλευσαμένοις δὲ μεγαλοφυχία ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων πολέμων ἐδόκει χρησθαι, καὶ μὴ προξαναστασθαι, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῶν πρῆγματων ἔλεγχον περιμένειν· ἅμα καὶ ἐλπίζοντες περιγενήσεσθαι τοῦ πολέμου, ἀμύνοντες αὐτοῖς καὶ τοῦ θεοῦ παρασπονδουμένοις. Αὐτοὶ γὰρ οὕτε λόγῳ αἰτίαν παρασχεῖν τοῦ λελῦσθαι τὰς σπονδὰς. Πείριος δὲ χάριν ἐδόκει πρὸς Βυζάντιον ἀπελθεῖν ὡς ἡ φανεροῦ γενησομένου ἅμα τῷ αὐτοῖς ἀφικέσθαι τοῦ πολέμου, ἢ διαλυθησομένου, τῶν κινούντων καταπληξάντων. Βασιλεὶ μὲν οὖν τῷ νέῳ καὶ τοῖς φίλοις οὕτως ἐδόκει.

133 CAPUT XLIV.

Per legatos avus nepotem monet, ne Byzantium ingreditur. Ille dolens ea denuntiatione, Deum testem innocentiae suae appellat; nec recusat, si legitime accusatus se defendere nequiverit, quin poenas det. Ejus memoriam e sacris per omnia templa tolli vult avus; patriarcha diserte nepoti patrocinatus, refragatur.

Καὶ ὕστερον οὐ πολλὰς ἡμέραις κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τῆς δεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἐκ Διδυμοτείου ἦλθον εἰς Σηλυβρίαν, στρατιάν μὲν οὐκ ἐπαγόμενοι, τοῦ μὴ δοκεῖν ἐξέπιτῆδες πρὸς πόλεμον χωρεῖν· ἅμα δὲ οἰκείαις καὶ τῶν φίλων οὐκ ὀλίγοις. Ὡς δὲ ἐπίθετο ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς, τὸν τε δικαιοφύλακα Γρηγόριον τὸν Κλειδῶν, καὶ Νίφωνα τὸν ἐπίσκοπον Μογλαίων πρὸς τὸν ἔγγονον ἀπέστειλεν εἰς Σηλυβρίαν, εἰς Βυζάντιον κελεύων μὴ ἔλθειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν αὐτῷ τὴν εἰσοδὸν παραχωρήσειν, ὅτι τὰς πρὸς αὐτὸν σπονδὰς παραλύσειε καὶ τοὺς ὄρκους· κἂν τι περὶ αὐτῶν συμβῇ τῶν ἀβουλήτων, οὐκ ἐκεῖνῳ, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν λογίζεσθαι παροεσπονηκότι. Τούτων ἀκούσας ὁ νέος

Jacobi Pontani notæ.

(70) Σπονδὰς, καὶ τοὺς ὄρκους. Cum fœdere sæpe jungit ὄρκος. Sed quia fœdus sine juramento nullum est, aut certe perfectum non est, non habeo necesse, semper vocem *juramentum* addere, quod nomen fœderis occurrit, ut dicam, *fœdus et*

A sive nepotis probitatem reveritus, in protovestiarium animadvertere supersedit. Ita junior imperator uni maxime profuit, ne cum infamia et dedecore verberibus contunderetur; alteri, ne æternis vinculis mandaretur: qui non diu post ex infestissimis odiis in gratiam mutuam redierunt. Cumque inter se ad idem sentiendum jusjurandum confirmationis ergo adhibuissent, ipsi bellum instruxerunt, dolisque et calumniis senem adversus nepotem incenderunt, et beneficia bene meritum usque ad mortem oppugnando pensaverunt. Atque hi quidem ita se gesserunt. Imperator avus protovestiarium Balagradorum præsidem creavit, benigneque ac mansuete tractatum, cum multorum beneficiorum pollicitatione emisit: cum præcepisset ut quibuscunque ad bellum opus esset, parata haberet, quo statim atque a se litteras accepisset, ex Occidente copias in nepotem duceret. Cui scriptum est ab amicis Byzantio, avum propalam bellum adornare. Quamobrem ei, et magno domestico, nec non protostratori de bello in consilium ire placuit, visumque adhibendam, ut prioribus bellis, animi magnitudinem: nec prius insurgendum, sed quid tempus moncat, exspectandum. Spes etiam victoriæ præclara illos sustentabat, quod Deum sibi fracto fœdere læsis succursurum confiderent: ad quod frangendum ipsi nec re, nec verbo in causa ullo modo fuissent. Experiundi tamen gratia, Constantinopolin procedendum, quod belli molitio, simul ac eo accessissent, clare apparitura, aut perterrefactis qui illud suscitarent, in nihilum recasura esset. Hæc consiliantium sententia fuit.

Dies pauci intercesserunt, cum ineunte Octobri, indictione decima, Didymoticho Selybriam sine exercitu (ne dedita opera in bellum viderentur proficisci), servorum amicorumque stipati catervis venerunt. Quod ut competit senior, Gregorium Clidam dicæophylacem, et Niphonem Moglænorum episcopum Selybriam mittit, suis veris nepoti mandatum, ne Byzantium adeat: non enim ingredi permissurum, quandoquidem fœdus in postremis habuisset (70). Proinde si quid ei obveniret mali, non illi, sed sibi culpam ascriberet, qui fœdus violasset. Doluit magnopere hæc denuntiatione nepos, paulumque cunctatus, Voluisssem, inquit, dominum meum et imperatorem obedientiæ et sub-

juramentum, seu jusjurandum. Græca copia, seu loquacitas crebro sine causa multiplicat. Latini severiores sunt, et quæ ex dictis satis intelliguntur, aut necessario conjuncta sunt, tacent.

jectionis meæ, quam erga eum factis ostendi, non A usque adeo deposuisse memoriam. Sed quia peccatis meis factum est, ut huc prolaberetur, meque perjurum et pactorum conventorumque contemptorem judicaret ac diceret, cum probum potius, patris amantem, sibi que subjectissimum reputare debuisset, primum quidem opportune vos huc venisse arbitror, viros prudentes, quique facillime ex oratione mea veritatem et officium intellecturi sint. Deinde interrogo, ecquid ab avo meo in mandatis acceperitis, ut de injuriis illi a me illatis mecum expostuletis, meamque contra defensionem audiatis. Etenim ad objecta depellenda quod dicam, superfuturum, nedum defuturum spero. Respondentibus, non plus sibi præceptum, quam ut ei denuntiarent, ne Byzantium ingrederetur, statimque reverterentur : Renuntiate igitur, ait, domino meo et imperatori, me Deum veritatis vindicem, atque adeo ipsam veritatem (ipse enim et est, et nominatur veritas) testari, me nequeant ea, neque modo bello tam inique appetitum, mihi alicujus in ipsum criminis, seu re, seu verbo admissi conscium esse, aut fuisse. Quare illumper Deum immortalem obsecro, ut iram deponat, 134 seque ad lenitatem det, ac ne quid præter æquum et bonum attentet. Quod si cacodæmonis malignitas, propter quam multas toties ærumnas pertull, paratam ad ejus nutum voluntatem meam (quam, quotiescunque occasio fuit, præ me tuli) ex animo illi excussit, obtrektoribus autem et sycophantis aures dare, et armis me persequi persuasit, ite- C rum oro, ne indicta causa me condemnet, sed crimina proferat, defendendi locum relinquat. Si refutatis illis damnationem effugero, bene habet : sin perfidus et fœdifragus inventus fuero, ne veniam consequar, et vel me judice, quantumvis magno supplicio multer. Hæc nepos avo. Quærentibus adhuc legatis, ecquid juramentum, quod avo jurarit, nullam partem violarit : rati, non difficile reconciliatum iri senem, si jurisjurandi tenacem esse audierit ; confirmanteque illo, se ad id tempus usque nihil fœderis contrarium egisse, letantes ac bene sperantes, bellum sopitum iri, Byzantium repetivere. Verum aliter accidit quam sperabant. Expositis namque quibus junior rupti fœderis cul- D pam ab se amolitus esset, nihilo magis senior iram posuit. Et legatis quidem nihil respondit, patriarchæ vero Esaiaæ præcepit, ut inter sacrorum solemniam, neque in Sophiæ, neque in aliis templis ejus nomen edi sineret ; nam et in palatio ejus memoriæ e sacris ejectam esse. Patriarcha hujus rei causam sciscitari. Nam si vel in dogma aliquod ab Ecclesiæ placitis diversum præcipitasset, ne sic quidem, citra admonitionem et conatum ejus sanandi, e sacris ejectum illius nomen oportuisse. Quin seipsum, a Deo sacrorum Ecclesiæ dogmatum antistitem animarumque procuratorem institutum, non Rhegium modo, ubi junior esset, sed ad ultimas terras etiam pro anima in

Β βασιλεύς, ἡλγος μὲν οὐχ ἦκιστα ἐπὶ ταῖς ἀγγελαις· μικρὸν δὲ ἐπισχόν, Ἐβουλόμην, εἶπε, μὴ τοσοῦτον ἀμνήμονα τὴν ἐμὴν κύριον καὶ βασιλέα ἦς ἔργοις αὐτὸς εὐπειθείας καὶ δουλείας πρὸς αὐτὸν ἐνεδειξάμην ὀφθῆναι νῦν· ἐπεὶ δ' ἡ τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων πληθὺς ἐπιπορον καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν συμβάσεων ἀθετητὴν καὶ οὐσθαὶ ἀνέπεισε καὶ λέγειν, δέον εὐγνώμονα καὶ φιλοπάτορα καὶ αὐτῷ ὑπείκοντα λογίζεσθαι πάντα, πρῶτον μὲν ἐν καιρίῳ οἴομαι τὴν πρὸς ἐμὲ ὑμῶν θφίξιν γεγενῆσθαι συνετῶν ὄντων καὶ δυναμένων μάλιστα ἀπὸ τῶν λεγομένων τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ δέοντα συνεῖναι· ἔπειτα, ἔρωτῶ εἰ καὶ παρὰ τοῦ ἐμοῦ κυρίου καὶ βασιλέως ἐπιτέτραπται ὑμῖν, ἄτε ἡδίκηκα ἐγκαλεῖν, καὶ τούτων τὴν ἀπολογία δέχεσθαι ζιζιλιόντος. Ἐλπίζω γὰρ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀποδύσασθαι τὰ ἐγκλήματα. Τῶν δὲ εἰπόντων μὴδὲν πλέον ἐπιτετραφῆσθαι ἢ ἕσον μαστὲρ εἰς Βυζάντιον ἀπαγγελλαντας φκειν, αὐθις ἀναστρέφειν. Ἀπαγγεῖλατε τοῖσιν, ἔφη, τῷ ἐμῷ κυρίῳ καὶ βασιλεῖ, ὅτι τὸν ἐφορον τῆς ἀληθείας ἐπιμαρτύρομαι θεόν, καὶ αὐτὴν ἀληθειαν καλούμενον καὶ ὄντα, ὡς οὕτε πρότερον, οὐτ' ἐν τῷ νῦν ἀδίκως κατ' ἐμοῦ κινουμένῳ πολέμῳ, οὐτ' ἔργοις οὕτε μὴν ἐν βήμασιν ἐμαυτῷ τι σύνοδα πεπραγμένον κατὰ σοῦ. Διὸ καὶ ἰκέτης γίνομαι σου πρὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, τὸ ὀργίζεσθαι ἀποθέμενον, συμπαθεῖα χρήσασθαι καὶ πραότητι, καὶ τοῦ δικαίου καὶ λυσιτελοῦντος ἕξω ποιεῖν μὴδὲν. Εἰ δ' ἄρα τοῦ δαίμονος ἡ δυσμένεια, δι' ἣν πολλὰκις ἐν κακοῖς τεταλαιπώρηκα, τῆς μὲν δουλείας καὶ εὐπειθείας ἦν ἔργοις αὐτοῖς ἐπεδειξάμην ἐν παντὶ τῷ παρασχόντι παρεσκευάσεν ἐπιλελῆσθαι, τοῖς διαβάλλουσι δὲ καὶ συκοφαντοῦσιν ἀνέπεισε προσέχειν, καὶ τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον κινεῖν, δέομαι αὐθις μὴ ἐρήμην οὕτω καταψηφισασθαι· ἀλλὰ τὰ τε ἐγκλήματα δηλῶσαι, καὶ τόπον ὀπολογίας παρασχεῖν. Εἰ μὲν οὖν διαφύγω τὴν δικην, τὰ ἐγκλήματα ἀπολυσάμενος, εὖ ἂν ἔχοι· ἂν δ' ἐπιπορῶν ἄλῳ καὶ παρασπονδῶν, οὐδεμιᾶς ἀξιώ τυχεῖν συγγνώμης, ἀλλὰ πᾶν ὄτιον πάσχειν αὐτὸς τιμῶμαι. Βασιλεὺς μὲν οὖν ὁ νέος τοῖς πρέσβεισι τῷ πάππῳ τοιαῦτα ἐκέλευεν ἀπαγγεῖλαι· οἱ δ' ἐπυνοθάνοντο αὐθις εἰ μὴδὲν ἐαυτῷ σύνοιδα τοὺς πρὸς βασιλέα τὸν πάππον γεγενημένους· ὄρκους παραβηδικῶς, οἰόμενοι πείσαι ἂν βασιλέα βραδύως διαλύσασθαι πρὸς τὸν ἔγγονον, εἰ μὴδὲν ἐπιποροῦντα πύθοιτο αὐτόν. Τοῦ δὲ ἰσχυρισμένου ἄχρι τότε παρεσπονθηκέναι μηδαμῶς, χαίροντες εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκον, ἐλπίζοντες τὸν πόλεμον τῶν βασιλέων καταλύσειν· τὸ δ' ἐναντίως ἀπέβη ἢ προσεδόκων. Ἀπαγγεῖλάντων γὰρ ἔσα βασιλεὺς ὁ νέος πρὸς τὸ μὴ παρεσπονθηκέναι παραιτεῖται, οὐδὲν μᾶλλον ὁ πρεσβύτερος ὕφηκε τῆς ὀργῆς. Ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἀπεκρίνατο οὐδὲν, τῷ πατριάρχῃ δὲ Ἡσαΐα τὸ μνημονεύειν ἐν ταῖς ἱεροτελεστῖαις τοῦ ἐγγόνου, μὴτ' ἐν τῷ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας νεῷ, μὴτ' ἐν τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς· ἐκέλευε συγγυρεῖν. Καὶ αὐτῶν γὰρ τῶν ἐν βασιλείοις ἱερῶν ἀπεληλακέναι τὴν τοῦτου μνήμην. Ὁ πατριάρχης δὲ τὴν αἰτίαν ἠρώτα δι' ἣν ἂν ἐκβάλλοιτο τῶν ἱερῶν

ἡ μνήμη τοῦ βασιλέως. Εἰ μὲν γὰρ εἰς τι τῶν ἄλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας ἐξώκειλε δόγμα, οὐδ' οὕτω πρὸ πάσης παραινέσεως καὶ πείρας τῶν ἱερῶν ἐκβάλλειν χρή, ἀλλ' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας προστάτην ἀποδειχθέντα δογμάτων καὶ κηθεμόνα ψυχῶν, οὐκ ἄχρι Ῥηγίου μόνον, ὅπου βασιλεὺς ὁ νέος διατρίβει, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑσχατίας γῆς ὑπὲρ ψυχῆς κινδυνευούσης ὀφείλειν τε καὶ προθυμείσθαι βαδίζειν διὰ τοῦτο δέον εἶναι πρῶτον πρὸς αὐτὸν ἀπειθεῖν. Κἂν μὲν Θεοῦ συναϊρομένου, πολλὰ διδάχθεις καὶ νοθετηθῆς, τὴν κακοδοξίαν ἀπόθῃται, τὴν ἀλήθειαν ἀσπασάμενος καὶ τὸ ὑγιαῖνον τῶν δογμάτων ἐπεγνωκώς, πνταχίθην ἂν ἔχει καλῶς, τῇ τε Ἐκκλησίᾳ τοῦ κατὰ πνεῦμα, καὶ σοὶ τοῦ σωματικοῦ παιδός, τοῖς τε Ῥωμαίοις, τοῦ βασιλέως σεσωσμένου. Ἄν δ' ἐθελοκακῶν φωνῇ, καὶ πρὸς τὰς αὐγάς τῆς ἀληθείας καμμύων ἔκοντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ οὐδὲ μικρὰν τινα παρέχων ἑλπίδα τοῦ λατρευθῆναι ἂν ποτε, οὐ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἱερῶν μόνον αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκβαλῶ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁποιδῆποτε γῆς Χριστιανοῖς ἐκκήρυκτον αὐτὸν ποιήσω. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ βασιλέως· οὐ διαστροφῆν τῆς πίστεως τῷ ἐγγόνῳ ἐγκαλεῖν, ἀλλὰ τῶν εἰς αὐτὸν ὄρκων ἀθέτησιν καὶ τῶν συνθηκῶν, ἔτι τε αὐθάδειαν καὶ ἀπειθειαν, καὶ διὰ τοῦτο νοθεσίας καὶ παιδείας χάριν τὸ τοιοῦτον ἐπινοηθέναι, πάλιν δὲ αὐτοῦ τὴν διόρθωσιν ἀξίαν ἐπιδειξαμένου τῶν ἡμαρτημένων αὐτὸν τὰ δέοντα ποιήσειν. Οὐκ οὖν, εἶπεν ὁ πατριάρχης, δέομαί σου, κράτιστε βασιλεῦ, μίαν ἔμοι χάριν ταύτην καταθεῖναι μεγίστην, τὸ πρὸς αὐτὸν ἐπιτρέψαι ἀπειθεῖν. Ἐλπίζειν γὰρ βασιλέα τὸν νέον πείσειν, εἴτι τε ἡμάρτηται πρότερον, ἐπανορθώσασθαι, καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὸ ἔξῃ τὰ δέοντα ποιεῖν· τὰ τε μεταξὺ προσκόμματα καὶ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου ποιήσειν ἐκποδῶν. Ἀηδῶ; δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταῖς εἰρημένους διατεθεῖς, Ἐχρῆν, εἶπε, τοῖς ἔμοις ἀπολυπραγμόνως πέθεσθαι λόγους, καὶ τὸ κελυόμενον, ἀντιλέγοντα μὴδὲν, ποιεῖν· ἐπεὶ δ' οὐκ οἶδ' ὅστις χρώμενος λογισμῶ τάναντία καὶ λέγειν καὶ πράττειν προήρησαι, ἔμοι δέον συνεργεῖν, αὐτὸς ἂν εἰδείης ἃ δέον ποιεῖν. Οὕτω μὲν οὖν βασιλεὺς τε καὶ πατριάρχης ἀσύμφωνοι ταῖς γνώμαις ἦσαν. Διὸ καὶ ἐν μὲν βασιλείῳ τὴν τοῦ νέου βασιλέως ἀπειρητο ποιεῖσθαι μνήμην· ἐν δὲ τοῖς κατὰ Βυζαντίον λοιποῖς ἱεροῖς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ τεμένει τῷ ἱερῷ, ὡς ἔθος ἦν ἡ μνήμη τῶν βασιλέων ἐτελεῖτο.

CAPUT XLV.

Rogat avum nepos, ne novo istoc bello imperium Romanum cladibus cumulet, iterumque se ad dicendum causam offeri. Magnus domesticus per litteras idem contendit, nepotem tuetur, ab audiendis sycophantis dehortatur. Terrorem in extremo adjungit, si secus jecerit.

Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἐν τῷ περὶ τὸ Ῥήγιον Ἐν-
 νακῶσια προσαγορευομένῳ χωρίῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς
 μάλιστα Ὀκτωβρίου ἄχρι καὶ Δεκεμβρίου διατρί-
 βων μηνός, εἰδεῖτο τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως, μὴ
 αὐθις τὰ Ῥωμαίων πράγματα εἰς φθορὰν καὶ τα-
 ραχὴν ἐμβαλεῖν· ἀλλ' ἔλεον τῶν ὑπηκόων σχόντα,
 μὴ ἐπὶ πλέον τὸν πόλεμον ἐξάγειν. Ὡς ἂν δὲ
 αὐτὸν τὴν εἰρήνην πείσῃ μᾶλλον ἐλέσθαι, καὶ
 τοιοῖσδε πρὸς αὐτὸν διὰ πρέσβων ἐχρήτο λόγοις·

A salutis periculo versante et debere, et velle ala-
 criter proficisci. Quare faciendum ut primum adea-
 tur; et si quidem, Deo favente, longa disputatione
 ac monitis victus, dogmatum nostrorum sinceritate
 perspecta, pravam opinionem deseruerit, veritatemque
 amplexatus fuerit, quid melius optari
 posse? Cum et Ecclesia secundum spiritum, et is
 secundum carnem filium, et Romani imperatorem
 suum recuperaverint. Sin se **135** in improbitate
 obfirmaverit, atque ad radios veritatis oculos
 clauserit, nec qualemqualem spem futurae sani-
 tatis fecerit, non solum e sacris Byzantinis ejus
 nomen expuncturum, sed Christianis per orbem
 universis etiam, ut palam piorum communione se-
 clusum, promulgaturum. Tum imperator, non se
 pravitate in fidei capitibus nepoti objicere,
 sed jurisjurandi foederumque contemptum, su-
 perbiam insuper et contumaciam. Atque idcirco
 illius commonefaciendi et castigandi causa istue
 excogitasse. Si rursus emendationem pro portione
 peccatorum ostenderit, se quod sui muneris sit,
 non neglecturum. Ergo, subjicit patriarcha, oro
 te, imperator optime, uti hoc maximum apud me
 beneficium ponas, inique ad illum abire sinas.
 Etenim effecturum me divinam animus, et ut ne-
 pos, si quid antehac peccavit, id corrigat, atque
 in posterum quod suarum est partium fideliter
 praestet, et offencicula bellique irritamenta e me-
 dio auferantur. Hic sermo imperatorem pupugit.
 C Atqui oportebat, inquit, omissa hac supervacanea
 in negotio alieno sollicitudine verbis meis obtem-
 perare, et jussa non repugnanter exsequi. Sed
 quoniam nescio quomodo ratiocinatus, contra et
 dicere et facere maluisti, necesse est me tibi non
 reluctari; tu noveris quid conveniat. Hoc itaque
 modo imperator et patriarcha sententis disside-
 bant. Unde in palatio quidem interdicta erat ne-
 potis mentio; in reliquis autem per urbem By-
 zantinam sacris, etiam in ipsa aede Sophiae, sacro-
 rum tempore solemniter more uterque imperator no-
 minabatur.

D Junior imperator in castello Ennacosisia, non
 procul Rhegio, a principio Octobris usque ad De-
 cembrem sedens, avum precabatur ne rem Ro-
 manam rursus in tumultum perniciemque conji-
 ceret, sed misericordia suorum civium motus,
 bellum inhiheret. Quo autem illum ad pacem fle-
 cteret, **136** sic per legatos egit: Sedulitatis et
 incitatae voluntatis meae, imperator, ad providenda
 ac tuenda Romani imperii commoda, praeter te

idoneum testem laudare alium non queo. Manet enim in memoria tibi, quo pacto, cum Pruseni a Persis obsidione vallarentur, et jam inibi esset, ut penitus defecti cibariis, in hostium manus venissent, ego, re comperta, Byzantium non vocatus advolarim, teque rogando et hortando impulerim, ut qua posset providentia victus importaretur. Poterat autem sic, ut ego cum militibus Triglim Prusæ vicinam trajicerem, Barbaros, si liceret, invaderem, et Prusenis alimenta inferrem. Quo quidem modo obsidionem diu toleraturam sperabatur, quando undeque firmiter communita est. Cum igitur ego Prusenis, quamvis cum capitis mei discrimine, succurrendi desiderio arderem, tu me invitum cohibuisti: id quod potissimum videtur in causa fuisse, cur Prusenorum Barbari poterentur. Hæc narraui, non ut gloriarer tantummodo, sed ut ex ea quæ mihi suppeditat copia, quod volo, uno argumento demonstrarem. Si enim propter unicam urbem tantum cruciabar, eique aut ferendum auxilium, aut cum ea omnes casus mihi subeundos existimabam, quanto magis nunc cruciarer, si universum imperium Romanum simul in discrimen vocatum aspicerem? Nam quod nos, qui pro eo adversum externos propugnare summo jure debebamus, bello concurrimus, hoc profecto non aliud, quam ultimum illius exitium par est arbitrari. Quare te magnopere quaeso, imperator, si potes, inimicitias depone, et pacem bello antepone. Sin calumniarum vocolæ apud te tantum valuerunt, ut quam sæpius petivi pacem, nondum obtinuerim, saltem hoc mihi largire, precor, ut duobus, aut tribus comitatus, apud te causam dicam (71). Si crimina refellero, bene habebit; si perjurii injustitiæque damnatus fuero, tu diuturna molestia liberaberis, reum manibus tenens: cui ut ne parcas, sed pro eo ac scelera ejus merentur illum punias, per Deum te oro. Sin autem non placet, ut ipse præsens abs te præsentem judicet, at magno domestico sit fas se loco meo sistere. Qui si et ipse damnabitur, atrocissimam pœnam exsolvat; qua plane non minus dolebo, quam si corpore meo illam excepissem (72). Hæc imperator junior ad avum scripsit, quibus germana etiam magnus domesticus 137 his verbis: Utrumque tibi, imperator optime, persuasissimum credo, et benevolo atque amico esse me erga te animo, ad obsequia tua paratum, ut nullum magis (quod rebus sæpenumero clare demonstravi) et pro communi Romanorum felicitate non facultates duntaxat meas, verum et ipsam animam perlibenter impensurum. Nunc quia cerno te sine causa fœdus

Τῆς ἐμῆς ὧ βασιλεῦ, σπουδῆς τε καὶ προθυμίας ὑπὲρ τῶν κοινῆ τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ συμφερόντων, οὐχ ἕτερόν τινα ἀξιοχρεῶν ἢ σε μάρτυρα ἐξεστὶ παρασχέιν. Οἴσθα γὰρ ὅπως Προυσηῶν ὑπὸ Περσῶν πολιορκουμένων, καὶ ὅσον οὐ πῶ ἀλώσεσθαι προσδοκωμένων διὰ τὸ τὸν σίτον παντάπασιν ἐπιλειοιπέσθαι, πυθόμενος αὐτῶν, αὐτόκλητος εἰς Βυζάντιον ἦγον, δεόμενός τε ἅμα καὶ συμβουλευῶν τοῖς πολιορκουμένοις τὴν δυνατὴν πρόνοιαν εἰσενεγκεῖν· αὕτη δ' ἦν τὸ ἐμὲ ἅμα τῆ στρατιᾷ, ναυσὶ πρὸς τὴν Τρίγλειαν περαινοθέντα (ἐπεὶ οὐ πολὺ Προύσης διέχευ), τοῖς τε βαρβάροις ἦν δύνωμαι ἐπιθέσθαι, καὶ Προυσηοῖς τὰ ἐπιτήδεια ἰσχομίσαι. Τοῦτου δὲ γενομένου, ἐλπὶς αὐτοῖς χρόνον πολὺν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀντιχρήσειν· τὰλλα γὰρ ἢ πῶλις ἅπαντα κατεσκευάσται καρτερῶς. Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω προθυμίας εἶχον πρὸς τὸ Προυσηοῖς βοηθεῖν αὐτῶν διακινδυνεύων· σοῦ δὲ μὴ ἐπιόντος, ἔκων κατεσχέθην· ὃ καὶ μάλιστα αἴτιον ἔδοξε γεγενῆσθαι τοῦ Προύσαν ὑπὸ τοῖς πολιορκουοῖσι βαρβάροις γεγενῆσθαι. Ταῦτα δὲ διηλθον, οὐχ ἴν' ἀπλῶς οὕτω φιλοτιμησώμαι, ἀλλ' ἴν' ἐπιδείξαιμι ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ὅτι εἰ μὴδ' ἔνεκα πόλεως κινδυνεύουσης οὕτω περιεκαίωμην, καὶ δεῖν ἐνόμιζον ἢ βοηθεῖν αὐτῆ, ἢ καὶ αὐτῶν συγκινδυνεύειν, πολὺ μᾶλλον ἂν ἀλόγηον νῦν, ὁμοῦ Ῥωμαίων σύμπασαν τὴν ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν ὄρων. Τὸ γὰρ ἡμᾶς τοῖς ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς τοὺς ἔξω πολεμίους πολεμεῖν δικαίους ὄντας, συρρήγνυσθαι ἀλλήλοισι, οὐκ ἄλλο τι ἢ καταστροφὴν αὐτῆς τελεωσάτην οἴσθαι χρῆ. Διὸ δὴ καὶ σφόδρα σου δέομαι, βασιλεῦ, εἰ μὲν οἶδόν σε καταλύσαι τὴν ἔχθραν, καὶ τὴν εἰρήνην μᾶλλον ἢ τὸν πόλεμον ἐθέσθαι. Εἰ δ' ἐπὶ τοσούτον οἱ τῶν συκοφαντῶν ἰσχυρῶν λόγους, ὥστε' ἐμὲ πολλὰ περὶ εἰρήνης δεόμενον ἀνύειν μηδὲν, τότε δευτέρον ἱκετεύω, ἐπὶ σοῦ ἅμα δύο ἢ καὶ τρισὶν ἐλθόντα δικασθῆναι· κἂν μὲν ἀπολύσωμαι τὰς αἰτίας, καλῶς ἂν ἔχοι· ἂν δ' ἀδικῶν ἀλῶ καὶ ἐπιπορῶν, τῶν μακρῶν ἀπαλλαγῆσθαι πόνων, ἔκων ἐν χερσὶ τὸν ἀδικούντα, καὶ μὴ φείσῃ πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κόλασον ἀξίως τῶν ἀμαρτημάτων. Εἰ δὲ μὴ τοῦτό σοι ἀρεστὸν, τὸ αὐτὸν ἐμὲ ἐπὶ σοῦ ἐλθόντα δικασθῆναι, ἀλλ' ὁ μέγας δομῆστικός γοῦν ἐλθὼν δικαζέσθω ὑπὲρ ἐμοῦ. Κἂν καὶ αὐτῶν ἀλῶ, τὰ ἔσχατα ὑπομένειν· πάντως δὲ οὐδὲν ἤττον ἀλόγησω ἢ εἰ αὐτῶν ἐν τῷ σώματι ὑπιστάμην τὰ δεινά. Τοιαῦτα μὲν βασιλεῦς ὁ νέος ἐπέστειλε πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα· καὶ ὁ μέγας δὲ δομῆστικός τοιαῦτα ἔγραψε, δεόμενος περὶ τῶν αὐτῶν· Κράτιστε βασιλεῦ, ἀμφοτέρᾳ σε ὁλομαι σαφῶς πεπεισθαι περὶ ἐμοῦ, ὅτι τε εὐνοϊκῶς διάχειμαι καὶ φιλῶς περὶ σέ, καὶ οἰδενός σοι δουλεύειν ἤττον αἰρούμαι· τούτων ἀποδείξεις

Jacobi Pontani notæ.

(71) Audiamus Gregoram libro nono: Cum autem res ita se haberent, ad Rhegium pervenit imperator, atque inde legatos ad seniores mittit, ut alterutrum sibi concedatur, aut per inducias ingressus in urbem, aut ut aliquibus e senatu, ex Ecclesiæ principibus, et e populo eruditus ad se egredi liceret, qui suam orationem imperatori, et toti Byzantio renuntiare pos-

sent. Senior vero, cum ea postulata plena doli esse judicaret, diu siluit, etc.

(72) Atqui supra per legatos egisse dixit. Sed in hac historia legati mittuntur, qui simul litteras afferant, et consilii eorum quæ scribuntur, ea postea suis verbis prosequantur. Non igitur sunt hic pugnantia.

σφῶς τῶν πραγμάτων ἐν πολλοῖς παρασχομένων· καὶ οἷ τὴν κοινὴν τῶν Ῥωμαίων εὐδαιμονίαν, οὐ τῶν ὄντων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ζωῆς προθύμως ἀλλαξαιμένην ἂν. Νυνὶ δὲ σε ὄρων ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας λύοντα μὲν τὰς σπονδὰς, ὠρμημένον δὲ πολεμεῖν, σφόδρα μὲν ἀλγῶ, καὶ παραπλήσιον θανάτου τὰς συμφορὰς, αἷ περιστήσονται Ῥωμαίους ἐκ τοῦ πρὸς ἀλλήλους ἐνοῶν πολέμου. Δέομαι δὲ σου μὴ τοιοῦτοις κακοῖς τοὺς ὀπηκούς περιπεσόντας περιῖδειν, ἀλλὰ στήσαι τὴν συμφορὰν, βασιλεῖ τῷ ἐγγόνῳ διαλλαγέντα, οὐδὲν, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, οὔτε ἐν πράγμασιν οὔτε ἐν λόγοις, οὔτε πρότερον προσκεκρουκότι, οὔτε νῦν. Οἶσθα δὲ σαφῶς ὡς οὐδὲν οὔτε φθέγγεται οὔτε πράττει, μὴ συνειδότης ἐμοῦ, μὴ δὴ τὰς συκοφαντίας τῶν ἐπ' ὀλέθρου ἡδομένων τῷ κοινῷ τῆς κοινῆς προθεῖναι σωτηρίας· μηδ' αὐτοῖς πεισθῆναι πρὸς τὸ πολεμεῖν ἐνάγουσιν, ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας ἀκριβῶς δεδιδαγμένος ὡς ἀδυνατοῖς ἐπιχειροῦσι, καὶ ἄχθος ἄραι τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐθέλουσιν ὑπερβαίνειν. Καταλύων μὲν οὖν τὸν πόλεμον, τὰ δέοντα βουλευσὴ καὶ σωτῆ καὶ ἡμῖν· τούναντιον δὲ ποιῶν, οὐκ οἶδα ὀπιότεροις μᾶλλον ἀλυσιτελέστερον βουλευσὴ. Βασιλεὺς μὲν οὖν ὁ σὸς ἔγγονος, δίκη διαλύεσθαι τὰ ἐγκλήματα προκαλεῖται καὶ παρὰ σοὶ δικαστῆ· ὁ πάντες ἂν αὐτῷ συμφαῖσιν, ὡς δικαία ἡ ἀξίωσις. Ἡ τὸ γε δεύτερον, εἰ μὴ αὐτόν σοι κατὰ γνώμην πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῆσαι, ἀλλ' αὐτὸν ἐμὲ ὑπὲρ τῶν αὐτῷ διαφερόντων τὰς εὐθύνας παρασχεῖν. Εἰ μὲν οὖν αὐτὸν ἐλθεῖν κελύσεις, πέπεισμα σαφῶς ὡς ὀφείλεις μόνον, ἀραχνίων ἰστῶν ἀδρανεστέρας ἀποδειξεί τὰς συκοφαντίας. Εἰ δὲ τὸ γε δεύτερον, ἐμὲ, ἐλπίζω κατ' αὐτό; οὐ μόνον οὐδὲν ἡδικοκῆστα, ἀλλὰ καὶ φιλοπάτορα, καὶ τὴν προσήκουσαν αἰδῶ καὶ εὐπειθειαν μέγρι παντὸς ἐπιδειγμένον ἀποδειξείν. Εἰ δ' ἀμφοτέρων τούτων καταφρονήσεις, πεισθεῖς τοῖς συκοφαντοῦσιν, ἡμᾶς μὲν ὁ θεὸς οὐ περιόψεται ἀδικουμένους. Ὑμῖν δὲ ὅποι τὰ πράγματα τελευτήσει, ἐμοὶ μὲν ἀμεινον σιωπᾶν, ἡ πείρα δὲ διδάξει σαφῶς. Πλὴν τὰ παρόντα μοι γράμματα τηρεῖσθαι δέομαι ἐν ἀσφαλεῖ, ὅπως ἐκ τῶν ἀποδησομένων, εἰ ἀγαθὸς σύμβουλος ἐγὼ, φανῆ.

138 CAPUT XLVI.

Responso avi contristatur nepos. Patriarchæ calamitatem suam per litteras exponit; ejus et episcoporum opem ad conciliandam pacem implorat. Faciunt illi quod rogantur. Quatuor et viginti diversorum ordinum ad eum mittuntur, a quibus quid ei objiciatur intelligat, quique controversium dijudicent. Archiepiscopus quo sine advenerint edictat.

Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα τῷ πρεσβυτέρῳ ἐπέστελλον βασιλεῖ, ὁ δὲ, τὰ γράμματα ἀναγνούς, οὐδὲν ἀπεκρίνατο πλέον, ἢ ὡς οὐ βῆδιον ἐπὶ δίκην οὔτε τὸν ἔγγονον, οὔτε τὸν Καντακουζηνὸν ἐν Βυζαντίῳ δέχεσθαι. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἀκούσας τὴν βασιλέως ἀπόκρισιν, ἠλγῆσε μὲν σφοδρῶς ἐφ' οἷς οὕτω παρὰ πάντα δικαίου λόγον καὶ αὐτῆς εἰργετο ἀπολογίας, ἀπαγορεύσας δὲ τὸ βασιλεῖα πείθειν ἐπιχειρεῖν, τῷ πατριάρχῃ γράφει τοιαῦτα· Δέσποτα πατριάρχα, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν θεῖα σύνοδος καὶ ἱερά, ἴσα σαφῶς ὅσα βασιλέως μεταξὺ καὶ ἐμοῦ πρὸ χρόνου συμβέβηκε

Hæc ambo ad imperatorem seniore scripserunt, quibus ille perfectis, aliud non respondit, quam, difficile esse vel nepotem, vel Cantacuzenum ad causam dicendam Constantinopolin admittere (73). Ex quo responso junior magnum dolorem accepit, cum se præter omne jus fasque defensione excludi cerneret: fessusque conatibus ad persuadendum irritis, patriarchæ scribit hoc exemplo: Non sunt inaudita vobis, domine patriarcha, et qui cum eo estis sacrosancti episcopi, quæcumque inter me avumque meum, haud ita pridem, peccatis meis

Jacobi Pontani notæ.

(73) Causam affert Gregoras: Senior cum ea postulata plena esse doli judicaret, diu silit, secum deliberans, utrum præstaret. Nam nepotis in urbem ingressum perniciosum, nec incruentum fore; para-

tos enim Byzantios, ut ad illum deficiant, statim intra portas conspectum, et se per cruciatum e vita tollant. Et Byzantium ad illum egressum non sine seditione fore, etc.

fortasse id exigentibus, contigerunt. Quæ omnium rerum sapiens moderator Deus facile dissipavit, concordiamque summam largitus est. Cum jam remotis e medio obstaculis impedimentisque omnibus tranquillissima quiete fruamur, belli civilis obliiti funditus, derepente vastus quidam fluctus et turbulenta tempestas exstitit, quæ Romanum imperium velut navim (74) cum ipsis vectoribus summersuram se minaretur. Ac nobis idem quod ægrotis usuvenit. Illi namque in primo morbi accessu, quantumvis rapido, potenter resistunt. Sin recreatos iterum forte ac tertium occupavit, viribus jam debilitatos inveniens, cito interficit. Sic nos superioribus bellis civilibus, et externis, quæ Barbari intulerunt, propemodum confecti, adversus surgentia mala ne oculos quidem tollere poterimus, sed mutuis cædibus peribimus. Quæ omnia cum et ipse animadvertam, et periculum non privatum (esset enim id ferendum), verum publicum considerem, jam sexagesimum omnino diem, ut nostis, prope Rhegium sedeo, quotidianis precibus, qua par est reverentia, modestia, et subjectione, veniam ab imperatore flagitans, tametsi nihil mali facinoris in me reperio, quod ejus ira dignum sit. Postquam vero multum laborem frustra consumpsi, alia expertus sum via, rogans, ut mihi cum paucissimis in ejus conspectum venire, **139** ibidemque criminibus respondere liceret: aut si id non placeret, magnus domesticus meo nomine idem facturus veniret. Rejuncta utraque conditio, atque ita contra omnium legum jura, quasi deserto vadimonio, et indicta causa damnationem subeo. Atqui si avus pœnas certas pro arbitrato suo pendere me jussisset, pro iis quæ mihi obiectantur, non æquo tantum, sed etiam promptissimo animo pependissem. Nunc cum ejus in me furorem Romanis universis pestiferum fore prævideam, angor vehementissime. Quocirca ad sanctitatem vestram seribo, rogoque, si ex Deo estis, ut paci redintegrandæ navetis operam. Ne permittite nos cognatorum sanguine incestari: sed imperatorem eo permovete, ut aut me illic ad vos proficisci, et in præsentia vestra pro me causam orare, aut vobis huc profectis, id ipsum hic facere concedatur. Sic patriarcham et pontificis per epistolam de pace obtestatus est junior imperator. Qua a tabellario patriarchæ in manus reddita, et in consensu episcoporum recitata, ut visa est æqua petitio, omnes protinus ad seniorum adeunt, eam monstrant, et ut justa cupienti suffragantur. Nam hoc

Α τινος, διὰ τὰς ἀμαρτίας φαίην ἂν ἔγωγε τὰς ἐμά·. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ πάντα σοφῶς οἰκονομῶν. Θεὸς διέλυσε τε ραβδίως, καὶ βαθεῖαν ἐχορήγησεν εἰρήνην. Ὅτε δὲ πάντα τὰ ἐν μέσῳ σκόλα καὶ προσκόμματα περιηρέθη, καὶ βαθείας ἀπελαύομεν γαλήνης, οὐδ' ἄκρι λογισμοῦ ἐμφυλίου πέρι μηδὲν πολέμου ἐνοοῦντες, αἰφνίδιον ἀνεβράβη κλύθων βαρῆς, καὶ χालεπῆ τριχομῖα τὴν Ῥωμαίων ἀντανδρον ἡγεμονίαν ἀπειλοῦσα καταδύειν, καὶ συμβέθεκέ τι παραπλήσιον ἡμῖν ὡσπερ καὶ τοῖς νοσοῦσιν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ μὲν τὴν πρώτην μάλιστα τῆς νόσου προσβολῆν, κἂν σφοδρὰ τύχη οὖσα χालεπῆ, ἀντέχουσιν ἰσχυρῶς· ἂν δὲ ραῖσασι δεύτερον αὖθις ἢ καὶ τρίτον ἐπιθῆται, εἰ τύχοι, ἀσθενεστέροις περιτυχοῦσα, κατεργάζεται ραβδίως τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἡμῖν τὸ αὐτὸ συμβέθεκε νῦν. Ὑπὸ τε γὰρ τῶν πρότερον ἐμφυλίων γεγεννημένων πολέμων, καὶ τῶν ἐξῆθεν ἡμῖν ὀπὸ τῶν βαρβάρων ἐπενεχθέντων τῷ πλεονεῖ κατειργασμένοι μέρει, οὐδὲ ἂν τι βλεψαί δυνήσομεθα πρὸς τὰ ἀναφύομενα κακὰ, ἀλλὰ διασφαρησόμεθα αὐτοὶ ὕφ' ἑαυτῶν· Ἄπερ ἅπαντα ἰσχυροῦν καὶ αὐτὸς, καὶ τὸν κίνδυνον οὐκ ἔλιον· (ἦν γὰρ ἂν ἀνεκτὸν), ἀλλὰ κοινὸν τῶν Ῥωμαίων ἀπάντων ὄντα σαφῶς ὄρων, ἐν ἐξήκοντα ἡμέραις ἤδη μάλιστα περὶ Ῥήγιον κάθημαι, καθάπερ ἴστε καὶ αὐτοὶ, βασιλέως δεόμενος ὁσημέραι μετὰ τῆς προσηκούσης αἰδοῦς, ἐμοὶ καὶ μετριότητος καὶ δουλείας, συγγνώμης τυχεῖν, καί τινας μηδὲν ἑαυτῷ συνειδώς ὀργῆς ἄξιον πεπραγμένῳ. Ὡς δὲ πολλὰ μοχθήσας, εὐρισκὸν οὐδεμίαν ὄνησιν ἀπὸ τῶν πόνων, ἐτραπόμην ἐτέραν· μετὰ κομιδῆ τινων εὐαριθμητῶν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, ἐλθεῖν αἰτῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγκαλοῦμαι εὐθύνας ταύτη παρασχεῖν· ἢ εἰ μηδὲ τοῦτο κατὰ γνώμην εἴη βασιλεῖ, τὸν μέγαν δομέστικον ἐλθόντα, ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπολογεῖσθαι. Καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶ προκλήσει εἰσηκούσθην, ἀλλ' αὐτως ἐρήμην περὶ πάντα τοῦ δικαίου νόμον καταδικάζομαι. Ἐγὼ δὲ εἴ γε βασιλεὺς αὐτὸς ῥητὴν τινα δίκην ὀποιῶν ἂν αὐτῷ ἐδόκει ἐκέλευεν ὑπὲρ ὧν ἐγκαλοῦμαι δοῦναι, ἡγάπησα ἂν, καὶ σὺν προθυμίᾳ πολλῇ παρέσχον· νυνὶ δὲ ὄρων τὴν εἰς ἐμὲ ὀργὴν κατὰ πάντων Ῥωμαίων ἐξάγουσαν τὴν βλάβην, οὐκ ἀνεκτῶς ἀλγῶ. Διὰ τοῦτο καὶ δεόμενος τῆς ὑμῶν ἀγιότητος, γράφω, εἴγε τοῦ Θεοῦ ἔστε ὑμεῖς, σπουδάσαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, καὶ μὴ περιιδεῖν ἡμᾶς· τοῖς ὁμοφύλοις αἵμασι καταχρανθέντας· ἀλλ' ἢ πείσαι βασιλέα πρὸς ὑμᾶς, ἐμὲ γενόμενον ὑπὸ ὧν ἐγκαλοῦμαι λόγον ὑποσχεῖν, ἢ ἐνταῦθα γεννημένων ὑμῶν ὑπὲρ τῶν ἰσῶν τὴν ἀπολογίαν θέσθαι. Τοσαῦτα μὲν βασιλεὺς ὁ νέος, πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων δέομος ἀρχιερέων, ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης· ἃ καὶ φέρων ὁ διακομιστὴς, ἐνεχείρισε τῷ πα-

Jacobi Pontani notæ.

(74) Non est vox navis in Græco; sententia tamen exigit, cum belli tumultum tempestati et fluctui comparat, et imperio summersionem iniuari affirmet. Sane cum navi sæpius respublica confertur. Horat.

O navis, referent in mare te novi fluctus, etc.

Ode 14, lib. 1. Cicero quoque in perturbationibus reipublicæ ante oculos ponenda, tempestati-

bus et fluctibus, his, inquam, vocibus translate eleganter est usus lib. 1, De Orat. Et hoc tempus omne post consulatum objecimus iis fluctibus, qui per nos a communi peste depulsi, in nosmetipsos redundarunt. Pro Milone: Equidem cæteras tempestates et procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper putavi Miloni esse subeundas, quod semper pro bonis contra improbos senserat.

ερίαρχη. Καὶ τῶν ἀρχιερέων συνεδριάζοντων, ἀνα-
γνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, ὡς ἐδόκει ἡ ἀξίωσις
δικαία τοῦ νέου βασιλέως, πάντες εὐθύς πρὸς βασιλέα
τὸν προσβύτερον ἐλθόντες, τὰ τε γράμματα ἐδείκνυσαν
τοῦ ἐγγόνου, καὶ συνηγόρουν αὐτῷ ὡς δίκαια ἀξιούντι.
Καὶ αὐτὸ γὰρ ἔφασαν τὸ περὶ πλείστου ποιῆσθαι, ἢ
αὐτὸν ἐνταῦθα ἐλθόντα, ὑπὲρ ὧν ἐγκαλεῖται παρέχειν
ἐθέλειν εὐθύνας, ἢ τοῦ πατριάρχου ἔχει γενομένου τὸ
αὐτὸ ποιεῖν, τεκμήριον ἂν εἴη μέγιστον ἢ τοῦ μηδὲν
ἡμαρτηκέναι, ἢ εἰ καὶ ἡμαρτε, τοῦ βούλεσθαι ἂν
διορθωθῆναι. Τοῦτου δὲ οὕτως ἐξ αὐτῶν πραγμάτων
ἀποδεικνυμένου, δίκαιον ἂν εἴη καὶ ἕμα λυσιτελεῖς
καὶ ἀναγκαῖον, ἐκ δύο τῶν ζητούμενων γενέσθαι θά-
τερον. Ὁρῶν οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς, τὸ τε ἀναντιβῆ-
τον τῆς ἀξιώσεως, καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν
ἀρχιερέων πρὸς τοῦτο σπουδὴν, τὸ μὲν τὸν νέον βα-
σιλέα πρὸς ἐκείνον ἦκειν ἀπηγόρευεν, ὡσπερ καὶ τὸ
τὸν πατριάρχην ἔχει γενέσθαι, οὐδὲν εἶναι προὔργου
φάμενος ἐκάτερον. Ἐπένευσε δὲ τῶν τε ἀρχιερέων
καὶ τῶν τῆς συγκλήτου τινάς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν
τῆς Ἐκκλησίας ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχιμανδριτῶν πρὸς
τὸν ἔγγονον παραγομένους, τὰ τε ἐγκλήματα κο-
μιζεῖν, καὶ ἀπολογίαν ζητεῖν ὑπὲρ αὐτῶν. Πέμπον-
ται τοίνυν ἀπὸ μὲν τῶν ἀρχιερέων, ἐξ· καὶ τοσοῦτοι
συγκλητικοί· ἕκ τε τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀρχόντων καὶ
τῶν ἀρχιμανδριτῶν λεγομένων ἀνδρῶν εὐλαδῶν, ἴσοι
τὸν ἀριθμὸν ἐξ ἑκατέρων. Σὺν τούτοις καὶ οἱ παρὰ
βασιλέως πρότερον ἀποσταλέντες, ὁ τε τῶν Μογλαί-
νων ἐπίσκοπος Νίφων, καὶ Κλειδᾶς ὁ δικαιοφύλαξ.
Οἷς δὴ καὶ τὰ κατὰ τοῦ νέου βασιλέως ἐγκλήματα ὁ
προσβύτερος ἐνεχείρισε βασιλεὺς. Ἐπὶ τούτοις πᾶσι
καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Γρηγόριος, ἀνήρ
σοφὸς τε εἰς λόγους, καὶ θαυμάσιος ἐν συνέσει, καὶ
τῆς ὄντως σοφίας ἄκρω, ἐπελιημένος. Καὶ σὺν αὐτῷ
Θεόδωρος ὁ Ξανθόπουλος, καὶ αὐτὸς ἀρστήτῃ τε καὶ
συνέσει καὶ παιδείᾳ κεκοσμημένος. Οὗτοι μὲν οὖν
εἰ· Ῥήγιον πάντες ἦλθον, τὰς τοῖν βασιλείων ἐξετά-
σοντες διαφορὰς. Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ νέος,
εὐθύς μὲν ἡδονῆς ἀνάπλεως καὶ θυμηδίας ἦν, ἅτε δὴ
μέλιων ὑπὲρ ὧν κατηγορεῖτο διδόναι λόγον. Προσ-
αγορεύσας δὲ αὐτοὺς, ἐπέλευσε ἀναπαύλης ἀπολαθεῖν,
ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἕμα πρῶτῃ τοῦ συλλόγου γενησο-
μένου. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐποιοῦν· βασιλεὺς δὲ ἕμα
ἔφ τῶν τε ἰδίων τοὺς ἐπιφανεστέρους καὶ τοὺς ἐκ
βασιλέως ἀφιγμένους εἰς τὸν σύλλογον ἐκάλεσε. Ὡς δὲ
πάντες παρήσαν, σιωπῇ μὲν τὸ θέατρον κατέσχευεν ἐπὶ μικρὸν· καὶ πάντες ὡς ἐπὶ καινοῖς τισι παρεῖχον
μετεώρους τὰς ἀκοάς. Ἦρξατο δ' ἀρχιεπίσκοπος οὕτως εἰπὼν· Κράτιστε βασιλεῦ, τῶν μεταξὺ τῶν
βασιλέων ὑμῶν κεκινήμενον νῦν ἕνεκα διαφορῶν, αὐτῆς μὲν ἤτησας εἰς Βυζάντιον ἐλθὼν ἐπὶ τοῦ βασι-
λέως τὰς εὐθύνας παρέχειν· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, τοῦ πατριάρχου ἐνταυθοῖ γενομένου, δίκην διαλύεσθαι τὰ ἐγκλή-

A ipsum aiebant firmissimum argumentum, aut nihil
eum deliquisse, aut si quid deliquerit, id velle
corrige, quod in beneficio numeraret, si aut hic,
aut ibi, patriarcha præsente, posset intentata sibi
scelera depellere. Quoniam igitur res ipsa clamaret,
justum pariter et utile, ac necessarium sibi videri,
ex duobus quæ desiderarentur, alterum concedi.
Imperator postulatum irrefutabile, et patriarchæ
episcoporumque in eo urgendo studium perspicuens,
nepotem ad se venire, aut patriarcham ad illum
abire vetuit; neutrum enim esse operæ præmium.
Ut ex episcopis et proceribus, item ex Ecclesiæ
principibus, et archimandritis religiosus, ut fere-
batur, hominibus irent aliquot, qui accusationem
illi proponerent, ab eoque responsionem require-
rent, id annuit. Mittuntur itaque seni de singulis
quos nominavi ordinibus, omnes simul quatuor et
viginti (75). Adduntur, quos imperator ante lega-
verat, Niphon Moglænorum antistes, et Clidas di-
cæophylax, quibus accusationis capita transduntur.
140 Post hos omnes Gregorius Bulgariæ archi-
episcopus, vir et disciplinis eruditus, et admirabili
prudencia præditus, et in sapientia divina plano
perfectus (76): cumque eo Theodorus Xanthopus
ipse quoque virtute, intelligentia et doctrina
ornatissimus. Hi omnes Rhegium, controversias
imperatorum disceptaturi, venerunt: quorum e
conspectu magnam lætitiæ voluptatem persensit,
quod esset tandem ad objecta responsurus. Salu-
tatos igitur quietem capere jussit, et in diem po-
sterum usque a matutino conventum indixit. Illi
ita fecerunt. Initio lucis nobiliores de suis, et eos
qui avi missu advenerant, in cætum cogit. Ubi
omnes affuerunt, consederunt, paulisperque con-
ticerunt, et singuli ut novi quippiam auditiuri,
aures arrexerunt, archiepiscopus his vocibus usus
est: Propter natum inter te avumque dissidium,
imperator optime, rogasti ut tibi Byzantium pate-
ret ingressus, quo illic apud eum causam tuam
ageres: aut saltem ut patriarcha ad te mitteretur,
quo iudice id ipsum præstares. Neutrum erat con-
cessu facile. Auctoritate tamen imperatoris et pa-
triarchæ nos advenimus, defensionem tuam audi-
turi. Te æquum est afferre, si quid habes dicere
D ad ea quæ tibi objectantur. Tum imperator:

Jacobi Pontani notæ.

(75) Gregoras hunc locum negligenter tractavit.
Duos, inquit, senatores, duos pontifices, duos selec-
tos sacerdotes, et quatuor selectos e plebe ad eum
misit. Decem homines numerat, cum noster ad
triginta numeret.

(76) Viden Deum nominari τὸν ὄντα; idque aucto-
ritate sanctæ Scripturæ. Nam Exod. cap. iii, cum
querisset a Deo Moses ad filios Israel mittendus,
Si dixerint mihi, quod est nomen ejus? quid dicam
ei? audivit responsum, Ego sum qui sum. Et ait,
Sic dices filiis Israel, Qui est, misit me ad vos. In

Septuaginta est, Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν. Καὶ εἶπεν· Ὁὕτως
ἔρατς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν ἀπεσταλάξ με πρὸς
ὑμᾶς. Seneca, epist, 58, τὸ ὄν non satis bene reddi
putat, quod est, quia, inquit, cogor verbum pro vo-
cabulo ponere. Idem censendum de voce virili,
nam melius dicitur Deus ὢν Græcæ, quam, qui est,
Latine. Justinus Martyr, Exhort. ad gentes, docet
erudite, cur Deus Moysen ad Hebræos mittens, ac
de se loquens, participio usus sit, et Platonis τὸ
ὄν cum Mosis ὁ ὢν confert.

μπα. Τούτων μὲν οὖν ἑκάτερον οὐ βέβαιον ἦν ἢ αὐτὸς ἡξίωκας γενέσθαι. ἠροσάξαντος δὲ βασιλέως καὶ πατριάρχου, ἤκομεν ἡμεῖς, ὑπὲρ ὧν ἐγκαλῆ τὰς ἀπολογίας ἀκουσόμενοι. Σὺ τε δίκαιος ἂν εἴης εἰ τι περὶ αὐτῶν ἔχει; λέγειν, διεξιέναι. Εἶπεν οὖν ὁ βασιλεὺς·

CAPUT XLVII.

Oratio junioris ad synodum. Adversarium avum rapit in odium; iudices sibi benevolos facit; fiduciam causæ præ se fert; et est hoc velut iudicii præmium. Deinde breviter quædam objecta diluit.

Et summa voluntate mea advenistis, et perquam optabile est, ut ego sentio, quomodocunque tandem sui adversus criminationes defendendi tempus adipisci. Porro injustum et a ratione abhorrens duco, cum factis ipsis multa frequenter, et minime dubia observationis et obedientiæ erga avum documenta dederim, me pari benevolentia nec verbis quidem tenuis ab ipso dignatum. At enim oportebat facta mea cum obtrectatorum sermonibus comparantem, aut eorum improbitatem condignis vindicæ supplicii (ut ne quid et ipsi auderent tale posthac, et alii ex eorum eventu modestiam discerent), aut certe, quod alterum est, iisdem de audacia severe objurgatis ac reprehensis firmam constantemque erga me benevolentiam conservare: ut qui evidentibus exemplis docere possim, me in ipsum affectum esse suavissime, et quemadmodum bono filio pulchrum est, erga patrem reverentiam, obedientiam, subjectionemque retinere. Sed quia hæc secus quam dignum fuit evenerunt, quæque fecimus, ex animo avi penitus effluerunt: quorum autem industria in eo consumitur, ut alterum nostrum apud alterum in invidiam vocando, communi Romanorum fortunæ ac felicitati perniciem struant, eorum mendaciis prorsus subactus ac irretitus est, quid relinquatur, nisi ut vel angori me dederem, in miseriam immerito meo præcipitatus, veniamque a patre, quanquam meris calumniis oppugnatus, peterem? aut certe, propter ea quæ mihi falso affinguntur, examen ac iudicium? quod etiam concupivi, jam plus sexagesimum diem nudo sub ætheris axe cum his omnibus quos duco, hibernis mensibus labores et incommoda perferens, quod nec vos nescitis. Fuisset optimum, imperatore, patriarcha, totoque Romano populo præsentibus defensionem peragere, ut vel absolutus declararem omnibus, me ab istis sycophantis indignissime violari, vel sceleris omnium calculis condemnatus, non ultra ampliacionem quærerem: nec quasi a iudicibus aut ad gratiam, aut ex æmulatione damnatus, provocarem, sed quas commeruissem poenas sustinerem. Sed quia sic placitum imperatori, magnas universorum imperatori Deo, qui defensionem meam hanc opportunitatem obtulit, nec minus ipsi avo et patriarchæ gratias ago. Huic, quod auctor fait ut res in inquisitione poneretur, illi, quod sibi id passus est persuaderi, vobis item, qui huc iter suscepistis, de labore vestro. Velim autem rogatos, ne in hoc iudicio mihi tanquam imperatori assentiamini, neve aliquid eorum quæ damnanda senseritis, propter dignitatis amplitudinem condonetis, sed ad ignoscendum inexorabiles sitis. Si

Καὶ βουλομένῳ μοι πάντῃ ἡ πρὸς; ἐμὲ ἀφίξις γηγένηται ὁμῶν, καὶ εὐχῆς ἔργον ἡγοῦμαι τὸ καὶ ὁμοῦν ὑπὲρ ὧν κατηγοροῦμαι καιρὸν τινα εὐρήσειν ἀπολογίας. Οὐ δίκαιον δὲ ἡγεῖσθαι, οὐτε μὴν τινα λόγον σῶζον, ἐμὲ μὲν πολλάκις τῆς εἰς τὸν βασιλέα αἰδοῦς καὶ εὐπειθείας αὐτοῖς; ἔργοις; ἐναργεῖς παρέχεσθαι τὰς ἀποδείξεις, τῆς ἰσῆς δὲ εὐνοίας οὐδὲ λόγοις γούν ψιλοῖς ἀξιοῦσθαι παρ' αὐτοῦ. Καίτοιγε ἔγρην πρὸς τὰς πράξεις τὰς ἐμὰς; τοῦς τῶν συκοφαντῶν παραβάλλοντα λόγους, ἢ κολάζειν αὐτοὺς ἀξίως τῆς κακουργίας ἐκυτῶν (ὡς ἂν αὐτοὶ τε πάύοιτο συκοφαντοῦντες, καὶ τοῖς; ἄλλοις εἰεν παράδειγμα σωφροσύνης), ἢ τόγε δεύτερον, αὐτοῖς; μὲν σφοδρῶς ἐπιπλήττειν καὶ ἐπιτιμᾶν τοῦ τοιαῦτα ἕνεκα τολμᾶν· βεβαίαν δὲ καὶ ἡδρασμένην τὴν εἰς ἐμὲ εὐνοίαν τηρεῖν, ὅπερ ἰσῆν, ἐκ τῶν ἔργων σαφεῖς ἔχοντα τὰς ἀποδείξεις, ὡς εὐνοῦστατος ἐγὼ περὶ αὐτῶν, καὶ τὴν παιδί; πρέπουσαν ἀγαθῶ; πρὸς πατέρα αἰδῶ; τε καὶ εὐπειθείαν καὶ δουλείαν ἀποσώζων. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὲν τὴν ἐναντίαν ἢ προσῆκεν εἰληγε τάξιν, καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα ἔργα τῆς βασιλείας ἐξεβρόύηκε μνήμησ; παντελῶς, οἷς; δὲ ἔργον ἐπιμελεῖς ἡμᾶς ἀλλήλοισ; διαβάλλοντας τῇ κοινή; λυμαίνεσθαι; Ῥωμαίων εὐδαιμονίᾳ, τοῖς; λόγοις κατακρας ἐάλω, τί; λοιπὸν ἢ σφόδρα μὲν ἀλλῆσαι ἐφ' οἷς; παρ' ἀξίαν ἀτυχῶ, συγγνώμην δὲ πρὸς πατρός; καὶ τῶν διαβολῶν ἕνεκα αἰτεῖν; ἢ τόγε δεύτερον, βᾶσανον καὶ δίκην ἐφ' οἷς; ἀδίκως ἐγκαλοῦμαι; ὁ δὲ καὶ διετέλεσα ποιῶν εἰς ἐξηκοστὴν τῆνδε ἡμέραν ἢ καὶ μᾶλλον, ὑπαίθριος; ταλαιπωρῶν μετὰ τουτωνῶν πάντων ὧν ἄγω; ἐν ὥρᾳ; μάλιστα χειμῶνος, καθάπερ; δὴ ἴστα; καὶ αὐτοί;. Ἦν μὲν οὖν κράτιστον ἐπὶ βασιλείᾳ; αὐτοῦ παρόντος; καὶ; πατριάρχου, καὶ; τοῦ κοινῶ; τῶ; Ῥωμαίων παντός, ποιεῖσθαι τὰς; ἀπολογίας· ἢ ἢ διαφυγῶν τὰς; αἰτίας, πᾶσι καταστήσω; ἐμφανῆς, ὡς βιαῖότατα καὶ ἀδίκᾳ; ὑπὸ τῶν συκοφαντοῦντων ὑπομίνῳ; ἢ ἄλοῦς; ταῖς; ἀπάντων ψήφοις ἀδικῶν, μηκέτι δύνωμαι; πρὸς; ἀναβολὰς; χωρεῖν, μηδ' ἔφρασιν ζητεῖν, ὡς ἢ πρὸς; χάριν, ἢ πρὸς; φιλονεικίαν ὑπὸ τῶν δικασάντων καταψηφισθεῖς, ἀλλὰ τὴν ἀξίαν δίκην δῶ. Ἐπειδὴ; δὲ οὕτω δεῖν εἶναι κέρριον ὁ βασιλεὺς, χάριτας μὲν πολλὰς ὁμολογῶ; τῶ; πάντων βασιλεύοντι θεῶ; ὅτι καιρὸν παρέσχεν ἀπολογίας· οὐχ; ἴστον δὲ βασιλεῖ; τε καὶ; πατριάρχῃ, τῶ; μὲν πείσαντι τὴν ἐξέτασιν, τῶ; δὲ πεισθέντι, καὶ; ὑμῖν τοῖς; ἀφιγμένοις, ἕνεκα τῶν; πόνων. Δέομαι; δὲ ὁμῶν, μὴ; ὡς; βασιλεῖ; μοι προσέχειν ἐπὶ; τῆς; δίκης; ταυτησ;, μηδὲ; τι ὧν; ἂν; καταγνώσθησ;, διὰ; τὸ; ἀξίωμα; συγχωρεῖν, ὁλλ' ἀπαρατήτως; εἰς; ὅς; ἂν; οἴησθε; καταψηφίσεσθαι; ἀδικεῖν. Ἄν; μόντοι; μεταξὺ; ἀπολογούμενος; ἀνάγκῃ; γε; (οὐ; γάρ; ἔκοντι; πρὸς; τοιοῦτους; ἂν; ποτε; ἤλθον; λόγους;) τὸν; βασιλέα; καὶ; πάππον; τὸν; ἐμὸν; ἀποφαινω; ἀδικούντα; καὶ; ἐπιπορούντα, μήτ' ἐμοὶ; λογί-

ζῆσαι, ἀλλ' αὐτῇ τῇ τοῦ πράγματος δέομαι φύσει ἅ τούς λόγους, μήτ' αὐτοὺς ψῆφον ἐξάγειν· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν κριτὰς καθῆσθαι, ἐκείνῳ δὲ ἀκροατὰς καὶ μόνον. Ἐπει δέ με ἐκελεύσατε ἀπολογεῖσθαι, ἀναγκαῖον τοὺς κατηγοροῦντας πρῶτον τὰ ἐγκλήματα εἰς μέσον ἄγειν, ὡς ἂν ἐφεξῆς αὐτὸς ποιῶμαι τὰ ἀπολογία. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν· οἱ δικασταὶ δὲ ἐπαινεσάντες τοὺς λόγους, τὰ ἐγκλήματα ἐκέλευον τοὺς ἐπιτετραμμένους εἰς μέσον ἄγειν. Καὶ παρελθόντες εἰς μέσους ὃ τε δικαιοφύλαξ καὶ ὁ τῶν Μογλαίνων ἐπίσκοπος, διεξήσαν πάντα καθ' ἑν. Ἀπολογουμένου δὲ βασιλέως, βέλαιον μὲν οὐδὲν ἐδόκουν ἔχειν· οὐδ' ἀπόδειξιν ἐναργῆ οὐτ' ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, οὔτε μὴ ἐκ μαρτυρίας τινός· ἐδόκουν δὲ ἐξ ὑπόψιας μᾶλλον ἢ ἀληθείας συνειλέχθαι. Τελευταῖον δὲ τότε εἶπον· Ἐν τοῖς ὄρκιοις τοῖς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ γεγραμμένοις γέγραπται καὶ τοῦτο· τὸ τὸν μὲν βασιλεῖα τὸν πάππον τὸν σὸν τὴν διοίκησιν πᾶσαν ἔχειν καὶ ἡγεμονίαν τῆς ἀρχῆς· σὲ δὲ ὑπ' αὐτὸν τελεῖν, καὶ τὰ προσταττόμενα ἐκπληροῦν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶντα ἐπιτοκον καὶ ἀδικον εἶναι. Σὺ δὲ μήτ' ἐπιτρέψαντος, μήτε μὴ εἰδότες βασιλέως ἀπὸ τῶν τοῖς δημοσίοις πραττόντων φόρου· ἀφελίου βίη χιλιάδας τέτταρας χρυσίου. Ὅτι μὲν τὰ χρήματα ἀφειλόμην, οὐδ' αὐτὸς ἂν ἀρνηθεῖην, εἶπεν ὁ βασιλεὺς· οὐκ ἐπιωρηνέειν δὲ, οὐδ' ἀναίσχυντος καὶ καταφρονητῆς διὰ τοῦτο δίκαιος κρίνεσθαι βασιλέως. Αἰνίγματι λέγεις ὁμοιον, εἰ δικάζοντες εἶπον, εἰ μὴδὲν πράττειν ἐπὶ τῶν ὄρκων παρὰ γνώμην βασιλέως· γεγραμμένου, αὐτὸς τὰ χρήματα βασιλέως ἀκοντος λαθῶν, μηδὲ τοὺς ὄρκους παραβεδνηκέναι φαίης. Ἡ γὰρ οὐ γέγραπται τὴν διοίκησιν πᾶσαν τῶν πραγμάτων βασιλεῖα ἔχειν, σὲ τε μὴδὲν παρὰ γνώμην ποιεῖν ἐκείνου, ἢ τοῦτου δοθέντος, οὐκ ἂν διαφύγοις τὸ ἐπιωρηνεῖν, ἀκοντος βασιλέως τὰ χρήματα εἰληφέναι ὁμολογῶν. Ξανθόπουλος δὲ τῶν ἐκ Βυζαντίου ἀφιγμένων εἰς, ὁ δίκαιον, εἶπε, καταψηφίζεσθαι, πρὶν ἂν ὁ βασιλεὺς περὶ τῶν κατηγορουμένων λόγον δῷ. Τότε γάρ, εἰ δίκαιοι ἢ καταψηφίζεσθαι ἐκ τῶν λεγομένων δέοι, γνοίη μὲν ἂν. Συνθεμένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων, ὁ βασιλεὺς ἀπελογεῖτο τοιαῦτα·

CAPUT XLVIII.

Culpam omnem calamitatis in avum confert, non sine commendatione sui. Nititur probare se fœdus sanctum habuisse, avum non habuisse; cuius litteræ hujus rei testes ad protovestiarium, et aliæ cujusdam Coccalæ recitantur. Docet etiam, non idcirco fœdus se rupisse, nec perjurium incurrisse, quamvis pecuniam acceperit.

Καὶ δίκαιον εἶναι νομίζω, καὶ κατὰ γνώμην ἦν ἂν ἐμοὶ εἰ τὰ προσταττόμενα βασιλεὺς μετὰ τῆς προσ-

Jacobi Pontani notæ.

(77) Tria præcipua recenset Gregoras, quæ tamen non Rhegi a legatis, seu delectis illis, sed in medio itinere ab iis objecta sint, quos senior miserat, ut ei urbis ingressum interdicerent. Ea vocat occasiones rupti fœderis. Una, quod imperatoris questoribus omnibus pecuniam eripuisset, cujus nunquam major penuria fuisset: cum ea essent tempora, quæ ob divisionem imperii sumptus maximos postulerent. Altera, quod a se missis urbium rectoribus ejectis, alios suo arbitratu ibi collocaret. Tertia,

tamen interim dum me defendo, avum meum iniquum et perjurum ostendero (quod non nisi necessario faciam, nunquam enim volens aliquid tale dicerem), ne eam orationem mihi, sed conditioni hujus negotii attribuendam putetis: neve ex illa decernatis, verum mihi judices, illi tantummodo auditores sedeat. Et quia me respondere jussistis, res postulat 142 ut accusatores crimina prius in medium adducant, quo ad singula ordine respondeam. Hactenus imperator. Judices dicta probaverunt, mandaveruntque Niphoni et Clidæ, accusationis capita sibi a seniore tradita depromerent (77). Illi prodeuntes in medium, sigillatim omnia percensuerunt. Ad quæ cum respondisset imperator, infirma, incerta, non ex rebus ipsis deducia (78), nullo teste nitentia, sed ex inani potius suspicione, quam ex vero collecta apparuerunt omnia. Ad extremum hoc allatum est, in jurejurando, quo pax saucita sit, hoc etiam scriptum fuisse: penes avum imperatorem esse debere totum imperium et rectionem ejus; ipsum ei subjici, et ejus jussa facessere oportere. Qui contra fecerit, perjurum ac injustum fore. Tu autem, inquit, neque sciente avo, a questoribus per vim abstulisti quatuor aureorum millia. Ad hoc ille: Abstulisse me pecuniam confitebor: at idcirco me vere asinum esse perjuri, aut impudentiæ, aut avum desperasse, id pernego. Rursus judices: Quasi ænigmata loqueris, si, cum scriptum sit, ne tu qui præter voluntatem avi perpetres, ipse eo invito pecuniam avertas, et nihilo minus te jusjurandum haud transgressum prædices. Aut enim scriptum non est, ut avus plenam rerum omnium administrationem habeat, et tu nihil eo nolente audeas: aut, hoc dato, nondum perjuri crimem effugisti, cum avo ignorante pecuniam te intervertisse confiteare. Hic Xanthopulus, qui cum cæteris Byzantio venerat, sibi haud æquum videri reum damnare, antequam ad accusationem respondisset. Tunc enim cognosci posse, albo an atro lapillo dignus esset. Reliquis assentientibus, imperator nepos apologiæ suæ hoc habuit exordium:

Si imperator avus (79), quod justitia requirit et ego maxime vellem, convenienti accuratione acta

quod Cræzenam amitam suam, et monastico indutam habitu, indignantem et reluctantem, ad incestum coitum compulisset. Hæc a nostra historia, quod vides, plurimum dissentiant.

(78) Indicat hoc idem Gregoras: *Accedebant, inquit, et aliæ causæ, propter quas ei urbis ingressum interdiceret, plurimæ illæ quidem, sed non ita firmæ.*

(79) Recitatur etiam a Gregora oratio ad judices habita, lib. ix, verum longe alia, multumque huic nostræ dissimilis, plena fellis, et plane de-

perpenderet examinaretque, non me, **143** non, inquam, me nunc impudentiæ et projectæ audaciæ, quodque minime tolerandum, perjurii reum faceret. Nam iudex tum demum vere et incorrupte iudicat, cum ejus mentem non obsidet anticipata opinio : alioqui ut plurimum falli ac decipi necesse est. Itaque si quibus de causis, et unde unde natis fœdus prioribus bellis compositum, et jurejurando stabilitum sit, meam quoque in bello profligando ac tollendo sedulitatem, contentionem, alacritatem, præterea quam antehac præ me semper tuli ac declaravi erga ipsum sollicitudinem, obsequelam, aniosem respiceret, non ego talium criminum modo accusarer, essemque ipse præsentibus, Romani futuris ærumnis liberi, imperator extra omnem tumultum viveret, nec infamia confligaret, cum bellum ad perniciem Romanorum sciens volensque introducere videatur. Nunc horum oblitus omnium, complurium, nec levium me accessit, ut ipsimet audistis. Ego vero quamvis gravia sint omnia, tamen continerem me, tum ob reverentiam, tum ne in defensione mea edere cogerer aliquid, quod ei vituperationem afferret. Ast perjurii notam mihi inurere tacendo, cum abunde absolvi possem, nec fas, nec tolerabile duco. Quod si dum me insontem doceo, ipsum contra egisse probavero, ne id temeritati, neve linguæ incontinentiæ, sed rei ipsius necessitati ut ascribatis, a vobis peto. Hoc itaque primum dico non me solum, sed illum quoque in fœdus juravisse, eandemque ambobus ejus sancte servandi necessitatem impositam : et alterum, si in fœdifragum vindicavit, nullo scelere astringi : id quod etiam ipsemet imperator pro bono approbavit. Etenim si ego fœdus violassem, et is de me perfidia pœnas sumeret, nulli ob id culpæ obnoxius haberi vellet ; et vos, ut arbitror, id ei, et recte ac merito, assentiremini. Perjucundum porro mihi accidit, una vobiscum et Cocalam magnum logariastem venisse : qui tametsi protovestiarii proamitini mei socer sit, non parvam defensionis meæ fidem conciliabit, cum moleste feret, quæ sum dicturus. Et quia accusationi responsionique meæ interest, poterit genero, quod res est, integre perscribere. Quod utinam protovestiarius quoque ipse afforet. **144** Dispicate igitur, uter nostrum prius religionem fœderis exuerit. Utar autem non fucata oratione ad me tuendum, nec testes producam corruptos, quibus fidem negare, et quos exceptione submovere fas sit, sed ipsas avi litteras (80), quæ luculento erunt testimonio, illum jampridem arma contra me studiose diligenterque mediatum esse.

ηχούσης ἐξήταζεν ἀκριβείας· ἥ γὰρ ἂν οὐκ ἂν ἐμὲ νῦν ἀναιδείας καὶ ἀφοβίας, καὶ, τὸ μέγιστον, ἐδίδουκεν ἐπιτορκίας. Τὸ μὲν γὰρ μὴ προκατελιθῆσθαι τὸν δικαστὴν τὴν γνώμην, ἐξάγειν μάλιστα ὀρθὰς ποιεῖ τὰς κρίσεις. Ὁ δὲ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον, σφέλλεσθαι ὡς τὰ πολλὰ ἄνάγκη. Ἐὰν γὰρ τὰς τε κατὰ τοὺς προτέρους πολέμους αἰτίας γεγενημένας δι' αἷμαί τε ξυμβῆται προὐχώρησαν καὶ οἱ ὄρκοι, ὅθεν τε κακὸς συνέωρα καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς τὴν τοῦ πολέμου κατάλυσιν ἐπιμέλειαν καὶ σπουδὴν καὶ προθυμίαν, ἔτι τε ἦν ἐνεδειξάμενη ἐν τῷ πρᾶσθόντι παντὶ κηδεμονίαν καὶ εὐπειθειαν καὶ στοργὴν πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἂν νῦν τοιαῦτα ἐφευγον ἐγώ. Ἄλλὰ τῶν τε παρόντων ἂν αὐτὸς ἐγώ καὶ τῶν προσδοκωμένων οἱ Ῥωμαῖοι κακῶν ἤμεν ἀπηλλαγμένοι, βασιλεὺς τε αὐτὸς θορύβου τε παντὸς ἐξω, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἔκοντι Ῥωμαίοις ἐπὶ φθορᾷ δοκεῖν τὸν πόλεμον ἐπάγειν δυσκλείας γινομένης. Νυνὶ δὲ, ὡς εἰκεν, ἐκείνων ἀπάντων ἐπιλεημένος, ἃ ὁμεῖς πάντες ἀκηκόατε, κατεγόρηχέ μου πολλὰ καὶ δεινὰ. Ἐγὼ δὲ καίτοι δεινῶν ὄντων τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἠνεσχόμενη ἂν σιγῇ αἰδοί τε τῇ πρὸς βασιλεία, καὶ τοῦ μὴ τῆς ἀπολογίας ἕνεκα τῶν μέμψιν τινὰ αὐτῷ οἰσόντων εἰπεῖν εἰς ἀνάγκην τι ἰλθεῖν. Τὸ δὲ ἐπιτορκίαν ἐμαυτῷ προστρέψασθαι, ἔνδον ἀσφαλῶς καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος τὴν δίκην διαφυγεῖν, οὐθ' ὄσων ἡγήμαι, οὐτ' ἀνεκτόν. Διὸ καὶ πειράσομαι ἐμαυτὸν ὡς ὀδόν τε τὰς τε σπονδὰς καὶ τοὺς ὄρκους ἀκερατοῦς ἀχρὶ νῦν μάλιστα διατηρηηκότα ἀποδείξαι· ἂν δ' ἐκείνον διὰ τούτων ἀποφαίω καὶ τοὺς ὄρκους λελυκότα καὶ τὰς σπονδὰς, μηδεμίαν ἐμοῦ καταγιώσκωκεν ἰταμιότητα μήτε προπέτειαν ἀξιώ, ἀλλὰ τῇ τοῦ πράγματος λογίζεσθαι ἀνάγκη τὴν κατηγορίαν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι ὡς τοὺς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὄρκους, οὐκ αὐτὸς ὁμώμοκα μόνος, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς, καὶ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἑκατέροισι ἀπαρθάτους τηρεῖν εἶναι· ἂν δὲ ἐξ ἑνὸς παραθαθῶσι, μηκέτι τὸν ἕτερον ἂν ἀμύνηται ἐνέχεσθαι ταῖς αἰτίαις· ὃ δὴ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἐδίκασε καλῶς φθάσας. Δελυκότος γὰρ ἐμοῦ τοὺς ὄρκους καὶ τὰς σπονδὰς, οὐδεμιᾶ φησιν αὐτὸς ἐνέχεσθαι αἰτία, ἂν τι βλάβητι ἀμυνομένος· καὶ ὁμεῖς δὲ, ὑπολαμβάνω, τὸ αὐτὸ συμφαίητε, ὀρθῶς ἂν ἐγωγε εἴποιμι καὶ δικαίως. Πάνυ δὲ ἡδέως ἐδειξάμενη ὅτι καὶ Κωκαλὰς ὁ μέγας λογαριαστὴς συμπαρέσστιν ἡμῖν. Συμβαλεῖται γὰρ ἐμοὶ πρὸς τὴν ἀπολογίαν εὐμικρὰ τινα ἐπὶ μαρτυρίαν, ἀχθησόμενος ὧν μέλλω λέγειν. Καίτοιγε αὐτὸς κηδεστὴς ὧν πρωτοβεστιαρίου τοῦ θεοῦ τοῦ ἐμοῦ, ὃ τι τε κατηγοροῦμαι, καὶ ὅποιος ποιήσομαι τὰς ἀπολογίας παρεγένετο ἀκοῦσαι, ὡς ἂν εἰδέναι ἐξη. πρὸς τὸν κηδεστὴν γράφων, ἀπαγγέλλειν τάλη-

Jacobi Pontani notæ.

clamatoria, et conflictata, sine dubio. Solet enim Gregoras ille ita ludere, et poetam magis agere, quam historicum.

(70) Quo pacto nactus sit hasce litteras, ita docet Gregoras : Cæterum litteræ, quas ad Cralem Servia, ad despotam, ad alios præfatos scriptas esse diximus, partim ab itinere custodibus exceptæ

sunt, eæ nimirum, quæ chartæ inscriptæ fuerunt ; partim iis deceptis, perlatæ sunt tenui linteo, et albo inscriptæ, tabellariorum vestibus solerter insutæ. Nam imperator junior cum in aliis angustiis, tum circa Christopolin custodes collocarat, qui omnes prætereuntes excutiebant, num litteras Byzantio afferrent, avos fullere verdifficile erat.

θές· ἐγὼ δὲ τὸ καὶ αὐτὸν παρῆναι μάλιστα ἀπεδεξά-
 μην. Σκέψασθε τοίνυν, ὁπότερος παραδέθηκε τοῦς
 ὄρκου. Παρέξομαι δὲ οὐ λόγους εὐπρεπεῖς πρὸς
 τὴν ἀπολογία. οὐδὲ μάρτυρας ἀνθρώπους διεφθα-
 ρένους, οἷς ἂν τινι κοῖ ἀπιστεῖν καὶ παραγράφε-
 σθαι ἐξῆναι, ἀλλ' αὐτὰ τὰ βασιλέως γράμματα
 μαρτυρήσιν ἐκ πολλοῦ καὶ μετ' ἐπιμελείας καὶ
 φροντίδος· τὸν πρὸς ἐμὲ πόλεμον κεκινήκοτα. Καὶ
 πρῶτον ἀναγνωσθήτω ἡμῖν τὸ τοῦ βασιλέως πρὶς-
 ταγμα, ὃ πρωτοβεστιαριῷ ἀπέστειλε πῶ ἐμῷ θεῶι,
 'Ιουλίῳ μηνὶ τῆς δεκάτης Ἰνδικτιῶνος, ἔχον ἐπὶ λέ-
 ξεως οὕτως· Περιπόθητε ἀνεψιὲ τῆς βασιλείας μου
 πρωτοβεστιαριε, κύριε Ἀνδρόνικε Παλαιολόγε, ἡ ἀνα-
 φορὰ ἦν ἀνέφερες τῇ βασιλείᾳ μου, ἀπεσώθη, καὶ
 ἐξ αὐτῆς ἐγνώρισα ὅσον ἐγραψες καὶ ἀνέφερες.
 Ἀπεδεξάμην γοῦν πολλὰ τὴν σπονδὴν καὶ ἐπιμέ-
 λειαν καὶ τὸν εἰς τοῦτο ἀγῶνά σου· καὶ πάλιν εἰς
 τὸ ἔμπροσθεν ἐπιμελήθητι ἵνα τελεσθῆ. Καλὰ γὰρ
 γινώσκεις ὅτι οὐ δι' ἄλλο τι ἀπεστάλης εἰς τὸ αὐτόθι
 κεφαλατικῶν παρ' ὃ διὰ τὴν δουλείαν αὐτῆν. Ἐπει
 γοῦν καὶ πρὸ τῆς σῆς ἀναφορᾶς ἀπέστειλε καὶ ὁ
 Κράλης ἀποκρισιάριον αὐτοῦ ἐνταῦθα, καὶ ἐδήλωσε
 πρὸς τὴν βασιλείαν μου ὅπως ἤδη κατεστάθη μετὰ
 σοῦ, καὶ εὐρίσκεται ἕτοιμος ἵνα κατὰ πᾶσαν τὴν
 αὐτοῦ δύναμιν βοηθήσῃ ἡμῖν, μὴ μόνον μετὰ τοῦ
 φωσάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς παρών, πάλιν ἐπι-
 στήθη ταῦτο ἡ βασιλεία μου ἐτι πλέον ἀπὸ τῆς σῆς
 ἀναφορᾶς. Ποῖσι γοῦν τὴν δουλείαν σου μετὰ πολλῆς
 συντομίας, ὅτι καὶ ἡ βασιλεία μου ἐπιμελῶς πράτ-
 τει, καὶ πρόσκειται μὴ πως προλάβωμεν ἡμεῖς ὑμᾶς.
 Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Ἐγὼ καὶ δευτέραν παρέξομαι
 μαρτυρίαν, πρὸς τὸν αὐτὸν πρὶςσταγμα βασιλέως
 Σεπτεμβριῷ γραφὴν ἑνδεκάτης Ἰνδικτιῶνος· Περι-
 πόθητε ἀνεψιὲ τῆς βασιλείας μου πρωτοβεστιαριε
 κύριε Ἀνδρόνικε Παλαιολόγε, οἶδας ὅσον διωρίσατο
 πρὸς σὲ ἡ βασιλεία μου περὶ τῶν δουλειῶν ὧν ἀνε-
 τέθης· καὶ ὅτι δέον σε σπουδάσαι μήπως προλάβῃ
 ἡμεῖς ἡ βασιλεία μου· καὶ ἰδοὺ ὡς βλέπω οὕτω
 μέλλει γίνεσθαι. Ἐγὼ γὰρ ἄλλο οὐδὲν ἐκδέχομαι
 ἢ ἀπὸ τῶν αὐτόθι μῆνυμα. Ποῦ γοῦν ἔστιν ἡ ἐπι-
 μελεία σου; ποῦ ἔστιν ἡ σὴ ὑπόσχεσις; ἀπὸ γὰρ
 τοῦ 'Ιουλίου μηνὸς οὐδὲν ἐγνώρισά τι ἀκριβῶς ἀπὸ
 τῶν αὐτόθι, ἀλλ' ἡ μόνον ἀπὸ τῆς φήμης, καὶ ἃς (84)
 γνωρίσω κατὰ πᾶσαν συντομίαν, ὅτι, ὡς ἀνωτέρω
 εἴρηται, οὐδὲν ἄλλο ἐκδεχόμεθα, ἢ τὸ μῆνυμα ὑμῶν.

Jacobi Pontani notæ.

(81) Imitamur morem Romanum; ipsi enim ora-
 tores non recitabant leges, edicta, aut similia. Nec
 ipsemet Andronicus hic videtur legisse litteras
 istas; non enim dicit ἀναγνώσω, sed ἀναγνωσθή-
 τω, *legantur*. Facimus ergo a notario, seu tabel-
 lione legi, id enim decentius est.

(82) Nepos, quia sororis Annæ filius, etsi cum
 adjuncto solemus dicere de fratre aut sororum
 filii, ex fratre, ex sorore nepos.

(83) Quos a capite capitaneos, et Germani qui-
 dam *Hauptmann* vocant belli duces, a recentiori-
 bus Græcis κεφαλᾶσαι παρὰ τὴν κεφαλὴν dicuntur;
 unde κεφαλατικῶν capitaneatus, *Hauptmannschaft*.
 Jam quemadmodum apud Germanos capitanei no-
 men non illis tantum tribuitur, qui habent sub
 se milites, sed præfectis quoque totius regionis,

A Primum recita Patribus ad verbum, quod mense
 Julio, indictione decima mandatum ad protovesta-
 rium misit: Desideratissime nostræ majestati mi-
 nepos, domine Andronicus Palæologe, (82) proto-
 vestiarie, quam ad nos misisti relationem, tuto per-
 venit, ex qua quæ voluisti, cognovimus omnia,
 tuumque in hoc studium, diligentiam, contentio-
 nemque vehementer probavimus. Rursum cura se-
 dulo, ut perficiatur. Probe enim intelligis, non alia
 de causa illuc ad gerendam præfecturam te missum
 esse (83), quam ut huic rei inservires. Quoniam
 igitur et ante relationem tuam Crales apocrisia-
 rium suum huc misit, nostræque majestati significa-
 vit, quo sitis jam inter vos animo, et ad nos omni
 qua val't potentia adjuvandos paratus est, non fos-
 sato tantum, sed sua quoque præsentia, ex rela-
 tione tua denuo major rei fides nobis facta est.
 Præsta igitur officium tuum quam citissime, nam nec
 nos opere parcemus, et cave ne forte a nobis ante-
 vertamini. Et hoc quidem hujusmodi. Exhibebo et
 alterum mandatum loco testimonii, scriptum ad
 eundem mense Septembri, indictione undecima. Re-
 cita: Desideratissime majestati nostræ cognate mi,
 Andronice Palæologe protovestiarie, meministi, quid
 ad te scribentes statuerimus de negotio admini-
 strando, et quomodo monuerimus, dares operam
 futurum, ne posses a nobis anteverti. Et ecce ita fu-
 turum est, ut video. Ego enim aliud non exspecto,
 quam ab iis qui illic sunt, signum aliquod. Ubi di-
 ligentia tua? Ubi promissa? A mense enim Julio
 nihil expresse cognovimus ab iis qui ibi versantur,
 nisi e fama tantum. Et tibi quam brevissime indi-
 camus, ut supra didicimus, non aliud quam signum
 a vobis exspectare. Et Coccalas hic protovestiario
 genero suo scribens, eum de magna negligentia et
 inertia accusat, deque promissis non servatis re-
 prehendit; atque imperatorem ex eo tristitiam
 cepisse, et se erubescere, quia pollicitus sit ipsum
 quam studiosissime celerrimeque promissa con-
 feciturum. Ne autem quæ recitata sunt litteræ, quia
 145 obscuriores sunt, ad alios quosdam pertinere
 videantur, alias afferam, unde et superiores illas de
 me conscriptas, et bellum contra me quasi præconis
 voce promulgatum fuisse constabit. Datæ sunt men-
 se Octobri, indictione undecima. Recita: Deside-

etiam extra militiam, ut in Austria præfectus Lin-
 censis appellatur *Landshauptmann*, et in Tyrol
 præfecti multis locis idem nomen habent; sic apud
 Græcos præfecti urbium, seu territoriorum κεφαλᾶ-
 δαι nominabantur, et ditio, cui præerant, κεφα-
 λατικῶν, *die Hauptmannschaft*. Sicut nos vulgo no-
 men præfecturæ Germanicæ, *die Pflège*, ad totam
 regionem referimus, cui quis præfectus est. Glos-
 sarium a Rigaltio editum κεφαλατικῶν exponit,
 ἡγεμονία. Hactenus Greterus.

(84) Quamquam istud ἄς sit Græcum, si modo
 integer Hesychius, sitque hæc particula in Græco
 vulgari, nil tamen integri sensus facit. Interpres
 autem legisse videtur καὶ σοὶ γνωρίζω κατὰ πᾶσαν,
 etc.

raissime majestati nostræ in nepos, domine Andronice Palæologe protovestiarie, relationes omnium vestrum ad nos perlatæ sunt ac perfectæ, gratissimumque nobis factum est a singulis secundum omnia quæ retulistis. Respondimus et explicavimus mentem nostram et separatim omnibus, per Calergum (85), seu potius per amatissimum cognatum nostrum dominum Michaelē Asanem, consobrinum tuum. Ex eo quisquē vestrum latius cognoscet, quid majestas nostra statuerit. Ne fortassis autem a mari in terram bello translato ignoretis quid generatim censuerimus, en censemus et vobis significamus etiam per aridam, tot et tales illic inveniri, ut si vel unus duntaxat vestrum ibidem viseret, sufficere posset ad prælium cum nepote nostro ineundum: quanto magis cum tam multi, tam pugnaces inveniamini, nihil dicendum est amplius? Et nunc pardum nostrum e catenis emittimus. Vos quod prudentia hortabitur facite: nos jam erumpimus. Hæc mandavit avus sororis suæ filio, nihil habens, in quo me accusaret, sed prior ipse a sacramento fœderis desciscens. Ut porro videatis, cum ministris usum pluribus ad bellum adversum me adornandum, et jampridem se ad idem comparasse, alia proferet adhuc epistola, nempe Coccalæ hujus ad protovestiarium generum data. Recita: Graviter molesteque ferebat ante dominus noster imperator, nos, ac te præsertim, nihil litterarum mittere nec referre quid ageremus, et quo in statu versaremur. Nunc, quoniam scripsistis, laudat factum: reprehendit tamen, quod ita improvide relationes vestras miseritis. Nam si eæ in manus nepotis forte incidissent, in confesso est, cognosci potuisse, multo ante et sollicita cura hoc bellum inchoatum fuisse. Haud recte vos quidem, sed quemadmodum in præsentī nos mandatum et epistolam in puclum coniecimus (87) (in quo inesse quippiam quis cogitaret?). Sic vos facite, et jam nunc incipite. Nam ecce et imperator (id quod ex mandato discetis) opus aggreditur. Quanquam, ut mihi videtur, vos prius finem videbitis, quam de principio audietis. **146** Omnes enim qui cum nepote sunt duces et præfecti (88) ab imperatore stant,

καὶ Κωκαλά; δὲ οὗτοι πρωτοβεστιαρίῳ τῷ γαμβρῷ γράφων, ἀμέλειαν αὐτοῦ πολλὴν καὶ ῥαθυμίαν καταγινώσκει, καὶ ὡς μὴ τὰς ἐπαγγελίας ἐκπληροῦντι ἐπιπλήττει, ὡς λυπούμενου μὲν βασιλέως διὰ ταῦτα, αἰσχυνομένου δὲ αὐτοῦ, ὃς ἐπιγγέλατο μετὰ πάσης ἐπιμελείας αὐτὸν καὶ ταχυτήτος πληρώσειν τὰ ἐπηγγελμένα. Ἴνα δὲ διὰ τὸ μὴ καθαρῶς τὰ ἀναγνωσθέντα προστάγματα γράφειν περὶ ἐμοῦ περὶ τινῶν ἄλλων τισὶ δόξωσι γεγράφθαι, ἕτερον παρέξομαι, τὰ τε πρότερα ὡς περὶ ἐμοῦ εἶψαν γεγραμμένα βεβαιοῦν, καὶ τὸν πρὸς ἐμὲ πόλεμον κηρύττον ἐμφανῶς, γραφὴν Ὀκτωβρίῳ τῆς ἐνδεκάτης ἰνδικτιῶνος· Περιπόθητε ἀνεψιὲ τῆς βασιλείας μου πρωτοβεστιαρίε, κύριε Ἀνδρόνικε Παλαιολόγε, αἱ ἀναφοραὶ ὑμῶν πάντων διεκομίσθησαν εἰς τὴν βασιλείαν μου, καὶ ὑπανεγνώσθησαν, καὶ ὑπεραπεδεξάμην πάντας ὑμᾶς περὶ πάντων ὧν ἀναφέρετε. Ἀπελογήσατο καὶ διορίσατο καὶ ἡ βασιλεία μου κατὰ μέρος πρὸς πάντας ὑμᾶς; μετὰ τοῦ Κατέργου· μᾶλλον δὴ μετὰ τοῦ περιποθήτου ἀνεψιοῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ Ἀσάνη κυρίου Μιχαῆλ τοῦ ἐξαδελφοῦ σου· καὶ ἐξ ἐκείνου μέλλετε γνωρίσειν εἰς ἕκαστος ἀπ' ὑμῶν πλατυκώτερον τὸν ὄρισμόν τῆς βασιλείας μου. Μήπως δὲ γενομένης (86) τινὸς ἀργίας παρὰ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ κάτεργον, ἀγνοῆτε τὴν καθόλου ὄρισμόν τῆς βασιλείας μου, ἰδοὺ καὶ διὰ ξηρᾶς διορίζεται καὶ δηλοποιεῖ ὑμῖν ἡ βασιλεία μου, ὅτι τῶσσι καὶ τοιοῦτοι εὐρίσκεισθε αὐτόθι, ὅτι εἴπερ εἰς καὶ μόνος ὑμῶν ἦν εἰς τὰ αὐτόθι μέρη, ἀρκετὸς ἔμελλεν εἶναι εἰς τὴν τοῦ ἐγγύθου μου μάχην· πόσῳ μᾶλλον ὅτι εὐρίσκεισθε τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι οἷοι εὐρίσκεισθε, λόγος οὐδεὶς; Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν λύω τὴν πάρδον μου τὸν δεδεμένον, καὶ ποιεῖτε ἢ ἂν ὑμῖν ἡ σύνεσις ὑφηγῆται, ὅτι καὶ ἐγὼ ἤδη ὄρμῳ. Τοιαῦτα μὲν βασιλεὺς ἐπέταττε τῷ ἀνεψίῳ, οὐδὲν ἔχων ἐγκαλεῖν ἐμοί, ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος λύων τὰς σπονδὰς καὶ τοῦ ὄρκου. Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι καὶ πολλοῖς ἐχρήτο συνεργοῖς πρὸς τὸν πόλεμον τὸν κατ' ἐμοῦ, καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου παρεσκευάζετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐτέραν παρέξομαι γραφὴν τοῦ Κωκαλά τουτουὶ πρὸς τὸν γαμβρὸν πρωτοβεστιαρίον ἀπεσταλμένην ἔχουσαν οὕτως· Πρῶτον μὲν ἐθαρονέτο καθ' ὑμῶν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς, μᾶλλον δὲ κατὰ σοῦ,

Jacobi Pontani notæ.

(85) In Gr. *Calergum*. Cæterum Calergorum familia Cretensis fuit.

(86) Locus intricatior, et, ut videtur, corruptus.

(87) Quid πούκλος; aut πούκλον sit divinemus. Gregoras quidem supra quasdam linteas litteras vestibus tabellariorum insutas scribit. Noster Gregorius mallet legere, εἰς τὸν κούκουρον, sive κούκρον. Est autem κούκουρο; apud recentiores Græcos pharetra, *ein Köcher*. Usurpatur a Cedreno *fol.* 563, notatque Xylander nostrum illud germanicum aut a Græco illo descendere, aut Græcum a Germanico. Alia conjectura occurrit. Quid si legendum κούκλον? facilis enim lapsus a κ in π. Est autem κούκούλιον per synopen κούκλον cucullus, cucullio. Utiur Sozomenus lib. iii, cap. 13, Latinæ editionis, Græcæ, cap. 14: Σκέπασμα τῆς κεφαλῆς, ἢ κούκούλιον καλοῦσι· ut proinde voluerit Coccalas litteras abdendas fuisse in cucullo, seu cucul-

lione. Fuisse autem cucullus Constantinopolitanis etiani usitatos, liquet ex Curopalata, qui nominat *καπασία* a cappa, eratque proprius habitus Tzaco-num, eumdemque tribuit Cortinariis etiam extra aulam, p. 71. Glossarium Rigaltii interpretatur κούκουρον non modo pharetram, sed etiam bulgam, marsupium; quæ notio an huic loco serviat, videntum est. Hæc idem quem paulo ante nominavi, et cujus ope subsidaria me multis locis adjutum, initio testificatus sum canlide. Cæterum notio illa verbi κούκουρο; pro bulga, seu marsupio ideo hic locum habere mihi non videtur, quod maxime in bulgis et marsupii litteræ quæeruntur; et superiores notiones tandiu amplectar, donec melius ac verius, aut certe probabilius de πούκλω invenero.

(88) Ἄρχοντες, καὶ ἀρχοντόπουλα. Sententia coyit discernimen facere, tametsi altoqui recentibus

πῶς οὐδὲν γράφετε καὶ ἀναφέρετε τί ποιεῖτε καὶ ἄ
 πῶς πράττετε. Τὰ νῦν δὲ ἀπεδέξατο μὲν ὅτι ἐγρά-
 φαστε ἑμέψατο δὲ ὑμῖν ἔπως οὕτως ἀπερισκέπ-
 τως ἐπέμψατε τὰς ἀναφορὰς ὑμῶν, καὶ εἴπερ συν-
 ἔβηνεν ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐγγόνου τοῦ
 βασιλέως, ὁμολογουμένως γνωσθῆναι ἔμελλεν ὅτι
 πρὸ καιροῦ καὶ μετὰ μεμεριμνημένου σκοποῦ ἐκι-
 νήθη ἢ παρούσα μάχη. Ὅπερ οὐ γέγονε καλῶς ἄ-
 ἰλλὰ ὡσπερ κατὰ τὸ παρὸν ἡμεῖς τὸ πρόσταγμα
 καὶ τὴν παρούσαν γραφὴν ἐβάλομεν ἐν τῆς πούκλου,
 (καὶ τίς δύναται ἐνθυμηθῆναι ὅτι ἐστί τι ἐν τῆς
 τοῦ πούκλου ;) οὕτως ποιεῖτε καὶ ὑμεῖς ἄπὸ
 τοῦ νῦν ἀρξασθε ὅτι καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ προστά-
 γματος μέλλεις μαθεῖν, ἰδοὺ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀρχε-
 ται. Ὅμως δοκεῖ μοι ὅτι πρὸ τοῦ ἀκούσαι τὴν ἀρ-
 χὴν μέλλετε ἰδεῖν τὸ τέλος. Πάντες γὰρ οἱ μετὰ
 τοῦ ἐγγόνου τοῦ βασιλέως εὐρισκόμενοι ἀρχόντες
 καὶ τὰ ἀρχοντόπουλα κατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ βασι-
 λέως, καὶ τὰς αὐτοῦ εὐεργεσίας ἔχουσι διὰ τε οἰκο-
 νομιῶν, διὰ τε χρυσοδοῦλλον καὶ πάντες εἰσὶν ἔτοι-
 μοι καὶ ἐκδέχονται ὄρσμον τοῦ αὐθέντου ἡμῶν
 τοῦ βασιλέως τοῦ ἀγίου, ἵνα ἕανπερ ὄρση αὐ-
 τοῦς [ἰ. αὐτοῖς *vel* αὐτῆς], φέρωσι τὸν ἔγγονον αὐτοῦ
 δεδεμένον εἰς τὰς χεῖρας ἄπὸ τοῦ αὐτοῦ νῦν
 ἐπιμαθήθητι καὶ σὺ, ἵνα δείξῃς ἔργον τῆς γνώσεως
 καὶ τῆς πείρας ἧς ἔχεις πρὸς τὸ πράττειν. Ἐκ
 τούτων μὲν οὖν ἀπάντων, ὅσπερος λέλυκε τοὺς
 ὄρκους, αὐτοὶ κρινεῖτε ὡστ' εἰ καὶ αὐτὸς μετὰ
 τὴν οὕτω περιφανῆ παράθεσιν τῶν ὁμωμοσμένων
 ἔξω τι εἰργασμι τῶν συνθηκῶν, οὐ δίκαιον οὐδὲ
 λόγον ἔχον ἐπιόρκειν ἐγκαλεῖν. Ὄστε εἰ καὶ χρή-
 ματα εἴληφα, ὡς αὐτοὶ φασι, παρὰ τὰς συνθήκας,
 οὐκ ὀφείλειν δίκην λελυμένων τῶν συνθηκῶν. Ἐγὼ
 δὲ καὶ τούτων χωρὶς εὐορκεῖν ἀποδείξω ἑμαυτὸν, τὰ
 χρήματα εἰληφώς. Ἐν τοῖς ὄρκοις γὰρ γέγραπται
 ὡς ἂν ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων τῶν τε τῆς
 ἐμῆς οἰκίας ἕνεκα ἀναλωμάτων καὶ βασιλίδος τῆς
 ἐμῆς γυναικὸς, ἔτι δὲ καὶ τῆς μισθοφόρου στρατιᾶς
 χρήματα ἐμοὶ χορηγεῖσθαι ὅσα γέγραπται ἐν ταῖς
 συνθήκαις. Καὶ τοῦτο οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ δι' ὄρων
 ἐγγράφων, ὡς πάρεστιν ὄρῳ ἐκ χρυσοδοῦλλου βασι-
 λέως τοῦ πρὸς ἐμέ. Ἐκ τούτων τῶν καιρῶν ἐκείνων
 ὅτε ἐγεγένητο οἱ ὄρκοι ἀχρι καὶ νῦν, τέτταρες ἐπ'
 ἔτεσι τέτταρσι παρῆλλον μῆνες, ἐν οἷς ἐκ τῶν γε-
 γραμμένων ὀφείλονται μοι λογιζομένῳ πέντε καὶ
 τρεῖς ἀκόνα χρυσίου μυριάδες. Καὶ τοῦτο ἔξεστιν
 ἀποδεικνύειν ἑναργῶς ἐκ τῶν γραμματείων τῶν
 εἰς ἀπόδειξιν γινομένων παρὰ τῶν τὰ χρήματα
 εἰσχομιζόντων προστάττοντας βασιλέως. Τί τοίνυν
 ἀδικῶ, εἰ τοσούτων ἐμοὶ χρημάτων ὀφειλομένων,
 ὀλίγα ἄττα εἴληφα ἐκ πολλῶν ; ἤπου δίκαιον, βασι-
 λέα μὲν ἐμὲ τοσούτων ἀποστεροῦντα μήτ' ἀδικεῖν
 οἴεσθαι, μήτε μὴν ἐπιόρκειν ; ἐμὲ δὲ εἰ τι τῶν
 ὀφειλομένων πολλοστὸν ἀπέληφα μέρος, εἰς δικα-
 στήρια ἔλκεσθαι καὶ ἐπιόρκειν ἐγκαλεῖσθαι καὶ
 ἀπελαυνέσθαι καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένειν ; καίτοι, εἰ

ejusque beneficiis fruuntur, partim in administra-
 tionibus, partim in bullis aureis ; paratique sunt,
 et quid dominus noster sanctus imperator decernat
 exspectant ; ut quando illi placuerit, nepotem vin-
 ctum in manus ei tradant. Tu quoque hinc satage,
 cognitionisque et experientiae quam in agendo ha-
 bes, exemplum aliquod prode. Ex his ergo omni-
 bus, uter foedus transgressus sit, vos eritis iudices.
 Quod si ipse post jusjurandum adeo palam viola-
 tum quippiam contra foedus patravi, non potest
 merito et cum ratione in perjurio numerari. Quare
 etiamsi pecuniam contra foedus accepi, ut ipsi
 dicunt, non ideo pœnam rupti foederis debeo.
 Ego vero et aliter, quamvis pecuniam acceperim,
 me nihilominus secundum jusjurandum pactis stare
 convinca. Perscriptum quippe stat in juramento,
 ut mihi de publico pecunia in sumptum domus, ac
 familiae, et uxoris meae, item ad stipendia militum
 erogetur, quanta ibidem exprimitur : id quod ex
 aurea bulla avi ad me missa perspicitur. Jam
 ex quo concepta sunt juramenta, ad hunc diem
 quatuor anni cum mensibus totidem interfluxerunt,
 quibus mihi (ut rationem subduco) trecenta et quin-
 quaginta aureorum millia debentur. Et hoc perspi-
 cum fit ex tabellis, quas ad testificandum vectigali-
 um exactores conficiunt. Quod igitur nefas admisi,
 si cum tam multa mihi debebantur, de multis pauca
 sumpsi ? An vero justum et æquum est, avum, qui
 me tanta summa privavit, neque injustitiae, neque
 perjurii insimulari ? me, quia ex meis debitis quo-
 tamcumque partem decerpsi, ad tribunalia rap-
 tari, ut perjurum accusari, in exsilium pelli, et in
 extremas miseras devolvi ? Atqui si ea tantum pen-
 sione fraudatus essem, quæ domui meæ erat
 constituta, parum juste fuisset actum mecum :
 siluissem tamen, cum imperatorem reveritus,
 tum quia existimassem qualescumque tandem a
 patre crearentur molestiae, filio æqua mente suffe-
 rendas ; neque accusandum, neque turbas illi cien-
 das, sed rogandum duntaxat, ut placido lumine
 filium dignaretur aspicere, malaque inestifica tibi
 lere. Nunc ablatis simul iis quæ in annua militum
 stipendia erant conferenda, et ex quibus solis vi-
 tam sustentare habebant, improbum duxi alienas
 calamitates excelso animo velle 147 intueri.
 Perpendite paulum, quanta illis fiat injuria. Primum
 siquidem neque mercatura, neque agricultura, ne-
 que aliarum rerum studii, de quibus victum sibi
 pararent, a nobis sinuntur occupari : propterea
 quod ad expeditiones et militiam semper parati
 esse coguntur, neque ulla impedimenta prætexere,
 ob quæ domi maneant. Deinde ab imperatore de-
 stinata mercede fraudati sunt, quam ille non simpli-
 citer, sed interposito sacramento in annos singulos
 se persoluturum spondit. Accedit tertium, ne-
 glecti sunt a me tandiu, ne avo onerosus ac mo-

Jacobi Pontani notæ.

Græcis idem sit ἀρχοντόπουλον, quod ἀρχων. Quid autem melius sit, quam, *duces et præfecti, ut nos fecimus, haud video.*

lestus viderer : quanquam in causa domestica magnus et pecuniæ contemptorem animum gerere, omninoque ad paternam voluntatem me conformare debui : horum autem in egestate procurationem suscipere, nec ab eo instituto cujusquam precibus dimoveri, sed cogitare tentareque omnia, ne stipendia sua amitterent : neque dum in avum me æquum ac pium præstare nitor, telerrimis eos calamitatibus involvi sinerem. (Non enim est ita æquanimitas, sed inhumanissima crudelitas, aliis ob extremam inediam tantum non animam agentibus, ipsum interea in magnis spiritibus acquiescere.) Non tamen destiti imperatorem orare assiduo, ut militibus nomina persolverentur. Sic enim ad incitias plerique redacti erant ut ne fame morerentur, mulieres suas noctu (ne a notis agnoscerentur) circum domos ad paucillum escarum precario conquirendum mitterent. Quos dolore et commiseratione fractus, subducta, de qua nunc accusor, pecunia, qualicumque solatio delinivi. Nunc, an ideo perjuris, improbus, patris contemptor fuerim, judicate. Primum itaque docui me sædus neququam violasse, sed cum ille, quod claret, id mihi fecerit, et probationes ipsas ejus perjurii apud me habeam, sicut vidistis, nihilominus pacem retineo, et tam diuturnis precibus illum fatigo, uti bellam ne moveat. Si quis me juramento priorem defecisse potest ostendere, age, procedat, ostendat. Tum deinde vos, si de trecentis quinquaginta nummum aureorum millibus quæ debentur, tantillum accipiens, peculatus me alligavi, ut peculatorem damnatote. (C

γε τῶν τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς ἕνεκα μόνον ἀποτεταγμένων ἀπεστερούμην, δίκαιον μὲν οὐκ ἂν ἦν· ἐγὼ δὲ ἤνεγκα ἂν σιγῇ, αἰδοῖ τε τῇ πρὸς βασιλέα, καὶ τῷ νομίζειν τὰ παρὰ πατρὸς ἐπαγόμενα ἀλγεῖν ἅποια ἅτα ἂν ἦ, δίκαιον εἶναι τὸν πατέρα φέρειν, καὶ μῆτε ἐγκαλεῖν, μῆτε θορυβεῖσθαι, ἀλλὰ δεῖσθαι μόνον ἠπιώτερον ἐμοὶ καὶ ἡμερον ἐπιβλέψαι τὸν πατέρα, καὶ τὰ λοιπούντα λύσαι δεῖνά. Νυνὶ δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπεστερημένων τῆς ἐπιτοῦ μισθοφορᾶς, ἣν μόνην ἔχουσι τοῦ βίου ἀφορμὴν, οὐκ ἀνεκτὴν ἡγήσασθαι μὴν μεγαλοφύχως τὰς ἀλλοτρίας φέρειν συμφορᾶς. Καίτοι σκέψασθε ὡς ἀδικοῦνται. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐτ' ἐμπορίας οὕτε γεωργίας οὐδ' ἐτέροις ἐπιτηδεύμασι τισιν, ἐξ ὧν ἂν πορίζοντο τὰ ἐπιτήδεια, παρ' ἡμῶν συγχωροῦνται χρῆσθαι ἕνεκα τοῦ πρὸς τὰς ἐκστρατείας αἰεὶ ἔτοιμοι εἶναι, καὶ μὴ κωλύματά τινα ἔχειν ὥστε ἀναγκάζεσθαι οἴκοι μένειν· ἔπειτα δὲ παρὰ βασιλέως, καὶ αὐτοῦ τοῦ τεταγμένου ἀπεστέρηται μισθοῦ, ὃν οὐκ ἀπλῶς, ἀλλ' ὄρκους ἐπηγγέλματο ἀποδίδόναι, ἐτησίως. Καὶ τρίτον, ἡμέλῃται παρ' ἐμοῦ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ἕνεκα τοῦ μὴ βασιλεῖ δοκεῖν φρικτικὸς καὶ ἐπαχθὴς. Καίτοι γε ἐγὼ ἔμην πρὸς μὲν τὰ οἰκεία φαίνεσθαι μεγαλόφρονα καὶ καταφρονητὴν χρημάτων, καὶ πάντα τῇ τοῦ πατρὸς ἐξακολουθοῦντα γνώμῃ. Πρὸς δὲ τὰ τούτων κηδεμονικὸν καὶ ἀπαρτήτων, καὶ πάντα καὶ ἐπινοοῦντα καὶ πράττοντα ὥστε μὴ ἀποστερεῖσθαι τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ· μὴδὲ εὐγνωμοσύνη τῇ πρὸς τὸν βασιλέα, κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις περιβάλλειν. (Ὁὐ γὰρ εὐγνωμοσύνη τοῦτογε, ἀλλ' ὠμότης καὶ ἀπανθρώπια ἐσχάτη, τὸ ἐτέρων ὑπὸ τοῦ λιμοῦ κινδυνεύοντων ἀπολεῖσθαι, μεγαλοφύχῃ αὐτὸν.) Οὐ μὴν παρέλιπον τὸ μὴ βασιλέως δεῖσθαι αἰεὶ τῇ στρατιᾷ χορηγεῖσθαι τὸν μισθόν· ἐς τοσοῦτον γὰρ ἀπορίας ἤλασαν πολλοὶ αὐτῶν, ὡς ἀποκαρτεῖσαι τὰς γυναῖκας αὐτῶν νυκτὸς ἐπιγενομένης, ὡς ἂν μὴ κατάδηλοι ὦσι τοῖς γεωργίμοις, τὰς ἐτέρων οἰκίας περιτύσσει· ἐταῖρας καὶ ἀνδράσι τροφῆς τινος αἰτούσας γλισχρῶς ἐκπορίζειν. Οἷς ἐπικλασθεὶς καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν, τὰ χρήματα ὑπὲρ ὧν ἐγκαλοῦμαι ἀφελόμενος, μικρὰν τινα παρέσχον παραψυχὴν. Εἰ τοίνυν διὰ τοῦτο ἐπιόρχος ἐγὼ καὶ ἀδικός καὶ τοῦ πατρὸς καταφρονητὴς, κρίνατε ὑμεῖς. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπέδειξα ἑμαυτὸν μὴδὲν μὴδαμῶς παραβεβηκότα τὰς συνθήκας, ἀλλὰ καὶ φανερώς παρασπονδηθεὶς· καὶ τὰς ἀποδείξεις τοῦ λευκέναι βασιλέα πρῶτον τοὺς ὄρκους, ἔχων παρ' ἑμαυτῷ καθάπερ εἶδετε, αὐτὸς μὲν τὴν εἰρήνην ἀσπαζόμενος, καὶ δέόμενος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βασιλέως, μὴ τὸν πλεμὸν κινεῖν. Εἰ δέ τις ἔχει με ἀποδεικνύειν παραβεβηκότα πρότερον τοὺς ὄρκους, παρτω καὶ δεικνύτω. Ἐπειτα καὶ περὶ τῶν χρημάτων, εἰ ἐκ πέντε καὶ τριάκοντα μυριάδων τῶν ὀφειλομένων τοσαῦτα λαβῶν ἀδικῶ, καταψηφίζεσθε ὑμεῖς.

148 CAPUT XLIX.

Cocalas impudens calumniator aperte coarguitur. Jocus amari in eundem. Episcopi imperatorem juniorem damnare non audent, rempublicam ei commendant. Is avi pertinaciam accusans, medicinam quamdam malorum proponit, ac de jure suo multum remittit. Ejus ad penem responsum officii sui commemorationem, senis molestam reprehensionem, pacis petitionem, subjectionem humilem plane, et terrorem, ni cedat, complectitur.

Hactenus causam pro se dixit junior imperator; D
cui Cocalas, antequam ejus ad protovestiarium epistola recitaretur, importune instabat, affirmabatque ab ipso belli profectum initium, qui sycophantis, avum, protovestiarium, cæterosque principes de agitato inter se belli consilio apud se criminantibus credidisset. Ubi vero litteris palam lectis patuit, non minus ipsum, quam cæteros pacem labefactare, cum tam evidenter convictus, contra
Τοσαῦτα μὲν βασιλεὺς ὁ νέος ἀπολογούμενος εἶπε· Κωκαλάς δὲ μεταξὺ βασιλέως ἀπολογούμενος, πρὶν μὲν τὰ πρὸς τὸν πρωτοβεστιαρίον γράμματα ἀναγνωσθῆναι, πολὺς ἦν ἐγκείμενος αὐτῷ, αὐτὸν τοῦ πολέμου φάσκων αἴτιον εἶναι, ἀνθρώποις πειθόμενον συκοφάνταις, τὸν τε βασιλέα διαβάλλουσι πρὸς αὐτὸν, καὶ πρωτοβεστιαρίον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τέλει ὡς βεβουλευμένους πόνεμον κινεῖν. Ἐπει δὲ τὰ τε γράμματα ἀνεγνώσθη, καὶ ἀπεδείχθη καὶ

αὐτὸς ἢ τῶν ἄλλων οὐχ ἤττον τὴν εἰρήνην κατα-
 λύων, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἔχων ἀντειπεῖν οὕτως ἐξελη-
 λεγμένος φανερώς, καθῆστο σιωπῶν. Βασιλεὺς δὲ
 ἐπιστραφεὶ· πρὸς αὐτὸν, Ὡ μέγα λογαριζοῦμαι, εἶπε,
 τὸ μὲν ἀμαρτάνειν τινὰ καὶ τὸν πληθόν ἀδικεῖν καὶ
 πλεονεκτεῖν, θαυμαστὸν οὐδὲν· ἄνθρωποι γὰρ ἅπαν-
 τες τοῖς ὁμοίοις ὑποκείμεθα πάθεσι· καὶ πρὸς κα-
 κίαν πρόχειροι μᾶλλον ἢ πρὸς ἀρετὴν ἔσμεν· τὸ δ'
 ἀδικεῖν καὶ ἐπαρκοῦντα καὶ ψευδόμενον, ἔπειτα
 ὄλους ῥάπτειν καὶ σκωφαντίας, καὶ παντὶ σθένει
 περιᾶσθαι τὰς αἰτίας εἰς τοὺς ἀθώους περιτρέπειν,
 ὡς ἂν πρὸς τῷ ἀποκτεῖναι, καὶ δίκαια δοκῆ ποιεῖν,
 οὐκ ἀνθρώπου πάντως, ἀλλὰ τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἔργον
 ἀνθρωποκτόνου. Παρῶν δὲ καὶ ὁ λογοθέτης τοῦ
 στρατιωτικοῦ Θεόδωρος ὁ Καθασίας, συνετὸς μὲν
 ὡν καὶ σοφὸς, καὶ παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ πολ-
 λῆς ἀπολαύων εὐμενείας καὶ οικειότητος (οὐδὲν δὲ
 ἤττον καὶ παρὰ τῷ νέῳ), ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων
 παρὰ βασιλέως ὦν, καὶ φίλος ἐς τὰ μάλιστα Κωκαῖδ,
 τὸν νέον βασιλέα ἰδὼν πρὸς τοὺς διαβάλλοντα δια-
 τραχθέντα, καὶ βουληθεὶς εὐτραπέλια λόγων τὸ
 βασιλέως ἦθος εἰς ἡμερότητα μεταβλεῖν, Οὐ θαυ-
 μάζειν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, χρεῶν· τοιαῦτα γὰρ τὰ
 τοῦ πλάνου ἐνεῖρα καὶ σκάμματα. Ἦν γὰρ δὴ ὁ
 Κωκαῖδ ἐν ταῖς παιδείαις ὑπὸ τῶν ἡλικιωτῶν πλά-
 νως ὀνομαζόμενος. Καὶ ἔδοξε κωρίως εἰρηθεῖν· μετέ-
 βαλε γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως ἦθος ἐκ τοῦ ἐμβριθοῦς πρὸς
 μετρίτητα σεμνόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.
 Τοῖς δ' ἀρχιερεῦσιν ἐκέλευεν ὁ βασιλεῦς, εἰ ἀδικῶν
 αὐτὸς καὶ ἐπιορκῶν φαίνοιτο, καταψηφίζεσθαι. Οἱ
 δ' ἔφασαν, ἔχειν μὲν αὐτοῦ καταψηφίζεσθαι μὴδὲν,
 δεῖσθαι δὲ μόνον αὐτοῦ, τρίτους τινὰ καὶ ἐπινοίας
 ὥσπερ καὶ πρότερον ἐξευρεῖν, ἐξ ὧν ἂν τὰ προσδο-
 κώμενα κακὰ διαλυθείη. Καὶ σφόδρα γε, εἶπεν ὁ
 βασιλεὺς, μὴδὲ τὴν ὄρχην ἐβουλόμην τὸν πόλεμον
 κενεῖσθαι ἢ κινεῖσθαι, τάχιστα καταλυθῆναι· ὅτι
 δὲ οὐχ ὑπὲρ κρισίως οὐδ' εἰρωνεία τὰ τοιαῦτα, ἐξ αὐτῶν
 τῶν πραγμάτων ἐναργῆ πάρεστι τὴν ἀπὸδειξιν λα-
 βεῖν. Τρίτον γὰρ ἦδη μῆνα κἀθίκοι ἐνταῦθα δεό-
 μενο· βασιλέως τὸν πόλεμον καταθέσθαι, καὶ μὴ
 εἰς φιλονεικίαν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίαν περιτεῖν
 ἀνηκέστοις κακοῖς περιπεσοῦσάν· ἀλλ' οὐδέ τις ἐισα-
 κούων καὶ ταῦτα πεπεισμένος φανερώς, ὡς ἐπι-
 βουλεύομαι, μὴδὲν ἀδικῶν. Οὐ γὰρ πάνυ ἀγνοῶ δὲ
 μὴ ταῦτα μόνον, ἀπὲρ ἀκηκάτε, γράμματα ἐπέμ-
 φθησαν κατ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐκ πολλῶν τῶν διασωθέντων
 ἔσλωσαν ὀλίγα. Τῷ σφόδρα δὲ βούλεσθαι τὴν εἰρή-
 νην, τὴν τε ἑμαυτοῦ καὶ τῶν συνόντων ἀσφάλειαν
 εὐθιμῶς ἐν δευτέρῳ, Θεῷ δὲ μόνῳ τὰς ἐλπίδας
 ἰναθῆις, ὃν εὐορκῶ, κατὰ τὴν ἐνὸν ἐμοὶ τὰ προσδο-
 κώμενα κακὰ ἐκ μέσου ποιεῖν περιώμαι. Ἦγοῦμαι

A asferre nihil posset, recedit, et obmutuit. Ad quem
 conversus imperator : Nihil mirum, magne lo-
 rias, inquit, peccare quemquam, et alium lædere,
 potioraque affectare; homines enim iisdem pertur-
 bationibus subiecti, ad vitia quam ad virtutem
 omnes propensiores sumus. Cæterum injuriam in-
 ferre, pejerare, mentiri, ac deinde dolos consnere,
 et sycophantias comminisci, conarique remis et
 velis innocentium candorem falsorum criminum
 maculis aspergere, ut videre, quantum in te est,
 homines occidere, id non cuiusvis, sed ejus est qui
 fuit homicida ab initio. Aderat in consessu judi-
 cum Theodorus Cabasilas logotheta militaris, vir
 cordatus et sapiens, seniori imperatori in primis
 charos ac familiaris (nec minus nepoti) et præ-
 terea Cocalæ amicissimus. Is cum imperatore
 juniore ob calumnias commotiorem cerneret,
 velletque urbanitatis quodam sale eum mitigare :
 Noli mirari, inquit, imperator, hæ enim sunt plani
 hujus insidiæ atque fossæ (nam inter ludicra pue-
 rilia Cocalas a coævis planus [hoc est, imposto:]
 appellabatur). Visum tempestive dictum; nam
 imperator nonnihil remissa gravitate, modeste risit
 (89). Sed de his satis. Deinde hortatus est episco-
 pos, si injustus ac perfidiosus appareret, ut sen-
 tentiam ferrent. Illi responderunt non habere ac-
 cur eum condemnarent : 149 solium rogare, ut
 quemadmodum antehac, modos et vias inveniret,
 quibus imminentiæ mala in irritum caderent. Ad
 hæc imperator : Vellem ego omnino hoc bellum
 non esse natum, aut certe priusquam convales-
 ceret, restinctum fuisse. Hoc me nulla simulatione,
 aut dissimulatione dicere, ipsæ res evidenti argu-
 mento sunt. Tertium siquidem mensem hic desideo,
 neque avum pacem poscendi finem facio, ne ob
 nostram discordiam Romanum imperium incom-
 modis longe gravissimis concutiat. Sed surdo
 fabulam, ut aiunt. Certum interim sum ejus insidiis
 me peti (90), quamquam in eum nil molitus sum.
 Nec enim ignoro, non has modo quas audistis, sed
 plures insuper contra me missitasse litteras, e quibus
 hæc perpaucæ interceptæ sunt. Quia tamen
 pacis sum cupidissimus, meam meorumque secu-
 ritate in posterioribus ducens, solique Deo spes
 meas committens, quem sancte juravi, quantum in
 me est, ingruentes clades avertere annitor. Opinor
 autem, si et avus dimidium debitæ pecuniæ mili-
 tibus numerare velit, homi consulentes, nihil
 deinceps molestiarum exhibituros, et vos casibus,
 quos e bello metuitis ereptum iri. Occurrentibus
 episcopis : Difficile futurum, hoc tempore, exhausto

Jacobi Pontani notæ.

(89) *Fatuus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacite ridebit.* Ecclesiast. xxi. Atqui principem oportet esse virum sapientem. Virg. de Jove. i *Æneid.*

Ulli subridens hominum sator atque deorum.

(90) Gregoras quidem affirmat, principio lib. ix, quia vitam senis in longissima spatia extendi cer-

neret junior imperator, et totum imperium in se quamprimum translaturum vellet, inde decrevisse ei dolis quibusdam, et technis aut imperum aut eum eotiam vitam auferre. Verum hæc Cantacuzenicis narrationibus dissimillima sunt, et mendacia mera videri possunt.

ærario tantum æs dissolvere : proinde pro copia nunc acciperent, reliquum ad diem præfinitam accepturi. Si hoc difficile putatis, excipit imperator, etiam dimidio remisso, quarta parte, pacis et concordiae causa, contenti erimus. Quo audito, episcopi eum ut a pecunia invictum commendarunt, sponponderuntque citra controversiam partem dictam solutum iri. Imperator, ut in hoc secum facientes vidit, volens constare omnibus, se libenter belli tollendi causa de jure suo etiam in iis quæ essent omnium confessione moderatissima, decedere : Oportet, inquit, et vobis, Patres, de via fessis et totius diei inedia vexatis, gratiam aliquam rependere. Itaque et quartam partem debitæ pecuniæ in gratiam vestram remitto; et ab avo nihil exigo, nisi quod quæstores confictis quibusdam causis imperatore defraudato sibi retinent, id quod probari perspicue potest, ut hanc summam ad quaecunque solatium in militem disperdiam. Ne tamen vos admiratio capiat, quomodo, cum ante affirmarim, non oportere in alienis miseriis magnanimitatem ostentare. **150** nunc adeo non repugnanter debita militibus stipendia condonem. Si namque de cætero ex fœdere constituta stipendia persolventur, quæ ex antegresso tempore illis debentur, pro eximio amore quo me diligunt, mihi remittent. Præterea timeo, ne propter hæc pax differatur, videamurque consulto bellum trahere. Quare etiam idcirco quæstionem et ambiguitatem omnem rescindendam putavi, potiusque meis gravis et incommodus videri, quam bello ansam dare volui. His dictis missi a seniore episcopi, ac proceres tantam animi altitudinem admirati, et ob tam præclarum pacis desiderium gratis actis singularibus, hilares domum redeundi veniam petiverunt; rati, simul acta avo renuntiassent, pacem nihil remoraturum. Ergo reditorem illis permittit, et ad avum hæc ferenda committit : Quam studiose atque impigre elaborem ut tu principatum Romanum teneas, Deus novit, quem nihil latet; et tu ipse, si voles, testaberis. Nam cum potuissim, si libuisset, bellis superioribus aut toto imperio, aut majore illius parte potiundo, tibi mœrorem dare nolui, justumque existimavi, tibi eo ut parenti, quandiu in vita maneres, cedere. Neque vero sine laboribus periculisque cessi. Cum enim commilitones mei omnes belli alcam ac labores subiissent, præmiis autem et honoribus carerent (quod ego tua jussa secutus, pacem libens complecterer, tibi que relinquere omnia, quæ ipsi armis acquisierant, utrinque conturbabar. Nam adducere illos ad arma deponenda difficile erat, cum se justa prædicare asseverarent, et in hosten ire lege bellica semper postularent. Invidis autem illis quidpiam facere, metu non vacabat. Ex amicitia etenim pluribus mihi militantibus, et spe, principem beneficio responsurum, si quemadmodum ipsi volebant pax facta non esset; consentaneum erat eos, malis cedentes, ad adversarios pro sociis accessuros : quæ

δὲ ἂν καὶ βασιλεὺς ἐθελήσῃ τῶν ὀφειλομένων χρημάτων τὰ ἡμίση ἀποδοῦναι τῇ στρατιᾷ, ἐκείνους τε μὴδὲν πλέον πολυπραγμονήσιν, ἀγαπήσαντας, καὶ ὕμᾶς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου προσδοκωμένων ἀπαλλάξασθαι κακῶν. Εἰπόντων δὲ τῶν ἀρχιερέων ὡς νῦν μὲν οὐκ ἂν εἴη ῥάδιον ἀπορίᾳ χρημάτων τοσαῦτα ὄντα ἀποδοθῆναι, ὅσα δ' ἂν ἐξῆ λαθόντας νῦν, τὰ λοιπόμῃνα κομισασθαι χρόνῳ ῥητῶν. Οὐκοῦν, ὁ βασιλεὺς εἶπῃ, εἰ τοῦτο δυσχερὲς δοκεῖ, καὶ τὰ ἡμίση καταλιπόντες τοῦτων, τῷ τετάρτῳ μορῶν τοῦ ὄλου ἀρκουσι, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμονοίας χάριν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐπήνεσάν τε ὡς κρείττω χρημάτων τὸν βασιλέα, καὶ ἀναμφιβόλως ἐφασκόν ἀποδοθῆσθαι τὰ εἰρημένα· ὡς δὲ εἶδεν ἐπὶ τούτοις συνθεμένους, βουλόμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς καὶ τῶν πᾶσι B δοκούντων μετρωτάτων διὰ τὸ τὸν πόλεμον καταλυθῆναι, ἐξίσταται ἐκῶν, ποιῆσαι φανερόν. Λέον, εἶπῃ, καὶ ὕμῖν κατὰ τε τὴν ὀδὸν πεπονηκόσι καὶ ἀσπίδα προσταλαίπωρήσαντι ὄλην τὴν ἡμέραν χάριν καταθεῖναι τίνα· οὐκοῦν καὶ τὸ τέταρτον τῶν ὀφειλομένων χρημάτων ἀφίημι ὑμῶν χάριν, καὶ οὐδὲν παρὰ βασιλείας ἀπαιτῶ πλέον ὅσα οἱ τὰ δημόσια διοικοῦντες αἰτίας τινὲς πλάσάμενοι ψευδεῖς, ἀπιστηρήσαντες βασιλέως ἔχουσιν αὐτοὶ, ἀποδείξιας γενομένης ἐναργούς, ταῦτα λαθόντα διανείμαι τῇ στρατιᾷ μικρὰς ἐνεκά τινος παρχυθίας. Μὴ θαυμάσητε δὲ εἰ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπὶ ταῖς ἐτέρων κακοπραγίαις ἕτερον μεγαλοφύχην ἐπὶ φιλοτιμισθῆναι, πολλὰ πικρότερον εἶπῶν, νῦν οὕτω ῥάδιως τὰ τοῖς στρατιώταις ὀφειλόμενα χρήματα πρόβιμαι. Ἐὰν γὰρ εἰς τὸν C ἐφεξῆς χρόνον κατὰ τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας ἡ τετραγμένη μισθοφορὰ παρέχηται αὐτοῖς, τὰ ὀφειλόμενα ἐπὶ τῷ προτοῦ, πάντῃ φιλοῦντες ἐμοὶ χαροῦνται χρόνῳ. Ἄλλως τε ἔδεισα μὴ τίς καὶ διὰ ταῦτα γένηται ἀναβολὴ πρὸς τὴν εἰρήνην, καὶ δόξωμεν μᾶλλον ἐξεπίτηδες τὸν πόλεμον αἰρεῖσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο δεῖν ὤφθην, πᾶν ζήτημα καὶ ἀμφιβολίαν ποιῆσαι ἐκποδῶν, καὶ μᾶλλον τοῖς ἡμετέροις φανεῖναι φορτικὸς καὶ ἐπαχθῆς, ἢ πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν παρασχεῖν. Τοιαῦτα βασιλέως εἰπόντος τοῦ νέου, οἱ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀπεσταλμένοι ἀρχιερεῖς καὶ συγκλητικοί, θαυμάσαντες τῆς μεγαλοφυχίας τὸν βασιλέα, καὶ τοῦ σφόδρα οὕτω τὴν εἰρήνην αἰρεῖσθαι, χάριν ὁμολογήσαντες πολλὴν, χαίροντες ἠτοῦντο D τὴν ἐπάνοδον ἐπιτραπῆναι, νομίζοντες ὡς ἅμα τῷ τὰ πεπραγμένα ἀπαγγεῖλαι βασιλεῖ, κώλυμα οὐδὲν ἔσται τῇ εἰρήνῃ ὥστε εἶναι. Ἐκείνοις μὲν οὖν ὡς περ ἠτοῦντο ἐπέτρεπεν ἐπαυθῆναι· δι' αὐτῶν δὲ πρὸς βασιλέα τὸν πάππον ἐπρεσβεύετο τοιάδε· Τὴν μὲν ἐμὴν πρὸς τὸ σὲ τὴν Ῥωμαίων ἔχειν ἡγεμονίαν σπουδῆν τε καὶ προθυμίαν, Θεός τε ὁδοῦ καλῶς ὁ πάντα εἰδώς, καὶ αὐτὸς ἂν ἐπιμαρτυρήσῃς. Ἐνὸν γὰρ, εἶγε ἐθουλόδημι, σὲ λυπεῖν καὶ κατὰ τοῦ προτέρου πολέμου; ἢ συμπάσης ἢ τῆς πλείονος ἀρχῆς κρατεῖν, οὐκ ἠθέλησα ἐκῶν· ἀλλὰ σοὶ νομίζω εἶναι, εἰκαὶ ν ἐξίστασθαι ταύτης ὄντι πατρὶ ἔω; ἂν περιττῶν, δυνάμενος κατασχεῖν, παρεχώρησα ἐκῶν εἶναι καὶ τοῦτό γε οὐκ ἄνευ πόνων καὶ κινδύνων. Τῶν γὰρ σὺν ἐμοὶ πολεμουμένων πάντων τοὺς μὲν πόνους καὶ τοὺς

κινδύνους ἐν τῷ πολεμῆν ὑφισταμένων, τῶν ἄλλων A
 δὲ καὶ τῶν γερωῶν ἀποστερουμένων (διὰ τὸ ἐμὲ σοῦ
 προσταττότος εὐθὺς ἄσμενον χωρεῖν πρὸς τὴν εἰ-
 ρήνην, καὶ πάντων σοὶ παραχωρεῖν ὧν ἐκτήσαντο
 αὐτοὶ κρατοῦντες ἐν τῷ πολέμῳ), ἀμφοτέρωθεν ἐμοὶ
 συνέβαινε τὸ θορυβεῖσθαι. Τὸ τε γὰρ πείθειν κατα-
 θέσθαι τὸν πόλεμον, ἐπίπονον ἦν, αὐτῶν δίκαια λέ-
 γειν ἰσχυριζομένων, καὶ μέχρι παντὸς ἐπεξίεναι
 τοὺς πολεμοῦντας ἀξιούτων πολέμου νόμῳ· τὸ τε
 ἀκόντων αὐτῶν τι ποιεῖν, οὐκ ἀδέξ. Φιλίᾳ γὰρ ξυ-
 στρατεύοντων τῶν πλειόνων, καὶ ἐλπιδὶ τοῦ ἄρξαν-
 τα ἀντευποιήσῃ, εἰ μὴ γνώμη αὐτῶν ἐπράττετο τὰ
 τῆς εἰρήνης, εἰκὸς ἦν αὐτοὺς περικακῆσαντας χω-
 ρεῖν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὅπερ ἀκινδύνως οὐκ ἂν
 ἐπράττετο ἐμοί. Ἐγὼ δὲ τοῦ τὰ φίλα ἕνεκα πρᾶτ-
 τειν σοὶ, τοὺς τε πόνους ὑφιστάμην ἐν τῷ πείθειν B
 ἐνός τινος ἢ καὶ δύο συναιρομένων, καὶ τῶν ὑφορω-
 μένων κινδύνων κατεφρόνουν, νομίζον ἂν αὐτοῖς
 ἔργοις ἀποδειχθῶ εὐνοὺς ἐς τὰ μάλιστα σοὶ καὶ ἐν
 τοῖς κατεπέφουσι καιροῖς οὐ πελεμῆως, ἀλλὰ φιλικῶς
 διακειμένος, θαρβῆσαι ἂν ἐμοὶ καὶ τὴν ἐχθρὰν κατα-
 λῦσαι τὸ δ' ἐναντίως ἔχον νῦν ἢ προσεδόκων αὐτῆς
 ὄραται. Πάντα γὰρ ἔκείνα, καὶ τὸ μέγιστον, αὐτὴν
 ἀλθῆειαν θέμενος ἐν οὐδενί, ἀνθρώποις δὲ διεφθορῆσαι
 καὶ ψευδομένοις καὶ μηδὲν ἐξ ὧν ἂν τὰ κοινὰ βέλτιον
 σχυῆ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰδίᾳ τι ὠφελῆθῃεν αὐτοὶ, σκο-
 ποῦσι πεισθεῖς, εἴλου μᾶλλον πολεμῆν ἐμοί· ἐγὼ
 δὲ καίτοι δίκαιος ὢν, οἷα προεπιβουλεύμενος καὶ
 παρασπονδούμενος, ἵετοιμότερον πρὸς τὸν πόλεμον
 χωρεῖν, αἰδοί τε τῇ περὶ σὲ καὶ πόθῳ ἀσχετῶ τῷ C
 πρὸς τὴν εἰρήνην, τρίτον ἤδη μῆνα κἀθημαί· ἐν-
 ταῦθα, ἰκετεύων καὶ παραιτούμενος τὴν σὴν ὀργήν.
 Νυνὶ δὲ τῶν ὑπὸ σοῦ ἀρχιερέων καὶ τῶν ἄλλων συγκλη-
 τικῶν ἀπεσταλμένων, ἐπὶ τὸ τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐμὰ
 ἐξετάσαι ἤκόντων, αὐτῆς μὲν πολλῆς ἐνεπλήσθη
 ἴδουτος, ὡς καιρὸν ἀπολογίας εὐρηκώς· ἐκκλησίας
 δὲ γενομένης, τὴν ἀπολογίαν ἐφ' οἷς ἐνεκαλούμην,
 ἀληθῆ καὶ δικαίαν ἐποίησάμην. "Ἄ μὲν οὖν εἶπον
 πρὸς τὰ ἐγκλήματα, αὐτοὶ ἐλθόντες ἀπαγγελοῦσιν·
 ἐγὼ δ' αὖθις σοῦ δέομαι, βασιλεῦ, μήθ' ἡμᾶς, μήτε
 τοὺς ἄλλους περιδεῖν Ῥωμαίους διὰ τὸν πρὸς ἀλλή-
 λους ἡμῶν πόλεμον φθειρομένους· ἀλλ' ἐν ἡμέραις
 ὀκτώ, τὰ τε δέοντα σκέψασθαι, καὶ ἡμῖν ὡς ἔχεις
 γνώμης δηλώσαι. "Ἄν μὲν οὖν καὶ Θεοῦ τοῦ χορηγοῦ
 τῆς εἰρήνης συνευδοκοῦντος πρᾶότερον ἡμῖν διατε-
 θῆς, καὶ μᾶλλον ἔλοιο τὴν εἰρήνην, πανταχόθεν ἂν
 ἔχοι καλῶς. "Ἄν δ' ἢ τῶν ἡμετέρων ἀμαρτημάτων
 πληθὺς, καὶ τὸ μάλιστα βούλεσθαι διαφωρέντας
 ἡμᾶς ἰδεῖν, πρὸς τὸ πολεμῆν μᾶλλον παρασκευάσω-
 σιν ὀρμησάσαι, καὶ οὕτως ἐγὼ σοὶ τρόπον ὑψηλῆσομαι
 ἰσχυρότατον τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου· ὡς ἂν τάχιστα
 τε καὶ χωρὶς κινδύνων πραγμάτων ἀπαλλαγῆ. Θεός
 ὁ χορηγὸς πάντων τῶν ἀγαθῶν, ὁ Πατήρ πάντων,
 καὶ Κύριος τῶν βασιλείων, ἀμαχόν τινα καὶ θαυμασίαν
 παρέσχετο δυνάμιν σοὶ· πρὸς ἣν οὐκ ὅτι γε ἀντιστῆ-

res discrimen mihi periculumque attulisset. Ego
 vero ut tibi gratificarer, persuadere illis enisus
 sum, uno aut duobus adjuvantibus (91), et quæ
 timebam contempsi, arbitratus, si factis tibi me
 benevolentissimum, perturbatissimisque tempori-
 bus non hostilem, sed anicum in te animum osten-
 dissem, confidere posse etiam odium in me tuum
 sanaturum. 151 Quod nunc secus, quam rebar,
 videtur evenisse. Omnia siquidem illa, quodque
 summum est, veritate ipsam pro nihilo du-
 cens, hominibus autem perversis, et mendacilo-
 quis, non reipublicæ emolumenta, sed sua ipso-
 rum compendia sectantibus fidem habens, bello
 me tentare voluisti. Ast ego quamvis jure optimo,
 tanquam prior insidiis appetitus, temeratoque
 fœdere violatus, promptius ac prius arma capessere
 poteram; tamen pudore erga te, et pacis desiderio
 incredibili, tertium jam mensem hic contero, sup-
 plicans, et iram tuam deprecans. Nunc cum venis-
 sent, quos ad exercendam de me quæstionem mi-
 sisti, gaudio exsilui, quod tempus mei defendendi
 nactus essem. In conventu porro ad capita accu-
 sationis vere ac juste respondi; de quo ipsi apud
 te memorabunt. Rursum te oro, imperator, ut neve
 nos, neve Romanos alios, nostri causa acerba perpeti
 ac perdisinas; sed diebus octo quid opus sit consi-
 deres, tuamque nobis sententiam declares. Si Deo,
 pacis auctore, approbante placidam in nos mentem
 indueris, pacemque susceperis, bene facies modis
 omnibus. Sin peccatorum nostrorum multitudo, et
 incensa videndi interitus nostri cupiditas potius in
 bellum te præcipitem agent, etiam sic modum te
 docebo validissimum me armis oppugnandi, ut
 citissime, citraque periculum molestiis absolvare.
 Deus bonorum omnium suppeditator, Pater et
 Dominus regum omnium, admirabilem tibi et in-
 expugnabilem potentiam dedit, cui non solum re-
 sistere, sed contra quam ne intueri quidem ne
 posse fateor. Est autem hæc, quod tu dominus et
 pater, ego filius, et servus omnino. Hac usus po-
 tentia; brevi quæ volueris omnia feliciter efficies.
 Si enim jusseris, ut pater, me boia, seu [collaria]
 in collum injecta venire, et illic carcerem habitare,
 imperata promptissime exsequar. Quid autem dico
 D de carcere, et collaria? si quid aliud etiam vel
 ignominiosissimum mandaveris, perferam hilariter.
 Si hac potentia ommissa, ad alteram te converteres,
 quam pridem tibi, credens te latere, et sperans
 bello me confecturum, paravisti, vereor dicere,
 sed dicam tamen, vereor, ne ut alias, sic modo
 male tibi consuluisse ipso eventu deprehendere.
 Tunc igitur et Deo in primis, et his amicissimis
 meis adjuvantibus, 152 multis sudoribus ac labo-
 ribus, non quod tu singulare, et ad perficiendum
 difficillimum opus existimabas, sed quod in cogi-

Jacobi Pontani notæ.

(91) Magno domestico, et protostratore. Vide supra cap. 32. Sed eos propter invidiam avo no-
 minare non audeo.

tationem tuam nunquam ceciderat, mihi que in A desideris erat, prospere perfectum est. Nunc metuo, si aliter quam confidis, res ceciderint, ne spes tuas fallaces et inanes fuisse appareat. Quocirca iterum te hortor, atque rogo, pacem ne aspernere; aut si belli cupidine adeo ferves, utare iis et magnis viribus quibus vales ut pater, et quæ tibi totum hoc quod cupis, facili felicitique successu præstabit (Deum testor, vera me proloqui), et ne siculneo nitare auxilio, nempe ducibus illis, quos in Occidentem ad bellum contra me apparandum emisisti. Multis enim illis et insignibus (ut quidem tu opinaris) longo intervallo scias velim me, quique mecum sum, antecellere. Quare si monitis meis locum relinquens pacem decreveris, Deum ipsum et bonos angelos ejus exhilarabis, nosque a bellicis istis incommodis tutos concitabis. Si in diversum abis, Deum, cujus oculus intuetur omnia, et cælestes illas virtutes, rerum nostrarum administratrices invocantes, me quamquam affectum injuria, et perfidiose violatum, nihilo minus pacem servare: quam tu quoque servares, si et cogitare, et facere nosses, quod ad tuam Romanorumque utilitatem pertinet. Hæc junior ad seniore per legatos.

Ισχυῖ, ἣν ἔχεις ὡς πατήρ, δι' ἧς ῥηδίων: ἅπαν ἂν σοι τὸ βουλούμενον κατορθωθῆι (ἴστω δὲ θεὸς ὡς ἀληθῆ λέγω), καὶ μὴ τῇ σικίνῃ θαρβέει ἐπικουρῆσαι τοῖς ἐκπεμφθεῖσιν ἐπὶ τὴν ἐσπεραν ἔρχουσιν ἐπὶ τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον ἐξαρτύσασθαι. Πολλῶν γὰρ ὄντων, ὡς αὐτὸς οἶσι, καὶ θαυμασίων στρατηγῶν, πολλῶν τῶν μέτρῳ διαφέροντα; ἴσθι ἐμὲ καὶ τοὺς μετ' ἐμοῦ. Ἄν μὲν οὖν ἐμοὶ πεισθεῖς, ἐπιψηφίσῃ τὴν εἰρήνην, θεὸν τε εὐφρανεῖς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἡμᾶς πολέμων καὶ κινδύνων ἀπαλλάξεις. Ἄν δ' ἐτέρως βουλεύσῃ, ἐγὼ μὲν ἐπιμαρτύρομαι τὸν πάντα ἐφορῶντα ὄφθαλμόν, καὶ τὰς διοικούσας τὰ ἡμέτερα πράγματα δυνάμεις οὐρανίους, ὡς καὶ ἀδικούμενο; καὶ παρασπονδούμενο; ὁμοῦ ἀσπάζομαι τὴν εἰρήνην· αὐτὸς δ' ἂν εἰδείης ὅτι καὶ σεαυτῷ συμφέρον καὶ τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίοις καὶ βουλεύεσθαι καὶ πράξει. Τοιαῦτα μὲν βασιλεὺς ὁ νέος διεπρεσβεύσατο πρὸ βασιλεῖα τὸν πάππον.

CAPUT L.

Coccalas narrat seniori omnia; episcopi, et cæteri tacere jubentur. Patriarchæ urgenti audientiam, durius respondetur. Sequitur ejus oratio, qua cum summa libertate se nepotis patrumque contra avi iniquitatem fore pollicetur. Internuntii patriarchæ in carcerem trudentur; ipse in monasterio, episcopi in aëdibus suis includuntur. Magnus domesticus pace desperata, non ultra desidendum suadet. Item sentit protostrator. Junioris imperatoris consilium a domestico improbat.

Iis Byzantium reversis, antevertens alios Coca- C las omnia particulatim imperatori edisserit, quæcunque nimirum nepoti objecissent, et quomodo ille singulis occurrisset, et tandem quæ avo renuntianda comisisset; visumque, haud utiliter episcopos, cæterosque illuc profectos fuisse. quandoquidem necesse jam sit, aut pacem admittere, aut ad arma prosiliendo, palam malefaciendi voluntatem prodere. Paulo post, accedentes reliqui, imperatoremque adorantes, de legatione quam haberent 153 a nepote, tacere, domum quisque suam redire, et quiescere jussi sunt, donec illius mandatu eam exponeret. Hoc nihil aliud, quam honestum quoddam velamentum erat. Commodius enim statuebat, rem silentio dissimulare, cum timeret ne si publice narrarent quæ debebant, aut cogeretur ab omnibus pacem accipere, utpote jam persuasis, nepotem imperatorem justa et utilia petere: aut si recusaret, aperte contra æquum et bonum agere censeretur. Jam dicit seni

Εἰ; Βυζάντιον δὲ τῶν πρέσβων ἀφικομένων, πρό- τερος ἐλθὼν ὁ Κωκαλάς, πάντα κατὰ μέρος διεξῆι πρὸς βασιλέα, ὅσα τε αὐτοὶ ἐγκαλοῦντες εἶποιεν τῷ νέῳ βεσιλεῖ, καὶ οἷαις αὐτὸς πρὸς ἕκαστα χρησιαιτο ταῖς ἀπολογίαις, καὶ τελευταῖον ὅσα διαπρεσβεύ- σατο πρὸς αὐτόν. Καὶ ἔδοξεν οὐ κατὰ καιρὸν τὴν ἐκείσε τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἄλλων ἀριξιν γεγε- νῆσθαι, ὡς ἀνάγκης ἦδη οὐσης ἢ πρὸς τὴν εἰρήνην χωρεῖν, ἢ ὠρμημένου; πολεμεῖν, προδήλως ἦδη πᾶσιν ἀδικεῖν δοκεῖν. Μετὰ μικρὸν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐλθόν- τε; καὶ προσκυνήσαντε; τὸν βασιλέα, οὐδὲν ἐπετρά- πησαν εἰπεῖν τῶν κατὰ τὴν πρεσβείαν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκαδὲ ἀπελθόντα; ἠρεμεῖν, ἀχρι; ἂν βασιλεὺ; προτάξαντο; ἀπαγγείλωσι τὰ τῆ; πρεσβείας. Τοῦτο δὲ ἦν σκῆψι; εὐπεπέ;· Ἐδοξε γὰρ βασιλεῖ μάλλον D λυσιτεῖν σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παρελθεῖν, δεδοκῆτι μὴ δημοσί; ἀπαγγελλομένη; τῆ; πρεσβείας, ἢ ἀναγκά- ζοιτο παρὰ πάντων εἰρηνεύειν, πεπε;σμένων ἦδη τὸν νέον βασιλέα καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα ἀξιοῦν, ἢ εἰ μὴ πείθοιτο, δοκοῖτ; φανερώ; ἀδικεῖν. Ἐξ μὲν

ὄν ἡμέραι παρῆλθον, καὶ τῆς πρεσβείας λόγος ἦν οὐδαίς. Ἀχθόμενος δὲ ὁ πατριάρχης ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει, μεμήνυκε πρὸς βασιλέα, ὡς Ἐξ ἡμερῶν παρελθουσῶν, οὐδὲν παρὰ τῶν πρὸς βασιλέα τὸν ἔγγονον τὸν ἐν ἀπεσταλμένων ἀρχιερέων ἐπέβου. Δίον οὖν, ἐπεὶ καὶ ὁ χρόνος πρὸς διάσχεψιν ἰκάνει, πυθίσθαι αὐτῶν ὁ τι λέγουσιν. Ὁ δὲ ἐπηγγελάτο πειθίσθαι. Ὡς δ' ἕτεροι τοσαῦται διετλήθησαν ἡμέραι, καὶ λόγος οὐδαίς ἐγένετο αὐτῶν, πάλιν πέμψας ὁ πατριάρχης, ἔδειτο τοῦ βασιλέως μὴ οὕτω τριβίσθαι τὸν καιρὸν· ἀλλὰ τὰν τε ἀρχιεπίσκοπον μετακαλεσάμενον καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχιερεῖς ὁ τι τε ὁ ἔγγονος ἀπολογεῖται ἀκοῦσαι, καὶ αὐτὴν σκεψάμενον ἐξ αὐτῶν τὰ λυσιτελοῦντα Ρωμαίοις ποιεῖν. Ὁ βασιλεὺς δὲ ἀπεκρίνατο, μηδὲν αὐτὸν ἐξείναι ἀνερυσθῆν, ὅπως· τὰ κατ' οἶκον πράγματα διεξάγει· αὐτῷ γὰρ μελήσει ὅποτε καὶ ὅπως αὐτὰ δέοι οἰκονομεῖν. Αὐτὸν δὲ πατριάρχην ὄντα, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκέλευεν ἔχεισθαι φροντίδων, τῶν κοινῶν δὲ καὶ τῶν βασιλικῶν ἀπέχεσθαι πραγμάτων. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς εἰρηκεν, οἰόμενος τὸν πατριάρχην καταπτήξαντα τοὺς λόγους, μᾶλλον ἂν ἀσπάσασθαι τὴν σιωπῆν. Ὁ δὲ, εἰς τὴν ὑστεραίαν τοιαῦτα καὶ αὐτὸς μεμήνυκε πρὸς βασιλέα· Κράτιστε βασιλεῦ, τὸ τὰ δέοντα παραινέειν καὶ συμβουλεύειν καὶ εἰ προσαναγκάζειν πράττειν, οὐθ' ἐκὼν προήσομαι αὐτὸς, οὐτ' ἄκων, δεῖαι ληφθεῖς. Εἰ δ' αὐτὸς τοιαύτη συζῆν ἐμὲ ἀπραγμοσύνη ἀξίους, ὥστε μὴ φθέγγεσθαι μήτ' ἀκούειν μήτε ὁρᾶν, ἐχρῆν πρὶν τῆς Ἐκκλησίας προστάτην προβαλέσθαι, εἰπεῖν· κἂν μὲν καὶ αὐτῷ μοι καὶ δίκαια ταῦτα καὶ λυσιτελοῦντα ἐδόκει, στέργειν ἦν ἀνάγκη νῦν· ἂν δ' ἕτερα ἐνόμιζον προσήκειν πατριάρχῃ, παρεχώρουν ἂν ἐτέρω τῶν θρόνων, οὕτω ζῆν προηρημένω. Ἐπεὶ δὲ Θεοῦ χάριτι οὐ τῶν ὁρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προδέβλημαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδικουμένων προισταθαι καὶ ὑπερμαχεῖν ἀνάγκη ἔχω, τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσι καὶ πλεονεκτηεῖν οὐ παύσομαι διαφερόμενος καὶ ἀντιλέγων, ἂν τε τῶν φαυλοτάτων τινὲς ὦσιν, ἄν τε τῶν ὑπερλάμπρων καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀκρότατον ἀφικμένων τῆς εὐτυχίας, καὶ μᾶλλον πρὸς ἐκείνους, ὅσῳ καὶ τὰ ἀδικήματα μεῖζω, καὶ πρὸς πλείους ἐξάγοντα τὴν βλάβην. Εἰ γὰρ μέλλοιμεν τοῖς μὲν μικροῖς μικρά τινα ἀδικουσι μόνον ἐγκαλεῖν καὶ τὴν ἀδικίαν ὀνειδιῆσαι, πρὸς δὲ τοὺς μεγίστους καὶ τὰ μέγιστα βλάπτοντας ἐκόντες ὄντες διὰ τὸ ἄξιωμα σιωπᾶν καὶ μηδὲ γρύζειν τολμᾶν, οὐδὲν διοίσμεν ἱερωῶν τῶν περὶ τριῶν μὲν καὶ δυοῶν ἡσυχολημένων, καὶ τὴν τέχνην ἐν αὐτοῖς ἐπιδεικνυμένων, ἐὰν δὲ τι νόσημα παρεμπέσῃ τῷ ζῳῳ λυμαινόμενον ὅλῳ, τούτου δὲ μηδεμίαν πρόνοιαν ποιουμένων, ἀλλ' ἡγουμένων ἀρκεῖν εἶγε καὶ αὐτοὶ καθήμενοι μετὰ τῶν ἄλλων ἀπολλύμενον ὁρῶν. Ἐγὼ δὲ καὶ πάνυ θαυμάζω μεμνημένος ὡς ἐκέλευσας ἐμὲ μὲν τὰ τῆς Ἐκκλησίας πράττειν καὶ περὶ αὐτὰ ἡσυχῆσθαι.

Jacobi Pontani notæ.

(92) Oratio patriarchæ libertatis ecclesiasticæ plenissima est, in hique illam divi Ambrosii adversus Theodosium libertatem in mentem revo-

effluxerant, nulla interim legationis mentione facta, cum patriarcha diem proferri ægre ferens, admonet, diem sextum jam præteritisse, nec adhuc quidquam ab episcopis ad nepotem missis eum audivisse. Oportere igitur, quando satis diu deliberasset, audire quid dicerent. Facturum se promittit. Totidem diebus elapsis, rursum mittit patriarcha, rogans ne ita temporeret: sed archiepiscopo et episcopis accersitis, quo pacto se nepos defendisset, cognosceret, indeque videret quid in rem Romanam esset. Respondet, nulli eorum licere inquirere quonam modo ipse domum suam, seu res domesticas moderetur; sibi enim curæ fore, quando, quave ratione illas administret: ipsum, ut patriarcham, ecclesiasticas curas versare, et a politicis imperatorumque negotiis abstinere debere. Talia denuntiavit imperator, quod patriarcham ea denuntiatione terrefactum, libentius taciturnum consideret, qui sequenti luce per internuntium sic respondit: Ego, imperator optime (92), hortari, suadere, et cogere insuper ad officium neque volens, neque invitus (nimirum si comprehendar) prætermittam. Quod si id in tali otio mihi degendum opinare, ut nec lingua utar, nec auribus, nec oculis, id mihi antequam Ecclesiæ hujus antistes legerer, significare debuisti. Si tum ego quoque id pro æquo et bono probavisset, nunc necesse haberem boni consulere: sin aliud patriarcham decere judicasset, alteri, cui talis vita proposita fuisset, thronum cecissem. Quoniam autem divino munere non solum germanam Ecclesiæ doctrinam defendo, sed etiam injuriam passis patrocinari, eorumque tutelam gerere debeo, adversari et contradicere his non cessabo, qui deserta æquitate, plus nimio sibi arrogant, sive illi infimi, sive 154 summi ordinis et beatissimi fuerint. Atque istis quidem vehementius, quanto videlicet eorum injuriæ majores, et pluribus detrimentosæ sunt. Si enim obscuros tantummodo et modice injuriosos in jus vocabimus, et injuriam illis exprobrabimus, adversum summos autem summe nocentes, eorum splendorem dignitatemque reveriti, mutire non audebimus, nihil a medicis differemus, qui in capillis et unguibus occupati, suam ibi scientiam ostentant. Sin morbus arripuerit, qui totum animal perdat, ei depellendo nihil faciunt; sed, si una cum aliis sedentes, ejus interitum aspiciant, sufficere arbitrantur. Nec mediocriter miror, dum recordor, jussisse te, ut res Ecclesiæ curem, illisque solis vacem, te pro libidine imperium regere sinam. Simile enim est, ut si corpus animæ diceret: Communionem et conjunctionem tuam non indigeo, neque in rebus agendis administram et adjutricem sustineo, verum per me, ut potero et voluero, negotia mea pro-

cal, qua illum tot cædibus innocentium apud Thessalonicam contaminatum, aditu templi ausus est prohibere. Nicephor., lib. xi, cap. 41.

curabo; tu tibi tua curato. Omnibus itaque peccantibus commune remedium dolor de peccatis prescribitur, sive in Deum, sive in homines offensum sit. Atqui nemo respiscet, nisi prius culpa agnita seipso moderatior evaserit, illi se submittentis, qui se ab ipso læsum putat. Hoc est, quod nepotem tuum et prius plus æquo, et nunc cumulatissime fecisse constat. Nam cum potuisset tunc parem principatus Romani partem tibi ablatam possidere, tamen noluit, sed tibi se subiecit, idque cum bello ulciscendum nihil peccavisset: quodque caput est, pace conciliata ad te veniens, in æquo, ut erat, propius aequitare, ut imperatores solent, pepercit: pedester autem te adoravit, tuumque pedem, expresso subjectionis indicio, osculatus est. Et nunc post bellum hoc excitatum tandem sedet, suppliciter orans, ne pacem velis irritam. Episcopis et primoribus abs te missis primum quidem copiose ostendit, nihil se injuriarum intulisse, quin potius accepisse, et obrectationibus exagitatum fuisse. Deinde pacis conservandæ multa dixit fecitque memorabilia, et multa ad te perfecenda commisit; quibus auditis, et Deo gratias egi, qui tali eum prudentia ornasset, et de probitate eundem commendavi: ac te iisdem auditis Deo gratias egisse opinabar, **155** missisque certis hominibus, filium ad te quamprimum adducendum curavisse, mala imminencia profligasse, omnes lætitia et jucunditate propter futuram inter vos concordiam complevisse. At tu non modo horum nihil præstitisti; sed insuper frugifera me consulentem repulisti, et tacere, alienisque negotiis non immiscere jussisti. Cum autem muneris ac officii mei sit oppressos tueri atque adjuvare quantum queam, id ipsum pro nepote tuo imperatore præstabo, tantoque magis præstabo, quanto abs te iniquius tractatus est: quam iniquitatem non ille modo, sed Romanorum universitas sentit. Quem ego (minus istuc quam cætera silere possum) tuo mandato paulo ante meis manibus imperatorem, adeo legitime et juste, te libentissimo unxi et consecravi, eum nunc abs te sic nulla sua culpa expelli, quomodo justum est? aut quomodo non multis perdendus essem fulminibus, si in tanto scelere linguam occlusum gererem? Quare denuo te per ipsam veritatem obsecro, ut in viam, unde perversorum mortalium opera detortus es, cito redeas: neve mendacium veritati præponderare sinas. Hæc patriarcha imperatori, internuntiis Gregorio Cutala chartophylace, et monasteriorum præside Cyberiota. Quæ cum audisset, intolerabili ira efferebuit, præcepitque illos in carcerem statim abduci, Macarium Serrarum metropolitam in palatio sub custodia teneri, patriarcham patriarcho ejectum, in Manganensi monasterio manere (93), et ad eum neminem prorsus admit-

μόνα, σὲ δὲ ἐξ ὅπως ἂν δοκῆ τὰ τῆς βασιλείας διοικεῖν. Παραπλήσιον γὰρ ἔστιν ὡσπερ ἂν πρὸς τὴν ψυχὴν εἴποι τὸ σῶμα, Οὐ δέομαι τῆς κοινωνίας καὶ τῆς συναφείας τῆς σφῆς, οὐδὲ συνεργὸν πρὸς τὰ πραττόμενα βούλωμαι ἔχειν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ὡς οἶόν τε ἦ καὶ βούλωμαι, διοικήσω τὰ κατὰ· σὺ δὲ φρόντιζε περὶ τῶν ἰδίων. Πᾶσι μὲν οὖν ἁμαρτάνουσι ὡσπερ τι κοινὸν φάρμακον τὸ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς πεπλημμελημένοις ἐδόθη, ἂν τε πρὸς Θεὸν ἂν τε πρὸς ἀνθρώπους ἡ πλημμέλεια ἦ. Οὐκ ἂν δὲ μεταγνοῆ τις ἂν μὴ πρότερον ὑπεύθυνον νομίσας ἑαυτὸν μετρώτερὸς τε γένηται ἑαυτοῦ, καὶ φέρων ἑαυτὸν τῷ παρ' αὐτοῦ δοκοῦντι ἠδικῆσθαι ὑποχείριον ποιήσῃ. Τοῦτο τοίνυν βασιλεὺς ὁ σὸς ἔγγονος πρότερόν τε φαίνεται ποιήσας, καὶ μᾶλλον ἢ προσέχε, καὶ νῦν οὐκ ἤκιστα. Καὶ γὰρ τότε θυνάμενος εἴπερ ἠθούλετο τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας οὐκ ἔλαττον μέρος παρασπάσας ἔχειν, οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλὰ φέρων ἑαυτὸν ἐπέταξέ σοι, καὶ ταῦτα μηδεμίαν αἰτίαν πρὸς τὸν πόλεμον ἐκείνον παρασχών. Καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι τῆς εἰρήνης γενομένης, πρὸς σὲ ἐλθὼν, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιπτόσσοι προσελθεῖν, ὡσπερ νόμος τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ περὶ τῆ προσεκύνησε καὶ ἠσπάσατό σου τὸν πόδα, ὅπερ δουλείας ἀκριβοῦς τεκμήριον ἦν. Καὶ νῦν τοῦ πολέμου κινουμένου τουτουῦ, τοσοῦτον χρόνον καθήμενος, δεῖται σου μὴ τὴν εἰρήνην καταλύσαι. Ἐλθόντων δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ συγκλητικῶν οὐς ἐπεμφας πρὸς αὐτὸν, πρῶτον μὲν ἀπέδειξεν ἑαυτὸν μηδὲν ἀδικοῦντα μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ἀλλ' ἀδικούμενον καὶ συκοφαντούμενον, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μὴ λυθῆναι τὴν εἰρήνην εἰπέ τε πολλὰ καὶ ἔπραξεν ἄξια λόγου· καὶ πρὸς σὲ μεμήνυκε πολλὰ, ὅπερ αὐτὸς τε ἀκούσας Θεῷ τε εὐχαρίστησα τῷ τοιαύτῃ αὐτῷ σύνεσιν χαρισάμενός, καὶ ἐκείνον ἐπένεσα τῆς καλοκαγαθίας, καὶ σὲ ἐλογιζόμενη ταῦτα πυθόμενον. Θεῷ τε χάριν ὁμολογήσας καὶ τὸν εἶν πέμφαντα διὰ τάχους ἀγαγεῖν πρὸς σεαυτὸν, καὶ τὰ προστοκώμενα δυσχερῆ λύσαι, καὶ εὐφροσύνης ἀπαντας καὶ θυμηδίας ἐμπλήσαι τῆς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ τῶν βασιλείων ἡμῶν γενησομένης. Σὺ δ' οὐ μόνον οὐκ ἐποίησας τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ τὰ δέοντα συμβουλεύοντα ἀπώσω, καὶ σιωπᾶν ἐκέλευσας, καὶ μὴ περιεργάζεσθαι τὰ μὴ προσήκοντα. Ἐμοὶ δὲ ἀνάγκη ἔχοντι τῶν ἀδικουμένων προϊστασθαι καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς ὅση δύναμις, καὶ ὑπὲρ βασιλείως τὸ αὐτὸ ποιήσω· καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τούτου, ὅσῳ καὶ τὰ μέγιστα ἀδικεῖται· καὶ οὐκ εἰς αὐτὸν μόνον, ἀλλ' εἰς πάντας Ῥωμαίους τῆς εἰς αὐτὸν ἀδικίας διαβανούσης· ὃ δὲ με τῶν ἄλλων μᾶλλον οὐκ ἔξ σιωπᾶν, ὅτι σου προστάξαντος ὀλίγῳ πρότερον αὐτὸς αὐτὸν ἔχρισσα βασιλέα. Τὸν οὖν οὕτω νομίμως καὶ δικαίως καὶ κατὰ γνώμην σὴν γεγεννημένον βασιλέα νῦν ἀπελαύνεσθαι, καὶ ταῦτα ἐπ' οὐδεμιᾶ προφάσει, ποῦ δίκαιον; ἢ πῶς οὐκ ἂν νομισθεῖν ἄξιος πολλῶν κεραυνῶν, ἐπὶ τοιαύτῃ παρανομίᾳ σιωπῶν αὐτὸς; ἀτὰρ τοῦτο σοῦ καὶ αὐτὸς δέομαι πρὸς τῆς

Jacobi Pontani notæ.

(93) Hoc ipsum narrans Gregoras lib. ix, conjunctionem patriarchæ et episcoporum in senio-

rem imperatorem præmittit, in quam etiam nobiles adduxerunt. Præterea patriarcham sacris inter-

ἀληθείας αὐτῆς, εἴ τι καὶ παρεσῶρης πεισθεὶς ἀν-
θρώποις διεφθοροῖσι, ταχέαν ποιήσασθαι τὴν διόρ-
θωσιν, καὶ μὴ τῷ ψεύδει κατὰ τῆς ἀληθείας ἰσχύσαι
δοῦναι βοήθην. Τοιαῦτα μὲν ὁ πατριάρχης μεμήνυκε
πρὸς βασιλέα, μηνυταῖς χρησάμενος τῷ τε χαρτο-
φύλακι Γρηγορίῳ τῷ Κουτσίῳ, καὶ τῷ τῶν μονα-
στηρίων ἀρχοντι τῷ Κυβεριωτῇ. Ἀκούσας δὲ ὁ
βασιλεὺς, θυμῷ τε ἐλήφθη οὐκέτι ἀνασχετῶς, καὶ
προσέταξεν εὐθύς τοὺς μὲν μηνύσαντας τοὺς λόγους
εἰς δεσμοτήριον ἐμβλήθῃ· αἱ Μακάριον δὲ τὸν
μητροπολίτην Σεβῶν ἐν τοῖς βασιλείωσι καὶ αὐτὸν
ὑπὸ φρουρᾷ εἶναι. Τὸν μόνον πατριάρχην, τοῦ
πατριαρχείου ἐκβληθέντα, ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγκά-
νων ἀπρόδιτον μένειν. Τοὺς δὲ πρὸς τὸν νέον βασι-
λέα παραγενομένους ἀρχιερέας, μήτ' αὐτοὺς προῖέ-
ναι τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, μήθ' ἐτέρους παρ' αὐτοὺς
φοιτῆν. Ταῦτα μὲν οὖν ἢ προσέταξεν ἐγένετο ὁ
βασιλεὺς. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ νέου βασιλείως τῶν
πρέσβειων ἀναχώρησιν, πέντε πρὸς ταῖς δέκα ἡμε-
ρῶν διηυσμένων, ἐπέλ μῆτε παρὰ βασιλέως τοῦ
πρεσβυτέρου, μῆτε τοῦ πατριάρχου ἀπολογία τις
ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τεκμαιρόμενος
εἶναι τὴν σιγὴν, ὅμα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ καὶ
πρωτοστράτορι ἐβουλεύοντο τί δέον ποιεῖν. Εἶπεν
οὖν ὁ μέγας δομestικός, Οὐκέτι δέον, ὡ βασιλεῦ,
ἀπράκτους καθῆσθαι, ἀλλ' ἔργου ἔχεσθαι. Οὐδὲ γάρ
ἔτι τινὸς ἔνδειν, ὃ πράξαντας ἐλπὶς τὸν πόλεμον
καταλύσει. Ὅ τε γὰρ χρόνος ὃν ἐνταῦθα καθήμε-
νοι δεδμεθα βασιλέως, τοσοῦτον ὑπερήλασε καὶ τὸ
δέον, ὥστ' ἤδη οὐ μεγαλοψυχία καὶ καρτερία ἢ ἐπι-
πλέον παρτάσας, ἀλλ' ἐκπληξίς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ
ἀτολμία δόξαι ἂν τις δικαίως· πρὸς τε βασιλέα
οὐδὲν ὃ τι παραλέλοιπας τῶν δέοντων. Ἀλλὰ πρότε-
ρόν τε πολλάκις ἐπρεσβεύσω πρὸς αὐτὸν δεδμενος,
μὴ καταλύσει τὴν εἰρήνην, καὶ νῦν πρὸς τοὺς ἐκεί-
θεν ἀφειγμένους πρέσβεις ὅσα ἦν ἐπιθυμοῦντος τὴν
εἰρήνην, ἐνταῦθά τε εἶπας, καὶ πρὸς ἐκείνον δε-
πρεσβεύσω. Ὅ τε παρελθὼν χρόνος, μετὰ τὸ τοὺς
πρέσβεις ἐνταῦθεν ἀπελθεῖν, ἰκανὸς καὶ περὶ τοῦ
πράγματος βασιλέα διασκέψασθαι καὶ ἀπολογίαν
δοῦναι, εἴ τι μετριώτερον διενόησεν. Τὸ δ' ἐν τοσοῦτῳ
χρόνῳ παρὰ βασιλέως τινὰ ἀπολογίαν μὴ ἔλθειν,
τεκμήριον ἑναργὲς τοῦ μὴ προσδέξασθαι τὴν εἰρή-
νην, ἀλλὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἤδη φανερῶς χωρεῖν.
Καὶ τοῦτο ἂν τις καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος στο-
χάσαιτο ἀσφαλῶς. Ὅ γὰρ ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ τὰ
πρὸς τὸν πόλεμον ἐξαρτούμενος, καὶ τοσοῦτους ἐς
αὐτὸ τοῦτο πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐκπέμφας ὡς ἂν ἐξη-
γῆσθαι μεγάλην πρρασχευῆ πρὸς αὐτὸν καταστῆς,
οὐκ ἂν βῆδως τὰς ἐκείθεν πρόηται ἐλπιδας. Διὸ
οὐδὲ ἡμᾶς ἀπράκτους δεῖ καθῆσθαι, ἀλλὰ πανταχό-
θεν ἀπεγνωκότας τὴν εἰρήνην, πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι
πρρασχευάζεσθαι τοὺς ἐπιδόντας. Τοιαῦτα τοῦ με-

ti (94): profectos vero ad nepotem episcopus, neque
ipsos ædibus suis pedem efferre, neque ad illos quem-
quam ventitare. Facta ad ejus arbitrium omnia.
Diebus quindecim a recessu legatorum transactis,
cum neque ab avo, neque a patriarcha responsum
afferretur, nihil boni ex hoc silentio conjiciens
junior, cum magno domestico et protostratore
quid agendum esset, deliberationem instituit. Ibi
magnus domesticus, non ultra sedendum, sed ma-
nus operi admoliendas; nihil enim restare am-
plius, quo ab ipsis præstito, bellum quieturum
spes sit. Nam et tempus quo hic morarentur, im-
peratorem avum rogantes, usque eo terminum
excessisse, ut jam longior exspectatio non magna-
nimitati ac tolerantia, **156** sed consternationi in
rebus arduis, et ignavia merito tribuenda videtur;
et omnes officii partes erga illum expletas
esse, cum et antea toties per legatos, ut pactis
conventis staret, ab eo petiverit, et nunc cum
iis qui illinc venerant legatis, quæcunque potuit
quispiam pacis cupidus et hic coram locutus sit,
et per eodem eum ipso adhuc egerit. Tempus
elapsum post illorum discessum, ad capiendum in
hoc negotio consilium, dandamque responsonem
(si quid moderatum cogitaret) sufficere potuisse.
Sed tanto intervallo tacere, argumento esse ma-
nifesto, pacem repudiari, bellum apertum cogi-
tari: id quod etiam ex re ipsa non dubia con-
jectura quispiam assequatur. Qui enim tantum
temporis in apparatu militari consumpsit, tam
multos ea gratia in occidentem emisit, ut cum
venisset, omnia affatim suppeditarent, spes sibi
inde injectas haud facile projecturum. Quare nec
ipsis bonum tempus inertis otio transigendum, sed
pace jam desperata, ad propulsandam adversariorum
vim undique subsidia comparanda. Excipiens ma-
gnum domesticum protostrator eadem hortatus
est. Si, inquit, imperatorem contra nos bellum
pridem machinatum, et undique copias in illud
contrahere ignorarem, circumspiciendum fuisset
diligenter, ne ipso pacem capessente, nos stulte
bellum inceptaremus. Sed quoniam multa nobis
liquidum faciunt, nec ipsemet inficiari possit, se
armis istis causam et caput esse, nos quoque
undecunque utilitas aliqua affulserit, ea uti con-
venit. Ipsi quoque imperatori juniori de cætero
non cunctandum, sed e loco abundum videbatur,
belloque gerendo insistendum. Adnonebat tamén,
spem pacis non funditus abjiciendam, sed ipsi per
semet, cum Byzantium pervenissent, eam pete-
rent. Ac siquidem eos reveriti adversarii ab armis
discederent, inventum esse quod quærebatur: sin
minus, testati Deum ipsosque Byzantios, se enixe

Jacobi Pontani notæ.

dixisse omnibus, qui junioris imperatoris nomen
tacerent, ac debitum imperatori honorem habere
recusarent. Excommunicasse etiam adversæ par-
tis sacerdotes, a quibus vicissim eum factione sua
excommunicatus sit. Ibidem querimonia senioris

de patriarcha.

(94) Interpres legit ἀπρόδιτον, sed hic et apud
Gregoriam est ἀπρόδιτον, id est, foras prodeundi li-
centiam non habentem.

pacem poscentes, ab ipsis repulsam tulisse, recederent. Hic magnus domesticus : Byzantium quidem, imperator, ibimus, ut jubes ; miror autem summo opere, cum tot et tanta pacis tuendæ conati simus, nihilque promoverimus, quid ita tu pudorem et reverentiam solam hoc tibi confecturam spes. Ignosco porro huic sermoni tuo, quando idem tibi accidit, quod ardentissima febri correptis solet. 157 Illi enim perpetuo fontes et flumina somniantes, vellent omnia sibi aquis scaturire ; et hoc non fieri, moleste patiuntur, tametsi certo norint, cupere se quæ fieri nequeant. Sic tibi tam valde desperateque cum pace conflictanti, nihil mirum si ad quæ pertingi prorsus nequit, ad ea perveniri posse existimas, et viam per invia, quod dicitur, excogitas. Equidem ego cum ob alias causas pacem in perditis habeo, tum quod spatio tot dierum nihil tibi a patriarcha significatum video. Suspiciari licet, quoniam portæ urbis sedulo custodiuntur, nec ipsi concessum, quemquam foras ad nos transmittere. Verumtamen arbitror eum non magis ob hoc silere, quam ne malorum nuntius fiat. Sermones consultantium hi erant.

δὲν, τὴν αἰδῶ ἡλιασας μόνην τοῦτο ἂν ποτε θυνηθῆναι. Συγγνώμη δ' ὅμως τοῦ λόγου, τοῖς ὑπὸ πυρρετοῦ λαύρου κατεχομένοις πάσχοντι ταῦτόν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ ἀεὶ κρήνας διεῖδει καὶ ποταμούς τῶ νῆ καὶ πάντα χρήματα ὕδωρ ἀναβλύζειν αὐτοῖς ἀξιοῦσι, καὶ δυσχεραίνουσι τοῦτου μὴ γινομένου. Κατοίγει εἰδότες σαφῶς ὡς ἀδύνατα ἀξιοῦσι, καὶ σοὶ τῆς εἰρήνης σφόδρα περικαῶς ἐχομένῳ, οὐδὲν θαυμαστὴν καὶ τὰ πάντα ἀνέφικτα ἡγεῖσθαι δυνατὰ, καὶ ἐξ ἀπόρων, τὸ λεγόμενον, πόρου ἐπινοεῖν. Ἐγὼ δὲ ἄλλοις τε πολλοῖς ἀπηγόρευκα τὴν εἰρήνην καὶ τῶ ἐπὶ τῶσαῦταις ἡμέραις μηδὲν τὸν πατριάρχην σοὶ μεμνησκέναι. Ἔστι μὲν γὰρ ὑπονοεῖν διὰ τὸ τῆς πόλεως πύλας ἀσφαλῶς φρουρεῖσθαι, μὴδ' αὐτῶ ἐξεῖναι τίνα πέμψαι πρὸς ἡμᾶς. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ οὐ διὰ τοῦτο μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ μὴ κακῶν ἄγγελος γενέσθαι, ἀσπάσασθαι τὴν σιωπὴν. Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους βουλευόμενοι εἶπον.

CAPUT II.

Rhegio Byzantium iter intendunt. Litteræ amicorum, acta nuntiantes. Imperator paucis comitibus ad moenia procedens, avium ad colloquium invitat : si nolit, marchionem Montisferatii, patrum ad se mitti rogat. Jubeatur ab urbe discedere. Marci Caballarii de muro in imperatorem convicia. Rursum de officio suo, cum inactione inezpugnabilis avi pertinaciæ. Selybriæ rebus constitutis Apocauchum relinquit. Coriæ ad Didymotichum convenire jussæ. Andronicus Tornices, et Manuel Lascaris de proditione inimiculi, Thracia in exilium pulsæ.

Ut primum statuerunt Byzantium petere motis Rhegio castris eo intenderunt, cum mille trecentis, quos ducebant, selectis militibus. Ponte transito, ab amicis ex urbe veniunt litteræ, speciatim omnia recensentes, quomodo avus legatos reversos ne interrogare quidem dignatus fuisset, et curam patriarcha ob id succensens ei dixerit, quid responsum sit, ac postremo ut ipse et socii respondere imperatori juniori prohibiti sint. Ei igitur a quo litteras acceperat, per illum ipsum qui attulerat de benevolentia declarata gratias ingentes egit, suos arma induere jussit, ratus nec tutum nec usui militari consentaneum per hostilia loca inermes incedere (95). Ut muri Byzantii in

Α γὰλοῦ δομεστίου εἰπόντος, καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἔργου ἀπτεσθαι παρήγει. Εἰ μὲν γὰρ ἠγνοοῦμεν, εἶπεν, ὅτι βασιλεὺς ἐκ πολλοῦ κεκίνηται πρὸς τὸ πολεμεῖν ἡμῖν, καὶ πανταχόθεν ἐαυτῶ δύναιμι συναθροίζει καθ' ἡμῶν, ἐχρῶν διασκέπτεσθαι ἐπιπολῶ, μὴ αὐτοῦ τῆς εἰρήνης ἐχομένου. ἡμεῖς δὲ βῶμεν ἐξ ἐβουλλας πολέμου ἤρχθαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν ἡμῖν γεγένηται καταφανές, καὶ οὐδ' αὐτὸς ἂν ἀρνήσαιτο βασιλεὺς μὴ οὐκ αὐτὸς αἴτιος γεγενῆσθαι τοῦ νυκὶ πολέμου, λυαγκαῖον καὶ ἡμᾶς ὅθεν ἂν τις ὠφέλεια ἴξει πράττειν. Βασίλει δὲ καὶ αὐτῶ μὲν οὐκ ἐπὶ πῶθεν ἔτι ἐδόκει μέλλειν, ἀλλ' ἀπελθόντας παρασκευάζεσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Παρήγει δὲ μηδὲ τὴν τελευταίαν ἐλπιδά τῆς εἰρήνης ἀπολιπεῖν· ἀλλ' αὐτοὺς πρὸς Βυζάντιον ἐλθόντας, δι' ἐαυτῶν τὴν εἰρήνην αἰτεῖν. Κἂν μὲν αἰδεσθέντες καταλύσῃσι τὸν πόλεμον, τὸ ζητούμενον ἠνῶσθα· ἐν δὲ μὴ, θεὸν ἐπιμαρτυραμένους, καὶ αὐτοὺς Βυζαντίου ὡς παντὶ κρῶπῳ τὴν εἰρήνην αἰτοῦντες ἀπωθούνται ὑπ' αὐτῶν, ἀναχωρεῖν. Ὁ μὲντοι μέγας δομεστικός, πρὸς μὲν Βυζάντιον, εἶπεν, ἐλευσόμεθα, καθάπερ ἐκέλευται, βασιλεῦ· πάντο δὲ θαυμάζω, ὅτι τῶσαῦτα καὶ τοιαῦτα πρὸς τὸ μὴ καταλυθῆναι τὴν εἰρήνην πραγματευσαμένων ἡμῶν, καὶ πλεόν ἠνυκῶτων μηχανῶν ἐπινοεῖν. Συγγνώμη δ' ὅμως τοῦ λόγου, τοῖς ὑπὸ πυρρετοῦ λαύρου κατεχομένοις πάσχοντι ταῦτόν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ ἀεὶ κρήνας διεῖδει καὶ ποταμούς τῶ νῆ καὶ πάντα χρήματα ὕδωρ ἀναβλύζειν αὐτοῖς ἀξιοῦσι, καὶ δυσχεραίνουσι τοῦτου μὴ γινομένου. Κατοίγει εἰδότες σαφῶς ὡς ἀδύνατα ἀξιοῦσι, καὶ σοὶ τῆς εἰρήνης σφόδρα περικαῶς ἐχομένῳ, οὐδὲν θαυμαστὴν καὶ τὰ πάντα ἀνέφικτα ἡγεῖσθαι δυνατὰ, καὶ ἐξ ἀπόρων, τὸ λεγόμενον, πόρου ἐπινοεῖν. Ἐγὼ δὲ ἄλλοις τε πολλοῖς ἀπηγόρευκα τὴν εἰρήνην καὶ τῶ ἐπὶ τῶσαῦταις ἡμέραις μηδὲν τὸν πατριάρχην σοὶ μεμνησκέναι. Ἔστι μὲν γὰρ ὑπονοεῖν διὰ τὸ τῆς πόλεως πύλας ἀσφαλῶς φρουρεῖσθαι, μὴδ' αὐτῶ ἐξεῖναι τίνα πέμψαι πρὸς ἡμᾶς. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ οὐ διὰ τοῦτο μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ μὴ κακῶν ἄγγελος γενέσθαι, ἀσπάσασθαι τὴν σιωπὴν. Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους βουλευόμενοι εἶπον.

Jacobi Pontani notæ.

(95) Iphicrates, Atheniensium dux, si bene meminimus, aiebat, etiam per amicorum regionem transeunt, castra communienda ; quia videlicet semper est incerta securitas, propterea quod nulla est amicis certa fides. Huc item pertinet præce-

ptum Onosandri lib 1, cap. 8, *Strategici*. Imperator si in hostili solo castra ponat, statim vallo fossaque cingat, licet ibi ad breve tempus considere voluerit. Hæc enim castrensium ratio nunquam pernitenda, semperque tuta adversus repentinas et

δ-λα περιθέσθαι, νομίζων οὐκ ἀσφαλές εἶναι ἅμα ἐμπειρίας στρατιωτικῆς διὰ πολέμας ἴοντας ἀφράκτους χωρεῖν· καὶ ὠπλιζόντο πάντες ἢ προσε-τάχθησαν. Ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῶν Βυζαντίου τειχῶν, τὴν στρατιὰν μὲν ἔστησε βασιλεὺς ἀπωτέρω· αὐτὸς δ' ἅμα τῶν μεγάλων δομestικῶν καὶ πρωτοστράτορι καὶ στρατιώτας ἐτέρους τριάκοντα παραλαβὼν ἦλθεν ἐγγύς· τειχῶν παρὰ τὴν τῆς Γυρολίμνης προσαγορευομένην πύλην. Ἐφ' ὧν ἄλλοι τε ἦσαν ὠπλισμένοι πολλοὶ, καὶ ἄρχων αὐτῶν ὁ τῆς βασιλικῆς τριπέζης δομestικός Φωκᾶς ὁ Μαρούλης, ὃν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ προσηγόρευεν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο μὲν οὐδὲν, προσεκύνει δὲ μόνον σιγῇ. Τό τε γὰρ ὡς βασιλέα καὶ δεσπότην ἑαυτοῦ δέος οὐ μικρὸν ἐνεποίει προσαγορευῆσαι, τὴν ἐκ βασιλείως τοῦ προσουτέρου βλάβην ὑφορωμένῳ· καὶ τὸ ὡς ἰδιώτη προσενεχθῆναι, οὐ μόνον ἱταῖον διενδύς, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μηδαμῶς προσῆκεν, ἅτε πεπαιδευμένῳ περὶ τὰ τοιαῦτα ἱκανῶς. Βασιλεὺς δὲ ἐκέλευεν αὐτὸν πρὸς βασιλέα τὸν πάππον ἐλθόντα ἀπαγγεῖλαι· Ὡς δ' ἴται σου, βασιλεὺς, ὁ σὸς ἕγγονος, ἢ αὐτὸν κελεύσαι πρὸς σὲ ἔλθειν, ἢ εἰ τοῦτο δυσχερὲς, ἀλλὰ τό γε δευτερον, ἐν εὐεργεσίας μεγάλῃ μέρει ταύτην αὐτῷ χάριν καταθεῖναι, τὸ ἐλθόντα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πύργου τουτουῖ, μικρὰ δ' ἄτα διαλεχθῆναι πρὸς σὲ· ἢ εἰ μὴδὲ τοῦτο δυνατὸν, τό γε τρίτον, τὸν θεῖον αὐτῷ [αὐτοῦ, ut supra] μαρξέσην πρὸς αὐτὸν ἀποστείλαι ἀρτίως ἤκοντα ἐκ Λουμπαρδίας, ἅμα μὲν ἐπιθυμίας ἔχοντα αὐτῷ συγγενέσθαι χρόνον ἡδὴ συχὴν ἀποδρμούντι, ἅμα δ' ἵνα χρῆσται αὐτῷ καὶ προσθευτῇ πρὸς αὐτόν. Ὁ μὲν οὖν Μαρούλης εἰπὼν ὡς ποιήσει τὸ κελευσθὲν, ἀπῆλθεν. Ὁ μόντοι μαρξέτης Θεόδωρος υἱὸς βασιλέως ἦν τοῦ προσουτέρου ἐκ βασιλίδος Εἰρήνης τῆς θυγατρὸς Μαρξέση Μούντες Φαράντες (97) τοῦ Λουμπαρδίας ἄρχοντος μέρους γεγεννημένος. Κατὰ δὲ μητρῶον κληρὸν εἰς Λουμπαρδίαν ἀπελθὼν, ἤρχεν ἐκεῖ τὴν μητρῶον αὐτῷ προσήκουσαν ἀρχήν. Τότε δὲ εἰς Βυζάντιον ἔτυχεν ἔλθων, ἅμα μὲν δ' ὀ-μμενος τοὺς συγγενεῖς, ἅμα δ' ἵνα καὶ παρὰ βασιλέως τοῦ πατρὸς εὐεργετηθῇ. Τοῦτο δ' ἦν αὐτῷ ποιεῖν ἐξ ἔθους κατὰ τινας περιόδους ἐτῶν. Ὁ δὲ Μαρούλης μετὰ μικρὸν ἐκ βασιλείως ἔλθων, ἀπήγγειλε τῷ νέῳ βασιλεὶ ὡς εἶη μεμνηκῶς αὐτῷ βασιλεὺς ὁ πάππος τῶν ἐνθίνδε ἀνχωρεῖν, μὴδ' ἰστέμενον αὐτοῦ, τὴν

A conspectu fuerunt, exercitum imperator ultra pro-
cedere vetuit; ipse, magnæ domesticæ et proto-
stratore comitibus, præterea triginta militibus,
quam proxime juxta portam Gyrolimniam accessit.
In muris cum alii multi conspiciabantur, tum dux
eorum Phocas Marules, mensæ imperatoriæ do-
mesticus, quem ore suo salutavit imperator.
158 Ille nihil respondens, capite tantummodo
inclinato honorem habuit. Etenim ut impera-
torem ac dominum suum salutare, ne seniori pæ-
nas daret, admodum reformidabat: et gerere se
velut erga privatum, non solum impudens factum
erat, sed etiam, ut in hujusmodi morum civilitate
egregie instituto, nequaquam conveniebat. Jubet
igitur nepos, ad avum abiens, ei suis verbis hæc
B dicat: Orat le nepos tuus, imperator, ut aut
ipsum ad te accersas, aut si hoc difficile, ipse pro-
gressus, de turri hac paucis te alloquentem au-
dias; et hoc beneficium, quod illi pro magno erit,
ne deneges. Quod si neque hoc fieri potest, sal-
tem patruum ejus marchionem, recens ex Insubria
præsentem ad eum mittas, quicum post longam
absentiam sermonem conferre desiderat, et quo
etiam legato ad te utatur. Marules se rem curaturum
recipiens, abiit. Marchio hic Theodorus seni-
ioris imperatoris filius erat, ex Irene marchionis
Montisferrati, qui partem [Insubriæ, seu] Lom-
bardiæ tenebat, filia procreata. Qui in Lombardiam
profectus, illic materna sorte (96) ad se de-
volutum principatum regebat. Per id vero tempus
C (uti post aliquot annorum curriculum semper so-
lebat) Byzantium venerat, simul ut consanguineos
viseret, simul ut a patre munus beneficiumque
acciperet. Paulo post Marules ab imperatore reg-
ressus nuntiat avum mandare inde abscedat, neve
nitatur ejus urbem sibi asserere; dum obvium
quemque decipit, et fallaci persuasione deludit.
Neque enim fieri posse ut ipse in mœnia proce-
dat, inde illum auditurus, neque ut ingressum illi
concedat, sed neque patruum missurum. Stabat
propter Marulem Marcus quidam, cognomento Ca-
ballarius (98), Bardæ Caballarii filius, unus de
imperatoris domesticis, qui stolidè et imperite
imperatori juniore: Recederet, priusquam suum

· Jacobi Pontani notæ.

improvisas irruptiones. Collocet etiam custodias
ac speculatores, quasi prope adsint hostes, etsi
longius abesse putet.

(96) Si placeat, audi hac de re scribentem Gre-
goram lib. vi. in hunc modum: *Sed ea spe fru-
strata (Irene) Theodorum alterum filium cum pecu-
nia maxima in patriam suam Lombardiam mittit;
maluit enim ut Latinorum ibi religionem coleret, et
peregre minore dignitate esset, quam ut domi illu-
stris, in viso privigno (Andronico juniore, qui avi sui
filii toties appellatur), ejusque posteritas illius po-
steritati serviret. Atque ita incitata suam cupidita-
tem in uno saltem filio, Theodoro marchione, exple-
vit.* Paulo ante, Spinuke cujusdam Genuensis li-
liam cepisse uxorem dicit, non magnæ auctorita-
tis, aut nobilitatis viri. *Latinis enim nobilibus hand
sere studio est cum Romanis, imo ne cum ipsis qui-*

*dem imperatoribus affinitates jungere. Nam nec ipsa si
illustri nata genere fuisset, Romano facile nupsisset.*
Sed refutant Gregoram ducis Braunsuicensis, et
Sabaudia comitis filia, quæ ambæ cum Andronico
juniore nuptæ fuerunt. Et cap. 40, ostenditur,
quantopere frater Annæ de hoc matrimonio læta-
tus sit, quantopereque sororem idcirco honorarit.

(97) Superius vocaverat Μουμφαρά. Nicetas au-
tem, μαρξέσιον Μόντης Φεράντις.

(98) Multo inhumanius habitum dicit Gregoras:
*Sed neque ipse, neque verba ejus ulla ex parte ad-
mittebantur; sed et lapidibus superne ab iis qui
propugnacula mœnium tuebantur, fugabatur; qui
ne vocem quidem ejus ferebant, eumque contume-
liosius dictis impune incessabant; et ignominiosè di-
mittebant, dolo plenam esse et cogitationem et ora-
tionem ejus dictitantes.*

ipse caput devoraret. Ad hoc verbum subridens A ille : Atqui, Marce, inquit, non est ut hoc possit. Nam vivus meum ipsius caput devorare nequeo, et mortuus multo minus quivero, ut te utrimque mentitum appareat. Ac Marco quidem ludens talia respondit : Marulæ autem suo nomine avo hæc referenda dedit : Scire Deum ipsum, scire etiam se, quod res ipsæ testentur, nihil se studii alacritatisque ad ea quæ ille mandasset, sibi que placere ostendisset, exsequenda prætermisisset. **159** Existimasse porro eum quoque hæc præ aliis scire, ut oportebat. Sed quoniam dæmonis alicujus invidia ita comparatum sit, ut amoris atque obedientiæ antehac suæ erga ipsum argumenta ventis tradiderit, sycophantisque ac perditis hominibus auscultans (multa prius adversum se meditatus, insidiosaque molitus, ut pateat ex interceptis litteris, quas per episcopos revertentes illi miserit) bellum renovavit; et cum sæpe multumque rogans, uti pacem acciperet, non impetrarit, et nunc cum huc veniens, genua ejus amplexus sit, et ut pax constitueretur, nihil non tentarit, ipse tamen se nondum fregerit, sed supplicem re infecta dimiserit, et tanquam vas inutile abjecerit, spemque suam in pardali collocavit, quam solutam contra se immiserit, ideo pacem et dicta propter illam sacramenta Deo se committere (per quem jurata religiose adhuc servet) et omnes res suas in justum omnium judicem referre, jamque necessitate constrictum bello manum implicare. Conlidere se ipsum quoque amentiam suam brevi cogniturum, et ex eventis perspecturum, ea elegisse quæ vitare in primis, ea reliquisse quæ toto pectore consecrari complectique debuisset. Hæc fatus de equo descendit, et quanvis absentem avum, ritu consueto veneratus est : ac Marules perinde ut prius, cum silentio de mœnibus caput ei submitit. Aliis deinde in muro stantibus salutatis, discessit; veniensque Selybriam, rempublicam suo judicio formavit, et præfecto ibidem declarato, Didymotichum abiit, relicto Selybriæ Apocaucho magno cubiculario, ut si quid opus esset securitatis causa id constitueret, et ad se veniret; quod cis paucos dies factum est, Exercitus ad Didymotichum congregari jussus. Non ita multis interjectis diebus, qui erant in Thracia affuerunt omnes, extra Comanorum paulo minus duo millia, qui e Dalmatia Michaelis secundi castra secuti fuerant. Edicto imperatoris senioris Andronicus Tornices, et Manuel Lascaris Thracia pulsus, in insulis Lemno, Thaso et Lesbo se collocaverant. Exsilio hujus causa manifesta non exstabat. Ferebatur, eos cum Scytharum satrapis clandestina habuisse colloquia, uti in Thraciam copias mitterent, unaque cum cætera præda ipsos cum conjugibus **160** atque liberis se illis dedentes secum abducerent. Hujus criminis nulla erat probatio. Quare junior imperator eos exsilio multatos non parum indignabatur; ferebat tamen tacitus, ne quid ab avi sententia discrepare videretur.

αὐτοῦ πόλιν περιποιεῖν ἑαυτῷ ἑξαπατῶντα καὶ παραπείθοντα τὴν προστύχοντα. Οὕτε γὰρ αὐτὸν δυνατὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἔλθειν, οὔτ' αὐτῷ τὴν εἰσοδὸν συγχωρῆσαι, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὸν θεῖον αὐτῷ τὸν Μαρκέσην ἀποσταλεῖν πρὸς αὐτόν. Πλησίον δὲ αὐτοῦ Μαρούλη καὶ Μάρκος· τὸς Καθαλλάριος ὠνομασμένος, ὁ Καθαλλαρίου τοῦ Βάρδα ἐστὼς, ἐκ τῶν οἰκετῶν τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ὦν, σκαιῶς καὶ ἀπειθεύτως πρὸς βασιλέα τὸν νέον εἶπεν, ἀποχωρεῖν τῶν ἐνθῆνδε, πρὶν κατεθροκῆναι τὴν κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ. Ἡδὺ δὲ γελᾶσας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ λόγῳ, Ἄλλ' οὐκ ἂν εἴη καταφάγοιμι τὴν ἰδίαν κεφαλὴν. Καὶ ἀποθανόντα ὁμοίως ἀδυνατώτερον τοῦτο πράττειν ὥστε σε συμβάλειν καὶ ἀμφωτέρωθεν ἐφεῦσθαι. Πρὸς μὲν οὖν Μάρκον τοιαῦτα παίζων εἶρηκεν ὁ βασιλεὺς, τὸν Μαρούλην δὲ ἐκέλευεν ὡς ἐξ αὐτοῦ τοιαῦτα ἀπαγγέλλειν βασιλεῖ, Ὡς αὐτὸς ἂν εἰδείη θεός, οἶδα δὲ καὶ αὐτὸς, καὶ αὐτῶν ἐμοὶ συνεπιμαρτυρούντων τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδὲν ἐνέλιπον προθυμίας οὐδὲ σπουδῆς εἰς τὸ πράττειν ἃ τε προσέταττες καὶ ἦν σοι κατὰ γνώμην, ἐλογιζόμεν ὅτι καὶ σὺ μᾶλλον ἂν εἰδείης· αὐτὰ τῶν ἄλλων, ἐχρῆν γάρ. Ἐπεὶ δ' οὕτω τὰ πράγματα φθονερός τις συνεσκεύασε δαίμων, καὶ ὦν μὲν ἐν τοῖς παρασχοῦσι κριτοῖς εὐνοίας ἄμα καὶ εὐπειθείας τῆς πρὸς σὲ ἐπιδέδειγμαί ἐργῶ ἐπελάθου, ἀνθρώποις δὲ συκοφάντας καὶ φθόροις πεισθεὶς κεκλήνηκας αὐθις τὸν πόλεμον τὸν πρὸς ἐμὲ (πολλὰ πρότερον καὶ βουλευσάμενος καὶ συσκευάσας κατ' ἐμοῦ, ὡς ἐγένετο καταφανές; ἐμοὶ ἐκ τῶν ἐλιωκώτων γραμμάτων, ἃ καὶ μετὰ τῶν πρὸς ἐμὲ ἐλθόντων ἀρχιερέων ἔπεμψά σοι), καὶ πολλὰ πολλὰκις ἐμοῦ δεηθέντος; οὐ προσεδέξω τὴν εἰρήνην, καὶ νῦν ἐλθόντος ἐνταυθοὶ καὶ ἀποτομέου σου τῶν γονάτων, καὶ πάντα πράττοντος ὥστε τὴν εἰρήνην εἶναι, οὐδὲν μᾶλλον ὑφῆκας τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ἀπρακτον ἀπεπέμψω, ὥσπερ τι σκευὸς ἄχρηστον ἀπορῥίψας. Ἴλιπικας δ' ἐπὶ τὴν δεδεμένην πύραυλον ἦν ἔλυσας κατ' ἐμοῦ, ἰδοὺ τὴν μὲν εἰρήνην καὶ τοὺς δι' αὐτὴν γεγεννημένους ὄρκους παραδίδωμι θεῷ, ὃν αὐτὸς εὐορκῶ, πάντα δὲ τῷ πάντα δικαίως κρῖνοντι ἀναθεὶς τὰ κατ' ἐμὲ, ἀναγκαίως ἦδη πρὸς τὸν πόλεμον χωρῶ. Πέποιθα δὲ ὡς ὀλίγου παρελθόντος χρόνου, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοήσεις τὴν ἀβουλίαν τὴν νυνὶ· ἀλλ' ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μαθήσῃ σαφῶς, ὡς ὦν μὲν ἀποσκέσθαι ἔδει, ταῦτα προσίλου, ἃ δὲ ἔκρινας καταλιπεῖν, τούτων ἦν βέλτιον ἔχσθαι παντὶ σθένει. Τοιαῦτα βασιλεὺς ὁ νέος εἶπεν, καταβλῆς τοῦ ἵππου, προσεκύνει καὶ ἀπόντα τὸν πάππον καὶ βασιλέα. Καὶ ὁ Μαρούλης δὲ ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρότερον ἀπὸ τοῦ τεύχους σιγῇ τὴν προσκύνησιν παρείχε τῷ νέῳ βασιλεῖ. Εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπὸ τοῦ τεύχους ἀσπαραμένους ὁ βασιλεὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς Σηλυβρίαν. Καὶ διοικήσας τὰ ἐκεῖ ἢ αὐτῷ ἐδόκει ἀριστὰ ἔχειν, καὶ ἄρχοντα ἐπιστήσας Σηλυβριανούς, ἦλθεν εἰς Διδυμότειχον, καταλιπὼν ἐν Σηλυβρίᾳ παρακοιμώμενον τὸν Ἀπόκλιχον, ὡς ἂν εἴ τι ἀσφαλεία; ἐνέδει Σηλυ-

ερίκας ἕνεκα καταστησάμενος, ἀφίκηται πάλιν πρὸς αὐτὸν, ὃ καὶ ἐποίησεν ὀλίγων ἡμερῶν ἔσω. Βασιλεὺς δ' ἐν Διδυμοτείχῳ προσέταξεν ἀθροίζεσθαι τὴν στρατιάν· καὶ οὐ πολλὰς ὕστερον ἡμέρας, οἱ κατὰ Θράκην συνῆλθον πάντες πλὴν τῶν Κομάνων, οὓς ὀλίγῳ ἐλάσσους ὄντας δισχέλους τὸν ἀριθμὸν (ἦσαν δ' οὗτοι οἱ ἐκ Δαλματίας τῷ βασιλεὶ προσελθόντες Μιχαὴλ τῷ δευτέρῳ) προστάξαντος τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ὁ Τορνίκης Ανδρόνικος καὶ ὁ Λάτκαρις Μανουὴλ ἀνέστησάν τε ἀπὸ Θράκης, καὶ ταῖς νήσοις Λήμῳ καὶ Θάσῳ ἐγκατέψισαν καὶ τῇ Λέσῳ. Αἰτία δὲ ἦν τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, εὐδηλοῦς μὲν, οὐδεμία· ἐλέγετο δὲ ὡς βασιλεὺς πύθοιτο περὶ αὐτῶν ὡς κρύφα διαλεγεθείεν πρὸς τοῦς σατράπας τῶν Σκυθῶν, ἵνα στρατιάν πέμψαντες ἐκεῖθεν μετὰ τῆς ἄλλης λείας ἀπαγάγωσι καὶ αὐτοὺς πρὸς τὴν Σκυθικὴν προσχωρήσαντας ἅμα γυναιξί· καὶ τέκνοις. Ἀπίδειξις δὲ ἦν τῆς αἰτίας ταύτης οὐδεμία. Διὸ καὶ βασιλεὺς ὁ νέος ἰδεσχεύειεν οὐ μετρίως αὐτῶν ἀνισταμένων. Ἦνεγκε δὲ σιγῆ, τῷ μὴ δοκεῖν ἐναντία βούλεσθαι τῇ βασιλείῳ γνώμῃ.

CAPUT LII.

Protostrator Thraciæ prætor creatur. Andronicus nepos cum magno domestico et parte copiarum in Macedonia cum hostibus conficturus abit. Matrem apud Gratianopolin invenit. In hostes itur : qui timentes sibi, Pheras concedunt. Zichnæ deditio. Hostes Pheris ad pugnam elici non possunt. De postulatis præstandis se excusant ; Domesticus recedendum suadet. Zichnam redeunt.

Ἐ-εἰ δὲ συνῆθοιστο ἡ στρατιὰ, τὸν μὲν πρωτο- A
στράτορα βασιλεὺς τῆς Θράκης ἀπέδειξεν ἐπίτροπον πάσης, καταλιπὼν αὐτῷ καὶ μέρος τῆς στρατιᾶς ὥστε δύνασθαι πρὸς τοὺς ἐκ Βυζαντίου ἀντέχειν. Αὐτὸς δὲ ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestikῳ τὴν ἐπίλοιπον παραλαβὼν πρὸς Μακεδονίαν ἐχώρει, ὡς ἐκεῖ μαχόμενος τοῖς ἐκ τῆς ἐσπέρας τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως στρατηγοῖς. Ἐπίθετο γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐσπερίων πόλεων στρατιάν οὐκ εὐκαταφρόνητον συνηθροικίας, ἅμα δὲ καὶ Τριβαλῶν οὐκ ὀλίγην συμμαχίαν ἐπαγομένου· χωρεῖν κατ' αὐτοῦ. Βασιλίδα δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἐν Διδυμοτείχῳ καταλέλοιπεν ἅμα τῇ αὐτοῦ θεῖζ Θεοδώρῃ τῇ Καντακουζηνῇ τῇ τοῦ μεγάλου δομestikοῦ μητρὶ. Γενόμενος δὲ ἐν Γρατζιάνου πόλει περὶ ἐκβολὰς τῆς Θράκης κειμένην, Σένην αὐτοῦ μη- B
τέρα τὴν βασιλίδα τὴν ἐκ Βυζαντίου ἐπάνοδον αὐτοῦ περιμένουσαν εὔρεν. Αὕτη γάρ, ἐτι τῶν πρὸς ἀλλήλους τοῖς βασιλεῦσι σπονδῶν οὐσῶν, πρὸς βασιλέως ἠτήσατο τοῦ κηδεστοῦ πρὸς Θεσσαλονίκην ἐν ᾧ φροντιστηρίῳ τὸ μοναχικὸν ἡμφιάσατο σχῆμα πάλιν ἐπανεῖθεῖν· καὶ ἐπετρόπη. Ὡς δὲ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ ὁ πρὸς ἀλλήλους τῶν βασιλείων πόλεμος ἀναβρόπισθη, ἔμεινεν ἐν Γρατζιάνου δεισασα τὴν ἀτάξιν τῶν ἐσπερίων. Ὡς γὰρ ἠγγέλθη αὐτοῖς ὅτι διελέλυτο αἱ σπονδαί, τοὺς τῷ νέῳ βασιλεὶ προσκειμένους εἰρξάν τε πάντας καὶ εἶχον ἐν φρουρᾷ· ἡμέρας δὲ ὀλίγας ἅμα τῇ μητρὶ διατριψάς αὐτοῦ, ἐπεὶ ἡ ἐκ τῆς ἐσπέρας στρατιὰ ἠγγέλθη περὶ Δράμαν καὶ τὴν Φιλίππου πόλεις Μακεδονικὰς ἐστρατοπεδευκέναι, Θεῶν καὶ τῇ C
πανάγῳ αὐτοῦ μητρὶ εὐξάμενος, καὶ θυσίαν αἰνέ-
σεως αὐτοῖς θύσας, τοὺς ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς γεγενημένους τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ὄρκους, οὓς αὐτὸς ᾤετο εὐορκεῖν, ἐκέλευσεν ἐπὶ τῆς σημαίας ἀναθέν-
τας εὐθὺς χωρεῖν τῶν πολεμίων. Ἐστρατήγουν δὲ αὐτῶν ὃ τε τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως ἀνεψιὸς Ἀσάνης Μιχαὴλ, καὶ ὁ ὑπαρχος Μονομάχος, καὶ ὁ πρωτοδεστιάριος Παλαιολόγος· Ανδρόνικος, καὶ ἐπὶ τούτοις· Δημήτριος ὁ δεσπότης ὁ τοῦ βασιλέως υἱός. Τοῦ δὲ ἐκ τῶν Τριβαλῶν συμμαχικῶν δυοκαίδεκα ταγμάτων ὄντων, ὁ Χρέλης ἐστρατήγει, τῶν τε παρὰ Τριβαλοῖς εὐπατριδῶν καὶ ἀνδρίας καὶ ἐμπειρίας στρατηγικῆς τὰ πρῶτα φέρων παρ' αὐτοῖς. Ἄμα δὲ τῷ ἄψασθαι τῆς ἐπ' ἐκείνους ὁδοῦ, ὁ βασιλεὺς πρόσταγμα

Exercitu jam congregato, imperator protostrator-em universæ Thraciæ præficit ; partem copiarum ad Byzantinis erumpentibus resistendum ei attribuit ; cum altera parte et magno domestico in Macedoniam tendit, ibi cum ducibus senioris ex occidente signa collaturus, quos ex urbibus occidentalibus non contemnendo collecto agmine, et cum Triballorum non modicis auxiliis se oppugnatum venire intellexerat. Uxorem Augustam cum consobrina Theodora Cantacuzena, magnei domestici matre, Didymotichi relinquit. Postquam Gratianopolin in sinibus Thraciæ positam attigit, Xenam matrem imperatricem, suam Byzantio reditum præstolantem, invenit. Nam etiamnum durante sædere, a prosovero imperatore contenderat, ut sibi ad monasterium Thessaloniciæ, in quo monasticum induisset habitum, redire fas esset ; quo voto potita est. Dum autem proficiscitur, bello inter imperatores concitato, Gratianopoli, Occidentalium tumultum et insolentiam metuens substitit. Statim enim atque nuntiatum est, sædus periisse, quotquot rebus junioris bene cupiebant, in custodiam dati sunt. Paucis porro diebus cum matre consumptis, ubi nuntius allatus est, exercitum occidentalem circa Dramam et Philippas Macedoniæ oppida castrametari, Deum ejusque Parentem castissimam comprecatus, et sacrificium laudis iisdem sacrificans, jussit jusjurandum, quod avus in sædere sanciendo jurarat et servare se putabat, in vexillo suspendi, et recta in hostes procedere, quorum duces, imperatoris senioris ex sorore filius, Michael Asanes, et Monomachus præfectus, 161 et Andronicus Palæologus protovestiarius, ac post eos Demetrius despota, imperatoris filius ; Triballorum duodecim cohortibus Chreles præerat ; qui inter nobiles suæ nationis fortitudine et bellicis laudibus antecellebat omnibus. Simul autem viam ingressi sunt, imperator junior hujusmodi mandatum ad eos mittit : Mi patrue despota, et vos cognati mei, reliquique principes exercitus, quantam venerationem, obedientiam, et amorem avo meo hactenus impenderim, et quomodo bellum a me nequaquam ortum

sit, sed omnem potius in eo cogitationem locarim, A
 omnemque machinam moverim, ut id omnino
 nullum esset, Deus, quem nihil fugit, novit, et
 egomet mihi sum conscius. Imperatorem quidem
 ad fœdus servandum, quanquam crebris obsecra-
 tionibus flectere non potui, fretum promissis, quæ
 vos ei in caput meum dedistis. Auditus autem et
 vos rebus occidentalibus pro summa commoditate
 vestra ordinatis nunc usque Dramam et Philippos
 venire, suspicatus sum id quod est, huc me quæ-
 situm adventare. Quia vero ætate sum inferior,
 laud fas judicavi, in Thracia manendo plures la-
 bores vobis creare, sed vexillo meo imperatoris
 sacramentum, quo in fœdere mihi se obligavit,
 suspendens, viam ad vos ducentem capessivi, ma-
 num ubi occurrissem conserturus. Id cum sciatis
 modo, ad pugnam vos expedite. Ista in litteris
 imperator. Illi se infirmiores judicantes, quam ut
 acie decertarent, audientesque imperatorem Xan-
 thiam accessisse, consultum fore decreverunt,
 motis castris alio se transferre. Igitur Pheras pe-
 tunt, et quod urbs ea firmissimis septa mœnibus
 esset, tantoque exercitui commeatum suppeditare
 largiter posset, et quia sperabant, imperatorem,
 ubi intellexisset eos urbem illam pro castris ha-
 bere, annonaque et reliquo commeatu affluere,
 metuentem ne e castris adeo munitis erumperent,
 Christopoli mansurum. Qui ut Christopolin venit,
 et eos Pheris se credidisse accepit, persequi insti-
 tuit, et ad oppidum Zichna appellatum, prope
 Pheras, exercitum adduxit. Zichnii jam ante, im-
 pulsore Alexio Zamplacone magno pappia, qui e
 Christopoli occulte cum ipsis egerat, animis ad
 juniorem imperatorem defecerant. Et quia tum
 non spe, sed oculis ipsis certum videbant auxilium,
 propalam **162** ad eum dedita urbe transie-
 runt. Transacto ibi biduo ad reficiendum, re-
 creandumque ex itineris labore, ex pluviarum et
 frigoris injuria militem (quippe mense Januario),
 die tertio bene mane signum ad arma capienda
 dari jussit. Tum instructis velut ad pugnam ordi-
 nibus, composite et cum silentio incedentes, non
 procul Pheris, fluviolo Libobisto transmissis, in
 procinctu, tanquam cum hoste jam jam dimicaturi,
 per diem constituerunt. Ut nemo contra exiit, ca-
 stris ibidem positis noctem duxerunt. Quia ipsa
 nocte copiarum Occidentalium duces, adjuncto
 etiam Chrele Triballorum ductore, de pugna com-
 mittenda disceptarunt. Decretum, id neque Ro-
 manis, neque sociis bene casurum. Etenim tam
 ratus ordo, silentium, et tolerantia adversariorum,
 non parvum eis timorem incutiebat; arbitran-
 tibus, non eos tam mirifico impetu ad pugnandum
 cum pluribus, et suam ipsorum urbem insidentibus
 ferri potuisse, ni prius secum plane constituis-
 sent, in prælio aut vincere, aut occumbere. Placuit
 igitur intra muros se continere, urbem custodire,
 et obsidionem tolerare, ac si imperator diu illic
 hæsurus non esset. Postridie exortia luce imperator

πέποµε πρὸς αὐτοὺς περιέχον τοιαῦτα· Θεὲ μου
 δεσπότη καὶ ὑμεῖς θεοὶ μου καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες
 τῆς στρατιᾶς, ὅποῖαν τινα εὐπίθειαν καὶ αἰδῶ καὶ
 φιλίαν πρὸς τὸν ἐμὸν πάππον καὶ βασιλέα ἐν παντὶ
 τῷ παρασχόντι ἐπεδεικνύµην, ὅπως τε οὐδεμίαν
 αὐτῷ παρέσχον ἀφορµὴν πολέμου, ἀλλὰ µᾶλλον πᾶ-
 σαν ἐπίνοιαν ἐκίνησα καὶ μηχανὴν ὥστε µηδὲ τὴν
 ἀρχὴν κινεθῆναι τὸν πόλεμον τουτοῦ, Θεός τε οἶδεν
 ὁ πάντα εἰδῶς, καὶ αὐτὸς σῶνοῖδα ἑµαυτῷ. Βασιλέα
 µὲν οὖν πείσαι ταῖς συνθήκαις ἐµμένειν οὐκ ἔδυνή-
 ουν, πολλὰ δεηθεὶς, ταῖς ἐπαγγελίαις πεποιθότα, ἀ-
 αὐτῷ ἐπηγγέλασθε ὑμεῖς κατ' ἑµοῦ. Πυθόµενοι δὲ
 καὶ ὑµᾶς τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν ὡς ἂν ὑμῖν ἄριστα
 εἶχεν οἰκονομησαµένους νῦν ἤκειν ἄχρι Δράµας καὶ
 τῆς Φιλίππου, ὅπερ ἐστὶν ὑπενόησα, ἐµὲ ζητοῦντας
 ἄχρι τούτου ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δὲ νεώτερος ὑµῶν ἐγὼ τῆν
 ἡλικίαν οὐ δέον ἔλογισάµην αἰτίας· ὑμῖν πλειόνων
 γενέσθαι πόνων ἐπὶ τῆς θράκης μένων, ἐπὶ τῆς ση-
 µαίας τῆς ἡµῆς τοῦς τοῦ βασιλέως ὄρκους ἀναθεῖς,
 οὗς ἐπὶ ταῖς συνθήκαις ὁµώµοκεν ἑµοί, τῆς πρὸς
 ὑµᾶς φερούσης ἡψάµην, ὡς ὅπουπερ ἂν ἐντύχω μα-
 χούµενοι ὑμῖν· ὁ δὲ καὶ ὑμεῖς εἰδότες ἤδη, παρα-
 σκευάσασθε πρὸς μάχην. Τοιαῦτα µὲν ἐδήλου τὰ
 γράµµατα. Οἱ δ' ἐπεὶ ἔγνωσαν ἀδύνατοι εἶναι ἀντι-
 παρατάξασθαι πρὸς μάχην, ἐπύθοντο δὲ µέχρι Σαν-
 θείας βασιλέα ἐφθακέναι, οὐκ ἰδοῦναι λυσιστελεῖν ἐπὶ
 τῆς αὐτῆς μένειν στρατοπεδείας, ἀλλ' ἄραντες ἐκεί-
 ουν, ἦλθον εἰς Φεράς· ἅµα µὲν καὶ διὰ τὴν πόλιν
 ὄχυρὸν εἶναι καρτερωτάτων τειχῶν περιβολαῖς, καὶ
 ἀφθονίαν τῶν ἐπιτηδείων δυνάµειν χορηγεῖν τῇ
 στρατιᾷ τοσαύτῃ ὄσῃ, ἅµα δὲ ἐλπίσαντες καὶ βασι-
 λέα, ἂν αὐτοῖς πύθηται ὡσπερ στρατοπέδῳ τῇ Φε-
 ραίων χρωµένους, καὶ ἀφθονίαν ἔχοντας σίτου, ὡσπερ
 ἀποδειλιάσαντα τὸ ἐξ ὄχυρῷ αὐτοῖς ἐρµάσθαι στρα-
 τοπέδου, πρὸς Χριστοπόλιν µενεῖν. Βασιλεὺς δὲ ὡς
 ἐγένετο ἐν Χριστοπόλει, ἐπεὶ ἐπύθετο αὐτοῦς ἀφι-
 γµένους εἰς Φεράς, ἦει καὶ αὐτὸς αὐτῶν κατόπισιν.
 Καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν πολυχνήῳ τινὶ Ζίχνα προσα-
 γορευοµένῳ ἐγγὺς Φερῶν. Οἱ δὲ Ζίχνιοι, καὶ πρότε-
 ρον µὲν ἀφεστηκότες ἤδη ταῖς γνώµαις πρὸς βασι-
 λέα τὸν νέον, Ἀλεξίου Τζαµπλάκωρος τοῦ µεγάλου
 παπίου ἐνάγοντος πρὸς τοῦτο, ἐκ Χριστουπόλεως
 κρύφα πρὸς αὐτὸν διαλεγοµένου, τότε δὲ οὐκ ἐν ἐλ-
 πίσιν, ἀλλ' ἐν βεβαίῳ ἤδη τὴν βοήθειαν ὀρώντες,
 ἀπέσπησαν ἀναφανδόν, καὶ βασιλεὶ προσεχώρησαν
 τῷ νέῳ, καὶ τὸ πόλισµα ἐνεχείρισαν. Στρατοπεδεί-
 σασ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν Ζίχνα ἡμέρας δύο, ὡς ἂν ἐκ τε
 τῶν τῆς ὁδοιπορίας πόνων καὶ τῶν ὑετῶν καὶ τῶν
 χειµῶνων ἡ στρατιὰ ἀνακτῆσθαι ἐκυτῆν· ἦν γὰρ
 δὴ κατὰ µῆνα Ἰανουάριον ἡ τοῦ χειµῶνος ὥρα· τῇ
 τρίτῃ ἅµα ἐψὲς ἐπὶ τὴν στρατιὰν τῇ σάλπιγγι
 ἐκέλευσε σηµῆναι. Ἐπεὶ δὲ περιέθεντο τὰ ὅπλα,
 ταξάµενοι ὡς ἐς μάχην, ἤσαν εὐκόσµως ἅµα καὶ
 μετὰ σιγῆς. Ὡς δὲ ἐγένοντο ἐγγὺς Φερῶν, διαβάντες
 ποτάμιόν τι λεγόµενον Λιθοβιστόν, ἐστησαν παρατε-
 ταγµένοι ὡς τοῖς ἐναντίοις συµβαλοῦντες. Καὶ διη-
 µερεύσαντες ἐκεῖ, ἐπεὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀντεπεξῆλθεν,
 ἐστρατοπεδεύσαντό τε καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ. Οἱ
 δὲ τῆς ἐσπερίου στρατιᾶς ἡγεµόνες ἐκκλησιάσαντες

τῆς αὐτῆς νυκτὸς ἅμα Χρέλῃ τῷ τῶν συμμάχων Τριβαλῶν στρατηγῷ, ἐβουλεύοντο εἰ δεῖ μάχεσθαι βασιλεῖ. Καὶ ἔδοξεν ἀλυσιτελεῖς καὶ Ῥωμαίοις καὶ τοῖς συμμάχοις. Ἡ γὰρ εὐταξία καὶ ἡ σωπὴ καὶ ἡ καρτερία τῆς βασιλείας στρατιᾶς, δεῖος αὐτοῖς οὐ μετρίως ἐνεποιεῖται, ὡς οὐκ ἂν αὐτοῖς οὕτως ὀρμητὴ παρίστη δειμονία πλειοῖ τε μάχεσθαι ἑαυτῶν, καὶ παρὰ πόλει τῇ σφετέρᾳ στρατοπεδευομένοις, εἰ μὴ πρότερον οὕτω παρεσκευάσαν ἑαυτοὺς, ὡς ἡ νικῆσοντες μαχόμενοι, ἢ πεσοῦμενοι παρὰ τὴν μάχην. Ἐδοξε δὲ αὐτοῖς λυσιτελεῖν, τειχίῃ κατέχοντα τὴν στρατιάν, φρουρεῖν τὴν πόλιν, καὶ ὑπομένειν τὴν πολιορκίαν ὡς τοῦ βασιλέως οὐ περιμενουτος ἐνταυθοῖ, ἀλλ' ἐκναστρέψοντος ταχέως. Ἄμα δὲ ἔφ' εἰς τὴν ὑστεραίαν ὁ βασιλεὺς τὴν στρατιάν ὠπλισμένην παρατάξας ὡς ἐς μάχην, ἀκρι μεσημβρίας ἔμεινε πρὸ τῶν τειχῶν, ἐλπίζων ἐς μάχην προκαλέσασθαι τοὺς ἔνδον. Ὡς δὲ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀντεπέβη, τὸν Λουκᾶν Γεώργιον πέποιθε πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐκ τῶν οικειῶν μὲν ὄντα τῶν αὐτοῦ, συνετὸν δὲ ἄλλως καὶ πρὸς πρεσβείας ἔχοντα ἐπιτηδεύει. Ὅν γενόμενον πρὸς ταῖς πόλεις, οἱ μὲν δεῖν ἔρασαν δέχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἀνέειπον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῶν Τριβαλῶν στρατηγὸς ὁ Χρέλης τῶν ἀξιούντων ἦν δέχασθαι τὸν βασιλέως πρεσβευτὴν, εἰσεδέξαντο αὐτὸν, τοῦ μὴ δοκεῖν ἐξεπίτηδες τὸν σύμμαχον ἀνίσθαι. Γενόμενος δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ Λουκᾶς, πάντας προσηγόρευεν ἐκ βασιλείας ἔλεγέ τε πρὸς αὐτοὺς, Ὡς βασιλεὺς ὁ ἐμὸς δεσπότης πολλὴν ὑμῶν ἀναληγσίαν κατεγνωκώς, ὅτι χειμῶνος ὥρα ἐν ἡμέραις ἤδη οὖσι πρὸς ταῖς πόλεις ἐστηκώς ὑμῶν, καὶ πολλὴν ὡς εἰκὸς ἐν ὥρᾳ τοιαύτῃ τάλαιπωρίαν ὑπὸ χύσους ὑπομένων, οὐδεμιᾶς ἤξιωται προνοίας παρ' ὑμῶν, ἐπεμψεν ἐμὲ τὴν μικρολογίαν ὑμῖν ὀνειδιούντα· καὶ ἅμα ἀξιῶσόντα, ἢ βασιλέα τὸν ἐμὸν δεσπότην ἐντὸς τειχῶν αὐτοῦ φιλοφροσύνης ἕνεκα καλεῖν, ἢ αὐτοὺς ἐξω πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν τῆς αὐτῆς ἕνεκα αἰτίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐμοὶ παίζονται μάλλον, ἔφη, λέλεκτα ῥητοσύνης χάριν· βασιλεὺς δὲ ὑμῖν μνησθεῖ, Ὡς ὁ ἐμὸς πάππος καὶ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἐμῶν πρὸς αὐτὸν διαβαλλόντων ἐναχθεῖς, τὰς μὲν συνθήκας, αἱ πρὸς ἀλλήλους τῆς εἰρήνης ἕνεκα ἐθέμεθα, διαλύσας, τὸν πόλεμον τοῦτον ἐκίνησε κατ' ἐμοῦ, μὴδὲν μῆτε ἀδικήσαντος· μῆτε παραβεβηκότος· τὰς συνθήκας. Καὶ πολλὰ πολλάκι· ἐμοῦ δεηθέντος, καὶ πάντα κάλων κινήσαντος ὥστε μὴ λυθῆναι τὴν εἰρήνην, οὐκ ἤνείσχετο αὐτὸς, ἐμοὶ δοκεῖν ἀποβλέπων πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐλπίζων ῥηδίως ἂν ἐμὲ κατεργάζεσθαι ἐν τῷ πολέμῳ δι' ὑμῶν. Ἐπεὶ δὲ ὡς ὀρέσται οὐχ ἢ αὐτὸς προσεδόξα τὰ πράγματα ἀπέβη, ἀλλὰ καὶ ἦν εἰς πρὸς ὑμᾶς ἡδὴ βεβαίως περιήρηται ἐλπὶς, δεόμεναι ὑμῶν, τοῦ κοινοῦ παντὸς τῶν Ῥωμαίων ἔλεον λαβόντας, οὕτω δεινῶς ὑπ' ἀλλήλων φθειρομένων διὰ τὸν πόλεμον ὑμῶν τὸν πρὸς ἀλλήλους, πέμψαι πρὸς βασιλέα τινα διδάξοντα περὶ τῶν ἐνταυθοῖ πραγμάτων τάληθές. Οἴσμαι γὰρ ἂν πύθεται τὰ ἐνταῦθα πράγματα οἱ κενώρηκε, μάλλον ὑφίσται τῇ πρὸς ἐμὲ ὀργῆς, καὶ τὸν πόλεμον ἐβελήσει καταθέσθαι, οὐκέθ' ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρότερον τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐλπίδας ἔχων. Ἐγὼ δὲ, πρῶτον μὲν

A armato et disposito quasi ad pugnam milite, ad meridiem usque spe hostis eliciendi ante muros perseverat. Nullo prodeunte, Lucam Georgium de familiaribus ministris, virum catum et legationibus obeundis idoneum ad eos mittit. Ad portam ut accessit, pars intromittendum dicere, pars negare. Tamen auctoritate Chrelæ moti, ne socium de industria contristare viderentur, Lucam intromiserunt. Ille omnes imperatoris nomine salute imperit; narrat dominum suum eorum stuporem admirari; quod cum hiberno tempore ad portas urbis biduo steterit, multamque, ut tali tempestate, molestiam frigidis pertulerit, nulla ab eis cura dignius sit. Ideo se nunc ad sordescitas et inhumanitatem illis exprobrandam missum esse; et simul rogatum ut aut imperatorem humaniter intra moenia vocarent, aut ipsi ad illum eadem de causa exirent. Sed hæc, inquit, joco potius ad animum relaxandum dixerim. **163** imperator hæc vobis significat: avum suum ab obtrectatoribus ad pacis fœdera dissuadita inductum, hoc bellum contra se immerentem, nec fœdus violantem suscepisse. Crebro atque omnibus precibus orasse, et rudentem omnem movisse ut ne faceret; nihil profecisse; quia is, ut apparet, ad vos respectum habens, illum non difficulter armis vestris vita et fortunis exuturum sese confidat. Quoniam autem conspicerent, rem contra atque is opinaretur, evenisse, et quam de ipsis spem firmam concepisset, nunc periisse, obsecrare ut miserati Romanam rempublicam, quæ propter mutuum avi et nepotis bellum sic a semetipsa dilaceretur, aliquem mittant, senem veræ eloctorum, quo pacto se res hic habeant. Sperare enim, si cognoverit quo infelicitatis illæ devenerint, parcius irasciturum, amissaque præterita fiducia, bellum valere jussurum. Se interim, quandiu sibi cum illis convenerit (donec nimirum nuntius redierit), nihil inepturum. Si imperator pacem non admiserit, Martem invadendum; si divino approbante Numine bello abstinere voluerit, se fidem illis jurejurando obstricturum, in neminem, tametsi armorum istorum auctorem maximum, offensum, injuriarumque memorem **D** animum gesturum, sed iis oblivione sepultis, universis securitatem donaturum. Hæc Lucas; quem duces paulisper submotum ut sententias conferrent, revocant; aiunt, nihil penitus horum, ad quæ imperator hortetur ac provocet, præstare posse. Nam ipsum intra moenia recipere, haud tempestivum esse; ad pugnam vero cum illo miscendam, non exituros; quod si libuisset, heri statim ac venisset, facturos fuisse. Si oppugnentur, de nœnibus necessario se defensuros. Legare autem quempiam Byzantium, qui de his rebus imperatorem doceat, inbecens videri. Nam cum subditi sint, et nunc quæ ille imperaverit sese exsequi, et in posterum quæcumque res tempusque suaserint, transactures. Licitum esse

ipsi facere quæ velit, quæque sibi fructuosa putaverit. Hæc duces imperatoris senioris responderunt. Quibus e Luca perceptis, junior proceres suos coegit omnes, et quid agendum, in consultatione posuit. **164** Magni domestici consilium fuit, recedendum, et cum nullum operæ pretium consequerentur, non esse temere frustra laborandum; neque enim Pheras expugnatos, et obsessos milites cum ducibus nec ipsos inficiaturos, nunquam se directa scie nobiscum ausuros congredi. At enim, objiciet quispiam, non est habenda fides verbis hostium, qui semper iis contraria loquuntur, quæ facere machinantur. Ego vero ex re ipsa, non ex verbis eorum conjecturam capio, illos obsideri malle, quam æquo se campo credere. Igitur quando neque vi capi possunt intra muros delitentes, neque ulla machina, aut stratagemate ab illis divelli, et ad prælium cogi, nihil necesse est, tempus bonis rebus efficiendis commodum hic male perdere, exercitumque infrugiferis defatigare molibus: sed hinc eo abducere, ubi victus commoditas. Tum deinde quæ pro tempore utilia videbuntur, ea conficere. Laudavit consilium imperator, et id nobilitas consensu confirmavit. Inde Zichnam duobus diebus reversi sunt.

βασιλέως ἀπεκρίναντο στρατηγῶι. Ἐπεὶ δὲ ὁ Λουκάς ἐλθὼν ἀπήγγειλε ταῦτα τῷ νέῳ βασιλεῖ, συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει πάντας, ἐβουλεύετο ὁ τι δεοὶ ποιεῖν αὐτοῦς. Συνεβούλευε δὲ ὁ μέγας δομέστικος ἀναχωρεῖν, καὶ μὴ ποιεῖν εἰκῆ καὶ μάτην, τῶν δεόντων πράττοντας οὐδέν. Οὕτε γὰρ αὐτοὺς Φερὰς δυνατὸν παραστήσασθαι τοιχομαχίᾳ, ἤτε ἐνδοῦ ἄλλα στρατηγῶις πολιορκουμένη στρατιῆ οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀρνηθεῖεν τὸ μὴ οὐκ ἐκ παρατάξεως τοιμήσαι ἂν ποτε εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἵναί. Καίτοι γε εἴποι τι, ἂν, ὡς οὐ χρή πιστεῦναι τοῖς τῶν πολεμίων λόγοις ἀεὶ τάναντία λεγόντων ὧν διανοοῦνται πράττειν· ἐγὼ δὲ ἐκ τῶν πράγματων αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν ἐκείνοι λέγουσι στοχάζομαι πολιορκεῖσθαι μάλλον ἢ μάχεσθαι ἡμῖν αἰρουμένους. Ὅτε τοίνυν οὕτε βίᾳ ἐλθεῖν αὐτοὺς ἐγχωρεῖ τειχῆρεις ὄντας, οὕτε μηχανῆ τινη καὶ στρατηγίᾳ τῶν τειχῶν ἀποστήσαντας ἀναγκάσαι μάχεσθαι ἡμῖν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα τὸν τε χρόνον παραναλίσκεν ἐν ᾧ τῶν δεόντων ἐξέσται τι πράξει, καὶ τὴν στρατιὴν ἀνοητοῖς καταστρίψει νόνοις. Ἀλλ' ἀπαγαγόντα; ἐντεῦθεν ὅπου τῶν ἐπιτηδεῶν τὴν ἀποκομιδὴν ἔξουσι βρόβιν στρατοπεδεῦσαι· εἴθ' ἐξῆς ἂν δοκεῖ λυσιτελεῖν, ἐκ τῶν κερώντων πράττειν. Τοιαῦτα τεῦ μεγάλου δομεστικου βουλευσαμένου, ὃ τε βασιλεὺς τὴν βουλὴν ἐπήκει, καὶ οἱ ἐν τέλει συνεψηφίζοντο πάντες. Καὶ ἀναστρέψαντες ἐκεῖθεν, ἑστρατοπεδεύσαντο πάλιν ἐν Ζίχνα, ἐν ἡμέραις δισί.

CAPUT LI.

Ad occupandam Thessalonicam imperator nepos vocatur. Partium studia et conatus. Portis apertis recipitur. Pherenses subsidium ad arcis propugnacionem mutant; sed cedunt, fuganturque subsidiarii. Miraculum de sano pede imperatoris ope sancti Demetrii martyris. In arce factiones duæ, quæ impunitate concessa imperatori transditur.

In hoc statu res erant, cum Thessalonica adest Philommates, allegatu eorum, qui illic partes imperatoris tuebantur. Is et alia bono esse loco, et si modo veniret, urbem nullo labore occupatum nuntiabat. Itaque dossuaria jumenta et impedimenta cum militibus, quibus non essent equi valentes et bellatores, secernit, et Zichnæ cum Zampracinone magno pappia, aliisque præterea paucis relinquit; ipse cum magno domestico, et ducibus reliquis, selectoque milite Dramam, ejus obsidendæ causa visus est proficisci, Sed nocte ipsa viam relegens, per Strymonem Thessalonicam petiit, transitoque flumine juxta Marmarium (oppidi nomen

ἄπρακτος καθοδοῦμαι μὴδὲν κινῶν ὅσον ἂν συμβῶμεν χρόνον, ἕως ἂν ὁ πεμφθεὶς πρὸς βασιλέα ἐπανήξῃ. Κἂν μὲν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μὴ προσδέξηται τὴν εἰρήνην, ἄπτεσθαι τοῦ πολέμου, ἂν δὲ Θεοῦ συνευδοκούντος τὸν πόλεμον ἐθελήσῃ καταθέσθαι, περιζομαι ὑμῖν ἐγὼ πιστεῖσι ἰσχυράς δι' ὄρκων τοῦ μηδὲν μνησικακήσειν, εἰ τις καὶ τοῦ παρόντος; ἔδοξεν αἰτιώτατος γενέσθαι πολέμου, ἀλλὰ πᾶσιν εὐμενῶς διατεθεῖς, ἀσφάλειαν καὶ ἀμνηστίαν παρέξειν τῶν κακῶν. Τοιαῦτα μὲν πρὸς αὐτοὺς ὁ Λουκάς; ἐκ βασιλέως; εἶπε τοῦ νέου. Οἱ δὲ μεταστῆσαντες αὐτῶν ἐπὶ μικρὸν ὥστε βουλεύσασθαι ἐφ' ἑαυτῶν, πάλιν μετὰ καίεσάμενοι, μὴ δύνασθαι μὴδὲν εἶπον ὧν βασιλεὺς προκαλεῖται πράξει. Τό, τε γὰρ ἐκείνου εἰς τὴν πόλιν δεῖξασθαι, παντελῶς ἔξω καιροῦ, αὐτοῖς τε οὐκ ἐξελεύσονται μάχῃ διακριθῆναι πρὸς αὐτόν. Εἰ γὰρ ἐμελλον, τῇ προτεραιᾷ ἐν ἅμα τῷ αὐτῶν ἐλθεῖν ἢ μάχῃ συνήφθη, ἂν δὲ τις αὐτοῖς ἐπέη, ἀμυνοῦνται ἀναγκαίως ἀπὸ τῶν τειχῶν. Τό γε μὴν εἰς Βυζάντιον πρὸς βασιλέα ἀποστέλλαι τὸν ἀπαγγελοῦντα περὶ τῶν ἐνταυθοῖ πραγμάτων, οὐ προσήκειν αὐτοῖς. Ὑποχείριοι; γὰρ ὄντες βασιλέως, νῦν τε ἂ προσετάχθησαν ποιεῖν, καὶ εἰς τοῦπιδόν, ἅττα ἂν τὰ πράγματα καὶ ὁ καιρὸς ὑφηγεῖται πράξειν, αὐτῷ τε ἐξείναι ἂ βούλοιο καὶ νομίσοι λυσιτελοῦντα ἑαυτῷ, ταῦτα καὶ ποιεῖν. Τοιαῦτα μὲν οἱ τοῦ πρεσβυτέρου

ἔλεγον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐλθὼν ἀπήγγειλε ταῦτα τῷ νέῳ βασιλεῖ, συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει πάντας, ἐβουλεύετο ὁ τι δεοὶ ποιεῖν αὐτοῦς. Συνεβούλευε δὲ ὁ μέγας δομέστικος ἀναχωρεῖν, καὶ μὴ ποιεῖν εἰκῆ καὶ μάτην, τῶν δεόντων πράττοντας οὐδέν. Οὕτε γὰρ αὐτοὺς Φερὰς δυνατὸν παραστήσασθαι τοιχομαχίᾳ, ἤτε ἐνδοῦ ἄλλα στρατηγῶις πολιορκουμένη στρατιῆ οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀρνηθεῖεν τὸ μὴ οὐκ ἐκ παρατάξεως τοιμήσαι ἂν ποτε εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἵναί. Καίτοι γε εἴποι τι, ἂν, ὡς οὐ χρή πιστεῦναι τοῖς τῶν πολεμίων λόγοις ἀεὶ τάναντία λεγόντων ὧν διανοοῦνται πράττειν· ἐγὼ δὲ ἐκ τῶν πράγματων αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν ἐκείνοι λέγουσι στοχάζομαι πολιορκεῖσθαι μάλλον ἢ μάχεσθαι ἡμῖν αἰρουμένους. Ὅτε τοίνυν οὕτε βίᾳ ἐλθεῖν αὐτοὺς ἐγχωρεῖ τειχῆρεις ὄντας, οὕτε μηχανῆ τινη καὶ στρατηγίᾳ τῶν τειχῶν ἀποστήσαντας ἀναγκάσαι μάχεσθαι ἡμῖν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα τὸν τε χρόνον παραναλίσκεν ἐν ᾧ τῶν δεόντων ἐξέσται τι πράξει, καὶ τὴν στρατιὴν ἀνοητοῖς καταστρίψει νόνοις. Ἀλλ' ἀπαγαγόντα; ἐντεῦθεν ὅπου τῶν ἐπιτηδεῶν τὴν ἀποκομιδὴν ἔξουσι βρόβιν στρατοπεδεῦσαι· εἴθ' ἐξῆς ἂν δοκεῖ λυσιτελεῖν, ἐκ τῶν κερώντων πράττειν. Τοιαῦτα τεῦ μεγάλου δομεστικου βουλευσαμένου, ὃ τε βασιλεὺς τὴν βουλὴν ἐπήκει, καὶ οἱ ἐν τέλει συνεψηφίζοντο πάντες. Καὶ ἀναστρέψαντες ἐκεῖθεν, ἑστρατοπεδεύσαντο πάλιν ἐν Ζίχνα, ἐν ἡμέραις δισί.

Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ἦκεν ἐκ Θεσσαλονικῆς ὡς βασιλέα ὁ Φιλομάτης ὑπὸ τῶν ἐκεῖ τὰ βασιλέως τοῦ νέου πρατιόντων πεμφθεὶς, τὰ τε ἄλλα ἀπαγγέλλων ὡς ἔχει καλῶς, καὶ ὡς εἰ νῦν ἀφίκοιτο, σὺν οὐδενὶ παρηλιθόμενος πόνῳ τὴν πόλιν. Ἐπεὶ δὲ ἐπίθετο ὁ βασιλεὺς, τὰ τε ἀχθοφόρα τῶν ζῶων καὶ τὰς ἀποσκευὰς, καὶ στρατιωτῶν ὅσοι μὴ εὐπόρων ἰππων ἐρῶστων καὶ τὰ πολέμια ἀγαθῶν, κατατέλλοι; πεν ἀπολεξίμενο; ἐν Ζίχνα ἄλλα Τζαμπλάκωνι τῷ μεγάλῳ πατρί καὶ τισιν ἐτέροι; ὀλίγοις. Αὐτὸς δ' ἅμα δομεστικῷ τῷ μεγάλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἡγεμόσι τὴν ἀπολεγεῖσαν στρατιὴν παραλαβὼν, ἔδοξεν ἐπὶ Δράμαν ὡς πολιορκητῶν ἀπείναι.

Ἐπεὶ δὲ ἐπεγένετο ἡ νύξ, ἀναστρέφας ἀφ' ἧς ἐπορεύετο ἑδοῦ, ἤλαυνεν ἐπὶ Θεσσαλονίκην διὰ Στυρμόνος. Καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν κατὰ τὸ Μαρμάρων προσαγορευόμενον, μικρὸν ἐκέλευσε τὴν στρατιάν τυχεῖν ἀναπαύλης καταβάντας ἀπὸ τῶν ἵππων, ἀναπαυσάμενοι δὲ εἶχοντο πάλιν τῆς σὺτῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν τε ἐπιούσαν καὶ τὴν νύκτα τὴν μετ' αὐτὴν ἰδεύσαντες, ἅμα ἔψα κατὰ τὴν τρίτην ἣσαν ἐν Χορταίτου. Τῇ ἡμερᾷ δὲ αὐτῆς, φήμη τις διὰ Θεσσαλονίκης διήκει, ὡς βασιλεὺς ὁ νέος, τὸ τε Ζίχνα εἶλε προχωρῆσαν, καὶ εἰς Φεράς ἐλθὼν τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας στρατιάν ἅμα Τριβαλλοῖς τοῖς συμμάχοις ἐγγατέκλεισεν ἐντὸς τειχῶν, μηδὲ ἀντοφθαλμησαὶ θυνηθέντας· ἀναζεύξας δὲ πάλιν εἰς Ζίχνα, τὸν τε παρακοιμώμενον Ἀπόκαυχον, καὶ Ἀλέξιον τὸν Παλαιολόγον πέμπωφεν ἐναυθῶσα, πρόφασιν μὲν ὡς πρὸς τὸν ἐπιτροπεύοντα Θεσσαλονίκης μέγαν στρατοπεδάρχην τὸν Χοῦμνον, καὶ τὸν μητροπολίτην διαπρεσβευομένους. Τῇ δ' ἄλῃθια τοῖς τὰ αὐτῶν πράττουσι κρύφα διαλεξιμένοις, καὶ ἅμα κατασκοπεύοντας εἰ Θεσσαλονίκην ὑπαγαγέσθαι δυνατόν. Παρ' μὲν οὖν τῆς φήμης τοιαῦτα διεθρυλλεῖτο. Πολλὰ δὲ ἀνερευήσας ὁ Χοῦμνος, ὥστε τὸν ἀπαγγειλαντα τὰ τοιαῦτα ἐξευρεῖν, οὐκ ἔδυνήθη. Ὅμως δὲ ἐδόκει λυσitteλεῖν αὐτῷ τε καὶ μητροπολίτῃ, εἰς τὴν ὑστεραίαν εἰς Χορταίτου, τὸν μητροπολίτην ἐλθόντα, τὸν τε Παλαιολόγον Ἀλέξιον καὶ τὸν παρακοιμώμενον τὸν Ἀπόκαυχον, εἶγε ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτῶν διεθρυλληθέντα εἶη, ὡς βασιλεῖα ἀναστρέφειν κελεύειν, ὡς οὐ συγχωρηθῶσιν αὐτοῖς τῆς εἰς Θεσσαλονίκην εἰσόδου. Εἰ δ' ἀπειθοῖεν καὶ βιάζοντο τὴν ἀφιξίν, προαναφωνεῖν αὐτοῖς, ὡς εἰσχωρήσονται ἐπιβουλεύοντες αὐτοῖς, καὶ βουλόμενοι Θεσσαλονίκην ἀποστῆραι βασιλέως, καὶ βουλόμενοι Θεσσαλονίκην ἀποστῆραι βασιλέως. Τοιαῦτα οἱ μὲν περὶ τῶν ἀκουσθέντων ἐβουλεύαντο πράττειν. Ἄμα δὲ ἔψα εἰς τὴν ἐπιούσαν ὁ μητροπολίτης μὲν κατὰ τὸ σῶθημα, τὴν εἰς Χορταίτου ἦει, ὁ δὲ γε Χοῦμνος ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, τῆς προσαγορευομένης τῶν Ἀσωμάτων πύλης ἐξελθὼν, ὃ τι ἂν ἀποδιδῆ ἴστατο ἀποσκοπῶν, καὶ ἡ πόλις πᾶσα μετέωρος πρὸς τὰς φήμας ἦν. Τοῖς μένοι δοκοῦσι τὰ βασιλέως τοῦ νέου πράττειν, πρῆξρητο μήτε ὅπλοις μήτε ἱπποῖς χρῆσθαι, ἀλλ' ἡ οἰκίαι διατρίθειν ἢ περὶ καὶ ὅπλων προΐεσθαι χωρὶς. Τότε δὲ καὶ αὐτοί, ἐπεὶ πανταγῶθεν τὰ βασιλέως διεθρυλλεῖτο, ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς αὐτῆς πύλης ἀνελθόντες ἀνοπλοὶ τὴν ἐκδοχασιν περιέμενον τῶν περὶ τῶν. Ὁ μὲνοι μητροπολίτης, ἐπεὶ ἐγγὺς ἐγένετο Χορταίτου, ἀπροδοκῆτως ἐντυχὼν τῷ νέῳ βασιλεῖ, ἐξεπέληκτό τε καὶ τῆς ἀφίξεως κατεμέμφετο τὴν ἀκαίριαν. Προσαγορευόντο; δὲ αὐτὸν βασιλέως, αὐτὸς πρὸς τὸν ἐκ τοῦ αἰφνιδίου κίνδυνον θορυβηθεὶς, μηδὲ ἀντιπροσεπιῶν, ἤλαυνεν ὡς εἶχε τάχους πρὸς τὴν πόλιν, τὴν ἐφροδὸν μετῴτων βασιλέως. Εἶπετο δ' αὐτῷ καὶ ὁ βασιλεὺς συντονώτερον βαδίζων· οἱ δὲ τὰ αὐτοῦ πράττοντες τοῖς τείχεσιν ἐφρατώτες, ἐπεὶ ἀπὸ τῶν σημαιῶν ἔγνωνσαν βασιλεῖα προσελάνειν, ἀναθαρσῆσαντες ἐπι-

A est) exercitui ab equis descendere, paulumque requiescere præcepit. Ubi requieverunt, rursum **165** cœpto instantes itineri, sequentiq; die ac nocte pergentes, tertia luce diluculo Chortæti fuerunt. Pridie autem rumor per Thessalonicam distulerat, imperatorem juniorum et Zichnam se dedentem recepisse; et Pheras cum adventassent, occidentales corias, cum Triballorum subsidio muros conclusisse, quæ nec aspectum ejus sustinissent; reversum Zichnam, Apocauchum a cubiculis, et Alexium Palæologum eo inisisse; in speciem quidem, ut ad præfectum Thessalonicæ Chumnum inagnum stratopedarcham, et metropolitanum legatos, reipsa ut cum suarum partium studiosis clandestinum sererent colloquium, simulque specularentur possetne sub ditionem subjungi civitas. Hæc quidem fama disseminabatur; cujus auctorem Chumnus, tametsi multa inquisitione adhibita, invenire non potuit. Nihilominus ex re sua et metropolitani futurum censuit, si ille postero die Chortætum profectum, Alexium Palæologum et Apocauchum (si verus esset dissipatus rumor) ad imperatorem retrocedere hortaretur; non enim Thessalonicam admissum iri. Si refragantes eo summa vi contenderent, prædiceret, tanquam insidiatores, et urbem ab imperatore avertere studentes, in carcerem contradendos. Hæc illi super auditis facere in animum induerunt. Die altero, sole recenti, metropolitanus ex condicto. viam Chortætum versus arripuit; Chumnus cum comitatu suo porta quæ Ἀσωμάτων [Incorporeubar] vocatur, egressus, rerum eventum observabat. Ac tota urbs a fama pendebat. Cæterum iis qui ab imperatore videbantur esse, indictum erat, neve armis, neve equis uterentur; sed aut intra parietes se continerent, aut sine equis, ac sine armis in publicum prodirent. Qui et ipsi, quandoquidem adventus imperatoris omnium sermonibus celebrabatur, muris portæ jam dicæ conscensis, rerum exitum inermes expectabant. Metropolita ut Chortæto propinquavit. improvise in imperatorem incidens obstupuit, et intempestivam profectioem suam incusavit. Salutatus ab imperatore, ipse repentino periculo exterritus, nihilque respondens, quam celeriter potuit, se proripuit, ejus ad urbem accessum nuntiaturus. Sequēbatur **166** contentiore gressu imperator. cujus factores in muris insidentes, postquam e vexillis ipsum adequitare dilicerunt, sumpta audacia, in eos qui extra portam erant, lapidationem faciebant. In hostibus foris ingruentibus, et qui intus erant aperte inimicis atque infestis, nescientes quid agerent, intro se recipiunt, portas ocludunt. Et quia de muro saxa jacentibus resistere nequibant, in fugam conversi, arcem, ut inde se defensuri, occupant (99). Arci Georgius Lyzicus præerat,

Jacobi Pontani notæ.

Ἀκρόπολιν duobus verbis expressit Latinus poeta VII Æneid.:

Urbe fuit summa Laurentis regia Pici.

Ἀκρόπολις, inquit Etymologicon, καρπόλις τις

Qui in mœnibus stabant, descendere, portas recludere, imperatorem recipere, et urbs simul universa in ejus potestatem abire, populus turmatim ad eum salutandum accurrere. Ille veritus ne Pheris submissa in arcem manus ejus expugnationem remoraretur, copiam quantam sufficere arbitrabatur, delegit, eamque foris, ne cui introitus daretur, custodiri mandavit. Qui Pheris manebant, cognito imperatore Thessalonicam pergere, timentes, id quod accidit, ne se illi dederet, trecentorum virorum delecta corpora mittunt, qui et arcem tenant, et civibus in urbe ad resistendum imperatori animos faciant. Eos, qui ad arcis aditus servandos selecti erant, colliato pede, vi et virtute in fugam compulerunt; et alios quidem occiderunt, alios vivos ceperunt. Constitutis quæ ad arcis custodiam pertinebant, imperator ad sanctum Demetrii martyris et myroblytæ (b) con-

τίθενται: τὰς ἐξω τῶν πυλῶν, λίθοις βάλλοντες ἀπὸ τῶν τειχῶν. Οἱ δὲ, τῶν τε πολεμίων ἐξωθεν ἐπιόντων, τῶν τε ἐξωθεν φανερῶς ἐκπολεμωθέντων, οὐκ ἔχοντες ὁ τι χρῆσθαι, ἔνδον μὲν εἰσῆλθον τῶν τειχῶν, καὶ ἀπέκλεισαν τὰς πύλας· μὴ δυνάμενοι δὲ ἀντέχειν πρὸς τοὺς βάλλοντας ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπάπησαν εἰς φυγὴν, καὶ τὴν ἀκρόπολιν κατέσχον ἑλθόντες ὡς ἀμυνόμενοι ἐκεῖθεν. Ἦρχε δὲ αὐτῆς Λυζικὸς Γεώργιος ἐκ Βαβυλῶνας. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ τείχους κατελθόντες καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντες, εἰσεδίξοντο βασιλεῖα· ἅμα δὲ καὶ ἡ πόλις πᾶσι προσετίθετο τῷ νῆψ βασιλεῖ, καὶ ἠσπάζοντο ἐλθόντες πανδημεῖ. Βασίλευς δὲ μὴ ἀπὸ Φερῶν εἰς τὴν ἀκρόπολιν στρατεύμα ἐλθὼν δυσάλωτον ἀπεργάσθηται δείσας, στρατιᾶν ἀπολεξάμενος ὅσῃν ἤρωτο ἀρχέσειν πρὸς τὸ ἔργον, τὴν ἀκρόπολιν προσέταξεν ἐξωθεν φρουρεῖν, ὅπως μηδεὶς εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν. Οἱ δὲ ἐν Φεραῖς ὅτι εἰς Θεσσαλονίκην ἔρχεται πυθόμενοι ὁ βασιλεὺς, δι-

Jacobi Pontani notæ.

οὔσα, ἡ κεφαλὴ τῆς πύλης· ἔστι καὶ τόπος ὑψηλὸς Ἀθήνησι· τὰ δ' ὑπ' αὐτὴν ὑπόποιος ὀνομάζεται. *Acropolis quasi urbs in vertice, vertex seu caput urbis*; est etiam Athenis locus editus, et quæ sub eo sunt, inferior urbs vocantur. Gregoras lib. ix: *Concursu facto, a tota fere civitate adoratus et salutatus, et faustis acclamationibus acceptus. Erant tum*

perpauci, qui eum odissent, et seniori imperatori vere studebant, qui arcem propterea occuparunt et munierunt. Unde imperatorem et factionos fortiter propulsabant, multosque saxis et telis vulnerabant, quorum multa imperatoris scuto sunt inscripta. Postridie vero magno sarmentorum cumulo circumposito, portas exussis, arcem ceperunt.

Jacobi Gretseri notæ.

(b) Celebris est apud Græcos pariter et Latinos sanctus Demetrius martyr, cujus anniversariam memoriam colunt illi 26 Octobris, isti 8 die ejusdem Octobris: de quo Græci multa et præclara in Menæo, et Metaphrastes apud Surium tomo V, Menologium Græcum a Sirleto cardinale in Latinam linguam translatum, et non ita pridem Ingolstadii editum, et Manuel imperator, constituit. *De feriis*. In honorem ejus conditum est Constantinopoli a Palæologis in insigne monasterium, in quo die natali martyris imperatores Constantinopolitanæ rei divinæ, veteri et solempni ritu, operam dabant, ut scribit Curopalata, *De officii aulæ Constantinopolitaneæ*. Ex duodecim flammulis, quæ imperatori præferebantur, unum effigie sancti Demetrii insignitum erat una cum imaginibus sancti Procopii et utriusque Theodori martyrum, ut idem Curopalata auctor est. Appellatur *μυροβλύτης*, quia ex sacro ejus corpore variis languoribus morbisque salutaris liquor manabat, cujusmodi *μυροβλύται* divi sunt sanctus Andreas apostolus, ut toti orbi nōum, exemplumque exstat apud Gregorium Turonensem, libro *De gloria martyrum*, cap. 31, sanctus Nicolaus Myrensis, quem Manuel imperator in sua constitutione vocat *μυροβλύτην*. Quatuor illi milites duodecimæ legionis, de quibus Procopius, lib. 1 *De adificiis Justiniani*; sancta Catharina, sancta Walpurgis, sanctus Bercharius abbas, de quo Surius, tomo V, die 16 Octobris, ex *Speculo* Vincentii. Plurima edebantur ad sepulcrum sancti Demetrii miracula. Quamobrem in Menæo *θαυματοργου* cognomento honestatur. Et certe miraculum, quod hoc loco Cantacuzenus commemorat, longe illustrissimum est dignissimumque quod omnes imamente reponant Nec mirandum tam eximium beneficium in hominem a Romana, hoc est vera Ecclesia, alienum collatum esse, cum historiarum monumentis proditum sit, ingentia miracula aliquando in ethnicos, et a Christiana religione prorsus alienos a viris sanctis, vel jam in cælum receptis, vel adhuc vitam nobiscum agitantibus patrata esse. Imitantur nimirum benignitatem Patris, qui

in cœlis est: *Qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super jus os et injustos* (Matth. v. 45). Super illos quidem, ut in bonitate et justitia perseverent, in diesque majores progressus faciant; super hos autem, ut a malitia et injustitia, et a pravis persuasionibus, quibus circa Christianæ fidei dogmata imbuti sunt, revocentur. Neque enim miraculum hoc per martyrem Demetrium editum est, ut aut Andronicus, aut alii in sua a vera Ecclesia secessione confirmarentur: sed ut invocatio, cultus sanctorum et reliquiarum mortalibus commendaretur, utque a vero tramite aberrantes, hoc velut lumine divinitus misso illustrati, ad Ecclesiam illam reverterentur, in qua pro Christi nomine Demetrius sanguinem fuderat. Quid enim aliud sunt aut sancti martyris Demetrii miracula, aut illa, quæ in templo divæ Virginis Constantinopoli ad Fontes dicto, aut alibi per res sacras, ut per reliquias, oleum benedictum, aquam lustralem, signaculum sanctæ Crucis, imagines, etc., in schismaticos, hæreticos, Judæos, et ethnicos facta sunt, quam invitamenta quædam et incitamenta ad verum, imo et stabilimenta veri; neque enim fieri potest, ut Deus ulla miracula confirmandæ falsitati aut per se aut per alios edat, cum testis falsus et falsi esse nequeat.

Verum multi turbantur, cum audiunt extra Ecclesiam unam, sanctam, catholicam, et apostolicam miracula fieri; at causæ nihil est, cur aut se aut alios turbent. Nam si fiunt extra Ecclesiam, fiunt tamen aut ab eis, qui dum viverent Ecclesie militantis membra erant, aut per res veræ Ecclesie, aut in confirmationem dogmatum veræ Ecclesie, etiamsi parentur in illos qui veræ Ecclesie non sunt cives; nemo enim unquam dixerit nullum miraculum fieri posse, nisi erga illum qui sit veræ Ecclesie pars. Ergo si qui hinc ad alteram vitam in catholicæ Ecclesie communionem migraverunt, miracula operentur, sive per ipsam sui corporis, sive invocati per preces, sive respectu ad reliquias, sive alio modo, non schismaticam, hæreticam, aut ethnicam perfidiam et superstitionem, sed eam confirmant fidem et Ecclesiam, cujus beneficio ex

σαντες, οπερ εγενετο, μη αυτω προσχωρηση. τρια-
κοσιους επεμψαν λογαδας, ως τε την τε ακροπολιν

A ditorium (1) processit, simul ut precibus eum ve-
neraretur (quippe quem a puero præ aliis mar-

Jacobi Pontani notæ.

(4) Thessalōnicensis fuit hic Demetrius, et pro-
consul; qui cum plurimos ad Christi fidem per-
duceret, Maximiani imperatoris jussu lanceis con-
fossus, martyrium consummavit. Ita Romanorum
martyrologium. Leo imperator encomium in eum-
dem scripsit. Ad ejus sepulcrum Thessaloniam
frequens Christianorum concursus fuit, ex quo

unguentum medicum scaturire consuevit, de quō
Glycas in *Annal.*, Cæren. in *Compend. Historiarum*,
et plura Baronius in *Notis*. Meminit etiam Nicetas
hujus unguenti in Andronico Comneno. Breviter
ejus martyrium describit Photius patriarcha in
Bibliotheca sua, quæ nuper Græcæ Augustæ excusa
est.

Jacobi Gretseri notæ.

fluctibus hujus vitæ ad æternæ beatitudinis tran-
quillissimum portum pervenerunt. Pari modo cum
apud segregatos ab Ecclesia miracula eduntur per
signum sanctæ crucis, per aquam lustralem, per
oleum benedictum, per exorcismos, perque alia
hujus generis mirabilium effectuum organa, non
alienæ, sed nostræ fidei et Ecclesiæ robur et aucto-
ritas accedit. Hæc enim licet ab alienigenis usur-
pentur, Ecclesiæ tamen catholicæ propria sunt, ac
proinde ubicunque vim suam exerunt, eam non
nisi ut catholicæ Ecclesiæ instrumenta, et orna-
menta exerunt, etiam in non catholicos, quia gra-
tia Dei dives in omnes, his quoque, qui extra septa
Dominici ovis vagantur, liberalitatis suæ fontes
non occudit. Quapropter quando, ut Socrates scribit
lib. vii, cap. 17, aqua baptismi evanuit, cum Judæus
quidam impostor, jam ante baptismate a catholico
episcopo tinctus, denuo a Novatianis antistite bap-
tizari vellet, miraculum illud non accidit, ut No-
vatianorum hæresis firmaretur, sed ut veritas ca-
tholicæ Ecclesiæ de baptismo non iterando demon-
straretur. Sic cum per signum sanctæ crucis, per
imagines, per lipsana divorum, per aquam precibus
Ecclesiæ consecratam, per exorcismos et per cætera
ejusdem classis, aut cælitis alicujus singulari favore
et patrocinio, apud hæreticos, schismaticos, et
ethnicos opera quædam naturæ vim et facultatem
superantia eveniunt, ea alio fine non eveniunt,
quam ut a catholicæ Ecclesiæ fide et commu-
nitione aberrantibus ejusdem integritas, sanctitas et
sinceritas patellant.

Sed quid dicendum, si miracula non modo in
schismaticos, hæreticos, et ethnicos a sanctis in
cælo, per reliquias, imagines, et id genus alia,
verum etiam ab ipsis schismaticis aut hæreticis
patrentur, siue rerum ad Ecclesiam veram proprie
pertinentium ministerio. Equidem non ignoro
multos pietate et doctrina præstantes viros esse,
qui putent, Deum nunquam ullo hæretico, aut
schismatico uti in effectione miraculorum: ac
proinde quidquid in hoc genere jacent, id totum
commentitium, vanum, et frivolum esse. Prædica-
bant Donatistæ varia miracula, sed ea omnia vel
ut inania commenta, vel ut vana ludibria rejecit
sanctus Augustinus, verorum miraculorum alioquin
observantissimus, et severissimus vindex, ut ex
lib. xxii *De civitate Dei* liquet. Ab hac sententia
stare videtur experientia; cum enim innumeri
prope hæretici a primo Evangelii ortu exstiterint,
vix tamen ullum reperimus, quem miraculorum
gratia claruisse veterum annales testentur, aut si
aliqua miracula nonnulli fecisse visi sunt, illi post
diligentem inquisitionem et inspectionem, non mi-
raculorum effectores, sed seductores, et impostores
deprehensi sunt, cum in Ecclesia catholica et
Romana perenni serie nunquam defuerint, qui res
extra omnem naturæ potestatem, Omnipotentis
deus adjuvi, efficerent. Nec obstat illud Matth. vii:
*Multi dicunt mihi in illa die: Domine, nonne in no-
mine tuo prophetavimus, et in nomine tuo demonia
ejectimus, et virtutes multas fecimus?* etc. Quibus di-
cetur: *Nunquam novi vos;* non enim intelligitur
de hæreticis et schismaticis, sed de orthodoxis illis,

qui vita improbe transacta, hinc extra gratiæ sta-
tum migrant. Videat lector cardinalem Bellarmi-
num, libro iv *De Ecclesia*, cap. 14.

Quod si hæc opinio alicui minus arrideat, con-
tendatque Deum aliquando etiam hæreticis, et
schismaticis res supra naturam agendi facultatem
largiri, is ita sentiat licet: auctores enim, quibus
se defendat, habere videtur sanctum Chrysosto-
mum et Euthymium, in cap. vii Matthæi, Bedam et
Theophylactum, in cap. ix Marci, et sanctum Au-
gustinum, lib. iv *De consensu evangelist.*, cap. 5, qui
arbitrantur illum, qui Marci ix, et Lucæ ix in nomine
Christi dæmonia eiciebat, et ab apostolis prohibi-
tus fuit, nec fide nec corpore Christi disciplinam
secutum esse. Utcumque sit, hoc fixum ratumque
maneat, eam potestatem non concedi in confirma-
tionem falsitatis, vel in testimonium sanctitatis
hæretici aut schismatici, qui ea opera perficit, cum
nulla sanctitate sit præditus, sed dari a Deo ad
aliquam publicam utilitatem, ut est gratia sanitatis,
nominatim illa curandi strumas, concessa regibus
Franciæ et Angliæ, quæ adhuc, etiam apud non
catholicos Britanniæ reges durare dicitur, ut scribit
Wilhelmus Toocker in libro cui titulus *Charisma*,
sive *Donum sanationis*, licet Genebrardus in *Chro-
nologia* dicat, donum hoc aliquot duntaxat regum
esse, non omnium. Sed sit omnium: non ideo
falsa religio erit vera, aut vera falsa, cum donum
hoc a Deo non concedatur eo consilio, ut errori
fidem conciliet, quod præcipue inde colligimus,
quia multis sæculis antequam Calvini, aut Lutheri,
aut Wicleffi secta nasceretur, donum hoc conces-
sum fuit regibus, quos catholica, et Romanæ Ec-
clesiæ studiosissimos et observantissimos fuisse,
ne ipsi quidem, qui a vera Ecclesia defecere, infi-
ciari possunt. Quo igitur sine Deo olim regibus
catholicis donum hoc concessit, eodem durat ad-
huc. Si durat apud hæreticos, nempe ut in misero-
rum solatium et subsidium cedat; quid si in testi-
monium veræ et catholicæ religionis, ita ut inimici
nostri, licet nolentes et inviti, pro nobis testimo-
nium dicant? Si enim in eum finem olim Deus
donum hoc regibus pietate et catholicæ Ecclesiæ
studio excellentissimis largitus est: utique eodem
fine hoc etiam ævo apud non catholicos, catholico-
rum tamen in solio successores, perseverat; neque
enim finem miraculi mutat Deus, ut quod antea
erat pro stabilienda fide, sit postea pro perfidia,
ut proinde ipsi sua vineta cadant, et adversus se
testimonium ferant, cum talia opera faciunt, quibus
religionem majorum suorum quam aspernantur,
confirmant.

Verum, ut intra lineam nos recipiamus, absimile
vero non est, fieri interdum, tametsi raro, ut a recta
religione alieni, opera quædam supra naturæ vires
edant, vel potestate accepta ab officio, per successio-
nem aut electionem legitime comparato, cui
Deus gratiam aliquam contulerit, vel peculiari nutu
Dei, dividendis dona sua prout vult, et quibus vult;
qui nunquam tamen ita dividit, ut per ea pravæ
doctrinæ vim roburque addat, aut addi velit; et si
quis hæreticus aut schismaticus diceret, donum
faciendi miracula sibi divinitus obtigisse ad hære-

tyribus honorabat, et plus in eo spei reponebat quam in cæteris, impenseque illum diligebat), simul ut eidem gratias de oblata felicitate rependeret. Peracto utroque, quoniam etiam pedem in conflictu cum Persis vulneratus, quatuordecim mensibus curari non poterat, multa medicis auxilia frustra experimentibus : sed eo paulatim tabescente, doloribus intolerandis cruciabatur, soluto calceo, sancti unguento illum parabat perlinere, ita secum volvens, quæ ars humana, et studium nequirent. ea Deum sanctis martyribus posse concedere. Ablatis fasciis, nudatoque pede, linamentum illud captum, quod vulneribus inditur (o magnam Dei ad martyres suos honorandos curam et providentiam!) extra vulnus apparuit : **167** pes autem adeo sanus, ut nec vulneris, nec cicatricis ullum restaret vestigium, et vulneratusne aliquando fuisset, ignoraretur. Hoc viso miraculo, magis quam de acquisita Thessalonica exsultavit imperator, ferventioresque et majores ob hoc be-

A κατασχέιν, καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θάρσος παρασχέιν, ἀντιστῆναι βασιλεῖ. Συμβουλόντες δὲ αὐτοῖς οἱ παρὰ βασιλείως προστεταγμένοι τὴν ἀκρόπολιν φρουρεῖν, ἐτρέψαντο κατὰ κράτος, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν αὐτῶν, τοὺς δὲ εἶλον ζώντας. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰ πρὸς φυλακὴν τῆς ἀκροπόλεως ἐξηρτύσατο, ἦκεν εἰς τὴν ἀγίαν σορὸν Διηγητηρίου τοῦ μάρτυρος καὶ μυροδύτου, ἅμα μὲν προσκυνήσων αὐτὸν (ἦν γὰρ ἐξ ἡλικίας πρώτης τιμῆν αὐτῷ καὶ πίστιν πλείω ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους μάρτυρας παρέχων, καὶ ὡσπερ ἐραστῆς αὐτοῦ ὡν), ἅμα δὲ καὶ τῆς παρουσίας ἕνεκα εὐτυχίας ἀμειψόμενος εὐχαριστίας. Προσκυνήσας δὲ καὶ εὐχαριστήσας, ἐπεὶ καὶ τὸν πόδα ἐκ τῆς πρὸς Πέρσας μάχης τραυματισθεὶς, ἐν τέταρσι καὶ δέκα μισοθεραπευθῆναι οὐκ ἠδυνήθη πολλά τῶν ἰατρῶν πραγματευσαμένων, ἀλλὰ σφακελιζῶν ἅει οὐ φορητῶς παρεῖχε τὰς ὀδύνας, τὸ ὑπόδημα λύσας, τῷ μύρῳ χρεῖν ἔμελλε τοῦ ἀγίου, ἐνθυμηθεὶς, ὡς ἂν μὴ δύναίτο ἀνθρωπίνῃ τέχνῃ καὶ σπουδῇ, ταῦτα θεῶς τοῖς ἀγίοις μάρτυσι δύνασθαι παρέσχεν. Ἐπεὶ δὲ τὸν

Jacobi Gretseri notæ.

seos aut schismatis sui confirmationem (quod Calvinianus Toecker de charismate illo curandi strumnas ridicule dicit), is nulli, nisi improvido et inconsiderato, erroris discrimen crearet; nam si quis mentem vel paululum advertat, remque accuratius secum perpenderit, semper deprehendet hujusmodi miraculorum effectiorem ad alium finem, quam talis ferat, referri; aut si mendacium abstrusius est, quam ut facili negotio ad ejus cubilia perveniri queat, ad preces confugiendum erit, petendaque lux a Deo, ne impostorum fallacis circumventiamur. Quo casu, divinæ Providentiæ munus est, ut recte docet Franciscus Soarez, non permittere, ut qui ad hunc modum se suasque rationes componit, decipiat. Lege Soarezium, tom. II, in in part. divi Thomæ, disp. 31, sect. 2, sub finem. Nullum ergo, dicit aliquis, ad probandam veram doctrinam ex veris miraculis argumentum sumi potest. Non sequitur omnino nullum, sed non omnino necessarium sumi posse, inquit Joannes Maldonatus, in cap. viii Matthæi. Probabile fidei argumentum est, quod ex miraculis sumitur, quia per fidem sæpe, sine fide raro admodum fieri solent, et cum fiunt, non ad probandam eorum qui faciunt, sed eorum qui veram fidem habent, fieri solent. Nec enim Balaam futura prædicendo suam ipsius, sed populi potius Dei, adversus quem conatus fuerat, fidem confirmavit; et fere omnia miracula, quæ per hæreticos facta legimus, quæ paucissima sunt, hujusmodi esse constat, qualia ea, quæ in ecclesiasticis historiis, et apud Anastasium in quæstionibus Scripturæ recensentur. Est etiam argumentum a miraculis ductum una saltem ex parte necessarium; nam etsi non necessario sequitur, eum qui miracula faciat, veram habere fidem, tamen necessario sequitur, eam, in qua frequentia, et quasi ordinaria miracula fiunt, veram esse Ecclesiam; quia etsi aliquando Deus per privatos extra Ecclesiam suam homines miracula fieri permittat, sicut et asinum fecit Balaam, quæ in Ecclesia certe non erat; tamen nulli generaliter hominum societati, nisi Ecclesie suæ ordinariam faciendi miracula concessit potestatem. Hæc Maldonatus.

Huc sententiæ adstipulari videtur Justinus martyr, seu quis alius, apud quem orthodoxi hanc quæstionem ponunt, et est quæstio quinta, Et ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῶν ἀρετικῶν δυνάμεις ἐνεργ-

γοῦνται, οἷον νοσημάτων λύσεις, καὶ πνευμάτων διωγμοὶ ἀκαθάρτων, καρπῶν γῆς φορὰ, καὶ ἐλαίου ἀναβλύσεις, πῶς οὐκ ἀνάγκη ἐκ τούτων ἐν τῇ πλάνῃ βεβαιοῦσθαι ἐκείνους; Si in Ecclesiis hæreticorum virtutes seu miracula eduntur, utputa morborum sanationes, et immundorum spirituum expulsioniones, fructuum terræ proventus, et olei scaturigines, quomodo non necesse est per hæc illos in errore confirmari?

C Respondet Justinus : Ὅσπερ τὸ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχειν ἐπὶ δικαλοὺς καὶ ἀδίκους, οὐκ ἔστι βεβιωτικὸν πονηρῶν καὶ ἀδίκων ἐν τῇ πονηρίᾳ καὶ ἀδικίᾳ, ἀλλὰ παρασκευαστικὸν εἰς δικαλὰν τιμωρίαν· οὕτως οὐκ ἔστι βεβαιωτικὸν τῶν ἀρετικῶν ἐν τῇ πλάνῃ τὸ ἐνεργεῖν τινὲς ἐν αὐτοῖς δυνάμεις. Εἰ γὰρ ἦν ἀπόδειξις καὶ σημεῖον εὐσεβείας τὸ ἐνεργεῖν δυνάμεις, οὐκ ἂν ὁ Κύριος ἀδοκίμους τε καὶ ἀναξίτους τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως ἀποφαινεταί τοὺς εἰρηκότας, « Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προσεφθεύσαμεν, etc. » Sicut id quod sol oritur super malos et bonos, et id quod pluit super justos et injustos, non eo fit, ut malitia et injustitia sua constabulantur, sed ut via ad justum supplicium præparetur : ita hoc ad hæreticos confirmandos non fit, quod nonnulli inter eos miracula patrant; nam si miraculorum effectio probatio et indicium esset pietatis, minimè Dominus eos reprobasset, et indignos familiaritatis sua pronuntiasset eos, qui dixerunt : « Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, » etc.

D Quæstione tamen censeo contrarium videtur asseri. Sic enim respondet ad quæstionem propositam Justinus : Εἰ μὲν διὰ τῶν ἀρετικῶν ζώντων ἢ ἀποθανόντων ἢ θεῖα χάρις ἐνεργεῖ τὰ χαρίσματα, εἶχεν ἂν τὸ γινόμενον εὐλογον ἀπορίαν. Εἰ δὲ οἱ τὰ θεῖα θαύματα ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνεργοῦντες ἅγιοι εἰσιν ἀπόστολοι, προφηταὶ τε καὶ μάρτυρες, ὧν τοῖς θεοῖς ἔργοις διαμαρτυρεται τῷ κόσμῳ ὁ Θεὸς ἐκείνων εἶναι τὰς Ἐκκλησίας, οἱ ὧν θαύματα ἐκ τελείας, τουτέστι τῶν ὀρθοδόξων. Si divina gratia per hæreticos vivos vel mortuos miracula ederet, justa et probabilis esset dubitatio : si vero qui in Ecclesiis miracula edunt, sancti sunt apostoli, prophetae, et martyres, ipsorum scilicet divinis operibus testimonium mundo perhibet Deus, eorum esse Ecclesias, per quos miracula efficiuntur, hoc est, orthodoxorum.

τε πόδα ἀπεγύμνου, καὶ τὰς ὀθόνας, αἷς ἐδεσμεῖτο, περιήρει (ὡ τῆς πολλῆς τοῦ Θεοῦ περὶ τοὺς μάρτυρας φιλοτιμίας!), ὁ μὲν μὲν ἔξω εὖρητο ἐβρίμμενος· ὕγιης δὲ ὁ πούς ἐς τοσοῦτον, ὡς μὴδὲ ἔχνος οὐλλῆς ἢ τραύματος ὑποφαίνειν, ἄλλ' ἀγνοεῖσθαι εἴποτε καὶ ἐτρόωθῃ. Ὅπερ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς μᾶλλον τε ἤσθη διὰ τοῦτο, ἢ ὅτι Θεσσαλονικὴν ὑπεποιήσατο ἑαυτῷ· καὶ θερμότερας τούτου ἕνεκα καὶ πλείους τὰς εὐχαριστίας ἀπέδιδου. Καὶ ἡ πόλις δὲ πᾶσα τὴν εἰς τὸν βασιλέα πυθόμενοι θαυματουργίαν, πολλοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν ἤδον, καὶ Δημήτριον τὸν ἐκεῖνου θεραπευτὴν. Ἐκείθεν δὲ ἐξελεύθων ὁ βασιλεὺς, κλινοῦσης ἤδη τῆς ἡμέρας, εἰς τὰ βασίλεια ἠύλισατο τὴν νύκτα ἐλθὼν. Ἄμα δὲ ἔφ' εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐτὸς τε ὀπλισάμενος καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ τοῦ Θεσσαλονικέων δήμου προθύμῳ συστρατευομένῳ, ἦσαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὡς εἰ μὴ προσχωροῖεν ἔκοντι οἱ κατασχόντες, βιάσαιντο τοῖς ὄπλοις. Πρῶτα μὲν οὖν πέμψας ὁ βασιλεὺς, προσηγόρευε τε τοὺς ἔνδον, καὶ προύκαλεῖτο αὐτοὺς ἀμαχεῖ τὴν ἀκρόπολιν παραδίδου, ἀμνηστίαν τε παρέχων, καὶ ἐπαγγελλόμενος ποιήσιν εὖ. Ὡς δ' οὐκ ἐσίκουον, ἀλλὰ ἐσκληρύνοντο, καταστάντες ἐτειχομάχου. Καὶ μέχρι μὲν τριῶν ἢ τεττάρων ὥρων καὶ αὐτοὶ ἠμύνοντο καρτερῶς ἀπὸ τῶν τειχῶν. Ἐπειτα οἱ τε τὴν ἀκρόπολιν κατοικοῦντες καὶ ὅσοι τῶν Θεσσαλονικέων ἦσαν μὴ πάνυ προσκείμενοι τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ, διεστασάν τε ταῖς γνώμαις πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνακωχὴν αἰτήσαντες πρὸς βασιλέως τοῦ πολέμου, εἰς λόγους κατέστησαν τοῖς συμπολιορχουμένοις. Καὶ Λυζικῶ μὲν τῷ τῆς ἀκροπόλεως ἄρχοντι οὐκ ἔφασαν περὶ τῆς σφετέρας πατρίδος βουλεύειν συγχωρήσειν, ἐτέρας δὲ πόλεως πολίτην, ὃν βασιλεῖ προσχωρησάσης Βερβόλιας οἱ συγγενεῖς, ἂν τι καὶ προσκρούσῃ, ἐξαιτήσονται. Τοῖς δ' ἄλλοις οὐ δίκαιον εἶναι ἔλεγον οὐδὲ λυσιτελεῖς τῆς ἄλλης ἀπάσης πόλεως προσχωρήσῃ βασιλεῖ, αὐτοὺς ἀνθίστασθαι καὶ πολεμεῖν· οὔτε γὰρ δυνήσονται ἑαυτοὺς τε καὶ τὴν ἄκραν περισῶσαι· μόνοι ἐναπειλημμένοι, τῶν τε ἐκ Φερῶν κατὰ συμμαχίαν ἀφιγμένων ἡττημένων, καὶ οὐκ ἂν ἐτέρων τολμησόντων ἐλθεῖν· ἢ τε βασιλέως στρατιὰ πολὴ τε καὶ ἀξιόμαχος. Καὶ προσέτι πᾶσα ἡ πόλις πανδημεῖ προσκαθήμενοι ἐκπολιορχήσουσιν ἡμᾶς. Εἰ δὲ καὶ ἀντισχεῖν δυνήσομεθα πρὸς ὀλίγον, ἀμφοτέρωθεν ζημιωσόμεθα. Ἄν τε γὰρ νικῶμεν, φίλος καὶ τοὺς οἰκειοτάτους ἀποκτενοῦμεν· ἂν τε ἡττώμεθα, ἀνάγκη ἀποθνήσκειν. Ἄ δὲ ἅπαντα οὐ πρὸς ἡμῶν. Εἰ μὲν οὖν καὶ ὑμῖν ταῦτα συνδοκεῖ· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἡμεῖς γε ἡμᾶς τε αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐγχειρίσομεν βασιλεῖ. Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπον. Λυζικὸς δὲ καὶ ὅσοι ἦσαν τῷ πρεσβυτέρῳ προσκείμενοι βασιλεῖ, οὐκ ἔχοντες ὅτι δράσαιεν, ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀμνηστίαν αἰτήσαντες, εἰ τι προσκεκρούκασι πρὸς βασιλέα, καὶ τυχόντες, παρέδωσαν τὴν ἀκρόπολιν.

CAPUT LIV.

Queritur quo sit eundem. Magnus domesticus Edessam et Castoriam suadet. Omnes approbant consilium. Mittuntur litteræ; promptas inveniunt ad deditioem. Quid senioris duces egerint. Ingens Occidentalium ad junorem defectio. Protovestiarius, et despotas, aliique ad Triballum confugiunt; sed intercepti a imperatorem adducuntur. Pecunia omnis uxoribus eorum donatur, ut sit quod in viros exsules impendant.

Καὶ παρελθὼν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅσοι ἦσαν τῶν Ἰνγρησσῶν ἀδελφῶν, ἐξῆλ-
 τὰ (1) τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως παραλαβὼν, ἐξῆλ-
 Ingressus imperator, adscriptisque ad suos,
 quatuor avo cupiebant. mox abiit, et in palatio

Jacobi Pontani notæ.

(1) Fortasse μετὰ aut post βασιλέως adde πραττόντων

cum primoribus quos secum adduxerat, quique A
 Thessalonicæ erant, quo potissimum iret con-
 sultavit, quando res cogeret non quiescere. Omnes
 Berrhœam eundem suadebant. Magnus domesticus
 Berrhœam omittendam, Edessam, et inde Casto-
 riam iter dirigendum censebat, causis adjunctis,
 nempe Demetrium despotam, et Monomachum
 præfectum, et Raulem Isaacium habere Edessæ
 uxores suas cum liberis, esseque consentaneum
 ut omni studio conatuque adhibito, et horum causa
 eam subigerent, et quia, cum sit parvum oppidum,
 natura et operibus firmum, facile contra hostem
 defendi posse. Et quamvis eam illi præoccuparint,
 ne sic quidem effugituram, quin ab ipsis recipi-
 tur; multas tamen in ejus obsidione difficultates,
 ac labores, et diu, subeundos fore. Si vero nunc
 advenerimus, inquit, qui illic sunt, opibus, et
 auctoritate principes, splebeiosque ac tenuiores
 versant quo lubet, cum jam pridem sint in ami-
 cis meis, promptissime oppidulum tradent. Imo
 vero etiam antequam eo venerimus, si imperatoris
 mandata cum litteris meis acceperint, omni rati-
 one iis parere enitentur: et si quis de prædictis
 ducibus ad eos accesserit, eum haud intromittent.
 Castoriam autem et ipsam, propter lacum quo
 eingitur munitissimam, Angelus, protovestiarii
 gener, procurat; qui mihi et cognatione propin-
 quissimus est, et ut educatori ac magistro suo in
 re bellica gratiam, obedientiamque non vulgarem
 debet: ac propter necessitudinem mutuam proto-
 vestiarium, quamvis socerum, facillime deserens,
 nobis oppidum dedet. Cum ista obtinuerimus, Ber-
 rhœitæ ultro se dederunt; quos etiam **169** prius-
 quam hæc peragantur, cras, aut perinde urbem
 suam transditum venturos existimo. Huic consilio
 subscripsit statim imperator, aliique idipsum lau-
 dantes approbarunt. Jamque fixum, ac ratum erat
 Edessam petere, et illico tam ipsius imperatoris
 mandata, quam magni domestici litteræ per ci-
 tatissimos equites eo, et simul Castoriam mitte-
 bantur. Atque Angelus quidem Castoriæ præfectus,
 mox urbi custodes adhibuit, utpote imperatori
 adventanti deditorem facturus. Sed qui Edessæ
 potentia eminebant, Angeli Rhadipori cognomi-
 natî, fratres trigemini, et Lascaris, acceptis man-
 datis, citra procrastinationem, quod et populus
 Edessenus ab eorum nutu auctoritateque pende-
 bat, uxores trium eorum quos supra nominavimus
 ipsarum adibus circumscripserunt, et excubulis
 circumdederunt. Paulo post advenientes mariti,
 cum Edessenos in se insurrexisse, suasque mulie-
 res conclusas invenissent, fugam ad Triballorum
 principem fecerunt. Nam cum adhuc Pheris au-
 dissent, imperatorem Thessalonicam iter susce-
 pisse, non levem in timorem venerant, urbem se
 illi permissuram: ad arcem tamen tutius retinen-
 dam trecentos submiserunt. Deinde ubi Thessalo-
 nicam se sub imperatoris potestatem subjecisse,
 et illos trecentos partim occisos partim captos in-

θεν εὐθύς. Καὶ εἰς βασιλεία ἐλθὼν, ἐβουλεύετο
 μετὰ τῶν ἐν τέλει τῶν τε ἀφιγμένων σὺν αὐτῷ,
 καὶ οἱ ἦσαν ἐν Θεσσαλονίκη, ὅποι χρῆ τραπέσθαι,
 ἐπειδὴ τὰ πράγματα ἠγάγκαζον μὴ ἡρεμεῖν. Οἱ μὲν
 οὖν ἄλλοι πάντες εἰς Βεῤῥόριαν ἐβουλεύοντο ἐλθεῖν,
 ὁ μέγας δὲ δομέστικος Βεῤῥόριαν μὲν ἔλεγεν ἔσθαι,
 εἰς Ἐδεσσαν δὲ ἐλθεῖν, κἀκείθεν εἰς Καστορίαν.
 Προστίθει δὲ καὶ τὰς αἰτίας, λέγων ὡς, ὅτε δεσπό-
 τῃς Δημητρίος, καὶ Ἐπαρχος ὁ Μονομάχος, καὶ ὁ
 Ῥαοὺλ Ἰσαάκιος, τὰς γυναῖκας καὶ παῖδας ἔχοντες
 ἐν Ἐδεσσηνοῖς, εἰκὸς πάσῃ σπουδῇ χρῆσασθαι καὶ
 μηχανῇ ὥστε κατασχεῖν αὐτά. Ἅμα μὲν καὶ τῶν
 γυναικῶν ἕνεκα καὶ τέκνων, ἅμα δ' ὅτι μικρὸν τε
 ἔν τῷ πόλισμα καὶ καρτερόν ἀπὸ τε τειχῶν καὶ τῆς
 τοῦ τόπου κατασκευῆς, ῥῥῶδιόν ἐστιν εἰς φυλακὴν.
 Κἂν φθάσωσιν αὐτὸ προκατασχεῖν, διαφεύξετα: μὲν
 οὐδ' οὕτω τὸ μὴ ἀλῶναι παρ' ἡμῶν. Παρέξει δὲ
 πολλὴν τὴν δυσχέρειαν καὶ τὴν τριβὴν καὶ τὸν πόν-
 ον ἐν τῷ πολιορκεῖσθαι. Ἐὰν δὲ νῦν παραγενώ-
 μεθα ἡμεῖς, οἱ αὐτόθι δυνατώτατοι καὶ τοὺς ἄλλους
 ἄγοντες καὶ φέροντες οἱ ἂν βούλωνται, ἐκ πολλοῦ
 προκειμένοι ἔμοι ῥῥῶστα παραδώσουσι τὸ πόλισμα
 ἡμῖν. Μᾶλλον δὲ καὶ πρὶν ἡμᾶς ἔκειν ἐκεῖ, ἂν βασι-
 λέως τε προστάγματα καὶ γράμματα ἔμὰ πρὸς
 αὐτοὺς ἔξει, ἐκ παντὸς τρόπου σπουδάσουσι τὰ
 κελεύόμενα ποιεῖν. Κἂν τις καὶ τῶν εἰρημένων
 ἀφίκηται πρὸς αὐτοὺς, οὐκ ἂν εἰσδέξωνται.
 Καστορίας δὲ καὶ αὐτῆς ὄχυρωτάτης οὐσης διὰ τὸ
 πανταχόθεν περικλύζεσθαι τῇ λίμνῃ, ὁ τοῦ πρωτο-
 βεστιαρίου γαμβρὸς ὁ Ἄγγελος, ἄρχει· ὃς ἐμοὶ τε
 ἔγγιστα προσῆκει κατὰ γένος, καὶ πολλὴν ἔμοι τὴν
 εὐνοίαν καὶ τὴν εὐπέθειαν ὀφείλει, ἐκθροφωμένῳ
 τε αὐτὸν, καὶ τὰ πολέμια διδάξαντι· καὶ διὰ τὴν
 πρὸς ἐμὲ φιλίαν, ῥῥῶστα πρωτοβεστιάριον ἂν πρόη-
 ται τὸν κηδεστήν, καὶ ἡμῖν τὴν πόλιν παραδοίη.
 Ταῦτα δὲ ἡμῖν κατασχούσιν, αὐτόκλητοι προσχω-
 ρήσουσιν· οἱ Βεῤῥοιωταὶ· δοκῶ μοι δὲ αὐτοὺς καὶ
 πρὶν ταῦτα εἰς πέρας ἔκειν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἦ
 καὶ τρίτην ἡμέραν ἂν ἐλθεῖν παραδώσαντας τὴν
 πόλιν. Τοιαῦτα τοῦ μεγάλου δομεστικῶν βουλευσα-
 μένου, ὃ τε βασιλεὺς συνέθετο εὐθύς, καὶ οἱ ἄλλοι
 συνεπεψηφίζοντο, ἐπαινέσαντες τὴν βουλὴν, καὶ
 ἐκεκύρωτο τὴν ἐπὶ Ἐδεσσαν ἰέναι. Αὐτίκα τε προσ-
 τάγματα βασιλέως καὶ τοῦ μεγάλου δομεστικῶν
 γράμματα διὰ ταχυδρόμων ἰπέτων πρὸς τε Ἐδε-
 σαν ἐπέμφθησαν καὶ Καστορίαν. Καὶ Ἄγγελος μὲν
 ὁ Καστορίας ἐπίτροπος· εὐθύς τὴν πόλιν εἶχε διὰ
 φρουρᾶς, ὡς βασιλεὺς τῷ νέῳ, ὅταν ἀφίκηται, παρα-
 δώσω. Οἱ δ' ἐν Ἐδέσῃ δυνατοὶ, οἱ τε Ἄγγελοι
 Ῥαδίποροι ἐπιτεκμημένοι, τρεῖς ὄντες ἀδελφοί, καὶ
 ὁ Λάσκαρις, ἔπει τὰ προστάγματα ἐδέξαντο βασι-
 λέως, μηδεμίαν ποιητάμενοι ἀναβολὴν, ἐπεὶ καὶ ὁ
 δῆμος Ἐδεσσηνῶν τῆς αὐτῶν ἐξήρητο γνώμης,
 τὴν τε βασιλίσσαν τὴν Δημητρίου τοῦ δεσπότη
 γαμετὴν, καὶ τὴν ἐπίρχου τοῦ Μονομάχου καὶ τὴν
 Ῥαοὺλ περιώρισαν ἐν οἰκίαις καὶ ἐφύλαττον, περι-
 στήσαντες φρουράν. Μετὰ μικρὸν δὲ οἱ ἄνδρες αὐ-
 τῶν ἐλθόντες, ἐπεὶ εὐρισκόν Ἐδεσσηνοῦς τε αὐτῶν
 ἀπεστράχτας, καὶ ἠχθίστας τὰς γυναῖκας, τραπέ-

μενι ἔφευγον πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν Τριβαλῶν. Ὡς γὰρ ἐπέυθοντο, ἔτι ἐν Φεραῖς ὄντες, ὡς βασιλεὺς τὴν πρὸς Θεσσαλονικὴν φέρουσαν ἐτραπήν, ἤλπισαν μὲν οὐδ' ἐπὶ μικρὸν αὐτῶ τὴν πόλιν προσχωρήσειν· ἀσφαλείας δὲ ἔνεκα, τοὺς τριακοσίους ἐπεμφαν ὡς τὴν ἀκρόπολιν καθέζοντας. Ἐπεὶ δὲ ἐπέυθοντο ὡς ἦ τε Θεσσαλονικὴ προσεχώρησε βασιλεῖ, καὶ οἱ τριακόσιοι, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δ' ἐζωγρήθησαν ὑπὸ τῶν βασιλικῶν, πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας ἤδη περιαιρεθέντες, πρὶν ἔκπυστα τοῖς πᾶσι γενέσθαι τὰ συμβάντα, τὴν στρατιὰν ὅση ἦν ἀναλαβόντες, προσχηματι μὲν ἦσαν ὡς ἐπὶ Θεσσαλονικὴν, ὡς οὕτω ἑαλωκυῖαν περιποιήσοντες (ἵνα μὴ δοκοῖεν ἐκλιπόντες Φεράς, καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις φεύγειν). τῇ δ' ἀληθείᾳ ὡς ἕκαστος χωρήσοντας οἱ ἄν' αὐτε γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα ἦ. Ἐπεὶ δὲ ἐξεληθόντες ἀπὸ Φερῶν εἶχοντο ἔδοῦ, ὅσοι τε ἐκ Θεσσαλονικῆς συνεστρατεύοντο αὐτοῖς, ἐπεὶ ἐπέυθοντο ἑαλωκυῖαν, ἀποστάντες αὐτῶν ἐχώρησαν πρὸς βασιλέα. Καὶ οἱ Βεβροῖωται τὰ ἐν Βοδηνοῖς πυθόμενοι συμβάντα, ταῦτά τοῖς ἐκ Θεσσαλονικῆς ἔπολουν· τότε συστρατεύμενον αὐτοῖς ὑπήκοον Ῥωμαίοις στρατεύμα Μυσῶν, ἤδη καὶ ἐνεωτέρισε φανερώς. Ἐντυχόντες γὰρ τοῦ πρωτοβεστιαρίου βοσκήμασι πολλοῖς, διήρπασαν αὐτὰ αὐτοῦ παρόντος, καὶ προσεποίησαν ἑαυτοῖς. Ἐπιχειροῦντι δὲ ἀνασῶζειν τὰ διαρπασθέντα, οὐ μόνον οὐκ ἐπείθοντο, ἀλλὰ καὶ τῶν σκευοφόρων αὐτοῦ τινα ἀφείλοντο τὸν ἵππον, ἔργῳ διδάσκοντες ὡς εἰ μὴ ἀγαπῶν, χωρήσοντας καὶ κατ' αὐτοῦ. Ἡ τε λοιπὴ ἅπασα στρατιὰ καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐσπερίων πόλεων παρόντες δυνατοί, τῶν βασιλέως πραγμάτων ἤδη φανερῶν γεγενημένων, ἐκλιπόντες τοὺς στρατηγούς πάντες ἤλθον ὡς αὐτόν. Δείξας δὲ ὁ πρωτοβεστιαρίος εἰς Ἀχρίδα ἐλθεῖν (ἐκεῖ γὰρ ἦν καταθέμενος τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα), ὅτε κατὰ βασιλέως ἅμα τῷ στρατεύματι ἐχώρει, ἅμα δεσπότη καὶ τοῖς λοιποῖς, εἰς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντες, ἐχώρησαν πρὸς Κράλην, τὸν ἄρχοντα τῶν Τριβαλῶν. Φεραῖοι δὲ, ὅσοι ἦσαν ἐκ Βυζαντίου δεσπότη καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπόμεινοι στρατηγοίς, ἐπεὶ ἐλείποντο ἐκεῖ ἀναχωρούντων, πάντα συσχόντες τὰ ὄντα μὲν διήρπασαν αὐτοῖς· αὐτοὺς δὲ ὑπὸ δεισμοῖς ἤγαγον ὡς βασιλέα. Βασιλεὺς, δὲ ἐπεὶ ἐδέδοκτο τὴν ἐπι: Ἐδεσσαν εἶναι, ἐξελθὼν Θεσσαλονικῆς, δευτέρως ἤλθεν εἰς αὐτά. Οἱ Ἐδισσηνοὶ δὲ, ἐξελθόντες πανδημῆ, προσεκύνησάν τε βασιλέα καὶ τὸ πᾶν παρῆσαν. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἢ αὐτῶ ἐδόκει διώκει ὁ βασιλεὺς· ὅσα δὲ ἦν αὐτοῖς χρήματα δεσπότη καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς, ἃ μὲν ἂν ἦ ἴδια ταῖς γυναῖξιν, ταῦτ' ἔχειν προσέταξεν αὐτάς, καὶ μηδένα ἀδίκειν· ἃ δ' ἂν ἦ τῶν ἀνδρῶν, αὐτῶ μὴνυθῆναι,

A tellexerunt, omni jam spe salutis deplorata, priusquam evulgarentur, quæ omnibus contigissent, copiis quantæ erant assumptis, simularunt quidem se Thessalonicam ire, quasi nondum captam asserturi (ne Pheris, et aliis Macedoniæ urbibus relictis, fugam inire putarentur); sed revera quisque, ubi uxor, et liberi erant, abituri. Posteaquam Pheris egressi viam invaserunt, quotquot Thessalonicenses sub iis militabant, urbem occupatam resciscentes, ab eis ad imperatorem transierunt; idemque Berrhæitæ, cognitis quæ Edessæ contigerant, facere non dubitarunt; et qui sub illis merebant Mæsi Romanis subjecti, jam libere novas res audebant. Nam cum in magnos protovestiarii greges incidissent, ipso inspectante ad usum suum eos abigebant. Qui cum rapta recuperare contenderet, non modo non cesserunt, sed cuidam præterea ejus caloni equum farcinarium abstulerunt facto monentes, ni boni consuleret, se illum quoque invasuros. 170 Reliqua insuper copia, quique ex occidentalibus oppidis opulenti et illustres aderant, fortuna imperatoris jam conspicua, universi desertis ducibus, ad ejus rationes se adjungebant. Protovestiarius, formidans Achridem ire, ubi uxorem cum prolibus deposuerat, quando exercitum adversus imperatorem ducebat, item despota, cæterique ad Cralem, Triballorum principem, discesserunt, numero quinquaginta supra centum. Pheræi porro quicumque Byzantio despotam, aliosque duces secuti fuerant, cum ab aliis ibi abeuntibus desererentur, comprehensis omnibus, ac despoliatis, ad imperatorem eos in vinculis adduxerunt. Qui Thessalonica egressus, posttridie, ut decreverat, Edessam venit: cui extra portam obviam procedentes incolæ, eumque adorantes, urbem dederunt. Ac cætera quidem quæ illi ratione collibitum est, instituit; de rebus autem despotæ, et ducum caterorum, quæ essent uxorum propriæ (2), eas illis citra injuriam dimitti jussit, quæ autem virorum ad se referri, ut de iis ipse decerneret. Aliæ igitur omnia, regina despotæ conjux, verita ne privaretur, pauca de summa indicavit, majore parte apud monachum quemdam deposita. Et latuerunt sane ad tempus. Deinde monacho ab illorum locorum præfectis deprehenso, alio alia direpta sunt. Ubi vero de rebus illorum imperatori significatum est, et suas et maritorum res ipsas feminas sibi habere jussit, ut in viros locis exteris viventes, quod erogarent, ne deesset; ipsas autem Edessa (3) Thessalonicam, inde Didymotichum abduci, illic cum

Jacobi Pontani notæ.

(2) Χρήματα ait Græcus: quod, quamvis significet pecunias, valet tamen aliquid etiam latius patens, nempe bona, opes, facultates. Et ego malui voce generali, res, quia hoc aptius ad feminas, quibus alia potius, quam pecuniæ in deliciis sunt, ut mundus ipsarum. Movet me, quod paulo post de mundo uxoris protovestiarii dicitur, æstimatum

duobus aureorum millibus, ubi iterum usurpatur χρήματα. Et rursum de ejusdem protovestiarii suppellectili aurea et argentea.

(3) In Græco est ἐκ Βοδηρῶν, quippe Edessa ista hoc etiam nomen sortita est; unde et in Græcia Sophiani dicitur Vodena, et in tabulis Georgicæ Chrysococce Βόδζνα.

imperatrice victuras. Quod quidem ita factum A ὡς ἂν αὐτὸς διαγνῶ περὶ αὐτῶν. Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι
est.

δὲ, ἢ τοῦ δεσπότης γαμετῆ, δέισσα μὴ τὰ χρήματα ἀφαιρεθῆ, ὀλίγα μὲν ἐκ τῶν ἐνόντων ἐποίησε
τὰ ἴδια μεμηγύκεσαν καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν, βασιλίσα
φανερὰ, τὰ πλείω δὲ μοναχῶ τινι παρακατέθετο φυλάττειν. Καὶ διέλαθόν γε ἄχρι καιροῦ· ἐπειτα
φωραθέντος τοῦ μοναχοῦ μετὰ χρόνον τινὰ ὑπὸ τῶν ἐπιτροπευόντων ἐν ἐκεῖνοις τοῖς χωρίοις ἄλλοτε
ἄλλα διηροπάθη. Ἐπεὶ δὲ ἀνηνέχθη τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν χρημάτων, τὰ τε ἴδια καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν
προσίταξεν ὁ βασιλεὺς ἔχειν τὰς γυναῖκας, ὡς ἂν ἔχοιεν καὶ τοῖς ἀνδράσι χορηγεῖν ἐπὶ τῆς ζήτη·
αὐτὰς δὲ ἐκ Βοθηγῶν ἀχθῆναι εἰς Θεσσαλονίκην, κάκειθεν εἰς Διδυμότειχον, ἵν' ἐκεῖ συνδιαγοίεν τῇ
βασίλει. Καὶ ἐπληροῦτο τὰ κεκελευσμένα.

CAPUT LV.

Castoria et Achris se dedunt; protovestiarius et alii Cralem adversus imperatorem ad bellum exstimulant. Dolus uxoris protovestiarii in mundo muliebri celando. Proditur protovestiarii supellex aurea et argentea. Donat eam imperator magno domestico; sed ab eo contempta, in militem distribuitur, quoad nummos aureos; reliqua nobilibus et ærario donantur. Agrestes Albani se dedunt ultra. Chreles Triballo pacem suadet. Romani fugitivi tertio Cralem ad arma sollicitant, et a proceribus Triballis increpantur. Variæ rationes, quibus juventur, a Crale eis proponuntur.

Postera luce Edessa excedens, Castoriam init, B
cujus præfectus Angelus cum lætitia illum exci-
pit, et 171 urbem tradit. Nam ex quo Thessa-
lonica ejus mandatum cum magni domestici litte-
ris acceperat, adventum opperiebatur, oppidumque
ea gratia custodiebat. Castoriam iter agens, Boe-
silam, Mæsurum despotam, et Bryennium magnum
drungarium, et Exotrochum, magnum hetæriar-
cham, cum duobus selectorum equitum millibus
Achridem mittit, si qua possent protovestiarium
antevertentes eam ingredi. Qui continenter equi-
tantes, quia priores venerant, ab Achrideno po-
pulo portis apertis intronmissi sunt; jam enim om-
nes, quanquam nullius coæctu, ad juniorem im-
peratorem desciverant. Protovestiarius serius ad-
veniens, oppidumque receptum audiens, spē qua
sustentabatur abjecta, cum reliquis ad Cralem
profugit: cui bellum contra imperatorem persua-
dere instituit, si forte per ipsum sua damna re-
parare posset. Crales eorum verbis impulsus, ad
confinia sua Romanorumque ingentem exercitum
adducit. Imperator unum diem Castoriæ commo-
ratus, Achridem venit, uxoremque protovestiarii
cum omni re sua Thessalonicam ire, inde cum
cæteris feminis Didymotichum profecturam jus-
sit. Illa suspicata sibi verba dari, et gazæ suæ
metuens, amicis asservendam concedidit, affir-
mavitque, nullam se habere, atque ita Thessa-
lonicam deducta est. Haud diu post, ejus mundus,
et alia nonnulla, vicenis aureorum millibus æsti-
mata, apud nescio quem reperta sunt. Pauci dies
abierant, cum quidam ad magnum domesticum
adiens, veteris cujusdam meriti, quod ille in se
collocasset, memoriam ei renovavit; dixitque
æquum videri ut bene merito beneficium redderet
pro viribus; se nosse ubi protovestiarii magna vis
pennix lateret. Misso de famulis uno et fidelis-
simo, indice illo præmonstrante, allatae sunt arcule
duæ, in quibus vas æneum, et in eo aureorum
nummum duodena millia, et zonæ, et pocula au-
rea, argentum præterea non signatum, et orna-
menta muliebria, et alia quædam quorum omnium
pretium ad quadraginta milia ascendebat. Indici
Eis τὴν ὑστεραίαν δὲ ἡπάρας ἐξ Ἐδέσσης, ἦλθεν
εἰς Καστορίαν, καὶ εἰσεδέξατο αὐτὸν ὁ αὐτῆς ἐπι-
τροπεύων Ἄγγελος χαίρων, καὶ παρέδωκε τὴν
πόλιν. Ἦν γὰρ δὴ καὶ πρότερον τὴν ἀφίξιν προ-
δεχόμενος αὐτοῦ, ἐξ ὄτου πρὸς αὐτὸν ἐκ Θεσσαλονί-
κης προστάγματα τε ἐκείνου καὶ τοῦ μεγάλου δο-
μεστίκου γράμματα ἐπέμφθη, καὶ τὴν πόλιν εἶχεν
ἐν φυλακῇ ἕνεκα αὐτοῦ. Μεταξὺ δὲ τὴν πρὸς Κα-
στορίαν ὁδεύων ὁδόν, τὸν τε Βοησίλαν, τῶν Μυσῶν
δεσπότην, καὶ Βρυέννιον, τὸν μέγαν βρουγγάριον,
καὶ Ἐξώτροχον, τὸν μέγαν ἑταιρειάρχην, ἅμα δισ-
χιλοῖς ἵππευσι στρατιώταις ἀπολεξάμενος, τὴν
πρὸς Ἀχρίδα ἐκέλευσε λέναι, εἰ πως δυνηθεῖεν τὸν
πρωτοβεστιαρίον φθάσαντες παρελθεῖν εἰς αὐτήν.
Καὶ βαδίσαντες συντόνωσ, ἔπει προτεραίᾳ ἦλθον,
εἰσεδέξαντο αὐτοὺς οἱ Ἀχριδινοὶ ἀνοιξαντες τὰς
πύλας. Ἦδη γὰρ ἅπαντα ἀφίσταντο πρὸς βασιλέα
τὸν νέον καὶ ἀναγκάζοντο, μηδενός. Πρωτοβεστια-
ριος δὲ ἔπει ὑστέρησε, πυθόμενος; ἐαλωκυῖαν τὴν
Ἀχρίδα, τὰς σωζούσας ἐλπίδας ἀπογνοὺς, ἠτό-
μολησε μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Κράλην. Καὶ ἐπεχεί-
ρουν πείθειν αὐτὸν πόλεμον ἀρασθαι πρὸς βασιλέα,
εἰ πως δι' αὐτοῦ δυνηθεῖεν ἀνακαλέσασθαι τὴν
ἦσαν. Καὶ πεισθεὶς αὐταῖς, ἦλθεν ἄχρι μεθορίων
τῆς αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων γῆς, στρατὸν ἐπαγόμενος
πολύν. Βασιλεὺς δὲ ἡμέραν μίαν αὐλισάμενος ἐν
Καστορίᾳ, ἄρας ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Ἀχρίδα. Καὶ
ἐκέλευσε τὴν πρωτοβεστιαρίου γαμετῆν ὅσα ἔχει
χρήματα λαβοῦσαν εἰς Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν, ὡς
ἅμα ταῖς ἄλλαις ἀφιζομένην εἰς Διδυμότειχον. Ἦ
δὲ, ὑποπεύσασα μὴ οὐκ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα ἦ, καὶ
δέισσα περὶ τοῖς χρήμασι, τοῖς φίλοις παρακατέ-
θετο φυλάττειν, αὐτὴ δὲ ἰσχυρίζετο μηδὲν ἔχειν.
Ἐκεῖνη μὲν οὖν ὡς εἶχεν ἅμα καὶ ἑτέrais γυναί-
ξιν, ἦχθη εἰς Θεσσαλονίκην. Καὶ μετὰ μικρὸν εὐ-
ρηναὶ αὐτῆς παρὰ τινι κεχυμμένα, κόσμοι τε
γυναικεῖοι, καὶ ἑτερ' ἅτα, χρυσίων διαμυρίων
ἄξια τιμῆς. Ὀλίγαι δὲ ὑστερον ἡμέραις, προσ-
ελθὼν τις τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ, καὶ ἀναμνήσας
παλαιᾶς τινος εὐεργεσίας, ἦν ὑπ' αὐτοῦ ἦν πεπον-
θῶς, ἔλεγε δίκαιον εἶναι καὶ αὐτὸν εἶναι ἂν δύνατο
ὄντευποιεῖν καὶ ἐμψυεῖν αὐτῷ, ὡς εἶδε τὸ πρω-
τοβεστιαρίου χρήματα ἔπου κρύπτειτο πολλά Πείμ-

φας δὲ ὁ μέγας δομέστικος τῶν πιστοτάτων οἰκω-
 τῶν τινα, ὑψηγομένου τοῦ μεμηνηυκότος τὰ χρή-
 ματα, ἤχθη πρὸς αὐτὸν ἐν δυσὶ κιδωτοῖσι, ἐν οἷς
 ἦν ἀγγεῖδόν τι ἐκ χαλκοῦ πεπονημένον διαχιλίους
 καὶ μυρίους ἔχον χρυσοῦς· καὶ ζῶναι, καὶ ἐκπώ-
 ματα ἐκ χρυσοῦ πεπονημένα· καὶ ἀργυρος ἀσημος,
 καὶ γυναικεῖοι κόσμοι, καὶ ἕτερ' ἅττα τετρακισμυ-
 ρίων ἄξια χρυσίων. Τῷ μὲν οὖν τὰ χρήματα με-
 μηνηυκῶτι, λόγοις τε ὁ μέγας δομέστικος ὡμολόγει
 χάριτας, καὶ ἔργοις ἐποίησε εὖ. Βασιλεῖ δὲ προσελ-
 θῶν, τὰ τε χρήματα ἐμήνυεν ὡς εὐρήνται, καὶ ἐδή-
 λου καὶ τὸν ἀριθμὸν. Βασιλέως δὲ, Οὐκοῦν, εἰπόν-
 τοσ, σὲ τὸν εὐρηκῆτα δίκαιον ἔχειν. Ἄλλ' οὕτε
 πρῶτον, εἶπεν αὐτὸς, ἐν τοῖς τοῦ πολέμου καιροῖς
 οὕτε πλείω οὐτ' ἐλάττω χρήματα ἀφειλόμην τινός,
 ὡσπερ οἶσθα καὶ αὐτὸς· οὕτε τούτων ἂν ὀφθεῖν
 ἤτετων νῦν. Ἄλλ' οὐδὲν, ἔφη, θαυμαστὸν, ὁ βασι-
 λεύς, εἰ πολλὰ ὑπ' αὐτῶν ἀφηρημένος, καὶ μάλιστα
 πρωτοθεστιάριου τουτουῖ, ὀλίγα ἅττα ἐκ τῶν αὐτοῦ
 ὠφελήθησθαι. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μᾶλλον, εἶπε,
 θαυμαστὸν, εἰ πολλὰ ὑπ' αὐτῶν, καὶ μάλιστα κατὰ
 τὸν δεύτερον πόλεμον ζημιωθεῖς, καιροῦ παρα-
 σχόντος οὐκ ἠθέλησα ἀμύνασθαι τοῖς ἰσοῖς, νυνὶ
 δὲ ὀλίγων ἕνεκα χρημάτων, τό τε ἐξ ἀρχῆς ἦθος
 διαφθερῶ, καὶ ἤτετων ἀδίκου λήμματος καὶ κέρδους
 ἂν φανῶ· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὰ στρατιώταις καὶ ἄλ-
 λοις οἷς ἂν ἐθέλης κέλευσον διανεμηθῆναι. Βασιλεὺς
 μὲν οὖν ἐπέειθετο εἰπόντι, καὶ τὸν χρυσοῦν ὅσος ἦν
 ἐκέλευσε διανεμηθῆναι τῇ στρατιᾷ. Ὅσα δὲ ἦν
 ἐπιπλεα, καὶ τινα ἐκ τῶν σκευῶν, τῶν εὐπατριδῶν
 διεδόθη τισί· καὶ τὰ λειπόμμενα τῷ βασιλικῷ προ-
 στήθησαμίσθω. Ὅκτω δὲ ἡμέραις τῇ Ἀχρίδι ἐνδια-
 τρίψαντα βασιλεῖα; εἰ τε τὰς Δεαβόλους νεμόμενοι
 Ἄλθανοὶ νομάδες, καὶ οἱ τὰς Κολωνείας, ἔτι δὲ
 καὶ οἱ Ἀχρίδος ἔγγυς, προσεκύνησαν ἐλθόντες, καὶ
 δουλεύειν ἐπηγγεῖλαντο προθύμως. Τοὺς δὲ πόρρω
 κατωκισμένους πρὸς ἐσχατιας τῆς Ῥωμαίων ἡγε-
 μονίας, γράμματα ἐκάλει βασιλικά πρὸς Θεσσαλο-
 νίκην ἐλθεῖν, ὡς προσκυνήσαντας ἐκεῖ. Καὶ οὐ
 πολὺ ὕστερον ἤλθον. Ὁ μόντοι Κράλης ἄμα στρα-
 τῷ παντὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν, ἐν μεθορίσι τῆς αὐτοῦ καὶ
 Ῥωμαίων ἡγεμονίας ὦν, ὑπὸ μὲν τῶν φυγάδων
 Ῥωμαίων ὁσημέραι παρεκαλεῖτο κατὰ βασιλέως
 ἐλθεῖν, καὶ μάχην συνάπτειν· ὑπήκουε δὲ οὐδαμῶς,
 δεδῶς μὴ οὐ κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πράγματα
 χωρήσῃ· περιέμενε δὲ τὸν Χρέλην, ὃς ἦν ἐν Φεραῖς,
 Ῥωμαῖοις κατὰ τοῦ νέου βασιλέως συμμαχῶν (ἔτι
 γὰρ ἀπῆν), παρ' αὐτοῦ περὶ βασιλέως καὶ τῆς ὑπ'
 αὐτὸν στρατιᾶς βουλόμενος πωθέσθαι εἰ ἐπιχειρη-
 τέα εἶη, ἢ μὴ. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκτο, ἐπυθάνετο αὐτοῦ
 ὁ Κράλης εἰ πρὸς βασιλεῖα πολεμητέον εἶη. Ὁ δὲ
 συνεβούλευεν, εἰρήνην μᾶλλον ἄγειν, καὶ μὴ τὸν
 οὐκ ὄντα πόλεμον ἐαυτῷ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπάγειν. Βα-
 σιλεῖα γὰρ αὐτὸς ἔλεγεν ἐν Φεραῖς ἐωρακέναι ἄγοντα
 μὲν στρατὸν οὐ πάνυ πολλόν, τοσοῦτον δὲ τὰ πολέμια

A igitur magnus domesticus et verbis gratias egit,
 et rebus benefecit. Convento imperatore. de pecu-
 nia, quomodo inventa, et quam grandis esset,
 narravit. Tum imperator : **172** Ergo tu inventor
 ista tibi habeas (4), ut justum est. Atqui, inquit
 domesticus, nec antea belli tempore vel multam,
 vel modicam cujusquam tuli pecuniam, quem-
 admodum tute nostri, nec ab ista modo vinci vel-
 lim. Haud mirum ac novum, subjicit imperator,
 cum multa alii tibi abstulerint, præcipue proto-
 vestiarium, si vicissim pauca quædam ex ejus rebus
 ad tuam utilitatem redeant. Rursum domesticus :
 Hoc vero mirum foret, si tot, præsertimque altero
 bello, detrimentis ab illis affectus, quamvis oblata
 occasione par referre noluisse, nunc pecuniolæ
 causa antiquos mores suos in pejus immutaret,
 et iniquo munere ac lucro minor appareret;
 imo enimvero potius militibus, et aliis, quibus
 placeret, jubet distribuere. Morem gessit imperator,
 et nummum aureorum quantum esset in militem
 dispertiri mandavit; supellex, et vasa aliquot no-
 bilibus quibusdam donata, reliqua in fiscum im-
 peratoris illata sunt, quem post octiduum Achri-
 dem adoratum venerunt agrestes Albani, quique
 Deaboles, quique Colonias, et qui juxta Achridem
 habitant, se prompte ei parituros promittentes.
 Longius autem, in ultimis videlicet Romanorum
 finibus incolentes, litteræ imperatoris Thessalo-
 nicam, ibi obsequia sua honorifice delaturos ac-
 cersiverunt, qui brevi adfuerunt. Jam vero Crales
 cum toto agmine suo in confiniis consistens, a fu-
 gitivis Romanis quotidie ad prælium cum impe-
 ratore committendum sollicitabatur; qui, infaus-
 tum formidans exitum, nequaquam eos audiebat;
 Chreles illi in expectatione erat, qui Pheris ad-
 versum imperatorem juniorem Romanis auxilium
 ferens, nondum redierat. Ex eo, de imperatore
 ejusque exercitu, invadendus esset nec ne, in-
 telligere cupiebat. Præsentem jam percunctatur,
 ecquid conflegendum putet. Ille pacem potius
 agitandam, nec bellum, quod adhuc nullum sit,
 sibi, suisque accersendum hortatur: imperatorem
 ipsum Pheris se vidisse, ducentem copias exiguas,
 verum in arte militari tantopere exercitatus, equis-
 que, et armis tam eximie instructas, ut solo
 aspectu terrorem incuterent. Ad hoc, tam se-
 date, et ordinate duces suos sequentes, ut non
 multos sed unum duntaxat esse credas. Præci-
 pientes item audire, et præcepta conficere.
 Tantum autem fortitudine et audacia excellere,
 ut quamvis numero adversariis multo inferiores,
173 eos ad urbem ipsorum nulla penitus consternatione,
 aut formidine sequerentur, et prope
 Pheras, quo acie cum illis dimicarent, diem totum
 sub signis starent, pleni Martio spiritu hostem ad

Jacobi Pontani notæ.

(4) Observa præclarum exemplum grati animi
 in imperatore; magni autem in magno domestico,
 qui pecuniam totam repudiat, quam accipere juste

poterat. Non quivis tantum auri acervum irretor-
 tis oculis spectavisset.

certamen provocantes. Quos contra cum efferre pedem auderet nemo, declinasse paululum, et in campis pernoctasse. Postridie, orto sole, rursus armatos et dispositos ad congregiendum hostes per internuntium elicere voluisse. Qui cum eorum ne vultum quidem ferrent, pugnamque præcise detrectarent, quanto dici potest ordine, et modestia Zichnam repetivisse. Itaque cum exercitu sic omnimodis composito et instructo, ac duces habente complures atque egregios, sine necessitate ut depugnaretur, nunquam se auctorem futurum. Adde quod occidentales copiæ ipsæ quoque nec parvæ, et non instrenuæ, cum imperatoris agmen adauxerint, ut ipsi ab hoc bello abhorre ac refugere magis debeant, effecerint. Hæc oratio Crali, cæterisque ducibus fidem fecit. Et quanquam belli gerendi voluntatem deponerent, in iisdem castris nihilominus permanebant. Imperator Achride post diem octavum discedens, relicta Castoria in Pelagoniam venit: et ut oppida illa cæteramque regionem reciperet, et ut ne, quia Cralem in sribus imperii sui castrametari acciperat, ejus timore iter illud devitasse videretur. Romani fugitivi, ut imperatorem Pelagoniam pergere compererunt, Crale convento, eum ad conflictum cum illo jam vicino acuebant. Respondit Crales, nisi ille se adriatur, neque nunc, neque posthac cum eo depugnaturum. Ipsi quanta potuerit auxilia, duodecim cohortes cum tribunis Pheras misisse. Nunc se id etiam idcirco factum nolle, quod eum armis offendendum susceperit, a quo ipse nullam senserit injuriam. Romanorum imperatores inter se discordes, scituros utique per se, quomodo bellum mutuo gerant, et quatenus consentiant, se a neutro læsum, donec injuste lædatur, neutrum armis persecuturum. Romani hoc responso, spe quæ sola supererat cadente, turbas ciere insolentius, nec desinere multa et acri contentione urgere atque impellere principem, obstestarique, ne inulti relinquerentur. 174 Quibus Triballi proceres tum præsentibus: Neus, inquit, quid opus est et vos frustra ac temere defatigari, quæ fieri nequeunt attentantes; et nos obtundere, quæ præstari fas non est, obsecrantes? Bello inter imperatores dominos vestros excitato, vos omnem offensionis occasionem tollere, pacemque vobis, et aliis omni ratione conciliare oportebat, scientes idipsum et imperatoribus, et vobis, et communi Romanorum conducturum. Atqui contrarium prorsus et ipsi designabatis, et alios hortabamini. Omnes siquidem civitates obeundo, arma cum seniore imperatore adversus juniorem conjungentes, cum mirificis quibusdam promissionibus laudabatis: eos autem qui pacem præferrent, et alios ad eam allicerent, velut a juniore stantes æque in hostibus ducebatis, ac bellum per fas et nefas ascendere conabamini. Ut igitur tunc studiose sementem fecistis, ita nunc messem gravidam metite. Nos Crali despotæ nostro denuntiamus, ut imperatorem bello prior ne offendat, secumque repuet, hominibus

ἐξηκταμένον, καὶ ἵπποις τε καὶ ὄπλοις διακεκοσμημένον ἐκπρεπῶς, ὡς ἐκπλήξῃ καὶ ἀπὸ μόνῃ ἤψει παρέχειν. Οὕτω δὲ ἀθροῦδως καὶ εὐτάκτως ἐπιμένον τοῖς ἡγεμόσιν, ὡς δοκεῖν οὐ πολλοῦς, ἀλλ' ἓνα ὄντα, τῶν τε παραγγελλμάτων ἀκούειν, καὶ σπουδῆ τὰ κελευόμενα ποιεῖν. Ἀνδρίας δὲ τοσοῦτον αὐτοῖς περιεσι καὶ τόλμης, ὡς καίτοι τῶν ἀντιτεταγμένων ὄντες ἐλάττους πολλῶν, καὶ ἐπιόντες αὐτοῖς παρὰ πόλιν οἰκίαν στρατοπεδευομένους, οὕτε ἐδεισαν οὔτε ἐθορυβήθησαν οὐδαμῶς. Ἀλλὰ ἐγγύς γενόμενοι Φερῶν ὅτων συναναμίγνυσθαι αὐτοῖς, ἔστησαν ἀνάπλεω ὁρμῆς διὰ πάσης τῆς ἡμέρας προκαλούμενοι ἐς μάχην. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀντεπεξῆται, μικρὸν ἐκκλίναντες, ἠύλισαντο τὴν νύκτα. Καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν πάλιν φραζάμενοι ἅμα ἕφ, ὡς ἐς μάχην ἔστησαν παρατεταγμένοι, καὶ πέμψαντες, ἡμᾶς προῦκαλοῦντο ἐς τὴν μάχην. Ἡμῶν δὲ οὐδὲ ἀντιβλέπειν ὑπομενόντων, καὶ φανερώς τὴν συμπλοκὴν ἀπειπαμένων, ἀνασπρέψαντες μετ' ὄσης ἂν εἴποις τῆς εὐταξίας, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν Ζίχνα. Τῇ δὲ οὕτω πνυταχθὲν συγκεκορημένη στρατιᾷ, καὶ ὑπὸ στρατηγοῖς ἀγομένη πολλοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς, ἀνάγκης χωρὶς οὐκ ἂν συγχωρήσαιμι συμπλέκεσθαι ἐγώ. Νυνὶ δὲ καὶ τῆς ἐσπεροῦ στρατιᾶς ἀπάσης πολλῆς τε καὶ αὐτῆς καὶ ἀγαθῆς οὐσίας προσκεχωρηκυίας βασιλεῖ, ἐτι μᾶλλον ἀπορώτερα τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῶν καθέστηκε. Τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ Χρέλη, ὁ τε Κράλης ἐπειθετο καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τῆς στρατιᾶς, καὶ ἦδη ἀπέσχοντο ταῖς γνώμαις τοῦ πρὸς βασιλέα πολεμεῖν, ἔμμενον δὲ ὁμῶ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς στρατοπεδείας. Βασιλεὺς δὲ ἐκ τῆς Ἀχρίδος μετὰ ὀγδόην ἡμέραν ἄρας, ἦλθεν εἰς Πελαγονίαν, τὴν εἰς Καστορίαν ἐκλιπῶν ἔδδον, ἅμα μὲν ἵνα καὶ τὰ ἐκεῖ περιποιήσῃται πολλίχνια καὶ τὴν ἄλλην χώραν, ἅμα, δ', ἐπεὶ καὶ τὸν Κράλην ἐν ὄρλοις φύθοιτο τῆς σφετέρας ἀρχῆς εἶναι, ἵνα μὴ δοκοῖη ὀβῆφ τῷ πρὸς αὐτὸν ἀποσχέσθαι τῆς ὁδοῦ. Οἱ μὲν τοι Ῥωμαίων φυγάδες ὡς ἐπόθοντο διὰ Πελαγονίας εἶναι βασιλέα, τῷ Κράλῃ προσιόντες, ἠνάγκαζον συμπλέκεσθαι βασιλεῖ ἦδη οὐ πολὺ ἀπέχοντι αὐτῶν. Ὁ Κράλης δὲ ἀπεκρίνατο, μήτε νῦν μήτε εἰσαυθὶς ἐκὼν πολεμήσειν βασιλεῖ, ἐὰν μὴ αὐτὸς ἐπὶ αὐτοῖς δὲ τὴν ὄνατὴν βοήθειαν εἰσηγήχῃθαι, δυοκαίδεκα τάγματα ἅμα στρατηγοῖς παρασχόμενος ἐν Φεραῖς αὐτοῖς ἐπικουρεῖν. Νυνὶ δὲ αὐτῷ καὶ τούτου ἕνεκα μεταμέλειν, ὅτι πρὸς οὐδὲν ἰδικηκότα πόλεμον ἤρατο ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς. Βασιλέα δὲ Ῥωμαίων πρὸς ἀλλήλους διαφερομένου, αὐτοὺς ἂν εἰδέναι, ὅπως τε πολεμήσουσιν ἀλλήλοις, καὶ καθότι ξυμβήσονται, ἐμὲ δὲ μηδὲν ὑπ' οὐδενὸς ἡδικημένον, οὐδ' αὐτὸν πολεμήσειν οὐδενί, ἕως ἂν μὴ ἀδικῶμαι. Οἱ μὲν οὖν τοιαύτης τυχόντες τῆς ἀπολογίας, καὶ τῆς μόνῃς ὑπολειπομένης ἐλπίδος σθεννυμένης, ἐθορυβοῦντο σφοδρώς. Οὐ μὴν ἀπέσχοντο τοῦ μὴ σφόδρα μετὰ σπουδῆς πολλῆς πρὸς τὸν κατὰ βασιλέω; πόλεμον τὸν Κράλην ἐξορμᾶν· πέθειν δὲ ἐπιχειροῦσι καὶ δεομένοις μὴ ἔξῃ αὐτοῦ; ἀτιμωρήτους. Ἐπεὶ καὶ τῶν Τριβαλιῶν παρήσαν οἱ ἐν τέλει. Οὐ δέον, εἶπον, ὧ αὐτοῖς, αὐτοῦς τε εἰκῆ καὶ

μάτην κατατρίβεσθαι ἐπιχειροῦντας ἀνηνύτοις, καὶ ἡμᾶς ἀποκναίειν, ἢ μὴ προσήκει δεομένους. Πρῶτον γὰρ ἐχρῆν τοῦ πρὸς βασιλέως τοὺς ὑμῶν δεσπότης πολέμου κινουμένου, αὐτοὺς πᾶσαν πρόφασιν σκανδάλου περιαιρεῖν, καὶ τὴν εἰρήνην ἐκ παντὸς τρόπου ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκπορίζειν, εἰδόμενος ὡς τοῦτο αὐτὸ βασιλεῦσι τε καὶ ὑμῖν καὶ τῷ κοινῷ λυσιτελεῖ Ῥωμαίων. Ὑμεῖς δὲ τοῦναντίον ἅπαν αὐτοῖς τε ἐφαίνεσθε ποιῶντες καὶ τοῖς ἄλλοις παραινῶντες. Τὰς γὰρ πόλεις ἀπάτας περιϊόντες, τοὺς μὲν τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ τὴν πρὸς βασιλέα ἐν νέον πόλεμον συναιρομένους, ἐπηγεῖτέ τε καὶ ἐπηγγέλλεσθε θαυμάσι' ἄττα. Τοὺς δὲ τὴν εἰρήνην ἀγειν αἰρουμένους, καὶ τοὺς ἄλλους πειθόντας ὡς τὰ τοῦ νέου βασιλέως πράττοντας ἐπίσης ἐχρῆσθε πολεμίοις, καὶ τὸν πόλεμον ἐγειρεῖν ἐσπουδάξετε τρῶπῳ παντί. "Α οὖν ἐσπουδάξετε τότε, στέργοιτ' ἂν παρόντα νῦν δικαίως. Ἡμεῖς δὲ Κράλη τῷ ἡμετέρῳ παραγγέλλομεν δεσπότη, μὴ πρὸς βασιλέα πόλεμον κινεῖν, μηδὲ ἀδικεῖν ἐθέλειν προεπιχειροῦντα, λογιζόμενον ὡς καὶ παρὰ Θεῷ τίσις ἐστὶ τοῖς ἀδίκως πραττομένοις τοῖς ἀνθρώποις. Ἐάν δὲ αὐτὸς ἐπίη, ἀμύνεσθαι παντὶ σθένει· εἰ μὲν οὖν πειθοίτο ἡμῖν βουλευομένοις, καλῶς ἂν ἔχοι· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέλθων διαφερέτω τὸν πόλεμον μόνος συμπαραλαβὼν ὑμᾶς· ἡμῶν γὰρ ἀφίξεται οὐδεὶς. Τοιαῦτα εἰπόντων τῶν Τριβαλῶν, ὁ Κράλης τε ἐπέλεθετο, καὶ πρὸς Ῥωμαίους φυγάδας εἶπε· Τὴν μὲν δεινάοιαν τῶν παρ' ἐμοὶ δυνατῶν ὄρατε ὅταν ἔχουσι περὶ τοῦ πολέμου. Ἐγὼ δὲ καὶ εἰ διὰ σπουδῆς τὸν πόλεμον ἤγον, ἰδίῳ τινῶν ἕνεκα πρὸς βασιλέα διαφορῶν ἀπεσχόμεν ἂν, ὄρων αὐτοὺς οὕτως ὥσπερ νῦν διαχειμένους. Νυνὶ δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἤττον αὐτῶν τὴν ἴσῃν ἔχω γνώμην περὶ τῶν πραγμάτων, διὸ οὐδὲ ἐλοίμην ἂν, ἐξὴν ἔξω τε κινδύνῳ εἶναι, καὶ βεβαίως ἄρχειν τῆς σφετέρας, ἀδικεῖν τε δοκεῖν, καὶ ἐν ἀδελφῷ καθιστάσθαι κινδύνῳ, ἄλλως τε, οὐδὲ τοῦ στρατεύματος ἐμοὶ παντὸς συνηθροισμένου. Ὑμῖν δὲ πρὸς τὴν σωτηρίαν βοήθειαν εἰσενέγκομι ἂν ὅση δυνατὴ, καὶ εἰ γε βούλεσθε, πρὸς βασιλέα πρεσβεῖν πέμψας παραιτήσομαι ὑπὲρ ὑμῶν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν ἐγὼ. Πρῶτος δὲ ὢν, ὡς ἀπόθυμ, καὶ τοῖς προσκεκροκόσις ἔτοιμος πρὸς διαλλαγὰς, συγγνώμην τε ἂν παράσχοι, καὶ τὰς συμφορὰς οὐ μετρίως κουφιεῖ. Εἰ δὲ τοῦτο ὑμῖν οὐκ ἀνεκτὸν, ἀλλ' ἐγὼ πρὸς Μιχαὴλ τὸν βασιλέα Μυσῶν κηδεστέην ὄντα ἐμὸν ὑμᾶς πέμψω, ὡς ἂν

A injustis etiam apud Deum paratum esse supplicium. Si ab illo vis inferatur, tum se quantum potest defendat. His monitis nostris si obsecundarit, recte faciet. Sin minus, eat, bellum vobis assumptis toleret, de nobis quidem nullus eum sequetur. Motus Crales, fugitivos in hunc modum compellat: Quæ sit dynastarum meorum mens et sententia de bello, ipsi videtis. Ego quidem, etiamsi propter privatas quasdam controversias imperatori arma molirer, tamen eos ita ut nunc affectos cernens, cæpto desisterem. Vêrum idem mihi qui illis super hoc negotio sensus, nec cum abesse a periculo, provinciamque meam tuto possidere liceat, malim injustus videri, et in anceps me discrimen offerre, cum præsertim copias meas conjunctas non habeam. Interea ad salutem vestram tuendam, quantum in me est, auxilium vobis non negabo; et si placet, missa ad imperatorem juniorum legatione, ejus iram a vobis deprecabor; qui cum sit miti clementique natura præditus, et réconciliatu facilis, ut perhibent, veniam dabit, et onus miseriarum vestrarum magnam partem allevabit. Si hoc displicet, ad Michaelen, Mæssorum regem, affinem meum, vos mittam, cujus ope Byzantium incolumes perducamini. Si nec isthuc arridet, adhuc alia prædiemur via. **175** Nam Venetias profectis, non difficile erit triremibus, aut onerariis Byzantium revenire. Quin et aliam vobis spem salutis suggeram. Cum Proscum, Prillapum, et Strumbitzam (5) præsiidiis teneatis, distributis inter vos hisce oppidis, propter murorum soliditatem vix expugnabilibus, in iisdem perdurate, quæd bello inter imperatores finis aliquis imponatur. Fugitivi quid super his consilii caperent, in incerto habebant, et malorum nusquam se ostendebat exitus. Tamen circumspectis rebus præsentibus, prædictis oppidis includi, et obsidionem perferre præoptarunt. Protovestiario cum nonnulla Prillapus cessit; Proscum Michael Asanes obtinuit; reliqui Strumbitzam iverunt. Sub idem tempus Nicephorus Basilicus Melenici præfectus (6) eam urbem sibi præfariam asseruit, cum neutro imperatore se facturum profitens, donec bellum finiretur.

Jacobi Pontani notæ.

(5) Vel Strumitzam. Cedrenus Στρομπιτζαν. De hoc oppido ita Gregoras: Oppidulum Strumitzam intravimus, quod pene supra nubes eminet, adeo prærupto et excelso monti impositum, ut homines in propugnaculis sedentes e valle suspicientibus aviculæ videntur.

(6) Gregoras: Tum autem Melenici castello, et circumjacentibus locis Basilicus Nicephorus præerat, vir nobilis ille quidem; sed qui nullo judicio, simplici ingenio, et ad res gerendas inepto esse crederetur. Is vero tum omnium prudentissimus exstitit: quorum alii ex desperatione, atque inopia consilii misere mortui, alii iuriti capti sunt, et infinita mala perpessi, alii ultro se ipsos prodiderunt. Hic vero sola spe in Deum collocata, ad extremum usque sc-

D nioris imperatoris spiritum tantæ rerum perturbationi se opposuit, sincerumque animum, et fidem illi præstitit. Neque enim junioris imperatoris vel magnificis pollicitationibus cessit, vel sævissimas minas et obsidiones pertinuit; sed casellum Serræ sibi commissum munit, in eoque contemptis illis rebus omnibus sedit, donec senioris imperatoris obitum audivisset. Ad eum enim usque contentionem æquam judicavit, ultra vero iniquam, et minime probandam. Quapropter statim pactione cum juniore imperatore facta, ab eoque magnifice donatus, castellum dedit, ac deinde illius voluntate etiam ei præfuit, etc. Hæc nostris neutiquam consecuta nea sunt.

δ' αὐτοῦ πρὸς Βυζάντιον διασωθῆτε. Καὶ τούτου δὲ ὑμῖν οὐ κατὰ γνώμην ἔντος, καὶ ἑτέραν ἔξεστι τραπέσθαι· εἰς Βενετίαν γὰρ ἀφιγμένοι, βράδιως ἐξέσται τριήρεσιν ἢ ὀκτάσιν ἐπανόδου πρὸς Βυζάντιον τυχεῖν. Καὶ ἑτέραν δὲ ἐπὶ τούτοις ὑποθήσομαι ὑμῖν ἐλπίδα σωτηρίας. Ἐπεὶ γὰρ Πρόσεκόν (7) τε καὶ Πρίλλαπον καὶ Στρίμβιτζαν κατέχετε φρουραῖς, διανεμῆμενοι τὰς πόλεις ταύτας δυσαιώτους οὐσας διὰ καρτερότητα τειχῶν, καρτερεῖτε ἐν αὐταῖς, ἄχρις ἂν ὁ πρὸς ἀλλήλους τῶν βασιλέων εἰς τι πέρας πόλεμος ἀφίκηται. Ἐπὶ τούτοις ἀμυχανίζετε εἶχε τοὺς φυγάδας, καὶ ἀπαλλαγὴ κακῶν ἐφαίνετο ἐκ τῶν πραγμάτων οὐδεμία. Ὅμως δὲ σκεψάμενοι ἐκ τῶν παρόντων εἴλοντο μᾶλλον ταῖς προειρημέ- ναις ἔγκατακλεισθῆναι πόλεσι, καὶ τὴν πολιορκίαν ὑπομένειν. Καὶ πρωτοβεστιάριος μὲν ἅμα τισὶ τὸν Πρίλλαπον κατέσχε, τὸν δὲ Πρόσεκον Ἀσάνης ὁ Μιχαήλ, οἱ δὲ λοιποὶ Στρίμβιτζης ἐκράτουν. Καὶ Βασιλικὸς ὁ Νικηφόρος Μελενίκου ἐπιτροπεύων, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἑαυτῷ περιεποίησεν εἰς ἀρχὴν, φάσκων οὐδεὶ προσθήσασθαι τῶν βασιλέων, ἄχρις ἂν ὁ πόλεμος καταλυθῇ.

CAPUT LXI.

Protovestiarius moritur, Prillapus deditur. Asanes Prostraco spoliatur. Imperator Strumbitza et Melenoci frustra tentatis, Thessalonicam redit. De victoria nuntius a protostratore; quo se parum laetari imperator pro concione testatur; victores remuneratur. Alius nuntius de sœdere a seniore cum Mesorum rege inito. Denuo Byzantium movet; pacem ut antea sæpius, petit; jubetur abscedere. Abscedit, ac rediens eandem petit. Duo Byzantii occasionem urbis capiundæ ostendunt, et suam in id operam pollicentur.

Protovestiarius igitur inopinata quadam, ut fere- A
batur calamitate oppressus (8) nec miseriam suf-
ferre potis, paucis post diebus e vita migravit. Quo
extincto, comites ac socii semet cum Prillapo im-
peratori permiserunt. Asanem Triballi Prostraco
per dolum exuerunt (9). Imperator e Pelagonia
Thessalonicam profectus, ob gravia negotia die-
bus aliquot ibi positus, militem rursus in necessa-
riam, ut visum est, expeditionem ad Strumbitzam
eduxit. Cumque civibus deditionem suaderet (co-
gere enim armis ob murorum firmitudinem non
poterat) et illi non flecterentur, affirmarentque se
oppidum retenturos, quo ad bellum inter imperato-
res sedaretur, inde se Melenicum transtulit; ubi
Necphoro Basilico eadem respondente, quia rebus
majoris momenti urgentibus obsidere eam non da-
batur, Thessalonicam se recepit. Eo 176 a pro-
tostratore Thraciæ prætoræ affertur, imperatorem
avum quam habuisset Byzantii manum, et aliam
non spernendam, aliunde collectam, duce Constantino
Asane contra ipsum (10) juxta flumen Melanem,
ut vocatur, castra habentem misisse. Pugna-
tum esse diu ancipiti victoria; tandem junioris
imperatoris militem superiorem evasisse, hostesque
terga dantes usque Byzantium insecutum, alios in-
terfecisse, alios cum ipso duce cepisse, paucos in
urbem salvos penetrasse, victores cum triumpho
certissimo domum rediisse. Ob hunc nuntium im-

Πρωτοβεστιάριος μὲν οὖν τῷ ἀδοκίμῳ πληγεί-,
ὡς ἐλέγτο, τῆς συμφορᾶς, καὶ μὴ φέρων τὴν κα-
κοπραγίαν ἐτελεύτησε μετὰ μικρόν. Καὶ ἀποθανόν-
τος αὐτοῦ, οἱ περιλειφθέντες ἑαυτοὺς τε καὶ Πρίλ-
λαπον ἐνεχείρισαν βασιλεῖ. Ἀσάνην δὲ τὸν Πρόσε-
κον ἀφείλοντο οἱ Τριβαλοὶ κλοπῇ. Βασιλεὺς δὲ
ἐκεῖθεν εἰς Θεσσαλονίκην ἐλθὼν, καὶ ἀναγκαίων
τινῶν περὶ ἡμέρας τινὰς αὐτῇ ἐνδιατρίψας, ὡς
ἔδοκει ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς Στρίμβιτζαν ἐλθεῖν,
ἐξεστράτευσεν πάλιν. Καὶ γενόμενος ἐν αὐτῇ, τοὺς
κατασχόντας ἐπεχειρεῖ πείθειν (βιάζεσθαι γὰρ οὐκ
ἦν πολέμῳ, διὰ καρτερότητα τειχῶν), ἑαυτοὺς
παραδιδόναι καὶ τὴν πόλιν. Μὴ πειθομένων δὲ, ἀλλ'
ἰσχυριζομένων τὴν πόλιν αὐτοὶ καθέξειν ἄχρις ἂν
ὁ πρὸς ἀλλήλους τῶν βασιλέων πόλεμος διαλυθῇ·
B ἐπεὶ οὐ προσεχώρει, ἄρας ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς
Μελενίκον. Τὰ ἴσα δὲ καὶ Νικηφόρου ἀποκριναμένου
τοῦ Βασιλικοῦ, ἐπεὶ πρὸς πολιορκίαν τρέπεσθαι
ἀδύνατος ἦν, ἄλλων ἀναγκαιότερων ἐπειγόντων,
ἐπανάστρεψεν εἰς Θεσσαλονίκην. Γενομένη δὲ ἐκεῖ,
ἠγγέλθη ἐκ πρωτοστράτορος ἐπιτροπεύοντος τῆς
Θράκης, ὡς βασιλεὺς ὁ πρεσβύτερος, ἦν τε εἶχε
στρατιὰν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἑτέραν οὐκ ὀλίγην
προσεκπορισάμενος, ἐκπέμψει κατ' αὐτοῦ, ὑπὸ
στρατηγῷ Ἀσάνῃ τῷ Κωνσταντίνῳ παρὰ τὸν
Μέλανα ποταμὸν στρατοπεδευομένου. Γενομένης δὲ
ἐκεῖ τῆς συμβολῆς, καὶ τῆς μάχης ἀγχωμάλου ἐπὶ
πολὺ διαμεινάσης, οἱ τοῦ νέου βασιλέως ἔμως

Jacobi Pontani notæ.

(7) Apud Gregoram legitur *Prosiacam*. Nicetas C
habet *Proscacum*. Mire in his locorum appellatio-
nibus variant inferiores Græci.

(8) Quænam calamitas illa fuerit, et genus mor-
tis ejus, Gregoras his verbis aperit: *Protovesti-
arius autem Andronicus ad tempus et ipse despotam
secutus, non potuit perpetuo parasiti more aliena
quadra vivere, ut ille; sed quantas modo opes, ju-
menta, possessiones, gloriam cum omni spe subito
amississet secum reputans, et illa etiam de uxore
suspiciatus probra, quibus captivæ mulieres affici ab
hostibus solent, præ desperatione, et immenso me-
more, in locis alienis et desertis oberrans exspira-
vit. Stuprum ergo uxoris fuit, quod Cantacuzenus
ait. τῷ ἀπροδοκίμῳ πληγείας τῆς συμφορᾶς, ὡς
ἐλέγτο.*

(9) Pugnania his scribit Gregoras: *Michnel
Asan, inquit, Prosiaci oppidulo festinanter occu-
pato, ejectisque oppidanis firmato, tutum ibi re-
ceptum habuit. Paulo vero post, proditorem veri-
tus, a Serviæ Cræle præsidium accessit: cui oppi-
dulo commisso, et ipse ad Crælem abiit.*

(10) Gregoras: *Sexto die sanctæ hebdomadis Qua-
dragesimæ, prælium commiserunt utriusque impera-
toris exercitus, prope Maurum flumen, hinc Con-
stantino Asane inde protostratore duce. Sed adver-
sarii vicerunt; e nostris autem ceciderunt milites non
amplius decem, tribuni plerique una cum duce Asane
capti, cæteri spoliati, infeliciter Byzantium perve-
nerunt. Non plures decem occisos, vix est credibile.
Et magis semper seni, quam juveni imperatori
laetæ hæc Gregoras.*

ὑπερσχίντες, ἐτρέψαντό τε τοὺς ἀντιτεταγμέ-
 νους, καὶ τὴν δίωξιν ἐποίησαντο ἄχρι Βυζαντίου.
 Καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν αὐτῶν, τοὺς δὲ καὶ εἶλον
 ζῶντας πλὴν ὀλίγων ὅσοι διεσώθησαν εἰς τὴν πόλιν·
 εἰλω δὲ καὶ ὁ στρατηγός. Καὶ νικήσαντες περι-
 φανῶς, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. Τοῦτων δὲ ἀγγελ-
 ούτων, τῆς μὲν νίκης ἕνεκα ὁ βασιλεὺς εὐχαριστη-
 ρίου· εὐχὰς ἀπεδίδου Θεῶ· ἐπιστραφεῖς δὲ πρὸς
 τοὺς παρόντας, πολλοὶ δὲ ἦσαν, οὐ μᾶλλον ἡδεσθαι
 ἔφη κριτησάντων τῶν σφετέρων, ἢ ὅσον ἀνιδῆται
 ἐπὶ τῇ τῶν ἀντιτεταγμένων ἡσση. Οὐ γὰρ μόνον ὅτι
 Ῥωμαῖοι οἱ πεσόντες, οὐς ἔχρην οὐ πρὸς ἀλλήλους,
 ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλήλων βαρβάρους μαχομένους ἀποθνή-
 σκειν, δίκαιον ἀλεῖν, ἀλλ' ὅτι θεός μὴ καὶ τῶν
 οἰκειοτάτων τινὲς ἢ τῶν φίλων ἦσαν οἱ ἀποθάνοντες,
 καὶ ἔριτον, ὅτι οὐχ' ὑπὸ βαρβάρων τῶν φύσει
 πολεμίων, ἀλλ' ὑφ' ἡμῶν ἀνάλωνται τῶν πάντων
 φιλοῦντων. Καὶ εὐοικένας ἡμᾶς νομίζω τοῖς ὑπὸ
 μανίας τῶν ἰδίων σαρκῶν ἐμφορουμένοις, οἳ οὐκ
 ἐπαινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλεεῖσθαι δίκαιοι τῆς ἀτόπου
 τροφῆς. Καὶ τὸ δὴ μείζον, ὅτι οὐχ' ὑπὸ Ἑλλήνων
 μόνον καὶ βαρβάρων τῶν ἀκουσάντων δίκαιοι μετῆσθαι
 τῆς εἰς ἀλλήλους παρανομίας, ἀλλ' ἄδηλον εἶ τι καὶ
 τῶν γινομένων ἄρεσκει Θεῶ, καὶ μὴ ἐπίσης οἳ τε
 ἀμυνόμενοι καὶ οἱ ἐπιόντες ἄξιοι τιμωριῶν παρ'
 αὐτῷ κριτῇ. Ἐβουλόμην μὲν οὖν μὴ ἀπὸ Ῥωμαίων,
 ἀλλ' ἀπὸ βαρβάρων ἐστηκέναι τὸ τρίπριον τοῖς
 ἡμετέροις, ἵνα εἶχον τῆς νίκης· καθαρὰν τὴν ἡδονήν.
 Ἐπειδὴ δὲ οὕτω τὰ ἡμέτερα ὑπὸ φθονεροῦ τινος
 δαίμονος συνεσκευάσθη, ὡς καὶ τὴν νίκην ἀλγηδόνος
 αἰτίαν φαίνεσθαι ἡμῖν, χάριτας ὁμολογῶ τῷ
 Κρείττονι πολλὰς, οὐ μόνον ὅτι τοῖς ἡμῶς συνήρατο
 πρὸς τὴν νίκην, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτῶς
 ἐν τῷ νυνὶ πολέμῳ οὐ μόνον παρεσχόμεν, ἀλλὰ καὶ
 κινουμένου τὴν ἀρχὴν, πολλὰ καὶ ἔπραξα ἄξια καὶ
 εἶπον λόγου. θεόμενος τὸν πόλεμον καταθέσθαι τοὺς
 κινούοντας, εἰ καὶ καθ' ὑδάτων, τὸ τῆς παροιμίας,
 ἐδόκουν γράφειν. Οἱ μὲν οὖν ἀκούσαντες, οὐ μόνον
 τῆς ἀγγυνοίας ἐθαύμασαν τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ
 τοῦ μὴ φουδῶσαι μὴδ' ἐπαίρεσθαι ἐν ταῖς εὐτυ-
 χαις, ἀλλ' ἐν ταῖς τῶν πραγμάτων μεταβολαῖς ἵτον
 καὶ ὁμοίον παρέχειν ἑαυτοῖς. Βασιλεὺς δὲ τὸν τε
 πρωτοστράτορα γράμμασιν ἡμείβετο εὐχαριστη-
 ρίοις, καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ τῶν συγκλητικῶν,
 τιμὰς τε καὶ ἄλλαις εὐεργεσίαις, καὶ τοὺς στρα-
 τιώτας, τοὺς μὲν ἐπιδόσει τῆς μισθοφορᾶς, τῶν
 ἐτησίων δὲ προσδῶν τοὺς λοιποὺς μᾶλλον ἐπέβῳσε,
 καὶ προθυμότερους πρὸς τὸ πολεμεῖν εἰργάσατο
 ὑπὲρ αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ἐν Θεσσαλονικῇ ὑπογράφας
 καταστήσας, δι' αὐτῶν διώκει καὶ ἐξίταξ τὴν
 ἐσπέραν, καὶ καταλόγους ἔτασεν ἐτέρους πρὸς τοῖς
 οὖσιν, ὅπως πλείων γίγνοιτο ἡ στρατιά. Ἐν τούτοις
 δὲ αὐτοῦ ἀσχολουμένου, πάλιν ἤκε γράμματα ἐκ
 πρωτοστράτορος μηνύοντα ὡς ὁ πρεσβύτερος βασι-
 λεὺς τῷ τῶν Μυσῶν βασιλεῖ Μιχαὴλ διάφορος πρό-
 τερον ὦν, νῦν πρὸς αὐτὸν τίθεται εἰρηνικὰς σπονδὰς
 καὶ συμμαχίαν· ἀγνοεῖν μέντοι τὰς συμβάσεις ἐφ'
 οἷς γίνονται αὐτοῖς, καὶ διὰ τούτου δεῖον ἐγνωκέναι
 τὴν μήνυσιν αὐτῷ ποιήσασθαι τῶν πραττομένων.

A perator' Deo gratias egit, conversusque ad astan-
 tum frequentiam, non magis se victoria suorum
 exultare confessus est, quam contristari, adversa-
 rios superatos esse. Non enim ob hoc tantummodo
 justo dolore tangi, quod qui cecidissent Romani
 fuissent, non inter se, sed pro se mutuo adversum
 Barbaros decertando occumbere oportuisset; sed
 quod timendum, ne quidam in eorum numero aut
 amici, necessitudine conjunctissima fuerint. Postre-
 mo, aut quod non a Barbaris natura hostibus, sed ab
 amicissimis deleti sint. [Et opinor, inquit, nos eorum
 similes, qui insaniam ac furore perciti, suas ipso-
 rum carnes commanducant, quos ob alimoniam le-
 terrimam non laudare, sed miserari æquum est.
 Et quod majus profecto, quia non Græcorum so-
 lum, et Barbarorum, ad quos rei fama pervaserit,
 odio, propter mutuum scelus digni erimus; sed
 dubitari potest, an quidquam horum Deo placeat,
 et non æque se tuentes, ut invadentes apud ipsum
 judicem pœnas commeruisse videantur. Nostros
 igitur non de Romanis, sed de Barbaris tropæum
 crexisse vellem, ut e victoria sua liquidum sin-
 cerumque gaudium perciperent. Sed quoniam dæ-
 monis alicujus invidentia factum est, ut ipsa etiam
 victoria dolendi materiam nobis porrigeret, Numini
 gratias magnas ago, non modo quod meis ad vin-
 cendum præsto fuit, verum etiam quod bello hunc
 auctor nulla ex parte existerim. Existerim autem?
 imo et eo a principio conflato multa memoratu
 digna et dixi, et feci, majores obsecrans, ut eo
 temperarent, tametsi in æqua, quod dicitur, vide-
 bar scribere. Qui hæc audiebant, imperatorem
 non de solertia solum, sed de moderatione quoque,
 quod prosperis eventis non inflaretur, neque effere-
 retur, sed in ipsa rerum commutatione eandem
 et æquabilem servaret animi constantiam, admi-
 rabantur. **177** Imperator litteris protostratori
 gratias egit, et qui cum eo erant de nobilitate, hon-
 oribus eos, ac donis remuneratus est: militesque
 alios aucto stipendio, alios annuorum censuum in-
 cremento ad bellum pro se confirmavit, animo-
 sioresque reddidit. Ipse vero Thessaloniciæ ratio-
 cinatores, et scribas instituit, per quos occidentem
 digerebat, et adæquabat: et alios insuper centu-
 riabat, ut cresceret exercitus. Eo in his versante,
 rursum a protostratore litteræ, indicantes, senio-
 rem imperatorem a Michaele Mæsoꝝ rege prius
 dissidentem, nunc cum eo pacis fœdus et belli
 societatem coivisse, nesciri tamen, ob quem finem,
 et idcirco hoc ad eum perscribendum censuisset.
 Nepos avum cum Mæso propter bellum adversus
 se societatem istam pepigisse animadvertit. Statuit
 autem non subito ad primam auditionem abducen-
 dum ex occidente exercitum, sed hærendum adhuc,
 illique et rebus aliis providendum, donec certiora
 nuntiarentur. Diebus aliquot præteritis, scripsit
 protostrator, fœdus imperatoris et societatem cum
 Mæsis jam constitutam, ejusque conciliatores, et
 interpretes ex transfugis ad Mæsoꝝ, Romanos adhuc

Byzantii degere. Imperatori, concilio cum primori-
bus habito, visum non diutius Thessalonicae cun-
tandum, sed antequam novaretur quidpiam, Byzan-
tium properandum. Itaque Syrgentiano (11) Cyprio,
qui postea rex Armeniae factus est, consobrino suo,
duce occidentis creato, Thessalonica cum copiis
proficiscens, Didymotichum venit; inde post pau-
cos dies Byzantium. Cum ad portam Gyrolimnae es-
set, et Pepanum quemdam ante palatium in Bla-
chernis seculentem reperisset, qui illic custodem
murorum ageret (siquidem ob hostilem nepotis
adventum imperator mœnia Byzantina servabat),
jussit ire nuntiatum se prope muros esse, ipsum-
que veniam ac pacem poscere. Propter ea quæ in
occidente contigissent, non esse malorum desper-
andum remedium; nam et nunc, si mitigetur,
bellum licere omittere, et secum agere pro arbi-
trio. Plane autem tenere et illum memoria, quan-
topere nuper ipse eodem veniens pacem flagitas-
set, eamque bello anteferendam admonuisset :
178 nec obsequendum ad arma exstimulantibus,
quando nihil utilitatis allaturi sint in rebus, quam
ipse vates inveniri noluisse; nihilo minus
evenisse ut prædixerit. Nunc si bona voluntate
arma missa fecerit, quæ facta sint, pro non factis
reputatum iri; et se ita comparatum, ut quæ ipse
jusserit, exsecuturus sit omnia. Pepanus commissa
nuntiatum vadit, parvoque intervallo reversus, re-
fert mandare avum, uti hinc quo libeat se auferat,
neve incassum ac frustra tempus terat, cum nihil
eorum quæ somniet, consecuturus sit. Rogante
illo, Nunquid aliud? Nihil, ait Pepanus. Ergo im-
peratoris jussibus parebo, ait, et quo me duxerit
Deus, ibo. Inde regressus, in pratis juxta pontem
Cameli pernoctavit. Postridie ad easdem portas
rediens, orat, uti pace bellum mutaretur. Non
exauditus, ad Nigrum flumen retrocedit, ubi pro-
tostrator cum cætera parte exercitus castra fixerat.
Ibat igitur imperator ducens militem. Domesticus
nescio quo negotio præpeditus, sequebatur. Ad
quem accedens homo veste lacera (12), ut pauper,
habere se ait, quod clam diceret. Progressus igitur
a mœnibus tanto spatio, quantum oculi ampli-
us non ferrent, edicere mysterium jussit. Ille
alium quemdam consilii participem advocat. Tum
insuper nemine præsentem incipiunt : Se jam olim
inter se amare, ut qui maxime, et contiguus habi-

Βασιλεὺς δ' ἐπέε ἐπέθετο, συνῆκε μὲν τοῦ πρὸς
αὐτὸν ἕνεκα πολέμου τὴν συμμαχίαν τῷ πάππῳ
γεγενῆσθαι πρὸς Μυσοῦς. Ἔγνω δὲ μὴ ἐκ πρώτης
ἀκοῆς ἐκ τῆς ἐσπέρας ἀπανίστασθαι, ἀλλὰ μένειν
τε ἔτι, καὶ τῶν πριγκμάτων καὶ τῆς στρατιᾶς
πρόνοιαν ποιεῖσθαι, ἄχρις ἂν τι βεβαιότερον δι-
δαχθῆ. Ἡμέραις δὲ ὕστερον ὀλίγαις πάλιν ἐκ
πρωτοστράτορος ἀρκενεῖται γράμματα πρὸς βασι-
λέα, μνησύνοντα ὡς αἱ πρὸς Μυσοῦς βασιλέως σπονδαὶ
καὶ ἡ συμμαχία πέρας ἦδη ἔσχον, καὶ οἱ πρόξεντες
τὴν συμμαχίαν ἐκ τῶν πρὸς Μυσοῦς αὐτομόλων
Ῥωμαῖοι ἐν Βυζαντίῳ εἰσιν ἔτι. Βουλευσαμένῳ δὲ
μετὰ τῶν ἐν τέλει τῷ βασιλεῖ, οὐκέτι διαμέλλειν
ἔδοκει ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀλλὰ τάχιιστα εἰς Βυζάντιον
ἀπιέναι πρὶν τι νεωτερισθῆ. Καὶ τῆς ἐσπέρας
στρατηγὸν Συργηντελεζιάνο, τὸν Κύπριον, ὃς ὕστε-
ρον ῥῆξ Ἀρμενίας ἐγεγονέει ἐξάδελφον αὐτῷ ὄντα
μητρὸθεν, καταστησάμενος, ἄρας ἐκ Θεσσαλονίκης
αὐτὸς ἅμα τῇ στρατιᾷ, ἦλθεν εἰς Διδυμότειχον.
Ὀλίγαις δὲ αὐτῷ ἐνδιατρίψας ἡμέραις, ἐξελθὼν
ἐκεῖθεν, ἦκεν εἰς Βυζάντιον. Γενόμενος δὲ πρὸς τὰς
τύλας τῆς προσαγορευομένης Γυρολίμνης, καὶ
Πεπανόν τινα τῶν ἐν Βλαχέρναις προκαθήμενον
βασιλείων, τῶν τῆδε τειχῶν τὴν φυλακὴν πεπιστευ-
μένον εὐρών, ἐπέε διὰ τὴν ἐκείνου ἐφοδὸν ἐν φυλακῇ
εἶχεν ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς τὰ Βυζαντίων τείχη,
ἐκέλευεν ὡς βασιλέα τὸν πάππον ἐλθόντα, ἀπαγγέ-
λῃν ὅτι τε γένοιτο ἐγγὺς τειχῶν, καὶ δεοίτο
συγγνώμης τυχεῖν τῆς παρ' αὐτῷ. Μὴ δὲ διὰ τὰ
κατὰ τὴν ἐσπέραν συμβάντα, ἀθεράπευτα λογίζεσθαι
εἶναι τὰ κακὰ. Ἐξεστὶ γάρ, εἴπερ καὶ νῦν ἐθελή-
σεις, τὸν τε πόλεμον καταθέσθαι, καὶ ὅτι βούλει
χρησασθαι αὐτῷ. Πάντως δὲ οὐκ ἐπιλεῖσθαι,
ὀλίγου τοῦ παρῳηκότος ὄντος χρόνου, ὅσα ἐλθῶν
ἔδειτο περὶ τῆς εἰρήνης, ταύτην ἀντὶ τοῦ πολέμου
μᾶλλον ἐλέσθαι συμβουλεύουσιν· καὶ μὴ τοῖς ἐνάγουσι
πείθεσθαι πολεμεῖν, ὡς οὐδὲν ὀνήσουσιν ἐπὶ τῶν
ἐργῶν, ὧν αὐτὸς μὲν οὐκ ἐβούλετο προφήτης εὐρε-
θῆναι· ὁμοῦς δὲ ἐξέβη ἢ προεῖρηται αὐτῷ. Ἐὰν δὲ
νῦν καταθέσθαι τὸν πόλεμον πάλιν ἐθελήσῃ, ἐκεῖνά
τε ὡς μὴδὲ τὴν ἀρχὴν γεγεννημένα λογίζεται, καὶ
γνώμης οὕτως ἔχει καὶ παρασκευῆς, ὡς πάντα
πράξων, ἅττα ἂν αὐτὸς κελεύῃ. Ὁ μὲν Πεπανὸς
τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ ἀπήγγελλεν ἐλθῶν ὅσα ἦν
παρὰ τοῦ νέου προτεταγμένος βασιλέως. Ὀλίγῳ δὲ
ὕστερον ἐπανελθὼν, ἀπήγγελλε τῷ νέῳ βασιλεῖ ὅτι
βασιλεὺς κελεύει τῶν τῆδε ὅποι βούλοιο ἀποχωρεῖν

Jacobi Pontani notæ.

(11) In Græco Συργηντελεζιάνο, unde satis infe-
liciter eduxit suum Syrgentianum interpret. Resti-
tuo fidenter, Σύρ Γυτ ντὲ Λεζιγάνο, id est sire Guy
de Lezignan.

(12) De duobus Byzantii proditoribus libro nono
scriptum a Gregora in hæc verba : Quæ cum ita
se haberent, duo custodes mœnium urbis ad junio-
rem imperatorem in eo quem diximus loco castra
habentem, transfugiunt, nomine alter Camaris, alter
Castollanus, fabrillem artem exercentes : qui seducto
imperatore, omnibus arbitris remotis, Cantacuzeno
magno domestico excepto, de proditione verba faci-
unt, et scriptas pollicitationes pecuniarum, et pos-

sessionum divitum postulantem. Quibus facile impe-
tratis, et hora, et ratione rei gerendæ indicatis,
ipsi quidem veriti, ne vicinis suspecti essent, postri-
die redeunt. Imperator vero quatuor dies cunctatus
ibi, scalas e fumibus confecit, qualibus in maximis
onerariis utuntur. Cum destinata nox adesset, pro-
ditores vesperi multo vino empto, vicinis excubito-
ribus merum ad bibendum dederunt, ut somno gra-
vissimo oppressi, respiratio excepta, nihil differrent
a mortuis, etc. Quod dicit, eos ingenis pretium pos-
tulasse, id prorsus a nostri narratione abhorret.
Verum quæ ad laudem junioris pertinent, Gregoras
libenter dissimulat, quod jam sæpe dictum est.

καὶ μὴ κιττριβῆναι τὸν καιρὸν εἰκῆ καὶ μάτην, μέλλοντα οὐδὲν ἀνύειν ὧν διανοεῖται. Ἐρομένου δὲ τοῦ νέου βασιλέως εἰ μὴδὲν αὐτῷ πλέον προστάξειε βασιλεὺς, οὐδὲν, εἶπεν ὁ Πικανός. Οὐκοῦν, εφη, τὸ βασιλέως πρόσταγμα πληρῶν, ὅποι ἂν ὁ Θεὸς ἤγοιτο βαδοῦμαι. Καὶ ἀναζεύξας ἐκείθεν, ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Καμήλου ἠύλισατο τὴν νύκτα, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν πάλιν παρὰ τὰς αὐτὰς πόλεις ἐλθὼν, ἐδεῖτο βασιλέως προσδέξασθαι τὴν εἰρήνην, καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι. Ὡς δ' ἐσήκουεν οὐδεὶς, ἀναστρέφας ἤλαυνε πρὸς τὸν Μέλανα ποταμὸν, ἐνθα πρωτοστράτηρ ἦν μετὰ τῆς ὑπολοιποῦ στρατιᾶς ἐστρατοπεδευμένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἦει ἠγούμενος τῆς στρατιᾶς· ὁ μέγας δὲ ὑπελείπετο δομέστικος, χρεῖας τινὸς ἕνεκα, ὅπισω. Προσελθὼν δὲ αὐτῷ τις ἐν ἐνδύμασι διεβρώγων, οἷα τὰ τῶν πενήτων, κρύφα τι ἔλεγεν ἔχειν αὐτῷ διαλεχθῆναι. Προελθὼν δὲ ἐφ' ἱκανὸν ὅσον μὴ ὄρασθαι ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐκέλευεν ὁ τι ἂν βούλοιο φράζειν. Ὁ δὲ καὶ ἑτερόν τινα προσκαλεσάμενος τὸν κοιωνοῦντα αὐτῷ τῶν βουλευμάτων, οὐδενὸς αὐτοῖς ἑτέρου συμπάροντος, φίλοι μὲν ἔφασαν αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἀλλήλους εἶναι ἐκ παλαιῶν, καὶ τὰς οἰκήσεις ἔχειν γειτονοῦσας· ὀρῶντες δὲ ὅσα ἀδικεῖται καὶ ἀπελαύνεται ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ προφάσει οὐδεμιᾶ, ἀλγεῖν τε οὐκέτι ἀνεκτῶς, καὶ προθυμῆσθαι ἂν ἐξῆ, ἀμύνειν τὰ δυνατὰ ἀδικουμένων. Καὶ μάλιστα ἐξ ὅτου κατὰ τὴν Ἔργιον ἀπολογούμενος ὁ βασιλεὺς, πάσης ἀπέλυσεν αἰτίας ἑαυτὸν, παρεῖναι γὰρ τότε καὶ αὐτοὺς, καὶ ἐταῦθα ἀφικόμενος πολλαῖς ἐχρήσατο δεήσεσι καὶ ἰκεσίαις πρὸς τὸν πάππον, μὴ τὸν πόλεμον κινεῖν. Γνώμης μὲν οὖν οὕτως ἔφασαν ἔχειν καὶ παρασκευῆς. Ἐνδεστέρας δὲ οὐσίας τῆς δυναμειῶς αὐτῶν ἦ κατὰ τὴν προθυμίαν, καιρὸν ζητεῖν καθ' ὃν ἂν αὐτοῖς ἐγγένοιτο καὶ ἔργω ἢ προσιλοντο δρᾶν, ὃν δὴ καλῶς ποιοῦντα ἦκειν. Μετὰ γὰρ τὸ βασιλέα τὸν νέον πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐκστρατεῦσαι, τοὺς τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπιτετραμμένους, οὕτω τοῦ Θεοῦ πόρρωθεν τὰ λυσιτελοῦντα προκατασκευαζομένου, τοῖς ἐπιταῖς πόλαις τοῦ ἀγίου Ῥωμανοῦ καλουμέναις τεύχεσιν ἐπιστῆσαι, ὥστε νύκτωρ ἔχειν ἀγρυπνοῦντας φυλακὴν ἅμα καὶ ἑτέροις ὁκτῶ ἐκ διαδοχῆς· αὐταῖς μὲν οὖν εὐθύς τούτου γενομένου, ἔννοια εἰσελθεῖν τοῦ δυνήσεσθαι ἂν ποτε βασιλεῖ χρησίμους εἶναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπύθοντο ὅσον οὐδέπω εἰς Βυζάντιον ἀφίξεσθαι αὐτὸν, τοῖς ἐταίροις, ὃ φασί, κύβον ῥίψαντες, διειλέχθαι περὶ τοῦ βασιλεῖ τῷ νέῳ τὴν πόλιν προδιδοῦναι· πεπεικέναι τε δίκαιά τε ἅμα δόξαντας λέγειν, καὶ συμφέροντα πᾶσι Ῥωμαίοις. Καὶ νῦν εἶναι ἐν ἐτοιμῷ κλίμαξιν τὸν βασιλέα ἀνάγειν εἰς τὸ τεῖχος νύκτα φυλάξαντας; καθ' ἣν αὐτοῖς ἡ διαδοχὴ ἐστὶ περιεφύλακῆς. Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπον. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος, τὸν μὲν ἀπαγγελοῦντα βασιλεῖ τερμίνεειν ἐπεμψεν εὐθύς· τοὺς δὲ διελεγμένους ὃ τι τε καλοῖντο ἡρώτα, καὶ εἰ τε παρὰ βασιλέως αἰτοῖεν, ὡς δίκαιοι ὄντες εὐ παθεῖν τῆς εἰς βασιλέα ἕνεκα εὐνοίας. Οἱ δ' ἔφασαν, Κάμαρις μὲν καλεῖσθαι καὶ Καστελιάνος, μὴδὲν δὲ αἰτεῖν, ἀλλὰ προῖκα τοῦ καλοῦ ἕνεκα καὶ τοῦ κοινῆ λυσιτελοῦντος τὴν ἐπιχείρησιν ὑπελθεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος ὁ βούλοιντο αἰτεῖν ἰσχυρίσαντο αἰτεῖν μὴδὲν, παραλθὼν αὐτοὺς ἦγεν ὁ βασιλέα. Συμμίξας δὲ αὐτῷ, Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ᾧ σὺ πρὸ μικροῦ παρῆσθησας ἢ εἶχες, ἢ βούλεται νῦν αὐτὸς εὐεργετῆ. Ἀνεμίμνησας δὲ αὐτὸν ἔργου τινός, ὃ ἦν εἰργασμένος πρὸ μικροῦ.

CAPUT LVII.

Illustre exemplum mansuetudinis Andronici junioris. Proditores pene coacti, petunt viginti jugera; majora promittuntur. Mæсорum rex adest cum copiis. Logos abire decernunt. Queritur quo sine idem rex ter mille equitum Byzantium miserit. Ibanes, dux Mæsus, a finibus jubetur recedere. Ejus responsum fraudulentum. Monetur avus a nepote de periculo a Mæsis vitando; monitionem contemnit.

Ἔτι γὰρ ἐνδιατριβόντος Θεσσαλονίκῃ, τῶν ἐν

Etenim cum adhuc Thessalonica moraretur, ex

optimatibus avi sex, conspirantes, cum eo occulte egerunt, si placeret occupare Byzantium, ipsis tradentibus, quod poterant, primum se illis jurejurando obstringeret, munere quo nunc fungeretur, magnum logothetam ameturum, atque illi in perpetuum succensurum, neque unquam ignoturum. Deinde alia quaedam quæ postulerent, præstiturum. Ita si fecisset, sine mora veniret : simul enim venturum, et urbem in potestatem accepturum. Super quibus respondit imperator, neque se huic bello caput fuisse, neque ab aliis potissimum id suscitari voluisse ab initio ; et eo suscitato, modum, viamque omnem excogitasse, quibus id posse dissipari arbitraretur ; ac Deum nosse, qui norit omnia antequam fiant, **180** resque ipsas tantum non missa voce testificari idipsum ; quin et eos ipsos, si vera dicere velint, testimonium sibi latoros. Quia vero ea conditio rerum sit, ut avo pacem funditus rejectante, necessario aut alter illorum imperio depelli, aut subjecti dissidiis intestinis ad perniciem vocari debeant, velle se, idque ex necessitate, aut ipsorum aut aliorum ope sub jus suum redigi Byzantium ; quod nisi fiat, nunquam bellis civilibus defuturam materiam. Ob ea autem quæ rogassent, non Byzantio duntaxat potiri nolle, sed neque tot urbibus, quot sunt Byzantii turrets. Magno logothetæ dignitatem qua nunc fungeretur, non solum quia illi peterent, sed alioqui etiam ut molestiis liberaretur, abrogaturum fuisse, si penes se summa imperii fuisset. Ut autem iram inexorabilem in omni vita adversus eum retineret, id esse unum, quod omnium minime fieri posset. Egone ita delirem, inquit, ut per implacabilem iram adversus illum, mihi met divini bonitatis benigna viscera præcludam ? siquidem qua mensura conservis nostris mensi fuerimus, eadem se nobis remensurum pronuntiavit : idque cum peccata nostra contra Deum infinitis partibus ea superent, quæ ab hominibus contra nos peccantur. Proinde Byzantium sibi pro communi utilitate subjectum percipere ; hac autem petitione excepta, si qua alia ipsis petenda viderentur, auditurum. Hoc illi magnus domesticus in memoriam revocabat, et plura cum eo disserens, viros producebat, qui eadem apud imperatorem loquebantur, asseverantes se illi urbem tradere posse. Quibus collaudatis quæsit, num quid ab se peterent. Il nihil petere constituerant ; sed cum imperator instaret sæpius, viginti jugera petiverunt. Tum ridens ille : At ego, inquit, divino concessu candori probitatieque vestrae digna prænemia persolvam. Medio in sermone advolat Scopelo (13) a præfecto nuntius, Michaellem Mesorum regem in suis et Romanorum confiniis apud urbem suam, nomine Diampolin, castra locasse, Scytharum comitatuum auxiliis, qui juxta Rhosocastrum tentoria haberent. Imperator quid faciendum,

Βυζαντίῳ βασιλεῖ τῷ πρῶτῳ ἐτέρῳ συνόντων συγχλητικῶν ἐξ συμφωνήσαντες ταῖς γνώμαις πέμψαντες εἰς Θεσσαλονίκην, διειλέγοντο κρούφα τῷ βασιλεῖ, ὡς εἰ βούλοιο Βυζάντιον κατασχῆν αὐτῶν παραδόντων, ἦσαν γὰρ οὐκ ἀδύνατοι ποιεῖν, πρῶτων μὲν αὐτοῖς πιστώσασθαι δι' ὄρκου, τῆς τε ὑπηρεσίας ἐφ' ἣν νῦν τελεῖ τὸν μέγαν ἀποστῆσαι λογοθέτην, τὸν Μετοχίτην, καὶ διὰ βίου παντὸς δι' ὀργῆς ἔχειν, καὶ συγγνώμην μηδέποτε παρασχῆν. Ἐπειτα δὲ καὶ ἕτερ' ἄττα, ὅσα αὐτοὶ ἤτοῦντο ἐκπληροῦν. Κἂν ταῦτα αὐτοῖς πιστώσῃται δι' ὄρκου, μηδὲν ἀναδαλλόμενον ἦκειν, ὡς ἅμα τῷ ἐλθεῖν παραληφόμενον τὴν πόλιν. Ἐφ' οἷς ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεὺς· Τοῦ μὲν μήτε αὐτὸν ἐν τῷ νυκτὶ πολέμῳ αἰτίαν παρεσχῆσθαι, μήθ' ὑφ' ἐτέρων μάλιστα ἐθέλειν κινήθῃ τὴν ἀρχὴν, καὶ κινήθέντος δὲ, πάντα τρόπον ἐπινοηθέναι καὶ μηχανῆν δι' ἧν ὤνετο αὐτὸν δυνῆσθαι καταλύειν, Θεὸν τε εἰδέναι, τὸν πάντα καὶ πρὶν γενέσθαι εἰδῶτα, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα μονοουχίφωνῃ ἀφιέντα μάρτυριων, καὶ ὑμεῖς δ' αὐτοὶ συμμαρτυρήσετε ἂν ἐμοί, ἐὰν θέλητε λέγειν τάληθῃ. Ἐπεὶ δ' οὕτω τὰ ἡμέτερα πράγματα συνεσκευάσθη, ὥστε ἀνάγκην εἶναι μηδ' ὄλιγας βασιλείως παρεδεχόμενον τὴν εἰρήνην, ἢ τὸν ἕτερον ἐκπεσεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, ἢ διαφθεῖρῆσθαι τὸ ὑπήκοον διδαστάμενον πρὸς ἑκατέρους, βούλομαι ἀναγκαιῶς ἢ ὑμῶν πρατόντων, ἢ τιῶν ἐτέρων, ὑπ' ἐμαυτὸν ποιήσασθαι Βυζάντιον, ὡς ἂν καὶ τοῦτο γένῃται τῶν ἐμφυλίων οὐ παυσομένων πολέμων. Ἐπὶ τοιοῦτοις μέντοι οἷα αὐτοὶ αἰτεῖσθε, οὐ Βυζάντιον μόνον, ἀλλ' οὐδ' εἰ τόσα πόλεις ἦσαν ὅσοι πυργοὶ Βυζαντίου, ἢ θέλησα ἂν κατασχῆν. Τὸ μὲν γὰρ τὸν μέγαν λογοθέτην ἀποστῆσαι τῆς ὑπηρεσίας ἐφ' ἣν νῦν τελεῖ, οὐ μόνον διὰ τὸ αἰτεῖν ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πρὸς τὸ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, ἔπραξα ἂν ὑπ' ἐμοὶ γενομένων τῶν πραγμάτων. Τὸ μέντοι γε αὐτοῦ καταψήφισασθαι διὰ βίου ἀπαραίτητον ὄργην, ἀδυνατώτατον τῶν πάντων. Μὴ γὰρ οὕτω μακρῆν ὥστε διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον ἀπαραίτητου ὄργῆς ἐμαυτῷ ἀποκλεῖσαι τὰ φιλόθρονα σπλάγχνα τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ᾧ μέτρῳ μετρήσομεν τοῖς συνδούλοις, ἀντιμετρήσειν ἀπεφῆναι ἡμῖν. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐξίσης τῶν ἡμῖν ἡμαρτημένων ὄντων, ἀλλ' ἀπειροπλασίῳ τινὶ ὑπεροχῇ τῶν ἐμοὶ πρὸς Θεὸν ἡμαρτημένων διαφορόντων. Τοιγαροῦν τὸ μὲν ὑπ' ἐμαυτῷ ποιήσασθαι Βυζάντιον καὶ πάνν βούλομαι τοῦ κοινῆ λυσιτελοῦντος ἕνεκα. Τοῦτου δὲ τοῦ αἰτήματος ἀπόντος, καὶ εἰ γε καὶ ὑμῖν συνοδοκεῖ, τότε ἤδη καὶ περὶ τῶν ἐπιλοίπων ὑμῶν ἀκούσομαι αἰτημάτων. Τούτων μὲν οὖν ὁ μέγας τότε δομῆστικός ἀνεμνήνησκε βασιλεὺς· καὶ ἕτερ' ἄττα πρὸς αὐτὸν διαλεχθεῖς, προσήγε τοὺς ἀνδρας. Οἱ δὲ καὶ πρὸς βασιλέα διειλέχθησαν τὰ ἴσα. Καὶ ἡ μὴν δι᾽ ἄσχυρίζοντο αὐτοὶ δυνῆσθαι τὴν πόλιν παραδώσειν. Ἐπαινεῖσθαι δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰ τι ἐπυθάνετο αἰτοῖεν· οἱ δ' ἐπειθόντο αἰτεῖν οὐδέν· πολλὰ δὲ πολλὰκις

Jacobi Pontani nota.

(13) Hæc Scopelus Thraciæ urbs est.

παρὰ βασιλέως ἐκθισσθέντες, ἤτηναντο γῆς εἰκοσι πλέθρα. Γελάσας δὲ πρὸς τὴν αἰτησιν ὁ βασιλεὺς, Ἄλλ' ἐγὼ, εἶπε, Θεοῦ διδόντος, ἀξίαν ὑμῖν ἀποδώσω τῆς εὐγνωμοσύνης τὴν εὐεργεσίαν. Ἐτι δὲ αὐτῶν περὶ τῶν τοιούτων διαλεγομένων, ἐκ Σκοπέλου παρὰ τοῦ ἀρχοντος ἀγγελος ἤκε μνησίων ὡς ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς Μιχαήλ, ἐν μεθορίαις τῆς αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἐλθὼν παρὰ πόλιν αὐτῶ ὑπήκοον, Διάμπολιν προσαγορευομένην, ἐστρατοπέδευσε, καὶ συμμαχίαν ἐπαγόμενος ἐκ Σκυθῶν, οἱ παρὰ Ῥωσοκιάστρω (15) εἰσὶν ἐστρατοπεδευμένοι. Ἄν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐβουλεύετο ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ ὁ τι δεοὶ ποιεῖν· καὶ ἐδόκει χρῆναι ἐλθεῖν παρὰ τὴν Λόγους οὖσαν ὄρεινῃν· ἅμα μὲν καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Βυζαντίου, ὅπως τὰ πρὸς τὴν παράληψιν πράττεται αὐτοῖς· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ κύκλιων παρέχειν τὸ χωρίον δυσπρόσοδον ὄν, ὥστε ἔχειν, ἂν τις ἐπίη, ἀμύνεσθαι τε, ἂν ἐξῆ, καὶ ἡσυχίαν ἀγεῖν πρὸς τὰ καρτερώτατα ἀποχωρήσαντας. Οἱ μὲν οὖν οὕτω βουλευσάμενοι, τὸν Κάμαριν μὲν ἐκέλευον ἔπεσθαι αὐτοῖς ὡς ἂν εἰδέναι ἔχη τὸ στρατόπεδον βασιλέως ὅπη εἴη, τὸν δ' ἕτερον εἰς Βυζάντιον ὡς καὶ τοῖς ἑτέροις τὰ πεπραγμένα ἀπαγγελοῦντα ἀπέπειναι. Ἐλθόντες δὲ παρὰ τὸν Μέλανα ποταμὸν, ἔνθα καὶ ἡ λοιπὴ στρατιὰ ἅμα πρωτοστράτορι ἐστρατοπεδευμένη ἦν, τὰ τε περὶ τῶν πραττόντων τὴν ἄλωσιν αὐτῶ ἐκοινοῦντο Βυζαντίου, καὶ ὅσα πύθοιντο περὶ τῶν Μυσῶν καὶ περὶ τῆς εἰς Λόγους στρατοπεδείας, προστιθέντες καὶ τὰς αἰτίας. Καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτῶ ἐδόκει καλῶς ἔχειν, ἀραντες ἐκεῖθεν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν Λόγοις. Καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἠγγέλλθη αὐτοῖς ὡς στρατεύματα Μυσῶν περὶ τριχιλίους ἴππους ἤκειν εἰς Βυζάντιον κατὰ συμμαχίαν τῷ πρεσβυτέρῳ βασιλεῖ· ἡγεῖται δὲ αὐτῶν Ἰβάνης ὁ Ῥῶς· ἐθορύθησε μὲν οὖν οὐ μετρίως τοῦτο τὸν νέον βασιλέα. Ἐξετάζοντι δ' αὐτῶ ἅμα τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ καὶ πρωτοστράτορι ὁ τι τὸ πείσαν τὸν βασιλέα Μυσῶν τὰς μὲν πρὸς αὐτὸν σπονδὰς ἡθετηκέναι καὶ τοὺς ὄρκους, ἀδελφῆς ὄντα σύνοικον, τῷ πρεσβυτέρῳ δὲ βασιλεῖ συμμαχεῖν, ὑπενθῶν μὴ ἀληθεῖς εἶναι τὰς γεγενημένας συνθήκας καὶ τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ συνιδόντα τὸν Μυσὸν ὡς ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς ἅμα μὲν ἔχθει τῷ πρὸς τὸν ἔγγονον, ἅμα δὲ καὶ δέει τοῦ μὴ τοὺς συνόντας αὐτῶ Ῥωμαίων διεφθάρθαι ὑπ' ἐκείνου καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτῶ ῥᾶον ἂν παραδέξαιτο ἐν βασιλείῳ φρουρὰν Μυσῶν, οἴσμενος οἷα ξένους καὶ συμμαχούς αὐτῶ μᾶλλον εὖνοεῖν, πέμψαι τὸν στρατὸν, πρόφασιν μὲν ὡς μαχομένους ἡμῖν ὑπὲρ αὐτοῦ· τῇ δ' ἀληθείᾳ, εἰ δύναιτο τῶν βασιλείων κρατῆσαι κατ' ὀλίγους

A magni domestici consilium exquirat : ad castellum Logos (14), in montanis situm, progrediendum decernunt : **181** tum quod Byzantio propinquum, et ad ejus occupationi paranda necessaria opportunum ; tum quod locus accessu difficilis, hostibus cingendi facultatem eriperet, ut et invadentibus resistere, et in secessu natura munitissimo, tuto possent quiescere. Hoc deliberato, Camarin sequi, ut sciret ubinam imperator se teneret ; alterum Byzantium abire, et sociis acta referre jubent. Cum ad Nigrum flumen venissent, ubi reliquum copiarum cum protostratore manebat, cum eodem de iis qui se Byzantium prodituros pollicentur, et quæ de Mæsis cognovissent, ac de castrametatione in Logos, causis etiam recensitis, communicarunt. **B** Cum et ille assentiretur, eo perrexerunt. Die altera intellectum est, circiter tria millia equitum Mæsurum (16), imperatori avo Byzantium, duce Ibane Russo auxilio mitti, id quod nepotem non modice perturbavit. Investigantes autem causam ipse, magnus domesticus, et protostrator, qua ad actus Mæsurum rex, quamvis sororis maritus, fœdus secum sancitum violaret, seniorique suppetias adveniret, suspicati sunt non vere illos, et ex animo fœderatos, nec verum esse auxilium, sed cum sciret Mæsus, seniore partim odio in nepotem, partim metu, ne qui secum essent proceres Romani, ab illo corrumpentur, sibique insidiæ struerentur, facilius Mæsurum custodiam in palatium admissurum, ratum, se tanquam hospites, atque commilitones perbenevolos experturum, turmas misisse, sub obtentu quidem, ut contra ipsos pugnatuos, re autem vera ut si possent palatium occuparent, pauci ingressi ; deinde ipse toto agmine superveniens, Byzantios subigeret, et sic reliquum quoque Romanorum principatum invaderet. Pro indicio erat, quod Scytharum secum subsidia duceret ; quia timeret, ne, si quid tale fieret, Mæsi adversus Byzantium operam conferre detrectarent. Hæc illi de ista societate probabiliter suspicabantur, veramque fuisse suspicionem postea perspicue patuit. Atque istuc Mæso quidam transfuga Romanus suasit, pollicitus se eum rem effectam daturum : quocirca etiam pro interprete societatis hujus delectus est. Periculi porro faciendi imperator junior (17) mittens ad Ibanem, Romanorum finibus ut excederet imperavit. Junxisse enim se fœlus cum rege Mæsurum, quicum sua soror sit, atque ideo ipsum **182** cum exercitu fines Romanorum ingredi non debuisset. Si opem

Jacobi Pontani notæ.

(14) In ms. ad hanc vocem ascriptum erat : Φρούριον τι παρὰ τὸ στόμα τοῦ Εὐξείνου Πόντου. id est, Castellum quoddam ad ostium Ponti Euxini situm.

(15) Gregoras : Ρωσοκιάστρων dicitur.

(16) Gregoras : Bulgarorum princeps seniori contra juniorem tria equitum millia subsidio ex pacto misit, quibus mandatum, nescio quibus auctoribus, jerebatur, ut data opportunitate, res novas moliren-

tur. Sed cum venissent, urbe ingressi non sunt, duce eorum tantum excepto. Quare in latus declinarunt, castris ad stadia ab urbe v et xc positis.

(17) Plare diversum Gregoras. Logis ad Bulgarorum duce, qui castra in propinquo habebat, legatos cum muneribus mittit, et plura ei pollicetur, si copias suas domum reduceret. Assensum ad epulas invitat cum tribunis, eosque postredie lætos datum versus abeuntes prosequitur.

sibi laturus veniat, in Mœsiam recedat, non enim A ope ejus indigere. Si pugnaturus, se illum ad pugnam exspectare. Hæc tentandi causa dicebat; non enim tum expedire putabat cum Mœsis confligere. Ibanes juramento scripto confirmare, neque dominum suum contra fœdus egisse, neque se huc cum exercitu contra ipsum advenisse. Lecto juramento, imperator tanto magis de Mœsorum societate suspicionem suam esse veram credidit, et confestim Georgio Pepagomeno ad avum misso, rogavit ne verba sua veluti hostis suspecta haberet; quin, ut Romanis, et ipsi utilia suadenti pareret; et Mœsis quidem ipsi auxilio venientibus adversum se in bello pro arbitrio uteretur; in palatium vero neque simul plures, neque armatos acciperet, sed si quando ingrederentur, paucos, et per vices B (ne exclusi probro affici videantur, cum sint socii), et sine armis ingredi sineret; præcipue tamen prandii hora majorem diligentiam custodiæ adhiberet. Neque hoc solum, sed etiam intra palatium cohortem Romanorum collocaret, quæ posset se pugnæ opponere, et omni ratione ipsum, urbemque defendere; se ex ipsa re suspicionem ducere, Mœsis ab rege mandatum, palatium, si queant, dolo occupent; atque idcirco ipsum quoque cum toto exercitu, et auxilio Scythico in confinibus sedere, ut si Ibani imperata bene procedant, paulo post cum subsidio superveniant. Avus, his auditis, Pepagomenum nepoti renuntiare jussit, uti suas res curaret, et ne ambitione quadam captus, aliis niteretur magister fieri; non enim minorem rerum usum sibi esse, quam ille se adeptum existimaret. Tum illico custodes palatio apposuit, tutatusque est diligenter, fecitque omnia quæ nepos consulerat.

μητε ὠπλισμένους· ἀλλ' εἴ ποτε καὶ ἐσίοιεν, ὀλίγους τε καὶ κατὰ διαδοχὰς, ἵνα μὴ δοκοῖεν προπηλακίζεσθαι σύμμαχοι ὄντες· καὶ ὕπλων χωρὶς, μάλιστα δὲ ἐν ἀρίστου τῆ ὥρᾳ πλείω ποιεῖσθαι φυλακὴν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βασιλείων ἐντὸς στρατιᾶν ἐγκαθιδρῦσαι ἀξιόμαχον Ῥωμαίων, καὶ ἐν φυλακῇ πάσῃ ἑαυτὸν τε καὶ τὴν πόλιν τηρεῖν. Ὑπονοεῖν γὰρ ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς τῆ στρατιᾷ Μυσοῖς πρὸς τοῦ σφετέρου βασιλέως εἶη προστεταγμένον τὰ βασιλεία, εἰ δύναιτο, δόλῳ κατασχεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸν πανστρατιᾷ καὶ συμμάχοις ἅμα Σκύθαις ἐν μεθορίοις τῆς αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀστρατοπεδεῖσθαι, ὡς εἰ κατορθοῖτο ἅ προσετέταχτο Ἰβάνη, ἐν ὀλίγῳ ἐπιβουλοῖ καὶ αὐτός. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἅ μὴνοῖτο παρὰ βασιλέως τοῦ ἐγγόνου, τῷ Πεπαγωμένῳ μὲν ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν αὐτῷ τὰ ἴδια εὖ τιθεσθαι, καὶ μὴ ἐτέροις ὑπὸ φιλοτιμίας εἶναι βούλεσθαι διδάσκαλον. Οὐχ ἤσσαν γὰρ αὐτὸς εἶναι ἔμπειρος πραγμάτων, ἢ ἑαυτὸν οἶεται αὐτός. Αὐτίκα δὲ τοῖς βασιλείοις ἐπέστρεψε φρουρὰν, καὶ εἶχε διὰ φυλακῆς ἀσφαλούς, καὶ πάντα ἐπραττεν ὅσα ὁ ἐγγονοῦ παρήνει.

CAPUT LVIII.

Legatio junioris Andronici ad Mæsorum regem, qua quaeritur, quid veniat; et minæ intentantur. Mæsus jurat, non se contra illum venisse, et ad confirmandum e sacris reliquiis crucem de collo mittit. Timet ne suis noceatur; Ibanem revocat. Scala et reliqua ad urbem occupandam parantur. Die Pentecostes Logis abeunt versus Byzantium. Sequitur magni domestici et imperatoris in milite digerendo et principiando labor.

Imperator junior ad Michaelē Mæsorū regem D Joannem Rhuntzerium 183 legat, se comperisse, ipsum in sinibus Romanorum habere militem, nescire tamen quando affuturus sit. Avere igitur

Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος πρὸς Μιχαὴλ τὸν βασιλέα Μυσῶν τὸν Ῥουντζέριον Ἰωάννην πέμψας πρεσβυτήν, ἀκηκοέναι ἐφασκεν αὐτὸν ἐν ὄριοις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀστρατοπεδεῖν, ἀγνοεῖν μὲντοι

Jacobi Pontani notæ.

(18) Videtur accessisse ὑπολαμβάνειν, vel quid ejusmodi.

τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ ὃ τι εἴη. Εἰ μὲν οὖν λύσας τοὺς ἄρκους καὶ τὰς σπονδὰς τὰς πρὸς αὐτὸν, πόλεμον ἀρασθαί βούλεται, μαθεῖν ἐθέλειν, ὅπως καὶ αὐτὸς παρασκευάζοιτο ἐκ τοῦ ὁμοίου. Εἰ δὲ του ἐτέρου ἕνεκα ἢ ἐκστρατεία εἴη, μὴ ἀγνοεῖν. Ὅμως μέντοι γὰρ τὸ τε ἀκλήτων ἦκειν τεκμήριον ποιεῖσθαι τοῦ κατ' αὐτοῦ χωρεῖν, καὶ τὸ Βυζαντίους συμμαχίαν ἄμα Ἰθάνη ἐς τρισχιλίους στρατιώτας πέμψαι οὕσι πολεμίοις, φανερώς αὐτῷ πολεμουντος εἶναι. Θαυμάζειν δὲ αὐτοῦ εἰ πυθόμενος περὶ Βυζάντιον διατρίβοντος αὐτοῦ, τοσοῦτους πέμψει στρατιώτας συμμαχίοντας τοῖς πολεμίοις ἢ ἀγνοεῖν ὡς οὐ στρατεύματι χρήσεται πρὸς αὐτοὺς εἰδὸς πολεμεῖν, ἀλλὰ τοῖς γεωργοῖς κελεύσας, ἀδυνατωτέρων θήσουσι τὴν ἐπάνοδον αὐτοῖς ἢ ἐξ ἕξου πυλῶν. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπρεσβεύετο. Μιχαὴλ δὲ ἐπεὶ τὸν τε βασιλέα ἐπύθετο πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀφιγμένον, καὶ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς οὐ μακρὰν ἐστρατοπεδευμένον, ἐθορυβήθη τε σφοδρώς, τῶν σφετέρων ἕνεκα στρατιωτῶν, καὶ σωτηρίας αὐτοῖς ἐλπίδα οὐδεμίαν συνεώρα, εἰ μὴ τάχιστα πείσειε βασιλέα ὅτι τε οὐ λύσειε τὰς σπονδὰς τὰς πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν στρατιάν οὐκ αὐτῷ πολεμησείουσιν, ἀλλ' ἐτέρου του ἕνεκα εἰς Βυζάντιον ἔλθειν. Αὐτίκα τε ἔειχεν ἐν τοῖς κόλποις ἅγια ἐξενεγκῶν ἐπὶ τοῦ πρεσβευτοῦ, καὶ ὃς ἦν ἐν αὐτοῖς σταυρὸν ἐγγερίσας, Τοῦτ' εἶπεν, κομίσας πρὸς βασιλέα, δμνύειν ἐμὲ εἰς τὸν ἐν αὐτῷ παγέντα σαρκὶ δι' ἡμᾶς εἰπὲ, ὡς οὐτὰ ἄλυσκα τὰς σπονδὰς τὰς πρὸς αὐτὸν, οὕτε κατ' αὐτοῦ πέπομα τὴν στρατιάν. Διὰ καὶ δόμοι μὴ κακῶς αὐτοὺς παθεῖν. Ὅτι δὲ οὐ τῶν πολυτελῶν ἐγκολπίων πολλῶν ἐμοὶ παρόντων, ὡς ἐρᾶ; ἀλλὰ τουτονί τὸν σταυρὸν, ἐξ ἐτέλους πεποιημένον ὕλης (ἦν γὰρ χαλκοῦς), πέπομα, μὴ θαυμάση. Ἐπὶ θαύμασι γὰρ παρὰ πᾶσι διαθεσθῆναι Μυσοῖς, ἀ πολλὰ μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ περιόντος ἐτι πατρὸς, πολλὰ δὲ καὶ ἐπ' ἐμοῦ παρ' αὐτοῦ τελεῖται νυνί· ὡς οὖν μᾶλλον ἀξιοχρεῶν εἰς πίστιν ἐπαμψα αὐτόν. Κἴην με φωράση ἀπατῶντα ἢ ψευδόμενον, ἐμοὶ τουτόν λαβὼν ἐπιέτω, ὡς αὐτοῦ συμμαχούντος νικήσω καὶ διαφθερῶν. Ὅτι δὲ οὐ σκῆψις αὐτὰ οὐδὲ πρῶφασις· εὐπρεπῆς, τὸν ἀπάξοντα τὴν στρατιάν ἐκ τῆς Ῥωμαίων, ἐξ αὐτῆς ἀποστειλῶ. Καὶ αὐτίκα τῷ μὲν πρεσβευτῇ παρεῖχεν ἵππους τῶν τ.εφομένων ταχυδρόμων παρ' αὐτῷ, κελεύσας ὡς τάχιστα ἀνύειν τὴν ὁδὸν πρὶν φθάση κακῶσας

nosse, an rupto foedere bellum sibi intentet, ut similiter se comparet. Sin aliam ob causam suscepta sit expeditio, se id quoque ignorare nolle. Verumtamen cum non vocatus veniat, documento sibi esse contra se venire, et Byzantiis hostibus suis duce Ibane ad ter mille equites misisse, manifesti hostis indicium esse. Mirari autem quomodo, cum audierit se juxta Byzantium versari, interim tantum numerum adversariis suis opitulatum miserit. Nescisse forsitan se non exercitata copia in illum usurum, sed rusticis negotium daturum, qui ei redditum difficiliorum, quam ab imperatorum portis efficiant. Hæc imperator. At Michael, ubi eum prope Constantinopolin esse, nec longe ab exercitu suo distare cognovit, suorum causa sane quam conturbatus, nullam aliam spem salutis videbat, nisi quam citissime se foedus servare, et copias illas non contra eum, sed alium quemdam Byzantium adductas, imperatori persuaderet, statimque sinu sanctorum reliquias coram legato proferens (19), et ex iis crucem ei in manus tradens : Istuc ad imperatorem portabis, inquit, et me per illum, qui in eo propter nos suffixus est, jurare dices nec foedus cum ipso percussum solvisse, nec milites contra illum misisse. Quocirca orare me, ne quid illis noceat. Quod autem non de multis ac pretiosis monilibus suis quæ cerneret (20), sed hanc crucem e vili materia confectam (erat enim ex ære fabrefacta) illi mitteret, mirari non debere : esse enim apud Mæsos ob miracula percelebrem, quæ multa adhuc parente suo superstite ediderit, multa se regnante edat. Tanquam igitur fidelissimam testem, se illam mittere. Si ipsum fallacem, mendacemve deprehenderit, ea cruce correpta se invadat, qua adju-trice victoriam sit consecutus. Ut autem intelligat, non esse hæc prætextum, neque speciosum quoddam velamentum, protinus missurum, qui e finibus Romanorum suos continuo abducat. Moxque legato imperatoris equos ex cursoribus quos alebat attribuit, jubens celeritate summa iter prius conficere, quam imperator exercitui suo incommodaret. Præterea unum de familiaribus ministris cum eodem mittit ferentem litteras, quibus Iban præcipiebat uti exercitum reduceret et alam flammantem, quod apud Mæsos velocitatis signum est (21). Postquam ad imperatorem venerunt, qui

Jacobi Pontani notæ.

(19) Ἅγια ἐν κόλποις hujus regis non erant, nisi sanctorum reliquiæ procul dubio, et iis etiam crucicula ærea, miraculis nobilitata. Itaque illud, *qui in eo propter nos suffixus*, referendum est ad πρωτοτυπον. Tu pietatem nota veterum Christianorum, etiam principum, qui de collo gestabant res hujusmodi sacras, sibi que inde cœlestis auxilium, et in periculis tutamen sperabant. Vide Gretseri *De S. Cruce*, tom. I, lib. 1, cap. 77 et cap. 60.

(20) Ἐγκόλπια vocat, quæ præter illam parvam crucem foris fortasse a collo pendentia, eaque auro et gemmis insignia, inclusis sanctorum reliquiis gestabat.

(21) Videatur ala proprium fuisse symbolum

PATROL. GR. CLIII.

eorum nuntiorum, quos ταχυδρόμους vocabant, eo modo, quo notarios seu scribas quosdam nominabant ταχυγράφους, ob celeritatem scribendi. Hinc etiam statuæ τῶν ταχυδρόμων erant περρωταί, seu alata, quales visebantur olim Constantinopoli, teste Codino in sua *Constantinopoli*, fol. 53, ubi tamen Doussa inepte vertit στήλας, *columnas*, cum vertendum sit, *statuas*. Mabavit autem mos ταχυδρόμους alis instruendi ab ethnico Mercurio, qui et ipse alatus, tanquam celer nuntius. Et flammæ illæ pietæ fuerunt : nam et ignis celeritatis hieroglyphicum est. Ita Jacobus Gretserus. Per hujusmodi alam ardentem et pictam, quam Mœsi tradebant nuntiis, quos ambulare quam celerrime vel-

crucem ferebant, Michaelis responsum nuntiarunt; qui ad Ibanem et Mæsos regis ipsorum litteras cum ala misit. Iis conspectis, domum statim abire cœperunt. Et hæc quidem hunc finem nacta sunt. Imperator autem quibus diebus legatus apud Mæsos erat, iis ipsis scalas, et alia ad oppugnandum Byzantium accommodata apparabat. Paratis omnibus, Camaris eo regressus, sociis rem indicavit. Et nocte de compacto observata, qua ipsi excubias in muris erant acturi, prima die hebdomadis, quæ sancti Spiritus descendens memoria celebris est, [hoc est, ipso die Pentecostes], rediens ad imperatorem Camaris, ad opus eum vocat. Absoluta ergo divina mystagogia, præterea hymnis vespertinis, castra Logis moventes, ac per reliquum diei, plurimumque noctis gradientes, et ad locum ab indigenis Clepta nominatum pervenientes, usque ad claram lucem ibi quieverunt. Inde rursus usque ad noctem ambulantes, Amblyopum (loci vocabulum est, haud procul Byzantio) venerunt. Illic morantes, in ordinem exercitum digerebant. Et quidem scalas binas, tum e funibus, tum e ligneis gradibus (22), quarum unis præerat imperator, alteris magnus domesticus, duodenis militibus utramvis imposuerunt: quorum octo Romani, reliqui ex Alemanis Latini. Intelligens porro imperator etiam Alemanos huic labori delectos, advocato magno domestico eos jubet exini, eorumque loco Romanos suffici, et ex nobilibus nullum inter primos murum ascendere, ut neque hi supra humiliores se extollerent, neque gloria ad Alemanos derivaretur, sed Romanorum duntaxat opus esset. Fiebant jussa. Cum itaque et has, et illas scalas e media conditione Romani duodecim traditas sibi acceperunt, præceptum datur illis ut ubi proximo ad murum accessissent ab iis qui intus pro ipsis laborabant, scalis per fument attractis, primi ascenderent, et si quis se contra ferret, eum repellent, ut reliqui deinceps paulatim ascenderent. Cæterum post illos haud longo spatio centum electos agens, incidebat pedibus imperator, post quom, ne permiscerentur, totidem magnus domesticus. **185** Qui vero ducentorum illorum equos ducebant, quisque unum, ipsi quoque in equis, non pauciores ducentis, consequebantur: quamquam non prope, ne hi qui in mœnibus erant, strepitum sentirent, sed ut, si quid improvisum accideret, accurrerent, ac ducentis illis equos

ὁ βασιλεὺς τὴν στρατιάν. Καὶ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ συνέξεπεμφεν ἓνα τῷ πρεσβευτῇ γράμματα ἔχοντα κελεύοντα Ἰβάνη ἀνάγειν τὴν στρατιάν καὶ πτερὸν πυρὶ περιπεφλεγμένον, (τοῦτο γὰρ παρὰ Μυσοῖς ταχυτῆτος σημεῖον.) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς βασιλέα, τὸν τε σταυρὸν φέροντες, καὶ ἀπαγγέλλοντες ὅσα ἀπολογῆζοιτο ὁ Μιχαὴλ, βασιλεὺς μὲν πρὸς Ἰβάνην καὶ τοὺς Μυσοὺς τὰ τοῦ σφετέρων βασιλέως γράμματα πέμπει καὶ τὸ πτερὸν. Οἱ δὲ ἰδόντες ἀνεχώρησαν εὐθὺς ἐπ' οἴκου. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοῦτο ἐτελεῦτα· βασιλεὺς αἷς ἡμέραις αἱ πρεσβεῖαι ἐγίνοντο πρὸς τοὺς Μυσοὺς, κλίμακας τε καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιτέθεικα ἦν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο Βυζαντίου. Καὶ ἐπειδὴ πάντα ἐπεπύριστο εἰς Βυζάντιον ὁ Κάμαρις ἔλθων, ἀπήγγειλε τοῖς ἐταίροις. Καὶ νύκτα τηρήσαντες ἀπὸ συνθήματος ἐν ἧ τῶν τειχῶν αὐτοῦ ἐμελλον ἕσσεσθαι ἐν φυλακῇ ἡμέρᾳ πρώτῃ τῆς ὀδομάδος καθ' ἣν ἡ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθόδος τελεῖται ἑορτῇ, πρὸς βασιλέα αὐθις ὁ Κάμαρις ἔλθων, ἐκάλεε πρὸς τὸ ἔργον. Τελεσθείσης δὲ τῆς θείας μυσταγωγίας, ἔτι δὲ καὶ τῶν ὕμνων ἑσπερινῶν, ἄραντες ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ ἐν Λόγοις, καὶ τὸ τε ἐπίλοιπον βαδίσαντες τῆς ἡμέρας καὶ τὸ πλεόν τῆς νυκτὸς, γενόμενοι ἐν χωρίῳ Κλέπτα ἐγχωρίως προσαγορευομένη, τὸ τε ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς καὶ ἄχρι δῆλης ἡμέρας, ἠύλισαντο ἐκεῖ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἄραντες ἐκεῖθεν ἕως ἐπεγένετο ἡ νύξ, ἦλθον εἰς τι χωρίον οὐ πολὺ ἀπέχον Βυζαντίου, τοῦ Ἀμβλυώπου προσαγορευόμενον. Καὶ καρτερήσαντες ἐκεῖ, διεκίσμουν τὴν στρατιάν· καὶ τὰς μὲν κλίμακας οὖσας δύο, ἕκ τε κάλων καὶ θυλίνων βαθμίδων πεποιημένας, ὧν τῆς μὲν ἦρχεν ὁ βασιλεὺς, ὁ μέγας δὲ δομέστικος τῆς ἐτέρας, δυσκαίδεκα στρατιώταις ἐπέθηκαν ἑκατέραν. Ὅν ἦσαν ὀκτώ Ρωμαῖοι· οἱ λοιποὶ δὲ ἐξ Ἀλαμανίας Λατινοὶ Ἀκούσας· δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι καὶ Ἀλαμανοὶ εἰσὶν ἐπὶ τῷ ἔργῳ τεταγμένοι, τὴν μέγαν δομέστικον προσκαλεσάμενος, τοὺς τε Ἀλαμανοὺς ἐκέλευεν ἀπὸ τῶν ἐν κλίμαξι τεταγμένων ἐξαλλάττειν, καὶ Ρωμαίους εἰσάγειν αὐτῶν. Ἀπὸ τε τῶν εὐγενῶν μηδένα εἶναι ἐν τοῖς μέλουσι πρώτως ἀναθῆσεσθαι ἐπὶ τὰ τεῖχη· ὡς ἂν μήτε οὗτοι καταπαίρωνται τῶν ταπεινοτέρων, μήθ' ἡ εὐδοξία πρὸς Ἀλαμανοὺς διαβαίη, ἀλλὰ μόνων ἢ Ρωμαίων τὸ ἔργον. Ταῦτα μὲν οὖν ἢ προσετέτακτο ἐτελεῖτο, καὶ Ρωμαῖοις τῶν μέσων δυσκαίδεκα ἑκατέρας ἐγχειρισθείσης τῶν κλιμάκων, προσετέτακτο αὐτοῖς, ἐπειδὴν ἐν χρῶν γένοιτο τοῦ τεύχους ὑπὸ

Jacobi Pontani notæ.

lent, dici et hoc forsitan potest, simul ad Mercurium alatum, simul ad ludos alluisse, qui Athenis fiebant, et ἀγῶνες λαμπραδοῦχι dicebantur. In iis qui currebat, lampadem ardentem tenebat, eamque deinceps cursuro tradebat. Eo cursu, et lampade huiusmodi vitæ brevitatem indicabant. Propius ad aliam nostram flammantem accedit Cornificius, libro octavo ad Herennium: *Non enim, inquit, quemadmodum in palæstra, qui lædas ardentem accipit, celerior est in cursu continuo, quam ille qui irudit: ita melior imperator novus, qui accipit exer-*

citum, quam ille qui decedit; propterea quod defatigatus cursor integro facem, hic peritus imperator imperito exercitum tradit. Lege præterea, si libet, epistolam 69 Lipsii, Centuria III, ubi multa disserit de hemerodromis, seu cursoribus diariis, qui uno die pedibus spatium ingens conficiunt.

(22) Lipsius, Poliorcectici libro 1, dialogo 6, ex Herone reticulatas vocat, e stuppellis funibus, instar retis, contextas, ad quarum summitates hanni adjecti, ut murorum pinnas apprehenderent.

τῶν ἐνδοθεν πρᾶσσόντων καλωδίους τῶν κλιμάκων ἀνελευθερωσίων, αὐτοὺς ἀναβαίνειν πρῶτους, καὶ ἀμύνεσθαι ἂν τις ἐπίη, ὡς ἂν οἱ μετ' αὐτοὺς ἀναβαίνουεν κατὰ σχολήν. Μετ' ἐκείνους δὲ οὐ πολὺ ἀπέχων ἑκατὸν λογάδας ἄγων ἐβάδιζεν ὁ βασιλεὺς παρ' αὐτῶν καὶ μετ' αὐτὸν ὅσον μὴ συμμίγνυσθαι ἀλλήλοις ἐτέρους τοσοῦτους ὁ μέγας δομέστικος εἶχε.

Τοῦς γὰρ μὴν τῶν διακοσίων Ἰππῶν, ἕτεροι ἐφιπποὶ τοσοῦτοι ἄγοντες, ἕκαστος ἕνα παρείποντο οὐκ ἐγγύθεν, ὡς ἂν μὴ τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθησιν παράσχοιεν τοῦ φόβου, ἀλλ' ἦν τι ἀδόκητον συμβῆ, τοὺς τε Ἰπποὺς παράσχοιεν τοῖς διακοσίοις ἐπιβραμόντες, καὶ ἐπιδοθηθεὶν αὐτοὶ τὰ δυνατὰ. Ἐτεροὶ τε πεντακόσιοι ἦσαν ἀπέχοντες οὐ πολὺ αὐτῶν, τῆς αὐτῆς καὶ αὐτοὶ ἕνεκα αἰτίας. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀμβλυώπου ὁ πρωτοστράτηρ ἦν τὴν ἄλλην ἄπασαν ἔχων στρατιάν ἐν ὄπλοις παρατεταγμένην. Οὕτω δὴ διακοσμήσαντες τὴν στρατιάν, ἦσαν ἡσυχῆ, ὅπως μὴ τοῖς φυλάττουσιν ἀσθησιν παράσχοιεν ἀπὸ τῶν τειχῶν.

CAPUT LIX.

Ostenditur explicite, quo pacto Constantinopolis capta sit. Portis apertis ingreditur imperator, et post eum protostator cum reliquis copiis. Mira humanitas nepotis in avum. Patriarcha e monasterio tanquam carcere liberatur.

Οἱ μὲν οὖν τὰς κλίμακας ἔχοντες τέτταρες καὶ ἑκοσι λαθόντες τοὺς φύλακας βραδίως τοῖς τείχεσι προσέμειξαν τοῦ Καμάριδος ἡγουμένου, κατὰ τοὺς πρᾶσσοντας τὴν ἄλωσιν. Καὶ ἐπεὶ αὐτοὺς προσδοκῶντας οὐκ ἦν λαθεῖν, τὰς κλίμακας ἀνελευθερωσάν, καλωδία καθιέντες, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπάξεων ἐξήψαν. Καὶ οἱ δυοκαίδεκα πρῶτον ἐφ' ἑκατέρας κλίμακας ἀνῆλθον. Βασιλεὺς δὲ καὶ ὁ μέγας δομέστικος ἅμα οἷς ἦγον, ἐπεὶ πανσέληνος ἦν, καὶ ἡ σελήνη διέφαινε λαμπρῶς, ὅμως διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πληρωσεως μεταβολῆν νεφέλων οὐ κατὰ τὸ συνεχές, ἀλλὰ διεσπασμένων τὸν ἀέρα ὑποτρεφουσῶν, ὅτε μὲν ἦν ἡ νεφέλη κατ' αὐτοὺς, ἐβάδιζον ὑπὸ τῆ σκιᾷ· ἐπειδὴν δὲ παρέλθοι, κατακλινομένοι εἰς γῆν, ἐτέραν περιέμενον νεφέλην· καὶ οὕτω βαδίζοντες κατὰ μικρὸν ἤλθον ἐγγὺς τειχῶν· ἐπεὶ δὲ ὅσον ἐφικέσθαι τόξῳ ἀπέχον, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν τειχῶν αἰσθόμενοι βοῆ τε ἔχρωντο καὶ ἀλαλαγμοῖς, καὶ Βυζαντινοὺς ἐκάλουν ἐπὶ τὰ τείχη, ὡς παρόντων πολεμίων· οἱ δὲ ἐξωθεν ἐπέδραμον ἐπὶ τὰς κλίμακας ἀφειδούντες ἤδη τῶν φάφων, ὡς τῶν ἐνδον ἡσθημένων, καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐν αὐταῖς, αὐτὸς τε ὁ βασιλεὺς προῦθυμειτὸ πρῶτος ἀναβαίνειν, καὶ τὸν μέγαν δομέστικον ἔπεισθαι οἱ παρεκάλει, οἴομενο; ὡς ἂν αὐτοὶ γένωνται ἐπὶ τὰ τείχη, κἂν τις ἐπίη τῶν πολεμίων, οὐκ ἂν ποτε τολμήσων εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἰλθεῖν· ἀλλ' ἀποσχῆσεται γνωρίμων γενομένων. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τοῖς σφετέροις ἔσεσθαι ἀντὶ πολλῶν. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος οὐκ ἐπέτρεπεν, ἀλλ' ἀμαρτάνειν αὐτοὺς ἔφρασκε τοῦ δέοντος, ἂν ταῦτα ποιῶσι. Τῶν γὰρ ὑπολειφθέντων ἀναθήσεται οὐδεὶς, οὐκ ἀτολμῆξ τῆ πρὸς τὰ δεινὰ, οὐδὲ κακονοίξ, ἀλλ' ἕκαστος πρῶτος ἀναβαίνειν ἀξίων, ὑπὸ φιλονεικίας πάντες ὑπ' ἀλλήλων κλυοθήσονται. Καὶ οὐ μόνον ἀναθήσεται οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ συστραφέντες ἀλλήλοις συμπεσόνται καὶ διαφθεροῦσιν ἀλλήλους, ἀμελήσαντες τῶν πολεμίων. Οὕτω δὴ ἕνεκα ἡμᾶς κάτω μένειν δέον ἀναβιβάζοντας αὐτοὺς ἐν τάξει καὶ τὴν ἔριν διαλύοντες. Τοιαῦτα τῷ μεγάλῳ εἰπόντι δομestικῷ ἐπέειπετο ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ἄνοδον ἐπέτρεπε τοῖς περὶ αὐ-

Qui igitur scalas habebant, quatuor et viginti, fallentes custodes, facile ad murum Camaris ductu proxime accesserunt eo ubi ipsorum studiosi excubabant, a quibus agebatur ut urbs caperetur. Et quia ipsos, utpote expectantes, latere non poterant, submissis funibus, quos ex pinnis murorum aptaverant, scalas sursum attrahebant: ita duodecim illi utrinque primi ascenderunt. Imperator autem, et magnus domesticus cum suis centuriis, quamvis luna pleno lumine tum luceret, tamen propter densarum interpositionem nubium, non continenter, sed sparsim, ac divulsim caelum permeantium: quando lux occultabatur, sub tenebris incedebant; quando ejus aspectus reddebatur, recubantes humi, aliam nubem quae lunam tegebat, expectabant. Sic sensim gradientes mœnibus successerunt: a quibus adhuc spatio quo telum adigi potest, remotos sentientes qui in muro erant, inconditos clamores sustulerunt, civesque ad mœnia ut hostibus praesentibus advocarunt. Qui foris erant, ad scalas, non jam caventes tumultum, utpote ab oppidanis auditi, accurrebant. Interea imperator ipse alacriter primus ascendebat, magnumque domesticum ad sequendum hortabatur, ratus, si ipsi in muros evasisent, etiamsi quis hostium contra iret, non ausuros manum conserere, sed velut a notis refugiturum, atque hac ratione suis instar multorum fore. Verum magnus domesticus id non permittebat, aiebatque se et illum ab officio discessuros, si hoc facerent; nam ex reliquis neminem ascensurum, non quia ad res arduas periculosasque ignavi essent, sed neque malignitate aliqua, sed cum unusquisque primus ascendere cupiet, ex amulatione omnes invicem impeditum iri. Neque solum nullum ascensurum, sed ibi condensatos inter se pognaturos, dissidentesque ac litigantes, hostem neglecturos. Quare nos infra manentes, inquit, ut illi ordine ascendant, facere, et contentionem praecidere oportet. Obtemperavit monitis imperator, et iis qui circum se erant, ascen-

sum concessit. Cum autem multi adhærescentes **A** simul ascendere conarentur, scalæ imperatoris ponderi impares, ruptis funibus quibus attraherantur, deciderunt, solæque relictæ sunt magni domestici, per quas sigillatim et paulatim ascenderunt, ambobus astantibus, nec minis tantum, sed plagis quoque se impellentes cohibentibus. Ubi paulo minus centum ascenderunt, præfectus vigillum Synadenus, Marulæ filius, ad clamorem prope cum ducentis subsidio accurrens, nondum hostes in mœnibus esse, sed foris adhuc oppugnare cum paucis quos ducerent, arbitratus, in murum ascendit, volens noscere quid ageretur. Captus est autem ipse cum sociis, qui simul ascenderunt, ab iis qui jam super muro visebantur. Qui ut didicerunt, ipsum præfectum cohortes ad opem adducere, cœperunt acclamare his qui adhuc infra erant, cederent, nec repugnarent imperatori, qui jam intra muros esset, præsertim duce jam eorum capto; non enim die crastina pœnam vituros, si quid hostile auderent. Qua voce commoti infirmi, statim mutatis animis imperatori faustis acclamationibus gratulati sunt, parati cum adjuvare quantum possent; serpebatque per reliqua mœnia inter milites in imperatorem læta acclamatio. Quod ipse, et magnus domesticus audientes, non jam scalis hærendo laborandum dicebant, et ut qui ascenderant, portas reserarent, succlamabant (23). Quibus apertis, cum reliquo agmine introivit imperator, pauloque post protostrator cum toto qui restabat exercitu. Progressus ad palatium nepos, avum consueto more venerandus salutavit (24); et cum aliquandiu consedissent, avus velut propter ea quæ acciderant semet incusans bene se meminisse aiebat verborum ejus (innuens se utilia et necessaria suadenti non obtemperasse). Ab initio autem idem et simile semper diabolo esse studium nocendi hominibus, semperque eum malefacere. **187** Et cum fallatur decipiaturque sæpius, in quibusdam tamen voto suo potiri, ut in his quæ nunc evenerint. Hæc nepos assensu confirmavit. Tum magnus logaritheta Metochites, qui eorum sermoni intererat: Quousque tandem hæc patiemur? inquit. Nisi enim vos in concordiam redieritis, nihil fiet e republica.

τόν. Πολλῶν δὲ ἐν ταύτῃ προσφύτων, καὶ ἅμα ἀναβαίνειν περρωμένων, ἢ τοῦ βασιλέως κλίμαξ τὸ βῆρος οὐκ ἐνεγκούσα κατέπεσεν τῶν κάλων βαγόντων. Καὶ μόνη καταλείπειτο ἢ τοῦ μεγάλου δομestίκου· καὶ δι' αὐτῆς ἀνήσαν καθ' ἓνα καὶ σχολῆ πρὸς τὴν ἀνάβασιν ἀμφοτέρων ἐφεστῶτων, καὶ οὐκ ἀπειλαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ πληγαῖς ἐπεχόντων τὸν ἄγαν ὠθιμόν. Ἐπεὶ δ' ὀλίγῃ δέοντες ἀνήλθον ἕκατον, ὁ τὴν τῶν φυλάκων ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος Συναδηνός, ὁ τοῦ Μαρούλη, πρὸς τὴν βοήν ὀξέω; ἅμα διακοσίους ἐπιδοθήσας, εὐπω νομίζων ἐπὶ τοῦ τείχους εἶναι τοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἐξωθεν ἐπιχειρεῖν, ἅμα ὀλίγοι; ὧν ἦγεν, ἀνάβαινεν ἐπὶ τὸ τεῖχος; ὁ τι εἴη τὰ δρώμενα βουλόμενος μαθεῖν. Καὶ αὐτός τε ἐλίω καὶ οἱ συναναβάντες ὑπὸ τῶν ἐφεστῶτων. Μαθόντες δὲ ὅτι αὐτὸς ἄγει τὴν στρατιάν, τοῖς κάτω ἐπεφύων ὑπέκεινεν καὶ μὴ ἀνθίστασθαι; τῷ νέῳ βασιλεῖ ἤδη ἐντὸς ὄντι τειχῶν· μάλιστα δ' ὅτι καὶ τοῦ στρατηγῶ αὐτῶν ἐαλωκότος, οὐκ ἂν διαφύγοιεν τὸ δοῦναι δίκην ἐς τὴν ὑπεραίαν, ἐάν τι ἐπιχειρῶσι βλάπτειν. Ὡς δὲ ἤκουσαν οἱ κάτωθεν ὅτι αὐτῶν τε ὁ στρατηγὸς ἐάλω, καὶ ὁ νέος βασιλεὺς ἐντὸς εἴη τειχῶν, μεταβαλόντες εὐθύς, εὐφήμεον τε τὸν νέον βασιλέα, καὶ ἔτοιμοι ἦσαν συναίρεσθαι τὰ θυνάτα. Καὶ κατὰ τὸ ἐπιλοιπον τοῦ τείχους ἠρέμα ἤδη διὰ πάντων ἦει ἢ τοῦ νέου βασιλέως εὐφημία. Ὁ δὲ βασιλεὺς τε καὶ ὁ μέγας δομestικός ἀκούοντας, οὐκέτι ἔφρασαν δεῖν τῇ κλίμακι προσέχοντα; ταλαιπωρεῖσθαι· ἀλλὰ τοὺς ἀναβάσι προσέτατον σφίσι τὰς πύλας ἀνοίγειναι. Καὶ ἐπεὶ ἀνεχώρησαν ἅμα τὸς ἐπιλοίποις, εἰσήει καὶ ὁ βασιλεὺς, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἅμα σὺν παντὶ εἰσῆλθε τῷ στρατῷ· καὶ πρὸς τὰ βασίλεια ἐλθὼν ὁ νέος βασιλεὺς, τὸν βασιλέα καὶ πάππον προσεκύνησεν, ὡσπερ ἦν ἔθος αὐτῷ· καὶ καθεσθέντες μικρὸν, ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς, ὡσπερ ἐπὶ τοῖς συμβῆσι καταμεμψόμενος ἑαυτὸν, μεμνησθαι ἔλεγε καλῶς τῶν λόγων τῶν αὐτοῦ, αἰνετόμενος ὡς τὰ λυσitelῆ καὶ δέοντα συμβουλεύοντι οὐκ ἐπέθετο αὐτῷ. Ἐς ἀρχῆς μέντοι ἴσῃν καὶ ὁμοίαν τῷ διαδόλῳ εἶναι τὴν σπουδὴν περὶ τὸ βλάπτειν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ αἰετὶ κακῶς ποιεῖν ἐπιχειρεῖν. Καὶ σφάλλεσθαι μὲν τὰ πλείω· ἔστι δὲ ἐν οἷς καὶ ἐπιτυγχάνειν ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς νυκτὶ συμβεδηκόσι. Καὶ ὁ νέος βασιλεὺς συνετίθετο

Jacobi Pontani notæ.

(23) Quid imperator senex ad secundum nuntium de ingressu nepotis in urbem fecerit, exponit Gregoras sic: *Imperator solus relictus, nec quemquam habens, quicum dolorem suum communicaret, in suum lectulum et ipse incubuit, nulla veste exuta, sed una cum iis extrema desperatione induta, animo crebris, et diversis cogitationibus æstuante jacebat, corpus huc atque illuc crebro revolvens. Interim magnus ad palatii fores tumultus auditur, junioris imperatoris ingressum nuntians, et plausus armorum magnus. Erant enim milites amplius octingenti cum imperatore ingressi, simul etiam faustis undique acclamationibus junior imperator salutabatur, etc.* Ex nostro historico constat ad nougentos ingressos. Vides igitur hyperbolen Gregoræ.

(24) Antequam id faceret, teste Gregora, omni-

D bus ducibus, et tribunis suis convocatis, graviter edixit, ne avum imperatorem vel manu, vel ullo contumelioso dicto violarent, nec quemquam prorsus omnium: *Hanc enim victoriam, inquit, Deus nobis dedit, non ipsi paravimus, et quæ sequuntur in eam sententiam. Recitat etiam declamatorie verba flebilis, quibus senex a nepote vitam sibi donari precatur, quæ tamen pugnant cum humanitate juvenis in avum toties declarata. Et addit in extremo: His verbis junior Andronicus delinitus, avique salutis diligenti cura suscepta, viz etiam a lacrymis temperans, palatium ingreditur, ac primum venerabili Dei Genitricis imagine, ut decet, adorata, deinde avum illi inhærentem abductum salutavit, amplexus est, et blandis verbis recreavit, etc.*

οὕτως ἔχειν. Παρῶν δ' αὐτοῖς διαλεγόμενοι; καὶ Μετοχίτης ὁ μέγας λογοθέτης, Ἄλλ' ἔγω; πότε, ἔφησεν, ἔσονται τοιαῦτα; ἔάν γὰρ μὴ αὐτοὶ ὁμο- νοήσητε, τῶν δεόντων γενήσεται οὐδέν. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος ἀπεκρίνατο μὲν οὐδέν, ἐθαύμαζε δὲ ὃ τι ταῦτα βούλονται αὐτῶ, ὥσπερ ἂν εἰ μὴ παρῆν αὐ- τὸς τοῖς γινόμενοις, καὶ τὰ πραττόμενα σαφέτερον τῶν ἄλλων μάλλον ἦδει. Ἡρὸς μὲντοι βασιλέα καὶ πάππον εἰς προσκύνησιν τῆς τοῦ Θεοῦ Μητρὸς τῆς Ὁδηγητρίας; ἀπελθεῖν ἐπυθάνετο, εἰ κελεύοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπέστρεπεν, εἰς τὸ τῆς Ὁδηγητρίας τέμενος ἐλ- θῶν, προσεκύνει τε, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς αὐτὸν πολλὰς εὐχαριστίας ἀπεδίδου. Ἐκείθεν δὲ εἰς τὴν τῶν Μαγνάνων ἀφίκετο μονὴν, καὶ τὰ τε ἐν αὐτῇ τῶν τοῦ Χριστοῦ σωτηρίων παθῶν τεθησαυ- ρισμένα σύμβολα προσκυνήσας, καὶ πατριάρχῃ τῷ Β' Ησαΐα δι' αὐτὸν ἐγκεκλεισμένῳ, ὅσον τε ὁ καιρὸς ἐδίδου, εὐχαριστήσας, καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἐφ' Ἰππου βασιλικῶς κεκοσμημένου ἀγαθῶν, ἐπανῆκεν ἀθίς εἰς τὰ βασιλεια, καὶ ἐν τοῖς τοῦ Πορφυρογεν- νήτου οἰκοῖς τῶν βασιλείων ἠύλλιστο ἐγγύς. Ἡ μὲν- τοι στρατιὰ, ἣ μὲν, ἔνδον ἐσκήνωσε Βυζαντίου, ἣ πλείων δὲ, προστάξαντος βασιλέως, ἐν τοῖς παρὰ τῆν τῆς Καμήλου γέφυραν λειμῶσιν ἑστρατοπεδεύ- σατο ἰλθοῦσα. Ἀρπαγὴ δὲ πραγμάτων ἐγένετο οὐ- δεμία, πλὴν εἰ μὴ τῆς μεγάλου λογοθέτου οἰκίας, καὶ τοῦτο παρὰ γνώμην βασιλέως. Οὕτω μὲν ὁ κερὸς ἀλλήλους τῶν Ῥωμαίων βασιλέων πόλεμος συνέστη τὴν ἀρχὴν, καὶ τοσαύτας ἔσχε τὰς μεταβολὰς, καὶ τελευταῖον εἰς τοιαῦτα ἐξέβη· καὶ οὕτω συνεγράφη- σαν ὡς ἐγένετο μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης καὶ ἀλη- C θείας, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς; ἐπηγγελάμεθα. Ἐπολέμησαν δὲ ἐν ἐνὶ μηνὶ καὶ ἔτεσιν ἑξ, ἀρξαμένων ἀπὸ τοῦ ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὀκτακισίοις καὶ ἑξακισχιλίοις ἐν τετάρτῃ ἰνδικτιῶνι, ἐνεακαί- δεκάτῃν ἄγοντος Ἀπριλλίου ἄχρι τοῦ πέμπτου καὶ καὶ τριακοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὦ καὶ χ' ἐν πρώτῃ ἐπὶ δέκα ἰνδικτιῶνι Μαΐου ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα.

Jacobi Pontani notæ:

(25) Cum levitate nescio qua restitutum tradit Gre- goras, cui qui cito credit, is profecto levis est corde: Inde in Manganium monasterium abit, ubi patriarcham Esaiam in libera custodia sedisse diximus, quem inde abductum, et in unum imperatorum currum sublatum, ita ut purpura ornatus erat, in patriarchicum solium restituit, nullis presbyteris, aut episcopis sequentibus, aut antecedentibus, sed libicinibus, et libicinis, etc.

(26) Hoc etiam narrat Gregoras, sed illud quoque secus quam noster: *Ex die a mane ad vesperam omnes opes a splendidissimis aedibus ablatas, et ipsas dirutas cerneret, vulgique ludibrium. Magni logothetæ in primis, et omnes opes, tam quæ in iis relictae, quam quæ apud amicos depositæ fuerant, rapiuntur: nec omnium rerum quidquam est re-*

Junior imperator lacere, mirari autem, quid sibi, cum his verbis vellet, quasi non adesset ipse illis quærebant, et quæ agerentur nosset melius omni- bus. Deinde ex avo quærebat, num se ad Dei Matrem Hodegetriam adorandam abire permetteret. Eo annuente, ingressus templum, eam precibus veneratus, pro collatis beneficiis amplas gratias egit. Inde in Mangansense monasterium se contulit, et pie cultis quæ in ea salutiferæ mortis Christi monumenta pro thesauro asservabantur, ac patriarchæ Isaiæ sua causa incluso, pro tempore gratiis actis, eoque super equo regie instrato (25), et or- nato in patriarchium reducto, ad palatium rediit, et in ædibus Porphyrogeniti palatio vicinis noctem egit. Exercitus pars intra Byzantium mansit; ma- jor pars, jussu imperatoris, in pratum juxta pon- tem Cameli recessit, ibique castra posuit. Domus nulla, præterquam magni logothetæ, idque nescio imperatore, direpta est (26). Hoc modo bellum in- ter imperatores Romanos a principio erupit, tot mutationes habuit, et tandem in hunc finem desiit. Sic autem omnia uti contigerunt, verissime accu- ratissimeque conscripta sunt: id quod in exorsu historiæ nos facturos promissimus. Belligerarunt annos sex, mensem unum, incipientes nimirum anno ab orbe condito, vicesimo nono supra sex millia et octingentos, Indictione quarta, decimo tertio Kalendas Maias, et ad annum quintum et tricesimum supra mille octingentos, ad indictionem undecimam, et decimum quartum Kalendas Junias perducentes.

lictum, sed alia in fiscum relata, alia populo in prædam cesserunt. Ita subito cum liberis ad egestatem redactus est, qui post imperatorem omnium felicissimus habebatur. Nam per multos annos succes- sibus usus, uno die in extremam calamitatem incidit. Ibi homines querulos dicere audires tum alia, tum, opes illas pauperum esse sanguinem, et lacrymas, suppeditatas ei ab iis quibus Romanarum provinciarum et urbium administratio commissa fuisset, etc. Eundem ait, cum sine ulla modestia in exilium abduceretur, in stranguriam incidisse, quæ me- lestior ei fuerit, quam cætera omnia, quæ perpes- sus esset, carcerem, jactura dignitatis, opum ere- ptione, vilium omnium obtreccatione, et con- vicio.

188 ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

Quid superiore libro memorarit, quidque proxime sequenti memorandum sit, per transitionem significat. Nepotis occupato Byzantio in avum cura, reverentia, honos, liberalitas. Magno logothetæ ignoscitur: in protostratorem urbis præfectura confertur. Petit imperator a patriarcha uti in gratiam redeat cum episcopis, a quibus fuerat vehe-

menter offensus. Quo pacto Marcus Caballarius, maledicentiæ in ipsum reus, ejus conspectu tremefactus fuerit, et corruerit. Mittit suo loco magnus domesticus, qui patriarcham flectat. Frustra. Dies synodo dicitur. Domesticus, episcoporum patronus, supplicibus verbis patriarcham expugnat. Imperatori de beneficio gratias actum eunt. Ejusdem imperatoris in bene meritos, totamque civitatem munificentia. Mœsorum in Thraciam superiorem, vicissim Romanorum in Mœsiam impressio, et capta Diampolis, Alia Mœsorum in Thraciam irruptio, Buceli occupatio, Probatii obsidio. Romani sædus violatum obiciunt, minas intentant. Mœsus causam indicat, cur partem de imperio Romano sibi cupiat. Ostenditur magnitudo Romani exercitus, qua territus Mœsus pacem promittit. Quare tam audacter in Thraciam Mœsi prædabundi irruerent. Romanus miles, spoliis ægre carens, pugnam non commissam dolet. Redintegratur inter Mœsum, et imperatorem amicitia. Magnus domesticus Syrgianni tolerabilem carcerem, dehinc libertatem exorat. Amor mutuus imperatoris, et domestici, qui divisæ petitionis rationem reddit. Magistrum suum militarem celebrat. Syrgiannes custodia liberatur. Xena imperatoris mater a magno domestico se celatam irascitur. Germani pecuniarum egentes, propter vetus hospitium cum imperatoribus Constantinopolitanis subsidium petunt, sed ob exhaustum ærarium nihil impetrant, copiasque accipere (quarum causa pecuniam petere videbantur) nolunt. Domesticus parte onerum suorum Apocaucho humeros supponente levatur. Pluribus de causis imperator Cyzicum vadit. Pax cum Zamerothane satrapa, urbes Orientis infestante. Res adversum Barbaros in Bithynia vario eventu, nec sine Romanorum gloria administrata. Nuntius ad protostratorem Byzantium. Naves ut sint paratæ jubetur. Castra custodiuntur. Laus Romanorum ex ore hostium. Senes Persarum proceres loci mutationem dissuadent, et qua cautione in eodem infamiæ vitandæ causâ manendum, edisserunt. Rumor de imperatoris obitu, fugâ militum. Imperator Constantinopolin lembo transducitur. Apud 189 Philocrenen Romani cladem accipiunt. Amor imperatoris in Cantacuzenum *εὐεργῆς* declaratus: et quo pacto per se, perquæ alios laborarit, ut eum imperii collegam haberet. Ille tamen singulari modestia oblatam dignitatem semper repudiat. Zacharias Genuensis Chium ab imperatore seniore concessam, sibi posterisque suis propriam facit. Caloethus dynasta matri magni domestici ejus recuperandæ viam pandit, et in eam rem auxilium suum pollicetur. Consilium domestici, quomodo agendum cum Martino, qui tunc insulam obtinebat. Quanto navium numero, et qualibus epibatis eodem navigatum. Navarchorum in apparatus pompa æmulfatio. Conditions, quibus imperator Martino insulæ præfecturam relinquere voluit. Benedictus castellum tradit. Martinus quoque se dedens, beneficium domestici mortem evadit: ipse in carcerem ducitur, uxor, et familia solum vertunt, milites ejus data venia, ex duabus conditionibus posteriorem eligunt. Imperator etiam benevolentibus, non benemeritis tantum, gratiam referendam putat, et populo Chio onus tributarium imminuit. Benedicti insignis pertinacia, et arrogantia intolerabilis, omnes condiciones, quamvis honestissimas asperrant, nisi insula sibi in peculium detur. Imperator apud Phocæam veterem a Persis satrapis colitur; Phocæa nova ei transdatur. Benedictus denuo Chium subjugare infelici successu aggreditur. Sequitur locus perelegans, et patheticus de morbo, et instante imperatoris obitu apud Didymotichum, ubi magnus domesticus sibi jam tertio delatum imperium abnuvit; cui ipsu, et una imperatrix a moribundo imperatore commendatur. Omnibus ordinibus valedicit. Ingens exoritur comploratio. Palatium ad extremam morituro salutem dicendam patet cuilibet. Ante mortem habitum monasticum postulat. De Xena matre, quamvis semel iterumque admonitus, nihil constituit. Magnus domesticus pro consuetudine in morte imperatorum solemne juramentum exigit. Constantinum despotam, quamvis multum rogatus, nec vita, nec oculis privare sustinens, occulte liberum dimittit. Constantinopolitani jurant. Andronicus senior timens, ne extincto nepote ipse habeatur pessime, ultro ad monachos se aggregat. Junior a monastico schemate per magnum domesticum impeditur: qui cum medicis expostulat, imperatorem terret. Mandatum ultimum imperatoris de examini suo corpore. Ob imperii pondus, et molestiarum molem magnum domesticum miseratur. Mortis indicia. Aqua de fonte Matris Dei cum omnium incredibili gaudio sanatur. Narrantur ei quæ interim gesta sint; probat omnia, præter missionem Syrgiannis in occidentem, quam tamen postea non improbat. Syrgiannis a domestico alienatus animus. Recensetur, quid despotæ Constantino acciderit; e carcere eximitur. Nepos Andronicus avum induisse monachum tristatur, cui domesticus solatium suggerit. Pœnitet, non ei reddidisse imperium, quemadmodum cogitarat; qua de re cum domestico consultans, ab eo pœnitundine deducitur, argumentis partim quæ movere potuerint, partim quæ uiderint dissolutis. Deiparæ de recepta sanitate gratias agit. Persæ populatores vincuntur. Achris a Triballis obsidentibus asserrit. Mœsus et imperator in Tribalorum fines irrumpunt, Mœsus ex vulnere interit. Regina Michaelis conjux, imperatoris soror cum liberis pellitur. Mœsia ab imperatore vastatur: quædam oppida deditioem faciunt. In locum Isaiaë patriarchæ Joannes presbyter, magni domestici suasu ab episcopis surrogatur. Persæ vastatores male militantur. Syrgiannis sociorumque in domesticum et imperatorem conjuratio. Majestatis a Zamplacone accessit, crimen negat. In summo discrimine ad misericordiam domestici confugit: qui ei ingratum animum exprobrans, aliquatenus auxilium promittit, stultitiamque facti ipsius apologo festivissimo ante oculos ponit. Nicææ ab Orchane Persa obsessæ succurritur: pax componitur. De Syrgianne judicium exercetur; ampliationem petit; Galatam

fugit, ubi diligenter quæsitus, non invenitur. Inde Eubœam, inde ad Cralem abit, cui adversus Romanos dat operam. Sphranzes senator, sive aulicus, contra Syrgiannem se imperatori offert, qui qua ratione vivus ac sine pugna in potestatem veniat, consulatur. Negotium Sphranzi datur. Persæ in Macedonia victi. Sphranzes Syrgiannem astu occidit; ab imperatore **190** præmio afficitur. Cum Crale concordia resarcitur; civitates ab eo captæ ad fidem redeunt: eidem auxilium ab imperatore mittitur. Regina Mœsiæ per duos proceres regno exigitur. Alexander Michaelis ex sorore nepos rex declaratur; qui urbes quæ se imperatori dederant, magno collecto exercitu recuperare contendit. Persæ Nicomediam obsessuri terrentur. Imperator Mœsiam invadit. Pax sancitur. Pro urbibus ablatis digladiatio, Anchialo Diampolis permutatur. Alexander Scythas sibi auxilio contra patrum venientes, dolo in Romanos mittit, vel præmittit potius. Atrociter pugnatur. Matrimonium cum Maria imperatoris filia bis petitur, bis recusat. Fedus feritur. Convivium initur, et de strenuitate Romani commendantur. Amurius Joniæ satrapa Thraciam incursans, illæsus abit. Senior imperator, et mater junioris hac luce defunguntur, Monomachus Thessaliæ gubernator rebellat, Montani Thessali imperatori salutem dicunt, obsequia sua ei deferentes. Cum Crale imperator aliquot dies hilariter, et in epulis consumit. Lesbus a Genuensibus occupatur: eo imperator cum classe magna proficiscitur. Delii a Genuensibus deficiunt, nec ii cum Romanis configere audent. Pincerna ad Mitylenen oppugnandam relinquitur, cætera oppida Romanis se dedunt. Contra Phocæam, et Mitylenen imperator Sarchanis satrapæ auxilium invocat. Phocæensium in se defendendo constantia. Tres filii satrapæ Joniæ imperatori fidem suam pollicentur. Nobilium Romanorum clandestina in imperatore perfidia: ingens eidem a Persis auxilium. Magni domestici cum Amurio Persa colloquium, et epulatio, et quantum gratia apud eum potuerit. Domesticus anicum quemdam Genuensem ad tabernaculum suum invitat, cui Phocææ deditionem egregia oratione suadet. Ille de suorum obstinatione conqueritur, consilium poscit. Magnus domesticus auctor est, ab imperatore veniam orent; Persas obsides ei donent; Phocæam, et Mitylenen reddant; multa item bona enumerat, quibus ab eo afficiendi sint. Urbes cum obsidibus redduntur, ita Lesbus recipitur. Albani tumultuantur, civitatibus vicinis depopulationes inferunt, domantur, immensaque præda congeritur. Acarnanum procerum de imperatore recipiendo dissensio; reginæ sententia approbatur. De nuptiis cum principe Nicephoro, et domestici filia assentitur imperator; libertatem negat. Dedit se provincia, imperatorisque mansuetudinem, ac beneficentiam commemorabilem experitur. Puer Nicephorus a malevolis ad dominam Tarenti transfertur. Rebus confectis imperator Thessalonicam redit. Alexander, rex Mæsorum, super matrimonio legatos mittit, cui quamvis barbaro, publici causa commodi filiam suam despondet. Persæ raptores a domestico et imperatore creduntur, capiuntur, fugantur. Nuptiarum apud Adrianopolin celebritas. Acarnanum defectio. Nicephorus a rebellibus repetitur, atque a Tarentina principe filiarum altera ei desponsa dimittitur. Quenam et qualis illa mulier fuerit, exponitur. Duo duces in Acarnaniam cum copiis mittuntur, imperator sequitur, et ibi ejus acta. Artæos domesticus ut præfractos reprehendit; quantum damni fecerint, ostendit; gravia comminatur; Rhogios contra eorum contumelias defendit. Quo jure Acarnania Romanorum sit, demonstratur. Artæi se dedunt. Imperator, et milites morbo affliguntur. Thomocastriorum obsidio, et eorum superbia atque contumacia. Ad deditionem eos domesticus cohortatur, et eo scopo cum pædagogis quoque principis pueri, viro prudente ac nobili, agit. Ad concilium res refertur. Deditio decernitur. Laudantur a magno domestico, et ab imperatore honorifice accipiuntur. Magni domestici filius Matthæus Thessalonicæ Demetrii despote filiam uxorem ducit; Apocachus monachismi profitendi facultatem rogat; ejus voluntas exploratur. Classem contra Persas piratas petit. Esse ignavum et improbum hominem, imperator domesticum monet. Datur classis; apparet ejus fraus, et calliditas. Urbes et castella, quæ partim construxerit, partim instauravit imperator, recensentur. Barlaamus monachus Calaber turbas Thessalonicæ dat. Gregorii Palamæ, et fratrum ejus virtus. Monetur Barlaamus, ne monachorum institutum conviciis laceret. De lumine, quod aliquando sanctos viros circumfundit. Item de lumine Christi transfigurati in monte Thabor, cum oculis corporeis conspectum sit, an **191** increatum fuerit. Barlaamus negat, et bene quidem. Contra eum synodus cogitur, cui respondet. Canit palinodiam Barlaamus, cui petenti venia datur, et datur cum significatione charitatis egregia. Novas turbas ciet ejus discipulus Gregorius Acindynus, qui altera synodo coacta damnatur. Imperatoris morbus. Apocachus magnum domesticum sollicitat, ut insignia imperatoria assumat, et ut filium eo inducat, matrem quoque tentat, sed ab utrisque rejicitur. Sermo domestici cum Anna imperatrice, et imperatoris ex hac luce emigratio. Singularia et in primis notabilia in hoc libro sunt hæc: Exempla charitatis, ac veniæ in inimicos, qualia libro primo in pecuario Syrmano, et imperatore juniore adversus panhypersebastum mirifica duo vidimus, et rursus libro tertio quædam eximia videbimus. Tot Persarum irruptiones, quibus res semper male cessit. Testificatio crebror, et ἀναγγελία amoris incomparabilis inter imperatorem, et magnum domesticum. Imperatoris morbus gravissimus, et divina per Deiparam sanatio. Syrgiannis conjuratio, judicium, trucidatio. Chius, Lesbus, Acarnania recuperatæ. Monachismi præclarum aliquoties encomium, ut etiam sæpe in tertio, et quarto potissimum. Contentio Barlaami cum monachis Gæcis, et synodi duæ. Imperatoris e vita discessus.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Post transitionem docet, quam avo providerit, et quam reverenter eum tractarit. Magnum logothetam venia, protostratorem urbis præfectura donat. A patriarcha ut episcopis adversariis offensam remittat, obtinere nequit. Aliis de se bene meritis gratias agit. De Marco Caballario quæsitio, et in conspectum imperatoris adducto, historia; ex qua et vis conscientie in illo, et in imperatore divina quædam clementia elucet.

Quæ ab imperatoribus bello mutuo paceque ite-
rum redintegrata gesta sint, superiore libro expla-
navimus. Sequitur ut quæ junior Andronicus, to-
tius jam potens imperii seorsum patriverit, pro-
denda memoriæ videantur. Die altera a capto By-
zantio antequam ullam partem administrationis at-
tingeret, rationes avi in posterum sibi constituen-
das existimavit (27). Ac principatum quidem, ejus-
que moderationem ipse sumpsit, reliquorum nullo
eum multavit, sed Romanos quotquot ditione sua
continenterentur, illi non secus quam imperatori obe-
dire, eundem quem sibi honorem tribuere, et quo-
ties eum adire adoratum vellent, ne a quoquam ar-
cerentur edixit. Præterea ipsius liberos, aliosque
cognatos palatium celebrare, totos dies cum eo
consumere, et quandiu placeret versari; de num-
bero, et obsequiis ministrorum nihil mutari, et
licere illi quæ liberent omnia. Deinde in sumptus
ejus, et familiæ de publicis vectigalibus, quam
τοπιχὴν vocant (28), ferentem in annos singulos
duodena aureorum millia, et alterum tantum e-
fisco decrevit. Hujus pecuniæ dispensandæ modum
penes illum reliquit: cui palatio quoque cedens
quandiu superfuit, in ædibus 192 seu palatio
Demetrii despote, patri sui, habitavit. Sæpius il-
lum visens, extra simulationem, sincereque sermo-
nes et consilia cum eo conferebat, nihiloque infe-
riore quam antea reverentia, ut decebat, et honore
illum prosequeretur. Verumenimvero, quanquam
imperator non fecte, sed ex animo mandaverat, ut
liberi essent ad avum aditus ac salutationes, ac-
cedere tamen Romani non audebant, quod formi-
darent, ne ob id, quasi rerum novarum cupidi,
suspicione laborarent. Magnum logothetam Didy-
motichum abduci, et in aliquo monasterio vitam
agitare jussit. Et agitavit quidem ibi ad tempus,
donec etiam ipse veniam consecutus, Byzantium-
que postliminio reversus (29), illic reliquum ætatis

A "Α μὲν οὖν πολεμοῦσι τε ἀλλήλοισι τοῖς βασιλεῦσι
καὶ μεταξὺ διαλλαττομένοις ἐπράχθη μετ' ἀλλήλων,
τοιαῦτα ἐστὶ· νῦν δὲ εἶναι μοι δοκεῖ λοιπὸν διηγη-
τέον καὶ ἂ τῷ νέῳ Ἀνδρονίκῳ ἤδη τὴν πᾶσαν ἀρχὴν
Ῥωμαίων ἐποποιησαμένῳ ἐπράχθη καθ' αὐτόν.
Ἐς γὰρ τὴν ὑστεραίαν μετὰ τὴν τοῦ Βυζαντίου
λῆψιν, πρὶν ἄλλης τινὸς ἀψασθαι διοικήσεως πραγ-
μάτων, ἐν ὅποιοις τισὶ χρῆ τὸν βασιλέα καὶ πάπ-
πον κατέστησε διάγειν. Καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν καὶ τὴν
διοίκησιν τῶν πραγμάτων ἀπένειμεν αὐτῷ· τῶν
ἄλλων δὲ οὐδὲν ὄρετο βασιλέως· ἀλλὰ τοὺς τε Ῥω-
μαίους ὅσων ἤρχε προσέταξεν αὐτῷ ὡς βασιλεῖ
προσέχειν, καὶ τὴν ἴσῃ ἀποδίδουαι τιμὴν. Καὶ
ἐπότε βούλοιστο πρὸς αὐτὴν ὡς προσκυνήσοντες
ἔλναι, κωλύεσθαι παρ' οὐδενός. Καὶ παῖδας καὶ
B τοὺς ἄλλους συγγενεὶς βασιλέως εἰς τὰ βασίλεια
εἰσιόντας αὐτῷ συνδιημερεύειν καὶ συνεῖναι καθόσον
βούλοιστο· καὶ τὴν θεραπείαν πᾶσαν ἀκίνητον μέ-
νειν ὅση ἦν· καὶ ἐπ' αὐτῷ εἶναι ὃ τι ἂν κελεύῃ
ποιεῖν. Καὶ ἀναλωμάτων ἕνεκα αὐτοῦ τε καὶ οἰκε-
τικῆς, ἀπὸ τε τῶν δημοσίων φόρων τὴν λεγομέ-
νην παρέσχετο τοπιχὴν, φέρουσαν ἐπ' ἐνιαυτὸν
δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις χρυσοῦς, καὶ ἕτερα χρήματα
ἴσα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ἐκέλευσε χορηγεῖσθαι ταμείου.
Καὶ ταῦτα εἶναι ἐπ' ἐκείνῳ ἢ ἂν ἐθέλοι χρῆσθαι-
τῶν τε βασιλείων παρεχώρησεν αὐτῷ· αὐτὸς δὲ
εἰ ποτε ἐπιθόνητος τῆ Κωνσταντινοῦ ἕως ὃ πάππου
περιτῆν, ἐν τοῖς Δημητρίου τοῦ δεσπότητος διέτριβεν
οἰκοῖς καὶ πρὸς βασιλέα ἐρχόμενος συχνῶς, ὡμίλει
C αὐτῷ γνησίως, καὶ ἐδουλεύετο περὶ τῶν πραγμά-
των, καὶ οὐδὲν ἥττον ἢ πρότερον αἰδῶ καὶ τιμὴν πα-
ρεῖχε τὴν προσήκουσαν αὐτῷ. Οἱ δ' ἄλλοι Ῥωμαῖοι,
καίτοι παρὰ τοῦ νέου βασιλέως οὐ πρὸς εἰρωεῖαν,
ἀλλ' ἀληθῶς προσεταγμένον, τὸ πάντα τὸν ἐθέλον-
τα πρὸς βασιλέα ἐρχεσθαι καὶ ἀκωλύτως προσκυ-
νεῖν αὐτόν, ὅμως οὐ προσήεσαν, δεδοκότες μὴ τι
διὰ ταῦτα ὑποπτειθεῖν νεωτερίζειν. Τὸν μέγαν δὲ
λογοθέτην ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς εἰς Αἰδυμότειχον

Jacobi Pontani notæ.

(27) Nimum quantum ab his aliena, longeque di-
versissima Gregoras, lib. ix, de conditione avi
Andronici, qua fuerit, capta a nepote Constanti-
nopolis: vixisse miserime, et in extrema demum
egestate vitam finivisse. Gregoræ mendacia sequuntur
continuator Glycæ, et alii, Andronicumque
juniorum tyrannum, et parricidam faciunt. Tu ipse
leges, si voles, me enim illa huc afferre piget pro-
fecto. Sed omnium falsidicorum illorum, antequam-

D bulo est Gregoras.

(28) Gregoras libro nono [de eadem re loquens,
ait Andronicum juniorem assignasse avo τὴν ἐπί-
τειον πρόσδοτον τῆς ἀλυστικῆς, annum redditum
piscationis, πρὸ τοῦ Βυζαντίου τέλειται δέκα χιλίο-
δων τῶς ἐγγίστα οὖσαν. Vide not. ad cap. 42,
libri iv.

(29) Gregoras. Magnus autem logotheta ab exsilio
reversus, non domi suæ divertit, quæ, ut jam dixi-

ἐλθόντα, ἐν ἐνὶ τῶν αὐτόθι φροντιστηρίων διατριβειν· καὶ ἦν ἄχρι τινός· ἔπειτα συγγνώμης καὶ αὐτὸς τυχῶν, εἰς Βυζάντιον ἐπανελθὼν διέτριβεν οἴκοι. Τὴν Βυζαντίου δὲ ἀρχὴν τῷ πρωτοστράτορι παρέσχεν ὁ βασιλεὺς. Ἐπεί δὲ καθ' ὃν ἐπολέμουν ἀλλήλοις χρόνον αἱ βασιλεῖς, πολλὰ τῶν προσόντων τοῖς συνοῦσιν ἐκατέρω ὑπ' ἀλλήλων διηρησάθη, ἵνα μὴ διαφθῶραι γίγνοιτο μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰ οἰκεία ἐπανασώζων πειρωμένων, προμηθεύμενος ὁ βασιλεὺς, περὶ μὲν τῶν κινουμένων ἐκέλευσε μηδὲνα ἐξείναι μηδὲν ὀχλεῖν, ἀλλ' ἔφην τοὺς ἔχοντας καρποῦσθαι. Τὰ δ' ἀκίνητα ἐπανασώζεσθαι τοῖς ἐξ ἀρχῆς κυρτοῖς. Καὶ τούτου ἐπιμελητὴν τὸν πρωτοστράτορα τοῦ Βυζαντίου ἀρχοντα ἐκέλευσεν εἶναι. Μετὰ τοῦτο ἀπῆλθεν εἰς πατριάρχην, ἅμα μὲν εὐχαριστήσων αὐτῷ, καὶ οἰκείως καὶ φιλικῶς προσομιλήσων. Κατὰ γὰρ τὴν πρώτην συντυχίαν, τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων οὐκ ἐώντων, ὅσον ἀφοσιώσασθαι μόνον ἐποίησαντο τὴν ὁμίλιαν, ἅμα δ' ἵνα καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν, οἱ αὐτοῦ ἐκβαλλομένου τοῦ πατριαρχείου, καὶ εἰς δεσμοκτήριον οἰοεὶ ἀπαγομένον, οὐ μόνον ἀντέστησαν οὐδὲν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ συγκατειργάζαντο, τὸ γὰρ εἰς αὐτοὺς ἦγον, τὴν κάθειρξιν ἐκείνου, δοῦναι συγγνώμην δεηθῆν αὐτοῦ. Ἦν γὰρ κατ' αὐτῶν πολὺς φερόμενος ὁ πατριάρχης, καὶ δίκας ἀξίῳ λαβεῖν παρ' ἐκείνων τῆς προδοσίας τῆς εἰς αὐτόν. Καὶ δεηθεὶς αὐτοῦ πολλὰ περὶ αὐτῶν, οὐκ ἠδυνήθη πείσαι συγγνώμην παρασχεῖν αὐτοῖς, τὰ ἔσχατα λέγων τῆς προδοσίας. Ἐπεί δὲ ἐκνήκεν εἰς βασίλεια ὁ βασιλεὺς, τὸν μητροπολίτην μετακαλεσάμενος Φερῶν, καὶ χαρτοφύλακα τὸν Κουτάλην, καὶ τὸν τῶν μοναστηρίων ἀρχοντα Κυβεριώτην, οἱ δ' αὐτὸν δεσμοκτήριον

A exegit. Praefectura urbis protostratorem cohonestavit. Et quoniam bello durante, utrarumque partium sequaces multa invicem diripuerant, ne lites et controversiae nascerentur (30), dum sua recuperare et hi et illi student, provide statuit ut de mobilibus nemini cuiquam liceret exhibere negotium, sed habentibus relinquerentur: res soli autem ad veteres possessores redirent eamque procuracionem protostratori dedit. Post hæc ad patriarcham adiit, tum ut ei gratias ageret, familiariterque et amanter cū eo colloqueretur (id enim priore congressu, quia tempus et res non sinebant, perfunctorie fecerat), tum ut veniam episcopis impetraret (31), qui, dum ipse e patriarchio ejectus velut in carcerem concluderetur, non modo se non opposuerant, verum etiam pro virili sua, ut concluderetur, adjuverant. Stomachabatur enim patriarcha magnopere, et ut proditoribus supplicia irroganda (32), arbitrabatur. Verumenimvero precibus quamvis multis locum nullum relinquebat, quod dictaret, indignissima se ab ipsis affectum injuria, et proditionem eos luere oportere. Ubi domum rediit imperator, metropolitani Pherarum cum Cutale chartophylace, et Cyberiota monasteriorum præsidente (qui quod ab eo stetissent, aliquandiu in custodia fuerant), accivit, de officio præstito gratias retulit, et honoribus eos ornavit. Chartophylaci, quia majores honores capessere volebat, munus effecit splendidius, magnumque chartophylacem nominavit; quod epitheton chartophylaci usque hodie manet. Deinde Marcum Caballarium, Bardæ filium, 193 qui de muro in ipsum contumeliam torserat, ad se adducendum curavit (33). Is haud immemor, quæ blaterasset, antequam investiga-

Jacobi Pontani notæ.

mus, imperatore urbem ingressō, pridem erat diruta, et vastata prorsus a populo: sed in ejus vicino, in Choræ monasterio, quod ipse antea magnis sumptibus, vetustate ruinosum, instaurarat, etc.

(30) Aliter, et quidem justius fecit Aratus Sicyonius; nec mirum, quia longius intervallum 50 quam 6 annorum, majores mutationes effecerat. Ergo is cum ejus civitas quinquaginta annos a tyrannide teneretur, profectus Argis Sicyonem, clandestino introitu urbe est potitus. Cumque tyrannum Nicoclem improviso oppressisset, sexcentos exules, qui fuerant ejus civitatis locupletissimi, restituit remque publicam adventu suo liberavit. Sed cum magnam animadverteret in bonis, et possessionibus difficultatem, quod et eos quos ipse restituerat, quorum bona alii possederant, egere iniquissimum arbitrabatur, et quinquaginta annorum possessiones movere, non nimis æquum putabat, propterea quod tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus, multa dotibus tenebantur sine injuria; judicavit neque illis adimi, neque his non satisfieri, quorum illa fuerant, oportere. Cum igitur statuisset opus esse ad eam rem constituendam pecunia, Alexandriam se proficisci velle dixit, remque integram ad reditum suum jussit esse; isque celeriter ad Ptolomæum suum hospitem venit, qui tum regnabat alter, post Alexandriam conditam. Cui cum exposuisset patriam se liberare velle, causamque docuisset, a rege opulento vir summus facile impetravit, ut grandi pe-

cunia adjuvaretur. Quam cum Sicyonem attulisset, adhibuit sibi in consilium quindecim principes, cum quibus causas cognovit, et eorum qui aliena detinebant, et eorum qui sua amiserant; perfecitque æstimandis possessionibus, ut persuaderet aliis, ut pecuniam accipere mallent, et possessionibus cederent; aliis, ut commodius putarent, numerari sibi quod tanti esset, quam suum recuperare. Ita perfectum est, ut omnes constituta concordia sine querela discederent. Hæc: Cic. II de Off.

(31) Gregoras: Proinde non multis diebus post Isaiam patriarcham convenit, ac primum ei suadet ut iram adversus episcopos deponat, et populum interdico solvat. Neque enim par esse, cum ipse omnibus omnia condonaret, ad quem publica delicta spectarent, illum patriarcham, et pacis doctorem alere simultates, nec ejus iram occidere tot solibus occidentibus, cum ne unus quidem, durante illius ira, occidere deberet.

(32) Gregoras: Deinde ad ultionem et persecutionem episcoporum, et presbyterorum se convertit, eorumque aliis sacerdotio ad certos annos interdixit: aliis usque ad obitum. Sunt etiam quos lenius multavit. Sed ut paucis absolvam, nemini veteris imperatoris studio pepercit.

(33) Notabis exemplum admirabile, in reo conscientiae, in iudice misericordiae, in spectatoribus non vulgaris et salutiferi motus.

retur. simul imperatorem Byzantium intrivisse audivit, in foveis quibusdam, locisque subterraneis se abscondit, ut ad conquirendum delecti multo tandem labore eum invenerint, quem in palatium perduxerunt. Fama disseminata, petulantem illum conviciatorem imperatoris in palatium ad pœnas abduci, urbs tota ad spectandam miseri necem concursat. Ut intra palatium venit, ipso conspecta imperatoris tremore ac vertigine correptus, in terram collabitur; quem erigentes qui ducebant, imperatori sistunt, opletum lacrymis, et oculos humi dejectum, nec audentem illos contra tollere, sed sine mora exquisitissimis tormentis se interimendum cogitantem. Altum silere universi, et qua pœna Marcus plecteretur, suspensi exspectare. Cernentes porro adeo pavitantem ac tremulum astare, alii solo ejus aspectu in magnam commiserationem versi lacrymas et gemitus cohibere non poterant: alii prudentiores, ex præsenti re illius magni quondam, ut audimus, futuri iudicii quamdam imaginem concepiebant, et apud animos suos inexplicabilem illum coram terribili et incorrupto tribunali peccatorum pudorem depingebant. Si eum coram rege mortali, ubi etiam non possunt esse diuturna supplicia, tanta fuit in reo consternatio, ut ejus magnitudine ante prolatam sententiam pene appareret mortuus (quia nimirum quorum coarguebatur, ad ea quid responderet non habebat), quid tunc illis fiet qui sibi improbe factorum sunt conscii? Ex hujusmodi paradigmate intelligentiores illi seipsis meliores evadebant, vitamque suam ad normam probitatis accommodabant. Imperator, cum neque prius Marcum puniendi gratia quæsisset, et tunc omnes hoc exemplo velut in scena castigatos emendatosque videret (34), paulum conticecens: Quid hoc, Caballari, inquit, quod tam contumeliosus etiam in præsenti me fuisti? nam contumelias absenti impositis ignosci possit. Hac voce Marcum aniuus relinquit, humi repente cadit, et eam capite pulsans, præ timore spiritum editurus putabatur. Imperator, post longius silentium, jacentem jubet surgere. At ille, sive quia non audiebat quod dicebatur, sive quia solutis pavore membris surgere e terra non valebat, volutabatur, nec oculos aperiens, nec verbum emittens. 194 Imperator apparitoribus manu signum dat, uti eum attollant; sub-

Α οικήσαντας ἐπὶ χρόνον τινα, τὰ τ' ἄλλα ἠὺχαρίστησε, καὶ εὐεργεσίαις ἡμείψατο πολλαῖς· τὸν δὲ χαρτοφύλακα, ἐπεὶ μὴ ἠδούλετο ἀπὸ τῆς τοῦ χαρτοφύλακα; ἀξίας εἰς ἐτέραν μείζονα μετενεχθῆναι, αὐτὴν αὐτῆς ἐποίησεν ἐντιμωτέραν, μέγαν χαρτοφύλακα προσαγορεύσας· καὶ ἀπ' ἐκεῖνου εἰς δεῦρο τῷ χαρτοφύλακι διασώζεται τὸ Μέγας. Μάρκον δὲ Καβαλλάριον, τὸν τοῦ Βάρβα, ὃς ἦν ἀπὸ τῶν τειχῶν πρότερον πρὸς ὕβριν βασιλεῖ διειλεγμένος, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ, καὶ πρὶν ζητηθῆναι. οἶα ἐφθέγγετο εἰδώς, ἅμα τῷ πυθέσθαι ἐντὸς εἶναι Βυζαντίου βασιλεῖα, ἐν ὑπνόμοις καὶ ἀδύτοις τισὶ κατέκρυπεν ἑαυτόν. Πολλὴν δὲ τὴν περὶ τὴν αὐτοῦ ζήτησιν οἱ προστεταγμένοι ἐπισερχόμενοι σπουδῆν, εὐρίσκουσι τε καὶ ἀγούσιν εἰς βασιλεία. Φήμη δὲ διαδραμοῦσης ὡς ὁ ὕβριστῆς ἐκεῖνος βασιλέως εἰς τὰ βασιλεία ἀγεται κολασθὸς ὁμοῦ, συνέδραμεν ἡ πόλις πανδημει, ὁποῖω τρόπῳ ὀφύμενοι ἀποθανεῖται. Βασιλεὺς δὲ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι. Καὶ ἐπειδὴ τῶν τοῦ οἴκου θυρῶν ἐγένετο εἴσω, εἰς βασιλεία ἰδὼν, τρόμῳ τε ἐλήφθη, καὶ περιδινθεὶς, κατέπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. Ἀναστήσαντες δὲ οἱ ἀγόντες, ἐγγὺς ἤγαγον βασιλέως, δακρύων τε ὑπόπλεων, καὶ πρὸς τὴν γῆν νενευκότα, καὶ μὴ δυνάμενον ὄλωσ εἰς βασιλεία ἰδεῖν, ἀλλ' αὐτίκα προσδοκῶντα πείσεσθαι τὰ δεινότερα. Σιωπῇ δὲ βῆθεῖα κατέσχε τὸ πλήθος πᾶν. Καὶ πάντες ἴσαν μετέωροι πρὸς τὴν ἐπισερχομένην τῷ Μάρκῳ μεταδίχην. Ὅρωτες δὲ αὐτὸν οὕτως ἰστάμενον ὑπὸ τρομον καὶ περιδεῖ, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῆς θείας μόνης περιαλοῦντες, εἰς δάκρυα κατεφέροντο καὶ οἰμωγὰς. Ὅσοι δὲ καὶ συνετώτεροι τῶν πολλῶν ἦσαν, τῆς μελλούσης κρίσεως ἦν ἀκούομεν ἐλάμβανον ἀπὸ τῶν γινομένων εἰκόνα. Καὶ ἀνεζωγράφουν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀρρήτον ἐκείνην τῶν ἀμαρτωλῶν αἰσχύνην ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀδικαστοῦ δικαστηρίου. Εἰ γὰρ ἐπὶ θνητοῦ βασιλέως, ἐνθα καὶ αἱ τιμωραὶ ὀλιγοχρόνιοι, τοσαύτη τὸν κρινόμενον ἐκπληξίς εἶχεν, ὥστ' ἦδη καὶ πρὸ τῆς ἀποφάσεως τῷ πλείστῳ μέρει ἀποτεθνηκέναι ὑπὸ δέους, ὅτι μηδεμίαν ἀπολογία εἶχεν ἐφ' οἷς κατηγορεῖτο ἐνεγκεῖν, τί οὐκ ἂν πάθωσι τότε οἱ πονηρὰ συνειδότες ἑαυτοῖς; καὶ βελτίους ἑαυτῶν ἐκ' τοῦ παραδείγματος ἐγίνοντο καὶ πρὸς σωφρονέστερον μετεβύθμιζοντο βίον. Βασιλεὺς δὲ πρότερόν τε οὐκ ἐπὶ τῷ τιμωρησασθαι τὸν Μάρκον ζητῶν, καὶ τότε πάντας ὁρῶν τῇ σκηπῇ ταύτῃ σωφρομισθέντας, μικρὸν ἐπισχῶν, Τί παθῶν

Jacobi Pontani notæ.

(34) In scena tragica, seu in tragœdia. Apud Stobæum Timocles comicus quid præsentat tragicorum scripta satis declarat his verbis,

*Qui pauper est, dum non minus quam Telephum
Se egere sentit, fert malum quietius.
Insanit aliquis? Alcæonem respicit.
Caecuti? Œdipi levat damno animum.
Orbus quis est? lamenta Niobes cogitat.
Claudus? reminiscitur Philoctete pedum.
Habet Œneum, quisquis senex est, et miser.
Quicumque aliis quid accidit repataverit,
Erit in suis alacrior periculis.*

Et cum vera sit sapientia, humanas res penitus perceptas ac pertractatas habere, nihil admirari cum acciderit, nihil ætequam evenerit, non posse evenerit arbitrari, valet eo plurimum tragœdia: ubi exemplis evidentibus ostenditur, in rebus hominum nihil esse stabile, diuturnum, ac perpetuum: omnia fluxa, caduca, inania. Et omnino plus virium habet ad vitam recte instituendam tragœdia, quam nuda philosophorum præcepta autem prodest viris præpotentibus; ut dum illi Polymnestores, Agamemnonas, Hercules, Polynices legunt, se quoque homines, et fortunæ casibus subjectos esse recordentur.

ὦ Καβαλλάρια, εἶπε, τοσαῦτα ὑβρίκιας καὶ πρὸς Ἀ παρόντα; ἦν γὰρ ἂν τις πρὸς ἀπόντα γινομένων τῶν ὑβρεων συγγνώμη. Ὁ δὲ, ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως φωνῆς καταπλαγεὶς, εἰς γῆν τε κατέπεσεν εὐθύς, καὶ τῇ γῆ τὴν κεφαλὴν προσάρασων, προσδόκιμος ἦν καὶ τὴν ψυχὴν ἀφείναι ὑπὸ δέους. Πάλιν δὲ ὁ βασιλεὺς σιγήσας ἐφ' ἑκαῶν, τὸν Μάρκον ἐκέλευεν ἀναστῆναι. Ὁ δὲ, εἶτε καὶ τῶν λεγομένων οὐκ αἰσθάνομενος, εἶτε καὶ μὴ δυνάμενος ἀναστῆναι, ὑπὸ τοῦ δέους ἐκλυθεὶς, τῇ γῆ προσκυλινδεῖτο, μὴ ὄρων μήτε φθεγγόμενος μηδὲν βασιλεὺς δ' ἐσήμαινε τῇ χειρὶ τοὺς κατέχοντας ἀνιστᾶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέστη, ἐπανερχοθαὶ τὲ ἐκέλευεν εἰς ἑαυτὸν, καὶ προσέγειν τοῖς λεγομένοις. Εἶπέ τε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. Τὸ μὲν δεδοικέναι καὶ τρέμειν, καὶ τὰ δεινότατα πείσασθαι προσδοκᾶν, δίκαιόν τε ὁμοῦ καὶ σοὶ προσήκον. Ἄξια γὰρ ἐφθίγξω πολλῶν τιμωριῶν. Ἐγὼ δὲ ἑμαυτῷ πολλὰ συνειδώς πρὸς τὸν ἀπάντων Κύριον καὶ βασιλέα ἡμαρτημένα, καὶ δαήμενος συγγνώμης, ὡσπερ καὶ σὺ νῦν, μᾶλλον δὲ καὶ πλείονος; πολλῶν, ὅσων καὶ τὰ ἡμαρτημένα χεῖρω, καὶ οὐ πρὸς σύνδουλον, ὡσπερ σὺ, ἀλλ' εἰς τὸν ἐκ μὴ ὄντων παραγαγόντα προσκεκρουκώς, καὶ δαήμενος καὶ αὐτὸς ἐλεῶ, ἀφιήμι τε τὰ ἡμαρτημένα σοι, καὶ συγγνώμην παρέχω. Δυσὸν δὲ ἕνεκα τὸ σέ τε εὐρεῖν καὶ ἐνθάδε ἀγαγεῖν ἐποιησάμην περὶ κλείστου ἑνὸς μὲν, ἴν' ἐκ τῶν γινομένων οἱ πολλοὶ σωφρονισθῶσι μὴ ἀκρατεῖς εἶναι περὶ τὴν γλώτταν, μηδὲ ῥαδίως ἐκφέρεσθαι πρὸς ὑβρεις, καὶ ταῦτα, πρὸς ὑπερέχοντας καὶ τιμῆς ἀξίους γινομένας. Καὶ τὸ κρείσσον ἀπὸ ὑφους ἢ ἀπὸ γλώσσης πασεῖν, ὑπὸ τῶν σοφῶν τινος καλῶς εἰρημένον ἔργον δαδαχθῶσιν, ἑρῶντες εἰς οἶον βάραθρον ἐξ ἀκρασίας περιπέπτωκας αὐτός. Δεύτερον δὲ, τοῦ σε διὰ βίου φόβων καὶ κινδύνων ἀπαλλαγῆναι. Εἰ γὰρ μὴ νῦν ἐνθάδε ἀχθεὶς ἐτύχχανες συγγνώμης, κατ' οὐδὲν ἀνεκτότερον ἂν ἔζης τοῦ Κάιν βλον, στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ παρὰ παντὸς τοῦ προστυχόντος οἰόμενος αὐτίκα ἀπολεισθαι. Νυνὶ δὲ συγγνώμης; τυχῶν, ἡδέως βιώσεις, καὶ ἀδεῶς, οὐδενὸς ἔτι δυναμένου τῶν εἰς ἐμὲ ἡμαρτημένων εὐθύνας ἀπαιτεῖν. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς Μάρκον εἶπεν. Οἱ παρόντες δὲ, ἀλλόκοτον μὲν τινα βῆσθαι ἰδέαν θανάτου προσδοκῶντες, ἔπειτα ἐξαίφνης παρὰ θόξαν τὸν εἰς τὸν Μάρκον τοῦ βασιλέως ἔλεον, καὶ τὴν σώζουσαν ψῆφον ἰδόντες ἐξενηγεμένην, ἐθαύμαζόν τε τῆς συμπαθείας τὸν βασιλέα, καὶ τῷ Μάρκῳ συνέχαιρον τῆς σωτηρίας, καὶ οικεῖαν ἕκαστος; οἰόμενοι τὴν εὐεργεσίαν, Σοὶ προσέκειν ἔλεγον, βασιλεῦ, πατέρα τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι, καὶ μετὰ παρρησίας τῶν ἡμαρτημένων τὴν συγγνώμην αἰτεῖν, ὡς ἀφιέντι τῷ προσκεκρουκῶτι τὰ ὀφειλόμενα. Τούτων καὶ τινῶν ἐτέρων τοιούτων ὑπὸ τοῦ πλήθους εἰρημένων σὺν ἐκπλήξει καὶ χαρᾷ ὁ σύλλογος διελύθη.

195 CAPUT II.

Magnus domesticus ad patriarcham episcopis reconciliandum missus, nihil agit; dies iudicio præstituitur. De mente domesticæ quaestio inter episcopos. Pro reis ipse orationem habet deprecatoriam, et patriarcham flectit. Absoluti gratias imperatori agunt, qui amicos separatim remuneratus, communiter civitati benefecit.

Βασιλεὺς δὲ τὸ καὶ τοὺς τῷ πατριάρχῃ προσκεκρουκώτας ἀρχιερέας μὴ τυχεῖν συγγνώμης ἠγούμενος οὐκ ἀνεκτὸν, τὸν μέγαν δομῆστικον ἐπεμψε πρὸς τὸν πατριάρχῃν διαλεξόμενον μὲν αὐτῷ, καὶ ὡς ἐξ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πρὸς τοὺς ἀρχιερέας δαλλαγῆς, καὶ ἀφ'

blatum ut se colligat, et dictis mentem adhibeat, hortatur, et sic eum alloquitur: Quod pavitas, et tremis, gravissimaque tormenta exspectas, id quod æquum et te dignum est, facis; multis namque cruciatibus luenda exprompsisti. Ego vero ipsi mihi multorum adversus universorum Dominum, imperatoremque admissorum conscius, illum veniam, quemadmodum tu nunc me rogans, ac tanto quidem majorem, quanto magis deliqui, ego, inquam, qui non conservum uti tu, sed enim qui me e nihilo condidit, offendi, et mihi quoque ignoscere obsecro, tua tibi peccata condono, et ignosco. Duabus porro de causis conquisitum huc adduci maxime concupivi: una, ut multo tuo exemplo linguæ imperare discerent, nec facile ad probra se effunderent, idque contra superiores, quos colere ac venerari debent; et quod a quodam sapiente præclare dictum est, præstare ab alto, quam a lingua cadere, reipsa docerentur, intuentes, in quale barathram tu ex intemperantia linguæ præcipitasses; altera, ut te per omnem vitam timore periculoque liberarem; etenim nisi modo huc pertractus, veniam et pacem esses consecutus, tibi perpetuo gementi, trementique super terram, et a quovis obvio ictum lethiferum metuenti, nihilo tolerabilior vita, quam ipsi Caino fuisset. Nunc venia donatus jucunde secureque annos traduces, cum nemo amplius penas in me commissorum abs te repetere possit. Hactenus Marco imperator. Qui præsentem aderant, cum se novum quoddam, et peregrinum genus mortis visuros crederent, viderent autem præter opinionem misericordiam Marco tribui, eumque absolvi, et imperatorem de istac sympathia admirabantur, et Marco salutem gratulabantur. Cumque singuli in eo beneficium sibi accepisse viderentur, exclamabant: Tibi, imperator, Deum patrem appellare convenit, et ab eo libere peccatorum veniam poscere, qui debitori tuo debita dimisisti. His ac similibus jactatis, conventus cum stupore et gaudio solutus est.

Cæterum imperator indignum ratus, non etiam a patriarcha ignosci episcopis, a quibus erat offensus, magnum domesticum mittit, qui velut suo nomine cum eo de reconciliatione ageret; ac per se, quantum fieri posset, paci iungendæ operam

daret. Domesticus, magnis, et iteratis precibus pro episcopis orans, nihil effecit. Tenebatur enim ira irrevocabili, profitebaturque, non se ante ignotum, quam illi audaciæ suæ pœnas persolvissent, etiamsi cœlum rueret. Neque se idcirco scelus facere, si ad iudicium eos provocaret. Tum magnus domesticus : Atqui impar erit in hoc iudicio litigantium conditio, si tu iudex simul et accusator sedeas, ipsique eundem experiri adversarium, et arbitrum cogantur. Sin fidem das, te jus eorum non neglecturum, neque ex ira potius quam ex æquitate res iudicaturum, die dicta se sistent. Contra patriarcha : Causarum huiusmodi cognitionem meam, reliquorumque fratrum episcoporum esse, ne te quidem latet. Tamen quia nunc ipsos tanquam læsus in iudicium pertraho, non ut iudex, sed ut reus, aliis episcopis jus reddentibus sedebo. Quod si vel ipse iudicium exercerem, nunquam eo insanix, insolentixve progrededer, ut iram magis, quam rectam rationem in iudicando ducem sequer : nunc potissimum, quando non pro alio (esset enim aliqua venia), sed pro me sententiam laturus essem. Die igitur præfluente, quo episcopi iudicium obirent, magnus domesticus valedixit, ac discessit. Tum patriarcha presentibus ait, nescire se, quid sibi velit, quod domesticus ad iudicium condicat : aut qua re consilis, episcopos adeo suo ipsorum iudicio jam damnatos, ad causam dicendam occursuros promittat, nisi novi quidpiam fabricetur. Pars respondere, ne se quidem prospicere, quorum sum eat ; pars, se suspicari, haud illi rem vere nuntiatam esse, sed variis **196** assiduisque negotiis, et curis circumfluentem, quæ audisset, diligenter examinare, ac perpendere non potuisse. Neque enim probabile apparere, si accepisset, quomodo nullam patriarchæ culpam, sed mandatum duntaxat imperatoris prætendentes venerint, eumque per se a grege, contra omne jus et fas abegerint, et non secus, quam dirrissimo scelere notatum, in carcerem condiderint ; in Ecclesiam sibi auctoritatem arrogarint, et cum essent ipsi iniustissimi atque avarissimi, populum perfricta fronte de virtute docuerint ; quin etiam ob rapinas suas gloria se, et prædicatione extulerint, tales in iudicium venturos promissurum, ac non potius ipsum omnibus prius calculis eos condemnaturum fuisse. Excepit patriarcha, haud absurde locutus ; se nihilominus nondum adduci, ut credat, ita se rem habere ; sed illum cumulatæ prudentiæ virum (quod sciant omnes) aliquando excogitasse, quod in præsens ipsi non perspiciant. Quia vero compromiserint, episcopos omnes die præstituta adfuturos, id facto complere oportere. Ubi dies habendæ synodo nominata illuxit, qui in patriarchio erant, præsto fuerunt. Magnus autem domesticus assumptis episcopis reis, iussisque ne nutire quidem, quandoquidem ipse eorum causam acturus esset, cum illis veluti se defensurus adventavit. Congregatis jam eodem in loco universis, patriarcha

ἑαυτοῦ δὲ καθ' ὅσον ἂν εἶδόν τε ἢ ἐπιμελησόμενον τῆς εἰρήνης. Ὅς πρὸς πατριάρχην ἐλθὼν, καὶ πολλὰ πολλὰκις ὑπὲρ τῶν ἀρχιερέων δεηθεὶς, ἐπεὶ ἤνυε μὴδὲν, ἀλλ' ἀπαραιτήτως ὁ πατριάρχης εἶχε τῆς ὀργῆς, καὶ οὐδ' ἂν, εἰ τι γένοιτο, συγγνώμην ἔλεγε παροσχεῖν, εἰ μὴ δίκην δοῖεν πρῶτον τῶν τετολημένων, καὶ οὐδὲ ἀδικεῖν ἔλεγεν εἰ ἐπὶ δίκην προκαλεῖται ὁ ὑπολαβὼν ὁ μέγας δομῆστικος. Ἄλλ' οὐκ ἂν εἴη σοὶ τε κἀκείνοις ἐξ Ἰσοῦ τὰ τῆς δίκης, ἔφη, εἰ σὺ μὲν καθεδρῆ δικάζων τε ἅμα καὶ ἐγκαλῶν, αὐτοὶ δὲ τῷ αὐτῷ διαιτητῆι τε ἅμα ἀναγκάζονται χρῆσθαι καὶ κατηγόρω. Εἰ δὲ μὴ πρῆψεσθαι τὸ δίκαιον αὐτῶν, μήτε μὴν ὀργῆ μᾶλλον ἢ αὐτῆι τῆι δυνάμει τοῦ δικαίου ἐπὶ πράγματα δικάζειν ἐπαγγέλλῃ, ἀπαντήσουσιν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἡμέρᾳ τακτικῆι. Ὁ πατριάρχης δὲ· Τὸ μὲν ἐμοὶ τὴν δίκην προσηκῆναι τῶν τοιούτων καὶ τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἀρχιερεῦσιν, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς, εἶπεν, ἀρνηθεῖς. Ὅτι δὲ αὐτὸς ὡς ἡδικημένος εἰς δικαστήριον ἔλκω νῦν, οὐ δικαστής, ἀλλὰ κρινόμενος καθεδουμαι τῶν ἄλλων δικαζόντων ἀρχιερέων. Εἰ δ' ἄρα δικάζοιμι καὶ αὐτὸς, μὴ ποτε τοσοῦτον μανεῖην, μὴδ' ἀτοπίας εἰς τοσοῦτον ἐξελάσαιμι, ὥστε ὀργῆ δικάζειν καὶ μὴ τοῖς ὀρθοῖς περὶ τῶν πραγμάτων λογισμοῖς, καὶ μάλιστα νυνί, δὲ οὐχ ὑπὲρ ἐτέρου, (ἦν γὰρ ἂν τις συγγνώμη), ἀλλ' ὅτε περὶ ἑμαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξάγειν μέλλω. Καὶ τάξαντες ἡμέραν ἐν ἣ παρέσονται πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, ὡς τῆς δίκης ἐσημῆνης, ὁ μέγας μὲν δομῆστικος τῷ πατριάρχῃ συνταξάμενος, οἰκαδὲ ἀπεχώρει· ὁ πατριάρχης δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἀγνοεῖν ἔφη ὁ τι τῷ μεγάλῳ δομῆστικῷ τὴν πρὸς τὴν δίκην ἐπαγγελίαν νοεῖν, ἢ τίνοι θαρρόντα πρὸς τὴν δίκην ἀπαντήσεσθαι τοὺς ἀρχιερέας φάναι, οὕτως αὐτοκατακρίτους ὄντας, εἰ μὴ τι καινότερον ἐπινοησῆται αὐτῷ. Οἱ παρόντες δὲ, οἱ μὲν οὐδ' αὐτοὶ ἔφασαν εἰ δύνασθαι συνεῖναι. Οἱ δὲ ὑπώπτειον μὴ οὐκ ἀληθῆ τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἔσχεν ἀπαγγελίαν· ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν καὶ συνεχῶν περιβρέμενος φροντισῶν, οὐκ ἀκριβῆ τὴν ἐξέτασιν ἐποίησάτο τῶν ἀκουσθέντων. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰκόσ πυθόμενον περὶ αὐτῶν ὡς ἐπ' οὐδεμίᾳ προφάσει, ἀλλὰ μόνῃ τῆι προσηκείνῃ πυθόμενοι βασιλέως, αὐτοὶ τε ἐξήλασαν ἐλθόντες τῆς ποιμνῆς δι' ἑαυτῶν παρὰ πάντα τὸν τοῦ δικαίου λόγον, καὶ κατέκλεισαν ἐν φρουρᾷ, ὥσπερ τινὰ τῶν ἐπὶ δεινότητος ἐκλωχόντων, αὐτοὶ τε ὑφ' ἑαυτοῖς ἐποίησαντο τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰ μέγιστα ἀδικούντες καὶ πλεονεκτοῦντες ἐδίδασκον τὸν λαὸν περὶ ἀρετῆς, μὴδὲ ἐρυθριῶντες, ἀλλὰ καὶ σεμνυόμενοι τῆι ἀρπαγῆι, ἐπαγγέλλεσθαι αὐτοῦς ἀπαντήσειν εἰς τὴν δίκην. Αὐτὸς γὰρ ἂν αὐτῶν ἀπάσαις πρότερον κατέγων. Ὁ πατριάρχης δὲ, νοῦν μὲν αὐτοῦς ἔφη λόγον ἔχοντα εἰρηκέναι, αὐτὸν δὲ μὴ πείθεσθαι οὕτως εἶναι· ἀλλὰ τι τὸν μέγαν δομῆστικὸν ἐπινοηκέναι, βαθείαις, καθάπερ ἴσμεν, κεχρημένον ταῖς φρεσίν, ὁ νῦν ἡμᾶς μὴ δύνασθαι νοεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἐπηγγειλάμεθα τοὺς ἀρχιερέας πάντας εἰς τὴν τεταγμένην ἡμέραν συνελθεῖν, ὁ ἐπηγγειλάμεθα, καὶ ἔργοις ἀναγκαῖον ἐκπληροῦν. Τῆι προθεσμίας δὲ ἐλθοῦσης ἐν ἣ τῶν ἀρχιερέων τὴν

σύνοδον ἔδει εἶναι, οἱ μὲν ἐν πατριαρχεῖᾳ παρῆσαν πάντες. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος τοὺς ὑπευθύνους τῶν ἀρχιερέων παραλαβὼν, καὶ παραγγεῖλας αὐτοῖς σιωπᾶν, καὶ φθέγγεσθαι μηδὲν ὡς ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοῦ τοὺς λόγους ποιησομένου, ἤλθε σὺν αὐτοῖς ὡς ὑπὲρ ὧν ἐνεκαλοῦντο ἀπολογησόμενος. Πάντων δὲ γενομένων ἐν ταύτῃ, τοὺς ἐγκαλούμενους ἀρχιερέας ὁ πατριάρχης ἤτιθέτο ὑπὲρ τοῦ τῶν θρόνων ἀπελασθῆναι ὑπ' αὐτῶν, ἀδικήσαντα μηδὲν· καὶ προσέειπε εἰρχοῦναι. Οἱ μὲν οὖν ἐγκαλούμενοι ἀπεκρίνατο οὐδὲν· σιωπῆς δὲ βαθείας γενομένης ἐπὶ πολὺ, ὁ μέγας δομέστικος εἶπεν· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἶπεν· Ἐὰν μὴ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν περισσεύσῃ πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ δέ, Πλέον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, ὡς ὑμῶν ἀκούω διδασκόντων ἐγὼ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ τὸ, μὴ μόνον τὸν ἀδικοῦντα μὴ ἀμύνεσθαι ἐκ τοῦ Ἰσού, ἀλλὰ καὶ εὖ ποιεῖν καθ' ὅσον ἂν οἶδόν τε ἦ. Διὸ καὶ τοὺς σωτηριοὺς νόμους τιθεῖς, τὸν ἐλχόμενον εἰς δικαστήριον ὑπὲρ τοῦ τὸν χιτῶνα ἀπαρτεθῆναι, καὶ τὸ ἱμάτιον προσέταξέ προσαποδύσασθαι. Καὶ τὸν πατάξαντα ἐπὶ κόρρη, μὴ μόνον εὐθύναις οὐκ ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν ἐμπιρῆσαι· καὶ ἄλλα ὅσα τῆς αὐτῆς ἐξέχεται διανοίας. Παραθήγων δὲ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν σωτηρίων νόμων, ποτὲ μὲν εἶπε· Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου. Καὶ, Εἰσελθὼν εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου, τῷ ἐν οὐρανῷ· καὶ προσέειπε, Κλείσας τὴν θύραν σου, ποτὲ δὲ ὅτι, Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα. Καίτοι γε τῷ δοκεῖν τὰ τοιαῦτα παραγγέλματα ἀνέλκονται ἀλλήλοισι. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖν, τοῖς μὲν ἀτελέσιν ἡμῶν καὶ δυναμένοις· ἐκ τῆς ἐπιδείξεως τῶν καμάτων τὰ ἑπαθλα ἀποστειροῦσθαι, τὸ ἐπικρύπτεσθαι αὐτὰ, εἰρησθαι παντὶ σθένει· τοῖς διδασκάλοις δὲ ὑμῖν, καὶ κοινὸν παράδειγμα ὀρθοῦ καὶ σώφρονος βίου προκειμένοις, τὸ λάμπειν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, ὅπως οἱ πολλοὶ ὀρώντες, τὸν πατέρα ἡμῶν δοξάζωσι τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐὰν τοίνυν ὑμεῖς οἱ φῶς ἡμῶν τῶν μαθητευομένων, καὶ ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου καὶ μερίμναις καὶ ἡδοναῖς προσισχομένων δικαιοὶ ὄντες εἶναι, δεινοὶ καὶ ἀπαράτητοι, καὶ μηδεμίαν παρέχοντες συγγνώμην τοῖς ἀδικήσασιν καὶ κακῶς ὑμᾶς διαθεῖσι φανῆτε, οὐ θηρίων ἀνημέρων ἀγριωτέρους ἡμᾶς καὶ ὠμότερους παρασκευάσατε γενέσθαι; καὶ συμβήσεται ὑμῖν ὡσπερ τοῦ καλοῦ παράδειγμα γινόμενοις ὑπὲρ τῆς πάντων ὠφελείας πρὸς τοῦ φιλοανθρώπου καὶ δικαίου βραβευτοῦ στεφάνου ἀξιοῦσθαι καὶ γερωῶν, οὕτω νῦν ὄφλιν οὐ τὰς τυχοῦσας δικαιοὺς ὑπὲρ τοῦ πάσι βλάβης ἀφορμῆν παρεσχηκέναι. Ἐγὼ δὲ παράδειγμα φιλανθρωπίας καὶ ἀπὸ τῶν τῷ βίῳ προσηλωμένων ἡμῶν παρέξομαι ὑμῖν, οὕτω χθὲς καὶ πρόφην γεγενημένον. Ὁρᾶτε γὰρ τὸν βσιλέα, τοσοῦτο μὲν ἀρχῆς μέγεθος περιβεβλημένον, οὕτω δ' ἐν αὐτῷ τῷ τῆς νεότητος ἄνθει, ὅτε

A episcopos accusare, quod immerens de throno ab ipsis depulsus, et insuper carceri mandatus esset. Accusati nihil respondere. Post altum et longum silentium magnus domesticus ita inquit : Dominus noster Jesus Christus in Evangeliiis : « Nisi iustitia vestra abundaverit plusquam scribarum, aut pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum ». Illud autem (plusquam scribarum aut pharisæorum) ut vos docentes audio, nihil est aliud, quam non solum injurias inferenti par non referre, sed eidem etiam quantum possis benefacere. Quocirca idem dum salutare leges conderet, trahenti in iudicium propter auferendam tunicam, pallium quoque dimitti jussit ; et percussit unam maxillam, citra vindictam porrigendam et alteram ; et alia demum quæ in eandem sententiam sequuntur. Exacuens porro nos ad servanda præcepta salutifera, aliquando dixit, 197 « Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua » ; et : « Ingressus cubiculum tuum, clauso ostio, ora Patrem tuum, qui in cælis est ». Aliquando autem : « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona ». Hæ leges quamvis secum pugnare videantur, tamen nisi aberrat opinio, nobis imperfectis, et qui possumus ex ostentatione laborum nostrorum præmia amittere dictum est, uti ipsos totis viribus abscondamus ; vobis autem magistris, et communibus rectæ inculpatæque vitæ exemplaribus, ut luceant opera vestra, quo multi, dum ea intuentur, Patrem nostrum qui in cælis est, glorificent. Si itaque vos qui lux nostra, nostra, inquam, qui discipuli sumus, et fallaciis, sollicitudinibus, ac voluptatibus hujus vitæ implicati tenemur, merito esse debetis, duri et inexorabiles eritis, et mala irrogantes venia nulla prosequemini, nonne feris inmitibus immitiores, ac saviores nos facitis ? Quare quemadmodum si ad omnium fructum prohibitatis exemplaria fieretis, a pio et justo certaminis arbitro coronis et præmiis dignaremini : sic nunc, quia omnibus nocendi aliis occasione datis, non vulgaribus poenis condemnabimini. Atqui ego exemplum humanitatis de nobis, huic vitæ ceu clavo affixis proponam vobis, quod recentissime contigit. Videtis imperatorem, quauquam in tanto D tamque amplo imperio collocatum, nihilo minus in ipso ætatis flore, quando quia, etiam plurimum de vita recte instituenda sollicitus, facillime et a voluptatibus pessundari, et ad iram immoderatam impelli solet, adversus protervitatem Marci, omnium mortalium scelestissimi, quali, quamque omnibus inopinata mansuetudine et clementia usus sit. Si ergo ille et ætate juvenis, et imperator, ut diximus, et negotiis hujus vitæ involutus, tam libenter offensam condonavit, tu communis præceptor et tanquam sanctioris vitæ speculum propositus, fratribus ignavia quadam male de te meritis nonne ignosces ? an ita obfirmatus in repositendis a son-

1 Matth. v, 20. 2 Matth. vi, 3. 3 Ibid. 6. 4 Matth. v, 16.

tibus pœnis, neque nostris precibus inflexus, neque ulla infelicitum miseratione captus persistes? qui dementiæ suæ pretium condignum jam tulerunt, tali tempore ad tribunal pertracti, et ab omnibus despecti, et ultima supplicia se passuros formidantes? Ah! noli, obsecro. Redigam autem tibi in memoriam **198** promissum quoddam, quod mihi dedisti. Ut primum ad te pro his episcopis oratum accessi, quia vehementer iudicium urgebas: Vide, inqueiebam, ne tu iudex, et accusator simul firmamenta reorum negligas. Ac tunc quidem te id minime facturum recipiebas. En tempus adest, ut quod promisisti, id reipsa præstes; nam præsidia causæ ipsorum ego mecum assero. Cum dicto surgens (surrexerunt autem et patriarcha, et reliqui omnes), episcopos accusatos accipit (et alios illos quoque ad preces secum conjungendas hortatur), atque ita simul omnes ad pedes patriarchæ procidunt, clamantes: Ignosce Japsis nobis, pater, ut et tibi a Patre cœlesti debita ignoscantur. Hæc illi faciebant. Patriarcha vero: Inextricabili, inquit, reti abs te comprehensus, magne domesticæ, quia aliud facere non licet quam quod tibi studio est, omittam repugnare, tibi que parebo. Mox veniam largitur, et crimine absolvit, a quibus fuerat violatus, et a Deo illis impunitatem poscit; magno domestico pro cohortatione multa bona comprecatur, singulosque episcopos a quibus offensus erat, complexus, eam benedictione (argumento utique non fucatae reconciliationis) impertit. Post hæc pauca effatus, cœtum dimittit. Episcopi absoluti imperatorem adeunt, de cura et diligentia in ipsorum causa declarata gratias amplissimas agunt; divinorum ei munerum copiam exoptant; cui separatim primores, milites, aliosque amicos ac necessarios munifice remuneranti, visum est non committendum, quominus etiam populo, civitatique universæ publice aliqua gratia referretur. Itaque vectigalia onerosiora sustulit; et quicumque vineas, aut domicilia in locis publicis tributaria possidebant; iis pensionem remisit; et beneficium istuc data aurea bulla constabiliavit.

στίκω πολλά ἐπηύχετο ἀγαθὰ τῶν λόγων ἕνεκα, ὧν διεξήλυθε πρὸς αὐτούς. Ἡσπάζετό τε τοὺς λελυπηκότας ἀρχιερέας καθ' ἓνα, καὶ εὐλογίας ἤξιστο, δείγμα καθαρῆς διαλλαγῆς. Μετὰ δὲ τοῦτο πατριάρχης μὲν διέλυσε τὸν σύλλογον, βραχέα τινὰ διαλεχθεὶς· οἱ αἰτιαθέντες δὲ ἀρχιερεῖς εἰς βασιλεῖα ἐλθόντες, πολλὰς ὡμολόγουν χάριτας αὐτῷ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς, καὶ ἐπηύχοντο πολλὰ ἀγαθὰ. Βασιλεὶ δὲ ἰδίῃ τοῖς τε ἐν τέλει, καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεῖσι; πολλὰς παρεχομένῳ τὰς εὐεργεσίας, οὐκ ἔδοκει δεῖν μὴ καὶ δημοσίᾳ τῷ δήμῳ καὶ πάσῃ τῇ πόλει χάριν καταθέσθαι τινὰ, καὶ τὰς τε βιαιοτέρας ἐκώλυσε συνεισφορὰς, καὶ ὅσοι ἀμπέλους ἢ οἰκήματα ἐν δημοσίοις χωρίοις εἶχον, ἐφ' οἷς συνετέλουν πρόσδοδόν τινα τακτὴν εἰς τὸ κοινόν, τούτους ἐκέλευσε μηδὲν παρέχειν, ἀλλ' ἀνευ φόρων καρποῦσθαι, καὶ χρυσόδουλλον δικαίωμα ἐπὶ τῇ εὐεργεσίᾳ παρὰ τῶν.

199 CAPUT III.

Mæсорum rex Thraciam superiorem devastat. Imperator cum eo depugnaturus Bizyam abit. Mæsus clam domum recedit, usus strategemate. Imperator incursans Mæsiam, Diampolim cupit. Iterum irrumpens in Thraciam Mæsus Bucelum occupat, Probatum obsidet. Exprobratur ei perfidia cum minis. Causam præ-tendit, uxoris jus in paternum imperium. Prolata lege refutatur, territorique magnitudine et fidentia Romani exercitus, Bucelum redditurum, pacemque servaturum promittit. Causa audaciæ Mæсорum. Milites se spoliis privari dolent. Amicitia renovatur. Uterque domum redit.

Sub idem tempus Mæсорum rex Michael cum

Ἰπὸ δὲ τοῦς αὐτοῦς χρόνου; καὶ ὁ τῶν Μυσῶν

βασιλεὺς Μιχαὴλ πανστρατιᾷ ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ῥωμαίων, ἄγων καὶ Σκυθᾶς συμμάχους, καὶ τὰς ἄνω τῆς Θράκης ἐδήλωσε πόλεις ἐπ' ἡμέραις ἱκαναίς. Ἐπεὶ δὲ ἐπίθετο ὁ βασιλεὺς τὴν εἰσβολὴν, ὄσσην ἐξῆν ἀθροίσας στρατιάν, ἦλθεν εἰς Βιζύην κατὰ τάχος, καὶ κεῖ παρασκευάζετο πρὸς μάχην. Μιχαὴλ δὲ ἐπεὶ πρὸς τῶν σφετέρων μάθοι κατασκόπων ἐν Βιζύῃ παρασκευάζεσθαι τὸν βασιλέα (ἐτι γὰρ ἐν τῇ Ῥωμαίων καθήμενος ἐδήου), δαίσας μὴ ἐπελθόντα· οὐχ οἶός τε ἀμύνεσθαι ἢ, ἔγνω δεῖν ἐξαπατήσασθαι· καὶ πέμψας πρεσβευτὴν, ἀκηκοέναι ἔφασκεν εἰς Βιζύην ἀφιγμένον· στοχάζεσθαι γὰρ μὴ ἐκ τῶν εἰκότων μάχεσθαι οἱ ὠρμημένον ἐπιέναι· οὐ δαῖν οὖν κατατρίβειν τὴν στρατιάν μακρὰν ἀνύοντα ὁδόν· αὐτὸν γὰρ ἐς τὴν ὕστεραίαν ἄμα ἐπ' ἀφίξεσθαι ἐς Βιζύην ὡς ἐς μάχην. Ὁ μὲν οὖν πρεσβευτὴς τοιαῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε. Μιχαὴλ δὲ ἄρας τῷ στρατῷ τῆς τε ἡμέρας τὸ λοιπὸν καὶ τὴν ἐπιούσαν νύκτα βαδίσας συντόμως, ἐς τὴν ὕστεραίαν ἐν ὁρίοις τῆς ἰδίας ἡγεμονίας ἦν· βασιλεὺς δὲ ἄμα πρῶτ', τὴν τε στρατιάν κελύσας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι, καὶ τὴν ἐφοδὸν τῶν βαρβάρων περιμένειν, ἐξηρτύετο καὶ αὐτὸς τὰ πρὸς τὴν μάχην. Καὶ στρατιώτας ἐπαμψέ τινας ὡς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων κατασκευασμένους. Περὶ μεσημβρίαν δὲ οἱ κατάσκοποι ἦγον στρατιώται, ἄγοντες καὶ Μυσοῦς δοριαλῶτους· ἐξ· οἱ ἀνερευνώμενοι, τὸν βασιλέα ἔφασαν σφῶν τῇ προτεραιᾷ ἄρα τῇ στρατιᾷ ὄχεσθαι εἰς τὴν οἰκίαν, αὐτοῦ δὲ ἀρπαγῆς ἕνεκα περιλειφθέντας, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀλῶναι. Οὕτω μὲν Μιχαὴλ κατεστρατήγησε βασιλέα. Οὐ πολλὰς δὲ ὕστερον ἡμέραις καὶ αὐτὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μυσίαν, καὶ τὰλλα τε ἐκάκωσεν αὐτήν, καὶ Διάμπολιν ἔβλεν ἐξ ἐφόδου· καὶ πορθήσας αὐτήν, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ὁ Μιχαὴλ δὲ μετὰ ἐξημοσθὴν ἡμέραν τῆς βασιλέως εἰσβολῆς, πάλιν καὶ αὐτὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ῥωμαίων. Καὶ γενόμενος ἐν Ὀδρυσσῶς, τὸ Βουκίλου προσαγορευόμενον πόλισμα εἰσεπροδόσα, τῶν φυλάκων νυκτὸς καταπροδόντων· καὶ ἔστρατοπέδευσεν ἐν αὐτῷ ἀδικήσας μηδέν. Βασιλεὺς δὲ Διδυμοτείχῳ ἐνδιατρίβων, ἐπεὶ ἐπίθετο τὴν εἰσβολὴν, εἰς Ἀδριανούπολιν ἦλθε κατὰ τάχος, καὶ συνήθροισε τὴν στρατιάν ὡς μαχόμενος Μυσοῖς. Καὶ ὁ Μιχαὴλ ἐν Βουκίλου ἔστρατοπεδευόμενος, παρασκευάζετο καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς οἰκίας στρατιάν μεταπεμπόμενος. Καὶ ὕστερον ἡμέραις ὀλίγαις τὸ Προδάτου καὶ αὐτὸ πόλισμα ἔγγυς ἐν περιστρατοπεδευόμενος ἐπολιόρκει. Οὕτω μὲν οὖν ἀλλήλοις ἀντεστρατοπεδεύον· οἱ ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐξαρτύομενοι τὰ πρὸς τὴν μάχην. Ἐπεὶ δὲ ἦδη πάντα ἐπεπύριστο καὶ ἔδει ἔπιέναι, πρεσβεῖαν πέμψας ὁ βασιλεὺς πρὸς Μιχαὴλ, οἰεσθαι ἔλεγεν ἐπιλεηθῆσθαι αὐτὸν τῶν τε ὅρκων, καὶ τῶν συνθηκῶν, οἱ ἐγένοντο αὐτοῖς συγγενομένοις ἐν Τζερνομιάνου, καὶ διὰ τοῦτο τῇ τε Ῥωμαίων πρῶτον ἐσβεδληκέναι, καὶ τὸν πόλεμον κεινηκέναι, αὐτὸν δὲ μεμνησθῆναι τε τῶν συνθηκῶν, καὶ ἐμμένειν ταῖς σπονδαῖς· ἀδικούμενον δὲ

A omnibus copiis suis et Scytharum auxiliis, in fines Romanos irrupit, superiorisque Thraciæ oppida diebus multis depopulatus est. Eo comperto, imperator quam maximos potuit delectus egit, et Bizyam properans, ibi se ad prælium instruxit. Quod cum ex speculatoribus suis Michael didicisset (adhuc enim Romanam provinciam devastabat), metuens, ne adventantem sustinere non posset, ad fraudem confugiendum censuit. Misso igitur legato, dici jussit, audisse se eum Bizyam advenisse. Ducere conjecturam e verisimilibus, hostili animo prælendi ardore inflammatum. Ne igitur militem suum longo itinere delasset, se cum difficili crastino Bizyam ad manum conserendam accessurum. His nuntiatis legatus discessit. At Michael, inde se movens, et per reliquum diei, noctemque continenter ambulans, die altero fines sui principatus attigit. Imperator suis præcepit, uti mane in armis hostem expectarent, et ipse conflictui necessaria curans, nonnullos ad castra Mæsorum exploranda dimittit, qui sub meridiem cum sex Mæsis captivis revertuntur. Hi interrogati, regem pridie cum exercitu domum regressum, se prædandi causa relictos et ita captos memorerant. Sic Michael strategemate imperatorem delusit. Non multi dies intercesserunt, cum ipse quoque imperator Mæsiam incursans, et cætera infestam habuit, et Diampolin ex itinere, seu primo impetu, expugnavit, atque ita in provinciam suam reversus est. Die ab hac incursione sexagesimo, rursus Michael in Romanos prædabundus invadit, et in Odrysis Bucelum oppidulum per proditionem excubitorum capit, ibique castra sine maleficio ponit. Imperator 200 Didymotichum incursione perlata, Adrianopolin festinat, ubi militem ad pugnam colligit. Michael quoque domo cohortes Bucelum evocat, seseque ad certamen comparat. Post paucos dies Probatum, vicinum oppidulum, obsidione cingit. Sic usque in tricesimum diem castra castris opposentes, ad prælium sese instruebant. Paratis jam omnibus, cum ad manus veniendum esset, mittit legationem ad Michaelē imperator, cujus hæc summa fuit: Videri ipsam fœderis, et jurisjurandi, quod inter se apud Tzer-nomianum dedissent, oblivione captum, atque ideo et Romanam regionem incursasse, et bellum commovisse, se pactorum meminisse, nec ea temerare, sed inique læsum, prioremque insidiis appetitum, velle a se vim arcere ac depellere, et iuvitum ad hoc prælium adigi: et quia uterque exercitus Thracæ sint (35) (quos non se mutuo, sed junctim impios in Deum Barbaros armis lacessere oporteret), et quia soror sua cum eo nupta sit; quem proinde amicum sibi, non hostem cupiat; sitamen oppidum proditione occupatum restituat. Sim minus, cum cruce, quam alias ab eo missam ac-

Jacobi Pontani notæ.

(35) Imo, uterque exercitus eandem religionem sectetur. Mendose in ms. interpretis, Θράκης πρῶ ὀργιστίας.

ceperit, in summo vexilli collocata, illum invasurum. Michael per legatos in hanc sententiam respondet, ipsum imperatorem, et sororem ejus ejusdem patris esse liberos. Decere igitur, et justum esse, quando ipse paternum imperium omne teneat, sororem quoque portionem aliquam paternæ hæreditatis cernere. Ad hæc imperator, id se percipere, nec Bucelum tantummodo, sed alias urbes insuper ei tanquam paternorum bonorum consorti tradere; salva tamen ipsa jam vetustate corroborata Romanorum lege, quæ sic habeat: Ex filiis imperatoris qui ætate antecesserit, imperatorem salutatis, et is fratribus imperato, et hi seniori cedunt, seduloque serviunt. Quamobrem si ei placeat, juxta hanc fixam et confirmatam legem imperatoris servum et esse et appellari, se vicissim paratum esse illi, velut ex proprio ac debito principatu, urbes et regiones addicere. Michael, quia cum copiis haud longe distabat, statim respondit, cum ipse quoque rex sit, absurdum videri, in alterius regis arbitrio esse. Si Bucelum recipere velit, Sozopolin (ad Pantum Euxinum amplam et populosam urbem) contra dedat. **201** Imperator, tum nihil respondens, legatos in castris corpora cibo, somnoque curare jussit. In diem sequentem omnibus suis arma imperat, nec ipsi solum, sed equi etiam splendide ornati (36) instructique: et alii quidem e corio, alii hamatis thoracibus induti apparebant (37). Erat porro videre Romanum exercitum non tantum qua armis, qua equis instructum sumptuosissime, sed etiam numero tantum, quantus jam pridem nunquam in unum convenerat. Occidentalis quippe totus aderat cum Macedonibus, et Thracibus, et ex Orientis urbibus, quæ quidem Romanis subessent, atque etiam e Byzantio equitatus, et peditatus multus, gravisque armaturæ et sagittarii. Postquam vero per phalangas (38), tanquam ad certamen obeun-

καὶ προεπιβουλευμένοι ἀμύνεσθαι, καὶ ἀνοτα; ἐπὶ τὸν πόλεμον καθίστασθαι. Τοῦτο μὲν, ὅτι καὶ ἡ ἐκατέρωθεν στρατιὰ τῆς αὐτῆς εἰσι θρησκείας, οὐδ' οὐ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ μετ' ἀλλήλων ἔδει τοῖς ἀσεβοῦσι περὶ τὸν Θεὸν βαρβάρους ἐπιέναι. Τοῦτο δ' ὅτι: καὶ αὐτὴν ἀδελφῆς ὄντα σύνοικον τῆς ἑαυτοῦ οὐ βούλοιο πολέμιον, ἀλλὰ φίλον ἔχειν. Πλὴν ἔξιν τὸ πόλισμα ἀποδῶ, ὃ λαδῶν ἔχει προδοσίᾳ. Ἐάν δὲ μὴ ἀποδιδῶ, τὸν σταυρὸν ὃν πρότερον πέπομφε πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῆς σημαίας ἀναβεί, ἐλεύσεται ἐπ' αὐτόν. Ὁ Μιχαὴλ δὲ καὶ αὐτὸς; ἀντεπρῆσβεύετο πρὸς; βασιλέα, τὸν Ἰσον τρέπον αὐτόν τε εἶναι τοῦ σφετέρου πατρὸς κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀδελφῆν. Προσῆκειν οὖν αὐτόν τὴν πατρῶαν ἔχοντα πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ τὴν ἀδείφην κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον μέρους τινὸς τῶν πατρῶων κληρονομεῖν ὁ βασιλεὺς; δὲ, καὶ πάνυ βούλεσθαι τοῦτο ἔφη· καὶ μὴ μόνον τὸ Βουκέλου πόλισμα, ἀλλὰ καὶ πόλεις ἑτέρας ὡς τοῦ πατρῶου κλήρου καὶ αὐτῷ συμμετέχοντι παρασχέειν, πλὴν, κατὰ τὸν ἀνωθεν ἐπικρατήσαντα Ῥωμαίοις νόμον. Οὗτος δὲ ἐστὶ, τὸ, τῶν παίδων βασιλέως, τὸν μὲν προῆγοντα τῷ χρόνῳ βασιλέα τε ἀναγορεύεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων ἀρχεῖν. Τοῦς; δ' ἄλλους; ἀδελφοὺς ὑπελείπειν τε τῷ πρώτῳ καὶ δουλεύειν ἀκριβῶς. Εἰ οὖν ἀρεστὸν αὐτῷ κατὰ τὸν ἐπικρατήσαντα τοῦτον Ῥωμαίων νόμον, δούλω καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι βασιλέως, καὶ αἰτὸς; ἔτοιμος εἶναι ὡς ὑπὸ τὴν οἰκειάν ἀρχὴν τελούντι καὶ πόλεις καὶ χώρας παρασχέειν. Μιχαὴλ δὲ ἐπεὶ ἔγγυς; ἐστρατοπεδεύετα καὶ αὐτὸς; δι' ὀλίγου τὰς ἀποκρίσεις; ποιούμενος, οὐκ ἔφη προσῆκειν καὶ αὐτῷ βασιλεῖ ὄντι; ὑφ' ἑτερον βασιλέα τελεῖν· ἀλλ' εἰ βούλοιο τὸ Βουκέλου πόλισμα ἀπολαβεῖν τὴν Σωζόπολιν κατὰ τὸν Εὐξείνῳ Πόντον, πολυάνθρωπον οὖσαν καὶ μεγάλην πόλιν, ἀντ' ἐκείνου δοῦναι. Βασιλεὺς; δὲ τότε μὲν ἀπεκρίνατο οὐδὲν, ἀλλ' ἐκέλευσε τοὺς; πρέσβεις; εἰς τὸ στρατόπεδον ἀναπαύλης; τυχεῖν. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ἅμα ἐκ τὴν στρατιάν ἐκέλευσεν ὀπλιζοσθαι πᾶσαν, καὶ ἦσαν ἐν τοῖς; ὄπλοις; πάν-

Jacobi Pontani notæ.

(36) Virgilium amare, delectarique armis pulchris et elegantibus, eaque non ducibus tantum, sed militibus quoque concedere, docuimus in symbolis nostris ad III *Æneid.* Narravimus de Xenophonte, ex Eliano lib. III, cap. 24, qui aiebat, si vicisset hostes, elegantissimo quoque ornatu se dignum esse, et, si vitam in aere amitteret, cum quodam decore oppetiturum in armatura splendida. Memorat item Curtius, lib. V, Alexandrum scuta laminis argenteis operuisse, equos frenis ornasse. Vide causam ibi. Præcipit item Onosander imperatori, curet ut exercitus armis splendidis instructus fulgeat. Quod facili negotio fiet, si gladiatorum mucrones probe acuuntur, et galææ loriceque frequenter abstergantur. Milites enim quasi micantibus armorum scintillis terribiliores apparent, multaque per oculos species in animos delapsæ, perterrere adversarios solent. Addamus et istuc pro corollario: Leo imperator, *De apparatus bellico*, cap. 6: *Quanto decentior in armatura sua miles est, tanto magis, or illi alacritas, et hostibus formido vehementior aderit.*

(37) Virgilius III *Æneid.* vocat loriceam *consertam armis.* Explicat Lipsius hæc genus loriceæ, *De militia Rom.* hb. V, dial. 6: *Loricæ hamatas dixe-*

runt Latini, inquit, quia circuli, et catenæ nexæ hamuli speciem dimidiati referebant; vel quia et homi catenulas jungebant. Lorica quidem hamata versa a veteri bibliorum interprete. I *Reg.* cap. XVII, ubi in Græco, θώραξ; ἀλυσιδωτός; ad verbum *lorica catenata.* Et non aliud fuit, quam circuli, sive annuli ferrei inter se nexi, more quem hodie Galli, et Germani servamus, etsi exolescentem.

(38) Vegetius lib. II, cap. 2: *Macedones, Græci, Dardani phalanges habuerunt.* Vide Stevechii comment. Alexander ab Alexandro lib. VI, cap. 13: *Quod legio quondam apud Romanos fuit, id phalangem Græcis, Macedonibus, et Dardanis, exterisque nationibus valuisse, monumentis proditum est. Ea enim in libero campo, et si quando exspatiari licuit, magno usui fuit. Cum vero arctis faucibus, et præruptis saxis, aut inter angusta viarum premitur, non est ea vis potestasque: quippe Macedonia phalanx immobilis, semper ex stabili peditum agmine, nec partiri, nec dividi facilis erat, quod in Romana legione longe secus, etc.* Optime Phalangem explicat Curtius, lib. III, cum de Macedonibus loquitur: *Sed Macedonum acies torva sane et inculta, clypeis hastisque immobilis cuneos, et conserta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant peditum*

τεσ, οὐ μόνον αὐτοὶ λαμπρῶ; καὶ διαπρεπῶσ κε-
 κοσμημένοι, ἀλλὰ καὶ Ἰπποὶ, οἱ μὲν θώραξιν ἐκ βύσ-
 σης πεποιημένοι, οἱ δὲ ἀλυσειδωτοῖσ. Καὶ ἦν ἰδεῖν
 οὐ μόνον ὄπλων καὶ Ἰππων ἕνεκα πολυτελῶσ μάλιστα
 παρεσκευασμένην τὴν Ῥωμαίων στρατιάν, ἀλλὰ καὶ
 πληθεῖ ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου οὐπω ἄχρι καὶ τότε
 σοσαύτην συνελθοῦσαν εἰς ἕν. Ἡ τε γάρ ἐκ τῆσ
 ἐσπέρας πᾶσα παρῆν, καὶ Μακεδόνεσ καὶ Θρᾶκεσ,
 καὶ ὅσοι ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἕω τοῖσ Ῥωμαίοισ ὑπη-
 κῶν πόλεων ἦσαν· καὶ ἐκ Βυζαντίου δὲ αὐτοῦ οὐ
 μόνον Ἰππεῖσ, ἀλλὰ καὶ πεζοὶ πολυὶ, ἐπλίται τε καὶ
 τοξόται ψιλοί. Ἐπεὶ δὲ κατὰ φάλαγγασ ὡσ ἐσ μάχην
 παρατάξαντο, τοῦσ Μουσῶν μεταπεμφάμενοσ πρέσβεισ
 ὁ βασιλεὺσ, Τὴν μὲν στρατιάν ὄρατε τὴν ἐμὴν, ἔφη,
 ὡσ παρεσκευάσται πρὸσ μάχην· ἀπελθόντεσ δὲ
 ἀπαγγεῖλατε βασιλεῖ τῶ ὑμετέρῳ, ὡσ ἐγὼ μὲν ἀσπα-
 ζόμενοσ τὴν εἰρήνην πρότερον πολλᾶκισ διεπρεσβευ-
 σάμην πρὸσ σὲ περὶ αὐτῆσ· σοῦ δὲ οὐδὲν ἐπιεικὲσ
 ἀποκρινόμενου, τῆ τοῦ σταυροῦ δυνάμει θορῶν, ὃν
 αὐτῆσ ἐγγυητὴν ἐμοὶ παρέσχου τοῦ μηδέποτε παρα-
 σπονῆσαι, βαδιοῦμαι ἐπὶ σέ. Βασιλεὺσ μὲν οὖν
 τοιαῦτα εἶπεν. Οἱ πρέσβεισ δὲ ἧ τάχουσ εἶχον, πρὸσ
 βασιλέα ἀφιγμένοι τὸν ἐκυτόν, τοῦσ τε λόγουσ ἀπήγ-
 γελλον βασιλέωσ, καὶ ὡσ ἡ στρατιὰ τοσαύτη τε οὔσα
 καὶ οὔτεσ ὠπλισμένη ἐν ὄδῳ εἰσιν ἤδη τῆ πρὸσ αὐ-
 τοῦσ· Μιχαὴλ δὲ πρότερον μὲν οὐκ ἂν οἰόμενοσ εἰσ
 χεῖρασ αὐτοῖσ ἴναὶ Ῥωμαίοουσ ὑπομείναι, τότε δὲ
 ἤδη ὄρων αὐτοῦσ ὠρμημένουσ πρὸσ τὴν μάχην, τό
 τε πληθούσ καὶ τὴν παρασκευὴν πυθόμενοσ ὅση ἦν,
 οὐκ ἔγνω δεῖν ἐν πολεμῆι εἰσ προῦπιον κίνδυνον
 καθιστᾶν ἑαυτόν. Καὶ πέμψασ πάλιν τοῦσ πρέσβεισ
 ἧ ἰδύναντο τάχιστα πρὸσ βασιλέα, τό τε πόλισμα
 Βουκέλου ἐπηγγέλλετο παραδώσειν καὶ εἰρήνην
 εἶζειν τοῦ λοιποῦ, καὶ εἰδετο βασιλέωσ εἰσ τὸ οἰκεῖον
 στρατόπεδον ἀπαγαγεῖν τὴν στρατιάν. Βασιλεὺσ δὲ
 ὄρων αὐτοῖσ ἐν καλῶ τῶ σχήματι τὴν ἀναχώρησιν
 γινόμενήν, καὶ τὴν νίκην ἀναιμωτῶ προσγινόμενήν,
 ἄσμενοσ ἀνεχώρησε πρὸσ τὸ στρατόπεδον. Τότε γάρ
 πρότερον μὴ λόγουσ καὶ τῆ τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου
 κρίσει τὸν Μιχαὴλ πεισθῆναι τὸ Βουκέλου ἀποδοῦ-
 ναι, ἀλλὰ νῦν, καὶ τὸ ἔδη πρὸσ μάχην παρατεταγ-
 μένησ τῆσ Ῥωμαίων στρατιᾶσ τὴν ἐφοδον αὐτῶν
 οὐχ ὑπομείναι, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆσ συμβολῆσ ἠττησθαι
 ταῖσ γινόμεναι, καὶ δεῖσαντασ ἀπαθροεῦσαι τὴν μάχην,
 τὸ Ῥωμαίων ἠττησθαι φανερωῦσ ὁμολογοῦντων ἦν·
 καὶ διὰ τοῦτο καὶ βασιλεῖ ἐδόκει χρῆσθαι τῶ καιρῶ,
 καὶ μὴ πέρα τοῦ προσήκοντοσ φιλονεικεῖν. Ἐν γάρ
 τοῖσ προτέροισ χρόνοισ. Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέ-
 ρου βασιλέωσ ἄρχοντοσ, πολλὰσ ἐσ τὴν Ῥωμαίων
 ἐσβολὰσ τῶν Μουσῶν ποιησόμενων, ἐπεὶ οὐδεὶσ αὐ-
 τοῦσ ἀντεπεξῆλθεν, ἀλλὰ πρέσβεισ καὶ λόγοισ πι-
 θανοῖσ διελύετο τὰσ πρὸσ αὐτοῦσ διαφορὰσ ὁ βασι-

Jacobi Pontani notæ.

stabile agmen. Vir viro, arma armis conserta sunt, ad nutum momentis intenti, sequi signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt; obsistere, circuire, discurrere, in cornu mutare pugnam non duces magis, quam milites callent.

(39) Etiam bestię quędam fugientes persequuntur, persequentes fugiunt. Et quoniam barbari pa-

dum fuerunt dispositi, accitis Mæсорum legatis
 imperator : Exercitum meum ut sit ad dimicatio-
 nem paratus videtis, inquit. Itote ergo, regique
 vestro nuntiate, me jam antea pacis cupidissimum,
 non semel ad illum super ea legatos misisse; cum
 nihil æquum ac tolerabile respondisse. Itaque
 crucis virtute fretum, quam sibi velut pignus ac
 sponsorem constantię suę in fœdere servando de-
 derit, adversus illum processurum. Hęc imperator.
 Legati ad regem celerrime reversi, quid imperator
 dixerit, quomodo ingentes copię, et sic armatę
 contra ipsum in via sint, retulerunt. Michael, qui
 antea rebatur Romanos secum decertare haud
 ausuros, intelligens eos jam non parvo exercitu et
 magno apparatu ad prælium procedere, statuit non
 debere in aliena regione præviso discrimini scmet
 objectare. Quapropter denuo missis legatis, idque
 cum celeritate maxima, Bucelum redditurum, et de
 cætero pacem servaturum spondet; rogatque ut
 militem in castra reducat. Imperator animadver-
 tens hunc receptum sibi fore honorificum, cum
 incruenta victoria libens castra repetit. Nam nuper
 nec verba, nec æqui bonique sensus ut Bucelum
 restitueret, ei persuadere potuissent, quod nunc
 restitueret, quodque Romani exercitus per ordines
 ad pugnam distributi accessum non tulissent, sed
 ante conflictum animo victus, et timore percussus
 pugnam recusasset, confessio manifesta erat, Ro-
 manos superiores esse. Quare et imperator occa-
 sione utendum, nec ultra quam fas contendendum
 judicavit. Etenim ante 202 id tempus, Andronico
 seniore imperante, cum in Romanorum provinciam
 sæpius impressionem fecissent, nemoque illis oc-
 currisset, sed legationibus et sermonibus duntaxat
 fuissent diremptę controversię, opinabantur Ro-
 manos imperatores eorum, ut bello insuperabilium,
 ne aspectum quidem laturos esse. Tum vero
 magno atque strenuo exercitu tendentem in se
 imperatorem cernens Michael, aliter sensit, et
 pedem omnino referendum duxit. Tale nimirum
 universe Barbarorum ingenium est, effrenato impetu
 instare cedentibus (39), intrepidus et in acie
 stantes aggredi non aulere. Romani milites quod
 concurrere et hostium spolia (quę tantum non de
 manibus sibi erepta putabant) legere non licuisset
 tristabantur; tanta dimicandi cupido omnes cepe-
 rat. Tamen, pace constituta et fœdere novo con-
 firmata, Michael Bucelum reddidit; et die sequenti
 in equis convenientes, amicitiam renovarunt; nec
 deinde inter Romanos et Mæsos bellum, sed per-
 petua pax fuit. Cumque pepigissent, in posterum
 conventuros quo loco complacuisset, ille in Mœ-

siam, imperator Byzantium iter arripuit, et miles A λεύς, ὄντο ὡς τισιν ἀμάχοις μὴδὲ προσβλέπειν ἐτι ὀρπιδάτιμ diffluxit. δυνήσεσθαι τοὺς Ῥωμαίων βασιλέας. Τότε δὲ ὁ Μιχαὴλ ὄρων ἤδη βασιλέα ἐπιόντα πολλῇ τε καὶ ἀγαθῇ τῇ στρατιᾷ, οὐ τὰς αὐτὰς εἶχε γυνώμας, ἀλλ' ἐδίκε, δεῖν ὑποχωρεῖν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ βαρβαρικὸν ἄπαν, τοῖς τε οὐχ ὑπομένουσιν ἐπελαῦνον ἀκρατῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιχειμενον ὀρμῆς, καὶ τοῖς μὴ ἐκπληττομένοις, ἀλλὰ μένουσιν ἐν τῷ πολεμείν, οὐκ αὐτοὶ ἀντεπιόντες. Ἡ μὲν τοι στρατιὰ Ῥωμαίων μονονουχὶ τὰ ἀπὸ τῶν πολεμίων σκύλα οἰόμενοι ἀποστερεῖσθαι, ἠνῶντο ὅτι μὴ συνέβαλον Μυσοῖς· τοσαύτη προθυμία κατέσχε πάντας πρὸς τὴν μάχην. Ὅμως τῶν περὶ τῆς εἰρήνης συνθηκῶν γεγενημένων, τὸ τε Βουκέλου ἀπέδωκεν ὁ Μιχαὴλ πρὸς βασιλέα, καὶ ἐφιπποὶ εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐνωθέντες, τὴν τε φιλίαν ἀνενώσαντο, καὶ Ῥωμαίους καὶ Μυσοὺς οὐκέτι πόλεμος ἐκινήθη, ἀλλ' εἰρήνην ἤγον τοῦ λοιποῦ. Συνθέμενοι δὲ ἀλλήλοις ὡς εἰς τοῦτιόν ἐν ταύτῳ γενήσονται ὅποι ἂν δοκῇ, ὁ μὲν εἰς Μυσίαν, βασιλεὺς δὲ εἰς Βυζάντιον ἐπανήκων, καὶ ἡ στρατιὰ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

CAPUT IV.

Magnus domesticus Syrgianni mitiorem carcerem impetrat. Postea libertatem eidem petit. Imperator miratur eam non statim petivisse, cum ejus amori daturus sit omnia, cujus magnitudinem declarat. Domesticus ipse quoque suum amorem in imperatorem pradicat, et rationem facit reddit. Angelus magnus strategarcha pro egregio duce commendatur. Imperatoris mater Xena se de Syrgianne celatam a domestico irascitur. Syrgiannes e custodia dimittitur.

Syrgiannes, ut supra docuimus, a seniore An- B Τοῦ Συργιάνη δὲ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως Ἀνδρονίκου, καθάπερ ἐφθήμεν εἰπόντες, ἐν δεσμο- τηρίῳ φρουρουμένου ὑπὸ κλοιοῖς, ἐπεὶ ὁ νέος βασι- λεὺς Βυζάντιον ἐλθὼν, τῆς ἀπάσης ἀρχῆς ἤδη ἐγκρα- τῆς ἦν, ὁ μέγας δομέστικος Συργιάνη μνησθεὶς, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοτήριον ἐλθὼν, ἐπεὶ τὴν τε ἀλλήν ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου κάκοπάθειαν, καὶ μάλιστα τὴν ἀπὸ τῶν κλοιῶν πιέζουσαν αὐτὸν ἐώρα, βασιλέως ἐδεήθη πρῶτα μὲν ἀφεθῆναι τῶν κλοιῶν· ἔπειτα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ δεσμοτηρίου ἐν ᾧ ἐφρουρεῖτο, εἰς τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενον πύργον γυναικί καὶ τέκνοις συνδιάγειν, καὶ κατεπράξατο αὐτῆς. Ἐτι μέντοι ἐφρουρεῖτο· κατὰ δὲ τὴν ἐκ Θράκης πρὸς Βυζάντιον ἐπάνοδον αὐτῶν, αὖθις βασιλέως ὁ μέγας δομέστικος ἐδεῖτο, τελῶς τῆς εἰρκτικῆς ἀπολυθῆ- ναι Συργιάνη. Μικρὸν δὲ ἐπισχὼν ὁ βασιλεὺς, λελυπησθαι ἔλεγε καὶ πᾶν παρ' αὐτοῦ νοῦν, καὶ τὰς αἰτίας προσετίθει, ἀναξίας φάσκων τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας τὰς διανοίας ἔχειν αὐτόν. Τοσοῦτον γὰρ αὐτῷ περιεῖναι τῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας, ὥστ' εἰ καθ' ἡντιναοῦν αἰτίαν οἰκέλους ἔδοξεν αὐτῷ καὶ φίλους καὶ περιουσίαν πᾶσαν, αὐτὰ τε τὰ τιμιώτατα καὶ τὰ φίλτατα καταλιπόντα, ἐπὶ ξένης οἰκίᾳ ἐλέσθαι, αὐτὸν μὲν πείθειν ἀποσχέσθαι τοῦ πράγματος ἐπι- χειρεῖν, τὴν ἀτοπίαν ὅση ἐκδιδάσκοντα. Εἰ δὲ μὴ δύναίτο κωλύειν, μὴ ῥᾶστα τὴν διάζευξιν ἂν ὑπε- νεγκεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ ὁμοίου πᾶσιν εἰπόντα χαίρειν, τὸ σὺν αὐτῷ πλανᾶσθαι μᾶλλον ἐλέσθαι. Ἐτι τι [προσέειπε εἰ vel ἐτι καὶ εἰ] εἰ ἀφρασις αὐτῷ προὔτεθη παρὰ τοῦ τὰ τοιαῦτα πάντα δυναμένου ὥστε τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀπαλλάττεσθαι τοῦ ζῆν, ἀπά- σαις ἂν εἴλετο τὸ πρὸ αὐτοῦ ἀποθανεῖν. Ἀλλὰ μὴν

Jacobi Pontani notæ.

(40) Quamvis Græce sit, εἰς τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ κα- λούμενον πύργον, tamen existimo, non tam turrim solam, quam locum quempiam munitum, seu arcem συνεκδοχικῶς indicari: et ita nomen πύργος videtur alibi quoque usurpare, quod observavi. Germani dicent, *in die Burg, in die Vestung*. Sed prius illud a Græco fluxit, ut alia hujus linguæ quam plurimæ.

(41) Amor imperatoris in domesticum, seu Can-

tacuzenum, et hujus in illum, multis locis, præsertim per hunc et tertium librum memoratur; fuit enim singularis, et possunt hi inter illa paria numerari, quorum ob amicitiam immortalis est memoria, Rursum cap. 9, lib. III, c. 3, 4, 6, 14, 22, 24, 53, 74, 82, 99, lib. IV, cap. 1, 5, 24. Omitto locos libri primi, et insignem illum ex testimonio matris domesticæ, cap. 28, ejusdem libri.

ελεγε και οικειοις θυμασιν εωρα ξιφος εχοντα αυτω
 ως αποκτενουντα επιεναι, ειθ' υπ' αλλης τινος αιτιας,
 και πανυ μη βουλομενον συμβεβηκε κευλωσθαι,
 μηδ' ουτω δυνηθηναι αν ποτε απεχθως διακλεισθαι
 αυτω. Και δλωσ μηδεν ειναι ο καθ' ηδουην ον αυτω
 πραχθηναι, μη αυτων συν παση προθυμια παρασχειν
 ως αττα αν αυτω αρεσκη, και αυτω ηδεων φαινο-
 μενων. Τουτων ουν ουτω; εχοντων, ωσπερ και
 αυτον σαφως ολεσθαι πεπεισθαι, θαυμαζειν οτι μη
 κατὰ γνώμην ον αυτω Συργιάννην απολυθηναι της
 ειρκτης, ελευθερωσ και απεριεργως ειπεν εξ αρχης,
 αλλ' ωσπερ τινας τιθεμενον αναθασμους, πρωτα μεν
 ειπειν, των κλοιων αυτων ανεθηναι, ειτ' εκ του
 δεσμοτηριου προς ετερον επιεικестερων μετενεχθη-
 ναι, ωστε δυνασθαι αυτω και τα τεκνα συνειναι και
 την γυναικα, νυν δε παντασι απολυθηναι της
 ειρκτης. Δεον γαρ μετα της σοι προσηκουσης παρ-
 βρισιας εϋθυς εξ αρχης το βουλημα ποιησαι φανερον,
 και μη διατεμνοντα εις πολλά, κατὰ μέρος ποιησθαι
 τας αιτησεις. Συ δ' ωσπερ η εμου πολλην μικρολο-
 γιαν και αφιλοτιμιαν κατεγνωκως περι τους φιλους,
 η σαυτω αδυναμιαν συνειδως, ουτως εποιησω τους
 λογους· ου δη ενεκα και αχθεσθηναι ειπον. Νυν
 δε επει σοι φιλον απολυθηναι Συργιάννην, το κωλυον
 ουδεν. Αττα γαρ αν αυτω σοι και βελτιστα δοκη και
 ηδεα, ουκ εσθ' οπως μη εκ του Ισου θμοια κομοι
 δοκειν. Ο μεγας δε δομestικός, Αληθη γε ειρηκας,
 ειπεν, ω βασιλευ· ου γαρ εστιν, ουκ εστιν ουδεν, ο
 θελησαντος εμου πραχθηναι, εναντιαν ολσεις ψηφον
 αυτης. Και τουτο, ουκ απδ των προς εμα ειρημενων
 νυν λογων, αλλα πολυ προτερον εξ αυτων των
 εργων, εμοι τε πρωτον και τοις αλλοις απασιν εστι
 καταφανης. Οτι δε τον Ισον τροπον εχω και αυτος
 προς σε, ουδ' αποδειξεως δεησεσθαι δοκω· αυτος
 γαρ μοι φθασας προτερον συνεμαρτυρησας καλωσ.
 Εγω δε την προς αλληλους ημων φιλιαν παραβδλλον,
 τω μεν ογκω της αρχης και τω μεγεθει ελασσου-
 σθαι νομιζω και παρα πολυ, τοις λοιποισ δε απαι
 λειπεσθαι ουδοπωσουν. Ου μονον γαρ ο προειρηκας
 αυτος, αλλ' ει τι και τουτων μειζον και ποιειν και
 υπομενειν υπερ της προς σε φιλιας ετοιμος ειναι.
 Καιτοιγε κατ' εμαυτον πολλακις τους παρα ποιη-
 ταζ και συγγραφουσι παρα παντα τον χρονον επι
 φιλια θυμουμενους εξεταζων και παραβδλλον τοις
 ημετεροις τα εκεινων (καιτοιγε δοκουντων τη φιλο-
 τιμια των ποιητων και περα του αληθοუს και προσ-
 ηκοντος ηξησθαι), θυμωσ κατ' ουδεν αποδεοντα, ει
 μη και μειζω τα ημετερα ευρισκω. Ει δε ποτε συμ-
 βαηη τοιουτοις λογιμοις περιπεσειν ωστε αμφιβαλ-
 λειν ειτις εστιν ιδεα φιλιας η τροπος ετερος ον ημεις
 ουκ επεδειξαμεθα αλληλοις, η ει μη προς το ακρο-
 τατον αφιγμεθα αυτης, η αποπνιγεσθαι αναγκη και

A que quiddid charum et jucundum sibi præstari
 velit, id se quam cupidissime præstiturum. Nam
 quæ ejus animo placeant, eadem et sibi suavia
 atque amæna videri. Quæ cum ita sint, quemad-
 modum et ipsemet certo sciat, mirari se, cum Syr-
 giannem custodia liberatum desideraret, quomodo
 id non a principio ingenue simpliciterque aperue-
 rit, sed gradatim ascenderit, ac primum collarium
 detrahi petiverit, dein hominem in carcerem tole-
 rabiliorem transferri, ubi nati et conjux cum eo
 degere queant, nunc autem omnino e carcere di-
 mitti. Par fuisse, pro ea qua apud se gratia au-
 ctoritateque valeat, statim a principio voluntatem
 suam declarare liberrime, nec ea divisa in partes,
 sic pro reo precari. Eum autem perinde verba
 fecisse, ac si vel in amicos sordidum et honoris eo-
 rum negligentem ipsum judicaret, vel se parum
 posse sentiret; atque hoc esse quod sibi molestum
 accidere testatus sit. Nunc quoniam optet Syrgian-
 nem e carcere educi, educeretur; quæcumque
 enim ipse in bonis et jucundis numeraret, fieri
 non posse, quin ab se quoque numerarentur. Tum
 magnus domesticus: Vera sunt hæc, imperator;
 nihil enim est, nihil inquam, est, quod si fieri
 velim, tu non concedas; idque non ex hac ora-
 tione tua, sed ex factis ipsis mihi in primis,
 deinde aliis omnibus pridem constat. Me autem
 eodem esse in te animo, pluribus demonstrandum
 non opinor; tu enim alias mihi præclarum hujus
 rei testimonium impertivisti. 204 Ego vero cum
 mutuum amorem nostrum comparo, magnitudine
 et majestate imperii multum superari, cæteris re-
 bus nec tantillum abs te vinci me existimo. Neque
 enim ea solum quæ commemorasti, sed si quid iis
 majus excogitari potest, pro eo quantum te diligo,
 et facere, et perpeti me paratum habes. Et quamvis
 sæpenumero per me ipse consideravi, atque cum
 nostra conjunctione contuli, quos in omni memo-
 ria a poetis et historicis ab amicitia celebratos (12)
 invenio (et: i poetæ ambitiosius, supraque verum,
 et plusquam decet rem exaggerasse videantur), ni-
 hilominus charitatem nostram si non majorem,
 certe haud minorem illorum charitate invenio.
 Quod si aliquando in eam cogitationem venirem,
 D ut dubitarem ecquid esset alia quædam species,
 aliusve modus in amicitia, quem inter nos non
 usurpassemus; an ad summum ejus fastigium
 pervenissemus, aut ægre spirare, ac peno suffoca i
 me præ angore et æstu animi, vitamque acerbam
 putare me oporteret, si in re tam honesta, tamque
 liberali alicui secundus invenirem: aut resilire ad
 hujusmodi cogitatis, et animum firmioribus, quam

Jacobi Pontani notæ.

(12) A poetis quidem celebratur amicitia Pyladis et Orestis, Thesei et Pirithoi, Achillis et Patrocli, Nisi et Euryali. Ab historicis et aliis scriptoribus Alexandri Magni et Hephæstionis, Pythiæ et Damonis, Epaninondæ et Pelopidæ, Scipionis et Lælii. Nec ignobilis est in divinis litteris Davidis et Jonathæ arctissima familiaritas et irrupta copula.

Quod autem amicus dicitur alter ego, Plutarchus, commentario περι πολυφιλιας, nihil aliud sibi velle ait, quam binarium esse amicitia mensuram. Paulo post: Itaque valde amare et amari inter multos locum non habet: sed sicut amnes in multos divisi alveos imbecilli fluunt ac tenues, sic vehemens amor in animo, si dissipetur in multos, enervatur.

quod dicunt, geometricis demonstrationibus convincere (43), non esse, non fore ullam amicitiae formam perfectionemque quam inter nos non expresserimus, ita ut accedere nihil possit. Hoc et Joannes evangelista videns, uti optinor, hominibus praecepit, talem erga Deum charitatem ostendere, qualem erga amicos (44). Si enim ego quemadmodum a tua voluntate totus pendeo, omniaque prae tuo cultu et observantia parvipendo, sic erga Deum afficerer, quo non virtutis processissem? aut quod studium, quam cupiditatem ad mandata ejus hilarissime obeunda non adhibuissem? Si porro tu, sicut dixisti, omnia amori nostro postponis, et vicissim in amore tui mihi sunt omnia, ut quae tu vis ea et cogitem, et agam, qui potui quae molestiam tibi paritura crederem, ea de industria facere? Jam quis status Syrgiannis fuerit, edicam. Quorum criminum compertus, ab avo tuo carcere damnatus sit (45), tu quoque nosti. Atqui ego subactio a vobis Byzantio, vehementer durum et a commiseratione alienum censui, non aditu saltem et collocutione ejus ærumnam aliquantum allevare, et consolatione aliqua miserum delineare, si aliud non liceret; sperantem ita se non penitus contemptum ab amicis et abjectum.

205 Cum venissem autem in carcerem, vidissemque quantopere cum ipso loco perquam horrido, tum vinculis collo injectis affigeretur, ejus vicem etiam atque etiam dolui, et solatium ei, si quod possem, impertire studui, teque adiens, de vinculis tantum detrahendis oravi, quod in his malis hoc levamentum sufficere arbitrabar. Ubi crebrius ad eum ventitans, familiarius agere cœpi, ille ne sic quidem liberationis mentionem apud me intulit, non solum tuæ ad inimicis ignoscendum incitaturæ voluntatis nescius, sed etiam sibi nefandorum facinorum conscius, ob quæ effectum deprecationis desperabat. Ast ego ex illa consuetudine magis sortem hominis miseratus, in carcerem mitiorem transferendum, matris, uxoris, charissimorumque liberorum convictum ei permittendum existimavi: ratus, nos etiam sic ab ejus insidiis tutos fore, ipsumque perinde ac si custodia omni liber esset, vitam placidam et jucundam victurum. Hoc igitur illi precibus apud te meis impetravi. Hic mater ejus eademque consobrina mea factum videns, quod nunquam speravisset, idque per me, sollicitatum a nemine, magna spe in futurum quo-

A πνευσιζῶν ὑπὸ τῆς ἀγωνίας, καὶ μὴ ἐ ζῆν ἐθέλειν εἰ περὶ τὸ οὕτω καλὸν δευτέρως τινος φαινομένη, ἢ ἀποκηδῶν τῶν τοιοῦτων λογισμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν πείθειν ἰσχυροτέραις ἢ, ὅ φασιν, ἀνάγκαις γεωμετρικαῖς, ὡς οὔτε ἔστιν, οὔτε γεγένηται τις ἰδέα φιλίας, ἣν οὐ πρὸς ἀλλήλους αὐτοὶ ἐπεδειξάμεθα καὶ μεθ' ὑπερβολῆς· καὶ τοῦτο συνιδόντα καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐνωῶ τοῖς ἀνθρώποις παραγγέλλειν, τὴν ἴσῃν ὡσπερ πρὸς τοὺς φίλους, οὕτω δὴ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐνδεικνυσθαι ἀγάπην. Εἰ γὰρ ὡσπερ αὐτὸς ἐξήρτηται τῆς σῆς γνώμης, καὶ πάντα δεύτερα ἤγηται τῆς θεραπειᾶς τῆς σῆς, οὕτω διακέειμην καὶ πρὸς τὸν Θεόν, τοῦ οὐκ ἂν προῆλθον ἀρετῆς, ἢ ποῖαν οὐκ ἂν εἰσήνεγκα σπουδὴν καὶ προθυμίαν ὑπὲρ τοῦ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ σὺν πάσῃ προθυμίᾳ ἐκπληροῦν; Εἰ δὲ σὺ μὲν, ὡσπερ εἰρηκας, πάντο δεύτερα τῆς πρὸς ἐμὲ ἡγῆ φιλίας, ἐγὼ τε τοῦ παντὸς τιμῶμαι τὰ σοὶ φίλα καὶ λογίζεσθαι καὶ πράττειν, πῶς ἂν ἔχοι χώραν, ἃ ἐνόμιζον ἀνίαν, ταῦτ' ἐξέπιτηδες λογίζεσθαι ποιεῖν; ὃν δὲ τρόπον ἔσχε τὰ περὶ Συργιάννην, αὐτὸς ἔρω. Τὰς μὲν αἰτίας ἐφ' αἷς ἀλοῦς κατεκρίθη δεσποτήριον οἰκεῖν ὑπὸ βασιλείᾳ τοῦ πάππου τοῦ σοῦ, οἶσθα καὶ αὐτὸς· ἐγὼ δὲ, μετὰ τὸ Βυζάντιον ἡμᾶς ποιήσασθαι ὑφ' ἑαυτοῖς, ἀσυμπαθὲς ἔκρινα καὶ δεινῶς ἀγνωμον, εἰ μὴ τιτι ἀλλῃ, τῇ πρὸς αὐτὸν γοῦν ἐπιδημίᾳ τὴν συμφορὰν εἰς ὅσον οἶόν τε ἐπικουφίσει, καὶ παραμυθίαν παρασχέειν τινα, μὴ παντελῶς ἀπερβίφθαι ἐλπίσαντα παρὰ τῶν φίλων, γενόμενος δὲ ἐν τῷ δεσποτηρίῳ πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν τε ἄλλην κάκωσιν τὴν ἀπὸ τοῦ δεσποτηρίου, καὶ μάλιστα τὴν ἀπὸ τῶν κλοιῶν ἐωρακῶς, δεινῶς τε ἤλγησα ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ παραμυθίαν τινα εἰ οἶόν τε αὐτῷ προῦθυμήθην ἐξευρεῖν. Καὶ σοὶ προσελθὼν, περὶ τῶν κλοιῶν ἐδεόμην μόνων, ἀρκούσαν ἡγούμενος εἶναι ὡς ἐν δεινοῖς παραμυθίαν. Ἐπει δὲ ἐγενόμην ἐν συνηθείᾳ, καὶ συχνῶς ἐφοίτων πρὸς αὐτὸν, ἐκεῖνος μὲν οὐδ' οὕτω πρὸς ἐμὲ ἐμνήσθη τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς, οὐ μόνον τὴν σὴν περὶ τὸ συγγινώσκειν τοῖς προσκεκρουκῶσι φιλοτιμίαν οὐκ εἰδῶς, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ τὰ δεινότερα συνειδῶς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν πρᾶξιν ἀπαγορεύων. Ἐγὼ δ' ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς συνηθείας ἐπικαμπτόμενος πρὸς τὴν αὐτοῦ κακοπραγίαν, ᾗθῃ δεινὸν ἀπὸ τε τοῦ δεσποτηρίου εἰς ἕτερον ἐπεικίστερον μεταγαγεῖν, καὶ τὴν τῆς μητρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τῶν φιλιτάτων συνδιαγωγὴν αὐτῷ ἐφεῖναι, νομίζων οὕτως ἂν ἡμῖν τε εἶναι ἀσφάλειαν τοῦ μὴ τι ἐπιβουλεύεσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν οὐδὲν ἤττον ἢ εἰ παντάπασι τοῦ

Jacobi Pontani notæ.

(43) Vocantur ἀνάγκαι Græcis probationes illæ, quæ necessario concludunt, quas contra afferri nihil potest, quæ intellectum convincunt. Anacreon dixit, τῶν ῥητόρων ἀνάγκαις, ubi pulo rhetorum nomine dialecticos accipiendos, seu esse commune nomen ad rhetores proprie dictos et dialecticos; præsertim cum dialectica Ciceroni dicatur asticta et contracta quædam eloquentia, ut vicissim rhetoricam latiore et fusam dialecticam appellare liceat. Sunt enim ambæ in disse-
rendo positæ.

(44) Forte illum locum Joannis intelligit, cap. xv :

Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Certum est majorem charitatem ab hominibus Deum non requirere.

(45) Indicat hæc crimina Gregoras, lib. viii : *Syrgiannes vero imperatorum concordia minime lætus, animo æger et tristi vultu obambulabat, maxime quod tranquillis rebus, nullus ejus usus in republica esse videbatur, et quæ sequuntur. Vide etiam pagina antecedente : Cæterum magnus dux Syrgiannes rebus non ex sententia succedentibus, etc.*

δεσμεῖσθαι ἀπολέλυτο, ἤδ᾽ ὡς βιώσασθαι καὶ ἀνει-
 μένωσ. Τοῦτο μὲν οὖν αἰτήσας παρὰ σοῦ, ἐπραξα
 αὐτῷ· ἢ δὲ μήτηρ μὲν αὐτοῦ, θεῖα δὲ ἐμῆ, ὅπερ
 οὐδ' ἂν ποτε ἠλπίσειεν ὀρώσα γεγεννημένον, καὶ ταῦτα,
 ὑπ' οὐδενὸς ἐμοῦ παρακκεκλημένου, εὐελπὶς καὶ
 πρὸς τὰ λείποντα γεγεννημένη, προσήλθέ τε καὶ
 ἐδεήθη περὶ τῆς τοῦ υἱοῦ ἐλευθερίας. Ἐγὼ δὲ ὅτι
 τε συγγενῆς ἐστὶν ἐμὸς ἐνθυμηθεὶς καὶ τὴν ἀρχαίαν
 φίλιαν, καὶ τὴν ἐν ταῖς στρατείαις συνδιατριβὴν
 (ὅφ' ἐνὶ γὰρ καθηγεμόνι τῷ ἡμετέρῳ θείῳ Ἀγγέλῳ
 τῷ μεγάλῳ στρατοπεδάρχῃ τὰ πολέμια ἐδιδασκώ-
 μεθα, ὃς οὐ μόνον τοὺς νῦν ἐν ταῖς στρατηγίαις
 παρήλασε πολλῶν τῷ μέτρῳ, ἀλλὰ καὶ τοὶς πάλαι
 ἡμνουμένοις ἐν ταῖς συγγραφαῖς Ῥωμαίων στρατη-
 γοῖς, ἤρισεν ἂν περὶ πρωταίων), καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ
 τῇ αὐτῇ πολεμίοις πρώτοις (Πέρσαι δὲ ἦσαν) συνή-
 θομεν εἰς χεῖρας. Τὸ δὲ με πάντων μάλιστα πείσαν,
 ὅτι εἰ τοσαῦτα ὅσα σύνοιδεν αὐτῷ προσκεκρουκότες,
 συγγνώμην παράσχοις αὐτὸς, πάσης αἰτίας ἀπολύ-
 σας, μεταβαλεῖν ἂν νομίσαντα καὶ αὐτὸν, ἐκ τῶν
 πραγμάτων αὐτῶν διδαχθέντα περὶ οἷον ἠγνωμόνει,
 καὶ τοῦ λοιποῦ μενεῖν εὖνον καὶ φίλον πιστόν· ὡς
 ἐντεῦθεν δύο τὰ μέγιστα ἐξεργάσθαι, σοὶ τε φιλιαν-
 θρωπίας καὶ ἡμερότητας παρασχόντα ἀφορμὴν, καὶ
 προσέτι χρήσιμον ἐν πολλοῖς ἄνδρῳ προσαγαγόντα,
 ὃς δι' οἰκείαν ἀγνωμοσύνην ἀπολώλει· καὶ αὐτῷ
 μεγίστων ἀγαθῶν αἰτιώτατον ὀφθέντα, ἐπειθόμην
 τε αὐτοῖς δεομένοις, καὶ σοὶ προσελθὼν περὶ τῆς
 παντελοῦς αὐτοῦ ἐλευθερίας διειλέχθην. Ἐπει δὲ ἄλ-
 λως γε εἰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μοχθηρίας καὶ τοῦ λοιποῦ
 αὐτὴν ὑπενόουν μενεῖν, οὐχ ὅτι γε αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ
 ἐτέρου πράττοντος ἐκώλυσα ἂν τὴν ἐλευθερίαν. Τοῖς
 γὰρ εὐνοοῦσί σοι φίλος εἶναι οὐ μᾶλλον προήρημαι
 ἐξ ἀρχῆς, ἢ πολέμιος τοῖς ἐπιβουλεύουσι. Τοιαῦτα
 μὲν πρὸς ἀλλήλους διειλέχθησαν αὐτοί· ἐπει δὲ
 ἐκεκῦρωτο τὴν Συργιάννην τοῦ δεσποτηρίου ἀφε-
 θῆναι, ἢ τοῦ βασιλέως μήτηρ βασιλεὶς ἢ Ξένη, πυ-
 θομένη ὅτι βασιλεὶς τοιαῦτα ἔδοξε περὶ αὐτοῦ, ἐδυ-
 χεράνει τε οὐκέτι ἀνεκτῶς, καὶ τὸν μέγαν δομέστι-
 κον εἶχεν ἐν αἰτίαις, οὐ μόνον ὅτι πολεμῖον ὄντι
 βασιλέως, καὶ διὰ τοῦτο δικαίῳ ἔντι δεσμοῖς ἀφύ-
 κτοις διὰ βίου ἔχεσθαι παντὸς, αὐτὸς συνεῖπε πρὸς
 τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὅτι μήτε πρότερον αὐτῇ μηδὲν
 δὲ δομέστικος αἰτίας ἀπολύων ἑαυτὸν, ἀγνωσῖν τε

que subnixā, de reliqua libertate filio impetranda
 mecum egit. Ego meum consobrinum esse cogi-
 tans, veterisque amicitiae et commilitui memor
 (sub uno enim magistro avunculo nostro Angelo
 magno stratopedarcha militiæ rudimenta posui-
 mus (46) : qui non modo hujus ætatis ductores
 longo intervallo superavit (47), sed etiam cum pri-
 scis Romanorum ducibus, quos historiæ monu-
 menta loquuntur, de palma contenderit), et in
 memoriam regrediens quo pacto eodem die pri-
 mum cum hostibus (erant autem Persæ) pedem
 contulerimus, quodque me præcipue movebat
 confusus, si tam multa, quorum sibi in te commis-
 sorum esset conscius, ignosceres, et omni crimine
 absolveres, ipsum quoque mores mutaturum, re
 ipsa doctum videlicet in qualem virum adeo pec-
 cavisset, ac de cætero in fide et benevolentia man-
 surum, ut hinc duo quædam eximia conficerem, et
 tibi nimirum humanitatis ac mansuetudinis exer-
 cendæ occasionem darem, prætereaque virum ad
 multa idoneum conciliarem, quem scelus suum
 perdiderat, et ipsi maximorum bonorum summus
 auctor fierem, illius rogatu, matris, inquam, de
 ejus plena liberatione te allocutus sum. Alioqui
 206 si in eadem pravitate perseveraturum sus-
 picatus fuisset, non modo non ipse libertatem
 ei petivisset, sed quovis alio petente ne libera-
 retur impedivissem. Haud enim magis tibi bene-
 cupientes amare, quam insidiantes odisse ab initio
 fixum certumque habui. Hæc illi inter se sermo-
 cinabantur. At Xena imperatoris mater, filium
 Syrgiannis dimissionem decrevisse audiens, id
 passa est ægerrime; accusabatque magnum dome-
 sticum, non solum quod hosti imperatoris, et
 idcirco sempiternis vinculis jure constringendo
 ipse ad libertatem patrocineretur, sed quod se
 rem celasset penitus, neque super illo se consu-
 lisset. Domesticus culpam ab se removens, nec-
 scisse respondit, id eam nolle, ideo nihil prius
 cum ea communicasse. Cæterum Syrgiannes car-
 cere pro decreto solutus (48), imperatorisque huma-
 nitatem ac beneficentiam expertus est.

μήτε προεῖπε μήτε ἐβουλεύσατο περὶ αὐτοῦ. Ὁ μέγας
 δὲ ἔφασκεν ὅτι μὴ εἴη κατὰ γνώμην τὰ πραττόμενα

Jacobi Pontani notæ.

(46) Virgilius VIII *Æneidos*, de Pallante, quem
 Evander parens Æneæ, ut magistro militari
 commendat ac tradit,

— sub te tolerare magistro

*Militiam, et grave Martis opus, tua cernere facta
 Assuescat, primis et te miretur ab annis.*

(47) Quadrant huc verba M. Tullii ex Maniliana,
 de Cn. Pompeio : *Utinam, Quirites, virorum for-
 tium atque innocentium copiam tantam haberetis,
 ut hoc vobis deliberatio difficilis esset, quemnam
 potissimum tantis rebus, ac tanto bello præficiendum
 putaretis. Nunc vero cum sit unus Cn. Pompeius,
 qui non modo eorum hominum qui nunc sunt, glo-
 riam, sed etiam antiquitatis memoriam virtute su-
 peravit, etc.* Nihil igitur ad hunc Angelum Asanem
 ex Græcis illis, quorum vitas scripsit Æmilius
 Probus, Miltiades, Themistocles, Chabrias, Epa-

minondas et alii; nihil ex Romanis Fabii Maximi,
 Scipiones, Marcelli, omnes denique belli duces,
 quos Cicero i *De orat.* præstantissimos, ac pene
 innumerabiles ex una civitate (Roma) præferre
 posse affirmat. Sed Græci genus hominum in laudes
 suas effusum et φιλόδοξον.

(48) Narrat etiam Gregoras in hæc verba : *His
 temporibus Syrgiannes carcere eductur, scripto
 prius jurejurando dato, et atrocissima quæque sibi
 imprecatus, si quid contra imperatorem moliretur.
 Sin quovis modo apud integros iudices mendacii
 convinceretur, præter diras illas ut etiam capite
 plecteretur. Non tamen mansit in fide, et interfe-
 ctus est, tanquam perfidus, ut docebitur cap. 25.
 Et quem Xena jam devoratum vult, postea adoptat,
 eique se totam committit, ut est apud eundem
 Gregoram.*

αὐτῆ, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲν περὶ τούτου πρότερον αὐτῆ διαλεχθῆναι. Ὅμως ἐπεὶ ἔδοξεν, ἀπελύετό τε τῶν δεσμῶν ἡ Συργιάννης, καὶ εὐμενείας ἀπέλαυε καὶ εὐποιίας τῆς παρὰ βασιλείως.

CAPUT V.

Germani jure hospitii ab imperatore pecunia adjuvari petunt. Magnus domesticus respondet ærarium exhaustum esse, militem illis suppeditaturos. Germani recusant; abundare se militibus. Dimittuntur cum honore. Exponitur calliditas domestici. Item quomodo approbante imperatore partem onerum et curarum suarum in humeros Apocauchi rejecerit. Cause quare imperator Cyzicum profectus sit. Cum Zamernchane satrapa, qui Orientales Romanorum urbes vexabat, pacem facit. Mæsus cum imperatore perenne sædus icit.

Sub idem tempus ex Alemania ad seniore[m] imperatorem legati veniunt, pecuniam petentes, quod ex veteri societate et amicitia, quæ ipsis cum Romanis intercederet, consentaneum videretur, alteros ab alteris, si quo egerent, adjuvari. Germanis (49) enim omnibus cum Romanis imperatoribus hospitium esse: qui Germani studiosè curarent, quæcunque Romanis emolumentum ac decus afferrent. Nunc pecuniæ egentes, ad imperatorem compulsos confugere; suæ inopie ab ipso consultum iri confidentes. Sed cum Andronicum seniore[m] imperio innotum reperirent, ad juniorem adierunt. Is causa adventus eorum percepta, magno domestico quæ convenientissima putaret, respondendi partes dedit. Ille vocatis ad se legatis, sibi et imperatori quamobrem adessent, intellectum esse, et vetustam eorum cum Romanis societatem amicitiamque hand se ignorare dixit; **207** et utrumque imperium quedammodo unum principatum sibi videri; justum item et cum officio conjunctum esse, ambos invicem utilitates afferre. Quod ad pecuniam attineret, si venissent antequam bellum inter imperatores gereretur, quantum pro necessitate voluissent, accepturos fuisse. Nunc idem bellum exhaustis ærarium. Verumtamen alia vi posse huic ipsorum sumptuariæ difficultati occurrere; exercitum enim magnum ac fortem contra hostes militiæ socium præbituros Sic namque se existimare, non alius, quam exercitus causa ipsos quærere pecuniam. Hunc ergo si adipiscantur, quod tam diligentè opera conarentur invenire, jam inventum habere. Contra legati, se pecuniæ, non exercitus causa missos; regionem ipsorum multos alere strenuosque milites, quibus uti eorum regi liceat, si sumptus tantum in stipendia non desit. Hunc in modum legatos imperator dextre, et donis quam potuit magnificis humaniter donatos ab se dimisit; auditoque quid respondisset iis magnus domesticus, opinari se affirmavit, apte et convenienter Latinis respondisse, cum tanquam amicis subsidium aliquod promissum esset, qui si voluissent promissa exigere, non videre se quid responderi potuisset. Et magnus domesticus, sibi quoque inter respondendum eandem dubitationem exortam. At enim quod pecuniam delibere dixerit, pudori minime futurum, quando et ipsi ea carcant, atque aliunde petant. Copias autem datum iri pollicitum, quantumvis

ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἐξ Ἀλαμανῶν ἀφίκετο πρὸς βασιλέα τὸν πρεσβύτερον πρεσβεία, χρήματα αἰτοῦντες, λέγοντες, κατὰ παλαιὰν συμμαχίαν καὶ φιλίαν τῆς σφετέρως τε καὶ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας; ὅταν τοῦ δέονται προσήκειν ἑκατέρωι κομίζεσθαι παρ' ἀλλήλων. Γεμπίνοις γὰρ πᾶσι φιλίαν εἶναι πρὸς τοὺς Ῥωμαίων βασιλέας, καὶ σπουδάζεσθαι αὐτοῖς ὅσα ὠφέλειαν τε καὶ τιμὴν Ῥωμαίοις περιποιεῖ· νυνὶ δὲ χρημάτων δεομένου, ἀναγκαίως πρὸς βασιλέα ἔχειν, θαρρόντως ὡς ληφόνται ὅτου ἂν δέωνται. Ἐπεὶ δὲ Ἀνδρόνικον τὸν πρεσβύτερον βασιλέα εὔρον τῆς ἀρχῆς ἐκθεδημένον, πρὸς τὸν νέον ἐποιούοντο τὴν πρεσβείαν. Βασιλεὺς δ' ἐπεὶ ἐπίθετο περὶ ὧν ἤκουεν, ἐπέτρεπε τῷ μεγάλῳ δομestικῷ, πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι ἀπολογίαν ἢ ἂν δόξειε μάλιστα τὸ εὐλογον ἔχειν. Ὁ δὲ μετακλιεσάμενος τοῦ πρέσβειος, βασιλέα τε ἐφασκεν ἀκηχόνειαι περὶ ὧν ἤκουσι πρεσβεύοντες καὶ αὐτὸν· καὶ τὴν μὲν παλαιὰν συμμαχίαν καὶ φιλίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίων βασιλέας καὶ αὐτὸν εἶδεναι· καὶ ὡς περὶ μίαν ἡγεμονίαν ἀμφοτέρως τὰς βασιλείας νομίζειν· καὶ δίκαιον ἅμα καὶ προσήκον ἡγεῖσθαι, ὅτου ἂν δέωνται ἑκατέροι, ὠφελείσθαι παρ' ἀλλήλων. Χρήματα δὲ ἂ αἰτοῦσι νῦν, εἰ πρὶν τὸν πρὸς ἀλλήλους τῶν Ῥωμαίων βασιλέων πόλεμον κεινησθαι ἔχον, ἐχομίσαντο ἂν ἢ ἐβούλοντο ἀρκοῦντα πρὸς τὴν χρείαν. Νυνὶ δὲ ἀναλωθέντων εἰς τὸν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον, χρημάτων μὲν τὸ νῦν εἶναι οὐκ εὐπορεῖν· ἔτερον δὲ τρόπον δύνασθαι λάσασθαι τὴν ἀπορίαν τῶν χρημάτων. Στρατιὰν γὰρ ἂν παρατρίβῃ πολλὴν τε καὶ ἀγαθὴν, συμμαχήσουσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίου· οἰεσθαι δὲ μὴδὲ αὐτοὺς ἑτέρου τοῦ ἔνεκα, ἢ τῆς στρατιᾶς, δεῖσθαι τῶν χρημάτων· καὶ εἰ τούτου τύχοιεν, τὸ σπουδαζόμενον αὐτοῖς ἠνύσθαι. Οἱ πρέσβειος δὲ χρημάτων ἔνεκα ἔχειν ἔλεγον, οὐ στρατιᾶς. Τὴν γὰρ αὐτῶν πολλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς τρέφειν οἷς ἔξεστι χρῆσθαι τῷ σφετέρῳ βασιλεὶ ἀναλωμάτων εὐποροῦντι. Τοὺς μὲν οὖν πρέσβειος οὕτως εὐφύως ὁ βασιλεὺς ἀπεπέμψατο, δώροισι φιλοφρονησάμενος εἰς ὅσον ἐξῆν μεγαλωπρεπῶς. Τὴν δὲ πρὸς τοὺς πρέσβειος τοῦ μεγάλου δομestικού τυθόμενος ἀπολογίαν, νῦν μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ἀρμόζουσιν φαίνεσθαι τὴν πρὸς τοὺς Λατίνους ἀπολογίαν πεποιήσθαι δοκούσαν φίλοις αὐτοῖς οὖσιν ἐπαγγέλλεσθαι τινα ὠφέλειαν παρέξειν. Ἐὰν δὲ αὐτοῖς ἐδόκει τὴν ἐπηγγελμένην στρατιὰν ζητεῖν, ἀπορεῖν ἢς ἂν εὐπόρησεν ἀπολογίας. Ὁ μέγας δὲ δομestικός καὶ αὐτὸς μὲν εἶπεν ἐπὶ νοῦν ταύτην ἐσχηκέναι

Jacobi Pontani notæ.

(49) Græce Γεμπίνοις, qui nil aliud sunt quam Gëblini sive Gibelini. Cæterum senior Andronicus

subsidia Gibelinis misit contra pontificios, ut ex Joanne Villani Florentino lib. ix patet.

ἀπορίαν, πρὸς ἐκείνους ποιούμενος τοὺς λόγους. Πλὴν ἂν φέρειν αἰσχύνῃν, ἅτε δὴ καὶ αὐτῶν ἀποροῦντων, καὶ δεομένων παρ' αὐτῶν· στρατιᾶν δὲ παρέχεσθαι ἐπηγγέσθαι, μάλιστα μὲν ὅπερ ἦν καὶ αὐτὸν οἰόμενον οὐ στρατιᾶς εἶναι, ἀλλὰ χρημάτων δεῖσθαι. Εἰ δ' ἄρα καὶ πρὸς τὰ δεύτερα χωροῖεν, νῦν μὲν εἰπεῖν οὐ βῆδιον παρασχέειν, καιροῦ δεομένην πρὸς παρασκευὴν, ἄλλως τε οὐδ' ἀκριδῶς εἰδότας εἰ κατὰ γνώμην εἴη τῷ σφετέρῳ βασιλεῖ. Εἰ δ' ἀπελθόντες πρὸς τὴν οἰκίαν, ἀπαγγέλλωσι περὶ τῆς στρατιᾶς καὶ δέοιτο αὐτῆς, τότε ἤδη τοὺς παραληψομένους ἦκειν. Χρονίου γὰρ οὕσης καὶ ὑπερορίου τῆς στρατείας, καὶ χρόνου δεῖσθαι συχνοῦ πρὸς τὴν παρασκευὴν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. Ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου ἐξ ὅτου βασιλεὺς ὁ νέος τοῦ πάππου καὶ βασιλέως διαστάς, εἰς Ἀδριανούπολιν ἦκν ἄχρι καὶ τότε τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν τοῖς πρᾶττομένοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς βασιλικῶς γράμμασιν ἃ ἐπεὶ βεβαιώσει βῆγεντό τινος δι' ἑαυτοῦ τοῦ μεγάλου δομestίκου ἐπιστατοῦντος, δεῖε τοῦ μή τι τῶν μὴ προσηκόντων γενέσθαι ἢ διὰ βῆθυμῶν, ἢ διὰ κακόνων τῶν ἐπιτετραμμένων, καὶ οὐ μικρὸν τινα διὰ ταῦτα τὸν πόνον ὑφισταμένου, ὅμως ἀναγκαίαν τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσι φροντίδα λογιζομένου, καὶ φέροντος τὸν κάματον σιγῇ, τότε δὲ τῶν ἐμφυλίων πολέμων λυθέντων, καὶ πεπαισμένων τῶν ἐπιβουλῶν καὶ ὑπονοιῶν, ἔγνω δεῖν καὶ αὐτὸς τῶν πόνων ἑαυτὸν ἀνεῖναι μικρὸν. Καὶ βασιλεῖ προσελθὼν, τὸν τε ἐπὶ τοῦ προτέρου χρόνου πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων διηγέτο πόνον, καὶ ὡς τῶν ἐμφυλίων κακῶν ἤδη πεπαισμένων, καὶ ὑποφίας οὕτης οὐδεμιᾶς, δέον πρόνοιαν τινα ποιήσασθαι ὥστε τὰ τε πράγματα ὡς περ πρότερον καλῶς καὶ ὡς δέον διοικεῖσθαι, καὶ αὐτὸν ἀναπαύλης τινὸς τυγχάνειν. Τοῦτο δὲ γένοιτο ἂν, εἰ τὴν τε τῶν βασιλικῶν γραμμάτων ἐπιστάσιαν, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τῶν βασιλικῶν χρημάτων ταμείου, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπὶ τῶν εἰσπραττόντων τοῦ δημοσίου φόρους ἀναθεῖεν ἐτέρῳ τινί, ὃν ἂν ἐκλέξεται αὐτός. Βασιλεὺς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐφασκεν ἀγνοεῖν ὅσον ἐπὶ τοῦ προτέρου χρόνου ὑφίστατο τὸν πόνον, πᾶσιν αὐτὸς ἐφαστηκῶς· ἀλλὰ εἰδέναι τε καλῶς, καὶ οὐχ ἥκιτα θαυμάζειν, εἰ πρὸς τὸσαύτην διοίκησιν πραγμάτων εἰς ὧν αὐτὸς ἐξαρχεῖ· ἔτι δὲ καὶ ἀλγεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν κάματον ὃν ὑπέμενεν ἑνωῶν. Ὅπερ δὲ αὐτὸς ἔφησεν λογιζόμενος καὶ αὐτὸς, ὡς τῶν ἐμφυλίων ἕνεκα πολέμων καὶ τῶν ἐπιβουλῶν ἀναγκαῖον ἐφ' ἅπασιν σε παρεῖναι, καὶ πάντα πράττεσθαι διὰ σοῦ, καὶ ἄκων παρῆειν σιγῇ τὸν χρόνον. Νυνὶ δὲ ἢ ἐβούλετο τοῦ θεοῦ τὰ πράγματα καταστήσαντος, ὃν ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς μᾶλλον πρὸς τὴν διοίκησιν ὧν ἔφησεν πραγμάτων ἔλου· οὐ μὲν ἐκείνῳ παντάπασιν ἐπιτρέψαι τὰ πράγματα χρή· ἀλλὰ καὶ αὐθις αὐτὸν ἐφίστασθαι τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ πάντα πράττεσθαι σοὶ κατὰ γνώμην· οὕτω γὰρ ἂν τὰ τε πράγματα

perbene sciret, id quod erat, non militem illos desiderare, sed nummaria paupertate laborare. Si tamen ad alterum etiam processissent, dicturum fuisse, nunc difficulter dari posse quod mora ac tempore ad colligendum opus foret. Ad hæc nondum liquido seiri, an id ipsorum regi placitum sit. Reversi igitur domum, super exercitu certiores facerent, et siquidem indigeret, tum venirent qui eum abducerent, quippe cum lentum ac longum negotium sit copias peregrinas et e locis remotissimis contrahere. Et hæc quidem isto modo acta sunt. Ex quo autem nepos ab avo dissidens Adrianopolin venit, usque ad illum diem rebus omnibus agundis, atque etiam imperatoris diplomatibus, quæ ad aliquid confirmandum scriberentur, per se magnus domesticus præfuerat; ne quid per socordiam malignitatemve aliorum, quibus ea committerentur, sinisterius fieret: nec leves in eo labores sustinuerat, quos nihilominus, quia curam sollicitudinemque in omnibus necessariam judicabat, silentio perferebat. Tunc vero, sepultis jam bellis civilibus, insidiisque ac suspicionibus nullis, sibi quoque occupationes aliquantum minuendas esse constituit. Quocirca imperatori præteriti temporis laboriosam administrationem suam exponit, ac monet malis civilibus et suspiciosis temporibus jam præteritis providendum, uti res quemadmodum ante, bene decenterque procurarent, et sibi quietem ac remissionem aliquam concedendam. Concessurum autem, si imperatoriarum litterarum, et fisci, et exactionum præfecturam in alterum transferat, quem suo arbitratu delegerit. Respondit imperator, nec se ignorare quantos ille labores hactenus subiisset, cum unus omnibus præset; sed probe nosse, et summopere admiratum, solum tantæ negotiorum moli sustinendæ parem esse potuisse. Præterea doluisse fortunam ejus, cum quibus premeretur oneribus, secum cogitaret. Sed cum ipse quoque consideraret, quod dixerat, quomodo propter bella civilia et insidias eum adesse omnibus, et per eum fieri omnia oporteret, etiam nolentem tempus extraxisse. Nunc quoniam Deus republicam ordinasset atque constituerat, ipse potius ad ea quæ nominasset munera obeunda quem vellet deligeret, cui tamen non omnimodis absoluteque res committendæ sint; sed eum rursus necessariis præesse, et omnia ex ejus judicio administrari debere. Sic enim negotia præclare curatum iri, et ipsum sat quietis consecuturum. Assentitur magnus domesticus, et Apocauchum sacri cubiculi præfectum his functionibus deligit, et imperator assentitur. Apocauchus creatus rerum communium administrator (59), quæcunque erant necessaria seu majoris momenti, et judicem magnum dome-

Jacobi Pontani notæ.

(59) Τῶν κοινῶν πραγμάτων διοικητής. est apud nos Cancellarius, itaque explicacionis causa peno hoc verbum adjeci. Qui fuerint μεσιτεύοντες, με-

σάζοντες τοῖς πράγμασι, τῶν πραγμάτων τοῦ βασιλέως, ut his libri persæpe nominantur, infra dicetur.

stieum requirebant, ea ad illam referens, quatenus ipse committeret, aut solus conficiebat, aut cum imperatore quædam discutiebat. Quæ hujusmodi non erant, ejus arbitrio transigenda permittebat. Sub idem tempus Imperator Cyzicum trajecit, simul ut Deiparæ signum non manufactum, in templo apud Hyrtacium asservatum veneraretur, simul ut regionem nondum visam lustraret, **209** et, quod caput erat, ut [satrapam, sen] principem Phrygiæ (51) Tamerchanem Giaxe filium, orientatibus ad Hellespontum uribus Romanorum in-eumbentem, ad pacificationem adduceret: quod etiam ex sententia successit. E Cyzico enim Pegas ad Hellespontum profectus, eum accersivit. Qui ceteriter præsens, magna moderatione et quodammodo subjectione cum imperatore congressus est. Nam cum propius abesset, ut jam ipsi videre et ab ipso videri posset, cum Persis suis ab equis descendit, paulumque progressi, cæteri quilibet omnes imperatorem, antequam appropinquarent, capitibus humi submissis adorabant; ipse ad eum pedibus accedens et adorabat, et pedem illius osculabatur. Deinde equo conscenso, solus cum solo verba miscuit. Imperator ubi multis eum eo de pace egit, et gratiam relaturum promisit, Pegas, ille in castra sua rediit. Postridie revertens, salutato imperatore pacem in posterum, et Romanis in oriente non amplius molestum futurum promisit: donisque ab eo pro dignitate cultus, ad suos se recepit, et promissa ad rem conferens, nunquam deinde Romanis nocuit. Imperator Byzantium remeavit. Ibi cum esset, Michael Mæso-rum, rex ei significat, si placeret, cupere se illum convenire, et sædus instaurare. Adrianopoli enim temporibus non sistentibus (propter tumultus videlicet bellicos) brevem et perturbatum fuisse congressum. Cum placuisset imperatori, Sozopolin inter et Anchialum apud Κρημνοῦς, [id est, præcipitia] quæ dicuntur, convenerunt, ibique sædus et societatem perennem iniverunt, digressique domos recesserunt.

καίαν ἄπερ ἐπηγγελάτο, ἀληθῆ ἐπὶ τῶν ἔργων ἀποδεικνύς· οὐκέτι γὰρ οὐδὲν ἠδίκησε Ῥωμαίους. Βασιλεὺς δὲ εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκεν. Ἐνθα διατρίβοντι ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς Μιχαὴλ μεμῆνυκεν εἰ ἄρεσθῆν αὐτῷ εἶη, συνελθεῖν τε αὐτῷ, τὸ τὰς σπονδὰς ἀνανεώσασθαι καὶ τὴν εἰρήνην. Τὴν γὰρ πρότερον ἐν Ἀδριανουπόλει γενομένην συντυχίαν, τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων οὐκ ἔωντων διὰ τὸν συμβεβηκότα τότε πόλεμον, ἐπ' ὀλίγον τε γεγενῆσθαι καὶ τετραραγμένως. Καὶ ἐπεὶ κατὰ γνώμην ἦν καὶ βασιλεῖ, μεταξὺ Σωζοπόλεως καὶ Ἀγχιάλου ἐν τοῖς λεγομένοις Κρημνοῖς ἐποίησαντο τὴν συντυχίαν, καὶ σπονδὰς ἔθεντο θεθείας διὰ βίου καὶ συμμαχίαν· καὶ διαλυθέντες, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου.

Jacobi Pontani notæ.

(51) Turcæ, non e Tartaria, sed e Perside pulsæ a Tartaris, in Asiam minorem commigrarunt, quam nunc Anatoliam vocant. Septem duces eam subactam inter se diviserunt, ut ait Laonicus. Caramano obtigerunt mediterranea Phrygiæ majoris cum Cilicia, ejus a nomine quæ prins Cilicia postea Caramania fuit dicta, et usque hodie dicitur. Sarchani sors maritimam Ioniae regionem, Suiyrnani usque tribuit: unde Sarchaniæ nomen

διοικηθήσεσθαι καλῶς, καὶ αὐτὸν ἀναπαύλης τυγχάνειν οὐ μικρὰς τινας. Ὁ δὲ μέγας δομέστικος τοῖς τε λεγομένοις ἐπέθετο πρὸς βασιλέως, καὶ παρακοιμώμενον τὸν Ἀπόκαυον ἐπὶ τῇ διοικήσει τῶν εἰρημένων ἤρειτο πραγμάτων· καὶ βασιλεὺς συνεπεψήριζετο αὐτὸς· ἀποδειχθεὶς δὲ τῶν κοινῶν πραγμάτων ὁ παρακοιμώμενος διοικητῆς, ὅσα μὲν ἦν ἀναγκαῖα, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου δομαστικού κρίσεως ἔδειτο, ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἀνάγων, ἢ αὐτὸς ἐπέτρεπεν ἐπράττετο, ἢ μόνος, ἢ καὶ μετὰ βασιλέως ἐνια ἐξετάζων· ἀδὲ οὐ τοιαῦτα, παρακοιμώμενῳ ἐφαίτο πρᾶττειν. Ἰπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ βασιλεὺς εἰς Κυζικὸν ἐπεραιώθη, ἅμα μὲν τὴν τῆς θεομήτορος ἀχειροποίητον εἰκόνα, ἢ πρὸς τὸν ἐν Ἰρτακίῳ ναδὸν ἦν, προσκυνήσων, ἅμα δὲ κατοφόμενος καὶ τὴν χώραν, οὕτω πρότερον ἰδῶν. Τὸ δ' ἐστὶ τούτων αἰτιώτερον, ἵνα τὸν Φρυγίας ἄρχοντα Ταμηρχάνην τὸν τοῦ Γιαζῆ ταῖς κατὰ τὸν Ἑλλησποντον ἐφαις πόλεσιν ἐπικείμενον οὐσαις ὑπηκόους βασιλεῖ, πρὸς συμβάσεις πείσῃ χωρῆσαι· ὃ καὶ κατὰ γνώμην ἐτελείτο βασιλεῖ. Ἀπὸ γὰρ Κυζικίου εἰς Πηγὰς πόλιν τὴν κατὰ τὸν Ἑλλησποντον ἔλθων, μετεκαλεῖτο τὸν Ταμηρχάνην. Καὶ ὅς ἀφίκτό τε κατὰ τάχος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς μετριότητος, καὶ ὅσον εἰπεῖν, δουλείας συνεγένετο τῷ βασιλεῖ. Ὡς γὰρ ἔγγυς ἐγένετο ὅσον ὄραν τὸν βασιλέα καὶ ὄρασθαι παρ' αὐτοῦ, αὐτὸς τε καὶ ἄλλοι Πέρσαι τῶν Ἰππων καταβάντες, καὶ προελθόντες ἐπὶ μικρὸν, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπῶθεν τὸν βασιλέα προσεκύνουν, τὰς κεφαλὰς ἐρείσαντες ἐπὶ τὴν γῆν. Αὐτὸς δ' ἄκρι βασιλέως ἔλθων περὶ ἢ, προσεκύνει τε καὶ ἠσπάζετο τὸν βασιλέως πόδα. Ἐπειτα ἔφριππος γενόμενος, μόνος μὲν συνεγένετο τῷ βασιλεῖ. Πολλὰ δὲ πρὸς αὐτὸν περὶ εἰρήνης διαλεχθέντος βασιλέως, καὶ εὖ ποιήσῃν ἐπαγγελάμενῳ, αὐτὸς μὲν εἰς τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον, βασιλεὺς δ' εἰς Πηγὰς τὴν πόλιν ἐπανῆλθε. Καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν πάλιν ἔλθων ὁ Ταμηρχάνης καὶ προσκυνήσας βασιλέα, καὶ ἐπαγγελάμενος εἰρήνην ἄξειν τοῦ λοιποῦ, καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἑω Ῥωμαίοις μηδέποτε ἐπιστρατεύσειν, δώροισ τε ἀμειψαμένου βασιλέως ἀξίως, αὐτοῦ, ὁ μὲν ἐπανεζευξεν εἰς τὴν οἰ-

est adepta. Calami, et filio Carasi obvenerit Lydia usque ad Mysiam, quæ regio Carasia fuit appellata. Osman Etruculus filius Bithyniam, cum regionibus Olympum versus spectantibus, et cum Te Kienactus est. Ab hoc Osmania, vel Oihmania (quemadmodum hactenus alii scribunt) dicta. Amuræ filios tradit Laonicus accepisse Paphlagoniam, cum iis quæ ad Euxinum vergunt. Vide plura apud Leunclavius in Pandecte historie Turcicæ.

CAPUT VI.

Imperator Barbaros in Bithynia invadere cogitans, Contophris praefecti consilio incitatur, et docetur. Barbari ad editiora loca se recipiunt. Orchanes satrapa in locis montosis et impeditis tendit. Quibus conspectis, placet Romanis non ultra progredi. Postridie tamen acie in campo instructa eos expectant. Orchanes contra suos instruit, partemque in insidiis collocat. Describitur pugna, cujus mira varietas; victoria penes Romanos stat; ad quam plurimum egregia imperatoris concio valuit.

Βασιλεὺς δὲ ἐν δεινῷ τιθέμενος τὸ Πέρσας μὲν αἰετῶν ἰσχυροτέρους ἐπιστρατεύειν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνοις μηδ' αὐτῶν, ἔγνω δεῖν πρὸς τὴν ἑω κεραιωθείς, τοῖς κατὰ Βυθηνίαν (52) βαρβάροις ἐπιθέσθαι. ἔτι γὰρ ἐσκήνονον ἐν τοῖς πεδίοις ἕαρος ἦδη μεσοῦντος κατὰ μῆνα Μάϊον· καὶ μετακαλεσάμενος τὸν τῆς Μεσοθηρίας ἄρχοντα τὴν πρωτοκύννηγόν Κοτοφρῆ, ἐβουλεύετο περὶ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων εἰσβολῆς. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Κοτοφρῆ, οὐ διὰ τὸ Μεσοθηρίας ἐπιτροπεύειν μόνον, πείραν ἔχων τῶν κατὰ τοὺς βαρβάρους πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνὴρ ἀγαθός, καὶ πολλῶν πολέμων ἔμπειρος καὶ μάλιστα τῶν Περσικῶν, οἷα δὴ ἐκ πρώτης ἡλικίας τοῖς ἦθεσι τε καὶ ταῖς διατριβαῖς αὐτῶν ἐντραφεῖς. Κοτοφρῆ δὲ ἐπέβησέ τε τὸν βασιλέα πρὸς τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμον, καὶ ἠδῶς ἔλεγεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἂν ἰδεῖν, ἐν ᾗ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐξέστα: Ῥωμαίους, ὧν εἰς αὐτοὺς ὑπέβησαν, πολλῶν ἀδικίων δίκας λαβεῖν. Ὑπετίθει τε μὴ μέλλειν, ὡς ὅσον οὕτων τῶν βαρβάρων ἀπὸ τῶν πεδινῶν ἐπὶ τὰ ὄρεινότερα ἀναχωρήσόντων, τὴν ἀλέαν ἐκκλινόντων τὴν ἀπὸ τοῦ θέρους· οὕτω γὰρ εἶναι αὐτοῖς ἔθος οὖσι νομάσι. Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο ἐπιστρατεύειν τοῖς βαρβάροις καὶ μὴ μέλλειν, τὴν ἐκ Βυζαντίου καὶ Αἰδυμοτείχου, καὶ Ἀδριανουπόλεως καὶ Θράκης συναθροίσας στρατιάν· οὐ γὰρ ἐξῆν τὴν τε ἐκ Μακεδονίας καὶ τῆς ἄλλης ἐσπέρας μετακαλεῖσθαι· κατ'ἔπειτα γὰρ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ Κοτοφρῆ πάλιν ἐκ Μεσοθηρίας ἐλθὼν καὶ φάσκων νῦν εἶναι καιρὸν ἐπιθέσθαι τοῖς βαρβάροις, ὡς ὅσον οὕτω πρὸς τὰς δυσχωρίας ἀποχωρήσουσι τῆς ὄρεινῆς· τὴν ἡθροισμένην στρατιάν λαθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐπεραιώθη πρὸς τὴν ἑω λήγοντος ἦδη ἕαρος, κατὰ τὸ Σκουτάριον προσαγορευόμενον. Ἐπεὶ δὲ ἠγγέλθη τοῖς βαρβάροις ἡ τοῦ βασιλέως ἐφοδος, ὅσοι μὲν ἦσαν νομάδες κατὰ τὴν Βυθηνίαν διεσκηδασμένοι, σκηνάς τε ἀναλαβόντες καὶ βοσκήματα, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα ἀνήλθον τῶν ὄρων, καὶ πηρύτερον ἢ ἐξ ἔθους ἦν αὐτοῖς. Ὀρχάνης δὲ ὁ τῶν αὐτῶν Περσῶν σατράπης, ὅση ἦν αὐτῶν περὶ καὶ ἰππικὴ δύναμις ἀναλαθὼν, ἐπεὶ ἐπύθετο τὸν βασιλέα διὰ Μεσοθηρίας μέλλοντα ἰέναι, πολλὰς ἐχούσης δυσχωρίας καὶ ὄχυρότητας αὐτοφρεῖς, οὐ τῆ σφετέρᾳ δυνάμει μάλλον, ἢ τῆ θέσει θαρβήσας τοῦ τόπου, εἰς Μεσοθηρίαν ἐλθὼν, ὑψηλοῖς χωρίοις καὶ δυσπροσ-

Imperator porro indignatus, Persas toties Romanis praedatorem inmittere exercitum, cum ab iis nihil patientur mali, in Orientem trajiciendum, et Barbaros in Bithynia adoriundos sibi **210** duxit; adhuc enim, adulto vere, mense, inquam, Maio, in tabernaculis per campos habitabant; de qua impressione advocatum Contophrum Mesotheniæ praefectum, venatorum principem, consuluit; quandoquidem is non solum ob praefecturam Mesotheniæ res Barbarorum noverat, sed et vir bonus alioqui, et bellicæ disciplinae, praesertim Persarum, minime rudis erat, utpote a pueritia moribus et institutis eorum innutritus. Is imperatorem ad Barbaros armis coercendos confirmare, et libenter diem illum visurum autumare, quo liceret Romanis tot injurias sibi illatas rependere. Admonebat autem ne procrastinaret, quod Barbari e campestribus in editiora loca, æstivos calores declinantes propediem successuri essent; sic enim illos consuesse, cum sint νομάδες [hoc est, qui cum pascuis mapalia mutant]. Ut animo stetit infesto petendos agmine, Byzantio, Didymoticho, Adrianopoli, et e Thracia coactis copiis (non enim Macedonicas reliquasque orientis licebat cogere, quod tempus urgebat: et simul Contophrus e Mesothenia reversus, nunc esse maturum confirmabat Barbaros aggredi, antequam ad impedita montium loca recederent, quod mox facturi essent) in Orientem, exeunte jam vere navigans (53), ad Scutarium, ut appellatur, naves appulit (54). Intellecto hostili imperatoris adventu, quotquot erant nomades per Bithyniam dispersi, cum tabernaculis et pecore, cæteraque suppellectili ad alta montium, et longius quidem, quam pro consuetudine sua properarunt. Orchanes Persarum in Bithynia satrapa [sive princeps], assumptis quas habebat pedestribus equestribusque copiis, postquam rescivit imperatorem per Mesotheniā venturum, locum multis difficultatibus et naturalibus munitis impeditum, non magis suis viribus, quam hac re fretus, in Mesotheniā veniens, in excelsis et pene inaccessis exercitum collocavit. Imperator Scutario bidui itinere profectus, cum tertio die mane pergeret, Persas procul in edito sedentes

Jacobi Pontani notæ.

(52) Ita scriptum in manuscripto, nescio an errore librarii, an ævi; quanquam apud Gregoram, qui Cantacuzeno coævus, et apud Codinam, qui etiam inferior est, legatur Bithynia.

(53) De hac expeditione legas censeo, quæ libro ix narrat Gregoras, et cum nostra narratione conferas, quam multo uberiorem ac distinctiorem, ad lo, etiam veriore invenies.

(54) Angulo Sultanini Saraii (id est, palatii) respondet e regione Scutarium in Asia, disjunctis a

se invicem locis hisce duntaxat uno milliari Græco. Ante vero, quam hic trajectus superetur, occurrit in ipsis aquis exstructa quædam arx parva, quam turrim Scutarium Græci vocant, Turci Kisculam, hoc est, arcem virginis. Distat a continente Asiana Scutarium centum passibus. Nomen oppido vicino dedit, ut id Græcis hodie Scutarium, Turcis Iscondar dicatur: olim non Chalcedon, ut quidam magni viri falso putaverunt, sed Chrysopolis. Leunclavius *Pandecte historiæ Turcicæ*.

conspexit, paulumque ultra progressus, et ipse in loco, cui Pelecano nomen est, castra fecit, coactisque primoribus, quid factu opus exquisivit. Sententia fuit non esse ulterius progrediendum, tum quod Persæ nomades in quos tendebant, velut in servitute abrepturi, id sentientes fugerent : **211** tum quia locis, per quæ essent transituri, iuviis et angustis, pedestrique et equestri exercitu contra occursuro, non videbatur necessarium nullo cum fructu adire periculum. Ne tamen metu Barbarorum regredi putarentur, postridie matutini in planitie, velut ad pugnam disperstiti viri, disperstiti ordines, e regione consisterent. Et si quidem hostes e locis arduis digressi, æquo campo cum ipsis vellent concurrere, virtutem suam contra ostentarent; sin autem, Byzantium viam ordinatim capesserent, re docentes, non quia timerent, sed quia quibuscum pugnarent non haberent, domum reversos. Hoc illi decreverunt, et apud Pelecanum pernoclarunt. Posteaquam pulsus tenebris diurna lux affulsit, laudibus Deo de more dictis, imperator militibus tuba signum ad arma capienda dari jussit. Armati igitur, juxta besternum decretum contra Barbaros in acies dispositi, tanquam ad prælium conserendum procedunt. Eo viso Orchanes suos item instruit, partemque in insidiis occultat : ut si Romani in hos prævalentes irruerent, illi derepente prosilientes, eos perterrefacerent, atque in fugam compellerent. Reliquis itaque sibi adjunctis, in sublimi stabat. Secretis porro trecentis equitibus sagittariis pugnacissimis, in equis velocissimis, imperavit eis, ne cominus et stantaria pugna, sed ex incursu invadentes (55), cum Romanis depugnarent, rursusque fugerent, et tela in tergum torquerent (56); deinde conversi, redirent, hostemque denuo lacesserent. Contigit autem, ut spatium medium versus Romanos æquale, et equiti idoneum; versus Persas non acclive solum, accessuque laboriosum, sed et fossis nativis undequaque interceptum esset. Qua commoditate Barbari potissimum fidentes, in Romanos audacius se inferebant. His igitur trecentis, ut hoc modo cum Romanis dimicarent, mandavit, alios mille a tergo eorum ad fossas et angustias, qui Romanos insequentes exciperent, et eadem de causa mille in utroque latere locavit. Imperator ubi Persas de colle descendisse conspexit, etiam ipse trecentos de suis elegit, a quibus stiparetur, eosque talibus verbis accendit : Quam gloriam, milites, quod decus Romani inde ab initio ex eo sibi compararint, quod hostibus formidabiles fuerunt, nec vobis est ignotum. Hi enim sunt, qui totum pene

ἄδοις ἐγκαθίδρουσε τὴν στρατιάν. Βασιλεὺς δὲ ἀπὸ Σκουταρίου δουεῖν ἡμερῶν ὄδον ἀνύσας, τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ ἐπὶ πάλιν τῆς αὐτῆς εἰχοντο ὁδοῦ, καὶ ἡ Περσικὴ στρατιὰ ἐφάνη ἀπωθεν ἐν χωρίοις ὑψηλοῖς ἐγκαθιδρυμένη. Ὀλίγον δὲ προελθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐστρατοπέδευσε καὶ αὐτὸς ἐν χωρίῳ Πελεκάνῳ προσ-αγορευομένη· καὶ τοὺς ἐν τέλει συναγαγὼν, ἐδουλεύοντο ὅ τι δέοι ποιεῖν. Ἐδόκει δὲ περαιτέρω μὴ προβαίνειν, ἅμα μὲν καὶ διὰ τὸ τοὺς νομάδας Πέρσας οὐκ ἐπῆσαν ὡς ἐξανδραποδισόμενοι, τὴν ἐφοδὸν αἰσθημένους διαδράναι· ἅμα δ' ὅτι τῶν τε χωρίων δυσβάτων καὶ στενῶν ὄντων δι' ὧν ἐμελλον διέττειναι, καὶ στρατιᾶς ἀντιστρατοπεδευομένης πεζῆς τε καὶ ἱππικῆς, οὐκ ἀναγκαῖον διακινδυνεύειν ἐπὶ κέρδει οὐδενί. Ἴνα δὲ μὴ δοκοῖεν τῷ δέει τῶν βαρβάρων ἀναστρέφειν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἅμα ἔψ ὀπλισαμένων ἐπὶ τοῦ πεδίου κατέναντι τῶν βαρβάρων παρατάξασθαι ὡς εἰς μάχην. Ἐὰν μὲν αὐτοὶ τῆς δυσχωρίας ἀποστάντες, ἐπὶ τοῦ ὀμαλοῦ θελήσωσι διαγωνίσασθαι αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἐπιδείξασθαι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν· ἐὰν δὲ μὴ αὐτοὶ τῆς δυσχωρίας ἀφιστῶνται, τῆς εἰς Βυζάντιον ἔχασθαι φεροῦσης τεταγμένως· ἔργῳ δείξαντας ὡς οὐ διὰ δειλίαν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἔχειν οἴσισι συμβαλοῦσιν, ἀνέξυξαν εἰς τὴν οἰκίαν. Οὕτω μὲν δὴ ἐδέδοκτο· καὶ ἠύλισαντο τὴν νύκτα ἐκείνην κατὰ τὸν Πελεκάνον. Ἄμα δὲ ἔψ μετὰ τοὺς εἰωθότας ὕμνους πρὸς θεὸν, τῇ σάλπιγγι ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς τῇ στρατιᾷ τὴν ἐφόπλισιν σημαίνειν. Ἐπεὶ δὲ ὀπλίσαντο, κατέναντι τῶν βαρβάρων ἦλθον, παρατεταγμένοι ὡς εἰς μάχην, ἣ ἐδέδοκτο τῇ προεραίᾳ. Ὀρχάνης δὲ καὶ αὐτὸς ἰδὼν τὸν βασιλέα ἐπιόντα, ἀντιπρέταττε καὶ αὐτὸς τὴν στρατιάν. Καὶ μέρος μὲν τι κατέκρυψεν ἐν λόχοις· ὡς ἂν εἰ οἱ Ῥωμαῖοι ὑπερχόντες ἐπίωσιν αὐτοῖς, οἱ ἐν ταῖς ἐνέδραις ἐκ τοῦ ἀφνιδίου ἐπαλθόντες ἐκπληξῶσι τε διὰ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ τρέψωνται αὐτούς. Τὴν δ' ἄλλην ἄπασαν δύναμιν ἀναλαβὼν, ἔστη ἐπὶ μετεώρου. Τριακόσιους δὲ ἀπολεξάμενος τοὺς παρ' αὐτῷ μαχηματώτους ἱπποτοξότας, ἱπποὺς ἔχοντας τῶν μάλιστα θέειν ἀγαθῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς οὐ κατὰ συστάδην, ἀλλ' ἐξ ἐφόδων συμπλέκεσθαι τῇ βασιλέως στρατιᾷ· καὶ ἐπιόντας μὲν μὴ ὑπομένειν, ἀλλὰ φεύγοντας τοξείαις χρῆσθαι, ἀναχωροῦσι δὲ αὐθις ἐπιτίθεσθαι. Συμβέβηκε δὲ τὸ μεταξὺ τῶν στρατευμάτων ἀφοτέρων, ὅσον μὲν ἦν κατὰ τοὺς Ῥωμαίους ὀμαλὸν τε εἶναι, καὶ βῆδιον πρὸς τὰς ἱππηλασίας· τὸ δὲ κατὰ τοὺς Πέρσας, οὐ μόνον ἀναντες καὶ δυσπρόσοδον, ἀλλὰ καὶ τάφρους αὐτοφύσει πανταχόσε διατετηγμένον· ᾧ καὶ μᾶλλον οἱ βάρβαροι πεποιθότες ἐπῆσαν Ῥωμαίοις. Τούτοις μὲν οὖν τοῖς τριακοσίοις προσετέτακτο τὸν τρόπον τούτον συμπλέκεσθαι Ῥωμαίοις. Ἐτέρους δὲ χιλίους ὀπισθεν αὐτῶν ἐπέστρεσε

Jacobi Pontani notæ.

(55) Tale genus pugnae habes apud Maronem lib. II.

*Bis Thusci Rutulos egere ad mœnia versos,
Bis rejecti armis respectant terga tegentes :
Tertia sed postquam congressi in prælia, etc.*

(56) Sic Parthi pugnare consueverant. Unde Ho-

rat. Ode 19, lib. I.

Et versis animosum equis Parthum.

Fugientes, inquam, ex equis pugnabant. Virgilius 3. Georg.

Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis.

κατὰ τὰς τάφρους καὶ τὰς δυσχωρίας, ὡς ἂν εἰ A
διώκοιντο οἱ τριακόσιοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων, αὐτοὶ
πρὸς τὰ στενὰ ἐστώτες ἀμύνωσιν αὐτοῖς· ἐκατέρω-
θέν τε αὐτῶν χιλίους ἐφ' ἐκάστῳ μέρει τῆς αὐτῆς
ἕνεκα αἰτίας. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἔώρα τοὺς Πέρσας
ἀπὸ τοῦ λόφου κατιόντας, τριακοσίους καὶ αὐτὸς
ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν ἰδίων, καὶ περιστησάμενος
ἐαυτῷ, τοιαύτην τινὰ παραίνεσιν ἐποίησατο πρὸς
αὐτούς· Ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν εὐκλειαν τῶν
Ῥωμαίων καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἀπὸ τοῦ φεβροῖ τοις
πολεμίοις εἶναι ἐκτίσαντο ἐξ ἀρχῆς, οὐδ' αὐτοὶ
ἀγνοεῖτε· οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ μικροὶ δεῖν πᾶσαν παρα-
στησάμενοι τὴν οἰκουμένην, καὶ πάντα γένη καὶ
Εὐρωπαϊα καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀναγκάσαντες
αὐτοῖς δουλεύειν· οἱ δὲ ἡμᾶς οὐκ ἐπὶ πολὺν τινα
χρόνον οὐκ ὀλίγα τινὰ τῶν βαρβάρων συμβέβηκεν B
ἐλαττωθῆναι, οὐ χρὴ διὰ ταῦτα καὶ πρὸς τὰ ὑπόλοιπα
ἀπαγορεύειν. Οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν
τὸ ἡσσησθαι προσεγένετο· ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἕ-
κτισιν ὧν προσεκρούκαμεν αὐτῷ, διὰ τῶν βαρβάρων
τιμωρουμένου· οὐ δὴ δίκαιον τοὺς τὴν γνώμην μὴ
κατὰ κράτος νικηθέντας, ἔχοντας δὲ τινὰ αἰδοῦ-
κρείττονα ἐλπίδα τῆς συμφορᾶς τῆ ἀποβάσει ἀμ-
θλύνεσθαι· νομίσει δὲ ἐν μὲν ταῖς πράξεσιν ἐνδέ-
χεσθαι σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους· ταῖς δὲ γνώμας
ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνδρείους ὀρθῶς εἶναι, καὶ μὴ διὰ
τὴν προτέραν ἦσαν τοῦ ἀνδρείου παρόντος, εἰκότως
ἂν ἐν τινι κακοῦς ὀφθῆναι. Ὑμεῖς δὲ οὔτε ἐμπειρία
τῇ πρὸς τὰς μάχας λείπεσθε τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ
καὶ τῇ τόλμῃ πολὺ προέχετε αὐτῶν. Ὅρατε γὰρ αὐ- C
τούς κατεπηχότας καὶ καταδυσμένους πρὸς τὰ κοίλα
τῶν ὄρων, καὶ μηδαμοῦ τῆς δυσχωρίας ἀποστηῖναι
βουλομένους, μηδὲ ἐκ τοῦ Ἰσίου διαγωνίσασθαι ἡμῖν
τολμῶντας. Γίνεσθε δὲ ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ τὴν κα-
ταπεσοῦσαν ἤδη δόξαν τῶν προγόνων ἀνορθώσατε
αὐτοί· καὶ μὴ νομίσητε ὑπὲρ μηδὲν προσηχοῦσης
γῆς ὑμῖν διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἀλλ'
ὑπὲρ ἐλευθερίας μάλιστα, καὶ τῆς οἰκείας ἕκαστος
πατρίδος. Ἐάν γὰρ ἐνταῦθα ἀξίως ἑαυτῶν ἀγωνι-
ζόμενοι νικήσωμεν αὐτούς, πρὸς οἷς ἀφηρήμεθα
πρότερον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὴν οὖσαν καρπωσόμεθα
ἀδεῶς. Πρὸς τούτοις δὲ, εἰ μὲν καὶ αὐτὸς συνηγω-
νιζόμενοι ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι, πρόφασιν ἂν ἦν τινι
κακῷ γενέσθαι λήσειν οἰομένη· ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἐξω-
ίστηκα τῶν ἄλλων βραβευτής, ἐξέστι σκοπεῖν ἐκάστῳ

orbem, 212 omnesque gentes subegerunt (57), et
Europæ Asiæque jugum imposuerunt. Quod autem
nos brevi tempore non pauca a Barbaris detri-
menta accepimus, non propterea de cætero animis
frangi debemus. Haud enim ignavia, sed peccatis
nostris, Deo nos per Barbaros ulciscente, victi
sumus. Non igitur fas est, quorum spiritus nulla
vis devicit, et quos rursus melior spes alit, eos
eventu calamitatis hebetari atque languescere ;
cum rectius sit arbitrari, in actionibus homines
frustrari ac decipi, animis vero semper æque ac
vere generosos esse posse ; nec quia prius manus
dederint, ideo in præsens merito imbelles videri
debere. Quin vos Barbaris nec usu militari ce-
ditis, et audendo multum antecellit. Cernitis,
quemadmodum trepidantes in cava montium se
abdant, et ab illis anfractibus atque angustiis lo-
corum sejungere se nusquam audeant, nec a quo
campo nobiscum congregi. Quamobrem estote
viri fortes, et collapsam majorum vestrorum
gloriam instaurate : neve cum Barbaris pro re-
gione ad vos nihil attinente, sed pro libertate in
promis, et unumquemque pro patria sua dimica-
turum existimatote. Si enim hic, ut nobis dignum
est, pugnantes eos debellaverimus, præter ea quæ
prius ipsi nobis abstulerunt recuperata, etiam
nostra regione tuto fruemur (58). Ad hæc, si
quidem ego nunc vobiscum una in hostem pugna-
rem, daretur imbelli alicui occasio, dum se posse
latere existimaret. Sed quoniam extra prælium
arbitr et iudex certaminis sum, licet quisque
secum cogitet, si ignavus fuerit, pœnas debitas
luitarum, strenuos autem paribus virtuti suæ
præmiis honoratum iri. Sed qua ratione cum Bar-
baris pugna pugnanda sit, ipsi etiam a pueritia
bellicis assuefacti operibus non ignoratis : tamen
adonebo. Si ipsi in acies distributi prælium ini-
bunt, nos quoque acie ordinata illis occurramus
necesse est. Quia vero, quantum conjectura pro-
video, non dextras conserere, sed jacula eminus
spargere, et ubi in nos incursarint, non subsistere,
sed ad loca impedita, ibidemque in insidiis subsi-
dentes refugere meditantur, et vos extra teli con-
jectum sitis, lenteque servatis ordinibus incedatis
oportet. Ubi autem propiores fueritis, omnem

Jacobi Pontani notæ.

(57) Jovem pollicitum esse, e Trojanis nascitu- D
ros Romanos,

Qui mare, qui terras omni dititione tenerent,
ait Venus i *Æneid.* Postea Jupiter de Romanis,

*Hic ego nec metas rerum, nec tempora pono :
Imperium sine fine dedi. Quin aspera Juno,
Quæ mare nunc terrasque metu, cœlumque fatigat,
Consilia in melius referet, mecuniquæ sovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
Sic placitum : veniet lustris labentibus ætas,
Cum domus Assaraci Phthiam, clarasque Mycenæ
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.*

Vide quæ in symbolis nostris ad hunc locum adno-
tavimus, in quibus illa ex Cicerone Philipp. 3 :
Nos principes terrarum, omniumque gentium. Phi-

lipp. 6 : *Pœpuli Romani victoris, dominique omnium
gentium.* Agit etiam de magnitudine Romani imperii
Appianus, præfatione Strategici præclare :
*Romanos neque rex, neque civitas, neque gens ulla
imperii amplitudine superavit. Imo nec tantam at-
tingere unquam potuit, nec tot sæculorum ætates
mansuram firmare potentiam, etc.*

(58) Demosthenica plane sententia, ex i Olyn-
thiaca. Πρὸς οἷς ἀφηρήμεθα πρότερον ὑπ' αὐτῶν,
καὶ τὴν οὖσαν καρπωσόμεθα ἀδεῶς. Valeat eadem
sententia, imo tota oratio Olynthiaca illa hodie
magno opere ad Christianos in Turcam exhortandos,
et ea usus est olim ad verbum, in eodem argu-
mento, pauculis nonnunquam de suo interjectis,
Bessarion cardinalis eruditissimus ac celeberrimus.

acrimoniam et virtutem animi expromatis, simul spatium in medio contrahentes, ne per morantibus crebris seriamini: simul Barbaros receptu prohibentes, **213** et ipsos male multantes. Ne porro illis fugientibus valde instate (59), neve confidentia elati, in discrimen vos conjicite, sed postquam ad triarios seu subsidiarios eorum veneritis, in campum revertimini, servatisque ordinibus, eos incursantes propulsate. His imperator suos hortatus, et a Deo auxilium ipsis victoriamque precatus est. Qui vicissim eum venerati, et se aut honeste victuros aut cum laude occubituros (60) professi, signoque crucis obarmati (61), in hostem lento passu et ordine, Exotrocho magno hetæriarcha ducente, procedebant. Similiter Barbari gradum inferebant. Cum spatio jam distarent, quo telum adjici potest, Romani ut imperatum erat, immissis penitus habenis quam acerrime in Persas incurrebant. Illi aliquandiu persistentes, tela in Romanos contorquebant, sperantes se illorum incursum ita repressuros. Sed ubi eos constanter premere, sagittarumque securos viderunt, tum in fugam se penetrarunt, in qua circiter quadraginta ceciderunt: reliqui ad angustias locorum et subsidiarios retro collocatos pervenerunt; Romanorum nemo neque occubuit, neque vulnus accepit; pauci equi consauciati. Regressi, in planitie rursus hostem, quasi intra carceres expectantes constituerunt. Persæ aliquantisper inter suos morati, pluribus quam oppetierant assumptis, in Romanos denuo vadunt. Sed illis parem priori impetum alacritatemque adhibentibus, iterum fugam arripiunt, in qua circiter triginta cadunt; Romanorum nullus desideratus, nec vulneratus est, vulnerati tamen equi aliquot. Orchanes e tumultu suos jam bis victos conspiciens, animos addit, manumque auxiliariam submittit. Imperator quoque suos de magnanimitate ac fortitudine commendat; hortaturque ne quid de ea, utpote semper Barbaris superiores futuri, deminuant; mittitque contra illos parem copiam. Ut sibi appropinquarunt, Persæ denuo acrius resistunt; sed Romanorum

ὡς εἰ μὲν κακὸς ὄφθειν, κολασθήσεται τῇ προπούσῃ ζημίᾳ· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τιμηθήσονται τοῖς προσήκουσιν ἄλλοις τῆς ἀρετῆς. Τὴν δὲ συμπολοκὴν ὅποσαν τινὰ χρῆ ποιῆσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ αὐτοὶ μὲν ἴστε ἐκ παιδῶν πολεμίοις ἔργοις ἐντεθραμμένοι· παραινέσω δὲ καὶ αὐτός. Εἰ μὲν γὰρ τεταγμένοι κατὰ φάλαγγας ἐκ τοῦ ὁμοίου καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο ἡμῖν, ἦν ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς τὴν τάξιν φυλάττοντας αὐτοῖς ἐπιέναι· ἐπεὶ δὲ, ὅσον ἀπὸ τῶν γινομένων ἔστιν εἰκάζειν, οὐκ εἰς χεῖρας ὑμῖν ἰέναι διανοοῦνται, ἀλλ' ἀπωθῆναι τε βάλλειν, καὶ ἐπιόντας οὐχ ὑφίστασθαι, ἀλλ' ὑπαναχωρεῖν πρὸς τὰς δυσχωρίας καὶ τοὺς τεταγμένους ἐν αὐταῖς, θέον καὶ ὑμᾶς, μέχρι μὲν τοῦ ἐν ἐφικτῶ τῶν τοξευμάτων γίνεσθαι, σχολῇ βαδίζειν καὶ τεταγμένως· ἐπειδὴν δὲ γένησθε ἔγγυς, ὀξύτητι πάσῃ χρῆσθαι καὶ εὐφυλίᾳ. Ἄμα μὲν τὸ μεταίχμιον συναιροῦντας ὡς ἂν μὴ κατὰ σχολὴν βάλλησθε τοῖς βέλεσι συχνοῖς, ἅμα δ' ἵνα καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν βαρβάρων φθάνοντες αὐτοὺς κακῶς ποιῆτε. Τὴν δὲ ὡξιν δὲ μὴ ἐπιπολὺ ποιεῖσθαι· μὴ δὲ θρασυτέτη ἐπαίρομένους, ἑαυτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους εἰσθεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴν ἐν τοῖς ἐπιτάκτοις γένησθε ἐκείνοις, πάλιν ὑπαναχωρεῖν πρὸς τὸ πεδίον, τὴν τάξιν τε φυλάττειν, καὶ ἐπιόντας ἀμύνεσθαι τοὺς βαρβάρους. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις, ἅμα καὶ βοήθειαν τὴν ἐκ τοῦ κρείττονος, καὶ νίκην ἐπευξάμενος αὐτοῖς. Οἱ δὲ προσκυνήσαντές τε βασιλέα, καὶ ἡ καλῶς νικήσιν, ἡ εὐκλεῶς τεθνήξεσθαι εἰπόντες, σταυρῶ τε καθοπλίσαντες ἑαυτοὺς, ἐχώρουν κατὰ τῶν βαρβάρων τεταγμένως καὶ κατὰ σχολὴν. Ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Ἐξώτροχος ὁ μέγας ἐταιρειάρχης· ἀντεπήσαν δὲ καὶ οἱ βάρβαροι αὐτοῖς ὁμοίως. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἔγγυς ἀλλήλων ὅσον ἐφικνεῖσθαι τοῖς τοξεύμασιν, οἱ Ῥωμαῖοι μὲν ἦ αὐτοῖς προσετέτακτο πρὸς βασιλέως, ὅλους ἀνέντες χαλινοὺς, ὅσον ἐνῆν ὀξέως ἐπεφέροντο τοῖς Πέρσαις· οἱ βάρβαροι δὲ καρτερήσαντες μὲν ἐπὶ μικρὸν, καὶ βέλη κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀφέντες οἰόμενοι οὕτως ἂν ἀποτρέψαι τῆς ὀρμῆς, ἐπεὶ ἔωρων αὐτοὺς ἀτρέπτως ἐπιόντας καὶ οὐδὲ ὀλίγα φροντίζοντας τῶν οἰστῶν, εἰς φυγὴν ἐτρέποντο εὐθὺς. Ἐν δὲ τῇ φυγῇ ἀπέθανον περὶ

Jacobi Pontani notæ.

(59) Onosander cap. II, *Hostium discessionibus, inquit, semper suspectæ, nec unquam susque deque habendæ. Et considerandi potius locorum, quam hostium situs; nec solum qua via ducatur exercitus prospiciendum; sed etiam ut eadem reduci possit, providendum. Et vel copias non immittat, sed coercet ac reprimat, vel si immittat, caveat diligenter et montium cacumina, angustiarumque fauces, relictis custodiibus, occupari a suis curet, ut tutum iter receptui præstetur.* Sic ille. Pyrrhus Epirotarum rex præcepit, non esse pertinaciter instandum hosti fugienti; non solum ne fortius ex necessitate resistat, sed ut postea quoque facilius acie cedat, ratus, non usque ad perniciem fugientibus iustaturis victores.

(60) Quod profitentur, se honeste victuros, indicant, non fugituros, et hostem superaturos potius quam se illi dedituros. Nam qui a prælio fugit,

non vivit honeste, nec qui se timore fractus hosti dedit. Instituto quidem Lacedæmoniorum, apud quos aut vincere oportebat, aut mori, nihil dabatur tertium. Lacedæmoniorum igitur spiritus et animos milites isti gerebant.

(61) Christianæ pietatis est, omnia in nomine Domini, et cum fiducia cœlestis auxilii facere: cujus voluntatis ac spci signum est, formatum in fronte, aut in aere ante nos expressa manu sanctæ crucis figura: per quam bona omnia, et salus nobis per Filium a Deo Patre impetrata est. Credo etiam hos milites fuisse memores illius, quod in vita Constantini legimus, *In hoc signo vinces.* Sunt et alia exempla, et unum illustre sancti Martini, cui cum timiditas objiceretur, propter quam missionem peteret, *Ego, inquit, signo crucis, non clypeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.* Sulpitius, in ejus Vita.

τεσσαράκοντα αὐτῶν· οἱ λοιποὶ δὲ διεσώθησαν πρὸς Ἀ
τὰς δυσχωρίας· καὶ τοὺς τεταγμένους ὑπῆσαν
καταφυγόντες· Ῥωμαίων δὲ ἀπέθανεν οὐδεις ὄβτε
ἐτρώθη· ἵπποι δὲ ἐγένοντο ὀλίγοι τραυματῆται· ἀναχω-
ρήσαντες δὲ ἀπὸ τῆς διώξεως ἔστησαν ἐπὶ τοῦ
πεδίου πάλιν ὡς ἐπὶ βαλθίδος, τὴν ἐφοδὸν τῶν
βαρβάρων περιμένοντες· οἱ Πέρσαι δὲ μικρὸν ἐν-
διατρίψαντες τοῖς οἰκείοις, καὶ πλείους τῶν πεσόντων
προσλαβόμενοι ἑτέρους, ἤσαν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους.
Καὶ ἐπεὶ πάλιν ὡσπερ καὶ πρότερον ἐγένοντο ἐγγὺς
τῆ Ἰση καὶ ὀξυτέρη καὶ προθυμῆ τῶν Ῥωμαίων
χρησαμένων, ἐτράπησάν τε αὐθις εἰς φυγὴν οἱ βάρ-
βαροι, καὶ περὶ τριάκοντα αὐτῶν ἀπέθανον ἐν τῇ
διώξει. Ῥωμαίων δὲ οὐδεις, οὔτε ἐτρώθη, εἰ μὴ
ἔνοι τῶν ἵππων. Ὀρχάνης δὲ ὄρων ἀπὸ τοῦ λόφου
τοὺς ἰδίους ἤδη ἡσημένους εἰς, παρεθάρρυνέ τε
τοὺς βαρβάρους, καὶ ἐπεδοθήει κέμψας στρατιάν.
Βασιλεὺς δὲ ἐπήνεί τε τοὺς ἰδίους καὶ αὐτὸς τῆς
εὐψυχίας ἕνεκα καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ παρεκάλει μὴ
ὀφείσθαι τῆς τόλμης ὡς αἰε κρείττους τῶν βαρβάρων
ἔσομένους· ἔπεμπέ τε καὶ στρατιάν ἀξιόμαχον
πρὸς τοὺς βαρβάρους. Καὶ γενομένων ἐγγὺς τῶν
στρατευμάτων, πάλιν ἀντέσχον μὲν οἱ Πέρσαι ἐπὶ
πλήν· ἐκδιασθέντες δ' ὅμως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων,
ἐτράπησαν εἰς φυγὴν πρὸς τοὺς οἰκείους, καὶ ἔπεσον
ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν. Τοιαύτας μὲν δὴ τὰς συμπλοκάς
καὶ τὰς ἀναχωρήσεις οἱ Πέρσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
ἐποιούντο, ἀχρι δελιῆς τῆς ἡμέρας ἐν ἀρχαῖς μά-
λιστα τοῦ θέρους, Ἰουνίου μηνός ἐνισταμένου· καὶ
κατὰ πάσας μὲν τὰς συμβολὰς ἐνίκων οἱ Ῥωμαῖοι·
κατὰ κράτος δὲ αὐτῶν περιγενέσθαι οὐκ ἠδύναντο,
ἀμα μὲν διὰ τὸ φάραγγας βαθείας περιβεβλησθαι
τὴν Περσῶν στρατιάν, καὶ μηδεμίαν κύκλωσιν
παρέχειν τοῖς Ῥωμαίοις, ἀμα δ' ὅτι καὶ τὸ πεδίον,
ἐν ᾧ κατιόντες διεγωνίζοντο οἱ Πέρσαι, τάφρους
αὐτοφύσαι καὶ αὐτὸ διατετμημένον ἦν πανταχοῦ· ἐν
οἷς τοξόται ἰστάμενοι πολλοί, τὴν τελευταίνην ἀφη-
ροῦντο Ῥωμαίους, βάλλοντες ἐκ τῶν ὄκρυμαμάτων
τὴν τε στρατιάν αὐτοῖς πᾶσαν βασιλεῖα οὐκ ἐξῆν
ἐπαγαγεῖν διὰ τοῦ τόπου τὴν ἀνωμαλίαν. Ἐξ ἐκεί-
νου δὲ ὁ Ὀρχάνης νομίσας καιρὸν εἶναι καὶ σφο-
δροτέρας προσβολῆς, χιλίους ἑτέρους ἀπολεξάμενος
τῶν Περσῶν, ἐκέλευσεν εἰς τὸ πεδίον καταβάντας
ἀμα τοῖς τριακοσίοις προσβαλεῖν Ῥωμαίους. Βασι-
λεὺς τε ἐπεὶ ἐκέλευς ἑώρα κατιόντας, τοῖς τε πρό-
τερον μαχομένοις στρατιώταις τῆς ἀνδρείας ἕνεκα
εὐχριστήσας τὰ εἰκίτα, καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν
Ἐξώτροχον ἐπαινέσας καὶ τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς

virtuti succumbentes, ad suos refugiant; pauci in
fuga animas amittunt. Hujusmodi pugnae Persa-
rum cum Romanis et refugia usque ad diei vespe-
ram producebantur, principio maxime ætatis,
Junio mense ineunte, et in omnibus congressibus
Romanus vincebat; summo autem prælio id eo ne-
quibat eos vincere, quod exercitus Persarum pro-
fundis vallibus 214 ingeretur, nec circumveniri
posset; quodque campus, in quem certaturi de-
scendebant, fossis naturalibus ubique intersectus
erat, in quibus magno numero stantes sagittarii,
plenam Romanorum victoriam impediebant, inde
ut ex munitionibus jaculantes, cum propter inæ-
qualitatem loci universum exercitum in eas immit-
tere imperatori non liceret. Ex illo Orchanes ye-
hementioris impressionis tempus esse statuens,
rursum delectis mille Persis in æquor campi de-
scendere, et cum aliis illis trecentis in Romanos
se inferre jussit. Imperator eos descendisse con-
spicatus, militibus, qui prius dimicaverant, propter
fortitudinem, ut par fuit, gratis actis, et Exotro-
cho eorum duce ob experientiam interritamque
mentem laudato, aliam cum ipsis manum, ad Bar-
baros excipiendos misit, cui Manuelem Tagarim
magnum stratopedarcham præposuit. Cum utrin-
que animose diuque pugnatum esset, multis Ro-
manorum equis, paucis militibus vulneratis, unus
vitam reliquit, Persæ obruncati quinquaginta.
Orchanes porro dum pugna committitur, omnem
exercitum suum in fronte locat (cum prius magnam
ejus partem in insidiis occultasset), ut a Romanis
atque Barbaris cerneretur, confusus, his animos fa-
cturum, illis terrorem incussurum. Quo commento
cum nihil se proficere animadverteret (Romani
siquidem nihilominus acriter præliabantur, ho-
stemque devincebant), Pazarlo fratri mandati, totis
copiis cum Romanis confligat, pauloque post et
ipse e tumulo paucis comitatus descendens, rur-
sum constitit, quo res evaderet observans. Impe-
rator ut Barbaros quotquot erant in pugnam
ruere vidit, reliquas acies omnes manere, ac bonum
habere animum jubet: cum tribus turmis pugna-
tum prodit, dextroque cornu magno domestico,
sinistro Joanni Angelo ejus consobrino commisso,
ipse medium tenet (62). Collatis signis, Barbari
nec primum impetum sustinentes, vi ac virtute in-
fugam vertuntur, quos Romani per invia quæque
usque ad verticem collis, ubi Orchanes stabat, in-

Jacobi Pontani notæ.

(62) Locus imperatoris in exercitu, quod vidit
poeta noster, cum sic de Turno cecinit, principio
libri ix.

*Jamque omnis campis exercitus ibat apertis,
Dives equum, dives pictæ vestis, et auri.
Messapus primas acies, postrema coercent
Tyrhidae juvenes, medio dux agmine Turnus
Vertitur, arma tenens.*

Libro item x de Ascanio, qui personam patris,
ac summi proinde ducis referebat, in obsidione
sustinenda.

*Ipse inter medios Veneris justissima cura
Dardanius caput ecce puer delectus honestum.*

Aquila circa medium totius legionis locabatur,
inquit Lipsius, *De milit. Rom. libro iv, dial. 4,*
ibi enim imperator ut sit oportet, unde prospiciat,
et mandet facillime in omnes partes. Is autem locus
medius est, sed paulum tamen ad finem magis
admotus. Nam inter principes, et triarios, ante
aquilas stetit censeo imperatorem. Argumento,
quod is ejus situs in castris, ante principia dico et
aquilas.

secuti sunt. In eo conflictu Persarum centum A quinquaginta caesis, e Romanis nec miles, nec equus vulneratus est. Imperator inde se recipit, cum ad collem occupandum eniti non arbitraretur conducere, et in campum veniens edixit, ut quisque servaret ordinem suum, quem ab initio obtinisset. 215 Barbari in prominentia, seu crepidine montis stantes, prodire ulterius haud tutum opinabantur.

(πρότερον γὰρ μέρος τι αὐτῆς πολὺ ἐν ταῖς ἐνέδραις κεκρυμμένον ἦν) ὡς εἶναι καταφανῆ καὶ Ῥωμαίοις καὶ βαρβάροις, οἰόμενος· ἐκείνους τε προθυμίαν καὶ Ῥωμαίοις ἐκπληξιν τὸ τοιοῦτον ἐμποιῆσειν. Ὡς δὲ ἑώρα τῆς ἐπινοίας ἀπονάμενος οὐδὲν (οἱ Ῥωμαῖοι γὰρ οὐδὲν ἤτεον ἐμάχοντο εὐψύχως, καὶ ἤδη περιγίνοντο τῶν πολεμίων), Παζαρλοῦν τὸν ἀδελφὸν πανστρατιᾶ ἐκέλευσε τοῖς Ῥωμαίοις συμβαλεῖν· μικρὸν δὲ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ λόφου καταβάς, πάλιν ἔστη μετ' ὀλίγων δ τι ἂν ἀποβαίη σκοπῶν. Βασιλεὺς δ' ἐπεὶ ἑώρα πανστρατιᾶ πρὸς τὴν μάχην τοὺς βαρβάρους ὠρμημένους, τὰς μὲν ἄλλας ἐκέλευε τάξεις μένειν πάσας ἀτρεμούσας· αὐτὸς δὲ τρία τέλη ἀναλαβὼν, ἐχώρει πρὸς τὴν μάχην. Ἐτέτακτο δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ὁ μέγας δομέστικος· τὸ ἀριστερὸν δὲ εἶχεν ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης ἐξ ἀδελφῶν αὐτοῦ βασιλεῦς· δὲ ἐπέιχε τὸ μέσον· καὶ συμβαλόντες τοῖς βαρβάροις, ἐτρέφαντό τε κατὰ κράτος μηδὲ ἀντισχεῖν τὴν πρώτην δυνηθέντας ὁρμήν· καὶ τὰς δυσχωρίας πάσας ὑπερβάντες, ἄκρι τῶν ἄκρων κατεδείωξαν τοῦ λόφου, ἔβηα καὶ Ὀρχάνης ἦν ἑστώς. Ἐπεσον δὲ παρὰ τὴν μάχην, Περσῶν μὲν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, Ῥωμαίων δὲ οὐδεὶς· ἀλλ' οὔτε ἐτρώθη οὔτε στρατιώτης οὔτε ἵππος. Βασιλεὺς δὲ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, τὴν βιάζεσθαι πρὸς τὸν λόφον οὐχ ἠγούμενος λυσिताλεῖν· καὶ πρὸς τὸ πεδῖον ἰθῶν, ἐκέλευσεν ἕκαστον, τὴν ἦν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς τάξιν φυλάττειν. Οἱ βάρβαροι τε ἐπὶ τοὺς πρόποδας ἔστησαν τοῦ ὄρους, τὴν περαιτέρω προβαίνειν οὐχ ἠγούμενοι λυσिताλεῖν.

CAPUT VII.

Consilium magni domestici, quia hostes se victos fatebantur, in castra redeundum, et Byzantium postridie revertendum. Placet; in castra reditur; triumphus canitur. Pars Persarum insequitur abeuntes; configitur in via, cum quidam ordines suos deseruissent; quos et domesticus, et imperator reductum eunt; sed uterque summo cum periculo. Sebastopolus cum trecentis fugatur. Byzantium nuntius ad protostratorem mittitur; castra custodiuntur.

Desperationem Barbarorum intelligens imperator, B ad proceres quid faciendum esset retulit. Progressus in medium magnus domesticus ita disseruit: Res nobis, sicut ab initio inter nos optabamus, exitu felici terminatae sunt. Acie enim instructa, priores, ut ad praelium prodimus, ne metu Barbarorum recedere videremur: qui aperte aciem contra dirigere non sunt ausi, quo se nobis cedere manifeste docuerunt; non tamen quieverunt, quin totas copias suas experirentur. Et quamvis Orchaues ipse praelio non interfuerit, ut timorem aliquem haberemus, plus ipsum praesentem posse, tamen ipsius praesentiam nihilo plus effecturam re ipsa cognovimus. Quando igitur palam certamen subterfugit, et in particularibus pugnis nos semper victoriam retulimus (pro trecentis enim Barbaris unus duntaxat de Romanis occubuit), quam, quaeso, demonstrationem quisquam luculentioram desideret, et corporibus et animis nobis succubuisse Barbaros? Illud quoque pro indicio certissimo haberi potest, eos nos sibi ut potentiores anteponere, quod cum militum nostrorum servitia toto die prope ipsos, equis pabula legerent (quamquam alioqui et belli, et lucri incredibiliter cupidi), prohibere ea aggressi non sunt. Et quia sol occasui proximus est, consultissimum puto in castra reversis, ibi noctem agere, crastinoque diluculo captis armis, et agmine composito Byzantium viam inire. Et si quidem Barbari impeditiora

Β Βασιλεὺς δὲ, ὄρων τοὺς βαρβάρους, οὐκέτι διανοούμενους εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἵναί, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν ἐν τέλει δ τι δέοι ποιεῖν αὐτούς. Παραλθὼν δὲ ὁ μέγας δομέστικος, ἐβουλεύετο τοιάδε· Τὰ μὲν πράγματα ἡμῖν, ἢ αὐτοὶ τε ἐβουλεύεσάμεθα ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸς πέρας· ἐχώρησεν ἀγαθόν. Παρεταξάμεθά τε γὰρ αὐτοὶ ἐλθόντες ὡς πρὸς μάχην πρότοι, ὡς ἂν μὴ δοκοῖμεν τῷ δέει τῶν βαρβάρων ἀναχωρεῖν, οἱ τε πολέμιοι, φανερώς μὲν ἀντιτάξασθαι οὐκ ἐτόλμησαν ἡμῖν· μαρτυρήσαντες ἐναργῶς, ὡς οὐκ ἀξιωμαχοῦς ἑαυτοὺς ἐνόμισαν ἡμῖν, οὐκίτι δὲ ἀπέσχοντο τοῦ μὴ καὶ πείραν λαβεῖν συμπάσης τῆς δυνάμει· αὐτῶν. Εἰ γὰρ μὴ καὶ Ὀρχάνης αὐτὸς παρεγένετο πρὸς τὴν μάχην ὅπως τινὰ ἡμῖν ἐτι ὑπολιποῖται ἐλπίδα τοῦ δυνησέσθαι τι πλέον αὐτὸς παρῶν, ἀλλ' ἡμῖν γε δῆλον ἐξ αὐτῶν κατέστη τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδὲν ἂν ἔσοιτο πλέον αὐτοῦ πρῶτοντος. Ὅτε τοίνυν τὸ μὲν εἰς χεῖρας ἡμῖν ἵναί φανερώς ἐξέκλιεν αὐτὸς, ἐν δὲ ταῖς κατὰ μέρος συμπλοκαῖς ἀεὶ τὸ πλέον ἔσχομεν ἡμεῖς (ὑπὲρ τετρακοσίου γὰρ πεσόντων βαρβάρων, Ῥωμαίων τέθηκε μόνος εἰς), ποῖαν ἂν τις ἀποδείξειν ζητοῖη μείζονα καὶ περιφανεστέραν τοῦ καὶ ταῖς γνώμαις τοὺς βαρβάρους· καὶ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἠσθησῆαι; Κάκεινο δὲ τις μέγιστον ἂν τεκμήριον τιθεῖται τοῦ οἴεσθαι ἡμᾶς τοῦ βαρβάρους δυνατωτέρου; ἑαυτῶν· τοῦ γὰρ ὑπηρετικοῦ τῆς στρατιᾶς διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἐγγύς αὐτῶν τρῶν τοῖς ἵπποις συλλεγόντων, οὐδὲ ἐπεχέρησαν οἱ βάρβαροι κωλύσαι (καίτοιγε τὰ ἄλλα ἐν-

τες τοῦ δέοντος μάλλον φιλοπόλεμοι καὶ φιλοκερδεῖς). Ἐπειδὴ δὲ ὅσον οὖτω καὶ ὁ ἡλιός ἐστι πρὸς δυσμᾶς, ἄριστον εἶναι μοι δοκεῖ, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐλθόντας, αὐλισκοῦναι τὴν νύκτα, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἅμα πρῶτ' τὰ ὄπλα ἔχοντας, τεταγμένως τὴν ἐς Βυζάντιον ἵεναι. Κἂν μὲν οἱ βάρβαροι τῆς δυσχωρίας ἀποστάντες ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐθελήσῃσι διαγωνίσασθαι πρὸς ἡμᾶς, Θεῷ μελήσει τὴν νίκην ὀποτέροις ἂν παράσῃ. Ἄν δ' ἐπὶ τοῦ λόφου μένοντες, ἀπίσχωται τῆς μάχης (ᾗ καὶ μοι μάλλον ἔπεισι πείθεσθαι, ὡς διὰ πεδίου μέλλομεν ἵεναι ἐνθυμουμένῃ), μετὰ βελτίστου τοῦ σχήματος ἢ ἐπάνοδος κείσεται ἡμῖν, ἀμφοτέρωθεν ἔχουσι τὴν νίκην, ἔκ τε ὧν τῇ προτεραιᾷ ἀγωνισάμενοι τὸ πλεον ἔσχομεν αὐτῶν, καὶ ἐξ ὧν εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐτοὶ μὲν ἐργῶ προύκλου-μεθα εἰς μάχην: ἐκείνοι δ' οὐκ ἀξιοχρεως αὐτοὺς νομίζοντες, ἔμειναν ἐστῶτες ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων. Τοιαῦτα τοῦ μεγάλου δομειστικοῦ βουλευσαμένου, ὃ τε βασιλεὺς ἐπέθετο αὐτίκα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄριστα ἐδόκει. Καὶ τῶν σημείων ἀρθέτων ἅμα καὶ τῆς σάλπιγγος ἀνάξουξιν σημενᾶσιν, πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐχώρου, παιωνίσαντες ὡς ἐπὶ νίκῃ. Ὁρχάνης δὲ αὐτὸς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ λόφου τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς ἔχων, μέρος δὲ τι πέμψας, παρέπεσθαι ἐκέλευσε Ῥωμαίοις ἄχρι στρατοπέδου. Ἐκ δὲ τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς οἱ μάλιστα ἠδῶντες, οὐ τῶν εὐγενεστέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς, τοὺς Πέρσας αὐτοῖς ὀρῶντες ἐπομένους, οἷα νέοι καὶ δυσκόαθετοι ταῖς ὀρμαῖς, τῶν τάξεων ἐξιόντες τῶν σφετέρων, ὑπελείποντο ὀπίσω, καὶ τοῖς βαρβάροις συνεπλέκοντο ἐξ ἐφόδων. Ὁ μέγας δὲ δομειστικὸς τὴν τε ἀκαιρίαν ὑποπεύων, ἤδη γὰρ ὄψε ἦν, καὶ δεδιὼς περὶ τοῖς στρατιώταις μὴ τι τοῖς βαρβάροις κακουργηθῆ περὶ αὐτοὺς, ἄλλως τε καὶ δι' ὀργῆς αὐτοὺς ποιούμενος ὅτι μήτε βασιλεὺς προσεταχότος, μὴ' αὐτοῦ, τῆς Ῥωμαίων συμπάσης στρατηγούντος στρατιᾶς, ἀτάκτως, καὶ συνθήματος χωρὶς τοῖς βαρβάροις συμπλέκονται λειπόμονοι ὀπίσω, τὴν μὲν σημαίαν καὶ τὸ τάγμα τὸ ὑπ' αὐτὴν ἐν τῶν ὑποστρατηγούντων αὐτῷ παραδοῦς, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκέλευε χωρεῖν αὐτὸς δὲ ὀλίγους λογάδας παραλαβὼν, ἐχώρει πρὸς τοὺς μαχομένους τοῖς βαρβάροις, ἅμα μὲν τῆς μάχης ἀποστήσων, καὶ ἄξων μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν στρατιάν, ἅμα δὲ καὶ δίκην ἐπιθήσων τὴν προσήκουσαν τοῖς ἀτάκτοις. Τοῖς ἰσοῖς δὲ λογισμοῖς χρησάμενος καὶ βασιλεὺς, τὸ ἴδιον τάγμα καὶ αὐτὸς καὶ τὴν σημαίαν τὴν βασιλικὴν Ἀσάνῃ Μανουῆλ τῷ Ἀνδρονίκου υἱῷ ἐξαδέλφῳ ὄντι αὐτοῦ παραδοῦς, καὶ χωρεῖν πρὸς τὸ στρατόπεδον κειμένου, λογάδας καὶ αὐτὸς παραλαβὼν τινας, ἐβάδιζεν ὀπίσω. Οὕτω δὲ συμβάν, γενόμενοι ἀλλήλοισ ἐν ταῦτῳ, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑποστροφῆς πυθόμενοι εἶναι τὴν αὐτὴν, ἐπεὶ ἐδόκουν καιρῶς πεποιῆσθαι,

illa loca deserentes, in planitie configere nobiscum voluerint, Deo curæ erit, utris victoriam largiatur. Sin restantes in tumulis, pugnam reformidaverint (quod magis futurum credo, jam incessum nostrum per campum cogitatione concipiens), **216** honestissima nobis relinquitur reversio, utrinque scilicet victoribus : tum quod hesternæ luce manus cum ipsis conserentes vicerimus, tum quod postridie ad certamen eos provocaverimus, illi vero se impares iudicantes, in illis locorum claustris hærare perrexerint. Huic consilio imperator statim assensit, ceterique ut optimum amplexi sunt; sublatisque signis, cum tubæ clangore in castra, triumphum canentes redierunt. Orchanes cum corpore exercitus in collibus subsistens, partem aliquam dimisit, quæ Romanos usque ad castra insectaretur. Ex Romanis autem qui ætate vigeabant maxime, non de nobilioribus modo, sed gregariis etiam, Persas sequi conspicientes, ut juvenes et impotentes animi, ordinibus deserta, retro ex itinere cum iis concurrerant. At magnus enim diei erat) formidans, ne quid milites a Barbaris acciperent mali, iratus insuper, quod neque imperatoris, neque sua, qui totum Romanum exercitum duceret, auctoritate, confuse et incomposite cum Barbaris retro subsistentes dimicarent, vexillum et agmen suum uni sub se ducum tradens, in castra ut pergeret mandavit; ipse cum paucis delectis ad eos qui cum Barbaris pugnant properevit, et ut cæpto revocatos secum ad reliquum exercitum reduceret, et ut pœnam ordinum desertoribus debitam imponeret. Eadem cogitatio imperatoris fuit, qui, suas cohortes et signum imperiale Manueli Asani, Andronici filio, cognato suo (63) committens, et in castra abducere jubens, ipse similiter cum selectis aliquot retro concessit. Ita contigit, ut alter in alterum incideret, et eandem sibi retro redeundi causam fuisse intelligerent factumque probarent, ad pugnantem accederent, eosque abstrahentes, ipsi quamvis nolentes cum Barbaris præliarentur. Nam Barbari, cum exercitum Romanum jam non modico ab ipsis intervallo distantem cernerent, et relictos esse paucos, censerentque maturum esse eos invadere et mactare, quod et ipsi selecti essent, et aliquot tantis plures, in summum illos discrimen adduxerunt. Magnus quippe domesticus, equo in tot cursibus et recursibus præcipitante, ferme periisset, nisi ab imperatore, aliisque proximis in alium equum continuo sublatus fuisset. **217** Et imperatoris quidem momentum licet lethali confossum vulnere, non tamen cecidit, quoad a Barbaris se eriperet. Ac-

Jacobi Pontani notæ.

(63) Quamvis Græce sit ἐξαδέλφῳ, quod *patruelem* interpretantur, tamen certum est, Manuelẽm Andronici Asanis filium, imperatoris hujus patruelem minime fuisse; nisi ipse Asanes senior Michaelis patris imperatoris frater fuerit. Atqui

non fuit. Verumtamen cum Andronicus Asanes ex sorore senioris Andronici imperatoris natus sit (siquidem is θετός ejus dicitur), Manuel hic cum minore Andronico, ut patet, cognatione conjunctus fuit.

cepit etiam luculentam plagam fortissime cum iis dimicans imperator, adacto per femur telo; verum sine periculo, post decimum namque diem consenuit femur, ut si nunquam vulneratum fuisset. Jam vero cum viriliter generoseque decertassent, et paucos quidem Barbaros, illustres tamen occidissent, nullo obturbante ad exercitum redierunt, et ad castra ambularunt. Persæ Romanis amplius non magis quam igni appropinquare, eosque tangere ausi sunt. Porro quidam Sebastopulus (64) imperatori parens, genere Mœsus, trecentorum militum, non valde armatorum, neque bonos equos habentium prefectus, et in extremo agmine curans, omnibus suis assumptis, et pedibus aliquot in auxilium ascitis, reliquo exercitu deserto, cursim in Persas tendebat. Illi hanc incitationem ad suam perniciem pertinere rati, et longius eos ab exercitu volentes abstrahere, perinde ut victi fugam simulabant (65). Sebastopulus temere et inconsulto insequitur. Tum Barbari de improvviso conferti, latos clamores tollere, et in Romanos violenter irruere. Qui impressionem non sustinentes in fugam se effuderunt. Trucidati equites plusquam supra viginti, pedites totidem: cæteros subitum nec exiguum ab exercitu missum subsidium conservavit. Imperator rursus in Pelecano castrametatus, confestim Byzantium protostratori acta nuntiatum misit, cum mandatis, uti naves ad transducendum post unum alterumve diem exercitum paratæ essent. Et cum vereretur, ne (quod accidit) alia quam pro vero de vulnere suo fama divulgaretur, de eo quoque protostratorem certiore esse voluit, vulneratum se quidem in femore, at non periculose, neque ideo se redire, sed quod etiam ante vulnus ita e re fore statuisset. Magnus vero domesticus commode castris constitutis, sumptis quot voluit militibus, in eorum aditu natura pulchre angusto, et isthmo simili, lato a. modum interiore spatio, per noctem excubias egit.

δὲ μὴ ἐνεγκόντες τῶν βαρβάρων τὴν ὄρμην, ἐγράποντό τε καὶ κατέστησαν εἰς φυγὴν· καὶ εἰκοσι μὲν ἀπέθανον ἐκ τῶν ἵπκων, πέντε δὲ καὶ ἕτεροι τοσοῦτοι πεζοί. Οἱ δ' ἄλλοι διεσώθησαν ἐκ τῆς στρατιᾶς πολλῶν ὀξέως ἐπιβοηθησάντων· βασιλεὺς δ' ἐπεὶ ἐστρατοπεδεύσατο πάλιν κατὰ τὸν Πιλεκάνον, εἰς Βυζάντιον εὐθύς τοὺς μηνύσοντας ἐπεμπε πρωτοστράτορι τὰ γεγενημένα, ἐκέλευε τε ναὺς ἔχειν παρεσκευασμένας πρὸς τὸν πόρον, ὡς τῆς στρατιᾶς μετὰ μίαν ἡμέραν ἢ δευτέραν περαιωθησομένης.

Jacobi Pontani notæ.

(64) Quidam Sebastus nomine, nam πουλος, et πουλον syllabæ sunt adjectivi recentium Græcorum, idque tam in appellativis, quam propriis nominibus, nihil significantes. Apud quos legas ἀετόπουλα pro ἀετοί, ἀρχοντόπουλον pro ἀρχοντα, στρατηγόπουλος pro στρατηγός, τουρκόπουλος, οὐμπερτόπουλος pro τούρκος, et οὐμβέρτος. Sic Οἰονοπυλος, Francoπυλος, etc. Ἀπέλευθα videntur ducta ambo, et pro πολλός dici. Pura scholiastes Curopalita.

(65) Genus doli militaris, quo usi sunt Israelitæ contra Benjamitas lib. Judicum cap. xx. Nam fugam arte simulantes, consilium inierunt, ut abstraherent eos de civitate (Gabaan) et quasi fugientes, ad supradictas semitas perducerent, etc.

ἄχρι τῶν μαχομένων ἤλθον· καὶ τῆς συμβολῆς μὲν ἀπέστησαν ἐκείνους· αὐτοὶ δὲ καὶ ἀκοντες τοῖς βαρβάροις συνεπλέκοντο. Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν μὲν στρατιάν ὀρῶντες ἤδη οὐκ ὀλίγον αὐτῶν ἀφεστηκυῖαν, τοὺς ὑπολειπομένους δὲ ὀλίγους, καὶ νομίσαντες καιρὸν εἶναι αὐτοῖς ἐπιθεμένους διαφθεῖραι, λογάδας καὶ ἐξ αὐτῶν, καὶ πολλάκις τόσοι ἐπιθέμενοι, ἐν χρῶ κατέστησαν αὐτοὺς κινδύνου. Δομέστικός τε γὰρ ὁ μέγας τοῦ ἵππου αὐτῶ ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ ἀναστροφαῖς πεσόντος, μικροῦ ἐδέησεν ἀποθανεῖν, εἰ μὴ βασιλείως καὶ τῶν ἄλλων περιστάτων ἐφ' ἕτερον ἀνηρέθη. Καὶ τὸν βασιλεὺς ἵππον ἔτρωσαν μὲν τραύμασι καιρῶν, ἐπέζησε δὲ ὅσον ἀπλλάξει τῶν βαρβάρων. Ἐτρώθη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς βέλει τὸν μηρὸν, ἄγαν εὐφύχως μαχόμενος τοῖς βαρβάροις· καὶ εἰήθη τὸ βέλος ἀμφοτέρως τὰς ἐπιφανείας. Κίνδυνον δὲ τὸ τραῦμα οὐδένα ὑπενόει, ἀλλὰ μετὰ δεκάτην τῆς πληγῆς ἡμέραν αὐθις ὑγίης ἦν, ὡς ἂν εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτρώθη. Πλὴν εὐφύχως καὶ γενναίως ἀγωνισάμενοι, καὶ βαρβάρους, ὀλίγους μὲν, τῶν ἐπιφανῶν δὲ ἀνελόντες, καὶ διαλυθέντες ἀπ' ἀλλήλων, οἱ μὲν ἀπελείποντο ὀπίσω, ὡς περ πύρρος τῆς Ῥωμαίων ἀπεχόμενοι στρατιᾶς, καὶ μὴδ' ἐγγὺς ὑπομένοντες γενέσθαι. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν, ἐνοχλοῦντος μηδεὸς, πρὸς τὸ στρατεύμα γενόμενοι, τὴν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐχώρουν. Σειδιστόπουλος δὲ τις τῶν ὑποτεταγμένων βασιλεῖ, τὸ γένος μὲν Μυσός, τριακοσίων δὲ ἀρχῶν στρατιωτῶν, οὐ πᾶν ὠπισσμένων, οὐδὲ ἵπποις χρωμένων ἀγαθοῖς, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην χώραν ἐπεχόντων ἐν τῇ στρατιᾷ, τοὺς τε ἰδίους ὅσοι ἦσαν παραλαθῶν, καὶ πεζοὺς προσεταιρισάμενός τις, τὴν ἄλλην στρατιάν ἀπολιπὼν δρόμῳ κατὰ Περσῶν ἐχώρει. Σύνιδόντες δὲ οἱ Πέρσαι ὡς ἐπὶ κακῶ τῷ σφετέρῳ τὴν ἐφοδὸν ποιοῦνται ταυτηνί, καὶ ἀποστήσαι τῆς στρατιᾶς βουλόμενοι ἐπιπολὺ, τὴν ἡττάν τε προσεποιούοντο, καὶ φεύγειν ἐδίχουν· οἱ δ' ἐφέλιποντο ἀνοήτως. Εἴτ' αἰφνιδίον οἱ βάρβαροι συστραφέντες, βοῆ τε ἐχρῶντο καὶ ἀλλαγμοῖς, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεφέροντο ὀξέως· οἱ

D Tale narrat Zonaras tomo III *Annal.* in Constantino, Constantio, et Constante fratribus imperatoribus. Nam qui missi erant (a Constante contra Constantinum, qui paterna partitione non contentus, fratris provincias invadebat) cum parum a Constantino abessent, insidias locant, pugnaque inita fugam simulant. Quos dum Constantini milites persequuntur, qui in insidiis collocati fuerant, a tergo invadunt. Sic fugientibus etiam conversis, in medio duorum exercituum intercepti, magna ex parte cadunt, ipso etiam Constantino interfecto. Vide in hoc genere strategema Gorgiæ contra Phœdibam apud Polyænum, lib. II.

Δείσας δὲ μὴ, ὅπερ ἐγένετο, περὶ τοῦ τραύματος αὐτοῦ ἐτέρως ἢ ὡς ἔχει ψ.μισοῦν, ἐδήλου καὶ περὶ αὐτοῦ, ὡς τραβῆθαι μὲν τὸν μηρὸν, οὐδεμίαν δὲ τὸ τραῦμα ἔχειν ὑποψίαν, οὐδὲ διὰ τοῦτο τὴν ἐπάνοδον ποιεῖσθαι, ἀλλ' οὕτω δόξαν λυσιστελεῖν καὶ πρὶν τραβῆναι. Ὁ μέγας δὲ θεοϊεστικός, ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν στρατοπεδείαν κατεστήσατο καλῶς, ὅσους ἔδοξεν αὐτῷ τῆς στρατιᾶς παραλαβὼν, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ στρατοπέδου, ἐπεὶ ἐπεφύκει καλῶς καθάπερ ἰσθμὸς οὐσα στενὴ, τοῦ ἐνδοθεν ἐπιπολὺ πλατυνομένου, ἠύλισατο τὴν νύκτα, φυλακῆς ἕνεκεν τῆς στρατιᾶς.

218 CAPUT VIII.

Laudat pro concione Romanos Orchanes vel hostis; in locum tutiorem abscedendum suadet. Dissuadent senes, et qua ratione in eodem loco manendum sit, edocent. Duplex de imperatore per castra rumor et militum trepidatio; quorum fugam domesticus inhibere nequit. Imperatorem lembo vectum Constantinopolin frustra quaerit. Exercitus fugiens in qualior oppida se dispersit. Apud Philocrenen accepta calamitas.

Ὁρχάνης δὲ, ἐπεὶ ἐπελάθετο ἡ νύξ, τοὺς ὑπ' αὐ- A τὴν σατραπίας πάντας συναγαγὼν, τὴν μὲν ἐμπειρίαν, εἶπε, καὶ τὴν τόλμαν τῶν Ῥωμαίων τὴν κατὰ τὰς μάχας, οὐδένα σήμερον ὑμῶν οἴομαι ἠγνοηκέναι. Δοκῶ δὲ μοι καὶ αὐτοὺς ἂν ἐμοὶ συνομολογήσῃ, ὡς οὐτ' ἐφ' ἡμῶν, οὐτ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἕτεροί τινες Ῥωμαίων οὕτως εὐκλεῶς ἄγαν ἠγωνίσαντο καὶ μετὰ πάσης ἐμπειρίας. Διὰ πάσης γὰρ ἡμέρας ἡμῶν, ἢ ἀπάτη, ἢ ἐκπλήξει, ἢ ὀρμῇ καὶ θρασυτητί παραδόλῳ, ἢ ἐνὶ γέ τῳ τρόπῳ, εἰς ἀταξίαν αὐτοὺς πειρωμένων ἐμβαλεῖν, οἱ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐκινήθησαν τοῦ προσήκοντος φρονήματος αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμπειρία μὲν ἐφύλαξαν τὴν τάξιν, ἀνδρία δὲ καὶ εὐφυχία κρείττους αἰε φαινόμενοι ἡμῶν, ἀπέκτειναν μὲν πολλοὺς ἡμῶν· ἐκείνων δὲ ἀπέθανον οὐδὲ ὀλίγοι· καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ μετὰ B τὴν ἀνάξουξιν τῆς στρατιᾶς ὀλίγων τινῶν ὀπίσω ὑπολιπομένων, πολλαπλασίους ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπιθέμενοι αὐτοῖς, οὐ μόνον οὐ περιεγένοντο αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκειῶν ἀπέβαλον τοὺς ἀνδρῖα μάλιστα προέχοντας καὶ τόλμῃ· καὶ μετ' αὐτοὺς πάλιν ἐτέρων, καίτοιγε ἀνοήτως, προσβαλόντων καὶ φαύλους ἀγνοισαμένων, τὸ δοκεῖν, ὡς ἐμὲ οἰηθῆναι πάντας αὐτοὺς διαφθερεῖν ἡμᾶς, ὅμως πλὴν ὀλίγων τῶν πεσότων, οἱ ἄλλοι πάντες παρὰ δόξαν διεσώθησαν. Ὡν μοι καὶ δοκεῖ τὸν στρατηγὸν ὁ βασιλεὺς τῆς ἀταξίας ἕνεκα εἰς τὴν σωτηρίαν ζημιώσῃν. Ἐκ τοίνυν τούτων πάντων εἰκὸς τὸν βασιλέα οἴεσθαι εἰς τὴν ὑστεραίαν μᾶλλον ἢ πρότερον θαρβρόντα ἡμῖν ἐπιστρατεύσειν· ἡμᾶς δὲ μὴ δυναμένους πρὸς τὴν μάχην ἀντισχεῖν, φεύγειν ἀνάγκη ἤτηθέντας αἰσχυρῶς καὶ ἀγεννῶς. Εἰ δὲ παρὸν ἀκινδύνως σώζεσθαι, καὶ προσεῖτι καὶ τὴν ἐκ τῆς ἤττης ἀδοξίαν διαφυγεῖν, (οὐδαίς γάρ ἂν ἡμῖν μέμφαίτο τῶν νοῦν ἐχόντων τὸν προὔπτον παραιτησαμένους κίνδυνον), ἔπειθ' ὑπὸ φιλονεικίας εἰς τοὺς ἐσχάτους ἑαυτοὺς καταστήσομεν κινδύνους, οὐκ ἄρα δέξομεν ἀνοηταίνεῖν καὶ ἐπιβουλεύειν ἑαυτοῖς; Διὸ δὴ μοι καὶ δοκεῖ, τουτὶ μὲν τὸ στρατόπεδον καταλιπεῖν, ἐτέρας δὲ πολλὰς ἀναχωρήσεις ὀχυρωτάτας καὶ δυσπροσόδους ἔχοντας τοῦ τόπου, εἰς τινα αὐτῶν ἐλθεῖν, κακεὶ τὸ ἀποθησόμενον περιμένειν. Βέλτιον γὰρ μετὰ ἀδείας ἀναχωρεῖν, ἢ φεύγειν τῶν Ῥωμαίων διωκόντων. Τοιαῦτα μὲν Ὁρχάνης μετὰ τῶν ἐν τέλει ἐβουλεύετο Περσῶν, καὶ ἐδόκει ἀρίστα εἶναι καὶ λυσιστελοῦντα C ἑαυτοῖς, καὶ ἐπεψηφίζοντο πάντες. Κολαούζης δὲ

Orchanes, postquam contemneravit, coactis satrapis suis, talia verba disseruit: Quam sint belli scientes, manumque prompti Romani, neminem vestrum hodie nescire opinor, novique pro certo, et vos mihi assensuros, neque nostris, neque majorum nostrorum saeculis Romanos alios cum tanta nominis sui gloria, tamque singulari peritia decertasse. Cum enim per totum diem aut fallacia, aut terrore, aut impetu audaci ac repentino, aut alio denique modo ordines eorum disturbare conaremur, ipsi nec tantillum a propria sibi altitudine animi deflecterunt, sed qua valent disciplina, stationes servarunt. fortitudine autem animique praestantia semper nobis meliores, complures nostrum Orco demiserunt, ne paucis quidem de eorum numero desideratis. Quodque mirabilis est, etiam in castra se recipiente exercitu, cum haud ita multi rediissent, eosque de nobis multo plures invasissent, tantum abest, ut eos vicerint, ut etiam de suis virtute et alacritate longe praecipuos amiserunt. Post eos cum alii, tametsi imprudenter, in nos incurrisserent infausteque, ut apparebat, pugnassent (ut crederim omnes ad unum manibus nostris interfectum iri), tamen demptis non ita multis, caeteri omnes praeter opinionem evaserunt: quorum etiam ducem imperator, propter ordinem non servatum, salutariter multaturus videtur. Ex his verisimile sit, illum majoribus quam antea spiritibus luce crastina nos aggressurum. nos autem utpote ad resistendum imbecilles et victos, illiberali ac turpi fuga salutem volentes nolentesque petituos. Quod si, cum vitato discrimine salvus esse et ignominia quae victos sequitur, carere liceat (nemo siquidem prudentium reprehendet, si praevium periculum a nobis detestemur), ex aemulatione extrema pericula nobismet creavimus, an non desipere, et ipsi capitibus nostris pestem struere censelimum? 219 Quamobrem hinc discedendum, et quoniam regio alios complures, munitissimosque, et impervios recessus habet, aliquem occupandum, et illic eventum exspectandum iudico. Impune enim, et cum securitate recedere, quam persequentibus Romanis fugere, praestat utique. Haec Orchanes ad Persas proceres: quae ut recta valde et utilia omnium suffragiis confirmabantur. Caeterum Colauses Salingeris, et Cataegialus Pachaturus aetate

confecti, et Osmani (66) patri Orchanis coævi, multis expeditionibus periculisque bellicis exerciti, non sibi probari aiebant hanc sententiam: neque cum adhuc Romanos tentare cum securitate liceat, perverso consilio incurantem illis victoriam concedendam; castra namque relinquere, nihil videri aliud, quam aperte victos, ac superatos esse. Imperatori ab ipsis resisti non posse, ne se quidem negare; et omnia excogitanda potius, quam ut Romanis sermonem dent. Fugam vero, cum fugiendi necessitas nulla sit, ne paulum quidem profuturam, sed quæcumque supervacanea, et militum supellectilem in tuto collocaret, ubi placeret, ipse cum exercitu leviter instructo et expedito eodem in loco persisteret, sic ut se nequaquam ostenderet, verum in saltibus et vallibus occultaret, loci ingenio ad id mire apposito. Præterea milites centum diligenter, qui, ubi ipse pridie constitisset, pro speculatoribus starent. Si imperator castris suis se contineret, ipsi quoque tandiu ibi laterent, donec constaret, quo ille verteret. Si in ipsos latitantes moveret, primum quidem directo itinere venire non posse, difficultate et impedimentis locorum naturalibus prohibitum, esseque peritiæ imperatoriæ, non modo exercitum bene disponere, verum etiam tempora et loca conjicere, unde hostibus plurimum noceat, et amicis plurimum prosit (67). Si a recta ratione adeo discesserint, ut tam confidenter ac temere in præruptos montes et profundissima vallium semet intrudant, hoc et ipsos vehementer velle, nec posse quidquam opta-

Α Σαλιγγαρι, και Καταγλαος Πατατοῦρης ἔξωρι μὲν ἤδη τὰς ἡλικίας ὄντες, και Ἀτουμάνω τῷ Ὀρχάνη πατρὶ ἡλικιωταί, πολλῶν δὲ ἔμπεροι πολέμων και κινδύνων, οὐκ ἔφρασαν αὐτοῖς ἀρέσκειν τὰ βεβουλευμένα· οὐδὲ ἐξὸν ἀκινδύνως ἀποπειρᾶσθαι Ῥωμαίων, ἔτι ὅπῃ κακοβουλίας ἀναίματῳ τὴν νίκην αὐτοῖς παραδιδόναι. Τὸ γὰρ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπεῖν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἡττηθῆναι προφανῶς. Τὸ μὲν οὖν μὴ ἀντιστεῖναι δύνασθαι πρὸς βασιλεῖα οὐδ' αὐτοὶ ἀρνηθεῖμεν, εἶπον, ἂν· και πάντα μᾶλλον διανοητέον, ἢ κατὰ στόμα προσυπαντᾶν Ῥωμαίοις. Τὸ δὲ φεύγειν ἀνάγκης μὴ παρουσίας, μηδ' ἐπὶ μικρὸν λυσιτελεῖν· ἀλλ' ὅσα μὲν περιττά, και τὴν ἄλλην τῶν στρατιωτῶν ἀποσκευὴν, ἐν ἀσφαλεῖα καθίσταῖν ὅποι ἂν δοκῇ· αὐτὸν δὲ εὐσταλῆ και κόυφην ἔχοντα τὴν στρατιάν, ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων μένειν, ἐμφανῆ μέντοι μηδαμῶς ποιεῖν τὴν στρατιάν, ἀλλ' ἐν νάπαις και ταῖς κοιλάσι κατακρύπτειν, ἐπεικτικῶς πρὸς τοῦτο ἔχοντος τοῦ τόπου εὐφύως. Ὅσπερ δὲ τινὰς σκοποῦς· ἐκατὴν ἀπολεξάμενον στρατιώτας, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐστάναι τόπων κελεύειν, οὐ αὐτὸς παρετάττετο τῇ προτεραιῇ, και εἰ μὲν βασιλεὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡσυχάζοι, και αὐτοὺς ἐν ταῦθα κρύπτεσθαι ἄχρις ἂν ἡμῖν ἐμφανὲς καταστῆ πρὸς ὃ τι τράπηται κάκεινος. Ἐὰν δὲ ἡμῖν ἐπιτή, πρῶτον μὲν οὐ δυνατὸν αὐτοὺς κατὰ πρῶτον ἐλθεῖν τὰς δυσχωρίας παραιτουμένους και τὰς ὀχυρότητας τὰς ἐκ τῶν τόπων. Ἐμπεριέας γὰρ ἴδιον στρατηγικῆς, οὐ μόνον τὴν στρατιάν διατάττειν κοσμίως, ἀλλὰ και καιρῶν στοχάζεσθαι και τόπων ἐξ ὧν

Jacobi Pontani notæ.

(66) Ita scribo, pro Atumano, quod habet Græcus codex. Vulgus Othmanum, seu Othomanum nominat, et ejus posteros Othomanidas pro Osmanidis; postulat id Arabicæ et Turcicæ linguæ pronuntiatio, et Græca prolatio nominis per θ scripti, non adversatur; quando istæc littera non Latinæ t vel th respondet, sed ex usu Græcorum geninio potius ss cum sibilo quodam expresso. (Leunclavius). De origine autem hujus Osmani seu Osmanis, et propagatione imperii Turcici, ex Sultanorum Osmanidarum, seu Turcicis Annualibus, audi omnium, non dissimile illi, quod Astyages rex Medorum de filia sua Cyrum genitura vidit, quodque Herodotus et Justinus retulerunt: Accidit aliquando, ut Etrucules sessus interdiu, semet ad quietem componeret. Ibi tum ei somnium se quoddam obtulit: quo viso fuit expectatus. Mox hinc et inde rem cogitabundus expendens, corpus abluvit, preces suas absolvit, habitumque mutato, Coniam profectus, urbem ingreditur. Agebat istic vir auctoritatis et doctrinæ maximæ, cui nomen Edebales, operum et prodigiorum mirabilium effector, in quem conjecti erant omnium oculi, quod eos in lege Mahometana instituerat, ac facultates cæteroqui amplissimas possideret. Etiam sultanus ipse, quem diximus, Aladines plurimum ei tribuebat. Hunc ubi convenisset Etrucules, ut somnium illi suum exponeret: Venerande vir, ait, per quietem visus sum videre splendorem lunæ prodeuntem e sinu tuo, qui meum in sinum penetraret. Eo cum delatus esset, ex umbilico meo mox enatam fuisse arborem, quæ regiones aliquot, ac præaltos montes, latosque campos umbra sua tegetet. Ad ipsas autem radices arboris perennes aquas emanasse, quibus vineæ passim, et horti irrigantur: ac secundum hæc expectatus fui. Posteaquam diu multumque

semet Edebales, qui a suis vir sanctus habebatur, ob interpretationem somnii torsisset, tandem oratione ad Etruculem conversa: Nascetur tibi filius, inquit, vir optime, cui nomen erit Osman. Is bella plurima geret, ac posteri tui deinceps reges terrarumque principes erunt. Mea quoque filia nuptura est Osmani, ex qua procreabit ille liberos, qui ad dignitatem regiam pervenient, ac populis cum imperio præerunt. Secundum illa natus fuit Osman, qui cum adolevisset, Mahometani illius filiam duxit uxorem, de qua natus est ei filius Urchan (quem Orchanem nostra historia vocat). Cum Osman provinciis aliquot occupatis principatum sibi constituisset partem ditonum inter duces militares, qui ea in loca cum Etrucule patre venerant, liberaliter distribuit; a quibus illæ regiones hodieque nomina sua sortitæ sunt. Item Urchani filio ditunculam, cui nomen Chisard Saugagi, et cognomen Inunge, concessit.

(67) De idoneo loco eligendo Vegetius, lib. III, cap. 13. Bonum ducem convenit nosse, magnam partem victoriæ ipsum locum, in quo dimicandum est, possidere. Elabora ergo, ut conserturus manum, primum auxilium captes ex loco, qui tanto utilior judicatur, quanto superior fuerit occupatus. In subjectos enim vehementius tela descendunt, et majore impetu obnitentes pars altior pellit. Qui adverso nititur clivo, duplex subit, et cum loco, et cum hoste certamen. Sed illa distantia est, quod si de peditibus tuis victoriam speras contra equites hostium, loca aspera, inæqualia, montuosa debes eligere. Si vero de equitibus tuis contra adversarii pedites victoriam quæris, sequi debes paulo quidem editiora loca, sed plana ac patentia neque paludibus impedita.

πλείστα τούς τε πολεμίους δυνήσονται βλάψαι, καὶ τούς φίλους ὠφελῆσαι. Εἰ δ' ἄρα τοσοῦτον ἐκστήσονται τῶν ὀρθῶς ἔχοντων λογισμῶν, ὥσθ' ἑαυτοὺς θρασείως οὕτως καὶ παραβόλως ἐπὶ τὰ κρημνὰ τῶν ὀρῶν καὶ τὰς χαράδρας εἰσθεῖν, τοῦτ' ἂν μάλιστα βουλοίμεθα ἡμεῖς, καὶ εὐχῆς ἂν ἔργον ἰδεῖν γεγενημένον εἴη. Τὴν νίκην γάρ ἡμῖν παραδύσουσιν ἀπονητὶ διαφθαρέντες. Τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτον ὄν, οὐδὲ αὐτοὺς οἰόμεθα ἀγνοῆσαι, πείραν ὡς ὀρῶμεν πολεμίων ἔργων ἔχοντας. Λείπεται δὴ περιελθόντας τὴν ἄκρην τῶν ὀρῶν ἐκ θατέρου μέρους προσβαλεῖν ἡμῖν, πεδινόῦ τε ὄντος, καὶ ῥάδιαν παρέχοντος τὴν ἐπιχειρήσιν αὐτοῖς. Στοχάζεσθαι δὲ ἔξεστι παντὶ τῷ βουλομένῳ, ὡς ἄχρις ἂν αὐτοῖς ἡ ὁδὸς διανυσθῆ, δυνατὸν ἡμῖν ἔξω τε κινδύνων καὶ φόβου παντὸς ἑαυτοὺς καθιστᾶν πρὸς τὰ καρτερώτατα ἀναχωρήσαντας, καὶ προσέτι προσέσται τὸ μὴ διὰ τὴν ἐκείνων ὀρθώδιαν φεύγειν δοκεῖν, ἐν ᾧ μάλιστα ἐστὶ τὸ ἀισχρὸν, ἀλλ' ἐμπειρίᾳ στρατηγῶν χρωμένους, τὴν ἀσφάλειαν τοῖς οἰκείοις ἐκπορίζειν. Οὗς μέντοι ἔφημεν ὡσπερ σκοποὺς ἐστάναι ἕκαστον, τὸν βασιλεῖα περιμεινάντας ἄχρις ἂν ἐγγὺς γένηται. αὐτῶν, τότε ἤδη καὶ αὐτοὺς ἀσφαλῶς ἀποχωρεῖν, οὐδενὸς ἂν ἐπιτησομένου διὰ τὸ εὐσταλεῖς εἶναι καὶ κούρους, καὶ ἱπποῖς χρῆσθαι ἀγαθοῖς. Τοιαῦτα τῶν βαρβάρων βουλευσαμένων, Ὁρχάνης τε ἐπέθετο καὶ οἱ ἄλλοι· καὶ ἐδόδοκτο μένειν ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν τὰ βεβουλευμένα ἐκτελέσσοντας. Εἰς δὲ τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον διήει φήμη, ὡς βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ τραύματος πονίρως ἔχει, καιρίως πληγείς. Ὅσοι δὲ ἦσαν ἐπὶ καὶ τῷ προσκυτέρῳ βασιλεῖ προσκειμένοι τοῖς γνώμας, διεφύμισαν ὡς τεθηξόμενον ὄσον οὐδέπω βασιλεῖα· εἴτε δὲ καὶ ἀληθῶς οὕτως ἔχειν οἰηθέντες, εἴτε καὶ πρὸς ἔχθραν τὰ τοιαῦτα διεθρύλησαν, ἐν ἀδήλῳ κατελείφθη, τοῦ βασιλέως ὑστερον διὰ τὸ μὴ δοκεῖν τῆς εἰς τὸν πάππον ἕνεκα εὐνοίας ἀμύνεσθαι αὐτοὺς ἀδασάνιστον καταλιπόντος τὸ τοιοῦτον. Τέως οὖν διεθρυλήθη παρ' αὐτῶν· καὶ τοῖς ἐκ Βυζαντίου στρατιώταις συνεβούλευον, τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὰς παρακειμένας τῆς Βιθυνίας ἀναχωρεῖν πόλεις· ὡς εἰ τι συμβαίῃ περὶ βασιλεῖα πάντων αὐτῶν ὑπὸ Περσῶν διαφθαρησομένων· ἔνιοι δὲ αὐτῶν, καὶ πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐλθόντες, οἶα δὲ εὖνοι συνεβούλευον ἀπαγαγεῖν τὴν στρατιάν πρὸς τὰς πλησίον πόλεις ὡς ἤδη τετραγαμένην ὑπὸ τῆς φήμης, καὶ ὄσον οὕτω καὶ ἀταξίᾳ χρησομένην Ὅ δὲ ἀνένευσ τε πρὸς τὸν λόγον, καὶ μὴ λυσαιτελοῦντα ἔφασκε βουλεύεσθαι αὐτοὺς. Ὡς δὲ οὐκ ἐπειθον πολλὰ δεόμενοι, καὶ βασιλεῖ κοινούσθαι τὴν γνώμην ὑπέτιθεντο, ὡς ὅτι ἂν αὐτῷ δοκοῖν πραχθισμένου. Τοῦτο μὲν δὴ ἐπειθον οἰ-

lius evenire; victoriam enim nullo labore interceptos, quasi in manum tradituros. Hæc ita se habere, ne illos ipsos quidem Romanos, usu belli doctos videri ignorare. Relinqui igitur, ut ubi montium crepidines seu extrema circuierint, ex altera parte, qua planities est, et ad aggrediendum commoditas, invadant. **220** Conjectare autem cuius licere, si volet, donec illi circuierint, posse eos ad munitissima loca interim secedentes, omni vacare timore atque periculo. Accedere hoc etiam, quod non illorum timore percussi fugere (in quo summa insit turpitude) sed peritis ducis usi, securitatem suis quærere videbuntur. Quos vero centum tanquam in specula stare debere dixerint, imperatorem dum accederet observantes, tum quoque ipsos secure secessuros, quos ut levi armatura præditos, et in equis expeditis nemo sit aggressurus. Hac oratione Orchanî cæterisque manendi voluntas injecta est, decreveruntque die sequenti consulta præstare. Interea Romanorum castra rumor pervasit, imperatorem ex lethali vulnere laborare. Quicumque autem adhuc seniori favent, jamjam animam exhalaturum dictitabant. An quia sic esse putarent, an ex odio famam istam spargerent, in ambiguo mansit; nam imperator postmodum, ne quod avo bene vellent eos punivisse existimaretur, rem indiscussam reliquit. Dum hæc per ora volverentur, etiam Byzantinos milites impulerunt, uti e castris in urbes Bithyniæ vicinas se conferrent: alioqui, si quid humanitus imperatori accidisset (68), omnes a Peris trucidandi. Quidam insuper amici ad magnum domesticum adeuntes hortabantur, militem in oppida propinqua deduceret, tanquam malis nuntiis conterritum, et illico tumultuaturum. Domesticum eos repellente, multis precibus rogare insisterunt, uti sententiam eorum cum imperatore communicaret, fieretque quod illi placuisset. Hoc obtinuerunt, quando et ille imperatorem quid ageretur, omnino monendum sentiebat. Protinus vadit, ut ei nuntiet, quid optimates e republica futurum arbitrentur. Imperator id ipsum fore damnosissimum ducere, nec leviter stomachari, ac præcipere quamprimum se ad portam castrorum objiceret, milites cohiberet, ac nequam tumultuari omniaque confundi sineret, ne sine hostibus ipsi semetipsos perderent. Ubi ad aditum castrorum venit (venit autem, uti mandatum erat, festinus), totum exercitum ad fugam in urbes incumbentem invenit. Nam Byzantini ne exspectato quidem ejus redite ab imperatore (quem obiisse putabant), **221** tabernaculis cum omni instrumento sublatis, ad

Jacobi Pontani notæ.

(68) Demosthenes, εἰ παθεῖν τί μοι συνέη, si quid mihi contigisset, id est, si mortuus fuisset, quomodo et Cicero loquitur, pro Milone: Si quid mihi acciderit prius, quam hoc tantum mali videro. Et II, De invent: Si quid pupillo accidisset. In I autem Philippica: Si quid mihi humanitus accidisset, id est, ut homini. Ea est autem naturæ hu-

manæ conditio, ut a morte nunquam lita sit. Habet ergo verbum πάσῳ Græcis modo optativo, particulis εἰ τι præcedentibus singularem quamdam patiendi significationem videlicet mortem. In IV Catilinaria dixit: Si quid mihi obigerit, æquo animo paratoque moriar. Et in Maniliana: Si quid eo (Pompeio) factum esset.

urbes quas diximus iter capescebant. Quo conspecto, alii ne ipsi quidem manere poterant, sed cuncti jam fugam moliebantur. Magnus domesticus rei indignitatem iniquo passus animo, principes fugitores ad reditionem inducere nitebatur. Cum nihil obtineret (totum quippe agmen jam seditione fervebat), reliqua in postremis ponens, omni studio curaque ad salutem imperatoris se dat; et quam celerrime potest, ad ejus tabernaculum accurrens eum non reperit, quod ministri, dum exercitum ad fugam efferrī, castra deserere, ipsum propter illatum vulnus equo insidere non posse cernerent, ejus saluti metuentes, tapeti impositum, ac lembo forte fortuna occurrenti creditum. Constantinopolin pervchendum curaverant. Reversus ipse quoque Philocrenen concessit. In quatuor autem agmina divisit militibus, unum Philocrenen, alterum Nicetiatum, tertium Discibizam, quartum Rhizium discessit. Orchanes horum omnium ignarus nihilo minus Parzalum fratrem cum Persis aliquot ire, exercitumque imperatoris speculari jussit; nam eos ne somnum quidem placatum ea nocte visuros, sed ad cladem ipsorum quippiam machinatos opinabatur. Ille tenebris quam maxime dabatur tectus, et castris vicinus, ubi milites turbare sensit, e vestigio nuntium ad fratrem mittit; quo ille nuntio percussus, motus hosce nihil suis apportare boni est auguratus. Paulo post per secundum nuntium eum docet Romanos perturbate ac mistim castris consurrexisse, nec Byzantium, sed versus supradictas urbes aufugisse. Quo cognito, sub auroram ipse quoque motis castris, circa horam ab orto sole secundam, Philocrenen venit. Romani, qui eo se receperant, quoniam claves portæ casu perditæ fuerant, confuse cum caloniibus et lixis, vasa et onera portantibus stantes, cum jam Persæ certo in ipsos graderentur, in ordinem redigi ad resistendum non poterant, a bajulis serviisque aliis intermistis impediti. Ubi clavibus inventis portæ patefactæ sunt, plures confertim intro rumpebant. Cumque se in ipso introitu vehementius contruderent, ac mutuum comprimerent et conculcarent, tres obrīti, 222 foris autem a Barbaris duo et triginta ferro perempti sunt; e quibus duo illustres, Manuel Tarchaniota, et Nicophorus Cantacuzenus, ambo cognati magni domestici; capti item centum quinquaginta, majorem partem servi militum. Equi ablati quadringenti. Reliqui facto globo cum Barbaris conflixerunt, et ex illis paulo minus ducentos occiderunt. Orchanes cernens Romanos jam se defendere, cum aliud non posset, copias a mœnibus abducens in proximo castra fecit. Qui igitur illic partim occisi, partim capti sunt, numero tot fuerunt. Postridie (69) in

μῆνοι καὶ αὐτὸν ἀναγκαῖον τὰ γινόμενα γνωρίσαι βασιλεῖ. Καὶ δὴ πρὸς βασιλέα ἀπελθὼν, ἀπήγγειλεν ὅσα οἱ ἐν τέλει εἶπον περὶ τοῦ λυσιτελεῖν δοκούοντος. Βασιλεὺς δὲ ἀσυμφωρῶτάτῳ τε ἤγειτο, καὶ ἐδυσχέραινον οὐ μετρίως. Ἐκέλευέ τε ὅτι τάχιστα πρὸς τοῦ στρατοπέδου τὴν εἰσβολὴν ἐλθόντα, κατέχειν τὴν στρατιάν, καὶ μηδαμῶς ἀτακτεῖν ἔξω ὡς ἀνευ πολεμίων αὐτοὺς ἐφ' ἑαυτοὺς διαφθορησομένους. Τοῦτο μὲν οὖν ἢ προσετέτακτο ἐποίηε κατὰ τάχος. Ἐλθὼν δὲ παρὰ τὴν εἰσβολὴν, τὴν στρατιάν εὗρε πᾶσαν ἤδη ὠρμημένην πρὸς τὰς πόλεις φεύγειν. Οἱ γὰρ ἐκ Βυζαντίου, μηδὲ τὴν ἐκ βασιλείως ἐπάνοδον περιμείναντες αὐτοῦ, ἀλλὰ νομίσαντες τεθνηκέναι βασιλέα, σκηνάς τε καὶ ἄλλα ὅσα ἐπέφερόντο ἀράμενοι, ἐχώρουν πρὸς τὰς εἰρημένας πόλεις. Ὁρῶντες δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, οὐκέτι μένειν οὐδὲ αὐτοὶ ἐδύνατο ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, ἀλλὰ κεκίνητο ἡδη πᾶσα πρὸς φυγὴν ἢ στρατιά. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ἐν δεινῷ μὲν τὰ γινόμενα ἐποιεῖτο, καὶ ὠρμητο τοὺς πρῶτους τῆς φυγῆς ἀρξαμένους ἀναστρέφειν· ὡς δὲ οὐδὲν τῶν προσηκόντων ἰσχυε πράττειν (πᾶσα γὰρ ἡδη κεκίνητο ἢ στρατιὰ), τῶν ἄλλων ἀμελήσας, διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο πάσης καὶ φροντίδος τὴν βασιλείω σωτηρίαν· καὶ ἢ τάχιστα εἶχε, πρὸς τὴν βασιλείω σκηὴν ἐλθὼν, τοῦτον μὲν οὐχ εὗρεν. Ἡ γὰρ θεραπεία ἢ περὶ αὐτὸν, τὴν μὲν στρατιάν ἡδη πᾶσαν ὀρῶντας ὠρμημένην πρὸς φυγὴν καὶ τὸ στρατόπεδον ἔρημον καταλειφθὲν, τὸν τε βασιλέα ἀδυνάτω; ἔχοντα διὰ τὸ τραῦμα ἰππευ χρῆσθαι, δεισάντες περὶ αὐτῷ, ἀραντες ἐπὶ τάπητος; ἐνὶ τῶν παρατυχόντων ἐνέθελον λέμβω; καὶ ἐκέλευον τοῖς ναύταις εἰς Βυζάντιον ἐλαύνειν. Ἀναστρέψας δὲ ἔχωρει καὶ αὐτὸς εἰς Φιλοκρήνην. Εἰς τέταρα δὲ ἡ στρατιὰ διαιρεθεῖσα, τὸ μὲν αὐτῆς ἐχώρησεν εἰς Φιλοκρήνην· εἰς Νικητιάτου δὲ τὸ λοιπὸν· εἰς Δακιδίζαν δὲ τὸ τρίτον, καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸ Ῥιτζίου. Ὁρχάνης δὲ τῶν γινομένων μηδὲν εἰδὼς, ὁμῶς Παρζαλοῦν τὸν ἀδελφὸν μετὰ τινῶν Περσῶν ὀλίγων ἐκέλευσεν ἐλθόντα κατασκέψασθαι τὴν βασιλείω στρατιάν. ἤγετο γὰρ αὐτοῦς οὐδὲ τὴν νύκτα καθευδῆσειν ἀμερίμως, ἀλλ' ἐπιχειρήσειν τι πρὸς κάκωσιν αὐτῶν. Ὁ δ' ὑπὸ τὸ σκῆτος ὡς ἐνὴν μάλιστα λαθῶν, καὶ γενόμενος; ἐγγὺς τοῦ στρατοπέδου ἐπεὶ ἤσθάνετο τὴν στρατιάν κεκινήμενην, ταχέως Ὁρχάνῃ τῷ ἀδελφῷ ἐδήλου. Τῷ δ' ἐδόκει μὲν εὐθύς οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ σφετέρῳ κίνησι; τῆ; στρατιᾶς, καὶ διεσέεστο τοὺς λογισμοὺς, μετὰ μικρὸν δὲ, Παρζαλοῦν καὶ δευτέρον πέμφας ἀγγελοῦν, ἐδήλου τὴν Ῥωμαίων στρατιάν ἀτάκτως καὶ πεφυρμένως ἀναστᾶσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου μὴ τὴν εἰς Βυζάντιον τραπέσθαι, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰς εἰρημένας; τῆς Βιθυνίας πόλεις. Ὁ δ' ἐπεὶ ἐπύθετο, ἐπεὶ καὶ περὶ ὄρθρον ἦν ἡ νύξ, ἄρας καὶ αὐτὸς πανστρατιᾶ, ἤλθεν εἰς Φιλοκρήνην, περὶ ὥραν τῆς ἡμέρας; μάλιστα δευτέραν. Ῥωμαῖοι δὲ

Jacobi Pontani notæ.

(69) Codex Græcus habet, τῆ δὲ προτεραίᾳ, pridie. Sed quando huc venerint isti equites ac pedites, et a quibus Barbaris interempti sint, non queo conjicere; certe Orchanes mane venit Phi-

locrenen, hora altera post ortum solis. Existimo loco τῆ δὲ προτεραίᾳ, legendum τῆ δὲ ὑπεραιᾳ, postrid e pro pridie. Consideret lector.

οὐ εἰς αὐτὴν, ἐλθόντες, ἐπεὶ συνέβη τὸ κλειθρὸν τῆς A pugna equites ac pedites simul omnes septem supra quadraginta occubuerunt, et ad extremum magnus heteriarcha Exotrochus, quem non a barbaro, sed Romano aliquo ictum ferebatur; sive quod eum non agnosceret (jam enim nox intervernerat), sive quod ob dissidium nescio quale se ulcisci vellet, tenobris maleficium occultantibus. Suspicio fuit a Romano vulneratum, quia Persæ tum recesserant, quando ipse caput gladio diffissus, ac cerebro patente, etiamnum in equo, sine voce inventus est, nec diu post animam exhalavit. Per alia porro oppida dispersus Romanus exercitus, eodem die velut ex composito Philocrenen convenit, indeque non procul a castris Orchanis transeuntes, Scutarium accesserunt, et Byzantium libere trajecerunt, unde ad suos quisque lares remeavit. Imperator eos qui de morte sua in castris fabulam disseminarant, criminis damnabat ille quidem, magnopereque accusabat, non tamen pro merito multabat, veritus scilicet, ne odio avi id facere videretur.

Ἐπειτα οἱ ἄλλοι συστραφέντες, συνεπλάκησάν τε τοῖς βαρβάρους, καὶ ἀπέκτειναν ἐξ αὐτῶν ὀλίγη δέοντα; διακοσίων. Ὁρχάνης δὲ ὄρων ἤδη τοὺς Ῥωμαίους ἀμυνομένους, μὴ δυνάμενός τι δράσαι πλέον, ἀπήγαγε τε τὴν στρατιάν τῆς Φιλοκρήνης, καὶ ἐστρατοπέδευσε ἐκεῖ. Τοσοῦτοι μὲν ἀπέθανον κατὰ τὴν Φιλοκρήνην καὶ ἐάλωσαν ζῶντες. Τῇ προτραίᾳ δὲ κατὰ τὰς μάχας οἱ σύμπαντες ἀπέθανον ἵππεις; τε καὶ πεζοί, ἐπτὰ καὶ τεσσαράκοντα· καὶ ὁ μέγας ἑταιρειάρχης Ἐξώτροχος κατὰ τὴν τελευταίαν συμπλοκὴν· δ; καὶ ἐλέγετο οὐχ ὑπὸ βαρβάρου, ἀλλ' ὑπὸ Ῥωμαίου τινὸς πληγῆται, εἴτε ἀγνοήσαντο αὐτὸν (ἤδη γὰρ ἐπελάθειτο ἡ νύξ), εἴτε καὶ κατά τινα διαφορὰν ἀμυνομένοι, τοῦ σκότους συνεπικρύπτοντος τῆν κακουργίαν. Ὑπωπτεύθη δὲ ὑπὸ Ῥωμαίου πληγῆται, ὅτι ἀνακεχωρηκότες ἦδη οἱ Πέρσαι ἦσαν, ὅτε ἐκείνος τὴν κεφαλὴν εὐρέθῃ πεπληγμένος ἔξφει, ἔφιππος ἔτι ὢν. Ἀφωνία δὲ κατεσχέθη, τοῦ ἐγκεφάλου ἀψαμένης τῆς πληγῆς, καὶ ἐτελεύτησε μετὰ μικρόν. Ἡ μέντοι κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις διεσκεδασμένη στρατιὰ Ῥωμαίων τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὡσπερ ἐκ συνθήματος εἰς Φιλοκρήνην συνελθόντες, ἐκεῖθεν τε οὐ πολὺ ἄπωθεν τοῦ στρατοπέδου Ὁρχάνην παριόντες, ἦλθον εἰς Σκουτάριον, καὶ ἐπεραιώθησαν εἰς Βυζάντιον ἀδεῶς, ἐκεῖθεν τε ἀνεχώρησαν ἕκαστος ἐπ' οἴκου. Βασιλεὺς δὲ τοὺς εἰς τὸ στρατόπεδον διαθρυλλήσαντας ὡς ἐτεθνῆκει, ἐν αἰτίαις μὲν ἐποίησατο καὶ κατηγορήσε πολλὰ, οὐκέτι δὲ καὶ ἐτιμωρήσατο ἀξίως τῆς κακουργίας ἐαυτῶν, δέει τοῦ μὴ δοκεῖν τῷ πρὸς τὸν πάππον καὶ βασιλέα ἔχθρην ἀμύνεσθαι αὐτούς.

CAPUT IX.

Amor imperatoris in magnum domesticum incredibilis exprimitur denuo. Docetur quæmperere contenderit, ut eum imperii consortem haberet; quem tamen honorum ille constanter toties repudiavit, cum aliqui se ipsa parum omnino ab imperatore differret, quandoquidem penes eum erat tota imperii administratio. Sed certis de causis a nomine et insignibus abstinuit; quæ tamen, ut videimus libro tertio, etiam certas ob causas postea admisit.

Ὀλίγας δὲ ἐνδιατριψὰς ἡμέρας Βυζαντίῳ, ἐπεὶ C καὶ ὁ μὴρὸς αὐτῷ ἀπὸ τοῦ τραύματος εἶχεν ὑγιῶς, ἐξελεθῶν ἦλθεν εἰς Διδυμότειχον καὶ τὰ περὶ Ἀδριανού. Διατριβῶν δὲ ἐκεῖ, καὶ πάντοτε μὲν ἡδέως εἶχε τῷ μεγάλῳ δομοστικῷ συνείναι καὶ ὁμιλεῖν, ὡς καὶ διημερεῦειν αὐτοὺς πολλὰκις καὶ διανυκτερεῦειν ἐν ταῖς ὁμιλίαις· καὶ τότε δὲ ὁμιλῶν αὐτῷ τῆς ἀρχαίας τε ἀνεμίμνησκεν αὐτὸν πρὸς ἀλλήλους φιλίας, καὶ τῆς κατάκρας συναφείας, οὐκ ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ μετὰ τινος φροντίδος καὶ σπουδῆς, καὶ ὢν μικρῶν πρόσθεν εἰρήκει πρὸς αὐτὸν, ὅτε περὶ Συργιάνῃν ἔδειτο τῆς εἰρηκτῆς ἀπολυθῆναι, ὡς οὐτ' ἂν εἴη τι τῶν πάντων ὃ κατὰ γνώμην αὐτῷ πραχθῆναι ὃν αὐτὸν ἐθελῆσαι ἂν ποτε κωλύσαι, ἀλλὰ συγκατεργάσεσθαι πάσῃ σπουδῇ· οὕτε εἰ κατὰ δὴ τινα τρόπον δόξειεν αὐτῷ τῆς οἰκίας ἀποστάντα καὶ φιλάτων καὶ γυναικῶς, καὶ οὐμπάντων εἰπεῖν χρη-

Diebus non adeo multis Byzantii commoratus, femore jam persanato Didymotichum et Adrianopolin excurrit. Ibi, cum antea semper cum magno domestico tam jucunde in sermone versari soleret, ut 223 sæpe dies, sæpe noctes confabulando consumerentur, dum colloctioni vacant, veteris amicitiae et arcissimæ conjunctionis, non per transennam, sed cogitato, et de industria eum commonefacit; illorum præterea, quæ nuperrime pro Syrgianne e carcere liberando roganti responderat, nihil penitus fore scilicet, quod si ille factum vellet, non idem ipse vellet, et in quo efficiendo non etiam omni studio elaboraret, neque si quo modo relicta patria, uxore, liberis, et ut semel dicam, rebus omnibus, in solo peregrino ævum traducere institueret, posse unquam ab eo divelli, sed prius eum docturum, quam id intempestive atque insolenter

faceret. Si ab ista cupiditate avertere mentem ejus non posset, se quoque, rebus universis remisso nuntio, vitam cum illo vagam in locis exteris victurum. Deinde, si a Deo, in cujus unius manu id est, optio sibi daretur ut pro illo hac luce decederet (70), se omnimodis de annis suis ad illius annos additurum. Ad hæc, si quacunque tandem de causa, contingeret ipsum stricto ense in se ad eandem ipsam ruere, ac invitum reprimi, facinus quidem, ut malum reprehensurum; eum tamen idcirco nunquam odio prosecuturum. Illic cursum orationis interruptum magnus domesticus, omnium bonorum magis quam aliorum quorundam meminisse dixit, et arbitrari, si quis animis post fata rerum humanarum sensus et memoria restet (71), omnia potius, quam sermonem hunc, menti suæ notis indelebilibus insculptum, oblivioni traditurum. Quid autem nunc ista sibi velint, et quorsum spectent, haud assequi. Tum imperator, Recte, hactenus enim ipsum eorum vim celasse, quam nunc manifeste proditurus sit. Quam sincere ac pure illum corde suo amet, jam pridem multis argumentis cognovisse; cupere autem nunc eundem amorem suum cæteris quoque omnibus et Romanis et barbaris per terras ultimas clarum conspicuumque reddere: quod quidem futurum sit, si et ipse purpuram indutus, et imperatoris insignibus ornatus una secum Romanis imperitet, sibi palam assideat, secum more imperatorio respondeat. Et quanquam hoc extra, inquit, singulare quiddam et eximium, ut sane est, videbitur, tamen si cum interiore mea erga te affectione comparetur, multo illa inferius reperietur. Nam et alii ante nos consortem imperii (72) elegerunt, majestatemque communicarunt;

A μάτων, ἐπ' ἄλλοτρίας διατρέβειν, δυνήσεσθαι ἐν ποτε ἀποστήσεσθαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν μὲν ἀκαρίαν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἀτοπίαν ὅση ἐκδιδάξειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύναίτο τῆς ὀρμῆς ἀφιστᾶν, καὶ αὐτὴν εἰπόντα πᾶσι χαίρειν, ἀιρήσεσθαι τὴν ἐπὶ ξένης πλάνην· ἔτι τε εἰ ἀίρεισι αὐτῷ δοθείη, πάντως δὲ παρὰ τοῦ τὰ τοιαῦτα δυναμένου Θεοῦ τὸν ἕτερον αὐτῶν παρὰ τοῖς πλείοσι γενέσθαι, ἀπάσαις ψήφοις αὐτὸν ἂν ἐλέσθαι τὴν ἐν Ἰδοῦ διατρίβην, ὑπὲρ τοῦ αὐτὸν μακροῦ βίου ἀπολαύειν· καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις, εἰ καθ' ἴκτινασοῦν αἰτίαν ξίφος αὐτὸν γυμνῶσαντα συνέβη κατ' αὐτοῦ χωρῆσαι ὡς ἀποκτενοῦντα πάντως, ἔπειτα ἄκοντα εἰς τέλος ἀγαγεῖν τὴν ἐπιχειρήσιν κωλυθῆναι, μέμψασθαι μὲν ἂν τὴν πρᾶξιν, ὡς οὐκ ἀγαθὴν, αὐτὸν δὲ δυνήσεσθαι μηδέποτε μιθῆσαι.
B Μεταξὺ δὲ τῶν τοιοῦτων λόγων ἐπικρίπτων τὴν ὀρμὴν, πάντων μὲν ἔλεγε τούτων ὁ μέγας δομέστικος μεμνησθαι, καὶ μᾶλλον ἢ τινῶν ἄλλων ὀφείσθαι δὲ καὶ ψυχαῖς εἰ τις ἀσθησις καὶ μνήμη τῶν κατὰ τὸν βίον μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀπαλλαγῆναι. πάντων μᾶλλον αὐτὸν ἐπιλέξεσθαι τῶν ἄλλων ἢ τῶν λόγων τούτων ἀνεξάλειπτα τῇ διανοίᾳ ἐγκεκωλυμένων. Ὅτι τε αὐτῷ τὰ τοιαῦτα δύναται νοεῖν, νῦν ἀγνοεῖν. Εἰκότως, εἰρηκεν ὁ βασιλεύς· ἔτι γὰρ ἑαυτῷ τῶν τοιοῦτων τὴν δύναμιν ἄδηλον παρακατέχειν, νυνὶ δὲ ποιήσειν φανεράν· τὴν γὰρ ἐνδοθεὶν πρὸς αὐτὸν ἀκραιφνῆ καὶ καθαρὰν φιλίαν αὐτῷ μὲν εἶναι καὶ πάσαις δὴλην ἐκ πολλῶν βούλεσθαι δὲ νῦν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐ Ῥωμαίοις μόνον, ἀλλὰ
C καὶ τοῖς ἐν ἑσχατιαῖς γῆς βαρβάρους· Ἐνδύλον καὶ φανεράν ποιῆσαι· τοῦτο δὲ γένοιτ' ἂν εἴγε καὶ αὐτὸς πορφύραν ἐνδοῦς, καὶ παρασήμους κοσμηθεὶς βασιλικούς, συμβασιλεύσει Ῥωμαίων, καὶ συνεδριάξων αὐτῷ φανείηται καὶ χρηματίξων βασιλικῶς.

Jacobi Pontani notæ.

(70) In Græco est, παρὰ τοῖς πλείοσι γενέσθαι, apud plures esse. Sic rursum cap. 16, Ἄν τε γὰρ ἀπέθω πρὸς τοὺς πλείονας, sive enim abiero ad plures. Loquitur eodem modo Plautus Trinunmo.

Lacrymas-hæc mihi, cum video, Eliciant, quia ego ad hoc genus hominum duravi, [quin prius

Me ad plures penetravi?

Plures vocant mortuos, quoniam revera plures sunt mortui, quam vivi. Aristides Sophista: Ταῦτα εἰπόντας ἂν αὐτοὺς οἶμαι βραδίως πάλιν πορεύεσθαι παρὰ τοὺς πλείονας, εἰ δὴ κἀκείνους μετὰ τῶν πλείωνων χρῆν εἶσθαι δοκεῖν, ὅπερ ἔγωγε οὐκ οἶμαι. Id est: Hæc eos locutus, arbitror facile ad plures, (hoc est, ad mortuos, seu ad inferos) redituros, si modo quidem etiam illi cum pluribus jacere existimandi sunt, quod mihi sane non videtur. Verum tamen sensum verbis aliis paulo clarius expressi, cum dixi, hæc luce decederet.

(71) Sulpitius ad Ciceronem, in illa consolatoria epistola super obitu Tullii: Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius in te animus fuit, hoc certe illa te facere non vult. Isocrates in laudatione Evagoræ tali quodam principio usus est, cum dixit putare se, si quis eorum quæ hic fiunt sensus ad mortuos perveniret, nihil posse ipsi Evagoræ accidere optatius, quam ut res ab ipso præclare ac fortiter gestæ eloquentis alicujus hominis voce, ut ipsarum dignitas posceret, cele-

brarentur. Eum imitatus M. Tullius, Philipp. ix, ubi de Servii Sulpitii statua erigenda agitur: Mihi autem recordanti, inquit, Servii Sulpitii multos in nostra familiaritate sermones, gratior illi videtur, si quis est sensus in morte, ænea statua futura, et ea pedestris magis, quam inaurata equestris. Pluribus hæc Muretus Variar. lect. lib. 7, cap. xix. Porro quas res de nostris rebus cognoscant beati, consulendi sunt theologi. Idem asserunt absque peculiari revelatione permissuque Dei damnatos rerum nostrarum nihil cognoscere. Idem sentiunt de his qui purgatorio igne detinentur, quibus Deus de his quæ apud nos aguntur, crebrius quam damnatis, quando opus est et illi placet, revelat.

(72) Michael pater ejus cum Andronico seniore, et is cum Michaele primo Palæologo, et superiores quoque Constantinopolitani cum liberis suis imperarunt. Apud Romanos imperatores, a Diocetiano, qui primus imperium cum Maximiano commilitone suo communicavit, et in ea re moderationis summam laudem promeruit, usitatum fuit habere consortem imperii: non modo ut unus Orientis, alter Occidentis esset imperator, sed etiam, ut plures Occidenti imperarent: tamen hoc interdum per tyrannidem potius factum est. Notanda ambitio, et φιλαρχία Alexandri Magni, qui Dario majorem partem regni usque ad Euphratem, et alteram filiam uxorem, pro reliquis captis vis triginta millia talentum offerente.

Καίτοι τοῦτο δόξαι μὲν ἂν τοῖς ἔξωθεν ὑπερφυῖς ὡςπερ δῆτα καὶ ἔστι, τῆδε ἔνδοθεν πρὸς σέ μου διαθῆσαι διαβάλλων τις, ἡττώμενον εὐρήσει παρὰ πολὺ. Τὸ μὲν γὰρ κοινωνὸν ἐλέσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς εὐδοξίας μεταδοῦναι, καὶ ἄλλοις ἂν τισὶν εὐροί τις εἰργασμένον πρὸ ἡμῶν· τῆ δὲ φιλῆ καὶ τῆ συμποσίᾳ, ἣν ἐν ἀλλήλοις ἐκτητάμεθα ἡμεῖς, καὶ τοὺς παρὰ πειρηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ἐπὶ φιλικαῖς ὁμιουμένους οὐκ ἐπ' ὀλίγον νομίζω παρηκοντικένας. "Ὅθεν εἰ τι καὶ τῶν θαυμασίων δοκεῖ εἶναι τοῖς ἄλλοις πᾶσι, τῶν μετρίων ἔμοιγε φαίνεται καὶ ὀλίγων, οὐ διὰ τὸ μάλιστα βούλεσθαι μόνον καὶ ὡςπερ τι δειγμα ὀλεσθαι μικρὸν τῆς ἔνδοθεν στοργῆς τῆς περὶ σέ, ἀλλ' ὅτι καὶ Ῥωμαίους οὐ μικρὸν εἰς τὰ πράγματα λυσिताίησει. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐκ τούτων ἐπεχειρεῖ τὸν μέγαν δομέστικον πειθεῖν αὐτῷ συμβασιλεύειν καὶ συνδιέπειν τὴν ἀρχήν· ὃ δὲ καὶ αὐτὸς μὲν ἔλεγε τὴν Ἰσην καὶ ὁμοίαν ἔχειν περὶ τὸ πρῶτον δόξαν· καὶ μέγα μὲν ἄεσθαι καὶ θαυμαστὸν καθ' ἑαυτὸ τε εἶναι καὶ δοκεῖν τοῖς ἄλλοις ὡςπερ τις κορωνίς τῶν ἐν ἀνθρώποις εὐτυχημάτων ὄν, τῆ φιλῆ δὲ αὐτῶν παραβαλλόμενον τῆ πρὸς ἀλλήλους, οὐδὲν τῶν θαυμασίων εἶναι, οὐδὲ τῶν εἰκότως ἂν ἐκπληξῆαι δυναμένων. Ὅ γὰρ τὴν αὐτοῦ ζωὴν τῆς οικείας προτιθεῖς, καὶ μεθ' ὅσης ἂν ἡδονῆς τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνθελόμενος ἀποθανεῖν τί θαυμαστὸν εἰ καὶ βασιλείας μεταδοίῃ, ἢ εἰ τινος καὶ τούτου θαυμασιωτέρου; τῆς δὲ εὐεργεσίας ἔνεκα ταυτησί πολλὰς μὲν ὀφείλειν χάριτας ὁμολογεῖν, καὶ λόγους τε καθόσον οἶόν τε τὴν ὑπὲρ αὐτῆς χάριν ἀφοσιούν, ἔργοις τε ἀμείβεσθαι τοῖς ἴσοις, τὴν ὁμοίαν καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς καρδίας αὐτῷ προσάγοντα καὶ φιλίαν καὶ στοργήν. Ὅ δὲ αὐτῷ προστάττει νῦν δέχεσθαι τε, καὶ ὡς τετελεσμένον νομίζειν ἤδη· τὸ γὰρ εἰς αὐτὸν ἦγον, οὐδὲν ἐλλείπειν τοῦ πεπραχθῆαι· ἔργω δὲ τελεῖν μήτε δύνασθαι μήτε κατὰ γνώμην αὐτῷ εἶναι, μήτε καθ' ἡδονήν. Διὸ αὐτὸν τε παύεσθαι πειθεῖν ἐπιχειροῦντα περὶ τούτου, καὶ αὐτῷ παραιτουμένω συγγινώσκειν. Βασιλεὺς δὲ οὐχ οὕτως ἔφασκεν ἀπροφασίστως παραιτεσθαι χρῆναι· ἀλλὰ τὰς αἰτίας διδάξαντα πρῶτον, καὶ τὴν ἀξιωσιν πεισαντα ὡς παράλογον, οὕτως ἤδη ἀπολύεσθαι αἰτίας· πρὶν δὲ ταῦτα ποιεῖν οὐ συνετὸν, οὐδ' ἄγαν φιλοῦντος οὕτως ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἰσχυρίζεσθαι τὸ μὴ πεισθῆναι ἂν ποτε. Καίτοιγε εἰ μὴ τι ἄλλο, τὸ γοῦν ἀεὶ διαβουλεύεσθαι μὴδὲν εἶναι μήτε μείζον μήτε ἔλαττον ὁ θελήσαντος ἐκείνου, μὴ ἂν εἰς πέρας ἀγαγεῖν αὐτὸν ἀξίον καταναγκάζειν πειθεσθαι αὐτῷ. Εἰ δ' οὐχ οὕτως ἔχεις, δίκαιον διδάσκειν ὡς ἂν εἰδείην τὸν πρότερον ἡπατημένον· χρονον. Οὕτως ἔφασκεν ὁ

A ab **224** amicitia autem et voluntatum conspiratione etiam a poetis historicisque prædicatos, non parum a nobis superatos opinor. Quamvis igitur aliis omnibus mirabile, mihi tamen mediocre et exiguum quiddam apparet; non solum quia maxime tibi volo, et id tanquam parvum aliquod documentum intrinseci summiq; amoris erga te mei existimo, sed etiam quia id Romanæ reipublicæ majorem in modum proderit. His rationibus imperator magnum domesticum promovere nitēbatur, ut imperii collega simul ad clavum sederet. Ille vero idem se prorsus sentire respondit, et magnum quiddam ac suspiciendum esse imperium Romanum per se, et aliis humanarum felicitatum quasi coronidem quoddam et fastigium quoddam videri; si tamen cum eorum mutua charitate conferatur, nec admirabile, nec merito obstupescendum esse. Qui enim alterius vitam suæ antetulit, et pro eodem summa cum voluptate emori elegit, quid mirum, si cum hoc imperium, aut si quid imperio præstantius est, dividat? De hac autem beneficentia multum se illi debere, idque ingenue confiteri, et verbis quam religiosissime possit gratias agere, re ipsa referre, cum animo eandem illi benevolentiam amorisque magnitudinem remetiatur. Quod vero nunc sibi imponat, id se admittere, et pro confecto ducere [73] (quod enim ad se attineat, nihil deesse, quominus confectum sit), re tamen nequire perficere, neque allubescere sibi, neque ullam jucunditatem parere. Quamobrem cæptis desistat, sibi que recusanti ignoscat. Tum imperator: Non ita præcise, nulloque prætextu recusandum, verum causas afferendas, et quod postuletur, cum ratione non congruere demonstrandum, atque ita demum culpam ab se amovendam: alioqui nec prudentis, nec valde amantis esse, asseverare simpliciter, nunquam sibi persuasum iri. Ac si non aliud, hoc unum certe, quod semper præ se ferat, nihil esse tam parvum aut magnum, quod eo volente non sit facturus, jure ad dandas manus posse compellere. Si aliter sit, par esse, ut demonstrat, quo se hactenus dolis ductatum fuisse intelligat. Tum magnus domesticus: Non aliter esse, et semper sese affirmare facturum quæ ille velit omnina, et in præsens nihilo minus ad hoc ipsum paratum esse. Cæterum quod inodo a se conetur intrare, in eo non dici cohærentia. **225** Omnia enim propter me executurum dixerim, inquit, sed propter te fiant. Cum porro id, de quo nunc sermonem habemus, propter me sit, neque justitia sinit, neque necessitas flagitat quidquam te verborum amplius persuasionis ergo proloqui. Nam quia tu

Jacobi Pontani notæ.

respondit, præstaturum se ea, si secundus sibi, non par haberi velit. Cæterum nempe mundum posse duobus solibus regi, neque orbem summa duo regna salvo statu terrarum habere. Justinus lib. II.

(73) Pugnancia videtur loqui, si sequentia consideres. Sed hæc ad animum, quæ sequuntur, ad habitum, et insignia, et nomen pertinent, quæ

sibi ait non allubescere, neque ullam jucunditatem parere. Adhibet etiam ista recusatione argutias. Demum infra, ex illis, *exteriore quidem habitu vestituque non eo.* etc., patet, non tam officia ac munera imperatoria recusasse, quam propter externam illam majestatem, cum non deessent Andronico liberi, etsi impuberes, invidiam fugisse.

ita affectus es erga me, ut ego erga te, et idem quod ego proferis, non est secundum rationem existimare, orationem tuam apud me valere debere, meam apud te non item. Si igitur in utroque eandem vim habet idemque valet, decet ut tu quoque quod ego malim id præstes, cum præsertim de me sit negotium. His, et pluribus ultro citroque dictis, imperatore id agente, ut eum ad imperii societatem capessendam induceret, magno vero domestico prorsus abnuente, in præsens digressi sunt: cum nec ille spem omnino abjiceret, nec hic tantum valeret ut a sententia illum detorqueret. Videns ergo adeo retractarium imperator, alios insuper in partem laboris hujus vocare statuit, si forte per eos quod volebat consequeretur. Andronicum Asanem, ipsius socerum, et protostratorem Synadenum assumit, domesticoque coram præsentem, postquam super aliis nonnullis eos compellavit, rem propositam exorsus est. Domesticus divinians quo de argumento texeretur oratio, e concilio imperatorem, ac si quiddam necessarium haberet dicere, evocat; et seducens eum, per Deum obtestatur, ne quid eorum quæ decrevisset ad præsentem proferret, utpote utilitate nulla inde consequutura. Nam si ab ullo mortalium eo percelli potuisset, ab ipso potuisse. Et quia multis assiduisque congressibus actum egisset, mirari se, quomodo alios id sibi effecturos speraverit. Imperator, quoniam conatum suum fore inanem cernebat, magno in dolore per dies complures fuit, deque magni domestici inobedientia et parum honesta pertinacia querimoniam habuit. Verumtamen precibus obsecutus, de re tantopere cupita conticuit. Illi alii, quid imperator voluisset, non eatis norant, nisi quod verisimiliter conjectabant de arduis negotiis cum ipsis acturum, a domestico impeditum fuisse: quam rem ei vitio vertebant, secumque iniquissime actum contendebant. Porro nemo qui ista audit, nullo argumento probata nos scribere ac mentiri putet, quod hæc usque hodie non publice innotuerunt. **226** Testor enim omnia inspectantem et universis quæ sunt semper præsentem incertumque et occultorum nihil nescientem Deum, me neque in cæteris omnibus, quæ narraui, vel odium, vel gratiam, vel aliud quidquam veritati præposuisse, et nunc rem gestam ut gesta est vobis tradidisse. Neque vero semel, bisve quaterve, sed sæpius Andronicus junior imperator Cantacuzenum magnum domesticum toto pectore et omni conatu ornamentis imperatoris condecorare, sibi que assessorem et collegam cooptare contendit. Quo nimio-pere detrectante, confirmanteque, quo res cumque caderet, nunquam se obtemperatum, diu in gravi ægimonia versatus est, et immodicam ejus obstinationem in reprehensione posuit. Exteriores quidem habitu vestituque non eo incedebat, quo imperator postulabat, sed actionibus propemodum nihil ab eo differebat. Nam et rerum tota administratio pones illum erat, et edictis imperatoris æque ut ipse imperator in nio seu cinnabari subscribebat: quæ ue

μέγας δομέστικος ἔχειν, καὶ αἰεὶ τὴν διτοχυρίζεσθαι πάντα πράττειν ἐθέλειν, ἅττα ἂν βούλοιο αὐτός, καὶ νῦν οὐδὲν ἦττον πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένος εἶναι. Ἐφ' οὗ δὲ πείθειν νῦν ἐπιχειρεῖς, οὐ σώζειν τὴν ἀκολουθίαν τὸν λόγον. Πᾶν γὰρ ἐθέλειν ποιεῖν φαίην ἂν, ὃ οὐ δι' ἐμὲ ἂν γίγνοιτο, διὰ σὲ δέ. Περὶ οὗ δὲ νῦν ὁ λόγος δι' ἐμὲ ὄντος, οὐ δίκαιον οὐδ' ἀναγκαῖον εἰς πειθῶ τῷ λόγῳ χρῆσθαι· ἄλλως τε καὶ αὐτὸν ὡσαύτως διακειμένον περὶ ἐμὲ, καὶ τοῖς ὁμοίοις καὶ αὐτὸν χρώμενον λόγοις, οὐκ εὐλογον πρὸς ἐμὲ μὲν ἰσχυρὸν τὸν λόγον ἡγεῖσθαι, πρὸς σὲ δὲ μὴ δύνασθαι τὰ ἴσα. Εἰ δ' ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον ἔχει τὴν ἰσχὺν, δίκαιον καὶ σὲ, ὃ μᾶλλον ἐγὼ βούλομαι ποιῆσαι, ἄλλως τε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ζητουμένου ὄντος. Τοιοῦτων δὲ τινῶν καὶ πλείονων ἐτέρων πρὸς ἀλλήλους εἰρημένων, βασιλέως μὲν ἐπιχειροῦντος πείθειν δεχέσθαι τὴν βασιλείαν, τοῦ μεγάλου δομestικού δὲ μήτε βουλομένου μήτε πειθόμενου, τὸ νῦν μὲν ἔχον, διελύθησαν, οὐτ' ἀπαγορεύσαντος εἰς τέλος βασιλέως, οὐτε τοῦ μεγάλου δομestικού ἀποσχέσθαι τοῦ πράγματος πείσαι δυναθέντος βασιλέα. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν οὕτως ἀνθιστάμενον ἔρω, δεῖν ἔγω καὶ ἐτέρους πρὸς πειθῶ παραλαβεῖν, εἴπως δυναθῆι δι' αὐτῶν πείσαι δεχέσθαι τὴν βασιλείαν, καὶ παραλαβῶν Ἀνδρόνικον τὸν Ἀσάνην, ὄντα τοῦ μεγάλου δομestικού πενθερόν, καὶ τὸν πρωτοστράτορα Συναδηρόν, καὶ αὐτοῦ μεγάλου δομestικού παρόντος, μετὰ τὸ διαλεχθῆναι περὶ τινῶν ἐτέρων πρὸς αὐτούς, ἦδη καὶ περὶ τοῦ προκειμένου προοιμιαζόμενου, ὁ μέγας δομέστικος περὶ ὧν ἔσονται οἱ λόγοι συμβαλὼν, ἀνίστη τε τὸν βασιλέα τοῦ συνεδρίου, ὡς περὶ τίνος ἀναγκαίου μέλλων διαλέξεσθαι· καὶ μόνον παραλαβῶν, ὥρχιζε τὸν Θεόν, μηδὲν πρὸς τοὺς εἰρημένους περὶ ὧν βούλοιο εἰπεῖν, ὡς ὠφέλειας οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν λόγων ἔσομένης. Εἰ γὰρ ἐντὴν ὑπὸ τινῶν πεισθῆναι, μᾶλλον ἂν τῶν ἄλλων πάντων ἐπιθετο αὐτῷ. Αὐτοῦ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ συνεχῶν ὁμιλιῶν πλείων ἡνυκτός οὐδὲν, θαυμάζειν εἰ ἐτέροις τίσιν ἅπτερος τοῦτο γενέσθαι δυνατόν. Βασιλεὺς δὲ ἤλγησε μὲν οὐκ ἐπ' ὀλίγον, ὀρῶν ἦδη τὴν ἐπιχειρήσιν οὐκ ἔσομένην ἀνυσθῆναι δυνατῆν. Καὶ διετέλεσεν ἡμέρας οὐκ ὀλίγας, ἀλγῶν τε καὶ πολλὰ τὸν μέγαν δομέστικον καταμεμφόμενος τῆς ἀπειθείας καὶ τῆς οὐ καλῆς φιλονεικίας. Ὅμως μέντοι τοῖς ἐκείνου πειθόμενος λόγοις ἀπέσχετο τοῦ λέγειν περὶ ὧν ὤρητο πρὸς τοὺς εἰρημένους. Καὶ αὐτοὶ δὲ ὃ τι μὲν ἐμελλεν εἰρεῖν, οὐκ ἤδεισαν ἀκριδῶς, ὁ βασιλεὺς, ὅμως δὲ ἐκ τῶν εἰκότων στοχαζόμενοι ὡς περὶ τινῶν μεγάλων διαλέξεσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ μεγάλου δομestικού κωλυθῆναι, ἐν αἰτίαις τε αὐτὸν ἐποιοῦντο, καὶ τὰ ἔσχατα ἠδικηθῆναι διετεινόντο ὑπ' αὐτοῦ. Μηδεὶς δὲ ταῦτ' ἀκούων, ἀνεξέλεγκτα οἰέσθω ψεύδεσθαι ἡμᾶς διὰ τὸ μὴ πᾶσι μέχρι νῦν τὰ τοιαῦτα καταδηλα γενέσθαι. Ἰστω γὰρ Θεὸς ὁ πάντα ἐφορῶν, καὶ πᾶσι τοῖς γινόμενοις αἰεὶ παρῶν, καὶ τῶν ἀδύλων καὶ κεκρυμμένων ἀγνοῶν μηδὲν, ὡς οὐτ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς συγγεγραμμένοις ἅπασιν, οὐτ' ἔχθραν οὐτε φιλίαν, οὐτ' ἄλλο τῶν πάντων οὐδὲν.

τῆς ἀληθείας προεθέμεθα, νῦν τε οὕτως ὡς ἐγένετο ἅπερ τοῦ πράγματος τὴν διήγησιν ἀποδιδάμεν ὑμῖν, ὡς οὐχ ἅπασι οὐδὲ δις καὶ τετράκις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ νέος Καντακουζηνὸν τὸν μέγαν δομῆστικόν ἔλη γνῶμη καὶ πάσῃ σπουδῇ τοῖς βασιλικοῖς ἠθέλησε κοσμησαί τε πρᾶσῃ μοις, καὶ συγχάθεδρον αὐτῷ καὶ συμβασιλεύοντα ἀποδείξει. Αὐτοῦ δὲ παραιτουμένου ἰσχυρῶς, καὶ μηδ' ἂν εἴ τι γένοιτο πεισθῆσθαι ἰσχυριζομένου ἠγλήσῃ τε σφοδρῶς ὁ βασιλεὺς ἐπιπολῶν, καὶ τῆς ἀκαίρου κατεμέμψατο φιλονεικίας. Τῷ μὲν δὲ ἔξωθεν σχήματι καὶ τῇ περιβολῇ, οὐχ ἢ ἤξιου ἔγεθνε ὁ βασιλεὺς, ἔργοις δὲ οὐδὲν ἦν σχεδὸν διαφέρων βασιλέως. Ἦ τε γὰρ διοικήσεις τῶν πραγμάτων πᾶσα ὑπ' αὐτῷ ἦν, καὶ τὰ βασιλέως προστάγματα, οὐχ ἥττον ἢ αὐτὸς βασιλεὺς, ἐρυθραῖς ὑπεσημαίνετο ὑπογραφαῖς; καὶ ἅ ἐξεφέρετο παρ' αὐτοῦ, τὴν ἴσῃν καὶ ὁμοίαν δύναμιν τοῖς βασιλέω; εἶχε· καὶ τὰλλα ὅσα βασιλέως ἔργα ἦν, καὶ αὐτῷ ἔξῃν. Στρώμασί τε γὰρ ἐφύπνυτε βασιλέως, εἴποτε στρατευομένη συνέβαινε τοῖς αὐτοῦ σκευοφόροις μὴ παρῆναι. Καὶ τῇ βασιλέως κλίνῃ ἢ μηδὲ υἱῷ καὶ βασιλεῖ, εἰ μὴ ἐπιτραπέη, ἔξεστιν, αὐτὸς ἀνεκλίνετο ἀκωλύτως ὁμοίως τε ἀπόντος καὶ παρόντος βασιλεῖ, καὶ πάντα ἔπραττε βασιλικῶς, ὡς καὶ βασιλέα ὄρωντα τὰ τοιαῦτα ἤδεσθαι τε ἄγαν ὑπερφυῶς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐνδείκνυσθαι ὡς εἴη αὐτῷ καθ' ἡδονήν. Τὰ τοιαῦτα δὲ οὐδὲ τῇ βασιλίδι Ἄννη ἄγνωστα ἦν, ἀλλὰ παρούσης καὶ αὐτῆς ἐπράττετο πολλάκις, ὡς καὶ βασιλέα πρὸς τὸν μέγαν δομῆστικόν λέγειν, ὅτι τί δ' ἂν εἴη δεινόν, εἰ ἅ ἴδια, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ πραχθεῖη, καὶ τοῖς πᾶσι γένοιτο καταφανῆ; Ὁ δ' οὐδὲν ἥττον ἢ πρότερον ἀπευθεῖτο, ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσι φάσκων. Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων, τῆς ἀληθείας ἕνεκα, τοσαῦτα εἴρηται ἡμῖν.

227 CAPUT X.

Quomodo Benedictus Zacharias Genuensis, posterique Chium insulam sibi propriam fecerint. Ejus recuperandæ occasionem Caloethus dynasta Chius, matre magni domestici conventa, ostendit; a qua filius et imperator Didymolichum ob id Byzantio evocantur. Cum Caloetho præsentibus colloquuntur. Consilium magni domestici, quo pacto cum Martino, qui tum Chium obtinebat, agendum sit.

Οὐ πολλοῖς δὲ ἔτεσι πρότερον, Ζαχαρίας Μπε- νέτος ὁ ἐκ Γεννοῦσας τῇ Χίῳ ἐπιθέμενος ἐκράτησεν αὐτῆς. Βασιλεῖ δὲ Ῥωμαίων τῷ πρῶτῳ Ἄνδρονίκῳ, διὰ τὰς συχὰς ἐφόδους τῶν Περσῶν κατὰ τῶν πρὸς ἔω τοῖς Ῥωμαίοις ὑπὸ κῶν πόλεων, οὐ

Non multis ante annis Benedictus Zacharias (74) Genuensis Chium invadens, ea potitus est (75). Cum vero seniori Andronico propter frequentes, et infestas Persarum in urbes orientales Romanorum incursiones difficile esset insulam recuperare,

Jacobi Pontani notæ.

(74) Propria solet postponere, quod apud nos inusitatum est. Itaque pro Zacharias Benedictus, scripsi Benedictus Zacharias. Erat autem Μπένετος. Recentes enim in hujusmodi Italicis et Latinis vocibus, ut est Benedetto, pro littera b ponunt π, et quidem πρᾶβιχα εἰ μ. Hic pro Benedictus, scribitur μπενεδικτους, et Beato exprimitur his litteris, μπεάτο. Lege Henrici Stephani libellum, de infidis Græca linguæ magistris, pag. 137. Hic autem ex μπενεδικτους factum depravate μπένετος, non dubito.

(75) Quæ deinceps de insula Chio a Genuensibus per vii occupata, et vi retenta, ab hoc nostro memorantur, vehementer discordant ab iis quæ Petrus Bizacus memoriæ prodidit lib. iv Historiæ Genuensis, et post eum Ubertus Folieta, lib. vii, dum Sinyrnam et Chium a Michaelē I Palæologo Genuensibus donatas esse affirmant. Locum ad verbum describemus: Circa hæc tempora (1261) Michael Palæologus orientis imperium obtinebat. Qui ob privatas similitates et inimicitias, quæ illi cum Venetis

intercedebant, singularem benevolentiam, et animi propensionem in Ligures manifestis argumentis præ se ferebat. Et cum multum reipublicæ interesset, tam potentis principis in Oriente, ad navigationes Atticas conficiendum, amicitia atque favore adjuvari, sub initium proximi anni Jordano Raalwengo cive Astensi prætorē, senatus nomine Gulielmus vicecomes, et Guarnerus, judex, prudentissimi atque integerrimi viri, optimeque de patria semper meriti, ad eum legati missi sunt, quorum opera atque industria respública assecuta est, ut inito cum ipso fœdere atque amicitia, res orientales longe meliori loco, quam antea essent. Ipse etiam, ut aliquò recenti beneficio sibi rempublicam arctius, ut nonnullis placet, Chium Ionii maris insulam dono dedit, etc. Si donata fuisset, credo equidem, Andronicus ejus filius, Michaelis, inquam, non postulasset quæ hic postulas legitur, nec ipse nepos ista contra jus fasque fecisset. Libro tertio, cap. 95, iterum capitur a Genuensibus.

pacem cum Zacharia composuit, sub ea conditione ut is Chium retineret per decennium, nec esset tributarius, tantum ut insula imperatoris vocaretur, et in muris signa ejus figerentur; eo tempore finito, Romanis restitueretur. Hoc fœdus primum cum Zacharia percussit imperator. Intra eosdem annos Zacharias, Chiis subactis, insulam sui juris fecit; Ochyrum oppidum, et alia vetustate ruinosam instauravit; et sicubi opus erat, muros in altitudinem majorem eduxit; fossas item et alia adornavit, quæ usui essent, si bello peteretur. Elapso hoc decennio cum videret imperator Chium sic munitam haud sine magno labore posse recipi, et accessisset præterea legatio a Zacharia, qua rogabatur, ne sibi propter insulam negotium exhiberet, quinque annis sub iisdem conditionibus adjecit, rursusque aliud quinque annis. Zacharia enim mortuo, filii ejus, ut Chii, ita paternæ calliditatis hæredes, et imperatorem instar pueri tractantes, priusquam anni concessi finirentur, alios paciscabantur: et cum re quidem ipsi insula fruerentur, solo nomine imperatorem esse dominum sinebant. Jam fœdus exibat, cum Calothenus unus de Chiis dynastis maximarum opum, cui cum domo magni domestici vetus et summa erat necessitudo (avi enim ejus, domestici majoribus amicissimi, conjunctissimique fuerant, ut et ipse domesticus), hic igitur Calothenus ad matrem ejus, per id tempus Didymotichi manentem adiit, Latinorum scelus ei indicavit, qui Romanos insula spoliassent, quam per fraudem tandiu occuparent; et rem haud contemnendam, neque temere e manibus dimittendam videri, cum in annos singulos 228 centum viginti aureorum millia pensitet. Benevolentiam quoque suam et conjunctionem consuetudinis cum ipsa, et ejus filio in medium attulit, ac tandem auctor fuit ut si posset imperator classem subsidariam in Chium mitteret; ipse vero qui per se plurimum opibus et gratia valeret, multosque alios tum amicos tum cognatos ad societatem aggregaturus esset, ad insulam vindicandam vires suas jungeret. Præclaram autem occasionem belli contra Martinum fore, tum quod fœderis tempus jam exspiraret, tum quod imperatore inscio, arcem ad Chium vi subjungendam extrueret. Orabat tamen illam, negotium prius perpenderet diligenter, ne ipse caput et fortunas suas in periculum adduceret, si imperator cum copiis non justis eo adnavigaret. Sibi quidem nihil esse optatius, quam Chium quoque non mediocriter fructuosam sub Romanorum ditionem succedere; nihilominus se sibi ac propinquis suis prospicere. Si namque res secus evenirent, cum tota stirpe vita et facultatibus exutum iri, nempe Latinis resciscentibus ejus impulsu imperatorem cum hostili classe advenisse. Ideo porro se ipsi ante omnes mentem suam aperire, quod imperator per omnia ex ejus judicio arbitrius æcturus sit. Hæc matri magni domestici clam de Chio Calothenus; quæ stimulos ei majores sub-

βῆδῳ; ἔχοντι πολέμῳ τὴν νῆσον Ῥωμαίοις ἀνακτῶσθαι, ἔδοξε λυσιτελεῖν εἰρηνικῶς πρὸς Ζαχαρίαν σπονδὰς θέσθαι, ὥστε Χίον μὲν ἐπὶ δέκα ἔτεσι κατέχεσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ μηδένα βασιλεῖ παρέχειν φόρον, ὀνομάζεσθαι δὲ μόνον βασιλέως, καὶ σημαίας ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀνάγεσθαι βασιλικὰς· μετὰ δὲ τὴν δεκαετίαν, πάλιν Ῥωμαίοις τὴν νῆσον ἀποδιδόναι. Τοιαύτας μὲν βασιλεὺς τὰς πρώτας σπονδὰς ἔθετο πρὸς Ζαχαρίαν· ἐν ταῖς αὐταῖς δὲ ἔτεσιν αὐτὸς περιεποιεῖ τε τὴν νῆσον ἐκρυπτοῦσθαι τοὺς Χίους, καὶ Ἀχύρου τὴν πόλιν, τὰ τε πεπονηκότα ανοικοδομῶν, καὶ εἶπου δέοι, τοῖς τεύχεσιν ὑψος προστιθεῖς· καὶ τάφρους τε καὶ τῆλα ἐξαρτούμενο; ἃ ἔμελλε λυσιτελήσειν εἰ καστασταίῃ πρὸς τὸν πόλεμον. Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς δεκαετίαι, οὐ βῆδῳ ὁρῶν ὁ βασιλεὺς τὴν πικρὰν τῆς Χίου διὰ τὸ ὠχυρωσθαι, ἄλλως τε καὶ Ζαχαρίου πρῆσβειαν πέμφαντος, καὶ βασιλέως δεομένου μὴ περὶ τῆς νήσου ἐνοχλεῖν, ἐτέρας ἔθετο πενταετίαι ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις, καὶ μετ' αὐτάς, ἐτέρας πάλιν· καὶ τετελευτηκότος Ζαχαρίου, τῆς τε Χίου καὶ τῆς πανουργίας οἱ παῖδες καταλειφθέντες κληρονόμοι, οὕτω διεπαιδαγωγῶν βασιλέα, πρὶν τὰς οὐσας ἐξικέσθαι ἐτέρας τιθέμενοι· καὶ ἔργῳ μὲν αὐτοὶ καρποῦμενοι τὴν Χίον, ψιλῆ δὲ προσηγορία βασιλεῖ παρέχοντες αὐτῆς κυρίῳ εἶναι. Τῶν σκευδῶν δὲ αὐτοῖς τότε πρὸς ἔξοδον ἤδη οὐσῶν, Καλόθετος τῶν παρὰ Χίους δυνατῶν ὁ μάλιστα διαφορώτατος, τῷ μεγάλῳ δομῆστίκῳ οἴκῳ προσωκτωμένῳ ἐκ πολλῶν ἐτῶν (πατέρες τε γὰρ ἐκείνου τοῖς μεγάλῳ δομῆστίκῳ πατράσιν ἐς τὰ μάλιστα ἦσαν φίλοι καὶ οἰκῆοι, καὶ αὐτὸς αὐτῶν), οὗτος δὲ ὁ Καλόθετος τῇ τοῦ μεγάλῳ δομῆστίκῳ μητρὶ τότε προσελθὼν Διδυμοτελίῳ ἐνδιατριβούσῃ, καὶ τὴν τε κακουργίαν τῶν Ῥατίνων ἀπαγγελίας ἢ χρωμένῳ ἀπεστέρησάν τε Ῥωμαίους τῆς Χίου τὴν ἀρχὴν, καὶ νῦν ἐπὶ τοσοῦτον κατέχουσιν ἐξαπατῶντες, πρῶγμα οὐκ εὐκαταφρόνητον, οὐδ' οἶον βῆδῳ τινὰ αὐτὸ καταπροέσθαι· δύο γὰρ πρὸς ταῖς δέκα μυριάσι χρυσίου ἐτησίους τελεῖ φόρους, τὴν τε εὐνοίαν αὐτοῦ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν συνήθειαν τὴν τε πρὸς αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν, τελευταῖον συνεδούλευεν ὡς· εἰ εἴη δυνατὸν βασιλέα στόλῳ εἰς τὴν Χίον βοηθῆσαι, αὐτὸν τὰ μέγιστα ἂν συνάρασθαι πρὸς τὸ ἀνακτῆσθαι τὴν νῆσον, τὰ πρῶτὰ τε δυνάμενον παρὰ Χίους καὶ πολλοὺς ἐτέρους προσεταιρισάμενον καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν. Εἶναι δὲ καὶ ἀφορμὰς οὐκ ἄγενοις τοῦ πρὸς Μαρτίνου πολέμου, τότε πρὸς ἔξοδον ἤδη εἶναι τὰς σπονδὰς, καὶ τὸ βασιλέως ἀγνοοῦντος ἀκρόπολιν ἐπὶ τῷ Χίον βίῃ κατασχεῖν οἰκοδομεῖν, ἰδεῖτό τε αὐτῆς σκέψασθαι περὶ αὐτοῦ πρότερον καλῶς, ὅπως μὴ αὐτῷ ἐς κίνδυνον τὰ πράγματα χωρήσει, βασιλέως οὐ μετὰ τῆς προσηκούσης δυνάμεως ἐκεῖ ἐλθόντος. Περὶ πλείστου μὲν γὰρ ποιεῖσθαι καὶ τὸ Χίον Ῥωμαίοις προσχωρῆσαι ὠφέλιαν παρέξουσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν. Οὐδὲν δὲ ἤπτον καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων προνοεῖσθαι, ὡς εἰ μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πράγματα χωρήσει, πανοικιστῆ διαφθορασομένου, εἰ

κατάδην γένοιτο Λατίνοις, ὅτι αὐτοῦ πράττοντος ἔπεστράτευσεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς. Οὐ δὲ ἕνεκα αὐτῆ τὴν γνώμην ἀναθεῖναι πρώτη ὡς ἄττα ἂν αὐτῆ δοκοῖ ἑκείνου διαπραξομένου. Τοιαῦτα μὲν ὁ Καλόθετος τῇ μητρὶ τοῦ μεγάλου δομestικού κρύφα περὶ Χίου διειλέχθη· ἡ δὲ ἐπέβρωσέ τε μάλλον πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸν, καὶ καλῶς ἔφρασε καὶ λυσσελοῦντως βεβουλεύσθαι καὶ Ῥωμαίοις καὶ ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ αὐτῇ τὴν πρᾶξιν ἀναθεῖναι πρώτη διὰ τὴν ἀρχαίαν οικειότητα καὶ τὴν εὐνοίαν ἦν ἔσχηκεν ἐκ παλαιοῦ πρὸς αὐτὴν καὶ υἱὸν, αὐτῆ καὶ διαπράξεται ὅπως ἄριστα αὐτῷ ἔξει. Ἐκεῖνη μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε· πέμψασα δὲ ἐκ Βυζαντίου βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν εἰς Διδυμότειχον ἐκάλει, ὡς ἀναγκαῖον περὶ διαλεξομένη. Οἱ δ' εὐθὺς τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, εἶχοντο ὁδοῦ· γενόμενοι δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ, ἐπεὶ ἐπίθοντο περὶ ὧν καλοῖντο, ἠδέως τε ἐδέξαντο τοὺς λόγους, καὶ ἐδόκει δεῖν ὡς περὶ ἀναγκαίου τῆς Χίου παρασκευάζεσθαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον προθύμως. Τὸν τε Καλόθετον ἰδίᾳ μετακαλεσάμενοι, ἐκάτερος αὐτῶν λόγοις τε ἐπέβρωσαν πρὸς τὸ ἔργον ἐπαγωγῶς, καὶ δώροις φιλοφρονησάμενοι ἀξίως ἑαυτῶν, ἔτι δὲ ἐπαγγειλάμενοι αὐτὸν τε καὶ γένος εὖ ποιήσειν, ἐξέπεμψαν πρὸς Χίον ὡς ὧν ἂν δέοιτο παρασκευασόμενον πρὸς τὸ Λατίνοις, ἦν δέη, ἐπιθέσθαι. Αὐτοὶ δὲ εἰς Βυζάντιον ἐπαναστρέψαντες, τριήρεις τε ἐναυπηγοῦντο, καὶ τὰλλα παρασκευάζοντο ὡς πλεουσούμενοι ἐς Χίον. Σκεπτομένοις δὲ αὐτοῖς ἦντινα ἐξέσται τοῦ πολέμου εὐπρόσωπον ἀρχὴν λαβεῖν, ὁ μέγας δομέστικος συνεβούλευε τὰς μὲν τριήρεις ναυπηγεῖσθαι, καὶ τὰ ὅπλα ὧν δέονται παρασκευάζεσθαι, καὶ ναυτικὸν συλλέγειν οἱ ἐπιθήσονται, καὶ ὀπλίτας. Ἐπεὶ δὲ αἱ τε σπονδαὶ τῷ Μαρτίνῳ ἐν ἐξόδῳ εἶσιν ἤδη, καὶ ἄκραν βασιλέως μὴ ἐπιτρέψαντος οἰκοδομεῖ ἐπὶ τῷ καταδουλώσασθαι τὴν νῆσον, πρόσταγμα πρὸς ἑκείνον αὐτοῦ πεμφθῆναι, ἅμα μὲν αὐτὸν αἰτιωμένον ὡς τὴν ἄκραν αὐτοῦ μὴ συνειδότος οἰκοδομοῆν, κελεύοντός τε τὸ οἰκοδομεῖν ἔξιν, καὶ περαιτέρω μὴ προβαίνειν· ἅμα δὲ καὶ τὰς σπονδὰς ὡς εἰ βούλοιο ἐτέρας θέσθαι τῶν οὐσῶν ἤδη ἐξηκουσῶν, εἰς Βυζάντιον ἐλθεῖν· καὶ μὲν παύσεται τε οἰκοδομεῖν, καὶ γενόμενος ἐν Βυζαντίῳ περὶ ἐτέρων δέοιτο σπονδῶν, ὅτι ἂν εἴη σκεψάμενοις βέλτιον ποιεῖν. Ἡ γὰρ μηκέτι Χίου Μαρτίνον ἀρχεῖν δίκαιον ἔξιν, ἀλλ' ἕτερον τρόπον εὖ ποιεῖν· τὴν νῆσον δὲ τελεῖν ὑπὸ Ῥωμαίοις, ἢ σπονδὰς οὐ κατὰ τὰς προτέρας, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἂν αὐτοῖς βέλτιον δοκοῖ τίθεσθαι, ὥστε αὐτῶν Μαρτίνου Χίου ἀρχεῖν ἐπὶ χρόνον τινα ῥητόν· ἐὰν δὲ μήτε παύσεται οἰκοδομῶν, σπονδῶν τε μὴ δέοιτο ἐτέρων, ὡς ἤδη βεβαίως τῆς νήσου ἐχομένης, τότε παρεσκευασμένων τῶν τριήρων οὐσῶν, τὴν ταχίστην ἐπιπλεῖν· πέμπειν δὲ καὶ ἕτερα γράμματα Χίοις, κελεύοντα καὶ αὐτοῖς ἀποσχέσθαι τοῦ οἰκοδομεῖν, ὡς ἢ παύοιτο καὶ ἄκρων οὐκ ἔχων τοὺς συναιρομένους, ἢ εἰ βιάζοιτο καὶ ἄκοντας, μᾶλλον ἐκπολεμηθεῖεν πρὸς αὐτόν. Ὡς τῷ βουλευσαμένους ἐδόκει δεῖν τὰ τε γράμματα εἰς Χίον πέμπειν, καὶ τριήρεις τὰς τε οὐσας

A jecit, bonumque et utile tum Romanis tum sibimet quoque consilium dedisse affirmavit. Et quia ad se primum pro antiqua familiaritate ac benevolentia quæ illi secum, et cum filio inde a majoribus intercessisset, referendum putavisset, se rem quam optime conjecturam. Hæc illa. Inde imperatorem et filium Byzantio Didymotichum, ut de necessariis quibusdam cum ipsis actura, accersit; qui, mox aliis posthabitis, in viam se dederunt. Audita causa ob quam essent evocati, lætitiā ceperunt bellumque pro Chio ut rem præcipui momenti prompte comparandum decreverunt. Accitum quoque Calothetum verbis efficacibus in proposito confirmarunt, et pro dignitate sua humaniter munerant; datisque promissis, se ipsi et generi suo benefacturos, Chium dimiserunt, ut quibus opus foret ad Latinos in tempore adoriundos præpararet; ipsi Byzantium reversi, triremes fabricandos locarunt, et cætera tanquam Chium navigaturi curaverunt. Dum vero circumspicerent, et honestum aliquod belli principium quærerent, magnus **229** domesticus, triremes et arma necessaria conficienda, copiamque navalem, et gravis armaturæ militem, qui conscenderet, colligendum suadebat. Et quoniam fœderis cum Martino terminis adesset, ipseque inconsulto imperatore arcem ad insulam servitute opprimendam exædificaret, mandatum illi mittendum, quo tum de facto incusaretur, et exstructione desistere juberetur; tum si fœdus novum cuperet, priore jam exacto, Byzantium venire moneretur. Si ædificare cessarit, et Byzantium profectus, pacta conventa nova rogaverit, quod re considerata melius censebitur, se facturos. Etenim aut justum esse, non pati de cætero Martinum Chio imperare, sed alio modo de illo bene mereri, insulamque Romanis parere: aut fœdus non in eas conditiones, in quas antea, sed quibus ipsis libuerit, ineundum, nempe ut Martinus rursus ad tempus certum præsit: et si neque ædificare destiterit, neque sæclera nova quæsierit, ac si jam firma sit et stabilis insulæ possessio, tum instructis trieminibus primo quoque tempore illuc contendendum; mittendasque insuper litteras, quæ Chios in ædificando pergere vetent, ut hac ratione aut invivus desinat, ab operis desertus; aut si etiam nolentes coegerit, sibi infensiores reddat. Itaque consillum ceperunt, ut Chii scriberent, et quæ essent paratæ triremes, eas armarent, aliasque novas adderent. Ac epistola quidem imperatoris Martino redita frustra fuit: ea siquidem lecta, operi magis institit, summa ope enitens ut arx absolveretur; et ut quibus esset opus, iis adventum imperatoris, quem jam suspicione et ipse præcipiebat, anteverteret. Benedictus porro cum Martino fratre litigans de sex aureorum millibus, quæ sibi in annos singulos hæreditario jure de publicis vectigalibus debebantur, quibusque ab eodem fraudatus erat, ad imperatorem se contulit, fratris iniquitatem accusans et auxilium flagitans: quin etiam litteras

exhibens, quibus magna illius injustitia improbitasque coarguebatur. Imperator et se, ubi convenisset, scelus vindicaretur, et Benedictum nihilominus pecuniam intersersam recepturum promisit. ἀκρόπολιν ἀπαρτίσαι ὧν ἂν δέοιτο τὴν βασιλείῳ φθάσας ἐφοδόν. Ἦδη γὰρ ὑπώπτευε καὶ αὐτός. Μπενέτος δὲ ὁ Μαρτίνου ἀδελφός, ἐν διαφορᾷ πρὸς ἐκεῖνον καταστάς, ὅτι χρυσίων ἐξακισχιλίων ἀποστεροῖτο παρ' αὐτοῦ, ἃ ἐχρῆν αὐτὸν ἐκ τῶν δημοσίων τῆς Χίου φέρων λαμβάνειν ἐτησίως, προσήκοντα ἐκ πατρῶου κλήρου, ἤκεν ὡς βασιλέα τὴν ἀδικίαν ἐγκαλῶν τῷ ἀδελφῷ καὶ τυχεῖν δεόμενος ἐπικουρίας. Γραμματεῖά τε ἐδείκνυ ἃ σαφῶς πολλὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὴν ἀδικίαν κατηγορεῖ καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην. Βασιλεὺς δὲ ἐπηγγέλλετό τε τιμωρήσειν αὐτῷ ἐφ' οἷς ἀδικεῖται ἀφικόμενος ἐκεῖ, καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἤττον ἢ παρὰ Μαρτίνου ἀδικεῖται ἀπολήψεσθαι.

230 CAPUT XI.

Numerus navium in Chium proficiscentium : trierarcharum ambitiosa contentio. Qua conditione imperator Martino insulae praefecturam relinquere statuerit. Ejus contumacia. Calothetus adjuvare Romanos metuit. Benedictus castellum imperatori tradit. Martinus rebus desperatis se dedit, et Chiorum manibus a magno domestico eripitur. Martinus in vincula ducitur : uxor, liberi, famuli exsilio multantur. Ejus militibus duplex conditio proponitur. Imperatoris non tam in bene mereri cupientes gratus animus.

Itaque classis centum et quinque navium comparabatur, e quibus paulo pauciores erant duorum generum, biremes et triremes videlicet, et ex his hippagogi [quibus nimirum equi transvehuntur] octo, in iis equi trecenti, reliquae uniremes. His paratis equitatum et cibaria impositis. Tum non levis contentio trierarchis incidit, dum quilibet ceteros sumptuoso splendidoque apparatu superare nititur, et cum alia magnifice instruit, tum classiariorum arma, et clypeos suis insignibus exornat : nec enim de infima plebe, sed viri nobiles et admodum copiosi erant. Navigabant porro cum imperatore non modo gravis et levis armaturae multi, verum etiam de proceribus non pauci, et praeter equites multitudo item non spernenda. Omnibus rite ac perfecte paratis, Byzantio vela in altum dantes, cursum in Chium dirigunt (76). Statuerat vero imperator ut si Martinus, adventu classis audito, priusquam in insulam descendere-tur, pro ea rogatum veniret, reliquum arcis aedificare, et pro securitate in futurum, praesidium illi imponere : Martino, restituenti Benedicto certorum annorum, quam ei detraxerat pecuniam, reliquae insulae praefecturam committere. Qui tamen non solum nihil eorum fecit, quae debuit, sed ubi appropinquare classem intellexit, ternas triremes suas, easque vacuas in mare demersit, Romanisque insulam habitantibus, inortis poena proposita, armis interdixit, urbis portas communiit, et caetera quam visum est optime constituit, octingentosque armatos quos habebat, in muris ad imperatoris impetum repellendum collocavit ; jam enim non dubie rebellabatur, nec signa imperatoria in moenibus, pro consuetudine, sed Martini duntaxat

Παρεσκευάζετο μὲν οὖν στόλος πάντε καὶ ἑκατὸν νεῶν ὧν ἦσαν ὀλίγοι ἐλάσσους εἰς τὰς δύο μοῖρας διήρεις καὶ τριήρεις ἢ ἑξ ὧν ἦσαν ἱππαγωγοὶ ὀκτώ ἄγουσαι τριακοσίαν ἱππον ἢ λοιπαὶ δὲ μονήρεις ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἦσαν, τὴν τε ἱππον ἐσκευάζοντες, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτεθῆσθαι, ἦν τε ἄμειλλα πολλὴ τοῖς τριηράρχαις, ἐκάστου φιλονεικοῦντος πολυτελεῖα καὶ λαμπρότητι παρασκευῆς τοὺς ἄλλους ὑπερβαλέσθαι. Καὶ τὰ τε ἄλλα ἐξηρτύοντο πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον, καὶ τὰ πληρώματα ἐκόσμουσαν ἰδοῖς παρασήμοις, ἐν τε ὀπλοῖς καὶ ἀσπίσιν ἦσαν γὰρ οὐ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ τῶν τε εὐγενῶν καὶ μεγάλα δυναμένων. Συνέπλεον δὲ τῷ βασιλεῖ οὐ μόνον ὀπίλοι καὶ ψιλὸς πολὺς, ἀλλὰ τῶν τε συγκλητικῶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ στρατιωτῶν οὐ μόνον οἱ χρῆσόμενοι τοῖς ἱπποῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλος ὄμιλος πολὺς. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἤδη ἐπεπόριστο, καὶ οὐδὲν ἐνέδει ἔτι, ἄραγτες ἐκ Βυζαντίου ἔπλεον ἐπὶ Χίον. Γνώμην δὲ εἶχεν ὁ βασιλεὺς, ὡς ἦν ὁ Μαρτίνος τὸν ἐπίπλουον πυθόμενος, πρὶν εἰς τὴν νῆσον καταῤῥαι, ἀφίκηται : πρὸς αὐτὸν καὶ δεηθῆ περὶ αὐτῆς, τὴν μὲν ἀκρόπολιν, ἣν αὐτὸς ἐφοδοῦμεν, τὰ ἐλλείποντα ἐπισκευάσας, κατασχῆν φρουρᾷ, τῆς εἰσέπειτα ἀσφαλείας ἕνεκα ἢ Μαρτίνῳ δὲ τῆς ἄλλης νήσου ἐπιτρέψαι ἄρχειν, ἀποδιδόντι ἐτησίως Μπενέτιν ἢ πρότερον χρήματα ἀπεστέρει. Ὅδ' οὐ μόνον ἐποίησε τῶν δεόντων οὐδὲν, ἀλλ' ἐπεὶ ἐτύθετο ὅσον οὐδέπω ἐπιπλέοντα τὸν στόλον, τὰς μὲν τριήρεις ἃς εἶχε, τρεῖς δὲ ἦσαν, εἰς τὴν θάλασσαν κατέδυσε κενὰς ἢ Ῥωμαίων τε τοῖς τὴν νῆσον κατοικοῦσι μηδὲν ἐκέλευσεν ἐξελθαι ὀπλοῖς χρῆσθαι, θάνατον δὲ εἶναι τὴν ζημίαν τῷ χρωμένῳ. Αὐτὸς δὲ τὰς τε πύλας τῆς πόλεως ἀσφαλισάμενος, καὶ τὰ ἄλλα καταστήσας ἢ αὐτῷ ἄριστα ἐδόκει ἔχειν, ἅμα

Jacobi Pontani notæ.

(76) De hoc bello tam memorabili, et causis ejus pauca perstringit Gregoras, lib. ix. Nam quæ ad gloriam junioris Andronici faciunt, libenter vel extenuat, vel omittit : *Sub autumnum omnibus triremibus Romanorum, quæ Byzantii, Lesbi, atque in cæteris insulis, et maritimis urbibus erant, nec non uniremibus, et quatuor auxiliariis triremibus a Cy-cladum insularum principe accersitis, e portu sol*

vit, etc. Rem totam, de qua noster tam multa et insignia, deinceps versibus circiter viginti tribus absolvit. Quamquam et illud verissimum est, paucorum admodum notitiam habuisse Gregoram, quod et noster Cantacuzenus initio historię suæ, quamquam tacito ejus nomine affirmavit, et ego narrationibus utriusque conferendis persæpe experius sum.

ὄκτακοσίους οὓς εἶγε, φραζάμενοι ἀνῆλθον εἰς τὰ **A** τεῖχη, ὡς ἀμυνοῦμενοι ἐπιόντα βασιλεῖα. Ἦδη γὰρ ἀνύοισαντο ἀναφανδόν. Καὶ οὐδὲ σημαίας τὰς βασιλικὰς ἤξίωσαν ἀναγαγεῖν ἐπὶ τὰ τεῖχη, ὡσπερ ἦν ἔθος, ἀλλὰ τὰς Μαρτίνου μόνας, ὡς βεβαίως ἦδη τῆς νήσου ἐχομένης. Καλόθετος δ' ἅμα τοῖς περὶ αὐτὸν, ὅποιοι μὲν οὐκ ἐτόλμων χρῆσθαι τῷ δέει τῶν Λατίνων· παρεσκευασμένοι δὲ ἦσαν ὡς ἐπιθεσόμενοι αὐτοῖς, ἐπειδὴν ὁ βασιλεὺς εἰς τειχομαχίαν καταστῆ. Μαρτίνος μὲν οὖν οὕτω τοῖς ὄκτακοσίους πεποιθῶς, ἀντικατέστη πρὸς τὴν μάχην. Βασιλεὺς δὲ τῇ νήσῳ ὡς προσέσχευεν, ἀπόθασιν τε ἐποιεῖτο, τῆς γῆς εὐθύς κρατῶν, καὶ τὴν ἱππὸν ἐξάγων παρεσκευάζετο πρὸς τὴν τειχομαχίαν. Μπενέτος δὲ ὁ Μαρτίνου ἀδελφὸς φρουρίον τι καὶ αὐτὸς κατέχων οὐ μακρὰν τῆς ἄλλης πόλεως ψυχοδομημένον, ἀλλ' ὅσον ἀπ' ἐκτέρου πρὸς τὸ ἕτερον λίθῳ σχεδὸν ἐξικνεῖσθαι, ἐνεχείρισεν ἐλθὼν τῷ βασιλεῖ, πολλὰ τοῦ ἀδελφοῦ κατηγορῶν ὡς καὶ ἀνόητα καὶ ἄδικα πράττειν ἐγνωκότος· τοῦτο μὲν, εἰ πρὸς τοσαύτην δύναμιν ἀντιστήσειν ἤλπισε μὴ αὐτὸς ἐξ ἴσης ὑρμώμενος παρασκευῆς· ἀδικίαν δὲ κατεγίνωσκεν αὐτοῦ, εἰ πολλὰ πρὸς βασιλέως εὐεργετηθεὶς, Χίον διανοήθη αὐτοῦ ἀποστερησαί. Βασιλεὺς μὲν οὖν εἰς τὸ φρουρίον εἰσῆλθε, Μπενέτον τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἐπαίνεσας. Καὶ μετὰ μικρὸν ἐξελθὼν διεκόσμηε τὴν στρατιάν ὡς ἐς τειχομαχίαν. Μαρτίνος δὲ πρὸς τὴν βασιλέως στρατιάν ἦδη ἑαυτὸν οὐκ ἀξιομαχὸν ὄρων, ἐκ τε τῶν Χίων ἐπιχοροῖαν οὐδεμίαν προσδοκῶν διὰ τὸ οὐχ ἦσσαν αὐτοῦ ἀρεστῆκεναί τας γνώμας ἢ καθ' ὅσον εὖνοι ἦσαν βασιλεῖ ὑπωπτευκένας, ἄλλως τε καὶ Μπενέτου προσχωρήσαντος, καὶ τὸ φρουρίον παραδόντος ὃ οὐκ ἐλαττον ἠδύνετο ἀποτειχισμοῦ οὕτω πλησίον ψυχοδομημένον, σφοδρῶς τε ἐθρουθεῖτο, καὶ τὰς σωζούσας ἀπεγίνωσκεν ἐλιπίδας. Ἐπει δὲ τὰ τε σημεῖα ἦδη ἤφροτο καὶ ἤρχον μάχης οἱ Ῥωμαῖοι, πρεσβείαν πέμψας ὁ Μαρτίνος, ἐδείτο βασιλέως συγγνώμης τυχεῖν, καὶ πρὸς συμβάσεις χωρῆσαι ὅσας ἂν δοκῆ βασιλεῖ. Βασιλεὺς δὲ ἀπέωσατό τε τὴν πρεσβείαν, καὶ οὐκ ἔφασκε δεῖν τῆς στρατιᾶς πρὸς τὴν μάχην παρατεταγμένης, διαλέγεσθαι περὶ συμβάσεων. Πρότερον γὰρ αὐτῷ ἐξῆν πρὶν ἐνθάδε ἔλκειν, συγγνώμην τε αἰτεῖν, καὶ σπονδὰς τίθεσθαι εἰρηνικὰς, νῦν δὲ ὅπως ἂν αὐτῷ δοκῆ ποιεῖν, ἐπεὶ τῇ σφετέρᾳ πεποιθῶς δυνάμει ὅπλα αὐτῷ ἀντήρε. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε· Μαρτίνος δὲ ἦδη πᾶσαν ἐλπίδα περιρηγημένος σωτηρίας, δεῖσας μὴ καὶ τὸ ζῆν ἀφ' ἀρεθείᾳ, ἑαυτὸν ἐνεχείρισε βασιλεῖ καὶ τὴν στρατιάν τῆς πόλεως ἐξελθῶν. Οἱ Χίοι δὲ αὐτὸν ὄρωντες ἦδη πρὸς αἰχμαλώτου τύχην καταστάντα, ὠρμησαν ὡς ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἀποκτενῶντες. Ὅ μὲγας δὲ δομέστικος ἀπειρήσας αὐτοὺς τὰ δεινότερα διαθήσασθαι εἰ τι νεωτέρωσιεν περὶ αὐτὸν, ἀπαθῆ διετήρησε κακῶν. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν πολλὰ καταμεμψάμενος τῆς ἀβουλίας, ὁμῶς οὐ διέθηκεν αὐτὸν κικῶς, ἀλλὰ τὴν μὲν γυναῖκα αὐτοῦ ἐκέλευσε καὶ παιδᾶς, ἔτι δὲ καὶ θεραπεινίδας ὄσαι ἦσαν, αὐτὰς μὲν ἐπιφορτίσασθαι ὅσον ἀνῦσαι δυνατόν ἐκ τῶν

figebantur : quasi insula ab eo certo jam acquisita, et mancipio obtenta esset. Calotheus cum **231** suis Latinorum metu corripere arma ultro non audebant, sed ad operam præstandam, ubi imperator oppugnare urbem cœpisset, parati erant. Martinus octingentis illis confisus, se defendere instituebat. Imperator ad litus appulsus, et excensione facta, terra statim potitus, producto equitatu ad oppugnationem accingebatur. Benedictus Martini germanus castellum jactu lapidis ab oppido dissitum tenens venit, illudque imperatori tradit, et fratrem ut injustum ac stolidum accusat, si quidem apparatu multo inferior, tantis copiis resistere se posse speravisset, et pluribus ab imperatore beneficiis obligatus, Chio ipsum spoliare **B** meditatus esset. Imperator castellum ingreditur, Benedictum de officio commendat : pauloque post exercitum ad oppugnandam urbem ordinat, ac disponit. Martinus jam se illi imparem aspiciens, et nullum a Chiis subsidium expectans, quod eorum animos non minus a se aversos, quam in imperatorem conversos conjectabat, cum etiam Benedictus deditione castelli facta (quod quidem muro valido cinctum et firmatum, urbiq; vicinum, æque resistere poterat), ejus fidei potestatiq; se permisisset, medullitus conturbatus, de spe qua se adhuc consolabatur, decidit. Cum Romani jam signa vellent, pugnamque ordirentur, **C** missis legatis Martinus veniam precari, et pactis, quæ vellet imperator se staturum promittere. Ille legatos repudiare, ac dicere, stante jam in procinctu milite, importunum esse de pactis agere, integrum ei fuisse antequam huc iretur et veniam rogare, et de pace secum convenire. Nunc facere se quod liberet, quando ipse sua fretus potentia, contra se arma capere non dubitasset. Martinus omni jam spe deperdita timens ne insuper morti dederetur, urbe egressus, seque, exercitumque suum imperatori transdidit. Chii hominem nunc ad captivi fortunam redactum cernentes, insurgens, ut eum ante oculos imperatoris mactarent. At magnus domesticus se pessimis modis illos accepturum comminatus, si quid ei nocuissent, **D** vivum incolumemque servavit. Imperator de amentia objurgatum, nulli supplicio subjecit, sed uxorem, liberos, et famulas quotquot erant tollere jussit quantum ferre **232** possent de illius rebus, pretiosaque suppellectilē : famulos autem toralia, tapetes, ac reliqua omnia ad nocturnam quietem requisita, et Chio excedentes ire, quo voluntas duceret, Martinum autem in vincula duci. Et hæc quidem hoc modo patrata sunt, ac ferme omnia quæ Martinus habebat, ministræ et uxor in humeros sublata extulerunt. Octingentos autem illos, qui eidem militabant, venia et impunitate dignatus est ; tali optione data, ut qui vellent, cum re familiari sua libere insula demigrarent ; qui manere mallent, iis nemo esset molestus, et imperatoris militiam mercede tolerarent. Paucis Chium

deserentibus, cæteri omnes aut ibidem æra merere perrexerunt, aut in ministros ejus domesticos relati sunt. Hac ratione Chius in Romanorum jus mancipiumque rediit. Imperator deinde et Benedicto pro navata benevolentia ac prompta voluntate, et Chiorum principibus populoque gratiam rependi æquum judicavit. Qui quanquam ad bellum contra Martinum nihil contulissent, tamen is erat eorum sensus atque animus, ut necessitate flagitante, omnem operam ad imperatorem strenue adjuvandum collaturi fuerint. Quare et Calothetum, et genus ejus tum iis quæ apud Didymotichum de Chio clandestino secum disserenti promiserat, tum aliis præterea pluribus remuneratus est; atque alios donis et honoribus auxit, populum vero tributorum onere, quo gravissime premebatur levavit.

αὐθις γέγονεν ὑπὸ Ῥωμαίοις· βασιλεὺς δὲ Μπένετον τε δίκαιον ἔκρινεν ἀμειβεσθαι τῆς εὐνοίας καὶ τῆς προθυμίας τῆς εἰς αὐτόν· καὶ τῶν Χίων τοὺς δυνατοὺς καὶ τὸν δῆμον. Εἰ γὰρ καὶ μηδὲν εἰς τὸν πρὸς Μαρτίνον πόλεμον εἰσήνεγκαν αὐτοὶ, ἀλλὰ ταῖς γνώμαις οὕτως ἦσαν παρεσκευασμένοι, ὡς ἦν δέη, πῶσαν ἐπιδειξίμενοι σπουδὴν καὶ προθυμίαν ὑπὲρ βασιλείας. Διὸ καὶ Καλόθετον μὲν καὶ γένος, τὰ τε ἐν Διδυμοτείχῳ προσπηγγελμένα, ὅτε περὶ Χίου κρύφα διειλέχθη, καὶ προσέειπε πλείω εὐρηγέει. Καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τιμαῖς ἡμέλειτο καὶ δωρεαῖς. Τὸν δῆμον δὲ τῶν δημοσίων ἀνῆκεν εἰσφορῶν, ὅσα μάλιστα ἐπέζον.

CAPUT XII.

Imperator ad gratiam Benedicto referendam, Chii præfectura illum ornare vult, cum redditibus amplissimis. Homo avarus, et ambitiosus totam insulam pro peculio audet prætere. Conatur eum sanare imperator. Datur spatium ad deliberandum. Manet in sententia pertinaciter. Galatam triremes petit, quas illi negat imperator. Iterum spatium deliberandi datur, et Benedictus pro factio habetur. Consilium magni domestici de infamia imperatori effugienda. A Latinorum conventu Benedictus pro insano damnatur. Honores illi exquisitissimi, cum viginti aureorum millibus promittuntur: spernit omnia. Imperatoris virtus laudatur: Benedictus Galatam navigat.

Accersitum quoque Benedictum Martini fratrem C accusationis admonet, quam ei Byzantium veniens intenderat de sex aureorum millibus, quæ pro paterna sorte de publicis Chii redditibus capere debuisset, ab illo autem, qui insulam sibi vendicasset, privatus fuisset. Et quo pacto auxilium, si quod posset, afferri petivisset; quæ ipse promississet, 233 quam severe nimirum in Chium delatus, et sibi, et illi injuriam illatam ulturus foret. Quod quoniam feliciter, atque ut par erat, evenerit, et Martinus insula exactus sit, consentaneum sibi videri promissa persolvere, et castello sponte dedito declaratam erga se propensionem compensare. Quocirca se illi præfecturam Chii deferre. Cumque reditus insulæ centum ac viginti millium aureorum summam plane conficerent, ad ejus procuracionem, ad præsidia, ususque necessarios, quantum re perspecta merito requiri putaret, impenderet; de reliquo dimidium unum in imperatoris fiscum inferret, altero ipse frueretur. Et quoniam suus quemque dies latet, æquum se et utile arbitrari, arcem a Martino inchoatam perfici, et a se cum præsidio occupari; quo, si quid, ut sunt res humanæ, sibi acciderit, et inter homines esse desierit, Romani Chium, cui multi et remoti, et vicini, præsertimque Delii Hospitalenses (77) insi-

Α ἐκείνῳ προσόντων χρημάτων τε καὶ ἄλλων ἐπιπέλων καὶ σκευῶν πολυτελῶν, τοὺς δὲ δούλους, στρώματά τε καὶ τέπητας ἄραι, καὶ ἄλλα ὅσα ἐπιτήθεια πρὸς τὸ καθεῦδεν τῆς νυκτὸς, καὶ ἐξελεθόντας Χίου, πορεύεσθαι ὅποι ἂν δοκῇ. Μαρτίνον δὲ ἐκέλευσεν εἰρχθῆναι. Καὶ τοῦτο μὲν τοῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον, καὶ σχεδὸν ὅσα Μαρτίνῳ ἦσαν αἱ θεραπευίδες ἅμα γυναῖκι ἐπεφορτίσαντο. Τοὺς συνόντας δὲ αὐτῷ ὀκτακοσίους, συγγνώμης τε ἤξιωσεν ὁ βασιλεὺς, ἀδικήσας μηδὲν· καὶ προῦθηκεν αἴρεσιν αὐτοῖς τοιαύτην, ὥστε τοῖς τε βουλομένοις τὰ ὄντα λαθόντας ἐξεῖναι ἀναχωρεῖν· τοῖς τε μένειν ἐθέλουσι μηδένα ἐνοχλεῖν· ἀλλὰ τὴν μισθοφορὰν λαμβάνοντας, δουλεύειν βασιλεῖ. Ὀλίγοι μὲν οὖν ἐκείνων ἀπῆραν ἐκ τῆς Χίου, οἱ λοιποὶ δὲ, οἱ μὲν ἔμειναν ἐν Χίῳ αὐθις μισθοφοροῦντες, οἱ δὲ τοῖς βασιλέως συνηριθμῆθησαν οἰκέταις. Χίος μὲν οὖν οὕτως

B ἐν Χίῳ αὐθις μισθοφοροῦντες, οἱ δὲ τοῖς βασιλέως συνηριθμῆθησαν οἰκέταις. Χίος μὲν οὖν οὕτως Μπένετον δὲ μετακαλεσάμενος τὸν Μαρτίνου ἀδελφόν, ἀνεμίμησκέ τε ὦν πρὸς Βυζάντιον ἐλθὼν τοῦ ἀδελφοῦ κατηγορεῖ, ὡς ἀποστεροῖη μὲν τῶν ἐξακισχιλίων χρυσίων, ἃ προσῆκεν αὐτῷ ἀπὸ τῶν δημοσίων προσόδων τῆς Χίου λαμβάνειν, αὐτὸς δὲ τὴν νῆσον σφετεριζόμενος; ἀποστεροῖη τοῦ πατρῷου κλήρου, καὶ ὡς ἐδεῖτο τῆς δυνατῆς τυχεῖν ἐπικουρίας, ὦν τε αὐτὸς ἐπηγεύλατο, ὡς ὅσον ἤδη γενόμενος ἐν Χίῳ τῆς τε εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀδικίας εἰσπράξεται Μαρτίνον δίκαιος. Ὡν δὴ νῦν καλῶς καὶ ὡς προσῆκεν ἀποδάντων, καὶ Μαρτίνου Χίου ἐξεληλαμένου; δίκαιον ἡγεῖσθαι εἶναι τὰς τε ἐπαγγελίας ἐκπληροῦν τὰς εἰς αὐτόν, καὶ τῆς εὐνοίας ἀμειβεσθαι ἧς πρὸς ἐλθόντα ἐνεδείξατο, τὸ φρούριον παραδοῦς. Οὐ δὲ ἔνεκα τῆς τε Χίου ἐπιτρέπειν τὴν ἀρχὴν, καὶ τῶν προσόδων αὐτῆς τῶν δημοσίων οὐκ ἔλαττον χρυσίου μυριάδων δυοκαίδεκα οὐσῶν, εἰς μὲν ἐπιμείλειαν τῆς νήσου καὶ φυλακῆν, ἔτι τε λοιπὴν ἀναγκάλων ἀναλωμάτων χρεῖαν ὅσα ἂν αὐτῷ σκεψαμένῳ βέλτιον δοκοῖη ἔχειν ἀναλοῦν· τὰ δὲ ὑπολειφθέντα χρήματα, τὰ ἡμίση μὲν τῷ βσιλικῷ ταμείῳ εἰσκομίζειν, αὐτὸν δὲ τὰ ἐπιλοιπα καρποῦσθαι. Ἄθλον δὲ ὃν ἀνθρώπων παντὶ ὅποτε ἀπροσδόκητον ἐξεῖ τὸ τέλος τῆς ζωῆς, δίκαιον ἅμα καὶ λυσιτελεῖς ἡγεῖσθαι εἶναι τὴν ἀκρόπολιν, ἣ πρὸς Μαρτίνου ψοδομεῖτο,

Jacobi Pontani notæ.

(77) Delus tum Hospitalensium erat, quomodo et Græcus codex illos nominat. Σπιτάλη enim in Græco

ἐπισκευασθεισαν ὦν δέοιτο, φρουρὰ κατασχεθῆναι· A παρ' αὐτοῦ, ὡς εἴ τι περὶ αὐτοῦ, ὅσα τὰ ἀνθρώπων, συμβαίη καὶ γένοιτο ἐξ ἀνθρώπων, μὴ τὴν Χίου Ῥωμαίους ἀποστρεφθῆναι, πολλοὺς ἔχουσιν οὐ πρόβωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγγύθεν ἐπιβούλους, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ Δήλου Σπιταλιώτας. Τοιαῦτα πρὸς Μπενέτον διεξιόντος βασιλέως, καὶ μικρὰς εὐνοίας χάριν μεγάλην κατατιθεμένου, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες κατεπλήττοντο τὴν περὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ βασιλέως φιλοτιμίαν, ὅτι μικρὰς ἕνεκα εὐνοίας τοσαύτην ἀντιπάρεσχε χάριν, μῆτε ὦν ἀνάλωσε χρημάτων πρὸς τὴν παρασκευὴν τοῦ στόλου καὶ τῆς συντομμένη ἄλλης στρατιᾶς ὑπολοισάμενος τὸ πλῆθος, μῆτε ὦν ἐκ Χίου ἐμελλεν ἐτησίως ὁ Μπενέτος ἀποφέρεσθαι, καὶ ταῦτα, ὀλίγα ἤ οὐδὲν πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς Χίου πόλεμον εἰσενεγκών. Μπενέτῳ δὲ B τὸ δὲν ἄρα ἤρκει, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι ἤγειτο καὶ ἀποστρεφῆσθαι μὴ μειζόνων ἀξιοῦμενος. Διὸ καὶ τὴν βασιλέως δωρεάν ἀπεωθείτο μὴ δεῖσθαι φάσκων μὴτ' ἐπιτροπέειν Χίου, μῆτ' ἐφ' οἷς ὁ πατήρ αὐτοῦ, μῆθ' ὁ ἀδελφὸς Μαρτίνος καὶ αὐτὸν κατέχειν· ἀλλ' εἰ μὲν αὐτῷ παντάπασι τῆς Χίου βασιλεὺς παραχωροίη, ὡστ' ἴδιαν αὐτῷ ἀρχὴν εἶναι, καὶ μηδαμῶς τελεῖν ὑπὸ Ῥωμαίους, πολλὴν ἂν εἰδείη τῆς εὐεργεσίας χάριν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτον βούλοιο τὸν τρόπον, μηδεμιά· ἐτέρας εὐεργεσίας μεμνησθαι ὡς πρὸς τῆσδ' αὐτῷ οὐκ ἐσομένης· ἀλλ' αὐτὸν ὁ, τι ἂν δοκῆ δεσπότην ὄντα περὶ τῆς νήσου πράττειν. Βασιλεὺς δὲ C εὐ δίκαια αἰτεῖν ἔφρασκε Μπενέτον, οὐδ' ὅσα τυχεῖν. Ἐχρῆν μὲν γὰρ εἰ καὶ τοὺς ἑξακισχιλίους ἐλάμβανε χρυσοῦς, ὦν παρὰ Μαρτίνου ἤδικεῖτο, ἀγαπᾶν, καὶ πολυπραγμονεῖν μηδέ. Εἰ δὲ οὐ τοσαῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασίω τοῦτων, καὶ προσέτι τὴν ἀρχὴν ἔχειν ἔξεστι τῆς νήσου, πῶς ἂν εἴη δίκαιον ἐνδεᾶ τὴν χάριν τοῦ προσήκοντος νομίζεῖν; ἔτι δὲ οὐδὲ ἑαυτῷ τὸ παντάπασιν αὐτῷ παραχωρῆσαι Χίου, ἐν καλῷ τοῦ σχήματος ἔφη κείσεσθαι ὁ βασιλεὺς, οὐδὲ φιλοτιμίαν καὶ μεγαλοψυχίαν, ἀλλὰ παραπληξίαν καὶ ἀκρισίαν περιάψειν ἑαυτῷ. Εἰ γὰρ ἔδει τοσοῦτον πόνον αὐτὸν τε καὶ Ῥωμαίους ὑπομείναντα, καὶ τοσαῦτα κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ στόλου χρήματα οὐκ αὐτὸν μόνον ἐκ τῶν βασιλικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἐπιφανῶν πολλὰ ἀναλωκότων ὡς τε κρατῆσαι Χίου, ἔπειτα αὐτῷ παραχωρῆσαι ἐς τοσοῦτον ὥστε μῆτε νῦν μῆθ' ὕστερον μὴ μόνον D μὴ μετεῖναι Ῥωμαίους τῆς ὠφελείας τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ μῆδὲ προτροπήματι φιλῷ κυρλοὺς ὀνομάζεσθαι αὐτῆς, πολλῷ τῷ μέτρῳ βέλτιον καὶ λυσιστελέστερον ἦν, τὴν ἀπραγμοσύνην καὶ τὴν ἡσυχίαν αἰρεῖσθαι, Μαρτίνον τε ἔφ' κατέχειν καὶ μὴ παρενοχλεῖν. Ἐκελεῖως μὲν γὰρ πρὸς τῷ μὴ κόπτεσθαι καὶ ταλαιπωρεῖν ἐν στρατείαις, καὶ ταῦτα, διαποντίας, καὶ τὰ ἀναλωθέντα χρήματα ἐξῆν κερδαίνειν· καὶ προσέτιγε εἰ μὴ νῦν, ἀλλ' ὕστερόν ποτε δύναμιν

Jacobi Pontani notæ.

barbaro hospitium est. Genus religiosorum sub Hygino pontifice notum. Iidem qui Rhodii, seu Rhodienses, et Melitenses hodie quorum historie Latinis et Italicis litteris exstant. De origine Hos-

dientur, ne amittant. Hæc cum imperator diceret, parvoque officio illius ingenti beneficio suo responderet, reliqui omnes ejus tam fervens beneficiendi studium obstupescabant, quando tam modica tam magnis pensaret: non reputans, neque quantos sumptus in ædificanda ornandaque classe, et in classiariis fecisset: neque quam grandem pecuniam Benedictus anniversarie reportaturus esset, idque cum parum aut nihil bello pro Chio commodasset. Sed Benedicto nihil sufficiebat: qui se etiam injuria affici, et suis spoliari censebat, quod majoribus dignus non haberetur. Quare donationem imperatoris rejiciebat, profitebaturque, non se iis indigere: nec Chium procurare velle, nec retinere iis conditionibus, quibus aut parens, aut frater retinuisset. Si imperator eam totam omnimodis pro peculiari principatu, a Romanorum imperio prorsus exemptam sibi cedit, tum demum illi ut beneficio gratiam magnam habiturum. Si nolit, ne ullius beneficii mentionem faciat, audire enim non posse. Verum cum ipse insulæ dominus sit, ageret pro arbitrato. Respondit imperator, Benedicti petitionem nec æquam, nec impetrabilem esse: oportuisse enim sex aureorum millibus a Mart. no recipiendis contentum, alienis se non implicare. Cum vero non tantum modo, sed multo etiam plura, et insuper insulæ præfecturam consequi liceat, 234 qui tandem munus hoc ejus meritis impar juste videri queat? Ad hoc, si totam insulam ei in mancipio det, id sibi neutiquam laudi fore: neque gloriae cupidum, et magnanimum, sed vesanum, et nullius cerebri visum iri. Si enim necesse erat tot laboribus et a se susceptis, et a Romanis, atque in classe instruenda non a se duntaxat, e fusco suo, sed ab illustribus quoque separatim impensa non meliori facta, ut Chius reciperetur, deinde eam illi relinquere, adeo ut Romani neque nunc, neque posthac quidquam inde emolumentum perciperent, imo nec verbo saltem illius domini appellarentur, longe utique melius, et conducibilis fuisse, procul negotiis quietem per equi, Martinumque eam retinere perpetui, et nihil turbarum excitare. Sic namque et defatigatione ac labore expeditionis hujus, et quidem maritimæ et præterea consumptæ pecuniae supersederi potuisset. Adde, quod, si non hoc tempore, at aliquando Romanis, ut injuriam passis, comparato exercitu insulam recuperare licebit; et vel ea potius jus suum obtinere, vel potentia adversariorum superatis, neque perpetam egisse, neque fœdus violasse existimari. Sin, quod tu nunc postulas, insulam tibi cessero, præterquam quod tempus, et impensa perit, nulla spes ejus unquam recipiendæ Romanis relinquetur;

pitalensium Hierosolymæ scripsit in Historia sua Oriental. cap. 64, Jacobus de Vitriaco, episcopus Tusculanus et cardinalis.

aut contra fas agere, et œdificragos haberi oportebit, sive eam obtinuerint, sive non obtinuerint. His de causis nec tu justa et quæ fieri possunt petis, nec ego possum concedere. Quæ autem prius a me statuta sunt, ea fieri queunt, et cum ex Romanorum, tum etiam ex re tua sunt. Illic Benedictus, audisse attente omnia, quæ dixisset imperator; sed iis nec hilum commoveri, perstareque in prima sententia, et ita sentire, nisi tota insula detur, nulla posse meritis suis digna præmia rependi. Solent, excipit imperator, de re aliqua deliberantibus jam hæc, paulo post contraria in mentem venire, quæ aut meliora, aut deteriora appareant. Quare nec ipsum decere, primis ab se auditis sermonibus, adeo inconsiderate desperare; verum cum amicis ac propinquis biduo triduoque ubi consuluerit, tum demum venire, et quid probetur exponere; fortassis enim ea consultatione, quid facere par sit, inventurum. Benedictum adhuc parantem contradicere, imperator solio exurgens cohibuit, testificans non se ante aures illi daturum, **235** quam communicato cum amicis negotio redierit. Sic ille domum perturbatissimus abiit. Tertia luce vocatum imperator et dictorum admonuit, et alia quædam adjecit, quibus et animum suum erga ipsum, et quantopere de hominè bene mereri cuperet, declaravit, hortatusque est, ut sibi utile danti consilium obsecundaret. Benedictus a pertinacia non discedere, imperatoremque monere, ne dum aliud suadere conatur, oleum atque operam perdat, sed siquidem plenum totius insulæ principatum sibi det: sin autem, rogare se, tritremes quot indigeret daret, quibus facultates suas imponeret, Galatamque trajiceret (78). Imperator odio-

Α κτησαμένοις τοῖς Ῥωμαίοις, τὴν νῆσον ἀνέξῃν ἀνακαλεῖσθαι ὡς ἀδικουμένοις, καὶ ἡ αὐτῆς τῶν ἀδικούντων κρατήσασσι τυγχάνειν, ἢ ἐλάσσοσι τῶν ἀντιπάλων γενομένων μὴ ἀδικεῖν νομιζέσθαι, μὴ δὲ παρασπονδεῖν. Εἰ δ' ὡς περὶ νῦν ἀξιοῖς αὐτοῦς, σοὶ παραχωρήσομαι τῆς νήσου, οὐ μόνον εἰκῆ καὶ μάτην τὸν τε πόνον ἐσόμεθα πεπονηκότες καὶ τὰ χρήματα ἀναλωκότες, ἀλλ' οὐδ' ἐλπιδι ὑπολειψόμεθα Ῥωμαίοις τοῦ ἀνασώσασθαι ἂν ποτε τὴν νῆσον· ἢ δοκεῖν ἀδικεῖν καὶ παρασπονδεῖν ἔάν τε κρατήσωσιν, ἔάν τε μὴ. Δι' ἃ δὴ πάντα μῆρ' αὐτὸν μῆτε δίκαια μῆτε δυνατὰ αἰτεῖσθαι, μῆτ' αὐτὸν δύνασθαι παρέχσθαι. Ἀλλ' ἂν ὑπ' αὐτοῦ πρότερον ἐκρίθη δυνατὰ τε εἶναι, καὶ Ῥωμαίοις καὶ αὐτῷ λυσιτελεῖν. Μπενέτου δὲ πάντων μὲν φάσκοντος ἀκηκοέναι τῶν βασιλέως λόγων, καὶ προσεσηκέναι αὐτοῖς, μηδενὶ δὲ πεθεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐμμένειν δεδογμένοις, καὶ μηδεμίαν ἡγεῖσθαι χάριν προσήκουσαν αὐτῷ, ἢ τὴν παντελεῖ παραχώρησιν τῆς νήσου. Οὐδὲν, ἔφη, θαυμαστὸν, ὁ βασιλεὺς, εἰ τι περὶ πράγματός τινος βουλευομένῳ, νῦν μὲν τοιαύτην λυγίζεσθαι παρασταῖη, μικρὸν δὲ ὑπερὸν τάναντία ἢ βελτίω ἢ χεῖρω σκεπτομένῳ φερόντο ἐκ τῶν πραγμάτων. Διόπερ οὐδ' αὐτὸν δίκαιον νῦν πρῶτον τῶν πρὸς αὐτὸν ἀκηκόετα λόγων, ἀπερισκέπτως οὕτως ἀπαγορεύειν· ἀλλὰ δεῖν εἰς δευτέραν καὶ τρίτην μετὰ τῶν φίλων σκεψάμενον ἡμέραν, οὕτως ἦκειν ἀπαγγέλλοντα ὅσα εἶδῃ. Ἴσως γάρ τι τῶν δεόντων ἢ μετὰ τῶν φίλων καὶ οικείων συνδιάσκεψις εὐρήσει. Ἐπιχειροῦντος δὲ αὐτοῦ ἀντιλέγειν τοῦ Μπενέτου, ἐπέσχεν ὁ βασιλεὺς, τῆς καθέδρας τε ἐξίνασθαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπὼν, ὡς οὐκ ἀκούσεται πρὶν μετὰ τῶν φίλων βουλευσάμενον ἦκειν. Μπενέτος μὲν οὖν οὕτως οἰκᾶδε ἀπήλθεν, ἀνάπλευς ταρχῆς.

Jacobi Pontani notæ.

(78) Galata (cujus per hanc historiam mentio erit plurima, et res ejus gestæ memorabiles afferentur) urbs e regione Constantinopolis sita trans sinum, quem Ceras sive Cornu, et Ceratinum, sive Cornutum veteres etiam vocarunt; quod instar cornu cervini sparsim ramis quasi quibusdam litus utrumque amplectatur. Eadem et Pera dicitur, et Peræa Nicææ historico, quod ultra sinum posita sit. Veteres ab arborum ficos ferentium copia Sycas nominabant, quæ vox apud Zosimum quoque legitur. Colonia est Genuensium, etiam hodie majori ex parte a Christianis inhabitata, præsertim mercatoribus (Leunclavius.)

Placet insuper ejus descriptionem, quamvis longiusculam, ex Petri Gyllii topographia Constantinopolitana apponere, quod me utiliter fecisse lectores, ut spero, judicabunt, cum majorem historię hujus partem evolverint. *Sycena regio, jam vulgo nominata Galata, sive Pera, rectius nominanda Peræa, ut Josephus Judæam trans Jordanem nominat Peræam. Cuius autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes jam prædicant, ex eo, quod illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis allusione; nec dubito, si scirent, Galatam appellatam olim Syccam, quin etiam auderent eam dicere a ficuum lacte ita appellatam esse, suamque tum aberrationem a vero tueri possent auctoritate Dionysii Byzantii, scribentis, Syccam appellatam a multitudine et pulchritudine arborum ficuum ibi provenientium. Quanto rectius conjectassent, si a Galatis populis*

eam Galatam nominatam fuisse arbitrati essent, adducti Joannis Tzetze, civis Constantinopolitani et diligentis grammatici varia Historia, abhinc fere quadringentos annos conscripta, quæ tradit, Brevenum Gallum, ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium, illinc trajecisse: indeque Byzantii locum appellatum fuisse Peram ex traiectione Galatarum. a quibus postea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem sita est partim in colle, partim in planitie subjecta sub ipsum collem, quem duæ valles efficiunt, una ab oriente, altera ab occidente, utraque longa circiter unum milliæ. Collis dorsum procedit a septentrione ad meridiem, latum ubique non minus ducentis passibus, tam longum, quam valles, quibus utrimque clauditur: deinde jungitur cum reliqua continentis planitie. Collis meridianum latus, et planitiem sub ipsum subjectam continentes Galatam, circumscribit sinus Ceratinus, Isthmumque, et peninsulae fere semicircularem efficit, ut si lineam duces ab ore et faucibus sinus ad medium recessum, quem sinus Ceratinus insinuat in vallem, quæ collem Galatinum ab occasu claudit, inclusum videres intro semicirculum, quem designaret ducta linea Galatam accedentem ad figuram arcus intenti, nisi ejus cornu vergens ad occasum, dimidio largius quam orientale esset, et minus longum. Galatæ circumitus muro circumdatus patet quater mille et quadringentos passus; latitudo varia: nam media est sexcentorum passuum, quorum viginti intercedunt inter sinum et muros. Jam

Εἰς τρίτην δὲ ἡμέραν μεταπεμφάμενος αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, τῶν τε πρότερον ἀνεμίμησεν εἰρημίων, καὶ ἕτεροῖς ἄττα προετίθει· τὴν τε εὐμένειαν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνδὸν ποιῶν, καὶ ὅσην ἔχει περὶ τὸ εὖ ποιεῖν αὐτὸν τὴν προθυμίαν· συνεβούλευε τε πείθεσθαι αὐτῷ ὡς λυσιτελοῦντα βουλευομένῳ· ὁ δὲ τῆς τε ἐξ ἀρχῆς εἶχετο γνώμης, καὶ βασιλεὺς παρήγει μὴ εἰκῆ ποιεῖν, μηδ' ἄλλο τι παθεῖν ἐπιχειρεῖν· ἀλλ' εἰ μὲν αὐτῷ τῆς νήσου πάσαν παραδοῖν τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τότε δεύτερον, τῶν τριήρων ὄσων δίοιτο εἰδοῖτο παρασχεῖν, ὡς ἂν εἰς Γαλατῶν ἀφίκηται, ἐνθήμερος τὰ δντα. Βασιλεὺς δὲ εἰδοῖται δεινόν, εἰ μήπω πᾶσι φανερὰς τῆς εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας καθεστηκυίας, ἢ τάληθὲς αὐτὸς ἐθέλων ἀποκρῦπτειν, ἢ ἕτεροὶ τινες τῶν γινομένων περὶ μηδὲν εἰδότες, οἴησονται τὸν βασιλεῖα βούλεσθαι μὲν ἀπελαύνειν Μπενέτον Χίου, εὐπροσώπου δὲ προφάσεως οὐκ εὐπορεῖν, καὶ διὰ τοῦτο ἀσμένως λαθόμενον τοῦ λόγου, τὰς τε τριήρεις παρέχειν, καὶ τὴν ἔξοδον ἐπιτρέψειν. Διὸ καὶ αὐθις ἐφ' ἑτέραις τρισὶν ἡμέραις περὶ τοῦ πράγματος; ἐκέλευε διασκέψασθαι, δίκαιον δὲ εἶναι μὴ πρὸς τὴν ἐκείνου μικροψυχίαν ἀπιθεῖν, ἀλλὰ τὴν αὐτῷ προσήκουσαν ἐνδείξασθαι μεγαλοψυχίαν καὶ κριτερίαν. Ἰσως γὰρ ἐν αὐταῖς τῶν δέντων τι βουλευσασθαι δυνήσῃ. Μπενέτος δὲ μηδὲν ἔτι προσθεῖς, θυμοῦ γέμων,

A sum arbitrari, si cum de sua in illum beneficentia nondum constaret palam, aut ipse veritatem celare vellet, aut quidam alii, rei transactæ prorsus ignari existimarent, imperatorem Benedictum Chio expulsus cupere; verum causa aliqua in speciem honesta non suppetente, libenter ex ejus verbis occasionem arripuisse, et triremibus suppeditatis, abitionem illi permittere. Itaque rursus alio triduo rem deliberationi jussit committere (æquum censens, non ad ejus illiberalem animum respicere, sed personæ suæ convenientem mentis celsitatem patientiamque præ se ferre), forsitan enim illo spatio quidpiam opportunum posse statuere. Benedictus verbum non amplius addens, et ira æstuans, quasi intoleranda vexatus injuria, domum recessit. B Imperator facto indignatus, præsentibus Romanos percontatur, num Benedicto meritis gratias non retulerit, qui tamen ad bellum Chium tenui, aut nullo auxilio fuerit; et, nunquid non justa, et ad præscriptum rationis ab eo requireret: se enim non percipere, quid ejus verba significant. Aliis igitur in hominem invehentibus, et ut insigniter recordem condemnantibus, magnus domesticus ita disseruit: Quam a ratione alienum ac delirum sit Benedicti desiderium, omnes perspectum habent. Ideo quid spectans tam rigidus in eo et præfractus perse-

Jacobi Pontani notæ.

vero planities procurrans inter sinum et collem, dilatatur in centum octoginta passus, clivus vero in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primo quadringentorum passuum, deinde contrahitur in ducentos sexaginta passus. Latus perzineus ad occasum extra veterem Galatam situm, habet mollem clivum, et fere totum ad meridiem tendentem, præter exiguum proclivitatem subsidentem ad solis occasum juxta muros veteris Galatæ sitam; clivi enim collis Galatini duplici dexterritate inclinatur, una in valles, altera in sinum. Unde fit prona triplici proclivitate, una a septentrionibus ad meridiem, altera ad ortum solis, tertia ad occasum. Declivitas per medium Galatæ latitudinem decurrens, tendit a septentrionibus ad meridiem, ita prona, ut multis locis clivi gradibus molliatur, ut domus ex parte infera scalis ascenduntur, ex supra adeantur plano pede usque ad primam contignationem. Latus vero tam vergens ad solis ortum, quam ad occasum, duplicem dexterritatem habet, unam a septentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad orientem, aut occidentem: ut non modo vice rectæ, sed etiam transverse proclivitatem habeant, sed orientale latus proclivius in utramque dexterritatem, occidentale molles clivos habet tam rectos, quam transversos. Denique Galata sic prona est, ut si eadem altitudine omnes essent, superiores contignationes aspectu maris fruerentur, ex eisque, velut ex theatris, naves ultra citraque trajicientes spectarentur: neque modo Galata, sed tota fere Constantinopolis maris aspectu frueretur, si lex a Zenone constituta, et a Justiniano sancita servaretur, jubens intra centum passus neminem posse Constantinopoli impedire maris aspectum, neque rectum, neque obliquum. Plana urbis pars discurrens inter imos collis clivos, et sinum nusquam minus stricta ducentis passibus, in cornibus largior est, et quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum passuum, oppidum triplo longius, quam latus; latitudo tendit a septentrionibus ad meridiem, longitudo ab oriente ad occasum, latus occi-

dentale latus quam orientale, et fere eadem latitudine, qua media urbs; nam per longitudinem quingentorum passuum nusquam minus latus quingentis passibus orientale latus contrahitur molliiter, quoad ejus extremitas ad formam cunei reducitur, ubi lata est ducentos sexaginta passus. Totum litus, quod circum Galatam portuosum est, naves admittens usque ad meridiem contingit oram maritimam. Inter mœnia et sinum internisum est spatium, ubi tabernæ, et officinæ mercatorum, et cauponæ frequentes, et vacuæ intervalla ad exonerandas naves. Portas habet maritimas sex quarum tres trajectorym frequentem habent ad Constantinopolim. Ita enim contra Constantinopolim jacet Galata a septentrionibus, ut primo, secundo, tertio collibus, et valli primæ et secundæ Constantinopolitanis sit adversa, præ se habens sinum et Constantinopolim, a tergo suburbana ædificia. Nam supra Galatam multæ domus suburbanae partim in collis Galatini dorso; partim ejus lateribus triplicibus. Nam Galata non attingit summum verticem collis, imo ex summa urbe, ubi est excelssissima turris, adhuc restat extra urbem ascensus trecentorum circiter passuum, plenus ædificiis, inde jugum planum tendens a meridie ad Aquilonem, largum circiter ducentos passus, longum duo millia passuum, per quod medium discurrit via lata, utrinque ædificiis cincta hortorum, et vinetorum, neque est ulla pars amœnior: ex qua ejusque lateribus videtur sinus Ceratinus, et Bosphorus, et Propontis, et septem colles Constantinopolis, et Bithynia, et æsciver nivosus Olympus. Denique ædificia non modo in colle Galatino, sed etiam in collibus et vallibus circumvicinis sitis in litore Galatino posito contra Constantinopolim, tot colles et valles habent, quot Constantinopolis, ut jam longe dimidio majorem, quam sit Galata, urbem efficere possint, ac si centum annos felicitas imperii Byzantini duraverit, altera Constantinopolis futura est Galata. Hæc Gyllius. Porro quibus temporibus hæc gerebantur multis partibus minor et infrequentior fuit Galata.

veret, non est curiosius inquirendum. Censendam vero furiosorum esse similem, qui neque quid neque apud quos loquantur, norunt, sed quatenus a cacodæmone exagitantur, cogitationibus humanis abhorrentia effutiant. Ut autem in posterum nec ipse, nec alius veritatem mendacio obscurare queat, et inanes comminisci fabulas, quo nobis labem aliquam improbitatis inurat, **236** quæ mihi videantur, si forte eadem tibi probabuntur, eloquar. Quia in præsens non Romani duntaxat, sed et Genuenses et Veneti in hac insula negotiantur, et Nicolaus Sanutus Cycladum præfectus, qui amicitia ergo te salutatum venit: item ex Latinis episcopus, cui a papa Chii pontificatus commissus est (79), et aliquot Ferrarienses (80), qui terram hanc lustrare, et mores hominum cognoscere student; conventum omnibus istis indicito, et in eorum præsentia Benedictum compelli jubeto: qui si quod offers, mutatus admiserit, optatissimum acciderit; si in priore adhuc obstrictus amentia, quæ in manibus habet bona abjecerit, quæ autem nulla sunt, neque erunt, concupierit, et nos illi fidem facere æquibimus, ea ipsum postulare, quæ dari non possint, certe præsentibus quidem non solum testes, verum etiam integritatis tuæ ac studii in benefaciendo, et illius insanie præcones habebimus: et hinc præcipuam, camque bipartitam utilitatem hauriemus, quod nos ipsos nimirum ab immerita infamia servabimus, et aliis a nocuimento mendacii cavebimus. Hæc ubi effatus est magnus domesticus, imperator protinus in ejus sententiam ivit, et rei conficiendæ negotium illi dedit: atque hoc amplius, nisi Benedictus ex priori decreto Chium administrare vellet, ut aliam ei ex liberalitate conditionem, prima nequaquam deteriore proponeret. Die præstituta cum magnus domesticus ex Romanis et Latinis advenis conventum coegisset; præsentibus etiam Benedicto, et non paucis, qui antea cum Martino fratre ejus familiariter vivebant, ad verba ventum est; aliusque repetito principio, domesticus narravit, quo pacto Benedictus Byzantium ad imperatorem confugiens, fratrem injuriarum postulasset, quidque imperator supplicii respondisset, et qua benevolentia postea eundem imperatorem in Chio complexus esset; atque hanc esse causam, quare imperator tantam ei gratiam referret. Benedictum autem iterato, quasi se indignam rejecisse; ac nisi Chio a Romano imperio avulsa sibi penitus cederet, nullo se alio ejus beneficio egere jactasse: et ne irritus ac temerarius labor impossibilibus sibi suadendis susciperetur, monuisse. Qui aderant, Latini præsertim, fatuum adeo Benedicti judicium insectabantur, et damnabant apertissime; atque

A οὐκ ἄρα ἀπεχώρει ὡς τὰ ἔσχατα τῶν δεσποτῶν. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τοῖς γινομένοις δυσχεραίνων, τῶν παρόντων ἐπυθάνετο Ῥωμαίων, εἰ μὴ τὴν προσήκουσαν εὐεργεσίαν κατατίθεται Μπενέτω, μικρὰ ἢ οὐδὲν πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς Χίου πόλεμον συναραμένω, ἢ εἰ δικαία ἢ ἀξίως αὐτοῦ καὶ σὺν λόγῳ γινομένη. Αὐτὸν γὰρ μὴ δύνασθαι συνεῖναι, ὃ τι ταῦτα αὐτῷ τὰ ῥήματα νοεῖ. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι Μπενέτον τε κατητιῶντο, καὶ πολλὴν κατεγίνωσκον αὐτοῦ ἀβελτηρίαν· ὁ μέγας δὲ δομέστικος, τὴν μὲν ἀλογίαν, εἶπαν, ὦ βασιλεῦ, καὶ τὴν παράνοιαν τῶν Μπενέτου ζητημάτων πάντες τε ἴσασι σαφῶς, καὶ τὴν ὁμοίαν ψῆφον φέρουσι περὶ αὐτοῦ. Διὸ οὐδὲ πολυπραγμονεῖν ἐξετάζοντες, χρὴ ὃ τι βουλόμενος ἀνευδότης ἔχει περὶ αὐτά. Οἴεσθαι δὲ αὐτὸν τοῖς μαινομένοις προσεοικέναι, οἷ μὴτε περὶ ὧν λέγουσι, μὴτε πρὸς οὓς ποιούνται ἴσασι τοὺς λόγους, ἀλλ' ἢ ἂν τὸ δαιμόνιον κινούη, φθέγγονται ἀδιανόητα τοῖς πᾶσιν. Ὡς ἂν δὲ μὴ ὕστερον αὐτὸς ποτε μὴδ' ἕτερός τις τὴν ἀλήθειαν ἐθέλων ἀφανίζῃεν δύναίτο τῷ ψεύδει χρῆσθαι καὶ τὰ οὐκ ὄντα λογοποιεῖν, κακίαν δὲ ἔθεν προστριβόμενος ἡμῖν τινα, ἃ μοι δοκῶ ποιητέα, εἶγε καὶ αὐτῷ σοι συνδόξειεν εἶναι, ἔρω. Τῇ Χίῳ οὐκ ἴσως πολλῶν ἐπιδημούντων, οὐ Ῥωμαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ Γενουῶν καὶ Βενετίας κατ' ἐμπορίαν, καὶ Νικολόου Σανούτου τοῦ τῶν Κυκλάδων ἄρχοντος, ὃς ἔχε κατὰ φιλιανσέ προσκυνήσων, ἔτι δὲ καὶ ἐκ Λατίνων ἀρχιερέως, ὃς τὴν τῆς Χίου παρὰ τοῦ πάντα ἐπιτέταπτο ἐπισκοπήν, καὶ Φρεβίων τινῶν καθ' ἱστορίαν, κέλευσον ἐκ πάντων ἐκκλησίαν ἀθροισθῆναι· πάντων δὲ παρόντων γενέσθαι τοὺς λόγους πρὸς Μπενέτον. Κἂν δὲ ζητῆται πεισθεῖς τὴν εὐεργεσίαν, πανταχόθεν ἂν ἔχει καλῶς· ἐάν δὲ τῇ προτέρᾳ παρανοίᾳ χρώμενος, τῶν μὲν ἐν χερσὶν ἀπόσχηται ἀγαθῶν, τῶν δὲ μὴτε ὄντων μὴτε ἐσομένων ἐπιθυμοῖη, εἰ μὴ αὐτὸν ὡς ἀδύνατον ἀξιοῖη πείσασθαι δυνήσόμεθα, ἀλλὰ τοὺς γε παρόντας οὐ μάρτυρας μόνον ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ κήρυκας, καὶ τῆς σῆς καλοκαγαθίας καὶ φιλοτιμίας περὶ τὰς εὐεργεσίας, βασιλεῦ, καὶ τῆς ἐκεῖνου παραπληξίας καὶ δύο τι μέγιστα ἐντεθεῖον κερδανόμεν, ἡμᾶς τε αὐτοὺς ἀπαλλάττοντες ἀδοξίας οὐ προσηκούσης, καὶ τοὺς ἄλλους τῆς ἐκ τοῦ ψεύδους ἐλευθεροῦντες προσγεννησομένης βλάβης. Τοιαῦτα μὲν ὁ μέγας δομέστικος· εἶπε βασιλεῦς δὲ ἐπειθετό τε εὐθύς τοῖς εἰρημένοις ὡς καλῶς ἔχουσι, καὶ αὐτῷ ἐπέτρπε τὴν πρόξιν, προσθεῖς, ὡς εἰ μὴ βούλοιο κατὰ τὰ διατεταγμένα πρότερον ἄρχειν ὁ Μπενέτος Χίου, καὶ δευτέραν αἴρεσιν εὐεργεσίας αὐτῷ προθεῖναι, ἐλάττονος ἢ κατὰ τὴν πρότερον οὐδαμῶς. Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκκλησίαν ὁ μέγας δομέστικος ἔχε τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἐπιχωριαζόντων Λατίνων συναγαγῶν, παρόντος καὶ αὐτοῦ Μπενέτου, καὶ τῶν Μαρτίνω τῷ ἀδελφῷ πρότερον συνόντων οὐκ ὀλίγων, εἰς λόγους τε καθίσταντο, καὶ διηγείτο ἀνωθεν ἀπαρχῆς, ὅπως τε εἰς Βυζάντιον ἀφίκοιτο πρὸς

Jacobi Pontani notæ.

(79) Hunc episcopum Genuenses induxerunt, catholicum utique, pro schismatico.

(80) In Græco Φρεβίων, qui non sunt Ferrarienses; quo enim? nam et Ferraria Græcis, ut in cod.

Florentino, dicitur Φεβρία; sed est vox Gallica, frères; erant autem equites Hierosolymitani, testante Niceta pag. 145 primæ editionis. Πρὸς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν λυθείς. οὗς Φρεβίου; φρεβία.

βασιλέα ὁ Μπενέτος κατηγορῶν τοῦ ἀδελφοῦ ἐφ' αὐτῷ ἠδικοῦτο πρὸς αὐτοῦ ὅσα τε αὐτῷ λεχθεῖσα πρὸς βασιλέως, καὶ τὴν εὐνοίαν ἣν ἐνεδείξατο πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενον πρὸς Χίον, καὶ ὡς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἔνεκα ὁ βασιλεὺς ἀμελεῖται τοιαύταις εὐεργεσίαις. Μπενέτος δὲ αὐτοῖς τὴν τε θωρακὴν ἀπεωφεῖτο τὴν βασιλέως, ἀναξίαν κρίνων ἑαυτοῦ· καὶ εἰ μὴ παντάπασι αὐτῷ παραχωρήσει Χίου τῆς Ῥωμαίων ἀφελόμενος ἡγεμονίας, μηδεμίαν ἐτέρα· εὐεργεσίας γὰρ οὐκ εἶχε πρὸς αὐτοῦ, καὶ μηδὲ τριβεσθαι εἰκὴ καὶ μάτην ἀδύνατα ἐπιχειροῦντας πείθειν. Οἱ μὲν οὖν παρόντες, καὶ μάλιστα οἱ ἐκ Λατίνων, πολλὴν ἀκρισίαν κατεγίνωσκον Μπενέτου, καὶ ἠτιῶντο φανερώς, καὶ τὴν βασιλέως θαυμάζοντες φιλοτιμίαν, καὶ τὴν αὐτοῦ κακοδοκίαν, καὶ συνεβούλευον παιθεσθαι βασιλεῖ, ὡς εἰ μὴ πεισθεῖν ἔβουλητο, πολλὰ μάλιστα ὕστερον μεταμελήσοντας αὐτῷ ὁ δ' οὐδὲν ἄλλο ἐπέθετο αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς πρότεροις ἐπέθετο λογισμοῖς. Ὅρων δὲ αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος οὕτως ἔχοντα ἐφ' αὐτῷ ἠξίου ἀμεταμελήτως, Οὐκοῦν, εἶπεν, εἰ μὴ σοὶ ταῦτα ἀρεστὰ δοκῶσι, ἀλλ' εἰ μὴ τύχοις ὧν αὐτὸς ἀξιοῖς, καὶ τῆς Χίου παντάπασι κέρχικας ἀποστήναι δεῖν, καὶ δευτέραν αἴρεσιν σοὶ προθήσομαι εὐεργεσίας, ἣν αὐτὸς ἐκέλευσε βασιλεὺς. Οἰκίας γὰρ σπυλαμπρὰς καὶ πολυτελεῖς χαρίζεται ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τῶν συγκαλητικῶν Ῥωμαίων ἕνα καλεῖται εἶναι, καὶ ἀξιώματι τῷ προσήκοντι τιμῆσαι, καὶ ἀρχὴν ἐγγυρίζει τῶν παρὰ Ῥωμαίους νουμισμένων, καὶ τὰλλα ὅσα τοῖς εὐγενεστέροις Ῥωμαίων, καὶ αὐτῷ προσήκοντα ἔσται· καὶ τούτων πάντων χωρὶς προσόδων ἐτησίῳν ἕνεκα ἐκ τῶν τῆς Χίου φόρων μυριάδας χρυσοῦ λαμβάνειν δύο. Τούτων ἀκούσας ὁ Μπενέτος, οὐκέτι οὐδὲ καθεκτό· ἐδόκει εἶναι, ἀλλ' ὥσπερ τὰ μέγιστα ἀδικούμενος, ἀχθόμενος καὶ δυσανασχετῶν, καὶ ὄρκους ἑαυτὸν κατελάμβανε, καὶ ἀραίς ταῖς παλαμναϊοτάταις, εἰ τι παραδέξατο τῶν λεγομένων, εἰ μὴ ἄπερ ἐξ ἀρχῆς ἠτήσατο παράσχοι βασιλεὺς. Τρεῖς δὲ ἠτείτο τριήρεις ἐκ τῶν βασιλικῶν ὡς πανοικισίᾳ πλεουτούμενος ἐς Γαλατᾶν. Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτους παραπληξίᾳ γέμοντας προφει λόγους· οἱ δ' ἀκρωμένοι τῶν εἰρημένων, βασιλέα μὲν ἐθαύμαζον καὶ ἐπῆνον, καὶ τῆς μεγαλψυχίας καὶ τῆς φιλοτιμίας. Μπενέτου δὲ πολλὴν κατεγίνωσκον ἀγχιμωσύνην, καὶ ὁ σύλλογος διελέλυτο ἐπὶ τούτοις. Πυθόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ὅσα τε εἶποι καὶ ὧν ἀκούσειε Μπενέτος, ἐπεὶ μηδὲν ἔτι συνείρα λειπόμενον τῶν προσήκοντων, ἐκείνῳ μὲν τρεῖς παράσχετο τριήρεις, ὥσπερ ἠτείτο, αἷς ἐνθήμερος ὅση ἦν αὐτῷ περιουσία, ἧλθεν εἰς Γαλατᾶν.

CAPUT XIX.

Imperator Phocæam veterem veniens, a duobus Persarum satrapis, colitur. Phocæam novam in ditionem accipit, quam Arego Cœnensis in præfecto committit. Persæ Trojanopolin et Beren depopulantes, partim occiduntur, partim capiuntur. Benedictus cum octo trirēnibus Chium ultionis ergo, et insulæ subiēndæ infelici eventu appellitur.

Αὐτὸς δὲ ὅσα ἐξῆν πρὸς φυλακὴν ἐξαρτυσάμενος τῆς νῆσου, ἄρας ἐκείθεν ταῖς λοιπαῖς ναυσίν, ἤλθεν εἰς Φόκαϊαν τὴν παλαιάν, οὕσαν ὑπήκοον Ῥωμαίοις· καὶ ἀπέβασιν ποιησάμενος ἐφ' ἡμέρας τινας συνεγένετο Σαρχάνῃ. τῶν κατὰ τὴν Ἰωνίαν ἀρχόντων Περσῶν ἐκεῖσε γενομένη, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ προσελθόντι μετριότητος, καὶ, ἔον εἰπεῖν, δουλείας. Ὅν καὶ δώροισι φιλοφρονησάμενος ὁ βασιλεὺς μεγαλοπρεπῶς, ἀπέστειλεν ἑνσπονδον Ῥωμαίοις· Αἰτίνης δὲ καὶ αὐτὸς Καρίας ὧν σατράπης, πρὸς βασιλέα μὲν οὐ παρεγένετο ὑπὸ

Imperator quantis potuit præstatis in insula constitutis, Phocæam antiquam, Romanis parentem, navibus delatus, ibi dies aliquot cum Sarchane Persarum in Ionia satrapa familiariter versatus est: qui cum qua par erat modestia, et ut ita dicam, subjectione humili convenerat. Quem splendidis muneribus amice donatum, et Romanis fœdere sociatum dimisit. Ætines porro Cariae satrapa, morbo diuturno prohibitus, ad imperatorem ipse non venit, sed Persarum quibus præerat missa non parva manu cum donis, valetudine

excusavit, qua detentus ad eum salutandum proficisci nequivisset. Imperator gratis aetis, vicissim dona ei portanda dedit. Inde Phocæam novam accessit, quam Romani habitabant quidem: ex quadam vero causa, ut Zacharis Chio, sic ipsi Andreas Catanias Genuensis subjugata, arceque constructa, et præsidio firmata, secure dominabatur. Ac per id tempus quidem negotii curandi Genuam peregre abierat. Interim Aregus (81) Andrææ patruus pro eo cum potestate præerat. Is ut Imperatorem adventantem conspexit, portis apertis cives ad occurrentum urgere institit: ipseque simul æxiens, venerabundus cum salutavit. Ubi intra mœnia ventum est, præsidarios egressos (erant autem Latini et Genuenses) arcem imperatori transdere jussit. Illi egredientes, capita venerabundi submitunt arcemque dedunt. Duobus diebus in arce exactis, die tertio mane Arego accersito securigeros barangos claves urbis afferre (hos enim urbium claves imperatore præsentate custodire solemne erat) et Arego tradere imperavit, eum in haec sententiam alloquens: Nunc quidem Phocæam mihi subjectam veni mansique quam diu volui: rursum discedens, urbem tibi commendo, et per te Andrææ, uti eam quemadmodum prius ceu præfectus gubernet, quandiu mihi volenti erit. Deinde donis illum ac præsidium humaniter auxit, singularesque de liberalitate gratias agentes relinquens, cum tota classe Byzantio successit, ac militi missionem dedit. Brevi tempore illic posito, Didymotichum inivit. Eo nuntiatur, ex oriente Persarum peditatum navibus septuaginta transjecisse, agrumque Trajanopolis et Beres deprædari. Evenit autem, propter reditum e Chio omnibus domum ad requiescendum dimissis, cum imperatore in agnoque domestico paucos esse milites. Veruntamen quotquot licuit, quam maturime ex finitimis oppidis cogentes, improvise in Persas feruntur, eosque facillime victos partim 239 occidunt, partim captivos ducunt. Qui effugere potuerant, conscensis navibus (tunc enim Romani a navali manu et apparatu instructi non erant) in orientem recurrerunt, et imperator parva victoria Trajanopolin se retulit. Benedictus Martini frater e Chio Galatam appulsus, imperatorem ulcisci volens, si posset, inventis in portu octo Genuatium triremibus, constitutis rebus suis omnibus, mercede persuadet trierarchis, uti secum contra Chium navigent; sperans, se eam levi negotio subacturum, quod imperator dispersis classariis, tarde open insularis esset allaturus. Postquam Chium naves tetigerunt, excensione facta, armati ad oppidum, veluti periculum murorum facturi processerunt. At Chii erumpentes quam multi erant, Latinos congressu devicerunt, lethoque datis paulo plus tre-

νόσου χρονίου κωλυθείς· τῶν ὑπ' αὐτὸν δὲ Περσῶν οὐκ ὀλίγους πέμψας ἅμα δώροις πρὸς βασιλέα, τὴν νόσον, ὡς ὑπ' αὐτῆς κεκλυμένους, ἤπειτο, προσκυνῆσαι βασιλέα. Βασιλεὺς δὲ λόγους τε εὐχρησθήσας, καὶ δώροις ἀμειψόμενος αὐτὸν, ἀπέστειλε τοὺς ἐλθόντας. Ἐκείθεν δὲ ἐξελθὼν, εἰς Φώκαιαν τὴν νέαν ἦλθεν. Αὕτη δὲ Ῥωμαίους μὲν οἰκοῦντας εἶχεν· ἐξ αἰτίας δὲ τινας ὡσπερ Ζαγορίας Χίου, οὕτω δὲ καὶ αὐτῆς Ἀνδρέας Κατανίας ἐκ Γεννοῦσας κρατήσας, ἀκρόπολιν τε οἰκοδομησάμενος καὶ κατασχὼν φρουρᾷ, τῆς ἄλλης πόλεως ἤρχεν ἀσφαλῶς. Τότε μὲν οὖν Ἀνδρέας; οὐ παρῆν, ἀλλ' εἰς Γέννοῦσαν κατὰ τινα χρεῖαν ἀπεδήμει. Ἀρήγος δὲ Ταρταρῶ, ὃς ἦν Ἀνδρίου θεῖος, Φωκαίας ἤρχεν ἀντ' οὗτοῦ· ὃ; ἰδὼν τὸν βασιλέα προσίοντα, Φωκαίας τε ἐπέσπυδεν εἰς ὑπάντησιν βασιλεῶς ἐξελεῖν, ἀντίξας τὰς πύλας, καὶ αὐτὸς ἅμα σὺν αὐτοῖς ἐξῆλθε καὶ προσεκύει βασιλέα. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο ἐντὸς τειχῶν, τοὺς τὴν ἀκρόπολιν φρουροῦντας (ἦσαν δὲ ἐκ Γεννοῦσας Λατίνοι), ἐξελθόντας ἐκέλευε βασιλεὺς παραδίδοιαι. Οἱ δὲ ἐξήρχοντό τε προσκυνούντες, καὶ παραδίδοσαν τὴν ἄκραν. Βασιλεὺς δ' ἐν αὐτῇ δύο αὐλισάμενος; ἡμέρας, εἰς τὴν τρίτην ἅμα ἔρω τὸν Ἀρήγον μεταπεμφάμενος, καὶ τὰ κλειθρα τῆς πόλεως τοὺς τοὺς πελέκους ἔχοντα; Βαράγκους (82) κελεύσας ἀγαγεῖν (τούτους γὰρ ἔθος τὰ κλειθρα τῶν πόλεων ἔνθα ἂν ἐπιδημοῖ βασιλεὺς κατέχειν,) Ἀρήγῳ ἐκέλευε παραδίδοιαι, πρὸς αὐτὸν εἰπὼν, ὡς Νῦν μὲν εἰς Φώκαιαν ἐμὸι ὑπῆκον οὖσαν ἔλθων, ἐμείνα ἐφ' ὅσον ἠδουλόμην. Αὐθις δὲ ἐξερχόμενος, τὴν πόλιν παραδίδομαι σοι· καὶ διὰ σοῦ τῷ Ἀνδρέῳ ὡστε ἄρχειν αὐτῆς ὡσπερ καὶ πρότερον ἐπιτροπεύοντα καθ' ὅσον ἂν χρόνον ἐμὸι βουλομένῳ ἢ δώροις τε αὐτὸν καὶ τοὺς τὴν ἄκραν φρουροῦντας φιλοφρονησάμενος, καταλιπὼν ἐκεῖ πολλὰς αὐτῷ τῆς εὐεργεσίας χάριτας ὁμολογοῦντας, ἄρας σὺν ἅμα πάντι τῷ στόλῳ ἦλθεν εἰς Βυζάντιον, καὶ διέλυσε τὴν στρατιάν. Ὀλίγον δὲ ἐνδιατρίψας Βυζαντίῳ χρόνον, ἐξελθὼν ἐκείθεν, ἦλθεν εἰς Διδυμότειχον. Ἐνθα διατρίβοντι, ἠγγέλη ὡς ἐκ τῆς ἑω στρατιᾶ Περσῶν περὶ πειραιωθεῖσα ἐβδομήκοντα ναοὶ, τὰ περὶ Τραϊανούπολιν ληΐζεται καὶ Βῆραν. Σμῆθηκε δὲ διὰ τὸν εἰς Χίον ἀπόπλουον πάντων οἰκασθε διαλυθέντων ἀναπαύλης χάριν, βασιλέα ἅμα δομestίκῳ τῷ μεγάλῳ σὺν ὀλίγοις τισὶν εἶναι στρατιώταις· ὅσους δὲ ἐνῆν ὡς τάχιστα συναγαγόντες ἐκ τῶν πέριξ πόλεων, ἀπρασδοκῆτως ἐπεθενο τοὺς Πέρσας· καὶ μάχῃ κρατήσαντες παρὰ πολὺ, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν αὐτῶν, τοὺς δὲ καὶ εἰλον ζῶντας. Ὅσοι δὲ ἠδυνήθησαν διαφυγεῖν, ἐμβάντες εἰς τὰς ναῦς (ἐπεὶ τοτηνικάδε ναυτικὴ δύναμις οὐκ ἦν Ῥωμαίοις παρεσκευασμένη), ἐπεναιώθησαν πρὸς ἑω. Καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν νίκην εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπανῆλθεν. Μπενέτος δὲ ὁ Μαρτίνου ἀδελφός; ἐκ Χίου κατασχὼν εἰς Γαλατᾶν, γνῶμην ἔχων ὡς ἦν

Jacobi Pontani notæ.

(81) In Græco est Ἀρήγος Ταρταρῶ. Civem suum agnoscant Genuates.

(82) Aliis scriptoribus Βάραγγοι dicuntur; erant

que Angli, ut ex his Codini verbis discere est: πολυχρονίως καὶ οἱ Βίραγγοι κατὰ τὴν πᾶτριον καὶ οὗτοι γλώτταν αὐτῶν ἦγουν Ἰγκλινισεῖ.

δύνηται ἀγυνοῦμενος βασιλέα, τριήρεις ἐκ Γενούσας ἑδρῶν ἐφορμούσας ὀκτώ, τὰ ἄντα πάντα διαθήμενος, πειθῆι μισθῷ τοὺς τριηράρχας, αὐτῷ κατὰ Χίου συνεκπλεῦσαι, ἐλπίζας αἰρήσειν βαδίζως, ὡς βασιλέως οὐ ταχέως βοηθήσοντος, τῆς ναυτικῆς αὐτῷ ἐυνάμειως διεσκεδασμένης. Ἐπεὶ δὲ προσέσχον τῇ

Χίῳ, ἀπέθανον τε τῶν νεῶν, καὶ ὀπλισάμενοι ἐχώρουν πρὸς τὴν πόλιν ὡς τῶν τειχῶν ἀποπειράσοντες. Χίοι δὲ ἐξεληθόντες πανδημείᾳ ἐκράτησάν τε μάχῃ τῶν Λατίνων, καὶ φεύγοντας αἰσχροῶς ἐνέβαλον εἰς τὰς ναῦς· ἀπέκτειναν δὲ αὐτῶν ὀλίγην πλείους τριακοσίων. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀναχθέντες, ὠρμήσαντο ἐπ' ἀγκυρῶν. Καὶ ἐς τὴν δευτέρα, οὐκ ἔτι ἀγαθὸς ἔχοντες τὰς ἐπιπέδας περὶ Χίου, ἐπ' οἴκου ἀνεχώρουν. Μπενέτω δὲ ὡς πᾶσα ἐλπίς περιηρέτω, ἐπιληψία κατεσχέθη· καὶ πρὶν ἐξῆδην ἤκειν ἐτελεύτησεν.

CAPUT XIV.

Periculose ægrotus imperator tertium magno domestico imperium desert; tertium recusat. Oratio imperatoris iam morituri, ut putabat, sane pathetica; qua convocatis ordinibus præsentem etiam uxorem valedicit, et preces expiatorias petit. Magnum domesticum pro se administratorem nominat, cui imperatricem commendat. Excutiuntur omnibus lacrymæ, laniantur crines, feriuntur pectora. Flentes ei valedicunt. De populo cuiuslibet palatium ingredi eique salve et, vale licet dicere. Medicos obtestatur, uti se ante mortem cucullo monachi induant.

Ὀλίγου δὲ παρωχηκότος χρόνου, συμβέβηκε βασιλέα Διδυμοτελιῶ ἐνδιατρίβοντα, ὀφεί νοσήματι περιπεσεῖν, ὃ παιδὸς λατρῶν κεφαλικῶν σύμπτωμα καλοῦσιν. Ἰατροὶ μὲν οὖν ἐκ πρώτης προσβολῆς τὴν ὀξύτητα δεῖσαντες τῆς νόσου, οὐκ ἀγαθὸς εἶχον τὰς ἐπιπέδας· καὶ βασιλεὺς δὲ αὐτῆς, τὴν ἀθρόαν καταβολὴν ὑπώπτευε μὴ οὐκ ἄνευ κινδύνου τελευτήσειν. Δευτέρα δὲ ἡμέρα μετὰ τὴν προσβολὴν, τὸν μέγαν δομέστικον μετακαλεσάμενος, Σὺ μὲν εἶπεν, ὄσθα ὀσάκις ἐμοῦ περὶ εἰν ἐπιχειρήσαντος παρασήμοις σε κοσμηθῆναι βασιλικούς, ὡς τι πλέον αὐτὸς εἰδῶς, τοὺς μὲν ἐμοὺς διεκρούσω λόγους, καί τοι λυσίτελοῦντα πᾶσιν ἀξιοῦντο; ἃ δὲ αὐτὸς ὄρου βελτίω εἶναι, ταῦτ' ἔθου διὰ ἀπουδῆς ἀκατάλυτα τηρεῖν. Νῦν δὲ αὐτὸς ἔοικα μᾶλλον ἢ σὺ στοχάζεσθαι τῶν συμφερόντων. Εἰ γὰρ ὅσα αὐτὸς ἤξιον ἐτελείτο, νῦν οὐκ ἂν ἐν θορυβῷ πολλῷ καὶ ταραχῇ αὐτὸς τε ἦν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα τοὺς ἐσχάτους ὑπώπτευε κινδύνους. Εἰ γὰρ με συμβαίη νῦν ὑπὲρ τῆς νόσου κατεργασθέντα τελευτῆσαι, ὅπερ οὐδὲ πύρρῳ προσδοκίας, ἀδελφον εἰ μὴ εἰς πράγματα ἔμην καὶ ταραχὰς ἢ ἐμὴ τελευτῆς χωρήσει· διὸ καὶ δεῖν εἶμαι αὐτῶν νυνὶ σαφῶς τὰ δέοντα τῶν πραγμάτων διδασκόντων, τὴν μὲν ἀκαιρον φιλονεικίαν καὶ τὴν οὐ προσήκουσαν ἔνστασιν καταλιπεῖν· αὐτὸν δὲ ὑπὲρ ὀφθαλμοῖ; ὅσαι πάρεισι Ῥωμαίων, ὑποδήμασι τε βασιλικῶν καὶ πῖλῳ τῷ ἐμῷ (ἃ δοκεῖ βασιλείας σύμβολα εἶναι) κοσμηθῆναι ἐπ' ἐμοῦ. Κἂν μὲν καὶ αὐτὸς περιγένωμαι τῆς νόσου, καινὸν οὐδὲν ἂν εἴη ἐργασμένον. Ἄ γὰρ προὔθεμιν ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ σπουδῆς εἶχον ἐλθεῖν εἰς πέρας, ταῦτα ἔσται ἐργασμένα. Εἰ δ' ἐξ ἀνθρώπων γένωμαι, τὴν ἡγεμονίαν πᾶσαν ἀναδέξασθαι Ῥωμαίων σε· καὶ μὴ διὰ τὴν ἀναρχίαν, εἰς στάσεις καὶ πολέμους χωρῆσαι, ἐξ ὧν διαφθάρησονται. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα

Non multum temporis intercessit, cum imperator Didymotichi in morbum acutum incidit, quem cephalicum symptoma nominant medici (85). Igitur ex prima ejus accessione gravitatem metuentes, parum bene sperabant: et imperator ipse crebriores accessiones interitum sibi allaturas formidabat. Postero igitur die, post accessionem magnum domesticum advocans, his eum verbis alloquitur: Memoria tenes, quo pacto, cum ego sæpius te flectere enisus sim, ut insignia imperatoria ne recusares, tu velut longius quam ego prospiciens, dicta mea quanquam ad communem fructum spectantia, repudiaris: quæ autem ut meliora probasses, ea studiose constanterque servare constitueris. At nunc quid e re publica sit, melius quam tu conjicere videor. Nam si tunc obtinuissem, quæ jure postulabam, nec ego jam in tantis curis ac perturbatione, **240** nec Romanum imperium in extremorum periculorum metu versaretur. Si enim modo vi morbi confectus emoriar (id quod ante fores est), forsitan mors mea molestias vobis et turbas creabit. Itaque cum jam res ipsa officium satis doceat, valere jubenda intemperantia pertinacia et indecens in repugnando perseverantia: patiendumque, ut te in conspectu quotquot adsunt Romanorum, sandaliis imperatoriis et tiara mea (quæ imperii habentur symbola) exornem. Et si quidem convaluero, nihil novi factum fuerit: sed quod a principio mihi erat in animo, quodque studebam ad opus perducere, hoc jam opere ipso perfectum conspicietur. Quod si ab hominibus demigravero, tu totum imperium susceperis, neque (ut solet, cum nullus est princeps) Romani seditionibus et bellis ad mutuum perniciem miscébuntur. Hæc imperator hortaba-

Jacobi Pontani notæ.

(85) De causa morbi hujus, et quod noster dicit cephalicum symptoma, Gregoras sic: *Paucis diebus elapsis, imperator Didymotichi agens, in morbum gravissimum incidit. Nam cum lavisset, et in summo rigore hiemis frigus a balneo non carisset, cum reli-*

quum corpus est densatum, tum vero et caput ita afflictum, maxima parte mali eo inclinante, ut non modo gravissimis doloribus cruciaretur, sed et mentis alienaretur.

tur, addebatque, si se, et quidem nunc ægrotum contristare nollet, ne detractaret, quo invitaretur. Sed domesticus semel susceptæ sententiæ affixus, omnia potius velle experiri, quam ornamenta imperatoria capessere. Sentiens porro imperator fieri non posse, ut in habitus mutationem consentiret; non ultra quam fas cum eo contendendum, rebus in tantas angustias redactis, sed factis ipsis imperii successorum relinquendum censuit: et astantibus præcepit, principes primum aulicorum procerum et alioqui nobilitate præstantes, deinde alios ordine Romanos qui aderant accire. Ubi adfuerunt, lectulumque circumsteterunt, etiam Augustam vocari jussit. Qua præsentem, ut maxime potuit, se confirmans, pauca ad eos his verbis locutus est: Meum erga vos propensum animum, amici, et quomodo me felicissimum judicasset, si non solum in omnes communiter, sed in unumquemque vestrum seorsum potuissem quamplurimum benignitatis conferre: nec leviter, sed summo conatu reipublicæ Romanorum, vobis adiutoribus, prodesse aliquid apud animum certum ac fixum habuerim, ratus omni vita suavius ac beatius, si pro iis contra barbaros decertans oppeterem, ipse, qui occulta et abscondita hominum perspicit, quique corda ac renes scrutatur Deus, novit. Quia vero is hoc fieri non debere statuit (quo iudicio, ipse scit), sed ut aspiciatis, morte nos circumdedit, omnes manifesto exemplo commonens, nec pecuniæ, nec reliquis quibuscunque fluxis ac pereuntibus incumbendum, verum uni tantum Deo serviendum, **241** eique quandiu superis adherendum, et ad illam cælestem vitam cuique mores suos corrigendos aptandosque, primum quidem hoc sermone extremum vobis valedico, cum dubitem, cequid vos de cætero allocuturus sim: rogoque, si quid me amatis, ut Numen toties et tam graviter a me offensum, precibus vestris mihi tali tempore potissimum tali auxilio indigenti propitiæ. Deinde ducem ac præsidem loco meo magnum domesticum vobis relinquo. Hæc fatus, comprehensam ejus dexteram dextera imperatricis, tum Mariam filiam utero gestantis, quæ postea Michaeli, Alexandri Mæsorum regis filio nupsit, implicuit, et ante illius imaginem, quæ supra naturam ad salutem humani generis Deum Jesum Christum peperit: Tibi, inquit, hanc, et Romanos omnes trado atque commendo; tibi ex hoc curæ erunt. Illico se omnes in lamenta et gemitus effundere; nec videre licebat, nisi pectora ferientes, et crinem laniantes. Tollebatur ad æthera communis ejulatus, et confusæ omnium voces exaudiebantur, nec quisquam in tanto luctu, nisi e silice natus esset, a fletu temperare poterat. Hiutule igitur universi plorantibus indulgebant; nec ad ea quæ audierant, respondere valebant. Ubi sero se collegerunt, præcepta imperatoris servare inter se decreverunt, eique ultimum vale singuli nullis cum lacrymis dicentes recesserunt.

Α συνεβούλευς, καὶ προσαίθεται, ὡς εἰ μὴ ἀνίψιν βούλοιο αὐτὸν, καὶ ταῦτα νοσοῦντα νῦν, τὸ κελευόμενον ποιεῖν. Ὁ δ' οὐδὲν ἕλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς εἶχετο λογισμῶν, καὶ γνώμην εἶχε, ὡς οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο εἰς βασιλείᾳ; σχῆμα καταστρέψῃ. Συνιδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς οὐκ ἂν δύναίτο πείθειν αὐτὸν ἀμείβεσθαι τὸ σχῆμα, ἔγνω δεῖν μὴ πέρα τοῦ δέοντος φιλονεικεῖν ἐν οὕτω στενῇ κομιδῇ τῶν πραγμάτων καθεστῶτων, ἀλλ' αὐτοῖ; πράγματι διάδοχον αὐτὸν τῆ; βασιλείας καταλιπεῖν· καὶ τοῖ; παρεστῶσιν ἐκέλευε τοὺ; τε προύχοντας τῆ; συγκλήτου πρῶτον, καὶ τοὺ; ἄλλοι; εὐγενεῖα διαφέροντας, ἔπειτ' ἐφεξῆ; καὶ τοὺ; ἄλλοι; ὅσοι παρῆσαν Ῥωμαίων συγκαλεῖν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον καὶ περιέστῃσαν αὐτὸν, καὶ Ἄνναν τὴν βασιλῖδα ἐκέλευε παρεῖναι. Β Ὡ; δὲ καὶ αὐτῇ παρῆν, ὡ; μάλιστα εἶχεν ἐπιβρόσας ἑαυτὸν, ὀλίγα ἅπαντα διειλέχθη πρὸ; αὐτοῦ;· ἔφη γάρ· Τῆν μὲν εὐνοίαν, ὧ φίλοι, τῆν περὶ ὑμᾶ;· καὶ ὡ; τοῦ παντὸ; ἂν ἐτιμησάμην. οὐ μόνον κοινῇ πάντας, ἀλλὰ καὶ ἕκαστον ὑμῶν ἰδίᾳ τὰ μέγιστα εὐεργετῆσαι, καὶ ὡ; οὐκ ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ πάσῃ σπουδῇ τῷ κοινῷ Ῥωμαίων τι λυσιτελήσειν ὑμῖν χρώμενος συνεργοῖ; προῦθέμην, νομίζων εἰ ἀποθανοῦμαι τοῖ; βαρβάροι; μαχόμενος ὑπὲρ αὐτῶν, πάσῃ φθῖον καὶ μακαριώτερον ζωῆ;· αὐτῶ; ἂν εἶδῃ; Θεοῦ, ὃ τὰ ἀδύατα καὶ τὰ κεκρυμμένα τῶν ἀνθρώπων εἰδώς, καὶ καρδιῶν καὶ φρενῶν ἐταστή;· Ἐπεὶ δὲ, οἷ; οἶδε κρίμασιν αὐτῶ;· τοῦτο μὲν οὐ κέρκιε δεῖν, ἀλλ' ὡ; ὅρῳτε περιέστῃσαν ἡμῖν τῆν τελευτῆν, πάντας; πεῖθον ἔργοι; αὐτοῖ;· ὡ; ὅτε χρήμασιν ὅτε δόξῃ ὅτε τοῖ; λοιποῖ; ἕσα τῶν βέοντων καὶ φθειρομένων χρεῶν προσέχειν, ἀλλ' ἐνὸ; μόνου γίνεσθαι τοῦ διὰ βίου παντὸ; προσέχειν Θεῷ καὶ πρὸ; τῶν ἐκεῖθεν βίων ἑαυτὸν ἕκαστον μετρέουμιζεῖν καὶ μεθαυμιζεῖν, πρῶτον μὲν ὑμᾶ; ἀπάζομαι τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα, ἀδύατον δ' εἰ εἰ προσφθέγομαι ὑμῖν· καὶ δέομαι ὑμῶν εἰ τις ὑμῖν κείται χάρι; ἐμοῦ, ἰκεσίαι; ἰλεώσασθαι τὸ κρείττον ἐμῷ τῷ πολλὰ πολλάκι; αὐτῷ προσκεκρυοκῶτε;· μάλιστα νυκτὸ; δευμένῳ τῆ; ἐπικουρίας ταυτησῖ;. Ἐπειτα δὲ ἡγεμόνα καὶ προστάτην ἀντ' ἐμοῦ τὸν μέγαν δομέστικον ἀφῆμι ὑμῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο, τῶν αὐτοῦ λαθόμενων χειρῶν, καὶ ταῖ; χειροῖ; τῆ; βασιλῖδος περιεργαζῶν, ἐχούσῃ; ἐν γαστρὶ Μαρῖαν τὴν θυγατέρα, ἣ καὶ ὕστερον Μιχαῆλ πρὸ; γάμου ἐξεδόθη τῷ Μουσῶν βασιλεῖ; Ἀλεξάνδρου· καὶ τῆ; εἰκόνο; ἐφῆστηκυῖα; τῆ; ὑπερφωῶ; διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν τετοκυῖα; Θεὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, Σοὶ ταύτην, ἔφη, παραδίδωμι καὶ πάντας Ῥωμαίους, καὶ τοσαυτοῦδέ σοι μελήσει περὶ αὐτῶν. Θρήνο; μὲν οὖν εὐθύ; ὑπὸ πάντων ἤρτο λαμπρῶ;· καὶ πάντε; ἐτρόποντο πρὸ; οἰμωγᾶ;· καὶ οὐδὲν ἦν ὄραν εἰ μὴ κοπτομένους καὶ κατατιλλομένους, καὶ ὁ διὰ πάντων ὀλοφυρμῶ; ἐπιπολὺ τοῦ ἀέρο; ἐχώρει, καὶ πάντα ἐξηκούετο συμμιγῆ· καὶ οὐδεῖ; εἰ μὴ αὐτολειδίῳ ἐῖχε ψυχῆν, ἰσχυρῶν ἂν ἐγκρατῆ; ἑαυτοῦ γενέσθαι καὶ μὴ ἐπιδακρῶσαι τοῖ; γινομένοι;· Ἐφ' ἱκανὸν μὲν οὖν πάντε; ἐμείναν τοῖ; ὀλοφυρμοῖ;· οὐδενὸ; ἰσχύσαντο; ἀπολο

γίαν πρὸς τὰ εἰρημμένα παρασχεῖν. Ὅψε δὲ ἀναλα-
βόντες ἑαυτούς, συνέθεντο τὰ διατεταγμένα ἐκπλη-
ροῦν, καὶ προσαγορεύοντες τὰ τελευταῖα ἕκαστος
βασιλέα, δάκρυσι περιβρέμενοι ἀνεχώρουν. Διὰ
πάσης δὲ τῆς ἡμέρας ταυτησὶν οὕτω προστεταγ-
μένον ὑπὸ βασιλέως τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις θυρῶν
ἀναπετασθειῶν, πῖντες εἰσιόντες ἀκωλύτως προσ-
ηγόρευον βασιλέα, καὶ ἠπάζοντο τὰ τελευταῖα
καὶ αὐτὸς ἀντασπαζόμενος αὐτούς, τὰ διατετα-
γμένα ὑπὸ αὐτοῦ παρηγγύα στέργειν. Οὕτω μὲν
οὖν διὰ πάσης τῆς ἡμέρας τοῖς πᾶσι συντατά-
μενος διετέλεσεν ὁ βασιλεύς. Μετὰ δὲ τοῦτο προσ-
καλεσάμενος τοὺς ἱατροὺς, ὤρκειεν αὐτούς, Θεὸν
τὸν ζῶντα κρινούντα καὶ νεκρούς, μὴ ἀποστερή-
σαι τοῦ σχήματος τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἐπιτρέψαι οἱ
τούτου ἀξιώθηναί. Ἐφασκε δὲ μὴ ὡς ἡδὴ τελευ-
τῶν ἐπιθεῖναι τοῦ τοιοῦτου βίου μὴδ' αὐτοῦ; πρὸς
ἐκείνο ἀποβλέπειν, ὡς εἰ μὲν μηδεμίαν εἴη τοῦ
περιγενήσεσθαι αὐτὸν ἐλπίς, ἐπιτρέπειν, τούναν-
τιον δὲ κωλύειν, ἀλλ' ἡδὴ πράττειν μηδὲν ἀνα-
βαλλομένους, τοῦτο γὰρ αὐτῷ μᾶλλον εἶναι πρὸς
ἡδονήν· καὶ ὄρκους ἰσχυρίζετο, ἥ μὴν αἰρεῖσθαι
μᾶλλον ἐν τούτῳ τῷ σχήματι ὅσα δήποτε ἔτη
ἐπιθιούς ὑπὲρ τῶν πρότερον πεπλημμελημένων εὐ-
θύνειν ἑαυτὸν, καὶ διὰ μετανοίας Θεῷ προσοικειοῦν,
ἢ ἅμα τῷ περιβαλλέσθαι ἀπειθόντα μὴ προσεπεργάτασθαι τῷ χρισματι. Ἀσκληπιάδης δὲ πρῶτα
μὲν παρεμβούοντο ὡς μηδενὸς δεινοῦ συμβησομένου· ἔπειτα ὡς ἐπέκειτο σφοδρῶς, καὶ ἂ
ἔδειτο ὑπισχνούντο πράττειν, ὁ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἐπιείθετο, εἰ μὴ καὶ ὄρκους αὐτοῦς καταλά-
βοι, ἢ μὴν αὐτὸν τῆς καλῆς ἐπιθυμίας μὴ ἀποστερήσειν.

CAPUT XV.

De Xena matre imperator nihil statuit. Magnus domesticus juramenta excipit; præfectos urbium decernit; insidia imperatoria quartum repudiat; ut Constantinum despotam occidat, aut oculos ei eruat, adduci nequit, eumque occulte liberum dimittit. Protostrator Byzantii præfectus de statu imperatoris fit certior; iubetur ipse jurare, et aliis juramentum deferre.

Ἡ νόσος δὲ ἐπετείνετο μᾶλλον καὶ προέκοπτεν ἐπὶ
τὸ χεῖρον· ἡ θεία δὲ αὐτῷ Παλαιολογίνα παρούσα, ἡ
Καντακουζηνή, ἤρετο περὶ τῆς μητρὸς τῆς βασιλι-
δοῦ Ξένης, εἰ τι διατάττειτο περὶ αὐτῆς. Ἀποκρινά-
μενος δὲ, Μηδὲν, νομίτασα ὑπὸ τῆς νόσου μὴ ἐπαι-
σθάνεσθαι τῶν λεγομένων, αἰθι; περὶ τῶν αὐτῶν
ἐπανήρετο καὶ τρίτον. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, μὴ δύνα-
σθαι δύο τοῖς πράγμασι ἐπιστάναί, καὶ ταῦτα γυναῖ-
κας οὔσας. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ἐξελθὼν, ὄρκους
προσέταξε γίνεσθαι κατὰ τὸ ἐπικρατήσαν ἐξ ἀρχῆς
ἔθου; ἐπὶ τῇ βασιλείῳ τελευτῇ· καὶ ἐγίνοντο ἐπὶ
τοῖσδε· Στέργειν Ἄνναν τὴν βασιλίδαν, κυρίαν καὶ
δεσπόζουσαν τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν πίστιν αὐτῇ

Ingravescente morbo, et in deterius profi-
ciente, Paleologa Cantacuzena ejus cognata
astans interrogabat, quid de Xena matre de-
cerneret (84). Cum responderet, Nihil, exi-
stimans illa, sævitia morbi non percepi-
se quæ dicebantur, interrogationem iteravit, et quæ-
sivit etiam tertium. Tum ait, non posse duos
imperare, idque feminas. Magnus autem do-
mesticus egressus, pro inveterata consuetudine in
morte imperatorum sacramenta indixit, super his
capitibus scilicet: Se Annam imperatricem domi-
nam ac rerum principem agnoscere (85), eique
fidem integram ac sinceram præstituros. Magno

Jacobi Pontani notæ.

(84) Gregoras lib. ix: *Nulla vero tum facta est
mentio. nec avi imperatoris, nec dominæ matris,
quæ Thessalonica tunc agebat, gravi affecta dolore
et sollicita, ac desperata etiam vita sua, si de-
functo filio, se præterita, imperii cura aliis manderet.
Negabat enim, posse fieri, ut sibi, quæ domina
esset, vita concederetur a magno domestico Canta-
cuzeno. et matre illius, præter omnem expectationem
summe rerum præfectis, et longo jam tempore sibi
amicis, etc.* Vides quomodo bonum virum Can-
tacuzenum cum matre adducat Gregoras in invi-
diam? Cur enim Xenæ ambitiosæ feminæ esset ini-

micus, ipse ab ambitione remotissimus? quoties
enim delatum sibi imperium fugit?

(85) Gregoras: *Ore porro mandavit, ut omnes Ro-
mani jurarent, se conjugem ipsius ut dominam ve-
neraturos esse, et (ipsa enim aderat gravida, eaque
verba audiebat) puerum, si filius nasceretur, ut impe-
ratorem, cujus tutor esset Cantacuzenus magnus
domesticus, quæ sola in litteras relata, vim testa-
menti habuerint.* Sic ille. Dum porro tutorem filii
Cantacuzenum instituit, sine dubio etiam imperium
ei regendum commisit. Viduam ipse in manum illi
tradit.

domestico in omnibus libenter obtemperatos. Sic juramenta concipiebantur, dabanturque ordine ab omnibus. Ipse porro in regunda republica quod optimum judicabat, id sequebatur: et urbium præfecturas mandabat, quibus mandandæ, et auferebat, quibus auferendæ videbantur. Quotquot vero Romanorum tunc Didymotichi degebant, non optimatum modo, verum etiam de ducibus exercitus, ad illum accedentes urgebant ad usurpanda insignia imperatoria, asserentes, et aliis de causis id justum esse, et quia imperator ita decrevisset. Renuerat domesticus, petebatque, ne postulantes quæ ipse facere nequiquam posset, molestiam sibi exhiberent. Constantinus despota, quem non longe a principio hujus historiarum Thessalonica in vinculis, cultu monachi adductum, et Callistum appellatum demonstravimus, adhuc Didymotichi in carcere atlinebatur. Timentes igitur qui aderant primores et principes exercitus, ne imperatore defuncto, despota e custodia elapsus (86), novam inter Romanos seditionem concitaret, civilique bello sato imperium sibi ascisceret, et rempublicam perderet, **243** magnam domesticum aducentes præcantur, uti hominem e medio tollat: id enim communi maximopere profuturum. Illi res plena inhumanitatis et crudelitatis visa; idque ipsum alii ut crederent, perficere nitebatur, autumans, nunquam se cogitatum fuisse, eos in despotam istiusmodi ausuros meditari ac proloqui. Nam si ipsi per se, C quid officii ratio exigeret, videre non possent; at imperatore licuisse pro magistro uti, qui usque nunc factis eos docuisset, Deo se fidere, qui etiam de cætero adfuturus, et in longinquum tempus eos docturus esset, ne sævi et ad civilem potissimum sanguinem fundendum proclives sint. Quem enim mortis damnasset imperator, quamvis non paucos sibi insidiatos, et tantum non sua manu eum jugulare cupientes invenerit? Quare si ipse pro se ipso tanta est usus humanitate, inquit, nec nos æquum est in nostra ipsorum causa belluarum immanitatem superasse existimari, sed his cogitationibus depositis, mansuetius ac moderatius in illum consulere. Tum Romani, haud se volentes imminentia bella civilia, seditiones, rerumque omnium perturbationes passuros; nosse enim, quam diram cladem patratum inter imperatores bellum

Jacobi Pontani notæ.

(86) Gregoras: *Constantinus despota cum cæteris vinculis solutus, ut diximus (captivos jussisse dimitti imperatorem supra dixit, Constantinum despotam, magnum logothetam Metochiten, omnes denique eodem crimine damnatos), cum paulum se ostendisset, rursus in obscuras latebras noctu a proceribus aulicis est abditus. Veritatis enim, ne imperatore defuncto turba in populo oriretur, cum ob alia, tum propter C. litteram, et olim temere de illo jactatum rumorem sic illum tractarunt. Vulgaris enim fama erat, imperium veteri imperatore defuncto, ei esse destinatum, cujus nomen C. littera inchoaret. Unde cum et ipse Constantinus diceretur, suspectus*

καθαράν καὶ ἄσολον τηρεῖν· κείθεσθαι δὲ πάντα καὶ μέγαλον δομῆστικῶν, καὶ τὰ κελεύόμενα ὑπ' αὐτοῦ μηδὲν ἀντιλέγοντας ποιεῖν. Οὕτω μὲν οὖν ἐγίνοντο οἱ ὄρκοι, πάντων ὀμνούντων ἐφεξῆς. Αὐτὸς δὲ τὰ πράγματα διέκειε ἢ αὐτῶ ἄριστα εἰδοὺς ἔχειν, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐπέτρεπε τῶν πόλεων οἷς ἔκρινε δεῖν, τῶν δὲ ἀφῆρεῖτο. Ὅσοι δὲ Ῥωμαίων εἰς Αἰδυμότειχον ἔτυχον τότε παρόντες, οὐ τῆς συγκλήτου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς στρατιᾶς, τὸν μέγαν δομῆστικὸν ἠνάγκαζον συνελθόντες τὰ βασιλικὰ σύμβολα περιθέσθαι: τὰ τε ἄλλα ἰσχυρίζομενοι δίκαιοι εἶναι, καὶ ὅτι οὕτω διατάξαιτο βασιλεὺς. Ὁ δὲ ἀνένευέ τε, καὶ ἐκέλευε μὴ παρενοχλεῖν ὡς ἀδύνατα ἀξιοῦσι. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ δεσπότης, ὃν ἐν ἀρχαῖς τῆς ἱστορίας μάλιστα ἐκ Θεσσαλονίκης ἐφημεν ἀθῶναι δεσμώτην, σχῆμά τε ἡμπετισμένον μοναχῶν, καὶ Κάλλιστον ὀνομασμένον, εἶτι μὲν ἐν δεσμωτηρίῳ κατὰ τὴν Αἰδυμότειχον ἐφρουρεῖτο. Δείσαντες δὲ οἱ παρόντες τῶν συγκλητικῶν καὶ τῆς στρατιᾶς μὴ τοῦ βασιλέως τελευτήσαντος ὁ δεσπότης τοῦ δεσμωτηρίου διαδράς, στάσιν πάλιν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγερεῖ, καὶ τὰ πράγματα διαφθερεῖ, πολεμὸν ἐμφύλιον κινήσας, τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ περιποιούμενος, πρὸς τὸν μέγαν δομῆστικὸν ἐλθόντες: εἶδοντο αὐτὸν ἀποκτινύνασι (τοῦτο γὰρ μάλιστα τοῖς πράγμασι λυσιτελεῖν). Ὁ μέγας δὲ δομῆστικὸς, δεινῶς τε ἀπὸνθρωπον φετο τὸ πρᾶγμα καὶ ὤμον, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπεχειρεῖ κείθειν, μηδέποτε λέγων παραστῆναι ἂν αὐτῷ περὶ αὐτῶν τοιαῦτα καὶ βουλευσασθαι καὶ εἰπεῖν περὶ δεσπότητος. Εἰ γὰρ μὴ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν αὐτοῖς συνέβαιναι τὰ δέοντα ἦσαν ἱκανοί, ἀλλὰ τῷ γε βασιλεῖ ἐξῆν χρῆσθαι διδασκάλῳ αὐτοῖς πράγμασι παιδεύοντι ἄχρι νῦν, Θεῷ δὲ θαρρεῖν ὡς καὶ εἰς τοῦτον συνεσομένῳ καὶ παιδεύοντι ἄχρι πολλοῦ, μὴ ὤμους μὴδὲ φονικούς εἶναι, καὶ ταῦτα πρὸς ὀμοφύλους. Τίνος γὰρ κατεψηφίστατο θάνατον ὁ βασιλεὺς, καὶ ταῦτα οὐκ ἄλγους αὐτῷ ἐπιβουλευόντας εὐδῶν, καὶ αὐτοχείρας μονονουχί; εἰ δὲ αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοσαύτη ἐχρήσατο φιλανθρωπίᾳ, οὐδ' ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτοῦ δίκαιον θηρίων ἀγριωτέρους ὑφῆθαι, ἀλλ' ἀποστάντας τῶν τοιούτων λογισμῶν, ἡμερώτερα καὶ μετριώτερα βουλευσασθαι περὶ τ' ἀνθρώπου. Οἱ δ' ἔφασαν οὐ περιόψεσθαι ἐκόντες εἶναι εἰς πολέμους ἐμφύλους καὶ στάσεις καὶ ταραχὰς τὰ πράγματα χωρήσοντα Ῥωμαίοις. Αὐτοὶ γὰρ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἐλυμήνατο τοῖς πράγμασιν ὁ τῶν βασιλέων πρὸς ἀλλήλους πόλεμος. Διὸ μάλιστα μὲν αὐτοῦ δεῖσθαι τὰ ὑφορμούντα κακὰ ἐκποδὲν ποιεῖν· καὶ μὴ τοὺς

erat. Pergit deinde, ac docet, quo pacto iidem proceres seniore Andronicum male multaverint: quæ tamen cum nostra narratione pugnant mirabiliter. Sed cur Gregoras singularem humanitatem et clementiam magni domestici in Constantinum istum prætermittit, qui nullis precibus flecti potest, ut ei oculos eruat, ne dum ut illum (quod in primis volebant proceres) occidat? nescio quæ malignitas hominis se prodit non raro: nam ut multa ignorarit, quod aliquoties jam diximus; tam illustria qui tandem ei inaudita et incomperta esse potuerunt?

περὶ βασιλείας ἐρίζοντας ζῆν ἔβν. Εἰ δὲ μή, τὰ τε
 δεύτερα, ἐκτυφλοῦν ὡς ἐν μήτ' αὐτοὶ στερίσκονται
 τῷ ζῆν, μήτ' αὐτοῖς αἷσιοι γίνονται πολλῶν κακῶν.
 Οἱ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπον· καὶ παρεσκευασμένοι
 ἦσαν ὡς εἰ μὴ παῖθοιτο ὁ μέγας δομέστικος αὐτοῖς,
 καὶ ἄκοντος· ἐν δεσποτηρίῳ τὸν δεσπότην ἀποκτε-
 νοῦντες. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν λόγων συνορῶν, καὶ
 βουλόμενος αὐτοὺς ἀποτρέψαι τῆς ὁρμῆς, τὸ μὲν
 ἀποκτινύναι, εἶπεν, οἶδεν· ἐξίσται τρόπῳ, οὐδὲ
 περιδεῖν ἂν αὐτὸς τὴν βασιλείω ψυχὴν φόνῳ συγγε-
 νικῷ δι' αὐτὸν καταχρανθεῖσαν. Τὸ δὲ ἀποστρεῖν
 τῶν ὀφθαλμῶν, μάλιστα μὲν οὐδὲ αὐτῷ βούλεσθαι
 ἐκῶν εἶναι· ὡς ἂν δὲ μὴ ὑποψίαν παρέχῃ στάσεως
 καὶ ταραχῆς, σχεψάμενῳ τῆς νυκτὸς, ὃ τι ἂν λυσι-
 τελοίη τοῖς πράγμασι ποιῆσειν εἰς τὴν ὑστεραίαν. Οἱ
 μὲν οὖν ἐπειθοντο τοῖς λόγοις, οἰόμενοι ἀπαλλάξεσθαι
 πραγμάτων, ἂν τῶν ὄψεων ὁ δεσπότης ἀποστρηθῇ.
 Αὐτὸς δὲ νυκτὸς τριζὶ τῶν πιστότατων οἰκετῶν, τὸν
 δεσπότην ἐκέλευεν ἐκ τοῦ δεσποτηρίου λαθόντας, ἐν
 μυχοῖς κατακρύψαι γῆς ἀσφαλίστατα εἰς ὅσον μάλ-
 ιστα ἂν ἔξῃ. Κατὰ δὲ τὸν παραβρέοντα ποταμὸν, δὲ
 Ἄδρα καλεῖται, ἀκάτιον ἀνατρέψαι, φήμην δὲ κρύφα
 διαδοῦναι, πρῶτα μὲν ὡς διαδράσειε τοῦ δεσποτη-
 ρίου ὁ δεσπότης· ἔπειτα δὲ ὡς ἀποκτινείη κατὰ
 τὸν ποταμὸν. Οἱ μὲν οὖν ἐποιοῦν κατὰ τὰ κεκλευ-
 σμένα· καὶ ὁ δεσπότης ἐκέκρυπτο ἐν ἀδύτοις γῆς.
 Ἄμα δὲ πρῶτ' τοῦ ἔρθρου φήμη διεδόθη, ὡς διαδρά-
 σειε τῷ δεσποτηρίῳ ὁ δεσπότης· καὶ πάντες ἦσαν
 ἐν θρόνῳ καὶ ταραχῇ, οἰόμενοι ἤδη τὰ πράγματα
 εἰς στάτιν χωρεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἐπίθοντο περὶ τοῦ ἀνα-
 τετραμμένου ἀκατίου κατὰ τὸν ποταμὸν, λογισάμε-
 νοι αὐτὸν ἐκ προνοίας ἀποπεπνίχθαι, κατεστέλλοντό
 τε θορυβοῦντες, καὶ οὐκέτι περὶ στάσεως προσδοκίαν
 οὐδεμίαν εἶχον. Ὁ δεσπότης μὲν οὖν οὕτω διέφυγε τὸ
 ἀποθανεῖν πρὸς τῷ μηδὲ τῶν ὄψεων ἀποστρηθῆναι.
 Λάσκαριν δὲ τὸν Καλαμάνον ὁ μέγας δομέστικος εἰς
 Βυζάντιον πέμφας πρωτοστράτορι, ἐπιτροπεύοντι αὐ-
 τοῦ, τὰ περὶ βασιλείω ἐδήλου· ἐκέλευε τε αὐτὸν τε
 ὀμνύειν τὸν προειρημένον ὄρκον, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπι-
 τρέπειν τῶν συγλητικῶν, καὶ τοῖς δυνατοῖς τῶν
 τεταγμένα.

CAPUT XVI.

Andronicus senior vitæ suæ timens, fit monachus. Junior iterum flagitat monasticum habitum, et cum ingenti gaudio impetrat. Domestico subirasquitur, per quem stetit quominus pater spiritualis, quod maximo cupiebat, ad se in tali tempore veniat. Domestici lacrymæ. Medicus quoque ejus stropham agre feri; et domestici cum eodem expostulatio. Notebat enim cucullo indui imperatorem quod eum speraret posse convalescere, timeretque ne oppressus gaudio, quod quibusdam accidit, moveretur, aut in posterum inter monachos vivere obstinaret. Quomodo eundem medicum terruerit. Mandatum ultimum imperatoris de corpore suo exanimi.

Ἀνδρόνικος δὲ ὁ πρεσβύτερος βασιλεὺς πυθόμενος
 περὶ βασιλείω τοῦ ἐγγόνου ὡς νοσήματι ὄζει κατα-
 σχεθεῖς, προσδόκιμὸς ἔστιν ἀποθανεῖν, ὄρων δὲ καὶ
 τοὺς τελομένους ὄρκους, οἷς ἐπὶ βασιλείω; ἦδει γι-

Jacobi Pontani notæ.

(87) Vide proverbium ἐν νυκτὶ βουλῆ, in nocte
 consilium. Tempus nocturnum propter silentium,
 cum quiescunt voces hominumque canumque, ido-
 neum est captandis consiliis. Quare sapientissimus
 poeta etiam Æneam suum per noctem plurima vol-
 ventem, secumque deliberantem inducit i. Æneid.

At pius Æneas per noctem plurima volvens.

A communi invexerit. Idcirco vehementer etiam at-
 que etiam orare, malis impendentibus obviam
 eat, nec imperii æmulos vivere sinat; aut saltem
 oculos illis effodiat, ut hac ratione nec ipsi vitam
 amittant, et aliis multorum incommodorum aucto-
 res ne fiant. Hæc fuit eorum postulatio. Quod nisi
 magnus domesticus annueret, vel invito ipso, de-
 spotam in carcere contrucidare constituerant. Id
 cum et ipse ex eorum sermone animadverteret, et
 eos ab hoc turbulento animi motu avocare cupe-
 ret, occidi illum nullo modo permissurum dixit;
 nec passurum, imperatoris animam cognati cæde
 sua opera contaminari. Ut autem vel lumina ei
 effodiat, etiam huc adigi neutiquam posse. Verum
 ut ne seditionis ac tumultus materiam ministrare
 videatur, noctu se capturum consilium (87), et die
 crastino facturum, quod e republica fuerit. Quibus
 illi verbis pacati, omni jam molestia defunctos se
 arbitrabantur, si despota exocularetur. Ea nocte
 famulis tribus, iisque fidissimis mandat, despota
 carcere educant, loco subterraneo quam liceat tut-
 tissime abscondant, in Adra præterlabente fluvio
 naviculam evertant, rumorem elanculum serant,
 primum quidem e custodia profugisse, deinde in
 flumine submersum pertisse. 244 Famuli jussa
 facessunt, despota sub terra locis secretissimis
 occulunt. Simul atque luxit, fama diditur, despota
 e carcere evasisse. Ingens statim tumultus ac tur-
 læ, et res omnium judicio ad seditionem spectare.
 Sed ubi de diverso actuariolo auditum est, divi-
 nitus aquis præfocatum rati, turbas facere et
 seditionem aliquam timere desierunt. Despota igitur
 hunc in modum et mortem, et oculorum orbita-
 tem effugit. Domesticus Calamanum Lascarim
 Byzantium ad protostratorem præfectum, super
 statu imperatores significando misit; præcepitque
 ut et ipse, de quo supra dictum est, juramentum
 oderet, atque eo optimates et principes civitatis
 obligaret, qui quam maturime paruit.

Βυζαντίων· καὶ δὲ μελλήσας μῆδεν, ἐποιοε τὰ πρῶτ-

se fieret (88) : et reperirentur, qui sibi animam extorquerent, quod ipsum rursus imperium invasurum putarent, rogavit in numerum monachorum referri : quod ita demum se vitam retenturum consideret, et protostratoris permissu vestem detritam induit, multoque nomine, pro Andronico Antonius appellatus est. At imperator cum ob morbi magnitudinem spiritum ultimum jamjam se ducturum crederet, coactis medicis : Probe recordamini, inquit, quæ vobis ad monasticam vestem obtinendam dixerim, non quia de vita prorsus desperassem, sed quia arbitrator, etiamsi firmam spem sospitalis haberem, in utramque partem id mihi bono fore. Sive enim vivorum numero exemptus fuero, **245** proderit mihi coram incorrupto iudice in terribili illo iudicio cum pœnitentium habitu apparere (89) : sive convalesco, multo melius erit, concessum vivendi spatium in peccatis meis per pœnitentiam expiandis consumere. Cæterum vos, qui jurati promisistis, non metali bono privaturos, nunc omnino pugnantia facitis, ut video. Nam cum ego paulum distem a mortuis, vos alia potius omnia, quam quæ mihi uilia et jucunda sint, cogitatis. Quamobrem oro, ne diutius negligentes, me non mediocri, sed summo detrimento multetis, et quod hactenus omissum est, nunc resarcire studeatis, priusquam finis vitæ superveniat. Hactenus imperator. Medici erumpentes in lacrymas, multumque ac sæpe optantes, artem medendi nunquam didicisse, ne talia intuerentur, imperatorem suo sibi arbitrio permisissent : qui præ lætitia vix mente constans, ac velut dona beata consecutus, magnum domesticum accessit. patremque suum spiritualem vocatum (90) celeriter ire jubet. Ille ignarus omnium, quam ob

νομένους τελευτῆ, δέστας μὴ τελευτήσαντος αὐτοῦ νεωτερισθῆ τι περὶ αὐτὸν καὶ ὑπὲρ τινῶν ἀποστερηθῆ τὸ ζῆν, ἀληθομένων ἐπιθήσασθαι ἄλλιν τῇ ἀρχῇ Ἰω-μαίου, ἠτήσατο γενέσθαι μοναχῆς, οὐόμενος οὕτως ἂν διαφυγεῖν τὸ ἀποθανεῖν, ἂν ὁ ἔγγονος τελευτήσῃ. Ἐυδόντος δὲ καὶ πρωτοστράτορος ῥάκη τε ἐνέδου, καὶ Ἀντώνιος ἐξ Ἀνδρονίκου μετωνομάθη. Ἀνδρόνικος δὲ ὁ βασιλεὺς τῇ νόσῳ συναχόμενος δεινῶς, καὶ ὅσον οὐπω νομίζων αὐτὸν ἀπολιπεῖν καὶ τὸ ζῆν, τοὺς ἰατροὺς προσκαλεσάμενος, Ὑμεῖς, εἶπεν, ἴστε σαφῶς ὅσα τε διειλέχθην πρὸς ὑμᾶς αὐτῶς, τοῦ τῶν μοναχῶν ἐξέμενος σχήματος ἐπιτυχεῖν, οὐχ ὡς ἤδη παντάτα-σιν ἀπηγορευκῶς τὸ ζῆν, ἀλλ' εἰ καὶ βεβαίως ἔχοιμι τοῦ περιέσεσθαι τὰς ἐλπίδας, οἶόμενος ἔχειν ἀμφοτέ-ρωθεν καλῶς. Ἄν τε γὰρ ἀπέλθω πρὸς τοὺς πλείους, ἐν καλῶ μοι κείσεται τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ τὸ μετα-νοίας ἔχοντα σχῆμα ὀφθῆναι ἐπὶ τῆς δίκης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς. Ἄν τε περιγένομαι τῆς νόσου, μάλ-λον βέλτιον, ὅσω καὶ χαίρῳ εὐρήσω μετνοία; ἀπο-λούσασθαι τὰ πεπλημμελημένα. Ὅσα τε ἐπηγγέλα-σθε αὐτοί, καὶ ὄρκοις ἐπιβεβαιώσαντες τοὺς λόγους, μὴ τοῦ-τοιούτου καλοῦ ἀποστερήσειν, νυνὶ δὲ τοῦ-ναντίον ἅπαν ὄρω γινόμενος· αὐτὸς τε γὰρ ἦδη ὀλί-γον ἀποδέω τοῦ ἀψύχους εὐκείναι, καὶ ὑμᾶς πάντα μᾶλλον ἢ τὸ τὰ συμφέροντα καὶ φίλα ἐμοὶ διασοου-μένους πράττειν ὄρω. Διὸ δὴ καὶ δέομαι ὑμῶν, μὴ ἐπὶ πλείον καταγῆσασθαι τῇ ἀμελείᾳ, οὐ μέγριά-τινα, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τὰ κρισιώτατα βλαπτοῦση· ἀλλ' ὃ μὴ πρότερον, νυνὶ σπουδάσαι καταπράξασθαι πλὴν ἢ τὸ τέλος ἐπιστῆ. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ ἰατροὶ μέγα ἀνομιώξαντες, καὶ πολλὰ πολλάκις ἐπευξάμενοι, εἰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν ἐπι-στήμῃ τῆς θεραπευτικῆς ἐγένοντο, ὥστε τοιαῦτα ἐπίδειν, ἐπέτρεπον ὅ τι ἂν βούλοιο βασιλεῖα πράτ-

Jacobi Pontani notæ.

(88) Quæ timuerit senex, ne sibi fierent nepote mortuo, ea facta esse nepote adhuc vivo, audacter narrat Gregoras, lib. ix : *In seniore vero imperatore plures malorum vias excogitarunt, quæ omnes eodem ducerent. Optionem ei dederunt, malletne monasticum habitum induere, an aliud malum subire. Id vero esse aut eadem, aut acerbissimum exsilium, aut violentam in oblivionis castellum abductionem : quorum omnium vehementissimus minister esset Theodorus Synadenus. Imperator vero tanta periculorum tempestate subito oppressus, diu sine voce in lecto jacebat. Quid enim faceret aliud, nisi ferreus esset, aut corde adamantino? multis barbaris et efferatis militibus circumjusus, domesticis vero omnibus extrusis : cum nemo esset, qui hominem luminibus orbatum duceret, ubi vel stare, vel transiret? Sed ne longum faciam, volentem nolentem tondent, et cucullo induunt, atque Antonium nominant. His tu, lector, quantum fidei tribuas, cogita. Valde amicum hic Gregoras seniori Andronico se ostendit : ex quo sequitur, ut juniori valde amicus esse vix po sit.*

(89) Duo hic observa, unum, homines religiosos, sive monachos securius coram tribunali illius æterni ac justissimi iudicis apparere ; alterum habitum monasticum esse pœnitentium habitum. Μετνοίας ἐνδύματα rursus infra nominat. Ex quo sequitur religionem esse statum pœnitentiæ, quod noster Hieronymus Platus in volumine aureo *De bono status religiosi* erudite ac diserte docuit, lib. i,

cap. 14. De Manuele Comneno jam morituro, Nicetas lib. vii : Τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἤτησε· καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄθεν οὖν εὐπορήσαντες (in manuscripto εὐρόντες) τινὲς μοναχοῦ ῥάσα περιδύουσι μὲν αὐτὸν, καὶ ἀπεκδύουσι τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχινὰ (τὰ βασι-λικὰ) ἄμφια· ἐπενδύουσι δὲ τὸ τραχὺ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἐνδυμα, εἰς ἑλκίτην νηστημιφῶδες πνευ-ματικὸν· κρᾶνει τε θειοτέρῳ, καὶ θώρακι σεμνο-τέρῳ τῷ οὐρανῷ στρατολογήσαντες ἡγεμόνι· *Monasticum postulavit habitum. Ac ministri cucullam, nescio unde nacti, mollibus et regis vestibus detractis, asperoque illo diviniæ vitæ indumento illi inducto, in spiritualem illum mutant militem; et galea diviniore, thraceque honestiore in caelestis imperatoris album referunt.* Wolfius cum illa ex manuscripto codice converteret, *cucullam, seu vestem monachalem, ut hæreticus, ferre non potuit, transtulit enim spiritualem vestem nigro panno, omnis ornatus expertem, ministri nescio ubi nacti.* Illud autem quod præcedit, τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἤτησε, penitus omisit. Fideliter, si superis placet. Et adhuc projiciemus margaritas ante porcos?

(90) Ille erat episcopus Didymotichensis, de quo multa dicuntur infra. Cui ego animæ meæ salutem credidi atque commendavi, qui suis præceptis viam mihi ad cœlum munit, paternamque pro me curam gerit, cur ego illum non patrem nominem? Animadvertite quam reverenter et honorifice de patre spirituali loquatur noster historiogra-phys.

τειν περι εαυτου· ο δε ακουσας, ενθους τε εγενετο A causam accersendus sit quærit, qua intellecta, se facturum recipit, rem indigne fert, medicos acer-
 υφ' ἰδουης, και ως ηδη λαμπρα τινα ευτυχως, rime increpat. Hora propemodum transacta, et
 τον μεγαυδομειστικον μετακαλειτο, και μετα σπου- B patre spirituali nondum veniente, imperator ut
 δης εκελευε πατερικον τον πνευματικον καλειν τον adveniret instabat, et ex medicis causam cuncta-
 εαυτου· ο δε των γεγεννημενων ειδως μηδεν, επου- tionis sciscitabatur. Sed cum nihil sincerum ac
 θανετο την αιτιαν της κλησεως ηεις εση· επαει δε simplex responderetur, a magno domestico moras
 μαθοι, βασιλει μεν υποσχαιτο τα κελευόμενα obijci, negotiumque impediri conjiciebat. Quem
 ποιειν· τοι; Ιατροις δε επατιμα τε ου μετριως, και adesse jussum amicitia a parvis instituta admo-
 αυτης ηνεγκεν ουκ ανεκτως. Τριβομενης δε επιπολυ nuit; et quomodo nunquam in omni vita alter
 της ωρας, και του πνευματικου πατρος ου παραγα- alteri aut turbationi, aut offensioni fuisset. Nunc
 νομενου, αυτος τε επεισπευδε την αφιξιν, και τους autem nescire se, quo impulsu sic de industria se
 Ιατροις την αιτιαν της μελησεως ηρωτα. Συνεις δε tan'o gravatum pondere ad inferos velit transmit-
 απο των λεγομενων υγιεις μηδεν αυτους λεγειν, εστο- tere. Ne, inquit, amicorum optime, tanto malo me
 γοξετο παρ' του μεγαλυου δομειστικου κωλυεσθαι την mactaveris, neve salutis meæ spem prodideris, sed
 προξιν· και μετακαλεταμενος αυτον, της τε εκ quemadmodum crebro pro hoc misero corpore
 τρωτης ηλικιας προς αλληλους αυτον ανεμιμνησε cupidissime studiosissimeque in discrimina te
 φιλις, και του μηδεπω μηδαμω; παρ' παντα τον obtulisti: sic nunc multo in majore periculo ver-
 βιον ουδετερον εταρω παραχη; και σκανδαλου αφορ- santem animam meam defende, idque non propter
 μην παρεσχικιναι. Νυνι δε απορειν οθεν ορμωμενος amicitiam nostram solum, verum etiam ne univer-
 ουτως εξεπιτηδες εβουληθη αθρομενον αυτω εις sorum Judex pœnas abs te reposcat, qui, quantum
 ηδην παραπεμψαι. Μη δη τοιαυτα με εργαση κακῃ, in te fuit, animam illi abstuleris, pro qua ipse in
 ω φιλων, Ελεγεν, Αριστε, μηδε καταπρη μοι την cruce suffusus necem pertulit. Noli hoc tempus,
 ελπιδα της σωτηριας· αλλ' ωσπερ πολλακις υπερ quaso, tam necessarium, quodque in multis pre-
 του δυστηνου σωματος τουτουι παση σπουδη και cibus cum studio singulari ponendum est, negli-
 προθυμια σεαυτον ενεβαλες εις τους κινδυνους, ευτω gere atque conterere: quod si nunc præterierit,
 νυν πολλω πλεον κινδυνευοντος κατα ψυχην, προ- frustra requiretur. 246 Ego vero quod hoc quan-
 σθησι παση προθυμια, ου μονον δια την φιλιαν, αλλ' tumenunque intervallum tecum loquens consumo,
 ινα μη και δικας υποτγη; του παντων κριτη. τῷ γε mihi damnosissimum judico. Ad hæc inagnus do-
 ει; σε ηκον αποστερησας; αυτον ψυχης υπερ ης αυ- mesticus dolore absorptus obmutuit; egressusque
 τος θανατον ειλετο και σταυρον· μηδε κατατριβε foras, amici nomen inter amaras lacrymas ingemi-
 τον καιρον, ουτως αναγκαιον οντα, ον αυθις ευρειν navit; quas tam largiter profudit, ut cum ipsis
 ουκ εξεσται διαφυγοντα νυν· αλλ' ευχων τε πολλων pene animam profunderet. Veruntamen se colle-
 δεόμενον και σπουδης ου της τυχουσης. Εγω γαρ git iterum, ablutaque facie, imperatori, velut alio
 και ον αναλίσκω σοι διαλεγόμενος χρόνον, ζημιαν quopiam, non se ægrotante, nec flevisse quidem
 ηγημαι την εσχάτην. Ο μέγας δε δομειστικος απο- visus est. Qui cum nuntios duplicans, spiritualem
 κρινασθαι μεν Ισχυσον ουδεν, της ψυχης ηδη τη λυπη patrem ad se accelerare juberet, inagnus domesti-
 καταθεσπατισμενης· εξω δε ελθων ανθρωπωσε τε πι- cibus per certum hominem patrem illum monuit, ut
 κρω; και τον φιλον ανεκαλειτο· και μικρου μεν Didymoticho exiens, in suburbio tantisper maneret,
 εδεησεν αφελαι και την ψυχην επι τοις θρηνοις, quoad ipse ingressum illi permetteret: citius cave-
 "Ομο; δ' ανελαμθανε τε πάλιν εαυτον, και τας ηψεις ret ingredi, quamvis id omnes mortales ei deman-
 υδατι των δακρυων αποκαθαλων, ωσπερ αλλου πα- darent. Alium vero in ejus locum subornatum ad
 σχοντος αδακρυτος ωραιο βασιλει. Ω; δε ο βασι- imperatorem introducit, narrans, ordinarium
 λευς συχου; αγγελου; επιπεμπων, την του πνευ- abesse peregre, et adit juramentum, se vera loqui.
 ματικου πατρος αφιξιν επεισπευδεν, ο μέγας δομει- D Hunc autem, etsi minime consuetum, ejus coactu
 στικος πέμφας, τον μεν πνευματικον εκελευεν εξω ab se invito ac nolente, adduci. Imperator eo salu-
 Διδυμοτειχου χωρειν, και διατριβειν εν προστασιοι; tate: Tempus est, inquit, pater, ut spiritualem
 αχου; αν αυτος την εισοδον ενδω; προτερον δε μη mihī medicinam facias, scientiamque in me exer-
 εισιεναι, μηδ' ει παντες ανθρωποι επιτρεποιεν· Ετε- ceas omnium humanissimam, animamque multis
 ρον δε ανθ' εκεινου παραλαβων, εισήγαγεν ως βασι- molestiis discruciatam et afflictam sanes, atque in
 λεα, εξατκε τε τον μεν ειωθῶτα της νόσεως απο salutarem semitam deducas, et pœnitentiæ indu-
 δημειν, και ορκους προστιθει; ως αληθευοι, τουτονι δε mentis operibusque judicem illi ad misericordiam
 δε εισαγαγειν ουδαμω; οντα σοι εν συνθηξια και πά- præpares. Ille imperatorem resalutans, non ei licitum
 να ακοντα δια τῷ βιάζεσθαι υποδ σου. Βασιλευ; δε esse dixit, vivo etiamnum patre, cui se in spi-
 αυτον προσαγορευσας, "Ωρα σοι, πάτερ, Ελεγε, τοι; ritualibus subjecisset, alium pro eo deligere: tali
 πνευματικοι; γρησθαι; φαρμακοι; και την επιστη- præsertim articulo, quo hinc migraturus et inter
 μην επιδεικνυσθαι την πασων φιλανθρωποτατην, ordines angelicæ reipublicæ collocoandus esset:
 και ψυχην οδυνωμενην και κακω; πασχουσαν υπο quandoquidem et in omni vita eo præceptore uti,
 πολλων τραυματων και πταισμάτων ανακαλεισθαι, et tanquam Deo alicui auscultare justum sit; nec

ita obiter et temeritate quadam a quocunque his sacris initiari; huiusmodi enim ut loqueretur, edoctus erat. His verbis non parum irritatus imperator magnum domesticum in crimen vocavit, ab eo salutem suam impediri affirmans. Qui cum suffragaretur his, quæ spiritualis dixerat, testaturque abesse illum, cui oporteret talia committere, et insuper polliceretur, si quando rediret, sine procrastinatione adfuturum, credens imperator, quiescit. Cæterum Barys medicorum longe experientissimus indignari, viderique haud passurus, imperatorem, cuius vita in extremo discrimine esset, a magno domestico delusum, salutem amittere. Quare ipsum [puta imperatorem] docere instituit, quæ circa patrem spiritualem per technam conflictata essent: **247** nihilque impedire, quominus alius absentis munus fungeretur, cum omnium opifex omnibus patribus spiritualibus æquo eandem potestatem condonaverit. Domesticus odoratus, quid Barys coqueret, eum extra conclave educit, et, Quantum conjectura percipio, inquit, imperatorem demerere vis, ut habitum monasticum e cuiuscunque patris spiritualis manibus induat, ad quod illum jam pridem exstimulasti. Ac tunc quidem quod expertus tale quidquam non esses, conditionemque rei ignorares, a supplicio excusabare; si denuo quidpiam huiusmodi, aut deterius aliquid conabere, scito tibi non sic abiturum. Primum enim, si hoc imperatore orbemur, non dabitur nobis in foro rerum venalium emere alium. Atque ut daretur, in talem, id est, omnimodis optimum, non incidemus. Nam quorum in manus tantum imperium tradendum est, eos omnia prospiciens Deus, pro rata portione ad principatus magnitudinem condere atque aptare consuevit. Ad hoc, quam multi cum periculosis morbis luctantes, et a medicis desperati, atque ad extremum, ut apparebat, halitum redacti, ab eo qui regit commutatque omnia prout vult, integritati vitæ ac valetudinis restituti, præteritis annis non pauciores supervixerunt? Nihil ergo novum, si Dei nutu imperatori nostro idem contigerit. Quam ob causam prædico tibi, quiescas, nec illum obturbes, sed hunc quem gerit habitum gerere sinas. Et si quidem Deus Romanos propitio lumine respiciens, imperatorem illis redonaverit, et quantas mens nostra capit gratias agemus, et sanitatem ejus in maxima felicitatis parte numerabimus. Sin, quod absit! oculo Dei iudicio ab hisce fluxis ætternisque ad meliora ac durabiliora palatia evolarit, qui est justus iudex, et cordium cogitationumque scrutator, de ejus proposito sententiam feret: eumque non sua sponse, sed aliena fraude hoc bono privatum, pari cum monachis præmio dignabitur. Hæc ubi dicta domesticus dedit, Barys impotenter erumpens, ait, non se in extremo periculo versantem imperatorem deserturum, sed quam posset opem ei allaturum: non modo, quia nisi salutaria suaserit ut medicus gravissimas pœ-

νοίας ἐνδύμασι καὶ πράγμασι τὸν κριτὴν ὄλων αὐτῆ προκατασκευάζειν. Ὁ δ' ἀντησπάζετο μὲν βασιλέα καὶ αὐτὸς, μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτῷ ἔλεγεν ἔτι ζῶντος τοῦ πατρὸς ᾧ φέρων ἑαυτὸν ὑπέταξα; πνευματικῶς, ἕτερον ἀνθαιρεῖσθαι, καὶ ταῦτα, ἐν καιροῖς μάλιστα τοιοῦτοις, ὅτε βούλει μεταλλάξασθαι τὸν βίον, καὶ πρὸς ἀγγελικὴν μετατάξασθαι πολιτείαν. Ἐπεὶ καὶ διὰ βίου παντὸς, τούτῳ χρῆσθαι δίκαιον διδασκάλῳ, καὶ ὡς τῶν κρείττωνων τιμὴ προσέχειν, ἀλλὰ μὴ ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀπερισκέπτως ὑπὸ τοῦ τυχεύοντος τὰ τοιαῦτα μυσταγωγείσθαι. Τοιαῦτα γὰρ ἦν δεδιδαγμένον; λέγειν. Βασιλεὺς δὲ ἐδυσχεραίνε μὲν οὐ μετρίως πρὸς τοὺς λόγους; καὶ τὸν μέγαν δομέστικον ἐν αἰτίαις ἐποιεῖτο, ὑπ' αὐτοῦ φάσκων κωλύεσθαι σωτηρίας τυχεῖν. Συνηγορούντος δὲ αὐτοῦ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, καὶ διαβεβαιουμένου μὴ παρεῖναι ἐκείνον, ᾧ δίκαιον τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέπειν: ἔτι τε ἐπαγγελλομένου ὡς εἶποτε ἐπανήξει, μηδὲν ἀναβαλλόμενος παρέσται. ἤσυχασε πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς. Βαρὺς δὲ, τῶν λατρῶν ὁ μάλιστα ἐμπειρότατος, δεῖνὰ ἐποιεῖτο, καὶ οὐδὲ ἀνέξεσθαι ἐδόκει, εἰ βασιλεὺς ἀποστερήσοιτο τῆς σωτηρίας ἐν χρῶ κινδύνου καθεστῶς; ὑπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου παραχθὲς, ὠρμητὸ δὲ δήλα βασιλεὺς ποιεῖν ὅσα τε περὶ τὸν πνευματικὸν πατέρα συσκευασθεῖη, καὶ ὡς οὐδὲν ἂν εἴη κώλυμα, εἰ μὴ παρεῖη ὁ πνευματικὸς ἐκείνος, ἕτερον τὰ ὅμοια ποιεῖν τῆς αὐτῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ παντοῦργου πνεύματος πᾶσι πνευματικοῖς πατράσιν ἐξίσης κεχορηγημένης. Συνιδὼν δὲ ὁ μέγας δομέστικος ὃ τι βούλεται ὁ Βαρὺς, εἰς τὸ ἐξώτερον ὄκημα παραλαβὼν, Στοχάζομαι σε, εἶπε, βούλεσθαι βασιλέα παρακινεῖν τὸ μοναχῶν ἐνδύσαι σχῆμα ὑφ' ὅτου ἂν τύχοι πατρὸς πνευματικοῦ. Σὺ δ' αὐτὸς καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τοῦτο παρῴρησας βασιλέα. Τότε μὲν οὖν ἡ ἀπειρία καὶ ἡ ἀγνοία παρητήσατό σε μὴ κακῶς παθεῖν. Ἄν δ' αὖθις τοῖς αὐτοῖς ἡ καὶ χείροσιν ἐπιχειρήσῃς, ἴσθι μὴ ἄνευ τιμωρίας ἀπαλλάξων. Πρῶτον μὲν γὰρ, οὐκ ἐξ ἀγορᾶς ἔστιν ὠνήσασθαι βασιλέα, ἂν τοῦ δντος ἀποστερηθῶμεν. Ἐπειτα εἰ καὶ τοῦτ' ἐξῆν, ἀλλ' οὐκ ἂν τοιοῦτῳ γε ἐνετύχουμεν τὰ πάντα βελτίστῳ. Τοὺς γὰρ μέλλοντας τοσαύτην προστασίαν ἐγχειρησθήσασθαι πραγμάτων ὃ τὰ πάντα προορώμενος θεὸς ἀναλόγους πρὸς τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος δημιουργεῖ. Ἄλλως τε, πόσοις τῶν νοσημασι δεινοῖς παλαιόντων, ὑπὸ μὲν τῶν λατρῶν συμβέβηκεν ἀπαγορευθῆναι, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἔσχατον δοκοῦν κατηντηκῆναι τῆς ζωῆς, ὑπὸ δὲ τοῦ τὰ πάντα οικονομούντος καὶ μετασκευάζοντος ἡ βούλεται, ἀνεδίωσάν τε αὐθι: καὶ ράσταντες, οὐκ ἐλάσσω τῶν προτέρων ἔτη ἐπεδίωσαν; Τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ θεοῦ βουλομένου, τοιαῦτα παραπλήσια καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου συμβῆσεται βασιλέως; οὐ δὴ ἐνεκά σοι λέγω ἱρμεῖν, καὶ μὴ βασιλέα παρενοχλεῖν, ἀλλ' ἐᾶν οὕτως ὅπως ἔχει σχήματος. Κἂν μὲν θεὸς Ῥωμαίους ὄλων ἐπιβλέψας, τὸν σφέτερον χαρίσεται βασιλέα, αὐτῷ τε τὰς δυνατὰς ἀποδώσομεν εὐχαριστίας, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἀντὶ μεγίστης εὐτυχίας τὴν ὕψιστην λογιούμεθα βασιλέως: ἂν δ', ὃ μὴ γένοιτο, κρίμασιν οἷς οἶδεν αὐτὸς, ἐκ τῶν προσκαίρων καὶ ἐπιγείων πρὸς τὰ

βελτίω καὶ μονιμώτερα βασιλεία καταστήσῃ, δίκαιος ὢν κριτῆς, καὶ καρδιῶν καὶ λογισμῶν ἐταστής, τὴν τε πρόθεσιν κρινεῖ, καὶ τῶν ἰσῶν ἀξιώσει γερῶν τοῖς; μοναχοῖς, ὅτι μὴ προθέσει τῇ σφετέρῃ, ἀλλ' ἀπατηθεὶς ἀπεστέρηται τοῦ τοιοῦτου καλοῦ. Τοιαῦτα τοῦ μεγάλου δομestίκου εἰρηκότος, ὁ Βαρὺς οὗ καθεκτὸς ἦν, ἀλλ' οὐ περιόψεσθαι ἔφασκε βασιλεῖ-ούτω; ἐν ἐσχάτοις κινδύνοις ὄντι μὴ τὴν δυνατὴν βοήθειαν εἰσενεγκεῖν· οὐ μόνον ὡς ἱατρὸς ὢν, εἰ μὴ τὰ δέοντα παραινεῖσαι, τὰς ἐσχάτας τίσων δίκας, ἀλλ' ὅτι καὶ ὄχιος πρὸς βασιλέως κατελήφθη ἐνδηλα αὐτῷ ποιῆσαι τάληθ' ἐπεὶ ἑαυτοῦ. Νυνὶ δὲ ἡδὴ οὐδὲν τρόπον βασιλέως ἐν τοῖς ζώσιν ἐσομένου, τί χρὴ τῆς ψυχῆς; τῆς σωτηρίας ἀμελεῖν ἔλπει κενὰς αἰωρουμένους; Τοιαῦτα λέγοντι Βαρζὲ, καὶ ἡδὴ ὠρμημένῳ βασιλεῖ δῆλα ποιεῖν, ὁ μέγας δομestικός ἠπειλήσεν ἀποκτενεῖν, εἰ μὴ παύοιτο τοιαῦτα δρῶν. Εἰδὼς τε αὐτὸν δειλότατον ὄντα, καὶ θορυβῆσαι διανοηθεὶς, ἐξαγαγὼν ἔξω, τοῖς παροῦσι Ῥωμαίων εἶπεν· Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἱατρὸς οὐτοσὶ ἐμοὶ μὲν πειθεσθαι βούλεται οὐδαμῶς, ἑαυτῷ δὲ πεποιθὼς ὡς δὴ τις ὢν τῶν τε τὰ ἔντα καὶ τὰ ἐσόμενα εἰδὼν, ὠρμηται ἡμῖν τὸν βασιλεῖα μονάζοντα ἐκ βασιλέως ἀποδαῖξει. Εἰ δὲ τὰ πραττόμενα ὑμῖν κατὰ γνώμην, εἰδείητε ἂν αὐτοί. Οἱ δ' αὐτίκα περιστάντες τὸν ἱατρὸν, ἐθορύβησαν τε οὐ μετρίως, καὶ καινὴν τινα αὐτῷ ἠπειλήσαν ἰδέαν ἐξυρῆσαι θανάτου εἰ μὴ παύοιτο τοιοῦτος ἐγγειρωσθαι. Ὁ δὲ εἰσεῖτε καὶ ἐπειθετο τοῖς ἀπειλοῦσι. Βασίλευς δὲ, καίτοι τοῦ νοσήματος ἀξαναμένου, καὶ προσθήκην οὐ μικρὰν ὁσημέραι δεχομένου, ὅμως εἶχεν ὕγιως τὰς φρένας. Καὶ οὐδὲν ὑπὸ τοῦ νοσήματος, καίτοι περὶ τὴν κεφαλὴν ὄντος παρεθλάπτετο· καὶ τὸν πνευματικὸν πατέρα συνεχῶς ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἐρωτικῶς εἶχεν ἀτόπως περὶ τὰ Ναζιραίων σχήμα, τῷ τε παρόντι ἐπέτερεπε πνευματικῷ τὸ ἔργον· οὐδὲν εἶναι λέγων θαυμαστὸν, εἰ ἀπόντος ἐκείνου τοῦ συνήθους, αὐτῆς τὰ ἴσα δρῶν. Ὁ δὲ ἀνεβάλλετο τε ἰσχυρῶς, καὶ ἔφασκεν οὐκ ἐγγειρήσειν, εἰ μὴ βούλοιο καὶ αὐτῆς ἱερωσύνης ἐκπεσεῖσθαι, ὡς ἐκθέσμιος καὶ παρανόμως ἐγγειρῶν τοῖς ἱεροῖς. Οὕτω γὰρ εἶναι τοῖς θεοῖς Πατράσι νουμοθετημένον. Ὁ δ' ἐπειθετο μὲν, βαρέως δὲ ἠνεγχε τοῦ σχήματος τὴν ἀποτυχίαν. Σιωπήσας δὲ ἐπὶ μικρὸν, καὶ τῶν τε πεπλημμελημένων εἰς ἔννοιαν ἔλθων, καὶ ὡς πάντων ἐκείνων ὑπέξει δίκας ἐπὶ τοῦ ἀδεκάστου καὶ φρικτοῦ δικαστηρίου, δάκρυά τε ἤφιει τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐθρόνησεν αὐτὸν ἐφ' ἱκανόν. Ἔτα τῇ περὶ αὐτὸν ἐπέσκηπτε θεραπεία τελευταίας ἐντολάς· καὶ ὠρμι-

nas luiturus sit; sed etiam, quia sacramento ei sproponderit, veritatem de ipso non celaturum. Nunc cum nequaquam vita illi de cætero suppeditatura sit, cur ab inani spe pendendum, et salus animæ illius negligenda? 248 Hæc loquentem Baryn, et jam imperatori parantem quod res erat patefacere, magnus domesticus nisi facto superederet, se interfecturum minabatur. Cumque sciret hominem esse timidissimum, et qua via eum perterreret mente agitare, foras educit, præsentisque Romanos ipso audiente sic alloquitur: Medicus iste, viri Romani, mihi morem gerere omnino recusat, sibi que multum tribuens, perinde quasi unus sit eorum qui præsentia et futura norunt, id agit, ut nobis imperatorem monachum reddat. B Quod num animis vestris iucundum accidat, ipsi noveritis. Illi repente medicum circumfundunt, tumultuosius fremunt; ac nisi cœpta deserat, inaudito genere mortis se illum deleturos comminatur. Quibus minis perterritus, sententia decessit. Verumenimvero imperator, etsi morbus quotidie non parvis incrementis augesceret, tamen animo valebat, et is ad illo, quanquam capitis, affectu nihil lædebatur, spiritualemque patrem sine intermissione inclamans, habitum Nazaræorum, velut quispiam amores suos efflictim, et indecore deperibat, præsentique spirituali negotium committebat; nihil esse absurdum dicens, si in absentia consueti et ordinarii illius, ipse eas partes impleat. C Enim is differendo contra niti, seque id facturum negare, alioqui sacerdotio motum iri, ut qui sacra sibi vetita iniquè usurparit: sic enim a sanctis Patribus lege sancitum esse (91). Accepit excusationem imperator, et se habitu frustratum acerbe tulit, paulisperque conticescens, et peccata sua secum reputans, pro quibus omnibus apud inflexible illud, et horribile tribunal iudicium esset subiturus, manantibus per ora lacrynis semet diu deploravit. Deinde famulorum turbæ astanti ultima mandata dedit; per Deum obtestans, ut ubi corpus anima vacuum cum funere extulerint, ad ædes magni domestici primum efferant, ibique aliquandiu depositum denuo tollant, et sub lapide recondant, quo omnes intelligant, nec ipsam mortem, quæ omnium istarum rerum oblivionem affert, suum erga illum amorem hebetare potuisse. Quotquot igitur præsentem aderam, dictis ejus illacrymantes, incredibilem inter eos charita-

Jacobi Pontani notæ.

(91) Spiritualis iste pater, quia non erat ordinarius et consuetus, noluit imperatorem habitu monastico induere, et quasi consecrare, testificans id sacris canonibus adversari. Nempe concilii Constantinopolitani I, can. 2, juxta ordinem Balsamonis, et canone 3, ut quidem citat Gratianus, licet Balsamo conjungat. Item concilii Antiocheni, cap. 13. Exstat apud Gratianum Græce et Latine in editione Greguriana, in volumine quod appellatur decretum, causa 9, quæst. 2, ubi et alii plures canones in hanc sententiam. Sed Cantacuzenus

respexit ad canones Græcos tanquam Græcus. Cæterum ut ordines conferre non licebat in aliena diœcesi, ita nec monachismo initiare, de quo agit Cantacuzenus. Nam monasticis mysteriis aliquem initiare, non censebatur minus, quam diaconatu, aut sacerdotio insignire, quod ex Areopagita intelligi potest, *Ecclesiast. Hierarchie* parte II, cap. 6; et parte II, cap. 6, ita enim Ambrosii Camaldulensis Lutetiana editio distinguitur. Hæc Jacobus Gretserus.

tem admirabantur, quæ etiam usque ad obitum Α ζεν αυτοῖς τὴν θεὸν, ὡς ἐπειδὴν ἀνιλύσαντα τοῦ σώματος ἐπὶ τῷ θάλασσῃ ἀπάγωσιν ἀξιώσαι, ἐπὶ τὴν μεγάλην δομῆτικὸν οἰκίαν ἀγαγόντας· πρῶτον, καὶ καταθέντας χρόνον τινὰ, οὕτως ἐκεῖθεν ἀρμμένους, ὑπὸ λίθον κατακρύψαι, ὡς ἂν γένοιτο πᾶσι καταφανές, ὡς οὐδ' αὐτὸς ὁ τῶν τῆδε πάντων θάνατος ἐπιλανθάνεσθαι ποιῶν, ἰσχυρεν αὐτοῦ τὴν πρὸς ἐκεῖνον φιλίαν ἐμβλῦναι. Οἱ μὲν οὖν παρόντες ἐθρήνησάν τε ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐθαύμασαν τῆς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν φιλίας, ὅτι καὶ ἄχρι τελευτῆς οὕτως ἐν ἀκμῇ διετηρήθη.

249 CAPUT XVII.

Miseratur magnum domesticum, jamjam moriturus, ut putabat, imperator ob molestias ex imperio illi suboriturus. Amorem suum rursus testatur. Effusa domestici lamentatio et lacrymæ. Nocte proxima moriturus respondunt medici. Advenit mortis omnia indicia; Libitina paratur; aqua de fonte Matris Leci sanatur. Omnes miraculum agnoscant, Deoque factis se gratos demonstrant.

Postea imperator accito magno domestico, Ἐquidem præclare scio, inquit, amicorum optime, præsentem diem non solum quovis nefasto die odiosior tibi visum iri, sed molestias quoque et afflictiones ingentes pariturum. Necesse namque erit, propter administrationem Romani imperii animum nunc huc, nunc illuc per varias sollicitudines dividere, formidantem, ne propter excessum meum quidpiam meorum constitutorum violeetur: et quia me orbaris, tristitiam tantam capere, ut ad eam addi nihil queat, cogitantem, et merito, longe charissimum, et quem neque tempus, quo omnia defluunt ac deflorescunt, neque mutabilis, et inconstans rerum natura, neque ulla necessitudo ab amicitia tua vel ad momentum sejungere potuit, nunc per mortem ipsa natura potentior abs te crudeliter abrumpi ac separari. Ac tibi quidem corpus exanimus relinquit, meam autem animam bonis operibus vacuam, et ista diremptione etiam atque etiam dolentem aufert. Sed quid agas? leges a naturæ conditore latas æquiboniquè faciāmus necesse est. Verum quia modicum tempus vivendi superest, cæteris curis omnibus sepositis, super lectulo meo reside, et tibi charissimum caput genibus tuis, et manus oculis meis impone, forsitan hoc animæ solatium aliquod conciliabit: quæ dum a corpore discedit, multum, ut prædiant, dolorem sustinet (92). Imo vero, ut duplicem dolorem sentiat, quæ et abs te, et a tabernaculo suo divellitur, ne apud inferos quidem poterit non meminisse tui, si quis animis, ubi hinc emigrarint, eorum quæ hic sunt sensus restat (93). Ad hæc magnus domesticus flevit miserabiliter, quod illi eo usque coram imperatore nunquam acciderat; sed etsi foris aliquando lacrymas daret ac plangeret, intus tamen maxime studebat, ut se in potestate haberet. Tum vero affectus immensitate prorsus devictus, et imo

Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ βασιλεὺς, τὸν μέγαν δομῆτικὸν μετακαλεσάμενος, Οἶδα μὲν, εἶπεν, ὦ φίλων ἀριστε, σαφῶς ὡς ἡ νῦν ἡμέρα, οὐ μόνον ἀποφράδος πάσης ἐχθίων σοι φανέται, ἀλλὰ καὶ μεγάλας εἰσει τὰς δυσχερείας καὶ περιστάσεις. Ἀνάγκη γὰρ πρὸς τὴν πρόνοιαν τῆς ἀρχῆς μερίζεσθαι Ῥωμαίων, ἐδοιχότι μὴ διὰ τὴν ἐμὴν τελευτὴν τῶν καθεστηκότων τι κινήθῃ, καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀποστέρησιν οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀθυμίας ἀπολείπειν· λογιζόμενον εἰκότως ὅτι τὸν πάνυ φιλάτων, καὶ ὃν οὕτε χρόνος ὁ πάντ' ἀπορρέειν καὶ ἀπανθῆναι ποιῶν, οὐδ' ἡ τῶν πραγμάτων ἄστατος καὶ ἀδέξιος φύσις, οὐτ' ἀνάγκη τις οἰδεμία τῆς σῆς ἰσχυρῆς φιλίας ἀποστῆται καὶ πρὸς βραχὺ, νῦν ὁ καὶ αὐτῆς φύσεως ἰσχυρότερος θάνατος ἐπελθὼν, ἀποτέμνει τε καὶ διαζεύγνυσιν ἀνημέρωσ. Καὶ σὲ μὲν ἀπολείπει σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἐμὲ δὲ ἀνεπέρρητον ψυχὴν παραλαμβάνει πικρῶς ὀδυνωμένην τὴν δάξουσαν. Ἄλλὰ τί ἂν τις πάθοι; στέργειν γὰρ ἀνάγκη τοῦσ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως κειμένους θεσμούς. Οὐ μὴν ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ λειπόμενον ὀλίγον τῆς ζωῆς, τοῖς ἄλλοις πᾶσι χαίρειν εἰπὼν, ἐπὶ τῆς κλίνης ἀνακλίθητι τῆς ἐμῆς· καὶ τὴν σοι φιλάτην κεφαλὴν τοῖς γόνασιν ἐπίθες, καὶ χεῖρας ἐπίθαλε τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἴσως τοῦτο παραμυθίαν τινὰ προξενήσει τῇ ψυχῇ τοῦ σώματος χωριζομένη. πολλὰς, ὡς λέγουσιν, ὑφισταμένη τὰς ὀδύνας. Μᾶλλον δ' ἐν αἰσθάνηται διπλῶν τῶν ὀδυνῶν σου τε καὶ σώματος χωριζομένη, καὶ μηδ' ἐν ἄδου σου δύνηται ἐπιλαθέσθαι, εἴ τις αἰσθησις τῶν τῆδε ψυχῆς μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν. Τοῦτων ὁ μέγας δομῆτικὸς ἀκούσας, ἀνύμωξέ τε πικρῶν, οὕτω πρότερον ἄχρι τότε τοῦτο παθὼν ἐπὶ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' αἰεὶ μὲν ἔξω κοιτόμενος καὶ θρηνηῶν, ἔνδον δὲ μάλιστα σπουδάζων ἐγκρατῆς εἶναι ἑαυτοῦ. Τότε δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους ἤδη λαμπρῶς νενικημένος, ἔστενέ τε βύθιον ἐκ καρδίας, καὶ τὸν ἐταῖρον ἀνεκλάετο, ὡς καὶ τοῦς ἐξωθεν αἰσθημένους τῆς ὀλωλυγῆς, τετελευτηκέναι νομίσαι βασιλέα.

Jacobi Pontani notæ.

(92) Cicero i Tuscul. An quod ipse animi discensus a corpore non fit sine dolore? Ut credam ita esse, quum est id exiguum? Et falsum esse arbitror; et fit plerumque sine sensu, nonnunquam etiam cum voluptate; totumque hoc leve est, quicquid est. Fit enim ad punctum temporis. Sed ista est oratio mortem contemnentis, quod est illius libri argumentum. Nam ut mortem senum concedamus esse levissimam, adolescentum certe ple-

rumque dolorem habet. Et cum illi ut poma vieta ultro ab arboribus decidant, hi velut cruda avelluntur, et tanquam ignis aqua superflua non sine multo stridore exstinguuntur. Si mors dolorem non habet, aut ad punctum temporis tantum, unde ergo clamores, jactationes corporum, membrorum distortionis in moribundis?

(93) Hac de re dictum supra, not. 71, quantum satis est.

Ἐπιπολὺ μὲν οὖν ὁ θρηνοῦς παρετάθη, καὶ τῶν ἄλλων τῶν παρόντων πάντων συνθηροῦντων. Ἐπεὶ δὲ ἰκανῶς εἶχεν, σὺτῷ ὁ βασιλεὺς αὖθις, τὸ μὲν θρηνεῖν, εἶπεν, εἶπν, οὐκ ἂν κατὰ καιρὸν, ἐπὶ τῆς κλίνης; δὲ ἀνελθόντα, τὴ προστεταγμένον ποιεῖν. Ἐπειδὴν δὲ ὁ τοῦ θρηνεῖν ἀφίχεται καιρὸς, σὺ τε κλαύση πολλὰ πολλάκις, καὶ αὐτὸς ὡς νεκρὸς ἀπὸ κάρδιας ἐπιλησθήσομαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Εἴθε δὲ καὶ τῆς σῆς μέρος τι μικρὸν τῆς μνήμης τῆς ἐμῆς ἡδυνήθην ἐκβαλεῖν. Ἀνῆλθε μὲν οὖν ὁ μέγας δομέστικος ἐπὶ τῆς βασιλείας κλίνης· καὶ τῆς κεφαλῆς ἡμμένου, τὸ μέλλον ἀπεσκόπει, δάκρυα προχέων ἀσφοφῆτι. Ἦδη δὲ ἡργμένης τῆς νυκτὸς, τὸ τε σφύζειν πνυτελῶς ἀπέλιπε βασιλεῖα, καὶ οὐκέτι ἀμφιδάλλειν ἦν περὶ τῆς τελευτῆς. Περὶ δὲ ὥραν αὐτῆς τετάρτην, ἐπυθάνετο τῶν ἰατρῶν ὁ βασιλεὺς τὸν χρόνον ὅπουσιν ἂν αὐτῷ νομίζοιεν διαρκέσειν τὴν ζωὴν· καὶ ἐκέλευε σὺν ἀληθεῖα ἀπαγγέλλειν. Οἱ δ' ἄμα καὶ θρηνοῦντες, ἄχρι νύκτα ἐλεγον οἴεσθαι ἐξήκειν. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου διαλιπόντος, τὰ τε ἄκρα φύχεσθαι ἤρχετο, ἀπολείποντος τοῦ ζωτικοῦ· καὶ αὐτὸς ἦδη καὶ τὰ μέλη παρῆτο καὶ τὴν φωνήν. Καὶ κνήμαι μὲν ἐμειλίοντο ἄχρι γονάτων· πήχεις δὲ χερῶν οὐδὲν ἦσαν ἀψύχων ἀπειοκυῖαι· βλέφαρά τε τῶν φυσικῶν ἐκλυθέντα τόνων, καθίεντο τοῦ μέτρου πλέον· καὶ ρί; ἀπιεζόνετο ἐπιπολὺ· καὶ χροτάροι συνεπεπτώκεσαν, καὶ πᾶνθ' ὅσα τελευτῆς τεκμήρια παλῆς; ἴσασιν ἰατρῶν γινόμενα ἦν ὄρα, ὡς καὶ αὐτοῦς καὶ τῆς προθεσμίας οἰηθῆναι πρότερον τελευτήσοιν. Ὅσα μὲν οὖν ἦν ἀναγκαῖα πρὸς ταφήν, πάντα ἤδη ἐπεπόριστο, καὶ οὐδὲν ἦν ἕτερον οὐδένα προσδοκᾶν πλὴν ταφῆς. Βασιλεὺς δ' ἀμυδρᾶ φωνῆ, καὶ οἶον ἦδη ἐκλειπούση εἰ τῶν ἱερῶν ὑδάτων τῶν ἐκ τῆς ἀενάου καὶ σωτηρίου πηγῆς τῆς θεομήτορος ἐκλυθόντων, εὐραβῆναι ἠρώτα δυνατόν. Φακρασίνη δὲ τῶν τῆ βασιλίδε συνουσιῶν μία γυναικῶν εὐγενῶν

A pectore trahebat gemtus, et amicum tanto fletu ejulatuque lugebat, ut cum id exaudirent qui extra locum erant, imperatorem jam excessisse arbitrantur. **250** Duravit diu hæc lacrymatio, alii etiam, quotquot coram erant, collacrymantibus. Postquam finem fecit, rursus imperator, desinere ab intempestivis lamentis, ad lectulum autem ascendens, imperata perficeret. Quando flendi tempus advenerit, inquit, tum sæpe ac multum flebis, et ego, ut mortuus a corde, aliorum hominum oblivioni tradar (94); utinam autem et de tua memoria partem aliquam memorie meæ possem ejicere. Ascendit itaque domesticus ad lectulum, et contacto ejus capite, quid futurum esset prævidebat, tacitus emittens lacrymas. Ut nox serpere cœpit, venarum pulsus imperatorem penitus destituit: nec erat cur de ejus morte amplius dubitaretur. Sub horam quartam medicos interrogat, quandiu se victurum adhuc putarent, jubetque verum dicere. Qui non sine lamento, cum nocte vivere desitutum respondent, ut ipsi quidem existunt. Non longo spatio intermisso, extrema corporis, deficiente spiritu vitali (95), frigore corripri cœperunt; et jam membra resolvebantur, vox tenuiatur, tibiarum genuum tenuis nigrescebant, et brachiorum cubiti nihil differebant mortuis. Supercilia naturali intentione laxata, nimium demittebantur: nasus multum acuebatur; tempora recesserant, et omnia demum, quæ medicis indicia mortis sunt, apparebant, ut et ipsi ante horam prænuntiatam moriturum opinarentur. Jamque parata erant funeralia, cum aliud præter sepulturam non expectaretur. Imperator autem exili, et velut jam deficiente voce quærit, si quid de laticibus illis sacris (96) ex perenni salutiferoque fonte Dei Matris habere liceat (c). Ibi Phacrasina femina

Jacobi Pontani notæ.

(94) Ad Scripturam alludit. Sed nescio quomodo se mortuum a corde aliorum obliturum dicat, cum potius aliis obliviscendum se dicere debuerit.

(95) Signa mortis prænuntia, ut et paulo ante quædam. Plura afferunt medici, et experientia quotidiana docet.

(96) Gregoras his verbis rem totam perstringit: *D* His ita gestis, imperator Didymotichi, nullo alio vitæ signo apparente, præter exiguam et tenuissimam respirationem. vitalibus instrumentis immotis, et extremitatibus corporis emortuis, plane mortuus totum biduum jacebat. Tertio vero die, velut e pro-

fundo somno nonnihil expectatus, divinum satiem castissimæ Dei Genitricis Pega postulat; quo statim allato, et capiti affuso, recreatus est, et cibum cepit, et pristinam valetudinem recuperavit. Templum hoc ad fontem Dei Matri erexit Leo Thracæ imperator ejusdem monitu. Occasio, locus seu regio, et ipsa templi structura, et fons iste in medio ferme templi, diserte a Nicephoro describuntur lib. xv, cap. 25 et 26. De miraculis, quæ ad fontem plurima sunt edita, librum se conscripsisse testatur.

Jacobi Gretseri notæ.

(c) De hoc fonte, cujus hic Cantacuzenus meminit, et de templo divæ Virginis, quod ad fontem hunc a Leone Thracæ ædificatum, a Justiniano aut instauratum, aut ampliatum, aut de integro constructum est, præter auctores in Notis ad hoc caput adductos, vide etiam Procopium, lib. 1 *De ædificiis Justiniani*. Fons hoc itidem tempore existat, templum Barbarorum immanitate periit, de quo hæc auctor *Pandectæ histor. Turcicæ*, cap. 200: *Iude pervenit ad decimam sextam, videlicet Silyvriæ vel Selybriæ portam, quæ a Priscis χρυσῆ πύλη, vel aurea porta nominabatur, et porta fontis. Nam extra portam hanc est hodieque fons, qui χρυσο-*

πηγή, vel aureus fons a Græcis antiquo nomine dicitur, celebris in eorum historiis, quæ sæp. numero palatii πηγῆς, sive fontis mentionem faciunt, et templi Deiparæ Virginis ad πηγῆν, sive fontem. *Ædificia nunc diruta sunt, fundamentis adhuc exstantibus, et ipso fonte, quem hodieque Græcorum vulgus χρυσοπηγήν appellat, et invisere magno concursu, certo anni tempore, veluti si Deiparæ templum adhuc in columæ stare, consuevit. Aurea porta nunc etiam reliqua conspicitur, sed obstructa. Hæc ille. Galatæ seu Peræ e regione Constantinopoleos celebratur hoc quoque rerum statu, τῆς χρυσοπηγῆς templum, quæ appellatio forte a veteri illo ad fontem, eo*

nobilis, e gynæceo imperatricis, ad vesperam unum de famulis suis Bysantiō venisse, et de aqua illa apportasse, curriculoque affert, ac bibendam porrigit. Quam visus est hausisse, omnibus admirantibus, quod cum extremam pene animam duceret, a fide honoreque rebus venerabilibus exhibendo non abstinisset. Tamen ad portas mortis nihilo secus appropinquare cernebatur. Deinde ea lymphæ ejus corpore perlito, secuta est quies tranquillissima, ut exinde usque ad auroram nec vocem mitteret, nec se quoquam commoveret, et vitam sola respiratione testaretur. Diluculo autem, ac si a mortuis existeret: Gloria tibi, Deus, exclamat. **251** Tum percontante magno domestico, ut se haberet, nescire se dixit; Deum scire, qui nihil nesciat. Accedit medicus primarius, tactaque manu sentit venam micare exiliter, et se tam inopinata re deceptum veritus (in desperatissimis enim salutem ejus posuerat) venæ pulsuum manu iterum contractatæ diligenter et curiose explorat. Ut se minime deceptum vidit, obstupescit miraculo, clara voce, Magnus est Deus, inquit, qui solus potest ad inferos deducere, et reducere. Et quia præ stupore nondum sibi met plane credebat, aliorum medicorum turba convocata lectulum circumdans quærit, eequid idem de imperatore ipsis videatur. Quibus assentientibus, omnes obstupere, immortalis gaudio exsiluere. Cœpit vero imperator e mortis recreari ac refici, et quasi a portis inferi redire; et ab hora diei tertiæ pulsus, motusque, tenues illi quidem, et languiduli, pariter tamen, aequaliterque et manifeste sentiebantur, ipseque levabatur, et malis omnibus dissipatis, ab illo die magis ac magis se confirmans, perfectam et integram valetudinem recuperavit. Tanta porro erat rei admirabilitas, ut omnes, non audientes solum dictis diffiderent, obiisse imperatorem credentes: sed propemodum etiam intuentes non facile oculis suis fidem contradarent. Quicumque porro Roma-

Α τῆς ἑσπέρας, ἔφασκεν ἤκουσα ἐκ Βυζαντίου τῶν αὐτῆς τινα οἰκιστῶν, τῶν ἱερῶν ὑδάτων κεκοιμημένοι· ἅμα δὲ καὶ φέρουσα, παρείχετο σὺν σπουδῇ. Πρῶτα ἀχθόντων τε τῷ στόματι βασιλέως, ἐδόκει μὲν καταβροχθίσαι, καὶ ἐθαυμάζετο πρᾶξ πάντων, ὅτι καίτοι τὰ τελευταία πνέων, οὐκ ἀπέσχετο τῆς περὶ τὰ σεβάσματα καὶ πίστεως καὶ τιμῆς. Ὅμως δὲ οὐδὲν ἤτρον ἐγγίζειν ἐδόκει ταῖς ἄδου πύλαις. Χρισθείσης δὲ αὐτῇ καὶ τῆς σαρκὸς ἐξ ἐκείνων τῶν ὑδάτων, ἡσύχασέ τε παντελῶς, καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας, ἀφωνός τε καὶ ἀκίνητος· ἔμεινεν ὄρθρου ἕχρι παντελῶς· ἤν μόνω πιστευόμενος τῷ ἀναπνεῖν. Περὶ ὄρθρον δὲ ὡσπερ ἐκ τεθνεώτων ἀναβίου, Δόξαι σοι, ὦ Θεὲς, εἶπεν. Ἐρομένου δὲ ὅπως ἔχει τοῦ μεγάλου δομαστίκου, αὐτὸς μὲν εἶπεν οὐκ εἶδέναι· εἰδείη δ' ἂν ὁ πάντα γινώσκων Θεός. Προσελθὼν δ' ὁ τῶν λατρῶν προέχων, καὶ τῆς χειρὸς ἀψάμενος τῆς βασιλέως, ἐδόκει μὲν σφύζειν ἀμυδρῶς· τῷ παραλόγῳ δὲ τοῦ πράγματος οἰόμενος ἠπατηθῆσαι (οὐδεμία γὰρ ὑπελείπετο ἐλπίς· τοῦ ζῆσθαι αὐτὸν) ἀνηρεῖνα τε αὐθις ἐπιμελῶς καὶ περιειργάζετο τοὺς σφυγμοὺς, καὶ τὰς χεῖρας περιέψα. Ὡς δὲ ἐπέθετο οὐκ ἠπατημένος ὢν, ἐξεπέπληκτό τε τοῦ πράγματος τῷ παραδόξῳ, καὶ, Μέγας ὁ Θεὸς, ἀνεδόθησεν, ὁ μόνος δυνάμενος εἰς ἄδου κατάγειν πύλας καὶ ἀνάγειν αὐθις ἐκείθεν. Περιστησάμενος δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄμιλον τῶν λατρῶν ὡσπερ ὑπ' ἐκπλήξεως οὐδ' ἑαυτῷ θαρρῶν, εἰ καὶ αὐτοῖς τὰ ἴσα περὶ βασιλέως ἐπυθόνατο δοκεῖ. Συνθεμένων δὲ καὶ αὐτῶν, ἐκπληξίς μὲν πάντας εἶχε καὶ χεραὶ οὐδεμίας δευτέραι. Ἀναλαθόμενος δὲ ἤρξατο αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὡσπερ ἀναστρέφειν ἐξ ἄδου πνέων· καὶ μέχρι τρίτης τῆς ἡμέρας ὥρας· οἱ τε σφυγμοὶ διεφαίνοντο ἡδὴ καθαρῶς, ἐξέτηλοι μὲν καὶ ἀτονούντες, ἴσοι δὲ ὅμως καὶ ὀμαλοὶ. Καὶ αὐτὸς ῥῶν ἦν, καὶ πάνθ' ὁμοῦ διεκλύτο τὰ δεινὰ. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἀνακτιόμενος ἑαυτὸν κατὰ μικρῶς, εἰς τελευταίην καὶ καθαρὰν ἦλθεν ὑγίαν. Τοσαύτη δὲ πρᾶξ πᾶσιν ἦν ἡ τῆς ἐκπλήξεως ὑπερβολή, ὡστ' οὐ μόνον ἀκούοντες ἠπίστουσαν τοῖς λεγομένοις, οἰ-

Jacobi Gretseri notæ.

translata est. Ut ut sit, hoc itidem loco duo vobis catholicis adversus avitæ fidei desertores et oppugnatores argumenta proponuntur: I. Cultus et invocatio sanctissimæ Virginis, non sine fructu in hac quoque vita; si enim Mater misericordiæ tam benefica fuit in hominem extra ovile Domini oberantem, quid de eadem cœli Regina sibi polliceri non poterit, qui eam pie in vota vocat, debitaque veneratione prosequitur in atrii domus Domini, in medio tui Jerusalem, hoc est, in Ecclesia Christi? II. Cultus et observantia in illas res, quæ divæ Virginis favore et beneficio consecratæ inter profanas numerari deservunt, ut erant sacri illi latices ex Virginis fonte hausti, quorum non minori desiderio tenebatur Andronicus imperator, atque olim rex David aquæ de cisterna, quæ erat in Bethlehem juxta portam, II Reg. xxiii. Quanta veneratione colebatur olim non modo a Christianis, sed et a Judæis et Sarracenis fons apud Nicopolim Palæstinæ, Christi contactu ita sanctificatus, ut non modo ægritudinibus hominum, sed et brutorum morbis salutaris esset, ut Sozomenus et Cedrenus scribunt: quemadmodum et arbor Persica Hermopoli, quæ ejusdem Servatoris nostri transitu et

sub tegmine ejus quiescente similem vim medicam accipit, ut taceam fontem illum infantis Jesu in Ægypto, de quo Borcardus in *Descriptione Terræ sanctæ*, et alia innumera, per quæ cœlites ingentia olim miracula fecerunt in omni generis et conditionis homines, ut omnes ad agnitionem veritatis, quæ una est, adducerentur. Neque enim miraculis a quocunque divo, quocunque loco aut tempore patris nlla alia fides probata et confirmata est, quam illa, qua ipse dum hanc vitam viveret, claruit, hoc est, catholica et Romana, ut lib. I copiosius dictum: *Cui, nisi huic fidei attestantur ista miracula?* utar enim verbis sancti Augustini, lib. xxii *De civitate Dei*, cap. 9, *nam et ipsi martyres* (et cæteri cœlestium sedium incolæ) *hujus fidei martyres, id est, hujus fidei testes fuerunt, huc fidei testimonium perhibentes mundum inimicissimum et crudelissimum pertulerunt, eumque non repugnando, sed moriendo vicerunt. Pro ista fide mortui sunt, qui hæc a Domino impetrare possunt, propter cujus nomen occisi sunt. Pro hac fide præcessit eorum mira patientia, ut in his miraculis tanta ista potentia sequeretur.* Hæc sanctus Augustinus.

μενοι τεθνάναι βασιλέα, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν ὄρωντες, ἄ οὐ βράβιως ἑαυτοῖς πιστεύειν εἶχον. Ὅσοις μέντοι Ῥωμαίων εὐνοία πρὸς βασιλέα καθαρὰ καὶ ἀδόλος ἦν, οὐδ' ἡ χαλεπὴ νόσος ἐκέλευε καὶ ἡ παρὰ δόξαν ὑγείη, ἀκερδῆς διέμενει πανταλῶς· ἀλλ' οἰκείην ἔκαστος λογιζόμενος τὴν εἰς βασιλέα παραδοξοποιῶν, ἔργοις ἀγαθοῖς ἡμεῖσθε τὸν Θεόν· οἱ μὲν ἀφιστάμενοι εἰς συνείχοντο κακοί· οἱ δ' ἐλεημοσύνας καὶ λύτρους αἰχμακῶτων, καὶ ἐγκρατεῖς βρωμάτων ἐπὶ καιρῶν τὴν εὐγνωμοσύνην ἐνδείκνυμενοι καὶ τὴν εὐχαρίστησιν. Οὕτω μὲν ὁ βασιλεὺς εἰς αὐτὸ τὸ ἀκραιβέτατον ἐφθάσε τοῦ κινδύνου· οὕτω δ' αὐθις παραδόξως διεσώθη.

CAPUT XVIII.

Magnus domesticus gestorum rationem reddit. Syrgiannem cum copiis in occidentem missum non probat, revocari tamen vetat. Qui delatorum litteris a domestico alienatur. Despotæ tragœdia narratur, et in carcere liberatur. Avum monachum factum cognoscit imperator. Causam quærit: Domesticus quid rumore feratur indicat, doloremque imperatoris consolatur. Eum imperator præteritæ cogitationis admonet, de qua sequenti capite.

Ἐπεὶ δ' ἐβράβισεν, ἕκαστα καθ' ὃ τι πραχθεῖη Β παρὰ τοῦ μεγάλου διεπυθάνετο δομestικού· καὶ αὐτοῦ διηγουμένου κατὰ μέρος, πᾶσιν ὡς λυσιστελῶς καὶ προσηκόντως εἰργασμένοις ἐπεψηφίζετο ὁ βασιλεὺς. Ἐπεὶ δὲ ἀπαγγεῖλαι ὡς καὶ Συργιάννην τῆς ἐσπέρας ἐκπέμφσει στρατηγὸν, οὐκέτι εἰς τὴν ἐπαινεῖν· ἀλλ' ἤτιθέτο τοῦ οὐ μόνον ὡς οὐ διαπραχθένον συνετώς. Βέλτιον γὰρ εἶναι Συργιάννην ἐπὶ τοῦ προτέρου μένειν σχήματος, καὶ μὴ πρὸς κακίαν ἐναγούσης ὕλης εὐπορεῖν. Ὁ δ', Οὐκοῦν, ἔφρασκεν, εἰ σοι βέλτιον δοκοῖη, γράμμασι μὲν αὐτὸν τῆς ἐσπέρας παραλύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ δὲ τῶν προτέρων πάλιν καταστήσω. Ἐπειδέσσαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ὁ μὲν ἐχώρει πρὸς τὰ κεκλευσμένα ἐκπληροῦν. Μεταμεληθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευε τε ἀναστρέφειν, καὶ Συργιάννην ἐφ' ἧς ἐτέτακτο ἀρχῆς, ὡς οὐ δίκαιον θν οὐδὲ καθ' ἡδονὴν αὐτῷ, τῶν ἄλλων πάντων ἢ αὐτῷ πέπρακται στεργόμενων, ταύτην μόνην τὴν πρᾶξιν ἀκυρον ὀφθῆναι. Ὁ δ' ἐπέθετο εὐθύς· τῶν παρόντων δὲ ἐκεῖ τινὲς κρύφα Συργιάννην ἐδῆλουν γράψῃ ὡς βουλευθεῖη μὲν ὁ μέγας δομestικός παραλύσαι τῆς ἀρχῆς, μεταγνοὺς δὲ ἐνεχειρῶσαι καὶ τὴν ἀρχὴν, κωλυθεῖη δὲ ὑπὸ βασιλέως· καὶ, τὸ μὲν εἰς ἐκεῖνον ἦκον, ἤδη τῆς ἀρχῆς ἐκδεδλημένον εἶναι, βασιλεὶ δὲ ὀφείλειν χάριτας κεκωλυκότι. Τοιαῦτα πυθόμενος ὁ Συργιάννης, τῶν μὲν ὑπερηγμένων αὐτῷ παρὰ τοῦ μεγάλου δομestικού ἡμνημόνησεν ἀγαθῶν, διὰ ταῦτα δὲ, καίτοι γε οὐκ ὄντα ἀληθῆ, ὀργῇ φερόμενος εἰργάσατο ἢ δηλώσει προῖν ὁ λόγος. Τότε δὲ πάντα ἀπαγγέλλων ὁ μέγας δομestικός βασιλεῖ, καὶ περὶ δεσπότητος τοῦ Καλλίστου διηγείτο, ὡς κινήθει μὲν ἡ στρατιὰ κατ' αὐτοῦ, δέισαντες μὴ τοῦ δεσποτηρίου διαδράς μετὰ τὴν σὴν τελευτήν τι νεωτέρισσιν· καὶ ὡς βουλευθεῖεν ἀποκτεῖναι, αὐτὸς δὲ μηχαναῖς χρῆσάμενος καὶ ἀπάταις, διασώσειε τε αὐτὸν, καὶ νῦν ἐν ζῶσιν εἶναι. Ἡδέως δὲ ἄγαν ἐπὶ τοῦτοις διατεθεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν μέγαν δομestικὸν ἐπαινέσας, καὶ συγγνώμης ἠξίωσεν ἐκεῖνον ἀπολύσας τῆς εἰρηκτῆς, καίτοι γε καὶ πρότερον πολλάκις ἠβουλήθη τοῦ

ΠΑΤΡΟΙ. GR. CLIII. .

norum in imperatorem candido erant sinceroque animo, iis morbus hic sævus, insperataque sanitas non usquequaque infructuosa fuerunt, cum unusquisque tanquam suo corpori præstitum hoc miraculum ducens, pia facta Deo rependeret; et alii quidem vitia, quibus constricti tenebantur desererent; alii egenitibus largiendis, et lytro captivis redimendis, ciborumque ad tempus abstinentia, agnitionem accepti beneficii gratumque animum demonstrarent. Ergo imperator ita in summum periculum delapsus, et ita rursum præter opinionem elapsus est.

Ubi ex tam perditâ valetudine emersit, quo pacto interim gesta sit 252 respublica, ex magno domestico sigillatim sciscitatur. Illo distincte narrante omnia, imperator recte et ordine gesta confirmavit. Sed cum referret de Syrgianne, quem copiis occidentalibus ducem misisset, illi laudare non potuit, tantummodoque ut minus prudenter factum reprehendit; præstare enim Syrgiannem in sua pelle quiescentem, idoneam facultatem ad improbe agendum nunquam adipisci. Tum domesticus: Si hæc tua mens est, datis litteris præfecturam Occidentis ei adiuvam, et in ordinem redigam. Probante imperatore, ille ut iussa confecturus abibat; cum imperator factum mutans, abeuntem revocat, et Syrgianni mandatam præfecturam relinqui jubet: quod nec æquum, nec sibi jucundum sit, cætera ejus, domestici inquam, acta confirmasse omnia. hoc solum rescidisse, Quætemperatum subito. Verum ex iis qui aderant, nonnulli clam Syrgianni scribunt, magnum domesticum semet accusare, et absque imperatore iussu, traditam præfecturam illi adimere voluisse. Quare quod ad ipsum attineret, Syrgiannes jam dignitatis sua se dejectum sciret. Imperatori gratias debere, qui id impedivisset. His cognitis Syrgiannes collatorum in se a magno domestico beneficiorum memoriam deposuit, atque ob ea. (quantum falsa erant) ira transversim actus perpetravit quæ procedens narratio declarabit. Dum omnia imperatori recenset magnus domesticus, etiam de despota Callisto injicit, nempe ut milites in illum insurrexerint, quod timerent, ne e custodia fugitivus, imperatore defuncto res novas moliretur; et quomodo eum neci dedissent, nisi ipse machinis et dolis adhibitis hominem conservasset. Hoc sermone mirum in modum delectatus imperator, et magno domestico laudam impertivit, et Callistum venia dignatus, custodia liberavit, tametsi et antea sæpius liberare voluit, sive cum jurejurando ab exacta, Thessalonicenses, a quibus male habitus

17

et vincius fuisset, etiam oblata opportunitate non ulturum. Sed frustra illi canebatur; quin palam affirmavit, se vires nactum, talibus meritis par pretium redditurum. Quam ob causam adhuc custodēbatur. Verum tunc imperator quantum oportebat admonente, illoque promittente, se a quibus esset offensus, eorum injurias oblivione contriturum, e carcere dimissus est. Sed Andronici senioris memor nepos, **253** interrogat magnum domesticum, quem is animum se ægrotante præ se tulisset. Respondet, monachi habitu coopertum, et pro Andronico Antonium appellatum. Attonitus imperator causam hujus mutationis, et spontene suam ab alio coactus genus vitæ mutarit, percunctatur. Ille, nondum se veritatem rei comperire potuisse; neque enim quemquam adhuc inde nuntiatum venisse, cujus magni sit facienda fides, neque protostratorem quidquam super eo scripsisse; hoc solum a Constantinopolitanis rumigentibus audivisse, avum de morbo ejus, esse videlicet mortiferum, accepisse: formidantemque, ne eo mortuo in se atrocissimum aliquid designaretur, monachum induisse. Hic nuntius imperatori ægrimoniam atque indignationi fuit non meliocris, ac voce ipsa, non sibi placere factum indicavit. Magnus domesticus illum tali eventum dolere cernens, sollicitusque ne quid hic dolor ad morbum renovandum momenti afferret, admonere, et consolari, dicereque, se melius omnibus nosse et una testificari posse, quanta reverentia honoreque avum semper coluerit, et quanto redemisset, ne istuc evenisset, sed vestitum pristinum senex retinisset. Quia vero facta infecta fieri nequirent, cur ob ea multis curis angeretur, quæ nec ipsis proficerent, et animis non levi novero essent? Ego vero, inquit, si per te liceret, non vulgari me pœna afficerem, quod tam imprudenter, seu, ut rectius dicam, tam insipienter et inutiliter hoc nuntio te perturbarim contristarimque, quod huic tempori minime omnium congruebat. Etsi enim mortis metu suspicioneque liber, nondum tamen consummata incolumitate securus es. Imperator autem quid paulo ante de avo facere cogitarit, domestico in memoriam redigens, dicebat, si illud ad rem collatum fuisset, quæ nunc evenerunt, eventura non fuisset. Et domesticus: Hujuscemodi quidem, non; alia vero multo deteriora, minusque commoda fortassis evenissent.

ὦ; Εἰ γε ἐκεῖνα, λέγων, εἰς ἔργον προῦθη, νῦν οὐκ ἂν συνέβαινε τοιαῦτα. Ὁ δ' ἔφασκε καὶ αὐτὸς, ὡς; Τοιαῦτα μὲν οὐκ ἂν ἐδράτο· ἕτερα δὲ πολλῶ χεῖρονα καὶ ἀλυσιτελέστερα ἴσως ἂν συνέβη.

A δεσποτηρίου ἀπολύειν ἄρκοις πιστωσάμενον ὡς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ κακῶ, διαθέντας καὶ δεσποτῶν ἀποδείξαντας οὐκ ἀμυνεῖται καιροῦ τυχόν· ὁ δὲ, οὐκ ἐπέθετο, ἀλλ' ἰσχυρίζετο φανερώς, ὡς ἀμυνόμενος αὐτοὺς ἀξίως, ἂν τὴν δύναμιν προσλάβηται τοῦ ἀντιδρᾶν. Διὰ ταῦτα δὲ ἐτι ἐφρουρεῖτο· τότε δὲ βασιλέως παρανέσαντος ἧσα ἐχρήν, καὶ συνθεμένου καὶ αὐτοῦ ἀμνηστῆσειν τοῖς προσεκκρουκόσι, τοῦ δεσποτηρίου ἀπηλλάττετο. Περὶ γε μὴν Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως βασιλεὺς ὁ ἔργονος ἐνθυνηθεὶς, ἐπυθάνετο τοῦ μεγάλου δομestικού ἕπως περὶ τὴν αὐτοῦ διατεθειτὴ νόσον. Ὁ δ' ἔφασκε μοναχῶν τε ὑποδύναι σχῆμα, καὶ Ἀντωνίων ἐξ Ἀνδρονίκου προσαγορευθῆναι. Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς, τὴν αἰτίαν τε ἠρώτα τῆς μεταβολῆς, καὶ εἰ ἐκὼν εἶναι μεταλλάττετο τὸν βίον ἢ παρὰ τοῦ βιασθεῖς. Ὁ δ' ἔφασκεν, εἰδέναί μὲν τάληθες; οὐκέτι ἔχειν· μήτε γὰρ ἀξιολογόν τινα ἀπαγγελοῦντα ἐκεῖθεν ἀφίχθαι, μήτε πρωτοστράτορα γράμμασι δεδηλωκέναί. Τοῦτο δὲ μόνον τῶν ἐκείθεν ἀφικνουμένων ἀγγελιαφόρων ἀκηκοέναι, ὡς πύθοιτο μὲν ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς νόσου τῆς σῆς ὡς εἴη τῶν πρὸς θάνατον ἀγουσῶν. Δείσας δὲ μή μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν ἀνηκέστων τι τολμηθῆ περὶ αὐτὸν, ὑποδύσαιτο τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν. Βασιλεὺς δὲ ἤχθετό τε πρὸς τὴν ἀγγελίαν καὶ ἔδυσχεραίνεν οὐ μετρίως, οὐ κατὰ γνώμην αὐτῶ λέγων εἶναι τὰ γεγενημένα. Ὁ μέγας δὲ δομestτικός ἔριον αὐτὸν ἀλγοῦντα ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι, καὶ δείσας μή τι πρὸς τὴν νόσον ὑπὸ τοῦ ἀλγεῖν παραβλαβῆ, ἀνελάμβανε τε αὐτὸν καὶ παρεμυθεῖτο, τὴν μὲν αἰδῶ καὶ τιμὴν ἦν αὐτὸς ἔχων περὶ βασιλεία διατελεῖ, καὶ ὡς πολλοῦ ἂν ἐτιμήσατο μὴ τοιαῦτα περὶ αὐτὸν συμβεβηκέναι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προτέρου διαμένειν σχήματος πάντων μάλλον αὐτὸς εἰδέσθαι καὶ συνεπιμαρτυρεῖν, εἰπὼν· εἰ δὲ ἀδύνατον τὰ γεγενημένα ἀναλύσαι, τί χρὴ περὶ αὐτῶν πολλὴν ποιούμενον φροντίδα, ἐκείνοις μὲν οὐδεμίαν ἐξουρίσκειν δνησιν, ἡμῖν δὲ αὐτοῖς οὐ τὴν τυχοῦσαν βλάβην προσενεῖν; Ἐγὼ δὲ, εἰ γε ἐξῆν, ἐμαυτῶ δίκας οὐ μικρὰς ἐτιμησάμην, ὅτι οὕτως ἀπερισκέπτως ἢ ἀνοήτως, μᾶλλον εἰπεῖν, ἐπ' οὐδενὶ κέρδει ταραχὴν σοι προσήγαγον καὶ λύπην οὐδαμῶς ἐν τῶ νυτὶ προσήκουσαν καιρῶ. Κἂν γὰρ τῶν πρὸς θάνατον ἀπηλλάγημεν φόβων καὶ ὑπνοίων, ἀλλ' οὕτω καθαρὰς ὑγείας οὐδ' ἀσφαλείας ἀπολαύειν ἔξεστι. Βασιλεὺς δὲ, ἂ μικρῶ πρόσθεν περὶ βασιλεία τὸν πάππον διενόεῖτο δρᾶν ἀνεμίμησεν αὐτὸν,

254 CAPUT XIX.

Andronicus minor avo imperium redditurus, rem cum magno domestico communicat; qui postquam intellexit voluntatem esse seriam, monet ut prius secum diligenter cogitet quid agat. Proponuntur causæ tres quæ moverint imperatorem, et resutantur. Ipse imperator negans se illis motum, duas alias offert, quibus impellatur

Et quoniam eorum mentio facta est, quæ de avo imperator mente voluisset, res poscit, ut pauca de his separatim dicamus, ne totius histo-

Ἐπὶ δ' ὧν περὶ βασιλεία τὸν πάππον ὁ νέος διενόεῖτο, ἐμνήσθημεν, βασιλεὺς, ἀναγκάσιον βραχέα καὶ περὶ αὐτῶν διαλαθεῖν, ὡς ἂν μὴ λυμάλνοιτο

τῷ σώματι τῆς ἱστορίας ἡ τῶν δοκούντων τινῶν Ἀ
 παράλειψις ἀναγκαίων. Ὡς γὰρ ὁ βασιλεὺς Ἄνδρό
 νικος ὁ νέος, καθάπερ ἐφθήμεν εἰπόντες, τῆς
 βασιλείας διανοθήθῃ κοινωνὸν τὸν μέγαν δομῆστικον
 παραλαβεῖν, καὶ τῷ τῆς ἀλουργίδος ἄνθει καὶ
 βασιλικαῖς κοσμηῆσαι παρασήμοις, καὶ πολλὰ πολ-
 λάκις περὶ τοῦτου γε αὐτῷ διαλεχθεῖς, οὐδὲν
 ἰδουήθη πλεόν, ἀλλ' ἀμετάθετον τὴν γνώμην
 ἔχοντα εὐρα πρὸς; τὸ μηδέποτε αὐτῷ πεισθέντα
 πράττειν ἃ ἤξίου, ἐκεῖνου μὲν ἀπέσχετο καὶ αὐτὸς,
 ἀνηνύτοις οἰόμενος ἐπιχειρεῖν. Ὑστερον δὲ οὐ
 πολλῶν, τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν
 καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ὥσπερ
 καὶ πρότερον παρέστη ἐγχειρῆσαι. οὕτω δὲ δια-
 νοηθέντι ἐδόκει δεῖν προάγειν καὶ εἰς ἔργον. Καὶ
 τῷ δομῆστικῷ ἐκοινοῦτο τὰ τῆς γνώμης, ὡς
 εἰ λυσitelοῖη καταπραξόμενος. Τῷ δ' εὐθύς μὲν
 ἐδόκει παῖραν αὐτοῦ ποιεῖσθαι βασιλεία, οἰόμενον ὡς
 ἂν τοιαῦτα περὶ βασιλείως τοῦ πάππου πύθηται
 βουλόμενον, ῥᾶθίως ὑπέλξει πρὸς; τὸ ὑπ' αὐτοῦ
 γενέσθαι βασιλεὺς, ὅπερ ἀνεβάλλετο πρὶν, καὶ
 ἐδήλου ἃ ὑπενόει βασιλεῖ. Ὡς δὲ ἐκεῖνος τοιοῦτον
 μὲν ἔφρασκε διανοηθῆσθαι μηδὲν, ἀπλῶς δ' οὕτως
 καὶ πανουργίας τινὸς χωρὶς, καλὸν τε οἶεσθαι καὶ
 βούλεσθαι προάγειν καὶ εἰς ἔργον, ὁ μέγας δο-
 μῆστικος ὑπολαβὼν. Ἄλλ' ἔμοιγε, εἶπεν, οὐκ ἀγαθὸν
 εἶναι δεκεῖ. οὐδὲ, τό γε εἰς ἐμὲ ἤκον, ὡς λυσitel-
 λῶν βουλευέσθαι πραχθῆναι ἂν. Εἰ δὲ σοὶ γε
 ἔδοξε τοιαῦτα περὶ βασιλείως, καὶ παντὶ τρόπῳ
 βούλει ἐκτελέσθαι, βέλτιον δὲ παρὰ σοὶ κέκριται
 καλὸν τοῦ περ' ἐμοῦ γῆ τοιοῦτου φαεινομένου τὸ
 πλεόν ἔχειν. εἰ μὲν γὰρ σαυτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις
 καὶ προσήκοντα καὶ λυσitelοῦντα ἐβουλεύσω (96'),
 Θεὸς ὁ πᾶσιν ἀγαθοῖς ἔργοις ἐνδόμενος, καὶ τὴν
 σὴν ἂν ἐπιβρώσειε πρὸς τοῦτο ψυχὴν. καὶ οὐδ' εἰ
 πάντες ἄνθρωποι κωλύειν ἐπιχειροῖεν, πείσαι δύ-
 ναιεντ' ἂν σε ἀποσχέσθαι. Εἰ δ' ἄρα ταῦτα μὲν
 ἀσύμφορα πάντη καὶ Ῥωμαίοις καὶ σαυτῷ, Θεῷ
 δ' ἔδοξε τοιαῦτα πείσαι ὥστε πρόφασιν πολέμων
 ἐμφυλίων καὶ στάσεως καὶ ταραχῆς Ῥωμαίοις
 εὐρεθῆναι, τίς οὕτως ἂν εἴη πανπάσιον ἔρημος
 φρενῶν, ὡσθ' ἃ ἔδοξε Θεῷ, ταῦτ' αὐτὸν ἂν ποτε
 δυναθῆναι ἀναλῦσαι νομίσει; σκέψαι τοίνυν παρὰ
 σαυτῷ. καὶ ἰδῆς ἀπάσαις ψήφοις πρὸς τοῦτο βέ-
 πουσαν τὴν σὴν ψυχὴν, τί χρὴ καὶ βουλευέσθαι
 περὶ αὐτοῦ; εἰ δ' ἄρα τοιοῦτον μὲν οὐδὲν κέκριται
 παρὰ σοὶ, σαυτῷ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπηκόοις λυ-
 σitelοῖη τε ὁμοῦ καὶ δίκαια ποιεῖν ἐθέλων τὸ πάλιν
 ἀνακαλεῖσθαι βασιλεία καὶ τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων
 ἐγχειρῆσαι διεσκέψω, οὐκ ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀπε-
 ρισκέπτως ὡς τι τῶν μηδενὸς ἀξίον πράττειν χρὴ.
 ἀλλὰ πρότερον πολλὰ πολλὰκις σχεψάμενον περὶ
 αὐτοῦ καὶ διακωδωνίσαντα ἀκριδῶς, οὕτω χωρεῖν
 ἐπὶ τὸ πράττειν. μήπως τι τῶν ἀδοκῆτων ὕστερον
 συμβῶν (πολλὰ δ' ἂν γένοιτο τοιαῦτα) τοῖς τε ἄλλοις

riae corpus vitiosum ac multum reddat quorum-
 dam, ut videtur, necessariorum prætermissio.
 Posteaquam, ut supra commemoravimus, magnum
 domesticum imperii consortem sibi adjungere,
 eumque purpura et imperatoriis ornare insignibus
 meditatus, crebrius et pluribus cum eo agens nihil
 obtinuit, et in voluntate nunquam cedendi hac in
 parte obdurusse vidit, ne contra torrentem nite-
 retur, urgere non perrexit. Non diu post totum
 imperium et administrationem Romani princi-
 patus, ut et antea, avo restituere in mentem venit.
 Sic igitur sentienti visum ad opus procedendum.
 Tamen prius cum magno domestico sententiam
 contulit, ut si ille expedire putaret, cogitata ex-
 queretur. Cui statim occurrit se ab imperatore
 tentari, qui existimaret hac de avo deliberatione
 audita, sine mora facile se ab ipso imperatorum
 rennuntiari passurum, continuoque suspicionem
 suam aperuit. Autumante imperatore, nihil tale
 animo versasse; sed sic candidè, nullaque vobis
 bono id fore censere, et velle in rem deducere,
 magnus domesticus excipiens, Atqui mihi, ait,
 secus videtur; neque quod ad me attinet, tan-
 quam utile, velim fieri. Quod si ita de illo statuisti,
 modisque omnibus exsequi vis; præstat vincere
 quod tu bonum interpretaris, quam quod mihi
 tale non apparet. Nam si ego quæ tibi et Romanis
 decora et utilia essent suasi, Deus qui omni-
 bus egregie factis delectatur, animum tuum ad ea
 aggredienda corroborat; et si omnes mortales
 conentur, ne te ab his avertere queant. Sin autem
 ad hæc tibi et Romanis prorsus incommoda, Deo
 tamen placuit te impellere, ut tumultus ac sedi-
 tionis, bellorumque civilium nasceretur occasio,
 quis ita penitus a ratione desertus invenietur, ut
 se unquam dissolvere ac retexere posse confidat,
 quæ Deus ipse texerit? 255 Circumspice igitur
 sollicitè, et si mentem tuam omnibus veluti suf-
 fragiis eo ferri ac propendere videris, aliorum judi-
 cium ne exquiras. Si autem tale nihil statuisti,
 sed rem justam, tibi et sub ditione tua constitutis
 frugiferam efficere volens, avum in imperium revo-
 care deliberasti, haud istuc ita temere et inconsi-
 derate, ut nugatorium aliquid conficiendum est;
 sed ubi antea multum ac frequenter omnia per-
 penderis, accurateque exploraveris, sic demum ad
 opus veniendum: ne, si postmodum inopinatum
 quidpiam acciderit (multa autem accidere queant)
 id et aliis, et ante alios nobismetipsis ad temerita-
 tem inertiamque nostram condemnandam fiet
 occasio. Dicta approbavit imperator, et negotium
 consultationi permisit. At magnus domesticus mo-
 menta prius nosse desideravit, quibus motus in
 hanc voluntatem descendisset; quæ si sibi quoque
 haud absurda et ad fidem valida videbuntur, ultra

Jacobi Pontani notæ.

(96') Ἐβούλευσα, nam id de se magnus domesticus dicit.

non fore, cur in consultando opera frustra consumatur; nihil enim obstaturum, quin quæ bene habere visa sint, peragantur. Si vero talia non reperientur, tum vicissim ex altera parte se rationes, propter quas factum non profuturum arbitretur, expositorum: quas si a recto et justo aptas judicarit, obtemperet, et contra officium committere poterat. Quod si satis virium ad persuadendum non habebunt, fueritque pugna anceps, tum se victoriam illi cessuram, quomodo Atheniensis solere fama est, cum Minervæ calculus accesserit (97). Cum igitur tria sint potissimum, quæ te ad pœnitentiam facti possint inducere, quod non cum utilitate reipublicæ, quod nonnulla necessaria negligantur, quoniam avus non imperet, unumquodque eorum, quantum valeat dispiciamus. Ac primum quidem nemo mihi non assentietur, justissime abs te factum. Tu enim bellum non incepisti, sed ab illo inceptum coactus es gerere. Et tum quidem invitus, tamen accessisti, periculum fugiens, quod ab illo tibi impendebat, et postea te necessario defendisti. Et postquam Deo opitulante omnium evasisti potens, quamvis liceret cum justitia retinere imperium, quod ab illo bellum esset inchoatum (nulla quippe lex vetat, ne victores hostium bona, tanquam virtutis præmia possideant), non prior pacem petivit, et tu justus injusto imperium reddebas. Itaque dum 256 neque propter ea quibus antea privatus es, quidquam contra fas egisti, neque propter eam quam postmodum de adversariis consecutus es, victoriam, quemquam spoliasti, utrinque justitia tibi superat. Quod autem et cum utilitate reipublicæ, demonstrandum non opinor. Quis enim nescit, nisi forte extra mundum habitat, bellum civile cladem et perniciem esse civibus, sicut contra pacem et concordiam norunt omnes esse utilitatem et incrementum reipublicæ? Porro nos nullum officii munus prætermittere, quamvis ipse non moderetur imperium, conabor ostendere. Cum enim duo sint imperatorum munera, unum rebus bellicis occupari (98), prædones arcendo, et subjectis habitationem tutam præstando, et si ferro opus sit, hostibus cum exercitu occurrendo; alterum, tempore pacis juri et legibus intendere animum, urbanaque recte administrare, in neutro ipse nobis superior videri queat: imo vero in altero nihil illi cedere, in altero longo intervallo illum ante-

A και πρό γε αὐτῶν ἡμῖν ἀβουλίαν καὶ ἀπραγμοσύνην καταγινώσκειν ἑαυτῶν πρόφατιν παρόσχη. Τούτων οὕτως εἰρημένον, ἐπέθετο ὁ βασιλεὺς, καὶ ὡς κλιῶς ἔχοντα ἐπήνει· ἐπέτρεπέ τε βουλευέσθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ μέγας δὲ δομestικός τὰς αἰτίας πρότερον ἔφασκε μαθεῖν ἐθέλειν, ἐξ ὧν εἰς τοῦτο ἐναχθεῖη. Κἂν μὲν καὶ αὐτῶ λόγον ἔχουσαι δοκοῖεν, καὶ πείθειν ἰσχυραὶ, τί χρὴ περαιτέρω ποιεῖν εἰκῆ βουλευομένους; τὸ κωλύον γὰρ οὐδὲν τὰ καλοῦς δοκούντα ἔχειν ποιεῖν. Ἄν δ' ἄρα μὴ τοιαῦται φαίνονται, πάλιν αὐτὸν ἐξ ἀνιστρόφου δι' ἃ μὴ λογίζοιτο αὐτὸς λυσιτελεῖν, τὴν πράξιν προθέσθαι. Κἂν μὲν τοῦ ὀρθῶς καὶ δικαίως ἔχοντος φαίνεται ἡμμέντα, πείθεσθαι τε αὐτὸν, καὶ ἀφίστασθαι τοῦ μὴ τὰ δέοντα ποιεῖν· ἐάν δὲ ἐνδεῶς ἢ ὥστε δύνασθαι πείθειν ἔχουσι, καὶ ἀρχιμάχος ἡ μάχη καταστή, τότε αὐτὸν τῆς νίκης αὐτῷ προχωρεῖν, ὥσπερ τοὺς Ἀθηναίους τῆς Ἀθηνᾶς προστιθεμένης ψήφου λόγος ποιεῖν. Τριῶν δὲ ὄντων ἃ ἂν σε μάλιστα δύναίτο πρὸς μεταμέλειαν τῶν γεγενημένων ἐνάγειν, τοῦ τε μὴ δικαίως δοκῆν πεπραχθῆαι, καὶ τοῦ μὴ τοῖς πράγμασι λυσιτελοῦντος, καὶ τρίτου τοῦ τινα τῶν δεόντων γίνεσθαι ἀμελεῖσθαι διὰ τὸ μὴ βασιλεῖα τοῖς πράγμασιν ἐφεστάναι, σκεψόμεθα ἕκαστον αὐτῶν. Καὶ πρῶτόν γε πάντες ἂν ἐμοὶ συμφαῖεν ὡς μάλιστα πέπρακται δίκαια. Πρότερόν τε γὰρ αὐτὸς οὐκ ἤρξας πολέμου, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐκβιάσθεις. Καὶ τότε μὲν ἄκων, ἀνεχώρησας δ' οὖν ὁμῶς, βασιλεῶς τὸν κίνδυνον ἀποδιδράσκων· καὶ ὕστερον ἀμυνόμενος ἀναγκαιῶς καὶ τοῦ Θεοῦ συναιρομένου, ἐπεὶ τὰ πράγματα γεγένηται ὑπὸ σοι, καίτοι γε ἐξὸν τὴν σύμπασαν ἀρχὴν ἔχειν, καὶ προσεῖναι τὸ δικαίως διὰ τὸ ἐκείνον πολέμου ἄρξαι (οὐδεὶς γὰρ ὁ κωλύων νόμος τὰ τῶν πολεμίων τοὺς νενικηκότας ἄλλα τῆς ἀρετῆς κεκτεῖσθαι), οὐκ ἐφθασε μνησθεὶς εἰρήνης, καὶ σὺ τὰ δίκαια ποιῶν, ἀπεδίδους τὴν ἀρχήν. Ὅστε καὶ ἐξ ὧν πρότερον ἀπεστεροῦ μηδὲν ἀδικῶν, καὶ ἐξ ὧν ὕστερον κρατῶν τῶν ἀντιπάλων οὐκ ἀπεστέρεις τῶν δικαίων, ὁμοίως σοὶ τὸ δικαίον εἶναι περιέσται. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς πράγμασι λυσιτελῶς, οὐδ' ἀποδείξω; δεήσεσθαι οἶμαι. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν ἀπάντων, εἰ μὴ τῶν πραγμάτων ἔξω κατοικεῖ, τὸν πρὸς τοὺς ὁμοφύλους πόλεμον λύσῃ οὖσαν τεῖς χρωμένους καὶ φθορὰν, ὥσπερ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν τὸνναντίον ἅπαν, ὠφέλειαν, καὶ πρὸς τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν τῶν κοινῶν; ἀλλὰ μὴν ὅτι γε οὐδὲ τῶν δεόντων οὐδὲν παραλείπομεν ἡμεῖς διὰ τὸ μὴ

Jacobi Pontani notæ.

(97) Opinor tangi iudicium Areopagitarum apud Athenas, quod fuit severissimum, et causam Orestis, quam de matricidio ibidem dixit, accedenteque Minervæ suffragio absolutus est. Qua de re in Niloniana M. Tullius: *Itaque hoc, iudices, non sine causa fictis fabulis doctissimi homines memorie prædiderunt, eum qui patris ulciscendi causa matrem in-civis et, variatis hominum sententiis, non solum divina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia liberatum.* Hanc porro versum qui est apud Ennium in *Æa* remittit pronuntiassæ videtur Minerva.

Dico vicisse Orestem, vos ab hoc facessite.

Lege Petrum Victor. *Variar. lect. lib. xiii, cap. 25, et lib. xxvii, cap. 6.*

(98) Hæc duo complexus est Homerus illis verbis de Agamemnone,

Βασιλεὺς τ' ἀγαθός. κατε, ὅς τ' ἀλχημής.

Bonus rex, in pace videlicet, fortis puginator, in bello. Bonus autem non est qui reipublicæ non bonis institutis ac legibus temperat; nec fortis, qui castra nunquam vidit.

ἐκείνον τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖσθαι, περιέρχεται ἀποδεικνύουσαι. Δύο γὰρ ὄντων ἃ προσήκει βασιλεύουσιν ἔργων, τοῦ τε περὶ τὰ πολέμια διατρέχειν, ἀμυνόμενον μὲν τοὺς ἐπιόντας πολεμίους καὶ τὴν οἰκίαν παρέχοντα τοῖς ὑπηκόοις ἀτραλῆ, εἰ δέ που δέοι, καὶ ἐπιστρατεύοντα τοῖς πρότερον ἐπελθοῦσι, καὶ τοῦ περὶ δίκης ἀσχολεῖσθαι καὶ θεσμούς ἐν τῆς εἰρήνης τοῖς καιροῖς, καὶ τὰ οἰκεία εὖ τίθεσθαι, ἐν οὐδετέρῳ τῷ πλεόν ἔχων ἡμῶν ἐκεῖνος ἂν φανεῖται, μᾶλλον δὲ τῷ μὲν οὐδαμῶς λείπεσθαι βασιλείῳ· τῷ ἑτέρῳ δὲ σοὶ συμβέβηκε νικᾶν παραπολύ. Τῆς γὰρ ἀλλης τῶν πραγμάτων διοικήσεως οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρότερον ὡς προσήκον γινομένης, ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς στρατείαις πολὺ πρόχεις, αὐτὸς ἐφ' ἄτασι παρών, καὶ στρατηγοῖς χρώμενος βελτίστῳ ἦ ἐκείνῳ, ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων ἐγένετο καταφανές, αὐτοῦ τὰ πολλὰ καὶ πρότερον οἰκουρόντος ὤπερ νῦν. Ἔτι δὲ τὴν λόγον βουλευμένου τοῦ μεγάλου συνείρειν δομestικῶ καὶ διὰ πολλῶν ἀποδεικνύουσι μὴ ὄν λυσitelēs πρὸς τῶν πραγμάτων τὴν ἀρχὴν αὐθις ἐπανάγειν τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον, ὃ νέος· ἐπικόπτων βασιλεύς, ταῦτα μὲν ἔρη καὶ αὐτὸς οἰεῖσθαι ὀρθῶς ἔχειν· καὶ τούτων ἕνεκα οὐδενὸς τῷ πάπῳ ἐθέλειν ἐγχειρίζειν τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ πρώτου μὲν, τοῦ μὴ τοὺς πάντα εὐχερεῖς καὶ φαύλους καὶ διεφθορότας ὡς ἐκ προνοίας αὐτὸς καὶ σκέψους ἐπιδοῦλου τὴν ἀρχὴν παρελθόντην, βασιλείῳ μηδεμίαν πρόφρασην πρὸς τὸν πόλεμον παρεσχημένου, δύνασθαι λογοποιεῖν καὶ πείθειν τοὺς πολλοὺς. Δευτέρου δὲ, τοῦ μάλιστα βούλεσθαι καὶ διὰ σπουδῆς ἔχειν, ἅτα ἂν ἢ μάλιστα πρὸς ἡδονὴν καὶ τιμὴν τῷ βασιλεῖ, ταῦτα καταπράξασθαι ἐμέ. Οἴομαι δὲ μηδὲ βασιλέα πρὸ τοῦ ἄρχειν τῶν πραγμάτων ἑτέρον τι μῆτε βούλεσθαι μῆτε ἄρειν.

257 CAPUT XX.

Hæc oratione domesticus duas causas ab imperatore allatas, quibus ad imperium avo reddendum moveretur, confutare nititur; obreccationem improborum, et honorem ac voluptatem avi. Agit autem valde oratorie. Elyzantem se confert imperator dixit Matri pro recepta sanitate gratias acturus. Hominum ad eum visendum concursus. Thraciæ urbes lustrat.

Αὐθις δὲ ὁ μέγας δομestικὸς τὴν λόγον ἀναλαβὼν. Τὴν μὲν ἐμὴν, εἶπεν, εὖνοιαν πρὸς βασιλεία καὶ σπουδὴν, καὶ ὡς ἐπιουμένην περὶ πλείστου μὴ μόνον ἀνηκεστον οὐδὲν εἰς αὐτὸν ἰδεῖν ἐλθόν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχῆς κρατεῖν, καὶ παρὰ πᾶσι καὶ θαυμάζεσθαι καὶ ἐπαινεῖσθαι, οὐδένα μοι μᾶλλον ἢ σὲ οἴομαι συνειδέναι. Καὶ ὅτε γὰρ τοῦ πρὸς ἀλλήλους ὑμῶν μάλιστα φουμένου πολέμου ἐβουλεύεσθε περὶ τοῦ ἢ χροῖ τὸν πόλεμον διαθεῖσθαι, τῶν ἄλλων παραινούντων εἶργειν, ἢ καὶ ἀποκτεινόντων, καὶ ὀλίγω χρόνῳ πολλῶν ἀπαλλάττεσθαι πραγμάτων, οἶσθα ὁπόσα φιλόφρονες αὐτὸς τε ἐβουλεύσω (1) περὶ αὐτοῦ, κατὰ συνέπειον προθύμου, καὶ τὸ μέρος συγκατεργασάμην. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὸν πόλεμον καταστάντες περιεγένεσθε αὐτοῦ καὶ ἀπαξ καὶ δις, οἶσθα ὅσην ἐπέδειξάμεθα περὶ αὐτὸν καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν αἰδῶ, ἐκ μέσων ἐξαρπάσαντες τῶν κινδύνων, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀσφαλεῖ κατασκήσαντες, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὶν εὐδαιμονίαν, ὅσα γε ἐξῆν, φυλάξαντες αὐτῷ, τῶν ἄλλων ἀπάντων βουλευομένων τάναντία, καὶ δεομένων πείθεσθαι αὐτοῖς. Διὸ με οὐδὲ δεσθαι χρὴ τινα ἀπεχθεῖα τῆ πρὸς αὐτὸν τοῦς λόγους

A gredi contigit. Nam cum civilis tua administratio æque proba sit, ut illius ante fuit, virtute prudentiaque militari multum antecellis, ipse præsens omnibus et præstantiores duces habens, quam ille habuit: id quod rebus ipsis patuit, cum ipse, quemadmodum nunc, ita antea domi plerumque delituerit. Voluit domesticus sermonem continuare, ac pluribus docere, incommodum fore, seniori Andronico imperium reddere, cum interpellans junior se his astipulari dixit ob nullam tamen harum causarum avo decrevisse imperium restituere, sed primum, ne levissimi, improbissimi, atque corruptissimi homines ipsum velut de industria, et cum insidiosa machinatione, avum insontem imperio exuisse (99) comminisci, et aliis commentum suum persuadere possint. Deinde quia impense concupiscat, et studiose conetur ut, que illi iucunditati et honori sint, ea præstet, credat autem, eum nihil neque malle, neque melius ducere, quam imperare.

C Excipiens magnus domesticus sic ait: Benevolentiam atque studium meum erga Imperatorem avum, et quomodo nihil optarim ardentius, quam eum videre non solum nihil immane perpeti, sed etiam tenere imperium, esseque in ore et admiratione omnium, nemo melius te uno juxta mecum novit. Nam et cum maxime bello inter vos exorto, quo pacto illud gereretur, consilia conferebamus, hortarenturque nonnulli ut eum carcere clauderemus, aut etiam necaremus, et brevi tempore multis nos molestiis eximeremus, scis quam multa humanitatis plena super eo disseruerim, tibi que perlubens assenserim, teque pro parte quoque adjuverim. Bello flagrante, cum semel iterumque vicissemus, recurdaris quanta in ipsum inclinatio atque observantia nostra fuerit: quando e mediis ereptum periculis, non tutum modo præstitimus, verum etiam pristinam, quantum licuit, felicitatem ei conservavimus, cæteris omnibus reclamantibus, et ut ipsi in contrarium obsequeremur, flagitantibus. Quod cum ita sit, non me odio aliquo stimulatam, sed communes utilitates intuentem, hæc effari existimandum est,

Jacobi Pontani notæ.

(99) Hoc quidem duce Gregora Chronographi quidam volunt, sed nos bujus historici fidem sequi

maluimus.

(1) Interpretes ἐβουλεύσα legit.

praesertim cum nec callidissimus calumniator hoc in me consuere possit mendacium, ideo ne impedire ne ei tradatur imperium, quia id mihi studeam acquirere. Nam et prius copia erat, si libuisset, et adhuc mei arbitrii est sumere, quod tu cupide mecum communicaturus es. Non igitur ut inde privata ad me redeat utilitas, hoc dabo consilium. Et quia ex rebus ipsis liquet, me neque mihi ad gratiam, neque illi ad invidiam verba facere, æquum est, si frugifera consulere judicabor, mihi auscultare. Aiebas quibus potissimum de causis te ad hoc incitari, et ne male tibi dictarent improbi corruptique mortales, et quod maximopere praestare velles, quantum quidem posses, quæ ad reverentiam, honorem et lætitiã avi pertinerent. Colere igitur et observare illum ego quoque et justum, et ex officio tuo esse **258** affirmari. Sed cultum istum et observationem multis aliis rationibus declarare conceditur. Nam et illum honorare ut parentem oportet, et providere quam diligentissime, ut cum ipsi, tum ejus familiæ res ad vitam sustentandam necessariæ affatim suppeditent. Ergo si separatim ei decreta pecunia ejus necessitates exple non putatur, haud recusandum, quin alterum tantum, aut etiam plus duplum tribuatur, et adjiciantur alia, quæ illi voluptati, cæteris nullo detrimento fuerint. At vero rerum dominum illum instituire, hoc est quod reipublicæ interesse, nec quisquam mihi persuaserit, nec ego cuiquam suadere velim. Inprobiorum autem voces contemnendas opinor: aut rem nefariam designabimus, si bonorum spreto judicio, malis tantopere gratificabimur, ut etiam quæ commoda et justa numeramus, ea volentes propter ipsos abjiciamus. Age enim, per Deum immortalem, si boni omnes cocant, nosque ad judicium vocatos accusent hunc in modum: Injuste et violenter agitis, dum nobis bellum civile excitatis. Mox enim a principio, simul atque senior imperator arma in vos movit, iniquam conditionem vestram cernentes, mirifice vobiscum doluimus, alacriterque auxiliati sumus. Ubi autem, Deo favente, hostium labore nullo potiti sumus, cum gradu depellendi et puniendi essent, qui facere cœpissent injuriam, nosque molestiis exsolvendi, vos noluitis: sed quasi malorum sitiennes, imperatore mediocria petente, et vitam tantummodo orante, vos cum subjectorum, vestroque ipsorum damno, stulta quadam gloriæ cupiditate totum ferme imperium, nobis deprecantibus et amentiam vestram testantibus ei dedistis. Ille non longo post tempore eadem tentavit, ac veluti oblitus, in quod se antea periculum objecisset, bellum non ante in ictum nobis intulit. Tum nos perspicientes, quo malorum res procederet, ac Romanorum reipublicam funditus perituram, legationem non pro vobis duntaxat privatim, sed pro communi quoque ad imperatorem suscepimus, suppliciter rogantes, ne nos mutuis cœdibus interire pateretur. Sed si quod etiam crimen vobis intentaret, in judicio dissoluturos. Is

ποιεῖσθαι τουτουςι, ἀλλὰ τῷ κοινῷ προσέχοντα λυσιτελεῖ· ἄλλως τ' οὐδὲ τῷ μάλιστα τοὺς τρόπους ουκοφαντικῶ διαβολᾶς ἐξέεται βάπτειν, ὡς ἑμαυτῷ περιποιούμενος τὴν βασιλείαν κωλύω τοῦ μὴ ἐγγεῖρῃεν ἐκεῖνη τῶν πραγμάτων τὴν ἀρχήν. Πρῶτερόν τε γὰρ ἐξῆν, εἴπερ ἐβουλόμην, καὶ νῦν ἐτι κείται ἐπ' ἐμοί, σοῦ παρασχόντος ἂν προθύμως, εἰ βουλήθειν· ὡστ' οὐδὲ τοῦ ξυνοίσοντος ἰδίᾳ τι ἐμοὶ τοιαῦτα συμβουλεύω. Ὅτε τοῖσιν ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύνται τῶν πραγμάτων, μήτε πρὸς χάριν ἑμαυτῷ μήτε πρὸς ἀπέχθειαν ἐκεῖνη λέγειν, δέον ἦν τι τῶν δεόντων πεῖθεσθαι, φαίνομαι συμβουλεύων. Ἐφης τοιγαροῦν δυοῖν ἕνεκα μάλιστα ἐνάγεσθαι πρὸς τοῦτο· τοῦ τε μὴ κακῶς ἀκούειν παρὰ φύλῳ ἀνθρώπων καὶ διεφθορότων, καὶ τοῦ μάλιστα βούλεσθαι τῶν πρὸς αἰδῶ καὶ τιμῆν καὶ ἡδονὴν ἐσομένων βασιλεῖ, ὃ τι ἂν ἐξῆ ποιεῖν· τὸ μὲν οὖν θεραπεύειν βασιλέα, δίκαιόν τε φαίην ἂν καὶ αὐτὸς καὶ σοὶ προσήκον. Ἐξέστι δὲ πολλοὺς τρόποις ἐπιδεικνύσθαι τὴν θεραπείαν. Τό τε γὰρ τιμᾶν ὡς πατέρα ἀναγκαῖον· καὶ τὸ πρόνοιαν αὐτοῦ τὴν δυνατὴν ποιεῖσθαι ὡστ' αὐτόν τε καὶ οἰκετικὸν διάγειν ἐν ἀφθόνοις. Εἰ δὲ τὰ ἀποτεταγμένα χρήματα αὐτῷ τῆς χρείας δοκεῖ ἐλάττω εἶναι, φθόνος οὐδεὶς καὶ ἕτερα τσαυτὰ ἢ καὶ διπλάσιω προστιθέναι· καὶ ἕτερ' ἅττα ἂ αὐτῷ μὲν ἂν εἴη καθ' ἡδονήν, βλάβην δὲ ἐτίροις μὴ παρέχῃ. Ἀρχοντα δὲ ἀποδεικνύναι τῶν πραγμάτων, οὗτ' ἂν αὐτὸς πεισθεῖην τῶν κοινῇ λυσιτελοῦντων εἶναι, οὗτ' ἐτίρω συμβουλεύεταιμι. Τῶν κακῶν δὲ οὐδένα λόγον ὁλομαι ποιεῖσθαι δεῖν· ἢ σχεῖλιον ἂν εἴη, εἰ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ποιησόμεθα λόγον, τοῖς δὲ κακοῖς τοσοῦτον χαρῶμεθα, ὥστε καὶ ἂ λυσιτελεῖ καὶ δίκαια δοκοῦμεν εἶναι, ταῦθ' ἐκόντες ὄντες προησόμεθα αὐτοῖς. Φέρε γὰρ πρὸς Θεοῦ, εἴ γε πάντες οἱ τοῦ τρόπου ἀγαθοὶ ἐκκλησίαν συναθροίσαντες, ἡμᾶς ἐπὶ δίκῃ προκαλοῖντο, λέγοντες, Ὁς ἀδίκᾳ καὶ βίαιᾳ ποιεῖτε, πολέμους ἡμῖν ὑμοφύλοις ἐπεγείροντες, εὐθύς τε γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ἅμα τῷ βασιλεῖ καθ' ὑμῶν τὸν πόλεμον κεινηκέναι ὄρωντες ὡς ἀδίκᾳ πάσχετε ὑμεῖς, συνηγλήσασμέν τε μάλιστα ὑμῖν καὶ συνηγωνισάμεθα προθύμως. Καὶ ἐπειδὴ Θεοῦ συναιρημάμεθα, βῆστα κεκρατήκαμεν τῶν πολεμίων, δέον ἀπελαύνειν καὶ κακῶς ποιεῖν τοὺς προτέρους ἄρξαντας τῆς ἀδικίας, καὶ ἡμᾶς πραγμάτων ἀπαλλάττειν, οὐκ ἠθελήσατε ὑμεῖς, ἀλλ' ὡσπερ κακῶν ἐπιθυμοῦντες, βασιλέως μέτρια αἰτοῦντος, καὶ σώζεσθαι μόνον δεομένου ὑμεῖς ἐπὶ κακῶ τῶν ὑπηκόων καὶ ὑμῶν αὐτῶν ἀποπα φιλοτιμούμενοι, τῆς ἀρχῆς δόξου δεῖν ἀπάσης παρεχωρήσατε αὐτῷ ἡμῶν ἀπναίνομένων καὶ τὴν ἀβουλίαν ἐπιμαρτυρομένων. Ὁ δ' οὐ πολλοῦ χρόνου παρεβύηκτος, αὐθις ἐπεχείρησε τοῖς Ἰσίοις, ὡσπερ ἐπιλέλησμένος εἰς ὅσον ἤλασε κινδύνου, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον ἐπήνεγκεν ἡμῖν. Ὅρωντες δὲ ἡμεῖς οἱ κακῶν τὰ πράγματα χωρήσει, καὶ ὡς ἄρθον ἀπολείται τὸ Ῥωμαϊκόν, πρεσβείαν οὐκ ἰδὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινήν ὑμῖν ἐποιησάμεθα πρὸς βασιλέα, δεόμενοι, μὴ περιδεῖν ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ πρὸς ἀλλήλους πολέμου διεφθορησόμενους· ἀλλ' εἴ τι καὶ ἐγκαλεῖν ὑμῖν

ἔχει, δίκην διαλύεσθαι. Ὁ δ' οὐδ' ἄκροις ἠνέχετο ἅμα τῶν περὶ τῆς εἰρήνης λόγων. Πάντοθεν δὲ ἡμεῖς ἀπὸ πρῶτα συσχεθέντες αὐθις ἐνεβάλλομεν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς κινδύνους, καὶ πόλεμον ἀράμενοι δεύτερον πρὸς αὐτὸν, νενικηκήμεν αὐθις καὶ πρὸς τὴν πρότερον ἢ καὶ μείζω συνηλάσαμεν ἀπορίαν. Ὁρῶν δὲ ἐκεῖνος ὡς οὐκ ἄνευ κινδύνων ὁ πόλεμος αὐτῷ τελευτήσει, αὐθις ἐπροσθεύετο ἡμῖν περὶ εἰρήνης, ὁ μὴ δὲ ἔχνος πρότερον ἀνεχόμενος αὐτῆς. Ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδ' ὅ τι παθόντες, δεῖον ἐκ τῶν προτέρων διαχθέντας σωφρονεῖν, ἡμεῖς δὲ τάναντι τῶν εἰρητικῶν ἐποιοῦτε, καὶ τὴν ἀρχὴν παρεδίδοτε αὐτῷ πᾶσαν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν πραγμάτων καὶ προσέτι φέροντες ὑμᾶς αὐτοῦς, (ἐγὼ γὰρ λέγειν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὑπηκόους, πολλὰ δυσανασηχοῦντας καὶ μονοῦ τὴν ἀδικίαν ὀδυρομένους), ἀδικοὶ καὶ προδῖτάι· σχεδὸν περὶ ἡμᾶς γεγενημένοι, οἰόμενοι κἄν οὕτω πᾶσαν πολέμου πρόφασιν περιαιρήσειν. Ὁ δ' ὥσπερ στενὴν αὐτῷ τῆς γῆς τὴν οἴκησιν παρεχούσης· εἰ ταύτην οἰκείῃ μεθ' ἑμῶν, αὐθις ἐπολέμησε· καὶ τρίτην μὲν ἔχων ἐγκαλεῖν, οὐκέθ' ὥσπερ πρότερον ἀπαρασκευάως καὶ ἐξ ἐφόδου, ἀλλὰ πολλὰ πρότερον συνεσκευασμένος περὶ τὴν ἐσπέραν, καὶ στρατιῶν ἐπαγαγῶν ἡμῖν πλήθει οὐκ ὀλίγον ὑπερέχουσιν ἡμῶν οὐκ ἐξ Ἑλλήνων μόνον τῶν αὐτόθι κατοκούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν προσέκων βαρβάρων συμμαχίᾳ. Ὁρῶντες δὲ ταῦθ' ὑμεῖς, ἐλθόντες εἰς Βυζάντιον, ἐδείξατε βασιλέως περὶ εἰρήνης. Ὁ δ' οὐδὲν ἤτρον ἢ πρότερον, ἦν ἀδύνατος πεισθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάως πρὸς τὴν πόλεμον καὶ τρίτον ἐχωρήσατε ἡμεῖς. Καὶ ἡμεῖς τὴν ὑπερβολὴν βδελυξάμενοι τῆς ἀδικίας, προθυμῶς συνηράμεθα ἡμῖν, καὶ πολλοὺς κινδύνους ὑπεμείναμεν καὶ πόνους. Εἴτε αὐθις μετὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην πλάνην καὶ τοὺς περιδρόμους τοὺς πολλοὺς, καὶ τὴν ἐκ τῆς χρονίου κακοπάθειαν στραταίας, καὶ τῆς κρείττονος δυνάμεως ἡμῖν τὸν πόλεμον συγκατεργαζομένης. τῶν τε πολεμίων κακρῆτα ἡμεῖς ἤδη καθαρῶς, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν συγκατεκτησάμεθα ἡμῖν. Νυνὶ δ' αὐθις τῶν πολέμων πεπαυμένων, καὶ εἰρήνης τὰ Ῥωμαίων κατεχούσης πράγματα, ὀρῶντες ὑμᾶς τῶν προτέρων μείζονσι κακοῖς ἐπιχειροῦντας ἡμᾶς ἐμβάλλειν, παραγγέλλομεν ὑμῖν μὴ αὐθις καινὰ διανοεῖσθαι, μηδ' ἀφορμὰς παρέχειν τῷ κάκιστ' ἀπολουμένῳ πολέμῳ πρὸς τοὺς ὀμοφύλους. Εἰ ταῦτ' ἔλεγον, καὶ ὥσπερ κορωνίδα προσετίθεσαν, ὅτι εἰ μὲν δέχεσθε ἐπὶ τούτοις, εἰ δὲ μὴ, σκοπεῖτε μὴ οὐκ ἡμῖν μᾶλλον ἢ ὑμῖν αὐτοῖς αἴτιοι μείζονων γενήσεσθε κακῶν. Εἰ δὲ ἤδη καὶ προσέθηκαν, ἐγὼ γὰρ εἰπεῖν, Ὅτι εἰ μὲν βασιλεὺς οὕτως ἔχει γνώμης ὥστ' ἐφ' ἐκάτερα βῆδῶς μεταβάλλεσθαι, καὶ μικρὰς ἕνεκα ἢ καὶ οὐδεμιᾶς αἰτίας, πολέμου ἄρχειν, εἰ δὲ τῷ τοιοῦτῳ ἀφορμὰς ταραχῆς καὶ στάσεως· ἐπὶ λύμῃ καὶ φθορᾷ τοῦ κοινοῦ

mentionem pacis nec ad summam aures admisit. Nos undique difficultatibus coarctati, rursus discrimen adimus; et altero adversus illum bello iterum vincimus, et ad priores eum, aut majores etiam angustias redigimus. Qui **259** bellum citra summum periculum suum haud finitum iri animadvertens, de pace vos per legatos appellat, cum alias nec nomen ejus sustinisset. Vobis autem nescio quid mali mala obiectum est manu (2). Nam cum debulssetis ex antegressis sapere, desipuistis; imperiumque totum, et administrationem rerum, et vosmetipsos insuper ei in manus tradidistis (omitto enim dicere, et nos subditos, ægre admodum istuc patientes, et injuriam tantum non lamentantes), injus et propemodum proditores nostri effecti, dum saltem ista via omnem vos belli occasionem amputaturos creditis. At ille, perinde ac si tellus ei non sufficeret, si hanc vobiscum habitaret, de integro ac tertium ad arma venit, cum nihil esset quod loco criminis obiectaret. Nec jam imparatus, et velut ex itinere ut alias, sed multo antea instructus in Occidente, exercitumque contra nos, non ex Græcis solum illic incolentibus, sed ex vicinis quoque barbaris auxiliarium, nostro non paulo numerosiore adduxit. Quo comperto, Byzantium profecti, pacem rogavistis, cum postulata æque ut ante rejecta sunt; unde vos ad bellum tertium compulsi descendistis, nosque sceleris magnitudinem execrati, per multa discrimina laboresque impigre vobis succurrimus. Postmodum denuo post longam illam vagationem, variasque ambages, et afflictionem diuturnæ expeditionis, cum etiam divina nos virtus adjuvaret jam de hostibus perfecte triumphavimus, et Romanum principatum vobiscum recuperavimus. Nunc hostibus quiescentibus, pacemque agitante republica cum cernamus vos iterum laborare, ut in mala prioribus graviora præcipitatis, jubemus ne rursus nova meditemini, neve bello infelicissimo, hoc est civili, materiam suggeratis. Si hæc dicerent, inquam, et tanquam coronidem adlerent hæc: Si quidem propter has rationes dicta nostra admittitis, et approbatis, bene est; sin autem, videte ne vobis potius quam nobis perniciem accersatis. Quod si adderent etiam, non dicam tale quid: Si imperator eo sit ingenio, ut in utramque partem facile mutetur, et propter causam vel parvam, vel nullam bellum incipiat, quid huic perturbationis ac seditionis ad pestem et interitum reipublicæ opportunitatem porrigere opus est? Si autem sycophantis, perversisque hominibus, ac nihilo melioribus mancipiis pessimis obsequitur, nec **260** sic justum atque utile censemus, sic affectis, ut Cares nos subjicere (3), non dicam, si istuc, sed si orationi suæ illud unum modo adjungerent, di-

Jacobi Pontani notæ.

(2) Sic, verbis inquam Plantinis, reddi posse opinor, quod Græce est. οὐκ οἶδ' ὅτι παθόντες.

(3) Cares fuerunt barbaro ac servili ingenio, et proposita mercede parati ad quodvis malum perfe-

rendum. Testis Herodotus in *Euterpe*. Indicat et Aristophanes in *Avisibus*: Εἰ δὲ δοῦλος, καὶ Κἄρ, quod si servus est, et Car. Plura Paræmiographus proverbio *In Care periculum*

ceteraque : Si vobis ea mens est ac imperatore, A
 vobis certe juste utiliterque consulere non vide-
 tantini; ac si quid præter expectatum contigerit, nos
 periculis nosmet subtrahentes, ut otiosi spectatores
 tragædiarum vestrarum sedebimus; num eorum
 postûlato ut iniquo adversari, aut eorum verba ut
 intempestiva vilipendere possemus? Non solum
 enim quod omnium bellorum occasio ab eo manant,
 et natura sit inconstanti ac mutabili, imperium-
 que Romanum bellis civilibus nimio opere attritum,
 et nemo mutationem æquo animo passurus sit; sed
 et omnia in utroque essent æqualia, alterque ab al-
 tero in nullo differret, oporteretque rerum statu
 considerato, aptiorem ad imperandum eligere, non
 esset justitiæ consentaneum, tibi quemquam ante-
 poni: non ob mansuetudinem animique altitudi-
 nem solum, quæ toto belli tempore in te eluxerunt,
 sed etiam ob fortitudinem strenuitatemque belli-
 cam; et præcipue quod Romana res nunc non tan-
 tum perito et acri, sed et probo etiam exercitato-
 riq; duce indiget. Mihi itaque omnia perpendenti
 nulla causa satis idonea videtur, ob quam te ab
 imperio removeas et in avum illud transferas.
 Quare boni communis ergo id fidenter dissuadere
 non dubitavi. Tibi licitum est, si quæ dixi, non
 sufficiant, aliis item et peritoribus uti consilia-
 rii, ut a recta semita ne declines. Adhæc impera-
 tor, more suo paulum cunctatus, Non negaverim,
 Inquit, prudenter dicta omnia; nihilominus de his
 per otium deliberatum mihi videtur, si forte
 mora temporis meliora suggererit. Quod cum et
 magnus domesticus probasset, ita discessum est.
 Post diem tertium congressi, vicissim percontan-
 tur, num aliud interea occurrerit. Cum uterque
 negaret, consilium ratum fecerunt. Sic quod pene
 factum erat, ut imperator senior imperium recipe-
 ret, a magno domestico impeditum est. Quorum in
 memoriam postea rediens imperator, ubi avum
 monasticam vitam sectari audivit, magno domestico
 ea sub hoc verborum integumento significata vol-
 uit: Si quæ prius volebamus, opere perfecta fuis-
 sent, ista nunc non evenissent. Quibus 261 ille
 respondit: Ista quidem non; fortassis autem alia de-
 teriora longeq; magis incommoda evenire po-
 tuisse. Imperator confirmata jam valetudine, Didy-
 motico Byzantium abiit, ut castissimæ Deiparæ
 viali fonte sanitates magis quam aquas eman-
 hanti (4), quibus et ipse lethali illo morbo levatus
 esset, gratias ageret. Venienti frequentissimus By-
 zantium populus, et ex locis vicinis atque urbi-
 bus permulti ejus videndi causa obviam usque Rhe-
 gum processerunt (5) (erat quippe aspectus ejus

πρέχειν; Εἰ δ' ἐτέροις πείσθαι συκοφάνταις καὶ
 διεφθορόσι καὶ οὐδὲν ἀμείνοσιν ἀνθρώποις ἀνδραπέ-
 δων, οὐδ' οὕτω δίκαιον οὐδὲ λυσιτελεῖς τοῖς οὕτως
 ἔχουσιν, ἐν μοῖρα Καρδὸς ἡμᾶς ὑποτάττειν ἑαυτοὺς,
 ἀλλ' εἰ προσέθηκαν τοῖς λόγοις ἐκεῖνο μόνον, Ὅτι
 εἰ νῦν τοιαῦτα περὶ βασιλείως ἐγνώκατε ὁμεις, ἀλλ'
 ἡμῖν οὐ δίκαια οὐδὲ λυσιτελεῖν βουλευέσθαι δοκέετε,
 κἄν τι συμβαίη τῶν ἀδοκίμων, ἡμεῖς ἔξω κινδύων
 καὶ πραγμάτων καταστήσαντες ἑαυτοῦ, ὡς περ θεα-
 τὰ καθεδούμεθα τῶν γινομένων. Ἄρ' ἢ πρὸς τὴν
 ἀξίωσιν ὡς οὐ δίκαια δυνήσμεθα ἀντειπεῖν; ἢ ἐν
 οὐδενὶ θεσόμεθα τοῖς λόγοις ὡς ἀκαίρως εἰρημέ-
 νους; μὴ γὰρ ὅτι πάσης μὲν προφάσεως πολέμων
 ἐκ βασιλείως ἐξ ἀρχῆς κεινημένης, βῆθι δὲ ὄντος
 φύσει πρὸς μεταβολάς, τῆς Ῥωμαίων δὲ ἡγεμονίας
 πολλὰ τοῖς ἐμφυλοῖς τετραχωμένης πολέμοις, ἀπά-
 ντων δὲ οὐκ ἂν οἰσόντων βῆθις τὴν μεταβολὴν,
 ἀλλ' εἰ πάντων μὲν ἀμφοτέροις μετῆν ἐπίσης, ἐν
 μηδενὶ δὲ διενήνοχεν ἄτερος, ἐτέρου, εἶδε δὲ ἐκ τῶν
 ὑπαρχόντων σκεψάμενους τὸν προσήκοντα ἐλέσθαι
 μᾶλλον ἄρχειν, οὐ σοὶ προστίθεσθαι προσηκόντα πάντα
 ὄντινούν· οὐ μόνον διὰ τὴν πραότητα καὶ μεγαλο-
 ψυχίαν, ἣν παρὰ πάντα ἐπέδειξω τὸν τοῦ πολέμου
 χρόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐψυχίαν καὶ τὴν τόλμαν τὴν
 ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ τὸ μάλιστα εἶσθαι τὰ Ῥω-
 μαίων πράγματα νυν, οὐκ ἐμπεῖρου καὶ δεινοῦ
 μόνον στρατηγού, ἀλλὰ καὶ σπουδαίου καὶ τὰ πολέ-
 μα ἐξήσκημένου; Ἐμοὶ μὲν οὖν πανταχόθεν ἐξετά-
 ζοντι, οὐδεμίαν τις αἰτία φαίνεται ἀρκούσα πείθειν
 ὡς λυσιτελεῖς αὐτὸν ἀποστάτα τῆς ἀρχῆς τῷ πάππῳ
 ἔγχερίζειν. Διὸ καὶ συμβεβούλευκα προθύμως τοῦ
 κοινῆ λυσιτελοῦντος ἕνεκα. Σε δὲ εἰ μὴ τὰ λελεγ-
 μένα πείθειν ἴκανά, ἐξεστὶ καὶ ἐτέροις ἅμα καὶ συ-
 νετωτέροις καὶ ἐμπεροτέροις συμβούλοις χρησα-
 μένω, μὴ τοῦ δόοντος ἀμαρτεῖν. Τοιαῦτα μὲν ὁ
 μέγας δομέστικος εἶπε· βασιλεὺς δ' ὡς περ εἶθε
 μικρὸν ἐπισχῶν, Συνετώως μὲν εἰρηθεῖα τοὺς λόγους,
 εἶπεν, οὐκ ἂν ἔξαρνος γανοίμην· ἐτι δὲ μοι ἔοκαί
 καὶ κατὰ σχολὴν εἶνα· βουλευτέον περὶ αὐτῶν, εἰ
 πῶς τι βέλτιον ὁ μεταξὺ χρόνος ἐξερῆσει. Ἐπαι-
 νέσαντος δὲ καὶ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, τὸ νῦν
 μὲν ἔχον διελύθησαν, ἐς τρίτην δὲ ἡμέραν πάλιν
 συνελοῦντες, ἐπυθόοντο ἀλλήλων εἶτι πλέον ἐν τῷ
 μεταξὺ ἐξευρηκότες εἶεν χρόνω· μηδὲν δὲ ἀμφοτέ-
 ρων εἰρηκίτων ἐπεψήφισαντο τὴν βουλήν, καὶ οὕτω
 παρ' ὀλίγον ἐλόθον τοῦ βασιλέα τὸν πρεσβύτερον αὐ-
 θι· ἀρχοντα γενέσθαι τῶν πραγμάτων, ὑπὸ τοῦ
 μεγάλου δομεστίκου ἐκωλύθη. Ὅν ὕστερον εἰς μνη-
 μὴν ἐλόθον ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ ἐπύθετο αὐτὸν τὸν μο-
 νήρη βίον ἀνηρημένον, ἠντίτετο τῷ μεγάλῳ δομε-
 στίκῳ, Ὡς εἰ ἂ πρότερον ἐβουλευόμεθα εἰς ἔργον
 ἦγον, νῦν οὐκ ἂν συνέβαινε τοιαῦτα, πρὸς ἃ ἐκεῖνος

Jacobi Pontani notæ.

(4) Græce, festivus, μᾶλλον λάματα, ἢ νάματ, τῷ ἵππῳ ἡμέρας aliquoties orationem aspergit. Παρήχη-
 σιν figuram vocant Græci. Vide quæ paulo ante de
 hoc fonte diximus, vel potius vide ipsummet Ni-
 cephorum. Facies operæ pretium.

(5) Hæc mihi restitum ab exilio M. Tullii Ci-

ceronis revocant in memoriam, cui, teste Plutar-
 cho, tanta municipiorum omnium lætitia et favore
 hominum proditum est obviam, ut quod jactavit
 postea, minus esset vero. Ait enim, Italiæ se hu-
 meris reportatum, oratione post reditum ad Quiri-
 tes, si meminisset.

ἀπεκρίναντο, ὅς το: αὐτὰ μὲν οὐκ ἂν συνέβη, ἴσως δ' ἕτερα χεῖρω καὶ ἀλυστελέστερα πολλῶν Βασιλεῦς δ' ἐπεὶ τῆς νόσου ἤδη ἀπῆλλεγγη καθαρῶς, ἐκ Διδυμοτείου εἰς Βυζάντιον ἦκεν, ἀποδώσων τὰς εὐχαριστίας τῇ πανάγνω μητρὶ τοῦ Θεοῦ τῇ ζωοδόχῳ πηγῇ τῇ μάδιλον λάματα ἢ νάματα βρουύσῃ· ἦς τυχῶν ἀπῆλλακτο καὶ αὐτὸς τῆς χαλεπῆς ἐκεῖνης νόσου. Βυζάντιοι δὲ πανδημει πρὸς ὑπάντησιν τοῦ βασιλέως ἐξελθόντες, εἰ δὲ καὶ οἱ τῶν πέριξ χωρῶν τε καὶ πόλεων κατὰ θέαν βασιλέως (πᾶσι γὰρ οὐκ ἐπείραστος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαύματος ἄξια ὄψις ἦν, ὡς περ ἐκ νεκρῶν ἐγγηγερμένος), ἄχρι μὲν Ῥηγίου προήκον ὑπ' ἀλλήλων συνωθούμενοι καὶ ἡσπάζοντο βασιλεία προσκυνούντες. Ἐκεῖθεν δὲ δι' αὐτῶν ἰῶν ὁ βασιλεὺς ἄχρι τοῦ πρὸ τῆς πόλεως τεμένους τῆς ἀεννάου πηγῆς ἦλθε συνωθούμενος ὑπὸ τοῦ πληθους· ἀπεδούς δὲ τὰς εὐχαριστίας Θεῷ, ἦλθεν εἰς τὰ βασιλεια ἐκεῖθεν, καὶ διέτριψεν ἐν Βυζαντίῳ ἐξ ἐκεῖνης, εἰς ἐξηκοστὴν ἡμέραν. Αὐθις δὲ ἐξελθὼν, περιήει τὰς τῆς Θράκης πόλεις.

CAPUT XXI.

Persæ prædatores cæduntur; Achris Triballorum obsidione liberatur. Mæсорum rex, et imperator pacta societate in Triballorum regionem irruunt. Triballus Mæσο copias integris occurrit, hostes partim cædit, partim fugat. Rex vulneratus moritur. In imperatorem Crates nihil molitur. Michaelis conjux, soror imperatoris, cum liberis pellitur. In concilio decernitur in Mæsiam proficiscendum, ubi magnæ spes ostentarentur, et ex pulsa imperatoris soror justa esset belli occasio. Vastatur Mæsia; aliquot oppida se dedunt. In locum Isaiæ patriarchæ magnus domesticus Joannem presbyterum subrogandum suadet, et episcopus quodam callido commento ad id permovet.

Ἦπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ στρατιὰ Περ- B
σῶν ἱππικὴ τὸν Ἑλλησποντον περαιωθεῖσα, ἐληλί-
ζετο τὴν Θράκην. Πυθόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς, συνή-
θοριζε τὴν στρατιάν ὡς ἀμυνόμενος αὐτοῦ. Ἐν ᾧ
δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Περσῶν, ἀνα-
στρέψαντες ἐπεραιώθησαν πρὸς ἔω. Πεντακόσιοι δὲ
αὐτῶν καὶ χίλιοι λο, ἴδες ἔμειναν ἐπὶ τῆς Θράκης·
βασιλέως δὲ αὐτοῖς ἐπιστρατεύσαντος, ἔπεσον πάν-
τας μάχῃ νικηθέντες. Οὐ πολλὰς δὲ ὕστερον ἡμέρας
ἐκ τῆς ἐσπέρας; ἠγγέθη βασιλεῖ ὡς παρασκευά-
ζοιτο στρατιὰ Τριβαλῶν τῇ Ἀχρίδι ἐπιθέσθαι πόλει
ἐσπερίῳ ὑπὸ τὴν Πιερίαν τὴν ὄρος κειμένη, καὶ μετὰ
μικρὸν οἱ Τριβαλοὶ δρώσαντες τὰ περὶ αὐτὴν, περι-
καλήμενοι ἐπολιόρχουν· βασιλεὺς δὲ ἐβοήθει κατὰ
τάχος. Αἰσθόμενοι δὲ οἱ Τριβαλοὶ, τὴν πολιορκίαν
ἐκλιπόντες, ἀνεχώρησαν εἰς τὴν οικίαν· καὶ ὁ βα- C
σιλεὺς εἰς Ἀχρίδα παρελθὼν, πρόνοιάν τε ἐποίησατο
τῆς πόλεως· ὅση δυνατὴ· καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων
αὐτῇ φρουρῶν τινὰ δυντα ὑπηκόων Τριβαλοῖς, εἶπεν
ἐξ ἐφόδου· τῶν τε ἐσπερίων ἐτέρων πόλεων προση-
σάμενος, αὐθις εἰς Διδυμότειχον ἐπανῆκε. Μιχαὴλ
δ' ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς ἐκ τινῶν διαφορῶν πρὸς
Κράλην τὸν Τριβαλῶν ἄρχοντα ἐκπολεμωθεὶς, πα-
ρεςκευάζετο ὡς αὐτῷ ἐπιστρατεύων. Εἰδὼς δὲ καὶ
βασιλεία πολέμιον αὐτῷ δυντα, πέμψας πρεσβείαν
πρὸς αὐτὸν, εἶδειτο αὐτοῦ ἐπιθέσθαι Κράλη, ὡς ὑπ'
ἀμφοτέρων βῆδῳ; ἐκτριβησομένῳ. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει
καὶ βασιλεῖ καιρὸν εἶναι δικαῖα παρὰ Τριβαλῶν
λαβεῖν ὧν ἠδίκησαν Ῥωμαίους, Μιχαὴλ μὲν ὑπέσ-

Sub id tempus equestris Persarum manus Hel-
lespontum transducta, Thraciam depopulabatur.
Quod ubi rescivit imperator, delectum ad eos pro-
pulsandos habuit. Interea de Persis multi in orien-
tem renavigarunt. Selecti, qui in Thracia remane-
rent, mille quingenti: quibuscum pugna congressus
imperator, omnes ferro concidit. Diebus pau-
cis ex occidente affertur, Triballos ad Achridem
urbem occidentalem, sub monte Pieria sitam, ar-
mis adoriundam sese comparare: quam paulo post
agro circumcirca devastato, obsidio circumdederunt.
Imperator cum subsidio adest celeriter.
Quod Triballi sentientes, obsidione soluta domum
recedunt. Imperator urbi quantum potest providet,
et ex finitimis ei castellis, Triballorum ditioni sub-
jectis, quædam primo impetu capit; reliquis item
occidentis urbibus prospiciens, 262 Didymotichum
revertitur. Michael Mæсорum rex ob quasdam lites
Triballorum principi infensus, ad bellum ei infe-
rendum se instruebat (6). Cumque imperatorem
quoque illi hostem invade non nesciret, per legatos
rogat uti Cratem in vadat, ut ita amborum viribus
laud ægre contereretur. Ubi imperatori maturum
visum est, a Triballis injurias Romanis irrogatas
persequi, Michael expeditionem promisit, addens
etiamsi illum ad istam societatem non invitasset,
per se in Triballos, a quibus intolerabilia damna
accepisset, ducturum fuisse. Imperator contracto
exercitii, omnibusque necessariis comparatis, per

Jacobi Pontani notæ.

(6) De hoc bello Gregoras, lib. ix: *Sequenti vere, cum Servia Cratem appareret non quieturum, nisi Michael em injuriam, et contumeliam sorori factam ultus esset, quod ea legitima conjugis, post susceptos ex ea liberos, regni hæredes, nulla de causa repudiata, imperatoris sororem duxisset, Michael legatos ad imperatorem mitti, ab eo postulans ut*

D per Romanas provincias transiens, in Triballorum terram impressionem faceret; nam et se illi armis infesta illaturum, ut duobus bellis impar, fieret imbecillior, multis utrinque agris amissis. Proinde ad expeditionem usque ad veris exitum sese parant. Lege reliqua.

Pelagoniam profectus, Triballorum provinciam in festam habet; partem aliquam conculeatis et succis segetibus arboribusque deformat; Butzunin oppidulum ex itinere capit, Deuritza, Dubrunin, Caballarum, Siderocastrum, et ipsa oppidula, se dedunt. Michael ipse quoque per Pæoniam totis copiis in Triballos tendens, in loco quem indigenæ Belmasdin vocant, castra facit, despectis hostibus, ut ei resistere non aucturis. Stephanns Crales Triballorum princeps cum hinc et hinc hostilibus flammis circumdatum se videret, nec putaret divisas copias utrumque regem sustinere posse, iis integris contra Mæsum ire maluit, juxtaque eum castra fixit: loco autem opportuno, ubi angustus et asper transitus, ne quis irrumperet, custodiæ causa peditum globum collocavit. Cæterum ultro citroque missis de pace caduceatoribus, cum transigi nihil posset, et placeret conflagrare, illo die manus mutuum abstinere pacti sunt, ut postridie concursuri. Mæsis comite jam defectis, Michael rex illo die de exercitu delegit, quos ad victum quaerendum dimisit; majorque pars militum ad prædas agendas per agros adjacentes se effudit. Cernens Crales dissipatum Mæsurum exercitum, et arbitratus adesse tempus aggrediendi Michaelis ejusque astu bellico opprimendi, armato milite, et cum trecentis ex Alemania gravis armaturæ, pactorum securus in Mæsos graditur. Michael venientes Triballos conspicatus, sibi data verba intellexit; verumtamen et ipse celeriter ad pugnam **263** contendit occurrere. Triballi, priusquam ille instrueret aciem, impressionem faciunt, vi devincunt, Mæsurumque partem in fugam compellant, partem congressi occidunt, captos armis nudant ac dimittunt. Nam quoniam homophyli sunt, inter se captivos facere, et in servitutem redigere, moribus eorum nefas est. Michael lethali tactus vulnere, et ad castra hostium perductus, brevi exspiravit. Mæsurum castra Triballi diripiunt. Qui prædæ inteni vagabantur, auditio, regem suum esse victum, alii alibi comprehensi contrucidabantur; plures fuga salutem adipisciebantur. Crales potitus victoria, in imperatorem Romanum, ipsum quoque ad urbes in confiniis expugnandas intentum, nihil molitus est; sed renotius castris se continuit: utrum quod majores copias conduceret, quando quas habebat, Romanis impares viderentur; an quod aliud quiddam in pectore volutaret, cognosci non potuit. Paulo post imperatori nuntiatur dynastas Mæsurum, rege illorum mortuo, seu quia Stephanum Cralem hoc officio sibi devincire conarentur, seu alius ergo, imperatoris sororem, Michaelis conjugem, una cum liberis expulisse: sorori autem Stephani, quæ prius cum Michael nupta fuerat, ipsi liberisque ejus regiam Mæsurum regnumque reddidisse. Imperator optimatum concilio convocato, quid ageret disceptare instituit. Judicatum, rebus præsentibus, aut parvo, aut nullo fructu responsuris (cum Crales bello

αχο τὴν ἐκστρατείαν, προσθεὶς ὡς εἰ μὴ παρεκάλει καὶ αὐτὸς, ἀλλ' αὐτὸς διενόητο στρατιᾷ ἐπὶ Τριβαλοῦς ἐλθεῖν ὡς τὰ μέγιστα ἠδίκημένος ὑπ' αὐτῶν· αὐτὸς δὲ ἀθροίσας τὴν στρατιάν καὶ πάντα ἐκπορισάμενος ἦν ἐδεῖτο, διὰ Πελαγονία: ἐσέβαλεν ἐς τὴν γῆν τῶν Τριβαλῶν, καὶ ἑταμέ τινα αὐτῆς· καὶ Βουτζοῦνιν μὲν τι φρούριον προσαγορευόμενον εἶλεν ἐξ ἐφόδου· δεύροτξαν δὲ καὶ Δουβροῦσιν, καὶ Καβαλλάριον, καὶ Σιδηρόκαστρον, φρούρια καὶ αὐτὰ, πρρεστήσατο ὁμολογίᾳ. Μιχαὴλ δὲ καὶ αὐτὸς διὰ Παιονίας πανστρατιᾷ ἐπιστρατεύσας Τριβαλοῖς, ἐστρατοπέδευσεν ἐν τόπῳ Βελλμάσδιν ἐγγχωρίως προσαγορευόμενῳ, περιορώμενος τοὺς πολεμίους, ὡς οὐκ ἂν τολμήσουσας προσβαλεῖν αὐτῷ. Στέφανος δὲ Κράλης ὁ τῶν Τριβαλῶν ἄρχων, ἐπεὶ ἐκπέσωθεν συνεώρα τῷ πολεμῷ πυρὶ περισχεθεὶς, ἐκατέροις μὲν ἀντιτάξασθαι τοῖς βασιλεῦσι, διελόμενος τὴν στρατιάν, οὐκ ᾔσχετο εἶναι δυνατός. Εἶλετο δὲ μᾶλλον τὸν Μυσῶν βασιλεῖα ἀνταγωνιστῆν, καὶ πανστρατιᾷ καὶ αὐτὸς ἐλθὼν, παρεστρατοπέδευσε μὲν αὐτῷ. Ἐν ἐπικαίρῳ δὲ χωρίῳ στενὴν ἔχοντι τὴν διόδον καὶ σκληρὰν ἢ ἐπέστησε στρατιάν πεζὴν φρουρεῖν, ὡς μὴ τις δύναιτο δι' αὐτῆς λέναι ἐπ' αὐτόν· ἐπικηρουκευσάμενοι δὲ ἀλλήλοις, ἐπεὶ ἀσυμβάτως εἶχον, καὶ ἐδόκει πολεμητέα εἶναι, ἐκχειρίαν ἄγειν συνέθεντο ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὡς μαχοῦμενοι ἐς τὴν ὑστεραίαν. Ἐπιελοπότος δὲ ἦδη σίτου τῷ στρατοπέδῳ τῶν Μυσῶν, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἔγνω δεῖν καθ' ἣν τὴν ἐκχειρίαν ἦγον, στρατιάν ἀπολεξάμενος, πέμψαι ἐπὶ σίτον· καὶ διεσκέδαστο τὸ πλεῖον τῆς στρατιᾶς; ἐπὶ τὰ παρακείμενα χωρὶα ἐφ' ἀρπαγῆν· ὁρῶν δὲ ὁ Κράλης τὴν Μυσῶν διεσκεδασμένην στρατιάν, καὶ νομίσας καιρὸν εἶναι ἐπιθέσθαι Μιχαὴλ καταστρατηγθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς εἶχε τάχους, ὠπλισμένην τὴν στρατιάν ἀναλαθὼν, καὶ τριακοσίους ἐξ Ἀλαμανῶν ἐπαγόμενος καταφράκτους, ἄλιγα τῶν συνθηκῶν φροντίσας, ἐπὶ Μυσούς ἐχώρει· Μιχαὴλ δὲ ὁρῶν τὴν Τριβαλῶν στρατιάν ἐπαγομένην, ἔγνω μὲν ἡπατήμενος, πληρὸς ὡς εἶχε τάχους καὶ αὐτὸς τὴν στρατιάν ὀπλίσας, ἐξήγεν ὡς ἐς μάχην· καὶ πρὶν εἰς τάξιν καταστῆναι, οἱ Τριβαλοὶ ἐπὶ πεσόντες, ἐτρέφαντό τε τοὺς Μυσούς, καὶ ἐνίκων κατὰ κράτος, καὶ τοὺς μὲν ὀπέκτειναν αὐτῶν παρὰ τὴν μάχην· ὅσοι δὲ ἐάλωσαν ζῶντες, γυμνούμενοι τῶν ὅπλων, ἀπελύοντο· οὐ γὰρ ἔξεστιν αὐτοῖς ἀλλήλους ἀνδραποδίζειν ὄντας ὁμοφύλους. Βασιλεὺς δὲ ὁ Μιχαὴλ τραυματίας γενόμενος καιρίως ἐάλω μὲν ἐτι ζῶν καὶ ἀπήχθη παρὰ τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων. Ἐτελεύτησε δὲ μικρὸν ἐπιβίου. Τὸ δὲ στρατόπεδον τῶν Μυσῶν ἐπέβροθησαν οἱ Τριβαλοὶ· ἡ δ' ἐπὶ τὸν σίτον διεσκεδασμένη στρατία, τοῦ σφετέρου βασιλέως πυθόμενοι τὴν ἦτταν, οἱ μὲν αὐτῶν ἄλλοι ἄλλοις καταλαμβανόμενοι διεφθέρουντο, οἱ πλείους δὲ αὐτῶν, φυγῆ ἐπορίσαντο τὴν σωτηρίαν. Ὁ Κράλης δὲ μετὰ τὴν νίκην, βασιλεὶ μὲν οὐκ ἐπιστράτευσεν· Ῥωμαίων ἐπικειμένῳ ὁμοίως καὶ πολιορκοῦντι, τὰς ἐν ταῖς μεθορίαις αὐτοῦ τε καὶ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας πόλεις· ἀλλ' ἐμεινεν ἐστρατοπεδευμένος οὐκ ἐγγύς. Εἶπε δὲ μετῴνα συναθροίζων στρατιάν, ὡς τῆς οὕσης

οὐκ ἀξιωμαχοῦντο Ρωμαίοις δοκούσης εἶναι, εἴθ' ἔτε-
 ρόν τι διανοούμενος, ἔμεινεν ἐν ἀδελφῷ. Μετὰ μικρὸν
 δὲ ἤγγελλετο τῷ βασιλεῖ, ὡς οἱ δυνατοὶ παρὰ Μυ-
 σοῦς τοῦ σφετέρου βασιλέως Μιχαὴλ ὀποθανόντος,
 εἴτε Στέφανον θεραπεύοντες τὸν Κράλην, εἴθ' ὁ τι
 ἕτερον διανοούμενοι, τὴν μὲν βασιλείω ἀδελφὴν
 ἀπέλασαν μετὰ τῶν τέκνων, τῇ δὲ ἀδελφῇ Στεφάνου
 ἢ πρότερον συνώκει Μιχαὴλ, ἅμα τέκνοις τὰ τε βα-
 σιλεία παρέδωσαν τῶν Μυσῶν καὶ τὴν ἀρχήν. Βα-
 σιλεὺς δὲ ἐκκλησίαν συναθροίσας μετὰ τῶν ἐν τέλει,
 ὅτι δέοι ἐθουλεύεσθαι ποιεῖν, καὶ ἐδόκει δεῖν τὰ ἐν-
 ταῦθα μὲν καταλιπεῖν, ὡς ὀλίγα ἢ οὐδὲν δυνησομέ-
 νους ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι, τοῦ Κράλη ἦδη τοῦ πρὸς
 Μυσῶν πολέμου ἀπηλλαγμένου, καὶ δυνηθέντος ἀν-
 βιβίως ἀμύνεσθαι αὐτοῦ· κακοῦντας τὴν αὐτοῦ·
 πρὸς δὲ τὴν Μυσίαν ἀπαίρειν τὴν ταχίστην, ὡς ἐλ-
 πιδῶν ἐκεῖ μεγάλων ὑποφαινομένων· πρόφασιν δὲ
 πολέμου εἶναι οὐ μικρὰν, τὸ τὴν βασιλείω ἀδελφὴν
 ἀπελαθῆναι τῆς ἀρχῆς, δικαιοτέρων οὖσαν ἄρχειν
 ἢ τῆς Κράλη ἀδελφῆς ὑπὸ περιόντος ἔτι ἐκβληθεί-
 σης Μιχαὴλ. Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο ἀναχωρεῖν τοῖς τε
 προσχωρήσασιν ἀτίως πολιχνίοις φρουρὰς ἐγκα-
 τατησάμενος ὁ βασιλεὺς, τῶν τε λοιπῶν περὶ τὴν
 ἄκραν πόλειον ὅσης ἐδέοντο πρόνοιαν ποιησάμενος,
 καί στρατιὴν ἅμα στρατηγῶν Συργιάνην καὶ τῆς ἄλλης
 ἐστράτας δυοὶ καταλιπὼν ὥστε ἀμύνεσθαι ὑπὲρ αὐ-
 τῶν ἀν' ἐπιπέσειν οἱ Τριβαλοὶ τὴν ἄλλην στρατιάν ἀνα-
 λαθῶν, εἰς Ἀδριανούπολιν ἐπανήλθον· οὐ πολλὰς
 ὕστερον ἡμέρας· καὶ τὴν ἐπίλοιπον Ῥωμαίων στρα-
 τιάν ὅση ἦν συναγαγὼν, ἐσέβαλεν εἰς τὴν Μυσίαν,
 καὶ τὰ τε ἄλλα μάλιστα τὴν χώραν ἐηώσας, καὶ ἐκ τῶν
 ὑπερχῶν πόλεων Μυσοῖς, τὴν Ἀγχιάλον καὶ Μεσημ-
 θρίαν, καὶ Ἀετὸν, Κτένιά τε καὶ Ῥωσόκαστρον, καὶ
 Διάμπολιν παρασησάμενος ὀλογοῖα, εἰς Βυζάντιον
 ἐπαῆκε. Διατρίβοντι δὲ ἐκεῖ, ἐπεὶ καὶ ἡ Βυζαντίων
 Ἐκκλησία χηρεῦσασα ἦν ἀρχιερέως, τοῦ πατριάρχου
 Ἡσαίου οὐ πολλῶ πρότερον χρόνῳ τετελευτηκότος,
 ἐδόκει τῶν ἀναγκαίων τοῖς πατριαρχικοῖς· θρόνοις τινὰ
 ἐγκαθεδρῶσαι. Πολλῆς δὲ ζήτησεως περὶ τούτου
 γινομένης, καὶ ἄλλων ἄλλοις προβαλλομένων, ὁ μέ-
 γας δομέστικος συνεβούλευε βασιλεῖ, τὸν πρεσβύ-
 τερον Ἰωάννην ἀποδείξει πατριάρχην· ὃν τῆς Ἀπρίων
 μὲν ὄντα πόλεως πολίτην καὶ ἐξ ἀσήμεων, περὶ δὲ
 τὴν ἱερατικὴν λειτουργίαν μάλιστα δοκοῦντα ἔχειν
 ἀφυσῶς, ὁ μέγας δομέστικος· ἐνέγραψε τοῖς οικείοις,
 καὶ περὶ τὴν ἱερὰν ἐχρῆτο τούτῳ λειτουργίαν. Ὑσ-
 τερον δὲ οὐ τοιῶν χρόνων γενομένης, τῷ βασιλικῷ
 ἐνέγραψε κλήρον μηδὲν τῶν παρ' αὐτοῦ χορηγουμένων
 προσίδων ἀποστρέψας, ἀλλ' ἐκείναι· τὰς βασιλικὰς

A contra Mœsos jam liber, suam provinciam vexan-
 tibus levi opera posset obsistere) supersedendum,
 et in Mœsiam, ubi magnæ spes ostentarentur,
 quamprimum discedendum. Occasionem belli gra-
 vem offerri, sororem scilicet imperatoris regno de-
 pulsam, quæ justius imperaret, cum soror Cralis a
 Michaele adhuc vivente matrimonio multata fue-
 rit. Postquam igitur recedere complacitum fuit,
 tum oppidulis, quæ recens in ejus se potestatem
 tradiderant, prasidiis impositis, tum reliquis ur-
 bibus in confiniis, cura quanta egebant curatis,
 parteque exercitus cum Syrgianne etiam, reliqui
 Occidentis duce relicta, ut illas adversus Tribal-
 lorum vim tueretur, cum altera parte Adrianopo-
 lin rediit. Diebus aliquot præterlapsis, allectis
 quantæ erant copiis, in Mœsiam irrupit, **264**
 et cum cætera regionem vastat maxime, tum An-
 chialum, Mesembriam (7), Aeton, Ctenia, Rhosoca-
 strum et Diampolin civitates per deditionem acci-
 pit, Byzantiumque revertitur. Quia vero tum
 Ecclesia Byzantina episcopo suo viduata erat, quod
 Isaias patriarcha nuper de vita exierat, visum om-
 nino faciendum, ut alius in ejus throno locaretur.
 Cum igitur diutius controversando alii alium no-
 minarent, magnus domesticus imperatori auctor
 fuit, uti Joannem presbyterum designaret : quem
 quanquam apud Apros obscuris ortum natalibus, ta-
 men ut in sacerdotali ministerio dexterrimum, et ad
 id accommodatissimum, idem domesticus inter suos
 domesticos ascripserat, qui sibi a sacris esset. Non
 diu post cum ita usus posceret, in clerum imperato-
 ris eundem cooptavit, pensionem suam ei relin-
 quens, et insuper imperatoria pensione cumulans. Ibi
 quoque semper bene audiit, et imperatoris gratiam
 est consecutus : qui consilium probavit, et ita faci-
 endum dixit, si modo perfici possit. Ubi ad epi-
 scopos super eo retulit, illi statim quasi conspiras-
 sent, ad unum omnes reniti, neque audire velle.
 Imperator usque adeo repugnantes cernens, nego-
 tium magno domestico committit, qui nihil cun-
 ctatus, episcoporum in sanctorum apostolorum (8)
 templo conventum agit ; ibi exorsus loqui, impe-
 trare ab illis laborat, uti Joannem pro patriarcha
 suscipiendum decernant. Illi contra asserere id
 neque justum, neque Ecclesiæ Dei frugiferum fore.
 Multis ab utraque parte dictis, tandem surgunt,
 discrepantibus sententiis, dum hi nequaquam fe-
 rendum existimant, vitæ curis implicitum, uxori et
 filiis cohabitantem (d), in excelsissimam magisterii

Jacobi Pontani notæ.

(7) Gregoras : Proximo anno, cum audivisset
 imperator, Bulgaricum principatum (Triballos vo-
 cat Bulgaros) et a priore uxore, a cognatis Michae-
 lis divelli (nam imperatoris soror aegre fuga saluem
 quaesierat) in ea multorum contentione de regno,
 justis copiis delectis, oppidula Aemo vicina invasit,
 et fere omnia citra negotium cepit, habitatoribus

ultra sese ad eum conferentibus. Inter cætera vero
 etiam urbem munitam, et frequentem Mesembriam,
 ad mare sitam, etc.

(8) Petri et Pauli. Templum illud Constantini
 opus, in eoque, ut et Helena mater, sepultus est.
 De eo sæpius Zouaras lib. III.

Jacobi Gretseri notæ.

(d) Græcorum sacerdotes uxoratos esse notius
 est, quam ut admonitione egeat, et si cui ignotum

esset, id ex hujus Joannis exemplo, de quo hoc
 capite Cantacuzenus, planum testatumque reddet

αὐτῶς εὐμενεῖας· βασιλεὺς δὲ ἐπῆρνε τε τὸν λόγον καὶ ἐπιχειρήματα ἔλεγεν εἶναι εἰ γε ἀνυσθῆναι δυνατόν. Ὁ δὲ τοῖς λοιποῖς ἀρχιερεῦσι τὸν περὶ τούτου προσήγαν λόγον, οἱ μὲν εὐθὺς ὡσπερ ὁπλὸν συνθήματος πάντες ἀπωθῶντο, καὶ οὐδὲ ἠείλοιντο τῶν περὶ τούτου λόγων.

A impedimento non futurum, quandoquidem illo se penitus extricabit. Tandem cœtu soluto quemque redire domum, et non parum defatigatos, corpus recreare jussit; iterumque super eadem deliberatione concilium indixit. Illi domos redeunt M-

Jacobi Gretseri notæ.

synodus, ut neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli prorsus clerico liceret habere conjugatam mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut materteram, aut avitam, aut eas solum personas, quæ ab omni suspitione alienæ essent. Quidam vertunt illud συνείσακτον extraneam; nonnulli, subintroductam; alii introductam; alii ascititiam. Turrianus aliquando ad verbum, cointroductam. Item absolute, mulierem, et quidem quæcumque, exceptis his quas canon excipit. Antiocheni enim (quorum vocem canon Nicænus usurpat) quælibet mulieres, sive uxores, sive non uxores libere et familiariter non sine suspitione consuetudinis illicitæ cum viris versantes vocant συνείσακτους, ut ex Eusebio lib. vii *Histor. ecclesiast.*, cap. 23, liquet, quæ inde hoc nomen adoptæ videntur, quod in eodem conclavi aut cella cum viris versentur, quas synodus Ancyrana nominat συνερχομένας, hæc est, congregiantes, eujusmodi sunt, quibus ministrandi gratia ingredi licet, quocumque dominus domus ingreditur, et cum eo simul ire per omne conclave domus. Frustra ergo est cum sua explanatione Balsamon, qui in scholiis ad tertium canonem Nicænum, συνείσακτους tantum restringit ad mulieres non uxores, cum canon loquatur de omnibus. Plura Turrianus Idem de cœlibatu ministrorum Ecclesiæ decretum quoque est in aliis synodis, ut in Eilberitana, Arelatense, Agathensi, Turonensi prima et secunda, etc., quæ omnes synodi non novum morum introduxerunt, sed veterem ab apostolica traditione manent m denuo sauxerunt: semper enim synodis hoc curæ fuit, ne, ut inquit Vincentius Lirinensis, aliquid posteris traderent, quod ipsæ a patribus non accepissent, utque non solum in præsentem rem bene disponerent, verum etiam post futuris exempla præberent, ut et ipsi scilicet sacratæ vetustatis dogmata colerent, profanæ vero novitatis adinventâ damnarent.

Cæterum hodierna Græcorum consuetudo fluxit a pseudosynodo, quam Græci vocant πενθέκτην, Quintæctim, nunc nove et monstruose, ut ipsa appellatio monstrum synodi, non synodum indicet: eujus architecti et auctores carni fibulam laxarunt cum sempiterno Græciæ dedecore, facta conjugatis ordines accipiendi, et conjugio inito, etiam post initiationem utendi potestate, contra tot sæculorum consensionem, et ab apostolis derivatam consuetudinem. Nimirum ubi decrevit virtus, ut tunc fiebat in Græcia, eo irrepit venus. Est autem canon (decimus tertius inter Trullanos) quem hæc de re considerunt, plenus inscitia et mendaciis, ut Baronius luse demonstrat, tom. VIII. Si enim ideo ministri Ecclesiæ debent esse mariti, quia honorabile conubium in omnibus, et thorus immaculatus; item, quia, quod Deus conjunxit, ab homine non est separandum; denique, quia Aposto us monet, ut qui uxorem habet, solutionem non querat, cur non patiuntur iidem Trullani legislatores, ut episcopi aut monachi uxores retineant? Si nihil in sacras Litteras committitur, quando episcopi et monachi a conjugibus sejunguntur, cur sacrilegium sit, si mariti a sacris ordinibus repellantur, aut si admissi sunt, a matrimonii usu abstinere jubeantur, et pœnis quoque ecclesiasticis, si ita necessitas exigat, compellantur? Verumenimvero perpulchram profecto hujus impuri canonis et moris rationem reddit Jeremias patriarcha: Non ignora-

mus, inquit, turpitudinis germina multa suscipi inter eos, qui sacerdotes uxores accipere prohibent. Quæ ratio, si quid valet contra cœlibatum sacerdotum, valebit etiam contra cœlibatum episcoporum, monachorum, et eorum qui mortua uxore, cœlibem vitam agere coguntur apud Græcos, sive sint sacerdotes, sive diaconi, sive subdiaconi. An isti ex carne et sanguine non sunt commentati? Si isti sine hujusmodi maculis castam integramque vitam vivere queunt, cur non et illi, qui recens ad sacerdotis, diaconi aut subdiaconi officium accedunt? An non et his, si in flagitia labantur, adhibere licet ea medicamina, quæ castitatem professis adhibere iste Jeremias refert, nosque supra commemoravimus. Episcopum nullam omnino mulierem habere, aut cum ea habitare concedimus, inquit imperator Justinianus, Novell. 123, sed si id minus comprobasse visus fuerit, episcopatu deficiatur. Ipse enim seipsum episcopatu indignum demonstrat. Cur hoc vel similia emplastrate non curant iidem Græci suos sacerdotes, diaconos, et subdiaconos, si quando extra honestatis limites evagentur? Si Græci totam antiquitatem respuebant, par saltem erat, ut audirent suum Justinianum, qui mentem suam de cœlibatu ministrorum Ecclesiæ, diu ante Trullani conciliabuli tempora explicarat his verbis, Novell. 6: Nihil sic in sacris ordinationibus diligitur, quam cum castitate viventes, aut cum uxoribus non cohabitantes, aut unius uxoris virum, qui sive fuerit, sive adhuc sit, et ipse castitatem eligat secundum divinas regulas, primum principium et manifestum fundamentum residuæ virtutis constitutum. Sed venter aures non habet, multo minus libido; et forte patrocinium a Justiniano quærent, etsi imprudenter, ne dicam impudenter. Nam Photius in Nomocanone titulo 8, hæc ex Novellis Justiniani sanctionem citat: Nullus clericus, qui uxorem non habet, habeat in domo sua introductitiam, præterquam matrem, et filiam, et sororem, et alias non suspectas; ubi imperator in iure videntur, esse clericis matrimonium permisit, quandoquidem monet, ut qui uxores non habent, ab ἐπίσακτοις abstineant. Quo ipso existimare quis posset, ab eo significatum, clericos, si voluissent, potuisse uxores ducere. Verum si quis integra verba Justiniani, non ut a Photio decurtata sunt, consideret, aliam longe mentem Justiniano fuisse intelliget. Verba edicti hæc sunt, Novell. 123: Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις, καὶ διακόνοις, καὶ ὑποδιακόνοις, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις μὴ ἔρουν γαμετὰς κατὰ τοὺς θεοὺς κανόνας ἀπαγορεύομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τῆς τῶν ἁγίων κανόνων δύσαμιν γυναικὰ τινα ἢ τῶ ἰδῶ ὄκῳ ἐπέ'σ κ' ὄν ἔχον· Presbyteris, diaconis, subdiaconis, et omnibus aliis in clerum ascriptis, qui secundum divinos canones uxorem non habent, interdiximus et nos, ex sacrorum canonum præscripto, ne mulierem introductitiam domus suæ habeant, excepta matre, etc. Quo loquendi modo manifeste docet imperator, presbyteros, diaconos, subdiaconos cœlibem vitam agere debuisse, sacris canonibus id ita præcipientibus: licet nonnullis ex clericorum numero nuptiæ permissæ essent, lectoribus nimirum et cantoribus, de quibus apostolorum can. 23, vel juxta aliorum divisionem, 26, et ipsemet Justinianus, Novell. 6 et 123, qui mulierem, quam Nicæna synodus vocat συνείσακτον, eadem notione ἐπίσακτοις appellat, eoque vocabulo idem, quod Nicæna synodus intelligit.

gnus domesticus imperatori exponit, et quæ ipse ut episcopis persuaderet, dixerit, et quomodo illi contradixissent, postremoque convenerit, ut altero cætu super eadem questione coirent.

λων Χριστοῦ νεῶ· καὶ καταστάς εἰς λόγους, ἐπεχειρεῖ πείθειν, ὡς δεῖ τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην ἐπὶ τὸ πατριάρχην δέχεσθαι ψηφίζεσθαι· οἱ δ' ἀντεπεχειροῦν, ὡς εὔτε δίκαιον, εὔτε λυοιταλῆς, ἂν τῆ Ἐκκλησίᾳ εἴη τοῦ Θεοῦ. Πολλῶν δὲ ἐξἑκατέρου μέρους λόγων εἰρημένων, τέλος ἀνέστησαν ἀσύμφωνοι καὶ γνώμαις, τῶν μὲν, οὐδαμῶς οἰκόμενων εἶναι ἀνεκτὸν, τὸν ἔτι τοῖς τοῦ βίου πράγμασι συνισχημένον, καὶ γυναικί καὶ τέκνοις συνοικοῦντα, εἰς τὸν ὑψηλότετον τῆς διδασκαλίας ἀνάγειν θρόνον· τοῦ δ' ἀντεπεχειροῦντος ὡς οὐδὲν ἂν εἴη τοῦτο κώλυμα καθάπαξ ἀποστησαμένου ἂν· τὰλλα ἱκανό, τε καὶ ἁρμόζων πρὸς τὸ ἔργον ἦ. Τέλος δὲ ὁ μέγας δομέστικος τὴν ἐκκλησίαν διαλύων, νῦν μὲν ἕκαστον ἐκέλευεν σκαθε ἀπελθόντα, ἀναπαύλης τυχεῖν οὐκ ὀλίγον πόνον ὑπομείναντας· αὐτοῖς δὲ συνελθόντας περὶ τῶν αὐτῶν ποιήσασθαι τοὺς λόγους. Οἱ μὲν οὖν ἕκαστος ἐπ' οἴκου διελύοντο. Ὁ μέγας, δὲ δομέστικος ἀπήγγελλε τῷ βασιλεῖ ἐλθόν, ὅσα τε λέξαι τοὺς ἀρχιερέας πείθειν ἐπιχειρῶν, καὶ ὧν παρ' αὐτῶν ἀκούσειεν ἀντιλεγόντων· καὶ τέλος, ὡς συνταθείη καὶ δευτέραν ἐκκλησίαν συναθροῖσαι· τοῦτου ἕνεκα.

265 Post decimum itaque diem in eodem templo omnibus jam ejus jussu congregatis, non iisdem usus est argumentis, cum se nihil consecuturum sciret; sed unum potissimum voluit per cuniculum eorum animis obreperet; sic enim aiebat: Suadere quemquam Joannem presbyterum in sedem patriarchicam extollendum, ne sibi quidem placere, qui ipsis summopere gratificari vellet: et ad nihil quod quidem eorum animis injucundum esset, quodque nollet, cogere. Considerandum vero, an is alius Ecclesiæ pastor merito creetur, quod quominus fiat nihil omnino vetare, quaudiu in sacerdotium commissum piaculum nemo illi objectare possit. At episcopi non prævidentes quorsum ille collimaret, neque hoc cogitantes, suis se laqueis irretitum iri, libenter istuc audierunt, rati se jam vicisse: suffragaque extemplo inierunt, ut Joannes Thessalonicensis hierarcha crearetur. Ut omnes sententia congruerunt, etiam chirographo decretum suum eos confirmare voluit. Illi decretum statim conscripserunt. Quod simul in manibus habuit: Pulchre, inquit, decenterque factum est, et vobis merito amplas ago gratias. Velim autem mihi dicatis, si imperator sic loquatur: Si episcopis re diligenter perpensa, et præstito quod debent officio visum est Joannem presbyterum in collegium episcoporum asciscere, nullaque causa apparuit, quæ impedire posset: sed ab omnibus concorditer sacra liturgia dignus est judicatus, cur non etiam me volente ad patriarchicum thronum ascendat? Si hoc, inquam, dixerit, quid respondemus, quæso, aut quod velum honeste obtendemus? Doceatis licet. Cum illi, satis esse, quod decreto suo effecissent, ut Joannes Thessalonicensis, aut alterius Ecclesiæ episcopus, non autem patriarcha, institui posset: Hoc, inquit domesticus, demonstrare oportet. Si enim patriarcha aliquam aliam gratiam, virtutemve ex caelestium donorum promptuario accipit, quam aliis antistibus accipere non licet, valeret aliquid oratio: si autem secus est, omnesque et majorum et minorum urbium episcopi æqualiter gratiæ participes sunt

Μετὰ δεκάτην δὲ ἡμέραν αὐτοῖς ἐκέλευεν ἀθροῖζεσθαι ἐν τῷ αὐτῷ νεῶ· καὶ ἐπειδὴ πάντες ἡθροισμένοι ἦσαν, οὐκέτι μὲν ἐκ τῶν ὁμοίων ἐπεχειρεῖ πείθειν, ἤδει γὰρ οὐ πείσων, ἀλλ' ἐξ ὧν μάλιστα ἤθετο ὑποκλέψαι τὴν πειθῶ αὐτοῖς. Ἔφη γὰρ τὸ μὲν περὶ Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου πείθειν εἰς τὸν πατριάρχικόν ἀνάγειν θρόνον, οὐδ' αὐτῷ δοκεῖν εἶναι δεῖν, μάλιστα βουλομένῳ τὰ κατὰ γνώμην αὐτοῖς ποιεῖν, καὶ μηδὲν ἀηδὲς μήτ' ἀβούλητον προσαναγκάζειν· ἔτιρας δὲ ἐκκλησίας σκεψασθαι εἶγε δίκαιον προστάτην ἀποδείξαι· πάντως δὲ οὐδ' ἂν εἴη τοῦ τοιοῦτου κώλυμα ἔω; ἂν μηδεὶς αὐτῷ ἔφη περὶ τῆς ἱερωσύνης ἔγκλημα ἐπιναγεῖν. Οἱ δὲ μηδὲν τῶν μελλόντων ὑποπτεύσαντες, μηδὲ τοῦτο ἐνοήσαντες, ὡς τοῖς σφετέροις αὐτῶν ἀλώζονται βρόχοις, αὐτοὶ ἡδέως τε ἐδίξαντο τοὺς λόγους, οἰόμενοι καταρατηχῆναι, καὶ ἐπεψήφισον προθύμως, Θεσσαλονίκῃ; ἱεράρχην ἀποδείξαι τὸν Ἰωάννην. Ἐπεὶ δὲ εἰς ἐν συνήλθον ἅπαντες ταῖς γνώμαις, ἐκέλευε γράμμασι τὰ ἐψηφισμένα ἐπιθεβαῖον· οἱ δ' ἔγραψον τὸ ψήφισμα αὐτίκα. Ἐπεὶ δ' ἐν χερσὶ τοῦτο εἶχεν ὁ μέγας δομέστικος λαθῶν, τοῦτο μὲν, εἶπε, καλῶς καὶ ἤ προσήκεν ἐγεγόνει· καὶ χάριν ἂν ὑμῖν εἰδείην καὶ αὐτὸς τοῦτου ἕνεκα πολλήν. Πυθέσθαι δὲ ὑμῶν βούλομαι ἐκεῖνο· ἂν ἔρηται ὁ βασιλεὺς ὅτι εἰ τοῖς ἀρχιερεῦσι πολλὰ σκεψαμένοις καὶ τὰ δίκαια ποιούσιν, ἔδωκε τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην ψηφισασθαι ἀρχιερέα, καὶ οὐδεμία τις ἐφάνη αἰτία κωλύσαι δυνατή, ἀλλὰ πᾶσιν ἔδωκεν ὁμοῦ ψήφῳ κοινῇ τῆς ἱερᾶς ἀξιοῦς λειτουργίας ταυτησίην, ἀ·ὐ' ὅτου μὴ καὶ πρὸς τὸν πατριάρχικόν ἐμοῦ βουλομένου ἀναχθεῖν θρόνον; ἂν ταῦτα λέγῃ, τί ἐροῦμεν; ἢ τίνα εὐπρόσωπον ἀπολογίαν ἀποδώμεν ἂν, διδάξατε αὐτοί. Ἰῶν δὲ φαμένων, ὅτι Ἐπειδὴ τὸ ψήφισμα ἐπὶ τοῦτο: ἐποίησάμεθα, ὅτι Θεσσαλονίκῃς μὲν ἦ τις ἄλλῃς Ἐκκλησίαι; ἡγεμόνα δέχεσθαι τὸν Ἰωάννην, πατριάρχην δὲ μὴ. Οὐκοῦν ἔδει, εἶπε, καὶ ἀνάγκην τινὰ προσεῖναι τῷ λόγῳ. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλην τινὰ χάριν ἢ δύναμιν ἄνωθεν ἐκ ταμίου δωρεῶν δέχεται ὁ πατριάρχης ἢ οὐκ ἔξεστι λαμβάνειν καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεράρχαις ἔχει· ἂν τίνα πρόσσιν ὁ λόγος· εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἔστι, πᾶσι δὲ ἐπίσης καὶ τῆς ἐλάσσονο, πόλει; ἐπισκόποις

μέτεστι δωρεάς, αὶ τιμαὶ δὲ καὶ αὶ λαμπρότητες A 9) (e) : honor autem ac splendor sedium (f) petu-
 τῶν θρόνων κείνται παρὰ βασιλεῖ, καὶ ἔξεστιν αὐτῷ
 καὶ τὸν μικρᾶς πόλεως ἐπισκοπεῖν ἄξιον κριθέντα,
 ἐπὶ τὴν μείζονα ἀνάγειν, τίθει ἀπέραντα πονοῦντας,
 ἀπολογία; οὕτω σαθρὰ, καὶ εὐκαταλύτους συναγα-
 ρεῖν, καὶ προσκρούειν εὐκὴ δοκεῖν τῷ βασιλεῖ;
 ἐφ' ἃ μὴ δέον ἀντιλέγοντας, ἀλλὰ μὴ μικρὸν τῆ;
 φιλονεικίας ὑπερνέοντας, ψηφισασθαι τὰ κατὰ γνώ-
 μην βασιλεῖ, καίτοιγε τοῦ δικαίου καὶ εὐλόγου οὐ
 μακρὰν ἀφεσκότα τὸ γὰρ ἡμέτερον ἐώ. εἰ δὲ τις
 χάρις καὶ ἐμοῦ κείται παρ' ὑμῖν. Τοιαῦτα εἰρηκότος

Jacobi Pontani notæ.

(9) Potestate ordinis pares sunt omnes episcopi, non jurisdictionis : ea enim metropolitani episcopi, et patriarcha utrisque antecellit.

(10) Nimum auctoritatis dederunt imperatori episcopi et patriarcha Græci, postquam se ab Ecclesia Romana abruperunt et illi delata sibi po-

testate usi sunt egregie. Patet per omnes historias Byzantinas ista subjectio, et quædam indigna profecio servitus, quam volentes suis imperatoribus servierunt. Ne itaque mireris, si et apud hunc ejus rei exempla videas.

Jacobi Gretseri notæ.

(e) Quod Cantacuzennus ait, omnes episcopos pares esse gratia, id accipi debet de gratia et potestate ordinis, non jurisdictionis : quia alios debet esse majores certum est et inhabitatum apud omnes illos, quibus ecclesiasticæ hierarchiæ gratia respecti sunt.

(f) Cum legis honorem splendoremque sedium penes imperatorem esse, eique licere parvæ urbis episcopatu dignum judicatum ad majorem provehere, id ne mireris : postquam enim Græci a Romani pontificis obedientia se subtraxerunt, omnia suo imperatori per adulacionem detulerunt, et pro jugo leni et levi Romanæ Ecclesiæ, cervicibus suis ferreum asceverunt. Semel enim in hanc provinciam imperatores admissi, nihil in ecclesiasticis, inque ipsos patriarchas sibi non permisere, quod testantur tot constitutiones Græcorum imperatorum de rebus ecclesiasticis, et commentarii Balsamonis in *Nomocanonem* Photii, et in canones conciliorum, omnesque historici, quotquot post natum dissidium a Latinis res Græcicas litterarum monumentis commendarunt. Quocirca arbitrato suo episcopos ponebant, deponebant, reponebant, transferiebant, et in ordinem, quoties collibitum erat, relegebant : privilegia et immunitates, titulos et dignitates augebant, minuebant, tollebant, ipsarumque dioceseon fines ampliabant, aut contraherent liberrime sine ullius metu aut reverentia : ipsisque Constantinopolitanæ Ecclesiæ præsulibus exiguum sane honorem habebant; id vel hinc colligas, quod, ut inquit Innocentius tertius cap. *Soluta*, extravag. De major. et obed., illos juxta *scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere aut faciebant, aut permittebant; cum, ut inquit Innocentius, alii reges et principes archiepiscopis suis (sicut d. bent) reverentes assurgant, et eis juxta se venerabilem sedem assignent.* Quid quod et patriarchale pedum seu scorum ex manu imperatoris accipiebant, et tantum non ab iisdem consecrabantur; ut planum, ex Curopalata, qui in libello *De officis vulgæ Constantinopolitanæ, περί προβλήσεως, de patriarchæ designatione seu inauguratione* ab imperatore fieri solita copiose scribit : quem et ait traditioni τοῦ δικανικίου, seu sceptri patriarchalis hæc solemnissia verba adhibuisse : Ἡ ἁγία Τριάς διὰ τῆς παρ' αὐτῆς δωρεῶσεως ἡμῖν βασιλείας προβαλλεται σε ἀρχιεπισκοπον Κωνσταντινουπόλεως; νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμένην πατριάρχην. *Sacrosancta Trinitas per imperium nobis concessum, constituit te archiepiscopum Constantinopolæ, novæ Romæ, et œcumenicum patriarcham.* Ita quomodo a Romano pontifice tanquam ab univer-

sali Christi vicario, pastoremque pastore accipiendum erat, accipere coacti sunt (in pœnam, opinor, conflati schismatis) ab imperatoribus, qui dabant, quod dare nequibant : et quia ad ovile reverti renuerunt, adhuc in longe magis durus et immites initiatores inciderunt, in ipsos inquam truculentissimos Turcas, a quorum tyranno primus post captam Constantinopolim δεικνύκιον, hoc est, pedum episcopale accepit Gennadius patriarcha : et hæc etiam tempestate nullus patriarcha munus obire potest, nisi prius γροσδοβούλλον, seu, ut vocant hodierni Græci παπάτιον, hoc est, diploma et litteras confirmationis et potestatis ab impio imperatore impetraverit : nec impetrat nisi largo Peseosio (hoc enim nomen est tributo, quod a novo patriarcha initio sue functionis in avarium Turcicum inferri debet) comitatus veniat εἰς τὸ δικάζην, ad senatum Turcicum, tum a hitus a tyrannum, imo et ad osculum manus patet, grandi scilicet beneficio, tum præclarus ille mystagogus dat patriarchæ πάνταν ἐξουσίαν καὶ δεσποτείαν εἰς πάντας τοὺς ἐσσελεῖς Χριστιανούς, ἱερομένους καὶ λαϊκούς. *Omnem potestatem et auctoritatem in omnes pios Christianos clericos et laicos.* ut pro itum est in historia quadam mistobarbara de patriarchis Constantinopolis Turco Græciæ inserta. Ex eodem fonte manavit, ut imperatores episcoporum synodis præsiderent, primique subscriberent (cujus aliquot exempla in hac nostra historia extant) a vrus omnem antiquitatis morem, et cujusvis recte sentientis rationem. Quid enim indecens, quam ut ovis pastoribus præsit? Quantum distat istorum arrogantia a Magni Constantii submissione, qui in concilio Nicæno sedere noluit, nisi in sede humilliore, quam essent episcoporum scellia : nec nisi episcopis annuentibus, ut colligitur ex Theodoro, lib. 1. cap. 7 *Histor. ecclesiast.* et ex Eusebio lib. 11 *De vita Constantii.* Item Constantinum post omnes episcopos subscripsit, ut testatur Basilius imperator in fine octavæ synodi. Quam igitur degeneres Græci posterio a Constantinopoleos condidit Constantino, qui, proh nefas! imperatricibus quoque hunc presertendi honorem in conciliis detulerunt. Non longe abeundum est; sub finem libri tertii sue Historiæ subministrat nobis Cantacuzenus præclari hujus facti præclarum specimen. Sed supervacaneum fuerit pluribus de hoc argumento disserere velle. In promptu est Bellarminus, qui copiose docet, cujus sit præsidere conciliis, et quis hactenus quoque præsedere, libro primo de concil., cap. 19 et 20, ut et illud, cujus sit congregare concilia, cap. 12 ejusdem libri.

vix, tamen suis se pennis captos intellexerunt (11), decretaque revocari non posse; et inter se ut circumducti aspiciebant. Nihilominus, quamvis inviti, Joannem patriarcham renuntiabant, cum ante magnus domesticus, et cum singulis seorsum, et cum omnibus commuiter mulum egisset, flexissetque hos, quia prius propenso erant in illum animo: illos, quod et ipsi ejus, utpote summi rerum præsidis, ope indigerent, et in futurum sibi ejus amicitiam conciliarent. Hoc igitur modo Joannes contentione magni domestici patriarcha decretus, (quod sine eo nullus potuisset) pauloque post consecratus est.

πρὸς αὐτούς, μόλις μὲν, νῦν δὲ ὁμοῦς ἔσχον, ὡς τοῖς οἰκείοις ἐάλωσαν περὶ, καὶ ἀναλύσαι οὐκ ἔστι τὰ ἐψηφισμένα· καὶ πρὸς ἄλλήλους μὲν ἐώρων ὡς ἠπατημένοι· ὁμοῦς δὲ καὶ ἀκόντες ἐπεψηφίζοντο τὸν Ἰωάννην πατριάρχην, πολλὰ τοῦ μεγάλου δομεστίκου πρότερον καὶ πρὸς ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ πᾶσι κοινῇ διελεγμένον καὶ πεύοντος, τοῦ μὲν, ὅτι ἦσαν εὖνοι πρότερον αὐτῷ, τοῦ δ' ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐδέοντο αὐτοῦ τοῖς πράγμασιν ἐφ' ἐστηκότος, τὴν εἰς τὸ μέλλον οἰκείωσιν προμνωμένου; αὐτοῖς. Οὕτω μὲν δὴ ὁ Ἰωάννης σπουδῇ πολλῇ τοῦ μεγάλου δομεστίκου πατριάρχης ἐψηφίσθη, οὐδενὸς ἂν ἐτέρου πείσαντος, εἰ μὴ αὐτὸς παρῆν, καὶ ἐχειροτονήθη μετὰ μικρόν.

CAPUT XXII.

Persæ prædones occiduntur, fugantur, capiuntur. Pars his auditis in orientem refugit. Syrgiannes contra domesticum conjurationem facit. Aequanimitas domestici. Zampiaso Syrgiannem apud imperatorem accusat; ille inficiatione se defendit.

Imperator postquam Byzantii diu satis mansisse sibi visus est, Thraciæ urbes obire instituit. Quod dum facit, nuntiatur equitatum Persicum transito Hellesponto bipartito divisum, alios circum urbes Cisson, Polybotum, Aconiten, urbes Thracias, agros depopulari; alios Rhædestum invadere. Eo quanta poterat coacta manu opitulatum occurrit, collatoque pede, prædones illos vincit, paucisque fuga se eripientibus, cæteros partim interfecit, partim capit. Pars altera apud Polybotum, audiens imperatorem captis sociis in se movere, statim cum præda et captivis in orientem trajecerunt, atque ita imperator iis frustratus est Syrgiannes porro dux Occidenti a magno domestico præfectus, cum imperator ægotaret morbo illo gravissimo, anicum præ se ferebat animum, et agebat gratias. Quo jam sospite, ut didicit, domesticum sibi magistratum abrogare voluisse, sed imperatorem intercessisse (quod tamen falum et commentitium erat) omnium beneficiorum, quibus fuerat **267** ab ipso affectus, obliterata memoria, et ira impotenti subactus, sodalitiū contrahere ac parare cœpit; existimans, si ex amicis plurimis servisque domesticis sufficientem numerum conflasset, futurum ut magnus domesticus, quando vellet, incommutare sibi non posset. Hoc igitur illi tanto studio erat, quanto maximo poterat, arcano tamen, et familiarissimis tantum consciis. Ac latuit quidem res ad tempus ignorata, donec a quodam de illis magno domestico patefacta est. Qui quoniam Syrgianem ingrattissimum meritumque immemorem judicaret, nihilominus soltam in malis æquabilitatem atque constantiam servare stu-

Β Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἡ κατὰ Βυζάντιον αὐτῷ διατριβὴ εἶχεν ἱκανῶς, ἐξῆει πρὸς τὰς κατὰ Θράκην πόλεις· ἐνθα διατρίβοντι ἡγγέλη ὡς τὸν Ἑλλησποντιν διαβάσα στρατιὰ Περσῶν ἰππικὴ, καὶ εἰς δύο διατρίβεισα, οἱ μὲν αὐτῶν περὶ Κισσὸν καὶ Πολύβοτον καὶ Ἀκονίτην, πόλεις Θρακικὰς, ἐπαρχόμενοι δηροῦσιν· ἡ δ' ἐχώρησε πρὸς Ῥαιδεστόν. Συναθροίσας δὲ στρατιάν ὅσῃν μάλιστα ἐνῆν ἐπὶ Ῥαιδεστόν ἕξω; ἐβόηθει· καὶ συμβαλὼν τοῖς τὰ ταύτη χωρία ληϊζόμενοις; ἐκράτησε μάχῃ, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτεινεν αὐτῶν, τοὺς δὲ ἠνδραποδίσαστο, διαδράντων τιῶν εὐαριθμητῶν. Ἡ δὲ κατὰ τὸ Πολύβοτον ἐτέρα μεῖρα τῶν Περσῶν πύθομενοι ὡς βασιλεὺς τοὺς ἐτέρους ἀνδραποδισάμενος χωρεῖ καὶ κατ' αὐτῶν, τὴν λεῖον τάχιστα καὶ ὅσοι ἦσαν αἰχμάλωτοι λαβόντες, ἐπειραϊώθησαν πρὸς ἕω. Βασιλεὺς δὲ ἐλθὼν, ὑπέστησεν αὐτῶν. Συργιάννης δὲ ἐσπέρας στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ μεγάλου δομεστίκου ἐπιτραπέζι, ἠνίκα ὁ βασιλεὺς ἐνόσησε τὴν νόσον ἐκείνην τὴν σφοδρὰν, πρῶτα μὲν ἐδόκει εὐνοεῖν εἶναι, καὶ χάριτας ὡμολόγει· Ἐπειτα ὡς ἐπέθετο ὡς βαίαντος ἀπὸ τῆς νόσου βασιλέως, ὄρμητο μὲν ὁ μέγας δομεστικός αὐτὸν παραλύειν τῆς ἀρχῆς, ἐπέσχε δὲ ὁ βασιλεὺς, ψευδῶς οὕτως εἰρημένου, τῶν μὲν προτέρων ἀγαθῶν, ὧν ἦν παρ' αὐτοῦ τετυχηκῶς, οὐδενὸς μεμνημένος ἦν, ὀργῇ δὲ φερόμενος πρὸς αὐτὸν διὰ τὰ εἰρημένα, ἐταρείαν ἤρξατο συναθροίξειν, καὶ ἐαυτῷ περιποιεῖν· οἰόμενος, ὡς ἐὰν δύναμιν ἐαυτῷ ἐκ φίλων μάλιστα πολλῶν καὶ οἰκετῶν συστήσῃται ἀρκοῦσαν, οὐ δυνήσομένου τοῦ μεγάλου δομεστίκου κακῶς αὐτὸν ἔταν βούληται ποιεῖν. Τοῦτο μὲν οὖν ὡς μάλιστα ἐνῆν ἐσπουδάξω αὐτῷ, ἐν ἀπορρήτῳ δὲ καὶ τῶν μάλιστα οἰκαιοτάτων συνειδότην. Καὶ διέλαθέ γε ἀγνοοῦμενος

Jacobi Pontani notæ.

(11) Suis se laqueis irretire sæpius legi; suis pennis se capere, nunquam. Forsitan hoc vult, quemadmodum aviculæ dum viscatis virgis insident, quo magis alarum concussu se laborant eripere, eo magis etiam ipsis pennis implicatæ hærescunt: sic istos episcopos suo ipsorum sermone

contra se tulisse suffragium, dum Joannem Constantinopolitanum episcopum esse noluerunt, Thessalonicensem fieri concesserunt, cum ordo episcopalis unus idemque sit, nec propter hanc vel illam sedem varie ur.

ἐπὶ καιρὸν· ἔπειτα ὑπ' αὐτῶν τινος τῶν συνειδότων τῶν μεγάλῃ δομῆστικῶ ἐμνηύθη· καὶ κατέγνω μὲν πολλὴν αὐτοῦ ἀχαριστίαν καὶ ἀμνημοσύνην τῶν καλῶν· ὁμοίως δὲ σπουδάζων ἴσως εἶνα: ἑαυτῶ καὶ ὅμοιοις ἐπὶ τῷ ἀτρεπτος μένειν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, οὕτε ἐβουλεύσατο αὐτῶ τι δυσχερὲς, οὕτε ἐφραστο, ἀλλὰ τὰ τε ἄλλα ἦν προσκεκρουκῶς αὐτῶ οὐδὲν, καὶ τῆς ἐσπίρας τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἱκανὸν παρῆγε χρόνον ἄρχειν· ὁ δ' ἔτι μᾶλλον βουλόμενος βεβαίους αὐτῶ τοὺς φίλους εἶναι, καὶ ὄρκους κατελάμβανε, καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ὁμοίου παρῆγεν. Ἐγίνοντο δὲ οἱ ὄρκιοι ἐπὶ τοῦτο: Συργιάννην καὶ αὐτὸν τινὰ φίλους εἶναι βεβαίους καὶ μηδένα ὑπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης τὸν ἕτερον προδιδόναι· ἂν δ' ἐνὶ γέ τῃ τελευτῇ τῆς τῆς ὁ βασιλεὺς, μὴ ἕκαστον ὁ τι ἂν οἴηται δίκαιον καὶ λυσιτελὲς ποιεῖν, ἀλλὰ κοινῇ βουλευσαμένους ὁ τι ἂν δοκῇ Συργιάννην πράττειν, καὶ μηδένα ἀντιλέγειν, ἀλλὰ πείθεσθαι αὐτῶ ὡς τὰ κοινῇ συμφέροντα βουλευσομένῃ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον· ἕστερον δὲ οὐκ ὀλίγῳ χρόνῳ διατρίβοντι βασιλεὶ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν τὴν ἐν τῇ Θράκῃ, συνῆσαν μὲν τῶν ἐν τῇ εἰσι πολλοὶ, παρῆν δὲ καὶ Συργιάννης· Ἀρσένιος δὲ Τζαμπλάκων ὁ μέγας παπίας παρελθὼν ἐπὶ τοῦ βασιλείως, ἐδίωκε τὸν Συργιάννην ἀπιστίας· διῆχυριζόμενος ὡς ἀπελέγξειεν ἐπὶ τῇ δίκῃ. Συργιάννης δὲ εὐθὺς πρὶν βασιλεῖα φθῆγασθαι τι, καταψεύδεται τὴν ἐφρασκον αὐτοῦ Τζαμπλάκωνα, καὶ ἀποδείξει; παρέξειεν τοῦ ψεύδους ἰσχυράς. Ὁ δ' οὐ δεῖν ἐφρασκον εἰκῆ λογομαχεῖν ἀλλήλοισι ἀντεπάγοντας τὸ ψεύδεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ δίκῃ καταστάντας ἑκάτερον ὡς ἀξιοὶ παρέχεσθαι τὰς ἀποδείξεις· βασιλεὺς δὲ πρότερον μὲν ἠσῆχασεν ἐπὶ μικρὸν πρὸς τὰ εἰρημένα· οὐδὲ γὰρ ἦν πῶ πρότερον οὐδὲν ἀκηκῶς περὶ Συργιάννη· ἔπειτα ἀχθῆσθαι μὲν εἶπε καὶ πᾶν πρὸς τοὺς τοιοῦτους λόγους· οὐ γὰρ βούλεσθαι αὐτῶ τοὺς ὑπηκόους, τοὺς μὲν ἀπιστίας φεύγειν, τοὺς δὲ διώκειν· ἀλλὰ πάντας τε αὐτῶ εὐνοῦς εἶναι, καὶ μηδένα μηδ' ὑφ' ἐνὸς κατηγορεῖσθαι· ἐπὶ δὲ εἰρηται τοιαῦτα, οὐθ' οὕτω; ἔχειν ὥστε πᾶν πιστεύειν δεῖ, οὐθ' ὥστε ἀπιστεῖν, ἀλλὰ βασιλεὺς τὸ πρᾶγμα δόντας, τάληθες ἀνερευνᾶν. Εὐχομαι δὲ Τζαμπλάκωνα παρὰχθέντα μᾶλλον τὰ μὴ ἔντα λέγειν, ἢ σὲ τοιοῦτοις οἷσι; αὐτὸς φησιν ἐνέχεσθαι κακοῖς. Συργιάννης δὲ εἶδετο βασιλείως μόνον τῶν δικαίων τυχεῖν, καὶ μὴ διὰ συκοφαντίαν ἐρήμην ἀλῶναι· τοὺς δὲ ψεύδει; τουτοῖσι καὶ πεπλασμένους; λόγους, ἠγείσθαι τε μηδὲν, καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ ὁ περ εἰσι βραδίως ἀποδείξειεν. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὐτὸς ἐφρασκε κατὰ γνώμην αὐτῶ εἶναι μᾶλλον ἀπολύσασθαι τὰς κατηγορίας καὶ μηδ' ἐπὶ μίᾳ αὐτῶν ἀλῶναι ἀληθῶς· ἀδικον δὲ ψῆφον οὐκ ἂν ποτε αὐτῶ ἐπανεγκεῖν, οὐ μόνον ὥσπερ νῦν περὶ ψυχῆς ἀγωνιζομένῳ, ἀλλ' οὐδ' εἰ περὶ τῶν φαυλοτάτων τινῶ; ἐλάγχανε τὴν δίκην. Τζαμπλάκωνι δὲ ἐκέ-

A dens, nihil ei vel faciebat, vel meditabatur molestius, sed et alioqui nihil ei iratus, Occidentis praefecturam diu indulsit. Ille volens sibi amicos stabilire, jusjurandum poscebat, idemque ipse praestabat. Jurabatur autem verbis conceptis, Syrgiannem et illum amicos in fide permansuros, neminemque ulla necessitate adactum, alterum proditurum. Quod si forte moreretur imperator, nullum quod sibi, sed quod habito consilio, Syrgianni pro aequo et bono placuisset, id facturum, et neminem repugnaturum: verum illi ut communitati fructuose consulturo obedituros. Sed haec prius gesta sunt. Non multo post imperatore apud Chalcidicem (12) Thraciae commorante, aderant ibidem qui magistratibus fungebantur complures, inter quos et Syrgiannes. Arsenius autem Zamplaco magnus pappias ejus nomen ut perfidi ad imperatorem detulit (13), affirmans, se eum judicio convicturum. Syrgiannes confestim imperatoris verba praeveniens, Zamplaconem mentiri, seque mendacium illius firmis argumentis probaturum dixit. Tum Zamplaco, non opus esse inanibus verborum pugnis, dum alter alterum mentiri clamat, sed in judicium veniendum, et ab utroque ad id quod vellet ostendendum, rationes in medium adducendas. Ad haec imperator primum quidem aliquantisper siluit; nihil enim hactenus de Syrgianne audierat: deinde permolestos sibi hos sermones esse dixit, quoniam nollet subjectos suos alios quidem infidelitatis crimen intendere, alios causam dicere, sed amari ab omnibus, et neminem ab ullo ullius sceleris accusari. Quae vero dicta sint, nec talia esse, ut valde credenda, nec talia, ut omnino credenda non sint, 268 quocirca examinanda, et veritatem inquirendam. Optare autem se, Zamplaconem potius quae non sint objicere, quam Syrgiannem obiectorum criminum reum esse. Syrgiannes rogare imperatorem, tantum ut jure secum agatur, ne per calumniam indicta causa damnetur. Falsis autem hisce et conflictis sermonibus nihil se turbari, nulloque labore id quod essent demonstraturum. Tum imperator, Sibi quoque probari magis, uti crimina diluat, et ne unius quidem vere conviciatur. Iniquam autem sententiam nunquam in eum laturum, non solum, ut in praesens, de vita in periculum vocatum, sed neque de aliqua re abjectissima iudicium suum subeuntem. Tum Zamplaconi mandavit exponere, quorum Syrgiannem insinularet; adhuc enim ea nesciebat. Ille altius repetens, accusationem sic ordiri: Syrgiannes hic, imperator, Occidenti praefectus, primum quidem studiose fecit, atque omni ope elaboravit, ut sodalitiu sibi constitueret: ac, si posset, omnes eo impelleret, uti se ad ipsum

Jacobi Pontani notæ.

(12) Ad oram ms. legebatur: Ὁ νῦν καλεῖται Βολερὸν, quæ nunc dicitur Voleum.

(13) De ista accusatione Syrgiannis a Zamplacone Gregoras lib. x: Syrgiannes prius etiam ob exactum a Thessalonicensibus jusjurandum magi-

stratui suspectus; et quia a matre imperatoris adoptatus fuerat, cum imperator Didymotichi capituli morbo laboraret; tum a Zamplacone læsæ majestatis reus actus, sui defendendi causa Byzantium ad imperatorem venit.

applicarent, et inter amicissimos numerarent. Quod cum a principio statim videremus, arbitrati eum gloriae laudumque cupiditate (quas homines beati præcipue admirantur, et obstupescunt) isti occupationi se dedisse, rem haud indigne serebamus. Cum autem tempore procedente ejus in his diligentiam ultra æquum crescere observarem, incidit nobis suspicio, non gloriae, sed cujuspiam occultioris rei desiderio in hoc eum operam ponere, et accuratius ad ea quæ agitabantur attendebamus. Ut vero negotio indagato comperimus, aggregantes se ad illum non inconsulte in amicitiam recipi, sed fidem suam juramento astringere, ipsumque vicissim suam illis sacramento obligare, tum nobis aucta est suspicio, hominem magna quædam scelera moliri, diligenterque conditiones et capita in quæ juratum esset, inquisivimus. Narrabatur autem a consociis, primum jurasse Syrgianni amicitiam, et Syrgiannem illis, et omnimodis inter se profuturos. Deinde si quid imperatori humanitus contigisset, non unumquemque quod sibi conducibile appareret, sed quæ post communem deliberationem Syrgiannes pro utilibus haberet, hæc a me vere asseverari testes dabo. Tu igitur, imperator, quid de his pronunties monitore non egēs; mihi quidem insolentissimum est visum, **269** aliquem imperatori parentem, subjectumque se constituentem, talia machinari. Audivi etiam a majoribus meis subditorum hujusmodi usus nefarios maxime omnium eorum perfidiam defectionemque arguere. Proinde cum tacere non possem, horum ipsum apud te accusavi, opinatus, perinde esse atque si mala simul perpetres, nisi ea consociis accusando detegas. Ubi Zamp'aco conticuit, Syrgiannes affirmare, injuriam sibi fieri, et se calumniose oppugnari, mentirique Zamp'aconem, qui ista ex odio inveterato confinxerit; quia scilicet filios ejus, Zamp'aconis, inquam, qui ab imperatore defecerant, dux contra eos missus, captos et victos ad imperatorem adduxerit. Zamp'aco sibi filios parvæ, aut nulli curæ dixit esse, quod nec profuturi sint quidquam, si meliores (14), nec maculam sibi aspersuri, si mali fuerint; imperatori cordi fore, quo pacto eos tractet, cum illi subsint. Odio autem commotum accusasse, non inficiaturum; nec enim posse, qui se improbe erga imperatorem gresserit, non odisse: orabatque eundem, ne eorum quemquam domum dimitteret, donec ipse testibus evocatis, nihil se calumniandi libidine fictum, sed ipsissima ejus facta in accusatione sua posuisse manifeste ostenderet. Imperator Zamp'aconem æquum petere censens, ita facere jussit. Mox et Syrgiannes oravit acciri quosdam, qui secum per calumnias inique actum testarentur. Concessum est, quæ ad veritatem demonstrandam liceret, experiretur omnia. Subito itaque missi, qui

λευσεν ἡ Συργιάννη ἐγκαλοῖη εἰς μέσον ἔγειν· οὐδὲ γάρ πω ἦδει περὶ αὐτῶν οὐδέν. Τζαμπλάκων δὲ ἄνωθεν ἀρξάμενος, οὕτως ἐποιεῖτο τὴν κατηγορίαν· Συργιάννης οὕτως, λέγων, ὦ βασιλεῦ, τὴν τῆς ἐσπέρας ἀρχὴν ἐπιτετραμμένος, πρῶτα μὲν ἐποιεῖτο διὰ σπουδῆς, καὶ ἔργον ἦν αὐτῷ τῶν πάντων περισπουδαστότατον ἐταιρεῖαν συστήσασθαι περὶ αὐτὴν, καὶ πάντα εἰ δύναίτο αὐτῷ πείσαι προσέχειν, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν φίλων ἄγειν· ἡμεῖς δὲ τὰ τοιαῦτα ὀρώμεντες μάλιστα ἐν ταῖς ἀρχαῖς, οἴομενοι αὐτὸν δόξης ἐπιθυμοῦντα καὶ ἐπαίνων, εἰς ἃ μάλιστα ἐπιτόνηται οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν τοῖς τοιοῦτοις ἡσυχοληθῆναι, ἐποιούμεθα τὰ πραττόμενα οὐκ ἐν δεινῷ· ὡς ἐκ τοῦ χρόνου τριβομένου, τὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις σπουδῆν μείζονα τοῦ προσήκουτος γινομένην ἐωρῶμεν, ὑποπτέουσα ἐπιφέρει, μὴ οὐχὶ εὐδοξίας ἕνεκα τὰ τοιαῦτα αὐτὸν ἐπιτηδεύειν, ἀλλὰ τινος ἐτέρου χάριν ἀπορρήτοτέρου· καὶ περιεργότερον προσείχομεν τοῖς γινομένοις· ὡς δὲ τὰ τοιαῦτα ἐρευνῶσιν ἐμηνύετο ὡς οὐδὲ ἀπλῶς⁹ καὶ ἀπεριέργως αἱ φιλίαι γίνονται τῶν συνισταμένων πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ὅρκος διδόντων πίστις ἰσχυρὰς καὶ λαμβανόντων παρ' αὐτοῦ, τότε ἤδη ἐν πλείονι ἤμεν ὑποψία τοῦ μεγάλου τινὰ κακούργειν αὐτόν· καὶ τοὺς ὄρκους ἐφ' ὁποίοις γίνονται ἀκριβῶς διηρευνῶμεν. Ἐμηνύετο δ' ὑπ' αὐτῶν τῶν τὰ τοιαῦτα συνειδόντων, ὡς πρῶτον μὲν γίνοντο οἱ ὄρκοι ἐπὶ τῷ αὐτοῦ φίλους εἶναι Συργιάννη, καὶ αὐτὸν αὐτοῖς· καὶ τὰ συνοίσοντα ἀλλήλοις ἐκ παντὸς τρόπου πράττειν ἐκατέρους· ἔπειτα ἂν συμβῆ βασιλέα τρόπῳ ἢ τινι τελευτῆσαι, μὴ ἕκαστον ἐφ' ἑαυτοῦ ὃ τι ἂν δοκῆ συνολίσσον πράττειν, ἀλλὰ κοινῇ σχεψαμένους, τὰ δοκούντα Συργιάννην λυσιτελεῖν· ποιεῖν· ὅτι δὲ ἀληθῆ, μάρτυρας παρέξομαι τῶν λεγομένων. Σὺ μὲν οὖν ἂν εἰδείης, ὦ βασιλεῦ, ὃ τι χρὴ ἀποφαινεσθαι περὶ αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ ἐδόκει τῶν ἀποπειρωμένων, ὑπὸ βασιλέα τινὰ τελοῦντα, καὶ δουλεύειν ὁμολογοῦντα ὀφείλειν, τοιοῦτοις ἔγχειρῆν. Ἐπιθύμηται δὲ καὶ τῶν πρώτων τῶν ἐμῶν ἐγώ, ὡς τὰ τοιαῦτα τολμώμενα παρὰ τῶν ὑπῆκων ἀποστασίαν καὶ ἀπιστίαν πάντων μάλιστα ἂν αὐτῶν κατηγοροῖη. Διὸ οὐδὲ ἠνεσχόμην σιγῇ φέρειν· ἀλλ' ἐπὶ σοῦ τὰ τοιαῦτα κατηγοροῦμαι αὐτοῦ, νομίζων οὐκ ἔλαττον εἶναι τὸ συμπράττειν πρὸς τὰ φαῦλα τοῦ συνειδόμενου μὴ ἐλέγχειν εἰς κατηγορίας λόγον. Τοιαῦτα Τζαμπλάκωνος διεξιόντος, ἀδικεῖσθαι καὶ συκοφαντεῖσθαι διετείνετο ὁ Συργιάννης καὶ καταψεύδασθαι Τζαμπλάκων αὐτοῦ, πλασάμενον διαβολὰς ἔχθει παλαιῶν τῷ πρὸς αὐτόν, ὅτι τοὺς υἱοὺς, βασιλέως ἀποστάνας, στρατηγὸς κατ' αὐτῶν ἐκπέμφθεις χειρώσαιτό τε καὶ δεσμώτας πρὸς βασιλέα ἀπαγάγοι. Τζαμπλάκων δὲ τῶν μὲν υἱῶν αὐτῷ μέλειν ἔλεγεν ὀλίγα ἢ οὐδὲν, ὡς οὕτως ἀνησούντων οὐδὲν ἂν βελτίους ὦσιν, οὕτε προστριφόμενων τινὰ αἰσχύνῃ ἂν φαίνονται

Jacobi Pontani notæ.

(14) Videndum, quomodo vera sit hæc sententia. Ceteri filii, et nepotes boni ad decus et gloriam famulæ suæ prosunt; et filius sapiens est gloria

patris sui; et nequam filii, eidem ignominiam ac dedecus inurunt, quod exemplis probare nihil a-tinet.

κακοί· βασιλεῖ γὰρ μελήσειν ὅπη ἂν διάδηται τὰ A testes in iudicio utriusque adfuturos adducerent; κατ' αὐτοὺς, ὄντα; ὑπηκόους. Ἐχθροὶ δὲ τῷ πρὸς ἐκεί- ipsi interea apud imperatorem harentes, ad actionem se comparabant. γάρ ἂν δύνοιτο κακῶ γενομένην περὶ βασιλέα μὴ ἐχθραίνειν. Ἐδείτό τε βασιλέως μηδένα αὐτῶν ἐᾶν οἴκαδε ἀναχωρεῖν, ἀλλ' αὐτῶ συνδιατρίβειν, ἄχρως ἂν μεταπεμφόμενος τοὺς μαρτυρήσοντας τοῖς εἰρημίοις, ἀπελέγη διαβρότην, ὡς οὐδὲν ἂν εἴη ὢν κατηγορήθη πλάσμα καὶ συκοφαντία, ἀλλ' αὐτὰ τὰ γεγενημένα ὑπ' αὐτοῦ. Βασιλεὺς δὲ δίκαια τε Τζαμπλάκωνα ἐπεψηφίζετο ἀξιούν, καὶ προσέταττεν οὕτω πράττειν. Ἀξιούντος δὲ καὶ Συργιάννη προσκαλεῖσθαι τινὰς οἱ ἀδικούμενον αὐτὸν καὶ συκοφαντούμενον ἀποφανοῦσιν, ἐπέτρεπε καὶ αὐτῷ πᾶν ὅπερ ἂν ἦ πρὸς ἀπέδειξιν τῆς ἀληθείας ἐξεῖναι' πράττειν. Τοὺς μὲν οὖν συμαρτυρήσοντας αὐτοῖς ἐπὶ τῆς δίκης αὐτίκα ἐπεμφαν τοὺς κομιούντας· αὐτοὶ δὲ συνόντες βασιλεῖ, παρεσκευάζοντο ὡς ἐπὶ δίκην.

CAPUT XXIII.

In discrimine suo magni domestici opem salutarem Syrgiannes implorat, culpamque confitens, meliora pollicetur. Domesticus enumerans sua in illum merita, ingratisimum fuisse convicit, et cum conditione promittit auxilium. Præterea quid fecerit Syrgiannes, et quid nunc facere debeat, eleganti apologo docetur.

Τῆς ἡμέρας ἐξ ἐκείνης παρελθούσης, ἐπεὶ ἐπεγένετο ἡ νύξ περὶ μέσην, ὁ Συργιάννης εἰς τὴν οἰκίαν τὴν μεγάλου δημοσίου ἀπελθὼν, ἐδεῖτο μὴ περιδεῖν ὑπὸ συκοφαντίας τὰ ἔσχατα προσδοκῶντα πείσεσθαι δεινὰ, ἀλλὰ χεῖρα σώζουσαν παρασχεῖν· καὶ μὴ διὰ τὸ προσκεκρούκεναι ἀφειδῆσαι κινδυνεύοντος, ἀλλὰ πρόνοον τινὰ ποιήσασθαι αὐτοῦ. Αὐτῷ μὲν γὰρ ὁμολογεῖν προσκεκρούκεναι, πεισθέντα φαύλοις ἀνθρώποις καὶ διεφθορόσι, καὶ ψευδομένοισι ὡς τὰ πολλά· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν τε ἐκαστοῦ κατηγορεῖν πολλὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ αὐτῷ ἐφίεσθαι ἦν ἂν ἐθέλοι δίκην λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ. Ἴερί βασιλέα δὲ μηδὲν ἑαυτῷ κακῶ γενομένην συνειδέναι, ἀλλ' ἄκρατον εἶναι τὴν διαβολήν. Οὗ δὲ ἕνεκα αὐτοῦ δεῖσθαι συγγνώμην τε αὐτῷ τῆς περὶ αὐτὸν ἀδικίας καὶ ἀγνομονίας, καὶ τὴν προσδοκωμένην λύειν συμφορὰν· αὐτὸν δὲ ὅρκους οἷς ἂν ἐθέλοι τὸ μὴ διὰ βίου παντὸς κακὸν ὀφθῆναι περὶ αὐτὸν, ἀλλὰ πάντα αὐτῷ πιστώσασθαι ὑπέσκειν. Συργιάννης μὲν οὖν τοιαῦτα ἐδεῖτο. Ὁ μέγας δὲ δημοστικός αὐτῷ ὑπετίθετο, θαρρῆν ὡς οὐκ ἀποστερήσοιτο τῶν δικαίων· οὐδὲ διὰ συκοφαντίαν αὐτῷ ἀπαντήσαι δυσχερῆ· οὐδὲν· οὐτε γὰρ βασιλέα ἀνασχέσθαι ἂν ποτε καταψηφίσασθαι συκοφαντούμενον, μήτ' αὐτὸν περιδεῖν. Τὸ δ' ὅρκους παρασχέσθαι ἐπηγγέλλαι, ἂν σοι νῦν περὶ τὰς προσδοκωμένας τύχας χήσιμος ὀφθῶ, ὥστε διὰ βίου παντὸς ἐμοὶ ὑπέσκειν καὶ μηδέποτε ἀγνωμονῆσαι, μηδὲ εἰς λήθη τῶν εὐεργεσιῶν ἰλθεῖν, ἐν ἴσῃ μοι δοκεῖς καὶ ἀδύνατα ἀξιούν. Ὁ γὰρ μήτε πρότερον μήθ' ὕστερον ἀγαθὸς γενόμενος περὶ τοὺς φίλους, ἀλλὰ μικρὰς καὶ φαύλης τινὸς ἕνεκα αἰτίας ἢ οὐδὲ μικρὰς, Εὐρύπτου δίκην μεταφερόμενος καὶ ἀστατῶν, πῶς ἂν εἴης δίκαιος πιστεύεσθαι περὶ τοῦ μέλλοντος παρεχόμενος τὰς πίστει; Οἶσθα γὰρ ὡς φίλης ἡμῖν ἀνωθεν ἐκ παιδῶν προσγεγεννημένης, ἐγὼ μὲν ἐσπούδασα εἰ μὴδεμίαν πρόφασιν δικαίαν σοι διαστάσεως παρασχεῖν παραχῆς, καὶ διετήρησά γε ἑμαυτὴν ἄχρως νῦν ἐπὶ τῆς ὁμοίας προαιρέσεως καὶ τοῦ Θεοῦ συναρμομένου· σὺ δὲ καὶ ἀπαῆς καὶ δις μηδὲν ἔχων ἐγκαλεῖν, ἀντὶ φίλου καὶ συνήθους πολέμιου; ἐξαίφνης ἀνεφάνης· καὶ οὐδενός, τό γε εἰς σάβηρον, τῶν λυπεῖν ἀπέσχου δυναμένων· ἃ νῦν ἔρο· γε

B Sub medium noctis sequentis, Syrgiannes in ædes magni domestici adventans, orat ne se ob f Isam criminationem atrocissimam pertimescentem supplicia despiciat, sed salutarem sibi manum porrigat: neve propter offensam animi sui periculo 270 jacturam aspernetur, sed aliqua sui cura tangatur. Fateri, se nequam et perditis hominibus, et ut plurimum mentientibus nimis credululum, in eum deliquisse. Ideo semet magnæ improbitatis condemnare, et æstimationem pœnæ in ejus arbitrato ponere. Ast in imperatorem nullius facinoris sibi conscium, necamque calumniam esse. Quamobrem rogare ut iniustitiæ et ingratitude suæ gratiam sibi faciat, imminetentque cervicibus suis calamitatem avertat, per omnem deinceps ætatem nihil in eum mali attentatum, ejus auctoritati in omnibus obsecuturum, atque hujus promissi fidem, si velit, dicto sacramento facturum. Hæc Syrgiannes. Quem magnus domesticus admonet bonum habere animum, salva illi esse jura sua: nec propter sycophantiam quidquam incommodum ei nasciturum. Neque enim imperatorem, ut calumniis tantummodo oppugnatus damnetur, unquam passurum, neque ejus res neglecturum. Quod autem juraturum promittis, inquit, si nunc afflicto tibi succurrero, te in omni reliqua vita in auctoritate mea permansurum, nihil adversum me improbe admissurum, neque beneficiorum immemorem futurum, videris eadem oratione impossibilia D petere. Qui enim amicis nunquam fidus, sed ob causam modicam et inanem, imo ne modicam quidem, ut Euripus variabilis et inconstans fuit, quomodo hic, quanvis fidem dederit, de cætero fidem mereatur? Certe nosti, quo pacto, cum inde usque a pueris inter nos amaverimus, ego semper studuerim, ne tibi justam dissidii, ac perturbationis occasionem darem: et in hunc usque diem, Deo adjuvante, in suscepto consilio perstiti. Quid tu? Cum semel atque iterum non haberes, quod nos accusares, pro amico et familiari repente hos is evasisti: et quantum in te fuit, nihil ad dolorem nobis ingenerandum omisisti, quæ nunc exprobrandi tempus non est, cum ea semel condonari.

Denique cum imperante seniore in custodia vinculis constrictus tenerere, nulla spe evadendi, sceleris tui immemor, et amicitiae nostrae consuetudinisque, ut soleo, recordatus, quae tu nec speravisses, nec ab alio narrata credidisses, ea ego tua causa et cogitavi, et feci: nec solum e carcere et vinculis te eripui (quanquam imperatoris mater eam tui curam in me reprehenderet, et imperator non ob aliud, **271** quam quod ego ita vellem, hanc licentiam daret), verum etiam de publico haud parum tibi profui, annuos tibi redditus e locis certis suppeditans, urbiumque praefectum te constituens; nec minus de meis facultatibus tibi consulens, quae nuac sigillatim recensere, nec ingenuum, et moribus meis alienum esset. Res enim ipsae docere te possunt, qualem amicum cum tuo vitio perdidisses, ipsius bonitate recuperaveris. Postremo o tenui ignobilique praefectura ad totius Occidentis procuracionem te provexi. At tu, pro istis omnibus admirabilem quamdam et ingenio tuo convenientem in prius gratiam rependisti. Cum enim me bene merentem, servatoremque, ac tutorem tuum dictis et factis profiteri debuisses, prorsus contra egisti, tanquam in hostem nocentissimum te instruens, et multos in sodalium aggregans, ut si iterum vexare te vellem, posses te comparatis ad id viribus tueri atque defendere. Unde, ut accusatores tui dictitant, in barathrum longe deterius atque exitiosius temet deturbasti. Jam vero intelligens, quo miseriarum tua te amentia adegerit, quae sola ad levandam praesentem calamitatem suffectura judicasti, haec ut diceres, meditata advenisti. Atqui ego nihil te celans, quo sim in te animo, et quid decreverim, enuntiabo. Neque ita affectus sum, ut aliquando te in amicos referre, tuaque causa quid de officii amantium praestare cogitem, neque hostis loco te habere, quantaque possim detrimenta tibi injungere velim. Sed cum te in judicio stiteris, et ad capita accusationis responderis, ego longum silebo. Et si quidem confutatis accusatoribus absolveris, placebit id mihi quoque: nec tibi jus tuum adepti invidere. Sin nullo adversariis inferior, causa cecidisse videre: et aut imperitia dicendi, aut iniquitate calumniatorum, aut alio quodam modo jure tuo excidere contigerit, patrocinium tui perlibens arripiam, et injusta te ferri sententia non sinam: neque id tibi magis, quam aequitati dabo. Sin jure damnaberis, nullam a me defensionem exspectabis. Ex quo enim tu amicitiam meam projecisti, hostesque imitari maluisti, ex eo ego quoque te amicum agnoscere desii, et vetus quoddam vitae institutum mihi custodiens, ut nemini scilicet inimicus sim, neque tibi haecenus fui, neque in posterum ero; et quomodo inique laesum, ut promisi, non deseram, sic inique laudentem discrimine haud expelliam. **272** Igitur cum prudentia, et rerum verborumque exercitatione valeas, quemadmodum tibi videtur, sic age. Syrgiannem illico non parum haec contur-

δνειδίξειν οὐ κατὰ καιρὸν δοκεῖ, περὶ οὐδενὸς ἀπει-
 συνεγνωκότεν· τὰ τελευταία δὲ νῦν ταῦτα ὑπὸ κλοιῶν
 ἐν δεσμοτηρίῳ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου βασιλέως κατε-
 χομένῳ, καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἔχοντι τῆς τῶν δει-
 νῶν ἀπαλλαγῆς. τῆς μὲν σῆς ἀγνωμοσύνης οὐδὲ
 ἐπεμνήσθην· τῆς δὲ ἐμῆς πρὸς σὲ φιλίας καὶ συν-
 ηθείας, ὡς περ εἴωθα, μεμνημένος, ἀπερ οὐδ' ἂν ποτε
 αὐτὸς ἠλπίσας, οὐδ' ἂν ἐτέρου λέγοντος ἐπέθου ὡς
 εἴη ἀληθῆ, τοιαῦτα καὶ διενοήθην καὶ εἰργασάμην
 ὑπὲρ σοῦ· καὶ οὐ μόνον τοῦ δεσμοτηρίου ἀπήλλαξας
 καὶ τῶν κλοιῶν, καίτοιγε πολλὰ καὶ βασιλέως
 τῆς βασιλείως μητρὸς τῆς εἰς· οὐδὲ προνοίας ἕνεκα
 αἰτιωμένης, καὶ βασιλέως αὐτοῦ δι' οὐδὲν ἕτερον
 ἢ διὰ τὸ ἐμὲ βούλεσθαι μόνον τὴν ἀδικίαν παρεσχῆ-
 μένου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τε τῶν κοινῶν ὡρέθησα πολλὰ,
 προσόδους τε παρέχων ἐτησίους ἐκ χωρίων, καὶ
 ἄρχοντα πόλεων καθιστάς, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων οὐδὲν
 ἔλαττον· ἂ νῦν ἕκαστα ἀπαριθμῆναι, ἀγε νῆς ἂν εἴη,
 καὶ οὐδαμῶς ἐγγὺς τοῦ ἡμετέρου τρόπου· ἔκεινο
 ἔνοον, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα διδάξει· δυνατὰ οἶον
 φίλον ἰδίᾳ φιλότητι τρόπων ἀπολωλεκότεν, τῆ σφε-
 τέρ' αὐτοῦ καλοκαγαθίᾳ πάλιν ὑπῆρξεν ἀνασώσα-
 σθαι· καὶ τελευταῖον ἀπὸ μικρᾶς τινοῦ καὶ εὐτελοῦς
 ἀρχῆς ἐπὶ πᾶσαν τῆς ἐσπέρας ἀνήγον τὴν ἡγεμονί-
 αν. Σὺ δ' ἂν, ἀντὶ πᾶντων τούτων θαυμασίαν τιμὰ
 καὶ μάλιστα σοὶ προσήκουσαν ἀπεδίδους τὴν ἀντι-
 μισθίαν. Δέον γὰρ ἔργοις τε καὶ λόγοις εὐεργέτην
 ἀναγράφεσθαι καὶ σωτῆρα καὶ κηρυμόνα, πᾶν
 ἐποίεις τούναντιον· ὡς ἐπὶ πολέμιον καὶ πολλὰ δει-
 νὰ εἰργασμένον παρασκευαζόμενος, καὶ προσεται-
 ριζόμενος πολλοὺς, ὡς ἂν εἰ βουληθείην ὡς περ δὴ
 καὶ πρότερον ἀδικεῖν καὶ κακῶς ποιεῖν, αὐτὸς εἴς
 δυνατὸς ἀμύνεσθαι τῇ προπαρεσκευασμένῃ χρώμε-
 νος δυνάμει. Ἐξ ὧν, ὡς περ αὐτοὶ λέγουσιν οἱ κατη-
 γοροῦντες, εἰς πολλῶν χαλεπώτερον καὶ χεῖρον βάρ-
 αθρον κατεκρημνίσθης· σὺ δὲ ἤδη συνορῶν οἱ κα-
 κῶν ὑπ' ἀβουλίας συνηλάθης, ἃ σοὶ ἔδοξε μόνα δυ-
 νατὰ πρὸς τὴν παρούσαν ἀνάγκην ἀποχρήσειν,
 ταῦτα ἤκεις ἐσκεμμένος λέγειν. Ἐγὼ δὲ μηδὲν
 ἀποκρυψάμενος, ὅπως τε διάκειμαι πρὸς σὲ, καὶ
 οἷα ποιήσω, ἐρῶ. Οὐθ' οὕτως ἔχω ὥστε ποτὲ τοῖς
 φίλοις σε συντάττειν τοῖς ἐμοῖς, καὶ ὑπὲρ σοῦ τῶν
 προσηκόντων τοῖς φιλοῦσι πράττειν τι, οὐθ' ὡς πο-
 λεμίῳ χρῆσθαι βλάπτων ὅσα δυνατὰ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς
 δίκης γενομένου, καὶ ὑπὲρ ὧν κατηγορητὰς ἀπολο-
 γίας ποιουμένου, αὐτὸς μακρὰν ἐξασκήσω σιωπῆν,
 φθειγόμενος μηδὲν· κἂν μὲν τῶν κατηγορῶν περι-
 γίνῃ καὶ τὴν δίκην διαφύγῃς, ἀγαπήσω καὶ αὐτὸς,
 καὶ οὐ φθονήσω τυχεῖν τῶν δικαίων· ἂν δ' ἤτιτων
 φρίνη παρὰ πολὺ καὶ ἀλίση ἀδικῶν, ἂν μὲν ἀπει-
 ρία λόγων ἢ ἀδικία τῶν συκοφαντῶν, ἢ τρόπῳ δὴ
 τινι ἐτέρῳ ἀποστερεῖσθαι συμβαίῃ τῶν δικαίων,
 προσθήσομαι προθύμως, καὶ οὐ περιψομαι· ἀδίκον
 φῆρον ἐνεχθεῖσαν κατὰ σοῦ, οὐ σοῦ γε ἕνεκα μάλλον,
 ἢ αὐτοῦ δικαίου· ἂν δὲ προσῆ τὸ δίκαιον, τῆ κατὰ
 σοῦ ἐξαγομένη ψήφῳ, μηδεμίαν ἐπικουρίαν προσ-
 δόξα παρ' ἐμοῦ. Ἐξ ὅτου γὰρ αὐτὸς ἀπίσω τὴν
 φιλίαν τὴν ἐμὴν, καὶ πολεμίου ἔργα εἶλον πρατ-
 τεῖν, καὶ αὐτὸς τοῦ νομιζέιν φίλον ἀπεσχόμην·

ἐραυτῶ δ' ὡσπερ πολιτείαν ἀρχίαν τὸ μὴ ἐν πολέμῳ εἶναι συντηρῶν, οὔτε σοι μέχρι νῦν, οὐδ' ὕστερον γενέσσομαι· ἀλλ' οὐτ' ἀδικούμενον περιέψομαι, ὡσπερ ἔφη, οὐτ' ἀδικούοντα ἐξαρκάσω τῶν κινδύνων. Πρὸς δὴ ταῦτα ὅπη ἂν σοι δοκῇ τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, συνετός τε ὢν καὶ πείραν ἔχων καὶ λόγων καὶ πραγμάτων. Συργιάννην μὲν οὖν εὐθύς οὐκ ὀλίγον ἐθορύθησαν οἱ λόγοι, νομίσαντα ἤδη ἐν χρωῖ κινδύνου καθεστάναι. Ὅμως δὲ ἐτι περὶ ῥώμενος αὐτοῦ, εἰ δύναίτο ἀποθήμενος τὴν πρὸς αὐτὸν ὀργὴν στήσαι τὴν προσδοκωμένην συμφορὰν, Ἐγὼ μὲν ἦμην, εἶπε, μέχρι λόγων μοι σε τὴν τιμωρίαν τῶν ἡμαρτημένων στήσειν, καὶ μὴ διὰ μικροψυχίαν ἐφ' ἣ μοι καὶ πρότερον πολλὰ πολλὰκις συνέγνωσ, προήσθεσθαι τοῖς συκοφαντοῦσι νῦν. Ὅρῳ δὲ ἤδη τὸν θλιβρόν κατ' οὐδὲν ἐλλείποντα ἔμοι. Ἐάν γὰρ πεσθῶ σαφῶς ὅτι σε οὐ πείσω δυνατὸν δεηθεῖς; ὑφεῖναι μοι τὴν ὀργὴν καὶ ὁμοίως ὡσπερ πρότερον κτηδεμονίας ἀξιοῦν, οὐδὲν λοιπὸν ἢ κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις περιπεσεῖσθαι προσδοκῶν. Ὁ δ' ἔφασκεν, οὐ χρεῖαν εἶναι λόγων περιττῶν· αὐτὸς δὲ πρότερόν τε λόγοις ὀλίγοις τὴν διάνοιαν δεδηλωκένας, καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον τὸ αὐτὸ ποιήσειν· ἀνεπίφθορον δὲ εἶναι, εἰ διὰ παραδειγμάτων τὴν ἀπίδειξιν ποιήσομαι τοῦ λόγου. Ἐοικέναι γὰρ νομίζειν, ἐμὲ μὲν γαληνῷ τινι λιμένι προσερρηρισμένην πύργον, σὲ δὲ νηῖ, κάλων ἐξ αὐτῆς ἀναψαμένην, καὶ πολλῆς ἀπολαυσοῦσθαι τῆς εὐδίας, νομίσαντα δὲ ἂν αὐτῆς ἀπολυθῆσθαι, πλεον τι καὶ καρδαιώτερον εὐρήσειν, ἀρξείναι ἐπὶ τοῦ πελάγους ἀποστάντα· κλυδωνίῳ δὲ περιπεσόντα, καὶ σαφῶς τὴν ἀβουλίαν ἐγνωκότα τῆς πέτρας δεῖσθαι τοῦ κλυδωνοῦ ἐπὶ τοῦ πελάγους ἐλθοῦσιν ἐξαρκάσαι· τὴν δὲ ἀποκρίνασθαι, οὐ δύνατ' ἀτεῖσθαι· ἀλλ' εἰ τι δεόιτο τῆς παρ' αὐτῆς γαλήνης, αὐτὸν μάλλον ἐλθόντα πρὸς αὐτήν, τὰ πρυμνήσια ἀνάψαι. Τοῦτο δὲ οὐ λόγοις, ἀλλὰ μάλλον ἔργοις ἐπιδείκνυσθαι· οὐδεμίαν γὰρ ἔσται τις ὠφέλεια ἀπὸ τῶν λόγων ἐάν μὴ αὐτὸς ἔργῳ προσορμηθῆσθαι τῷ λιμένι. Τὸ νῦν μὲν οὖν ἔχον, μηδένα παρ' αὐτοῦ μήτε κίνδυνον ὑφορᾶσθαι, μήτ' ἐπικυρίας τυχεῖν ἐλπίζειν, Ἐάν δὲ ἔργοις εἰς τὸ ἐπὶ ἐπιδειξῆσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν (λόγοις γὰρ οὐ πιστεῖναι, ἤδη δις καὶ τρις ἀποδεδειγμένοις ἔχειν ὑγιᾶς οὐδὲν), τότε ἤδη τὰ παρ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸν προσήσειν. Συργιάννης μὲν οὖν τὸσαῦτα εἰπὼν καὶ ἀκούσας ἀνεχώρησεν ἐκείθεν, οὐκ ὀλίγα ἀνώμενος ὅτι μὴ δυναθῆναι πείσαι τὸν μέγαν αὐτῷ δομῆστικόν προτέχειν.

273 CAPUT XXIV.

Testibus jam presentibus, Nicæa obsidio nuntiatur. Cum classe eo proficiscitur imperator. Ad pugnam non venit, sed pax certis conditionibus componitur. Judicium Syrgiannis exercetur; ampliationem petit: magni domestici opem denuo flagitat, et Byzantio clandestina fuga se Galatam proripit. Ab ipso imperatore quæsitus non invenitur. Eubæam inde, postmodum ad Cralcm fugit, eique contra Romanos operam navat. Imperator exercitum adversus illum conscribit.

Βασιλεὺς δὲ ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς ἄρας, ἦλθεν εἰς Βυζάντιον· συνέποντο δὲ καὶ Συργιάννης καὶ Τζαμπλάκων, ὡς ἐκεῖ γεννησομένης δίκης. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον καὶ οἱ παρ' ἑκατέρου προσκεκλημένοι μάρτυρες παρήσαν. Ἐπεὶ δὲ ἐπέυθετο ὁ βασιλεὺς, ἐκέ-

habuit oratio, existimantem se jam velut in ipsis periculi faucibus versari. Tamen iterum experiens, si posset efficere ut ille ira deposita, formidatum a se malum depelleret: Equidem putabam, inquit, te peccata mea verbis tenuis puniaturum: nec ob animum generosum (15), ob quem alias toties mihi ignovisti, calumniatoribus modo objecturum. Sed jam me nihil perditius. Si enim plane credam, tibi persuaderi non posse ut iram adversum me remittas, perindeque ut antea curæ habeas, quid superest, nisi ut extrema exspectem? Nil opus est, inquit magnus domesticus, supervacaneis sermonibus. Nam et ante complusculis verbis mentem meam explicavi, et nunc nihilominus idem faciam. Non erit porro absurdum, si rem exemplo declaravero. Me petrae, tranquillissimo portui adhærescenti, te navigio funibus eidem alligato, et placidissimo caelo quiescenti similem arbitror: teque, quoniam, si inde solvereris, majus quiddam et lucrosius inventurum somniasses, in vastum pelagus processisse, et in fluctus incidisse. Cumque perspicue stultitiam tuam agnovisses, nunc rogare petram, uti in altum mare veniat, et e fluctibus te educat; illam respondere, ab se peti, quod in manu sua non sit; verum si ejus securâ tranquillitate frui desideres, uti tu potius ad se accurras, et retinacula a se aptes, id quod non verbis, sed opere magis ostendendum; nihil enim verba proderunt, nisi reipsa ad portum hunc confugeris. In præsens itaque nec a me ullum timebis periculum, neque ullum sperabis auxilium. Quod si posthac factis tuum erga me, et eximium quidem amorem demonstraveris (verbis namque non credo, quæ jam bis terque falsitatis comperta sunt), tum ego quoque officium meum non prætermittam. His a se dictis, et a domestico auditis, Syrgiannes admodum mæstus discessit, quod eum precibus ad se tuendum flectere nequivisset.

Imperator Chalcidice Byzantium venit, Syrgianne et Zampacone sequentibus, ad judicium illic obfendum: brevique vocati ab utroque testes affuerunt. Quod ut rescivit imperator, uti ad tribunal omnes præsto adessent, mandavit. Cum

Jacobi Pontani notæ.

(15) Καὶ μὴ διὰ μικροψυχίαν Fœdum erratum; plane enim flagitante sententiâ scribendum, μεγαλοψυχίαν. Profecto enim propter μεγαλοψυχίαν Syrgianni alias quoque ignovit. Sicut ergo hoc officium est τῶν

μεγαλοφύχων, ita et innocentem non pati calumniis opprimi. — Interpres corrigit μεγαλοψυχίαν, sed melius μικροψυχίαν, quod Niceta verbum est.

inibi res esset, nuntiatur e Bithynia Persarum
 ill'c satrapam Nicomediam in sinu Astaceno urbem
 amplam et frequentem, frequenti exercitu circum-
 sedere, admotisque machinis oppugnare; cui ma-
 ture opem ferendam imperator statuit. Ergo non
 in triremes duntaxat, sed in onerarias quoque
 peditibus et equitibus impositis, eo cursum in-
 tendit. Verum antequam classis Nicomediense lit-
 tus teneret, Orchanes missa legatione primum im-
 peratori salutem dicere, tum indicare, se arma
 positurum, si illi quoque eadem sit voluntas; si
 decertare aveat, se non recusaturum. Resalutat
 eum imperator, significatque, negare non posse,
 se ad pugnam instructum adventare, quod ipsa res
 loquatur, sed si ipse pacem amplectatur, se quo-
 que non repudiaturum. Collocutis inter se legatis
 (nam principes non convenerunt), consensu pax
 fœlere constituta est, cum his conditionibus, ut
 Orchanes imperatoris esset amicus, et urbes per
 Orientem, quotquot adhuc Romanis parebant, nullo
 maleficio incommodaret. Postea inter se donave-
 runt, Orchanes equos, et canes ad venandum (16),
 tapetas, et pelles pardalinas (17); imperator ar-
 gentea pocula, textilia non lanea modo, sed et se-
 rica, et unum ex imperatoriis amiculis: quod sa-
 trapæ Barbarorum plurimi æstimant, et honoris ac
 benevolentiae argumentum interpretantur; quo et
 ipse tum Orchanes supra cætera letatus, impera-
 tori gratias egit, et in sedes suas recessit. Impera-
 tor excensione facta, et diebus septem 274 locis
 illis, quæ nondum viderat, immoratus, quantum
 erat in navibus commeatus, Nicomediensibus di-
 largitus, cum tota classe Byzantium relegit; ni-
 hilque præcrastinans, de causa Syrgiannis judex
 œdit. Et Zamplaco quidem accusationem iterans,
 testibus præsentibus dicta sua astruebat. Syrgian-
 nes vicissim testes pro se inducebat. Atenim nihil
 solidum afferre, sed ambagibus uti in refutando,
 deterioremque causam habere visus est. Quare im-
 perator, et qui ei aderant in consilio, utriusque par-
 tis dicta discententes inter se disquirendo veritatem
 indagare conabantur, magno domesticum cum silentio,
 quæ dicebantur, audiente. Cum terque quaterque
 super eodem conveniretur (18), videretque Syr-
 giannes victoriam ad Zamplaconem inclinare, am-

λευεν εις τὸ δικαστήριον ἀπαντᾶν. Μελλόντων δὲ
 ἤδη, ἠγγέλλετο ἐκ Βιθυνίας ὡς Ὀρχάνης ὁ τῶν αὐτόθι
 Περσῶν σατράπης τὴν κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον
 Νικομήδειαν, πόλιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον,
 στρατιᾶν πολλὴν περικαθίσας, καὶ μηχανήματ'
 ἐπιστήσας, πολιορκεῖ. Ἐδῆκει δὲ βασιλεὶ βοηθητέον
 εἶναι κατὰ τάχος. Καὶ στρατιᾶν ἐνθέμενος, οὐ μόνον
 τριήρεσιν, ἀλλὰ καὶ φορτηγῶν ναυσὶ περὶ τὴν τε
 καὶ ἱππικὴν, ἐπλεῖ πρὸς τὴν Νικομήδου, ὡς ἐξαι-
 ρησόμενος τῶν κινδύνων. Ἔτι δὲ ὄντος μετεώρου
 τοῦ στόλου, καὶ μέλλοντος εἰς Νικομήδειαν καταί-
 ρειν, Ὀρχάνης πρεσβείαν πέμφας, πρῶτα μὲν ἠσπά-
 ζετο βασιλέα· ἔπειτα ἐμήνυεν ὡς βούλοιο τὸν πόλε-
 μον καταθέσθαι, ἐὰν καὶ αὐτῷ κατὰ γνώμην ἦ· ἐὰν
 δὲ μάχην συνάπτειν προθυμοῖτο, μαχεῖσθαι καὶ αὐ-
 τόν. Ὁ δ' ἀνησπάζετο μὲν καὶ αὐτὸς αὐτὸν, ἰδίῳ
 τε ὡς τοῦ μὲν ἦκειν πρερσευασμένος ὡς ἐς μάχην,
 οὐκ ἂν δύναίτο ἔξαρτος γενέσθαι, ἐξ αὐτῶν τῶν
 πραγμάτων ὄντος φανεροῦ, ἐὰν δὲ αὐτὸς βούλοιο
 τὸν πόλεμον καταθέμενος εἰρήνην ἔχειν, οὐδ' αὐτὸν
 ἀπώσασθαι αὐτὴν. Καὶ λόγους γενομένων περὶ σπον-
 δῶν διὰ τῶν πρέσβειων (οὗ γὰρ αὐτοὶ συνήλθον γε
 ἀλλήλοις), συνέθεσάν τε καὶ ἔθεντο σπονδὰς εἰρη-
 νικάς, ὥστε Ὀρχάνην βασιλέως εἶναι φίλον, καὶ τὰς
 κατὰ τὴν ἑω πόλεις ὅσαι ἔτι ἦσαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων,
 ἀδικεῖν μηδὲν· ἔπειτα ἀλλήλους ἡμεῖσθοντο δῶροι·,
 Ὀρχάνης μὲν ἵππους πέμφας καὶ κύνας θηρευτι-
 κάς, τάπητάς τε καὶ παρδάλεων δορά· βασιλεὺς δὲ
 ἐκπώματά τε ἀργυρᾶ, καὶ ὑφάσματα οὐκ ἐξ ἑλίων
 μόνον, ἀλλὰ καὶ σηρικὰ, καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιβλη-
 μάτων ἓν, ὃ περὶ πλείστου παρὰ τοῖς βαρβάρων
 σατράπαις ἀγεται ἀεὶ, καὶ τιμῆς εἶναι δοκεῖ τεκμή-
 ριον καὶ εὐμενείας· ἐφ' ᾧ τότε καὶ αὐτὸς ὑπερήσθη
 τε τῶν ἄλλων μέλλον, καὶ χάριτας ὡμολόγει βασιλεῖ.
 Μετὰ τοῦτο Ὀρχάνης μὲν ἐπανάστειν εἰς τὴν οἰ-
 κείαν, βασιλεὺς δὲ ἀπόβασιν ποιησάμενος καὶ ἐφ'
 ἡμέραις ἑπτὰ περὶ τὰ ἔκλεισε χωρὶα διατρέψας (οὐπω
 γὰρ ἔχρι τότε ταῦτα ἦν ἑωρακῶς), καὶ τὸν οἶτον
 ὄσος ταῖς ναυσὶν ἐνήν, Νικομηδεῦσι παρατῶν, ἅμα
 παντὶ τῷ στόλῳ εἰς Βυζάντιον ἐπανάστει· καὶ μηδὲν
 ἀναβαλλόμενος εὐθύς τὴν περὶ τοῦ Συργιάννη δίκην
 ἐποιεῖτο. Καὶ Τζαμπλάκων μὲν ὅσα καὶ πρότερον
 αὐτὸς κατηγόρει· καὶ μάρτυρας παρείχετο τῶν λε-
 γομένων. Συργιάννης δὲ καὶ αὐτὸς μὲν ἐκ τοῦ δικαιοῦ
 παρεστῆγε τοὺς συνεροῦντας αὐτῷ περὶ ὧν ἀπέλο-

Jacobi Pontani notæ.

(16) Gratissimum donum venationis perstudioso, sicut militi arma, cupido litterarum libri.

(17) Heroicum donum; animalium enim generosorum ac nobilium, ut ursorum, pardorum, leonum, rigidum pelles seu exuvias gestare pro indicio virtutis, heroibus in more fuit. Id pluribus locis ex solo Marone cognoscimus. Acestes, lib. v, occurrit Æneæ.

Horridus in jaculis, et pelle Libystidis ursæ.

Ibid. Salio Æneas donat tergum Getuli immane leonis, villis onerosum atque unguibus aureis. Lib. vii, de Aventino:

Ipse pedes tegmen torquens immane leonis,

Terribili impexum seta, cum dentibus albis

Indutus capiti: sic regia lecta subibat,

Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.

Lib. viii, de Evandro:

Demissa ab lava pantheræ terga retorquens.

(18) Hæc ex Gregora illustrantur: Semel atque iterum, et tertio causa apud omnes iudices dicta, plane reus peragi non potuit, adeo, ut jam a plerisque iudicibus absolveretur. Lite autem adhuc pendente, vides ab eo imperator petiit, ne clam profugeret, priusquam omnes iudices de eo suffragia tulissent. Quæ res ejus animum valde turbavit, et in carceris metum conjecit; gravissima illa et in tolerabilia, quæ prius perpressus erat recordantem, quorum vestigia recentia adhuc et evidentiâ in animo circumferebat. Cum autem vades minus alacres videret, graviore metu urgebatur. Quas ob res fuga clam arrepta, cum statim sollicitè quæreretur, nusquam est inventus, etc.

γίτο· ἔδωκε δὲ οὐδὲν προφέρειν ἰσχυρὸν, ἀλλ' ἔπλανᾶτο περὶ τὰς ἀποδείξεις, καὶ ἀδύνατος ἔδωκε εἶναι. Βασιλεὺς μὲν οὖν καὶ οἱ ἄλλοι παρόντες τῶν συγκλητικῶν ἐβασάνιζόν τε τὰ λεγόμενα περὶ ἑκατέρων, καὶ ἐπειρῶντο ἀπὸ τῆς συζητήσεως τάληθῆ ἀνερευθῆν· ὁ μέγας δομestικός ἐφθέγγετο οὐδὲν· ἀλλὰ καθῆστο μόνον ἀκρώμενος τῶν λεγομένων. Τρὶς δὲ καὶ τετράκις γενομένου συλλόγου περὶ τῶν αὐτῶν, ἐπεὶ ὁ Συργιάννης συνῆρα τὴν νίκην πρὸς Τζαμπλάκωνα χωροῦσαν, ἔδωκε δεῖν διακρούσασθαι τὴν δίκην, καὶ ἔδειτο βασιλέως προθεσίαν αὐτῷ εἰ παρασχεῖν ἐπὶ τῷ μάρτυρας ἐτέρους ἀγαγεῖν οἱ δύνησονται αὐτῷ συνάρασθαι πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὴν καταδίκην. Βασιλεὺς δὲ παρέσχετο προθύμως καὶ ὅτι ἂν ἕτερον δικοῆ δύναμενον αὐτῷ ἐπικουρίαν παρασχεῖν τινα μηδὲν ἀναβαλλόμενον κελύσας ἐκπορίζειν αὐτῷ. Τζαμπλάκων δὲ κατεβόα τοῦ δικαστηρίου καὶ δευὰ ἐποιεῖτο, εἰ προφάσει χρώμενος τοῖς μάρτυσι Συργιάννης διαφύγοι τὴν ἐπὶ τῇ δίκῃ τιμωρίαν διαδράς. Οὐ γὰρ ἄλλο τι δύνασθαι αὐτῷ τὴν προθεσίαν· μάρτυρας γὰρ αὐτῷ οὔτε πλείους οὔτε βελτίους εἶναι τῶν παρηνεγμένων· ἔδει· τε βασιλέως, εἰ μὴ πλείστα βούλοιο χαρίζεσθαι Συργιάννῃ, δεσποτηρίῳ ἀμφοτέρους ἐμβληθέτας φρουρεῖσθαι τὴν ἀφίξιν τῶν μαρτύρων περιμένοντας. Δίκαια δὲ φάσκοντος βασιλέως τὸν Τζαμπλάκωνα ἀξιοῦν, Ἄλλ' οὐ καλὸν, εἰπὼν ὁ Συργιάννης, εἰκὴ καὶ μάτην εἰργομένους ταλαιπωρεῖσθαι, ἐξὶν ἐγγυητὰς παρασχομένους ἀμφοτέρους τοῦ μὴ ἀποδρᾶναι ἀναπαύλης ἀπολαύειν, οἴκοι διατρέθοντας. Ὡ· δὲ καὶ τοῦτο ἀσφαλείας ἐνέχυρον ἀξιοῦν ἔδωκε εἶναι, τὸν σύλλογον μὲν διέλυσεν ὁ βασιλεὺς, τοὺς ἐγγυητὰς δὲ ἐκέλευε παρέχειν τοῖς δικαζομένοις. Ἐς τὴν ὑστεραίαν δὲ ὁ Συργιάννης, γενόμενος ἐν τῇ τοῦ μεγάλου δομestικού οικίᾳ, τὰ μὲν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, ἔφη, εἰρημένα πρὸς ἐμὲ, πέρας ἤδη ἔσχεν· ἃ καὶ πρότερον πιστευόμενα, νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον ἐπὶ τῶν ἔργων βέβαια ἐφάνη. Πρὸς οὐδὲν γὰρ ἐπὶ τῆς δίκης ἐναντία πράττειν ἢ φεγγόμενοι ἐμοὶ ἐφάνης· ἔδει δὲ μηδ' αὐτῶ παντάπασι κινδυνεύοντα ἀβοήθητον καταλιπεῖν. Νυνὶ δὲ μάλιστα ἀναγκαίως ἐπικουρίας δεομένῳ μὴ περιδεῖν παρακαλῶ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς πρότερον ἡμαρτημένοις συγγνώμην παρασχόντα, βοηθεῖν τὰ δυνατόα. Ἡτέρο τε ἐγγυητὰς παρασχεῖν ὁπὲρ αὐτοῦ, ἀχρις ἂν πέμφας ὧν δεῖτο μάρτυρας ἀγάγοι. Ἐπαγγεῖλαμένου δὲ προθύμως ἃ ἤτειτο ἐκπληρῶσειν, ἐκεῖθεν μὲν πολλὰς αὐτῷ χάριτας ἀνεχώρησεν ὁμολογῶν. Ἐπιγενομένης δὲ νυκτός ἐκ Βυζαντίου ὡς μάλιστα ἐνήλαθὼν, πρὶν ἐγγυητὰς παρασχεῖν, εἰς Γαλατᾶν ἐπεραιώθη, καὶ κατέκρυψεν ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλεῖ. Ἐπεὶ δὲ δεθρυλλήθη ἀποδερακέναι Συργιάννῃ, πάντα χρήματα ἐξ-

plandum censuit, rogans imperatorem, sibi diem præstaret, ad quem alios testes apponeret, quorum opera damnationem effugeret : quod imperator prompte fecit, hortans insuper, ut si quid præterea putaret auxilio esse posse, id sibi præpararet. Zamplaco iudicum fidem implorare, et indignum ducere, si Syrgiannes testium prætextu evaderet, ac supplicio jure infligendo se eximeret; nam diem præstitutum nihil ei adjumenti allaturum; testes enim neque plures, neque meliores habiturum iis, quos introduxisset. Orabat igitur imperatorem, nisi plurimum Syrgianni gratificari vellet, uti utrumque in custodiam tantisper mitteret, dum testes advenirent. Imperatore Zamplaconis petitionem pro justa agnoscente, Syrgiannes occurrit, non esse æquum, frustra ac sine causa carcere afflictiari, cum ab utroque sponsores exigere liceat, non fugituros, sed interim domi quieturos. Ubi et hoc conveniens securitatis pignus apparuit, imperator reis, ut sponsores darent, imperavit, conventumque dimisit. Postridie in ædibus magni domestici Syrgiannes, Quæ apud Chalcidicen mihi dicta sunt, inquit, jam evenerunt; quæ tametsi prius credita, nunc tamen certiora, utpote re ipsa comprobata, evaserunt; quandoquidem in iudicio nihil quidquam pro me aut egisti, aut locutus es, cum ne sic quidem periculis undique circumventum deserere oportuerit. Nunc ut me opis tuæ maxime egentem ne abjicias, sed priora delicta ignoscens, quantum potes **275** me adjuves, etiam atque etiam te oro. Contendebat vero ut pro se fidejuberet donec vocati quibus egebat, testes adessent. Promisit magnus domesticus libenter facturum quæ peteret; ille singularibus actis gratis discessit. Cæterum noctu, priusquam satisdaret, Byzantio quam potuit occultissime Galatam trajiciens, tuto se abscondit. Ubi rumor dissipatus est, Syrgiannem aufugisse, omnibus locis pervestigatis, inquietabatur. Cum angulus nullus restaret ubi amplius quæreretur, ratus imperator indagatorum negligentia elapsum, per semet hominem quærere instituit, Galatamque cum Romanis obviis profectus, quoniam Latini id recusare non poterant, domos singulas perscrutatum misit. Ille vero quasi Orci galeam subiisset (19), nusquam inveniebatur. Tamen Galatæ in vili casa latitabat, atque idcirco ibi non est quæsitus : etsi dum per cæteras domos vestigaretur, ad eam imperator venisset. Simul atque Galata inventionem penitus desperata discessit, Syrgiannes conscensa navi, quæ Eubœam solvebat, eo primum portatus est (20). Dein per Locros et

Jacobi Pontani notæ.

(19) Orci galea proverbium in eos qui se arte quadam occultant. Simile, Gygis annulus Plao lib. x. *De republica*, dixit semper honesta propter se sequi oportere, etiamsi quis Gygis annulum, vel Plutonis haberet galeam. Origenes libro 1 *adversus Celsum* hæreticum docet, magis convenisse, ut

Christus in Ægyptum fugiens subduceret sese Herodis insanæ, quam si sub Plutonis casside latitans, eundem fefellerisset. Vide Chilasten.

(20) Gregoras : *Post annum autem supplices litteras ex Eubœa ad imperatorem misit, quibus veniam petebat, et locum aliquem in extremis Macedonia*

Aearnanes ad Albanos (qui circum Thessaliam habitantes, homines agrestes et pastoritii, suis utuntur legibus) pro veteri amicitia, quam adhuc praetor occidentis cum illis iniverat, confugit Inde via duces ab ipsis nactus, ad Cralem Triballorum principem profugus venit, cui multa Romanorum oppida acquisitura recepit. Crales ut supplicem, et quia per eum Romanis vehementer nocitura sese sperabat, haud nolens suscepit: et cum caetera honorificentissime illum tractavit, tum exercitum ei ad subjugandas Romanorum urbes attribuit. Ergo et alia oppida, et Castoriam urbem magnam Botiaee Crali subiecit. Imperator intelligens quas res novas Syrgiannes in occidente machinatus esset, quiete posthabita, Didymotichum abiit, illucque exercitum in Occidentem ducturus contraxit.

ras εστρατηγει· κακειθεν αγωγων παρ' αυτων τυχων, ηλθεν εις Κραλην αρχοντα των Τριβαλων φυγα· και επηγγελλετο πολλα τοις Ρωμαιοις υπηκοα αυτω υποποιητειν· Κραλης δε υπεδεξατο αυτην ασμηνω, αμα μεν εκετην γεγενημενον, αμα δε ελπισας δι' αυτου τα Ρωμαιων πραγματα ως μαλιστα κακωσειν. Και τα τε αλλα φιλοτιμωσ μαλιστα προσεφερετο αυτω, και στρατιαν δοσης εδεετο παρειχεν επι τω τας υπηκοους τοις Ρωμαιοις πολεις καταδουλουσθαι. Και αλλα τε μαλιστα πολιματα προσεποιησατο, και Καστοριαν πολιν μεγαλην κατα την Βοτιαιαν φκιτισμενην. Πυθομενω δε βασιλει οσα κατα την εσπεραν Συργιαννη νεωτερισθειη, ηρμειν ουκ ην· αλλ' εκ Βυζαντιου εις Διδυμωτα:χον ελθων, συνειλεγε την στρατιαν, ως εις την εσπεραν εκστρατευσων.

ρευνάτο και εξήτειτο πανταχού· απόρου δέ ἦδη τῆς εὐρέσεως γινομένης· οἰηθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀμελεῖν τῶν ζητούντων αὐτὸν διαδιδράσκειν, ἐκτου αὐτοῦ τὴν ζήτησιν ἐποιεῖτο· και παρελθὼν εις Γαλατῶν ἅμα ὄσοις ἔτυχε Ρωμαιοῶν, ἐπει μὴδὲν εἶχον οἱ Λατῖνοι ἀντιλέγειν, τὰς οἰκίας πέμπων διηρυνάτο καθ' ἐκάστην, ὁ δ' Ἰσα και Ἰδου ὑποδύντι κυνῆν, ἀνεύρητος ἦν· ὁμοῦ δὲ ἐκέκρυπτο ἐν Γαλατῶν, ὑπὸ φαύλου τινὰ οἰκίαν, ἣ διὰ φαυλότητα οὐδὲ ἀνηρυνῆθη· και τοιαυτα βασιλέως ἐπ' αὐτῆς ἐστῶτος καθ' ὅσον χρόνον αἱ λοιπαὶ διηρυνῶντο. Ἐπει δὲ ἀνεχώρησεν ἐκειθεν ὁ βασιλεὺς ὡς ἀδύνατον ἀπαγορεύσας τὸ ζήτησιν, ὁ Συργιαννης ἐπιβιάσ νεὸς ἐπ' Ἐβδοιαν πλεούσης, ἐκί ἀπεκομισθη πρώτων· ἔπειτα ἐκειθεν διὰ Λοκρῶν και Ἀκαρνανῶν εις Ἀλβανούς, οἱ περὶ Θετταλιαν οἰκοῦσιν αὐτόνομοι νομάδες, διεσώθη κατα φιλιαν παλαιαν ἦν πρὸς αὐτοῦς ἦν πεποιημένος ὅτε τῆς ἐσπέρας εστρατηγει· κακειθεν αγωγων παρ' αυτων τυχων, ηλθεν εις Κραλην αρχοντα των Τριβαλων φυγα· και επηγγελλετο πολλα τοις Ρωμαιοις υπηκοα αυτω υποποιητειν· Κραλης δε υπεδεξατο αυτην ασμηνω, αμα μεν εκετην γεγενημενον, αμα δε ελπισας δι' αυτου τα Ρωμαιων πραγματα ως μαλιστα κακωσειν. Και τα τε αλλα φιλοτιμωσ μαλιστα προσεφερετο αυτω, και στρατιαν δοσης εδεετο παρειχεν επι τω τας υπηκοους τοις Ρωμαιοις πολεις καταδουλουσθαι. Και αλλα τε μαλιστα πολιματα προσεποιησατο, και Καστοριαν πολιν μεγαλην κατα την Βοτιαιαν φκιτισμενην. Πυθομενω δε βασιλει οσα κατα την εσπεραν Συργιαννη νεωτερισθειη, ηρμειν ουκ ην· αλλ' εκ Βυζαντιου εις Διδυμωτα:χον ελθων, συνειλεγε την στρατιαν, ως εις την εσπεραν εκστρατευσων.

276 CAPUT XXV.

Sphranzes quidam ad referendam imperatori pro meritis gratiam, se illi adversus Syrgiannem offerit. Cum domestico consultat, quo pacto sine pugna hostem vivum, et vinculum adipiscantur: Sphranzi res mandatur, et praefectura eidem committitur. Imperator in Macedoniam ducit. Persarum incursum, et infortium. Dolus, quo Sphranzes Syrgiannem jugulavit. Praemia in eum collata. Pax cum Crale. Urbes a Syrgianne subactae ad fidem imperatoris redeunt. Crali adversus Ungrorum regem mittuntur auxilia, et cum honore domum remittuntur.

Huic rei dum impendit operam, Sphranzes Pa C
kologus, unus ex optimatibus (21), non ita conspiciens genere, ad imperatorem nocte adit, multa se in eum piacula admisisse constitetur: pro iis tamen veniam ab eo consecutum, et beneficiis auctum. Quocirca se vicissim velle, et gestire beneficiis dignum, et erga tam bonum dominum non ingratum videri. Quia vero hactenus occasio defuerit, promptam voluntatem hucusque effectu caruisse: quam cum nunc res ipsae porrigant, ministrisque fidelibus ac benevolis indigeant, venire se quoque, suique ad bellum contra Syrgianem pro arbitrio utendi imperatori potestatem facere: et paratum esse, non solum multis laboribus, idque cum omni alacritate, et quam studio-

Ασχολουμένου δε αυτού περὶ τοῦ στρατεύματος τὴν συλλογήν, Σφραντζῆς ὁ Παλαιολόγος, τῶν συγκλητικῶν εἰς, οὐ πάνυ δὲ τῶν ἐπ' εὐγενείᾳ λαμπρονομῶνων, βασιλεὶ νυκτὸς προσελθὼν, προσεκηρυκέναι τε ὠμολόγει πολλα και δικης δεξα, συγγνώμης τε και εὐεργεσίας ἀνθ' ὧν ἔδει τυχεῖν τιμωριῶν· ἀνθ' ὧν βούλεσθαι μὲν και αὐτὸν, και προθυμεῖσθαι θεξιον φανῆναι τῆς εὐεργεσίας και εὐγνωμονα περὶ τὸν οὕτως ἀγαθὸν δεσπότην· καιροῦ δὲ μὴ παρασχόντος, ἀτελεῖ μέχρι νῦν καταλείπεσθαι τὴν προθυμίαν· νυνὶ δὲ μαλιστα τῶν πραγμάτων ἐνδιδόντων, και θεομένων εὐνων οἰκετῶν και πιστῶν, ἤκειν και αὐτὸν πρὸς τὸν κατά Συργιαννη πόλεμον, διδόντα ὁ τι βούλοιοτο χρῆσθαι βασιλεῖ. Ἐτοιμον δὲ εἶναι μὴ μόνον πένοις πολλοῖς και προθυμίᾳ και

Jacobi Pontani notae.

fnibus, in quo cum uxore et liberis consideret. Nam cum aulicorum invidia, ut diximus, obnoxius esset, procul ab illis esse voluit, ne per insidias ab eis occideretur. Addebat et iurandum, quo se imperatori perpetuo fidem fore testabatur. Sed cum nihil impetrasset, Euboea digressus, ad Serviae Cralem proficiscitur; ab eoque cupidissime susceptus, summa et gratia, et auctoritate floruit, assessor concors, amicus consentiens; consiliarius acceptus, intimorum fidelissimus, exterorum occupatissimus, alter Themistocles Artazerxi Persae. Nam cum fama eum jam pridem cognovisset, tum adventum ejus in luculento lucro deputabat. Et quia pollicebatur, si illius opibus ad Romanum imperium occupandum adjuva-

D retur, se Macedoniam Triballis subjecturum, omni studio eum juvabat.

(21) Historiam hanc Gregoras quoque persequitur, lib. x, quam cum hac nostra contendas licet: Imperatorem autem in hanc curam intenuum. senator quidam Sphranzes Palaeologus adit, et sine arbitris alloquitur, illoque opes et honores pollicente, vicissim eadem Syrgiannis pollicetur, fuga simulata, etc. Vides quemadmodum imperatorem hujus cordis insimulet? Sphranzes ex Francisco depravatam puto Nam et multo ante id saeculum Graeci Latinorum quoque, et ex Latinis vocibus facta nomina sibi indebant, homines praesertim nobiles.

σπουδῇ, ἀλλὰ καὶ αἷματι τῷ σφραγίσθαι ἀλλαττόμενον, καταπράττεσθαι τὰ κατὰ γνώμην βασιλεῖ. Βασιλεὺς δὲ τῶν μὲν προτέρων ἕνεκα ἀμαρτημάτων, ἔφη, καίτοιγε μεγάλων δυνάμεων, μηδεμίαν εἶναι δίκαιον παραίτησιν ποιεῖσθαι νῦν, ἐκ πολλοῦ συνεγνωσμένων· εὐνοίας δὲ ἕνεκεν τῆς πρὸς αὐτὸν πράττειν τῶν δεόντων τι, καὶ μάλιστα βούλεσθαι οὐ μόνον ὅτι δίκαιον εἶναι καὶ πρόθυμον περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα καὶ μᾶλλον ἐπισπάσθαι τιμὰς τε παρέχειν, καὶ προσηκούσας τὰς εὐεργετίας· ἃ δὲ νῦν ἔφη εἰς τὴν κατὰ Συργιάννη πόλεμον χρήσιμος ὑφ' ἡγήσεσθαι ἡμῖν, βούλεσθαι μαθεῖν ὅποι' ἄττα, ὡς ἂν ἐκ τῶν λεγομένων ἢ διαγινώσκων ἂν τε λυσιτελοῦντα τὰ βεβουλευμένα εἴη, ἂν τε μή. Σφραγίστης δὲ οὐδὲν μὲν ἦκειν ἔφασκεν οἰκοθεν αὐτὸς, βεβουλευμένος· πλήν τοῦ προθυμώτατον ἑαυτὸν ἐφ' οἷς ἂν κελευσθεῖ παρασχέσθαι· ἐπ' αὐτῷ δὲ εἶναι ἐφ' ὅτι ἂν δοκοῖη λυσιτελεῖν σκεψαμένῳ χρησθαι. Βασιλεὺς δὲ ἐπήκει τε αὐτὸν τοῦ βουλευμένου, καὶ οἰκασθε ἐκέλευεν ἀναχωρεῖν, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἄττα ἂν δοκοῖη βέλτιστα ὑποθησόμενος. Τὸν μέγαν δὲ δομείστικον παραλαβὼν, ἐβουλεύοντο ὅπως δέοι τὸν κατὰ τοῦ Συργιάννη πόλεμον διαθέσθαι· ὦροντο δὲ πρὶν παρασκευασαμένους ἦκειν ἀντιπάλῳ στρατιᾷ οὐ μέμψιν τινὰ δικαίαν εἶναι, εἴγε χωρὶς ὀπλων καὶ κινδύνων ἀπάτη τὸν πολέμιον συσχόντες, δυνήσονται τὸν πόλεμον πρὶν συστῆναι καταλύσαι. Τὰ γὰρ τοιαῦτα κλέμματα καλλίστην δόξαν ἔχειν, ἃ μάλιστα ἂν τις τὸν πολέμιον ἐξαπατήσας, ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ὑπάρχους ὑφελήσσει. Διὰ ταῦτα δὴ ἐδόκει Σφραγίστῃ τῶν παροκειμένων τῇ Καστορίᾳ πολιχνίων ἐγγχερίζειν τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπειδὴν γένηται ἐκεῖ, Συργιάννην μὲν οὐκ ἀνέξασθαι εὐθὺς μὴ προσπέμψαι πρὸς αὐτὸν καὶ παρακαλεῖν αὐτῷ προσθέσθαι ὀπισθάντα βασιλείῳ· τὸν δὲ ὑπακούσαντα προθύμως, φίλιαν θέσθαι πρὸς αὐτὸν καὶ συμμοχλίαν· καὶ ἐπειδὴν γένωνται ἐν συνηθείᾳ, καὶ φοιτῶσι παρ' ἀλλήλους ἀδελῶς, τὸς ἤδη φυλάσσοντα καιρὸν ἐν ᾧ μὴ μεθ' ἑτέρων ἂν εἴη πολλῶν ὁ Συργιάννης (πάντως δὲ τοιοῦτος πολλοὺς εὐρήσειν), εἰς ἕν τῶν φρουρίων κατασχόντα δεῖσαι· φρουρεῖν τε ἀσφαλῶς ἄχρις ἂν ἐλθόντι ἐγγχερίῃ βασιλεῖ· οἴεσθαι δὲ ἔσεσθαι αὐτοῦ ῥαδίαν καὶ τὴν φυλακὴν, ἅτε τῆς ἐπομένης στρατιᾶς οὐκ οἰκείας, ἀλλ' ἐξ Ἀλβανῶν καὶ Τριβαλῶν οὐσης συμμάχιδος· οἷ οὐ βουλήσονται ὑπὲρ Συργιάννη διακινδυνεύειν, τὸ φρούριον πολιορκιοῦντες, ἀλλὰ διαλυθῆσονται ἐπ' οἴκου, ἄσμενοι τῶν ἐκ τῶν πολέμων κακῶν ἀπηλλαγμένοι. Τοιαῦτα μὲν ἐδόκει ἀμφοτέροις ἐπιχειρητέα· εἶναι· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν, τὸν Σφραγίστην μεταπεμψάμενος ὁ βασιλεὺς, τὰ βεβουλευμένα τε διηγείτο, καὶ ἐπυθάνετο αὐτοῦ, εἰ καὶ αὐτὸς λυσιτελῆ τε καὶ δυνατὰ ἤγοιτο· ὁ δ' ἔφασκε

A sissime, verum etiam cum profusione sanguinis, quod illi placeat, efficere. At imperator, priorum quidem delictorum quanquam grandium, nunc veniam peti non debere, quæ jampridem ipse ignoverit. Pro isto autem in se animo cupere vehementissime quidpiam in eum officii conferre: quod in talem virum non solum amicum, et promptum gerere animum, sed etiam, quo magis eum sibi devinciat, honoribus ac donis congruentibus ejus dignitatem amplificare justum sit. Cupere porro scire, in quibus se modo operam sibi in bello contra Syrgianum navaturum profiteretur, ut eo indicante, utile necne consilium ceperit, cognosci possit. Tum Sphranzes, haudquaquam per se meditatum venire, nisi ut se quam promptissimum ad imperata præbeat. In ipso situm esse, ubi re circumspecta operæ pretium facturum putaverit, ibi potissimum suo labore uti. Imperator de sententiâ laudatum redire domum jussit; se die sequenti, quid optimum fore judicasset, eum edoctrum. Post magnum domesticum in consilium de bello adversus Syrgianum instituendo adhibuit; visumque factum justa reprehensione cariturum, si priusquam instructo exercitu contraheretur, absque armis et periculo, per dolum aliquem hoste capto et constricto, bellum aule finire possent, quam incipere. Hujusmodi namque furta belli (22) gloriosissima sunt, quibus hoste circumvento, sibi quispiam ac subditis plurimum commodat. Quapropter Sphranzi oppidorum Castoriæ vicinorum præfecturam dandam censuerunt. Quo cum venerit, Syrgianum non temperaturum, quin sine mora mittens, ab imperatore eum ad suas partes transire hortetur. Sphranzem aures præbiturum libenter, et cum illo amicitiam societatemque conjuncturum. Ubi jam nata consuetudo, et familiaritas alterius ad alterum aditus liberus, ac securus prestiterit, tum capto articulo, quo Syrgianum pauci stipabunt (omnino enim talem occasionem sæpius futuram), oppressum et vinctum in castellum aliquod abductrum, ibique, donec venienti imperatori tradat, tuto custoditurum. Facilem autem illius fore custodiam: quippe quem non proprius, sed ex Albanis et Triballis auxiliarius sequatur exercitus: qui pro Syrgianis capite castelio obsidendo vitæ aleam experiri neutquam volent, sed bellicæ miseræ immunes, domum cupide repedabunt. Tali arte rem aggrediendam ambobus placuit. Ergo postridie imperator Sphranzen vocat, quid placeat enuntiat, et num ipse quoque id fieri, et utiliter fieri posse arbitretur, exquirat. Respondet, prorsus non hæc, sed alia quædam multum

Jacobi Pontani notæ.

(22) Sic Virgil. lib. II :

Furta paro belli.

Et IX :

Hic furto servidus instat.

Sermo est de cæde et strage nocturna. Statius IX *Thebaid.* :

Ausus erat furto dextram injectare Leonteus.

Curtius, lib. IV : *Parmenio, peritissimus inter duces artium belli, furto, non prælio, opus esse censebat: incepta nocte opprimi posse hostes.* Sic furtivi amores, Veneris furta poetæ. Velleius lib. II : *Pont. max. in C. Cæsaris locum furto creatus. Furtum siquidem appellabant, quiquid occulte fieret.*

diversa sibi in mentem venisse. Eorum porro consulti non utilia modo, sed etiam effectu expeditissima sibi videri; quare nihil cunctandum, sed opus urgendum. Stabilita hac sententia, Dromoræ cuidam, Sphranzi amicissimo, eo petente, imperator hoc munus imposuit, ut postquam Sphranzes palam ad Syrgiannem defecisset, quidquid haberet possessionum, quidquid pecoris, et reliquas facultates proscriberet, easque, ne direptæ perderentur, custodiret: et verbo quidem imperatori eas servaret, re autem vera in amicum Sphranzen hujus tutelæ gratiam conferret: traditoque diplomate, quo oppidorum Sosci, Deures, Staridorum, et Chlereni præfectus declarabatur, Didymoticho cum mature dimisit: ipse post dies paucos, quot Sphranzen velut per inducias ante facinoris aggressionem consumpturum putabat, lento itinere Thessalonicam petiit. Ad Sphranzen præfecturæ jam potentem Syrgiannes 278 continuo mitiit qui eum ad defectionem sollicitent. Is ira ingenti in imperatorem, et antiqua jam in Syrgiannem benevolentia simulata, sancito scelere, statim se cum illo conjungit. Qua conjunctione Syrgiannes mirum in modum gavisus cum eodem ad Cralem proficiscitur, tum ut ostenderet rem belle procedere (utpote jam etiam consiliariis imperatoris ad se transeuntibus), tum ut per eum commotus cum omnibus copiis suis bello interesset. Metuebat siquidem ne superveniente imperatore, cum ad resistendum haud satis valeret, victus cum suis periret. Et persuasit monuitque, si profecti apud Thessalonicam castrametarentur, occidentales urbes, quæ se nondum dedidissent, auxilium imperatoris desperantes, cernentesque ipsos [Syrgiannem et Cralem] ante se positas urbes jam armis domuisse (23), interclusas in medio statim se dedituræ. Crale igitur cum totis copiis assumpto, juxta flumen Axium castra ponunt (24). Imperator per Macedoniam adducens partem exercitus (25) (propter festinatam quippe expeditionem plures adhuc se comparabant), inter Thessalonicam et Rhetinen, castellum quoddam, juxta Bolben palu-

Α τοιαῦτα μὲν αὐτὸς οὐδὲ ἐνθυμηθῆναι τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἕτερ' ἄττα πολλῶ ἀποδέοντα αὐτῶν· ἃ δὲ ἐβουλεύσαντο αὐτοὶ οὐ λυσιτελοῦντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥῆστα καὶ αὐτὲς νομίζειν· διὸ μηδὲ μέλλειν, ἀλλ' ἔργον ἄπτεσθαι ἦδη ἀναγκαῖον. Ἐπεὶ τοίνυν ἐκεκέρωτο ἡ βουλὴ, Δρομορᾶν μὲν τινα ἐς τὰ μάλιστα φιλον τῷ Σφραντζῆ, αὐτοῦ δεηθέντος προσέταξεν ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐπειδὴν ἐμφανῶς ὁ Σφραντζῆς εἰς Συργιάννην ἀποστῆ, κτήματά τε ὅσα πρόσσει, καὶ βοσκήματα καὶ τὴν ἑλλην περιουσίαν δημοσιώσαντα φυλάττειν, ἵνα μὴ ὑπὶ τινῶν ἀρπασθέντα διαφραγῆ· λόγῳ μὲν ὧ· διαφέροντα βασιλεῖ, τῇ δ' ἀληθείᾳ τῷ φίλῳ Σφραντζῆ τὴν χάριν κατατιθέμενον τῆς φυλακῆς· αὐτῷ δὲ γράμματα παρασχόμενος βασιλικὰ ἃ τῶν φρουρίων Σουσκοῦ τε καὶ Δεύρης καὶ Σταριδῶλων καὶ Χλερνοῦ ἐπέστρεψε τὴν ἀρχὴν, ἐξέπεμπεν ἐκ Δουμοστῆλου κατὰ τάχος· αὐτῷ δὲ περιμείνας οὐ πολλὰς ἡμέρας, ἀλλ' ὅσα ὤρετο Σφραντζῆ ἀναχωρῆν πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν παρέξειν, ἄρας καὶ αὐτὸς τὴν πρὸς Θεσσαλονικίην ἦσει σχολῆ βαδίζων. Σφραντζῆ δὲ ἐπεὶ τῆς ἐγκεχειρισμένης ἀρχῆς ἐγκρατῆς ἦν, προσέπεμπεν εὐθύς τοὺς ἀποστῆσοντάς· ὁ δὲ, ὄργῃ τε φέρεσθαι δοκῶν πρὸς βασιλεία καὶ αὐτῷ εὐνοῦς εἶναι ἐκ πολλοῦ συνθήκας θέμενος καὶ ὄρκους πρὸς αὐτὸν, προσεχώρησεν εὐθέως. Συργιάννης δὲ ὑπερήσθη τε τῇ πρὸς αὐτὸν ἀποστασίᾳ τοῦ Σφραντζῆ, καὶ μηδὲν μελλήσας, παραλαβὼν αὐτὸν, ἀφίκετο πρὸς Κράλην, ἅμα μὲν ἐνδοικνόμενος ὡς τὰ πρᾶγματα αὐτῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον χωροῖη, ὡς καὶ τῶν συγκαλητικῶν ἦδη βασιλέως πρὸς αὐτὸν ἀφισταμένων· ἅμα δ' ἴν' ἐφελκυσθῆται καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν παρῆναι καὶ αὐτὸν πανστρατιᾷ καὶ συμμαχεῖν. Ἐδοῖται γὰρ μὴ βασιλέως ἐπελθόντος, ἀδύνατος ὢν ἀνθίστασθαι αὐτῷ, διαφραγῆ καὶ ἀπώληται καταπολεμηθεῖς· καὶ ἐπεισέ γε ὑποτιθέμενος, ὡς ἀνελθόντες αὐτοὶ στρατοπεδεύσονται ἐν Θεσσαλονικίᾳ, αἱ μὴπω προσεχωρηκυῖαι τῶν ἐσπερίων πόλεων ἀπογνοῦσαι τὴν ἐκ βασιλέως ἐπικουρίαν, ὀρώσαι τε ἦδη αὐτοῦ; τὰ ἔμπροσθεν αὐτῶν κλέμψ κτωμένους, αὐτοὶ ἐναπειλημμένοι μέσση προσχωρήσουσιν εὐθέως· καὶ παραλαβόντες αὐτὸν

Jacobi Pontani notæ.

(23) Gregoras: Veris initio Crales suas copias coegit; Syrgiannes vero clandestinas litteras per omne imperium Romanum dimisit, a provincia finitima Triballis auspicalus, et per omnem oram maritimam, et mediterraneas urbes ac provincias Byzantium usque progressus, quibus et agrorum assignationes, et pecunie largitiones, et honorum fastigia, et id genus alia pollicebatur, etc. Infra: Æstate vero jam media Crales cum suis copiis Syrgiannem sequitur, recta Thessalonicam petentem, levi opera interjectis urbibus et prorinciis in deditionem acceptis, partim desiderio veteris administrationis, partim vastationis segetum metu, tempus enim messis erat.

(24) De hoc fluvio Gregoras: Post Strymonem esse maximum, et iisdem quibus ille montibus, erumpere, ab ipsa quidem origine non tantum, sed in decursu montium multis torrentibus actum, et nomine in Bardarium mutato, aliquando et quibusdam

D in locis navigabilis. Ad cram ms.: Τὸν νῦν Βερέαρρον καλούμενον, ἢ μᾶλλον Βιστριτζα. Id est, quod Bardarium dicunt, seu potius Bistritzam. Cæterum legitur et Ἄξισός.

(25) Gregoras: Deinde in Macedoniam abiturus, ut sua presentia eos qui defectionem spectabant, in urbibus terreret, patriarchici solii post Isaiæ obitum Joannem Apris oriundum, imperatorii collegii tum sacerdotem, successorem deligit: cuius fidei, Deum testatus, in maximo divini verbi Sapientiæ templo conjugem et liberos suos mandavit, ut eorum curator et custos post Deum esset, si quid forte republica detrimenti cepisset. His aculis prope in Macedoniam contendit, nullo secum adducto exercitu. Jam enim omnes suspectos habebat, præter fidelissimos domesticos suos, et magnum domesticum Cantacuzenum, quem ejus studiosissimum et amantissimum, cæteris vero omnibus comem et hilarem tempus declaravit.

πανστρατιῶν ἐλθόντες, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν Ἄξιον ποταμόν. Καὶ ὁ βασιλεὺς διὰ Μικηδονίας μέρος τῆς Ῥωμαίων ἐπαγόμενος στρατιᾶς· οἱ πλείους γὰρ ἔτι ἐν περσικαῖς ἦσαν διὰ τὸ ταχέως γεγενῆσθαι τὴν στρατείαν· μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Πεντίνης φρουρίου τινός, ὃ παρὰ τῇ Βόλῃ λίμνῃ καίεται ἐπὶ λόφῳ ἰδρυμένον, ἐστρατοπέδωσαν ἐν χωρίῳ τινὶ τῶν Κρητῶν προσαγορευομένῳ, ὅτι στρατιᾶ ἐκ Κρήτης αὐτὸ κατώφειον, δι' αἰτίας τινὰ ἐκ τῆς νήσου ἀναστάντες. Ἐκεῖσε δὲ ἐστρατοπεδευμένῳ ἠγγέλλετο ὑπὸ τινος δρόμῳ πρὸς τὴν ἀγγεῖλιν ἑρμημένου, ὡς περὶ τὴν Σεργυλίων πόλιν, πάλαι μὲν ὤκισμένην, νυνὶ δὲ ὑπὸ τινος, ὡς οἶκε, πολέμου κατασκαμμένην, μεταξὺ Χαλλήνης καὶ Ἄθου, ἐξήκοντα πρὸς τὸν ἕνα Περσικῶν, καὶ ἐκεῖσε χωρία περὶ τοῦτον ἀποδόντες. Τὸν μέγαν δὲ δομέστικον μετακαλεσάμενος, ὁ βασιλεὺς, περὶ τῆς στρατιᾶς ἐπιθυμῶν τῆς ἐκεῖ ἐστρατοπεδευμένης, εἰ ἀρκοῦσα πρὸς τὴν τῶν βαρβάρων δοκοῖν συμπλοκήν. Ὁ δ' ἔφασκεν, ἀκριβῶς μὲν οὐδὲ αὐτὸς τὸν ἀριθμὸν εἰδέναι. Διὰ γὰρ τὸ ἕγγυς Θεσσαλονίκης ἦδη γεγενῆσθαι, πολὺ προτερβύχικηαι αὐτῇ στρατιᾶς ἠρισμοῦ τῶν ἐπιτηδείων ἕνεκα· παρῆναι δὲ εἰ καὶ αὐτῷ βέλτιον δοκοῖν, τὴν οὖσαν παραλαβόντα στρατείαν, τῆς πρὸς Πέρσας φερούσης ἔχουσαι ὁδοῦ· ὡς αὐτοῦ τάχιστα ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων συλλέξοντος; καὶ ἑτέραν ἀρκοῦσαν πρὸς τὸ ἔργον. Ἐπειθετο μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς εὐθύς, καὶ τῆς πρὸς Πέρσας ἔχετο ὁδοῦ. Ὁ δὲ, ὡς μάλαστα ἐνήν, ὀξέως ἀθροίσας στρατείαν, συνέμιξε τῷ βασιλεῖ· καὶ μετὰ μέσην ἡμέραν, καθ' ἃ οἱ Πέρσαι ἐληίζοντο ἐγένοντο χωρία. Καὶ γενομένης αὐτοῖσι συμβολῆς, ἐπὶ πολὺ μὲν ἀντίστοιχοι οἱ Πέρσαι διὰ τὸ δυσπρόσοδα εἶναι τὰ χωρία, καὶ ὀλίγη ἐφ' ἃ ἐγεγένητο ἡ μάχη· ὅπερ οὐκ ὀλίγον συνεβάλλετο στρατιᾶ τῇ Περσικῇ οὕτῃ περὶ. Τέλος δὲ κατὰ κράτος νικηθέντες διεφθάρσαν, οἱ μὲν ἄλλοι ζῶντες, οἱ δὲ πεσόντες; πρὸς τὴν μάχην· ὅσοι δὲ εἰς τὴν ὕλην ἤδυνήθησαν διαφυγῆναι, εἰς τὴν ὑστεραίαν γενόμενοι πρὸς τὰς ναῦς τὰς ἑαυτῶν, τὰς μὲν λοιπὰς ἀπῆσαν ἐνέπρησαν πυρὶ· δύο δὲ πληρώσαντες (μόνοι γὰρ τοσοῦτοι ὑπελείποντο) ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου. Ῥωμαίων δὲ κατὰ τὴν μάχην ἔπεσον μὲν ὀλίγοι, τραυματῆαι δὲ ἐγένοντο καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι πλείστοι. Ἐκείθεν δὲ ὁ βασιλεὺς εἰσελθὼν εἰς Θεσσαλονίκην, ἠύλισατο ἐκεῖ ἐφ' ἱκαναῖς ἡμέραις. Συργιάννης; δὲ ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου τῶν οἰκείων ἐξ παραλῶν καὶ Σφραντζῆν, τριάκοντα καὶ αὐτὸν ἐπαγόμενον τῶν οἰκείων, εἰς ποταμόν τινα οὐ τῶν ἀενάων Γαλυκῶν ὀνομασμένον οὐ μακρὰν Θεσσαλονίκης βέοντα,

A dem in colle situm, castrametatur, in loco Cretensium appellato, quod illic e Creta insula, necesse quam ob causam, pulsī milites habitaverant. Ibi a quodam curriculo ei nuntius perferitur, prope urbem vetustam Sermylionum, nunc bello, ut apparet, subversam, inter Pallenen (26) et Atho, Persas sexaginta navibus appulsos, agro vastitatem inferre. Advocato igitur magno domestico, de presentī copia percunctatur, num ad configendum cum Barbaris sufficiat. Negat ille explorate se nosse quanta sit; nam quia Thessalonice jam appropinquarint, ob facilitatem comitatus frequentes affluxisse. Hortabatur igitur ut, si placeret, viam contra Persas capesseret, quod e locis adjacentibus brevissimo tempore aliam manum, quanta rei sufficeret, collecturus esset. Paret actutum imperator, in Persas viam molitur. Domesticus quam potest celeriter ad eam milites congregat; ac secundum meridiem ubi in ea ipsa loca devenerunt, quæ Persæ depopulabantur, commisso prælio hostes diu se defenderunt; propterea quod ea regio propter nemorum densitatem difficiles habebat aditus, id quod Persis, cum essent pedestres, non parum proleat.

279 Tandem vi summa victi, partim ceciderunt, partim capti sunt. Quotquot autem in silvas se abdere potuerunt, postera luce ad naves suas reversi, reliquis inflammatis, duas compleverunt (tot enim de prædonibus illis tantummodo restabant) ac domum properarunt. Romanorum pauci desiderati, plurimi et milites et equi vulnerati. Iude imperator Thessalonicam ingressus, dies ibi complures agitavit. Syrgiannes cum sex de suo exercitu assumptis, et Sphranze, quem et ipsum triginta comitabantur, ad fluvium quemdam non perennem, Galycum vocabulo non procul a Thessalonica, animi levandi accessit. Sphranzes solum jam et interceptum videns, eumque comprehendere baud esse facile (quod timeret, ne si id in castris sentiret, cum suis sibi pereundum esset), trucidare autem facillimum, imperatoris præceptionis immemor, cum satellitibus de nece Syrgianni afferenda secreto colloquitur. Quibus persuasus (nondum enim consilium suum cuiquam aperuerat), hominem huiusmodi insidiarum prorsus ignarum interficiunt (27), et Thessalonicam perfugiunt. Imperator Sphranzen ut imbellem castigat; malebat enim vivum et vincitum potius ad se perducere, quam jugulari. Sed quoniam facta infecta nequibant fieri, eadem rerum necessitudini ascribens (28), ipsi et administris ejus ob

Jacobi Pontani notæ.

(26) Ad oram ms., τῆς Κασανδρείας, id est, quæ nunc Cassandria dicitur.

(27) Longe aliter de nece Syrgiannis Gregoras: Cæterum Sphranzes imperatori quid ageretur nuntiaturum, simulque Syrgianni non suspectus esse volens, callidissimo et mirifico commento illum aggressus, se cum duobus cubiculariorum principibus peripigisse sit, qui affirmassent, se, data opportunitate, imperatorem occisuros. Eos igitur commonefa-

riendos esse conventorum. Sic potestate data, imperatori quid ageretur significat: quæ erant huiusmodi. Deesse sibi facultatem simul et facinoris putrandi, et vitæ conservandæ. Magnam enim Syrgianni turbam noctu atque interdiu circumfusam esse, neque unquam relinquere solum, etc.

(28) Fatum videtur indicare, quam εἰσαγόμενῳ vocant, id est, ordinem, seriemque causarum, cum causam causam ex se gignit. Scio id, quod est apud di-

imperterritam animi fortitudinem, et quod se periculis manifestis pro ipso objecissent, gratiam rependit. At Sphranzen quidem magni stratopedarchæ dignitate condecoravit, reditusque respondentes cæteris lucis in annos singulos illi destinavit: cæteros quoque, unumquemque pro persona et merito muneravit. Crales Syrgiannes percussum, in castra adhuc spirantem deportandum curavit. Paulo post exstinctum, diu ut amicum deflevit, et splendide funeravit, missisque legatis, sædus et societatem cum imperatore pepigit (29): et die altero, haud procul a Galyco flumine cum eodem sermone collato, domum rediit. Urbes quotquot sub Syrgianne fuerant, eo cæso veniam et æmνησίαν ab imperatore consecutæ, ad illius auctoritatem et obedientiam redierunt. Sub idem tempus etiam Ungrorum princeps, quem Latina lingua regem nominat, magno cum exercitu Cralem, quicum ei de finibus erat controversia, appetivit. Formidans Crales, ne se adversus illum tueri non posset, 280 imperatorem subsidium per legatos rogavit. Qua petitione delectatus imperator, delectu confecto, ingens et animosum agmen confecit, eique auxilio misit. Ungriæ autem rex, cum in confiniis regni sui ac Triballorum tenderet, priusquam in hostilem regionem irrueret, propter submissas Triballo ab imperatore copias (ut fama fuit) converso itinere domum rediit: quod utrum hac, an alia de causa fecerit, incompetum mansit. Crales certe incircum eum abiisse ratus, imperatori summas gratias egit: et duces exercitumque dignis donis humaniter donatos, domum lætabundus remisit. Imperator illius anni hiberna Thessaloniciæ egit.

ελίω. Ὑπὸ δὲ τούτοις χρόνοις καὶ ὁ τῶν Οὐγκρων ἄρχων, ὃν βῆγα καλεῖν οἶδεν ἡ Λατίνων φωνή, στρατιὰ μεγάλη ἐστράτευσεν ἐπὶ Κράλην, περὶ γῆς ὄρων πρὸς αὐτὸν διενεχθεῖς· δεῖσα δὲ ὁ Κράλης μὴ ἀδύνατος εἶη ἀμύνεσθαι αὐτὸν, πρεσβείαν ὡς βασιλεῖα πέμψας, ἤτετο συμμαχίαν. Ἡοθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν πρεσβείαν, στρατιὰν ἀπολεξάμενος πολλήν τε καὶ ἀγαθὴν, ἐπέμφεν εἰς Κράλην συμμαχίαν. Ὁ βῆξ δὲ Οὐγκρίας, ἐπεὶ ἐγένετο ἐν μεθορίοις τῆς αὐτοῦ καὶ Τριβαλῶν ἀρχῆς, πρὶν εἰς τὴν πολεμίαν ἐσθλαῖν, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν οἰκίαν. Λόγος δὲ ἦν ὡς πυθόμενος ἐκ βασιλείως ἦκειν συμμαχίαν ἀνεχώρησεν· εἶτε δὲ τούτου ἕνεκα εἶτε καὶ ἑτέρου τινός, ἐμείνεν ἐν ᾧδῳ. Καὶ ὁ Κράλης δὲ τῆς αὐτῆς ἕνεκα αἰτίας οἰόμενος ἀνακεχωρηκέναι βῆγα, βασιλεῖ τε ὠμολόγει χάριτας πολλὰς, καὶ τοὺς στρατηγούς ἅμα καὶ τὴν στρατιὰν δώροις φιλοφρονησάμενος ἀξίως, χαίροντας ἀπέστειλεν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ ἔτος ἐκείνο διεχείμασεν ἐν Θεσσαλονίᾳ.

Jacobi Pontani notæ.

vum Augustinum *Civilitatis divinæ* libro v, cap. 8: *Qui vero, inquit, non astrorum constitutionem, sicuti est, cum quidque concipitur, vel nascitur, vel inchoatur, sed omnium connexionem, seriemque causarum, qua fit omne quod fit, fati nomine appellant, non nullum cum eis de verbi controversia laborandum atque certandum est: quandoquidem ipsum causarum ordinem, et quamdam connexionem Dei summi triuunt voluntati et potestati, qui optime et veracissime creditur et cuncta scire antiquam sunt, et nihil inordinatum relinquere, a quo sunt omnes potestates, quamvis ab illo non sint omnium voluntates, etc.* In quod caput scribens Ludovicus Vives, ex Pico Mirandulano, *Contra astrologos*, lib. 1, refert quatuor sententias veterum de fato. I. Alii dixerunt fatum esse naturam, ut quæ electionis

sint vel casus, extra fatum sint. Ut Virgilius de Didone, quæ semet occiderat dixit, eam, non mori fato. Et Cicero i Phil. pp.: *Si quid mihi humanitus accidisset; multa enim impendere videbantur præter naturam, præterque fatum.* II. Pontii æternam seriem causarum necessario nexarum. III. Sidera facit fata. IV. Divini consilii consecutionem fatum vocat.

(29) Contrarium scribit Gregoras: *Postridie vero, inquit, Crales, re desperata, imperatori petenti pacem dedit: cumque eo egresso collocutus, muneribus quibusdam acceptis, domum se recepit.* Scilicet Syrgiannis cædes Crali profuit, ut pacem non impetere, sed petitam potius dare deberet. Mentitur ergo, ut apparet, Gregoras, et laudem Andronici Junioris, ubi potest, aut dissimulat, aut elevat.

CAPUT XXVI.

Factione duorum principum regina, Michaelis prima conjux, regno pellitur, Alexander Stranziveri filius rex creatus, cum Mæsis et Scythis auxiliariibus urbes imperatori deditas recuperat. Protostrator præfectus Mesembriani mittitur. Persæ Nicomediam obsessuri, imperatoris adventu audito domum refugiunt. In Mæsiam irruptio. Mæsorum ignavia. Pax ea conditione fit, ut Romani pro recipienda Anchialo Diampolin Mæso reddant.

Ἄμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ γράμματα ἦκε βασιλεὶ ἐκ Βυζαντίου ἀγγέλλοντα, ὡς δύο τῶν παρὰ Μυσοῖς δυνατῶν, Ῥαξίνας ὁ πρωτοβεστιάριος, καὶ Φίλιππος ὁ λογοθέτης, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν αὐτῶν τοῦ Μιχαὴλ γαμετῆν, θείαν οὖσαν Κράλη τοῦ Στεφάνου, διαστασιάζαντες ἐξήλασαν τῆς ἀρχῆς· καὶ αὐτὴ μὲν φεύγουσα ἅμα τέκνοις, πρὸς Κράλην τὴν ἀδελφίδου ἦκει. Ἐκείνοι δὲ ἅμα καὶ τοὺς ἄλλους πείσαντες, δυνατοῦ τῶν Μυσῶν, τὸν ἀδελφίδου τοῦ προβεστιάριου Μιχαὴλ, Ἀλέξανδρον τὸν Στραντζιμήρου ἀπέδειξαν βασιλεῖα αὐτῶν· ὅς ἅμα τῷ ἐγκρατῆς γενέσθαι τῆς ἀρχῆς, τὴν τε στρατιάν ὅση ἦν Μυσοῖς παραλαβῶν, καὶ ἐκ Σκυθῶν κατασυμμαχίαν οὐκ ὀλίγην, ταῖς πρότερον ἐπεστράτευσεν πόλεσι προσχωρησάσις βασιλεὶ· καὶ πλὴν Μεσημβρίας, τὰ μὲν τῶν ἄλλων τοῖς ὅπλοις, τὰ δὲ παρεστήσατο ὁμολογίᾳ. Τοιαῦτα δὲ πυθομένῳ βασιλεὶ οὐκέτι ἀνεκτὸν ἐδόκει μένειν ἐν Θεσσαλονίκῃ· ἀλλ' ἄρας ἐκεῖθεν, εἰς Βυζάντιον ἀφικνεῖται. Καὶ πρῶτα μὲν Συναδητὸν τὸν πρωτοστράτορα εἰς Μεσημβρίαν ἀρχοντα ἐκπέμπει· δεισῶς μὴ καὶ Μεσημβριανοὶ ἄχρις ἂν ἡ στρατιὰ ἀποσταίεν παρασκευασθῆ. Ἐκέλευε τε εἰς Βυζάντιον ἀφροῖζεσθαι τὴν στρατιάν· καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο ὡς τοῖς Μυσοῖς πολεμησείων. Μεταξὺ δὲ παρασκευαζομένου, ἠγγέλλετο ἐκ τῆς ἑο, ὡς στρατιὰ Περσῶν εἴη παρεσκευασμένη ἐπιθέσθαι Νικομηδεῦσι. Νικομηθεῖα δὲ ὅπλοις μὲν ἀνάλωτος ἦν καὶ βίη χειρῶν, τειχιῶν τε καρτερωτάτων περιβολῆ, καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ τόπου φύσει εὐφύως πρὸς ὀχυρότητα ἐχούση· ἐδεδείε δὲ τὴν ἐνδείαν τὴν ἐκ τοῦ σίτου. Ὁ δὲ καὶ εἰ βάρβαροι συνιδόντες, τῶν τειχιῶν μὲν ἡμέλου ὡς ἀναλώτων ἐσομένων ἐκ τειχομαχίας, τῆς πόλεως δὲ ἐσπούδαζον κρατῆσαι, δι' ἧς ἐτρέφετο ἡ πόλις. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ ὁμολῶς ὁ τε διανοοῦντα οἱ βάρβαροι σαφῶς εἰδῶς, διὰ σπουδῆς ἀπάσης τροφὴν παρέχειν Νικομηδεῦσιν ἐπιόντων τῶν βαρβάρων ἐποιεῖτο· ὡς εἰ τοῦτο παρῆν, ῥᾶστα τὴν λοιπὴν οἰσόντων πολιορκίαν. Καὶ τότε οὖν πυθόμενος ἐστρατοπεδεῦσθαι τοὺς βαρβάρους παρ' αὐτὴν, τῆς μὲν κατὰ τῶν Μυσῶν ἡμέλει εἰσβολῆς, στόλον δὲ ἐξαρτυσάμενος ἐκ τε τριήρων καὶ φορτίδων νεῶν ἐτέρων, στρατιάν τε ἐνθέρμενος καὶ σίτον, ἔπλαε ἐπὶ Νικομηθεῖαν. Πρὶν δὲ καταραεῖ, οἱ βάρβαροι αἰσθόμενοι, σκηνὰς ἀναλαθόντες, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν, ἀνεχώρουν εἰς τὴν οἰκίαν, δέισαντες τὴν βασιλέως ἐφοδόν. Ὁρχάνης γὰρ αὐτῶν ὁ σατράπης ἐστὶ οὐ παρῆν. Ἀπόβασιν δὲ ποιησάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ Νικομηθεῖας λόγους τε καὶ ἄλλας

(30) Incunte vere, Byzantio accipiuntur litteræ, duos Mæсорum dynastas, Raxinam protovestiarium, et Philippum logothetam, reginam suam, defuncti Michaelis uxorem, et Cralis Stephani materteram, regno per seditionem expulisse : quæ cum liberis ad Cralem sororis suæ filium se contulit. Illi et aliis Mæсорum principibus in suam sententiam adductis, Alexandrum Stranzimero (31), et Michaelis sorore natum, regem sibi legunt. Is simul ac regnum inivit, quidquid erat in Mæsia copiarum, adjuncto præterea Scytharum non exiguo numero, contra civitates, quæ se imperatori tradiderant, eduxit ; ac præter Mesembriam alias armis, alias deditione occupavit. Hæc ut ad imperatorem perlata sunt, Thessalonice minime hærendum censens, Byzantium discessit. Principis protostratorem Synadenum Mesembriam pro præfecto mittit : timens ne et Mesembriani, dum exercitus cogitur, deficerent. Copias Byzantium congregari jussit, et ipse ut in Mæsos pugnaturus se comparabat. In ipso belli apparatu sit certior Persarum copias ad Nicomediam adoriendam paratas esse. Quæ urbs, manu et armis inexpugnabilis, mœniumque firmissimum ambitu et reliqua ipsius loci natura munitissima, frumento et cætero comæatu haud abundabat. Quo perspecto Barbari muris desperatis vias nitabantur obsidere, quibus cibaria in urbem importabantur. Imperator exploratum habens, quid illi conarentur, omnimodis vicissim laborabat, ut premente barbaro Nicomediensibus alimenta submitteret : quibus suppeditantibus, deinceps eos obsidionem commodissime toleraturos confidebat. Cum itaque didicisset hostes prope urbem castra constituisse, expeditione in Mæsos ommissa classeeque ex triremibus et onerariis adornata, et militibus comæatuque impositis, Nicomediam solvit. Sed antequam portum subiret, Barbari ejus adventu cognito præformidine correptis tentoriis et impedimentis, Orchane eorum duce nondum præsentem, in sedes suas reverterunt. Exsurgens imperator Nicomedienses tum alloquio, tum omni genere humanitatis confirmavit, et comæatu eos impertivit, mansitque apud eos biduum. Die tertio in ipso lucis primordio Constantinopolin cum tota classe remeavit : unde diebus haud ita multis, exercitu jam præsentem, et necessariis instructum omnibus, in Mæsiam irrupit, ac loca quædam devastavit, Hæmumque prætergressus, alia quidem oppidula,

Jacobi Pontani notæ.

(30) Ad oram ms. ascriptum erat : Ταῦτα πρὸ τῶν εἰρημίωνων περὶ Συργιάνης συνέθη. Id est : Hæc prius acciderunt quam quæ de Syrgianne supra me-

morata sunt. Quod ita videtur ex libb. ix et x Nicephori Gregoræ.

(31) In Græco, Streantzimero.

quæ prius habuerat per deditionem recepit: Anchialum autem adhuc Mœsi præsidiarii tuebantur. Alexander siquidem Mœsorum, rex imperatoris impressionem sentiens, cum exercitu quantus erat ad arcendum accurrit, juxta aque Actum, non procul ab imperatore, qui apud Rhosocastrum tendebat, castra locat, angusto quodam et aspero transitu ambos exercitus dirimente: quem Alexander pedibus aliquot ibi dispositis custodire occuparat. Imperator Alexandrum in vicino castrametari intelligens, postridie diluculo suos capere arma jussit. Armatos deinde veluti pugnatos, et per acies digestos, ad transitum illum deduxit, ac Mœsos ad manum conserendam provocavit. Nam quia transitus ille salebrosus et arctus erat, et ab ipsis servabatur, in castra irrumpere commode nequibat. Toto igitur die ibi transacto, quia nemo hostium contra exibat, in sua castra pedem retulit: paucisque diebus, instructis ad prælium militibus, rediit, ac eodem modo ad introitum angustiarum die quam longa est constitit, cum Mœsi ne tum quidem in planitiebus se dare foras, et æquo campo lacessere Martem audent. **282** Imperator itaque perterrefactis audacia sua Barbaris, ut antea, castra subiit. Alexander cernens, si acie congregaretur, fore impari, per legatos oravit ut facta pace sua uterque retineret. Respondit imperator, neque se priorem arma movisse, neque quidquam Mœsis abstulisse: verum ab ipsis prius lacessitum, compelli resistere, et ablata recuperare. Insuper Anchialum sibi eripi, qua reddita, pacem scedere firmaturum. Atqui oportuisse, si in rebus suis pertinax et implacabilis esset, nervos omnes ad pari referendum intendere, et armis sibi vicissim quædam de illorum rebus vindicare. Quoniam vero utrique eandem religionis sanctitatem colant, et pax cuilibet bello præponderet (32), ipsam se bello huic antepone: modo sua sibi restituantur. At Alexander, nec se injuste agere; Anchialum enim, cæteraque oppidula, quæ adempta sibi quereretur, non Romanis potius quam Mœsis deberi; nam regibus antecedentibus perditum subdita fuisse. Idcirco imperatorem esse injurium, qui præter ea quæ abstulerit, etiam Anchialum postulet. Tum imperator, injustitiæ non inponendum nomen justitiæ: neque quia ad tempus alios spoliaverunt, ideo existimandum licere perpetuo spoliare. Has urbes non solum ex antiquo tempore Romanorum ditioe contineri, sed etiam complures earum ab ipsis esse conditas, deductasque colonias. Mœsos vix heri et nudius tertius eas sub imperium suum redegiisse, a regno Sphenthisthlabi sororis suæ mariti videlicet, dum Romanis cum Persis et Catalanis bellum esset (33), qui rex Romanos vehementer auxiliavit:

Jacobi Pontani notæ.

(32) Pulchre M. Tullius, quod hanc sententiam, ut verissimum, confirmat, ad Atticum epist. 14, lib. vii: *Equidem ad pacem hortari non desino, quæ vel injusta utilior est, quam justissimum bellum.*

φιλοφροσύναις ἐπιβρώσας, τὸν τε οἶτον παρασχών, ἠύλισατο ἐκεῖ ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις. Ἄμι δὲ ἐφ' εἰς τὴν τρίτην παντὶ τῷ στόλῳ ἐπανέπειεν εἰς Κωνσταντίνου. Καὶ διατρέψας ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ οὐ πολλὰς, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ πᾶσα ἤδη παρήν, καὶ ὅσα εἶδει ἐπεπόριστο, ἄρας ἐκ Βυζαντίου, οὐ πολλὰς ὑστερον ἡμέραις ἐπέβαλεν εἰς τὴν Μυσίαν, καὶ ἐδήλωσέ τινα αὐτῆς ὑπερβάς τε τὸν Ἄϊμον, τὰ μὲν ἄλλα ποίηματα ὅσα ἦν καὶ πρότερον ἔχων, παρεστήσατο ὁμολογίᾳ πάλιν Ἀγγιλάου; δὲ ἐτι ἐφρουρεῖτο παρὰ τῶν Μυσῶν. Ἀλέξανδρος γὰρ ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς, αἰσθόμενος τὴν βασιλείᾳ εἰσβολὴν, ἐδόθη κατατάχος πανστρατιᾶ ἄγων τοὺς Μυσούς; καὶ ἐλθὼν ἐστρατοπεδεύσατο παρὰ τὸ Ἄετιν, οὐ πολὺ ἀπέχων βασιλείᾳ, παρὰ τὸ Ῥωσθαστρον ἐστρατοπεδευμένου, πλὴν ὅτι στενὴ τις καὶ ἀπόκροτος διόδος τὰ στρατεύματα ἀμφοτέρω διείργεν ἦν φθάσας ὁ Ἀλέξανδρος, ἐφρουρεῖ περὶ τὴν ἐπιστήσας στρατιάν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἐπύθετο Ἀλέξανδρον ἐγγὺς ἐστρατοπεδευκέναι, ἐς τὴν ὑστεραίαν ἔμα ἐφ' ἐκέλευεν ὀπλιζέσθαι τὴν στρατιάν; καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ὀπλισμένοι, παραλαβὼν αὐτοὺς ὡς μάχην παραταγμένους, ἐγγὺς τῆς διόδου ἦλθεν, ἢ παρὰ Ἀλέξανδρον ἐφρουρεῖτο; καὶ προκαλεῖτο ὡς ἐς μάχην τοὺς Μυσούς. Προσβάλλειν γὰρ αὐτῶν τῷ στρατοπέδῳ οὐκ ἐνήν; διὰ τὴν διόδον οὕσαν τραχεῖν καὶ στενὴν καὶ φρουρουμένην ὑπ' αὐτῶν. Διημερεύσας δὲ ἐκεῖ ἐν ὄπλοις, ἐπεὶ οὐδεὶς ἀντεπέβη, εἰς τὴν οἰκείον στρατοπέδον πάλιν ἐπανήθη. Καὶ ὑστερον ἡμέραις οὐ πολλὰς, πάλιν ἦκεν ἄγων ὀπλιζμένην τὴν στρατιάν ἐπὶ τὴν μάχην, καὶ διημέρευεν ὡσπερ καὶ πρότερον πρὸς τῶν στενῶν τὰς εἰσβολὰς. Μυσοὶ δὲ οὐδ' οὕτως ἐτόλμησαν εἰς τὴν εὐρυχωρίαν ἐξελθόντες ἐκ τοῦ Ἰσου διαγωνίσασθαι πρὸς βασιλέα. Ὁ δὲ εἰς τὸ στρατοπέδον τὸ οἰκείον πάλιν ἐπανέβη, καταπλήξας τῇ τόλμῃ τοὺς βαρβάρους. Ἀλέξανδρος δὲ ἔρων ἤδη ἀδύνατος ὢν ἐκ παρατάξεως ἀντιστήναι βασιλεῖ, πρεσβείαν πέμψας διελέγετο περὶ εἰρήνης. Ἠξίου τε ἔχοντας ἐκείτην ἔχουσι, πολέμου ἀποσχίσθαι. Βασιλεὺς δὲ, οὔτε πολέμου ἐφασκεν αὐτὸς ἄρξει, οὔτε ἀποσπερῆσαι τινα τῶν Μυσῶν διαφερόντων; ἀλλ' ἀδικούμενος ὑπ' αὐτῶν πολέμου ὑπαρχόντων, ἀμύνεσθαι τε ἀναγκαίως, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀφηρημένα ἀνασώζεσθαι. Ἀποστρεφίσθαι δὲ ἐτι Ἀγγιλάου; ἦν εἰ ἀπολήψεται, σπονδὰς ὀέσθαι ἔτοιμος εἶναι πρὸς αὐτοὺς εἰρηνικός. Καίτοιγε ἔχρηγ; εἰ φιλόδοξος ἦν καὶ ἀπαράιτητος; πρὸς τὰς ἀντιδόσεις, πᾶσαν ἐπειδείσασθαι σπουδὴν, ὥστε καὶ αὐτὸν ἐκ τῶν αὐτοῖς διαφερόντων τινα κτήσασθαι πολέμῳ; διὰ δὲ τὸ τὰ στρατεύματα ἀμφοτέρω τῆς αὐτῆς ἔχεισθαι ὀρθοκείας, ἄλλως δ' ὅτι καὶ ἡ εἰρήνη παντὸς πολέμου εἶναι δοκεῖ αἰρετωτέρα, μᾶλλον αὐτὴν αἰρεῖσθαι εἰ τὰ οἰκεία μόνον ἀπολήψεται. Ἀλέξανδρος δὲ ἰσχυ-

(33) Sub Andronico seniore; de quo bello Gregoras in septimo. Obiit autem Sphanthisthlabus, qui Sphenthisthlabus, eodem anno quo in juniorem Andronicum anathema pronuntiatum est.

ρίζετο ἀδικεῖν οὐδὲ αὐτός· Ἀγχιάλον τε γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πολιέματα, ἃ ἦν ἀφῆρημένος, οὐ Ῥωμαίοις προσήκειν μᾶλλον ἢ Μυσοῖς. Τοῖς γὰρ πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκόσιν ἐξικανοῦ εἶναι ὑποχείρια τοῦ χρόνου. Διὸ καὶ μᾶλλον βασιλέα ἀδικεῖν πρὸς οἷ; ἀφῆρηται· ἀπαιτοῦντα καὶ Ἀγχιάλον. Βασιλέως δὲ ἀποκριναμένου μὴ δεῖν τὴν ἀδικίαν ἐν δικαιοματίας ποιεῖσθαι λόγῳ, μηδὲ ὅτι ἐπὶ χρόνον ἀπεστέρησαν, οἴεσθαι διὰ τοῦτο δίκαιον εἶναι καὶ διηνεκῶς ἀποστερεῖν· τὰς γὰρ τοιαύτας πόλεις οὐ μόνον ἄνωθεν ἐκ παλαιοῦ ὑπάρχουσ· Ῥωμαίοις εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τὰς πλείους ὑπ' αὐτῶν τε ἐκτίσθαι καὶ κατοικῆσθαι ἀποικίας πεπομφότων· οὐκω δὲ χθὲς καὶ πρώην ὑφ' ἑαυτοῦς πεποιθῆσθαι Μυσοῦς ἐκ τῶν Σφεντισθλάθου τοῦ βασιλέως χρόνων, ὃς ἦν τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν γεγαμηκῶς, τοῦ πρὸς Κατελάνους καὶ Πέρσας τοῖς Ῥωμαίοις πολέμου κεινημένου· ὅς πλείστα δὴ ἐκάκωσε τὰ πράγματα αὐτοῖς, δι' ὅν οὐδὲ ταῦτα ἀναστῶσθεσι ἠδυνήθησαν ἐξ αὐτῶν. Νυνὶ τε αὐτὸν ἀδικεῖν οὐδὲν, ἀλλὰ τὰ τε ὄντα ἔχειν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀπαιτεῖν, ἃ εἰ μὲν εἰρήνης ἐπιθυμοῖ ἀποδόναι· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' αὐτόν γε μὴ δύσασθαι πρὸς τὸν τρόπῳ δὲ παντὶ, πειράσασθαι διασῶσαι τὴν ἀρχὴν, ὃ Ἀλέξανδρος; (ἐπὶ ἑγγύς; ἐστρατοπεδεύοντο ἀλλήλων καὶ δι' ἐλαχίστου τὰς ἀποκρίσεις ἐποιοῦντο) οὐκ ἔφατκε δεῖν περὶ ἀρχῆς τινα διαλεγόμενον ἀποδείξεισιν χρῆσθαι καὶ λόγοις πιθανοῖς, ἀλλ' ὄπλοις καὶ χειρὶ βίαιότερα τὰ δίκαια βραβεύειν. Οἷς καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ ὑπερέχοντος χρώμενον νυνὶ, περὶ γῆς ὄρων διαλέγεσθαι ἀσφαλῶς· ἐγὼ δὲ παρεχώρησα ἂν καὶ Ἀγχιάλου ἐκ τοῦ βράστου, εἰ μὴ πολλὴν ἐμοί τε καὶ στρατιᾷ τὴν ἀτολμίαν καὶ τὴν μέμψιν ἐπῆγε. Πρὸς γὰρ τῷ μὴ ἀντιτεῖναι τολμῆσαι μηδὲ ἐκ παρατάξεως διαγωνισασθαι ὕμιν, καίτοι γε ἄπαξ καὶ ὅς πρώτους ἐπέλιθοῦσιν, εἰ καὶ Ἀγχιάλου ἐπ' οὐδεμιᾷ παραχωρήσομεν ἀντιδῶσει, σαφέστατα δὴ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμολογήσομεν τὴν ἦταν. Ἀλλὰ τινος ἕνεκα ἀισχύνης προκλύμματο, εἰ βούλοιο, Διάμπολιν ἀποδόντα, τὴν Ἀγχιάλον ἀπολαμβάνειν. Πάντως δὲ εἰδέναι ἀκριβῶς, ὡς, ὃ φασι, χάλκεια χρυσείων ἀνταλλάττεται. Τοῦτου δὲ γενομένου, αὐτόν τε ἔχειν ἃ συμβήσεται αἰτεῖ καὶ αὐτὸν ἀισχύνη; ἀπηλλάχθαι, γὰρ ἂν ἴσων δοκοῦντα ἔχειν. Βασιλεὺς δ' ἐπὶ εἰδίκουν οἱ λόγοι προσηνεῖς τε εἶναι καὶ ἀξιοὶ παραδέχεσθαι, τοῦτο μὲν Ἀγχιάλου Διαμπόλιω; οὐδσον εἰπεῖν διαφερούσης; τοῦτο δ' εἴτι καὶ πρόοιο τῆς εἰρήνης; ἕνεκα, οὐδεμίαν αὐτῷ μέμψιν ἂν οἴθεῖς; ἐπαγαγεῖν· ἄλλως τε καὶ οἰτίων τῆ στρατιᾷ ἐπιλιπόντων, καὶ ἐνδείας οὐσης ἤδη λαμπρᾶς τῷ στρατοπέδῳ καὶ διομένων ἢ διαγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους, ἢ ἀναχωρεῖν, ὥστε καὶ αὐτὸν τὴν ἐνδειαν συνορῶντα πολλοὺς τὴν ἐς τὰ οἰκεία ἐπιτρέψαι ἀναχώρησιν, προσδέξασθαι τὴν πρῶτον, καὶ ἐγένοντο αἱ συνθήκαι ἐπὶ τούτοις. Ὄσατε Ῥωμαίους καὶ Μυσοῦς ποιήσασθαι σπονδὰς, καὶ μηδὲν ἀλλήλους ἀδικεῖν· ἀλλ' Ἀγχιάλον μὲν ἀπολαβεῖν Ῥωμαίους· ἀποδοῦναι δὲ Διάμπολιν, καὶ τοῦ λοιποῦ εἰρήνην ἀγειν ἔχοντες ἃ ἔχουσιν ἑκατέρους. Τοιαῦτα μὲν ἀμφοτέροις τοῖς βασιλεῦσιν ἐγεγέννητο αἱ σπονδαὶ ἐβδόμη καὶ δεκάτῃ μηνὸς Ἰουλοῦ ἰσταμένου· καὶ οἱ ἀποληψόμενοι τὰς πόλεις καὶ τοὺς ὄρκους παρήσαν ἑκατέρους παρ' ἀλλήλων.

Jacobi Pontani notæ.

(54) Atqui sapientem omnia prius, quam armis experiri decet, ut ait Terentius. Et Cicero i Offic. : Eum sint duo genera decertandi, unum per discepta-

tionem, alterum per vim, cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore.

propter quem hæc ipsis tum extorquere non poterint. Nunc se citra cujusquam injuriam et sua tenere. et quæ suis desunt repetere; quæ, si pacem cupiat, restituat, sin minus, se ea non posse relinquere, moturumque omnem lapidem, uti principatum tneatur atque conservet. Alexander (castris erant propinqui, et per minimum interval- lum responsabant) non oportere dixit quemquam de imperio litigantem demonstrationibus et probabili- bus conclusionibus, sed ferro et manu fortiore de jure statuere (54) : quibus cum ipse nunc plus satis polleat, de imperiorum finibus secure disse- rat : se porro et Anchialo non gravate cessurum fuisse, ni ea res et sibi, et exercitui magnæ timi- ditudinis reprehensionem pareret. Nam si præter hoc, quod resistere et acie contra certare, quanquam semel iterumque ab ipsis accedentibus provocati, non fuissent ausi, etiam Anchialo absque compensatione cederent, apertissime omnibus mortalibus sese victos ostensuros. Verumtamen pro tegumento quodam dedecoris sui, si velit, traditurum Anchialum, et Diampolin recepturum; quamvis certissimo sciat se, ut est in proverbio, aurea æreis permutare. Ita futurum ut et impera- tor habeat quod petit, et ipse probri expers sit, cum aequalia pro æqualibus possidere videbitur. Imperator, quoniam orationem non inhumanam, et admittendam censebat, et quia Anchialus Diampoli præstat, quantum dici non potest; deinde quia si quid etiam pacis gratia de suo jure remitte- ret, non id sibi vitio datum iri opinabatur : cum presertim et commcatus exercitum defecisset, et luculenta penuria in castris laboraretur, militesque aut cum hoste committi, aut reduci obsecrarent; ut et ipse misericordia impulsus, multis missionem daret, legationi locum reliquit, pacem- que in has condiciones fecit, ut Romanis et Mæsis sædus esset, ac nihil vicissim injuriarum inferrent, illi Anchialum reciperent, et pro ea Diampolin re- ponerent, ac de cætero utriusque suum sibi ha- bentes, pacem concordiamque colerent. His legi- bus sædus inter reges sexdecim kalendas sextiles junctum est, cum uterque et urbi, et sacramento pro se recipien- tis vicarios dedi- set.

tionem, alterum per vim, cumque illud proprium sit hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad poste- rius, si uti non licet superiore.

CAPUT XXVII.

Scythæ veniunt Alexandro contra patrum suppetias, quos per fraudem in imperatorem immittit; quibus cum et una cum Mæsis prælio acerrimo contenditur. Mæsi superiores sunt. Alexander sædus et filiam imperatoris filio suo uxorem petit. Differtur affinitas, sædus vatratur. Compranditur, et a Mæsi Romani egregie prædicantur.

Ea porro nocte, cui dies jurisjurandi illuxit, A Scythæ Alexandro suppetias venerunt, contra patrum Belarum ab eo invitati, qui seditione concitata, parteque regni ad se avulsa, et reliqua divexanda importunus erat. Existimans autem se ista commoditate opportune usurum, si eos fallacia quadam in imperatorem immitteret, patrum prope adessee dixit, et eum improvise aggrediendum: quem rei totius ignarum, acriter pugnatum sit verisimile, 284 sed a multo pluribus facillime superatum et interfectum iri: et ita ipsos a labore longi itineris adhuc emetiendi fore liberos. Isto modo Barbaris fucum fecit; nam si scissent, propter sædus recenter cum imperatore initum, nunquam in eum se intuli sent. Die igitur exoriente, armis induti, angusto calle in Romanos procedunt. Speculatores ibi collocati celeriter hostium adventum in castra nuntiant. Imperator arma expedire jubet, et cum sedecim dispositis phalangibus occurrit. Dextrum cornu protostrator, Zamplaco magnus pappias sinistrum tenebat; medio aguine imperator ipse emicabat. Scenæ phalanges frontem totam implebant; post eas reliquæ decem, singulæ cum ducibus suis erant dispositæ. Imperator vero delusum se ideo dolebat, quod bonæ parti militum propter spem sæderis missionem concesserat. Veruntamen cum solis Mæsis sibi pugnandum ratus, fidenter in eos gradiebatur. Et ecce dum incedunt, tubam Scythicam exaudiunt, quæ non instar aliarum tubarum, sed horridum quiddam et absouum sonat: quale Barbaris ad Martem accendendum sufficit. Quare quanvis procul audiatur illud tubæ genus, statim agnoscitur. Putans tamen imperator, non esse Scythas (neque enim pacem secum pactam dissolvisse), sed trans Istrum Getas, qui iisdem quibus Scythæ armis utentes, plerique omnes sunt sagittarii, Getas, inquam, qui Mæsis ad auxilium adessent, et ad terrorem incutiendum Scythica tuba clangent, quorum virtute nixus Alexander, hilariter ad certamen prodiret, ipse quoque bona spe plenus contra ingreditur. Postquam autem inter se conspexerunt, et sol altius supra finitorem elatus, rerum discrimina clarius ostendit, tum liquido apparuit, adventantium agmen Scythas esse; nam Mæsis non intermistit, suos ordines obtinebant. Cum jam facienda esset impressio, Scythæ imperatorem, cum iis qui erant in fronte, paulum declinantes, succenturiatos invadere; quos parum resistentes in fugam dederunt, et usque Rhosocastrum fugientibus inhæserunt. Ibi conversi Romani facto cuneo Barbaros a muris abstinerunt. Imperator licet posteriores fugam se mandassent, cum sex primis phalangibus nihilo magis se abducens, recta

Tῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς καὶ ἦν Ἐμελλον εἰς τὴν ὑστεραίαν τελεσθήσεσθαι οἱ ὄρκοι, ἦχον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ συμμαχίαν στρατιὰ ἀπὸ Σκυθῶν. Ἦν γὰρ δὴ αὐτοῦ προσκεκλημένος ἐπὶ Μπελαούρον τὸν θεῖον, ὃς διαστασιάζας πρὸς αὐτὸν καὶ μέρος τῆς ἀρχῆς παρασπασάμενος, λυπηρὸς ἦν, καὶ κακῶς ποιῶν τὴν χώραν. Νομίσας δὲ εἰς δέον χρήσεσθαι τῷ καιρῷ, εἰ τούτους ἐξαπατήσας ἐπαγάγο· βασιλεῖ, τὸν θεῖον ἔλεγεν αὐτοῖς· ἐγγὺς παρῆναι· ᾧ μὲν πρὶν αἰσθέσθαι ἐπελθεῖν· ἐκείνον δὲ μηδὲν εἰδὼτα τῶν γεγενημένων προθύμως καταστῆναι εἰς τὸν πόλεμον εἰκόσ· τοῦτου δὲ γενομένου, ἐκείνόν τε διαφθορήσεσθαι βῆστα κρατηθέντα ὑπ' ἡμῶν ὄντων πολλαπλασιῶν καὶ ἡμᾶς πόνων ἀπαλλάξεσθαι μακρὰν ἀνύειν μέλλοντας ὁδόν. Καὶ ἐπεισέ γε τοὺς βαρβάρους μὴ συνιδόντας τὴν ἀπάτην· βασιλεῖ γὰρ οὐκ ἂν ἐπῆλθον εἴπερ ἔγνωσαν, διὰ τοὺς ὄρκους καὶ τὰς σπονδὰς οὓς ἦσαν νεωστὶ πρὸς αὐτὸν πεποιημένοι· ἅμα δὲ ὀρθρῶ ὀπλισάμενοι, ἐχώρουν δ.ὰ τῶν στενῶν ἐπὶ Ῥωμαίους. Αἰσθόμενοι δὲ οἱ βασιλεὺς σκοπὸν (αὐτόθι γὰρ ἦσαν τεταγμένοι), ἀπήγγελλον τὴν ἐρσθον κατὰ τάχος· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκέλευεν ὀπλιζεσθαι τὴν στρατιάν. Ἐπεὶ δὲ ὠπλίσαντο, ἐξήσαν τεταγμένοι κατὰ φάλαγγας ἐξ οὐσας πρὸς ταῖς δέκα. Ἦρχε δὲ τοῦ μὲν δοξιοῦ κέρως ὁ πρωτοστράτωρ, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ Τζαμπλάκων ὁ μέγας πατίας· τὸ μέσον δὲ αὐτὸς ἐπέχευ ὁ βασιλεὺς. Ἐξ δὲ φάλαγγας τὸ μέτωπον ἐπλήρουν ἔπαν· καὶ μετ' αὐτοὺς ἦσαν αἱ δέκα τεταγμένοι ὡς ἕκαστοι μετὰ τῶν στρατηγῶν. Βασιλεὺς δὲ ἤνιδτο μὲν ἠπατημένος ὡς πολὺ τῆς στρατιᾶς διὰ τὴν τῶν συνθηκῶν ἐλπίδα ἐπιτρέψας οἰκὰς ἀναχωρεῖν· ὁμοῦ δὲ πρὸς μόνους τοὺς Μυσοὺς τὸν ἀγῶνα εἰσεσθαι νομίζων, ἐπήγει ὑαβρῶν αὐτοῖς. Ἀπίουσι δὲ ἠκούετο σάλπιγγος ἠχοῦσα Σκυθικῆ. Ἦχει γὰρ οὐ κατὰ τὰς ἄλλας, ἀλλ' ἄγριόν τι καὶ ἀπηγές, ὅπως ἰκανὸν εἶναι τοὺς βαρβάρους ἐρεθίζειν πρὸς θυμόν. Διὸ καὶ γνώριμός ἐστι καὶ πόρρωθεν ἀκουσμένη. Νομίσας δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ Σκύθας εἶναι (οὐδὲ γὰρ ἂν ἤβστηκέναι τὰς σπονδὰς τὰς πρὸς αὐτὸν), ἀλλὰ τοὺς πέραν Ἰστρου Γέτας, οἱ ἐμόσκειναι τοῖς Σκύθαις ὡς τὰ πολλὰ εἰσιν ἱπποτοξόται, κατὰ συμμαχίαν παρόντας πρὸς ἐκκλησίαν τῆ Σκυθικῆ σάλπιγγι χρῆσθαι, οἷς θαύρουντα καὶ Ἀλέξανδρον προθύμως πρὸς τὸν πόλεμον χωρεῖν, ἄντεπήγει καὶ αὐτὸς ὑαβρῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἀλλήλων ἦσαν ὄσον ὀραῖσθαι, ὃ τε ἡλιος τὸν ὀρίζοντα ὑπερβὰς, ἐνεργεστέραν ταῖς ὄψεσι τὴν δύναμιν παρεῖχε, τότε ἤδη καθαρῶς ἐφαίνετο Σκυθικῆ εἶναι ἡ ἐπιούσα στρατιὰ· οὐ γὰρ ἦσαν τεταγμένοι μετὰ τῶν Μυσῶν, ἀλλ' ἰδίαν αὐτοῖς ἐπέχον τάξιν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν ὄσον ἐμβαλεῖν, οἱ Σκύθαι τὸν μὲν βασιλέα μετὰ τῶν προτάκτων παρεξέκλιναν, ἐπὶ δὲ τοὺς ἐπιτάκτους ἐχώρουν· καὶ ἐτίσαντο ἀντιστόντας· π' ὀλίγον· καὶ τὴν ὀμίαν ἐποιήσαντο ἄρχοι Ῥωσοκάστρου. Ἐκεί

δὲ συτραφέντες· οἱ Ῥωμαῖοι, ἡμύοντο τοὺς βαρβά- A
 ρους ἔξω τῶν τειχῶν. Βασιλεὺς δὲ ἔμα τὰς προτε-
 ταγμέναις ἔξ φάλαξι, καίτοι τῶν ὀπίσω τετραμ-
 μένων εἰς φυγὴν, οὐδὲν μᾶλλον ὑπεχώρησεν. Ἄλλ'
 ἦει κατευθῶ Μυσῶν, καὶ συνέβαλον ὀλίγοι πρὸς
 πολλαπλασίους. Μάχης δὲ καρτερωτάτης ἐρ' ἱκανὴν
 γεγενημένης, καὶ χειρὸς ἔργα καὶ τόλμης ἔδει πολλά
 τῶν Ῥωμαίων ἐπιδειξαμένων, τέλος ὑπὸ τοῦ πλήθους
 τῶν Μυσῶν ἐχθισζόμενοι καὶ ἐν κινδύνῳ ἤδη κα-
 θεστώτερες, ὑπεχώρησαν ὀπίσω. Βασιλεὺς δ' ἔμα τῷ
 μεγάλῳ δομestikῷ καὶ Ἀσάνῃ τῷ Μανουῆλ τῷ τῆς
 μεγάλου δομestikοῦ γυναικὸς ἀδελφῷ (ὅς τῆς βασι-
 λικῆς τάξεως ἦρχε, καὶ ἑτέρους; ἄγων πενήκοντα ἐκ
 τῶν ἐπιφανῶν λογάδας) πρῶτα μὲν ἐτρέψαντο τοὺς
 κατ' αὐτούς. Ἐπειτα σφοδρῶ προσηρβηκότος τοῦ
 πολέμου καὶ πολλῶν περιχυθέντων, οὐκ ἠδυνήθη- B
 σαν τηρῆσαι τὸν συνασπισμὸν, ἀλλὰ διαλυθέντες ὡς
 ἠδύναντο ἕκαστος, ἀναχώρουν· τῶν δύο μόνων ὑπο-
 λειμμένων, βασιλέως καὶ μεγάλου δομestikοῦ ἐν
 ταύτῳ· κάκεινοι δὲ διαιρεθέντες ἐπ' ὀλίγου, πάλιν
 τάχιστα εἰς ἐν συνῆλθον, ὡς καὶ τὸν μέγαν δομέ-
 στικὸν εἰπεῖν πρὸς βασιλέα· Καίρῳ· εὐψυχίας καὶ
 τόλμης, ὡ βασιλεῦ· χρῶ τὸν ἑν τῇ χειρὶ, καὶ ἄξια ἔργα
 ἐπιδείκνυσσο σαυτοῦ· τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, Μηδὲν ὄφρα
 εἶναι τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς τόλμης τῆς αὐτοῦ, τῶν
 ἄλλων ἀπάντων τετραμμένων εἰς φυγὴν ὄμως βασι-
 λεύς τε καὶ ὅσοι εἰς χεῖρας ἤλθον τοῖς Μυσοῖς, καίτοι
 καὶ γενομένης τῆς τροπῆς οὐ νότα βάλλεσθαι παρὲς-
 σχον φεύγοντες ἀμεταστρεπτοί· ἀλλ' ἀμυνόμενοι καὶ
 περισώζοντες ἑαυτούς, ἤλθον ἄχρι Ῥωσοκάστρου· ἐκεῖ
 δὲ τῇ λοιπῇ στρατιᾷ γενόμενοι εἰς ἐν, ἡμύοντο ὁμοῦ C
 προθύμως πρὸς τὴν Σκυθὰ καὶ Μυσοὺς ἄχρι τρίτης
 τῆς ἡμέρας ὥρας· μηδὲν δὲ πλέον οἱ βάρβαροι δυνά-
 μειοι· ἀνῆσαν, οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς Ῥωσοκράστου ἰσχυσαν
 βιάσασθαι ἔλθεῖν, διαλυθέντες εἰς στρατόπεδον τὸ
 οἰκεῖον ἐπανῆλθον. Ἐπεσον δὲ παρὰ τὴν μάχην καὶ
 ἐζωγρηθῆσαν, Ῥωμαίων, ἀπὸ μὲν τῶν ἱππέων, ἑπτὰ
 καὶ τριάκοντα, ὧν ἦσαν ἔξ τῆς τάξεως τῆς βασιλικῆς·
 περὶ δὲ, πέντε πρὸς τοὺς ἑξήκοντα· καὶ τούτων
 οἱ πλείους, ἢ σύμπαντες σχεδὸν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν
 ἐάλωσαν ἢ ἀπέθανον. Ἀπέθανον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Μυ-
 σῶν ὀλίγω πλείους τῶν Ῥωμαίων. Πλὴν ἡ νίκη φα-
 νερῶς προσεγένετο τοῖς Μυσοῖς διὰ τὸ μὴ τοὺς
 Ῥωμαίους ἀντισχεῖν, ἀλλὰ τραπέντας ἀτάκτως εἰς
 Ῥωσοκαστρον ἔλθεῖν. Περὶ δὲ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς
 ἡμέρας, Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς, τῶν
 παρ' αὐτῷ ἐπιφανῶν τὸν Ἰδάνην πέμψας πρὸς βασι-
 λέα προσεβουτήν, ἠξίου τὰς γεγενημένας τῇ προτεραίᾳ

in Mæsos ibat, confligebantque pauci cum multo
 pluribus. Cum in longa et acerrima pugna Romani
 strenue dimicassent, multaque virilia facinora
 edidissent, postremo Mæсорum multitudine vehe-
 mentius instante, et præsentī periculo cogente,
 285 retrocesserunt. Ast imperator cum magno
 domestico, et Manuele Asane fratre uxoris dome-
 stici (qui imperatoriam regebat aciem, et alios de
 nobilibus quinquaginta selectos ducebat) primum
 quidem in se irruentes fugaverunt. Post ingraves-
 cente certamine, multis circumfusis, cum testudi-
 nem servare amplius nequirent (35), dispersi,
 quisque ut potuit fugerunt, imperatore et magno
 domestico simul relictis, qui paulum disjuncti,
 rursus et celerrime coierunt, ut domesticis imp-
 ratorem sic compellaret: Nunc tempus est audendi
 viriliter; nunc utere dextra, imperator, et quæ tua
 persona digna sunt, perpetra. Qui virtutis suæ
 nullum fore fructum respondit, quandoquidem
 cæteri omnes in fugam se dedissent. Nihilominus
 et ipse, et quotquot cum Mæsis manus contuler-
 rant, et quanquam fugerent, non tamen sine ulla
 conversione terga ad vulnera insequentibus præbe-
 bant: verum a fronte nihilo minus se tuentes (36),
 Rhosocastrumque pervenientes, conjuncti cum
 reliquis, simul contra Scythas atque Mæsos usque
 ad horam tertiam præliabantur alacriter. Barbari
 quia nihil agebant (nec enim per vim Rhosoca-
 strum irrumpere poterant) palantes in tentoria sua
 revertentur. Ceciderunt captique sunt de Romanis
 equites quidem septem et triginta, et hi ex turma
 imperatoria: pedites quini et sexageni, paucis ve-
 cisis, pene omnes a Scythis capti sunt. E Mæsis
 paulo plures Romanis occubuerunt. Cæteram vic-
 toria sine controversia penes Mæsos stetit, pro-
 pterea quod Romani non resistentes, vage et spar-
 sim Rhosocastrum fugerunt. Circa meridiem Ale-
 xander Mæсорum rex de proceribus suæ gentis
 Ibanem seu Joannem ad imperatorem legat, et ut
 fœdus pridie susceptum valeat, atque ad amicitiam
 securitatemque augendam filiam suam ipsius filio
 despondeat, precatur. Cui imperator, manere fœ-
 dus sibi quoque non displicere, siquidem et prius
 non necessitatis, sed utilitatis causa compositam
 D pacem existimaret, affinitatis conjunctionem in
 præsentia nolle; neminem enim aliter iudicaturum,
 quam vel necessitate, vel timore, quia ab
 illo victus sit, conciliatam: etsi non ob aliud fu-

Jacobi Pontani notæ.

(35) Συνασπισμός, quasi dicas, *conscutatio*, est,
 quam nos *testudinem* appellamus in oppugnationi-
 bus urbium. Interpretatur idem Turneb. 7, cap. 8,
 his verbis: *Faciebat eam exercitus, se tegumentis*
scutorum undique operiens, at testudo est suo obducta
tutamine, eaque specie referebat tectum ædificio-
rum: sic autem se operiant crate perpetua clypeo-
rum aduersus sagittas Parthorum, et aduersus omnia
missilia supernæ cadentia, cum urbem oppugnabant.
 Plura in symbolis nostris ad illud II *Æneid.*

....*obsessumque acta testudine limen.*

(36) Genus fugæ, retrocedere, interimque contra

hostem insequentem se defendere, in qua fuga plus
 animi quam timoris inest. Sic Trojanis instantibus
 fugit Turnus, IX *Æneid.* et in eo leonem imitatur.

Acrius hoc Teucris clamore incumbere magno,
Et glomerare manum, ceu sævum turba leonem
Cum telis præmū infensus; at terribus ille,
Asper, acerba tuens, retro redit; et regæ terga
Ira dare, aut virtus patitur, nec tendere contra
Ille quidem, hoc cupiens, potis est, per tela virosque:
Haud aliter retro dubius vestigia Turnus
Improperata refert, et mens exarsuat ira.

gerint, quam quod pauci pluribus pares esse non potuerint. In amissione autem suorum nullum esse discrimen; imo ipsos plures amisisse. Sed ne victus ab illis habeatur, nolle nunc affinitatem contrahere; pacem **286** duntaxat et foedus non recusare; ubi domum redierit, legationem super matrimonio missurum, et quod sibi re discussa expedire visum fuerit, in tranquillitate et requie facturum. Ibanes cum hoc responso ad regem suum reversus, paulo post cum socio, Alexandri patruo Synadeno rediit. Caput legationis idem quod ante, disserueruntque de affinitate ista multa probabiliter, quibus se imperatorem flexuros opinabantur. Verum is de novo in eandem sententiam respondet, pacem quidem se amplecti, eamque foedere interposito confirmaturum, affinitatem autem non modo, sed cum sibi placuerit ingressurum. Si igitur eadem sit illorum voluntas, quaerendum de Scythia, cur illi videlicet pacem ruperint. Sin alia quaedam cogitent, eant, et se quatenus libuerit comparent. Legati ut imperatorem nihil a primo immutatum animadvertierunt, affinitatem ejus dixerunt regem ipsorum exoptare summopere, si tique imperasse, ut in ea concilianda nullam diligentiam praetermitterent. Sin iret in alia omnia, tum de ea sermonem in aliud tempus opportunius rejicerent, interim pacem foedere sancirent. Paucis utrinque dictis, res convenit, eademque die inter reges foedus jurejurando solemniter firmatum, et captivi Romanorum, ut in conditionibus expressum erat, absque pretio dimissi. Diem sequentem totum comprandendo, et de pugna pridiana confabulando exegerunt. Alexander et Mæsi Romanorum virtutem cum stupore praedicabant, qui non multi cum longe pluribus decertassent, et cum postremum agmen manus plane dedisset, nihil tamen animo fracti, quasi nihil contigisset novi, constantissimo spiritu cum hostibus concurrissent, compulsique postea ab instantium catervis, ita recessissent, ut non fugam spectarent, sed abeuntes se defenderent, quod illis ad salutem sane multum profuit. Et asseverabat Alexander, sacramento addito, si adhuc aliquantisper in eo statu res durasset, nec fugissent Romani, sustineri non potuisse, sed Mæsos eorum virtute ac tolerantia,

D **ζέμενοι, καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς τεταγμένων ἡττημένων ἤδη λαμπρῶς, οὐδὲν μᾶλλον ὑψήκαν τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς τόλμης· ἀλλ' ὡσπερ μηδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἀτρέπτω φρονήματι συνέβαλον τοὺς πολεμικοῦ· καὶ βιασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους μετὰ ταῦτα ἐπεὶ ἀνεχώρουν, οὐ πρὸς φυγὴν παντάπασιν ἀπειθόν, ἀλλ' ἡμύοντο ἀπίοντες, ὅπερ καὶ μάλιστα διέσωσεν αὐτούς. Διεσβηαιούτῃ τε Ἀλέξανδρος καὶ ὄρκους προστιβείς, ὡς εἰ χρόνον τινὰ ἐτι ἐνέμειναν μικρὸν ἐπὶ τοῦ χρήματος, καὶ μὴ ἐγένετο ἡ τροπή, οὐκ ἂν ὑπέμειναν αὐτοί· ἀλλ' ὄχοντο φεύγοντες, ἐκπεληγμένοι τὴν τόλμαν αὐτῶν καὶ τὴν καρτερίαν καὶ μάλιστα βασιλέως. Τοιαῦτα καὶ ἕτερά ττα διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ὁμιλήσαντες, πρὸς ἐσπέραν συνταξάμενοι ὀλλή-**

A συνθήκας ἀλύτους μένειν, καὶ πλείονος ἕνεκα φιλίας καὶ ἀσφαλείας τῆς πρὸς τὰς σπονδὰς τὴν θυγατέρα τὴν αὐτοῦ τῷ υἱῷ ἐκείνου κατεγγυῆσαι. Βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν τελεσθῆναι τὰς γεγενημένας σπονδὰς καὶ αὐτῷ εἶναι ἀπεκρίνατο κατὰ γνώμην, ἐπεὶ καὶ πρότερον, οὐ πρὸς ἀνάγκην, ἀλλὰ διὰ τὸ λυσιτελεῖν νομίζειν τὴν εἰρήνην γεγενῆσθαι· τὴν δὲ συγγένειαν μὴ βούλεσθαι· δοῦναι γὰρ ἂν πᾶσι δι' ἀνάγκην ἢ φόβον τοιαῦτα πράττειν οἷα δὴ νενικημένον ὑπὸ σοῦ· καίτοι τὸ μὲν τραπῆναι συμβέβηκεν ἡμῖν μίνους ὑπὸ πλείονων βιασθῆσθαι. Ἀποστερήσει δὲ τῶν οικείων οὐδὲν διενηνόχαμεν ἀλλήλων. Πλείους γὰρ ἀπεβάλετε ὑμεῖς· ὁμοῦ αὐτοῦ γε ἕνεκα τοῦ ἡσοῦσθαι δοκεῖν ἡμᾶς, οὐ βούλομαι τὴν συγγένειαν ποιήσασθαι νοῦν, ἀλλ' εἰρήνην μόνον καὶ σπονδὰς ἀναστρέψαντι δὲ εἰς τὴν οἰκείαν, πρᾶσθαι περὶ τῆς ἐπιγαμίας ποιῆσθαι· καὶ σκεψάμεν ὅτι εἰ ἂν λυσιτελεῖν δοκοῖ κατ' ἡσυχίαν πράττειν. Ἰβάνης μὲν οὖν ἐπανήλθεν ὡς βασιλέα τὸν οἰκείον, τὰς ἀποκρίσεις τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἄγων· καὶ μετὰ μικρὸν ἐπανήλθε πάλιν ἄγων καὶ συμπροσθευτὴν τὸν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως θεῖον Συναδηνόν, τὰ ἴσα πρᾶσθαι καὶ αὐθις, περὶ τε τοῦ κήδους πολλὰ διαλεγόμενοι ἐπαγωγὰ, ἐξ ὧν ὄροντο τὸν βασιλέα πείσαι· ὁ βασιλεὺς δὲ τοῖς προτέροις καὶ αὐθις ἐχρήτο λόγοις, καὶ τὴν μὲν εἰρήνην ἔφασκεν αἰρεῖσθαι, καὶ θέσθαι βούλεσθαι περὶ αὐτῆς σπονδὰς, τὴν συγγένειαν δὲ οὐ νοῦν ποιῆσαι, ἀλλ' ἐς ὕστερον ἦν αὐτῷ δοκῆ. Ἄν μὲν οὖν καὶ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα κατὰ γνώμην ἦ, διαλεγέσθαι περὶ τῶν συνθηκῶν, ἂν δ' ἕτερα τινὰ διεκρινόμενοι, ἀπελθόντας παρασκευάζεσθαι καθ' ὅτι εἰ ἂν δοκῆ. Οἱ δ' ἐπεὶ ἐῶρων βασιλέα ἀμειστροπεί τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐχόμενον λογισμῶν, τὴν μὲν συγγένειαν τὸν αὐτῶν ἔφασαν βασιλέα περὶ πλείστου ποιῆσθαι, καὶ αὐτοῖς προστεταχέναι περὶ ἐκείνης πᾶσαν ἐπιδείξασθαι σπουδὴν· ἂν δὲ μὴ προσχωροῖ μὴδὲ παῖθοιτο ὁ βασιλεὺς, τότε ἤδη τοῖς μὲν περὶ ἐκείνης λόγους εἰς τὸ μᾶλλον ὑπερθέσθαι ὡς καιρῷ τῷ προσήκοντι γενησομένους· αὐτοὺς δὲ περὶ τῆς εἰρήνης ποιῆσθαι τὰς συνθήκας. Καὶ γενομένων παρ' ἀμφοτέρων λόγων οὐ πολλῶν, συνέβησάν τε, καὶ τὰς σπονδὰς ἐποιήσαντο αὐθημερόν· καὶ ὄρκους ἐποιήσαντο ἐπ' αὐταῖς οἱ βασιλεῖς κατὰ τὸ ἔθος, καὶ τοὺς περιόντας τῶν Ῥωμαίων δοριαλώτους ἔλυσαν ἀνευ λύτρων· οὕτω γὰρ ἦν ταῖς συνθήκαις εἰρημένον. Εἰς τὴν ὕστεραιαν τε γενόμενοι ἐν ταῦτῳ συνηρῆσθησαν τε ἀλλήλοις καὶ συνδιέτριψαν διὰ πάσης τῆς ἡμέρας περὶ τῶν γεγενημένων τῇ προτεραίᾳ κατὰ τὴν μάχην ὁμιλοῦντες. Ἐκπληξίς γὰρ εἶχεν Ἀλέξανδρον τε καὶ Μυσοῦς τῆς Ῥωμαίων τόλμης καὶ τῆς εὐψυχίας, ὅτι ὀλίγοι πρὸς πολλὰ πλάσιους ἀγωνιζόμενοι, οὐδὲν μᾶλλον ὑψήκαν τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς τόλμης· ἀλλ' ὡσπερ μηδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἀτρέπτω φρονήματι συνέβαλον τοὺς πολεμικοῦ· καὶ βιασθέντες ὑπὸ τοῦ πλήθους μετὰ ταῦτα ἐπεὶ ἀνεχώρουν, οὐ πρὸς φυγὴν παντάπασιν ἀπειθόν, ἀλλ' ἡμύοντο ἀπίοντες, ὅπερ καὶ μάλιστα διέσωσεν αὐτούς. Διεσβηαιούτῃ τε Ἀλέξανδρος καὶ ὄρκους προστιβείς, ὡς εἰ χρόνον τινὰ ἐτι ἐνέμειναν μικρὸν ἐπὶ τοῦ χρήματος, καὶ μὴ ἐγένετο ἡ τροπή, οὐκ ἂν ὑπέμειναν αὐτοί· ἀλλ' ὄχοντο φεύγοντες, ἐκπεληγμένοι τὴν τόλμαν αὐτῶν καὶ τὴν καρτερίαν καὶ μάλιστα βασιλέως. Τοιαῦτα καὶ ἕτερά ττα διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ὁμιλήσαντες, πρὸς ἐσπέραν συνταξάμενοι ὀλλή-

λοισ, Ἀλέξανδρος μὲν ἐπανεζεύξεν εἰς τὴν οἰκειαν, βασιλεὺς δὲ Ῥωσοκάστρω ἡμέρας ἐνδιατρύφας οὐ πολλὰς, ἄρας ἐκαίθεν, ἤλθεν εἰς Διδυμότειχον, καὶ διέλυσε τὴν στρατίαν.

287 CAPUT XXVIII.

Amurium satrapa Persicus in Thraciam irruit. Romanus occurrit; a neutris tamen pugnae fit initium. Persae domum abeunt. Andronicus senior, et Xena imperatoris mater vita decedunt. Monomachus Thessaliae gubernator ad principatum grassatur. Thessali montani imperatori obedientiam deserunt. Ad Cralem, ut amicus, inopinatum venit, quicum dies septem jucunde exigit.

Καὶ μετὰ πεντεκαδεκάτην ἡμέραν ἠγγέλλετο ἅ A αὐτῷ ὡς ὁ Σμύρνης καὶ Ἐφέσου καὶ ἄλλων τῶν κατὰ τὴν Ἰωνίαν πόλεων σατραπῆς Ἀμούρ, πέντε ἄγων καὶ ἑβδομήκοντα στόλον νεῶν, τὸν Αἰγαίον διαβαλῶν Σαμοθράκη προσέσχε πρῶτον· κάκειθεν πρὸς τὴν ἀντιπέρας ἠπειρον περραιωθείς, τὰ ἐκεῖ παράλια τῆς Θράκης παραπλεῖ, ἀδηλος ὢν ὅποι· ἀποθήσεται. Αὐτίκα τε ἐκ τῶν παρόντων ὄσους ἐνῆν συναγαγῶν, πρὸς τὰ παράλια ἐχώρει τῆς Θράκης, ὡς τῷ Περσικῷ στόλῳ κώλυμα ἐσόμενος τοῦ μὴ ἀποβάντας κακοῦν τὴν χώραν. Συμβέθηκε δὲ βασιλεῖα τε κατὰ τὰ Κουμουτζηνὰ πόλισμα τῆς Θράκης οὐ πολὺ ἀπωκισμένον τῆς θαλάσσης αὐλίσασθαι τὴν νύκτα, καὶ Ἄμουρ κατὰ τὴν Ποροῦν παράλιον τῆς Θράκης χώραν καταντικρῶ Κουμουτζηνῶν τὴν ἀπόθασιν ποιήσασθαι. Ἐξελθόντα τε αὐτὴν πανστρατιᾶ ὡς ἐπὶ B λειαν καὶ βασιλεῖα ἐπὶ τὸ κωλύσαι προελθεῖν, συντυχεῖν ἀλλήλοις κατὰ τε χωρίον ὠνομασμένον Παναγίαν, ὃ ἔπιον μὲν ἦν καὶ Ἰσμαλὴν, καὶ μάλιστα ἐπικαιρότατον ἠππεῦσι πρὸς πεζοῦς διαγωνίζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο βασιλεῖ παρείχε προθυμίαν συμπλέκεσθαι τοῖς βαρβάροις. Ἀπέτρεπε δὲ αὖθις τὴ πληθους τῶν Περσῶν, οὐ τρεῖς καὶ τετράκις οὐδὲ δεκάκις, ἀλλὰ καὶ πλεονάκις τοσοῦτων ὄντων ἢ ὄσους ἤγεν αὐτῶς, καὶ διὰ τοῦτο οὐτε ἀφίστασθαι αὐτῶν ἠδύνατο ὄρων οὐκ ἀνέλιπτον τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν· τό τε συμπλέκεσθαι ἐποιεῖτο ἐν δεινῷ, εἰ ὀλίγους ἄγων πρὸς τοσοῦτους διακινδυνεύσοι. Ἐπλίζων δὲ ἀφίξεσθαι καὶ ἄλλην στρατίαν ἢ ἦν προσεταγμένη πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, περιέμενε ἐκεῖ, ὡς εἰ ἀφίξοιτο τοῖς C βαρβάροις συμβαλῶν. Οὕτω γὰρ ὁ τε μέγας δομέστικος καὶ ὁ τοῦτου πενθερὸς Ἀσάνης συνεβούλευεν ἐκεῖ παρῶν· οἱ τε βάρβαροι τῆ φύσει μὲν τοῦ τόπου οὐκ ἐθάρρουν διὰ τὴ μηδεμίαν εἶναι ἀναχώρησιν πρὸς τι καρτερὸν εἰ βιάζοιντο ὑπὸ τῶν ἠππέων· τῷ πληθει δὲ ὄρωντες ἑαυτοὺς ὑπερέχοντας πολὺ τῶν πολεμίων, ἐκαρτέρουν, μήτε ἄρχοντες αὐτοὶ πολέμου, μήτε ἀναχωροῦντες, ἵνα μὴ θάρσος παρέχῃσι Ῥωμαίοις ἐπιφέρεισθαι αὐτοῖς. Οὕτω μὲν οὖν ἀμφοτέρω τὰ στρατεύματα εἰστήκει ἀλλήλοις ἀντιπαρατεταγμένοι, γνώμην ἔχοντες ἑκάτεροι μὴ προεπιχειρεῖν, ἀλλ' ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας. Ἐπεὶ δὲ ἤδη περὶ δειλὴν ἢ ἡμέρα ἦν, οἱ βάρβαροι πρότερον Ἐλληνιστὶ πρὸς Ῥωμαίους εἶπον· Ὡς οὐ δέον ἀργοὺς οὕτω διὰ πάσης ἐστάναι τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἢ μάχην συνάπτειν, ἢ ἀναχωρεῖν σπονδὰς θεμένους. Μηδὲν δὲ ἀποκριναμένων τῶν Ῥωμαίων, οἱ βάρβαροι μικρὸν διαλιπόντες, ἐπυθάνοντο πάλιν, ὕβριε τὴ ἢ στρατιᾷ, καὶ τίς ὁ ἐξηγούμενος αὐτῆς. Κελεύσαντος δὲ βασιλέως, ἀπεκρίναντο, τὴν μὲν στρατίαν ἐκ τῶν παρακειμένων πόλεων ἐγχωρίων εἶναι συνειλεγμένην, στρατη-

Post diem quintum decimum nuntius venit. Amurium Smyrnae, Ephesi, aliarumque urbium Ioniae satrapam cum classe quinque et septuaginta navium Aegaeo pelago transmissa, primum ad Samothracen appulsum, deinde ad oppositam continentem advectum, illic oram Thraciae legere, esseque incertum, ubi descensurus sit. Extemplo igitur cum praesenti copia quanta quanta erat, ad Thraciae littora, Persas populatione prohibitus imperator contendit: quem Cumutzenis oppido non procul a mari pernoctare contigit, et Amurium apud Porum, locum maritimum e regione Cumutzenorum descendit. Dumque is ad praedas agendas cum omnibus suis, et imperator ad praedones cohibendos procedunt, in loco Panagia appellato, sibi occurrunt, regione plana et aequali, equitique contra peditem aptissima: id quod imperatori cupiditatem cum barbaris depraeliandi injiciebat. Sed rursus ab ea mente eorundem multitudo, non ter, quater, sed decies, imo pluries sua major, ipsum revocabat. Atque idcirco abscedere non poterat, cum in abscedentes impetum facturos credibile fieret: et confingere haud aequum judicabat, quod exiguis numero tam multis periculose objiceret. Aliam vero manum, quam venire jusserat, exspectans, illic manebat, ut ubi ea adfuisset, cum Barbaris congregeretur; id enim et magnus domesticus, et ejusdem domestici socer Asanes illic praesentes suadebant, Barbarique naturae loci non fidebant, quod nihil erat munitum, quo se reciperent, si ab equitibus urgerentur. Cum poro se hostibus longe numerosiores viderent, durabant, neque pugnam auspicantes, neque discedentes: ne Romanis in tergis haerendi ansam porrigerent. Sic igitur ambo exercitus sibi stabant oppositi, et utrique mens eadem non prius invadere, sed invadentes repellere. Sole in occasum vergente, 288 Barbari Romanos Graece compellant: non oportere ita inertes totum diem stare, sed vel manum miscere, vel icto saedere abire. Quibus tacentibus, Barbari parvo interjecto spatio rursus percunctantur: Unde exercitus, et quis ejus ductor. Imperatoris jussu responsum est, indignam esse, ex oppidis in circuitu collectum. Duci D autem ab eo quem imperator earumdem urbium praefectum creavisset. Tum illi, ducem se approbasse, quem ipsorum satrapa Amurium certioreni faciat, eos illuc sua lucra quaesitum venisse, putasseque nihil sibi ad explendum desiderium impedimento fore. Et quoniam ab ipsis impediuntur, ea propter ibi totum diem consistentes re docere se

illos non timere, sed si vellint initium facere, se pugnatu-
ros. Jam autem, quia lucis extremum esset, ad naves et ad castra redeundum. Si ipsis prae-
stare videatur pugna abstinere, idem sensuros; si pugnam velint, pro viribus concertatu-
ros. His dictis composito agmine ad naves recesserunt. Imperatori et comitibus visum sufficere tanta vasti-
tate regionem prohibere: nec per aemulationem dum pauci cum multis dimicant, sese in discrimen con-
jicere, sed cum Barbari vacuis manibus discedant, amicis etiam de suis aliquot, quos Romani per agros dispersis occurrentes interemerant, ipsos quoque incruenta victoria contentos esse debere. Quocirca tanquam ex foedere a pugna se repres-
serunt; et Amurius Pecis (37) naves conscendens, in Asiam, imperator Didymotichum revertit, annoque integro neque ab occidentalibus, neque ab orientalibus bello petitus est.

καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν ἑαυτοὺς εἰς κίνδυνον ἐμβάλλειν, ὀλίγους συμπλεκόμενους πρὸς πολλοὺς. Ἄλλ' ἐπεὶ κεναῖς χερσὶν οἱ βάρβαροι ἀπήλλαξαν καὶ τῶν ἰδίων τινὰς ἀποβαλόντες (τινὰς γὰρ αὐτῶν ἀπέκτειναν οἱ Ῥωμαῖοι, περὶ τι χωρίον ἐσκεδασμένους ἐντυχόντες), ἀγαπῶν καὶ αὐτοὺς ἀναιμωτῆ τὴν νίκην καρπούμενους. Διὸ καὶ ὡσπερ ἀπὸ συνθήκης ἀπέσχοντο τῆς μάχης. Καὶ Ἀμούρπεικι μὲν ταῖς ναυσὶν ἐμῶν, ἀπέπλει πρὸς Ἀσίαν· βασιλεὺς δὲ εἰς Διδυμότειχον ἐπανήκει, καὶ διήγαγεν ἑνῆαυτὸν, μῆτε ἀπὸ τῶν ἐσπερίων, μῆτε τῶν ἐψίων βαρβάρων πόλεμον μὴδένα ἔχων.

Post haec mense Februario, indictione quinta decima, anno quadragesimo supra sexies millesimum et octingentesimum, Antonius imperator avus diem clausit ultimum (38), natus annos septuaginta duos (39). Deinde anno et dimidio post Xena mater Andronici junioris vitam explevit. Sub idem tempus Thessaliae qua Botiaë confluens est, despota Gabriel Stephanus sebastocrator mortem obiit. Thessalonicae autem tum praefecturam gerens Monomachus, vir prudentia et usu rerum insignis, in armis exercitatus, et dux egregius, occasionem Thessaliae invadendae et imperatori subducendae oblatam videns, Thessalonica cum delectu quam maximo in eam principis obitu perturbatam incuravit; 289 ejus oppidula Golum, Castrin, Lycostomum cepit. Stagos vero, Tricala, Phanarium, Damasin, Elasonem, quae in ditone Gabrielis erant, et alia quadam castella, Acarnaniae despota Joannes dux antea per dedicationem occuparet, iisque praesidio firmatis in Acarnaniam reverteret. Imperator rerum Thessalicarum nuntiis excitus eo proficiscendum statuit; pauloque post veniens omnia quae dux subegerat recepit, ejectosque praesidiarios inoffen-

δὲ αὐτῆς τὸν ἐκ βασιλείως ἐπιτετραμμένον τὴν τῶν πόλεων ἡγεμονίαν. Αὐτοὶ δὲ τὸν μὲν στρατηγὸν ἀπεκρίναντο οὐκ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ σαφῶς εἶδέναι ὅστις εἴη· μὴνύειν τε αὐτῷ τὸν αὐτῶν σατράπην Ἀμούρ, ὡς αὐτοὶ μὲν ἤκαριεν κέρδους ἕνεκα ἐνταῦθα, οἰόμενοι κώλυμα οὐδὲν εἶσθαι αὐτοῖς πρὸς τὴν ὁρμήν. Ὑμῶν δὲ ἐμποδῶν γεγενημένων, διὰ πάσης μὲν ἡμέρας ἐστάναι ἐνταυθοῖ, ἔργῳ δεικνύντας, ὡς οὐκ ὀρέωδοῦμεν τὴν μάχην τὴν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' οὕτω παρεσκευάσμεθα, ὡς διαγωνιούμενοι ὑμῖν ἂν πρώτοι ἀρχῆτε πολέμου, κλινοῦσας δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας καιρὸν εἶναι πρὸς τὰς ναῦς, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀναχωρεῖν· κἂν μὲν καὶ ὑμῖν δοκοίη βέλτιον ἀσχέσθαι μάχης, ἀγαπήσειεν καὶ αὐτοὺς· ἂν δ' ἐθέλητε συμπλέκεσθαι, ἀμυνεῖσθαι καὶ αὐτοὺς τὰ δυνατὰ.

Β Ταυτα εἰπόντες, ἀναστρέψαντες ἦσαν τεταγμένοι πρὸς τὰς ναῦς. Βασιλεὶ δὲ καὶ τοῖς συνοῦσιν ἀρκεῖν ἐδόκει τὸ φθορᾶς τοσαύτης τὴν χώραν ἀπαλλάττειν, καὶ ἐξαισχυλίσαι, ἕπει τεσσαρακοστῷ ἐπὶ ὀκτακοσίους καὶ ἑξακισχιλίους, Ἀντώνιο; ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονώς. Καὶ μετὰ ἡμισυ καὶ ἓνα ἑνιαυτὸν ἀπὸ τῆς βασιλείας τελευτῆς, ἡ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως μήτηρ βασίλισ ἡ Ξενη ἐτελεύτησεν. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μετὰ μικρὴν καὶ ὁ Θεσσαλίας δεσπότης τῆς ὁμέρου τῆς Βοτταῖζ Γαβριηλόπουλος Στέφανος ὁ σαβαστοκράτωρ ἐτεθνήκει. Θεσσαλονίκης δὲ ἐπιτροπεύων ἐν τῷ τότε ὑπαρχὸς ὁ Μονομάχος, συνείσει τε ἀγαθὸς καὶ πράγμασιν εἰδῶς χρῆσθαι, τὰ τε κατὰ τὰς στρατείας ἐξηρησμένοι, καὶ στρατηγεῖν ἱκανὸς, συνιδῶν καιρὸν εἶναι ἐπιθέσθαι Θεσσαλίᾳ, ὡς ἂν ὑπαγάγοι βασιλεῖ, στρατιάν ὅσην ἐνῆν ἀθρόα; ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν, οὖσαν τεταραγμένην διὰ τὴν τοῦ δεσπότητος τελευτήν. Καὶ εἶλε τὸν τε Γόλον, καὶ Καστρίν, καὶ Λυκόστομον πόλεις αὐτῆς. Σταγούς δὲ, καὶ Τρίκαλα, καὶ Φανᾶριον καὶ Δαμάσιν, καὶ Ἐλασῶνα, ἃ ὑπὸ Γαβριηλόπουλον ἐτέλουν, καὶ ἕτερα φρούρια τινα, ὁ τῆς Ἀκαρνανίας ἀρχὸν ὁ δεσπότης Ἰωάννης ὁ δευτέρου φθάσας παρεστήσατο ὁμολογίᾳ καὶ κατασχὼν φρου-

Μετὰ δὲ τοῦτο, μὴνι Φεβρουαρίῳ ἐδικτιῶν πέμπτη ἐπὶ δέκα, ἔπει τεσσαρακοστῷ ἐπὶ ὀκτακοσίους καὶ ἑξακισχιλίους, Ἀντώνιο; ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονώς. Καὶ μετὰ ἡμισυ καὶ ἓνα ἑνιαυτὸν ἀπὸ τῆς βασιλείας τελευτῆς, ἡ Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως μήτηρ βασίλισ ἡ Ξενη ἐτελεύτησεν. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μετὰ μικρὴν καὶ ὁ Θεσσαλίας δεσπότης τῆς ὁμέρου τῆς Βοτταῖζ Γαβριηλόπουλος Στέφανος ὁ σαβαστοκράτωρ ἐτεθνήκει. Θεσσαλονίκης δὲ ἐπιτροπεύων ἐν τῷ τότε ὑπαρχὸς ὁ Μονομάχος, συνείσει τε ἀγαθὸς καὶ πράγμασιν εἰδῶς χρῆσθαι, τὰ τε κατὰ τὰς στρατείας ἐξηρησμένοι, καὶ στρατηγεῖν ἱκανὸς, συνιδῶν καιρὸν εἶναι ἐπιθέσθαι Θεσσαλίᾳ, ὡς ἂν ὑπαγάγοι βασιλεῖ, στρατιάν ὅσην ἐνῆν ἀθρόα; ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν, οὖσαν τεταραγμένην διὰ τὴν τοῦ δεσπότητος τελευτήν. Καὶ εἶλε τὸν τε Γόλον, καὶ Καστρίν, καὶ Λυκόστομον πόλεις αὐτῆς. Σταγούς δὲ, καὶ Τρίκαλα, καὶ Φανᾶριον καὶ Δαμάσιν, καὶ Ἐλασῶνα, ἃ ὑπὸ Γαβριηλόπουλον ἐτέλουν, καὶ ἕτερα φρούρια τινα, ὁ τῆς Ἀκαρνανίας ἀρχὸν ὁ δεσπότης Ἰωάννης ὁ δευτέρου φθάσας παρεστήσατο ὁμολογίᾳ καὶ κατασχὼν φρου-

Jacobi Pontani notæ.

(37) In Græco est Ἀμούρπεικι unico verbo.

(38) Anno Domini, ut vult Onuphrius, 1352. De morte ejusdem multa Gregoras. Etiam prodigia non pauca quæ antecesserint recenset, ex quibus minime omnium fidem meretur, quod de solis defectione narrat, tot dierum, quot annos vixerit, id est, septuaginta duorum, nam tot annos habet noster historicus: Gregoras quatuor supra septuaginta. Quis non putaret tanto prodigio mundum interiturum? Annos imperii ejus quidam 50, alii 60 numerant, noster 62. Næmiam in obitum senioris lego, si placet, apud eundem Gregoram. Xena

autem Thessalonicae defuncta, ibique sepulta est. cui declamatorius ille historicus similiter næmiam texit.

(39) In ms. sequentia annotarat quispiam studiosus: Τρισκαίδεκάτη Φεβρουαρίου περὶ ὥραν εβ' τῆς νυκτὸς, ἐν μογαχῶν σχήματι διαγαγὼν ἑνῆαυτοὺς δύο παρ' ὀλίγον, προκπεσθηκῶς; καὶ τὰς πόδας ἀπὸ φυσικοῦ τινος πάθους· Id est, Decimo tertio Februarii, circa horam noctis duodecimam [obiit] peractis duobus circiter annis in veste monastica, oculisque morbo quodam ante corruptis. Vide Gregoram, lib. ix.

ραῖς, ἐπανῆλθεν εἰς Ἀχαρνανίαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἐπέυθετο τὰ κατὰ Θετταλίαν, ἔγνω δεῖν ἐκεῖ παραγενέσθαι. Καὶ ὀλίγω ὕστερον ἔλθων, εἶλε πάντα ὅσα ὑπεποιήσατο ὁ δεῦξ. Καὶ τοὺς φρουροὺς ἐκβαλὼν, ἤδικοιεν οὐδὲν, ἀλλ' εὖ ποιήσας, ἀπέπεμψεν εἰς τὴν οἰκείαν. Διατρίβοντα δὲ ἐν Θετταλίᾳ βασιλεία οἱ τὰ ὀρεινὰ τῆς Θετταλίας νεμέμενοι Ἀλβανοὶ ἀδασίλευτοι Μαλακάσιοι καὶ Μπούτζοι καὶ Μεσαρίται ἀπὸ τῶν φυλάρχων προσαγορευόμενοι περὶ δισχιλίουσιν καὶ μυρίους ὄντες, προσεκύνησαν ἐλθόντες καὶ ὑπέσχεοντο δουλεύσειν. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ χειμῶνος ἐπιθόντος διαφθαρήσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἅτε πόλιν οἰκοῦντες οὐδεμίαν, ἀλλ' ὄρεσιν ἐνδιατρίβοντες καὶ χωρίοις δυσπροσόδοις, ὧν ἀναχωροῦντες τοῦ χειμῶνος διὰ τὸ κρύος καὶ τὴν χιόνα ἀπιστόν τινα ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐκείνοις νιφομένην, εὐεπιχείρητοι ἐσεσθαι ἐδόκουν. Βασιλεὺς δὲ ἔκειθεν ἀναεὺς εἰς Θεσσαλονίκην. Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας προσεβίβηκε πρὸς αὐτὸν ὁ Κράλης πεπομφῶς, ἡξίου κατ' ὄν ἂν δοκοίη τόπον γενομένου ἐν ταύτῃ φιλίας ἕνεκα, ἀλλήλοισι τε συνησθῆναι καὶ ἐμιλίᾳ τῆς ἀλλήλων καὶ συντυχίας ἀπολαῦσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ βασιλεὺς τοῦτο ἐδόκει κατὰ γνώμην, καὶ ἐπένευε πρὸς τὴν ἀξίωσιν, συνέθετο μετὰ τῶν πρέσβων ἐν Βαῖμῃ τὴν ἔνωσιν γενέσθαι χωρὶς Μακεδονικῆ. Ὁ Κράλης μὲν οὖν, ἐπεὶ ἐπέυθετο τὸ σύνθημα, ἐκ τῆς οἰκείας ὀρηθῆεις πρὸς τὸ συντεθεμένον χωρίον ἦεν. Βασιλεὺς δ' ὡσπερ ἐκπληξίην τινα βουλευθείς τῷ Κράλῃ ἐμποιήσας, ἢ μᾶλλον ἀδόλου καὶ καθαρᾶς φιλίας πίστει παρασχέειν, τὸ μετὰ παρασκευῆς καὶ ἀντιβρόπου στρατιᾶς εἰς τὸν ὄρισμένον τόπον ἐλθεῖν καταλιπὼν, τρακισίου; τῶν ἰδίων ἀπολεξάμενος, καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν τινεσὶ ὀλίγοις χωρὶς τῶν πρὸς ὑπηρεσίας τεταγμένων, ἔτι περὶ μέσσην τὴν οἰκείαν διατρίβοντι τῷ Κράλῃ κατὰ τὴν Ῥαδοθόσδιον προσαγορευόμενον, ἡγγέλλετο ὁ βασιλεὺς ἐξαίφνης προσῶν. Πρῶτα μὲν οὖν ἐθοροβήθη δεισας τὴν βασιλέως ἔφοδον μὴ οὐ κατὰ φίλαν εἶη· ὡς δὲ ἐπέυθετο τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπομένων, καὶ τὴν γνώμην βασιλέως ἣν ἔχων μετὰ τοσοῦτων ἦκει, ὑπερηγάσθη τε τὸν βασιλέα τῆς ἀδόλου γνώμης καὶ τῆς πρὸς τοὺς φίλους ἐλευθερίας, καὶ συνήθετο ἑαυτῷ τοιοῦτον κτησαμένῳ φίλον. Εἰστίασε τε αὐτὸν φιλοτίμως μᾶλα καὶ βασιλικῶς, καὶ παρακάτεσχεν ἑαυτῷ ἐφ' ἡμέραις ἑπτὰ. Πολλὴν τε ἐπιθειξάμενος φιλοφροσύνην, καὶ μετρίως ἐς τὰ μάλιστα καὶ οἷα δεσπότη προσενεχθεὶς τῷ βασιλεὶ μετὰ τὴν ἐβδόμην, αὐτὸς μὲν ὑπελείπετο εἰς τὴν οἰκείαν, βασιλεία δὲ χαίρων χαίροντα οἰκᾶς ἀπέπεμπε. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν συντυχίαν καὶ μεγάλῳ δομesticῶ ἐγένετο πρὸς Κράλην φίλα ἰσχυρὰ πείραν ἑαυτοῦ παρασχομένη.

CAPUT XXIX.

Dominicus quidam Genuensis Lesbum insulam occupat. Facinus Galatensibus imperator exprobrans cum classe eo contendit. Delii a Dominico deficiunt: reliqui configere cum Romanis pertimescunt. Pincerno ad Mitylenen oppugnandam relinquitur; cætera oppida se Romanis dedunt. A Sarchane Satrapæ ad Phocæam et Mitylenen obsidendas petitur auxilium, cum promissione liberandorum obsidum. Phocæenses acerrime se dejerdunt. Cheter, Amur et Sulaimasas filii satrapæ Ionie fidem ei suam pollicentur. Nobilium Romanorum clandestina perfidia.

Βασιλεὺς δὲ ἔκειθεν εἰς Θεσσαλονίκην ἔλθων, καὶ οὐ πολὺ ἐνδιατρίψας, ἦκεν εἰς Βυζάντιον. Καὶ οὐ πολλὰς ἡμέρας ὕστερον ἡγγέλλετο, ὡς Δομει-

A sos, et recte quidem, domum remisit. Versantem in Thessalia imperatorem, qui montana ejus nullo rege incolunt Albani (40), Malacassii, Bovii, et Mesaritæ a tribunis sic cognominati, ad duodecim millia, salutatum venerunt, et sua eidem obsequia detulerunt; timebant enim ne per hiemem præsentem a Romanis delerentur, utpote urbem nullam habitantes, sed in montosis et inviis victitantes, a quibus per hibetna propter frigus et nives in montibus illis altissimas digressi, facile opprimi se posse arbitrabantur. Imperator inde Thessalonicam repetiit. Brevi intervallo Crales per legatos petit, ut in quo placeret loco, amicitia, hilaritatis, et commercii, collocutionumque causa convenirent. Cum idem optaret imperator, petitioni annuit, et cum legatis Bainam (41) castellum Macedonia nominavit. Ita convenisse intelligens Crales, eodem e sua provincia proficisci maturavit. Imperator velut terrefacere Cralem, seu potius germanæ ac sinceræ amicitia argumentum exhibere volens, in locum definitum cum apparatu et comitatu se digno venire omittens, delectis trecentis, et paucis de nobilitate (præter ministros et caculas videlicet) adhuc prope in medio regionis, Rhadobosdii repentino adventu suo eum oppressit. Crales hujus inexpectati adventus nuntio primum conterritus timuit ne fide non bona secum ageretur. Ut autem de numero qui sequeretur, et quo sine cum tam paucis advenisset, cognovit, imperatorem de candore et libertate erga amicos magnopere admirans, sibi que de tali amico gratulatus est; epulisque splendide et regaliter acceptum dies septem apud se detinuit, humanissimeque, et summa cum submissione, ac tanquam dominum suum tractatum, **290** ipse domi manens a se gaudens gaudentem dimisit. In hoc conventu etiam magnus domesticus cum specimen ingenii ac morum suorum præbuisset, firma cum Crale amicitia copulatus est.

Jacobi Pontani notæ.

(40) De his Albanis et aliis inferioribus Chalcondylas, lib. vii.

(41) In hoc ms. est Baimi.

(42) Gregoræ dicitur Catanæ.

novam obtinebat (43), patre divite mortuo hæreditatem crevisse; et opibus inflatum, Lesbo Romanis erepta, proprium sibi principatum instituere meditatum (44). Is Genua undecim triremibus sumptu suo adornatis (45), e Sicilia una sibi adjuncta, et a Delis quinque impetratis, bello non indicto, Lesbum adnavigabat. Ac Mitylenæos quidem, utpote imparatos insperatoque casu perterritos expugnavit, et reliqua quotquot erant per insulam oppidula in potestatem redegit. Kressum et Methymnam tentavit ille quidem, sed respecta suarum imbecillitate virium abstinuit; hodieque hæc sola oppida in fide et subjectione imperatoris manent. His itaque de Lesbo ad se perlatis, imperator Galatæis Genuensium colonis improbissimum facinus et rerum novarum molitionem exprobrat: Deum hominesque testes appellans, eos pacta inter Romanos et ipsorum populum ac senatum privata nequitia calliditateque violare: unde non detrimenta solum, sed etiam labores et pericula Romanorum imperatoribus creent. Quibus ne ipsi quidem, quasi immerito accusarentur, habebant quod opponerent. Ipse vero totis viginti diebus, quatuor et octoginta navium classem instruxit, quarum quatuor et viginti biremes et trimeres, cæteræ unimes erant; onerariæ item, peditum, commeatum, et alia exercitui necessaria portantes sequebantur. Paratis plane omnibus, Byzantio Lesbum solvunt. **291** Ubi Callipolim juxta Hellespontum delati sunt, præsentibus ibidem e Lesbo Latinorum speculatores, longa et celeri nave imperatoris adventu explorato, per eam celeritatem et summam in navigando festinationem primi adfuturum nuntiarunt. Genuensibus navium numerum nescientibus, placuit cum imperatoria classe fortunam experiri; jamque se ad nauticum certamen accingebant. Id aspicientes Delii, navarcho suo sensum suum aperiunt, affirmantque, contra quemvis mortalem potius, quam contra Romanorum imperatorem arma ferre posse. Quare ante pugnam se illi voluntatem suam delegere, ut quamprimum quæ in rem sint decernat, et ne turpiter atque

Α κος ὁ Ἀνδρέου τοῦ Κατάνια, ὃς τῆς νέας Φωκαίας ἤρχε, βασιλέως παραδότος κατὰ χάριν, τοῦ πατρὸς αὐτῶ ἀποθανόντος, κληρονόμος τῆς οὐσίας καταστάς, πλούσιος δὲ ἦν, τοῖς χρήμασι φουσηθείς, Λέσβου διανοηθεὶς Ῥωμαίων ἀφελόμενος, ἰδίαν αὐτῷ περιποίησθαι ἤγεμονίαν. Μίαν καὶ δέκα ἐκ Γεννούσας οἰκελοῖς χρήμασι πληρώσας τριήρεις, καὶ ἐκ Σικελίας μίαν προσεταιρισάμενος, Δηλίους τε πείσας πάντες παρασχεῖν, ἀκηρύκτως ἐπέπλευσε Λέσβους, καὶ Μιτυληναίους μὲν εἰς τειχομαχίαν, ἀπαρασκευάστους προσπεσόν, καὶ καταπλήξας τῷ ἀπροσδοκῆτῳ ἐκράτησε δὲ καὶ τῶν ἄλλων φρουρίων συμπάντων ἰδὸσα ἦν κατὰ τὴν νῆσον. Ἐρεσοῦ δὲ καὶ Μηθίμνης ἀπειράσταν μὲν, ἤττους δὲ ὀφθέντες τῶν τειχῶν, ἀπέσχοντο, καὶ νῦν ταῦτα μόνα τὴν πρὸς βασιλείαν εὐνοίαν καὶ δουλείαν ἀποσώζει. Τοιαῦτα περὶ Λέσβου πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, Λατινίους μὲν τοῖς κατὰ Γαλατῶν ἀπολοιχοῖς οὖσι Γεννουῖτῶν πολλὴν ὠνεΐδισα τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ναυτεροποιίαν, καὶ διεμαρτύρατο ὅτι παρὰ τὰ συγκεῖμενα Ῥωμαίοις καὶ αὐτῶν τῆ βουλῆ καὶ τῷ δῆμῳ, οἰκεία χρώμενοι μοχθηρίαν καὶ πανουργίαν πράττουσιν, ἐξ ὧν οὐ ζημίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πόνους καὶ κινδύνους τῶς Ῥωμαίων βασιλεύσι προξενούσιν. Οἷς οὐδὲ αὐτοὶ εἶχον ἀντεπεῖν ὡς δικαίως οὐ κατηγοροῦνται· αὐτὸς δὲ ἐν ἡμέραις εικοσι ταῖς πάσαις τεττάρων καὶ ὀγδοήκοντα νεῶν στόλον ἐξηρτύετο, ὧν ἦσαν αἱ τέτταρες καὶ τετταράκοντα διήρεις καὶ τριήρεις· αἱ λοιπαὶ δὲ μονήρεις ἦσαν. Ἐπιποντο δὲ καὶ νῆες φορτηγῶν ἄγουσαι τε στρατιώτας πεζομάχους, καὶ σίτον καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια τῆ στρατιᾶς. Καὶ ἐπεί πάντα παρεσκευασμένη ἦν, καὶ οὐδὲν ἐνέδει ἔτι, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου ἔπλεον ἐπὶ Λέσβον. Γενόμενοι δὲ αὐτοῖς κατὰ τὴν Καλλιούπολιν τὴν πρὸς Ἑλλάσποντον, οἱ ἀπὸ τῆς Λέσβου τῶν Λατινῶν σκοποὶ οἱ παρήσαν αὐτοῖσι μακρῆ νηὶ ταχυναυτοῦση, φυλάσσοντες τὴν βασιλείως ἐφοδον, πρότεροι ἐλθόντες, διὰ τὴ ταχυτητα τῆς νηὸς καὶ τὸ μάλιστα ἐπισπεύδειν τὸν πλοῦν, ἐμήνυσον βασιλέως τὸν ἐπιπλοῦν ὡς οὐ πολὺ ὑστερον ἐσόμενον. Ἐκείνοις δὲ τὸ πλῆθος μὴ εἰδῶσι τῶν βασιλικῶν νεῶν, ἰδῶκει μαχητέα πρὸς βασιλείαν εἶναι, καὶ παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῶντες. Οἱ Δῆλιοι δὲ ὀρώντες αὐτοὺς παρεσκευα-

Jacobi-Pontani notæ.

(43) Phocæam hæreditario jure a majoribus acceperant, ab avo imperatore eis datam, procurationis et reditus cujusdam ergo. Quamobrem certis temporibus, qui procurationem ejus accipiebant, perpetuo imperatoris litteris confirmabantur, ne qui temporis diuturnitate imperatorum dominatum detreclarent. Ita Gregoras. Intelligis igitur, quomodo obtinuerit Phocæam Dominicus.

(44) Hanc insulam diserite describit Bizarus, historix Genuensis lib. xvii, qui, quod Francisco Catalusio propter fidelem sibi adversus Cantacuzenum navatam operam ab imperatore donatam Lesbum, et sororem ab eodem in matrimonium illi datam scribit, ab Ænea Sylvio hausit. Dnas sorores habuit, Annam et Theodoram, quorum illa Splentisthlabo Mæsonum regi nupta, patre Michaelæ adhuc vivo extincta est; altera prius Nicephoro Acarnaniæ despotæ uxor, postea Michaeli æque Mæsonum regi nupsit, ut ex nostra historia patet, in qua de auxilio Francisci Catalusii adver-

D sus Cantacuzenum nec verbum reperitur.

(45) Gregoras lib. x, initio: Rhodii vero, et maritimæ Phocææ non procul a Smyrna accolæ, et Cycladum insularum princeps, consilio fraude mutato pepigerant, se Romanas insulas clam oppressuros, et ipsas imperatoris copias: veriti fortasse, ne is aliis rebus omissis, se invaderet. Itaque cum navibus quindecim Lesbum profecti, tota insula potiri non potuerunt: sed subito Mitylenæ portum ingressi, urbem proditione ceperunt. Cum autem Rhodii, et Cycladum princeps, et opes diripere, et insulæ dittonem partiri vellent, Phocæensium princeps Catalanus, per astum et dolum, suum presidium in urbem induxit, illisque deceptis, eam sibi vindicavit; inde enim totius insulæ vel sine socris facile se possiturnum esse putabat: quippe qui solus illos ambos copias vinceret. Is enim solus octo irremes adduxerat, quas Genuæ compleverat, Rhodii vero quatuor, reliquas tres Cycladum princeps. Vide reliqua.

ζομένους, ναυάρχῳ τῷ σφετέρῳ τὴν γνώμην κατά-
 δῶλον ἱποιοῦν, φάσχοιτες ὡς πᾶσι μᾶλλον ἀνθρώ-
 ποις ἢ βασιλεῖ τῷ Ῥωμαίων ὄπλα ἀνταίρειν εἰεν
 δυνατοί. Οὐ δὴ ἔνεκα καὶ πρὶν καταστῆναι ἐς τὴν
 μάχην, φανερὰν αὐτῷ τὴν βουλήν ποιεῖν ὅπως τά-
 χιστα τὰ δέοντα βουλευσῆται καὶ μὴ ἀναγκασθῆ
 φεύγειν ἀισχρῶς καὶ ἀγεννῶς, μήτε ὄπλα ἀνταιρόν-
 των αὐτῶν μήτε ἀμυνομένων. Ὁ δὲ αὐτοὺς μὲν τῆς
 ἀληθείας ἔνεκα ἐπήνεσε, καὶ χάριν ὠμολόγησε
 πολλήν. Δομηνίκῳ δὲ τῷ παντὸς ἀρχοντι τοῦ στό-
 λου, καὶ τοῖς ἄλλοις ναυάρχοις τῶν Λατίνων προσε-
 θῶν, οὐκ ἔφασκε δεόντως βεβουλευσῆσθαι πρὶν ἀκριθῶς
 ἐκμαθεῖν ὀπόσας ἀγοὶ τριήρεις ὁ βασιλεὺς, ἀπερι-
 σκέπτως πρὸς τὴν ναυμαχίαν οὕτω καὶ ὁρασέως
 χωρεῖν. Ἐὰν γὰρ συμβαίῃ ἴτηθῆναι, οὐδὲν ἄλλο
 λείπεται ἢ παντάπασι διαφραρῆναι, πάντων τῶν
 ἐνθάδε πολεμίων ὄντων καὶ συνεπιθρομένων. Οὐ
 δὴ ἔνεκα ἐχρῆν πρότερον τὴν δύναμιν βασιλείως
 ἐρευνᾶν ὀπόσῃν ἄγει, καὶ μὲν οἷοί τε ἦτε διναυ-
 μαχεῖν, ἀν δὲ μὴ, καταφυγὴν τινα ὅπῃ σωθήσεσθε
 ζητεῖν. Ἐγὼ δὲ προθύμως μὲν ἂν πρὸς τὴν ναυμα-
 χίαν συνηγωνισάμην παρῶν ὑμῖν. Δηλοῦς δὲ οὐδὲν
 ἔστι τὸ πείσον ὄπλα ἀνταίρειν βασιλεῖ, ἀλλὰ πάντα
 μᾶλλον αἰρετέα, ἢ πρὸς βασιλέα αὐτοῖς πολεμητέα
 εἶναι λέγουσι. Βιάζεσθαι μὲν οὖν οὐκ ἔξεστιν αὐ-
 τοὺς πάντας ἐπίσης τὴν ὁμοίαν γνώμην ἔχοντας.
 Ἔδοξε δὲ μοι βέλτιον σκεψαμένῳ, πρὶν βασιλέα
 ἔχειν, ἀναχωρεῖν. Ἐὰν γὰρ ὀφθέντος φεύγωμεν,
 αἰσχύνῃ οὐ τὴν τυχοῦσαν προστριφόμεθα Σπιτα-
 λιώταις. Μελήσει δὲ ὑμῖν ὅπως ἂν βέλτιστα διάθη-
 σθε τὰ καθ' αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν τῶν Δηλίων ναύαρ-
 χος, τοιαῦτα εἰπὼν καὶ συναξάμενος αὐτοῖς, ἀπέ-
 πλευσεν εἰς Δῆλον. Δομηνίκῳ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς
 ὑπολειφθεῖσιν, οὐκίτι ἐδόκει ναυμαχεῖν· ἀλλὰ πέντε
 μὲν τῶν τριήρων ἐπεμφαν εἰς Καλλονὴν φρούριόν
 τι κατὰ τὴν Λέσβον ἐπὶ τῷ αἰῶνι τε εἰσαγαγεῖν καὶ
 φρουράν. Ἐδέδισαν γὰρ περὶ αὐτοῦ μὴ ὑπὸ βασιλείως
 ἐξ ἐπιδρομῆς ἄλλῳ· αὐτοὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐφρούρου
 Μιτυλήνην. Βασιλεὺς δὲ ἅμα παντὶ τῷ στόλῳ ἦλθεν
 εἰς Ἐρεσόν· ἐπαινέσας δὲ Ἐρεσιόους τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐνοίας ἔνεκα, καὶ προνοίας ὅσης ἐδέοντο ἀξιώσας,
 ἄρας ἐκέλευεν ἐπλεῖ ἐπὶ Χίον. Ἀπὸ σκοπιάς δὲ τις
 μέγα βοῶν, ἐπυθάνετο περὶ στόλου ὄντων εἶναι. Ἀπο-
 κριναμένων δὲ, ὡς εἶναι βασιλείως, αὐτὸς τε πάρεστιν
 ὁ βασιλεὺς· Αἱ δὲ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Καλλονῆς, ἐφη,
 τριήρεις τίνοι; Ἐκ τοῦ λόγου δὲ συνεῖς ὁ βασιλεὺς
 ἐκ τῶν εἰς Μιτυλήνην οὐσῶν εἶναι φρουρούσας Καλ-
 λονῆν, ἀναστρέψας ἤλαυνεν ἐπ' ἐκείνους. Ἦδη δὲ
 ἐπελάθετο ἡ νύξ. Λατίνοι δὲ ὡς εἶδον βασιλέα προσ-
 ελαύνοντα, τό τε φεύγειν ἄπυρον ὀρώντες, καὶ τὸ
 διαγωνίζεσθαι ἀδύνατον, ἐξῶσαν εἰς τὴν γῆν τὰς
 ναῦς, καὶ αὐτοὶ κατεκρύβησαν ὑπὸ τὴν ὕλην, συνη-
 ρεφού; τοῦ τόπου πεφυκότας, ἅμα δὲ συνεργοῦντος
 καὶ τοῦ σκότους. Καὶ τὰς μὲν τριήρεις εἰλκυσαν
 κενὰς οἱ βασιλικοί. Ἀποθάντες; τε καὶ διερευνησά-
 μενοι τὴν λόχμην, ὑπὲρ ἡμίσεις αὐτῶν τοὺς μὲν
 ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ καὶ εἶλον ζῶντας. Ὅσοι δὲ ὑπὸ
 σκότος ἠδυνήθησαν διαφυγεῖν, εἰς Μιτυλήνην διεσώ-
 θησαν πρὸς τοὺς οἰκείους. Βασιλεὺς δὲ ἐκεῖ πιγκέρ-

A ignaviter cogatur fugere, ipsis nec vim illaturis,
 nec illatam repulsuris. Navarchus eos de confes-
 sione veri collaudat, gratias magnas agit, ad Do-
 minicum totius classis imperatorem ceterosque
 Latinorum navarchos accedit; non eos bonum ce-
 pisse consilium dicit, priusquam exacte didicerint,
 cum quot triremibus Romanus adveniat, ita im-
 provide confidenterque navale cum ipso prælium
 committere. Nam si vinci contigerit, nihil super-
 esse quam disperire funditus, cum omnes qui in
 insula sint, ipsorum hostes sint, unaque cum Ro-
 manis ad eorum exitium incubituri videantur.
 Quare imperatoris vires et potentiam prius inda-
 gandam: et si se contra non infirmos sentiant,
 tum demum configendum: sin minus, salutis
 B aliquod perfugium quærendum. Quod ad me atti-
 net, inquit, cupide vobiscum ad hanc navalem
 pugnam aggrederer: Delios autem, ut imperatori
 armis resistent, nemo adducet: qui citius omnia
 sibi perpetienda, quam adversus eum pugnandum
 testantur. Cogere igitur illos fas non est, quando
 ex æquo omnes ita sentiunt. Mibi porro re consi-
 derata conducibilis apparet, antequam adsit im-
 perator, recedere. Si enim ante ejus conspectum
 fugerimus, non qualemcunque labem Hospitalen-
 sibus inuremus. Vobis curæ erit, ut illis optime
 consulatur. Hæc postquam dicta dedit, eos valere
 jussit, ac Delum cucurrit. Dominico ceterisque
 ducibus non amplius fuit sententia navibus de-
 certare, sed triemes quinās quidem in ca-
 C stellum quoddam Lesbi, Callonem vocabulo, ad
 commæatum et præsidium importandum mittunt,
 quod ab imperatore per incursionem captum iri
 metuebant: ipsi cum reliquis Mitylenen tueban-
 tur. 292 Imperator cum tota classe Eressum te-
 nens, civium erga se studium commendavit, et
 eorum rebus pro necessitate prospexit: inde
 Chium navigavit. E specula porro quidam altum
 vociferans, quæsit, cujusnam classis esset; re-
 sponsum, imperatoris esse, et eum præsentem
 adesse. At enim quæ in sinu Callones sunt trire-
 mes, inquit, cujus sunt? E quibus verbis colligens
 imperator de iis esse, quæ apud Mitylenen erant,
 ad Callonem tuendam missæ videlicet, reversus in
 D ipsas ferebatur. Jam nox rebus incubuerat, cum
 Latini illi imperatorem allabi cognoscentes, quia
 fuga nusquam patebat, et contra pugnare non daba-
 tur, naves ad terram appellunt, et ipsi se in silva
 proxima, loco natura umbroso et opaco, tenebris
 etiam eos adjuvantibus abscondunt. Ac triemes
 quidem vacuas Romani trahentes, descendunt: lo-
 caque insidiosa perscrutati, supra dimidium eorum
 partim trucidant, partim capiunt. Qui per tenebras
 effugere potuerunt, Mitylenen ad suos salvi perve-
 nerunt. Imperator, pincerna Philanthropeno ad
 Mitylenen pedestri et equestri manu obsidendam
 relicto, Phocæam cursum intendit, cui tunc Odoar-
 dus præerat. In Lesbo igitur relicti, oppida cæ-
 tera ad unum in deditionem recipiunt: Mitylene

terra marique obsidetur; imperator missis legatis ad Sarchanem (46) orienti circum Phocæam imperantem, fœdus et societatem cum eo pepigit, ut ipse pedestri et navali subsidio se ad Phocæam et Mitylenen obsidendas adjuvaret; imperator vicissim Sulimanum Sarchanis, et reliquos Persarum filios, qui nomine obsidum apud Phocæam venerentur, libertate donaret. Nam qui erant Phocææ Genuates, cum Sulimanum atque alios quatuor et viginti nobilium Persarum filios dolo cepissent, non se illos servitutis causa, sed ut pacis obsides haberent, cepisse aiebant. Sarchanes cum aliud non posset, ingratum pacem accepit, propter charitatem filiorum videlicet. Cum autem imperatoris promissio de libertate illis reddenda accederet, si se in bello contra Latinos prompte adjuvaret, spe libertatis id fecit, ac Phocæam per se cum pedestri et equestri copia veniens, imperatorem venerabundus salutavit, et cum eo urbem obsedit, subjectisque sibi urbibus et locis mandans, ut cibaria Phocæam adveherent, imperatoris exercitui forum uberrimum præbuit. 293 Jam quintum mensem Phocæensium ac Mitylenæorum obsidio duraverat, et Phocææ præsertim tormentis muralibus machinisque oppugnatoriis crebra erat et valida mœnium adhibita oppugnatio: nec tamen propter soliditatem, et quod Latini fortiter constanterque se tuerentur, expugnari poterat. Sed cum obsidio produceretur longius, quoniam eos commeatus jam destituebat, et hostes ab oppugnatione non ante desituros suspicabantur, quam ipsi fame, aut armis subigerentur, quiddam machinati sunt, quo se tueri diutius possent. Romanos quotquot Phocæam incolebant, unumquemque tota cum domo exegerunt: annonam corporique sustentando requisita, in arcem, præsidio a se munitam collegerunt et comportarunt: quibus victitantes, obsidionem tolerarent. Ad imperatorem apud Phocæam filii Aitinis Ioniæ (47) satrapæ, Cheterus et Armurivus (quem supra in Thraciam classe devectum docuimus) et tertius Silaimasas appellatus, amicitiam ergo veniunt, eumque venerati, benevolentiam ac fidem pollicentur. Quos ille donis ac muneribus affectos donum remisit. In hoc rerum statu Byzantio nuntiatur, Genua sexdecim triremes alia quadam de causa Galatam appelli; quorum cum navarcho et trierarchis quidam nobiles Romani clam collocuti, donis et promissis multis eos pellexerent, ut adjunctis etiam sex aliis, quas Galatæ reperirent, et illis item sex apud Mitylenen, Phocææ ipsum imperatorem adorirentur. Talia Romanos struxisse, non ut Genuensibus consulerent, sed insidiosos et proditores factos, et imperium affectantes, unde

την τὸν Φιλανθρωπητὸν καταλιπὼν ἄμα στρατιᾷ πεζῇ τε καὶ ἱππικῇ τὴν Μιτυληνὴν πολιορκεῖν ἀπέπευσεν εἰς Φώκαιαν ἧς ἤρχε τῷ τότε Ντουναρδός. Οἱ μὲν οὖν εἰς Δέσβον καταλειφθέντες, τὰ μὲν λοιπὰ φρούρια πάντα παρστήσαντο ὁμολογίᾳ, Μιτυληνὴν δὲ ναυσὶ τε καὶ πεζῷ περικαθήμενοι ἐπολιόρκουν. Βασιλεὺς δὲ πρεσβείαν πρὸς Σαρχάνην πέμψας, ὃς ἤρχε τῆς ἑω τῆς κατὰ τὴν Φώκαιαν, σπονδὰς ἔθετο πρὸς αὐτὸν καὶ συμμαχίαν, ὥστε Σαρχάνην μὲν ἐπικουρίαν βασιλεῖ παρασχεῖν πεζὴν τε καὶ ναυτικὴν πρὸς τὴν τῆς Φωκαίας καὶ Μιτυληνῆς πολιορκίαν, βασιλέα δὲ τὸν παῖδα Σαρχάνης Σουλιμᾶν καὶ τοὺς λοιποὺς παῖδας τῶν Περσῶν, οἱ κατὰ Φώκαιαν ἐν προσήματι ὁμήρων ἐφρουροῦντο, ἐλευθεροῦν. Οἱ γὰρ εἰς Φώκαιαν ἐκ Γεννοῦσας Λατίνοι δόλιφ Σουλιμᾶν τὸν παῖδα Σαρχάνη καὶ τέτταρας καὶ εἰκοσιν ἑτέρους τῶν παρὰ Πέρσις εὐγενῶν κρατήσαντες παῖδας, ἔρασαν οὐκ ἐπὶ δουλείᾳ κεκρατηκέναι, ἀλλ' ὥστε ὁμήρους ἔχειν βεβαίας ἕνεκα εἰρήνης. Σαρχάνης δὲ μὴ ἔχων ὅ τι δρᾶν, ἠσπάζετο καὶ ἄκων τὴν εἰρήνην διὰ τὸ πρὸς τοὺς παῖδας φιλτρῶν. Τότε δὲ ἐπιγγελαμένου βασιλέως ἐλευθεροῦν, ἂν συναγωνίστηναι προθύμως πρὸς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῶν Λατίνων, ἐλπιδί τῆς τῶν παίδων ἐλευθερίας συνήρατο πρὸς τὸν πόλεμον τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰς Φώκαιαν καὶ αὐτὸς ἔλθων ἄμα στρατιᾷ πεζῇ τε καὶ ἱππικῇ, προσεκύνησέ τε καὶ ἠσπίσατο βασιλέα, καὶ συνδιήγεν αὐτῷ Φώκαιαν πολιορκῶν, παρεῖχέ τε ἀφθονον ἀγορᾶν τῇ βασιλείῳ στρατιᾷ ταῖς ὑπ' αὐτὸν κελεύσας πόλεσι καὶ χώραις τὰ ἐπιτήδεια εἰς Φώκαιαν κομίζειν. Πέμπτος μὲν οὖν ἦνυετο μὴν Φωκαίων καὶ Μιτυληναίων πολιορκουμένων· μάλιστα δὲ κατὰ τὴν Φώκαιαν συχναί τε καὶ καρτεραὶ ἐγίνοντο τειχομαχίαι, καὶ ἐλεπτοίαι προσήγοντο καὶ ἄλλα μηχαναὶ πρὸς ἄλλωσιν πόλεων ἐξευρημέναι. Ἐκπολιορκήσας δὲ οὐκ ἠδύνατο αὐτοὺς διὰ τε καρτερότητα τευχῶν, καὶ τὸ εὐρώστως ἀμύνεσθαι Λατίνους καὶ μὴ ἐνδιδοῦναι. Μηκνομένης δὲ τῆς πολιορκίας ἐπὶ πλεον, ἐπεὶ ὁ τε σίτος αὐτοῖς ἐνέδει ἤδη, καὶ τὴν πολιορκίαν ὑπώπτουν οὐ ταχέως λύσειν βασιλέα πρὶν ἢ λιμῷ ἢ τειχομαχίᾳ παραστήσασθαι αὐτοὺς, μηχανώμενοι τὸ ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀντιστήσειν, τοὺς μὲν Ῥωμαίους ὅσοι Φώκαιαν κατέκουν ἐξήλασαν πάντοικεσίᾳ, αὐτοὶ δὲ τὸν σίτον καὶ ὅσα ἕτερα ἔην ἐπιτήδεια συναγαγόντες, εἰσήγαγον εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἣν αὐτοὶ ἐφρουροῦν, καὶ χρωμένοι αὐτοῖς ὑπέμενον τὴν πολιορκίαν. Διατρίβοντί τε κατὰ τὴν Φώκαιαν βασιλεῖ οἱ τοῦ Αἰτίνης παῖδες, ὃς ἦν σατράπης; Ἰωνίας, Χατῆρ καὶ Ἀμούρ, ὃν φθάσαντες πρότερον εἰρήκαμεν στόλιφ καταπεπλευκέναι εἰς Θράκην, καὶ τρίτος Σουλαϊμάσας ὠνομασμένος, προσῆλθόν τε κατὰ φιλίαν, καὶ προσεκύνησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο εὖνοι ἔσσεσθαι καὶ φίλοι βασιλεῖ· βασιλεὺς τε αὐτοὺς τῆς εὐνοίας ἕνεκα δώροισ ἀμειψά-

Jacobi Pontani notæ

(46) Fuit hic satrapæ Turca, cui obtigerunt quæ a Philadelphia et Antiochia Meandri per maritimam Ionice oram patent. Gregoras, lib. vii in-

cunte.

(47) Eam infestarat Aladino etiamnum vivente.

μενος και εὐεργεσίαις, οὐκ ἔδει ἀπέστειλεν. Ἐν τού- **A** se ipsum imperatorem vita spoliare posse arbitra-
 τος δὲ ὄντων τῶν πραγμάτων ἠγγέλιτο ἐκ Βυζαν-
 τίου βασιλεῖ ὡς ἐκ Γενουθῶν κατὰ τινα ἐτέραν χρεῖαν τριήρεις ἑκκαίδεκα προσέσχοιτο Γαλατῶν. Ὡν τῶ
 ναυάρχῳ καὶ τοῖς τριηράρχαις τινὲς τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἐπιφανῶν κρύφα διαλεχθέντες, ἔπεισαν δώ-
 ροι; καὶ ὑποσχέσαι πολλαῖς προσεταιρισμένους καὶ τὰς λοιπὰς ἐξ αἱ εἰσιν ἐγγύριοι, ἔπειτα καὶ τὰς
 κατὰ τὴν Μιτυλήνην ἐξ παραλαβόντας, ἐπιθέσθαι αὐτῶν κατὰ τὴν Φώκαιαν. Ταῦτα δὲ τοῦ; Ῥωμαίους
 συνεσκευακάναι, οὐ τῆ; τῶν Γενουθῶν πρόνοια; ἕνεκα, ἀλλ' ἐπίβουλοι καὶ προφῶται βασιλέως γεγε-
 νημένοι, καὶ τῆ; ἀρχῆ; κρατῆσαι βουληθέντες ἐξ ὧν ὄντο δυνήσεσθαι διαφθεῖραι ἔπραττον.

CAPUT XXX.

Ingens Persarum auxilium. Magni domestici et Amurii Persæ satrapæ colloquium et amicitia, et illius apud hunc auctoritas. Domesticus invitatum in tabernaculum suum quemdam nobilem, Joannem Spinulam Latinum, longiore oratione allocutus, deditiōnem urbis suadere conatur.

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἐπύθετο τοιαῦτα, τὴν τε οὔσαν
 πρὸς αὐτὸν δύναντι ὡς ἦν δὴ ναυμαχίῳν, καὶ
 ἐτέραν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἰωνίαν βαρβάρων πρὸς **B**
 ἐπιβίβητο δὴ δυνατῆ. Καὶ Σαρχάνης μὲν τέτταρες
 καὶ εἰκοσι παρέσχετο ναῦς, καὶ στρατικὴν πολλὴν
 καὶ ἰπικίην ἢ ἑλλοῦσα, ἐστρατοπεδεύετο
 παρὰ τὴν Φώκαιαν. Ἄμουρ δὲ ὁ τοῦ Ἀϊτίνης, τοῦ
 μεγάλου δομestίκου πείσαντος, τριάκοντα ναυτὶ συνε-
 μάχει βασιλεῖ. Ὁ γὰρ μέγας δομestικός καὶ πρό-
 τερον μὲν εἶχε πρὸς Ἄμουρ φιλίῳν, καὶ γράμμασιν
 αὐτῶν ὠμίλει καὶ τὴν εὐνοίαν ἐπεδείκνυτο, συνεγέ-
 νετό τε καὶ ἐπὶ μικρὸν διλίγῳ πρότερον ὅτε κατὰ
 Φώκαιαν πρὸς βασιλέα ἦκε. Τότε δὲ τῆ; χρεῖας κα-
 λούσης, πρὸς βασιλέα πέμψας πρὸς αὐτὸν, οὐ δίκαιον
 ἔφασκεν εἶναι οὐδὲ καθ' ἡδονὴν αὐτῶν γράμμασι καὶ
 ἀγγελίαις ὡσπερ πρότερον καὶ αὐτὸς ὠμίλειν. πρό-
 τερον γὰρ αἰτίαν εἶναι τῆ; τοιαύτης συντυχίας τὸ
 πολὺ ἀλλήλων διστάσαι. Νυνὶ δὲ ἐγγύς διατριβόν-
 των δίκαιον εἶναι εἰ γε καὶ αὐτῶν κατὰ γνώμην εἴη
 ἐν ὠρισμένῳ τινὶ τόπῳ συγγενέσθαι καὶ τῆ; ἀλλή-
 λων ὀμιλίας ἀπολαύσαι καὶ τὴν οὔσαν ἐπιθεδαιούσα-
 σθαι φιλίαν. Ὁ μέγας μὲν οὖν δομestικός τοιαῦτα
 ἐπρὸς αὐτὸν εἶπε. Ἄμουρ δὲ, ὡς ἤκουσεν, εὐτυχίας οὐ-
 δεμίῳ; ἐνόμισε δευτέραν τὴν περὶ τῶν τοιούτων
 ἀγγελίαν· ἀλλὰ τὰ μέγιστα οἰόμενος εὐεργετῆσθαι,
 τῶν ἄλλων πάντων ἀμελήσας κατὰ τὰς Κλαζομενῶν
 γενόμενος, συνεγένετο αὐτῶν, καὶ ἀποδάντα τῶν
 ναῶν εἰσίσασέ τε φιλοτιμίῳν, καὶ πολλὴν ἐπεδείξατο
 φιλοφροσύνην. Ἐπὶ τέσσαροι δὲ ἡμέραι; ὁ μέγας
 δομestικός αὐτῶν συνδιατρίψας, βασιλεῖ τε ἔπειτα
 προσέχειν ὡς δεσπότη, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνῳ τελούντων
 ἐπιφανῶν Ῥωμαίων νομίζειν ἕνα, καὶ αὐτῶν συνέδη-
 σεν ἀρρήτοις φιλίας δεσμίῳ;· τὰς τε ναῦς παρήγει
 πέμπειν ὡς τάχιστα βασιλεῖ δομένῳ συμμαχίας, αἱ
 καὶ ἐπέμψθησαν μετ' οὐ πολὺ. Καὶ Φιλαδέλφεινοῖς
 ἐκέλευσε φίλον εἶναι καὶ σύμμαχον ἀντὶ πολεμίου,
 καὶ μηδένα φόρον λαμβάνειν ὃν παρῆγοντο αὐτῶν
 ὅτε ἦσαν ἐν σπονδαῖς, καὶ οὐδὲν ἦν ὃ καλεούσαντο;
 τοῦ μεγάλου δομestίκου μὴ καθ' ἡδονὴν αὐτῶν πράτ-
 τειν ἦν πρὸς τῶν καὶ χάριν εἶδεναι, καὶ τὰ μέγιστα
 οἰεσθαι εὐεργετῆσθαι. Ἐκείθεν δὲ ὁ μέγας δομestί-
 κος συνταξάμενος Ἄμουρ, ἦκεν ὡς βασιλέα. Καὶ
 ἐπεὶ καὶ αἱ παρὰ τοῦ Σαρχάνη παρήσαν νῆες, παρε-
 σκευάσαντό τε πρὸς τὴν ναυμαχίαν, καὶ ἠνιῶντο ὅτι
 οὐ παρήσαν οἷς ναυμαχοῦνται. Λατῖνοι δὲ, εἴτε τὴν
 παρασκευὴν βασιλέως δεῖσαντες, εἴτε καὶ διὰ τὸ

His auditis imperator et quas secum habebat
 copias ut ad pugnam navalem instruebat, si opus
 foret, et alias insuper a Barbaris ex Ionia quantas
 poterat conquirebat. Ac Sarchane quidem naves
 quaternas et 294 vicenas, peditumque et equitum
 magnam vim subministravit, qui prope Phocæam
 tetenderunt. Amurius vero Aitinis filius, impulsu
 magni domestici, cum triginta navibus imperatori
 auxiliatum venit. Domesticus enim et ante Anu-
 rium diligebat, amoremque suum crebris ei litteris
 declarabat, et cum eodem ad imperatorem Phocæam
 veniente paulo ante familiariter congressus
 fuerat. Tum autem re ita jubente, legatos ad eum
 misit, qui dicerent, nec justum, nec sibi jucun-
 dum esse, rursum duntis et litteris cum eo velut
 ante colloqui. Nam hujuscemodi colloquiorum
 causam prius fuisse, quod inter se longius dista-
 rent. Nunc quoniam viciniore sint, æquum esse,
 si idem illi probetur, in loco aliquo certo conve-
 nire, mutuaque consuetudine frui, et susceptam
 confirmare amicitiam. Hæc fuit legatio magni do-
 mesticus. Amurius hosce nuntios summam felicita-
 tem interpretari, et in maximo beneficio ducere:
 relictisque cæteris omnibus, Clazomenis cum eo
 miscere colloquium, ubi de navi descendente
 convivio delicatissimo adhibuit, et perhumaniter
 habuit. Quatriduo cum illo versatus magnus do-
 mesticus, persuasit ut imperatori non secus ac
 domino deditus, se unum de nobilibus Romanis
 ei subjectis duceret, et sibi vinculis insolubilibus
 hominem astrinxit. Naves autem ut quamprimum
 mitteret hortabatur, quod imperator suppetiis in-
 digeret; quæ brevi missæ sunt; præterea ut Phi-
 ladelphiensibus amicus et pro hoste socius esset,
 nullumque ab iis tributum acciperet, quod illi
 pendebant, cum fœderati essent. Demum nihil
 erat, quod hortante magno domestico non cum
 voluptate præstaret; quin etiam gratias habebat,
 et se beneficiis ornari putabat. Amurio igitur
 valedicens domesticus, ad imperatorem se recepit.
 Cum naves a Sarchane jam venissent, ad nau-
 machiam se comparabant, dolebantque, quod qui-
 buscum pugnarent nondum adessent. Latini vero
 an quod apparatu imperatoris terreterentur, an
 quod Romanis, a quibus incitabantur deprehensis,
 pavore tenerentur (magnum quippe domestici mater.

et imperatrix (48) præcipientes insidias, quam maximè poterant palatium reliquumque imperium communiverant, depositis cogitationibus illis, dissipati sunt. Quod ut accepit imperator, submissos ab Amurio cum donativo dimisit, ipse obsidioni contentius instare cœpit; jam enim et dies urgebat, autumno appetente scilicet. **295** Dum ita per obsidionem tempus labitur, forte magnus domesticus propter portam quamdam Joannem Spinulam (49) sibi antea notum ac familiarem stare videt, hominem inter Latinos nobilissimum, et Romanis tinctum litteris. Hunc uti ad se nihil metuens accedat, invitat. Ille fidem habens accedit. Salutatur eum domesticus, factumque inhumanum exprobrat, quod ad veterem amicum et familiarem, et tanto tempore ad portas eorum commoratum, ne semel quidem adisset, nec pro amicitia salutare voluisset. Alia demum temporis accommodata subjungens, in præsentia domum (jam enim dici serum erat) remittit. Postridie ut redeat, si placuerit, hortatur, quo per otium de hoc bello quæ justa censuerint colloquantur. Joannes reversionem pollicitus abit.

ἡμέρας ἦν· τὸ νῦν μὲν ἔχον οὐκ ἔδει ἀπέπεμπεν, εἰς τὴν ἄστυ ἀπὸ τοῦ πάλιν ἐλθεῖν, ὡς ἂν κατὰ σχολὴν καὶ περὶ τοῦ παρόντος πολέμου διαλεχθῶσιν ἅττα ἂν ἐκάστω δοκοῖε δίκαια ἔχειν πρὸς αὐτόν. Ντζουάν μὲν οὖν ἀποδεξάμενος τοὺς λόγους, οὐκ ἔπειθε ἀπῆλθεν.

Altera luce mane in magni domestici tabernaculum venit. Facta consalutatione, solum domesticus sic aggreditur: Quavis occasione bellum gerere, aut in pace vivere, nemo sanæ mentis commendaverit, cum utriusque laus et vituperatio ex causis merito spectanda sit. Quod si quis bellum ordiens viribus suis majora suscipit, præterquam quod injustus est, prudentium iudicio etiam stultus habebitur. Consideremus igitur et istuc bellum, quod contra imperatorem nulla in re ab eo hesi suscepistis, num honeste et utiliter a vobis geratur. Primum enim nullam passi injuriam Lesbium ei subjectam invasistis, vexastis, ac diripuistis; quod nec ipsimet negare poteritis. Deinde temeritatis et recordiæ modum nullum tenuistis. Nam qui bellum incipit, non hoc solum providere

τοὺς ἐνάγοντας Ῥωμαίους καταφώρους γενομένους ὑποπτεῖσθαι (ἡ γὰρ τοῦ μεγάλου δομῆστικοῦ μήτηρ ἅμα βασιλεῖδι αἰσθόμεναί τὴν ἐπιβουλήν, ὡς μάλιστα ἐνῆν ἠσφαλίσαντο τὰ τε βασίλεια καὶ τὴν ἄλλην ἀρχὴν), ἀποσχόμενοι ὡν διεννοοῦντο, διελύθησαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἐπέθετο διαλυθέντας, τοὺς μὲν παρὰ τοῦ Ἄμουρ παρόντος κατὰ συμμαχίαν ἀπέστειλεν εὐεργετήσας· αὐτὸς δὲ συντονώτερον εἶχετο τῆς πολιορκίας· ἤδη γὰρ καὶ ὁ καιρὸς ἤπειγε, περὶ φθινόπωρον ὡν. Τριβομένους δὲ τοῦ χρόνου κατὰ τὴν πολιορκίαν, συμβέβηκε τὸν μέγαν δομῆστικὸν παρὰ τὴν τῆς Φωκαίας πόλιν ἰδεῖν ἐστῶτα Ντζουάνν ντὲ Σπινιά τινὰ ὀνομασμένον, ὃς ἦν αὐτῷ γνώριμος πρότερον καὶ συνήθης, ἐκ τε τῶν παρὰ Λατίνους ἐπιφανῶν ὄντα, καὶ παιδείας τῆς παρὰ Ῥωμαίους ἱκανῶς μετεσχηκῶτα. Καὶ πέμψας αὐτὸν μετεκαλεῖσθαι, κελεύων ἤκειν πρὸς αὐτὸν μηδὲν ὑποπτεῦσθαι δεινόν. Ὁ δ' ἤκειν εὐθὺς πεισθεὶς. Προσαγορεύσας δὲ ὁ μέγας δομῆστικὸς αὐτόν, καὶ ἀγνωμοσύνην ἐγκυλίεσσας, ὅτι φίλον ἀρχαῖον ὄντα καὶ συνήθη, καὶ τοσοῦτον ἤδη χρόνον διατριβόντα πρὸς ταῖς πόλεις ταῖς αὐτῶν οὐδὲ ἅπαξ πρὸς αὐτὸν ἠθέλησεν ἐλθεῖν, οὐδὲ ἀσπᾶσθαι ὅλα ἔσρα, καὶ ἔσρα ἅττα ὅσα ἦν ἀρμυζόντα προσθεῖς τῷ χρόνῳ· ἤδη γὰρ ὄψε τι· τὴν ὑστεραίαν δὲ ἐκέλευσεν, εἰ γε καὶ αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν πράγμασιν ἐπιχειροῖη, πρὸς τῷ ἀδικεῖν καὶ ἀνομίαν προσοφλήσειεν ἂν παρ' εὐφρονῶσι κριταῖς. Σκεψόμεθα δὲ καὶ περὶ τοῦ νυνὶ παρόντος πολέμου ὃν ἤρασθε πρὸς μηδὲν ἀδικούντα βασιλέα, εἰ μετὰ βελτίονος τοῦ σχήματος προσγενήσεται ὑμῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ μηδὲν ὑπὸ βασιλείως ἀδικούμενοι, πρῶτοι ἐπήλθετε τῇ Λέσβῳ οὕση ὑπηκόω, βασιλεῖα [ἢ βασιλέα] ἀδικούντες καὶ πλεονεκτοῦντες, οὐκ ἔπειθε οὐδὲ

Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ἅμα πρῶτ' εἰς τὴν μεγάλου δομῆστικοῦ ἤκει· σκηρὴν καὶ προσηγόρευεν αὐτόν. Ἄντιπροσειπῶν δὲ καὶ αὐτὸς αὐτόν, καὶ μόνον παραλαβὼν, λόγου ἤρχε πρὸς αὐτόν τοιοῦδε· Οὐτε τὴ ἐπιπροφάσει πάση πολεμεῖν τῶν ἐπαινετῶν ἂν τις τιθεῖη σωφρονῶν, οὔτε τὴ εἰρήνην ἀγειν· ἀλλ' ἐκάτερα βελτίω ἢ χεῖρον παρὰ τὰς αἰτίας νομίζοιτ' ἂν δικαίως. Ἐὰν δὲ τις πολέμου ἀρχῶν μελίσσειν ἢ καθ' ἑαυτὸν πράγμασιν ἐπιχειροῖη, πρὸς τῷ ἀδικεῖν καὶ ἀνομίαν προσοφλήσειεν ἂν παρ' εὐφρονῶσι κριταῖς. Σκεψόμεθα δὲ καὶ περὶ τοῦ νυνὶ παρόντος πολέμου ὃν ἤρασθε πρὸς μηδὲν ἀδικούντα βασιλέα, εἰ μετὰ βελτίονος τοῦ σχήματος προσγενήσεται ὑμῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ μηδὲν ὑπὸ βασιλείως ἀδικούμενοι, πρῶτοι ἐπήλθετε τῇ Λέσβῳ οὕση ὑπηκόω, βασιλεῖα [ἢ βασιλέα] ἀδικούντες καὶ πλεονεκτοῦντες, οὐκ ἔπειθε οὐδὲ

Jacobi Pontani notæ.

(48) Gregoras: Cæterum cum imperator cum classe diutius abesset, et in palatio magna impunitas et licentia vigeret, adolescentes aliquot seditionem moverunt, se Latinos quoque, ob intercedentes simultates, socios esse habituros rati. Scopus autem seditionis fuit, ut postea cognitum est, imperatoria potestas, si dominam imprimis, et filium ejus Joannem imperatorem, et eos denique omnes, qui adversari possent, occidissent. Sed dum id facinus adhuc parturiunt, et seditiosi rem clanculum vehementer urgent, Cantacuzena magni domestici mater, quid ageretur animadvertit, quam imperator assistricem conjugii sue discessurus reliquerat; quippe senatoriam matronam et gravitate morum conspicuam, et singulari prudentia ornatam, et in rebus dubiis præsentis consilio instructam. Ea ergo una cum domina, priusquam seclus auctum erumperet, motum illum prudentissime

D *compescuit*, etc. De insidiatoribus autem istis quid actum sit, idem Gregoras sic exponit: Paulo post (ubi Byzantium rediit) comprehensit insidiatoribus, singulis seorsum interrogatis, verum ab omnibus perquisivit. Mox toto senatu convocato, et episcopis qui tum in urbe agebant, una cum patriarcha accersitis, populique Byzantini proceribus, seditionis auctores, et eorum conjuratos, et testes in medium produxit. Hi vero inter sese jurgantes, et alii alios arguentes, certissimis argumentis conjurationem, et immaniam ac perniciosam consilia demonstrabant, ut et ipsi absque ulla tergiversatione parricidium suum futuri cogerentur. Ac discerpti statim essent a populo, nisi excellens imperatoris humanitas et clementia impetum illum repressisset.

(49) In Græco, Joannem de Spinia.

αὐτοὺς οἶμαι ἐξάρνους δυνήσεσθαι γενέσθαι· ἔπειτα δὲ οὐδὲ ἀνοίας καὶ ἀβουλίας κατελίπετε ὑπερβολῆν. Τὸν γὰρ ἄρχοντα πολέμου οὐ χρὴ τοῦτο μόνον σκοπεῖν ὅπως ἀδικήσῃ, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰ γε μάλιστα αὐτῷ τοῦτο δυνατὸν, ἔπειτα δὲ, εἰ καὶ ἀρκούσαν δύναμιν ἔχει πρὸς τὰ ἀδικηθέντα διασώζειν. Ὑμῖν δὲ πρὸς τὰ τὰ ἀλλότρια ἀρπάζειν ἡ δύναμις ἐνδεής, καὶ πρὸς τὰ τὰ ἥρπασμένα διασώζειν ἐλαχίστη. Λέσβου μὲν γὰρ ἐπιόντες, Δηλίου· ἐπέισατε καὶ Σικελιώτας· συμμαχεῖν· βασιλέως δὲ ἐπιστρατεύσαντος ὑμῖν, οἱ σύμμαχοι ὤχοντο ὑμᾶς ἀπολιπόντες, οὐδὲ ὅπλα ἀνταίρειν δυνηθέντες. Ὑμῶν δὲ μόνον ὑπολειμμένων, οἱ μὲν ἀπόλωντο κατὰ τὴν Καλλονὴν ἐν πέντε τριήρεσι διαφθαρέντες, οἱ δὲ κατὰ τὴν Μιτυλήνην καὶ Φώκαιαν ἀπκεκλιεσμένοι πολιορκεῖσθε, οὐδεμίαν ἔχοντες ἐλπίδα βεβαίαν σωτηρίας. Μὴ θαυμάσης δὲ εἰ μηδεμίαν εἶπον ἐλπίδα βεβαίαν σωτηρίας ὑμᾶς ἔχειν, καίτοι καρτερώτατα ἀμυνομένους ἀπὸ τῶν τειχῶν, καὶ μηδεμίαν ἢ ὀλίγην βλάβην ὑπομένοντας ἀπὸ τε τῶν ἐκπιπτόντων τῆς μηχανῆς λίθων, καὶ τῶν κλιμάκων, καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν τῶν κατὰ τὰς συχνὰς τειχομαχίας προσαγομένων. Ἀποδείξω γὰρ σαφέστατα ὑμᾶς οὐ πολὺ ἀπέχοντας τοῦ ἐν ἐσχάτοις κινδύνοις εἶναι. Τριῶν γὰρ ὄντων ἂν ἂν μάλιστα διασώζειν δύναίτο τοὺς πολιορκουμένους, τοῦ τὲ ποθεν ἔξωθεν ἐπελθοῦσαν δύναμιν τοὺς πολιορκουόντας ἀνιστάειν, καὶ τοῦ ἀφθονίαν σίτου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων ἔχοντας, μετὰ βραδύνης τὴν πολιορκίαν διαφέρειν, καὶ τρίτου τοῦ τὸν πολιορκουόντα ἀδύνατον εἶναι προσκαθεζέσθαι ἢ δι' ἀπορίαν ἀναλωμάτων, ἢ διὰ μικροψυχίαν, ἢ τινα αἰτίαν ἄλλην, ἐγὼ ὑμῖν προσὸν ἀποδείξω τούτων οὐδὲ ἓν. Τὴν μὲν οὖν ἴσως ἂν ἐπελθοῦσαν ἔξωθεν βοήθειαν ὑμῖν οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἂν τις οἴηθαι ἢ ἐκ Γεννοῦς· οἷα δὲ ὁμοφύλων ὄντων ὑμῖν καὶ συγγενῶν. Τοῦτο δὲ τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ εἶναι ἀληθές, ἢ ὑμᾶς οἴεσθαι ἐλπίζειν, ὥστε τοῦναντίον μᾶλλον ἐφ' ὑμᾶς ἐλεύσονται ἐκείνοι· ἐκπολιόρχησοντες ὡς πολεμῶν τῷ κοινῷ, ἂν κελεύῃ βασιλεύς. Ἰστε γὰρ δὴ σαφέστατα· ὁμεῖς ὡς ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ τοῖς ὅροις, οὐ· πρὸς τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἢ βουλῆ καὶ ὁ δῆμος ἔθετο Γεννοῦς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ, πρὸς τοῖς ἄλλοις περιεληπτὰ καὶ τοῦτο, τὸ μὴ μόνον τὸ κοινὸν αὐτῶν μηδεμίαν βλάβην ἢ ζημίαν ἐπάγειν τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ πρόφασιν πολέμου οὐ παρεχομένη, ἀλλὰ καὶ ἂν τις ἰδιώτης Ῥωμαίων ἀδικήσῃ, ἀπὸ τῶν προσόντων αὐτῷ κτημάτων ἢ πραγμάτων τὴν ζημίαν ὀπολαμβάνειν τὸν Ῥωμαίων. Ἄν δὲ καὶ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων τὴν ζημίαν προσενῆ, ἢ νῆσον διαρπάζων, ἢ πόλιν τινα παράλιον ἢ τι ἕτερον, τὸν ἴσον τρόπον ἀπὸ τῶν ἐκείνων κτημάτων καὶ πραγμάτων, εἰ πολλοὶ εἶεν ἢ εἷς, τὴν ζημίαν ἀποτινύσθαι βασιλεῖ, αὐτὸν δὲ ψηφίζεσθαι πολέμιον τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ, καὶ στρατεύειν ἐπ' ἐκείνον ὡς ἀπιστον καὶ προδότην τοῦ κοινοῦ. Οὐ δὲ ἕνεκα καὶ βασιλέα πρεσβείαν πρὸς Γέννοσαν ἀπεσταλέναι, ὥστε μὴ μόνον τὰ κτήματα ὑμῶν τῶν χρημάτων ἕνεκα ὧν ἀνάλωσε πολεμῶν ὑμῖν παραλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τριήρεις καλεῖσθαι πέμψαι καὶ ὑμῶν κατὰ τὰ

A debet, quomodo per nefas aliena occupet : sed primum quidem, satisne istuc commode possit; tum an ad ea quæ per vim occupavit conservanda sufficiens ei facultas adsit. Vobis autem et ad aliena rapienda vires sunt parvæ, et ad rapta conservanda parvissimæ. Etenim Lesbum invasuri, Deliorum Siculorumque auxiliis indignistis; et imperatoria classe adventante, socii imbelles diffugerunt; et alii quidem vestrum apud Callonem in quinque triremibus perierunt; alii intra Mitylenen et Phocæam conclusi cum incerta spe salutis obsidemini. Ac nolim te mirari quod dixerim nullam vos salutis certam spem 296 fovere, tametsi vos e moenibus fortissime defendatis; nec ullam aut leve damnum accipiat a saxis quæ et tormentis jaciuntur, a scalis, cæterisque machinis, quæ in tam crebris oppugnationibus ad muros admoventur; demonstrabo enim luculentissime vos ab extremo discrimine haud longe abesse; nam cum tria sint quæ obsessos servare tuerique potissimum queant: primum aliunde superveniens auxilium, quo obsessi erigant animos; alterum frumenti ac reliqui commeatus abundantia, unde facile perferatur obsidio; tertium, quando hostis dintius assidere aut sumptibus defectus, aut animo fractus, aut alia de causa non potest: ego docebo nihil horum vobis adesse. Forsitan igitur auxilium vobis submissum, et non aliunde quam Genua (utpote a civibus cognatisque vestris) submissum quis existimaverit. Atqui hoc tam remotum est a veritate, tantumque abest ut id sperandum vobis sit, ut timendum potius ne contra vos illi venturi, et hortante imperatore ut inimicos reipublicæ obsessuri sint. Scitis enim planissime pactis et fœderibus, quæ cum Romano imperio senatus populusque Genuatium pacis causa fecit, præter alia hoc etiam contineri, ut commune ipsorum non modo nullum Romano imperio detrimentum damnumve importet (si nullam belli occasionem dederit), sed si quis etiam privatus Romanum quempiam læserit, ut de possessionibus aut facultatibus ejus Romano multa solvatur. Sin imperio Romano detrimentosus exstiterit, aut insulam, aut maritimam urbem, aut aliud diripiens, ut eadem ratione de eorum possessionibus, aut facultatibus, seu plures, seu unus duntaxat fuerit, imperatori satisfaciat, ipseque a senatu populoque Genuensi hostis judicetur, et arma in illum ut periculum ac reipublicæ proditorem capiantur. Cujus rei gratia et imperatorem ad Genuenses legationem misisse nostis, non solum ut fundos et villas vestras ad reficiendos sumptus, dum vobiscum belligerat, toleratos recipiat, sed eos insuper ad triremes secundum conventiona et juramenta contra vos mittendas impulsisse. Quomobrem non subsidium Genua, sed bellum et hostilis adnavigatio magis exspectanda vobis est. Porro et victus inopia vos laborare, pauloque post quod hæsitetis non habituros, ex re ipsa duci argumentum certissimum potest. Quos enim urbe

exegistis Romani, **297** quorumque alimentis frui-
 mini, mensuram alimonix cum obsessorum multitu-
 dine contententes, intra breve tempus omnimodis
 comineatu vos carituros affirmant. Ergo hæc unaspes
 salutis restat, si imperator deses factus, aut pro-
 pter impensæ magnitudinem, aut propter attritum
 laboribusque confectum exercitum, aut propter
 imminentem hiemem obsidionem solvat. Ego vero
 et in his nostri ipsorum factus proditor, omnem
 rei veritatem gratuito expromam: quanquam vos
 vel talentum fuisse numeraturos sciam, si quæ de
 vobis taciti cogitamus, vere cognoscere licuisset.
 Sed enim vobis hoc gratis dabo. Imperator, nos,
 exercitusque magnam partem domum discedemus,
 ne hic temere ac frustra maceremur: præsertim
 cum et illic respublica officium industriamque
 nostram desideret, quam ei nisi præsentem præ-
 stare non possumus. Hic ad continuandam obsi-
 dionem triremes denas et uniremes vicenas re-
 linquemus: præterea de navibus Sarchanis qua-
 tuor et viginti, adnumerato quantum usque ad
 vernam tempestatem sufficit stipendio. Atque hi
 vos et Mytilenæos, a mari facto impetu, certo op-
 pugnant: a continente Sarchanis copix auxi-
 liares satis prement. Mytilenæis vero Romanorum
 conductitii ingressum in insulam intercludent,
 ut ambo terra marique victum invehere prohi-
 beamini. Vere novo magna classe revertemur, eo
 animo, ut tandiu vos oppugnemus, quoad vel fame,
 vel armis domitos, in servitutem redigamus. Præ-
 ter hæc alias adhuc imperatoris cogitationes oc-
 cultas non habeo. Vult enim vobis obsessis
 omnibus alterius optionem esse juratis, aut intra
 mœnia manentes, ipsi et Genuensium reipublicæ
 hostes haberi, aut egressos, et a vobis secedentes,
 non ab imperatore duntaxat commissorum ven-
 niam et ἀμνηστίαν, sed etiam apud commune
 Genuensium impunitatem ejus auctoritate conse-
 qui. Quod quam multis inter obsessos ad defectionem
 incitamento futurum sit, non te fugit. Quando igitur
 et ab initio præter fas hoc bellum susci-
 pscistis, et nunc rebus contra spem cadentibus
 non insipientiæ solum audaciæque culpam sus-
 tinetis, verum etiam in gravissimum discrimen
 devenistis, qui tandem conductet, aut quomodo
 mente sua constantium erit, mala consilia non
 permutare melioribus, et aliquid inde ad salutem
 idoneum elicere, **298** sed per stolidam contentio-
 nem et arrogantiam semetipsos ire perditum, et pro-
 priis ac necessariis non inopiam et amissionem
 facultatum tantummodo parere, verum etiam igno-
 miniam perpetuam inurere? Adhuc præter isthæc
 omnia cum imperatore bellum ducere, nequaquam
 vobis prodesse ostendam. Etsi enim neque armis,
 neque fame, neque alia quadam via ad deditionem
 vos compellere poterimus, tamen ne sic quidem
 vobis conductet obsideri. Primum, non ut semper
 obsideremini, et penuria victus cæterisque bel-
 lorum incommodis premeremini, Lesbi tanto cum

συγκείμενα καὶ τοὺς ὄρκους. Ὅστε ἐκ Γεννοῦας οὐ
 μόνον ἐπικουρίαν οὐδεμίαν, ἀλλὰ καὶ πόλεμον καὶ
 ἐπίπλουν προσδοκᾶν χρή. Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἐπιτη-
 δείων νῦν τε ἐνδεεῖς ἐστέ, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιλείψει
 παντελῶς ὑμᾶς, ἐξ αὐτῶν ἂν τις τῶν πραγμάτων
 ἀληθέστατα τεκμηριαιτο. Οἱ γὰρ ἐξελαθέντες τοῦ
 αἵτεος ὑφ' ὑμῶν Ῥωμαῖοι, ὧν αὐτοὶ τὰ ἐπιτηδεῖα
 λαθόντες χρῆσθε, τὸ μέτρον τῆς τροφῆς πρὸς τὴν
 τῶν πολιορκουμένων πληθὸς λογιζόμενοι, ἐντὸς ὀλί-
 γου χρόνου παντάπασι φασιν ὑμᾶς τὰ σιτία ἐπιλεί-
 ψειν. Λεῖπεται δὴ μίαν ὑπολείπεσθαι ἑλπίδα σωτη-
 ρίας, τὸ βασιλεῖα βραθυμῆσαντα ἢ διὰ τὸ τῶν ἀναλι-
 σκουμένων πληθὸς χρημάτων, ἢ διὰ τὴν κατὰ τὴν
 στρατείαν κακοπάθειαν λύσειν τὴν πολιορκίαν, ἢ διὰ
 τὸ χειμῶνα ἐπιγίνεσθαι ἤδη προσδοκᾶν. Ἐγὼ δὲ
 καὶ περὶ τούτου προδότης γενήσομαι ἡμῶν αὐτῶν,
 καὶ μηνύσω προῖκα ἅπαν τάληθές. Καίτοι γε πολ-
 λοῦ ἂν ἐπρίσθε αὐτοὶ, εἴ οἶδα, εἰ δὲ διανοοῦμεθα
 περὶ ὑμῶν ἀληθῶς ἐξεγένετο μαθεῖν. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν
 καὶ τοῦτο χαριῶμαι. Βασιλεὺς μὲν γὰρ καὶ ἡμεῖς
 καὶ τὸ πολὺ τῆς στρατιᾶς οἴκαδε ἀπελευσόμεθα, ἵνα
 μὴ εἰκῆ καὶ μάτην κατατριβώμεθα ἐνταῦθα, ἀλ-
 λως τε καὶ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων ἐπιμελείας δεο-
 μένων, ἦν οὐκ ἐξὸν ποιεῖσθαι μὴ ἐκεῖ ἐπιδημοῦντας.
 Ἐνταυθοῖ δὲ πρὸς τὴν πολιορκίαν δέκα καταλεψο-
 μεν τριήρεις, καὶ μονήρεις εἴκοσι, καὶ ἑτέρας τέ-
 ταρας καὶ εἴκοσι τὰς τοῦ Σαρχάνη ναῦς, μισθὸν πε-
 ρασχόντες διαρκέζοντα ἄχρι ἤρος. Οἱ ὑμᾶς τε καὶ
 Μιτυληναίους ἀσφαλῶς πολιορκήσουσιν ἐφορμοῦντες
 ἐκ θαλάσσης· ἐκ δὲ ἠπείρου ὑμῖν μὲν ἀρκέσουσιν
 ἢ τοῦ Σαρχάνη παρακείμενῆς στρατιᾶς. Μιτυληναῖοις
 δὲ οἱ Ῥωμαίων μισθοφόροι τὴν εἰς τὴν Λέσβον ἐξο-
 δὸν ἀπείρξουσιν, ὥστε καὶ ἀμφοτέρους ἐκατέρωθεν
 ἀπείργεσθαι ἐκ τε γῆς καὶ θαλάσσης τοῦ μηδὲν
 εἰσάγειν τῶν ἐπιτηδείων. Ἄμα δὲ ἦρι ἀρχομένης,
 στόλῳ μεγάλῳ αὔθις ἐφ' ὑμᾶς πλευσούμεθα, γνώμη
 ἔχοντες μέχρι παντὸς διακαρτερεῖν, ἄχρις ἂν ἢ λιμῶ
 ἢ ὄπλοις παρασχεσάμενοι, ἐξανδραποδισώμεθα ὑμᾶς.
 Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἑτέραν βασιλεῶς ἐπίνοιαν οὐκ
 ἀποκρύψω. Βούλεται γὰρ τοῖς συμπολιορκουμένοις
 ὑμῖν πᾶσι δι' ὄρκων ἀρεσίαν προθεῖναι ἢ μένοντας
 ἐντὸς τειχῶν πολεμῶν αὐτῶν τε εἶναι καὶ τῶ κοινῷ
 Γεννοῦας, ἢ ἐξωγενομένους καὶ καταλιπόντας ὑμᾶς,
 μὴ μόνον παρὰ βασιλεῶς τυχεῖν συγγνώμης καὶ
 ἀμνηστίας ὧν ἐξημαρτήκασιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶ
 κοινῷ Γεννοῦας ἀζημίους εἶναι, βασιλεῶς τὴν ὄδειαν
 παρασχομένου. Ὅπερ ὅτι πολλοὺς τῶν ὑμῖν συμπο-
 λιορκουμένων πείσει ἀποστῆναι, οὐδ' αὐτὸς ἄγνοεῖ.
 Ὅτε τοίνυν ἐξ ἀρχῆς τε οὐ δικαία ποιοῦντες τὴν
 πόλεμον κεινῆκατα τουτοῦ, νῦν τε τῶν πραγμάτων
 ἐναντίως ἢ αὐτοὶ προσεδόκατε χωρησάντων, οὐ μόνον
 ἀβουλίας καὶ ἀτυχεσίας ὄφλετε κατηγορεῖν,
 ἀλλὰ καὶ ἐν ἐσχάτοις κατέστητε κινδύνοις, τοῦ λυ-
 σιτελεῖς ἢ σωφρονούντων ὄλω; ἀνθρώπων μὴ μετα-
 βουλεύεσθαι περὶ τῶν κακῶς βεβουλευμένων, καὶ
 σωτηρίαν τινὰ αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐνόητων ἐκπορίζειν,
 ἀλλὰ διὰ φιλονεικίαν καὶ ἀλαζονείαν νῦν οὐκ ἔχου-
 σαν, αὐτοὺς τε ἀπόλλυσθαι κακῶς, καὶ τοῖς οἰκείοις
 οὐ πένιαν μόνον καὶ ἀποστέρησιν τῶν ὄντων, ἀλλὰ

καὶ ἀδ' ἕξειν προστρέβεσθαι διὰ βίου; Ἐγὼ δὲ καὶ τούτων ἀπάντων χωρὶς, οὐδαμῶς λυσitteλοῦντα τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον ὑμῖν ἀποφανῶ. Εἰ γὰρ καὶ μήτε ὄπλοις, μήτε λιμῶ, μήθ' ἑτέρα μηχανῆ τινι πρακτῆσασθαι δυνασόμεθα ὁμᾶς, οὐδ' οὕτω τὸ πολιορκεῖσθαι λυσিতেλήσειεν ἂν ὑμῖν. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ τῷ διηγεκῶς πολιορκεῖσθαι καὶ ἐνδεῖα καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου κακοῖς πιέζεσθαι Λέσθου κρατῆσαι ὑμῖν ἐπῆλθε τσαυτὰ χρήματα ἀναλωκόσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πολλαπλασίῳ τῶν ἀναλωμένων κτησαμένων, καὶ τῆς νήσου ἔχειν τὴν ἀρχήν. Τοῦτο δ' ἐναντίως ἢ αὐτοὶ συμβέβηκε προσδοκᾶτε. Τὰ τε γὰρ χρήματα ἀνάωνται εἰς τὰς τριήρεις· καὶ ἡ νῆσος ὑπὸ βασιλέα αὔθις τελεῖ πλὴν Μιτυλήνης, ἣν δεῖ καὶ Φωκαίαν φρουρεῖν μισθοφόρους τρέφοντας χιλίων οὐκ ἐλάσσους. Πόθεν οὖν παριεῖθε τὴν τροφήν αὐτοῖς; Οὕτε γὰρ χρήματα εἴχετε ἐν ταῖς ναυσὶν ἃ διαρκέσει πρὸς τὴν πολιορκίαν, οὕτε ἐκ Γεννοῦσας ἐλπίς ἐλθεῖν. Τὰ γὰρ ἐκεῖσε κτήματα ὁμῶν ἃ παρῶχε τὰς προσόδους, ὑπὸ βασιλέα ἔσται· αἱ τε ἐκ Φωκαίας προσηγνόμεναι πρότερον πρόσοδοι ὑμῖν ἀφῆρηνται διὰ τὸν πόλεμον. Ἐμπορία τε γὰρ ἐκλέλοιπε πᾶσα, θαλασσοκρατούντων ἡμῶν, καὶ γεωργίας ἀπείργομεν, οὐδὲ τὸ πυλῶν προβαίνειν ἀκίνδυνον ἔν ὑμῖν. Ὄστε πάντοθεν συμβαίνει περιστασθαι τὸν κίνδυνον, ἂν τε κρατῆσθε τοῖς ὄπλοις, ἂν τε ὡς οὖν περὶ σωτηρίας ὑμῖν βουλευσόμενοι οὐκ ἐν παρέργῳ χρῆ ποιεῖσθαι τὴν βουλήν, ἀλλὰ μετὰ τῶν φίλων σκεψαμένους τὰ δέοντα ἐλάσθαι.

CAPUT XXXI.

Spinula culpam fatetur, consilium a domestico petit. Suadet, veniam ab imperatore petendam, et obsides Persas ei condonandos; Mytilenem et Phocæam resituentas. Quam multis bonis eos remuneraturus sit imperator docet, et, ut maturent, hortatur. Phocæa et Mytilene redduntur. Filios obsides Persæ læti accipiunt: Lesbos sola recuperatur.

Τοιαῦτα τοῦ μεγάλου δομειστικού εἰρηκότος, Νεζιουᾶν ἐπιπολὺ μὲν ἦν σιωπῶν, ἐκπεπληγμένος διελιγῆθη, συνεώρα τε ἡδὴ καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον ὡς ἐν χρῶ. Ἐπειτα ἀνεναγκῶν, Ὡς μὲν ἀδικοῦμεν πολέμου ἀρχοντες, ἔφη, οὐδὲ αὐτοὶ δυνάμεθα ἀντειπεῖν. Πλὴν ἐπιβίβει ἐπαρθέντες τοῦ τε ἔγκρατεις γενήσεσθαι τῆς Λέσθου, τοῦ τε ἀμυνεῖσθαι βασιλέα ἂν ἐπῆν (οὐ γὰρ τσαυτὴν γε ὑόμεθα δυνάμιν ἀθροῖσαι ναυτικῆν) ἠράμεθα· νυνὶ δὲ ἡδὴ τὰ τε χρήματα ἀνάλωται ἡμῖν, καὶ αὐτοὶ πολιορκούμεθα, οὐκ ἀγαθὰς ἔχοντες ἐλπίδας περὶ τῶν μελλόντων. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔρω, τοῦ Θεοῦ κεινηκότος εἰς τοὺς περὶ τούτων προήχθη λόγους, δέομαι ἃ λυσিতেλῆ δοκεῖ καὶ δέοντα βουλευσασθαι περὶ τοῦ μέλλοντος. Τὰ γὰρ παρελθόντα οὐκ ἔστιν ἄλλως διαθέσθαι ἢ ὡς ἔτυχε γεγεννημένα. Ὁ μέγας δὲ δομειστικός, Εἰ μὲν καθ' ἑαυτοῦς αὐτοὶ περὶ τῶν ὑμετέρων, ἔφη, ἐβουλεύεσθε πραγμάτων, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον ἐλάσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐμοὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἐπιτρέπετε βουλευσασθαι πραγμάτων, ἃ μοι δοκῶ ὑμῖν συμφέροντα ἔρω· ὑμῖν δὲ ἐξέσται ἢ αἰρεῖσθαι τὰ βουλευμένα ἢ διωθεῖσθαι. Οἶμαι δὲ οὐδὲ πολλῶν δεήσει λόγων περὶ τῶν ὑμῖν κείμενων δοκούντων λυσিতেλεῖν. Ἄ γὰρ διειλίχθη πρότερον, πολλῶν κακῶν ὑμῖν τὸν πόλεμον αἰτιώτατον γεγεννημένον ἀποφαίνων καὶ ἐπὶ μέλλοντα, τούτοις ἐξέσται κατασκευάζειν ὡς

A impendio potius dæ cupidus vobis incessit, sed ut impensas multo majoribus divitiis consolantibus, insulæ quoque dominatum obtineretis: in quo multum plane vestra vos delusit opinio. Nam pecuniam in triremes absumpsistis, et insula (Mitylene excepta) imperatorem rursus principem suum agnoscit, quam (sicut et Phocæam) præsiarios mercede conductos non pauciores mille oportet alere. Unde igitur alimenta illis suppediabitis? Neque enim in navibus tantum pecuniæ habebatis, quantum obsidioni tolerandæ sufficeret; neque Genua missum iri sperandum est. Nam quæ illic possidetis, et unde vectigalia capiebatis, imperatori adjudicabuntur; et quæ prius Phocæa vobis pendebat bellum sustulit. Etenim mercatura omnis, nobis mare tenentibus, conquevit; et agricultura per nos usque adeo arcemini, ut ne porta quidem urbis secure pedem efferre possitis. Quare sive armis subjugemini, sive non, unde unde periculis cingimini. Ergo quoniam salus vestra agitur, non obiter et velut per transennam, sed cum amicis res perpendenda, et utilitati consulendum est.

B Hactenus magus domesticus; cujus sermone percussus Joannes, diu siluit, quod suorum conditionem disertissime explicatam videbat, et jam ipse quoque periculum esse in cervicibus intelligebat. Postquam se deinde collegit, ita fari exorsus est: Perperam nos agere, dum ad arma priores prosilimus, nemo vel nostrum inficias ire potest. Cæterum Lesbi insulæ adipiscendæ, et imperatorem, si impedire conaretur, depellendi fiducia elati (haud enim tantam classem comparaturum credebamus) bellum hanc ausi sumus. Nunc ei pecuniis exhausti, et insuper ipsi obsessi, lonas spes omnes perdidimus. Quia vero divino, ut arbitror, afflatu de his rebus disseruisti, te oro, ut quæ utilia nobis in posterum et necessaria duxeris, ea consulas, quando præterita corrigere non licet. Ad hæc magnus domesticus: Si, inquit, vobiscum ipsi de re vestra consultuissetis, nihil ad pacem bello præferendam obstitisset. Sed quis mihi in causa vestra iudicium omne permittitis, quæ profutura opinor, non tacebo: vobis aut parere consilio meo, aut id repudiare integrum erit. Existimo autem explicationem consilii mei longa oratione haud egere. Nam quæque prius a me dicta sunt, quibus bellum hocce præcipuum et solum complurium malorum vestrorum fontem fuisse probavi, quæque adhuc dicturus sum, his-

dem pacem complectendam esse, confirmari potest. Modum porro, quo id fructuosissime faciatis, exponam. Antequam eo necessitatis compellamini, ut etiam inviti ad imperatorem vos adjungere videamini, præsentī benevolentia præteritam injuriam exæquate, ac per legatos bellicarum istarum offensarum veniam flagitate. Qui cum sit mitis ingenio, et in se peccantibus promptus ignoscere, si ejus iram fuerint deprecati, etiam vobis, meo insuper accedente impulsu, libenter ignoscet. Ubi eum placaveritis, Sarchanis Persarumque aliorum filios, quos obsidum nomine custoditis, eidem in muneris loco offertote: Mitylenen præterea et Phocæam restituite. Ille vero vestrum hoc erga se studium compensans, una cum venia, qua vos impertiet, etiam sumptus a se in hoc bellum collocatos, et Lesbii per vos damna irrogata, quæ respublica Genuensis ex sædere de facultatibus et bonis vestris rescire debet, benigne remittet. Neque hoc tantum, sed et tanquam hostibus reipublicæ declaratis, ac proscripitis, et perfidæ pœnam commertis, impunitatem impetrabit, senatum ad veniam tribuendam cohortatus: quo nulla re spoliatis, denuo in republica libere negotium suum agere liceat. Adde quod Phocææ Romanorum propriæ principatum, et usumfructum sicut prius, quandiu voluerit, vobis permittet.

300 Quin et vestra causa cum Sarchane sædus feriet, ut ex ejus provincia pristinos fructus percipiatis: perque omnes insulas ac civitates Romanorum mercaturæ faciendæ licentiam dabit. Dispicite igitur, quot infortunii hoc bellum vos mactaverit, ac forsitan deterioribus mactabit: et quot vicissim bona vobis pax suppeditatura sit, si me audiveritis. Quod autem suadeo, id vel hodie, vel cras exsequi poteritis. Etenim si quasi non necessarium distuleritis, imperatorem deinde ad reconciliationem non perinde promptum invenietis. Nam si stipendia remigibus et aliis mercenariis, qui vos per hiemem obsidebunt, numerata fuerint, quæ jam quæstoribus imperavit, ego vero propter ea quæ dixi, ne darent prohibui, timeo ne postea legationem non admittat, illud secum reputans, ut est credibile, posse vos ad conditionem mancipiorum redigere, dum tempus merendi exeat, et cum modo, tum alias impensam pecuniam recipere. Itaque ut de necessariis deliberaturi, et tempore moras non ferente, quam primum concilium celebrate, et nobis quid statueritis significote. Sic magnus domesticus Latinos admonuit. Joannes tam sero se cum illo in colloctionem venisse doluit; multis enim profecto malis carere, et aliis carendi auctorem esse potuisse. Veruntamen præterita non revocari: oportere autem se postridie in urbem reversum aliis quoque hoc indicare consilium, et omnium sententiâs communiter exquirere. Annuente magno domestico, Phocæam regressus, Odoardo et cæteris quid is consuleret exposuit. Quod cum et ipsis ut optimum, atque

αἰρετὴ ἡ εἰρήνη· τὸν τρόπον δὲ ὃν ἂν ὑμῖν μάλιστα λωσιτελήσειεν ὑψηλῆσομαι ἐγώ. Πρὶν εἰς τοσοῦτον κινδύνου ἦκειν ὥστε δοκεῖν καὶ ἀκοντας προσιέναι βασιλεῖ, ἐνδείξασθε εὐνοίαν τινα ἀγτιρόσοπον πρὸς τὴν προτέραν ἀδικίαν, καὶ πρεσβείαν πέμφαντες πρὸς βασιλέα, συγγνώμην αἰτήσατε ἐφ' οἷς προσεχρούκατε κατὰ τὸν πόλεμον. Φύσει δὲ ὢν ἐκεῖνος πρῶτος, καὶ τοῖς ἀδικούσιν ἔτοιμος παρέχειν συγγνώμην, ἂν παραιτῶνται τὴν ὀργήν, καὶ ὑμῖν συγγνώμηται ῥαδίως, καὶ ἐμοῦ πρὸς τοῦτο μάλιστα ἐνάγοντος. Ἐπειδὴν δὲ τὴν βασιλείω; ἐκμειλίξῃσθε ὀργήν, τὸν παῖδα Σαρχάνην καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν οἱ ἐν ἀμῆρων προσχῆματι φρουροῦνται παρ' ὑμῖν, λαβδόντες ὥσπερ δῶρα, προσκομίσασθε τῷ βασιλεῖ, καὶ Μιτυλήνην καὶ Φώκαιαν παράδοτε. Κάκεινος ἀμειθόμενος ὑμᾶς τῆς εὐνοίας ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν, μετὰ τῆς συγγνώμης ἦν παρέξεται, καὶ τὰ τε ἀναλωθέντα χρήματα εἰς τὸν πόλεμον τὸν καθ' ὑμῶν καὶ ἂ ἐξημιώσατε Ἐσθίους, ἃ τὸ κοινὸν Γενουῶς ἐκ τῶν ὑμετέρων κτημάτων κατὰ ζῆας συνθήκας ὀφείλει ἀποτίνειν χαριέται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πολεμίου ἀναγεγραμμένους τῷ κοινῷ, καὶ δίκας ὀφείλοντας τῆς ἀπιστίας, ἀπάθειαν κακῶν καταπράξεται ὑμῖν, τῇ βουλῇ συγγνώμην κελεύσας πρῶσχεῖν, ὥστε ἀδεῶς πάλιν ἐμπολιτεύεσθαι αὐτοῖς ἀποστερηθέντας τῶν οἰκειῶν μηδενός. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ Φωκαίας ὥσπερ πρότερον καὶ αὐθις ἀρχεῖν ἐπιτρέψει, ὡς ὑπήκοου μὲν Ῥωμαίοις οὖσης, ὑμῖν δὲ παρέχοντος βασιλέως τὴν ἀρχήν, ἀχρις ἂν αὐτὸς ἐθέλῃ. Καὶ σπονδὰς ὑμῖν πρὸς Σαρχάνην θήσει, ὥστε καὶ αὐθις τὰς προσόδους αὐτῶν καὶ πρότερον εἴχετε, ἐκ τῆς χώρας τῆς αὐτοῦ καρποῦσθαι. Καὶ κατὰ πάσας νήσους καὶ τὰς πόλεις, αἱ ὑπήκοοί εἰσι Ῥωμαίοις, ἀκώλυτον ὑμῖν τὴν ἐμπορίαν κελεύσει εἶναι. Σκοπεῖτε οὖν ὅποσα μὲν ὑμῖν ὁ πόλεμος ἐπήνεγκε κακὸν, ἴσως δὲ καὶ χείρονα ἐπάξει, ὅποσων δὲ ἀγαθῶν ἡ εἰρήνη γενήσεται· ἀξία, ἂν πείθῃσθε ἐμοί. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἢ σήμερον πράττειν ἢ εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐξέσται. Ἐὰν γὰρ οὐκ ἀναγκαῖα λογισόμενοι ὑπέρθῃσθε, οὐκέθ' ὁμοίως εὐρήσατε βασιλέα ῥάδιον πρὸς τὰς καταλλαγὰς. Ἐὰν γὰρ τὰ χρήματα διαδοθῇ τοῖς τριηρίταις καὶ τοῖς ἄλλοις μισθοφόροις οἱ μέλλουσι τοῦ χειμῶνος ὑμᾶς πολιορκεῖν, ἃ νυκτὶ βασιλεὺς μὲν ἐκέλευσε διαδιδόναι τοῖς ταμίαι; ἐγὼ δὲ ἐκώλυσα τούτων τῶν λόγων ἔνεκα, δέδοικα μὴ οὐ προσδέξεται τὴν πρεσβείαν μετὰ ταῦτα, λογισόμενος ὥσπερ εἰκόσ, ὡς παραστήσεται ὑμᾶς ἐν ἀνδραπόδων μοῖρᾳ, ἀχρις ἂν ὁ χρόνος τῆς μισθοφορᾶς ἀναλωθῇ, καὶ τὰ χρήματα ἀπολήψεται πρὸς τοῖς νῦν καὶ τὰ πρότερον ἀναλωμένα. Ὡς οὖν ἀναγκαίων περὶ ἐτομένης τῆς βουλῆς, καὶ τριθὴν τοῦ χρόνου οὐκ ἐνδοχομένου, παχέως τε αὐτοῖς βουλευέσθε καὶ ἡμῖν τὰ βεβουλευμένα γνώριμα ποιεῖτε. Τοιαῦτα μὲν Λατίνοις ὁ μέγας δομέστικος ἀπετίθετο ποιεῖν. Νεζιωτῶν δὲ ὡς ἤκουσε περὶ τοῦ παρελθόντος ἡνῆστο χρόνου, ὅτι μὴ πρότερον μεγάλῳ δομestίκῳ συνεγένετο· ἢ γὰρ ἂν αὐτός τε πολλῶν ἀπήλλακτο, κακῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτίος κατέστη. Ὅμως μέντοι ἐφασκε, τὰ μὲν γεγενημένα ἀναλῦσαι οὐκ εἶναι δυνατόν, δεῖν δὲ

ολεσθαι εἰς Φώκαιαν ἐλθόντα καὶ τοῖς ἄλλοις δῆλῃν τὴν βούλην ποιεῖν, καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐλθόντα, ἃ πᾶσιν ἂν κοινή δόξειεν ἀπαγγέλλειν. Καὶ ἐπεὶ ἐπετέθραπτο, εἰς Φώκαιαν ἐλθὼν, Ντεάρδω (50) τε καὶ τοῖς λοιποῖς ὅσα ὑπόβοιτο ὁ μέγας δομέστικος ἀπαγγέλλας, ἐπειδὴ κάκεινους ἄριστα καὶ λυσιτελοῦντα ἑαυτοῖς ἐδόκει τὰ βεβουλευμένα, καὶ ἔτοιμοι ἦσαν πράττειν, αὐθις πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐλθὼν, Ντεάρδω μὲν καὶ τοῖς λοιποῖς ὅσοι κατὰ Φώκαιαν πολιορκοῦνται, ἀρέσκειν ἔφασκε τὰ βεβουλευμένα, καὶ μάλιστα ἐθέλειν ὡς βασιλέα ἐλθόντα; ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων δεῖσθαι συγγνώμην παρασχεῖν. Δεῖν δὲ καὶ Δομένικω τῷ κατὰ τὴν Μιτυλήνην πολιορκουμένῳ τὰ πρῶτα μάλιστα φερομένην παρ' αὐτοῖς, κοινήν ποιήσασθαι τὴν γνώμην· μηδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πράττειν μηδὲν, ἐκείνου μὴ συνεπιψηφισομένου. Καὶ παρασχεθείσης αὐτῷ νεώς, εἰς Μιτυλήνην ἦλθε· συγγνώμην τε Δομένικω, καὶ περὶ τῆς εἰρήνης διαλεχθεὶς, ἐπεὶ κάκεινω ἀσμένως ἐγίνοντο οἱ λόγοι, καὶ πολλὰς χάριτας ὠμολόγει βασιλεὶ τῆς ἀνεξικακίας, ἀναστρέψας ἐκείθεν, εἰς Φώκαιαν ἐπεραιώθη ἄγων καὶ ἕτερόν τινα δεξιέμελλον ἐκ προσώπου Δομένικου βασιλέα προσκυνήσειν. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων ἦσαν ἐν Φωκαίᾳ πολιορκούμενοι, καὶ τὸν υἱὸν Σαρχάνη καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἦσαν σὺν αὐτῷ, ὥσπερ δῶρον ἐπαγομένοι, ἤκουσιν εἰς βασιλέα προσκυνήσαντες τε, καὶ περὶ ὧν κατὰ τὸν πόλεμον ἐξήμαρτον τυχεῖν συγγνώμης δεηθέντες. Βασιλεὺς μὲν ἡμέρως προσεδέξατο καὶ προσηνώως, συγγνώμην τε παρέσχετο εὐθύς, καὶ ὅσα πρότερον ἐπηγγείλατο αὐτοῖς; ὁ μέγας δομέστικος ἔργω ἐπληροῦτο, καὶ αὐτῶν Μιτυλήνην παραδόντων βασιλεῖ, ἐκδηθέντων τῶν φρουρῶν, Σαρχάνη τε ὁ βασιλεὺς τὸν παῖδα ἀποδοῦς, καὶ τοῖς ἄλλοις Πέρσαις χάριτας αὐτῷ πολλὰς τῆς ἐλευθερίας τῶν παίδων ἕνεκα ὁμολογούσιν, αὐτὸς εἰς Βυζάντιον ἀπέπλευσε, Λέσβον δὲ Λατίνοις ἤδη γεγεννημένην Ῥωμαίοις ἀνασῶσας.

CAPUT XXXII.

Albanorum rebellio et incursiones. Spes Acarnaniæ recuperandæ. In Albanos cum Persico supplemento expeditio; victoria et prædæ immensitas. Civitates ante ab Albanis vexatæ, diem festum agunt. Persæ domum redeunt. Acarnanum procerum de imperatore admittendo pugnantis sententiæ; ipsius reginæ consilium.

Ὀλίγου δὲ παρελθόντος χρόνου, ἠγγέλλετο ἐκ τῆς Ἑσπερίας παρὰ τῶν ἐπιτροπευόντων ἐκεῖ, ὅτι οἱ περὶ Βαλάγριτα καὶ Κάνινα νεμόμενοι Ἄλβανοι, εὐχερῆς ὄντες; πρὸς μεταβολὰς καὶ φύσει νεωτεροποιοὶ, ἃς πρὸς βασιλέα ἐποιήσαντο συνθήκας παραβαίνοντες, ταῖς ἐκεῖσε πόλεσιν ἐξ ἐφόδου ἐπιόντες, κακῶς διατιθέασιν καὶ λεηλατοῦσιν. Οἱ καὶ πρότερον τοιαῦτά τινα ἐτόλμων, καὶ συνιστάμενοι πολλοὶ καὶ ἄποροι, τὰς πόλεις κακῶς ἐποίουν, ἄχρις ἂν στρατιᾶν ἐπ' ἐκείνους πέμψας βασιλεὺς, ἀναγκάσειεν εἰρήνην ἄγειν, καὶ τοὺς ἑσπερίους ἀδικεῖν μηδέν. Ἐπειδὴν

Jacobi Pontani notæ.

(50) Idem qui supra Ντουάρδος.

(50°) De deditione Phocææ sic Gregoras: Sub brumam autem, cum Phocæenses Latini perseverantia imperatoris neque hiemis rigore frangi, præsertim cum omnes navales copias oppugnationem noctu atque interdum sub dio continenter urgerent, nec longa absentia a suis, nec ulla penuria urgeri cernerent, præsertim cum ipsos jam commeatu deficere inciperet; desperatis rebus, legatos Rhodum mittunt, precantes, ut in tanto discrimine subvenirent. Rhodii ergo apud imperatorem pro eis intercedentes, obsidionem

A utilissimum probaretur, seseque obscuros ostenderent, ad magnum domesticum rediens narrat, Odoardo et obsessis omnibus placere sententiam, et omnino ad imperatorem accedere, ab eoque admissorum veniam petere constituisse. Tamen cum Dominico nihilominus qui Mitylenæ obsideretur, et inter eos principis locum dignitatemque obtineret, rem communicandam; nihil enim citra ejus assensum confici posse. Itaque data sibi nave Mitylenen volavit, congressusque cum Dominico, et apud eum de pace locutus, et suffragantem atque etiam imperatori de patientia gratias agentem nactus, Phocæam reverit alio secum adducto, qui pro Dominico imperatorem venerabundus salutaret. **301** Quotquot autem nobilitate clari (50°) inter Phocæenses obsidebantur, filium Sarchanis, aliosque obsides, velut donum secum adducetes, ad imperatorem adeunt, eumque adorantes, veniam super bello male sumpto comprecantur. Eos ille placide ac leniter accepit, venia statim donavit, et promissa magni domestici re complevit. Cumque educto presidio Mitylenen reddidissent, Sarchani aliisque Persis filios, gratias pro eorum libertate amplissimas agentibus restituit; et Lesbo a Latinis recepta atque ad imperium Romanum denuo adjuncta, Byzantium navigavit.

B Brevi post tempore a præfectis ex occidentē adest nuntius, Albanos ad Balagrita et Canina habitantes, instabiles animis, et natura rerum novarum cupidos, fracto fœdere urbes illas ex itinere adorientes male multasse ac diripuisse. Qui et alias hujusmodi facinus ausi, magno numero homines egestate perditū coiverant, civitatesque attriverant, donec imperator misso contra eos exercitu, a vexandis occidentalibus desistere cogeret. Quo exercitu domum regresso, in ipsa jam æstate quiescere amplius non poterant, sed populationibus et incursionibus

D solvunt. Phocæenses enim Turco Romanos adjuvanti, filios statim restituerunt, quos multo ante furati, in vinculis habebant. Fidem præterea imperatori firmanunt, Rhodiis testibus, Mitylenen statim restitutos, et imperatori dicio audientes fore ut prius moria fuisset, atque a patribus acceptum esset. Sic imperator navalibus copiis inde reductis, ira quidem Mitylenen voluit; sed propter tumultum Byzantium, et defatigationem exercitus, ex frigore male affecti, Byzantium cum tota classe rediit.

urbes occidentis palam infestabant. Tunc porro A multi eadem male faciendi voluntate praediti, facta manu Balagrita et Canina, Screparium et Clisuram (31), castella vehementer affligebant, Timorumque et ipsum prope Balagrita oppidum occidentis jam ad deditionem compulerant: et depradandi incurstrandique flumem nullum faciebant. In illos igitur movendum imperator censuit. Et quia sub idem tempus Joannes duras Acarnaniae princeps in fata concesserat, hoc magis ad occidentalem expeditionem evasit, sperans se Arcaniam ad fidem et imperium suum reducturum. Hac secum meditantem etiam auxilium Persicum, et pedestre quidem, propter Albanos, ex Ionia visum est accersendum.

302 Nam quia montes incolebant magnos, accessuque difficiles, in quibus multa latibula atque perugia, haud facile ab equitibus kedebantur, aestivis praesertim mensibus, cum juga summa conscenderent, ubi peditatus ob loci nativa munimenta, et quod subeuntium capita saxis e superiore loco a propugnatoribus petuntur, adversam aciem explicare nequit. Quare Amurium pedestre subsidium rogat. Is legatum audit humaniter (nihil siquidem ei optabilius, quam imperatori gratum facere) et militem prolinus Thessalonicam mittit. Postquam et ipse imperator Romanos ducens eo venit, Persico supplemento assumpto, per Thessaliam contra Albanos contendit, eosque vicissim depopulando Epidamnum accessit; nec pauci ex eis interempti sunt. Audito enim imperatoris adventu, rati tantummodo equitatum Romanum esse, ad montes et loca impedita confugerunt, ubi se ab exitio tutos fore confidebant. Verum supervenientes Persae levis armaturae et sagittarii (quibus pugnare in locis inivis promptissimum est) nullo eos negotio devicerunt: non solum quod cum inermes essent, procul icti concidebant, sed etiam quod ut Barbari rei insolentia in stuporem vertebantur. Ac plurimos partim occiderunt, partim ceperunt. Quibus fuga patuit, liberis, uxoribus, ac fortunis relictis, nescio ubi terrarum se absconderunt. Persae uxores et filios in servitatem rapiebant: quorum partem contribules, quod imperatorem non offenderant, dato Persis pretio asseruerunt. Nec non complures et ipse imperator, propinquus eorum venientibus et suppliciter rogantibus, sua pecunia redemit: redempturus plures, ac fortassis omnes, si citius ad se ventum esset, dum adhuc nimirum Persae cum reliquo milite sequebantur. Sed quia post eorum discessum veniebant, misit et liberavit quotquot omnino licuit; major pars servitum in orientem abducta Romani neminem captivum traxerunt (id

δὲ ἡ στρατιὰ ἐπ' οἴκου διαλυθεῖη καὶ τὸ θέρος ἐπιγένοντο, οὐκέτι οἳοί τε ἦσαν ἰσχυροῦν, ἀλλὰ ληστείας καὶ φανεραῖς ἐπιδρομαῖς ἐπιέζον τὰς πόλεις τὰς ἐκεῖ. Τότε δὲ πολλοὶ τε καὶ ὁμοίαι περὶ τὸ ἀδικεῖν τὰς γνῶμας ἔχοντες, συστάντες Βαλάγριτάν τε καὶ Κάνινα ἐκακούργουν πάνυ. Καὶ φρουρίον τι Σκρεπάριον ὠνομασμένον καὶ τὴν Κλεισοῦραν. Τίμωνων δὲ φρουρίον τι καὶ αὐτὸ ἐσπέριον περὶ Βαλάγριτα ψυχισμένον, παρεστήσαντο ἤδη, καὶ βεβαίως εἶχον πρὸς τε τὰς ληστείας καὶ τὰς συχνάς ἄπειρηκίαις ἐπιδρομάς. Διὰ ταῦτα οὖν ἐδόκει βασιλεὶ αὐτὸ εἰς ἐπιστρατεύειν. Προσπεπιγενομένη δὲ ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις καὶ ἡ Ἰωάννου τοῦ Δούκα τῆς Ἀκαρνανίας ἄρχοντος τελευταῖα, μᾶλλον ἐξώρμησε τὸν βασιλεῖα πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἐλπίσαντα Ἀκαρνανίαν ὑποποιήσειν ἑαυτῷ. Τοιαῦτα δὲ βουλευομένῳ, καὶ συμμαχίαν ἐδόκει δεῖν ἐξ Ἰωνίας μεταπέμπεσθαι Περσικὴν ἕνεκα τῶν Ἀλβανῶν περὶ τὴν Ὀρη γὰρ δυσπρόσιτα νεχόμενοι καὶ μεγάλα, καὶ πολλὰς ἔχοντα ἀποφυγὰς καὶ καταδύσεις, οὐ βραδίως ὑπὸ τῶν ἰππέων βλάπτεσθαι ἐδύνατο. Καὶ μάλιστα ἐν θέρει εἰς τὰ ἀκρότατα ἀνιόντες τῶν ὄρων ὅπου καὶ περὶ τοῖς ἀντιτάξασθαι οὐκ εὐχερὲς διὰ τὴν ὄχυρότητα τοῦ τόπου, καὶ τὸ ὑπερ κεφαλῆς τοῦς ἐπιόντας: τοῦς ἀμυνομένους βάλλειν. Καὶ πέμψας πρὸς Ἀμούρ, ἤπειτο συμμαχίαν περὶ τὴν Ὀρη δὲ ἀσμένως τε προσεδέξατο τὴν πρεσβείαν βασιλέως (ἦν γὰρ ἄγων περὶ πλείστου τὸ κατὰ γνώμην τι βασιλέως πράττειν), καὶ τὴν στρατιάν εὐθὺς ἔπεμψεν εἰς Θεσσαλονίκην.

C Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν Ῥωμαίων ἄγων στρατιάν ἀπέκτετο ἐκεῖ, καὶ τὴν Περσικὴν παραλιθῶν διὰ Θεσσαλίας ἐπὶ Ἀλβανούς ἐχώρει, καὶ μέχρι Ἐπιδάμου ἦλθε ληϊζόμενος αὐτοῦς, διεφθάρσαν τε ἐξ αὐτῶν πολλοί. Πυθόμενοι γὰρ τὴν βασιλείας ἐροῦν καὶ νομίσαντες μόνον ἐκ Ῥωμαίων ἰππικὴν εἶναι στρατιάν, πρὸς τὰ ἔρη κατέφυγον καὶ τὰς δυσχωρίας, οἴομενοι διαφευέσθαι τὸν ἄλεθρον. Ἐπελθόντες δὲ οἱ Πέρσαι, ψιλοὶ τε ὄντες καὶ τοξόται, οἷς μάλιστα ἐστὶ βραδία ἡ πρὸς τὰς δυσχωρίας μάχη, βῆσσι τε ἐκράτησαν αὐτῶν οὐ μόνον διὰ τὸ ἀόπλου; ἕντας πόβρωθεν βαλλομένους πίπτειν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀρηθῆς καταπλαγέντας τῶν βαρβάρων. Καὶ πλείστους τε ἀπέκτειναν αὐτῶν, καὶ εἶλον αἰχμαλώτους. Ὅσας δὲ ἤδυνήθησαν διαφυγεῖν τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτήνην ἐκλιπόντες, ὅπη γῆς ἐκρύπτοντο ἦσαν ἀφανεῖς. Γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας ἠνδραπόδισαν οἱ Πέρσαι, ὧν μέρος μὲν τι οἱ ὀμόφυλοι ἐλύσαντο, ὅσοι μὴ προκεκρουκότες ἦσαν βασιλεὶ λυτρὰ πρᾶσσομενοι τοῖς Πέρσαις. Ἐλυσε δὲ οὐκ ὀλίγους; καὶ ὁ βασιλεὺς λυτρῶν τῶν οἰκείων προτελθόντων; καὶ δεηθέντων. Ἐλυσε δ' ἂν καὶ πλείους ἢ σύμπαντες εἰ πρότερον προσήθον, ἕως ἔτι οἱ Πέρσαι συνε-

Jacobi Pontani notæ.

(31) Castellum hoc Clisura inde nomen accepit, ut reor, quod ibi via, seu transitus angustus admodum, per loca videlicet montuosa; Latini furcas et fauces nominabant. Quanquam et hoc Græcum a Latino est, a claudendo videlicet. Testatur Suidas. Κλεισοῦραι οὕτω καλοῦνται τὰ ὄχυράματα τῶν διαβάσεων τῆ πατρίω τῶν Ῥωμαίων φωνῇ. Patria

Romanorum lingua clisura transituum munitiones appellantur. Clisura, clusa, clausa ad fines, seu limites imperii, quæ propugnaculis quibusdam munitur, quæ et castra, et castella, unde et castellanus miles alicubi. Dicuntur et burgi, a quibus olim Burgundiones, inquit Pithæus. Adversar., lib. 1, cap. 14.

ποντο μετά τῆς ἄλλης στρατιᾶς. Ἐπεὶ δὲ μετά τὴν ἐκείνων ἀναχώρησιν προσήλθον, ἔλυσεν ὁ βασιλεὺς πέμπτας ὄσους μάλιστα ἐνήν. Τούς πλείους δὲ εἰς ἑω ἤγαγον ἐπὶ δουλείᾳ. Ῥωμαῖοι δὲ ἀνθρώπου; μὲν οὐκ ἐξηνδραποδίζοντο. Οὐδὲ γὰρ ἐξίστιν αὐτοῖ; εἰ μὴ ἀπὸ βαρβάρων εἶεν τῶν τῆ Σωτήρος Χριστοῦ ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομία μὴ πεπιστευκότων. Βοσκημάτων δὲ ἐκράτησαν σχεδὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνόντων, ἐπίπλων τε καὶ ἄλλων τινῶν χρημάτων οὐκ ὀλίγων. Ἐλέγετο δὲ, καὶ ἦν ἀληθὲς, ὡς ὕστερον ἐξ αὐτῶν τῶν κακῶς παθόντων βασιλεῖ προσελθόντων μετὰ τὴν συμφορὰν ἐκείνην τὴν μεγάλην ἀριθμούντων τὰ αὐτῶν ἐγένετο καταφανὲς ὡς κρατήσεσαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν λείαν βοῶν μὲν τριάκοντα μυριάδων, πεντακισχιλίων δὲ ἴππων, προβάτων δὲ μυριάδων ἑκκοσι καὶ ἑκατόν. Τοσαῦτα δὲ ὄντα τὸ πλῆθος, ἄγειν μὲν οὐκ ἠδύνατο ἡ στρατιὰ, ἀλλὰ τοὺς ἔχοντας μόνον ἀπελάσαντες, κατέλιπον φέρεσθαι ἀνόμειτα ὡς ἔτυχεν. Αἶ τε πόλεις ὅσαι πρότερον κακῶς πάσχουσαι ἦσαν ὑπὸ Ἀλθανῶν, ἐξερχόμενοι ἦγον ὅσα ἕκαστος ἐβούλετο κωλύοντος οὐδενός, αὐτοὶ τε οἱ ἔχοντες, μετὰ τὸ ὑπὸ βασιλείᾳ γενέσθαι καὶ ἐπαγγελιασθαι δουλείαν, πολλῶν ἐγένοντο αὐθις κύριοι, κατὰ νόπας καὶ τὰς φάραγγας εὐρόντες διεσκαδασμένα, ὠνήσαντό τε καὶ ἀπὸ τῆς στρατιᾶς; πολλὰ ὑπὲρ πεντακοσίων ἕνα παρέχοντες; χρυσοῦν προβάτων, ὑπὲρ βοῶν δὲ, ἑκατόν. Ἐθου; δὲ ὄντος πρότερον τῆ στρατιᾶς, ἐπειδὴν τινος κρατήσωσι λείας, ἡ πλείονος ἢ ἐλάσσονος, τὴν πέμπτην μοῖραν παρέχειν ἀριστεῖον βασιλεῖ, καὶ μετ' ἐκείνων τῷ μεγάλῳ δομestικῷ Ἰσὴν οἶα δὴ τῆς συμπάσης ἡγουμένῳ στρατιᾶς, τότε οὐδὲν ἐπολοῦν τῶν εἰωθότων. Οὐδέ τις ἠνώγει αὐτοῖς περὶ τῆς πέμπτης. Ἄλλ' ὡσπερ ἐξ ἀενάων ποταμῶν ἐξῆν ἕκαστη ὄσων ἂν βούλοιο κύριος γενέσθαι. Τοιαῦτα μὲν Ἀλθανοὶ πρότερον τοὺς ἑσπερίου; ἠδίκουν; τοιαύτην δὲ ἔδοσαν τὴν δίκην ὑπὲρ ὧν ἠδίκουν ὕστερον. Πόλεις δὲ αἱ πρότερον πάσχουσαι κακῶς διπλῆς ἀπήλαυσαν εὐεργεσίας; ἐπηρείας τε τῆς παρὰ Ἀλθανῶν ἀπηλλαγμένοι καὶ τῆς βασιλείως ἀπολαύσαντες; ἐπιδημίας καὶ προνοίας. Ὁ μείζων καὶ λαμπροτέρων αὐτοῖς τὴν ἠδονὴν ἐποίησεν, καὶ ἑορτὴν ἤγον τὴν πασῶν χαριεστάτην. Ἀπὸ γὰρ τῶν Κομνηνοῦ τοῦ Μανουὴλ βασιλέως χρόνων ἄρχιος Ἀνδρονίκου τῶν Παλαιολόγων τοῦ δευτέρου βασιλέως ἕτερος; βασιλεὺς οὐκ ἐπεδήμησεν αὐτοῖς, οὐδὲ προνοίας; ἠξίωσε τοσαύτης. Διὰ καὶ τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ οὐχ ὡς τῶν ἐπιγείων τινός, τῶν κρείττωνων δὲ ἦγον. Τοὺς μὲν οὖν Πέρσας μετὰ τὸ καταδουλώσασθαι Ἀλθανούς; ἀπέπεμπεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν οἰκίαν. Οἱ καὶ διὰ Θεσσαλίας καὶ Βοττιαίας εἰς Θεσσαλονικὴν καταντήσαντες; ἐκείθεν ταῖς ναυσὶν ἐπεραιώθη-

Jacobi Pontani notæ.

(52) Placet mihi, quod lego apud Jacobum Billium, *Observat. sacrar.* lib. 1, cap. 40. Cum innumeris locis Græci Patres οἰκονομίαν ἀντὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ accipiant, eamque etiam ita Theodoretus exponat in *Polymorpho*, qui tum *dispensationem*, vel *administrationem* vertere maluit, quam *incarnationem*, vel *assumptam humanitatem*, vel (nisi quod hoc vocabulum durius est)

A enim illis nefas) nisi e barbaris, qui Christi Servatoris œconomiam non credunt (52). Pecoris autem numero quodam infinito, præterea suppellectile, aliisque rebus plurimis potiti sunt. Ferebatur porro, nec secus erat, postmodum ex ipsis spoliatis, qui se imperatori deditissent, et post calamitatem illam magnam sua recensuissent, cognitum esse. Romanos in præda adeptos boum trecenta, equorum quinque, ovium 303 duodecies centena milia. Tam immensos greges agere exercitus non poterat: sed dominos tantum abripientes, sine pastoribus eos vagari sinebant. At urbes ab Albanis indigna perpressæ accurrentes, unaquæque quantum libebat, nemine obstante, auferebat. Ipsi possessores, cum de cætero subjectionem spondidissent, non parum recuperarunt, per silvas et valles dispersa invenientes, et ab exercitu quoque multa mercati, pro quingentis ovibus unum, pro totidem vero bobus centum aureos numeraverunt. Consueverat antea exercitus aliqua præda capta quantumcunque foret, quintam partem imperatori in fortitudinis præmium seu honorarium offerre, ac secundum illum æque tantum magno domestico, velut duci summo totius exercitus. Hanc consuetudinem tunc penitus omisit; neque fuit qui de quinta parte non reddita conquereretur, sed quasi e perennibus fluviis cuius quantum sibi pro peculio vellet, tollere integrum erat. Has Albanis occidentalibus injurias irrogarunt, et hancce postea mercedem pro male factis retulerunt. Urbes vero prius direptæ, duplicem fructum perceperunt, et rapinis Albanorum liberatæ, et quod illis uberiorum liquidiorumque voluptatem adferebat, imperatoris adventu procuracioneque perfuitæ. Quocirca et festum diem omnium in vita jucundissimum agebant. Nam a temporibus Manuelis Comneni imperatoris usque ad hunc Andronicum Palæologorum secundum, alius ad eos imperator non venit, neque tam sollicitè illis prospexit. Unde etiam non a terris aliquem mortalem, sed tanquam divum quempiam e cœlis ad se venisse interpretati sunt. Persas compressis Albanis imperator dimisit: qui per Thessaliam et Botixam Thessalonicam devenientes, inde navibus in Ioniam transmiserunt. Ipsam autem cura de irruptione in Acarnaniam versabat: quo adhuc apud Balagrita morante, de infesto ejus adventu fama jam divulgata multus inter Acarnanias sermo fuit. Erant igitur, qui neque in urbes admittendum, neque a vetusta ergo Angelos, qui longo jam ævo ipsis imperitassent, benevolentia desciscendum, atque imperatori deinceps parendum, sed potius

inhumanationem: quam recte id faciant, ipsi viderint; mihi quidem nihil dicere videntur, quod lector Græci sermonis ignarus intelligat. Docet etiam Budæus commentariis linguæ Græcæ, οἰκονομίαν valere ἐνανθρωπήσιν. Imo vita Christi, et ejus theurgia tota, et provincia illi a Deo Patre injuncta, Græcis Patribus οἰκονομία dicitur.

reginæ Annæ, conjugi Joannis despotæ, filia proto-vestiarii (quem postremum inter imperatores bel-
 luum potissimum excitasse docuimus) et Nicephoro
 ejus filio constanter fidem servandam esse cense-
 bant. **304** Alii contra, imperatorem omnino reci-
 pi, ac belli sementem tolli volebant. Cui si nunc
 se tradidissent, et regionem, et semetipsos belli-
 carum miseriarum immunes conservaturos, regi-
 næque ac Nicephoro ejus gnato conducibilia ab
 imperatore petituros; sin ad arma veniatur, pri-
 mum quidem illi resistere non posse, non modo
 quia exercitum frequentem adducat, verum etiam
 quoniam qui illi cum copiis occurrat, quique con-
 tra stet nemo sit, Nicephoro despotæ filio annum
 septimum nondum nato. Quod si etiam aliquandiu
 se queant defendere, nihilo plus profecturos, quam
 ut regione devastata, et conciso exercitu, tandem et
 ipsi, non iisdem quibus nunc, sed longe intolerabi-
 lioribus conditionibus, imperatore, quæ bellum
 maluerint, iratissimo deditioem facere cogantur.
 Hæc illis quæ dicerent, occurrerunt, sperantibus
 non sibi solum et aliis, sed et imperatoris studio-
 sis (ad quos clanculum arcanas litteras missilarat,
 quo tempore Albanis populationem vastitatemque
 inferebat) consilium prospere eventurum. Cum sic
 studia in contraria scinderentur, placuit ad regi-
 nam quoque referre, ut quo ipsa propenderet, eo
 omnes sequerentur. Quæ primum gratis actis, quod
 non sibimet duntaxat, sed ipsi quoque et ejus filio
 providerent, arma dissuasit, quibus non essent bene
 defuncturi: quando ipsa sit mulier, filius infans, illi
 propter interregnum factionibus distracti ac peri-
 turi. Verum de ipsis prudentissimos, gerendæque
 reipublicæ scientissimos deligendos, qui ad impe-
 ratorem legati, petant: primum, ut magni dome-
 stici filiam Nicephoro filio suo despondeat; post, si
 fieri queat, ut eos suis viventibus legibus regnum
 administrare pro arbitrio patiat. Copias præsen-
 tes tradituros, quibus quo vellet uteretur: et ipse
 vicissim si illi egerent, auxilium suppeditaret. Si
 his conditionibus spretis, regnum sibi omnimodis
 subicere contenderet, petitis quæ in suam, et filii,
 et illorum rem sint, ei cedendum; ne per conten-
 tionem et se, et regionem gravissimis belli cala-
 mitatibus involvant.

Aσαν πρὸς Ἰωνίαν. Αὐτὸς δὲ διενεοῖτο ὡς εἰς Ἀκαρνα-
 νίαν ἐμβαλῶν. Ἐτι δὲ κατὰ τὰ Βαλάγγριτα διατρί-
 βοντι λόγος Ἀκαρνάσι: πολλὸς ἐγένετο περὶ αὐτοῦ.
 Φήμη γὰρ διήκει ὡς αὐτοῖς ἐπιστρατεύσει. Οἱ μὲν
 οὖν μὴ δέχεσθαι ταῖς πόλεσιν ἤξιον, μηδὲ τῆς
 παλαιᾶς εὐνοίας τῆς πρὸς τοὺς Ἀγγέλους ἀποστάν-
 τας, πολλὴν ἤδη χρόνον ἄρξαντας αὐτῶν, ὑπὸ βασιλεῖ
 ὑποχειρίους γίνεσθαι, ἀλλὰ τῇ δεσπότητου Ἰωάννου
 γυναικὶ τῇ βασιλίσση Ἄννη, ἣ πρωτοδεσποταρίου
 θυγάτηρ ἦν Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, ὃν ἰσο-
 ρήκαμεν τοῦ πρὸς ἀλλήλους τελευταίου τῶν βασι-
 λέων πολέμου μάλιστα αἰτιώτατον γεγεννημένον, καὶ
 Νικηφόρῳ τῷ ἐκείνου παιδὶ τὴν πίστιν τηρεῖν βε-
 βάλαν. Οἱ δὲ ἀντέλεγον· καὶ δεῖν ἐβουλεύοντο δέ-
 χεσθαι βασιλεία, καὶ μὴ πόλεμον κινεῖν. Προσχωρή-
 σαντας γὰρ νῦν τῷ βασιλεῖ, τὴν τε χώραν διατηρή-
 σαι, καὶ σφᾶς αὐτοὺς τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἀπειρά-
 τος κακῶν, καὶ βασιλίσση, καὶ Νικηφόρῳ τῷ ἐκείνης
 παιδὶ παρὰ βασιλέως τὰ συμφέροντα αἰτήσιν. Ἐάν
 δὲ καταστῶσι πρὸς τὸν πόλεμον, πρῶτον μὲν οὐ
 δυνήσονται πρὸς βασιλέα ἀντιστήσιν, οὐ μόνον
 διὰ τὸ πολλὴν ἄγειν στρατιάν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ἀν-
 τιστρατηγῆσων αὐτῷ καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀντι-
 καταστησόμενος οὐκ ἔστι, Νικηφόρου τοῦ δεσπότητου
 παιδὸς οὕτω ἔτι ἑπτὰ γεγεννημένου. Εἰ δὲ καὶ ἀν-
 τιστῆναι δυνήσονται πρὸς χρόνον, οὐδὲν λυσιτελεῖν
 πλέον, ἢ ὅσον τῆς τε χώρας ἀναστάτου γινομένης,
 καὶ τῆς στρατιᾶς διεφθαρμένης, τελευταίου βασιλῆ
 καὶ αὐτοὺς ὑπ' ἀνάγκης προσχωρεῖν, οὐκ ἐπὶ τοῖς
 αὐτοῖς ὥσπερ νῦν, ἀλλὰ χεῖροσι πολλῶν, ὀργῇ φερο-
 μένου βασιλέως πρὸς αὐτοὺς διὰ τὸν πόλεμον.
CΤοιαῦτα δὲ αὐτοῖς ἐπήει λέγειν, οὐ μόνον οἰομένοις
 ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν βουλήν λυσιτελεῖν,
 ἀλλὰ καὶ τὰ βασιλέως πράττουσιν ἀφανῶς (κρύφα
 διὰ γραμμάτων πρὸς αὐτοὺς διελεγμένου καὶ ὅσον
 χρόνον ἐλήζετο καὶ ἐπόρθει Ἀλθανούς). Οὕτω δ'
 ἑκατέρους αὐτοῖς; βουλευομένοις ἀλλήλοις ἐναντία,
 ἐδόκει δεῖν καὶ βασιλίσση τὴν βουλήν ἀνατιθέναί ὡς
 ἄττα ἂν ἔλοιτο αὐτῇ, διαπραξομένων καὶ αὐτῶν· ἣ
 δὲ πρῶτα μὲν ὠμολόγει χάριτας αὐτοῖς πολλὰς, ὡς
 οὐχ ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ
 παιδὸς πρόνοιαν ποιουμένοις. Συνεβούλευέ τε μὴ
 πρὸς βασιλέα πόλεμον κινεῖν ὡς οὐκ ἀπαλλάξοντας
 καλῶς, οἷα δὲ αὐτῆς μὲν οὐσης γυναικὸς, τοῦ παι-
Dδὸς δὲ νηπίου, αὐτῶν δὲ διὰ τὴν ἀναρχίαν στασια-
 σόντων πρὸς ἀλλήλους καὶ διεφθαρσομένων, ἀλλὰ πρεσβείαν πρὸς βασιλέα πέμπειν, τοὺς συνετιωτά-
 τος ἑαυτῶν καὶ μάλιστα εἰδότες πράγμασι χρῆσθαι ἀπολεξαμένους· καὶ πρῶτα μὲν αἰτεῖν τὴν μεγάλου
 δομestίκου θυγατέρα Νικηφόρῳ τῷ ἐκείνης παιδὶ κατεγγυᾶν. Ἐπειτα, εἰ μὲν οἶόν τε ἦ, αὐτονόμου
 ἔσθαι, τὴν ἰβίαν ἀρχὴν ἢ βούλωνται διοικεῖν αὐτοῖς. Στρατιάν δὲ παρέχειν ὅση πρόσεστι πολεμησειου-
 σαν οἷς ἂν κελεύοι βασιλεύς. Καὶ αὐτὸν ὁμοίως ἂν τις αὐτοῖς ἐπιπῆ, συμμαχίαν πέμπειν. Ἄν δὲ μὴ
 βούλοντο ἐπὶ τούτοις βασιλεύς, ἀλλ' ἄφ' ἑαυτῶν παντάπασιν τὴν ἡμετέραν ποιέσθαι ἀρχὴν φιλονεικοῦν,
 ὅσαπερ ἂν δοκοῖ μοι τε καὶ υἱῷ καὶ ὑμῖν λυσιτελεῖν αἰτησαμένους, τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν πόλεων παρα-
 χωρεῖν, καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν ἑαυτοῦς τε καὶ τὴν χώραν τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου κακοῖς ἐσχάτοις περι-
 βάλλειν.

305 CAPUT XXXIII.

Approbatur reginae consilium. Legati ad imperatorem mittuntur. De nuptiis cum domestici filia assentitur; autō ολίαν recusat. Deditur Acarnania. Mansuetudo et munificentia imperatoris in dedititios, ac providentia oppidatim. Puer Nicephorus a malevolis Tarentum traducitur. Imperator constitutis praefectis et iustiore, et Deo recuperatam tandem aliquando provinciam gratulans, Thessalonicam abit. Filiam Alexandro Maesorum regi despondit.

Τοιαῦτα μὲν βασίλισσα παρήγει Ἀκαρνάνων. Ἄ Ἐπει δὲ πλείους ἦσαν οἱ βουλόμενοι τὰ ἴσα (δὲ λόγοι γὰρ ἦσαν οἷς πρὸς βασιλέα πολεμητέα ἐδόκει εἶναι), ἐπεψηφίζετο ἡ βουλή, καὶ προεδίαν ἀπελέξαντο ἐκυστῶν τοῦς μάλιστα συνετωτάτους, οἷς ἐπετέτραπτο πρὸς βασιλέα ἀπειθούσιν, ἅττα ἂν μάλιστα συμφέροιεν πᾶσι κοινή καὶ ἡ δυνατὰ πράττειν. Οἱ καὶ εἰς Βαλάγριτα ἐλθόντες προσεκύνθησαν τε βασιλέα, καὶ διειλέχθησαν περὶ ὧν ἦκον. Βασιλεὺς δὲ, τὸ μὲν Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῳ πατὴρ τὴν μεγάλου δομεστίκου θυγατέρα πρὸς γάμον συνάπτειν, καὶ αὐτῷ εἶναι κατὰ γνώμην εἶπε, καὶ τὴν γάμον ἐπιτρέπειν· καὶ περιόντος γὰρ ἐτι δεσπότου τοῦ Νικηφόρου πατρὸς προεδίαν τοῦτου ἕνεκα πεπομφότος πρὸς αὐτὸν ἐπιτετραφέναι. Βασίλισσης τε τῆς ἐκείνου μητρὸς καὶ θυγατέρων πρόνοιαν τὴν προσήκουσαν ποιήσεσθαι, ἀποστάσης τῆς ἀρχῆς, ὥστε διάγειν ὅποι ἂν αὐτῷ βέλτιον δοκῇ. Αὐτοὺς τε εὐεργετήσῃεν τιμαῖς τε καὶ προσδόοις ἐπισηαῖς ὧν ἂν ἕκαστος ἄξιος κριθῇ. Αὐτονόμους δὲ αὐτοὺς ἔχοντας Ἀκαρνανίας τὴν ἀρχὴν, οὐκ ἂν παρόψεσθαι· ἀλλ' ἐπιχειρήσῃεν παντὶ τῷ τρόπῳ καταδουλοῦν καὶ ὑπάγειν ἑαυτῷ. Καὶ βασίλεως γὰρ τοῦ αὐτοῦ προγόνου πολλὴν φροντίδα κεποιήσθαι τοῦ Ἀκαρνανίαν ὑφ' ἑαυτοῦς ποιῆσθαι, ἀδικῶς ἀποστερημένην τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, τῶν πρώτως αὐτὴν ἀποτησάντων αἰθαδεῖα καὶ ἀγνωμοσύνη τῇ πρὸς βασιλέα εἰς ἰδίαν ἑαυτοῖς ἀρχὴν περιποιησαμένων, καὶ κρατουμένων ἐπὶ χρόνον ἤδη συχνόν τινα, διὰ τὸ βασιλέως εἰς ἔθνων τινων πολέμους ἑτέρους ἡσυχάζεσθαι. Νυνὶ δὲ αὐτὸν ἀμελήσαντα τῶν ἄλλων, ἐνθάδε ἦκειν. Εἰ μὲν οὖν ἐθέλωσιν ἄνευ πόνων καὶ κινδύνων τὰς πόλεις αὐτῷ παραδίδόναι, αὐτὸν τε πραγμάτων ἀπαλλάξῃεν, καὶ σφίσι αὐτοῖς αἰτίως γενήσεσθαι μεγάλων ἀγαθῶν. Ἐν δὲ μή, ὡς πολέμῃσιν αὐτῷ παρασκευάζεσθαι ἀπελθόντας. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν. Οἱ πρέσβεις δὲ ὁρώντες, ὡς εἰ μὴ κείθοντο τοῖς βασιλέως λόγοις, οὐδενὸς ἑτέρου λειπομένου ἢ διαφθειρομένην ὑπὸ τοῦ πολέμου τὴν γῆν αὐτῶν ὄραν, παρεσκευασμένης ἐσβάλλειν οὐσης τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις συνέδησαν παραδίδόναι· καὶ μετ' οὐ πολὺ βασιλέως ἐκεῖ γενομένου, αἶτε πόλεις πᾶσαι προσεχώρησαν ἑκούσαι, καὶ ἡ στρατιὰ ἅμα τοῖς δυνατοῖς τῶν Ἀκαρνάνων. Βασιλεὺς τε ἐπιδεικνύμενος πρὸς αὐτοὺς πολλὴν τὴν πραότητα καὶ φιλοτιμίαν, οὐ μόνον τοῦς τῶν πόλεων δῆμους κοιναῖς εὐεργεταῖς ἐθεράπευσεν, ἀλλὰ καὶ τοῦς δυνα-

Tale consilium regina Acarnanibus dabat. Et quoniam, paucis bellum praepollantibus, major pars cum ea sentiebat, ratum fuit, lectique ex ipsis qui legatione fungerentur, intelligentissimi, quibus quaecunque omnibus communiter maxime conducere, et fieri possent, commissa sunt. Legati Balagrita ingressi, et imperatorem venerati, legationem exposuerunt. Is cum Nicephoro despote filio magali domestici gnatam conjungi, sibi quoque non displicere respondit, et nuptias permisurum : quod etiam superstitute Nicephori parente, et id per legatos rogante concesserit. Regina matrem vero cum filibus, ubi se principatu abdicaverint, pro dignitate euratorum, ut ubi collibuerit, vitam traducat : ipsos legatos ac principes honoribus et annuis redditibus, unumquemque suae personae convenienter affecturum. Ut autem, nullius imperio subjecti, Acarnaniae principatum retineant, id se minime passurum, sed omni ope enisurum, ut eum ditioni suae subjuget atque subdat. Nam et majores suos imperatores admodum cordi habuisse, uti Acarnaniam injuste a Romano abscisam imperio eodem revocarent : quae quorundam superbia et scelere adversus imperatorem principio ab ejus fide avocata, deinde in eorum dominatum, jam longinquo tempore, dum imperatores bello cum aliis aliquot gentibus occupantur, corroboratum conversa sit. Nunc aliis posthabitis, huc se profectum. Si igitur citra labores, periculaque urbes sibi tradere velint, et se molestiis liberatum iri, et eos ingentia sibi met bona conciliaturos fore. Sin minus, abirent, et viderent, quomodo fortunas suas tuerentur. Haec imperator. Legati cernentes, nisi parerent, nihil superesse aliud quam ut regionem suam hostiliter devastatam aspicerent, parato ad irruptionem Romano exercitu, seque urbesque tradituros annuerunt : **306** ac brevi civitates omnes, unaque militares copiae (53), et Acarnanum principes in praesentis adhuc potestatem libentes concesserunt. Imperator egregiam in illos mansuetudinem ac munificentiam declarans, non modo populos per oppida novis congiariis delinivit, verum etiam summates honoribus, et annuis pensionibus, aliisque donis remuneratus est, Nicephoroque magni domestici filiam despondit, et omnibus arbitrato et opinione sua rectissime ordinatis constitutisque, urbes Acarnaniae singulas non lustrandi tantum gratia, quod eas ante non vidisset, sed etiam ut pro necessitate illarum rebus

Jacobi Pontani notæ.

(53) De ista deditioe, atque adeo de tota expeditione, et victoria contra Acarnonas, ita Gregoras : Jam vero imperatorem Aetolorum et Acarnanum res male affectæ, et propter domini eorum obitum laborantibus vocabant. Principatus enim, qui a ridus

muliere, et immatura ætate puero gubernari non poterat, temere ferebatur, valuti navigium anchoris destitutum, quod hiberno tempore a fluctibus exagilatur, etc.

consuleret, obivit. Ac ceteri quidem omnes imperatoris jugum æquis aninīs accipiebant. Quibus autem antea bellum potius arriserat, a rebus novandis non se abstinere poterant: existimantesque bello se valituros, si Nicephorum puerum prius emisissent, ut et ipsi pro eo pugnare viderentur, et alios ad armorum societatem permoverent, Richardum pueri pædagogum, et alios quosdam eo perpulerunt, ut Nicephorum ducam clandestina fuga subducerent: quem noctu in navim, Ionium pelagus trajecturum imponunt, et ad principem, seu dominam Tarentinam transfugiunt (54). Qua fuga audita, imperator artificum insidiis necdum cognitis et propter Tarenti longam ab Acarnania distantiam puerum revocare haud potis, paulum urbibus illis immoratus, et in singulas præsidibus institutis, eorumque omnium duce prolostratore Synadeno declarato, et aliis demum omnibus pro arbitrio administratis, Thessalonicam discessit: gaudens simul, ac Deo gratulans, quoniam quod a Romano imperio, idque sub Alexio Angelo (55) semel abstractum, multis sumptibus et defatigationibus majores sui imperatores recuperare nequiverant, id nunc sine bellicis offensionibus prospero successu perficere sibi annuisset. Nam et Michael, qui ex Palæologis primus imperavit, Acarnaniæ et Thessaliæ causa enixe laboravit, qui et magnos sæpe et strenuos exercitus eximisque duces cum Acarnanibus et Thessalis depæliando perdidit, et post illum Andronicus filius. Huic autem parva molitione, et nihil belli causa durum perferenti, non solum Acarnaniam, sed Thessaliam quoque subigere, et jampridem sejunctas provincias cum reliquo imperio Romano denuo consociare contigit.

307 Paulo post Adrianopolin se contulit, ubi Mæssorum rex Alexander verborum quæ Rhosocastri ad eum super affinitate habuisset, memoriam ei per legatos redintegravit, ceritorque fieri voluit, eoque hoc matrimonium ei cordi esset. Legatio hæc imperatori parum jucunda fuit; filiam quippe suam domi retinere, quam Alexandri filio in communionem tori transdere maluisset, cum sciret puellæ, moribus ac legibus Græcis et imperatoriis educatæ, convictum barbarorum delectabilem non futurum. Tamen eas nuptias Romanæ reipublicæ commodaturas arbitratus, virginem suam despondit (56). Legati, quod imperatori affinitatis conjunctionem persuadere potuissent, gaudio delibuti recesserunt; ipse Byzantium filix nuptias adornaturus rediit.

Jacobi Pontani notæ.

(54) Græce est, εις την Τάραντος κρατούσαν πριγκιπισσαν, ex Italico, ut alia multa, principessa. Quæ autem hæc mulier vidua fuerit, capite sequenti exponitur.

(55) Sub Alexio Angelo juniore, Isaacii filio, quem Alexius Angelus frater occiderat, circiter annum a Christo nato 1200, sed mense post restitutionem suam in imperium vix exacto (restitutus est autem Gallorum, seu Flandrorum, et Venetorum armis) a Murizuphlo quodam ignobili, quem tamen

μένους παρ' αὐταῖς, τιμαῖς τε καὶ προσδόοις ἐτησίοις καὶ ἄλλαις ἡμεῖψατο εὐεργεσίαις. Νικηφόρον τε τῷ δεσπότῳ παιδί τὴν μεγάλην δομεστικῆν κατηγγύησε θυγατέρα, πάντα τε διαθέμενος ὡς ἂν αὐτῷ ἔχειν ἄριστα ἐδόκει, τὰς πόλεις πάσας τῆς Ἀκαρνανίας περιῆει οὐ μόνον ἱστορία; ἔνεκα, οὐπω πρότερον ἑωρακῶς, ἀλλὰ καὶ προνοίας ἀξιώσων τῆς δεούσης. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντε; ἡγῆτων ὑπὸ βασιλέα τεταγμένοι. Οἷς δὲ καὶ πρότερον ἐδόκει μᾶλλον ὁ πόλεμος; σίρετός, οὐκ ἠνεῖγοντο εἰ μὴ νεωτερίζοιεν οἰόμενοι δὲ αὐτοῖς δύναμιν πρὸς τὸν πόλεμον παρέξειν, τὸν Νικηφόρον τὸν δεσπότου παῖδα πρότερον ἐκθέσθαι, ὡς ἂν αὐτοῖ τε ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δοκοῖεν πολεμεῖν, καὶ τοὺς ἄλλους πείθο:εν συναίρεσθαι ὅταν καταστῶσιν εἰς τὸν πόλεμον, τὸν τοῦ παιδὸς ἔπεισαν παιδαγωγὸν Ῥιτζάρδον, ἄμα καὶ τισιν ἐτέροις, Νικηφόρον τὸν δοῦκαν ὑπεκθέσθαι, καὶ παραλαβόντες νυκτὸς, πλοῖον τε τὸν Ἴνιον περαιουμένου ἐπιθάντες, εἰς τὴν Τάραντες κρατοῦσαν πριγκιπισσαν διαφεύγουσι. Πυθόμενος δὲ τὸν δρασμὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ μήτε τῶν συνεσκευακῶτων τὴν ἐπιβουλὴν εἰδὼς, ἀνακαλεῖσθαι τε τὸν παῖδα ὧν οὐ δυνατὸς, διὰ τὸ πολὺ Ἀκαρνανίας Τάραντα διεστηχέναι, ἐπ' ὀλίγον ταῖς πόλεσιν ἐκείναις ἐνδιατρίψας καὶ πάσαις ἡγεμόνας ἐπιστήσας ἐφ' ἐκάστη, τὸν τε πρωτοστράτορα Συναδητὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀποδείξας στρατηγόν, καὶ τ' ἄλλα πάντα ὡς ἂν αὐτῷ ἐδόκει διοικησάμενος, ἄρα; ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Θεσσαλονικίην, χαίρων ἅμα καὶ θεῶ τῆς εὐεργεσίας χάριτας ὁμολογῶν, ὅτι ἃ πολλοῖς ἀναλώμασι καὶ πόνοις ἐκ τῶν Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου χρόνων τῆς Ῥωμαίων ἀποτμηθὲν ἡγεμονίας οἱ τούτου πρόγονοι βασιλεῖς; ἀνασῶσθαι οὐκ ἴσχυσαν, τοῦτο νῦν ἀνεὺ πολέμων καὶ κινδύνων παρέσχε κατορθῶσαι. Μιχαὴλ τε γάρ ὁ πρῶτος ἐκ Παλαιολόγων ἄρξα; πολλὴν ἐνεδείξατο σπουδὴν Ἀκαρνανίας ἔνεκα καὶ Θετταλίας, καὶ στρατιὰν ἀπόλεσε πολλὴν τε καὶ ἀγαθὴν, πολλάκις καὶ θαυμασίους στρατηγούς, Ἀκαρνασί καὶ Θετταλοῖς πολεμῶν, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀνδρόνικος ὁ υἱός. Τούτῳ δὲ ὀλίγα πραγματευσαμένῳ καὶ οὐδὲν ὑποστάντι διὰ τὸν πόλεμον δεινὸν, οὐ μόνον Ἀκαρνανίαν, ἀλλὰ καὶ Θετταλίαν ἐξεγένετο παραστήσασθαι καὶ τῇ λοιπῇ συνάξει ἡγεμονίᾳ τῇ Ῥωμαίων ἐπ' ἔτεσι πολλοῖς ἀποτμηθέντα. Ἐκεῖθεν δὲ οὐ πολὺ ὕστερον ἦκεν εἰς Ἀδριανούπολιν· διατρίβοντι τε ἐκεῖ ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, ἐπεμψε πρεσβεῖαν ὧν πρὸς αὐτὸν ἐν Ῥωσοκάστρῳ περὶ τοῦ κήδους διειλέχθη λόγων ἀναμνήσκων, νυνὶ τε εἰ κατὰ γνώμην αὐτῷ

ad summum dignitatis gradum extulerat, fraude puer necatur (erat autem annorum 12); urbs Gallis Venetisque dedita est, et imperium deinceps penes Francos seu Flandros fuit. Egnatius, lib. II.

(56) Puellam tum novem annos explevisse, adolescentem vero quindecim, auctor est Gregoras. Unde firma pax inter Romanos et Mæsos constituta sit. De puella vix credi potest. A jureconsultis quidem tempus nuptiis idoneum annis duodecim circumscribitur in femina.

εἰη τὴν ἐπιγαμίαν ποιεῖσθαι εἶδέναι, ἀξίων. Βασιλεῖ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἦν καθ' ἡδονήν. Μᾶλλον γὰρ ἰεοῦ-
λετο τὴν θυγατέρα οἴκοι διατριβεῖν, ἢ Ἀλεξάνδρου τῷ υἱεὶ εἰς κοινωνίαν ἐκδιδοῖναι γάμου, τὴν παρὰ
τοῖς βαρβάροις διατριβὴν εἰδῶς οὐκ ἰσομένην πρὸς ἡδονήν τοῖς ἤθεσι καὶ νόμοις Ἑλληνικοῖς ἐντεθραμ-
μένη καὶ βασιλικούς. Τῷ κοινῷ δὲ Ῥωμαίων τὸν γάμον οἰόμενος τῆς θυγατρὸς λυσitteλεῖν, ὑπέσχετο
ποιήσειν. Οἱ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως πρέσβεις πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆκον χαίροντες, ὅτι
βασιλεία πείσαι ἡδυνήθησαν περὶ τοῦ κήδους. Αὐτοὺς δὲ βασιλεὺς ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ πρὸς τὸ Βυζάντιον
ἦκεν, ὡς τῆς θυγατρὸς ἐξαρτυσόμενος τοὺς γάμους.

CAPUT XXXIV.

*Persarum incurio, et in illis trucidandis, capiendis, jugandisque magni domestici, ipsius imperatoris præ-
clara virtus. Nuptiæ apud Adrianopolin filię Mariæ cum Michaele Alexandri filio. Ducitur nova nuptia in
Mæsiam. Acarnanes deficiunt; protostratorem in carcerem tridunt; Nicephorum a principe Tarentina
repetunt, et ab ea auxilium petunt. Quem illa libenter e duabus filiabus altera ei desponsa dimittit.
Quænam hæc mulier, et quam ambitiosa fuerit. Joannes Angelus Pincerna, et Monomachus cum copiis
in Acarnaniam mittuntur. Eodem postea veniens imperator res memorabiles gerit.*

Ὅντος δὲ ἦδη περὶ ἰκδολάς τοῦ θέρους, ἡγγέλ- A
λετο ἐκ Τριγλείας τῆς πρὸς Ἑλλησποντον ὡς στρα-
τιτὴ Περωῶν πεζῆ, ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἑω πόλεων λο-
γάδες, ὧν Ὀρχάνης ἐστὶ σατράπης, ἕξ καὶ τριά-
κοντα ναοὶ πρὸς τὰ περὶ Βυζάντιον χωρία εἰσι
παρεσκευασμένοι περαιουῖσθαι, ἢ ταύτη καθ' ἦν
ἡγγέλλετο τὴν νύκτα, ἢ ἐς τὴν ὑστεραίαν εἶναι.
Ἐὰ οὕτω παρεσκευασμένους ὡς οὐ ταχέως ἐπανήξον-
τας, οὐδὲ λαθραίαν τὴν ἀρπαγὴν ποιησομένους,
ἀλλ' ἀναλθῆν, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντου ἅπαντα
ληϊσομένους. Παρασκευάσασθαι μὲν οὖν ἀντί-
ροπον δύναμιν πρὸς τὴν Περσικὴν οὐκ ἔην, οὐκ
ἐνδιδόντος τοῦ χρόνου διὰ τὴν ταχείαν τῶν βαρβά-
ρων ἐφοδόν. Ὅμως δὲ τὴν τότε παρατυχοῦσαν ἐν
Βυζαντίῳ στρατιάν εὐαρλίμητόν τινα οὔσαν, τὸν B
μέγαν δομέστικον ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς παραλαβόν-
τα, πρὸς τὰ περὶ Βυζάντιον χωρεῖν παράλια χωρία
τὴν ἐφοδὸν τῶν βαρβάρων περιμένοντα. Αὐτοὺς δὲ
ὡς ἅμα ἐκ θαλάσσης ἐπιθησόμενος, ἐφώπλιζε τρι-
ήρεις. Ὁ μέγας μὲν οὖν δομέστικος πρὸς τινι
χωρίῳ Ἐννακοσία προσαγορευομένῳ ἐγκαθίδρυσεν
τὴν στρατιάν κατασκόπους τε καταστήσας ἐφ' ὅσα
μάλιστα χωρία ἀπόδασιν ὑπώπτευε τῶν Περσῶν,
διενυκτέρευεν ἐκεῖ. Περὶ δὲ θρόνον ἐκ τῶν κατα-
σκόπων τινὲς ἀπήγγελλον, ὡς οἱ βάρβαροι τοὺς ἐκεῖ
αἰγιαλοὺς τὴν ἀπόδασιν ἐποιήσαντο, καὶ τεκμήριον
ἀληθῆς τῆς ἀγγελίας ἐποιούντο, τὸ τραυματίαι
γεγενῆσθαι παρ' αὐτῶν. Οἱ βάρβαροι δὲ οὐκ ἐφ' ἐνὶ
χωρίῳ προσέσχον πάντες· ἀλλ' οὐ μακρὰν ἀλλήλων C
διεστηκότες, δύο ναυλοχίας ἐποιήσαντο· οἱ μὲν οὖν
ἐκ τῆς μίαις μερίδος, ἕτερα ἐτράποντο χωρία·
οἱ δὲ τῆς ἑτέρας ὡσπερ σκοποῦς τινὰς ὀλίγους
ἐκ αὐτῶν προπέμφσαντες, οἱ λοιποὶ συντεταγμένοι
ἦσαν, ὡς διὰ τῶν χωρίων ἐκεῖνων ἐλευσόμενοι,
οἷς ὁ μέγας δομέστικος ἐνήδρευεν. Ὡς δὲ οἱ προ-
τεταγμένοι ἐκεῖνοι ἐγένοντο πλησίον τῆς Ῥωμαίων
στρατιᾶς, πλὴν ὀλίγων πάντες ἔπesson ἀπροδοκῆ-
τοῖς ἐμπροσθέντων· ὅσοι δὲ διεσώθησαν, εἰς τὴν αὐ-
τῶν ἐλθόντες στρατιάν, ἀπήγγελλον ὡς διαφθοροῖεν,
στρατιᾶ περιτυχόντες, ὀλίγη μὲν, ὡς φήθημεν,
(καθαρῶς οὐκ ἔχοντες διὰ τὴν νύκτα διαγνῶναι),
ἀγαθῆ δὲ καὶ τὰ πολέμια κρατίστη. Ὁ δὲ καὶ οἱ
τῆς Περσικῆς ἀρχόντες πυθόμενοι στρατιᾶς παρ-
εσκευάσαντο ὡς ἐπὶ μάχην. Ἐπιγενομένης δὲ ἦδη
καὶ ἡμέρας, συνεπλέκοντο οἱ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ

Præcipiti jam æstate a Triglia juxta Hellespontum
perferuntur nuntii, pedites Persas ex orientis ur-
bibus delectos, Orchane duce, sex et triginta navi-
bus ad loca Byzantio vicina, aut ea ipsæ, aut certe
postera nocte trajicere paratos esse; sic autem in-
structos, ut non mox reversuri, neque furtim ad
rapinas incubituri, sed impudenter et avare nimis
omnia direpturi videantur. Quia igitur festinatus
barbarorum adventus, et temporis angustię æqua-
lem exercitum colligere non sinebant, nihilominus
qui tunc erat Byzantii exiguus, eum mandavit ma-
gno domestico ut acciperet, et ad maritima urbis
loca venientium impetum exciperet; ipse simul e
mari invasurus, triremes armabat. Itaque domesti-
cus loco cui nomen Enacosia, cohortibus suis col-
localis, et speculatoribus constitutis, ubi potissi-
mum Persas descensuros suspicabatur, ibi perno-
ctat. Sub diluculum quidam speculatores narrat,
308 barbaros illic in littus exisse; fidemque nar-
rationi accepta ab illis vulnera astruebant. Ceterum
barbari non omnes ad unum locum appellen-
tes, duas navium stationes haud longo intervallo
faciebant: et alii quidem ex una parte alio se dif-
fundebant. alii ex altera, velut speculatores quos-
dam paucos de suis præmittentes, agmine compo-
sito incedebant, quasi locos a magno domestico in-
sessos transituri. Ut primum Romanis appropin-
quarunt, demptis aliquot, omnes, quod in hostem
improvisum incidissent, letho occubuerunt. Qui
evaserant, ad suos retrogressi, memorabant, quemadmodum commiliones cecidissent, cum in
quasdam copias, ut videbatur (nam per noctem
clare internoscere non potuisse), sed animosas, et
bello invictas incidissent. Re intellecta, Persarum
duces ad conflictum accinguntur, luceque terris
jam diffusa manus conseruntur. Persæ, qui nobiles,
et inter suos noti erant, omnes diu se defenderunt.
Verumtamen vi victi, præter septem, omnes vel in
pugna ceciderunt, vel vivi in potestatem venerunt.
Eadem hora etiam imperator duabus triremibus,
quas noctu impleverat (reliquæ enim tum naviga-
tionii non erant idoneæ) adnavigabat: compertoque
barbarorum aliis a magno domestico fuis, eum in
cæteros jam iter moliri, triremi exscendens, quo-
niam imperatori equi non aderant, in equum do-

mestici Interea ascendit, et cum suis ingenti studio ardoreque contra Persas vadit. Ubi ad locum venit, in quo illi direptionibus ac prædis agundis vacabant, conflixit vicitque viriliter. Nam et ipsos, extra paucos, aut interemit, aut captivos duxit. Qui necem effugere potuerunt, ad naves recurrentes, unam quidem compleverunt, duabus aliis, uni octo, alteri decem imponentes vela sustulerunt, ac ventos secundos adepti, exitium præter opinionem suam evaserunt; sic Deo cœlitus barbaris et ut vincerentur, et ut servarentur, ambo, inquam, hæc dispensante. Nam quæ cum imperatore venerunt triremes binæ, ut Persicas naves viderunt pedem fecisse, et fugisse, remigatione fugientes assequi posse diffisi (quod procul eas flamine prospero ferri viderent) festinarunt et ipsæ cum antennis vela tollere. Dum tollerent, horum funes, quibus antennam atrahebant rumpebantur: illorum antenna, vento dejecta in tabulatum decidebat; atque ita re desperata persecutione abstiterunt. **309** Quæ restabant quinæ et tricenæ Persarum naves (57), vacuæ in litore mauserunt. Imperator et sui, cum triremibus illic noctem agentes, eadavera hostium spoliabant. Circa medium ejusdem noctis, alii barbari rei gestæ ignari, novem navibus ad eandem oram delati sunt, ut se prioribus conjungerent. Improvisæ autem Romanis triremibus occurrentes, eo casu obstupuerunt. Tamen ex earum paucitate sumpia audacia, pugnam tentarunt, parumque abfuit, quin illas perderent, nam in altoram jam insilerant. Verumtamen classarii a viribus suis petentes auxilium, eos devicerunt, omniumque Persicarum navium, una solum effugiente, pouti sunt. Atque hi quoque, ut priores, delecti erant, et domi suæ nominatissimi. Quare et milites Romani, si qui a propinquis peterentur, grandi pecunia eos vendebant. Hunc in modum barbari male mali perierunt. Imperator rebus omnibus ad filias nuptias præparatis et instructis, Byzantio Adrianopolin ad eas ibidem peragendas profectus est. Eodem rex Mœsorum Alexander cum filio Michaele Asane (58), rege jam a se nominato venit. Et apprecationes quidem, seu benedictiones, et quæcunque super nuptiis sacræ leges præcipiunt, in urbe fiebant. Convivia vero, et comotationes, et quæ ad lætitiâ festorum connubialium inventa sunt, in prætis Comnenes appellatis, non procul ab urbe, præpe Tuntzam (59) fluvium obibantur; diebusque octo a Mœsis et Romanis in his sacris nuptialibus consumptis, die nono Alexander rex et Mœsi, imperatoris filiam, reginam suam Marianam e gente Palæologorum assumentes, in Mœsiam abducunt, multis eam ex Romana nobilitate usque Tri-

A βάρβαροι ἀλλήλοις, καὶ ἀντέσχον μὲν ἐπὶ πολὺ, τῶν παρὰ Πέρσαις ἐπιφανῶν ὄντες καὶ γνωρίμων πάντες ὁμοῦ νικηθέντες κατὰ κράτος, πλὴν ἑπτὰ, οἱ μὲν ἀπέθανον παρὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐάλωσαν. Τῆς αὐτῆς δὲ ὥρας καὶ ὁ βσιλεύς δυσὶ τριήρεσι παρέπλει, ἃς ἦν τῆς νυκτὸς πεπληρωκῶς, ἕτεροι γὰρ οὐκ ἔτυχον οὔσαι πλώϊμοι. Πυθόμενος δὲ ὡς οἱ μὲν τῶν βαρβάρων ἤττηθειεν παρὰ μεγάλου δομestikou καὶ τῆς στρατιᾶς, ἐπὶ δὲ τοὺς ἑτέρους ἤδη παρασκευάζονται χωρεῖν, ἀποθᾶς τῆς τριήρεως, ἐπεὶ τῶν βασιλικῶν οὐ παρήσαν ἔπποι, τοῦ μεγάλου δομestikou ἔππω ἐπιθᾶς, ἄγων καὶ τὴν στρατιάν ἐχώρει κατὰ τῶν Περσῶν σπουδῆ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ. Καὶ γενόμενος καθ' ἃ οἱ Πέρσαι ἐληΐζοντο χωρία, συνέβαλλε τε καὶ ἐνίκᾳ κατὰ κράτος. Πλὴν γὰρ ὀλίγων, καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν ἔπεσον κατὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐάλωσαν. Ὅσοι δὲ τὸ διαφθαρήναι ἠθουήθησαν διαφυγεῖν παρὰ τὰς γαῖς τὰς ἑαυτῶν ἐλθόντες, μίαν μὲν ἐπλήρουν, δυσὶ δὲ ἑτέραις, τῇ μὲν ὀκτώ, δέκα δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἐπιθᾶντες, ἰστία τε ἀφαντες, καὶ πνεύματος εὐτυχηκότες ἐπιφύρου, παρὰ δόξαν διέφυγον τὸ ἀπολέσθαι, οὕτως ἀνοθεν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἤτεταν τοῖς βαρβάροις προτυνεύοντος. Αἱ γὰρ μετὰ βασιλεύς ἐλθούσαι δύο τριήρεις, ἐπεὶ τὰς Περσικὰς εἶδον ἀραμέναις πρὸς τὸ πέλαγος ἰστία ἐπὶ φυγῆ, τῇ εἰρεσίᾳ τὴν διώξιν ἀπαγορεύσαντες διὰ τὸ μήκοθεν τὰς Περσικὰς ὄρᾳν ἐκ φόρῳ πνεύματι χρωμέναις, αἴρουν ὄρμητον ἰστία καὶ αὐτοὶ. Ἄμα δὲ αἰρήντων, τῶν μὲν ἐρῳάγησαν οἱ κάλυ οἷς ἀνήγον τὴν κεραλαν τῶν ἑτέρων δὲ ἡ κεραλα καταθεῖσα, κατέπεσον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ οὕτως ἀπέσχοντο τὸ διώκειν ἀπαιπόντες. Αἱ λοιπαὶ δὲ πέντε [τριῖς] καὶ τριάκοντα οὔσαι: νῆες Περσικαὶ, κατελείφθησαν ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κεναί. Βασιλεύς δὲ μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ αἱ τριήρεις ἠύλισαντο αὐτοῦ τὴν νύκτα σκυλεύοντες τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς περὶ μέσην, ἕτεροι βάρβαροι, ἐννέα ναοὶ, μὴδὲν εἰδότες τῶν γεγεννημένων, κατέπλεον ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς αἰγιαλοὺς ὡς συμμίζοντες τοῖς ἄλλοις ἀπροδοκῆτως δὲ ταῖς δυσὶ τριήρεσι περιπασόντες τῶν Ῥωμαίων κατεπλάγησαν μὲν τῷ ἀδοκῆτῳ. Πλὴν διὰ τὴν ὀλιγότητα θαρρήσαντες αὐτῶν, συνεπλέκοντο πρὸς μάχην. Καὶ πρὸ ὀλίγον μὲν ἦλθον τὰς τριήρεις διαφθεῖραι. Ἐπέδησαν γὰρ οἱ βάρβαροι καὶ τῆς μιᾶς. Πλὴν πρὸς ἄλκην τραπόμενοι οἱ τριηρίται, ἐνίκησάν τε καὶ πασῶν ἐκράτησαν Περσικῶν νεῶν, μιᾶς δαδράναι δυναθείσης. Ἦσαν δὲ καὶ οὗτοι ὡσπερ καὶ οἱ πρότεροι λογάδες τῶν παρὰ Πέρσαις ὀνομαστοτάτων. Ὅθεν καὶ οἱ στρατιώται τοὺς ἀλόντας αὐτῶν πολλῶν εἰς αὐὰ χρημάτων ἐκ τῶν οικείων μεταπεμπομένους. Οἱ μὲν δὲ βάρβαροι οὕτως ἀπώλοντο κακοὶ κακῶς. Βασιλεύς δὲ ἐπεὶ τὰ πρὸς τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς

Jacobi Pontani notæ.

(57) Supra dixit, fuisse sex et triginta; postea, tribus fugis e Persas; quomodo ergo supersunt quinque et triginta? potius triginta tres dicendum fuit.

(58) Cur Asanem cognominat? an id ei cognomentum ab Asane honoris causa imposuit?

(59) Trium confluentes annuum sunt Adrianopoli: Marizæ, sive Mariscæ, qui olim Hebrus, Tuntzæ sive Tanari, et Harða. Postquam hi fluvii coiere, Mariza superat. Corruptum est Nizan ex Tuntzau, itaque emendare non dubitavi.

CAPUT XXXV.

Magnus domesticus ægre colloquitur Cabasilæ impetrat. Defectionem urbium illi exprobrat. Tertio die reversus, ad dedicationem flectere frustra conatur. Denum persuadet, ac lætum nuntium imperatori Artam allaturus, in itinere ad fontem prandel. Eo venit Cabasilas, consilium querens. Quem edoctum dimittit, et postridie nomine imperatoris urbem accipit. Cabasilas cum primoribus ad imperatorem a magno domestico adducitur. fidem constantem promittit. Imperator illum, cæterosque collaudat et muneratur. Artæi Rhogios maledictis proscindunt, et obdurant.

Ὁ μέγας δὲ δομέστικος μεμνημένος ὡς Καβατί-
 λας οὗτος, ὅτε πρῶτον Ἀκαρνανίαν ποιήσατο αὐτῷ
 ὁ βασιλεὺς, πολλὰ αὐτοῦ πολλάκις ἐδεήθη τοῖς φίλοις
 συναριθμηθῆναι αὐτοῦ καὶ τοῖς οικείοις, καὶ πολλῆς
 ἀπέλαυσε προνοίας τῆς αὐτοῦ πεισθέντος πρὸς τὴν
 αἰτησιν, ἐλπίσας τέ τι ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀνύσειν
 Καβατίλα φιλίας, τῶν οἰκείων ὀλίγους παραλαβὼν,
 ἦλθεν εἰς Ῥωγίω. Καβατίλας δ' ἐπεὶ ἀπὸ τοῦ τεύχους
 ἔώρα προσιόντα, πέμψας ἰδεῖτο, μὴ ἐγγὺς τειχῶν
 γενέσθαι. Ἡ γὰρ ἀνάγκη συντυγχάνειν παρὰ γνώ-
 μην. Πεπεικέναι γὰρ ἑαυτὸν καθάπαξ ἀφίστασθαι
 Ῥωμαίων, ἢ ἀποθανεῖσθαι· ὃ καὶ αὐτὸ παντὸς ἐπ-
 αχθέστερον κακοῦ, καὶ οὐχ ἥκιστα παντὸς ἀναιρώτε-
 ρον. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος οὐδὲν ἔφασκε τοὺς λό-
 γους εἶναι πρὸς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ ἐπαγγελιάμενος
 Καβατίλα εἶναι φίλος, τὰ προσήκοντα φίλοις μὴ
 κατοκνεῖν ποιεῖν. Ἄν δ' αὐτὸς διωθῆται προσιόντα,
 τῇ σφετέρῃ δόξῃ λυμανεῖσθαι, ἀγνώμονα περὶ τοὺς
 φίλους, καὶ τὴν γνώμην εὐμετάβολον ἀποδεικνύοντα
 ἑαυτὸν, καὶ ταῦτα πρότερον αὐτὸν δεηθέντα, καὶ
 πείσαντα τοῖς φίλοις τοῖς ἐμοῖς καταγραφῆναι. Κα-
 βατίλας δὲ καὶ αὐτὸς διέχυρ' ἔζετο, μήτε βούλεσθαι,
 μήτε δύνασθαι τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἀπειπεῖν, καὶ
 δεῖνὰ πάσχειν, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν φιλίᾳ τυραννεῖ-
 σθαι, οὐ μετρίως ἀνιώμενον, ὅτι μὴ δι' ἑαυτοῦ αὐτὸς,
 ἀλλὰ δι' ἑτέρων τὸν πρῶτον χρόνον ὀμίλει. Δεδου-
 κέναι δὲ μὴ οὐχ οἶδ'· τε ἢ κρατεῖν ἑαυτοῦ, συγ-
 γενόμενος ἐκεῖνῳ, ἀλλὰ ταῦτόν τοις μαινομένοις
 πάθῃ, οἳ ἦδονται κατακόπτοντες ἑαυτούς, ἀγνοοῦν-
 τες ὅτι πύσχομαι διὰ τὴν νόσον. Τούτου μὲν οὖν
 ἕνεκα, ὁ μέγας δομέστικος εἶπεν. Ἐπεινῶ, ὅτι φιλίας
 ἤτησαι τοσοῦτον, ἧς ἦδεται ἠετώμενος πᾶς τις σω-
 φρονῶν. Εἰ δέ σοι φορτικὸν καὶ ἐπαχθὲς τὸ τελείως
 ἐμοὶ συνελθεῖν, ἀλλὰ τόγε δεῦτερον, παρὰ τὴν γέφυ-
 ραν ἔλθῃ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου μέρους
 ὀμιλήσαντες ἀλλήλοις, ἐμοὶ τε τὸ σὺ ὀμιλήκηναι,
 καὶ σὺ τὸ μὴ ἐγγὺς ἐμοῦ γενέσθαι, ὃ μάλιστα δέδοικ-
 ας, περισώζοιτο. Ἐπεὶ δὲ ἦκε παρὰ τὴν γέφυρην
 πεισθεὶς, ἄλλα τε διειλέχθησαν ὅσα τις ἂν εἴποι πρὸς
 ἄνδρα φίλον, καὶ περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν πόλεων
 ὁ μέγας δομέστικος αὐτοῦ κατηγορεῖ ὡς αἰτιωτάτου
 μάλιστα γεγενημένου. Ἐφ' οἷς ἀπελογεῖτο καὶ αὐτὸς
 ὡς λυσιτελοῦντα δράσειεν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις
 Ἀκαρνασί τῆς δουλείας αὐτοῦς ἐλευθερῶν Ῥωμαίων,
 καὶ τὴν πάτριον αὐτοῖς τῶν Ἀγγέλων ἀρχὴν ἐπανα-
 σῶζων. Τοιαῦτα καὶ ἕτερα ἅπαντα διαλεχθέντες, ὁ μὲν
 εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐς τρίτην ἡμέραν αὐτοῖς ἤξειν

Magnus autem domesticus, memor quomodo hic
 Cabasilas, cum primum Acarnaniam reciperet im-
 perator, sæpe multumque rogasset, uti eum amicis
 ac familiaribus suis allegeret, et quo pacto ejus
 petitioni annuens, sua cura ac providentia singulari
312 magnum homini fructum attulisset, conce-
 plaque spe, propter eam amicitiam aliquid effectur-
 um, paucis comitatus familiaribus Rhogum adit.
 Cabasilas accedentem de muro conspicuus, misit
 oratum, ne propius mœnia veniret: nolle enim
 cum eo colloqui. Nam induxisse in animum semel,
 cum Romanis nil habere negotii, aut emori: quod
 omnium malorum odiosissimum erat atque tristis-
 simum. Tum magnus domesticus, nihil a se ista
 verba pertinere: nam cum se Cabasilæ amicum
 fore spondisset, non pigriari officium amici præ-
 stare. Si ipse se convenientem repelleret, gloriam
 suam corrupturum, dum semet in amicos incon-
 stantem atque improbum ostenderet: cum tamen
 petivisset prius et impetrasset, ut ab eo in ami-
 corum numerum referretur. Cabasilas affirmare,
 nec velle, nec posse initum cum eo amicitiam re-
 tractare. Et ob eam excruciarī, et quasi tyrannidem
 quamdam experiri, contristarique non mediocriter,
 quod non ipse per se, sed per alios hoc tempore
 cum eo colloquatur. Timuisse vero, si cum illo sit,
 ne se continere nequeat; sed idem sibi quod fu-
 riosis usu veniat, qui corpora sua cum voluptate
 dilaniant, propter morbum quid faciant ignorantes.
 Ergo se illum laudare, inquit magnus domesticus,
 cum tantopere ab amicitia victus sit, qua se victum
 prudens quilibet lætatur. Quod si onerosum ac mo-
 lestum sit, proxime secum congregi, certe ad pon-
 tem fluminis accedat, ut ex intervallo se appellent,
 et sibi detur cum eo collocutum esse et illi (quod
 maxime timeat) non appropinquasse. Ubi morem
 gerens ad pontem accessit, cum alia, quæ inter
 amicos solent, ultro citroque dicta sunt, tum ma-
 gnus domesticus de urbium defectione questus est,
 cui rei ipse puppis et prora fuisset. Ille defendendi
 sui gratia refert, se Acarnanibus e Romanorum servi-
 tute asserendis, et patrio Angelorum principatu (62)
 ipsis recuperando, sibi aliisque commodare voluis-
 se illis aliisque inter se dictis, domesticus ad
 exercitum, tertio die reversionem pollicitus, Caba-
 silas in oppidum, secunda congressione recusat,
 digressi sunt. Tertia luce magnus domesticus

Jacobi Pontani notæ.

(62) A temporibus Angeli Alexii abrupta est a Romano imperio Acarnania. Sed cap. sequenti historicus noster explicabit, quomodo ex præfectura facta sit propria provincia. Ex prætore Gracii Leunclavius hæc verba recitat: Qui duces a'is

in locis alii fuerant hactenus (nondum occupata a Flandris Constantinopoli, et toto fere imperio) singuli regionem administrationi sue commissam tunc sui juris efficiebant: vel ad hoc impulsī motu proprio, vel ab incolis ad defendendam regionem accessit.

Rhogum, cum Cabasila acturus redit. Qui paulum cunctatus, postquam vidit eum nolle discedere, rursus egressus, ponte transito ad eum accessit; quem, licet longa oratione, domesticus flectere non potuit, ut se urbemque imperatori dederet, tamen animam ejus terruit, ne existimaret sub imperatore vivere plane desperationum, **313** nec obsessum mori, subjectione optabilius esse, dictaque salute, cum paulo post tertium se ad futurum praedixisset, uterque quo ante se receperunt. Lapsis diebus aliquot adest, et cum eo extra muros die consumpto, persuadet tandem, ut in fidem imperatoris urbe tradita veniat. Ita persuasum Rhogi relinquit: ipse ad imperatorem ad Artam castra habentem, Cabasilam Rhogum traditurum nuntiaturus ire pergit. In itinere ubi ad fontem quemdam aqua frigida ac pellucida, haustuque dulcissima manantem venit, placuit ab equis descendere, et corpus cibo reficere. Descendunt, ac recumbunt: nec mora longa, et Cabasilam propere adequitantes conspicantur. Quo jam vicino, priusquam verbum ederet, Opinor, ait magnus domesticus, te aliis quiritantibus, ac nimiam facilitatem tuam accusantibus, quod ad me, qui hostis esse videor, nullo securitatis pignore tam inconsulto, ut apparet, adeas, volentem facto ipso docere, quod non imperite, neque confidenter, sed probe sciens, cui te credideris, et cui officium praestes, illos quidem cum stultis cogitationibus relinquare, et ad nos, quos aliis fideiorem judicasti, advenire. Respondit Cabasila, nisi primus ipse prist sermone Rhogi habitos advenisset, difficile crediturum fuisse, neminem eos ibidem dictorum nuntium accepisse. His enim ipsis inter nos prolati, inquit, relictis illis ad te advolo. Tu noveris quid me facere melius sit: terumne ad imperatorem progrediar, an hic, quandiu jusseris subsistam? Ego enim, scias velim, nunquam imperatori me dedidissem: sed quemadmodum illi dixeram, mori, quam ei subire maluissem. In amore autem tui prorsus me expugnatum confiteor, proptereaque me ipsum cum civibus tradidisse, ut integrum tibi sit de nobis statuere quod voles. Magnus domesticus tam benevolentiam voluntati actis gratis ingentibus, Rhogum Cabasilam remittit; se crastina luce cum donis regalibus venturum, ipsumque et ceteros pro imperatore in potestatem accepturum. Inde ad imperatorem tendit, de Cabasila et Rhogo quemadmodum se tradidissent, commemorat: nactusque auctoritatem quaecunque justa et commoda duceret in illos beneficentiae causa conferendi, die sequenti Rhogum init; quem Rhogii urbe transdita accipiunt; ipse dona imperatoris, ut quoque dignum erat, distribuit, assumptisque quorum inter eos praecipua vigeat exstimatio, simulque Cabasila **314** imperatorem adit; quibus se adorantibus subjectionemque proficientibus mansueta ac leni oratione respondit, et pro mutatione in melius laudatos, ad se diligen-

Α επαγγειλάμενος, ὁ δ' εἰς τὴν πόλιν, τὴν δευτέραν συντυχίαν ἀπειπάμενος, διελύοντο. Ἐς τρίτην δὲ ἡμέραν ὁ μέγας δομέστικος αὐθις ἦλθεν εἰς Ῥωγῶ, ἐπὶ τῷ Καθασίλῳ αὐθις συγγενέσθαι. Ὁ δ' ἀνὰ βάλ- λόμενος ἐπὶ μικρὸν, ἐπεὶ οὐκ ἀφιστάμενον ἔωρα, ἐξελθὼν καὶ αὐθις, τὴν τε γέφυραν διαβάς, εἰς ἐν αὐτῷ συνῆλθεν. Ἐφ' ἱκανὸν τε ὁ μέγας δομέστικος αὐτῷ διαλεχθεὶς, πείσσει μὲν οὐκ ἴσχυσε προσχωρή- σαι βασιλεῖ καὶ τὴν πόλιν παραδοῦναι· ὁ μὲν δὲ διέπεισεν αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς· τοῦ μὴ τῶν ἀπηγο- ρευμένων παντάπασιν τὸ ὑπὲρ βασιλέα αἰεσθαι τελεῖν, μηδ' αἰρετώτερον ἡγεῖσθαι τῆς δουλείας τὸ ἀποθνή- σκειν πολιορκουμένους. Συναξάμενος δὲ αὐτῷ, καὶ αὐθις ἤξειν προειπῶν μετ' οὐ πολὺ, ὁ μὲν εἰς τὸ στρα- τόπεδον, ὁ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀνεχώρησαν. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς καὶ αὐθις προσελθὼν καὶ συννημερῶσας αὐτῷ ἔξω γενομένων τῶν τευχῶν, ἔπεισε προσχωρή- σαι βασιλεῖ, καὶ τὴν πόλιν παραδοῦναι. Ἐπεὶ δὲ εἶχε πεπεισμένον, αὐτὸν μὲν ἐν Ῥωγῶι κατέλιπεν αὐθις· αὐτὸς δὲ πρὸς βασιλέα παρὰ τὴν Ἄρταν ἑστρατοπε- δευμένῳ ὅτι παραδιδόη Καθασίλα· Ῥωγῶ ἀπαγγε- λῶν ἐχώρει· οὐδέοντι δὲ αὐτῷ, ἐπεὶ ἐγένετο κατὰ τινα πηγὴν ψυχρὸν ἄμα βίουσαν καὶ διειδὲς καὶ ἦδι- στον πιεῖν, ἐδόκει δεῖν τῶν ἵππων ἀποθάντας, ἀρι- στον ἐλέσθαι, καὶ ἀποθάντες κατεκλίοντο. Μετὰ μι- κρὸν δὲ καὶ ὁ Καθασίλας σπουδῆ ὠρᾶτο προσελαύνων, καὶ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἦν, πρὶν τι φθέγγασθαι αὐτὸν, Ὁλο- μαι, ὁ μέγας δομέστικος εἶπε, σοὶ τῶν ἐταίρων μεμ- φρομένων, καὶ πολλῆν κατηγορούντων εὐκολίαν ὅτι πρὸς ἐμὲ πολέμιον δοκούντα εἶναι, μηδὲν ἔχων ἐνέ- χυρον ἀσφαλείας, ἀπερὶ σκέπτως οὕτω τὸ δοκοῦν φοι- τᾷς, βουληθεὶς ἔργους ἀποδείξει πᾶς οὐκ ἄμαθῶ; εὐδὲ Ὁρασέως, ἀλλ' εὐ εἰδὼς ὅτινι πιστεύεις σεαυτὸν, τὰ δέοντα ποιεῖς, ἐκείνους μὲν καταλιπεῖν ἀνόητα ἐνθυ- μουμένους, παρ' ἡμᾶς δὲ ἔκειν, οὓς κέρρικας τῶν ἄλλων μάλλον πιστοτέρους. Ὁ δ' εἰ μὴ πρῶτος, ἔφρασκεν, αὐτὸς ἀφίκτο μετὰ τοὺς ἐκεῖ ἀφθίντας λό- γους, οὐ πιστεύσαι ἂν βλάβως μὴ τινὰ τῶν λόγων ἐκείνων ἀγγεῖλον ἐλλείν. Τούτων γὰρ αὐτῶν ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους εἰρημένων, καταλιπὼν αὐτοὺς, ἤκω παρὰ σὲ· αὐτὸς δ' ἂν εἰδείης ὃ τι πράττειν βέλτιον ἐμέ· καὶ ἡ πρὸς βασιλέα ἔκειν ἄμα σοὶ, ἡ ἐνταῦθα μένειν, ἀχρὶς ἂν αὐτὸς κελεύης. Ἐγὼ γὰρ, εὐ ἴσθι, βασιλεῖ μὲν οὐκ ἂν ποτε προσεχώρησα, ἀλλ', ὅπερ **D** ἔφην πρὸς ἐκείνον, μάλλον ἂν ἀποθανεῖν εἰλόμην, ἢ ἐκείνῳ ὑποχείριος γενέσθαι· τῆς σῆς δὲ φιλίας ἡττη- σθαι παρὰ πολὺ ὁμολογῶ· καὶ τούτου γε ἕνεκα ἐμαυ- τὸν τε καὶ πόλιν ἐγκεχειρικέναι τοὺς ἐμοὺς, ὥσθ' ἂ σοὶ κατὰ γνώμην, ἐξείναι πράττειν περὶ ἡμᾶς. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος; πολλῆν αὐτῷ τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας χάριν ὁμολογήσας, εἰς Ῥωγῶ ἐκίλευεν αὐθις ἐπιέναι, ὡς τὴν ὑστεραίαν αὐτοῦ μετὰ τῶν βασιλικῶν ἀφιζομένου δωρεῶν, καὶ αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους παραληφόμενον· ὁ δὲ πεισθεὶς, αὐθις ἐπανῆλθεν εἰς Ῥωγῶ. Ἐκείθεν δὲ ὁ μέγας δομέστικος εἰς βασιλέα ἐλθὼν, καὶ περὶ Καθασίλα καὶ Ῥωγῶς ὡς προσε- χώρησαν ἀπαγγελίας, ἐπιτραπίς τε παρ' ἐκείνου ὅσα ἂν ἦ δίκαια καὶ συμφέροντα εὐποιίας ἕνεκα πράσσειν πρὸς αὐτοῦ, εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐθις εἰς Ῥωγῶ ἐλ-

θῶν, εἰσεδέχθη τε παρὰ τῶν Ῥωγίων τὴν πόλιν πα-
ραδόντων· καὶ αὐτοὺς ἐκάστῳ καταξίαν τὰς βασιλέως
παρέσχετο εὐεργεσίας· συμπαραλαβὼν τε αὐτῶν τοὺς
μάλιστα ἐν λόγῳ, Καβασίαν τε σὺν αὐτοῖς ὡς βασιλέα
ἦκε, προσκυνήσασθε τε αὐτοῖς καὶ ὠμολογηκόσι τὴν
δουλείαν· καὶ ὁ βασιλεὺς ἡμείβετο λόγοις ἡμέροις
καὶ προσηέσι· καὶ τῆς πρὸς τὰ βελτίω μεταβολῆς
ἐπήντει, καὶ πρὸς εὐνοίαν μάλιστα προσήγατο. Καβα-
σίλας δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔφρασκε προσήκειν τοὺς
πρὸς βασιλέως εἰρημένους λόγους, αὐτῷ δὲ μή. Εἰ
γὰρ τι καὶ εἰργασταί τῶν κατὰ γνῶμην βασιλεῖ, οὐκ
ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ μεγάλῳ δουεστῆρι λογίζεσθαι τὴν
χάριν. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ὡς περ ἔπεισέ τε ἐξ ἀρχῆς
αὐτὸν καὶ πρὸς βασιλέα εἰς Ῥωγίῳ εἰθόντα εἶπεν ὡς
μᾶλλον ἂν ἔλοιτο ἀποθανεῖν, ἢ ὑπὸ βασιλέα γενέσθαι,
αὐθις τὴν Ἰσην καὶ ὁμοίαν γνῶμην ἐσχηκέναι ἄχρι
προτεράδας· ἀγνοεῖν δὲ ὅπως τοῖς μεγάλῳ δουεστῆ-
ρου λόγοις κατάκρας ἤτηθεις, τάναντία πράξαι ὧν
προεβίετο. Ἐκεῖνο δὲ εἶδέναι μόνον σαφῶς, ὡς δε-
σμώτης ἀχθεῖν τοῖς ἐκείνου λόγοις· γνῶμην τε ἀντὶ
τῆς προτεράδας ἐσχηκέναι· οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γέ-
νοιτο ἕως ἂν περιῆ τῆς πρὸς αὐτόν τε βασιλέα καὶ τὸν
μέγαν δουεστῆρον εὐνοίας ἀποσταλῆ. Τοιαῦτα Καβα-
σίλα εἰπόντος, τοὺς λόγους ἐπαινέσας ὁ βασιλεὺς,
λόγους τε ἡμείβετο πολλοῖς, τὴν πραότητα ἐπιδεικνύ-
μενος καὶ τὴν εὐμένειαν τὴν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸ με-
γάλου κονοσταύλου ἀξιώματι ἐτίμα, καὶ τοὺς ἄλλους
ἀναλόγως. Οἱ πολιορκούμενοι δὲ κατὰ τὴν Ἄρταν, Κα-
βασίαν καὶ Ῥωγίους ἐρώντες προσεχωρηκότας βα-
σιλεῖ, ὑβρίζον τε εἰς αὐτοὺς ὡς προδότας τῶν κοινῆ
λυσिताλούντων, καὶ ἰδίων ἕνεκα κερδῶν τὰ κοινῆ
συμφέροντα προειμένους, καὶ πολλὴν κατεγίνωσκον τὴν
μοχθηρίαν καὶ τὴν φαυλότητα αὐτοῖς τῶν ἐρό-
πων. Ἦσαν τε οὕτω παρασκευασμένοι ὡς οὐκ ἐνδύοντες
πρὸς τὴν πολιορκίαν οὔτε φόβῳ τῶν ἐκ τοῦ
πολέμου κακῶν, οὔθ' ὑποσχέσει μυρίων ἀγαθῶν.

CAPUT XXXVI.

Artæorum pertinaciam castigat magnus domesticus: quæ bona perdiderint, quæ mala passuri sint, ostendit. Eorum in Rhogios contumelias ægre fert. Quam inique resistant, et quomodo Acarnania Romanis debeatur, docet. Hortatur, ut se illius fidei permittant. Artæi deditioem decernunt; præteritam pertinaciam excusant. Laudat eos, et gratias agit magnus domesticus. Imperatoris et exercitus inuaretudo.

Ὁ πολλὰς δὲ ὕστερον ἡμέραις μετὰ τὸ Ῥωγίους
προσχωρῆσαι, παρὰ τὰς πύλας Ἄρτας ὁ μέγας δο-
μείστικος προσελθὼν, εἰς λόγους ἐλθεῖν ἠτήτεο Βα-
σιλίτζη ἐπιτροπεύοντι αὐτῆς. Ἐλθόντι δὲ καὶ αὐτῷ
πρὸ τῶν πυλῶν, οὐ δέον, ἔφρασκεν, αὐτοὺς νοῦν
ἔχοντας καὶ λογισμοί, χρωμένους, οὕτω φέρεσθαι
ἀλόγως, ὥστε μήτε πρότερον βουλευσασθαι τι τῶν
δέοντων, καίτοι παραινούντος καὶ ἐμοῦ, μήθ' ὕστε-
ρον μεταβάλλεσθαι μετὰ τὴν πείραν τῶν δευνῶν.
Εἰ γὰρ ὅτε πρῶτον πρὸς ὑμᾶς ἤκομεν πρὶν ἀρξά-
σθαι πολιορκίας, ἐμοὶ παραινούντι τὰ δέοντα ἐπι-
θεσθε, αὐτοῖς τε ἂν ἦτε τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας κα-
κῶν ἀπηλλαγμένοι, ἦτε χώρα ἀτμητος ἔτι οὕσα διε-
σώζετο ἂν ὑμῖν ἀφ' ἧς αὐτοῖς τε οἱ δυνατοὶ εἶχετε
πυλὰς προσόδους, καὶ ὁ δῆμος ἀφθόνων ἀπέλαυε
τῶν ἐπιτηδείων. Νυνὶ δὲ ὑμᾶς τε αἱ πρόσοδοι ἐκλε-
λοιπάσι διεφθαρμένους τῶν κτημάτων, καὶ ὁ δῆμος
ἐνδεία κινδυνεύει ἀπολέσθαι. Ταῖς γὰρ ἡπειρώταισι
ταύταις πόλεσιν, ἂν τὴν χώραν ὑπὸ τοῦ πολέμου
ἢ ἐξέρου ἑταυρῶν συμβαλῆ ἀπολέσθαι, ἐτέρωθεν πο-

A dum mirifice illexit. Cabasilas ejus verba in alios,
in se minime quadrare autumavit. Quamquam enim
gratum aliquid ipsi fecerit, non sibi magis, quam
magno domestico ob id gratiam deberi. Se enim,
quod ab initio statuisset, et imperatori Rhogum
venienti affirmasset, malle mori, quam denuo illi
subesse, id ipsum eodem plane modo usque ad
diem hesternum in animo fixum habuisse. Nescire
autem, quomodo sermone magni domestici omnino
devictus, decretum suum fregerit. Illud solum
pulchre scire, verbis magni domestici injecta sibi
vincula, quibus duceretur quo is vellet; et nunquam
priori contrariam induisse mentem, ut quicum-
que casus existerit, quandiu spiritus suppedita-
verit, ab imperatoris et magni domestici amicitia
nunquam desciscat. Hæc locutum Cabasilam lau-
dibus ornavit imperator, et nullis respondens,
humanitatem ac propensionem illi suam ostendit:
æ ipsam quidem magni Contostauli honore, alios
pro portione aliis ornamentis cohonestavit. Artæi
obsessi Cabasilam et Rhogios ad imperatoris au-
toritatem rediisse cognoscentes, maledictis eos, ut
communis emolumentum proditores, et qui propter
compensia propria communes utilitates in postre-
mis ducerent, incessebant, ac pro nequissimis igna-
yissimisque mortalibus damnabant: erantque sic
animati, ut quamvis obsiderentur, nec tantillum
tamen vel timore malorum bellicorum, vel pro-
missione millium honorum vellent cedere.

C Non diu post Rhogiorum deditioem, magnus
domesticus ad portas Artæ gradum ferens, Basi-
litzis præfecti alloquendi copiam petit. Quo ante
portam exeunte, domesticus ita cœpit: Non oportebat
vos intelligentia consilioque præditos, usquequo
cæco raptari impetu **315** ut neque antea, quan-
quam hortante me, quidquam ex usu deliberave-
ritis, neque postea, suadente malorum experientia,
sententiam mutaveritis. Si enim, quando primo
adventu nostro priusquam obsideremini, mihi
recta monenti paruissetis: et ipsi nullum ex obsi-
dione detrimentum pertulissetis, et ager vester,
ex quo et vos optimates largos reditus, et plebs
rerum victui opportunarum ubertatem percipiebat,
integer vobis intactusque servaretur. Nunc et vos
propter illatam possessionibus vestris calamitatem
vectigalia defecerunt, et plebs egestatem proxi-
ma est interitui. Nam urbium mediterranearum
inopiæ aliunde succurrere, si agrum bellum aut
alia quæcumque clades afflixerit, non est facile.

Quaquam si maxime liceret, nobis aliquo modo obsidione depulsis secure vivere, ne ita quidem, ob accepta damna videlicet, vobis ipsis utiliter consuluisse, a sapientibus videremini. Atqui graviora prioribus in posterum expectanda sunt. Non enim est, non est, inquam, nisi quid præter opinionem de cælo ad salutem vestram expediendam impetretis, quod nos ab oppugnatione revocaverit: ut vos cum agro urbem quoque amissuros verisimile fiat. Miror autem quod, cum iisdem, vel gravioribus etiam malis quam Rhogii exercentur, et velitis nolitis propediem in imperatoris jus ac potestatem venturi sitis, non solum eos (ut qui suis rationibus bene honesteque prospexerint, dum antequam in extremum delaberentur discrimen, salutem et commodum consilii mutatione sibi quæsierunt) non commendetis, sed multas potius contumelias in ipsos effuderitis, quia temeritatis ac stultitiæ vestræ socii esse noluerunt. At enim intuemini paulisper, quam iniuri, quam damnosi et vobismet ipsis, et reliquis Acarnanibus sitis, dum in hac cogitatione persistitis. Ipsi quippe bello consumpti peristis, et aliis oppidis, tametsi defectionis vestræ haud participibus, nocumenta non vulgaria invexistis. Exercitus enim (63), ac præsertim tantus, in externa regione hærens, hostium agros inclementer depopulatur. Sin autem e sociorum suaque provincia alimoniam capiat, repentinam illi famem inducit. Agitis porro iniquistissime, qui pro Romanorum imperio, quod a Julii Caesaris ferme temporibus ipsis patrium est (64), Tarentinorum, hominum barbarorum dominationem introducitis. Nicephorus enim, cujus potissimum causa hoc bellum vos militare profiteamini, ad libertatem **316** neque vobis, neque sibi met pariundam satis habet virium: verum ad Tarentinos cum perfugerit, inde adjutus ex Acarnania imperatorem se expulsurum opinatur. Hoc autem se posse, nec illos fas est opinari nec, si poterunt, sine magnis laboribus, periculisque poterunt. Qui igitur tale bellum pro vobis adversus imperatorem gerendum suscipiant, si superiores evadere quiverint, nonne provinciam vestram, tanquam virtutis, certaminumque multorum præmium habituros arbitramini? Non recte sapitis, si hoc non creditis. Ego vero, etiamsi per vos Nicephoro Acarnaniæ principatum acquirere possetis, in imperatorem injuriosissimos esse pronuntiarem. Angeli enim non a Barbaris Acarnania asserta, principatum consecuti sunt, sed jam tum subjectam Romanorum imperatoribus, cum ab eis annuam ejus procurationem haberent, propter bellum, quod Latini Romanis intulerunt, eam sibi ut propriam vindicarunt. Quibus, Latinis inquam, con-

Jacobi Pontani notæ

(63) Demosthenis sententia est in Olynthiacis, quibus orationibus Athenienses ad auxilium Olynthiis contra Philippum ferendum cohortatur, ne in sua regione hostem habeant, si illos deserue-

θεν οὐ βέλδιον ἔστιν ἰάσασθαι τὴν ἔνδειαν, καίτοι εἰ γε μάλιστα ἐντὴν τῷ τρόπῳ δὴ τινι ἀναστήσαντας ἡμᾶς ἐκ τῆς πολιτορκίας αὐτοῖς ἀνέδειξα, οὐδ' οὕτως λυσιτελούντως σφίσι αὐτοῖς ἀνέδοξετε βεβουλεύσασθαι παρὰ σωφρονοῦσι διὰ τὴν γεγενημένην βλάβην· νοὺ δὲ συμβαίνει δεινότερα πείσεσθαι προσδοκᾶν ὑπαρξάντων. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν, εἰ μὴ τι παράλογον ἐξ οὐρανοῦ πρὸς σωτηρίαν ὑμῖν παραχθεῖη, ὃ τοῦ πολιτορκεῖν ἡμᾶς πείσει ἀποσχέσθαι· ὥστε εἰκὸς πρὸς τῇ χώρᾳ καὶ τὴν πόλιν ὑμᾶς προσάπολειν. Θαυμάζω δὲ ὑμῶν εἰ τοῖς αὐτοῖς ἢ καὶ μείζονσι κακίᾳ ἐνεχόμενοι· Ῥωμαῖοις, καὶ μέλλοντες ὑπ' ἀνάγκης ὅσον οὐδέπω βασιλεὶ προσχωρεῖν αὐτοῖ οὐ μόνον οὐκ ἐπαινεῖτε ὡς καλῶς καὶ συμφερόντως· ἐαυτοῖς βεβουλευμένους, ὅτι πρὶν εἰς ἔσχατον κινδύνου ἦκειν, σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν ἐπιόριζαντο αὐτοῖς ἐκ τῆς μεταβολῆς, ἀλλὰ καὶ ὑβρίσι· καταχέετε αὐτῶν πολλὰς, ὅτι οὐ τῆς αὐτῆς ὑμῖν ἀδουλίᾳς ἐβλῆοντο εἶναι κοινωνοί· καίτοι σκέψασθε ὡς οὔτε δίκαια οὔτε συμφέροντα οὐδ' ἐαυτοῖς, οὔτε τοῖς ἄλλοις Ἀκαρνανσίαν αὐτοὶ ποιεῖτε τῆς αὐτῆς ἐχόμενοι ἐννοίας. Αὐτοὶ τε γὰρ ἀπολώλατε διαφθαρέντες ὑπὸ τοῦ πολέμου, καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι βλάβης οὐ μετρίᾳς αἰτιοὶ κατέστητε, καίτοιγε ὑμῖν βασιλείως οὐ συναποστάσις. Στρατιὰ γὰρ ἐπὶ ξένης διατρέψουσα καὶ μάλιστα τοσαύτη, τὴν μὲν πολεμίαν κείρει ἀφειδῶς· ἐν δὲ τῆς συμμαχίδος καὶ οἰκείας τρεφόμενη, λιμὸν αὐτῇ αἰφνίδιον ἐπάγει· ἀδικεῖτε δὲ τὰ ἔσχατα, ἀντὶ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, ἣ σχεδὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν Καίσαρος χρόνων πάτριός ἐστι, τὴν Ταραντίων αὐτοῖς ἀνθρώπων βαρβάρων ἐπάγοντες ἀρχὴν. Νικηφόρος γὰρ, ὑπὲρ οὗ μάλιστα αὐτοὶ οἴεσθε τὸν πόλεμον αἰρεῖσθαι, οὐδ' ὑμῖν οὐδ' ἐαυτῷ οἴος τέ ἐστιν ἐξαρκεῖν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλὰ Ταραντίοις προσφυγῶν, τῇ ἐκείθεν οἴεται δυνάμει Ἀκαρνανίας βασιλεῖα ἐξελάσειν. Τοῦτο δὲ οὔτε δυνήσεσθαι οἴεσθαι αὐτὸν εἰκὸς, οὐτ' εἰ δυνήσεται ἀνευ πόνων μεγάλων καὶ κινδύνων. Τοῦς οὖν πόλεμον τοιοῦτον ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς βασιλεῖα ἀναδέξασμένους, εἰ κρείττους δυνήσονται γενέσθαι, οὐκ οἴεσθε ὑμᾶς τῆς ἀρετῆς ἄθλον καὶ τῶν ἀγῶνων σχήσειν τῶν πολλῶν; οὐκ ἄρα δόξετε ὀρθῶς φρονεῖν. Ἐγὼ δὲ εἰ καὶ καθ' ἐαυτοῦς ὑμεῖς Ἀκαρνανίας τὴν ἀρχὴν Νικηφόρῳ ἠδύνασθε περιποιεῖν, ἀδικούντας ἀντὶ τὰ μέγιστα βασιλεῖα ἀπέφηνα ὑμᾶς. Ἀγγέλους γὰρ οὐκ ἀπὸ βαρβάρων Ἀκαρνανίαν ἐλευθερώσαντας κτήσασθαι συνέθη τὴν ἀρχὴν· ἀλλ' ὑποχειρίους ὄντας Ῥωμαίων βασιλεῦσι, καὶ παρ' ἐκείνων ἐτήσιον ἀρχὴν τῆς χώρας ἐπιτετραμμένους, σφετερίσασθαι τὴν ἀρχὴν διὰ τὸν ἐπενεχθέντα τότε παρὰ Λατίνων Ῥωμαίοις πόλεμον· ὧν δὴ τοῦ κρείττονος συγχωρήσει Βυζαντίου κρατησάντων καὶ Θράκης ἀπάσης, καὶ τῶν κατὰ Μακεδονίαν πόλεων πολλῶν, βασιλεῖα μὲν ἢ Ῥωμαίων ὑπέθορε πρὸς ἑω· Ἀκαρνανίας

rint.

(64) Inde usque a Julio Cæsare Romani tenent Acarnaniam.

δὲ τὴν ἀρχὴν Ἄγγελοι προσποιήσαντο ἑαυτοῖς· καὶ ἄλλοι ἄλλας τῶν ἐσπερίων ἐπαρχιῶν ὧν ἕκαστοι ἔτυχον ἐπιτροπεύοντες, διὰ τὸ βασιλεῦσι Ῥωμαίων διδοῦναι οὐκ εἶναι πρὸς αὐτοὺς διὰ Θράκης καὶ Μακεδονίας οὐσῶν ὑπὸ Λατίνοις. Ὑστερον δὲ ἔτεσι πολλοῖς ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων ἰθυνομένης τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, Λατίνους μὲν αὖθις τοῦ Θεοῦ συναιρομένου, τῆς Ῥωμαίων ἐξήλκισαν ἡγεμονίας· καὶ Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην ὅσας ἤρχον εἰς ἓν συνῆψαν· Ἀκαρνανίαν δὲ Ἄγγελοι ἀπαιτοῦντες, οὐκ ἠδύναντο ἀπολαβεῖν· ἀλλ' ἄδικα καὶ βίαια ποιοῦντες, ἀπειστέρουσι· καὶ στρατιάν πολλάν ἐπ' ἐκεῖνους πέμψασιν, ὅπλα ἀντήρουντο, καὶ τοὺς περιοίκους συμμάχους ἐπήγοντο βαρβάρους. Τὸν βασιλεύοντα δὲ νυνὶ ἐπιστρατεύοντα ὑμῖν, καὶ τῇ ἄνωθεν ἐπικουρῆ δουλωσάμενον, οὐκ ἀδικεῖν ἂν τις φαίη τὴν ἐτέρων παραιρούμενον ἀρχὴν· ἀλλὰ μάλιστα τὰ δίκαια ποιεῖν ἀπολαμβάνοντα τὴν πατρίαν. Εἰ γὰρ Νικηφόρον δίκαιον τὸ ἐκ προγόνων οὐ πολλῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν κατάγεισθαι, πολλῶ μᾶλλον βασιλεῖ τῶν ἐξ ἀρχῆς βασιλευσάντων Ῥωμαίων ὄντι ἀπογόνῳ κατὰ τὸν λόγον τῆς διαδοχῆς. Εἰ δὲ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος ἀξιοχρεῶν δοκεῖ πρὸς δικαιοσύνην ὑμῖν, ἵστε τάναντία λογιζόμενοι ὄντων ὄντων· μᾶλλον γὰρ διὰ τοῦτο δίκης ἀξιοί, ὅτι τοσοῦτον χρόνον ἠδικεῖτε. Εἰ οὖν μηχανῆ τε οὐδεμιᾶ τὸ ἀλῶναι οὐ δύνασθε διαφυγεῖν, εἴ τε καὶ δύναμις ὑμῖν παρῆν Ἀκαρνανίας βασιλεῖα ἐξελαύνειν, τὸ ἀδικεῖν οὐκ ἂν ἦν διαφυγεῖν, εἰ δὲ ἀνήνυτα πονοῦντας τὴν κακοπραγίαν ἐπιτελεῖν ἑαυτοῖς, καὶ μὴ πειθομένους ἔμοι τὰ βελτίω συμβουλεύοντι, σφίσι μὲν αὐτοῖς αἰτίους γενέσθαι μεγάλων ἀγαθῶν, ἡμᾶς δὲ ὀλίγου πόνου ἀπαλλάξαι ὄν ὑπομενοῦμεν ὑμᾶς· καταστρεφόμενοι· Ὅτι δὲ ἡ ἐμὴ παραίνεσις· συμπεροσσα ὑμῖν, ἔξεστι χρῆσασθαι συμβούλοις τοῖς συγγενέσι καὶ ἐταίροις ὑμῶν Ῥωγίοις, οἳ ἔμοι πάντα ἀναθέμενοι τὰ κατ' αὐτοὺς, ὅσας ἀπήλαυσαν εὐνοίας καὶ προνοίας τῆς πρὸς βασιλεῖς· μαρτυρήσουσιν αὐτοί. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς τὰ ὑμέτερα ἀνάθησθε ἔμοι, εἰσεσθε καλῶς ὡς ἀληθεῖ καὶ δικαίῳ καὶ δυναμένῳ εὖ ποιεῖν ἐπιστεύσατε ἀνδρῖ. Ἀπολογίαν μὲν οὖν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀπαιτεῖν οὐ δίκαιον νυνὶ, τῶν πλειόνων τε ἀπόντων, καὶ ὑμῶν ἀμελετήτων πρὸς τοὺς λόγους ὄντων· ἐκκλησίαν δὲ ἀθροίσαντες καὶ βουλευσάμενοι περὶ τῶν δεόντων, ἐς τὴν ὑστεραίαν, εἰ δοκεῖ, ἀπόδοτε τὸν λόγον. Ὅ μὲν οὖν εἰπὼν τοιαῦτα πρὸς Ἀρταίους, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ στρατόπεδον, Καθασίαν καὶ τοὺς ἄλλους Ῥωγίους διαλέγεσθαι αὐτοῖς καταλιπών,

Jacobi Pontani notæ.

(65) Theodoro Lascari imperatore designato circa Nicæam Bithyniæ.

(66) Per annos fere 63. Interea Nicomedie in Bithynia sedem habuerunt Constantinopolitani imperatores. Primus autem ex Latinis imperavit Constantinopoli, anno Domini 1200, Balduinus Flander mensibus II. Quo a Mæsis et Bulgaris capto atque interfecto, interregnum fuit anno uno et mensibus quatuor. Secundus, Henricus, Balduini filius, qui sine liberis obiit. Tertius, Petrus, comes Altisiodorensis. Quartus, Robertus. Petri filius. Quintus, Balduinus secundus, Roberti filius.

cessu Numinis Byzantio, universa Thracia, multisque urbibus Macedonia potitis, Romanorum quidem imperium in Orientem sese contraxit (65). Acarnaniam autem Angeli, alique alias occidentales provincias, quarum prætores erant, sibi subdiderunt: propterea quod Romanis imperatoribus, Thraciam et Macedoniam Latinis tenentibus (66), ad illas transitus non patebat. Tandem post annos plurimos, cum imperium Romanorum a Palæologis regeretur, Latinos Deo opitulante principatu depulerunt et Asiam atque Europam quousque imperabant, iterum conjunxerunt: Acarnaniam ab Angelis frustra repetiverunt, qui per vim et scelus eam retinentes, sæpius contra se missis exercitibus, cum vicinis barbaris ad auxilium invocatis restiterunt. Imperatorem porro hunc, qui nunc vos cælesti fultus ope armis subegit, nemo injustum esse dixerit, dum alios imperare non patitur, sed justissimum, qui paternam hæreditatem reposcat. Si enim æquum est, Nicephorum a majoribus haud ita multis principatum deducere, quanto æquius imperatorem, imperatorem qui ab initio Acarnaniam tenuerunt nepotem successoremque legitimum? Quod si longinquitatem temporis causæ vestræ satis patrocinari censetis, scitote vos falsum ratiocinari (67); nam ob id magis supplicio digni estis, qui tandiu in facienda injuria perseveraveritis. Ergo si nulla fraude evadere potestis, quin convincamini, 317 et si viribus ad imperatorem Acarnania ejiciendum valeretis, non possetis tamen injuriæ opinionem effugere, quid, quæso, inaniter laborantes, miseriam vobis producit? Quin mihi salutaria monenti obsequentes, et vobis uberrimum fructum adipiscimini; et nos a tantillo labore, quem vobis edonandis sustinebimus, liberos esse sinitis? Cæterum exhortationem meam ut non inutilem rebus vestris, Rhogii cognati ac socii vestri testabuntur, si eos adhibere consiliarios volueritis: qui cum in arbitrio meo sua posuissent, quanta cura benivolentiaque ab imperatore dignati sint, ipsi loquentur. Si item vos vestra mihi permiseritis, efficiam ut ea homini veraci et justo, et qui benefacere possit, permisisse præclare intelligatis. Responsum in præsens non postulo, quando major pars abest; et vos ad respondendum non estis meditati. Ubi acto conventu de summa rerum deliberaveritis, crastino die, si libebit, respondete. His

Donec Michael Palæologus imperium Latinis eripsum Græcis restituit, anno Domini 1258. Quomodo præclaram illam urbem Latini occuparint, et quam horribilia scelera designarint, fuse docet Nicetas in Alexio Commeno, lib. III, in imperio Alexii Ducæ, cognomento Murtzuphli.

(67) Non vult dari præscriptionem in regnis et provinciis: et qui vel centum annis possederit regnum non suum, quod inique occupavit, eo ab hærede legitimo depelli posse; de quo jureconsulti viderint.

Ariarathes allocutus, in castra rediit, Cabasila et Rhogiis quibusdam relictis, quorum imprimis sermonibus ad imperatoris obedientiam reducerentur. Artæi a porta digressi, concilium convocant, in quo ut res ad finem non bonum spectare visa est, placuit sequestre magno domestico ad imperatorem transire. Itaque die altero pro porta urbis stantes, domestico præsentē, et responsum poscente: Nos, inquit, ut putamus, non ita magnis in rebus imperatorem offendimus: nec quæ illum in nos tantum efferare debeant, ut extremam nobis perniciem intentet. Nam cum sciremus Acarnaniam a Romano imperio penitus abjunctam, plurimis annis in Angelorum potestate fuisse; et videremus modo imperatorem eam sibi subjecisse, Nicephorumque puerum paterno principatu exuisse, statueremus autem nos illi facere injuriam, et nefandi sceleris reos fore, nisi eisdem in patrimonio suo tuendo totis viribus darem operam, hoc facinus suscepimus, et urbes ab imperatore alienavimus: ne ipsum quidem adeo indignatarum rati, si provincia, quæ a multis jam imperatoribus sub ditione Romanorum non fuisset, etiam sub ipso ab alio regeretur, cui successionis nomine imprimis deberetur. At nunc animadvertentes eum nobis summo iratum, tandiu obsidionem continuare: adhæc, heri abs te et 318 aliis quibusdam amicis nostris edocti, illum defectionem nostram pro re injuriosa habere haberique velle, nec obsidione destitutum, donec aut fame, aut vi subactos expugnaverit, nobis stat sententia mutare factum; nec imperatori, et vobis adeo multis continenter armis resistere, timentibus ne vastationem pro libertate in patriam inferamus, et cum ipsa simul dispereamus. Ideo bello cum imperatore jam supersedentes, nos ipsos urbemque per te dedimus. Tu quo pacto res nostras administres, nobisque et patriæ subjectionem istam ipsa libertate jucundiores reddas, haud noscēs. Probata responsione magnus domesticus: Si, inquit, dicta vestra prudenti clausula terminata non fuisset, poteram, ut etiam hesterno die, copiose docere imperatorem nihil contra æquitatem committere, sed et prius sub Angelis, longo jam tempore Acarnaniam per nefas possidentibus, injuriam pertulisse: et nunc a vobis, qui improbe defecistis, cum quidvis pati potius merito debuissetis, tantarumque illi impensarum ac molestiarum causa fuistis. Quia vero, ut decuit, ab impertuna contentione et insipienti pertinacia discessistis, voluntariaque ditione imperatori vos obtulistis, gratias ego vobis, et vestra causa ingentes ago. Primum, quod ad imperatorem vos adjuxistis, nec in pristina obstinatione perdurastis, quæ pestem forsitan vobis peperisset. Deinde quod id per nos fieri cupistis, ut liquida voluptate perfruar, quoniam et vos servaverim, et ad imperatoris auctoritatem fidemque revocarim. Postremo, quia honesta et patriæ frugifera constitucites, et

ὡς ἂν ὑπ' ἐκείνων μάλιστα ἀνάγοιντο προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ. Ἄρτατοι δὲ ἐκ τῶν πύλων ἀνεχωρήσαντες, ἐκκλησίαν ἐποιούοντες· καὶ ἐπεὶ ἐφαίνετο αὐτοῖς τὰ πράγματα εἰς τέλος ἤξοντα οὐκ ἀγαθὸν, ἐδέδοκτο διὰ μεγάλου δομestικού προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν πρὸς τῆς πόλεως γενόμενοι τὰς πύλας, ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας domesticός παρῆν τὸν λόγον ἀπαιτῶν, Ἡμεῖς, ἔφασαν, οὐ μεγάλα τινὰ φόβεθα βασιλεῖ προσκεκρουμέναι, οὐδ' οἷα αὐτῶν πρὸς ὀργὴν ἐκκαλέσασθαι τοσαύτην, ὥστε καταφύγασθαι ἡμῶν πανωλεθρίαν. Ἀκαρνανίαν γὰρ εἰδότες πολὺν ἤδη χρόνον ὑπὸ τοῖς Ἀγγέλοις ἀγομένην, καὶ τῆς Ῥωμαίων παντάπασιν ἡγεμονίας ἀποετημένην, νυνὶ δὲ δρώντες βασιλεῖα καταδουλωσάμενον αὐτὴν, Νικηφόρον τε τὸν παῖδα παντάπασιν τὴν ἀρχὴν ἀποστερησάντα πατρόςθεν προσήκουσαν αὐτῷ, ἐκείνους τε ἀδικεῖν οὐόμενοι καὶ αὐτοῖς ἄγνωμον σύνην ἐρῶν τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ πάση δυνάμει συναροίμεθα Νικηφόρῳ πρὸς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρῷου κλήρου, τὸ ἔργον ὑπέστημεν τοῦτ', καὶ τὰς πόλεις βασιλεῖα ἀπεστήσαμεν, οὐδὲ αὐτὸν οὐόμενοι ποιησεσθαι τοσοῦτον ἐν δεινῷ εἰ τὴν ἐκ πολλῶν ἤδη βασιλείων μὴ προσοῦσαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ γῆν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὑπ' ἑτέρου ἄγοιτο, ᾧ μάλιστα προσέκει' κατὰ τὴν διαδοχὴν. Νυνὶ δὲ αὐτὸν δρώντες σφόδρα καθ' ἡμῶν ἐξωρισμένον καὶ πολιορκουμένον χρόνον ἤδη συχνόν· ἄλλως τε καὶ τῇ προτεραίᾳ παρὰ σοῦ, καὶ τῶν ἐτέρων τῶν φίλων πρὸς ἡμᾶς διακεμένων δεδιδαγμένοι ὡς ἐν δεινῷ βασιλεῦς τὴν ἀποστασίαν ἡμῶν ποιῆται, καὶ οὐ καύσεται πολιορκῶν, εἰ μὴ προσχωρήσαιμεν ἑκόντες, ἄχρις ἂν ἡ λιμῷ ἢ ὄπλοις παραστησάμενος ἐκπορθῆσῃ· οὐκέτι μένειν ἔγνωμεν ἐπὶ τῶν προτέρων λογισμῶν· οὐδὲ βασιλεῖ καὶ πᾶσιν ὑμῖν οὕσι τηλικούτοις ὀπλαδιτικῶς ἀνταρῶν· δεήσαντες μὴ καὶ ἀνάστατον ἀντὶ ἐλευθέρως θήσομεν τὴν πατρίδα καὶ ἡμᾶς αὐτοῖς διαφθερούμεν σὺν αὐτῇ. Διὸ καὶ τοῦ πρὸς βασιλεῖα ἤδη ἀποστάντες πολεμεῖν, σφᾶς αὐτοῖς τε καὶ τὴν πόλιν παραδιδούμεν διὰ σοῦ· αὐτὸς δ' ἂν εἰδείης ὅτῳ τρόπῳ διοικησάμενος τὰ καθ' ἡμᾶς ἦμῖν τε καὶ πατρίδι τῆς Ἐλευθερίας ἡδῶ τὴν πρὸς βασιλεῖα δουλείαν ἀποδείξεις. Ἐπαινήσας δὲ αὐτοῦς ὁ μέγας domesticός ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, Εἰ μὴ πρὸς τέλος, ἔφη, συνετὸν ἢ ἀπολογία κατέλιγεν ὑμῖν, εἶχον ἂν αὐτὸς ὡσπερ καὶ τῇ προτεραίᾳ διὰ πολλῶν οὐκ ἀδικοῦντα ἀποφαίνειν βασιλεῖα· ἀλλὰ πρότερόν τε ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων ἀδικούμενον πολὺν ἤδη χρόνον Ἀκαρνανίας ἀπεστερηχότων καὶ νῦν ὑπ' ἡμῶν ἀφιστάμενων οὐ δικαίως, ἀλλὰ πᾶν ὀτιοῦν ὑφίστασθαι δικαίων ὄντων· ὅτι τοσοῦτων ἀναλωμάτων καὶ πόρων αἰτίοι κατέστητε αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ εὐ ποιούντες τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας; καὶ τῆς οὐδένα νοῦν ἐχούσης ἀναστάσεως ἀπέστητε καὶ προσκεχωρήκατε βασιλεῖ ἑκόντες ἔντες, χάριτας ὑμῖν ἐγὼ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν ὁμολογῶ πολλὰς· ἐνδὲ μὲν, ὅτι βασιλεῖ προσεχωρήσατε καὶ οὐ τῇ ἀρχαίᾳ ἐνεμείνατε ἀναστάσει ὑπ' ἡ; ἔγω; κἂν ἀπώλεσθε, δευτέρου δὲ, ὅτι δι' ἐμοῦ, ὡς ἂν ἔχω καθαρὰν τὴν ἡδονὴν καὶ σώσας αὐτοῦς, καὶ βασιλεῖ προσαναγῶν, τρίτου δὲ, ὅτι τὰ

δόντα καὶ σφίσιν αὐτοῖς καὶ πατρίδι βουλευσάμενοι λυσιτελοῦντα, καὶ ἑαυτοὺς σσώκατε καὶ πατρίδα· ὦν τὰ αἴσπρα ὑμῖν ὀφείλειν αὐτὸς ἐμολογῶ, διὰ τὴν εὐμένειαν τὴν πρὸς ὑμᾶς, πάνθ' ὅσα πρὸς ὑμᾶς ἦκε· ἀγαθὰ λογιζόμενος διαφέρειν ἑμαυτῷ. Τοιαῦτα καὶ ἕτερ' ἄττα πολλῆς γέμοντα πραότητος καὶ χάριτος πρὸς αὐτοὺς διαλεχθεὶς, ἅμα Βασιλιτῆ τῷ τῆς πόλεως ἄρχοντι καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἦσαν ἐν λόγῳ παραλαβῶν, ἤγαγεν ὡς βασιλέα· συγγνώμης τε ἐπ' οἷς ἀπέστησαν τυχόντες καὶ πολλῶν ἐτέρων εὐεργεσιῶν, ἐπανελθόντες καὶ ἀναπετάσαντες τὰς πύλας, εἰσεδέξαντο βασιλέα καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν, τὴν πόλιν παραδόντες. Βασιλεὺς δὲ ἔκαὶ πρότερον μὲν ἐκαχάκωτο τὰ σπλάγγνα, καὶ διέκειτο πονηρῶς ὑπ' αὐτῶν· τότε δὲ ἐκ τῆς κακοπραθείας τῆς κατὰ τὴν στρατείαν, μάλιστα δὲ καὶ διὰ τῶν ἀέρων τὴν ἀθήθειαν, παρὰ πάντα τὸν τῆς πολιορκίας χρόνον ἐνόσσει· καὶ ἡ ἄλλη δὲ πᾶσα στρατιὰ διαβροταῖς κατεχόμενοι καὶ πυρστοῖς καὶ κερφαλῶν ἀλγῆμασιν ἔπασχον κακῶς· καὶ ὀλίγοι ἦσαν οἱ διαφυγόντες τὸ κακόν. Ἐτεβήκει δὲ οὐδεὶς ὑπὸ νόσου, εἰ μὴ Σφραντζῆς ὁ μέγας στρατοπεδάρχης· ἐπὶ χρόνον δὲ συχνὸν παλαιότες τῇ νόσῳ, ἀπηλλάττοντο· ἵπποι δὲ καὶ ἡμίονοι, καὶ εἴ τι τῶν ἀλόγων Διὸ καὶ ἐκ πολλῶν ὀλίγοι ἵππους ἔχοντες ἀνέζευξαν· τότε δὲ ἐπεὶ ἡ Ἄρτα προσεχώρησε, βασιλεὺς μὲν διὰ τὴν νόσον καταλέλειπτο ἐκεῖ.

A vos, et patriam conservatum visticis : quorum vobis σωστρα [id est, libertatis ac salutis conservatae pretium] deberi confiteor, qui amore quodam vestri, omnia ad vos bona confluentia, mea bona judico. Talia et plura suavitatis gratiarumque plena cum disseruisset, Basilitzem praefectum et alios civitatis principes ad imperatorem adducit : qui venia ac donis insuper affecti redeuntes, portis reclusis cum exercitu eum intromiserunt, urbemque dederunt. Imperator cum antea quoque intestinorum dolere torqueretur, et ex eis vehementer laboraret, tunc ex incommodis expeditionis, et praesertim ex caeli insolentia toto obsidionis tempore aegrotabat. Exercitum praeterea totum alvus citata exercebat, febresque et dolor capitis divexabant, ac pauci hujus mali expertes manebant.

319 Nemo tamen praeter Sphranzem magnum stratopedarcham, interiiit, sed diutius cum morbo colluctati convalescebant. Equi, muli, et si quid aliud animalium erat, diffculter vitam retinebant. Quare de multis haud multi cum equis redierunt. Arta recepta, imperator ibidem ob afflictam valetudinem mansit.

ἕτερον ἦν, χαλεπῶς διέφευγε τὸ ἀποθνήσκειν. Ἄρτα προσεχώρησε, βασιλεὺς μὲν διὰ τὴν νόσον καταλέλειπτο ἐκεῖ.

CAPUT XXXVII.

Thomocastrenses a magno domestico obsidentur. Quare essent tam superbi et refractarii. Ad deditionem exstimulantur. Eodem scopo et cum paedagogo Nicephori multis agitur. Ille rem ad primores refert, et renuntiat; concilio visum deditionem imperatori faciendam. Laudat factum domesticus; paedagogum cum Nicephoro et optimatibus ad se redire jubet.

Ὁ μέγας δὲ δομέστικος στρατιάν ἀναλαβῶν ἦλθεν εἰς Θωμόκαστρον καὶ πρότερον πολιορκούμενον· ἐνθα καὶ Νικηφόρος ὁ δεσπότης παῖς ἐκ Τάραντος ἐλθὼν μετὰ τῶν ἄλλων τῶν φυγάδων ἐτι νηπιὸς ὢν ἐπολιορκεῖτο· οὗτοι δὲ ἄτε καὶ ἐν ἀφθόνοις ὄντες διὰ τὸ θαλασσοκρατεῖν, τριήρων οὐ παρουσιῶν βασιλικῶν, καὶ δυσπειθέστεροι τῶν ἄλλων μᾶλλον ἦσαν, καὶ οὐδὲ λόγου γούν φιλοῦ ἤξιον τοὺς πολιορκούοντας. Καὶ γὰρ καὶ τοῦ μεγάλου δομεστικου ἐν δύο καὶ εἴκοσιν ἡμέραις, αἶ μετὰ τὴν ἀφιξίν αὐτοῦ παρηλθὼν προσπέμποντος· αἶ τινας αὐταῖς καὶ τὴν αἰτίαν ἐρομένου δι' ἣν οὕτως ἀσυμβάτως ἔχουσι πρὸς βασιλέα, καὶ πάντα μᾶλλον αἶ (68) ὑπομένειν ἢ ὑπ' αὐτὸν τελεῖν, οὐδεμίαν παρέσχον ἀπολογίαν· ἅμα μὲν καὶ διὰ τὸ μὴ ἐκατέρωθεν γῆς πολιορκεῖσθαι καὶ θαλάσσης, ἅμα δὲ καὶ συμμαχίαν ἐκδεχόμενοι ἐκ Τραντιῶν [γ. Τάραντας] ἤξουν ἦν ὦντο αὐτοῖς λύσειν τὴν πολιορκίαν τοῦ· Ρωμαίους ἐκφοβήσαντας· μετὰ δὲ τὴν δευτέραν καὶ εἰκοστὴν ἡμέραν, ἦκον ἐκ τοῦ Τάραντος αἱ προσδοκώμεναι δέκα τριήρεις, καὶ πεντηκόντοροι τρεῖς· ἃς ἰδόντες οἱ πολιορκούμενοι ἐν Θωμοκάστρῳ, ἠδονῆς τε ἦσαν ἐμπλεῶ, καὶ σωτήρια ἐώρταζον, καὶ ἐπαιάνιζον ἀπὸ τοῦ τείχους, ὡς ἦδη τῶν κακῶν ἀπηλλαγμένοι· οἱ δὲ ἦσαν

Magnus domesticus exercitum Thomocastro ante jam obsesso adiuvet, ubi puer Nicephorus (69), despotæ filius, Tarento cum aliis fugitivis reversus, obsidebatur. Thomocastrii velut copiis omnibus circumfluentes, quod mare obtinerent, ubi imperatoriae triremes nullæ erant, multo plus cæteris calcitrabant, nec verbis saltem nudis obsessores dignabantur. Etenim cum magnus domesticus per dies duos et vicenos ab adventu suo ad eos quotidie mitteret, et causam exquiret cur adeo nullam cum imperatore compositionem paterentur, et quidvis, quam ei parere mallet, nihil responsi dabant, simul quia non utrinque, terra marique oppugnabantur, simul quia Tarento auxilium expectabant, quod Romanis perterritis obsidione eos liberaret. Post secundum autem et vicesimum diem Tarento venerunt expectatae triremes decem, et tres aliæ, quarum singulæ quinquaginta remis agebantur. Earum conspectu obsessi plurimum exhilarati, σωτήρια [id est, diem festum salutis] agebant, ac de muro divinas laudes, ut jam malis defuncti, concinebant; qui tamen nihilo magis minoribus erant in malis. Magnus siquidem domesticus, etsi propter mare castra posuisset,

Jacobi Pontani notæ.

(68) Nihil ad rem istud aī. Legendum videtur αἰρούνται.
(69) Miror, cum paulo post dicat, fuisse duoden-

nem : qua certe ætate non sunt infantes. Nisi forte per μετώπιν aut contemptam vocet νήπιον.

nec tantillum se commovit, obsidionemque perpetuavit. Tarentini stantes in anchoris, ad terram ut hostilem naves appellere, ac prope urbem descendere non audebant. Tertio post die suspicatus magnus domesticus, Thomocastriis spiritus paulatim comprimi, quandoquidem Tarentino subsidio non fruerentur, per internuntium eos in hanc sententiam verbis est aggressus. **320** Se illos non posse satis admirari, quod cum viri prudentes, ac rerum usu triti sint, ut quidem fama prædicentur (nam adhuc recenti adventu suo paucos eorum vidisse), nunc existimationi suæ minime servire, ac nequam ea facere, unde se omni crimine prorsus liberent. Ipso enim circiter quinque et viginti dies ad muros sedente, et avente causam noscere, ob quam subesse imperatori prorsus intolerabile videatur, eos nihil plane respondere, neque ex his, quæ faciant, suspicionem afferre, quasi aut hostibus incommodum, aut sibi met ipsis molestiarum vacuitatem prudenter meditentur : sed idem illis, quod polyphis accidere, qui egressi e latibulo (70), si quid apprehenderint, non facile dimittunt, donec aut per se, aut vi abstracti, quod constrinxerant, dimiserint. Sic ipsos, cum semel imperatorem se nolle principem agnoscere testati sint, idem semper et præfracte testari. Quanquam si de rebus immutabilibus ita meditato loquerentur, haberent rationem aliquam, cur in iis perseverarent, quæ a principio statuisent. Nunc palam esse, eos de iis loqui, quæ nec unum diem sunt eadem, sed varie commutantur. Quare et verba cum rebus ad eorum utilitatem oportuisse congruere : admoneratque, ut e prudentioribus aliquem mitterent, quem, quid ipsis expediret, docere posset. Et si quidem is sibi assentiretur, bene ; sin autem, rursus eis integrum fore, ea persequi, quæ profectura ducerent. Sic ille verbis quodammodo cum ipsis velitabatur. Qui cum respondissent, missuros aliquem, si concilio placuisset, postredie Richardum, Nicephori pedagogum, cæteris nobiliorem ac prudentiorem mittunt. Congressus cum eo magnus domesticus, sic ait : Neminem ego mortalium, nisi a mente desertissimum, non ad finem aliquem, in quibuscunque actionibus suis respicere judico. Quod igitur primum fidem prodidistis, et nunc in obsidione istam animi, quæ videtur, altitudinem adhibetis, non alia de causa id facere vos autumo, quam ut Nicephoro despotæ filio ad principatum, et vobis ipsis aliquid ad felicitatem adjumenti afferatis. Ergo age, utrumque consideremus : ita, ut si quidem ex his quæ facta sunt, aut ex iis quæ speratis, invenimus quidpiam, quo consulta vestra finem suum sortiantur, id ne omitatis : sin contra invenimus, quam vos suspicamini, ut non **321** so-

οὐδὲν μᾶλλον ἐν ἐλάττοις κακοῖς. Ὁ μέγας μὲν γὰρ δομέστικος καίτοι ἐγγύς ἐστρατοπεδευμένος τῆς θαλάσσης, οὐδὲν μᾶλλον ἐκινήθη· ἀλλ' ἀτρέμας τῆς πολιορκίας εἶχετο. Ταραντίνοι δὲ ἐπ' ἀγκυρῶν ἐφώρμουν, τῆς τε γῆς ἀπεχόμενοι ὡς πολεμίας, καὶ πρὸς τῆ πόλει οὐδεμίαν ποιούμενοι ἀπίθασιν. Εἰς τρίτην δὲ ἡμέραν ὕστερον ὁ μέγας δομέστικος ὑποπέσας τοῖς ἐν Θωμυκάστρῳ τὸ φρόνημα ὑπενοῦναι, ἐπεὶ οὐδὲν ἀπώναντο τῆς βοήθειας Ταραντίνων, προσῆγεν αὐτοῖς τοὺς λόγους προσπέμπων τούτους διαλεξομένους. Ἐφασκέ τε θαυμάζειν μάλιστα αὐτῶν ὅτι συνετοὶ τε δυντες, καὶ πράγμασιν εἰδότες χρῆσθαι, ὡς περὶ αὐτῶν ἀκούειν ἔξεστιν (ὀλίγοις γὰρ αὐτῶν ἑυραχέιναι κατὰ τὴν πρόωγν τὴν ἔφοδον), νῦν οὐ προσήκοντα ποιοῦσιν ἑαυτοῖς, οὐδ' ἐξ ὧν μάλιστα ἀνὰ πλοῦτον αἰτίας. Αὐτοῦ γὰρ ἤδη ἐπὶ πέπτε καὶ εἰκοσιν ἡμέραις περικαθόμενος, καὶ τὴν αἰτίαν ἐθέλωντος μαθεῖν ἤξενεκα αὐτοῖς τὸ ὑπὸ βασιλεὶ τετάχθαι νομίζεται τῶν πάντων ἀδυνάτων, μήτε παρέχεσθαι ἀπολογίαν μηδέμιαν, μήτε ἐξ ὧν πρᾶττουσιν ὑποψίαν ἐνδοθεῖναι ὡς σωφρόνων ἀνθρώπων χρώνται λογισμοῖς ὑφ' ὧν ἡ ἡμᾶς κακώσουσι τοὺς πολεμίους, ἢ σφίσι αὐτοῖς πορίσονται τίνα ἀπαλλαγὴν τῶν ἀλγεῶν· ἀλλὰ ταῦτον πάσχειν ὅσον τοὺς πολυποδας φασίν· ὁ ἐπειδὴν ἐξέλκωνται τῆς θαλάσσης, ἀνὰ συμβαλῆ τινὸς ἐπιλαθέσθαι, οὐ ραδίως μεθίσθαι, ἄχρις ἂν ἡ ἐπιπέψασί τε αὐτῶν, ἢ παρασπάτωσι τῶν ἡμῶν, τοιοῦτον δὲ τι συμβαίνειν καὶ περὶ αὐτούς. Ἄπαξ γὰρ ὡς οὐ βασιλεὶ προσθήσονται εἰπόντες τοῖς αὐτοῖς λόγοις χρώνται· διηνεκῶς, καὶ οὐδεμίαν ἐπιδέχονται μεταβολὴν καίτοι εἰ μὲν περὶ ἀκινήτων πραγμάτων ἦσαν, τοὺς λόγους ἐσκεμμένοι, εἶχαν ἂν τίνα λόγον ἐμμένειν τοῖς βεβουλευμένοις ἐξ ἀρχῆς. Νῦν δ' ἔξεστι συνορῆν ὡς οὐδ' ἐπὶ μιᾷ ἡμῶν τῶν αὐτῶν μενόντων, ἀλλὰ ποικίλας δεχομένων τὰς μεταβολὰς ποιοῦνται. Ὡστε ἐχρῆν οὐτοῖς καὶ τοὺς περὶ ἐκείνων λόγους ὁμοίως τοῖς πράγμασι μεθαρμόζεσθαι πρὸς τὸ λυσιτελοῦν· παρῆναι τε αὐτοῖς τῶν συνετετέρων παρ' αὐτοῖς τίνα πέψαι πρὸς αὐτὸν, ὥστε ἂν αὐτοῖς οἴεται λυσιτελοῦντα ὑποθέσθαι. Καὶ μὲν καὶ αὐτῷ συμφέροντα δοκῆ· εἰ δὲ μή, ἀλλ' αὐτοῖς γε ἐξείναι πάλιν ἂν ὄνησιν οἴεται ἐλέσθαι. Τοιοῦτους μὲν ὥσπερ διὰ προβολισμῶν πρὸς ἐκείνους ἐποιήσατο τοὺς λόγους· ἐκείνοι δὲ ἀποκρινάμενοι ὡς εἰ δοκεῖ αὐτοῖς συμβουλευσαμένοις πέμπουσι τίνα εἰς τὴν ὕστεραίαν, πέμπουσι Ἐπιτρετῶν τὸν Νικηφόρου παιδαγωγὸν ἐπιφανέστερον τε καὶ συνετώτερον τῶν ἄλλων ὄντα· καταστάντων δὲ εἰς λόγους, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος διειλέχθη· Οὐδένα οἴομαι τῶν πάντων εἰ μὴ παντάπασι ἀπιστέρηται φροσῶν, μὴ πρὸς τι τέλος ἀποβλέποντα ὀφθῆποτε ἐπιχειρεῖν. Διδὲ τῆν τε ἀποστασίαν πρῶτον καὶ τὴν ἐπὶ τῆ πολιορκίᾳ νῦν δοκοῦσαν μεγαλοφυχίαν οὐκ ἄλλου του ἔνεκα ἐλέσθαι ὑμᾶς νομίζω ἢ ὥστε Νικηφόρου τῷ τοῦ δεσπότη παιδί εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ὑμῖν αὐτοῖς εἰς εὐπραγίαν ὠφέλειαν τίνα ἐργάσασθαι· σφεψώμεθα

Jacobi Pontani notæ.

(70) De polypo hæc Plinius, lib. ix, cap. 29 : *Polyporum multa genera; terreni majores, quam pelagii, omnes brachiis ut pedibus ac manibus utuntur* :

cauda vero quæ est hisulca, et acuta, in coitu. Cæterum per brachia velut acetabulis dispersis haustu quodam adhaerescunt, tenent supini, ut avelli non queant, etc.

δη ἐπ' ἀμφοτέρων· καὶ γὰρ ἔν τινα ἐκ τῶν εἰργασμένων ἢ ἐξ ὧν αὐτοὶ ἐλπίζετε δυνώμεθα εὐρεῖν, τῶτα πράττετε· ἐξ ὧν ἂν εἰς πέρας εἰθῶσι τὰ βεβουλευμένα· ἂν δ' ἐναντίας ἔχοντα ἢ αὐτοὶ ὑποοῆτε, μὴ μόνον ἀφίστασθαι τῶν μὴ θρόβως ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ ἔμοι παθεσθαι παραινούντι τὰ συνοίσοντα. Ὑμεῖς τοίνυν βασιλέως ἀποστάντες οὐδὲν εἰς ὑμᾶς ἀγνωμονήσαντος, προσεχωρήσατε τοῖς Ταραντινοῖς, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ἀλόγως, ἀλλ' εἰόμενοι τῇ ἐκείνων οὐμαχίᾳ Ἀκαρνανίαν δυνήσεσθαι ὑπάγειν ἑαυτοῖς. Τοῦτο δὲ οὐδὲ ὀλίγου δεῖ τοῦ εἶναι δυνατόν· αὐτοὶ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν ἰδίᾳ κινούμενοι πλεονεξίᾳ πολλὰκις Ἀκαρνανίαν στρατῷ μεγάλῳ ἐπεστράτευσαν, καὶ τὴν χώραν ἐκίχωνσαν ὅσα μάλιστα ἐξῆν. Πόλει· δὲ οὐδεμιᾶς ἠδυνήθησαν κύριοι γενέσθαι, οὔτε ὅπλοις βιασάμενοι οὔτε πολιορκίᾳ ἀναγκάσαντες ὀμολογῆσαι παραδοῦναι, ἀλλ' ἀνεχώρησαν ὧν ἦγον ἀποβαλόντες οὐκ ὀλίγους, πλὴν εἰ μὴ ὧν αὐτοῖς ἐκόντες οἱ Ἀκαρνανίας ἄρχοντες παρεχώρησαν, Βοντίτζης καὶ Ναυπάκτου καὶ Βοθρεντοῦ, ὥστε ἔχειν αὐτοὺς συμμάχους πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα Ῥωμαίων πόλεμον. Οἱ οὖν Ἀκαρνανῆες μόνους πολεμοῦντες οὐδὲν ἠδυνήθησαν ἀνῦσαι πλέον, τίς ἐλπὶς περιγενέσθαι νῦν καὶ βασιλέως παρόντος· ἅμα στρατιᾷ, ὅς πρότερόν τε καὶ νῦν ῥῆον ἔξαρκεῖ Ἀκαρνανίαν ἡμῶν καὶ Ταραντινοὺς πολεμεῖν; Οὐ μὴν, ἀλλ' οὐδὲ ἄνιν ἐλπὶς Ἀκαρνανίων τινας συναποστήναι· καὶ οἱ γὰρ πρότερον, Ῥώγιοι καὶ Ἀρταῖοι, συναπέστησαν, καλῶς περὶ σφῶν αὐτῶν βουλευσάμενοι τὰ δέοντα, βασιλεὺς τὰς πόλεις παραδόντες προσεχώρησαν, καὶ σφίσι τε αὐτοῖς αἰτίοι ἐγένοντο εὐπραγίας· πολλῶν γὰρ ἐπέτυχον τῶν βασιλέως εὐεργεσιῶν, καὶ τοῖς πόλεμοις αὐτῶν. Ὡς μὲν οὖν εἰ καὶ ἤξουσι Ταραντινοὶ, ὀλίγα ἢ οὐδὲν λυσitelήσουσιν ἡμῖν, δεδεικται ἡμῖν· ὅτι δὲ οὐδὲ ἤξουσι τὴν ἀρχὴν, αὐτόθεν ἤδη πειράσομαι κατὰ δῆλον ποιεῖν. Πᾶς γὰρ ὅστισόν ἰδίῳ ἐνεκα ἐγκλημάτων ἢ ἐτέροις συμμοχῶν ἀπτόμενος πολέμου, ἐν ἀρχαῖς μὲν μάλιστα καὶ χρήμασι καὶ ὅπλοις ἐρρωμένους ἔχειται προθύμως, ἐὰν δὲ ἄπαξ καὶ δις ἐπιχειρήσας σφαλῆ, ἀμυδλύνεται· πρὶ κλίπισσα τοιγαροῦν, ὡς αὐτοὶ τε οἴεσθε, καὶ ἡμεῖς οὐκ ἂν ἔξαρκον γενώμεθα, προθύμως τοῦ ὑπὲρ ὑμῶν πολέμου ἀποσπόμενη ἐν ἐνιαυτῷ μάλιστα ἢ πολεμήσθε ὅφ' ἡμῶν, παρασκευασομένη νῦν τὰς δέκα ταύτας πέπομφε τριήρεις· οἱ οὐχ ὅτιγε ἡμῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτοῖς ἀμύνειν· οἳοί τε εἰσιν. Ἐμοῦ γὰρ παρὰ θάλασσαν ἐστρατοπεδευμένοι, οὔτε ἀπέβησαν, οὔτε ἀποβῆναι οἳοί τε εἰσιν· ἀλλ' ὀλίγον ἡσπίκασιν ἀψύχων. Λείπεται δὲ οὖν κενὰς χερεῖς πρὸς τὴν πέμψασαν ἐπαναλθεῖν· ἐκεῖνη δὲ ὄρωσα ὡς οὐκ ὀλίγων τινῶν ἀναλωμάτων, οὐδὲ φαύλης πραγματείας ὁ πρὸς βασιλέα δεῖται πόλεμος, ἀποσχέσεται ἐπιχειροῦσα ἀδύνατος· ἡμῖν δὲ ἐρήμοις τῆς ἐκείθεν βοήθειας λειπομένοις, οὐδὲν ἄλλο λείπεται ἢ σφᾶς αὐτοῦς ἐν ἀνδραπέδων μοίρᾳ παραδοῦναι ἐνδείᾳ πεισθέντας, καὶ δούλους καὶ ἀναστάτους γενέσθαι, ἢ πολιορκουμένους ἐνταῦθα ἀπολέσθαι πανδημῶν ἐν φρουρίῳ πνιγερῷ καὶ πλῆρει δυσωδίας κατακλεισμένων. Ἐξέστιν οὖν συνορᾶν τὴν ὠφέλιαν ἢς αὐτοὶ τε καὶ Νικηφόρος ὁ ὑμῶν δεσπότης ἀπολαύσεται ἐκ τῆς

lum, quod verum et rectum non est deseratis, sed et mihi bene consulenti obtemperandum existimetis. Vos itaque nullo imperatoris peccato offensi, ad Tarentinos transfugistis; nec id simpliciter et inconsulto, sed rati illorum opibus Acarnania potituros. Hoc autem, pro! quantum ab effectu abest? Ipsi enim sua privatim cupiditate et avaritia impulsī, sæpius in Acarnanas cum nigro profecti exercitū, regionem quidem populationibus et maleficiis infestam habuerunt, urbem tamen nullam nec armis expugnando ceperunt, nec obsidendo ad delitionem coegerunt, sed copiis non parum imminutis, remearunt. Pauca, nempe Bontizen, Naupactum et Bothrentum excipio, quibus Acarnaniæ principes, ut eos belli contra imperatorem socios haberent, cesserunt. Qui igitur cum Acarnanibus solis bello contententes, nihil egerunt, quæ spes superaturos nunc præsentem imperatorem cum exercitu, qui et aīas potuit, et nunc facilius potest cum Acarnanibus et Tarentinis simul bellum gerere? At neque vobis sperare licet, Acarnanum aliquos vestro exemplo defecturos. Nam qui prius vobiscum defecerant Rhogii et Artei, rebus suis probe consulentes, imperatori se addixerunt, multaque sibi ac civibus suis ab eo dona consecuti, felicem statum invenerunt. Tarentinos itaque, etiamsi venerint, parum aut nihil vobis operæ navaturos demonstratum est: prorsus autem non venturos, inde conabor ostendere. Quicumque aut propter privatas offensiones, aut ut socius bellum capessit, principio quidem, dum armis et pecunia est instructissimus, impigre opus invadit; si semel iterumque id frustra fecerit, languescit impetus. Princeps igitur Tarentina vestra opinione, et vero etiam nostra, prompte pro vobis bellum capessens, uno hoc anno, quo a nobis oppugnaminī, comparatas triremes hasce misit, quæ tantum abest, ut vos defendant, ut nec seipsas queant defendere. Me enim juxta mare castrametante, nec descenderunt classarii, nec quasi essent mortui descendere potuerunt. Reliquum est, ut vacuis manibus ad eam redeant, a qua missi sunt. Quæ cum intelliget, bellum adversus imperatorem nec modicis sumptibus, et magnis egere laboribus, de cætero quæ effici non possunt, non tentabit. Vobis vero illo frustratis auxilio, aliud nihil **322** restabit, quam ut vexati et rerum egestate oppressi, pro mancipiis vos tradatis, ac sedibus vestris profugi servitutem serviatīs, aut hic in oppidulo æstuoso ac factoris pleio obsessi et conclusi, cum populo universo intereatīs. Quamobrem hinc utilitatem, quam vobiscum despoīa vester ex hac defectione capturus sit, perspicere licet. Quod si etiam concederemus, cum ingenti apparatu concitatos huc venire Tarentinos, incertum est, num et sic nos Acarnania queant depellere, qui nec a solis Acarnanibus, quamvis eos sæpe aggressi, sine detrimento potuerant discedere. Quod si et hoc daremus, itōq; nobis po-

tentiores existimatos, urbes subacturos; nihilo minus tum quoque misera erit vestra et infelix conditio. Necessario enim illis servietis. Non enim profecto adeo insipientes sunt, ut quod sepenumero cupierunt, si id post magnos labores et pericula assequantur, citra ulla necessitatem vobis condonent. Quale autem et quam durum Tarentinorum aliorumque Latinorum imperium sit, vos experientia ipsa melius quam nos cognovistis. Quocirca sive adjuvabimini a Tarentinis, sive non; sive nos vicerint, sive a nobis vincuntur, nihil aberit, quominus in extremis malis versemini. Sed neque nos diuturnitate remissiores factos obsidionem soluturos arbitrari prudentis est hominis. Nos ipsi quidem non semper vobis assidebimus. Nunc enim imperator, arbitrans ipso eventu doctos, quam de vobismet male merueritis, mutata voluntate ad se accessuros, et ipse adhuc exspectat, et quas in aliis urbibus habetis facultates, nondum in alios dispertit. Si vos calculum reducturos desperaverit, non vestras duntaxat, sed et cognatorum vestrorum fortunas Acarnanum potentissimis gratis dabit. Qui sui quæstus cupidine commoti, vel ultra vires animosi, et parvo ab imperatore accepto præsidio, ut perniciosissimos hostes vos oppugnabunt, nec obsidere cessabunt, quoad subactos cum conjugibus et liberis patria extorres reddiderint. Nos cum imperatore domum revertemur. Videte igitur, quibus casibus hoc bellum vos objectabit. Si me meliora suadentem audieritis, vosque et urbem imperatori dederitis, primum quidem, quod studetis, Nicephoro despotæ vestro commodare licebit; ego enim filiam meam ei uxorem conjungam, quod in summa felicitate ponendum nec vos nescitis. Præterea ut filium meum **323** educabo; et imperator, qui mihi bene vult, mea causa honoribus ac beneficiis apud Romanes amplitudinem ejus illustrabit. Adde quod et vobis non pauca hinc emolumenta parabit. Nam et hic opes vestras cumulabit imperator, et quæ Nicephoro despotæ vestro assignabuntur, ex iis fructum aliquem capietis. Plura acervanda dictis non censeo, cum ex his, qui sapiunt, possint intelligere, quantam vim malorum bellum, quantum vicissim honorum copiam deditio allatura sit. Vos considerate, et utrumvis eligitote. Ut absolvit domesticus, Richardus inter familiares Nicephori primas tenere se ipse quoque non negabat, tamen ad illos quoque referendum, et communiter quid agi conveniret, decernendum. Approbante magno domestico, die sequenti rediturum responsumque relaturum pollicitus, in urbem se recepit. Coacto e præsentibus conventu, quærunt, æquid se et oppidum tradant, magnique domestici moniis obsequelam faciendam consensu firmant. Postridie rediens Richardus Deum testatur, ipsos neque odio imperatoris, neque sui quæstus causa ejus frenos excussisse, sed opinantes, si primi deficerent, reliquos Acarnanas secuturos, et hoc modo

ἀποστασίας. Εἰ δ' ἄρα καὶ συγχωρήσασιν παρασκευῇ μεγάλῃ Ταραντίνους ἐκ τῆς οἰκείας ὀρμηθέντας ἐνθάδε ἔκειν, ἀδελφὸν μὲν εἰ καὶ οὕτω δυνήσονται ἡμᾶς Ἀκαρνανίας ἐξελάσαι, οἱ οὐδὲ πρὸς μόνους Ἀκαρνανίας, καίτοιγε πολλὰκις ἐπιχειρήσαντες, ἴσχυσαν χωρὶς ζημίας ἀπαλλάξαι πολεμοῦντες. Εἰ δ' ἄρα καὶ τοῦτο δοίημεν τὸ ἡμῶν αὐτοῦς ὀφθέντας κρείττους παραστήσασθαι τὰς πόλεις, τότε γε ὑμῖν τὰ πράγματα οὐδεμιᾶς βέλτιον ἔξει δυσπραγίας. Ἀνάγκη γὰρ ὑμᾶς αὐτοῖς δουλεύειν. Οὐ γὰρ δὴ πῶ γε ἀνοηταῖνοι τοσοῦτον, ὥστε οὐ πολλάκις ἐπεθύμησαν, μετὰ τοῦς μεγάλους πόνους καὶ κινδύλους εἰ παρέσται ἀνάγκης οὐδεμιᾶς παρουσίας ὑμῖν προέσθαι. Ὅποια δὲ ἡ Ταραντίνων καὶ τῶν ἄλλων Λατίνων δουλεία, αὐτοῖς ἴστε πείρα βέλτιον ἡμῶν ὥστε εἴτε συμμαχήσουσιν ὑμῖν οἱ Ταραντῖνοι, εἴτε μὴ, εἴτε νικήσουσιν ἡμᾶς, εἴτε ἡττηθήσονται αὐτοῖς, οὐδὲν ὑμῖν ἔλλειπει τοῦ μὴ εἰς ἔσχατον κινδύνου ἀφικέσθαι· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ἡμᾶς ὀλιγορήσαντας διὰ τὸν χρόνον, ἀποστήσασθαι τῆς πολιορκίας εἰσθαι, νοῦν ἔχοντων ἐστὶν ἀνθρώπων. Οὐ γὰρ δὴ αὐτοὶ καθοδοῦμεθα μέχρι παντὸς ὑμᾶς πολιορκούντες. Νῦν μὲν γὰρ βασιλεὺς οἴμενος ἐξ αὐτῶν διδαχθέντας τῶν πραγμάτων ὡς οὐ λυσιτελοῦντα ἐβουλεύσασθε ὑμῖν αὐτοῖς, μεταγρόντες προσχωρήσετε αὐτῷ, αὐτὸς τε εἴτι περιμένει, καὶ οὐδὲ τὸς κτήσεις ὑμῶν τὰς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι παρέσχετο ἐτέροις· ἂν δὲ ἀπογνῶ τὴν μεταμέλειαν ὑμῶν, οὐ μόνον τὰ ὑμετέρα τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν ὑμῶν τοῖς δυνατωτάτοις Ἀκαρνανῶν παραδώσει· οὐ κέρδους ἕνεκα ἰδίου, καὶ ὑπὲρ ἕνα μιν πολεμήσουσιν ὑμῖν ὡς πολεμωτάτοις καὶ ὀλίγων ἔχοντες ἐκ βασιλέως στρατιάν, καὶ οὐκ ἀνήσουςι πολιορκούντες· ἀχρὶς οὐ παραστησάμενοι αὐτοῦς τε καὶ γυναίκας καὶ τέκνα, θήσουςιν ὑπερορίους. Βασιλεὺς δὲ καὶ ἡμεῖς οἴκαδε ἀναχωρήσομεν. Σκέψασθε οὖν οἱ κακῶν ὁ πρὸς βασιλέα πόλεμος ὑμῖν χωρήσει· ἐάν δ' ἐμοὶ τὰ βελτίω παραινούντι πείθησθε καὶ ἑαυτοῦς βασιλεῖ καὶ τὴν πόλιν παραδῶτε, πρῶτον μὲν, ὅπερ αὐτὰ διὰ σπουδῆς ποιείσθε τὸ Νικηφόρῳ τῷ ὑμῶν δεσπότη ὠφέλειάν τινα ἐξευρεῖν ἐξέσται. Ἐγὼ γὰρ αὐτῷ τὴν ἐμὴν κατεγγυήσω θυγατέρα· ὅπερ ὅτι γε οὐδανὸς δεύτερον εἰς εὐτυχίας λόγον, οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοεῖτε δῆπου. Ἐγὼ τε γὰρ ὡς οὐκ ἐκθρέψω· καὶ βασιλεὺς τῆς εἰς ἐμὲ εὐνοίας ἕνεκα, τιμὰς τε καὶ πολλὰς εὐεργεσίας περιφανῆ παρὰ Ῥωμαίοις θήσει. Ἐπειτα καὶ ἑαυτοῖς οὐκ ὀλίγων τινῶν ἀγαθῶν αἰτίοι γενήσεσθε. Ἐνταῦθά τε γὰρ ὑμᾶς εὖ ποιήσει βασιλεὺς, οἷς εἴχετε πρότερον καὶ ἕτερα προσθεῖς· καὶ τῶν Νικηφόρῳ τῷ ὑμῶν δεσπότη ἀπονεμηθησομένων ἀπολαύσετε τὸ μέρος. Πλείων μὲν οὖν οὐκέτι δεῖν ὁλομαι συνείρειν, ἱκανὰ γὰρ παρ' εὖ φρονούσι καὶ τὰ εἰρημμένα, ὅσων τε κακῶν ὑμῖν ὁ πόλεμος αἰτίος ἐστὶ καταμαθεῖν, καὶ ὅσων ἀγαθῶν τὸ προσχωρήσειν βασιλεῖ. Ὑμῖν δὲ ἐξέσται διασκευασθῆναι τῶν εἰρημμένων προσθέσθαι ὀποτέροις. Τοιαῦτα διεπιλεγμένου τοῦ μεγάλου δομestίκου, ὁ Ῥιτζάρδος τῶν μὲν Νικηφόρῳ συμπαραόντων ἄλλων ὠμολόγει καὶ αὐτὸς προέχειν, δεῖν

δὲ ἔφρασκε καὶ ἐκεῖνους περὶ τῶν εἰρημένων πυθ-
 μένων, κοινή τῶν πρακτικῶν τὴν ψῆφον ἐξαγαγεῖν.
 Ἐπαίνουντος δὲ καὶ τοῦ μεγάλου δομestίκου, ἀνε-
 χώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ἐπαγγειλάμενος εἰς τὴν
 ὑστεραίαν ἕξειν ὡς λόγον ἀποδώσω. Ἐκκλησίαν δὲ
 συναθροίσας ἐκ τῶν συνόντων, ἐβουλεύετο ἅμα αὐτοῖς
 εἰ δέοι βασιλεῖ σφᾶς αὐτοῦς καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρί-
 ζειν· καὶ ἐδόκει αἰρετέα εἶναι ἅ αὐτοῖς· ὁ μέγας δο-
 μestικός παρήγει. Ἐπεὶ δὲ ἐδόδοκτο εἰς τὴν ἐπιου-
 σαν ὁ Πιτζάρδος αὐτοῖς τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ προσ-
 ελθῶν, ἐμαρτύρητο θεῖον, ὡς οὐτ' ἀπεχθῶς διακει-
 μενοι πρὸς βασιλέα, οὐθ' ἑαυτοῖς τινα οἰόμενοι
 ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἀποστασίας προξενήσειν, εἰλόμεθα
 ἀποστῆναι βασιλέως· οἰόμενοι δὲ, ἂν αὐτοὶ πρῶτος
 ἀποστῶμεν, καὶ τοὺς ἄλλους Ἀχαρνάνας συνέψασθαι ἡμῖν,
 καὶ τὴν πατρῶσαν ἀρχὴν Νικηφόρῳ ἀποδώσειν
 ἐκόντες ὄντες εἰσήχθημεν εἰς τοὺς κινδύνους, εὐκλείαν τε
 ἑαυτοῖς, καὶ ὠφέλειαν τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ
 οἰόμενοι προξενήσειν· τῶν πραγμάτων δὲ ἀνεστραμμένων,
 ἀπέβη τάναντία ἢ αὐτοὶ προσεδωκῶμεν. Νῦν
 οὖν καὶ ἡμῖν πολλὰ περὶ τῶν παρόντων διασκεφαμένοι,
 λυσιτελέστερον οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι οὐθ' ἡμῖν,
 οὔτε Νικηφόρῳ, ἢ ὧν συνεβούλευσας αὐτὸς, εἰρήθη.
 Οὐ δὴ ἔνεκα, σφᾶς τε αὐτοῦς καὶ τὴν πόλιν διὰ σοῦ
 κρητιδοῦμεν βασιλεῖ· αὐτὸς δ' ἂν εἰδείης ὅτι τρόπῳ βέλτεστα
 ἡμῖν τὰ πράγματα παρασκευάσεις ἔχειν.
 Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν· ὁ μέγας δὲ δομestικός,
 ἐπαινέσας τῆς μεταβολῆς αὐτοῦς, καὶ ὧν ἐδόντο
 ἐπαγγειλάμενος πράξειν αὐτοῖς παρὰ τῷ βασιλεῖ,
 ἐκέλευεν ἐλθόντα εἰς τὴν πόλιν καὶ Νικηφόρον καὶ
 τοὺς ἄλλους παραλαβόντα ἔχειν πρὸς αὐτόν.

324 CAPUT XXXVIII.

Nicephorus cum primoribus a domestico ad imperatorem deductus, humaniter et munifice accipitur. Matthæus Cantacuzenus magni domestici filius, Demetrii despote filiam ducit domum. Enixe contendit Apocauchus, ut sibi monachum fieri liceat. Ejus preces imperatori suspectæ sunt. Exploratur animus. Hierum instat, et classis contra Barbaros praefecturam, ut sibi et republicæ salutarem petiit et impetrat. Imperator Apocauchum pro ignavo et improbo habet. Recensentur castella quæ adificavit, et urbes quas instauravit.

Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὑστεραίαν ἅμα καὶ Νικηφόρον C
 ἄγοντες τὸν δούκαν εἰς τὸ στρατόπεδον παρήσαν,
 καὶ τῶν Ταραντίνων ἐπι παρόντων ταῖς ναυσὶ καὶ
 ὀρώντων τὰ πρακτικόμενα, ὠμοκράστῳ μὲν ἔγκα-
 τέλιπε φρουρὰν τὸ μὴ παρὰ τῶν Ταραντίνων τι
 ἀδικηθῆναι τῆς στρατιᾶς ἀναχωρήσεως· αὐτὸς δὲ
 Νικηφόρον τὸν δούκαν ἅμα τοῖς ἄλλοις παραλαβὼν,
 ἐπανεζεύξεν εἰς βασιλέα. Βασιλεὺς δὲ ἀσμένως
 ἐδέξατο αὐτοῦς, καὶ πολλὰς ἡμεΐψατο εὐεργεσίαις·
 Νικηφόρον δὲ τὸν δούκαν τῷ τε τοῦ πανυπερσε-
 δάστου τετίμηκεν ἀξιώματι, καὶ πολλῆς ἡξίωσεν
 εὐμενείας καὶ οἰκειότητος τῆς πρὸς αὐτόν. Διατρί-
 ψας δὲ ἐν Ἀχαρνάνῃ ἐξ ἐκείνου ὑπὲρ εἴκοσιν
 ἡμέρας, καὶ ὅσα μάλιστα ἔδει πρὸς ἀσφάλειαν ταῖς
 πόλεσι καταστήσας, ἐπανεζεύξεν εἰς Θεσσαλονίκην,
 χειμῶνος ἤδη ἀρχομένου, Νοεμβρίου μηνὸς ἐνίστα
 μένου, καὶ διεχείμασεν ἐκεῖ. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν
 χειμῶνα καὶ οἱ Μαθηαῖοι τοῦ Καντακουζηνοῦ τοῦ
 μεγάλου δομestίκου πρώτου υἱοῦ ἐτελοῦντο γάμοι
 ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐγγημέ γὰρ τὴν Δημητρίου τοῦ
 δεσπότη θυγατέρα, δ· ἦν βασιλέως Ἀνδρονίκου
 τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων πατρὸς· τελεσθέντων
 δὲ τῶν γάμων πολυτελῶν τε καὶ περιφανεστάτων,
 ἐπεὶ καὶ ὁ χειμῶν ἤδη περὶ ἐκβολῆς ἦν, παρε-
 σκευάζετο βασιλεὺς ὡς εἰς Βυζάντιον ἐπανήξων.
 Μεταξὺ δὲ παρασκευαζομένων, καὶ ὁ παρακοιμώ-
 μενος Ἀπόκαυχος ἐκ Βυζαντίου ἦκεν· οὐ πολλὰς
 δὲ ὑστερόν ἡμέραις τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ προσελ-
 θὼν, ἀνεμίμνησκέ τε παλαιῶν εὐεργεσιῶν ὧν ὑπῆρ-

A paternum regnum Nicephoro restitutum iri, ultro
 se periculo involvisse, ut Nicephoro, inquam,
 auxilio essent, et sibi decus compararent. Rebus
 autem retro sublapsis, contra expectationem
 evenisse. Nunc ipsis quoque diligenter statum
 suum contemplatis, nihil in praesens vel sibi, vel
 Nicephoro repertum utilius quam quod ipse sua-
 sisset. Quapropter et se et urbem eos per manus
 ejus imperatori transdere; nosse ipsum, quid rebus
 eorum quam optime faciat. Tum magnus domesti-
 cus illorum ad partes meliores conversionem
 laudavit, et quibus egerent, ab imperatore impe-
 traturum fidem dedit, jussitque, ut in urbem regres-

B sus, cum Nicephoro et aliis ad se reverteretur.
 Postquam die altero Nicephorum ducam secum
 adducentes in castris adfuerunt, Tarentinis adhuc
 cum classe praesentibus et quæ fierent aspicienti-
 bus, domesticus Thomocastri praesidiariam manum
 reliquit, ne quid exercitu recedente Tarentini per
 injuriam molirentur; ipse cum Nicephoro duca
 aliisque ad imperatorem rediit. Quos ille accipit
 humaniter, et muneribus multis honorat; Nicepho-
 rum Panhypersebasti dignitate condecorat, præci-
 puaque benevolentia et familiaritate dignatur.
 Cumque in Acarnania dies adhuc plus vicenos man-
 sisset, et quæ ad urbes tutandas potissimum per-
 tinebant, praescripsisset, hiemis initio, mense No-
 vembri instante, Thessalonicam revertens, ibidem
 hiberna egit. Eadem Matthæi Cantacuzeni primo-
 geniti magni domestici nuptiæ cum filia Demetrii
 despote, Andronici Palæologi senioris filii, Thessa-
 lonicæ sumptuosissimæ splendidissimæque pera-
 ciæ sunt. Secundum quas hieme jam præcipiti,
 dum se imperator ad reversionem Byzantium
 instruit, Apocauchus cubiculo sacro praefectus inde
 veniens, paucis post diebus magnum domesticum
 adit, quibus olim beneficiis ultro ab eo esset obligatus
 in memoriam redigit: rogat, ut filii sui redituum,
 quos in singulos annos caperet, imperatoris con-
 cessu hæredes instituantur, sibi autem ejusdem
 bona venia monasterium liceat ingredi, valedicen-
 tem rebus hujus vitæ omnibus, et in una tantum-
 modo sollicitudine versantem, quo ducto ex anima

sua tot maculas quotidianis actionibus inustas eluat; et hanc unam causam perfectionis hujus sibi exstitisse. Magnus domesticus illum vera narrare opinatus, nec se id permissurum, nec cum imperatore super ea re locuturum asseveravit. Apocauchus rursus ac sæpius accedere, idem flagitare, et jurare se ex animo petere, **325** sibi que tam frugiferum nihil posse contingere, quam a mundo secedere (71): nec susceptam voluntatem depositurum, quo res cunque ceciderit. Orabat igitur suppliciter, ut ad multa in se benefacta hoc postremum adjicere ne gravaretur. Itaque ille quidem serio, ut videbatur, hoc efflagitabat. Magnus autem domesticus quanquam de isto secessu dolens et anxius animi, tamen quia petitionem videbat momenti maximi, eam imperatori exponit: quem suspicio vera incessit, rem non ita se habere, sed alia quamquam de causa totum fingi. Proinde mirari se dixit magnum domesticum, si fidem possit tribuere. Quo asseverante, esse aliter non posse. Ergo tu, inquit, periclitaris velim, eique dicas, non probaturum, sed moleste laturum potius imperatorem, si a vita communi se remove-rit. Veruntamen ne rem adeo honestam, Deoque amabilem impediendo videatur ei bona invidere, non repugnaturum. Non opus est, excipit magnus domesticus, tentandi gratia hæc ei dicere; simul enim responsum audiet, valedicet ac secedet; sed potius, si quid eo egeat, cæpto prohibendum. Imperator iterato jubet eadem dici; nam audientem fore, et in statu priore perstiturum. Paret domesticus; imperatoris responsum Apocauchus tenuit. Qui nec totum quidem audire sustinens, putare se ait, secessum suum imperatori etiam atque etiam jucundum accidere, ejusque facultatem libentissime concedere: quia vero ipsi domestico displiceret, non se facturum. Is verbis ejus antea se circumscriptum fuisse intelligens, imperatori jocundus quid ille responderit narrat. Unde non mediocriter delectatus imperator, domestico per ludum, Saltem nunc credes, inquit, me solertiorum esse te, magisque nosse ex hominum verbis eorum sensa conicere. Tum domesticus, et jam pridem credidisse, nec ita excellere ipsum judicio, ut lateret; et nunc maxime confiteri, se ab eo intelligendi prudentia longe victum esse. Hæc illi inter se jocantes. Apocauchus paucis diebus interjectis, denuo magnum domesticum conveniens, mundo penitus nuntium remittere non sibi licuisse dixit, quantumvis id ardentissime cupivisset: verum secundam, quod aiunt, navigationem sibi occurrere, ut divisis inter filios facultatibus, divitiarum sibi partem potiorem retineat, quam in bellum Persicum conferat. **326** Scis enim, inquit, quomodo plenis classibus insulas jam prope

ξεν εις αυτον, και νυν εδειτο, των μεν ετησιων προσδων, δε αυτος καρπουται, βασιλεως παρασχοντο; κληρονόμους ειναι παιδας τους αυτου. Αυτην δε αδελφς τυχοντα εκ βασιλειως, φροντιστηριω προσελθειν, πεισι τοις του βίου χαλρειν αποντα· μιαν δε ποιουμενον φροντιδα, το την ψυχην εκ των πολλων κηλιδων δε αυτη προσετριψατο εκ των πραγμάτων εκκαθαραι. Εις τουτο γαρ εκ Βυζαντιου ηκειν· ουδεμιαν ετεραν της επιδημιας εχοντα αιτιαν. Ο μεγας μεν ουν δομεστικος οιδμενος τα ειρημένα ειναι αληθη, αυτο; τε εφασκεν ουκ αν ενδωσειν, μητε βασιλει περι τουτου διαλεξεσθαι. Ο δε αυθις και πολλακις προσελθων, εδειτο περι των αυτων, και ορκους προσετιθει ως ου πλαττεται την αιτησιν· αλλα προυργου παντος αυτω η αναχωρησις του κόσμου, και ως ουδ' αν ει τι γένοιτο μεταβάλαι της προθέσεως. Διδ και ταυτην ικετευε τελευταλαν ευεργεσιαν καταθειναι επι πολλαις ταϊς πρότερον γεγενημεναις. Ο μεν ουν τοιαυτα μετά σπουδης εδειτο ως εδοκει. Ο μεγας δε δομεστικος, αλγων μεν και την ψυχην δακνόμενος επι τη τουτου αναχωρησει, ομως δε αναγκαίαν την αιτησιν ορων, απηγγελλε βασιλει οσα ο παρακοιμώμενος εδειτο. Βασιλευς δε υποπτευστα; οπερ ην, ως ουκ αληθη τα ειρημένα, αλλα τινο; ενεκα αιτιας πλαττεται ετερας, θαυμάζειν ελεγε τω μεγάλω δομεστικω, ει ταυτα ονω; ολεται ειναι αληθη. Του δε δισχυριζομενου μη αν αλλω; εχειν, Ουκουν, αυτω εφασκε, πειρας ενεκα φράσων ως βασιλει μεν ουκ αν ειη κατά γνώμην, αλλα και εχθοιτο μάλλον, του βίου σου αναχωρουντος. Ω; αν δε μη πράγματος ούτω καλου και θεοφιλου; κώλυμα αυτος ορθοις δοξη βασιζειν τοι; καλοισ, ενδιδωσιν. Ο μεγας δε δομεστικος, μη πειρας ενεκα τοιαυτα λέγειν εφασκε δέον· ως ουκ αν φθάνοι την απολογιαν ειληφώς, και συνταξίμενος αναχωρησει; αλλα μάλλον ει τι δέοιτο αυτου, κωλύειν. Βασιλευς δε και αυθις εφασκε τα προειρημένα λέγειν προς αυτον. Και γαρ ακουσεται τε των λόγων, και μενει επι τοις πρότερον. Ο μεν ουν επειθετό τε βασιλει· και παρακοιμωμένη εξήγγελλε τους βασιλέω; λόγους. Ο δε μηδε όλους σχεδον ακουσει αναμεινας, οφεσθαι εφασκε μάλιστα κατά γνώμην ειναι βασιλει την εκείνου αναχώρησιν και διη προθέσει επιτρέπειν· επει δε ου φίλον αυτω, ουδ' αυτην ποιήσιν. Ο μεν ουν ως επι τοι; πρότερον λεγομένοι; εξηπατάτο συνιεις, βασιλει μετά παιδιδ; προσελθων, απηγγελλεν οσα ο παρακοιμώμενος; αποκριθει. Βασιλει δε διατριβήν τε ου μετρίαν παρέσχοντο οι λόγοι, και τω μεγάλω δομεστικω παλζων ελεγεν, ως νυν γουν αν πεισθειη, οζύτερον τε νοειν οντα αυτου, και μάλλον εκ των λόγων ειδότα καταστοχάζεσθαι γνώμα; ανδρων· ο δ' εφασκε, πάλαι τε πεπεισθαι ουδε τοσουτον οσον λανθάνειν διαφέροντα, και νυν μάλιστα ομολογειν ως; άπάσαις ψήφοις αυτου κρατει προς το φρονειν· οι

Jacobi Pontani notæ.

(71) Istum secessum αναχώρησιν εκ του κόσμου, et εκ των πραγμάτων alibi appellat. Inde αναχωρηται, ad verbum, secessores. Quid autem

mundi nomen sacris scriptoribus valeat, quis tam crassa Minerva, ut non intelligat?

μὲν οὖν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους διειλέχθησαν ἐν Αἰ
 παιδιᾷ. Ἀπόκαυχος δὲ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας αὐθις
 τῷ μεγάλῳ δομestικῷ προσελθὼν, τὸ μὲν ἀποστήναι,
 ἔφρασκε, παντάπασι τοῦ κόσμου, καίτοι μάλιστα
 κατὰ γνώμην ὄν, οὐκ ἐξεγένετο. Δεύτερον δὲ, ὃ
 φασιν, ἐπῆλθέ μοι πλοῦν, τὴν οὐσίαν τοῖς πικροῖς
 διελομένῳ, τὴν διαφέρουσαν ἐμοὶ τοῦ πλοῦτι μείραν
 εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον ἐξαναλώσαι.
 Οἶσθα γὰρ ὡς ἤδη καὶ αὐτοὶ στόλοις δλοῖς χρώμε-
 νοι, νήσους τε ἤδη ἐξηνδραποδίσαντο σχεδὸν, καὶ
 πρὸς Θράκην περαιούμενοι καὶ τὴν ἑλλην Μακεδο-
 νίαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον
 κακῶς ποιῶσιν. Εἰ οὖν σοι πρῶτον, ἔπειτα καὶ
 βασιλεῖ πυθομένῳ δίδξεις λυσιστελεῖν, καὶ παρά-
 σχοισθε Βυζαντίου τε καὶ τῶν νήσων τὴν ἀρχὴν, καὶ
 χρήματα ἐκ τῶν κοινῶν ὅσα ἂν ὑμῖν βουλομένοις ἦ,
 στόλον ἐξαρτύσομαι αὐτοῖς, καὶ ἐκ τῶν ἰδίων
 προσναλώσας· καὶ πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ
 πολεμήσω τοῖς βαρβάροις· οὐραὶ δὲ Ῥωμαίοις τε
 ὠφέλειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν τὴν ναυτικὴν ταύτην
 προσηνήσειν δύναμιν θαλασσοκρατοῦσαν καὶ ἀπειρ-
 γουσαν τοὺς βαρβάρους τοῦ μὴ τὰς νήσους καὶ τὴν
 ἡπειρον κακουργεῖν· καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς
 ἡμῶν ψυχῆς τὰ μέγιστα συμβαλέσθαι ἂν οἶονεῖ
 λύτρα τὰ χρήματα παρεχομένην ὑπὲρ τῶν μελλόντων
 ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἀποκινύσθαι καὶ ἐξανδραποδί-
 ζεσθαι. Ὡς οὖν εἰς τε τὸ κοινὸν Ῥωμαίων τῆς
 ἐκείθεν ὠφελείας διαδοιούσης, καὶ ἰδία ἐμοὶ οὐκ
 ὀλίγη· ἐσομένης εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς,
 δέομαι βασιλέως τε καὶ σοῦ, τὴν χάριν ταύτην
 παρασχεῖν. Ὁ μέγας δὲ δομestικός· ἐαυτῷ τε καὶ
 τῷ κοινῷ λυσιστελοῦντα οἰόμενος παρακοιμώμενον
 αἰτεῖν, αὐτόν τε ἐπειθετο, καὶ ἐπηγγέλατο ποιήσασθαι·
 καὶ βασιλεῖ ἀπήγγελλε προσελθὼν· ἅμα καὶ ἐνάγων
 πρὸς τὸ δεῖν τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ λυσιστελοῦσαν
 πράττειν τῷ κοινῷ. Βασιλεὺς δὲ εἰ σπουδάζων ταῦτα
 καὶ μὴ εἰρωνευόμενος λέγει· ἐπυθάνετο· ὡς δ'
 ἤκουεν οὐκ ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς λέγειν,
 θαυμάζειν ἔφρασκεν αὐτοῦ πολλά, εἰ πρὸς τοιαύτην
 ἐπιχείρησιν ἀξιόχρεων ψήθη ἔσεσθαι Ἀπόκαυχον.
 Εἰ μὲν γὰρ οἰόμενος σοὶ φίλον εἶναι ταύτην ἐδου-
 λεύσω αὐτῷ τὴν χάριν καταθεῖναι, ἴσθι σεαυτὸν
 ἐξαπατῶν. Οὐδὲν γὰρ ἤττον ἐγὼ σοὶ πολέμιος, ἢ
 ἐκεῖνος φίλος· εἰ δὲ ὡς τῷ κοινῷ λυσιστελήσοντα
 τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον ἐγχειρίζεις πραινεῖς,
 ἔτι μᾶλλον θαυμάζειν, ὅθεν ὀρμώμενος αὐτὸς τε
 ἐπέσθης, καὶ ἐμοὶ προσέλιου τὰ ἴσα συμβουλεύσεις.
 Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ παρὰ πάντα τὸν βίον, οὔτε κατα-
 πράξατό τι στρατιωτῆ πρότερον, οὔτε ἐμέλησεν· ἀλλὰ
 φόρων τε εἰσπράξεις δημοσίων καὶ χρημάτων καὶ
 προσδῶν διοικήσεις φίλαι, αἷς ἐγγεγηρακῶς, εἰκό-
 τως ἐν τοῖς τοιούτοις ἐμπειρίαν ἐκτήσατο πολλήν.
 Τὴς δὲ τοιαύτας πράξεις καὶ τὰς ναυμαχίας, ἀνδρὸς
 δεῖσθαι μάλιστα τοῖς ὅλοις ἐντραφέντος, καὶ σαφεῖς
 τὰς ἀποδείξεις ἐν πολλοῖς περισηχμένου τῆς τε
 τολμῆς καὶ τῆς ἐμπειρίας τῆς κατὰ τὰς μάχας. Ὁ
 δ' ἔφρασκε, τὰ ἴσα μὲν καὶ αὐτὸς εἰδέναι περὶ παρα-
 κοιμωμένου. Οὔτε γὰρ ἐαυτὸν ἤσκει παρὰ τὸν βίον
 ἐν τοῖς προσήκουσιν ἐργοῖς στρατιωτῆ· οὔτε ἀπό-

in servitutem redegerint, quomodo Thraciam et
 Macedoniam, eo trajicientes, imo et Helladem ac
 Peloponnesum incursent. Quare si tibi primum,
 deinde imperatori abs te persuaso conducere vide-
 bitur, ut Byzantii insularumque præfectum me
 declaretis, pecuniamque ex ærario, quantum vo-
 lueritis, subministretis, ego addens de meo clas-
 sem instruam, omnique diligentia et alacritate
 cum Barbaris decertabo. Puto autem navalem
 istam expeditionem mare obtinentem, Barbarosque
 coercentem, ne in insulas et continentem grassen-
 tur, cum Romanis non parum profuturam, tum
 ad animæ meæ salutem momentum præcipuum
 allaturam, si mihi argentum meum ad futura tan-
 quam Iytrum peccatorum impendenti, a Barbaris
 aut captivum abduci, aut interfici contigerit.
 Quando igitur ad commune Romanorum, et ad me
 seorsum, ad salutem animæ non parva ex hoc re-
 dundatura est utilitas, imperatorem et te rogo,
 uti hoc apud me beneficium ponere velitis. Magnus
 domesticus Apocauhum sibi et reipublicæ com-
 moda petere iudicans, assensit, et facturum spon-
 dit, reque ad imperatorem relata, cum ad
 petitioni huic, veluti reipublicæ salutaris, obse-
 quendum impellere institit. Imperator, num ex
 animo ista citraque dissimulationem dicat scisci-
 tatur, audiensque non quasi aliud agentem, sed
 dedita opera dixisse, Equidem te impense miror,
 inquit, cum ad hujuscemodi conatus Apocauhum
 idoneum censuisti. Si enim arbitratus esse amicum
 tibi, hoc in eum collocare meritum voluisti, crede
 mihi, tute tibi met illudis. Tam enim ego tibi ini-
 micus atque hostis, quam ille amicus. Si autem
 bellum ei contra Persas aggrediendum suades,
 amplius miror, undenam tu persuasus idem mihi
 persuadere nitare. Nunquam hic homo, nunquam
 in omni vita sua militare aliquid facinus edidit,
 neque edet, sed tributorum publicæque pecuniæ
 et redituum coactiones procurationesque eum
 delectant; in quo munere quoniam consenuit,
 jure multam experientiam est adeptus. Hæc
 autem negotia et prælia maritima virum quæ-
 runt, maxime, qui militiam a puero tolerave-
 rit, claraque fortitudinis et bellicæ exercitati-
 onis documenta sæpe dederit. Tum ille, se
 quoque hanc nescire, Apocauhum quandiu adhuc
 vixerit, in nullo opere militari versatum, 327
 neque ullum vel generosi animi vel usus bellicii
 specimen prodidisse. Quocirca non se auctorem
 esse, ut tanquam accommodato duci bellum Persi-
 cum mandetur, sed cum videat Persas pedestri
 equestrique pugna valere plurimum, quibus dux
 beneperitus opponi debeat, navali autem con-
 flictu eodem propter insolentiam timidissimos,
 facileque a quovis obvivo superari: ad hæc. in
 Romanis triremibus fore navalis et terrestris
 prælii scientissimos, quos ille magistros capere
 poterit, ideo se existimasse, ejus ad res præ-
 claras impetum rectum i non oportere, et ut nava-

lis exercitus imperator fiat, rogatum veniss. Forsitan enim ardorem ejus timiditatem pristinam et inscitiam compensaturum, et alicui rei agendæ aptum atque utilem redditurum. Rursum imperator, Quia te ad triremium præfecturam Apocaucho mandandam mire propensum cerno, plura non dicam; tu quod deliberatum habes, facias licet. Utinam falsus vates reperiar. Post colloquium istuc, ubi certum fuit, Apocaucho Byzantii insularumque præfecturam cum earum vectigalibus committere, instrumentum imperatoris nomine confectum est, quo ille classis contra Persas ductor designabatur, et de ærario centum aureorum millia sumere jubebatur, ut hinc et ex propriis, quod pollicebatur, triremes compararet, ac mercenariis militibus de victu provideret. His litteris acceptis, et præfecturam consecutus, Byzantium venit, nec eas in conventu legendas exhibuit, ut omnes nossent, classem imperatoris erga illos benevolentis ac sollicitudinis opus esse, sumptumque de imperatoris pecunia suppeditari, quo proinde illum vulgus admurmurationibus et laudibus prosequeretur, sed eas quidem occultavit. Ipse cum a quæstoribus clam pecuniam acciperet, domo sua manifeste aliam petebat, et triremes instruebat, ac popularem auram captabat, magnopereque celebrabatur ab omnibus, quod nec pecuniis suis, nec laboribus adjuvandæ reipublicæ causa parceret. Contra imperatorem autem, ut erat consuetaneum, apud plebem querelæ murmuraque excitabantur, ut qui subjectorum commoda nullo loco haberet. Apocauchus instructis triremibus insulas usque Chium circumnavigans, cum in novem Persicas naves incidisset, iis cum ipsis vectoribus potitus, Byzantium relegit. Imperator, ut ejus in litteris supprimendis nequitiam, et quomodo in vulgum voces sparsisset, non imperatoris, **328** sed suam esse pecuniam, quæ in triremes impenderetur, rescivit, in hominem excandescens, magnum domesticum, ut ejus perpetuum factorem his verbis compellat: Sentin' quid Apocauchus struat? Ego vero, tametsi frequens quod erat mearum partium volui, abs te impeditus omisi. Nunc mihi ad ea quæ e republica fore judico facienda, nihil erit impedimento. Hæc ille irarum plenus. Domesticus sibi conscius ut auctori hujus tragœdiæ (ipse namque imperatore nolente præfectura illum auxerat), cum silentio discessit. Imperator usque ad vernam tempestatem Thessalonicæ moratus, inde Didymotichum et paulo post Byzantium se contulit, ubi cum hand diu mansisset, rursum in Thraciam erat egressurus, ut antiquam urbem integram eversam, alicubi muris usque hodie adhuc integram (cujus Arcadium Theodosii magni filium conditorem ferunt, a quo et nomen invenit, Arcadiapolis dicta) reedificaret, loci natura delectatus videlicet. Erat siquidem imperator etiam ædificationum percupidus, paratusque non necessitatis modo, sed et voluptatis causa in ædificia sumptus impendere. Certè prope

A δειξίν τινα παρέσχετο οὐδεμίαν, οὔτε τόλμης, οὔτε ἐμπειρίας. Ὅθεν οὐδὲ οἷα ἀξιώχρῳ πρὸς στρατηγίας τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον αὐτῷ ἐγχειρίζειν παραίνεῖν· ἀλλ' εἰδὼς μάλιστα τοὺς Πέρσας πεζομαχίας μὲν καὶ ἱππομαχίας ἐμπειροτάτους, καὶ δεινοῦ δεομένου τοῦ ἀντιστησομένου στρατηγοῦ, ἐν ναυμαχίαις δὲ ἀτολμοτάτους δι' ἀπειρίαν, καὶ βραδύς τῷ προστυχόντι παντὶ ἡττᾶσθαι· ἄλλως τε καὶ τριήρεις ταῖς ἡμετέραις πολλοὺς παρεσομένους ἐμπειροτάτους καὶ ναυμαχιῶν καὶ πεζομαχιῶν, οἷς χρήσεται παρακοιμώμενος διδασκάλοις πρὸς τὸν πόλεμον, αὐτὸς τε ὦθηεν μὴ δεῖν ἀμβλύνειν τὴν προθυμίαν αὐτοῦ τὴν περὶ τὰ καλὰ· καὶ σοῦ ἤκω δεησόμενος τὴν στρατηγίαν ἐπιτρέπειν. Ἴσως γὰρ ἢ προθυμία τῇ ἀτολίᾳ καὶ ἀπειρίᾳ ἀντίβροπος ὄφθεται, χρήσιμον πρὸς τι τῶν δεόντων ἀποδείξει. B Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, Ὅρῳ μὲν σε, εἶπε, μάλιστα προθυμούμενον Ἀποκαύχῳ τῶν τριήρων ἐγχειρίζειν τὴν ἀρχήν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πολὺν περὶ αὐτοῦ βούλομαι ποιῆσθαι λόγον· ἀλλ' ὁ προσελθὼν πράττε· εὐχομαι δὲ μὴ κἄν τοῖς τοιοῦτοις αὐτὸς φανεῖσθαι ἀληθεύων. Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν δειλεγμένων ἐπεὶ ἐδέδοκτο παρακοιμωμένῳ Βυζαντίου καὶ τῶν νήσων ἐπιτρέπειν τὴν ἀρχὴν ἅμα τοῖς ἐκ τούτων ἐτησίοις φόροις, γράμματα ἐγράψετο βασιλικά, ἄρχοντα ἀποδεικνύοντα παρακοιμώμενον τοῦ στόλου τοῦ κατὰ Περσῶν· καὶ ἀπὸ τῶν δημοσίων κελύοντα λαμβάνειν χρυσίῳ μυριάδας δέκα ὥστε ἔχειν ἐκ τε τούτων καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὡς ὑπέσχετο, τριήρεις τε παρασκευάζειν, καὶ τὰ μισθοφορικῶν τρέφειν ἐν ταύταις. C Ἐπεὶ δὲ τὰ τε γράμματα εἰλήφει καὶ τὴν ἀρχὴν ἐνεχειρίσθη, πρὸς Βυζάντιον ἐλθὼν, τὰ μὲν βασιλικά γράμματα οὐ παρέσχετο ἀναγινώσκασθαι ἐπ' ἐκκλησίας, ὡς ἂν εἰδῆεν πάντες ὡς τῆς περὶ αὐτοὺς εὐνοίας εἴη καὶ κηδεμονίας βασιλέως ὁ στόλος ἔργον, ἐκ τε τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἢ δαπάνη, ἵνα καὶ ἡ εὐφημία τῶν πολλῶν καὶ ὁ ἔπαινος πρὸς βασιλέα ἦ· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀφανῆς παρεῖδον· αὐτὸς δὲ τὰ μὲν βασιλικά χρήματα παρὰ τῶν τῆς δημόσια πρᾶξεῶν λαμβάνων κρύφα, οἰκοθεν δὲ ἀναφανδῶν μεταπεμπόμενος, ἐπλήρου τὰς τριήρεις. Ἐξ ὧν αὐτὸς μὲν ἐθῆρατο τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ κλήθους· καὶ πολὺς ἦν ἀδόμενος παρὰ πᾶσιν ὡς τῶν οἰκείων οὐ φειδόμενος οὔτε χρημάτων οὔτε πόνων ὑπὲρ τῶν κοινῇ λυσιτελούντων. Βασιλεῖ δὲ, ὡς περ εἰκὸς, προσετρίβετο τὴν μέμφιν καὶ τὸν γογγυσμὸν τὸν παρὰ τῶν πολλῶν, ὡς τῶν λυσιτελούντων ὑπὲρ τῶν κοινῇ λυσιτελούντων ποιουμένη πρόνοιαν. Ὅμως δὲ πληρώσας τὰς τριήρεις περιέπλευσε τὰς νήσους μέχρι Χίου, καὶ ἐννέα ναυὰς Περσικαῖς περιτυχῶν ἐκράτησεν αὐτάνθρωπον, καὶ πάλιν ἀπέπλευσεν εἰς Βυζάντιον. Πυθόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ὅσα αὐτῷ περὶ τὰ βασιλικά γράμματα κακούργηθη, καὶ ὡς λόγου διαδοίη, μὴ βασιλέως, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων εἶναι τὴν δαπάνην τῶν τριήρων, ὀργῇ τε ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον, ὡς ὑπὲρ ἐκείνου πράττοντα αἰεὶ, Ὅρᾶς, ἔφη, οἷα Ἀπόκαυχος τυσοῦσι; ἐγὼ δὲ καί τοι πολλάκις ὀρηθεὶς τὰ δεόντα

ποιεῖν, σοῦ κωλύοντος ἀπεσχόμεν. Νυνὶ δὲ μοι Ἀ
 δοκῶ μὴδὲν ἐμποδῶν ἐξεσθαι· ἃ αὐτὸς οἴομαι λυσίτε-
 λείν ποιεῖν. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν ὀργι-
 ζόμενος. Ὁ δ' ἐαυτῷ συνειδῶς μάλιστα αἰτίῳ τῶν
 παρόντων ὄντι (αὐτὸς γὰρ παρέσχετο Ἄποκαύφ
 τὴν ἀρχὴν βασιλείας ἀντιλέγοντος), σιωπῇ περῆλθε
 μὴδὲν ἀποκριθεὶς. Βασιλεὺς δὲ ἄχρι ἤρου ἀρχομένου
 διατρίψας· ἐν Θεσσαλονίκη, ἄρας ἐκείθεν ἦλθεν εἰς
 Διδυμότειχον, καὶ μετὰ μικρὸν ἐγένετο ἐν Βυζαν-
 τίῳ· ἐνδοατρίψας δὲ καὶ Βυζαντιοῖς χρόνον τινα,
 οὐχὶ συχὸν, ἐμελλεν αὐθις εἰς Θράκην ἐξελθῶν
 πάλιν παλαιὰν κατεσκαμμένην (ἣς φασιν Ἀρκάδιον
 εἶναι οἰκιστὴν τὸν Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, ἐξ οὗ καὶ
 τὴν προσηγορίαν ἔλαχεν Ἀρκადίου προσαγορευο-
 μένη πόλις) αὐθις ἀνοικοδομῆν, ἔστιν οὐ καὶ ἄχρι
 νῦν περιτωζομένων τῶν τειχῶν, ἀγασθεῖς τοῦ
 τόπου τὴν εὐφύειαν· ἦν γὰρ καὶ περὶ τὰς οἰκοδομὰς
 φιλότιμος· ὁ βασιλεὺς, οὐ μόνον χρείας ἔνεκα, ἀλλὰ
 καὶ ψυχαγωγίας ὧν ἔτοιμος ἀναλοῦν. Περὶ μὲν γὰρ
 Θεσσαλονίχην οὕτω πρότερον ὄν τὸ Γυναικόκαστρον
 προσαγορευόμενον ἐτείχισε, καὶ πύργον ἐπιστήσας
 μεγέθει τε μέγιστον καὶ καρτερώτατον ἀντισχεῖν
 πρὸς πολεμίων μηχανάς· ὅθεν ἔλαχε καὶ τὴν προ-
 σσηγορίαν, ὡς καὶ γυναικείας οὐσης φρουρᾶς,
 κρείττων ἐσόμενος παντοίας πολεμίων προσβολῆς. Καὶ περὶ
 Φεράς ἕτερον Σιδηρόκαστρον, καὶ αὐτὸ
 διὰ τῶν τειχῶν τὸ εὐπαγές καὶ λίαν ὄχυρὸν ὠνομασμένον.
 Ἀμφίπολιν δὲ τὴν ἐν Στρυμμῶνι πόλιν
 Ἑλληνίδα παλαιὰν ἐκ πολλῶν ἐτῶν κατεσκαμμένην αὐθις
 ἐτείχισεν ὁ βασιλεὺς. Καὶ συνψύκισεν ἐκ τῶν
 πέριξ πόλεων πέμψας ἀποικίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ
 Θράκην παρόλιον ἑτέραν πόλιν κατεσκαμμέ-
 νην καὶ αὐτήν, ἣς φασιν Ἀναστάσιον βασιλέα Ῥωμαίων
 οἰκιστὴν καὶ ἐξ ἐκείνου προσαγορευομένην,
 ἀνέστησεν αὐθις, οὐ πᾶσαν, ἀλλ' ὅσον μάλιστα ἐνήν
 ἀπολαδῶν, καὶ Περιθεωρίων προσηγόρευσεν· ἕτερον
 δὲ φρούριον ἰδαίματον, οὐ πολλὸν ἀφεστηκὸς θαλάσσης,
 Διπόταμον προσαγορευθέν· ἃ δὴ πάντα οὐ μάλλον
 φιλοτιμίας ἢ ἀσφαλείας τῶν χωρίων ἔνεκα ἐν οἷς
 ἐκτίσθησαν, ἐτείχισεν ὁ βασιλεὺς. Ἀρκადίου πόλιν
 δὲ διὰ τὰς ἐκ τῶν Σκυθῶν ἐφόδους ἀναγκαίαν οὖσαν,
 ἀνοικοδομησαὶ ἠβουλήθη πολυτελῶς, καὶ οἰκήτορας
 ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἐγκαθηρῶσαι, ἰεῦδαίμονά τε καὶ
 ὀλβίαν ἀποδείξαι, καὶ τῶν κατὰ τὴν Θράκην
 ἄλλων πόλεων ὑπερέχουσαν πολλῶ μετὰ τὴν
 μεγάλην πόλιν.

329 CAPUT XXXIX.

De Barlaamo monacho Latino, quomodo turbas in ecclesia Constantinopolitana exorsus sit. Laus Gregorii Palamæ, et duorum ejus fratrum, propter monachismum. Monetur Barlaamus, ut genus vitæ τῶν ἡσυχαστῶν lacerare conviciis desinat. De lumine, quod sanctos circumfulsit. Divinum et increatum lumen videri posse oculis corporeis. De lumine in monte Thabor, quod Barlaamus increatum negat.

Συμβάσης δὲ τινος ταραχῆς περὶ τὴν Ἐκκλησίαν, C
 περιμένειν ὥστε τὰς προφάσεις τῆς ταρχῆς ποιῆσαι
 ἐκποδῶν, ἐτελεύτησε μετὰ μικρὸν, μὴδὲν ὧν ἐσχέ-
 πετο εἰς ἔργον ἀγαθῶν. Μοναχὸς γὰρ τις ὀρμώμενος
 ἐκ Καλαβρίας τοῖς Λατίνων ἦθεσι καὶ νόμοις ἐντρα-
 φεῖς ὄνομα Βαρλαάμ, ἄλλως δὲ νοῆσαι τε ὀξύς καὶ
 τὰ νοηθέντα ἐξηγήσασθαι ἰκανώτατος, καὶ τὰ Εὐκλεί-
 δου καὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος ἐκμελετήσας,
 καὶ διαδόχτος περὶ ταῦτα ὧν, ἐπὶ κακῷ τῇ Ῥω-

Jacobi Pontani notæ.

(72) Meminit hujus monachi et Gregoras, lib. x, et similia nostris scribit, quamvis brevius. De eodem, lib. II. De magnitud. Romanæ Ecclesiæ, hunc in modum Stapletonus: Nihilominus sub proximo imperatore Andronico juniore, cum missis a Benedicto XII Constantinopolim legatis pro Ecclesiarum unione, omnem collationem ac disputationem Græci pertinaciter recusarent, unus Barlaam monachus Calaber Constantinopolim profectus, hæresin hanc Græcicam tribus totis annis publice exagitavit, ne-

Thessalonicam a fundamentis Gynæcoastrum ap-
 pellatum construxit, et turrim magnitudine maxima,
 atque ad hostium machinas excipiendas validis-
 simam imposuit; unde et nomen sortita est, quia
 quamvis a feminis defensa, quemvis hostium im-
 petum elusura sit. Juxta Pheras Siderocastrum
 excitavit, et ipsum ob murorum soliditatem egre-
 giam sic nominatum. Amphipolim autem ad Stry-
 monem fluvium, urbem Græcam et vetustam,
 multis abhinc annis dirutam instauravit, et ex
 urbibus finitimis coloniam eo deduxit. Quin et aliam
 Thraciæ maritimam urbem ab Anastasio impera-
 tore, ut fama est, conditam et ab eo dictam, tum
 autem destructam restituit: non totam illam quid-
 dem, sed quantum potuit, mœnibus complexus, et
 Peritheorium indigilavit. Præterea haud procul a
 mari castellum Dipotamum ædificavit. Atque hæc
 omnia non gloriæ causa magis, quam ut loca, in
 quibus ea construebat, secura ac tuta redderet.
 Arcadiopolim vero, Scytharum incursionibus pro-
 hibendis necessariam, majoribus impendiis instau-
 rare, et nobilibus incolis ibidem collocatis, felicem
 ac beatam, et inter civitates Thraciæ secundum
 magnam illam urbem longe principem efficere voluit.
 Cæterum quibusdam turbis in Ecclesia excitatis,
 paulo post, dum earum occasiones amputandi com-
 moditatem expectat, vita excedit, infectis omnibus
 quæ fuerat meditat. Monachus enim quidam e
 Calabria profectus, Latinorum moribus et legibus
 educatus, nomine Barlaamus (72), acutus alioqui et
 perspicax, et ad intelligentiam explicandæ diser-
 tissimus, insuper in Euclide, Aristotele, Platone
 volutatus, et ob id illustri fama, ad calamitatem
 mine resistente, donec Palamam quemdam Græci illi
 opponerent: quem cum ex scriptis ejus hæreticum
 hominem esse in publico consensu, cui et imperator
 interfuit, probare vellet, ab omnibus explosus, audiri
 non potuit. Hactenus ille. Quod autem ita laudatur
 Palamas, et vituperatur Barlaamus, ignoscendum
 est, juxta illud, Doribus Dorice loqui fas est. Præ-
 terea non Constantinopolim, sed Thessalonicam
 primum venisse Barlaamum ex nostro liquet.

Romani imperii, Thessalonicam advenit; multis enim magnisque seditionibus Ecclesiam pacatam implevit. Qui cum se Latinorum dogmata profligaturum simulasset, libellis adversum illos compositis, conclusione rationum demonstrabat, eos in religionis doctrina hallucinari ac labi, nostrisque gaudebat institutis et legibus, et a se Latinorum caeremonias atque dogmata ex animo damnari apertissima dabat indicia, ut apparebat. Ob hanc igitur sacram, et illam aliam civilem eruditionem imperator honore et amore eum dignabatur, et magnus quoque domesticus curabat et diligebat; nec illi quidquam ad felicitatem deerat. Hic ergo Barlaam sive statim a principio ea opinione imbutus, sive postea immutatus, vel, ut dicam rectius, a communi Christianorum hoste instinctus, occasionem quamdam affectans, qua nostra quasi per comœdiam traduceret, et bellum nobiscum apertum gereret, velut discendi causa ad quemdam ex iis qui dicuntur quiescentes [sive solitarii], mente ac ratione plane vacuum, paulumque a bruto differentem, neque idiotæ saltem instar prudentem accessit, seque ab ipso institui, et modum vitæ solitariae, ac præcepta obedientiæ ab illo discere velle simulavit. Quem precibus vicit, paucosque apud eum dies mansit. Posthæc ab imperito illo contendit, ut se genus illud vitæ doceret, et quomodo ipse quoque vel ipso illo die inter solitarios referri posset. Qui dolum haud olfaciens, et nimia levitate elatus, cum alia hominem improbissimum ipse C stultus docuit, tum 330 quo pacto paulatim proficiētes solitarii, et tranquille precationibus intenti, exultatione animi et divina quadam inexplicabilique voluptate perfundantur, et oculis corporis lumen se circumfulgens aspiciant. Barlaamus et alioqui hominem valde indoctum amentemque judicare, et lumen audiens cerni oculis corporeis, non sibi temperare, quin communiter solitarios insectaretur, eos impostores, mendaces, Massalianos (73) et Omphalopsychos (74), germanorumque Ecclesiae dogmatum corruptores, et similibus vocabulis appellans, palamque testificans, omnes ab eorum consuetudine refugere debere, qui seducerent et seducerentur: quos oportebat virtute perfectos et doctrinæ religionis peritissimos esse, utpote quibus cæteri mortales, propter eam quam præ se ferrent pietatem, animas suas credidissent.

μαίων ἐπεδήμησε βασιλέα· πολλῶν γὰρ ἐνέπλησε καὶ μεγάλων στάσεων εἰρήνην ἀγούσαν τὴν Ἐκκλησίαν. Ὑποκρινόμενος γὰρ τὰ Λατίνων ἀποσεισθαι, λόγους τε συνεγράφετο κατ' αὐτῶν, καὶ ἀπέδεικνυε λογικῶς περὶ τὴν πίστιν σφαλλομένους, καὶ τοῖς ἡμετέροις ἔχαίρειν ἦθεσι καὶ νόμοις· καὶ ὄλιως σαφεῖς ἐδόκει παρήχεται τὰς ἀποδείξεις· τοῦ κατεγνώκεναι τὰ Λατίνων ἀληθῶς. Διὰ ταῦτα τε οὖν καὶ τὴν ἄλλην σοφίαν τῆς τε παρὰ βασιλείως ἀπέλαυνεν εὐμενεῖας καὶ τιμῆς, καὶ παρὰ μεγάλου δομestίκου οὐδὲν ἤττον ἠγαπᾶτο καὶ προνοίας ἤξιοῦτο, καὶ οὐδὲν ἐνέδει αὐτῷ τοῦ μὴ ἐν εὐπραγίαις εἶναι. Οὗτος δὲ ὁ Βαρλαάμ εἶτε καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὁμοίαν γνώμην ἔχων, εἶτε ὕστερον μεταβαλὼν, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Χριστιανῶν πληρώματος πολεμίου ἐναγόμενος, πρόφασιν τινα ζητῶν ἐξ ἧς τὰ ἡμέτερα διακωμῶδησει καὶ πρὸς πόλεμον χωρήσει φανερώς ὡς δὴ μαθητιῶν τινη προσῆλθε τῶν ἡσυχάζοντων, λόγου τε ἀπεστερημένῳ παντελῶς, καὶ ὄλιγον διαφέροντι ἄλλῳ, καὶ οὐδὲ φρονήσεως γοῦν μετεσχηκῶτι προπούσης ἰδιώτῃ· καὶ ὑπεκρίνετο βούλεσθαι μαθητεῦσαι παρ' αὐτῷ, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας ἐκδιδάσκεσθαι, καὶ τοὺς νόμους τῆς ὑποταγῆς. Ἐπεισέ τε δεηθεῖς, καὶ διέτριψε παρ' αὐτῷ ἡμέρας οὐ πολλὰς. Καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ ἀμαθοῦς ἐκείνου ἐβέβητο διδάσκειν περὶ ἡσυχίας· καὶ ὅτω τρόπῳ καὶ αὐτὸς ἐν ἡσυχασταῖς αὐθημερῶν τελείσειεν ὑποθέσθαι. Ὁ δὲ τὸν τε ὄλιγον μὴ συνιδῶν, ὑπὸ τῆς ἄγαν κουφότητος ἐπαρθεῖς, ἄλλα τε ἐδίδασκε τὸν πονηρότατον ὁ ἀνόητος, καὶ ὡς προκόπτοντες κατὰ μικρὸν οἱ ἡσυχάζοντες, καὶ προσευχόμενοι ἀθορύβως, ἀγαλλιάσιν τε τινα καὶ ἀρήρητον ἔδωκον καὶ ὁσίαν ἐπιδέχονται ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ φῶς ἠρώσει τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀστράπτειν περὶ αὐτοῦς. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις, πολλὴν κατεγίνωσκεν ὁ Βαρλαάμ ἄνοιαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀμαθίαν· φῶς δὲ ἀκούσας ἐρώμενον ὀφθαλμοῖς σωματικοῖς, οὐκέτι οὐδὲ ἤρεμειν ἠνέσχεται, ἀλλὰ κοινήν ἐποικίετο τῶν ἡσυχάζοντων καταδρομῆν, ἀπατεῶνας καλῶν καὶ ψευδομένους καὶ Μασσαλιανούς καὶ Ὀμφαλοψύχους, καὶ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα διαστρέφοντας, καὶ εἰ τι ἕτερον τοιοῦτον· καὶ διεμαρτύρετο ἀναφανδὸν ὡς εἶπ πάντα ὄντινα οὖν ἀπέχεσθαι αὐτῶν πλανώντων τε καὶ πλανωμένων, οὓς εἶδει τὴν τε ἀρετὴν τελείους εἶναι, καὶ περὶ τὰ δόγματα μάλιστα ἀσφαλεῖς, ὡς τῶν ἀνθρώπων τὰς ψυχὰς αὐτοῖς διὰ τὴν δοκοῦσαν εὐλάβειαν ἐμπιστευόντων. Ταῦτα δὲ

Jacobi Pontani notæ.

(73) Massaliani, seu Messaliani sub Valent. imperatore et Damaso pontifice nati, circiter annum Domini 380 a quibusdam dicti Euchitæ, id est, orantes, a nonnullis Enthusiastæ, id est, numine affati, dæmone videlicet. Negabant animos creare a Deo. Nullam baptismo virtutem tribuebant. Euchariam docebant nec prodesse homini, nec obesse. Laborem manuum ut malum aversabantur. Somno indulgebant, et somnia sua prophetizis appellabant. Vide Theodoretum, lib. iv, cap. 11, *Historiæ ecclesiasticæ*; Nicephorum lib. ii, cap. 14; Cedrenum, in Constantino; Augustinum, lib. *De hæres.*, cap. 57.

(74) Existimat Gretserus noster Barlaamum vocasse hos monachos ὀμφαλοψύχους, ad verbum, *umbilicanimos*, quia eos ut ventri deditos notare ac perstringere voluit, quasi animam in ventre ferentes, eo modo, quo olim Tertullianus ad Montanum transgressus, orthodoxos appellare solebat psychicos, animales, voluptuarios, etc. ut ὀμφαλοψύχουσι sint gastrimargi: seu, ut Apostolus Cretenses vocat, γαστέρες ὄργου, *ventres pigri*. Et Nicephorus Gregoras Barlaami partibus postea studens, in eosdem monachos; ut crapulæ et vinolentiæ deditos, acerbe invectus est, ut libro quarto Cantacuzenus scribit.

οὐ λόγοις μόνον διεθρόλλει κοινῶς κατὰ τῆς ἡσυχίας ὡς αἰτίου τῆς πλάνης γινομένης, ἀλλὰ καὶ συνεγράφετο, ἵνα ἐς αἰεὶ ἀνάγραπτος ἢ ὑβρί; εἴη. Ταῦτα δὲ ἐπράττετο ἐν Θεσσαλονικῇ ἐν οἷς καιροῖς καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Ἀκαρνανίαν ἀπεδήμει. Ἐν ταύτῃ δὲ ἄλλοι τε παρήσαν ἡσυχάζοντες πολλοί, οἱ δεινὰ ἐποιοῦντο τὰ Βαριλάμ διαθρολλούμενα, καὶ μάλιστα Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, ὃς καὶ ὑστερον εἰς ἀρχιερέας ἐτέλεσε Θεσσαλονικῆς· ἐς ἐξ Ἀσίας ὦν τὸ γένος, καὶ βασιλεῖσι αὐλαῖ; ἐντεθραμμένος, ἅμα ἑσὶν ἐτέροις ἀδελφοῖς, ἐπὶ πάνυ παιδικῇ τῇ ηλικίᾳ, κτῆσιν καὶ γυνάεας καὶ τὴν ἄλλην περιφάνειαν τοῦ βίου, καὶ τὰς ἐκ βασιλείως τιμάς, ὡς ὀλίγου ἢ οὐδενὸς ἐκλιπόντες ἄξια, Χριστῷ ἐλιοντο μόνῳ ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν ἐκείθεν λαμπρότητα ἐπιζητεῖν· καὶ Ναζαῖται οἱ τῷ Θεῷ γεγεννημένοι, τὴν πτωχείαν μᾶλλον ἐλιοντο τὴν δι' αὐτὸν, καὶ τὴν ἀκτησίαν καὶ τὴν δουλείαν. Καὶ πρὸς Ἄθω τῷ ἱερῷ γενόμενοι ἔρει (ὅπερ οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι πόλιν προσειπῶν οὐράνιον) ἐκεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑποταγῇ πατρὸς πνευματικοῦ· οὐ δὴ τὸν πνευματικὸν ἀγωνιζομένων δίτυλον, καὶ θεόντων τὸν περὶ ψυχῆς, ὁ τελευταῖος; ἐξέλιπε τῶν ἀδελφῶν πρῶτος; χωρήσας πρὸς τὰ βραβεῖα τῆς ἀνω κλήσεως· καὶ μετ' ἐκείνων ὁ διδάσκαλος ὀλίγω ὑστερον ἀπηλλάττετο τῶν δεσμῶν τοῦ γέωδους τούτου καὶ ταπεινοῦ σαρκίου, καὶ πρὸς ὃν ἐπόθησε μετέβαινεν ἐξ ἀρχῆς. Γρηγόριῳ δὲ καὶ τ' ἀδελφῶν ἐκ πατρὸς καταλειφθεῖσιν ὀρφανοῖς, οὐκ ἐδόκει δεῖν εἶτι πισταύειν τῇ ηλικίᾳ· ἀλλ' ἐτέρῳ φέροντες ὑπέταξαν πατρὶ πνευματικῷ· ὅφ' ἣ ὑπὲρ ὀκτώ τελέσαντες ἔτη, ἐπεί κάκεινος τῶν τῆδε ἀπηλλάττετο, πρὸς τῇ κατὰ Βέρβοιαν Σκήτη φροντιστήριον οἰκοδομήσας ὁ Γρηγόριος, καὶ κατακλείσας ἑαυτῶν, πᾶσάν τε ἀποθέμενος φροντίδα γῆνιν, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ καὶ Θεῷ προσάδολεσχῶν, δέκα διετέλεσεν ἔτη, πολλὰ τὴν σάρκα παυδαγωγῆσας; καὶ ὑποτάξας τῷ πνεύματι· ὡς ἐκ τῆς συντονουτάτης; καὶ ἄγαν ἀνεנדότου ἀσκήσεως, καὶ τοῦ σπηλαίου τῆς πρὸς φύχος ἀσυμετρίας, νόσω δεινῇ περιπεσόντα, οὐ μακρὰν γενέσθαι τοῦ ἀποθανεῖν· οὐ μετὰ τὰ δέκα ἔτη ἀποστάς τῶν ἐκείσε διακριτικῶν Πατέρων κελυσάντων, οἷ; οὐκ ἐξῆν

Atque hæc non verbis tantum publice contra statum solitarium, ut causam erroris disseminabat, sed in litteras quoque redigebat, ut ex-tarent semper ejus contumeliæ. Hæc Thessalonicæ acta sunt, quo tempore imperator in Acarnaniam abierat. Ibi cum multi solitarii versarentur, qui jactatos a Barlaamo sermones ferebant graviter, tum præsertim Gregorius Palamas, qui postea archiepiscopus Thessalonicensis renuntiatus est, genere Asiaticus, et in aula imperatoria educatus. Hic et duo fratres ejus, ætate admodum puerili possessiones, parentes, et quidquid est in hominum vita conspicuum et admirabile, et honores ab imperatore promissos, ut parvi aut nullius momenti reliquerant, Christumque solum sequi, et quæ in cœlis est claritatem expetere instituerant : ac Nazaræi Christo facti (75), paupertatem magis possessionumque inopiam, et subjectionem illius causa elegerant. Atque apud Atho sanctum montem degentes (quem qui cœlestem civitatem appellavit, non erraverit) Patris ibidem spiritualis arbitrio, seu obedientiæ se consecrarent. Ubi nimirum in spiritali circo illis certantibus, et cursum pro animæ salute currentibus, minimus natu primus decessit, ad bravium supernæ vocationis profectus. Non diu post illum magister vinculis terrenæ hujus et abjectæ carunculæ exsolutus, ad eum quem ab initio concupierat, evolavit. Gregorio autem et fratri, quasi orphanis a patre relictis, visum est, non oportere jam ætati credere; quare alteri patri spiritali se subdunt, sub quo octo annis transactis, postquam et ille ab his rebus moriens recessit, apud Sceten Berrhœæ edificato **331** monasterio se Gregorius includit, omnique labentium ac pereuntium cura deposita, secum solo et cum Deo colloquens, decennium ibi traducit, studens vehementer frangere petitiones suas, et spiritui eas subjicere, adeo ut ex assiduissima asperrimæque pietatis exercitationum usurpatione (76), et speluncæ frigore, in difficilem morbum delapsus, non procul ab interitu abesset. Inde cum post annum decimum, auctoritate Patrum illic discretorum (quorum optimis consiliis refragari

Jacobi Pontani notæ.

(75) Monasticum habitum supra indumentum Nazaræorum appellavit, et nunc monachos Nazaræos nominat, propter similitudinem vitæ morumque. Lex autem Nazaræorum hæc est, *Numerorum* cap. iv : *Vir sive mulier, cum fecerint votum, ut sanctificentur, et se voluerint Domino consecrare, a vino, et omni quod inebriare potest, se abstinerebunt. Acetum ex vino et ex alia qualibet potione, et quidquid de uva exprimitur, non bibent; uvas recentes siccasque non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino consecrantur. Quidquid ex vinea esse potest, ab uva passa usque ad acinum, non comedent. Omni tempore separationis suæ novacula non transibit per caput ejus, usque ad completum diem quo Domino consecratur. Sanctus erit crescente cæsarie capitis ejus.* etc. Nazaræi fuerunt Samson, ut scriptum est *Judicium* cap. xiii, et Rechabita filii Jonadab, nepotes Rechab, *Jeremiæ* cap. liii. Bene autem hoc illis nomen imponitur; Nazaræus enim sonat Latine *separatus, sanctificatus*; et tales Domino sepa-

D rantur sanctificanturque.

(76) Apud sacros auctores ἀσκήν est vitam sanctam ac religiosam profiteri. Unde ἀσκησις vel ἀσκητικὸς βίος; pro pio ac Dei cultui dicato, atque consecrato vitæ genere usurpatur : et ἀσκητῆς appellari solet, qui pietatis colendæ studio se totum mancipavit. At quamquam hujusmodi vox plerumque iis duntaxat tribuatur, qui ad monasticam vitam se contulerunt (unde etiam apud Basilium regulæ illæ, quas monachis sanciebat, τὰ ἀσκητικὰ inscribuntur), certum est tamen, eam l. ius patere, atque ad eos omnes etiam pertinere, qui, tametsi palam ac publice concepto voto monasticis legibus sese minime abstrinxerint, tamen in mundo ita vivunt, atque si in monasterium concessissent, atque abjectis omnibus voluptatibus, ac vitæ hujusce curis, totos se ad pietatis cultum et divinarum rerum meditationem conferunt. *Bililius, Observat. sacrar. lib. i, cap. 40.*

nefas erat) discessisset, primum quidem diu in A monasteriis apud Atho montem vixit, deinde curatione morbi urgente, Thessalonicam venit. Hic ergo aliique monachi Barlaamo sacræ quietis instituto insultanti, multisque conviciis illud cumulantem succensentes, quibusdam amicis ad illum pro legatis usi, rogabant, ut talia et sentire, et loqui adversus quiescentes (sive solitarios) desineret, et ne propter unius imperitiam omnes damnaret, quodque ad ipsum attineret, supremo ac perfectissimo vitæ genere homines privatum iret, dum quæ non essent mentiretur, et calumniis ut nescio quorum malorum originem oppugnaret, abstinendumque ab eo persuadere conaretur. Sed si quid audisset indecentius, inscitæ dicentis ascriberet: ipsam vitæ rationem sanctam et divinam duceret, et ei oblatrare desisteret. Si quid etiam adversus eandem affectu non hono a recto detortus conscripsisset, ut perditione dignum, flammis aboleret. Nec enim esse fas, nec secundum rationem, quempiam geometrica, astronomica, et numerorum proportionem volentem percipere, nedum ad indoctissimum, sed ad doctissimum ventitare, in vera autem philosophia et cognitione rerum cœlestium profanum ac non initiatum magistrum adhibere. Oportuisse enim illum ut philosophum, et intelligentia præstantem multis, siquidem talia discere cupiebat, aut prius quæsisse a Deo hujusmodi gratia dignatum (non enim humano intellectu studiove ista acquiruntur) et sincero animo, atque ab omni malignitate vacuo accedere, et de quibus vellet, rogare doceri (qui utique divinarum rerum gnarus, et quantum quisque hujus disciplinæ caperet, haud nescius, juxta divinæ purgationis modulum non statim ab initio aures flaccidas tonitruo sonitu imbuisset, sed vitæ prius accuratatione, multaque scientia, 332 et omnium cogitationum terrenarum, ac rationi consentientium repugnantiumque depositione animum expurgare docuisset, et ita ad sacra vestibula hujus divinæ sapientiæ accedere, multa Deum, multa viros hac perfectione dignos habitos precantem, ut ad opus tam sublime, et humana facultate superius, adjumento sibi esse ne recusarent), aut postquam propter desidiam suam inconsulto ad proximum accessisset, auditum sermonem illius inscitæ tribuere: nec velut dedita opera, et tanquam insperatum lucrum ea verba arripere, arroganterque et projecte in sacram quietem invadere, et ea fruentes maledictis conscindere, impostores, mendaces, Massalianos nuncupare, ex eo quod audisset sanctos lumine circumfundi, plurium contumeliarum ansa arrepta videlicet. Quanquam doctorem istum de aliis quidem merito forsitan, de hoc autem a nemine posse reprehendi. Nam et alios multos persecutionis temporibus pro Christo dimicantes, hoc divinum lumen convestisse (77), et sanctum Anto-

τὰ βελτίω συμβουλευούσι: μὴ πείθεσθαι, πρῶτα μὲν ἐφ' ἱκανὸν ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἄθω διέτριψε φροντιστηρίοις. Ἐπειτα τῆς περὶ τὸ σῶμα νοσοκομίας ἐπιειγούσης, ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην. Οὗτος δὴ ἅμα τοῖς ἄλλοις οὐ μετρίως δυσχεράναντες κατὰ Βαρλαάμ τὰ τῆς ἱερᾶς ἡσυχίας ἐξορχυζόμενοι, καὶ πολλὰς αὐτῆς καταχέοντος τὰς λοιδορίας, τισὶ τῶν φίλων πρὸς αὐτὸν χρησάμενοι πρεσβευταῖς, ἔδόντο παύεσθαι τοῦ τοιαῦτα καὶ φρονεῖν, καὶ λέγειν κατὰ τῶν ἡσυχάζοντων· καὶ μὴ διὰ τὴν ἀπειρίαν ἐνὸς τὰ ἴσα πάντων καταψηφίζεσθαι, καὶ τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον, τοῦ ἀκροτάτου βίου καὶ τῆς τελεωτάτης πολιτείας τοῦ ἀνθρώπου ἀποστρεφῖν τὰ οὐκ ὄντα καταψευδόμενον, καὶ ὡς κακῶν αἰτίαν διαβάλλοντα καὶ πείθοντα ἀπέχεσθαι αὐτῆς. Ἄλλ' εἰ μὲν τι καὶ πρὸς τὸ προσήκον ἤκουσται αὐτῷ, τῇ ἀπειρίᾳ τοῦ εἰπόντος προσλογίζεσθαι· αὐτὴν δὲ ἡγεῖσθαι θεῖον τι χρῆμα καὶ ἱερὸν, καὶ τοῦ τε κατ' αὐτῆς παύεσθαι λέγειν. Ἄλλὰ καὶ εἰ τι συναρπασθεὶς συνέγραψε κατ' αὐτῆς, ὡς ἀπωλείας ἀξία παραδιδόναι πυρί. Οὐδὲ γὰρ ὄσιον, οὐδὲ ἄλλως νοῦν ἔχον, γεωμετρίαν μὲν καὶ ἀστρονομίαν, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας βουλομένον τινα ἐκδιδάσκεισθαι μὴ τῷ ἀμαθεστάτῳ, ἀλλὰ τῷ δεινστάτῳ περὶ ταῦτα φοιτᾶν· τῆς δὲ ὄντως φιλοσοφίας, καὶ τῆς περὶ οὐρανίων πραγμάτων γνώσεως· τῷ περὶ ταῦτα ἀμύητῳ χρῆσθαι διδασκάλῳ. Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν ὄντα φιλόσοφον, καὶ τῶν πολλῶν ὑπερέχοντα συνέσει, εἶγε περὶ τοιούτων ἔδειτο μαθεῖν πραγμάτων, ἢ πρότερον διερευνησάμενον, τῷ παρὰ Θεῷ τῆς τοιαύτης χάριτος ἤξιωμένῳ (οὐ γὰρ δὴ ἀνθρωπίνῃ γε συνέσει ἢ σπουδῇ τὰ τοιαῦτα περιγίνεται) ἀδόλῳ γνώμῃ, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένη κακουργίας προσελθεῖν, καὶ περὶ ὧν ἐβούλετο δεῖσθαι μαθεῖν (ἢ γὰρ ἂν ἐκεῖνος σοφὸς ὦν τὰ θεῖα καὶ μέτρα μαθημάτων ἐκάστῳ προσήκοντα εἰδῶς κατὰ τὴν τῆς καθάρσεως ἀναλογίαν, οὐκ ἂν ἐνεπίστευεν ἀκοῇ σαθρᾶ βροντῆς· ἦχον ἐκ προοιμίων εἰθῶς, ἀλλὰ βίου πρότερον ἀκριβοῖα καὶ πολλῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ πασῶν γητῶν ἐννοιῶν εὐλόγων τε καὶ μὴ τοιούτων ἀποθέσει, τὴν ψυχὴν ἂν πρότερον ἐδίδαξεν ἐκκαθάσαι, καὶ οὕτω τῶν ἱερῶν προθύρων τῆς θείας ταυτησὶ σοφίας ἐπιβαίνειν δέομενον, καὶ Θεοῦ πολλὰ καὶ ἀνδρῶν τῶν τὰ τοιαῦτα δύνασθαι ἤξιωμένων συνάρασθαι πρὸς τὸ ἔργον οὕτως ὅν ὑψηλόν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνον δύναμιν)· ἢ ἐπειδὴ γε διὰ βραθυμίαν ἀπερισκέπτως τῷ προστυχόντι προσεχώρησε, τῇ ἐκείνου ἀμαθίᾳ προσλογίσασθαι τοὺς λόγους, ἀλλὰ μὴ ὡσπερ ἐξέπιτηδες ὡσπερ τινὸς ἔρμαιου λαβόμενον τῶν λόγων, αὐθαδῶς καὶ θρασέως κατ' αὐτῆς τῆς ἱερᾶς χωρῆσαι ἡσυχίας, καὶ τοῖς ἡσυχάζουσι πολλὰ προστρέψασθαι ὄνειδῆ, ἀπατεῶνας καλοῦντα, καὶ ψευδομένους καλοῦντα καὶ Μασσαλιανούς, ἐκ τοῦ φῶς περιστρέπτειν τοὺς ἁγίους ἀκηκοέναι τὰς ἀφορμὰς εἰληφῶτα τῶν πολλῶν λοιδοριῶν· καίτοι γε τῷ διδάξαντι, περὶ ἄλλων μὲν ἂν τις μέφοιτο

Jacobi Pontani notæ.

(77) Hoc ex historiis martyrum patet, in quibus persææ legas, eos ante iudicium tribunalia, et inter

manus carnificum cœlesti quodam splendore circumfusos fuisse: quo signo Deus suos esse testes

δικαίως, περὶ τοῦτου δὲ οὐδεὶς. Ἄλλους τε γὰρ περιήστραψε πολλοὺς τὸ θεῖον τοῦτο φῶς ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ Ἄντωνιον τὸν θεῖον, οὐ πρὸς τυράννους, ἀλλὰ τοὺς δεινότερους τυράννων δαίμονας παρτεταγμένον. ὡς ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ συγγεγραμμένων ἐξεστὶ μαθεῖν, οὐ μὴν ἀλλ' εἰ δεῖ καὶ ταῦτα πάντα παραδραμόντας πρὸς τὸ πρῶτον παράδειγμα ἀναδραμεῖν, σαφῶς ἐξεστὶ τοῦ δυνατὸν εἶναι τοῖς σωματικοῖς; ὀφθαλμοῖς θεῖον καὶ ἄκτιστον φῶς θεάσασθαι τὴν ἀποδείξιν λαβεῖν. Παραλαβὼν γὰρ, φησὶν, ὁ Κύριος πρὸ τοῦ πάθους τοῦ προκριτῶν τῶν μαθητῶν, καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ Θαβῶρ, μεταμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. Οὗ μὴ φέροντες τὴν λαμπρότητα ὄρῃν οἱ μαθηταί, κατέπεσον ἐπὶ τὴν γῆν. Εἰ οὖν κάκεινοι, ἄνθρωποι τε ὄντες, καὶ ἔτι ἀτελέστερον διακείμενοι, τὸ περιεστράψαν αὐτοὺς θεῖον καὶ ἄκτιστον φῶς ἔδωκεν ἴδωσαν ἰδεῖν, τί θαυμαστὸν εἰ καὶ νῦν τοὺς ἁγίους φαίμεν φῶς ὄρῃν ἄνωθεν ἔλλαμπομένους ἐκ Θεοῦ; Ἄ δὲ δὴ σου καὶ δεόμεθα περὶ τῶν τοιούτων μήτε λέγειν, μήτε λογογραφεῖν, ὡς ὀλίγα ἢ οὐδὲν περὶ αὐτῶν εἶδῶτα· ἀλλὰ καὶ τὰ γεγραμμένα ἀφανίζουσιν, ὡς πολλοί; αἷτια βλάβης παρεσόμενα οὐ τῆς τυχοῦσης. Τοιαῦτα μὲν Γρηγόριος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διεπρεσεύοντο πρὸς Βαρλαάμ, οἰόμενοι τὴν παραίνεσιν αὐτῷ τὴν γλωσσαλίαν στήσειν. Τὸ δ' ἐναντίως ἢ αὐτοὶ ᾤθησαν ἀπέβη. Ὡς γὰρ τοὺς λόγους ὁ πρεσεύων διεῖπε πρὸς αὐτὸν, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἡσυχίαν ἦγε· τὸ ἐν Θαβῶρ δὲ λάμψαν φῶς ἄκτιστον ἀκούσας, Τῆς ἀτοπίας, ἀνεδόσας· καπνὸν γὰρ φεύγοντες, ἐμπεπτῶκαμεν εἰς πῦρ· ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, ἢ γῆ· τὸ ἐν Θαβῶρ φῶς ἄκτιστον, καὶ πῆ· ἄλλο ἢ Θεὸς καθ' ἑμᾶς; Οὐδὲν γὰρ ἄκτιστον ἔτι μὴ Θεός· εἰ οὖν μὴτε κτίσμα τὸ φῶς ἐκεῖνον, μήτε Θεοῦ οὐσία (Θεὸν γὰρ οὐδεὶς εἶώρακε πώποτε). τί λοιπὸν ἢ δυσὶ λατρεύειν θεοῖς, ἐνὶ μὲν τῷ πάντων δημιουργῷ, ὃν καὶ ὁράτον πᾶς τις ἂν ὁμολογήσειε, δευτέρῳ δὲ τῷ καθ' ἑμᾶς ὁρωμένῳ ἄκτιστῳ τούτῳ φωτὶ; ἐγὼ δὲ οὔτε πρότερον οὐδ' ὕστερον ποτε ἀνασχολητὴν ἂν ὀπισθοῦν τι διαφέρον τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἄκτιστον ἡγεῖσθαι. Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὡσπερ ἀφετηρίας ὁρμηθεὶς, πολλὰ καὶ εἶπε καὶ συνεγράφατο κατὰ Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων μοναχῶν, πρὸς τοῖς πρότερον καὶ διεβίαν ἐγκαλῶν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκεῖνοι γε ἡμέλων τοῦ μὴ ἀντιλέγειν φανερώς καὶ διεφθαρμένα δόγματα εἰσάγοντα ἀποδεικνύουσι καὶ τοῖς θεοσόφοις; λόγοις ἐναντία. Βαρλαάμ δὲ οἰόμενος καὶ τῶν ἀρχαίων

¹ I Joan. iv, 12.

Jacobi Pontani notæ.

si bique acceptos testari voluit. Verum illud divinum lumen, creatum quoddam lumen fuit, non divinitatis ipsius, ut inepte et indocte ratiocinantur isti Græculi; nam et quidam integros libros ea de re scripserunt.

(78) Post descriptam hujus sanctissimi viri pugnam cum dæmonibus, ita legimus in ejus Vita, cujus auctor est D. Athanasius: *Non oblitus Jesus colluctationis servi sui, eidem protector factus est. De-*

niunt non contra tyrannos, sed contra dæmonas(78) tyrannis horribiliores in acie stantem, id quod ex historia ejus vitæ pateat. Verum enimvero, si his omnibus præteritis ad primum exemplar recurrendum sit, posse fieri ut oculis corporeis quispiam divinum et increatum lumen contempletur, perspicue demonstrare licere. Evangelistam enim scribere, Dominum ante mortem suam principes discipulos assumpsisse: et cum ascendisset in montem Thabor, transfiguratum esse ante eos, resplendisque faciem ejus sicut solem. Cujus fulgorem discipulos non sustinentes intueri, in terram cecidisse. Si igitur illi et homines, et adhuc imperfecti, circumfulgens ipsos divinum et increaturum lumen videre potuerunt, quid mirum si et nunc sanctos superne a Deo collustratos dicamus lumen cernere? Quocirca se illum oratum velle ut de his rebus et loquendo et scribendo supersedeat; quippe qui de his pauca, aut nihil noverit, imo vero etiam scripta jam, ut multis non vulgariter nocitura, disperdat. Hæc Gregorius et socii Barlaamo per oratorem, cum spe, admonitionem hanc petulantiam ejus linguæ coercituram. Quod secus evenit. Ut enim legatus Patrum verba ei recensuit, ad cætera quidem se continuit, lucem autem in Thabor increatam audiens, O rem absurdam, **333** exclamat, fumum enim fugientes, in ignem incidimus. Audi, cælum, et auribus percipe, terra. Lux in Thabor increata: quid ergo illa aliud, nisi Deus secundum vos? Nihil enim increatum, nisi Deus. Si autem lumen illud neque res condita, neque Dei natura est, *Deum enim nemo vidit unquam*¹, quid reliquum, nisi vos duobus diis servire, uni quidem omnium fabricatori, quem et inaspectabilem omnes confitemur; alteri vero ex sententia vestra sub aspectum cadenti, et increato lumini? Ego vero haud unquam, quidquid tandem sit, a diaina essentia diversum ac discrepans, increatum arbitrabor. Ex his sermonibus, velut a carceribus effusus, contra Gregorium aliosque monachos multa verbo et scripto blateravit, præter cætera etiam dicebat, [id est, divinitatem duplicatam] ipsis crimini dans. At enim nec Patres se palam tueri parcebant, et ostendere, illum corruptam doctrinam et divina sapientia eruditus theologus doctrinam introducere. Barlaamus autem antiquus etiam theologos doctrina et vi persuadendi se superaturum confisus, Byzantium navigat, Joanni per id tempus patriarchæ commentarios suos contra monachos tradit (79);

nique cum elevaret oculos, vidit desuper cælum aperiri, et diductis tenebris radium ad se lucis influere. Post ejus splendoris adventum, nec dæmonum aliquis apparuit, et corporis dolor extemplo deletus est.

(79) Gregoras, lib. x: *Quare veritus Barlaam. ne monachorum manibus discerneretur, pluribus jam et e monte Atho, et Thessalonice ac Byzantii accolis confluentibus (putabant enim ignominiam illam ad omnes æque pertinere) Constantinopolitanum pa-*

et synodum adversus eosdem congregari instat, ut cum rectis dogmatis pugnantia illos sentire ac docere probaturus : in iquos verbosius invehens, de geninata deitate eos accusabat. Patriarchæ res visa minime negligenda ; quare monachos Thessalonica per litteras ad iudicium citat. Illi causam dicturi adsunt. In his Ecclesiæ tumultibus ac motibus imperator ab expeditione in Acarnaniam Byzantium redit, certiorque factus de Barlaami et monachorum controversiis, primum quidem silentium eis imponere studuit, utrosque hortatus, uti altercationibus modum facerent, inimicitiasque cum pristina concordia mutarent, neve per rixas sibi et aliis turbas concierent. Cum autem verba in ventam irent, et Barlaamus se docturum affirmaret, Gregorium cum monachis suis perverse sapere, et iudicium urgeret, Gregorius contra cum suis injuriam sibi fieri contenderet, velletque in iudicio crimina diluere, intelligens imperator contentionem citra probationes sedari non posse, synodo negotium commisit.

δοξάζοντας ἀποδείξειν Γρηγόριον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ ἐπέσπευδε τὴν δίκην, ὃ τε Γρηγόριος ἀδικεῖσθαι διατείνετο καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, καὶ ἤθελον ἐπὶ τῆς δίκης ἑαυτοὺς ἐγκλημάτων ἀπολύειν, συνδῶν καὶ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐλέγχων χωρὶς οὐκ ἂν δύναται παύειν τὴν φιλονεικίαν, ἐπέτρεπε τὴν σύνοδον.

334 CAPUT XL.

Synodus in Sophiæ templo. Causam prior agit Barlaamus. Respondet ei pro omnibus Palamas et lumen in Thabor quid fuerit, docet. Barlaamus magni domestici opem supplex orat. Ejus prudens consilium. Oppositio Barlaami. Responsio domestici, qua motus ille, culpam suam confitetur in synodo. Datur amanter venia. Relabitur Barlaamus et in Italiam aufugiens, fit episcopus. De novis turbis quas Gregorius Acināgnus Barlaami discipulus concitavit. Imperatoris morbus. Apocauclus magno domestico suadet imperii insignia sumere, sed rejicitur. Eundem et mater rejicit. Consilium domestici ad imperatricem, et mors imperatoris.

Fit igitur in sacrosancto divinæ Sapientiæ templo synodus, imperatore cum Joanne patriarcha præsentibus, reliquis episcopis multisque proceribus et senatoribus assidentibus. Prior dicendi locus Barlaamo datus est. Ille siquidem Gregorium et monachos propter adulterina dogmata in iudicium vocaverat. Multa igitur præfata, et causa, quæ illum huc impulsisset, narrata, deinde libellum de iis rebus a se conscriptum porrexit : quo toto ab ipsis perlecto, adjecit alia, quæ ad rem propositam accommodata sentiebat. Postremo monachos criminatus est, quod neque precatorem quam se celebrare dicerent, absque defectu et convenienter proferrent, sed egentem additamento aliquo, idque ipse adjiciebat, ut quod deesset suppleret ; sic enim aiebat. Post hæc monachis respondendi potestas facta. Qui cum Gregorio Palamæ hoc honoris detulissent (erat enim non in dicendo solum eximius, sed etiam theologicis litteris eruditissimus), is perspicue et firme probabat sententiam suam, non syllogismis et geometricis conclusionibus (neque enim poterat ex iis quæ sunt apud nos, demonstrare quæ supra nos), sed sanctorum et

θεολόγων σοφία λόγων καὶ πειθοῖ κρατῆσει, εἰς Βυζάντιον ἐκπεύσας, Ἰωάννη τῷ πατριάρχῳ ἐπιπέσει τὰ κατὰ τῶν μοναχῶν συγγράμματα ἐγχειρίσει· καὶ σύνοδον ἐδέετο συναθροῖσθαι κατ' αὐτῶν, ὡς τοῖς ὀρθοῖς δόγμασιν ἐναντία καὶ φρονοῦντας καὶ λέγοντας ἐλέγξων· καὶ πολὺς ἦν ῥέων κατ' ἐκείνῳ, καὶ τὴν διθεῖαν ἐγκαλῶν. Πατριάρχῃ δὲ περιορῶν οὐ δεῖν ἐδόκει τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ γράμμασιν ἐκέλευε τοὺς μοναχοὺς ἐκ Θεσσαλονίκης ἀπαντᾶν ἐπὶ τὴν δίκην· καὶ παρῆσαν καὶ αὐτοί, τῶν λόγων ὑφέροντες εὐθύνας· ἐν τούτοις δὲ αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, καὶ θορύβου πολλοῦ καὶ ταραχῆς τὴν Ἐκκλησίαν κατεχοῦσης, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς εἰς Ἀκαρνανίαν στρατείας εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκε· καὶ πυθόμενος ὅσα Βαρλαάμ διαφέροτο καὶ οἱ μοναχοί, πρῶτα μὲν κατασιγάξειν ἐπέριετο, ἐκατέρους παραίνων τῆς ἀντιλογίας· ἀποσχέσθαι· καὶ τὴν ἔχθραν καταλύσαντας, ὥσπερ καὶ πρότερον ἀλλήλοις εἶναι φίλους· καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν σφίσι τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ταραχὴν παρέχειν. Ὡς δὲ ἐπελθόντο οὐδέτεροι, ἀλλ' ὃ τε Βαρλαάμ διεφθαρμένα ἰσχυρίζετο

Καὶ γίνεται κατὰ τὸν θεῖον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεῶν· καὶ προκαθημένου βασιλέως καὶ Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐν τέλει πολλῶν καὶ συγκλητικῶν συνεδριάζοντων, λέγειν ὁ Βαρλαάμ ἐπετρέπη πρῶτος· ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ Γρηγόριον καὶ τοὺς μοναχοὺς τὴν διατροφήν τῶν δογμάτων ἐγκαλῶν. Πολλὰ δὲ πρότερον διεξελθῶν, καὶ τὴν αἰτίαν ἀφ' ἧς πρὸς ταῦτα ὤρμητο διηγησάμενος, ἔπειτα καὶ τὸ βιβλίον ὃ περὶ τούτων ἦν συγγεγραφῶς, παρείχετο ἀναγνώσασθαι· ἐπεὶ δὲ ἀνεγνώσθη πᾶν, ἀλλὰ τε ἐπέειπεν ὅσα αὐτῷ ἐδόκει πρὸς τὰ προκείμενα λυσιτελεῖν, καὶ τελευταῖον κατηγορήσει τῶν μοναχῶν ὡς οὐδὲ τὴν εὐχὴν ἦν αὐτοῖ φασιν εὐχεσθαι κατ' ἐαυτοὺς ἀνελλιπῶς προφέρουσι καὶ προσηκόντως, ἀλλὰ τιнос προσθήκης δεομένην, ἦν ἐκεῖνος προσετίθει, τὸ ἐνδέον, ὡς ἔφρασκεν, ἀναπληρῶν. Μετὰ τούτων δὲ καὶ οἱ μοναχοὶ πρὸς τὰς κατηγορίας ἐπετρέπησαν ἀπολογεῖσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐαυτῶν ἐκεῖνοι Γρηγόριον προεστήσαντο τὸν Παλαμᾶν (ἦν γὰρ δὴ τῶν ἄλλων, οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τὰ τοῖς θεολόγοις περὶ Θεοῦ δεδογμένα ἐξηκριθῆναι διαφέρων), καταστάς πρὸς τοὺς λόγους καὶ αὐτὸς, σαφεῖς καὶ βεβλίας παρείχετο τὰς ἀπο-

Jacobi Pontani notæ.

triarcham, et cætum episcoporum adit, nec omphalopsychiæ modo, et adulterinarum precum, sed etiam blasphemæ theologiæ Palamam accusat; nam eum et novis vocibus in mystica Ecclesiæ theologia nti : et nescio quæ monstra ceruere se profiteri, jactantive

et arrogantie plena. Quare decretum est iudicium in maximo divinæ Sapientiæ templo, etiam imperatore cum principibus senatus et doctissimis quibusdam viris præsentem, etc.

δείξεις τῶν λεγομένων, οὐ συλλογισμοῖς· χρώμενος A
καὶ γεωμετρικαῖς ἀνάγκαις (οὐδὲ γὰρ οἶόν τε ἐκ
τῶν καθ' ἡμᾶς ἀποδεικνύναι τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς), ἀλλὰ
τοῖς λόγοις τῶν ἁγίων καὶ θεολόγων ἀνδρῶν, οὓς τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐχρημάτισε δι' αὐτῶν, ᾧ πάντα
ἐρευνᾶται, καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ· ἀπεδείκνυ τε ἐκ
πολλῶν τῶν λεγομένων τὸ κατὰ τὸ θαυώριον τοῖς
μαθηταῖς περιαστράψαν φῶς, δόξαν ἀναρχον τοῦ
Θεοῦ, καὶ φῶς θεότητος, καὶ θεότητα, καὶ φυσικὸν
καὶ ἀίδιον τοῦ Θεοῦ φῶς, καὶ ὅσα τοιαῦτα παρὰ τοῖς
θεολόγοις πιστευόμενον τε καὶ προσαγορευόμενον.
Εἶτα ἐκ τῶν ῥήσεων τῶν θεολογικῶν συνεπέριαινε
καὶ αὐτὸς, ὡς τὸ ἀίδιον καὶ φυσικὸν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἂν
εἴη κτιστὸν, οὐδὲ ἡ ἀναρχος δόξα καὶ ἡ βασιλεία τοῦ
Θεοῦ, οὐδ' ὅσα πρὸς τῶν θεολόγων τὴ φῶς ἐκείνου
ὤμνηται. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν B
Ἄθω ὁσίων ἀνδρῶν συνθεθειμένον παρήγε τόμον,
ὃς αὐτῷ μὲν συνηγόρει ὡς τὰ ἴσα τοῖς ἁγίοις φηγε-
γομένῳ. Βαρλαάμ δὲ βλασφημίαν καὶ κακοδοξίαν
κατηγόρει πολλήν. Ἐπει δὲ ἐκ πολλῶν τῶν λεγομέ-
νων ἡ νίκη πρὸς Γρηγόριον ἀπέβλεπε καὶ τοὺς μον-
αχοὺς, πάντων ἤδη πεπεισμένων τοῖς ἁγίοις ἔπι-
σθαι καὶ θεολόγοις, καὶ μὴ τοῖς ἐκ κοιλίας εἰρημέ-
νοις Βαρλαάμ, συνέωρα τε καὶ αὐτὸς ὡς οὐκ ἂν
διαθράσειε τῆ· γλωσσαλαγίας καὶ τῆς βωμολοχίας
ζοῦναι δίκην, τῷ μεγάλῳ δομειστικῷ συνεδριάζοντι
ἐκεί τῷ βασιλεῖ προσελθὼν, σύντομόν τινα ἤτειτο
καὶ βολήθειαν καὶ βουλὴν ἐξ ἧς τὴν προσδοκωμένην
διαφυγεῖν ἐξέσται δίκην· ὃ δὲ πρότερόν τε ἔφασκε τὰ
δέοντα βεβουλεύσθαι αὐτῷ, παραινῶν τῆς πολλῆς φι- C
λονεικίας ἀποσχέσθαι, καὶ πείθεσθαι τοῖς μοναχοῖς
ὡς τὰ τοιαῦτα σοφωτέροις· καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον βου-
λεύσασθαι καὶ πράξειν τὰ συνοίσιοντα ὑπὲρ αὐτοῦ. Εἰ
γὰρ μήτε ἀντιλέγειν ἐπι πρὸς τὰ προτεινόμενα ἔχει,
πέπεικέ τε ἑαυτὸν ὡς βελτίω καὶ δικαιοτέρα καὶ
τοῖς ἁγίοις συμπεδᾶ φθέγγονται οἱ μοναχοί, τί δεῖ τὴν
ψῆφον κατ' αὐτοῦ ἐξαγομένην περιμένειν κατιδεῖν,
ἀλλὰ μὴ πρότερον ἐξαναστάντα, τὴν τε πρότερον
ἔγνωαν ἐπὶ πάντων ὁμολογεῖν, καὶ τὴν νῦν ἐπίγνωσιν
τῆς ἀληθείας, καὶ τοῖς τε ἁγίοις πείθεσθαι συνθέσθαι,
καὶ τὴν ἔχθραν καταλύειν τὴν πρὸς τοὺς μοναχοὺς; Εἰ
γὰρ ταῦτα πειθόμενος αὐτῷ ποιήσει, οὔτε βλάβη τις
ἔψεται ἐκ τῶν λόγων οὐδέμια, βασιλεὺς τε καὶ οἱ ἄλ-
λοι πάντες ἐπαινέσονται τῆς πρὸς τὰ βελτίω μετα-
βολῆς. Οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ τῆς ἀληθείας ἀποκλιαν- D
θῆναι κατηγορίας ἄξιον, ὅσον τὸ πρὸς αὐτὴν ἐπαν-
ελθεῖν τοῖς ἁγίοις πειθόμενον καὶ θεολόγοις ἐπαι-
νετόν· καὶ οἱ μοναχοὶ δὲ τοῖς πνευματικοῖς
πειθόμενοι νόμοις, μείζονα ἐνδείκονται νυνὶ τὴν
φιλίαν πρὸς σὲ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣ καθ' ὅσον
πρότερον ἐνεδείκνυνο τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἔχθραν,
ὡς οὐ τῶν εἰς αὐτοὺς ἕνεκα λοιδοριῶν, ἀλλὰ τῆς τῶν
δουγμάτων ἀμνησμένοι διαστροφῆς· ὧν καλῶς καὶ ὡς
προσηκέν ἀποδεδειγμένων εἰ καὶ σὺ πεισθείης, οὐδὲν
οὐδ' αὐτοὶ ζητήσουσι περαιτέρω· ἀλλ' ἀξίαν ἀμοιβὴν
τῶν πολλῶν πόνων καὶ κινδύων νομοῦσιν ἔχειν τὴν
διδόχῳσιν τὴν σὴν. Βαρλαάμ δὲ καὶ αὐτῷ μὲν ἔφα-
σκεν ἀρίστην φαίνεσθαι ταύτην τὴν βουλὴν· δεδοικέ-
ναι δὲ μὴ οὐκ ἐξαρκέσουσιν οἱ λόγοι· πρὸς τὸ τῶν

theologiae peritorum hominum effatis, quæ illis Spi-
ritus sanctus suggestit, quo omnia indagantur,
etiam profunda Dei; docebatque copiose, lumen in
Thabor, quod discipulos collustravit, esse gloriam
Dei, principio carentem, et majestatem ejus, et lu-
men divinitatis, et deitatem, et naturale æter-
numque Dei lumen, et quæcunque talia a theo-
logis de eo creduntur dicunturque. Postmo-
dum ex pronuntiatis theologis et ipse conclud-
bat, æternum et naturale Dei non esse conditum,
nec ejus gloriam et majestatem, nec quidquid a
theologis illud lumen esse prædicatur ac laudatur.

335 Præterea tomum a sanctis viris apud
Atho habitantibus compositum promebat, quo eum
cum sanctis consentire docebatur, et Barlaami blas-
phemie perversaque doctrina redarguebantur. Cum
jam post longam disputationem victoria ad Grego-
rium et monachos inclinaret, persuasisque uni-
versis, sanctorum et theologorum placita, non au-
tem ex cerebro Barlaami profecta commenta am-
plectenda, videretque ipse, non effugiturum se,
quin loquacem maledicentiam et scurrilitatem
suam lueret, ad magnum domesticum imperatori
assidentem accedens, compendiarium quoddam ab
eo auxilium et consilium flagitabat, quo inimi-
nentem pœnam evaderet. Tum ille, et antea se op-
portuna suasisse, dum a longa eum digladiatione
deterretet, et ad credendum monachis, utpote in
his sapientioribus hortaretur: et nunc nihilomi-
nus suasurum, facturumque quod illi prodesse pos-
sit. Si enim nec ad allata in medium refellendi
causa quidquam dicere haberet amplius, crederet-
que monachos meliora et justiora et sanctis com-
sentanea disserere, quid opus esset expectare,
donec atro calculo se damnari videret? Quin po-
tius exsurgeret, prioremque inscitiam et agnitam
veritatem palam confiteretur, et sanctis assentiretur
inimicitiasque cum monachis poneret. Si se audiret,
neque detrimenti quidquam secuturum, et impera-
torem cæterosque conversionem ejus laudaturos.
Non enim tam dignum esse accusari qui a veritate
aberraverit, quam commendari, qui ad eam san-
ctis viris et theologis credens redierit: et monachos
secundum leges ipsorum spiritales majore in po-
stierum charitate candoreque animi in eum futuros,
quam prius amaritudine et simultate fuerint:
quippe qui non convitiis in se effusis, verum per-
versitati doctrinæ ecclesiasticæ resistant: quibus
bene, atque ut decet demonstratis, si ei facta sit
fides, nihil amplius desideraturos, sed correctionem
ipsius multorum laborum periculorumque
suorum operæ pretium interpretaturos. Barlaamus
affirmare, sibi quoque optimum videri istuc consi-
lium, timere tamen, ne verba ad se periculo libe-
randum satis non sint, sed post confessionem
quoque aliqua mulletur ignominia, cum probatis
et receptis dogmatis se opposuerit. Tum infamem
fore, nec locum defensionis relictum iri quasi id in-
juste patiat, quandoquidem se ipsum damnaverit:

ut proinde si talia passurus sit, melius videatur silentio ferre iudicium, ut et **336** in posterum sibi factam injuriam dicere queat, et iudicium revocari possit. At magnus domesticus illum confirmare monereque, ne quid huiusmodi metuat : se præsente, nihil ei triste eventurum. Qui obtemperans Barlaamus, in medium prodit, præteritam ignorantiam confitetur, veniam ob stulte dicta petit : se non contentionis causa, neque quod theologorum de Deo decretis non crederet, ad hos sermones provectum, sed cum ipse errans alios errare opinaretur, ad eorum errorem emendandum omnem diligentiam impigre adhibuisse. Nunc plane credere, illos de controversia melius sapere, et in aliis nihil ab eis dissidere ; et quod in Thabor lumen discipulos circumfulsit, gloriam Dei principii expertem, et æternum esse lumen credere se atque confiteri. Mox Gregorius Palamas cum cœtu suo surgentes Barlaamumque complexi, veniam præteritis libenter dederunt, et præclaram istam mutationem prædicarunt, Deoque pacis et concordie gratias egerunt, profitentes, nec se terrenarum ac pereuntium rerum gratia tam acriter pugnasse, sed ne in plures malo propagato, aut perversorum dogmatum Ecclesia repleretur, aut factionibus et dissidiis in se ipsa divideretur, dum alii his, alii illis adhærent. Ac propterea immodice litigiosos se apparuisse, qui in aliis omnibus ad mansuetudinem et animi submissionem eruditi sint : ubi autem Deus in periculum vocatur, ibi promptos esse et inexorabiles, et neque ad opprobrium ægrescere, neque ad laudem humanam emollescere. Quoniam vero pacis et concordie Deus distantia copularit, et se prompte a contentione desistere, et illi gratias habere, qui pacis hujus auctor in primis fuerit. Postmodum imperator et patriarcha utrosque de pace, ut oportebat, allocuti synodum dimiserunt. Barlaamus haud longum tempus Byzantii moratus, imperatore brevi defuncto, æque ut prius de dogmatis litem movit, iudicium valde claudicasse clamitans, et aufugiens in Italiam, cum Latinis, ut antea, sensit, ab eisque Hieracis episcopus creatus est. Non multo post alius quidam Gregorius monachus, Acindynus cognominatus, Barlaami in profana doctrina longo temporis spatio discipulus, dissensionem ejus et litem cum Palama ut successor arripuit, cui quiddam ridiculum contigit. **337** Barlaamum verbo repudiabat (a), et ut male sanctisque Patribus contraria sententiam accusabat : re autem vera prorsus eum sequebatur, nihilque omnino ab eo differebat. Rursum itaque seditione ac tumultu in Ecclesia exoriente, patriarcha iniquum ducens, propter quorundam rixosa ingenia Ecclesie statum perturbari, synodum in idem Sophiæ templum cogit, assidente ipsi et magno domestico, et quotquot Byzantii erant senatoribus. Cum Gregorii diu controversati essent, ubi animadversum est Acin-

A κινδύνων εξαρπάσαι· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ὁμολογίαν, ἀτιμία τις αὐτοῦ καταψηφισθῆ, οἷα δὴ κατὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐξενηνεγμένον. Καὶ τότε ἀτιμον εἶναι συμβῆσεται αὐτῷ, καὶ μηδ' ἀπολογίαν τινὰ ὑστερον ἔχειν ὡς οὐ δικαίως τοιαῦτα πάθοι, οἷα δὴ καὶ αὐτὸν κατεψηφισμένον ἑαυτοῦ· ὡς εἴ γε τοιαῦτα πείσασθαι μέλλοι, βέλτιον σιωπῆ τὴν δίκην ἐνεγκεῖν, ὥστε καὶ εἰσαυθίς ἡδικῆσθαι λέγειν δύνασθαι, καὶ τὴν δίκην ἀνακαλεῖσθαι. Ὁ μέγας δὲ δομῆστικὸς παρεθάρρυνέ τε, καὶ μὴ τοιαῦτα παρήνει δεδοκέναι, ὡς αὐτοῦ παρόντος, οὐδενὸς γενησομένου τοῦ λυπεῖν αὐτὸν δυνησομένου· ᾧ καὶ πειθόμενος ὁ Βαρλαάμ, παρείθων εἰς μέσους, τὴν τε προτέραν ἀγνοίαν ὡμολόγη, καὶ συγγνώμην ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἤτειτο, ὡς οὐ φιλονεικίας ἕνεκα λέγων, οὐδὲ τοῦ μὴ πείσασθαι τοῖς

B ὑπὸ τῶν θεολόγων εἰρημένοις περὶ Θεοῦ εἰς τοῦ τοιοῦτους τῶν λόγων ἐξενηνέχθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀγνοίας οἰόμενος τοὺς ἄλλους ἀμαρτάνειν, ἕνεκα τοῦ διορθώσασθαι πᾶσαν εἰσηγὸν σπουδὴν καὶ προθυμίαν. Νυνὶ δὲ ἤδη πεπεισμένος ἀκροθῶς ὡς αὐτοῖ βέλτιον ἐφρόνουν περὶ ὧν ἠμφισβητοῦμεν, περὶ τε τῶν ἄλλων οὐδενὸς διαφέρομαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὸ ἐν θαυμάριον τοὺς μαθητὰς περιλάμψαν φῶς ἀίδιον καὶ περίστευκα καὶ εἶναι ὁμολογῶ. Ἐπὶ τούτοις καὶ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καὶ ὅσοι σὺν αὐτῷ ἦσαν, ἀναστάντες περιέβαλλον τε Βαρλαάμ, καὶ συγγνώμην ἐπὶ τῆς προτέροις ἄμεινοι παρῆγον· ἐπήνουν τε τῆς καλῆς μεταβολῆς, καὶ τῷ Θεῷ τῆς ὁμοιοῖας ὁμολογῶν χάριτας· φάσκοντες, οὐδ' αὐτοὶ γητῶν ἕνεκα καὶ φειρομένων πραγμάτων τοσοῦτον ἐνστήσασθαι ἀγῶνα, ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς πλείους διανεμηθέντος τοῦ κακοῦ, ἢ διεφθαρμένων δογμάτων ἀνάπλευς γένηται ἡ Ἐκκλησία, ἢ διαστασιασθῆ πρὸς ἑαυτὴν, τῶν μὲν τούτοις, τῶν δὲ ἐκείνοις προστιθεμένων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ μετρίου πέρα ὀρθῆναι φιλονεικούς, ἅτε δὴ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασαι πράξεις εἶναι δεδιδαγμένους καὶ ταπεινοῦς· ἐν οἷς δὲ Θεός ἐστι· τὸ κινδυνεύονον, ἕξεις εἶναι καὶ ἀπαραιτήτους, καὶ μήτε πρὸς τὴν ἀδοξίαν δυσχεραίνειν, μήτε πρὸς τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον μαλακίεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ὁμοιοῖας Θεὸς εἰς ἓν συνῆψε τὰ διεστώτα, αὐτοὶ τε προθύμως ἀποστήσονται φιλονεικίας, καὶ αὐτῷ πολλὴν εἰδήσουσι τὴν χάριν, μάλιστα αἰτιωτάτων τῆς εἰρήνης νυνὶ γεγεννημένῃ. Ἐπὶ τούτοις καὶ βασιλεὺς τε καὶ πατριάρχης ὅσα εἶδε διαλεχθέντες περὶ εἰρήνης πρὸς ἑκατέρους, διελύσαντο τὴν σύνοδον. Βαρλαάμ δὲ ὀλίγας Βυζαντίῳ ἐνδοκροφῆς ἡμέρας, ἐπεὶ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐτελετύησε μετὰ μικρὸν, καὶ τὰς περὶ τὰ δόγματα ἀμφισβητήσεις οὐδὲν ἤττον ἐχόμενος ἢ πρότερον, τῆς δίκης ὡς ἐκδιδητημένης πολλὰ καταδῶν, ἀποδράς ᾤχετο πρὸς Ἰταλίαν, καὶ συμφρονήσας Λατίνους, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἐπίσκοπος ὑπ' αὐτῶν Ἰέρικος ἀναδείχθη. Καὶ οὐ πολλῷ ὑστερον Γρηγόριός τις ἕτερος μοναχὸς Ἀκίνδυνος ἐπιτεκμημένος, ὁμιλητῆς Βαρλαάμ κατὰ τὴν ἐξω σοφίαν γεγεννημένος, καὶ πολλὸν αὐτῷ φοιτήσας χρόνον, τῶν ἐκείνου διαφορῶν ὧν διηνεχθη

(a) Deest hic aliquid in interpretatione Pontani. Locum sic ex Græco restitue : *Barlaamum verbo repudiabat, quasi quis eum hortaretur ut illius sententiam suam faceret, et repulsa consociatione, ut male, etc.* EDIT. PATA.

πρὸς Παλαμῶν ἀνεπιποίηθῃ· συνέβαινε δέ τι γελῶν ἄ-
 περι αὐτὸν. Βαριλάμ μὲν γὰρ ἀπεσείετο τῷ λόγῳ·
 κἀν τις πρὸς αὐτὸν ὡς τὰ ἐκείνου φρονοίη λέγοι,
 τὴν κοινωνίαν τε ἀπεωθεῖτο, καὶ κατηγορεῖ Βαριλάμ
 ὡς κακῶς φρονοῦντος καὶ ἀπεναντίας τοῖς ἀγίοις·
 τῇ δ' ἀληθείᾳ κατὰ κράς ἐκείνῳ ἠκολούθει, καὶ οὐδὲν
 ἢ μικρὸν ἢ μεζῶν διεφέρετο· αὐτὸς δὲ στάσεως κατὰ
 τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφουομένης, ἐν δεινῷ τιθέμενος; ὁ
 πατριάρχης, εἰ διὰ τὴν τινῶν φιλονεικίαν νόσοι καὶ

dynum Barlaami cantilenam canere, ab episcopo
 et senatu communiter contra Barlaamum ejusque
 sectatores, ut hæreticos lata est sententia : et nisi
 resipiscerent, ab orthodoxorum communione uter-
 que segregatus. Nec illi solum, sed et si quis alius
 de cætero talia auderet, et Palamæ aliisque quasi
 male de religione sentientibus crimen inferret.
 Præter hæc et tomo pro veteri synodorum more
 composito (g), Joannes patriarcha et præsentés tunc

Jacobi Grelseri notæ.

(g) Quæ cap. 39 et 40, lib. II, Cantacuzenus scri-
 bit, ea ejusmodi sunt, ut non brevi adnotatione,
 sed integro propemodum et proprio libro egere
 videantur, cum gravissima fuerit apud Græcos hæc
 quæstio et controversia, Latinisque scriptoribus
 propemodum ignota, aut certe non satis cognita, B
 quod testantur errores nec pauci nec parvi a do-
 ctis viris in hujus argumenti litisque explicatione
 et relatione commissi. Ne tamen nihil dicamus,
 quando omnia non licet, breviter et distincte non-
 nulla libabimus, quæ obscuræ historiæ lucem
 accendant. Ut ergo ab ipso Barlaamo incipiamus,
 monachus is fuit, ordinis divi Basilii, ut quidam
 tradunt, natione Calaber, utriusque linguæ, imo et
 philosophiæ, mathematicæ et theologiæ doctus,
 acri et subtili ingenio, vel ipsorum adversariorum
 Cantacuzeni et Philothei patriarchæ testimonio. V
 varia scripsit, de quibus consule epitomen biblio-
 thecæ Gesnerianæ. Prodiit non ita pridem Parisiis
 logistica ejus sex libris comprehensa interprete
 quodam Anglo. In Latinorum ecclesiâ orthodoxe
 educatus, transiit ad schisma Græcorum seu vero,
 seu simulato animo, teste nostro Cantacuzeno, et
 Philotheo patriarcha Constantinopolitano, passim
 in libris, quos contra Nicephorum Gregoram de
 lumine Thaborio, deque distinctione essentiæ et
 operationis divinæ scripsit, maxime, lib. XII. Quare
 ab his, qui catalogos scriptorum ediderunt, refe-
 runtur Barlaami sermones de processione sancti
 Spiritus, primatque pontificis contra Latinos,
 quos ut gratiam a Græcis iniret, divulgavit. Thes-
 salonicam primo ex Italia delatus; ubi cum versa-
 retur, in monachorum Græcanicorum vitam et
 doctrinam curiosius inquisivit. In qua cum multa
 reperiret, quæ probanda et toleranda non videren-
 tur, linguam publice in circulis et conventibus, ca-
 lamumque in Musæo adversus monachos exercere
 cepit, et non longo tempore omnia rixis et tumul-
 tibus implevit, Græcosque exemplo suo docuit,
 transfugas et apostatas plerumque turbas ciere
 etiam apud illos, ad quos transfugiunt, nec con-
 sultum esse, ut cuius fores semper pateant.

Utrum autem, quod ad mores et vitam attinet,
 Barlaamo monachis illis injuriam fecerit, id Canta-
 cuzeno dictu perquam facile est, ut et Philotheo,
 qui monachos illos proluxa apologia tuetur, at non
 æque aliis; qua enim vitæ sanctimonia enituisent
 illi, qui pernicioso schismate ab Ecclesia, una,
 sancta, catholica et apostolica abjuncti et segregati
 erant? Nulla sanctitas extra Ecclesiam sanctam,
 aut si quæ est, vera non est, fucata est. In quæ
 vitia non præcipitur is, qui charitatis et concor-
 diæ expers per avia et in via schismatum vagatur,
 relicta illa plana, trita et regia catholice Ecclesiæ
 via? Quibus dæmonum ludibriis et insidiis exposi-
 tus non sit ille, quem unitas cum corpore Christi
 quod est Ecclesia, non munit et protegit, cui Chris-
 tus non est caput, et quod hinc consequitur, nec
 tutamen, præsertim si ad schismatis crimen acce-
 dat disciplinarum divinarum et humanarum igno-
 rantia, quæ monasticam in Græciâ longe lateque
 hoc tempore occuparat; his enim, si simul concur-
 rant, mens cuius iudificationi habilis redditur. Quo

factum, ut et isti ἡσυχασταί, seu *quiescentes* (ἡσυ-
 χταν autem perfectius quoddam monasticæ vitæ
 genus censebant), cum aut suaviter dormirent, aut
 dormitarent, aut somniarent, cælesti quodam
 et divino ipsisque corporeis oculis conspicio lumine
 sese circumfundi crederent, angelo Satanæ in an-
 gelum lucis se transformante, plane Massalianorum
 ritu et instituto; non enim paucis quibusdam, sed
 omnibus in hoc vitæ genere exercitatis id evenire
 tradebant. Quod Barlaamo plusquam mirum visum.
 Et hoc quidem merito, sive in aliis accusationibus a
 vero abierit. sive non; sive etiam in reprehendendo
 tam lingua, quam stylo modum tenuerit, sive non.
 Certe monachorum agmen in se vehementissime
 concitavit, qui ducem belli sibi legerunt Gregorium
 Palamam tunc ejusdem professionis hominem, post-
 ea vero archiepiscopum Thessalonicensem, quem
 si æque veris ac magnis laudibus Cantacuzenus
 exornaret, vere magnus vir dicendus esset; sed
 cum, veteri verbo, *manus manum fricat et lavet*,
 facilis conjectura est, quid de his laudibus statu-
 endum sit. Sunt nimirum æs sonans, et cymbalum
 tinniens, quia de ære sonante et cymbalo tin-
 niente, ex Apostoli doctrina: *Si linguis hominum
 loquar et angelorum, charitatem autem non habeam,
 factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.*
 Et, quod propius ad Palamam spectat: *Si distri-
 buero in cibos pauperum omnes facultates meas, etc.,
 charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*
Quisquis ille est, inquit sanctus Augustinus serm.
*181 De temp., et qualiscunque ille est, Christianus
 non est, qui in Christi Ecclesia non est. Sola quippe
 est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat;
 sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat; sola
 est, in qua opus bonum fructuose peragitur, unde
 mercedem denarii, non nisi qui intra vineam labora-
 verant, acceperunt. Est autem Gregorius Palamas
 ille ipse, cujus exstant Græce et Latine duæ ora-
 tiones; altera, qua mens corpus accusat, altera qua
 corpus mentem, cum sententia judicaria. Latina
 editio relata est in tom. IX Bibliothecæ sanctorum
 Patrum, ubi per collectoris et editoris ἀπεριβλε-
 ψταν « sanctissimi » titulo Palamas honestatur, plane
 D præter meritum: quomodo sanctissimus, si schi-
 smaticus? *Quisquis ab hac catholica Ecclesia fuerit
 separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existi-
 met, hoc solo scelere, quod a Christi unitate disjun-
 ctus est, non habebit vitam; sed ira Dei manet super
 eum,* inquit sanctus Augustinus, epist. 152.*

Ergo Palamas monachorum advocatus constitu-
 tus, Barlaamo adversa fronte resistere, lumenque
 illud ἡσυχασταί; objici solitum defendere insiit,
 etiam exemplo luminis in monte Thabor discipulis
 ostensi; hoc enim increatum fuisse, et tamen cor-
 poris discipulorum oculis patuisse. Barlaamus hanc
 vere novam theologiam audiens magis in Palamam
 et socios excaudit. Itaque itinere sine mora Con-
 stantinopolim instituto, rem ad patriarcham detu-
 lit; citantur monachi, synodus indicitur. Præsidet
 imperator Andronicus junior cum Joanne patriar-
 cha, victoriam obtinet Palamas. Barlaam condemnatur,
 Thaborium lumen increatum æternumque
 fuisse et esse synodi decreto decernitur. Barlaamus

episcopi subscripserunt; postea et alii multi pri-
oribus assensu subscripserunt: quem tomum Palamæ

A τὰρ ἄρτι τοιοῦτα τὰ τῆς Ἐκκλησίας, σύνοδον καὶ αὐθιγὰ
δευτέρην συναθροίσει κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς Θεοῦ Σο-

Jacobi Gretseri notæ.

paulo post in Italiam revertitur. Eiusdem synodi acta refert Nicephorus Gregoras, lib. II suæ *Historiæ*, sed aliter, quam Cantacuzenus; de dogmatis enim nihil actum tradit ob præsentiam imperitiæ multitudinis, tum ne theologiæ mysteria profanis vulgi auribus ingererentur, tum ne Palamas, contra disputante Barlaamo, blasphemæ doctrinæ convinceretur: quo Gregoras insinuat id gratiæ Palamæ datum a synodi presidibus et Patribus. Utrunque sit, hoc certum fixumque maneat sententiam illam synodi de lumine Thaborio, quasi increatum et ipsum naturale Dei lumen fuerit, penitus falsam esse, ne quid gravius dicam, recteque a Barlaamo, Acindyno, Gregora, aliisque plurimis explosam, profligatam et acerrime refutatam, non obstante hujus schismatiæ conventiculi decreto. Nam ut alia taceam, hæc duo argumenta Barlaami et Gregoræ aliorumque clara sunt et evidentiæ. Illud, quod oculis corporeis visum est, non est increatum; lumen Thaborium corporeis oculis a discipulis visum est, ergo increatum non est. II. Quidquid oculis corporeis visum est, creatum est; lumen Thaborium oculis corporeis visum est, ergo creatum est. Ad hæc argumenta exclamat Philotheus patriarcha libro decimo quarto contra Gregoram: 'Iou, Iou, καὶ τίς ποτ' ἄρ' ἐκεῖνός ἐστιν ὁ καὶ νῦν τὰ καινὰ ταυτὶ λέγων, καὶ πρὸς τοὺς ἐπ' ἑσῶς ὑψηλοῦ, τῆς Ἐκκλησίας φησὶ λαμπρὰ τῆ φωνῆ κηρυττομένου; εὐαγγελικὸς λόγος τοὺς εἰς πᾶσαν γῆν, ἀποστολικῶς λέγειν, ἐξελθόντας, καὶ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἀστραπῆς δίκην, ἢ μᾶλλον ἀκτίων ἡλιακῶν φάναί πάσαι διαδραμόντας ἀμφιβόλως οὐραῖσι καὶ ἀμαθῶς διαχειμένους. Io, io, quis iste, qui hæc tam nova profert: quique tam dubius imo imperitus est sermonum, qui in excelso Ecclesiæ monte elata voce prædicati et annuntiatii sunt: qui, ut evangelico dicto utar, in omnem terram exierunt, finesque terræ fulguris, vel potius solarium radiorum instar pervagati sunt. Cæterum hæc mera verba sunt, ut et alia, quæ tibus libris de hoc lumine Thaborio Philotheus dissevit: qui libri in bibliotheca Bavarica asservantur una cum aliis duodecim contra Gregoram de distinctione essentiali et operationis divinæ. Nec quidquam ad solutionem argumentorum faciunt. Immotum enim stat illud fundamentum, et omni ex parte inconcussum: quidquid est, id aut Deus est, aut creatura. Si Deus, non ergo oculis corporeis conspicitur, si creatura, non ergo increatum.

Nec majoris pretii sunt ejusdem Philothei orationes duæ, quas legi in manuscripto codice bibliothecæ Augustanæ, oblata synodo contra Acindynum, de qua postea nomine τῶν ἀγιωτέρων, monachorum in monte sancto (sic enim montem Atho vocant) degentium, quas Philotheus cum adhuc inter monachos illos nomen suum profiteretur, composuerat, ut dicitur in Actis synodi quartæ sub Cantacuzeno. Alia de eodem argumento oratio exstat in eodem codice, auctore monacho quodam Thessalonicensi. Sed ejusdem prorsus notæ, hoc est, nullius, aut si alicujus, malæ. Citant isti, et denso agmine agglomerant dicta sanctorum Patrum, quæ non intelligunt, quia si intelligerent, non adducerent. Certum siquidem exploratumque est, vetustæ et eruditæ Græciæ hanc de lumine Thaborio opinionem ignotam fuisse, et auctores Græci eruditi, qui ante istos Palamas, Philotheos et similes vixerunt, illos ipsos Patres, illa ipsa ubique propemodum eorumdem Patrum testimonia profertunt pro sua et vera opinione, nempe, lumen Thaborium fuisse creatum, quæ isti objiciunt pro

sua et falsa, videlicet, lumen Thaborium fuisse increatum. Testem laudo unum ex multis Joannem Cyparissiotum, scriptorem eruditissimum, quem Turrianus ex Græco in Latinum transtulit; qui postquam decade sexta, capite quarto et quinto exposuit, quid de lumine Thaborio sensisset sanctus Chrysostomus, quid Anastasius Sinaita, quid Theodorus ὁ γραπτός, quid Cyrillus Alexandrinus, quid Cyrillus Hierosolymitanus, quid sanctus Basilius, quid interpretes Evangelii Matthæi xvi, quid sanctus Maximus, quid Nazianzenus, tandem ex horum omnium sententia his verbis disputationem concludit: *Ex quibus patet, quod lumen, quo sp'enduit Dominus in monte Thabor, neque divina substantia erat (illa enim nec ullo modo exprimi, neque cognosci, neque videri, neque cogitari potest); nec erat defluxio quædam et splendor ex illa manans (divina enim operatio æterna, vel potius per se operatio nullo modo secreta est a substantia ejus, imo quidquid est substantia divina, est energia, sive operatio ejus); quare quia nec hoc, nec illud est, relinquitur exemplum fuisse gloriæ et splendoris post resurrectionem glorificati, symbolumque illius naturæ occultæ et inspectabilis in eo latentis, et imaginem tenuem futuræ gloriæ, et simulacrum regni cælorum, etc.*

Hæc Cyparissiotus ex sententia Græcorum Patrum, quibus imperitia Palamæ valide redarguitur, qui, ut refert David monachus, in relatione de dissidio Barlaami et Palamæ (quæ exstat in supradicto Augustanæ bibliothecæ codice) aiebat: 'Οτι θεῖον μὲν ἐστὶ καὶ ἀκτιστον τὸ φῶς ἐκεῖνο, καὶ θεότης παρὰ τῶν ἁγίων νομαζέται, οὐκ ἐστὶ ἐκ οὐσίας Θεοῦ, ἀλλ' ἐνέργεια, καὶ χάρις, καὶ δόξα, καὶ λαμπρότης ἐκ τῆς θείας οὐσίας εἰς τοὺς ἁγίους πεμπομένη. Οἱ γὰρ ἅγιοι πάντες καὶ ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι δόξαν μὴ ἀχρονον ὀρώσι τοῦ Θεοῦ, καὶ χάριν ἄθιον δέχονται καὶ εὐραῖαν, οὐσαν δὲ Θεοῦ οὐδεὶς ποτε ἄνθρωπος, οὔτε ἄγγελος οὔτε εἶδε, οὔτε ἰδεῖν δύναται. Est quidem lumen illud divinum et increatum, et deitas a sanctis nominatur, sed non est substantia Dei, sed operatio, et gratia, et gloria, et splendor ex divina substantia in sanctos missus. Omnes enim sancti tam homines, quam angeli vident quidam Dei gloriam temporis expertem, substantiam vero Dei nullus neque homo, neque angelus vidit, aut videre potest. Ubi fere quot verba, tot errata; inter cætera etiam illud insigne; Dei essentialiam et quidditatem a beatis non videri; sed nescio quam claritatem; qui error apud Armenos quoque olim invaluisse fertur, ejusque meminit sanctus Gregorius libro decimo octavo *Moralium* capite tricesimo septimo. Hæc deliramenta merito Barlaam exagitavit: merito et alii, qui hæc hoc tempore, formidine forsitan præpediti, tacuissent, postea tamen aperte contra Palamam pro Barlaamo stare cœperunt. Nec videtur in hac prima synodo de distinctione substantiæ et essentiali divinæ disceptatum fuisse, sed de solo lumine Thaborio, licet Palamas jam semina alterius itidem controversiæ jecisset, ut constat ex verbis ejus, quæ paulo ante recitavimus.

Cæterum sive quæstio hæc agitata tum sit, sive non, haud longo post tempore extiterunt, qui lumen Thaborium creatum esse ostenderent, Palamæque opinionem de distinctione substantiæ et operationis divinæ publice et privatim refellerent. Ex horum numero postremus non erat Gregorius Acindynus monachus. Contra hunc ergo, ut Barlaami sectatorem, altera synodus coacta est, de qua Cantacuzenus ultimo libri secundi capite, præside ipso Cantacuzeno, adhuc magno domestico, ut

φίας νεών, συνεδριάζοντος αὐτῷ καὶ μεγάλου δομε-
στίκου· καὶ ὅσοι ἐπεβήμουν Βυζαντίῳ τῶν συγκλητι-

A et consortibus ejus quo se defenderent, tradide-
runt. Sed hæc postea evenerunt. Tunc autem, ut

Jacobi Gretseri notæ.

enim patriarcha Joanne primæ Itidem synodi præ-
side In qua synodo Barlaam denuo damnatus est,
ut et Acindynus, et quotquot horum partibus stu-
debant, toniusque synodicus confectus; quo, ut
ipsi credebant, recta et sana dogmata constabilita,
contraria vero anathematis damnationi subiecta
sunt: licet Cantacuzenus libro quarto, capite vice-
simo tertio, significare videatur. primum totum
compositum fuisse in prima synodo, ἐπὶ τῇ δια-
γνώσει Ἀνδρόνικου βασιλέως τοῦ νέου. Sed codex
Augustanus, in quo acta totius controversiæ hujus
continentur, totum primum ad secundam syno-
dum diserte refert, et eo non incommode verba
Cantacuzeni trahi possunt, ut et Philothei; qui, ut
Cantacuzenus, tres tomos (sic enim ὄρους, seu de-
finitiones et decreta synodi nominant) conscriptos
dicit: primum in prima vel secunda synodo; alter-
um, in synodo tertia, quando Joannes patriarcha
e solio defectus est; de qua synodo Cantacuzenus
libro tertio, et nos postea; tertium, in quarta
synodo, de qua historiæ hujus libro quarto, capite
vicesimo quarto. Tot enim synodi coactæ sunt in
causa Barlaami et Acindyni, et aliorum, qui insci-
tiæ Palamæ sese opponerant: qui ut de lumine
Thaborio, ita et de distinctione substantiæ et
actionis divinæ gravissime hallucinatus est, et cum
illo hæc quadruplex synodus, veritas enim dicenda,
non silentio legenda. Sententiam Palamæ aperi-
it nobis cum Philotheus, tum David monachus, cujus
verba, utpote pauciora, ascribere placet: Ἀμέ-
θεκτος μὲν ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀόρατος
πάση κτίσει, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγγέλοις, μεθεκτὴ
δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ θεοποιός, ἧς
μετέχουσι καὶ οἱ ἄγιοι, μετεχομένης ὑπὸ τούτων ἀχω-
ριστός ἐστι πάλιν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἀδιαίρετος·
διὰ τοῦτο οὐκ εἰσὶ δύο Θεοὶ, ἢ δύο θεότητες· ὡς περ
γὰρ ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλιου ὁ μὲν δισκος αὐτοῦ
ἀίλουσός ἐστι παντελῶς καθ' ἑαυτόν, καὶ ἀχώρητος
τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἂν γάρ τις ἐπλησίασεν αὐτῷ, ἐμελ-
λεν ἀφαιρεθῆναι τε τὴν ὀρατικὴν αὐτοῦ δύναμιν
ὅπου τὸ ἀπειρου φωτός, καὶ παντελῶς κατακαυθῆ-
ναι, αἱ δὲ ἀκτίνες αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, καὶ
καταλάμπουσι πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Λέγομεν δὲ
ἡμεῖς ἡλιον καὶ τὸν δισκόν ἐκείνον, καὶ τὰς ἐκείνου
ἀκτίνας, καὶ οὐκ εἰσὶ διὰ τοῦτο δύο ἡλιοι, ἀλλὰ εἷς,
οὐδὲ λέγομεν δύο ἡλίους, ἀλλὰ ἓνα, καὶ μύριους
ἔχη τὰς ἀκτίνας· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐστὶ
νοητὸς ἡλιος, καὶ λέγομεν ἀμέθεκτον τὴν οὐσίαν
αὐτοῦ καὶ ἀθάτον, μεθεκτὴν δὲ τὴν ἐνέργειαν αὐ-
τοῦ, καὶ τὴν χάριν ἣν δέχονται πάντες οἱ ἄγιοι,
ἀλλὰ εἷς ἐστὶ θεός, καὶ τὴν οὐσίαν ἔχων καὶ τὴν
ἐνέργειαν. Καὶ ὡς περ ἐάν τις εἴπῃ ὅτι πολλοὶ εἰσὶν
ἡλιοι διὰ τὰς πολλὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, πάντως
οὐκ ἀληθῶς μέλλει εἰπεῖν, οὕτω καὶ ἐάν τις εἴπῃ,
ὅτι πολλοὶ εἰσὶ Θεοὶ διὰ τὰς ἐνεργείας καὶ χάριτας
τοῦ Θεοῦ, μέλλει καὶ αὐτὸς ὁμοίως εἶναι ἀθεκτός.
Ὅσπερ γὰρ λέγομεν, καθάπερ διδάσκει ἡ ἀγία τοῦ
Θεοῦ Ἐκκλησία, ὅτι ἔχει ὁ Πατὴρ Ἰῶν, ἔχει καὶ
Πνεῦμα ἅγιον, καὶ λέγομεν Θεὸν καὶ τὸν Πατέρα,
Θεὸν καὶ τὸν Ἰῶν, Θεὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
καὶ οὐ λέγομεν ὅτι τρεῖς εἰσὶ Θεοὶ, ἀλλ' εἷς Θεός
τὰ τρία, οὕτως ὁμοίως καὶ λέγομεν ὅτι ἔχει ἡ
οὐσία τοῦ Θεοῦ φυσικὰς ἐνεργείας καὶ χάριτας,
καὶ καλεῖται θεότης καὶ οὐσία, καλεῖται δὲ καὶ ἡ
θεοποιός ἐνέργεια καὶ χάρις αὐτῆς, ἀλλὰ μία ἐστὶ
θεότης ἡ οὐσία μετὰ τῆς ἐνεργείας, ἀχώριστος
οὐσα ταύτης καὶ ἀδιαίρετος· οὐ γὰρ χωρίζεται ἡ
ἐνέργεια ἐκ τῆς οὐσίας, ὡς οὐδὲ ὁ Ἰῶς ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ καὶ ἐκ τῶν αἰσθητῶν
εἰπεῖν παραδειγμάτων, ὡς οὐδὲ ἡ ἀκτίς ἀπὸ τοῦ
ἡλίου, ἢ ἡ θερμὴ ἀπὸ τοῦ πυρός, καὶ ὅν τρόπον λέ-
γομεν, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ἡλίου ἢ ὁ δισκος αὐτοῦ ὑπερ-

ἔχει καὶ ὑπέρχεται ὡς ἀμέθεκτος τῶν ἀκτίνων καὶ
τῆς ἐλλάμφεως τῆς πεμπομένης εἰς τοὺς ἡμετέ-
ρους ὀφθαλμούς· ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ἡ πηγὴ καὶ ἡ
ἀρχὴ καὶ ρίζα, καὶ ὁ χορηγὸς τῆς ἐλλάμφεως·
οὕτω λέγομεν, καθὼς διδάσκουσιν οἱ ἄγιοι, ὅτι καὶ
ἡ θεία οὐσία, ὡς ἀμέθεκτος καὶ ἀόρατος ὑπέρχεται
τῶν ἐξ αὐτῆς πεμπομένων ἐλλάμφεων, καὶ ἐνεργει-
ῶν καὶ χαρισμάτων. *Substantia Dei participari
et videri nequit ab ulla creatura, ne ab angelis qui-
dem: participari vero potest operatio et gratia illius
deifica, cujus participes sunt et angeli et sancti, et
quamvis ab his participetur, inseparabilis tamen est
et indivulsa a divina substantia. Quocirca non sunt
duo Dii, aut duæ deitates. Quemadmodum enim in
hoc sensibili sole, orbis ejus attingi secundum se, aut
ab oculis capi non potest (si quis enim propius acce-
dere tentet, et potentiam videndi amittet, ob immen-
sitatem luminis, et penitus exuratur), radii autem
ejus ad nos deferuntur, et omnia in hoc mundo illu-
strant: nos vero appellare solemus solem tam orbem
illum, quam radios ejus, et tamen non sunt duo
soles, sed unus; neque vocamus duos soles, sed unum,
etiamsi infinitos habeat radios; sic et in Deo, qui sol
intellectualis est, res sese habet. Licet enim dicam sub-
stantiam ejus participari non posse, posse autem ope-
rationem et gratiam, quam omnes sancti recipiunt,
attamen unus Deus est, qui et substantiam et ope-
rationem habet. Et quemadmodum ille qui diceret,
multos esse soles, eo quod multi sunt solis radii, a
veritate prorsus aberraret: ita si quis dicat, plures
esse Deos, propter plures operationes et gratias Dei,
is pari modo audiendus non erit. Quemadmodum
enim a sancta Dei Ecclesia edocti didicimus, Patrem
habere Filium, habere et Spiritum sanctum, nec
dicimus tamen tres Deos esse, sed tres unum Deum,
eodem modo licet dicamus, substantiam Dei habere
naturales operationes, et gratias; et licet substantia
vocetur deitas, deitasque vocetur iidem deifica ejus
operatio et gratia, nihilominus una deitas est sub-
stantia et operatio, quæ a substantia separari et
avelli nequit. Non enim separatur operatio a sub-
stantia, quemadmodum nec Filius aut Spiritus sanc-
tus a Patre: vel, ut ex rebus sub sensum cadentibus
exempla petamus, quemadmodum nec radius a sole,
nec calor ab igne. Et quemadmodum dicimus sub-
stantiam solis, vel orbitam ejus, excedere radios, et
splendorem inde ad oculos nostros demissum, eo quod
participari non valeat, quippe fons et origo, et radix
et subministratrix omnis splendoris et illustrationis:
sic a sanctis edocti dicimus divinam substantiam, ut
eam quæ participari et conspici nequit, superiorem
et eminentiorem esse illustrationibus, operationibus,
et donis inde missis. Hæc et hujus notæ plura*

D Palamas.

Ex quibus manifestum evadit Græcos eo ruditatis
processisse, ut putarent, operationem Dei esse
quid a substantia Dei diversum, sicut splendor et
lux solis diversum quid est a substantia solis, et
calor ignis a substantia ignis: licet nec splendor
a sole, nec calor ab igne separetur. Et sicut a sole
splendor quidam perpetuo emittitur, qui non est
substantia solis, licet solis substantiam perpetuo
comitetur, ita etiam ex divina essentia, similem
splendorem exire et emicare non valde subtiliter
sibi imaginabantur, qui sub hominum oculos et
angelorum intelligentiam cadat, quique cum crea-
tura non sit, non sit tamen Deus aut deitas, nisi
forsan improprie, eo modo, quo calor dicitur ignis,
aut radius solaris, sol; neque etiam sit Dei sub-
stantia, sed tertium quiddam. Quarum anilium
delirationum non modo vestigia, sed et integra
plaustra hac iidem tempestate in Græcia super-

dicere cœperamus, soluta synodo, et aliis singulis A κών· πολλὰ δὲ πρὸς ἀλλήλους τῶν Γρηγορίων ἀντει-
alio dispersis, imperator sibi in monasterio πόντων, ἐπεὶ ὁ Ἀκίνδυνος ἐφαίνετο τὰ Ἰσα Βαρλαάμ

Jacobi Gretseri notæ.

sunt; quod ex Jeremia patriarcha Constantinopolitano claret; nam in secundo suo ad Tubingenses responso, non longe a principio, reprehendit Lutheranos illos, quod dicerent, ταῦτ' εἶναι οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐπὶ Θεοῦ· idem esse substantiam et operationem Dei: ὅπερ οὐκ ἔστιν, inquit Jeremias, quod non est ita: ὅτι δὲ Θεοῦ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὐ ταύτην, ἀλλὰ διαφέρουσιν, ἀκούσατε πρὸς Θεοῦ· Quodque substantia et operatio Dei non sint idem, sed differant, audite, obserro. Et mox argumenta quatuor vel quinque profert, acuta sane et digna Palamæ discipulo, ex quorum numero agmen claudit hoc: El πᾶσα δύναμις πρὸς ἕτερον λέγεται, πρὸς γὰρ τὴ δύνατὸν ἀποδίδεται, ὡς καὶ τῷ Θεωμ. δὲ Ἀκίνω δοκεῖ, ἕτερον ἔρα οὐσία Θεοῦ, καὶ ἕτερον ἐνέργεια, εἰ μὴ καὶ τὴν οὐσίαν παρὴ τις εἶναι τῶν πρὸς τὴ· Si omnis potentia ad aliud dicitur; nam ad possibile refertur, ut et Thomæ de Aquino videtur, oportet, ut aliud sit substantia Dei, et aliud operatio ejus: nisi quis ipsam etiam substantiam in numero eorum, quæ ad aliquid dicuntur, collocare velit. Facilis solutio. Aliud enim est substantia Dei, et aliud operatio, non re, sed sola ratione; eadem enim res simplicissima quatenus per se existit, substantia est: quatenus vim agendi habet, potentia est: quatenus productrix effectus, operatio et energia est: et hæc omnia simul est, propter infinitatem et immensitatem essentia. Nec absurdum ut substantia relationem seu habitudinem rationis significet, non quidem quatenus est substantia, sed quatenus illa substantia simul etiam est potentia, et operatio, quamvis cur non et quatenus substantia fundare possit respectum rationis ad aliud? Sed nil opus hoc, satis absque isto appareret ineptia argumenti Græcænicæ: cui simile est et hoc: Si operatio ex substantia Dei perpetuo procedit et promanat, id vero de nulla creatura affirmari potest. sequitur operationem non esse creaturam, nec tamen Dei substantiam. Ex quo velut ex speculo elucet, quid istos fallat; concipiunt enim et cogitatione informant operationem Dei, quasi a Deo prodeat, ut lux prodit a sole, calor ab igne, aqua a fonte perenni. Quod pinguius quiddam est, quam ut in subtile beneque purgatum ingenium cadere possit: cœi non ignotum, has locutiones de progressu et fluxu operationum divinarum esse metaphoricæ et ad nostrum intelligendi modum adaptatas, qui operationes tanquam quid substantia et essentia posterius, et ab ea emanans concipiunt; quod tamen in Deo reipsa locum non habet; ubi a parte rei substantia seu essentia, et operatio unum prorsus idemque sunt; nec magis operatio Dei ab essentia divina fluit, quam ipsa essentia ab essentia, cum essentia et operatio sint unum idemque ens simplicissimum, penitusque indivisum. Adhuc et hanc Græcorum subtilitatem: Si de multis substantia Dei non dicitur, una enim ejus est substantia; de multis vero et diversis operatio ejus dicitur, variæ enim sunt operationes ejus: sequitur aliud esse ejus substantiam, aliud ejus operationem. In promptu est responso. Variæ sunt operationes Dei, virtualiter, et ratione variorum effectuum; una autem est eaque simplicissima ratione suæ entitatis; quæ cum infinita sit, non est opus, ut multiplicetur, quippe quæ sufficiat ad omnes omnino effectus producendos, quos multiplicatæ in creaturis operationes producere queunt.

Alia Jeremiæ argumenta brevitatis causa præterito, ut et Philothei, et aliorum, quæ copiose refutat Gregorius Acindynus libris duobus De essentia et operatione Dei, qui exstant in bibliotheca Bavarica, qui cum aliis recte et orthodoxe de hoc argu-

mento sensit et scripsit, nimirum operationes Dei sola ratione ab ipsius essentia distingui, nihilque operationum in Deo esse, quod non sit substantia et essentia Dei, idque ex simplicitate Dei prole deducit: neque enim effugere possunt alii, quin compositionem in Deo stantem, si operatio Dei non est substantia Dei. Conatur quidem Philotheus libro octavo contra Gregoram, simplicitatem Dei etiam cum pravæ opinionis suæ hypothese defendere; at conatur tantum, de cætero nec hilum proficit. Quia vero Acindyni libri lucem nunquam viderunt, placet saltem quorundam capitum perichas ascribere, quæ lectori erudito perspicuum facient Acindynum de hac quæstione idem tradidisse, quod a scholasticæ theologiae doctoribus tradi solet. Ergo capituli tertii libri primi inscriptio est ita: Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Θεῷ δύναμις παθητικῆ· In Deo non esse potentiam passivam. Cap. 4: Ὅτι οὐσία τοῦ Θεοῦ ἔστι τὸ εἶναι αὐτοῦ· Dei substantiam esse illius esse: Cap. 5: Ὅτι θεὸς οὐκ ἔστιν ὕλη· Deum non esse materiam. Libri secundi cap. 2: Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Θεῷ ἀσθησις· Non esse in Deo sensum. Cap. 3: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστι νοῦν· Deum esse intelligentem. Cap. 4: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστι θέλων· Deum esse volentem. Cap. 5: Ὅτι ἔστιν ἐν τῷ Θεῷ νοερά καὶ θελητικὴ δύναμις· In Deo esse intelligendi et volendi potentiam. Cap. 6: Ὅτι αἱ κατὰ ταύτας τὰς ἐνεργείας ἔξεις ἀποδίδονται τῷ Θεῷ· Habitudines secundum istas operationes in Deo stantendas esse. Cap. 7: Ὅτι αἱ τοιαῦται ἐνεργεῖαι καὶ αἱ κατὰ ταύτας ἔξεις τε καὶ δυνάμεις εἰσὶν ἐν τῷ Θεῷ ἓν καὶ τὸ αὐτό· Tales operationes et secundum illas habitudines et potentias in Deo unum et idem esse. Cap. 8: Λογισμοὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου καὶ λύσεις μετὰ προθεωρίας· Objectiones adversariorum et solutiones cum protheoria. Cap. 9: Ἐτεὶ εἰς τὸ αὐτό· Iterum de eodem argumento. Cap. 10: Ὅτι ἡ νοερά τοῦ Θεοῦ δύναμις ἔστι ἡ οὐσία αὐτοῦ· Potentiam intellectualem Dei esse ejus substantiam. Cap. 11: Ὅτι ἡ νοερά τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· Intellectualem Dei operationem esse ejus substantiam. Cap. 12: Ὅτι ὁ θεὸς οὐδὲν ἄλλω νοητῷ εἶδει νοεῖ, ἢ τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ· Deum nulla alia specie intelligibili intelligere, nisi sua substantia. Cap. 13: Ὅτι τελεῖος ὁ θεὸς αὐτὸς ἐκυτὸν γινώσκει· Deum perfecte seipsum intelligere. Cap. 14: Ὅτι ἐν τῷ Θεῷ οὐκ ἔστιν ἔξις ἐπιστημονικῆ· In Deo non esse habitum scientiæ. Cap. 15: Ὅτι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· Sapientiam Dei esse ejus substantiam. Cap. 16: Ὅτι ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· Veritatem ejus esse substantiam ejus. Cap. 17: Ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ θέλησις ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· Dei voluntatem esse substantiam ejus. Cap. 18: Ὅτι τὸ πρῶτον τῆ θεῖα θελήσει θελητὸν ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ· Primum objectum, quod sub Dei voluntate cadit, esse ejus substantiam. Cap. 19: Λογισμοὶ δι' ὅν ἂν δόξαιε ταῦτα πρὸς ἀλλήλα ἐναντιοῦσθαι, καὶ λύσεις αὐτῶν μετὰ προθεωρίας· Rationes quibus hæc invicem dissidere videntur, et solutiones earum cum prævia inspectione. Cap. 20: Τίνα τρόπον ἔστιν ὁ θεὸς αὐτῷ ὡς θελητὸν ἐν τῷ θέλοντι· Quomodo Deus sit sibi ipsi, ut objectum sub voluntatem cadens in volente. Cap. 21: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστιν ἡ ἐστὸς ζωὴ· Deum esse vitam suam. Cap. 22: Λογισμὸς ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ λύσεις· Objectiones in contrarium, et solutiones. Cap. 23: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστιν ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ· Deum esse suam bonitatem. Cap. 24: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστι μακάριος· Deum esse beatum. Cap. 25: Ὅτι ὁ θεὸς ἔστιν ἡ μακαριότης αὐτοῦ· Deum esse suam beatitudinem. Cap. 26: Ὅτι ταῦτα τὰ ὀνόματα οὐκ εἰσὶ συνώνυμα· Nomina hæc non esse synonyma.

καὶ λέγων καὶ φρονῶν, ψῆφος μὲν ἐξενήνεχται κοινή Ἀ Ὀδηγῶν, [via monstratorum] (80) requiescendum
ἐπισκόπων τε καὶ τῶν συγκλητικῶν κατὰ Ἀκινδύ-

Jacobi Pontani notæ.

(80) De hoc et de morte ejus Gregoras his verbis : *Cæterum sub vesperam spectaculo illo absoluto, Barlaamus ignominiam illam gravissime ferens, plenis velis in Italiam abiit, et ad Latinorum instituta et decreta, in quibus erat educatus, rediit. At imperator in Hodegium monasterium, corpore admodum male affecto, tum e concione illa, tum e morbo splenis, reversus, cum sub noctem fere mediam accubisset, et largius quam decebat, cœnatus esset, postridie in somnum; et χάρον stupori atque exanimationi pene similem incidit. Tertio demum die, pau-*

latim apertis oculis, imperatricem hortatur ne ploret, simulque opem medicorum requirit, et in majorem stuporem relapsus, extremumque spiritum agens, in tertium fere diem jacuit, ac Junii die decimo quinto, ante solis ortum defunctus est, anno ab orbe condito sexies millesimo, octingentesimo, quadragesimo nono. Omne vero tempus ætatis ejus ad annos circiter quadraginta quinque fuit, cum ante viginti urbem imperatricem belli jure occupasset, de morbo et tempore mortis aliter noster.

Jacobi Gretseri notæ.

Cap. 27 : Πότερον συνωνύμως λέγεται ταῦτα τὰ δνόματα τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ὄντων. *Utrum hæc nomina univoce dicantur de Deo rebusque creatis.* Cap. 28 : Ὅτι ταῦτα δνόματα οὐχ ὁμωνύμως λέγονται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ὄντων. *Nomina hæc non dici æquivoce de Deo rebusque creatis.* Cap. 29 : Ὅτι ταῦτα τὰ δνόματα ἀναλογικῶς λέγονται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ὄντων. *Nomina hæc prædicari analogice de Deo, rebusque creatis.* Hæc capita libri secundi Acindyniani, quæ auctor scholasticæ prorsus, hoc est theologicæ et philosophicæ persequitur. Et tamen damnatus est a synodo, Palamæ plus quam merebatur, studiosa. Verum ita evenire solet, ubi ignorantia præsidet et regnat. Recte enim de substantia et operatione Dei sensit Acindynus. Sola namque ratione distinxit : re tam operationem quam substantiam Dei conjunxit, nihil que in Deo esse statuit, quod cum essentia divina realiter unum et idem non esset.

Quapropter mera Græcorum convicia sunt, cum de Acindyno et Barlaamo ita scribunt : Λέγουσιν ὅτι ὁ Θεὸς οὐχ ἔχει ἐνέργειαν οὐσιώδη, τουτέστι φυσικὴν. *Dicunt Deum non habere operationem essentialem, hoc est, naturalem.* Λέγουσιν ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἐνέργεια οὐχ εἰσὶν ἄκτιστοι, οὐδὲ συναίτιοι τῷ Θεῷ. *Dicunt operationem vel operationes Dei non esse increatas, neque simul cum Deo causas, sed creatas.* Λέγουσιν ὅτι αὐτὴ ἡ λεγομένη ἄκτιστος καὶ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ αὐτὴ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία, καὶ οὐδέμια τις διαφορὰ οὐδαμῶς ἐστὶν οὐσίας καὶ ἐνεργείας, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστὶν. *Dicunt eam, quæ appellatur increata et naturalis operatio Dei, esse substantiam Dei, neque ullam esse differentiam inter substantiam et operationem...* Et id genus alia, quæ ab incerto auctore collecta sunt, exstantque in Bavarica bibliotheca, cod. 115. Sed ut dixi pleraque imperitorum figmenta sunt, in quorum numero hoc ultimum; nunquam enim Acindynus, aut quisquam alius distinctionem rationis negavit, sed illam dumtaxat, quam Palamas cum suis indocte commentus fuerat; neque enim D tam insipientes erant, ut distinctionem rationis inter substantiam et operationem Dei non agnoscerent. Et secundus liber Acindyni facile se suo Marte ab omnibus istis calumniis defendet, ut patrono non egeat. Hoc solo miser est, quod vinculis et carcere attinetur, liberatoremque expectat, nec reperit; quippe non modo in vulgum (ut ait ille) hactenus non vulgatus, sed ne in eruditorem quidem cœtum, dignus certe auctor, cui adversus Cantacuzeni scita et decreta manus porrigatur.

Cæterum adeo Palamæ asseclorumque vanitas adversus veritatem non pravaluit, ut in dies doctissimi quique totius Græciæ ad Barlaami et Acindyni castra transfugerent, multa Palamæ salute dicta, inter quos ipse patriarcha Joannes erat, primæ et secundæ synodi contra Barlaamum et Acindynum præses, sed præses non præses, quia

post imperatorem, et Nicephorus Gregoras omni litterarum cognitione ea tempestate apud Græcos illustris, de quo postea dicemus. Nunc ad Joannem patriarcham, contra quem, ut Acindyni sectatorem congregata est synodus, Anna imperatrice, et filio ejus imperatore Joanne Palæologo præsentibus : de qua synodo Cantacuzenus lib. iii, cap. 98, et lib. iv, cap. 24. Damnatus est Joannes patriarcha, deque dignitatis gradu dejectus, tomus alter contra Acindynum ejusque discipulos conscriptus et subscriptus, ὑπογραφαὶ ἀρχιερέων τριάκοντα τὸ βέβαιον ἔχων, οἷς συνεῖπε δι' ὑπογραφῆς ὕστερον καὶ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων. *Triginta episcoporum subscriptionibus confirmatus, quibus postea per subscriptionem consensus quoque sanctissimus Hierosolymorum patriarcha, inquit David monachus, seu quisquis ille collector est, in sua de controversia Barlaami et Acindyni relatione.*

Necdum tamen Palamæ ejusque studiosis pacifice triumphare licebat, licet a tertia jam synodo victores pronuntiatii fuissent. Plerique enim ex doctioribus homo seu definitioni et decreto synodi minime acquiescentes libere contradicebant, ex quorum numero metropolitæ duo, alter Ephesi, alter Gani, item Nicephorus Gregoras et Deixus. Coacta est ergo quarta synodus a Cantacuzeno, postquam Constantinopolim jam obtinisset, præsidente ipso Cantacuzeno, et Callisto patriarcha Constantino-politano, in locum dejecti Joannis suffecto : de qua synodo fusc Cantacuzenus libro quarto, capite vicesimo tertio, vicesimo quarto, vicesimo quinto, et David Monachus in sua Relatione; imo tota exstat in sæpius jam nominato codice Augustano, cum subscriptionibus utriusque imperatoris, Cantacuzeni videlicet, et Joannis Palæologi, metropolitæ et episcoporum, aliorumque ministrorum Ecclesiæ. Eidem synodo postea subscribere debuit Matthæus Cantacuzenus, Joannis filius, jam ad imperium evecus, et quidem non paucis, ut moris erat, sed proluxe admodum. Legimus subscriptionem hanc in Augustano codice, quæ his verbis terminatur : Παρουσία τοῦ κρατατοῦ καὶ κυρίου μου, αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ παναγιωτάτου μου δεσπότη τοῦ οἰκουµενικοῦ περιάρχου κυρίου Φιλοθέου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν θείας καὶ ιερᾶς συνόδου, Ματθαίου ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστοῦ βασιλέως καὶ αυτοκράτορος Ῥωμαίων Ἀπάνης ὁ Καντακουζηνός. *In præsentia invictissimi domini mei, domini et imperatoris patris mei, et sanctissimi domini mei œcumenici patriarchæ, sanctæque cum ipso synodi, Matthæus in Christo Deo fidelis rex et imperator Romanorum Asanes Cantacuzenus.* Quibus verbis significari videtur, quintam synodum celebratam esse super controversia Palamæ cum Barlaamo et Acindyno eorumque sectatoribus; nam tempore quartæ synodi Philotheus non erat patriarcha, sed Callistus; hancque quintam synodum congregatam oportuit antequam Joannes Cantacuzenus imperio se abdicaret, cum Matthæus

pit, judicaruntque medici ex perturbatione in synodo et inedia febrim exstitisse. Die tertio malum

Α του και τῶν αὐτῶ φρονούντων ἰσως, ὡς τὰ αἰρετικῶν φρονούντων και λεγόντων. Ἀφορίζονται δὲ και

Jacobi Gretseri notæ.

in præsentia illius tanquam adhuc imperatoris subscripserit.

Porro contra tomum quartæ synodi tot subscriptionibus munitum libros decem scripsit Nicephorus Gregoras, qui licet prima synodo, vivente adhuc Andronico juniore, Barlaamo adversari videretur, cujus suæ mentis non obscura indicia dedit libro undecimo *Historiæ Byzantiæ* extremo; postea tamen aperte Barlaamum et Acindynum tueri cœpit. Gregoræ respondit libris quindecim Philotheus prius monachus; postea metropolita Heracleensis, tandem patriarcha Constantinopolitanus, quorum tres postremi, potissimum agunt de lumine Thaborio; ut et undecimus, duodecimus apologiam continet pro monachis et ἰσχυραταῖς, cum alibi, tum in monte Atho. Reliqui consumentur in enodanda quæstione de essentia et operatione Dei, quam Palamæ more tractat, hoc est imperite. Neque enim negavit Acindynus operationem Dei, sed negavit esse diversam a substantia Dei, nisi sola ratione et cogitatione, ut patet ex libris Acindyni. Quod autem, ut Græci dicunt, Filium et Spiritum sanctum nominavit *operationem increatam*, vocabulum operationis improprie sumpsit, nempe pro termino actionis. Est enim Filius terminus operationis divinæ non essentialis, sed notionalis, nimirum *generationis* activæ, quæ est in Patre, et Spiritus sanctus est terminus *actionis*, nempe spirationis activæ, quæ est in Patre et Filio, et huc respexit Acindynus, cum Filium et Spiritum sanctum operationes increatas vocavit. At præter hæc agnoscit alias essentielles toti Trinitati communes, sed cum essentia Dei prorsus unum et idem, ac proinde increatas, non autem tales quales statuabant Palamas, Philotheus et alii, quæ cum substantia quidem divina inseparabiliter cohæreant, non sint tamen ipsa Dei substantia, sed *πρόδοι* quædam illius: sicut lux est πρόδοις, seu processio a substantia solis, etsi cum sole perpetim conjuncta. Ex his, quæ hæcenus diximus, facile erit judicium facere de viris quibusdam eruditissimis, qui aliquid de controversia Palamæ et Barlaami litteris mandarunt. Ac primo omnium de Prateolo, qui hæc in catalogo hæreticorum: *Adversus Barlaamum et Acindynum nonum generale concilium coactum fuit, et celebratum in præsentia illius beati et celeberrimi imperatoris domini Michaelis Andronici cognomento Palæologi, imperatoris Græcorum, et Joannis ejus filii*. Ubi plura manifesta errata. Nullum enim ex quatuor vel quinque conciliis supradictis generale fuit. Nullum sub Michaelis habitum, sed sub Andronico juniore, et Cantacuzeno, et quarto Joannes Palæologus subscripsit filius: non Michaelis Palæologi, sed Andronici junioris, quem beatum frustra nominat, cum in schismate vixerit et obierit. Addit Prateolus: *Censebanti isti modo nullum esse discrimen in divina natura, substantia, et effectu, sed idem esse, nec diversum: modo differentiam esse profitebantur, substantiam tamen increatam. Ejus autem essentielles actiones et naturales sentiebant esse diversas, non tamen increatas, sed creatas*. Mirum unde hæc hausserit Prateolus, quorum Barlaamo et Acindyno nihil in mentem venit. Nam effectum a Dei substantia distingui tam probe norant, tamque libenter fatebantur, quam se non esse Deum, ut et operationem, quam scholæ appellant, *transeuntem*. Hæc enim ab effectu producta reipsa non distinguuntur; ac proinde si effectus reipsa substantia Dei distinguitur, necesse est ut et operatio ista reipsa distinguatur: sed operationem Dei, quam vocant *immanentem*, negabant a Dei substantia distingui, ut actum intellectus aut voluntatis divinæ, nisi

sola ratione; et cum non distinguatur ista actio a substantia, sequitur id quod ex vi hujus actionis produciatur, produci etiam ex vi substantiæ divinæ; et aperta cavillatio est, cum Græci in quarta synodo sub Cantacuzeno ita argumentabantur: *Si operatio non esset diversa a substantia Dei, tum omnia creata essent ex substantia Dei, quandoquidem sunt ex operatione Dei; sed hoc est impium, ergo et illud*. Respondeo, falsam esse majorem, si intelligatur omnia fore ex substantia Dei, tanquam ex parte constituite interna; quasi ex substantia Dei componerentur, aut ut partes ex ea decerperentur: veram autem si intelligatur, omnia fore ex substantia Dei, quatenus omnia vi et energia et efficacitate Dei, seu substantiæ divinæ operantis existunt. Nec verum est istos sensisse, operationes Dei essentielles et naturales esse creatas; cum enim asseruerint istas operationes, reipsa prorsus idem esse cum substantia divina, qua ratione, obsecro, affirmare potuerunt eas esse creatas? Adjungit Prateolus: *Id quod in Thaborio monte effulsit divinum lumen, dixerunt esse phasma, id est, spectrum duntaxat, et creaturam, quæ ortum habet et interitum, verum non divinæ naturæ naturalem splendorem, et ut ita dicam, deitatem, et lumen quod est, quodque inaccessum dicitur*. Remoto phasmatis non satis decente vocabulo, quo Græci istos interdum usos fuisse tradunt, nihil prorsus est in tota hac sententia, quod reprehensionem mereatur: vere enim lumen illud Thaborium res creata fuit, et cum transfiguratione cœpta inceptit, et cum finita desiit.

Ex his emendare itidem licebit, quæ auctor quidam doctissimus, et in Græcis scriptoribus versatissimus litteris prodidit. Dicit lumen divinum et increatum visum esse in monte Thaborio non in se, sic enim oculis conspicuum non esse, sed in lumine creato; sicut Spiritus sanctus descendens super Christum tempore baptismi visus est non in se, sed in specie columbæ: et hæc quidem recte et catholice. At quod addit, Barlaamum et Acindynum contendisse, ipsum lumen divinum (hoc est gloriam et majestatem Dei) in se et secundum se visam esse, non in sua imagine, ac propterea a synodo Constantinopolitana, sub Joanne Palæologo, et Joanne Cantacuzeno habita, damnatos fuisse, id pœce eruditissimi viri dixerim, a verolonge abit. Nam Palamas et synodi illius patres dixerunt in se et secundum se divinum lumen et increatum visum esse, quibus Barlaam et Acindynus totis viribus restiterunt asserentes lumen divinum in se et secundum se oculo corporeo non patere, sed quidquid in monte Thaborio discipulorum oculis apparuit, id divinæ illius et increatæ, et inaspectabilis gloriæ creatam quandam imaginem fuisse. Neque id unquam affirmarunt eo consilio, ut Filium Dei cum Ario creaturam facerent. Neque ulla synodus hoc Barlaamo et Acindyno objecit: qui de hoc lumine tradiderunt, quod hodie theologi orthodoxe de eo sentiunt, fuisse nimirum invisibilis divinitatis et gloriæ increatæ visibile et creatum signum.

Ex his denique corrigere poterit Stapletonusque, quæ de Barlaamo scribit libro secundo de magnitudine Romanæ Ecclesiæ, videlicet Barlaamum monachum Constantinopolim profectum hæresin Græcicam (de processione sancti Spiritus) tribus totis annis publice exagitasse, nemine resistente, donec Palamam quemdam Græci illi opposerent. Non enim disputavit Barlaam de processione sancti Spiritus pro Latinis contra Græcos, sed potius, quod argumentum attinet, pro Græcis contra Latinos disseruit, quod testantur libri ejus de hoc argu-

της κοινωνίας τῶν ὀρθοδόξων, εἰ μὴ ἐπιστρέφουεν, ἀλλ' ἐπιμένουεν τῇ κακίᾳ. Οὐ μὴν ἐκεῖνοι μόνοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἄλλος ὕστερον τοῖς ἰσοῖς ἐπιχειρήσοι, καὶ Παλαμᾶ καὶ τοῖς λοιποῖς ὡς οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν αἰτίαν ἐπάγαγοι, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιτιμίαν εἶναι, εἰ μὴ μεταβάλλοι καὶ αὐτός· ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τόμον συνθέντες κατὰ τὸ ἀρχαῖον τῶν συνόδων ἔθος, καὶ ὑπογράψαντες αὐτὸν ὃ τε πατριάρχης Ἰωάννης καὶ ἀρχιερέων ἄλλοι τότε παρήσαν, ὕστερον γὰρ καὶ ἕτεροι πολλοὶ τοῖς προτέροις ὑπογεγραφασι σύμφηφοι γεγεννημένοι Παλαμᾶ καὶ τοῖς αὐτῷ συνοῦσιν, ἐγγχειρίζουσιν εἰς δικαίωσιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον. Τότε δὲ ἡ σύνοδος ἐπεὶ διετέλετο, τῶν ἄλλων ἐκείνων διεσκεδασμένων, ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν ἀναπαύλης τινὸς τυχεῖν· καὶ γενόμενος ἐκεῖ, εἰς τὴν ὕστεραίαν ἤρξατο πυρέττειν ὀμαλῶς· καὶ ἰδοὺ τοῖς τῶν ἰατρῶν παισὶ τὴν κατὰ τὴν σύνοδον ταραχὴν καὶ ἀστίαν τοῦ πυρετοῦ αἰτίαν γεγενῆσθαι. Δευτέρα δὲ ἡμέρα, πρὸς τῇ κεφαλῇ ἐνσχῆψαν τὸ κακὸν, πονηρὰς παρεῖχε τὰς ἐλπίδας. Ἐφαίνετο γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι. Τρίτῃ δὲ τῇ μετ' αὐτὴν, ἔωθεν μὲν ἰδοὺ ἐνδοξοῦναι. καὶ τοῖς ἰατροῖς ὑπέφαινε χρηστάς ἐλπίδας, ἐπεὶ δὲ ἤδη περὶ μεσημβρίαν ἦν, μετὰβαλὼν ἐξαίφνης οὐ μετὰ πολὺ ἀποτεθνήξασθαι ἐδήλου βασιλέα· καὶ ἰατροῖς οὐδεμίᾳ σωτηρίας ὑπέλειπετο ἐλπίς. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα διεθρυλλήθη, τῷ μεγάλῳ δομestικῷ Ἀπόκαυχος ὁ παρακοιμώμενος προσελθὼν, συνεβούλευεν ἔχασθαι τῶν πραγμάτων, καὶ παρασῆμοις κοσμεῖσθαι βασιλικῶς μετὰ τὴν βασιλείως τελευτήν, βασιλέα γὰρ ἐν ζῶσιν εἶ τι μὴ εἶναι προσδοκᾶν· πάντως δὲ οὐδὲν καινὸν ποιήσειν, ἀλλ' ὅπερ αὐτός τε πολλὰκις ἠνάγκασεν ὁ βασιλεὺς καὶ Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγοι ἰσοῖσιν οὐδαμῶς ἐλάττω τιμὴν ἀποδιδόντες βασιλέως. Οὐ μὴν οὐδὲ πολλοῦ δεήσεισθαι πόνου καὶ ἀγῶνων· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον εἰπεῖν, καὶ πάντας ἔχειν ὑπακούοντας ἐτοιμῶς. Αὐτὸν τε πρότερόν τε παρὰ πάντα τὸν βίον, καὶ νῦν οὐχ ἤτερον ἐτοιμὸν εἶναι τὰ λυσιτελεῖν αὐτῷ ποιεῖν δοκούντα, οὐ μόνον χρημάτων καὶ καμάτων ἀφειδούντα, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν προθύμως ὑπὲρ τῶν ἰδίων αὐτῷ διαφερόντων προΐεμενον πάντων αὐτῷ μάλα σπουδαῖα ὄντα ὑφειλέτην· πολλῶν γὰρ ἀποκλαυκέναι τῶν εὐεργεσιῶν τῶν παρ' αὐτοῦ, οὐ βασιλεὶ μόνον τὴν ἀρχὴν καὶ προσαγαγόντα καὶ οἰκειώσαντα, ἀλλὰ καὶ ὕστερον βασιλέως ὀργισμένου παραιτησάμενον αὐτὸν, καὶ τοῦ δεσποτηρίου ἀπαλλάξαντα, καὶ μέ-

in caput invadens, quia dolor acutissimus videbatur, spem parum bonam afferebat. Rursus tertio post die a mane visus dolor remittere, et medicis bona spes affulsit. Circa meridiem repentina mutatio, imperatorem vita mox cariturum significat, et medici quoque salutem ejus desperant. Cum hæc vulgarentur, ad magnum domesticum adiens Apocauchus sacri cubiculi præfectus, hortatur, ut rempublicam capessat, et insignia imperatoria post ejus obitum (jam enim conclamatum esse) induat. Plane nihil facturum novi : sed quod ipse imperator eum cogere sæpius voluerit : quodque Romani non pauci norint, qui non minorem ei, quam imperatori honorem semper habuissent. Neque vero multo labore et certamine rem indigere; verbo tantum voluntatem suam declaret, statimque libenter se subdituros. Quod ad se attineret, et ante in omni vita, et hoc tempore non minus paratum esse ejus utilitatibus inservire; non solum non parcentem pecuniis et fortunis suis; sed et sanguinem cupide pro ejus rationibus effusurum, cum omnium ei plurimum debeat : multis enim beneficiis ejus usum, quando eum non in modo a principio imperatori commendarit familiaremque reddiderit; sed etiam postea iram illius ab eo deprecatus sit et carcere liberarit, et in hanc conditionem, in qua hodie sit, perduxerit. Hactenus Apocauchus, magnus domesticus paulum silens : Non puto, inquit, talia de re aliquando occurrisset animo meo; nec eo me improbitatis processisse existimandum, ut imperatore adhuc vivo, aut etiam eo mortuo, vel abs te, vel ab alio quocunque inducar, ut amoris mei erga illum, sive, ut melius dicam, consensus atque conspirationis immemor sim : et neglectis quæ communiter ejus liberis, et Augustæ conducant, privata consector commoda : teque summæ damno stultitiæ, si talia mihi te persuasurum speravisti. Illo denuo sententiam suam, ut utilem, urgente: Cessa, inquit : qui enim amico mortuo leges amicitiae non servat, hic nec vivo vere amicus erat. Sic Apocauchus gravitate responsi deterritus, magno domestico molestus esse desiit. Sed matrem ejus conveniens, idem illi persuadere nitebatur : ratus, si id consequeretur, quod studisset, perfectum habiturum : non enim filium matri contradicturum, si quid illa ut utile et ju-

Jacobi Gretseri notæ.

mento editi. Nec quæstio inter Barlaamum et Palamam fuit de processione sancti Spiritus, sed de lumine Thaborio, deque substantia et operatione divina. Verum hic hujus adnotationis finis sit, cujus non prolixitas, sed in historia tam obscura et ignota utilitas considerari a lectore debet; facem enim præportabit omnibus, quæ Cantacuzenus variis sui operis locis de Barlaamo, Acindyno, Gregora, eorumque opinionibus scripta reliquit.

Tomus in synodis libellus est, acta et decreta ejus, et totum illud, quod fidei professionem expositionemque continet complectens. Quocirca epistola sancti Leonis ad Flavianum contra Eutychem, qua exposuit sententiam Ecclesiæ catholicæ sæpiss-

sime in conciliis dicitur tomus : et ἐνωτικὸν Zenonis imperatoris typus et ἐκθετικὸν Heraclii, quibus fidei suæ seu perfidiæ potius rationem reddebant, tomus sunt; ut et constitutum Vigilii apud Baronium tomo VII. Hinc videlicet a continente transfertur ad ipsa dogmata, ut tomus Leonis contra Eutychem, sit ipsum dogma Ecclesiæ contra eundem hæreticum. Hinc verbum Τομογραφεῖν, ὅπερ ἐστὶ τὸ συντετμημένως ἐκδιδόναι, καὶ ὅλον ὀφείλεισθαι τὰ διὰ μακρῶν διαλαληθέντα, καὶ γραφέντα πολλάκις, ut ait Philotheus patriarcha Constantinopolitanus lib. 2, contra Nicephorum Gregoram, agens de hoc ipso tomo synodi Constantinopolitanæ adversus Barlaamum.

stum proavisset. Postquam ab illa simile, vel etiam A
severius responsum tulit, jubente, ne talia suaderet, quæ facere filio non conducirer, a tentatione prorsus abstinuit. Magnus porro domesticus imperatorem jam letho proximum cernens, et providenda maxime ejus liberis et imperio intelligens, ad Annam Augustam flentem ac lamentantem accedens: Non mihi jam luctus et lacrymarum tempus videtur, inquit: adhuc enim licebit (81), nisi Deus ab impendente calamitate nos liberet, ac propitius de cælo respiciat, ejulatibus et plorantibus satis diu indulgere. In præsens æquum judico, pueros imperatores in tuto collocare (82). Me quidem vivo, et hic nunc præsente, neminem Romanorum nobis insidiaturum putandum est. Sin aliquid hujusmodi contigerit, quid præstabilius, te 339 solam (83) mihi curæ esse, an omnia siml, te, inquam, et filios, et imperium? Tum Augusta, sibi mirum accidere, ait, quod in tanta rerum necessitate oportere duxerit ipsam interrogare, num quid eum filiis imperatoris et imperio conducibile velit facere. Committit igitur illi, quæ in commune videantur prodesse, eorum nihil negligere. Qui confestim Joannem imperatorem et fratrem Manuelem in palatium duxit, jussitque illis adesse ministros et custodiri palatium a malitibus, quos puero imperatori benevolentissimos noverat. De suis quoque famulis fidelissimos ibi reliquit, et securigeros Baraugos quotquot erant, omnes numero quingentos. Ibidem ipsemet pernoctans, filios imperatoris quantum poterat custodiebat. Ad vesperam autem die Mercurii decimo septimo Kalendas Quintiles, anno quadragésimo nono supra octingentos, et sex millia ab orbe condito, Indictione nona, morbi sævitia confectus, ex hac luce imperator migravit (84).

μαίων επιβουλεύσειν οὐσθαι ἡμῖν μάλιστα ζώντος ἐμοῦ καὶ παρόντος ἐνθάδε νῦν· εἰ δ' ἄρα καὶ τοιοῦτον συμβαίη, τί βέλτιον περὶ σοῦ μόνῃ εἶναι μοι τὴν φροντίδα, καὶ μὴ πάντων ὁμοῦ καὶ παιδῶν καὶ τῆς ἀρχῆς; Ἡ βασιλεὺς δὲ θαυμάζειν ἔφασκεν αὐτοῦ, εἰ τοιαύτης ἀνάγκης περισταμένης, ἐννόμισεν εἶναι τῶν δέοντων καὶ αὐτῆς πυνθάνεσθαι, εἰ τι βούλοιο τῶν συμφερόντων εἰς τοὺς βασιλέως παῖδας πράττειν καὶ τὴν ἀρχήν. Ἐπέτρεπέ τε δ' ἂν αὐτῷ δοκοίη κοινῇ λυσιστελεῖν μηδεὸς ἀμειλίην· ὁ δ' εὐθύς Ἰωάννην τε βασιλέα τῶν βασιλέως υἱὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ παραλαβὼν, ἤγαγεν εἰς τὰ βασίλεια· θεραπεῖαν τε αὐτοῖς τὴν γινομένην προστάξας εἶναι καὶ φρουρὰν τοῖς βασιλεῖσι ἐκ τε τῆς στρατιᾶς οὐς μάλιστα ἦδει εὐνουστάτους τῷ βασιλεῖ, καὶ τῶν οἰκτιῶν τοὺς πιστοτάτους τῶν ἰδίων περὶ πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν καταλιπὼν, καὶ τοὺς τοὺς πελέκει· ἔχοντας· Βαράγγους, ὅσοι ἦσαν· καὶ αὐτοὺς διενευκτέρευσεν ἐκαί, τῶν βασιλέως παῖδων τὴν δυνατὴν ἀσφάλειαν ποιούμενος· εἰ; ἐσπέραν δὲ τῆς τετάρτης ἡμέρας, τῆ τοῦ νοσήματος ἐξύτητι κατεργασθεὶς, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, πεντεκαίδεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου Ἰσταμένου, τοῦ ἐνάτου καὶ τεσσαρακοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις καὶ ἑξακισχιλίοις, ἐνάτης οὐστῆς Ἰνδικτιῶνος.

Jacobi Pontani notæ.

(81) Hæc augurium quoddam sunt futuræ tempestatis, quæ imperatricem, et imperium exagitatura est, bello illo quinquennali videlicet, quod paulo post secutum est, de quo libro sequenti.

(82) Duo erant, Joannes et Manuel; de neutrius ortu quidquam dictum. De priore Gregoras lib. x: *Sequente æstate imperatoris conjux Anna domina, quæ Didymotichî prægnans agebat, decimo octavo die Junii filium Joannem imperatorem peperit. Et huic quidem Cantacuzenus Helenam filiam despondit.*

χρη νῦν εἰς ὄπερ ἐστὶ σῆμα δι' αὐτοῦ ἡγμένον. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπε. Μικρὸν δὲ ὁ μέγας δομέστικος ἐπισχῶν, Οὐκ ἂν μοι δοκῶ τοιαῦτα, εἶπε, παραστῆναι περὶ σοῦ ποτε, μὴδ' εἰς τοσοῦτον ἦκειν ἐμὲ φαυλότητος ἡγεῖσθαι τρόπων, ὥστε βασιλέως εἰ ζώντος, ἢ καὶ μετὰ τελευτήν, ἢ σοὶ πεισθῆσθαι, ἢ ἐτέρῳ ὄψοῦν, τῆς μὲν εἰς ἐμὲ βασιλέως φίλας, ἢ, μᾶλλον εἰπεῖν, συμπνοίας ἀμνημονῆσαι· τῶν ἰδίᾳ δὲ τί ἐμοὶ ζητεῖν διαφερόντων ἀμελήσαντα τῶν κοινῇ τοῖς βασιλέως παῖσι καὶ βασιλίδι συμφερόντων. Διὸ καὶ μάλιστα σου κατεγνωκέναι εἰ τοιαῦτα παραινῶν ἠλπίσας πείσειν. Τοῦ δ' αὐθις ἐπιχειροῦντος ὡς τὰ βελτίω πείθειν συμβουλεύει, Παῦσον, εἶπε, τοιαῦτα λέγειν. Ὅς γὰρ τοῦ φίλου τεθνεώτος μὴ τοὺς φίλας τηρεῖ θεσμούς, οὗτος οὐδὲ ζώντος ἦν φίλος ἀληθής. Πρὸς μὲν οὖν τὸν μέγαν δομέστικον οὐδὲν εἰεπεν, οὕτως ἐμβριθῶς ἀποκρινάμενον. Τῇ μητρὶ δὲ αὐτοῦ προσελθὼν, τὰ ἴσα ἐπεχειρεῖ πείθειν· οἰόμενος, ἂν ταύτην πείσαι δυνήθῃ, τὴ σπουδαζόμενον ἠνυκέναι· ὡς οὐκ ἂν ἀντειπόντος τοῦ υἱοῦ, ὁ τι ἂν τῇ μητρὶ δοκοίη καὶ λυσιστελεῖς ὁμοῦ καὶ δίκαιον· ὡς δὲ καὶ παρ' ἐκείνης τῆς Ἰσῆς ἔτυχεν ἀπολογίας ἢ καὶ αὐστηροτέρας, μὴ τοιαῦτα κελουούσης συμβουλεύειν, ἢ μὴ συμφέρει· πράττειν τὸν υἱὸν, παντελῶς ἀπέσχετο τῆς πείρας. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ὁρῶν ἤδη βασιλέα ἐν χρῶ κινδύνου καθεστῶτα, καὶ συνιδὼν ὡς μάλιστα προσήκον τῶν βασιλέως παῖδων πρόνοιαν ποιήσασθαι, καὶ τῆς ἀρχῆς, Ἄννη τῇ βασιλίδι προσελθὼν θρηνοῦση καὶ ὀδυρομένη, Ὅ μὲν παρῶν, εἶπε, καιρὸς οὐ πένθους οὐδὲ δακρύων εἶναι μοι δοκεῖ· ὕστερον γὰρ ἡμῖν ἐξέσται εἰ μὴ θεὸς ἀπαλλάξει τῆς προσδοκωμένης συμφορᾶς, ὧν ἡμῖν ἄνωθεν ἐπιβλέψας, ὀδυρμῶν καὶ δακρύων ἀναπέμπλασθαι, κατὰ σχολήν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον εἶναι μοι δοκεῖ προσήκον, ἀσφάλειαν ποιήσασθαι τῶν βασιλέως παῖδων. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδένα Ῥωμαίων ἐπιβουλεύσειν οὐσθαι ἡμῖν μάλιστα ζώντος ἐμοῦ καὶ παρόντος ἐνθάδε νῦν· εἰ δ' ἄρα καὶ τοιοῦτον συμβαίη, τί βέλτιον περὶ σοῦ μόνῃ εἶναι μοι τὴν φροντίδα, καὶ μὴ πάντων ὁμοῦ καὶ παιδῶν καὶ τῆς ἀρχῆς; Ἡ βασιλεὺς δὲ θαυμάζειν ἔφασκεν αὐτοῦ, εἰ τοιαύτης ἀνάγκης περισταμένης, ἐννόμισεν εἶναι τῶν δέοντων καὶ αὐτῆς πυνθάνεσθαι, εἰ τι βούλοιο τῶν συμφερόντων εἰς τοὺς βασιλέως παῖδας πράττειν καὶ τὴν ἀρχήν. Ἐπέτρεπέ τε δ' ἂν αὐτῷ δοκοίη κοινῇ λυσιστελεῖν μηδεὸς ἀμειλίην· ὁ δ' εὐθύς Ἰωάννην τε βασιλέα τῶν βασιλέως υἱὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ παραλαβὼν, ἤγαγεν εἰς τὰ βασίλεια· θεραπεῖαν τε αὐτοῖς τὴν γινομένην προστάξας εἶναι καὶ φρουρὰν τοῖς βασιλεῖσι ἐκ τε τῆς στρατιᾶς οὐς μάλιστα ἦδει εὐνουστάτους τῷ βασιλεῖ, καὶ τῶν οἰκτιῶν τοὺς πιστοτάτους τῶν ἰδίων περὶ πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν καταλιπὼν, καὶ τοὺς τοὺς πελέκει· ἔχοντας· Βαράγγους, ὅσοι ἦσαν· καὶ αὐτοὺς διενευκτέρευσεν ἐκαί, τῶν βασιλέως παῖδων τὴν δυνατὴν ἀσφάλειαν ποιούμενος· εἰ; ἐσπέραν δὲ τῆς τετάρτης ἡμέρας, τῆ τοῦ νοσήματος ἐξύτητι κατεργασθεὶς, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, πεντεκαίδεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου Ἰσταμένου, τοῦ ἐνάτου καὶ τεσσαρακοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις καὶ ἑξακισχιλίοις, ἐνάτης οὐστῆς Ἰνδικτιῶνος.

(83) Locus hic in Græco impeditior est, propter vuculas, καὶ μὴ πάντων, pro quibus lego, ἢ καὶ πάντων, et puto, sensum hunc esse, quem expressi.

(84) Miror, cum supra illo ægrotante, et moribundo adeo lamentatus sit magnus domesticus, hic revera moriente quomodo non prodal lamentis, et lacrymis amorem quo in eum ardebat incredibili. Sed arbitrator pro magnitudine doloris recedens non potuisse quod volebat scribere.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Hic liber cæteris multo major, cum proximo superiore connectitur. Causæ indicantur, cur narranda, quæ deinceps sequuntur; veritas promittitur. Magni domestici in palatio custodiendo diligens provisio; a quo et urbium, provinciarumque præfecti monentur, ne quid novi incipiant. Imperatoris Andronici magnifica sepultura, ac sacra funeralia. Patriarchæ ambitio. Anathematismus in eos, qui mortuo imperatori de filiis ejus male meruerint. Iterum de ambitione patriarchæ. De Sismano exsule reddendo consultatio. Chumni in domesticum contumeliæ. Binæ de transfuga sententiæ Domestici in defunctum imperatorem amor. Gubernationi nuntium mittere vult. Imperatricis lacrymatio, et de sua viduitate, filiorumque orbitate querimonia. Domesticum neglecti officii coarguit. Ea, et patriarcha præsentibus, disertissime suspicionem affectati imperii a se depellit. Aliter ad gubernacula rediturum negat, nisi imperatrix fidem dederit, calumniatoribus non crediturum. Utrisque juratur. Jurat eidem patriarchæ. Sismanum Mæсорum regi repetenti abnuat magnus domesticus, cujus prudentia se ingenti metu liberatam, cum proceribus lætatur imperatrix. Quid militem segniorem fecerit. Patricius quidam tabellio ad usum reipublicæ grandem pecuniam offert. Stipendia, et reditus militum explentur. Ad pugnam ardent animi. Domesticus imperatricem de filio Joanne coronando monet, et contra rationantes refutat. Lydiæ satrapæ Thraciam incurstanti occurritur. Domesticus in occidentem ducturus, cum Orehane pacem jungit. Mentem imperatricis ex patriarcha explorat. Ab eadem laudatur, blandeque monetur, ne se conficiat tantis laboribus, neu de sumptu suo eroget. Eleganter respondet, ut viri virtutem cognoscas. Byzantio cum copiis discedit. Ex urbibus Thraciæ senatores et præsidia ad expeditionem evocantur. Mæsus fœdere innovato domum abit. Persæ prædabundi apud Chersonesum cæduntur, fugantur. Apocauchus tyrannidi studens, deprehenditur; in arcem suam Epibatas confugit. Domesticum de rerum humanarum mutabilitate admonet. Ejus pium ac solidum responsum. Latini Peloponnesenses se subjiciunt cum conditionibus: quorum legati a domestico honorifice habiti. Apocauchus Sennacherim subrogatur. Conspiratio, et legatio præfectorum Occidentis. Crales Macedoniæ infestus. Magnus domesticus Peloponnesiacæ expeditioni antevertendum, ideoque Byzantium revertendum censet. Excipitur a Byzantinis; imperatricem 342 luctu, et merbo afflictam consolatur: quid egerit, quid acturus sit exponit. Ad palatium nobiles, et milites clamose cum patriarcha de honore domestici jurgantur. Imperatrix jurgantibus triplici eorum peccato demonstrato veniam dat. De pœna Apocauchi cum domestico deliberat; ejus natales et status pristinus. Quomodo idem Apocauchus Xenam imperatoris matrem adversus domesticum concitarit. Invitatus domesticus ad communionem purpuræ et imperii recusat. Metu mali obtrectatores domestici in ejus se gratiam restituere desiderant, et imprimis Apocauchus, cui supplicii cum seria admonitione ignoscitur. Quo pacto ille idem propter præfecturam fisci non obtentam turbas fecerit, et in domesticum præsentem imperatrice invectus sit. Eum et imperatricem placat, Epibatis egredi non audet. Domestici ad Byzantium de pace cohortatio. Filiam imperatori despondere differt. In itinere se Apocauchus ei permittit; cum matre domestici collocutus, ut se magis re quam verbis benevolam præset, admonetur. Animum patriarchæ subit, domesticum falso accusat, imperatricem adversus domesticum irritandam suadet, et rationem proponit. Asanes pro filiis sexennium carcere detentis rogat. Domesticus operam pollicetur. Socerum contra generum Apocauchus inflammat. Conjurati sigillatim apud imperatricem domestici nomen deferunt. Singuli rejiciuntur. Postremo eo adigitur, ut judicio accessendum putet, quem patriarcha indicta causa damnandum arbitrabatur. Idem imperatricem periculi gravitate deterret, vehementerque suspicionem auget. Asanes accusationem concludit. Dolet, et angitur imperatrix, atque in sententiam calumniatorum propendens, iis se cum liberis flens commendat. Mater domestici cum filio minimo natu, et uxore alterius filii domi velut in carcere clauditur. Apocauchus urbis præfectus creatus frustra militem ad diripiendas et evertendas domestici ædes mittit; cujus amici qui periculi vitandi ex urbe fugerant, imperatrici se excusant, redeundi veniam orant. Gabalas prævaricatur. Qui Byzantio fugerant, Didymotichi quæ acta sint narrant. Legatis missis judicium de se domesticus postulat; a ministris Apocauchi male accipiuntur. Idem domesticus hostis declaratur. Per litteras imperatricis vicariatu jubetur abire. Quid agendum sit militibus bellum flagitantibus, quæritur. Oratio longiuscula domestici; qua crimen occupandi regni refellit. Ad imperatricem profectus, ejus se arbitratui permittere cogitat. Proceres rectius rebus consulturum censent, si purpuram induat. Iis renitens, tandem reipublicæ causa eorum voluntati obsequitur. Didymotichi palam capit ornatum imperatorum cum faustis acclamationibus. Quædam futurorum præsgia. Episcopi Didymotichensis visum, et ejus viri laus. Imperator rursus ab se suspicionem tyrannidis removet. Militibus uxores, ac liberos habentibus missionem dat; retentos in agrum Byzantinum mittit; eodem brevi venturus, urbemque invasurus. Narratio longior de malis, quæ Adrianopoli ex seditione

ob novum imperatorem extiterint. Item calamitates per Romanum imperium propter eundem. Adrianopolitani Alexandri Mæsorum regis opem invocant; cujus adventus Cantacuzeno multum obest. Mœssi prædones a Romanis partim cæduntur, partim capiuntur. Pacem cum Mœso dissuadent milites, quos imperator confutat. Legati violantur. Opes Cantacuzeni diripiuntur; earum immensitas explicatur. Contra eum socer Andronicus Asanes dux deligitur. Vastatur provincia. E Zernomiano prædatores apud Didymotichum trucidantur, Adrianopolim imperator tendit. Pincerna Pamphilo accersitur. Hebrus congelascit. Pamphilensium scelus. Byzantii Cantacuzenus contumeliose admodum per ora traducitur. A patriarcha anathematismo percillitur; imperatricem, et archontas honorat. Tribus præfectis se celatos moleste ferentibus, factum suum de habitu, et nomine imperatoris probare contendit. Syrges Pherarum præfectus ejus hona ad se avertit. Protostrator immutatus, Thessalonicam traditurum promittit. Chreles dynasta Triballus ad occidentem invitatur, opem suam spondet. Vincunt qui in consilio prius occidentem, quam Byzantium petendum sentiunt. Cantacuzenus uxorem cum filiabus Didymotichi relinquit; urbi, et suburbio præfectos dat cum præsidiis. Bera castellum in gratiam monachorum intus degentium sine vi capitur. Batatzis timor in imperatore persequendo. Anastasiopolis **343** dicta ad Andronico Juniore Peritheorum obsidetur. Batatzis mendacium. Epistola Cantacuzeni ad patriarcham, qua se pacis cupidissimum demonstrat. Tabellarius carcere multatur. Imperatrix feminis suis Cantacuzenum excusat, ac defendit, deque eo honorifice loquitur. Resciscens id Apocachus, conjuratos super imminente periculo monet. Imperatrici juramentum indicere statuunt, ipsis nolentibus de pace nihil tentaturam. Apud eam adversus Cantacuzenum agunt acriter, præsertim patriarcha. Jurat, et diu noctuque; per conjuratos, et famulos custoditur, quibus, ut dicta ejus referant, aurum datur. Cantacuzenus e monte Atho monachorum sanctissimos evocat, quorum existimatio imperatrici pacem persuadet, sed religione a compositione impeditur. Patriarcha, et socii monachis irascuntur; inter eos conflare discordias student; primores duriter habent. A protostratore nuntius. Peritheorum oppugnatur. De muro fiunt convicia Cantacuzeno; conviciator ab eodem Christiane accipitur. Oppidani consilio perversi hominis deditionem retractant. Imp. Thessalonicam abit. Joannes Andronici filius adolescens Byzantii coronatur. Conjurati dignitatibus ornantur. Patriarchæ fastus. Apocachus summum imperium sibi arrogat; propinquos Cantacuzeni jugulat; ejus matrem in carcere usque ad mortem sævissime affligit, quam miseratur imperatrix. Theodoræ sororis Andronici junioris viduæ, et monachæ in moribundam, et mortuam charitas. Inventæ pecuniæ magnitudo et distributio. Gravis in Cantacuzenum calumnia. Contra eundem Apocachus classem in occidentem parat. Syrges itinera Thessalonicam obsidens deluditur. Polystylus munitur. Protostratoris monitio, et Chrelis responsio. Imperatoris angustia. Syrges, Monomachus, et episcopus metropolitanus ad castra Cantacuzeni exploratores mittunt. Per litteras ad eos datas suam innocentiam tuetur; de juramenti causis disserit; eos improbitatis convincit. Melenicum Cantacuzenus occupat. Chrelis ex formidine cunctatio; cujus adventu exercitus lætatur. Protostratoris anceps animus. Thessalonicæ Zelotarum (ea erat factio Palæologi) nefanda scelera. Protostrator cum optimatibus fugatus, agrum populatur. Cantacuzeni afflictio. Byzantini Thessalonicam magnis copiis ingrediuntur. Cum exsulis consultatio. In concione dicendæ sententiæ cuique fit potestas. Aliis tergiversantibus imperator Thessalonicam recedendum, nec ad cætera desperandum pronuntiat; Rhentinæ præsidium augendum, Thessalonicam incursandam; quo facto Thessali, Acarnanes, reliqua item continens in potestatem veniat. Quidam Thessalonicenses deficiunt. Byzantini nobiles rebus suis meluentes, iter ejus conantur impedire. Axius fluvius exundat. Exercitus Gynæocastrum redit. Apocachus ad ostendendam potentiam insulas circumvectus, ob id ipsum Thessalonicam advanigat. Protostrator ad eum desciscit. Imperator in desertores ut ignavos invehitur. Apelmenes ingratus et superbus. Protostrator objurgatur, cui puer Asanes commendatur. Ostendit imperator in quantis difficultatibus versetur: militum animos erigit: ad principem Triballorum pro auxilio eundum suadet. Discedentes Apocachus insequitur, non tamen pugnatur. Transfugas imp. excipit. Equites ab Apocacho Edessam obsidione Triballorum liberat. Zimpanus quidam pecuarius imperatoris legatos vinctos Apocacho dedit. Quid passi sint. Munifice ac perhumaniter a duobus dynastis accipitur imperator. Scopiam venit. Eundem Liberus Triballus Crali conciliat. Is cum uxore occurrens, magno illum honore suscipit, et regaliter tractat. Ab eo auxilium petit; ille societatis mercedem urbes occidentis usque a Christopoli postulat. Recusat Cantacuzenus, et quasi parum ingenuum, honorisque studiosum tangit. Prudens oratio Helenæ Cralænæ de adjuvando hospite, cum conditione tolerabiliore. Imp. suorum consilium de concedendis, quæ Crales petat, repudiat. Ambo præsentem archiepiscopo in certas condiciones jurant. De Chrele Triballo inter utrumque contentio. Cur is ad Cralem reverti noluerit. Melenicus Chreli deditur. Rhentinam castellum Syrges occupat. In dedititios sævit. Apocachus Polystyli quid egerit; quid Didymotichum scripserit; quid ei, et quam aculeate ac libere responsum sit. Byzantini redeuntem cum gratulationibus et plausibus excipiunt. Pro libidine imperat. Irene uxor Cantacuzeni cum fratre Manuele in timore est. Militum, et ducum fides exploratur. Comitopulus constantiam suam profitetur. Juratur. Nuntius ab imperatore cum ejus cereo sigillo. Didymotichi suburbani in urbanos insurgunt **344**. Fugantur. In exilium voluntarium concedunt; eorum domus destruuntur. Episcopi va-

ticinium eventus probat. Triballos principes promissi auxilii pœnitet; obsidem Cantacuzeni filium poscunt; Liberus filiam suam ejus filio desponsam cupit. Imperator cum auxiliariis Triballis, quid apud Pheras egerit. Syrges ad sceptrum Armeniæ vocatur. Pheræorum obstinatio. Morbus in exercitu multos exstinguit. Christopolin præsidium ab Apocaucho mittitur. Ad Triballos abiturientes præclara imperatoris concio. Romanj tumultuantes increpantur. Plurimi Christopolin se conferunt. Ducum ibidem perjurium. Redentes imperator suscipit. Eorundem ducum impudens de Cantacuzeno mendacium; inde Byzantii publica lætitia. Quæ, et quanta multi illic propter Cantacuzenum pertulerint. Præfectorum sævitia. Factum humanissimum Persæ cujusdam in flagellis laceratos. Impostor quidam sacræ confessioni illudit. Ad falsos nuntios denuo Deiparæ aguntur gratiæ. Crales imperatori repelenti Edessam, statim restituit. Apocauchus frustra Didymotichum movet. Emphythium obsidet: Scytharum incursu territus, obsessionem relinquit. In Scythas abeuntes Scopelenses stulte et infelici exitu se inferunt. Apocauchus belli administrationem genero tradit. Anna imperatrix a Crale Cantacuzenum petit; urbes in præmium spondet. Triballorum procerum commemorabilis in illum fides. Thessali se Cantacuzeno subjiciunt ultro. Joannem Angelum eis prætorem præficit, quem in bulla commendat; multas ei condiciones præscribit, et a se affectati imperii suspicionem removet. Didymotichum vocatus, venturum promittit. Quo scopo Apocauchus, et Crales convenire voluerunt. Illius in Cantacuzenicis crudelitas. Quare imperatrix stratopedarchæ consilium respuerit. Ad Pheræos de deditione Cantacuzeno facienda Cralis cohortatio. Præfracte abnuunt, ejusdemque Cantacuzeni legatum atrociter mactant. Militibus Didymotichum anhelantibus obsequitur imperator. Agrum Pheræorum Crales depopulatur. Triballi auxiliariæ in Thraciam sequentes, quales fuerint. Pro meliori auxilio reverti volentem imperatorem ad Cralem, milites cogunt Didymotichum vadere. Circa litteras Didymoticho ad eum perscriptas prodigium. Ad Triballos reditus. Protostrator prævaricationis suspectus se purgat. Byzantinorum ad reversionem Apocauchi gratulatio. De Cantacuzeno mendax rumor. Apocauchus quosdam includit in custodiam. Irenes imperatrix oratio. Ad Mæsorum regem de societate legatio, et ejus ludificatio. Quantam is caliditatem adhibuerit in copiis Didymotichum missis. Mæsorum ducum versutia. Episcopi cohortatio, et prædictiones. Persæ advehentes Mæsos fugant. Amurius satrapa ut exceptus ab imperatrice Irene, illiusque in imperatorem eximius amor, ad quem proficiscitur. Pheræorum in commentitiis litteris, quibus decipitur Amurius, et domum redit, pessimum facinus. Frigore enecti Persæ una nocte quingenti. Didymotichenses prædatores algore semimortui ad hostes confugiunt, et quomodo ab iis habiti. Oppida Irene imperatrici dedere se volentia, cur non recepta. Mire anxium imperatorem, Arbenus, homo obscurus, consilio levat, de Berrhœa occupanda. Crales opem promittit. Per legatos accersitur imperator, cui Cralæna suos milites Germanos attribuit. A Berrhœotis plaudentibus excipitur; a Thessalonica obtinenda per plebem, et zelotas impeditur. Cralis perfidia. Germanorum in imperatore tuendo fidelitas. De Axio flumine transeundo. Duorum filiorum Cantacuzeni encomium. Agrestis quidam Triballorum insidias eidem indicat, et ad flumen vado transeundum præit. Germani Berrhœæ donativum accipiunt. Insidiatores ad Cralem deferuntur; quorum duces imperatori ad pœnam deduntur quibus ignoscit. Apocauchus Cralem contra imperatorem incendit; simulate agit; cui imperator uberius respondens, ejus scelera carpit; periculum demonstrat; ignaviam deridet. Apocauchus consilium quærit. Monomachus Cantacuzeni felicitatem prædicat, timorem injicit, pacem suadet. Crales ab Apocaucho instigatus, Cantacuzenum ad consultationem dolose invitat, a quo deluditur. Idem Berrhœotas ad defectionem sollicitans, acerbissimas litteras accipit. Imperator etiam tertium a sagittario lædi non potuit; cui veniam petenti ignoscit, et cum donis dimittit. Apocauchus consultat. Gemina sententia Monomachi. Denuo vastrum ejus consilium. Persarum ad Berrhœam atrocinita. Apocauchus in Pepagomenum sævit. A Cantacuzeno ex Asia evocatur Amurius. Fictio nuntio contristatur. **345** Ejusdem insignis oratio, qua causa expeditionis, studium juvandi Cantacuzeni, amor et sollicitudo propter eum declaratur; milites ad laborem inflammantur; exustis navibus per continentem gradiendum suadet. Vento secundo classis tota Macedoniam defertur. Persæ Thessalicensem agrum vastant. Provinciæ Cralis cavet imperator; cum copiis Thessalicam accedit. Amurii occursus. Zelotarum in Cantacuzenicis crudelitas. Peritheorii obsidio. In captivum imperatoris humanitas. Legati amborum ad imperatricem Annam de pace. Cantacuzeni legatus fœde, crudeliterque accipitur. Apocauchi maledicta. Amurius quare litteras sibi redditas ad imperatorem detulerit. Episcopi Didymotichensis prædictio. Castella Meropes, et pecuarii se dedunt; quibus Momitzilus præficitur; cujus mores describuntur. Didymotichum imperatorem cum Amurio venit. Thraciæ urbes refractariæ puniuntur. Morbus Amurii. Præsidium missum Adrianopolin, illiusque Didymotichum infelix excursio. Amurius mortem in conflictu evadit. Alexandro Mæsorum regi pro auxilio dantur urbes novem; ejus tergiversatio. Qua ratione conjurati Persas e Thracia educere conati sint. Eos incassum nititur retinere Amurius; de quo apud imperatorem conqueritur, reditumque ex Asia cum militibus melioribus pollicetur. Eum hortatur imperator legationem Byzantium mittat, quo naves et pecuniam ad reditum adipiscatur. Principes Constantinopoli Amurium de abjectione reprehendunt, naves cum pecunia promittunt. Defendit se. Locus de discrimine servitutis. Imperator divinitus

a Persis prædonibus liberatur. Ejus pugna cum obsessoribus Asomati, et victoria. Discessus Amurii; et quare is discessus imperatori commodaverit. Gratianopolis obsidio. Smyrna a Latinis capta. Ab ejus præfecto Angelitze non modica pecunia. Episcopi Didymotichensis obitus. Alexandri a Morrha recessus. Momitzilus Persicas naves tres incendit. Persæ, qui apud Cantacuzenum, custodes suarum navium interfecos, ulcisci ardent. Eis imperator Romanos adjungit; ejus regiunculam deprædari jubet. Momitzilus improvise adventu imperatorem terret; cujus milites fugiunt; ipse cum paucis strenue se tuetur. Lantzarethi famuli in dominium mirus amor, et fides. Momitzilus ab Anna imperatrice despota renuntiatur; quem Cantacuzenus insuper data supplicii venia Sebastocratorem creat. Persæ in Asiam redeunt. Palæologus imperator ægrotat. Mœsus rupto fœdere, Apocauchus mittit auxilia. Callidum imperatoris consilium. Gener Apocauchi in Hebro submersus. Didymoticho repellitur: Morrham vastat. Momitzilus sibi principatum proprium meditans, a Cantacuzeno et imperatrice Anna deficit. Archontes, sive imperii pro puero imperatore et vidua administratores, miserum reipublicæ statum dolent; imperatrici pacem suadent. Molestè fert Apocauchus, patriarchamque et Gabalam magnum logothetam se visentes ad suas partes reducit; imperatricem castigat; Gabalæ filiam despondet. Apocauchus de integro Cantacuzenum in imperatricem irritat; ac rursus, quanquam submissus dominatur. Legationis ad eum mittendæ auctores. Mittuntur simul binæ epistolæ, quibus significatur gaudium de ejus voluntate imperii deponendi, ut falso narraverat Apocauchus. Conditio ei proponitur, qua veniat. In acta imperatoris inquiritur; bene præfuisse communi docetur. Longior imperatoris oratio, qua archontibus ignobilitas, et imprudentia objicitur, et reipublicæ status deploratur. Respondet præterea ad id, quod patriarcha eum ad reditum invitans, pœna solutorum dixerat; et de vi anathematis disputat. In fine ingens pacis desiderium. Pheræi veniam, et opem ab imperatore flagitant, et consequuntur. Ex ipsis mutabilitatis fortunæ humanæ documentum; quorum exemplo Byzantii terrentur, et non posse imperium defendere, multis probatur. Ostenditur item Annam imperatricem sui juris non esse. Chrysobergis legati imperatoris constantia adversus mines et verbera. Archontum invictus animus in arcano reticendo. Garellæ deditio. Rursus pacis petitio. Castella quædam se dedunt. Batatzæ ab imperatore defectio, et reversio; ejus remuneratio. Sultani satrapæ liberalitas. Cur pranderet in Thracia prima luce imperator. Choræ cives maledicentiam terræ motu luunt. Muri rædificantur, quibus perfectis ad pertinaciam redeunt. Magnus dux iterum copiis præficitur; Cantacuzenum conatur occidere. Mutuæ litteræ, illius minaces, hujus exprobratoriæ. Argutia in voce olizæ. Derisio senis, ut imbellis. Juxta Byzantium Persarum vastatio fervet. Apocauchi fastus. Urbes Thraciæ præter duas se dedunt. **346** Imperatoris in illorum præfectis dimittendis humanitas et liberalitas. Comparatio inter Cantacuzenum, et Archontas. Urbes ad Pontum imperator infestas habet. Amici eum Adrianopolim accersunt. Eorum stultitia et pœnæ. Imperatrix urbem recuperat. Manuel Apocauchi filius præfectus deficit; accipitur ab imperatore benigne, et honoratur. Acta apud Bizyam. Amzas Persa socium ad imp. occidendum subornatum prodit, quem ille liberum dimittit. Bizyenses se tradunt. Annæ imperatrici et filio ejus, deinde Cantacuzeno, et uxori ut imp. Bizyæ, et alibi acclamatur; omniumque mentio in sacris usurpatur. Plura oppida se subjiciunt. Bizyæ prefectura Manuelli Asani datur. Protostratoris, cæterorumque Apocauchi amicorum miserrima conditio. Apocauchi astus, quo ignaviæ opinionem vitare studebat, salse irridetur, acriterque vituperatur. Fraus, impostura et nequitia admirabilis, qua item Apocauchus Gabalam vita privare enisus est. Orchanes Cantacuzeno se adjungit. Capta ad Pontum aliquot oppida. Somnium Manuelli filii imp. Veniente ad urbem Cantacuzeno, Apocauchi timiditas. Ager Byzantinus miserante imp. devastatur. Galatæi causam et originem belli hujus sciscitantur; quibus a principio narrat omnia imp. ut se innocentem testetur. De advocatis item Persarum auxiliis se defendit. Aregus monachus legatus omni culpa belli eum absolvit. Ejus prudentiam laudat imp., de adversariis conqueritur; si se imperatorem et collegam esse sinant, quod facturus sit aperit. Amor in rempublicam. Quibus conditionibus abdicare se imperio velit. Aregus orationem commendat; dicta Byzantium renuntiare jubetur. Apocauchus arma, et vota indicit. Quædam oppida ab imperatore subiguntur. Epistola Apocauchi, et patriarchæ de abdicatione imperatoris. Argus Græce indoctus deluditur. Eam imperator Italice interpretatur; ambo stomachantur. Apocauchus frustra Empyriten obsidet; in portu exigendis nihil consequitur; ab aulicis proceribus dissimulante irridetur. Aregus ad illum contemnit accedere; de impietate et imprudentia accusat; imperatricem imperatori excusat. Imperator infestus Byzantium veniens, recedit. Adrianopolis, et aliquot finitima oppida in potestatem concedunt. Cum tribus dedititiis, quorum duo præfecti, quid actum. Quare Amurius ad imperatorem non redierit. Concessu Sarchanis per Lydiam, inde per Hellespontum transit. Persarum in Mœsiam impressio. Momitzilus cum parte exercitus sui cæditur, reliqua capitur. Imperator illacrymat. Momitzilus humanæ fortunæ exemplum. Xanthienses suorum funeribus lugent; urbem tradunt. In Momitzili conjugem imperatoris clementia. Cratem ut fœdifragum ulcisci decernit. Pheræos Romani ad defectionem impellunt. Minatur Crali, ni Pheris abscedat, et fœdera violare desinat. Imposturæ Apocauchi repetuntur. Continentem relinquere statuit; tyrannis ejus in Byzantios. De carcere, quem in palatio Constantini ædificare aggressus est. Affinitatem imperatricis per filiam nuptias cum ejus filio quærit, et litteris sub ejus nomine ad pontificem Romanum

conflictis, periculum ei magnum constat. Clementis Sexti responsum. Quid facturus Apocauchus, si dolus non procederet. Odium in illum commune. Urget modificationem carceris, et a vinculis obtruncatur. Amicorum et uxoris imperatoris. litteræ de ejus nece, et invitatio Byzantium, urbisque occupandæ indicata commoditas. Persæ duces persuadent Cantacuzeno, uti statim cum omnibus copiis Byzantium tendat. Uxor Apocauchi in Epibatas migrat. Imperator culpam amissarum urbium Macedoniæ in Persas duces confert, cum quibus in Macedoniam redit. Sulimanus moritur. Amurii provinciæ suæ a Sarchane timens, domum revertitur. Crales Pheras occupat, et se imperatorem, filium Cralem appellat. Batatzes jussus fines Byzantinos incursat; ad imperatricem immodica honoris cupidine transit. Causa cur imperatrix a pace sic abhorruerit. Batatzen ad se revocare quamobrem laborarit imperator. Ejus præclarum quoddam visum. Batatzes a Persis propter imperatorem occiditur. Empyrite imperatrici transditur. Phrangopulus quidam, invito imperatore in castra adductus, a veneno eum servat. Hieracem sibi moliri interitum non credit primum; quem deinde officii admonet. Cum Archontibus iterum ut proditor agit. Idem facit Paraspondylus, et duas ob causas Hieracis nomen ad imperatorem desert. Qui in pugna vulneratus, ad castra perducitur. Byzantium profugit, ibi de cæde imperatoris non obita causam dicit. **347** Studiosi imperatoris Byzantii jam manifesti, ad eum perfugiunt. Hierum pene occupatum, ac mox per negligentiam amissum. Adrianopoli Cantacuzenus coronatur. Joanni patriarchæ Constantinopolitano ab episcopis, imperatore annuente, sacris interdicitur. Primores et exercitus Mathæum filium imperatorem designari rogant, quod imperator sapienter recusat. Thessalonicensium cædes. Palæologus præfectus a Joanne Apocaucho interficitur. Zelotarum scelus et impietas. Quidam eorum a populo mactantur; unus per forum trahitur. Apocauchus pro Cantacuzenico se gerens, zelotas punit; defectionem ad imperatricem simulat; patre mortuo aperte Cantacuzeno favet; Thessalonicam ei, concilio suffragante contradit. Ad Cantacuzenum legati. Quenam Thessalonicenses a filio ejus petentes impetrarint. Andreas Palæologus, et Cocalas populum ad arma sollicitant. Apocauchus et socii carcere ac vita multantur. Humanus adops comeditur. Mathæus filium rem contra Hieracem in Thracia feliciter gerit. Patriarcha Constantinopolitanus a papa declaratus. Smyrnæ ab Amurio Persarum satrapa jugulatur. Chii compulsi Genuensibus se dedunt. Phaceolatus capta jam Chio cum tremibus Byzantium redit; Genuensem onerariam intercipit. Imperatrix Mpalicis Carbonæ principis opem impetrat; ejus fratrem Tomprotizam exercitus Romani duce facit. Orchani Theodora imperatoris filia apud Selybriam solemnibus cum cæremoniis nuptum traditur. Ejusdem matronæ eximia virtus. Speculatores submissi ex Ponticis urbibus, quorum indicio sicarius deprehenditur. Imperatrix ad Sarchanis Lydiæ satrapæ auxilium confugit. Amurii technæ ad succurrendum imperatori. Persæ a perfidioso facto cohibiti; obvios capiunt et spoliant. Duces eorum ab imperatore convivio excipiuntur; iique præter navigantes, et conviciantes Byzantios sagittis petunt. Byzantii eorum defectione perspecta, redeunt. Donatis ducibus Persæ domum remittuntur; Mæsiam deprælantur; imperator excusatur. De Romanis hostibus, et auctoribus malorum omnium gravis querimonia. Monomachus ad cædem imperatoris subornatus, momentibus amicis deprehenditur. De efficacitate veneni ab eo parati, historia notabilis. Zyraces et Phaceolatus de urbe tradenda cum imperatore agunt. Microcephalus ab his Selybriam hac de causa mittitur, quem Archontes eodem ob aliam causam mittunt. Ratio cur imperatrix Anna a patriarcha alienata, alte repetita. Ejusdem patriarchæ furor in damnandis, puniendisque episcopis, a quibus apud imperatorem accusatur. Synodus in palatium indicitur. Adventus Cantacuzeni Byzantium nuntiatus, nec ab imperatrice creditus. Dolor et sollicitudo Cantacuzeni de amicis, ne discrimen adierint. Portam Auream perfodiunt ad ingressum. Patriarcha gradu movetur. Cantacuzenus cum plausu populi urbem intrat. Imperatrix palatium communit; Galatæos auxilio vocat. Imperator coram episcopis, et primariis de clero suam causam agit; ad imperatricem mittit, qui doceat, quam periculoso loco ejus res sint. Commendatur virtus imperatoris. Imperatrix legationem despicit. Palatii propugnatores defectionem cogitant. Joannis filii suasu imperatrix se imperatori Cantacuzeno submittit. Asanes socer legatus ab eo ut ingratus culpatur. Palamas alter legatus de constantia prædicatur. Conditiones pacis, et utrinque juramenta. Cantacuzenus palatium ingreditur. Hic liber ut reliquos mole, sic præcipuis quibusdam, et maxime notandis capitibus superat. Sunt autem ista fere. Funus et exsequiæ imperatoris Andronici minoris. Dolor et lærymæ imperatricis viduæ, propter abdicationem magni domestici; ejusdemque ad imperii administrationem regressio. In Sisimanum exsulem, ac supplicem Byzantinorum humanitas. Fraudes inexpiabiles, et scelera Apocauchi in magnum domesticum, quibus illum in summas sæpe difficultates ex invidia conjecit. Pro republicæ incolumitate a magno domestico induta purpura. Ejusdem varia, nec levia infortunia. Pax ab eo frequentissime petita, nec impetrata. Honores magnificentissimi in eum a Crale collati, et ejusdem Crales perfidia. Amurii Persæ satrapæ Ionix mirificus ac perpetuus in Cantacuzenum amor, ejusque juvandi studium incitatissimum. Duarum mulierum, Irene imperatricis et Helenæ Craleonæ prudentia, et magnanimitas. Diligens admodum, et crebra defensio Cantacuzeni contra calumniatores de non factis insidiis imperatrici ac filiis ejus, nec affectata tyrannide. Res gestæ adversus Momitzilum, ejusque pugna, et interitus. Constantinopolis a Cantacuzeno capta, et ibi ejusdem pietas, prudentia, æquitas, clementia.

LIBER TERTIUS.

348 CAPUT PRIMUM.

Transitio, breviter narrata repelens, et narranda promittens. Narrandi causæ duæ. Comparat se cum aliis harum rerum scriptoribus et veritatem sinceram promittit. Luctus imperatoris ob defunctum imperatorem. Magni domestici diligens custodia et vigiliæ: et in procurando imperio sollicitudo. Funus imperatoris magnificum et sacra piacularia.

Quemadmodum igitur Pæalogi imperatores A inter se contenderint, et quæ separatim junior, postquam senior imperio abivit, contra barbaros armis gesserit: quomodo domi semper rempublicam habuerit, hucusque a nobis explicatum est, et promissa ab initio conservata, dum accurate et vere, ut contigerunt, omnia litterarum monumentis complexi sumus. Sed quoniam post Andronici minoris ex hac luce migrationem, bellum omnium quotquot unquam litteris exstiterunt, perniciosissimum inter Romanos ipsos inflammatum est, unde propemodum omnia prostrati, et eversa perierunt, ac beatum illud et amplum imperium, imbecillimum, et veluti simulacrum quoddam, et umbra tantum prioris evasit, necessarium existimavi, etiam eo ipso perpetrata B contextere: non solum ut posteritas cognoscat, quantum vim incommodorum invidia importare soleat, quæ tam sibi, quam aliis, instar rubiginis ex ipso ferro nascentis (85), ferrumque consumentis exitiosa est, sed etiam ut præsentibus habeant, unde veritatem percipiant, ne peregrinis rumoribus, neve iis quæ ab utraque parte vel ad suum decus per gratiam, vel ad adversariorum dedecus per calumniam disseminantur, animos advertentes circumducantur, falsa pro veris opinantes. Erit autem operæ pretium non oscitanter, sed studiose mihi dare operam. Nam cæteri omnes, si qui hujus belli historiam composuerunt, aut neutquam interfuerunt, quæque sive multitudo popularis sive C alii quidam jactarunt, persecuti sunt, nihilque rerum gestarum liquido compertum habentes, qualia auribus acceperant, talia, nullo ad veritatem respectu, posteris tradiderunt: aut si etiam sub utrovis imperatorum militarant, non utique consiliorum participes, neque arcanorum conscii fuerunt. Deinde nec omnibus coram adfuerunt, cum continenter et diu, nempe totum quinquennium arma duraverint. Mihi vero hujusmodi culpam aliquam 349 nemo objecerit. Nam iis,

Τὴ μὲν δὴ τῶν παλαιολόγων βασιλείων, ὅσα τε περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς ἀλλήλους διηγήθησαν, καὶ ὅσα καθ' ἑαυτὸν ὀνόματι μετὰ τὸν πρεσβύτερον τῶν πραγμάτων παῦσαι τῆς ἀρχῆς πρὸς τε βαρβάρους πολεμῶν καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους διετέλεσε πολιτευόμενος, ἐνταῦθα ἐτελεύτησε· καὶ ἡ πρόθεσις ἡμῖν πέρασ ἐσχηκεν ἢ ἐξ ἀρχῆς, πάντα σὺν ἀκριβείᾳ καὶ μετὰ ἀληθείας ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου τελευτήν, ὁ χαλεπώτατος τῶν πώποτε μνημονευομένων τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἀλλήλους πόλεμος ἀνεβρίπισθη, δεῖ δλίγου δεῖν πάντα ἀνατέτραφε καὶ διέφθαρχε, καὶ τὴν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ἀσθενεστάτην, καὶ ὥσπερ εἰδωλὸν ἀπέδειξε τῆς προτέρας, ἀναγκαῖον φήθη καὶ τὰ κατὰ τοῦτον τὸν πόλεμον γεγενημένα ἐξηγήσασθαι· οὐ μόνον ἵν' εἰδῆεν οἱ μετέπειτα, ὅσων κακῶν αἴτιος ὁ φθόνος, οὐ τοὺς φθονομένους μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐξαφανίζων τοὺς φθονοῦντας, ὥσπερ τὸν σίδηρον ὁ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενος ἰδὲ, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ νῦν τοῖς πράγμασι παρόντες, τάληθες εἰδῆναι ἔχητε, καὶ μὴ ταῖς ἐξωθεν φήμασι, μηδὲ τοῖς παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ἢ ἑαυτοῖς χαριζομένοις, ἢ τοὺς ἐναντίους διαβάλλουσι προσέχοντας θυλλομένους, παράγηθε δοξάζοντες τὰ μὴ ὄντα. Ἄξιον δὲ μετὰ ἀκριβείας ἐμοὶ προσέχειν καὶ μὴ παρέργως. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες εἰ δὴ τινες εἶεν οἱ συγγραψάμενοι περὶ τοῦδε τοῦ πολέμου, ἢ παντάπασιν ἀπόντες τῶν πραγμάτων, ὅσα ἢ ὄχλος ὁ δημῶδης διεθρύλλει, ἢ τινες ἕτεροι ἀπήγγελλον, οὐδὲν σαφὲς εἰδότες περὶ τῶν γινομένων, ὅσα παρεδέξαντο ταῖς ἀκοαῖς, τοιαῦτα καὶ τοῖς μετέπειτα ἐξέδωκαν μηδὲν φροντίσαντες τῆς ἀληθείας· ἢ εἰ καὶ συνεστρατεύοντο τοῖς βασιλεῦσιν ἑκατέροις, ἀλλ' οὐ δῆπου γε βουλῆς μετείχον, οὐδὲ τῶν ἀποβήτοτέρων ἦσαν κοινωνοί· ἄλλως τε, οὐδ' ἐφ' ἅπασιν παρόντες τοῖς πραττομένοις συνεχούς καὶ πολυχρονίου γεγενημένου τοῦ πολέμου· ἐπιπέντε γὰρ ἔτεσι διήρκεσεν. Ἐμοὶ δὲ οὐδεμίαν τινὰ τοιαύτην ἔχοι τις ἂν ἐπενεγκεῖν αἰτίαν. Τοῖς γὰρ τῶν πραττομένων αὐτουργοῖς συμπάρων αὐτῶν, τὰ

Jacobi Pontani notæ.

(85) Aptissima similitudo. Invidia ipsum quoque invidentem, ut rubigo ferrum, ex quo exstitit, consumit. Periander, ὡσπερ ὁ ἰδὲ σίδηρον, οὕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξαναφίχει. Quemadmodum ærugo ferrum, sic invidia animum illius, in qua est, conterit. Lib. I Anthologiæ:

Ὁ φθόνος ἐστὶ κάκιστος. Ἐχει δὲ τι κάλλιν ἐν αὐτῷ· Τῆκε γὰρ φθονερῶν δῆματα καὶ χ. αἰθῆν.

Grande malum livor. Comedit viventibus idem Atque cor, atque oculos: hoc habet ergo boni.

Isocrates in Evagora: Τῷ φθόνῳ τοῦτο μόνον πρόσσει· ἀγαθὸν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσίν ἐστιν· Invidia hoc duntaxat habet boni, quod sibimetipsi plurimum affert mali.

μὲν οἶδα παρ' ἐμαυτοῦ· τῶν δὲ ἀκριβοῦς τὴν γνώσιν ἄξιον εἶναι· αὐτῶν ἀπαγγειλάντων τῶν πραξάντων, διὰ τὸ πολλὰς καὶ συνεχεῖς ἐφ' ἅπαντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον τὰς μεταβολὰς ὑπομεμενηκένας· ὥστε εἰκὸς μὴ τῶν πραττομένων μόνον, ἀλλὰ καὶ βουλευμάτων ἀπορρήτων, καὶ δόλων καὶ ἐπιβουλῶν, καὶ ὅλων πάντων, καὶ τῶν πραττομένων φανερώς, καὶ τῶν ἀφανῶς κατασκευαζομένων ἀγνοεῖν μηδέν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅπερ ἔφην ἐξ ἀρχῆς, οὐδὲ τῆς ἀληθείας προστήσομαι οὐδέν· ἀλλ' ὡς αὐτὰ ἔσχον τὰ πράγματα ἀπαγγεῖλαι, πλὴν εἰ μὴ πού τι περήσομαι ἐκόν, τῶν ὅσα τισι λοιδορίαν ἢ μέμφιν εἰρημένα ἐμποιοῖσει· οὐ γὰρ ἐμοὶ φίλον τὸ τινας κακηγορεῖν. κἄν εἰ πάντες εἰδέειν ἄνθρωποι. "Ἦν δὲ πού τι φαίνωμαι διηγούμενος μὴ ὡς δοξάζουσιν οἱ πολλοὶ, οὐ χρὴ θαυμάζειν. Οὐ γὰρ τὸ μὴ ταῦτα τοῖς πολλοῖς φθέγγεσθαι φεύγων λογοποιήσω τὰ μὴ ὄντα· ἀλλ' ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα ἀπαγγέλλων, χαίρειν ἔασω τὰς δόξας τῶν πολλῶν, ὡς ψευδομένας. Τετελευτηκότος τοίνυν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, ἡ αὐτῷ σύζυγος Ἄννα ἡ βασιλεῖς, εἰς τρίτην μὲν ἡμέραν διεκατέρησεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὀδηγῶν. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐν βασιλείῳ γενομένη, ἐπέβησεν ἐφ' ἡμέραις ἑννέα, πάντων ὁσημέραι πρὸς τὰ βασιλεία παραγινομένων, οὐ τῶν συγκαλητικῶν μόνον καὶ στρατευομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὄσοι Βυζαντιῶν ἦσαν ἐν λόγῳ καὶ κοινῇ τὸν ἀπελθόντα θρηνοῦντων βασιλεία. Δομέστικος δὲ ὁ μέγας, ἐξ αὐτῆς ἡμέρας ἧς ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, οὐδαμῆ τῶν βασιλείων ἀπέστη· ἀλλὰ τῶν τε οἰκείων καὶ τῶν βασιλικῶν πενταχοσίους ἔχων οὐδ' ἐγκατέστησε τοῖς βασιλείοις φρουρὰν, διὰ πάσης ἐπιμελείας τοιοῦτο καὶ σπουδῆς τῶν ἰσως νεωτεριούντων ἀπαμβλύνει τὰς ὁρμὰς· μετὰ δὲ τὴν ἐνάτην τῶν ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι συνήθως γεγενημένων ἱλασμῶν, τὴν μὲν φρουρὰν τὴν πολλὴν ἐξέβαλε τῶν βασιλείων, ὀλίγους καταστήσας ὄσοι καὶ πρότερον ἐξ ἔθους ἦσαν· αὐτὸς δὲ οἶκοι γεγονῶς, συνήθως ἐπεμελεῖτο τῶν πραγμάτων· καὶ τοῖς τε τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένοις τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων παρήνει διὰ γραμμάτων ἀτρεμεῖν καὶ μηδὲν νεωτερίζειν, ὡς τῆς τε καλοκάγαθίας καὶ τῆς εἰς βασιλεία εὐνοίας ἀξίας ἀποληψομένους τὰς εὐεργεσίας· καὶ τούναντιον ἦν τις νεωτερίζοιεν, τίσοισι δίκας· καὶ τοῖς τῶν δημοσίων συνεισφορῶν τὴν εἰσπραξίν ἐγκειμένους ἐκέλευε κακουργεῖν περὶ τὰ χρήματα μηδέν, ὡς οὐδὲν ἔλαττον ἢ βασιλέως ζῶντος περὶ αὐτῶν παρέξουσιν εὐθύνας. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν πλειοσιν ἢ τριάκοντα ἡμέραις ὑπὲρ πενταχοσίους ἐφ' ἑκάστης πέμπων γραφὰς, εἰς τοσοῦτον εὐταξίας καὶ εὐπειθείας τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους πᾶσαν κατέστησεν ἡγεμονίαν, ὡς δοκεῖν καινὸν μηδὲν συμβεθεκέναι, ἀλλὰ ζῆν ἐτι βασιλεία καὶ τοῖς πράγμασιν ἐφειστάται. Οὐδὲν γὰρ οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα ἐκινήθη· πλὴν οἱ κατὰ Θετταλίαν μόνον νεμόμενοι Ἄλβανοί,

A qui ea fecerunt, ego praesens (86), alia per meipsum novi : alia ex ore ipsorum, a quibus acta sunt, ad unguem didici. Et cum frequentes continentesque toto eo tempore mutationes fuerint, verisimile est, non gestorum modo, sed et consultorum arcanorum, et fraudum, insidiarumque, et prorsus omnium quæque palam acta, quæque occulte comparata sunt, nihil me fugere. Verumtamen quod in vestibulo operis mei sum pollicitus, veritati nihil anteferam; sed ut res evenerunt, ita eas explanabo : excepto quod alicubi prudens praeteribo, quæ nonnullis convicio aut vituperationi esse possint : non enim mihi amicum est cuiquam conviciari, etiamsi mortalium nemo rem ignoret. Quod si interdum quædam secus quam multi opinantur videbor exponere (87), ne sit mirum. Non enim dum vito eadem cum multis dicere, nova comminiscar : sed res ut se habent commemorans, vulgi opiniones ut falsas valere jubebo. Mortuo igitur Andronico juniore imperatore, Augusta triduo in monasterio Hodegorum mansit. Postea in regiam regressa, diebus novem luctui se dedit, cum quotidie omnes, non senatores modo ac duces, sed quotquot Byzantii eminebant accederent, et defunctum imperatorem communi lamentatione prosequerentur. Magnus porro domesticus ab eo ipso die, quo imperator animam edidit, a palatio nusquam discedebat; sed quingentis, partim suis, partim imperatoriis in eo ad custodiam collocatis, summum studium diligentiamque impendebat, ut si qui fortasse res novas attentarent, eorum conatus infringeret. Post diem nonum, peracta, ut assolet, pro defunctis piaculari cæremonia, custodes e palatio dimittit (paucis retentis, quot nimirum et antea esse consueverant) ipse domi, ut semper, reipublicæ animam intendebat, et urbium provinciarumque rectores per litteras monebat, ne rebus novis studerent, utpote hujus suæ probitatis et egregiæ in imperatorem voluntatis condigna præmia accepturos : contra si quid machinarentur, pœnas daturus. Quæstoribus item mandabat, ne quid sceleris in pecunia designarent, quod nihilominus, quam imperatore vivo rationes relaturi essent. Atque ad hunc modum diebus plus triginta missis epistolis 350 amplius quingentis ad tantum ordinem obedientiamque Romanum imperium universum redexit, ut nihil novi contigisse, sed imperator adhuc aura vesci et præesse rebus videretur. Nulli enim nec parvi nec magni motus audiebantur; nisi quod Albani in Thessalia morte imperatoris intellecta, urbes illic incursabant, et (quanquam non admodum) deprædabantur. Quo comperto magnus domesticus quam primum eo nuntium expedit :

Jacobi Pontani notæ.

(86) Compara hæc cum iis, quæ in proœmio, seu in epistola responsoria Christoduli ad Nilum dicuntur. *Ad hoc, non ista a majoribus didici, aut samæ fabulivæ ineptis*, etc.

(87) Conferes etiam hunc locum cum illis, quæ sunt in extrema epistola Nili. *Quapropter ut plurimum humanæ vitæ commodaturus* etc.

Albanis imperat, aut prædam restituant, ac de cætero se contineant : aut, si jussa detrectent, se apud ipsum in hostium loco futuros sciant. Quibus illi minis exterriti, non solum prædam spoliatis reddiderunt, verum etiam posthac nihil tale ausuros promiserunt : modo hujus peccati gratia sibi fieret. Verum hæc paulo post acciderunt. Postquam magnus domesticus e palatio domum concessit, præcones ejus missu vicos et oppida Byzantio vicina concursant, omnem clerum (88) Constantinopolim ad diem præfixam propter defunctum imperatorem funebribus sacris expiandum evocantes. Confluxerunt tanti greges, ut Sophiæ templum, omnium quæ sol aspiciit spatiosissimum (88), ad præsentem usum haud satis capax appareret, a sacerdotibus confertim repletum videlicet. Ubi dies placandis manibus dicta illuxit, omnia adeo citra tumultum, tantoque ordine peracta sunt, quasi qui peragebant pauci, ac numeratu faciles essent. Neque enim saltem obscurius murmur, quale in frequentia solet, sed admirabilis quædam, omnibus alternatim sacros hymnos modulantibus concinnitas atque convenientia vocum exaudiebatur; nec stupori tantum, sed voluptati quoque erat hoc spectaculum, dum ita ingens sacerdotum multitudo cum episcopis, induta sacris vestibus, sub uno patriarcha duce, iisdem ritibus fungeretur. Lampadum vero copia reliquique apparatus amplitudo omnium dierum festorum, qui unquam memorabiles exstiterunt magnificentiam splendoremque superabat. Atque in hæc et in sacerdotum amplissima honoraria, pro cuiusque dignitate sumptum de suo fecit magnus domesticus.

μένας παρηκόντιζε τῶν ἑορτῶν· ἀναλώματα δὲ τὰ ἐπὶ τούτοις, καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν μισθοὺς φιλοτίμως μάλιστα γεγενημένους ἐκάστῳ κατ' ἄξιον, οἰκοθεν ὁ μέγας δομέστικος παρέσχετο αὐτός.

351 CAPUT II.

Ambitio patriarchæ. Consilium magni domestici de excommunicandis insidiatoribus filiorum imperatoris. Pia imperatoris recusatio. Tandem importunitas domestici ab invito assensum extorquet Patriarcha regnare contendit. Sismanus exsul ab imperatrice petitur. Ejus fratrisque ac matris conditio. Consultatur de reddendo. Chumni in domesticum convicium. Imperatricis litem præcidit. Binæ sententiæ de Sismano. Patriarchæ sententia laudatur vehementer. Domesticus imprudentiam consultantium reprehendit, rectius suadet. Patriarcha culpam agnoscit. Ex Chumni dicitio civilis seditionis augurium, et domestico se abdicandi renovatum desiderium.

Piamina quidem hæc fuerunt. Ipse autem magnus domesticus, quomodo antehac, ad rempublicam procurandam incumbebat, de nemine nulla in re quiescere non poterat; sed imperii administrationem, ut sibi congruentem ex causa istiusmodi capessendam judicabat. Non parum diu ante

Ἄλλὰ τὰ μὲν τῶν ἱλασμῶν τοιαῦτα ἐγεγόνει. Αὐτὸς δὲ εἶχετο τῆς τῶν πραγμάτων δικιχέσεως ὡς περ καὶ πρότερον μηδένα ὑποπετεύων περὶ οὐδενός. Τῷ πατριάρχῳ δὲ οὐκ ἤρκει μένειν ἐπὶ τοῖς προτέροις· ἀλλ' ἐδόκει δεῖν ἀντέχεσθαι τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων διοικήσεως ὡς αὐτῷ προσηκούσης, ἐκ τοιαύτης δὲ τινος αἰτίας. Ἐτι περιόντος βασιλέως,

Jacobi Pontani notæ.

(88) Ἱερὸν κατάλογον, universum sacerdotum ordinem vocat sumpta metaphora a re militari. Est enim κατάλογος delectus, et καταλέγειν est allegere, ut Budæus tradit. Idem esset si diceremus : de sacro albo. Matricem aut matriculam vocant jureconsulti, de qua Vegetius, lib. II, cap. 5; Isidorus, lib. I, cap. 23. Unde facile intelligimus, quid sit dare nomina, quid scripti, aut conscripti milites.

(89) De hoc templo diximus nonnulla in lib. I, cap. 12. Quanquam autem frequenter, Σοφίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, Sapientiæ divini Verbi dicitur, id est, Filii Dei, qui est Verbum, et sapientia Patris, non tamen necesse habemus totidem verbis interpretari, cum quæ illa Sophia sit, jam satis constet. Rudiores historiarum quandam martyrem, nomine Sophiam somniant, cui hoc templum dedicatum fuerit.

οὐκ ὀλίγῳ χρόνῳ πρὸ τῆς τελευταῖας συμβουλεύειν ὁ A
 μέγας δομestικός αὐτῷ πατριάρχῃ πείσαι ἐπιτί-
 μιον ἐπαπειλῆσαι ἀνατείνασθαι καὶ χωρισθῆναι τῆς
 Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν, εἰ τις τετελευτηκότος βασι-
 λέως ἐπιβουλεύσει τοῖς ἐκείνου παισὶ, καὶ τὴν βα-
 σιλείαν παρέλοιτο ἀδίκως· ἐφασκέ τε πειθῆναι ἐπι-
 χειρῶν ὡς οὐδὲν ἔσονται τοιαῦτα πράττοντες τῶν
 ἀτόπων ἐργασμένοι καὶ παραλόγων· ἀλλὰ καὶ
 ὠφέλειαν οὐ μικράν τινα παρέξονται τοῖς παισὶν ἐκ
 τούτου εἰ τι τοιοῦτον συμβαίη περὶ αὐτούς. Πᾶσι
 μὲν γὰρ ἄδηλον εἶναι τὸ τοῦ θανάτου τέλος, ὅποτε
 ἦξει· μάλιστα δὲ αὐτοῖς ἀεὶ περὶ μάχας καὶ κινδύ-
 νους ἠσυχολημένοις· καὶ οὐδὲν εἶναι τῶν ἀδυνάτων, εἰ
 καὶ ἀμφοτέροις αὐτοῖς συμβαίη περὶ μίαν μάχην
 πεσεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο γένοιτο, ἀπρονοήτους παντάπαισι
 συμβαίνει λείπεσθαι τοὺς παῖδας, μὴθ' ἑαυτοῖς B
 ἀμύειν διὰ νηπιότητα δυναμένοις, μὴθ' ἑτερόν τινα
 ἔχοντας τὸν προστησόμενον γνησίως καὶ ἀδύλως.
 Βασιλεὺς δὲ, οὐκ ἐπέλετο βραδύως γνώμης τε ὡν
 ἀγαθῆς, καὶ μᾶλλον οἰόμενος προσέειπεν ἐπὶ τὴν
 πάντα δυναμένην δεξιάν τὰς ἐλπίδας τῆς τῶν παίδων
 σωτηρίας ἔχειν, ἥ πρὸς συκίνηνην ἐπικουρίαν τὴν ἐξ
 ἀνθρωπίνης ἐπινοίας ἀποβλέπειν, συνορῶν ὡς καὶ
 τοῖς πρὸ ἐκείνων βασιλεῦσι τοιαῦτα ἐπινενομημένα
 ὄντησαν οὐδὲν, ἐφασκέ τε ὡς ἡ θεὸς ἀνωθεν χεῖρα
 σῶζουσαν ὑπερέγων, ἥ τῶν ἡμῶν εὐνων ἡ δύναμις
 ἀν τῶν ἐναντίων ὑπερέχη τὰς τῶν ἀδικῶν ἐθελόντων
 ἀν κωλύσειεν ὁρμάς· ὄρκοι δὲ καὶ δεσμοὶ καὶ ὅσα
 παραπλήσια, οὐδὲν ἀν ἐκφοβήσειε τοὺς πλεονεχτεῖν
 προηρημένους. Διὰ καὶ τῆς τοιαύτης πράξεως ἀπο- C
 σχέσθαι, ὡς οὐ μόνον οὐδὲν ἡμῶν λυσιτελοῦσης, ἀλλὰ
 καὶ ἑτέροις οὐ τὴν τυχοῦσαν βλάβην δυναμένης προ-
 ξενεῖν οἷα δὴ πρὸς τῷ δίκῳ τῆς ἀρπαγῆς ὀφείλειν,
 καὶ κεχωρισμένοι ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ μέγας δὲ δομestί-
 κος οὐκ ἀνίη βιαζόμενος, ἀλλ' ἔδειτο τῶν μὲν τοιοῦ-
 των λόγων ἀποσχέσθαι, αὐτῷ δὲ πείθεσθαι ὡς λυσι-
 τελοῦντα καὶ δίκαια βουλευομένῳ· καὶ ἐπεισέ γε
 βιασάμενος, οὐδ' οὕτω μὲν πεπεισμένων ὡς λυσιτελῆ
 τὰ πραττόμενα εἶη, ἀλλὰ τῆς ἐξερχῆς ἐχόμενον
 γνώμης. Διὰ δὲ τὸ δοκεῖν ἐκείνῳ λυσιτελεῖν καὶ
 ἄκοντα πεπεισμένον· καὶ τὸν πατριάρχῃ μετακα-
 λεσάμενος καὶ ὅσοι τῶν ἀρχιερέων ἐν Βυζαντίῳ τότε
 παρήσαν, καὶ ὅσα ἦν εἰκόσ διαλεχθεὶς περὶ τοῦ πράγ-
 ματος, καὶ τὴν γνώμην φανεράν ποιήσας, ὡς αὐτῷ μὲν D
 οὔτε ἀναγκαῖον οὔτε λυσιτελεῖς δοκεῖ τὸ πρᾶγμα· οὐ
 γὰρ ἐπισχῆσει τὰς ὁρμάς τῶν ἐπιβούλων· ὡς ἂν δὲ
 μὴ δοκοῖη τοῖς σφετέρους μόνους πείθεσθαι λογισμοῖς,
 ἀλλὰ καὶ ἑτέροις συμβουλεύουσι παραχωρεῖν, αὐτόν
 τε πεπεισθαι καὶ σφίσι ἐπιτρέπειν, ἐκέλευε τὸν
 ἀφορισμὸν κατὰ τῶν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταῖαν τοῖς
 παισὶν ἀδίκως ἐπιθησομένων ἐκφωνεῖν· καὶ ἐτελείτο
 παρα πατριάρχου ἢ προσέταται ὁ βασιλεὺς. Διὰ
 ταῦτα δὴ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταῖαν, ὁ πατριάρχῃς
 ᾤηθη δεῖν, οἷα δητῶν βασιλέως παίδων φύλας, ἄλλως θ'
 ὅτι καὶ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς Ἰωάννης· ὁ βασιλεὺς

A excessum imperatori consilium dedit magnus
 domesticus, patriarchæ auctor esset, pœnam et
 ejectionem ex Ecclesia interminandi, si quis
 imperatore mortuo filiis ejus insidiaretur, et
 imperium illis nefarie adimeret: addiditque per-
 suadendi causa, nihil indecens aut inopinatum
 facturos; quin etiam non modice filiis profuturos,
 si quid humanitus ipsis accidisset. Neminem enim
 præsire diem ultimum, præsertim ipsos semper
 bellis, cum periculo distentos: et posse utrumque
 eorum in eodem prælio occumbere; male curatos
 relinqui filios, qui nec sibi ipsis propter ætatis
 imbecillitatem ferre opem poterint; nec habituri
 sint, qui eos sincere ac legitime tueatur. Imperator
 reniti, quod pius esset animi, putaretque convenire
 magis in omnipotenti dextera salutem filiorum
 reponere, quam ad sicutneum auxilium humana
 cogitatione inventum respicere; intelligeret præter-
 ea a superioribus imperatoribus similia excogitata
 fuisse, nec profuisse. Et adjungebat, aut Deum
 ab alto salutarem manum extendentem, aut po-
 tentiam sibi bene cupientium, devictis adversariis,
 eorum ad injuriam inferendam impetus repressu-
 ram. Inramenta, et vincula, et quæcunque hujus
 generis nihil perterritura eos, qui ex alienis
 incommodis sua comparare commoda statuerint.
 Idcirco abstinendum hoc negotio, ut non solum
 ipsis inutili, sed cæteris etiam non mediocriter
 nocituro; utpote præter pœnas ob rapinam debitas
 etiam dirisprecibus a divina conjunctione seclusis.
 Magnus domesticus instare, rogareque 352 hu-
 jusmodi verbis parceret, sibi utiliter ac juste
 consulenti pareret. Et importunitate quod voluit,
 effecit, non ita tamen ut profuturum crederet
 imperator, si fieret; verum anticipatæ opiniononi
 suæ affixus, quoniam ille profuturum censebat, in
 speciem assensus est, accersitoque patriarcha
 cum episcopis quotquot Byzantii versabantur, et
 quæ decebat de re locutus: declarata insuper
 palam sententia sua, sibi quidem rem neque nec-
 cessariam, neque conducibilem videri (non enim
 cohiberi posse insidiatorum cupidinem), tamen ne
 existimetur suo tantum judicio obsequi, sed alio-
 rum quoque consiliis cedere, et manus dare, et
 rem illis committere. Proinde anathema in eos
 dicant, qui se mortuo filios ejus per scelus adori-
 rentur. Patriarcha jussa compler; et hac nimirum
 de causa post ejus obitum oportere se tanquam
 filiorum tutorem (et præsertim quia Joannes impe-
 rator admodum puer adhuc, novem duntaxat
 annos uetus erat (90) gubernationem attingere,
 et adolescentulo imperatori imperium conservare
 existimavit. Ac suscepit quidem ille rempublicam,
 paulatimque semet in principatum intrudens,
 latere studuit quam maxime potuit: quod metueret

Jacobi Pontani notæ.

(90) Patre moriente Joannes Palæologus non plus novem annos natus erat. Huic crede, et falsum
 puta Laonicum, qui ei duodecim annos tribuit.

ne magni domestici æmulum se esse in regenda republica palam constaret. Et cum alia ei inimica faciebat, tum sodalitiū ex aulicis proceribus conflabat, multaque amplissima beneficia promittebat, si ipsis administris rerum principatum adipisceretur. Præterea totos dies, et ad medias noctes in palatio hærebat. Hinc magnus domesticus, ejus cogitata olfaciens, et imprimis a nonnullis, quibuscum patriarcha arcana sua communicabat, de causa molitionum istarum certior factus, merito indigne ferebat et irascebatur. Silebat nihilominus, et quo demum res erumpret, observabat. Inter hæc aliud quiddam evenit, quod ejus animum non leviter pupugit. Nam Mæсорum rex Alexander per legatos ab imperatrice, et Romanis Sismanum exsulem Byzantii degentem petebat, Michaelis, cui successerat ex Stephani Triballorum principis sorore filium: quæ a marito, superinducta sorore Andronici junioris, ejecta, post ejus interitum in Mæsia regnaverat; nec multo post potentissimorum factione rursus pulsa regno, cum Joanne, e filiis altero, ad Cralem fratrem se receperat. **353** Sismanus alter filius ad Scythas exsulatum abierat: nec longo tempore ibidem exacto, post mortem imperatoris ad Romanos sponte confugerat. Hunc igitur Alexander ut teterrimum hostem suum postulabat, et alterutrius optionem dabat: ut aut Sismanum sibi jugulandum dederent, aut se ad bellum pararet; haud enim Romanis amicum, ac socium esse posse, quandiu illi hostem suum apud se alerent; simulque juramentum mittebat, quo se ipsi Andronicus pacis causa obstrinxerat. Legatio Alexandri ita se habuit. Oportebat vero convenire optimates, et cum Augusta deliberare, fasne esset perfugam tradere, an pro eo bellum contra Mæsos suscipere. Convenitur in palatio; adsunt item magnus domesticus, et patriarcha; quæstio movetur. Ibi aliis omnibus in magnum domesticum, ora atque oculos cum silentio convertentibus, ejusque super re proposita sententiam exspectantibus, Georgius Chumius mensæ præfectus inscite, et audacter, priusquam ab ullo verbum audiretur: Scriptum est, inquit, *Si postremo revelatum fuerit, primus taceat* (91). Ergo si alicui nostrum, qui videmur esse postremi, melius aliquid in illis, de quibus nunc est inducta deliberatio, loqui licuerit, necesse erit primum boni consulere. Percussit illico, et indignatione cominovit magnum domesticum, tam proterva, et impudens oratio. Sed quia aut imperatricem, aut patriarcham, ille enim consilio præsidebat, iratos e curia hominem exacturos, aut verbis saltem de istac tam intempestiva linguæ petulantia objurgaturos sperabat, ad contumeliam tacuit. Cum autem illi contra ne mutirent quidem

ἄτι νῆπιος ἦν, ἀρτί παιδικῆς ἡμῆμος ἡλικίας, ἐτὶ γάρῃν γεγωνῶς ἐννεά, ἀνἀπτεσθαι τῶν πραγμάτων καὶ τὴν βασιλείαν συνδιατώζειν τῷ νέῳ βασιλεῖ· καὶ ἤπτετό γε αὐτῶν, λαθάνειν ἐπιχειρῶν ὡς μάλιστὰ ἐνῆν καὶ κατὰ μικρὸν ἐμβιβάζων ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐδεδίει γὰρ γενέσθαι φανερός ἀντιπλιτευόμενος τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ· καὶ ἄλλια τε ἐπραττεν ἃ οὐκ ἦν αὐτῷ ἀρέσκειν, καὶ ἐταιρείαν ἐκ τῶν συγκλητικῶν συνίστα, καὶ ἐπειθε πολλὰς ὑποσχέσειν αὐτῷ συμπράττειν ὡς τὰ μέγιστα εὐποιήσων εἰ αὐτῷ προσγένιτό τῶν πραγμάτων ἢ ἀρχῆ. Καὶ διηνεκῶς διέτριβεν ἐν βασιλείῳ, νυκτὸς μόνῃς καὶ ταύτης μέσῃς οἰκάδε ἀναχωρῶν. Ἐξ ὧν ὁ μέγας δομestικός καταστοχαζόμενος τῆς τοῦ πατριάρχου διαβολας, ἄλλως τε καὶ τινῶν τῶν κοινωνούντων, αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων ἀπαγγελλόντων τῶν γινομένων τὴν αἰτίαν, ἐδυσχεραίνε μὲν ὡς εἰκὸς, καὶ δι' ὀργῆς τὰ πραττόμενα ἐποιεῖτο, ὅμως δὲ ἔφερε σιγῇ ἀποσκοπῶν ὅποι τελευτήσῃ ἢ διάνοια αὐτῷ. Μεταξὺ δὲ τούτων γινομένων συμβέβηκε τι καὶ ἄλλο, ὃ μετρίως οὐ καθήψατο τῆς τοῦ μεγάλου δομestίκου ψυχῆς· ὁ γὰρ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος πρὸς βασιλῆα καὶ Ῥωμαίους, τὸν παρ' αὐτοῖς διατρίβοντα φυγάδα ἦτει Σίσμανον τὸν τοῦ πατρὸς Μυσῶν προδεδασιευκτός Μιχαήλ· ὃς δὴ γεγέννητο αὐτῷ ἐκ τῆς Στεφάνου τοῦ τῶν Τριβαλῶν ἀρχοντος ἀδελφῆς, ἢ μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν ἤρξε Μυσίας· πρότερον γὰρ ἐκθεβλημένη ὑπ' ἐκεῖνου ἦν ἐτι περιόντος, καὶ τῇ βασιλείῳ Ἀνδρονίκου τοῦ νέου συνοικοῦντος ἀδελφῆ· ἐπεὶ δὲ μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν δυνατωτάτων ἐπιβουλεύθεισα πάλιν ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς, ἢ μὲν τὴν ἑτέρον ἐχουσα τῶν υἱῶν Ἰωάννην, πρὸς Κράλην ἐπανῆκε τὴν ἀδελφόν. Σίσμανος δὲ ὁ λοιπὸς τῶν παιδῶν, εἰς Σκύθας ἔφυγε φυγάς· ὃς δὴ παρ' ἐκείνοις διατρίψας οὐκ ὀλίγον, ὕστερον Ῥωμαίους ἐκοντὶ προσῆλθε βεβῆ τὴν βασιλείῳ τελευτῆν. Τοῦτον δὲ Ἀλέξανδρος ἤπειτο πέμψας ὡς πολεμιώτατον αὐτῷ· ἔφασκε τε δυοῖν θάτερον, ἢ παραδοῦναι Σίσμανον ἐπὶ θανάτῳ, ἢ παρασκευάζεσθαι πρὸς πόλεμον, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτὸν εἶναι φίλον καὶ σύμμαχον Ῥωμαίους τοῦ πολεμιώτατου τρεφομένου παρ' αὐτοῖς· ἔπεμπε τε καὶ τοὺς ὄρκους οἱ πρὸς βασιλείῳ Ἀνδρονίκου πρὸς αὐτὸν ἦσαν ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ γεγεννημένοι. Ἡ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος πρὸς βασιλῆα τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον· ἔδει δὲ τὴν συγκλητὸν συνελθούσαν βουλευσασθαι ἅμα βασιλίδι εἰ δέον ἦ τὸν αὐτόμολον παραδιδόναι, ἢ πόλεμον ἀρασθαι πρὸς Μυσούς ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ μὲν οὖν συνῆλθον ἐν βασιλείῳ· συμπάρῃν δ' αὐτοῖς καὶ δομestικός ὁ μέγας, ἅμα πατριάρχῃ· προτεθείσης δὲ τῆς βουλῆς ἐπ' ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἡσυχίαν ἤγον πρὸς τὸν μέγαν δομestικὸν ἀποβλέποντες, ὃ τι ἂν βουλευσαίτο περὶ τῶν προκειμένων. Χοῦμος δὲ Γεώργιος ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης

Jacobi Pontani notæ.

(91) Ex D. Paulo, 1 ad Corinth. cap. xiv. ubi ita legitur: Προφήται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖτωσαν, καὶ εἰ ἄλλοι διακρινέτωσαν. Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθῆμένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω· *Propheta autem duo,*

aut tres dicant, et cæteri diducant. Quod si alii revulatum fuerit sedenti, primus taceat. Verumtamen in sententia diversitas nulla apparet.

ἀμαθῶς καὶ θρῆσείως πρὶν τι φθέγγεσθαι τινὰ, ἄ
Γέγραπται, εἶπεν, ἐὰν τῷ ἐσχάτῳ ἀποκαλυφθῇ,
σιγάτω ὁ πρῶτος. Ἄν οὖν καὶ ἡμῶν τινὶ τῶν δο-
κούντων ἐσχάτων εἶναι βέλτιόν τι περὶ ὧν νοῦν
βουλευόμεθα εἰπεῖν ἐξῆ, ἀνάγκη τὸν πρῶτον στέρ-
γειν. Ἐταράχθη μὲν οὖν εὐθύς ὁ μέγας δομέστικος
ἐπὶ τῷ λόγῳ πρὸς τὴν θρασυτητα καὶ ἀναίδειαν τοῦ
ἀνδρὸς ἀγανακτῶν· οἰόμενος δὲ τὴν βασιλῖδα ἢ τὸν
πατριάρχην, οὗτος γὰρ ἦδη προσιστατο τῆς βουλῆς
πρὸς ὄργην τὴν Χοῦμνον ἀπελάσειν τοῦ βουλευτη-
ρίου, ἢ λόγοις ἐπιπλήξιν τῆς ἀκαίρου γλωσσολογίας,
ἤνεγκε σιγῇ· ὡς δὲ μήτε παρ' ἐκείνων ἐλέγετο τῶν
ἐσόντων τι, ἔτι μᾶλλον ἐταράττετο· τεκμηρίον
ἐναργὲς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας τιθέμενος τὸν λόγον
εἰ πᾶσιν ἐξέσται τοῖς μείζοσι προσκρούειν ἀδεῶς.
Τορνίκης δὲ Δημήτριος οὐκ ἔνεγκῶν τὴν ἀτοπίαν.
Τί οὖν, εἶπε, δημοκρατίαν χρῆ ποιεῖν τὴν Ῥωμαίων
βασίλειαν, ἢ ἐξῆ παντὶ τῷ βουλευέσθαι καὶ λέγειν
ἅττα ἂν δοκῇ καὶ περὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων
πραγμάτων, καὶ ἀνάγκην προστιθέειν τοῖς βελτίοσι
στεργεῖν τὰ ἐψηφισμένα· καὶ ποίαν ἀτοπίαν ἂν
ὑπερβολὴν ἐλλίποι τὸ τοιοῦτον· ὠρμημένον τε ἦδη
περὶ τῶν τοιούτων ἀλλήλοις ἀντιλέγειν, ἐπέσχεεν ἢ
βασίλῃς, τῶν ἀκαίρων ἀποσχέσθαι κελεύουσα λόγων
τουτωνὶ καὶ ἀναγκάων περὶ διαλέγεσθαι. Ὁ μέγας
δὲ δομέστικος ὑποκρινάμενος τὸν στόμαχόν ἀλαγείν,
ἐπλάττε τότε στρέφεσθαι τὰ ἔνδον, καὶ ἐσιώπα ὡς
μηδὲ φθέγγεσθαι δυνάμενος ὑπὸ τῆς ἀληθῆνος· οἱ
δὲ, ἀτάκτως ἐθορύβουν, ἕκαστος τὸ προσιστάμενον
βουλόμενος κυροῦν. Οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον δεῖν Σίσμανον
διασώζειν, ἰκέτην τῆς Ῥωμαίων βασιλείας γεγενη-
μένον, καὶ μὴ καταπροδιδόναι, εἰ δεῖ τι καὶ τῶν
δυσχερῶν ὑπομένειν δι' αὐτόν. Οἱ δὲ, τὴν χώραν
μᾶλλον καὶ τὰ οἰκεία διασώζειν, καὶ μὴ βαρβάρου
ἔνεκα φυγάδος εἰς προὔπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν
σφᾶς αὐτούς· καὶ τοιαῦτα ἕτερα ἀντέλεγον πρὸς
ἀλλήλους, καὶ βοῆς τὰ βασιλεία ἐπλήρουν, πάντων
ἐθελόντων γνώμας καὶ ψηφίσματα προτείνειν ὑπὲρ
τῶν κοινῇ λυσιτελούντων. Ὡς δὲ ἐπιπλέον ἢ φιλονει-
κία περτείνετο καὶ ἀσύμφωνοι ταῖς γνώμας ἦσαν,
ὁ πατριάρχης ὡς δῆτι μέγα καὶ θαυμάσιον βεβου-
λευμένος, Ἐμοὶ δοκεῖν, ἔφη, Σίσμανον πρὸς τὸν
τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεῶν καταφυγεῖν· ἀσπίδα δὲ
αὐτοῦ τετιμημένου ὑπὸ πάντων ὄσοι Ῥωμαίων ἐθα-
σίλευσαν, ἐξείναι καὶ ἡμῖν εὐπρόσωπον ἀπολογία
πρὸς τοὺς Ἀλεξάνδρου θέσθαι προσβευστάς, ὡς οὐκ
ἐξὸν ἀποσπᾶσαντας τὸν ἰκέτην τοῦ Θεοῦ παραδιδόναι
πρὸς σφαγὴν· μάλιστα πάντων τοῦτο ἄγος ἐνα-
γέστατον καὶ παρὰ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν Ῥωμαίων
νομιζόμενον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων,
ἐξεθείασαν τὴν βουλήν ὡς ἀρίστην καὶ συνετωτάτην,
καὶ δυσσμένην μάλιστα ἀπράκτους ἀποπέμψαι τοὺς
Ἀλεξάνδρου προσβευστάς, συνορῶντας ἦδη καὶ αὐ-
τοὺς τὴν τοῦ πράγματος ἀνάγκην. Τοῦ μεγάλου δὲ
δομestικού φεγγομένου μηδὲν, ἢ βασιλῆς πρῶτα
μὲν κατεμέμεροτο τὴν ἀκαίριαν τῆς νόσου ἐφ' οὗτως
ἀναγκαίου καιροῦ καὶ δεομένου βουλῆς γεγενημέ-
νην· ἔπειτα δὲ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὡς εἰ μὲν καὶ αὐτῷ
εὐ ἔχειν ἢ τοῦ πατριάρχου δοκεῖ βουλή ὡσπερ δὴ

(quod minime decebat) major cum perturbatio in-
cessit, pro manifesto confusionis et anarchiæ ha-
bentem indicio, si in quemvis e majoribus libere
insufflare liceret. Demetrius porro Tornicius inso-
lentiam non ferens: Quid hoc rei, inquit, ad de-
mocratiam ne Romanum imperium redigemus. ut
unicuique fas sit consulere, ac dicere pro libidine
æque in gravioribus, ut in levioribus et prudenti-
rius sua decreta approbandi necessitatem impo-
nere? Quid tandem hoc stolidius fieri queat? Cum-
que jam inter se altercari inciperent, imperatrix
se interponens, eos cohibuit; hortata, ut istius-
modi sermonibus alienis omissis, de necessariis
disserent. Magni domesticus dolorem stomachi,
et tormina simulare, silereque, ac si cruciatus ille
sibi vocem eriperet. Illi immodeste mutuum ob-
strepere, dum quisque propositum confirmare ni-
titur. **354** Quidam enim Sismanum Romani im-
perii supplicem conservandum, non prodendum
asserebant: etiamsi ejus causa quippiam durius pa-
tiendum foret. Alii magis regionem, et propria ser-
vanda tuendaque, nec propter fugitivum Barbarum
in prævisa pericula sponte incurrendum. His atque
similibus verbis concertantes, palatium clamoribus
implebant, cunctis ad communem utilitatem senten-
tias, et placita sua in medium asferre satagentibus.
Cumque sententiarum contentio ingravesceret, pa-
triarcha quasi nimirum nescio quid magnum et ad-
mirabile consulturus: Mea opinione, inquit, Sismo
in ædem Sophiæ transfugiendum est; quam cum ab
omnibus imperatoribus asyli jure honoratam constet,
licebit et nobis honestum Alexandri legatis respon-
sum reddere; nefas fuisse nobis Dei supplicem ab-
strahere, et aliis interficiendum transdere; quando
id in scelere omnium impurissimo a Romanis semper
numeratum sit. Multi igitur præsentibus consilium
hoc in cælum ferebant, optimique ac prudentis-
simum, et ad legatos Alexandri (ut qui jam ipsi
quoque recusationis necessitudinem perspicerent),
re imperfecta dimittebatur longè opportunissimum
judicabant. Tacente magno domestico, Augusta
primum de morbi ejus importunitate, tempore tam
ancipiti et consilio egente, querebatur. Deinde ad-
monebat, si placeret ei patriarchæ ratio, quomodo
aliis ac sibi placuisset, vultu annueret, atque ita
dicta confirmaret, et consultationi finem daret. Sin
quid aliud melius et utilius haberet, se in præ-
sentia propter ejus tentationem valetudinis consi-
lium dimissuram, ubi se ex illa recreasset, de
iisdem denuo acturus. Domesticus paulum se col-
ligens, Videmini mihi, ait, non respondere ad ea,
de quibus ventum est in consilium. Non enim
nunc de sermonibus honesta specie confectis qua-
runtur: sed num quæ Alexander postulat, conce-
denda, an potius armis cum eo depugnandum sit.
Vos autem, posthabita consultationis materia, de
jure, institutisque Romanorum disputatis: per-
inde ac si esset, qui Alexandrium posset etiam
cogere ad obtemperandum Romanorum legibus.

Qui dicit fortasse : Non mihi, sed Romanis hæc leges præscribuntur ; ego unam hanc legem agnosco, omni ratione mea comoda persequi (92). Quanquam autem vobis in sacris asyis Sismanum licet abscondere, urbes tamen, et castella in iis abscondere non licet ; neque armenta boum et greges ovium, cæteraque in agris facultates, **355** ex quibus mihi pœnas injuriæ persolvatis. Huc itaque, non ad speciosas rationes accommodanda est vobis deliberatio. Ego vero parum abest, quin meipsum accusem, qui nescio quomodo ad hæc dicenda prolapsus sum. Dictum est enim ab initio, et ratum ab omnibus habitum (nemo siquidem contradixit prorsus), si quid postremo revelatum sit, ut primus taceat. Atqui si non inter postremos collocato, sed et primo, et curiæ longe principi tali visa sint, et a vobis universis confirmata pro utilibus, par est ipsum quoque boni consulere, et ultra nihil curiose perscrutari. Hic cum imperatrix eum ad porro dicendum enixius impelleret, ac perurgeret, Nec ista, inquit, tametsi pauca, libens protuli. Tum patriarcha hæc vera sentiens, statim ut se culpa liberaret : Ego primus, inquit, etiam ipse fateor, consultationem nostram nihil ad ea facere, quæ in questionem adducuntur. Non enim Alexandrum curaturum, cum ratione, an secus ei respondeatur : sed quomodo ab initio sibi proposita ad finem perducat, si possit. Quocirca et ipse non de verbis, sed de illo alio consilia agitanda sentio. Aliis omnibus protinus astipulantibus, et post magnum domesticum consurrectione facta, conventus est solutus. Cæterum jam ante cernens magnus domesticus, patriarcham ad imperium affectare viam, et conatum ejus vi reprimere nolens (haud enim invitis, sed cupidissimis, et de imperio sibi gratias habentibus imperare cupiebat), præterea timens, ne qua inde seditionis, bellique civilis occasio nasceretur, e quibus verisimile erat collapsurum Romanum imperium ; et omni morte horribilius arbitratus, tantis ærumnis sese originem, et caput esse (unde nec imperatore adhuc superstite, quamvis multis sæpe ab eo precibus fatigatus, purpuram induere sustinuit), cogitaverat quidem prius dignitate ultro abire, et reliquum vitæ curis et negotiis vacuum decurrere, quod, ut modo dicebamus, quidvis tolerabilis duceret, quam Romanis a se pestem evenire. Verum ut Chumnum in consessu superbe et impudenti se perstringentem (ad se enim potissimum ejus maledictum pertinere censebat, omnium tunc Romanorum et opinione, et re præcipuum), nullus de intempestiva libertate increpuit, aut accusavit, hoc ipsum civilis seditionis exordium fore ratus, citius quam volebat, potestate se abdicandi desiderio captus est.

ρον τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν παρασχεῖν αὐτὸς (διδ

καὶ τοῖς ἄλλοις συνέδοξε καὶ αὐτῇ, ἐπινεύσει ὡς καλῶς ἔχρουσι τοὺς λεγομένους, καὶ τοῦτο ἐπιθέσθαι πέρας ; τῇ βουλῇ. Εἰ δέ τι βέλτιον αὐτῷ καὶ λυσιτελέστερον ἔτερον δοκεῖ, τὸ νῦν μὲν εἶναι διὰ τὴν αὐτοῦ νόσον, τὸν σύλλογον διαλύειν · αὐθις δὲ βασιαντος, βουλευέσθαι περὶ τῶν αὐτῶν · ὁ δὲ μικρὸν ἐπισχῶν · Δοκεῖτέ μοι, ἔφη, μὴ περὶ ὧν βουλευέσθε, τὴν ἀπόκρισιν ποιέσθαι. Οὐ γὰρ νῦν ἡμῖν ἡ σκέψις περὶ λόγων εὐπροσώπων, ἀλλὰ εἴτε χρὴ τὰ κελευόμενα ὑπ' Ἀλεξάνδρου πράττειν, εἴτε πολεμεῖν αὐτῷ. Ὑμεῖς δὲ περὶ ὧν προύθεσθε βουλευέσθαι ἀφέντες, περὶ νομίμων καὶ δικαίων τῶν παρὰ Ῥωμαίους διαλέγεσθαι, ὡσπερ ἂν εἴ τις καὶ Ἀλέξανδρον ὁ κατὰ νόμον ἦν τοῖς Ῥωμαίων νόμοις πείθεσθαι. Ὁ δ' ἴσως ἔρει, ὡς οὐκ ἔμοι, ἀλλὰ Ῥωμαίοις οἱ νόμοι οὗτοι καίνται · ἐμοὶ δὲ εἷς νόμος ἐκ παντὸς τρόπου τὰ συνοίσοντα ἐμοὶ ζητεῖν · ὑμῖν δὲ εἰ καὶ Σίσμανον ἔξεστι τοῖς ἀσύλοις κατὰ κράτος ἱεροῖς, ἀλλ' οὐ δὴ που καὶ πόλεις καὶ κώμας κατακρύψετε ἐν τοῖς τοιούτοις · οὐδὲ βῶν ἀγέλας καὶ ποίμνια προβάτων, καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς ; ἐξ ὧν ἐμοὶ τοῖς ἀδικίαις ἔξεσται κομίζεσθαι ποινάς. Πρὸς οὖν τὰ τοιαῦτα χρὴ βουλευέσθαι, οὐ πρὸς ἀπολογίας εὐπροσώπων. Ἐγὼ δὲ ἰλίγου δεῖν νυνὶ μέμφομαι καὶ ἑμαυτῷ ὅτι καὶ ὅπως οὐκ εἰς τοιούτους προήχθη λόγους · εἰρητὴν γὰρ ἔξαρχῆς καὶ ἐπεψηφίσθη γε ὑπὸ πάντων (ἐπεὶ μηδεὶς ἀντίπεπε μηδὲν), εἰάν τῷ ἐσχάτῳ τι ἀποκαλυφθῆ σιγῶν τὸν πρῶτον. Εἰ δὲ μὴ τῷ ἐν ἐσχάτοις τεταγμένῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ πρῶτῳ καὶ μάλιστα ἐξάρχοντι τῷ βουλευτηρίου τοιαῦτα ἔδξε, καὶ ὑμῖν ἐπεψηφίσθη γε τοῖς πᾶσιν ὡς λυσιτελῆ, προσῆκε στέργειν καὶ αὐτὸν, καὶ περαιτέρω πολυπραγμονεῖν μηδὲν · τῆς βασιλίδος δὲ ἐναγούσης μάλιστα, καὶ ἐπισπωμένης πρὸς τοὺς λόγους. Οὐδὲ τὰ τοιαῦτα καίτοιγε ὀλίγα ὄντα ἐκῶν εἶναι ἐφθεγγάμην. Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτα εὐθύς ὁ πατριάρχης αἰτίας ἀπολύων ἐκυδὸν, Ἄλλ' ἐγὼ, εἶπε, πρῶτος καὶ αὐτὸς μηδὲν εἶναι πρὸς τὰ ζητούμενα τὴν βουλήν ὁμοιωγῶ. Οὐ γὰρ Ἀλεξάνδρου περὶ εὐλόγων καὶ μὴ τοιούτων ἀποκρίσεων μελήσειν · ἀλλ' ὅπως δὲ προύθετο ἐξαρχῆς εἰς πέρας εἰ δύναίτο ἀγάγη · οὐ δὴ ἕνεκα καὶ αὐτὸς οὐ πρὸς λόγους, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνο φημι βουλευτέον εἶναι · τὰ ἴσα δὲ εὐθύς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιψηφισαμένων πάντων, ἐπεὶ ὁ μέγας δομέστικος ἀνέστη, καὶ οἱ ἄλλοι συνανέστησαν, καὶ ὁ σύλλογος διελύθη. Ὅρων δὲ καὶ πρότερον ἐφιέμενον ὁ μέγας δομέστικος τὸν πατριάρχην τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων, καὶ μήτε βίβη βουλόμενος τὴν ἐπιχειρήσιν ἐπέχειν (οὐ γὰρ ἰσοῦλετο ἀκουσίῳ ἔρχειν, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα βουλομένων, καὶ χάριν εἰδόντων τῆς ἀρχῆς) ; ἄλλως τε καὶ δεδοικῶς μὴ καὶ πρόσφατις ἐκ τούτου στάσεως ἀναφυῆ, καὶ πολέμου ἐμφυλίου, ἐξ ὧν ὡς εἰκὸς διαφθορησομένην συνέωρα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν · καὶ παντὸς οἰόμενος θανάτου ἐπαχθέστερον οὐδὲ βασιλέως ἔτι περιόντος, καὶ τοι πολλὰ πολλὰ

Jacobi Pontani notæ.

(92) Dicit hoc quilibet tyrannus et barbarus, et tyrannorum est, regnandi gratia omnia divina et

humana jura pervertere. Non inscite efficta Alexandri hujus responsio, aequitatem pro nihilo ducentis.

κις· παρακλητός ἠθέλησε γενέσθαι βασιλεύς) ἐσκέπτετο μὲν καὶ πρότερον τὴν ἡγεμονίαν ἀποδοῖσθαι, καὶ ἀπραγμοσύνη τὸν ἐπιλοιπον βίον ζῆν, ὅπερ ἔφην τοῦ φθορᾶς αὐτῆς αἴτιος· Ῥωμαίους κατὰ ἦναι πᾶν ὀτιοῦν ἀνεκτότερον νομίζων. Ὡς δὲ καὶ κατὰ τὴν σύλλογον αὐθαδῶς καὶ θρασέως τοῦ Χούμνου πρὸς αὐτὸν διελεγμένου (μάλιστα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον ἀποτείνεσθαι ψίθη, πάντων τῶν τότε Ῥωμαίων καὶ νομιζόμενον καί ἴβντα πρῶτον) οὐδεὶς ἐπετίμησεν, οὐδὲ ἐμέμπατο τῆς ἀκαίρου παρῆρσις, ὡσπερ ἀρχὴν νομίσις· στάσεως ἐμφυλίου τὸ τοιοῦτον, θάπτην ἢ ἐβούλετο, ὠρμητὸ ἀπαγορεύειν τὴν ἀρχήν.

356 CAPUT III.

Amor in imperatorem mortuum. Fastidium potestatis et causa nova. Chumni contumeliosum dictum non vindicatur. Excusant se patriarcha et imperatrix. Domesticus multis verbis studium et fidelitatem in imperatorem vivum declaratum significat. et imperii administrationem in concilio deponit, obscure patriarchæ ambitionem hujus rei causam indicans.

Μετὰ γοῦν τὸν σύλλογον εἰς τὴν ὑστέραιαν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς καὶ πατριάρχης παρήσαν ἐν βασιλείοις, πρὸς βασιλέα ἐχρήστο μηνυτῆ, καὶ τοιαῦτα αὐτῇ ἐδήλου δι' αὐτοῦ, ὡς εἴπερ ἦν αἰρεσις αὐτῷ προτεθῆναι ἐκ Θεοῦ (αὐτὸς δ' ἂν εἴη τῶν λεγομένων μάρτυς ὡς ἄληθῆ), βασιλέα μὲν ἐν ζῶσιν εἶναι, αὐτὸν δ' ἐκείνου τὸν θάνατον ἀτελέσθαι, ἀπάσις ψήφοις καὶ πάτρη σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ προεἴλετο ἂν αὐτὸς ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐκείνου ζῆν. Ἐπεὶ δὲ τῷ μέτρῳ καὶ ζωῆς καὶ τελευτῆς ἐκάτῳ ταλαντεύοντι τοῦτον ἔδοξε τὸν τρόπον, ἐκείνῳ μὲν ὁμολογεῖν προσῆκον χάριτας τῆς περὶ ἡμᾶς σοφῆς οἰκονομίας· αὐτοῦς δὲ, ἕκαστον ὃ τι ἂν εἴη αὐτῷ τε προσῆκον καὶ λυσιτελεῖ σκοπεῖν· ὃ δὴ καὶ μοὶ σκεψαμένῳ περὶ ἑαυτοῦ, ἔδοξε δεῖν τῶν μὲν πραγμάτων ἀποσχέσθαι· συνεῖναι δὲ τὸν ἐπιλοιπον ἀπραγμοσύνη βίον ὅπως ἂν δύνωμαι διάγοντα κατ' ἑμαυτόν· οὕτω δὴ δόξαν, ἤδη καὶ σὺ κατὰ δόλον ποιῶ. Τοῦ πατριάρχου δὲ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν δι' ἦν αὐτῷ τοιαῦτα πρὸς τὴν βασιλίδα παρέρτη λέγειν. Καὶ πρότερον μὲν ἔφασκε τοὺς τοιοῦτους στρέφειν λογισμοὺς, καὶ ἀναγκαῖον οἰεσθαι ἀφίστασθαι τῶν πραγμάτων. Ὁ δὲ με τάχιον ἀνέπεισε τὴν βουλήν ἀνακαλύπτειν, οὐδὲν ἕτερον εἶναι, ἢ ὅτι τῇ προτεραιᾷ κατὰ τὸν σύλλογον ἀκαίριος τοῦ Χούμνου καὶ ἀσῶστως παρῆρσις παρμένου, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἀποκαλυφθῆ, σιγάτω ὁ πρῶτος φαμένους, οὐδ' ἡ βασιλῆς, οὐτ' αὐτὸς, ἡγανακτῆσαι πρὸς τὴν ἀναίσχυντον, οὐδὲ δίκην ἔδοικε τῆς ἀνοήτου γλώσσα γίγασ, ὅλλ' ἐψησυχάσατε τοῖς λεγομένοις, ὡσπερ εἰρημέτου μηδενὸς καινοῦ. Ὁ πατριάρχης δὲ, εἰ μὲν καὶ τις ἄλλη πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ἔλεγε, λόγους ἤγαγεν αἰτία, αὐτὸς ἂν εἰδείης. εἰ δ' αὐτοῦ τούτου ἕνεκα μόνου παρῆρσις ὄρη φερόμενος πρὸς ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλίδα, ἀφίστασθαι τῆς διοικήσεως ἕγνωσ τῶν κοινῶν, οὕτε δίκαια ποιεῖς, οὕτε προσῆκοντα σαυτῷ. Ἐγὼ τε γὰρ ἰσχυρίζομαι τούτων τῶν λόγων μὴ ἀκηκοῖναι παντελῶς· καὶ δίκαιος εἶναι ἀξιώ πιστεύεσθαι παρὰ σοῖ· οἶομαι δὲ καὶ τὴν βασιλίδα τὰ ἴσα ἐμοὶ εἶναι. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἡμεγε σιγῆ, εἰ ἀκούσαί τε συνέβαινε τῶν λόγων, καὶ πρὸς σὲ εἰρησθαι οἰθῆναι. Διὸ σου καὶ δέομαι τῶν πρὸς τὴν βασιλίδα λόγων ἀποσχέσθαι οὐ φαύλην τινὰ ἐσομένων ἐπιθήκην τῶν κακῶν. Ὁ δ' οὐκ ἀνίη, ἀλλ' ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν. Νῦν μὲν φάσκων τὸν λόγον μόνον ἐκείνου τὸν ποιήσαντα τὴν παραχῆν, ἴσως

Ergo die proxime sequenti cum ipse et patriarcha essent in palatio, per eum imperatrici hæc renuntiat. Si fuisset a Deo in ejus relictum arbitrio (ipso teste vera se dicere), utrum mallet, imperatorem quidem vivere, se autem pro illo vitam ponere, quasi omnibus punctis, omnique studio, et alacritate præoptaturum fuisse mori, ut illi vivere diutius concederetur. Quoniam vero Deo unicuique sua fata dispensanti ita placuisset æquum esse eidem ut sapientissimo patri nostro familias gratias agere, et hominum quemlibet pro se, quid sibi conveniens utileque sit circumspicere. Hoc se sibi jam præstitisse, visumque rerum administratione cedendum, et quod superest ævi sibi, quoad fieri possit, soli viventem in curarum vacuitate consumendum. Hujus sæ voluntatis eam esse ignaram noluisse. Sciscitante autem patriarcha causam, quid ei in mentem venisset, talem ad Augustam mittere nuntium, respondit: pridem se istas cogitationes volvere, et abdicationem rectionis sibi necessariam arbitrari. Quod vero eum ad meditata citius patefacienda incitavit, non esse aliud, quam quod pridem Chumnus in conventu impo- tuerit, et insipienter ac sine fronte illud effutiverit, si postremo revelatum sit, taceat primus: quam imprudenciam nec imperatrix, nec ipse patriarcha ægre tulerit, nec malédicentiam istam puniverit, sed perinde ac si nihil diceretur novi, in dicto istoc conqueverint. Excepit patriarcha. Num alia præterea res te commoverit, ut hoc diceret, tu nosti. Si propter hoc solum exacerbatus, mihi et imperatrici tantopere irasceris, ut reipublicæ regendæ munus abjicere constitueris, nec juste, nec ex tua dignitate facis. Nam ego me verba illa Chumni omnino non audivisse, tibi confirmare possum, et mihi fidem haberi æquum est, putoque imperatricem eadem mecum confessionem. Haud enim vocem tenuisset, si audivisset, et te tactum credidisset. Quare te oro quæsoque, uti verbis talibus ad eam supersedeas, quæ præsentibus malis non parvo additamento futura sunt. **357** Ille non se flectere, et instare ut imperatrici nuntius iret; nunc quidem illud verbum solum esse, quod turbas concitaret; fortasse autem alia quosdam inclusa habere in pectore, quæ prodere nolint. Statim igitur patriarcha ad imperatricem

refert, quæ a magno domestico acceperit, et jussa efficit. Quæ tam insperatos, et inexpectatos sermones auribus hauriens contristatur, et ad stuporem miratur, quid eum ad hæc cogitanda, et sibi eloquenda perpulerit. Tamen ut se collegit, ei vicissim nuntiari jubet nulla ratione hæc ipsum loqui decere, neque ejus ingenio, neque amore illo, quo se ipse et imperator mutuo dilexerint, quemque a pueritia usque ad hoc tempus purum sincerumque conservarint, digna esse. Quocirca se credere etiam non posse, eum propter hominem fatuum eo iracundiæ ægritudinisque processisse. Deinde se nec audisse quid diceret; nec si audire contigisset, operæ pretium censuram fuisse hominem multare, quando ipsemet non minorem quam ipsa, et puniendi a quibus offensus sit, et ignoscendi, si velit, auctoritatem habeat. Quamobrem si propter illud verbum duntaxat indignaretur, a semetipso magis, quam ab illa pœnas sumere convenire. Si quo alio sibi opus sit, quod ipsa usque nunc ignoret, cum fiducia aperiat: nihil fore, in quo ejus animo non libenter gratificatura sit, nisi multo maxime ad præstandum impossibile fuerit. Sic imperatrix magno domestico respondendum curavit. Qui ad patriarcham, Et tu penitus vim verborum meorum ignoras, inquit, et Augusta a cogitatione eorum quæ fiunt, abest longissime. Ut autem et tu scias, et illi exponas, quam non iniqua in corde meo versem, audi quis sit meus de republica sensus. Meam cum defuncto imperatore a pueris perfectissimam amicitiam, et te nescire credibile est; et imperatrix in patria adhuc degens nosse qui potuit? Quod vero ad bellum contra avum et inceptum, et finitum attinet, quando reliquis omnibus multum et varie immutatis, omnibusque adversantibus in extremas fere difficultates devenit, quam promptus ei adjutor extiterim, nec corpori meo, nec pecuniis, nec alii cuiquam rerum mearum parens, sed temporibus miseris, et amicos germanos requirentibus, omnia ei factus sim, nullumque officium præterniserim; et postquam rerum summam obtinuit, quantum ad externos hostes, Græcos, inquam, et Barbaros, et ad domesticos insidiatores attinet, **358** quomodo ego tanquam alter ille ei collaborarim, et cum eo, ac pro eo multa gravia periculosaque sustinuerim (sileo enim de administratione, quo pacto omnem ego laborem perferens, imperium ipsi facillimum reddiderim), Romani omnes scire possunt, rebus ipsis manifestissime clamantibus, et testimonium ferent; præque omnibus imperatrix, quam non experientia tantum, sed ipsemet quoque imperator de mutua inter nos concordia docuit: quæ quidem tanta fuit, ut opinione mea omnes et antiquos, et recentes ab amicitia nobilitatos superaverit. Unde non modo vicissim nos adjuvari, sed etiam usque ad hoc tempus in summa gloria vixisse contigit. Turpe igitur, me, qui antehac nunquam ullius dedecoris occasionem mihi præbuerim, nunc sponte, ac libentem ma-

A δέ τινα καὶ ἄλλα ἔχειν ἀνέκφορα ἐν τῇ ψυχῇ. Αὐτίκα μὲν οὖν ὁ πατριάρχης ἐποίει τὰ κεκελευσμένα, καὶ τῇ βασιλίδι ἀπήγγειλεν ὅσα ὁ μέγας δομέστικος πρὸς αὐτὸν διαλεχθείη. Ἡ δὲ ἐλπιδὸς τε ἔξω, καὶ πέρα προσδοκίας λόγους ταῖς ἀκοαῖς εἰσδεξαμένη, ἤνιάτο μὲν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ἐξεπέπληκτο δὲ, ὅ, τι τὸ τὸν μέγαν δομέστικον πείσαν τοιαυτά τε ἐνθυμηθῆναι καὶ πρὸς αὐτὴν εἰπεῖν· ὅμως ἑαυτὴν ἀναλαθοῦσα, ἀντεμήνυεν αὐτῷ, μὴ παντάπασιν αὐτῷ προσήκειν τοὺς τοιοῦτους λόγους, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ διανοίας ἀξίους εἶναι· οὐδὲ τῆς πρὸς βασιλέα φιλίας ἦν ἐκ παίδων ἄχρι, καὶ εἰς τόδε χρόνον ἀλλήλοις διετηρήσατε ὁδοὺν καὶ καθάραν. Διὸ οὐδὲ πείθεσθαι οἶά τε εἶμι ὡς παρφρονούντος ἕνεκα ἀνθρώπου προφήχτης εἰς τοσοῦτον καὶ ὀργῆς καὶ λύπης. Ἐγὼ δὲ μήτ' ἀκηκόεμαι τοῦ ἀνθρώπου λέγοντος ὁμολογῶ, μήτ' εἰ καὶ συνέβαινε πυθέσθαι, προῦργου ποιήσασθαι κολάζειν τὸν εἰπόντα· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς σὺ ἐλάττω δύναμιν ἔχεις, ἢ ἐγὼ κολάζειν τε τοὺς προσκρούοντας, καὶ συγγνώμην παρέχειν ἂν ἐθέλῃς. Εἰ μὲν οὖν ἐκείνων ἕνεκα τῶν λόγων μόνον ἀγανακτεῖς, παρὰ σουτοῦ μᾶλλον ἢ παρ' ἐμοῦ προσήκει λαμβάνειν δικας. Εἰ δὲ καὶ τινος ἐτέρου δέη ὅπερ ἄχρι νῦν ἀγνωστον ἐμοί, λέγειν θαρρόντα, ὡς παρ' ἐμοὶ δύσκολον ἐσόμενον μηδὲν ὅπερ ἂν σοι κατὰ γνώμην ἦ, εἰ μὴ πάντη τῶν ἀδυνατωτάτων εἴη. Τοιαῦτα μὲν ἡ βασιλὶς πρὸς τὸν τοῦ μεγάλου δομεστίκου λόγους ἀπεκρίνατο· ὁ δ' ἔφασκεν, αὐτὸν τε παντάπασιν ἠγνοηκέναι τὴν δύναμιν τῶν λόγων τῶν αὐτοῦ, καὶ βασιλίδα τὴν διάνοιαν τῶν γιγνομένων μάλιστα ὡς πορρωτάτω ἔχειν. Ἴνα δὲ αὐτὸς τε εἰδῆς καὶ βασιλίδι φράσης ὡς δίκαια διανοοῦμαι, ὡς ἔχω περὶ τῶν πραγμάτων ἄκουσον. Τὴν μὲν ἐμοῦ τε καὶ βασιλέως ἐκείνου πρὸς ἀλλήλους ἐκ παίδων ἀκροτάτην φιλίαν, σὺ τ' ἂν ἀγνοοῖης ὡς περ εἰκὸς, καὶ ἡ βασιλὶς πρὸς τὴν οἰκίαν διατρίβουσα· ὅσα μέντοι γε πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα τὸν πάππον πόλεμον, καὶ ἀρχομένου καὶ τελευτῶντος, ὅτε τῶν ἄλλων ἀπάντων πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ὑποστάνας τὰς μεταβολὰς, πάντων ἀντιτεταγμένων σχεδὸν εἰς ἰσχύτην ἀπορίαν συνηλάθη, αὐτῷ προθύμως συνηγωνισάμην, μήτε σώματος φειδόμενος, μήτε χρημάτων, μήτ' ἄλλον τῶν οἰκείων μηδενὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα ἐπείγουσι τῶν καίρων καὶ δεομένοις γνησίων φίλων πάντα ἐγινόμην αὐτῷ, καὶ τῶν δεόντων ἐνέλιπον οὐδὲν, καὶ μετὰ τὸ τῶν πραγμάτων ἐγκρατῆ γενέσθαι, ὅσα τε πρὸς τοὺς ἔξωθεν πολεμίους, καὶ Ἑλληνας λέγω, καὶ βερβάρους, καὶ πρὸς τοὺς ἐνδον ἐπιβούλους, ὡς περ ἄλλους ὦν αὐτὸς, καὶ συγκατειργασόμενον καὶ συνδέειφρον αὐτῷ τοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ πόνους καὶ κινδύνους (ἐγὼ γὰρ λέγειν τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων, ὡς αὐτὸς πάντα πόνον ὑφιστάμενος, ἄλυπον αὐτῷ καὶ ἄπονον ἐποίουν τὴν ἀρχὴν), πάντες μὲν ἂν εἰλεῖεν Ῥωμαῖοι, αὐτῶν σαφέστατα βούωντων τῶν πραγμάτων, καὶ συμμαρτυροῦσαι ἐμοί. Τῶν ἄλλων δὲ πάντων μάλιστα ἡ βασιλὶς ὅσα μὴ μόνον ὑπὸ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ βασιλέως αὐτοῦ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν ὁμόνοιαν,

τὴν πάντας ὡς ἐγῶμαι καὶ τοὺς πάλαι καὶ τοὺς νῦν ὑπερελάσσαν ἐπὶ φιλῆ ἀννουμένους σαφῶς διδάσκειμένη. Ἐφ' οἷς οὐκ ὠφελίσθαι μόνον παρ' ἑκατέρων συνίδαιεν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄχρι νῦν χρόνον εὐκλεέστατα βεβιωκέναι. Ἄτοπον οὖν, τὸν μὲν πρὸ τοῦ χρόνον ἅπαντα, μηδέποτε μηδεμίαν ἀδοξίας πρόφασιν παρεσχηκέναι ἑμαυτῷ, νυνὶ δὲ ἔκοντι λοιδορίας ἄξια καὶ μέμψως ποιεῖν· ἂν τε γὰρ ἀγνοήσας οἶων κακῶν τὰ πράγματα χωρήσει, ἑμαυτῷ μὲν ἀδοξίας, τοῖς λοιποῖς δὲ Ῥωμαίοις φθορᾶς καὶ κινδύνων αἴτιος καταστῶ, οὐδεμίαν παραιτεῖσθαι δίκαιος συγγνώμην αὐτῷ παρ' ἑμαυτῷ κριτῆ. Ἄν τε καὶ συνορῶν (ὡσπερ ἤδη καὶ ἐπίσταμαι σαφῶς), ἔπειτα καταμαλακίζοιμην δεῖε τοῦ μὴ δοκεῖν ἐν καιροῖς, ἐπὶ κινδύνοις τὴν ἀρχὴν μεθεῖσθαι, οὐ λοιδορίας ἄξιος μόνον, ἀλλὰ καὶ δίκης τῆς ἐσχάτης, ὅτι καὶ τοι προειδῶς, ὑπέμεινα ἐκὼν εἶναι κακὸς ὀφθῆναι, καὶ μῆτε καιροῖς, μῆτε πράγμασι ὡς δεόν χρῆσασθαι εἰδῶς. Οὐ δὲ ἕνεκα κινδύνων τε καὶ ἀδοξίας ἔργων ἀπαλλάττειν ἑμαυτόν. Καὶ τοι γε οὐδὲ βασιλίδι τε καὶ τοῖς βασιλέως παῖσιν ἐκ τῆς ἀδοξίας ταυτησί καὶ τῶν κινδύνων ὠφελειάν τινα ἐξεστὶ πορίζειν. Ἦν γὰρ ἂν τοῦτο παραμύθιον οὐ φαῦλον, ὡς ἂν δὲ μὴ δοκῶ τοὺς ὑπὲρ τῶν βασιλέως παῖδων πόνοισι καὶ κινδύνουσι ἀποδιδράσκειν, νῦν μὲν ἐν τῆς εἰρήνης τοῖς καιροῖς, ὅτε μῆτε πόλεμος οὐδεὶς, μῆτε κακῶν προσδοκία μηδεμία, πατριάρχης τε καὶ σύγκλητος ἅμα βασιλίδι ἰθυόντων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ καὶ τὰς τιμὰς καρπούσθων. Ἐὰν δὲ ποτε συμβαίῃ πλεμόν τινα ἀναφῆται κίνδυνον ἀπειλούμενα βασιλέως τοῖς παῖσι, τότε αὐτὸς ἤδη προθύμως τοῖς κινδύνοις ἐμπαρέξω ἑμαυτόν, καὶ ἢ συνδιασώσω τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν μαχόμενος πεσοῦμαι; ὡς ἂν ἐμοὶ μὲν οἱ πόνοι καὶ τὸ κινδυνεύειν, ὑμῖν δὲ τὸ ἐντροφεῖν τοῖς πράγμασι, καὶ αὐτῶν καταπολεῖν μηδενὸς παρενχλούμενος περιγίνωτο. Κεφάλαιον δὲ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν, ὡς ἔστιν οὐδὲν τὸ πείσον, ὡσπερ καὶ πρότερον, ἔχασθαι τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς· ὡς ἂν δὲ καὶ ἔργοις ὃ λέγω κατὰ δῆλον ποιήσω, τῆς συνήθους καθέδρας ἐξαναστάς, ἐφ' ἑτέραν καθεδούμαι, ἵν' εἰδείῃ τε βασιλὶς τε καὶ ὑμεῖς, ὡς οὐδὲν ἤδη τὸ κωλύον ἕτερόν τινα ὅν ἂν βούλησθε αὐτοὶ τοῖς πράγμασι ἐπιστῆν· οὕτως εἰπὼν, ἐφ' ἕτερον μετέβη τόπον, ὡσπερ ἔργῳ παραχωρῶν ἑτέρῳ τῆς ἀρχῆς. Ὁ πατριάρχης δὲ τῶν αὐτῶν ὁρῶν τε καὶ ἀκούων, Σκληρὸς ἔστιν ὁ λόγος, εἶπε, καὶ μάλιστα δυνάμενος τῆς ψυχῆς τῆς βασιλίδος καθικέσθαι. Ὅδ', Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, καὶ εἶδει γε μηδὲν τοιοῦτον μῆτε εἰρησθαι, μῆτε εἶναι, νυνὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀνάγκης συνηλᾶθην, ὥστε καίτοι τῶν ἄλλων μάλιστα ἀπάντων ὅσα εἰς παραμυθίαν πολλῶν ἀνεσιν ἀνιάρων (ὅσα βασιλίδι ἐκ τῆς βασιλέως προσεγένετο τελευταίῃ) λέγεσθαι βουλόμενος ἐπ' αὐτῆς ἐναντιώτατα πράττειν ἑμαυτῷ δοῦλον ἕνεκα. Ἦ γὰρ ἀπρακτεῖν παντελῶς ἀνάγκη, ἢ φαύλους καὶ οὐχ ἢ προσήκων, ἄρχειν. Ἐἴτε τοῖσιν πράττοντος μηδὲν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφησυχάζει ὡς χθὲς καὶ πρῶην τὴν ἀρχὴν οἰομένη διοικεσθαι παρ' ἐμοῦ,

A ledictis, et reprehensione digna committere. Sive enim nescius quo miseriarum res evadent, mihi quidem ignominiam, cæteris autem Romanis pericula exitiumque creavero, nullam vel me ipso iudice veniam; sive etiam animadvertens (quemadmodum jam liquido scio), tamen emollescam timore, ne scilicet dubiis ac formidolosis temporibus imperium videar dimittere, præter vituperationem crudelissimum quoque supplicium commerebor: quod quanquam præsciens, sustinuerim volens ignavus, et neque occasionum, neque rerum bene utendum peritus videri. Quam ob causam et discriminibus, et infamiæ me decrevi subducere; unde nec ad imperatricem, nec ad imperatoris liberos aliquid emolumentum redundabit; esset enim hoc non exiguum solatium. Ne autem labores propter filios imperatoris capessendos vitare existimer, nunc quidem in ista pace, cum nec bellum est ullum, nec malorum expectatio, patriarcha, et concilium una cum imperatrice imperium regant, ejusque bonis et honoribus perfruantur. Quodsi aliquando arma imperatoris liberis periculum denuntiantia movebuntur, rursus impigre hostium telis me objectabo, et aut imperium illis servabo incolumem, aut eorum causa in medio certamine occumbam: ut ego quidem labores habeam et pericula, vos autem omnibus copiis affluentes, delictis et gaudiis dediti, vitam nullo impediante transigatis. Caput denique et summa orationis meæ est, re nulla me adductum iri, ut quomodo antehac imperium administrem: **359** et quo facto simul quod dico comprobem, e sella consueta surgens alibi sedebo, ut Augusta, et vos scire queatis, nihil jam obstare, quominus alium quempiam e vestra sententia tantis rebus præficiatis. Hæc fatus, in alium locum, tanquam ipso opere alteri imperium cedens concessit. At enim patriarcha hæc videns et audiens: Durus est, inquit, hic sermo, et qui animum imperatricis gravissime vulnerare possit. Vera loqueris, ait domesticus; et sane nihil horum neque dici oportebat, neque fieri. Nunc autem eo necessitatis compellor, ut quamvis præ omnibus maxime, quæcunque ad consolationem, mœrorumque levationem pertinent (qui ex obitu imperatoris multi ad imperatricem confluxerunt), apud illam dicere velim; faciam tamen, quæ solatio illius plurimum repugnant; idque duabus de causis, vel quia omnino cessandum, vel quia male et contra quam fas sinit, imperandum est. Seu igitur me feriente, etiam imperatrix vacaverit, credens ut nuperrime, a me imperium temperari, omnia pessimi ire oportebit; seu somniculose et secus quam convenit gubernante, eadem est expectanda calamitas; et ego insuper non aliis solum, verum etiam mihimet improbitatis pœnas dabo; ut utrinque referat hæc imperatricem cognoscere, etiamsi inde ægra animi futura sit: siquidem præstat, ut percepto rerum statu tecum et cum aliis pro eo ac debet de imperio consultet,

quam ut eo ignorato, haud multo post non horum duntaxat, sed et imminentium incommodorum causa doleat.

τοῖς ἄλλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑμαυτῷ τῆς μοχθηρίας ὀφείλειν δίκας· ὥστ' ἀμφοτέρωθεν λυσιτελεῖς γνώριμα ταῦτα γίνεσθαι τῇ βασιλίδι, κἄν εἰ μέλλοι παραχῆν καὶ λύπην προσενεῖν. Βέλτιον γὰρ περὶ τῶν γινόμενων ὡς ἔχουσι μαθοῦσαν, ἅμα σοὶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ δέοντα βουλευσασθαι περὶ τῆς ἀρχῆς, ἢ ἀγνοήσασαν, ὀλίγῳ ὕστερον μὴ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς συμβησομένης βλάβης ἕνεκα ἀγανακτεῖν.

I CAPUT IV.

Dolor et lacrymæ imperatricis, ob inexpectatum nuntium. Nem querela miserabilis de viduitate sua, et puerorum orbitate, neglectoque a domestico amici officio. Eam porro amicitiam exaggerat, et miris modis ad mutandum consilium innectere virum conatur.

Hæc omnia patriarcha imperatrici renuntiabat. Ea cum audiret, quæ nec unquam ipsa cogitasset, nec alio narrante credidisset, primum quidem præ dolore nihil respondere poterat. Deinde cum diu largas in silentio lacrymas effudisset: Facilius, inquit, persuasisset mihi (93) quispiam montem transferri, quam mentem magni domestici ad momentum temporis immutari posse. Quoniam ergo de illo talia jam est audire, qualia mihi nunquam succurrerunt, quid apte respondeam, penitus hæreo. Veruntamen ex iis, quæ me **360** præcipue nomorderunt, respondendi ducam initium. Dico igitur (quasi enim præsentem alloquar), tu modo vel ut mente alienatam, aut sopore profundo, veternoque demersam, ad sensum circumstantium me malorum perduxisti. Prius namque, etsi certo sciebam imperatorem esse mortuum, nihilominus cum tu ad me ventitares, etiam illum, ut consueveratis, ad me putabam ingredi, et absentem licet, te tamen comitari, ac tantum non etiam in tua loquela illius affatus haurire, et omnino mediocribus quibusdam malis cinctam me arbitrabar. At nunc velut peripetasmate sublato, interiora patent omnia: sic tu spe, quæ nos ludificabatur erepta, res nudas aspectui subjecisti, et filios quidem meos jam pupillos, me autem viduam, et miseris cum viduitate conjunctis implicatam spectatoribus exhibuisti. Quid porro dicemus de te, aut quid cogitabimus? An te oblitum esse conjunctissimæ illius necessitudinis, et admirabilis amicitix, quæ imperatori tecum fuit, quam propter magnitudinem credere imperitum vulgus non poterat? atqui hoc te nequire opinor, etiamsi velis. Sic enim stauo, quidquid est in genere humano conjunctionis, et familiaritatis si quis in unum colligeret, deinde ad exemplum aliquod respicere vellet, ex quo et aliis, et sibi vim ejus liceret perspicere, vobis solis præteritis (ut qui etiam terminos hujus transcendistis), inter alios potius id investigandum: usque adeo non amicos tantummodo quoslibet, sed ipsam quoque insidentem in animis amicitix ideam, speciemque exsuperastis. Atque hoc non in iis solum quæ agebatis erat observare, sed imperatorem præterea sæpenumero multis verbis testificantem au-

Οὐ μὲν οὖν πατριάρχης πάντα ἀπήγγελλε τῇ βασιλίδι. Ἡ δ' ἄπερ οὗτ' ἂν ποτε αὐτῇ διενεθῆθη, μῆθ' ἑτέρου λέγοντος ἐπιθετο ἀκούσασα, πρῶτα μὲν ὑπὸ τῆς λύπης οὐδὲ ἀντιφθέγγεσθαι ἰδύνατο. Ἐπειτα ἐφ' ἱκανὸν πολλὰ δάκρυα σιγῇ τῶν ὀφθαλμῶν καταγαγούσα, Ῥῶον ἂν, εἶπεν, ἀνέπεισέ τις ὄρος δύνασθαι μεταθῆναι ἢ τὴν μεγάλου δομεστίκου γνώμην κινήθῆναι πρὸς βραχύ. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἐκείνου τοιαῦτ' ἀκούειν ἔστι νῦν, ἄπερ οὐδ' ἂν ποτε ἐνεθυμήθην, προστικούσας μὲν ἀπολογίας ἀπορῶ. Ὅμοιος ἐκ τῶν μάλιστα μου καθικομένων τῆς ψυχῆς, ποιήσομαι τῆς ἀπολογίας ἀρχὴν. Λέγω τοίνυν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἄρτι νῦν, ὥσπερ ἐξεστηκυῖαν τῶν φρενῶν, ἢ κάρῳ βαθεῖ καὶ ὕπνῳ κατεσχημένην εἰς αἰσθησιν ἡγάγες τῶν περισχόντων με κακῶν. Πρότερον γάρ, εἰ καὶ μάλιστα σαφῶς τὴν βασιλέως ἠπιστάμην τελευτὴν, ἀλλ' οὖν εἰσιόντος τε σοῦ πρὸς ἐμὲ, κάκεινον ἐδόκουν, ὥσπερ ἔθος ἦν συνεισπίναί, καὶ ἀπόντα συνέπεσθαι. Καὶ μονοῦ καὶ φθέγγεσθαι ἐλογιζόμενη ἐκείνον ὅτε διελέγου πρὸς ἐμέ. Καὶ ὅλως μετρίαν τινὰ ἐλογιζόμενη τὴν περισχοῦσάν με τῶν κακῶν ἐπιφορὰν νυνὶ δὲ ὥσπερ τινὸς παραπετάσματος ἀρθέντος πάντα φαίνεται τὰ ἔνδον, οὕτω σὺ τῶν ἐλπίδων ἡμᾶς ὑφ' ὧν ἐφεναικίζομεθα ἀπιστερήσας γυμνὰ παρεσκευάσας τὰ πράγματα καθορᾶν. Καὶ τοὺς μὲν ἐμοὺς οἴεσθαι παῖδας, ὀρφανούς πατρός, ἐαυτὴν δὲ χηρεῖα καὶ τοῖς ἐκ ταύτης κακοῖς συνεσχημένην· ἀλλὰ τί ἂν τις φαίη, ἢ καὶ λογιζαίτο περὶ σοῦ; πότερον ὡς ἐπιλέλησαι τῆς ἀκροτάτης συναφείας καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης φιλίας βασιλέως τῆς πρὸς σέ, ἢ διὰ τὸ μέγεθος οὐδὲ πιστεύειν εἶχον οἱ πολλοί; ἀλλ' οὐκ ὀλομαι δυνήσεσθαι εἰ γε καὶ μάλιστα ἐβούλοιο. Οἶμαι γὰρ εἰ τις τὴν ἐν ἀνθρώποις ἄπασαν φιλίαν συλλαβὼν, ἔπειτα πρὸς παράδειγμά τι θελήσειε σκοπεῖν, ἐξ οὗ τοῖς ἄλλοις τε κάκεινῳ τὴν αὐτῆς ἰσχὺν ἐξίσταται κατιδεῖν, ὅμᾳς ἂν μόνους παραδραμῶν (ὡς καὶ τοῖς ὄρους ταύτης ὑπερβάντας) ἐκ τῶν ἐπιλοπίων ἐξευρίσκειν, ὃ τι ἂν εἴη πειρᾶσθαι πρῶτον. Τοσοῦτον οὐ τοὺς φίλους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδέαν αὐτῆν φιλίας ἔσεσθαι κατόπιν. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν πραττομένων μόνον ὀρᾶν καὶ βασιλέως ἦν ἀκούειν πολλὰ πολλάκις φθεγγομένου, ὡς καὶ φιλιτάτων καὶ γυναικῶς καὶ συμπάντων ὡ; εἰπεῖν χρη-

Jacobi Pontani notæ.

(93) Oratio hæc imperatricis ad magnum domesticum, qua eum permovere conatur, ne se vidua, et duobus filiis parvulis orphanis, atque ad impe-

randum minime adhuc idoneis, imperii procurrationem deponat, plane insignis, et vel ipso Cicerone, aut Demosthene digna est.

μάτων τὴν εἰς σὲ φιλίαν προηγοῖτο. Πότερον οὖν ἄ
 ὡς μὲν ἐπιλέλησαι τῆς βασιλείως φιλίας, οὐδὲ τῆ
 λαν συκοφαντικῶ τούτους τρόπους εἰπεῖν ἐξέεται, ὅτι
 δὲ μεμνημένος ἀγωνομοεῖς, καὶ τοῖς βασιλέως
 πασι ἐναντίας ἢ προσῆκεν ἀποδίωξαι ἀρετῆς
 μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν; ἀλλ' οὐτε τοῦτο οὖν.
 ὡσπερ οὐδὲ τὸ πρῶτον. Οὐ μὲν ἄλλ' οὐδὲ τῶν
 πρὸς ἐμέ σου λόγων οἷς ἐκάστote καὶ βασιλέως
 ζῶντος διεξίεις, ἀξία τὰ δεδογμένα νῦν. Οὐ γὰρ δὴ
 πού γε ἐπιλέλησαι ὡς πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κινδύ-
 νους καὶ θάνατον εἰ οἷόν τε εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς
 ὠφελείας καὶ τῶν παίδων ἐτοιμότητος εἶναι καιροῦ
 καλοῦντος ὑπομένειν ἰσχυρίζου. Οὐ νῦν παρόντος
 εἰ σοὶ ἐξελέγχεσθαι ἐπὶ τῶν ἔργων εὐπροπέξ, αὐτὸς
 ἔρεις. "Εἰ δὲ οὐδ' ἐμαυτῆ τι σύννοια σοὶ προσκε-
 κρουκίξ· ἀλλ' ἐξ ὅτου παρεγενόμην ἐν τοῖς βασι-
 λείοις οἴκοις, οὐδὲν ἀποδέουσαν οὐτ' εὐνοίαν, οὐτε
 τιμὴν ἢ τάδεληφῶ κίντη παρεχόμεν, μᾶλλον δὲ καὶ
 πλείω παραπολύ. "Οσον ἐκείνου μὲν οὐτε τεθνεώτος
 ἐμοί τις βλάβη, οὐτ' ὠφέλεια ζῶντος ἔφεται τοσοῦ-
 το δικαιοσύνης· οὐ δὲ καὶ ζῶν τὰ μέγιστα ἂν
 δῆσαι, καὶ ἀποθανῶν οὐδὲν ἤττον ἡμῖν τε καὶ
 τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι λυμανῆ. Ἐγὼ δὲ καίτοι
 πολλὰ συνεῖρειν ἔχουσα, καὶ ἀποδεικνύουσα δι' αὐτῶν
 ὡς οὐτε συμφέροντα, οὐτε δίκαια ἐβουλεύσω, ἐκεῖ ο
 μόνον ἐρῶ τὰ ἄλλα κατάλιπούσα. Εἰ γὰρ περιόντα
 τινὰ ὄδιν τῶν ἐπιφανῶν τινι συνέσει γυναικί συν-
 τυχεῖν χρεῖξ μὲν συνοῦση, καὶ τοῖς ἐκ ταύτης
 κακοῖς, καὶ παισὶν ὀφρανοῖς, καὶ μηδένα τὴν προ-
 στήσομενον ἔχουσι προστετηκίξ, καὶ διὰ ταύτας
 πολλοὺς ὑφορωμένη τούτους κινδύνους, καὶ δεομένη
 τῆς δυστυχίας οἰκτεῖραι, καὶ αὐτῆς προστῆναι τῶν
 παίδων οὐδὲν ἕτερον εἰς δικαίον λόγον προβαλλομέ-
 νη, ἢ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν παρὰ ἀξίαν κακο-
 πραγίαν, οὐκ ἔδει καί σε καὶ πάντα ὄντινούν οἷος
 σὺ, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντα, πρόνοίαν ποιήσασθαι
 τῆς γυναικὸς ὄση δυνατῆ καὶ ἀξιοχρεως τοὺς ὑπὲρ
 ἐκείνης νομίσαι πόνους εἰς εὐκλείας λόγον καὶ δι-
 καιοσύνης; εἰ τοῖσιν τοῦτο μόνον ἤρκεσεν ἂν εἰς
 πειθῶ, τίνα ἂν εὐπρόσωπον ἀπολογίαν ἀποδοίης, εἰ
 αὐτοῦ τε τούτου καὶ πολλῶν ἐτέρων ἰσχυροτέρων
 παρόντων, ἀπαρτίτητος ὀφθῆς; Αἰδ σοῦ δέομαι,
 ταύτης ἀποστῆναι τῆς βουλῆς, καὶ μὴ προφάσεως
 ἔνεκα μικρᾶς, ἐμέ τε καὶ νηπίους παῖδας τοὺς
 ἐμοὺς ὡσπερ ἐν μέσῳ πελάγει ναῦν ἐρήμην κυβερ-
 νήτου καταλιπεῖν. "Αλλ' εἰτ' αὐτὸς πρῶτος ἐνεθυ-
 μήθης, ἀκαιρον ἠγήσασθαι καὶ μυρίων γέμουσαν
 τὴν βουλήν κακῶν, εἰθ' ἐτέρῳ συμβουλευόντι ἐπι-
 σθῆς, μὴ τῶν φίλων ἐκείνου, ἀλλ' ἐχθιστον ἠγεῖσθαι.
 Καὶ σοὶ μὲν πρὸς τὴν εὐκλείαν καὶ τὴν τιμὴν,
 ἡμῖν δὲ πρὸς αὐτὴν ἐπιβουλεύοντα τὴν σωτηρίαν,
 προσθήσω ὅτι καὶ πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι
 κοινῆ. Ἐγὼ δὲ εἰ καὶ μὴ ἀφ' ἐαυτῆς αὐτῆ τὸ δέον
 συνεώρων, οὐδεμία τις ἐτέρα κοινῆ τοῖς πράγμασι
 βεβαιότερα σωτηρία, ἢ σὲ τῶν πράγμασιν, ὡσπερ
 καὶ ζῶντος βασιλέως ἔφεσταις. Ἐξ αὐτῶν γοῦν
 τῶν βασιλέως λόγων οὐς περὶ σοῦ πολλάκις ἐποιεῖτο
 πρὸς ἐμέ, μάλιστα δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς μικρὸν,
 ἐχρῆν συνεῖναι τὸ συνοῖσον. Ἄνακτεμένος γὰρ ἐπὶ

divinus, te sibi et liberis, et uxore, et ut breviter
 dicam, rebus omnibus chariorem esse. Num igitur,
 ne insignis quidem calumniator te hujus amicitiae
 oblitum, memorem autem, nihilominus improbe
 agere, liberisque imperatoris post ejus obitum alias
 quam debuisti gratias referre dicere poterit? Atqui
 non magis hoc tuum est, quam prius. At vero nec
 tuis sermonibus, quos semper, etiam vivo impera-
 tore, mecum habebas, consentientia sunt, quae sa-
 tuisti. Non enim e memoria excidit tibi profecto,
 ut multa te certamina, variosque casus, et mortem
 quoque ipsam, si dici fas est, pro meis, filiorumque
 meorum rationibus turbulentis temporibus prom-
 ptissime subiturum asseveraveris. Qua quidem
 necessitate nunc praesente, an re ipsa et refelli ac
 redargui pulchrum adeo tibi sit, tu videris. Praeter-
 ea non mihi sum conscia, offendisse aliquando
 voluntatem tuam, sed ex quo **361** in domum
 imperatoriam nupsi, aequae ut fratrem meum ger-
 manum Sabaudiae comitem te colui, ac dilexi; imo
 vero multo amplius, quod ex illo mortuo neque
 detrimenti quidquam, nec superstitie quidquam
 commodi, tantis a me terrarum spatiis disjuncto
 adipiscar. Tu autem quantum prodesse potes vivus
 (potes autem longe plurimum) tantum, mihi que, et
 reipublicae Romanae nocere potes mortuus. Quan-
 quam porro multa queam adhuc adjungere, et inde
 ostendere te neque frugiferum, neque justum ce-
 pisse consilium, omissis aliis, illud tantum dicam.
 Si cui viatori contingeret, in mulierem aliquam
 nobilem incidere, viduitatis calamitate conficiantem,
 cum liberis orphanis, tutore prorsus destitutum,
 et idcirco multa metuentem aspera, orantem-
 que ut avarum suarum miseris, sui liberorum-
 que patrocinium susciperet, et argumenti ad
 impetrationem nihil afferentem, nisi nobilitatem
 suam, et conditionem infelicem, ac se indignam:
 nonne oporteret, et te, et quemcunque tui similem
 caeteris sepositis curare talem feminam, quantum
 in te esset, laboresque pro illa non recusatos ad
 celebritatis justitiaeque rationem reputare ido-
 neos? si ergo hoc duntaxat ad persuadendum suffi-
 ceret, quem, amabo, defensionis colorem habebis,
 si hoc ipso, multisque praeterea firmioribus argu-
 mentis suppeditantibus infecti haud potuisse vide-
 bere? Quapropter te obsecro, muta istam mentem,
 et noli tam levi occasione me cum tenellis adhuc
 liberis tanquam in medio pelago navim magistro
 carentem deserere: sed sive per te in hac senten-
 tiam es ingressus, alienam, et mille malorum plenam
 existimes, sive alterius suasu huc es delapsus,
 ne illum amicum, sed inimicissimum, et tuae quidem
 gloriae honorisque, nostrae autem salutis, in eo
 totius imperii Romani communiter insidiatorem
 arbitrare. Et tametsi per me non viderem, quid
 necesse sit, nimirum, non aliunde certius ac stabilius
 fore salvam Romanam rempublicam quam si
 tu ejus gubernacula teneas, perinde ut vivo im-
 peratore tenuisti: at saltem ex ipsis ejus sermo-

nibus, quos de te non raro tecum, præcipueque paulo ante mortem habuit, quid expediret, me intelligere oportebat. Recubans enim te præsentem in gremio meo, Tempus quidem meum ex hac luce recessus adest, inquit : tibi cavendum est, ne falsis ratiocinationibus, aut oratione quorundam decapta, repulso hoc viro cuiquam alteri auscultes. Nam ita si fiat, et tu, **362** et liberi tui, et Romanum imperium universum necessario peribitis. Sin illi morem gesseris, tibi, et reipublicæ etiam atque etiam profueris. Si igitur hæc ab imperatore didici, et per me similiter judico, quomodo non ineptum sit, quæ tu male, et secus quam decebat, cogitasti, iis me quoque libenter assentiri? Quare si ex his quæ dixi, tu quoque summa rei indignitate perspecta hæc velle, et loqui desieris, et ut consueveras, in gubernando processeris, ipse quidem divina te adjuvante manu, quæ in commune Romanis commodiabunt, efficies : mihi vero a calamitatibus meis defendendis, ac plangendis requiem præstabis (quæ sola erit consolatio mea, et malorum meorum induciæ), et quæ justa, utilia, tibi que decora sunt perpetrabis. Sin contemptis, et abjectis omnibus in hoc uno te obfirmaveris, quod tibi proposuisti, quid ipsa contra factura sim, enuntiabo. Omni verecundia, et imbecillitate muliebri deposita, ac veluti præ malorum magnitudine mentis inops, in media urbe loco aliquo editiore conscenso, unde verba mea ad omnium aures allabantur, intentissima plenissimaque voce exclamabo : Viri Romani, vosque Græci, vosque Barbari, audite ; perierunt, occiderunt omnia, nec ulla manet amicis apud homines gratia (94), nec cuiquam veritas, et justitia curæ sunt ; et animi constantia, summam, bona omnia ab hominibus demigrarunt ; siquidem magnus domesticus ceu vento reflante sibimet ex diametro contrarius evasit, et amicitia, quæ illi cum imperatore intercedebat, oblitus, neglectaque, quod minime decebat, veritate atque justitia, et honestatis amore posthabito, ipse quidem, quod superest annorum, per inertiam traducere constituit : me autem, liberosque meos nunc aliena, et multa sollicitudine indigentes, ita reliquit, ac si onus inutile rejiceret : quasi nesciret, ecquid unquam nos de facie nosset, aut res nostras auribus accepisset. Si animum tuum a colenda amicitia alienum, et inconstantiam, mobilitatemque tuam omnibus palam prodidero, et ita res tulerit, etiam læta moriar, quandoquidem me pœna de te sumenda explevero. His de causis rursus te oro, ne turbas moveas, sed verbis istiusmodi temperans, quemadmodum ab initio solebas, officio servias, et rempublicam administres.

γόνασι τοῖς ἐμοῖς σοῦ παρόντος, Ὁ μὲν καιρὸς, ἔφη, τῆς ἐμῆς ἤκει τελευτῆς· σὲ δὲ χρὴ σκοπεῖν ὅπως ἐμοῦ μὴ ἀπελθόντος, λογισμοί· τισὶν ἢ καὶ λόγοις ἐνίων ἀπατηθεῖσα, ἐτέρῳ τινὶ πρόσχηξ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον διωσαμένη. Εἰ γὰρ τοῦτο συμβαίῃ, οὐδὲν ἔτι τὸ λειπὸν σὲ τε καὶ τέκνα καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἀπολέσθαι· αὐτῷ δὲ προσέχουσα, ἀρίστα σαυτῇ τε καὶ τοῖς πράγμασι· βουλευσῆ. Εἰ δὴ τοιαῦτα πρὸς τε βασιλείως ἐδιδάχθη, καὶ παρ' ἐμαυτῆς αὐτὴ τὰ ὅμοια γινώσκω, τίς ἔχει λόγον οἷς αὐτὸς κακῶς καὶ ὡς οὐ δεόν ἐβουλεύσασθαι, πείθεσθαι καὶ αὐτὴν ἐκκοῦσαν εἶναι. Εἰ μὲν οὖν οἷς εἶπον τὴν ἀτοπίαν καὶ αὐτὸς τοῦ πράγματος ὅση κατιδὼν, ἀπόσχηξ τὸν τε τοιαῦτα καὶ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν, καὶ τῶν πραγμάτων, ὡς περ εἰσθας ἐχόμενος, αὐτῆς μὲν τὰ κοινῇ συνοίσοντα Ῥωμαίοις καὶ τῆς ἀνωθεν χειρὸς συνεφαπτομένης πράττεις, ἐμοὶ δὲ πρὸς ἡσυχίαν τὰς ἐμὰς θρηνεῖν καὶ κόπτεσθαι συμφοράς· τοῦτο γὰρ ἐμοὶ παραμυθία μόνον καὶ τῶν κακῶν ἀνακωχὴ, δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ συμφέροντα καὶ σαυτῷ προσήκοντα ποιήσεις. Ἄν δὲ πάντα διωσόμενος καὶ ἀπορβίψας, ἐνὸς μόνου γένη τοῦ τοῖς δεδογμένοις ἐγκαταστρεῖν πᾶσι χαίρειν εἰπὼν, ὃ καὶ αὐτὴ ποιήσω, σὺ θῆ· ὡς φανερόν· πᾶσαν γὰρ αἰδῶ καὶ γυναικείαν ἀσθένειαν ἀποθεμένη, καὶ τῶν τοῦ σωφρονεῖν ὡς περ λογισμῶν ὑπὸ μεγέθους ἐκτραπέεσα τῶν κακῶν, κατὰ μέσσην τὴν πῶλιν γενομένη, καὶ ἀναθεῖσα ἑαυτὴν ἐπὶ τινος μετεώρου, ἴν' ἐξῆθ' ἐπὶ πάντων ἐξικνεῖσθαι τὴν φωνὴν, ὄρθιον βοήσομαι καὶ μεγαλοφωνότατον· Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, μᾶλλον δὲ καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι πάντες, εὐ ἴστε ὡς πάντα ἀπόλωε καὶ διέφθαρται, καὶ οὐτε φιλίας χάρις οὐδεμία κεῖται παρ' ἀνθρώποις, οὐτ' ἀληθεία, μέλει καὶ δικαιοσύνης οὐδενί· λογισμῶν τε στερβρότης ὄχεται· ἐκ τῶν ἀνθρώπων· καὶ συλλήθηδον, πάντα ἀγαθὰ· εἰ οἷ ὃ μέγας δομέστικος ὡς περ ἐκ τινος ἀντιποιοῦς ἐναντιώτατος ἑαυτῷ φανεῖς, καὶ τῆς μὲν φιλίας ἐπιλελησμένος βασιλέως, ἀμελήσας δὲ καὶ τῆς αὐτῷ προσηκούσης ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ φιλοτιμίας τῶν καλῶν, αὐτὸς μὲν ἐσκέφατο ἀπραγμοσύνη τὸν ἐπιλοιπον βίον ζῆν· ἐμὲ δὲ καὶ παῖδας τοὺς ἐμοὺς πολλῆς νυνὶ τῆς κηδεμονίας δεομένους ὡς περ τι βῆρος ἀνόητον ἀπετρίψατο καὶ κατέλειπε, ὡς περ ἀγνοήσας εἰ δὴ ποτε καὶ μορφὴν ἡμῶν ἔγνω, ἢ ἀκοῆ παρῆλθε· τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὕτω δὲ τὸ ἀριλον τῆς σῆς γνώμης καὶ ἀστατον καὶ ἀβέβαιον στηλιτεύσασα, εἰ γε συμβαίῃ καὶ τεθνήξομαι ἡδέως, παρὰ σοῦ δίκας ἀρκούσας ἐμοὶ λαθοῦσα. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ πᾶσιν αὐθις σοῦ δέομαι μηδὲν παρενοχλεῖν, ἀλλὰ τῶν τε λόγων ἀποσχεσθαι· τούτων, καὶ τὰ δεόντα ποιεῖν ὡς περ ἐξ ἀρχῆς ἐχόμενον τῶν πραγμάτων.

Jacobi Pontani notæ.

(94) Catullus :

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne est.

Virgil. iv, Æneid. : *Nusquam tuta fides. Est autem*

argumentatio a minoribus. Si magnus domesticus hoc facit, multo magis cæteri et faciunt, et facient. Minus enim verisimile erat, domesticum hoc lacturum.

363 CAPUT V.

Responsum magni domestici præsente patriarcha, ad imperatricem. Mos bonorum virorum in pacificatione exponit quid ejus nomine patriarcha sibi dixerit, ut num vera sint intelligat. Deinde suspicionem affectati imperii a se removet; etiam divini judicii metu adducto, et a calumniatoribus cavendum monet. Conditionem proponit, qua servata, ad imperium demum regendum se revocari patietur.

Τοιαῦτα μὲν ἀπεκρίνατο ἡ βασιλεὺς ἐξ ἄγαν ἀ-
 γούσης καὶ ὀδυνημένης ψυχῆς. Ὁ μέγας δὲ δομέ-
 στικός ὡσπερ ἐλεγχόμενος αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, ὡς
 δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ προσήκοντα ἐφθέγγετο, καὶ
 μηδὲν ἀντιλέγειν ἔχων πρὸς οὕτως ἀπόδειξιν ἐναργῆ
 τῆς ἀληθείας, πρὸς πατριάρχην μὲν ἐφθέγγετο
 οὐδὲν. Παραλαβὼν δὲ αὐτὸν, εἰσεῖσιν εἰς βασιλίδαν
 ἡ μὲν οὖν εὐθύς ὡς εἶδε, λύπη κάτοχος γεγεννημένη,
 δάκρυσι περιεβρέετο, καὶ ἐθρήνησεν ἐφ' ἱκανὸν,
 τῆς ἔνδον ἀληθίνου ἐναργῆ τεκμήρια τὰ δάκρυα
 παρεχομένη. Ἐπεὶ δὲ ἐπαύσατο, λόγους πρὸς αὐτὴν
 ὁ μέγας δομέστικός ἤρχετο τοιοῦδε. "Ἔθος ἐστὶ τοῖς
 ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἵπειδὴν αὐτοῖς τινες χρῆσονται
 διαλλακταίς, ἢ πρὸς φίλους καὶ οἰκείους, ἐάν τε
 πρὸς αὐτοὺς διενεχθῶσιν, ἢ καὶ πρὸς ἄγαν πολε-
 μίους, τὰ μὲν σκληρὰ τῶν ἀποκρίσεων, καὶ ὅσα
 μάλιστα δυνατὰ τὴν τε εἰρήνην διαλύειν, καὶ διερε-
 θίζειν τὸν ἀκούοντα πρὸς ὀργὴν, ταῦτα μὲν συγκα-
 λύπτειν καὶ περιεῖναι σιγῇ. Ὅσα δὲ προσηνῆ καὶ
 ἡμερα καὶ ἱκανὰ πρὸς διαλύσεις, τὰ τοιαῦτα ἀπαγ-
 γέλλειν, οὐκ ἐλάττω ἢ ὅσα ἤκουσε προστιθέντα καὶ
 παρ' ἑαυτοῦ. Ὅσπερ αὖ πάλιν οἱ τοὺς τρόπους
 μογηροί, καὶ συγκρούειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς
 ἀλλήλους ἤρημένους, τὰ πρὸς ὀργὴν μὲν ἀπαγγέ-
 λουσι μετὰ προσθήκης· ὅσα δὲ πρὸς διαλλαγῆς
 ἐπιτήδεια καὶ συμβάσεις, σιωπῶσι. Νυνὶ δὲ δὴ καὶ
 αὐτὸς τῇ πατριάρχῃ μηνυτῇ χρῆσάμενος τῶν λό-
 γων τῶν ἐμῶν, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ τὴν γεγεννημέ-
 νην ἀπολογίαν παρὰ σοῦ μεμαθηκώς, ἔδεισα μὴ
 τὴν ἐμὴν ψυχὴν, οἰδαίνουσαν καὶ φεγομένην ὑπο-
 λύτης ἀναψύχειν βουλόμενος καὶ καταστῆλιν,
 τοιαῦτα ἐφθέγγετο ἡμερα καὶ προσηνῆ· πρὸς σὲ δὲ
 οὔτε τοὺς ἐμοὺς ἀκεραίους διεσώσατο λόγους, μήτ'
 αὖ πάλιν οἷος ἔτυχεν ἀπολογίας ἀπήγγειλε καὶ πρὸς
 ἐμέ· ἀλλ' ἀνθ' ἐτέρων ἔτερα εἰπὼν, νῦν μὲν δια-
 λάξει πρὸς καιρὸν, ὕστερον δὲ ὀλίγω μείζω καὶ
 βαρύτεραν κατασκευάσει γενέσθαι τὴν διαφορὰν.
 Οὐ δὴ ἔνεκα καὶ αὐτὸς εἰ τοιαῦτα ὄντως εἴρηται
 παρὰ σοῦ, δεῖν ἔγνω ἀκριδῶς μαθεῖν, ὡς ἂν εἰδείην
 ἢ χρῆ καὶ περὶ τῶν ἐπιλοίπων ποιήσασθαι τοὺς
 λόγους. Καὶ πάντα διεξιζθῶν ὅσα πατριάρχης πρὸς
 αὐτὸν διαλεχθεῖς, ἐπυνθάνετο αὐτῆς, εἰ καὶ αὐτῇ
 τοῦτον εἴρηται τὸν τρόπον. Ἐφ' ἅπασιν δὲ συνθε-
 μένης ὡς ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς γεγεννημένοις, οὐκοῦν
 εἶπεν· εἰ καὶ πρὸς τὰ ἐπιλοιπα τραχέως δόξω προσ-
 φέρεσθαι καὶ ἀπερισκέπτως, μηδεμίαν ἐμοῦ κατ-
 ἰγνώσκειν, μήτ' ἀπειρηκαλίαν, μήτ' αὐθάδειαν καὶ
 θρασύτητα τῶν τρόπων ἀξίω· ἀλλ' εἰ τις προσεῖη
 καὶ τοῖς λόγοις ἀταξία, ἐκαίνην μὲν προσλογίζεσθαι
 τῶν πραγμάτων τῇ ἀνάγκῃ, ἐμοὶ δὲ παρέχεσθαι
 συγγνώμην ὡς ὑπ' αὐτῶν βιαζομένῃ. Ἐγὼ νομίζω
 πάντα ὄντινον ὅστις· μέλλει καλῶς, καὶ ἦθος κα-
 τασκέπτεσθαι ἀνδρὸς, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ὁρμὰς
 ὁποίας ἔχει, μᾶτε τοῖς ἐξωθεν περὶ αὐτοῦ πρὸς-

Hoc responsum e nimium dolente, et afflicto
 pectore profectum remisit imperatrix. Magnus au-
 tem domesticus tanquam a semetipso convictus,
 eam justa, rationique consentanea locutus, et
 nihil potis adeo manifestæ veritatis demonstrationi
 opponere, patriarchæ quidem nihil respondet, sed
 cum eo ad imperatricem ingreditur. Quæ primo
 ejus aspectu dolore oppressa, diu largo humectavit
 ora flumine, et lacrymis intestinum cruciatum te-
 stata est. Postquam quievit, magnus domesticus sic
 eam compellavit : Usitatum est viris bonis, cum pro
 pacificatoribus aut ad amicos et cognatis, si quid
 inter eos dissidii natum fuerit, aut etiam ad hostes
 capitales missi fuerint, quæ in responsione duriora
 sunt, et quæcunque tum pacem distingere, tum
 audientem irritare ad iram possunt, ea silentio te-
 gere, ac præterire : quæ autem lenia, mansueta,
 et ad compositionem idonea, ea renuntiare, ac non
 pauciora his quæ acceperunt de suo apponere.
 Quomodo contra improbi, et qui homines inter se
 committere constituerunt, quæ ad excitandam ira-
 cundiam valent, cum auctario nuntiant : quæ au-
 tem ad reconciliationem, et pacta ineunda quadra-
 rent, illa reticent. Nunc quia et ipse patriarcha
 verborum meorum ad te internuntio usus sum,
 rursusque per eum responsionem tuam accepi,
 timui, ne animum quidem meum ira, doloreque
 tumentem, et ardentem refrigerare, ac reprimere
 volens, tam placida et mitia protulerit : ad te an-
 tem neque mea verba importuniora servaverit,
 neque rursus, quæ respondisti, retulerit, sed alia
 pro aliis locutus, nunc ad tempus nos conciliet,
 pauloque post dissidium inter nos majus et gra-
 vius efficiat. Quapropter num hæc vere abs te
 dicta sint, accurate cognoscendum duxi. Mox om-
 nia repetens, quæ ex patriarcha audierat, nunc ea
 dem ipsa dixerit sciscitatur. Qua ut recte, et vere
 relatis assentiente, **364** Igitur (subjecit magnus
 domesticus) tametsi de reliquo ferocius me, et in-
 consideratius videbor gerere, nullius me aut ine-
 ptia, aut arrogantia, audaciæve condemnandum :
 sed si qua fuerit in oratione mea confusio, ac per-
 turbatio, illam rerum necessitati ascribendam,
 mihi ut ab ipsis coacto ignoscendum autumo. Ego
 arbitror unumquemque qui mores et affectiones
 alterius probe perpensurus et dispecturus sit, ne-
 que iis quæ foris de eo dicuntur, debere attendere
 : neque illum per seipsum considerare, quibus
 temporibus consueta implendi potestatem non hæ-
 bebatur, sed quibus maxime sua ei libertate, ac po-
 testate uti licitum est. Si enim is tum nihil horum
 committere videbitur, qualia quispiam commissu-
 rum putaret, hic in posterum baud quaquam inge-
 nium immutaverit. Proinde et ego de me dicam

libere, nec ante cupivisse presentem habitum mutare cum imperatorio, quamvis toties a superstitute adhuc beate memorie imperatore (95) invitaret, neque jam cupere. Si enim hujusmodi nefanda cupiditate irretitus fuisset, quid tandem erat impedimenti, quando mortuo imperatore ipse acceptis in tutelam ejus filii palatium custodia munebam, et qui erant intus tuto tenebantur, qui autem foris, eorum alii bene mihi volebant, alii potentiam meam formidabant, nec hiscere contra audebant, quominus latentem intus ambitionem foras exsererem: vel potius in tanta intercedentium solitudine cupiditatem meam satiarem? Quod tantum abest, ut fecerim, aut meditatus sim, ut plane contrarium fecerim. Nam te, et filiis imperatoris usque ad diem ab ejus interitu nonum tutissime in palatio servatis, postea praesidium a me ibi collocatum deduxi: et alio imposito, quantum ad insidiatorum, si qui existerent impetus cohibendos suffecturum censui, domum recessi; moderamen imperii, quod vivo imperatore habueram resumpsi, omnes hortans, omnibus suadens, minarum etiam terrore interposito, ne quid molirentur novi: sed puram et candidam tibi aequae, ac filiis tuis benevolentiam obedientiamque praestarent, nec dissimulans, me novarum rerum auctoribus poenas irrogaturum, bellumque pro vobis suscepturum. Quid ergo? tunc quidem noluisse me dicet quispiam, cum possem; nunc autem velle cum tantae potentiae facultas non sit? Atqui non minus hodie, quam tunc me posse, vos juxta mecum constebimini.

365. Itaque neque prius, neque nunc, quia malefacere nequirem, idcirco abstinui: sed ideo potissimum, quia nolui, talemque morum mutationem pessimam omnino reputavi. Quamobrem si nec alias, non modo, quamvis facillime possem, quidquam ejusmodi, quale quis suspicetur, me animo agitasse certum est, etiam in futurum mihi fidere, nec sycophantis, et mendaciloquis, qui multi contra me exorientur, assentiri convenit. Haud enim in parvis, et despicabilibus eorum versabitur obtrectatio, sed de vita amittenda, aut certe non honeste, decenterque, sed turpiter et illiberaliter sub alterius jugo exigunda timorem vobis ingenerabunt: quod ipsum iis qui imperare consueverunt, nullo genere mortis, si dolorem spectemus, tolerabilius est. Tales autem complures exoriturus, non conjectura providere, sed manifestissime scire vobis datur. Imperator namque ipse rerum dominus, et nullam in acta sua ab ullo inquisitionem veritus, alia quidem sponte, si volebat, condonare aliis poterat; alia fortassis etiam negligebat. At nunc nihil tale ulli concedetur, verum omnia cum

A εχειν λεγομένοις, μητ' αὐτὸν ἀφ' ἐμοῦ σκοπεῖν ἐν οἷς καιροῖς οὐκ ἐπ' ἐκείνῳ ἦν τὸ τὴν βεβουλευμένα δύνασθαι εἰς ἔργα ἀγαγεῖν ἀλλ' ἠνίκα ἐξεστὶ μάλιστα χρῆσθαι τῇ δυνάμει. Εἰ γὰρ τότε μηδέν τι φαίνεται τοιοῦτον ὄρων, οἷον αὐτὸν ἂν τις οἰηθείη, σχολῆ γ' ἂν εἰσέπειτα μεταβαλεῖν ὁ τοιοῦτος ἔλοιτ' ἂν. Τοῖσιν καὶ αὐτὸς ἐρῶ μετὰ παρρησίας περὶ ἐμαυτοῦ, ὡς οὔτε πρότερον ἐπεθύμησα εἰς βασιλέως σχῆμα μεταμείψαι τὸ παρὸν, καίτοι πολλὰ πολλάκις ὑπὲρ περιόντος ἐτι τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἐκείνου παρακληθείς, οὔτε νῦν ἐρῶ. Εἰ γὰρ τοιοῦτοις ἔρωσιν ἀτόποις συνέβαιναν ἀλώνει, τί τὸ κωλύον ἦν, ὅτε βασιλέως τετελευτηκότος, αὐτὸς παραλαβὼν τοὺς παῖδας τοῦ ἐκείνου, τὰ βασιλεία κατέσχον ἐν φρουρᾷ, τῶν τε ἐνδον ἀσφαλῶς κατεχομένων, καὶ τῶν ἐξω πάντων, τῶν μὲν εὐνοικῶς ἐμοὶ διακειμένων, τῶν δὲ ὑποπηροσόντων τὴν δύναμιν τὴν ἐμὴν, καὶ οὐδὲ τολμώντων ἀντιγρύσειν, τὴν οἰκουροῦσαν ἀγειν εἰς φῶς κακίαν, ἢ τὴν ἐπιθυμίαν μᾶλλον κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσαντος ἐρημίαν ἐκπληροῦν; νυνὶ δὲ οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον δεδρακῶς ἢ βεβουλευμένος φαίνομαι, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον πᾶν. Ἐν ἀσφαλεῖ γὰρ πίσῃ καὶ τοῦ βασιλέως παιδὸς καὶ σὲ ἀχρις ἐνάτης ἡμέρας ἐκ τῆς βασιλέως τελευτῆς διατηρήσας, μετ' ἐκείνην, τὴν τε φρουρὰν ἀπήγαγον τῶν βασιλείων, ἦν αὐτὸς ἐγκαθιδρύσας ἦν καὶ ἀλλήν καταστήσας ὅσην πρὸς τὸ τῶν ἐπιβουλεύσαντων ἴσως ἐπέχειν τὰς ἑρμίας ἔχρινα αὐτὸς ἀρκεῖν, οἷκαδε ἀνεχώρουν, τῶν πραγμάτων ἐχόμενος; ὡσπερ καὶ ζῶντος βασιλέως. Πᾶσι παριωνῶν, συμβουλευσάντων, δεδιτόμενος; ταῖς ἀπειλαῖς, μηδὲν νεωτερίζειν; ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀδολογὴν τηρεῖν καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν δουλείαν σοὶ τε ὁμοίως; καὶ παῖσι τοῖς σοῖς; καὶ δῆλος ὢν ὡς δίκαις ἐπιθήσων τοῖς νεωτεριοῦσι, καὶ τὸν πόνεμον αὐτὸς ἀναδεξόμενος; ὑπὲρ ὑμῶν. Τί οὖν ἂν τις εἴποι; τότε μὲν μὴ βουληθῆναι δεδουνημένον, νυνὶ δὲ βουλόμενον, μὴ τῆς ἰσῆς δυνάμεως εὐπορεῖν; ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ὡσπερ καὶ τότε αὐτὸς τε ἂν δύνασθαι ἰσχυρισάμην, καὶ ὑμεῖς συνομολογήσατε ἐμοί. Ὅστε οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι ἀπεσχόμεν τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μάλιστα μὴ βούλεσθαι, καὶ τῶν φαυλοτάτων τὴν τοιαύτην οἰεσθαι μεταβολὴν. Εἰ οὖν οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν, καίτοι βᾶστα καταπράξασθαι δυνάμενος, οὐδὲν τοιοῦτον οἷον ἂν τις ὑποπτεῦσαι βεβουλευμένος ὤφθη, προσῆκον καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐμοὶ θαρβῆναι, καὶ μὴ τοῖς συκοφάνταις; προσέχειν καὶ λογοποιοῖς πολλοῖς; κατ' ἐμοῦ ψησομένοις. Οὐδὲ γὰρ περὶ μικρῶν τιμῶν καὶ εὐκαταφρονήτων διαβαλοῦσιν, ἀλλὰ περὶ τοῦ ζῆν ὑμῖν ἐξαρτήσουσι τὸν φόβον. Ἡ τὰ γε δευτέρα, περὶ τοῦ μὴ καλῶς καὶ ὡς προσῆκον, ἀλλ' αἰσχρῶς καὶ ἀνελευθέρως καὶ δουλεύοντας ἐτέρῳ

Jacobi Pontani notæ.

(95) Qui ex hac vita discessissent, quasi ejus miseris et ærumnis jam liberatos atque defunctos, μακαρίας, id est, beatos appellabant. Nos idem significare volumus, cum mortuos nominantes, hæc verba profamur, *beata memorie*, quasi diceremus,

nos beatorum usurpaturos nomen, aut memoriam, Tametsi Christiani nos etiam alium μακαριστὸν hoc verbo respicimus, et quos beate memorie nominamus, eos jam tum in caelo beatos aut esse, aut brevi fore pie confidimus.

ζῆν. Ὁ καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰθισμένοις ἀρχεῖν, οὐδενὸς ἂν
 θανάτου δευτέρον εἰς ἀληθῆδόνος λόγον. Ὅτι δὲ τοι-
 οῦτοι φυήσουται πολλοί, οὐ στοχάζεσθαι ἐξεστὶν
 ἡμῖν, ἀλλὰ σαφέστατα εἶδέναι. Βασιλεὺς μὲν γὰρ
 κύριος αὐτῶν πραγμάτων ὢν, καὶ μηδεμίαν
 μὲν ὕφ' ἐνὸς τῶν πραττομένων ὑφοριώμενος ἐξέτα-
 σιν, τὰ μὲν αὐτῶν ἐκὼν εἶναι εἴπερ ἐβούλετο χαρρί-
 ζεσθαι τι ὅσον ἡδύνατο, τὰ δ' ἴσως ἂν καὶ ἡμελείτο.
 Νυνὶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐξεστὶ οὐδενὶ, ἀλλὰ πάντα
 σὺν λόγῳ καὶ μετὰ ἀκριθείας πράττειν ἀνάγκη
 πᾶσιν ἐπιθήσω· οὐ τῆς ὑμετέρας; ἔνεκα κηδεμονίας
 μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐλάττω τὴν ἀρχὴν ἣν παρέλαθον,
 ἀλλὰ καὶ μείζω καὶ βελτίω καιροῦ καλοῦντος ἀποδώ,
 ἀλλὰ καὶ φιλοτιμίας καὶ δόξης ἔνεκα ἐμῆς. Τὸ δὲ γε
 τούτων πάντων καὶ μείζον καὶ φοβερώτερον ἐμοί,
 τῆς ἐκείθεν τῶν πραττομένων ἐξετάσεως καὶ τῶν
 εὐθυνῶν ἅς αὐτῶς ὑφέξειν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ δικαστη-
 ρίου ὑπὲρ τῶν εἰ ἢ κακῶς διωκτῶν μέλλω. Τὰ
 δὲ τοιαῦτα, τοῖς εἰθισμένοις ἀμειεῖν καὶ λυμαίνε-
 σθαι τοῖς δημοσίοις, καὶ τὰ ἴδια ἐκ τῆς φοροῆς ἐκεί-
 νων ἀξίειν, παντὶ τε δήλον ὡς οὐκ ἔσται ἀνεκτά.
 Ὡς τε αὐτοὺς εἰκὸς τὸν τὴν τοιαύτην ἀνάγκη αὐτοῖς
 ἐπαγαγόντα ἐκ μέσου ποιεῖν τίθεσθαι διὰ σπουδῆς.
 Τοῦτο δὲ ἄλλως αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐξεστὶ, εἰ μὴ πρό-
 τερον πολλὰ ψεύδη καὶ συκοφαντίας πλάσαντες, ἐκ-
 πολεμώσουσιν ἡμᾶς ἀλλήλοις. Εἰς ὅσον δὲ ἀτοπίας
 ἐξελάσει τὰ πράγματα ἡμῖν ἂν συμβῆ τοιαῦτα, καὶ
 αὐτῆ μὲν ἂν συνορήσῃ οὕσα συνετῆ, σαφέστερον δὲ
 διδάξω καὶ αὐτός. Ἡ γὰρ ἐμὲ παρὰ πάντα δικαίου
 λόγον ἀνάγκη ἀποθνήσκειν, ἔργον γεγεννημένον συ-
 κοφαντίας καὶ διαβολῆς, ἀνθρώπων οὐ μόνον εὐνοῦν
 βασιλεῖ καὶ τοῖς ἐκείνῳ προσήκουσιν ὑμῖν ἐπὶ το-
 σοῦτον χρόνον ἐξητασμένον ἀκριθῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ
 Ῥωμαίων πράγματα ἀδόλω καὶ καθαρῶς διωκῆ-
 κόστα. Ὅν εἰ κατὰ δὴ τινα τύχην παρὰ βαρβάρους δὴ
 τι συνέβαινε διατρίβειν πόλιν τῆς Ῥωμαίων γῆς,
 πολλῆς ἂν ἦτε μέμψως ἄξιοι δικαίως καὶ κατηγο-
 ρίας, εἰ μὴ πᾶσαν ἔθεσθε σπουδῆν ἐπανάγειν καὶ
 ἀνακαλεῖσθαι χρῆσόμενοι ἢ αὐτῷ προσῆκεν. Ἢ εἰ μὴ
 αὐτὸς ἐκὼν ἀιρήσομαι τὴν θάνατον, ἀλλ' ἐθειλήσω
 προνοίας ἑμαυτὸν ἀξιῶν, καὶ μὴ καταπρῶεσθαι
 τοῖς βουλομένοις τὴν σωτηρίαν, ἀνάγκη σοῦ ἀφίστα-
 σθαι καὶ σώζειν ἑμαυτῶν. Τούτου δὲ γενομένου ὅτι
 πλείους ἐμοί τῶν Ῥωμαίων ἐφονταί, καὶ πόλεμος
 ἐμφύλιος ἔσται, χαλεπὸς δὲ πόλειων ἀναστάσεις, καὶ
 μυρίων φορῶν πραγμάτων, καὶ συμπάσης, ὡς εἰπεῖν,
 κατάλυσις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, πάντα ὄντινον
 οἰομαι μὴ ἄγνοεῖν τὸν καὶ ὅπως οὖν φρενῶν μετε-
 ληθόστα. Ἄν τὰς δίκας παρ' ἀμφοτέρων λήψεται
 ἡμῶν ἐπὶ τῆς δίκης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς ὅ πάντας
 μέλων κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, ὡς τούτων αἰ-
 τίους πάντων γεννησομένων. Μᾶλλον δὲ παρὰ μόνης
 σοῦ, τῆς μήτε παρ' ἑαυτῆς τὸ δέον συνείσης, μήτε
 παρ' ἐμοῦ μαθεῖν διδάσκοντος βουλευσομένης. Ἐγὼ
 γὰρ αὐτὸς διῶχουρίζομαι καὶ τῆς ἀνωθεν χειρὸς
 συνεφαπτομένης, ὡς οὐδὲν παραθήσομαι τῶν δεόν-
 των· οὐδ' ἔστιν ὃ με πείσει πρόφασιν τῷ πολέμῳ
 πρὸς χέσθαι. Εἰ μὲν οὖν οὕτω πείπειας σαυτὴν,
 ὥστε μηδὲν μηδέποτε φαῦλον λογίζεσθαι· περὶ ἐμοῦ,

A ratione, et summa diligentia faciendi necessitatem
 imponam omnibus, non solum ob sollicitudinem
 vestri, ne minus quam accepi, sed et majus, et
 melius suo tempore imperium restituam, verum
 etiam propter incensum quoddam nominis im-
 propagandi studium. Quodque his omnibus et
 potius, et terribilius mihi est, propter examen fa-
 ctorum meorum, quod me illic manet: et ratio-
 nes, quas apud tremendum tribunal, recte aut
 secus administratæ reipublicæ reposedus sum.
 Quæ socordibus, et cum jactura communi-suas pri-
 vatim opes augmentibus intoleranda fore, nemo non
 videt. Itaque probabile sit, eum qui tali ipsos ne-
 cessitudine constrinxit, e medio tollere conaturos:
 quod aliter non procedet, ni ante multis conflictis
 mendaciis, et consutis sycophantiis nos mutuum
 exasperaverint. Quo vero turpitudinis res evasura
 sit, si hoc contigerit, et tu pro tua prudentia
 videre potes, et ipse nihilominus docebo. Aut enim
 calumnix obnoxium præter omne jus fasque
 mori necesse est, hominem non solum imperatori,
 et vobis sanguineis ejus amicis, tandiu diligenter
 exploratum et in re Romana cum fide integritate-
 que administranda versatum; quem, si fortuna
 aliqua apud Barbaros, procul Romanorum ter-
 ris degeret, valde reprehendendi, et accusandi
 merito censeremini, nisi eum reducendum ac
 revocandum omni cura ac sedulitate studeritis.
 ejus opera ut decet usuri: aut **366** si mortem
 fugiens, salutis mex prospicere, nec eam inimicis
 prodere voluero, ut me ipsum servem, abs te cogar
 desicere. Quo facto plures Romanorum me secuturos,
 bellumque civile sævum, et crudele emersurum,
 urbes et alia innumera perditum iri, et Romanum
 principatum, ut uno verbo complectar, occasu-
 rum, neminem prorsus utcumque rationis partici-
 pem non cernere opinor. Quorum pœnas ab utris-
 que nostrum tanquam auctoribus hærum omnium
 in judicio illo horrendo expetet, qui vivos mor-
 tuosque judicabit: imo abs te sola potius, quæ
 neque per te intellexeris, quid te facere con-
 veniret, neque me docere volentem attende-
 ris. Equidem Deo bene propitio ab officii tra-
 mite nusquam deflexurum me assevero: nec
 mortalium ullus mihi persuadebit, ut bello oc-
 casionem præbeam. Quare si ea tibi mens, ut ni-
 hil sinistrum aliquando de me cogitare velis, sed
 existimare, omnia me facta, et cogitata ad tuen-
 dam imperatoris filii tui auctoritatem, dignitatem-
 que dirigere, accusatores autem meos in sycophan-
 tis, communibusque inimicis ducere, nec
 unquam illis ut veracibus credere, credere autem,
 imo nec ad aures quidem eos admittere, juste, et
 quod tibi, ac mihi, pariterque Romanis prosit, sta-
 tueris, et hac conditione gubernacula recipiam.
 Sin autem ad hæc præstanda infirmitatem perspicias
 animi tui, ac de me fluctuant cogitationes tue,
 quid opus est mihi, ac vobis facessi negotium?
 cur non potius mihi bene mouenti obtemperatur,

ei ego quidem domi solutus occupationibus, quod volui, relinquo: tu vero cum patriarcha aliisque multis et bonis viris communi Romanorum commodo servis? Non enim tam insipiens sum, nec tam a recta ratione disto, ut in malum ante oculos positum me præcipitem: idque non pecuniis meis duntaxat pro utilitate publica, sed nec ipsi vitæ, si res vocabit (omnino autem et sæpius vocabit), ullo modo parsurus. Nec ullam aliam laborum, periculatorumque, et tantorum sumptuum remunerationem exposco, quam ut primum quidem tutus sim a malis, deinde propter præclara facta celebritatem, et gloriam, cujus desiderio non vinci (96) haud valde insignium conspicuorumque, sed eorum est, qui vitam ignavam, et inhonoram vulgaremque plane vivere instituerunt. Mili igitur re considerata et privatim cuique nostrum, et simul omnibus hæc conducere visa sunt. Tuarum partium erit, re una cum aliis, et sola tecum excussa, quæ conducibilia fuerint, eligere. Faxit autem Deus, ut meliora eligas (97).

δὲ δεήσει καὶ πολλάκις, μηδεμίαν δὲ ἑτέραν τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν τσοῦτων ἀναλωμάτων τὴν ἀντιμισθίαν ἀπαιτεῖν, ἢ πρῶτον μὲν τὸ ἀπαθῆ κακῶν διατηρεῖσθαι· δεύτερον δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὐκλειαν καὶ εὐδοξίαν ἧς τὸ μὴ ἠττηθῆναι οὐ τῶν πᾶν λαμπρῶν καὶ περιδόξων, ἀλλὰ τῶν φιλῶν καὶ ἀτίμων· καὶ οὐδὲν ἄμεινον τῶν πολλῶν βιοῦν προηρημένων. Ἐμοὶ μὲν οὖν σχεψαμένη τοιαῦτα, ἔδοξε πρὸς ἑμαυτὸν ἰδίᾳ τε ἡμῶν ἐκάστῳ καὶ πᾶσιν ὁμοῦ συμφέρειν. Σε δὲ προσήκει καὶ κοινῇ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἰδίᾳ σχεψαμένην περὶ τῶν αὐτῶν, ἅττα ἂν εἴη λυσιτελέστερα ἐλέσθαι. Δοίη δὲ Θεὸς ἐλέσθαι τὰ βελτίω.

367 CAPUT VI.

Laudat orationem domesticæ imperatrix. Pollicetur, quæ ille voluit. Magnus domesticus mentem suam interpretatur, et iudicium adversum se postulat, si peccare videatur. Jusjurandum utrinque datur. Domesticus imperatricis fidem, ut mulieris, suspectam habet. Patriarcham per beneficia in illum collata obtestatur, ne calumniatoribus suis credat, causam suam tueatur. Patriarcha omnem operam suam spondet et sponsionem juramento sancit.

Cum ita libere, sineque ullo integumento verba fecisset magnus domesticus, imperatrix, ut non dura ac aspera (quod tamen in proœmio promise- rat), sed vera, et ex æquitate cum libertate, amico germano conveniente locutum commendavit. Potuisse igitur libere, et nunc perinde, maximeque posse, si liberet, Romanum possidere imperium, certissimo scire se non negabat. Ad ea autem quæ petebat, non illa modo, verum multo plura sustinere se posse respondebat; et quamvis omnes mortales consensu adversus illum garrissent, nunquam illi infensam reddituros, sed inviolatam, sinceramque amicitiam ei præstituram, si non propter aliud, saltem propter ea, quæ ex imperatore sæpenumero audierit: nec si districto ense in se occidendi causa ruentem videret, posse illum odisse: sed pristina benevolentia etiam sic complexurum, et amici loco nihilominus habiturum. Et aiebat, se

Τοιαῦτα πρὸς βασιλέα μετὰ παρρησίας τοῦ μεγάλου δομestικοῦ καὶ χωρὶς τινὸς περικαλύμματος διελεγμένον, ἐπήνεσέ τε τοὺς λόγους καὶ αὐτὴ ὡς οὐ σκληρῶς οὐδὲ τραχέως (ὡς περὶ προσμιταζόμενος εἶπεν) εἰρημένους, ἀλλ' ἀληθείας τε ἔχομένους καὶ δικαιοσύνης καὶ παρρησίας προπούσης φιλῶν ἀληθῶν. Περὶ μὲν οὖν τὸ πρότερόν τε καὶ νῦν ὁμοίως μάλιστα εἶναι δυνατὸν αὐτῷ ἐθεούλετο τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἑαυτῷ περιποιεῖν σαφέστατα πάντων αὐτὴ εἶδέναι ὠμολόγει. Πρὸς δὲ δὲ ἡξίου ἰσχυρίζετο ὡς οὐ μόνον ταῦτα ἄπειρη ἦτησεν αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασίω ἀνσχεῖσθαι δυνατὴ. Καὶ ὡς οὐδ' ἂν εἰ πάντες ἄνθρωποι συμφωνήσαντες φαῖεν κατ' αὐτοῦ δυνήσονται ταύτην αὐτῷ ἐκπολεμῶσαι· ἀλλ' ἄδικτον αὐτῷ καὶ ἀκεραίαν τηρήσει τὴν φιλίαν· εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τῶν γε βασιλέως λόγων μεμνημένη ὡς πολλάκις εἴρηται περὶ αὐτοῦ, ὡς οὐδ' ἂν εἰ ξίφος σπασάμενον κατ' αὐτοῦ χωροῦντα ὡς ἀποκτενοῦντα

Jacobi Pontani notæ.

(96) M. Tullius Offic. : *Vix invenitur, qui laboribus susceptis, periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam.* Idem in Catione majore : *Optimi cujusque animus maxime ad immortalitatem gloria nititur.* Et sane frequenter hunc locum, in orationibus præsertim, attingit.

(97) Demosth. Olynthiacam primam ita claudit, ὡς ὅποι' ἄτ' ἂν ὑμᾶς περιστῆ τὰ πράγματα, τω-

ὅτοι κριταὶ καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἔσσοθε. Χρηστὰ δὲ εἶη, παντὸς ἕνεκα. *Nam ut esse res erunt quæ vobis evenient: ita et vos de actis ipsorum judicabit. Quæ utinam bonæ sint, et officio fungantur omnes.* Ad quem locum respexisse historicum nostrum non dubito. Olet autem alibi quoque sententias Demosthenicas ex Olynthiacis, et Philippicis eadē rerum similitudinem similibus etiam verbis utitur

ἴδῃ, οὐδ' ὑποθέσθαι αὐτὸν μισῆσαι, ἀλλὰ τὴν ἴσῃ εὐνοίαν αὐτῷ καὶ τοῦτου πεπραγμένου ἰσχυροῦ καὶ φίλου, ᾧ περ ἔφασκε χρωμένη διδασχάλη, καὶ αὐτὴ τοσοῦτον ὑπερέχοντι αὐτῆς; καὶ συνέσει καὶ πραγμάτων ἐμπειρίᾳ τὰ ἴσα περὶ αὐτοῦ καὶ γινώσκειν καὶ πειράσσεσθαι φυλάξιν, καὶ παρεθάρβρυνεν αὐτὸν, μηδὲν περὶ αὐτῆς ὑποπεύειν ἀγεννές· ἀλλ' εἶναι βεβαίως πεπεισμένον ὧς οὐδὲν ἔσται τηλικούτου δ' ὑποθέσθαι τοὺς αὐτῆς κατασεῖσαι λογισμοὺς καὶ περὶ αὐτοῦ κακὰ λογιζέσθαι παρασκευάσει. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ ὁ μέγας δομέστικος, τὴν μὲν ὁμολογίαν βασιλέως ἀρκοῦσαν οἰθηθεὶς ἀπέδειξεν πρὸς τὸ μηδὲν εἶναι ἐμποδῶν εἰ δεούλετο κακὸς ὀφθῆναι, μάλιστα δὲ δυνάμενος ἐκονεῖ τάχα καὶ δίκαια αἰρεῖσθαι. Εἶτα καὶ τῆς καλοχάραθας καὶ τῆς εἰς αὐτὸν στοργῆς χάριτας ὁμολογήσας βασιλεῖ αὐτοῖς ἀνελάμβανε τὸν λόγον· μὴ δὴ διὰ τὰ αὐτὰ φάσκων, μήτ' αὐτὴν, μήτε πατριάρχην ὑποπεύειν αὐτῷ τοὺς λόγους ὡς πανούργως εἰρημένους, ἀδίσταν αὐτῷ προπαρασκευάζοντι τὸ μηδ' ἂν τις ἀληθῆ λέγειν ἔχη περὶ αὐτοῦ καὶ ἀποδεικνύειν ἀδικούντα, τόπον ἔχειν πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν καὶ γραφῆν. Οὐ γὰρ τοῦτο βούλεσθαι αὐτῷ τὸν λόγον; ἀλλ' εἰ μὲν τινες τοιαῦτα δήποτε κατηγοροῖεν οἷα αὐτὰ ὑφ' ἑαυτῶν ἐξέλεγγεσθαι ὡς εἰσὶ συκοφανταὶ καὶ διαβολαί, τοῦτων μηδένα ποιῆσθαι λόγον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλάττοντας μισεῖν. Εἰ δ' ἄρα οὕτως εἴη πιθανὰ, ὥστ' ἀμφιβολίαν ἐμποιεῖν εἰ μᾶλλον χρὴ πιστεύειν ἢ παντάπασιν ἀπιστεῖν, μὴ ἐρήμην εὐθύς καταψηφίζεσθαι καὶ ἀπόντος· ἀλλ' εἰς δικαστήριον καλεῖν, κἂν ἀλίσκωμα ἀδικῶν, οὐ παραιτούμαι τῆς κακουργίας διδόναι δίκας. Τῆς βασιλέως δὲ τὸν περὶ τῆς δίκης λόγον ἀποσεομένης, καὶ μηδ' ἂν εἰ τι γένοιτο τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ φρονήσειν διατεινομένης, ὥστε καὶ δικαστηρίων δεήσεσθαι πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἔφασκεν ἐκεῖνος ἀγαπήσειν εἰ μὴ καὶ περὶ τοῦτου πείθοιτο αὐτῷ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἕνεκα, ἢ αὐτῆς· ὥστε διὰ πάντων αὐτοῖς ἀποφράττεσθαι τὰς γλώσσας, καὶ μὴ πρόφασιν ἐκ τούτου κακουργίας καὶ διαβολῆς λαβεῖν. Ἀπαγορευούσης δὲ αὐτῆς καὶ οὐκ ἠθελούσης πείθεσθαι, ἔπεισε πολλὰ εἰπὼν ὡς περὶ ἀναγκαίου, ἄκουσαν μὲν, καὶ τότε εἰς αὐτὴν ἦκον τῶν τοιοῦτων μὴ δεομένην ζητημάτων. Ἐπειθετο δ' οὖν ἕνεκα αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ καὶ αὐτὸς ἠσθεῖς, καὶ πᾶσαν λογισμῶν ἀμφιβολίαν ἀποθέμενος, χαίρων ἔφασκεν ἤδη παραλήψεσθαι τὴν ἀρχὴν, εἰ καὶ δι' ὄρκων γένοιτο πιστὰ τὰ εἰρημένα. Καὶ αὐτίκα ἐτελούντο καὶ οἱ ὄρκοι παρ' ἑκατέρων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὸς αὐτοῖς ἐνδεδεῖ ἔτι πρὸς τὰς διαλύσεις, βασιλεὺς μὲν οἶκον ὑπελείπετο. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ἤδη πᾶσαν τὴν ἀρχὴν βεβαίως ἔχων, ἐξήσασαν ἅμα πατριάρχῃ καὶ πρὸς τῷ ναυῷ τοῦ μεγελομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, δὲ τῶν βασιλείων ψυχοδόμητο ἐντὸς, πολλὰ καὶ πρὸς πατριάρχην ὁ μέγας δομέστικος διειλέθη. Ἐφη γάρ· πεπεισθαι μὲν καὶ αὐτὸν σαφῶς ὡς οἶσιν ἢ βασιλεὺς ἐφθέγγετο λόγους, τοιοῦτον καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν. Φοροῦεσθαι δὲ αὐτὸς οὐ μικρῶς τὴν ἀσθένειαν τῆς γυναικὸς φύσεως, εἰδὸτα ὡς εὐμετάβλητος δὲ

A imperatore magistro tantum sibi prudentia, et usu prestante, eadem de illo sentire, et ejus admonitioni parituram; confirmabatque illum ne quid de se abjectum suspicaretur, sed constanter crederet, nihil tanti fore, unde ipsa de sententia deturbata, male de eo existimaret. Posthæc magnus domesticus imperatricis confessione satis demonstratum arbitratus, nihil sibi esse obstaculo, si improbe velit agere, et posse sponte sua bene, justeque facere: deinde ob integritatem, et amorem in se declaratum gratiis actis, denuo sic ait. Nec ipsam, nec patriarcham verba sua suspecta habere oportere, quasi ita securitatem sibi præpararet, ut neque si quis ut improbum eum accusare queat, et dicam impingere, recipiatur ejus oratio; non enim sibi hoc velle, sed si quidam aliquando de talibus eum accusarent, quæ meras esse calumnias, et sycophantias ipsi a semetipsis convincerentur, **368** horum nullam duci rationem debere, sed cum stigmatis suis aversandos. Sin ita probabilia forent, ut dubitaretur, credendane, an prorsus repudianda essent, non statim indicta causa, et absentem condemnandum, sed in judicium vocandum, ibi sceleris convictum sese pœnas non invite suscepturum. Cum imperatrix mentionem pœnæ non ferret, affirmaretque, quidquid tandem eveniret nunquam ita de ipso cogitaturam, ut judicio illum accesseret non se quieturum domesticus respondebat, nisi et in hoc sibi obsequeretur, aliorum causa maris quam sua, ut sic per omnia illis ora obstruerentur, et ne hinc maligne calumniandi occasionem sumerent. Recusanti vero et invito, quod se hujusmodi quæstionibus non egere diceret, multis verbis ut rem necessariam persuasit. Domesticus igitur causa assensit. Quocirca et ipse exbilaratus, omnique cogitationum perplexitate deposita, se jam cum gaudio ad imperium moderandum esse regressurum dixit, si etiam sacramento dicta firmarentur; quod mox ab utroque coram patriarcha factum est. Perfecta igitur pacificatione imperatrix domi mansit. Magius autem domesticus totius imperii gubernatione sibi confirmata, cum patriarcha recessit, et apud ædem magni martyris Demetrii intra aulam longo eum sermone detinuit, nempe hoc: Ego quoque, non aliter quam sentiret, imperatricem locutam esse, plane credo. Perturbor tamen non mediocriter, quod naturæ muliebris imbecillitatem, quam scilicet varia, et ob timiditatem mutabilis sit cognosco: et male metuo, ne ego quidem semper propter bella cum finitimis Barbaris abesse longius cogar, sycophantæ autem domi desidentes, aliquando illam pervertant. Quod et viris in pugna imbecillissimis accidere videmus, qui a domesticis probrose intercepti, et contumeliosissime vexati ac nihil non grave perpassi. extra prælium verbis se jactitant magnifice, et jurati affirmant, de cætero non tergum hostibus præbituros, sed generose contra pugnaturos. Postquam autem eos accedentes conspexerunt, et

inbiam belli signum exaudierunt, in acie amplius consistere non possunt; sed juramenti, et jactantiae prioris obliti, ignave ac turpiter fugiunt. Scitum est etiam quod apud Persas ferri proverbium audio: Femina terram adhuc tangit, quamvis capite nubes tetigerit (97'). **369** Quo significant, opinor, etsi ad summum prudentiae, magnanimitatis, et fortitudinis venerit mulier, nihilominus, ut antea, esse mulierem; hoc est naturalibus, et muliebribus affectionibus subditam. Quae omnia me reminiscentem sollicitant, et animum metu implent, ne, si quid, ut feminae, imperatrici acciderit, non ego solum, sed et Romani omnes multis involuti malis, extremis periculis circumveniamur. Quare primum quidem ultro praestitorum tibi a me beneficiorum te admoneo; nec te oblitum puto, quemadmodum ad hoc gloriae et honoris fastigium propter amicitiam nostram, studiumque perveneris. Non enim solum te infirmi ordinis hominem imperatoris clericorum collegio allegi, et cura multa non tantum domi meae, sed jam e domesticis imperatoris unum dignatus sum, quanquam id necessitas nulla exigeret, sed et primus tui mentionem feci, et auctor imperatori fui, ut te in thronum patriarchicum extolleret. Quin etiam cum ab episcopis concorditer repellerere, diligentissime elaboravi, ut tibi praecelaram hanc et pro qua jure certetur, cathedram darent. Postremo cum in ejus amittendae periculum devenisses, solus ego difficultatem omnem sustuli. Haec in praesens percensui, non quod beneficia exprobrare velim (non enim soleo, ne si longe plura quidem, et majora essent), sed ut ostenderem, aequum videri, ut a quo plura jam pridem amicitiae, et singularis cujusdam amoris argumenta habes, idque gratuito, ei nunc tali tempore memorem te, et re ipsa meritis compensandis gratum exhibeas. Adde, cum sis Pater spiritualis omnium, quantam unicuique ovium tuarum, tantam et mihi, imo vero multo majorem quam ferme omnibus sollicitudinem debes: quod omnes commodorum meorum, incommodorumve participes futuri sunt. Quod autem te oro, hoc est, ut simul ac debuero foris bellum gerere (nec enim vel mihi honorificum, vel vobis utile, est sedentem ab hostibus agros nostros vastari, civitates obsideri, obvios in servitutum ablucei permittere), nihil loci de sycophantis, hominibus perditis, et republicae inimicis, qui hic cum Augusta versaberis semper: ut contra me calumnias comminisci, et illam ad obrectatores ut bene consulentes audiendos, ac me pro hoste, et insidiatore suo propter imperium habendum inducere possis, sed jus **370** meum tuare; illorum machinas dissepes; calliditatem, ac dolos infirmes; et hoc solum eidem persuadeas, ne absentem damnet,

δειλιαν, και δεδοικέναι μη αὐτὸς μὲν ἀναγκάζοιτο πάντοτε μακρὰς ἀποδημίας χρῆσθαι διὰ τοῦ, πρὸς τοῦ, περιόικους βαρβάρους πολέμους, οἱ συκοφάνται δὲ οἰκουροῦντες, πείσωσι ποτε αὐτὴν μεταβαλεῖν, ὃ και ἀνδράσι συμβαίνειν ὄρωμεν τοῖς περὶ μάχας διὰ δειλιαν ἀτολμωτάτους. Ἐκεῖνοι γὰρ ὑπὸ τῶν οικείων ὀνειδιζόμενοι και περιουδριζόμενοι, και ὅτι οὖν ὑπομένοντες δεῦν, μάχης μὲν οὐ παρούσης, κομπάζουσι πολλὰ και ἐσχυρίζονται: και ὄρκους προστιθέετε, μηκέτ' αὐθις τοῖς πολεμίοις τὸ πρόσπων ἀποστρέψαι, ἀνδρείως αὐτίκα στήσασθαι πρὸς αὐτοῦς. Ἐπειδὴν δὲ αὐτοῦ: τε ἴδωσι προσιόντας, και τῆς σάλπιγγος ἀκούσῃσι σημαίνουσις συμπλοκῆν, οὐκέτι μένειν οὐδ' ἐπὶ τῆς παρατάξεως οἷοί τε εἰσιν, ἀλλὰ φεύγουσιν αἰσχυρῶς και ἀγενῶς, ὀλίγα φροντίζοντες τῶν ὄρκων και τῶν κομπασμάτων τῶν προτέρων. Ἀκούω δὲ και παροιμίας Περσικῆς ὀρθῶς ἄγαν και συνετῶς περὶ τῆς γυναικείας εἰρημένης φύσεως· λέγουσι γὰρ ὡς κἂν μέχρη νεφελῶν ἀφίκηται ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρότερον ἐφάπτεται τῆς γῆς. Σημαίνοντες, οἶμαι, εἰς τοῦ λόγου, ὡς κἂν εἰς ἄκρον και φρονήσεως ἀφίκηται και μεγαλοψυχίας και ἀνδρίας, οὐδὲν ἦττον ἢ πρότερον ἐστὶ γυνὴ τοῖς φυσικοῖς δὲ γυναικεῖοις πάθειν ἐνεχόμενη, ἀ δὴ πάντα με ἀπικναίει μεμνημένον, και πολλὴν ἐμποιεῖ θόρυβον τῆ ψυχῆ, μὴ τῆς βασιλείδος γυναικεῖον τι παθούσης, οὐκ αὐτὸς μόνον, ἀλλὰ και Ῥωμαῖοι πάντες, πολλοὺς ὀμιλήσομεν κακοῖς, και τοῖς ἐσχάτοις περιπεσοῦμεθα κινδύνοις. Οὐ δὲ ἔνεκα, πρῶτα μὲν τῶν ὑπεργμένων παρ' ἐμοῦ σοι ἀγαθῶν ἀναμνησκῶ. Οὐδ' αὐτὸν ἴσως ἐπιλεησμένον, ὡς εἰς τοῦτο εὐδοξίας και τιμῆς παρὰ τὴν ἡμετέραν ἦκεις: και φιλιαν και σπουδῆν, οὐ μόνον ἐξ ἀφανείας πολλῆς, τῷ βασιλικῷ κτήρει καταλέξαντος, και πολλῆς προνοίας οὐκ ὀκνοθῆν μόνον, ἀλλὰ και ἐκ τῶν βασιλικῶν ἡξιωκῆτος, και καιρῷ καλοῦντος, ἐμοῦ τε πρῶτου μνησθέντος, και βασιλέα πείσαντος ἐπὶ τὸν πατριάρχικον ἀνάγειν θρόνον, ἀλλὰ και τῶν ἀρχιερέων κοινῇ γνώμῃ πάντων ἀποσεισμένων, πολλῇ χρησαμένου πρὸς αὐτοῦς και προθυμῆ και σπουδῇ ὥστε πείσαι ἐγχειρῆσαι τὴν περιφανῆ ταύτην και περιμάχητον καθέδρην, και τὰ τελευταῖα δὲ ταῦτα κινδυνεύοντος: περὶ αὐτὴν και μέλλοντος ἀποστρεῖσθαι μόνου πρὸς ἀπᾶλλαγὴν ἐξαρκείσαντος τῶν δυσχερῶν. Ταῦτα δὲ διήλθον νῦν, οὐκ ὀνειδίζω προηρημένο: τὰς εὐεργεσίας. Οὐ γὰρ ἐμοιγε φθον τὸ τοιοῦτον, οὐδ' εἰ πολλαπλασίους ἦσαν και μέζους· ἀλλ' ἐν' ἐπιδειξίαιμι, ὡς ἀνωθεν φιλιῶς πρὸς σε διατεθέντι, και πολλὰς παρεσχήμενῃ ἀποδείξεις τῆς πρὸς σε στοργῆς, δίκαιον και σε τῶν πραγμάτων παρασχόντων νῦν, εὐγνώμονα φανῆναι τῷ προῖκα πρότερον ὀρθέντι φίλῳ, και ἀμοιβὰς ἀξίας ἀποδοῦναι τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν. Οὐ μόνον τούτων ἔνεκα αὐτῶν,

Jacobi Pontani notæ.

(97') Hæc parœmia Persica de naturali, et agnata levitate et inconstantia mulierum propter quam nunquam illis fidendum sif, quantumvis magna præ se ferentibus ac promittentibus, notatu digna,

et in sermonibus merito usurpanda est. Qui adagia post Erasmus ab illo prætermissa collegerunt et adhuc colligunt, hoc etiam suis addere poterunt.

ἀλλ' ὅτι καὶ πατὴρ ὢν κοινὸς πνευματικὸς, ὅσην ἑκάστῳ τῶν ποιμαινομένων, τοσαύτην ὀφείλει τὴν κηδεμονίαν καὶ ἐμοί. Μᾶλλον τῆς πολλαπλασίω ἢ σύμπασι σχεδὸν, ὅσω καὶ τῆς εἰς ἐμὲ ἡκούσης ὠφελείας ἢ βλάβης· πάντας ἀπολαύσουσι τὸ μέρος. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ὅσου δέομαι· ἐν' ἐπειδήπερ αὐτὸς ἀναγκαίως ἔχω πρὸς τὰς ἐξωθεν στρατείας ἀσχολεῖσθαι· οὕτε γὰρ ἔμοιγε εὐπρεπὲς, οὐθ' ὑμῖν συμφέρον ἐνταῦθα καθήμενον περιστῆναι, τοὺς πολεμίους τοὺς ἀγροὺς πορθεῖν τοὺς ἡμετέρους, καὶ τὰς πόλεις πολιορκεῖν, καὶ ἐξανδραπαδίζεσθαι τοὺς προστυχχάνοντας, μηδεμίαν δοῦναι χώραν τοῖς συκοφάνταις καὶ λυμεῶσι καὶ κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν ἀεὶ χρίνον ἐνταῦθα συνεσόμενον τῇ βασιλίᾳ· ὥστε δυναθῆναι συσκευάσαι κατ' ἐμοῦ διαβολὰς, καὶ πείσαι προσέχειν αὐτοῖς, ὡς ὀρθῶς καὶ λυσιτελεῶς βουλευομένους, ἐμὲ δὲ πολέμιον νομίζειν καὶ ἐπιθυμούντα αὐτῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων ἀντεχόμενον διαλύειν αὐτοῖς τὰς μηχανάς, καὶ ἀπράκτους κλιθεῖν τὰς πανουργίας καὶ τοὺς δόλους, οὐδὲν ἕτερον πείθοντα τὴν βασιλίδι, ἢ μὴ καταψηφίζεσθαι ἀπόντος, ἀλλὰ κληθέντα πρὸς τὴν δίκην, καὶ καιροῦ τυχόντα πρὸς ἀπολογίαν, ἢ διαλύεσθαι τὰ ἐγκλήματα ἂν δύναμαι, ἢ δίδόναι δίκας τῆς ἀδικίας ἂν ἀλλισκωμαι ἐπιορκῶν. Τῆς τοιαύτης δὲ σπουδῆς ἔνεκα καὶ προθυμίας οὐ παρὰ Θεοῦ μόνου λήψεσθαι τὰς ἀμοιβὰς ὡς ὑπὲρ εἰρήνης καὶ σωτηρίας τῆς κοινῆς καὶ αὐτοῦ ἐσπουδαχέντα τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν αὐτῷ πολλὴν εἰδήσειν χρίν, καὶ πάντας τοὺς ἐν λόγῳ ἐπαινέσεσθαι, ὅτι τὰ προστάτου ποιεῖ, καὶ κηδεμόνος τῶν ψυχῶν ἔργους αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐστὶ μαθητῆς τοῦ εἰρηνοποιοῦ, καὶ εἰς δύναμιν αὐτῷ ἐξομοιοῦται, τότε εἰς αὐτὸν ἦγον πᾶσαν πρόφασιν πολέμου ἐμφυλίου διαλύων. Τοιαῦτα καὶ πρὸς πατριάρχην διειλεγμένου τοῦ μεγάλου δομestικού, τὰς τε εἰρημένας εὐεργεσίας ἦν αὐτῷ ἐκεῖνος συνομολογῶν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων μεζῶν καὶ εὐρηγετησῆσαι καὶ ὀφείλειν, καὶ Οὐβρῆν περὶ τοῦ μέλλοντος· ὑποτιθέμενος ὡς οὐδὲν αὐτῷ τῶν δυσχερῶν τότε εἰς αὐτὸν ἦγον ἀπαντήσει, ἀλλὰ σπουδῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ εἰ τι συμβαῖη τοιοῦτον χρήσεται περὶ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἤττον ἢ ὑπὲρ αὐτὸς· αὐτοῦ παρῶν τῶν αὐτῷ γινομένων ἀνυξέεται δικαίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ πατρ ἀρχῆς προθύμως τὰ τοιαῦτα ἐπηγγέλατο, οὐκοῦν ἔφασκεν ὁ μέγας δομestικός, οὐδὲν λοιπὸν, ἢ τὰς ὑποσχέσεις ταύτας τρέψω, ᾧ ἂν ἐπίσταται αὐτὸς βεβαίως αὐτῷ ποιεῖν καὶ ἀναμφιβόλους, ὥστε μηδὲν εἰ ἐνδοιάζειν ἔχειν, ἀλλὰ πεπεισθαι ἀκριθῶς ὡς οὐδὲν ἤττον ἢ εἰ παρῆν αὐτὸς, οὐδεμίᾳ τοῖς συκοφανταῖς ἐστὶ δύναμις πρὸς τὰς διαβολὰς· ὃδ' εὐθύς τῆς καθέδρας ἐξαναστάς, Εὐλογητὸς, εἶπεν, ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὕτε νῦν οὐθ' ὕστερον ψεύσομαι σε, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ σου πᾶσαν ποιήσομαι δικαίον καὶ φροντίδα καὶ σπουδὴν. Καὶ οὐδὲν τότε εἰς ἐμὲ ἦγον περιόψομαι, μὴ πάντα καὶ διανοεῖσθαι καὶ φθέγγεσθαι καὶ πράττειν, ὡς τε μηδεμίαν βλάβην ἐκ συκοφαντίας καὶ διαβολῆς σοὶ προσενεχθῆναι. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἐπειπῶν, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ μεγάλου δομestικού εὐχὴν τινὰ τῶν ἱερῶν διεξελθὼν, καὶ πολλὴν αὐτῷ εἰρήνην καὶ εὐκλειαν, καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἐπευξάμενος ἐσμὲν, ἐπεὶ καὶ ἡ ἡμέρα ἦδη περὶ δεῖλην ἦν, ὁ πατριάρχης μὲν ἐπ' οἴκου ἀνεχώρει. Ὁ μέγας δὲ δομestικός ἤπτετο προθύμως τῶν πραγμάτων, βεβαίως ἦδη περὶ τῶν μελλόντων ἔχων τὰς ἐλπίδας, καὶ οὐδὲν δεῖνόν ὑπονοῶν.

371 CAPUT VII.

Sismanus a legatis Alexandri regis petitur. Magnus domesticus reprehendit, quod idgo bellum intentet et transfugam reddere recusat, proque eo Mæsis bellum grave minatur. Legati frac is spiritibus triginta dies ad reditum responsumque regis renuntiandum impetrant. Imperatrix et proceres de prudentia domesticici gratis animis luctantur.

Εἰς τὴν ὑστερίαν δὲ ἐκέλευς τοὺς Ἀλεξάνδρου

Postridie Alexandri regis legatos in palatium

A sed in iudicium vocet: ut tempus ad defensionem nactus, aut objecta refellam, si potero, aut si pejerasse deprehendar, pœnam subeam. Pro hac impigra diligentia tua, non modo a Deo velut pacis et salutis communis, et juris mei cupidus, præmium accipies, sed me quoque quam gratissimum experire; et omnes honorati te laudabunt, quia quæ præpositum, curatoremque animarum decent, feceris; factoque ipso te pacificatoris discipulum demonstraris, quem pro viribus imitere, dum, quantum in te est, omnem belli civilis materiam tollis. His dictis a magno domestico, patriarcha memorata se beneficia accepisse, et omnibus aliis majora se et accepisse, et debere constabat, monebaturque ne futuri esset anxius, quod ad se attineret, nihil ei molestiarum enasciturum, et si quid aiunt contingeret, perstudiose amoliturum, ejusque causam ita defensurum, ut si ipsemet præsens adesset, melius non posset. Ubi hæc patriarcha prompta voluntate promisit, magnus domesticus nihil reliquum esse dixit, quam eadem promissa, modo quo sciret ipse, firma et minime dubia efficere, ut nihil ambigeret: sed prorsus crederet, non secus, ac si ipse adesset, criminatibus nullam criminandi potestatem fore. Ille confestim e cathedra exurgens: Benedictus Deus, inquit, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est in sæcula, ego neque nunc, neque in posterum te fallam, sed in tua causa omnem conatum adhibebo, nihilque quod officii mei sit, prætermittam, quo minus omnia cogitem, dicam, faciam, ut per sycophantias, et calumnias nullum detrimentum capias. Secundum hæc hymnum trisagion addidit, et super caput ejus sacra precatatione recitata, multamque illi pacem, et gloriam, et aliorum bonorum cumulum apprecatus, quoniam advesperascebat, ipse domum concessit. Magnus domesticus jam spe futurorum nixus et nihil quidquam sinistrum opinione præcipiens, ad imperii gubernationem accessit.

accitos, quid venirent interrogavit. Qui juramentum, quod imperator Alexandro pacis ergo dederat, exhibentes, petere aiunt, aut Sismanum sibi regis sui hostem tradi: aut juramentum, ut pace jam irrita recipi. Neque enim fore justum, aut tolerabile, ipsos quidem certos, et constantes amicos ac socios Romanorum esse: illos autem eorum hostes infensissimos recipienlo, fœdus violare. Hic legati, fastu et arrogantia pleni; nihil contradicturos Romanos, sed extemplo Sismanum belli metu reddituros opinati. Imperatrix magnum domesticum cum iis agere, et ad petitionem respondere jussit. Qui primum vitio dedit, quod non jure venissent. Non enim oportebat, inquit, regem vestrum defuncti imperatoris Romani amicum atque generum, ejus liberis bellum inferre, et cum causa injusta conari fœdus rumpere. Quin si antea quidpiam cum eo litis et controversiæ habuisset, eam nunc missam facere, et fœdus inviolabilius custodire, cumque liberis ejus, amicorum præsidii modo potissimum indigentibus, contra eorum hostes, si qui fuerint, societatem instituere debuisset. Verum illi idem, quod multis usus venire, qui potentiores, vivos quidem officiis demerentur, non tam ipsorum amici, quam temporis, et opulentia: ubi autem mortem obierunt, veluti cum morte solutis amicitia legibus, eos jam ut impotentes contemnunt, facillimeque oderunt, quos prius diligere videbantur. Deinde ad petitionem hoc responsum attulit. Non est hic patrius mos Romanis, ad se confugientes eorum hostibus dedere. A Constantino enim Magno, Romanis imperatoribus singularum gentium reges, ac dominos magnitudine ac nobilitate imperii antecellentibus, complures eorum adversa fortuna usi (98), et principatu ejecti, supplices facti sunt; alii rogantes, suum sibi principatum recuperari; 372 sui curam, providentiamque flagitantes. Qui tanquam communes calamitosorum salvatores, ac patroni ab omnibus ærumnam depulerunt. Nam hos in imperia sua cum valida manu reducerunt; illos beneficiis, ac donis magnificentissimis colonestarunt: quibus cum eis suarum provinciarum memoriam excussissent, ut secum de cætero vitam viverent, auctores fuerunt; imperatori subesse, multo melius, et illustrius ducentibus, quam apud suam gentem rerum habenas moderari. Similiter nunc Sismanus Romanorum majestatem supplex invocavit, non ille quidem ut in suum regnum restitatur, sed ut e regno profligatus, in hac misera fortuna sua nostra cura, procurationeque recreetur. Alexander porro rex vester, propter obitum imperatoris de Romanorum rebus actum existimans, et neminem adeptos, qui eas regere possit, legatos

πρεσβευτὰς εἰς τὰ βασιλεία ἐλθόντας, περὶ ὧν ἤκουσιν ἀπαγγέλλειν. Οἱ δὲ ἤκον, καὶ τοὺς ὄρκους ἔχοντες οὗς βασιλεὺς πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ἐποιεῖτο, ἤτουν: ὅ τε αὐτοῖς τὸν Σίσμανον ἐχειρίζειν πολέμιον ὄντα τῷ σφετέρῳ βασιλεῖ, ἢ τοὺς ὄρκους ἀπολαμβάνειν, ὡς οὐκέτι τῆς εἰρήνης ἐσομένης. Μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι δίκαιον, μηδὲ ἀνεκτὸν αὐτοῖς, αὐτοὺς μὲν ἀσφαλεῖς εἶναι καὶ βεβαίους φίλους καὶ συμμάχους Ῥωμαίους, ἐκεῖνους δὲ παρασπονδεῖν τοὺς αὐτοῖς πολεμιωτάτους ὑποδεχομένους. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτα εἶπον, ἔγχου καὶ φρονήματος πεπληρωμένοι, καὶ οὐδὲ ἀντειπεῖν οἴομενοι Ῥωμαίους, ἀλλ' αὐτίκα ἐχειρίσειν Σίσμανον δέισαντας τὸν πόλεμον τὸν πρὸς αὐτοὺς· ἡ βασιλις δὲ ἐκέλευεν αὐτοῖς τὸν μέγαν δομέστικον χρηματίζειν, καὶ περὶ ὧν αἰτοῦσιν ἀποκρίνεσθαι. Ὁ δὲ, πρῶτα μὲν, ἐπέμπετο αὐτοῖς ὡς οὐκ ἐφ' οἷς προσῆκε τὴν ἀφιξίν πεποιημένους. Ἔδει γὰρ βασιλεῖα τῶν ὑμῶν φίλον ὄντα καὶ πατέρα κηδεστοῦ, τῷ τετελευτηκότι βασιλεῖ Ῥωμαίων μὴ τοῖς ἐκείνου παισὶ πόλεμον ἐπάγειν, καὶ διαλύειν πειρᾶσθαι τὸς σπονδὰς ἐπ' αἰτίας οὐ δίκαιαις. Ἄλλ' εἰ τινα καὶ πρότερον εἶχε πρὸς ἐκεῖνον πρόφασιν διαφορᾶς, ταύτην καταλύειν νῦν, καὶ βεβαιότερον ἢ πρότερον φυλάττειν τὰς συνθήκας, καὶ βασιλέως τοῖς παισὶ συμμαχεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἂν τινες ὦσι, νυνὶ μάλιστα τῆς παρὰ τῶν φίλων ἐπικουρίας δεομένοις· ὁ δ' ἔοικε ταῦτόν τοῖς πολλοῖς παθεῖν, οἱ ζῶντας μὲν θεραπεύουσι τοὺς δυνατοὺς, οὐ μᾶλλον ἐκείνων, ἢ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἐκείνων δυνάμεως ὄντες φίλοι· ἐπειδὴν δὲ ἀπογίνονται, τῶν αἰτίων ὡσπερ εἰ διαλυθέντων τῆς φιλίας, ῥᾶστα πρὸς ἔχθραν ἐξάγονται τῶν πρότερον δικαίωντων εἶναι φίλων διὰ τὴν ἀδυναμίαν αὐτοὺς περιορῶντες. Ἐπειτα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν, οὕτω τὴν ἀπολογίαν ἐποιεῖτο, ὡς οὐ πάτριον τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι τοὺς αὐτοὺς προσφυγόντας τοῖς πολεμίοις προδιδόναι. Ἀπὸ γὰρ τῶν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου χρόνων ἔχρι νῦν τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι, μέλζοσι καὶ περιφανέστεροι τῶν παρ' ἐκάστοις ἔθνεσι βασιλεῦσι ἢ δυνάσταις οὔσι, πολλοὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρχόντων ἀτυχήσαντες, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένοι γεγόνασιν ἰκέται· οἱ μὲν, τὴν οἰκείαν αὐτοῖς ἀρχόντων ἀτυχήσαντες, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένοι γεγόνασιν ἰκέται οἱ μὲν τὴν οἰκείαν αὐτοῖς δεόμενοι ἀρχὴν ἐπανασώζειν, οἱ δὲ καὶ ἄλλως προνοίας καὶ κηδεμονίας τυχεῖν τινας, καὶ πᾶσιν ἤρκεσαν πρὸς τὰς συμφορὰς, ὡσπερ κοινοὶ σωτῆρες, καὶ προστάται τῶν δυσκόλῃ τύχῃ χρησαμένων ὄντες. Καὶ τοῖς μὲν αὐτῶν ἀπέδωσαν τὰς ἀρχὰς χειρὶ πολλῇ καταγαγόντες, ἐνίοις δὲ εὐεργετήσαντες μεγάλα, καὶ τῆς οἰκείας ποιήσαντες ἐκλαθέσθαι τῇ ὑπερβολῇ τῶν δωρεῶν, ἔπεισαν αὐτοῖς συνεῖναι διὰ βίου, τὴν παρὰ βασιλεῖ δουλείαν πολὺ βέλτιον νομίσαντας καὶ θαυ-

Jacobi Pontani notæ.

(98) Romanos imperatores a Constantino Magno recepisse supplices, aut profugos reges variarum gentium, iisque consuluisse, patet ex historiis Romanis. Nam ut bene Cicero in Manliana: *Afflictæ*

regum fortunæ facile multorum opes, eorum imprimis, qui aut reges sunt, aut in regno vivunt. ad misericordiam alliciunt: quod regule iis nomen magnum, et sanctum esse videatur.

μασιωτέραν τῆς ἀρχῆς τῶν ὁμοτύλων, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν, Σίσμανος ἰκέτης γέγονε τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, οὐ πρὸς τὴν οἰκειαν ἐσόμενος καταγαγεῖν, ἀλλὰ προνοίας τινὸς τυχεῖν κακοπραγῶν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ ὑμέτερος βασιλεὺς, ὡς εἰσικε, διὰ τὴν βασιλείῳς τελευτήν τὰ Ῥωμαίων πράγματα παντάπασιν νομιζῶν διεφθάρθαι, καὶ μηδένα τὸν προστησόμενον χεκτηῖσθαι, ἐκείνου ἀπέστειλεν αἰτῶν μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας καὶ τὸ κελευόμενον ποιεῖν μηδὲν πολυπραγμονοῦντας ἀξίῳν. Τὸ δ' ἐναντίας ἔχει ἢ ψήθητε αὐτοί. Βασιλεὺς τε γὰρ ἐστὶ περιῶν ἡμῖν χρώμενος τοὺς ἀδικεῖν ἐθέλοντας ἐτιμωρεῖτο· καὶ νῦν ἐξ ἀνθρώπων ἐκείνου γεγενημένου, ἡμεῖς ἀμυνόμεθα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, ἂν τις ἐπιῆ, ὑπὸ βασιλέα τὸν ἐκείνου παῖδα τεταγμένοι, καὶ τὴν τε χώραν ἡμῶν φυλάξομεν ἀπαθῆ κακῶν, καὶ ὑπὲρ φιλοτιμίας τῆς ἀνέκαθεν Ῥωμαίους προστηκούσης πολεμήσομεν ὑμῖν προθύμως. Οὐ γὰρ μικρὸν τοῦτό γε, οὐδὲ εὐκαταφρόνητον ἡμῖν εἰς ἀδοξίας λόγον τὸ τὸν πύλακα παρ' ἡμῖν γεγενημένον, ἢ ὑμῶν, ἢ ἐτέρων κελευόμενον ἐπὶ θανάτῳ προδιδόναι. Ἄν μὲν οὖν καὶ αὐτοὶ τῆς ἀτοπίας τῶν τοιοῦτων ζητημάτων ἀποστάντες, εἰρήνην ἄγειν, καὶ ταῖς σπονδαῖς ἐμμένειν καὶ τοῖς ὅρκοις οὐς πρὸς βασιλέα ἐθεσθε, ἐθέλητε, πειρασάμεθα καὶ ἡμεῖς τῶν καθεστῶτων μηδὲν κινεῖν. Ἄν δ' ἀρχῆτε αὐτοὶ πρότεροι πολέμου, τὸν Θεὸν καὶ ἡμεῖς μάρτυρα τῆς ἀδικίας προστησάμενοι, ὃν αὐτοὶ ἐπιπορεῖτε διαλύοντας τὰς σπονδὰς, διδάξομεν ὑμᾶς μηδὲν πέρα τοῦ προσήκοντος φρονεῖν, κατ' ἢ Σίσμανον τριήρεσι διὰ τὸ Ἴστρου καταστῆσαντες ἐπὶ Β.δῆνην, καὶ πόλεμον ἐμφύλιον ἀνάφαντες ὑμῖν· ἴσται γὰρ δὴ που καὶ αὐτοὶ ὡς πολλοὶ Μυσῶν προσχωρήσουσιν ἐκείνῳ διὰ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν καὶ τὴν οἰκειότητα τοῦ γένους, ἢ παντάπασιν Ἀλέξανδρον ἐκβαλοῦμεν τῆς ἀρχῆς, ἢ τὰ γε δεύτερα, οὐ μέτριά τινα ζημιώσομεν αὐτὸν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο δοκοῖη, ὡς ἐλάττονος ἢ προσῆκε τῆς ἐπικουρίας γινομένης, ἀλλ' ἔγωγε αὐτὸς ἅμα στρατιᾷ Ῥωμαίων ἔχων καὶ Σίσμανον ὑμῖν ἐπιστρατεύω καὶ μαχοῦμαι προθυμότερα ὑμῖν· οὐ μόνον παρὰ σπονδόμενος αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ἀδικουμένῳ βοηθῶν, καὶ προσέτι γε στασιάζουσι πρὸς ἑαυτούς, καὶ τοῖς μὲν Ἀλεξάνδρῳ προσκειμένοις, τοῖς δὲ ἡδίων ἂν ἀπαλλαγόμενοι καὶ πρὸς Σίσμανον ἀποχωρήσουσιν, ὅπερ οὐκ εἶμαι ὑμῖν λυσιτελήσειν. Ἐγὼ δὲ καὶ τρόπον ἕτερον πολέμου ἐξ οὗ τὴν τε ὑμετέραν κακοῦν, ἡμῖν καὶ τὴν οἰκειαν ἐξέσται διασώζειν οὐκ ἀποκρύψω, ἵνα μὴ τινῶν ἀνηκέστων πρὸς τὸν πόλεμον συμβάντων, οὐχ ἡμᾶς αἰτίους, ἀλλὰ σφᾶς αὐτούς εἰδείητε αὐτοῖς. Τῶν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν σατραπῶν ὀδονατώτατος, ὃν οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοεῖτε παρελιφότες ἀκοῆ, Ἄμυρ ὁ τοῦ Αἰτῆνης, τὴν βασιλείῳς πεπυσιμένους τελευτήν, καὶ νομίσας καὶ αὐτὸς ῥῆστα λητσεσθαι Ῥωμαίους, διὰ τὸ μηδένα εἶναι τὸν ἀμυνόμενον ὑπὲρ αὐτῶν, πενήτηκοντα καὶ διακοσίας πληρώσας ναῦς, πάσαν ἐποιεῖτο σπουδὴν κακοῦν τὴν ἡμετέραν. Ἐπεὶ δὲ

A multa cum libertate Sismanum postulatum misit, censens, nos quæ ille velit citra detractionem exsequi oportere. At enim longe fallimini. Nam et imperator adhuc spiritum ducens, nostra opera injuriosos puniebat, et nunc eo e mortalibus sublato, nos filio ejus imperatori subjecti, nosmet, si quis invaserit, ulciscemur; et cum regionem nostram a vastitudine direptioneque tuebimur, tum gloriæ studio, quod Romani a majoribus quasi hereditatem quamdam accepimus, cupide vobiscum signa conferemus. Haud enim leve hoc sane, nec parum nobis probrosum, supplicem nostrum vobis aut aliis petentibus interficiendum tradere. Quamobrem si istis stulte requirendis superseedentes, pacem colere et fœdus cum demortuo imperatore sancitum conservare volueritis, nec nos quidquam constitutorum volentes movebimus. Sin vos prius ad bellum proruperitis, Deum sceleris vestri testem adhibentes, quem vos ista perfidia læditis, docebimus vos non ultra quam decet sapere: et vel Sismano triremibus trans Istrum Bidenten deportato bellum civile inter vos suscitabimus (non enim nescitis, Mœsos magnam partem ob amicitiae vetustatem cognationemque generis ad eum defecturos) et Alexandrum regno penitus exturbabimus, aut certe non exiguis eum cladibus afficiemus; vel si hoc non probabitur, quia infirmus erit, quam pro rei conditione auxilium, equidem ego ipse cum Romano exercitu mecum Sismanum habens, in vos profectus, accerrime vobiscum depræliabor; **373** non solum ut a fœdificatione ipse offensus, sed et inique violato opem ferens, vobiscum, inquam, qui factionibus dissidentes, alii Alexandro adhærebatis, alii libentius ab eo discedentes, cum Sismano vos conjungetis, quod e re vestra futurum non existimo. Ego vero et aliam belli viam, quæ regionem vestram infestam habere, nostram tutam præstare licebit, non vos celabo: ut atrocissime multati (99), vosmetipsos ea mala vobis intrivisse agnoscatis. Etenim Amurius Aitinae filius satraparum Asiae opulentissimus, quem et vos de fama cognovistis, cum de morte imperatoris accepisset, ratus se Romanorum terras facillime deprædaturum, quod jam propugnatore carerent, impletis ducentis quinquaginta navibus, omnes eo nervos intendit, ut agros nostros popularet. De cujus irruptione ego audiens, virum inter amicissimos meos probatum misi, qui hortaretur, uti cœptis desistens reverteretur, utpote non in alias quam in me iturum. Is simul ac legatum audivit, e medio itinere retro rediit. Nunc ad me misit, rogavitque ne exercitum a se frustra collectum esse sinam, sed si quod nobis bellum sit, eo contra hostem utamur: ut et milites spoliis ditentur, et ipse tantos sumptus sine ullo fructu ne effuderit, sed hunc saltem consequatur, quod pro amico eos posuerit. Ac nolim vos dictis meis

(99) Gr., ut si quid exitiule circa bellum contigerit
PATROL. GR. CLIII.

ED:T.

fidem detrahere, et ventosæ cuiusdam ostentationis causa hæc conflicta arbitrari. Nam præterquam quod ad signenta et mendacia non propendimus, vos item si indagaveritis, vera esse comperietis. Quocirca pacem utrisque nostrum longe meliorem utilioremq; statuens, et ipse eam amplector, et vos ad eamdem capessendam adhortor. Itaque propter vos in præsens non mihi concidit animus. Sed agite ad regem vestrum quam citissime potest reversi, ut Sismanum se recepturum ne speret, renuntiate. Si idcirco nos bello lacessendos putabit, ut diebus viginti quibus redire poteritis, bellum nobis indicat: tandiu enim et legatum Amurij hic hæreere faciam, quo bello denuntiatio per litteras ei huc veniendi copiam concedam: et omnino facilius atque cupidius huc venturum, quam antea auctoritati meæ obsecundans, expeditione interrupta rediit, existimandum est. Sin quadam neglectione diem præfixam transgredimini, non mihi amplius tutum erit requiescere: verum et ipse 374 per me bellum apparabo, et Persicas copias jam paratas huc accersam: nec de cætero, etiam vobis cupientibus, ego facile bellum omittere potero, non solum propter impensam in eo instruendo factam, quam e vestris vectigalibus rescicere necesse erit, sed quod etiam socios Barbaros non vacuis manibus, sed ex hostili solo auctos lucris domum remeare oportebit. Igitur et vos iter properare, et regem vestrum responsione nostra percepta, quæ in rebus suam fore duxerit, celerrime nuntianda curare opus est. Hactenus ille. Oratores Alexandri, velut obliiti priorum spirituum et grandiloquentiæ illius popularis, reducto calculo diem sibi laxiorem definiri rogitarunt, ac se quidem summa festinatione iter acturos prædicabant; quod si rex in ultimo regno degeret, spæum præstitutum esse brevius, quam ut viæ conficienda sufficeret. Probata petitione dies triginta concessi, quibus reversi, aut pacem antea compositam et fœdus confirmarent, aut arma denuntiarent. Istiusmodi responsum a magno domestico ferentes, in Mæsiam redierunt. Imperatrix totumque concilium et prudentiam ejus admirati sunt, et gratias multas habuerunt, quod quos heri metuebant, quibusque quid honeste responderent non videbant, cum quo se verterent nescirent, eos ille tam formidolosos redegisset, ut neglectis aliis, diem ampliandum, velut rem necessariam orarent. Sed de his dictum est satis.

τῆς πρὸς τὰς δημηγορίας, μεταβαλόντες ἐγένοντο ἰκέται πλείω αὐτοῖς παρασχεθῆναι προθεσμίαν. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἔφασαν πᾶσαν ἐπιδειξέσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν ὁδοπορίαν. Ἄν δ' ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐν ἐσχάταις διάγῃ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἐξαρκέσειν τὰς ἡμέρας ἐνδεστέρας οὖσας, ἢ προσήκει ἀνυσθῆναι τὴν ὁδόν. Καὶ ἐπει ἐδόκει ἡ ἀξίωσις αὐτῶν δικαία εἶναι, τριάκοντα παρείχοντο αὐτοῖς ἡμέραι, ἐν αἷς ἔδει ἐπαναστρέψαντας, ἢ τὴν οὖσαν εἰρήνην ἐπιθεδαιοῦν καὶ τὰς σπονδὰς, ἢ πόλεμον καταγγέλλειν. Οἱ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου πρέσβεις, τοιαύτας ἀποκρίσεις παρὰ τοῦ μεγάλου δεξάμενοι δημοσίου, πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανῆκον. Βασιλεὺς δὲ καὶ ἡ σύγκλητος πᾶσα ἐθαυμαζόν τε τῆς συνέσεως αὐτῶν, καὶ χάριτας ἤδεσαν πολλὰς, ὅτι οὗς αὐτοὶ ὠρρώδουν ἐν τῇ προτεραίᾳ καὶ πρὸς οὐδὲ ἀπολογίας εὐπρόου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπορίᾳ πάντοθεν συνείχοντο, τούτους οὕτω κατέστησεν αὐτὸς περιδεῖς, ὥστε με-

ἐπιθυμῶν αὐτὸς τῶν Περσῶν τὴν ἐσομένην εἰσεύλην, πρεσβείαν πέμψας πρὸς ἐκείνον, ἐν τοῖς μάλιστα ἐξητασμένον τῶν φίλων τῶν ἐμῶν, ἐκέλευον ἀναστρέφειν καὶ ἀπέχεσθαι τῆς πείρας, ὡς οὐδέσιν ἄλλοις ἐπιστρατεύοντα, ἢ ἐμοί. Ὁ δ' ἄμα τε ἐδέξατο τὴν πρεσβείαν καὶ ἀνέστρεφεν ἐκ μέσης τῆς ὁδοῦ. Νυνὶ δὲ ἐνταῦθα πρὸς ἐμὲ πρεσβείαν παμποφῶς δεῖται μὴ περιθεῖν αὐτῷ τὴν στρατιάν εἰκῆ συνειλεγμένην, ἀλλ' εἰ τις πρὸς τινα πόλεμος ἡμῖν, χρήσασθαι αὐτῇ, ὡς ἂν ἦ τε στρατιὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ τῶν πολεμίων τῶν λαφύρων, ἐκείνός τε μὴ μάτην εἶη τοσαῦτα χρήματα ἀναλωκώς, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτό γε καρπώσαιο τὸ ἀναλωκῆναι ὑπὲρ φίλου. Οὐ γὰρ δὲ ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις, κόμπου ἕνεκα καὶ αὐχμήματος διακένου πεπλάσθαι οἰομένους. Πρὸς γὰρ τῷ μὴ εὐχερεῖς ἡμᾶς πρὸς πλάσματα καὶ ψευδῆ εἶναι, ἔξεσι καὶ αὐτοῖς ἀνερευῶσιν ἐξευρίσκειν ὡ, ἀληθῆ. Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εἰρήνην πολλῶν βελτίω καὶ λυσιτελεστέραν ἑκατέρους οἰόμενος ἡμῖν, αὐτὸς τε ἀσπάζομαι, καὶ ὑμῖν ἔχεσθαι ταύτης παραινῶ. Δὴ οὐδὲ πρὸς ὑμᾶς ἀπαγορεύω τὸ νῦν ἔχον, ἀλλ' ὡς τάχιστα πρὸς τὸν πέμψαντα ἐπανελθόντες, Σίσμανον μὲν ἀπαγγέλλετε μηδέποτε λήψεσθαι προσδοκῆν. Εἰ δ' ἐκείνῳ διὰ ταῦτα πρὸς ἡμᾶς δοκεῖ πολεμητέα εἶναι, ἐν εἰκοσιν ἡμέραις αἷς ἐνῆσθε ἐπανελθεῖν, τὸν πόλεμον ἀπιγγέλλειν. Ἐν τοσαύταις γὰρ καὶ τὸν Ἀμούρ πρεσβεύτην ἐνταυθοῖ παρασκευάσω διατρίβειν, ἢ εἰ ὁ πόλεμος ἀπαγγέλλοιτο, γράμμασιν ἐκείνῳ τὴν ἐνθάδε ἀφίξιν ἐπιτρέψω. Πάντως δὲ βῆον οἴεσθαι αὐτὸν ὑμᾶς καὶ προθυμότερον ἀφικέσθαι, ἢ πρότερον ἐκ τῆς στρατείας ἀναστρέφειν πειθόμενον τοῖς λόγοις τοῖς ἐμοῖς. Ἄν δ' ἀμελήσαντες τὴν προθεσμίαν ὑπερβῆτε, ἐμοὶ μὲν ἀσφαλὲς οὐκέτι ἡσυχάζειν, ἀλλ' αὐτὸς τε οἰκοθεν ἐξαρτύσομαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν Περσικὴν συμμαχίαν οὖσαν παρεσκευασμένην ἐνθάδε ἄξω. Καὶ τοῦ λοιποῦ οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἐθέλητε κατατίθεσθαι ῥάδιον ἔσται τὸν πόλεμον ἐμοί, οὐ μόνον διὰ τὰ ἀναλωθέντα χρήματα πρὸς τοῦ πολέμου τὴν παρασκευὴν, ἀ κομίζεσθαι ἐκ τῆς ὑμετέρας ἀναγκαῖον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς κατὰ συμμαχίαν ἕξοντας βαρβάρους, οὐ κεναῖς χερσίν, ἀλλ' ὠφεληθέντας ἐκ τῆς πολεμίας, πρὸς τὴν οἰκίαν δεῖ ἐπαναστρέφειν. Διὰ ταῦτα ὑμᾶς τε σπουδῇ χρήσασθαι πρὸς τὴν ὁδοπορίαν ἀναγκαῖον, καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλεὺς πυθόμενον τὰ παρ' ἡμῶν ἀ συνοίσειν οἴεται αὐτῷ τὴν χαρίστην ἀπαγγέλλειν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀλεξάνδρου πρεσβεύται ὡσπερ ἐκλαθόμενοι τοῦ προτέρου φουήματος, καὶ τῆς μεγαλορρημοσύνης αὐτοῦ, ἐπὶ αὐτοῖς παρασχεθῆναι προθεσμίαν. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἔφασαν πᾶσαν ἐπιδειξέσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν ὁδοπορίαν. Ἄν δ' ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐν ἐσχάταις διάγῃ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἐξαρκέσειν τὰς ἡμέρας ἐνδεστέρας οὖσας, ἢ προσήκει ἀνυσθῆναι τὴν ὁδόν. Καὶ ἐπει ἐδόκει ἡ ἀξίωσις αὐτῶν δικαία εἶναι, τριάκοντα παρείχοντο αὐτοῖς ἡμέραι, ἐν αἷς ἔδει ἐπαναστρέψαντας, ἢ τὴν οὖσαν εἰρήνην ἐπιθεδαιοῦν καὶ τὰς σπονδὰς, ἢ πόλεμον καταγγέλλειν. Οἱ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου πρέσβεις, τοιαύτας ἀποκρίσεις παρὰ τοῦ μεγάλου δεξάμενοι δημοσίου, πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανῆκον. Βασιλεὺς δὲ καὶ ἡ σύγκλητος πᾶσα ἐθαυμαζόν τε τῆς συνέσεως αὐτῶν, καὶ χάριτας ἤδεσαν πολλὰς, ὅτι οὗς αὐτοὶ ὠρρώδουν ἐν τῇ προτεραίᾳ καὶ πρὸς οὐδὲ ἀπολογίας εὐπρόου ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπορίᾳ πάντοθεν συνείχοντο, τούτους οὕτω κατέστησεν αὐτὸς περιδεῖς, ὥστε με-

λήσαντας· τῶν ἄλλων δεῖσθαι περὶ τῆς προθεσμίας, ὡς περὶ τινος ἀναγκαίου. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

CAPUT VIII.

Cur milites ad arma tardiores. Patricii cuiusdam professionum scribæ desiderium iuvenit: reipublica. Eiusdem pecunia, quam liberaliter ad usum reipublicæ domestico desert. Ille de facto hominem commendat. Antiquum munus ei denovo mandat, idque ipsum extollit; oblatam accipere pecuniam in tempore necessarium differt; militum reditus cum insigni eorumdem lætitia exæquantur et augmentur.

Ὁ μέγας δὲ δομέστικος τοῖς μὲν στρατιώταις Α κατὰ πόλεις ἐκέλευε διὰ γραμμάτων παρασκευάζεσθαι ὡς ἦν δέη πολεμῆσων τοῖς Μυσοῖς. Ὁρῶν δὲ οὐ τοῦ καταλόγου μόνου τοῦ στρατιωτικοῦ πολλοί, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ὀλίγοι προφάσει τοῦ μὴ τὰς παρὰ βασιλείῳ ἐκάστω τεταγμένας χορηγίας ἀκερῶν εἶναι παντάπασιν ἀμελοῦντας πρὸς τὰς στρατείας καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀφελείας ἀποστεροῦντας τὸ κοινὸν ἐσκέπτετο, ἔθεν ἂν ἐκείνους τε τῆς πειζούσης ἀπορίας ἀπαλλάξαι, τὸ ἐλλείπον ἐκάστω πρὸς τὴν ἐκ βασιλείῳ πρόνοιαν ἀναπληρώσας, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς πρὸς δέον χρήσαιο ἐκάστω, πάντας πρὸς τὸ κοινῆ λυσιτελοῦν ἀποδείξας· συνεισφέροντάς τι. Οὕτω δὲ περὶ τούτων αὐτῷ φροντίζοντι· πρὸς ἑαυτὸν, ὁ Περικλειώτης προσελθὼν, πολλὴν δὴ τινα χρόνον περὶ ἀπογραφὰς ἠσχολημένος, καὶ κείραν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐσχηκῶς πολλὴν, ἀκηκοέναι ἔβρασκεν αὐτὸν πάντας βούλεσθαι πρὸς τὰς στρατείας ἀπροφασίστους παρασκευάζειν ταῖς ἐκ τῶν δημοσίων ἀποτεταγμέναις αὐτοῖς προσδοκίαις τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶν, ἢ καὶ προστιθεῖς. Τὰ δὲ τοιαῦτα, οὔτε βέλτιον, ὥσπερ ἂν εἰδῆται καὶ αὐτὸς, οὔτε μὴν μετ' ἐμπειρίας πλείονος ἐτέρῳ τινὶ τῶν πάντων ἢ αὐτῷ ὑπηρετηθεῖν. Ὅτι δὲ μὴ προσκληθεῖς, ἀλλ' αὐτὸς πρότερος προσελθὼν, ἐγχειρισθῆναι τὴν ἀπογραφὴν ἀξιοῖ, οὐ δίκαιον ὑποπτεύειν. Οὐ γὰρ ἐπιθυμῶ κέρδους μᾶλλον, ἢ τοῦ βούλεσθαι αὐτῷ πρὸς τὰ κοινῆ συναίρεσθαι λυσιτελοῦντα τοιαῦτα προελθεῖν, μάλιστα κοινῶν περὶ πλείστου, τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μιλῶ καὶ περιφανεστέραν ἀποδεικνύειν· τούτου δὲ ἀποδείξειν, οὐ λόγους, ἀλλ' ἔργους πειράσεσθαι πρὸς ἑναργῆ. Ἔτεσι γὰρ ἤδη καὶ πρότερόν τισιν οὐκ ὀλίγοις ἠσχολημένῳ περὶ τοιαῦτα, χρήματα ἠθροικῆναι οὐκ ὀλίγα ἐξεγένετο, καὶ τοὶ πειρωμένῳ μάλιστα μὴ βιαίως, μηδ' ἐκτὸς παντὸς τρόπου κερδαίνειν εἶναι, ἃ δὴ ὑστερον οὐκ εἶα ἠρεμεῖν· ἀλλὰ πολλοῖς ἐκίψει λογισμοῦς ἐν τῇ ψυχῇ, μὴ κατορῦνται, ἀλλ' εἰς εὐποιίας ἀναλίσκειν τινῶν ἀνθρώπων, ὡς διὰ τούτου δυναμένῳ τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἀποτρίβεσθαι κηλίδα. Νῦν μὲν οὖν ἐδοξάμην φροντιστήριον ἐκ τούτων ἀνδρῶν οἰκοδομεῖν τῷ Θεῷ καθάπαξ ἀναθεοικτότων ἑαυτοῦς, καὶ διὰ τῆς εἰς ἐκείνους εὐποιίας Ἰεσοῦν τὸ Θεῖον ἑαυτῷ δι' ἄλλακταις ἐκείνοις τὰ τοιαῦτα μάλιστα καταπράττεσθαι χρωμένῳ οὐσι δυνάτοϊ. Νῦν δὲ εἰς πένθητας ἀγύρτας ἀναλοῦν, ὡς

ΑΙ magnus domesticus, missis oppidatim epistolis, veteranos ad bellum cum Mæsis gerendum, ubi necesse fuerit, paratos esse iussit. Sed cum animadverteret, non solum ex albo militari multos, verum etiam de aliis complures, obtentu quod decretum quisque ab imperatore stipendium non integre perciperet, ad expeditiones parum promptos, 375 et republicanis privari, quas illi præstabant commoditatibus, quo pacto et paupertatis eos onere levaret, suppleto quod cuique ad præscriptum imperatoris deerat, et ipse singulorum opera opportune usus efficeret, ut omnes ad communem fructum aliquid conferrent, secum considerabat. Interea Patriciote, qui diu publicis professionum tabulis conficiendis vacaverat (1), multamque in eo munere experientiam consecutus erat, accedens se audisse narrat, illum velle omnes expeditioni citra excusationem accingi, et pensiones illis de publico constitutas supplere, vel augere etiam. Tale vero negotium nec melius (quod sciret etiam ipse) nec experientius a quoquam præter se administrari posse. Jam quod non advocatus, sed sponte sua veniret, descriptionemque sibi mandari cuperet, nihil iustæ suspicionis habere. Haud enim cupiditate quæstus magis, quam quod ipsum maxime optantem Romanorum principatum amplificare et illustrare, in eo boni communis ergo adjuvare constituisset, hanc potissimum mentem suscepisse, sequæ id non verbis, sed factis evidenter demonstrare conaturum. Hanc antea pluribus annis in hoc munere versantem, magnam pecuniæ vim (tametsi non vi, ne quo jure, qua iniuria compendia sua quærere niteretur) confecisse, quam otiosam in posterum jacere non sivilisse, sed frequenter in pectore voluisse, quomodo non humi defossam ad beneficentiam liberalitatemque conferret, et ita peccatorum suorum maculas deicere posset. Aliquando igitur ædificare monasterium virorum, qui semel se Deo dedicassent, et per liberalitatem in illos collatam sibi divinum munus placere, per reconciliatores nimirum, qui id præstare in primis queunt, aliquando in mendicos circumforaneos consumere cogitasse. Sed cum reputarit, aut illos, aut hos commode pecunia non usuros, aut alios per rapinam et

Jacobi Pontani notæ.

(1) Hoc puto Græca velle. *Profiteri*, inquit Budæus in Pandect. est publice, et apud acta aliquid ultro denuntiare, quod vulgo *instigare* vocant. Curtius, lib. x: *Alexander priusquam scerneret, quos erat retenturus, edixit ut omnes milites æs alienum profiterentur.* Fiebat etiam professio in censu peragendo. Ulpianus: *Vitia priorum censuum editis*

novis professionibus evanescent. A Græcis ἀπογραφῆσθαι dicitur, et professio ἀπογραφῆ. Lucæ II. Αὐτῇ ἢ πρώτῃ ἐγένετο, ἡγεμονευόντος τῆς Συρίας, Κυρηνίου, καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. *Hæc professio prima facta est, etc.*

scelus usuros, eamque disperdituros, et illum solum rerum præsidem ejusque sensum perspexerit, quomodo ob communem utilitatem non pecuniam modo, verum et ipsam animam, si facultas sit, pro nihilo habere meditetur, et morum ejus honestatem jam noverit, statuisse ipsi offerendam pecuniam illam, non honeste solum, sed et cum ratione et diligentia ad publicam Romanorum utilitatem iusumendam, quando et ab ipsis collecta sit. Hanc igitur omnem illi venisse tradere, ubicunque voluerit utendam. **376** Itaque patere omnibus, non ideo se adesse, ut se huic muneri quæstus faciendi causa præfici roget, cum parta retinendi ac de cætero in otio vivendi libertas fuerit, sed quia ipsi ad veterem felicitatem Romanis recuperandam tam intensa et assidua cura incumbenti utilis et ad juvandum idoneus videri cupiat. Hac oratione delectatus magnus domesticus, de pecunia se illi gratiam habere ait, non tantum quod eam ad communem usum contulerit, sed quod etiam sibi ejus dispensandæ rationem crediderit, quam recte fideliterque collocare velit. Nam quempiam, cui communium rerum mandata est procuratio, non inde augere facultates suas, sed quæ ante magistratum acquisivit, in his emori, et a pecunia invictum prorsus apparere, non difficile solum, sed nunquam contingere. Possidere autem jam, ac ob id nihil formidare mali, deinde æquo animo velle erogare, et male collectis bene uti, hoc non multorum, sed salvari volentium esse certoque credentium, se post finem hujus lucis omnium in vita gestorum rationem reddituros. Præstat quidem non peccare prorsus, neque maculis multis sædare animam; si tamen id evenerit, non iterum peccandi principium erit, non modo a delictis abstinere, sed et admissa sequentibus recte factis compensare. Idcirco te ob istam mutationem, quod non aliter quam ad communem fructum pecuniam tuam donandam censueris, laudo. Quod vero non vocatus, sed ultro ad me adiens vitæ subsidia a militibus de publico pendi solita exæquare petivisti, tantum abest ut damnum, ut cum prius ipse meo te impulsu tibi propter experientiam hoc ministerii committere voluerim, nunc amplius credam, te id melius ac justius obituum. Non enim æque et qui promissis largus est, et qui nihil promittit, promissa implere enitentur. Hanc igitur provinciam tibi injungo. Te quoque par est existimare, non parva quædam et despicabilia abs te tractari, et quæ nec, si probe curentur, communi admodum proficiant, nec non perinde nocent, si segniter ac nequiter fiant. Quod namque in re politica iudex, hoc in publicis stipendiis præstare possit exæquator. Etenim et ille ex æquitate arbitrii faciendis et ad legum obedientiam cogendo, bonum civitatis statum conciliat; et hic si justus esse, communique commodare velit, alios spoliabit, si ultra justum fructus percipiant, **377** aliis minus habentibus plus addet, om-

των πρότερον, ἢ ἐκείνων μὴ εἰς δέον τοῖς χρήματι δυνάμενων χρήσασθαι, ἢ ἐτέρων ἀρπαγῇ καὶ ἀδικίᾳ χρησομένων καὶ διαφθαρούτων, ὡς δὲ σοῦ μόνου καταστάντος ἐπὶ τοῖς πράγμασι, καὶ τὴν διάνοξιν κατεῖδον, ὡς ὑπὲρ ὠφελείας τῶν κοινῶν, οὐ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν αὐτὴν εἰ οἶόν τε προιεσθαι διανοῇ, καὶ τὸν τρόπον προειδῶς ὡς ἀγαθός, ἔγνω δεῖν σοὶ τὰ χρήματα ἐκεῖνα ἐγχειρίζειν, ὡς οὐ καλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐλόγως ἀκριβῶς ὑπὲρ τῶν κοινῇ Ῥωμαίοις συμφερόντων ἀναλωθησομένων, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τούτων συνελήθησαν αὐτῶν· ἃ δὴ πάντα ἤκω ἐγχειρίζω, ἐφ' ὃ τι ἂν ἦ σοὶ χρησιμὴ βούλησις. Ἐξεστὶν οὖν παντὶ τὴν ἀπόδειξιν λαμβάνειν ἐναργῆ, ὡς οὐ χρηματισόμενος ἐκ τῆς ἀπαργῆς ἤκω δεόμενος καταστῆναι πρὸς αὐτὴν· ἐξῆν γὰρ ἔχοντα ἃ κέκτημαι, μὴδὲν περαιτέρω πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ σοὶ φανεῖσθαι χρήσιμος ἐπιθυμῶν, καὶ πολλὰ συνάρασθαι δυνάμενος πρὸς τὸ τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀνασῶζειν, πολλὴν τοῦτου ἕνεκα καὶ συνεχῆ ποιουμένην τὴν φροντίδα. Ὅ δὲ ἄσμενος ἀποδεξάμενος τοὺς λόγους, περὶ μὲν τῶν χρημάτων ἔφασκε χάριν αὐτῷ πολλὴν εἶδέναι, οὐ τῷ ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων μόνον παρεσχῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ αὐτῶν πεπιστευκέναι τὴν διοίκησιν αὐτῷ ὀρθῶς πεπεισμένῳ καὶ δικαίως ἀναλώσειν. Τὸ μὲν γὰρ τινα τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν ἐγχειρισμένον, μὴ τὴν ὁσίαν ποιεῖν βέλτιον, ἀλλ' ὅσα πρὶν ἄπτεσθαι, τοσαῦτα ἔχοντα ἀπαλλάττεσθαι, καὶ χρημάτων ὡς ἐπίπαν ὀφθῆναι κρείττω, οὐ χαλεπὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον σχεδόν. Τὸ δ' ἔχοντα ἤδη καὶ μὴδὲν ὑποπτεύοντα δεῖν περὶ αὐτῶν, ἐπειτα ἔχοντα βουληθῆναι ἀποθεσθαι, καὶ ἃ συνέλεξε κακῶς χρήσασθαι εἰς δέον, οὐ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῶν βουλομένων σώζεσθαι, καὶ πεπεισμένων ἀκριβῶς ὡς πάντων παρέξουσιν εὐθύναι τῶν βεβιωμένων μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγῆν. Βέλτιον μὲν γὰρ μὴ ἀμαρτάνειν τὴν ἀρχὴν, μὴδὲ κηλίαι πολλὰς καταμαίνειν τὴν ψυχὴν. Ἄν δ' ἄρα τοῦτο συμβεβηῖ, δευτέρας ἀναμαρτησίας ἀρχῆ, τὸ μὴ μόνον τε παύσασθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ ἀντίβροπον ἐπιδεικνύσθαι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἐργασίαν. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐπαινῶ σε τῆς μεταβολῆς, καὶ τοῦ μὴ τρόπον ἕτερον, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων τὰ χρήματα βουληθῆναι ἐπιδοῦναι. Ὅτι δὲ μὴ προσκλήθει, ἀλλὰ πρότερος προσελθὼν αὐτὸς τὸ ἐπανισθῆναι τοῖς στρατιώταις τὰς ἐκ τῶν δημοσίων ἦτησας τοῦ βίου ἀφορμὰς, τοσοῦτον ἀπέχω καταγινώσκων, ὥστε καὶ πρότερον αὐτὸν οἰκοθεν ὠρμημένον διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐμπειρίαν σοὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐγχειρίζειν, νῦν μᾶλλον ἀνέπεισας βέλτιον οἰεσθαι καὶ δικαιότερον τὰ τοιαῦτα διοικῆσαι. Οὐ γὰρ ὁμοίως ὃ τε πολλὰ ἐπαγγελάμενος καὶ ὃ μὴδὲν, περὶ τῶν ἐπηγγελμένων τὴν ἐκπλήρωσιν σπουδάσουςι. Τὴν μὲν οὖν ὑπηρεσίαν τῶν τοιούτων ἐπιτρέπω. Σὲ δὲ καὶ αὐτὸν οἰεσθαι προσῆκον, μὴ μικρὰ τινα καὶ εὐκαταφρόνητα μετιέναι, μὴδ' οὕτω, μήτε διοικούμενα καλῶς πολλὴν ὠφέλειαν παρέχειν τῷ κοινῷ, μήτ' ἐπίσης βλάπτειν ἂν βραθύμως καὶ πινούργως πράττωνται. Ὅπερ γὰρ ἐστὶ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ὁ κριτῆς, τοῦτο τοῖς

δημοσίαι· δύναται ἂν ὁ ἐξισωτής. Ἐκείνος τε γὰρ ἄνευ νόμου καὶ δικαιοσύνης, πόλεσι παρασκευάζει, δικαίως διατιπὼν, καὶ τοῖς νόμοις πειθεσθαι καταναγκάζων. Καὶ οὗτος ἂν ἐθέλῃ τὰ δίκαια ποιεῖν καὶ τὰ λυσιτελοῦντα τῷ κοινῷ, τῶν μὲν ἀφαιρήσεται ἂν πλέον καρπῶνται τοῦ δικαίου· τοῖς δὲ ἕλαττον ἔχουσι προσθεῖς, προθύμους πρὸς τὰς στρατείας παρασκευάσει πάντας, καὶ φυλάττοντας τὴν τάξιν, καὶ πειθομένους ἀρίστα τοῖς στρατηγοῖς, ὡς οὖν μέγала πεπιστευμένος, καὶ τὰ μέγιστα συμβαλλόμενα πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν δημοῦ, οὕτω χρῆ καὶ πεπεισθαι, καὶ προσήκουσαν σπουδὴν καὶ προθυμίαν ἐπιδεικνύσθαι ἐπὶ τοῖς ἔργοις. Τοιαῦτα μὲν διήλθε πρὸς αὐτὸν, ἀπολογίαν ποιούμενος ἐφ' οἷς ἤξιον. Ἐπειτα τῶν χρημάτων ἐπυνθάνετο τὸν ἀριθμὸν ὅπως εἴη. Τοῦ δὲ ἀποκριναμένου, χρυσοῦ μὲν εἶναι μυριάδας δέκα, ἐπιπλάττει καὶ σκευὴ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένα καὶ ἀργύρου, χρυσοῦν τετρακισμυρίων ἀξία, καὶ ταῦτα φαιμένους πάντα τὸ νῦν ἔχον, ἐτοίμως ἐπιδοῦναι ἔχειν, τῶν οὐκ ἐτιμῶν μετακαλεσάμενός τινα, Οὐκοῦν, ἔφη, ταῦτα τοῦτῃ παράδος ἀπελθῶν. Ὡς δὲ μὴδὲν μελλήσας ἐπορεύετο τὰ προστεταγμένα ἐκκληρώσων, πρὶν οἰκασθεῖν ἔλθειν, ὁ μέγας δομέστικος ἐκέλευεν ἀναστρέφειν, καὶ τῆς μὲν προθυμίας ἔνεκα ἐπήγει, τὰ χρήματα δὲ ἐκέλευεν αὐτὸν φυλάττειν, ὡς· νῦν μὲν αὐτῶν οὐ δεομένω. Ἐὰν δὲ τῶν ἰδίων ἀναλωθέντων καὶ τούτων δεσθῆ, τότε ἤδη λαμβάνειν ὡς αὐτῷ καὶ ταῦτα διαφέροντα, καὶ ἀναλίσκειν, ὅποι ἂν δοκῇ τῷ κοινῷ ἀναλωθέντα μάλιστα λυσιτελήσειν. Ὁ δ' ἀπηγόρευε μὲν τῶν χρημάτων τὴν φυλακὴν, αὐ καθ' ἡδονὴν εἶναι φάσκων αὐτῷ παρακατέχειν εἶ. Ὅμως ἀναγκαίως προστατάμενος ἐπειθετο. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ μέγας δομέστικος, τῶν τε συγκλητικῶν καθ' ἕνα, καὶ τῶν ἄλλων εὐγενεῖα διαφερόντων, ἔπειτα καὶ στρατιώτας μετακαλοῦμενος, τῆς τε παρὰ βασιλέως ἀποσταγμένης ἐκάστης προνοίας ἐπυνθάνετο τὸν ἀριθμὸν καὶ εἰ τοσοῦτον κέκτηται νῦν, ἢ τοῦ τεταγμένου ἦσαν· τῶν δὲ ἀποκρινομένων ἐκάστου ὅπως εἶχε τὰ αὐτοῦ, τοῖς μὲν ἀπεστερημένοις τῶν δεόντων τὸν Πατρικιώτην ἐκέλευεν ἀναπληροῦν, καὶ προσεῖτε προστιθέσαι, ὅσον αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἐδόκει, ἀναλόγως· ἐκάστην τὴν εὐργεσίαν προστιθεῖς. Τοῖς δὲ ἀνευθεῖς τὰς ἐκ βασιλέως ἔχουσι προσόδους, καὶ αὐτοῖς ἐκέλευεν ὁμοίως πρὸς οἷς ἔχουσι καὶ ἑτέρας προστιθέσαι. Καὶ ἐν ἐξήκοντα ἡμέραις μάλιστα γεγεννημένου τοῦ ἀναδασμοῦ, τοῖς τε ἕλαττον ἔχουσι προσετίθετο τὸ ἕλλειπον μετὰ προσθήκης, καὶ τοῖς λειπομένοις μὴδενὸς ἢ προσθήκη προσετίθετο. Καὶ πάντες· ἐξαρχούσας τὰς προσόδους ἠγησάμενοι, χάριτάς τε ὠμολόγουν τῷ μεγάλῳ δομῆτικῷ πολλὰς, καὶ πρόθυμοι ἦσαν τοῖς ὅπουδῆποτε γῆς τῶν Ῥωμαίων πολεμοῖς μάχεσθαι. Καὶ ὅπλα ἐπισκευάζον διασμήκοντες, καὶ ἵππους προσεπορίζοντο καὶ πλείους καὶ βελτίους τῶν προτέρων· καὶ ὅλως ἐδόκουν καὶ ἀγανακτεῖν, ὅτι μὴ τάχιον πρὸς ἄμυναν ἐξάγονται τῶν πολεμίων.

378 CAPUT IX.

De coronando Joanne imperatore domestici consilium et refutatio adversariorum. Imperatricis cunctatio. Classis contra satrapam Lydiæ, populatum venientem. Pedestris exercitus a domestico in Occidentem duce videtur. Iterum a patriarcha fidem exigit, quam sancte pollicetur. Ab imperatrice et laudatur et suaviter monetur ne se laboribus conficiat, et pecuniæ suæ parcat. Respondet admodum ingenue et liberaliter, et se rebelles coerciturum atque in ordinem redacturum promittit, Byzantioque cum exercitu discedit.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα αὐτῷ διψύχῳ καλῶς, συνεβούλευε ἡ βασιλίς, τὸν υἱὸν βασιλέα τὸν Ἰωάννην, χρῆναι τὸν μὲν τῷ ἀγῶνι, καὶ στέφει τὴν κεφαλὴν κατα-

nesque ad militandum promptos, et ordinem observantes, et ducibus obsequentissimos reddet. Quia igitur magnarum et ad gubernationem summæ reipublicæ utilissimarum rerum tibi credita cura est, te id sentire, et in opere conveniens studium alacritatemque adhibere oportet. Atque hæc quidem ad ejus petitionem disseruit, ac respondit, post, quantum esset pecuniæ, quæsit. Eo respondente, aureorum centum millia, supellectilem vero et vasa ex auro argenteoque quadraginta millibus æstimata, quæ omnia in præsens donare paratus sit, quodam famulorum accito, Abi igitur, inquit, et huic da isthæc. Qui cum sine mora abiret jussa confecturus, priusquam donum attingeret, magnus domesticus eum revocat, et de libentia collaudatum, pecunias servare jubet, quod iis modo non egeat. Ubi suis consumptis et his indiguerit, tum ipsas quoque ut sibi necessarias accepturum, ibique eas positurum, ubi earum erogatio reipublicæ plurimum profutura videbitur. Hic ille primum tergiversari et dictitare parum sibi jucundam esse pecuniæ custodiam. Verumtamen imperata facere necesse habuit. Secundum hæc magnus domesticus primoribus singulis et alioqui nobilitate præstantibus, et præterea millibus accersitis, quantum cuique imperator decrevisset, percuntabatur, et tantumne modo, an minus possiderent. Quibus sigillatim quod res erat respondentibus, Patriocitæ mandavit, ut qui fraudati essent, eorum damna resarciret, et insuper quantum decere judicaret respectata cujusque dignitate et meritis adjiceret. Qui ab imperatore sufficientia haberent stipendia, illis similiter alia addi jussit. Sic diebus sexaginta maxime divisione facta, cum minus habentibus quod deerat accederet cum auctario, et reliquis nihil desiderantibus tamen adderetur, universi contenti stipendiis, magnam domesticum gratiarum actione prosequerentur, et ubicunque terrarum adversus Romanorum hostes ad decertandum se paratos ostendebant, arma extergentes et equos consuetis plures ac meliores comparantes, dolentesque plane, ut apparebat, quod non citius ad hostium injurias defendendas educerentur.

His tam præclare gestis, imperatrici suadere instituit, uti Joannem filium imperatorem oleo sancto unguendum et corona exornandum curaret.

Placuit consilium ; sed e consanguineis nonnullis dissentientibus , qui dicerent haud æquum esse, patre imperatore paulo ante mortuo filium agitare panegyricum (id quod illis Apocauchus sacri cubiculi præfectus suggesserat , concitatum deinde seditio-nem jam tum meditans , ut postea claruit , et no-lens imperatricem benevolentiam in ipsam et filium fidele pignus habere a magno domestico), Augusta rem in diem posterum distulit , quorumdam reprehensionem causata : qui videlicet cri-mini darent , negotium a tempore alienum susci-pere , et festum ducere panegyricum , diemque peragere regalissimum , quando adhuc plangere lamentarique oporteret. Quos ita loquentes prorsus delirare affirmabat magnus domesticus et nec saltem cogitare multis imperatorum morientibus successores statim promulgatos esse filios , ne-mine hoc ut intempestivum vituperante : quin omnibus , prout æquum erat , tali tempori id convenientissimum judicantibus , non luxus et voluptatis gratia , sed ne qua vulgo seditio-nis ac tumultus daretur occasio : cunctis jam prorsus sentientibus , se imperatori subjectos , et amentiam luituros , si seditio-nes agitarint : monebatque imperatricem , ut valere jussis eorum sermonibus , ad opus tam utile quam æquum præcederet. Imperatrix orare , poneret nimiam sollicitudinem , et nunc quidem multorum opinioni ne repugna-ret : paulo post , cum licebit obtreccationes imperi-orum effugere , facturam quod suaderet. Ille re-uenienti contradicendum non putavit , quamvis doleret non sibi qui potiora , sed aliis qui parum frugifera consulerent morem geri. Ita res quievit. Brevi nantius apportatur , Sarchanem Lydiæ satrapam et Gyaxen in Thraciam Romanos depu-letum transmissuros. Quem nuntium magnus domesticus minime negligendam ratus , 379 stati-m triremes , quot ad Barbaris occurrendum fore satis autumabat , remigibus et militibus adornari atque instrui , sumptumque in classem partim a quæstoribus ex ærario suppeditari præcepit , par-tim de suo ipse contulit. Triremibus instructis Apocauchum ducem præposuit ; cui cum mandata necessaria dedisset , et oram solvendam disces-sumque commisisset , ad Orchanem orientalis Bi-thyniæ satrapam (2) legatos de pace misit : non enim in Occidentem ducturus , bellum aliquod Romanis a tergo relinquendum judicabat. Pace cum illo firmata , et Didymotichi atque Adriano-poli domestici evocatu congregato exercitu , itineri se accinxit. Quo autem die exiturus erat , patriar-cham solum solus conveniens , et ad templum Demetrii martyris myroblytæ [id est , oleum stil-lantis] cognominati adducens , Quæ inter me et imperatricem dicta sunt , inquit , non te latent ;

Α κοσμεῖν. Ἐπεισέ γε δίξας βουλευέσθαι καλῶς. Τῶν δὲ καὶ ἄϊμα προσηκόντων βασιλεῖ τινων, μὴ δίκαιον εἶναι παραινούτων, τοῦ πατρὸς ὀλίγῳ πρότερον τε-τελευτηκότος βασιλέως, τὸν υἱὸν πανηγυρίζειν (τοῦτο δὲ αὐτοῖς ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκαυχος ὑπετίθει λέγειν, ὡς ἐκ τῶν ὕστερον γέγονε κατα-φανὲς, τὴν γεγεννημένην στάσιν μελετῶν, καὶ μὴ βουλόμενος βασιλεῖδα τῆς εἰς αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν εὐνοίας ἐνέχυρα πιστὰ κεκτῆσθαι παρὰ μεγάλου δομestικού), εἰς τὴν ὕστερασαν τὸ ἔργον ἀνεβάλλετο ἡ βασιλεῖς, τὴν μέμψιν τινῶν αἰτιωμένη, ὅτι δὴ πῶθό-μενοι κατηγοροῖεν, ὡς οὐ κεχηρμένων τῷ πράγματι κατὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐν οἷς ἔδει κόπτεσθαι καὶ θρηνεῖν, πανηγυρίζόντων αὐτῶν, καὶ τὴν βασιλικωτάτην τελούντων ἑορτήν. Ὁ δ' ἀνοηταίνειν ἔφασκε παντά-πασιν τοὺς εἰρηκότας, καὶ μὴδὲ τοῦτο ἔνοσην ὡς πολλοῖς τῶν βασιλέων τελευτῶσιν ἡ ἀνάβρῃσις ἐγι-νετο τῶν παιδῶν, οὐδενὸς αὐτοῖς τὴν ἀκτιρίαν μεμφο-μένου, ἀλλὰ πάντων ὡς περ δίκαιον ἦν λογιζομένου, μέλιστα προσήκειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς, οὐ τρυ-φῆς. Ἐνεκα καὶ ἡδονῆς, ἀλλὰ τοῦ μηδεμίαν πρῶρασιν στάσεως καὶ ταραχῆς ἔγγενέσθαι τοῖς πολλοῖς, πάν-των ἤδη πεπεισμένων ἀκριβῶς ὡς ὑπὸ βασιλέα τε-λοῦσι, καὶ δίξας δώσουσι τῆς παρανομίας ἀνεπιγει-ρῶσι στασιάζειν. Παρήγει τε αὐτῇ, τοῦ μὲν ἐκείνων λόγους χαίρειν ἔδῃ, αὐτοῦς δὲ χωρεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον ὡς ἅμα λυσitelῆς καὶ δίκαιον ὄν. Ἡ δὲ μὴ πολυ-πραγμανεῖν ἔδειτο, ἀλλὰ νῦν μὲν ἔδῃ διὰ τὰς δίξας τῶν πολλῶν, ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ποιεῖν, ἡλίκα ἀν' ἐξῆ καὶ τὰς λοιδορίας διαφεύγειν. Ὁ μέγας δὲ δομestι-κος, πρὸς μὲν τῆς βασιλίδος τὴν ἐνστασιν, οὐδὲν ἀντεῖπεν ἤχθετο δὲ ὅτι, οὐκ αὐτῷ τὰ βελτίου, ἀλλ' ἑτέροις ἀλυσitelῆ βουλευομένοις πέφθετο. Ἐκαίνο μὲν οὕτω ἐκωλύθη. Μικρῶ δὲ ὕστερον ἠγγέλλετο ὡς Σαρχάνης ὁ Λυδίας σατράπης καὶ Γιαξίης πρὸς Θράκην περιαιούσθαι παρασκευάζονται, ναοὶ λη-σόμενοι Ῥωμαίους. Ὁ μέγας δὲ δομestικός οὐκ ἠμέλει, ἀλλ' αὐτίκα τριτῆρις ὄσας ἐξαρχέσειν φετο πρὸς πόλεμον τοῖς βαρβάροις ἐκέλευε πληροῦν. Τὴν δὲ δαπάνην τῶν τριήρων, τὴν μὲν ἐκ τῶν δημοσίων τοῖς ταμίαις ἐκέλευε παρέχειν, τὴν δ' ἐκ τῶν βίαν παρελχέτο αὐτός. Ἐπεὶ δὲ ἐπεπλήρωντο, ταῖς μὲν ἐπέστησε στρατηγὸν τὸν παρακοιμώμενον Ἀπόκλυ-χον· καὶ ὄσα ἔδει ἐντεταλέμενος, καὶ τοῦ λοιποῦ κελεύσας αὐτῷ μέλειν τὸν ἀπόπλου, αὐτὸς Ὁρχάνη τῷ τῆς κατὰ Βιθυνίαν εἰράς σατράπῃ διεπροσέειπε περὶ εἰρήνης. Οὐδὲ γὰρ ἔδοκει δεῖν αὐτῷ πρὸς ἐσπί-ραν μέλλοντι στρατεύειν, πόλεμόν τινα Ῥωμαίους ὀπίσω καταλιπεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρὸς ἐκαίνον εἰρήνη τέλος εἶχεν, αὐτὸς μὲν πρὸς τὴν ἔξοδον παρεσκευάζετο. Ἡδὲ γὰρ καὶ ἡ στρατιὰ κατὰ Διδυ-μότειχον καὶ τὴν Ἀδριανοῦ πόλιν αὐτοῦ κελεύοντος συνελέγοντο. Ἐν ἧ δὲ ἡμέρᾳ Βυζαντίου ἐξίεναι, τὸν πατριάρχην μόνον μόνον παραλαβὼν, καὶ πρὸς τὸν ἐν βασιλείῳ τοῦ μυροβλύτου Δημη-

Jacobi Pontani notæ.

(2) Nondum igitur totam Bithyniam Turcæ possidebant ; nam hic Orchanes Osmanis filius, secundus eorum imperator fuit , ut videre est in Annalibus

sultanorum Turcicorum. Præterea id etiam ex bellis in Bithynia contra Orchanem gestis perspicere licet.

τριῶν τοῦ μάρτυρος γενόμενος· ναὶν, τοῦ μὲν ἐμοῦ· A
 τε μεταξὺ καὶ βασιλίδος, ἔφη, γεγενημένους λόγους
 οὐκ ὄγνοεις· οὐ γὰρ μόνον παρῆς τοῖς παρ' ἀμφο-
 τέρων λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ τῶν πρότερον ἰδίᾳ ἡμῶν
 ἐκάστῳ εἰρημένων αὐτὸς ἦσθα μνηστῆρ. Οὐδὲν δὲ
 παρλόγιον ἢ θαυμαστὸν, εἰ τότε μὲν περὶ ἐμοῦ
 τοιαῦτα ἐπῆει τῇ βασιλίδι λέγειν, ἕως οἰομένη
 μεγάλα τινὰ καταπράξεσθαι ἐμὲ, νῦν δὲ ἐπὶ τῶν
 ἔργων μὴ κατ' ἐλπίδας αὐτῇ τῶν πραγμάτων ἐκδαι-
 νώντων, μεταμέλειά τις εἰσῆλθε τῶν γεγενημένων.
 Εἰ μὲν οὖν ὅπερ ἔφην πρὸς τι τῶν γινομένων ἀηδῶς
 διατεθεῖσα, τὰ δεδογμένα μηκέτι στέργειν ἐθέλει,
 διαρρήθην λέγειν ἀξίῳ, καὶ μὴ συγκαλύπτειν ὑπ'
 αἰδοῦς. Ἐγὼ γὰρ ὡς περ καὶ πρότερον ἐτοιμότατα
 ἔχω παρατεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Εἰ δ' ἐκείνη διὰ τέλους, B
 ἔγνωκε στέργειν τὰ ἐψηφισμένα, καὶ τοὺς ὄρκους,
 οὗς δμῶμωκε τηρεῖν, οὐδ' αὐτὸς ἀμελήσω τοῦ μὴ
 πάντα πράττειν ὅσα ἀν' αὐτῇ τε καὶ παισὶ, καὶ κοινῇ
 λυσιτελῇ Ῥωμαίοις. Τοῦ πατριάρχου δὲ πρὸς τὴν
 ἀκαιρίαν τῶν λόγων μεμψαμένου, καὶ μὴ τοιαῦτα
 προσῆκειν αὐτὸν, μήτε δικαιοσύνην φαιμένου, μήτε
 λέγειν· βασιλίδα γὰρ μηδὲν περὶ αὐτοῦ λογιζέσθαι
 τοιοῦτον, ἀλλὰ βασιλέα οἰεσθαι ἐν ζώσῳ εἶναι, καὶ
 τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ὡς περ ὑπ' ἐκείνου διοικεί-
 σθαι τῶν σῶν μεμνημένην λόγῳ, ὧν διεξήεις πρὸς
 αὐτήν, ἡνίκα ἐποιεῖσθε τὰς συμβάσεις, οὐκοῦν, ὁ
 μέγας δομέστικος ἔφη, περὶ μὲν ἐκείνης, οὕτω δεῖ
 πεπεῖσθαι ὡς περ αὐτὸς διτρυχίζῃ. Περὶ δὲ σοῦ, τί
 ποτε ἐξεστὶ νομίζεις; ἀρ' ἐμμένεις ταῖς ὁμολογίαις;
 μᾶλλον δὲ τοῖς ὄρκοις οὗς ἐποίησω πρὸς ἐμὲ; Ὁ δ' C
 αὐτίκα πάλιν ἀναστὰς, Ἐβλόγητός, εἶπεν, ὁ Θεὸς καὶ
 Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι καὶ
 πρότερον καὶ νῦν οἷς περ εἶπον ἐμμενῶ, καὶ οὐδενὸς
 ἀμελήσω τῶν σῶν δικαίων· ἀλλ' ἀνθέξομαι παντὶ
 σθένει, οὐ μόνον ὡς εὐεργετῆρ ἀμειδόμενος ἔργους
 ἀγαθούς, ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοῦ κηθόμενος πνευματικοῦ.
 Ἐπὶ τοῦτοις δὲ αὐτῷ πολλὰς ὁ μέγας δομέστικος·
 χάριτας ὁμολογήσας καὶ συντεξάμενος, καταλιπὼν
 τὸν πικριάρχην ἦκεν ὡς βασιλίδα. Ἡ δ' εὐθύς ὡς
 εἶδε, χάριτας ἐφασκεν ὁμολογεῖν αὐτῷ πολλὰς, ὅτι
 ἂ πρότερον ἐπηγγέλλετο λόγοις, νῦν ἀποδείκνυσιν
 ἐπὶ τῶν ἔργων ἀληθῆ, μήτε σώματος φειδόμενος,
 ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων νύκτωρ πονῶν
 καὶ μεθ' ἡμέραν, μήτε χρημάτων· ἦν γὰρ δὴ ὁ
 μέγας δομέστικος, οὐ μόνον πρὸς τῶν τριήρων τὴν D
 δαπάνην χρήματα ἀναλωκῶς πολλὰ ἐκ τῶν ἰδίων,
 ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἐτέροις ἂ συνοίσειν ἔμελλε πᾶσι
 κοινῇ φιλοτιμίῳ ἔγαν καὶ δαφιλῶς καταναλίσκων
 μετὰ τὴν βασιλείᾳς τελευτήν· παρῆναι τε μὴ οὕτω
 ποιεῖν ὡς αὐκ ἐξαρκέσοντα πρὸς τοὺς πόρους ἐπι-
 πολῶ, ἀλλ' ἐκυτοῦ τε πρόνοιαν ποιεῖσθαι καὶ χρη-
 μάτων φειδεσθαι χριόμενον τοῖς δημοσίοις. Ὁ δ'
 ἐφασκε μᾶλλον ἠδεσθαι πονῶν αὐτὸς ὑπὲρ τῶν κοινῇ
 λυσιτελοῦντων, ἢ ἕτεροι πρὸς ἀνέσεις τετραμμένοι
 καὶ ἠθονάς· τό τε χρήματα καταναλίσκειν οὐ ζη-
 μίαν, ἀλλὰ πάντων κερδῶν ἡγεῖσθαι χριέστερον,
 ἄχρις ἀν καὶ τοῦ Θεοῦ συναιρομένου, τὴν Ῥωμαίων
 ἡγεμονίαν ἐπὶ μέγα ἴδοι ἀιρομένην, καὶ πάντων κρα-
 τοῦσαν πολεμίων. Ἐλπίζειν δὲ μετὰ μικρὸν, εἰ μὴ

nec enim tantum interfuisti, sed et quæ prius
 uterque nostrum separatim dixit, tu eorum inter-
 nuntius fuisti. Nihil porro inopinatum aut admi-
 rabile, si tum quidem imperatrici talia de me lo-
 qui occurrebant, quæ forsitan eximia quædam me
 perpetraturum arbitraretur; nunc autem in ipso
 opere rebus secus quam sperabat evenientibus
 pœnitudo quædam facti eam subiit. Si igitur, quod
 aiebam, aliquid eorum quæ sunt aversata, in
 pristina voluntate ac iudicio acquiescere amplius
 non vult, aperte id mihi indicari nec pudore
 quodam celari cupio. Ego enim, quomodo antea,
 abdicare me administratione imperii paratissimus
 sum. Quod si ipsa usque ad extremam quod de-
 crevit complecti, et quod juravit servare consti-
 tuit, ego quoque in omnibus, quæ ipsi liberisque
 ejus, et Romanorum communi conducant efficien-
 dis, nullum diligentissimi hominis officium præ-
 termittam. Patriarcha eum de importuno sermone
 castigare, dicereque, non decere ista vel cogitare
 vel proloqui; Imperatrici enim de bello nihil hu-
 juscemodi in mentem venire, sed imperatorem
 putare adhuc vivere, et quasi ab illo Romanum
 principatum gubernari, memorem verborum, quæ
 in pacis faciendis ex ipso domesticis audierit.
 Tum domesticis: De illa quidem sic credendum,
 ut affirmas; de te autem quid sentiendum? Ecquid
 pactis stas, imo vero juramentis, quibus te mihi
 obstrinxisti? Hic patriarcha iterum exurgens,
 ait: Benedictus Deus et Pater Domini nostri
 Jesu Christi, quod et prius servavi quæ dixi, et
 nunc servabo, nihilque negligam, quod tibi jure
 debeatur, **380** sed omnibus nervis tuendum te
 suscipiam, non solum ut bene merito respondeam,
 verum et de filio quoque spirituali sollicitus. Cui
 post aetas gratias valedicens magnus domesticus,
 ab eo ad Imperatricem digreditur. Quem illa simul
 ut conspexit, grates se illi magnas agere affirma-
 vit, quod verbis promissa nunc rebus confir-
 maret, neque corpori parcens, cum noctu diaque
 pro republica laboraret, neque pecuniis (non
 enim in trimeses duntaxat grandem summam de
 suo impenderat, sed in alia præterea multa,
 ex quibus communis caperetur utilitas, perstu-
 diose liberaliterque post mortem imperatoris im-
 pendebat), hortabaturque, ut de contentione labo-
 randi remitteret, quo ferre laborem diutius pos-
 set, sibi met curæ esset, a pecuniis suis abstinere-
 ret, publicis uteretur. Ad ea ille hunc in modum,
 solidius se gaudere gaudium pro communibus
 emolumentis desudantem, quam alios otio volupta-
 tique deditos. Quod vero de sua pecunia in sum-
 ptum conferret, id non detrimentum, sed omnium
 quæstuum censere jucundissimum, donec Deo
 bene fortunante, Romanorum principatum magno-
 pere exaltatum, et omnibus hostibus suis supe-
 riorum cerneret. Sperare autem, nisi quid impedi-
 menti intervenerit, brevi adeo Romanis profu-
 turum, ut et ipsa imperatrix id intuens, Deo

bonorum auctori gratias actura sit; non enim parvi momenti quædam per hiemem moliri efficeret, utpote multos ante refractarios et audaces eo adacturum, ut se Romano imperatori tributarios et subjectos confiteantur. Plura in hanc sententiam narrabat, et quæ ipse versabat animo, et imperatrici auditu per jucundæ fore non ignorabat. Qua tandem salutata, Byzantio cum exercitu et nobilium seu patriciorum magno numero exiit, relicta ibidem matre, quæ calamitatem ejus non mediocribus solatiis leniret ac mitigaret.

τι κώλυμα συμβαίη, τοιαῦτα Ῥωμαίους ὠφελήσαιν, ὅσα καὶ αὐτὴν ὀρώσαν Θεῶν χάριτας ὁμολογεῖν τῷ συνεργῶ τῶν καλῶν· οὐ μικρὰ γάρ τινα διανοεῖσθαι παρασκευάσειν τοῦ χειμῶνος ὡς ἅμα ἦρι, πολλοὺς τῶν πρότερον κατὰ Ῥωμαίων θρατυνομένων ὑποφύρου; καὶ δουλείαν ὁμολογοῦντας βασιλεῖ Ῥωμαίων ἀποδείξων. Καὶ τοιαῦτα ἕτερα πολλὰ προσπειπῶν, ὅσα τε αὐτὸς διανοεῖτο πράττειν, καὶ βασιλίδα ἦδει ἀκούουσαν πρὸς ἡδονὴν, καὶ τελευταῖον συνταξάμενος, ἐξῆλθε Βυζαντίου ἅμα στρατιᾷ καὶ τῶν εὐπατριδῶν πολλοῖς, τὴν μητέρα καταλιπὼν ἐκεῖ, ὡς παραμυθίαν οὐ μικρὰν ἔσομένην βασιλίδι πρὸς τὰς συμφοράς.

CAPUT X.

Ex urbibus Thraciæ senatores et præsidia ad expeditionem assumuntur. Mæsus renovato sædere discedit. Apud Chersonesum Persæ cæduntur et fugantur semel et iterum. Apocachus capere imperatorem adolescentem et regnare meditatatur. Deprehensus in arcem suam conjugit, atque ut mortem effugiat, domesticum inconstantia rerum humanarum monet, a quo vicissim monetur persapienter et Deo in primis nitendum ostenditur.

Didymotichi cum esset, maximum operæ pretium duxit urbium Thraciarum senatores, et quod erat ibi militum citra excusationem, **381** uti et Byzantios expeditioni ascribere; idque intra paucos dies effectui datum est. Deinde resciscens Mæsorum regem Alexandrum apud Stulbnum oppidum Mæsis subjectum in confinibus castra habere, per legatos ei significat, se Adrianopoli subsistere, velleque discere, bello an pace delectaretur magis; diem enim quam Byzantii ejus legatis præfixisset, prope exitum esse. Alexander videns Romanos non esse consternatos, ut augurabatur, sed paratos ad ulciscendum volentes inferre injuriam, et neque per legatos minis, neque apparatu suo militari eos potuisse commoveri, ut libidini suæ satisfacerent, ad dimicationem venire haud utile sibi ratus, ad conventa descendit; rursusque priori sædere sancito, ipse Trinobum in sedem suam, magnus domesticus Chersonesum abiit, quod frequentes Persarum copias Giaxe duce Pergamo advenientes eo irrupturas audivisset. Simul porro ac Romani, etiam Persæ illic adfuerunt, qui collato pede adversum Romanos ne paulum quidem valuerunt, sed vi ac virtute victi, pars in pugna ceciderunt, pars capti sunt. Quibus fuga contigit, conscensis navibus in Asiam renavigarunt. Paucis diebus intermissis, alia manus priorem vindicatura indidem trajecit. Qui similiter devicti, plurimos amiserunt; Giaxes bis continenter cæsus, multisque ac strenuis suorum desideratis, desperatione debilitatus, pacem concupivit, quam cum eo pepigit magnus domesticus. Depulsa calamitate Persis imminente, Didymotichum regressus, ad occidentalem sese expeditionem comparabat, exercitumque delectibus novis supplebat. Interea Apocachus novarum rerum cupidus, manibusque ac pedibus enitens, ut ad se republicam transferret, jam classis contra Persas præfecit, et facultatem navalis exercitus adeptus, Joannem adolescentem imperatorem in unam tri-

Ἐπεὶ δὲ γένοιτο πρὸς Διδυμοτείχῳ, προύργου μὲν ἐποιεῖτο παντὸς τοῦς κατὰ τὰς τῆς Θράκης πόλεις κατοικοῦντας συγκλητικῶς καὶ τὴν στρατιάν, ἀποσταστοὺς ποιεῖν περὶ τὰς στρατείας, ὡς ἄσπερ δὴ καὶ Βυζαντίους, καὶ ἐποίησεν ὀλίγων ἐκ τῶν ἡμερῶν. Ἐπειτα πειθόμενος ὡς ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, στρατιάν ἔχων, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Σιδηρῶν Μυσοῖς ὑπὸ τῆς πόλεως ἐν μεθορίῳ; τῆς αὐτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας φικισμένη, ἔγνω δεῖν προσελθὼν πέμπειν πρὸς αὐτόν, καὶ πέμψας, ἐν Ἀδριανουπόλει τε ἐδήλου διατρέβειν, καὶ μαθεῖν ἐθέλειν, εἰ ὁ πόλεμος αὐτῷ μάλλον εὐχετός, ἢ εἰρήνη. Τὴν γὰρ προθεσίαν ἦν τοῖς ἐκείνου πρόσθεσι παρέσχετο αὐτὸς ἐν Βυζαντίῳ γενομένοις, περὶ ἔξοδον ἦδη εἶναι. Ἀλέξανδρος δὲ ὄρων οὐ κατεπηγότας ὡς ἄσπερ ὦστο Ῥωμαίους, ἀλλ' ἐτοιμοὺς ὄντας ἀμύνεσθαι τοὺς αἰρουμένους ἀδικεῖν, καὶ μήτε ταῖς διὰ τῶν πρόσθεων ἀπειλαῖς, μήτ' αὐτοῦ τῆ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευῆ δυνάμενος πείθειν τὰ κατὰ γνώμην αὐτῷ ποιεῖν, πρὸς πόλεμον χωρεῖν ἀλυσιτελεῖς οἰόμενος αὐτῷ, ἐχώρει πρὸς συμβάσεις, καὶ τῶν προτέρων αὐτῷ σπονδῶν καὶ ὄρκων ἀνανεωθέντων. Ἀλέξανδρος μὲν εἰς Τρίνοβον τὰ οἰκία βασιλεία ἐπανεζεύγνυε, δομέστικος δὲ ὁ μέγας, εἰς Χερρόνησον μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐχώρει, πεπισμένος στρατιάν Περσῶν περὶ τὴν μέλλουσαν εἰς Χερρόνησον ἐμβάλλειν ἐκ Ψεργάμου ἀφικμένην, ἧς Γιαξῆς στρατάρχης ἦν. Ἄμα δὲ τῷ Ῥωμαίους εἰς Χερρόνησον ἀφικέσθαι, καὶ ἡ στρατιὰ Περσῶν παρῆν, καὶ γενομένης μάχης, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἴσχυσαν οἱ Πέρσαι Ῥωμαίους ἀντιστήναι, ἀλλ' ἠττηθέντες κατὰ κράτος, οἱ μὲν ἔπεσον παρὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐβλάσαν ὅσοι δὲ ἠδυνήθησαν διαφυγεῖν, ἐμβάντες ταῖς ναυσίν, ἀπέπλεον ἐπ' οἴκου. Οὐ πολλαῖς δὲ ὕστερον ἡμέραις ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας καὶ δευτέρα στρατιὰ ἐπεραιούτο, ὡς τὴν προτέραν ἤτταν ἀναμαχεσόμενοι, συμβαλλόντες δὲ καὶ τούτους Ῥωμαῖοι, ἐνίκησάν τε καὶ ἀπέκτειναν τοὺς πλείους. Ἐπεὶ δὲ Γιαξῆς δις ἐπλήγη ἐφεξῆς καὶ πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἀπώλεσε στρατιάν, ἀπογούς τὸ Ῥωμαίους πολεμεῖν, ἐχώρει πρὸς συμ-

θάσει· καὶ ἐτίθετο πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος· ἅπαντες δὲ εἰρήνηκας. Ἐπει δὲ ἐτρέφετο τὴν ἐκ τῶν Περσῶν προσδοκωμένην βλάβην, αὐθις εἰς Διδυμότειχον ἐπανελθὼν, παρεσκευάζετο πρὸς τὴν εἰς τὴν ἐσπέραν ἐκστρατείαν, καὶ τὴν στρατιὴν ἀποκαθίστη, ἣ ἐμελλε συνέψεσθαι αὐτῷ. Τούτων δὲ πρᾶκτομένων ὑπ' αὐτοῦ, ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκαυχος, νεωτέρων πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ τρόπῳ παντὶ πειρώμενος μεταγείν εἰς ἑαυτὸν τῶν πραγμάτων τὴν ἑρμηνείαν, ἐσκέφατο, ἐπεὶ τοῦ κατὰ Περσῶν αὐτῆς χειροτόνητο στρατηγός, καὶ δυνάμει· εὐπρόκει ναυτικῆς, βασιλεία τῶν νέων Ἰωάννην εἰς μίαν τῶν τριηρῶν ἐθέμενος, ἀγνοοῦστος βασιλίδος τῆς μητρὸς, εἰς τὴν περὶ Βυζάντιον πρότερον αὐτῇ πύργον ὀχυροποιημένον ὀχυρώτατον ὄντα ὕψει τε καὶ καρτερότητι τειχῶν Ἐπιβάτας· προσαγορευόμενον ἀγαγεῖν· ἔχει δὲ μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν οἰκισιῶν βασιλεία φρουρῶν, σπονδὰς τίθεσθαι πρὸς βασιλίδαν, ὥστε αὐτὸν μὲν καὶ συγγενεῖς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τυνόντας, τιμὰς τε καὶ παρὰ Ῥωμαίοις πρώτας καρποῦσθαι, καὶ χωρῶν εἶναι καὶ πόλεων κυρίου, ὅποῖον ἂν δόξειεν αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἐλλείπειν εἰς εὐτυχίας λόγον, βασιλεία δὲ, οἷδ' οὕτως ἀπολύειν τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ὡς περὶ ὄμηρον κατέχοντα, μὴ τῶν θυγατέρων ἐπὶ γάμῳ προσαρμόζειν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτά τε διανοεῖτο, καὶ ὄρητο ἤδη πράττειν τῶν συνειδῶτων δι' αὐτὸν βασιλίδι ἀπαγγελῆσαντος, ἐπεὶ βασιλεία τε ἤδη περιέστατο φρουρὰ, καὶ αὐτὸς ἔγνω φεραθεὶς, ὥστε φυγῶν εἰς Ἐπιβάτας, τὸν ἐκ τῶν πρᾶκτομένων, ὡς περὶ ἦν εἰκός, κινδυνὸν διαδιδράσκων. Περὶ τῶν τοιούτων δὲ ὁ μέγας δομέστικος μαθὼν, καὶ τοὶ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν παρεσκευαζόμενοι, ὅμως τὸν Ταρχανειώτην Μανουὴλ τὸν καὶ Κουρτίην προσαγορευόμενον μετὰ στρατιωτῶν ὀλίγων πέμψας, ἐκέλευεν Ἐπιβάτας ἐξωθεν φρουρεῖν ἐστρατοπεδευόμενον, ἄχρις ἂν ἀφίκηται αὐτός. Πέμψας δὲ καὶ πρὸς Ἀπόκαυχον ἐπυνθάνετο εἰ ἀληθῆ τὰ θρυλούμενα εἶη περὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἔφασκε μὲν συκοφαντεῖσθαι, δεῖσας δὲ μὴ φθόσῃ διαφθαρεὶς ὑπὸ διαβολῆς πρὶν διερευνώμενα φανῆναι τάληθῃ, τὴν σωτηρίαν ἐκ τῶν ἐνότων ἑαυτῷ πορτίζειν κατακλείσαντα ἐν τῷ φρουρίῳ. Συνεβούλευε τε παρὰδειγμα τῶν ἀπροδοκῆτων τῶν πραγμάτων μεταβολῶν λαμβάνειν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ πρότερόν τε γὰρ αὐτῷ τὰ τοιαῦτα ὑπείθεσθαι ἔφασκεν· εἰ καὶ μὴ ἐπειθε συμβουλευόμενος τὰ λυσιτελεῖ· καὶ νῦν οὐδὲν ἦτοον συμβουλεύειν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔχων τῆς ὠφελείας τὴν ἀποδείξειν τῶν λεγομένων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τελούστων φρουρίων ἔν, πολλὰ δὲ εἶναι, τὸ μάλιστα ἐπιτηδεύειν ἔχον πρὸς τὴν γῆν καὶ θαλάσσην· εὐφυῖαν ἐκλεξάμενον κατασκευαίς χειροποίητοις ὀχυρώτατον ποιεῖν, ἵν' εἰ τι συμβαίη τῶν ἀπροδοκῆτων, ἀναχώρησιν ἔχη καὶ τῶν δεινῶν ἀποφυγῆν· ἐδειτό τε εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν πείθεσθαι αὐτῷ εὐνοικῶς διακειμένῳ

remium matre insciente impositum, in arcem propter Byzantium (3), ante a se ædificatam, altitudine et crassitudine murorum munitissimam, Epibatæ nominatam includere meditabatur, ibique inter cognatos ac familiarissimos eo custodito, cum imperatrice foedus ferire, ea conditione ut ipse cognatique ac familiares 382 sui præcipuis apud Romanos honoribus insignirentur, provinciarumque et urbium quantum ipsi vellent dominatum obtinerent, et ad felicitatem nihil requirerent; imperatorem autem ne sic quidem custodia liberare, sed loco obsidis tenere, et unam filiarum connubio ei copulare. Atque is quidem hæc mente pertractabat, et jam ad rem parabat aggredi, cum a quodam e consociis imperatrici indicio facto, et imperatore jam custodia circumsepto, Apocauchus se deprehensum intelligens, Epibatæ, impendens sibi e malitia sua discedimen, ut verisimile est, declinans aufugit. Quibus rebus ad magnum domesticum perlatis, etsi ad expeditionem instructus erat, nihilominus Manuelem Tarchaniotam, qui et Curtizes appellabatur, cum aliquot manipulis ad Epibatæ, tentoriis excitatis, quoad ipse veniret custodiendas misit. Ad Apocauchum quoque sciscitatum misit, num vera essent, quæ de illo rumor spargeret. Qui se sycophantiis oppugnari asseverare. Et cum timeret, ne prius ob calumnias vita multaretur, quam veritas indagata patesceret, a re præsentii salutem petere decrevit; ac proinde eum, qui sæ in castello illo incluserat, monuit, ut e suo casu salutis suæ prospiceret, et improvisæ rerum commutationis exemplum a se sumeret. Nam et prius se idem utiliter eum monuisse et hortatum esse, quantum nullo effectu, et nunc nihilominus suadere, cum ex re ipsa suasionis suæ utilitatem probare queat, subjectorum ipsi castellorum (multa enim habere) ad terræ marisque commoditates præcipuo situ unum deligeret, et illud operibus quam firmissimum redderet, ut si quid improvisum emergeret, secessus malorumque effugium suppeditaret. Rogabat autem, ut si non antehac, saltem nunc benevolentis animi consilium amplecteretur. Etenim et sibi in præsens, tametsi falsis criminibus appetito, nullam aliam salutis tuendæ occasionem relinqui, præter arcem, in quam se periculi vitandi recepisset: quæ, si vera esse contingeret de se jactata, vel audaciam suam adjuvaret, vel deprehensum et convictum a morte liberaret. Apocauchi quidem consilium hoc fuit. Ad quem magnus domesticus iterato mittens, adversus illum vulgata se quoque falsa reperiri (quemadmodum videlicet ipse quoque affirmaret) in primis cupere testatus est; sic namque et ipsum imperatori amicum et benevolum, ac sycophantiam

Jacobi Pontani notæ.

(3) In turrim juxta Byzantium. Sed hæc turris fuit φρουρίον, castellum, et sic infra nominatur. Ante igitur arcem aut castellum vocemus licet. Item

alibi hac voce πύργος eadem notione utitur: Eine Burg. Monuimus lectorem super hoc.

plenas hoc ipsum quod sunt ostensum ac probatum iri. Sin et ipse spe vana delusus, quod multis evenit, ab officio detortus, et quæ neque **383** posset efficere, neque se deceret, machinatus sit, non idcirco bellum contra imperatorem capessendum, fiducia murorum, in quibus nulla insit utilitas; sed priora, ut male consulta, detestando, in posterum se melius gerere, et loco se digno contentum esse, admissorumque veniam petere debere. Melius quidem esse omnino non potest; si tamen peccaveris, quasi secundam post naufragium videri tabulam, semet nihil tale amplius perpetrando corrigere. Et quia mox adfuturus sit, quem ille suum vocare medicum consueverit, multa habens medicamenta uniuscujusque morbis congruentia, siquidem velit, facile ejus vulnera sanaturum. Solebat nimirum Apocauchus inter ea, quibus magnam domesticum honorabat, nomina et medicum suum appellare: utpote cujus opera multis sapienter implicitus periculis, et miseris affectus modis, creptus atque curatus fuisset. Quod autem attineret ad consilium parandi locum aliquem munitum, quo rebus conversis perfugeret, se ejus propenso studio gratias habere, non tamen securitatem ex rebus hujusmodi vehementer expetere, sed libenter illo die cum inferis futurum, quo post spem supernæ dexteræ securitate ex amicis neglecta, et contempto, quod horum corda velut arces (tutissimam utique custodiam) per amicitiam possideret, lignis et lapidibus et consiliis nihil sincerum ac probum habentibus salutem suam credidisset. Non se nescire, primam felicitatem et summum hominis bonum esse, cum Deo versari, et ascensum ad illum per puritatem animi semper ei adhærere. Secundam, amicis uti certis ac fidelibus, principio quidem paucis, et prudentia supra vulgus excellentibus, deinde post illos etiam multitudinis frui benevolentia, quæ illis propter bonitatem morum hædita et addicta sit: et hoc putare non solum quibusvis propugnaculis inexpugnabilibus, sed et ætæ et gloria et omni decore pretiosius, imperioque ipso longe beatius. Quocirca se ejus monitis haud pariturum, verum quam ab initio securitatem elegerit, eam usque ad extremum retenturum; ipse munitionibus et arcibus suis fideret. Igitur Apocauchus sic in Epibatis conclusus custodiebatur.

Θ.ῶ προσομιλεῖν, καὶ διὰ παντὸς αὐτῶ συνεῖναι: τῇ πρὸς ἐκείνους διὰ καθαρότητος ἀναβίσει αὐτὸς ἐδύναται. Δευτέραν δὲ μετ' ἐκείνην, τὸ φίλοις χρῆσθαι ἀσφαλῆσι καὶ πιστοῖς, πρῶτον μὲν τοῖς ὀλίγοις καὶ συνέσει διαφέρουσι τῶν πολλῶν· ἔπειτα δὲ μετ' ἐκείνους, καὶ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν εὐνοίαν καρποῦσθαι, πάντων ἐκείνοις διὰ χρηστότητα τρόπων προσεχόντων· καὶ τοῦτο οἴεσθαι, οὐ πύργων μόνον ἑπάντων ἀναλωτότερον, ἀλλὰ καὶ χρημάτων καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἀπάσης τιμιώτερον, καὶ βασιλείας αὐτῆς ὑψηλότερον εἰς εὐτυχίας λόγον· ὅθεν οὐδέ πείσεσθαι αὐτῶ τοιαῦτα συμβουλεύονται, ἀλλ' ἦν ἐξαρχῆς προσεβλετο μέχρι τέλους αὐτῶ ἀσφάλειαν τηρήσειν, ὡς περ δῆτα καὶ οὐ τὴν ἐκ τῶν φρουρίων καὶ ὀχυρωμάτων. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν ὁ παρακοιμώμενος οὕτως ἐν Ἐπιβάταις ἐγκαταστρέμενος ἐφρουρεῖτο.

πρὸς αὐτὸν, καὶ μὴ ἀτιμάζειν τὴν βουλὴν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῶ νοῦν, καὶ τοὶ καὶ ψευδῶν ὄντων τῶν εἰρημένων κατ' αὐτοῦ, μηδεμίαν ἑτέραν εἶναι σωτηρίας πρόφασιν, ἢ τὸν πύργον εἰς ὃν κατέφυγε τὸν κίνδυνον διαδιδράσκων. Εἰ δὲ καὶ ἀληθῆ συνέβαινε τὰ εἰρημένα εἶναι, ἢ πρὸς τὸ τόλμημα ἂν συνήρατο, ἢ ἐρήύσατο τοῦ θανάτου φωραθέντα. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν τοιαῦτα συνεβούλευε, δομέστικος δὲ ὁ μέγας πάλιν πέμψας πρὸς αὐτὸν, περὶ μὲν τῶν λεγομένων ἔφη κατ' αὐτοῦ μάλιστα βούλεσθαι καὶ αὐτὸν μὴ εἶναι ἀληθῆ (ὡς περ δῆτα καὶ αὐτὸς δι-σχυρίζεται)· οὕτω γὰρ αὐτὸς τε εὐνοῦς ἔσται ἀποδεδειγμένος βασιλεῖ, καὶ οἱ συκοφάνται αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ εἰσὶν ἐξεληγεμένοι. Εἰ δ' ἄρα καὶ αὐτὸς ἐλπίσει κενὰς ἀπατηθεῖς, ὅπερ δὴ πολλοῖς συμβέβηκε, τοῦ δέοντος ἐξετράπη, καὶ μήτε δυνατὰ μήτ' αὐτῶ προσήκοντα διανοήθη, οὐ χρὴ διὰ ταῦτα τὴν πρὸς βασιλέα πόλεμον αἰρεῖσθαι, τείχεσι θαρρόντα ἔξ ὧν ἔσται πλέον ὄφελος οὐδὲν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς προτίροις ἑαυτῶ μεμψόμενον, ὡς κακῶς βεβουλευμένην, ἐν τοῖς ἐφεξῆς βελτίω παρέχειν ἑαυτὸν, καὶ τὴν προσήκουσαν φυλάττειν τάξιν, καὶ συγγνώμης ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις δεῖσθαι τυχεῖν. Βέλτιον μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ ἀμαρτάνειν· εἰ δ' ἄρα συμβαίη, δεύτερον ἀγαθὸν ἑαυτὸν τινα ἐπανορθοῦν ἀποστάντα τῶν κακῶν. Ἐπεὶ δὲ ὅσων οὕτω παρέσται καὶ αὐτὸς ὃν εἰσθεν αὐτὸς λατρὸν ἑαυτοῦ καλεῖν, ἔχων πολλὰ φάρμακα τοῖς ἐκάστου κατ' ἄλληλα νοσήμασιν, εἰ γε βούλοιο αὐτὸς, βράβια τῶν τραυμάτων ἢ ἱασις ἐκείνῳ ἔσται. Ἦν γὰρ δὴ ὁ παρακοιμώμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς τὸν μέγαν δομέστικον προηγόρευε, καὶ λατρὸν εἰθισμένος ἑαυτοῦ καλεῖν, οἷα δὴ ἐκ πολλῶν τῶν περιστότων πολλάκις αὐτὸν κινδύνων ἐξαρπάτταντα καὶ τεθεραπευκότα πονηρῶς ἐσαχηκότα. Τῆς γε μὴν ἐνεκῆ βουλῆς ἢ αὐτοῦ συνεβούλευε περὶ τοῦ φρουρίου τι αὐτῶ κατασκευάσαι, ἵν' εἴη καταφυγὴ πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, χάριτας μὲν εἶπεν εἶδέναι τῆς περὶ ἐκείνου προθυμίας· καὶ σπουδῆς· αὐτὸν δὲ μὴ τὴν ἐκ τῶν τοιοούτων ἀσφάλειαν εἶναι περιποιήσαστον· ἀλλ' ἠδῶς ἂν ἔχειν τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τῶν ἐν ἔθου προσομιλεῖν, ἐν ᾗ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν ἐλπίδα δεξιᾶς τῆς ἐκ τῶν φίλων ἀσφαλείας ἀμελήσας καὶ τοῦ τούτων τὰς καρδίας, ὡς περ ἀκροπόλεις οἷα δὴ ἀσφαλεστάτη φρουρᾶ κατέχειν τῇ φιλίᾳ, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ λογισμοῖς ὑγῆς οὐδὲν ἔχουσι πιστεῦσαι τὴν σωτηρίαν. Πρῶτην μὲν γὰρ εὐδαίμονίαν καὶ ἀκρως ἀγαθὸν ἀνθρώποις τῶ

384 CAPUT XI.

Peloponneses Latini se imperatori certis conditionibus subjiciunt. Eorumdem litteræ ad magnum domesticum plenæ humanitatis ac benevolentiæ. Legati tractantur magnifice, et cum promissis ac muneribus dimittuntur. Apocaucho Senacherimus substituitur, et ejus facinora. Conspiratio et legatio præfectorum Occidentis; et cur sibi occurrere voluerint magnum domesticum.

Τοῦ μεγάλου δὲ δομestίχου Διδυμοτείχῃ ἐνδια- A
 τρίζοντος, καὶ περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς στρατιᾶς;
 ἡσυχολημένου, ἤκον ἐκ Πελοποννήσου πρέσβεις πρὸς
 αὐτὸν, ἐπίσκοπός τε ὁ Κορώνης, καὶ ὁ Σιδηρὸς
 Ντιζωάν, ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν πόλεων αἱ ὀπίηκοι
 Λατίνους ἦσαν ἀποσταλμένοι· ἡ πρεσβεία δὲ ἦν·
 ὑπὸ βασιλείᾳ γενέσθαι πάντας ἐπὶ τῷ τῶν μὲν
 πόλεων δεσ κατέχουσιν αὐθις αὐτοὺς ἡγεμονεύειν·
 φόρους δὲ τοὺς δημοσίους πάντας οὐδὲ πρίγγιπι
 παρέχουσι, διδόναι βασιλεῖ· καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπι-
 δείκνυσθαι καὶ θεραπεῖαν καὶ δουλείαν· καὶ στρα-
 τηγὸν ἐκ βασιλείᾳ ἔχειν ὅφ' ὃ τελείουσιν ἐκόντες
 πάντες. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἐκ Πελοποννήσου Λατίνων
 πρεσβεία τοιαύτη ἦν· γράμματα δὲ καὶ πρὸς τὸν
 μέγαν δομestίχον πεπόμφασιν, ἃ ἐδήλου τοιάδε·
 ὦ; πάντες αὐτοὶ ἀπὸ συνθήματος ἐτι περιόντους B
 βασιλέως; βουλευσάντο ἀποστάνας πρίγγιπος ἐκείνῃ
 προσχωρεῖν, καὶ εἶδη ἐν ἐπιχειρήσει ἦσαν τοῦ πρά-
 τειν τὰ βεβουλειμένα· ἐπει δὲ βασιλείᾳ τετελευτη-
 χότα πύθουιντο, ἀπογόντας τὴν ἐπιχειρήσιν, αὐθις
 ἡραμεῖν Παγάνου δὲ Ντεπιστόγια συνίθους; αὐτοῖς; ἐς
 τὰ μάλιστα καὶ φίλου ὀλίγῃ πρότερον ἐκ Βυζαντίου
 ἀφίγγετο, καὶ τῶν πραγμάτων πᾶσαν τὴν ἀρχὴν
 καὶ τὴν ἡγεμονίαν ὑπὸ σε ἀπαγ· εἰλαντος τελείν,
 αὐθις συνελθόντας πάντας ἡμᾶς, τὰ δεδογμένα
 πρότερον ἐπιψηφισασθαι· οὐ μόνον διὰ τὴν εὐγέ-
 νειαν τῶν τρόπων, καὶ τὸ δύνασθαι αὐτοῖς ἂν τινες
 ἐπιψιν ἀμύνειν, ἀλλ' ὅτι καὶ πολὺν ἡδὴ χρόνον
 καὶ τοι μήπω συντυχόντες εὐνοϊκῶς σοι διακειμεθα
 καὶ φιλίως· ἐξ ὅτου γὰρ ἐν Ἀκαρνανίᾳ βασιλεῖ C
 συστρατευόμενος τοῖς ἐν Θωμοκάστρῳ, παρ' ἡμῶν
 κατὰ συμμαχίαν ἀφιγγέμενος Νικηφόρου τοῦ δεσπό-
 του πατρὸς πρὸς λόγους ἐλθὼν αὐτὸς, φίλους ἀντι
 πολεμίων ἐπεισας γενέσθαι, ἐκείνοις τε αἰεὶ σοι τὴν
 εὐνοίαν διατηροῦσι καὶ ἡμᾶς ἀνέπεισαν, πολλὰ καὶ
 θαυμάσιά τινα περὶ σοῦ διεξιόντες, τὴν ἰσὴν καὶ
 ὁμοίαν εὐνοίαν κεκτήσθαι περὶ σε, ὅφ' ἦς καὶ νῦν
 πεπεισμεθα τὴν πρεσβείαν ταύτην ποιήσασθαι νυνί.
 Τὴν μὲν οὖν ἀξίως; ἡμῶν οἱ παραγενόμενοι ἀπαγ-
 γελοῦσαι πρέσβεις· ἂν δὲ ταῦτοι; βασιλεῖς τε καὶ
 αὐτὸς ἐπιψηφισασθε, οὐδὲν ἐτι τὸ κωλύσον ἡμᾶς;
 ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν, ὡσπερ ἐπηγγειλά-
 μεθα τελείν, μόνον εἰ αὐτὸς ἀφίξη πρὸς ἡμᾶς, τὰς
 τε πόλεις παραληφόμενος; καὶ τὰ ἐνταῦθα πρά-
 γματα ὅπῃ ἂν σοι δοκῇ ἄριστα διοικήσων. Τὰ μὲν D
 οὖν γράμματα ἰδίᾳ τε ἐκάστῳ καὶ πᾶσιν ὅμοῦ τοιά-
 δε ἦν· ἃ δεξάμενος ὁ μέγας δομestίχος; ἦσθη τε
 ὑπερφύως, καὶ τοῖς τε πρέσβεισι προσεφέρετο φιλο-
 τίμως ἄγαν καὶ μεγαλοπρεπῶς· καὶ τοῖς πεπομφό-
 σιν ὡμολόγει χάριτας πολλὰς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας·
 καὶ τᾶλλα τε ὅσων ἐδόντο ὑπέσχετο ποιήσιν καὶ
 ἀφιξέσθαι πρὸς αὐτοὺς ἅμα ἦρι. Νῦν γὰρ οὐκ εἶναι
 ῥάδιον κινεῖν τὴν στρατιάν πρὸς σῶτως; ὑπερόριον
 στρατεῖαν, οὐ μετὰ πολὺ χειμῶνος; ἐσομένου· φθι-

Magno domestico Didymotichi agente, et appa-
 ratu bellico distento, legati ex Peloponneso veniunt,
 episcopus Coronos et Joannes Siderus, missi a
 præsidibus urbium, quæ Latinis parebant. Summa
 legationis erat, velle omnes imperatori subesse,
 ea conditione ut quibus præessent urbibus, eas
 posthac etiam retinerent: vectigalia autem publica,
 quæ hactenus principi solvissent, ea in posterum
 imperatori penderent: omni præterea genere ob-
 servantiæ et subjectionis eum colerent, et du-
 cem, cui omnes sponte obtemperarent, ab eo acci-
 perent. Latinorum Peloponnesiaca legatio talis
 fuit. Quin litteras quoque ad magnum domesti-
 cum dederunt, in quibus erat scriptum, adhuc
 vivo imperatore omnes ex compositis a principe
 defectione facta, ad eum se adjuvare voluisse, et
 jam ad cogitata perficienda aggressos. Sed ut eum
 decessisse compererint, re desperata quievisse.
 Pagano autem Pistogia ipsis amicis; imo ac fami-
 liarissimo Byzantio veniente, summamque imperii
 et principatum in ejus manu esse renuntiante,
 rursus omnes convenisse, et prius decreta con-
 firmasse; non solum propter morum ejus inge-
 nuitatem, et quod ipsis contra hostes ingruentes
 opem ferre queat, sed quod item Jampridem, quan-
 quam nondum coram allocuti, propensa in eum
 voluntate exstiterint. Ex quo namque in expedi-
 tione Aearnica imperatore collega, cum iis quos
 ipsi ad Thomacastrum Nicephoro despotæ filio ad
 subsidium misissent, sermonem miscuisset ex ho-
 stibusque amicos fecisset, et illos deinceps perpe-
 tuam ei benevolentiam conservasse, et cæteris
 multa eximiaque de eodem commemorantes, ad
 parem æqualemque ei animum præstandum au-
 ctiores fuisse. Ab iisdem nunc quoque se ad hanc
 legationem instituendam permotos; petitionem igitur
 legatos coram exposituros. Quam si impera-
 trix et ipse suffragatione sua comprobaverint, ni-
 hil impediturum quin promissis stantes, sub im-
 perium Romanum succedant: tantum ad eos ipse
 profectus, civitates accipiat, et rempublicam prout
 illi commodissimum videbitur, digerat atque con-
 stituat. 385 Litteræ igitur separatim singulorum at-
 que omnium simul hoc exemplo conscriptæ erant.
 Quibus acceptis magnus domesticus mirifice lætus,
 legatos exquisite ac splendide habuit, egitque a
 quibus missi erant singulares gratias de benevo-
 lentia, et quæ petebant, omnia se facturum, ac
 primo vere ad eos venturum spondit; nunc enim
 hieme appetente, exercitum trans fines educi dif-
 ficulter posse. Cæterum ad filiem dietis astruen-
 dam Jacobum Brulam hominem ex intimis familia-
 ribus suis dedit, qui per hiemem apud eos diver-
 saretur, simul hac ratione testificans, quam bene

illis cuperet, cum jam non quasi externis, sed domesticis prospiceret; simul etiam, si quid apud eos alienationis restaret, ut hoc sequestre conciliarentur; quo eo delatus, nihil molestiarum inveniret, sed omnes consensu imperatori se subjungerent. Posthæc et legatos, et legantes honorificis muneribus afficiens (4), Brulam una dimittit, seque opportuno tempore adfuturum promittit. Byzantii comparatis triremibus, quas contra Persas armari dicebamus, postquam Apocauclus earum ductor creatus, malevolentis in imperatricem reus Epibatas fugit, magnus domesticus ad Sennacherimum mittens, classis ei præfecturam tradidit. Qui quamprimum solvens, Persas tanta instructionis celeritate percussos dissipavit, et Sarchanis provincia sede devastata, oppidum quoddam e maritimis primo impetu cepit, et captivos inde abduxit, præstitisque omnibus, quæ ex boni ac strenui ducis officio erant, Constantinopolin rediit. Ex Occidente autem post imperatoris obitum protostrator Synadenus, Thessalonicensis præfectus, item Chreles, Constantinus Palæologus imperatoris patruus, et Joannes Angelus pincerna, magni domestici consobrinus, et Zamplaco magnus papias, et quotquot ex proceribus urbium præfecturas obtinebant, caduceatoribus inter se missis conspirant; pluribusque a procuratione se remotionibus, Angelus pincerna, Constantinus Palæologus et Zamplaco a magnum domesticum mittuntur, ut ei communiter decreta nuntient, et ex itinere præconem cum litteris præmittunt, eique significant, ne quid de ipsis constitutorum (5) moveat, nec ipsis absentibus quidquam, sive melius, sive deterius visum, occipiat; mox autem et omnino adfuturos. Equum porro esse se audiri, non solum ut ex amicis præcipuis, sed etiam sociorum missu venientes. Ubi adfuerint, **386** tum quæ simul omnes senserint, ea aggrediatur. Didymotichum appropinquantes, rursum alium præmittentes, adventum suum indicant hortanturque ut obviam ipsis prodeat. Visa stulta postulatio; non enim fas esse, a quoquam se compelli, ut adventum honoret, sed iis sponte honorem decernere, si honore dignos æstimaverit. Expendenti autem secum verba, quoniam absurda apparebant, incidit id quod erat, non ipsorum honoris gratia istuc peti, verum ut sibi occurrentem de equis descendentes summe venerarentur. His secum cogitatis, domum mansit. Illi cum exsequi meditata non possent,

Α νοπώρου γάρ ὄρα τότε ἦν· πίστεως δὲ τῶν εἰρημένων ἕνεκα, καὶ Βρούλῳ τὸν Ἰάκωβον παρελγετο αὐτοῖς, ὥστε συνεῖναι τοῦ χειμῶνος, ὃς τῶν οἰκειοτάτων ἦν αὐτῷ, ἅμα μὲν τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐμένειαν ἐπιδεικνύμενος, ὅτι ὡς οἰκείων ἤδη προνοεῖτο· ἅμα δ' εἰ τι καὶ δύναιον ἔτι ὑπολείπετο τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, προσασθόμενος δι' αὐτοῦ, ὥστε μηδεμίαν εἶναι δυσχέρειαν ἐκείσε παραγενομένην, ἀλλ' ὑπαγάγηται πάντας βασιλεῖ. Δύοις δὲ τοῖς τε πρέσβεις ἅμα καὶ τοῖς πεπομφότας φιλοτίμως ἀμειψάμενος, συνεξίπτεσται ἐν αὐτοῖς ἅμα τὸν Βρούλῳ, ἐπαγγελάμενος ἐπιπαύρως καὶ αὐτὸς ἀφίξεσθαι. Ἐν Βυζαντίῳ δὲ παρεσκευασμένων τῶν τριτηρῶν ἃς πρὸς τὴν ἔφοδον τῶν Περσῶν ἐφημεν ἐπίλξεσθαι, ἔπειθ' ὁ παρακοιμώμενος ὃς αὐτῶν στρατηγὸς χειροτόνητο, δύσυνος βασιλεῖδι γεγονώς, ἐδραπέτευσεν ἐν Ἐπιθάταϊς, πέμψας δὲ μέγας δομεστικὸς ἐνεγείριστο τῷ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Συναχηρεῖμ, ὃς αὐτίκα ἀποπλεύσας, τὴν τε Περσικὴν διέλυσε στρατιὰν καταπλήξας τῷ τάχει ἰγῆς παρασκευῆς, καὶ πολλὰ τὴν Σαρχάνη κακώσας χώραν, καὶ πολίσματος ἕως τῶν παραθαλασσίων κρατήσας ἐξ ἔφθοου καὶ ἀνδραποδιστάμενος, καὶ τὰλλα ὅσα ἔδει τὸν ἀγαθὸν ποιήσας στρατηγὸν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινου. Ἐκ δὲ τῆς ἐσπέρας μετὰ τὴν βασιλείως τελευτήσας ὅτι πρωτοστράτωρ Συναδηνὸς Θεσσαλονικεὺς ἐπιτροπεύων, καὶ ὁ Χρέλης, Κωνσταντίνος τε Παλαιολόγος ὁ τοῦ βασιλέως θεῖος, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου δομεστικῶ ἀναφίδος Ἄγγελος Ἰωάννης ὁ πικέρνης, C Τζαμπλάκων τε ὁ μέγας παπίας, καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει ἦσαν πόλεων ἐπιτροπεύοντες, πρὸς ἀλλήλους ἐπικηρυκευσάμενοι καὶ συμφρονήσαντες, οἱ πλείους μὲν κατελείποντο διοικοῦντες τὰς ἀρχάς. Πικέρνης δὲ ὁ Ἄγγελος, καὶ ὁ Παλαιολόγος Κωνσταντίνος καὶ Τζαμπλάκων, πρὸς τὸν μέγαν δομεστικὸν ἀπεστέλλοντο, τὰ κοινῇ δηλώσαντες πᾶσι δεδωγμένα· ἔτι δὲ ἐχόμενοι ὁδοῦ, κήρυκα προπέμφσαντες, ἐδύλου γράμμασι τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, μηδὲν περὶ αὐτοῦ κενεῖν τῶν καθεστῶτων μηδὲ πράττειν μηδὲν, μήτε τῶν δοκούντων βελτιόνων ἢ χειρόνων ἀν μὴ πικρῶσι καὶ αὐτοῖς πάντως δὲ παρέσονται ὅσον οὐδέπω δίκαιον δὲ εἶναι πείθεσθαι αὐτοῖς, οὐ μόνον ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων τεταγμένοις, ἀλλὰ καὶ παρ' ἐτέρων ἤκουσιν ὁμοίως, παραγενομένοις δὲ, ἂν πᾶσι δόξαι κοινῇ λυσιτελεῖν, ταῦτα πράττειν. D Ἐπειδὲ γένοιτο ἐγγὺς Διδυμοτείου, πάλιν ἔπειρον προπέμφσαντες, τὴν τε ἄφιξιν ἐμήνουσιν αὐτῶν, καὶ προετρέποντο ἐξίεναι εἰς ὑπάντησιν αὐτῶν. Τῷ δὲ ἔδδκουν ἀνόητα ἀξιοῦν· οὐ γὰρ αὐτὸν τινα προ-

Jacobi Pontani notæ.

(4) Virgilius viti *Aeneid.* Latinum regem, præterquam quod legatos *Aeneæ* muneribus eximiiis donat, etiam ipsum, a quo mittebantur, *Aeneam* donantem fact.

*Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
Stabant ter centum in nitidis præsepibus altis.*

*Omnibus ex templo Teucris jubet ordine duci
Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.*

*Aurea pectoribus demissa manilia pendunt:
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.
Absenti *Aeneæ* currum, geminosque jugales*

*Semine ab ætherio, spirantis naribus ignem,
Horum de gente, patri quos Dardala Circe
Supposita de matre nothos furata creavit.
Talibus *Aeneadæ* donis, dicitisque Latini
Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.*

(5) Sententia requirit ut in Græco legamus, περὶ αὐτῶν. Cur enim vellent, ne quidquam mutaret Cantacuzenus de se constitutum? Quid enim erat constitutum de ipso? At de ipsis erat, et ne quid immutaret, vereri poterant.

ἔκειν τοὺς ἐντυγχάνοντας τιμῶν προσαναγκάζειν· ἄλλ' ἐκείνους οἰκοθεν ἀξίους κρίνοντας ἐπιψηφίζουσιν τὴν τιμὴν· ἐξετάζοντι δὲ πρὸς ἑαυτὸν τὸν λόγον διὰ τὴν δοκοῦσαν ἀποκλίαν, παρίστατο νεῖν ὄπερ ἦν, ὡς οὐ σφετέρας ἕνεκα αὐτῶν τιμῆς ἤξιον τοιαῦτα, ἄλλ' ἵνα ὑπαντήσαντος, τῶν ἵππων ἀποδάντες αὐτοὶ τιμὴν ἀποδώσι τὴν μέγιστην. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐνόησας, ἐμεινεν οἶκος. Τοῖς δ' ἐπεὶ οὐκ ἐξεγένετο τὴν ἐπίνοιαν εἰς ἔργον ἀγειν, ὀλίγω ὕστερον καιρὸν ἐπιτηρήσαντες, καὶ συντυχόντες ἐφίππω, τῶν ἵππων ἀποδάντες, προσεκύοντι. Εἴτ' αὐτῶ οἶκος συνελθόντες οὐ κατὰ τὸ πρότερον ἔθος συνείσαξαν Ἐφιπποὶ τὴν αὐλήν, ἄλλ' ἔξω καταλιπόντες, παρέθεον περὶ ἧ. Ὁ δὲ ἡγανάκτησεν ἐφ' ἑκατέροις οὐ μετρίως. Ἐπειθ' ἑαυτῶ περισησάμενος, κατηγορεῖ τὴν καινοτομίαν, καὶ μὴ τοιαῦτα συνεβούλευε ποιεῖν, ἄλλὰ τοῖς προτέροις ἔθεσιν ἐμμένειν. Εἰ δὲ μὴ πείθοντο, ἠπειλήσεν ἀπελάσειν πρὸς ὄργην δεῖξαι δὲ αὐτοῖς ἵππων ἐπιδῆναι, ἐκέλευε τῆς πύλης ἀγειν ἔξω. Εἶτα παριῶν τὴν αὐλήν περὶ ἧ ἐπέβρινε πρὸς τῆ πύλῃ· ὄπερ οἱ τὴν καινοτομίαν ἰδόντες εἰργασμένοι, καὶ καταπτίξαντες τὴν ἀπειλήν, ἐνέμενον τοῖς προτέροις, μηδὲν καινὸν μήτε διανοοῦμενοι, μήτε πράττειν ὑπομένοντες, μήτ' ἐκείνοι, μήτ' ἕτεροὶ τινες.

CAPUT XII.

Crales fracto fœdere Macedoniam populatur. Consultatio de eo reprimendo. Sententia magni domestici de expeditione Peloponnesiaca præponenda, ob quam Byzantium revertendum, et quid ibi faciendum et quo omnibus comparatis eundem. Byzantium veniens, honorifice excipitur. Imperatricem agrotam salutatur, et lugentem adhuc consolatur, cum eademque cogitationes suas communicat, quas illa probat.

Ἰπὸ δὲ τὸν αὐτὴν χρόνον καὶ ὁ τῶν Τριβαλῶν ἄρχων Στέφανος ὁ Κράλης τὰς πρὸς βασιλέα λύσας σπονδὰς, ἐπεὶ ἐπύθετο ἀποθανόντα, τὴν τε ἄλλην πᾶσαν κατέδραμε Μακεδονίαν ληϊζόμενος· καὶ Θεσσαλονίκην παρελθὼν, ἀχρι χωρίου ἦλθε τοῦ προσαγορευομένου Κρητῶν. Ἐπειτα ἀνέστρεφεν οὐ πολλὴν λέϊαν ἐπαγόμενος διὰ τὸ μνηυθείσης τῆς ἐφόδου πρότερον ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς φρουρίοις τὰ τε βροσκήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐγκατακλεισθῆναι. Ἐπεὶ δὲ ἠγγέλλετο περὶ τούτων τῶ μεγάλῳ δομestικῳ, ἐκκλησίαν συναθροίσας, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς ὅ τι δεῖ ποιεῖν πρὸς τὴν ἐφοδὸν τῶν Τριβαλῶν. Οἱ μὲν οὖν ὅ τι ἕκαστος ἐδόκει λυσitelεῖν, ἐβουλεύετο πρὸς τὰ παρόντα. Τῶ μεγάλῳ δὲ δομestικῳ, τὸ πρὸς Κράλην ἀντικαθίστασθαι ταχέως, ἵν' ἡ πείθοιεν αἰρεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ἢ θρασυνομένῳ πολέμοισιν δοκοῦν τῶν ἀναγκαιῶν, εἰ πολλῶ μᾶλλον ἀναγκαιότερον καὶ λυσitelεστερον, πρὸς τὴν εἰς Πελοπόννησον στρατείαν ἕμα ἦρι παρεσκευασμένους ἐδόκει εἶναι, καὶ μὴ προῖσθαι τὸν καιρὸν, πράξεω παρεχόμενον μεγάλων ἀφορμᾶς. Εἰ γὰρ Θεοῦ συναιρουμένου τοὺς τὴν Πελοπόννησον οἰκοντάς Λατίνους ἔφασκε γένοιτο προσλαβεῖν, ἀνάγκη καὶ τοὺς τὴν Ἀττικὴν Βοιωτίαν οἰκοντάς, Κατελάνοους, ἧ ἐκόντας ἡμῖν, ἢ βιασθέντας προσχωρῆσαι. Τοῦτου δὲ γεγενημένου, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ὡσπερ ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις ἐκ Πελοποννήσου μέχρι Βυζαντίου συνεχοῦς γεγενημένης ἐξεστὶ συνορῶν, ὡς οὐδὲν ἔργον ἔδη Τριβαλοῦ· τε καὶ τοὺς ἄλλοις, περιόικους τῶν βαρβάρων τῆς ὕβρεως δικας ἀπαίτεῖν, ἥς ἐξυβορίζουσιν εἰς ἡμᾶς τοσοῦτον κῆρ

Sub idem tempus etiam Triballorum princeps Stephanus Crales, audito imperatorem obiisse, fœdus solvit, et cum reliquam Macedoniam omnium populabundus incursum, tum Thessaloniam porro vadens, ad locum qui Cretensium dicitur pervenit. Deinde cum præda haud opima reversus est, propterea quod ejus adventu prius nuntiato, agrestes se cum pecore urbibus castellisque incluserant. Quibus ad se perlatis, magnus domesticus concilio optimatum et ducum exercitus convocato, quid contra Triballorum impressionem inceptandum esset, quæsit. 387 Eorum unusquisque sententiam, quam putavit ad tempus commodam, dixit. Sed cum magno domestico necessarium videretur, cito Crali resistendum, ut eum vel pacem cogeret accipere, vel cum audacius refragante bello decerneret, multo tamen magis necessarium magisque utile visum est ad expeditionem in Peloponnesum principio veris paratos esse, nec e manibus dimittendum tempus rebus præclare gerendis idoneum. Si enim Deo auxiliante, inquit, Peloponnesum habitantes Latinos ad imperium adjunxerimus, etiam Catalani Atticam et Bœotiam incolentes, velint nolint, se nobis dedit. Quo facto, Romanoque principatu velut olim a Peloponneso Byzantium continuato, intelligi potest, non fore operosum Triballis alisque circumjacentibus Barbaris pro injuriis tamdiu nobis cum tanta insolentia illatis pretium persolvere. Ad spes igitur amplissimas inde sublucens accommodandum est agendi studium, ne occasio elabatur. Qua de causa Byzantium redeundum

censeo; ad Peloponnesum enim navali apparatu indigemus, et is per hiemem providendus est. Quod si his modo posthabitis in Occidentem convertemur, opinantes nos constituto illic rerum statu celeriter reversuros, timendum, ne illie bello et aliis quibusdam necessitatibus impliciti, post reditum, cum nos instruere nequiverimus, rei gerendæ facultatem amittamus. Sin Byzantii nunc fuerimus, primum quidem navarchos et duces classis designabimus. quibus curæ erit et naves reparare, nautasque ac milites colligere, qui conscendant. Postea et de pecunia videbimus, unde ea in classem suppeditet. Ad hæc vectigalium publicorum curatores necesse erit declarare, ne, si confuse ac fortuito capiantur, grave damnum ærario injungant: quod quidem nulla consuetorum accessione tributorum, verum aliis modis et artibus vehementer crevit. Ubi hæc qua par est sedulitate sollicitudineque confecta fuerint, legatos ad Triballorum regulum mittere in animo habeo, qui simul ejus vires et copias explorent, simul, si a reconciliatione non abhorreat, pacem cum eo component; nam nunc quidem rationes nostræ non ferunt, ut arbitror, quando in pace cum finitimis gentibus vivere licet, ultro bellum deposcere. Ubi aliquandiu Byzantii fuero, deinde milites mercenarios, et qui ex possessiunculis uberiores capiunt redditus, assumens, 388 occidentali insuper exercitu accessuro, hieme in Occidentem movebo: alios domi manere sinam, ut interim ad expeditionem, cum ver aperietur, suscipiendam se comparent. Et Albanos circa Pogonianam et Libisdam positos deprædatus, et injurias ab eis persecutus (nostis enim utique vos etiam, quomodo adhuc superstitute imperatore et post ejus obitum urbes Acarnaniæ complures et Bulgrita quotidianis incursionibus ac direptionibus afflixerint) conabor, si possim, et potero, ut opinor, solemne Christi Natalium Byzantii agere, non tantum exercitus causa, ne extra fines hibernet, sed etiam ut novi imperatoris, quemadmodum inter nos convenit, coronationem celebremus. Ineunte autem vere triremibus ad navigationem paratis, exercituque toto præsentem, Peloponnesum terra marique pariter adoriemur, qua insula subacta, Romanos fines non parum proferemus. Levi autem brachio etiam Ionis lustratis navalibus et fluminibus, ad quæ Persæ naves suas appellunt, illisque inflammatis (sic namque ego et Aliseres Cotiæi satrapa, qui ex continente pedestri nos et equestri auxilio juvabit, pacti sumus) et imminenti inde clade anxique cura liberati, omnibus domi recte ordinatis, ad propositum certamen aggrediemur. Postquam huic consilio magni domestici etiam cæteri applauserunt, legati ad Triballorum principem mox delecti sunt. Qui profecti, pacem ei persuaserunt, et sædus pristinum revocarunt. Magnus porro domesticus congregato exercitu Byzantium petivit; quem appropinquantem, qui erant illic

χρόνον. Ὡς οὖν μεγάλων ἐκείθεν ἐλπίδων ὑποφανομένων, οὕτω προσήκει πράττειν, ὥστε μὴ τὴν καιρὸν ἡμᾶς διαφυγεῖν. Οὐ δὴ ἕνεκα εἰς Βυζάντιον ἡμᾶς ἐπανελθεῖν ἡγοῦμαι νυνὶ προσήκειν. Δυνάμειος γὰρ ἡμῖν πρὸς τὴν Πελοπόννησον χρεία ναυτικῆς, ἣν δεῖ τοῦ χειμῶνος παρασκευασθῆναι. Ἄν οὖν τούτων ἀμειλίχων νῦν, τραπώμεθα πρὸς τὴν ἐσπέραν, νομίσαντες ὡς ἐπανήξομεν τάκει καταστήσαντες ταχέως, δόος μὴ πολέμοις ἐμπλακένται, καὶ τισιν ἑτέροις ἀναγκαίοις, καὶ μὴ δυνθέντες παρασκευάσασθαι, ἐπανελθόντες ἀπολέσωμεν τὴν πρᾶξιν. Ἐάν δὲ γινώμεθα ἐν Βυζαντίῳ νῦν, πρῶτα μὲν ναυάρχους καταστήσομεν καὶ στρατηγόν, οἷς μελήσει τὰς τε ναῦς ἐπισκευάζειν, καὶ ναύται, οἱ ἐπιδήσουται καὶ ὀπλίται; καταλέγειν. Ἐπειτα δὲ καὶ περὶ χρημάτων σκεψόμεθα, ὅθεν λαμβάνειν αὐτοῖς ἐξέσται πρὸς τοῦ στόλου τὴν παρασκευὴν. πρὸς δὲ ταῦτοις καὶ τοὺς τῶν δημοσίων φόρων διακητὰς ἀνάγκη καθιστᾶν, ἵνα μὴ ἀτάκτως φερομένων καὶ ὡς ἔτυχε λύμη τις γένηται περὶ χρημάτων κοινὰ, ἐπιδειδωκότα οὐ μικρῶς ἐκ προσθήκης μὲν οὐδεμιᾶς τῶν εἰθισμένων φόρων. ἐξ ἑτέρων δὲ τινῶν τρόπων καὶ ἐπινοῶν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας τύχη καὶ φροντίδος, προσθεῖαν διανοοῦμαι πέμπειν πρὸς τὸν ἀρχοντα τῶν Τριβαλῶν, ἅμα μὲν κατασκευαστέους τὴν ἐκείνου δύναμιν ὁπόση εἴη, ἅμα δὲ εἰ καὶ πρὸς διαλλαγὰς ἐτοίμως ἔχει, χωρήσοντας πρὸς διαλύσεις; οὐ γὰρ ἡγοῦμαι νῦν ἡμῖν λυσιτελεῖν, ἐξὸν εἰρήνην μετὰ τῶν ὁμορροῦντων ἔθνῶν ἄγειν, ἔκοντι τὸν πόλεμον αἰρεῖσθαι. αὐτὸς δὲ ὄλιγας ἡμέρας Βυζαντίῳ ἐνδιατρίψας, ἔπειτα τὸ μισθοφορικὸν τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἐκ χωρίων τὰς προσόδους ἐχόντων τοὺς δυνατωτέρους, παραλαβὼν, ὡς καὶ τῆς ἐπιπέριου στρατιᾶς συνοσομένης, πρὸς ἐσπέραν τοῦ χειμῶνος βιβδιούμαι, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας οἴκοι διατρίβειν, καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν στρατείαν ὡς ἅμα ἦρι ἐσομένης. Καὶ Ἀθανοὺς τοὺς περὶ Πογονιανὴν καὶ Λιθισδαν νεομομένους ληϊσάμενος, καὶ δίκας τῆς ἀδικίας ἐπιθεῖς (ἴσται γὰρ δὴ πού καὶ αὐτοί, ὡς καὶ περιόντος βασιλέως, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίην πολλὰ τὰς τῆς Ἀκαρνανίας πόλεις καὶ Βαλαργίτην ἐκάκωσαν ἡμέρας κατατρέχοντες καὶ ληϊζόμενοι) πειράσομαι εἰ δυναίμην. εἶσομαι δὲ τὴν τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἑορτὴν ἐν Βυζαντίῳ ἄγαγειν, οὐ μόνον διὰ τὴν στρατείαν, ἵνα μὴ ὑπερήριος ἐν χειμῶνι διατρίβῃ, ἀλλ' ἵνα καὶ βασιλέως ἡ νέου στεφανορίας τελεσθῇ. Οὕτω γὰρ ἐδέδοκτο ἡμῖν. ἅμα δὲ ἦρι ἀρχομένῳ τῶν τε περιηρῶν πρὸς τὸν πλοῦν οὐσῶν παρασκευασμένων, καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης ἐξ ἠπείρου τε ἅμα καὶ θαλάσσης προσβαλόμεν τῇ Πελοποννήσῳ. οὐ γὰρ μικρὰ προσθήκη γινήσεται Ἰωμαίοις, ἀν' ὑπαγαγώμεθα ἐκείνους. ὁδοὺ δὲ πάρεργον καὶ τοὺς τῆς Ἰωνίας διερευνησάμενοι ναυστάθμους καὶ ποταμούς; ἐν οἷς οἱ Πέρσαι τὰ; σφετέρως αὐτῶν προσορμιζοῦσι ναῦς, καὶ καταφλέξαντες πυρὶ (οὕτω γὰρ Ἀλησέρῳ τῷ Κοταεῖ σατράπῃ καὶ ἐμοὶ συντίθεται, ἐκ τῆς ἠπείρου παραβοηθοῦντι ἅμα στρατιᾷ περὶ τε καὶ ἱππικῇ).

καὶ τῆς ἐξ ἐκείνων ἀπαλλαγέντες λύμης καὶ φρον- A
 τίδος, πρὸς τὸν προκειμένον βασιούμεθα ἀγῶνα, πάντα τὰ οἴκοι καταστήσαντες καλῶς. Ταῦτα τοῦ μεγάλου βουλευσαμένου δομεστίκου, ἐπὶ καὶ τοῖς ἄλλοις συνεδῶκε καὶ ἐπήρουν τὴν βουλὴν· πρὸς μὲν τὸν Τριβαλῶν ἀρχοντα, πρέσβεις ἤρουντο αὐτίκα· οἱ καὶ παραγενόμενοι καὶ διαλεχθέντες περὶ εἰρήνης, ἐπεισάν τε διαλύσασθαι, καὶ ἔθεντο σπονδὰς κατὰ τὰς ὁδούς πρὶν. Ὁ μέγας δὲ δομεστικός ἀθροίζεσθαι κελεύσας τὴν στρατιάν, αὐτὸς ἴει εἰς Βυζάντιον. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐγγύς, οἱ Βυζαντίῳ παρόντες τῶν συγκλητῶν εἰς ὑπάντησιν ἐξεληθόντες, ἡσπάζοντο τῶν ἰππῶν ἀποδάντες· ὁ δὲ ἐπέπληττεν αὐτοῖς ὡς οὐ προσήκοντα ποιούσιν· ἔπειτα εἰς τὰ βασιλῆα ἑλλῶν, ἡσπάζετό τε βασιλίδα, καὶ παρεμυθεῖτο λόγοις, οὐκ ἀλοῦσθαι μόνον ὑπὸ τῶν B
 συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα νοσηλευομένην· καὶ διηγησάμενος ὅσα τε πράξειε πρὸς Διδυμέτειχαν ἑλλῶν, καὶ ὅσα τοῖς ἐκ Πελοποννήσου πρέσβεσιν ἐπαγγελίαιτο, οἷά τε διανοοῖτο περὶ τε ἐκείνων καὶ περὶ τῶν ἄλλων πράττειν, μέγιστα τε ἐπιτίθειεν παρρησίᾳ καὶ αὐτῷ θαρβύνει ὡς ὑπὲρ ὠφελείας αὐτῆς τε καὶ παίδων καὶ τοῦ κοινού· Ῥωμαίων, οὐτε σώματος, οὐτε χρημάτων φεισομένη, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδειξομένη καὶ σπουδὴν καὶ προθυμίαν. Νῦν μὲν γὰρ οὐ βῆδον εἶναι λόγοις τὴν τε στρατιᾶς ἐπίδοσιν καὶ τῶν προσόδων τῶν κοινῶν ἀποδοικνύειν. Ἐσθλὸς δὲ γενόμενος εἰ ἐν ζῶσιν εἴη, οὐ λόγων δεήσεισθαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων φανερὰς τῆς ὠφελείας γινομένης. Ἐπειτα καὶ περὶ ὧν ἤκει κοινωσάμενος ὡς καὶ αὐτῇ συμφέροντα] ἐδόκει, καὶ ἐπέψυξε τὴν βουλὴν, ἔργου εἶχετο καὶ διψοῖ πάντα ἢ βεβούλευτο.

CAPUT XIII.

Clamor confusus ante palatium; causam ejus litem aliquam censet magnus domesticus; discit se carsum esse, pro cujus honore milites et nobiles contra patriarcham linguis pugnabant. Rem imperatrici narrat, monens ut homines protervos castiget, quod facit castigatione in partes certas distributa.

Ὅτι γὰρ δὲ ὕστερον ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν β- C
 σιλεύσει αὐτοῦ τῇ βασιλίδι διαλεγόμενος περὶ τῶν κοινῶν καὶ κοινῇ βουλευομένων περὶ ὧν ἂν δύο πράττειν, θροῦς ἔξωθεν ἤκούετο καὶ βοή περὶ τὰ βασιλῆα συμμιγῆς· ἐρομένης δὲ τῆς βασιλίδος πρὸς αὐτὸν τί ἂν εἴη ταῦτα, φάσκειν μὲν οὐδὲν εἰδέναι ἔφασκεν· οἶσθαι δὲ πρὸς τὴν δίκην τινῶν ἀλλήλοισ ἀντιλεγόντων τὸν θόρυβον γίνεσθαι· τουτονὶ διςχυρίζετο δὲ καὶ ὕστερον, οὐδὲν ἄλλο οἰηθῆναι τὴν ἀρχὴν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς τί ἴδεν τῶν γινομένων. Ἐπειτα ὡς μείζων ἦν ὁ θόρυβος καὶ παρετίετο ἐπιπολῆ, νομίσα· καὶ αὐτὸς νεώτερόν τι εἶναι, ἀναστάς ἐξῆει μαθεῖν ἐθέλων τῶν γινομένων τὴν αἰτίαν. Ὅρᾶ δὲ τῶν βασιλείων τὴν αὐτὴν πλῆθυσαν ἀνδρῶν, οἱ ἦσαν οὐ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ' εὐγενεῖα λαμπρυνόμενων νέων, καὶ τὴν πατριάρχην ἐν μέσοις αὐτοῖς ἐστῶτα καὶ λογομαχοῦντα πρὸς· αὐτοῦς διαφερομένους. Αἰτία δὲ τῆς διαφοράς ἦν, ὅτι δὴ ἤξισον μεζζονος τιμῆς τὸν μέγαν δομεστικὸν δίκαιον τυγχάνειν εἶναι, καὶ μὴ τοῖς πολλοῖς ὁμοίως περὶ τῶν βασιλείων εἰσιέναι τὴν αὐτὴν· ὅς οὐ μόνον νῦν τῶν ἔλων προσημάτων ἔχει τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ βασιλέως περιόντος, παραδυναστεύων ἦν, καὶ πολλὰς ὑπ' ἐκείνου προσκεκλημένους πρὸς τὴν βασιλείαν κοινῶνταν. Ἐν αἰτίαις τε τὸν πατριάρχην διὰ ταῦτα ἐποιούοντο, ὅτι δὴ περιορῶν, καὶ μὴ βασιλίδι παρανοήτῃ τὰ προσήκοντα. Ταῦτα δὲ αὐτοῖς ἐλάγετο, οὐ πᾶσιν ὁμοίως

proceres, obviam se ferentes, et ab equis descendentes consalutarunt, quos ille ut ineptos objurgavit; progressusque in palatium, Augustam, salute dicta, ex calamitate ægram animi, et ægrotam corpore consolatus, et expositis quæ Didymotichi egisset, quæque Peloponnesiorum legatis promississet, quæque illis et aliis facere cogitaret, sp's magnas ut conciperet, atque ut sibi fideret, quando pro ejus et filiorum, Romanorumque omnium utilitate, omni studio alacritateque pugnaturus, et neque pecuniis neque sanguini suo parurus sit, hortatus est Nunc quidem quantopere cum redditibus communibus auctus sit exercitus, non facile posse verbis demonstrari: vere novo, si vivat, nullis verbis opus futurum, cum ipse operum fructus id demonstraverit. 389 Deinde collatis cum ea ob quæ venerat, ubi et illa ut commoda probavit, et consilium ejus approbavit, ad delibera opera explicanda se dedit.

περὶ τῶν ἄλλων πράττειν, μέγιστα τε ἐπιτίθειεν παρρησίᾳ καὶ αὐτῷ θαρβύνει ὡς ὑπὲρ ὠφελείας αὐτῆς τε καὶ παίδων καὶ τοῦ κοινού· Ῥωμαίων, οὐτε σώματος, οὐτε χρημάτων φεισομένη, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδειξομένη καὶ σπουδὴν καὶ προθυμίαν. Νῦν μὲν γὰρ οὐ βῆδον εἶναι λόγοις τὴν τε στρατιᾶς ἐπίδοσιν καὶ τῶν προσόδων τῶν κοινῶν ἀποδοικνύειν. Ἐσθλὸς δὲ γενόμενος εἰ ἐν ζῶσιν εἴη, οὐ λόγων δεήσεισθαι πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων φανερὰς τῆς ὠφελείας γινομένης. Ἐπειτα καὶ περὶ ὧν ἤκει κοινωσάμενος ὡς καὶ αὐτῇ συμφέροντα] ἐδόκει, καὶ ἐπέψυξε τὴν βουλὴν, ἔργου εἶχετο καὶ διψοῖ πάντα ἢ βεβούλευτο.

Paulo post diem illum, dum in regia cum imperatrice de republica sermocinatur, et ambo de rebus agendis consultant, foris tumultus et commistus clamor exauditur. Interrogante ea quidnam hoc esset, negavit se certum scire, credere tamen ob litem aliquam jurgantes sic eos vociferari, quin aliud nihil prorsus se putasse postea affirmavit, neque enim vel ipse quid ageretur sciebat. Crescente et diutius durante strepitu, ratus et ipse quidpiam novi tentari, surgens exit, uti causam noscitet. Atrium palatii plenum, non ex albo militari solum, sed etiam ex juvenibus nobilitate illustribus, et patriarcham stantem in medio, verbisque cum ipsa velitantem videt. Causa dissensionis erat, quod illi magnum domesticum majore dignandum honore censebant, et non ut u. u. de infima plebe aulam palatii pedibus debere ingredi, qui jam non summo imperio, sed defuncti quoque imperatoris collega, et crebro ad communionem imperii ab eodem invitatus fuisset; atque idcirco patriarcham carpebant, qui conniveret, nec imperatricem officii sui admoneret. Hæc illi loquebantur; nec erat una mens omnibus. Nam qui illum diligebant, eique ex animo studebant, quod sentiebant, id in ore habebant; alii metu illius potentie temporari inserviebant. Erant etiam qui sermones hos ægrius ferentes, libenter vetuissent, si potuissent; nihilominus quadam mali formidine pluribus asti-

palati videbantur, cogitantes, ipso conscio et clam
 talia inolente dici. Patriarcha eorum assertioni
 adversari, et nihil turbandum, sed iis quæ impe-
 ratrici et magno domestico placuissent, obse-
 quendum contendere. Cum in hoc esset controver-
 sia, ejusque conspectu omnes conticuissent, aliis
 quidem velut iratus nihil dixit, patriarcham
 autem increpuit, quod hominibus insipientibus
 aures commodasset, et verborum eum ipsis digladi-
 atione turbas excitasset. **390** Proinde litigare ces-
 saret, postridie secum de lite acturus, et ita usque
 ad equum deduxit, hoc officio objurgatum delin-
 quens, quod ante non solebat, sed in penetralibus
 palatii valericere ac reverti consueverat. Ad im-
 peratricem porro rediens, tumultus causam nar-
 rat, et quo pacto patriarcham propter intempesti-
 vam concertationem reprehendisset, quodque stul-
 torum sermones ineptos attendisset, et eum uti
 domum abiret admonuisset. Asseverabat item ac
 Deum testem faciebat, se nullius horum esse con-
 scium, sed ab imperitis quibusdam superbe ac
 stolide ca moveri. Quem cum de turbis sedatis
 commendaret imperatrix, Sed illi quidem, inquit
 magnus domesticus, suasi, nihil verborum adderet,
 domumque discederet; intelligens sic me litem
 mea potissimum causa exortam facile diremptu-
 rum. Te autem moneo, ut superbiam istam inul-
 tam ne relinquant, verum accersitos propter linguæ
 protervitatem objurgites. Monerem etiam ut te ad-
 modum illis iratam ostenderes, nisi brevi hinc
 pluribus eorum ascitis discessurus essem. Idcirco
 ubi quantum satis est eos castigaveris, causata
 professionis meæ necessitate, venia illos imper-
 uo. Augusta monenti obsecuta, viros illos accersit,
 inscitiam exprobrat, quod inter leges regias edu-
 cati, et in iis a teneris versati, nihilo tamen Bar-
 baris rege carentibus præstarent, et quidquid sibi
 obstitisset, statim turbas ac tumultum eierent.
 Perpendite enim, inquit, quo nunc amentitiæ pro-
 dieritis. Primum enim in ipso palatio Imperatori-
 bus aperte repugnastis. Deinde cum patriarcha
 communi omnium Patre spirituali, et omni reve-
 rentia dignissimo, magis quam qui per corporum
 conjunctionem nos generarunt, altercati estis. Pos-
 tremo etiam pro magno domestico videlicet verba
 fecistis; quod ad vos attinet, docentes eum vestra
 indgere opus, si qua illi re a nobis opus sit. Hoc
 autem absurdissimum esse, non aliis, sed vobis
 ipsis iudicibus utamini licet. Non enim modo dun-
 taxat, quando ad eum summa rerum procuratio
 devoluta est, sed et vivo imperatore vobis omnibus
 hic præerat, in quibus imperatorem requirebatis,
 vestrum contra illi nemo. Quare cum e præteritis,
 tum e præsentibus discere vos oportebat, illum
 vestro patrocinio non egere. Non enim est, non
 est, inquam, quod ille, si velit, non vel sibi, vel
 aliis curaverit. Quod **391** cum ita sit, et fatean-
 tur omnes nec vos temere tumultuari turbarique
 conveniebat, atque ideo non gratiam, sed pœnam

ἔχουσι τὰς γνώμας, ἀλλ' οἷς μὲν εὐνοία πρὸς ἐκεί-
 νον ἦν, ἐσπουδάζετο τε ἀληθῶς ὁμοίως καὶ ἐλάγεται
 οἱ δ' ἐθεράπευον τὸν καιρὸν καὶ τὴν μεγάλου δομε-
 στίκου δύναμιν. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ δυσχεραίνοντες
 πρὸς τοὺς λόγους, καὶ ἡδέως ἂν κωλύσοντες· εἰ ἐξῆν,
 ὁμῶς ὑπὸ δέους συμφρονεῖν ἐδόκουν τοῖς πολλοῖς,
 οἰόμενοι ἐκείνου συνειδότες καὶ ἀφανῶς τὰ τοιαῦτα
 συσκευάζοντες εἰρῆσθαι. Ὁ πατριάρχης δὲ ἀντι-
 καθίστατο πρὸς τοὺς λόγους, καὶ μὴ δεῖν ἔλεγεν αὐ-
 τοὺς ἀτάκτως θορυβεῖν, ἀλλὰ πείθεσθαι τοῖς βασι-
 λίδι καὶ μεγάλῳ δομestίκῳ ἐγνωσμένοις. Ἐν
 τούτοις δὲ τῆς ἐρείδος ἐκείνου οὐσης, ἐπεὶ ἐπέπαιτο
 φανέντος, τοῖς μὲν ἄλλοις ὡς περ ὀργιζόμενος οὐδὲν
 εἰρήκει, πατριάρῃν δὲ ἐμέμφετο, ὅτι ἀνοήτων ἀν-
 θρώπων προσέχων λόγοις ἔστηκε πρὸς αὐτοὺς λογι-
 μαῶν καὶ θόρυβον κινῶν. Συνεβούλευε τε οἴκῳ
 ἀπελθεῖν· καὶ μὴδὲν πρὸς ἐκείνους διαφέρεισθαι
 νῦν, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἅμα αὐτῷ περὶ τῶν εἰρη-
 μένων ποιησομένην λόγον· πρότεπεμπε τε ἄχρι Ἰππου
 θεραπειῶν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν γεγεννημένην μέμφιν,
 οὕτω πρότερον τοῦτο εἰργασμένος, ἀλλ' ἐν τοῖς βασι-
 σιλεῖσις οἴκος· συνταττόμενος, ἀναστρέφειν εἰσθῶς.
 Εἰς βασιλῆα δὲ αὐτῆς ὁ μέγας δομestικός ἐπαπει-
 θῶν, τὴν αἰτίαν τῷ θορύβῳ διηγείτο· ὅπως τε αὐ-
 τὸς τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας μεμφάμενος πατριάρῃν,
 ὅτι ἀνοήτων ἀνθρώπων προσχέτη λόγοις· ἔχουσι μὴ-
 δὲν ὑγιᾶς, παραινέσειεν οἴκαδε ἀναχωρεῖν. Δισχί-
 ριζετο τε καὶ αὐτῆς ἐπιμαρτυρόμενος Θεὸν, ὡς οὐ-
 δὲν τῶν λεγομένων συνειδείη, ἀλλ' ὑπὸ τινῶν ἀπαι-
 δεύτων ὑπ' αὐθαδείας ἀνοήτως κινηθείη. Ἐπαινοῦσης
 δὲ τῆς βασιλίδος ἐπὶ τῷ τὸν θόρυβον κατασταλαί,
 Ἄλλ' ἐκείνῳ μὲν, ὁ μέγας δομestικός ἔφη, συνεβού-
 λευσα μὴδὲν προσθέντι τοῖς εἰρημένοις ἀπελθεῖν·
 οὕτω συνιδῶν βράδιος διαλύσειν τὴν φιλονεικίαν μά-
 λιστα περὶ ἐμοῦ γεγεννημένην. Σοὶ δὲ μὴ τὴν αὐ-
 θάδειαν ἀτιμώρητον παραινῶ περιδεῖν, ἀλλὰ λόγῳ
 κολάσαι προσκαλεσαμένην τῆς γλώσσης τῆς ἀκολι-
 σίας ἔνεκα. Παρήγησα δ' ἂν καὶ ἐπιπλεῖον ἐνδείξα-
 σθαι τὴν ὀργὴν τὴν πρὸς αὐτοὺς, εἰ μὴ ταχέως·
 ἔμελλον ἐνθὺνδε ἀπελευθεσθαι, τοὺς πλείους αὐτῶν
 παραλαβὼν. Διὸ μετὰ τὸ καθάψασθαι ἀρκούτως,
 παράσχου συγγνώμην, αἰτιωμένη τῆς ὀδοιπορίας
 τὴν ἀνάγκην. Ἡ περὶ αὐτῶν καὶ ἡ βασιλὶς τοὺς ἀν-
 δρας τε προσεκαλεῖτο, καὶ ὠνείδιζεν αὐτοῖς τὴν
 ἀπαιδευσίαν, ὅτι βασιλῆων ἐνθετραμμένοι νόμοι,
 καὶ συνόντες· ἐκ παιδῶς, οὐδὲν ἄμεινον τῶν ἄβασι-
 λεύτων διάκεισθε βαρβάρων, πᾶν τὸ προσιστάμενον
 ὑμῖν ἀτάκτως θορυβοῦντες. Σκοπεῖτε γὰρ εἰς ὅσον
 ἀνοία· ἤλάσατε νυνί. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν βασιλείῳ
 φανερώς ἀντείπατε βασιλευσί. Δεύτερον δ' ὅτι πα-
 τριάρχῃ διηγήθητε κοινῷ πάντων ὄντι πατρὶ πνευ-
 ματικῷ, καὶ μάλιστα πολλῆς αἰδοῦ· ἀξίῳ, καὶ τι-
 μῆς πολλῇ πλείονῃ ἢ σαρκικῷ· γεγεννηχότες. Τρίτον
 δ' ὅτι καὶ ὑπερὸς μεγάλου δομestικού δῆθεν ἐκωλύ-
 σασθε τοὺς λόγους, τὸ γε εἰς ὑμᾶς ἤκον ἀποδεικνύ-
 ντες διὰ τούτων, τῆς παρ' ὑμῶν αὐτὴν δέδμενον
 ἐπικουρίας εἰς τὸ τυχεῖν εἰ τινοῦς δόξοιτο παρ' ἡμῶν.
 Τοῦτο δ' ὅτι τῶν ἀποσωπῶτων, οὐχ ἑτέροις, ἀλλ' ὑμῖν
 αὐτοῖς χρῆσασθε διατηρεῖται· οὐ γὰρ νῦν μόλιον ἔτε

εις αὐτὸν περιήκει τῶν ὄλων ἢ φρονις, ἀλλὰ καὶ βασιλείως ζῶντος, ὑμῶν ἀπάντων οὗτος προΐστατο, ἐν οἷς ἔδεισθε βασιλείως· αὐτοῦ δὲ ὑμῶν οὐδαίς. Ὅστε καὶ ἐκ τῶν προτέρων καὶ τῶν νῦν, συνίθειν ὑμᾶς ἐχρῆν ὡς οὐκ ἂν δόοιτο τῆς παρ' ὑμῶν ἐπι-κουρίας. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδὲν, ὃ βουλομένῃ ἢ περὶ ἕνωτοῦ, ἢ ἐτέρων μὴ καὶ πράττειν δυνατόν. Εἰ δὲ τυῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ οὐδαίς ἀντερεῖ, οὐδ' ὑμᾶς ἐχρῆν θορυβεῖν καὶ ταράττεσθαι εἰκῆ· καὶ διὰ τοῦτο, οὐκ εὐεργεσίας, ἀλλὰ δίκης ἔξιοι παρ' αὐτῶ. Κἀγὼ δὲ ὑμᾶς τὰς προσηκούσας τῆς αὐθαδείας ἀπή-τησα ἂν εὐθύνας, εἰ μὴ αὐτὸς παρητήσατο δεηθείς ὑπὲρ ὑμῶν, ἄλλως θ' ὄτι καὶ πρὸς τὴν ἰσχυραταίαν παρεσκευάσθε, πρὸς ἣν χαίροντας βαδίζειν οὐκ ἀνιωμένου, ὁμοίαι προσήκειν. Οὐ δὲ ἔνεκα, τὴν μὲν τῶν ἡμαρτημένων παρέχομαι συγγνώμην· τοῦ λοι-ποῦ δὲ εὐτάκτους εἶναι παραγγέλλω, καὶ τῶν μειζόνων μηδὲν περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ παραχωρεῖν ἐκεί-νοις, οἷς τὰ τοιαῦτα καλῶς τε ἔξεσι διοικεῖν, καὶ ἂν τι σφάλλωνται ἐπανορθοῦσθαι. Τοσαῦτα μὲν ἢ βασιλὶ; πρὸς ἐκείνους διειλέχθη τοῦ θορυβοῦ ἔνεκα καθαπτομένη· ἐκείνοι δὲ τῆς ἡμερότητος καὶ τῆς συγγνώμης χάριτας ὁμολογήσαντες, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ὁ μέγας δομείστικος, οἱ μὲν ἄλλοι ἀνεχώρουν, ὁ μέγας δὲ αἰθίς θυμέστικος καταλειπθείς, ἐβουλεύοντο ἅμα βασιλίδι περὶ ὧν ἀναγκαῖον ἦν.

CAPUT XIV.

Pæna in Apocaucho, et ejus opera rursus utendum absente domestico, Imperatrix plane abnuat. Improb-itas et scelus Apocauchi in magnum domesticum (sed prius ejus natales et conditio) per Xenam impera- toris matrem, a qua apud filium affectatæ tyrannidis vehementer accusatur et ab eo defenditur, atque ad purgationem rursus invitatur et recusat. Abhorret etiam plane a serenda inter filium et matrem discordia, quod quidam suadebant.

Λόγου δὲ καὶ περὶ Ἀποκαύχου τοῦ παρακοιμω- μένου ἐμπειρόντος, καὶ σκεπτομένων καθότι δέοι χρῆσασθαι αὐτῶ, μηδεμίαν ἄλλην ἐφασκεν ἢ βασι- λείας τῶν τετολημένων παρ' ἐκείνου δίκην ἀπαιτεῖν, ἢ ἦν αὐτὸς ἐτιμῆσατο αὐτῶ, ὥστε οἴκοι καθῆσθαι μὴ ἐξόντα, μήτε τῶν κοινῶν τι διοικούντα. Ὁ δ' ἔφασκε καὶ αὐτὸς τὴν δίκην πρέπουσαν ἡγεῖσθαι τῶ τολμήματι. Μὴ μὲν τοι γὰρ αὐτῶ κατὰ γνώμην εἶναι πρὸς ὑπερίριον ἀπαιτῶντι στρατείαν τὴν πρὸς ἔσπεραν, τῶν θεομένων διορθώσεως ὅπως τι κατα- λπεῖν· οὐ δὲ ἔνεκα πρὸς τε τοὺς περιόικους Πέρσας; θέσθαι σπονδὰς, καὶ πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μυσῶν βασιλέα, ἵνα μὴ ἀπόντος ταράττοιο αὐτῆ ὑπὸ πολ- λέμων ὄχλουμένη. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρακοιμώμε- νον ἡγεῖσθαι προσήκειν ἀξιόσαντα συγγνώμης, πά- λιν χρῆσθαι ὅπη ἂν δοκῆ συμφέρειν. Ἡ δ' ἀνένευεν, οὐχ ἑαυτῆ καὶ τέκνοις μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶ δύσουνον ἐκ πολλῶν ἀποδεικνύσα· μάλιστα δὲ ἐξ ὧν ἐπ' αὐ- τῆ; ὀλίγω πρότερον αὐθαδῶς ἐκεῖνος καὶ τραχέως προσηνήθη πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ ἀμφοτέροις ἐκεῖνος ἐπιβουλεύων σαφέστατα ἠλέγχθη, τίνι χρῆ θάρβῆ- σαντα, ἄνθρωπον πανουργίας καὶ ἐπιβουλῆς μεστὸν ἀποδηροῦντα αὐτόν, ὅπως ἔφασκε καταλιπεῖν; Ἐξίον δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν μέγαν δομείστικον Ἀπο- καύχῃ εἰρημένων ἐπὶ τῆς βασιλείδος μνημονεῦσαι, καὶ ἐτι παλαιότερων κακοουργημάτων, οἷς ἐχρήσατο κατὰ μέγαλο δομείστικῷ μέγαλο εὐρηγετηκότος, ἵν' ἐκ τῶν διηγημάτων κατάδηλος γένηται ἡμῖν ἢ τε τούτου πρὸς τὰς εὐεργεσίας φιλοτιμία καὶ ἐτοιμότης πρὸς τὸ παρέχειν τοῖς εἰς αὐτὸν ἀμαρτά- νουσιν συγγνώμην· καὶ ἢ παρακοιμωμένου πρὸς τὰ καλὰ ἀχαριστία, καὶ τῶν τριπῶν ἢ σκαιότης. Οὗτος γάρ δὲ ὁ παρακοιμώμενος ἐν Βιθυνίας ὠρμημένο;

vectigalium coactoribus mercedula scriptum fecit. Postea Andronico Asæni, qui fuit magni avunculi imperatoris filius, etiam mercede servivit : a quo recedens, occidentalium thematum, sive agninum militarium per Occidentem (6) distributorum domesticum, qui tum erat salinarum præfectus, se adiit. Is dexterum et ad ministerium impigrum eunens, pecunias ei credidit, ut ad imperatorem, puta Andronicum seniore[m] accedens, ei persuaderet, duci etiam in annum sequentem salis negotiationem permetteret. At ille pecuniis tanquam suis imperatori traditis, pollicitisque, se duplo amplius quam dux in fiscum ejus illaturum, ad se potius eligendum salarium que creandum inducit. Sic cum ducem pecunia sua hoc magistratu eiecisset, jam illustris erat, et inter publicanos primas ferebat. Deinde cum multis nominibus publice grandem pecuniam deberet, exspectareturque, ut in carcerem daretur, et ad sanitatem reductus, hujusmodi nequitiis dedisceret, ab imperatore defectionem moliri cœpit ; non enim alioqui supplicium devitare potuisset. Cum autem videret eum esse statum rerum, ut Andronicus junior necessario cum avo deberet contendere, Syrgiannem ejus erat studiosissimus, rogavit, ut se illi commendaret. Is bello jam inter imperatores pullulante, magnum domesticum orare uti et Apocauchum ascisceret, non solum ad exactiorem publicanum pensionum naturali quadam dexterritate præditum, verum etiam pecuniosum, ut bello commodaturus videretur ; quas res initio quoque hujus historię breviter attigimus. Hic itaque magno domestico parario, junioris imperatoris familiaritatem consecutus, postquam belli maturitas erupit, a seniore statim ad ejus partes transit, non tam quod ei bene vellet, quam quod ob alienum imminens periculum fugeret ; et a domestico quæstor imperatoris 393 creatus, atque ubi victoria ad illum respexit, rursus ab eodem domestico, propemodum invito imperatore, neque id muneris in eum quadrare judicante, rerum administrator institutus est. Verumtamen non omni-

καὶ ἄτρητος ἐκ φαύλων φύς, τὰ πρῶτα μὲν ὑπεγράμματαυσε πολλοῖς τῶν τὰ δημόσια χρήματα εἰσπραττόντων ὀλίγου ἕνεκα μισθοῦ· ἔπειτα τῷ τοῦ βασιλέως ἐμεισοφόρησε θεῖψ Ἀσάνη τῷ Ἀνδρονίκῳ. Εἰς ἐκείνου ἀποστάς, προσεχώρησε στρατηγῷ τῷ τῶν ἐσπερίων θεμάτων δομestikῷ τοὺς δημοσίους ἄλλας τότε ἐφορεῦντι. Εὐφύης δὲ φανείς καὶ πρόθυμος πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, χρήματα ἐπιστεύθη παρ' ἐκείνου, ἔν' ἔλθῶν πρὸς βασιλέα, Ἀνδρόνικος δὲ ὁ πρῶτος ἦν, πείσθη στρατηγῷ καὶ εἰς τοῦτιόν ἔτος τὴν διάθεσιν ἐχειρίζειν τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ, τὰ μὲν χρήματα ὡς ἔβια βασιλεὶ παρεσχικῶς, ἐπαγγελιάμενος δὲ καὶ διπλασίῳ τῶν ὑπὸ στρατηγῷ παρεχόμενων τῷ βασιλικῷ αὐτὸς εἰσφέρειν ταμείῳ, πείθει βασιλέα ἐκείνου προεἰσθαι καὶ τῶν ἄλλων παρέχειν τὴν ἀρχήν. Καὶ οὕτω τοῖς ἰδιοῖς χρήμασι τῆς ἀρχῆς ἐκείνου ἐκβαλῶν, ἔβη λαμπρὸς ἦν, καὶ τὰ πρῶτα φέρων τελωνῶν. Εἰς' ἐπειδὴ πολλὰ τῷ δημοσίῳ χρήματα ὀφείλων, προσδόκιμος ἦν δεσμητήριον οἰκεῖν, καὶ σωφρονίζεσθαι μὴ τοιαῦτα κακουργεῖν, πρὸς ἀποστασίαν εἶδε βασιλέως· ἰὸν γὰρ ἦν ἐτέρως τὸ κακῶς παθεῖν διαφυγεῖν. Συνιδὼν ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς βασιλεὶ τῷ νέῳ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὸν πάππον ἀναγκαίως ἔσται διαφορὰ, Συργιάνην ἔδειξθη, τῶν ἐπιτηδειοτάτων ὢν αὐτῷ. τῷ νέῳ βασιλεὶ προσαγαγεῖν. Ὁ δὲ, καὶ γὰρ ἔβη ὁ τῶν βασιλέων πρὸς ἀλλήλους ἐκινεῖτο πόλεμος, εἶδεν τοῦ μεγάλου δομestikου, καὶ τὸν Ἀπόκαυχον προσλαμβάνειν, οὐ μόνον εὐφῶς, πρὸς τῶν δημοσίων τὴν εἰσπράξιν ἐσχηκότα φέρων, ἀλλὰ καὶ χρημάτων εὐποροῦντα οἷς χρήσιμος πρὸς τὸν πόλεμον ὀφθήσεται αὐτοῖς· ὢν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ιστορίας μάλιστα ἐπεμνήσθημεν συντόμως. Ὁ δὲ βασιλεὶ τῷ νέῳ δι' ἐκείνου προσοικεωθεὶς, ἐπεὶ ὁ τῶν βασιλέων πόλεμος ἀνεβήγγυτο, τοῦ μὲν πρεσβυτέρου βασιλέως εὐθύς ἀπέστη πρὸς τὸν νέον· οὐ μᾶλλον δι' εὐνοίαν, ἢ τὸν ὑπορώμενον κίνδυνον διὰ τὰ ὀφειλόμενα χρήματα ἀποδιδράσκων· ταμίαι δὲ τῶν βασιλικῶν ἀπέδεικνυτο χρημάτων πρὸς τὸν μέγαστον δομestikου. Ἐπεὶ δὲ ἡ νίκη πρὸς τὸν νέον ἀπέβη βασιλέα, καὶ ὑπ' αὐτῷ πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονία ἦν, πάλιν ὑπ' ἐκείνου σχεδὸν οὐχ ἐκόντος

Jacobi Pontani notæ.

(6) Exstat libellus Constantini Porphyrogeniti *Περὶ θεμάτων*. Olim, et ab initio, inquit, legiones quædam per singulas provincias distributæ exstiterunt, quemadmodum legio xl martyrum, et alia Pisidia, alia Thessalica, aliæque aliter vocatæ, quæ ducibus et præfectis, sæpe etiam præpositis subditæ fuerunt. Atque hæc quidem olim, cum reges una cum populo expeditiones faciebant, et in eos quæ Romanæ servitutis jugum detrectabant, copias ducebant, ac totum jere orbem terrarum renitentem reluctantemque subdgebant, ut Julius Cæsar, ut admirabilis ille Augustus, ut celebratissimus Trajanus, ut magnus ille inter reges Constantinus, et Theodosius, et qui post illum Christianam religionem, ac divini Numinis cultum sunt amplexi. Neque enim par erat, ipso rege in exercitu versante, prætorem designari. Sub ducibus enim et tribunis debebant, omniaque bellica negotia a regis voluntate pendere, et populi totius oculi in unum ac solum regem erant conjecti. Cum vero reges ipsi expeditionibus interesse desierunt, tum

Demum prætores et themata constituta. Atque hæc quidem rationem Romanam imperium in hodiernum usque diem tenuit. Nunc vero cum angustius iam orientem, quam occasum versus Romanum regnum sit factum, et extremis aliquot provinciis mutilatum, ab imperio Heraclii Libyici, qui post eum regnarunt, non habentes ubi aut quomodo potentiam dominantique suam exercerent, in partem aliquot partes imperium suum secuerunt, et militaria τάγματα Græcum sermonem affectantes, patrium vero ac Romanum repudiantes, constituerunt. Hæc ille. Θίμα est nonnisi quædam idem quod τάξις, seu τάγμα, et legio : sed inter τάγματα, sive legiones, et θέματα hoc interest, quod illa florente imperio Romano ut justæ leg ones ita dictæ fuerunt, quæ postea immunito truncatoque Heraclii temporibus eodem imperio, θεμάτων appellacionem, descendentibus a veteri amplitudine legionibus sint consecuta. Hæc interpres in Scholiis.

βασιλέως οὐδὲ προσήκειν αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν κρι-
νοτος, εἰς τὸ μεράζειν τοῖς πράγμασι κατέστη.
Πλὴν οὐ παντάπασιν ἐπετρέπη τὴν διοίκησιν τῶν
κοινῶν, ἀλλ' ὅσα τῶν ἀναγκασιωτέρων ἦν πρὸς τὸν
μέγαν δομῆστικον ἀνάγων, αὐτὸς τῶν ταπεινοτέρων
εἶχετο, ἐξ ὧν οὐδεμία τοῖς κοινοῖς προσεδοκᾶτο βλάβη
εὐ ἢ κακῶς διωκτῆμενοις. Ὅμως δὲ ὑπὸ πολλῶν ἐθε-
ραπέυετο. Μεταξὺ δὲ καὶ πολλῆς βασιλεῖ προσκε-
κρουκῶς διὰ τὴν φίλην πανουργίαν, καὶ μέλλων διδο-
ναι δίκας, ὑπὸ τοῦ μεγάλου δομῆστικου τὴν βασιλέως
ὄργην ἐβρύθη παραιτούμενου. Εἰς τοιαύτην δὲ πε-
ριφάνειαν ἐξ ἀφανείας πολλῆς ἐλθὼν, ἐσκέφατο εἰ
δύνατο τὸν εὐεργέτην ἀμείψασθαι τοῖς ἐναντιωτά-
τοις. Ὡς γὰρ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρόνικος τὴν νόσον
ἐκόσθησεν ἐκείνην τὴν σφοδρὰν, καὶ τελευτῆς ἐγένετο
ἐγγύς, βασιλίδι μὲν τῇ γαμετῇ κατελείμπετο τὴν
ἀρχὴν, οὐπω μὲν παιδὸς μητρὶ γεγεννημένη, ὠδι-
νοῦσθαι δὲ τῷ μεγάλῳ δὲ δομῆστικῳ τὴν διοίκησιν
τῶν κοινῶν καὶ τὸ πάντα; αὐτῷ ὑπέκειν, καὶ μη-
δένα ἀντιλέγειν πρὸς μηδέν. Ὁ δ' ὡσπερ ἔθος ἐπὶ
τελευτῶσι τοῖς βασιλεῦσι τοῖς ὑπολειπομένοις τὴν
εὐνοίαν καὶ τὴν πίστιν βεβαίαν παρὰ τῶν ὑπὸ κῶν
βουλόμενος ποιεῖν, ὄρκους ἐκθεῖς, πάντα; δ' αὐτῶν
ἐκέλευε τὴν πίστιν ἐμπεδοῦν· οἱ ὄρκοι δὲ Ἀννη
τε τῇ βασιλίδι Ῥωμαίους διαλάβανον τὴν πίστιν
ἀκραιφνῆ φυλάξειν, καὶ παιδὶ βασιλέως τῷ γεννησο-
μένῳ ἐξ αὐτῆς, καὶ τῷ μεγάλῳ δομῆστικῳ τὴν εὐ-
πίθειαν. Ξένης δὲ βασιλίδος τῆς βασιλέως μητρὸς
ἐμέμνητο οὐδοτιοῦν· οὕτω καὶ βασιλεῖ κακρικότι
δεῖν, μὴ δύνασθαι δύο, καὶ ταύτας γυναῖκας μίαν
διοικεῖν ἀρχὴν. Τότε μὲν οὖν ἐκείνη τε ἤνεγκε βα-
ρέως, καὶ οἱ; πρὸς ἐκείνην εὐνοία τις ἦν, καίπερ
οὐδ' ἐκείνην ἀθεράπευτον καταλιπόντος τοῦ μεγάλου
δομῆστικου. Ὡς γὰρ καὶ αὐτῆς τὸ πρᾶγμα ὑπανάσει
θόρυβον δυνάμενον τῇ βασιλίδι ἐμποιεῖν, Γλαβᾶν τὸν
μέγαν διοικητὴν πέμψας κατὰ τάχος πρὸς αὐτήν,
ἅμα δὲ καὶ σταυρὸν ἐκ τῶν πολυτιμῶτων λίθων ἀξι-
πιστίας ἕνεκα τῶν λόγων, τὴν μὲν νόσον ἐδήλου
βασιλέως ὡς εἶη χαλεπὴ· ἰδεῖτο δὲ Θεοῦ μὴ περιδεῖν
αὐτοῦς τοιοῦτου βασιλέως ἀποστερηθέντας. Εἰ δ'
ἄρα τι συμβαίη τῶν προσδοκωμένων, οὕτω τοῦ
πάντα δικαίως καὶ συμφερόντως ταλαντεύοντος,
οἰκονομοῦντος; μηδὲν αὐτὴν ὑποπτέειν ἀηδὲς ἐκ τῶν
πραγμάτων τῆς μεταβολῆς, ὡς οὐδὲν ἤττον εὐνοικῶς
αὐτοῦ διακαιομένου πρὸς αὐτήν, ἢ εἰ καὶ αὐτὸς
γεγέννητο ἐξ αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἐκείνης πρὸς ὄργην
κικνημένης, οἱ πάλαι τε ὑπὸ φόβου πρὸς τὴν
εὐκλείαν δακνόμενοι τὴν μεγάλου δομῆστικου, καὶ
τότε μᾶλλον πρὸς τὸ πάθος ἐξαφθέντες, σαφῶς
ιδόντες κύριον γεγεννημένων τῶν πραγμάτων. Ἐν οἷς
ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκαυχος
ἐξητασμένος ἦν Συργιάννη πρὸς τὴν πρᾶξιν ἡγου-
μένου, τὴν βασιλίδος ὄργην νομίσαντες ἂν αὐτοῖς τὰ

A modis commissa ei respublica, sed ita, ut magis
necessaria seu praecepta ad magnum domesticum
referret, ipse leviora transigeret : e quibus seu
bene seu male leviora transigeret : e quibus seu
bene seu male leviora transigeret, communitas nullum sen-
tiret nocumentum. Nihilominus a multis obser-
vabatur. Et cum interim saepe etiam propter usi-
tatam et amicam sibi nequitiam imperatorem offen-
disset, ac poenis subjiciendus esset, per magnum
domesticum iratum scilicet exorantem, evasit.
Jam vero e tantis tenebris in tantam claritatem
deductus, quomodo bene merenti suo quam
maxime contraria rependeret, secum consideravit.
Nam cum Andronicus junior morbo illo difficil-
limo conflictatus, mortique proximus, uxori ad
filium parientium jam vicinæ imperium, magno
autem domestico vicariam gubernationem reli-
quisset, cui citra tergiversationem omnes parerent,
ille (quod consuetudo tenet, imperatoribus de vita
exeuntibus) successoribus benevolentiam ac fidem
subjectorum stabilire volens, juramentum, quo
omnes fidem suam ratam facerent, in hæc verba
conceptum proposuit, Romanos Annæ impera-
trici, et filio imperatori ex ea nascituro sinceram
et integram fidem, et magno domestico obedi-
entiam præstituros. Xena imperatoris mater præteri-
batur omnino, quod ita filius constitueret; non
enim posse duos, idque feminas unum imperium
regere. Hoc illa ejusque fautores graviter tulerunt,
tametsi magnus domesticus eam officiose
coleret. Siquidem hinc eam perturbatum iri sus-
picatus, Glaba magno diocæta cum cruce ex
pretiosissimis lapillis confecta, quo verbis esset
fides, ad eam celeriter misso, de lethali morbo
imperatoris certiore fecit, Deum rogans, ne eos
tali imperatore orbari sineret. Sin quid eorum quæ
metuerentur, eveniret, sic moderante, qui omnia
juste utiliterque, ceu per libram dispensat, nihil
ipsa tristius ex rerum mutatione timeret, quan-
doquidem non minus eam quam parentem suam
amaret (7). Cum illa in iram se effunderet, quibus
pridem ex splendore magni domestici dolebant
oculi **394** (qui complures erant, et in his
certissimus Apocauhus, et antesignanus atque
incentor sceleris Syrgiannes), tunc majore accensi
invidia, quod perspicue viderent rerum esse do-
minum, imperatricis Xenæ iracundiam ad oppri-
mendum magnum domesticum, et ejus vicariatam
evertendum, plurimo sibi adjumento futuram
confidentes, cum jam imperator morbo solutus
convalesceret, frequentes eam conveniunt, ejus
vicem se dolere simulant, magnum domesticum
pro iniquissimo accusant, quod imperatore ani-
mam agente, quando ipsum ambabus imperatrici-

Jacobi Pontani notæ.

(7) Modus declarandi magni cujusdam amoris.
Quid enim cuique vel patre, vel matre charius?
Quæsitivum aliquando ad exercendum ingenium,
uter parens, liberis deberet esse charior, momenta
rationum in utramque partem attulimus, et ad

extremum affirmavimus, patrem amandum esse
plinius, et constantius, matrem dulcius; quando-
quidem tam vehementer quos genuisset, tamque
dulciter diligeret.

bus si quid modestum et humanum cogitaret, imperium servare oportebat, et illi potius cui utrimque et ex filio et ex marito deberetur, ille parum pensi habens, quid æquitas utilitasque flagitarent, imperium universum ad se atraxisset: Annam Augustam pro velamento suæ fraudis iurjurandi formulæ inseruisset, quæ ex tellure peregrina paulo ante advenerit: et paucos habeat Romanos, qui se periculis ejus causa objectare volent, ac proinde facile illi imperio cessura sit. Suadent itaque ne conniveat, sed manibus ac pedibus ejus potentiam labefactare conetur, docendo imperatorem filium, quas insidias, quæ scelera adversus imperium ipso mortuo apud animum fabricetur, et quomodo nihilo minus etiam nunc Romanos omnes ad sibi obtemperandum illexerit, ut ita imperatoris nomen nudum et vacuum maneat, ipse opere et facto imperet. Quare cavere illum, imperatorem inquam, oportere, ne hæc in mala immedicabilia desinant, et spiritus istos ante comprimere, tantumque fastum edomare ac despicabilem reddere. Ergo ita fervens imperatrix, et cum per se ad ulciscendum magnum domesticum si posset, incitata, tum ab illis amplius inflammata, quam primum potuit, filio imperatore convento, magnum domesticum ut æmulum regni accusat, et ab homine, qui amicitiam mentiatur, occasionemque nactus nefanda perpetraturus sit, cavendum monet. Imperator multis verbis eum apud matrem tuetur, calumniatores et mendaces pronuntiat, qui hujus criminis reum faciant, factisque ipsis quodammodo probare volens se ista pro fabulis ducere, magnum domesticum complecti, propensius ei favere, et familiariter adhibere visus est: quæ res matri mœrorem cumulat. Sycophantas itaque ad hunc modum removit imperator, domesticoque omnibus, super quibus mater ad se venerat indicatis, purpuram saltem propter vulgi opinionem suadebat assumere, ne veram esse suspicionem ostenderet, 395 ipsumque multis molestiis levaret. Domesticus tam amicæ et candidæ erga se voluntati gratiis actis, habitum suum cum imperatorio propter obrectatorum vuculas præsertim commutare non vult, re ipsa esse calumniatores palam ostendens, et pœnas de eorum improbitate sumens. Se quoque priusquam veniret imperatrix, quam ob causam ventura esset cognovisse. Quidam enim eidem a secretis, magnum domesticum de aditu ejus, et de causa, deque inventoribus et architectis hujus doli præmonuerant, consiliumque dederant, ut accessu præoccupato, illam cum imperatore committeret, fictisque sermonibus eum exterreret, quod illa nihil eorum quæ statuerat perficere posset. Verum hosce consiliarios iratus dimisit, ut qui sub amicorum persona hostilem tegerent animum: non enim talia se decere, sed prorsus contraria, ut si quod esset imperatori cum matre dissidium, ad reconciliandam gratiam faceret, molireturque omnia, quod sit veri

Α μέγιστα συμβαλέσθαι πρὸς τὸ μεγάλου δομεστικοῦ περιγενέσθαι: καὶ καταλύσαι τὴν ἀρχὴν· πολλοὶ πρὸς βασιλίδι ἀφιγμένοι, ἐπεὶ βῶνον ἦν ὁ βασιλεὺς· καὶ ἀπῆλλακτο τῆς νόσου ἀγανακτεῖν ὑπὲρ αὐτῆς· προσεποιούντο, καὶ πολλὴν ἰγνωμοσύνην τοῦ μεγάλου δομεστικοῦ κατεγίνωσκον, ὅτι βασιλέως τελευτῶντος· ὅτι αὐτὸν, εἰ μέτρια διανοεῖτο, ταῖς βασιλίαιν ἀμφοτέραις ἔδει τὴν ἀρχὴν συνδιασῶζειν, καὶ μέγιστα ἐκείνη ὅτι ἀμφοτέρωθεν ἕκ τε παιδὸς καὶ τοῦ συνοικοῦ βασιλέως ἡ Ῥωμαίων προσῆκε βασιλεία· ὁ δ' ὀλίγον καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ προσήκοντος φροντίσας, πᾶσαν τὴν ἀρχὴν περιήγαγεν εἰς ἑαυτὸν, ὡς περ τι πρᾶπίετασμα τῆς κακουργίας· Ἄνναν τὴν βασιλίδι προσθεὶς τοῖς ὄρκοις, ἡ ἐξ ἀλλεδαπῆς ὀλίγῳ πρότερον ἀφιγμένη, καὶ ὀλίγους ἔχουσα Ῥωμαίων τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς βουλησομένους διακινδυνεύειν, βῆδω· Ἐμελλεν αὐτῷ παραωρῆσαι τῆς ἀρχῆς. Συνεβούλευόν τε μὴ τοιαῦτα γινόμενα περιορᾶν, ἀλλὰ σπουδῆ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ τὴν ἐκείνου καταλύειν εὐναμιν, διδάσκουσαν βασιλεῖα τὸν υἱὸν, ὡς ἐπιβούλω· καὶ κακούργως διανοηθεὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνου τελευτῶντος· καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον πάντας πείσειε Ῥωμαίους αὐτῷ προσέχειν, ὡς συμβαίνειν, βασιλεῖ μὲν προσηγορίαν μόνην εἶναι πραγμάτων ἔρημον, ἔργῳ δὲ ἐκείνου βασιλεύειν. Ἄ αὐτὸν σκοπεῖν προσήκει μὴ εἰς ἀνήκεστα ἐκβῆ· ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν προαναστέλλειν καθαιρούντα τὸν ὄγκον τὸν πολλὸν καὶ εὐκαταφρόνητον ποιούντα. Ἡ μὲν οὖν βασιλεὺς οἰκωθὲν τε ὑπ' ὄργῃς πρὸς τὸ ἀμύνασθαι τὸν μέγαν εἰ δυνατό δομεστικὸν ὠρμημένην, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἐπιπλέον ἐξαφθεῖσα, ὡς εἶχε τάχους, πρὸς βασιλεῖα γενόμενῃ τὸν υἱὸν, κατηγορεῖ τοῦ μεγάλου δομεστικοῦ ὡς βασιλειῶντος, καὶ συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα ὡς τὴν εὐνοίαν ὑπὸ κρινόμενον, ἀγνωμονήσασα δὲ ἦν λάβηται καιροῦ. Βασιλεὺς δὲ πρὸς μὲν βασιλίδι τὴν μητέρα πολλὸν ὑπὲρ μεγάλου δομεστικοῦ ἐποιήσατο τὸν λόγον, συκοφάντας καὶ ψευδομένους ἀποφαίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα κατηγορηκότας· ὡς περ δὲ καὶ ἔργοις ἐθέλων κατάδηλον ποιεῖν ὅτι πλάσματα ἦγούτο τὰ τοιαῦτα, μέλλον ἢ πρότερον εὐμενῆς καὶ πλείονα παρέχων τὴν ῥοπήν, καὶ ἀκριδέστερον προσέχων ὠρᾶτο τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, ὃ καὶ μέλλον βασιλίδι τὴν μητέρα παρεσκεύαζεν ἀνιᾶσθαι. Τοὺς μὲν οὖν συκοφάντας οὕτως ἀπεσκεύαστο ὁ βασιλεὺς· ἐκείνῳ δ' ἅπαντα περὶ ὧν ἡ βασιλεὺς ἤκει ἐξείπων, αὐθις βασιλικὴν ἐσθῆτα εἰ μὴ τοῦ ἄλλου, τῆς γούν τῶν πολλῶν δόξης· ἕνεκα συνεβούλευεν ἀναλαβεῖν, ἐν ἐκείνους τε ἀποδείξῃ ὑποπτέουνας ἀληθῆ, καὶ αὐτὸν πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξῃ. Ἐκεῖνος δὲ βασιλεῖ μὲν πολλὰς τῆς εἰς αὐτὸν ἐμμενείας χάριτας ὁμολογεῖ καὶ τῆς καλοκάγαθίας· τὸ δ' εἰ βασιλέως σῆμα μεταμαίθειν, οὐ μέλλον ἐτέρων αἰτιῶν, ἢ τῶν συκοφαντῶν ἕνεκα οὐκ ἐθέλησεν, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῆς κακουργίας λαμβάνῃ δίκας παρ' αὐτῶν ἔργοις αὐτοῖς συκοφάντας ἀποφαίνων. Αὐτὸς δὲ καὶ πρὶν βασιλίδι ἤκειν περὶ ὧν ἀφίξεται ἔφρασκεν εἶδέναι. Καὶ γὰρ τῶν τὰ ἀπόρρητα συνειδόντων αὐτῇ τινες πρότερον ἐλθόντες τὴν τε ἀφῆξιν αὐτῆς περὶ ὧν γένοιτο συνελθόντων ἐποίησαν τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, καὶ τοῖς

συνεσκευακότας τὴν ἐπιβουλὴν· συνεβούλευδ' ἂν τὰ ἄμορις ἰνδίκιον. Quod autem illi suaderent, hominis esse inimicissimi moribusque perditissimi, et nullius frugis. Se non potentiam imperatoris reverentem amicum fingere, sed a prima ætate usque in hanc diem verum constantemque amicum esse deliberasse, divinoque beneficio semper fore. Insidiæ igitur contra domesticum sic profugatae sunt.

συνεσκευακότας τὴν ἐπιβουλὴν· συνεβούλευδ' ἂν τὰ ἄμορις ἰνδίκιον. Quod autem illi suaderent, hominis esse inimicissimi moribusque perditissimi, et nullius frugis. Se non potentiam imperatoris reverentem amicum fingere, sed a prima ætate usque in hanc diem verum constantemque amicum esse deliberasse, divinoque beneficio semper fore. Insidiæ igitur contra domesticum sic profugatae sunt.

πρὸς βασιλέα συγκρούειν ἑκείνην τὸν υἱὸν φθάσαντα τὴν ἔφοδον, καὶ λόγους πεπλασμένους τὴν βασιλείωσ ἐκταράττειν ψυχὴν, ἵν' ἑκείνη μηδὲν ἀνύειν ἢ τῶν βεβουλευμένων δυνατῆ. Ὁ δ' ἀπεπέψατο πρὸς ὄργην, ὡς οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς αὐτὸν διακειμένους, καὶ ταῦτα φιλῶν περικειμένους προσωπεῖον· οὐ γὰρ αὐτῷ προσήκειν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τοῦναντίον πᾶν, εἴ τις πρὸς μητέρα βασιλεῖ συνέβαινε διαφορὰ πάντα πονεῖν καὶ πραγματεύεσθαι, ἐξ ὧν ἂν διαλλάττειν ἦν· τοῦτο γὰρ γνῶρισμα φιλίας ἀληθοῦς. Ἄ δὲ ἑκείνοι συμβουλεύουσιν, ἐχθροτάτου, καὶ τοὺς τρόπους διεφθαρμένους, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιου. Αὐτὸς δὲ οὐ τὴν βασιλείωσ θεραπεύων δύναμιν, τὸν φιλοῦντα ὑποκρίνεσθαι· ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι νῦν θεῶν δὲ θαρρῆειν ὡς καὶ μέχρι παντὸς, ἀληθῆς καὶ βέβαιος εἶναι φίλος βασιλεῖ προηρημένος. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τοῦ μεγάλου δομestικού ἐνέδρα τοῦτο τὸν τρόπον διελύθη.

CAPUT XV.

Obtrectatores et inimici se in gratiam conantur reducere timore mali. Apocauclus præcipue in eo laborat. Litteras scribit, merita in se locata enumerat; se pro ingrato accusat; veniam orat; gratum et bonum virum fore promittit. Domesticus ingratum animum ei exprobrat, venia donat. Quomodo propter fisci præfecturam iunivultuatus sit idem Apocauclus, que n imperatrix ut confidentem ac superbum severe objurgat.

Οἱ συνεσκευακότας δὲ ὀρώντες ἤδη ἑκείνῳ μὲν Β οὐδὲν δεινὸν ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς γεγεννημένον, αὐτῶν δὲ τὴν μοχθηρίαν ἐγνωσμένην, καὶ δεῖσαντες μὴ τι διὰ ταῦτα πείσωνται δεινὸν, οἳ τε ἄλλοι τρόποις δῆ τισιν ἑτέροις ἐπειρώντων τὸν μέγαν δομestικὸν καταλλάττειν ἑαυτοῖς, καίτοι πρὸς ἄμυναν ὠρμημένον οὐδαμῶς· καὶ ὁ παρακοιμώμενος τὴν τε πρὶν ἀδοξίαν ἐννοῶν, καὶ τὴν νῦν εἰς ἣν ἐληλάκει εὐδοξίαν δι' ἑκείνου, καὶ ὡς αὐτὸς οὐδὲν εὐγνωμον οὐδ' ἐπεικῆς διανοήθη, ἀλλ' ἤδη καθαρῶς τῶν δυσμενεστάτων ἐξεληλεγκται ὧν, καὶ δέσας μὴ εἰς τὴν πρότεραν τύχην ὑπ' ἑκείνου ὀργισμένου καταστῆ, ἐσκέψατο μὴ μεσίταις χρήσασθαι πρὸς ἑκείνον καὶ διαλλακταῖς, ὡς ὀλίγα ἢ οὐδὲν δυνησόμενοις, ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ πρριζεισθαι, ἀντιβῆροπον τῆς πανουργίας ἐπιδειξάμενος τὴν μεταβολὴν. Καὶ γράμμασι τὰς πρὸς ἑκείνον ἐξαρχῆς εὐθύς εὐεργεσίας τοῦ μεγάλου δομestικού, εἴτα καὶ τὰ νῦν ἐκθήμενος συντεκμασμένα κατ' αὐτοῦ, καὶ κατήγορο; γινόμενος ἑαυτοῦ, καὶ τὰς ἐσχάτας ὁμολογῶν ὀφείλειν δίκας, ἔπειτα ἐδείτο τυχεῖν συγγνώμης, εἰ μὴ πρότερον ἀλλὰ νῦν γοῦν ἐπαγγελλόμενος ἄξιος φανεῖσθαι τῆς εὐεργεσίας· καὶ τὸν πάντα χρόνον διατηρήσειν ἑαυτὸν οὐκ εὐγνωμονα μόνον καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἑκείνον μεμνημένον, ἀλλὰ καὶ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ τὰ προστεταγμένα ποιῶντα ὑπ' ἑκείνου, καὶ σαφῆ καὶ καθαρὰν ἐπιδεικνύμενον τὴν εὐπειθειαν ἐν πᾶσι. Πίστις δὲ παρείχτο ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἀσφαλεῖς, οὐχ ἑτέρους μόνον φρικώδεις ὄρκους καὶ ἀκοῦσαι φοβεροῦς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ νῦν ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἱερουργούμενον ἀγιώτατον τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ σῶμα, καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πῖθη τοῦ ἀπικθοῦς, καὶ τὴν τριήμερον ταφὴν, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἀϊκέτευεν αἰδεσθέντα ὡς ὑπὲρ τῶν εἰς αὐτὸν πολλὰ ἐξυδρικῶτων ἀνθρώπων τῷ Σωτῆρι εἰργασμένων, συγγνώμην καὶ αὐτὸν ἑκείνῳ παρασχέσθαι, καὶ μὴ τῆς ἀγνωμοσύνης δίκας ἀπατεῖν. Ἐπειτα καιρὸν φυλάξας ἐν ᾧ τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τελομένης ἐν τοῦ μεγάλου δομestικού τῆ οἰκίᾳ

Repertores doli, videntes nihil ei artibus suis evenisse mali, suamque improbitatem patefactam, et formidantes, ne quid præterea dirius paterentur, cum alii modis aliis apud magnum domesticum se in gratiam restituere laborabant (quanquam de latione et vindicta nec tantillum sollicitum), tum præfectus sacri cubiculi et pristinam utilitatem, et præsentem claritatem suam, ad quam per illum esset evectus, secum reputans, et se nihil æquum ac probum in eum cogitasse, sed jam malevolentissimum deprehensum; timeusque ne ab eo infenso ad priorem 396 conditionem redigeretur, non uti interpretibus aut reconciliatoribus, qui parum aut nihil effecturi essent, sed per seipsum veniam impetrare constituit, ex improbo se jam bonæ frugis factum demonstrando videlicet. Itaque litteris ab initio statim ejus in se officia, suas vicissim in eum machinas recenset, et semet accusans ultimisque dignum supplicii non inficiens, ut ignoscatur, orat, promittens vel nunc curaturum sese, ne hoc beneficio veniæ indignus fuisse videatur: et in perpetuum non modo virum bonum, acceptorumque beneficiorum memorem futurum, sed etiam ejus auctoritati studiosissime obsecuratum, et indubitatum integramque in omnibus obedientiam præstiturum. Ad corroboranda autem quæ dicebat, non alia modo terribilia et auditu tremenda juramenta afferbat, sed ipsum quoque quod hodie pro communi hominum salute sacrificatur, sanctissimum Servatoris Jesu corpus, et quæ pro nobis passus est is, in quem non cadit perpessio, et triduanam sepulturam, et in vitam reditum, quæ ut a Salvatore pro hominibus in eum contumeliosissimis facta et tolerata revereretur, sibi que condonato sceleris sui supplicio veniam impertiret, supplicabat. Deinde hora captata, qua mysticum sacrificium in adibus magni domestici perageretur, venit ipse quoque, et in ipso potissimum articulo, cum di vini ac vivifici et salutiferi Verbi corpus adest;

accedens libellum porrigit, addens lingua, se libellum scriptorum testes appellare ipsum, quod cum tremore sacrificaretur corpus Christi, et qui inaspectabiles præcederent sequerenturque angelos, et qui a nobis videntur, in ministerio eos adjuvantes, sacerdotes istos. Magno vero domestico libellum in manibus tenente, sacrorumque finem expectante, ut legeret, iterum præfectus cubiculi propius adiens, ut tunc legeret, rogabat, quo nimirum non ex juramentis tantum, verum etiam ex ipsa conditione temporis venerabiliora et credibilia fierent, quæ scripta inerant. Victus precibus legit, ac tunc quidem tacuit. Post sacrificium solum deducens, Quam dura et aspera sors tua a principio fuerit, inquit, cum qua collectans, meis auspiciis et opera in tam excelsum fortunæ gradum conscendisti, nemo est Romanorum, qui non juxta mecum noverit, et ut utpote verum ac justam mihi ferens testimonium, testis esse putes omnium fide dignissimus. **397** Quæ igitur in te ultro contuli, ea et ab aliis et abs te maxime confirmata sunt, quibus vero te afficere cogitabam bonis majoribus, et insignioribus, eorum et ipse mihi sum testis, et cui animi uniuscujusque motiones atque sensa manifesta sunt, Deus. Tu tamen tam multis obstructus, nec unius es recordatus, et tot benefactis a me cumlatus, nec semel offensus, cum ego velut catenam quamdam merita meritis huc usque semper addiderim, tu allis præ invidentia me immerentem oppugnantibus socium te adungere voluisti, qui quantum in vobis fuit, mala extrema designastis. Quid ergo ad hæc et cogitare et facere me vicissim par fuit? non conari, si possem contra tibi nocere? Huc si me dedissem, quid sequebatur, nisi ut tu perditam lugeres felicitatem tuam, infamis repente et ex opulento inops? Istuc mihi per facile erat, et te ipsomet iudice hæc et plura præmia pro vafritie tua meruisti. Ast ego cum mihi nec conscius sim, quam multa a Deo venia opus habeam, cum quotidie et numero plura, et gravitate majora peccem, et insuper sacramento tuo credens, tibi ignoscam insidiarumque tuarum obliviscar. Tu enitere, ut posterioribus recte factis priora malefacta oblitteres. Tum igitur cubiculi præfectus denuo pluribus verbis et juramentis quæ scripserat confirmatis, in magni domestici gratiam se restituit, et multos genere illustres celebritate nominis anteivit. Tempore procedente, ut supra memoravimus, cum eum imperator adhuc superans, classis contra Persas ductorem legisset, idque magni domestici magnis precibus dedisset, quod alioqui huic muneri minime idoneum sentiret, curandæ reipublicæ præpositi erant Spanophilus a memoria et Joannes Melitenensis, quæstores Georgius Pepagavenus et Nicolaus Melitenensis. Verum ubi et in litteris imperatoriis, et in pecuniis, ut docuimus, fraude usus est, improbitatem detestatus imperator, honorem ei, quo parum diu gavisus erat, abrogavit, vixitque ad tempus nulla

καὶ αὐτὸς παρῆν, μάλιστα κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ ζωοποιῦ τοῦ Σωτῆρος Λόγου τοῦ σώματος προφλευσιν ἐγγὺς γενόμενος παρείχετο τὸ βιβλίον, εἰπὼν καὶ διὰ γλώττης, ὡς τῶν ἐγγεγραμμένων μάρτυρας παρέχοιτο αὐτὸ τε τὸ φρικτῶς ἱερουροῦμενον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς τε ἀφανῶς προηγουμένους καὶ παρεπομένους ἀγγέλους, καὶ τοὺς αἰσθητῶς καὶ φανερώς ἡμῖν πρὸς τὴν διακονίαν αὐτοῖς συναρμομένους ἱερέας τουτουσί. Τοῦ μεγάλου δὲ δομestίκου τὰ γράμματα ἔχοντας ἐν ταῖν χερσῖν, καὶ τὴν τῆς ἱερουργίας περιμένοντας τελευτήν, ἵνα ἀναγνῶ, πάλιν ὁ παρακοιμώμενος γενόμενος ἐγγὺς, εἶδειτο τὸ νῦν ἔχον ἀναγνώσαι, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ὄρων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου φθερούμερα καὶ πιστότερα τὰ γεγραμμένα ἦ· ἐπεὶ δὲ πιθόμενος ἀνάγνω, τότε μὲν ἐφθέγγετο οὐδέν. Ὑστερον δὲ μετὰ τὴν τελευτήν, μόνον τὸν παρακοιμώμενον παραλαβὼν, τὴν μὲν ἐξαρχῆς, ἔφη, κακοπραγίαν, ἣ προσπαιῶν εἰς τοῦτο τύχης καὶ περιφανείας ἤχθης ὑπ' ἐμοῦ, πάντες μὲν συνειδοῖεν ἂν ἐμοὶ Ῥωμαῖοι· σὺ δ' ἂν εἴης πάντων μᾶλλον ἀξίόχρειος; πιστεύεσθαι τὰ ληθῆ καὶ δίκαια περὶ σεαυτοῦ συμμαρτυρῶν ἐμοί. Τῶν μὲν οὖν ὑπηγμένων παρὶ τε τῶν ἄλλων ἀρχούσαν ἔχω τὴν ἀπόδειξιν, καὶ μάλιστα σοῦ· ὦν δὲ διανοούμενην περὶ σοῦ μειζόνων καὶ θαυμασιωτέρων ἀγαθῶν αὐτός τε σύνοιδι ἐμαυτῷ, καὶ ᾧ τὰ ψυχῆς ἐκάστου κινήματα καὶ διανοήματα φανερὰ Θεός. Αὐτὸς δὲ μὴθ' ὑπὲρ ὧν πολλάκις ὑπ' ἐμοῦ πίπονθας καλῶς μηδενὸς μνησθεῖς, μὴθ' ὡς τοσαῦτα εὐεργετηθεῖς, οὐδὲ ἀπαξ πίπονθας κακῶς, ἀλλὰ δίκην σειρᾶς τινος ἀδιάλυτος ἢ τῶν εὐεργετημάτων ἀκολουθία μέχρι νῦν πρ' ἐμοῦ διετηρήθη, ἐτέροις ὑπὸ βασκανίας μηδὲν ἀδικοῦντι πολεμοῦσιν ἐμοὶ προσνείμας ἑαυτῶν, τό γε εἰς ἡμᾶς ἦκον τὰ ἔσχατα διέθεσθε κακὰ. Τί οὖν πρὸς ταῦτα κάμει καὶ διανοεῖσθαι καὶ ποιεῖν ἐχρῆν, ἢ πειρᾶσθαι βιάσασθαι ἂν ἄρα τι δυναμῆαι καὶ αὐτός; Εἰ δ' ἐπὶ ταῦτα ἐτραπέμην, εἰλοπὸν ἦν, ἢ σὲ τὴν προτέραν θρηνεῖν εὐδαιμονίαν ἄτιμον ἐξίφνης καὶ ἀπορον περιτόντα ἐκ μεγάλα δυναμένου; Τοῦτο μὲν οὖν ἐμοὶ τε τῶν πάνυ ῥηδίων ἦν, καὶ αὐτὸς ἂν δικάσις σεαυτῷ ὡς τοιούτων ἦσθα καὶ πλείονων ἄξιος τῆς πανουργίας ἀπολαύειν. Ἐγὼ δ' ἐμαυτῷ πολλῆς παρὰ Θεοῦ τῆς συγγνώμης δεομένην συνειδῶς, οὔτε ἀριθμῶ τοσαῦτα, οὔτε τηλικαῦτα καθ' ἡμέραν ἀμαρτάνοντι τὸ μέγεθος, ἀλλὰ πολλῶ δεινότερα καὶ πλείω. Ἄλλως τε καὶ τοῖς ὄροις τοῖς σοῖς πιστεύσας, συγγνώμην παρέχομαι καὶ ἀμνηστῆσαν τῆς ἐπιβουλῆς· σοὶ δὲ μελήσει τοῖς ὕστερον ἀγαθοῖς τὰ πρότερα εἰργασμένα ἀπαλείφειν. Τότε μὲν ὁ παρακοιμώμενος αὐτοῖς λόγοις τε πλείοσι καὶ ὄροις τὰ γεγραμμένα ἐπιθεβαιώσας, τῆς παρὰ μεγάλου δομestίκου πάλιν ἀπέλαυε ῥοπῆς, καὶ πολλοὺς παρσευδοκίμει καὶ τῶν γένει περιδόξων. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὡσπερ δὴ καὶ πρότερον ἰσχύρηται ἡμῖν, τοῦ κατὰ Περσῶν στόλου ὑπὸ βασιλέως; εἰ περιόντος ἀποδειχθέντος στρατηγῶς, πολλὰ τοῦ μεγάλου περὶ τούτου δομestίκου δεηθέντος βασιλέως, ὡς τὴν στρατηγίαν ταύτην ἐγγχειρίσαι μὴ προσήκουσαν ἐκείνῳ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα οἰομένου διατερίβην.

πρὸς μὲν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μεσάζειν τοῖς δημο- A
 σίοις, ὁ ἐπὶ τῶν ἀναμνήσεων Σπανόπουλος καὶ ὁ
 Μελιτηνιώτης Ἰωάννης ἦσαν τεταγμένοι, χρημάτων
 δὲ ταμίαι τῶν κοινῶν, ὁ τε Πιπαγωμένος Γεώργιος
 καὶ Νικόλαος ὁ Μελιτηνιώτης. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὰ
 βασιλικὰ γράμματα καὶ περὶ τὰ χρήματα, ὡσπερ
 ἐφημεν, ἐπιβούλως διανοηθεῖν, βασιλεὺς μὲν μισή-
 σας τὴν πονηρίαν, μικρὰ τῆς στρατηγίας ἀπολαύ-
 σαντα, παρέλυσεν εὐθέως τῆς ἀρχῆς, καὶ διήγαγεν
 ἐπὶ καιρὸν μηδὲν ἐγκεχειρισμένους τῶν κοινῶν. Ἐπεὶ
 δὲ ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, πολλὰ τοῦ μεγάλου δεη-
 θῆς δομestίκου, καίτοι καὶ οἰκοθεν ὠρμημένου
 ποιεῖν αὐτὸν εὖ, τὴν μὲν τοῦ μεσάζειν ὑπηρεσίαν
 ἐνεχειρίσθη, τὴν δὲ τῶν βασιλικῶν χρημάτων φυ-
 λαχὴν, οὐκέτι· καὶ τοῖ γε ἐμελλε μικρὸν ὕστερον
 καὶ ταύτην, ὡς ὁ μέγας ὕστερον δομestικός διεθε- B
 δαιούτο. Ὁ δὲ τὴν μὲν τῶν ἀρχῶν ἰδὼν εὐθέως καὶ
 μετὰ βραδείας αὐτῷ προσγενομένην ἅμα τῷ αἰτή-
 σαι, τὴν ἐτέραν δὲ οὐκέτι, οὐ τῶν παρεσχημένων
 ἕνεκα ἐπήγει μάλλον χάριτας ὁμολογεῖν, ἢ ἀμύνεσθαι·
 ὧν ἀδίκως φέρετο ἀποστερεῖσθαι· νομίσας δὲ καὶ βα-
 σιλιδα μὲν ἐπιτετραφέναι τῷ μεγάλῳ δομestικῷ
 ἀμφοτέρας· ἐκείνῳ ἐγγεχίρειν τὰς ἀρχάς, τὴν δὲ
 χαριζόμενον τοῖς τὴν ἐτέραν ἔχουσιν ἀποστερεῖν
 ἐκείνους, ἔγνω δεῖν προσκρούειν φανερώς. Καὶ βασι-
 λιδὸς προσελθὼν, παρόντος ἐκείνου καὶ διαλεγόμενου,
 Ἐγὼ νομίζω, εἶπεν, οὐ μόνον τὴν ἐμοὶ παρεσχημέ-
 νην νῦν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ πάσας ὄσας ἀρχούσι Ῥω-
 μαῖοι, οὐ παρὰ μεγάλου δομestίκου, παρὰ σοῦ δὲ
 χορηγεῖσθαι πᾶσι. Διὸ καὶ εἰμαι προσήκειν σοὶ C
 τὰς τῆς εὐεργεσίας χάριτας εἰδέναι. Εἰ δὲ ταῦτα
 οὕτως, ὡσπερ οἴομαι, ἔστιν ἀληθῆ, ἀνὸς ἔτου παρὰ
 σοῦ προστεταγμένον ἀμφοτέρας· ἔχειν τὰς ἀρχάς,
 ὧν καὶ περιόντος ἤρχον βασιλέως, τὴν ἐτέραν παρ-
 ἔσχετο αὐτὸς, τῆς μιᾶς ἀποστερήσας, δέομαι σοὶ
 καὶ τὴν ἐτέραν αὐτῷ προστάξει ἀποδοῦναι, μάλλον
 δὲ καὶ αὐτοῦ παρόντος παρὰ σοῦ ἐγγεχίρεισθαι, ἵνα
 σοὶ καὶ μάλλον προσηκούσας τὰς εὐχαριστίας τῆς
 εὐεργεσίας ἀποδῶ. Ὁ μέγας μὲν οὖν δομestικός
 ἐφθέγγετο οὐδέν. Ἡ βασιλις δ' αὐτοῦ πολλὴν κατα-
 γνοῦσα τὴν ἀχαριστίαν, Πάνου θαυμάζειν, εἶπεν, ἐπέρ-
 χεται μοι, τὴν αἰτίαν ἐξ ἧς εἰς τούτους προήχθης
 τοὺς λόγους οὐ συνορώσῃ. Εἰ μὲν γὰρ οἴομενος μὴ
 τὴν ὁμοίαν δύναμιν τὸν μέγαν δομestικὸν ἦν περ
 καὶ πρότερον κεκτηθῆσθαι, ἢ ἐμὲ τι διαφέρεισθαι πρὸς D
 αὐτὸν, δεῖν ἔγνωσ αὐθαδῶς αὐτῷ προσφέρεισθαι καὶ
 θρασέως, ἴσθαι πάνου τοῦ προσήκοντος ἀμαρτῶν. Εἰ
 δ' οὐδὲν ἀποθεβληκότα καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς
 εὐνοίας τῆς εἰς ἐμὲ εἰδῶς, ἔπειτα εἰς τούτο προή-
 χθης ἀτοπίας, οὐκ ἀσυνεσίας, ἀλλὰ παραπληξίας
 φαίην ἂν ἔγωγε τοὺς λόγους τουτουσί. Ἐγὼ δὲ σε
 περιόντος μὲν ἤδειν βασιλέως τὴν τε τοῦ μεσάζειν
 ἐγκεχειρισμένον καὶ τοῦ βασιλικῷ ταμιεῖου τὴν
 ἀρχὴν. Πλὴν καὶ τότε εἶποι τις ἂν, οὐχ ἐκόντος βα-
 σιλέως, ἀλλὰ διὰ τὸ βούλοσθαι τούτον παραχωροῦν-
 το· διὸ καὶ πολλὰ πολλάκις ὠνειδίζετο παρ' ἐκείνου, κατὰ
 σοῦ ἐκφερομένου πρὸς ἀρχὴν, ὡς οὐ λυσι-
 τελοῦντα πράττων σὲ μεζιζόνων ἢ προσήκεν ἀξιώων. Ἐπεὶ
 δὲ ναύαρχος αἰρεθεὶς αὐθις ἐξεβλήθη τῆς
 ἀρχῆς, οὔτε βασιλέως ζῶντος, οὔτε μετὰ τὴν ἐκείνου
 τελευτὴν ὑπ' ἐμοὶ πρὸς ἀρχὴν τινα προήχθης.
 Νῦν δ' οὗτος οἰκοθεν πρότερον ὀρμηθεὶς, ἦν ἐφης ἐνεχειρίσεν
 ἀρχὴν. Ἐπειθ' ὕστερον ἀπαγγείλας,

A functione publica. Extincto imperatore magnum domesticum, quanquam per se cupientem illi benefacere, precatus, officium administratoris, at non fisci praefecturam, obtinuit, tametsi, ut magnus domesticus aiebat, paulo post et hanc obtinisset.

398 At ille cum cerneret e praefecturis hanc statim ac facile, simul ut petiisset, contigisse, alteram non amplius, cum propter accepta gratias agere debuisset, ipsi ob ea, quibus se injuste privatim ducebat, ultionem parabat. Ratus vero imperatricem magno domestico utriusque praefecturae in ipsum conferendae potestatem dedisse, eumque quo alteram habentibus gratificaretur, illam sibi detrudere, in ejus odium offensionemque aperte incurrere statuit, et ad imperatricem ingrediens, eo praesente, et cum illa colloquente, Opinor, inquit, non solum nunc mihi commissam praefecturam, sed omnes, quas Romani habent praefecturas, non a magno domestico, sed abs te committi ac dari omnibus. Quare etiam decere arbitror, tibi de beneficio gratias agere. Quod si ita est, ut mihi videtur, quid ita, cum abs te jussum sit ambas obtinere me praefecturas, quas vivo imperatore obtinuerim, unam hic mihi dedit, alteram eripuit? Quare te oro, ut alteram quoque reddi jubeas, vel potius ipso praesente tu in me conferas, ut tibi potius, quas debeo, gratias agam. Silebat ad haec magnus domesticus; imperatrix autem Apocauchum vehementer ingratum judicans, Magna me capit admiratio, inquit, non intelligentem undenam ad hujusmodi voces impellare. Si enim magnum domesticum non eadem, qua prius potestate valere, et me ab ipso discrepare existimans, arroganter et confidenter in eum irruendum decrevisti, scito te tota via aberrasse. Sin neque de potentia, neque de benevolentia illius erga me quidquam imminutum sciens, nihilo minus huc insolentiae processisti, non ego jam hunc sermonem tuum impudentiae, sed amentiae aseripserim. Non me fallebat superstite imperatore administratoris munus, simulque fisci praefecturam tibi commissam: verumtamen etiam tum dicere licebat, non imperatore voluisse, sed volente hoc permisisse, quo ei postea multum ac saepe in te stomachans exprobrabat, quasi rem egisset inutilem, cum te majoribus, quam pro humeris tuis, dignum censuisset. Postquam autem classi es praefectus, et ea dignitate rursus exutus, nec vivo nec mortuo imperatore a me ad ullum magistratum provectus es. Nunc hic suapte nutu, quam dicebas, praefecturam tibi mandavit. Deinde cum id mihi renuntiasset, ut ratum haberem quod egerat, adduxit. Decebat igitur gratum esse adversus bene meritum, nec cum tanta confidentia tam arroganter te gerere. Haec Augusta ad praefectum cubiculi.

ἔπεισε καὶ στέργειν τὰ ἐψήφισμένα. Διὸ προσῆκε τῆς εὐεργεσίας χάριτας ὁμολογεῖν, καὶ μὴ θρασείως ἀπαυθαλίεσθαι. Οὕτω μὲν οὖν ἡ βασιλις πρὸς τὸν παρακοιμώμενον ἐφθέγγετο.

399 CAPUT XVI.

Apocauclus a domestico collata dignitate privatur, et contemnitur; eum per ejus amicos et patriarcham placat. Imperatricem ei reconciliat. Mittuntur qui Epibatis illum adducant, sed venire abnegat. Domesticus cohortatus omnes ad concordiam et pacem, Byzantio discedit. Filiam suam imperatori juveni despondere differt. Apocauclus in itinere se illi ultro tradit et de juramentis ante rejectis sese purgat. Ejus cum matre magni domestici colloquium; a qua admonetur, ut factis magis, quam juramentis se amicam præstet.

Magnus domesticus nec ipse tam improbum hominem diutius sustinens, vocem in hæc verba solvit: Oportebat quidem longinquitatem temporis, quo beneficiis meis usus es, magistram tibi gratitudinis fieri. Sed quia sponte ac libens malus es, et cum gratias ingentes agere oporteret, tu convicia dicere maluisti, jam ego te hoc ipso, quo ornaveram, honore multo; et ab hoc die nullius tibi publicæ rei cura esto. Sic domesticus. Apocauclus imperatricem percunctari, num his assentiatur: qua respondente, Etiam assentior, magnus domesticus omni rursus ei magistratu interdicto surrexit, et rempublicam perrexit gerere. Tum quotquot in palatio versabantur, cognita Apocauchi in magnum domesticum impudentia, et quomodo ab illo succensente omni magistratu exclusus esset, pro improbo ac deliro habebant. Cumque antehac palatio exeuntem frequenter comitari et propter magistratum observare solerent, tunc egredientem nemo deducere ac prosequi ausus est, sed uno duntaxat famulo, Spalocota nomine, prosequente exivit. Ergo Apocauclus, cum his de causis magnum domesticum palam offendisset et ad iram compulisset, multis diebus domi sedebat, et sive ex mœnore ac desperatione vere, sive ex simulatione falso, male habebat. Postmodum rursus compluribus magni domestici amicis supplex factus, et in primis patriarchæ, per eos illum placavit, promissisque ingentibus ac sacramentis, de cætero nihil simile attentaturum fidem fecit. Non diu post etiam quæ contra Persas parabatur, classi duccem eum constituit. Sed horum brevi oblitus, Joanni adolescenti imperatori, ut diximus, insidias tetendit; quorum ipsa Augusta tunc magnum domesticum admonuit, ut nempe Apocauclus ingratus in illum toties apparuerit, ob quæ neque veniam dandam, sed in Epibatis inclusum relinquendum; non enim quieturum, sed si copia fuerit, novi aliquid denuo moliturum. At enim ille longa oratione eam permovit, ut ei culpam condonaret, nullo tamen modo sineret Byzantii vivere, 400 sed Epibatis egressum, et ipsam adoratione veneratum, postridie eodem reverti juberet. Ut hæc sententia sietit, seorsum quisque, imperatrix, magnus domesticus et patriarcha ἀμνηστίας illi juraverunt: et nomine quidem imperatricis ac patriarchæ Phocas, Dexius, Ampar, magni autem domestici, Demetrius Casandrinus Epibatas venerunt, ut eum adducerent. Quibus visis et eorum verbis auditis, Apocauclus neque juramentis, neque ullis verbis fidem

Ἦ ὁ μέγας δὲ δομέστικος τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ αὐτὸς οὐκ ἐνεγκῶν, Ἔδει μὲν, εἶπε, τὸν τοσοῦτον χρόνον διδάσκαλόν σοι τῶν ὑπεργμῶνων ἀγαθῶν γενέσθαι παρ' ἐμοῦ. Ἐπεὶ δ' ἔκοντι κακὸς ἐθέλων εἶναι, θεόν πολλὰς χάριτας ὁμολογεῖν, οὐδὲ τάναντία προεἰλου λέγειν, ἤδη σου κατῷ τὴν ἀρχὴν ἦν παρεσχῆμην ἀφαιρῶ· καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, μηδενὸς σοι μελέτω τῶν κοινῶν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν. Ἀπόκαυχος δὲ τῆς βασιλίδος ἐπυθάνετο εἰ καὶ αὐτῇ τοιαῦτα συνδοκοίη· τῆς δὲ τὰ εἰρημμένα στέργειν εἰπούσης, ὁ μέγας δομέστικος αὐθις πᾶσαν ἀπαγορεύσας ἀρχὴν ἐκείνῃ, ἀνέστη, καὶ διοικητικῶς ἐτέρων εἶχετο πραγμάτων. Ὅσοι δὲ παρῆσαν ἐν βασιλείῳ, τὴν παρακοιμώμενον γνόντες πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἀντιλογίαν, καὶ ὡς ὑπ' ἐκείνου πρὸς ὀργὴν πάσης ἀρχῆς ἀπελαθεῖν, πολλὴν μὲν ἐκείνου καὶ ἀγνωμοσύνην καὶ παράνομιαν κατέγνωσαν. Ἐξιδόντες δὲ τῶν βασιλείων, καί τοι πρότερον εἰωθότες ἔπεσοι πολλοὶ καὶ θεραπεύειν διὰ τὴν ἀρχὴν, τότε προσελθεῖν οὐδεὶς ἐτόλμησεν, ἀλλ' ἐνὶ ἐξῆι τῶν οἰκετῶν αὐτῷ παρεπομένον, Σπαλοκότου προσαγορευομένου. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν ἐκ τοιούτων αἰτιῶν τῷ μεγάλῳ δομῆστικῷ φανερώς προσκεκρουκῶς, καὶ πρὸς ὀργὴν ἀπελαθείς, ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις οἶκος καθῆστο, εἴτε ἀληθῶς ὑπ' ἀθυμίας, εἴτε ὑποκρινάμενος νοσεῖν. Εἴτε αὐθις πολλοῖς τῶν μεγάλου δομῆστικῷ φίλων ἰκέτης γεγωνῶς καὶ μάλιστα πατριάρχῃ, ἔπεισε δι' αὐτῶν ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, πολλὰ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐπαγγειλάμενος καὶ ὄρκους μεγάλους πείσας, ὡς οὐκέτι τοῖς ὁμοίοις ἐπιχειρήσει. Καὶ μετ' οὐ πολὺν, καὶ τῶν κατὰ Περσῶν παρασκευαζομένων τριηρῶν παρέσχε τὴν ἀρχὴν. Ἦν ὀλίγω ὕστερον ἀμνημονήσας, Ἰωάννη τῷ νέφῳ ὡσπερ ἐφημεν ἐπεβούλευσε βασιλεῖ. Ἦν ἡ βασιλις ἀνεμνησκῆ τὸν μέγαν δομῆστικον τότε, ὡς ἐν πολλοῖς ἀχαρίστου τοῦ παρακοιμώμενου πρὸς αὐτὸν ἀνεφανέντος, δι' ἃ οὐδὲ παρέχειν ἐπέθετο συγγνώμην, ἀλλ' ἔῃ ἐν Ἐπιβάταις ἐγκεκλεισμένον, ὡς οὐδ' αὐθις ἡρεμήσοντα ἀν ἐξῆι περιέειναι, ἀλλὰ τισιν ἐπιχειρήσοντα καινοστέροις. Ὁ δὲ πολλοῖς ὑπὲρ ἐκείνου χρησάμενος πρὸς βασιλῖδα λόγους, ἔπεισε τελευταίον, τὴν μὲν συγγνώμην παρασχεῖν, μηδαμῶς δὲ ἔῃ ἐν Βυζαντίῳ διατρίβειν, ἀλλ' ἐξ Ἐπιβατῶν ἐλθόντα καὶ προσκυνήσαντα αὐτῇ, ἔπειτα εἰς τὴν ὕστεραν ἐπανήκειν πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο τοιαῦτα, καὶ ἀμνηστία; τῶν κακῶν ἐγίνοντο ὄρκοι πρὸς ἐκεῖνον ἰδίῃ παρὰ τε βασιλίδος καὶ μεγάλου δομῆστικῷ καὶ πατριάρχῳ, τοὺς μὲν Φωκᾶς τε καὶ Δεξιδὸς καὶ τρίτος Ἀμπαρ παρὰ τε βασιλίδος καὶ πατριάρχῳ ἤκον ἄγοντες ἐν Ἐπιβάταις· τοὺς μεγάλου δομῆ-

στίκω δὲ Δημήτριος ὁ Καταδρηνός. Οὐδ' ὁ παρακοιμώμενος ἰδὼν, τῶν τε λόγων οὐδ' ἐποίησαντο ἀκούσας, πρὸς ἐκεῖνον ἔφασκεν, οὐθ' ὄρκους, οὐτε λόγους πείσασθαι τισιν, ἀλλ' αὐτῷ μελήσειν, ὅπως ἂν ἄριστα διάθῃται τὰ κατ' αὐτόν. Οἱ μὲν οὐνοῦτως ἐπινῆκον ἄπρακτοι. Ὁ μέγας δὲ δομῆστικός, ἰπὸ ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἠπαίετο Βυζαντίου ἐξελεθεῖν, τὴν πατριάρχην αὐθις μόνον παραλαβὼν, τῶν τε προτέρων αὐθις ἀνεμίμησεν λόγων, καὶ τῶν ὄρκων τῶν γεγενημένων πρὸς αὐτόν. Ἐδείκτο τε τοιοῦτον φανῆναι καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων, ὡς περ λόγους ἐπηγγέλτατο προθύμως, καὶ μὴ περιιδεῖν αὐτόν ὑπὸ συκοφαντῶν διαβληθέντα. Πατριάρχου δὲ τοῖς ὁμοίοις καὶ αὐθις καὶ λόγοις καὶ ἐπαγγελίαις χρησαμένου, καὶ θαρβεῖν εἰπόντος ὡς οὐδὲν ἦττον ἢ εἰ παρῆν αὐτῆς τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίων ἀνθεξιμένου, ἀλλήλους προσαγορεύσαντες, διελύθησαν. Ὁ μέγας δὲ δομῆστικός, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, μάλιστα δὲ τοῖς πρὸς πατριάρχην ὀλίγω πρότερον ὑπὲρ τοῦ ἐπιπτον αὐτὸν εἰς τὰ βασιλεῖα εἰσιέναι διενεχθεῖσι, πολλὰ περὶ εὐταξίας καὶ τῆς εἰς βασιλίδι εὐπειθείας διαλεχθεῖς, καὶ τελευταῖον ἀπειλήσας ὡς οὐκ ἀτιμώρητον ἀφήσει, εἰ τις ἐπιχειροῖη νεωτέρους, ἐξῆλθε Βυζαντίου, ὀγδόῃ φθίνοντος Σεπτεμβρίου. Πρὶν δὲ Βυζαντίου ἐξελεθεῖν, γενόμενος ἐν βασιλείῃς αὐθις ὡς συνταξιόμενος τῇ βασιλίδι, τὴν θυγατέρα κελουούσης βασιλεῖ τῷ νέῳ Ἰωάννῃ τὸν μέγαν δομῆστικὸν κατεγγυξῆν, ἀνεβάλλετο εἰς τὴν ἐπάνοδον ἐκεῖνος τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας· τὴν δοκεῖν μὲν ὡς τῶν πραγμάτων ἐπαιγόντων, καὶ οὐκ ἐώντων περὶ τοιαῦτα διακριθεῖν, τῇ δ' ἀληθείᾳ, τῶν παρὰ τῶν φίλων μεμνημένος λόγων, οἱ μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μήτ' ἀγαθῶν, μήτε φαύλων πράττειν τὸ δοκεῖν πρὶν ἂν αὐτοῖς συγγένηται μόνον πέμψαντες ἐκώλυον· οἷς φυλάττων τὴν φιλίαν καὶ μηδὲν πρὶν ἐπιψηφίσασθαι τοὺς φίλους πράττειν βεβουλευμένος, ἀνεβάλλετο τῆς θυγατρὸς περὶ τῶν γάμων τότε τὰς συμβάσεις. Ὁδοῦ δὲ πάρεργον ἐν Ἐπιδαύταις γενομένων, καὶ ἡ παρακοιμώμενος πρὸς βασιλίδι διάλυσις ἐπράττετο αὐτῷ. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ φρουρίου ἐγένετο ἐγγύς, ὁ παρακοιμώμενος ἐξελεθὼν, ἠσπάζετο τε αὐτὸς, καὶ περὶ τῶν ὄρκων ἀπελογεῖτο τῆς ἀποστροφῆς, ὡς οὐ διὰ κακίαν αὐτῷ παραθῆη, ἀλλ' ἴν' ἔργοις αὐτοῖς γένοιτο καταφανὲς, ὡς οὐ δέοιτο ὄρκων παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ λόγοις αὐτοῦ φίλοις μᾶλλον θαρρόσι ἢ ἑτέρων ἐγγράφοις ὄρκους. Διὸ καὶ νῦν ἰδὼν προθυμότερα ἐγκεχειρικέναι ἑαυτὸν, οὐθ' ὄρκων, οὐτε τινὸς ἐτέρου δεσθεῖς. Εὐχαριστήσας δὲ ὁ μέγας δομῆστικός, ἐπὶ τούτοις αὐτῷ καὶ ἰκανὴς προσεμίλησας, αὐτὸν μὲν οἷοι κατελίμπανεν, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἤξοντα πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ εἰς Σηλυβρίαν ἦλθεν. Ἐς τὴν ὑστεραίαν δὲ, ἐπεὶ καὶ ὁ παρακοιμώμενος ἤκε πέμψας πρὸς Βυζάντιον ὡς τῇ βασιλίδι προσκυνήσαντα αὐθις ἐπανῆκεν πρὸς αὐτὴν, αὐτὸς εἰς Διδυμότειχον ἰλθὼν, πρὸς τὴν εἰς τὴν ἐσπέραν παρεσκευάζετο στρατεῖαν. Ὁ παρακοιμώμενος δὲ γενόμενος ἐν Βυζαντίῳ, πρῶτα μὲν προσεκύνει βασιλίδι, καὶ συγγνώμης ἔξιοῦτο ἐφ' οἷς ἔδοξε προσκεκρουκέναι. Ἐπειτα τῇ μεγάλῳ δομῆστικῷ προσα-

se adjuncturum, sed ut res suæ quam optime se habeant, sibi curæ futurum affirmavit. Ita illi frustra reverterunt. Magnus autem domesticus quoniam Byzantio exire necessitas urgebat, patriarcham rursus solum aggrediens, priorumque sermonum et jurisjurandi commonefaciens, orabat, ut qualem verbis prompte promississet, talem se re ipsa præstaret, et ne sycophantarum calumniis objici ipsum pateretur. Cum patriarcha iterum iisdem verbis et promissis uteretur, juberetque sibi fidere, se enim æque ac si ipse præsens ageret, causam ejus absentis acturum defensurumque, dicto vale digressi sunt. Postea magnus domesticus et apud alios omnes, et apud eos præcipue qui antea eum patriarcha altercati erant, utrum equo insidens domesticus palatium introiret, multa de ordine et tranquillitate, deque obedientia erga imperatricem servanda locutus, et postremo comminatus, haud impune laturum, si quis res novas auderet, Byzantio ante diem quartum Kalendas Octobres discessit. Sed antequam itineri se daret, palatium ad imperatricem valedicendum petivit, quæ cum eum exhortaretur ut filiam suam Joanni adolescenti imperatori desponderet, ille in reditum sponsalia distulit, specie quidem, ut bello magnopere compellente, nec talibus moram concedente, re autem vera, amicorum memor, qui misso certo homine, ne quid seu bonum, seu non bonum videretur, ipsis absentibus faceret, interdixerant. Custoditæ igitur jure amicitia, et nihil ipsis invitis agere fixum habens, conventa et stipulationes super filia connubio differerebat. In transitu porro Epibatis inter ipsum Apocauchum et Augustum rem omnem composuit. Nam cum prope castellum esset, Apocauchus salutatum foras exiit, et de juramentis rejectis se purgavit: non id vitio suo factum, sed ut re declararet, se ejus juramentum non requirere, cujus nudis verbis plus **401** quam reliquorum scriptis juramentis tribueret: idcirco et nunc eo viso sese illi nec juramentum, nec aliud ab illo desiderantem tradere promptissime. Ob hæc gratiis actis, et diutius cum ipso collocutus, eum domi, ut postridie ad se venturum reliquit, ipse vero Selybriam venit. Postridie, postquam et præfectus cubiculi eodem venit, misso illo Byzantium, ut imperatrice adorata, Epibatas rediret, ipse Ditymotichum profectus, ad expeditionem in Occidentem se instruebat. Apocauchus jam Byzantii imperatricem submisso corpore veneratus, veniam peccatis suis flagitat. Deinde matrem magni domestici (quæ tunc consolandæ imperatricis Byzantii manebat) conveniens, primum quidem ejus filio magnas agebat gratias, non modo de beneficiis ab initio usque ad illum diem ab eo perceptis, verum etiam de tolerantia et commiseratione, quam sæpius et ad extremum tam stolide se offendenti ostendisset, addebatque nunquam omnino se ingratum atque improbum erga illum repertum iri, sed ita induxisse

χου ἐπανερωμένου, ὄθεν ἂν σὺ ἴη τὴν τοῦ πράγμα-
τος, ὡς περ ἰσχυρίζεται, κατάληψιν ἀκριθεῖ, τὰς μὲν
εἰτίας ὄθεν ἐξεγένετο μαθεῖν, ἰδεῖτο μὴ πολυπραγ-
μονεῖν· οὐ γὰρ ἀπορρήτων δύναισθαι κατατολμᾶν·
ἐν δὲ τούτῳ σαφέστατα πεπεισθαι, ὡς εἰ μὴ πᾶν
τὴν ψυχὴν ἤλγει, τῶν κατ' ἐκείνου μελετωμένων
ἀκριθεῖ τὴν γνώσιν ἐσηκῶς, οὐκ ἂν ἀπήγγελλεν
ἐλθόν. Ἔτι δὲ τοῦ πατριάρχου ἀπιστοῦντος, καὶ
τὴν ἀβρίαν τοῦ μεγάλου ῥομεστικοῦ μεταβολὴν μὴ
παραδεχόμενου, ὄρκοις ἐκείνου· διεσθεσιούτο, μηδὲν
εἶναι ψευδὲς τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ πάντα ἀληθῆ.
Προῆνε τε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ τάχιστα βουλεύεσθαι
ἐξ ὧν τὸν κίνδυνον ἐξίσται διζφυγεῖν. Οὐδὲ γὰρ ἐκει-
νος ὡς καὶ σὺ βέλτιον ἂν εἰδείης εὐκολος μεταβάλ-
λεσθαι πρὸς τὰ βεβουλευμένα. Ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ
πατριάρχης σφόδρα θορυβηθεὶς, καὶ μάλιστα ὑπὸ
τῶν ἄρκων πεπεισμένος ὡς οὐδὲν ἂν εἴη πλάσμα τῶν
εἰρημένων, ἰδεῖτο βουλεύεσθαι οἱ, ὃ τι δέοι πράτ-
τειν πρὸς τοσοῦτον ἔσμον κακῶν. Ὁ παρακοιμώ-
μενος δ' ἔτι μᾶλλον τὸν πατριάρχην εἰσω δικτύων
ἄγειν βουληθεὶς, καὶ τῶν προτέρων μὲν, ἔφασκεν,
εὐεργεσιῶν, πολλὰς τε χάριτας ὀφείλειν ὁμολογῶ,
καὶ δίκαιον εἶναι οὐ μόνον ἅ μοι δοκῶ βελτίω καὶ
λυσιτελεῖ βουλεύεσθαι· προθύμως, ἀλλὰ καὶ χρήματα
καὶ οἰκίας καὶ συγγένειαν, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν
εἰ ὄσον τε εἰπεῖν προέσθαι ἐτοιμῶς ὑπὲρ σοῦ. Ὡς
ἂν δὲ μὴ δοκῶ τῶν κινδύων ἐξω καθεστῶς αὐτὸς σὲ
παραίνειν πολὺν τὸν κίνδυνον ἔχουσι πράγμασιν
ἐπιχειρεῖν, καὶ συγγενείας καὶ τῶν φιλιτάτων ἐμοὶ
ποιῆσαι βούλομαι κοινῶν τῶν θυγατέρων μίαν τῶ
σῶ υἱῷ κατεγγυήσας, ἔν' εἰδείης ἀκριθῶς, ὡς οὐ τῶν
ἀπλῶς φιλιῶς πρὸς σὲ διακεμένων εἶναι βούλομαι,
ἀλλὰ τῶν σοὶ τε καλῶς πράττοντι τῆς εὐετηρίας
κοινωνούντων, καὶ ἀπολλυμένων συνδιαφθαρησομέ-
νων ὁμοίως. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀσμένῳ τῷ πατριάρχῃ
εἰρημένα ἦν, καὶ μᾶλλον ἐπειθετο σπουδάζειν τὸν
παρακοιμώμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὀλίγα περὶ τοῦ κήδους
διαλεχθέντες· οὐ γὰρ ἦν τι τὸ διζφωλίαν παρασκευά-
σον, πάντα ἐτοιμῶς· Ἀποκαύχου ἐπιγγελλομένου·
συμβάσεις τε θέμενοι περὶ τοῦ γάμου, καὶ κατὰ
τὸ Ῥωμαίων ἔθος δι' ἔγκολπιῶν ἐμπεδῶντες τὴν
πράξιν, τοῦ παρακοιμώμενου δὲ καὶ ὄρκους προσθέν-
τος φρικώδεις ἐπὶ τούτῳ, ἐτράποντο πρὸς τὸ βου-
λεύεσθαι. Συνεβούλευε τε ὁ παρακοιμώμενος μὴ ἐκ
τῆς οἰκίας δυνάμεως ὀρμωμένους πρὸς τὸν μέγαν
δομέστικον πόλεμον ἀρᾶσθαι προφανῶς· μὴ γὰρ ὅτι
γε εἰς ἀντιπάλων μοῖραν οὐκ ἐφαρξέσαιν μόνους
πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' οὐδ' εἰ πολλοὺς ἐτέρους προσεται-
ρισάμεθα τοιούτους. Ἡ γὰρ ἐν Ῥωμαίοις ἰσχύς
ἐκείνου οὐχ ἡμῖν γε μόνον φανερά, ἀλλὰ καὶ τοῖς
πόρρω κατωκισμένοις βαρβάροις οὐκ ἀγνωρίζεται· πο-

A germanissimum atque optatissimum in ejus throno
collocare. Rursum sciscitante patriarcha, unde-
nam rem tam exacte, ut affirmabat, didicisset,
rogabat, ne id curiosius exquireret; non enim tam
audacem esse, ut arcana et tacenda vulgaret;
unum indubitato crederet, nisi explorato comper-
tis, quæ contra illum coquerentur, singularem
animi dolorem sentiret, non ei talem punitium
fuisse allaturum. Adhuc incredulo patriarcha,
magnumque domesticum tantum mutatum ab illo
in aures laud admittente, Apocauchus juratus
instare, nihil se falsum, omnia vera proloqui. Quo-
circa non cunctandum, sed primo quoque tem-
pore periculi declinandi capiendum consilium.
Nam is homo, quod tu melius noveris, inquit,
quæ semel statuit, non facile retractat. Turbatus
majorem in modum ista narratione patriarcha,
403 et abesse fictionem juramento maxime per-
suasus, quid tantis malis obrutus inciperet, ora-
bat uti consuleret. Præfectus cubiculi patriarcham
magis in nassam studens inducere, Multum me
tibi pro integressis beneficiis obstructum fateor,
inquit, et æquum esse, me tibi non solum quæ
meliora et magis salutaria judicem, cupide sua-
dere, sed et pecuniam, et famulos, et cognatos, et
ipsam, si res postulet, animam tua causa libenter
contemnere. At enim ne videar ipse periculo
procul, ad res admodum periculosas cohortari,
et cognationis et mihi charissimorum te partici-
pem ac socium facere volo, una filiarum mearum
tua desponsa filio, ut prorsus intelligas, nolle me
de eorum censi numero qui te quoquo modo dili-
gunt, sed de iis qui tua felicitate exultantes, te-
cum quoque perire non dubitent. Hæc ubi patriar-
cha libens audivit, et Apocauchum sui esse studio-
sum constantius credidit, pauca de affinitate
collocuti (nihil quippe erat, quod dissensionem
dare posset, omnia Apocauchus prompte pollicente)
pascientes nuptias, et more Romano pronubis
monilibus de collo gestandis acta confirmantes (9),
Apocauchus insuper caput suum horrendis execra-
tionibus devovente, ni sincerus sit, consultare or-
diuntur. Consulebat autem Apocauchus, non pro-
priis viribus et palam bellum cum eo gerendum:
non solum enim ipsos, sed si tales quoque multi
accesserint, impari conditione futuros. Nam ejus
inter Romanos vires non modo nobis exploratæ
sunt, inquit, sed etiam a remotissimis Barbaris
non ignorantur. Perdiu jam nobis potentia ante-
cellit omnibus, omnesque ejus auctoritati sedulo
obsequuntur: alii, quod crebro ejus beneficia sen-

Jacobi Pontani notæ.

(9) Arrhæ vocantur proprie hujuscemodi spon-
saliorum argumenta et munuscula, quæ dantur
sponsis. Dabantur autem plerumque annuli; et
dicitur pronubus annulus, quod vir sponsam seu
uxorem sibi futuram oppignerare quodammodo
consuevit. Qui olim Romanis erat ferreus, et sine
gemina, prisca nimirum sæcula, et antiqui victus
parcimoniam frugalesque mores designans. Testis

Plinius, cap. 6, his verbis: *Aurum de matronis
nulli norat, præter unico digito, quem sponsus opri-
gnerasset, pronubo annulo.* Verum ista ἐγκόλπια
fuisse aurea, aut argentea, et inaurata non est du-
bium; sive cruciculæ, sive geminæ auro argenteæ
incluse, sive quid aliud fuerint; sane minus magis
conspicuum, quam annulus.

serunt, et plura exspectant: alii, quod ejus opes metuunt. Quare aperto Marte illi pugnare haud conducturum opinor. Præterquam enim quod ad nihilum cadent nostra consilia, etiam nos ipsos perditum ibimus. Sed potentiam aliquam illius potentiae respondentem comparemus necesse est, quam non aliunde inuenimus, quam si artificio quodam imperatricem ad arma contra ipsum expedienda incitauerimus. Quo pacto multis nobis, ut pro novo imperatore pugnantibus opem laturis, facile illi resistemus. Ad hoc porro callide molendum, etsi in primis valebit egregia prudentia tua, nihilo minus iudicii mei quid sit exponam. Ne tamen mirere, **404** si contra hostem potentem mendacio utemur. Nam qui hostem suum evertere instituit, eum haud in magno discrimine ponere oportet, a mendacio, an a veritate auxilium petat, sed reliquis omnibus dimissis, ad unum hoc respicere, ut vincat. Proinde eam fac conuenias, illum ut non jam per cuniculos, sed propalam imperium vindicantem, et non multo post ipsam ejusque liberos jugulaturum accuses. Fidem dictis tuis pariet et antea navata ipsi benevolentia, ac studium, post imperatoris excessum, et quod in præsens ei diligenter operam dare videberis. Si probationem exegerit, ea curiositate ut supersedeat mone, ab illo se disjungat, vitam suam liberorumque seruet, alioqui morituram citius quam probationes expediantur. His de causis timore percussam, belli administrationem nobis permissuram existimo. Hoc felici successu peracto, nihil restabit, nisi ut malus male percat, et tu impendenti ereptus periculo, rem Romanam meritiissimo præ omnibus pro imperio regas. Quapropter te oro, mihi obtemperes, neu rem, via quam ego monstravi, effectum non difficilem, detrectes. Quod si pigritaris in discrimine tuo, ego quidem grauius nihil dicam, te autem quales fortunæ excepturæ sint, conjectura providere par est. His ille patriarcham ad sibi assentiendum, bellumque aduersus magnum domesticum incipiendum impulit. Deinde alios singulatim, opinione aut genere præstantes circumiens, et mendacia calumniasque consuens, in eandem mentem illicere contendebat. Ac primum quidem Andronicum Asanem magni domestici socerum, argumentis, quibus eum potissimum expugnaturum confidebat, aggreditur. Hic namque Asanes ad generum paulo ante venerat, et ut sui miseretur, obsecraverat, vitam minime vitalem viventis ob Joannem et Manuelem filios, annum jam sextum ab imperatore teterrimo obscurissimoque carcere, non secus atque apud inferos detentos. Et cum in Occidentem proficisceretur, quoniam Beras necessario transiturus esset, ubi in custodia habebantur, liberatos secum in militiam perduceret, eorumque opera uteretur, qui de agmine ipsius, quod ad manum conserendam laboremque militarem attinet, nemini concederent. Magnus domesticus non sibi probari hoc consilium respondit: non enim esse terræ filios,

ὅν γὰρ ἤδη χρόνον πάντων ὁ δυνατώτατός ἐστι τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ πάντες αὐτῷ προσέχουσι· ἀκριβῶς, αἱ μὲν, παρ' αὐτοῦ πολλῶν τυχόντες εὐεργεσίαι, καὶ ἐπι πλείω προσδοκῶντες, οἱ δὲ κατεπετηγότες τὴν ἐκείνου δύναμιν. Δι' ἃ οὐκ ὀλομαι πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀντικαθίστασθαι λυσιτελεῖν ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τῷ μηδὲν ἀνῦσαι δυνηθῆναι τῶν βεβουλευμένων· καὶ προσαπολούμεν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τινα καὶ ἡμᾶς δύναμιν δέον ἐκπορίζειν ἑαυτοῖς ἀντίβροπον πρὸς τὴν ἐκείνου. Αὕτη δὲ οὐχ ἐτέρωθεν ποθεν ἂν ἐξευρεθῆναι, εἰ μὴ τρόπῳ δὴ τινι βασιλεὺς ἐκπολεμώσαιμεν ἐκεῖνῳ. Τούτου δὲ γεγενημένου, βραδίως ἀντικαταστήσομεθα, πολλῶν ἡμῖν συναιρομένων ὡς ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως πολεμοῦσι. Τοῦτο δ' ὅπως ἂν συσκευασθῆναι, μάλιστα μὲν καὶ ἡ σὴ σύνοσις θαυμασία οὕσα ἐξευρήσῃ. Συμβουλευέσω δὲ καὶ αὐτός· μὴ θαυμάσῃς δὲ εἰ πρὸς ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἀντικαθιστάμενοι χρῆσόμεθα καὶ ψεύδει. Τῷ γὰρ ἐπιχειροῦντι τὸν πολέμιον καθαιρεῖν, οὐ τοῦτο χρεῖσκει εἰ ψεύδει χρῆσαιτο ἢ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ πρὸς ἐν ἀποβλέπειν μόνον, τὸ τοῦ πολεμοῦντος γενέσθαι κρείττω, τὰ δ' ἄλλα πάντα χαίρειν ἔῃν. Τοιγαροῦν καὶ σὺ βασιλεῖδι προσελθὼν, ἀξιόχρεως δ' ἔση πρὸς πειθῶ ἐκ τε τῆς προτέρας ἧς ἐνεδείξω πρὸς αὐτὴν εὐνοίας καὶ σπουδῆς μετὰ τὴν βασιλείως τελευτήν· καὶ τοῦ νῦν ὑπὲρ αὐτῆς δοκεῖν σπουδάζειν, ἐκεῖνου κατηγορήσον, ὡς οὐχ ὑποπεποιημένου, ἀλλ' ἤδη φανερώς τὴν βασιλείαν ἰδίαν ποιούμενου, καὶ ὅσον οὐδέπω μέλλοντος αὐτὴν καὶ τέκνα ἀποκτείνειν. Ἄν δ' ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἀπαιτῆ, μὴ τοιαῦτα πείσον πολυπρῆγμασιν· φθάσειν γὰρ τελευτήσασαν πρὶν εἰς τοὺς ἐλέγχους ἔχειν, εἰ μὴ ἐκεῖνου διαστῆσα, ἐκ τὴν διατώσει καὶ τέκνα, ἐκ τούτων δὲ ἐκείνην ὡσπερ ὀλομαι ὑπὸ δέους καταπλαγεῖσαν, τὸν πρὸς ἐκεῖνον ἡμῖν πόλεμον ἐπιτρέψειν. Τούτου δὲ κατορθωθέντος, οὐδὲν ἄλλο λείπεται ἢ ἐκεῖνον μὲν ἀπολέσθαι κακὸν κακῶς, σὲ δὲ πρὸς τῷ τὸν ἐπληρημένον κίνδυνον διαφυγεῖν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διοικεῖν πάντων μάλιστα ἀξιώτατον ἔνα. Διὸ σοῦ δέομαι πεισθῆναι συμβουλευόντι ἐμοί, καὶ μὴ πρὸς τὴν πράξιν ἀναδύεσθαι, βραδίαν οὖσαν ὡς ἐγὼ συμβουλεύω κατασκευασθῆναι. Εἰ δ' ἀποκνήσεις πρὸς τὸν κίνδυνον, ἐγὼ μὲν δυσχερὲς οὐδὲν ἐρῶ, σὲ δὲ τὰς ἐκδεχομένας τύχας ἤδη στοχάζεσθαι προσῆκον. Τούτοις μὲν οὖν τὸν πατριάρχην ἐπεισεν αὐτῷ τε προσέχειν, καὶ πόλεμον πρὸς τὸν μέγαν δομῆστικον κινεῖν. Ἔπειθ' ἕκαστον τῶν ἄλλων ὁδῆ διαφερόντων ἢ γένει τῶν πολλῶν περιτῶν ἐμνησάμενος πείθειν ψεύδη συνειρων καὶ σύκοφαντίας. Καὶ πρῶτα μὲν πρὸς τὸν Ἀσάνην Ἀνδρόνικον ἐλθὼν ὅς ἦν μεγάλῳ δομῆστικῳ κηδεστής, ἐξ ὧν μάλιστα πείσειν ἔμετο ἐπεχείρει. Οὕτος γὰρ δὴ ὁ Ἀσάνης πρὸς τὸν γαμβρὸν ὀλίγῳ πρότερον ἐλθὼν, ἐδείξε μὴ περιωρῆν αὐτὸν, ἀβίωτον οἰόμενον τὸν βίον, διὰ τὸ τοὺς παῖδας Ἰωάννην καὶ Μανουὴλ ἐπ' ἔτεσιν ἕξ ἤδη ὑπὸ βασιλείῳ ἐν δεσμωτηρίῳ εἰργομένου, δεινότητα πάσχειν, καὶ οὐδὲν ἀμείνω τῶν ἐν ἄδου διαγόντων. Ἄλλ' ἀπίοντα πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἐπαί διὰ βήρας ἀνέγκη δειλέναι ἔνθα κατεκλείοντο, τοῦ δεσμωτηρίου ἐξαγαγεῖν, καὶ πρὸς τὴν στρατείαν χρῆσθαι ἄγοντα

μεθ' ἑαυτοῦ, οὐδενὸς ὧν ἀγει πρὸς μάχας καὶ στρα-
τείας ὄντας ἀτιμωτέρους χρῆσθαι. Ὁ μέγας δὲ δο-
μέστικος, οὐκ ἀρέσκειν ἔφρασκεν αὐτῷ ταύτην τὴν
βουλὴν. Οὐ γὰρ τῶν τυχόντων εἶναι τοῦς υἱοῦς,
οὐδ' ἐπὶ μικροῖς τις κατακτιθέντας, ὥστ' εἰ ἀφε-
θεῖεν παρ' αὐτοῦ μηδεμίαν ταραχῆς πρόφασιν πρὸς
ἔχειν βασιλίδι· ἀλλ' ἔδει πρότερον ἐκείνην παρα-
σκευάσαντας συγγνώμην ἐκείνοις παρασχέσθαι, οὕτως
ἐξάγειν τοῦ δεσμοτηρίου. Νῦν δ' εἰ τοῦτο πράξομεν
αὐτοὶ μὴ πρότερον ἐκείνης ἐπιτροπούσης, εἰκὸς αὐ-
τὴν τε λογισασθαι καὶ τοῦς συκοφάντας προφάσεως
οὐ τῆς τυχούσης εὐπορήσαι, ὡς ἤδη πᾶσαν αὐτῆς
παρεϊλόμεθα διαβάλλειν τὴν ἀρχὴν, καὶ κατ' ἐξου-
σίαν καὶ τὰ μέγιστα διοικούμεν, μηδὲ λόγου γούν
αὐτῆν τινος ἀξιούντες. Ἄ δὴ, οὐτ' ἐμοὶ πρῶτον,
οὐτ' ἐκείνοις ὁμοίαι λυσίτελεῖν, ἀλλὰ δέον πρὸς τοῖς
ἔτεσιν οἷς εἰργονται, καὶ ὀλίγον τινα χρόνον διακαρτε-
ρήσαι καὶ περ ἀνωμένους, ἄχρις ἂν Θεοῦ διδόντος ἐπι-
ῆξω τῆς στρατείας. Τότε δὲ τῆς βασιλίδος δεηθεὶς αὐ-
τοῦς ὑπὲρ ἐκείνων, καὶ εἰ δέοι καὶ ἔγγυας παρασχῶν,
τοῦ τε δεσμοτηρίου παρασκευάσω ἐξελεῖν, καὶ
πρὸς τὴν ἀρχαίαν εὐθαιμονίαν πειράσομαι ἐπανά-
γειν. Νυνὶ δὲ τῆς στρατιᾶς ἤδη παρεσκευασμένης
οὐσης πρὸς τὴν ἐξοδόν, οὐ σχολὴ περὶ τοιαῦτα δια-
τριβεῖν χρόνον δεόμενα πρὸς τὴν κατασκευὴν. Ἄλλ'
ἐπιεικόντων τῶν πραγμάτων, νῦν μὲν κατὰ πάροδον
ὡσπερ καὶ πρότερον πολλάκις πρὸς αὐτοὺς παρα-
γόμενος, οὐ παραμυθήσομαι μόνον διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ πρόνοιας ἀξιώσω τῆς δεούσης, ἀλλὰ καὶ
χρησιωτέρων ἐμπλήσω τῶν ἐλπίδων, τὴν ἐλευθερίαν τῶν δεσμῶν ἐπαγγεϊλάμενος· βεβαίω· Ὁ καὶ τὸν
μεταξὺ χρόνον αὐτοῖς ἀνεκτότερον, ἢ πρότερον ἡμέρας ποιήσαι διάστημα μιᾶς. Ὁ μὲν οὖν ἑτάπα τα
ταῖς ἐπαγγελίαις, καὶ χάριτας ἤδει πολλὰς ὑπὲρ αὐτῶν.

CAPUT XVIII.

*Eodem blandimento Andronicum Asanem, domesici socerum, tentat Apocauclus, cumque adversus generum
irritat suis menduciis, dum filios ejus revera nolle e custodia liberare fingit, cum tamen possit; et ipsum
Asanem ad imperii cupidinem exstimulat, quod etiam patriarchæ faciebat. Suadet item ut imperatricem in
domesticum exulceret et imperii spe hominem demulcet. Operam suam spondet. Veritatis et mendacii
nullum faciendum discrimen, quod et antea monuerat.*

Παρακοιμώμενος; δὲ αἰσθόμενος, οἷος ἦν ἐκεῖνος C
τὰ τοιαῦτα εἰρευνᾶν, καὶ προσελθὼν Ἀσάνῃ, πρῶτα
μὲν δουλείαν ἀρχαίαν ὠμολόγει, καὶ μηδὲ τὴν
τύχην ἐν ἣ καθέστηκε νυνὶ τῆς πρὶν εὐτελείας
ἐπιλελησθαι πείσαι διεβεβαίωτο, ἀλλ' οὕτως οἰεσθαι
αὐτὸν οἶα δὴ ἓνα τῶν ἐκείνου οἰκετῶν· καὶ τὴν
προσχέουσαν εὐνοίαν ἀγαθῷ δεσπότη παρὰ δούλων
ἔτοιμον εἶναι καιροῦ καλοῦντος παρασχέσθαι καὶ
αὐτὸν, καὶ πάντα πράττειν ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ τῶν
παίδων, εἰ δέοι καὶ ταῖς ἐσχάταις τύχαις περιπί-
πτειν. Ὁ καὶ νυνὶ παρεσκευασκέναι μάλιστα ἦκειν
παρ' αὐτὸν, ἅμα μὲν ἂ λυσίτελεῖν αὐτῷ τε καὶ
παισὶ νομιζέει παραίνεσσαν, ἅμα δ' εἰ τι δέοιτο
πρὸς τὸ ἔργον καὶ αὐτοῦ, οἷα προθυμότερα συναγω-
μειται καὶ χρήμασι, καὶ οἰκείαις καὶ πᾶσιν οἷς
ἔχει ἐκδιδάσκοντα. Τῶν γὰρ αὐτοῦ παίδων ὑπὸ
βασιλέως ἀδίκῃ γνώμῃ καὶ φθονερᾷ πολὺν ἤδη
χρόνον ἐν φρουρᾷ κατεχομένων, πάντων μὲν καὶ
αὐτῶν ὑπερπαλεῖν αὐτῶν, οὐ μόνον ἀδίκῃ καὶ βλαία
πασχόντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν εὐνοίαν, ἣν
ἐκείνοις ὀφείλειν, καὶ σοὶ τῷ πατρὶ, μηδὲν δὲ
βοηθῆν ἔχοντα, στέργειν τὴν ἀνάγκην· νυνὶ δὲ

A nec levium quarundam criminum condemnatos.
ut si ab ipso dimittantur, non aliquid turbarum
Imperatrix expertura sit. Oportuisse prius ea pla-
cata veniam ipsis dari, et sic deum e carcere
educi. **405** Nunc si hoc nos citra ejus mandatum
faciamus, inquit, probabile est et illam ita ratioci-
naturam, et sycophantas idoneam occasionem na-
ctos, calumniam contexturos, quasi jam omne im-
perium ei ademerimus, dum maxima per licentiam
decernimus, et nec verbo uno ipsam dignamur.
Quod nec mihi nec illis profuturum existimo. Ad
annos igitur quibus in carcere sunt, adhuc breve
tempus quanquam dolentes perdurent, donec di-
vino munere ab expeditione rediero. Tum ipse im-
peratricem eorum nomine precatus, etiam, si opus
erit, concepto vadimonio de custodia exire faciam, B
et in veterem eos dignitatem fortunamque cona-
bor asserere. Nunc quoniam ad iter paratus est
exercitus, his immorandi non est otium: quæ
ut fiant tempore indigent. Sed quia negotium urget,
nunc in transitu, ut alias sæpe, ipsos adibo, nec præ-
sentia solum mea consolabor, et necessitati rerum
consulam, verum etiam læta spe in plebo, vincu-
lorum solutionem affirmate promittens. Quod qui-
dem illis hoc intervallum tolerabilius quam prius vel
unius diei spatium reddet. His promissis contentus
Asanes, gratias ingentes egit.

Cubiculi præfectus cum hæc intellexisset (erat
enim in his indagandis impiger) cum Asane con-
greditur. Primum quidem se olim ejus fuisse ser-
vum constat, nec fortunam præsentem abje-
ctionis suæ prioris memoriam sibi abstulisse asse-
verat, sed semet numerare in famulis ejus: quæ-
que par est bono domino a servo parata esse studia,
eadem se illi, si res exegerit, præstiturum, factu-
rumque pro ipso et filiis ejus omnia, quamvis se
idcirco ad extremam miseriam devolvendum sciat.
Qua maxime de causa et nunc ad eum venerit, si-
mul ut quæ ipsi liberisque ejus conducere putet,
admoneat, simul ut si quid opera sua ad opus indi-
geat, promississime et pecuniis, et famulis, et qui-
bus poterit rebus, ei se adfuturum doceat. Nam quod
filii ejus per injustitiam **406** et invidiam impera-
toris tot jam annis carcere clausi teneantur, incre-
dibiliter se cruciari, non modo quia iniique et dire
afflicentur, sed et propter veterem, quam ipsis, en-
rumque parenti amorem debeat. Cum autem operæ
ferre nullam queat, necessitatem boni consulere.
Cæterum quia nunc ad eos e vinculis eximendus

tempus adsit opportunissimum, se hortatum accessisse, ne id de manibus elabi sinat. Tametsi e Selybria rediens, inquit, audivi te magni domestici generum multis etiam precibus non flexisse. Qui ubi te inani spe lactavit ac delusit, abiit, quasi cum ex Occidente revererit, eos dimissurus. Hanc vero si non animadverteris esse fallaciam, satis mirari non possum. Neque enim imperatore adhuc spirante uxoris suae fratres absolvere vinculis non poterat, si modo justitiae ac personae suae rationem ducere voluisset, cum potestate imperatoria polleret; hodie vero (id quod nec te latet) non talia solum, sed multo quoque majora potest, quando gesti imperii rationem non repositur, et habet quae vult statuendi auctoritatem plenam atque liberam. Quin ille tum quoque imperatorem impulit, ut in vincula traderentur, cum eorum virtuti prudentiaeque invideret, ac ne claritate nominis ab his superaretur, metueret. Nunc nihilo minus quoad vixerint, in custodia eos relinquere decrevit. Haec non ex conjectura, sed ex certa scientia a me dicuntur. Nosti namque quo loco apud illum fuerim, quomodo item arcana sua mihi credere solitus sit; quem honorem jam vestri studio contempsit. Omnium ejus secretorum in primis conscius sum. Quare non mihi deneganda fides, sed mox dum tempus sinit, conferenda consilia, non tantum quomodo filii aeternam leventur, sed etiam, quomodo imperium tibi praeter omnibus maxime aptum et conveniens acquiras. Quod aliter fieri nequaquam potest, quam si ipse prius imperio deturbetur. Atque hoc rursus non erit, nisi tu Augustam hostili illius odio imbuas accusando, inquam, quasi qui imperium rapere ipsamque cum liberis trucidare machinetur. Tribuetur autem tibi fides maxima, tum quia socer generi cogitata et sensus probe scias, tum quia naturam ipsam praestudio in illam, et filium imperatorem parvi pendere visus eris. Tametsi dixerit aliquis, ruinam ejus atque perniciem haud puram et liquidam tibi voluptatem praebituram, filia tua calamitatis ejus socia. Atqui permultum differre haec duo, ex comparatione perspicere licet. 407 Non enim simile est, filiorum tuorum alios quasi vivos sepultos esse, alios indigne miseros esse, vitamque illiberalem, et inopem vivere, item genus ab illo totum velut servum pro libidine versari tractarique, ac te ob commiserationem erga omnes nihilo illis melius habere, et una filia infortunata, carere malis istis omnibus: teque non genus tantum et propinquos, sed alios praeterea amicos, toto Romanorum imperio inde ad te translato illustrare et inclytos reddere posse. Quis enim illo aut in praelio oppetente, aut imperio dejecto, justius te illud capessat, qui non fortitudine duntaxat et artibus bellicis, sed et splendore familiae, et ingenio, et aliis ornamentis Romanos omnes longe, multumque antecellit? Ergo vero ad omnia socium me libens merito offero, et instar ministri, jussis tuis ubique

ἄρῶν τὸν ἐπιτηδαιότατον ἤκοντα καιρὸν τῆς ἐκείνων ἐκ τῶν δεσμῶν ἐλευθερίας, μὴ προέσθαι ἤκειν παραινέσονται. Καίτοι γε ἀκηκοέναι Ἐρασκῆν ἐκ Σηλυβρίας ἤκειν, ὡς πολλὰ μεγάλου δομestικού τοῦ κεδεστοῦ δεγθεῖς ὑπὲρ ἐκείνων, οὐδὲν πλέον ἡδονῆς, ἀλλὰ κεναῖς ἐλπῖσι μετεωρίσας καὶ φανακίσας, ἀπίων ὤχετο, ὡς ἀπολύσων τῆς εἰρκτῆς ἦν ἐπαντήξῃ τῆς ἑσπέρας. Τοῦτο δὲ εἰ σε λέληθεν ὡς ἀπίτη, πάντῳ μάλιστα θαυμάζειν ἔχω. Οὕτε γὰρ βασιλέως ζῶντος τοὺς γυναικῶς ἀδελφοὺς ἀπαλλάττειν τῶν κακῶν ἀδυνάτως εἶχεν, εἰ γε δίκαια καὶ αὐτῷ προσήκοντα ἤρετο πράττειν, οὐκ ἐλάσσω δυνάμενος ἢ ὅσα βασιλεὺς· νυνὶ τε ὡσπερ οὐδ' αὐτὸς ἄγνωσις, οὐ τοιαῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ μελίζω πολλῶν καταπράττειν δύναιτ' ἂν, ἀνυπεύθυνον ἔχων τὴν ἀρχήν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοκράτωρ ὢν. Ἀλλὰ καὶ τότε πείθοντος αὐτοῦ βασιλέα κατείχοντο δεσμῶται, τῆς τε ἀνδρίας βασκαίνοντος καὶ τῆς συνέσεως, καὶ μὴ παρευδοκμηθεῖη παρ' ἐκείνων δεδοκίμοτος. Καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον διανενοῦνται παρ' ὅλον τὸν βίον κατέχειν ἐν δεσμοῖς. Τοῦτο δὲ οὐ στοχαζόμενος εἶπον, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰδῶς. Οἶσθα γὰρ ὡς πολλῆς εὐμενείας ἀπολαύων παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπορρήτων κοινωνῶν αὐτῷ, ὧν διὰ τὴν εἰς ὑμᾶς εὐνοίαν καταπεφρόνηκα νυνὶ, πάντα ἀκριβῶς σύνοιδα αὐτῷ. Ὅθεν οὐδ' ἀπιστεῖν ἐμολ χρεῶν, ἀλλὰ βουλευέσθαι τὴν ταχίστην ἕως ἐστὶ καιρῶς, οὐ μόνον τοὺς παῖδας ἀπαλλάττειν τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ σεαυτῷ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν σοὶ μάλιστα προσήκουσαν τῶν πάντων περιποιεῖν. Τοῦτο δ' ἕτερον τρόπον ἀδύνατον γενέσθαι, εἰ μὴ πρότερος ἐκεῖνος ἐκδηθείη τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς. Ἐκεῖνο δὲ πάλιν ἐτέρως οὐκ ἔγχωρεῖ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐκπολεμώσῃς ἐκείνῳ βασιλίδι, ὡς ἀρπάζειν τὴν βασιλίδι διανοουμένου κατεκίπων, καὶ αὐτὴν καὶ παῖδας διαφθεῖρειν. Ἀξιώτατος δ' ἂν εἴης πιστεύεσθαι παρ' αὐτῆς, οὐ μόνον ὡς τὰ βουλευόμενα τῷ γαμβρῷ σαφῶς εἰδῶς, ἀλλ' ὡς καὶ φύσεως αὐτῆς ὑπὲρ τῆς εἰς ἐκείνην εὐνοίας καὶ τὴν παιδὶ βασιλέα δοκῶν καταφρονεῖν. Καίτοι γε φαίη τις ἂν οὐδὲ τὴν ἐκείνου κατάλυσιν καὶ φθορὰν ἀδόλῳ σοὶ καὶ καθαρὰν τὴν ἡδονὴν παρέχειν, οἷα δὴ τῆς θυγατρὸς ἐκείνῳ συνατυχοῦσης. Τοῦτο δ' ὅσην ἔχει διαφορὰν, ἔξῃστι παράλληλα τιθέμενον τὰ πράγματα σκοπεῖν. Οὐ γὰρ ὅμοιον, τοὺς μὲν τῶν παίδων ὡσπερ κατορωρύχθαι ζῶντας, τοὺς δὲ παρ' ἀξίαν πράττειν κακῶς καὶ ἐνδεῶς καὶ ἀνελευθέρως ζῆν, καὶ γένος ὀπ' ἐκείνου πᾶν ὡσπερ δοῦλον, ἀγεσθαι καὶ φέρεσθαι, καὶ αὐτὸν οὐκ ἐν ἀμείνῳ πάσχειν ὑπὸ τῆς πρὸς πάντας συμπαθείας, καὶ μῖδς ἀτυχησάσης θυγατρὸς πάντ' ἐκεῖνα λελύσθαι τὰ δυσχερῆ καὶ σὲ δύνασθαι οὐ γένος μόνον καὶ οικειοῦς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους φίλους λαμπροὺς ποιεῖν καὶ περιδόξους, πάσης εἰς ἐκείνου μετενηνεγμένης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς εἰς σέ. Τίς γὰρ ἐκείνου πρῶτοντος ἢ καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένου, σοῦ μᾶλλον δικαιοτέρου ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἶναι, οὐκ ἀνδρῶν μόνον καὶ πολέμων ἐμπειρίᾳ, ἀλλὰ καὶ λαμπρότητι γένους, καὶ συνέσει καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οὐκ ὀλίγῳ τιλ τῷ μέσῳ

πάντας Ῥωμαίους παριόντος; Ἐγὼ δὲ πρὸς ἅπαντα Ἀ προθύμω; συναγωνιῶμαι, τάξιν ἐπέχων ὑπηρέτου, καὶ πρὸς πᾶν τὸ κελεύομενον ἐτοιμότερα ἔχων ὑπακούειν. Οὐ δὴ πρὸς τοιοῦτον ἰσχυρότατον ἀνταγωνιστὴν ἀποδύομενον, περὶ ψεύδους καὶ ἀληθείας ἀκριβολογεῖν χρεῶν, ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον τὴν ἐκείνου κατάλυσιν προσήκον ἀφορᾶν· τίλλα δὲ μηδὲν ἡγεῖσθαι, εἰ μέλλοις τι τῆς σῆς συνέσεως καὶ στρατηγίας ἀξιόχρεων ποιεῖν. Ὅρωμεν δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς μάλιστα συνετωτάτους, οὐκ ἀεὶ τῇ παρρησίᾳ χρωμένους, καὶ κατὰ στόμα τοῖς πολεμίοις ὑπαντῶντας· ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ ἀπάταις χρωμένους, καὶ δόλοις καὶ μηχαναῖς τισι, καὶ μάλιστα ἡνίκα δὲ φοβεροῖς τισι καὶ δυνατωτάτοις συμπλέκεσθαι πολέμοις· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν κακίζει τὴν ἀπάτην ἀλλὰ καὶ θαυμάζομεν ἄπαντες, οἷα δὴ πλῆτω τῆς συνέσεως, ἢ τῆς ῥώμης δυνάμενης κατορθοῦν.

CAPUT XIX.

Expugnato Andronico Asane, duos fratres ejus aggreditur; fingit se eorum vicem dolere; segnitiam in quaerenda libertate accusat. Demum similibus sententiis, quibus priores adversus domesticum eos incendit; nec est quidquam hoc homine audacius, impudentius et sceleratius. Tandem etiam Gabalam magnum drungarium, magnum stratopedarcham, et Zampææ filium dolis suis capit et in perniciem domestici concitat.

Τοιαῦτα καὶ πρὸς ἐκεῖνον εἰπὼν καὶ πείσας, Β ὄρκους τε ἀσφαλισάμενος, ὡς νῦν τε προθυμότερα συναγωνιέται, καὶ καταστάντος πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐν ὑπηρέτῳ τελέσει μοίρᾳ μόνον βουλευέσθαι καταλιπὼν ἔπω; ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθωθεῖ, ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐχώρει Κωνσταντίνον τε καὶ Ἰσακίον τὸν μέγαν δοῦκα. Καὶ πρῶτα μὲν ἔκτειρε τῆς παρ' ἀξίαν κακοπραγίας, καὶ ἐψάει συναγεῖν. Ἐπειτα καὶ ὠνειδίξε τὴν ἰσχυροσύνην, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν βραθυμῶς βιοῦν καὶ ἀνειμένως, καὶ μηδὲ νῦν γοῦν ὅτε καλῶς ποίων παρέσχετο ὁ χρόνος, τῆς μεγάλου ἔορμαστικου χρόνου δουλείας ἀπαλλαγῆναι προσήκον εὐγενέσι καὶ ἐλευθέροις ἀνδράσι διανοουμένους τι. Καίτοι βασιλέως μὲν ζῶντος στέργειν ἐξ ἀνάγκης ἦν, πολλὴν ἐκείνου τὴν βοήθην αὐτῷ χαριζομένου καὶ οὐδαμῶς ἐλάττω, ἢ ἐκεῖνος δύνασθαι παρασκευάζοντος. Νυνὶ δὲ, τί τὸ κωλύον ζῆλον ὑπὲρ βασιλείας τοῦ παιδὸς ὑποκριθέντας, συμβουλευεῖν βασιλεῖ πρὸς γένους τε δυνατὰ καὶ προσήκοντα διὰ τὴν εὐγένειαν πιστεύεσθαι καταλύειν ἐκεῖνον, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀποχειροτονεῖν ὡς ἀρκάζειν διανοοῦμενον τὴν βασιλείαν, καὶ αὐτὴν καὶ φιλτάτα ἀποκτινύναι, καὶ Ῥωμαίων τυραννεῖν; Οὐ γὰρ δῆπου γε ἂν προτείνεται ὑμῖν ὡς περ δέλασθαι ὑπ' ἐκείνου, ἀρχαὶ πόλεων τινῶν καὶ δημοσίων διοικήσεις ἐν ἐκείνῳ τὸ μείζον ἔχη ὡς περ δεσπότης ἐπιτάττων, καὶ πάντων καταδυναστεύων καὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων, τοῦθ' ἡμῖν ἀρκέσει πρὸς τὸ ἀποστερεῖσθαι τῆς ἐλευθερίας; Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὑμᾶς τοῦτο κατάδηλον λέλθεσθαι ὅτι, ὡς ἐκείνου πεσόντος ἢ ἐκβεδνημένου τῆς ἀρχῆς, ὑμῖν ἐξέσται πράττειν ἂν αἰρεῖσθε ἀδεῶς, ἢ πρῶτους γεννημένους, ἢ μετὰ τοὺς πρῶτους εὐθὺς Ῥωμαίων

summa voluntate obediam. Sane ad talem pugnam fortissimum certatorem repudiare, ac mendacium veritatemque in his accuratius discutere et examinare, nihil necesse est: sed neglectis cæteris, hoc unum studere, ut ille imperium amittat: si modo quidpiam prudentia tua, et quæ in te est scientiâ imperatoria dignum præstare velis. Videmus autem duces prudentissimos non semper libere loqui, et lingua hostibus occurrere, sed aliquando etiam ad fraudem, et dolum, et quasdam machinas confugere, præcipue quando cum hoste formidabili ac potentissimo res futura est; nec illis quisquam eas fraudes vitio dat, verum admiramur omnes, quasi in calliditate quam in robore (10) ac viribus majus momentum sit.

Ita locutus, juramentoque addito, se et nunc adjutorem fore paralissimum, et ubi ipse imperium adeptus fuerit, in loco ministri operas ei daturum, persuasit; solumque deliberare sinens, quomodo, quod studebatur, prospere succederet, ad fratres ejus Constantinum et Isaacium magnum ducem abiit. Ac primum quidem indignam eorum fortunam miseratus, mutuum doloris sensum præ se ferebat. Deinde voluntariam eis servitutem exprobrabat, quod tam ignaviter ac remisse libertatem quaerent, et neque nunc saltem, 408 quando adesset fortiter faciendi opportunitas, aliquid pro nobilitate et ingenuitate sua, ad diuturnum magni domestici jugum excutiendum animis agitent. Quanquam enim superstite imperatore necessitati repugnari non potuerit, propterea quod in eum ille totus propendens, et potestatem cum eodem communicaverat, nunc tamen nihil ob stare, quin cognatione juncti, et propter generis amplitudinem fide digni, zelum pro filio imperatoris simulent, et imperatricem eo pertrahant, uti abrogato imperio domesticum evertat, quippe qui ipsam, et dulcissimos ejus liberos occidere, tyrannidemque arripere meditetur. An non enim quarundam urbium præfecturæ, et publicorum munerum functiones, quæ tanquam esca vobis ab illo abjiciuntur, ut ipse majorem partem habeat, et veluti herus iubeat, atque in omnes, minores majoresque dominetur, ad amissionem vestræ libertatis sufficient? Pat t enim, nec vos nescitis, illo vel interfecto, vel imperio depulso, nullo metu et impune integram vobis futurum agere pro arbitrato, cum vel primis, vel a primis Romanorum proximi statim

Jacobi Pontani notæ.

(10) Σύνεσις est in Græco, quam hic non prudentiam, sed calliditatem et astum reddere oportet, sententia ita requirente. Nam prudentia non deci-

pit, nec machinis utitur. Calliditas autem, sive astus prudentiam, non secus quam alia vitia, alias virtutes imitatur.

evaseritis. Cogitare porro, vos mendacia et calumnias ad imperatorem allaturos, et ita a facinore audendo resilire non oportet. Etenim si usque hodie nullum dixisset mendacium, esset hoc aliquid. Si autem nobis omnibus æque et frequenter, vel lucelli causa, vel gratuito et pejerare et mentiri contigit, quæ est ista religio, quod tam sæpe ausus sis, ab eo nunc refugere, præsertim cum non exiguum quiddam, sed Romanum imperium lucro vobis apponendum sit? Quod si mea tam utiliter monentis nihil apud vos valet oratio, at fratri vestro et seniori, et melius scienti, quem ex rerum mutationibus novitatibusque fructum capere possit, creditote, quem ego ipsum magni domestici exauctorationem valde opinor expetere, non ferentem imperantis fastum, per quem omnes ut mancipia ab eo aguntur ferunturque. Ego igitur quæ in rem vestram judicarem vobis exposui; vos si quid pro gloria nominis vestri et claritudine vitæ tentandum censistis, nolite oblatum tempus negligere, quo præterlapso, incassum poenitebit. Illo enim absente, expeditissime omnia procedent feliciter; qui si ab expeditione redierit, me auctore ne mutire quidem audebitis, aut nihil prohibebit, quominus ignoretis, ubi terrarum agatis (11). Nec ego verbis nudis, sed et sacramento dicto fidem firmam dabo, me in hoc certamine impigerrimum futurum, pecuniam, arma, servos suppeditantem, 409 et eo exauctoraro, in omni vita vobis subjectum, imperata vestra facturum nec quidquam in vos illaudabile designaturum. His dictis, et jurejurando stabilitis, quoniam et ipsos ad obtemperandum paratos videbat, ad Joannem Gabalam magnum drungarium, qui in legatione ad Craleum a magno domestico missus reverterat, accedit; nunquid de se audierit, percunctatur. Illo negante, At ego, inquit, infelix nuntius tibi advenio; magnus enim domesticus antiquam in te benevolentiam cum amaritudine, qua plenus est, commutavit; et certum est, non temperatum, quin te ut proditorem suum multet. Ego enim his auribus accepi, cum te conviciis affatim proscinderet, nugatorem, loquacem, ut plurimum mentientem, constupratorem virginum et reipublicæ proditorem vocaret. Nam cum a se ad principem Triballorum legatus esses D

οὐ χρὴ δὲ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἀναδύεσθαι λογιζομένους, ὡς ψεῦδη καὶ συκοφαντίας ἐρεῖτε. Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν οὐδέπω μέχρι νῦν ψεῦδος εἰρητο ὑμῖν, ἦν ἂν τι τοῦτο πρὸς τὸν λόγον. Εἰ δὲ πολλάκις ἡμῖν ἅπασιν ὁμοίως, καὶ τοῦ τυχόντος κέρδους ἕνεκα, ἢ οὐδανὸς, καὶ ἐπιπορεύειν καὶ ψεῦδεσθαι συνέδη, εἰ δὲ τὰ πολλάκις τετολημμένα ὀρθῶς εἶναι, οὐ μικρά τινα, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαίων μέλλοντας ἀρχὴν κερδαίνειν; Εἰ δ' ἀπίστεϊν ἐμοὶ κεκρίκατε τὰ βελτίω συμβουλευόντι, ἀλλὰ τῷ γε ἀδελφῷ πείθεσθαι προσήκει, προσδύτρω τε τὴν ἡλικίαν ὄντι, καὶ μάλιν ἄμῶν εἶδῶτι μεταβολαῖς τε καὶ καινοτομίαις; πραγμάτων χρῆσθαι προσηκόντως. Οἴομαι δὲ κάκεινω περισπούδαστον τὴν μεγάλου δημοσίου καταλύσειν εἶναι, οὐ φέροντι τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ πά- 5 τας ἐν ἀνδραπόδων ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι ὑπ' ἐκείνου μοῖρα. Ἐγὼ μὲν οὖν ἂ συμφέρειν νομίζω συμβουλεύεσθαι ὑμῖν. Αὐτοὶ δ' εἰ τι περὶ εὐδοξίας ὑμῶν αὐτῶν καὶ βίου περιφανείας κεκρίκατε ἐπιχειρεῖν μὴ προεσθαι ἀναγκαῖον τὸν καιρὸν, ἵνα μὴ παρελθόντος; οὐδὲν ὠφελώμεθα ἐκ τῆς μεταμελείας. Ἐκείνου γὰρ ἀπόντος, βέλτε πᾶν κατορθωθῆι. Ἄν δ' ἐκ τῆς στρατείας ἐπανεῖθῃ, οὐδὲ γρύζειν παραινῶ τοιμῆν ἢ οὐδὲν εἶσται τὸ κωλύσον, τὸ μὴδ' ὀπηγῆς διδάγετε ἀγνωεῖσθαι. Ἐγὼ δὲ οὐ λόγους ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ὄρκους παρέξομαι πίστεις ἰσχυράς τοῦ πρὸς τε τοὺς ἀγῶνας προθυμώτατον παρασχεῖσθαι ἑαυτὸν καὶ χρήμασι καὶ ὄπλοις καὶ οἰκείαις συναϊρόμενον, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν ἐκείνου πάντα ποιήσειν τὰ 10 προστεταγμένα ὑφ' ὑμῶν, καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον ἐν ὑπηκόου μοίρα τελείσειν. μὴδὲ δὲ ποτε πρὸς ὑμᾶς ἀγνωμονήσας. Τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ προσέτι γε ὄρκους ἀσφαλισάμενος τὰ εἰρημένα, ἐπεὶ κάκεινους εἶχε πεπεισμένους πρὸς τὸ πράττειν τὰ βεβουλευμένα, πρὸς Γαβαλῶν Ἰωάννην τὸν μέγαν δρουγγάριον ἔλθων, ὃς ἦν ἐκ τῆς πρὸς Κράλην κρεσθείας; ἀρτι ἦκων ὑπὸ τοῦ μεγάλου δημοσίου ἡρημένος, εἰ τι τύθοιτο ἡρώτα περὶ ἑαυτοῦ. Τοῦ δὲ ἀποκριναμένου μὴδὲν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι, εἶπεν, ἦκω ἀγγελος κακῶν. Ὁ γὰρ μέγας δημοστικός τὴν προτέρην εὐμένειαν τὴν πρὸς σὲ μεταβαλὼν, πολλῆς ἀναπλήρησται πικρίας, καὶ δῆλός ἐστιν οὐκ ἀνεξόβητος εἰ μὴ δίκας λήψεται παρὰ σοῦ τῆς προδοσίας τῆς εἰς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ αὐτοῦ ἀκηκοῖναι λουδορίας 15 σοῦ καταχόντος; πολλὰς φλύαρον καὶ λάλον ἀποκαλοῦντος, καὶ ψευδόμενον ὡς τὰ πολλὰ, καὶ φθορέα καὶ προδότην τῶν κοινῶν ἡρημένο; γὰρ ὑπ' ἐκείνου πρὸς τὸν ἀρχοντα Τριβαλῶν κρεσθεύτης, παραπροδοσίας ὠροδοκίας, καὶ τὰ Ῥωμαίων καταπροδοῦς, τὰ ἐκείνων πράξεις, καὶ ὄρκους ἐκείνοις παρασχοίης, ὡς μένον παρ' ἡμῖν, κρέζεις ἐκείνοις εἶης, παντὶ σθένει; τὰ ἡμῶν ἀπέρρητα αὐτοῖς καταπροδοῦς. Δι' ἂ οὐδὲ Ῥωμαῖοι; ὡς ἀνέχεται καταλέγειν σὲ, ἀλλὰ τῆς μερίδος ἡγεῖται Τριβαλῶν. Καταπλαγῆς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Γαβαλῆς,

Jacobi Pontani notæ.

(11) Aut in exsilium remotissimum, a magno domestico missum, aut in obscurissimum profun-

dissimumque carcerem, loco ignoto eos contrusum iri insinuat: neutro enim modo scient ubi sint.

Θεόν τε ἐμαρτύρητο, ὡς οὐδὲν συνειδοίη τῶν λεγομένων ἑαυτῷ, καὶ οὐδὲ πιστεύειν ὄλω; εἶχεν ὁ μέγας δομῆστικός οὕτως ἀπερισκέπτως συκοφανταίαις τινῶν πιστεύσας καὶ διαβολαῖς, ἐρήμην αὐτοῦ καταγοίη καὶ ὀργίζοιτο ἀκαίρως. Οὐδὲ γὰρ ὁ παρεληλυθὼς ἤδη χρόνος πολὺς καθ' ἐν τὰ Ῥωμαίων διοικεῖ, τοιαύτην αὐτοῦ κατηγορεῖ φαυλότητα καὶ εὐκολίαν τρόπων. Παρακοιμώμενος δὲ τοῖς εὐθόδοσιν ἄρκους, ἢ ταῖς ἐπιτορκίαις μᾶλλον, ἐχρῆτο, καὶ κατέπειθεν αὐτὸν, ὡς οὐδὲν ἐφη τῶν λεγομένων πλάσμα, ἀλλὰ πάντα ἀληθῆ. Παρεγύμνου τε κατὰ μικρὸν ὡς σύστημα οὐκ ἀγεννὲς ἐπὶ καταλύσει ἤδη συσταίῃ τῇ ἐκείνου, οἷς δέον ἑαυτὴν προσνεύματα τὸ μέρος καὶ αὐτὸν συγκαταβίλλειν εἰ τι μέλοι τῆς οἰκείας σωτηρίας καὶ αὐτῷ. Καὶ μὴ συγκαλυψάμενος ἔγνω δεῖν ἐκεῖνῳ ἐμπάρχειν ἐμπιπλάναι τὴν θυμόν. Πίστωος δὲ τῶν λεγομένων ἕνεκα ἀσφαλεστέρως, καὶ τοῦ σαφέστατα εἰδέναι ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ μάλιστα σπουδάζοι καὶ κήδοιτο αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα καταγγυῖα ἦν γὰρ πρότερον τὴν γαμετὴν ἀποβαλὼν καὶ ὄρκους παρείχεν ἐπὶ τοῦτις ἐγκόλιον τί τε τῶν ἱερῶν ἀσφαλείας ἕνεκα. Ἐπει δὲ κάκεινόν ἦν προσειληφὼς Χούμνῳ πρόσεισι τῷ μεγάλῳ Στρατοπεδάρχῃ, ἄλλως τε ὄντι τῶν ἐκεῖνῳ φίλων, καὶ προσήκοντι κατὰ γένος διὰ τὴν γυναῖκα τῆς γὰρ συναφείσης ἐκεῖνῳ πρώτως τετελευτηκυίας, ἢ Δισυπάτου θυγάτηρ ἦν, ἐνδὸς τῶν τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας κατελεγεμένων, ἀνεψιᾶ συνήκασε τῇ Χούμνου ἤδη λαμπρὸς ὢν, καὶ μὴ ἀπαξιούμενος πρὸς τῶν εὐγενεστέρων. Διὰ ταῦτα οὖν ἐκεῖνῳ τῶν ἐπιτηδείων ὢν, ἀνεμίμησκέ τε πρὸς τῶν πρὸς μέγαν δομῆστικὸν εἰρημένων, ὅτε περὶ Μιχαὴλ τοῦ Μουσῶν βασιλέως ἐβουλεύοντο υἱοῦ, εἰ δεῖ ἐκδιδόναι Ἀλεξάνδρῳ ἀπαιτοῦντι, τὴν ἐκ ἀποκαλυφθῆ τῷ ἰσχύατῳ, σιγάτω ὁ πρῶτος. Ὡν ἔφασκε τὸν μέγαν δομῆστικὸν αἰεὶ μεμνημένον, καὶ ὡσπερ βέλος περιφέροντα ἐν τῇ ψυχῇ, κείρον ζῆταιν ἐν ᾧ τοῦτον ἀμυνεταὶ ἀξίως τῆς ὕβρειος τῆς εἰς αὐτόν. Τοῦτον ἐξ οὐδένα ἄλλον εἶναι, ἢ τὴν ἐκ τῆς ἑσπέρας ἐπάνοδον αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἐκεῖνῳ φάσκοντος ἀκηκοῦναι. Ἐμὲ δὲ περὶ πλείστου ποιούμενον τὰ σά, οὐδὲ γὰρ περὶ ἐλαχίστων ὁ κίνδυνος; ἀλλὰ περὶ ψυχῆς ἦκειν ἀπαγγέλλοντά τε ὅσα ἐπυδόμεν, καὶ εἰ βούλει σωτηρίας ὀδὸν ὑψηλῶς ὀφείλομεν. Ὁ δὲ πρὸς τὰ εἰρημένα οὐ μετρίως θορυβηθεὶς, θαυμάζειν ἔφασκεν εἰ ὁ μέγας δομῆστικός οὕτως ἐξείνησ τῆς συνήθους καλοκάγαθις μεταβαλὼν, ἀντὶ μετρίου καὶ προσηγνοῦς ἀπαραίτητος οὕτως ὀφείη πρὸς ὄργην, καὶ τοῖς προσκεκρουκῶσι πικρὸς, καὶ πρὸς ἀντιδόσεις

A jam spatio publicum negotium gerat, nunquam se hujusmodi vitiorum levitatumque notatum esse. Hic Apocanchus ad consueta juramenta, vel perjuriam potius se convertere, et homini persuadere, nihil eorum fingi, vera esse omnia, et subindicare non ignobilem cœtum ad eum imperio movendum jam conspirasse : cui se quoque deberet adjungere, ac pro virili parte adjuvare, si modo sua etiam salus illi cordi sit. Denique nihil reticendum putavit, quo illum ira egregie inflammaret. Ad firmandam porro fidem ostendendumque quantopere ejus causa laboraret, et quantum satageret, etiam filiam suam ei viduo despondet : quoque securiorem reddat, jurat insuper, et bulla sacra donat (72). Hoc etiam ad numerum aggregato, ad Chumnum magnum stratopedarcham vadit, qui alioqui amicus et propter uxorem affinitate cum eo devinctus erat. Etenim prima conjuge, Disypati ministri S. Sophiæ filia demortua, 410 clarus jam, et nobiliorum affinitate non indignus habitus, Apocanchi consobrinam duxerat : hoc vinculo necessitudinis ei jungebatur. Revocabat autem illi in mentem, quæ dixisset, Chumnus, inquam, contra magnum domesticum, cum de filio Michaelis Mæсорum regis quæreretur, Alexandro petenti dandus esset, necne ; nempe, si revelatum fuerit postremo, prius taceat. Quorum verborum aiebat semper memorem magnum domesticum, et inquam tacitum sub pectore vulnus circumferentem, captare tempus, quo contumeliam pro dignitate penset, cum scilicet ab Occidente redierit ; sic enim ex ore ejus accepisse. Sibi res illius esse carissimas, nec de minimis, sed de vita ipsa fore periculum. Quare quæ cognoverit, se nuntiare et, si velit, iter salutis monstraturum. Chumnus hac oratione majorem in modum conturbatus, mirari se dixit, si magnum domesticus ita improvise integritate morum immutata, pro moderato et miti adeo implacabili ira percitus, et iis qui apud se offendissent, tam acerbis, atque ad paria remetienda tam promptus appareret : non fuisse antehac tale ipsius ingenium. Quamvis enim multi et graviter cum lassisent, constare tamen, in nullum unquam vindicasse. In se vero propter verbum illud non tantopere exasperatum fuisse, et paulo post sic iram omnem deposuisse, ut nihil audire videretur. Tum Apocanchus, Siquidem verba mea, inquit, quasi tentantis suspecta habes, et metuens ne illum demuo offendas, sic respondisti, alia ratio est ; sin, quomodo existimes

Jacobi Pontani notæ.

(72) Ἐγκόλιον τῶν ἱερῶν vocat Græcus. Bullam, in quam sacræ inclusæ sunt reliquiæ, intelligi posse opinor. Infra donat bulla Apocanchus etiam Artotum Zampeæ filium. Aptius autem hic verbum Græcum voce hac bulla, quam vocabulo monilis exprimitur, etiamsi proprie bulla fortasse non fuerit. Porro Romani, quod ex Plutarcho, et Macrobio, et Asconio in iii Verrin. Alexander Neapolitanus observat, libro ii, cap. 25, cum puer paulum ætate processisset, pratexta illum dona-

bant et bulla. Ea erat aurea, insignie nobilitatis, figuram cordis habens, et signarent, eam ætatem alterius consilio regendam. Hac Romani pueri honeste geniti et liberaliter educati patrich, aut illorum qui meruissent filii postea usi fuere. Monile, si proprie loqui velimus, est ornatus muliebris, qualem habuisse Eriphylen fabulæ ferunt. Ex eo etiam equis præpendens a collo ornamentum, monile appellatur. Sic Festus.

rem ita se habere, scias velin te falli summopere. Non enim mitis ille ac placidus, ut dicebas, molestusque nemini, sed quia jam priorem præpotentem omnes colunt ac suspiciunt, et lucusque nemo, non dicam verbo resistere, sed nec vultum ejus libere intueri ausus est, ipse vicissim præ timore submittentis sese et servitutem perfectam servientes omnes humaniter habuit. Cum porro tu nunc primum publice ei repugnare non timueris, non amplius vitium suum occultare quivit, sed abs te sibi obnoxios puniendi initium faciet: statimque tremendo sacramento dictis fidem astruxit, ac nisi quam citissime quoquomodo salutis suæ provisum eat, cum tota domo sine ulla dubitatione perituum. Ergo Chumnus hinc non immerito extrema metuens, doceri se obsecrabat, quo pacto impendens sibi tantum malum effugeret. **411** Tum Apocauclus, ipsum quoque e re præsentii quid opus sit, non difficulter posse cognoscere, quippe qui vulgo major, nec stultus sit, sed cum primis Romanorum experientia prudentiaque certet. Nihil minus admoniturum, quæ in rem fore arbitretur; imo vero, sine quibus salus desperanda sit. Putare artem, non aliud ipsi cæterisque profuturum, quam si arreptis armis ad domestici opes debilitandas frangendasque totis viribus incumbant. Hoc in proclivi esse, si imperatrice adita, et benevolentia erga ipsam filiumque imperatorem simulata, eam permoveat ut eum pro hoste et insidiatore ducat, addatque se hæc pro certo audivisse, et esse scelus non ferendum, seque malle cum filiis suis pro ipsis pugnando oppetere, quam perpeti ut periret imperio aut etiam vita spoliarentur. Quibus rationibus credibile fieri ipsam tremefactam ac persuasam, nullo negotio ab illo discessuram, bellumque contra eundem ipse mandaturam. Quo obtento, non tantum ingruentibus malis liberatos, verum etiam felicitati quasi portam patefactam fore. Quod autem hæc de illo vera non sint, curandum non esse; non enim nunc de veritate falsitateque certamen proponi, sed utrum illius supercilio depresso cum gloria supersint, an, si imperium tenere perseveret, similiter nefariorum criminum convictis, capite plectantur. Idcirco tentanda omnia et omne genus pugnae experiendum potius, quam de talibus anxie disputandum, quæ sive hoc sive alio modo se habeant, nihil obsunt. Sic illum quoque illexit quo voluit. Lucusque insidiæ. Visum insuper etiam de familiarissimis imperatricis quosdam ad hoc sodalitiū asciscere, cum cogitaret, alios forsitan eidem suspectos futuros, quasi qui vel metu, vel invidentia quadam perversa et improba molirentur, cum de intimis domesticis suis tale quiddam sentire non possit. Proinde filium Zampæ, quæ illam e Sabaudia secuta fuerat, Artotum nomine (quem et imperator cum aliis de causis, tum de fortitudine bellica vehementer vivus dilexerat, et post ejus mortem ipsum matremque imperatrix in pretio habebat),

A ἔτοιμος. Οὐδὲ γὰρ ὁ προτοῦ χρόνος τοιοῦτον αὐτῷ τὸ φόβος συμμαρτυρεῖ. Πολλῶν γὰρ αὐτῷ προσεκκρουκότων καὶ μεγάλα, οὐδὲν πώποτε ἐφάνη ἀντιδρῶν κακῶς. Πρὸς ἐμὲ δὲ μετρίως μὲν διὰ τὸν λόγον τετάρτατο ἐκείνου. Ὀλίγω δὲ ὕστερον, οὕτως ἀφήκε τὴν ἔργην, ὡς μηδὲ εἰρησθαί τε δοκεῖν. Ἀποκαυκὸς δὲ, εἰ μὲν ὑποπτεύων, ἔφη, τοὺς λόγους τοὺς ἐμοὺς, ὡς πειρωμένον, καὶ τὸ προσκρούειν αὐθις ἐκείνῳ δεδοικῶς τοιαῦτα ὑπεκρίνω, ἄλλος ἂν εἴη λόγος. εἰ δ' ὡς ἀληθῶς οὐόμενος οὕτως ἔχει, ἴσθι ἀγνοῶν τὸ πᾶν. Οὐ γὰρ ἤμερος, ὡς περ ἔφη, καὶ προστηνῆς, καὶ περὶ μηδένα ἐκείνος κακῶς ἐφθεῖς, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου δύναμιν μεγάλην περιβεβλημένον πάντως ἐθεράπευον. Καὶ οὐδεὶς ἄχρι νῦν, οὐχ ὅτι ἀντειπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀντιβλέψαι πώποτε ἐτόλμησεν. Ὅθεν κακείνος πᾶσι προσεφέρετο μετρίως ὑπεπηχόσι καὶ δεδουλωμένοις ἀκριβῶς. Σοῦ δὲ νυνὶ πρώτου τολμήσαντος ἀντειπεῖν ἀναφανδὸν, οὐκέτι συγκαλύπτειν τὴν κακίαν οἷός τε ἐγένετο, ἀλλ' ἀπὸ σοῦ κακείνος ἀρξεται πρώτου τοῦ; εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνοντας κολάζειν. Αὐτίκα τε ὠμνυε τὰ φρικωδέστατα ὡς πάντα εἴη ὅσα φθέγγετο ἀληθῆ, καὶ ὡς εἰ μὴ τὴν ταχίστην ἐνὶ γὰρ τῷ τρόπῳ πειρωτὸ διασωθῆναι ἑαυτὸν, οὐδὲν ἐμποδῶν μὴ καὶ αὐτὸν καὶ πᾶσαν οἰκίαν ἀπολέσθαι. Ὁ δ' ὡς περ ἦν εἰκλός, περὶ τῶν ἐσχάτων τὸν φόβον ἐσχηκῶς, ἐδείξο οἱ τὸν τρόπον ὑποθέσθαι δι' οὗ τὰ προσδοκώμενα δεῖν ἄδυνάμην διαφυγεῖν. Ὁ δ' ἔφρασκεν οὐ χαλεπὸν μὲν εἶναι καὶ αὐτὸν ἐκ τῶν παρόντων τὸ δέον συνιδεῖν, οὐ τῶν πολλῶν καὶ ἀνοήτων ὄντα, ἀλλὰ τῶν ἐμπειρῆς πραγμάτων καὶ συνέσει τοῖς πρώτοις ἀμιλλώμενον Ῥωμαίων. Παραίνεσιν δὲ καὶ αὐτὸν ἀόιστα: λυσίτελέσειν· μᾶλλον δ' ὡν χωρὶς, σωτηρίας ἀδύνατον τυχεῖν. Οἴεσθαι δὲ μηδὲν ἕτερον αὐτῷ λυσίτελέσειν, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἢ πόλεμον ἀραμένῳ πρὸς ἐκείνον, παντὶ σθένει περιᾶσθαι καταλύειν τὴν ἐκείνου δύναμιν. Τοῦτο δ' ἔσται ῥᾶσιον, ἂν βασιλεὺς προσελθὼν, καὶ τὴν εἰς ἐκείνην εὐνοίαν καὶ βασιλεὺς τὸν υἱὸν ὑποκριθεὶς, ἀναπέσει; ἐκείνον πολεμῶν νομίσει, καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν, φάσκων περὶ ἐκείνου ἀκριβῶς πεπεισθαι τὰ τοιαῦτα, καὶ τὴν ἀδικίαν μὴ ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρετιώτερον ἡγήσασθαι αὐτὸν καὶ παιδας ὑπὲρ αὐτῶν εἰ δέοι πολεμοῦντας ἐκείνῳ ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ; ἀδικῶς τὴν ἀρχὴν ἀφαιρουμένους, ἢ καὶ ἀποθνήσκοντας περιιδεῖν. Οἷς ἐκείνην ὡς περ εἰκός; πεσθῆσαν ὑπὸ δέους ῥᾶστα τε ἐκείνον διαστήσειν καὶ τὸν πόλεμον ἡμῖν τὸν πρὸς ἐκείνον ἐπιτρέψειν. Τοῦτου δὲ γεγεννημένου, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον αὐτῶν προσδοκώμενων δεινῶν ἀπηλλάχθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τύχης ἀγαθῆς ἀφορμὴν τὴν πρὸς ἐκείνον πόλεμον ποιήσασθαι. Ὅτι δὲ οὐκ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, οὐ χρὴ σκοπεῖν περὶ ἐκείνου. Οὐ γὰρ περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους ἡμῖν πρόκειται νῦν ἀγῶν, ἀλλ' εἴτε ζῆν εὐκλεῶς καθηρηκῶς ἐκείνου τὴν ὄφρυν, εἴτε ἀποθνήσκειν ὁμοίως τοῖς ἐπὶ δεινοῖς τισιν ἐλαυκόσι, ἂν ἐκείνος εἴτε τῶν πραγμάτων ἀρχῆ. Διὸ πάση χρηστέρων μηχανῇ καὶ παντὶ πάλαι μου εἴδει προσεκτέον μᾶλλον, ἢ περὶ τοιοῦτων

μικρολογί, τέον, ἀ μηδεμίαν βλάβην ἔχει, ἀν ὧδε ἔη Ἄ
 ἐ-έρω: ἔχουσι. Τούτοις μὲν οὖν ἐπειθε κάκεινον.
 Καὶ πέρας ἤδη εἶχεν ἡ ἐπιβουλὴ. Ἐδόκει δὲ δεῖν
 καὶ τῶν οἰκειοτάτων βασιλίδι τινὰς προσεταιρι-
 σασθαι, ἐκεῖνο ἐνοῶν, ὡς τοὺς μὲν ἄλλους ἴσως ἀν
 ὑποπεύσειεν ἡ βασιλῆς, ἢ φόβῳ ἢ φθόνῳ τοιαῦτα
 ἔσκαλωρηκέναι. Τῶν οἰκειοτάτων δὲ μηδὲν κατα-
 γνοῖν ἀν τοιούτους, καὶ τῷ Ζαμπίας υἱῷ ἢ ἐκ Σα-
 βωτίας βασιλίδι εἶπετο πολλῆς καὶ παρὰ βασιλέω;
 ἔτι ζῶντος ἀπολαύοντι τῆς εὐμενείας, τὰ τε ἄλλα,
 καὶ διὰ τὴν ἐν ταῖς μάχαις εὐφυχίαν. Καὶ μετὰ τὴν
 ἐκείνου τελευτὴν βασιλίδι σπουδαζομένων ἐκείνου
 τε καὶ τῆς μητρὸς Ἄρτώτῃ προσαγορευομένην,
 τοῦτῃ δὴ ἐντυχῶν, εἴ τι περὶ ἑαυτοῦ εἶδεῖν ἐπυν-
 θάνετο. Ὡς δὲ ἐκεῖνος ἔφασκε μηδὲν, Ἄλλ' ἐγὼ,
 εἶπεν, αὐτοῖς ὡςιν ἀκήκοα, τοῦ μεγάλου δομestικού
 πολλὰ σοῦ καὶ τῆς μητρὸς καταφερομένου, καὶ
 πολλὴν εὐφροσύνην καταγιγνώσκοντος Ῥωμαίων, ὅτι
 δέον πρὸς τῶν κοινῶν τὴν ἐπιμέλειαν τοῖς ὁμοφύλοις
 χρῆσθαι, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι πολλοῖς τε καὶ
 ἀγαθοῖς οὖσι, οἳ δ' οὐκ οἶδ' ὅ τι παθόντες, Ἄρτώτῃ
 χρωῶνται καὶ μητρὶ, ἀνθρώποις ἄλλοφύλοις καὶ
 οὐδὲν ἀμεινον διακείμενοις τῶν πολλῶν βασιλίδι
 θεραπεύοντες. Ἄλλ' ἔως μὲν ἔτι περιτὴν ὁ βασι-
 λέως, οὐδὲν ἀντιλέγειν ἦν, πᾶν τὸ παριστάμενον
 κατ' ἐξουσίαν πράττοντι. Νυνὶ δὲ εἰς ἐμὲ τῶν πρα-
 γμάτων τῆς ἀρχῆς περιηκούσης, οὐ περιόχομαι
 ὑπὸ τοιούτων, ὡς περ κτηφῶν τὰ Ῥωμαίων κα-
 ταναλισκόμενα κοινὰ ἄλλ' ἐνθήμενος τριτῆρι μετὰ
 τὴν ἐπίνοδον, πρὸς τὴν οἰκίαν ἀποπέμψω. Πρὸς
 τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ δειλίαν σου κατηγόρει καὶ ἀναν-
 δρίαν ἐν ταῖς μάχαις. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν τοσαύτην
 ἀδικίαν ἀχθεσθεῖς, μειζρόνων τε ἄξιον ἢ ὧν παρὰ
 Ῥωμαίους τυγχάνειν εἰδῶς, καὶ τὴν θυγατέρα προ-
 θύμως σοι πρὸς γάμον ἐκιδόναί ἐχω, καὶ πάντα
 πράττειν ὑπὸ σοῦ οὐ διὰ τὴν προτέραν φίλαν μόνον, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ κήδους ἕνεκα. Καὶ εὐθέως ὄρκους
 τε τοῖς λεγομένοις προσετίθει, καὶ ἐγκόλιον παρεῖχεν
 εἰς ἀσφαλῆ τῶν λεγομένων πίστιν. Ὡς δὲ συν-
 θέμενον τὸν Λατίνον εἶχε, παρήνει τῇ μητρὶ τὰ
 εἰρημένα ἀπαγγέλλαντα πείθειν αὐτὴν, πάτη
 χρῆ-
 σασθαι καὶ ἐπινοῖα καὶ σπουδῇ, ὥστε ἐκπολεμῶσαι
 βασιλίδι τῷ μεγάλῳ δομestικῷ. Καὶ τᾶλλα προσα-
 τίθει ἀ τοῖς ἄλλοις εἰρητο αὐτῷ. Τὰ δὲ τοιαῦτα εἰς
 τετάρτην ἡμέραν ἐξ ἧς ἦκεν εἰς Βυζάντιον αὐτῷ
 συνεσκευάζετο. Καὶ ἐπεὶ καθένα τοὺς εἰρημένους
 εἶχε πεπεισμένους, αὐθις συνίστα τοὺς ὁμοίαν
 περὶ τοῦ πολέμου γνώμην ἔχοντας ἐκάστη ἀπαγγέλλων.
 Παρήνει τε κοινῇ βουλευσαμένους, ὅθεν ἀν δοκοῖν
 βέλτερον τὸν πόλεμον κινεῖν.

CAPUT XX.

Conjuratorum astus in imperatrice convenienda. Accusatio magni domestici. Imperatricis vera suspicio et interdictum. Asani Artotus cum Zampea matre succedit. His Chumnus cum filio, et Manuele Cantucuzeno genero. Omnes rejiciuntur, quos Apocauchus audaciores facit. Postremi patriarcha, et Andronicus Asanes quasi triarii cum imperatrice decertant et eam vincunt; ita tamen, ut ex Occidente reversum iudicio arcessendum decernat.

Καὶ ἐπεὶ πρὸς πατριάρχην ἦγον, ἐδόκει δεῖν, μὴ
 ἀθρόους ἀπαγγέλλειν βασιλίδι ἀ ἐσκέψαντο, ἀλλὰ
 κατ' ὀλίγους προσιδόντας, ἵνα μὴ ὑπόψιαν παρέ-
 χιέν τινα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καταπλήττοιεν συνε-
 χῶς τε περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενοι, καὶ μᾶλλον
 πείθοιεν ἀληθῆ νομίζειν τὰ ὑπὸ πολλῶν ὡσαύτως
 εἰρημένα. Ἐδέδοκτο δὲ Ἀσάνην πρῶτον τὸν μέγαν
 δοῦκα καὶ Κωνσταντίνον τὸν ἀδελφὸν προσάγειν τὴν
 πείραν βασιλίδι. Προσελθόντες τοιγαροῦν, καὶ πολλὰ
 περὶ τῆς εἰς αὐτὴν εὐνοίας καὶ βασιλείας προδια-

hunc, inquam, conveniens, ecquid de se audisset
 exquirebat. Illo negante, subjecit: Ego vero præ-
 sens audivi, cum magnus domesticus contra te
 matremque tuam debaccharetur multis, Romanos-
 que magnæ fatuitatis argueret: qui, cum ad pu-
 blicam procuracionem uti civitus oporteret, essent-
 que in promptu boni viri, bonæ feminæ magno
 numero, illi nescio quorsum acti, 412 vel potius
 imperatrici adulantes, Artotum, et ejus matrem,
 homines externos ac plebeios adhiberent. Impera-
 tori viventi, inquit, ac pro potestate quidquid in-
 cideret moderanti, contra dicere fas non erat:
 nunc, quando summa imperii ad me devenit, non
 patiar a talibus, tanquam a fucis communia Ro-
 manorum bona absumi, sed post reditum meum
 B triremi impositos, unde advenerunt, eo remittam.
 Præter cætera quoque timiditatem tuam et in præ-
 lio ignaviam reprehendit. Ast ego tanta iniquitate
 offensus, teque majoribus, quam a Romanis habes,
 dignum sciens, etiam filiam meam tibi in matrimo-
 nium dabo, nec propter pristinam duntaxat amicit-
 iam, sed propter affinitatis quoque conjunctionem
 tua causa faciam omnia. Illico juramentum et
 bullam adjicit, quo certior dictis fides esset. Ut
 hominem Latinum ad suam factionem adjunxit,
 eum hortatur, eadem matri referens, illam com-
 moveat, ut tota mente omni que ope enitatur, quo
 imperatricem magni domestici odio inflammaret.
 Alia item apud alios dicta annectit. Atque hæc qua-
 triduo, postquam Byzantium venit, per dolum et
 fraudem struxit. Cumque singulos quos nominavi-
 mus, jam irretitos teneret, de integro eos concita-
 bat, dum, qui subscripsissent, circumiens singulis
 enarraret; monēbatque ut communiter delibera-
 rent, unde commodius bellum ordirentur.

U t ad patriarcham venerunt, placuit, non omnes
 simul clandestinis agitata consiliis exponere, sed
 paucos per successionem ad eam adire, ut neque
 suspicionem aliquam darent, sed magis eam terre-
 rent, dum crebro de iisdem dissererent, et ad
 credendum tanquam veris impellerent, quia a mul-
 tis eadem narrarentur. Convenit autem, ut Isaacius
 magnus dux, et Constantinus ejus frater A-
 nes primi animum Augustæ periclitarentur. Qui
 ingressi, et pluribus de sua in ipsam filiumque

imperatorem voluntate præfati, se nosse dicebant, inagnum domesticum sibi **413** imperium asserere, et brevi cogitata perfecturum. Quod cum indignissimum statuunt, judicasse minime tendas, sed in apertum proferendas insidias, ut re perspecta, et de se ipsa et de liberis quod opus erit, decernat. Non enim res parvas in discrimen vocari, sed id agi, utrum cum dignitate vivant, retento imperio, quod jure paterno illorum sit, an cum dedecore intereant ejus insidiis, qui summa rerum administranda, tantam sibi potentiam compararit. Imperatrix, suspicione veritatem ipsam attingens, non modo querimoniam non probavit, sed eam præterea visa est moleste ferre, eosque admonuit, ut his criminationibus supersederent: quidquid enim de magno domestico dicatur, ipsam ab eo distrahi ac dissidere non posse, quæ vera et consentanea, non commentitia de illo plane credat. Postquam hi frustrati recesserunt, Artotus cum matre mittitur, qui eadem narrantes, antequam absolverent, cum bile et stomacho rejecti sunt. Postridie Chumnus cum filio et genero Manuele Cantacuzeno duce, et Gabala accedit, quasi qui rentius quidpiam rescierint: explicite memorant, non desidendum, sed ad vim propulsandam exurgendum, se pecunia et armis bellum futuros. Nam cum benevolentiam fidemque imperatori inde a pueritia navaverint, tam incredibilem audaciam ferre nequire, malleque etiam animas suas projicere, quam hæc videre et perpeti. Imperatrix cum gratias de tam propensa voluntate egisset, dixissetque, sibi quoque minime dubium videri, eos, si quid tale accideret, cum quovis alacriter pro se dimicaturis, hortabatur tamen, ut de magno domestico ista loqui ommitterent, quippe mera figmenta et calumnias; ejus enim erga se et imperatorem filium prompta ac parata studia sibi exploratissima esse: ne, si rediens se ab illis horum criminum accusatum intelligat, id ipsis merito irascatur. Sic imperatricem nihil dictorum a præjudicata opinione, omnia pro fabulis e cujusque ingenio profectis ducentem depulit. Cum et hi ad alios regressi, responsum retulissent, non levis timor incessit omnes, extremo jam periculo se circumventos existimantes, nisi quid dictis efficacius invenirent. Quos Apocauchus monere, ne cunctarentur, nam de magno domestico prolata, tam multis consciis silentio tegi non posse: quæ si rescierit, licere cuivis intelligere periculi secururi magnitudinem. **414** Idcirco hortabatur, ne desperatione victi, actione desisterent, sed aliis omnibus posthabitis, hoc unum persequerentur, ut de acerbissimo hoste triumpharent, aut saltem ne atrocissime ab eo multarentur. Proinde ad patriarcham et Andronicum Asanem, magni domestici socerum, velut ad sacram anchoram confugiendum judicaverunt: quorum quia potior esset ad persuadendum auctoritas, per ipsos imperatrici terrorem ac metum incuterent. Nam, patriarcha

λεχθέντες τὸν υἱὸν, ἔπειτὰ ἔφασαν τὸν μέγαν δομέστικον εἰδέναι τὴν βασιλείαν ἑαυτῶ περιποιούμενον, καὶ ὅσον οὐδέπω τὴν ἐπίνοιαν εἰς ἔργον ἀγεῖν βεβουλημένον. Ὅσπερ αὐτοῖς ἔτε ἄγαν ἔδοξε τῶν δεινοτάτων, καὶ δεῖν μὴ συγκαλύπτειν, ἀλλὰ διλγῆ τὴν ἐπιβουλήν ποιεῖν, ἐν ἀισθημένῃ, τὰ δέοντα περὶ τε ἑαυτῆς βουλευσῆται καὶ τέκνων. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν τιῶν εἶναι τὸν κίνδυνον αὐτοῖς, ἀλλ' εἴτε ζῆν καλῶς τῆς ἐκ πατρῶου κλήρου προσηκούσης ἔχομένους βασιλείας, ἢ ἀποθνήσκειν ἀκλεῶς ἐπιβουλεύθεντας ὑπ' ἐκείνου δύναιμιν τοσαύτην ἐκ τοῦ τῶν πραγμάτων ἀρχειν κεκτημένους. Βασιλεὺς δὲ ὑποπεύουσα ὄπερ ἦν, οὐ μόνον οὐκ ἐπήνεσε τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ἐψέκει καὶ ἀχθομένη διὰ ταῦτα. παρῆναι τε αὐτοῖς ἀπέχεσθαι τῶν συκοφαντιῶν, ὡς οὐδεὶς ὅσ' ἂν τις εἴποι διάστασιν αὐτῇ δυναμένου πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐμποιῆσαι· σαφῶς πεπεισμένη τάλῃθι καὶ προσήκοντα περὶ αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἀπρακτοὶ ἐκείνοι ἐπάνηκον, Ἄρτωτος προσεπέμπετο ἅμα τῇ μητρὶ· τὰ ἴσα δὲ κίχκιναι ἀπαγγελλαντες, ἀπεπέμφθησαν πρὸς ὄρηγην, οὐδὲ ὅλους ἀκοῦσαι τῆς βασιλίδος τοὺς λόγους ἀνασχόμενης. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ὁ Χούμνος ἅμα υἱεὶ τε καὶ κηδεστῇ Μανουῆλ Καντακουζηνῶ τῷ στρατηγούλῳ, καὶ Γαβαλάς ὁμοίως βασιλίδι προσελθόντες, ὡς δὴ τι νεώτερον πεπισμένοι, ἀπήγγελλον μετὰ σπουδῆς· συνεβούλευσεν τε μὴ βῆθουμεῖν, ἀλλὰ διανίστασθαι πρὸς ἄμυναν ὡς καὶ αὐτῶν καὶ χρημασι καὶ ὄπλοις συνεφαυσμένων τοῦ πολέμου. Οὐ γὰρ φέρειν τῇ εἰς βασιλεία εὐνοίᾳ καὶ πίστει συνεθραμμένους, τὴν ὑπερβολὴν ὄρᾳ τῶν τολμωμένων· ἀλλ' ἔτοιμότερον ἔχειν καὶ τὰς ψυχὰς προτεσθαι αὐτάς, ἢ τοιαῦτα γινόμενα περιτθεῖν. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὐτοῖς ὁμολογήσασα τῆς προθυμίας χάριν, καὶ πεπεισθαι καὶ αὐτὴ σαφῶς εἰπούσα, ὡς εἰ τι συμβαίη τοιοῦτον, προθύμως παντὶ τῷ πολεμήσειν ὑπὲρ αὐτῆς; ἔπειτα παρῆναι τῶν κατὰ μέγαν δομεστικού λόγων ἀποσχέσθαι, ὡς οὐδὲν ὄντων ἢ πλάσμα καὶ συκοφαντίαν, εἰδέναι γὰρ ἀκριβῶς τὴν ἐκείνου πρὸς αὐτὴν εὐνοίαν καὶ βασιλεία τὸν υἱὸν· μὴ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὰ παρ' ὁμῶν αὐτοῦ κατηγορημένα ἐκμαθῶν δικαίως ἀχθοίτο ὑμῖν τοιαῦτα εἰρηκόσι. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων, τῶν ἐξαρχῆς ἐξέστη λογισμῶν, ἀλλὰ πλάσματα ἠγεῖτο πάντα ὑπὸ τῆς ἐκάστου διανοίας ἀναπεπλάσματα. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι πρὸς τοὺς ἄλλους συνελθόντες, ὅσα ἢ βασιλεὺς ἀπήγγελλον ἀποκριθεῖν, δέος ἔσχε πάντας εὐκ ὀλίγον, καὶ ἐν ἐσχάτοις ὄροντο ἤδη περιέχεσθαι κακοῖς, εἰ μὴ τι βουλεύσαντο ἀνυσιμώτερον τῶν εἰρημένων. Συνεβούλευε τε ὁ παρακοιμώμενος αὐτοῖς μηκέτι μέλλειν· τὰ μὲν γὰρ περὶ μέγαν δομεστικού εἰρημένα σιωπῇ καλύπτεσθαι οὐ δυνατόν, πολλῶν τῶν συνεβότων ὄντων· καταδῆλων δὲ ἐκείνῳ γενομένων, συνορῆν ἐξέστιν ἐκάστῳ τοῦ κινδύνου τὴν ὑπερβολὴν. Διὸ οὐδὲ παρῆναι βῆθουμεῖν ἀπογόνοντας πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἀποσχομένους πάντων, ἐνδὲς τούτου γίνεσθαι μόνου, ὅπως περιγένοιτο τοῦ πολεμιατάτου, ἢ, τὰ γε δεῦτερα, μὴ τὰ ἀνήκεστα παρ' ἐκεί-

νου πάθειεν αὐτοί. Ἐδόκει δὴ καὶ πατριάρχην, καὶ τὸν Ἀσάνην Ἀνδρόνικον ὄντα τοῦ μεγάλου δομεστίκου πενθερὸν, ὡσπερ ἀγκυράν τινα καθεῖναι ἰεράν· καὶ δι' αὐτῶν τῆς βασιλίδος τοὺς λογισμοὺς περιᾶσθαι κατασελεῖν, τῶν ἄλλων πάντων ἀξιολογωτέρων ὄντων πρὸς τὸ πειθεσθαι αὐτοῖς, ἅτε δὴ πατριάρχου μὲν πρὸς τῆ δοκούσῃ πρὸς ἐκείνην εὐνοίᾳ καὶ ἱερωσύνῃ τῇ μεγίστῃ τετιμημένου, καὶ μὴ ἂν ποτε ψεύσασθαι ὑποπτευθέντος· τοῦ ἐτέρου δὲ μὴ τοσοῦτον ἂν εἰς ἀπονοίας βάρβαρον ἐληλακέναι δόξαντος, εἰ μὴ τοιαῦτα τῷ γαμβρῷ συνῆδει ἀληθῶς, ὥσθ' ἐκόντι τὴν θυγατρὸς αἰρεῖσθαι κακοπραγίαν καταψευδόμενον τοσαῦτα. Ἐπεὶ δὲ ἐψηφίσαντο κοινῇ, γενομένων ἐν βασιλείοις τῶν εἰρημένων, ὁ πατριάρχης λόγου ἤπειτο πρῶτος πρὸς τὴν βασιλίδην, τὴν μὲν περὶ ἐμὲ τοῦ μεγάλου δομεστίκου, φάσκων, εὐμένειαν καὶ σπουδὴν εὐθὺς ἐξαρχῆς, καὶ ὡς ἐκ φαύλης τύχης καὶ πολλῆς ἀφανείας εἰς τοῦτο δι' ἐκείνου δόξης καὶ λαμπρότητος προῆγμαί, δι' ἃ πολλὰς αὐτῷ χάριτας ὀφείλειν ὁμολογῶ δίκαιος εἶναι, πάντες μὲν ἂν εἰδεῖν Ῥωμαῖοι, μάλιστα δὲ σύ. Ἄχρι μὲν οὖν αὐτὸν ἐώρων ὀρθοῖς καὶ δικαίοις χρωόμενον λογισμοῖς, καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν πίστιν ἄδολον ὁμῖν τηρούντα καὶ καθαρὰν τοῖς βασιλεύσει, δεῖν ἐνόμιζον καὶ αὐτὸς ὡς γνησιωτάτῃ φιλῷ προσέχειν· καὶ οὐδὲν ἤττον ἢ φιλότακτος πατὴρ ἂν λυσιστελήσειεν ἠλπίζον αὐτῷ πρὸς εὐδοξίαν πράττειν ἠρώμεν· ἐπεὶ δὲ ἄλλων τε πολλῶν λεγόντων ἐπιθύμη, καὶ αὐτὸς παρ' ἐμαυτοῦ συνῆκα, ὡς ἀδικα καὶ βίαια καὶ διανοεῖται καὶ πράττειν ἤδη ὤρμηται, τοῦ πολλὰ πεφληκότος βασιλέως, καὶ ἐπὶ μέγχα δόξης προσαγόντος· ἀδικῶς ἀμειβόμενος τοὺς παῖδας, οὐ μόνον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς ἀποστερῶν, τὴν τε γνῶμην ἐβδελυξάμεν ὡς ὠμοτάτην, καὶ ἀγνωμοσύνης οὐδεμίαν ἐλλείπουσαν ὑπερβολῆν, καὶ αὐτὸν οὐ τῶν φίλων ὡσπερ πρότερον, ἀλλὰ τῶν πολεμιωτάτων ἔγνωον δεῖν ἡγεῖσθαι. Νομίζον δὲ μὴ καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγνωεῖν τῶν πάντων κριβίων εἶναι, ἤκα ἀπαγγέλλων, ἐν' ἐκ τῶν παρίντων σκεψαμένη, οὐ μόνον αὐτὴν καὶ παῖδας διασώσης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν συγκινδυνεύουσαν ἀρχῆν. Ἡ βασιλὶς δὲ ὡσπερ ἐκπεπληγμένη, λόγους ἔφασκεν ἀκούειν, οἷους οὐδ' αὐτὸν τὸν κακίας ἐφευρατὴν ἂν ποτε δυνήτεσθαι ψῆθῃ περὶ μεγάλου δομεστίκου πείσσειν ἐπιχειρήσειν· ὡς κακὸς ἐκεῖνος περὶ αὐτὴν καὶ πρισὺν ἐπιβουλεύων βασιλέως, καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης φιλίας τοιαύτας χάριτας ἀποδίδου. Τοῦ πατριάρχου δὲ καὶ αὐτοῦ τὰ ἴσα φάσκοντος ἐν ἀρχῇ πεπονηθέντι πρὸς τὰ περὶ ἐκείνου εἰρημένα, καὶ τοῖς λέγουσιν ἀπιστεῖν, οὐδὲς καὶ τετράκις τοσοῦτων, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασιῶν, ἢ ὅσοι προσελήλυθασι αὐτῇ τῶν εἰρηκότων ὄντων· ἔπειτα ἐπιστήσαντα τὸν νοῦν καὶ τοῖς πρατομένοις ἀκριβῶς προσεσχρότα, τὴν δαστροφὴν τῆς γνώμης καταμαθεῖν, καὶ πείθεσθαι ἀξιοῦντος καὶ αὐτὴν, καὶ μὴ περὶ πράγματος οὕτω τὸν κίνδυνον ὄξυν ἔχοντος διαμέλλειν, ἀλλ' ἤδη περὶ σωτηρίας αὐτῆς τε καὶ τῶν τέκνων σκέπτεσθαι, ἀνεμίμηται ἢ βασιλὶς τῶν πρὸς ἀλλήλους οὕτω χθές

præterquam quod illi bene cupere videbatur, summo præerat sacerdotio, quem illa nunquam mentiturum suspicaretur; alter, nisi genero hujus molitionis esset conscius, in tantum amentię recordięque barathrum, ut tam multa mentiendo, sponte ac volens filiam calamitosam redderet, præcipitatus non putabatur. Hoc fixo, cum essent in palatio omnes quos recensuimus, patriarcha primus talibus dictis Augustam compellavit: Magis domestici erga me voluntatem ac studium a principio, et quomodo per illum ex abjecta conditione nullaque obscuritate ad istam amplitudinem claritatemque pervenerim (ob quod singulares me illi gratias merito debere haud inficior), Romanorum nullus est, qui scire non possit, et tu nosti potissimum. Quandiu igitur illum recta incedere via, et amicum justitię, sinceraque et pura erga vos et imperatores benevolentia ac fide animadverti, me vicissim illi ut amico germanissimo addictum esse oportere sentiebam; nec minus quam liberorum suorum amans pater, quę ad ejus gloriam factura confidebam, ea facere instituebam. Ast ubi multis commemorantibus audivi, et per me cognovi, illum vim et nefas meditari, et jam ad scelus perpetrandum esse incitatum (male videlicet remunerantem filios imperatoris, a quo tantopere dilectus, et ad tam inclytum fastigium evector est, dum eos non modo imperio, sed vita etiam privare molitur), crudelissimum ejus, et supra quam credibile est, perversum consilium exsecratus, non amicorum, ut prius, sed hostium infestissimorum numero ducendum existimavi. Ratus porro nec te nescire, quam hæc exitiosa sint, tibi numius adsum, ut pro tempore circumspicias, quemadmodum et te, et gnatos tuos, et totum imperium in idem discrimen coniectum serves. Tum imperatrix attonitę similis, talia se de magno domestico audire dixit, qualia nunquam cogitasset de eo sibi persuadere conaturum, vel ipsum scelerum omnium satorem et architectum diabolum: 415 quod nimium sibi infestus, et insidiator liberorum imperatoris, pro nobili illa amicitia tales referret gratias. Excipiente patriarcha, eundem fuisse sensum suum ab initio, cum hæc de eo audiret, et narrantibus credere nequivisse, qui non tar quaterve, sed multis partibus plures fuissent, quam nunc ad eam convenissent: post, ubi animam applicuerit, et ad acta diligenter attenderit, pravitatem mentis ejus didicisse quam ut et ipsa credat, æquum videri, et ne in periculosissimo negotio moras nectat, sed jam de sua filiorumque salute laboret. Relebat autem in memoriam imperatrix, quomodo recentissime, ipso patriarcha præsentē, jurassent mutuum, quando et alia dixerit magnus domesticus, quę ipsi secum recordentur, et hoc inprimis ut si quid accusaretur, ne absentem indicta causa damnarent, sed in judicium vocato, locum defensionis darent; et siquidem injustus ac perjurus comperiretur, extremo eum supplicio addicerent;

sin aut esset ab accusatione veritas, criminibus absolverent, et sycophantas hoc ipsum quod sunt, ostenderent. Nunc cum illum perfidiæ ac perjurii multi inimulent, neminem se videre, qui ei in iudicio se opponere, et pro scelerato arguere audeat, sed nec qui manifeste eum accuset, quasi qui malignum se et proditorem ejus demonstrarit: ut ex auditis hanc delationem puras putas esse calumnias potius, quam aliquid veritatis habere, perspicere queat, et velut ex composito ab omnibus, nullo argumento ut imperii invasorem reum peragi. Non itaque justum esse, nec suam decere personam, multorum sermonibus, nihil ad probationem veritatis solidum continentibus credulam, bellum civile adversus eum inceptare. Non esse unum de plebe infima, ut opera levissima subigatur. Sed quæ nunc dicta sint, eorum nihil ei indicandum, verum bene perpendendum accurateque examinandum negotium, dum in Occidente abest, et post reditum citra cunctationem iudicio arcessendum, ac tempore ad respondendum concesso, vel damnandum, si perjurii compertiat, vel scelere omni solvendum, si nihil, quorum suspectus erat, designarit. Hæc imperatrix æqua simul et commoda reputans, respondit.

πρὸς αὐτὸν μηδὲν ποιεῖν· ἀλλὰ σκεψαμένους πολλὰ, καὶ βασιάνῃ τὸ πρᾶγμα ὄντας ἀκριβεῖ, ξῶς ἂν ἐκείνος· ἀπὴ πρὸς τὴν ἐσπέραν, μετὰ τὴν ἐπάνοδον εὐθὺς καλεῖν ἐπὶ τὴν δίκην· καὶ καιρὸν παρασχομένους πρὸς ἀπολογίαν, ἢ καταψηφίζεσθαι ἂν φαίνεται ἐπιτορκῶν, ἢ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύειν, ἂν μηδὲν τῶν ὑποπτεισμένων εἰργασμένος ἦ. Τοιαῦτα μὲν ἡ βασιλεὺς δίκαιά τε διοῦσά καὶ συμφέροντα οἰομένη ἀπεκρίνατο.

416 CAPUT XXI.

Probationibus et iudicio audito terretur patriarcha vicissimque a periculi gravitate imperatricem terret, et de domestico suspicionem auget vehementer, ejusque in curanda sua et liberorum salute negligentiam liberius coarguit. Et Asanem pro optimo consiliario commendat, qui ejus animum callide subiens colorphonem addit et magnifico promisso, ut alii quoque, orationem concludit.

At enim patriarcha probationes et iudicium audiens, conscientia suæ aliorumque sycophantiæ, et quidem multæ excitus, ad hæc cerneus, quantum ipsis præter dedecus sycophantis debitum periculi crearetur, angebatur animi vehementer, et timoris magnitudine parum-differebat a mortuis. Nondum tamen omnino ad male faciendum fessus, velut imperatricis cæcitate miserans, Quibus in rebus, inquit, etiam de cælo Deus adjuvat, omnia velut ad cursum plane et expedita sunt, ac nullo labore feliciter geruntur: contra, quos idem sponte ad perniciem deserit, iis e diverso difficultatis et turbarum plena sunt omnia. Atqui ego quanquam me studio vestri summis periculis involverim, non tanti æstimo calamitatem meam, usque ad sedis amissionem et carcerem processuram, quam vestram, quibus non solum Romanus principatus, sed ipsa quoque vita ignominiose ac nefarie eripietur. Te autem admiror magnopere, si nunc, dum abest Byzantio, et domari nullo labore potest (siquidem quæ in eum cuduntur ignorat), adeo ab armis in illum refugis. Post tantum vero spatium, in quo quæ nunc dicta sunt, eorum nihil nescire poterit, cum non pauci in hac

Ὁ πατριάρχης δὲ ἐλέγχους πυθόμενος καὶ δίκην, πολλὴν τε ἐκυστῶ καὶ τοῖς ἄλλοις συνειδώς συκοφαντίαν, καὶ τὸν κίνδυνον συνορῶν ὄσσοι αὐτοῖς μετὰ τῆς συκοφαντίας προσηκούσης αἰσχύνης περιέσται, ἠγωνία τε οὐ μετρίως, καὶ τῷ πλεῖστῳ μέρει ἦν ὑπὸ δέους ἀποτελενηκώς. Ἐτι δὲ οὐ παντάπασιν πρὸς τὰ κακουργεῖν ἀπειρηκώς, ὥσπερ τὴν ἀπόνοϊαν βασιλίδος οἰκτιζόμενος, Ἐν οἷς, ἔφασκε, πράγμασι καὶ ὁ Θεὸς ἄνωθεν συνεφεάπτεται, εὐδρομα πάντα καὶ ἴστα καὶ κατορθούμενα ἀπονητὶ· ὧν δ' αὐτὸς ἐκὼν μεθίσταται πρὸς τὸ διαφθαρήναι, τούναντίον ἄπην, δυσκολίας γέμοντα καὶ ταραχῆς. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὶ κινδύνοισι τοῖς ἐσχάτοις διὰ τὴν εἰς ὑμᾶς εὐνοϊαν ἐμπαυτὸν περιβαλὼν, οὐ τοσοῦτον ἐν δεῖνῳ τὴν κακοπραγίαν τίθεμαι τὴν ἐμαυτοῦ ἄχρι καθαιρέσεως τῶν ὄντων καὶ δεσμοτηρίου ἐσομένην, ὅσῃ τὴν ὑμετέραν οὐκ ἀφαίρειν μόνον μέλλουσιν ὑφίστασθαι τῆς Ρωμαίων ἡγεμονίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ζωῆς ἀκλειῶς ἡμᾶ καὶ παρανόμως ἀποστερεῖσθαι. Θαυμάζειν ἐξέ μοι καὶ σοῦ παρίσταται πολλὰ, εἰ νῦν ἀπόντος ἐκείνου Βυζαντίου, καὶ λίαν ὄντος εὐεπιχειρήτου διὰ τὸ μηδὲν εἰδέναι τῶν πραττομένων, οὕτω πέφρικας τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον· μετὰ δὲ χρόνον τοσοῦτον ἐν ᾧ τῶν τε εἰρημένων μηδὲν ἐκείνῳ ἐξέεται ἀγνωσίῃ

οὐκ ὄλιγον ἐνταυτοῖς διατριβόντων τῶν ἡδέως ἂν ὑπὲρ A
 ἐκείνου καὶ τὰς ψυχὰς προησομένων, καὶ παρα-
 σκευάσασθαι πρὸς ἕκαστα ὡς ἂν κριστα αὐτῷ δοκῆ,
 βρβίως ἠλπίσας περιγενήσεσθαι. Οὐ γὰρ ὡς αὐτὴ τε
 οἷ, κάκεινος φενακίζων ἡμᾶς ἀπεσεμνύετο, οὕτω
 πρὸς Βυζάντιον ἐπανήξει τοὺς φίλους καταλιπῶν, καὶ
 τὴν πολλὴν θεραπείαν τὴν περὶ αὐτόν· ὥστε σε ἔχειν
 ὁ τε βούλει χρῆσασθαι αὐτῷ, ἀλλ' εἰδῶς ὡς ὑποπτέυε-
 ται, οὐ τῶν εὐγενεστέρων μόνον πείσει πολλοὺς ὑπο-
 σχέσει καὶ δωρεαῖς μεγάλων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ στρα-
 τικὴν ἄπασαν αὐτῷ προσέχων παρασκευάσει χρήμασι
 διαφθείρας· ἔχων δὲ μεγάλῃς δύναμιν περὶ αὐτόν, οὐ
 μόνον ἡμᾶς τοὺς ἡρημένους ἐκείνῳ πολεμεῖν τῆς εἰς
 ὑμᾶς εὐνοίας ἕνεκα διαφθερεῖ βρβίως, ἀλλὰ καὶ σοὶ
 καὶ τέκνοις, μηδενὸς τοῦ βοηθοῦντος ὄντος, ἢν αὐτῷ
 τρόπον λυσιτελήσειν χρήσεται οἴησεται, πᾶσιν ἐκεί-
 νοῖς τοῖς σεμνολογήμασι, καὶ ταῖς ἀπάταις, καὶ
 ταῖς εἰρωνεῖαις χαίρειν εἰπῶν μακρὰ· ἃ οὐκ οἶδ'
 ὅπως οὐ συνορᾷς αὐτῇ, οὐδὲ σωτηρίαν ἑαυτῇ τε καὶ
 τέκνοις ἐκ τῶν ἐνότων ἐκπορίζειν βούλει, ἀλλὰ
 δίνας ὄνειροπολεῖς, καὶ συκοφαντίας καὶ ἐλέγχους,
 οὐδ' αὐτὸ τοῦτο βουλομένη ἔννοεῖν ἔτι φθάσαι; ἂν
 διαφθαρείτα πρὶν εἰς ταῦτα ἦκεν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἃ
 καὶ πρότερον ἐφθην εἰπῶν, οὐ τῆς βασιλείας μόνον
 εὐμενεῖας μεμνημένος ὑφ' οὐ πολλῶν ἀπήλαυσα καὶ
 μεγάλων εὐεργετημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς σῆς· ἄλλως
 θ' ἔτι καὶ νόμων αὐτῶν καὶ δικαίων προβεβλημένος,
 πᾶσιν ἀνάγκην ἔχων τοῖς ὀπωσοῦν ἀδικουμένοις
 συναίρειναι τὰ δυνατὰ, ἐκείνου τε ἀπεσχόμεν τῆς
 φίλας, ἄδικα καὶ παράνομα διανοηθέντος, καὶ τοι
 πολλὰς ἀφορμὰς τῆς εἰς ἐκείνον εὐνοίας ἐσχῆκός,
 καὶ σοὶ τὰ λυσιτελοῦντα συμβεβούλευκα, κῦδον ὁ
 φασὶ ρίψας, καὶ σὺν ὑμῖν ἐλόμενος ἢ ζῆν νικῶντων,
 ἢ ἀποθνήσκων ἂν τῆς ἐναντίας πειρᾶσθαι συμβαίην
 τύχης. Θειοτέρα δὲ τινι καὶ τοῦδε παρόντος τύχῃ
 ὅς ἐκείνου τε οὐκ ἂν ποτε ἔλοιτο καταψεύδεσθαι συ-
 νοικοῦντος θυγατρὶ, καὶ σοὶ βουλευσάτω τὰ δέοντα,
 οὐ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ἐμπειρίαν καὶ
 τὴν σύνεσιν ἣν ὁ πολὺς αὐτῷ τῆς ἡλικίας χρόνος
 ἐστὶ συνελοχῶς, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς βασιλέα καὶ τοῦς
 παῖδας τοὺς ἐκείνου εὐνοῖαν καὶ πίστιν ἄδολον καὶ
 καθαρὰν, ἄξιον πυνθάνεσθαι καὶ πείθεσθαι παραι-
 νοῦντι, οὐδὲν ἄδικον οὐδ' ἐπισημᾶς βουλησομένη
 συμβουλεύειν. Ἀσάνης δ' ὡσπερ οἱ ἐν τοῖς γυμνι-
 κολοῖς ἀγῶσιν ἐφεδρεύοντες ὥστε τοῖς νικῶσιν αὐτοὶ
 συμπλέκεσθαι, πρὸς τοὺς λόγους παρεσκευασμένος
 ὢν, τὴν μὲν ἐμὴν, ἔφη, πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον
 γνησιότητα καὶ πατρικὴν στοργὴν ἣν ἔχω πρὸς
 ἐκείνον τῇ φιλετάτῃ συνοικοῦντά θυγατρὶ, οὐδεὶς ἀγνοεῖ
 δῆπου· ὅθεν οὐδ' ἐξαρνεῖσθαι τὰ πᾶσι φανερὰ προ-
 σῆχον ἡγῆμαι ἐμοί. Εὐδελον οὖν ὡς ἐκείνου κατωρ-
 θωκότος ἃ διανοεῖται, βασιλεὺς μὲν ἐκεῖνος ἐσται,
 καὶ βασιλίδι τῇ ἐμῇ θυγατρὶ συνοικῶν, ἐγὼ δὲ
 πατὴρ βασιλέων, καὶ τὴν ἀρχὴν συμμετριζόμενος
 αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ μέγα ἤκων καὶ δόξης καὶ πλοῦτος
 καὶ περιφανείας. Ἀλλὰ τὰ λαμπρὰ ταῦτα καὶ σεμνὰ
 ἄπερ ἑτέρῳ παντὶ τῷ ἤρκεσαν ἂν εἰς εὐδοξίαν, ἐμοὶ
 τῶν παρόντων ἀποδέοντα φαίνεται πολλῷ. Τῇ γάρ
 εἰς βασιλέας εὐνοία καὶ πίστις καθαρά ἐκ πρώτης

urbe degant, qui cum voluptate ejus causa sangui-
 nem profundent, et accingi parati sint, quibus ille
 potissimum eos accingi voluerit, non difficile te
 superiorem fore confidis. Non etenim ut et tu
 putas, et ille nos ludificans jactabat, sic Byzanti-
 um redibit amicis relictis, et quibus colitur
 obsequiis illis tam multis, ut eum pro arbitrio
 tractare possis. Sed cum se suspicione laborare
 sciat, non modo de nobilioribus complures donis
 et promissis magnificis, verum etiam totum exer-
 citium largitione corruptum, ad partes suas tuendas
 alliciet, et potentia ingenti præditus, non solum
 nos, qui cum eo, studio erga vos adducti, bello
 contendere dicemur, nullo negotio concidet, sed
 de te quoque et filiis, nemine contra opem
 ferente, omnibus illis gloriose dictis, et fallaciis,
 et 417 simulationibus valedicens, pro commo-
 ditate sua statuet. Quæ nescio quomodo non vides,
 nec tibi liberisque salutem ex data opportunitate
 conciliare vis, sed judicia, et calumnias, et pro-
 bationes somnias, nec te citius occisum iri perspi-
 cis, quam ad eas veniatur. Quare id quod etiam
 antea dixi, meæ cum in imperatorem, cujus
 multa eaque præclara constant in me officia, tum
 in te benevolentiae memor (adde quod et legum ac
 justitiae patronus, quomocumque injuriam passis,
 quantum in me est, opitulari necesse habeo) et
 ab illius amicitia, iniqua legibusque adversantia
 parturientis, tametsi multis eum nominibus com-
 plecti deberem, me sejunxi, tibi que utile consilium
 dedi, et ut dicunt, aleam jeci, vobiscum præoptans
 aut vivere, si viceritis, aut interire, si in con-
 trarium fortuna ceciderit. Porro et hunc divina
 quadam sorte præsentem (qui nunquam in eum
 utpote generum mentiri velit, tibi que non tantum
 propter rerum usum atque prudentiam, quam ei
 ætas longinqua peperit, sed propter eam nihilo
 minus, qua in imperatorem fuit, et in liberos
 adhuc est, germana sinceraque charitate et fide,
 recte consulet) percontare licet, eique obtempe-
 res: nihil enim iniquum periculosumve suasurus
 est. Asanes autem perinde, ut qui in gymniciis
 ludis subsidunt, quo cum victoribus ipsi quoque
 congrediantur, ad dicendum meditatus, Meum
 quidem, inquit, patriam et germanam charitatem
 erga magnum domesticum, charissimæ filiae mari-
 tum nemo utique ignorat. Unde quæ omnibus nota
 sunt, negare me non decet. Manifestum est itaque,
 si, quod cupit bene processerit, illum imperato-
 rem, gnatam meam imperatricem, me imperato-
 rum patrem, imperii consortem, et illustri gloria,
 magnis opibus ac splendore futurum. Atqui ego
 claritates istas et augustos honores, qui cuivis
 alteri ad celebritatem suffleerent, hoc rerum statu
 nequaquam convenire arbitror. Nam cum a prima
 ætate fide non fucata imperatoribus studuerim,
 malim illis adhærendo in miseris et ærumnas
 incidere, quam cum insidiatoribus faciendis am-
 plissimos honores et dona adipisci. De magna

itaque domestico quæ et patriarcha, et fratres mei, et alii locuti sunt, omnia certa esse scio, et te nihil vocare in dubium, sed mihi, ut qui singula penitus noverim, fidem adjungere par est.

418 Quod si hæc ad demonstrandam veritatem infirma videntur, at illud tibi omnino persuadeat, hominem super te filiisque tuis aliquid monstri alere. Etenim cum tu sub discessum de filia ipsius filio tuo imperatori despondenda cum urgeres, noluit, remque in reditum suum ab Occidente rejecit. Erubescerat enim post tot argumenta tuæ in se tam effusæ voluntatis hostis apparere infensissimus, et cui paulo ante gnatam ad communionem thori junxisset, eum imperio et vita exuere. Illud namque nullus profecto dixerit, qui sapit, filiam clariori insigniorive copulandam existimasse. Quamobrem non tibi salus tua floccipendenda est, sed enitendum sedulo, ne te ejus insidiæ pessumdem. Ego, et quotquot ex nobilioribus nunc Byzantii adsunt, præter sumptus, etiam oppositus laterum nostrorum, et servos nostros, vitamque et sanguinem nostrum, si opus erit, tuæ ac liberorum tuorum tuendæ dignitati cupide pollicemur.

περιγενέσθαι. Ἐγὼ δὲ καὶ ὅσοι τῶν ἐπιφανέστερων σώματα καὶ οὐκέτας, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς αὐτὰς εἰ δέοι, ὑπὲρ τῶν σοὶ καὶ τέκνοις συμφερόντων προησόμεθα προθύμως.

ἡλικίας συντραφεῖς, μᾶλλον ἂν βουλοίμην ἐκείνοις συνὼν κακοπραγεῖν, ἢ τοῖς ἐπιβουλεύουσι προσθέμενος, τῶν πρώτων τιμῶν καὶ δωρεῶν παρ' ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγάλου δομestικού ὅσα τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀδελφοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις εἰρηται, πάντα συνοῖδα ὡς ἀληθῆ, καὶ περὶ οὐδενὸς ἐκείνων σε προσήκον ἀμφιδόλαιν, ἀλλ' ἐμοὶ πείθεσθαι πάντα ἀκριθῶς ἐπισταμένῳ. Εἰ δέ σοι ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν εἰρημένων ἀσθενῆ δοκί, ἀλλ' ἐκείνῳ σε πειθέτω πάντως, τὸ μὴ μέτριά τινα περὶ σοῦ καὶ τῶν παιδῶν τὸν ἀνθρώπων διανοεῖσθαι. Σοῦ γὰρ πρὶν ἐνθένδε ἀπελθεῖν τὴν θυγατέρα τῷ σῷ υἱῷ καὶ βασιλεῖ πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτειν καταναγκασούσης, οὐκ ἠθέλησεν ἐκείνος, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐπάνοδον ἀνεβάλλετο τὴν πράξιν. Ἡσχύνετο γάρ, μετὰ τοσαύτας ἀποδείξεις τῆς εἰς ἐκείνον εὐμενείας πρὸς σοῦ, πολεμιώτατος ἐφθῆναι· καὶ ἂν πρὸ μικροῦ τῇ θυγατρὶ πρὸς γάμου συνῆπτε κοινωνίαν, οὐ μόνον βασιλείας, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ἀποστερών. Οὐ γὰρ δὴ ἐκείνου φαίη τις ἂν νοῦν ἔχων ὡς περιφανέστερον ἢ θαυμασιώτερον ἐκείνου νομφλον ἀγαγέσθαι ποτε φήθη τῇ θυγατρὶ· ὅθεν οὐδὲ σὲ τῆς σωτηρίας χρῆ καταμελεῖν, ἀλλὰ πάντα πράττειν σὺν σπουδῇ, ὅθεν ἂν γένοιτο ἐπιβουλεύοντος ἐκείνου νῦν ἐπιδημοῦσι Βυζαντίῳ, οὐ χρήματα μόνον καὶ

CAPUT XXII.

Imperatricis aegritudo et anxia mens. Iterum accusationem repudiat, rursusque dubitans et cedens, se illorum fidei tradit cum lacrymis. Mater domestici cum nepote et uxor Matthei nepotis alterius, ut in carcere domi custodiuntur. Apocauclus fit præfectus urbis. Bellum inchoatur. Qualem militem collegerit. Dommum magni domestici diripere ac disturbare non audent. Amici ex urbe propter periculum fugiunt. Veniam ab imperatrice petunt. Gabalas legatus prævaricatur, alter in carcerem datur.

Ob hæc imperatrix doloris veluti quibusdam detorsa fluctibus, cum non videret, quomodo pro falso repudiaret, quod a tam multis testibus iisque locupletibus asseveraretur, neque quomodo crederet supra modum improbis mortalibus, diu plorans largiter, ubi se ex mœnore collegit, Adhuc, ait, in pristina opinione judicioque persisto, nec possum pro veris amplecti, quæ adversus magnum domesticum dicta sunt. Testor enim omnia, etiam antequam flant, cognoscentem Deum, putavisse me ab ipso non secus quam matrem, aut sororem germanissimam semper dilectum et curatum iri, et orphanis imperatoris æque ut ipsum parentem, si superesset, prospecturum : dum non solum qui ipsi cum eodem imperatore fuit amor mutuus, isque ob excellentiam vix credibilis, sed nostrum quoque in ipsum amorem reputarem. Quia vero non nisi Deo permittente, ut Romanæ videlicet bellis intestinis inter se **419** mactent, tam nefandas cogitationes suscipit, et tam scelerata et tyrannica sibi proposuit : illum cæleste Numen omnia e sublimi intuens, ut insidiatorem judicet, et pro talibus ausis dignam mercedem retribuatur. Ego me ipsam liberos, ue meos secundum Deum vobis commendo ; quo teste omnia pro nobis et cogitate et facite ; qui quo pacto vos me et filios

Ἐπὶ τοῦτοις ὡσπερ ὑπὸ λυπῆς ἡ βασιλεὺς καταβαπτισθεῖσα τὴν ψυχὴν, καὶ μὴθ' ὡς ἀπιστεῖν τοῖς ὑπὸ πολλῶν καὶ οὕτως ἀξιοχρεῶν πρὸς πίστιν εἰρημένους ἔχουσα, μὴθ' ὥστε πιστεύειν μηδεμίαν ἐλλείπουσι κακίας ὑπερβολὴν, ἐφικανὸν πολλὰ τῶν ὀφθαλμῶν καταγαγούσα δάκρυα, ἔπειθ' ὡσπερ ἐκ τῆς ἀθυμίας ἀνενεγκούσα, Ἔτι μὲν, ἔφη, τῶν προτέρων ἔχομαι λογισμῶν, καὶ οὐ δύναμαι παραδέξασθαι ὡς ἀληθῆ τὰ κατὰ μέγαλον δομestικὸν εἰρημένα. Μαρτύρομαι γὰρ τὸν πάντα γινώσκοντα καὶ πρὶν γενέσθαι Θεόν, ὡς οὐδέποτε φήθη ἁμελέστερον ἐκείνον διακρίσεσθαι περὶ ἐμὲ, ἢ περὶ μητέρα τὴν ἰδίαν, ἢ γνησιωτάτην ἀδελφὴν, καὶ τῶν βασιλέως παιδῶν οὐχ ἥττον προνοήσεσθαι ἢ βασιλεὺς αὐτὸς, εἰ περιτὴν οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ καὶ βασιλέως πρὸς ἀλλήλους μικροῦ καὶ ἀπιστουμένην φίλαν ἐννοοῦσα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμετέραν πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δ' αὐτὸς οὐκ ἄλλοθεν ποθεν, ἢ Θεοῦ παραχωροῦντος ἐπὶ τῷ Ῥωμαίῳ ὑπὸ πολέμων ἐμφυλίων διαφθεῖρεσθαι, πρὸς τοιαύτην ἀτοπίαν ἐξήχθη λογισμῶν, καὶ οὕτως ἀδικὰ καὶ βίαια διανοήθη, ἐκείνῳ μὲν Θεὸς ὁ πάντα ἀνωθεν ἐφορών τῆς ἐπιβουλῆς δικάσαι, καὶ τῶν πραττομένων ἀξίας παράσχοιτο τὰς ἀντιδόσεις. Ἐγὼ δ' ὑμῖν ἐμαυτὴν καὶ τέκνα ἐπιτρέπω μετὰ Θεόν, ἵν' ὑπ' ἐκείνῳ μάρτυρι πάντα καὶ διανοήσθε καὶ πράττειτε ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὸν ἴσον τρόπον ὅν αὐτοὶ πρὸς ἐμὲ

καὶ τέκνα διακεισομένη πρὸς ὑμᾶς. Ἐξείνη μὲν οὖν περιβαρυς ποιαῦτα εἶπεν, ἀγνοήσατα οἱ κακῶν ὑπὸ συκοφαντίας κατηγέθη καὶ διαβολῆς. Οἱ δ' ὕφ' ἡδονῆς οὐδὲ κατέχειν ἑαυτοὺς ἐπιπλέον δυνηθέντες, ἢ τὰς εἶχον, ἀναστάντες, καὶ τοὺς ἄλλοις οἱ τῶν ἀπερβήτων ἐκοινώνουν, πάντα ἀπαγγέλλαντες. Ἐγνωσαν δεῖν μηκέτι διαμέλλειν, ἀλλ' ὁμάσει πρὸς τὸν πόλεμον χωρεῖν, ἵνα μὴ τι συμβῆν τὰ μελετώμενα κωλύσῃ. Αὐτίκα δὲ τὴν μὲν μητέρα τοῦ μεγάλου δομestίκου, καὶ Ἀνδρόνικον τὴν υἱὸν, καὶ τὴν γυναικᾶ Ματθαίου τοῦ πρώτου τῶν υἱῶν ἐν Βυζαντίῳ οὔσαν καὶ αὐτὴν, φρουρὰν περιστάσαντες, ἐφύλαττον οἱκοι διατρίβοντας. Ἀπόκαυχον δὲ τὸν παρακοιμώμενον ἄρχοντα Βυζαντίου ἀποδείξαντες, ἐκέλευον τὸν πόλεμον κινεῖν ὅθεν ἂν αὐτῷ δοκοῖη βέλτιον· καὶ ἤρχετο ὁ πόλεμος ἀρχομένου Ὀκτωβρίου. Ἀπόκαυχος δὲ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα πάντας εἰδῶς οὐκ ἂν ἀνασχομένους ὑπ' ἐκείνου ἄγασθαι, εἰς τὸν δὲ τὸν δῆμον ἐρεθίζειν πρὸς τὸν πόλεμον· οὐ μόνον ἀλόγως πρὸς πᾶν ὀτιοῦν φερόμενον κέρδους ἕνεκα ὀλίγου, ἀλλὰ καὶ βδέλυος ὑποκεισόμενον τοῖς προστάγμασι, ἐκείνου. Καὶ πρώτα μὲν ἀπόρους τινὰς καὶ λάλους περιέστησεν ἑαυτῷ, ἐτοιμῶς ἔχοντας ὑπὸ πενία· καὶ τῶν δεινοτάτων κατατολμῶν. Ἐπειτα δὲ ἐκείνων τὸν δῆμον συνταράξας, καὶ πλῆθος ἐπαγαγόμενος, πολλὸν πρὸς τὴν οἰκίαν ἀφίκτο τὴν μεγάλου δομestίκου, καὶ διερπάζειν ἐκέλευε τὰ ὄντα, καὶ τὴν οἰκίαν καταστρέφειν. Οἱ δὲ, τῶν συνεσκευασμένων συνεδίτες μῆδὲν καὶ τὴν μεγάλην δομestίκου δύναμιν κατεπετηγότες ἔτι, μέχρι μὲν αὐτῆς προῆλθον· ἐπειθ' ἔστασαν, ἀπορούμενοι πρὸς ὃ τι τράπωνται. Τῆς μεγάλου δομestίκου δὲ μητρὸς ἄνωθεν ἐκ τῶν οἰκημάτων τὴν ἀφίξιν αὐτῶν πυνθανομένης ὃ τι εἴη, σωφρόνως ἐκαίνοι καὶ συνετῶς, ἀγνοεῖν μὲν ἐφ' ὃ τι ἔφασαν κληθεῖεν· νοῦν δὲ γνόντες, ἀναχωρεῖν, μὴ τοιοῦτοις ἐπιχειρεῖν τολμῶτες. Οἱ μὲν οὖν, τῆς μεγάλου δομestίκου μητρὸς χάριτας αὐτοῖς ὁμολογούσης τῆς εἰς αὐτὴν αἰδοῦς, ἐκείθεν ἀνεχώρουν, καὶ διελύοντο κατ' οἴκους. Πατριάρχης δὲ καὶ ἡ συνωμοσία, ἐπεὶ μὴ κατὰ νοῦν αὐτοῖς ἡ τοῦ δῆμου κίνησις ἐτελεύτα, πρὸς τοὺς ἐπιτηδῆεις ἔχοντας ἐτράποντο τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ· καὶ τινὰς κρατήσαντες αὐθημερὸν, ἐνέθεσαν φρουρὰ, καὶ διήρπαζον τὰς οὐσίας. Οἱ δὲ λοιποὶ σφᾶς αὐτοῦ, ὀρώντες ἐν χροῖ κινδύνου καθεστῶτας ἤδη, καὶ δεῖσαντες μὴ καὶ αὐτοὶ κατασχεθέντες μυρλοῖς προσπαλαίωσι κακοῖς (κοινὴ γὰρ εὐθὺς πανωλεθρία τῶν μεγάλου δομestίκου φίλων κατεψηφίσθη), τὴν τοῦ Πορφυρο-

Amicos habueritis, eodem pacto vos tractaverit. Hac illa uberrimo cum fletu elocuta est, ignorans misera, quo malorum a scycophantis et calumniatoribus istis redigeretur; qui prae voluptate diutius non se tenentes, sed ut primum licuit exsurgentes, ad populares conspirationis omnia perferunt; non procrastinandum, sed bellum a proximo comparandum decernunt, ne quid inferrens cogitata dissipet. Mox magni domestici matrem cum Andronico nepote, et uxorem Matthaei nepotis senioris, quae et ipsa tum erat Byzantii, circumjecta domui custodia inclusas detinent, Apocauchum urbi praeficiunt, bellum, unde consultius putet, auspicari jubent; quod etiam ante diem viii Idus Octobres caeptum est. Verum cum Apocauchus maxime cives primarios omnes ductum suum recusaturos sciret, vulgus ad arma concitandum censuit; quod et temere parvi compendii gratia quovis rapiatur, et facile etiam jussis ejus se subderet. Ac primum quidem quosdam egentes, et lingua nimium promptos, pro stipatoribus sibi delegit (73), paratos ad consolandam mendicitatem suam nihil non audere, quantumvis scelestum ac nefarium. Deinde per eos plebe conferrita, cum magna multitudine ad aedes magni domestici progreditur, mandans, uti eas diripiant ac disturbent. Qui sutelarum et machinationum inter conspiratos nescii, et etiamnum domestici potentiam formidantes, atrio tenus processerunt; tum constiterunt, haerentes, quo se verterent. Matre magni domestici de coenaculo sciscitante, quid adventus eorum sibi vellet, illi moleste ac prudenter se nescisse quam ad rem vocati essent, nunc cognovisse et recedere, quod tale facinus eorum audacia reformidet; qua gratias ob sui reverentiam agente, domum quisque suam abscesserunt. Patriarcha et conjurati, quia plebeculae motus aliter exierat, quam volebant, ad magni domestici studiosos ac necessarios se converterunt: 420 et quosdam eodem die comprehensos, in custodia immisserunt, eorum facultatibus in praedam concessis. Caeteri se periculo jam proximos cernentes, timentesque ne et ipsi comprehensi, sexcentis malis exercerentur (statim enim consensu amicos magni domestici extremo exitio damnaverant), per portulam quae Porphyrogeniti appellatur, viam secantes [74] (erant autem duo et quadraginta, Apelmene duce, magni domestici familiarissimo) Byzantio excesserunt. Securi jam

Jacobi Pontani notæ.

(73) Subit animo præclarum illud, et huic simile Catilinæ satellitium, de quo ita Sallustius: *In tanta tamque corrupta civitate, Catilina, id quod facillimum erat, omnium flagitiosorum atque facinorosorum circum se, tanquam stipatorum, catervas habebat. Nam quicumque impudicus, adulter, ganeo, manu, ventre, pene bona patria lucerarat, quique alienum æs grave conflaverat, quo flagitium, aut facinus redimeret; præterea omnes undique parricidæ, sacrilegi, convicti iudiciis, aut pro factis iudicium timentes; ad hoc, quos manus atque lingua perjurio, aut sanguine civili atebat, postremo omnes*

quos flagitium, egestas, conscius animus exagitabat, hi Catilinæ proximi familiaresque erant.

(74) *Portulam secantes*, ad verbum. Euripides *Phœnissis*, ὁ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδόν. *Qui in astris cæli viam secat*. Posidippus in epigramm. Ποτὴν τις βίβειο τὰμοι τέρβον, quam viam secet quis. Virgil. vi *Æneid*.

.... Ille viam secat ad naves.

Et lib. xii.

Sic Turno, quacunqve viam secat, agmina cedunt.

Dixit et scindere viam idem Maro.

malorum, legationem ad imperatricem destinandam consent, partim audaciæ culpam deprecaturi, quod solo timore periculi, non malo animo id fecissent, partim veniam ipsam rogaturi, qua domum redire liceret. Erant enim in metu, ne, quamvis istuc necessitate coacti fuissent, a magno domestico nihilo minus pro rerum novarum cupidis reprehenderentur. Hoc statuto Nicephorum Cantacuzenum, magni domestici patru-lem, et Gabalam (qui nondum usque ad illam horam apertum se ejus inimicum declaraverat, sed adhuc amicus apparebat) ad imperatricem mittunt. Ibi Gabalas, ut unus de conjuratis, omnium gnarus, et fugitivorum infidelitatem aperte accusare, et contra magnum domesticum eadem quæ cæteri effundere. Imperatrici fidem mereri videbatur: et omnino patriarchæ, aliisque palam se aggregans, nihil eorum quæ contra magnum domesticum agerentur, pro sua parte negligebat. Ex quo hujus sui erga imperatricem studii præmium protosebasti, postea magni logothetæ dignitatem accepit. Nicephorus autem Cantacuzenus carcere multatus est.

λέγων, ἐδόκει ἀξιόχρεως εἰς πίστιν βασιλίδι· καὶ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἄλλοις φανερώς συντεταγμένοι, τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον οὐδὲν ἡμέλει τῶν κατὰ μέγαλου δομεστίκου πραττομένων. Ὅθεν καὶ τῆς εἰς βασιλίδα εὐνοίας ἄθλον τὸ πρωτοσεβαστοῦ ἀξίωμα εἰλήφει, χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ τὸ μέγαλου λογοθέτου Νικηφόρος δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ἐν δεσμοτηρίῳ κατακλείεται.

CAPUT XXIII.

Fugitivi Didymotichum perfugiant; magno domestico acta narrant; qui aliud suspiciens, Byzantium eos remittere vult. Post ad imperatricem legatos mittit, illum officii admonet; ad iudicium se offert. Legati a ministris Apocauchi spoliuntur, carceri traduntur. Turbantes ob id suos domesticus compescit. Legatis dicendi locus datur. Apocauchus impedit, ne iudicium domestico decernatur; cui contumelias dicit. Legati cusodiuntur. Augetur belli societas. Domesticus hostis declarat. Proceres eum ad moras tollendas sollicitant.

Fugitivi porro, ut alterum legatorum custodiæ mandatum, Gabalam vero inter domestici hostes nomen suum palam profiteri audiverunt, reditione desperata, Didymotichum ad magnum domesticum profiscuntur, acta omnia **421** et bellum in eum susceptum exponunt. Qui tam nova et inexpectata nolens credere, putabat eos offensa in quoriam Augusta periculum fugisse, hæc de compacto contra eam confinxisse: nec enim tali tempore sic mutari potuisse. Quare eos Byzantium, quanquam invitos cogitabat remittere, ut si quid in imperatricem peccavissent, id debitis pœnis expiarent. Ipse vero ad expeditionem occidentalem jam instructus, ita volebat rem aggredi. Sed ubi post unum alterumve diem multi Byzantio supervenientes, eadem cum fugitivis retulerunt, paululum subsistendum, legationemque ad imperatricem mittendam judicavit. Itaque præfectum Gauræ monasterio, virum virtuti deditum et politicis negotiis obeundis idoneum delegit, eumque cum ministro ejus Sguropulo, homine non stulto, et qui legationem dextre ac diserte posset exponere et referre, ad imperatricem Byzantium legat. Ac primum quidem jurejurando affirmat, se nullius, quorum accusaretur, sibi esse conscium. Deinde orat, ne obliviscatur quæ nuper præsentē patriarcha

A γεννήτου προσαγορευομένην πυλῖδα διατερόντες (ἦσαν δὲ δύο καὶ τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν, Ἀπελ- μενὲ πρὸς τὴν πρᾶξιν ἠγούμενου ὃς τῶν οικεισά- των τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ ἦν), ἔξω τειχῶν ἐγένοντο Βυζαντίου. Ἐπεὶ δὲ τῶν προσδοκωμένων ἀπηλλάν- τοντο δεινῶν, ἐδόκει δεῖν πρεσβεῖαν ποιεῖσθαι πρὸς τὴν βασιλῖδα, τοῦτο μὲν ὑπὲρ τῶν τετολημμένων παραιτούμενοι, ὡς οὐ διὰ κακίαν, ἀλλὰ δεισάντες· τὸν κίνδυνον τολησάμεν· τοῦτο δὲ καὶ δεόμενοι αὐ- τῆ; ὡς εἰ παράσχοιτο συγγνώμην, ἐπανήξοντες πρὸς τὰς οἰκίας. Ἐδεδείσαν γὰρ, μὴ καὶ τοὶ πρὸς ἀνάγκην εἰς τοιαῦτα συναλαθίνοντες, καὶ παρὰ μέγαλῳ δομεστίκῳ τῶν τετολημμένων ἕνεκα ὡς νεωτερίζοντες εὐθύνοιντο. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα ἔδοξε, τὸν Καντακουζηνὸν ἀπολεξάμενοι Νικηφόρον, ὃς ἐξέβηλε; τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ ἦν, καὶ Γαβαλά, οὕτω μέμ- τότε τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ πολέμιον φανερώς, ἀλλ' ἔτι τοῖς ἐκείνου φίλοις συνεξετάζεσθαι δοκοῦντα, πέμπουσι πρὸς βασιλίδα. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, Γαβαλάς μὲν οὐα δὴ τὰ ἀπόρρητα ἐκείνοις συνειδώς, τῶν τε διαδράντων ἀπιστίαν κατηγορεῖ προφανῶς, καὶ κατὰ μέγαλου δομεστίκου τὰ ἴσα τοῖς ἄλλοις

B Οἱ φυγάδες μὲν τοῖ γε ἐκείνοι, ἐπεὶ τῶν πρέσβειων τὴν μὲν ἐπέθυοντο εἰργόμενοι, Γαβαλᾶν δὲ τοῖς με- γάλῳ δομεστίκῳ πολεμοῦσι συντεταγμένον φανερώς, ἀπογνόντες τὴν ἐπάνοδον, εἰς Διδυμότειχον παρὰ τὸν μέγαν δομεστίκον ἀφικνοῦνται, καὶ τὰ γεγενη- μένα πάντα ἀπαγγέλλουσι, καὶ τὸν πόλεμον, τὸν κεκινημένον πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ πιστεῦσιν οὐκ ἠθούλετο, διὰ τῶν ἀπαγγελλομένων τὴν ἀτοπίαν· ἀλλ' ὤρετο αὐτοῦς τι βασιλίδι προσκεκρουκίας, διαδράναι, δεισάντας τὸν κίνδυνον, καὶ συνηροῦντας ἑαυτοῖς τοιαῦτα βασιλίδος καταφεύδα- σθαι· μὴδὲ γὰρ ἂν ποτε ἐκεῖνη ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ τοιαύτην ὑποστήναι τὴν μεταβολήν. Ὅθεν καὶ ἐε- νοεῖτο, τοὺς μὲν φυγάδας αὐθις εἰς Βυζάντιον καὶ ἄκοντας ἐκπέμπειν, εἰ τε βασιλίδι προσκεκρουκασ- δίκας ὑπέξοντας ἀξίας. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν εἰς τὴν ἐσπέραν ἐκστράτασαν ἤδη παρεσκευασμένος ὢν, ἐμελλεν ἐργου ἤδη ἔχασθαι. Ὡς δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν, πολλοὶ ἐκ Βυζαντίου ἀφικόμενοι, τὰ ἴσα καὶ αὐτοὶ ἀπήγγελλον τοῖς φυγάσιν, ἐδόκει δεῖν περιμείναντα μικρὸν, πρεσβεῖαν πρὸς βασιλῖδα περὶ τῶν πραττομένων πέμπειν. Καὶ τὸν τῆς Γαυρᾶ μονῆς ἠγούμενον ἀπολεξάμενος, ἀνδρα ἀρετῆς ἀντι- ποιούμενον, καὶ πολιτικοῖς πράγμασιν ὀμιλεῖν ἔχοντα ἐπιτηδείως, καὶ Σγυροπόπουλον ἐκ τῶν οικειῶν αὐτοῦ, συνετόν τε ἅμα καὶ δυνάμενον ἀπαιτίστως τὰ περ'

ἐκατέρων ἀπαγγέλλειν διαπρεσθεύμενα, πρὸς βασι-
 λιδα εἰς Βυζάντιον ἐκπέμπει. Καὶ πρῶτα μὲν ὄρκοις
 ἰπιστοῦτο ὡς οὐδὲν αὐτῶ τῶν κατηγορημένων συνει-
 δεῖν· ἔπειτα ἐδεῖτο μὴ τῶν ὀλίγων πρότερον ἐπὶ τοῦ
 πατριάρχου πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς γεγενημένων ὄρ-
 κων ἐκλαθέσθαι, μηδὲ ἐρήμην αὐτοῦ καταψηφισα-
 σθαι τοῖς συκοφάνταις πειθομένην μόνοις, ἀλλ' ἐπὶ
 δίκην καλεῖν, καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἔλεγχον ποιει-
 σθαι. Αὐτὴν γὰρ εἶναι παρεσκευασμένον τῷ κατηγο-
 ρῶντι παντὶ ἀντικαθίστασθαι πρὸς δίκην· τοῖς δὲ
 ἐκπεμφθεῖσι πρέσβεισι προθεσμίαν ἡμερῶν παρεί-
 χετο ὅσῃν ζῆτο ἄρκεσειν βασιλίδι, ὥστε περὶ τῶν
 παρόντων σχεψαμένην ἀκριβῶς ἀπολογίζαν ἀποδοῦ-
 ναι· ἴν' εἰ μὲν ὁμοῦ τὰ λυσιτελή καὶ δίκαια πράτ-
 τειν ἡρημένη δικαστήριον καθίζοι, καὶ τὴν ἀπόδειξιν
 τῶν λεγομένων ἀπαιτοῖη, στέργῃ τὰ ἐψηφισμένα
 καὶ αὐτὸς ὁποῖα ποσ' ἂν ἦ πολυπραγμονῶν μηδὲν,
 ἴν' ἡ προσδοκωμένη τοῦ συγγενικοῦ πολέμου φλῆξ
 ἀπομρανθῇ· ἂν δ' ἀγλωμοιοῖη καὶ μὴ βούλοιο τὰ
 δίκαια πο εἶν, ἀλλ' ἡ μηδαμῶς τὴν ἐξέτασιν ἀνέχοιτο,
 ἢ τὸν καιρὸν ὑπεριθεμένη, διακρούοιτο αὐτοὺς μετὰ
 τὴν εἰρημένην προθεσμίαν, τὸν θεὸν τῆς ἀδικίας καὶ
 αὐτὸν μάρτυρα προστησάμενος, ἃ ἂν αὐτῷ τε καὶ
 τοῖς συνοῦσιν οἴοιτο λυσιτελήσειν πράττειν· πρὶν δὲ
 μηδὲν κινεῖν τῶν καθεστῶτων, κἄν πάντ' ἄνω καὶ
 κάτω γινόμενα ὀρῆ. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις οὕτω προ-
 τεταγμένοι πράττειν, ἐξήσαν Διδυμοτείχου. Ἐπεὶ
 δὲ εἰς Σηλυβρίαν ἦγον, οἱ ἐκ τῆς παρακοιμωμένου
 οἰκίας ἐντυχόντες, καὶ ἵππους διαρπάσαντες· καὶ τὴν
 ἄλλην ἀποσκευὴν, αὐτοὺς εἶχον ἐν φρουρᾷ. Ἀγγελ-
 θέντων δὲ τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ τῶν περὶ τοὺς πρέ-
 σβεις τετολημένων καὶ οὐδ' ἀνεκτὸν ἤγουντο, οὕτω
 παρὰ φαῦλον ἐπὶ μηδεμίᾳ προφάσει προπηλακίζε-
 σθαι ἀνθρώπων. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος παρῆνε
 μὴ μικροφυχεῖν· οἴεσθαι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπ'
 ἀγαθῷ τὰ τοιαῦτα τελευτήσειν, ἀλλὰ μεγάλων ἔσε-
 σθαι πραγμάτων ὑποθέσεις· δεῖν δὲ ὁμῶς τοῖς παρὰ
 σφίσι αὐτοῖς ἐμμένειν ἐψηφισμένοις, καὶ μηδὲν νεω-
 τερίζειν, πρὶν τὴν προθεσμίαν ἤκειν. Οὐ γὰρ ἀγα-
 θὸν τοῖς παρὰ σφίσι κεκριμένοις ἐναντία πράττειν.
 Ἄν δὲ τι παρὰ δόξαν καὶ τοῖς ἡμετέροις πρέσβεσι
 συμβέβηκε, θαυμαστὸν οὐδέν. Τῷ γὰρ πάντα τολ-
 μῶντι παρακοιμωμένῳ καὶ οἰκέταις, οὐδὲ τὰ τοιαῦτα
 εἶναι ἀνεπιχειρήσα προσήκειν· οὐ δὲ δίκαιον τὰ τοῖς
 ἄλλοις ἀνοήτως καὶ θρασέως τολμηθέντα, τῇ βασι-
 λίδι πρὸς ἣν ἡμεῖς τὴν πρεσβεσίαν πεποιήμεθα, λογι-
 ζεσθαι. Ἄλλως τε, εἰ μὲν ἐκείνη τὰ θέοντα ποιοῦσα
 συμφερόντως βουλευσεται περὶ τῶν ὄλων, καὶ τὸν
 προσδοκώμενον πόλεμον διαλύσει, ὡς μηδὲν ὄντα τὰ
 γεγενημένα περιδεῖν προσήκειν. Ἄν δ' ὁ μὴ γένοιτο,
 πρὸς μείζονα τὴν ἀτοπίαν ἐξαχθῶσι, τὸτ' ἤδη περὶ
 τῶν μεγίστων ἡμῖν, οὐ περὶ τοιούτων προκίσειται
 σκοπεῖν· ὥστ' ἐξ ἀμφοτέρων δεῖ τῶν γεγενημένων
 καταφρονεῖν, καὶ μὴ ὡς περὶ τινων ἀναγκαίων θο-
 ρυβεῖσθαι. Ἐκεῖνος μὲν δὴ τοιαῦτα εἰπὼν, κατέπαυσε
 τὴν ταραχὴν, πάντων εὐξαμένους εἰς ἀγαθὸν, ὥσπερ
 εἶρηκεν αὐτὸς, ἀποβαίνειν τὰ παρόντα, καὶ μὴ
 ὥσπερ ἐκ τῶν πραττομένων ἀναγκάζονται στοχάζε-
 σθαι ἀγνοῖ. Οὕτω μὲν οὖν ἐκείνῳ κατεστέλλοντο τοῦ

A vicissim jurassent, neve se inauditum, sycophanta-
 rum tantummodo vocibus permota, reum pronun-
 tiet, sed in iudicium vocet, ubi crimina sibi imposita
 demonstrarentur: se enim paratum, cuius accusatori
 apud legitimos iudices responderet. Legatis certum
 dierum numerum præfixit, quot imperatrici suffi-
 cerent, ut re præsentī diligenter considerata ac
 perpensa, responsum daret: ut si commode ac juste
 secum agere volens, iudicium constitueret, et dela-
 tionum probationes exigeret, sententiam iudicium
 qualemcunque, absque omni curiositate boni con-
 suleret, ne civilis belli quod exspectabatur, incen-
 dium erumperet. Sin se improbum duceret, et
 quod justitia postularet, facere vellent, et aut nul-
 lam inquisitionem pateretur, aut tempus ducens,
 ultra definitum eos moraretur, Deo injuriarum
 teste appellato, quæ in rem suam suorumque fore
 arbitraretur, ea transigeret; prius quæ constituta
 sint, etiamsi omnia sursum ac deorsum misceren-
 tur, non moturum. Cum his mandatis legati Didy-
 moticho egredientes, ubi Selybriæ propinquarunt,
 a domesticis Apocauchi, in quos inciderant, equis
 sarcinisque spoliati, et in custodiam contrusi sunt.
 Didymotichum tam nefario facinore nuntiato, cæteri
 quidem omnes non parum indignari, 422 et mini-
 me ferendum ducere, a villissimis hominibus, tam
 sæde sine ulla causa multari. At magnus domesticus
 eos admonere, ne id imbecillius ferrent; se quoque
 existimare, non bene illis id eventurum, et magna-
 rum rerum esse quædam fundamenta ac procœmia.
 Perstandum tamen in his quæ ipsi decrevisset, et
 donec dies præfinita illaxisset, nihil novandum. Non
 enim expedire, contra suam ipsius sententiam ve-
 nire. Quod si quid præter opinionem etiam nostris
 legatis accidit, nihil mirum. Nam præfecto cubi-
 culi et servis ejus audentibus omnia, qui tandem
 conveniebat non etiam hoc audere? Proinde quæ
 alii stulte et confidenter admiserunt, ea impera-
 trici, ad quam legatos misimus, ascribere injustum
 est. Ad hæc, si ipsa pro munere suo summæ reipub-
 licæ consuluerit, et bellum imminens discussarit,
 tum quæ facta sunt, pro nullius momenti factis
 habere decebit. Sin, quod absit, in majoribus im-
 probi fuerint, tum non de parvis, sed de maximis
 consultabimus. Quapropter tum hanc tum illam ob
 causam, quæ facta sunt, contemnenda, nec tan-
 quam de singularibus molestiam capiendam aio.
 Hæc ubi dixit, tumultum sedavit, omnibus optan-
 tibus, ut quemadmodum dixerat, res bene verteret:
 non, ut ex anteactis conjectare ipsi cogebantur.
 Tumultuantes ita compescuit. Imperatrix, ut pri-
 mum legatos esse violatos didicit, graviter tulit,
 jussitque raptores spolia reddere, et ad se depor-
 tare. Tum patriarcha, reliquisque optimatibus, et
 Augusta coram præsentibus, legati suo munere
 perfuncti sunt, cunctis quæ petebantur ut æqua
 approbantibus. Rogabant autem illam et patriar-
 cham legati, ne in rebus tam magni momenti
 tempus eximerent, sed celeriter emendationem

adhiberent. Si litteris magnum domesticum ad tribunal citarent, nisi simul atque eas accepisset, advolaret, se quin capite punirentur, non recusaturos aiebant. Hic omnes conticuerunt. Apocau-chus tamen sollicitus, ne imperatrix petitionem, ut æquam, respiciens, iudicium decerneret, et cum hoc, quod consiliorum suorum pravitate nihil promovisset, ipse etiam vita multaretur, temeritate et impudentia, quibus de pace sermones confundere atque evertere posset, opportune u-urum se existimavit. Et illico in consessu surgens, manumque silentium indicens, priusquam præfaretur, aut causam adduceret, ob quam huc ferretur, **423** multa adversus magnum domesticum maledicta congeribat, communem hostem, imperatoribus infamem, perjurum, mendaciloquum nominans, tandemque in foeda et illiberalia convitia desinens. Et quia comites habebat, sibi maledicta similes, et ad omnem invecundiam projectos, imperavit illis in legatos torquere scommata. Ac monachum eidem impudenter lacerantes, acclamabant: Hic est Cantacuzeni patriarcha, illusor Christi, et hypocrita; et aliis demum contumeliosioribus vocabulis eum proscindebant. Sguropulum quoque variis probris perquam injuriose lacerabant. Deinde ambos in ædibus, ubi diversabantur, ita custodierunt, ut egredi nusquam possent. At imperatrix, an quia horum illi etiam nihil dolebat, an quia seditiosorum impetus jam reprimere et coercere non poterat, silentio ista ferebat. Archontes, seu primores illi, in quorum manibus jam erat republica, matrem magni domestici cum nepote Andronico domi inclusam, aucta custodia tutius servabant. Ubi belli flamma Byzantii jam emicuit, alias quoque urbes, majores minoresque ad ejus societatem dedita opera traducere oportere iudicatum est. Ergo ad omnes imperatoris transmittuntur epistolæ, quibus præcipitur magnum domesticum hostis loco habeant, ad se venientem nulla excipiat, nervis omnibus ei resistent eumque disperdant. Hæc ut illi nuntiata sunt, et ad luculentam confirmationem aliquot hujusmodi epistolæ apportata, cum suis nimio opere conturbatus, curarum æstu fluctuavit: nihil tamen novi tentarunt, diem oratoribus rever-suris præfinitam præstolantes, indecorum rati, prius quidquam inceptare. Ea ubi affuit, nec legati usquam comparerent, et neque litteris, neque internuntiiis quæ acta essent significare possent, propterea quod caute custodiebantur, quotquot optimates Didymotichi versabantur, et duces item exercitus simul ad magnum domesticum ademptes, auctores erant, ne procrastinaret, omni jam prætextu sublato, et de ipsorum etiam salute inco-mmoditateque cogitaret. Placuit consilium. Cum enim imperatrix cum factione sua utilitates suas curaret, haud ille sibi sedendum arbitrabatur. Nihilo minus aliquam adhuc conversionem bellique dissolutionem sperans, suos ne animis conciderent, neve bellum irritarent, hortabatur.

A θορυβεῖσθαι. Βασιλῆς δ' ἐπεὶ μάθοι τὰ περὶ τοῦς πρέσβεις εἰργασμένα πρὸς ὀργὴν τε ἐποιεῖτο, καὶ ἐκίλευεν ἀποδόντας τὰ διηρηπασμένα ἀγειν πρὸς αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ἤχθησαν, πατριάρχου τε καὶ τῶν λοιπῶν συγκλητικῶν παρόντων ἐπὶ τῆς βασιλίδος τοῦς λόγους τῆς πρεσβείας ἐποιούτο· καὶ οὐδεὶς ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀξιουμένων ἐπήγγε μέρψιν, ἀλλ' ἐδόκουν πᾶσι δίκαια πρεσβεύειν. Ἐδόντό τε καὶ βασιλίδος καὶ πατριάρχου οἱ πρεσβευταί, μὴ μέλλειν περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων, ἀλλὰ ταχέϊαν τὴν δι' ὀρθῶσιν ποιῆσθαι· ἡ δὲ ἦν, γράμμασι τὸν μέγαν δομεστικὸν εἰς δικαστήριον καλεῖν· ἐτιμῶντο τε θάνατον ἐν τοῖς, εἰ μὴ παρέσται ἅμα τῷ τὰ γράμματα λαβεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἡσυχίαν ἤγον. Ἀπόκαυχος δὲ δάισας μὴ ἡ βασιλῆς· πρὸς τὴν ἀξίωσιν ὡς δικαίαν ἀπιδούσα ἐπιψηφίσθηται τὴν δίκην, καὶ πρὸς τῷ μὴ δὲν αὐτὸς ἡνυκέναι τῶν ἐσκαυρημένων, καὶ αὐτῆς σωτηρίας ἀποστέρηθῆ, ἔγνω δεῖν ἰταμίτητι χηρῆσθαι ἐπικαιρὸν ὡς δεῖ ἐκείνης θυνησόμενος ἀνατρέψαι, καὶ συγγέαι τοὺς περὶ εἰρήνης λόγους, καὶ ἀναστά· εὐθὺς τοῦ συνεδρίου, καὶ τῇ χειρὶ κατασεῖσας σιωπὴν, πρὶν τι προειπεῖν, ἢ τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς εἰς τοιαῦτα ὄρηστο προσθεῖναι, πολλὰς κατὰ μέγαν δομεστικὸν ὕβρεις διεξῆγει, πολέμιον κοινὸν καὶ ἀπιστὸν βασιλεύσειν, ἐπίροχόν τε καὶ ψευδόμενον ὡς τὰ πολλὰ καλῶν, καὶ τελευταῖον, εἰς ἀσυχρά· καὶ ἀνελευθέρους κατέληγεν ἐπιτιμίας. Ἐχων δὲ περὶ αὐτὸν πολλοὺς ὁμοίως τε ὕβριστάς, καὶ πρὸς πᾶν ἀναιδεῖας χωρεῖν ἐτοίμως παρεσκευασμένους, ἐκέλευεν ἐρεσχελεῖν τοὺς πρέσβεις· καὶ τοῦ μοναχοῦ μὲν ἀπτόμενοι θρασείως, ὁ τοῦ Καντακουζηνοῦ πατριάρχου, ἐπεθῶν, οὐτοσί· χριστεμπαλίτην καὶ ὑποκριτὴν, καὶ τοιαῦτα ἄττα δεινότερα προσαγορεύοντες· Σγουρόπουλόν τε ὁμοίως πολλὰ περιυδρίσαντες καὶ λοιδορησάμενοι, εἶτα ἀμφοτέρους, εἰς ἣν ἐξενίζοντο οἰκίαν, ἐφρούρου ἀπρότους. Βασιλῆς δὲ εἶπε καὶ αὐτὴ πρὸς τὰ πεπραγμένα μὴδὲν ἀγανατεύουσα, εἶτε ἤδη καὶ ἀναστελλεῖν τὰς τῶν στασιαζόντων ἱρμάς οὐ δυναμένη, ἤνεγκε σιγῇ. Οἱ δὲ τῶν πραγμάτων ἄρχοντες τῇ μεγάλου δομεστικοῦ μητρὶ κατὰ τὴν οἰκίαν διαγούσῃ ἅμα τῷ ἐγγόνῳ Ἀνδρονίκῳ πλείονά τε φρουρὰν ἐφίστων, καὶ ἀσφαλέστερον ἐτήρουν. Ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἐν Βυζαντίῳ ἤδη λαμπρὸς ἀνήθη, ἐδόκει δεῖν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ μείζους καὶ ἐλάστους προσεταιριζέσθαι πειρᾶσθαι. Γράφεται δὲ πρὸς πάσας γράμματα βασιλικὰ, κελύοντα τὸν μέγαν δομεστικὸν πολέμιον ἤγειν, καὶ μηδεμίαν δεχέσθαι ἐπίδημουντα, ἀλλὰ παντὶ σθένει πολεμεῖν, καὶ διαφθεῖρειν. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἠγγέλλετο τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, καὶ τινὰ τῶν πραγμάτων ἐκομιζέτο εἰς ἀπόδειξιν ἐναργῆ τῶν λεγομένων, ἐθορυβεῖτο μὲν σφοδρῶς ἤδη καὶ ἐκυμαίετο τὴν ψυχὴν καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ συνόντες· οὐδὲν μὲν τοι καὶ αὐτὸς νωτεριέριζεν ἐπεχειρουν, τὴν προβέσμιαν περιμένοντες, ἀτοπον ἠγούμενοι πρὸ ἐκείνης τι τολμᾶν. Ἐπεὶ δὲ ἠκούσης, οἱ τε πρέσβεις παρῆσαν οὐδαμοῦ, καὶ οὐτε γράμμασιν, οὐτε μὴν λόγους ἠδυνήθησαν δῆλα θέσθαι τὰ γεγενημένα, ὑπὸ τῷ φρουρεῖσθαι ἀσφαλῶς, ὅσοι τῶν συγκλητικῶν παρῆ-

σαν ἐν Διδυμοτείῳ, καὶ ἡγεμόνες τῆς στρατιᾶς ἅμα πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐλθόντες μηκέτι μέλλειν συνβούλευσον, ὡς πάσης προφάσεως ἤδη περιηρημένης· ἀλλὰ σκεψαμένους ἐξευρίσκειν ὅσοι ἂν εἴη καὶ αὐτοὶ πορῆσθαι τὴν σωτηρίαν. Τῷ δ' ἐδόκουν μὲν τὰ λυσιτελοῦντα συμβουλεύσειν. Οὐδὲ γὰρ βασιλεὺς καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἄλυσιτελεῖν αὐτοῖς ἐνόμιζον πραττόντων, αὐτοὺς ἀργοὺς προσήκειν φρετο καθῆσθαι· ἔτι γε μὴ οἰόμενος; ἔσσεσθαι τινα μεταβολὴν καὶ κατάλυσιν τοῦ πολέμου, περὶ καλεῖ τοὺς συνόντας; μὴ μικροψυχεῖν, μηδ' ἀφορμὰς παρέχειν τῷ πολέμῳ.

424 CAPUT XXIV.

Litteræ imperatricis de abdicatione ad domesticum. Acerbiores Apocauchi mitti volat. Milites bellum flagitant; quaeritur in concilio quid agenda. Sequitur egregia domestici oratio, qua se suspicione affectati imperii liberare, et hoc nomine magnam a suis gratiam inire conatur. Consilium suum proponit, ut se in potestatem imperatricis ad eam ultro profectus, penitus tradat.

Ὅτι γαίς ἐξ ὕστερον ἡμέραις, ἦκε πρὸς αὐτὸν ἐκ Βυζαντίου ἐκ τῶν τῆς βασιλείδος οἰκετῶν ὁ Τζυράκης ὠνομασμένος, γράμματα φέρων ἃ ἐκέλευεν αὐτὸν ἀποσχόμενον τῶν πραγμάτων οἴκου διατρέθειν, καὶ μηδὲ τῆς Διδυμοτείχου πύλης ἐξίεναι ἄχρις ἂν αὐτῇ ψηφίσῃται περὶ αὐτοῦ ὅ τι ἂν δοκῇ· τὴν αἰτίαν δὲ τῶν εἰρημένων, οὐκ ἐν τῷ παρόντι δῆλῃν ἔλεγε πεισθεσθαι, ἀλλ' ὕστερον ὀλίγῳ τε καὶ πᾶσι ἂν γενέσθαι φανεράν. Πρὶν δὲ τὰ γράμματα ταυτὶ γραφῆναι, ἕτερα ἐγράφετο, τοῦ παρακοιμωμένου ὑπαγορεύοντος, πικρίας μεστὰ καὶ εἰρωνείας· ἃ ἐκώλυσε ἡ βασιλεὺς πεμφθῆναι, μόλις πείσασα τοὺς ἄγοντας. Ἐπεὶ δὲ ἀνεγινώσχετο ἐπ' ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, τὴν τῶν γεγραμμένων ἀστοπία ἐκπεπληγμένοι, ἄπτεσθαι ἤδη παρήγουν τοῦ πολέμου, καὶ μὴ διεφθοροσίν ἀνθρώποις τὸν καρὸν προέσθαι καθ' ὃν ἐξέσται διασώζειν ἑαυτοὺς. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ὁρῶν ἤδη τὰ πράγματα εἰς ἀκμὴν ἦκοντα κινδύνου, καὶ μηκέτι διαμέλλειν καὶ αὐτὸς οἰόμενος, ἐτόρπετο ἤδη πρὸς τὸ βουλεύεσθαι καθ' ὅ τι χρηστόν ἂν εἴη τοῖς πράγμασι καὶ αὐτοῖς· καὶ πρῶτος αὐτὸς εἰς τὴν βουλήν καταστάντων, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν παρόντα πράγματα εἰς ὅσον δυσκολίας καὶ ταραχῆς νῦν τε ἦκουσι καὶ ἔτι μᾶλλον μέλλουσιν ἐπιιδῶναι, ὁμοίως ἐξέσται πᾶσι στοχάζεσθαι ἡμῖν. Ἐγὼ δ' εἰ μὲν ἡ νῦν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐλθὼν, ἡ διατρέθειν παρ' ὁμῖν τῶν πολλῶν οὐδὲν ἄμεινον διακαίμενος ἠγνοούμην, εἶχεν ἂν τινα λόγον ἴσως ὁποῖος τὸν τρόπον καὶ τὸ ἦθος ἐφ' ὁμῶν διεξίεναι. Ἐπεὶ δ' ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι νῦν, οὐ παρ' ὁμῖν ἐπολιτεύομην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διόψουσα μετὰ βασιλέα, ἐξ ὅτου περ ἐκεῖνος κατέστη πρὸς αὐτὴν ὑφ' ἧς ἐμοῦ πᾶσι ἡ βελτιότης ἡ χειρότης πειρᾶσθαι παρεῖσθαι ἔναγκαζόμεν, οὐχ ἦττον ἂν μοι συνειδείητε καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον, ἢ αὐτὸς ἐμαυτῷ. Ὅθεν οὐδὲ τοῦ προτέρου βίου πλείονα ποιήσομαι τὸν λόγον, ὀρθῶς καὶ δικαίως πεπολιτευμένον παρ' ὁμῖν ἐμαυτὸν ἀποδεικνύς, πάντα σαφῶς τὰ ἡμέτερα εἰδόν. Ἔως μὲν οὖν περιῆν ὁ βασιλεὺς, ἐκείνός τε ἐμοὶ πολλὴν ἐν τοῖς πράγμασι παρεῖχτο τὴν ῥοπήν, καὶ πάντα οὐχ ἦττον ἢ ἐμαυτῷ, καὶ τὰ μέγιστα ἐπέτρεπε διοικεῖν· ἐγὼ τε τὴν ἴσην εὐνοίαν παρεῖχόμεν καὶ σπουδὴν, ὅσα προσήκε τὸν φιλούμενον ποιεῖν, οὐδὲν ἔλλείπων. Ἐπεὶ δ' οὕτω δόξαν τῷ τὰ τῆδε πάντα διοικοῦντι ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο ἐκεῖνος, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἕτερον ἐλογιζόμεν προσήκειν ἐμαυτῷ, ἢ τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐνοίας δεῖγμα σα-

A Paucis post diebus ex aulicis imperatricis Cyriacus Byzantio venit cum litteris, quibus imperabatur ut se abdicaret, ac domi suæ privatus viveret, neve extra portam Didymotichi pedem efficeret, quoad ipsa de eo pro arbitrio statuisset. Causam mandati sui nolle in præsens patefacere, paulo post ipsi et omnibus manifestam fore. Antequam autem hæ litteræ conscriberentur, aliæ Apocauchi dictante exaratae fuerant, felle contumeliarum et irrisionum plenæ, quas mitti imperatrix vetuit, vix ejus auctoritate quiescentibus, a quibus ad mittendum impellebatur. Illis porro aliis in conventu apud Didymotichum recitatis, cæteri quidem omnes, scriptorum absurditate attoniti, bellum capessendum, nec perditis hominibus suæ salutis opportunitatem esse condonandam dicitare. At magnus domesticus jam se inter sacrum saxumque stare videns, et nec ipse ultra prolatandum censens, ad consilium refert, quid tali præsertim tempore faciendum sit, exquirat, ac princeps ipse consilii, hunc in modum disserit: Quæ nunc sit rerum difficultas perturbatioque, viri commilitones, et quanto afflictior status hic futurus sit, omnibus vobis sine discrimine exputare licitum est. Ego vero, si aut modo ex peregrina regione adventarem, aut apud vos degens, velut unus de media plebe ignorarer, esset fortasse cur mores ingeniumque meum vobis explicarem. Sed quoniam a primordio ætatis usque ad hoc tempus, non solum apud vos vestris legibus institutisque vixi, sed Romanum quoque imperium secundum imperatorem rexi, ex quo id ille accepit (in quo coactis sum, ne aut benigniorem, aut severiorem experiendum præbere omnibus), non minus vos qualis sim, quam egomet ipse, cognitum perspectumque habetis. Quare nec de antea vita mea plura dicam: ut doceam nimirum, me honeste ac justè inter vos vixisse, quandoquidem nostra omnia perspicue nostis. Quandiū igitur superfuit imperator, multo me res imperii gubernantem amore prosecutus est, nec magis sibi, quam mihi omnia, quamvis summi momenti regenda permisit: cui ego in amore ac studio respondebam, nec a me officium ullum desiderari patiebar, quod qui diligitur, se diligenti præstare debet. Postquam autem ille nutu ac voluntate universa moderantis Dei inter homines esse desiit, id solum negotii credebam mihi datum, ut evidentissimum mei erga

ipsam amoris argumentum, sollicitudinem atque A
 enram in liberos et conjugem ejus ederem. Et
 quidem ab ejus obitu usque huc nihil prætermisi,
 sed nec corpori meo pecuniisve peperci, nihilque
 non feci et tentavi, ut illis imperium cōservarem.
 Neque vero, cum hactenus pro eo ac debui fide-
 liter justeque præfuerim, demum magnitudine
 potestatis inflatus, mihi Romanum imperium as-
 serturus, et personam istam in imperatoriam mu-
 taturus eram. Nam qua de præterito, res ipsæ hoc
 testabuntur, super futuris non solum Deum cogi-
 tationum mearum testem do, sed etiam ex ipsis
 præteritis ea liquido probari posse dico. Si enim
 ista, ut sycophantæ prædicant, concupiscebam,
 quid prohibebat, quando imperatore moriente,
 illius filios habens, palatium custodibus munitam,
 et post diem tertium imperatrice accedente omnia
 erant in manu mea, ut iis ad arbitratum uterer,
 quin illos e medio tollerem, mihiq; imperium
 citra sudorem ac laborem retinerem, nullo jam
 relicto, qui se mihi auderet opponere? Atqui me
 non tantum nihil hujusmodi machinari apparuit,
 sed cum in nonum diem a morte imperatoris om-
 nia in tutissimo constituissem, custodiam deinde
 removi, et domi meæ, sicut antea, rem curare pu-
 blicam perrexi, nihil novi incipientis, nequ' ad
 meum commodum ejus gubernationem dirigens,
 unde conari me imperium occupare quispiam jure
 putavisset. Qui vivo imperatore erant, eos provin-
 ciarum urbiumque præfectos reliqui: et ut exer-
 citus non mihi bene vellet, sed communi pluri-
 mumi prodesset, omnimodis elaboravi. Quin etiam
 dum fœdera cum Barbaris finitimis inivi, nemo
 est, qui me privatam aliquod compendium com-
 munitibus emolumentis anteposuisse ostenderit. Sed
 cum illis quidem pacem reipublicæ salutarem
 confeci, pro filiis autem imperatoris de suorum
 fide securis ut pugnaretur, operam dedi. Ex qui-
 bus universe hac luce clarius est, me nullo dolo,
 et sinceriter eorum loco clavum tenuisse. 426 Si
 enim ea verabam animo, quæ calumniatores isti
 objiciunt, ut nihil aliud, certe toto Romano imperio
 sparsas, easque ut ipsi quoque scitis, immensas
 opes atque copias, mihiq; ad bellum opportunis-
 simas colligere oportelat. Nunc viderè est, præter
 pecorum greges et frugum ubertatem (quibus
 congregandis fortasse existimaret quispiam suspi-
 cionem vitri ægre posse) magnam meam auri
 argentique vim ubiq;e. Quanquam dum quiddam
 admirabile dico, quod admirabilis est præterii.
 Non enim tantummodo sparsam pecuniam meam
 non contraxi, sed et præsentem ac suppeditantem
 partim in usus communes liberaliter insumpsi,
 partim quam in manibus habebam, Byzanti libens
 reliqui. Paucis igitur ante profectionem meam die-
 bus, cum indigentia in palatio exstitisset, e domo
 mea vasa argentea admodum pretiosa supra du-
 centa præbita sunt. Quorum custodes cum roga-
 rent me, ut post usum ea reciperem, superva-

φέστατον τὴν εἰς τοὺς παῖδας πρόνοιαν καὶ βασι-
 λείαν τὴν ἐκείνου γαμετὴν ἐξενεγκεῖν· καὶ διετέλε-
 γα μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἄχρι νῦν, οὐδὲν τῶν
 δεόντων παραλείπων, ἀλλὰ καὶ σώματος καὶ χρη-
 μάτων ἀφειδῶν, καὶ πάντα πράττων καὶ μηχανώ-
 μενος ἐπὶ τῷ συνδιασῶζειν ἐκείνοις τὴν ἀρχήν. Οὐ
 μὴν, οὐδ' ἄχρι νῦν μὲν ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐπολι-
 τεύομην, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων φουθῆς,
 ἐμελλόν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἑμαυτῷ περιποιεῖν,
 εἰς βασιλείας σχῆμα τὸ παρὸν μεταβαλὼν. Περὶ μὲν
 γὰρ τοῦ παρεληλυθότος, αὐτὰ τὰ πράγματα συμ-
 μαρτυρήσειεν ἂν ἐμοί· ἐπὶ δὲ τῶν ἐσομένων, οὐ
 θεὸν μόνον τῶν βεβουλευμένων συνίστορα πέρχο-
 μαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν παρελθόντων, τῶν
 μελλόντων ἐξεστὶν ἀποδείξειν ποιεῖσθαι ἐναργῆ. Εἰ
 γὰρ τοιούτων οἶων φασὶν οἱ συκοφάνται ἐπεθύμου,
 τί ἐκώλυεν, ἤνικα βασιλείας τελευτῶντος τοὺς ἐκεί-
 νου παῖδας ἔχων, ἐποιούμην τὰ βασιλεία ὑπὸ φρουρᾶς,
 καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν καὶ βασιλίδος ἀριγμένης,
 πάντα χρήματα ἦσαν ἐπ' ἐμοί, ὡσθ' ὅτι χρῆσθαι
 ἤθουλόμην, ἐκείνους μὲν ἀποκτείνουσαι, αὐτὸν δὲ
 τὴν βασιλείαν ἀνευ τῶν ἔχων καὶ ἰδρῶτων, οὐδε-
 νος ἔτι λειπομένου τοῦ τολμήσαντος ἀνθίστασθαι
 ἐμοί; Ἐγὼ δὲ εὐ μόνον τοιοῦτον οὐδὲν ὥφθη δια-
 νοηθεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνάτην ἡμέραν ἐκ τῆς βασι-
 λείας τελευτῆς ἐν ἀσφαλείᾳ πάσῃ καταστήσας, τὴν
 τε φρουρὰν ἀπήγαγον ἐκείθεν. καὶ αὐτοὶ οἱ καὶ
 καταστᾶς, τῶν πραγμάτων, ὡσπερ καὶ πρότερον
 εἰχόμεν, οὐδὲν καινοτομῶν, οὐδὲ πρὸς τὸ λυσαι-
 λοῦν ἐμοὶ τὰ πράγματα οἰκονομῶν, ἐξ ὧν ἂν τις
 ᾤθη δικαίως, εἰς ἑμαυτὸν μετὰ γαίρειν πειρᾶσθαι τὴν
 ἀρχήν. Ἐπιτρόπος τε γὰρ ἐχρησάμην τῶν ἐπαρ-
 χιῶν καὶ τῶν πόλεων οἱ καὶ πρότερον ἦσαν βασι-
 λείας τελευτῶντος· καὶ τὴν στρατιάν οὐχ ὅπως εὐ-
 νοήσουσιν ἐμοί, ἀλλ' ὅπως μάλιστα τῷ κοινῷ κρή-
 σιμοὶ ἔσονται πάντα ἐπραγματεύομην. Οὐ μὲν
 ἀλλὰ καὶ τοῖς περιτοίκοις τῶν βαρβάρων σπονδὰς
 τιθέμενος, οὐκ ἔσθ' ὅστις ἂν ἐξελέγξειεν ὡς πρὸ τοῦ
 κοινῆ λυσαιτελοῦντος; τῶν ἰδίᾳ τι εἰλόμην ἐμοὶ δια-
 φερόντων, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐσπευδομένη λυσαιτελώ-
 ντως τῷ κοινῷ· τοῖς δὲ παρεσκευαζόμεν πολεμῆν
 ὑπὲρ αὐτῶν. μηδένα κίνδυνον ἐκ τῶν οικειῶν ὑπε-
 ρώμενος· ἐξ ὧν ἀπάντων ἂν τις μάλιστα συνδοί-
 ῳ ἀδελῶς καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν βασιλείας ἐπολι-
 τεύομην παίδων ἐγῶ. Εἰ γὰρ οἷα διαβάλλουσιν εἰ
 κατηγοροῦντες διεννοοῦμην, εἰ μὴ τι δῖλο, τὸν γόν-
 διεσκεδασμένον κατὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
 πλοῦτον συνάγειν ἔδει, οὐδὲ βραδύως ἀριθμητῶν,
 ὡσπερ ἴστε θντα καὶ αὐτοὶ, καὶ μάλιστα χρῆσι-
 μώτατον ἐσόμενον εἰς τὸν πῆλεμον ἐμοί. Νυνὶ δὲ
 ἐξεστὶν ἐρᾶν, οὐ βροχημάτων μόνον πλῆθος καὶ
 κερπῶν, ἅπερ ἂν τις ἴσως οἴησαιτο δυσκολίαν τινὴ
 παρέχειν καὶ ὑποψίαν ἀθροισόμενα, ἀλλὰ καὶ χρῆ-
 σὸν πολὺν καὶ ἀργυρον διεσκεδασμένον πανταχῶς.
 Καὶ τοὶ τὸ θαυμαστότερον παρῆλθον ὡς δὴ τι θαυ-
 μαστὸν λέγων. Οὐ μόνον γὰρ τὸν διεσκεδασμένον σὺ-
 συνῆγον πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸν θντα, τὸν μὲν ἐκ-
 πάντων ἀφειδῶς ἐν ταῖς χρεῖαις ταῖς κοιναῖς, τὸν
 δ' ἐκῶν εἶναι κατελίμνανον αὐτῆς ἐν Βυζαντίῳ,

ἔχων ἐν χερσίν. Ὀλίγαις γοῦν ἡμέραις πρότερον ἐν βασιλείῳι χρείας γενομένης ἐκ τῆς ἐμῆς σκευῆ ἀργυρᾶ ὑπὲρ διακόσια ἠνέχθη οὐκ ὀλίγου ἀξία τινοσ· Ἄ μετὰ τὴν χρείαν τῶν ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἐκεινῶν τεταγμένων ἀπολαμβάνειν δεομένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἡγησάμην· οὐδὲν διοίσειν φάμενος ἐν τοῖς βασιλικῶς τηρεῖσθαι ταμείοις, ἧ ἐν οἴκοις τοῖς ἐμοῖς. Ἔτι γε μὴν οὐδὲ νήσων πολλῶν καὶ πόλεων, καὶ μειζόνων καὶ ἑλαττόνων, ἐχομένων ὑπ' ἐμοῦ, ὧν τὰς μὲν ἐκ τῶν οἰκείων δαπανῶν ὑποδόμησα αὐτὸς, τὰς δ' ἐκ βασιλείῳσ ἔσχον δωρεάν, οὐδεμίαν οὔτε φρουρᾶ κατέσχον, οὔτε τινοσ ἡξίωσα προνοίας ὥστε ἀσφαλῶς κατέχειν· οὐδέ τι τῶν ὄσα λυσιτελήσειν ἐμελλε πρὸς τὴν διάνοιαν ἐμοῖ, οὔτε εἰργασμένος, οὔτε μελλήσας ὑπ' οὐδενὸς ἐξελεγχθεῖν ἄν. Οὐ γὰρ δῆπου γε καὶ τοῦτο κατηγορησοῦσιν ὡς ἀπραγμοσύνη καὶ πολέμων ἀπειρία εἰς οὐδὲν προσηγμαι τῶν δεόντων. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐξ ὧν αὐτὸς ἐπραγματευόμην μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντων Ῥωμαίων οὐ τῶν νῦν ἐμοῖ συνόντων ὡμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τῶν ἄλλοθὶ που γῆσ διατριβόντων ἀπόδειξι τῆσ ἀληθείασ ἐναργῆ περιάσομαι ποιησθαι. Πολλῶν γὰρ ὄντων καὶ μειζόνων καὶ ἑλαττόνων πίνυ τε φιλίῳσ ἐμοῖ διακειμένων, καὶ τῶν μὲν, ἐξ αἵματος προστηκόντων, τῶν δὲ φιλίῳσ δεσμῶις ἀλύτοις συνημμένων ἐκ πολλῶν ἐτῶν, ἐμοῖ, καὶ πολλὴν παρεσχημένιον πείραν ἐν πολλοῖσ τῆσ εἰς ἐμὲ στοργῆσ, οὐδεὶσ οὔτε τῶν παρόντων ὡμῶν, οὔτ' εἰ τις ἄλλοθὶ που διατριβοῖ, δύναται ἄν ἐμοῖ τῶν κατηγορημένων ὡσ τι σύνοιδεν ἐλέγχειν. Καὶ τοῖ γε πᾶσ τις ἄν φαίη καὶ ὀλίγα μετασχῶν φρενῶν, ὡσ οὐκ ἄν δυναίμην τοιοῦτοις μόνοσ ἐπιχειρῶν· ἀλλὰ καὶ στρατιᾶσ ἐδέησεν ἄν πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν συναιρομένησ, καὶ φίλων τῶν γνησιωτάτων μάλιστα, καὶ πολλῆσ παρασκευῆσ, ἐξ ἧσ οὐκ ἐνῆν εἰ μὴ τοῦσ πολλοῦσ, ἀλλὰ τοῦσ γε ἐπιτηδειωτάτοῦσ μὴ τὴν διάνοιαν καταστοχάζεσθαι τῶν γιγνομένων. Εἰ δὲ τίσ τι τοιοῦτον ἐξελέγειν ἔχει, παρείτω, καὶ δεικνύτω. Ἄλλ' οὐκ ἄν ἔχοι. Ἐγὼ γὰρ ἀνδρίας μὲν καὶ συνέσσωσ καὶ ἐμπειρίας τῆσ πρὸς τοῦσ πολέμοῦσ πολλοῖσ ἄν παρικήρησαιμι καὶ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν, τρόπων δὲ εὐθύτητοσ καὶ ἀληθείασ, οὐδενὶ· οἷσ μάλιστα νυνὶ θαρρήσασ παρβήσιάζομαι τοιαῦτα. Εἰ δὲ ἔκ τε ὧν ἐπραγματευόμην αὐτὸς, ἔκ τε τῶν τὸν ἅπαντα χρόνον συνόντων ὡμῶν ἐμοῖ, μῆτε ὑποπτευθεῖσ, μῆτε εἰργασμένος φαῖνομαι ὧν κατηγορημαι μῆδὲν, οὐκ ἄν τίσ ἄν ἐμοῖ δικαίῳσ ἐπενέγχοι μέμφιν, ὡσ οὐ προστηκόντωσ πρὸς τὰ πραττόμενα ἐξαγομένησ πρὸς ὄργῆν. Ἔδει γὰρ βασιλίδα τὸν τε τρόπον ἐμοῖ τὸν ἐξαρχῆσ ὡσ οὐ διεσφαρμένοσ συνειδύειν, καὶ τὴν ἐμοῦ καὶ βασιλέῳσ ἀπαράμιλον ἐκείνου καὶ θαυμασιωτάτην φιλιαν, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν ὑπὲρ τῶν ἐκείνου παίδων καὶ αὐτῆσ πολλὴν σπουδὴν καὶ προθυμίαν, μὴ συκοφάνταισ ἀνθρώποισ καὶ διεσφοροῖσι πείθεσθαι, ἀλλὰ ἐμοῖ προσέχειν ὀρθῶσ καὶ δικαίῳσ ὑπὲρ αὐτοῖσ πολιτευομένων. Ἐπει δὲ βάσκανόσ τις δαίμων τῶν ἐξητασμένων ἐπὶ φθορᾶ, τὰ μὲν ἀληθῆ καὶ δίκαια περὶ ἐμοῦ πειπεσθαι οὐκ ἀφῆκεν, ἐχθρὸν δὲ ἀντὶ φίλου, καὶ πολέμιον ἀντι

A caneam duxi, affirmatique nihil interfuturum, utrum in ærario imperatoris, an in ædibus meis servarentur. Præterea cum insulas et urbes majores minoresque obtinerem multas, quarum alias meis sumptibus ædificavi, alias dono ab imperatore accipi, nulli earum præsidium imposui, nec quo tutius eas possiderem, ulla cura dignatus sum. Nec me quisquam coarguerit, aut fecisse, aut facturum fuisse quippiam, quod mihi utile cum animo meo constituissem. Nec in hoc, credo, accusabunt, quod otio ac desidie deditus, et bellandi inscitia nullum operæ pretium fecerim. Ego vero non ex laboribus dumtaxat meis, sed omnium Romanorum testimonio, non solum vestro, qui nunc mecum militatis, sed et qui Byzantii et alibi terrarum vivunt, veritatem evidenter enitar demonstrare. Cum namque multi, summi atque infirmi, et omnes æque mei cupidi sint, alique sanguine conjuncti, alii amicitie vinculis insolubilibus mecum copulati, quique multis jam annis et compluribus in rebus amoris erga me præcipui documenta dederunt, nullus neque vestrum qui adestis, neque alibi degentium docere possit, se ullum de me crimen nosse, quorum accusor. Et tamen unusquisque non plane stolidus confitebitur, me solum talia moliri non potuisse, sed et copiis, et amicis longe fidissimis, et apparatu plurimo indignuisse, ex quo si non vulgo, at mei amicissimis liceret colligere, quid sibi vellent quæ fierent. **427** Si quis tale aliquid probare potest, accedat licet, et probet. At non poterit. Equidem qua fortitudine, qua prudentia, usuque militari et superiorum et nostri sæculi multis concesserim, probatis autem moribus ac veritatis studio nemini, quibus potissimum nunc confisus, hæc libere sum prolocutus. Si igitur neque ex his quæ ipse efficere contendi, neque ex volis, qui mecum semper fuistis, vel suspectus, vel reus eorum videor, quorum in me adornata est accusatio, nemo me jure reprehendet, quasi injuria super his rebus succenseam. Decebat enim Augustam, testem ab initio integritatis meæ, et ejus quæ mihi cum imperatore intercessit inimitabilis et admiratione dignissimæ amicitie, ac post obitum illius pro filiis ipsaque curarum mearum et impigræ sollicitudinis, non credere sycophantis, perversisque hominibus, sed a me, legitime recteque pro ipsa imperium regente, rationes suas suspensas habere. At postquam dæmon quispiam invidus et in perniciem invehenda exercitatus vera et justa de me credere non sivit, magisque inimicum pro amico, hostem pro socio, et malevolum pro fidelissimo existimare persuasit, ego quidem in hac causa nihil agere, sed vestræ me sententiæ permittere, et quod judicaveritis, in eo alacriter vobis obsequi in animum induxi. Imo vero ego primus, quæ in præsentia mihi videntur expedire, edisseram. Vestrum erit aut suffragari dictis meis, si ea probaveritis, aut unumquemque sententiam proferre hujusmodi, quæ et præsentem miseriam tollat, et

futuram multo majorem impediatur, et cum vos, tum Romanum imperium universum conservet. Arbitror autem, omnibus nobis nihil vel utilius fore, vel salutaris, quam si ad imperatricem ultro profectus, ei me subjiciam, ut pro potestate et judicio suo de me statuatur. Et si quidem, ut patrona justitiæ, judicium constituere, tempusque defensionis præscribere voluerit, Deo veritatis præside, talique appellatione gaudente fretus, omnia, ut revera sunt, falsitatis et sycophantiæ, quod erit facillimum, convincam; et ita totius imperii moderationi valedicens, et sycophantiæ atque invidiæ occasione omni sublata, privatus vivam, publici muneris nihil geram, nec si quantum est mortalium eo me aut verbis inducere, aut vi impellere conitatur. Sin neque justitiæ neque honestatis ullam rationem ducens, obrectatorum sermonibus penitus capta **428** et occupata, inauditum me damnandum (quod est iniquissimum) decreverit, ut feram omnia hilariter, longeqne malum vincula, et carcerem, et honorum publicationem, et si quid his etiam acerbius est, perpeti, quam civile bellum serere. Quis enim omnium certius me novit mala certissima quæ ex hoc bello profluxura sint? quorum tantum abest, ut auctor esse velim, ut non magis cupiam ea ab alio inducta vivus cognoscere, quam apud inferos eorum quæ hic agantur, sensum nullum habere. Quæ in commune Romanis lono fore judicavi, hæc sunt. Si quid his utilius excogitare poteritis, ego, ut dixi, vobis obsecundabo. Præstat enim, et amsi quid offendam fortasse, hoc mihi pluribus obtemperanti accidere, quam dum mea ipsius sententia nitor, magna quædam feliciter gerere.

Εὐλόγηται ἀσθάνεσθαι ἐν ζωῶν ὦν, ἢ τοῖς ἐν ἕξου συνῶν πρὸς τὰ πραττόμενα ἀναισθητεῖν; Ἄ μὲν οὖν ἔμοιγε πᾶσι Ῥωμαίοις ἔδοξε κοινῇ λυσιτελεῖν τοιαῦτά ἐστιν. Ὑμῖν δὲ εἴ τι τοῦτων λυσιτελιότερον ἐξευρεθῆναι δυνατόν, ὡς περ ἔφην, ἑμαυτὶν κειθόμενον παρέξομαι· βέλτιον γὰρ ἂν ἄρα καὶ ἐσφάλωμαι, τοῖς πλείοσι κειθόμενον τοῦτο πάσχειν, ἢ τῇ σφετέρῃ θαρρήσαντα συνέσει, τὰ μεγάλα κτεροβοῦν.

CAPUT XXV.

Responsum procerum, sæpius se de his rebus seorsum et communiter deliberasse. Præclare ipsum disseruisse; nec tamen si faciat, quod secum statuerit, bellum finitum, sed inceptum iri potius. Si purpuram induat, melius rebus communibus provisurum, et si omnes illustres approbaturus; alioqui mala grandia secutura. Domesticus nomen et habitum imperatoris iterum rejicit, ac denuo inspicionem amolitur; tandemque eorum voluntati propter salutem reipublicæ paret; eosque ad fidem et constantiam sibi præstandam hortatur; et alia imperatorie disserit, ac legationem de pace mittendam censet.

Hunc in modum magnus domesticus disseruit. Quotquot autem aderant optimates et principes exercitus, velut ab una mente et lingua. Et prius quidem (dicebant), ex quo ipsa novitas per audaciam cœpit, bellumque civile exstitit, non solum quilibet separatim, sed et communiter omnes multum ac sæpe eadem in deliberationem adduximus, perinde ut de rebus necessariis, ac tantum non de anima unusquisque per se anxie solliciti. Quare nec jam quid opus sit, scrutari oportebit, cum propter sædulam et crebram hujus rei cogitationem pridem nos veritatem invenisse arbitremur. Oratio vero tua, quæ et necessaria, et omnibus

Ὁ μέγας μὲν οὖν δομῆστικός τοιαῦτα εἶπεν ὅτι δὲ παρῆσαν τῶν συγκλητικῶν καὶ τῆς στρατιᾶς οἱ μάλιστα προέχοντες, ὡς περ μιᾶ καὶ γλώττῃ χρώμενοι καὶ γνώμῃ, καὶ πρότερον μὲν, ἔρασαν, ἐξ ὅτου τὰ καινὰ ταῦτα ἐτολμήθη, καὶ ἐσσυγνικὸς πόλεμος ἔρχετο τὴν ἀρχὴν, οὐκ ἰδίᾳ μόνον ἕκαστος ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ κοινῇ πάντες, πολλὰ πολλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐβουλεύσασθε, ὡς περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων, καὶ σχεδὸν περὶ ψυχῆς ἕκαστος πολλὴν ποιούμενος φροντίδα. Ὅθεν οὐδὲ νυνὶ δεήσει τὰ δέοντα ἐξερουνῆν, ὑπὸ τῆς πολλῆς περὶ αὐτῶν διατριβῆς ἐξευρηθῆναι πάσαις εὐμενέουσιν· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ὑφ' ὧν αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς διεξήθησε· νῦν γὰρ

τε δέοντα καὶ πᾶσιν ὁμοίως χρῆσιμα ἐσόμενα, καὶ συνείναι παρεσκευάσας, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύειν· καὶ γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ τοῦ ἐμφυλίου & πεφρικέναι καὶ αὐτῆς ὡς δεινώτατα εἰρήκεις, καὶ αὐτοὶ πεφρίκαμεν ὁμοίως, καὶ πάσῃ χρηστέον εἶναι οὐ μὲν ἀκαὶ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ, ὥστε μὴ τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς περιπέσειν· καὶ ὁμοίως τὸν τε τὸν πόλεμον τοῦτον τὸν δεινότερον ἀνάπτοντα ἡγούμεθα πλεμίων κοινὸν, καὶ πᾶσιν ἐπιβουλεύοντα, καὶ τὸν δυνάμενον καταλύειν, εἰ μεθίσιν ἐκὼν, προδότην τῶν κοινῶν καὶ βάσκανον καὶ φθονερὸν, καὶ τῇ κοινῇ σωτηρίᾳ τῶν πραγμάτων λυμαινόμενον. Σκεψόμεθα τοιγαρῶν εἰ, ταῦτα πράττοντος ἕπερ εἰρηκας, καταλύεται ὁ πόλεμος, καὶ μὴ μᾶλλον ἐκ τούτων λήψεται ἀρχὴν· εἰ γὰρ αὐτῆς ὡς περ ἰσχυρίσῃ πρὸς τὴν δίκην ἀπελθὼν ἢ τῶν συκοφαντῶν περιγεγόμενος· ἀπόσῃ τῶν πραγμάτων, τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν περὶ τὰ καλὰ ἀχαριστίαν βδελυξάμενος, ἢ κατακριθεὶς ἐρήμην τῶν ἀντιθέτων πάθης τι, ἄρ' εἰς τοσοῦτον οἴει παρανοίας ἡμᾶς ἔχειν, ἢ οὕτω ταπεινὰ καὶ ἀνελεύθερα φρονήσειν καὶ τῆς εὐκλείας ἀνάξια τοῦ προτέρου βίῃ, ὥστ' ἐν ἀνδραπόδων μοίρᾳ δουλεύειν Ἄποκαύχῃ, πᾶν τὸ προσταττόμενον ποιούντας, ἀνθρώπῳ μὲν ἄξιον διαχειμῆν τῶν πολλῶν; ὅστις μὲν τ' ἂν ἡμῶν ἕκαστος οἴησεται προσέχειν ζῆλον μᾶλλον ὑποδύναμι καὶ συνείναι τοῖς ἐν ἔθῳ, ἢ τοιαῦτα ἀνασχέσθαι. Ἀλλὰ οἱ μὲν αὐτίκα, ὅση δύναμις παρῆι, πολεμήσομεν ἀναφανδόν, ὧν ἄρ' ὄμεν πόλεων καὶ στρατιᾶς ἕκαστος ἰδίᾳ ποιούμενος· οἱ δὲ, φέροντες ἑαυτοῦς ἅμα πόλεσιν, οἱ μὲν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μουσῶν βασιλεῖ, ἄλλοι δὲ Στεφάνῳ ἐγχειρόμενοι βραβάρους ἀνθρώποις μᾶλλον, δυνάσταις δὲ ὅμοιως, ἢ τοῖς χθῆς καὶ πρώην καταφρονουμένοις ὑφ' ἡμῶν δουλεύειν· ὥστε συμβήσεται ἐκ τούτων οὐ πόλεμος· μόνον πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν, πάντων ἀγόντων καὶ φερόντων τὰ ἀλλήλων, καὶ τῶν ἐξωθεν πολεμίων οὐδὲν ἦττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον τὰ Ῥωμαίων πράγματα διαφθειρόντων ὅσῳ καὶ τὰ ἀλλήλων ἀκριβέστερον ἴσμεν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ῥωμαίων κατάλυσις ἡγεμονίας, οὐ πόλεων μόνον πολλῶν καὶ στρατιᾶς, ἀλλὰ καὶ προσόδων μεγάλων ἀποτεμμένων, ἐξ ὧν τὰ πολεμίων μὲν αὖξιν, καὶ τοὶ καὶ πρότερον ἀντίρροπα τοῖς ἡμετέροις ὄντα, τὰ Ῥωμαίων δὲ ἐλασσοῦσθαι περιέσται· εἰς δὲ μὴ καὶ παντάσῃ διαφθορῇ, καὶ ἡ Ῥωμαίων περιμάχῃ; καὶ διαδόχῳ βασιλείᾳ, Μυσοῖς ἢ ἄλλοις δῆ τιτι χεῖροσι βραβάρους δουλεύσει, τῶν ἐνδον μὲν στασιαζόντων καὶ διαφθειρόντων ἀλλήλους ὡς ἐνδον, τῶν ἐξωθεν δὲ ἐπικαιμένων πολεμίων, καὶ τῷ καιρῷ

A neque utilia futura sint cum intelligere, tum aliis suadere dedit. Etenim civilis belli detrimenta, quæ et te horrere, ut gravissima, dixisti, nos similiter perhorrescimus, et toto pectore atque omni provisione laborandum censemus, ne in illa incurramus, quique hoc bellum dirissimum suscitavit, communem hostem et insidiatorem, quique illud disturbare potest, si id negligat, 429 reipublicæ proditorem, malignum, invidum, communisque salutis pestem ducimus. Igitur utrum te hæc faciente, quæ præ te tulisti, bellum tollatur, an potius inde incipiatur, consideremus. Si namque, ut affirmas, iudicibus te sistens, refutatis sycophantis magistratum depones, tantam iniquitatem et adversus merita tua ingratum animum detestatus; aut indicta causa condemnatus, atrocius plerique, ecquid eo dementia nos venturos, aut ita humiliter et illiberaliter, contraque gloriam ex antea vita collectam de nobismet sensuros putas, ut pro mancipiis Apocaucho homini ignobili prorsus ac plebeio ad natum serviamus? Citius quisque nostrum inferorum caliginosa loca subcunda (75), et cum mortuis habitandum statuerit. Sed alii quidem mox pro copia præsentis spe to Marte rebellabimus, unusquisque suam cui præest urbem suo presidio defendendo: alii nos Alexandro Mæсорum regi, alii Stephano Triballorum principi dedemus, consulti rati, Barbaris magis (regnantibus tamen), quam heri et nudius tertius in contemptu nostro versantibus servire. Ergo hinc non solum bellum mutuum conflabitur, omnibus inter se populantibus, et instar hostium exterorum, si non etiam amplius (quando scilicet nutua nobis exploratiora sunt) Romanas provincias devastantibus, sed totius quoque Romani imperii subversio consequetur, non modo multis urbibus, sed exercitu etiam et amplissimis vectigalibus amissis. Ex quibus hostium potentia, quamquam et prius vestræ non impar, augetur, Romanorum contra minuetur; timendumque ne invidiosus ac declamatus ille Romanorum principatus omnino pereat, Mæsisque aut deterioribus Barbaris serviat; dum indigenæ intestinis discordiis ac seditionibus sese perdunt, quantum possunt, et hostes auxilio temporis utentes, quo nullum est validius, foris incumbunt. Omnia porro circumspicientes, imminentesque clades reformidantes, nihil novi dicemus aut consulemus: verum quæ ipse imperator in rem communem fore opinabatur, et superstes adhuc, ut faceres, instabat, et moriens simul hortabatur, et in extremis

Jacobi Pontani notæ.

(75) Cicer. i *Tuscul.* ex antiqua tragœdia :
Adsum atque advenio Acheronte vix via alta atque
Per speluncas saxis structas asperris, pendentibus
Muribus, ubi rigida constat, et crassa caligo inferum.
 Qui locus ex principio Hecubæ Euripidæ expressus videtur.

Ἦκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπῶν. *Adsum relictis mortuorum vallibus, et tenebrarum portis*, inquit umbra Polydori. Certe etiam divinæ Litteræ, Job cap. x, illa loca nominant *terram tenebrosam, et operam mortis caligine, terram miseræ et tenebrarum, ubi nullus erdo, sed sempiternus horror inhabitat.*

mandatis dabat, id est, ut ornatum imperatorium in te capias, et ad rerum moderamina impensius incumbas, in quo solo malorum sita est depulsio. Quippe non modo qui coram adsumus, sed et alibi degentes viri illustres ac potentes usque adeo hoc facto non indignabuntur, ut **430** etiam diem illum, quo civiles discordias sanare licebit, festum numeraturi sint, omnesque cupidissime te imperatorem salutabimus, cujus imperio non hodie, sed antehac semper regi consuevimus, et honorem benevolentiamque quantam imperatori debemus, aut ei proximo, tibi tribuimus : ipsique belli auctores, cum se nullo negotio superiores fore confiderent, si te imperatrici hostem factum rumorem circumquaque spargerent, ubi res retro conversas et adversus animi sententiam evenisse viderint, levitatem ipsi suam accusantes, velint nolint ad pacem inclinabunt, si communis salutis vel tantilla cura tangantur, nec ad suum ipsorum aliorumque omnium exitium facere ac moliri omnia decreverunt. Quare cum et ex nostra, qui te sequimur, et ex hostium parte aliud reipublicæ salutæ nihil appareat, æquius est nostro consilio, quemadmodum initio promisisti, quam tuæ ratiocinationi parere : unde nihil commodi in publicum redundet, sive te sycophantæ perdiderint, sive iræ indulgens, in otio vivere elegeris. E contrario omnino seditio, tumultus, fortunarum direptiones, mille cades, amissio libertatis, eversiones urbium, et quod apud prudentes est calamitatum caput horroreque plenissimum, sub Barbaris servitus, quam ipsi, civili hoc bello nostro adjuti, nobis imponere conabuntur. Quæ igitur nobis et cæteris universis visa sunt conducere, hæc fuerunt. Tibi urumvis licebit, aut impendentis casus avertere, aut privata sectantem commoda, aliorum curam iam postremis ponere, si commoda vocari queunt, quorumdam improbitate offensum, tantorum incommodorum solam et præcipuam causam Romanis exstitisse. Hæc optimates et exercitus principes magno domestico responderunt. Qui petitionem æquam, et eos vera et cum ratione congruentia conjectare cernens, ideoque tam claræ veritati nihil habens quod objiceret, et tamen mutationem admodum refugiens ac detrectans, quod plerumque ex hujusmodi mutationibus mala nasci solere haud nesciret, diu cunctatus, et quid potissimum diceret incertus animi, altoque silentio conventum delinens, omnibus ad audiendum aures arrigentibus, tandem vix, veluti fluctuantium cogitationum confusione pulsa, Prioris placiti mei, inquit, nihil de statu præsentis immutandum, neque novandum quidquam, nondum me prænitet, maloque non facultatibus modo spoliari, **431** sed si necesse erit, etiam cruciamenta in corpore meo perferre, quam bellum civile introducere. Mecum enim juxta nostis, quam ab adolescentulis oderim, aliena rapere, et ketari deprædandis, perdendis occidendisque hominibus.

συμμάχῳ χρωμένῳ δυνατιστάτῳ· ἃ πάντα δὴ ἐνοοῦντες, καὶ τὰ προσδοκώμενα ὀρθωδοῦντες διενεγκαινὸν μὲν οὐδὲν ἐροῦμεν οὐδὲ συμβουλεύσομεν· ἃ δὲ καὶ αὐτὸς φετο βασιλεὺς κοινῇ λυσίτελεῖν καὶ περιῶν τε ἠνάγκασε ποιεῖν, καὶ ἀποθνήσκων συμβούλευε τε ἄμα καὶ ἐπέτεκτητέ τελευταίας ἐντολάς, τοῦτο δὲ ἐστὶ, βασιλικὴν ἐσθῆτά σε ἐνδύναϊ, καὶ τῶν πραγμάτων ἀνυπάπτεσθαι κραταίωτερον, ὡς μόνου τούτου τὰς προσδοκώμενας οἶου τε ἐσομένου καταπαύειν συμφαρὰς. Οὐ μόνον γὰρ ἡμεῖς ὅσοι πάρισμεν νυνὶ, ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἄλλοθι· που τῶν περὶ ἔξω καὶ μέγα δυναμένων διατρίβει, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς γινομένοις ἀγανακτῆσει, ἀλλὰ καὶ ἐορτῆς ἡμέραν ἐκείνην ἐν ἣ τὰς ἐμφυλίου καταλύεσθαι ἐξίσταται στάσεις νομιεῖ· καὶ πάντες ἀνακηρύζομεν βασιλέα προθυμώτατα, οὐ νυνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸ τοῦ πάντα χρόνον ἀγεσθαι εἰθισμένοι παρὰ σοῦ, καὶ τιμὴν καὶ εὐνοίαν ὅσῃν βασιλεὶ προσῆκει, ἢ ὅτι ἐγγυτάτῳ παρεχόμενοι· αὐτοὶ τε οἱ τὸν πόλεμον κεκινηχότες, ἐκ τοῦ νομιεῖν ῥᾶστα περιγενήσεσθαι, ἀν πολέμιον βασιλεὶ περιαιγείλωσιν, ὀρῶντες ἦδη τὰ πράγματα ἀντεστραμμέναι, καὶ μὴ κατὰ νόον χωρήσαντα, πολλὰ τῆς ἀβουλίας αὐτοῖς καταμεμψόμενοι, χωρήσουσι πρὸς τὴν εἰρήνην ἀναγκάως, ἢ γε καὶ ὀλίγα τῆς τῶν ἔλων σωτηρίας μέλει, καὶ μη παντάπασιν ἐπὶ λύμῃ καὶ φθορᾷ σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων πάντα ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι ἐγνώκασιν. Εἰ τοίνυν ἐκ τε ἡμῶν τῶν σοῦ συνόντων, καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων οὐδὲν ἕτερον ἀναφαίνεται σωτήριον τοῖς πᾶσι, βέλτιον ἡμῖν πειθόμενον, ἢ κοινῇ δοκεῖ λυσιτελοῦντα, ὡς περ τὴν ἀρχὴν ἐπιγγείλω πράττειν, ἢ τοῖς σφετέροις λογισμοῖς, ἐξ ὧν ὠφέλεια μὲν οὐδεμία, εἴτε ὅπῃ τῶν συκαφαντῶν διεφθαρμένου, εἴθ' ὑπ' ὀργῆς ἀπρημοσύνη συζῆν προελομένου τοῖς πράγμασι παρέσται. Τοῦναντίον δ' ἅπαν, στάσις, καὶ ταρχαί, καὶ χρημάτων ἀρπαγαί, καὶ φόνοι μυριοί, καὶ ἀνδραποδισμοί, καὶ ἀναστάσεις πόλεων· καὶ τὸ κακῶν ἔσχατον καὶ φοβερώτατον τοῖς γε νῦν ἔχουσιν, ἢ ὑπὸ βαρβάρους δουλεία, ἣν ἐπιχειρήσουσιν αὐτοὶ τῷ πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν πολέμῳ χρώμενοι συνεργῶ καταδουλοῦν. Ἄ μὲν οὖν ἡμῖν σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔδοξε λυσιτελεῖν, εἰρηταί. Σοὶ δ' ὁπότῃ ἐξέστα· ἐλομένῳ, ἢ τὰς προσδοκώμενας παύειν συμφαρὰς, ἢ τὸ συνοῖσον ἰδίᾳ μηχανώμενον, μηδέμῃ περὶ τῶν ἄλλων τῆσθαι φροντίδα, εἰ γε τοῦτο συνοῖσον ἔξῃσι φάνας τοσοῦτων αἰσιώτατον κακῶν διὰ τὴν τινῶν ἀγνωμοσύνην Ῥωμαῖοις ὀφθῆναι ἔκοντι. Τοιαῦτα μὲν καὶ οἱ τῆς συγκλήτου πρόχοντες, καὶ τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνες, πρὸς τὸν μέγαν ἀπεκρίναντο δομέστικον· ὃ δὲ τὴν μὲν ἀξίωσιν αὐτῶν ὀρῶν δικαίαν, συνειδῶς τε αὐτοῖς ὡς ἀληθῆ καὶ νοῦν ἔχοντα στοχάζονται, καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲν ἀντιλέγειν ἔχων πρὸς οὕτως ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ἐναργῆ, ὅμως δὲ πρὸς τὴν μεταβολὴν ὀκνῶν πῖνον καὶ ἀναδυόμενος, οἷα δὴ τὰς τοιαύτας μεταβολὰς κακῶν αἰτίας εἰδῶς ὡς ἐπίπαν γινομένας, ἐπιποῶ μὲν ἐπέσχε πρὸς ὃ τι τραπόμενος ἀποκρινεῖται στοχαζόμενος, καὶ σιωπῇ βαθεῖα τὸ θέατρον κατ-

εἶχε, πάντων πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν λεχθησο-
 μένων μετεώρων ὑπαρχόντων, μόλις δὲ ὡσπερ τὴν
 ἐκ τῶν ἀμφιβόλων σύγχυσιν λογισμῶν ἀποκρου-
 σάμενος, τῶν μὲν προτέρων, ἔφη, λογισμῶν
 περὶ τοῦ δεῖν μηδὲν τῶν ὄντων μετακινεῖν,
 μηδὲ νωτερίζειν, ἔτι ἔχομαι· καὶ μᾶλλον αὐτὸς
 αἰρούμαι οὐ τῶν ὑπαρχόντων μόνον ἀποστερηθῆναι,
 ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς θεοῖς καὶ τῶν ἀνηκέστων ὑποστῆναι ἐν τῷ
 σώματι, ἢ πολέμου πρόφασιν ἐμφυλίου παρασχέ-
 σθαι. Τὴν γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας αὐτοὶ μοι σύν-
 ιστε ἀπέχθειαν, ἣν ἔσχον περὶ τὰ τὰ ἀλλότρια διαρ-
 πάζειν, ἢ φόνους χαίρειν, καὶ λεηλασίαις, καὶ φθο-
 ραῖς ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ βαρβάρους καὶ Ἑλλη-
 νας μόνον ὅσοι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐμοῦ τε καὶ
 βασιλέως ἐπέθοντο φιλίαν, ἀλλὰ καὶ ἥλιον ἄν καὶ
 εἴ τι τῶν ἀφύοντο ἕτερον αἰσχυροῖμην, εἰ τοῖς ἐκεῖ-
 νου παισὶ πολέμους μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν
 φαίνοίμην νῦν. Οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἐκεῖνον
 τὸ ἀποθανεῖν αὐτὸς, εἴ γε ἔζην, ὡς ἤδιστα ἄν εἰλό-
 μην, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν, τὸν
 πάντα ἐφορῶντα μαρτύρομαι ὀφθαλμῶν, ὡς τὰ
 βέλτεστα καὶ λυσιτελέστατα περὶ τὴν γαμετήν, καὶ
 τέκνων διανοοῦμην, καὶ πάντα πράττειν, καὶ ὑφι-
 στασθαι πάντα κίνδυνον, ἵν' ἐκεῖνον τε πᾶν ἀπειθῆ
 δυσχερὲς, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐπὶ μέγα καὶ εὐκλείας
 αἰροῖτο τύχης, μένων ἐπὶ τοῦ παρόντος σχήματος.
 Νυνὶ τε οὐχ ἤτερον μετὰ τὸν κηρυχθέντα παρ' ἐκεῖ-
 νων πόλεμον ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας, καὶ παρὰ πάνθ' ὡς
 ἄν ἐγὼ φάην, τοῦ δικαίου λόγον, καὶ τὰ δεινότερα
 αἰρούμαι ἀπομένειν ὑπὲρ τοῦ μὴ πόλεμον κινεῖν
 πρὸς βασιλῆα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ὑπόληψιν παρέχειν
 τοῖς πολλοῖς. Ἐπεὶ δὲ ὡσπερ αὐτὸς τε σύνοιδα, καὶ
 ὑμῖν βουλευομένοις πείθεσθαι προσήκει, μέζω καὶ
 δεινότερα προσδοκᾶται τὰ δεινὰ ἐκ τοῦ τῶν πραγ-
 μάτων αὐτῶν ὑποχωρεῖν, ἄκων μὲν καὶ ὡσπερ εἰς
 κινδύνους προφανῶς· αὐτομολῶν· αὐτὴ γὰρ ἐπιθυμία
 ἐξῆς, τῆς γὰρ ἀκροτάτης κἂν τῷ παρόντι σχήματι
 ἀπολαύω νῦν, οὔτε χρημάτων ἕνεκα· τὰ γὰρ
 παρόντα, καὶ ἀριθμοὶ σχεδὸν ὄντα κρείττω, τοῖς
 διαρπάζειν προσημαί βουλομένοις· ὁμῶς ὑμῶν τε
 ἕνεκα, καὶ τῆς κοινῆς τῶν Ῥωμαίων σωτηρίας,
 τοὺς προσδοκωμένους μεγάλους καὶ πολλοὺς κινδύ-
 νους τῆς ἐν τῷ παρόντι ἀσφαλείας ἀναιρούμαι.
 Καὶ ἄ μοι λυσιτελέστατα ἰδοῖται, οὐκ ἀπραγμόνως,
 οὐδ' ἀνοήτως, ἀλλὰ μηδεμίαν πρόφασιν παρέχειν
 τῷ πολέμῳ βουλομένῳ παρεῖ; ἐκὼν, ἐπὶ τὰ ὑμῖν
 δεδομένα τῆς ὑμῶν ὠφελείας ἕνεκα, ὡσπερ ἔφη,
 τρέψω ἑμαυτόν. Οὐ μὲν, ἀλλ' ἐπειδήπερ οὐκ ἰδίως
 πλεονεξίας, ἀλλ' ὑμῶν τε ἕνεκα καὶ τοῦ κοινῆ
 λυσιτελοῦντος τοιαῦτα προσεβόλησεν, οὐ δῆπου
 εἰκαίον, οὐδὲ ἄλλως παρακαλεῖν, νῦν μὲν ὁμοίως ἐπὶ
 ταῦτα πάντας ὑμᾶς παρακαλεῖν, καὶ μηδεμίαν ἄλ-
 λην ἢ ταύτην ὁδὸν ὑψηγεῖσθαι σωτηρίας· ὀλίγω δὲ
 ὕστερον εἰ μὴ κατὰ γνώμην ὑμῖν τὰ πράγματα
 ἐκβαῖνοι, ἄλλον ἄλλοτε ἀφισταμένους, ἑαυταῖς μὲν
 ἐκ τῶν ἐνόητων ἐκπορίζειν τὴν δοκούσαν σωτηρίαν,
 ἐμὲ δὲ ἐν τοῖς κινδύνοις καταλείπειν μόνον, ὃς
 ὑπὲρ ἀπάντων ὑμῶν αὐτοὺς ἀνεδεξάμην, ἐνδὸν ἀκιν-
 δύνως αἰεεσθαι. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλὰ

Præterea non apud Barbaros et Græcos solum,
 quorum per aures necessitudinis meæ cum impe-
 ratore fama pervasit, sed et coram sole hoc, et si
 quid aliud inanimum nominandum est, erubesce-
 rem, si nunc post ejus obitum hostis viderer illius
 filii. Non tantum enim pro ejus vita meam amit-
 tere, si sicuisset, mirabiliter voluissem, sed et post
 ejus mortem (oculum omnia intuentem testor)
 uxori et liberis quam optime cupivi : omnia facere,
 ac subire omne periculum paratus, et ut ab illis
 abesset omnis molestia, et ut res Romana ad glo-
 riam et felicitatem, me hunc cultum retinente,
 eximie proficeret. Nunc vero non minus post bel-
 lum ab ipsis nulla de causa et injustissime, ut
 ego dicere ausim, promulgatum, dirissima susti-
 nere præopto, ne vulgus nos imperatrici ad impe-
 rium eripiendum arma inferre suspicetur. Quonia-
 vero scio, si me a gubernaculis subduxero, n.ajora
 et sæviora mala impendere, nec auctoritatem
 vestram aspernari quæo, invitus, et velut in mani-
 festum discrimen me projiciens, nullo desiderio
 gloriæ, qua summa etiam in hoc habitu fruor,
 neque pecuniarum gratia (quas enim habui pene
 innumerabiles, diripere volentibus reliqui), sed
 vestri et communis Romanorum salutis gratia,
 quæ me manent multa et grandia pericula, præ-
 senti securitati antefero : quæque mihi me vide-
 bantur utilissima, non quasi a negotiis abhorrenti aut
 imprudenti, sed nullam bello ansam dare cupienti,
 ea libens dimittam : et quia sic vultis, et vestræ,
 ut dixi, utilitatis gratia, alius sum. Verumenim-
 vero, quia non ut opibus abundem, sed vobis et
 communi studeans, hunc statum assumo, non utique
 justum neque pium esset, nunc vos omnes æquali-
 ter ad hoc me cohortari, et docere, nullam aliam
 præter hanc salutis viam esse : paulo autem post,
 re secus quam velletis procedente, alium alio defu-
 gere, ac sibi quidem pro occasione et judicio salu-
 tem quærere ; me autem solum in iis periculis
 deserere, quæ ego, ut vobis omnibus liceret secure
 vivere, adierim, cum periculo omnino carere ac
 salvus esse potuerim. Hoc enim non tantum mihi,
 sed et vobis majorem in modum incommodaret.
 432 Haud enim gubernator navim servabit, si
 navis ob discordiam eum adjuvare desierint, qui-
 bus ip-sis pereunte navi spes salutis nulla restat.
 Oportet enim nos omnes consentientes, et toleran-
 tiam in adversis parem adhibentes, sic demum ar-
 dua feliciter gerere. Nam et veterum nullus ces-
 sando, desidendo, tardando, sed quemvis laborem
 durando, mentequè imperterrita adversa sufferendo
 de hostibus tropæum erexit. Jam si, cui ista
 non placent, nec studio mei hic perseverando
 discrimini se exponere vult, sed magis penates suos
 sibi servandos, quam relictis quæ sunt in mani-
 bus, vana spe pendendum existimat, et libere
 patfacto animo suo domum redeundum, nihil ob
 id mali metuat ; æque enim alibi vivens mihi cha-
 rus erit. Quod si post tantam æquitatem et datam

a me liberatam malificus exstiterit quispiam, et ad eandem pestemque lenniorum se converterit, sciat se meritum supplicium non evasurum, sed exemplo suo docturum alios sapere, et talibus nequitiis abstinere. Ego itaque vestrae alicorumque salutis cupidus, consilio vestro sum obsecutus. Vos autem quaeso, ut vestrae majorumque gloriae memores, quam par est fortitudinem praestetis, et in hostes bello nos ultro et inique lacessentes, acriter dimicetis. Me autem animus admonet confidere, Deo omnia juste dispensante, intra breve tempus, et illorum qui per nefas ad arma prosilierunt improbitatem, et vestram contra probitatem atque iustitiam notam fore. Praeterea tametsi prior legatio adeo nefarie praeterque rationem injuriis affecta sit, nihilo minus alteram ad bellum auctores mittendam arbitror, ut quemadmodum caeteris omnibus, sic animi altitudine nos superemus, dum non solum ipsi bellum non ordimur, sed jam publice ab illis inchoatum aversamur, pacemque vehementer expetimus. Forsitan, etsi antea, cum facile se nos domituros sperarent, legationem repudiarunt, nunc cernentes contra exspectatum sibi evenisse, meliora sanioraque consilia capessent, nosque multis laboribus, ac defatigationibus, et alios malis omnibus bello importandis absolvent. Ένεκα, ἄπερ αὐτοὶ ἐβουλευσασθε εἰλόμην. Ὑμῶν δὲ, παρακαλῶ, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν προγομένων εὐδοξίας ἕνεκα, τὴν προσήκουσαν ἀνδρίαν, ἐπιδείκνυσθαι, καὶ κερτερώς ἀμύνεσθαι τοὺς πολέμους ἀδίκως ἐπιόντας, καὶ πρώτους πολέμου ἀρχομένους. Ἐπειτα δὲ μοι θαρρῆν ἐπὶ τὸν πάντα δικαίως ταλαντεύοντα θεόν, ὡς οὐκ εἰς μακρὰν ἦτε τῶν ἀδίκως μοχθηρία πολεμησάντων, καὶ ἡ ὑμῶν εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ δικαίου αἰρεσις ἔσται καταφανής. Ἐτι δὲ μοι δοκῶ πρὸς τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ, καὶ τοῖ γε ἀδίκως εὐτῶ καὶ παρλόγως ὑβρισμένη, καὶ δευτέραν πρὸς τοὺς πολεμῆν ἡρημένους ἡμῖν ποιήσασθαι νυνί. Ἐν ὧσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τὸ πλεόν ἔχωμεν αὐτῶν, ὡς μὴ μόνον οὐ καταρχόντες αὐτοὶ πολέμου, ἀλλ' ἤδη καὶ φανερώς ὑπ' ἐκείνων ἐξοφθίντες, οὐτοὶ πολλὰ περὶ εἰρήνης δεηθέντες, ἴσως δὲ εἰ καὶ πρότερον βραδύως ἡμῶν περιγενέσθαι οἰηθέντες τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέξαντο, νῦν ὄρωντες οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐκδάντα, βέλτιόν τι βουλευσαιντο καὶ σωφρονέστερον. καὶ ἡμᾶς τε πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξειεν, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν προσδοκωμένων δεινῶν ἐκ τοῦ πολέμου.

433 CAPUT XXVI.

Proceres se persuasisse lætantur, gaudet totus exercitus. Evocantur alii Didymotichum, ut ejus creationi intersint. Urbibus Thraciæ et Macedoniæ obedientiam imperat. Non idem omnium sensus. Litteræ interceptæ Byzantium feruntur; exsultant adversarii. Mittuntur quædam matri domesticæ, et quid responderit. Facultatium proscripcio et direptio.

Hæc ubi in concione disseruit magnus domesticus, præsentem omnes ejus orationem commendarunt, Deo gratias agentes, quod ei imperatorem esse persuadere potuissent, per quem se omnibus difficultatibus exemptum iri confidebant. Deinde e concione digressi, aliis quoque quid convenisset narrabant, communemque diem festum collætantem peragebant. Magnus autem domesticus ornatus imperatorii conficiendi negotium iis dedit, quorum erat ista provincia, et postridie juramento delato, omnes ei benevolentiam, germanamque et intaminatam fidem juraverunt. Cæterum antequam hoc bellum oriretur, cum expeditionem occidentalem adornaret, mercenarium militem præmittens usque ad Macedoniam processit. Quotquot præterea

καὶ ὑμῖν ἀνυστατέστατον ἂν εἴη. Οὕτε γὰρ κυβερνήτη διασώζειν τὴν ναῦν ἐξέσται, ἂν πρὸς φιλονεικίαν οἱ ναῦται τοῦ συμπράττειν ἀφιστῶνται, τοὺς τε ναύταις οὐδεμία σωτηρία ὑπολείπεται ἕλπις τῆς νῆος ἀπολλυμένης. Ἄλλὰ δεῖ πάντας τὴν ὁμοίαν γνώμην ἔχοντας, καὶ τὴν κερτερίαν ἴσῃ ἐπιδεικνυμένους ἐν τοῖς δεινοῖς, οὕτω τὰ μεγάλα κατορθοῦν. Οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ τῶν παλαιῶν οὐδεὶς, ἀργῶν, καὶ βραθυμῶν, καὶ ἀμβλυνόμενος, τρόπαιον ἀνέστησεν ἀπὸ τῶν πολεμίων· ἀλλὰ πάντα πόνον ὑπομένων, καὶ ἀκατάπληκτος φαινόμενος ἐν τοῖς δεινοῖς. Εἰ δὲ τῶ τὰ πρατόμενα οὐκ ἀρεστά, οὐδὲ διακινδυνεύειν βούλεται τῆς εἰς ἡμὲ εὐνοίας ἕνεκα ἐνθάδε διακαρτερῶν, ἀλλ' οἴεται δεῖν μᾶλλον τὰ οἴκοι διασώζειν, ἢ κεναῖς ἐλπίσιν αἰωρεῖσθαι τὰ ἐν χερσὶ καταλιπόν, ἐλευθέρα γλώττη δέον χρησαμένους, καὶ τὴν γνώμην ἐκκαλύψαντας, οὕτως οἴκαδε ἀναχωρεῖν, μὴδὲν ὑποπτεύοντας διὰ ταῦτα δυσχερῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἴσῃ εὐμελείας ἀπολαύοντας παρ' ἡμοῖ ἂν ἄλλοσέ πη διατρίβωσιν. Εἰ γὰρ μετὰ τὴν τοσαύτην εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀδειαν κακούργων τις φαίνοιτο, καὶ πρὸς λύμην καὶ φθορὰν ἀποδιδράσκων τῶν πολλῶν, ἴστω μὴ ἂν τῆς προσηκούσης ἄνευ τιμωρίας ἀπαλλάξω, ἀλλ' αὐτὸς διδάξω τοὺς ἄλλους σωφρονεῖν, καὶ μὴ τοιαῦτα πανουργεῖσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν τῆς ὑμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων σωτηρίας παρακαλῶ, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν προγομένων εὐδοξίας ἕνεκα, παρακαλῶ, καὶ κερτερώς ἀμύνεσθαι τοὺς πολέμους ἀδίκως ἐπιόντας, καὶ πρώτους πολέμου ἀρχομένους. Ἐπειτα δὲ μοι θαρρῆν ἐπὶ τὸν πάντα δικαίως ταλαντεύοντα θεόν, ὡς οὐκ εἰς μακρὰν ἦτε τῶν ἀδίκως μοχθηρία πολεμησάντων, καὶ ἡ ὑμῶν εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ δικαίου αἰρεσις ἔσται καταφανής. Ἐτι δὲ μοι δοκῶ πρὸς τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ, καὶ τοῖ γε ἀδίκως εὐτῶ καὶ παρλόγως ὑβρισμένη, καὶ δευτέραν πρὸς τοὺς πολεμῆν ἡρημένους ἡμῖν ποιήσασθαι νυνί. Ἐν ὧσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τὸ πλεόν ἔχωμεν αὐτῶν, ὡς μὴ μόνον οὐ καταρχόντες αὐτοὶ πολέμου, ἀλλ' ἤδη καὶ φανερώς ὑπ' ἐκείνων ἐξοφθίντες, οὐτοὶ πολλὰ περὶ εἰρήνης δεηθέντες, ἴσως δὲ εἰ καὶ πρότερον βραδύως ἡμῶν περιγενέσθαι οἰηθέντες τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέξαντο, νῦν ὄρωντες οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐκδάντα, βέλτιόν τι βουλευσαιντο καὶ σωφρονέστερον. καὶ ἡμᾶς τε πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξειεν, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν προσδοκωμένων δεινῶν ἐκ τοῦ πολέμου.

Τοιαῦτα καὶ μεγάλου δομestίκου εἰρηκότος, εἰ μὲν παρόντες πάντες ἐπήρουν τε τοὺς λόγους, καὶ θαῖψ χάριτας ὠμολόγουν, οἷτι παπεισμένοι εἶχον ἐκεῖνον βασιλέα εἶναι· ὄνοντο γὰρ αὐτοῖς πάντα λύσειν τὰ δυσχερῆ γεγεννημένον. Ἐξιδόντες τε ἐκείθεν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπήγγελλον τὰ ἐψηφισμένα, καὶ κοινὴν ἦγον ἑορτήν, καὶ συνῆδοντο ἀλλήλοις. Ὁ μέγα δὲ δομestικός ἐκέλευε σκευὴν παρασκευάζεσθαι βασιλικὴν τοῖς ἐπὶ ταῦτα τεταγμένοις· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ὄρωντων προτεθέντων, πάντες ὤμνουν μεγάλῃ δομestίκῃ εὐνοίᾳ εἶναι μόνῃ, καὶ τὴν πίστιν ἄδολον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τηρήσειν. Πρὶν δὲ τὴν πόλιν κινήθῃαι τουτοῖ, ἐπαί παρεσκευάζετο, ὡς εἰς τὴν ἑσπέραν ἐκστρατεύων, τὸ μισθοφορικὴν τῆς στρατιᾶς προέπειπεν αὐτοῦ, καὶ

προῆλθεν ἄχρι Μακεδονίας. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἄλλοι ἦσαν ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων, στρατιώται πολλοὶ καὶ ἀγαθοί, ὑπὸ στρατηγῷ Μαθηαίῳ τῷ Καντακουζηνῷ τεταγμένοι, τῷ τοῦ μεγάλου δομητικῶ προεσβυτέρῳ ὑπὸ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν τῆς Θράκης ἐστρατοπεδευμένοι ἅμα τῷ στρατηγῷ, οὕτω τοῦ πατρὸς κελεύσαντος, περιέμενον τὴν ἀφίξιν ἐκείνου· οὐδὲ εὐθὺς ἐκάλεσε διὰ γραμμάτων εἰς Διδυμότειχον, ὡς εἰς τὴν ἀνάβρῃσιν αὐτοῦ παρεσομένους· καὶ παρήσαν μελλήσαντες οὐδέν. Ἐτι δὲ καὶ τῶν τῆς γυναικὸς ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ τῶν Ἀνδρονίκου τοῦ Ἀτάνη παιδῶν ὑπὸ κλοιοῖς, ὡς περ εἴρημεν, κατὰ τὴν Βῆρην φρουρίῳ τι τῆς Θράκης εἰργομένων, πέμψας τὴν ἀδελφὴν ἅμα στρατιᾷ, ἐξήγε τε τοῦ δεσποτιῆ, καὶ ἄγειν ἐκέλευεν εἰς Διδυμότειχον πρὸς αὐτὸν, φρουρᾷ τὸν πύργον κατασχούσαν, καὶ ἄρχοντα τῶν ἐθνῶν αὐτοῖς ἐπιστήσασάν τινα. Τριβομένου δὲ τοῦ χρόνου πρὸς τὴν τῶν βασιλικῶν παρασῆμων παρασκευὴν, ἐπεὶ ἐδόκει μὴ μέλλειν μὴ δὲ προτεσθαι τὴν καιρὸν, τῶν κατὰ τὸ Βυζάντιον συντόμως πολεμούντων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχομένων πείρας, ἔγραψε καὶ αὐτὸς τὰς κατὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν ἀπάσαις πόλεσιν αὐτῷ προσέχειν, ὡς ἤδη Ῥωμαίων βασιλεὶ γεγεννημένῳ, καὶ δυναμένῳ ὑπέκουσε τε εὖ ποιεῖν, καὶ τούναντιον, ἀνὰ ταίρωσιν ὄπλα, βλέπτειν ἰδίᾳ τε τοὺς δυνατοῦς τῶν πύλων, καὶ τοὺς παρ' ἐκάστοις στρατιώταις γράμμασιν ὑπεποιεῖτο, τῶν τε πρότερον ἀναμνησκῶν εὐεργεσιῶν γεγεννημένων εἰς αὐτοὺς, καὶ ὡς, ἢν εὖνοι φαίνωνται νυνὶ καὶ τὰ αὐτοῦ προηρημένοι πράττειν, μειζόνων ἀπολαύσονται καὶ θαυμασιωτέρων ἀγαθῶν· ὑπεσημαίνετό τε τὰ γράμματα ἐρυθροῖς, ὡς περ ἔθος βασιλεῦσι, γράμμασι προσετίθει τε τοῖς γράμμασι καὶ φρουρὰς ἐξ ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν ψιλῶν πρὸς ἑξ ἑξ τῶν πόλεων βῆδρας ἐσομένας κατέχεσθαι φρουροῖς. Ταῦτα δὲ τὰ γράμματα κομιζόμενα παρ' ἐκάστοις, οἱ μὲν ἐδέχοντο προθύμως, καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενον ἐπηγγέλλοντο ποιεῖν· οἱ δ' ἐδυσχέρινον μὲν, οἰόμενοι ἀποστασίαν βασιλέως εἶναι τὰ προσταττόμενα, εἰ δὲ ὁμοῦ τὴν τοῦ μέλλοντος βασιλέως δύναμιν ὑπεπτηχότες, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς μεγάλα δυνάμενων ἐναγόμενοι τὰ ἐκείνου πράττειν ἠρημένων, τὰ γράμματα ἐδέχοντο· δηλοὶ δὲ ἦσαν εὐθὺς ἀπὸ γραμμῆς ὡς νεωτερίσσαντες ἦν λάβονται καιροῦ. Ὅσοι δ' ἦσαν πρότερον τὸ βασιλέως τοῦ Παλαιολόγου δῆθεν αἰρεῖσθαι πεπισμένοι, οἱ μὲν καὶ τοῦς κομιζόντας συλλαμβάνοντες ἅμα τοῖς γράμμασιν, ἐπεμπον εἰς Βυζάντιον δεσμώτας, πρότερον γυμνῶσαντες τῶν ὄντων. Ὅσοι δὲ μετρίωτερα ἰδοκίμαζον ποιεῖν, τὰ μὲν γράμματα ἀπεωθούοντο, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζοντο,

Jacobi Pontani notæ.

(76) *Sacræ lineæ talum moveo*, proverbium, de iis qui extrema parant experiri. Id Julius Pollux, lib. ix, exponens ait, a ludo quopiam tesserarum esse natum. Lusum autem fuisse hujusmodi, ut utriusque ludentium essent calculi quinque, totidem imposti lineis: unde et Sophocles dixerit, πένσσα πεν-

Morrham habitabant, et qui erant in urbibus Rhodopes Romanis parentibus, milites multi ac strenui sub Matthæo Cantacuzeno, magni domestici seniore filio, Chalcidicen Thraciæ patris jussu cum duce profecti, ejus adventum ibi præstolabantur: quos statim per litteras Didymotichum renuntiationi seu creationi suæ interfuturos evocavit; qui citra procrastinationem adfuerunt. Insuper fratres uxoris, Joannem et Manuelem, Andronici Asanis filios apud Beram castellum Thraciæ in vinculis, ut diximus, detentos missa sorore cum cohortibus educi, et ad se Didymotichum perducere, castellumque præsidio committere, et præfectum ex amicis dare jussit. Cum autem propter ornamenta imperatoria comparanda mora fieret, et minime cunctandum, occasioque neutiquam amittenda videretur, cum, qui erant Byzantii continenter bellarent, nihilque non tentarent, etiam ipse ad omnes Macedoniæ et Thraciæ urbes litteras dedit, quibus mandavit ut sibi jam Romanorum imperatori declarato obtemperarent, qui subjectis parcere et benefacere, superbos debellare posset. Sejunctum autem cives potentiores, et quod erat in unaquaque militum, ad suam auctoritatem ac fidem per epistolas alliciebat, 434 pristinorum benefactorum illos admonens, majoraque et insigniora promittens, si nunc illi favere, et partes ejus sequi ac tutari vellent. Subscribebatur porro nomen ejus pro more imperatorum cinnabari, et adangebantur litteris ex gravi armatura et sagittariis manipuli ad urbes, quas illa custodia facile retentum iri sciebat. Has igitur litteras ad singulos allatas, alii libenter accipiebant, mandata se facturos recipientes; alii rem indignabantur, opinantes nihil hoc aliud quam a legitimo imperatore defectionem esse. Verumtamen potentia futuri imperatoris territi, cum, qui apud eos opibus multum valebant, et ab illo stabant, etiam eorum incitarent, litteras quidem suscipiebant, sed tamen. mox velut a sacra linea talum moventes (76), nova molituri videbantur, si tempus nacti essent. Qui vero prius ad Palæologum sequendum. pellecti erant, eorum alii tabellarios comprehensos et spoliatos cum litteris Byzantium vinctos mittebant, alii, quibus moderatiora placebant, litteras contemnebant, seseque ad resistendum. si invaderentur, comparabant. Muribus hujusmodi epistolis Byzantium allatis, patriarcha et ejus socii, qui nuper magnum domesticum apud imperatricem tyrannidis affectatæ accusarant, omnigena voluptate bacchabantur, litterasque invicem ostentantes, Non igitur, inquiebant, male augurabamur; dextre mentem ejus conjectavimus, ipsoque nos

τέγραμμα, id est, tesserae quinque linearum. Inter eas lineas utrinque quinque, unam fuisse mediam quam sacram vocabant; unde qui talum movisset, is sacrae lineæ calculum movere dicebatur. Id vero non flebat, nisi cum res posceret, ut ludens ad extrema confugeret auxilia. Vide plura apud Chilianen.

vera locutos opere statim pulchre demonstravit; A ὡς ἦν ἐπιῆ ἀμυνόμενοι. Ἐπει δὲ τῶν γραμμάτων multaue in illum probra, etiam turpissima, ad majorem contumeliam inverecunde intorquebant. Augusta jam credens magnum domesticum apertum esse hostem, de litteris illis paucas quasdam ad ipsius matrem, quæ domi custodiebatur, misit, ut filium ejus certissimis videlicet testibus convinceret. Illa respondit, hos sermones nihil contra se valere. Prius enim, cum filius apud eam reus ageretur, crimina demonstrari debuisset: ita profecto nihil horum evenisset, ipsamque pro se et filiis, insuper pro toto Romano imperio salutaria quæque ab eo obtenturam fuisse: cujus sensus omnes perspexerit, atque ad bene, quam ad male faciendum proniorem cognoverit. At nunc post diligentem custodiam, qua nulla sua culpa ab ipsis sepiatur, et post injuriam ejus legatis de pace venientibus, et ut in judicium vocaretur, ac si esset perjuri convictus acerbissime puniretur, poscentibus irrogatam, **435** quamnam ab eo regie, ut ipsi dicunt, factorum rationem reddat, sive illius hæ litteræ sint, sive non sint. De litteris igitur nihil se responsuram, suasuram vero ipsis, quæ optima putet, si modo parere velint, nempe hæc: Ne filium despiciant, neve eum quasi nihil magnum possit, contemnunt, cujus potentiam, prudentiam et usum rerum, non Romani duntaxat, sed et Barbari longe semoti haud ignorent; et quam primum legatos ad illum de pace mittant, rationem ei qua acta et verbo et re emendant, etiam si quid incemendabile contigisse videatur, non defuturam. Si aliter sentiant, ipsi viderint, quomodo et sibi et reipublicæ recte consulant. Hactenus ad accusationem mater magni domestici. At vero qui missi ab imperatrice venerant, ut in mandatis habebant, ædibus eductam, intra palatium custodiæ tradunt: ea erat ab Andronico primo imperatori ædificata domus. Hac pro carcere utuntur; facultates quæ plurimæ erant, proscribunt, præter argentum, aurum, gemmas et margaritas; ea enim etiam prius extulerat. Tritici autem, hordei, frugumque et fructuum reliquorum infinita copia, non ea tantum in qua degebat domus, prope palatium, refertissima erat; sed et juxta Gorgepecum monasterium aliæ pyramidæ magis adhuc variis exstructæ frugibus visabantur. Omnia hæc non in communem usum, sed suum ipsorum et belli instigatorum, quibus jam erant commissa gubernacula, assatim exportabant. Post etiam amicos et familiares magni domestici scrutantes, grandæm pecuniam invenerunt, partim quidem nonnullis prodentibus, spe simul inde lucrandi aliquid, ut qui plane nescierint, quanta ab initio deposita fuisset, partim cæteris per flagra, quæstiones et varia cruciamentorum genera indicare coactis. Multi item nihil illius depositi habentes, propter solam cum eo familiaritatem suspecti, dire mictabantur. Ac Byzantii quidem hæc actabantur, maiorumque illas magni domestici amicos obruerat.

των πολλά ἐκείνων εἰς Βυζάντιον ἀπεκομίσθη οἱ μὲν περὶ πατριάρχην ὄσοι πρότερον πρὸς βασιλῖδα τοῦ μεγάλου δομestίκου ὡς βασιλεῖωντος κατηγοροῦν, ἔχαιρὸν τε καὶ παντοιοῖ ἦσαν ὑπ' ἡδονῆς· τὰ τε γράμματα ἐπιδεικνύοντες, Οὐκ ἄρα, ἔφασαν, ἡμεῖς τῶν μελλόντων κακοὶ κριταί· ἀλλ' αὐτοὶ τε εὐστόχως κατεστοχασόμεθα τῆς γνώμης, κάκεινος καλῶς ποιῶν ἐπὶ τῶν ἔργων εὐθὺς ἀπιδείξεν εἰρηκότας ἀληθῆ· πολλά τε εἰς ἐκεῖνον βλάσφημα ἀπέσκωπτον ἀναίδην, καὶ οὐδὲ τῶν αἰσχίστων ἀπεχόμενοι πρὸς ὕβριν. Καὶ ἡ βασίλις δὲ ἤδη πεπαισμένη πολέμιον γεγενῆσθαι τὸν μέγαν δομestικὸν φανερώς, ἐκ τῶν γραμμάτων ἐκείνων ὀλίγα ἄττα ἐπεμπε τῇ μητρὶ κατὰ τὴν οἰκίαν φρουρουμένη, οἷα δράσεις κατηγοροῦσα ὁ υἱός. Ἐκείνη δὲ μὴδὲν ἔφασκε πρὸς αὐτὴν τοῦς λόγους εἶναι. Πρότερον γὰρ ἔχρησεν ξυλίκᾳ τοῦ υἱοῦ κατηγοροῦν πρὸς αὐτὴν τὰ ἐγκλήματα ἐηλοῦν. Ἡ γὰρ ἂν τῶν γινομένων νῦν οὐδὲν συνέβη, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς τε καὶ τῶν παιδῶν, ἐτι δὲ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ παντός, πάντα ἂν κατεπράξατο τὰ βέλτεστα πρὸς τὸν υἱόν· εἰδέναι γὰρ αὐτὴν σαφέστατα τὴν ἐκείνου γνώμην, ὡς πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὸ κακοῦργεῖν ἐπιβρέπει· νυνὶ δὲ μετὰ τὴν ἀκριθῆ φρουρὴν ἦν αὐτὴ φρουρεῖται ὑπ' αὐτῶν ἐπ' οὐδενὶ ἐγκλήματι, καὶ τὴν πρὸς τοῦς ἐκείνου πρέσβεις ὕβριν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἀφικμένους, καὶ δεομένους καλεῖν ἐκείνον ἐπὶ δίκην, ὡς ἦν ἀλλοτρίαι ἐπιουκίαν τὰ ἔσχατα πεισόμενον, τίνα ἂν ἀπολογίαν ἀποδοίη περὶ τῶν ἐκείνῳ πραττομένων, ὡς ὁμεῖς φαστε βασιλικῶς, εἰ γε καὶ ἐκείνου τὰ γράμματα ἔβη, εἰ τε μὴ· Περὶ μὲν οὖν τῶν γραμμάτων ἔφη μὴδὲν ἀποκρινεῖσθαι· παραινέσειν δὲ τὰ βέλτεστα ὡς ἂν αὐτῇ δοκοίη, εἰ γε πείθοντο. Ταῦτα δὲ ἐπιτιμῆ τὸν υἱὸν περιορᾶν, μὴδ' ὡς μεγάλα καταφρονεῖν μὴ δυναμένου. Οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι τὴν ἐκείνου μόνον δύναμιν, καὶ σύνεσιν, καὶ ἐμπειρίαν, ἀλλὰ καὶ βρῆθάρων οἱ Ῥωμαῖων κατφικισμένοι πόρρω οὐκ ἀγνοοῦσιν· ἀλλ' ὡς τάχιστα διαλέξονται· ἐκείνος δὲ οὐκ ἀπορήσει ἢ χρὴ τὰ πεπραγμένα καὶ λόγοις καὶ πράξεσιν ἐπανορθοῦσθαι, εἰ τι συμβέβηκε τῶν δοκούντων ἀνιάτων. Εἰ δ' ἄρα ἄλλως ἐγνώκατε αὐτοὶ, ὁμὲν μελήσει, καὶ τὰ ἴδια εὖ τίθεσθαι καὶ τὰ κοινά. Ἡ μὲν οὖν μεγάλου δομestίκου μήτηρ τοιαῦτα ἀπεκρίνατο πρὸς τὰς κατηγορίας. Οἱ πεμφθέντες δὲ οὕτω παρὰ βασιλίδος προστεταγμένοι, τῆς οἰκίας ἐκείνην ἐκβαλόντες, βασιλείων ἤγαγον ἐντός, καὶ εἴρξην τῇ παρὰ Ἀνδρονικοῦ τοῦ πρώτου βασιλέως οἰκία κατασκευασθεῖση χρώμενοι ἀντὶ δεσμοτηρίου· τὴν οὐσίαν δὲ ἐδημοσίωσαν πλείστην οὕταν, πλὴν εἰ ποῦ τε πρότερον ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελεῶν καὶ μαργάρων λάθρα ἔφθασεν ἐξαγαγοῦσα. Πυρρῶν δὲ, καὶ κριθῶν, καὶ καρπῶν τῶν ἐπιλοίπων, οὐκ ἐν ἢ διέτριβεν οἰκία μόνον ἐγγὺς τῶν βασιλείων κομιδῆ τι δυσαρθμύτων χρῆμα ἦν, ἀλλὰ καὶ Γοργεπηκόου τῆς μονῆς ἐγγύς, ἔτεροι πυρραμίδες ἦσαν πολλαπλοῦς· ἐκείνων

αυθένονται καρπύς· ἅ πάντα ἐξεφόρουν ἀφειδώς, πρὸς οὐδὲν χρήσιμον τῷ κοινῷ, ἀλλὰ σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις χαρίζομενοι, οἱ τὸν πόλεμον ἀνηρημένοι καὶ τὰ πράγματα ἐπιτετραμμένοι διοικεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς φίλους καὶ συνήθεις διερευνώμενοι τοὺς μεγάλου δομestίχου, πολὺ τι πλῆθος εὗρισκον χρημάτων, τὰ μὲν αὐτῶν τῶν ἐχόντων προδιδόντων ἔλπιθε τοῦ καὶ αὐτοῦς τι τῶν χρημάτων παρακερδαίνειν, ἄτ' πρὸς οὐδὲν εἰδόμενος παρεχόμενα ὅσα ἦσαν τὴν ἀρχὴν, τὰ δ' αἰκίαις καὶ στραβλώσεισι καὶ παντοίοις βασιανιστηρίων εἰσεσι καταναγκαζομένων φανεροῦν. Πολλοὶ δὲ καὶ μηδὲν τῶν ἐκείνου ἔχοντες, τὰ ἀνήκεστα ὑπέμενον ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον μόνον συνηθείας ὑποπτευόμενοι. Ἐν Βυζαντίῳ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐτελεῖτο· καὶ κακῶν ἰλιγὰς περιεστῆκει τοὺς μεγάλου δομestίχου φίλους.

436 CAPUT XXVII.

Magnus domesticus Didymotichi ornatum imperatorium capit publice, eique tertio loco et ejus uxori acclamatur. Epulum imperatorium et dies festus. Mira quæ in Cantacuzeni inauguratione contigerunt, futurorum præsentia. Episcopo Didymotichi se commendat, cujus responsio et visum memoratur, additurque domestico animus. Laus illius episcopi a facultate vaticinandi, et exemplum vindictæ ab eo innoctiæ in femina.

Ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ ἐπεὶ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα ἄ παρῆσαν ἀσπασμένα ἦν, ἥ τε προθεσμία τῆς τοῦ νέου βασιλέως ἦκει ἀναβῆσθαι, πάντες μὲν καρῆσαν ἐκεῖνου τῆ οἰκίᾳ ὅσοι διέτριβον ἐν Διδυμοτείχῳ τότε· οὐ τῶν εὖ γεγονότων μόνον καὶ καθ' αἶμα προστηκόντων βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν καὶ τῆς στρατιᾶς. Ὁ νέος δὲ βασιλεὺς πρότερον ἐσθῆτα βασιλικὴν ἐνδύς, ἔπειτα ὑπ' ὄψεσι ταῖς ἀπάντων ταῖς ἐρυθραῖς κρηπίσι τοὺς πόδας κατεκόσμη· τὸν ἕτερον μὲν ὑπὸ τῶν ἀγχιστα καθ' εἶμα προσηκόντων ὑποδύμενος, τὸν δὲ λοιπὸν, ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα φερομένων ἐπ' εὐγενεῖα καὶ λαμπρότητι μισθοφόρου Λατίνων. Τὸν δὲ βασιλικὸν πῖλον, πρὸ τῆς ἀχράντου καὶ θεομήτορος τῆς εἰκόνας κείμενον ἐπ' ἐδάφους, ἀποχρησάμενος λαθῶν αὐτῆς ἐπέθηκε τῆ κεφαλῇ· αὐτίκα δὲ οἱ τὰ τοιαῦτα ἴδοντες ἐβίβασαν, τῆς τῶν βασιλέων ἡγεμονίας. Καὶ πρῶτα μὲν ἡ βασίλισσά Ἄννα εὐφημεῖτο· καὶ μετ' ἐκεῖνην ὁ υἱὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς· τρίτος δὲ ὁ Καντακουζηνὸς· Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς ἅμα Εἰρήνη τῆ βασιλίδι· τὸν αὐτὸν δὲ τρέπον καὶ πρὸς τὰς ἑροτελεστίας· τὴν τῶν βασιλέων μνήμην ἐποιούντο, ἁμολῶς καὶ πατριάρχου Ἰωάννου. Μετὰ δὲ τὴν εὐφημίαν ἐφίππο· γενόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐπορευόμενος ἐπ' ἵπποις ὅσοι ἦσαν, πρὸς τὴν νῆσον τε τοῦ μεγαλομάρτυρος ἐγένετο Γεωργίου τοῦ Παλαιοκαστρίτου προσαγορευόμενου, καὶ τὴν προσκύνειν ἀπεδίδου· καὶ τοῖς ἐκ τῆς Λατιν-

Didymotichi paratis indumentis imperatoris, et die novi imperatoris creandi præsentem, omnes qui in urbe erant, non modo nobiles et consanguineis, sed et proceres et milites ad ejus ædes confluerent. Tum novus imperator primum vestem imperatoriam induit; deinde in conspectu omnium pedes crepidis purpureis exornat, quarum dexteram ei sanguine proximi, sinistram ex conductitiis Latinis, nobilitate et splendore generis primi inducunt. Imperialem autem tiaram ante immaculatæ Virginis Dni Mitris imaginem humi positam manu sua tollens, ipse capiti suo imponit. Mox præcones acclamationem imperatoriam præeunt (77). Et primum quidem Anæ Augustæ acclamatum, tum Joanni imperatori, tertio loco Joanni Cantacuzeno imperatori, cum Irene conjugis imperatrice. Eodem ordine in sacris, imperatorum et similiter Joannis patriarchæ sebat mentio. Post applausum equo insidens imperator, aliis omnibus, quotquot erant, in equis prosequentibus, tempium magi martyris Georgii Palæocastriτῆς (78) petiit, eumque precibus veneratus, gratias egit, et quibusdam de Latinis auxiliis cum solemnī cæremonia equestrem dignitatem contulit. Hinc in palatium reversus, cum uxore magnificentissimum accubuit epulo, frequenti corona, ut imperatoris solet, circumstante. Epulantibus Joannes et Manuel fratres Irene imperatricis, et Joannes Angelus imperatoris consobrini ministrabant. Itaque diem illum novi im-

Jacobi Pontani notæ.

(77) Supra, lib. 1, cap 41, dictum de acclamationibus. Cui lubet, legat acclamationes senatus in Alexandrum Severum, apud Lampridium.

(78) Epitheton παλαιοκαστρίτης Græco Latinum Grotsero nostro videtur. Nec mirandum, inquit, si παρὰ τὸ κάστρον, quod recentioribus Græcis in usu est, formavit καστρίτην, et composite παλαιοκαστρίτην, nihil enim in hoc genere non audent novi Græci. Hinc etiam καττροφύλαξ apud Curopaltam. Sed sanctum Georgium Græcis Latinisque tam celeberrimum nominari veterem aut antiquum militem, cum a Græcis τροπαιοφόρος, et aliis honestioribus multis epithetis ornatur, non placet, quo fit, ut alium Georgium fuisse existimem, et nomen Παλαιοκαστρίτης esse nomen ejus patriæ. Nam Παλαιοκαστρίτον vocatur a recentioribus Græcis, et ab Italis Paleocastro Itanus urbs Cretæ, idemque nomen habet Minoa portus Cretæ, ut tradit Ortelius

C in synonymis orthographicis. Hinc istum Georgium natum, et ut ab illo veteri discriminaretur, Παλαιοκαστρίτην ab historico appellatum credo: sicut et alius quidam Georgius martyr nominatur a Græcis Limniota, de quo etiam Martyrolog. Rom. 24 Augusti. Nihil præterea de Georgio Palæocastrite hactenus comperi. Si quis tamen velit, celebratum illud apud omnes Georgium martyrem intelligi a Cantacuzeno, cum hoc non contendam. Hoc enim probabile esse, vel illud est argumento, quod Cantacuzenus multos in hoc templo equestri dignitate ornavit, fortassis, tanquam in æde generosi equitis, equestriumque ordinum patroni. Nec forsitan a vero aberret, qui arbitretur, nomen hoc Palæocastrite venisse sancto Georgio ab ipso loco, quo Didymotichi colebatur. Quid enim usitatius quam nomina indere divis a locis in quibus coluntur?

peratores in auro conspicui panegyrica celebritate insignem peregerunt; quique aderant et de proceribus, et de exercitu, nihil quod ad diei festi hilaritatem faceret, omitebant. Postridie vestes auri subtemine picturatas deponentes, candidas induerunt, lugentium imperatorum argumentum (79). Mutationis causam imperator presentibus aperuit. Pridie propter festum diem illas alias induisse, **437** nunc illo præterito, rursum fratris et imperatoris mortem sibi lugendam. Sed operæ pretium nonnulla memorare, quæ in creatione imperatorum multi notare consueverunt, eorum in posterum fortunæ in utramque partem certissima signa existimantes: si modo talia a suprema Providentia manare, divina scilicet et occulta quadam vi, ac puris tantum mentibus cognita (quas Deus hujusmodi donis dignari voluit) res humanas dirigente, et non per se ac fortuito accidere arbitramur. Hora enim inaugurationis, qua novum imperatorem cultum sumere imperatorium oportebat, interiorem vestem plus æquo strictam esse contigit, ut quamvis multum distenta, operire corpus non posset, exteriorem plane contra, plus justo laxam, tametsi ambas idem fecisset artifex qui antea multis sæpe et habiles atque aptas confecerat. Tum assistens quidam familiarissimus prædixit, principia illi admodum arcta et difficultatis plena fore, quemadmodum nunc interius indumentum corpus nimium astringeret, subsequentia ex diametro opposita, nimium lata, remissionis et quietis abundantia. Eadem luce, dum missæ sacrificium confit, evenit ut in Evangelio illa sententia recitaretur, qua Salvator noster et Rex sæculorum Jesus Christus, ad discipulos de futuris eorum casibus disserens, ait: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. » Quæ verba arripientes qui astabant, improbos ac perditos homines et calumniatores, quibus salutaria Christi mandata minime cordi sint, imperatorem prodige expropterea in ipsum insaniam sua persecutores aiebant, quomodo nimirum Judæi quoque Christum, bene de ipsis meritum, omnibus nervis persecuti sunt, et quidem a tempore prævalituros, quemadmodum et illi prævaluisse visi sunt, cum Liberatorem occiderunt. Deinde vero honestos ac probos, et mandatis Christi dignos, sermonemque ejus servantes, etiam imperatoris sermonem servaturos, ejusque jussa omnia complexuros. Hujusmodi ex his multi vaticinabantur, quæ postea eventus ferme comprobavit. Cæterum ipse imperator cum (h)

Jacobi Pontani notæ.

(79) Nonne candida vestis potius gaudii et lætitiæ argumentum est? Sane est. Sed fuit cum apud Syracusanos viri feminæque, item apud Argivos candidis in luctu vestibus uterentur. Apud

Jacobi Gretseri notæ.

(h) Episcopum Didymotichensem commendat Cantacuzenus, tanquam miraculorum effectorem, et

αἱ στρατιᾶς τὴν καθ'αυτῶν παρεῖχε τιμὴν, πάντα ἐπ' αὐτοῖς τὰ εἰθισμένα πράττων· ἐκείθεν δὲ εἰς τὰ βουσθλια ἐπανελθὼν, ἅμα βασιλεῖδι τῇ γαμετῇ λαμπρῶς εἰσιτίστω, πάντων παρισταμένων κατὰ τὰ νομισμένα βασιλεύσειν. Ὑψηροῦντο δὲ αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐστίασιν οἱ τε τῆς βασιλείδος ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ. καὶ ὁ τοῦ βασιλείως ἀνεψιὸς ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης. Τὴν μὲν οὖν ἡμέραν ἐκαίην οἱ τε νέοι βασιλεῖς λαμπρῶς ἐπανηγύριζον χρυσοφοροῦντες, καλοὶ συνόντες αὐτοῖς καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τῆς στρατιᾶς οὐδὲν ἐνέλιπον ἐξ ὧν ἐνῆν φειρόμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς. Εἰς τὴν ὑστερίαν δὲ τὰ χρυσοπαστα ἀπειδυσάμενοι λευκὰς περιεβάλλοντο ἐσθῆτας, ὅπερ ἐστὶ τεκμήριον πενθούτων βασιλείων· ἐδήλου δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς τῇ μὲν προτερῆ τῆς ἑορτῆς ἕνεκα τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα περιβάλλοιτο, νυνὶ δὲ ἐκαίην; παρελθούσης, ἀναγκαῖον πάλιν τὴν ἀδελφοῦ καὶ βασιλείως τελευτὴν πενθεῖν. Ἄξιον δὲ καὶ τιμῶν ἐπιμνησθῆναι ὧν πρὸς τὰς τῶν βασιλείων ἀναρρήσεις εἰώθασιν οἱ πολλοὶ ἐπισημαίνεσθαι, ἀψευδῆ τινα οἰόμενοι τεκμήρια τῆς εἰσέπειτα τῶν ἀναγορευομένων βασιλείων ἡ εὐτυχίας, ἡ κακοπραγίας· εἴ γε χρεὶ τοιαῦτα ἐκ τῆς ἀνωθεν Προνοίας οἰεσθαι οἰκονομεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ αὐτόματα συμβαίνειν ὡς ἀν τύχη, τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐν ἀπορρήτῳ κειμένης, καὶ μόνοις οὐσης φανερᾶς τοῖς τὴν διάνοιαν κεκαθαρμένοις, καὶ τῶν τοιοῦτων δωρεῶν ἀξίους κεκριμένοις περὶ Θεοῦ. Ἐν γὰρ τῆς ἀναρρήσεως ἡμέρᾳ, ἤνικα εἰσεβασίλειά τὸν νέον τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα μεταμπίχουσθαι, συνέβαινε, τὴν μὲν ἐνδοτέραν μᾶλλον εἶναι τοῦ δέοντος στενήν, ὡς μὲν τὸ σῶμα, καὶ τοὶ πολλὰ κατατεινομένην δύνασθαι περικαλύπτειν, τὴν ἐξωτερῆραν δὲ, τούναντιον ἔπαι, πολλῶ τοῦ δέοντος εὐρυτέραν, καίτοι γε ἀμφοτέρως τοῦ πολλὰς καὶ πρότερον πολλάκις συμμετέρους ἐρραφύτος δεδημιουργηκότος. Ἐξ ὧν τῶν βασιλείᾳ συνθεστώτων τις παρῶν τὰ μὲν πρῶτα βασιλείως ἀπεφθέξατο ἔσεσθαι κομιδῆ στενὰ, καὶ πολλὴν ἀπορίαν βασιλεῖ κομιδῆ στενὰ, ὡς περὶ τὸ σῶμα πιέζειν νῦν, τὰ δ' ὑστερον ἐκ διαμέτρου εὐρύτερα τοῦ δέοντος, καὶ πολλὴν παρεχόμενα τὴν ἀνεσιν. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ τῆς θείας τελομένης ἱεροτελεστίας οὕτω συμβάν, ἡ τοῦ Εὐαγγελίου περιχοπῆ ἐκαίην ἀνεγινώσκωτο, ἐν οἷς ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ καὶ τῶν αἰώνων βασιλεὺς ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς περὶ τῶν εἰς ἀποὺς συμβησομένων διαλεγόμενος. Εἰ ἐμὲ, ἔλεγεν, ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν· ἂ οἱ παρόντες ἐπισημαίνόμενοι, τοὺς μὲν φαύλους

Japones, ut scribunt Patres nostræ societatis, tristis color habetur albus, niger lætus. I. aque etiam dentes dant operam ut quam nigerrimos et splendentes præ nigrore sibi faciant.

prophetam futura prædicere gnarum. Diximus libro primo probabile esse alienis ab Ecclesia: ut schis-

ἔφησαν ἀνθρώπους καὶ διεφθορότας καὶ συκοφάν-
τας, καὶ οἷς οὐδὲν τῶν σωτηρίων μ. λει τοῦ Χριστοῦ

A Didymotichi episcopo multum tribueret, eique ut
divino homini auscultaret (quippe qui alias multis

Jacobi Gretseri notæ.

maticis et hæreticis, aliquando gratiam miracula nonnulla patrandi conferri. Idem pari verisimilitudine affirmare licet de dono prophetiæ. Non igitur mirum, si quid etiam per hunc episcopum Deus supra naturam vim et facultatem præstitit. Ascribam verba Euthymii, qui explicans illud Matth. vii: *Multii dicent mihi in illo die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, etc., quibus respondebitur: Nunquam novi vos, ita scribit: Si indigni erant, quomodo eis operabatur Spiritus sanctus? Omnino propter duo ista fiebant: nempe, ut gratiæ Dei liberalitas etiam in indignos diffundi demonstraretur, et ut per ipsos aliis beneficium conferretur, qui videlicet ab illis curabantur, vel qui opera illa admiranda intuentes credebant in Christum. Non ergo eos admirari oportet, qui miracula operabantur: neque enim a seipsis quidquam conferebant, sed Deum, qui cum illi tales essent, gratiam tamen illis præstiterat. etc. Nam licet indigni essent, gratiam tamen acceperant. In veteri quoque Testamento in multis indignis gratia operabatur, ut per eos aliis beneficium præstaret. Sed hi quidem fidem interim habebant, licet vita reprehensibiles essent. Balaam autem cum a fide et conversatione bona esset alienus, prophetabat. Quin et Pharaoni et Nabuchodonosor et filio ejus Balthasar, cum a pietate alienissimi et sceleratissimi essent, Deus futura demonstravit propter aliorum gubernationem. Sed quid de hominibus dico, cum et in asina Balaam suam demonstraverit virtutem, voce primum humanam collata, ut eam ipsius ascensor intelligeret? Hæc Euthymius. Similia in eundem sancti Matthæi locum divus Hieronymus. Prophetare, inquit, et virtutes facere, et dæmonia ejicere interdum non ejus meriti est, qui operatur, sed vel invocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum qui invocant, et utilitatem eorum qui vident et audiunt conceditur, ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem sunt tanta miracula. Nam Saul et Balaam, et Caiphas prophetaverunt, nescientes quid dicerent; et Pharaon et Nabuchodonosor somniis futura cognoscunt. Idem docet de prophetis S. Thomas 2-2, q. 172; a. 6 ad 1 et 2. Apud Justinum Martyrem proponitur hæc quæstio lib. Quæst. et Respons. ad orthodoxos: Si res futuras, veluti bellorum victorias et tropæa, hostium incursiones, et urbium per eos qui illas oppugnarunt, eversiones, prædixerunt prophete et apostoli, prædixerunt quoque Græcorum oraculorum responsa: unde cognosci potest, hos nostros alienis illis esse præstantiores, cum ab utraque parte futurorum predicationes evenerint. Ad quam quæstionem hoc responsum datur: Ejusdem Dei hæc sunt omnia, tam prædictio verborum, quam eventus rerum: qui et per sanctos prophetas atque apostolos, quæ futura erant, prælocutus est, et per eos itidem, qui a vera religione sunt alieni, quæ facturus fuerat prænuñtiavit. Quemadmodum enim per vatem Balaam Israeli benedixit, hostibus autem ejus maledixit, utrumque vero per rerum futurarum predicationem fecit: ita etiam per vaticinium regi Babylonis Nabuchodonosori capiendam esse Jerusalem præsignificavit, etc. Similiter et per vates Græcos, quæcunque eventu ad rem collata sunt, ipse præmonstravit. Pergit deinde pluribus ostendere, multum discriminis inter prophetas Dei, et reliquos vates esse, quæ ascribere nihil opus. Nobis satis est ex sententia seu Justini, seu alterius antiqui scriptoris, donum vaticinandi etiam a vera fide alienis conferri posse, et solere.*

Verumenimvero tametsi hæc ita se habeant, non dubito tamen pleraque a schismaticis istis de mira-

culis et vaticiniis prodita, commentitia, vana, fanatica, malignique spiritus partim ludibria, partim artes et technas fuisse, ut istos in semel cæpto et suscepto schismate per ludificationes istas retineret ac confirmaret. Certum enim est dæmones naturali vi et perspicacitate multa nosse, quæ hominum scientiam fugiunt, eaque famulis suis patefacere posse, ut prophete appareant cum veri prophetæ non sint, ut docet sanctus Thomas loco paulo ante nominato. Certum præterea est, dæmonem ob occultarum rerum vim et energiam sibi quam optime perspectam et exploratam, multa patrare posse, quæ miracula videntur, non quia talia sunt, sed quia hominibus ignota sunt: de quo copiose sanctus Thomas lib. iii *Contra Gent.* cap. 103, et nonnihil etiam i, p., q. 110, a. 4.

Nec male monent doctores, quod ad prophetias arcanorumque revelationes attinet, primo omnium considerandam esse fidem ejus qui sibi revelationem divinitus factam affirmat, num videlicet sit catholicus, num hæreticus, num ethnicus: et si quidem a vera fide sit alienus, magnam cautionem adhibendam, ne fallamur, ob decipulas hæreticorum et schismaticorum, quas incautis in hoc argumento parant: dum varias visiones, revelationes, divinos instinctus et impulsus comminiscuntur, cum non a Spiritu Dei, sed ab illo, qui omnis improbitatis auctor est et architectus aguntur. Lege Delrium nostrum tom. II *Magiarum disquisitionum* cap. 1, q. 3, sect. 2.

Quis dubitet multos ex schismaticis istis fecisse, quod fecit olim presbyter Donatista, qui ut alium ad Donati castra traduceret, mentiebatur, angelum sibi apparuisse et imperasse, ut ipsum scripta epistola ad Donatistarum partes vocaret. In quem pulchre sanctus Augustinus scribens ad illum ipsum, ad quem presbyter Donatista litteras dederat: *Si tibi ipsi angelus astitisset, quem sibi ille propter te astitisse, quantum arbitramur, astuta novitate confingit, et hæc ipsa tibi dixisset, quæ iste mondato illius tibi se insinuare dicit: oporteret te apostolicæ sententiæ memorem fieri, quæ ait: « Licet nos, aut angelus de cælo vobis evangelizaverit præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit. »* Hæc sanctus Augustinus, epist. 165.

Mira canit Philotheus de monachis montis Atho in oratione 12 *contra Gregoram*, quasi prophetiæ dono claruerint, et tam vivi, quam mortui miracula fecerint. Sed Philotheus fuit olim unus ex illis, non potuit minus facere, laudare debebat, ex quorum disciplina prodibat: *Ὁς καὶ αὐτοὶ ὀρθοῦ περὶ μαθόντες ἔχομεν, παρ' ἐκείνων ὄντες πάλαι τοῖς μακαρίοις. Ut nos ipsi experientia didicimus, cum beatis illis olim versati.* His tamen minime impeditus Gregoras et alii, quibus istorum vita non erat incognita, dicere solebant: *ψευδὸς εἶναι κενόν, καὶ πλάσματα, καὶ ὄχλον ῥημάτων ἀπλῶς τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα πάντα. Omnia ista mera esse figmenta, et inania verba;* nec abs re ista dicebant, quocunque tandem animo hæc dicerent et spargerent; nam ex libro primo Cantacuzeni nostri planum fit, quam monachi isti et hesychastæ prope ad Massalianorum institutionem, cum suo nescio quo lumine precantibus et contemplantibus objeci scilicet, accesserint. Et quantæ fidei est fabella, quam Philotheus narrat de Palama Constantinopolim advocante, tantæ fidei, si et cætera Philothei lector arbitretur, nullam, opinor, auctori injuriam faciet. At, Palamam per mare ab angelis comitatum non sine cælesti melodia: *Ὁς καὶ κατιόντι παρὰ τοῦς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ταύτης λιμένας συνεξικουεσθῆαι τι τῶν εὐλαβῶν τότε τοῦς ὁμῶους παρ' αἰγυαίους*

in rebus non se divinæ gratiæ expertem demonstraverat) eodem die post creationem ad illum misit : *ἐντολῶν, τὸν βασιλεῖα δώσειν, καὶ πολλὴν ἐνεθεῖναι* (verat) eodem die post creationem ad illum misit : *ξεσθαι τὴν μανίαν κατ' αὐτοῦ, οἷα δὲ καὶ Ἰουδαῖοι*

Jacobi Gretseri notæ.

ἐστηκόσι. Οἱ καὶ τὸ καινὸν ἐκεῖνο τῆς καινῆς ᾠδῆς τε καὶ τοῦ μέλου; ἀποθαυμάζοντες, καινὸν μὲν τι καὶ ἄπιστον ἔλεγον εἶνα; , εἰ παρὰ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῶν βαρβάρων μελωδῶν καὶ τοιοῦτοι κατὰγονται παρ' αὐτοῖς. Ἐπεὶ δὲ τῆς νηὸς εἰς τὴν γῆν κατιούσης Γρηγόριος; ὁ θεῖος σύνγε τῷ πληρώματι τῶν ναυτιῶν ἀποβαίνοντες καθωρῶντο μόνον, τότε δὲ καὶ οἱ τῆς ἑρᾶς ἐκεῖνης ᾠδῆς ἀχροαταὶ καὶ τῶν ὕμνων συνῆκαν ὡς οὐκ ἀνθρωπίνης, ἀλλ' ἀγγελικῆς ἦσαν ἐκεῖνα δυνάμειος ἔργα, τοῦ Θεοῦ θαυμασιῶς κἀναυθα τὸν ἑαυτοῦ βουλομένου δοξάζειν θεράποντα. Ita, ut cum ad portum imperatricis urbis propinquaret, quidam ex piorum numero in littore stantes concentum illum inaudirent. Cujus novitatem et insolentiam admirati, inauditum et supra fidem esse dicebant a Barbaris tales cantores ad ipsos adduci. Postquam vero navi ad terram appulsa Gregorius (Palamas) inter nauticam turbam apparuit, tunc statim illi, qui cælestium symphoniam audierant, intellexerunt, non humanæ sed angelicæ potestatis opus existitisse, Deo mirabiliter etiam hic famulum suum honorare volente. Hæc Philotheus de Palama, quæ credat Judæus Apella, non ego, quia vel commenta, vel malorum spirituum schismatiscis illudentium ludibria censeo.

Ἰρακίς miracula jactantibus, et miraculis schisma suum tueri et excusare adnitentibus, idem respondendum est quod olim sanctus Augustinus respondit Petiliano in libro *De unitate Ecclesiæ* cap. 16 : *Omissis istis morarum tendiculis, ostendat (schismaticis) ecclesiam vel in sola Africa (Græcia) perditis tot gentibus retinendam : vel ex Africa (Græcia) in omnibus gentibus reparandam et adimplendam ; et sic ostendat, ut non dicat, Verum est, quia hoc ego dico, aut quia dixit ille collega meus, aut illi collega mei, aut illi episcopi, vel clerici, vel laici nostri, aut ideo verum est, quia illa et illa mirabilia fecit Donatus vel Pontius (Palamas vel Philotheus) vel quilibet alius ; aut quia homines ad memorias mortuorum nostrorum (monachorum montis Atho) orant et exauduntur ; aut quia illa et illa ibi contingunt, aut quia ille frater nostrus aut soror nostra tale visum vigilans vidit, vel tale visum dormiens somniavit. Removeantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum : aut enim non sunt vera, quæ dicuntur, aut si hæreticorum (et schismaticorum) aliqua mira facta sunt, mugis cavere debemus, etc. Porro si aliquis in hæreticorum (et schismaticorum) memoriis orans exauditur, non pro merito loci, sed pro merito desiderii sui recipit sive malum sive bonum, etc. Nonne legimus ab ipso Domino Deo nonnullum exauditos in excelsis montium Judææ, quæ tamen excelsa ita displicebant Deo, ut reges, qui ea non everterent culparentur, et qui everterent, laudarentur? Unde intelligitur magis valere potentis affectum, quam petitionis locum. De visis autem fallacibus legant quæ scripta sunt, et quia ipse Satanas transfuratur se tanquam angelum lucis, et quia multos seduxerunt somnia sua ; audiant etiam, quæ narrent pagani de templis et diis suis mirabiliter vel facta vel visa, et tamen dii gentium demonia, Dominus autem cælos fecit. Exaudiuntur ergo multi et multis locis, non solum Christiani catholici, sed et pagani, et Judæi, et hæretici variis erroribus et superstitionibus dediti. Exaudiuntur autem vel a spiritibus seducto-ribus, qui tamen nihil faciunt, nisi permittantur, Deo sublimiter atque ineffabiliter judicante, quid cuique iridendum sit, sive ab ipso Deo, vel ad penam malitiæ, vel ad solatium miseriæ, vel ad monitionem quærendæ salutis æternæ. Ad ipsam autem salutem ac vitam æternam nemo pervenit, nisi qui habet caput*

Christum. Habere autem caput Christum nemo poterit, nisi qui in ejus corpore fuerit, quod est Ecclesia.

Hæc pulcherrime sanctus Augustinus, qui et tract. xiii in Evangelium divi Joannis, monens catholicos, ut Donatistarum laqueos vitent, *Nemo vobis, inquit, fabulas vendat : Et Pontius fecit miraculum, et Donatus oravit, et respondit ei Deus de cælo. Primo aut falluntur, aut fallunt. Postremo facillum montes transferre, charitatem autem, inquit, non habeam, nihil sum. Videamus utrum haberet charitatem. Crederem, si non dirisisset unitatem : nam et contra istos, ut sic loquar, mirabilioris, cautum me fecit Deus meus, dicens : « In novissimis temporibus exsurgent pseudoprophetae, facientes signa et portenta, ut in errore inducant etiam electos. Ecce prædixi vobis. » Ergo cautos nos fecit Sponsus, quia et miraculis decipi non debemus. Aliquando enim et desertor terret provinciam, sed utrum in castris sit, et aliquid illi prosit character ille, in quo signatus est, hoc attendit qui terri et seduci non vult. Teneamus ergo unitatem, fratres mei. Præter unitatem et qui facit miracula, nihil est. In unitate enim erat populus Israel, et non faciebat miracula. Præter unitatem erant magi Pharaonis, et faciebant similia Moysi. Hæc alia complura in eadem sententiam sanctus Augustinus, ad quæ, tanquam ad libellam examinanda sunt ea quæ schismatici jactant miracula suorumque vaticinia et oracula.*

Nec est, quod quis moveatur externa sanctitatis specie et austeritate vitæ eorum, qui talia vel vere vel fecte agunt : videndum enim ante omnia, non qui sint et appareant, sed ubi sint, et quid dogmatum profiteantur. Nam, ut præclare scribit auctor *Spæris imperfecti*, homilia quarta in Matthæum sub fine, *Omnes species justitiæ, quas habent servi Dei in veritate, possunt habere et servi diaboli in simulatione. Habet enim diabolus et mansuetos, et humiles, habet castos et elemosynarios et jejunos ; et omnem speciem boni, quam creavit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem et diabolus introduxit ad seductionem, ut inter bonum verum et simulatam confusio fiat ; ut simplices homines, qui boni veri et simulati differentiam intelligere caute non possunt, dum querunt bonos Dei viros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem sancti Spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species justitiæ in impostoribus invenitur, sola autem gratia veræ charitatis non invenitur, nisi in solis servis Dei.*

De purgatione per ferrum candens, cuius hic admirandum exemplum Cantacuzenus commemorat, dicere supersedeo post Delrium tom. II *Mag. disquisit.* lib. iv, cap. 4, quæst. 4, sect. 3, ne videar scribere velle *Iliadem* post Homerum. Satis est nosse, graviter, tanquam superstitiosam, a sacris canonibus damnatam et interdictam esse. Vide cap. *Consulisti*, cap. *Mennam*, 2, q. 5, et cap. *Dilecti* ext. de purgatione vulgari ; et cap. *Serentiam*, ext. ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant ; sanctum Thomam 2.2 q. 95, a. 8, ad 3, et Antonium Augustinum in notis ad caput primum *Pœnitentialis Romani*.

Exemplum capiendi omnis de futuris, ex verbis fortuito prolatis auditisque, suppeditat etiam nobis hoc loco Cantacuzenus, referens, quosdam, ex dicto illo Evangelii in sacra Liturgia recitato : *Si me persecuti sunt, et vos persequentur, omen cepisse de bellis et calamitatibus, quibus postea imperator Cantacuzenus ab invidis et æmulis exagitatatus est. Quæ conjectandi species nihil superstitionis continere videtur, si modum teneat. Ejus passim sit mentio in historiis. Cum sanctus Anse-*

Χριστὸν τὸν εὐεργέτην πάση διώξαντες σπουδῇ, καὶ ἰσχύσειν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ καιρὸν, ὡσπερ δὴ κάκεινοι ἔδοξαν, ἀπεκτονότες τὸν Ἀντρωτὴν. Ὑστερον δὲ οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἀξιοὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἀριστοῦ καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ τηροῦντες, καὶ τὸν βασιλέως λόγον τηρήσουσι, καὶ πάντα ποιήσουσι τὰ προσταττόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Τοιαῦτα μὲν ἐπεθείασαν ἐν τοῖς λόγοις οἱ πολλοὶ, καὶ εἰς ὑστερον ἐξέθη κατὰ τὴν ἐξηγήσιν αὐτῶν σχεδόν. Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς περὶ τὸν Διδυμοταίχου ἀρχιερέα πολλὴν τὴν πίστιν ἔχων, καὶ τῶν κρειττόνων ὡς τιτι προσέχων, οἶα δὴ ἐν πολλοῖς ἀποδοειγμένω πρότερον θείας χάριτος οὐκ ἀμοιρεῖν, τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάβρῃσιν πέμψας πρὸς ἐκεῖνον, τὰ γεγεννημένα τε ἐδήλου, ὡς κοινῇ γνώμῃ λυσιτελεῖν ἐψήφισμένῃ τελεσθεῖη, καὶ προσάγειν εὐχὰς Θεῷ ὑπὲρ αὐτοῦ ἔδειτο, ὥστε γενέσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον· τοῦτον γὰρ εἶδωθεὶ τὸν τρόπον τῶν τὰ τοιαῦτα δεῖσθαι ἡξιωμένων, εὐχὰς ὑπὲρ αὐτοῦ προσάγειν Θεῷ. Ὅδ' ἔφασκεν, ὡς οὐ καλὸν μετὰ τὴν πρᾶξιν ἀπαγγέλλειν. Πρότερον γὰρ ἐχρῆν ἡνίκα καὶ αὐτῷ τι τῶν δεόντων Θεοῦ διδόντος, παραινεῖν ἐξῆν. Νυνὶ δὲ οὐδὲν ἢ τοῦ Θεοῦ δεῖσθαι λοιπὸν ὑπὲρ τῶν κοινῇ λυσιτελούντων καὶ αὐτοῦ. Τὸ βασιλεύειν δὲ Ῥωμαίων, καὶ αὐτὸν μὲν εἶδέναι ὡς ἐπιψήφισθειν παρὰ Θεῷ. Πλὴν ἐξοιδήσουσι τὰ χεῖλη μήπω πεπανθὲν τὸ σῦχον καταραγόντος, ἀνιτιτόμενος ἐκ τοῦ παραδειγματος, ὡς πολλοῖς πρότερον περιπεσῆται κινδύνοις καὶ πειρασμοῖς. Θέλων δ' ὡσπερ καὶ τοὺς κινδύνους ἔθεν κακὰ τίνος ἔσονται δηλοῦν, ὁράσειώτινος ἀνεμίμνησκεν αὐτὸν, ἧς ἔτι περιόντος Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἡξίωτο περὶ τῶν ἐσομένων. Ἐφασκε δὲ βασιλεὺς ὁ νέος οὗτος, ὡς ἔτι περιόντος· βασιλέως, αὐτοῦ δ' ἔτι τὴν ἰδιώτου στέργοντος τύχην, ὁμίλιαν τινὰ τοῦ ἀρχιερέως τούτου ποιουμένου πρὸς αὐτὸν, τὸν Ἀπόκαυχον φάναι οὕτω τῆς ἀξίας χωρὶς προσαγορεύσαντα, μὴ πάνυ ποιησθῆαι περὶ πλείστου, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα, ὡς μεγάλης ἐπηρείας αἴτιον ἐσόμενον. Τοῦ δ' ἐν εὐτραπέλλας εἶδει, καὶ ποῖαν λίθω ἐπὶ ἡρείαν προξενήσειεν ἄν ὧν εἰπόντος, ὡς μέγα φάναι τὸν ἀρχιερέα τὴν ὑπερφηφάναν εἶναι κακὸν, μάλιστα τῶν τε τελείων τὴν ἀρετὴν, καὶ τῶν εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς κοσμητικῆς ἐλληλακότων εὐημερίας ἐφοπτομένην. Τοῦ δὲ, μὴ εἰς τοιαῦτα προάγεσθαι ἐξ ὑπερφηφάνιας εἰρηκότος, ἀλλ' ἐκ τοῦ μάλιστα συνειδέναι· ἑαυτῷ μὲν δύναμιν πολλήν, ἐκεῖνῳ δὲ ἄδυ. αμίαν, πλὴν εἰ μὴ καὶ λύχον θρασυτήτος αἰτιώτῳ τις προδάτου ἰσχυρότερον νομιζεσθαι ἀξιούντα, καὶ τὸν λέοντα ἐλάφου τὴν βώμην πλείστον οἰόμενον διαφέρειν. Ἐτι δ' ἀξιούντος τὴν ὄρασιν ἐήλην αὐτῷ ποιεῖν, ὡς δὴ πειθομέ-

quæ facta essent, communi sententia, ut e re publica decreta fuisse significans, et rogans, Deum precibus sibi conciliaret, ut in se voluntas ejus bona et bene placens fieret; sic enim in tali gradu locatos rogare in more habebat, ut scilicet preces Deo pro se adhiberent. Respondit antistes, non esse pulchrum, hæc sibi post factum nuntiari; prius nuntiata oportuisse, quando et ipse, quod in rem esset, Dei concessu admonere potuisset. Nunc aliud nihil superesse quam ipsum et commune honum Deo suppliciter commendare. Et nosse se quidem imperium Romanum illi a Deo decretum esse; verumtamen labra ejus extumescent, inquit, qui uvam acerbam comederit. Qua parabola innuit, illum multis ante periculis et tentationibus circumventum iri. Cum vellet autem velut sub oculos subjicere, unde, et a quo pericula illa imminerent, visi cujusdam sui memorem fecit, quo vivente adhuc Andronico juniore super futuro rerum statu dignatus fuerat. Quod hunc in modum novus imperator narrabat. Vivo adhuc Imperatore Andronico, cum ipse privati sortem locumque teneret, et in eo plane acquiesceret, secum hunc episcopum aliquando congressum, monuisse, ne Apocauchum (quem citra honoris adjunctum sic nude appellasset) admodum magnificeret, sed ab homine ut ingens aliquando damnum investuro caveret. Cum ipse jocabundus subjecisset, quale tandem damnum lapidi ovum importare possit, illum respondisse, superbiam ingens esse malum, quod præcipue omni virtute perfectos et ad summum felicitatis culmen evectos comitetur. Tum se ita occurrisset, non ex superbia hæc a se, sed ex certa tum suarum virium, tum Apocauchi imbecillitatis conscientia dicta esse: nisi quis lupum et leonem audacie accuset, quia ille ove, hic cervo multo se robustiorem judicet. Præterea orasse, ut visum sibi detegeret, crediturumque promississe; quoniam naturalia a Deo immutabilia fabricata sint, humana autem aliter alias ferri, varietate mutari. Et cum enixe orando eum vicisset, ita exorsum: Cum sacræ precectioni me dedissem quodam tempore, mecumque solo et cum Deo colloquerer, te videre coram me stantem videbar; statimque Apocauchum cum impetu supervenire, et te tanta violentia impellere, ut propemodum humi affigeret, certe in alterum genu te prociudere, alteroque pede et sinistra manu terra contra impulsu niti, ipsuque quantumcunque conaretur, plus non posse. Te a casu exurgentem, crebrius illi in caput fustem impingere, et plagis non resistantem humi cadere: te jacenti novacula

Jacobi Gretseri notæ.

mus consecraretur episcopus, cumque postea palium Roma missum susceperet, lectum est in ecclesia publice evangelium illud: *Homo quidam fecit cenam magnam, et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, etc.*, in quo recusatio et inobediencia eorum qui ad cenam illam magnam invitati fuerant, depingitur. Ominis

loco habita est illa lectio. *Quod non casu factum, sed divino sensu putatur*, inquit Gulielmus Malmeſburiensis. *De gestis pontificum Anglorum*, lib. 1: *in nullo enim ei efficaciter obtemperatum est, sed omnibus pene prætexta excusatio, quæ vel prædicando docuit, vel interminando prohibuit. Sed hæc hactenus.*

cervices repente præcidere. Speciem igitur visam istiusmodi fuisse. Tum se apud animum suum inquisisse, quorsum hæc spectarent, et putare, illum mihi bellum facturum, graviusque et multa pericula creaturum, Deum autem mihi victoriam tandem concessurum. Ideo non pigrandum, sed cavendum ab hoc viro. Talia de episcopo imperator commemorabat; quibus qui intererant, audita etiam de sicu parabola (80), magis ad ea quæ tum ex Evangelii verbo, tum ex vestium proportione male respondente portendebantur credenda, confirmati sunt. Etenim si quando de futuris narraret ille episcopus, ejus sermonem non secus quam oracula attendebant; non solum quod sæpe ventura certo prænuñtiasset, sed quod etiam mira quædam, et quæ solus Deus potest, quique puritate animorum, et sublimi vitæ instituto familiarem ejus amicitiam adepti sunt, effecisset. In iis et hoc fertur, quod animi gratia exponam. Didymotichi civis haud ignobilis uxorem adulterio pollutam suspicabatur, nec fallabatur. Eam suspicionem præ zelotypia celare non sustinens, probationes eam poscebat, quibus pessimo miseram cruciaturum minabatur, quæ tam petulanter matrimonii sacra contaminasset. Probatio hæc erat, ut ferrum candens in manus sumeret; aliter credere se non posse. Mulier intelligensquam periculosum esset, facinus admissum confiteri, quando huic in maritum injuriæ mors esset proposita, et ferri igniti contractionem intolerabilem manifestum fore indicium turpitudinis, atque ita utrimque ad summam consilii inopiam redacta, ad magnum illum episcopum sibi confugiendum statuit. Quem, re tota exposita, oravit, uti se tuendam susciperet, neve malo consilio in extremum prolapsam infortunium despiceret, sed virum ab hujus experimenti cupidine auctoritate sua averteret doceretque, de quo is suspicionem haberet, id illam non fecisse. Percunctatus episcopus, num libidinis pœniteret, et de cætero pudicitiam promitteret, ubi effusissime lacrymantem aspexit, et affirmantem audiit, nunquam similia perpetraturam, quin etiam delicti pœnas libenter subituram, cum prius de conjugali castitate et de fide legitima viro servanda disputasset, 440 deinde jussit ferrum ignitum, id quod maritus voluerat, fidenter contingere. Illa ad virum redit, explorationem adhiberi petit. Maritus quia facere non poterat, quin aliquo minime dubio argumento suspicione se exsolveret, solam in quoddam templum seducit, ferrumque quantum posset ignescere curans, et forcipe corripiciens, manibus conjugis imponit, ac ter sacrum suggestum circumire jubet. Quod ut fecit, tamque illasa

νου οὗς εἰρήκει, ἐπειδὴ τὰ μὲν φυσικὰ ἀμετάκλητα δεδρημιοῦρηται παρὰ Θεοῦ, τὰ ἀνηρώπινα δὲ πράγματα, ἄλλο τε ἄλλως φέρεται, καὶ πολλὴν ὑπομένει τὴν μεταβολὴν, καὶ πολλὰ δεηθέντος ὥστε πείσαι διηγήσασθαι τὰ ἐραθέντα. Εὐχόμενός ποτε εἶπε, καὶ ἐμαυτῷ μόνῳ καὶ Θεῷ προσαδολεσχῶν, ἐδόκουν αἰθερῶν ἐστῶτα πρὸ ἐμοῦ, ἀφ᾽ ἧς δὲ Ἀπόκαυτον οὕτω βαρδύτως ἐπελθεῖν, καὶ ὀπίσμων τοσοῦτον χρῆσασθαι καὶ βίᾳ, ὥστε μικροῦ μὲν δεῖσαι ἀνατρέψαι ἡμᾶς; ὑπὸ βύμης καταγαγκάσαι ἐπὶ γόνυ τε κλιθῆναι θιέτρου τῶν ποδῶν, καὶ τὴν λαϊκὴν χεῖρα προσερείσαντα τῇ γῆ ἀντέχειν πρὸς τοὺς ὀπίσμων. Ἐκεῖνος δὲ καίτοι πολλὰ μογήσαντα, μὴδὲν πλέον θυηθῆναι. Σὲ δὲ τοῦ πτώματος ἐξαναστάντα, χρῆσασθαι βρόβλῳ, καὶ πολλὰκις αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς κατενεγκεῖν, μὴ ἀντισχόντα δὲ πρὸς τὰς πληγὰς εἰς τὴν γῆν καταβύβῃναι· σὲ δὲ αὖθις ξυρῶ τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος ἀποτεμεῖν. Ἡ μὲν οὖν θρασις, ἔφη, τοιαύτη ἦν. Ἐγὼ δ' ἐξετάξων ἐπ' ἐμαυτοῦ πρὸς ὅτι τὰ ταῦτα φέρεται, πόλεμόν τινα ἐκείνον ὀλομαι ἐνοπίεσθαι πρὸς σὲ, καὶ κινδύνους μεγάλους καὶ πολλοὺς ἀν' ἐπενεγκεῖν· τὴν δὲ νίκην μετὰ τοῦ κινδύνου σοὶ παρῆξασθαι τὴν Θεόν. Διὸ χρὴ μὴ βραθυμεῖν, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα. Τοιαῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀρχιερέως διεξῆλθεν ὁ βασιλεὺς. Οἱ παρόντες δὲ καὶ τοῦ περὶ τοῦ σύκου παραδείγματος ἀκούσαντες, μᾶλλον ἐπεβρόύθησαν πρὸς αὐτὸν ἐπισσημῆναντο ἐκ τῶν λογίων, καὶ τῆς τῶν ἐνδυμάτων ἀσυμμετρίας. Ὅσοι γάρ τισι χρησμῶσι τοῖς ἐκείνου προσείχον λόγοις, ἤνικα περὶ τῶν μελλόντων διεξῆγει· οὐ μόνον διὰ τὸ πολλὰ πολλὰκις τῶν ἐσομένων ἀπταίστως προειπεῖν, ἀλλ' ὅτι καὶ τεράστια τινα ἐργασμένοις ἦν, ἃ Θεῷ μόνῳ δυνατὰ, καὶ τοῖς ἐκείνῳ διὰ τὴν κάθαρσιν καὶ πολιτείαν ὕψος ψικνωμένοις. Ἐν οἷς τι φέρεται καὶ τοιοῦτον ὁ βασιτεῖας χάριν διηγήσομαι. Τῶν παρὰ Αἰδυμοτείχῳ πολιτευομένων τις ὦ τῶν ἀσήμεων, ὑπώπτευσεν παρὰ τοῦ τὸν γάμον διεφθάρθαι, καὶ οὐχ ἡμάρτανεν τῶν λογισμῶν· διέφθαρτο γάρ. Τὴν ὑποψίαν δὲ μὴ φέρων ὑπὸ ζηλοτυπίας στέγειν σιγῇ, πίστεις ἦται τὴν γυναῖκα, αἱ δυνήσονται πείθειν ὡς μὴ εἴη ἄπερ ὑπενόει ἀληθῆ, ἢ τὰ δεινότατα ἠπειλεῖ διαθήσειεν οὕτως ἐξυδρικυῖαν εἰς τοὺς γάμους. Αἱ πίστεις δὲ ἦσαν, σίδηρον αὐτῆν ἐπὶ τῷ χεῖρῳ δέξασθαι ἐκφλογωθέντα· ἄλλως γὰρ πείθεσθαι μὴ δύνασθαι. Ἡ γυνὴ δὲ τό τε τὰ εἰργασμένα ἐξαγγέλλειν συννερώσα ὡς δεινὸν (θάνατον γὰρ ἦν ἡ ζημία τῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἀδικίας), τό τε τοῦ σιδήρου ἄπτεσθαι ἐλεγχον τῆς ἀτοπίας ὀλομένη φανερόν, καὶ ἀμφοτέρωθεν εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην συνελαυνομένη, ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκείνον ἀρχιερέα καταφεύγειν ἔγνωκε δεῖν. Προσελθοῦσα δὲ καὶ πάντα ἀπαγγείλασα, εἶδειτο προστῆναι οἱ, καὶ μὴ περιεῖδειν ὑπὸ κακοβουλίας ἐσχάτοις κακοῖς περιπεσοῦσαν, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα πείθειν τῆς πείρας; ἀποχέσθαι, δὲ δάσκοντα ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς οὐδὲν εἴη τῶν

Jacobi Pontani notæ.

(80) Μνημονικὴν ἀμάρτημα, nam supra de sicu linnatura parabolam attulit. Sed hoc genus peccati

etiam magnis et notissimis scriptoribus solet accidere.

ὀπτευομένων εἰργασμένη. Τοῦ δὲ, εἰ μετάνοιά Α
 τις αὐτὴν εἰσοίη πρὸς τὴν ἀκολασίαν, καὶ εἰ σω-
 φρονεῖν τὸν ἐπιλοιοπον βίον ἐπαγγέλλοιτο πυνθανο-
 μένου, ὡς εἶδε πολλὰς δακρῦν καταχέουσαν πηγὰς,
 καὶ μηδέποτε τοιαῦτα τολμήσειν αὐθι; ἰσχυρίζομε-
 νην, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμαρτημένων διδόναι δίκας ἀξιού-
 σαν, πολλὰ περὶ σωφροσύνης πρότερον διαλεχθεῖς,
 καὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς τὸν ἄνδρα παρανομεῖν, ἔπειτα ἐκέλευεν ἄπεισθαι τοῦ σιδήρου, ὡσπερ ὁ ἀνήρ
 ἤξιου καὶ τοῦ πυρὸς κατατολμᾶν. Ἡ δὲ ἐπανελλοῦσα πρὸς τὸν ἄνδρα, εἶδοτο τὴν βάσανον προσάγειν.
 Ἐκείνο; δὲ, καὶ γὰρ οὐκ ἠνείχετο μὴ ἔκ τινος ἀναμφιβόλου τὴν περὶ τὴν γυναῖκα ὑποψίαν ἀποτριβε-
 σθαι, μόνην ἔνδον ἱεροῦ τινος παραλαβῶν, καὶ σίδηρον ὡς μάλιστα ἐντὶν ἀπηνθρακῶσθαι πυρὶ παρασκευά-
 σασ, ἔπειτα λαθόμενος διὰ πυράβρας, ἐπέθηκε ταῖς χερσὶ τῆς γυναικὸς, καὶ τὸν ἱερὸν ἐκέλευε σκίμ-
 ποδα περιίκαναι τρίς. Ἐπεὶ δὲ περιήλθεν ἀπαθῶς κατέχουσα, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν προσομιλήσασα
 πυρὶ, τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας θαυμάσας ὁ ἀνήρ, καὶ τὴν περὶ τὴν γυναῖκα ὑποψίαν ἀποσκευασάμε-
 νος, ἐκέλευε τὸν σίδηρον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος τιθέναι. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο, ὑπὸ τῆς ἀγαν πυρακτώσεως τὸν
 σκίμποδα διατρήσας, κατέπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. Τοιαύτης ἦν χάριτος ἡξιωμένος ὁ ἀνήρ· καὶ πολλὰ
 θαυμασιώτερα καταπράξατο, ὡς ὕστερον ἐπιμνησόμεθα κατὰ καιρὸν.

CAPUT XXVIII.

Concio qua se novus imperator iterum de suspitione tyrannidis occupanda excusans, de injuria conqueritur. Missionem dat quibusdam militibus. Relentus in agrum Byzantinum mittit, ut copias inde exituras arceant; urbem ipse post invadere cogitat. Adrianopolitanorum contraria studia et seditio; optimatum vexatio et direptio. Quanta invidia Cantacuzenus passim flagrant, et quibus calamitatibus ejus causa laboratum sit.

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς εἰς τὴν ὑπερλίαν Β
 μετὰ τὴν ἀνάρρησιν ἐκκλησίαν συναθροίσας ἔκ τε
 τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν συγκλητικῶν ὅσοι παρήσαν,
 Ἄνδρες, εἶπε, Ῥωμαῖοι, καίτοι καὶ πρότερον πολ-
 λάκις τὴν περὶ βασιλῖδα καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν ἐμὴν
 εὐνοίαν καὶ προθυμίαν καὶ σπουδὴν πρὸς ὑμᾶς διεξ-
 ελθῶν, οὐδέπω μέχρι νῦν ἔσχηκα κόρον τοῦ μὴ
 περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ διεξίεναι. Διὸ καὶ νυνὶ τὸν
 πάντα πρὶν γενέσθαι σαφῶς εἰδῶτα τῶν λεγομένων
 μάρτυρα ποιούμαι, ὡς οὐδὲ μέχρι διανοίας ἐμυτῶ
 τι σύννοδα τῶν ὀρθῶν παρατραπέντι λογισμῶν, ἀλλὰ
 πᾶσαν πρόνοιαν ἐποιούμην καὶ σπουδὴν, οὐ μόνον
 τὰ Ῥωμαίων αὐξεῖν, ἀλλὰ καὶ βασιλίδι καὶ υἱῷ τὴν
 ἀρχὴν διασώζειν, καὶ μηδένα, τό γε εἰς ἐμὲ ἦγον,
 ἀδικεῖν ἐᾶν. Ἄ ἐγρῆν κάκεινρη συνορῶσαν, τάληθῃ
 καὶ δίκαια λογιζέσθαι περὶ ἐμοῦ, καὶ μὴ οὕτως
 ἐρήμην καταψηφίζεσθαι, ἀνθρώποις πεισθεῖσαν συ-
 κοφάνταις. Ἐπεὶ δ' ἐκείνη τὴν ἄσχετον παραδρομοῦσα
 πρὸς εἶλετο τὸ ψεῦδος, καὶ μηδὲν ἡδικοτά, μήτε
 πρόφασιν πολέμου παρεσχήμενον οὐδεμίαν, πολέ-
 μιον ἐψηφίσασα αὐτῇ, καὶ πάσαις πόλεσιν ἐκήρυξε
 μὴ δέχεσθαι, ἀλλὰ παντὶ σθένει πολεμεῖν, ἃ ὑμῖν
 λυσιστελεῖν πρὸς τὰ παρόντα καὶ ἐμοὶ συνέδοξεν
 ἀνάγκη συναυθόμενοι ἐπράξαμεν. Τῆς μὲν οὖν
 προθυμίας ἕνεκα καὶ τῆς περὶ ἐμὲ εὐνοίας, χάριτας
 ὑμῖν πολλὰς ὁμολογῶ. Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι τὴν ἴσην
 καὶ αὐτὸν περὶ ὑμᾶς ἐπιδεικνύμενον κηδεμονίαν, ἃ
 συνοίσειν ὀλομαι ὑμῖν ἐκάστω, καὶ παραινέιν καὶ
 ἐπιτρέπειν· οὐ γὰρ ἂν εἴη φιλοῦντος εἰ τῶν ἰδίᾳ τι
 ἐμοὶ διαφερόντων ἕνεκα τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας
 ἀμελοῖην. Ὅσοις τοίνυν ὑμῶν ἐν αἷσι οὐχ ὑπόκεινται
 πόλεσιν ἡμῖν ἢ κώμαις, οἰκίαι τέ εἰσι καὶ τέλεια καὶ
 γυναῖκες, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ βίου ἀφορμὴ, οὐ χρὴ τῆς
 εἰς ὑμᾶς εὐνοίας ἕνεκα ἐνταῦθα κερτερούμενας, τὰ
 οἰκίαι ἀπολύειν. Ἄστονον γὰρ τὴν εἰς ἐμὲ φιλαν

A mansit, quam si ignem nullum tetigisset, u aritus
 veritatis vim admiratus, abjecta suspitione, terram
 super suggestio reponi mandat; quem quia nimium
 candebat, usulando penetravit, et in terram
 decidit. Tali gratia Deus virum illum dignatus
 fuerat, et longe mirabilia edidit, ut infra
 opportunè memorabimus.

Imperator Cantacuzenus postridè creationis suæ
 ad concionem advocatis de primoribus et exercitu
 qui aderant, sic locutus est: Quanquam et antea
 frequenter, viri Romani, meam erga Augustam
 ejusque filium imperatorem benevolentiam, alacritatem
 atque studium apud vos testatus sim, tamen usque
 hodie eadem semper testificandi
 nondum me satiety cepit. Quare et in præsentia
 eum, qui pernovit omnia priusquam fiant, testem
 invoco, mihi ut ullè in re a curriculo rationis
 deflecterem, ne in mentem quidem unquam venisse,
 sed in id omnem curam diligentiamque contulisse,
 non modo ut rem Romanam amplificarem, verum
 etiam ut imperium imperatrici ejusque filio sartum
 tectum conservarem, nec, quantum in me esset,
 ulla eos affici injuria sinerem. Quæ cum et illam
 non fugerent, vera et justa de me sentire, nec
 adeo sycophantis credulam, indicta causa condem-
 nare me oportebat. Quia vero postposita veritate
 mendacium amplecti maluit, neque culpa omni
 vacantem, et nullam bello ansam præbentem,
 hostem suum declaravit, et edictum per omnes
 urbes de me excludendo et quam acerrime op-
 pugnando promulgavit, 441 quæ vobis et mihi
 in præsens tempus conducibilia apparuerunt,
 necessitate compulsi fecimus. Vestræ igitur erga
 me promptæ ac studiosæ voluntati ingentes ago
 gratias, et æquum arbitror, me pari pro vobis
 cura sollicitum, quæ cum fructu vestro conjuncta
 D puto, ea cuique et suadere, et committere. Haud
 enim amici fungerer officio, si commoda mea
 privata aliorum salutem anteponerem. Quotquot
 ergo in urbes aut vicis nobis non subjectis
 domicilium habetis, et uxores cum liberis, aliaque
 vitæ subsidia, non necesse est hic apud me perdurare.

me domestica dimittere. Iniquum enim et absurdum foret, amorem quo me diligitis, vobis magnam parare miseriam; nam audaces isti, et rerum novarum incredibiliter cupidi, nullo non maleficio in vos grassabuntur. Sed domos repetentes eundem adversus me animum retinete, et quando res admonuerit, facto ostendite. Dehiac quaestoribus mandavit, ut si quid stipendiorum deberetur, mercenariis persolverent cum auctario. Aliis quoque ex agris redditus capientibus, auro large distributo, omnes pro cura sui multis verbis egregie gratias agentes, dataque occasione beneficium dignis datum esse demonstraturos pollicentes, domum dimisit. Qui uxoribus et liberis carerent, et si quis alius sponte sua remaneret, apud se retinuit. Postea ex praesentium delectu exercitum cohortium sedecim (81) comparavit, quibus Joannem Pincernam et Manuelem uxoris fratrem duces constituit: jussitque in agrum Byzantium irruptum, et castris ad Nigrum flumen positus, arcere quod erat Byzantii copiarum, ne contra urbes, quae in ejus fidem transierant, egredi possent. Ipse vero se instruebat, ut cum reliqua manu per Perinthum et Selybriam (erant enim ancipites, neutrique imperatori penitus adhærebant) ubi transisset illasque suljugasset, cum Pincerna et Manuele Asane ducibus ad ipsa Byzantii mœnia accederet, experturus, ecquid frenum acceperet. Adrianopolin allatis ab imperatore Cantacuzeno litteris, quibus perinde ut aliis urbibus mandabatur, ut sibi de cætero jam imperatori renuntiatio obtemperarent, potentiores cives libenter eas acceperunt, et in concione recitari jusserant. At populus graviter tulit, et seditionem emersuram apparebat, quidam etiam manifeste repugnabant. Quos principes civitatis 442 ira commoti comprehendebant, eosque non verbis tantum, verum etiam flagris castigabant. Alii interim propter istam potentum contumeliam se sustinebant, et quod timerent ipsos (quippe non paucos), et quod tribuni, qui plebem concitarent nulli essent. Ut nox uicem abstulit, Branus quidam vocabulo, homo plebeius, ligone victum ægre tolerans, duos sibi alios Mugduphem et Phrangopulum asciscit. Hi noctu infirmorum ædes obeuntes hortantesque ne desidererent, sed in potentiores insurgerent, seseque et ab injuria vindicarent, et facultates eorum diriperent, cum multitudinem non modicam conflassent, optimales invadunt omnesque subjiunt, extra paucos, qui insidias odorati, sese occultando periculum effugerant. Captis illis, et per turrets urbis distributis, custodibusque appositis, die jam claro certatim domos eorum concursant, fortunas diripiunt, ædificia diruunt, non tantum materiaturam et

A μεγάλων αἰτίαν ὑμῖν ἐφθῆναι συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἀποσχῆσονται οὐδενὸς δεινοῦ, οἱ πάντες οὗτοι τοιμηταί, καὶ πέρα τοῦ μετρίου νεωτεροποιοί. Ἄλλ' εἰς τὰς οἰκίας ἀπαλθόντες, τὴν ἴσῃν εὐνοίαν διασώζετε ἡμῖν, καὶ καιροῦ καλοῦντος, ἐπιδείξασθε. Ἐπειτα τοῖς τῶν χρημάτων ἐκέλευε ταμίαις, τοῖς μὲν μισθοφόροις, εἴ τι τοῦ μισθοῦ ὠφελίετο ἀποδιδῶναι. Καὶ προσέτι ἐπεδαψιλεύετο τοῖς δ' ἄλλοις ὅσοι ἐκ γουρῶν τὰς προσόδους εἶχον, καὶ αὐτοῖς χρυσίον διανείμας, ἀπέπεμπε πρὸς τὰς οἰκίας, πολλὰς καὶ μεγάλας τῆς κριδεμονίας ἕνεκα τὰς χάριτας ὁμολογούντας, καὶ ὡς ἦν λάβονται καιροῦ, τῆς εὐεργεσίας ἀξίως φανεῖσθαι ἐπαγγελλομένους. Ὅσοις δὲ μὴ γυναῖκες ἦσαν καὶ τέκνα, κατεῖχε παρ' αὐτῶν, καὶ εἰ τις ἕτερος ἔκων εἶναι ὑπελείπετο. Μετὰ δὲ τοῦτο στρατιᾶν ἀπολεξάμενος ἐκ τῆς παρούσης εἰς τάγματα ἑκατάδεκα, καὶ στρατηγούς ἐπιστήσας τὸν τε πιγκέρην Ἰωάννην, καὶ τὸν γυναικὸς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ, ἐκέλευεν εἰς Βυζάντιον ἐμβαλόντας· καὶ περὶ τὴν μέλανα ποταμὸν στρατοπέδευταμένους εἰργεῖν τὴν ἐκ Βυζαντίου στρατιάν, ὅπως μὴ ἐξίειεν ἐπὶ τὰς αὐτῶν προσχωρήσασα πόλις· αὐτὸς δὲ παρεσκευάζετο ὡς ἄμα τοῖς ἐπιλοίοις στρατιώταις διὰ Παιρίνου καὶ Σηλυβρίας, ἦσαν γὰρ ἐπαμφοτερίζουσαι, καὶ μηδετέρῳ βασιλέων καθαρῶς προσέχουσαι, διελθὼν καὶ ὑποποιησάμενος ἄμα πιγκέρῃ καὶ Ἀσάνῃ τοῖς στρατηγῶσι ἄχρι Βυζαντίου τῶν τευχῶν ἔλθῃ, ἀποπειρασόμενος εἰ προσχωροῖη. Ἐν Ἀδριανουπόλει δὲ ἐπεὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ βασιλέως ἦναι γράμματα, ὥσπερ κἀν ταῖς ἄλλαις πόλεσι κεινόντα αὐτῶν προσέχειν ἤδη βασιλεῖ γεγενημένῳ, οἱ δυνατοὶ μὲν τῶν πολιτῶν ἐδέξαντο προθύμως, καὶ ἐκέλευον τὰ γράμματα ἀναγινώσκειν ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ δῆμος δὲ οὐχ ἠδέως εἶχε. Καὶ δῆλοι ἦσαν ὡς νεωτερισόντες· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ φανερῶς ἀντίειπον. Οὐδ' ἀπήλαυον πρὸς ὄργην οἱ δυνατοὶ οὐ λοιδορίας μόνον, ἀλλὰ καὶ μάστιγι χρησάμενοι. Οἱ δὲ, τῶς μὲν πρὸς τὴν ὕβριν τῶν δυνατῶν διεκαρτέρου, δεδιότες τε αὐτοὺς οὐκ ὀλίγους ὄντας, καὶ δημαγωγῶν οὐκ ὄντων εἶναι οἱ πρὸς ὄργην διεβεβήσαν. Ἐπεὶ δὲ ἐπαγένετο ἡ νύξ, Βράνος τις τοῦνομα τοῦ δήμου εἰς σκαπάνῃ προσέειπεν καὶ χερσὶ καὶ γλίσχρως ἐκ τούτων ποριζόμενος τὸν βίον· καὶ δύο προσεταιρισάμενός τινας ἐτέρους· οἱ Μουγδουφῆς καὶ Φραγγόπουλος προσηγορούσαντο, νυκτὸς τε τῶν δημοτῶν τὰς οἰκίας περιιόντες καὶ πείσαντες μὴ ἐφθυμῆν, ἀλλ' ἐπανστασθαι τοῖς δυνατοῖς, ὡς οὐκ ἀπαλλαξίμενοι μόνον τῆς ὕβρεως ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐσίας διαρπίσσοντες, καὶ χεῖρα οὐκ ὀλίγην συστησάμεναι δημῶδι ἐπιτιθένται τοῖς δυνατοῖς, καὶ πάντων κρατοῦσαι, πλὴν ὀλίγων οἱ τὴν ἐπιβουλὴν αἰσθόμενοι, τὸν κίνδυνον διέφυγον, κατακρύψαντες ἑαυτούς. Κατακλιεσάντες δὲ ἐν τοῖς πύργοις τῆς πόλεως καὶ ἐπιστήσαντες φρουράς, ἐπεὶ καὶ ἡμέρα ἦδη ἦν, πανδημῶς

Jacobi Pontani notæ.

(81) Εἰσι τάγματα appellet, et τάγμα proprie Legionem sonet, tamen malui cohortes vocare. Si enim in legione numeres saltem quatuor millia, confecisset exercitum 64 millium. quantum in his

libris nunquam est videre, propter imminutas opes Romani imperii, et alienis opibus tum valde indigentes.

ταῖς οἰκίαις τῶν ἐαλωκότων ἐπελθόντες, τὰς τε οὐ-
 σίας διήρπασον, ἔπειτα καὶ τὰς οἰκίας καθήρουν,
 οὐ μόνον τὰς ξυλώσεις περιαιροῦντες, ἀλλ' ὑπὸ μα-
 νίας καὶ τοῖχους ἄχρι θεμελίων διαλύοντες. Καὶ
 οὐδὲν ἦν ὃ τι δεῖνὸν μὴ ἐτολμάτο κατὰ τῶν τὰ Καν-
 τακουζηνῶ βασιλείῃς ἡρημένων. Πολλοὶ δὲ καὶ ἰδίῳ
 ἕνεκα διαφορῶν παραπήλαυσαν τῆς τοῦ δήμου φορᾶς.
 Ἄλλοι δὲ καὶ, χρημάτων σφίζιν ὀφειλομένων, ὑπὸ
 τῶν λαβόντων ἠτιθήθησαν Καντακουζηνισμῶν. Οὕτω
 χαλεπὴ στάσις ἐξαρχῆς εὐθύς ἀνήφθη. Ἐδόξε δὴ καὶ
 μᾶλλον χαλεπωτέρα ἐκ τοῦ πρώτῃ παρ' αὐτοῖς γε-
 νέσθαι, ἐπεὶ ὕστερόν γε καὶ πᾶν τὸ Ῥωμαϊκὸν εἰς
 ὁμότερα πολλῶ καὶ χαλεπώτερα ἔξετρατόν, τῶν μὲν
 ἐκστατοῦ δήμων, τὸν βασιλέα Παλαιόγον δεῖν οἰο-
 μένων αὐτοῖς δεσπότην ἐπιφημιζέειν τῶν ἀρίστων
 δὲ ἢ τῇ ἀληθείᾳ, τῷ Καντακουζηνῶ προσκειμένων
 βασιλεῖ, ἢ τῶν ἀπόρων καὶ νεωτερίζειν βουλομένων
 τὴν Ἰσγν αἰτίαν ἐπαγόντων οὐκ ἐκ τινος ἐλέγχου.
 Ῥᾶσαι δὲ αὐτοῖς ἐγίνοντο αἱ ἐπαγωγαί, χρήματά
 τε ἔχουσιν ἃ ἔδει τοὺς ἀπόρους διαρπάζειν καὶ μὴ
 βουλομένοις τοῖς ἄλλοις ὁμοίως συνασχημονεῖν. Καὶ
 οἱ τε δήμοι καὶ πρότερον πρὸς τοὺς ἀρίστους ἐκ τοῦ
 παρ' αὐτῶν ἄγεσθαι καὶ φέρασθαι ἐν τῆς εἰρήνης
 τοῖς καιροῖς πολλὴν ἔχοντες ἀπέχθειαν, ἄλλως τε
 καὶ διαρπάζειν τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐλπίζοντες, πολλὰς
 οὖσας, ἔτοιμοι ἦσαν πρὸς τὰς στάσεις καὶ ἐξ ἐλα-
 χίστης προφάσεως καὶ τὰ δεινότερα ἐτόλμων. Οἱ τε
 στασιασταὶ, ὧς ἐπιπλὺ τῶν ἀπερωτάτων καὶ λωπο-
 δυτῶν καὶ τοιχωρῶν ὄντες, αὐτοὶ τε ὑπὸ τῆς πε-
 νίας ἀναγκάζομενοι, οὐδὲν εἴασαν ἀτόλμητον, καὶ
 τοὺς δήμους ἐνήγον πρὸς τὰ Ἰσα, τὴν πρὸς βασιλέα
 τὸν Παλαιόγον εὐνοίαν ὑποκρινόμενοι. διὸ καὶ
 πιστοτάτους ἐκρυπτοὺς προσηγορεύουσιν. Ὑστερον δὲ
 ὥσπερ τι νόσημα κακόθες καὶ δεῖνὸν τὴν πᾶσαν
 ἀρχὴν ἐπινεμόμενον Ῥωμαίων καὶ τῶν πρότερον
 δοκούντων μετρίων καὶ ἐπεικῶν πρὸς τὴν ὁμοίαν
 ὕβριν ἐξεκαλέσαστο πολλοὺς. Ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ
 πολέμῳ ἀπουσίᾳ, αἱ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμεί-
 νους ἔχουσι τὰς γνώμας, καὶ πρὸς αἰσχρὰς καὶ φθύ-
 λας πράξεις ἥκιστα ἂν ἐξάγοιντο, διὰ τὸ μὴ ἐς
 ἀκουσίους ἀνάγκας περιπίπτειν. Ὁ δὲ πόλεμος τὴν
 καθήμεραν ἀπορίαν ὑφαίρουμένος, βίαιος διδάσκαλος
 καὶ τῶν πρότερον δοκούντων ἀτολήτων γίνεται.
 Ἔστασιαζον οὖν αἱ πόλεις πᾶσαι κοινῇ πρὸς τοὺς
 ἀρίστους. Καὶ οἱ ὕστερίζοντές που πύσσει τῶν προ-
 γεγεννημένων, πολλὴν ἐπεδείκνυντο ὑπερβολὴν, καὶ
 μέχρι φόνων ἐχώρησαν, καὶ τούτων ἀπανθρώπων·
 καὶ ἢ τε ἀλόγιστος ὁρμὴ ἀνδρία ἐνομήθη, καὶ ἢ
 ἀναληγσία πρὸς τὸ συγγενὲς καὶ ἀσυμπάθεια, βε-
 θαία πρὸς τὴν βασιλέα πίστις. Καὶ ὁ μὲν πρὸς βα-
 σιλέα τὸν Καντακουζηνὸν χαλεπαίνων, καὶ πρὸς
 ὕβρεις ἐξαγόμενος, αἰσχρὰς καὶ χαλεπὰς, πιστὸς
 ἐδόκει, ὁ σωφρονῶν δὲ καὶ γλώσσης κρατῶν, καὶ
 τὸ προσῆκον ἦθος διασώζων, ὑποπτος ἦν εὐθύς.
 Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπιβουλεύσαι, καὶ ψεύδη καὶ συ-
 κοφαντίας πλάσασθαι, δόκησιν συνέσεως παρεῖχε.
 Καὶ ἢ προδοσία τῶν οἰκειοτάτων, ὥσπερ τῶν
 αγαθῶν ἐπετηδεύετο μετὰ ὀνόματος εὐπρεποῦς.
 Οὕτω πᾶσα ἰδέα κακωροπίας δ.ἃ τὰς στάσεις ταῖς

A contabulata destruentes, sed præ furore etiam
 muros usque ad fundamenta evertentes, nec
 erat quidquam adeo horribile quod illi contra
 Cantacuzeni partium studiosos reformidarent.
 Complures item propter privatas controversias
 hoc furore populari ad suam utilitatem abusi
 sunt. Alii præterea, cum ipsis pecunia deberetur,
 a debitoribus Cantacuzenismi accusabantur. Ita
 seditio a principio statim perniciose exstitit. Visa
 est autem eo perniciosior, quod apud eos primum
 facta esset; nam postea nomen totum Romanum
 ad sævitiam multo immaniorem conversum est,
 cum ubique populi omnes Palæologum sibi domi-
 num promulgandum censerent, optimatibus vel
 sincere a Cantacuzeno stantibus, vel egentibus, et
 rerum novarum studiosis idem criminis loco, sed
 nulla probatione illis objectantibus. Facillime
 porro invadebantur, qui habebant pecunias, quas
 pauperiores diriperent, et nolebant aliorum instar
 et cum aliis indecenter ac turpiter se gerere.
 Plebs quoque etiam ante optimatibus infensa erat,
 eo quod tempore pacis prædæ ipsis ac popula-
 tioni esset. Et cum spes diripiendorum honorum,
 nec exiguorum accederet, a tumultu seditioneque
 haud abhorrebant, atque ex levissima occasione
 audebant atrocissima; seditionumque auctores ple-
 rique erant egestate perditæ, perfossores parietum,
 et cum ipsi mendicitate coacti, nullum malum faci-
 nus detrectarent, vulgus ad similia inducebant,
 C 443 interea se Palæologi imperatoris cupidos
 simulantes, et se ejus fidissimos appellantes. Tan-
 dem quasi morbus quidam gravis ac pestifer totum
 Romanum depastus imperium, multos etiam qui
 prius moderati et lenibus videbantur ingenis, ad
 similem insolentiam provocavit. Nam in pace, dum
 bellum abest, cum urbes, tum privati probam
 mentem possident, turpesque et vitiosas actiones
 nequaquam suscipiunt, quia scilicet invitæ ad id
 nulla necessitas urget. At vero bellum quotidianam
 copiam subtrahens et imminuens, violentus ma-
 gister fit etiam eorum quæ prius nefaria ducen-
 tur. Universæ igitur urbes communiter contra op-
 timates insurgent; et si quæ forte in eo tardiores
 fuissent, auditione alibi gestorum, postea modum
 omnem excedebant, et usque ad cædes quoque,
 easque truculentas procedebant, impetusque ratio-
 nis experts, fortitudo, indolentia erga amicos, et a
 miseratione alienus animus, constans erga impe-
 ratorem fides nominabatur; quique imperator in
 Cantacuzenum odisset, et in eum fœda et acerba
 maledicta jactaret, fidelis habebatur. Contra mo-
 destus, et linguæ continens, et decorum in di-
 citis factisque observans, statim suspectus fiebat.
 Eodem modo insidias tendere, mendiciaque et
 calumnias comminisci, opinionem prudentiæ con-
 ciliabat, familiarissimorumque proditori, velut
 bono alicui honorifice nominis consecrando opera
 dabatur. Sic omne genus improbitatis et nequitiæ
 propter seditiones tunc per civitates usurpatum est,

nec erat quidquam incommoatorum, quos Boni non perirentur. Nam optimates mox e medio tollebantur, aut ob pristinam erga imperatorem Cantacuzenum voluntatem, aut quod tum arma pro illo capesserent. Medii autem cives trucidabantur, aut quia seditiosos non adjuvarent, aut invidia, quod superessent. Et natura humana, quæ etiam contra leges semper peccare consuevit, tunc præcipue impotenter furere videtur, cum a magistratibus non coercetur: jureque ipso potentior, sublati secundum id legitimis, etiam Deo, si vincere liceat, arma inferre non metuit

ἅ πόλεις τότε ἐπεδείχθη· καὶ οὐδὲν ἦν ὃ τι μὴ οὐ ἐπιεικέστεροι ὑπέμενον. Οἱ μὲν γὰρ ἄριστοι αὐτίκα διεφθέρωντο, ἢ τὴν προτέραν πρὸς βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν εὖνοιαν ἐπικαλοῦμενοι, ἢ τὸ μὴ ἐν τῷ αὐτίκα ἐκείνῳ πολεμεῖν, οἱ μέσοι δὲ τῶν πολιτῶν, ἢ ὅτι οὐ συνηγωνίζοντο τοῖς στασιάζουσιν, ἢ φθῆναι τοῦ περιεῖναι. Καὶ ἡ ἀνθρωπεῖα φύσις εἰωθὺς καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν ἀεὶ, τότε μᾶλλον ἐδείξεν ἀκρατῆς μὲν ὅσα πρὸς ἀγῆν, ἦν μὴ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων σωφρονίζεται, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου τῶν περὶ τοῦτου νομίμων ἀνηρημένων, πολεμία δὲ τοῦ κρείττονος ἀν περιγίνεσθαι ἐξῆ.

444 CAPUT XXIX.

Adrianopolitani conjecti in angustias, auxilium a rege Mæсорum flagitant, qui frustra Adrianopolim venit. Quantum adventus ejus Cantacuzeno obsuerit. Prædatores Mæσι male a Thracibus et Persis accipiuntur. Mæsus timens, pacem petit, quam suis licet invitis, concedit Cantacuzenus. Ipse quoque denuo ab imperatrice pacem petit. Ejus legati violantur. Syrales item familiarissimus iniercipitur et ignominiose vexatur.

Populus Adrianopolitanus, postquam primores civitatis vinctos Byzantium misit, formidans ne imperator Cantacuzenus prope absens, cum universo exercitu urbem adoriretur, nec posset se defendere, quod milites omnes ferme partim capti essent, partim e domiciliis, ubi latebant, prospicere non auderent, ad hæc nullum Byzantio subsidium exspectans (sciebat enim in ejus agris stativa habere Cantacuzenum), ad regem Mæсорum legatos, celeres suppetias oratum mittit. Alexander autem, ut erat verisimile, non propter seditionem tantummodo, sed etiam pecunia (si magistratus urbis videlicet corrupisset) deditio- nem civibus se persuasurum opinatus, citra prolationem Adrianopolim venit. Sed frustra fuit; urbis enim rectores socium se, non dominum vocasse aiebant. At enim Cantacuzeno ejus adventus non vulgariter nocuit, omnibus eum imperatricis causa advenisse existimantibus. Nam et missum ab illo agmen ad flumen Nigrum, et duces, rati non expedire illic manere cum periculo, imperatore a Mæσιs obsesso, recesserunt: nonnullique primarii, ac bona pars militum relictis ducibus Byzantium aufugerunt, e quibus erat Joannes Batatzes Achyratarum aciei præpositus. Et Thraciæ Macedoniæque oppida, quotquot in Cantacuzeni ditionem se tradiderant, paucis admodum exceptis, ut Mæsos contra eum irruisse intellexerunt, simul ad Augustam defecerunt, locupletioresque cives cum præfectis vinculis constrictos, Byzantium deportarunt. Similia Rhodopes oppida designarunt, communique adversus Cantacuzenum et potentiores ejusque oppidi cives bellum gerebatur. Ferme enim in duas factiones discesserant, paucisque a Cantacuzeno facientibus, plebs a seditiosis et egentibus sollicitata, imperatrici favebat potius; ubique autem popularis multitudo superior, ditiores interimebat, miseraque confusio ac perturbatio urbes occupabant. 445 Alexander cum Adrianopolim obtinere nequivisset, prope Didymotichum, Hebro

Ὁ μὲν τοι ἐν Ἀδριανουπόλει δῆμος, ἐπὶ τοὺς δυνατοὺς αὐτῶν δεσμῶτας εἰς Βυζάντιον παρέμψαν, δεισάντες μὴ ἐγγὺς βασιλεὺς διατριβῶν ὁ Καντακουζηνός, ἀθρόον αὐτοῖς ἐπιστρατεύσῃ, καὶ οὐχ οἰοῖ τε ἀμύνεσθαι ὥτι διὰ τὸ τοὺς στρατευομένους μικροῦ δεῖν ἅπαντας τοὺς μὲν ἐαλωκέναι, τοὺς δὲ, μὴ δὲ τῶν οἰκιῶν προκύπτειν ἐν αἷς κατεκρύπτοντο τοῖ μᾶν, ἀλλῶς τε μὴδ' ἐκ Βυζαντίου βοήθειαν τινα σφίσι προσδοκῶντες ἤξειν· ἤδεσαν γὰρ ἐκεῖ τὴν Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως στρατιὰν ἐστρατοπεδευμένην· πρὸς βασιλέα τῶν Μυσῶν πέμψουσι προσεῖλαι, δεόμενοι σφίσι κατὰ τάχος βοῦθειν. Ἀλέξανδρος, δὲ ὡσπερ ἦν εἰκός, οὐ διὰ τὴν στάσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ χρήμασι νομίμας εἰ διαφθεῖρει τοὺς ἀρχοντας τῆς πόλεως πείσειν αὐτῷ βρόδῳ προσχωρήσειν, ἤκειν εἰς Ἀδριανουπόλιν οὐδὲν μελλήσας. Τῶν μὲν οὖν μελετωμένων ἤνυσεν οὐδέν. Οἱ γὰρ τὴν πόλιν ἀγροντες σύμμαχον ἔφασαν, οὐ δεσπότην κεκλημέναι. Βασιλέα δὲ τὸν Καντακουζηνὸν οὐ τὰ τυχόντα ἐβλάψεν ἢ ἐκείνου ἀφίξει, νομισθεῖτα παρὰ πάντων, ὡς ὑπὲρ βασιλέως ἐγγόνει. Ἡ τε γὰρ πρὸς τὸν Μέλανα ποταμὸν ἀπεσταλμένη παρ' ἐκείνου, στρατιὰ καὶ οἱ στρατηγοί, μὴ νομισάντες λυσιτελεῖν ἐν ταῦθα διακινδυνεύειν τοῦ βασιλέως σφίσι πολιορκουμένου παρὰ τῶν Μυσῶν, ἐπανεζεύγυσαν. Ἐν δὲ τῇ ἀναχωρήσει, τῶν τε συγκλητικῶν τινες καὶ οὐκ ὀλίγοι στρατιῶται, τοὺς στρατηγοὺς καταλιπόντες, διεδίδρασκον εἰς Βυζάντιον. Ὄν ἦν καὶ ὁ Βυτάτης Ἰωάννης, τάξιν ἄγων τὴν Ἀχυραιτῶν προσαγορευομένην. Καὶ αἱ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας πόλεις ὅσαι βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ὑπήκοοι ἦσαν, τὴν ἐσβολὴν τῶν Μυσῶν πυθόμεναι, ὡς κατὰ βασιλέως γένοιτο, πλὴν ὀλίγων λίαν, πρὸς βασιλέα συναπέστησαν, καὶ τοὺς τε ἀρχοντας αὐτῶν, καὶ τῶν πολιτῶν συλλαμβάνοντες τοὺς δυνατοὺς, ὑπὸ δεσμοῖς εἰς Βυζάντιον ἀπέκμιζον. Τὰ ἴσα δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν Ῥοδόπην πόλεις ἑδρών· καὶ κοινός ἦν ὁ πόλεμος πρὸς τε Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παρ' ἐκαστοῖς δυνατοὺς· σχεδὸν γὰρ τοι εἰς δύο διήρητο τὰ τῶν πολιτῶν· καὶ οἱ μὲν ὀλίγοι τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως

ἔδρων, οἱ δὲ μοι δὲ ὑπὸ τῶν στρασιαστῶν ἀγόμενοι καὶ τῶν ἀπόρων, τὰ βασιλίδος ἤρουντο μᾶλλον· κρείττους δὲ οἱ πολλοὶ πανταχοῦ γινόμενοι, διέφθειρον τοὺς δυνατούς. Καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία τὰς πόλεις κατεῖχεν. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Μυσῶν βασιλεὺς ἐπέειπεν τὴν Ἀδριανοῦ κατασχεῖν οὐκ ἔδυνάθη, πρὸς Διδυμοτείχῃ ἐστρατοπέδευσεν ἑλθὼν, μήπω διαβάς τὸν Ἐβρον. Στρατιὰν δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ τῆς ἰδίας οὐκ ὀλίγην, πρὸς τὰς κατὰ Θράκην ἐξαπέστειλε πόλεις ληϊστομένους. Οὕτω δὲ συμβάν ἢ ἐκ Βυζαντίου Ἀγγέλου τοῦ πιγκέρου ἀναστρέφουσα στρατιὰ, οὐκ ὀλίγοις αὐτῶν περιτοχούσα, καὶ κρείττων γενομένη, ἀπέκτεινε κατὰ τὴν μάχην. Ὁμοίως ἔτι καὶ περὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης χωρία στρατιὰ Περσικὴ ἐπὶ λείαν καὶ αὐτὴ περαιωθείσα, τοῖς ὑπολοίποις τῶν Μυσῶν κατὰ τύχην συντοχούσα, ἀπέκτεινε τε καὶ εἰλε ζῶντας ἐξ αὐτῶν πολλούς. Οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς στρατοπέδον τὸ οἰκεῖον ἐπανήλθον, εὐ μόνον ἔχοντες, μηδὲν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων πολλούς ἀποβαλόντες. Ἀλέξανδρος δὲ καίτοι πρότερον καταφρονητικῶς πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα διακείμενος, οἷα δὴ οἰόμενος μηδὲ ὀλίγα δυνάμενον ἀντιτάττεσθαι πρὸς αὐτὸν, πρὸς τῇ πληγῇ ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τῷ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, ἐτι καὶ τὸν βασιλέα πυθόμενος ἐν Διδυμοτείχῃ στρατιᾶς πολλῆς καὶ ἀβύθους εὐπορεῖν, ἔδεισε καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων μὴ οὐκ εἰς ἀγαθὸν αὐτῷ ἢ τόλμα ἀποβῆ· καὶ πέμψας πρεσβείαν, διελέγετο περὶ εἰρήνης. Τῶν δὲ βασιλεῖ συνόντων οἱ ἐν ἡλικίᾳ καὶ θρασύτεροι τὰς ὁρμὰς μὴ δέχεσθαι παρήνουν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἐξώρμων βασιλέα μᾶλλον πρὸς τὴν μάχην. Ὁ δὲ οὐκ ἐπέθετο, πρὸς οὐδὲν οἰόμενος τὸν πόλεμον αὐτοῖς λυσιτελέσειν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς μόνους, ἔφασκε, Μυσσοὺς ἦν ὁ ἀγὼν ἡμῖν, εἶχεν ἂν τινα ἢ τόλμα λόγον· νυνὶ δὲ οὐ μᾶλλον τούτους ἡμᾶς, ἢ ὅπως Βυζαντίους ἀμυνόμεθα χρὴ σκοπεῖν. Ἄν τε γὰρ νικῆσωμεν Μυσσοὺς, οὐδὲν ἔσται πλέον, ἢ ὅπως ἐνθένδε ἀπελάσωμεν· ὅπερ αὐτοῖς ἀνάγκη πράττειν, ἂν τε ἡττηθῶσιν, ἂν τε μὴ. Ἐὰν δὲ ἡττώμεθα αὐτοὶ, ὥσπερ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπίτηδες στρατηγήσομεν τοῖς πολεμίοις. Ὅστε τί ἂν εἴη μᾶλλον ἐκείνοις ἡδίων καὶ λυσιτελέστερον, ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπ' ἀβουλίας ἀ ἐκείνοις εὐχῆς ἄξια νομίζεται, ποιεῖν; Ἄλλως τε, οὐδὲ Ἀλεξάνδρου πρόφασιν ἡμῖν δικαίαν πρὸς τὸν πόλεμον παρεσημένον, ἀδικοῖημεν ἂν εἰ μὴ διαλύεσθαι ἐθέλοιμεν. Οὐ γὰρ ἡμῖν γε ἐπιστράτευσεν, ἀλλ' ἐφ' ἐτέραν πρόφασιν ἑλθὼν, ἄκων ἐβλαψεν ἡμᾶς, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ μὴ λυσιτελεῖν ἡμῖν τὸν πόλεμον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ πρόφασιν δικαίαν εἰληφῆναι, τὴν εἰρήνην μᾶλλον αἰρετέον. Τοιαῦτα εἰπὼν, τοὺς πρέσβεις προσεκαλεῖτο, καὶ ἐξημέριζε περὶ σπονδῶν. Καὶ ἐπεὶ κάκεινοι διαλύεσθαι ἤσαν ἔτοιμοι, αὐτοῖς μὲν δῶρα παρασχῶν, ἀπέπεμπεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Πρεσβείαν δὲ πέμψας πρὸς Ἀλεξάνδρον, καὶ αὐτὸς ἐβεβαίω τὰς σπονδὰς. Βουλομένων δὲ τῶν βασιλέων καὶ ἀλλήλοις συνελθεῖν ἐπὶ φιλίας μᾶλλον βεβαιώσει, διεκώλυσεν ὁ χειμῶν ἐπιγενόμενος σφοδρὸς· ὑφ' οὗ μὴ δυνάμενον τὸ στρατεύμα Μυσῶν διακαρτερεῖν ἐπὶ σκηναῖς ἀνεζεύγνυον εἰς

non dum transito castra locavit, delectamque de exercitu manum non modicam ad urbes Thraciæ depopulandas misit. Tum qui ex agro Byzantino cum Angelo pincerna revertebantur, plurimis eorum obvii, conflictu eos occidunt. Similiter circa maritima Thraciæ loca Persæ, cum et ipsi populatum transmisissent, reliquis Mœsis casu occurrentes, aliquot interfectis, complures capiunt: cæteri ad exercitum suum non modo sine præda, sed et multis suorum amissis se recipiunt. Alexander quanquam prius Cantacuzenum contemneret, quod sibi ne paulum quidem resistere posse opinaretur, cum præterquam quod utrinque et a Romanis et a Persis fusus esset, audisset insuper, ipsum Didymotichi habere magnum numerum strenuorum militum, reliquiis suis tinuit, ne forte secus eveniret audacia, missisque oratoribus de pace egit. Quæ imperatori militabat juvenus, ætatis fervore animosior, pacem dissuadere, magisque ad prælium impellere. Ille repudiare consilium, ut parum utile. Si enim, inquit, cum solis Mœsis certamen nobis esset, non sine aliqua ratione auderemus: nunc non magis quomodo horum, quam quomodo Byzantium a nobis vim prohibeamus, considerandum est. Sive enim Mœsos vicerimus, nihil consequemur aliud, quam ut hinc abeant, quod quidem necessario jam facere debent; sive vincamur ipsi, velut de industria hostes contra nosmet, tanquam duces eorum, adducemus. Quid igitur illis jucundius atque fructuosius, quam nos ipsos stultitia quadam committere, quod ipsi ut difficile votis expetendum censent? Ad hæc cum Alexander justam nobis pugnae occasionem non obtulerit, injusti simus, nisi pacem cum eo conjungamus; non enim nos petivit, sed cum alia de causa huc venisset, nobis haud volens nocuit. Quare quia nec profutura est nobis dimicatio, nec idonea ejus causa offertur, pax amplectenda est. His dictis legatos accersit, de sædere respondet, et ad illos promptos donis honorat, atque ad suos remittit, ipseque per suos ad Alexandrum legatos sædum confirmat. Dum autem reges ad constabiliendam amicitiam pararent convenire, hiemis intervenientis asperitas rem distulit: 446 præ qua cum Mœsi in tabernaculis perdurare nequirent, militibus et equis aliquot enectis frigorum magnitudine domum reverterunt. Post hæc imperator Cantacuzenus Augustam de pace iterum appellat, petitque ne qua prius temeritate, paria aut deteriora etiam in posterum aggrediatur. Quin potius cum ex antea actis jam cognoverit, bellum istuc Romanum imperium funditus perditurum, pacem admittat: se quoque, licet par pari referre possit, communis boni causa ab armis libentissime discessurum. Legatus erat qui et alias, Demetrius Sguropulus, et una Joannes Pothus ex Angeli pincernæ domesticis. Ad legationem qui Byzantii pro imperatrice tractabant imperium nihil respondit, sed legatum alterum multis aspersum convitiis in custodiam compingunt:

Sguropulum vero verberibus indignissime cooper-
tum, pilisque barbæ et capitis nudatum in foro,
ut in pompa, publice spectandum statuunt, deinde
injectis collo vinculis, in carcerem tradunt. Sup-
plicij differentiam faciebat, quod hic esset ex im-
peratoris familiaribus, in quos oporteret omnem
acerbitatem effundere, nullamque quantumvis atro-
cè injuriam non conferre, cum hoc modo se
ipsum Cantacuzenum ignominia in illis mutare
arbitrarentur, simul ut eum ad ultionem, pacis cu-
piditate abjecta, irritarent. Erant siquidem in ti-
more, si imperatrix pacem non respueret, ne ipsi
ut malorum istorum capita et auctores, pessimum
irent. Pothum vero paulo post e carcere liberum,
ad pincernam remittere decernebant, cum pollici-
tationibus multis et eximiis, si se contra impera-
torum vellet socium adjungere. Quare et mitius
aliquanto eum habuerunt. Non diu post etiam
Syralem, missu imperatoris in Chium navigantem,
ut ejus familiarissimum interceperunt, ac Byzan-
tium perductum, mento et capite rasis, asino im-
posuerunt (82), sic ut facie ad clunes obversus ma-
joris causa dedecoris caudam bestia: pro freno te-
nere cogeretur. Et ad hunc quidem modum isti
triumpharunt.

ἄμυναν διεραθίζωσιν, ἀποθήμενον τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης λογισμούς· ἐδεδίεσαν γὰρ μὴ καὶ τῆς βασι-
λίδος τὴν εἰρήνην ἐλομένης ἀπόλωνται αὐτοί, τῶν παρόντων κακῶν αἰτιώτατοι ὀφθέντες. Τὸν Πόθο· δὲ
ἐσκέποντο μετὰ μικρὸν τοῦ δεσποτηρίου ἀπολύσαντες, Πιγκέρην προσπέμψαι, πολλὰ ἐπαγγελόμε-
νοι καὶ θαυμαστὰ, εἰ βασιλέως ἀποστὰς ἔλοιτο μᾶλλον σὺν αὐτοῖς ἐκεῖνι πολεμεῖν. Διὸ καὶ προσητέ-
στερόν πως προσηέχθησαν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ Συραλὴν κρατήσαντες πρὸς Χίον διαπεραιούμενοι
ἐπὶ βασιλέως, ὅτι καὶ αὐτὸς τῶν οικειοτάτων ἐκεῖνῳ ἦν, ἀγαγόντες πρὸς Βυζάντιον, καὶ τρίγας καὶ γέ-
νειον περιελόντες, ὅνῃ τε ἐπιθέντες τετραμμένον ἐπὶ τὸν προκτὸν, ἠνάγκαζον τὴν ὄνου κατέχειν οὐ-
ρὰν, ἐφ' ὕβρι πλείονι. Καὶ τοῦτον ἐθριάμβευον τὸν τρόπον.

447 CAPUT XXX.

*Digitæ Cantacuzeni direptæ, et illarum immensitas, et quid doluerit. Andronicus Asanes Cantacuzeni ocer
contra generum exercitum ducit; et quomodo tota provincia devastata fuerit. Barbarorum depopulationes.
E Zernomiano prædones cæduntur apud Didymotichum. Adrianopolim accedit. Pincernam Pamphilo
evocat. Hebrus congelascit. Pamphilenses præsidium arcis cum ducibus Byzantium mittunt. Byzantii
Cantacuzenus probrosissime conscinditur, variis de causis. Accusatur vehementer. A patriarcha excom-
municatur. Imperatricem et magistratus honorat. In convitiatorem animadverſit.*

Postquam urbes omnes, præter Pamphilum, et C
Prinum in Thracia, et castellum quoddam Em-
pythium nomine, quod prope Didymotichum,
multo antea a fundamentis Cantacuzenus ædificarat,
ad imperatricem quasi per conjurationem desciverunt,
ejus opes in singulis propemodum collocatis
diripiuntur, quæ etiam cuilibet eorum ad arma in
eum capessenda incitamento erant, belli lucrum
non exiguum cernenti; eorum item fortunæ, qui
aut vere illi favebant, aut ob aliquam causam fa-
voris et gratiæ suspecti erant. Quantum igitur pec-
uniæ imperatori, et matri ejus Byzantii, et in aliis
civitatibus ab imperatrici factione ablatum sit,

Ἐπαὶ δὲ αἱ πόλεις πάσαι, πλὴν Παμφίλου καὶ
Κοπρίνου πόλεων κατὰ τὴν Θράκην καὶ φρουρίου
τινὸς Ἐμπυθίου προσαγορευομένου, ὅπερ ἑγγὺς
Διδυμοτείχου πολλοῖς πρότερον χρόνοις ἐξ αὐτῶν
κρηπίδων ἐδαίματο ὁ βασιλεὺς, πρὸς βασιλίδι συν-
απέστησαν, ὥσπερ ἐκ συνθήματος, τὰ τε βασιλέως
διηρηπάζετο ἐν πάσαι· σχεδὸν διεσπαρμένα. Ἄ καὶ
μᾶλλον ἐπέισε τοὺς ἐκασταχοῦ ἐκπολεμωθῆναι πρὸς
αὐτὸν, ὀρῶντας οὐκ ὀλίγον τὸ κέρδος τοῦ πολέμου
καὶ τὰ τῶν ἐκεῖνῳ προσεχόντων, ἢ ἀληθῶς, ἢ καὶ
ὕποπτευομένων ἐκ τινος αἰτίας. Τὸν μὲν οὖν τῶν
χρημάτων ἀριθμὸν ὅσος ἐν Βυζαντίῳ καὶ ταῖς ἄ-
λλαις πόλεσιν ὑπὸ τῶν τῶν βασιλίδος κρατούντων

Jacobi Pontani notæ.

(82) Genus summæ ignominia, seu poenæ igno-
miniosissimæ. Quid enim vilius et contemptius
asino? et isto equitandi modo, ut caudam pro
freno teneas, quid turpius, magisve ridiculum?
sed et Anastasium patriarcham a Diippio duci
jussit, asino insidentem, facie versus caudam con-

versa, et ignominiosum de eo triumphum egit.
Zonaras in Copronymo, et Cedrenus, De Beatrice
Augusta, Friderici Barbarossæ uxore scribit idem
Gulielmus Paradinus *De antiquo statu Burgundia*
et Sigonius, *De regno Italia*, lib. xii. Affecta est
autem hac ignominia a Mediolanensibus.

διρπάγη βασιλέως τε καὶ τοῦ μητρὸς σαφέστατα ἄ
 εἶπεν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τῶν ἐχόντων αὐτῶν εἰδόντων
 ὑπὲρ πλῆθους ἀκριδῶς. Βοσκημάτων δὲ βοῶν μὲν
 ἀγέλαι πολλὰ, ἐς πεντακισχίλιας ἔχουσαι νομάδας·
 ζεύγη δὲ οἱ; ἐχθροὶ πρὸς τὰς γεωργίας, χίλια.
 Ἴπποι θήλειαι νεμόμεναι πεντακόσιοι πρὸς δισχι-
 λίας, κάμηλοι διακόσιοι, ἤμινοι τριακόσιοι, ὄνοι
 δὲ πεντακόσιοι· συθῶσιά τε ἐς πέντε μυριάδας
 ἔχοντα σῶν, καὶ προβάτων μυριάδες ἑπτὰ. Καρπῶν
 δὲ ἀπιστόν τι χρῆμα καὶ δυσαρθίμητον κομιδῆ, ὃν
 ἀπάντων ἐν χρόνῳ ἀποστερηθεὶς βραχεὶ, οὐδὲν
 ἀγεννὲς ἢ μικρῆψυχον ἐφθάγγετο. Ἐκεῖνο δὲ ἦν ἰα
 μόνον ὅτι εἰς οὐδὲν χρήσιμον ἀνάλωτο τῷ κοινῷ.
 Αὐτὸς γὰρ ἰσχυρίζετο οὕτω διανενοῆσθαι, ὥς πάντα
 ἀναλώσων τῆς Ῥωμαίων ὠφέλεια· ἔνεκα. Ἐν Βυ-
 ζαντίῳ δὲ τοῦ στρατεύματος ὁ τοῦ βασιλέως κηδεστής
 Ἀνδρόνικος ὁ Ἀσάνης στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς, καὶ
 τὸν πρὸς τὸν γαβρὸν πόλεμον ἀναδεξάμενος, ἄρας
 ἐκείθεν, τὰς κατὰ Θράκην περιεὶ πόλεις, πάντων
 προθύμως ὑποδεχομένων, καὶ συναιριμένων πρὸς
 τὸν πόλεμον τὰ δυνατά. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακου-
 ζηνός, πολλῆς μὲν καὶ ἀγαθῆς εὐπόρου στρατιᾶς.
 Στρατεύεσθαι δὲ θμῆχανον ἦν διὰ τὴν ὥραν, κα-
 ταφυγὴν τῆς στρατιᾶς πρὸς τοὺς ὑετοὺς καὶ τὴν
 χύονα οὐκ ἐχρύσης, ἐκπεπολεμημένων ἤδη πάντων.
 Ὅθεν εὐδίας μὲν οὐσης, τὰς παρακειμένας κατέτρε-
 χον πόλεις, καὶ κακῶς ἐπόλουν, τῆς ἐκ Βυζαντίου
 στρατιᾶς πρὸς τὰς πόλεις καταδυομένης, καὶ οὐδ'
 ἀντιβλέπειν οὐσης δυνατῆς. Ἐπεὶ δ' ἀναχωροῦν
 ὑπὲρ τοῦ χειμῶνος ἐκβιαζόμενοι ἐκεῖνοι, αὐτοὶ οἱ
 Βυζάντιοι ἀναθαρσύντες ταῖς πόλεσιν ἐπέκειντο,
 αἱ πολέμιοι ἐδόκουν. Καὶ ἡ χώρα πᾶσα ὡσπερ ὑπὸ
 πολεμίων ἤρουμένη, μετανιστατό τε εἰς τὰς πόλεις,
 καὶ οὐδὲν ἦν ὃ τι οὐκ ἔπασχε δεῖνόν, καὶ Σκυθικῆ
 ἐρημία ἢ κατακράτος οἰκουμένη Θράκη ἀπεδείκνυτο
 οὐκ ἐν μακρῷ, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἰσχύς ὑφ' ἐαυτῆς
 ἔδαπανάτο καὶ διεφθείρετο. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ βάρ-
 θαρὸι ἡμέλουν, ἀλλ' εἰδότες, ὡς ἡ Ῥωμαίων στρα-
 τία διήρηται, καὶ στασιάζει πρὸς ἐαυτὴν, ἐκ τῆς
 Ἀσίας παραιουμένη, οὐκ ἴπποισι καὶ πεζῇ τὰ μέ-
 γιστα ἐκάκουν, οὐδενὸς ἀνθισταμένου. Καὶ τὰ παρ-
 ἄλεια πάντα ἐν βραχεὶ κενὰ ἀνθρώπων ἀπεδείκνυ-
 σαν πάντας ἐξανδραποδιζόμενοι, πλὴν ὅσοι πόλεις
 ἢ φρούρια κατέκων. Ὑστερον δὲ ἐκείνων ἀναλω-
 θέντων, καὶ πρὸς τὴν μεσόγειαν ἐχώρησαν. Οἱ μὲν
 τοὶ Ῥωμαῖοι οὕτω τοῦ χειμῶνος, διετέλεσαν ἀλλήλοις
 ἀντιπεζιόντες καὶ βλέποντες ὅσα δυνατά. Διδυμο-
 τείχῳ δὲ ἡ ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ οὐδέποτε ἐτόλ-
 μησεν ἐπιστρατεύσαι παρόντος βασιλέως. Οἱ μὲντοι
 ἐκ Τζερνομιάνου φρουρίου τινὲς ὡς πόρρω Διδυμο-
 τείχου ὤπισθεν, οὐ φαῦλά τινα ληστεύοντες ἐκά-
 κουν. Σχεδὸν γὰρ οὐ διετίπον ἀεὶ νυκτὸς τὰ τείχη
 περιείοντες καὶ ληστεύοντες οἷς ἀν' ἐντύχοιεν. Ἐλέν-
 θανον δὲ οὐ δι' ὀλιγότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐμ-
 πειρίαν· ἦσαν γὰρ περὶ ληστεία; κάλλιστα ἐξη-
 σκημένοι. Προλογήσαντες δὲ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ
 στρατιῶται, ἐπεὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς εἰς ληστείαν αὐτοὶς
 ἦκον, πλείονες ὄντες τῶν ἐπιέναι εἰωθόντων, οὐκ
 ὀλίγους ἀπέκτειναν αὐτῶν, τοῦ λόγου ἀναστάντες.

A non potest ad unguem dici, cum nec ipsis, qui
 eam asservabant, propter granditatem numerus
 ejus plane constiterit. Pecorum autem, boum qui-
 dem paucialium in multa armenta dispersitum
 fuerunt ad quina millia, ruricularum juga mille:
 equæ pascuales mille quingentæ, camelii ducenti,
 muli trecenti, asini quingenti. Greges suilli ad quin-
 quaginta millia porcorum continentes; ovium
 septuaginta millia; frugum acervi incredibiles, et
 omnino innumerabiles. Quibus omnibus brevi tem-
 pore spoliatus, nihil imbelle aut pusillanimum
 locutus est. Illud duntaxat ei tristitiam movebat,
 quod tantæ opes ad nullum reipublicæ commo-uni
 (in cujus emolumentum ipse omnia impendere se
 cogitasse affirmabat) converterentur. Byzantii
 B copiarum flux Andronicus Asanes, Cantacuzeni
 socer declaratus, bello contra generum recepto inde
 profectus, Thraciæ urbes obibat, omnibus eum
 cupide excipientibus, et quantum poterant adju-
 vantibus. Cantacuzenus cum numerosum haberet
 fortemque exercitum, educere illum propter anni
 tempestatem nequibat: quod militibus adversus
 pluvias et nives nusquam pateret perfugium,
 jam omnibus ut hostem aversantibus. 448 Unde
 tranquillo cælo urbes finitimas incursionibus laces-
 seabant, cum interea Byzantina copiæ in civitates se
 abderent, neque aspectum eorum ferrent. Quibus
 cæli injuria cogente recedentibus, rursus Byzantii
 receptis animis, urbes inimicas quas videbantur
 premebant, totaque regio velut ab hostibus vastata,
 C et nihil cladis non sustinens, in oppida commi-
 grabat. Atque ita Thracius orbis parvo spatio vi
 et grassationibus ad Scythicam solitudinem redi-
 gebatur, Romanorumque vires semetipsas absu-
 mebant ac deperdebant. Nec tamen Barbari oportu-
 nitatem negligebant, sed cum Romanorum exer-
 citum divisum et discordiis intestinis laborantem
 comperissent, cum equitatu et peditatu ex Asia
 trajicientes, immania detrimenta nullo obsistente
 dabant, locaque omnia mari vicina brevi tempore
 hominibus vacuefaciebant: omnibus, nisi qui urbes
 aut castella habitarent, in servitutem raptis. Tum
 deinde etiam in mediterranea pergebant. Romani
 vero tota hieme velitabantur, et damna vicissim quan-
 tum poterant creabant. Ad Didymotichum, ubi erat
 D imperator, Byzantini nunquam se admovere
 ausi sunt, quanquam, ex proximo castello, cui
 nomen Zernomianum, direptionibus non parum
 infestabatur. Ferme enim in noctes singulas mœnia
 obeuntes, quæ inveniebant, auferebant, nec prop-
 ter paucitatem modo, sed usum etiam fallabant;
 erant siquidem in prædando multo exercitatisimi.
 Ubi ad prædandum more suo, et quidem plures
 solito redierunt, milites apud Didymotichum ex
 insidiis prorumpentes, bonam partem occiderunt.
 Imperator Cantacuzenus, etsi principio veris Con-
 stantinopolin cogitabat invadere, tentareque an eam
 posset subigere, nihilominus ipsa hieme ad ma-
 gistratos Adrianopolim occulte mittit, et ad urbem

tradendam eos allectat. Dies quo veniat præfinitur. Ille assumpto exercitu ad alias Thraciæ urbes iturum illasque obsessurum fingens, ne qui ab Augusta stabant, infestum ejus accessum Adrianopolim nuntiarent, supra Hebrum, ut postridie militem transducturus, castra facit. Mittit quoque ad Pincernam consobrinum, qui cum millenario Pamphilum servabat, et arcem cum aliis gravis armaturæ ac sagittariis centum: mandat, ut relicta arcis custodia, et ex equitatu trecentis, qui inferiorem urbem tuerentur, cum cætero agmine ad se veniat; **449** causam insuper addit, cur eum vocet. Pincerna opinatus solum arcis præsidium urbi servandæ sufficere, cum toto equitatu adest. Cum autem per noctem illam Boreas spirasset vehementius, diluculo flumen congelciare incipiens, intra breve tempus totum frigore constitit. Neque tamen adeo firma ac densa erat glacies, ut portare equitem posset, nec consuetis actuariolis transitum præbebat, sed ad istuc durior, ad equos vero sustinendis fragilior apparebat: quæ res multam transeundi dubitationem habebat. Per dies itaque duodenas imperator ibi in stativis mansit, exspectans si quo modo daretur Hebrum transmittere. In his Adrianopolim Byzantio supervenientes sexcenti milites, rem disturbarunt. At Pamphilus, quoniam Pincerna cum copiis non aderat, præ quibus oppidani quippiam novi tentare metuebant, prius quibusdam e præsidio pecunia numerata corruptis, et eo perpulsis, ut vasa clam evacuerent, in quibus aquam et vinum, et si quid aliud potibile, servabant (non enim ex puteo haurire licebat, postquam sibi factas insidias audierant), custodes arcis simul tota urbs oppugnata, expugnatosque et intoleranda sibi oppressos ad deditionem adigit, ac tres eorum duces victos, cum toto præsidio ad Augustam Byzantium mittit; quos Byzantii contumeliose tractatos et omnibus diceris laceratos in carcerem dederunt. In imperatorem quoque Cantacuzenum se improbe gesserunt, a nulla verborum petulantia temperantes, eoque stoliditatis progressi sunt, ut si quando Joannes imperator adolescens e palatio ad animi oblectamentum quodam prodiret (ob ætatem siquidem immaturam, publicæ rei nihil attingebat, quando patre moriente non plus novem annos natus erat), præmissi quidam ab iis qui ad clavum sedebant, feminas juxta ac viros inciabant, ut eo transeunte complura longeque turpissima in Cantacuzenum maledicta evomerent. Et hoc tanquam jucundum munus imperatori puero offerebant. In hisce porro contumeliis etiam hoc sibi volebant (ut populo majorem timorem ingenerarent), Cantacuzenum, si vinceret, atrociter injurias persecuturum, id quod illis ex sententia evenit. Omnis namque populus, quo magis insaniebat, hoc amplius metuebat, et cum sibi condignam mercedem repen-um iri formidaret, audacius surebat, et a reconciliatione magis abhorrebat. **450** Nisi ille viribus omnino destitutus ac perditus esset, non se

Β Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς διενεοίτο μὲν ὡς ἄμα ἤρ: Βυζαντίῳ ἐπιστρατεύσων, καὶ πειρασόμενος εἰ δύναίτο αὐτοῦ ὑποποιεῖν ὁ ὄμως τοῦ χειμῶνος τοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει ἄρχουσι προσπίπτων κρύφα καὶ διαλεγόμενος, ἔπεισε τὴν πόλιν ἐγχειρῆσαι. Καὶ ἐπεὶ συντέλειτο ἡμέρα καθ' ἣν ἔδει ἐπελθεῖν, τὴν οὖσαν στρατιὰν παραλαβὼν, καὶ προσποιησάμενος ἐφ' ἑτέρας τῆς Θράκης βαδίσσθαι πόλεις ὡς πολιορκήσων ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ τῶν τὰ βασιλίδος ἡρημένων πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ ἡ ἐφοδος μηνυθῆ, παρὰ τὸν Ἔθρον ἐστρατοπέδευσεν ὡς περαιωσόμενος εἰς τὴν ὑστεραίαν. Πέμψας δὲ καὶ πρὸς Πιγκέρνην τὸν ἀνεψιὸν, τὸ Πάμφυλον ἄμα χιλοῖς φρουροῦντα στρατιώταις, τὴν τε ἀκρόπολιν ἑτέροις ὀπλίταις καὶ ψιλοῖς τοξόταις ἑκατὸν, ἐκέλευε τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρὰν καταλιπόντα, καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς ἱππικῆς τριακοσίους, ὥστε φρουρεῖν τὴν κάτω πόλιν, τοὺς λοιποὺς ἀναλαβόντα, ἦκειν πρὸς αὐτὸν, ἀήλου δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἧς ἕνεκα καλοῖτο. Ὁ δ' ἡγησάμενος τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει μόνην φρουρὰν ἀρκέσειν πρὸς κατάσχεσιν τῆς πόλεως, τοὺς ἱππέας ἅπαντας παραλαβὼν, ἦκεν ὡς βασιλεῖα. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς τοῦ Βορέα πνεύσαντος δριμύτερον, ἄμ' ἡμέρᾳ κρυσταλοῦσθαι ἤρξατο ὁ ποταμὸς, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ἅπας διεφάνετο κρυσταλωθείς. Οὔτε δὲ τοσοῦτον εἶχε στερότης ὁ πάγος, ὥστε στέγειν τοὺς ἱππέας ἐπ' αὐτὸν περαιουμένους, οὔτε τοῖς συνήθεισιν ἀκατοῖς πρὸς τὸν πόρον δίοδον παρεῖχεν, ἀλλὰ τοῦ μὲν, στερότερος ἐφάνετο, τοῦ στέγειν δὲ τοὺς ἵππους, ἀδρανέστερος. Διὸ καὶ ἀπορίαν πολλὴν παρεῖχε πρὸς τὸν πόρον. Δυοκαίδεκα μὲν ὄν ἐστρατοπεδεύετο ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς ἡμέρας, περιμένων εἰ τρόπῳ δὴ τινι ἐγγένοιτο τὸν Ἔθρον διαθεῖναι. Ἐν ταύταις δὲ ἐκ Βυζαντίου τῇ Ἀδριανοῦ ἐπιγενομένοι στρατιώταις ἑξακόσιοι τὴν ἐπιχείρησιν ἀφείλοντο. Ἐν Παμφίῳ δὲ ἐπεὶ ὁ Πιγκέρνης οὐ παρῆν, ἔχων τὴν στρατιὰν ἦν ἐκείνοι ἐδεδοίκεσαν νεωτερίζειν, πρότερον τῶν φρουρῶν τινὰς χρήμασι διαφθείραντες, καὶ πείσαντες τὰ ἀγγεῖα λίθρα ἐκκενοῦν, ἐν οἷς ὕδωρ αὐτοῖς καὶ οἶνος, καὶ εἰ τι ἕτερον ὕγρον πρὸς πόσιν ἐφυλάττετο, οὐ γὰρ ἐκ πηγῆς ἀρύεσθαι ἐνῆν, ὡς ἐπίθυοντο ἠνυσμένην τὴν ἐπιβουλήν, πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν ἀκροπόλει φρουροὺς κοινῇ πᾶσα ἡ πόλις ἀναιροῦνται. Καὶ ἐκπολιορκήσαντες ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, παρεστήσαντο μάλιστα διψῆ πεισθέντες. Δήσαντες δὲ τοῦτε ἡγουμένους αὐτῶν, οἱ ἦσαν τρεῖς, καὶ τὴν φρουρὰν, ἐπεμψαν εἰς βασιλίδαν. Οὗς καὶ ἀτιμάσαντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ καὶ πᾶν εἶδος ἐπιδειξάμενοι ἐρεσχελίας, εἶχον ἐν δεσμοτηρίῳ. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς βασιλεῖα τὸν Καντακουζηνὸν πολλὴν ἐνεδείκνυτο ἀγνωμοσύνην, οὐδεμίαν ὕθρεως φειδόμενοι. Εἰς τοσοῦτον δὲ προήλθον ἀτοπίας, ὡς εἰ ποτε καὶ βασιλεὺς ὁ νέος Ἰωάννης προτοῖ τῶν βασιλείων ζασιτώνης εἶνεκα ὁ γὰρ δὴ αὐτῷ τῶν κοινῶν ἐπράττετο διὰ τὸ τῆς ἡλικίας πάνυ ἀτελής, ἐννεα γὰρ ἦν ἔτη γεγονῶς τελευτῶντος τοῦ πατρὸς ὑπὸ τῶν τὰ πράγματα ἐχόντων προπεμπόμενοι τινες, τὸν δῆμον διηρέθιζον καὶ ἀνδρα; καὶ γυναῖκα; ὥστε διόντος

πολλὰς Καντακουζηνού τοῦ βασιλέως καταχεῖν Α
λοδορίας καὶ ὡς μάλιστα ἀσέμνους. Καὶ τοῦτο
ἦσαν ὡς τι δῶρον τῶν ἡδέων προσάγοντες τῷ νέῳ
βασίλει. Σκοπὸς δὲ ἦν αὐτοῖς τῶν ὑβρεων οὐδὲν
μὲν ἤττον ὥστε καὶ τὸν δῆμον εἰς πλείονα ἐμβάλ-
λειν φόβον, ὡς εἰ περιγένοιτο ὁ βασιλεὺς πικρῶς
ἀμυνόμενος· διὰ τὰς ὑβρεις. Ὁ καὶ κατὰ σκοπὸν
ἐξέβαιναν αὐτοῖς. Πάντες γὰρ οἱ δῆμοι ὅσῳ μᾶλλον
ἐξεμαίνοντο, τοσοῦτον ἐδεδίασαν. Ἐκ τούτου δὲ ἀσύμ-
βητοι ἦσαν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ μᾶλλον ἐξεμαίνοντο
διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως πονηρὰν ἐλπίδα. Ἄλλως
δ' ὅπως καὶ πᾶσιν ὑπόνοιαν παρέχουσιν, ὡς εἰ μὴ
διέφθαρτο ἐκεῖνος καὶ ἐξησθένηκε παντάπασιν, οὐκ
ἂν οὕτω κατεφρόνουν. Οὐδὲν οὖν ἤττον καὶ διὰ τὰ
τοιαῦτα τὸ ὑβρίζειν αὐτοῖς ἐπετηδέυετο, μάλιστα
δὲ ἐν ἐκεῖνος πυθανόμενος, ἀπαγορεύη τὴν εἰρή-
νην, νομίζων κατὰ γνώμην τὰ τοιαῦτα πράττεσθαι Β
τῇ βασιλίδι. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς· οὕτω δεινὸν ἐφαίνετο
τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, ὅσον ἀγειν κίνδυνον ἢ εἰρήνην
ἐνομιζέτο. Διὸ καὶ πάντα ἐπενούουν καὶ ἐμυχανώντο,
ὥστε μὴ γενέσθαι. Ἐπὶ τῆς βασιλίδος μέντοι οὐκ
ἀσέμνως οὕτως ἐλοιδόρουντο· ὀργῇ γὰρ πρὸς τοὺς
οὕτως ἀσελγαίνοντας ἐφέρετο· ἀλλ' ἠρώτων μόνον
τὰ δεινότατα, καὶ παλιῆν κατεψηφίζοντο σκαιότησα
καὶ πονηρίαν τρόπων, ὅτι τοσοῦτων παρὰ βασιλέως
ἀπολελαυκῶς καὶ οὕτω φιληθείς, ἀχάριστος ἐκ δια-
μέτρου καὶ κακῆς περὶ τοὺς ἐκεῖνον παῖδας ὤπται.
Ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὕτως ἠκολάσταινον περὶ τὴν
γλύπταν. Καὶ ὁ πατριάρχης ὀλίγα ἢ οὐδὲν φροντι-
ζων τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, αὐτὸν τε βασιλέα
μηδεμίαν πρόφασιν πρὸς τὸν πόλεμον παρεσχήμε-
νον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ πολλάκις δεηθέντα διαλύσε-
σθαι, ἀφορισμῶ ὑπέβαλεν ὡς κακὸν ὁφθέντα περὶ
βασιλίδος, καὶ εἰ τις αὐτῷ συνειή. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς οὐ μόνον αὐτὸς τάναντιώτατα ἐφαίνετο
ποιῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνόντας ἀναπέθων. Οὐ γὰρ μόνον βασιλίδι εἰ ποτε ἔδει μνημονεύειν, διὰ πάτης
εὐφροσύνης ἦγεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀξιωμάτων μᾶλλον, ἢ τῶν ὀνομάτων προσηγόρευε,
τῶν ἐξ Ἀνδρονίκου μέντοι τοῦ βασιλέως ἐκάστῳ δεδωρημένων, ἐπεὶ τὸν ὑστερον ὡς παρὰ δίκην
γεγενημένων τὰ πολλὰ ἀπέστεργε. Τῶν συνόντων δὲ ἐπ' αὐτοῦ τινος τὸν παρακοιμώμενον καὶ ἔτε-
ρὸν τινα τῶν ἐν Βυζαντίῳ ὑβρίσαντος αἰσχυρῶς, ἐκέλευσε τυπηθῆναι, γυναιξὶ φάμενος πορνεο-
μεναις προσήκειν τὰ τοιαῦτα, ἀνδράσι δὲ τὸ μάχεσθαι.

CAPUT XXXI.

Tribus praefectis se purgat Cantacuzenus de accepto imperio et consilio non communicato. Omnes offensi, societatem recusant. Syrges iniquior, apud Pheras ejusdem facultates invadit. Ejus amicos fortunis spoliat et immaniter tractat. Protostrator mutat mentem; Thessalonicam se traditurum promittit. Chreles Triballus et amicus, Cantacuzenum ad Occidentem invitat. Consultatio quo eundem, et duplex sententia; posteriori assentitur imperator.

Πρὸς μέντοι τὸν ἐπαρχον τὸν Μονομάχον ἐπιτρο- Δ
πέυοντα Θεσσαλίας, καὶ Συναδηγὸν τὸν πρωτοστρά-
τορα Θεσσαλονίκης τότε ἀρχοντα, καὶ Συργὴν
Ντελενουζίας τὸν βασιλέως Ἀνδρονίκου ἀνεψιὸν, τὸν
Κύπρου βήγδς υἱὸν, Φερῶν καὶ αὐτὸν ἀρχοντα, οὐ
καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου πε-
ρίοντος ἔτι, τῷ υἱῷ Μανουὴλ ὁ τότε μέγας δομέστι-
κος κατηγγύησε, πρεσβείαν πέμπομεν ὁ βασιλεὺς,
αἰτίας ἑαυτὸν ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἀπολύων, ὡς
οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐπιβούλου καὶ πονηρᾶς, οὐδ'
ἐπιθυμίας τιμῆς βασιλικῆς τὰ τοιαῦτα νειωτρισθεῖν,
ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πόλεμον ἀκήρυκτον
ἐξενεγκόντων κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀκων εἰς ταῦτα

Cæterum ad Thessaliæ prætorem Monomachum, et protostratorem Synadenum, Thessalonicæ tum præfectum, et Syrgem Nteleuziam, imperatoris Andronici consobrinum, Cypriorum regis filium, Pherarum et ipsum præfectum, cujus etiam filiam **451** superstite adhuc imperatore Manueli filio magnus tum domesticus desponderat, legatos imperator misit, culpam factorum a se removens, ista scilicet non insidiose et maligna mente, nec cupiditate majestatis imperatoris molitum, sed propter Byzantinos, bellum non ante denuntiatum sibi inferentes, huc se compulsum: et rebus ita postulantis, antequam cum ipsis posset commu-

dicare consilium, quæ visa essent sibi et sociis
omnibus conducere, confecta esse : orabatque, ne
idcirco quasi despecti indignarentur, sed si quid
factum, quod factum non oportuisset, rerum ne-
cessitati ascriberent. Prætor igitur nec legationem
admisit, nec ad bellum prorupit, sed communio-
nem tantummodo recusavit. Perinde protostrator
imperatorem ut amicorum valde immemorem insi-
mulabat, quod nimirum se, qui tam multis annis
tantam ei benevolentiam navasset, ut quempiam
pene vulgarem ac plebeium contempsisset, idque
cum rem tam arduam meditaretur : nihil tamen
legato fecit mali, nisi quod mox ad dominum
suum reverti jussit. At Syrges sive ex antiquiore
quodam causa succensens, sive tum primum quod
se contemptum suspicaretur, exandescens, et ver-
ba legatorum ut nihil sincerum continentia, sed
dolose conficta rejecit, addens, etsi a Cantacuzeno
inter homines trioboli esset numeratus, tamen
reipsa declaraturum, se cum amicis prodesse, tum
inimicia obesse posse quamplurimum, et legatos
in carcerem inclusit : Demetrium nempe Casandre-
num, et Lascarim magnum chartularium. Cumque
Cantacuzenus Pheris haberet non solum pecoris,
sed et tritici aliarumque frugum ingentem nume-
rum, propterea quod ampliores ac plures ei hic
quam apud urbes alias possessiones erant, omnia
statim ad se avertit. Quo firmior suspicio fuit,
armis imperatorem appetiturum, quod sciret (ut
est credibile) majores ex dissidio cum illo, quam
ex concordia fructus sese percepturum, quantum-
vis primis ab eo amplissimisque honoribus au-
geretur. Nec solum tam opulentum subito evadere,
sed insuper amicos ejus, qui permulti Pheras in-
colebant, scrutabatur, bonisque omnibus nudatos
immaniter puniebat. Et cum antea ad hoc esset
propensissimus, tum præsertim nihil ad crudelita-
tem reliqui facere contendebat, et Byzantinos
longo intervallo superabat in omnibus, si verbo-
rum contumelias excipias; in 452 hoc quippe
uno modestius se gerebat. Connubium autem filia,
quod prius filio imperatoris promiserat, rescidit.
Tunc igitur ob inclementiam hiemis, quæ Byzan-
tio exierant et quæ Hydymotichi erant copiae, con-
currere nequiverunt. Interim protostrator facti
penitens, quod legationem repulisset, per intimum
quemdam occulte urbem Thessalonicam impera-
tori se traditurum pollicetur; esse enim illic, qui
ei faverent, quam plurimos; et monebat, ne cun-
ctaretur, sed veris initio accederet, multum se
ejus rationibus commodaturum. Similiter et Chre-
les, qui aliquando ex Triballis ad Andronicum
transfugerat, sese cum mille militibus, et tribus
oppidis dederat : quæ Romanis subjecta, Andro-
nicis inter se belligerantibus, Triballi incolis de-
ditionem facientibus occuparant. Hic itaque Chre-
les pecunia instructus, et exercitum sub se non
aspernandum habens, et antea imperatori Canta-
cuzeno amicissimus (per quem et Andronici ami-

A ἐξηνηγεμένους· ὅθεν καὶ τῶν πραγμάτων ἐπιγίν-
των, καὶ πρὶν αὐτοῖς κοινώσασθαι τὴν γνώμην, ἀ-
αὐτῷ τε καὶ πᾶσι τοῖς συνοῦσι λυσιτελεῖν ἔδοξε
καταπεπράχθαι. Ἡξίου τε μὴ διὰ τὰ τοιαῦτα δυσ-
χραίνειν ὡς παροφθέντας· ἀλλ' εἴ τι καὶ τῶν μὴ
δεόντων γένοιτο, ἀνάγκη τῶν πραγμάτων προσο-
γίζεσθαι. Ἐπαρχος μὲν οὖν οὐτε τὴν πρεσβείαν
προσιδέξαστο, οὐτ' εὐθύς πρὸς πόλεμον ἐκινήθη,
ἀλλὰ τὴν κοινωσίαν μόνον ἀπηγόρευεν. Ὁμοίως δὲ
καὶ πρωτοστράτωρ πολλὴν τοῦ βασιλέως ἀμνημο-
σύνην τῶν φίλων κατηγορεῖ, ὅτι δὴ αὐτὸν πολλὴν
τῆς εἰς ἐκεῖνον, εὐνοίας ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἀπέδειξεν
ἐπιδειγμένον, ὡς τινὰ τῶν πολλῶν ὀλίγον διαφέ-
ροντα περιεῖθε καὶ ταῦτα τοιοῦτοις μέλλων ἐγγει-
ραῖν. Οὐδὲν μέντοι·δεῖνδν ἐργαστο εἶν πρεσβευτὴν,
B ἀλλ' ἐκέλευεν αὐθις· ἀναστρέφειν πρὸς τὸν πέμ-
ψαντα. Συργῆς δὲ, εἶτε καὶ ἐκ προφάσεως τινος
ἀρχαιότερας μνηνίον, εἶτε καὶ τότε πρῶτον ἐκ τοῦ
παρεωρῆσθαι ὑπωπευκέναι πρὸς ὀργὴν ἐξήγετο,
τούς τε λόγους τῆς πρεσβείας ὡς ἔχοντας οὐδὲν
ὀγίαις, ἀλλ' ἀπάτη συνεσκευασμένους, ἀπεπέμπετο,
φάσκων ὡς εἰ καὶ παρ' ἐκείνῳ τῶν μηδεὸς ἀξίων
ἐνομισθῆ, ἀλλ' αὐτὸς ἀτοῖς ἐργοῖς ποιήσῃν κατα-
φανὲς, ὡς τοὺς τε φίλους ὠφελεῖν, καὶ τοὺς πολε-
μίους βλάπτειν δύναίτο τὰ μέγιστα, καὶ τοὺς
πρέσβεις εἰς τὸ δεσμητήριον εἰσήγεν· οἱ Δημήτριός
τε ἦσαν ὁ Κασανδρῆνός καὶ Λάσκαρ, ὃς ἦν μέγας
χαρτουλάριος τὴν ἀξίαν. Ὄντος δὲ ἐν Φεραῖς οὐ
βροσκημάτων μόνον πλήθους Καντακουζηνῷ τῷ
C βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ πυρῶν καὶ καρπῶν τῶν ἄλλων
διὰ τὸ μεγάλας καὶ πλείστας κτήσεις μάλλον, ἢ
κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐντυθοῖ κεκτηῖσθαι, πάντα
ἐποίητο ἴδια εὐθύς. Δι' αὐτὸ καὶ μάλλον ὑπωπευθῆ
τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἤρῃσθαι, συνιδῶν, ὡς
εἴκεν, ὡς ἐκ τῆς διαφοράς τῆς πρὸς ἐκεῖνον μεῖζον
δύναίτο καρποῦσθαι, ἢ τῆς ὁμοιότητος, εἴ γε καὶ τῶν
πρώτων καὶ μεγίστων ἀπολαύει παρ' αὐτῷ τιμῶν.
Οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων τοσοῦτων ὄντων κύριος ἦν
εὐθύς, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους διηρεύων, οἱ ἦσαν ἐν
Φεραῖς πολλοί. Καὶ πάντων τὰς οὐσίας ἀφαιρού-
μενος, ἐκώλαζεν ἀπανθρώπως· ἦν γὰρ δὴ πρὸς
τοῦτο πρότερόν τε ἔχων μάλιστα ἐπιβροῦς, καὶ
τότε μάλιστα ἐφιλονέκησε μηδεμίαν ὠμότητος
ὑπερβολὴν ἀπολιπεῖν. Πολλῷ γὰρ τῷ μέτρῳ τοὺς ἐν
D Βυζαντίῳ παρήλασεν ἐν πᾶσι, πλην τῆς ὕβρεως· ἐν
τούτῳ γὰρ μόνῳ ἀωφρονεῦντα ἑαυτὸν παρέχετο.
Τὴν τε μνηστειαν τῆς θυγατρὸς ἦν πρότερον πρὸς
τὸν βασιλέως υἱὸν πεποίητο, διέλυσε. Τότε μὲν αὖν
χειμῶνος ἐξαισίου ἐπιγενομένου, ἢ τε ἐκ Βυζαντίου
καὶ ἢ ἐκ Διδυμοτείχου στρατιὰ ἠσύχαζον, μὴ δυ-
νάμενοι ἀλλήλοις ἀντεπεξίναί τι διὰ τὸν χειμῶνα.
Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἐκ Θεσσαλονίκης
ὅτι τὴν βασιλείας ἀπέπατο πρεσβείαν μεταμαληθεῖς,
τῶν αἰκιοτάτων πέμψας τινὰ, κρύφα διελέγετο ὡς
Θεσσαλονικὴν παραδώσων· εἶναι γὰρ αὐτῷ τοὺς
συμπράττοντας ἐκεῖ πολλούς. Συνεβούλευε τε μὴ
μέλλειν, ἀλλ' ἅμα ἦρι ἦκειν πρὸς αὐτὸν, ὡς πολλῆς
αὐτῷ ὠφελείας ἐσομένης ἐξ ἐκείνου. Ὁμοίως δὲ
καὶ Χρέλης, ὃς ἦν πρότερον πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν

Βασιλέα ἠτοποληκῶς ἐκ Τριβαλῶν, στρατιώτας τε ἔχων χιλίους, καὶ πόλεις τρεῖς παραδεδωκῶς, κατὰ τὸν πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἀνδρονικῶν βασιλέων πόλεμον κατέσγον οἱ Τριβαλοὶ τῶν κατεχόντων Ῥωμαίων παραδόντων. Οὗτος δὴ οὖν ὁ Χρέλης χρημασί τε ἐβρωμένος, καὶ στρατιάν ἔχων ἀξιόλογον ὑφ' αὐτῷ, καὶ πρότερον βασιλεὶ τῷ Κωντακουζηνῷ ἐς τὰ μάλιστα φίλος ὢν, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ Ἀνδρονικῷ προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, πέμφας καὶ αὐτὸς, ὅτι τε αἰροῖτο ἐδήλου τὰ ἐκείνου, καὶ παρήναι καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐσπέραν μᾶλλον τρέπεσθαι, ὡς οὐ φαύλης τινὸς αὐτόθεν ἐσομένης ὠφελείας. Βασιλεὺς δὲ ὁ Κωντακουζηνός, ἐπεὶ ἕαρος ὥρα ἦδη ἦν, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἐκ τῶν συνόντων, πρὸς ὃ τι χρὴ τρέπεσθαι ἐσκέπτοντο. Ὅσοι μὲν οὖν ἐκ Βυζαντίου ἦσαν, τὴν εἰς Βυζάντιον μᾶλλον συνεβούλευον αἰριεῖσθαι εἰσβολήν ὡς ἦν κρατήσεων ἐκείνου, εἶναι δὲ οὐκ ἀγενεῖς ἐλπίδας, πολλῶν ἐκεῖ τὰ βασιλείας ἡρημένων, μεγάλων ἀπαλλαγόμενοι καὶ πόνων καὶ κινδύων. Οἱ δ' ἐσπέριοι τοῖς ἐκ τῆς ἐσπέρας προσέχοντι φωντο μᾶλλον πράγμασι δεῖν, ὡς οὐκ ἐκπελεμωμένοις βασιλεῖ, ἀλλὰ προσωρήσουσι διὰ τὴν εὐνοίαν ῥαδίως. Τὰ δ' ἐν Βυζαντίῳ μεγάλης δελεῖσθαι τῆς παρασκευῆς, πολλῶν ὄντων ἐκεῖ τῶν πολεμικῶν βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐναγόντων πρὸς τὸν πόλεμον. Οἷς δεῖ ἐπιστρατεύειν ἐπανήκοντας ἐκ τῆς ἐσπέρας, καὶ μεγάλην ἐκείθεν περιβεβλημένους δύναμιν. Τὸ μόνον μισθοφορικὸν τῆς στρατιᾶς, καὶ ὅσοι τῶν βασιλέως ἦσαν οἰκετῶν, ἐις τὴν πόλιν πρὸς οὐδὲν ἄλλ' ἐτόιμοι ἦσαν πρὸς ὃ τι ἐν βασιλείᾳ δοκῆ λυσιστελεῖν τρεφόμενοι καὶ αὐτοί. Βασιλεὺς δὲ οὐκ ἔρασκε δεῖν τοὺς ἐκ τῆς ἐσπέρας καλοῦντας, ὅτις τῆς τηλικούτους περιορῶν καὶ μὴ καλοῦντων γάρ, εἰ μόνον ἕλπις τις ὑπεφαίνετο βεβαία, τοῦ προσάξεσθαι αὐτοὺς ἐκεῖ παραγενομένους, ἤμην ἂν οὐδεμιᾶς ἀπηλλαγμένοι μέμψως, εἰ τοσαύτην δύναμιν προείμεθα ἐκόντες. Νυνὶ δὲ, καλοῦντων τε αὐτῶν, καὶ βεβαίαν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων παρεχόντων τὴν πειράληψιν, οὐτε λυσιστελεῖς, οὐτε σῶφρον παριδεῖν ἄλλὰ δεῖν καὶ τὴν ἐκείνων προσλαβόντας δύναμιν, οὐτῶ χωρεῖν ἐπὶ τοὺς ἄλλους. Δέος γὰρ μὴ καὶ ταύτης ἀμελήσαντες, ἀντὶ συμμάχου καὶ φίλης, πολεμίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπισηφίζοντο, οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δ' ἀνάγκη.

CAPUT XXXII.

Quos Didymotichi Cantacuzenus imperator duces equitum et suburbanorum reliquerit. Cum quibus exierit. Defectio Constantinii Palæologi. Bera castellum tentatur, et propter monachos ei parcitur. Joannes Batatzes id in fidem imperatricis redigit. Ejus timor. Obsidio Peritheorū. Batatzes promissa turpiter fallit.

Πρὸς μὲν οὖν Διδυμοτεῖχῳ βασιλεὺς τὴν γυναῖκα κατέλειπεν ὁ βασιλεὺς ἅμα θυγατρᾶσι τρισί, καὶ δοῦκὶ Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῳ παιδί, ᾧ Μαρίαν συνώκησε τὴν θυγατέρα, ἀδυνάτως ἔχοντι στρατεύεσθαι διὰ τὴν ἡλικίαν, ἔτι γὰρ παρῆμειθε τὴν παιδικήν· στρατιάν τε ἰππικὴν ὄσσην ἕτο ἀρξέσειν πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων, καὶ Βυζαντίου

A citiam adeptus fuerat) misit ipse quoque significatum, se ejus partes sequi, cum cohortatione, uti ad Occidentem se converteret, utpole non minimos ibi utilitatis fructos inventurus. Cantacuzenus cum jam vernum tempus adesset, coacto suorum concilio, quo eundum esset, deliberabat. Byzantini omnes expeditionem Byzantinam antecapiendam decernebant; nam si ea urbe potirentur (esse autem potiundi præclaram spem), multis ibi imperatoris partes amplectentibus, magnis deinceps et laboribus et periculis fore liberis. Occidentales autem magis ad res Occidentis incumbendum censebant; quippe haud esseratis illic in imperatorem mortalibus, ac proinde ob benevolentiam non difficile ad ejus imperium accessuris. B Adversus Byzantinos opus fore magno apparatu, quando illic multi sint ejus hostes acerbissimi, qui et alios ad arma exsuscitent: in quos ab occidente auctos potentia reversos, movere oporteret. Mercenarii et domestici imperatoris nullum discrimen faciebant, parati ire quo ille consultum putaret. Cujus hæc fuit sententia: Occidentales ultro vocantes, et tam multi haud negligendi sunt; qui si vel non vocarent, et solum aliquid exploratæ spei subostenderetur, ad nos se adjungerent, si ibi essemus. Tanta igitur accessione virium sponte dimissa, quam vituperationem non meremur? 453 Nunc quoniam ipsi accersunt, et certum est, nos rerum illie potituros, non habet quidquam nec utilitatis, nec prudentiæ, tantæ opportunitati deesse, sed illorum quoque assumendæ vires, et sic demum alii subjugandi sunt. Timeundum quippe, si eos non curaverimus, ne pro amicis et sociis, hostes una cum cæteris experiamur. His, et aliis pars volens, pars invita calculum adjecerunt.

ἔξομεν. Οὕτως ἐκόντος βασιλέως, καὶ οἱ ἄλλοι

Jacobi Pontani notæ.

(83) Apud Euripid. in *Hecuba* Polydorus, mini-mus natum Priami, de se: Ν:ώτατος δ' ἦν Πριαμίδων· ὃ καὶ με τῆς Ἰπεξέμεψεν, οὐτε γὰρ φέρεται ὄπλα, Οὐτ' ἔγχος οἷός τ' ἦν νέψ βραχίονι.

Eramque natu Priamidum novissimus: Atque hac foras potissimum me gratia Submitit, ut cui nec ferundæ lanceæ Et ad arma nondum tenera sufficeret manus.

præter eos qui paulo post supervenerant, equites mille, quorum ducēs Manuel Tarchaniota, Georgius Phracases, Joannes Palæologus aulae primicerius, et Georgius Glabas. Suburbanis valle amplis præfectos octo, quorum quisque mille sagittarios regebat, et primarium omnium ducem Manueleum Asanem, uxoris fratrem constituit. In Thracia urbes universæ simul, eo neglecto, ad Augustam se aggregarunt: castellum Emphythium, quod ipse adhuc vivo imperatore a fundamentis exadificarat, in fide manebat. Ipse Matthæum et Manuelem filios, et uxoris germanum Joannem Asanem, nec non Angelum pincernam consobrinum, nobiliumque et consanguineorum multos secum habens, cum numero et forti exercitu Didymoticho egressus est tertio Nonas Maias, indicatione decima, præmisso Constantino Palæologo, Michaelis ducis despotæ filio, cujus opera, quæ in rem essent, præpararet. Qui mox Pheris ad Syrgem defecit, sive quod domui suæ timeret (illic enim habitabat), sive quod ex urbium defectione Cantacuzeni fortunam afflictum iri augurabatur. Imperator tametsi ex anteacto tempore non bonæ spes affulgerent, ad Beram constitit. **454** Qui locus cum equis lætum pabulum affatim suppeditaret, non enim id ubique (ut vere adhuc recenti) suppetebat, dies ibidem non multos consumpsit, in quibus castellum tentavit, si per deditionem occupare posset; vi enim subigere propter monachos incolas nolebat. Videbat enim si vi caperetur, lege militari monasterium quoque diruendum (84). Quam ob causam nec assidue obsidendo oppugnabat, sed opinionem tantum præbebat, quasi se ad muros adoriundos compararet. Monachi vero qui intus erant, et alia turba ex agrestibus collecta, an propter defectionem trepidi (prius namque imperatoris præsidium, et præfectum ipsis datum fraude circumventos, vinculisque implicitos ad imperatricem miserant), an etiam alia quadam de causa, et muris structura validissimis animosissime se defendebant, nec de compositione verbum audire sustinebant. Interea Joannes Batazes Byzantio noctu clam (propter causam enim jam expressam castellum certo constanterque non oppugnabatur), cum parva manu ingressus, id sub Augustæ imperium redegit, et Cantacuzeno ejus obtinendi spem abstulit. Muto igitur inde exercitu, Anastasiopolim (Andronicus Peritheorium appellavit) processit, quam per dies quatuor et viginti circumsidens oppugnavit. Etiam ad Chrelem et protostratorem Thessalonicensem de adventu suo miserat, et nosse volebat, num idem esset eorum erga se animus, qui hæctenus. Batazes (porro cui ab imperatrice rerumque rectoribus belli contra Cantacuzenum administratio commissa erat) cum militibus quos Byzantio adducebat, et ex Thraciæ ac Rhodopes

Ἀ ἐφ' ὧν ἐσομένης. Πρὸς γὰρ τοῖς ὑστερον ὀλίγοι ἐπιγενομένοις, χίλιοι ἦσαν, ὧν ἤρχον Μανουὴλ ὁ Ταρχανειώτης, καὶ Φακρασὴς Γεώργιος, καὶ τρίτος ὁ τῆς αὐτῆς περιμικηρίου Παλαιολόγος ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁ Γλαβᾶς Γεώργιος σὺν τούτοις. Ἐπὶ δὲ τῆς ἔξω Διδυμοτείου συνοικίας οὕσης πολλῆς, ἐτέρους ἐπέστησεν ἄρχοντας ὀκτώ, ὧν ἤρχεν Ἐκατος χιλίων τοξοτῶν. Στρατηγὸν δὲ ἐπὶ πᾶσι τὸν γυναικῆς ἀδελφὸν Ἀσάνην κατέλιπε τὸν Μανουὴλ. Πόλεων δὲ τῶν κατὰ τὴν Θράκην ἀπασῶν οὐδεμία αὐτῷ προσεῖχεν, ἀλλὰ πᾶσι πρὸς βασιλίδι συναπέστησαν, πλὴν τοῦ Ἐμψυθίου φρουρίου, ὃ αὐτῷ περιόντος ἔτι βασιλέως ἠκοῦμ' ἔμνητο αὐταῖς κρηπίσιν. Αὐτὸς δὲ τοὺς τε υἱοὺς ἔχον Ματθαῖον καὶ Μανουὴλ, καὶ τὸν γυναικῆς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Ἰωάννην, ἔτι τε **Β** Ἄγγελον πεγκέρην τὴν ἀνεψιδόν, καὶ τῶν εὐγενῶν καὶ καθ' αἷμα προσηκόντων οὐκ ὀλίγους, τὴν στρατιάν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν οὕσαν παραλαβὼν, ἐξῆλθε Διδυμοτείου πέμπτη Μαρτίου ἱσταμένου τῆς δεκάτης ἰνδικτιῶνος. Προῦπεμπέ τε ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον, τὸν δεσπότην Μιχαὴλ τοῦ δουκὸς υἱόν, ὡς δι' αὐτοῦ τῶν δοκούντων λυσιστελεῖν τινα προπαρασκευασόμενος. Ἔ) δ' αὐτίκα πρὸς Συργὴν ὀφίστατο ἐν Φεραίς, εἶτε περὶ τῆς οικίας δεῖσας, Φεραῖοι γὰρ συνῶκει, εἶτε καὶ οἰωνισάμενος ἐκ τῆς τῶν πόλεων ἀποστασίας, ὡς οὐ κατὰ βροῦν βασιλέως Καντακουζηνοῦ τὰ πράγματα χωρήσει. Βασιλεὺς δὲ, καίτοι τῶν πραττομένων οὐ πάνω χρηστὰς ἐλπιδας παρεχόντων, τὴν στρατιάν ἔχων, **Γ** ἐστρατοπέδευσε ἐν Βήρᾳ. Ἀφθονίαν δὲ ἔκει' τοῖς ἔσποισι τοῦ τόπου παρεχόντων τροφῆς, οὕτω γὰρ ἦν ἀπολαύειν ἀφθόνου πανταχοῦ διὰ τὴν ὥραν ἄρτι ἀρχόμενου ἔαρος, παρέμεινε ἡμέρας οὐ πολλὰς. Ἐν ταύταις δὲ τοῦ φρουρίου ἀπεπέτρα, εἰ δύναίτο κατασχεῖν ὁμολογῆσαι. Βία γὰρ παραστήσεσθαι οὐκ ἤθελε διὰ τὸ μοναχοὺς τὸ φρούριον κατοικεῖν· συνορῶν ὡς εἰ βία ἰκρατηθεῖη, οὐδὲν ἔσται λοιπὸν, ἢ ἀνάστατον γίνεσθαι τὴν μόνην πολέμου νόμῳ παρούμενην. Οὐ δὴ ἔνεκα οὐδὲ συντόνων ἐπολιόρκει, ἀλλὰ δόκῃσιν παρεῖχε μόνον, ὡς πρὸς τειχομαχίαν παρασκευαζόμενος. Μοναχοὶ δὲ οἱ ἔνδον ὄντες, καὶ ὁ ἄλλος ὁμιλος ἐξ ἀγροτῶν συνειλεγμένοι, εἶτε διὰ τὴν ἀποστασίαν θεδοικότες· τὴν γὰρ βασιλέως πρότερον φρουρὰν, καὶ τὸν ἄρχοντα ὃν ἐπέστησεν αὐτοῖς, ἀπάτη κατασχόντες δεσπότας ἐπεμψαν εἰς βασιλίδι· εἶτε καὶ τρόπῳ δὴ τινι ἐτέρῳ, ἡμύνοντό καρτερώτατα ἀπὸ τῶν τειχῶν ὀχυρωτάτων ὄντων ἐκ κατασκευῆς, καὶ οὐδ' ἄκροισι ὡσεὶ προσέεντο τοὺς περὶ συμβάσεως λόγους. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Βατάζης Ἰωάννης ἐκ Βυζαντίου νυκτὸς διαλαθὼν, οὐ γὰρ ἀτφαλῶς τὸ φρούριον ἐπολιόρκειτο διὰ τὴν εἰρημνῆν αἰτίαν, ἅμα ὀλίγοις στρατιώταις εἰσελθὼν, περιεποίησέ τε τὸ φρούριον βασιλίδι, καὶ βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ τὴν ἐπιχείρησιν ἀνέλπιστον ἐποίησε. Ἀναστῆσας τοῖνον ἐκεῖθεν τὴν στρατιάν, εἰς τὴν Ἀναστασίου πόλιν, ἢ Περιθεώριον ὑπὸ βασιλέως

Jacobi Pontani notæ.

(84) Græcis μονή est monasterium, quasi dicas mansionem (quare etiam scriptoribus ecclesiasticis

Latinis mansionarius, mansionis incola, habitator, id est, monasterii.

Ἄνδρονίκου προσηγήρευτο, ἐγένετο, καὶ περιεκάθητο πολιορκῶν ἐν τέσσαρασι καὶ εἴκοσιν ἡμέραις. Ἦν γὰρ δὴ καὶ πρὸς Χρῆσταν καὶ πρωτοσπράταρα τὸν Συναδηνὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τοὺς μηνύσοντας τὴν ἐκείνου ἀριζὴν πεπομφῶς, καὶ περιέμενε μαθεῖν, εἰ τὰ ἴσα ὡσπερ καὶ πρότερον περὶ αὐτοῦ διανοοῦνται. Βατάτζης δὲ τοὺς τε στρατιώτας, οὗς ἐκ Βυζαντίου ἦκεν ἔχων ἐπαγόμενος, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Θράκην καὶ Ῥοδόπην πόλεων οὐκ ὀλίγην στρατιὴν συνειλοχῶς, οὐκ ἀξιόμαχον δὲ ὅμως πρὸς τὴν βασιλείωσ, ἦν γὰρ δὴ ἐκ βασιλίδος καὶ τῶν ἄλλων τῶν τὰ πράγματα ἀγόντων τὸν πρὸς ἐκείνον ἐπιτετραμμένους πόλεμον, ἐρείπετο οὐκ ἐγγύθεν, ἀλλὰ μὲν ἡμέρας ὀδὸν διέχων, διὰ πολλῆς πεινούμενος σπουδῆς τὸ μὴ τῇ βασιλείωσ στρατιᾷ περιτυχεῖν ἦδει γὰρ οὐ χωρὶς ζημίας ἀπαλλάξων. Περιθεωρίου δ' ὑπὸ βασιλείωσ πολιορκουμένου ἀκριβῶς, πᾶσαν μὲν ἐκίνει μηχανὴν, ὡς ἅμα τισὶν ὀλίγοις εἰ δύναται, πλειοσι γὰρ οὐκ ἐνὴν διαλαθεῖν, παρελευσόμενος εἰς τὴν πόλιν καὶ φυλάξων. Ἦνυε δὲ οὐδὲν, βασιλείωσ τῆς πολιορκίας συντόνωσ ἐχομένου. καὶ διὰ πάσης ποιουμένου φυλακῆς ἢ μηχανήματά τε γὰρ παντοδαπὰ καὶ κλίμακας πρὸς τὴν τοιοῦτον παρεσκεύαζε. Βατάτζης δὲ οὐδενὶ τρόπῳ τοῖς πολιορκουμένοις βοθηεῖν δυνάμενος, πρὸς βασιλέα πέμψας, τὴν τε εὐνοίαν ὡμολόγει τὴν προτέραν, καὶ ὡς οὐδὲν ἦετον ἢ πρότερον, καὶ νῦν εὐνοὺς τέ ἐστιν αὐτῷ καὶ τῶν μάλιστα φιλοῦντων. Ἀνάγκη δὲ τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν τοῦ μὴ παρὰ τοῖς ἄρχουσι Ῥωμαίων ὑποπετεύεσθαι. Οὐ δὴ ἔνεκα καὶ νῦν τὰ δοκοῦντα λυσιτελήσειν συμβουλεύειν. Κηδεσθαι γὰρ οὐ Ῥωμαίων μόνον τὰ ἔσχατα ἐκ τοῦ πολέμου πεισομένων, ἀλλὰ καὶ σοῦ διὰ τὴν φιλίαν. Ταῦτα δὲ ἐστὶ, τὸν πόλεμον καταθέμενον, σπονδὰς ποιήσασθαι πρὸς βασιλέα περὶ τῆς εἰρήνης. Καὶ εἶγε κατὰ γνώμην αὐτῷ εἶη, αὐτὸν πρὸς βασιλέα ἢ τάχιστα δύναται ἀπελθόντα διαλέξεσθαι περὶ εἰρήνης ἢ οὐκ εἶη, καὶ πείσειν ῥῆστα, τὴν δύναμιν, ἣν ἔχεις φανερὰν ποιήσαντα. Ἐκείνους γὰρ τῶν λίαν οἰομένων ἄσθενεστάτων προθύμως ὠρμηθῆσαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ μὲν οὖν Βατάτζης τοιαῦτα ἐπεσέβητο. Βασιλεὺς δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο τοὺς λόγους, καὶ πρὸς τινὰ ἐκέλευε τόπον συνελθεῖν αὐτῷ, ἐν ᾧ περὶ τοῦ ἢ χρῆ γενέσθαι τὴν εἰρήνην διαλέξονται ἢ μηδὲν τε μελλήσας, πρὸς τὸν συντεθειμένον ἦλθε τόπον, τὸν Βατάτζην περιμένων. Ὁ δ' εἶτ' αὐτῷ ὑφ' ἑαυτοῦ, εἴθ' ἑτέρου συμβουλεύοντος πεισθεῖς, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀνεβάλλετο, τῆς μὲν εἰρήνης ὑμῶν τῶν β. σ. λέων μάλιστα βούλεσθαι εἰπὼν αἰτιώτατος γενέσθαι, δεοικέναι δὲ μὴ οὐδεμίαν βησιν ἑκατέρωσ παρασχόμενος ἑαυτῷ τῶν μεγίστων συμφορῶν αἰτιώτατος κατασταλῆ. Διὸ οὐδὲ πρὸς αὐτὸν τετολημκέναι νῦν ἐλθεῖν. Τοὺς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ τῶν πραγμάτων ἄρχοντας, καί τοι μηδεμίαν ὑποφίας πρόβασιν παρσχομένῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα πάσῃ πράττειν σπουδῇ, καὶ αὐτοῦ ἀφροσθηκῶτι διὰ τὸ μὴ τὴν τῶν ὄντων στέρησιν καὶ φιλάτων καὶ γυναικῶσ φέρειν δύνασθαι, ὅμως οὐδὲν πεπεικέναι ὡς πιστῷ περὶ αὐτοὺς προσέχειν, ἀλλὰ πρόβασιν τινὰ ζητεῖν ἐξ ἧς διαφθεροῦσιν. Ἦν ἔνεκα οὐδ' ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ὡσπερ εἶπεν εἰς Βυζάντιον δύνασθαι ἐλθεῖν. Βασιλεὺς δὲ εἰρήνης μὲν ἔφασκε καὶ μάλιστα ἐπιθυμεῖν οὐκ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἢ τῶν ἄλλων ὠφελεία; ἔνεκα. Εἰς π. οὐπτερον δὲ κίνδυνον ἐμβάλλειν ἑαυτὸν οὐδένα ἀναγ-

A urbibus non modica adjuncta manu, quia se imperatori imparem cernebat, non prope, sed intervallo unius diei insequabatur, perquam sollicitè cavens, ne in ejus copias incideret; sciebat enim sine clade se non evasurum. Peritheorio autem ab imperatore arcte obsesso, omnem rudentem movebat, ut cum paucis quibusdam (quia cum pluribus non licebat) clandestine in urbem ejus tutandæ causa irrumperet. Sed frustra. Nam imperator assidua obsidione instabat, et omnes aditus custodia sepiebat, machinasque omnigenas et scalas ad mœnia conscendenda comparabat. 455 Batatzes cum obsessis nulla via posset succurrere, ad imperatorem mittens, et pristinam benevolentiam profiteretur, et æque ut prius studiosissimam illius fore promittit; ad vitandam vero suspicionem apud Romanorum archontas se huic bello submittere debuisse. Quamobrem et nunc, quæ conductura judicet, suasurum. Nam ut amicum, esse sollicitum, quod bellum hoc non Romanos modo, sed ipsum quoque Cantacuzenum gravissime afflicturum sit. Esse autem hæc quæ suadeat, ut positis armis fœdus pacis cum imperatrice feriat et, si placeat, ipse quam primum ad eam proficiscatur, de pace cum eadem acturus: quam utique flexurus sit, si suam illi potentiam declararit: nam quod infirmissimum putarent, ideo adversarios ejus ad arma provolasse. Talia Batatzes per internuntium. Cujus consilium imperator libenter audivit, seque certo loco conveniri jussit, ubi de pacis conditionibus inter se colloquerentur. Et ipse sine mora ad pactum locum venit, Batatzen exspectans. Qui sive suoapte nutu, sive alterius impulsu, adventum suum in diem posterum distulit, affirmans velle se quidem pacis inter imperatores conciliandæ promum condum esse; timere tamen, ne cum neutri parti commôdarit, sibimet inaximarum calamitatum maxinus auctor fiat. Idcirco ad ipsum in præsens veritum accedere. Nam qui Byzantii summæ rerum præsideant, quamvis nullam suspicionis occasionem danti, imo vero quæ ipsis placerent, perstudiose præstanti, et ab eo deficienti (quod fortunarum, charissimorumque liberorum, et uxoris amissionem ferre non posset) tamen nondum fidem habere, sed ipsius intermendi pretextum quærere. Quocirca nec pro sequestre pacis, ut dixerit, Byzantium ire posse. Imperator pacis non tam suæ, quam alienæ utilitatibus gratia se cupidissimum esse respondit; nihilo minus haud quemquam in discrimen prævium adacturum, seseque neminem, quod ad ipsum attineat, lædentem, Deo omnia inspectanti fortunas suas commissurum.

κάσειν, βλέποντα δὲ υἱόνα, τό γε εἰς αὐτὸν ἦγον Θεῶ τῶ πάντα ἐφορῶντι ἐπιτρέψαι τὰ κατ' αὐτόν.

456 CAPUT XXXIII.

Cantuzenum pacis cupidissimum fuisse etiam antea, ex ejus ad patriarcham epistola, plena Christianis sententiis ostenditur. Patriarcha tabellarium in carcerem tradit. Imperatricem facti pœnitet, et ab ea inter seminas honorarias innocentie Cantacuzeni testimonium. Apocauchi desperatio et sollicitudo in conjuratis calefaciendis. Eorum de imperatrice juramento obliganda consilium.

Neque vero tunc tantummodo Cantacuzenus imperator ad pacificationem propensus ac facilis cernebatur, sed etiam Didymoticho ea per oratores ab imperatrice semel iterumque petita, postquam illis nihil pro æquo et bono factum audivit, ad patriarcham secreto litteras scripsit, eumque juramenti inter se et imperatricem coram eo concepti admonuit, quod ipse religiose servans, ab illa sædifraga, sycophantis et pestilentibus quibusdam hominibus fidem habente, armis lacesseretur. Insuper in memoriam redigebat, quæ ipse patriarcha sibi cum sacramento promisisset, non passurum calumniis opprimi, sed pro ipso, aut, ut verius dicam, pro justitia nullam contentionem defugiturum, Quæ in contrarium conversa esse, cum bellum ab eo exordium ceperit, a quo id reprimi æquius fuisset. Obsecrabat item ne hæc permitteret, sed misericordia præter jus fasque pereuntium captus, calamitati occurreret, et quæ multo adhuc atrociora Impenderent, bello dissipando averteret: quodque illi, ut communi parenti ac magistro justitiæ a Deo electo pulcherrimum esset, inter se et imperatricem concordiam instauraret. Omnino autem nihil fore negotii, neque multa illi verba ad eam faciendâ, sed solo aspectu arma statim revocatum iri. Sin horum nihil ei curæ fuerit, nec studio, quo decet, pacem curaverit, ipsum quidem vereri dice-re, quod tamen vel tacente se notum sit omnibus, effusus sanguinem de manu ejus a justo judice Deo requirendum. Rogabat etiam, ne timore aliquo hæc peti existimaret, quando eorum copias ipse multis partibus superaret: sed ideo, copia cum bellum hoc Romanis clades ingentes invec-turum prospiciat et metuat, quam in futuro sæculo hominibus actionum suarum rationem reddendam sciat, malorum ingruentium ansam nullam, quantum maxime fieri possit, porrigere conetur. Quod autem se et suos anathemate inferis devoverit, sibi quidem horribile videri, et merito; verumtamen nihil ad se pertinere. 457 Si enim imperatoris defuncti liberis jurejurando violato insidias molitus sit, ut ipsi dictantur, accusationem aliquid valere potuisse. Si autem ejusmodi nihil neque fecerit, neque cogitarit, et ab initio constituta servaverit, constanterque ex juramento se gesserit, cum ipsi, invidia et obtreclatorum oculis commoti, universum Romanum imperium et nunc depascentem flammam et (nisi Deus de cælo propitius respiciens eam restinxerit) magis depasturam excitaverint, videndum ecquid non magis ipsos, utpote malorum causas et originem, quam se a Deo secludi æquum sit. Nam divinum numen

Α. Οὐ τότε δὲ μόνον περὶ τὴν διάλυσιν εὐχερῆς Καντοκουζηνὸς ὁ βασιλεὺς ὤρῳτο, ἀλλὰ καὶ διδυμοτείχῳ ἐνδιατριβῶν ἔτι, μετὰ τὸ ἄπαξ καὶ δις πρὸς βασιλῆα πρὸςθεύσασθαι περὶ εἰρήνης, ἐπι οὐδὲν ἐπιεικὲς περὶ τοῦς πρέσβεις ἠγγέλλετο εἰργασμένον, πρὸς τὴν πατριάρχην κρύφα γράμματα διεπέμπετο περὶ εἰρήνης, ἐν οἷς τῶν τε ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένων ὀρκῶν ἀνεμίμησε μεταξὺ βασιλῆος καὶ αὐτοῦ. Οὐδ' ἔφασκεν ἀκριβῶς αὐτῆς τῶν, ὑπὸ βασιλῆος παρασπονδούσης πολεμεῖσθαι, συκοφανταῖς ἀνθρώποις καὶ διεφθορῶσι πεπεισμένης. Ἔτι δὲ καὶ τῶν αὐτῶ γεγενημένων ὀρκῶν πρὸς αὐτόν, ὡς οὐ περιόψεται ὑπὸ συκοφαντῶν αὐτὸν διαβαλλόμενον, ἀλλὰ πᾶσαν ἐνδείξεται σπουδὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ τάληθίστερον εἰπεῖν, ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίου. Ἄ δὲ εἰς τούναντίον περιέστη, καὶ ὁ πόλεμος; ἐξ ἐκείνου ἔρχε τὴν ἀρχὴν ὑφ' οὐ κωλύεσθαι δικαιότερος μᾶλλον ἦν. Ἐδεικτό τε μὴ τοιαῦτα γινόμενα περιυρῆν, ἀλλ' ἔλεον λαθόντα τῶν ἀπολυμένων ἀνθρώπων παρὰ πάντα τοῦ δικαίου λόγον στήναι πρὸς τὴν συμφορὰν, καὶ τὰ πολλὰ δευτέρῃ ἐσόμενα κωλύσαι καταλύσαντα τὸν πόλεμον, καὶ διαλλακτὴν γεγενημένον βασιλῆος καὶ αὐτοῦ, ὅπερ μάλιστα αὐτῶ προσήκειν, πατρὶ κοινῶ καὶ διδασκάλῳ δικαιοσύνης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χειροτονημένῳ. Πάντως δὲ οὐδὲν ἔργον ἔσται, οὐδὲ πολλῶν δεήσεται λόγων πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον ὀφθῆναι, καὶ πᾶσα πρόφασις πολέμου περιαιρεθήσεται. Εἰ δ' ἄρα τούτων μηδενὸς μελήσει, μηδὲ τὴν προσήκουσαν περὶ τὴν εἰρήνην ἐνδείξεται σπουδὴν, αὐτόν μὲν ὀκνεῖν εἰπεῖν, πᾶσι δὲ εἶναι καὶ σιγήσαντος καταφανῆς, ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ χειρῶν τὰ ἐκχυθησόμενα τῶν ἀνθρώπων αἵματα Θεὸς ὁ δικαῖος ἐκζητήσει κριτής. Ἠξίον τε μὴ διὰ δειλίαν τὰ τοιαῦτα νομίζειν δεῖσθαι τὴν γὰρ ἐκείνου στρατιὰν πολλῶ τῶ μέτρῳ τῆς ἐκείνων ὑπερέχειν· ἀλλ' ὀρῶντα τὸν πόλεμον ὡς μεγάλων ἔσται συμφορῶν αἴτιος Ῥωμαίους, καὶ δεδοκῶτα τὴν ἐκείθεν βεβιωμένων βάσανον ἀνθρώποις μηδεμίαν, ὡς οἷον τε μάλιστα ἐν τοῖς προσδοκασμένοις κακοῖς αἰτίαν παρέχεσθαι πειρᾶσθαι. Ὅν δὲ κατ' αὐτοῦ λέγειται καὶ τῶν συνόντων ἀφορισμῶν, ἠγείσθαι μὲν ἐνδόν, πῶς γὰρ οὐ; οὐδὲν δὲ εἶναι πρὸς αὐτόν· εἰ γὰρ βασιλεύς, ὡςπερ αὐτοῖ φασιν, ἐπεθούλευσε τοῖς πασι ἐπιτοκῆσας, εἶχεν ἂν τινὰ πρὸς ἐκείνον δύναμιν τὰ εἰρημένα· εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν οὔτε εἰργαστο, οὔτε ἐνεθυμήθη, ἐμμένοντος δὲ αὐτοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς, καὶ τοῦς ὀρκους τηροῦντος βεβαίως, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας αὐτοῦ κεκινημένοι, πῆν πᾶσαν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν νῦν τε ἤδη νεμομένην, καὶ ἔτι μᾶλλον δαπανήσουσαν ἡγεῖραν φλόγα, ἢ μὴ Θεὸς ἃ ὠθῆν ἐπιβλέψας ὤσων κατα-

σβέση, σκοπητέον εἰ μὴ μᾶλλον τοῖς, ἢ ἐκείνῳ τὸ ἄπὸ Θεοῦ χωρίζεσθαι προσήκει, τοῖς αἰτίοις τῶν κακῶν γεγενημένοις. Οὐ γὰρ ἔπρεσθαι τὸ θεῖον ταῖς παραλόγοις τῶν ἀρχιερέων ὁρμαῖς, Διονύσιος ὁ μέγας ἀπεφθέγγετο. Αὐθις τε εἶδετο τὰ τε μέχρι νῦν τετολημμένα συνιδόντα ὡς δεινὰ, καὶ τὰ μέλλοντα ὡς πολλῶ τῷ μέτρῳ χεῖρω προσδοκᾶται, ἤκειν πρὸς αὐτὴν καὶ διαλύειν τὰς συμφορὰς Ῥωμαίοις, μόνον ὄντα δυνατὸν τὰ τοιαῦτα καταπράττεσθαι. Εἰ δ' ὄν, ἀλλ' αὐτῷ μὲν ἔπαν ἐργασταὶ τὸ δέον πρὸς τὸ θεὸν ὁμοῦ, καὶ πρὸς τοὺς τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἄγοντας αὐτοὺς νυνί. Αὐτοὶ δ' ἂν εἶδειν εἰ χρὴ πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον, ἢ τὸν πόλεμον προθύμους παρέχειν ἑαυτοῦς, ἔν τούτῳ σαφέστατα πεπεισμένους, ὡς τῶν τε πραττομένων ὑπ' αὐτῶν εὐθύνας αὐτοὶ τίσουσιν παρὰ Θεῶ, καὶ εἰ τι παρὰ τὸ προσήκον, ὑπ' αὐτῶν συνελανθόμενος εἰς ἀνάγκην, δρῶν καὶ αὐτός. Τοιαῦτα μὲν τὰ βασιλέως γράμματα ἐδήλου. Ἐπέμπετο δὲ διὰ μοναχοῦ τινας ἀρετῆς ἀντιποιουμένου, καὶ ζήλῳ τῷ πρὸς τὰ καλὰ ἔκοντι τὸν κίνδυνον ὑπέλθοντος. Πατριάρχης δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, αὐδὲν μὲν πρὸς τὰ γεγραμμένα ἀπεκρίνατο, τὸν μοναχὸν δὲ ἐκέλευε δεσποτηρίῳ κατακλείειν, ὡσπερ τινὰ τῶν ἐπὶ δειστοτικῆς ἐαλωκότων. ὡσπερ ἔργους τὴν ἀπόλογίαν πεποιημένος ὅτι μᾶλλον τὸν πόλεμον αἰροῦτο τῆς εἰρήνης. Ἡ βασιλεὺς δὲ ἐκ τῶν πραττομένων συνωρῶσα τὸν τε πόλεμον, ὡς πολλῶν ἔσται κακῶν αἴτιος; Ῥωμαίοις, τὸν τε βασιλέα Καντακουζηνὸν οὐδὲν παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον ἐργασμένον ἐξ ὧν ἂν τις οἴησαιο ἀληθῆ τὰ εἰρημμένα εἶναι κατ' αὐτοῦ, ἐπλήττετό τε τὴν ψυχὴν δεινῶς, καὶ μετέμαλεν αὐτῇ τῆς πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμῆς. "Ὅθεν καὶ ποτε, τῆς γυναικωνίτιδος συνούσης μύνης, Δικεῖ μοι, ἐρασκεν, ἀπάτην ἠπατήσθαι οὐ μετρίαν, τὰ οὐκ ὄντα πεισθεῖσθαι περὶ Καντακουζηνοῦ. Ἐξετάζουσιν γὰρ ὅσα ἐκείνος παρὰ πάντα ἐργαστο τὸν τοῦ πολέμου χρόνον μὴδὲν εὐρίσκειν ᾧ πεισθεῖν, ὡς ἐπεθοῦλενε κατὰ τοῖς αὐτῆς ἐκείνος. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπίδειξεν ἐναργεστάτην οὖσαν παριδοῦσαν, λόγοις μὴδὲν ἔχουσιν ὑγιᾶς προσσχεῖν, ἐξ ὧν οὐχ ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ Ῥωμαίων βλάβειε πράγματα οὐ μέτρα τινα. Ἐρομένων δὲ τῶν γυναικῶν, καὶ ποῖα ἂν τις ἐπινοηθεῖν θεραπεῖα τῶν κακῶν βασιλέως ἐκείνου ἤδη γεγενημένου, Ῥαβδία, ἔρασκεν ἢ βασιλέως. Καντακουζηνὸν γὰρ καὶ βασιλέως ἐπιπερίοντος, ἐσθῆτα μὲν οὐ περιβεβλησθαι βασιλικήν, δύναμιν δὲ ἔχειν βασιλέως. Τί οὖν θαυμαστὸν εἰ ἂ ἐπὶ τὴν ἰδιωτικὴν ἐσθῆτα ἐπραττε, τὰ ἴσα νῦν καὶ τὴν βασιλικὴν ἔχων πράττοι; Εὐνοίας

Jacobi Pontani notæ.

(85) Non affert verba Dionysii Areopagitæ Cantacuzenus, sed sensum ac mentem ejusdem, ex epistola scilicet ad Demophilum, in qua nihil agit aliud, quam ut ostendat, Deo non placere, quæ geruntur aut præter potestatem ordinis, aut per animi impotentiam, ut fecerat Demophilus, quem idcirco severius reprehendit.

(86) Γυναικῶν est conclave, contubernium mulierum, locus in aedibus, in quo mulieres seorsum a viris habitant. Idem, et quidem usitatius est γυναικωνίτις, quo et Latini usi sunt nonnunquam.

non sequi episcoporum alienas a recta ratione affectiones, præclare dictum esse a magno Dionysio (85). Ad extremum petebat, ut quandoquidem nosset, et hucusque perpetrata quam essent gravia, et multis modis graviora expectari, Augustam adiret, et ærumnis Romanorum sinem imponeret, siquidem id efficere solus posset. Si detrectet, saltem se quidquid debuerit cum erga Deum, tum erga eos qui nunc rem Romanam procurent, præstitisse. Ipsos scituros, ad pacemne, an ad bellum propendere plus debeant, credentes certissimo, et horum quæ sunt, et si quid etiam ipse, ab eis coactus, contra officium peccaverit, Deo pœnas persoluturos. Hæc erant, quæ litteris imperatoris perscribentur, quas monachus quidam virtutis cultor, amore honesti sponte discrimini se objectans, pertulit. Patriarcha epistola perfecta tacet; monachus ut atrocissimi sceleris reum in custodiam mittit, et ita facto quodammodo respondet, se bellum paci antepone. Imperatrix e rebus presentibus animadvertens, quam Romanis bellum istuc perniciosum accideret, et Cantacuzenum nihil adhuc designasse, unde quispiam oblatas ei criminationes veritati affines esse judicare posset, percussa mentem vehementer, so tam præcipitem ad arma fuisse indoluit. Hinc aliquando solis feminis presentibus (86) dixit, videri sibi in fraudem impulsam, eamque non mediocrem, cum de Cantacuzeno falsum crediderit. Indagantem quippe se, quæ toto belli tempore fecerit, nihil invenire, ex quo ipsum liberis suis insidias struxisse appareat. Et tamen se probationis, quæ ex factis evidenti-sima ducitur, negligentem, sermonibus maledicis aures dedi-se, indeque non sibi duntaxat, sed Romanæ quoque rei publicæ 458 majorem in modum noeuisset. Sciscitantibus feminis, scqua medicina malis, ipso jam pro imperatore se gerente, exegitari queat, Facilis, inquit illa. Etenim Cantacuzenum etiam vivo imperatore vestem imperatoriam non induisse, potestate tamen usum imperatoria. Nihil ergo novum, si quæ in privata veste gesserit, eadem nunc in imperatoria gerat. Pro ejus porro in me filiumque meum imperatorem benevolentia, bello necdum excitato, filiam ipsius Helenam eidem filio meo uxorem dandam inter nos convenit. Quod ubi nunc re perfectum fuerit, bellum parvo negotio sopietur, et respublica uti prius ab eodem administrabitur. Alioqui nihil obstat, quia Romanus principatus sibi met exitio sit. Fe-

Cornelius Nepos in præfat. *Aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod aliter multo fit in Græcia. Nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum, neque sedet, nisi in interiore parte ædium. quæ gynæceitis appellatur, quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus.* Est tamen quando ipsum feminarum cæcum significat, ut etiam hoc loco. Ita apud Plutarchum de Herodoto, μετὰ τῆς γυναικωνίτιδος; ἐπὶ τοῦ; Ἑλληνας ἐστράτευσεν.

minarum pars hæc ut recte utiliterque cogitata approbare, pars alia omnia sentire. Postridie diluculo hæc Apocaucho cubiculi sacri præfecto nuntiantur, qui extremum inde sibi sociisque periculum peritimescens, patriarchæ aliorumque conjuratorum ædes concursans, Actum est, inquit, nostraque illa magna felicitas ad ultimam miseriam simul tota recidit. Augusta enim, nescio unde excita, pacem cum Cantacuzeno facere in animo habet, quia et ipsum imperatorem esse pati potest, et quia Helenam ejus filiam imperatori filio nuptiis destinat conjungere. Quæ si fiant, nihil spei superest, quin ex hominibus exterminati, inaudito quodam modo cum tota stirpe intereamus. Recordamini enim vobiscum, quam multorum criminum reum pergerimus. Hæc omnia apud vos reputantes, intendere nervos oportet, ut non tantum cædus impediamus, sed ut bello quantum poterimus faces subjiciamus, quo nihil nobis utilius. Judicaverunt igitur et cæteri, imperatricem moliri tristissima. Querentibus autem, qua ratione periculose eximerent, placuit imperatricem adeundam, et aut technis, aut minarum terrore adhibito, eam percellere, ut jurata promittat, de pace cum Cantacuzeno nec acturam quidquam, nec cogitaturam, nisi eorum quoque auctoritas accesserit.

σπονδάς ἔσῃν, ἀλλὰ καὶ τὸν πόλεμον, ὡς οἶόν, τε, ἀνάπτειν. Οὐδὲν γὰρ ἢ τοῦτο λυσιτελέστερον ἡμῖν. Ἐδόκει μὲν οὖν κάκεινοις δεινότερα τὰ βασιλιδο βεβουλευμένα, σκεπτομένοις δὲ ἢ χρὴ τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν, ἐδόκει δεῖν πρὸς βασιλιδα ἀπειθόντα, καὶ ἡ ἀπάταις χρησαμένους, ἢ φοβήσαντας ἀπειλαῖς, πείθειν αὐτὴν δι' ὄρκων ἐμπεδοῦν, ὡς εἰ μὴ πρότερον συνεπιψηφίζοιτο καὶ αὐτοί, μήτε πράττειν, μήτε βουλευέσθαι τι περὶ τῆς πρὸς Καντακουζηνὸν εἰρήνης.

459 CAPUT XXXIV.

Conjuratorum insidiosa contra Cantacuzenum oratio, qua imperatrix a pace deterretur. Quod liberius ac vehementius patriarcha reliquis secedentibus facit. Imperatrix ignara doli jurat. Custoditur a conjuratis per vices interdium, a famulabus noctu; et verba ejus observantur. Vocantur ex Atho monte sanctiores monachi, qui ei pacem persuadeant; quod diligenter conantur et nisi religio jurisjurandi obstitisset, conata perfecissent.

Re sic composita, ad imperatricem gradiuntur, eaque consalutata, Nos, inquit, omnes, et potissimum patriarcha, inter Cantacuzeni amicos primum locum tenebamus, cui beneficia multa et excellentia in acceptis ferimus. Quandiu igitur et ipse vobis imperatoribus studuit, sensumque recte faciendi habuit, nemo nostrum non dicam ferrum in illum corripere, sed nec verbo ei repugnare sustinuit. Ex quo autem mentem injustam et legibus adversantem induit, et cui charissimus fuit, ejus liberos trucidare, Romanumque imperium sibi asserere decrevit, nos hanc ejus voluntatem inhumanam sceleratamque censentes, et bellum ei vestra causa intulimus, et cum ipsum, tum genus ejus ac familiares summis incommodis affecimus. Et nunc tanta est animorum nostrorum conspiciatio, ut non pecunias modo, sed vitam quoque ipsam pro vobis in illum bellando cupiamus prodigere. Itaque cum usque adeo promptos propensosque in vestra causa nos exhibeamus, iniquissimum fuerit, si tu nobis desertis, et salute nostra despecta, privatum sectere compendium. et cum

μήπω τοῦ πολέμου κεκνημένου τὴν θυγατέρα Ἑλένην βασιλεὶ τῷ ἐμῷ υἱῷ συνεθέμεθα πρὸς γάμον ἀγαγεῖν. Οὐ δὴ γεγενημένου νῦν, ὃ τε πόλεμος καταλυθήσεται ῥᾶδίως, καὶ τὰ πράγματα ὑπ' ἐκείνῳ, ὥσπερ καὶ πρότερον, διοικηθήσεται. Εἰ δὲ, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύσον τῆν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν αὐτὴν ὑπ' αὐτῆς διαφραθῆναι. Αἱ μὲν οὖν τῶν γυναικῶν ἐπεψηφίσαντο τὰ εἰρημένα ὡς ὀρθῶς καὶ λυσιτελῶς βεβουλευμένα· ταῖς δὲ ἐδόκει μὴ λυσιτελεῖν· ἄμα δὲ ἡμέρα εἰς τὴν ὑστεραίαν Ἀποκαύχῳ ἐμνηύετο τῷ παρακκοιμωμένῳ τὰ εἰρημένα. Ἐκεῖνος δὲ νομίσας περὶ τῶν ἐσχάτων αὐτοῖς τὸν κίνδυνον τὰ εἰρημένα ἀγεῖν, πρὸς πατριάρχην καὶ τοὺς τῆς κατὰ βασιλιῶς συμμετασχόντας ἐπιβουλῆς ἔλλθων, Ἀπολώλαμεν, εἶπε, καὶ εἰς ἐσχάτον κινδύνου ἐκ πολλῆς εὐτυχίας τὰ πράγματα ἡμῖν ἀθρόον περιέσθη. Ἢ βασιλις γὰρ, οὐκ οἶδ' ὅθεν ὀρηθηθεῖσα, διαλύεσθαι πρὸς Καντακουζηνὸν διανοήθη ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ τε αὐτὸν στέργειν, καὶ Ἑλένην τὴν θυγατέρα βασιλεὶ πρὸς γάμον ἀρμόζειν τῷ υἱῷ. Ἄ εἰ γένοιτο, οὐδεμία τις ὑπολείπεται ἡμῖν ἐλπίς τοῦ μὴ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντας καινῷ τινι τρόπῳ πανοικεσίῃ ἀπολέσθαι. Ἴστε γὰρ αὐτοὶ ὅσα ἡμῖν κατ' ἐκείνου κατηγόρηται, ἃ πάντα χρὴ ἐνθυμούμενους πάσαν ἐπιδείξεσθαι σπουδὴν, ὥστε μὴ μόνον γίνεσθαι

Οὗτοι δὲ συνθέμενοι, πρὸς βασιλιδα ἦγον· προσαγορεύσαντες δὲ, Ἡμεῖς, εἶπον, πάντες, καὶ μάλιστα πατριάρχης, ἐν τοῖς πρώτοις ἡμεν τῶν Καντακουζηνοῦ τεταγμένοι φίλων, καὶ πολλῶν ἐκείνου καὶ μεγάλων ἀπελαύσαμεν τῶν εὐργεσιῶν. Μέχρι μὲν οὖν κάκεινος εὖνος τε ὑμῖν τοῖς βρασιλευσῖν ἦν, καὶ τὰ δίκαια διενεοῖτο πράττειν, οὐδ' ἡμῶν οὐδεὶς οὐχ ὅτι πολεμεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀντιφθέγγεσθαι ἐτόλμα. Ἐξ ὅτου δὲ ἄδικα καὶ παράνομα διανοήθη, καὶ τοῦ πολλὰ πεφιληκός βασιλιῶς κτείνειν ὠρμητο τοὺς παῖδας, καὶ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν αὐτῷ περιποιεῖν, μισήσαντες τὴν γνώμην ὡς ἀπάνθρωπον καὶ πονηρὸν, πόλεμόν τε πρὸς ἐκεῖνον ἠράμεθα φανερώς ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τὰ μέγιστα αὐτὸν καὶ γένος καὶ οἰκείους ἐκακώσαμεν. Καὶ νῦν εἰς τοσοῦτον ὁμονοίας ἤκομεν, ὡς οὐ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς αὐτὰς ἰδέω; προηρόμενοι ποιημοῦντες αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν. Ὅτε οὖν ἡμεῖς τοσαύτην εὖνοιαν καὶ προθυμίαν πρὸς ὑμᾶς ἐνεδειξάμεθα τοὺς βασιλέας, τῶν ἀδικιωτάτων ἂν εἴη καταλιποῦσαν αὐτὴν ἡμᾶς, καὶ παρ' οὐδὲν τὴν ἡμετέραν λογισαμένην σωτηρίαν, σπένδεσθαι τῷ πολεμικωτάτῳ

τῆς ἰδίας ὠφελείας ενεκα, εἶγε καὶ ὠφέλειά τις ἂν ἔψεται ἐκ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ μὴ βλάβη δεινότερα ἐκ τῶν τοῦ πολέμου γενησομένων ἀπασῶν. Ἄ γὰρ αὐτὴ περὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰρήνης τῆς παρελθούσης διεiléχθης νυκτός, οὐδ' ἡμᾶς διέλαθεν ἐπὶ πολλῶν εἰρημένα ἀκοαίς. Ἐκεῖνον μὲν οὖν ἡμεῖς, ὡς κατὰ σοῦ καὶ τῶν παίδων τὰ δεινότερα καὶ διανοούμενον καὶ ἦδη πράττοντα, ὡσπερ ἀπὸ μιᾶς γνώμης πολέμιόν τε ἠγησάμεθα, καὶ οὐδενός, τό γε εἰς ἡμᾶς ἦκον, ἡμελήσαμεν τῶν βλάπτειν δυναμένων. Εἰ δ' ἐκ τινῶν αἰτιῶν ἡ εἰρήνη μᾶλλον συμφέρουσα νομίζεται νυνί, οὐδ' ἡμεῖς ἐναντιωσόμεθα πρὸς τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν, μόνον εἰ γνώμη κοινή πάντων ἡμῶν ἡ εἰρήνη ἐπιψηφισθείη. Τὰ γὰρ ὑπὸ πολλῶν δοκιμαζόμενα, ἤκιστα ἂν ἀμαρτηθείη. Εἰ μὲν οὖν ὡσπερ ἐγνώκαμεν αὐτὴ τε πείθη, καὶ τὴν ἀξίωσιν ἡμῶν ὡς δικαίαν παροδέχη, πάντ' ἂν ἔχοι ἀριστα. Εἰ δ' ἄρα ἐτέρως ἐγνώκα; αὐτὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε φράσον φανερώς, ἴν' ἕκαστος, ὡς ἂν μάλιστα οἶός τε ἦ, τὴν σωτηρίαν ἐκπορίζῃ ἑαυτῷ. Πάντες δὲ οἷα πατρὶ πνευματικῷ τῷ πατριάρχῃ ἦν ἔχει γνώμην ἕκαστος, περὶ τὰ παρόντα ἀνεθέμεθα, ἐξ οὗ δυνήσῃ μαθεῖν σαφέστερον τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐτως εἰπόντας, ἐκέλευεν εὐθύς ὁ πατριάρχης ὑποχωρεῖν· μόνος δὲ πρὸς μόνην τὴν βασιλίδα ὑπολειφθεὶς, Τίς, ἔφρασκε, βάσκακος δαίμων τοιαῦτα πέπεικε λογιζέσθαι, οὐκ ἀλυσιτελεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατα σχεδόν; Τίσι δὲ χρωμένη λογισμοῖς, Καντακουζηνὸν ψήθης ψῆλα σοὶ τε καὶ παισὶ δύνασθαι ποτε φρονήσεις; Ὅς γὰρ μὴ ὑπὸ βασιλείως, μήτε σοῦ πρότερον μηδὲν ἀδικηθεὶς, ἀλλὰ πολλῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον ἀπολαύσας ἀγαθῶν πάντων ἐπιληλησμένος ἐν βραχεῖ, οὐ περὶ τῆς ἀρχῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ σωτηρίας ἐπεβούλευσε, πῶς ἂν εἴη δίκαιο; πιστεῦσθαι περὶ τῶν μελλόντων, καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγων παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον τῶν δοκούντων ἐφυθριστῶν πρὸς αὐτὸν γεγενημένων; Οἴσθα δ' ὡς τοῖς εἰθιμμένοις ἄρχειν καὶ τιμᾶσθαι παρὰ πάντων τὰ τοιαῦτα μάλιστα οὐκ ἀνεκτά. Εἰ δ' ἄρα τοῦ χρόνου τρίτομένου, ἡ πρὸς ἐκεῖνον φαίνοιο εἰρήνη ἀναγκαία, βέλτιον ταῖς ἀπάντων χρωμένη γνώμῃς πράττειν, ἢ κοινῇ δοκεῖ λυσιτελεῖν, ἢ τῶν ἄλλων ἀμελήσασαν, ἀπερισκέπτως τὰ παριστάμενα ποιεῖν. Εἰ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ἐπινεύσεις καὶ αὐτὴ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον πίστιν τινα παράσχοιο, ὡς οὐδὲν οὐδέποτε παρὰ τὰ ὑπεσχημένα δράσεις; καὶ αὐτοὶ σοὶ πρὸς πάντα καὶ χρήμασι καὶ σώμασι πρόθυμοι συναγωνιῶνται, καὶ οὐδ' αὐτῆς, εἰ θέοι, τῆς φιλῆς φείσονται ζωῆς, ὥστε προλεσθαι ὑπὲρ τῶν σοὶ λυσιτελούντων. Ἄν δ' ἐτέρως αἰσθωνταὶ βουλευομένην, ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, ἀποκρύπτειν δὲ οὐ δίκαιον, ὡς μία πᾶσι παρέστη γνώμη, καὶ ὄρκοις τὴν ὁμόνοιαν ἠσφαλίσαντο, σὲ μὲν καὶ παῖδας ἀποκτείνειν· αὐτοὺς δὲ Βυζάντιον κατέχοντας, ὄπλα Καντακουζηνῷ ἀνταίρειν μέχρι παντός τοῦ δυνατοῦ. Ἄν δ' ἀδύνατως ἔχωσι πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι, μᾶλλον αἰρούνται Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μυσῶν βασιλεῖ δουλεῦεν τὴν πόλιν παραδόντας, ἢ τοῖς ἐκ Βενετίας, ἢ Γεννοῦσας Λατίνους, ἢ Καντακουζηνῷ δεσπότην χρῆσθαι. Ὅτε οὖν ἡ τε

hoste capitali fœdus percipias : si tamen compendium, et non omnibus, quæ e bello existent, gravius dispendium pacem istam comitabitur. Quæ enim de pace cum ipso ineunda multis audientibus disseruisti, nec nos latent. Quare nos eum ut in te ac filios tuos teterrima parturientem, et jam designantem, unanimi consensu et hostem decernimus, et quantum in nobis est, nihil quod lædere possit, ab eo abstinēbimus. Quod si quibusdam argumentis pax in præsens videtur conducere magis, nec nos adversabimur, si tantum communi omnium nostrum iudicio et sententia confirmetur : a multis enim approbata minime decipiunt. Ergo si quod nos sentimus, tu quoque senseris, petitionique nostræ, ut justæ, locum reliqueris, florebut omnia : sin forte aliud statuis, nobis aperte indica, ut quisque quam optime licebit, salutem suam prospectum eat. 460 Omnes autem sensus nostros de præsentis rerum statu patriarchæ, tanquam patri spirituali commisimus, ex quo clarius, quid velimus, percipere poteris. Hæc ubi dixerunt, patriarcha protinus alios abire iussit, solusque apud solam imperatricem remanens, Quis tam invidus factum, inquit, ad hæc non modo infructuosa, sed factum etiam propemodum impossibilia volvenda te induxit? Quænam rationes te movent, ut Cantacuzenum tibi ac liberis tuis unquam amicam esse posse existimes? Qui enim neque ab imperatore, neque abs te prius ulla in re offensus, sed diutissime multis bonis cumulatus, brevi omnium oblitus, non imperio solum, sed salutem etiam vestræ insidiatus est, quo pacto illi fides in futurum jure habebitur? idque cum non pauci per tempus belli in eum comemeliosi fuisse videantur. Non te autem fugit, quam iis qui aliis imperitare et publice coli ac honorari consueverunt, hujusmodi injuriæ intolerabiles sint. Si tempore procedente pax cum illo necessaria judicabitur, præstabit de omnium nostrum sententia facere, quæ bono sint omnibus, quam aliis non appellatis, inconsulto quod in mentem venit exsequi. Quapropter si eorum postulatis annuens, contra promissa nihil unquam te facturam fidem dederis, ipsi vicissim pro dignitate, commodisque tuis et pecunias, et oppositus corporum suorum, et, si necesse erit, qua nil charius, animam sanguinemque suum pollicentur. Si aliud te velle cognorint, horreo dicere, quod tamen occultum haberi non debet, mens omnibus una est, et sacramentum inter se dixerunt, ut te cum liberis contrucidata, Byzantium occupent, et Cantacuzeno, qua valuerint virtute resistant. Si id minus poterunt, Alexandro Mæсорum regi urbe transdita servire malunt, quam aut Venetos, aut Genuenses Latinos, aut Cantacuzenum dominos perpeti. Quia igitur justum petunt, eorumque petitionem despiciere, non tibi solum ac liberis tuis periculosum est, sed et toti Romanorum imperio vastitatem ac perniciem extremam minitatur, quinam justum, aut utile, quæso, propter exspectata ex pace bona,

præsentia et in conspectu posita mala (si erit, ut ominantur) non refugere? Sed si quid mihi a principio tuorum commodorum studioso, et tunc nihilo minus bene consulenti credis, istis crede, et quibus circumdata es malis, te libera. **461** Tum Augusta metu anxia, et fallaciam non advertens, sed arbitrata, si pax bello melior esset, ipsos utique sibi eam suasuros fuisse, dictis suffragata est. Illico eam jurare hortantur, præter promissa nihil unquam facturam. Imposturæ ignara jurat, statimque patriarcha anathema acclamat, si contra agat, quam juraverit. Post id nunquam solam reliquerunt, ut per otium quid expediret, secum disquireret; sed diem totum inter se partiti, alius alium excipiendo cum ea versabantur. Noctu autem de famulabus ejusdem ad hoc ipsum erant selectæ, quibus non contemnendum proditiōnis pretium dabatur a conjuratis, nummus aureus singulis videlicet. Eas cum imperatrice confabulantes, si quid secus loqueretur, ad patriarcham nuntiare oportebat: qui rursus dicta omnia ad sodalitiū referret. Et is patriarchio plane deserto, in palatio habitabat, quasi audaciam cohibiturus, si quis insidiator novi aliquid moliretur, sed re ipsa imperatrici custos a conjuratis impositus, ne quid ipsis nescientibus faceret, quod eorum libidini adversaretur. Et hæc quidem Cantacuzeno Didymotichi morante agebantur. Sub tempus vero, quo Perithorium obsidebat, ad monachos in Atho monte, cæteris sanctimonialia præstantes scripsit, eos quoque rogans, ne Christianum sanguinem quotidie fundi sinerent, sed veritatis zelum capessentes, Byzantium se conferrent, et imperatricem quam indigna factarentur, edocerent: si fortasse ab illis salutem ad flammam imperium Romanum devorantem restinguendam adduceretur, quam (non aliqua causa legitima, sed meræ sycophantiæ et obtreptiones suscitassent: quod ipse frequenter irrito conatu tentaverit, cum, qui nunc gubernacula teneant, legatis nihil respondentibus, crudelissime eos pulsarint, et omni petulantia in illos debacchati sint, ac postremo vinculis et carceri tradiderint. Hæc ubi monachi apud Atho legunt, in talibus, ut pro communi salute, nullam sibi molestiam recusandam suscepissent: et mutuo se exacerunt, electique ex omnibus, princeps Isaacius, vir venerabilis, summaque sanctitate præditus, et Lauræ præfectus Macarius, et alii deinceps manasteriorum ad montem illum præpositi non pauci; cum his etiam Callistus, qui postea Constantinopolitanæ Ecclesiæ patriarchatum gessit, et tum adhuc in sacerdotibus numerabatur; **462** et Sabas, qui in Batopedio monasterio religiosæ vitæ stadium decurrebat, multaque et egregia pro virtute certamina suscipiebat: hi, inquam, delecti, Byzantium venerunt, cumque imperatrice, et patriarcha, conjuratis item præsentibus congressi, ita locuti sunt: Cum cernemus, calamitatem, quæ Romanos opprimit, etsi quod agebatur infandum et plusquam infandum apparebat,

ἀξίως αὐτῶν δίκαια, καὶ τὸ παριδεῖν αὐτὴν ὡς κίνδυνον σοὶ τε μόνον καὶ παισίν, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ἀνάστασιν καὶ φθορὰν τὴν ἐσχάτην ἀπειλεῖ, ποῦ δίκαιον ἢ λυσιστελεῖς προσδοκωμένων χάριν ἀγαθῶν, εἰ γὰρ καὶ ἔσται ὡς περ ὑποπεύομεν, ἐκ τῆς εἰρήνης; τὰ παρόντα καὶ φαινόμενα ἀνθαιρεῖσθαι δυσχερῆ; Ἄλλ' εἰ τε πέποιθας ἐμῷ τὰ σοὶ λυσιστελῶντα ἐξαρχῆς τε ἡρημένῳ, καὶ νῦν οὐδὲν ἥττον συμβουλευόντι, τοῦτοις πειθομένη, τῶν ἤδη περιεστηκότων ἀπαλλάττου δυσχερῶν. Πρὸς ταῦτα ὑποπηξάσα ἡ βασιλεῖς, καὶ τῆς ἀπάτης ὡς περ οὐκ αἰσθημένη, ἀλλ' οἰθηθεῖσα, εἰ βελτίων τοῦ πολέμου ἢ εἰρήνῃ φ.λοῖτο, πεισθῆσεσθαι καὶ αὐτοῖς, δέχεται τὰ εἰρημένα. Αὐτίκα τε ἐκέλευον ὀμνύειν, ὡς οὐδὲν οὐδέποτε παρὰ τὰ ὑπεσχημένα πράξει. Ἡ δ' ἀγνοήσασα τὴν ἐνέδραν, καὶ ὄρκους προσετίθει τοῖς εἰρημένοις, καὶ ὁ πατριάρχης εὐθὺς ἀφορισμὸν ἐπεφώνει εἰ παραβαθεῖ τὰ ὀμνησμένα. Ἐξ ἐκείνου δὲ οὐδέποτε κατέλιπο τὴν βασιλεῖα μόνην, ὡς τε σχολὴν ἀγούσαν, τῶν δεόντων τι βουλευσασθαι πρὸς ἐκαστὴν· ἀλλ' ἡμέρας μὲν αὐτὰ συνῆσαν ἐκ διαδοχῆς ἄλλων ἄλλος διαδεχόμενοι, καὶ συμμεριζόμενοι τὸν χρόνον τῆς ἡμέρας· νυκτὸς δὲ τῶν τῆς βασιλείδος οικειῶν ἦσαν πρὸς τοῦτο τεταγμένοι, αἱ μισθὸν οὐ φάυλον τῆς προδοσίας εἶχον χρυσίον παρὰ τῶν συνομοτῶν, ὃς εἶδει τῇ βασιλεῖ συνούσας, εἰ τι φθίγγαίτο, μηνύειν πατριάρχει, ὡς τε δι' ἐκείνου καὶ τοῖς ἄλλοις πάντα δῆλα γίνεσθαι τὰ εἰρημένα. Ὁ πατριάρχης γὰρ τὴν οἰκὸν παντάπασιν διατριβὴν καταλιπὼν, βασιλεῖσις ἐδοιχεῖτο, πρόρρσιν μὲν ὡς τῶν ἐπιβούλων καθέξων ἐς ὄρκους, εἰ τι βούλοιο νεωτερίζειν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ βασιλεῖος φύλαξ ὑπὸ τῆς συνομοσίας τεταγμένος, ἵνα μὴ γαθοῦσα πράξη τῶν μὴ κατὰ γνώμην ὄντων ἐν αὐτοῖς. Ταῦτα μὲν οὖν Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἀνυμοτελεῖψ ἐνδιατριβόντος ἐπράττετο. Ἐφ' ὃν δὲ χρόνον Περιθεώριον ἐπολιόρκει, πρὸς τοὺς ἐν Ἀθῶν τῷ ὄρει τῶν ἄλλων ἀρετῇ προέχοντας γράφας μονάζόντων, ἐδεῖτο καὶ αὐτῶν, μὴ περιορῆν τὸ τῶν χριστιανύμων αἷμα χέμενον ἑσήμεραι, ἀλλὰ ζῆλον ἀληθείας ὑποδυσασμένους, πρὸς Βυζάντιον ἀφικέσθαι, καὶ βασιλεῖα διδάξει τὴν τῶν πραττομένων ἀσπίαν, εἰ πως πειθομένη γοῦν αὐτοῖς τὴν νεομένην τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐλόγα κατασβέσει, ἐξ οὐδεμιᾶς προφάσεως ἀληθοῦς, ἀλλ' ὑπὸ συκοφαντίας; καὶ διαβολῆς κεινημένην. Αὐτὸν γὰρ ἐπιχειρήσαντα κατὰ λάκκους ἠνυκνεῖν πλέον οὐδὲν, τῶν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἀρτι διοικούντων πρὸς μὲν τὴν προσβίαν μὴδὲν ἀποκρινόμενων, τοὺς πρόσβεις δὲ μόνον ὠμότατα αἰκίζομένων, καὶ πᾶσαν νεροίαν ἐνδοκνυμένων πρὸς αὐτοὺς, καὶ τελευταίον ἐν δεισμητηρίοις κατεχόντων ὑπὸ κλοισίς. Ἄ οἱ ἐν Ἀθῶν ἀναγόντες, καὶ προσήκουσαν αὐτοῖς τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων σπουδὴν καὶ προθυμίαν οἰθηθέντες, εἰς δὲ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἐσομένην, καὶ παραθεξάντες ἀλλήλους, ἐκ πάντων ὃ τε πρότερον ἐκλεγόντες Ἰσαὰκ ἀνὴρ εἰσῆμος καὶ ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐληλακῶς, καὶ ὁ τῆς Λαύρας ἡγούμενος; Μακάριος, καὶ ἕτεροι τῶν κατὰ τὸ ὄρος φροντιστηρίων ἡγουμένων

οὐκ ὀλίγοι· σὺν τούτοις δὲ καὶ ὁ χρόνος ἕστερον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας πατριάρχης γεγώς, εἰς τὸν ἱερέων ἔτι τότε χορὸν τελῶν Κάλλιστος, καὶ Σαβᾶς, ὃς πρὸς τῇ Βατοπεδίου μονῇ τὸν ἀσκητικὸν ἦνευ δρόμον, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ θαυμασίου ἐταδείξατο ἀγῶνας, εἰς· Βυζάντιον ἀφίκοντο. Βασιλίδι τε συγγενόμενοι, καὶ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν συνομοτῶν παρόντων, ἡμεῖς, ἔφασαν, τὴν κατασχοῦσαν Ῥωμαίους ὀρώντες συμφορὰν, δεῖν μὲν ψόμεθα τὰ πραττόμενα, καὶ πᾶρα δεῖνῶν. Οὐδὲν δὲ πλέον τοῦ ἐπικουρίαν καὶ ἀποτροπήν τῶν δεῖνῶν δυνάμενοι συμβάλλεσθαι, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων ἐδεόμεθα Θεοῦ, τοῦ μόνου στήσαι δυναμένου τῆς προσδοκωμένης συμφορᾶς. Νυνὶ δὲ τὸ διεστηκὸς τῶν Ῥωμαίων ἰδόντες μέρος ἀσμένως χωροῦν πρὸς τὴν εἰρήνην, καὶ μάλιστα ὅπερ δόκησιν παρείχε τὴν αἰτίαν παρασχέσθαι τῆς διαφορᾶς, καὶ Θεῷ τῷ τῆς εἰρήνης χορηγῷ πολλὰς χάριτας ὁμολογήσαντες, καὶ γῆρας καὶ σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ τοὺς πρὸς τὴν ὀδοποιρίαν πόνους παριδόντες, ἤκομεν δεησόμενοι καὶ ὑμῶν, δέχεσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ μὴ διὰ φιλοεικίαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν νῦν τε διαφθειρομένην περιορᾶν, καὶ ἔτι δευότερα προσδοκωμένην πάσχειν, ἂν μὴ ταχέως ὁ πόλεμος καταλυθῇ. Ἐλεον οὖν καὶ αὐτοὶ λαθόντες τῶν ὁσημέραι χεομένων αἰμάτων, καὶ τῶν δεσμητηρίοις κατεχομένων, καὶ τῶν ἐλαυνομένων, καὶ ἀνήκεστα πασχόντων ἀνθρώπων, κυρώσατε τὴν εἰρήνην, καὶ τῶν πολλῶν καὶ χαλεπῶν κινδύνων ἀπαλλάξατε Ῥωμαίους· ὡς ἂν Θεός, τε ὁ τῆς εἰρήνης χορηγός, δοξασθῇ, καὶ βασιλῆς τε καὶ πατριάρχης, καὶ ὑμεῖς ἡ σύγκλητος οὐ παρὰ πάντων μόνον Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἀξίας κομίζησθε εὐχαριστίας τῆς προθυμίας τῆς περὶ τὰ καλὰ, καὶ τῆς κηδεμονίας τῶν διὰ τὸν πόλεμον ἀπανταχοῦ διαφθειρομένων ἀνθρώπων ἀναιτίων. Πρὸς ταῦτα βασιλῆς μὲν οὐδὲν ἔπασχε δεῖνόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ γνώμην ζετο εἰρηθεῖ αὐτῇ τοῦς λόγους. Πολλὴν γάρ πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων πανουργίαν καὶ ἀπάτην κατανοῦσα, ἔσπευδεν, εἰ δύνατο τρόπῳ δὴ τινι τὸν πόλεμον καταλύσασα, σπονδὰς πρὸς βασιλῆα τὸν Καντακουζηνὸν θέσει περὶ εἰρήνης. Εἰργομένη δὲ ὑπὸ τῶν ὀρκων οἷς ὑπήγαγον ἐξαπατήσαντες, ὡς εἰ μὴ πᾶσιν αἰρετὰ εἴη ἡ εἰρήνη, μὴδ' αὐτὴν ἐπιφθίζεσθαι, τὴν ἐκ τῆς βουλῆς ψῆφον ἀναγκαιῶς περιέμενε.

463 CAPUT XXXV.

Patriarcha et socii monachis irascuntur. Quomodo eos ad discordiam redigere laborarint et quas ob causas. De primariis quasi in carcerem conclusis. Nuntii a protostratore reversi. imperatorem Thessalonicam vocant Peritheorii oppugnatio et quibus ibidem de muro probris lacessitus fuerit. Quomodo unum de convitiatoribus remuneratus sit. Oppidani se dedunt, et consilio malevoli cujusdam ex imperatoris, deditionem astu quodam retractant. Imperator Thessalonicam abit.

Πατριάρχης δὲ καὶ ἡ συνομοσία ἐν δεῖνῳ μάλιστα ἐτίθεντο τὰ εἰρημένα, καὶ τὸν ἔσχατον ζοντο κίνδυνον αὐτοῖς ἐπάγειν. Προφανῶς μὲν οὖν πρὸς τὴν εἰρήνην ἀντιλέγειν οὐκ ἱταμὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλομόχθηρον ἰδέσκει. Ἐσκέψαντο δὲ εἰ δύναντο τρόπῳ δὴ τινι ἐτέρῳ τῶν μοναχῶν τὴν ὁμόνοιαν περιεσθαι διαλύειν. Καὶ τότε μὲν ἐπαινέσαντες τὴν ὑπὲρ τοῦ κοινῶ σπουδῆν, ἐκέλευον ἀναπαύλης τιῶς τυγχάνειν, τὸν ἐκ τῆς ὀδοποιρίας πόνον ἀποτιθεμένων. Ὑστερον δὲ ἐπηγγέλλοντο σχεψαμένους περὶ ὧν ἤκουσε· τὴν ἀπολογίαν παρασχέειν, ξενίζεσθαι δὲ

tamen quia ad tantam vim mali depellendam nihil auxilii offerre poteramus, reliquias posthabitis, Deo, qui solus impendentes ærumnas atque merias averruncare potest, communem salutem incolumitatemque supplices commendabamus. Nunc quia cognovimus, segregatam Romanorum partem, quæ opinionem præbebat maxime incepti huius dissidii, pacis esse cupidam, Deo pacis largitori immortales gratias egimus: nullaque senectutis et imbecillitatis, ac laborum itinere ratione ducta, et vos rogaturi advenimus, ut pacem complectamini, ne ob discordias vestras et nunc laceretur Romanum imperium, et nisi primo quoque tempore bellum inhibeatur, atrociora formide. Quamobrem et vos qui in dies funditur sanguinem, et in carcerem compactos, atque in exsilium projectos, et sævissime afflictatos miserati, pacem ratam conficite, Romanosque multis ac nefandis cladibus eximite, ut et Deus pacis donator celebretur, et imperatrix, ac patriarcha, et vos senatus, non a Romanis modo passim, sed etiam a nobis humilibus, propter facilitatem in rebus honestis, et sollicitudinem hominum insontium hoc bello ubique pereuntium, dignis gratiarum actionibus collaudemini. Hæc oratio Augustæ non molesta, sed grata potius, et ab ejus mente haud aliena accidit. Nam cum patriarcham, cæterosque sciret esse valerrimos ac fraudulentissimos, studebat, si quo modo posset, bello dissoluto, cum Cantacuzeno pacem et fœdus constituere. Religione autem juramenti impedita, qua per dolum ab illis obligata fuerat, ut nempe, nisi omnibus expetenda pax videretur, nec ipsa eam sanciret, concilii sententiam necessario exspectabat.

At patriarcha et conjurati monachorum dictis, quibus sibi exitium parari ducebant, gravissime offensi, pacem manifeste repudiare non audebant, ne non impadentes modo, sed etiam de industria improbi viderentur. Circumspectiebant autem, si qua via eorundem concordiam dirimere possent. Ac tunc quidem laudato eorum officio pro republica, ut fessos de itinere, aliquantum requiescere jusserant, promittentes, postea se visuros, quid eis responsi darent. Divertere porro omnes eodem non sinentes, alium alibi collocabant, ut quem-

a modum corporibus, sic animis quoque promissis, et blanditiis scorsum unusquisque corruptus separarentur. Fluebat igitur tempus, et dicta in ventos recesserant, neque monachi curæ erant. Qui cernentes, eos bello quam pace gaudere magis, cum toties super ea rogati, ad obtentus quosdam et causas commentitias confugerent, revertendi potestatem petiverunt. At istis nec hoc conducere visum est, ut digressi monachi ipsos belli, Cantacuzenum pacis auctorem prædicarent, testimoniumque ferrent, illum justitiæ consentanea et universitati fructuosa postulare. Non enim quibusdam levibus ratiunculis usuros arbitrabantur quibus populos perturbarent, atque ad arma incenderent, cum ipsi ex instituto blaterones quosdam subornatos per oppida dimisissent, qui proclamarent, Cantacuzenum ab auditione pacis abhorre, et minari se relata victoria imperatoris liberos facturum mortales miserimos, ac peræque alios, quotquot amore justitiæ pro ipsis contra se pugnaverint. Incitabant igitur populos, ut filiorum imperatoris jam orphanorum vicem dolentes, ab eorum capitibus hominis injurias propulsarent. Ob hoc itaque commentabantur, quomodo inter monachos litem et dissensionem sererent. Ac Macarium quidem Lauræ præfectum, metropolitam Thessalonicensem designantes, eo perduxerunt ut non tantum ab aliis monachis dissideret, **464** eosque Cantacuzenismi argueret (quia nimirum amicum ob arma communia periculo conflictantem **C** intuentes, et zelum meliusque consilium præferentes ei sic opitulatum venirent), verum etiam ut probris multis imperatorem Cantacuzenum incenseret, nec se ab ipsis conspiratis amarulentia in illum vinci pateretur. Unde et Thessaloniciæ cum jam esset, nullum erat ibi tam nobile crudelitate et nequitia scelus ante perpetratum, cui ipse non par faceret. Isaacium vero, qui ordinem ducebat, ad monasterium Petra dictum condemnant: ita, ut a nemine conveniretur, nulla tamen re ad curandum corpus necessaria egeret. Sabam, quod virtute cæteris antestaret, essetque imperatoris amicitia notissimus, et ab ipsis facere nollet, in alio monasterio, Chora appellato manere, nec eum a quoquam adiri decreverunt. Quem cum **D** sedulo curare vellent, non tulit: quod diceret, iniquum esse ab iis qui in cæde et sanguine voluptatem haberent, quidquam accipere. Hoc autem solo dicto, quem Deus tueretur, nulla cum machina ab ullo mortalium posse interimi, deinceps tacuit. Cæteris porro omnibus, ut non tanti æstimandis, ad monasteria sua reversionem concesserunt. Legationem monachorum patriarcha et conjurati ad hunc modum exceperunt. Cantacuzenus, postquam Bataztes legatione de pace, metu eorum qui regnabant, fungi pertimuit, ad exercitum rediit: ubi reduces invenit, quos nuper ad protostatorem miserat, nuntiantes, veniret quam maturrime, omnia a protostatore illic bene

οὐκ εἶσαν ἐπὶ ταυτῶν, ἀλλ' ἄλλον ἄλλοσε διέστειραν· ὡς ἂν τῇ διαστάσει τῶν σωμάτων καὶ ταῖς γνώμαις διαστῶσιν, ὑποσχέσει καὶ λόγοις ἰδίᾳ ἕκαστος διαφθάρντες. Ἐτρίβeto μὲν οὖν ὁ χρόνος, καὶ οὐδεμία τῶν εἰρημένων ἦν φρονεῖς, οὐδέ τις λόγος ἐγίνετο τῶν μοναχῶν. Ἐκείνοι δὲ ἑρώωντες ὡς μᾶλλον αὐτοῖς αἰρετέος ἐστὶν ὁ πόλεμος, ἢ ἡ εἰρήνη, μετὰ τὸ πολλὰ δεηθῆναι περὶ αὐτῆς, ἐπεὶ πρὸς σκήψεις καὶ προφάσεις, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἑώρων καταφεύγοντας, τὴν ἐπάνοδον ᾔητοῦντο. Τοῖς δὲ οὐδὲ τοῦτο λυσitelειν ἐδόκε, ὥστε ἀπελθόντας τοὺς μοναχοὺς, αὐτοῖς μὲν ἀνατιθῆναι τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου, Καντακουζηνῶ δὲ τῷ βασιλεῖ τὸ μᾶλλον αἰρῆσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα τοῖς πᾶσιν ἀξιοῦν συμμαρτυρεῖν. Οὐδὲ γὰρ μέτριά τινα προσθήσεσθαι αὐτοῖς ἐνόμιζον πρὸς τὸ τοὺς δῆμους ἐκταράττειν, καὶ τὸν πόλεμον κινεῖν. Ἐξεπίτρυδες γὰρ αὐτοὶ λάλους τινὰς καθέσαν εἰς τὰς πόλεις; κηρύττοντας, ὡς Καντακουζηνὸς οὐδ' ἄκροισ ὡς τὴν εἰρήνην παραδέχοιτο, ἀλλὰ τὰ δεινότερα τοὺς βασιλέως παῖδας διαθήσει ἀπειλεῖ, εἰ περιγένοιτο ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι δίκαια ποιούντες ἐκείνῳ πεπολεμηῆσιν ὑπὲρ αὐτῶν. Παρεχάλουν τε τοὺς δῆμους ὑπὲρ τῶν βασιλέως παιδῶν ὄρφανῶν ὄντων πατρὸς ἀγανακτεῖν, καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀδικοῦντα. Οὐ δὴ ἔνεκα ἐσκέψαντο συγκροεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς μοναχοὺς. Καὶ Μακάριον μὲν τὸν Λαύρας ἡγούμενον, Θεσσαλονίκης μητροπολίτην ἀποδείξαντες, ἔπεισαν οὐ πρὸς τοὺς ἄλλους μόνον δινεχθῆναι μοναχοὺς, καὶ Καντακουζηνισμῶν αὐτῶν κατηγορεῖν, ὅτι δὴ τὸν φίλον ὄρωντες ἀπολεισθαι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πολέμου κινδυνεύοντα, ἐν ζήλῳ μοῖρα καὶ τῆς πρὸς τὰ βελτίῳ συμβουλής ἤκουσιν ἐκείνῳ βοηθήσαντες, ἀλλὰ καὶ βασιλέως πολλὰς καταχέειν λοιδόρίας, καὶ οὐδὲν ἐκείνων ἀπολείπεσθαι τὴν εἰς αὐτὸν πικρίαν. Ὅθεν καὶ γενόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ οὐδενὸς τῶν ἐκείσε τοληθέντων ἐπὶ ὀμότητι καὶ πονηρίᾳ βεβοημένον ἀπελείπετο. Πρῶτον δὲ, ἐν τῇ μονῇ τῇ προσαγορευομένῃ Πέτρα ἀπρόδιτον μένειν κατεδίκασαν, προνοίας τῆς εἰς τὸ σῶμα προσηκούσης οὐδεμιᾶς ἀποστερήσαντες. Σαβάν δὲ διὰ τὸ ἀρετῇ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, καὶ γνωριμώτατον τῶν βασιλέως φίλων εἶναι, ἐπεὶ μὴ συμφρονεῖν αὐτοῖς ἐβούλετο, ἐν ἐτέρᾳ μονῇ τῇ Χώρα προσαγορευομένῃ μένειν καὶ αὐτὸν ἐψηφίσαντο ἀπρόδιτον. Βουλομένῳ δὲ καὶ προνοία; ἀξιοῦν πολλῆς, οὐ κατεδέξατο· μὴ δίκαιον εἶναι φάσκων ἐκ τῶν αἰμασι καὶ φόνοις χαίρόντων τι λαβεῖν. Τοῦτο δὲ μόνον εἰπῶν, ὡς τὸν ὑπὸ Θεοῦ φρουρούμενον οὐδεμιᾶ τινι μηχανῇ δυνατὸν ὑπὸ οὐδενὸς διαφθαρεῖν, ἤσυχλῳ ἦγε. Τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν οὐ μάλιστα ἀξιολόγοις οὖσι, τὴν εἰς τὰς ἰδίας μονὰς ἐπέτρεπον ἐπάνοδον. Περὶ μὲν οὖν τὴν τῶν μοναχῶν πρεσβείαν, τοιοῦτα πατριάρχῃ καὶ τοῖς συνομόταις ἐτελεῖτο. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς, ὡς τὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβείαν ὁ Βατάτζης, δέει τῶν τὰ πράγματα ἀρχόντων ἀπηγόρευεν, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανήκεν· εὐρε δὲ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀφειγμένους οὓς αὐτὸς ὀλίγῳ πρότερον πρὸς

πρωτοστράτορα πέμφας ἦν, ἦκειν τὴν ταχίστην Ἀ
ἀπαγγέλλοντας, ὡς τῶν ἐκεῖσε πάντων ὑπὸ πρωτο-
στράτορος καλῶς διωκημένων. Ἐδόκει μὲν οὖν καὶ
βασιλεὶ μὴ μέλλειν δεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεσσαλονίκην
ἐπαίγεσθαι οὕσαν ἀναγκαίαν· τῶν πρὸς τὴν τειχο-
μαχίαν δὲ πάντων ἦδη παρεσκευασμένων, ἐκέλευεν
εἰς τὴν ὑστεραίαν ἅμα πρῶτ' τῶν τειχῶν ἀποπειρα-
σαμένους, εἰ μὴ δύναιντο παραστήσασθαι, τῇ μετ'
αὐτὴν, τῆς εἰς Θεσσαλονίκης ἔχουσαι φερούσης.
Οὕτω μὲν οὖν ἐδέδοκτο. Καὶ ἅμα πρῶτ' εἰς τὴν ὑστε-
ραίαν ὀπλισάμενοι, προσέβαλον τοῖς τεύχεσι προσά-
γοντες τὰς μηχανάς. Διὰ πάσης δὲ ἡμέρας τῆς τει-
χομαχίας καρτερωτάτης γεγεννημένης, μικροῦ μὲν
ἐδέξησεν ἄλλωαι, τῶν τε κλιμάκων προσερεισθεισῶν
τοῖς τεύχεσι, καὶ μηχανήματός τινός ἐπὶ τροχῶν χε-
λώνης προσαγορευομένου. Ἡ νύξ δὲ αὐτίκα ἐπι-
γενομένη διεκώλυσε τὴν ἄλωσιν. Οἱ πολιορκούμενοι
δὲ δεισόντες, μὴ εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐθις μάχης
ἄλλωαι γενομένης ἐβουλεύσαντο νυκτὸς πίστεις λα-
θόντες παρὰ βασιλέως, ὁμολογίᾳ τὴν πόλιν παρα-
δοῦναι. Καὶ ἅμα πρῶτ' ἐκ τῶν τειχῶν τοῖς εἰς τὸ
στρατόπεδον ἐκέλευον μηνύειν βασιλεῖ, εἰ βούλοιο
ἐπὶ συμβάσει τὴν πόλιν παραλαμβάνειν. Ἡδέως δὲ
βασιλέως τὸν λόγον δεξαμένου, καὶ κελεύοντος ἦκειν
πρὸς αὐτὸν ὡς πάντα πράξοντος· αὐτοῖς τὰ κατὰ
γνώμην, ἦκον τοῦ τε δήμου, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς
δυνατῶν ὄλγοι, καὶ τῶν τῷ κλήρῳ τῆς παρ' αὐτοῖς
ἐκκλησίας κατελιγεμένων· αἰτίας δὲ ὡσπερ ἀπο-
λύοντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τῷ ὄπλι κακηνήκεναι πρὸς
αὐτὸν, τὸ δέον ἔφασαν πεποιθῆναι, ὁμωμέναι
γὰρ ὄλιγῳ πρότερον ἀντιστήσασθαι τοῖς βασιλεῖ
πολεμοῦσι μέχρι· καὶ τοῦ δυνατοῦ. Τοῦς τε ὄρκους
τοιγαροῦν τετηρηκέναι ἀσφαλῶς, καὶ τὸ νῦν λυσι-
τελεῖν φαινόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων πράττειν μετ'
εὐγνωμοσύνης. Ὅθεν ἄξιοι συγγνώμης νομίζου-
εἶναι παρ' αὐτῷ. Δείσθαι μέντοι καὶ τῆς δι' ὄρκων
ἀσφαλείας, ὡς οὐδὲν πείσονται τῶν κατὰ τὸν πόλε-
μον αὐτοῖς εἰργασμένων ἕνεκα, καὶ τῶν ὑβρεων, αἱ
παρὰ φαύλων καὶ τοῦ μηδεὸς ἄξιων ἀνθρώπων
εἰρηναίαι πρὸς αὐτὸν τῶν ἐν λόγῳ πάντων μάλιστα
ἀνωμένων, καὶ τὴν ἀκολασίαν τῆς γλώττης τιθε-
μένων ἐν δεινῷ. Οὐδεμιᾶς γὰρ ὑβρεως ἐφείδοντο
ἐστῶτες ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ὅθεν καὶ ποτε βασιλέως
ἐν ὄπλοις παριόντος καὶ τὰ τεῖχη κατασκευομέ-
νου διὰ τὴν τειχομαχίαν, τρεῖς τινὲς ἐστῶτες ἐπὶ
τῶν τειχῶν, μᾶλλον τῶν ὑβρεων ἠφείδουσαν γνωρί-
μου γινόμενου. Ὅ δὲ ἔγγυς γενόμενος, ἠρώτα εἰ
ζιδοῖτε; ὃς τις εἶπ' ὑβρίζουσιν οὕτως ἀφειδῶς. Ἐνδὲ
δὲ ἀποκρινάμενος· ὡς μάλιστα εἰδείην, καὶ διὰ
τοῦτο καὶ ὑβρίζουσιν πολλῶν ὄντα ἄξιον λοιδοριῶν, ὅτι
ἀποστάτης γεγονὼς τοῖς βασιλέως ἐπεβούλευσε
παισι, καὶ οὐδεμιᾶς ἀπέσχετο πείρας ἀποκτείνειν
τούς οὐδὲν ἠδικηκότας μηχανώμενος, Πότε δὲ, εἰρηκεν
ὁ βασιλεὺς, ἐπὶ δίκην καταστάνα, ὅτι μὴ τὰ ἐγ-
κλήματα ἠδυνήθη ἀπολύσασθαι, κατεψηφίσασθε
ἀδικεῖν αὐτοὺς καὶ ἐπιπορεῖν, καὶ τοιαῦτα οἷα λέγετε
τολμᾶν. Τῶν δὲ ἐναγχοῦς ἐκ Βυζαντίου εἰπόντων
ἦκειν ἐν ᾧ τὰ κατὰ βασιλέως ὑπ' αὐτοῦ ἐσκαίωρη-
μένα ἐκμαθεῖν· οἱ δὲ καὶ τοὺς ἐκεῖ τὰ βασιλέως

administrari. Ne imperator quidem cunctandum,
sed Thessalonicam, ut ad urbem maximi momenti
festinandum duxit; et omnibus jam ad mœnia
Peritheorii oppugnanda confectis, præcepit iis
postridie die illucescente tentatis, si conatus non
responderet, die tertio viam versus Thessalonicam
arripere. Sic censuit. Die exorto, muros, admotis
etiam machinationibus, invadunt: quos cum toto
die oppugnassent acerrime, parum abfuit quin
eos acta jam testu line, et scalis applicitis con-
scenderent, sed noctis interventus rem impedivit.
Obsessi metuentes, ne die sequenti pugna instau-
rata caperentur, noctu decernunt, fide ab impera-
tore accepta, urbem dedere. Mane de mœnibus
clamorem in castra dantes, imperatori renuntiari
jubent, **465** si velit, ex pacto convento civitatem
accipiat. Ille hoc nuntio gavisus, eos evocat, factu-
rum se quæ optent, omnia. Veniunt de plebe, et
optimatibus pauci, de clero item nonnulli. Aliquæ
ut se purgarent quodammodo, aliter se facere
nequissime dixerunt, propterea quod nuperrime
sacramento concepto sponderint, se imperatricis
hostibus quantum valeret restituros. Quod juras-
sent ipsa utile futurum doceat, id æquo animo
facturos. Putare igitur, se dignos esse venia. Cu-
pere tamen jurejurando sibi caveri, nil grave
passuros ob ea quæ durantibus armis commisissent,
ob convicia scilicet, quæ non sine summo dolore
virorum gravium, abjecti, et nauci homines
procaci lingua in eum contorserint. Nullis siquidem
probris stantes in muris parcebant: ut etiam
aliquando armato imperatore accedente, et mœnia
propter oppugnationem contemplante, tres quidam
eo cognito effusius maledicerent. Qui propius acce-
dens quæsitivus, num scientes quis esset, adeo
liberaliter contumelias dicerent. Eorum uno re-
spondente, maxime et idcirco probra fundere,
quibus ipse multis dignus esset, quod fracta fide,
imperatoris liberis insidiaretur, omnesque vias
indagaret, quo illos meditaret ab se morti offerret,
a quibus nullam unquam sensisset injuriam,
Quando autem, excepit Cantacuzenus, in judicium
me vocatum, quia dissolvere crimina non potui,
et injuriæ, et perjuri, et hujus sceleris quod
objicitis, me condemnastis? Respondentibus illis,
paulo ante Byzantio venisse, a quo quæ ipse in
imperatorem adolescentem perverse machinatus
esset, didicissent: et idcirco qui illic imperatorem
tuerentur, ipsum expulisse, quibus cum resistere
nequeat huc venire, Recte, mi homo, occurrit
Cantacuzenus, hæc vos Byzantio didicisse ais. Ego
vero huc venio, ut cum te ob maledicam loquacita-
tem punivero, tuo exemplo ipsi protervire desi-
nant. His per ludum dictis, præterit. Eadem nocte
militæ jussu imperatoris insidias ad portas tenden-
tes, ut oppidanum aliquem caperent, ex quo quid
intus gereretur, exprimerent, casu ipsissimum
conviciatorem multo mane, nescio cujus rei causa

egredientem rapiunt, imperatori sistunt. Qui se eum haud nosse simulans, unde et qui sit percunctatur. **466** Ille plane ignorari se opinatus, pro necessitate praesenti respondet. Sed ubi imperator persona deposita, hesternum esse conviatorum ostendit, caeteris quidem omnibus hoc eventum non modicæ delectationi, et mirificæ hilaritati fuit: captum vero pavor ingens subit, de anima anxium, et jamjam se interficiendum arbitrantem. At imperator cum in aliis, tum praesertim in hujuscemodi rebus excelsum se et invictum animum decere ratus, oblectamenti gratia captivo dicta ipsius hesternae plene iteravit. Deinde stola majoris pretii, quam pro ejus conditione, et auro insuper donatum recedere, atque in futurum neminem inauditum damnare, alteram aurem reo integram servare jussit (87). Ille ferme supra fidem felix pro contumeliis imperatorem laudibus extollere. Sed hæc prius acta sunt. Tunc vero, cum injuriarum oblivionem peterent, qui ex oppido in castra venerant, orarentque, ut quia sponte se dederent, bene illis faceret, verbis blande compellatos, ne quid ab se infestum timerent hortatus est, et quæ petebant, imperatorio diplomate confirmari mandavit. De exercitu porro imperatoris malignus quidam, ut apparet, et hostis occultus, furtim ad legatos adiens, ab urbe tradenda eos revocavit, imperatorem die postero, sive se dederent, sive non, Thessalonicam summa adactum necessitate constituisse discedere. Quibus auditis, communis sententiæ ignefactionem excusantes, in urbem regrediuntur. Intra portas inclusi, rursus defensionem parant, consensibusque monibus vociferantur in praesens non omnes ad urbem imperatori tradendam consentire. Sed quia Thessalonicam omnino proficisci decreverit, se postea consultaturos et, si universis approbantibus expedire videatur, in ejus potestatem concessuros. Sic itaque Peritheorium et vi propemodum captum, et deditione ferme acceptum fuisse. Imperator, quoniam obsidionem continuare non licebat, motis castris Thessalonicam ire maturavit. λαὺς γὰρ εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἂν τε προσχωρῶσιν, ἂν τε μὴ, πρὸς Θεσσαλονικίην κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἔγνωκε δεῖν ἀποχωρεῖν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ τοιαῦτα ἤκουσαν, μὴ ἂ κοινῇ πᾶσι δοκεῖ σκωψάμενοι εἰδέναι, πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρουν. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν εἰσω πυλῶν, αὐθις ἐγκλεισάμενοι, παρεσκευάζοντο πρὸς μάχην· ἀναθάντες τε ἐπὶ τὸ τεῖχος, μὴ πᾶσιν εἰλεγον εἶναι τὸ νῦν ἔχον κατὰ γνώμην βασιλεῖ τὴν πόλιν παραδιδόναι, ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς Θεσσαλονικίην ἔγνωκε δεῖν ἀποχωρεῖν, εἰς τοῦτις αὐτοὶ διασκευάμενοι εἰ δοκεῖ λυσιτελεῖν, κοινῇ ψήφῳ προσχωρήσουσιν. Οὕτω μὲν οὖν Περιθεώριον τειχομαχίᾳ τε ὀλίγου ἐδέησαν ἀλῶναι, καὶ ὁμολογίᾳ προσχωρῆσαι βασιλεῖ. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ μὴ περιμένειν ἔξῃ πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἀναστήσας τὴν στρατίαν, ἤλαυνεν ἐπὶ Θεσσαλονικίην.

ἠρημένους αὐτὸν ἔλαυνεν· πρὸς οὓς μὴ δυνάμενον ἀνθίστασθαι, ἐνθάδε ἤκειν. Ἀληθῶς εἰρηκας· εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὧ ταῖρε, ἐκ Βυζαντίου τὰ τοιαῦτα δεῖν δάχθαι· ἀλλ' ἔγωγε αὐτοῦ τούτου ἕνεκα ἐνθάδε ἤκω, ἵνα σε τῆς γλωσσαλαγίας τιμωρησάμενος, διὰ σοῦ κάκεινους διδάξω μὴ τοιαῦτα ἀκολασταίνειν. Οὐ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν μέρῃ παιδείᾳ τοιαῦτα πρὸς ἐκείνους διαλεχθεὶς, παρήλαθε. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς στρατιῶται βασιλέως κελύσαντος ἐν ταῖς πύλαις προλοχίσαντες ὡς τε τῶν ἔνδον τινὰ ζωγρησῶν τοῦ τὰ πραττόμενα ὑπ' ἐκείνου διδαχθῆναι, οὕτω συμβῶν, αὐτὸν ἐκείνον τὸν ὑβριστὴν ἅμα ἔω τῶν πυλῶν, πρὸς τινὰ χρεῖαν ἐξελθόντα ἐξαρπάσαντες, παρέστησαν βασιλεῖ. Ὁδ' ἀγνοεῖν ὑποκρινάμενος, ὅθεν τε εἴη καὶ ὅς τις ἦρῶτα. Νομίσας δὲ καὶ αὐτὸς ἀγνοηθῆναι, ὅσα ἔπετο πρὸς τὴν παρούσαν λυσιτελεῖν ἀνάγκην ἀπεκρίνατο. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς τὴν ὑπόκρισιν ἀποθέμενος, αὐτὸν ἐκείνον ἀπεδείκνυε τὸν χθὲς εἶναι ὑβριστὴν, τοὺς μὲν ἄλλοις ἅπασιν διατριβὴν ὡ μικρὰν ἕνεποιεῖ τὴ τοιαύτη συντυχία, καὶ ὡς ἥδιστα διετίθεντο· τὸν δ' ἄλωκῶτα δὲ δέος οὐ μικρὸν εἰσῆει περὶ ψυχῆς ἀγωνιῶντα, καὶ ὅσον οὕτω νομίζοντα ἀποθανεῖσθαι. Βασιλεὺς δ' ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις μᾶλλον κἂν τοῖς τοιοῦτοις προστήκειν αὐτῷ νομίζων μεγαλοψυχεῖν ἐφ' ἑαυτὸν, παραψυχῆς ἕνεκα τὰ χθὲς εἰρημένα πρὸς τὸν ἄλωκῶτα διαλεχθεὶς, ἔπειτα ἐκέλευε στολὴν παρέχειν πολυτελεστέραν, ἢ αὐτῷ προσῆκε· παρασχόμενος δὲ καὶ χρυσίον, ἐκέλευεν οἰκασθῆναι ἀναχωρεῖν, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μηδεὸς καταψηφίσθαι πρὶν εἰς ἀπολογία καταστῆναι, ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκούων τῷ κατηγορουμένῳ φυλάττειν ἀκραιφνῆ. Ὁδ' ἄπιστα σχεδὸν εὐτυχίας, πρὶν γενέσθαι βασιλέως ἐπαινέτης ἦν ἀντὶ τοῦ πρότερον ὑβριστοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον. Τότε δὲ ἐπεὶ οἱ πρέσβεις ἀμνηστίαν τῶν ὑβρεῶν ἤτοῦντο, καὶ ἐδέοντο βασιλέως εὖ ποιεῖν προσχωρῶντας ἔκοντι, προσηκῶς αὐτοῖς διαλεχθεὶς, καὶ λόγοις κείσας μὴδὲν ὑποπτέουσιν παρ' αὐτοῦ δεῖν, ἐκέλευε καὶ γράμμασι βασιλικῶν, ἃ αὐτοὶ ἤτοῦντο βέβαια ποιεῖν. Τῶν δὲ βασιλεῖ συνόντων τις δύσνοος ὢν, ὡς εἰσικε, καὶ πολιμῶν ἀφανῶς, κρύφα προσελθὼν τοῖς πρέσβεσι, συνεβούλευε μὴ τὴν πόλιν παραδιδόναι. Βασι-

Jacobi Pontani notæ.

(87) Alexander Magnus accusatorem audiens, manu admota alteram aurem occludebat, quod eam

reο se diceret servare. Infra eamdem historiam denuo tangit. Cur enim non bis, quod pulchrum?

467 CAPUT XXXVI.

Joannes imperator coronatur Byzantii. Dignitates in conjuratos co. atq. Patriarchæ fastus in vestitu. Apocauclus persona deposita, summam auctoritatem vindicat, propinquos et necessarios Cantacuzeni interficit; matrem ejus dirissime affligit. Misericordia imperatricis in illam, et rursus crudelitas Archontum quoad medicum. Mors ejus miserabilis. Charitas Theodoræ sororis Andronici junioris in Archontum atque mortuum. Imperatricis excusatio. Pecuniæ inventæ magnitudo et distributio. Horribilis calumniæ in Cantacuzenum conficta. Apocauclus classem contra Cantacuzeni terrestrem exercitum parat.

Ἐν Βυζαντίῳ δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ τοῦ Α Ἀνδρονίκου βασιλέως παῖς, ψήφῳ βασιλίδος τε καὶ τῆς συγκλήτου, στέφει τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου κατακοσμεῖται. Ἐν τῇ ἑορτῇ δὲ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου πλὴν ὀλίγων ἀξιωματῶν πάντες ἔτυγον ὡς ἂν ἕκαστος παρὰ βασιλίδος καὶ πατριάρχου καὶ τῆς βουλῆς ἄξιος ἐκρίθη. Καὶ Ἰσαάκιος μὲν Ἀσάνης, πανυπερέβαστος ἀπεδείχθη· δούξ δὲ μέγας ὁ Ἀπόκαυχος, καὶ ὁ Χοῦμος μέγας στρατοπεδάρχης· Ἀνδρονικός τε Παλαιολόγος, δὲ ἦν γαμβρός Ἀποκαύφῳ τῷ μεγάλῳ δουκί, μέγας καὶ αὐτὸς στρατοπεδάρχης· ὁ τε Γαλάτης πρωτοσεβαστός, καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ὡς ἕκαστος. Πατριάρχης δὲ ἐπεί τὴν ἀξίαν ἀμείβειν οὐκ ἔβην, εἰς σεμνότερον τι περίεστησε τὸ σῆμα· καὶ ἔν τε ταῖς ὑπογραφαῖς, ἡρανεῖον χρώματι ἐχρήτο, καὶ τὴν Β ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν, ἣν τοὺς πατριάρχας ἕθος φέρειν, ἂν μὴ τοῦ τάγματός ὦσι τῶν μοναζόντων, ὀθόνῃ λευκῇ περιειλημμένην πρότερον, αὐτὸς κατεκόσμησε χρυσοῦ, εἰκόνας αὐτῇ τοῦ τε Σωτῆρος ἡμῶν ἑγγράφας Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς τεκούσης αὐτὸν ἀχράντου θεοτόκου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δούξ, ἀχρι μὲν ἐκείνου τοῦ χρόνου, μετριώτερά τε φρονεῖν ἔδοκει, καὶ τῆς βουλῆς εἶναι ὑπεκρίνετο εἰς, ἢ μᾶλλον καὶ πρὸ αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἦγε, μὴ τῆς καουργίας αἰσθόμενος ὀρθῶδων, ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐθελήσῃσι μᾶλλον ἀρχεσθαι, ἢ ἐκείνου. Ἐπει δὲ ἀξιωματὸς τε μείζονος ἐπελάθετο καὶ τὸν πόλεμον εἶδεν αὐξηθέντα ἐπὶ μέγα, τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος αὐτὸς, πάντα ἦν. Καὶ πάντων ἤρχε C καὶ μειζόνων καὶ ἑλαττόνων. Διὰ τε γὰρ τῶν χρημάτων πρόσδοι τῶν κοινῶν ὑπ' ἐκείνου διψοῦντο· καὶ πόλεων ἀρχαὶ καὶ στρατηγίαι οἱ αὐτὸς ἐκέλευεν εἰδίδοντο· καὶ εὖ ποιεῖν καὶ τὸναντίον κύριος ἦν· καὶ πάνθ' ὁμοίως πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἕως ἔτι μέγας ἦν δομέστικος ἡμιλλᾶτο πάντα ὑπ' ἐκείνου ἀγεσθαι βουλόμενος. Συνιδὼν δὲ ὡς ἐπαχθῆ; τοῖς εὐγενεστέροις ἢ ἐκείνου ἔσεται ἀρχή, καὶ δέισας μήτι διὰ ταύτην ὑπ' ἐκείνου ἐπιβουλεύθῃ ἔγνω δεῖν πάντας διαφείρειν· ὡς εἰ τῆς φαύλης τύχης ὑπολειφθεῖεν μόνοι, βραδίως αὐτῷ πρὸς ἅπαν εἰζόντας τὸ προσταττόμενον οὐκ ἀνοήτως οἴηθείς. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν καθ' αἷμα προσηκόντων καὶ μάλιστα γνησίων ἤρχετο Καντακουζηνῷ τῷ D βασιλεῖ, ὕλης τε εὐπορῶν πρὸς τὰς διαβολὰς, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ὡς δυνατωτέρους δεδοικώς. Ἐπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἐφεξῆς μετῆλθε μηδενὸς φεισά-

Byzantii Joannes imperator, Andronici filius, Augusta et consiliariis ita volentibus, a Joanne patriarcha corona exornatur: in qua festi diei celebritate, omnes pene proceres, ut quemque imperatrix, patriarcha et consilium esse dignum judicaret, dignitates adepti sunt. Et Isaacius quidem Asanes panhypersebastus declaratus est, Apocauclus magnus dux, Chumnus magnus stratopedarcha: Andronicus Palæologus, Apocaucli gener, etiam ipse magnus stratopedarcha designatur: Gabalas protosebastus, et ita alii omnes, eorum suffragiis, de quibus supra diximus. Patriarcha, quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecit, et in subscriptionibus colore cæruleo est usus: flammeumque (88), seu tegmen capitis, quod antea patriarchas, si de monachis non essent, album ferre mos erat, ipse auro illustravit, Servatoris nostri, et illibatæ ejus genitricis Deiparæ ac Joannis Baptistæ depictis in eo iconibus. Apocauclus magnus dux, qui usque ad id temporis modestam præ se ferebat, et unum se de concilio simulabat, vel potius alios etiam sibi anteponebat, metuens ne scelus ejus olfacientes, Cantacuzeni quam ipsius imperium mallet, ubi et gradum excellentiorem est consecutus, et bellum in majus auctum vidit, larva deposita, factus est omnia, majorumque juxta ac minorum rerum arbitrium ditionemque usurpavit. Nam et communia vectigalia ab eo procurabantur, et præfecti ac duces urbium ex ejus voluntate creabantur: beneque et male facere in illius manu erat; ac per omnia nitebatur similis esse Cantacuzeno adhuc magno domestico, nihil non a se regi atque administrari desiderans. Sed enim perspicuus imperia sua nobilioribus injucunda et onerosa fore, timensque, ne quid idcirco insidiarum sibi pararetur, omnium perdendorum consilium cepit, 468 ut humiles soli relictis, auctoritati suæ in omnibus propensius parerent. Nec erat stulta cogitatio. Ac initium quidem a Cantacuzeni consanguineis et amicis germanissimis duxit, cum et materia ad calumniandum abundaret, et eos ut opulentiores amplius metueret. Deinde alios ordine aggressus, nulli pepercit; specie quidem, quasi imperatricis, et optimatum ejus, præsertimque patriarchæ decreto, pœnas quibus illi vellent, inferret, re autem ipsa libidini suæ obsecutus. Cantacuzeni porro matrem jam ante in carcerem

Jacobi Pontani notæ.

(88) Καλύπτραν vocat Græcus: Flamineo, ait Festus, amicitur nubens boni ominis causa quod eo assidue utebatur flaminica, id est, Flaminis uxor,

cui non licet esse divortium. Quale videlicet velum sacratæ ei velatæ Deo virgines in capitibus gestant (ut res melius intelligatur). Ein Weibel.

conditam de industria vexare instabat, nec ullum genus molestiæ ei non adhibebat. Nam et custodes illi dedit, homines impudentes, moribusque barbâros, quibus præcepit, omnem in illam diritatem expromere, et quam indignissime, contemptissimeque tractare. Hinc quamvis antea quoque victus ei maligne præberetur, tamen hi tenuiorem adhuc suppeditabant. Quod si quando, officio humanitatis videlicet, jus porrigendum esset, cum laute ac delicate educatam, nihilque posse immundum, ac sordidum tangere non nescirent, manus illotas immittentes pervestigabant, ecquid intus laterent a filio litteræ, tametsi quod offerebant, ipsimet coxerant. Quod cum illa videret, misera fame emori, quam spurcitiem hujusmodi gustare maluit. Hieme autem acerrimæ ac perfrigida nec ex veste stragula ad corpus cooperiendum, nec ex accenso foco ullum ei solatium impertiebant, quamvis Augusta mandasset, ut in ea curanda nihil prætermitteretur. Quin etiam toto die custodes, ipsa audiente, in filium maledicta sine fronte iactare non cessabant, et tanquam si nuntios acceperant, illi narrabant: alius quidem, captum esse, et catenis injectis sæde raptari; alius, commisso prælio occisum, jamque caput afferri quod consolationis causa ad eam quoque se allaturos pollicebantur; aliaque demum crudeliora, et immaniora multo. Unde supra modum corde inflammata, et contabefacta, in rapidissimam febrem incidit. Feminæ sociæ archontas sævissimos, uti medicum illam visitare paterentur, quamvis obstantes, inflectere non poterant, usque adeo improborum illorum, et consuetorum quotidie humana devorare viscera (89), ad miserationem viscera obduruerant. Omnem ei curationem negarunt, quasi manibus suis eam jugulantes. **469** Imperatrix ubi per nescio quem illam ægrota- re, nec ab archontibus, et a magistro orbis, atque discipulo mitis illius ac benigni præceptoris medicum ad eandem permissum ingredi rescivit, tantam feritatem, tamque alienos ab omni humanitate animos, verbis asperioribus ipsis exprobra- vit, et medicum suum misit, qui pro morbo ei medicinam faceret. At patriarcha, et reliquus ille bonorum virorum cœtus sacramento hominem ad- gere, ingressum nihil ad depellendam ægritudinem præscripturum. Quem accessum recusantem, si jacenti ac laboranti ex arte sua, nihil profuturus esset, coegerunt imperatrici obedire, ut et crudelitatem suam usque ab initio servarent, et auctoritatem Augustæ contempsisse ne viderentur, si accessu illum ad ægotam prohibuissent. Si per- tenderet; et quidpiam ad salutem male habentis diceret, ne ipsos postea accusaret, cum semet in calamitatem præcipitasset; Cantacuzenismi enim

Α μενος. Τὸ δοκεῖν μὲν, ὅτι ψήφῳ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ βασιλίδος, καὶ μάλιστα πατριάρχου τὰς τιμωρίας οἷς ἂν ἐβελήσειεν ἐπάγων. Τῇ δ' ἀληθείᾳ, τὰ δοκοῦντα ἑαυτῷ ποιῶν. Τὴν δὲ βασιλέως μητέρα Καντακουζηνοῦ, καὶ πρότερον ἐν δεσποτικῇ κατακεκλεισμένην, μᾶλλον ἐκάκουν ἐξεπίτηδες, καὶ οὐδὲν εἶδος λύτης ἀπέλιπον ἐπιδειγμένοι πρὸς ἐκείνην. Φύλακας τε γὰρ ἐπέστησαν ἀνθρώ- πους ἀναιδέες καὶ τὸν τρόπῳ βαρβάρους, καὶ πᾶσαν ἐπιδεικνυσθαι προσέτατον πικρίαν πρὸς αὐτήν. Καὶ πάντα ποιεῖν ἐφ' ὕβρις καὶ καταφρονήσει. Τὰ τε ἀνάγκαια πρὸς τροφήν, καὶ τοὶ καὶ πρότερον ἐνδεῶς παρέχοντες, εἰ μᾶλλον γλίσχρως ἐχορήγουν. Εἰ δέ ποτε εἶδει καὶ ζῶμόν τινα παρέχειν, φιλαν- θρωπευσταμένουσ' δῆθεν, εἰδότες ὡς πολυτελεῖα ἐντραφεῖη καὶ τρυφῇ, καὶ οὐδενὸς ἂν ἄψαιτο μεμ- λυσμένου τὰς χεῖρας ἀπίπτους καθιέντες, διηρεύ- των δῆθεν τὸν ζῶμόν, εἰ μὴ τοὶ ἔνδον κρύπτοιτο γράμματα παρὰ τοῦ υἱοῦ ἀπεσταλμένα, καὶ τοὶ γε αὐτοὶ τῶν προσαγομένων ὄντες μάγειροι. Ἄ ὄρωσα, μᾶλλον ἤρειτο λιμῷ βίαιως ἀποθνήσκειν, ἢ τοιούτων γενέσθαι. Ἐν χειμῶνι τε σφοδροτάτῃ καὶ κρυμῶνι οὐδεμίαν, οὐτ' ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, οὐτε ἐκ πυρὸς πρὸς πρὸς παραμυθίαν. Καὶ τοὶ βασιλίδος μηδεμίαν κατὰ τὸ σῶμα θεραπείαν, κελευούσης ἀποστρεφῆναι. Παρὰ πᾶσαν τε ἡμέραν οὐκ ἐνέλιπον οἱ φύλακες τὸν υἱὸν ἀσέμνως ὑβρίζειν ἐπ' αὐτῆς· καὶ ὡς ἀγγελλας δῆθεν πεπισυμένοι ἀπήγγελλον, ποτὲ μὲν ὡς συλληφθεῖη ὁ υἱὸς, καὶ ἀτίμως ἄγοιτο περιχειρῆμενος· κλοιά· ἄλλοτε δὲ ὡς μάχης γενομένης, ἐπ' αὐτῆς ἀποκτανθεῖη, καὶ ἄγοιτο ἡ κεφαλή, ἣν παραμυθίας ἔνεκα καὶ πρὸς αὐτὴν ἄγειν ὑπερι- σχυοῦντο. Καὶ ἕτερα ὠμότερα καὶ ἀπανθρωπότερα πολλῶν, ἐξ ὧν ἐκείνη τὴν καρδίαν ὑπερζέσασα καὶ κατατακείσα, πυρετοῖς ἐλήφθη σφοδροτάτοις. Αἱ δὲ περὶ αὐτὴν γυναῖκες, πολλὰ τῶν ὠμωτάτων ἐκείνων ἀρχόντων δεηθεῖσαι, ὥστ' ἐπιτρέψαι ἱατρὸν πρὸς αὐ- τὴν εἰσάγειν καὶ προνοίας ἀξιώσαι μικρὰς τινας, οἷα ἤδυνήθησαν πρὸς ἔλεον ἐκκαλέσασθαι τὰ σπλάγγνα τῶν ἀγνωμόνων ἐκείνων, καὶ σπλάγγνα ἐσθῆν ἀνθρώπων εἰθισμένων ὁσημέραι. Ἄλλ' ἀπείπον αὐτῇ πᾶσαν θεραπείαν, ὥσπερ αὐτοχειρὶς κατα- σφάττοντες. Ἡ βασιλὶς καὶ ὑπὸ τοῦ τυθομένη ἐπι- νοσίῃ ἢ τοῦ βασιλέως μήτηρ, καὶ ὡς οὐκ ἐπιτρα- पेῖη παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ διδασκάλου-τῆς οἰκουμένης· καὶ μαθητοῦ τοῦ πρόφου καὶ φιλανθρώπου ἱατρὸς πρὸς αὐτὴν εἰσελθεῖν, ὠνείδισε μὲν αὐτοῖς πικρῶς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀναλγησίαν· τὸν δὲ ἱατρὸν ἐκέλευεν δεῖ αὐτῇ πρὸς τὰς νόσους συνήθης ἦν, πρὸς ἐκείνην τε ἐλθεῖν, καὶ προνοίας ἀξιώσαι τῆς δεούσης. Πατριάρχης δὲ καὶ ἡ λοιπὴ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀνδρῶν φατρία τὸν ἱατρὸν παραλαβόντες, ὄρκους ἀπήτουν, ὥστε ἐλθόντα πρὸς ἐκείνην, μηδὲν περὶ τῆς νόσου διατάξασθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὴν ἐπι- δημίαν ἀπαγορεύοντος, εἰ μέλλοι μηδὲν ἐκ τῆς

Jacobi Pontani notæ.

(89) Pulchra amplificatio filii in causa matris. Et miratur satis argute, quomodo, qui quotidie huma- na viscera comederent, tam duris potuerint

esse visceribus: siquidem omni sensu humanitatis carerent, et in figura humana belluarum sævitatem imitarentur.

τέχνης ὠφελεῖν, ἤνγκαζον αὐτοὶ τὰ κελεύμενα ποιεῖν, ἐν αὐτοῖς τε ἐξ ἀρχῆς ὠμότης διασώζοιτο, καὶ μηδὲ βασιλίδος καταφρονεῖν δοκοῖεν τὰ κελεύεσθαι μὴ ποιοῦντες· εἰ δ' ἰσχυρογυμνολή καὶ πρὸς ὠφελειάν τε τῆς νοσοῦσης λέγοι, μὴ μέμφεσθαι αὐτοῖς ὡς αὐτοῦ τῶν ἐσομένων κακῶν αἰτίου ἑαυτῷ παρεσομένου. Δῆλος γὰρ ἤδη εἶναι ἠροημένος τὴν Καντακουζηνῶν. Ὁ δὲ δεῖσας τὴν ἀπειλήν· οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ μέσον τοῦ τε ὑποπευθῆναι καὶ τοῦ πάσχειν τὰ δεινότερα· πρότερον ἐπαγγεῖλάμενος μηδὲν τῶν γινομένων μηνύσειν βασιλίδι, ἔπειτα πρὸς βασιλέως εἰσῆει τὴν μητέρα· μηδὲν δὲ δυνάμενος διὰ τὸ ἐκ τῶν ἀρχόντων δέος φθέγγεσθαι, τοὺς ἐπομένους φύλακας ὡς ἐνῆν διαλαθῶν, νεύματι ἐσήμαινε τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα τέμνειν. Ἐπειτα ἐξῆει μηδὲν τὸ σύνολον φθεγγάμενος· αἱ γυναῖκες δὲ αὐθις τῶν ἀρχόντων δεηθεῖσαι τὸν τέμνειν φλέβας ἐπιστάμενον εἰσάγειν οὐ συνεχωροῦντο. Ὄθεν ὑπὸ τοῦ πρῆτου κατεργασθεῖσα καὶ μηδεμίαν ὄλως προνοίας ἀξιοθεῖσα, ἐτελεύτησεν ἕκτη μηνός Ἰανουαρίου δεκάτης οἰσῆς Ἰνδικτιῶνος τοῦ ρ' ἔτους· τελευτώσης δὲ ἤδη, ἢ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ἀδελφῆς ἢ πρότερον μὲν Μιχαὴλ τῷ Μυσῶν συνῆκει βασιλεῖ· ἔπειτα ἐκείνου τελευτήσαντος πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπανεληθῶσα, καὶ τὴν ἐν βασιλείοις διατριβὴν καταλιποῦσα μονάζειν ἐβλετο, καὶ Θεοδοσία ἐκ Θεοδώρας μετωνομάσθη, πυθομένη περὶ τῆς βασιλέως μητρὸς ὅτι τελευτᾷ καὶ ὡσπερ ἀμειβομένη τῶν ἐκείνης πρότερον ὑπηργμένων ἀγαθῶν, πολλὴν γὰρ εἰς ἐκείνην ἐπαδεικνύτο τὴν εὐνοίαν, ἀφικετό τε εἰς τὸ δεσποτήριον πρὸς αὐτήν, καὶ παρέμεινεν ἄχρι τελευτῆς. Ἐπειτα τὸν νεκρὸν ἐξαγαγοῦσα παρὰ τὴν μονὴν τῆς πρὸς μητρὸς ἐκείνης μάμμης ἀδελφῆς τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων βασιλέως Μιχαὴλ τῆς Μάρθας προσορευομένην ἐν τοῖς πατρίοις κατέθηκε τάφοις. Ἐπειτα ἐκεῖθεν πρὸς βασιλίδαν ἀναστρέψασα, ἀπήγειλε τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν ἀρχόντων, ἣν περὶ ἐκείνην ἐνεδείξαντο ἄχρι τελευτῆς. Ἡ δ' ὄρκοις διεδοκίματο, μηδὲν εἰδέναι τῶν γεγενημένων, πλὴν ὅτι εἰργεσθαι προσετέτακτο παρ' αὐτῆς· κατεγίνωσκέ τε καὶ αὐτὴ πολλὴν ἐκείνων τὴν ἀπήθειαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐκείνης τελευτὴν, τὰ χρήματα ἐκείνης τε καὶ τοῦ υἱοῦ διηρουνάτο, καὶ πολλὰ ἐκείνιον ἐξευρίσκειτο, μάλιστα δ' ὅτι καὶ πατριάρχης κατὰ τῶν ἐχόντων ἐξείπεν ἀφορισμὸν, ὃν εἶχεν ὡσπερ τινὰ δορυφόρον ταῖς παρανόμοις ἐπιθυμίαις πάσαις ὀξύτατα ὑπηρετοῦντα· ὃν οἱ πολλοὶ τῶν ἐχόντων δέσαντες, φέροντες τὰ φυλαττόμενα παρεῖχον· οἱ δὲ καὶ ὡς παρὰ δίκην γινομένου καταφρονούντες, τῶς μὲν κατεῖχον· χρόνῳ δὲ ὕστερον ὑπὸ τῶν συνειδῶτων μηνυόμενα πάντα ἀναλώθη. Οὕτω δὲ ἦσαν πλεῖστα τὰ ἐξευρισκόμενα,

A jam manifestum fore. Medicus comminatione ter-
 ritus (nihil quippe inter suspectum esse et acer-
 bissima perpeti intererat) cum spondisset, nihil
 horum imperatrici indicaturum, ad Cantacuzeni
 matrem introivit. Cumque propter formidinem ar-
 chontum loqui non auderet, sequentes custodes,
 ut licebat, fallens e brachio mittendum sanguinem
 gestu significabat. Deinde mutus plane abibat. Mu-
 lieres iterum archontibus supplices, phlebotomum
 introducere non permittebantur. Sic omni prorsus
 curatione negata, et feбри consumpta, octavo Idus
 Januarias, indictione decima, anno ab orbe con-
 dito sexies millesimo octingentesimo quinquage-
 simo hanc lucem deserit. Imperatoris Andronici
 soror, quondam Michaeli Mæsurum regi nupta, et
 marito mortuo ad fratrem reversa, vitæque aulicæ
 relicta et monasticam complexa, ac Theodosia ex
 Theodora dicta (90), ubi eam animam agere intel-
 lexit, velut remunerans ejus in se merita (sui
 enim cupidissimam senserat) in carcerem venit,
 et usque ad ultimum spiritum ab ea non recessit,
 quam elatam in monasterio aviæ ipsius defunctæ
 matronæ, sororis inquam Michaelis primi Palæo-
 logi, Marthæ appellato, in paterno monumento
 composuit. Deinde Augustam adiens, crudelitatem
 inhumanam archontum nuntiavit, qua in eam
 usque ad mortem sæviissent. Illa Deum homines-
 que testari, nihil horum se scire; 470 tantum-
 modo jussisse in carcerem dari, et eorum barba-
 ram feritatem ipsa quoque exsecrari. Secundum
 obitum ejus, filii pecunia indagata et ingens in-
 venta est. Quia enim patriarcha adversus eam
 servantes anathematismum vibraverat (quem velut
 ministrum ac satellitem quemdam sceleratis cu-
 piditatibus suis omnibus promptissime inservien-
 tem habebat), eum multi metuentes, custoditam a
 se pecuniam afferebant. Alii hoc fulmen velut in-
 justum despicientes, interim retinebant, donec a
 consciis prodita penitusque distracta et distributa
 est. Tam autem innumerabilis fuit, ut quanquam
 multi eam inter se partirentur, et pars Apocau-
 cho magno duci obtineret, pars Gabalæ protose-
 basto (nam et is Apocaucho erat in republica re-
 genda socius, et imperatricis aulæ præfectus, sive
 curator), pars Cinnamo, comiti sacrarum largitio-
 num, multisque insuper eunuchis, qui simul domi-
 nabantur, nihilominus ex reliquis impensam in
 bellum contra Cantacuzenum tolerarent. Caterum
 imperatrix multum ac sæpe cum patriarcha reli-
 quisque imperii gubernatoribus de pace agens,
 ipsis jam rerum potentibus, et a mentione pacis
 refugientibus, nihil æquum impetrabat. Tamen ut a
 justitia non recedere, et imperatrici ac sibimet

Jacobi Pontani notæ.

(90) Quod cum viri, tum feminæ ad religiosum vitæ genus, seu statum monasticum transeuntes, nomen mutarent, inde factum credo, quod per monachismi professionem se velut iterum baptizari putarent, et esse secundum quemdam baptismum :

in baptismo autem nomen solet imponi, et quidem novum, si quis adultus, ac nondum Christianus aliud habuisset, ut omnes habent. Cujusdam igitur regenerationis signum nonnisi novitas fuit.

consultum velle existimarentur, exploratores ad Cantacuzenum mittunt, eosque reversos excipiunt, ad Augustam introducunt, cum alia multa in eum mentientes, tum quod palam inter suos ac magnifice jurasset, si vicisset, illam cum filio imperatore extra omne dedecus aliud occisurum tantummodo: patriarcham cum consortibus, qui hoc bellum contra se conflasset, fustibus prius ignominiose coopertos, contumeliosa et atrocissima morte interempturum. Qui narrationi huic ex composito statim praesentes, inde velamen maximum arripiebant, cur non possent in tanto discrimine sponte in ipsos adeo insanienti se subdere, et per pacem tradere. Statim omni conatu ac libentia illi armis occurrendum, et si quis de pace verbum ederet, similiter in hostis loco habendum edixerunt. Sed Cantacuzeno cum exercitu in Occidentem profecto, Apocauchus magnus dux totius imperii rector, ex continenti se posse resistere desperabat: quod ut tali adversario se minime parem, ita nullum quoque operæ pretium facturum sciret. Copiis autem Byzantinis et Threiciis non mediocribus 471 cum Andronicum Palæologum generum, et Thomam Palæologum duces dedisset, mandavit ut illum insequentes incommodarent, si quid possent, caventes magis, ne quid ipsi detrimenti acciperent. Ipse vero ne sedere videretur summus rerum princeps, sexaginta navium classem, velut e mari pugnaturus adornavit, in quas de pecunia Cantacuzeni Byzantii occultata sumptum fecit: tametsi illum omnes, ut valde vesanum reprehenderent, qui terrestri exercitui navalem opponere institueret, tantamque pecuniam nullo fructu insumeret. Aliter porro, quam quis ducta ex rebus conjectura putavisset, evenit; plurimum enim rei Cantacuzenicæ obfuit, Thessalonicam non dedita ab se opera, sed sorte quadam delatus, de quo postea disseretur.

νωσεν· ἴδει γὰρ λόγου ἄξιον διαπραξόμενος οὐδὲν, οὐδὲ πρὸς τοιοῦτον ἀνταγωνιστὴν ἀξίως ἑστῆσεν αὐτός. Τῇ δὲ ἐκ Βυζαντίου καὶ Θράκης στρατιᾶς οὐκ ὀλίγη οὐση Ἀνδρονίκον τε Παλαιολόγον τὸν γαμβρὸν, καὶ Θωμᾶν τὸν Παλαιολόγον ἐπιστήσας στρατηγούς, ἐκέλευεν ἐκείνῳ ἐπομένους βλάπτειν, εἰ τι δύναιντο, φυλαττομένους μᾶλλον μὴ κακῶς αὐτοὶ παθεῖν. Αὐτὸς δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀργῶς καθῆσθαι τῶν ὄλων ἔχων τὴν ἀρχήν, ἐβδομήκοντα νεῶν στόλον ἐξηρτύετο ὡς ἐκ θαλάσσης πολεμήσων. Δαπάνη δὲ ἦν αὐτῷ πρὸς τὰς τριήρεις τὰ βασιλέως χρήματα, ἃ ἐκρύπτετο ἐν Βυζαντίῳ· καὶ τοὶ γὰρ αὐτοῦ πάντες πολλὴν κατεγίνωσκον ἀβελτηρίαν εἰ πρὸς ἡπειρωτίνην στρατιάν ἐκ θαλάττης αὐτὸς ἀντιτάττεσθαι παρασκευάζοιτο, καὶ χρήματα τσαῦτα οὐκ εἰς θεὸν ἀναλίσκοι. Τὸ δ' ἀπέβαιεν ἐναντίως, ἢ ἂν τις ἐκ τῶν πραγμάτων στοχαζόμενος εἴρηθη. Πλεῖστα γὰρ ἔβλαψε τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πράγματα, εἰς Θεσσαλονίκην οὐκ ἐκ προνοίας ἰδία, ἀλλὰ κατὰ τύχην ἀφικόμενα. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον εἰρήσεται.

CAPUT XXXVII.

Contra Syrgen vias obsidentem excogitata fraus. Polystylos munitur. Missi ad praetoratorum, litteras referunt, prohibentes nunc venire, nisi Chrele adjuncto. Quid Chreles invitatus responderit; unde in angustias conjicitur imperator. Pheris exploratores mittantur, captivæ humaniter dimittantur. Litteris se purgat Cantacuzenus. Rescribitur a Syрге, et sociis; fides ei denegatur. Respondetur, et de vi juramenti per exempla disseritur, iterumque innocentia juramento confirmatur.

Cantacuzenus imperator, ubi Peritheorium adducere in potestatem nequivit, et Thessalonicam sibi necessario festinandum censuit, de adventu suo pro-

ᾧστε καὶ τοὶ πολλῶν αὐτὰ πρότερον συμμεριζόμενων, καὶ τὰ μὲν Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου δουκὸς παρακατέχοντος, ἕτερα δὲ Γαβαλά τοῦ πρωτοσεβαστοῦ, κάκεινος γὰρ συνάρχων τῷ μεγάλῳ δουκὶ τὰ κοινὰ δίκαιε, καὶ μεσάζων βασιλεῖ ἦν, καὶ Κιννάμου τοῦ μουσικοῦ τῶν βασιλικῶν χρημάτων τότε ταμίου ὄντος, καὶ πολλῶν ἑτέρων εὐνοούων, οἱ παρεδυνάστευον, ὁμῶς ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ἀναλίσκοντες, τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον συνεκρότου· οὕτως ἦσαν ἄπειρα τῷ πλήθει. Ἡ βασιλεῖς δὲ πολλὰ πολλάκις περὶ εἰρήνης πρὸς πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους τῶν πραγμάτων ἀρχοντας διαλεχθεῖσα, οὐδὲν ἀνῦσαι τῶν θεόντων ἠδυνήθη, ἐκείνων ἤδη κατὰ κράτος πάντων ἐσχηκότων τὴν ἀρχήν, καὶ οὐδ' ἄκροις ὡς τὴν εἰρήνην παραδεχόμενων. Τοῦ δοκεῖν δὲ δίκαια τε ὁμοῦ καὶ βασιλεῖ καὶ σφίρειν αὐτοῖς συμφέροντα αἰρεῖσθαι, κατασκόπους δὴθεν προπέμποντες πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα, ἔπειτα ὑποδεχόμενοι ἐπανιόντας, εἰσήγον πρὸς βασιλεῖα· ἄλλα τε πολλὰ ἐκείνου καταψευδομένου, καὶ ὡς ἀναφανδὸν πρὸς τοὺς συνόντας μεγαληγοροῦν, ὡς εἰ περιγένοιτο ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλεῖα μὲν καὶ βασιλεῖα τὸν υἱὸν ἀποκτενεῖ μόνον ἀτιμάσας μὴδὲν· πατριάρχῃ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις οἱ τὸν παρόντα πόλεμον ἤγειραν αὐτῷ, μετὰ πολλὰ: αἰκίας, ἐφύθριστον· καὶ βιαιότατον θάνατον ἐπάξει. Οἱ καὶ τοῖς λεγομένοις ἐκ συνθήματος εὐθύς παρόντες, μεγίστην πρόφασιν ἐποιοῦντο τὸ μὴ δύνασθαι πρὸς κίνδυνον τσοῦτον σφᾶς αὐτοὺς ὑπάγειν ἐκοντὶ τῷ κατ' ἐκείνων οὕτω μαινομένῳ διὰ τῆς δοκούσης εἰρήνης ἔχειρίζοντες, αὐτίκα τε ἐψηφίζοντο τὸ δεῖν ἐκείνῳ πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ πολεμεῖν. Καὶ εἰ τις τι περὶ τῆς πρὸς ἐκείνον εἰρήνης φθέγγετο, πολέμιον ἠγεῖσθαι καὶ αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς τε ὁ Καντακουζηνὸς ἐξεστράτευσεν πρὸς τὴν ἐσπέραν, καὶ Ἀπόκαυχος ὁ μέγας δοῦξ τὴν πᾶσιν ἦγε Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ αὐτὸς ἀνιστρατεύεσθαι ἐκείνῳ ἀπεγί-

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ἐπεὶ Περιθεώριον ἐλεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀναγκαῖον δὴ ἦγειτο πρὸς Θεσσαλονίκην τὴν ταχίστην ἀφικέσθαι, δεῖν ἔγνω πρό-

τερον πρωτοστάτορι μηνύειν τὴν ἐπιδημίαν. Εἰδὼς δὲ ὡς Συργῆς στρατιώτος πέμψας φυλάττει τὰς ὁδοὺς τοῦ μὴ λαθόντα τινὰ, ἀγγελίας ἔκ τινων αὐτῷ κομίζει, τοιοῦτόν τι πρὸς τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἀντιτεχνῶνται τῶν στρατιωτῶν δυσί, τὸν μὲν, ἐκέλευεν ἀποδυσθεῖντα καὶ περιεργωνίσαντα ἑαυτὸν, ἀγεσθαι δεσμώτην· τὸν ἕτερον δὲ ἀγειν. Εἰ δὲ οἱ τὰς ὁδοὺς τηροῦντες περιτύχοιεν, τὸν ἄγοντα φάσκαι ὡς τὸν ἵππον ἀπολωλεκώς, τὸν μὲν, οὐχ εὖροι· τὸν χαλινῶν δὲ, παρὰ τάνδρι τουτωί· ἀπαίτουντα δὲ καὶ τὸν ἵππον μὴ ἀποδιδόναι· ἀλλὰ τὸν χαλινὸν μόνον εὐρηκέναι παρὰ τὴν ὄδον διίσχυρίζεσθαι. Οὐδ' ἤχάρην δῆσαντε, ἀγειν πρὸς τὸν βασιλέως θεῖον, ὅπως παρ' ἐκείνου βρασανιζόμενος ἀποδοῖη καὶ τὸν ἵππον. Ἐκέλευε δὲ καὶ τὸν δεσμώτην τῷ ἄγοντι τὰ ἴσα συνομολογεῖν· τοῦτον δὲ τὸν τρόπον παρελθόντας τοὺς φυλάσσοντας, ἔπειτα ἕκαστον οἱ προσετέτακτο ἀποχωρεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἐποιοῦν κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ διαλαθόντες τοὺς ἐπὶ τὴν φυλακὴν τεταγμένους τῶν ὁδῶν, ἤκον πρὸς πρωτοστράτορα ἐν Θεσσαλονίῃ, βασιλεὺς δὲ ὡς μάλιστα ἐνῆν, τὸ νῦν μὲν Πολύστυλον, ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δὲ χρόνοις Ἄβδηραν ὠνομασμένον πολίχνιον παράλιον ἐν, ὑπ' αὐτοῦ τε ὑποδομημένον πρότερον, καὶ τότε διὰ τὴν ἀρχαίαν ἐθνοϊαν οὐκ ἀποστάν, πολλῆς προνοίας ἀξιώσας, οἶτον τε αὐτοὺς ἐπιχορηγήσας, καὶ στρατιώτας πρὸς ἐπικουρίαν, αὐτοὺς τὴν ἄλλην ἔχων στρατιάν, τὸ παρὰ τὴν Χριστοῦπολιν τεχίσμα διεληθὼν, ἑστρατοπέδευσεν ἐν Φιλίπποις. Ἐπειτα ὡς ἐκείθεν ἀναστὰς εἶχετο ὁδοῦ, συντυγχάνει τῷ τε παρ' αὐτοῦ πρὸς πρωτοστράτορα ἀπεσταλμένῳ πρότερον, καὶ ἑτέρῳ τῶν ἐκείνου οἰκετῶν, οἱ γράμματα ἐκ πρωτοστράτορος παρῆγον, ἃ ἐμήνυε μὴ νῦν ἔκειν παρ' αὐτὸν ὡς Θεσσαλονίχην οὐ δυνάμενον παραδιδόναι· ἀλλὰ Κρέλην πρότερον καὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν προσεταιρίζεσθαι· ἔπειτα ἔκειν πρὸς αὐτόν. Βασιλεὺς δὲ εὐθύς μὲν ὡς οὐ κατὰ γνώμην τὰ πράγματα ἀπήντα, δευρὰ εἰσῆι ὑποπτεύειν, δμως δὲ ἀναγκαιώς προσω χωρεῖν ἔκρινε μάλλον δεῖν. Καὶ περὶ τὴν Δράμαν ἐλθὼν, ἑστρατοπέδευσε πρὸς τινὰ κώμην Κωδωνιανὴν προσαγορευομένην. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ ἄλλως μὲν πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλονίῃ Ζηλωτὰς ὑπέφριττε, καὶ μαλακώτερον ἤπτετο τῶν πραγμάτων ἀμφίβολος ὢν· καὶ οὐκ ἐτόλμα καθαρῶς πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδύεσθαι· τότε δὲ μάλιστα ἐκ Βυζαντίου πέμπουσα ἐδαρυθῆσθαι ἢ γυνή, φάσκουσα, ὡς τοῖς ἐνταῦθα ἀρχουσιν ἐτι Καντακουζηνῷ διαλέγοιτο πεπυσμένοις, δεινότερα αὐτῇ τε καὶ παισὶ καὶ οἰκείοις ἀπειληθεῖη, εἰ μὴ

Jacobi Pontani notæ.

(91) Θεῖος imperatoris protostrator proprie non fuit. Quare istuc vocabulum hoc loco potius *affinem* revidendum fuit. Protostratoris enim ejus filiam Manuel Asanes frater uxoris Cantacuzeni habebat uxorem.

(92) Hi quod Παιζολογο contra Cantacuzenum studebant, ita nominantur. Eorum facinora mala deinceps exponuntur. Genus hominum sine re, et audacissimum, seditiosissimum, perditissimum.

(93) In certaminibus Olympicis athletee prius ferebant subligacula, quod testantur Thucydides

protostratorem prius monentium duxit. Cum autem comperisset, Syrgen missis militibus vias obsidere, ne quis ad eum fallens nuntios perferret, contra nequitiam illius artificium hujuscemodi excogitavit. Duobus militibus imperavit, uni quidem, ut vestibibus exutus et manibus post terga revinctus doceretur, alteri vero ut duceret. Si qui vias insidebant occurrerent, affirmare ducentem, se equo perdito illum quidem non invenire, frenum autem apud hunc virum reperisse, qui equum sibi reposcenti non reddat, sed frenum duntaxat in via sibi repertum affirmet. Quam ob causam se illum vinctum ad imperatoris affinem (91) ducere, ut ab ipso quæstioni subjectus, etiam equum restituat: quod et vinctum cum ductore affirmare jubebat. Hoc autem modo præteritis custodiis, utrumque quo mandatum erat abire. Illi mandatis morigeri, deceptis itineris custodibus ad protostratorem Thessalonicam veniunt. 472 Imperator autem, quam maxime poterat, hodie quidem Polystylon, temporibus Græcorum Abderam nominatam, oppidulum maritimum a se prius instauratum (quod tunc pro veteri in suum instauratorem benevolentia in fide manserat) multa cura dignatus, eique annona ad victum, et militibus ad præsidium suppeditatis, ipse cum reliquo exercitu, munitonem apud Christopolim transiens, apud Philippos castra posuit. Inde movens, in eos incidit, quos prius ad protostratorem miserat, et alium quemdam ejus famulum, litteras ab eodem afferentes, in quibus erat, ne nunc veniret, quod Thessalonicam transdere non posset: sed prius Chrelem cum ejus copiis sibi adjungeret, atque ita demum adveniret. Imperator quoniam res adversus voluntatem ibat, statim graviter suspicatus, nihilominus omnino procedendum judicavit. Cumque prope Dramam esset, apud vicium Codonianam appellatum castra metatus est. Protostrator et alioqui propter Zelotas, qui erant Thessalonicæ (92), nonnihil horrebat, incertusque animi agebat languidius: nec simpliciter, ut generosus athleta in theatro vestem ad luctamen exuere (93) audebat: et tunc acceptis ab uxore Byzantio litteris, turbabatur maxime, in quibus erat scriptum, principes ibidem, quod audissent eum cum Cantacuzeno agere, sibi liberis ac domesticis immania denuntiasse, nisi ipse a malo facinore temperaret. Quare orabat mulier, coveret ne ejus causa malls implicarentur gravissimis. Ideo se quoque ei obviam non venisse, et Chrelis societatem præ-

lib. III; August., *Civil.* lib. XIV, cap. 17; postea a Lacedæmonis institutum est, ut nudatis oleoque perfusis corporibus decerent, nominaturque primus hujus rei auctor, Hæcæntus Lacedæmonius ab aliis Neanthus. Hinc ipsa loca ludorum gymnasia, et ipsi ludi appellati sunt gymnici. Et verbum ἀποδύεσθαι, quod est *vestes exuere*, ad hujusmodi certaminum præparationem, exercitationemque accommodatur. Ante id tempus verecundiæ causa se nudare non audebant. Homerus quoque in ludis semper succinctos heroas inducit.

texuisse, ut interea loci quod in rem suam potissimum fiet, considerare possit. Dum Codonianæ moraretur imperator, Chrelem ad se, qui ex pacto jam adesset, accersivit. Is et ante se illi fuisse et modo esse amicissimum constebatur, timere autem ne Romani, quibuscum bellum haberet, facultates suas in locis nullo prorsus munimine tutis dispersas diripiant. Urbes enim, quibus adhuc principi Triballorum parens imperasset, demortuo imperatori, quod optime nosset, transdidisse, et fortunas suas in suburbano Melenici habere. Quare, nisi Melenicum ipse subegerit, accedere ad eum non posse: sic enim et se confisum de suis nihil amissurum, alacriter arma juncturum. Imperatori illico visa omnia impeditissima. Nam et ex Macedonia reverti laud sibi decorum, et pergere porro in occidentem, Chrelæ ac protostratoris societate destitutum, parum frugiferum sentiebat. **473** Libuit igitur experiri, num Melenicum ad dedicationem voluntariam posset adducere; quam armis tum ob loci situm, tum ob munitionem validissimam cogere nequibat. Itaque clandestinis internuntiis cum amicis, quos ibi habebat, de proditione agit. At Pheris Syrges et metropolitanus urbis, qui æquali in imperatorem fervebat odio, et Monomachus Thesaliæ prætor, qui ad Syrgen venerat, ad exercitum exploratores mittunt, per quos et quantus esset, et quid actitaret, discerent. Quos ille captos, circum exercitum duci, et moras ad contemplandum dari jussit; litteras insuper tradidit, quas iis redderent, quorum missu venerant. His litteris, quam Byzantii impie et malevole secum esset actum, enarrans sese tuebatur: non imperator is liberis insidiantem, nec imperium concupiscentem, sed necessitate sic urgente et spe potius belli componendi communiaque commoda amplificandi ad hæc aggressum. Addebatur etiam juramentum, nihil se decipiendi causa dixisse. Lecta epistola illi rescribunt, non aliunde magis, quam unde is merito sibi credendum putet, ob juramentum videlicet se conjectare, falsa esse quæ dixerit. Quemadmodum enim antea, quando in yeste privata Romanam rem administrarit, juramentis ad asseverandum non indiguerit, sed tantum dicere suffecerit, et ejus dicta omni probatione firmiora fuerint, quod non modo ipsi, sed et qui longe extra urbem Romanam incolunt, haud nesciant: ita nunc, si se fide dignum conscioret, non ad juramenta, quæ verbis ejus fidem adderent, confugiturum fuisse. Hinc quoque intelligi, ex quanta gloria in quantam ignominiam ob suum scelus erga imperatores deciderit. Hasce litteras iisdem exploratoribus ad eum portandas committunt. Ad eas respondens Cantacuzenus, mirari se dixit, cum docere prius debuerint, vera non esse quæ scripserit, deinde de juramentis disputare: illi eorum nihil confutantes, quasi præclare operam posituri, juramentum carpsent. Quoniam autem de aliis loqui, illaque seu tanquam vera credere, seu tanquam falsa refellere noluc.

Α παύοιτο τοιαῦτα κακουργῶν· ἂ φυλάττεσθαι ἐδεῖτο μὴ κακῶν αὐτοῖς ἀνηκέστων αἰτίος καταστῆ. Ὡν ἕνεκα καὶ αὐτὸς τὴν ἀριξίν ἀπηγόρευε τῷ βασιλεὶ τὴν Χρέλην προφασιζόμενος ἐταιρεῖαν, ὡς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὰ μάλιστα λυσitteλοῦντα ἑαυτῷ σκεψόμενος. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐστρατοπέδευεν ἐν Κωδωνιανῆ, πέμψας πρὸς Χρέλην, ἐκέλευεν ἦκειν πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ σύνθημα ἐλθόντα. Ὁ δ' ὠμολόγει πρότερόν τε καὶ νῦν οὐχ ἥμιστα εὐνοῦς εἶναι πρὸς αὐτόν· δεδοικέναι δὲ Ῥωμαίους τοὺς αὐτῷ πολεμοῦντας, μὴ διαρπάσῃ τὰ ὄντα ἐν χωρίοις ἀτειχίστοις διεσκεδασμένα. Τὰς γὰρ πόλεις ὧν ἤρχε πρότερον ὑπὸ τῷ Τριβαλλῶν ἀρχοντι τελῶν παραδεδωκέναι βασιλεῖ, ὡς καὶ αὐτὸς τῶν ἄλλων μᾶλλον σύνοιδεν· αὐτὸς δὲ τὴν οὐσίαν ἐν τῷ Μελενίκου προαστείῳ πᾶσαν ἔχειν. Δι' ἂ οὐ δύνασθαι ἦκειν πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ Μελενίκον πρότερον ὑποποιήσασαίτο. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν θαρσύναντα ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἀπολεῖ, συνέψασθαι προθύμως. Βασιλεῖ μὲν οὖν εὐθύς ἐδόκει πάντα ἀπορα· τό τε γὰρ ἀναστρέφειν ἐκ Μακεδονίας, οὐ πρὸς αὐτοῦ ἐσεσθαι ἐνόμιζε, καὶ τὸ προϊέναι πρὸς ἐσπέραν τὴν Χρέλην, καὶ πρωτοστράτορος καταλιπόντα συμμαχίαν οὐκ ἀγαθὴν. Ἐδόκει δὲ μᾶλλον Μελενίκου ἀποπειρᾶν εἰ δύναίτο προσάγεσθαι ὁμολογία. Ὅπλοισι γὰρ βιάζεσθαι, ἀδύνατα ἦν, ἐκ τε θέσεως τοῦ τόπου, καὶ κατασκευῆς τῆς πόλεως ὀχυρωτάτης οὐσης. Καὶ πέμψας, διελέγετο κρύφα τοῖς οὖσιν ἐνταῦθα φίλοις περὶ παραδύσεως. Συργῆς μὲν τοι ἐκ Φερῶν ἄμα μητροπολίτη τῆς αὐτῆς πόλεως τὴν ἴσην ἀπέχθειαν πρὸς βασιλέα ἐπιδεικνυμένην, καὶ Μονομάχῳ, τῷ ἐπάρχῳ ἦκε γὰρ ἐκ Θετταλίας· κακείνους πρὸς αὐτόν, πέμπουσιν εἰς τὸ στρατόπεδον κατασκόπους, τὴν τε βασιλέως στρατιάν κατασκευόμενοι ὀπόση εἴη, καὶ ὁ τι ὀρήθῃ θέλοντες μαθεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἐάλωσαν, τὴν τε στρατιάν ἐκέλευε περιάγοντας κατὰ σχολὴν παρέχειν κατασκέπτεσθαι, καὶ γράμματα πρὸς τοὺς πέμψαντας παρέχων, ἐκέλευεν ἀναστρέφειν, ἐν οἷς περὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ γεγενημένων ὡς ἀδίκῳ καὶ συκοφαντικῇ γνώμῃ πραχθεῖη κατ' αὐτοῦ διεξιῶν ἀπολογίαν ἐποιεῖτο καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ὡς οὐ βασιλέως τοῖς παῖσιν ἐπιβουλεύων, οὐδὲ βασιλεὺς ἐρῶν τοιοῦτοις ἐπιχειροῖη, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνελαθεῖς ἐλπιδι τοῦ καταλύειν μᾶλλον τὸν πόλεμον, καὶ τὰ λυσitteλοῦντα πᾶσιν κοινῇ ποιεῖν. Προστίθει τε καὶ ὅρκους τοῖς λεγομένοις, ὡς οὐδὲν εἴη πρὸς ἀπάτην εἰρημένον. Οἱ δὲ, ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, ἀντέγραψον καὶ αὐτοὶ, ὡς οὐκ ἄλλοθεν ποθεν μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν αὐτὸς ἴσται εἶναι δίκαιος πιστεύεσθαι τῶν ὀρκῶν δῆθεν αὐτοῦς καταστοχάζεσθαι, ὡς οὐκ ἂν εἴη τὰ εἰρημένα ἀληθῆ. Εἰ γὰρ ὡσπερ καὶ πρότερον ἦν ἵνα ἰδιωτικῆν ἐσθῆτα ἔχων, τὰ πράγματα Ῥωμαίους διψῆει, ὀρκῶν οὐκ ἐδεῖτο, ἐν οἷς ἰσχυρίζεσθαι ἐχρῆν, ἀλλ' ἤρκει μόνον εἰπεῖν, καὶ πάσης ἀποδείξεως ἰσχυρότερα τὰ εἰρημένα εἶναι, ὡσπερ οὐ μόνον αὐτοὶ συνίστασιν, ἀλλὰ καὶ οἱ πόρρω τῆς Ῥωμαίων γῆς κατεμνησμένοι οὕτω καὶ νῦν, εἰ ἀξιοπιστίαν αὐτῷ συνήδει, οὐκ ἂν ὀρκῶν ἐδεῖθῃ πρὸς τὸ πιστεύεσθαι συναιρομένων. Ὅθεν καὶ χρῆ συνορᾶν ἐξ οἷας δόξης εἰς οἷαν ἐκ τοῦ βασι-

λεῦσιν ἀγνώμων φαίνεσθαι ἀδοξίαν κατηνέχθη, καὶ τοῖς αὐτοῖς κατασχόποις παρασχόμενοι, ἀγειν αὐθι: πρὸς αὐτὸν ἐκέλευεν. Πρὸς δ', θαυμάζειν αὐτῶν ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς, εἰ δέον πρότερον τὰ εἰρημένα, εἰ οὐκ ἀληθῆ ἀποδεικνύναι, ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ὄρκων διαλέγεσθαι· οἱ δ' ἐκείνων ἀποσχόμενοι καὶ ἀντειπόντες πρὸς μηδὲν, ἐπὶ τοὺς ὄρκους καταφεύγουσιν, ὡς περὶ τι προὔργου νομίζοντες ποιεῖν· ὅτι δ' αὐτοῖς περὶ τῶν ἄλλων διαλέγεσθαι καταλιποῦσι, καὶ ἡ πείθεσθαι ὡς ἀληθέσιν, ἢ ὡς ἐναντία ἔχουσιν, ἐλέγχειν, περὶ τῶν ὄρκων μόνων εἰπεῖν τι βέλτιον ἐνομίσθη, περὶ αὐτῶν ἀποκρινεῖσθαι, καὶ αὐτὸν τᾶλλα ὑπερβάντα. Ἐγὼ τοίνυν, ἔγραψε, νομίζω τοὺς ὄρκους, ἢ διὰ τὸ μὴ τοὺς ὀμνύοντας ἀξιοχρεῶς πρὸς πίστιν εἶναι γίνεσθαι, ἢ διὰ τὸ τοὺς δεχομένους ἢ φαύλους τοὺς τρόπους εἶναι, ἢ διὰ μέγεθος τῶν ἐπαγγελλομένων ἀδυνάτως· ἔχειν πείθεσθαι ὄρκων χωρὶς. Ὅτε τοίνυν ἐμοὶ τὴν ἀξιοπιστίαν οὐ μόνον ὁ παρλιθὸν χρόνος τοσοῦτος ἀν ἐν ᾧ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διώσκουν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ διὰ ταύτην ὄρκων ἐδεήθη ποτὲ συμμαρτυρεῖν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ μάλιστα πειρώμενοι διαβάλλειν, οὐ δύνασθε συγκρῦπτειν οὕτως οὐσαν καταφανῆ, οὐδὲν ἄλλο λείπεται, ἢ δι' ὑμᾶς τοὺς χαίροντας ἐν ταῖς συκοφανταῖς γίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' αὐτοῖς πιστεῦναι δυναμένους, οἷς αὐτοὶ συμμαρτυρεῖτε τὸ μηδὲ ποτε ἐψεύσθαι. Ὅτι δ' ὁ περὶ τῶν ὄρκων λόγος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὡς περὶ εἴρηται, καὶ αὐτόθεν μὲν καταφανές· πειράσομαι δὲ καὶ ἐκ παραδείγματος μάλιστα ἀληθεστάτου καταφανέστερον ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὁ θεός, ἡμῶν θεός ἐστιν ἀληθινός, καὶ αὐτοαληθία καὶ καλεῖται, καὶ ἐστὶ, καὶ δικαίος ἐστὶ πιστεῦσθαι καὶ ὄρκων χωρὶς· ὁ δὲ, οὐ τῷ Ἀβραάμ μόνον ὡμοσε καθ' ἑαυτοῦ ἡμῆν πληθυνεῖν αὐτοῦ τὸ σπέρμα· ἀλλὰ καὶ τῷ Δαυὶδ ὑστερον, « Ὄμοσε γὰρ, φησὶ, Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀληθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν, » ὅλον ὡς οὐχ ἑαυτοῦ, τῆς μικροψυχίας δὲ τῶν ἀκούοντων ἕνεκα, καὶ τῆς περὶ τὰ ἐπαγγελλόμενα ἀμφιβολίας τοὺς ὄρκους ἐποίητο. Καὶ Παῦλος δὲ ὑστερον ὁ τῆς ἀληθείας μαθητῆς καὶ κήρυξ περὶ ὧν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγείς εἶδε, μέλλων διηγεῖσθαι, καὶ τοὶ γε ἑαυτῷ πολλὴν συνειδῶς ἀληθειαν, ὅμως τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀκούοντων· ἐδύλογητός, εἶπεν, ὁ θεός ὅτι οὐ ψεύδομαι, ὡς ἀν ὑπὸ μάρτυρι θεῷ ἰσχυρίζομενος λέγειν ἃ εἶρεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἀξίων πιστεῦσθαι. Ἔθος γὰρ αἰετὴ ἀπιστία μεγάλα τοῖς πράγμασι λυμαίνεσθαι. Ἐξέστιν οὖν ὑμῖν σκοπεῖν ὡς σφίσι αὐτοῖς μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ τῶν ὄρκων ἕνεκα μέμφεσθαι προσήκεν. Ὑμεῖς ὡς περὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀειφυγία τὸ δίκαιον καταδικάσαντες, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀπελάσαντες ἀρχῆς τῷ φιλῷ ψεύδει κέρρησθε αἰετὴ, καὶ ταῖς συκοφανταῖς· οὐδὲ τὸ αὐτὸ μεμνημένοι γοῦν ὅτι τῶν τῆδε βεβιωμένων ἀπάντες ὑφέξομεν εὐθύναις μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγῆν. Ἐγὼ δ' ὡς περὶ καὶ πρότερον, οὕτω καὶ νῦν, ὑπὸ μάρτυρι τῷ θεῷ λέγω, ὡς οὐδὲν ἕτερον εὐθύς ἐξήρχης μετὰ τῆν βασιλείας τελευτήν, ἢ ὅσα βασιλίδι, καὶ πασι συμφέρει, καὶ πᾶσι κοινῇ Ῥωμαίοις διανοοῦμένη τε καὶ πράττειν εἶχον διὰ σπουδῆς. Ἐκείνων δὲ ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἀληθοῦς, ἀλλ' ὑπὸ συκοφαντίας πρὸς τὴν κατ' ἐμοῦ κεινημένων πόλεμον, ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς ἐξ ὧν νομίζω ἑμαυτῷ τε καὶ τοῖς συνοῦσι τὴν σωτηρίαν ἐκπορίζειν πράττω.

rint, sed de juramentis duntaxat aliquid verborum facere melius existimarint, se quoque cæteris prætermisissis, de ipsis responsurum. Ego igitur, inquit, juramenta concipi arbitror, aut quia qui jurant, alioqui fidem non merentur, aut quia quibus juratur vel improbi sunt, 474 vel propter magnitudinem promissorum, nisi juramentum accesserit, credere non possunt. Cum itaque me citra jusjurandum fide dignum esse, non solum præteritum, tempus tam longum, quo rebus Romanis præfui, testetur, sed etiam vos ipsi, qui in primis calumniari me conamini, celare id, quia manifestissimum non possitis, relinquatur aliud nihil, quam me jurasse propter vos qui sycophantiis gaudetis : ideoque nec iis fidem commodare potestis, quos ipsemet nunquam esse mentitos testificamini. Sic autem se habere quæ de juramentis diximus, cum et hinc liqueat, niar tamen exemplo verissimum reddere liquidius. Si enim Deus noster est Deus verax, et ipsa veritas vocatur et est, mereturque fidem etiam injuratus, et tamen non solum Abrahamo per semetipsum juravit, multiplicaturum ejus semen : sed Davidi quoque postea, « Juravit enim, inquit, Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam : » patet, non propter se, sed propter imbecillitatem audientium, eorumque nutantem circa promissa fidem, juravisse. Et Paulus postmodum apostolus et præco veritatis, de iis quæ in tertium cælum raptus vidit, narraturus, tametsi veracissimum se esse nosset, nihilominus propter audientium utilitatem, « Deus, inquit, qui est benedictus in sæcula, scit, quia non mentior, » velut Deo teste confirmans se dicere, quæ dicebat, et ideo æquum censens, sibi credi. Semper enim incredulitati magis res elevare et extenuare mos est. Ergo magis vos ipsos, quam me propter juramentum reprehendendos fuisse perspicietis licet. Vos vero, quomodo in aliis, justitia damnata et ex imperio Romano ejecta, consueto et amico mendacio ac sycophantiis adhæretis, nec hoc saltem recordamini, quæ in hac vita gesserimus, eorum nos omnium post finem hujus lucis rationem reddituros. Ast ego, ut antea, sic hodie Deum testatus, aio me nihil aliud statim ab initio post obitum imperatoris, quam quæ imperatrici et liberis ejus, et communi Romanorum conducerent, cogitasse, facereque contendisse. Verum ubi illi nulla causa legitima, sed calumniis tantum eo impulsus sunt, ut me armis persequerentur, necessario et ipse ago, unde mihi et commilitonibus meis salus pariatur.

475 CAPUT XXXVIII.

Melenicus occupatur a Cantacuzeno. Chreles cunctatur, periculum fugiens. Ejus adventu in castra, miles Romanus letatur. Fluctuatio protostratoris Thessalonicae. Seditio zelotarum; expulsio civium et alia tetra facinora. Protostrator cum optimatibus pulsus. Thessalonicensem agrum deprædatur. Cantacuzenus afflictus, in Deo spem locat. Byzantini cum sociis Thessalonicam ingrediuntur. Deliberatio Cantacuzeni cum exsulibus.

Cum sic demonstrasset, illos parum probe de se A
judicasse, amicorum qui Melenici erant accersitu,
manum misit, urbemque occupavit, et Joannem
Asanem uxoris fratrem præfectum declaravit. Quæ
res vix sperari poterat antequam fieret, facta au-
tem non mediocriter dabat solatium; mox enim
Chrelem utpote perfecto, quod desiderabatur, ad-
vocat. Qui Melenicum ab imperatore obtineri lætus
videbatur, sibi que omnem excusationem amputatam
affirmabat. Verumtamen adhuc, quasi res suas,
antequam bello se crederet, compositurus [diffe-
rebat: sed revera laborem detrectans, nullo cum
periculo suo imperator amicitia perfrui cupiebat.
Is ut hominem tempus ducere vidit, mentem ejus
ex dictis auguratus, Melenici præfectum Joannem
Asanem cum parte copiarum, quanta urbs defen-
sanda indigeret, relinquit, et altera parte in castris
manere jussa, Matthæo et Manuele filiis, trecen-
tisquo tantummodo comitatus, magnis itineribus
postridie ad locum venit, ubi Chreles morabatur.
A quo humaniter acceptus, diem et noctem cum
eo transegit, postridieque in castra secum per-
duxit, ejusque conspectu exercitum mirabiliter
recreavit. Quippe non armis solum, equis et pec-
unia valebat, sed erat præterea artibus imperato-
riis exercitissimus, noveratque cum amicis
commodare, tum inimicis incommodare plurimum.
Quocirca etiam societas ejus maxime expen-
tenda censebatur. Thessalonicae autem protostra-
tor, ut docuimus, animum huc illuc versans, et
ab utroque imperatorum palam staret deliberans,
remissius ac socordius agebat, zelotasque qui
pro imperatore Palæologi filio in Cantacuzenum
se armabant, sensim augescere patiebatur: partim
metuens, ne ejus studiosus publice haberetur,
cum filia et conjux Byzantii habitantes, et amplè
ibidem facultates id non permetterent, sollici-
tumque et anxium facerent, ne sua 476 causa
multis ærumnis objicerentur, partim fretus Thes-
salonicensi non parvo præsidio, ac civibus copio-
sioribus, quibus quando vellet zelotas se oppres-
surum confidebat. At postquam illi ejus dilatione
corroborati, plebem in primores conieciarunt,
protostratore jam in Cantacuzenicis numerato, agmi-
ne facto invadentes, civitate circiter millenos expel-
lunt, levique sagittarum certamine congressi, de
famulis protostratoris aliquot convulnerant, pri-
morum nonnullos capiunt, qui cum aliis primo
impetu ejicere sese non potuerant. Zelotæ urbe
suo se redacta, ad ædes exsulum conversi, eas
direpta supellectili evertunt; alia item cum in-
juria et contumelia perpetrant, quæ homines
egestate coactos, et abundantia facultatum alic-

Ἐκείνους μὲν οὖν οὕτως ἀπεδείκνυε μηδὲν ὑγίαι
αὐτοῦ κατεγνωκότας. Αὐτὸς δὲ ἐπεὶ οἱ ἐν Μελενίκῳ
φιλοὶ ἐκάλουν ὡς παραληψόμενον τὴν πόλιν, πέμψας
στρατιὰν κατέσχευεν. Ἔπειτα καὶ τὸν γυναικῶς ἀδελ-
φὸν Ἰωάννην τὸν Ἀσάνην ἄρχοντα τῆς πόλεως κα-
θίστη, πρῶγμα δυσέλπιστον πρὶν γενέσθαι· γενέ-
μενον δὲ ὁμῶς οὐ μετρίαν παρέσχε παραφυχίην.
Αὐτίκα γὰρ πρὸς Χρέλην πέμψας, ἐκέλευεν ἕκιν
πρὸς αὐτὸν, ὡς ἦδη τοῦ ζητουμένου ἠνυσμένου. Ὁ
δ' ἐδόκει μὲν ἡδέσθαι τοῦ βασιλέως Μελενίκου ἔχειν,
καὶ πᾶσαν εὐλαγὴν πρόφασιν αὐτῷ περιηρῆσθαι. Ἐπι-
δ' ὁμῶς ἀνεβάλλετο τὸ δοκεῖν μὲν ὡς τὰ ἔγχα δια-
θησόμενος μέλλον ἡδὲ ἀπτεσθαι πολέμου καὶ στρα-
τείας· τῇ δ' ἀληθείᾳ, οὐκ ἐθέλων εἰς τοὺς κινδύνους
ἐμβάλλειν ἑαυτὸν, ἀλλ' ἄνευ πόρων τὴν βασιλείαν
εὐνοίαν καρποῦσθαι. Βασιλεὺς δὲ ὡς εἶδε χωροῦντα
πρὸς ἀναβολὰς, τῆς διαβολῆς ἐκ τῶν εἰρημένων σο-
χασάμενος, Μελενίκου μὲν ἄρχοντα τὸν γυναικῶς
κατέλιπεν ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Ἰωάννην μετὰ στρα-
τιῶς ὄσης ἤετο ἀρχέσσειν εἰς φρουρὰν τῇ πόλει·
αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην στρατιάν ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ κελύσας μένειν, ἅμα τοῖς υἱέσι Ματθαίῳ καὶ
Μανουὴλ τριακασίους μόνον παραλαβὼν, συντόνος
τε ὀδεύσας, εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἐνθα ὁ Χρέλης δια-
τριβώσῃν ἀφίκετο. Ἐκείνου δὲ ἀσμένως ὑποδεξα-
μένου συνδιημερεύσας αὐτῷ καὶ συνδιανυκτερεύσας,
τῇ μετ' αὐτὴν ἔχων καὶ αὐτὴ μετὰ τῆς στρατιᾶς,
αὐθις εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκε, καὶ πολλῆς ἐνέ-
πλησε τὴν στρατιάν ἡδονῆς μετὰ Χρέλην ἀφιγμένους.
Ἦν γὰρ οὐ δυνατὸς μόνον καὶ ὄπλοις καὶ ἵπποις καὶ
χρήμασιν, ἀλλὰ καὶ περὶ στρατηγίας κάλλιστα ἐξη-
σκημένος, καὶ οἷος τοὺς τε φίλους ὠφελεῖν καὶ τοὺς
πολεμίους βλάπτειν μάλιστα εἶδέναι. Δι' ἃ καὶ πε-
ριμάχῃτος αὐτοῖς ἐδόκει ἡ ἐκείνου συμμαχία. Ἐν
Θεσσαλονικίῃ δὲ ὁ πρωτοστράτωρ ὡσπερ ἔφημεν, ἀμ-
φίβολος ὢν, καὶ περὶ τῶν βασιλέων ὅτῳ πρόσθηται
φανερῶς διασκεπτόμενος, μαλακώτερόν τε τῶν
πραγμάτων ἤπτετο, καὶ τοὺς λεγομένους Ζηλωτὰς,
οἱ ὑπὲρ βασιλείως τοῦ Παλαιολόγου βασιλεῖ τῷ Καν-
τακουζηνῷ ἤρουντο πολέμειν, ἀδξανομένους κατὰ
μικρὸν περιεώρα· τοῦτο μὲν, μὴ φανερός γένοιτο
Καντακουζηνῷ τὰ τοῦ βασιλέως ἠρημένος δεδουκῶς·
ἡ γὰρ θυγάτηρ αὐτῷ καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἐν Βυζαντίῳ,
καὶ ἡ ἄλλη περιουσία οὐκ εἰων πράττειν ἄ ἡρεῖτο,
ἐμβάλλουσαι εἰς ἀγωνίαν, μὴ δι' αὐτὸν πολλοὺς
προσομιλήσωσι κακοῖς· τοῦτο δ' ὅτι καὶ Θεσσαλο-
νικῶν, οὐ μόνον ἡ στρατιὰ, οἱ ἦσαν οὐκ ὀλίγοι, ἀλλὰ
καὶ τῶν πολιτῶν οἱ δυνατοὶ τὰ βασιλείως τοῦ Καν-
τακουζηνῷ ἠρημένοι πρὸς ἀμέλειαν ἐνήγον οἷς ἐθάβ-
ρει ὅτι βούλοιο περιέσσεσθαι τῶν Ζηλωτῶν. Ἐπι-
δὲ ἐκείνοι διὰ τὴν μέλλουσαν ἐκείνου ἦσαν οὐκ εὐκα-
ταφρόνητοι, καὶ τὸν δῆμον ἀνηρέθισαν κατὰ τῶν
δυνατῶν, τοῦ πρωτοστράτορος ἡδὲ ἐγνωσμένου τὰ

Καντακουζηνῷ τοῦ βασιλέως ὄρν, ἐπιθέμενοι ἄ-
 θρόνον, ἐξελαύνουσι τῆς πόλεως περὶ χιλοὺς ὄντας ·
 συμβολῆς ὀλίγης γενομένης δι' ἀκροβολισμῶν, ἐν ἣ
 καὶ τῶν πρωτοστράτορος οἰκετῶν ἐγένοντο ὀλίγοι
 τραυματῆται · ἄλλωσαν δὲ καὶ τῶν δυνατῶν τινὲς, οἱ
 οὐκ ἠδυνήθησαν τοῖς ἄλλοις τῇ πρώτῃ συνεκπασεῖν
 ὄρμη· ὅφ' ἑαυτοῖς δὲ οἱ Ζηλωταὶ τὴν πόλιν ποιησά-
 μενοι, ἐτρέπησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν φυγάδων, καὶ
 αὐτάς τε καθήρουν, καὶ τὰς οὐσίας διήρπαζον, καὶ
 τὰλλα ἔπραττον, ὅσα ἦν εἰκὸς αὐτοῖς ἀνθρώπους
 ὑπὸ πανίας συλλαμβανόμενους, καὶ εἰς ὕβριν ἐξηννε-
 γμένους διὰ τὴν ἀθρόαν εὐπορίαν. Εἰς τοσοῦτον δὲ
 ἀπονοεῖα· καὶ τόλμης ἤλθον, ὥστε καὶ τοὶ τὰ δεινό-
 τατα τολμῶντες, σταυρὸν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀδύτων ἀρ-
 πάζοντες, ἐχρῶντο ὡσπερ σημάζ, καὶ ὑπὸ τοῦτῃ
 ἔλεγον στρατηγεῖσθαι, οἱ τῷ πολεμίῳ μᾶλλον τοῦ
 σταυροῦ ἀγόμενοι· καὶ εἰ τις πρὸς τινα ἐκ τινῶν
 ἰδίων ἐγκλημάτων διεφέρετο, τὸν σταυρὸν ἀρπάζων,
 ἐχῶρει κατὰ τῆς οἰκίας, ὡς δὴ τοῦ σταυροῦ κελεύ-
 οντος· καὶ ἦν εὐθὺς ἀνάγκη ἐκ θεμελιῶν ἀνασπᾶ-
 σθαι, ὄρμη τε ἀλογίστῃ καὶ κέρδους ἐπιθυμίᾳ τοῦ
 δήμου ἐπομένου· ἐπὶ δύο μὲν οὖν καὶ τρισὶν ἡμέ-
 ραις ἡ Θεσσαλονικὴ ὡσπερ ὑπὸ πολεμίων ἔδρουτο·
 καὶ οὐδὲν ἦν ὃ τι μὴ τελούμενον ὤρῃτο τῶν ἐπὶ
 ἀλώσει γινομένων πόλεων· οἱ τε γὰρ κρατήσαντες
 νόκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν κατὰ συστάσεις διόντες,
 βραῖς ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαγμοῖς, καὶ τὰ τῶν ἐαλωκό-
 των ἦγγόν τε καὶ ἔφερον· καὶ οἱ νενικήμενοι, στέ-
 νοντες ἐν ἀδύτοις κατεκρύπτοντο, ἀγαπητῶν ἡγού-
 μενοι ὅτι μὴ αὐτίκα ἀποθνήσκειεν. Ἐπεὶ δὲ ὧν ἔδει
 διεφθαρμένον παύσαιτο ἡ ταραχὴ, οἱ Ζηλωταὶ αὐ-
 τίκα ἐκ πενεστάτων καὶ ἀτίμων πλούσιοι καὶ περι-
 φανεῖς γεγεννημένοι πάντα ἦγον δι' ἑαυτῶν, καὶ
 τοὺς μέσους μετέθεσαν τῶν πολιτῶν, ἢ συνασχημο-
 νεῖν ἀναγκάζοντες αὐτοῖς, ἢ τὴν σωφροσύνην, καὶ
 τὴν ἐπιείκειαν ὡς Καντακουζηνισμὸν ἐπικαλοῦντες.
 Ἐν Θεσσαλονικῇ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐτελεῖτο. Πρωτο-
 στράτωρ δὲ ἐπεὶ μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἀρίστων
 ἐξηλαύνετο, εἰς Γυναικόκαστρον ἀφικόμενος· κα-
 τεῖχε γὰρ αὐτὸ καὶ πρότερον φρουρᾷ, οἷα δὴ ὑπὸ
 τῷ Θεσσαλονικῆς ἄρχοντι εἰσθὸς τελεῖν, ἠύλιζετο
 ἐκεῖ, καὶ κακῶς ἐποίησε Θεσσαλονικὴν ληϊζόμενος, καὶ
 πάσης ἐκράτει τῆς ἐξω τειχῶν γῆς· ἀντικαταστήναι
 γὰρ πρὸς τοὺς ἐξω οὐδαμῇ οἱ ἔνδον ἦσαν δυνατοί.
 Ἐπεμπε δὲ καὶ πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα
 περὶ Χαλκηδίκην ἔτι διατρέθοντα, ἅμα μὲν μηνύων
 ὡς ἐκδηθείη Θεσσαλονικῆς τοῦ δήμου καὶ τῶν Ζη-
 λωτῶν αὐτῷ ἐπιθεμένων, ἅμα δὲ καὶ ἐλπιδας οὐ
 φαύλας ὑποφαίνων, ὡς εἰ παραγίνοιτο ταχέως, τῶν
 τε ἔνδον οὐκέτι παντάσῃν ἐκπαινομενῶν· ἦσαν
 γὰρ ἔτι οἱ τὰ βασιλέως ἡρημένοι δέει συνεῖποντο τοῖς
 Ζηλωταῖς καὶ τῶν ἐξω μέγα δυναμένων ῥαδίως πα-
 ραστήσαιτο τὴν πόλιν. Βασιλεῖ μὲν οὖν ἔδοκει πάν-
 τοθεν περιττασθαι δεινὰ, ὅμως ἐπὶ τὸν πάντα
 ἀγόντα θεὸν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς νί-
 κης ἀνατίθειε πρὸς Χρέλῃν ὅσα ἔδει διαλεχθεῖς καὶ
 προθεσμίαν συνθέμενος, καθ' ἣν ἔδει τὰ οἴκοι δια-
 θέμενον ἀφικέσθαι πρὸς αὐτόν· πεῖτα καὶ ἐκ τῆς
 ἐκείνου στρατιᾶς οὐκ ὀλίγην παραλαβὼν ἅμα τοῖς

narum irritatos perpetraturos esse, fuit verisimile.
 Eo autem audaciæ amentiaque prodierunt, ut
 etiam in primis nefanda committerent, crucem
 ex sacris adytis raperent, eaque pro signo militari
 uterentur, sub quo se militare autumabant, qui
 potius ab inimico crucis possessi agitabantur.
 Quod si cui cum aliquo privata lis et controver-
 sia intercederet, rapta cruce, velut ea jubente,
 populoque inconsiderato impetu et lucri desiderio
 prosequente, ad domum ejus tendebat, quam re-
 pente dirui a fundamentis oportebat. Ad biduum
 itaque triduumve Thessalonica non secus quam
 ab hostibus vastabatur, nihilque quod captis ur-
 bibus solei, non etiam illic fieri cernebatur. Nam
 victores noctu et interdum gregatim obambula-
 bant, et clamoribus sua gaudia testabantur, ca-
 pitorumque res agebant ferebantque; et victi ge-
 mentes in abstrusa loca se abdebant, hoc uno
 contenti, quod non sine mora essent jugulati.
 Interfectis etiam, quos visum est interfici, post-
 quam tumultus conquievit, zelotæ ex mendicis et
 obscuris divites, atque illustres repente facti, omnia
 per se curabant: et tenuiores cives sollicitantes,
 aut secum inhoneste vivere cogebant, aut eorum
 moderationem, æquitatemque pro Cantacuzenismo
 accusabant. Atque hæc Thessalonica. Protostrator
 vero cum milite et optimatibus pulsus, Gynæ-
 castrum venit (quod ipsum prius collocato ibi-
 dem præsidio, ut Thessalonicae præfecto subje-
 ctum tenebat) ibique manens, Thessalonicam præ-
 dis agundis vexabat; et quantum erat agri ejus
 extra muros, infestum habebat; ad resistendum
 enim incolæ nequaquam pares erant. 477 Can-
 tacuzeno autem adhuc prope Chalcidicen hæ-
 renti significat, se plebe et zelotis compellentibus
 Thessalonica ejectum esse; simul etiam
 spem non minimam substendit, si acceleraret,
 indigenis necdum omnibus efferatis (erant quippe,
 qui ejus partium studiosi, zelotas aversabantur,
 et potentia eorum qui foris essent, levi negotio
 civitatem subacturum. Imperator igitur infortu-
 niis obrutus videbatur. Verumtamen in omni
 moderatore Deo salutis et victoriæ spe defixa,
 cum Chrele pro tempore collocatus, et cum eo
 diem pactus, quo rebus domi dispositis atque
 ordinatis ad se veniret: deinde ex manipulis
 illius non paucis assumptis, quibus suum exerci-
 tum auget, ad protostratorem festinavit. In
 transitu oppidulum quoddam Rhentina, Thessalo-
 nica unius diei itinere distans, ultro in ejus ditio-
 nem venit; ubi præfecto cum ducentis militibus
 præsidii causa relictis, pergens Langadæ haud
 procul Thessalonica tetendit. Manus porro By-
 zantina, Andronico et Thoma Palæologis du-
 cibus cum Pheras venisset, adjuncto Syрге qui
 Macedonas ducebat, et præfecto Monomacho cum
 Thessatis, præteritis Cantacuzeni stativis, Thes-
 salonicam inivit. Imperator nocte ibi exacta, ne
 illorum metu inde putaretur discedere, postridie

movens ad fluvium quemdam Thessalonicae finitimum, nomine Galicum pervenit. ubi protostrator et exsules illi Thessalonicenses circiter mille ab equis descendentes (pro eo ac decet illos, qui ad imperatorem accedunt) eum sunt allocuti. Primus protostrator adiens, imperatoris pedem osculatus est: idem caeteri ordine praestiterunt. Imperator et ipse prono capite protostratorem ab equo resalutavit, alios autem dum proveheretur salute impertiit, omnibus mite animi sui ingenium ostendens, et cunctos amico vultu intuens (94). Ea nocte loco illo castra habuerunt. Imperator protostratorem et ejectitios, quorum insigne nomen erat, circum se habens, quid faciendum esset quaerebat: eos namque rem Thessalonicensem pernovisse, ipsis ex aliena regione. venientibus, pro ductoribus esse posse. Tum protostrator et exsules responderunt quae ibidem contigissent, nec ipsum nescire, superesse autem, ut is, ubi secum dispexerit quid expediat, id exsequatur.

πρωτοστράτορα μὲν ἀπὸ τοῦ Ἰππου κύψας, ἀντησπάζετο· τοὺς δ' ἄλλους προσηγόρευε παριῶν, πᾶσιν ἦθος χρηστὸν ἐμφαίνων, καὶ βλέπων εὐμενές. Ἡύλισαντό τε στρατοπεδευσάμενοι ἐκεῖ τὴν νύκτα. Βασιλεὺς δὲ πρωτοστράτορα καὶ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα τῶν φυγάδων ἔχων περὶ ἑαυτὸν, ἠρώτα ὃ τι δεῖ ποιεῖν· αὐτοὺς γὰρ μάλιστα εἰδέναι τὰ ἐνταῦθα πράγματα, καὶ ἀγωγῶν τόπον ἐπέχειν πρὸς αὐτοὺς ἄρτι ἀφιγμένους ἐξ ἀλλοδαπῆς. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ οἱ φυγάδες, τὰ μὲν γεγεννημένα εἶψαν ἐνταῦθα, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς· λέγεται δὲ αὐτὸν σκεψόμενον, ὃ τι ἂν δοκῆ συμφέρειν πράττειν.

478 CAPUT XXXIX.

Concionatur imperator facta prius cuique potestate dicendi quid sentiret, et cur respondere subterfugerit. Censet re desperata ab urbe discedendum, nec tamen ad caetera desperandum. Rheninæ praesidium augendum, quod Thessalonicam incurset, et quomodo Thessali, Acarnanes, et reliqua continens in potestatem ventura sit. Projectionem dissuadet protostrator, sed frustra; datur signum. Defectio Thessalonicensium quorundam. Nobiles nituntur ejus iter impedire. Inundatio Axii fluminis, et reversio exercitus Gynaecastrum.

Postera luce imperator omnibus ad concionem convocatis, dicendae sententiae potestatem facit, et unumquemque quod animus suggereret, sine tergiversatione in medium proferre jubet, ut ex plurium dictis, quid profuturum sit, facile appareat. Illi omnes deinceps cunctari, et quod occurreret, non audere palam proloqui. Byzantio namque profugi, qui cum imperatore venerant, frustrationem Thessalonicæ ferebant molestissime, et quo se verterent aestuabant; reliquis autem miles, videns eidem coepta secus procedere, desperatione frangebatur. Protostrator quoque et exsules Thessalonicenses, urbem a Byzantinis ducibus occupatam, et ereptam illius aditum cernentes, dolebant acerbius, quam misera esset futura propinquorum suorum conditio cogitantes. Universi demum imperatoris sententiam exspectabant, eumque quibus essent cincti malorum remedium inventurum spem concipiebant. Ergo cum sensum suum aperire nemo vellet, sic ipse exorsus est: Contra quam sperabamus nobis accidisse omnes utique videtis. Nam et protostra-

Βασιλεὺς δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐκκλησίαν ἐκ πάντων συναθροίσας, γνώμην πᾶσι περὶ τῶν πρακτικῶν προὔθει, καὶ ἐκέλευε τὸ παριστάμενον ἕκαστον μηδὲν ἀναδυσόμενον, εἰπεῖν, ὡς ἐκ πολλῶν τῶν λεγομένων, βλάβη ἢ τοῦ συνοίσοντος αἵματος γένοιτο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἀνεβάλλοντο πάντες ἐφεξῆς, καὶ οὐδεὶς τὸ παριστάμενον ἐτόλμα λέγειν φανερώς. Οἱ τε γὰρ ἐκ Βυζαντίου φυγάδες μετὰ βασιλέως ἀφιγμένοι, ἄγαν ἤχοντο πρὸς τὴν ἀποτυχίαν τῆς Θεσσαλονικῆς, καὶ ἐν ἀπόρῳ εἶχοντο τοῦ τί χρὴ εἰλεῖσθαι· καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ ἐν ἀθυμίᾳ ἦσαν, οὐ κατὰ ῥοὴν χωροῦντα τὰ πράγματα ὀρῶντες βασιλεῖ. Καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἅμα Θεσσαλονικῶν τοῖς φυγάσιν, ὡς ἑωρων τοῖς ἐκ Βυζαντίου στρατηγοῖς τὴν πόλιν καταχομένην, καὶ ἄπορα ἤδη ἦν προσάγειν, μᾶλλον ἐχαλέπαινον, τοὺς οἰκειοὺς ἐννοοῦντες οἷα παύσονται. Καὶ πρὸς τὴν βασιλέως γνώμην πάντες ἀφώρων, οἰόμενοι τινα σφίσι τῶν περισχόντων κακῶν λύσιν ἐξευρήσειν. Βασιλεὺς δὲ ὡς εἶδε μηδεμίαν γνώμην μηδένα βουλόμενον εἰσάγειν· τὰ μὲν πράγματα, εἶπεν, ὡς ἐναντίως ἢ ψόμεθα ἀπήνησεν ἡμῖν, πάντες ὀρᾶτε δήπου. Πρωτοστράτωρ τε γὰρ καὶ Θεσσαλονι-

Jacobi Pontani notæ.

(94) Vide quid de hæto vultu imperatoris scribat in Strategico Onosander, cap. 13, quam multum is valeat apud milites.

κῆν οἱ τὰ ἡμέτερα ἡρημένοι, ὡς ἔδει τὴν πόλιν ἔχοντα; εὐρεῖν, καὶ τὰ μέγιστα ὠφελῆσθαι ὑπ' αὐτῶν, δυσκόλῳ τύχῃ χρησάμενοι, ἐξελήλθαι· ὁ τε δῆμος, καὶ οἱ ἀναπολειφθέντες, οὗς ἠλπίζομεν ἢ πειθοῖ προσάξασθαι, ἢ βιάσασθαι τοῖς ὅπλοις, διὰ τε τὰς ἀρπυγὰς ἡμῖν ἐκ πεπολεμωμένοι καὶ θαρβύοντες τῇ ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶ, οὐ προσχωρήσουσιν ἡμῖν. Εἰ γὰρ ἐμελλον, οὐκ ἂν ἐπὶ τῆς πόλεως αὐτῶν σχεδὸν ἑστρατοπεδευμένοι ἡσυχάζον αὐτοί· ἀλλ' ἢ πρεσβείαν ποιούμενοι κοινή, ἢ ἰδίᾳ κρύφα τινὲς αὐτῶν διαλεγόμενοι, παρήσαν ἂν. Τὸ δὲ μὴδὲνα ἐξελεθῆναι, τεκμήριον τοῦ τε τοὺς πολλοὺς ἐγνωκέναι πολεμεῖν ἡμῖν, καὶ τοῦ εἰ τινες καὶ εἰεν ἡρημένοι τὰ ἡμέτερα, δεῖ τοῦ μὴ κακῶς παθεῖν συμφέρεισθαι τοῖς ἄλλοις. Ὅθεν οὐδὲ ἐλπιδῶν ἀνονήτων ἕνεκα ἐνταῦθα οἶομαι παραμένειν δεῖν. Οὐ μὴν διὰ τὸ τῆς πόλεως ἀποτετυχηκέναι, καὶ πρὸς τὰ λείποντα δίκαιον τοῦ πολέμου μαλακίξασθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πρὸς πάντα εὐτυχησομεν αἰεὶ. Σωφρόνων δὲ ἐστὶν ἀνθρώπων καὶ γενναίων χρωμένων λογισμοῖς, μήτε ἐν ταῖς εὐτυχίαις τοῦ μετρίου φαίνεσθαι ἐκπίπτοντας, μήτ' ἐν ταῖς δυσπραγίαις καταπίπτειν ἀπαγορευόντας τὸ ἀνορθοῦσθαι αὖθις· ἀλλὰ δεόντα ἐνταῦθα ὡς προσήκον διοικησαμένους, χωρεῖν ἐπὶ τὰ πρόσω χρηστοτέρας ἡμῖν, καὶ ὡς μάλιστα ἀσφαλεῖς ὑποφαίνοντα ἐλπίδας. Δέον οὖν ἐγὼ νομίζω τῇ εἰς τὴν Ῥεντιναν καταλειγμένη φρουρᾷ δύναμιν προσθέντας μείζονα, ὡς κατατρέχειν Θεσσαλονικῆς δύναντο. Ἡ γὰρ ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ, οὐ πολλῷ ὕστερον ἀποχωρήσει, καὶ ἐν Γυναικοκαστρῷ δύναμιν ὁμοίαν καταλιπόντας τῆς αὐτῆς αἰτίας ἕνεκα τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ διαδόντας αὐτοὺς τὴν Ἄξιον, εἰς Βέρβροϊαν γενέσθαι καὶ Ἐδεσσαν τὰ ἡμέτερα ἡρημέναις πόλεις· ἐκείνων δὲ κρατήσασιν, οἷτε Θεσσαλοὶ προσχωρήσουσιν αὐτίκα καὶ Ἀκαρνανία, καὶ τὸ ἄλλο ἠπειρωτικὸν, πάλαι τὴν ἐμὴν ἀφιξίν προσδεχόμενον. Τοιαύτην δὲ προσλαβοῦσι δύναμιν, οὐδεὶς ἀνθίστασθαι ἐτι ἀξιώσει, ἀλλ' ἢ ἐκόντες τῆς ἀρχῆς πάντες παραχωρήσουσιν ἡμῖν, ἢ τοῖς ὅπλοις βιασθέντες. Τοιαῦτα εἰπόντος βασιλέως, πρωτοστράτων τε ἅμα τοῖς συνοῦσι, καὶ οἱ ἀπὸ Βυζαντίου μάλιστα φυγάδες, ἐν δεινῷ τοὺς λόγους ἐποιούντο, καὶ φόβου ἦσαν μεστοὶ καὶ ἀγωνίας, τὸν πλάνον ὡς ἀπέραντον λογιζόμενοι, εἰ δεοὶ Ἀκαρνανίαν καὶ Ἠπειρον περιεῖναι, τοῖς ἐκ τῆς στρατείας κακοῖς ταλαιπωροῦντας, τῶν οἴκοι μάλιστα

κακῶς διακειμένων, καὶ ταχέως τῆς ἐπικουρίας δεομένων. Φανερώς μὲν οὖν ἀντειπεῖν, καὶ τὴν οἰκείαν ὡς ἔχουσι περὶ τὰ εἰρημῖνα γνώμην ἐκκαλύψαι, ἐδεδίσαν· τό τε περὶ βασιλέα δυσνοεῖν, καὶ τὸ ἰσοῦσθαι κατάκρας ἐν τοῖς δεινοῖς ἐφ' αὐτὸν ἔαυτοῖ; προστριβεῖν οὐκ ἐθέλοντες· προφάσεις δὲ τινὰς συνείροντες οὐκ ἀναγκαίως, διεκώλυον τὴν πρᾶξιν. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπέκειτο ταύτην εἶναι μόνον φάσκων, ὡς ἐν τοῖς παροῦσι λυσιτελεστάτην γνώμην· Ἄλλ' εἰ μὲν τοῦτό σε λέληθεν, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, ὁ πρωτοστράτων, ὡς στρατιὰ Τριβαλῶν, πολὺν ἤδη χρόνον Ἐδεσσαν περικάθηται πολιορκούσα, ἢ δεῖ χωρῆσαντας διὰ μάχης παρέρχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, ἄλλος ἂν εἴη λόγος. Εἰ δ' οὐκ ἀγνοεῖς, μάλιστα θαυ-

tor, et qui nobiscum faciunt Thessalonicenses, quos oportebat nos urbem tenentes invenire, eorumque opibus in primis adjuvari, infesta quadam fortuna expulsi sunt; et populus atque intus relictus, quos aut verbis inflexos, aut armis compulsos ad nos accessuros spes erat, cum propter direptiones nostra causa toleratas nobis inimicissimi sunt, tum praesidio Byzantino confisi, se nequaquam dedit. Quod si facere vellent, me ante portas propemodum castrametante, ipsi non quiescerent, sed aut missis legatis communiter aut privatim occulte quidam necum praesentes agerent. Quia vero nullus egreditur, indicium est, vulgus decertare nobiscum stauisse: et, si quidam etiam sint, quibus nostrae partes probentur, eos metu subeundae calamitatis uno veluti fluctu cum aliis abripi et involvi. Quare cum vana spe hic manendum non puto. Nec tamen quoniam una civitate frustramur, aequum est ad bellum de caetero enervari atque mollescere; nunquam 479 enim profecto per omnia felices ac fortunati erimus. Prudentium porro et animosorum est, nec in prosperis modestiam deserere, nec in turbidis et adversis ita cadere ut se resurrecturos desperent. Sed ubi de his constituerimus quod opus est, ulterius, ubi melior ac certissima spes affulget, procedamus oportet. Quare augendum Rhentinae praesidium opinor, quo agrum Thessalonicensem incursare queat (miles enim Byzantinus non multo post discedet), et Gynaecocastri eadem de causa simili relicto numero, cum reliquo agmine Axio trajecto versus Berrhaeam et Edessam urbes amicas progrediendum: quibus acceptis, actutum Thessali, Acarnanes et caetera continens, a qua pridem exspector, ad nos se transferent. Tali potentia confirmatis, nemo amplius resistere postulat: sed vel sponte, vel armis adacti, omnes imperio nobis cedent. Haec ubi imperator disseruit, protostrator cum suis, praecipueque Byzantio profugi in indignationem verti, timoreque et angore compleri, ob infinitam errationem scilicet, si Acarnaniam et continentem circumire, et expeditionis tam longae miseras atque aeternas perpeti necesse haberent, domesticis rebus tantopere afflictis, et celere auxilium flagitantibus. Libere igitur contradicere, et animum suum explicare verebantur: nolentes sibi hanc maculam inurere, quasi imperatori male cuperent, duraeque et adversae sorti penitus cedentes: sed praetextus quosdam haud necessarios coacervantes, negotium impediabant. Perstante autem in sententia imperatore dicenteque, hoc solum esse in praesentia consilium utilissimum, Atqui, si te hoc latet, inquit protostrator, Triballos jampridem ad Edessam sedere, per quos conserta manu in oppidum nobis penetrandum est, nihil dico. Sin autem non latet, miror vehementer te talem virum, et tantum usum ductandis exercitibus adeptum, hoc civili bello non esse

contentum, sed velle nos etiam Triballis objectare, quibus vel solis laboriosissimum foret resistere. Tum imperator, de Edessena obsidione ne tenuissimam quidem auditionem accepisse; Triballorum enim despotam ad se adhuc in Thracia legationem de fœdere et societate misisse. Existimare igitur se, illum nullam Romanorum urbem oppugnare. Sin temerato fœdere in hostem mutatus sit, urbemque Romanam obsideat, eo ante omnia incumbendum, **480** ut hoc eam malo liberent, qui id maxime possunt: et cum illi salutem, tum sibi met Edessenorum aliorumque studia amoremque concilient. Ego vero, inquit, quamvis nullum nos lucrum hinc maneret, hoc solum, urbem Romanorum periculo exemisse, lucrum immensum ducerem. Quamobrem non jam consulo, ne arma alio convertamus, sed plane decernō. Si tibi tuisque pro Romanis obsessis cum Triballis confligere haud ingenuum videtur: at ego cum his, qui sponte me sequentur, in illos irruam; vos Gynæocastri manentes, reditum nostrum operimini. Hæc locutus, extemplo tuba signum dari ad profectionem jussit. Protostrator et Byzantini exsules, imperatoris comites, et relinqui turpe atque illiberale judicabant, et sequi tam propter quamdam vagandi perpetuitatem, quam suspicione præcipiebant, non audebant. Idcirco et ipsi hoc imperatoris desiderium impedire nitebantur: et furtivis sermonibus alios dehortabantur, inopiam rerum necessariorum, bella et pugnas crebras causantes, nullamque civitatem ultro imperatorem intromissuram: et quæcunque demum ad alacritatem sequendi infringendam valebant, horum nihil intentatum sinebant: ex quo terrorem non levem exercitui injecerunt, et ad defectionem eum pellexerunt Coteanitzes namque, et alii centum ex Thessalonicensium agmine, quos ille corruerat, prius desciverunt, ac Thessalonicam redierunt: non quod imperatori se armis opponere constituisent, sed quod cognatorum vexationem et minas e Byzantio ferre non possent. Nam penes quos illic summa imperii erat, et adversus Cantacuzenum bellabant, non modo legationem nullam miserant, neque super hoc quidquam cum eo egerant: verum etiam bis, ter, ut meminimus, ejus legatis nihil responderant, eosque variis injuriis quam potuerant contumeliosissime vexarant, carcereque multaverant. Præterea Byzantios imperatoris commilitones quotidie occultis internuntiis tentabant, et si deficerent, beneficia multa promittebant, contra nisi obsequerentur, non facultates duntaxat ablaturos, et possessiones aliis addicturos, sed et liberos eorum et uxores multis incommodis exagituros minabantur. Quæ nobilioribus præsertim amplos census amittentibus, horribilia videbantur: quorum et tunc memores, omni ope imperatorem cohíbere tentabant, ne extra fines cum exercitu prorumperet, sperantes, **481** si id obtinuissent, eum

μάζειν ἔχω, ὅτι δὴ τοιοῦτος ὢν, καὶ πολλὴν πρὸς στρατηγίαν πείραν ἐσχηκώς, πρὸς τῷ παρόντι νυνὶ πολέμῳ, τῷ ἐκ τῶν ὁμοφύλων, καὶ πρὸς Τριβαλοῦς παραβάλλεσθαι ἡμᾶς κελεύεις· ὅτε εἰ καὶ μόνοι ἦσαν, τῶν ἐργωδεστάτων ἦν ἀντιτάττεσθαι τινα. Ὁ βασιλεὺς δὲ μάλιστα μὲν οὐδὲν εἰδέναι περὶ τῆς πολιορκίας ἔφασκε. Τὸν γὰρ τῶν Τριβαλῶν Δεσπότην πρὸς ἐβίαν ποιησάμενον πρὸς αὐτὸν, ἐστὶ περὶ Θράκης διατρίβοντα, σπονδὰς καὶ συμμαχίαν θέσθαι· δι' ἃ καὶ οὐθεὶ αὐτὸν μηδεμίᾳ Ῥωμαίων πόλει πολεμεῖν· εἰ δ' ἕκείνος λύσας τὰς σπονδὰς, πολέμους ἀντὶ συμάχου γέγονε, καὶ πόλιν ἡμετέραν πέμψας πολιορκεῖ, τίμη μᾶλλον, ἢ τούτῳ προσέχειν χρὴ, ὥστε τὴν πόλιν ἀπαλλάττειν τῶν δεινῶν μάλιστα δυναμένων, καὶ ἕκείνοις τε τὴν σωτηρίαν ἐκπορίζειν, καὶ σφίσι αὐτοῖς τὴν τε ἐξ ἐκείνων καὶ τῶν ἄλλων εὐνοίαν. Ἐγὼ δ' εἰ καὶ μηδὲν ἡμῖν ἐφθεσθαι κέρδος ἐμελλεν ἐκ τοῦ πολέμου, τοῦτ' αὐτὸ μόνον τὸ Ῥωμαίων πόλιν κινδυνεύουσαν ἐξαιρεῖσθαι, τῶν μεγίστων τίθεμαι κερδῶν. Δι' ἃ οὐδὲ πρὸς ἄλλο τι τρέπεσθαι οὐκέτι συμβουλεύω, ἀλλ' ἤδη φανερῶς ἐπισηφίζομαι. Εἰ δὲ σοὶ τε καὶ τοῖς συνοῦσι, τὸ Τριβαλοῖς ὑπὲρ Ῥωμαίων πολιορκουμένων μάχεσθαι ἀγεννὲς δοκεῖ, ἀλλ' ἅμα τοῖς οὐκοῦθεν ἐπομένους αὐτῆς ἐπ' ἐκείνους βαδιοῦμαι· ὁμεις δ' ἐν Γυναϊκοκάστρῳ μένοντες, τὴν ἐπάνοδον περιμένετε ἡμῶν. Ἐκέλευέ τε αὐτίκα τῇ σάλπιγγι τὴν ὁδοπορίαν τῇ στρατιᾷ σημαίνειν. Πρωτοστράτηγῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ Βυζαντίου συνόντες βασιλεῖ φυγάδες, τότε ἀπολείπεσθαι ἐνόμιζον αἰσχρὸν καὶ ἀγεννὲς, καὶ τὸ συνέπεσθαι ὑπόπτειον ὡς ἀπεράντου τῆς πλάνης ἐσομένης. Διὸ αὐτοὶ τε ὡς εἶχον τὴν ὁρμὴν ἐπειρῶντο κωλύειν βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἄλλους κρύφα διαλεγόμενοι παρεκάλουν, ἐνδείαν τε τῶν ἀναγκαίων ὑποβάλλοντες· καὶ μάχας καὶ πολέμους, καὶ ὡς οὐδὲμία τῶν πόλεων εἰσδέξοιτο βασιλεία ἐκονεῖ· καὶ ὅσα ἐνῆν πρὸς τὸ μάλιστα αὐτοῖς μὴ βασιλεῖ προθύμους ἔπεσθαι κωλύειν εἰς ἀνεπιχειρήτων οὐδὲν ἐξ ὧν οὐ μικρὰν τινα πτοίαν εἰς τὸ στράτευμα ἐπέβαλον, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐπειθον χωρεῖν. Κοτεανίτζης γάρ τις τῶν Θεσσαλονικῶν ἐτέρους πείσας περὶ ἐκατὴν πρῶτος βασιλεῶς ἀποστάς, εἰς Θεσσαλονικὴν ἀπεχώρει· ταῦτα δὲ ἐπραττον, οὐ βασιλεῖ προσηρημένοι πολεμεῖν, ἀλλὰ τῶν οἰκείων τὴν κάκωσιν καὶ τὰς ἐκ Βυζαντίου ἀπειλὰς οὐ φέρειν ὄντες δυνατοί. Οἱ γὰρ ἐκεῖσε ἄγοντες τὰ πράγματα καὶ πολεμοῦντες βασιλεῖ, πρὸς μὲν ἐκεῖνον οὐχ ὅτι γε πρὸς ἐβίαν ἐποιήσαντο, ἢ διειλέχθησαν περὶ τοῦτο παράπαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ καὶ δις, ὡς περ ἐφημεν, καὶ τρις πρὸς ἐβίαν πεπομφότος, οὔτε ἀπεκρίνατο οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις πολλὰ περιυβρίσαντες, ἐκάκουν ἐν δεσμοτηρίοις ὅσα δυνατὰ· πρὸς δὲ τοὺς συνόντας ὁσημέραι κρύφα διελέγοντο, καὶ πλείστα τε ἐπηγγέλλοντο εἰ ποιεῖσιν ἐκεῖνου ἀποστάντας· καὶ τούναντίον εἰ μὴ πείθοντο, οὐ τὰ ὄντα ἀφαιρήσεσθαι καὶ κτήρεις ἐτέροις παραδώσειν. ἀλλὰ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς πείραν ἄξειν ἀλγεινῶν πολλῶν. Ἄ ἐδόκει φοβερὰ τοῖς εὐγενεστέροις μάλιστα προσδόναι μεγάλων ἀποστρουμένων; ὦν καὶ τότε μεμνημένοι,

καλύσειν διὰ πάντων ἐπιχειροῦν βασιλεῖα πρὸς Ἀ
 ὑπερορίους ἐξορμῆν στρατείας· οἰόμενοι ἂν καλύ-
 σωσι, πρὸς ἑτερόν τι τρέψεσθαι λυσitelέστερον.
 Βασιλεὺς δὲ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἐμμένων ὡς καλῶς βε-
 βουλευμένοις, ἄρας ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἦκε πρὸς
 Ἄξιον ὡς διαθησόμενος, συνεικοντο δὲ καὶ οἱ ἄλλοι,
 οἳ μὲν ἐκόντες, οἳ δ' ἀνάγκη. Συμβάν δὲ οὕτω περὶ
 τὰ ὄρεινὰ ἑμβροῦν βαγδαίων καταβράχεντων, ἀπο-
 ρος ἐφαίνετο ὁ ποταμὸς ὑπὸ πλημμύρας. Στρατοπε-
 δευσάμενοι δὲ ἐκαί, περιέμενον ὡς λαφρησάντων
 πραιωσόμενοι τῶν ὑδάτων· τὰ δὲ, οὐδὲν ἦτρον
 ἐπληθύνετο· καὶ ὑποψίαν πρᾶιχεν ὡς οὐκ ἐν ὀλίγῳ
 διόδον παρέξοντα. Ἐπιλαλοῦσι τε ἤδη καὶ ὁ σίτος
 τὴν στρατιάν. Ὁρῶν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ὃ τε πόρος, οὐ
 ῥάδιος αὐτοῖς, καὶ τῶν ἐπιτηδείων δέοιτο ἡ στρατιὰ,
 ἀκων μὲν καὶ δυσχεραίνων οὐ μετρίως, καὶ τὴν γε-
 γεννημένην πρότερον ἐπὶ τὸν Ἔβρον κωλύμην στρέ-
 φοντα ἐπὶ νοῦν· καὶ δεδοικώς μὴ καὶ αὖθις τὰ παρ-
 όντα κακῶν αἴτια μεγάλων καταστῆ, ἐπέλεγε τε
 ἑαυτῷ, ὡς ἐν οἷς μὲν ὁ θεὸς εὐδοκεῖ, καὶ ἡ κτίσις
 ἀπασα ὑπηρετεῖ· οἷς δὲ ἀντιτάττεται, καὶ ἡ κτίσις
 δύσκολον ὁμοίως ἑαυτὴν παρέχεται. Ἀνέστρεψε δ'
 οὖν ὁμοῦ εἰς Γυναικόκαστρον, γνῶμην ἔχων ὡς τῆ
 στρατιᾶ σίτου πορισθέντος, αὖθις· ἐπανεῖλθοι. Ἡλιπῆς γὰρ
 ἀχρι τὸ τε, καὶ τὸν ποταμὸν ἐνδύσειν πρὸς τὸν
 πόρον. Πρωτοστράτηρ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, ἤδοντο πρὸς τὴν
 ἀποτυχίαν, καὶ χαίροντες ἐπανεήσαν.

ad aliud quiddam fructuosius conversum iri. Im-
 perator consilii semel capii, ut optimi, tenax,
 motis castris ad Axium, copias transducturus ve-
 nit. Pars volens; pars invita sequebantur. Forte
 in montanis imbres abruptis nubibus ingemina-
 verant, et fluvius super ripas stagnis effusus,
 transmitti non poterat. Ibi igitur castris positis,
 dum aquæ subsiderent exspectabant. Quibus ni-
 hilo minus increscentibus, suspicio erat longius
 extractum iri transitum: et jam commeatus exer-
 citum defecerat. Quæ duo cum cerneret imperator
 quanquam nolens, et magna cum molestia, recor-
 datus quomodo alias Hebrum quoque transire fuis-
 set prohibitus: et formidans, ne hinc rursum
 ingens malum oriretur, seque ipsum tacite admo-
 nens, quibus Deus bene velit, iis res creatas
 omnes inservire, quibus autem adversetur, huic
 similiter creaturam se præbere difficilem, reversus
 est tamen in Gynæcocastrum, ea mente, ut con-
 quisita exercitui annonæ rediret; alebatur enim
 spe, flumen interea undis imminutis meabile fu-
 turum. Protostrator cæterique eo impedimento
 læti, nimium quantum libentes redibant.

CAPUT XL.

Apocauchus Thessalonicam appellitur, ut quemadmodum in insulis, potentiam suam ostendet. Protostrator ad Apocauchum deficit; inde tumultus. Imperator in defectionem meditates, ut ignavos ac degeneres invehitur: quales se ipsimet confitentur et nihilo minus abeunt. In Apelmenem beneficia, et ejus ingratus animus ac superbia.

Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ Ἀπόκαυχος ὁ μέγας C
 δοῦς ἑβδομήκοντα ναυσὶ πρὸς Θεσσαλονίκην ἦκεν ἐξ
 Εὐβοίας. Πρὸς γὰρ τὸν βασιλέως πέλεμον οὐδὲν οἰό-
 μενος λυσitelήσειν οἶα δὴ ναυτικῆς οὐσης τῆς δυν-
 ἀμειως αὐτῷ. Καντακουζηνῷ δὲ τοῦ βασιλέως ἐξ
 ἡπείρου στρατευσόμενου, τὰς νήσους περιῶν, ἐπε-
 δαίνυτο τὴν δύναμιν, καὶ προῆλθεν ἀχρι τῆς Εὐ-
 βολίας. Ἐκείθεν δὲ ἐπὶ ἀναστρέφειν ἦν καιρὸς,
 ἐδόκει δεῖν καὶ πρὸς Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν, ἐπιδειξό-
 μενος κάκει τὴν δύναμιν. Ἐλθόντι δὲ εὐθύς ἡ περὶ
 τὴν βασιλέως στρατιάν ἐμνήνετο διχοστασίαι· ὁ δ'
 αὐτίκα πρωτοστράτορι τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀρι-
 ξιν αὐτοῦ ἐδήλου· καὶ ἐπηγγέλλετο πολλὰ εἰ βασι-
 λέως ἀποσταίεν πρὸς αὐτόν· ἢ τὰ ἔσχατα ἡπειλὴι
 διαθήσειν τοὺς οἰκίους, καὶ πᾶσαν ἐπιδείξεσθαι
 ὠμότητα. Πρωτοστράτηρ δὲ καὶ πρότερον τὴν μετὰ D
 βασιλέως ὀρθῶδων στρατείαν διὰ τοὺς οἰκίους,
 ὥσπερ ἔφημεν, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι ὑπερορίαις καὶ
 πόνοις διὰ τὴν ἐκείνου χάριν προσομιλεῖν, ἀσμενός
 τε εὐθύς ἐδέχετο τὸν λόγον, καὶ ὄρκους ἦται παρὰ
 μεγάλου δουκὸς ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις πρότερον. Ὁ
 δὲ, παρεῖχε τότε χθίρων, καὶ πάντα ἐπηγγέλλετο
 προθύμως. Τοῦ πεπραγμένου δὲ εὐθύς καὶ πρὸς τοὺς
 ἄλλους διαδοθέντος, ὄσοι τὰ αὐτὰ ἤρουντο πρωτο-
 στράτορι, τάραχος τε ἦν εὐθύς οὐ μικρὸς κατὰ τὴν
 στρατιάν, καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία· τῶν μὲν,
 ἤδη πρὸς ἀποστασίαν χωρεῖν βεβουλευμένων, τῶν δ'
 ἄλλων, ὥσπερ ἦν εἰκλ·, διὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν
 κλονουμένων, καὶ πονηρὰς περὶ τοῦ μέλλοντος τὰς

Eodem die etiam Apocauchus magnus dux eum-
 sexaginta navibus ex Eubœa Thessalonicam dela-
 tus est. Nam cum ad bellum contra imperatorem
 nihil se collaturum putaret, quod ipse navali po-
 tentia valeret, Cantacuzenus autem in terra habe-
 ret exercitum, insulas circumiens, et vires suas
 ostentans, Eubœam pervenit. Inde quia abeundi
 tempus erat, visum Thessalonicam quoque navi-
 gandum, et ibi similiter vires ostentandas. Eo ut
 venit, protinus dissensio exercitus ei indicatur,
 ipseque confestim protostratori et aliis adventum
 suum significat, et promissis eos onerat, si ab im-
 peratore ad se traueant; ni faxint, eorum cogna-
 tos horrendis cruciatibus crudelissime perditurum.
 Protostrator, qui et alioqui militare imperatori
 propinquorum causa refugeret, ut demonstravi-
 mus, et nollet per loca longinqua ejus gratia la-
 bore capessere, 482 conditionem statim am-
 plexus, juramenti cautionem pro præteritis pe-
 tit; quo Apocauchus gaudens se obstringit, cu-
 pideque spondet omnia. Eo facto per alios didito,
 quotquot idem protostratori sentiebant, eos per-
 turbatio repentina nec mediocris cepit, magna que
 rerum et ordinum confusio exercitum pervasit,
 aliis desciscere jam deliberatum habentibus, aliis,
 ut erat consequens, ob illorum secessionem tu-
 multuantibus, maieque in posterum ominantibus.
 Imperator ut exercitum confusum animadvertit,
 auctoribus defectionis potissimum advocatis:

Amici, inquit, nihil ita, ut immodica vivendi cupilo, et in amissione bonorum mollities trepidum angustumque reddit animum. Certe majores nostri Romani aliter affecti, orbem propemodum universum subegerunt: qui illecti dulcedine gloriae, et ne hostibus inferiores viderentur, quemvis laborem perferebant. Nec solum fortuitos atque improvisos labores non detrectabant, sed et insignibus circumventi calamitatibus, et amissis in bello ducibus, totisque aliquando caesis exercitibus, nihil de fortitudine et excelsitate animi remittebant, omnia prius, quam servitutem sibi patienda arbitrantes (95). Vobis nescio quid acciderit, aut quae fortuna tam sinistra vos aspexerit, qui cum antea hostibus terribiles fuissetis, et virga ferrea ab ipsis nominaremini (96), nunc timidi, degeneres parumque liberales simul omnes evasistis, et hostibus nullum ad vos devincendos conatum adhibentibus ultro tradidistis. Nec enim conflictu ullo nos superarunt, nec eo desperationis res nostrae ceciderunt, ut dubitemus, quonam tandem modo salvissimus, nisi nos hosti permiserimus. Atqui ego sic ab initio usque nunc me institui, ut nolim vos unquam deserere: sed vobiscum aut ex hoste devicto partam laudem utilitatemque dividere, aut si vinci contigerit, quod ingenuis et generosis pulchrum est, in acie mortem occumbere. Si ergo veteris gloriae memores malis non cedere, sed contra audentius ire, nec tanquam mancipia percussi, incruentam hostibus victoriam dare volueritis, vestrae dignitati ut aequum est consulētis. Sin cognationis vestrae miseratio tantopere animos occupavit, ut pro iis vel foedissima et abjectissima pati cogitetis, nihil attinet ita se dubios gerere, affligique ac tumultuari, sed dicto vale, aperte quo voluntas fert abire. Nam ut repugnantes ad nobis servendum **483** non traximus: sic modo, si sponte manere non vultis, non cogemus. Quin etiam si discesseritis, non minore vos benevolentia prosequemur, quandoquidem, ut video, non vitio aliquo transversim acti, sed necessariorum memoria langueratis, etiam quae conducere non censetis, facere compellimini. Haec, ut ille dixit, ipsi quoque publice graviter semet incusarunt, qui praemiseratione proximorum, timidos, ac degeneres se, dignitatis suae obliti, praestitissent. Deinde salutem apprecati, orantesque ne differret diutius, sed sibi provideret, quocumque Deus illum duceret, valedicentes, et imperatoris pedem osculantes recedebant: qui abeuntes cum remanentibus misceri vetuit, ne turba et confusio existeret, dum qui manerent nesciretur: sed ad cohortem ipsius integram (nullus quippe ordinem reliquerat) et

ἐλλπίδας λιμβανόντων. Βασίλευς δὲ ὡς τὸ στράτευμα ἔώρα συγχυθὲν, τοὺς μάλιστα αἰτίους τῆς ἀποστασίας περιστῆσάμενος, Ἄνδρες, εἶπε. φίλοι, οὐδὲν οὕτω πρὸς ἀνανδρίαν καὶ μικροφυλίαν ἐπαγωγὸν, ὡς τὸ φιλοφυχεῖν καὶ πρὸς τὴν ἀποβολὴν τῶν ὄντων μαλακίζεσθαι. Ῥωμαῖοι δὲ οἱ πρὸς ἡμῶν οὐχ οὕτω διακείμενοι, τὴν οἰκουμένην μικροῦ ἕϊν πᾶσαν παρεστήσαντο· ἀλλὰ πάντα πόνον ὑπομένοντες· ὑπὲρ φιλοτιμίας καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν ἡττους φαίνεσθαι τῶν πολεμίων. Ὅθεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ συντυχόντος ἀπειδιδρασκον τοῦ; πόνους, ἀλλὰ καὶ δυσπραγίαι; χρώμενοι μεγάλας, καὶ στρατηγούς ἀποβάλλοντες, καὶ στρατόπεδα ὀλόκληρα ἐν τοῖς πολέμοις, οὐδὲν ὕψισαν τῆς τόλμης, οὐδὲ τοῦ φρονήματος· ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ζῶντο δεῖν πρότερον ὑπάρμενειν, ἢ δουλοῦν τοῖς πολεμίοις ἑαυτοῦς. Ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδ' ὅ τι παθόντες, ἢ τίσι χρησάμενοι ταῖς τύχαις, φοβεροὶ τοῖς πολεμίοις ὄντες, καὶ βράβδος ὑπ' ἐκείνων κελημένοι σιδηρᾶ, δειλοὶ καὶ ἀγενεῖς καὶ ἀνελευθεροὶ ἀπὸ τῶν προτέριον ὠφθητε ἄθροον, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐκόντες ὄντες; ἐχειρίζετε σφᾶς αὐτοῦς, μηδένα πόνον περὶ τὸ χειρώσασθαι ὑμᾶς εἰσενεγκούσιν. Οὕτως γὰρ ἐν μάχῃ ἠτήθηθα οὐδεμιᾶ αὐτῶν, οὐτ' εἰς τόσοῦτον ἡμῖν ἦκε τὰ πράγματα ἀνεπιπίστιας, ὥστε ἀπορεῖν ὅπῃ σωθῆσόμεθα, εἰ μὴ σφᾶς αὐτοῦς ἐχειρίσομεν τοῖς πολεμίοις. Ἐγὼ δὲ οὕτως ἐξαρχῆς καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον πέπεικα ἑμαυτὸν, ὡς οὐδέποτε προησόμενος ὑμᾶς, ἀλλ' ἢ σὺν ὑμῖν παραστησάμενος τοῦς πολεμίοις συμμερίσασθαι καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐκ τῆς νίκης, ἢ μαχόμενος πεσεῖσθαι ἢ ἠτῆσθαι συμδαίνῃ, ἐλευθεροῖς καὶ γενναίοις ἀνδράσι προσηκόντως. Εἰ μὲν οὖν τὴν προτέραν εὐκλειαν ἐνθυμηθέντες ἀντιστῆναι ἐθελήσεται πρὸς τὰ δεινὰ, καὶ μὴ ἐν ἀνδραπόδων μοίρῃ καταπλαγέντες τὴν νίκην παρέχειν ἀνάμωτὸν τοῖς πολεμίοις, ἀριστα βουλευσέσθε καὶ προσήκοντα ὑμῖν αὐτοῖς. Εἰ δ' ἄρα τόσοῦτον ἤτησθε πρὸς τῶν οικείων τὴν συμπάθειαν, ὥσθ' ὑπὲρ ἐκείνων καὶ τὰ αἰσχρότατα καὶ ἀγενεστάτα ὑφίστασθαι, οὐ δέον οὕτως ἀμφιβόλως φέρεσθαι, καὶ δεινὰ πάσχειν κλονουμένους, ἀλλὰ συνταξιζόμενος φανερώς, ἐφ' ᾧ προέλιθετε χωρεῖν. Οὕτως γὰρ ἄκοντας εἰλικύσαμεν ἡμῖν δουλεύειν, οὕτως νῦν κλύσομεν, εἰ μὴ ἐκόντες ὄντες αἰρεῖσθε τὴν μεθ' ἡμῶν διατριβήν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπόντας, τὴν ἴσῃν καὶ ὁμοίαν ὑμᾶς διατηρήσομεν φιλίαν· ὁρῶ γὰρ ὡς οὐ διὰ κακίαν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν οικείων μαλακισθέντες μνήμης, καὶ ἂ μὴ οἴεσθε λυσιτελεῖν πράττειν ἀναγκάζεσθε. Τοιαῦτα εἰπόντος βασιλέως, καὶ αὐτοὶ πολλὰ ἐνυστεῖς καταμεμψάμενοι φανερώς ὡς διὰ τῶν οικείων τὴν συμπάθειαν δειλοὶ; καὶ ἀγενεῖς παρ' ἀξίαν φαινομένοις. Ἐπειτα καὶ σωτήριαν ἐπευξάμενοι, καὶ δεηθέντες μηκέτι μέλλειν, ἀλλὰ πρόνοιάν τινι ποιεῖσθαι ἑαυτοῦ, ὅποι θεός

Jacobi Pontani notæ.

(95) Nusquam hoc luculentius docet M. Tullius, quam in *Philippicis*, quam scilicet alienum et sit, et esse debeat a Romano nomine, servitutem pati, cui etiam ipsa mors anteferenda sit.

(96) Tamberlanes Scytharum imperator iram Dei, Attila Hunnorum rex flagellum Dei se nominabat, De rege Assyriorum Deus ipse per prophetam Isaiam, cap. x: *Assur virga furoris mei*.

ἤγειτο, ἀνεχώρουν, προσαγορεύοντες, καὶ ἀσπαζόμενοι τὸν βασιλέω· πόδα· ἐκείνος δὲ μῆκετι ἀναμίγνυσθαι· ἐκέλευε τοὺς ἀπίοντας τοῖς ὑπολειπομένοις, ἵνα μὴ παραχῆ καὶ σύγχυσις ᾗ, ἀγνοουμένων τῶν μενόντων· ἀλλὰ τὸ ὑπ' αὐτὸν τάγμα ἀκέραιον διαμεῖναν· οὐδεις γὰρ αὐτῶν ἐλειποτάκτησεν, ἀπώθεν στὰν πρὸς ἐκεῖνο τοὺς μενοῦντας χωρεῖν· αὐτίκα τε οἱ μὲν ἐχώρουν πρὸς τὸ τάγμα, οἱ λοιποὶ δὲ παρῖοντες ἕκαστος καὶ προσαγορεύοντες βασιλέα, ἀπῆλλάντο· ὅδ' ὡσπερ οὐδενός τινος γινομένου καινοῦ, ἴσατο ἀνασπαζόμενος τοὺς παρῖοντας, οὐδὲ ἴχνος γοῦν τι λύπης ἢ ταρχῆς φαίνων ἐν τῷ προσώπῳ. Ἀπέστησαν δὲ οὐχ οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης μόνον καὶ Βυζάντιοι, καὶ ἄλλοι ὅσοι πόλεων ἐτέρων ἦσαν πολῖται, οἷς πρόφασις εὐπρεπῆς οἱ οἰκεῖοι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ τῶν Διδυμότειχον οἰκούντων οὐ στρατιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν, καὶ μάλιστα εὐκων δοκούντων βασιλεῖ πολλοὶ, οἷς καὶ Ἀπελμενὲς συνεζητάζετο πολλὰ τῆς βασιλείως εὐμενείας ἀπολαυκῶς, καὶ ἐκ μικροῦ καὶ τοῦ τυχόντος λαμπρὸς ἐς τὰ μάλιστα γεγενημένος καὶ περιφανής. Ἔτι γὰρ μειράκιον ἐκείνον ὄντα ὄρων ὁ βασιλεὺς φύσει πρὸς τὰ κατὰ ἐπιτηδεῖου τετυχηκότα, καὶ δυνάμενον, εἰ ἀτκήσιν προσλάβοι, ἄριστον παρέχειν πρὸς τὰ ἐπιτηδεύμενα ἑαυτὸν, ἐφιλονείκησε πρὸς πᾶσαν ἄριστον παιδείαν ἀποφαίνεσθαι, καὶ πρὸς τε λόγους, καὶ πρὸς τὰς στρατείας μάλιστα ἐξήσκησε· παρεχόμενος δὲ καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ροπήν, οὐ πλούσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οἰκετῶν ὑπερέχοντα ἀπεφαίνετο. Ὁ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν ἅπασιν ἄριστον παρῖεν ἑαυτὸν καὶ τῆς βασιλείως ἄξιον φιλοτιμίαις· κόμπῳ δὲ φρονήματος· οὐδέποτε τῆς ἀξίας ἀπολαύειν ἤετο, ἀλλ' ὅσων ἂν τύχοι, τῶν προσηκόντων ἐνόμιζεν ἐλάσσω. Ὅθεν καὶ ἀχάριστος ἐδείκνυτο πρὸς τὸν δεσπότην μεγάλων ἀξιοῦντα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐξ ἰδιώτου πρὸς βασιλέα μεταβάλλοι, πάντα εἶναι παρ' αὐτῷ ἤξιον, καὶ ἄρχειν τῆς στρατιᾶς, καὶ πᾶσιν ἐπιτάττειν, καὶ μετῆσαι καὶ ἐλάττωσιν. Ὅν μὴ τυγχάνων, ἐδυσχέρανεν οὐκ ἀνεκτῶς. Βασιλεὺς γὰρ τοῖς μάλιστα προσήκοισι κατ' αἶμα, καὶ τῶν ἄλλων τοῖς εὐγενεστέροις τὰς τοιαύτας ἤετο ἀρχὰς προσήκειν. Τότε δὲ ἐν Γυναικοκαστρῷ τῆς ἀποστασίας τῶν ἄλλων γινομένης, καὶ αὐτὸς μὲν ἐσκέφατο ἐκεῖνοις εἰς Βυζάντιον συναπελθεῖν, ὡς ἐκείθεν ὦν ἦν ἄξιος τευξόμενος. Αἰσχυρόμενος δὲ ἐπὶ τοσοῦτοις ἀγαθοῖς ἀγνώμων φαίνεσθαι, κλέπτειν τὴν ἀποστασίαν ἐπεχείρει. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς Γυναικοκαστρον, τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν βασιλείως περιέμενεν, ἐν' εὐπρόσωπος εἶη πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας ὑστερον ἀπολογία ὡς χρεῖας τινὸς ἕνεκα ὑπολειφθεὶς ἀνάγκη τοῖς ἄλλοις συναπέλθοι βασιλείως ἀναχωρήσαντος· οὐ τῆς διανοίας στοχασάμενος ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἀνεχώρησεν ἐκείθεν, ἀλλὰ μετεκαλεῖτο πέμπων, ἄχρις οὗ φανερῶς ἀπέπατο.

CAPUT XLI.

Objurgatur protostrator. Andronicus Asanes puer ei commendatur. Magnanimitas imperatoris et ejus oratio, qua difficultate rerum demonstrata, pulcherrimis argumentis erigit animos militum et exemplis ad virtutem confirmat. Suadet item ad principem Triballorum eundem, indeque ut ab amico petendum auxilium. Assentitur exercitus cum ducibus. Dato signo discedunt. Apocauclus magnis copiis eos insequitur, nulla pugna, propter timorem videlicet. Quomodo redeuntes imperatoris imperatoris transjugas exceperit.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πρωτοστράτωρ ἦκε συναξόμενος, πρῶτα μὲν ὠνειδίχε τῆς ἀνανδρίας καὶ τῆς εἰς αὐτὸν

A procul stantem mansuri concederent. Subito alii eo ire, alii sigillatim prætereuntes et imperatorem salutantes discedere, qui quasi nihil factum esset novi, consistens prætergredientes resalutabat, neque ullum tristitiæ aut turbati animi indicium vultu præferbat. Defecerunt autem non Thessalonicenses solum, et Byzantii, aliarumque civitatum cives, quos consanguineorum cura speciose excusabat, verum etiam Didymotichensium complures: nec milites tantum, sed nobiles quoque, qui imperatoris studiosissimi videbantur, quibus et Apelmenes ipsi egregie charus, et ab eo ex humili ac vulgari statu ad summam claritatem amplitudinemque evectus adnumeratur. Etenim adhuc adolescentulum animadvertens natura ad res præclaras idoneum, et qui exercitacione adjuncta, in iis posset excellere, quibus operam daret, eum in omni disciplina perfectum reddere contendit, et ad eloquentiam artemque militarem in primis excoluit: favore item et gratia sua non tantum divitem, sed inter ministros etiam præcipuum effecit. Et is quidem in aliis omnibus eximium plane studioque imperatoris dignum se præstabat, præ fastu tamen nunquam se pro dignitate tractari putabat, sed quæ consequeretur, meritis suis inferiora ducebat. Atque ita in tam munificum ac liberalem dominum ingratus apparuit. Qui ut ex privato in familiam imperatoris ascitus est, omnia penes se esse postulavit, et imperare exercitui, et dominari majoribus juxta ac minoribus. Quarum rerum cum illi copia non fieret, mirandum in modum indignabatur. Imperator namque in sanguine conjunctissimos, et alios nobiliores hujuscemodi honores quadrare existimabat. **484** Tum vero aliis apud Gynæocastrum deficientibus, ipse etiam quomodo cum iisdem Byzantium profectus, illic pro dignitate haberetur, circumspiciebat. Verumtamen adversus tot beneficia ingratus videri erubescens, defectionem suam occultare conabatur. Cum enim Gynæocastrum venisset, usque dum imperator recederet expectabat, ut honesta esset postea contra accusatores defensio, quod negotii cujusdam gratia relictus, imperatore digresso, necessario cum aliis abiisset. D Cujus cogitata conjiciens imperator, inde non recessit, sed eum accersivit, donec manifeste abnuit.

Ubi autem et protostrator valedicturus venit, imbelliam ei et perfidiam exprobravit, quod prin-

ceps deficiens alios secum traxisset, qui propter ipsum maxime trepidantes, quasi mancipia sese hostibus tradidissent, ac sibi (quod quidem ad ipsos attineret) ingenti malo fuissent. Deinde veniam tribuebat, quod naturæ imperare non potuisset. Talia quippe facinora non multorum infirmorumque, sed paucorum et virtute robustorum esse. Qui idcirco etiam summe suspiciuntur, quoniam non solum in rerum commutationibus ac difficultatibus ipsi generosa mente manent immutabiles, sed et natura ipsius victores ac domini videri æquum censent. Adducto autem Andronico Asane, ex fratre uxoris genito, etiamnum puero (quem patre Manuele Asane apud Beram adhuc in vinculis detento sibi sumptum educabat, et pro ætate Jitterulis inbuendum, tanquam filium curabat), Hunc, inquit, adolescentulum tuæ filix gnatum accipiens, ob annos immaturos ad opera sudoresque militares nondum idoneum, tuæ fidei commendo; cui quam par est curam et institutionem omnem adhibeto. Quem ubi brevi ad vos rediero (spero autem castissima Dei Matre confisus, et quod nihil me nefarium conscivisse scio, ob quod merito perire debeam, celerrime magnis cum viribus redditurum), ad me recipiam. **485** Sin aliud Deus de nobis statuerit, patri restitue, siquidem quæ de illo facere in animo habebamus, ad finem perducere nequiverimus. Secundum hæc protostatorem salutatum cum aliis dimisit; et ut magnanimitatem suam demonstraret, doceretque infestæ fortunæ non esse succumbendum, prandium in ipso loco inivit, et ut idem cæteri facerent mandavit. Postea primoribus exercituque circumstantibus, sic eos est cohortatus: Quam multis difficultatibus atque turbis hic rerum status abundet, commilitones, nemo vestrum est, qui non explorare noverit. Nam et spes, quas domo portantes ad arma aggrediebamur, effluerunt, et de sociis complures amisimus: non quidem certamine victi, sed ab illis ipsis proditi, quos perpetuo inimicam nobiscum toleraturos confidebamus. Atque ego sane cum et antea nunquam esse justum censuerim; equis, et armis, et copiis ingentibus, sed omnia potius continente et inexpugnabili dextra Dei fidere, cui facile est etiam parum potentes et infirmos hostibus superiores præstare, sibi que præfidentes reprimere, si opum exsuperantia limitem transierint, nunc potissimum ita censeo, quando in extrema consilii inopia, sola erga Deum fiducia nobis restat. Etsi nec humanorum quidquam neglectum, sed domo nos cum majoribus, et per omnia instructoribus copiis, quam hostium sunt, profectos, formidabiles illis et invictos adhuc apparuisse, hactenusque nihil temeritate aut imperitia a nobis peccatum esse negari non potest. Quod si nobis recte ratiocinantibus, et quod decebat facientibus, commilitones nostri misericordia erga propinquos emolliti, ut degeneres et minime ingenui, cum hostibus se conjunxerunt, non de-

αγνωμοσύνης, ὅτι πρῶτος αὐτὸς πρὸς τὴν ἀποστασίαν χωρήσας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπεσπάσατο, μάλιστα δὲ αὐτὸν θορυβηθέντα, καὶ σφᾶς τε αὐτοὺς οὐδὲν ἀμεινον ἀνδραπόδων παρέδοσαν τοῖς πολεμοῖς, καὶ αὐτῷ τότε εἰς αὐτοὺς ἦκον μεγάλων αἰετοὶ κατέστησαν δεινῶν. Ἐπειτα δὲ παρείχετο συγγνώμην, ὅτι μὴ πρὸς τὴν φύσιν ἀντιστῆναι δυναθείη. Οὐ γὰρ τῶν πολλῶν καὶ εὐκαταφρονήτων εἶναι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῶν ὀλίγων καὶ μεγάλα δυναμένων, οἳ καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα θαυμάζονται, ὡς οὐ μόνον πρὸς πραγμάτων μεταβολὰς καὶ καιροῦ δυσκολίας ἀντιστάμενοι γενναῖοι, ἀλλὰ καὶ φύσει; αὐτῆς φαίνεσθαι κρείττους ἀξιοῦντες. Παραστησάμενος δὲ καὶ Ἀνδρόνικον Ἀσάνην τὸν γυναικῶς ἀδελφίδου ἔτι παιδίον ὄντα, ὃν ἔτι τοῦ πατρὸς Ἀσάνη Μανουὴλ ἐν Βήρραφρουρου μείνου ὑπὸ κλοιαῖς παραλαβὼν αὐτὸς, ἔτρεφέ τε καὶ παιδείας ἔξιστο, τοῖς πασι δὲ ὁμοίως. Τοῦτον, ἔφη πρῶτος ῥάτορος, τὸν νεανίσκον παραλαβὼν τῆς σῆς ὄντα παῖδα θυγατρὸς· οὐ γὰρ ἄν δυναίτο διὰ τὴν ἡλικίαν πρὸς πόνοιο ἀντέχειν καὶ ταλαιπωρίαν τὴν ἐκ τῆς στρατείας· πάσης ἀξίου καὶ παιδείας καὶ προνοίας τῆς προσηκούσης. Κἂν μὲν αὐτὸς ταχέως ἐπανέλθω πρὸς ὑμᾶς, οἴομαι δὲ τῆ τε πανάγῳ τοῦ Θεοῦ μητρὶ πεποιθῶς, καὶ τῷ μηδὲν ἑμαυτῷ συνειδέναι τῶν ἀτόπων ἐργασμένων δι' ὁμοκαίως ἀπολοῖμην ἂν, τάχιστα τε ἐπανήξειν καὶ δύναμιν μεγάλην περιβεβλημένος, πάλιν ἀπολήφομαι τὸ μεράκιον. Εἰ δ' ἕτερον τι δέδοκται Θεῷ περὶ ἡμῶν, ἀπίδος τῷ πατρὶ, ἐπεὶ μὴ ἡμῖν γε Θεὸς τὰ περὶ αἰετοῦ ἐγνωσμένα ἄγειν ἐπέτρεψεν εἰς τέλος. Ἐπειτα καὶ πρωτοστράτορα προσαγορεύσας, ἀπίεμα μετὰ τῶν ἄλλων. Αὐτὸς δὲ ὡσπερ ἐνδεικνύμενος τὴν μεγαλοφυσίαν, καὶ τὸ μὴ δαῖν καταπίπτειν ἐν ταῖς δυσπραγαῖς, ἀριστον ἤρῃτο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου, καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ἴσα ἐκέλευε ποιεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο τοὺς ἐν τέλει καὶ τὴν στρατίαν περιστησάμενος, παρακλείετο τοιαῦτα· Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν παρόντα πράγματα, ὡς πολλῆς δυσκολίας ἐμπέπησται καὶ τραχῆς, πᾶσιν ὑμῖν καθέστηκε καταφανές. Αἱ τε γὰρ ἐλπίδες, ἃς οἴκαθεν ἔχοντες κεκινήμεθα, ἐξεβρύχασαν· καὶ τῶν συστριτευομένων ἀπεβόλομεν πολλοὺς, οὐ μᾶχρη κρατηθέντες, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων προδοθέντες, οὓς ἠλπίζομεν ἄχρι παντὸς ἡμῖν συναγωνισάσθαι. Ἐγὼ δὲ καὶ πρότερον μὲν οὐδέποτε δίκαιον εἶναι ἡγήσασθην ὀπίσθαι καὶ ἵπποις καὶ πλῆθει στρατιᾶς θιβεῖν, ἀλλὰ τῆ πάντα συνεχούσῃ τοῦ Θεοῦ ἀμάχῳ δεξιᾷ, ᾧ ῥῆδιον καὶ τοῖς ὀλίγοις δυναμένους τῶν πολεμίων κρείττους ἀποφάνειν, καὶ τοὺς μέγα φασώμετας καταστέλλειν, ἂν τῷ περιόντι τῆς δυνάμεως ἐξάγωνται τοῦ μέτρου, μάλιστα δὲ νυνὶ, ἤνικα πάσης ἄλλης ἐπινοίας περιτριβείσης, μόνη καταλείπεται ἡμῖν ἢ περὶ τὸν Θεὸν ἐλπίς. Καίτοιγε φατῆ τις ἂν ὡς οὐδὲ τῶν ἀνθρωπίνων οὐδενὸς ἡμελήσαμεν αὐτοί, ἀλλὰ πλῆθει τε τῶν πολεμίων ὑπερέχουσαν ὄκισθεν ἔχοντες κεκινήμεθα στρατίαν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἴσασι βελτίω, καὶ φοβεροῖς τινεσι ἄχρι νῦν καὶ ἄμαχοι τοῖς πολεμοῖς ἐδοκούμεν. Καὶ οὐδὲν οὐδέπω· μέχρι νῦν ἐξ ἀβουλίας, ἢ ἀπειρίας ἡμάρτηται ἡμῖν. Εἰ δ' ἡμῶν τὰ δεινὰ ποιοῦντων,

obsideri; non modo timiditatis et infamiae plenum est, sed et periculi suspiciorem non parvam habet, ne tam multi fame subacti, pristinam gloriam suam sœdare compellantur. Melenicus enim nedum nos, sed nec incolas suos commode potest alere. **487** Quam ob causam cum id ante mihi persuaserim, nunc id vobis suadeo, ad Triballorum principem etiam olim mihi amicum, et nuper de integro sœderatum concedamus: cujus adaucti viribus, Didymotichum mox redeuntes, ad cœtera belli non mediocrem ex ejus societate fructum capiemus. Hæc mihi conducere in præsens visa sunt. Si quis meliora attulerit, et ipse libens obsequar, et alios ad obsequendum inducam. Hactenus imperator. Exercitus autem circiter duum millium et duces responderunt, non se vel admonitione, vel consilio indigere, sed quæ Deo et imperatori placeant, omnia facere ac sustinere promptos esse: et sic comparatos, ipse quo consultus putaret, duceret. Hoc brevi responso exhilaratus imperator, tubarum clangore abscedendi signum dari jussit: jamque cæteris valedixerant, et viam carpebant. Thessalonicae autem Apocauchus magnus dux tumultum in exercitu imperatoris fore sciens (indicantibus illi, qui clam cum eo de pace agebant), velut audacior factus, et aliquid contra eum se effecturum sperans, quotquot erant in trimibus armaturæ gravis, et sagittarii, et ex Thessalonica quotquot poterat equitibus et utriusque armaturæ peditibus ductis præterea, Syrige (qui non diu post rex Armeniae renuntiatius est) et Monomacho præfecto, cum iis quos Pheris adduxerant, et insuper missis Byzantio, et e Thracia collectis copiis cum Thoma et Andronico Palæologis ducibus assumptis, recta Gynæcocastrum adversus imperatorem progrediebatur. Cum haud longe abessent, in protostratorem cæterosque desertores incidunt, et ita imperatorem numero vincentes, in eum vadunt. Non tamen ad pugnam expediri erant: norant siquidem, audacia, fortitudine et exercitatione militari magis se ab illis vinci, quam ipsi illos numero vincerent: ideoque instructa acie ad manus venire consultum haud putabant: procul autem fremebant, clamoresque altos jactabant, confidentes, hoc modo ordines disturbatum, et ob id jam territos in fugam effusum iri. Cantacuzenus ne ipse quidem, nisi cogere, conflagendum statuebat. Pro consuetudine autem veteri more exercitu disposito, et Angelo pincerna duce præfecto, ipse cum fortissimis extremum tenens agmen, sic instructos jubebat incedere, sine strepitu, **488** nec ad insequentes conversos, se quippe illos excepturum, si invaderent. Hostes lente insecuti, ut composite abeuntes viderunt, nec dubitare potuerunt, vim a se propulsaturos, abjecta spe victoriae, Thessalonicam redierunt, gaudentes, et pœana canentes, satisque magnam victoriam rati, quod Romano solo imperatorem expellere potuissent. Desertores imperatoris, ubi

ων. Καὶ τὸ εἰς τὴν οἰκίαν ἀναστρέφειν, καὶ ἐγκλεισμένους παλιορκεῖσθαι, οὐκ ἀγεννὲς καὶ ἀτιμὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κινδύνου ὑποψίαν οὐ παρέχεται μικρὰν, εἰ δεήσει τοσοῦτους ἐνδεῖα πεισθέντας ἀνάξια τῆς προτέρας δόξης ἀναγκασθῆσθαι ποιεῖν. Μελενίκος γὰρ οὐχ οὐ γὰρ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς οἰκούντας τρέφειν δύνανται ἀνευδεῖω. Οὗ δὴ ἔνεκα, αὐτὸς τε πρότερον ἑμαυτὸν πέπεικα, καὶ ὑμῖν συμβουλεύω νῦν, πρὸς τὸν Τριβαλῶν ἄρχοντα ἐλθεῖν, πάλαι τε φιλιῶς διακείμενον ἑμοί, καὶ νῦν ὀλίγῳ πρότερον σπονδὰς καὶ συμμαχίαν πεποιημένον. Οὐ χρῆσάμενοι τῇ δυνάμει, πρὸς τὸ Διδυμοτείχον ἐπανήσομεν ταχέως, καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τοῦ πολέμου οὐ μέτριά τινα ὠφελούσαν ἔξομεν τὴν ἐκείνου συμμαχίαν. Ἐμοὶ μὲν οὖν τοιαῦτα ἔδοξε λυσιτελεῖν ἐν τῇ παρόντι. Εἰ τί τινα βελτίω γνώμην ἑτέραν ἔχει τις εἰσενεγκεῖν, αὐτὸς τε πεισθήσθαι ἠδέω, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύσω. Ὅ μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα εἶπεν. Ἡ στρατιὰ δὲ ἅμα τοῖς ἡγεμόσι περὶ διαχιλίουσιν ὄντες, οὐτε παραινέσεων, εἶπον, χρεῖα πρὸς ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, οὐτε βουλευμάτων· ἀλλ' ἂ θεῶν τε καὶ σοὶ δοκεῖ πάντα πράττειν καὶ ὑφίστασθαι παρεσκευάσμεθα. Ὡς οὖν οὕτω παρεσκευασμένους αὐτὸς ὅποι δοκεῖ βέλτερον ἦγοῦ. Πρὸς οὖν τὴν τοιαύτην βραχυλογίαν καὶ ὁ βασιλεὺς ἤσθεῖς, ἐκέλευε τῇ σάλπιγγι τὴν ἀναχώρησιν σημαίνειν, καὶ συνταξάμενοι ἐχώρουν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δούξ ἐν Θεσσαλονικῇ τὴν ἐσομένην ταράχην περὶ τὴν βασιλείωσιν στρατιᾶν εἰδὼς, οἱ γὰρ διαλεγόμενοι κρύφα πρὸς τὸ διαλύσθαι ἐμήνουν· ὥσπερ ἀναθαρσήσας, καὶ τὴν κατὰ βασιλείωσιν· συνήσθησι ἐπίστας δὲ τὴν προδοσίαν τῶν συνόντων, τοὺς ὀπίστας ὅσοι ἦσαν, καὶ ψιλοὺς τοξότας τῶν τρίτρεων ἐξαγαγὼν, καὶ ἐκ Θεσσαλονικῆς ὅσους μάλιστα ἐνῆν ἱππέας τε καὶ ὀπίστας καὶ ψιλοὺς, καὶ Συργῆν δὲ καὶ μετὰ μικρὸν βῆξ ἀνεδείκνυτο Ἀρμενίας, καὶ τὸν Μονομάχον ἔπαρχον ἔχοντας, οὓς αὐτοὶ ἐκ Φερῶν ἦκον ἄγοντες, εἰ δὲ καὶ τὴν Ἰεὴν Βυζαντίου καὶ Θράκης στρατιᾶν ἅμα στρατηγῶσι Θωμᾶ καὶ Ἀνδρονίκῳ τοῖς Παλαιολόγοις παραλαβὼν, εὐθὺς Γυναικοκάστρου κατὰ βασιλείωσιν ἐχώρει. Οἱ δὲ ἐπεὶ ἦσαν ἐγγύς, πρωτοστράτορι καὶ τῇ συναποστάσῃ βασιλείωσιν· ἄλλῃ στρατιᾷ περιτυχόντες, καὶ πολλαπλάσιοι γενόμενοι τῶν συνόντων βασιλεῖ, ἤλαυνον ἐπ' ἐκείνον. Οὐ μόντοι ἦσαν παρεσκευασμένοι ὡς μαχοῦμενοι· ἦδον γὰρ ἐκείνους τὸλμη καὶ ἀνδρεία καὶ τῇ περὶ τὰ πολέμια ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ὑπερέχοντας αὐτῶν, ἢ ὅσον ἐκείνων αὐτοὶ τῷ πλήθει. Καὶ διὰ τοῦτο συμπλέκεσθαι μὲν ἐκ παρατάξεως οὐκ ἔδοκιμαζον. Πόρρωθεν δὲ ἐθορύβουν καὶ βοαῖς ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαγμοῖς, οἰόμενοι τὴν τάξιν οὕτω διαλύσειν καὶ τρέψεσθαι πρὸς φυγὴν τεταραγμένους ὑπὸ διχοστασίας. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς, οὐδ' αὐτὸς μὲν ὤρετο δεῖν συμπλέκεσθαι, εἰ μὴ πρὸς ἐκείνων ἀναγκάζοιτο. Πρὸς ἔθος δὲ τὴν πᾶσαν στρατιᾶν συντάξας, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντός Ἄγγελον ἐπιστήσας, αὐτὸς τὴν οὐραγίαν ἔχων μετὰ τῶν ἀρίστων, ἐκέλευε βαδίζειν τεταγμένως, μήτε θορυβοῦντας, μήτε πρὸς τοὺς κατόπισιν ἐπιόντας· ἐπιστρεφομένους, ὡς αὐτοῦ ἀμυνομένου ἂν τινες ἐπίωσιν. Οἱ δὲ ἐπ' ὀλίγον ἀκολουθήσαντες ἐπῆ

ἑώρων τεταγμένως ἀπίνοντας καὶ δήλους ὄντας, ὡς ἂν in conspectum Apocauchi venerunt, paucos comiter admodum accipit, eosque in amicissimis habet; ἀμυνοῦνται ἂν ἐπὶ τις αὐτοῖς, ἀπογνόντες τὴν ἐλπίδα τοῦ περιγενήσεσθαι, ἀνέστρεφον εἰς Θεσσαλονίκην, χαίροντες ὁμοῦ καὶ παιζιζόντες, ἀρκοῦσαν quibusdam simulate agit, aliquibus etiam cum ἠγοούμενοι τὴν νίκην, ὅτι τῆς Ῥωμαίων γῆς βασιλεῖα Cantacuzeno defectionem exprobrat, in omnes tamen exasperatum et vindicaturum, si occasionem idoneam nancisceretur, planum erat. ἐξελάσαι ἠδυνήθησαν. Ἐπεὶ δὲ οἱ βασιλεῖς ἀποστάντες ὤφθησαν Ἀποκαύχῳ τῷ μεγάλῳ δουκί, idoneam nancisceretur, planum erat. ἄλλοις μὲν πολλὴν ἐπεδείκνυτο φιλοφροσύνην, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν φίλων ἦγε τῶν δὲ ἄλλων τοὺς μὲν ἀκροῖς χεῖρσι μόνον προσηγόρευε, τοῖς ἄλλοις δὲ προσεφέρετο εἰρωνικῶς. Ἔστι δὲ οἷς καὶ ὠνείδιζε τὴν μετὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλεῖος ἀποστασίαν. Δῆλος δὲ ἦν πᾶσιν ἐμπικραίνόμενος, καὶ κακῶς ποιήσων, ἂν λάθῃται τινος προφάσεως εὐλόγου.

CAPUT XLII.

Equites ab Apocaucho missi Edessam obsidione Triballorum liberant, castra diripiunt. Zimpanus legatos imperatoris Apocaucho vincetos offert; quibus injuriis iidem vexati sint. Quam humaniter et liberaliter imperator a Prosaci domino tractatus fuerit; deinde a Libero Triballo, dynasta potentissimo, eodemque amico veteri, cuius item consilio fidei utitur.

Ἡυθόμενος δὲ καὶ περὶ Ἐδέσσην, ὅτι ὑπὸ Τριβαλῶν πολιορκοῦνται χρόνον ἤδη, συχρὸν τοὺς ἱππέας, ὅσοι ἦσαν, ἅμα τοῖς στρατηγοῖς Παλαιολόγοις τοῖς δυσὶν, ἐκέλευε συμπλέκασθαι τοῖς Τριβαλοῖς, καὶ τῆς πολιορκίας Ἐδέσσηνους ἐλευθεροῦν. Ἡ μὲν οὖν στρατιά κατὰ τὸ ἐπίταγμα ἦκον ὡς μαχοῦμενοι. Τριβαλοὶ δὲ μέχρι μὲν ἀκροβολισμῶν ἐνέμειναν τῷ στρατοπέδῳ, σίόμενοι Ῥωμαίους οὐ δυνήσεσθαι αὐτοὺς τῆς πολιορκίας ἀναστήσειν. Ὡς δὲ ἑώρων πλείους τε ὄντας, καὶ προθύμους μάχεσθαι, δείσαντες μὴ ὑπὸ φιλονεικίας ἀπόλωνται, πλείοσιν ὁμοῦ καὶ βελτίοσι μαχοῦμενοι, συνταξάμενοι ἀνεχώρουν τὸ στρατόπεδον καταλιπόντες, ἄλλοις στρατιώτας ἐν τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποβαλόντες. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ στρατόπεδον ἐπόρθησαν τῶν πολεμίων, καὶ ἵππων τε ἐκράτησαν οὐκ ὀλίγων, καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς τῆς στρατιᾶς. Ἐλευθερώσαντες δὲ καὶ τῆς πολιορκίας τοὺς ἐν Ἐδέσση, αὐτὸς ἀνεχώρουν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐν ᾧ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐτελεῖτο, καὶ τῶν νομάρχων Τριβαλῶν τις περὶ Ἡρόδοικον οἰκίαν ἐν κώμῃ τοῦ Δαβὶδ προσαγορευομένη, Τζιπάνος ὄνομα, τὰ περὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλεῖα ἐν Γυναικοκἀστρῳ συμβάντα πεπυσμένος, ἐπεὶ παρ' αὐτῷ οἱ πρέσβεις ἐξενίζοντο οὐς πρότερον ἐπεμφε πρὸς Κράλην, κελεύων ἐμμένειν ταῖς σπονδαῖς ταῖς πρὸς αὐτὸν, οἱ Κωνσταντίνος τε ἦσαν ὁ Παλαιολόγος, τὴν ἀξίαν πρωτοσεβαστῶς, καὶ Ἀρσένιος ὁ Τζαμπλάκων, περὶ τοὺτους δὴ ὁ Τζιπάνος βαρβαρικῶς διατεθείς, καὶ ἵππων τῶν ἀγόντων ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς οὐσης οὐκ ὀλίγης, ἅμα ἐκείνοις καὶ τέκνα καὶ γυναῖκα καὶ βοσκήματα, ἃ ἦν αὐτῷ περιουσία παραλαβὼν, ἠτύχησε πρὸς μέγαν δούκα ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τοὺς βασιλεῖος προσεβυτάς, ὡς περὶ τι δῶρον προσήγαγε δεσμώτας. Ὁ δὲ ἄγαν ὑπερηθελίς, τὸν μὲν βάρβαρον ἠμείβετο φιλοτίμως, οἰκίαν αὐτίκα καὶ κτήσεων μεγάλων, αἱ Τζαμπλάκωνι ἦσαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, κύριον ἀποδείξας. Εἰς τοὺς δεσμώτας δὲ πρότερον αὐτοῦ δι' αὐτοῦ πολλὰ ἐνυβρίσας, καὶ πᾶσαν ἐπιδειξάμενος πικρίαν, πρωτοσεβαστὸν μὲν ἐκέλευεν εἰς δεσμωτήριον ἀπάγειν. Τζαμπλάκωνα δὲ τοῖς τριηράρχαις παρεδίδοτο ὡς ἅμα τοῖς ναύταις ἀτάκτως ἐνυβρίσου-

Cum autem intellexisset, Edessenos a Triballis diu jam obsideri, equites quotquot erant, una cum binis ducibus Palæologis, collato cum obsidentibus prælio illos liberare jussit. Equitum turmæ pro mandato adveniunt. Triballi usque dum jaculis peterentur, castris se continent, opinantes, non posse se a Romanis urbe submoverti. Verum ut perspexerunt plures esse et pugnandi cupidos, metu inceseente, ne pluribus ac strenuioribus pugnantes occumberent, castris relictis ac paucis suorum ictu sagittarum amissis, dicta salute recedunt. Romani castra, equis non paucis et alia præda reperta, diripiunt. Liberatis ad hunc modum Edessenis, Thessalonicam reditum est. Interea pecuarius quidam Triballus, juxta Prosacum in vico Davidis nuncupato habitans, Zimpanus nomine, auditis quæ Cantacuzeno apud Gynecocastrum contigissent, postquam ad se legati, quos ille ad Cralem fœderis servandi miserat, diverterunt (erant autem Constantinus Palæologus, honore protosebastus, et Arsenius Zamplaco), barbarico in eos furore correptus, 489 et eorum equos reliquumque apparatus non modicum sibi concupiscens, cum illis, item cum filiis, uxore et jumentis, quæ erant ejus divitiæ, ad magnum ducem Thessalonicam transfugit, imperatoris legatos vinculis constrictos in muneris loco offert. Ea re vehementer exultans Apocauchus Barbarum honorifice donat, statimque ædium et possessionum, quas Thessalonicæ Zamplaco amplas habebat, dominum constituit. Et cum in victos prius ipse multa per summam contumeliam evomisset, protosebastum quidem in carcerem abduci præcepit, Zamplaconem trierarchis dedit, ut ab iis et remigibus insolenter vexaretur. Quem in unam triremem abductum, toto ferme Thessalonicensi populo spectante, monastica veste, ut consueverat, indutum, pileum Persicum vilem ac plebeium capiti ejus imponentes, accensasque lampadas ambabus manibus tenere cogentes, retro calcibus ejus sedem impetebant. Deinde prætereuntes, a fronte salutabant, sic acclamantes: En patriarcha Cantacuzeni.

Sic approve irrisum, et turpiter triumphatum, si milititer raptari in carcerem jussit. Posthæc rebus Thessalonicensibus pro arbitrato digressis, omnibusque ad arma contra imperatorem instigatis, ipse mari, equitatus terra Byzantium se recepit. Cantacuzenus a Byzantino et Thessalonicensi subsidiis, pugnam recusantibus ac discedentibus destitutus, reliquo diei iter agens, ad fauces angustiarum, juxta Prosiacum pernoctavit. Porro Prosiacum, sive Prosacum, castellum est munitissimum (98), in colle situm, quod quondam in ditioe Romanorum manebat, belloque Andronicorum, odio junioris Andronici, a præsiariis Triballorum principi ultro transitum fuerat, et per id tempus a quodam Michaele concessu principis possidebatur. Qui cum ex domesticis imperatoris esset (ut ipse postea narravit), ob nescio quam causam ad Cralem perfugerat. Tum vero exercitum castrametantem intuitus, et Romanos esse, ac depopulationis ergo advenire ratus, pedestri et equestri quanta maxima potuit coacta manu, noctu augustias illas præoccupavit, et prima luce ad eos transitu prohibendos accingebatur. Imperator, ubi ipsos regionis tutissima insidere conspexit, ut impressionem facturus, 490 militem capere arma jussit; nihil enim melius dabatur. Cæterum Michael et exercitum qui esset, et ductorem nosse avens, propius ad castra ferens aditum, nonnullosque ex familiaribus et amicis procul conspiciens, nominatim eos appellat, et de duce percunctatur. Audit imperatorem Cantacuzenum esse: nec mora, illico accedit, pedem osculatus, seipsum indicat, et infortunio ejus dolens, atque ad cætera promptissimus, Deo uberes agit gratias, cum hoc tempore sibi occurrat, quo suum animum erga illum omnibus testatum facere queat. Transitum igitur sine difficultate permittens, pro copia exercitum hospitio accipit; quo usus est eo die imperator etiam illa de causa, ut nimirum de commeatu suis prospiceretur, quo omnimodis egebant. Postridie discedens, Axio transmisso iter Scopiam, et ipsam olim Romanis, nunc ab annis non paucis Triballorum ditioi subjectam intendit. Blessum progressurum (quam urbem Triballi æque ut cæteras occupant) globum ingentem trans flumen præterire conspiciunt. Conjectans autem imperator rem ipsam, esse scilicet Liberum Triballorum potentissimum (illic enim eum versari cognoverat) de suis equitem tranare (vado enim transiri fluvius non poterat) eique verbis suis salutem dicere, et simul exquirere jubet, quo pacto rebus suis ad hunc modum affectis succurrant. Liberus salutationem et petitionem imperatoris gratissimam habuit, deque domesticis suis unum cum internuntio remisit, eum resalutans, et rogans uti paulum

Α σιν. Οἱ δὲ ἐπὶ μίαν τῶν τριήρων ἀναγαγόντες καὶ τοῦ δήμου σχεδὸν τῶν Θεσσαλονικέων παντὸς παρόντος, τὰ μοναχῶν, ὡς περ εἰσθεν ἡμφισσέμενον, ἐπέθηκαν τῇ κεφαλῇ πλὴν τι, ὃ τοῖς πολλοῖς καὶ δημῶδεςι τῶν Περσῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορεῖν ἔθος, λαμπάδας τε ἡμίνας; ἀμφοτέραις κατέχειν ἀναγκάζοντες ταῖς χερσίν, δπισθεν μὲν ἐλάττιζον ἐπὶ τὸν πρωκτόν. Ἐτα παρόντες, ἔμπροσθεν ἠσπάζοντο, Ὀβτος, ἐπιδοῶντες, ὁ πατριάρχης Καντακουζηνῶ. Μετὰ δὲ τὴν πολλὴν ἐκείνην ἐρεσχέλιαν καὶ τὸν θρίαμβον τὸν ἀτιμον, ἐκέλευε καὶ αὐτὸν εἰς δεσμοτήριον ἀπάγειν. Μετὰ δὲ τοῦτο, τὰ ἐν Θεσσαλονικῇ πράγματα ὡς ἂν αὐτῷ ἔδοκει ἀριστα οἰκονομήσας, καὶ πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον πάντας παραθήσα; αὐτὸς μὲν ἐκ θαλάσσης, ἡ ἵππος δὲ ἐκ τῆς ἡπείρου εἰς Βυζαντιὸν ἀνέστρεφε. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου καὶ Θεσσαλονικῆς στρατιάν αὐτοῦ ἀναχωρῆσαι πρὸς τὴν μάχην ἀπειπούσαν, τὸ ἐπιλοιπον ἔδούτας τῆς ἡμέρας, παρὰ τῶν Προσοίκου στενῶν τὴν εἰσβολὴν ἠύλιστο τὴν νύκτα. Ὁ δὲ Πρόσοικος οὗτος φρούριόν ἐστι καρτερώτατον ἐπὶ λόφου ἰδρυμένον· ὃ πάλαι μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διέτελει, κατὰ δὲ τὸν βασιλέων Ἀνδρονικῶν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον πρὸς τὸν ἀρχοντα τῶν Τριβαλῶν ὑπὸ τῶν κατεχόντων ἐκόντων παρεδῶθη μίσει τῷ πρὸς τὸν νέον βασιλέα. Τότε δὲ ὑπὸ Μιχαῆλ τινος τοῦ Τριβαλῶν ἀρχοντος παραδόντος ἐκρατεῖτο, ὃς δὴ Μιχαῆλ, τῶν βασιλέως οἰκείων, ὡς ὕστερον αὐτὸς ἔφασκεν, ὢν, πρὸς Χράλην αὐτομολήσειεν ἐκ τινος αἰτίας. Τότε δὴ τὴν στρατιάν ἰδὼν ἑστρατοπεδευμένην, καὶ νομισας Ῥωμαίων οὖσαν ἐπὶ λαίαν ἤκειν, πεζοῦς τε καὶ ἰππέας ὄσους μάλιστα ἠδύνατο ἀθροίσας, τῆς νυκτὸς προκατέλαβε τὰ στενά· καὶ ἅμα πρῶτῃ παρεσκευάζετο πρὸς μάχην, ὡς τὴν δίοδον τῇ στρατιᾷ οὐκ ἐπιτρέψων. Βασιλεὺς τε ὁμοίως ἐπεὶ ἐκείνους εἶδε περὶ τὰ καρτερώτατα τοῦ χωρίου ἐγκαθιδρυμένους, τὴν στρατιάν ἐκέλευεν ὑπλίζεσθαι ὡς βιασόμενος· πρὸς ἕτερόν τι τρέπεσθαι γὰρ βέλτιον οὐκ ἐνῆν. Μιχαῆλ δὲ τὴν τε στρατιάν ἐθέλων ὄθεν εἴη μαθεῖν, καὶ τὸν ἀγοντα στρατηγόν, πλησίον τε γενόμενος τοῦ στρατοπέδου, καὶ τινὰς τῶν συνήθων καὶ φίλων πόρρωθεν ἰδὼν, ἐκάλεε ἐπὶ αὐτοὺς ὄνομασί, καὶ ἐπυθένετο περὶ τοῦ στρατηγῶ. Ἐκείνων δὲ ἀπαγγελλάντων, ὡς εἴη βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνός, μηδὲν μελήτας, προσήει τε αὐτίκα, καὶ ἠσπάζετο τὸν πόδα. Ἐπειτα καὶ ἑαυτὸν ἀναγνωρίσας, συνήλθηε τε πρὸς τὴν δυσπραγίαν βασιλεῖ, καὶ περὶ τὰ ἄλλα προθυμότερόν ἑαυτὸν παρέσχέτο, χάριν τῷ θεῷ πολλὴν ὁμολογῶν, ὅτι πρὸς τοῦτο καιροῦ συντύχοι, ἐν ᾧ τὴν εὐνοίαν ἐξέσται τὴν πρὸς ἐκείνον φανεράν ποιεῖν. Τὴν τε οὖν δίοδον εὐθύς ἀπονητὶ παρείχετο, καὶ ἐξένιζεν ἐκ τῶν ἐόντων τὴν στρατιάν. Τὴν μὲν οὖν ἡμέραν ἐκείνην ἐν Προσοίκῳ διέτελεσεν ὁ βασι-

Jacobi Pontani notæ.

(98) Descriptionem uberiorem hujus castelli lege apud Nicetam, principio lib. iii *De rebus gestis Alexii Angeli.*

λείς ξενιζόμενος ὑπὸ Μιχαήλ ἄμα δ' ἵνα καὶ ἡ στρατιὰ πορίσῃτο τὰ ἐπιτήδεια, ἦσαν γὰρ παντάπασιν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς. Ἐς τὴν ὑστερίαν δὲ ἄρας ἐκείθεν, καὶ Ἀξιὸν διαβάς τὸν ποταμὸν, τῆς ἐπὶ Σκοπιὰν πόλιν καὶ αὐτὴν πάλαι μὲν Ῥωμαίων οὔσαν, ἔτασι δὲ πολλοῖς πρότερον ὑπὸ Τριβαλῶν κατεχομένην εἶχετο φερούσης. Ἐπεὶ δὲ εἶδει περιένει Βελεσσην πόλιν καὶ αὐτὴν ταῖς ἄλλαις παραπλησίως ὑπὸ Τριβαλῶν κατεχομένην, ἀθρόον ὠρᾶτο στρατιὰ τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ γῆν διερχομένην. Νομισαὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ὅπερ ἦν, τὴν δυνατώτατον εἶναι τῶν Τριβαλῶν Ἀβερὸν ὠνομασμένον, ἐκεῖ γὰρ ἐπύθετο ἐκείνον διατρίβειν, τῶν συνόντων ἐκέλευε τινα διανηξάμενον ἐπιπτον, ἄπορος γὰρ ἦν ὁ ποταμὸς ἐκεῖ, πρὸς ἐκείνον ἀφικέσθαι, προσαγορεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ βασιλέως, ἔπειτα καὶ γνώμην παρ' αὐτοῦ ζητεῖν ἢ χρῆ διαθέσθαι τὰ κατ' αὐτούς, τοῦτον συσκευασμένα τὸν τρόπον ἦν ἐγένετο. Ἀβερὸς δὲ ἐπεὶ πύθοιτο τοὺς παρὰ βασιλέως λόγους, ἠδέως τε μάλιστα ἐδέξατο καὶ τῶν οικείων ἕνα ἄμα τῷ ἐκ βασιλέως ἤκοντι συναποστείλας, ἀνησπάξατό τε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ὄμοιου, καὶ τὸν ποταμὸν ἰδεῖτο μικρὸν ἀνωθεν περιόντα, ἐνθα εὐχερῆ μάλιστα πρὸς πόρον παρέχεται αὐτὸν, αὐτῷ συγγενέσθαι διαβάντα ἀνευ πόνου, ἔπειτα καὶ ἄπερ οἴεται λυσιτελήσειν συμβουλεύσειν. Καὶ πρότερον μὲν γὰρ φίλως διακεῖσθαι πρὸς αὐτὸν ἐξ ἔτου βασιλέως Ἀνδρονίκου τῷ Κράλῃ συγγενομένου καὶ αὐτὸς ὠμίληκώς αὐτῷ οὐ μικρὰν ἔσχε φίλιας ἀφορμὴν τὴν συντυχίαν. Νῦν δὲ δὴ μᾶλλον οὐ φίλος εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν δουλευόντων ἀκριβῶς εἶναι βούλεσθαι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατὰ τὴν παραίνεσιν ἐκείνου μικρὸν ἀνωτέρω προελθὼν, τὰν τε ποταμὸν διέβαινεν εὐχερῶς, καὶ Λιβέρῳ συνεμίγνυτο. Ὁ δὲ οἶδ' αὖτε δεσπότην προσεφέρετο τῷ βασιλεῖ, καὶ πᾶσαν παρέιχετο τιμὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τε ἀγαθῶν, ἐξένισεν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἄμα πᾶσαν τὴν στρατιὰν μάλα φιλοτιμῶς. Ἐπειτα συνεβούλευε βασιλέα μὲν ἐλθεῖν εἰς Σκοπιὰν, κάκει τὴν ἐκ Κράλῃ ἀγγελίαν περιμένειν, αὐτὸν δὲ πρότερον ἐλθόντα πρὸς ἐκείνον πάσῃ χρήσασθαι σπουδῇ, ὥστε πείσαι τὴν βασιλέως ἀφίξιν ἠπίως δέξασθαι καὶ προσηνῶς. Ὁ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου παραίνεσιν ἐτελείτο. Καὶ βασιλεὺς μὲν ἀφίκετο εἰς Σκοπιὰν.

CAPUT XLIII.

Liberus Cantacuzeno Cralem conciliat, qui eidem cum uxore ad se venienti occurrit; et excipitur perhonorifice, tractaturque regaliter. Ab eo, calamitates suas enumerans, amicitiam et auxilium petit et se de dicio excusat. Crales mercedem societatis nimiam postulat, quam Cantacuzenus diserte, spiritu plane imperatorio negat.

Ἀβερὸς δὲ συντόνῳ χρησάμενος ὁδοπορίᾳ ὀλίγῳ χρόνῳ περὶ τινα τόπον Μοράβαν ἐγγυρῶς προσαγορευόμενον τῷ Κράλῃ συντυχάνει Ἐλένην προπέμπουσαν τὴν γυναῖκα, πρὸς τὸν βασιλέα Μυσῶν Ἀλέξανδρον, ὄντα ἀδελφὸν ἀφικνουμένην. Ἀπαγγεῖλας δὲ αὐτοῖς τὰ περὶ βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων εἰργασμένα, καὶ ὡς προδοσίᾳ τῶν ἐπομένων, τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπελαθεῖς, ἀφίκοιτο παρ' αὐτούς, ἔπειθε φιλοφρόνως λέξασθαι καὶ μεγαλοπρεπῶς, ὡς τῆς εἰς ἐκείνον φιλοτιμίας πολλῆς ἐκείνους τε καὶ παιδὶ καὶ πάσῃ τῇ Τριβαλῶν ἀρχῇ τὸν ἔπειτα πάντα χρόνον εὐδοξίας ἰσομένης ὀφορμῆς. Οἱ δ' αὐτίκα τε ἐπέθοντο, καὶ ἀνέστρεφον ἐκ τῆς ὁδοπορίας, ὡς ἀφιεόμενοι πρὸς βασιλέα. Πέμψαντες δὲ πρὸ αὐτῶν Μπογδάνον τὸν Λιβέρου ἀδελφὸν, ἠσπάξαντό τε βασιλέα, καὶ ἐδήλουν ὡς ὀλίγῳ ὑστερον ἀφιξόμενοι πρὸς ἐκείνον. Ὁ δ' ἐπεὶ πύθοιτο Κράλῃν ἄμα γυναῖκα ἀφικνουμένους

ascenderet, ubi vadum esset, quo facillime superato, se conveniat, tum se utile consilium daturum. Nam cum et antea bene illi voluisse, a congressu videlicet Andronici cum Crale (quo tempore et ipse multa cum Cantacuzeno collocutus, amicitiae fundamenta jecerit), nunc non tantum amicum, sed et ministrum sedulum esse velle. Imperator, ut erat monitus, paulo supra flumen expedite transit, et cum Libero colloquium serit, a quo tanquam dominus colitur, omnique honore afficitur, et in toparchiam perductus, cum toto exercitu, magnifico apparatu per triduum hospes retinetur. 491 Deinde consulit, Scopiam pergat, ibi nuntium a Crale praestoletur: se prius eum conventurum, daturumque enixissime operam ut ab eo clementer ac placide excipiat. Bene momenti paret imperator, Scopiam pervenit.

Liberus properato itinere, brevi spatio Cralem loco quodam, Moraba ab indigenis nuncupato, Elenam uxorem ad fratrem ejus Alexandrum Mæso-rum regem deducentem offendit: quibus narrat, quæ Cantacuzenus imperator a civibus suis pertulerit, et quomodo suorum proditione Romano solo exactus, ad eorum opes confugiat, suadetque ut eum humaniter et magnifice accipiant, quod in ipsum collata merita magnæ illis, illorumque liberis, totique Triballorum genti aliquando glorie futura sint. Obtinuit rem statim. Jamque iter relegebant, ad imperatorem profecturi; cui per Bogdanum Liberi fratrem salutationem mittunt, et brevi se apud eum adfuturos certiore faciant. Qui ut Cralem cum conjuge ad se venturum didicit, eos resalutans, de amicitia gratias magnas agit, et Scopia recedens, ad locum Tao propter amœnitatem nominatum (99) venit; ibi prope v-

Jacobi Pontani notæ.

(99) Ταὺς εἶνε ταῶν, Græcis est *pavo*, ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν, ἀβ *extensione pennarum* nominatus. Et quoniam pennis est pulcherrimis et splen-

didissimis, forsitan ab ea elegantia loco nomen Tao factum est. Tu vide quam vera sit conjectura nostra.

cum muris carentem, Pristenum vocabulo, cum Crale et regina congregitur, atque ab iis, adventu ejus lætantibus sibi gratulantibus, quanto maximo potuit honore ac studio excipitur, et summa veneratione colitur. In omnibus enim Crales illum sibi præponebat, et ut præstantiori primas cedebat. Nam et in accubatione epulari ornatorem et altiorem ei sellam dabat, et in inessu aliisque singulis eum sibi anteferebat. Inveterarat apud Triballos consuetudo, ut si quis nobilium ac potentum longo intervallo temporis ad principem veniret, **492** ante primam salutationem ambo ab equis descenderent, et primum quidem inferior principis pectus, post ejusdem os, sive labra deoscularetur; altero congressu minor non descenderet amplius, sed et ipse in equo dominum salutaret. Mos cum ipso quidem rursum servabatur; Triballos autem morem Romanum erga imperatorem tenere volebat, et quoties eum convenirent, omnes ab equis descendere, ac primo præsertim remotius descendere, et pedibus accedere, et sic ejus genu exosculari: quodque mirabilius est, si quando una equitarent, oporteretque e Triballos quempiam nobiliorem accedere, Crales quidem pro recepto more faciens, ab equo ad salutationem illius descendebat, imperator autem de equo accedentem salutabat. Quoties porro regiam Cralis ingrediretur (et ingrediebatur pene quotidie: non enim manere in tentorio illum sinebat, quavis etiam jucunda occupatione illius colloctionem jucundiorum ducens), extra portam adolescentulos nobiles honorarios (1) ei jubebat obviam ire: in atrio autem seniores, et qui honoribus fungebantur, ipse post atrium in aditu domus se obvium ferens salutabat, aut etiam ad locum, ubi ab equo descenderet, procedebat. Non minus eum Cralæna honorabat, enixe contendens, ne quid a marito vinceretur. Atque hæc tandiu fiebant, quandiu apud eos imperator commorabatur. Cum autem primis ab adventu diebus, iisque non paucis, Tribalorum princeps comptando et amice propinando suam erga illum propensionem satis declarasset, quæsitit tandem qua gratia venisset (2), et quid ab se peteret. Respondit amicitie causa venisse, qua vera et constanti apud homines recte sentientes nihil sit præstabilius. Deinde si modo vellet et possit, cupere se ejus auxiliis ad reditum in imperium suum adjuvari. Putare autem nec ipsum latere, quæ jam lotis novem mensibus post bellum inter Romanos excitatum perpessus sit, quantoque odio apud gentem suam nulla culpa sua laboret, quomodoque bellum sibi fecerint, nec judixerint; et qua ratione ad extremum a militi-

πρὸς αὐτὸν, ἀντησπάζετο μὲν καὶ αὐτὸς αὐτούς. Καὶ πολλὴν ὠμολόγηε τῆς φιλίας χάριν, ἀναστάς τε ἐκ Σκοπιᾶς, πρὸς τινα τόπον ἦλθε, ταῦτά δὲ τὸ κάλλος ὠνομασμένον· ἔνθα περὶ κίωμα ἑνὴ ἀτελεχιστον Πρίστηνον προσαγορευομένην, συνειγνυτο τῷ Κράλῃ ἀφιγμένῳ ἅμα γυναίκε. Οἱ δ' ἐδέξαντο μὲν βασιλέα μεθ' ὄσης ἂν εἴποι; φιλοτιμίας καὶ σπουδῆς. Οὐχ ἤττον δὲ καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐκείνου ἀφίξιν συνῆδοντό τε καὶ συνῆχαιρον ἑαυτοῖς, τιμῆς τε ἤξιον μάλιστα πολλῆς. Ἐν ἄπαισι γὰρ αὐτὸν προῆγεν ἑαυτοῦ, καὶ ὡς κρείττονι τῶν πρωτείων παρεχώρει. Ἐν τε γὰρ ταῖς ἀνακλίσεσι τὴν κρείττω καὶ ὑψηλετέραν παρείχετο καθέδραν, καὶ ἐν ὀδοιπορίαις καὶ ἐν ἄπαισι τοῖς ἄλλοις προετίθει ἑαυτοῦ. Ἔθους δὲ ἀρχαίου παρὰ Τριβαλοῖς κεκρατηκότος ἐπειδὴν τις τῶν εὐγενεστέρων καὶ μεγάλα δυναμένων ἔλθῃ διὰ χρόνον πρὸς τὸν ἀρχοντα αὐτῶν, καὶ δέῃ ποιεῖσθαι τὴν πρώτην προσαγορευεῖν, ἀμφοτέρους ἀποβαίνοντας τῶν ἵππων, πρῶτα μὲν τοῦ ἀρχοντος τὸ στήθος τὸν ὑποδεέστερον ἀσπάζεσθαι· ἔπειτα καὶ τὸ στόμα, καὶ μηκέτι κατὰ δευτέραν συντυχίαν ἀποβαίνειν τὸν δουλεύοντα τοῦ ἵππου, ἀλλ' ἐφιππον καὶ αὐτὸν προσαγορεύειν τὸν δεσπότην. Πρὸς μὲν ἐκείνον ἄλιν τὰ εἰωθότα ἐτελεῖτο· βασιλεῖ δὲ κατὰ τὸ Ῥωμαίων ἔθος ἐκέλευσε προσφέρειν τοὺς Τριβαλοῦς, καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν συντυχίαν τῶν ἵππων πάντας ἀποβαίνειν, κατὰ δὲ τὴν πρώτην μάλιστα καὶ πύργωθεν ἀποβάντας καὶ προσελθόντας περὶ οὕτω; ἀσπάζεσθαι ἐπὶ γόνυ βασιλέα. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι εἴ ποτε συνούσιν ἀμφοτέροις ἐδέξασε τινα τῶν εὐγενεστέρων Τριβαλῶν προσελθεῖν, Κράλης μὲν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπολεῖ, καὶ ἀπέβαινε τοῦ ἵππου πρὸς τὴν προσαγορευεῖν· βασιλεὺς δὲ μένων ἐφιππος, ἡσπάζετο τὸν προσιόντα. Πρὸς δὲ τὴν οἰκίαν ἐκείνου εἰσιόντα, εἰσῆι δὲ ἰσημέραι σχεδὸν, οὐ γὰρ εἰς μένειν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πάσης ἡδῶ διατριβῆς τὴν πρὸς ἐκείνον τιθέμενος ὀμιλλᾷ, ἔξω μὲν τῆς πύλης τοὺς νέους τῶν εὐγενεστέρων περὶ θέοντας ἐκέλευεν ὑπαντῆν, ἔνδον δὲ τῆς αὐλῆς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀξίαις ταῖς παρ' αὐτοῖς τιμημένους, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν πρῶτον μάλιστα τῶν οἰκῶν, κατὰ τὴν αὐλὴν προσηγόρευεν ὑπαντῶν, ἢ καὶ ἀχρι τοῦ τόπου ἔνθα τοῦ ἵππου ἀπέβαινε προφει. Οὐχ ἤττω δὲ φιλοτιμίαν καὶ ἢ τοῦ Κράλῃ γαμητῆ πρὸς βασιλέα ἐπεδείκνυτο, ἐν πᾶσι μάλιστα ἐκείνου οὐδαμῶς ἀπολείπεσθαι φιλονεικοῦσα. Ταῦτα μὲν οὖν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐν ᾧ συνδιέτριβεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς ἐπράττετο· ἐν ἀρχαῖς δὲ τῆς ἐπιδημίας μάλιστα ἐν ἡμέραις οὐκ ὀλίγαις πότοις καὶ φιλοθησιαῖς ὁ τῶν Τριβαλῶν ἀρχων τὴν πρὸς βασιλέα εὐνοίαν ἐπιδειξάμενος, ἔπειτα ἐπυθάνετο, ὅτου χάριν ἀφίκοιτο πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰ δέοιτο παρ' αὐτοῦ τινοσ. Βασιλεὺς δὲ ἤκειν μὲν

Jacobi Pontani notæ.

(1) Sic a quibusdam appellatos scio, quos Germani *Edelknaben*.

(2) Apud Græcos illos vetustissimos fuisse morem, ut legatos et advenas prius liberaliter tractarent, ac tum demum causam adventus eorum exquirerent, cognoscitur ex Homero, apud quem

Odysseæ lib. iii excipitur a Nestore Telemachus cum Minerva sub forma Mentoris, et lib. iv cum eodem Telemacho Pi-istratus Nestoris filius a Menelao; et post epulas demum ac die altero causam adventus interrogatur.

ἔφασκε τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας ἕνεκα. Οὐ γὰρ ἂν εἴη **A** τε βέλτιον καὶ σωφρονέστερον ἀνθρώποις ὀρθοῖς χρω-
 μένοις λογισμοῖς τὴν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ φιλίαν κτή-
 σασθαι. Ἐπειτα δὲ εἰ γε βούλοιο καὶ δύναιτο καὶ
 βοηθείας παρ' αὐτοῦ τυχεῖν, ὥστ' ἐπανελεθεῖν
 πρὸς τὴν οἰκίαν. Οἰεσθαι δὲ μὴδ' αὐτὸν ἀγοεῖν
 τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα ἐν ἑννέα μάλιστα μηνσὶν
 ἤδη τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις πολέμου κεκινημένου,
 ὅπως τε φθονηθεῖη παρὰ τῶν ὁμοφύλων μὴδὲν
 ἠδικηκώς, καὶ ὡς κινήθειη παρ' ἐκείνων πό-
 λεμος ἀκήρυκτος, καὶ τὰ τελευτάφα ταῦτα δὴ, ὡς
 προδοθεῖη παρὰ τῶν συνόντων πρὸς τολεμίου
 ἀποστάντων. Εἰ δὲ μὴ βούλοιο βοηθεῖν, ἀπιγορεύ-
 εῖν φανερώς, ὥστ' αὐτὸν διασχεφάμενον, ὃ τι ἂν
 δοκοίη βέλτιον αὐτῷ τε καὶ τοῖς συνοῦσι πράττειν.
 Μὴ θαυμάζειν δὲ ὡς, εἰ γε δύναιτο βοηθεῖν, εἰρήκει. **B**
 οὐ γὰρ ἀδυναμίαν αὐτοῦ κατεγνωκώς τοιαῦτα φά-
 ναι· ἀλλ' εἰδὼς ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις ἡ μὲν βού-
 λησις ὁμοίως ἐπ' ἐξουσίᾳ κεῖται, τὸ δύνασθαι δὲ
 οὐκέτι. Ἐνίστε γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλα δεκοῦντες
 δύνασθαι ὑπὸ τινῶν κωλυμάτων τὴν τοῦ πράττειν
 ἃ βούλουται δύναμιν ἀποστεροῦντας ἢ πολεμίων
 ἄλλων δυνατωτέρων ἐπιχειμένων, ἢ αὐτοὶ ὁμόροις
 ἔθνεσι τισὶ μέλλοντες ἐπιστρατεύειν, διὰ τοῦτο
 φάναί τε, εἰ δύναιτο· ὃ δίκαιον αὐτὸν μὴ θορυβεῖν,
 πολλῶν τοικύτων ἐν τῷ βίῳ συμβαινόντων. Ἐφασκε
 δὲ ὕστερον ἐξεπίτηδες τοιαῦτα πρὸς Κράλην εἰρη-
 κῆναι, ὡς εἰ μὴ βούλοιο βοηθεῖν, προφάσεως εὐ-
 προσώπου παρὰ τῶν ἐκείνου λόγων εὐποροίη, ὥστε
 τὴν μὲν βοηθειαν ἀπαγορεύειν, μὴκέτι δὲ καὶ τὴν
 φίλιαν τὴν πρὸς αὐτόν. Ἐδεδίει γὰρ μὴ ἐκπολε-
 μωθεῖη πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ βούλοιο βοηθεῖν, νομί-
 σασ ἤδη διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπικουρίας εἰς
 ὄργην ἐξάγεσθαι καὶ ἔχθραν. Ὁ Κράλης δὲ, Καλῶς
 ἐποίησας, εἰρήκεν, ὡ βασιλεῦ, τὸν λόγον διασαφήσας·
 ὑπέσραττε γὰρ οὐκ ὀλίγον καὶ ἐθορύβει τὴν διὰ
 νοίαν, ὡς ἀγνοῶν τὴν ἐμοὶ παροῦσαν δύναμιν
 οἰόμενον τοιαῦτα λέγεις. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων
 ἀπῆλλαξας ὑπονοίῶν, ἤδη σοὶ τὴν γνώμην καὶ αὐ-
 τὸς ποιήσω φανεράν, ὡς δύναμιν τε ἔχω μάλιστα
 ἀρκούσαν πρὸς τοὺς πολεμοῦντάς σοι, καὶ ἡδέως ἂν
 ἐπικουροίην εἰ γε βούλει καὶ αὐτός. Ἀποκρινά-
 μέν σου δὲ τοῦ βασιλέως, ὡς τῆς μὲν φιλίας ἕνεκα
 καὶ τῆς προθυμίας τῆς περὶ αὐτόν, πολλὰς ἂν
 εἰδείη χάριτας, ἀγνοίη δὲ πρὸς ὃ τι φέρεσι τὸ, εἰ
 βούλοιο καὶ αὐτός, μισθὸν τῆς συμμαχίας ὃ Κρά-
 λης τὰς ἀπὸ Χριστοπούλεως πρὸς τὴν ἑσπέραν
 ἀπάσας πόλεις Ῥωμαίοις ὑπήκους ἦται· εἰ δὲ
 τοῦτο ἐπαχθὲς δοκοίη, τὰς γούν ἀπὸ Θεσσαλονίκης.
 Οὐ γὰρ ἐπ' οὐδενὶ κέρδει χρήματά τε ἀναλώσουσι
 πρὸς τὸν πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαῦτα, καὶ διακιν-
 δυνεύσουσι πρὸς πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν,
 οἷς οὐδ' ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ποτε ἐτόλμησαν πόλεμον
 ἀρασθαι τοσοῦτον, ὥστε πρὸς Θράκην, ἢ καὶ περαι-
 τέρω προελθεῖν. Οἰεσθαι δὲ ἄριστά τε καὶ λυσίτε-
 λέστατα αὐτῷ βουλευέσθαι. Εἰ γὰρ ὢν οὐκ ἔστι
 κύριος ἀποσχόμενος, οὐχ ἑαυτῷ καὶ τοῖς συνοῦσι
 μόνον, ἀλλὰ καὶ παισὶ μεγάλῃν ἀφέλειαν πορίσαιτο,
 καὶ προσέτι τοὺς πολεμιωτάτους διαφθείρας, τῶν

bus suis ad hostes transeuntibus proditus sit. Si
 auxiliari nolit, aperte recusēt, ut cum deliberari,
 quid sibi suisque potius conducat, id agat. Non
 debere porro mirari, quod dixerit, si possit auxi-
 liari; **493** non enim quo eum imbecillitatis ar-
 guerēt, ita locutum, sed quia sciat, omnibus mor-
 talibus ex æquo liberum esse velle, posse non
 item. Interdum enim etiam qui videntur potentia
 excellere, quibusdam impedimentis potestate faci-
 endi quæ volunt, excluduntur; si aut hostes po-
 tentiores urgeant, aut quosdam finitimos populos
 armis appetituri sint; idcirco dixisse, si possit,
 quod merito ipsum turbare non debeat, quædæ
 hujuscemodi multa in hominum vita usu veniant.
 Narrabat postea, scientem ac volentem sic locu-
 tum, ut si opitulari nollet, suppeticarum desperan-
 darum, vel ex ipsius verbis honesta sibi facultas
 suppeditaret, non etiam amicitia: meluebat siqui-
 dem, ne hostile in se odium susciperet; si adjuv-
 are nollet, ratus Cantacuzenum spe auxilii lapsum,
 iratum sibi et inimicum esse. Crales vero, Bene
 factum, inquit, cum verbum tuum exposuisti;
 haud enim modice terrebar ac perturbabar, cum
 existimarem te ignorantem quantum possem. ita
 loqui. Et quia talem mihi suspicionem ademisti,
 ego nunc te vicissim sensum meum non celabo.
 Virium adversus hostes tuos habeo plus satis, te-
 que si ipse vis, adjuvabo libenter. Subjiciente im-
 peratore, se amicitia et promptæ voluntatis ergo
 magnam illi habere gratiam, nescire autem, quid
 illud sibi velit, «si ipse vis,» Crales præmium socie-
 tatis omnes Romanorum urbes, a Christopoli us-
 que in Occidentem poscit; si hoc nimium et into-
 lerabile videatur, certe quidem a Thessalonica.
 Non enim pecuniam tam grandem in bellum pro
 ipso nulla spe lucri impensuros, totique imperio
 Romano cum discrimine se opposituros, qui nec
 pro seipsis uaquam ad Thraciam, aut ultra, ar-
 mati procedere ausi fuerint. Et arbitrari optimum
 atque utilissimum hoc esse consilium. Si enim
 illis urbibus, quarum dominus non sit, dimissis,
 non sibi et exercitui solum, sed et liberis magnum
 emolumentum comparare, et insuper infensissimis
 hostibus suis perditis, reliquarum potens evadere
 queat, contentum hoc esse debere, nec ultra quam
 opportunum est, et mediocritas postulat, laborare.
 Recte, inquit imperator, de lucro ex societate, et
 opera, et sumptibus in bellum ratiocinatis. Nemo
 quippe cordatus, nisi prius commodum aliquod o
 faciendis eluxerit, non gravate defatigari et ærum-
 nas perpeti velit. Tu vero si mihi gratificari non
 vis, non injuria opis tuæ mercedem postules,
494 quam si dem, nullam tibi meriti gratiam
 debuero. Nec enim qui argento quidpiam ab aliquo
 emerit, venditori gratias agit. Sin ob solam ami-
 citiam, et ut magno principi pulchrum est, hono-
 ris studio gratis mihi opitulabere, primum qui-
 dem de teipso, ut decet, merebere: qui non
 quæstus, ut ignobile vulgus, sed amicitia et gloria

causa milites : deinde multo plura quam desideras, habere licebit. Si enim me Romanorum principem permanum amicum habueris, non solum urbium a Christopholi et Thessalonica, usque ad fines tuos, sed et insularum, et Byzantii, et reliquæ Thraciæ imperium habere poteris, quandoquidem amicorum, ut aiunt sapientes, omnia sunt communia (3) : ac præter factorum decus, major atque insignior utilitatis fructus ad te confluet. Si itaque missa cupiditate hac illibera mihi audies, ut gratuito mihi succurras, quod te et nobis dignum est præstabis. Sin id facere nulla alia conditione statuisti, nisi Romanorum civitates tibi prodiderimus, aperte edicito, ut Deo nos adjuvante, aliam et commodam rationem ineamus. Plane enim scias velim, nos non multas et nobiles quas dixisti, verum nullam, quamvis abjectissimam volentes tradituros, et cum salute illius liberentur aliorum salutem commutatu-

πολλοῦ τοῦ περιόντος. Εἰ γὰρ ἐμὰ τὸν ἀρξόντα Ῥωμαίων, γήσιον κτήση φίλον, οὐ τῶν ἐκ Χριστουπόλεως μόνον καὶ Θεσσαλονίκης ἀχρι τῆς σῆς ἡγεμονίας ὄρων πόλεων, ἀλλὰ καὶ νήσων καὶ Βυζαντίου καὶ τῆς ἄλλης Θράκης ἔχειν ἐξέσται τὴν ἀρχὴν· κοινὰ γὰρ οἱ σοφοὶ φασὶ τὰ φίλων, καὶ συμβήσεται σοι μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων φιλοτιμίας, καὶ μείζω καὶ θαυμασιωτέραν τὴν ὠφέλιαν κατποῦσθαι. Εἰ μὲν οὖν ἐμοὶ κειθόμενος, καὶ πᾶσαν ὑπεριδὼν μικρολογίαν, προίκα βοηθήσεις, σαυτῆ τε καὶ ἡμῖν προσήκοντι βουλευσῆ. Εἰ δ' ἄρα οὕτως ἐγνωκας ὡς οὐδενὶ τῶν τῶν ἐτέρω βουθήσων, εἰ μὴ σοι καταπροδοίμεν τὰς Ῥωμαίων πόλεις, ἀλλ' ἡμῖν γε φράσον φανερώς, ὡς ἂν πρὸς ἕτερον τι τῶν λυσιτελεῖν τρεπόμεθα δοκούντων Θεοῦ συναιρομένου. Ἴσθι γὰρ, ἴσθι σαφῶς, ὡς οὐ πολλὰς καὶ θαυμασίας, ἔς περ εἰρηκας αὐτῆς, ἀλλ' οὐδεμίαν καὶ τὴν φαυλοτάτην ἐκόντας ὄντας προσησόμεθα, οὐδ' ἀλλαξάμεν ἂν ἠδίως αὐτῆς τὴν σφετέραν καὶ τῶν παιδῶν σωτηρίαν.

CAPUT XLIV.

Dolere recusatione Crales. Helena uxor causam Cantacuzeni apud proceres agens, nullo modo interficiendum docet; nec vacuum dimittendum, sed adjuvandum, idque gratis, una tantum conditione posita, ut amicum se fore et ablatarum civitatum nullam repetiturum juret. Eam a prudentia laudat Liberus, et consilium cum Crale cæterisque amplectitur. Imperator suorum consilium de concedendis quæ Crales peteret, iratus repudiat.

Crales ad spiritus tam excelsos, tantumque in adversa fortuna robur obstinere, et dolere mirifice quod nihil impetrasset. Helena autem conjux præsens, et cogitationes viri conjectans, nempe urbes sibi ab imperatore negatas ægre ferre, eum de sententia deductura, accersitis quatuor et viginti totius provinciæ potentissimis proceribus, sic eos affatur : In nostro situm esse arbitrio, præsentem Romanorum imperatori, aut bene facere, aut male, nemo utique inficiabitur. Videndum tamen, utram partem amplexi, prudentiam et utilitatem secuti videamur. Si igitur malefacere voluerimus, aut omnino eum occidemus, aut vacuis, ut aiunt, manibus dimitemus, nulla cura aut ope dignati videlicet. Quod ad cædem attinet, nescio num quis adeo crudeli et efferata natura sit, ut hanc ipsam velle et aliis suadere possit. Nam ut

Ὁ μὲν οὖν Κράλης ἐξεπέπληκτο μὲν τὴν τόλμαν τοῦ φρονήματος, καὶ τὴν καρτερίαν τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς, ἤχητο δὲ οὐκ ἀνεκτῶς ὅτι μὴ πείθων εἶχεν. Ἐλένη δὲ ἡ γαμετὴ παρούσα, καὶ τῆς διανοίας τοῦ ἀνδρὸς καταστοχαζομένη ὡς βερέως φέροι τὴν περὶ τῶν πόλεων ἀπαγόρευσιν τοῦ βασιλέως, μεταστήσασα τὸν ἄνδρα, καὶ τοὺς ἐν τέλει καὶ μεγάλα δυναμένους παρ' αὐτοῖς προσπεμφαμένη τέσσαρας ὄντας πρὸς τοὺς εἰκοσιν, Ὡς μὲν ἐφ' ἡμῖν ἴσθιν, εἶπεν, ἀφιγμένον πρὸς ἡμᾶς τὸν Ῥωμαίων βασιλέα εὖ ποιεῖν, ἢ τὸ ἐναντίον, οὐδεὶς δῆπουθεν ἀντερεῖ. Σκεπτόν δὲ ὁποτέρω προσθεμένους νόον ἔχοντα καὶ λυσιτελοῦντα δόξομεν ἐλέσθαι ἑαυτοῖς· εἰ μὲν οὖν ἐλοίμεθα κακῶς ποιεῖν, ἢ ἀποκτενοῦμεν πάντως, ἢ κεναὶ ἀποπέμφομεν, ὃ φασὶ, χροῖ, μηδεμιὰς προνοίας, ἢ ἐπικουρίας ἀξιώσαντες. Τὸ μὲν οὖν ἀποκτείνειν, οὐκ οἶδα εἰ τις εἰς τοσούτων

Jacobi Pontani notæ.

(3) Festive. Nihil hoc dicto vulgatius, quod ab Enripide profectum est. Perlepide hinc probabat Socrates, sapientum esse omnia, quod et alibi a me notatum memini. Quia, inquit, deorum sunt omnia. Sapientes amici sunt deorum. Amicorum omnia sunt communia. Ergo sapientum sunt omnia.

Verum tamen scimus multos sapientes hujus mundi, cum haberent deorum opes, interim multis, etiam necessariis eguisse. Christianis tantum sapientibus divere cum Paulo licet, Nihil habentes, et omnia possidentes.

ἀπανθρωπίαις ἔχει καὶ ὠμότητος, ὡς αὐτός τε ἄλλοις συμβουλεύσασθαι. πρὸς γὰρ τῷ Θεῷ ἐχθίστην εἶναι τὴν τοιαύτην τολμάν, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις σαφῆ παρέχεται κακίας καὶ μοχθηρίας ἀπόδειξιν ὑπερβολῆς. Τὸ γὰρ νῦν τε ὄντα Ῥωμαίων βασιλεία, καὶ πρὶν εἰς τοῦτο ἦκειν σχήματος πολλοὶς πρότερον χρόνος· ὁμοίως ἄρχοντα, καὶ παρὰ πάντων καὶ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων ἀγαπώμενον καὶ περισπούδαστον ὄντα διὰ τὴν προσοῦσαν ἐπιείκειαν, καὶ σύνεσιν, καὶ φιλοτιμίαν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, νῦν ἔχοντα παρ' ἡμᾶς· διὰ πραγμάτων μεταβολῆν, πρὸς τῷ μὴ προστήναι, καὶ ἀντήκεστα διαθεῖναι, οὐκ ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίαις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἐγκλημα ἡμῖν δικαίως περιέχει. Οὐ δὲ ἔνεκα, τῶν τοιούτων αὐτῇ τε ἔγνωκα, καὶ ὑμῖν ἀποσχέσθαι παραινῶ· τὸ δ' ἀποπέμπειν ἄπρακτον, ἀβουλίας ἂν τις τιθεῖται λογίζομενος ὀρθῶς· οὐ γὰρ μόνον ἀγνοίας περὶ τὰ καλὰ καὶ ἀφιλοτιμίας δικαίως ἂν ἀλοήμεν παρὰ τοῖς κρίνειν τὰ τοιαῦτα δεῖνός, ὅτι ὃν ἐπεθύμουν πολλοὶ τῶν δυναστῶν, καὶ πολλὰ ἐπραγματεύοντο φίλον ἔχειν, τοῦτον ἔχοντες αὐτοί, καὶ δυνάμενοι τῶν ἄλλων μᾶλλον τὴν παρ' αὐτοῦ φίλαν καρποῦσθαι, ἐκόντες ὄντες προηγάμεθα δὲ ἄγροικίαν. Ἄλλ' εἴ ποτε συμβαίη καὶ Ῥωμαίων ἄρξαι, μεμνημένος ὡς οἰδεμῖα· ἐπικουρίας τύχοι παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ τότε εἰς ἡμᾶς ἔχον, καὶ τοῖς πολεμοῖς καταπροδοθεῖ· οὐδὲ γὰρ ἦρτον τοῦτου νυνὶ τὸ ἀποπέμψαι δύ·αται· ἀμυνεῖται δικαίως, καὶ κακῶς ποιήσει τὰ ἡμέτερα, ἄλλων τε πολλῶν προφάσεων εὐπορήσας ἂν, καὶ τὴν νῦν προδοσίαν ἐπικαλῶν. Αἱ δ' οὐδὲ ἀποπέμπειν ἄπρακτον οἶμαι λυσιτελεῖν. Δείπεται δὲ βοηθεῖν, ἢ παραχωρήσαντι τῶν πόλεων ὧν αἰτούμεν, ἢ προίκα καὶ διὰ φιλοτιμίαν. Τὸ μὲν οὖν τῶν πόλεων παραχωρεῖν αὐτῶν, ἐμοὶ μὲν ἡδίστον, καὶ μάλιστα βουλομένην ἂν· ἐκείνος δὲ, ὡς ὀρώμεν, τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ διὰ τὴν παροῦσαν δυσπραγίαν καταπηγῆναι καὶ ταπεινὰ καὶ ἀνελεύθερα φρονεῖν, ὥσθ' ἡδέως ἂν, ὡσπερ ἐφη, τῆς αὐτοῦ καὶ παίδων καὶ πάντων τῶν συνόντων σωτηρίας τὴν μῖα καὶ φαυλοτάτης πόλεως ἀλλάξαιτο. Ὅτε τοίνυν οὕτως ἔχει καὶ ἐλευθέρῳ πρόποντα ἀνδρὶ καὶ βασιλεῖ προσήκοντα ἀπεφῆνατο, βέλτιον ἐμοὶ τε ἔδοξε, καὶ ὑμῖν πᾶσι παραινῶ ἢ ἐκαίνο· ἀξιοὶ ποιεῖν, καὶ πᾶσαν μικρολογίαν καὶ ἀνελευθερίαν ἀπορρίψαντας, πάση δυνάμει βοηθεῖν, καὶ τὴν Ῥωμαίων αὐτῷ ἡγεμονίαν κατακτάσθαι, οὐ μικρὰν ὠφέλειαν ἡγουμένους τὴν παρὰ πάντων ἡμῖν εὐκλείαν ἔσομένην, καὶ τὸ φίλον κτήσασθαι καὶ σύμμαχον τοιοῦτον, ὃν πολλοὶ μὲν ἐπιθυμοῦσι, τυγχάνουσι δὲ οὐδὲ ὀλίγοι· καὶ ὃν οἱ ἔχοντες, ἀγνοήσαντες αὐτοί, καὶ τὰ χεῖριστα καὶ ἀλυσιτελέστατα βουλευσάμενοι, ἑαυτοῖς ἀπέωσαντο ἐκόντες. Τοῦτο δὲ μόνον παρ' αὐτοῦ αἰτεῖν ὀρκίους βεβαιουῦσθαι, ὥστε σύμμαχόν τε καὶ φίλον διὰ β' οὐ ἡμῖν εἶναι, καὶ ἃς ἔχομεν νυνὶ πόλεις αὐτοὶ τε καὶ πατέρες οἱ ἡμέτεροι, τῆς Ῥωμαίων ἀφελόμενοι· ἡγεμονίας μηδεμίαν ἀπαιτεῖν, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστή· μηδὲ πόλεμον κινεῖν περὶ αὐτῶν ἐπιχειροῦντα ἀφελέσθαι. Ἡ καὶ αὐτὸν οἶμαι συνθήσασθαι:

A taceam, tale scelus apud Deum esse odiosissimum, apud homines quoque universos certum incredibile malitiæ et improbitatis argumentum est. Etenim cum qui nunc Romanorum imperator est, et priusquam insignia accepit, diu imperatoris munus gessit, et omnibus tum Græcis, tum Barbaris charum, et propter eam, qua præditus est, lenitatem, prudentiam, et omnis honestatis studium certatim expetendum, et nunc ad nos rebus labefactatis confugientem, non tantum non tueri ac ledere, sed etiam importunissime violare, non crudelitatis solum et immanitatis, sed impietatis quoque in crimine nos jure posuerit. Quare scelus hujusmodi et ipsa fugere statui, et ut vos æque fugiatis, moneo. Re autem infecta eum dimittere, id bonus rerum æstimator amentitiæ ascripserit. Non enim solum ut honesti ignorantem, et ab omni cogitatione laudis aversi, a peritiis iudiciis merito redarguemur, si cujus amicitiam multi principes sollicitè et laboriosè quæsierunt, hunc ipsi nobiscum habentes, cum possemus ante alios ejus amicitiam consequi, ex quadam rusticitate volentes deseruerimus. Atqui si quando eum Romanis jura dare contigerit, memor, se nullum hinc auxilium abstulisse, sed quantum in nobis fuit, etiam hostibus suis objectum (perinde enim est, nunc ipsum inanem dimittere, atque hostibus prodere), non injuria se ulciscetur, et nobis malum dabit, eum ad alias causas non paucas hæc etiam præditionis accesserit. Quocirca si rei nostræ consultum cupimus, inanem dimittendum non puto. Relinquitur ergo adjuvandum, aut cedentem urbibus quas petimus, aut gratuito certe, ut istuc nobis honori sit. Si oppidis cederet, id mihi jucundissimum atque optatissimum foret. At ille, quod videmus, tantum abest, ut præsentem calamitatem consisternatus, humile quidpiam abjectumque cogitet, ut libenter, quemadmodum professus est, etiam filiorum et qui cum eo sunt omnium salutem cum uno et ignobilissimo oppidulo commutaverit. Quando igitur res ita se habet, et ille homini ingenuo atque imperatori decora affirmavit, præstare mihi visum est, et ad idem vos omnes adhortor, ut quæ vult ei concedamus omnique iliberali et sordida cupiditate posita, **496** ad Romanorum principatum acquirendum totis viribus ei studeamus: non exiguum fructum arbitrati, quam apud omnes gloriam adipiscemur, cum talem amicum nobis sociumque paraverimus, qualem multi exoptantes, pauci inveniunt: et qualem qui habebant, nescientes qualem haberent, rationibus suis longe pessime consulentes, ultro repulerunt. Hoc solum ab eo petendum ut se in omni vita amicum et socium nobis fore, et quas nunc urbes, sive per nos, sive per patres nostros a Romanorum principatu divulsas tenemus, earum nullam repetiturum, quando in imperium venerit, nec bellum ea gratia moturum, sacramento confirmet. Quam conditionem, ut justam, nec quasi idcirco reipublicam

Romanam prodat, maculae futuram, non illibenter accepturum confido. Talis fuit Helenae Crakenae in conventu sententia. Quae ut conticuit, et maritus principibus dicendi copiam fecit, addendique, si cui melius aliquid in mentem ventret, Liberus procerum longe potentissimus, qui primus imperatori occurrerat, eumque unice diligebat, Si Craena uxor tua, inquit, non satis, aut ad gloriam principatus Triballici parum pertinentia profata esset, liceret cuiquam quod deesse supplere. Nunc tanta inest in ejus oratione intelligentia et consilii bonitas, ut nec multo intelligentissimus meliora, nec benevolentissimus utiliora nobis suadere possit. Quare et ego idem cum ea sentio, teque hortor, uti amplius ne labores, sed hunc imperatoris ad nos adventum clarissimi nominis materiam ducentes, alacriter ei succurramus. Haec breviter Liberus, quae cuncti, nihil adjicientes, ut ex vero dicta approbarunt. Crales quoque conjugi gratias agere, quod sibi, ut magno principii gloriosissima et excogitasset, et suasisset, consiliumque etiam ipse ratum habuit. At enim Crale, uxore et dynastis hunc in modum de imperatore consultantibus, quotquot cum eo Romani adveniant, anxii ne propter illius in recusando constantiam a Triballis malo mactarentur, adeuntes rogabant, ut tempori serviret, et quae tanti momenti non essent, ea ne tam praefracte abnueret, postulataque Barbarorum expleret, ne alioqui ira succenzi, in eos acerbe saevirent. Ille torvum ac truculentum intuitus, facessere cum istoc consilio jubet, quod 497 vivo mortuoque magnum dedecus turpiudinemque afferret. Nolle enim imperium Romanum prodere, nec barbaris hominibus ultro in manus dare, quamvis longe majoribus ac dirioribus malis premeretur: verum ita pro eo pugnaturum, et ejus jura custoditurum, velut si eo totosibi subjecto, ipse plenam ac summam statuendi auctoritatem habens, cum Triballis, Moesis, aut aliis vicinorum Barbarorum de foedere ageret. Illi severitate responsionis percussi, statim se subdixerunt. ἀνθρώποις ἐκὼν εἶναι ἔγγειρσαι, εἰ καὶ μείζονσι πολλῶ καὶ δεινότεροι περιέχονται κακοί· ἄλλ' οὕτω περὶ αὐτῆς ἐνστήσεται, καὶ τὸ δίκαιον αὐτῆ φυλάξει, ὥσπερ ἂν εἰ αὐτοκράτωρ ὦν αὐτῆς, καὶ πᾶσαν ὕψ' αὐτῷ πεποιημένος, πρὸς Τριβαλοῦς, ἢ τινὰς τῶν ὁμόρων βαρβάρων διαλέγοιτο περὶ σπονδῶν. Οἱ μὲν οὖν αὐτίκα, πρὸς τὸ αὐστηρὸν τῆς ἀποκρίσεως ἐνδόντες, ὑπαχώρουν.

CAPUT XLV.

Crales imperatori laeta nuntiat et rogat, ne semel ablatas urbes repetat, quod ille promittit, si foedus servent. Praesente archiepiscopo inter Cralem et imperatorem juramenta dantur certis conditionibus. De Chrele Triballo contentio. Quo honore adveniens archiepiscopus exceptus fuerit. Chreles quare ad Cralem reverti voluerit. Helenicus Chreli traditur. Controver.ia propter eundem inter reges. Rhentina castellum Syrgi deditur; ejus in praevidiarios et cives quosdam tyrannus.

Crales e consilio rediens, Vicisti, inquit, imperator, ac nobis persuasisti, ut amicitiam tuam grandi pecuniae et amplis urbibus anteponendam censeamus. Itaque omnes quasi quibusdam vinculis tibi astrictos trahis, et quasi de compacto sumptum facere, et quemvis tua causa laborem hilariter perferre constituimus. Proinde tu quae libet impera: nos imperata studiosissime liben-

Ο Κράλης δὲ ἐκ τῆς βουλῆς πρὸς βασιλέα ἐπαήκων, Νενίκηκας, εἶπεν ὑπομειδιῶν, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάντας ἐπεισας πολλῶν χρημάτων καὶ πόλεων μεγάλων τὴν σὴν ἡγεῖσθαι φιλίαν προτιμοτέρην. Ὅθεν καὶ πάντας τοῖς τῆς σῆς φιλίας δῆσας ἀπήγαγες δεσμοῖς, καὶ πάντες ὥσπερ ἐξ ἐνὸς συνθήματος, καὶ χρήματα ἀναλοῦν, καὶ πάντα πόνον ὑπὲρ τοῦ προθύμως εἰλόμεθα ὑφίστασθαι. Τοιούτῳ

οὐν οὐ μὲν χρεῶν τὰ κατὰ γνώμην ἐπιτάττειν, ἡμᾶς δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα πράττειν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ. Ἡξίου τε, ὡσπερ ἐβουλεύσατο μετὰ γυναίκα καὶ τῶν ἐν τέλει, ὄρκους παρασχέσθαι τοῦ τε σύμμαχον καὶ φίλον βέβαιον διὰ βίου παντός· αὐτοῖς μενεῖν, καὶ τοῦ μηδεμίαν τῶν νυνὶ κατεχομένων πόλεων ὑπ' αὐτοῦ, ἅς αὐτός τε καὶ πατήρ, τοῦ τε Ῥωμαίων βασιλέων πρὸς ἀλλήλους πολέμου κεινημένου, καὶ ὕστερον Ἀνδρονίκου τοῦ νέου βασιλέως ἐτι περιόντος, αὐτὸς ἔχει ἀφελόμενος, ἀπαιτήσιν καταστάντα πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὡς προσηκούσας τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν. Ὁ βασιλεὺς δὲ πρὸς μὲν τὸ πεπεισθαι προΐκα, καὶ φιλοτιμίας μόνης ἔνεκα καὶ φιλίας τῆς εἰς· αὐτὸν ἐπικουρεῖν ἔφασκεν, οὐκ αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναίκει, καὶ τοῖς ἐν τέλει πολλὰς χάριτας ὁμολογεῖν, ὡς ψήφῳ κοινῇ τὰ τοιαῦτα ἐλομένους. Περὶ γὰρ μὴν τῶν ὄρκων οὗς ἀξιοῦσιν ἐπὶ τῷ μὴ παρενοχλεῖν ὑπὲρ τῶν ἀχοι νυνὶ κατεχομένων ὑπ' ἐκείνων πόλεων παρασχέσθαι καταστάντα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, μάλιστα ποιήσει τὴν γνώμην φανεράν. Εἰ μὲν γὰρ ἐτι νῦν ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦσαν, καὶ διασώζειν ἑαυτὰς ἠδύνατο, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς προήκατο, ὡσπερ οὐδὲ τὰς ἄλλας· ἀλλ' ἐβλετο ἂν μᾶλλον πρότερον ἀποθανεῖν, ἢ ἀγεννές τι καὶ ἀνελεύθερον ἀνασχέσθαι. Εἰ δ' ἔτεσι πρότερον, αἱ μὲν πλείους, αἱ δ' ἐλάττωσι, βασιλέων ἐτι τῶν Ῥωμαίων περιόντων ταύτας ἀφελόμενοι ἔχετε αὐτοί, οὐδ' αὐτῷ τινὰ μέψιν τὸ προσθαι τὰς κατεχομένας ἐπαγάγει. Καὶ συνέθετο ὄρκους παρασχέσθαι, Ἐκείνο μὲν τοι, ἔφασκε, χρὴ σκοπεῖν, ὡς ἂν μὲν ἡ εἰρήνῃ διασώζοιτο καὶ αἱ σπονδαί, αὐτῶν μὴ παρασπονδούντων· αὐτὸς γὰρ παντὶ τρόπῳ τηρήσει τοὺς ὄρκους, οὗς ὁμύσεται, οὐδ' ὑπὲρ τῆς χώρας καὶ τῶν πόλεων, αἱ πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦσαν, οὐδὲν παρενοχλήσει καὶ αὐτός. Εἰ δ' αὐτοὶ πρὸς πόλεμον πρότεροι χωρήσουσιν ἀδικούντες καὶ παρασπονδούντες, οὐκ ἐκείνων μόνων ὑπὲρ ὧν οἱ ὄρκοι οὐκ ἀφέξεται εἰ δύνατο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνωθεν ὑπηκόους Τριβαλοῖς παραστήσεται ἂν ἐξῆ, ὡσπερ καὶ αὐτοὶ τὰς Ῥωμαίων πάσας, εἰ δύναμις πρὸς τὴν ὀρμὴν παρῆι. Κράλης δὲ καὶ ὅσοι παρήσαν τῶν Τριβαλῶν, ἐξεπλήττοντό τε, καὶ διὰ θαύματος ἦγον βασιλέα, ὅτι οὐδὲν ἀγεννές, οὐδὲ πεπλασμένον διὰ τὰς περισχούσας τύχας, ἀλλὰ πάντα ἀληθῶς, καὶ ὡς εἶχε διανοίας ἀπεφθέγγετο. Ἡ μὲν οὖν συμμαχία τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον. Ὅρκοι δὲ ἦσαν οἱ ἐπὶ τοῦτοις, ὥστε βασιλέα Καντακουζηνὸν καὶ Κράλην φίλους εἶναι διὰ βίου καὶ συμμαχοῦς, καὶ μηδένα τῆς ἀλλήλων κακοῦν, μήτε τέχνη, μήτε μηχανῇ μηδεμίαν, ἀλλὰ βασιλέα μὲν τὸν Καντακουζηνὸν, ὧν ὁ Κράλης γέγονε κύριος πόλεων Ῥωμαίοις ὑπηκόων, ἢ παρὰ πατρὸς παραλαβῶν, ἢ αὐτὸς ἀρπάσας ἐτι περιόντος βασιλέως Ἀνδρονίκου, μηδεμίαν μήτε ἀπαιτεῖν, μήτε πόλε-

A tissimoque conficiemus (4). Rogabat item, ut quemadmodum in concilio esset visum, sacramento perpetuam ac stabilem cum ipsis societatem amicitiamque sanciret, et nullam urbium, quas nunc ipse possideret, quasque ipse patrum Romanis imperatoribus inter se belligerantibus, et postea Andronico juniore adhuc spirante ipse abstulisset, adepti imperio, tanquam Romanorum imperatorum propriam repetiturum. Imperator, quod gratis ductique honoris et amicitiae desiderio sibi opem ferre decrevissent, non ei solum, sed et uxori principibusque multas se gratias agere testatus est, ut qui communi calculo ita vellent. De juramento autem quod postularent, nempe cum in imperium venisset, de occupatis urbibus nullum negotium exhibiturum, quid sentiat, apertissime ostensurum. Si etiamnum sub Romanis essent, seseque tueri possent, non se illas, quomodo nec alias neglecturum, 498 sed moriturum prius, quam imbelli aliquid parumque ingenuum commissurum. Quia vero alias multis, a ias paucioribus abhinc annis, Romanis imperatoribus adhuc superstitionibus, ablatas tenerent, nec se reprehensionem incursum, si tandiu usurpatae dimiserit. Et pactus est juraturum; videndum ipsis, ut pacem ac foedus sancte tueantur, se omnino ratione jurata praestitutum, nec pro regione et oppidis, quae Romanis antea tenuissent, molestiam eis creaturum. Si priores per iniquitatem atque perjurium arma ceperint, non solum illis, quorum causa jurarit recipiendis, si poterit, non temperaturum, sed etiam jam olim Triballorum peculiares, si quiverit, subacturum, sicut et ipsi Romanorum omnes subigerent, si voluntati vires responderent. Crales, et qui aderant Triballi, admirari et obstupescere imperatorem, qui quantum exsul et miser, nihil tamen timidum neque fictum, sed sincere omnia et ex animo locutus esset. Ac de societate quidem actum est isto modo; in hac autem conditiones juratum: Ut imperator Cantacuzenus et Crales amici ac socii essent in omne tempus, neuterque alterius provinciam infestaret ullis artibus, aut machinis: sed Cantacuzenus urbium Romanarum, quarum Crales esset dominus, sive eas a patre accepisset, sive ipse eas Andronico imperatore vivente sub se redegisset, nullam neque reposceret, neque ob eas ullum bellum intentaret: reliquae vero, quae nunc etiam sub Romano imperio censerentur, Cantacuzeni essent, nullamque Crales ullis artibus machinisve adimeret, sed imperatorem ad eas subiciendas juvaret tantummodo. Et quotquot quidem aut armis caperentur, aut ex pacto se dederent imperatori praesenti, has imperator haberet, Triballi

Jacobi Pontani notæ.

(4) Virgil. *Aeneid.* 1:

— Tuus, o regina, quid optes
Explorare labor, mihi jussa capessere fas est.

Affert ex epistola M. Antonii ad quemdam septemvirum, capitalem hominem, collegam ipsius hæc verba Philipp. v M. Tullius: *Quid concupiscas tu videris; quod concupiveris certe habebis.*

nihil injuriarum facerent. Si absentem imperatorem, aut ipse Crales vel armis, vel ditione, vel pecunia incolis corruptis, aut dynastarum ei subjectorum aliquis urbem Romanam subegisset, hæc quoque imperatoris esset, et reposcenti nihil causando redderetur. Item ut ipse Crales Annæ imperatrici et Joanni ejus filio imperatori hostis esset, nec unquam fœdus cum illis feriret, sed incommodaret pro viribus, Cantacuzenum imperatorem adjutans quam posset strenuissime. Compos autem imperii Cantacuzenus, Cralem sua potentia tueretur, si quis cum invaderet, ac pro hoste duceret, qui in eum expeditionem pararet. **499** Multa etiam verba facta de Chrele Triballo : quem cum Crales sibi vindicaret, propter communionem gentis, imperator, quod adhuc vivente imperatore Andronico transfugisse ad Romanos affirmaret, et in præsens non solum sub imperio Romano adnumeraretur, sed etiam sibi peculiarem se addixisset : et insuper juramentum proferret, quo Chreles Cantacuzeno fidem obedientiamque suam obligasset, quoniam justa dicere videbatur, Crales annuit, et juramento subscripsit. Cum his igitur conditionibus regum sacramenta conscripta sunt. Cæterum et archiepiscopum Triballorum adesse oportebat, in cujus præsentia juraretur. Is a Crale evocatus, mox adfuit ; cui ad medium atrii procedens obviam Crales, frenum equi quo vehebatur apprehendit, et ad locum, quo descendere solebat, perduxit. Quem deinde salutans, fausta ab eodem comprecatione lustratus est. Cantacuzenus ex ædibus prodire non est permittitur, sed pro imperatorum Romanorum consuetudine intra ædes occurrens, et salutans, similiter bonis precibus ab eo dignatus est. Cum reges postero die sacramenta dicturi essent, Chreles ad Cralem mittens fidem petit ut ad ejus auctoritatem rediturus, Melenicumque traditurus. Chreles enim, tametsi Cantacuzenum Romano potiri imperio, et ei subesse mirabiliter cupiebat, non tamen etiam ejus causa obiectate se periculis volebat. Ut autem post illa ad Gynæcoastrum gesta imperator ad Triballos est profectus, opinatus a Crale coactum, tum alia quæ essent Romanorum, tum ipsum quoque illi dediturum (norat enim Cralem defectionem suam inique tulisse), timensque ne sibi propter conjunctionem cum imperatore una pereundum esset, considerabat qua ratione Melenicum occuparet : qua tradita Crales iram placaret. Sed cum armis haud expugnabilem cognosceret, quod natura et operibus esset munitissima, primum quidem alimenta importari vetabat, deinde aperta vi eam adoriebatur. Asanes et præsidarii cernentes penuria commeatus obsidionem diutius sustineri non posse (imperator namque propter eventa, de quibus diximus, accurrere cum auxilio non licebat), et cum aliud præterea ipsis quiddam contigisset, Chreli urbem dederunt. Qui ad Cralem misso oratore, palam ei se adjunxit. Quo ille facta supra

μόν τινα κινεῖν περὶ αὐτῶν· τὰς δὲ ἐπιλοῖπους, ὄσαι νῦν ἐστὶ ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων τελοῦσιν ἡγεμονίαν, ἔχειν αὐτὸν, καὶ μηδεμίαν ἀφαιρεῖσθαι Κράλην μῆτε τέχνη, μῆτε μηχανῇ μηδεμίᾳ, ἀλλὰ συμμαχεῖν μόνον βασιλεῖ ἐπὶ τῶ ταύτας καταδουλοῦσθαι. Καὶ ὄσαι μὲν αὐτῶν ἢ ὄπλοις ἀλώσιν, ἢ ὁμολογίᾳ προσχωρήσουσι παρόντος βασιλέως, ταύτας ἔχειν βασιλέα, καὶ Τριβαλοὺς ἀδικεῖν μηδὲν. Ἄν δ' ἀπόντος βασιλέως, ἢ αὐτὸς Κράλης, ἢ ὄπλοις, ἢ ὁμολογίᾳ, ἢ χορήμασι τοὺς κατοικοῦντας διαφθεῖρας, ἢ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνατῶν τις πόλιν παραστήσεται τῶν Ῥωμαίων ; ὑπελάθων, καὶ ταύτην εἶναι βασιλέως, καὶ ἀποδιδόναι ἀπειτοῦντι μηδὲν πολυπραγμονοῦντας. Αὐτὸν δὲ Κράλην πολέμιον εἶναι Ἄννη τε τῇ βασιλίδι, καὶ τῶ υἱῷ Ἰωάννῃ τῷ βασιλεῖ· καὶ ἐπένδουσαι μηδέποτε ; ἀλλὰ κακὸν κατὰ τὸ δυνατόν βοηθοῦντα Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεῖ, τρόπον ὅποιον ἂν δύναίτο ἰσχυροτάτη· καταστάντος δὲ καὶ Καντακουζηνοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς ὀρχῆς, Κράλη συμμαχεῖν κατὰ τὸ δυνατόν, ἂν τις ἐπίη ἐπ' αὐτὸν, καὶ πολέμιον ἡγεῖσθαι τὸν αὐτῷ ἐπιστρατεύοντα. Γενομένου δὲ καὶ περὶ Χρέλη τοῦ Τριβαλοῦ λόγου οὐκ ὀλίγου, καὶ Κράλη μὲν αὐτὸν ἀντιποιοῦμένου διὰ τὸ ὁμίφουλον, βασιλέως δὲ ὡς ἐστὶ Ἀνδρονίκου περιόντος τοῦ βασιλέως αὐτομολήσειεν ἰσχυρίζομένου, καὶ νῦν οὐ μόνον ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων τελείῃ ἡγεμονίαν, ἀλλὰ καὶ ἰδίως αὐτῷ προσχωρήσει, καὶ ἔλοιτο πράττειν τὰ αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ ὄρκους ὑποδεικνύοντος, δι' ὧν συνέθετο ὁ Χρέλης δουλεύειν Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεῖ, ἐπεὶ δίκαια ἐδόκει λέγειν, συνέθετο καὶ ὁ Κράλης, καὶ προσεγράφετο καὶ αὐτὸς τοῖς ὄρκοις. Οἱ μὲν οὖν ὄρκοι οὕτως ἐγράφησαν. Ἔδει δὲ καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Τριβαλῶν παρῆναι ὡς γεννησμένων ἐπ' αὐτοῦ τῶν ὄρκων· καὶ μεταπεμφθέντος τοῦ Κράλη, παρῆν καὶ αὐτὸς οὐκ ἐν μακρῷ· ἐπεὶ δὲ παρῆν ἐν τῇ οἰκίᾳ Κράλη, ἐκείνος μὲν ἀχρι τοῦ μέσου προσελθὼν τῆς αὐλῆς, ἐπελάθετο τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου, ᾧ ὤχετο ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ προεήγαγεν ἀχρι οὗ εἰσθεῖ ἀποβαίνειν. Ἐπειτα προσαγορεύσας, εὐλογοῖτο παρ' ἐκείνου. Βασιλέα δὲ οὐκ εἶπασε τῶν οἰκημάτων προελθεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ Ῥωμαίων βασιλέων ἔθος ὑπήνητα τε ἔνδον τοῦ οἰκήματος, καὶ προσαγορεύσας εὐλογοῖτο καὶ αὐτὸς. Μελλόντων δὲ ἤδη εἰς τὴν ὑστεραίαν ὁμνῶναι τοὺς ὄρκους, πέμψας ὁ Χρέλης πρὸς Κράλην, πιστεῖ, ἦται, ὡς αὐτὸς τε δουλεύσων αὐθις, καὶ Μελενίκον παραδώσων. Χρέλης γὰρ μάλιστα μὲν ἰδούλετο βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν τὴν Ῥωμαίων ἔχειν ἀρχὴν, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀγεσθαι· διακινδυνεύειν δὲ οὐκ ἠθέλει ὑπερ' ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ συμβαίη τὰ κατὰ Γυναικόκαστρον περὶ βασιλέα, καὶ ἀφίκοιτο εἰς Τριβαλοὺς, νομισσας ὑπὸ Κράλη βιαζόμενον ἐτέρων τε τιῶν Ῥωμαίων προσηκόντων ἀνάγκη παραχωρήσειν, καὶ ἐκείνον παραδώσειν, ἤδη γὰρ οὐ περὶ ἐλάττονος ; τιθέμενον Κράλην τὴν αὐτοῦ ἀποστασίαν, καὶ δεῖσας μὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς εἰς βασιλέα παραπέληται φιλίας, ἐσκέφατο εἰ δύναίτο Μελενίκον κατασχεῖν, ἵν' αὐτῷ πρὸς Κράλην

ἀρκοῦσα παραίτησις εἴη τῆς ἀποστασίας παρα-
 δόντι. Συνιδῶν δὲ ὡς ὄπλοις μὲν οὐκ ἂν εἴη ἄλωτῶς
 θεῖα τὴν ἄγαν φυσικὴν τε καὶ κατεσκευασμένην ὀχυ-
 ρότητα, εἴτου δὲ ἐνδεία μᾶλλον, πρῶτα μὲν ἐκώλυσε
 οὔτιον εἰσκομίζειν· ἔπειτα δὲ ἐπέκειτο καὶ φανερώς
 πολεμῶν. Ἀσάνης δὲ καὶ ἡ περὶ αὐτῶν φρουρὰ,
 ἔρωντες ὡς οὐκ ἀντιστήσουσι πρὸς τὴν πολιτοκρίαν
 διὰ σίτου ἀπορίαν· βασιλεὶ γὰρ διὰ τὰ συμβεθεχότα
 βοῦθῶν οὐκ ἐνδῶν· συμβῆν δέ τι καὶ ἕτερον περὶ
 αὐτοῦ, παρέδοσαν τὴν πόλιν Χρέλῃ· ὁ δὲ, πρὸς
 Κράλῃν πέμφας, διελιγέτο περὶ συμβάσεων, καὶ
 προσεχώρει φανερώς. Κράλης μὲν οὖν ὑπερήσθη
 τοῖς γεγενημένοις, καὶ ὄρκους παρείχετο αὐτίκα
 Χρέλῃ καὶ ὑποποιεῖτο. Βασιλέα δὲ ἐλύπησεν οὐκ
 ὀλίγα τὸ συμβῆν. Εἰς τὴν ὑστεραίαν γὰρ ἐπὶ ἤκον
 ὁμόσποντες τοὺς ὄρκους κατὰ τὰς συνθήκας, Κράλης
 μὲν ἡξίου Μελενίκον τε καὶ Χρέλῃν τοῖς ὄρκους με-
 τεγραφεῖναι ὡς προσήκοντας αὐτῷ· πρὶν γὰρ τοὺς
 ὄρκους γενέσθαι προσεχώρησαν. Βασιλεὺς δὲ ἀντί-
 λαγεν, ἀδικεῖν φάσκων Κράλῃν καὶ παρασπονδεῖν.
 Ἐξ ὅτου γὰρ ἐγένοντο αἱ συμβάσεις, δεῖν ἑκατέρους
 στέργειν οἷς συνέθεντο. Εἰ δ' ἄρα καὶ μέτριά τινα
 ἐθέλοι ἀδικεῖν, Χρέλῃν μὲν ἔχειν ἐμόφυλόν τε ὄντα,
 καὶ ὀλίγῳ πρότερον αὐτομολήσαντα Ῥωμαίοις, Με-
 λενίκον δὲ ἔδῃ, ἐξ ἐτῶν ἤδη παλαιῶν ὑπήκοον ὄντα
 τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι. Κράλης δὲ οὐχ ἑτέρῳ
 ἔφασκεν, ἀλλ' αὐτῷ χρῆσεσθαι διακτητῆ περὶ ὧν
 ἀμφισθητοῦσι. Τοῖς μὲν γὰρ ὄρκους τοὺς περὶ τῶν
 σπονδῶν, τῇ προτερειᾷ γεγράφθαι· οἷς ἐγγράφα-
 κται, τὸς μὲν ἠρπασμένας αὐτῷ ἐκ τῆς Ῥωμαίων
 ἡγεμονίας· πόλεις ἔχειν, καὶ μηδεμίαν ἀπατελεῖσθαι
 παρ' αὐτοῦ· τὰς δ' ἔτι τελοῦσας ὑπὸ Ῥωμαίοις,
 βασιλεὶα ἔχειν· ὥστ' οὐκ ἂν ἀδικοῖη πολλαῖς πρότε-
 ρον ἡμέραις ἢ γενέσθαι τὰς τοιαύτας συμβάσεις
 Χρέλῃ μετὰ Μελενίκου προσχωρήσαντος, ὡς ἐκ τῶν
 ἐκείνου γραμμάτων ἐγίνετο καταφανές. Βασιλεὺς
 δὲ πρὸς τε τὸ πείθειν ὁμοῦ διὰ τὰς τοιαύτας εὐρε-
 σιλογίας, καὶ πρὸς τὸ βιάζεσθαι ἔχων ἀδυνάτως,
 παρεχώρησε καὶ ἄκων, καὶ ἐγένοντο οἱ ὄρκοι ἐπὶ
 τούτοις. Μετὰ δὲ τοὺς ὄρκους· ὁ Κράλης, τῶν ἐν τέ-
 λει τοὺς δυνατωτάτους αὐτοῦ συναγαγὼν τέσσαρας
 ὄντας· πρὸς τοῖς εἰκοσι, τέσσαρας μὲν αὐτὸς κατε-
 ἔχε, τοὺς δὲ εἰκοσι παραδίδου βασιλεὶ ἅμα ταῖς
 ὑπ' ἐκείνου στρατιαῖς, ὡς πάντα προθύμως, ἅπερ
 ἂν κελύη βασιλεὺς ποιήσαντας. Ἐκείνος μὲν οὖν ἅμα
 Τριβαλοῖς παρεσκευάζοντο ὡς ἀφιζόμενον εἰς
 Αἰδυμῶνταιον. Ἡ δὲ ἐν Θεσσαλονικῇ στρατιὰ ἀπὲρ ἀπῆραν ἡγουμένου Συργῆ, πρὸς Ῥαντινὴν ἐστρατο-
 πεδεύσαντα. Ὁ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ δῆμος, ἐπεὶ ἐπέθετο Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πρὸς τὴν γῆν τῶν
 Τριβαλῶν ἀφιζόμενον κατὰ συμφορὰν. παρῆν δὲ καὶ Συργῆς μετὰ τῆς στρατιάς, ἐπιτίθενται τοῖς διακο-
 οῖσι οὗς κατέλιπεν ὁ βασιλεὺς φρουρεῖν ἅμα ἡγεμόνι, καὶ κρατήσαντες, αὐτοὺς τε παρέδοσαν καὶ
 τὸ φρούριον Συργῆ. Ὁ δὲ, τῇ συνήθει χρησάμενος ὠμότητι, ἵππους τε καὶ ὄπλα ἀφελόμενος, καὶ τῶν
 ἄλλων ὄντων ἀπογομμάσας, ἔπειτα πληγὰς ἐκάστω διακοσίας ἐπιτίθει πάντων ὀρώντων, μηδένα
 παραλιπὼν, τὸ ἀπ' ἐκείνου δὲ κατακλείσας ἐν δεσμωτηρίαις, καὶ τῶν πολιτῶν τοὺς δυνατούς, ὡς τὰ
 Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἡρημένους, πάντων ἀπαστέρησας τῶν ὄντων, καὶ τιμωρησάμενος με-
 τριῶς, ἐνίων δὲ καὶ καταψηφισάμενος φυγὴν, ἤλθεν εἰς Φεράς.

A modum lætatus, statim ei juravit, atque in fidem
 500 et clientelam suam recepit. Illic casus impe-
 ratorem non parum doluit. Nam postredie, cum ex
 condicto juraturi venissent, Crales Melenicum et
 Chrelem ad juramentum ascribi, ut sibi debitos
 contendebat, quod antequam juraretur, ad se
 accessissent. Imperator renitens, Cralem iniquita-
 tis ac læsi fœderis arguebat. Ex quo enim fœdus
 conceptum sit, utrumque pactis conventis stare
 oportere. Quod si modestus injuriam facere velit,
 Chrelem sibi habeat, quia et contribulis sit, et paulo
 ante ad Romanos transfugerit: Melenicum relin-
 quat, quæ inde a vetustis temporibus Romani
 juris fuerit. Crales contra, non alio, sed ipsomet
 giudice in ista lite usurum. Nam juramenta fœderis
 heri in tabellas relata esse, in quibus patere, ut
 quas a Romano principatu abstulisset urbes, sibi
 haberet, nullamque repetere fas esset, quæ autem
 adhuc in eo numerarentur, imperatoris essent.
 Quare nihil hic adversus æquitatem peccari, cum
 multis diebus ante isthæc pacta Chreles ad ejus
 partes transierit, quod ex litteris ejusdem constet.
 Imperator nec persuadere potis, ubi tam prompte
 verba funditabantur, nec cogere, cessit invitus. Et
 juratum utrimque dictis supra conditionibus.
 Postea Crales quatuor et viginti suorum dyna-
 starum opulentissimis congregatis, et quatuor sibi
 retentis, cæteros cum sua unumquemque copia
 militari imperatori attribuit, facturos alacriter
 omnia, quæ is velit. Cum Triballis igitur Didymo-
 tichum iter adornabat. At qui Thessalonicæ erant,
 Syрге ductore Rhentinam processerunt. Casteili
 indigentiæ ut Cantacuzentum ærumna cogente ad
 Triballos abiisse acceperunt, et Syrges manum
 adduxit, ducentos ad custodiam ab imperatore
 relictos invadunt, victosque ipsos et castellum
 Syrgi contradunt. Qui solita crudelitate equis, et
 armis, et aliis quæ habebant primum spoliatis,
 post in conspectu omnium singulis, nemine
 excepto, ducentas plagas incutit, et in carceribus,
 eos includit. Potentiores autem civis, ut Cantacu-
 zenicæ factionis, omnibus fortunis exiit, nec
 medioeriter punit, et quosdam exsilio damnat,
 atque ita Pheras venit.

501 CAPUT XLVI.

Apocauchus quid Polystyli egerit; quid ad Didymotichenses scripserit, qui acerbis litteris respondent, ei genus vile et mores improbos exprobrantes, ac se in Cantacuzeni au toritate futuros testificantes et tabellaris sequentibus malum minitantes. Apocauchus Byzantii cum plausu excipitur et pro libidine imperat. Irenes uxoris et ejus fratris super Cantacuzeno melus.

Magnus autem dux Apocauchus Polystylon navi- **A** bus delatus, quoniam urbs libenter in potestatem veniebat, de civibus alios, quos in primis suspectos habebat, in naves conjecit, Byzantium eos portaturus, alios secum facientes ibi reliquit, nec immerito, praefecto Gudele imperatricis pocillatore imposito. Ad Didymotichenses porro scripsit in haec verba: Quæ ob Cantacuzenum Thessalonica egerim, nec vobis clam esse opinor, cum propter magnitudinem omnibus sint notissima. Quoniam igitur tota de illo spes vestra evanuit, nihil tergiversantes, ad Ænum (5) mihi vos occurrere, et una fratrem meum (qui illic in custodia erat) adducere oportet. Si et Asanes vobiscum venerit, res suas fecerit meliusculas. **B** Sin illic remanere maluerit, omnino vos Ænum cum fratre veniote. Asanem autem cum sorore ejusque liberis, ubi Didymotichi fuero, tali cura dignabor, quam et ipsi, ut pro tempore sufficientem judicabunt. Haec magnus dux ostentationis et fastus plena scripsit. Didymotichenses, quia nihil hactenus de imperatore audierant, primum, ut debuerunt, perturbati sunt, dein resumtis animis, et existimantes aliquid imperatori contigisse hujusmodi, quale in exercitiis solet, quod cito emendari posset, Apocauchus his verbis rescribunt: Lectis litteris tuis tam vecordibus, tam stolidis et confidentibus, principio admirati sumus, unde te atra bilis sic exagitet. Post cum perspexissemus, te qui patrem tuum diabolium audacia æquasses, et imperatorem tam bene de te meritum læsissemus, palamque oppugnasses, etiam arrogantia ac verborum ampullis eodem patre tuo inferiorem esse noluisse, nostrarum fore partium censuimus, si te alloqueremur. Tuam igitur ab initio obscuritatem, moresque vitiosos, et genus despicabile nec nos nescimus, quæ nemo Romanorum nescit. Macreno enim primum, vectigalia a quibusdam agricolis cogenti, ntercenariam **502** dedisti operam: et post illum praefecto Nicolao, cujus idem institutum fuit, et tertio post illos Stratego appellato, salis curatori: quem ut argento tuo, et calumniis ac sycophantiis, milleque mendaciis ac perjuriis tibi usitatis praefectura apud imperatorem Andronicum seniore depulisti, ipse eam es **D** consecutus. Atque ibi felices tui successus constiterunt. Cum jam propter mores agrestes et improbos, et infinita nomina quæ publice debebas, tibi perouandus esset, imperator noster Cantacu-

Ἀπόκαυχος δὲ ἑ μέγας δούξ ἄμα ταῖς ναυσὶν εἰς Πολύστυλον ἐλθὼν, ἐπεὶ προσεχώρει ἐκουσίως, τοὺς μὲν τῶν πολιτῶν ὄσους μάλιστα ὑπώπτειν, ἐν ταῖς ναυσὶν εἶχεν ὡς εἰς Βυζάντιον κομίσων· τοὺς δὲ τὰ ἐκείνου ἡρημένους εὖ ποιήσας ἀπέλιπεν ἐκεῖ, ἀρχοντα ἐπιστήσας· Γουδέλην τὸν βασιλίδος οἰνοχόρον. Ἡρὸς δὲ τοὺς ἐν Διδυμοτείχῳ πέμφσας, τὰ μὲν περὶ Καντακουζηνὸν εἰρασμμένα, ἔγραφεν, ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ ἐμοῦ, οὐδ' ὕμεις οἴομαι ἀγνοεῖν, οὕτω πᾶσι γνωριμώτατα διὰ μέγισθος γεγενημένα. Τοῖνον ἐπεὶ πᾶσα ἡ περὶ ἐκείνων ἄλλως περιήρηται ὑμῶν, δέον πᾶσαν πρόφασιν καταλιπόντας εἰς Αἶνον ἔκειν ὑπαντίστοντας, ἀγοντας· καὶ τὸν ἀδελφόν· ἦν γὰρ ἐν δεσμοτηρίῳ φρουρούμενος ἐκεῖ. Εἰ μὲν οὖν καὶ Ἀσάνης βούλοιο συναλθεῖν ὑμῖν, ἀρστ' ἀν' αὐτῷ βουλευσάιτο. Εἰ δ' αὐτόθι μένειν ἐθέλησει, ἀλλ' ὕμεις γε πάντως μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς Αἶνον ἔκειν. Ἀσάνην δὲ καὶ τὴν ἀδελφήν, καὶ παιδία τὰ ἐκείνης, ὅταν ἐν Διδυμοτείχῳ γένομαι προνοίας ἀξιώσειν, ἤτις καὶ αὐτοῖς ἀν' ὄψεσιν ἀρκούσα ὡς ἐν τοῖς παροῦσιν. Ὁ μὲν οὖν μέγας δούξ, τοιαῦτα ἔγραψε κόμμου καὶ φρονήματος πεπληρωμένα. Οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ, ἐπεὶ πρότερον οὐδὲν ἦσαν περὶ βασιλείας πετυσμένοι, ἐθορυβήθησαν μὲν ὡς περ εἰκὸς τὸ πρῶτον. Ἐπειτα ἀναθαρσέσαντες καὶ τι περὶ βασιλέα οἰθήντες, ἀ περὶ στρατεύματα εἰσθε συμβεβηκέναι, ὃ ταχέως ἀν' διορθοίῃ, πρὸς μέγαν δούκα τὸν Ἀπόκαυχον καὶ αὐτοὶ ἀντέγραψαν τοιαῦτα· Τὰ παρὰ σοῦ γεγραμμένα ἀναγνόντες εἰς τοσοῦτον ἀπονοίας καὶ μωρίας ἤκοντα καὶ θρασύτητος, πρῶτα μὲν ἐθαυμάσαμεν, ὅταν εἰς τοσοῦτον ἦκεις μελαγχολίας, ἔπειτα συνιδόντες, ὡς τὰ ἴσα τετολυμχότι τῷ σῷ πατρὶ τῷ διαδόχῳ καὶ κατὰ βασιλείω; τοῦ πολλὰ εὐεργετήσαντος ἀδίκον χεῖρα κεννηχότι, καὶ πολεμήσαντι φανερώς, οὐδὲ κατὰ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸν κόμπον τῶν βῆμάτων τοῦ πατρὸς εἶδει ἀπολείπεσθαι, εἰκότα ἐνομίσαμεν ποιεῖν καὶ προσήκοντα φθέγγεσθαι σαυτῷ. Τὴν μὲν οὖν ἐξαρχῆς ἀφάειαν τὴν σὴν, καὶ τὴν φαυλότητα καὶ τῶν τρόπων, καὶ τοῦ γένους, οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοούμεν, ὡς περ οὐδὲ τῶν λοιπῶν Ῥωμαίων οὐδὲ εἰς. Μακρηγῶ γὰρ πρῶτον χρήματὰ τινὰς εἰσπράττοντι γεωργοῦς, ὀλίγου ἔνεκα ἐδοῦλευσας μισθοῦ· καὶ μετ' ἐκείνον, ἀρχοντι τῷ Νικολάῳ, τῶν αὐτῶν κἀκεῖνῳ ἐχομένῳ ἐπιτηδεύματων· καὶ τρίτῳ μετ' ἐκείνους τῷ Στρατηγῷ ὠνομασμένῳ περὶ τοῖς ἄλλας καὶ τὴν ἐκείνων διάθεσιν ἡχολημένῳ τότε, ὃν καὶ τοῖς ἴδιοις χρήμασιν ἐξώσας τῆς ἀρχῆς, διαβολαῖς καὶ συκοφανταῖς, καὶ ψεύδεσι μύροισι καὶ ἐπιτοκταῖς ταῖς φίλαι; χρησάμενος πρὸς

Jacobi Pontani notæ.

(5) Ænum urbem Æneas Trojanus exsul condidit, ut est lib. III Æneid. Plinius Ænos vocat lib. IV, cap. 2; similiter Mela, lib. II, cap. 2: *Eximia est Ænos, inquit, ab Ænea profugo condita.*

Dionysius, lib. I, Æneam nominat. Juxta hoc oppidum Hebrus fluvius non ignobilis in mare volvitur.

βασίλειά τὸν πρεσβύτερον Ἀνδρόνικον αὐτὸς ἄρχων Α
 ἀπεδείχθη τῶν ἄλων. Καὶ μέχρι τούτου σοι τὰ τῆς
 εὐμερίας ἔσται. Κινδυνεύοντι δὲ ἤδη ἀπολέσθαι διὰ
 τῶν τρόπων τὴν σκαιότητα καὶ μοχθηρίαν καὶ τὸ
 χρήματα μυρία τῷ δημοσίῳ ὑφελειν, ὃ ἡμέτερος βα-
 σιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς Συργιάνην δεηθέντος πα-
 ραλαβῶν, ἐξ ἀτίμου καὶ καταφρονουμένου περίβλε-
 πτον πεποίηκεν οὐκ ἐν μακρῷ· δι' ἃ καὶ τῶν εὐγε-
 νεστέρων οὐκ ὀλίγοι ἤχθησαν δικαίως καὶ ἐδυσχέ-
 ραινον ὅτι τὸν μηδενὸς ἄξιον μεγάλων τιῶν ἱξίωσε
 καὶ θαυμασίῳ· ὃν τὴν ὑπερβολὴν οὐδὲ αὐτὸς φέ-
 ρειν δυνηθεὶς κατὰ τοῦ μετὰ θεῖον πλάσαντος καὶ ἐκ
 κοπρίας ἀναγαγόντος, ὡς περὶ ὁ Σατάν κατὰ Θεοῦ
 πόλεμον κεκίνηκα, τὸ ὑπήκοον ἐκπολεμώσας· προ-
 φάσει μὲν ὡς περὶ ἐκεῖνος τοῦ πρόνοιάν τινα αὐτῶν
 ποιῆσθαι, τῇ δ' ἀληθείᾳ φθονῶν αὐτοῖς τῆς σωτη-
 ρίας· Καὶ νῦν ἐξεστὶν ὄραϊν, ὡς αἱμάτων μὲν ἀνθρω-
 πίνων ἐνέπλησας τὰς πόλεις πάσας Ῥωμαίων. Δεσ-
 μωτήρια δὲ, καὶ τοὶ πρὸς τοῖς οὐσι πολλαπλασίῳ
 κατεσκευασμένα ὑπὸ σοῦ, ὅμοι ὑπὸ πλήθους τῶν
 δεσποτῶν στενοχωροῦνται· Ἀρπαγαὶ δὲ καὶ λεηλα-
 σίαι καὶ μυρία ἕτερα δεινὰ ὁσμέραι ἐν ταῖς πόλεσι
 τολμῶνται, καὶ δάκρυα πανταχοῦ καὶ κωκυτοί, καὶ
 ὁ φειδόμενος οὐδὲ εἶσι· Ἄλλ' ὡς περὶ ὁ Σατανᾶς τοῖς
 μάλιστα Θεῷ προσωκλαιμένοις καὶ βελτίοσι τῶν
 ἄλλων δεῖν ἔγνωκε πολεμεῖν τῶν ἄλλων ἀμελῶν,
 οὕτω δὴ καὶ σὺ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἑκασταχοῦ πύλειον,
 καὶ δυναμένους τὰ δένοντα συνοραῖν διαφθεύρων, καὶ
 κατακόπτων ἀπανθρώπως, τῶν πολλῶν καὶ οὐδενὸς
 ἀξίων οὐδένα λόγον ποιῆ, ὡς ὕστερον ἢ δειλίᾳ καὶ
 ἀπειρίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πολέμους βραβδύροις παρα-
 δώσων, ἢ αὐτὸς κατὰ σχολὴν διαφερῶν· καὶ ὅλων
 κοινήν πανωλεθρίαν τοῦ Ῥωμαίων γένους διανοῆ,
 εἰ μὴ Θεὸς κωλύσει, τὴν μισανθρωπίαν βδελυζά-
 μενος. Βασιλεὺς δὲ Καντακουζηνὸς ὁ ἡμέτερος καὶ
 σὸς δεσπότης, κἄν ἐτι πλείω καὶ δεινότερα ἀγνω-
 μονήσῃ, ὡς περὶ τῶν δούλων οἱ κακοτροπώτατοι,
 τὴν ἐκ προγόνων εὐκλειαν ἄχρι νῦν διασώζει, καὶ
 τὴν ἐπιεικίαν καὶ τὴν σεμνότητα τῶν τρόπων· καὶ
 Ῥωμαίων συμπάντων ἄρχων, καὶ βασιλείως ἐτι πε-
 ριόντος οὐδὲν ἤττον καὶ νῦν ἐστὶ βασιλεὺς. Εἰ δὲ τι
 περὶ αὐτὸν συμβέβηκε καὶ δυσχερὲς, θαυμαστὸν οὐ-
 δέν· πολλὰ γὰρ ὁ παρεληλυθὸς τοιαῦτα χρόνος ἔσχηκε
 παραδείγματα. Ἡμεῖς δὲ ἐκείνῳ τὴν πίστιν ἄδολον
 φυλάξομεν καὶ καθάραν, οὐ μόνον περιόντι, ἀλλὰ
 καὶ τοῖς πιστοῖς μετὰ τὴν τελευτήν, καὶ οὐτε ἀγαθῶν
 ἐπαγγελίαι, οὐτε δεινῶν ἐπαγωγῶν, οὐδ' ἕτερον τῶν
 ὄντων τι τῆς πρὸς ἐκεῖνον πίστεως δυνήσεται ἀπο-
 στῆσαι καὶ ἀγάπης. Σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος ἐπὶ
 τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐπὶ κορυφὴν ἢ ἀδικία σου κατα-
 βήσεται. Τὴν μὲν οὖν ἀπολογίαν ἔχεις ἤδη παρ'
 ἡμῶν ἀξίαν τῶν γεγραμμένων. Τοὺς κεκομικῶτας
 ἐξ τὰ γράμματα νῦν μὲν ἀπαθεῖς ἀπεπέψαμεν κα-
 κῶν, τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα κειμένους αἰδοῦμενοι
 νόμους, οἱ κακῶς ποιεῖν ἀπαγορεύουσι τοὺς πρὸς
 ἀπαγγελίας ἤχοντας· ἂν δὲ μετ' αὐτοῖς ἕτεροί τινες
 ἀφίκωνται, ἴστωσαν μὴ ἀνευ πληγῶν καὶ τιμωρίας
 τῆς δεούσης ἀπαλλάξοντες. Τοιαῦτα μὲν οἱ ἐν διδυ-
 μοτείῳ ἀντέγραψαν Ἀποκαύχῳ τῷ μεγάλῳ δουκί·

zeus Syrgianne parario, te inhonorum prorsus
 et contemptum, brevi conspicuum reddidit, non
 paucis de nobilitate id iniquissime ferentibus : et
 jure quidem, quod hominem nullius pretii amplis
 quibusdam et eximiis ornamentis cumlaret :
 quorum præstantiam cum nec ipse posses ferre,
 adversus eum qui te secundum Deum quodam-
 modo finxit, et de stercore erexit, velut Satan
 contra Deum arma movisti, cum subjectos in illum
 exacerbasti, specie, quasi illis consuleres, cum
 revera salutem ipsis et incolumitatem invideres.
 Et nunc in propatulo est, quomodo humano san-
 guine omnes Romanorum civitates repleveris.
 Carceres, quamvis multo plures, quam erant, abs
 te constructi sint, victorum multitudinem non
 capiunt. Rapiarum et direptiones, aliaque mala
 innumera quotidie in urbibus nefarie perpetrantur.
 Ubique lacrymarum, ubique gemitus, et qui his
 vacet, nullus reperitur. Sed quemadmodum exco-
 dæmon Deo deditissimos sanctimoniaque supra
 alios eminentes sibi oppugnandos sumit, ceteros
 negligit : ita sane tu quoque per omnes urbes
 optimum quemque et recti intelligentem disper-
 dens, et inhumaniter concidens, vulgi, ut vilis et
 abjecti, rationem nullam ducis : postea illud aut
 ex timiditate et imperitia bellandi tua Barbaris
 objecturus, aut ipse paulatim perditurus, omnino-
 que communem Romani generis interfectionem
 machinaris, nisi Deus misanthropiam tuam dete-
 status prohibuerit. Imperator autem Cantacuze-
 nus, noster ac tuus dominus, quamvis plura et
 deteriora, ut servus sceleratissimus, designaris,
 acceptam a majoribus suis gloriam usque nunc
 cum modestia gravitateque morum conservat, et
 Romanorum universorum adhuc vivo imperatore
 princeps, nihilo minus etiam nunc imperator est.
 Cui si quid tristius accidit, nihil novum ; multa
 enim ex 503 antegresso tempore hujusmodi
 exempla colliguntur. Nos integram ac sinceram
 fidem non ipsi solum viventi, sed post obitum,
 item filiis ejus præstabimus : nec bonorum promis-
 sio, nec malorum inflictio, nec aliud quidquam
 omnium a fide et charitate illius nos abstraxerit.
 Tuus autem labor revertetur in caput tuum, et in
 verticem tuum iniquitas tua descendet. Habes
 dignum abs te scriptis responsum. Tabellarios
 nunc quidem intactos dimisimus, legum reverentia,
 quibus illis cavetur. Si alii supervenerint, sciant
 se sine plagis supplicioque condigno haud abitu-
 ros. Hæc qui erant Didymotichii, Apocaucho magno
 duci responderunt ; quibus illi perfectis, multa
 minatus Byzantium abnavigavit, ubi a patriarcha
 et conjuratis cum geminatis plausibus et præco-
 niis, ut qui præclare implesset ducis officium
 Cantacuzennique vicisset, exceptus est. Qui jam
 propter ductum exercitum superbia turgidus, re-
 rum summæ sic peresse incipiebat, ut rationem
 nullam referret : simulareque amplius et consul-
 tare, ut inutilia, spernens, pro libidine faciebat,

et regebat omnia. Porro Irene Cantacuzena imperatrix, cum Manuele Asane fratre, ut ab Apocaucheo nuntii venerunt, quid imperatori apud Gynæcoastrum fieret, quanquam non penitus vera esse suspicarentur, tamen vehementer conturbantur, sollicitudinumque fluctibus aestuant. Metuebant namque, ne quidam de illius exercitu clam negotium Annæ agentes, opportunitatem hanc et adversam sortem imperatoris quasi insperatum lucrum arripientes, seditionem inter populum ac militem concitarent, dareturque res pesti et exilio. Præcipue vero suspicionem Comitopulus et Balatzes movebant, qui imperatoris Palæologi domestici, tunc a Cantacuzeno in occidentem ducente, Didymotichi suburbanis fuerant præpositi, habebantque sub se uterque mille pedites sagittarios, et valebant gratia apud populum ac milites plurimum.

πραγίας βασιλέως, στασιάζειν πείλωσι τὸν δῆμον καὶ τὴν στρατιάν, καὶ ἀπόληται αὐτοῖς παντάπασιν τὰ πράγματα διαφθαρέντα. Μάλιστα δὲ ἐν ὑπόψει εἶχον τὸν τε Κομιτόπουλον καὶ Βατάτζην, οἱ τῶν Παλαιολόγου μὲν ἦσαν βασιλέως οικετῶν, τότε δὲ ὑπὸ Καντακουζηνοῦ βασιλέως εἰς ἐσπέραν ἐκστρατεύοντος, ἐπὶ τῆς ἐξω Διδυμοτείχου συνοικίας ἦσαν τεταγμένοι, χιλίων ἕκαστος ἄρχοντες τοσοτῶν πεζῶν ἦσαν δὲ καὶ πρὸς τὸν δῆμον καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν δυνάμενοι οὐ μικρά.

504 CAPUT XLVII.

Tentantur ducum et militum animi de fide erga Cantacuzenum. Comitopulus dux se ab eo statim proficietur et ad idem ceteros hortatur, vultque ipsum de eorum fidelitate certiores fieri. Balatzes ejus orationem approbat, juramentum urget, juratur. Nuntius ab imperatore cum ejus signo in cera; qui tamen de suo etiam addit et rem gestam, quominus audientes constiteret, imperfecte narrat.

His de causis timebant, et quomodo eos in officio ac subiectos tenerent circumspiciebant: simul et de aliis periculum facere cogitabant, eequid propter audita pristinam voluntatem immutassent. Placuit igitur, postridie, ubi omnes in palatium convenissent, Asanem audiente imperatrice duces ac milites pluribus alloqui, et cujusque animum pertentare. Ad hunc itaque modum Manuel Asanes orsus est: Quæ Apocauchus sacri cubiculi præfectus ad nos scripserit, commilitones, omnes intellexistis. Ita præsentem statim multis mutationibus obnoxium esse, levique momento vel prudentissimum et sagacissimum decipi, et improvidum atque a casu et fortuna pendentem, etiam præter opinionem beatum fieri, usu et experientia multa universi didicistis. Quod cum ita sit, non tanta fides Apocaucheo habenda est. Cui enim vita semper simulata, pravitasque ac fallaciæ plena, et sermo mendax, nihilque probum ac sincerum unquam continens, qui tandem eum nunc vera dixisse quisquam crediderit? Sed demus vera esse, at non omnimodis, sed talia quæ cum imperatori parvum dederint incommodum, parvo negotio corrigi possunt. Vestrum autem unusquisque usque in hanc diem, dum res secundum cursum, sine aliqua offensione tenuerunt, magnanimitatis ac fortitudinis suæ in rebus turbidis, prudentiæ item, charitatisque, qua imperatorem et filios ejus comprehenderet, ostentandæ, occasionem nullam nactus est. Nunc, quoniam se obtulit occasio, et omnes simul, et seorsum quemlibet quantum intelligentia,

Α ὁ δὲ, ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, πολλὰ τοῖς γεγραφοῖσιν ἀπειλήσας, ἀπέπλευσεν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν ὁ τε πατριάρχης καὶ ἡ συνομοσία μετὰ πολλῶν τῶν κρότων καὶ ἐπαίνων, ὡς καλῶς ἐστρατηγηκότα καὶ νενικηκότα Καντακουζηνόν· καὶ αὐτὸς ἤδη φρονήματος ὡν ἀνάπλευσεν διὰ τὴν στρατηγίαν, ἀνυπεύθυνον ἑαυτῷ παρέιχετο τῶν πραγμάτων τὴν ἀρχὴν· καὶ πάντα ἐπραττε καὶ διώκει ἢ αὐτῷ ἐδόκει, τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὸ βουλευέσθαι ἤδη ὡς ἀνόνητον ἀπορρίπτας. Εἰρήνη δὲ βσιλεὺς ἡ Καντακουζηνὴ ἄμα Μανουὴλ Ἀσάνη τῷ ἀδελφῷ, ἐπεὶ οἱ παρὰ Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου ἤκοντες δουκὲς ἀπήγγαλλον τὰ περὶ βασιλείως οἷα συμβαίη ἐν Γυναϊκοκάστρῳ, ὑπόπτειον μὲν καὶ μὴ παντάπασιν εἶναι ἀληθῆ· πλὴν ἐθοροβοῦντο σφοδρῶς καὶ ἐκυμαίνοντο. Ἐδεδολεσαν γὰρ μὴ τῶν αὐτῶν τινες συνόντων κρούφα τὰ βασιλίδος Ἀννης πράττοντες, ὡς περ ἔραμον λαθόμενοι τοῦ καιροῦ καὶ τῆς δυσπραγίας βασιλέως, στασιάζειν πείλωσι τὸν δῆμον καὶ τὴν στρατιάν, καὶ ἀπόληται αὐτοῖς παντάπασιν τὰ πράγματα διαφθαρέντα. Μάλιστα δὲ ἐν ὑπόψει εἶχον τὸν τε Κομιτόπουλον καὶ Βατάτζην, οἱ τῶν Παλαιολόγου μὲν ἦσαν βασιλέως οικετῶν, τότε δὲ ὑπὸ Καντακουζηνοῦ βασιλέως εἰς ἐσπέραν ἐκστρατεύοντος, ἐπὶ τῆς ἐξω Διδυμοτείχου συνοικίας ἦσαν τεταγμένοι, χιλίων ἕκαστος ἄρχοντες τοσοτῶν πεζῶν ἦσαν δὲ καὶ πρὸς τὸν δῆμον καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν δυνάμενοι οὐ μικρά.

Β Διὰ ταύτας γοῦν τὰς αἰτίας ἐδεδολεσάν τε καὶ ἐσκέπτοντο ἢ χρῆ αὐτοῦς ὑποποιήσασθαι· ἄμα δὲ διενουῶντο καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὡς ἀποπειράσοντες, εἰ διὰ τὰ ἀκουσθέντα μὴ παρετράπησαν τὰς γνώμας. Ἐδόκει δὲ οὖν εἰς τὴν ὑστεραίαν πάντων ἐν βασιλεῖσι; συνελθόντων ἐπὶ τῆς βασιλίδος, τὸν Ἀσάνην πρὸς τε τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὴν στρατιάν λόγον ἀποιεῖναι καὶ ἀποπειρᾶν τῆς ἐκείνου διανοίας· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐπεὶ ἦσαν ἐν βασιλεῖσι πάντες, Ἀσάνης ὁ Μανουὴλ ἐπὶ τῆς βασιλίδος οὕτω τὸν λόγον ἐποίησατο· Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν ὑπὸ παρακοιμωμένου τοῦ Ἀποκαύχου πάντες ἀκρόατε γεγραμμένα πρὸς ὑμᾶς. Τὰ μὲν οὖν παρόντα πράγματα ὡς πολλὰ ἐπιδέχεται μεταβολᾶς, καὶ βῆδον καὶ ἐκ μικρᾶς αἰτίας καὶ τὸν συνετώτατον καὶ κατεστοχασμένον σφαλῆναι· καὶ τὸν ἀπερισκέπτως καὶ ὡς ἔτυχε φερόμενον καὶ ἄπιστα εὐτυχεῖσαι πάντες ἴστε πολλοί; ὡμιληκότες πράγμασιν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο πάντα χρῆ πιστεύειν παρακοιμωμένῳ. Ἢ γὰρ ὁ τε βίος ἐπίπραστος αἰεὶ καὶ σκαιωρίας καὶ ἀπάτης γέμων, καὶ ὁ λόγος ἐψευσμένος, καὶ οἷδεν οὐδέποτε ἔχων ὑγιᾶς, πῶς ἂν τις πιστεύσειε νυνὶ εἰρηθεῖαι τάλπη; εἰ δὲ καὶ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, ἀλλ' οὐ παντάπασιν, ἀλλὰ τοιαῦτα εἶναι τὰ γεγενημένα, οἷα βασιλεῖ μικρὰν δυσχέρειαν παρεσχημένα, βῆδως πάλιν ἐπανορθωθῆναι. Ἰμῶν δὲ ἕκαστος νῦν μὲν ἄχρι τῶν πραγμάτων ἐξουρίων φερομένων, οὐδεμίαν ἔσχε πρόφασιν τὴν τε εὐψυχίαν καὶ τόλμαν τὴν ἐν τοῖς δεῖνοι; καὶ τὴν σύνεσιν ἄμα ἐπιδείξασθαι, καὶ τὴν εὐνοίαν ἣν ἔχει περὶ βασιλείας καὶ τοῦ παιδᾶς. Νυνὶ δὲ ἤδη τῶν πραγμάτων παρασχόντων,

καὶ πάντας ἑμοῦ καὶ ἰδίᾳ ἕκαστον καὶ τὴν σύνεσιν Α καὶ τὴν εὐβουλίαν ἐπιδείκνυσθαι χρεῶν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις φαίνεσθαι ὁμόλους· ὡς ἂν ἀπῶσι τὰ πρᾶγματα τῶν λόγων οὐδένων ὄντων. Τὰ μὲν οὖν ἔργα ὕστερον ἐπιδειξόμεθα ἡνίκα ἂν δέη. Νυνὶ δὲ ἀναγκαῖον γνῶμην ἕκαστον εἰσάγειν ἢ χρῆ τραπομέ- νους, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν ἄλλην πόλιν διασώ- ζειν. Οὐ γὰρ ἡσυχάσειν ὀλομαι παρακοιμώμενον, ἀλλὰ ταχέως ἡμῖν ἐπιστρατεύσειν, εἴγε θνητῶς ἀληθῆ τὰ περὶ βασιλείως εἴη εἰρημένα. Ἀσάνης μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπαύσατο εἰπών. Κομιτόπουλος δὲ αὐτίκα ὑπὸ προθυμίας καὶ τῆς περὶ βασιλεία εὐνοίας κινή- θεις, ἀνατὰς παρελθὼν εἰς μέσους, ἔλεξε τοιαῦτα· Οὐδένα ὑμῶν ὄσοι πάρεστε νῦν ὀλομαι ἀγνοεῖν, ὡς βασιλείως ἐτι περιόντος τοῦ μακαρίου, τοῖς οἰκειοῖς συνεξεταζόμεν, καὶ τοῖς πολλῆς παρ' ἐκείνου καὶ τῆς εὐμελείας ἀπολαύσοι καὶ τῆς προνοίας; καὶ αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπέλιπον, τό γε εἰς ἐμὲ ἤκον, τοῦ μὴ τὴν προσήκουσαν εὐνοίαν εὐγνώμονι δούλῳ ἐπιδείκνυ- σθαι. Οὐ μὴν διὰ τὸ ἐκείνου ἐξ ἀνθρώπων γεγρονέ- ναι νυνὶ μεταβαλὼν, τοῖς ἐκείνου παῖσι δεῖν ἔγνων πολεμεῖν· ἀλλὰ τὴν ὅμοιαν γνῶμην καὶ νῦν ἐτι δια- τηρῶ. Ὁρῶν δὲ βασιλεία μὲν τὸν Καντακουζηνὸν δίκαια καὶ λυσιτελῆ τοῖς παῖσι βασιλείῳ; ἡρημένον πρᾶττειν, Ἀποκαυχὸν δὲ τὸν παρακοιμώμενον πολ- λὰς κατ' αὐτοῦ διαβολὰς καὶ συκοφαντίας συνεσκευα- κόστας, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενον πονηροτέρους; ἀνθρώπους καὶ διεφθορότας, καὶ βασιλίδα ἐξηπατη- κόστας, καὶ τοιοῦτὸν τὸν πόλεμον τὸν μυρίων αἰτίων κακῶν νῦν τε ἄχρι γεγεννημένον, καὶ ἐτι κλειόνων C ἐσόμενον πολλῶ κεκινήχοντας, εἰ μὴ θεὸς ἄνωθεν κατασβέσει, ἐμίσησά τε τὴν πονηρίαν αὐτῶν, καὶ βασιλεῖ μᾶλλον ἔκρινα δίκαιον προσέχειν, ὡς δίκαιά τε ἕμα καὶ βασιλείως τοῖς παῖσι συμφέροντα, καὶ πᾶσιν ἑμοῦ Ῥωμαίοις διανοουμένῳ. Νυνὶ δὲ ὡς ἀκούομεν δυσκόλοις τύχαις ἐκείνου χρησαμένου διὰ τῶν συνόντων τὴν ἀποστασίαν καὶ πρὸς τὸν Τριβα- λῶν δυνάστην ἀφιγμένον, οὐ δίκαιον ἡμᾶς καταπε- σεῖν, οὐδὲ πρὸς στάσεις αὐτὸν διαφορὰς χωρήσαντας, ἀνδραπόδων δίκην σφᾶς αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις κατα- προδοῦναι· ἀλλὰ συμφρονήσαντας, ὄρκους δοῦναι βασιλίδι καὶ ἀλλήλοις, ἢ μὴν μηδένα μήτε δι' ἀγα- θῶν πολλῶν ἐπαγγελίαν, μήτε δι' ἐπαγωγῆν πολλῶν δεινῶν, ἢ βασιλίδι καὶ παῖσιν, ἢ ἀλλήλοις ἐπιβου- λεύσειν· ἀλλ' ἀμύνεσθαι τρόπῳ παντὶ τοὺς πολε- D μίτους μίαν γνῶμην ἔχοντας, καὶ τὴν πίστιν ἄδολον καὶ καθαρὰν φυλάττειν βασιλεῖ, πέμπειν δὲ καὶ τὴν τεχέιστην πρὸς ἐκείνον ἄνδρα; οἱ διδάξουσιν, ὡς ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνου καὶ φιλάτων καὶ τῆς γυναικὸς, πάντα καὶ πρᾶττειν καὶ ὑπομένειν ἐγνώκαμεν ἄχρι παντός· Ἰν' αὐτὸς τε ἤδοιτο τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ἀκούων, καὶ ἡμῖν πολλὴν εἰδείη χάριν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας. Οὐδὲ γὰρ μικρὰν τινα οἴεσθαι ἐκείνου τὴν περὶ ἡμῶν φροντίδα ἔχειν χρῆ· ἀλλὰ πολλοῖς; παλαίειν λογιζομένους ὑποπετεύοντα, ὥσπερ εἰκὸς, μὴ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποκνήσωμεν. Τοιαῦτα μὲν ὁ Κομιτόπουλος εἶπεν· εὐθὺς δὲ μετ' ἐκείνου ὁ Βατάτζης ἐπῆναι τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὡς μηδενὸς ἐνδέοντα μήτε πρὸς σύνεσιν μήτε πρὸς εὐβουλίαν, ἐπεψηφίζετο καὶ

consilioque possit, ipso etiam facto demonstrare oportet; verba enim, si facta desint, nihil valent. Sed ad facta postea, quando opus fuerit, veniemus. In praesens singuli sententiam explicare debent, quid agamus, ut nos ipsos reliquamque urbem conservemus. Etenim cubiculi praefectum non quae tu- rum, 505 sed propediem hostiliter in nos itu- rum existimo: modo plane certa sint, quae de im- peratore narrantur. His dictis Asanes tacuit. Comi- topulus, quo erat studio imperatoris incensus, in medium prodiens, hunc in modum disseruit: Ne- minei ego vestrum, quotquot adestis, fugere ar- bitror, me imperatoris beatæ reconciliationis dome- sticum, et quidem charum illi, acceptumque fuisse; nec vicissim a me (quantum quidem praestare potui) quidquam in amore a probo fidelique servo domino suo remetiendo praetermissum memissi. Nec quia ille ab hominibus abiit, ego alius factus, illius filiiis bellum inferre decrevi, sed eandem mentem etiam nunc gero. Cum autem animadvertam, Can- tacuzeno propositum esse ea persequi, quae nec a justitia aliena, et illis utilia sint, contra Apocau- chum cubiculi praefectum multas in eum calumnias et sycophantias consuisse, aliosque impuros ac sceleratos assumpsisse, qui et Augustam circum- scripserunt, et hocce bellum incenderunt, unde jam mille calamitates natae, et plures his nascituræ sunt, nisi Deus in caelo id restinxerit, eorum im- probitatem execratus, Cantacuzenum potius et virum justum, et defuncti imperatoris liberis Ro- manisque universis consulentem mihi sequendum censui. Quem cum modo in misera et acerba for- tuna sua (utpote a suis proditum) ad Triballorum principem profectum audiamus, haud æquum est nos labascere, et ad seditiones atque dissidia con- versos pro mancipiis nosmet hostibus turpiter dedere, sed animis consentientes imperatrici Irene ac nobis mutuo sacramenta dicere, nullum no- strum neque bonorum multorum pollicitatione il- lectum, neque multorum malorum invectione com- pulsum, illi ejusque liberis, aut inter nos insidia- turos: sed omni ratione et una mente in hostem pugnaturos, fidemque germanam ac puram impe- ratori servaturos. Quin etiam certos homines ce- derit ad eum mittendos iudico, qui doceant nos pro ipso, charissimisque ejus filiiis, et uxore omnia semper et facere et pati constituisse: ut de nobis hæc audiens lætetur, deque tanta benevolentia gratias agat. Nec enim parum de nobis sollicitum esse credendum est, sed variis distractum cogita- tionibus suspicari, ut est verisimile, nos igna- via torpentes certare amplius non audere. Hac- tenus Comitopulus. Quem mox excipiens Batatzes, 506 et dicta laudare, et ut prudentissima atque consultissima suffragio suo approbare, et juramenta urgere. Irene vero imperatrix, et Asanes frater, Comitopuli cohortationem ex divino afflatu existi- tisse rati, ut ad dimicandum omnes acuerent (pro- pterea quod qui prius suspecti erant, tantam nunc

erga imperatorem animorum inclinationem praeferabant) magnis levati angoribus, cum et caeteri idem omnes sentirent, sacramenta concipi jussurunt; primusque se imperatricis frater obligavit. Iuterea quidam Bratilus nomine ab imperatore adveniens, non ille quidem litteras, sed ceram annulo ejus signatam, fidei causa afferebat. Ille primum imperatricem adiens, salutem dicit; deinde alios quoque verbis imperatoris salutem, et de Gynæocastro narrat (cujus gratia se missum autumabat), non ut revera contigerant, sed obiter admodum, et quomodo non multum terroris sese daturum existimabat. Adjiciebat, turbatione non modica inter milites suborta, post protostratoris, aliorumque secessionem, quod domestica damnae terre non potuissent, audito Cralem haud procul abesse, imperatorem pro veteri amicitia ad eum profectum esse; ibi libenter, valdeque committer et benevole susceptum, et auxiliaribus copiis magnis ac fortibus auctum esse: putareque se, nunc iter versus Didymotichum tenere, et brevi coram affuturum, seque praemissum, ut gesta nuntiaret: ne, si aliter quam pro veritate et multis cum additamentis audirent, turbarentur. Nec cunctandum, sed datis sibi de statu ipsorum litteris, ad imperatorem se remittendum affirmabat, qui in multa de ipsis cura versetur, quippe cui in eo sint omnia, ut res eorum cognoscat. Dicebat item, epistolam se ab eodem accepisse, eadem quae narrasset continentem. Caeterum multis per viam occurrentibus timuisse, ne interceptus, propter eam aliquid calamitatis perpeteretur, et negotium ad nihilum caderet, atque ideo conscidisse; signum solum fidei faciendae retinuisse, quod cavo oris inditum, salutantes posset effugere. Ejus dicitis solatii ac levamenti plenius adjuncta fides, quod scirent hominem nec alias ad mendaciam ex levitate componenda ingeniosum fuisse. Res vero secus erat quam ille memoraverat. Quando enim Gynæocastri ab imperatore defectio, tantaque confusio ac perturbatio incidit, quoniam et ipse

507 aderat, cum pluribus sui similibus ad hoc constitutus, ut si quo opus esset imperatori occulte mittere litteras, ipse ferret qui propter vilitatem suam facile lateret, accedens rogavit ut quoniam tempore exclusus scribere litteras non posset, signum ex annulo impressum daret, quo sibi gesta memorantur Didymotichenses crederent. Tempestive locutum arbitratus imperator ita fecit. Bratilus ergo his Didymotichum nuntiatis, rursum ab imperatrice caeterisque accepta epistola ad imperatorem est reversus.

ὅτων ἰδεῖτο βασιλέως, ἐπεὶ μὴ γράφειν δύναίτο διὰ τὴν ἀκαιρίαν, σφραγίδα παρέχειν ἐκ τοῦ δακτυλίου ἐν ᾗ πιστεύεσθαι ἀπαγγέλλοιτο τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ περὶ τῶν γεγενημένων· νομισσας δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς προσήκοντα εἰρηκῆναι τῷ καιρῷ, παρέειχε. Μπρατίλιος μὲν οὖν τοιαῦτα τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ ἀπαγγέλλας, γράμματά τε αὐθις παρὰ βασιλέως καὶ τῶν ἄλλων λαβὼν, ὤρθετο πρὸς βασιλέα.

Α αὐτὸς, καὶ ἐπέσπευδε τοὺς ὄρκους. Εἰρήνη δὲ ἡ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀσάνης, τὴν Κομιτοπούλου παραίνεσιν νομισάντες θεόθεν κεννησθαι, ἐν εἰρήνῃ παρὰ πάλῃ πρὸς τοὺς ἀγῶνας, τὸ τοὺς ὑπεπευθεμένους τουτουσί, οὕτως ἔχοντας εὐνοίας φαινεσθαι πρὸς βασιλέα, τῶν πολλῶν ἀναπεύσαντες φροντίζων, καὶ ἐπιζητιάζοντες τὴν βουλήν, ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασιν ἐδόκει, τοὺς ὄρκους ἐκέλευον τελεῖσθαι: καὶ ἐτελοῦντο, πρῶτου τοῦ τῆς βασιλείδος ἀδελφοῦ ἑμωμοκότος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελείτο, ἦκει τις ἐκ βασιλέως Μπρατίλιος ὄνομα: ὃς γράμματα μὲν οὐκ εἶχε, κερὶν δὲ ἐσφραγισμένον τῷ δακτυλίῳ τοῦ βασιλέως ἀξιοπιστίας ἕνεκα. Καὶ πρῶτα μὲν προσηγόρευε βασιλεῖα παρὰστάς: ἔπειτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ βασιλέως: διηγείτο τε τὰ περὶ Γυναϊκάστρου, οὐχ ὅν ἐγένετο τρόπον, ἀλλ' ὑπεριμένως μάλιστα, καὶ ὡς ἂν ὤρετο οὐ σφόδρα θορυβῆσαι. Πρὸς τοῦτο γὰρ ἔφασκε παρὰ βασιλέως ἐκπεμφθῆναι. Ἐπειτα καὶ τοῦτο προσετίθει, ὡς παραχῆς οὐ μικρὰς περὶ τὴν βασιλέως στρατιάν γεγενημένης, καὶ προτοστράτορός τε καὶ ἄλλων ἀποστάντων διὰ τὸ μὴ τὴν οἰκίαν ζῆμίαν φέρειν δύνασθαι, περὶ Κράλη πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ὡς διατρέβοι ἔγγυς, γένοιτο πρὸς αὐτὸν κατὰ φίλιαν παλαίαν. Ἐκεῖνου δὲ ἀσμίμως ὑποδεξαμένου καὶ μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ εὐνοίας καὶ στρατιάν πολλήν τε καὶ ἀγαθὴν παρεσχημένου κατὰ συμμαχίαν, νῦν πρὸς ἑδοιορίαν εἶναι οἴεσθαι, καὶ ἀφίξεσθαι μετὰ μικρὸν· αὐτὸν δὲ πεμφθῆναι πρότερον ἀπαγγελοῦντα τὰ γεγενημένα, ὡς ἂν μὴ διεφθαρμένως πυθόμενοι καὶ

Β μετὰ πολλῆς προσθήκης θορυβῆσθε· ἤξιον τε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ παρασχομένους γράμματα, περὶ αὐτῶν ὅπως ἔχουσι δηλοῦντα, αὐθις εἰς βασιλέα ἀποπέμπειν. Πολλὴν γὰρ αὐτῷ περὶ αὐτῶν φροντίδα εἶναι, καὶ τοῦ παντός τιμᾶσθαι τὸ πυθέσθαι τε περὶ αὐτῶν. Ἐφασκε δὲ καὶ παρὰ βασιλέως γράμματα λαβεῖν, ἃ καὶ αὐτὸς εἶπε περιέχοντα· πρὸς τὴν ἑδοιορίαν δὲ πολλῶν συντυγχανόντων, δεῖσα; μὴ ἄλλῃ καὶ αὐτὸς τε δι' ἐκείνα εἰς πείραν ἔλθῃ πολλῶν κακῶν, καὶ ἡ πράξις κωλυθῆ, τὰ γράμματα ἀφανίσαι, τὴν σφραγίδα δὲ μόνην ἀξιοπιστίας ἕνεκα φυλάξαι, δυναμένην ἐπὶ τὰ κόλλα τοῦ στόματος τοὺς ἐρουνώντες διαδιδράσκειν. Ὅ μὲν οὖν τοιαῦτα λέγων ἐπιστάετο, καὶ πολλὴν παρείχετο παραψυχὴν, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας ἐπακούφιζεν. Ἦδαισαν γὰρ αὐτὸν οὐδὲ πρότερον εὐφρῶς ἔχοντα διὰ κούφότητα περὶ τὸ πλάσματα συντιθέναι. Τὰ δὲ οὐκ ἴσαν, ὡς ἀπήγγελλον. Ἄλλ' ἦνικα ἐν Γυναϊκάστρῳ ἡ περὶ βασιλέα ἐγένετο ἀποστασία, καὶ σῆχυσιν δεινῆ, καὶ ἀταξία ἦν περὶ τὴν στρατιάν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς παρῆν εἰς τοῦτο τεταγμένος σὺν πλείοσιν ἑτέροις τοιούτοις, ἐν ᾧ ποῦ δεῖοιτο βασιλεὺς ἀγγελίαν κρύφα πέμπειν, αὐτὸς διακομίζοι διὰ τὴν εὐτέλειαν λαυθάνων, προσελ-

Γ

Δ

CAPUT XLVII.

Suburbana populus in oppidum insurgit : praesidium erumpit, hostem fugat, qui per varias urbes dispergitur. Aedes destruantur. Episcopi vaticinium evenit. Proceres Triballos promissi auxilii paenitet ; obsidem filium requirunt. Liberus filiam suam Manuelli Cantacuzeni filio desponderi cupit. Utrique petitioni imperator annuit. Liberus voto politus laetatur.

Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας δῆμος ἄ οὐ πολλῶ ὕστερον οὐκ ἀνεκτὸν ἠγούμενοι, εἰ μὴ τὰ ἴσα καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις δῆμοις δρῶεν καὶ διαφθεύροιεν τοὺς δυνατοὺς, τῶν ἀρχόντων αὐτοῖς μὴ συνειδόντων, νυκτὸς ἐπὶ τὴν στάσιν ἀλλήλους παρορμησάντες καὶ καθοπλισάμενοι ὡς εἶχον πάντες ἅμα ἔω πρὸς τὰς πύλας ἐλθόντες, ἐτειχομάχουν, καὶ πάντας ἠπειλοῦν ἀποκτείνειν τοὺς ἔνδον, εἰ μὴ ἐκόντες προσχωροῦσιν· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φείσεσθαι μὴ ἀποκτείνειν. Ἀσάνης δὲ καὶ ἡ ἔνδον στρατιὰ ἠγγράμμενοι δεινὸν εἰ μετὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς ἐκ τῆς ἄλλης ἀρχῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς καὶ παρὰ τῶν οἰκείων πολιορκοῦντο, ὀπλισάμενοι καὶ αὐτοὶ καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας συνεπέλεκοντα τῷ δῆμῳ ἐξεληθόντες. Ἐκεῖνοι δὲ οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἀντισχόντες πρὸς τὴν μάχην, ἐφευγον ὡς εἶχον, παῖδας καὶ γυναῖκας μόνως ἀναλαβόντες· καὶ διεσκεδάσθησαν κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις μηδὲν ἐπιφερόμενοι ὧν εἶχον πλῆθυντων ὀλίγων, οἱ διὰ τὸ μὴ συμμετεσχηκέναι τῆς στάσεως τοῖς ἄλλοις μένειν συνεχωρήθησαν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν. Ἢ στρατιὰ δὲ τὰς οἰκίας τῶν φυγόντων διεπόρθουν, καὶ πάντα εἰσεκόμζον ἐντὸς τειχῶν. Ὀλίγω δὲ ὕστερον καὶ τὰς φυλώσεις καθαιρούντες, ἐχρῶντο πρὸς τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἤδη πολιορκούμενοι. Ἢ γὰρ ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ ἄκρι μὲν οἱ ἔξω Διδυμοτείχου πρὸς τοὺς ἔνδον ὠμοφρόνουν, οὐδὲ ἐγγὺς γενέσθαι ἐπεχειροῦν· ἀλλὰ εἰσβάλλοντες, τὰ πόρρω διεπόρθουν, καὶ ὡς τάχιστα ἀνεχώρουν. Ἐπεὶ δὲ ἡ στάσις γένοιτο καὶ ἐκπολεμωθεῖεν τοὺς ἔνδον οἱ ἐκτὺς, αὐτοὶ τε ἐφθάρησαν παντάπασιν ἀνάστατοι γεγενημένοι, καὶ οἱ ἔνδον τὸ πολὺ τῆς δυνάμειος ὑπαιρεθέντες, ἀσθενεῖς τε ἦσαν, καὶ οὐκέτι πρὸς τοὺς πολέμους ἀξιόμαχοι. Ὅθεν κἀκεῖνοι ἐπιόντες καὶ στρατοπεδεύομενοι, ἐγγὺς διεκαρτέρουν. Οἱ μὲντοι ὑπολειπόμενοι τοῦ δήμου ἐν Διδυμοτείχῳ, τῶν οἰκημάτων ὑπὸ τῆς στρατιᾶς καθαιρεθέντων, αὐτοὶ τοὺς λίθους ἐκκαθαίροντες, πρὸς λαχανισμὸν ἐχρῶντο τῷ χωρίῳ. Καὶ τέλος ἤδη εἶχε τὸ περὶ τοῦ χωρίου τούτου τῷ μητροπολίτῃ τῆς αὐτῆς πόλεως ὀλίγω πρότερον προσηρημένον. Ἐτι γὰρ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν εἰς τὴν ἑσπέραν ἐστρατείαν παρασκευαζομένου, ἐδόκει δεῖν διὰ τὸν πόλεμον περὶ τὴν ἔξω συνοικίαν τάφρον περιελαύνειν, ἵνα μὴ βλάβη ἡ εἰσοδος τοῖς πολεμίοις εἴη, εἰ ποτε εἰσβάλουσιν. Διανενημημένης δὲ τῆς τάφρου κατὰ πατρίαν παντὶ τῷ δήμῳ, ὥστε ἀνορύττειν, καὶ τοῖς ἐν τῷ κλήρῳ τῆς ἐκκλησίας πᾶσι παρείχτο μερὶς. Δυσχεραίνοντων δὲ ἐκείνων διὰ τὸ πονεῖν, καὶ προσαγγελλόντων τῷ μητροπολίτῃ τοὺς ἐπὶ τὰ ἔργα ἀναγκάζοντας, Οὐδὲν μὲν, εἶπεν ἑκεῖνος, τὰ τοιαῦτα πρὸς τὸν πόλεμον λυσιτελήσει. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ ὁ περιποιῶνται χωρίον, πρὸς λαχανισμὸν ἐπιτηδεύει· ἔξιν. Τοῦ δὲ μὴ δοκεῖν αὐτοὺς τοῦ κοινῆ λυσιτελοῦντος ἀμελεῖν, ἐκέλευε τὰ ἐπιτεταγμένα

At plebs suburbana Didymotichi non multo post minime ferendum putans, si non etiam alios populos aemulata, potentes interficeret, praefectis iurudentibus, noctu ad tumultum inter se cohortati, armatique ut poterant, omnes, bene mane ad portas procedunt, muris oppugnationem inferunt : minantur oppidanos omnes perempturos, ni se dederint : sic enim vix tamen manus a caede cohibituros. Hic Asanes et praesidium rem periculosam rati, si praeter Byzantios et alios aliunde ex imperio contractos etiam a domesticis obsiderentur, accincti et ipsi, portis apertis cum populo conficturi erumpunt. Qui nec aliquand'u saltem impetum sustineus, fugit ut potuit, filii et uxibus tantum assumptis ; nihilque aliud rerum suarum secum asportans, per alias urbes dissipatus est. Paucis, quod seditionis participes non fuissent, domicilia sua habitare permisissum. Milites fugitivorum domibus direptis, totam praedam in urbem intulerunt. Brevi intervallo etiam materiationem destruentes, ea a Byzantiis jam obsessi, ad focum usi sunt. Nam Byzantii quandiu Didymotichenses suburbani cum oppidanis voluntatibus congruebant, ne pedem quidem propius ferre audebant, sed remotiora agri depopulantes, properato se in stativa recipiebant. Tumultu autem et seditione conflata suburbani urbanos hostilem in modum aggressi, et ipsi omnino sedibus suis pulsati perierunt, 508 et urbani imminutis magnopere viribus, pugna hostibus pares amplius non erant. Unde illi, Byzantii, inquam, propius accedere, et locatis castris perseverare non dubitarunt. Ex Didymotichensibus suburbanis restantes, vicinorum aedibus a milite everais, ipsi lapides et rudera efferebant, et per areas illas oluscula serchant. Et jam evenerat, quod de hoc loco ipsius urbis metropolitae non ita pridem vaticinatus fuerat. Nam dum se Cantacuzenus ad expeditionem occidentalem adhuc instrueret, suburbana ad hostem arandum fossa debere circumdari decernebat. Tributim igitur toti populo, et clericis Ecclesiae ad fodendum pars describatur. Quibus, clericis puta, laborem indignantibus, et exactoris operum ad episcopum deferentibus, ille hanc fossam bello nihil profuturam praedixit. Quem enim locum servare et custodire niterentur, brevi operum sationi idoneum habituros. Verum enim vero ne commodum publicum parvipendere videretur, jussit imperata fieri. Cum non diu post eventus respondisset, Didymotichenses in memoriam praedictionis regressi, virum de ea suspexerunt. Porro a Crate Cantacuzeno adjuvando designati, jamque parati, et ad opus accessuri, dominum suum conveniunt, haud utile se et illum sibimetipsis consilium ini-

visse autumant, quando tam incaute florem ac nervum potentiae suae Cantacuzeno tradidissent. Si enim pace cum Anna imperatrice clam composita ipsis insidietur, nec insidias praesentientes occidat, quid reliquum, nisi ut regressus liberos et conjuges eorum in servitutem abripiat, unversumque Triballorum principatum sibi subiciat? ideo tum demum juvandum (si ipsorum egeat auxilio) quando juniorem filium apud eos obsidem reliquerit: sine obsidibus non juvandum. Sic enim cupide una militaturos, nullamque in futurum malam spem de eo concepturos. Liberus autem privatim Cralem orare, imperatori auctor esset, ut is Manuelli juniore filio ipsius Liberi filiam desponderet: audisse enim Syrgen sponsalia inter ejus filiam et Manuelem hunc, cui eam, Andronico imperatore adhuc in vita manente, despondisset, belli causa rescidisse. Et videbantur Crali quoque duces aequum et bonum postulare. Quamobrem quid velint, imperatori renuntiat; hortatur ut eis obsecundet; **509** hac enim ratione impigre militaturos. Separatim vero de Liberi filia cum filio ejus nuptiis consocianda rogat, et monet, ne quod sit inter ambos ex generis claritate discrimen, sed quantum in praesens efficere hac via possit, intueatur. Nam praeterquam quod et aliis Triballis haec nuptiae jucundae sint futurae, etiam Liberum ipsum non socium modo et amicum, sed et servum plane ipsius fore, omniaque ejus utilitati prompte postpositurum, quod ipsemet polliceatur. Haec res, ut apparebat, magnum Crali aequitatis et candoris testimonium dabat, quod dynastarum suorum potentissimo cum imperatore se conjungente, adeoque manifeste omnia illius causa facturum pollicente, si is tantum filiam ipsius filio suo collocaret, nihil suspicaretur mali, nec praepedire negotium tentaret, sed adjuvaret magis. Verum istuc non tam aequitati Cralis, quam Liberi opulentiae, magnaeque inter Triballos potentiae adscribendum, propter quam et ipse Crales eum offendere timebat. Haec igitur ille, cum et Liberus adesset, apud imperatorem disseruit: qui quod tum illud, tum hoc in praesentia conducere videbat, neutrum recusabat, et ita suspicionem de sociis aliquando laedendis, aut per insidias appetendis eximebat: nescire enim se amicos sic remunerari, quando constaret, nec apertis hostibus unquam insidiatum: et affinitatem cum Syrga non priorem disuisse; sed eo generum abdicante, causa nihil esse, cur non et ipse aliam filio suo uxorem jungeret; praesertim cum nondum sic astrictum fuerit matrimonium, ut dissolvere non liceret. Si juramentum intercessisset, nulla de causa id distracturum fuisse. Proinde dimittere se filium, simul generum futurum Libero, simul propter copias sociales, ut ne quid ab se insidiarum metuat; non sic tamen, ut apud eos omnino semperque maneat, sed ubi pater revocaverit, redeat. Liberus ut imperatorem de connubio annuisse cognovit, eum ado-

A πράττειν. Ὡν ὀλ.γψ υστερον ἐκδάντων, ἀνεμιμνήσκοντό τε οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ, καὶ ἐθαύμαζον τὸν ἄνδρα τῆς προαγορεύσεως. Οἱ μὲντοι παρὰ Κράλῃ βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ ἐπιτεταγμένοι συμμαχεῖν, ἐπεὶ παρεσκευασμένοι ἤδη ἦσαν, καὶ ἐμέλλον ἔργου ἔχεσθαι, τῷ σφετέρῳ δυνάστῃ προσελθόντες, οὐ λυσιτέλουντα ἔφασαν σφᾶς τε αὐτοὺς κάκεινον βεβουλεῦσθαι περὶ ἐαυτῶν, οὕτως ἀπερισκέπτως τὸ κράτιστον τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐγχειρίσαντας Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεὶ. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος διαλύσεις θέμενος πρὸς Ἄνναν τὴν βασίλισσα κρούφα ἐπιβουλεύσειεν αὐτοῖς, καὶ διαφθερεῖ μὴ προαισθηθέντος τὴν ἐπιβουλήν, τί λοιπὸν ἦ ἐπανελθόντα παῖδας καὶ γυναῖκας ἄγειν ἐπὶ δουλείᾳ, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν Τριβαλλῶν ἀρχὴν ὑποποιεῖσθαι; δι' ἃ οὐ χρῆναι χωρὶς ὀμῆρων ἐκείνῳ συμμαχεῖν· ἀλλ' εἰ τι δέοιτο τῆς αὐτῶν ἐπικουρίας, τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν ὀμνεύοντα καταλιπεῖν παρ' αὐτοῖς· οὕτω γὰρ προθύμως συστρατεύσεσθαι, καὶ μηδεμίαν πρὸς τὸ μέλλον πονηρὰν ἐπιβία σχήσειν. Λίθερος δὲ ἰδίᾳ εἶδειτο Κράλῃ, πείθειν βασίλισσάν τὴν ἐκείνου θυγατέρα Μανουὴλ τῷ νεωτέρῳ υἱῷ κατεγγυᾶν· πυθέσθαι γὰρ περὶ Συργῆ, ὡς διαλύσειε τὸν γάμον θυγατρὸς; διὰ τὸν πόλεμον, ἦν ἐστὶ περιόντος Ἀνδρονίκου βασιλέως· τοῦτον δὲ κατηγγύησε τῷ Μανουὴλ· καὶ ἐδόκει κάκεινῳ δίκαια καὶ συμφέροντα ἀξιοῦν τοὺς στρατηγούς. Διδ καὶ ἀπηγγέλλε βασιλεὶ τὰ παρ' ἐκείνων εἰρημμένα, καὶ συνεβούλευε πείθεσθαι αὐτοῖς, τοῦτον τρόπον προθύμως συστρατευσόμενοις. Ἐδεῖτο τε ἰδίᾳ καὶ περὶ Λιθέρου τῆς θυγατρὸς ἐπὶ γάμῳ συνάπτειν τῷ υἱῷ· καὶ μὴ τὸ διάφορον ἀμφοῖν τῆς εὐδοξίας, ἀλλὰ τὴν συντέλειαν ἦν πρὸς τὰ παρόντα συντέλεσειε, σκοπεῖν. Πρὸς γὰρ τῷ καὶ τοῖς ἄλλοις Τριβαλοῖς πρὸς ἡδονὴν τὸν γάμον εἶναι τοῦ παιδός, ἐστὶ καὶ Λιθέρον αὐτὸν οὐ σύμμαχον ἔξειεν ἐστὶ καὶ φίλον, ἀλλὰ δοῦλον ἀκριβῶς, καὶ πάντα προσηόμενον προθύμως ὑπὲρ τῶν αὐτῷ λυσιτελούντων, οὕτω γὰρ ἐπαγγέλλεσθαι καὶ αὐτόν. Ἐδόκει μὲν οὖν πολλὴν ἐπιείκειαν καὶ εὐγνωμοσύνην τὸ τοιοῦτο Κράλῃ συμμαρτυρεῖν, εἰ τοῦ παρ' αὐτῷ δυνατωτάτου βασιλεὶ προστιθεμένου, καὶ οὕτω φανερώς ὑπὲρ ἐκείνου πάντα ποιήσειεν ἐπαγγελομένου, εἰ πείθειτο μόνον τὴν ἐκείνου θυγατέρα συνοικίσειν τῷ υἱῷ, μήθ' ὑποπτεύειν αὐτὸς, μήτε κωλύειν ἐπεχειρεῖν, συνέπραττε δὲ μάλλον. Τοῦτο δὲ οὐ μάλλον τῆς ἐπεικειας Κράλῃ ἦν, ἢ τῆς Λιθέρου περιουσίας καὶ τοῦ μέγλα δυνάσθαι παρὰ Τριβαλοῖς, ὥστε καὶ αὐτὸν προσκροῦσιν ὀρθῶς εἶναι. Ὁ μὲν οὖν Κράλης τοιαῦτα πρὸς βασίλισσάν διεξῆκει, παρόντος καὶ Λιθέρου. Βασιλεὺς δὲ ἐπειθετο πρὸς ἀμφοτέρους, λυσιτελοῦντα ὁρῶν ἐν τῷ παρόντι, καὶ τὴν τε ὑποψίαν ἀπωθεῖτο, ὡς ἀδικήσεις ποτε καὶ ἐπιβουλεύσεις τοῖς συμμάχοις. Οὐ γὰρ τοιαύταις αὐτὸς ἐπίστασθαι τοὺς φίλους ἀμείβεσθαι εὐεργεσίαις, ὅπου γε καὶ τοῖς πολεμοῦσι φανερώς οὐδέποτε ἐπιβουλεύων ἐφάνη. Καὶ τὸ πρὸς Συργῆν κῆδος οὐκ αὐτὸς διαλύειν πρῶτος ἔφασκεν· ἀλλ' ἐκείνου ἀπειπαμένου μηδεμίαν αἰτίαν εἶναι, εἰ καὶ αὐτὸς ἐτέραν τῷ υἱῷ ἀρμόσεται. Καίτοι γε οὐδ' εἰς τοσοῦτο δεσμῶν ἔκειν τὸν γάμον, ὥστε μὴ

ἐξείναι διαλύειν. Εἰ γὰρ μέχρι-δρκων προσχώρει, ἐξ
οὐδεμιᾶς ἂν αἰτίας ἐπεχείρησε διασπᾶν αὐτόν. Τοι-
γαροῦν ἀφίενται τὸν υἱὸν ἅμα μὲν γαμβρὸν ἐσόμενον
Λιβέρῳ, ἅμα δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς ἕνεκα τοῦ θαρραῖν
αὐτῷ, ὡς οὐδέποτε ἐπιβουλεύσεις, μὴ μέντοι παν-
τάσασι διατριβῆιν παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπανήκειν πρὸς αὐτὸν ἦνίκα ἂν καλοῖη. Λίβερὸς δὲ ἐπεὶ ἀκούσεται
βασιλέα πεπεισμένον πρὸς τὸ τὴν ἐκείνου θυγατέρα ἄγειν τῷ υἱῷ, προσεκύνει τε καὶ ἡσπάζετο τὸν βα-
σιλέως πόδα, καὶ πολλὰς ὠμολόγει χάριτας ἐκείνῳ τε τῆς εὐεργεσίας, καὶ Κράλῃ τοῦ συνεπιλαθέσθαι
πρὸς τὸ ἔργον. Τοῦτο δὲ λόγοις μόνον συντιθέτο ψιλοῖς· ὄρκοις δὲ ἢ δεσμοῖς τισὶν ἄλλοις πρὸς τὸν
γάμον οὐκ ἐχρήσαντο.

510 CAPUT XLIX.

Imperator cum auxiliis Pheras venit. Syrges fit Armeniorum rex jure paterno. Pheræi deditioem pertinaciter recusant. Ducum et exercitus morbi et funera. Apocauclus Christopolim præsidia mittit. Triballos abiturientes imperatoris pudor retinet. Rômani tumultuantes ab eodem amice increpantur. Facta potestate plurimi ab eo Christopolim discedunt. Ducum ibidem perjurium. Transfugarum ad imperatorem reversio.

Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν στρατιάν παραλαβὼν ἤδη πα-
ρεσκευασμένην περὶ θέρους ἐκβολὰς ἅμα καὶ Κράλῃ
μετὰ γυναῖκός παρεπομένου ὄχι τῆς Ῥωμαίων
δρων ἡγεμονίας. Ἐκείνοι μὲν οὖν, ἀνεχώρουν συν-
ταξάμενοι. Βασιλεὺς δὲ τὴν τεταγμένην ἔχων στρα-
τιάν, ἐστρατοπέδευσε ἐν Φεραῖς, καὶ διήγαγεν ἐπὶ
τρισὶν ἡμέραις διαλεγόμενος Φεραίοις περὶ τοῦ προ-
σχωρεῖν αὐτῷ. Συργῆς γὰρ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν
ἐκ Γυναϊκοκάστρου Φεραῖς ὀλίγον ἐνδιαιτῆσας, ἦλθε
πρὸς Βυζάντιον. Κάκειθεν εἰς Ἀρμενίαν ἀπεχώρη-
σεν, Ἀρμενίων ἐπὶ τὸ σφίσιν ἄρχειν αὐτὸν προσκα-
λεσαμένων ἐκ πατρῶου προσηκούσης αὐτῷ κλήρου
τῆς ἀρχῆς. Φεραῖοι δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἢ πρότερον
ἦσαν βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ παρεσκευασμένοι
πολεμεῖν, καὶ τοὺς προσιόντας ἐπὶ τῷ διαλέγεσθαι
λιθοῖς ἐβαλλον καὶ βέλεσιν ἀπὸ τῶν τοιχῶν. Ὅθεν
καὶ ἡ στρατιὰ ὡς πολεμίων ἀδέωσ τὴν χώραν διε-
πόρθουν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, Βράκτος τῶν
ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς ὁ διαφορώτατος, ἐνόσησε,
καὶ διακατέρησεν ἐκεῖ ἡ στρατιὰ ἐστρατοπεδευ-
μένη μίαν ἡμέραν ἐπὶ δέκα. Ἐπεὶ δ' ἐκείνος ῥάων
ἦν, Λίβερὸς κατεῖχετο τῇ νόσῳ, καὶ ἔδει τοσοῦτον
χρόνον περιμένειν, ἢ καὶ πλείω. Ῥαῖσαντος δὲ ἐκαί-
νου, οἱ λοιποὶ ἐνόσουν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡ στρατιὰ
σύμπασα σχεδόν. Μάλιστα γὰρ ἐμφορούμενοι καὶ
κρεῶν, ὧν ἡ χώρα μάλιστα εὐπόρει, εἶτα ἀποθλι-
θοντες καὶ σταφυλάς, καὶ τοῦ ἀποθρόνοντος αὐτίκα
ἐμφορούμενοι, εἰς πυρετοὺς ἐνέπιπτον καὶ φθοράς.
Ἐπειτα ἀπέθνησκον κατεργαζόμενοι ὑπὸ τῆς νόσου.
Καὶ τῶν τε μάλιστα ἐν λόγῳ ἐτεθνήκασαν οὐκ ὀλίγοι,
καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ πεντακοσίους καὶ χιλίους,
Ῥωμαίων δὲ τῶν βασιλεῖ συνόντων οὐδὲ εἰς, οὔτε
μὴν ἐνόσησεν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ ἐπεὶ
ἐπέθετο τὸν Καντακουζηνὸν βασιλέα στρατιάν ἔχοντα
ἐκ Τριβαλῶν περὶ Φεράς ἐστρατοπεδευμένον εἶναι,
μέλλοντα εἰς Διδυμότειχον ἐπανήκειν, κατὰ τάχος
ἐπεμπε τριήρεις εἰς Χριστοπόλιν· ἅμα δὲ καὶ στρα-
τιάν ἐκ τῆς ἡπείρου, ὡς τὸ ἐκείσε τελεῖσθαι φυλά-
ξοντα· καὶ κωλύσοντας διαβαίνειν τὴν στρατιάν.
Ἦν γὰρ ὁ τόπος ἐπιτηδείως ἔχων εἰς φυλακὴν τὴν
ἐκ τῶν ὀπλιτῶν, οὐ διὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν μόνον,
ἀλλ' ὅτι καὶ κρημνώδης ὦν, δύσκολον τοῖς ἰσπεύει
παρεῖχετο τὴν δίοδον, μάλιστα εἰ καὶ ὑπὸ τινῶν

Præcipiti æstate imperator, Cræle cum uxore
usque ad confinia prosequentibus, ibique dicta
salute recedentibus, cum paratis et attributis sibi
copiis Pheras processit : ubi ad triduum manens,
cum Pheræis de deditioe egit. Syrges enim e
Gynæocastro reversus, non diu Pheris subsistens,
Byzantium petivit ; inde in Armeniam, ab Arme-
niis ad sceptrum, ei ex paterna sorte debitum vo-
catus, discessit. Pheræi nihilo magis quam ante ad
Cantacuzeni partes propendebant, et accedentes
ad colloquendum saxis ac telis de muro repelle-
bant : quare exercitus agrum ut hostilem secure
devastabat. Dum hæc aguntur, Bractus præstantis-
simus e ducibus morbo corripitur, mansitque eo
loci exercitus dies undecim. Postquam ei melius
est factum, Liberus ægrotare cepit, rursumque
diebus totidem, aut etiam pluribus illic hærendum
fuit. Ubi is quoque convaluit, reliquos duces ac
totum ferme exercitum valetudinis incommoditas
pervasis. Siquidem melle et carnibus, quibus regio
maxime abundat, fartii ac distenti, deinde ex uvis
compressis musto defluente obruti, in febres et
tabem incidebant : tum ita confecti interibant,
præsertimque honoratorum non pauci moriebantur.
De gregariis autem animas liquere supra mille
quingentos : Romanorum nemo ne tentatus qui-
dem est. Apocauclus Pheras dux, ut Cantacuze-
num cum copiis Triballicis, prope Pheras moran-
tem, Didymotichum reversurum rescivit, subito
triremes Christopolim, simulque ex continenti
manum ad murum ibidem custodiendum, et tran-
situ illum prohibendum misit. Erat enim locus
defensionis idoneus gravis armaturæ militi, non
propter muri altitudinem duntaxat, 511 sed
quia propter præcipitia quoque (potissimum si
prohibentium vis adesset) equiti perdifficilem
transitum efficiebat. Triballi propter morbum et
quotidiana multorum funera, ac præsertim, quod
murum seu munitionem illam a Romanis occupa-
tam intellexissent, Pheris in patriam redire sta-
tuerunt. Imperator cum eos a morbo tam male
affectos ad manendum cogere non posset, omni-
bus proceribus ac ducibus convocatis, eoshorta

tur, ne pusillo sint animo, neve hanc frustrationem in malis numerent; sed illud cogitantes, divina providentia universitatem administrari, et non posse a Deo quidquam fieri, quod non deceat fieri, boni consulerent, omniaque ab illo ad emolumentum suum fieri interpretarentur. Et nunc quidem, inquit, domum redibimus; non multo autem intercedente tempore rursus instructi, Didymotichum, si Deo placuerit, petemus. Triballi magnas imperatori de admonitione gratias agere. Etsi enim de reditu mire latentur, tamen imperatorem, si eo invito recedere viderentur, nolebant offendere. Romani stomachari, ac putare, se ad Acherontem ire compelli, tumultuantesque et seditione fermentes Christopolim abire velle. Imperator, eorum a se dissensionem meditatamque discessionem viciens, advocata concione eos admonet, non avaritia aut ambitione, sed ipsorum causa, qui rogassent, ne se ab Apocaucho sacri cubiculi praefecto ad servitutem et mortem rapi pateretur. hoc periculum subiisse. Deinde in memoriam eis redigit, quae in ipso belli principio, dixerit: nec justum, nec pium videri, nunc quidem se ad imperium capessendum invitari, et hanc unicam salutis viam censeret; postea vero, si res secus eant, se discriminibus circumventum deserere, uno quoque diffugiente, quo illum sperata vocet utilitas: rursusque admonet, ne trepidant animis, neve ob labores et pericula desperationi cedant, sed pro eo ac ingenuos deceat, excelsa et interrita mente, mala istaec tolerent. Haud enim quidquam insigne, et laudabile citra laborem (6) a quoquam feliciter geri. Sin adversis amplius resistere nequeant, iisque penitus succubuerint, oblitique convitiarum ac reprehensionum, quibus Gynaecocastri abeuntes insectati sint, idem modo ipsi cupiant, primum quidem etiam ipsos jure incusandos, qui promissa sefellerint, timidique et ignavi appareant, quando sibi opera sua plurimum prodesse debuerunt. **512** Deinde, se invitos non retenturum: nec enim inde ab initio se ullum coegisse, at se potius quae nolisset, facere coactum. Sed quibus quidem suave esset labores secum et pericula, et si necesse foret, mortem quoque praebonis, quae apud hostes apparet, amplecti, propius ad se accederent, ut scire posset, quorum operam suo tempore, ac Deo opitulante digna remuneratione compensaret. Qui discriminis societatem detrectarent, abirent. Secundum haec statim in duas partes discessum est, et plures quidem imperatorem adorantes recesserunt; plus quingenti fortunam cum eo experiri constituerunt. Quibus de amore et fide germana erga se gratias actis, cum illis reliquiis ad Triballos reversus est. Desertorum pars major du-

A κωλυοιντο. Οἱ Τριβαλλοὶ δὲ μάλιστα μὲν διὰ τὴν νόσον, καὶ τὸ πολλοὺς ἀποθνήσκειν καθ' ἡμέραν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πυθέσθαι τὸ τεῖχος ὑπὸ Ῥωμαίων κατεχόμενον, ἀναστρέφειν ἔγνωσαν ἐκ τῶν Φερῶν πρὸς τὴν οἰκείαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ βιάζεσθαι οὐκ ἔβην οὕτω πάσχοντας κακῶς ὑπὸ τῆς νόσου, τοὺς ἐν τέλει πάντας καὶ ἡγεμόνας συναγαγὼν, παρήγει μὴ ἄθυμειν, μηδὲ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὡς τι τῶν δεινῶν λογιζέσθαι· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐνθυμουμένους, ὡς πάντα μὲν Θεοῦ προνοίᾳ διοικεῖται. Ἀδύνατον δὲ τι τῶν μὴ δεόντων ὑπ' ἐκείνου πράττεσθαι πάντα στέργειν, ὡς μάλιστα λυσitelῶς ἡμῖν πραττόμενα παρὰ Θεοῦ. Καὶ τὸ νῦν μὲν ἔχον, ἐπανελευσόμεθα πρὸς τὴν οἰκείαν. Ὀλίγω δὲ ὕστερον πάλιν παρασκευασάμενοι, ἐλευσόμεθα εἰς Διδυμοτείχων, ἂν φίλον ᾖ Θεῷ. Οἱ μὲν οὖν Τριβαλλοὶ πολλὰς χάριτας ὡμολόγουν βασιλεῖ πρὸς τὴν παραίνεσιν. Καὶ γὰρ τοὶ μάλιστα χαίροντες πρὸς τὴν ἐπάνοδον, ὅμως μὴ προσκρούειν βασιλεῖ ἐβούλοντο δοκούστας ἄκοντος ἀναχωρεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ ἐν δεινῷ ἐτίθεντο, καὶ οὐδὲν ἐνόμιζον ἀπεικνεῖναι τὴν ἔδδν ἐκείνην, ἣ εἰ πρὸς Ἀχέροντα βαδίζειν ἠναγκάζοντο, καὶ δεινῶς ἐθόρουθοντο καὶ ἐστασίαζον, πρὸς τοὺς ἐν Χριστουπόλει βουλόμενοι ἀποχωρεῖν. Ὅρων δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν διχόνοιαν αὐτῶν, καὶ τὴν μελετωμένην ἀποστασίαν, περιτησάμενος ἑαυτῷ καὶ ὑπομνήσας, ὡς οὐκ ἰδίας πλεονεξίας, ἢ τιμῆς ἐπιθυμίας, ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα δεομένων μὴ περιδεῖν, διαφθαρέντας καὶ δουλωθέντας Ἀποκαύχῃ τῷ παρακοιμωμένῳ τῶν ἀγῶνα ὑπελθεῖν. Ἐπειτα καὶ ὦν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου μάλιστα διαλεχθεὶς πρὸς αὐτοὺς, ὡς οὐτε δίκαιον, οὐτε ἄλλως εὐσεβές, νῦν μὲν πάντας πρὸς τὸ βασιλέα γίνεσθαι παρακαλεῖν, καὶ μίαν ταύτην ἔδδν σωτηρίας συνορᾶν, ὕστερον δὲ ἂν μὴ κατὰ γνώμην τὰ πράγματα ἐκβαίνει, καταλείποντας αὐτὸν ἐν τοῖς κινδύνους ἕκαστον ἀναχωρεῖν ὅποι ἂν δοκῇ συμφέρειν, αὐθις παρήγει μικροψυχεῖν, μηδ' ἀπαγορεύειν πρὸς τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ἀνδράσι πρέπουσαν γενναίους ἐπιδεικνυμένους εὐψυχίαν τε καὶ τόλμαν, καρτερεῖν ἐν τοῖς δεινοῖς. Οὐδὲ γὰρ τι τῶν μεγάλων καὶ ἐπαινουμένων ἀνευ πόνων ἂν ποτέ τι κατορθωθεῖη. Εἰ δ' ἤτηνται παντάπασιν ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἀντέχειν πρὸς αὐτὰ οὐκέτι ἰσθί τέ εἰσιν, ἀλλὰ τῶν προτέρων ἐπιληθημένοι λοιδορῶν καὶ μέμφων, αἱ τοῖς ἐκ Γυναϊκοκάστρου ἀποστάτας ἐβαλλον, πρὸς τὰ ἴσα ὤρμηται καὶ αὐτοὶ νοῦν, πρῶτα μὲν μέμφεσθαι αὐτοῖς δικαίως, ὡς τὰ ὑπεσχημένα παραβαίνουσι, καὶ φαινομένοις κακοῖς περὶ αὐτὸν, ἦνίκα μάλιστα ἔδει συνόντας ὠφελεῖν. Ἐπειτα οὐ κατασχέσειν ἄκοντας· οὐδὲ γὰρ, οὐδ' ἐξαρχῆς αὐτῷ τι πρὸς ἀνάγκην τι εἰργάσθαι· ἀλλ' αὐτοῖς μᾶλλον καὶ ἂ μὴ κατὰ γνώμην ἦν πρὸς ἀνάγκην πράττειν ἤγετο. Ἀλλ' οἷς μὲν ἰδὼ τοὺς μετ' αὐτοῦ πόνους καὶ κινδύνους καὶ θάνατον εἰ δίοι, τῶν

Jacobi Pontani notæ.

(6) Terentius
Non fit sine periculo facinus magnum et memo-
[abile].
Laborem gloriæ patrem vocavit Euripides. Vide

syntholas nostras in illud ex Georg. lib. 1: Labor omnia vincit improbus, ubi laborem ex oritur scriptoribus laudavimus.

παρά τοις πόλεμοις δοκούντων ἀγαθῶν ἀλλάττεσθαι, ἄ
 εἶναι πρὸς αὐτὸν, ἐν' εἰδείῃ καὶ αὐτὸς τίσι τὰς ἀμοι-
 θὰς τῶν πόνων ἀξία· καίρου καλοῦντος, καὶ Θεοῦ
 συναρμυμένου ἀποδοῦναι· τοῦ δ' αὐτῷ μὴ συγκιν-
 δυνεῦσιν ἀρρομένους ἀποχωρεῖν. Αὐτίκα τε εἰς δύο
 διηρῶντο· καὶ οἱ πλείους μὲν προσκυνήσαντες βα-
 σιλίᾳ ἀπεχώρουν· ὑπὲρ πεντακοσίου δὲ συγκιν-
 δυνεῦσιν εἴλοντο, οἷς καὶ πολλὴν ἐμολογήσας χάριν
 τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ πίστεως ἀδόλου, ἀνέστρεψε
 μετὰ τῆς ἄλλης στρατιᾶς. Τῶν δὲ ἀφεστηκότων οἱ
 πλείους μὲν ὁμολογίας χωρὶς προσηγόρησαν τοῖς ἐν Χριστουπόλει στρατηγοῖς καὶ προσεδέχθησαν ἀσμέ-
 νω· παρ' αὐτῶν ὅσοι δὲ μάλιστα ἐν λόγῳ ἦσαν, πέμψαντες ἤτουντο πίστει παρὰ τῶν ἀρχόντων. Οἱ
 δὲ ὠμυτοὶ μὲν, γνώμην δὲ εἶχον ὡς καὶ μετὰ τοὺς ὄρκους εἰς πείραν δξοντες πλείστον ἀλγειῶν. Ὡν
 εἶτε αὐτοὶ αἰσθόμενοι τῆς ἀπάτης ἐκ τῶν λόγων, εἶτε καὶ παρὰ τοῦ τῶν συνόντων μηνυθείσης, τὸν
 κίνδυνον διαδράντες αὐθις πρὸς βασιλέα ἐπανῆκον· βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὸ ἄσφατον τῆς γνώμης καὶ
 μικρὸψυχον ὀνειδίσας, αὐθις ἐφῆκεν αὐτῷ συνδιατρίβειν.

CAPUT L.

*Mendacium ducum apud Christopolim. Inde Byzantii publica letitia. Quod ibidem propter Cantacuzenum
 nulli perpressi, itemque in aliis urbibus Quæ contra illi faverent. Impunitas præfectorum per aliquot
 exempla, et cujusdam Persæ captivi humanitas in flagellatos. Impostor sacræ confessioni illudens.
 Iterum de victo Cantacuzeno gratiæ aguntur.*

Ἠ μέντοι ἐν Χριστουπόλει στρατηγοί, ἐπεὶ Τρι-
 βολῶν ἡ στρατιὰ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ
 Φερίων πρὸς τὴν οἰκίαν, πέμψαντες ἐν Βυζαντίῳ,
 βασιλίδι ἀπήγγελλον καὶ μεγάλῳ δουλῇ, ὡς ἄχρη-
 στοῦ διατειχίσματος μετὰ Τριβαλῶν ἐλθῶν ὁ Καντα-
 κουζηνός, διελευθῆν μὲν οὐ δυναθεῖν ἡμῶν ἰσχυρῶς
 ἀρρομένῳ. Ἀναστρεφύσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὅσοι
 Ῥωμαίων αὐτῷ συνῆσαν, καταλιπόντες ἦγον πρὸς
 τῆς, πλὴν δέκα πάντες· αὐτὸς δὲ ὑπ' ἀσχύνης
 ἀμυθήτου, ὅ τι χρῆσασθαι μὴ ἔχον αὐτῷ πρὸς
 Ἄδῳ ἦλθε τὸ ἱερὸν ὄρος, ὡς ἐκεῖσε τὴν βασιλείαν,
 ἦν ἀδίκως ἤρπασε καὶ παρανόμως ἀποθησόμενος,
 καὶ σχῆμα μοναχῶν περιθησόμενος. Εὐθὺς μὲν οὖν
 ἐν Βυζαντίῳ πανηγυρις ἦν λαμπρὰ καὶ ἑορτῶν ἡ
 χαριστάτη· καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὸ θεομήτορος Ὁδη-
 γητριᾶς τέμενος· ἐχώρουν πανθημεῖ, εὐχαριστήρια
 τῆς νίκης ἀποδύοντες, καὶ οἱ ἐν τέλει μάλιστα,
 εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι περὶ τοῖς πολλοῖς ὁμοίως. Καὶ
 οὐδὲς ἐτόλμα ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ καὶ οἱ μάλιστα
 τρυφῶντο καὶ ἐδυσχέραινον τὴν βασιλέως δυσπραγίαν,
 κάκεινοι τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀνάγκην εἶχον συνεορ-
 τάζειν, ἢ μᾶλλον συνασχημονεῖν, ἢ τῆς κατηφείας
 χαλεπὰς καὶ ἀπαραιτήτους παρεῖχοντο εὐθύνας. Οὐ
 γὰρ μόνον εἰ τις Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ συμ-
 πράττων φωραθεῖ, ἐκολάζετο ὡμῶς, ἀλλὰ καὶ εἰ
 τις πρὸς τὰ πραττόμενα μὴ ἡδέως διακείμενος,
 ἀλλὰ ἤθος ἐμφαίνων ἀποστρεφόμενος φωραθεῖ,
 τὰς ὁμοίας δίκας τοῖς ἐαλωκόσι ἐπὶ προδοσίᾳ φανε-
 ρῶς διδόναι ἦν ἀνάγκη. Καὶ πολλοὶ ἐκ τοιούτων
 αἰτιῶν ἀπώλοντο, οὐκ ἐν Βυζαντίῳ μόνον, ἀλλὰ
 καὶ παρὰ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἄχρι Θεσσαλονίκης.
 Τὰ γὰρ περαιτέρω καὶ πρὸς ἐσπέραν κοινῇ, οἱ τε
 δῆμοι καὶ οἱ δυνατοὶ τῶν πόλεων βασιλεῖ προσεῖχον
 Καντακουζηνῷ. Ὅθεν οὐδὲ πρὸς στάσεις ἐχώρησαν
 καὶ πολέμους ἐμφυλίους, ἀλλ' ἐν οἷς μάλιστα αἱ
 ἄλλαι μεγάλαις ἐχρήσαντο συμφοραῖς καιροῖς, ἐν
 τοῖς αὐταῖς πρὸς εὐνομίαν καὶ εἰρήνην διψοῦντο.

Verum enimvero duces Christopoli, postquam
 Triballi, et imperator Pheris retro redierunt, By-
 zantium ad Augustam et magnum ducem nuntia-
 tum mittunt, Cantacuzenum cum ad murum dis-
 cidentem venisset, ipsis fortiter propellentibus,
 transire non potuisse. Revertentibus autem in
 suam provinciam Triballis, quotquot ei militassent
 Romanos, omnes, extra decem, ad se transiisse:
 illum quid faceret nescientem, præ pudore incre-
 dibili ad sacrum montem Atho, ibi imperium,
 quod præter fas et ecelerate rapuisset depositu-
 rum, et monachum induturum concessisse. Con-
 festum Byzantii dies festus publice agi splendidis-
 sime, omniumque jucundissimus, et populus **513**
 certatim, in primisque principes, cæterique pe-
 dibus, plebeim in morem, Deiparæ flodegetriæ
 templum concursare, eique victoriam gratulari,
 Nec vero quisquam huic gratulationi decesse au-
 debat. Quin etiam quos imperatoris adversa for-
 tuna cruciabat maxime, festum diem simul cele-
 brare, vel potius simul turpiter agere, aut ma-
 roris sui romas immites ac indeprecabiles susti-
 nere cogebantur. Non enim solum, si quis a
 Cantacuzeno imperatore facere reprehendebatur,
 crudeliter puniebatur; sed etiam si quis ad ea
 quæ siebant non hilaritatis, verum aversionis si-
 gnificationem vultu daret, perinde atque si esset
 proditionis convictus, sine misericordia multaba-
 tur: multique tum Byzantii, tum aliis in urbibus,
 Thessalonicam usque his de causis communi luce
 privabantur: siquidem in ulterioribus versus oc-
 cidentem, plebs et optimates promiscue imperatori
 Cantacuzeno favebant. Quare in illis oppidis nec
 ditiones, nec bellum civile exsistebat, sed dum
 alia calamitatibus affligerentur, ipsa bonis legibus
 pacifice gubernabantur. Quæ a Thessalonica ad By-
 zantium pertinebant, nihil grave non patiebantur.

Semel enim inducta discordia, præsidia quidem et optimates Cantacuzeno studebant, illum incommodis mederi posse existimantes : at plebs impulsu seditiosorum (quibus bello aliena involantibus ditescere licebat), Cantacuzeno et optimatibus pariter adversabatur, iisque multis modis incommodabat, non solum facultates diripiendo, et uno momento ex divitibus pauperrimos efficiendo, sed et carceribus includendo, et omne genus vexationis in illos conferendo. Quibus vero urbium præfecturæ commissæ erant, hi summum imperium habentibus quam simillimi, feros sese carnifices præstabant, et in humana figura belluarum immanitatem exercebant. Eo namque sevitie progressi sunt, ut præter alios complures crudeliter punitos, etiam Patricioteum funiculis suspensum, in tormentis mori siverint. Siderum autem usque ad defecationem animæ verberibus indigne contusum, in tenebrosos quemdam carcerem nudum, velut mortuum, nulla cærimonia projecerunt. Quem sic instar exanimis ad dies aliquot jacentem, Persa quidam bello captus, et divinitus illo carcere detentus, non vulgari cura ex multis illis plagis recreavit. Parem curam idem 514 captivus in Synadenam, ipsam quoque inhumaniter ad mortem pene flagellatam, et nudam in eundem carcerem detrusam usurpavit. Omnium commune crimen erat antiqua in Cantacuzenum benevolentia, et nosse occultatas ab eo pecunias, quas indicare compellebantur. Nec tamen a nobilioribus adeo atrociter flagellandis abstinebant. Asaninam enim, Michaelis Asanis, filiorum Asanis despotæ primogeniti uxorem fidiculis attractam diu loris ceciderunt, ut consciam redarguentes quarundam litterarum, quæ a Cantacuzeno Byzantium super nonnullis interficiendis venissent, quas sibi exhiberi jubebant. Hæc pauca exempla de multis narravimus; propter quæ tantus pavor injectus est omnibus per imperium Romanum optimatibus, ut nec necessitudine conjunctissimis fiderent, ne forte ab iis proderentur. Tali autem quodam eventu majori terrore concussi sunt. Qui in Constantini magni palatio vinciti attinebantur, cum jam dies jejuniarum agerentur, et quemque de rebus suis ad patrem spiritualem referre, peccatorumque exomologesin (i) instituere oporteret; quandoquidem ipsi

Α Λί δὲ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἄχρι Βυζαντίου, οὐδὲν ἦν ὁ τι μὴ ὑπέμενον. Καθάπαξ γὰρ εἰς δύο διαιρεθεῖσαι, στρατιὰ μὲν, καὶ οἱ ἄλλοι ἄριστοι τῶν πολιτῶν τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἤρουντο, ἐκεῖνον οἰόμενοι δυνήσεσθαι τὰς κατασχούσας στήσεων συμφορὰς· οἱ δὲ τῶν στασιαστῶν ἐναγόντων, οἷς ἐκ τοῦ πολέμου τὰ ἐτέρων ἔχουσι πλουτεῖν ἐντὴν, πρὸς τε βασιλείᾳ Καντακουζηνὸν καὶ τοὺς παρ' ἐκάστοις δυνατοὺς ὁμοίως ἐπολέμου, καὶ πολλὰ διετίθεσαν κακὰ, οὐ μόνον τὰς οὐσίας διαρπάζοντες; καὶ ἀπορωτάτους ἐκ πλουσίων ἀποδεικνύοντες ἐν μισῆ καιροῦ ῥοπῇ, ἀλλὰ καὶ ἐσμωτηριοὺς κατακλιόντες, καὶ ἄλλην πᾶσαν εἰς αὐτοὺς κἀκώσιν ἐπιδεικνύμενοι, οἳ τε τὰς ἀρχὰς τῶν πόλεων ἐπιτετραμμένοι, τοῖς τῶν ὄλων ἀρχουσι πραγμάτων μάλιστα ἐξομοιούμενοι, κολαστικοὶ τινες καὶ ἀνήμεροι καὶ θηριώδεις ἐφιλοτιμούμενοι εἶναι. Ἐκεῖνοι γὰρ εἰς τοσοῦτον ὠμότητος προῆλθον, ὡς ἄλλους τε πολλοὺς ἀπανθρώπως τιμωρῆσασθαι, καὶ Πιτρικιώτην ταῖ; βασιάνοις ἐναποθανεῖν εἶσαι καλλωδίοις ἐξηρητημένον. Σιδηρᾶν δὲ μετὰ τὸ αἰχλίσασθαι μέχρι ἀπνουν εἶναι, ζορῶδει τιμὴν δεσμοτηρίῳ ἐναπέβριψεν γυμνὸν οἷα δὴ νεκρὸν, οὐδὲ ὄσιας ἀξίωσαντες. Ὅν οὕτως ἀπνουν ἀπεβρίμμενον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τῶν Περσῶν τις δοριάλωτος θείᾳ προνοίᾳ τῷ δεσμοτηρίῳ ἐκεῖνον καθαιρεχθεὶς, προνοίας τε ἠξίωσεν οὐ τῆς τυχοῦσης, καὶ τῶν πολλῶν ἐκεῖνων ἀνεκτήσατο αἰκισμῶν. Τὴν ὁμοίαν δὲ ὁ δοριάλωτος ἐκεῖνος πρόνοϊαν καὶ πρὸς Συναδητὴν ἐπεδείξατο, ἀπανθρώπως κἀκεῖνην αἰκισθεῖσαν ἐγγὺς θανάτου, καὶ γυμνὴν εἰς ἐκεῖνο τὸ δεσμοτηρίον ἀποβρίψασαν. Πᾶσι δὲ ἦν ἐγκλημα ἡ περὶ βασιλείᾳ τὸν Καντακουζηνὸν προτέρα εὐνοία, καὶ τὸ χρήματα ἐκεῖνου κρυπτόμενα εἰδέναι, ἃ ἡναγκάζοντο φανεροῦν. Οὐ μὴν οὐδὲ τῶν εὐγενεστέρων ἀπέλιπον οὕτως αἰχλίζειν ἀπανθρώπως. Ἀσανίναν γὰρ τὴν Ἀσάνη τοῦ Μιχαὴλ γαμετὴν τοῦ πρώτου τῶν Ἀσάνη τοῦ δεσπότη οὐίω, σχοινοῖς αἰωρήσαντες, ἐμάστιξαν ἐφ' ἱκανὸν, ἐπικαλοῦντες, ὡς συνειδετὴ εἰς Βυζάντιον παρὰ Καντακουζηνοῦ ἐπὶ διαφορᾷ τινῶν γράμματα ἀφίγμενα, ἃ ἐκέλευον ὅλα καὶ αὐτοῖς ποιεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ πολλῶν ἄλλα εἰρηται, δι' ἃ εἰς τοσοῦτον ἔλθον φόβου οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἄριστοι τῶν πόλεων, ὡς μὴδὲ τοῖς οἰκαιοτάτοις ἄγαν θαρρῆεῖν τὴν προδοσίαν δεδοικότες. Συμβάν δὲ τι καὶ τοιοῦτον μᾶλλον ἐξεφῶθησεν. Οἱ γὰρ ἐν Κωνσταντινῶν τοῦ

Jacobi Gretseri notæ.

(i) En usum annuæ confessionis in quadragesima apud Græcos, qui πατέρα πνευματικὸν, vel absolute, sine adjuncto, πνευματικὸν vocant, quem nos Confessarium, seu patrem spirituales. Quo modo autem Græci confiteantur, explicavit Hieronimus patriarcha Constantinopolitanus in sua censura cap. 11, his verbis: Λέγομεν τοῖνον ἀποκρινομένοι, ὅτι πρῶτον μὲν ὁ τοιοῦτος οἰκονόμος ὀφείλει εἶναι πνευματικὸς λατρός, ἀκριβῶς; ἐπιστάμενος τὰ πνευματικά. Ἐἴτα ὁ ἐξομολογούμενος εἰς ὅσα δυνήθη καὶ ἐνθυμηθῆ κατ' εἶδος εἰπεῖν καὶ ἐξομολογήσασθαι μετὰ συντετριμμένης καρδίας καὶ τεταπεινωμένης, etc. Respondemus primum quidem talen ministrum (sacramenti penitentia) debere esse spi-

ritualem medicum, spiritualia accurate doctum. Deinde confitentis munus est, ut quantum fieri et recordari potest, peccata in specie confiteatur cum corde contrito et humiliato. Capite sequenti fuse disserit idem patriarcha περὶ τῶν ἱκανοποιῶν de satisfactionibus et penitentia, a pneumatico seu spirituali patre imponi solitis. Mos hic instituitur: confessionis Ecclesie Græca perpetuus fuit, nec a Nectario patriarcha Constantinopolitano sublati; nam presbyter ille, cujus officium abrogasse fertur, non privatus, sed publicæ penitentia præerat: de quo copiose cardinalis Bellarminus, lib. III De penit. cap. 14, et Franciscus Turrianus, lib. IV De dogmaticis characteribus verbi Dei.

μεγάλου τοῖς βασιλείοις δυντες δεσμῶται, ἐπεὶ τῶν A νηστειῶν παρήσαν αἱ ἡμέραι, καὶ ἔδει ἀναθέσθαι τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνδρὶ πνευματικῷ, καὶ ἐξομολόγησιν ποιήσασθαι τῶν πεπλημμελημένων, ἐπεὶ μὴ ἐξῆν αὐτοῖς εἰσάγειν οἷς ἐθάβρουν, ἤτουντο παρὰ τῶν ἀρχόντων εἰσελθεῖν, ὃν ἂν βούλοιντο αὐτοί. Οἱ δὲ τινα, Γλύκαν βνομα, φαῦλον ἄνθρωπον, καὶ περὶ μέθα; ἡσυχολημένον, καὶ ἕτερα ἀτοπώτερα τινα, ἱμάτια μοναχῶν ἐνδύσαντες, καὶ τὸ λεγόμενον μέγα σχῆμα περιθέντες, προσέπεμπον τοῖς δεσμώταις, οἷα πνευματικῶν ἐκίλευον τε τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνδρῶν ἀνερευνᾶν, ὃ τι περὶ Καντακουζηνοῦ διανοοῦνται, καὶ εἰ συνίσασί τινας καὶ ἄλλους τὰ αὐτὰ ἐκείνοις ἤρημένους. Ὁ δὲ, τὴν ὑπὸ κρισιν κέρδους ἕνεκα ὑπελθὼν ἠδέως, καὶ γενόμενος πρὸς τοὺς δεσμώτας, μετὰ τῶν πλημμελημάτων τὴν ἐξομολόγησιν, ἠρώτα ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ περὶ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως, ὃ τι διανοοῦνται πράττειν. Ἐκεῖνοι δὲ ὑποπέψαντες οὐχ ὅπερ ἦν, ἀλλὰ πνευματικῶν μὲν εἶναι ἀληθῶς, τῷ μέρει δὲ προσέχειν τῆς περὶ πατριάρχην καὶ Ἀπόκαυχον τὸν μέγαν δοῦκα φατριάς, δεισαντες, ἀπέσχοντο παντάπασιν τοῦ καὶ τὰ πεπλημμελημένα ἐξομολογεῖσθαι. Ὁ ἐμπαίκτης δὲ ἐκείνος ἐπεὶ μηδὲν ἀπάνωτο τῆς πονηρίας, ἐκείθεν ἐξελθὼν, ἃ τε κακῶς ἐνέδου ἀπεδύσατο ἐνδύματα, καὶ κοσμικὴν ἔχων ἐσθῆτα, τὰ συνήθη πάλιν περιηγεῖ δρῶν. Τὸ δρᾶμα δὲ τοῦτο λίαν πάντας ἐξεφόβησε, καὶ πᾶσιν ἔπεισαν ὁμοίως ἀπιστεῖν. Τούτων δὲ ἡ βασιλεὺς οὐδὲν τοῖς πράττουσι συνήξει, ἀλλὰ πάντα διωκεῖτο μάλιστα μὲν Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου ἐπιτάκτοντος δουλῆς, μετ' C ἐκείνον δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνομοτῶν. Πατριάρχης δὲ κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον τῶν νηστειῶν, τῆς μεγάλης ἐνεστηκυίας παρασκευῆς, ἐν ἧ ὁ ἐμὸς Χριστὸς ὑπὸ Ἰουδαίων συναλαμβάνετο, αὐτὸς πολλοὺς τοὺς τῷ νεφ' τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας διὰ τὴν ἀσυλίαν προσπεφυγότας παρεδίδου, καὶ συλληφθέντες ἤγοντο εἰς δεσμωτήρια, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῆ ὑπέμεινον. Δι' ἃ δὴ πάντα, ἐπεὶ ἠγγέλλετο καὶ τότε Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα καταλειφθέντα μόνον ὑπὸ τῶν οικειῶν εἰς ὄρος ἔρχεσθαι τὴν ἱερὴν ἐπὶ τῷ μοναχῶν ὑποδύναμι σχῆμα, πάντες ἔθειον περὶ παρὰ τὸ τῆς Ὁδηγητρίας τέμενος, εὐχαριστίας ἀποδώσοντες τῆς ἐκείνου καταλύσεως.

CAPUT LI.

Imperator a Crale Edessam repetit et accipit statim; iterumque ob defectum praesidii imponendi eidem ad tempus relinquit. Apocauchus Didymotichum invadit, sed frustra. Empythium castellum obsidet. Didymotichii ad verum nuntium colligunt animos. Empy hii obsidio solvitur. Didymotichi penuria victus laboratur; Scythae populatum venientes, vacui redeunt. Scopelenses Scythas temere aggressi, peccatum suum magno luunt. Apocauchus bellum protostratori genero committit, qui ab episcopo monetur, ut labore supervacaneo desistat.

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ἐπεὶ ἐκ Φερῶν ἀν- D ἐστρέφεν, εἰς Ἐδεσσαν ἐλθὼν, ἦν περιστρατοπεδευμένος ὁ Κράλης ἐπολιόρχει, τὴν μὲν πολίχνην εὖρε προσχωρήσασαν ἐκείνῳ χρήμασι διαφθείραντι τοὺς ἔνδοθ. Ἀναμνηστικῶν δὲ τῶν ὄρκων, καὶ τῶν συνθηκῶν τῶν πρὸς αὐτὸν, οἷς ἐνεγέγραπτο, εἰ πόλιν τινα τῶν Ῥωμαίοις ὑπηκόων, καὶ ἀπόντος βασιλέως, ἢ ὄπλοις, ἢ τρόπῃ δὴ τινι ὑποποιήσαιτο ἀπεδιδόναι βασιλεῖ, ἦται τὴν πολίχνην. Ὁ Κράλης τε παρείχετο ἐτοιμῶς, φάσκων πάντα τὰ ὑπεσχημένα πράξειν, καὶ ὄπλοι; καὶ χρήμασι καὶ πάσῃ δυνάμει συμμαχήσειν. Β.σιλεὺς δὲ τότε πρὸ τῆν πολίχνην μέλειν πύτης ἀλυσιτελὲς ὄρῶν, περὶ γὰρ τῆς εἰς Διδυμοῦ

introducere cui fiderent non licebat, petierant a magistratibus, ut eo mitterent quem vellent. Qui Glycam quemdam, hominem nequam, poculis et aliis inhonestioribus rebus vacantem, magno quod dicitur schemate (veste monastica) indutum, pro spiritali Patre mittunt: cui mandant, explorare illorum animos, quid de Cantacuzeno sentiant, num alios norint qui secum paria sentiant. Glycam personam hanc quaestus gratia libenter induit, et ad vinclos adiens, post admissorum confessionem, quemque se junctim etiam de Cantacuzeno, quid meditaretur interrogat. At illi non quod erat, sed revera Patrem spiritualem, factioni autem patriarchae et Apocauchi deditum suspicati, a peccatis detegendis omnino ex timore abstinerunt. Illusor vero ille, cum nequitia sua nihil promovisset, inde exit, et quae male induerat vestimenta exuens, cum saeculari culta iterum artem consuetam facitans circumibat. Hoc drama valde omnes perterruit, et ad omnibus aequae diffidendum incitavit. Atque horum nihil imperatrice conscia, sed omnia in primis Apocaucho magno duce, deinde reliquis conjuratis auctoribus agitabantur. 515 Patriarcha autem illa jejuniario periodo, magna Paraseve instante in qua Christus meus a Judaeis comprehensus est, ipse multos qui ad Dei Sapientiae templum, ceu ad asylum confugerant, comprehendendos tradidit; comprehensisque, atque in vincula perducti, multos et diros cruciatus sustinebant. Ob haec omnia, cum et tunc nuntiaretur, Cantacuzenum solum a domesticis suis derelictum, in sacrum montem ad monachi habitum capessendum discessisse, omnes pedibus ad templum Hodegetriae, gratias de illo victo et everso acturi, convolarunt.

Cantacuzenus imperator, ut Pheris redeundo Edessam venit, quam Crales obsederat, corruptis pecunia civibus ad eum defecisse invenit. Reconditus ibi sanciti cum eo foederis, in cujus conditionibus erat scriptum, si quam urbem Romanorum, et absente imperatore, aut armis, aut alio quodam modo subegisset, uti eam illi restitueret, oppidulum repetebat. Quod cum Crales sine dilatione redderet, affirmaretque praestitutum se quidquid promisi set, armisque, et pecunia, et tota sua potentia illi adiutorem fore, cernens nullo se emolumento illic moraturum (nam in reditu Didymotichum tota mente et cogitatione versabatur), nec posse de

suis, quos ducebat, honestum praesidium relinquere, cum et numero exigui essent, et ut ibi sine eo manerent, ad luci nequirent, quanquam ingratissimum (necessitate nimirum id extorquente) Crali oppidum ut proprium tuendum dimisit, donec se ejus recipiendi opportunitas ostenderet. Interea cum eodem in Triballos redit. Apocauchus magnus dux accepto nuntio imperatorum Pheris cum Triballis revertisse, opinans Didymotichenses eo casu vehementer percussos, facie inter se dissensuros, atque eos se donitutum confidens, quotquot potuit Byzantii, et per urbes Thraciae peditum manipulos, equitumque catervas contrahens, eo venit, **516** et super deditione verba fecit. Illis sermonem aspernantibus, cum oppugnare moenia propter firmitatem non auderet, propugnatoresque magnanimos ac strenuos se expugnaturum desperaret, castellum Emphythium obsidione vallatum, machinis verberare instituit, felicem se numeraturus, si caperet. Porro Didymotichense praesidium ad urbem sibi tradendam occulte sollicitabat; nullo tamen effectu. Nam cum quidam ab imperatore superveniens indicasset, falsa esse, quae de illo sparsa fuissent, sed propter morbum, qui exercitum pervasisset, eum redire, et adventum ad illos apparare, instaurarunt animos, pro eo quidvis facere ac perferre paratissimi. Magnus dux parvo tempore in Emphythii obsidione consumpto, ut allatum est, Scythas ingenti multitudine in fines Romanos se infudisse, anxius obsidionem solvit, nulloque servato ordine, C Adrianopolim festinavit. Qui Didymotichi erant in praesidio, confusione animadversa, opinatique aliquid eis novi contigisse, unde tanta perturbatio exstitisset, mox in castra irruentes, paucos occidunt: commeatum, pecora et impedimenta secum in urbem auferunt. Ex quo enim suburbanis armis in urbanos expeditis victi vastatique sunt, nec urbani terram coluerunt, cum scirent, nihil se inde utilitatis percepturos, si obsessi, hostem per se repellere non possent, sed vicinas urbes incursantes ac depraedantes vitam propagabant. Tum vero penitus ab hoste intra muros cohibiti, non mediocri penuria laborabant. Scythae totam Thraciam pervagati, quoniam populationi nihil restabat, quod bello intestino regio jam exinanita et exhausta esset, et quod superfuerat, se in urbes recepisset, vacui reversi, non procul a Scopelo tetenderunt. Scopelenses intellecto eos sine praeda domum remeare, consueta imprudentia temere concitati, armis ut quisque poterat correptis, etiam urbis praefectum Michaellem, praesidiariis quotquot erat assumptis, cum Barbaris cominus colligere cogunt. Quo facinus tam audax detrectante, hortanteque ut conatu absterent, quia certo perituri, non modo bene monenti non obtemperarunt, verum etiam custodiendum quibusdam tradiderunt, supplicium proditoris in eum expensuri, ubi e pugna revertissent. Non enim quoniam eorum imbecillitatem nosset, ideo in hostes ire nolle: **517** sed

Α χον επανδου πασα ην αυτω η σπουδη, εκ τε των οικειων φρουραν αξιολογον μη δυναμενος καταλειπειν, ολιγων τε δυτων των συνεπεμμενων, και μη πειθομενων χωρις εκεινου απολειπεσθαι εκει, την μεν πολιχην, ως ιδιαν και ακων κατελιπε προς Κραλην φυλαττειν υπ' αναγκης ακρις ου καιρου καλουντος, αυθις απολαθη. Αυτος δε εμω Κραλη, προς την Τριβαλων ανεχιουρον γην. Αποκαυχος δε ο μεγας δουξ επει πυθοιτο εκ Φερων ανακχωρηκοτα βασιλεα μετα Τριβαλων, υποπτειυσας τους εν Διδυμοτειχω σφοδρα τεθουροθησθαι, και προς διχαστας ενσεσθαι ραδιους, και δια ταυτα παραστησεσθαι ελπισας, στρατιαν οση ην εκ Βυζαντιου, και τον κατα Θρακην πολειων συναγαγων πεζην τε και ιππικην, κατα Διδυμοτειχον τε εγενετο, και προσηγε λογου: περι παραδουσεως. 'Ως δ' εκεινοι παρεδουγοντο ουδαμη τους λογους, το μεν τειχομαχειν υπεγινωσκα δια τε καρτεροτητα τειχων, και ευψυχιαν και τολμαν των εχοντων, αναλωτον νομιζων, το Εμπυθιου δε φρουριον περιστρατοπεδευσαμενος, επολιουρκει και μηχαναις εχρητο και τειχομαχιας, περι πλειονος το παραστησεσθαι ποιουμενος. Επεχειρει δε κρυφα και τοις εν Διδυμοτειχω ει δυναιτο πειθειν την πολιν παραδουναι. Ηνυε δε ουδεν α γινεμενου γορυτος παρα βασιλεως και μετρυνοκοτος, ως ουκ αληθη τα περι εκεινου ειρημενα ειη, αλλ' υποστρεφει μεν δια την περι την στρατιαν συμδασαν νοσον, αυθις δε πιασκειυαζοιτο ως αφιζόμενος, ανεθάρτησαν τε και ετοιμοι ησαν, ως υπερ εκεινου παντα και πεισομενοι και προδουτες. Ο μεγας δε δουξ ολιγα τη του Εμπυθιου ενδατριψας πολιορκια, επει πυθοιτο αθροον στρατιαν Σκυθικην εις την Ρωμαιων εμβδληκυσιαν, αυτουτακτως υπο δεους της πολιορκιας απαναστας, προς Αδριανουπολιν εχωρει σπουδη πολλη. Η δε εν Διδυμοτειχω την αταξιαν αρωντες της των Ρωμαιων στρατιας, και νομισαντες τι περι αυτους συμβεθεηκεναι το μαλιστα ουτω θουροθησαν, αυτικα τε εγενοντο εις το στρατοπεδον, και τιων εκρατησαν ολιγων επιθεμενοι, σιτον τε και βοσκηματα και αλλας διαρπασαντες αποσκειυαξ, εισηγον εντος τειχων. Εξ ουτου γαρ οι εκ της εξωθεν συνοικιας πολεμων αραμενοι προς τους ενδον, ανεστησαν ητηθηντες, ουδ' οι ενδον γεωργιας προσεχον, ειδότες ως ουδεμια τις ωφελεια εκ τούτων εστα: αυτων D πολιορκουμενων, και τους επιοντα: αμυνεσθαι υπερ αυτων ου δυναμενων, αλλα τας πλησιον πολεις κατατρεχοντες και λητίζόμενοι διεζων. Τότε δε πανταπισιν υπο της στρατιας: ειργόμενοι τειχηρεις, ου μετρωις επιεζοντο ενδελα. Το μεντοι Σκυθικον, πασαν καταδραμον την Θρακην, επει λητίζεσθαι ουδεν ενην, προτερον τε υπο του πολέμου του προς αλληλους της χωρας διεφθαρμένης, και τότε ει τι περιτην ει εις τας πολεις καταφυγοντος, κεναις αναστρεψαντες χερσιν, ου μακρην Σκοπελου την στρατοπεδειαν εποικησαντο. Ο δε εν Σκοπελω δημος πυθομενοι, ως Σκυθαι λητίζόμενοι μηδεν, προς την οικειαν επανερχονται, τη συνηθει ασυνεσια παραδολως ορηθηντες, οπλα ως ειχον εκαστος, αραμενοι, ηναγκασον και τον της πολειως ηγεμόνα Μιχαηλ παραλαβοντα

καὶ τοὺς στρατιώτας ὅσοι ἦσαν παρ' αὐτοῖς, συμπλέκεσθαι ἐγγύς· οὕτως ταῖς βαρβάρους. Τοῦ δὲ πρὸς τὸ τόλμημα ἀπαγορεύοντος, καὶ παραινούντος ἀπέχεσθαι τῆς πείρας ὡς θανατοῦντας φανερώς, οὐ μόνον οὐκ ἐπέειθοντο τὰ βελτίω συμβουλευόντι, ἀλλὰ παρέδωσάν τισι φρουρεῖν, ὡς ἐπειδὴν ἐκ τῆς μάχης ἀναστρέψωσιν, ἀμυνόμενοι αὐτὸν τῆς προδοσίας. Οὐ γὰρ ἀδυναμίαν αὐτοῖς συνειδόμενα μὴ ἐθέλειν στρατηγεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· ἀλλὰ χαριζόμενον αὐτοῖς ὡς ἐκ τῆς Διδυμοτείου πολιορκίας τὸν μέγαν δοῦκα ἀναστήσασιν, ὅσον οὐδέπω μέλλοντα διὰ τὴν ἔνδειαν αὐτοῦ κρατεῖν. Αὐτοὺς δὲ ἐκείνοις ἐπελαθεῖν τε καὶ κρατήσασθαι οὐ τοῦ πολεμίους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εἰς τὸν μέγαν δοῦκα εὐνοίαν. Τῷ γὰρ ἐκείνου δέει μὴδὲν λυπηναμένους τὴν Ῥωμαίων, πρὸς τὴν οἰκείαν ἀναστρέφειν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Ταιαῦτα οἱ κατοδαίμονες εἰπόντες καὶ νεανειουσάμενοι, ἐχώρουν κατὰ τῶν Σκυθῶν, κελεύσαντες αὐτοῖς καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπισθαι. Οἱ δὲ εἶποντο ἀνάγκη, αἰρετώτερον ἡγούμενοι αὐτοὺς, εἰ θεοί, τοῖς βαρβάρους μαχομένους ἀποθνήσκαι, ἢ πανοικεῖσι διαφθερεσθαι ὑπὸ τῶν δημοτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγύς τοῦ στρατοπέδου ἦσαν τῶν Σκυθῶν, βοῆ πύρρῳθεν ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαχμοῖς, καὶ ἐχώρουν δρόμῳ κατ' αὐτῶν, οὐ γὰρ ᾤοντο ἀντιστήσασθαι οὐδὲ πρὸς βραχὺ· ἀλλ' ὑποπηξάντας, ἐτοίμους ἐαυτοὺς παρέχεσθαι ἀνδραποδίζεσθαι. Διὸ καὶ σχοινία ἕκαστος ἐπεφέροντο τοῦ τοῦ ἀλωσομένου· βαρβάρους ἕνεκα δεσμεῖν, ἵνα μὴ διαδιδράσκουσιν ἀδελτοὶ ἀγόμενοι. Οἱ Σκύθαι δὲ νομισάντες στρατιᾶν περὶ τὴν ἰσχυρὰν εἶναι ἐπ' αὐτοὺς, τῶν ἱππέων ἐπιδάντες, ἐξήγγοντο τοῦ στρατοπέδου ὡς μαχομένοι. Οἱ δὲ, ὡς μόνον εἶδον τοῦ στρατοπέδου ἐξίστηναι, τοῦ προτέρου φύσματος ἐπιλαθόμενοι ἐτρέπαντο πρὸς φυγὴν. Ὑπέρου δὲ οὐ τοῦ πεδίου καὶ ὕλης παντάπασι ψιλοῦ, διαδράναι ἡδυνήθη οὐδὲ εἶς, ἀλλὰ πάντες κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν πλὴν τῶν ἱππέων. Οὗτοι γὰρ διὰ τε τὸ πολὺ αὐτῶν τοὺς Σκύθας εἶτι ἀφαστάναι, ἡνίκα ἡ τροπὴ ἐγένετο, ἀλλως ὅ' ὅτι καὶ πρὸς τὸν περὶ τὴν ἡσχόλητον οἱ βάρβαροι, διασωθῆναι εἰς τὴν πύλιν ἡδυνήθησαν. Οὕτως ἡ ἀνοία καὶ ἡ παραλογὸς ὁρμὴ πρὸς ἀνηκέστους ἐξάγει συμφορὰς. Ἀποκαυχοῦ δὲ ὁ μέγας δοῦξ, μετὰ τῶν Σκυθῶν τὴν εἰσβολὴν, Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν πρωτοστράτορα, ὃς ἦν γαμβρὸς αὐτῷ, ἀρχοντα συμπάτης ἀποδείξας τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸν πρὸς Διδυμοτείου ἐπιτρέψας πόλεμον, αὐτὸς εἰς Βυζάντιον ἐπανῆκε. Πρωτοστράτωρ δὲ συχνὰς ἐποιεῖτο κατὰ Διδυμοτείου ἐκδρομὰς, καὶ πάλιν ἀνέστρεφε ταχέως. Οὐ γὰρ ἦν ὅ τι κακῶσαι διαφθεῖρας οὐδενὸς ἔνδο· ἐξω τειχῶν. Οἱ δὲ ἔδον στρατιώται αὐτοῦ ἀναχωροῦντος, τοὺς περιόικους ληϊζόμενοι, καὶ εἶπον διαρπάζοντες καὶ βοσκήματα, διέφερον τὸν πόλεμον, οὐδὲν ἀγεννῆς· οὕτως πρὸς ἔξαντες, οὕτως μελλήσαντες διὰ

A ipsius hostibus gratificari, ut qui ab obsidione Didymotichi Apocauchum magnum ducem jamjam urbem comteatu defectam occupaturum submovissent, quos invadere ac debellare non solum quia hostes sint, sed etiam studio magni ducis debeant, cujus metu nulla Romanorum provinciae illata vastitate, brevi spatio se domum referant. Talia infelices illi novarumque rerum cupidi fabulati, contra Scythas militibus sequi jussis prodierunt. Qui invito sequebantur, optabilius rati, cum Barbaris, si opus esset, pugnando interfici, quam plebis furore cum tota domo deleri. Scytharum castris appropinquant, eminus sublato clamore in eos incurrunt; non enim vel parum se opposituros existimabant, sed timore exanimatos, pro captivis abducendos se praebituros. Ideo funes quilibet ad barbaros illos constringendos aecumportabat: ne, si absque vinculis ducerentur, aufugerent. Scythae credentes peditum agmen adgentare, equos conscendunt; castris pugnaturi progrediuntur. Scopelenses simul atque illos castris viderunt egredi, oblitii prioris insolentiae, in fugam se penetrant. Sed per plana campi nullo prorsus obvio nemore, praeter equites nemo evasit: concisi ad unum omnes. Illi enim, equites, inquam, quod Scythae adhuc longius distabant, quando fuga iniri coepta est, deinde quod idem in peditibus maotandis erant occupati, incolumes in urbem pervenere. Sic stultitia et expers rationis impetus in mala praesentissima homines precipitant (7). Apocauchus post Scytharum irruptionem Andronico Palaeologo protostratore, genero suo, supremo exercitus duce designato, et Didymotichensi bello ei commutato, Byzantium repetit. Palaeologus Didymotichum frequenter incursare, et subito se recipere: nec enim erat iaculis nocendi occasio, cum extra muros nihil superesset. At praesidarii ipso recedente, vicinos depopulando, annonamque ac pecora diripiendo bellum tolerabant: nec ob inopiam victus quidquam parum virile aut faciebant, aut facturi erant. Cum aliquando adortus esset illos protostrator, per epistolam metropolita monuit, eos belligerando cum imperatore, in cuius potestate omnino, nec ita diu post lutari sint, inani labore defatigari: nec ad finem cogitata perducturos, cum interim laborare non desinant, et aliis magna detrimenta invehant. Hortabatur igitur, ut sibi obsequentes, maleficia omitterent. 518 Si enim non evenerint, quae ego dico, inquit, non est locutus in me Spiritus sanctus. Tabellario iter abveniente ob timorem, ne ista de causa haberetur male, episcopus jussit esse bono animo: tantummodo enim aliquot plagas

Jacobi Pontani notae.

(7) Horatius lib. III, ode 4.
*Vis consilii expers mole ruit sui:
 Vim temperatam de quoque provehunt
 In majus: idem odere viros*

Omne nefas animo moventes.
 Hoc ipsum strophis sequentibus aliquot exemplis illustrat.

relaturum. Atque hæc ut prædicta fuerant, ita A τὴν Ἰνδαίαν. Ἐπειθόντος δὲ αὐτοῖς τοῦ πρωτοστρά-
 evenerunt. τորός ποτε, πέμψας ὁ μητροπολίτης; ἐδήλου διὰ
 γραμμάτων, ὡς ἀνόνητα κόπτονται καὶ ταλαιπωροῦσι διὰ τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον, ὃ δουλεύουσι
 πάντως; μετὰ μικρὸν, αὐτοὶ τε ἀπέραντα πονοῦντες, καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτιοὶ γινόμενοι μεγάλων συμφορῶν.
 Παρήγει τε αὐτῷ πειθόμενους τῶν κακῶν ἀπέχεσθαι. Εἰ γὰρ οὐκ ἀποβαῖη τοιαῦτα, οἶα ἐγὼ λέγω,
 ἐφισκεν, οὐ λελάληκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἐμοί. Τοῦ πεπαγωμένου δὲ ἀπαγορευόντος τὴν ἀφίξιν δ.ε.
 τὸ δεδοικέναι μὴ κακῶς ὄπ' ἐκείνων πάθῃ τοιαῦτα ἀπαγγέλιων, ἐκέλευε θάρρειν, ὡς οὐδὲν ὑποστρεβ-
 μενον, ἢ πληγὰς ὀλίγας. Ἄ καὶ ἀπέβαινεν ἡ ἐκεῖνος προηγόρευεν.

CAPUT LII.

Legatio Annæ ad Cralem cum promissis. Responsio Cralis et fides. Item procerum Triballorum constantia erga imperatorem, quem Macarius episcopus de ingrato animo reprehendit. Legatum ad imperatricem mittendum suadet. Imperator acriter illum, ut hominem improbum, ambitiosum ac proditorem et homicidam insectatur.

Anna vero imperatrix, ut Cantacuzenum apud B Cralem perquam gratiosum, cum exercitu reditum
 Didymotichum parare didicit, Georgium Lucam et Macarium metropolitam Thessalonicensem delectos, pro legatis ad eum mittit, spondens se urbes ei, de quot convenerit, donaturam, si tantum Cantacuzenum sibi vinctum mittat. Qui legatione reprehensa, recusavit libere; non solum enim propter paucas urbes, sed nec propter Romanum imperium universum tantum scelus edere velle. Proinde eos frustratos dimisit. Qui regressi Byzantium, brevi rursus adsunt; narrabatque Crales, in altera hac legatione urbes omnes occidentales, præter Thessalonicam, sibi oblatus, ut si Cantacuzenum transdere nollet, saltem in carcere detineret. Verum legatos denuo frustratos rejecit, affirmans, nequiquam fieri posse quæ peterent. Helena quoque Cralis conjux, ut iniqua et sibi ipsis probrosa petentes, acriter objurgatos, indignabunda repulit. Similiter omnes Triballi proceres in eos invehebantur, singularisque stultitiæ coarguebant, cum talia se impetraturos sperassent, quæ adeo omnium scelesti facinoris magnitudinem complecterentur. Universi quippe imperatorem diligentes, nihil ferebant, quod ei nocumento esset. Unde quidam de illis, vocabulo Cabazes, palam refragatus, mortem legatis minabatur, ni quam primum se auferrent. Eos denique multi stuporis damnabat, quod cum suis manibus oculum Romanorum eruisent, ut eum porro omnimodis exstinguerent, et urbes, et imperium prodere non dubitarent: quasi formident, ne eo reverso, rursus aspiciant. Sic etiam ab illo stomachante repulsi sunt. At Macarius Thessalonicæ episcopus, ut se, quod aiunt, retia inflare sensit, 519 Cantacuzenum invadens, primum ut erga anicum imperatorem defunctum omnino ingratum castigat, a quo tantopere amatus, tantisque beneficiis ejus apud se positus, filiis ipsius dissimillima rependat, eorum imperio et sanguini molens insidias: cujus facti dirltatem Deum quoque ipsum execrantem, ad exitum eas conferri non permisisse, sed hujus in eum injuriæ pœnas repositisse: dum effecerit, ut per externas oras vagabundus, salutis suæ spem in aliis reponat. Deinde hortaba-

Ἄννα δὲ ἡ βασίλισ, ἐπεὶ πύθοιτο Καντακουζηνὴν τὸν βασιλέα πολλῆς ἐνόσας ἀπολαύοντα παρὰ Κράλη, κρασκευάζεσθαι αὐτῆς ὡς εἰς Διδυμότειχον ἐπανήξοντα ἄμα στρατιᾷ, τὸν Λουκᾶν ἀπολεξαμένη Γεώργιον, καὶ Μακάριον τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, πρεσβευτὰς ἐπεμπεν εἰς Κράλην, καὶ ἐπηγγέλλετο πόλεις παραδῶσειν ὅσας ἂν συμβῶσιν, εἰ μόνον Καντακουζηνὸν πέμψειε δεσμώτην πρὸς αὐτήν. Ὁ δὲ ἐμέμφατό τε τὴν πρεσβειαν, καὶ ἀπηγόρευε φανερώς, ὡς οὐκ ὀλίγων μόνον πόλεων ἕνεκα, ἀλλ' οὐδὲ συμπάσης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τοιοῦτον τολμῆσων ἄγος, καὶ ἀπέπεμπεν ἀπράκτους. Οἱ δὲ εἰς Βυζάντιον ἔλθόντες, ὀλίγῳ ὕστερο, πάλιν ἐπανήκον. Ἐφασκε δὲ ὁ Κράλης, ὡς κατὰ τὴν δευτέραν πρεσβειαν τὰς ἐκ Χριστουπόλεως ἀπάσας ἐσπερίους πόλεις παραδιδόντων πλὴν Θεσσαλονίκης, ὡς εἰ μὴ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα βούλοιο παραδιδόναι, ἀλλ' αὐτὸν γοῦν εἰρξάντα κατέχειν ἐν δεσμοτηρίῳ. Ὁ δὲ αὐτῆς ἀπέπεμπεν ἀπράκτους, ἀδύνατα εἰπὼν αἰτεῖν. Ἐλένη δὲ ἡ τοῦ Κράλη γαμετὴ καὶ καθήφατο πικρῶς, καὶ ἀπέπεμπε πρὸς ὄργην ὡς ἀδίκῃ πρεσβεύοντα, καὶ πολλὴν αὐτοῖς τὴν ἀδοξάνοισοντα. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἐν τέλει πάντες τῶν Τριβαλῶν ἐλοδοροῦντό τε καὶ πολλὴν αὐτῶν κατεγίνωσκον μωρίαν, εἰ τοιαῦτα πείσειν ἤλπισαν, οὕτω μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἐλλείποντα κακίας. Πάντες γὰρ ἐφίλου βασιλέα, καὶ οὐδὲν ἠελόντων τῶν ἀγόντων βλάβην εἰς ἐκεῖνον. Ὄστε καὶ τις ἐξ αὐτῶν Κοβάτζης νόμασμένος φανερώς ἀντίπε καὶ ἠπειλήσε θάνατον τοῖς πρέσβεσιν, εἰ μὴ τάχιον ἀπαλλάττειντο, πολλὴν τε αὐτῶν ἀναισθησίαν κατηγορεῖ, ὅτι τὸν Ῥωμαίων ὀφθαλμὸν οἰκείαις αὐτῶν χερσὶν ἐξορύξαντες αὐτοί, προσέτι καταπροδιδόσασιν, καὶ πόλεις καὶ τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων, ἵνα τελείως καταστίσωσιν αὐτὸν, ὡσπερ δεδοικότες μὴ ἐπανελθόντος αὐτῆς ἀναβλέψωσιν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω πρὸς ὄργην ἀπέπεμπε. Μακάριος δὲ ὁ Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος, ἐπεὶ ἀνηνύτοις ἦσθετο ἐπιχειρῶν, βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ προσειδὼν, πρῶτα μὲν ἐμέμφετο τῆς περὶ βασιλέα τὸν φίλον ἀγνωμοσύνης, ὅτι τοσοῦτον φιλήθει, καὶ οὕτω μεγάλων εὐεργετημάτων ἀπολελευκῶς, τοῖς ἐναντιωτάτοις ἀμείψαιτο τοὺς παῖδας, τῆς ἀρχῆς ἕνεκα ἐπιδουλεύσας καὶ ἀποκτείναι διανοηθείς. Ἄν τὴν ἀτοπίαν βδελυξάμενον καὶ Θεὸν, μὴ μόνον οὐκ ἐφείναι εἰς τέλος, τὰ βεβουλευμένα ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τῆς

περὶ βασιλέα ἀδικίας δίκας εἰσπραττόμενον, ὑπερ-
 ὄριον ἀποδείξαι καὶ πλανήτην περιόντων, ἐπ' ἄλλοις
 τὴν ἐλπίδα ἔχοντα τῆς σωτηρίας. Ἐπειτα συνεβού-
 λευεν εἰ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν γε τὴ συνόσον συν-
 ιδόντα, πρεσβεῖαν ποιήσασθαι πρὸς βασιλέα, καὶ
 ἰκέτην αὐτῆς τε καὶ πατριάρχου, καὶ τῆς συγκλήτου
 βουλῆς γενέσθαι, ὥστε ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις συγ-
 γνώμης ἀξιώσαντάς, πρόνοιάν τινα ποιήσασθαι αὐ-
 τοῦ, καὶ μὴ ὑπερόριος ἀπόληται, οὐδεμιὰς ἢ φαύλης
 τινὸς ἐλπίδος ἔτι ὑπολειπομένης. Βασιλεὺς δὲ, οὐδὲν
 θαυμαστὸν, εἶπεν, εἰ μεθύων τις καὶ παραφερόμενος
 ὑπ' ἀναισθησίας οἴοιτο καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ἴσα πά-
 σχειν. Καὶ οὐ τοίνυν τῇ κενῇ δόξῃ καὶ φιλαρχίᾳ κα-
 τάκρας ἀλοῦς, καὶ προδοσίαν τὴν ἐσχάτην εἰργασμέ-
 νος, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ τὰ ἴσα καὶ ἐμοῦ καταψη-
 φίξῃ μηδὲν τοιοῦτον εἰργασμένου. Οἶσθα γὰρ ὡς
 ἐμοῦ τοῖς ἐν Ἄθῃ ἀρετῆς ἀντιποιοιμένοις, καὶ τοῦ
 καλοῦ καὶ ἔρασταῖς ἐργάταις γεγραφότος, καὶ πολλὰ
 δεηθέντος πρὸς Βυζάντιον ἔλθειν, καὶ βασιλεῖδι καὶ
 πατριάρχῃ, καὶ οἷς αὐτὸς ὀνομάζεις σύγκλητον βου-
 λῆν, διαλεχθῆναι περὶ εἰρήνης, καὶ πείσαι κατατί-
 θεσθαι τὸν πόλεμον, ὃν ἀδίκως κενικήκασιν κατ' ἐμοῦ
 μηδὲν ἡδικοῦτος, συκοφαντίας πλασάμενοι καὶ δια-
 βολὰς, μετὰ τῶν ἄλλων παρειλήφασιν, καὶ σὲ ὡς
 ἀρετῆς ἀντιποιοῦμενον δῆθεν, καὶ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ,
 καὶ τοῦ κοινῆ λυσιτελοῦντος βουλευσόμενον διακιν-
 δυνεύειν. Ἄλλ' ἔκεινοι μὲν καλῶς ποιοῦντες, τὰ τε
 δέοντα εἰρήκασιν μετὰ παρρήσιας, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς
 ἠχόντων ἐνέλιπον οὐδὲν, καὶ τῶν διαφθεῖρειν βου-
 λομένων καὶ διαστρέφειν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, οὐδὲ
 ἐπεστράφησαν, πολλὰ ἐπαγγελομένων εὖ ποιήσειν,
 ἀλλὰ τοῖς ἐσχάρῃς ἐνέμειναν λογισμοῖς, καὶ τῇ περὶ
 τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου κρίσει. Δι' ἃ καὶ μέχρι νῦν
 πολλοὶς προσταλαιπωροῦσιν ἀλγεινός. Σὺ δ' ὑπὸ
 φιλαρχίας καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀρχιερωσύνην δόξης
 ἡττηθεὶς αἰσχροῦς, καὶ τοὺς συμπρεσβευτάς μετὰ
 τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας προῦδωκας· οἷς ἀρμό-
 σει μικρὴν ὑπαλλάξαντας τὸ ὑπὸ Παύλου τοῦ θεσπε-
 σίου εἰρημένον περὶ Δημᾶ, καὶ περὶ σοῦ εἶπεν νυνί,
 ὅτι « Μακάριοι· ἡμᾶς ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν
 αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. » Ἄ ἐχρῆν
 μεμνημένον, καὶ ὡς νῦν ἀνοσιώτερα καὶ ἀδικώτερα
 πολλῶν τολμᾶς, τὸν οὐδὲν ἐμὲ ἡδικοῦτά αὐτοχειρῆ
 μονοουχὶ πειρώμενος φονεύειν, χάριν ἀξίαν ἐν τούτῳ
 κατατιθέμενος τοῖς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐγχειρίσασιν,
 αἵμασιν ἀδίκων μολύνων τὰς χεῖρας, μὴ ἐμοῦ κατα-
 ψήφισθαι ἀδικίαν καὶ ἀγνωμοσύνην περὶ βασιλέα
 οὐδὲν οὔτε πρότερον, οὔτε μέχρι νῦν ἀνάγειν τῆς εἰς
 ἐκεῖνον φιλίας εἰργασμένου. Περὶ μὲν οὖν τῆς εἰς
 βασιλέα καὶ τοῦ παιδᾶς ἐμοῦ εὐγνωμοσύνης, λόγον
 οὐδένα πρὸς σὲ ποιήσομαι νυνὶ καθάπαξ τὰς φρένας
 διεσφορότα, καὶ ἀδίκαι, καὶ παράνομα καὶ λέγοντα
 καὶ διανοούμενον περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὕστερον ἤνικα ἀν-
 θέλῃ θεός. Περὶ δὲ ὧν εἰρηκας, ὡς δεῖ βασιλεὺς
 ἰκέτην καὶ πατριάρχου γενέσθαι ὡς ἀν συγγνώμην παρασχόμενοι πρόνοιάν τινα ποιήσονται πρὶν παν-
 τάπασιν ἀπολέσθαι, ἐκεῖνο εὐκαιρον εἶπεῖν, ὅτι « Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ, ἀλλ' ἐφ'
 ἑαυτάς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. » Πρὸς μὲν οὖν ἐκεῖνον ὁ βασιλεὺς τοιαῦτα ἀπεκρίνατο.

A tur, ut nunc saltem se respiceret, missoque ad
 Augustam legato, ipsam, patriarcham atque consi-
 lium suppliciter oraret, ut data præteritis venia,
 aliqua se cura dignarentur, nec ab omni bona spe
 desertum, interire extorrem paterentur. Tum im-
 perator : Haud mirum, ait, si ebrius quispiam, et
 in orbem actus, sensu deficiente, terram stabilem
 et inconcussam vacillare putet, nec, si insania
 correptus, alios quoque judicet insanire. Et tu
 igitur inani gloria et amore dominandi subactus
 plane, proditorque maximus, nihil mirum, si inson-
 tem me eorumdem criminum condemnes. Meministi
 quomodo cum ad virtutis alumnos, honestatisque
 amatores, et cultores in Atho monte scribens,
 eos enixe rogassem ut Byzantium venientes, cum
 imperatrice, patriarcha, et quod nominasti consi-
 lio, de pace agerent, deponendique belli, quod
 conflictis criminationibus, mihi immerenti intulisset,
 auctores fierent, cum aliis te quoque, ut
 sanctimonie studio flagrantem scilicet, et pro
 tuenda honestate, communique fructu nullum
 certamen detrectaturum assumpserint. Verum illi
 recte sane, et quæ oportuit cum libertate dixe-
 runt, suarumque partium nihil prætermiserunt, et
 ab iis qui eorum integritatem corrumpere, atque
 a veritate in diversum rapere magnis pollicitatio-
 nibus conabantur, a primis cogitationibus suis,
 atque ab eo quod semel honestum ac justum
 judicassent, non sunt dimoti. Qua de causa usque
 hodie in multa ærumna sunt. Tu autem imperandi
 cupidine et episcopatus splendore turpiter supera-
 tus, etiam legationis socios una cum justitia et
 veritate prodidisti : qui illud divi Pauli de Dema
 modice immutatam tibi possunt occinere : « Macarius
 nos reliquit, diligens hoc sæculum, et profectus
 est Thessalonicam. » Quorum te memorem esse
 oportebat, et horum simul, quæ nunc sceleratiora,
 magisque impia non reformidas : **520** dum me,
 qui læsi neminem, tantum non per temet conaris
 occidere (dignas videlicet isto modo gratias refe-
 rendis iis, qui episcopatum tibi mandaverunt), et
 nefarie effuso sanguine manus tuas scelerare : ita
 me ingratae et improbae in imperatorem voluntatis
 non accusasses, qui nihil unquam ejus amicitia
 indignum perpetravi. De mea igitur in illum et
 liberos ejus pietate nullum nunc tecum semel de-
 pravato, ac de me pessime existimante, loquente-
 que verbum commutabo : sed cum Deus voluerit.
 Quod autem injecisti in sermone, oportete me
 imperatrici ac patriarchæ supplicare, ut data
 venia, salutis meæ prospectum velint, illud apposite
 responderim, « Filiae Jerusalem, nolite flere super
 me, sed super vos ipsas flete, et super filios ves-
 tros. » Hæc ad Macarium coram imperatore.

¹ Luc. xiiii, 28.

CAPUT LIII.

Thessali se Cantacuzeno dedunt ultro. Narrat legatis fortunam suam. Causam edit, cur in Thessaliam venire per se nequeat, et Joannem Angelum praefectum designat. Thessali eum libenter accipiunt. Bulla quam Cantacuzenus eidem dedit pro suspitione tyrannidis affectata a se depellenda, ipsaque ejusdem bullae verba recitata, in qua multa Christiane et ad pios mores accommodate dicta. Commendatio Joannis Angeli eximia, quem praefectum Blachie et castellorum creat. Conditiones ei impositas enumerat.

Sub idem tempus etiam e Thessalia legati eum A ad se vocant, et orant, ut sibi praesit; nam et antea ejus potius, quam Augustae partes amplexi, principem suum esse cupiebant; et tunc concorditer mittentes, ad gubernacula eundem invitabant. Imperator cum pro veteri benevolentia, tum quod nunc ultro ei se subjicerent, pluribus gratias agens periniquum esse dixit, si, cum ipsi tam incredibile inmensaque sui studium demonstrarint, non pari eos amore prosequi videretur, neque aperiret, quid in corde suo voluaret. Quae enim Gynaecocastri sibi evenissent, quo pacto et ipse, et de suis amicissimi gravibus fuissent obsessi periculis, et domesticis descendentibus, et hostibus instantibus ac prementibus, multaque in exercitu extitisset tumultuatio et confusio, praeter quibus malis pereundum erat, nisi Deus de caelo salutarem manum extendisset, haec inquam, putare se ne ipsos quidem fallere. Cum autem ad Crallum Triballorum principem coactus confugisset, admodum magnifice ab eo tractatum, et auxilia praeter opinionem consecutum esse.

521 Itaque nuper cum copis non parvis ac bellicosus Didymotichum cepisset contendere, ut rebus suis illic constitutis, cum amicis sese conjungeret. Sed cum Pheris esset, duces ac milites periculose morbo fuisse implicitos, magnamque partem extinctos: ut proinde in Triballos iter remetiri necesse habuerit. Nunc se comparare, ut cum exercitu domo Didymotichum proficiscatur: id enim sibi ad acquirendum, si Deo placuerit, totum Romanum imperium adjuvamento maximo futurum. Propterea in Thessaliam per id tempus venire non posse; magis enim molestia, quam laetitia eos affecturum, si brevi spatio illic degens, in Thraciam revertatur. Sed si vere et ex animo sibi parere velint, in praesens Joannem Angelum praetorem se illis praeficere, sanguine conjunctissimum, quique ad salutem ab hostibus defendendam et prudentia, et invicto animo, et peritia militari egregium se duce praestare queat. Se, ubi Didymotichi fuerit, nec aliquis casus impedietur quanta maxima poterit diligentia alacritateque eorum res curaturum. Haec legatis respondit, et ea Thessalis renuntiare jussit: qui si annuerent, tum opere completerentur. Sic eos qua decebat comitate, et una de domesticis suis Manuelem administratorem dimittit. Ad eos ut venerunt, amicesque et optimates urbium responsum audierunt, de benevolentia ac de veritate, cujus a puero fuisset semper studiosissimus, amplissimas ei gratias agunt, quod nimirum nihil fictum ac timidum, quamvis afflicta et prostrata fortuna

ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καὶ ἐκ Θεσσαλίας ἤκον πρέσβεις, καλοῦντες βασιλεία, καὶ δεόμενοι ἀρχεῖν αὐτῶν. Καὶ πρότερον τε γὰρ ἔτοιμοι ἦσαν ὑπακοῦειν, καὶ τὰ ἐκείνου μᾶλλον ἠροῦντο, ἢ βασιλεῖο, καὶ τότε δὲ ὁμοήσαντες, ἐπεμφαν πρὸς αὐτὸν, καλοῦντες ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς πολλὰς ὁμολογήσας χάριτας τῆς τε προτέρας εὐνοίας, καὶ τοῦ νυνὶ προσχωρεῖν ἐκόντας, ἔπειτα ἔφατκεν ἀγωνιμον εἶναι δεῖνῶς, εἰ αὐτῶν πᾶσαν εὐνοίας ὑπερβολὴν ἐνδεικνυμένων, ὁμοίως καὶ αὐτὸς φαίνοιτο διακείμενος περὶ αὐτοὺς, μὴδὲ τὴν διάνοιαν ἀποκαλύπτει. Ὅσα μὲν γὰρ ἐν Γυναικοκαστρῷ συμβαίη περὶ αὐτὸν, καὶ ὡς αὐτὸς τε καὶ τῶν συνόντων οἱ μάλιστα φιλοῦντες μεγάλοις κινδύνοις περισχεθεῖεν, ἀρισταμένων μὲν τῶν οἰκείων, τῶν πολεμίων δὲ ἐπιχειμένων, καὶ ταραχῆς πολλῆς καὶ ἀταξίας τὸ στρατόπεδον κατεχούσης, εἰ μὴ θεὸς ἀνωθεν χεῖρα σώζουσαν ὑπέσχεεν, οὐδ' αὐτοὺς ἠγοηθέναι οἴεσθαι. Ἀνάγκη δὲ ἔλθῶν πρὸς Κράλην τὸν ἀρχοντα Τριβαλῶν, πολλῆς ἀπολελαυκέναι παρ' αὐτοῦ καὶ τιμῆς καὶ συμμαχίας παρὰ δόξαν. Ὀλίγω γοῦν πρότερον στρατιᾶν παραλαβὼν πολλὴν τε καὶ ἀγαθὴν, ἐπὶ Διδυμοτείχῳ σπεύδειν, ὡς τοῖς ἐκείσε φίλοις συνεσόμενος καὶ διαθισόμενος εὐ τὸ αὐτόν. Γενομένου δὲ ἐν Φεραί, τοὺς τε ἡγεμόνας καὶ τὴν στρατιᾶν νόσῳ δευρὴ περισκεθῆναι καὶ ἀποθανεῖν αὐτῶν πολλοὺς, ὡς ἐκ τῆς νόσου καὶ πρὸς ἀνάγκην ἔλθειν αὐθις ἀναστρεφεῖν εἰς τὴν Τριβαλῶν ἀρχήν. Νυνὶ δὲ παρασκευάζεσθαι, ὡς ἅμα στρατιᾶ εἰς Διδυμοτείχῳ αὐθις ἀρῖξόμενος. Τοῦτο γὰρ μάλιστα λυσιτελεῖν αὐτῷ πρὸς τὸ κτήσεσθαι, εἰ κατὰ γνώμην εἴη θεῶν, τὴν πᾶσαν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. Δι' αὐτὸ δύνασθαι ἔκειν πρὸς Θεσσαλίαν νῦν. Μᾶλλον γὰρ ἀνιάσειν, συγγινόμενος μὲν ἐπὶ μικρὸν, ἐν τάχει δὲ ἀπαίρων πρὸς θράκη αὐθις. Ἄλλ' εἴγε κατὰ γνώμην αὐτοῖς εἴη ὑπ' αὐτὸν τελεῖν, νῦν μὲν ἀρχοντα αὐτοῖς τὴν Ἀγγελῶν ἰωάννην ἐφιστᾶν, προσήκοντά τε μάλιστα ἐξ αἵματος, καὶ δυνάμενον ἐξηγεῖσθαι: καὶ διασώζειν ἀπὸ τῶν πολεμίων ἂν τινες ἐπίνοι, καὶ συνέσει καὶ εὐψυχίᾳ, καὶ ἐμπειρίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πολέμους. Αὐτὸν δὲ γενομένου ἐν Διδυμοτείχῳ, εἰ μή τι κωλύει δυσχερῆς, πρὶν αὐτῶν ποιήσεσθαι, ἔση δυνατὴ, καὶ πᾶσαν ἐνδείξεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ προθυμίαν καὶ σπουδὴν. Τοιαῦτα μὲν πρὸς τοὺς πρέσβεις ἀπεκρίνατο. Ἐκλεῦε τε καὶ τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπαγγελλάντας εἰ πέθειντο, εἰς ἔργον ἀγειν. Φιλοφροσύνην τε αὐτῷ προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ ἐπιδειξάμενος, συνέπεμπε καὶ τὸν οἰκίον ἕνα Μανουὴλ τὸν διοικητήν, ὡς τὰ εἰρημμένα παρ' αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπαγγελοῦντα. ὧν καὶ γενομένων ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐπει ἦ τε στρατιᾶ καὶ τῶν πόλεων οἱ ἄριστοι τὰ παρὰ βασιλείως εἰρημμένα ἐπυνθάνοντο, πρῶτα μὲν ὠμολόγουν βασιλεῖ χάριτας πολλὰς τῆς εὐμενείας

τῆς περὶ αὐτοῖς, καὶ τῆς συντρόφου καὶ φίλης ἀλη- A
θείας ἐκ πατρὸς, ὅτι καίτοι δοκῶν ἐν δυσπραγίαις
εἶναι, οὐδὲν ὑπέμεινε πεπλασμένον φθέρξασθαι,
οὐδ' ἀγεννὲς, ἀλλὰ δῆλην αὐτοῖς πεποίηται τὴν διά-
νοιαν οἷα ἦν. Αὐτοὺς δὲ τῷ περιόντι τῆς εἰς αὐτὸν
εὐνοίας, ἐπεὶ μὴ λυσίτελεϊν αὐτῷ δοκοίη, τὸ νῦν ἔχον
ἦκειν παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἄγγελον μόνον κατὰ γένος
αὐτῷ προσήκοντα, καὶ ἄρχειν δυνάμενον αὐτῶν, ἀλλὰ
καὶ εἴ τινα ἐκείνου πέμψω, πολλῶν καταδεέστερον
δέξασθαι προθύμως, καὶ πᾶσαν ἐπιδείξεσθαι περὶ
τὸν βασιλέα εὐνοϊαν. Τοιαῦτα μὲν καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ
ἀπεκρίναντο. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ πύθοιοτο ἀπὸ τῶν
πρέσβειων ἐπανελθόντων, ἔπεμπε τὸν ἀνεψιὸν ἄγγε-
λον Ἰωάννην, ἐπίτροπον εἶναι Θεσσαλίας. Πᾶσι δὲ
βουλόμενος καταφανὲς ποιεῖν, ὡς οὐ βασιλέως τοῖς
παισὶν ἐπιβουλεύων ἤρατο τὸν πόλεμον, καὶ ὡς οὐδ' B
εἰ περιγένοιτο τῆς ἀρχῆς ἔγνωκεν ἀποστρεφεῖν, ἀλλ'
ὑπὸ βασιλίδος μᾶλλον αὐτὸς ἐπολεμήθη ἀνθρώποις
πειθομένης συκοφάνταις, τῷ ἄγγελῳ πρὸς τὴν
Θεσσαλίαν ἀρχὴν χρυσόβουλλον ποιῶν, βασιλίδα τε
προσέγραψε, καὶ βασιλέα Ἰωάννην τὸν υἱὸν, ὥστε
ἄγγελόν τε καὶ Θεσσαλοῦς, τὴν δουλείαν τε κάκει-
νος, ὡς περ καὶ αὐτῷ ἠμολογεῖν, καὶ μᾶλλον ἢ πρό-
τερον ὑπέδεικναι. Ὁ καὶ ἐπὶ λέξεως εἶχεν οὕτως· Ὁ
ἀπόλοιτο ὁ φθόνος τὸ πάντων τῶν κακῶν χειριστόν
τε καὶ ἀδικώτατον, ὃ γε κακῶς ἡμᾶς ἀρχῆθεν ἐξώσας
τῆς ἀκηράτου τρυφῆς χειρὶ Θεοῦ πλασθέντας, καὶ
λόγῳ τιμηθέντας, ὡ τῆς ὑπὲρ λόγον χάριτος, καίτοι
μετὰ τὴν τοῦ χειρόνος πείραν, ἵνα συνελὼν εἶπω, C
εἰ τῆς ἐνόμου καταδίκης ἐκείνης ἤμεν ἐν συναισθη-
σει, καὶ τὰ βελτίω ἐμελετώμεν, κἂν συγγνώμης τυ-
χόντες αὐθις ἀνῆμεν ἐν τοῖς προτέροις. Νυνὶ δ' ὡς-
περ μῆτι χαλεπὸν πεπραχότες, ἢ πεπονήότες ἐξ
ἀβουλίας, ἢ γοῦν ὑπὸ τοῦ παθεῖν οὐμένου διδασχθέν-
τες τὸ τὰ δέοντα φρονεῖν οἴονε παρηρήμεθα, πῆ-
ματα πάσχειν αὐθαίρετα κακῶς αἰρεθέντες, καὶ
ζεινῶς ἐγκλινδίσθαι διὰ βίου τοῖς μὴ καθήκουσι,
καὶ τῆς ἰσῆς ἀξίας πρὸς Θεοῦ τυχόντες, καὶ τῆς αὐ-
τῆς ἡξιομένοι· σπουδῆς, μεμνηότες δίκην, ταυτησί-
μην οἰκτρῶ, ἐκπεπτώκαμεν, ἀνισότηα δὲ πεπόνθα-
μέν τε καὶ τετιμήκαμεν. Δείον γὰρ σπουδάσειν, ἢ
τὸν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσι δρόμον, ἢ φιλονεικεῖν
ἄλλο· ἄλλον ὑπερβαίνειν, ὅπως ἀν' ἐπ' ἀγαθοῖς ἀλλή-
λους νικῶμεν, τούναντίον ἅπαν φαινόμεθα πράτ-
τοντες, καὶ συμβέβηκεν ἡμῖν οἷόν τι πάθος ἀτεχνῶς D
ἄτοπον, ὅτι κατὰ τοὺς τῆς μορφῆς χαρακτήρας
ἔπεσι διεννηοχέαι, καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἔξεστι.
Καὶ τὴν πρώτην ἐκείνην καὶ μακαριστὴν ὄντως
εὐδαιμονίαν ἀποβαλοῦσιν ἡμῖν, δέδοκτο δεῖν ἐφ' ἐτέ-
ραν πολυλογίᾳ τραπέσθαι, ἀδέβδιον πάντα καὶ καθ'
ἑαυτὴν στασιάζουσιν. Ἦν εἴ τις οὐ καλοῖη τύρβην
κομιδῆ ματαίαν, καὶ θόρυβον ἀκερδῆ, τοῦτον ἐγὼ
νομίζω τελεῖν οὐκ εἰς τοὺς εὐ φρονούντας, οὐ φύσεως

A sua, ut appareret, loqui, sed mentem illis suam
candide declarare voluisset. Se autem abundantia
quadam amoris erga illum, quandoquidem hoc
tempore ad eos sibi veniendum non putet, non
modo Angelum, ipsi genere conjunctum et ad
regendum idoneum, sed et si quempiam illo
multo inferiorem mittat, libenter suscepturos,
imperatorisque semper fore cupidissimos. Talia
Thessali responderunt; quæ ut a legatis reversis
imperator audivit, consobrinum Joannem Angelum
ad ineundam Thessaliæ prefecturam misit. Volens
autem constare palam, non se insidiantem impe-
ratoris liberis bellum suscepisse, nec, si vinceret,
illos imperio privare statuisset, sed potius ab
Augusta mendaciloquis hominibus fidem commo-
dante se oppugnari, 522 Angelo propter Thessa-
liæ procuracionem bullam auream faciendam, et
imperatricis ac Joannis ejus filii imperatoris
nomina ascribi curavit, ut et Angelus, et Thes-
sali subjectionem æque ipsis, ut sibi profiterentur.
magisque de cætero subessent. Bulla ad verbum
hæc erat (8): Utinam malorum omnium pessimum
nequissimumque invidia disperiret, quæ nos Dei
manu fictos, et intelligentia honoratos (o inexplic-
cabile munus) male ab initio ab immortalibus illis
delictis expulit. Quanquam si post experta mala,
ut breviter dicam, justam illam damnationem
simul agnosceremus, melioraque meditaremur,
veniam adepti, in priorem statum restitueremur.
At nunc; quasi ob amentiam nihil noxium operati,
aut perpassi, sive ex eo quod passi sumus minime
docti, judicium veri propemodum amisimus, dum
mala perpeti male eligimus, et accusare quærimus,
quorum in vita nullum crimen reperitur. Et cum
aqualem a Deo dignitatem inter nos sortiti, eadem-
que ab ipso cura dignati simus, ea furiosorum
instar miserabiliter excidimus, et ad inæqualita-
tem redacti, eam in honore habuimus. Cum nam-
que vel studere debuissimus idem ingredi virtutis
curriculum, vel contendere, ut alius alium anteiret,
et in bonis actionibus nos mutuo vinceremus,
prorsus contra facimus, et tanquam morbo quodam
absurdissimo occupamur. Nam ex formæ nostræ
lineamentis sequitur, ut etiam habitibus animi
excelluerimus. Et quia prima illa vereque beatis-
sima felicitate orbat sumus, visum est oportere
ad aliam multiplicem, inconstantem omnino et a
seipsa dissidentem converti. Quam si quis non
appellet turbas valde stolidas tumultumque, hunc
ego in prudentibus haud numerandum, neque illi
naturam, sed pravam aliquam voluntatem in hoc
nocuisse opinor. Cum porro multi hujus dictæ et
legitimæ felicitatis diversa ratione exsortes sint,

Jacobi Pontani notæ.

(8) De aurea bulla loquitur, de qua antea scri-
psimus; eam enim imperatores dabant, quibus dandam
censebant. Nicetas lib. 1 vocat, γράμμα ἐρωθρο-
σήμενον, σφραγιδὶ τε χρυσεῖα, καὶ σηρικῶ νήματι

ἐμπέδον, κόγχης ἀναδευμένῳ αἵματι. litteras ru-
brica notatus, sigilloque aureo et serico filo munitas,
quod conchæ sanguine tinctum erat. Zonara, tomi III,
χρυσότημαντο; γραφῆ εἰ χρυσόβουλλο; γραφῆ δι' ἵτου.

et homines partim majornm claritudine, partim pecuniarum thesauris, partim gloria et multorum erga se observantia, partim arte ac munere imperatorio, partim vita, ordine et modo laudabili instituta, partim felicitate liberorum, illustriusque cognatorum, et amicorum tribu superbire et lætari consueverint, hæc omnia, et alia quæ vulgo beatitates habentur (quæ prætereo, ne nominibus hujuscemodi proferendis nimium videar delectari), plus satis ubertinque, citra laborem, et ut ita dicam, facili ac secundo quodam cursu experiri a Deo mihi concessum est. Et si cui, qui nunc **523** vivunt mortalium, aut qui olim vixerunt in uno horum quomodocunque gloriari, seseque circumspicere fas est aut fuit, omnes mihi hoc utique concedendum fatebuntur, his omnibus per omnia gloriari. Equidem felicitate multa, et omnigenis opibus, sine malo quotidiano aliquo circumfluxi: quod quidam antiquorum sapientum laudavit (9). Contemplabar autem velut e specula ista, quæ temere honorantur, et studiose quærentur, ac facillime dilabuntur: utpote quæ de foris hominibus æfluunt, fortunæ cujusdam inconstanti fluxu, hæc in trutina præbentis, cujus lancium altera levior ascendit (10), altera contra gravitate ponderis deprimitur. Et omnia quidem alia facile mutatum iri putabam, utpote ab his sponte discessurus: ab illis non semper fortasse honorifice appellatus, quemadmodum fieri solet. Quam autem supra amicorum tribum nominavi, cum rebus ipsis et temporibus mutatum iri non sperabam. Sed ut ego me ab illis non eram quidamtenus sejuncturus, sic ipsos non aliter facturos existimabam. Fatenda veritas, difficillimum credidi, ut illi mihi adversarentur, quibus undecunque benefacere non cessavi. Si autem ab his ipsis potius infanda passi, et proh dolor! calumniis vehementissime oppugnati sumus, quid attinet plura dicere? Sed oportebat, oportebat inquam, omnes cogitoscere, et ante oculos ponere, nihil esse firmum ac permanens. Qui porro nos antecessit dominus imperator divinissimus, et generosus mihi frater, ac ei olim injuriosissime tractato, et in periculis versanti (dissimulandum et parcendum in præsens iis qui injuriam intulerunt, nisi hoc, quod illustris-

A εἰς τοῦτο, φάβης δέ τινος αἰρέσεως ζημιώσεως αὐτόν. Πολλῶν δὲ ταῦτη; δὴ τῆς λεγομένης τε καὶ νομιζομένης εὐδαιμονίας διαφόρως εὐμοιρησάντων, καὶ τῷ μὲν ἀπὸ γένους οἶον τιμᾶν εἰώθασιν ἄνθρωποι, τὸ βρενθύεσθαι τε καὶ ἡδεσθαι προσυπάρχοντο; τῷ δ' ἀπὸ χρημάτων, τῷ δ' ἀπὸ δόξης καὶ θεραπείας ὅτι πολλῆς, ἐτέρῳ δ' ἀπὸ στρατηγίας, βίου τε κατὰ κόσμον ἐπαινετοῦ, ἄλλῳ δ' ἀπ' εὐτεχνίας καὶ φιλίας λαμπρᾶς συγγενῶν καὶ φίλων, τούτων ἀπάντων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοῖς πολλοῖς μακαρίζεται. περιίημι γὰρ τὸ δοκεῖν περαιτέρω τῆ τῶν τοιούτων ὀνομάτων προφορᾶ φαιδρύνεσθαι, λίαν ἱκανῶ; ἐμοὶ περαθῆναι, καὶ δαψιλῶ; εὐμάρῳ; πως ἂν τις εἴποι κατὰ ῥῶν θεῶν κεχορηγήσεται. Καὶ εἰ τῷ τῶν νῦν ἢ τῶν πάλαι ἐν τῶν λεγομένων αὐχεῖν ὅπως οὖν ἐχρήν ἢ μέγα φρονεῖν, φαῖεν ἅπαντες ἂν ἐμοὶ χρῆναι: τὸ τούτοις ἅπασι διὰ πάντων σεμνύνεσθαι. Ἀμέλει καὶ ἦν μὲν ἐμοὶ πολλῆ τις εὐδαιμονίας σύβροια, καὶ διδοῦ παντοῦ, μηδενὸς τυγχάνοντος κακοῦ κατ' ἡμᾶρ, ὡς τινι τῶν πάλαι σοφῶν ἐπηνέθη. Ἐθεώμην δ' ὡς περ ἐξ ἀπόπτου τινὸς εἰκῆ ταῦτα τιμῶμενά τε καὶ σπουδαζόμενα, καὶ ῥᾶστα λυόμενα, ὡς ἔξυθεν ἄνθρωποι; περιβρέβόμενα τύχης τινὸς ἀστάτῳ φορῆ, καὶ τὸ τῆς τρυάνης πατρουσίτης, ἧς τῶν πλαστίγγων ἢ μὲν ἀνεῖσι κουφίζομένη, ἢ δ' αὖ καθέλικται, βαρυτέρας ἐπενεθέσεις ὀλίχης. Καὶ πάντων μὲν τῶν ἄλλων ὤμην ῥέδιαν τινὰ τὴν μεταβολὴν, ὡς ἀπὸ μὲν τῶν ἀφιζόμενος οἰκοθεν, ὑπὸ δὲ τῶν ἰσως οὐκ ἀεὶ καλούμενος, οὐα συμβαίνειν εἰώθεν. Ἦν δ' ἐφθακὸς ὠνόμασα πατριαν φίλων, ὅπως ὤμην τοῖς πράγμασι συμμεταβληθῆναι, μηδὲ τοῖς τοῦ βίου καιροῖς ἄλλ' ὡς περ οὐκ αὐτὸ; ἐμελλον ἀμωστέπως ἐκείνων ἀφέξεσθαι, οὕτως; οὐδὲ σφᾶς ἄλλο παρὰ τοῦτο παθεῖν ὑπέληφα. Εἰρήσεται γὰρ τάληθες, παγγάλεπον ἐνόμισα ἐκείνους κατ' ἐμοῦ γενέσθαι, οὓς εὐ ποιῶν οὐκ ἐπαυσάμην ἐν πᾶσιν. Εἰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων μάλλον ἡμεῖς ἀνήκεστα ἐπιπόνθειμεν, καὶ τὰ δεινότερα, φεῦ, σεουκοφαντῆμεθα καὶ διαδεθλήμεθα, τί χρῆ καὶ λέγειν; Ἄλλ' ἐχρήν, ἄρ' ἐχρήν κατελιγφέναι πάντα ἀπλανῶς, καὶ ἐς προὔπτου κείσθαι, ὡς οὐδὲν μόνιμον, οὐδὲ βέβαιον. Τῷ μέντοι πρὸ ἡμῶν δεσπότῃ τε καὶ βασιλεῖ, τῷ Θεοτάτῳ καὶ γενναίῳ μοι ἀδελφῷ πάλαι τὰ μέγιστ' ἀδικουμένῳ καὶ κινδυνεύοντι, παροπτέον δὲ τὰ νῦν

Jacobi Pontani notæ.

(9) Felicissimum esse ait Euripides in *Hecuba*, cui nihil in diem obtingit mali, his verbis, Ἐχένοσ δ' ὀδιδώτατοσ, ὅτῳ κατ' ἡμᾶρ τυγχάνει μηδὲν κακόν. Cum ergo nec unum diem vita nostra a malis sit libera (quæ quam multa sint, resensere nihil attinet), quid tota vita, quam erit misera? Sed Cantacuzenus fuit homo paucissimorum hominum. Merito autem sapientem nuncupat; Euripides siquidem propter sapientiam, ὁ σκηναῖὸσ φιλόσοφοσ, *scenicus*, seu *theatralis philosophus*, dictus est.

(10) Antiqui res hominum a Jove velut libra quadam pensitari censebant, unde et ὑψίζυγοσ; dicitur est poetis, utpote qui ex alto cælo omnia libret ac ponderet. Homerus *Iliad.* χ' Achilles et Hectoris lata libræ, seu lancibus imposuisse, et Hectoris descendisse, seu præponderasse ait. Id

D vo'uit Maro de *Aenea* et Turno, *Æneid.* lib. xii: *Jupiter ipse duas aequato examine lances Sustinet, et sua imponit diversa duorum, Quem damnet labor, et quo vergat pondere leihum.*

Quam diversis simulacris olim efflicta fuerit Fortuna, docet Alexand. Neapolit. lib. i, cap 15, inter quæ tamen eam cum libra, seu trutina efflictam fuisse, non invenio. Hac autem potius justa judicaretur, cum accusetur ut injussum, et *cæca* plane. Verumtamen per lances ejus, alteram ascendentem, alteram descendantem, non aliud, quam ipsius mobilitatem et inconstantiam significare historicus voluit, quæ nunc exaltet, nunc deprimit, nunc det, nunc auferat.

φειδοῖ τῶν ἀδικούντων, πλὴν τούτου πάνυ θαυμα-
στῶν ὄντων, προστεθέντες ἡμεῖς, καὶ πάντα μὲν
πρὸ' οὐδὲν θέμενοι, συγχινδυνεύσαι δ' ἐκείνῳ κα-
λῶς ἐδόμενοι, καὶ μυρλοῖς ὑπὲρ ἐκείνου συμπε-
σθέντες δεινοῖς, φιλίας ὄρωι καὶ νόμοις δικαίου χρέους
πειθόμενοι, περιγενέσθαι λαμπρῶς τῶν ἀδικούντων
τούτων πεποιήκαμεν Θεοῦ τυχόντες, Ἰλω. Καὶ ἤμεν
αὐθις ἐν παντὶ βίῳ τοῦ ζῆν καὶ βασιλεύειν ἐκείνον
κηδόμενοι τε καὶ περὶ πλείστου ποιούμενοι, ὡς
ἴσασι ταῦτα πάντες καὶ ἡμῶν τὸ σιγᾶν αἰρουμέ-
νων. Ἐγὼ μὲν οὖν ὡς καὶ πλείστάκις αὐτοῖς ἔργοις
ἐπεδείξάμην ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τὰ νῦν διτρυχίζομαι
μάτρυρι, ὡς ῥᾶσ' ἂν καὶ σὺν εὐχῇ τὴν ἐμὴν
ἀπεδόμην ζωῆς, εἰ γὰρ ἐξὸν ἦν ἐκείνον οὐκ ἐς ἄδου
λέναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἐβουλόμην μὲν, καὶ ὅσον τὸ
ἀπ' ἑαυτοῦ εἶχον ἐκ τοῦ ῥάστου πεποιημένα, τῷ
Θεῷ δ' οὕτω κέκριται, καὶ τέθνηκεν, ὡς μὴ ὦφελε,
βίον ἀβίωτον ἐμοὶ καταλελοιπώς, τοῦ ζῆν καὶ ἀρχίαν
τὴν ἐκείνου σύζυγον καὶ τὰ φιλιτάτα παντὶ σθένει
καλῶς ἐγὼ λίαν ἐπιμελῆμαι, φήσω τοῦ θεοτάτου
βασιλέως καὶ πάντων ἐφεξῆς ὕστερον τὴν τῶν κοι-
νῶν, ὡς καὶ πρὶν ἐγχεχειρισμένος διοίκησιν. Καλῶς
τοῖσιν καὶ κατ' εὐχὴν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον τῶν πραγ-
μάτων ἡκόντων, καὶ ἤξειν ἐτι ῥᾶδιως ἐπαγγελόμε-
νων, τῷ ἐξώλει καὶ κακίστῳ πάθει δὴ φημι τῷ
φθόνῳ τρωθέντες, οἱ μᾶλλον, ὡς εἴρηται, παθόντες εἴ-
παρ' ἡμῶν, ὣν ἑξαρχος ὁ κάκιστος ἀπολούμενος ἦν
Ἄποδκαυος, δίκην ὄφεις ὀπεφίθουσαν τῇ βασιλίδι,
καὶ τοῦ ὄρθου ταύτην ἐκτεπανκέναι παρεσκευάσει
κακῶς τὴν αὐτῆς διαστρέψαντες γνώμην· οὐ γὰρ
ἂν εἴποιμι γνώσιν καθ' ἡμῶν, βαβαί, καὶ ταῦτα
σπουδαζόντων ὑπὲρ ἐκείνης καὶ τοῦ παιδῶ, καὶ βα-
σιλέως, καὶ μυρλοῦς ὑπὲρ ἀμφοῖν ὑφισταμένων
καμάτων, μέντοι γὰρ καὶ κακοῖς ἐπεχείρησεν ἀμεί-
ψασθαι με, μᾶλλον δὲ θανάτῳ τὸν ὅσῳ περὶ ἐκείνην
καὶ τὰ κοινὰ ἀγαθὸν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἀλλ'
οἶα ἀνθ' οἶων κεκόμισμαι! Ὁσηνίκα γὰρ με ἐχρῆν
εἰπεῖν τὸ τοῦ ἀποστόλου, τὸ «τὴν πίστιν τετήρηκα,
τὸν δρόμον τετέλεκα,» καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ ῥητοῦ λοιπὸν,
ἐιληφέναι θαρβεῖν, τότε ἄρα ἐμοῦ μὲν σιγῶντος, αὐτὸ
τοῦργον ἐβόα τοὺς ἄθλους, καὶ μεγάλα ἀντὶ μεγά-
λων εἰσέπραττεν. Οἱ δ' ὀφθαλμοὶ (ὡς τῆς τῶν συκο-
φαντησάντων παραπληξίως,) εἰρήνην ἡμᾶς κατεδί-
κασαν, καὶ ἐγράφαντο πλάσαντες καθ' ἡμῶν, ὁ πρὸς
βουλήν καὶ μελέτην ἡμῶν οὐκ ἦν· οὐ τοι μὰ τὸν καὶ
λογισμοῦς καρδιῶν ἀκριβῶς ἐπιστάμενον. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν εἰς ἑτέρον μοι τεταμιεύσθω καιρὸν, ἡνίκα
καὶ φανήσεται τάληθές, καλῶς Θεοῦ διδόντος. Νῦν δ'
ὡς μὴ τῇ τοῦ λόγου ῥύμη συνεσημένοι, κἀντεῦθεν
ταῖς τοιαύταις ἐμφιλοχωρεῖν ὑποθέσειν ἐπιεγόμε-

A simi fuerunt), nos sociati, ejus causa omnia con-
tempsumus, et cum eo pericula libenter subeuntes,
milleque malis propter illum exerciti, amicitiae ac
justae necessitatis legibus inducti effecimus, Deum
sortiti propitium, ut is persecutores suos praecclare
superaret. Et eramus postea in omni ejus vita
solliciti, maximeque ejusmodi boni loco optaba-
mus, ut ille viveret et imperaret: id quod vel
tacentibus nobis nemo non novit. Ego igitur, quod
factis ipsis saepissime praeme tuli, nunc quoque
Deo teste affirmo, si fieri potuisset, ut ille non
moreretur, me cupidissime pro eo moriturum
fuisse. Quoniam autem ego istuc volui, et quod
ad me attinet, facillime potui, Deo tamen aliter
visum est, et ille obiens (qui utinam superasset) vi-
tam minime vitalem mihi reliquit (11), 524 ut ejus
conjug et liberi viverent atque imperarent, omni
cura et ope elaboravi, auctoritate sacratissimi Impe-
ratoris et omnium deinceps, rursus, ut ante, rerum
summæ administrandæ praepositus. Cum omnia
belle, et ad votum, rectissimeque procederent, et
ita processura spes bona daretur, exitiali et
pessimo sane morbo, invidia inquam, correpti,
quos praeter aliis beneficentia nostra extuleramus,
duce et auctore Apocaucho perditissimo, qui ser-
pentis instar Imperatrici insibilabat, a recto tra-
mite eam detorserunt, et voluntatem ejus (non
enim dicam intelligentiam) erga nos, mirabile
dictu, perverterunt (12); idque cum pro ipso et
C ejus filio imperatori tantum contenderemus, et
sexcentos pro ambobus labores hauriremus, nihi-
lo minus malis, vel morte potius, me Christo
favente, de ipsa et communi tam bene merentem,
remunerare conata est. Hem qualia pro qualibus
recepti! Quando enim me illud Pauli divini apostoli
dicere convenisset, «Fidem servavi, cursum con-
summavi», et confidere, quod in sententia sequi-
tur, me accepturum (tunc siquidem me tacente
res ipsa certamina mea proclamabat, et pro ma-
gnis magna resposcebat), qui nobis debebant (o
sycophantarum vesaniam), nos accusantes, indicta
causa damnarunt, adversum nos accuminiscentes,
quod in mentem nobis nunquam venerat: ita nos
amet, qui cordium cogitationes perfecte cognoscit.
D Verum haec in aliud tempus differam, quando divino
munere veritas clare apparebit. Nunc ne impetu
orationis abrepti, in hoc argumento cogamur
immorari, ac proinde inepti existimemur, dum
parvo sermone haud parva complecti nitimur, recta
ad propositum aggrediendum est. Postquam igitur

* II Tim. II, 7.

Jacobi Pontani notæ.

(11) Talia sunt apud Græcos item νόμῳ ἀνυμ-
φοῦ, παρθένος ἀπαρθενοῦ, δώρα ἀδωρα, γάμοι ἀγαμοῦ,
μήτηρ ἀμήτωρ, χάρις ἀχαρίς, et quæ nōlat Victo-
rius lib. x, cap. 12. Ἐργ' ἀνεργα, πότμος ἀποτμος.
Et Græcorum imitatione apud Latinos, inseputa
sepultura, ignuptæ nuptiæ, ars iners, funera
nec funera, insaniens sapientia, disciplina indoci-
lis, etc.

(12) Græce sic, cum quadam jucunda paronomas-
ia, τὴν αὐτῆς διαστρέψαντες γνώμην· οὐ γὰρ ἂν
εἴποιμι γνώσιν. Hoc vult: Non potuerunt illi sycophan-
tiae efficere, ut imperatrix desineret nosse me
qui essem, id est, quam integer, quam fidus, etc.
nec enim hoc poterat, tot experimentis edocta, sed
ut non amplius bene cuperet mihi, ut me vellet
persequi, qua jure, qua injuria, hoc effecerunt.

invidia demoni; ut expli atum est, contra nos inique furentes quos longo tempore nobis devinxeramus, felicitatisque nostræ participes feceramus, horribilia in nos perverse moliti sunt, directaque et ad commune bonum pertinente via. Deo adjuvante incedentes, improbi improbe criminando malefacientes: loque cum amicorum reliquiis funditus perdere studuerunt ac tentaverunt, interea nos urgente discrimine, frequenter de salute consultavimus: nihilo minus coram Deo trementes, et sollicitè considerantes quomodo salvi esse possent, qui nos prodidissent. Atque ut multa, quæ sunt in medio, ad fugiendam satietatem silicam, cum amici ferme omnes in duris periculosisque temporibus meis alii alia de causa mutatis voluntatibus me desertum ivissent, ipsique cognati **525** ac ministri, quo eadem, vel plura potius officia mihi debebant, in sexcentis me discriminibus arcano Dei iudicio destituisent, ipsam et solam Dei dexteram manifestam mihi subvenire, fortiterque tela in me contorta, et murales, ut sic loquar, machinas retundere sensi. Ila tunc omnium minis et tam multis terculamentis potentior se declaravit. Et charissimus frater majestatis nostræ (15), dominus Joannes Angelus, eadem generis radicem mecum sortitus, et imperatorio sanguine florens, cum sua eximia laude omnes magis nobilitate animi vincere contendit, quam eos corporis nobilitate antecellit. Hanc enim nasci minuique, illam incorruptam persèverare novit. Animi igitur ejus fortitudinem, stabilemque prudentiam, et in amicis diligendis constantiam, pro quibus nullum discrimen reformidet, corporisque habitabilitatem, et velut concinnitudinem ac robor, longum esset in præsentia commemorare. Quia vero hostium testimonia, ut aiunt, fide digniora sunt, norunt ista, faterenturque et Illyrii ex quibus hic insignem gloriam reportavit: tota item continens, et ipsi Persæ, qui sæpe in hunc impetu facto, omnibus modis inferiores ac nulli evidenter apparuerunt. Quæ autem mea causa viriliter sustinuerit, universæ scilicet pecuniæ spoliationem, facultatunque omnium proscriptionem, famulorum amissum gregem, privationem aliarum rerum omnium, quibus homines fractos succumbere videmus: ut mecum exsul ad Triballos abierit, animamque ipsam, si opus fuisset, pro me depositurus fuerit, quomodo mihi unus instar omnium fuerit, quales quantasque mecum perpessus sit inisurias, mitto dicere, ne ineptus audiam, cum commiseratione ipse enarrans, quæ tunc Numinis auxilio generosa mente pertulimus. Volo igitur res ejus longiori narrationi reservare. Et quoniam vero minora habebuntur, plane quæ disseruimus, poterit quis e paucis admodum et velut in transitu

Jacobi Por

(15) Vocem Græcam αὐτάδελφος accipio quasi divisset, tanquam frater, fuit enim ἀνεψιός, et ita sæpe illum vocat. Non igitur frater, iisdem parentibus, aut altero natus: quamvis ex eadem radice

νοί, ἀτοπόν τι ποιεῖν ὑποληφθεῖσθαι, μικροῖς λόγοις τὰ μὴ μικρὰ παραδοῦναι πειρώμενοι, ἰτέον εἶθι τοῦ προκειμένου. Ἐπειδὴ ποτε βραχανάξ δαίμωνος, ὡς διεληπται, καθ' ἡμῶν μανέντες οὐκ ἔνδικα ὡς διὰ χρόνου μακροῦ φίλους συναστραμέθα καὶ καιωνοῦς ἡμῖν ἐποιστράμεθα τῆς εὐπραγίας, ἐκακίρησαν τὰ δεινότερα, καὶ ἦν ἐπορευόμεθα σὺν θεῷ παρεῖαν ὁρθὴν τε καὶ τῷ κοινῷ συντεινούσαν κακῶς διαβηλικότες τε καὶ κεκακουρηότες παντάπασι προτεθῦμηνται καὶ ἐπικειρήσαν ἡμᾶς ὀλέσαι σὺν τοῖς ὑπολειφθεῖσι φίλοις, τοῦ κινδύνου τῶς ἐφ'esτώτος ἡμῖν, τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀθρόον βεβουλεύμεθα· οὐδὲν ἦτρον ἐπὶ θεῷ μάρτυρι πεσφρικότες καὶ συνδιασκεψάμενοι, καὶ ἐτι φρονιζόντες, καὶ πῶς ἂν ἐκείνοι σωθεῖεν οἱ καταπρόντες, ἡμᾶς, καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ πλείστα γένηται, καὶ κόρον ὡς παρέχοντα παρῶ, πάντων σχεδὸν ἐν ἀνάγκῃ καὶ καιρῷ κίνδυνον ἀπειλοῦντι διαφύρωις, ἀπειπόντων τε καὶ καταλειπομένων με φίλων, συγγενῶν γνησίων καὶ θεραπόντων· ταῦτά μοι· τούτοις θειολόντων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν καὶ πλείω καὶ μυρία καταπρόεσθαι με κινδύνοις πολλαῖς ἡρημένω, κρίμασι θεοῖς καὶ λόγοις ἀρήτοις αὐτῆς καὶ μόνῃ τῆς τοῦ θεοῦ δεξιᾶς ἡσθόμην λαμπρῶς ἀντιλαμβανομένης μου καὶ ἀνταθουμένης ἰσχυρῶς τοῖς καθ' ἡμῶν, ὡς ἂν τις φαίη, ἐπειρηγμένους ἀκροβόλους καὶ τὰς ἐλεπόλεις τῆνικαῦτα πέφνην κρείττων τῶν ἀπειλούντων πάντων, καὶ σφόδρα δεινῶν τοσούτων. Καὶ ὁ περιπόθητος αὐτάδελφος τῆς βασιλείας μου κύριος Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, δεξίης αὐτῆς ἡμῖν τοῦ γένους ῥίζης τετυχηκώς, καὶ βασιλικῶς βρύων αἵμασι, λίαν ἐπαινετῶς ἀντεφιλονείκησιν περιγεγενησθαι μᾶλλον ἀπάντων τῆ τῆς ψυχῆς εὐγενεῖα, ἢ ὅση περιγίνεται τῆ τοῦ σώματος. Τῆν μὲν γὰρ οἶδε φύουσάν τε καὶ αὐθις μείουσιν, τὴν δ' ἀφθιτον ἀεὶ μένουσαν. Ψυχῆς μὲν οὖν ἀνδρίαν, ἢ φρονήσεως ἐδ' αἰότητα, καὶ περὶ τοῖς φίλοις σφειρότητα, ὥστε προκινδυνεύειν αὐτῶν ἀρεῖσθαι, σωματός τε εὐφυῖαν, καὶ ὡσπερ εὐαρμοσίαν καὶ βεμην, μακρὸν ἂν εἴη τὰ νῦν διεξέρχεσθαι. Ἐπεὶ ἐστὶς παρ' αὐτῶν φασὶ τῶν ἐχθρῶν ὀξιοιστοτέρας γίνεσθαι μαρτυρίας, εἶδειεν ἂν καὶ φαῖεν ταῦτα Ἰλλυριοὶ τε καθ' ὧν οὐτοσὶ μέγα κεκλέϊσται καὶ πάσα ἡπεριος, καὶ αὐτοὶ Πέρσαι, οἳ πολλαῖς τοῦτο προσβάλλοντες παντελῶς ἦτρος, ὡς μηδένας ἐναργῶς ἀπηλέγχθησαν. Ἄ δ' ὑπήνεγκεν ἀνδρείω; καὶ πέπειθεν ἐμὴν χάριν, χρημάτων ἀφαίρεσιν παντελῆ, καὶ πλοῦτου παντός ἐήμευσιν, θεραπόντων πλείω· στέρησιν τε τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν ἡττημένοι ἐρώμεν ἀνθρώπους· ὅπως τέ μοι συνεξήριστα εἰς Τριβαλοῦς, καὶ ψυχὴν αὐτῆν ἐτοίμω; εἶχεν ὑπὲρ ἐμοῦ θεῖναι ὁπότε ἔδει, καὶ ὅπως ἐγίνετό μοι ἀντιπάντων, ὅποιον τέ μοι καὶ ὁπόσων κεκακώθησιν τῶν ἀνιάρων, ἐὼ λέγειν, ὡς μὴ ἀνεξία δόξω πρῶτων ἐκδιηγούμενος; σὺν οἴκτω δὲ ἑαυτοῦ, ἢ τότε

ni notæ.

generis cum Cantacuzeno prodiisse mox dicitur, illius scilicet materteræ, aut alicujus consanguineæ prius.

γενναίως ἠνέγκαμεν ἀρωγῇ τοῦ Κραίττονος. Βούλομαι μὲν οὖν μακροτέρᾳ διηγῆσαι δοῦναι τὰ τούτου. Ἐπειδὴ δ' ἐλάττω τῆς ἀληθείας ἔσται πάντως ἄτε' ἂν εἴποιμεν, ἔχει τις ἐξ ὀλίγων πάντων τῶν βηθέντων, ὡς περ ἐν ἐπιδρομῇ ἐς βαθείαν τῶν αὐτοῦ πρακτέων ἐληλυθέναι κατάληψιν. Παρείσθω γὰρ τὰ πλείω εἰς ἔργον αὐτὸ τοῦτο μόνον τῇ γραφῆς ταῦτ' ἀξιούων καὶ λόγοις τιμᾶν. Ἡμῖν δὲ πρὸ τούτου μελήσει καὶ αὐτοῖς ἔργοις ἀμείβεσθαι τοῦτον τὸν περιπόθητον αὐτάδελφον τῆς βασιλείας μου τὴν φερωνύμως χάριτι βρύνοντα. Δικαιοτάτον γὰρ εὐεργετῆσθαι παρ' ἡμῖν καὶ μεγάλων ἀμοιβῶν ἀξιούσθαι, οὐχ ὅτι μόνον ἔστιν ὄψος δέδεικται, καὶ φορυτὸν εὐσεργῶν σὺν ἡμῖν ὑπὲρ ἡμῶν μάλα ἀσμένως ὑπήνεγκεν· ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ πάντων τῶν αὐτῷ πεπραγμένων τρυφῶς ἐπαγγέλλεται συνοῦσαι, ὅτι βέλτιον τῷ κοινῷ, καὶ νίκας ἀρασθαι κατ' ἐχθρῶν τὰ Ῥωμαίων νεμομένων ἀναίδην. Διάσσει τοῦτο καὶ χάριτας ἀποχρώσας ἡ βασιλεία μου τῷδε βουλομένη ἀεὶ, ἐπιχωρηγεῖ, καὶ ἐπιθραβεύει, νῦν καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον, δι' οὗ προστάσσει καὶ θεσπίζει καὶ διορίζεται εἶναι τὸν διαληφθέντα περιπόθητον αὐτάδελφον τῆς βασιλείας μου κύριον. Ἰωάννην τὸν Ἄγγελον εἰς κεφαλὴν τῶν κάστρων καὶ χωρῶν Βλαχίας ἐφ' ὄρω τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ σπεύδειν καὶ φροντίζειν τῆς ἐπὶ τὸ κρείττον ἐπιδόσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν, ὄφελοντα διατηρεῖν ἀπαρσάλευτα καὶ ἄπερ ἐνόρκως ὑπ' σφέτη τῇ βασιλείᾳ μου· ἃ περιττὸν μὲν ἴσως ἂν ὀδῆσαι κατὰ μέρος δηλούμενα, καὶ ἀνοίκεια τάχα τῷ τούτου τρόπῳ ἀγαθῷ γέ ὄντι καὶ περὶ ἡμᾶς εὐνουστάτῳ. Ἐπειδὴ δ' ἐπαινετόν τι χρῆμα πολλῶν ἔνεκα τὸν τρίτον ἀσφαλῆ καὶ λεῖαν πορεύεσθαι μηδὲν προσιστάμενον ἔχουσαν, ἦτοι γὰρ ἀπειλοῦσαν τὰ παρ' ἡμῖν μὲν ἐκτεθέντα, ὄρκους δὲ παρὰ τούτου βεβαιωθέντα, κατὰ μέρος ταῦτα καὶ λεχθῆτω διὰ τὸ ἀσφαλέστερον. Ἔστι δὲ τάδε· Ἴνα ἡ δὲ περιπόθητος αὐτάδελφος τῆς βασιλείας μου κύριος Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, φίλος τοῦ φίλου αὐτῆς, καὶ τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐχθρός· ἦγουν κἂν ὅποιον ἀρα πρόσωπον εἴη, εἰ μὲν ἔχει φιλίαν καὶ ἀγάπην ἡ βασιλεία μου μετ' ἐκείνου, ἔχη καὶ αὐτὸς οὕτως· εἰ δ' οὖν, διατίθεται ἀναμφιβόλως καὶ ἀπολυπραγμονήτως εἰς αὐτὸ, ὡς καὶ ἡ βασιλεία μου. Ἴνα μὲν τὸ τοιοῦτο τῆς Βλαχίας Κεφαλαττικίον ἐφ' ὄρω παντὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔχη, οὐ μὴν δὲ ἔχη ἐπ' ἀδείας οὗτος τοῦτο δοῦναι καὶ πρὸς καιδίον αὐτοῦ, εἰ μήπως τάξῃ τοῦτο καὶ στέρξῃ ἡ βασιλεία μου, ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς, ἵνα οὐ μόνον χρεωστῇ τοιαύτην δουλοσύνην εἰς τὴν βασιλείαν μου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν

A a me dictis, in factorum ejus penitioem cognitionem venire. Relinquantur enim plura iis, quibus unum hoc opus, talia litteris consignare, et verborum luminibus illustrare. Nobis potius curæ erit etiam rebus desiderabilem hunc majestatis nostræ fratrem remunerare, qui suo nomini convenienter (14) gratis circumfluit. Meritissimo enim officia in illum conferemus, et amplissima ei dona rependemus non solum quia talis est, qualem prædicavimus, et acervum quemdam difficultatum nobiscum toleravit libentissime: 526 sed quia etiam per omnia quæ præstitit, reipublicæ profuturum sese, victoriamque de hostibus, Romanorum terras impudenter occupantibus, manifeste relaturum promittit. Idcirco cum eum potentia nostra digne remuneratum semper velit, nunc insuper ei hoc in aurea bulla testimonium præbet, et veluti certaminis præmium donat, per quam jubet, sancit et decernit, dictum hunc peramabilem majestatis nostræ fratrem dominum Joannem Angelum, caput seu præfectum castellarum et regionis Blachia (15), quandiu vixerit, ut quæ ad eorum felicia incrementa statumque meliorem faciunt, ea omni studio, acceleratione et sollicitudine exsequatur: obligatum inconcussa servare, quæ juratus majestati nostræ promisit: quæ particulatim hic exponere, otiosum fortasse, et contradignitatem viri tam boni nostrique amicissimi existimetur. Quia vero multis de causis laudi datur, viam tutam, planam, ac nullis obstaculis impeditam, et nihil minantem adversi ambulare, quæ a nobis explicata, et ab hoc suscepla, et jurejurando confirmata sunt, securitatis gratia distincte per capita disserantur. Sânt autem hæc: Ut optatissimus frater meus, dominus Joannes Angelus, amicus sit majestati nostræ amicis, et inimicis nostris inimicus: id est, qualiscunque persona fuerit, siquidem majestas nostra eam dilexerit, idem ipse faciat; sin minus, libere et incuriose erga eam, ut nos quoque afficiatur. Ut hujusmodi Blachia præfecturam usque ad extremum vitæ suæ retineat, non tamen libertatem ad filium transferendi habeat, nisi id majestas nostra de integro jusserit et approbarit. Ut non solum majestati nostræ, sed et domino Joanni Palæologo imperatori, si eum successorem in imperio constituerimus, eandem subjectionem debeat. Sin autem Deo permisso imperator Palæologus moriatur, tum ei, quem majestas nostra successorem et hæredem imperio Romano, Deo volente, dederit, eodem modo

Jacobi Pontani notæ.

(14) Joannes Angelus videlicet. Est autem Joannes Hebræis *gratia Dei*; et potest dici *gratiosus*.

(15) Nomine hoc non aliud puto velle, quam præfectum ac ducem. Dacia quondam appellabatur amplissima regio, quæ Transylvaniam cum utraque Valachia continebat: et cingunt ambæ Valachia Transylvaniam, quarum una major, altera minor dicitur. Major ad Euxinum mare se porrigit, et nostris est Moldavia: minor propter Danubii ripas extenditur, et plerumque Transalpina Bon-

fivio montana, sicut et aliis nominatur. Valachiam vocavere Græci, et incolas Vlachos, pro quibus interpretes Zonaræ, Cedreni, et aliorum historicorum, Blachiam, et Blachos, contra molliorem pronuntiandi rationem Græcorum, quos imitantes Turcæ non Iblach, sed Ilach dicunt. Hæc Leunclavius. Verumtamen hic Thessalia, seu pars Thessalæ, nomine Blachia significari videtur; Thessalis enim Angelum prætorem mittit. Ejus montana Magna Blachia vocantur.

subesse teneatur. Promulgetur vero, et mentio fiat per totam Blachiæ regionem etiam dominiæ Annæ Palæologæ et imperatoris ejus filii juxta consuetudinem, quæ in palatio nostro, a Deo custodito, et in ipsa regione observatur. Ut et illic sive metropoles, sive episcopatus, sive monasteria, sive ecclesiastica jura subjiciantur, ut ab initio, sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, et quæ variis ac justis rationibus capiunt vectigalia, ea auferre illis non liceat. 527 Ut si ad summum despotam a nobis gener noster charissimus Nicephorus ducas, aut alius defecerit, cum eo amicitiam colat, et jus suum uterque tueatur. Sin aliqua forte inter utrumque dissensio ac discrepantia exstiterit, de ea re ad majestatem nostram referatur, et ab ea pro supereditata illi a Deo intelligentia corrigatur. Serventur autem confinia Blachiæ et despotatus, uti prius, ne offensio oriatur, ut cum in circuitu Blachiæ castella acceperit, ea ad præfecturam suam, quomodo et reliquam Blachiam habeat, ut supra dictum est. Propter alia autem, quæ post Patrum sunt, si majestati nostræ cum Catalanis convenierit, conveniat etiam ipsi; si bellum nobis cum iisdem fuerit, sit etiam illi. Et quæcunque ad subjectionem et obedientiam majestatis nostræ sive alio modo, sive etiam per hunc ipsum fratrem nostrum accesserint, habeamus potestatem constituendi præfectum nostro more, quem voluerimus. Ut si quidam fratrem Blachiorum præsidum officia a majestate nostra consequi volent, et ad illam adorandam venire, possint hoc secure, nec ab ipso prohibeantur. Ut in quavis parte occidentali, ubi indiguerimus ipsis, cum omni fossato Romano et Albano serviat. Supra Christopolim autem, si opus habuerimus, præsto sit cum fossato quanto poterit. Itaque Joanni Angelo cum istiusmodi conditionibus Thessaliæ imperium addixit imperator, quem Thessali gaudentes acceperunt, ut ab imperatore missum scilicet, et constituta omnia se facturos sponderunt.

τοὺς δυτικοὺς μέρεσιν ἔνθα ἂν χρῆσθαι αὐτῶν ἡ βασιλεία μου, δουλεύη μεθ' ἐαυτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ φωσσάτου, Ῥωμαϊκοῦ τε καὶ Ἀλβανικοῦ. Ἀνοτέρω δὲ τῆς Χριστουπόλεως ἔάν χρῆσθαι ἡ βασιλεία μου, δουλεύη μὲν μεθ' ἐαυτοῦ, φωσσάτου δὲ ὅσου ἂν δύνηται. Ἀγγέλω μὲν οὖν τῷ Ἰωάννῃ ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις παρεδίδου Θετταλίαις τὴν ἀρχὴν ὁ βασιλεὺς. Θετταλοὶ τε τὸν τε Ἀγγελοῦ ἐδέχοντο προθύμως, ὡς παρὰ βασιλέως ἦκοντα, καὶ τὰ προστεταγμένα πάντα ἐπηγγέλλοντο ποιεῖν.

CAPUT LV.

Vocatur Didymotichum ab obsessis imperator, venturum se promittit. Apocauclus Cralem convenit. Ultriusque scopus et Apocauclus in Cantacuzenicis savitia. Stratopedarcha eum de inani sumptu in classem accusat et pacem cum Cantacuzeno suadet. Cur ab eo consilio abhorreret imperatrix. Crales imperatorem Pheras usque comitatur.

Didymotichenses, quoniam eos bellum ugebant undique, nec ulla affulgebat remissio, nisi ad eos celeriter rediret imperator, Michaelem Tarchaniotam mittunt, partim ut eum de statu præsentis doceat, partim ut ad reditum, quem necessitas flagitet, amplius impellat. Imperator et antea magnopere Didymotichum cogitabat. 528

βασιλεῖα κύριον Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ἔάν καταστήσῃ αὐτῆ τοῦτον διάδοχον τῆς βασιλείας. Ἐάν δὲ παραχωρήσῃ Θεοῦ ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος, χρεωστῆ τὴν τοιαύτην ὑποταγήν, εἰς ἃν ἂν καταστήσῃ ἡ βασιλεία μου, σὺν Θεῷ διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, φημίζηται δὲ καὶ μνημονεύηται ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ τῆς Βλαχίας, ἡ δέσποινά Ἄννα ἡ Παλαιολογίνα καὶ βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτῆς κατὰ τὴν ἐνεργουμένην συνθήειαν, ἐν τε τῷ θεοφρουρητῷ παλατίῳ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ, ἵνα καὶ ἐκεῖσιν εἴτε μητροπόλεις εἴεν, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε μοναστήρια, εἴτε ἐκκλησιαστικά δίκαια, ὡς ἐν ὑποκείμενα ὡς ἀρχῆθεν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, νέμονται τε ἀναφαιρέτως καὶ τὰ προσόντα αὐτοῖς διὰ διαφόρων δικαιοματῶν, ἵνα ἔάν ἀποσταλῆ παρὰ τῆς βασιλείας μου εἰς τὸ δεσποτάτον, ἡ ὁ περιπόθητος γαμβρὸς αὐτῆς κύριος Νικηφόρος ὁ δούκας, ἡ ἑτερος, ἔξῃ φίλιαν μετ' ἐκείνου, καὶ χωρῆται ἐκίτερος εἰς τὰ δίκαια αὐτοῦ. Εἰ δ' ἴσως συμβαίη διαφορὰς καὶ διένεξις ἀνά μέσον ἀμφοτέρων, ἀκουμίζῃ τὰ περὶ τούτου εἰς τὴν βασιλείαν μου, καὶ διορθοῖτε τοῦτο αὐτῇ, καθάπερ ἂν χορηγήσῃ ὁ Θεὸς τῇ ταύτης γνώσει. Περιωρίζηται δὲ καὶ τὰ σύνορα τῆς Βλαχίας καὶ τοῦ δεσποτάτου, ὡς τὸ πρότερον διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον, ἵνα ἔάν παραλάβῃ τὰ ἐν τῷ περιορισμῷ τῆς Βλαχίας κάστρα, ἔξῃ καὶ ταῦτα εἰς τὸ Κεφαλατικὸν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν λοιπὴν Βλαχίαν, καθὰ δεδήλωται. Εἰς δὲ τὰ ἄλλα κάστρα τὰ μετὰ τὴν Πάτραν διακείμενα, εἰ μὲν ἔχει ἀγάπην ἡ βασιλεία μου μετὰ τῶν Κατελάνων, ἔξῃ καὶ αὐτός· εἰ δὲ μάχην, μάχεται καὶ αὐτός, καὶ ὅσα ἂν προσέβῃ εἰς τὴν δουλοσύνην τῆς βασιλείας μου, εἴτε ἄλλοτρόπως, εἴτε καὶ δ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς βασιλείας μου, ἔξῃ ἀδειαν αὐτῇ τάττειν εἰς κεφαλὴν ἰδιορρύθμους, ὃν ἂν ἐθελήσειεν. Ἴνα ἔάν θέλωσι τινες τῶν ἐν τῇ Βλαχίᾳ ἀρχόντων τυγχάνειν ὀφφικίων παρὰ τῆς βασιλείας μου ἔρχεσθαι τε καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτῆς, ἔχωσι τοῦτο ἐπ' ἀδείας, καὶ οὐδὲν κωλύονται παρ' αὐτοῦ, ἵνα ἐπὶ μὲν ἀπαι-

Οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ, ἐπὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ὁ πόλεμος περιεστῆκει, οὐδεμίαν εἰς ἐφαίνετο ἀπακωχῆ, εἰ μὴ πρὸς αὐτοὺς ταχέως ἐπανέλθοι βασιλεὺς, τὸν Ταρχανειώτην Μανουὴλ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν, τοῦτο μὲν καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς διδάξοντα ὡς εἶχε, τοῦτο δὲ καὶ μάλλον ἐξορμησοντα πρὸς τὴν ἐπάνοδον, ὡς τῶν κατὰ Διδυμότειχον πραγμάτων

ἐκείνου πάνυ δεομένων. Βασιλεὺς δὲ καὶ πρότερον ἄ μὲν ἐν μεγάλῃ ἐτίθετο φροντίδι τὴν πρὸς Διδυμότειχον ἀπαίρειν, καὶ τότε δὲ ὑπὸ τοῦ Ταρχανειώτου παρακληθεὶς, μᾶλλον τὴν ἐπάνοδον ἐπέσπευδε, καὶ Κράλην ἐπὶ τὰ ἴσα παρεκάλεε· καὶ παρεσκευάσαστο ἤδη ἢ στρατιὰ ἢ μέλλουσα συναίρεσθαι τῷ βασιλεὶ πρὸς τὴν ἐπάνοδον. Καὶ Ταρχανειώτης μὲν βασιλέα τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πολλῆς ἐμπλήσας ἤδονῆς καὶ προθυμίας, οὐδὲ γὰρ ἐξ ὅτου βασιλεὺς εἰς Τριβαλοὺς ἦκεν, ἀξιοχρεῶς τις οἴκοθεν ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, δίδει τῶν κατεχόντων τὰς ἰδοὺς, αὐτοῖς ἐπανῆκε πρὸς Διδυμότειχον, διαλαθῶν τοὺς πολεμίους, καὶ ἀπήγγελλε σαφέστερον τὰ περὶ βασιλέως· καὶ ὡς εἴη παρεσκευασμένοις ἐπανῆκειν ἅμα στρατιᾷ ὀλίγῳ ὑστερον. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δούξ πρὸς Κράλην πέμφας ἐδήλου τε, ὅτι ἤξει ναυτὶ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὡς βούλοιο συντυχεῖν αὐτῷ συνθήκας ποιησόμενος, ἀλλ' ἄλλιστα ἔσσονται αὐτῷ καθ' ἡδονήν. Κράλης δὲ περὶ τῆς συντυχίας πρότερον ἐρόμενος, εἰ ἐπιτρέπει, βασιλέα, ὡς οὐκ ἐκώλυεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεδίδο, πρὸς Ἀμφίπολιν συνετίθειτο ἀλλήλοισιν συντυχεῖν, ὁ μὲν ναυσὶν ἐκ θαλάττης, ἔπειτα δὲ ὁ Κράλης ἐξ ἠπείρου. Σκοπὸς δὲ ἦν τῆς συντυχίας ἀμφοτέροις, Κράλη μὲν εἰ δύναιτο Ἀπόκαυχον τὸν μέγαν δούκα ζωγρεῖν ἀμυνομένῳ τοῦ πρὸς βασιλέα ἕνεκα πολέμου· Ἀποκαύχῳ δὲ ὥστε Κράλην πείθειν πόλεμόν τε μὴ πρὸς αὐτὸν κινεῖν, Παλαιολόγον Ἀνδρόνικον τὸν γαμβρὸν βουλόμενον βασιλέα Ῥωμαίων ἀποφαίνειν, καὶ βασιλέα εἰργεῖν Καντακουζηνόν, καὶ μὴ εἶναι εἰς τὴν Ῥωμῶν ἐπανῆκειν, κώλυμα ἐσομένου γαμβρῷ πρὸς τὴν ἀρχήν. Τῶν ἄλλων γὰρ οὐδένα ἐποιεῖτο λόγον. Τοῦτο μὲν οὖν, εἴτε ἀληθῶς ἐβούλετο ὁ μέγας δούξ, εἴτε μὴ, φανερὸν οὐκ ἐξεγένητο, τοῦ περὶ ταῦτα διακονομένου καὶ τὰ ἀπίσθητα συνειδότες Χρέλη πρότερον ἀποθανόντος. Πρὸς γὰρ τὸν Ἀνδρόνικον τοῦ γαμβροῦ πατέρα ἐν Φεραίς ὁ μέγας δούξ τὰ τοιαῦτα διὰ τινῶν τῶν μάλιστα εὐνουστάτων ἀπαγγέλλων, κάκεινον Χρέλη διαλεγόμενον περὶ Μελνίκου διατρέποντι, καὶ δι' ἐκείνου τὰς Κράλη λαμβάνοντος ἀπολογίας, αὐτοῖς, ὁ μέγας δούξ ἐπυσθάνετό τε περὶ τῶν ἐδεῖτο, καὶ ὅσα ἦν κατὰ γνώμην αὐτοῖς ἀπεκρίνετο. Κράλης δὲ ὡς ἀληθῶς τοιαύτην διεθεβαίοντο πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα τὴν μεγάλου δουκὸς ἀξίωσιν εἶναι, καὶ ἐβουλεύετο, ὅ τι δεοί πρὸς ταῦτα κρινεσθαι, βασιλεὺς τε μὴ κωλύειν συνεβούλευεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συμπράττειν, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ αὐτὸν Ἀποκαύχου φρόνος γίνοντο φανερός· καὶ ὡς οὐκ εὐνοία τῇ πρὸς βασιλέα καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν, τὸν ἐμφύλιον κινολὴ πόλεμον, ἀλλ' αὐτῷ τὴν Ῥωμῶν ἐκ παντὸς τρόπου περιποιούμενος ἡγεμονίαν. Κράλης μὲν οὖν ἅμα βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ ἐν τοῖς Ἀλμυροῖς προσαγορευομένοις λάκκοις ἐστρατοπεδεύετο ἐλλῶν, καὶ περιέμενε τὸν εἰς Ἀμφίπολιν τοῦ μεγάλου δουκὸς κατάπλουν ὡς ἐκεῖσε συνεσόμενος. Ἐν Βυζαντίῳ δὲ οἱ μὲν ἄλλοι τῶν εὐγενεστέρων καὶ μάλιστα ἐν λόγῳ, Καντακουζηνισμὸν ὑπὸ μεγάλου δουκὸς ἐπικληθέντες, δεσποτηρία τε ἔκουν, καὶ οὐδεμίαν ἀπέλατοι

et tunc a Tarchaniota inflammatus multo magis Cralemque de subsidio hortabatur : jamque copiae quæ cum illo abirent instruebantur. Et Tarchaniota quidem, imperatore quique cum eo erant plurimum exhilaratis et excitatis (nec enim quisquam, ex quo ad Triballos abierat, alicujus nominis domo ad eum, timore vias obsidentium, venerat), Didymotichum repetivit, hostes latens, et quo loco res imperatoris sitæ essent, pauloque post cum auxiliis adfuturum certo nuntiavit. Apocauclus missis legatis Crali significat, se in Macedoniam navigaturum, cupereque fœderis sibi quidem optatissimi faciendi causa cum eo colloqui. Crales ex imperatore prius quærit, an se cum illo congregi permittat. Quo non dissuadente, imo annuente potius, Amphipolis consensu deligitur, quo ille navibus e mari, hic equitatu ex continente veniat. Scopus in hoc congressu erat utriusque, Crali nempe, ut Apocauclum vivum caperet, si posset, eumque propter bellum adversus imperatorem ulcisceretur : Apocaucho, ut Crali persuaderet, ne se, volentem Andronicum Palæologum generum suum imperatorem declarare, armis impediret, et Cantacuzenum coerceret, nec in Romanorum provinciam reverti sineret, impedimento videlicet futurum genero ad imperium ; alios enim parvipendebat. Hoc utrum magnus dux revera desiderarit, necne, Chrele in hoc subserviente, secretorumque conscio prius mortuo, incompertum mansit. Patri quippe Andronici generi Pheras magnus dux talia per quosdam amicissimos nuntians, eoque cum Chrele, qui apud Melenicum manebat, agente, et per illum Cralis responsa accipiente, rursum magnus dux quæ opus erat interrogabat, et ille quæ sentiret, denuo respondebat. Ut autem confirmavit Crales, magnum ducem contra imperatorem Cantacuzenum vere istuc petere, et quid respondendum esset quæsit, imperator hortatus est, ut se ab illo conveniri pateretur, quo ejus in se invidia testatior evaderet : nimirum non benevolentia erga Augustam et imperatorem filium civile hoc bellum ab eo inflammari, sed ut sibi per fas et nefas imperium acquireret. Ita Crales una cum Cantacuzeno ad Salsos lacus, ut appellantur, veniens, castra facit, magni ducis appulsum ad Amphipolim, ut ibi eum venturus, exspectans. 529 Byzantii vero alij de nobilitate et viri honoratissimi a magno duce Cantacuzenismi postulati, carceribus tenebantur, et incommodis vexabantur omnibus. Qui autem ad bellum ei adjumento fuerant, quique faciebant, ut crederet imperatrix, Cantacuzenum sibi moliri insidias, eorum partim mediocriter tangebatur, et a gubernaculis dejiciebat, litis contra se materiam subministrans, ut cum illos perdidisset, reprehensione careret, quasi juste eos punivisset, cum sibi male voluissent. Quæ et ipsi cernentes, maleque jam in futurum ominantes, sibi ipsis et aliis

ingentes creasse calamitates intelligebant : juvare autem semet, magno duce omnia jam suo dominio tenente, non poterant. Cæterum Georgius Chumnus, magnus stratopedarcha, unus de belli auctoribus, ad imperatricem adiens, magnum ducem clam accusavit, qui opes reipublicæ inutiliter dissiparet, et ad bellum terrestre classem nihil profuturam instrueret. Qui enim classis contra Cantacuzenum cum apud Triballos manentem, tum Didymotichum urbem procul a mari semotam obtinentem dimicaret? Dabat itaque consilium, ut impensis infructuosis abstinere, et excogitaretur quidpiam, quod ad totius reipublicæ emolumentum redundaret : id esse pacem et fœdus cum Cantacuzeno, quod utilitatem summam pollicetur. Tam importuno namque bello adversus illum suscitato, inquit, et studiosissime illato nihil nos profecisse, sed eum damni expertem apud Triballos principem adhuc hæere, esseque in multa gratia : et exercitum conscribi, quicum, ut audimus, Didymotichum revertatur : et Didymotichenses de animo erga illum suo nihil remittere, neque bello tam propinquo cruciari, sed potius Thraciæ urbibus universis nocere immitius quam Cerberum, omnia deprædantes, funditusque devastantes : hæc mihi nequaquam e re nostra, neque in suam bonum desitura videntur. Quare pacem cum illo suscipiendam sentio. Nunc enim in aliena regione profugus, et opem externam exposcens, obviis eam ulnis amplectetur, si moderata petiverimus. Si domi fuerit, seseque corroboraverit, metuo ne nobis eam flagitantibus ipse neget, explorata spe victoriæ confisus videlicet. Imperatrix eum cum ratione consentientia suadere, et postea quod consultantibus e republica visum fuerit facturos dixit; **530** hoc tempore, impensa jam facta, solutoque classariis stipendio, abnavigationem justam videri. Hæc illa affirmavit, quod ei magnus dux receperat, si in Macedoniam navigasset, Cantacuzenum victum adducturum, perinde quasi Crales se illum traditurum promisisset, si ipsemet ad se venisset : et quod Cantacuzenum tempore belli multis attritum difficultatibus, et matre in carcere extincta, filioque Andronico diu jam vinculis et aliis incommodis afflicto, immensaque vi pecuniæ spoliatum ; pluribus præterea cum insolentia et contumelia in illum designatis, et amicissimis cognatisque, aliis vita fortunisque simul expulsis, aliis ex illustrissimis et opulentis ad paupertatem redactis, et in custodiam detentis, non facile ad pacem inclinaturum, sed vindicaturum se modis omnibus, et par pari relaturum cogitaret. Hinc ad consilia pacis agitanda. lenta esse ac torpere, quod laborem inanem putaret. Nam priusquam ad tantam indignitatem veniretur, et sui omni crudelitate contumeliaque in eum debaccharentur, præ aliis pacem sese concupiscere complura dabat indicia : ita prorsus existimans, ejus odio bellum istuc a principio concitatum fuisse, nec eum sibi ac filijs

Α κακοπραγίας ἦσαν. Τῶν δὲ αὐτῶ συναραμένων πρὸς τὴν πόλεμον, καὶ πεπεικώτων βασιλίδα, ὡς ἐπιβουλεύουτο παρὰ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως, τῶν μὲν ἤδη παρήπτετο μετρίως, καὶ καθήρει τῶν ἀρχῶν, ἀφορμὴν παρέχων τῆς πρὸς αὐτὸν διαφορᾶς· ἵν' εἰ διαφθείρειε μηδεμίαν ἐμψιν ἔχοι, ὡς οὐ δικαίως ἀμύνοιτο αὐτούς, κακοὺς περὶ αὐτὸν γεγενημένους. Τῶν δὲ ἐμελλεν, ἃ συνορῶντες καὶ αὐτοὶ καὶ ποτηρὰν περὶ τῶν μελλόντων ἤδη ἔχοντες ἐλπίδα, ἤσθάνοντο μὲν ὡς σφίσι τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις· αἷτιοι κατέστησαν μεγάλων συμφορῶν, βοηθεῖν δὲ οὐκ εἶχον ἑαυτοῖς, πάντα ἤδη μεγάλου δουκὸς ὑφ' ἐαυτῶν πεποιημένον. Χοῦμος δὲ Γεώργιος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης, εἰς ὧν τῶν τὴν πόλεμον κεκινηκότων, βασιλίδι προσελθὼν, ἤρμα κατεμέμφετο μεγάλῳ δουκὶ, ὡς εἰς οὐδὲν δέον τὰ κοινὰ καταναλίσκοντι, καὶ πρὸς πόλεμον ἡπειρώτην στόλους ἐξαρτομένην μὴδὲν ὀνήσοντας. Πρὸς τί γὰρ ὁ στόλος ἐναντιώσεται Καντακουζηνῶ αὐτῶν τε παρὰ Τριβαλοῖς ὄντι καὶ Διδυμοτέιχον κατέχοντι πόλιν μακρὰν θαλάσσης ὤκισμένην; συνεδοῦλεύει τὸ μᾶλλον τῶν τοιούτων ἀπέχουσαι ἀνονήμων δαπανῶν, πρὸς τινα δὲ χωρεῖν ἐπίνοιαν τοῖς ὄλοις πράγμασι συνοίσουσιν. Τοῦτο δὲ εἶναι, εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς Καντακουζηνῶν καὶ σπονδᾶς, αἱ μάλιστα δόξειεν λυσιτελεῖν. Τὸ γὰρ τοσοῦτου πολέμου πρὸς αὐτὸν κεκινημένου, καὶ πάσης σπουδῆς εἰσηνεγεμένης, μὴδὲν ἡμᾶς δυνηθῆναι πλέον, ἀλλ' ἐκεῖνόν τε ἀπαθῆ κακῶν, καὶ πολλῆς εὐνοίας ἀπολαύοντα παρὰ τῇ Τριβαλῶν δυνάττει ἐπιδιαμένειν, παρασκευαζόμενόν τε ὡς ἀκούομεν εἰ; Διδυμοτέιχον ἐπανήκειν μετὰ στρατιᾶς. Τοῖς τε ἐν Διδυμοτέιχῳ μὴδὲν ὑφεῖναι τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας, μὴδ' ὑπὸ τοῦ περιστρηκτοῦ πολέμου πιεσθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς ταῖς κατὰ Θράκην πάσαις πόλεσι, κερβέρων εἶναι χαλεπωτέρους, πάντα διαφθεύροντας ἄρδην καὶ ληΐζομένους, οὐ πρὸς ἡμῶν ἔμοιγε εἶναι φαίνεται, οὐδὲ πρὸς τι τέλος λήξειν ἀγαθόν. Διό μοι καὶ παραινεῖν ἐπήλθε, τίθεσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην. Νῦν μὲν γὰρ ὑπερόριος ἐν ἄλλοτρίῳ διατρίβων καὶ τῆς παρ' ἐτέρων δεόμενος; ἐπικουρίας, ἐτοίμῳ; ἂν ὑπακούοις πρὸς τὴν εἰρήνην, εἰ μέτρια αἰτοίημεν. Εἰ δ' ὅλοι τι γένοιτο καὶ τινος εὐπρόησιν εὐνόμεως, δέδοικα μὴ δεομένων ἡμῶν ἀπανθῆναι αὐτὸς, οἷα δὴ βεβαίας ἤδη τοῦ περιγενήσθαι ἡμῶν ἐλπίδας ἔχων. Βασιλῆς δὲ λόγον μὲν ἔχοντα εἶπε παραινεῖν, καὶ ὕστερον ὁ τι ἂν δοκῆ λυσιτελεῖν κοινῇ σχευαζόμενος πράττειν· τὸ δὲ νῦν ἔχον, τῆς δαπάνης ἤδη γεγενημένης καὶ τὴν μισθὸν ἔχόντων τῶν τριηριτῶν, δίκαιον ποιεῖσθαι τὸν ἀπόπλου. Ταῦτα δὲ αὐτῇ εἴρηται, ὅτι τε ἐπηγγέλετο ὁ μέγας δούξ, εἰ πρὸς Μακεδονίαν ἀποπλεύσειε Καντακουζηνῶν ἄξιον δεσμώτην, ὡς παραδώσειεν ἐπαγελομένου Κράτη, εἰ πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο αὐτός. Καὶ οἷ πολλῶν ἤδη τῶν πρὸς βασιλέα Καντακουζηνῶν ὑπὸ τῆ τοῦ πολέμου χρόνῳ γεγενημένων δυσχερῶν, καὶ τῆς τε μητρὸς δεσμοτηρίῳ ἐναποθανούσης, καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ υἱοῦ πολὺν ἤδη χρόνον δεσμοῖς προσταλαιπωρήσαντος, καὶ ἄλλῃ κακώζει χρημάτων τε ἀπερίων ἡρπασμένων, καὶ πολλῶν ἀτόπων ἄλλων.

ἐφ' ὕβρει ἐκείνων εἰργασμένων, καὶ τῶν ἐπιτηδίων ἄμαλιστα καὶ συγγενῶν, τῶν μὲν αὐταῖς οὐσίαις συναπολωλότων, τῶν δ' ἐκ περιφανεστάτων καὶ πλουσίων ἀπύρων καὶ δεσμοτῶν κατεχομένων, οὐ βράδιως ἤλπιζε Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πεισθῆσεσθαι πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἀμυνεῖσθαι παντὶ τρόπῳ, καὶ ἰσ' ἀντ' ἰσῶν ἀποδίσσειν· ἃ ναρχᾶν αὐτὴν ἐποίει, καὶ ἀποκνεῖν πρὸς τὴ βουλεύεσθαι περὶ εἰρήνης οἰομένην ἀνήνυτα ποιεῖν. Ἐπεὶ οὖν γε πρὶν εἰς τοσοῦτον ἀτοπία· ἐξεληλακέναι, καὶ πᾶσαν ὠμότητα καὶ ὕβριν τοῦ· περὶ αὐτὴν ἐνδείξασθαι πρὸς βασιλέα, τῶν ἄλλων αὐτὴ μᾶλλον ἤρῃτο τὴν εἰρήνην, πολλὰ δειγμάτων ἐξενίνογεν αὐτὴ πεισθεῖσα ἀκριθῶς, ὡς φρόνῳ τῷ πρὸς βασιλέα ὁ πόλεμος ἐκινήθη τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος ἐπιβούλευεν αὐτῇ καὶ τοῖς παῖσιν, ὡς οἱ συκοφάνται κατηγόρου. Ἰότε δ' οὖν ἕως τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ὑπερέθετο διάσκεψιν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ, ἐπεὶ ἐφωπλισμέναι ἦσαν αἱ τριήρεις, ἀπέπλευσεν εἰς Ἀμφίπολιν, τὸ μὲν δοκεῖν ὡς κατὰ βασιλέως Καντακουζηνοῦ τῷ Κράλῃ διαλεξόμενος, καὶ πεισῶν προδιδόναι· ὡς δὲ διίσχυριζέτο ὁ Κράλης, ἵνα μὴ πολεμοῖ τῷ γαμβρῷ βασιλεὶ μέλλοντι Ῥωμαίων ἀναδειχνοσθαι. Τοῦτο μὲν οὖν εἰς τι προφανές· οὐκ ἠδυνήθη προελθεῖν· μεταξὺ γὰρ τοῦ χρόνου τριδομένου, ἐτελεύτησεν ὁ Κράλης, ὃς αὐτοῖς τῶν ἀπορρήτων ἔχοινωνει. Καὶ ὁ μέγας τε δοῦξ εἰς Βυζάντιον ἐξ Ἀμφιπόλεως ἀπῆρε μηδενὶ θαρρήσας ἐτέρῳ τὰ ἀπόρρητα. Καὶ ὁ Κράλης περὶ τῶν πόλεων ἠσχόλητο τὴν ἐπιμέλειαν, ἃς Χράλη κατέχοντο· ἐλάμβανεν αὐτὸς μετὰ τὴν τελευτὴν· καὶ ἐκ τῶν πρὸς ἐπικουρίαν βασιλέως τεταγμένων τοὺς βελτίστους ἀπολεγόμενος, κατέλιπεν αὐταῖς φρουράν. Αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιλοῖτους ἔχων, μετὰ βασιλέως ἦγεν εἰς Φεράς.

531 CAPUT LV.

Crales Pheræos ad deditionem imperatori faciendam hortatur. Recusant pertinaciter, præcipue Constantinus Palæologus et metropolitani. Conditio eis oblata ab imperatore et repudiata, interfecto etiam legato crudelissime. Miles Romanus desperans, Didymotichum redire percipit; sequitur consilium imperator. Crales Pheræis vastitatem injert. Triballi imperatorem in Thraciam sequentes, quales fuerint. Ad Cralem pro majori auxilio redire decernit: dissentientibus Romanis ac nolentibus, cogitur parere imperator et Didymotichum tendere. Monet a Didymotichensibus de periculo. Miraculum circa litteras ad imperatorem et reversio ad Triballos. Protostrator suis fit sus eclus. Apocauchus Byzantii cum gratulationibus excipitur. Falsus de Cantacuzeno rumor. Apocauchus quosdam custodia multat.

Καὶ πρὶν τι κακοῦν τὴν χώραν, πρεσβεῖαν πρὸς Φεραίους πέμψας, παρῆνει βασιλεὶ τὴν πόλιν ἐγχειρῆζειν. Ὀρκους γὰρ αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους γεγενῆσθαι, σύμμυχον καὶ αὐτὸν καὶ φίλον εἶναι τῶν πόλεων, αἱ προσχωρήσουσι βασιλεὶ, πολέμιον δὲ ταῖς ἡρημέναις πολεμεῖν. Εἰ μὲν οὖν καὶ αὐτοὶ πεσόμενοι προσχωρήσουσιν ἐκόντες βασιλεῖ, νῦν τε ὡς τάχιστα ἀναχωρεῖν αὐτῶν, καὶ ὕστερον μηδέποτε κακώσουσιν ἐπηγγέλετο. Εἰ δ' ἀγνωμονεῖν καὶ μὴ πείθονται, τεμεῖν αὐτοῖς τὴν γῆν ἡπέλει, καὶ τὰ ἔσχατα διαθήσειν. Φεραῖοι δὲ τὴν πρεσβεῖαν ἀπεπέμψαντο, πάντα οἶσιν πρότερον εἰπόντες, ἢ Καντακουζηνῷ δουλεύουσι. Ἐνῆγε δὲ αὐτοῦς πρὸς τοῦτο οὐχ ἦττον μὲν καὶ ἡ ἀλογία καὶ ἡ ἀκρισία διὰ τὸ πρὸς βασιλέα ἔχθους τὰ ἔσχατα αἰρουμένους ὑπομένειν, ἐνὸν ἀποθεμένους· σώζεσθαι. Μάλιστα δὲ ὁ Παλαιολόγος· Κωνσταντῖνος, ὃς ἦγε τὴν πόλιν πότε, Ἀποκαύχῳ τε ἐς τὰ μάλιστα φίλος ὢν, καὶ τῶν ἀπορρήτων κοινῶν, καὶ τὴν πίστιν ἀκραιφνῆ καὶ τὴν εὐνοίαν αὐτῷ τηρῶν δυνεὶ κηδεστῆ Ἀνδρονίκῳ τῷ υἱῷ· καὶ ὁ μητροπολίτης, πόλεμον ἀσπονδον πρὸς βασιλέα ἐξαρχῆς εὐθὺς ἀνηρημένος ἐξ οὐδεμιάς αἰτίας. Βασιλεὺς δὲ, ἐπεὶ ἐκεῖνοι τὴν πρεσβεῖαν ἀπεπέμψαντο, συνορῶν οἱ κακῶν ὑπ' ἀναίσθησια· συναλαμβάνονται, καὶ ὡς Ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς πόλις

insidias meditatam, cujus sceleris a sycophantis insimulabatur. Tunc tamen de pace deliberationem differebat. Apocauchus instructis triremibus Amphipolim navigavit, præ se ferens acturum apud Cralem contra Cantacuzenum, et ut is sibi traderetur, effecturum, ut autem Crales autumavit, ne genero imperatori Romanorum designando armis obsisteret. Hoc itaque in apertum evadere non potuit; intercedente enim tempore Chreles arcanorum utrique conscius decessit, et magnus dux Amphipoli Byzantium renavigavit, nemini quæ tacita vellet committens; Crales vero in procurandis urbibus, quarum possessionem defuncto Chrele adierat occupatus, delectis optimis ex decreto imperatori subsidio, eos in præsidiis reliquit.

Ipse cum cæteris eundem Pheras est prosecutus. Priusquam autem agro populationem inferret, oppidanos per internuntios est cohortatus ut imperatori urbem dederent, cui ipse juraverit, urbium se illi permittentium amicam et sociam, contra pugnantium hostem fore. Quamobrem si consilio suo obsequentes in ejus potestatem libentes concederent, et modo occysime discessurum, et in posterum nunquam eos infestaturum. Si ad hæc ingrati, monita sua aspernentur, corruptis segetibus et excisis arboribus omnia miserime vastaturum, et extremas clades illaturum. Pheræi fanda nefanda citius se passuros, quam Cantacuzeno servitutem servituros legatis respondent. Huc eos non minus rationis et judicii egestas agebat, ut propter odium in imperatorem conceptum, ultima perpeti, quam eo ejecto salvi esse nallent. Præcipue tamen Constantinus Palæologus, qui tunc urbem moderabatur, et Apocauchum, filii sui Andronici socerum singulariter diligebat, integramque fidem secretorum conscius ei præstabat. Insuper metropolitani, qui nulla injuria lacessitus, a principio statim bellum implacabile in imperatorem susceperat. Imperator legatione sic dimissa prospiciens, quo miscrarium inconsideratissimi mortales semet percipiant, et civitatem amplam atque floren-

tem Romano ademptam imperio Triballis obses-
suris necessario servitutam, de familiaribus unum
rogatum misit, ut sibi ipsis parcerent, nec odio
in illum semet atrocissimo multarent : sed nunc
sibi providerent, et neque se, neque praesidium,
neque praefectum reciperent : tantummodo impe-
ratrice Anna, et ejus filio imperatore nominatis, se
quoque eadem honoris appellatione cum illis di-
guarentur, perindeque sui in solemnibus sacrificiis
meminissent, **532** atque hac demum via obsi-
dione se eximerent : Triballos quippe propter fœ-
dus et jusjurandum, quo se illi obstrinxissent, eos
de cætero non lasuros. Ubi in Thraciam redierit,
et reliquo imperio Romano potitus fuerit, tum
ipsi quoque subesse velint. Sin aliquid de se Deus
statuerit, et inter homines agere desiderit, tum vel
ad imperatorem Romanum se applicent (si forte
ab hostibus eos liberare queat), aut frumento
et reliquo commeatu suppeditante, obsidionem
tolerent. Nunc ne adeo de semet mercantur male,
ut cum salvis et incolumibus per prudentiam et
solertiam esse liceat, ultro perniciem suam cum
hostium armis ad se attrahant. Hæc imperator
Pheræis suadebat, et ut iis tanquam valde condu-
cibilibus parerent, rogabat. Quibus illi auditis,
contumelias et maledicta in eum affatim evomunt
aiuntque, magis eum sui ipsius suorumque, quam
Pheræorum saluti debere prospicere. Quin et leg-
atum interficiunt, corpus quadrifariam immanis
bellux dissecant ; partes funibus per turres sus-
pendunt. Indigne tulit imperator, fecissetque rem
crudelitatis et incogitantix plenam judicavit. Per
quemdam Georgium quoque foris interceptum lit-
teras ad eos misit, quibus immanitatem eis et consi-
lii pravitatem exprobravit, calamitatesque multas
ipsis importandas prænuñtiavit, et tunc ab se im-
ploraturos auxilium, quando sibi aliud, quam eo-
rum vicem dolere, fas non erit. Romani summa
desperatione conflictabantur, sic secum ratiocin-
antes. Quia Pheræi tam nefandum scelus essent
ausi, ad aliam urbem imperatori viam prorsus
jam præclusam esse. Unde eum adeuntes obsecrant
ne diutius cunctetur, neve frustra laborantes
tempus conterere patiatur, sed Didymotichum festi-
nent ut cum suis commilitonibus aut aliquid nanci-
santur boni, si res feliciter ibunt, aut si ita ne-
cesse fuerit, simul occumbant. Quoniam igitur
reversionem summopere concupiscebant, placuit
imperatoris quoque eorum sequi consilium ; et salu-
tato Crale, assumptisque quas dabat copiis, iter
capessit. Crales Pheris relictus, agrum deforma-
bat, et flamma ferroque devastabat, ac perdebat
omnia penitus. Imperator procul Pheris animad-
vertens, sequentes se Triballos nihil esse præter
turbam inutilem (fortissimos siquidem Crales an-
tea segregatos, urbibus quas Chrele mortuo ac-
ceperat, pro præsidariis attribuerat, **533** adhæc
diurna expeditione exhaustos ac maceratos
(Crælem quippe plus duobus menses secuti fuerant),

μεγάλη και καλή μέλλει αφαιρεῖσθαι ὑπὲρ τῆς πολι-
ορχίας ἀνάγκη Τριβαλοῖς δουλεύουσα, τῶν οικείων πέμπει ἓνα, παρεκάλει φείδασθαι αὐτῶν,
καὶ μὴ μίσει τῷ εἰς ἐκείνων, τὰ ἀνήκεστα σφῶς
αὐτοῦ διατιθεῖναι· ἀλλὰ νῦν μὲν πρόνοιάν τινα
αὐτῶν ποιῆσθαι, καὶ μήτε δέχεσθαι εἰς τὴν πόλιν,
μήτ' αὐτὸν, μήτε φρουρὰν, μήτε ἡγεμόνα, ἀλλὰ
μόνον τῆς βασιλίδος· Ἄννης καὶ βασιλείως τοῦ υἱοῦ
φριμιζομένου, εὐφρμίας καὶ αὐτὸν ἕνα ἐκείνους
ἀξιούην καὶ μνημονεῖσιν ἐν τελεταῖς ταῖς ἱεραῖς,
καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν ἐκ τῆς πολιορχίας ἀ-
αλλάττεσθαι κακῶν· οὐκέτι γὰρ ἀδικήσουσιν οὐδὲν
αὐτοῦ· οἱ Τριβαλοὶ διὰ τοὺς ἔρκους καὶ σπονδὰς τῆς
πρὸς αὐτόν. Ἀναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ πρὸς Θρά-
κην, ἂν μὲν καὶ τῆς ἄλλης ἀρχῆς φαίνοιτο Ῥω-
μαίων ἐγκρατῆς, ὑπέκειν καὶ αὐτούς. Εἰ δέ τι περὶ
αὐτοῦ ὕστερον βουλευσαίτο ὁ θεὸς καὶ ἀπόλοιτο εἰς
ἀνθρώπων, τότε ἤδη ἢ τῷ βασιλεύοντι Ῥωμαίων
προσέχειν, ἂν δύνηται ἐλευθεροῦν ἀπὸ τῶν πολεμίων,
ἢ οἶτον ἔχοντας καὶ ἄλλην ἀφθονίαν, ὑπομένειν τὴν
πολιορχίαν. Νυνὶ δὲ μὴ εὖτω κακῶς περὶ σφῶν
αὐτῶν βουλευσάσθαι, ὥστε ἐκοντι ἐλέσθαι τὰ δεῖν,
καὶ τὸν πόλεμον ἐλκῦσαι κατ' αὐτῶν ἐνδὸν συνέσει
καὶ ἀγγιολογία διασφῶζεσθαι. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα
Φεραλοῖς συνεδούλευε, καὶ πείθεσθαι· ἰδαίτο ὡς συν-
οίσουσι μεγάλως· Ἐκείνοι δὲ ἐπεὶ ἀκούσειαν, βι-
σιλείως μὲν πολλὰς ὕδρες κατέχεον καὶ λοιδορίας·
καὶ μᾶλλον ἔφασαν ἐκείνῳ περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν
συνόντων βουλευτέον ἂν εἴη ὑπὲρ σωθήσεται, ἢ περὶ
ἡμῶν. Τὸν δὲ πρῆσθευτὴν ἀποσφῆζντες καὶ διε-
λόντες τετραχῆ θηριωδῶς καὶ ἀπανθρώπως, τὰ
τμήματα ἀνήψαν καλλυδίους ἐν τοῖς πύργοις. Ἄ
βασιλεὺς μὲν δεῖναι ἤγγετο, καὶ πολλῶν τῶν ἀνδρῶν
ἀπανθρωπίαν κατεγίνωσκε καὶ ἀβουλίαν, ἔπειθε δὲ
καὶ γράμματα αὐτοῖς διὰ τινος Γεωργίου ἐξω συλ-
ληφθέντος, τὴν τε ὠμότητα καὶ τὴν κακοβουλίαν
ὄνειδίζοντα, καὶ πολλῶν προανσφωνοῦντα δεῖνῶν
ἐπαγωγῆν, καὶ ὡς τότε τῆς παρ' αὐτοῦ δεήσονται
ἐπικουρίας, ἤνικα μὴδ' αὐτῷ τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν
ἀνίσθαι πλέον τι ἐξέσται. Οἱ δὲ συνόπτες Ῥωμαῖοι
ἐν πάσῃ ἤδη καθέστασαν ἀμηχανίᾳ, καὶ ἄσπρον
παντάσῃν ἡγούντο πόλιν βασιλεῖ ἐτέραν προσέ-
θεῖν, Φεραίων τοιαῦτα τετοληκῶτων. Ὅθεν καὶ
ἰδέοντο βασιλεὺς συνελθόντες μηκέτι μέλλειν, μηδὲ
κατατρέβειν τὸν καιρὸν ἀνήνυτα πονουντας, ἀλλ' εἰς
διδυμότειχον ἐπείγεσθαι, ὡς ἕνα τοῖς οἰκείοις ἢ
τινὸς τυγχάνειν ἀγαθοῦ, εἰ πρὸς τὸ βέλτιον αὐτοῖς
τὰ πράγματα χωροίη, ἢ ἀποθνήσκειν εἰ δεήσειεν.
Ἐδόκει μὲν οὖν καὶ βασιλεῖ τοῖς ἐκείνων πείθεσθαι
βουλευμασιν οὕτω περιπλεῖστου ποιουμένων τὴν
ἐπάνοδον. Καὶ συνταξάμενος Κράλης, παρακληθὼν τε
τὴν στρατιάν ὄσῃν αὐτοῦ παρίεχτο συνέπεσθαι,
εἶχοντο ὁδοῦ. Κράλης δὲ ἐν Φεραῖς ὑπολειπόμενος,
ἔπειθε τὴν γῆν, καὶ ἐδῆου πάντα ἄρδην διαφθεῖρων.
Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ γένοιτο μακρὰν Φερῶν, συνιδὼν,
ὡς ἢ ἐπὶ μὲν στρατιὰ τῶν Τριβαλῶν ὄχλος μόνον
ἀνόνητός εἰσι, τοῖς ἀρίστοις· γὰρ αὐτῶν ἀπολεξά-
μενος πρότερον ὁ Κράλης, φρουρὰν κατέλιπε ταῖς
πόλεσιν, ἧς Χρῆτι ἔχοντος μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτῆν

ἔλαβεν αὐτὸς, ἄλλω; τε καὶ τῶν ὑπολειφθέντων Ἀ
 χρονίῳ τε στρατείᾳ τεταλαιπωρηκότων ἦσαν γὰρ
 πλέον ἢ δυοὶ πρότερον μῆσι Κράλῃ ἐπόμεινοι στρα-
 τευομένη· ἄλλως τε καὶ δεῖε ἀσχετῶ κατεχομένων,
 καὶ νομιζόντων οὐκ εἰς Θράκην, ἀλλ' εἰς Πάρθους
 ἢ Ἴνδους στρατεύεσθαι, ὅθεν οὐκ ἐξέεται μηχανῇ
 οὔδεμιᾶ ὀκλαδὴ ἐπανελθεῖν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἵπ-
 πους πολεμιστήριους, καὶ ὄπλα, καὶ εἰ τι ἐπιφέ-
 ροντο χρήσιμον πρὸς τὸν πόλεμον, ὀκλαδὴ ἀποπε-
 πόντων, ἵνα ταῦτα γούν τοῖς παῖσιν ὑπολειφθεῖν,
 ὡς ἐκείνων ἀπολουμένων πάντως· ταῦτα δὲ συνορῶν
 ὁ βασιλεὺς, καὶ βουλόμενος εἰς Διδυμότειχον μὴ
 οὕτως ἀφικέσθαι ἀσθενῆς, ὥσθ' ὑπὸ Βυζαντιῶν καὶ
 αὐτὸς πολιορκεῖσθαι· οὐτ' αὐτῷ γὰρ οὔτε τοῖς συν-
 οῦσι τοῦτο μάλιστα συνοίσει· ἐσκέφατο εἰς Κράλῃ
 ἀναστρέφειν, καὶ στρατιὰν ἀξιώχρων αἰτεῖν, ὥστε
 εἰς Διδυμότειχον φοβερὸν τοῖς πολεμοῖς ἐλθόντα
 εἶναι, ἀλλὰ μὴ καταφρονεῖσθαι διὰ τὴν ἀδυναμίαν.
 Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς συνοῦσι Ῥωμαίοις ἐκοινοῦτο τὴν
 βουλήν, πάντες ὡσπερ ἐκ συνθήματος πάντα μᾶλλον
 ἔφασαν αἰρεῖσθαι ὑπομένειν, καὶ μυρίων θανάτων
 κατατολμᾶν, ἢ εἰς τὴν γῆν αὖθις ἀναστρέφειν Τρι-
 βαλοῦν. Οὐ γὰρ ἐνόμιζον εἰς γῆν πορεύεσθαι ἡλίψι
 περιλαμπόμενῃ, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκουμένην,
 ἀλλ' εἰς ἕδου κευθμῶνας, καὶ νεκρῶν διατριβᾶς,
 κα' ἄλλο εἰ τι δυσχερέστερον. Πολλὰ δὲ βασιλέως
 παραινούντος, ὡς βελτίῳ καὶ λυσιτελέστερα βου-
 λεύοιτο καὶ δεομένου πειθεσθαι, οὐδ' ἄκροις παρεδέ-
 χοντο ὧσιν, ἀλλὰ πάνθ' ὅσα ἂν τις εἴποι δεινὰ
 φορητότερα ἤγουντο, ἢ εἰς Τριβαλοῦς αὖθις ἀνα-
 στρέφειν. Βασιλεὺς δὲ, τὸν τε κίνδυνον ἑρῶν, ὡς οὐ
 μικρὸς ἐκ τοῦ πείθεσθαι τοῖς συνοῦσιν οὕτως ἀλυσι-
 τιλῇ, καὶ βουλευομένους καὶ πράττειν ἤδη ὠρμη-
 μένοις ἀλογίστως, ὃ τί τε χρῆσαιτο τοῖς πράγμασιν
 οὐκ ἔχων, τῶν συνόντων πείθεσθαι μὴ δυναμένων,
 πρότερον αὐτοῖς πολλὰ διαλεχθεὶς, καὶ φανερόν
 ποιήσας, ὡς διὰ τὴν αὐτῶν μικροφυλίαν καὶ ἀβου-
 λίαν ἀνάξια ἑαυτοῦ, καὶ τῆς στρατηγίας καὶ τῆς
 πείρας; πράττει, ἐπειθετο τε ἄκων αὐτοῖς πρὸς τὴν
 βουλήν, καὶ παρεκλείετο θαρρῆν, ὡς τοῦ Θεοῦ
 προστησομένου, ὡσπερ δὴ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐν
 κινδύνοις οὐ μικροῖς, καὶ εἶχοντο ὁδοῦ. Ἐπεὶ δὲ
 ἦσαν Χριστουπόλεως οὐ μακρὰν, περιτυγχάνουσι
 Ῥακοδυτοῦντι ἐκ Διδυμοτείχου ἀφικόμενῳ, ὃς παρ-
 εἶχε γράμματα βασιλεῖ πρὸς βασιλίδος; τῆς γυναι-
 κός, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ, φυλάττε-
 σθαι παραινούντα, καὶ μὴ ἀπερισκέπτως πρὸς
 αὐτοῦς χωρεῖν, εἰ μὴ δύναμιν ἄγει μεγάλην, καὶ
 πρὸς τοιοῦτους ἀξιώχρων πολεμίου. Πρωτοστρά-
 τωρ γὰρ ὁ Παλαιολόγος, πολλὴν ἄγων στρατιὰν πεζὴν
 τε καὶ ἵππικὴν ἐν Περιθωρίῳ στρατοπεδαυόμενος,
 τὴν αὐτοῦ ἀφίξιν περιμένει ὡς μαχοῦμενος. Ἀπό-
 καυχός τε ὁ περακοιμώμενος; ἔχων ἑβδομήκοντα
 τριήρεις ἐν αἰ; κατέπλευσεν εἰς Ἀμφίπολιν, ἐν-
 ταῦθα καὶ οὕτως ἐφορμῆ· περὶ ὧν δέον βουλευσά-
 μενον αὐτὸν πράττειν, ὃ τί ἂν δοκῇ συμφέρειν.
 Συμβέβηκε δὲ τι περὶ τὰ γράμματα ἐκεῖνα θαυμα-
 στὴν καὶ τῆς Θεοῦ περὶ τὴν βασιλεία κηδεμονίας
 φανερώς. Ὡς γὰρ ἐν Βυζαντιῳ ἐμνήσθη, ὡς στρα-

praeterea immensa quadam formidine attonitos,
 nec in Thraciam, verum ad Parthos aut Indos,
 unde nullis artibus unquam ad patrios lares re-
 pedare possent, militatum se proficisci arbitrantes
 (quam ob causam et equos militares, et arma, et
 si quid aliud militiæ idoneum portabant, domum
 remittebant, ut ipsis omnino perituris, ea saltem
 sibi haberent liberi); hæc, inquam, animadvertens
 imperator, nolensque Didymotichum sic infir-
 mus accedere, ut ipse quoque a Byzantiis obside-
 retur (nec enim sibi suisque id multum profutu-
 rum), ad Cralem redire et a Crale sufficiens aux-
 ilium petere cogitavit, ut cum Didymotichum
 venisset, hostibus terrori, non contemptui esset.
 Communicata re cum Romanis, omnes velut de
 compacto quæcunque potius se perpressuros, et
 mille mortibus caput objecturos, quam ad Tribal-
 los redituros confirmarunt. Non enim ad terram
 quæ solis radiis vestiretur, et ab hominibus inco-
 leretur, sed ad inferorum valles, vitamque cum
 mortuis agendam, et si quid inamœnius ac tri-
 stius est, se reversuros credebant. Impensius au-
 tem hortante imperatore, ut melius et utilius sa-
 pere vellent, roganteque ut parerent, eas voces
 auribus aversantes, omnia gravia quæ dici possunt,
 isthoc in Triballos reditu leviora ducunt. Impe-
 rator cum periculum non modicum provideret, si
 suis tam parum frugifera volventibus, et tam in-
 consulto aggredi parantibus obsequeretur, et quid
 ageret nesciret, quandoquidem flectere milites non
 poterat, multa præfatus, quibus planum fecit, se
 propter illorum imbelles animos et temeritatem,
 indigna suo nomine, auctoritateque imperatoria,
 et usu militari committere, eorum desiderio in-
 vitus paruit, cohortans, uti Deo fiderent, qui
 quomodo antehac sæpe in periculis non parvis,
 tutorem se præbaturus esset. Atque his dictis,
 cæpto itinere perrexerunt. Non longe a Christo-
 poli in peditem Rhacidyntem vocabulo, Didymo-
 ticho cum litteris ab imperatrice uxore et prasi-
 dio ad imperatorem missum incidunt: quibus lit-
 teris eum admonebant, caute ageret, et ne incon-
 siderate ad eos veniret, nisi magnas totque ho-
 stibus pares copias adduceret. Palæologum enim
 protostratorem cum peditatu 534 et equitatu non
 mediocri ad Peritheorium sedere, et adventum
 ejus ad consilgendum exspectare. Ibi etiam Apo-
 cauchum cum triremibus septuaginta, quibus Am-
 phipolim navigaverat, in portu stare, de quibus
 capto consilio facere debeat, quod prodesse vide-
 bitur. Circa litteras autem illas admirabile quid-
 piam, et quam imperator Deo curæ esset, mani-
 festum indicium evenit. Ut enim Byzantii intel-
 lectum est, ipsum cum exercitu ex Triballis Didymo-
 tichum revenire; et protostrator universum pedit-
 atum equitatumque ducens, magnis utique cum
 viribus Peritheorium devenit; et Apocauchus eo-
 dem Amphipoli cum septuaginta navibus eadem
 de causa appuissus, cum aliis copiis sibi cæsar-

ciandum, reditumque imperatoris intercludendum censuit. Dispositis autem per viam, ut mos est, custodibus ad intercipiendos qui inter Didymotichenses et imperatorem commearent, qui hanc epistolam ferebat comprehensus, et ad protostratorem perductus deque litteris examinatus, habere se litteras confessus est, statimque porrexit, quibus imperator rogabatur, ne qua illum moraretur segnitie, sed ad eos advolaret. Nam qui essent Didymotichi in præsidio equites et pedites, loca Thraciæ depopulatos victum sibi comparasse. Similiter opifices et alios, quotquot manuum labore vitam transigerent, alimonia abundare: mediis civibus nihil quo se alant undecunque suppetere, et eos inopia supra modum premi. Precabantur igitur imperatorem imperatrix conjux et alii, citissime rediret, quo adventus ejus cives tanto malo levaret. Lectis litteris protostrator, curioso nimirum et solerti facinore, auro dato et promissis, se in illum et domum ejus (Selybriannus autem erat) beneficium futurum, persuadet tabellario, ut epistolam illam suo arbitratu et modo transcriptam, pro vera et germana uxoris epistola ad Cantacuzenum apportet, ac de facto nihil dicat. Facit ille quod petebatur, et protostrator quanquam nolens imperatori ejusque exercitui commodat. Ut enim recitata est, et Cantacuzenici de insidiantibus sibi copiis cognoverunt, esse multis partibus suis majores, modisque omnibus valentes, militibus veteranis constantes scilicet, Deo de cura erga se et aversione mali, atque etiam imperatrici de studio et sollicitudine erga ipsos gratias ingentes egerant, et ob majus periculum, **535** quæ prius odiosa et invisa erant, facillima et utilissima judicantes, haud ægre retro redierunt. Sic imperator cum suis improviso discrimini ereptus, ex hostium nequitia fructum cepit uberrimum. At magnus dux, ut accepit eum ducentem manum admodum despicabilem, et superatu facillimam, propter litteras a genero suo immutatas revertisse, aperte succensuit, acriterque hominem increpuit, qui per stultitiam suam hosti profuisset. Ac multi de Apocauchi factione etiam in crimen violatæ fidei protostratorem vocabant, scientem volentemque Cantacuzeno, cui occulte studeret, profuisse confirmantes. Is vero juramento interposito, nihil ejusmodi se voluisse asseverabat, sed velut cælesti quadam vi eo impulsus esse, cum puaret se Cantacuzenum cum numero adventantem exercitu decepturum, si ei terrefacto reversionem persuasisset. Hæc ad hunc modum acta sunt, et Cantacuzenus ad Cralem se recepit. Apocauchus Byzantium cursum reflexit, quem incolæ multis placibus et encomiis admirandis, servatorem, propugnatores, liberatorem vocitantes exceperunt. Circumquaque tum fama percrebuit, Cantacuzenum ac audentem quidem obtueri magnum ducem, desperata salute revertisse, et ad sanctum montem ibi revera monachum professurum abire

τιὰν ἔχων ἐκ Τριβαλῶν βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνός αὐτοὺς ἐπανέρχοιτο εἰς Διδυμότηϊχον, πρωτοστράτωρ τε συμπάσης πεζῆς καὶ ἰππικῆς δυνάμει· στρατηγῶν πολλὴν ἔχων δύναμιν εἰς Περιθεώριον ἀφίκτο, καὶ Ἀπόκαυχος ὁ μέγας δούξ ἐξ Ἀμφιπέλλεως ταῖς ἐβδομήκοντα ναυσὶν ἀναστρέφων τῆς αἰτῆς ἕνεκα αἰτίας, ἔγνω δεῖν περιμένειν καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς ἄλλης στρατιᾶς, καὶ βασιλεῖ τὴν ἐπάνοδον κωλύειν. Τῶν ὁδῶν δὲ ὡς ἔθος φυλαττομένων, ἵνα μὴ λανθάνοιεν ἐκ Διδυμοτείχου ἢ βασιλέως πρὸς ἀλλήλους ἀφικνούμενοι τινες, ὁ τὰ γράμματα κατέχων ταῦτα, συνελήφθη καὶ ἤχθη πρὸς πρωτοστράτορα ἀερινώμενος· δὲ περὶ γραμμάτων, ὡμολόγει ἔχειν, καὶ παρείχετο εὐθύς· τὰ δὲ εἰδίτο βασιλέως τάχιστα ἤκειν πρὸς αὐτοὺς καὶ μὴ ῥαθυμαῖν. Τῶν γὰρ ἐν **B** Διδυμοτείχῳ τὸ μὲν στρατιωτικὸν ἰππεὺς τε καὶ πεζοὶ τὰ κατὰ Θράκην χωρία ληϊζόμενοι ἀφορμὰς τοῦ βίου ἐποιοῦντο. Ὅμοίως δὲ καὶ χειροτέχναι καὶ ἄλλοι ὅσοις ὁ βίος ἦν ἐκ τῶν χειρῶν πονοῦντες καὶ ἐργαζόμενοι, διέζων τῶν ἀναγκαίων εὐποροῦντες. Οἱ μέσοι δὲ τῶν πολιτῶν πάνυ κραταιῶς ἐπιζῶντο ὑπὸ ἐνδείας μηδεμίαν οὐδαμῶς εὐπορίαν ἔχοντες. Διὰ ταῦτα οὖν ἐδέοντο βασιλεὺς βασιλεῖς τε ἡ γυνὴ ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι, τάχιστα ἐπανήκειν, ὡς τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας τοῖς πολιταῖς ἐσομένης μεγάλων συμφορῶν ἀπαλλαγῆς. Πρωτοστράτωρ δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, περιεργόν τι δῆθεν ποιῶν καὶ ἀγχινοίας ἀξίον, ἐπειθε τὸν ἄγοντα, χρυσίον παρασχόμενος, καὶ αὐτὸν ἐπαγγειλάμενος καὶ οἰκίους **C** εὐ ποιήσειν· Σηλυβριανὸς γὰρ ἦν· ὥστε τὰ γράμματα μεταγραφέντα ἢ αὐτῷ ἐδόκει, Καντακουζηνῷ ἀγαθόντα παρασχεῖν, μηδὲν ἀπαγγεῖλαντα τῶν εἰρηγασμένων, ἀλλ' ὡς ὄντα βασιλίδος τῆς γυναικός. Ὅ μὲν οὖν ἐποίησεν κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ πρωτοστράτωρ ἄκων ὠφέλησε βασιλέα τε καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ὡς γὰρ τὰ τε γράμματα ἀνεγινώσκοντο καὶ ἤκουον περὶ τῆς ἐνεδρευούσης στρατιᾶς οἱ περὶ βασιλέα, ὡς πολλαπλασίῳν τε αὐτῶν εἴη καὶ τοῖς πᾶσιν ἐβρωμένῃ, οἷα δὴ οὐπω χθὲς καὶ πρώην τῶν οἰκίῳν εἰς τὴν στρατείαν ἐξεληθόντες, Θεῷ τε πολλὰς ὡμολόγουν χάριτας τῆς εἰς αὐτοὺς προνοίας καὶ τῶν κινδύνων τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ βασιλίδι τῆς σπουδῆς καὶ τῆς φροντίδος τῆς περὶ αὐτοὺς, καὶ ἄσμενοι ὑπέστρεφον, τοῦ μείζονος κινδύνου τὰ δυσχερῆ **D** πρότερον καὶ δυσάρεστα, ῥᾶστα καὶ λυσιτελέστατα φαίνεσθαι ποιοῦντες. Οὕτω μὲν οὖν βασιλεὺς τε καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀπροσδοκῆτων ἐβῆοντο κινδύνων, ἐκ τῆς παρὰ τῶν πολεμίων πονηρίας μέγιστα ὠφελήθηντες. Ὁ μέγας δὲ δούξ πυθόμενος, ὡς πάνυ φαύλην ἄγων στρατιάν, καὶ ἐς τὰ μάλιστα εὐεπιχειρήτως ὦν, ἀναστρέψειεν ἐκ τῶν γραμμάτων, ἀ μεταποιήσειεν ὁ γαμβρὸς, πολλὴν αὐτῷ ἐπήγε μέμφιν, καὶ ὠργίζετο φανερώς, ὅτι τὸν ἐχθρὸν ἐξ ἀδουλίας ὠφελήσειε. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὰ Ἰσα ἠρημένων Ἀποκαύχῳ, καὶ ἀπιστίας πρωτοστράτορα ἐγράφοντο, ὡς ἐκὼν εἶναι Καντακουζηνὸν ὠφελήσειεν ἰσχυρίζόμενοι κρύφα τὰ ἐκείνου ἠρημένους. Ὁ δ' ὄρκους δεσθεβαιοῦτο, ὡς οὐδὲν αὐτῷ τοιοῦτον συνεϊδείη, ἀλλ' ὡσπερ ὑπὸ τινος ἀγέμενος δυνάμει, κρείττω

εἰς τούτο προαχθεῖν· νομίζων σφάλλειν Καντακου- A
 ζηνὸν μετὰ βαρείας ἤκοντα δυνάμειω, εἰ παύσειεν
 ἀναστρέφειν ἐκφοβήσας. Ταῦτα μὲν οὖν τοῦτον
 ἐπέπρακτο τὸν τρόπον, καὶ Καντακουζηνὸς ὁ βασι-
 λεὺς αὐθις εἰς Κράλην ἐπανῆκεν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ
 μέγας δούξ εἰς Βυζάντιον ἀπέπλευσε, καὶ ὑπεδέ-
 χοντο αὐτὸν οἱ ἐν Βυζαντίῳ μετὰ κρίτων πολλῶν
 καὶ θαυμασίων τῶν ἐγκωμίων, σωτήρα, καὶ πρό-
 μυχον, καὶ ἐλευθερωτὴν ἀποκαλοῦντες. Περιτηγγέ-
 λετό τε πανταχόθεν, ὡς Καντακουζηνὸς οὐδ' ἀντι-
 ελέφαι δυνήθειε πρὸς μέγαν δούκα, ὅπερ τε μὲ τῆς
 ἀεικής σωτηρίας ἀπογυνοῖς, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν θρος
 ἀφίξεται ὄντως μοναχῶν σχῆμα ἐνδυσόμενος· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν
 ἐξέσται περιεῖναι. Καὶ ἔορτα πανταχοῦ
 συνεκροτοῦντο τῶν εὐαγγελίων ἕνεκα. Ὁ μέγας δὲ δούξ ὀλίγω
 ὕστερον μεγάλῳ στρατοπεδάρχῃ τῷ
 Χοῦμῳ τὴν πρὸς Καντακουζηνὸν βουλευθεῖσαν εἰρήνην,
 ὡς τι ἐγκλημὰ ἐπικαλέσας· οὐ γὰρ διέλα-
 θεν αὐτὸν, ἀ πρὸς βασιλῖδα πρότερον εἰρήκει περὶ τῆς
 εἰρήνης· κατέκλεισεν αὐτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν
 ἀπρότιον εἰς τὴν οἰκίαν. Μετ' ἐκεῖνον δὲ καὶ Ἀσάνην τὸν
 Κωνσταντῖνον καὶ τὸν υἱὸν· καὶ ἀξίως ἀπε-
 τίνοντο αὐτοῖς ἀντιμισθίας τοῦ πρὸς τὴν τσαούτην τῶν
 Ῥωμαίων φθορὰν αὐτῷ συνάρσθαι. Ἐἴτα καὶ
 τοὺς ἄλλους ἐπέκει, ὥσπερ φησὶ ἀεὶ τῶν προσαπτομένων
 ἐπιλαμδανομένην.

536 CAPUT LVI.

*Concio Irenes imperatricis magnanimitatis plena. Ad Alexandrum Mæсорum regem de societate legat'o et
 falsa promissio, certis de causis. Alexander Cantacuzeni reditum impedire, eumque occidere conatur.
 Calliditas in copiis Didymotichum missis. Fames oppidanorum. Mæсорum ducum fraus. Mæσι nolunt ab
 urbe recedere. Episcopi cohortatio et prædictio; item epistola ad Apocauchum pro Cantacuzeno et quædam
 vaticinia. Mæσι Persarum adventu territi fugiunt. Eorum satrapam Amurium ut Irene imperatrix
 acceperit. Ejusdem amor in Cantacuzenum et moderatio. Transitus per murum apud Christopolim.*

οἱ ἐν Αἰδυμοτείχῳ δὲ πυθόμενοι, ὡς αὐθις ὕπο- B
 στρέφειεν ὁ βασιλεὺς εἰς Τριθάλους, δευρὰ ἐποιοῦντο,
 καὶ θορόβου ἦσαν μέστοι καὶ ταραχῆς. Αἰσθομένη
 δὲ ἡ βασιλὶς Εἰρήνην, καὶ μείζον ἐπιδειξαμένη, ἣ
 κατὰ γυναικεῖον φρόνημα, συνεκάλει πάντας, καὶ
 παρήκει μὴ τὰ πραττόμενα ἡγεῖσθαι τῶν ἄγων δεινο-
 τάτων· ἴσως γάρ τοι μᾶλλον ἂν οὕτω λυσιτελεῖν
 δόξειε Θεῷ, ἐκέλευέ τε διανίστασθαι, καὶ μὴ κατα-
 πίπτειν, ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων ἐλπίδων ἐτι ὑπολει-
 πομένων. Βασιλεία γὰρ πρὸς τὴν ἐπάνδον οὐκ ἄπ-
 αγορεύσειν, ἀλλ' ἤξειν τε μετὰ μικρὸν, καὶ τῆς εἰς
 αὐτὸν εὐνίας, καὶ τῆς ἀνδρίας, καὶ τῆς καρτερίας
 ἀμείψασθαι ἀξίως. Καὶ τούτοις τοῖς λόγοις ἀνεκτάτῳ
 τε οὐ μετρίως, καὶ χρηστότερα ἐλπίζειν ἐπειθεν.
 Ἐδόκει δὲ δεῖν κοινῇ βουλευόμενοι, καὶ προσελαν C
 πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βασιλῖδα Μυσῶν ποιέσθαι, καὶ
 συνθήκας τίθεσθαι ἐπὶ τούτοις πρὸς αὐτὸν, ὥστε
 σύμμαχον αὐτοῖς εἶναι καὶ φίλον, καὶ βοηθεῖν ἐπὶ
 τοῖς πολεμίοις, καὶ μηδενὸς ἀμελεῖν ὧν προσήκει
 φίλῳ πρὸς αὐτούς· κἂν μὲν ἐπανεῖθῃ βασιλεὺς ὁ
 Καντακουζηνός, αὐτὸν αὐτῷ τῆς συμμαχίας καὶ
 τῆς φιλίας τὰς χάριτας ἐκτίνειν. Εἰ δὲ συμβαίῃ,
 ἢ πολέμῳ ἢ ἐτέρῳ τρόπῳ πρὶν ἐπανῆκειν τελευτᾶν,
 αὐτῷ τὴν πόλιν παραδίδόναι, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀφίστα-
 σθαι Ῥωμαίων. Τοῦτο δὲ οὐχ οὕτω καὶ ἀληθῶς αὐτοῖς
 ἐδόδοκτο ποιεῖν· ἀλλὰ φενακίζειν ἐπαρῶντο τὴν
 Μυσὸν ἕνεκα θυοῖν· τοῦ τε αὐτὸν τῆς ἐλπίδος ἕνεκα
 αὐτοῖς ὑφέλειαν τινα παρέχειν, καὶ τοῦ βασιλῖδα
 τὴν Ἄνναν καὶ Ῥωμαίους τοὺς αὐτοῖς πολιορκούντας
 πλοθόμενους, ὡς συμβάσεις περὶ παραδόσεως ποιού-
 νται πρὸς Μυσούς, μὴ λίαν ἐπιτίθεσθαι, ἀλλ' ἀνα-
 κωχὴν τινα παρέχειν, δεδιότας μὴ δι' ὀργὴν σφᾶς τε

Qui Didymotichi erant, ubi coggerunt impe-
 ratorem denuo ad Triballos rediisse, moleste
 tulerunt, tumultus ac trepidationis pleni. Id
 sentiens Irene imperatrix, animumque ac spiri-
 tum supra sexum gerens, concione advocata hor-
 tatur, ne præsentem statum pro deploratissimo
 habeant; fortassis enim Deo videri sic magis con-
 ducere; non demittendos, sed erigendos animos,
 utpote multa et magna spe adhuc reliqua. Impe-
 ratorem enim non tardaturum in reditu, pauloq;
 post affuturum, et eorum in se benevolentiam,
 fortitudinem ac tolerantiam pro dignitate com-
 pensaturum. Istiusmodi verbis milites illa mirifice
 recreabat, et ad feliciora speranda exsu-citabat.
 Decretum est porro communi sententia, Alexan-
 drum regem Mæсорum per legatos appellandum,
 et cum eo sædus ita ferendum, ut ipsorum so-
 cius et amicus esset, arma conjungeret, et nullum
 amicitie munus officiumque non præstaret: et
 ut Cantacuzenus imperator redux ipse ei hujus
 amicitie societatisque premium persolveret. Sin
 eum aut in pugna, aut aliter ante reditum emori
 contigisset, ipsi urbs Didymotichum, ab imperio
 Romano segregata, traderetur. Quod quidem revera
 facere inter se non statuerant; sed eum ludificari
 duabus de causis attentabant, tum ut hac spe
 illictus, aliquid ipsis auxilio succurreret, tum ut
 Anna Augusta, et Romani qui obsidebant, obsessos
 de urbe tradenda cum Mæσι pacisci audientes,
 segnius instarent, induciasque concederent, ti-
 mentes ne ira stimulante, sequæ et oppidum Mæ-
 sis dederent. Hac illi mente sædus libente Mæso-

rum rege, et omnimodam opem pollicente iciebant. Atqui contra opinionem cecidit. Alexander enim percusso foedere in eam conditionem, ut si Cantacuzenus non rediret, ei civitas transferretur, ratus si quo modo illum de medio sustulisset, pro certo **537** eam habiturum, nihil inausum reliquit, quo reditionem ejus impediret, aut etiam si posset, illum interficeret, crebrisque legationibus Cralem et Helenam sororem suam, illius conjugem sollicitabat, ne Cantacuzenum dimitterent, sed vincam in carcere custodirent, vel potius occiderent : sic enim posse eos imperium Romanum citra laborem adipisci. Crales cohortationes ejus ut nefarias, uxore potissimum adnitente, et in eo fratri adversante repudiavit. Mæsus copiis, quantas urbi obsidendæ putabat sufficere, missis, prope muros castris positus servare jussit, perinde quasi pro obsessis contra Romanos propugnaturus : reipsa, ut oppidum ipsimet commodius obsiderent et oppugnarent. Factum. Nam Romanis sæpe quidem incursantibus, sed festine recedentibus, Didymotichenses licentiam nacti, Thraciæ urbes noctu diuque depopulantes, inde victum sibi quaeritabant. Mæsis autem postea invadentibus, assidueque per dies plurimos incumbentibus, res eorum vehementer in angustum redactæ sunt, omnibus jam ob famem de vita periclitantibus, siquidem Mæsi peræque et Romanos urbem adoriri, et urbanos urbe exire prohibebant. Quod si qui de more ad prædandum egrederentur (hæc enim erat ipsis maxime necessaria ad vitam sustentandam excogitata ratio), occurrentes Mæsi (quorum in hoc providentiam et sollicitudinem magnam latere utique non poterant) equis et armis nudatos in urbem regredi sinebant. Si Didymotichenses hujusmodi prædones apud duces exercitus deferrent, asseverantissime, respondebant, se facti inscios, nec suos esse tam audaces, sed Romanos, qui ipsi quoque prædatum circumirent, jubebantque castra perambulantes, a raptoribus sua auferre, si quo signo eos cognoscerent, et extrema supplicia minabantur, si quis talis repertus fuisset. Sed hi nulli cernebantur; nam duces hujusmodi prædatores cum præda statim in Mæsiam mittebant. Hoc igitur modo Didymotichenses in maximas difficultates reique cibariæ penuriam adducti sunt. Tum animadverso periculo, Irene imperatrix Mæsis præcepit uti ab urbe abscederent, amplius eorum auxilio opus non esse, quod satis præstitissent, atque idcirco se non tantum ipsorum regi, verum etiam ipsis multas gratias agere. Mæsi ne utiquam se recessuros, sed continenter ibidem pro imperio regis ad opem ipsis ferendam mansuros affirmare. **538** Eo responso Didymotichenses nimio opere perturbati ac territi, nihil jam sibi decesse ad exitium arbitrabantur. At episcopus urbis hosce motus, tamque atroci calamitati se submittentibus animos intuens, progressus in medium labantes erigit et confirmat : quæ

A αὐτοὺς Μυσοῖς καὶ τὴν πόλιν παραδῶσιν. Οἱ μὲν οὖν τοιαύτη γνώμη τὰς συνθήκας ἐποιοῦντο, ἀσμένως καὶ τοῦ Μυσῶν βασιλέως δεξαμένου, καὶ παντὶ τρόπῳ συμμαχῆσειν ἀπαγγελλομένου. Τὸ δ' ἀπέβαιναν ἐναντίως, ἡ ψῆθησαν αὐτοί. Ἀλέξανδρος γὰρ, ἐπεὶ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ τὰς συνθήκας ἐποίησαντο, ὡς εἰ μὴ Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς ἐπαντήξει, παραδώσειν αὐτῷ τὴν πόλιν νομίσας, εἰ τρόπῳ δὴ τινὶ ἐκείνον διαφθελεῖ, βεβαίως τὴν πόλιν ἤδη ἔχειν, πάντα κάλων ἐκίνει κωλύειν τὴν ἐπάνοδον αὐτῷ, ἢ εἰ δύνατο καὶ διαφθελεῖν· καὶ πρὸςθείας πρὸς Κράλην πέμπων συχνὰς, καὶ Ἐλένην τὴν ἀδελφὴν Κράλη συνοικοῦσαν, παρῆναι Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα μὴ ἀνιέναι, ἀλλὰ θέσαντας ἐν δεσμοτηρίῳ φρουρεῖν, ἢ καὶ ἀποκτείνειν· οὕτω γὰρ ἂν ἐξέστα B τὴν Ῥωμαίων ἔχειν ἀρχὴν ἀπονητέϊ. Κράλῃ μὲν οὖν αὐτοῦ τὰς παραινέσεις φαύλας ἠγοούμενος, οὐ παρεδέξατο, μάλιστα εἰς τοῦτο ἐναγοῦσης καὶ τῆς γυναικός. Ἐκεῖνος δὲ καὶ στρατιᾶν πέμψας ὅσην ζήτο ἀρκεῖν τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ πρὸς πολιορκίαν, ἐκέλευσε φυλάττειν παραστρατοπεδευσταμένου· πρόσφασι μὲν ὡς βοηθήσαντας ἐπὶ Ῥωμαίους τοὺς πολιορκοῦντας, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἴν' αὐτοὶ μᾶλλον ἀκριθέστερον πολιορκοῖεν. Ὅπερ δὴ καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην ἐτελεῖτο. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων, συχνὰς μὲν ποιουμένων τὰς καταδρομὰς, τάχιστα δὲ ἀναχωρούντων, ἀδείας οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ τυγχάνοντες, τὰς κατὰ Θράκην ἐληίζοντο πόλεις καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ἐκ τῆς ἀρπυγῆς καὶ λεηλασίας ἐποιοῦντο τὰς τοῦ βίου ἀφορμὰς. Τῶν C Μυσῶν δὲ ἐπελθόντων, καὶ συνεχῶς ἐπιχειρούμενων ἐφ' ἡμέραι, πλείσταις, εἰς στενὸν κομιδῆ περιέστη τὰ πράγματα αὐτοῖς, πάντων ἤδη κινδυνευόντων ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διαφθαρεῖν· Μυσοὶ γὰρ ὁμοίως Ῥωμαίους τε ἐκώλυον τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ ἐπιέναι, καὶ αὐτοὺς τῆς πόλεως μὴ ἐξίεναι. Εἰ γὰρ τινες ἐξίειν ἐφ' ἀρπαγὴν, ὡς περ εἰώθεσαν· (οὗτο· γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀναγκαῖός τε πόρος πρὸς τὴν ζῆν) προστυγχάνοντες οἱ Μυσοὶ, πάντως δὲ οὐκ ἐνήν διὰ λαθεῖν πολλὴν πρὸνοιαν τούτους καὶ φροντίδα ποιουμένου, ἔππους τε ἀπιστέρουν, καὶ ὄπλα, καὶ γυμνοὺς ἤρπια ἐπανήκειν πρὸς τὴν πόλιν. Εἰ δὲ προσγγέλοιεν τοὺς ταῦτα πράττοντας οἱ ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς τῆς στρατιᾶς τοὺς ἠγοούμενους, οἱ δὲ μὴδὲν εἰδέναι διετείνοντο, μὴδὲ τῆς σφετέρας εἶναι στρατιᾶς τοὺς τολμῶντας τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ Ῥωμαίους· καὶ αὐτοὺς ἐπὶ ληστεία περιϊόντας, ἐκέλευόν τε τὸ στρατόπεδον περιῖεναι, εἰ τι γένοιτο γνώρισμα λαθεῖν ἐκ τῶν ἀπολομένων, καὶ τὰ ἔσχατα ἠπελοῦν διαθήσειν, εἰ τινα τοιοῦτον λάθοιεν. Τὰ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ· πρότερον γὰρ ἐξέπεμπον αὐτοὶ πρὸς Μυσίαν τοὺς τοιαῦτα εἰργασμένους. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἐν στενῷ κατέστησαν κομιδῆ τοὺς ἐν Διδυμοτείχῳ· πῖνον γὰρ ὑπὸ ἐνδείας ἐπέισθησαν. Συνορώσα δὲ ἤδη τὸν κινδυνὸν ἡ βασιλεὺς Εἰρήνη, ἀπανίστασθαι ἐκέλευε τῆς πόλεως, ὡς οὐκέτι δεομένης τῆς παρ' αὐτῶν ἐπικουρίας, ἀρκούσης ἤδη γεγεννημένης· δι' ἣν οὐ βασιλεὶ μόνον τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς χάριν δοιοῦσιν πολλήν. Οἱ δὲ οὐδὲν τρόπον ἔρασαν

ἀναστήσεσθαι· ἀλλὰ διηνεκῶς αὐτῷ μενεῖν ἐπικου-
 ροῦντας· οὕτω γὰρ αὐτοῖς εἶναι προσεταγαμένον
 παρὰ βασιλέως τοῦ σφετέρου. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀπολο-
 γία πολλὴν ἐνέβαλε ταραχὴν καὶ πτοίαν τοῖς ἐν
 Αἰδουμοτείχῃ· ἦδη γὰρ αὐτοῖς ἐφαίνετο ὁ ὄλεθρος
 ἐλλείπων κατ' οὐδέν. Ὁ δὲ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς
 ἑρῶν ἦδη κλονουμένους, καὶ πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς
 δυσπραγίας ἐνδιδόντας, πα. εὐθὺς εἰς μέσους,
 παρεθάρρυνε, καὶ οὐκ εἰς καταπίπτειν, κατὰ γνῶ-
 μην Θεῷ πάντα τὰ τῆδε πράττεσθαι εἰπὼν, καὶ τὰς
 τοιαύτας ἐτηρέας ὑπ' ἐκείνου παραχωρεῖσθαι, ἵνα
 τὸ πρὸς βασιλέα φίλτρον ὑμῶν δοκιμασθῆ· ὅς ἤξει
 πε μετὰ μικρὸν, καὶ πάντας ἀμειψεται ταῖς προση-
 κούσαις εὐεργεσίαις. Μὴ δὲ γὰρ οἴεσθε ἐκείνον μὴ
 κατὰ γνῶμην βασιλεύειν Θεῷ· τοῦτο γὰρ αὐτὸς
 σαφέστατα εἰδέναι. Ἀμφισθητῶν γὰρ ἔφασκεν ἐν
 ἀρχῇ περὶ ἐκείνου, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν, ἀλλὰ μᾶλλον
 κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ εἰς τοῦτο ἦλθε σχήματος
 ἰδίᾳ πειθόμενος ἐπιθυμῆ καὶ ὀργῇ, καὶ δεδοκῶς
 μὴ καὶ αὐτὸς συναπόλοιο, τοῖς Θεῷ συνὼν βουλευ-
 σαμένοις ἐναντία εὐχαῖς προσανέχθην, καὶ δέησεν
 τὸ Θεὸν ἐκκαλεῖσθαι, ὥστε διδαχθῆναι περὶ αὐτοῦ,
 εἰ μὴ ὀργίζοιτο περὶ τῶν γινομένων. Ἐκκαλυφθῆναι
 δὲ αὐτῷ πρὸς τοῦ πνεύματος ὅτι κατ' εὐδοκίαν
 μᾶλλον εἴη τὸ βασιλεύειν Καντακουζηνόν, ᾧ καὶ
 πεισθέντα καὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀποθέμενον ἐν
 Αἰδουμοτείχῃ μένειν τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ συναρ-
 μένον τὰ δυνατὰ. Οὐ γὰρ ἂν τις αὐτοῦ κατηγοροίη,
 ὅτι τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῃ τινὸς δέοιτο παρὰ βαι-
 λέως· οὐτε γὰρ πρότερον, οὐτε μέχρι νῦν τοιοῦτου
 τινὸς παρά τινος ἐδέηθη· καὶ αὐτοῖς παραινεῖν νυνὶ
 γενναίως ἵστασθαι πρὸς τῶν δεινῶν τὰς ἐπιχωγὰς,
 ὡς οὐ μέχρι· πολλοῦ τινος ἐσομένας, ἀλλ' ὀλίγῃ
 ὕστερον λυθησομένας ἴστων αὐτοῖς ἐπιδελύξαντος
 Θεοῦ· τοὺς γὰρ πολιορκούντας τοῦτοις Μυσοῦς ἐν
 προσήματι φιλίας καὶ τὴν παροῦσαν ἐνδοξίαν ἐπαγα-
 γόντας ἐν ἐπὶ ταῖς ἐσομέναις μάλιστα ἡμέραις
 συμπατοῦντας ὄψεσθε ἀλλήλους, καὶ φυγῆ τὴν σωτη-
 ρίαν περιζομένους, καὶ τῶν περισχόντων ἀπαλλά-
 ξεσθε δεινῶν. Ὁ μὲν οὖν μητροπολίτης τοιαῦτα
 εἶπε. πᾶσι δὲ εὐθὺς ἐπήλθε βελτίω προσδοκᾶν, καὶ
 τῆς ἀθυμίας ἀπηλλάττοντο. Ἦδεσαν γὰρ αὐτὸν τὰ
 μέλλοντα εἰδέναι μᾶλλον, ἢ τὰ παρεληλυθότα ἕτερον,
 καὶ ὡς προφητεύοντι προσείχον φανερώς. Διηπόρου
 δὲ ὅτι ἂν εἴη τὸ Μυσοῖς αἰτίον ἐσόμενον φυγῆς. Ὁ
 δ' αὐτὸς ἀρχιερεὺς καὶ Ἀποκαύχῃ τῷ μεγάλῃ δουκὶ
 ἔγραψε τοιαῦτα· ὡς ἀποροίη ὅτου ἕνεκα πείραν
 αὐτοῦ πολλάκις ἐν πολλοῖς πρότερον ἐσχηκῶς, καὶ
 τῶν εἰρημένων τὴν ἑκάστην οὐκ εἰς μακρὰν, οὐδ'
 εἰς ἕτερόν τινα, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν ἰδὼν σαφέστατα
 γεγενημένην, νῦν ἀπιστοίᾳ παντάπασι, καὶ λόγους
 οἶοιτο εἰκῆ λεγομένους τὰ εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ.
 Αὐτὸς δὲ καίτοι μὴ βουλομένῳ πειθεσθαι, οὐδὲν
 ἤττον συμβουλεύσειν, ἀ αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις
 ἅπασι λυσιτελεῖσθαι οἰεταί· ἐκκαλυφθῆναι γὰρ αὐτῷ
 παρὰ Θεοῦ, ὡς οὐκ ἐκείνῳ μᾶλλον, ἀλλὰ Καντακου-
 ζηνῷ τῷ πρὶν μὲν μεγάλῃ δομαστικῷ, νυνὶ δὲ βα-
 σιλεὶ γεγενημένῳ, τὸ τοῖς βασιλέως παισὶν ἐπιτρο-
 पेῦσθαι καὶ συμβασιλεύειν προσήκει. Διὸ καὶ δεδῶ-

hic sunt, omnia divino nutu fieri, et hujusmodi
 miseras atque clades Deum permittente, ut eorum
 erga imperatorem amor illustretur, qui propediem
 venturus et pro eo ac mereatur, unumquemque
 remuneraturus sit. Non enim putandum, eum Deo
 nolente imperare, imo volente, quod ipse norit
 certissimo. Nam cum principio dubitaret num di-
 vina voluntate, an indulgentiæ potius et cupiditati
 suæ ac lubidini obsecutus, purpuram assumpsisset,
 timeretque ne si ab illis esset, quorum cogi-
 tationes Deo contrariæ sunt, una cum illis etiam
 periret, ad preces et vota incubuisse, divinumque
 numen fatigasse ut se doceret, ecquid sibi ista
 probarentur. Tum sibi per spiritum revelatum
 placere Deo, Cantacuzenum imperare. Se vero
 citra hæsitationem credidisse, et Didymotichi
 manere, ut quantum possit, operam ac studia sua
 cum divina voluntate conjungat. Neque enim a
 quoquam se accusari posse, quasi quidpiam reum
 humanarum ab imperatore sibi quærat: usque
 nunc enim nihil tale ab ullo quæsisisse. Et se illos
 hortari, ut hoc tempore viriliter malis præsentibus
 resistant, quæ Deo propitiis oculis respiciente,
 brevi in nihilum casura sint. Mæsos quippe istos
 obsessores, et obtentu amicitiae præsentis auctores
 inopie, septem omnino diebus futuris fuga salutem
 petentes, atque inter se conculcantes visuros, et
 quibus nunc circumdentur malis, fore liberos.
 Hæc ut metropolita disservit, omnes confestim
 posita tristitia spem fortunæ melioris ingressi sunt.
 Norant siquidem, perspectiora esse illi futura,
 quam aliis præterita, et tanquam vati animos
 eidem palam attendebant. Cur vero Mæsi fugam
 facturi essent, de hoc ambigebant. Idem antistes
 Apocaucho magno duci in hanc sententiam scrip-
 psit: Non videre se, quamobrem cui sui documenta
 sæpe in multis habuisset, dictorumque suorum
 eventum non in longum dilatatum, nec ad alios,
 sed ad se pertinuisse manifestissime sciret, nunc
 penitus fidem sibi denegaret, et pro verbis ina-
 nibus duceret, quæ dicerentur. Porro se, quan-
 quam refraganti, nihilominus quæ cum ipsi, tum
 Romano 539 imperio universo conducere sen-
 tiret, suadere velle. Sibi enim a Deo indicatum,
 non ipsi, verum Cantacuzeno, qui prius magni
 domestici munus gessisset, nunc imperatori re-
 nuntiato convenire imperatoris defuncti liberis
 tutorem esse, et una cum illis imperare. Unde et
 hoc ei divinitus datum: ipsi autem eidem sub-
 esse, et rem navalem curare ac mari præsidere.
 Monebatque ut datis contentus, septa ne trans-
 siliret, atque ut se audiret, rogabat: hand enim
 bene eventurum ei contra divinum consilium
 venerit. Se quoque principio potissimum creationis
 Cantacuzeni factum ægrius ferentem, et cogitantem
 ne forte aliud Deo videretur, precibus operam
 dedisse et ab ipso his verbis doctum fuisse: Sic
 volo, sic complacitum est, sic decerno, imperare
 Joannem Cantacuzenum, fiat. Quæ igitur Deo

complacuerunt, mortalium nemini fas esse irrita reddere conari, quia nec potest. Precabatur insuper, ne ista cuidam gloriationi et ostentationi virtutis ascriberet; non enim in id superbiæ barathrum decidisse, ut talia adversus Deum mentiat, sed ad fructum multorum, inique adeo et contra omnem justitiæ legem bello pereuntium, et ad ipsum errore liberandum, dum se Cantacuzeno imperatore superiorem fore confidit, hæc dicta esse: quibus si paruerit, quantum operæ pretium fecerit, brevi intellecturum. Sin minus, tamen plane cogniturum, se amicum esse veritatis, a qua ista didicerit. Hactenus litteræ metropolitani Didymotichensis ad magnum ducem, quibus perspicue Cantacuzenum inimicos superaturum prænuntiavit. His ille perlectis nihil respondit. Cæterum non de imperatore solo multa istiusmodi, sed de privatis quoque nonnullis haud pauca vaticinatus est. Cum enim Michael Bryennius Pamphili præfectus, insidiis a populo esset appetitus, et Byzantium in vinculis adductus, et ab archontibus carcere damnatus, pauloque post a præfecto custodiæ parva de causa per insanum furorem adeo flagellis laceratus, ut pro mortuo haberetur, fama Didymotichum ad ejus propinquos volante, et illis episcopum rogitantibus, ut uxori necem mariti aperiret, quo reverentia et pudore illius cohibita, vitam sibi ad nuntium tam funestum ne abrumperet, episcopus Bryennium non esse mortuum dixit, 540 cæsum tam atrociter, ut ad saniem et inflammationes ex flagellatione cocceandas, sale opus fuerit. Verumtamen adhuc vivere, et tam inhumaniter aliis de causis quibusdam secretioribus flagellatum esse, reditusque ad uxorem et liberos illam præcipue causam fore. Dimissum enim e carcere ad plagas curandas, Didymotichum fugam arrepturum. Tempore autem procedente et imperatore præsentem, pro ipso in acie occubiturum. Quæ omnia exitus docuit. Absolutus namque a carcere Bryennius, ut a medicis curaretur, opportunitatem fugiendi nactus, domum incolumis pervenit; postea in pugna contra Momitzilum ante pedes imperatoris oppetiit. Tali gratia ille a Deo dignatus erat, et futura quasi quæ oculis conspiciuntur, præsciebat. Mæsi, qui ad Didymotichum castra habebant, haud diu post intelligentes e suis exploratoribus, Persas classem ad Hebrî ostia appulisse, præ tumultu trepidi, invicem conculcantes (quod episcopus prædixerat) aufugiebant, nec ubi terrarum se abscondissent, apprebant. Didymotichenses fugæ causam ignorant, mirari quid ita turbarent Mæsi. Parvo temporis intervallo nuntiatur, Amurium filium Aitina, Cantacuzeni longe amantissimum, qui multa antea suæ in illum voluntatis charitatisque argumenta dederat (ob illum quippe etiam imperatorem Andronicum juniorem bello adversus Phocæam et Lesbum juverat), cum accepisset gravibus conflictantem infortuniis, totoque Romano imperio

σθαι παρὰ Θεοῦ· ἐκείνῳ δὲ ὑπὲρ ἐκείνον εἶναι καὶ περὶ ναῦς ἀσχολεῖσθαι καὶ θαλασσοκρατεῖν. Συνεβούλευέ τε ἔχσθαι τῶν δεδομένων, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἐπαρμένα πηδᾶν, καὶ ἐδεῖτο τελεῖσθαι· μὴ δὲ γὰρ ἂν εἰς τέλος ἤξειν ἀγαθὸν αὐτῷ τὸ τοῖς βεβουλευμένοις ἀθίστασθαι Θεῷ. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἔφασκε τῆς ἀναρρήσεως Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως περὶ τῶν πραττομένων δυσχεραίνων, καὶ λογισζόμενος, εἰ μὴ κατὰ γνώμην εἴη Θεῷ τὰ εἰρησμένα, καὶ διὰ τοῦτο δεήσσει προσκελμένος καὶ ἰκταίς, ἐκδιδαχθῆναι παρὰ Θεοῦ αὐταῖς λέξι·σιν, ὡς Θέλω, εὐδοκῶ, ὀρίζω βασιλευῖν Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνόν, καὶ γενέσθαι. Ἄ τὸίνυν ὁ Θεὸς εὐδόκησεν, οὐδένα δικαίον ἀνθρώπων πειρᾶσθαι καταλύειν, ὅτι μὴδὲ δυνατόν· ἤξειο τε μὴ κόμπων τὰ τοιαῦτα οἶσθαι καὶ ἄλλως ἐπίδειξιν ἀρετῆς· μὴ δὲ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ἀπονοίας βάραθρον ἐληλακέναι, ὡς τοιαῦτα καταψεύδεσθαι Θεοῦ· ἀλλὰ τῆς τε ὠφέλειας τῶν πολλῶν, ἀδίκως οὕτω καὶ παρὰ πάντα τοῦ δικαίου νόμον ἀπολλυμένου ὑπὸ τοῦ πολέμου, καὶ τοῦ αὐτὸν ἐξελεῖσθαι, ὅφ' ἤς κατέχεται ἀπάτης, οἰόμενον Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως περιγενήσεσθαι εἰρηθεῖν· τὰ τοιαῦτα· οἷς εἰ πεισθεῖη, εἴσεται τὴν ὠφέλειαν οὐκ ἐν μακρῷ· εἰ δ' οὐ πεισθεῖη, πάντως εἴσεται ὡς ὀληθείας φίλος αὐτὸς καὶ παρ' ἐκείνης τὰ τοιαῦτα δεδιδαγμένος. Τοιαῦτα μὲν ὁ Διδυμοτείχου ἔγραψε πρὸς μέγαν δούκα, διαβρόθήδην περὶ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως προλέγων, ὡς τῶν ἀδικούντων περιέσται. Ἐκεῖνος δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, οὐδὲν πλέον ἀπεκρίνατο. Οὐ περὶ βασιλέως δὲ μόνον ἐκείνους· πλὴν τὰ τοιαῦτα προηγόρευεν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἰδιωτικῶν οὐκ ὀλίγα. Βρυεννίου γὰρ τοῦ Μιχαήλ, Παμφίλου ἀρχοντος, ἐπιβουλεύθέντος, τε ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ δεσμώτου εἰς Βυζάντιον ἀπαχθέντος, δεσμητήριόν τε ὑπὸ τῶν ἀρχόντων οἰκεῖν κατεψηφισμένου, ἐπεὶ χρόνῳ ὕστερον μικρᾶς τινης ἕνεκα αἰτίας ὁ τῆς φρουρᾶς ἀρχων, ὑπὸ μάλας ἀλόγου καὶ θυμοῦ, εἰς τοσοῦτον ἤκισατο σφοδρῶς, ὡς νομισθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, πρὸς τοῖς οἰκείοις ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς φήμης διαδραμούσης, κάκεινων τοῦ ἀρχιερέως δεομένων ἀπαγγέλλειν τῇ γυναικὶ τοῦ ἀνδρός τὴν τελευτήν, ἢ ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκείνον αἰδοῦς κατεγομένη, μὴ τὴν ψυχὴν ἀπορρήξῃ πρὸς τὴν ἀγγελίαν, ἐκείνος οὕτε τετελευτηκέναι ἔφασκε Βρυέννιον, ἀλλὰ ζῆν· τετύφθαι μέντοι εἰς τοσοῦτον ἀπανθρωπίς, ὡς καὶ ἄλλων δευθῆναι τὰς σηπεδῶνας καὶ φλεγμονὰς τὰς ἐκ τῶν μαστίγων καταστλούντων· μὴ μὲν τοῖ γε ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν, καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν αἰχισαμένων, ἄλλων τε τινῶν ἀπορρήτοτέρων ἕνεκα αὐτῷ ἐπενεχθῆναι, καὶ τῆς εἰς παῖδας καὶ γυναῖκα ἰπανόδου αἰτία μάλιστα ἐκείνη ἔσται. Τοῦ δεσμητηρίου γὰρ ἀπολυθείς ἐπὶ τῷ ἰᾶσθαι τὰς πληγὰς, διαδρόξας ἀφίξεται ἐνθάδε· χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ βασιλέως παρόντος, πεσεῖται μαχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄ πάντα ὕστερον κατὰ τὴν ἐκείνου πρόβρῆσιν ἀπέβαινε. Ἄφειθις γὰρ τοῦ δεσμητηρίου ὁ Βρυέννιος ἐπὶ τῷ προνοίας τινὸς τυχεῖν παρὰ τῶν ἰατρῶν, καίρου τυχῶν διεσώζετο, οἰκαδὲ διαδρᾶναι δυνηθείς· ὕστερον δὲ, ἐν τῇ πρὸς Μομιτζίλον μάχῃ ἔπεσε μὲ-

χόμενος ἐπίπροσθεν βασιλέως. Τοιαύτης ἦν ἐκεῖνος ἅξιμος ἡξιωμένος παρὰ Θεῶν, καὶ τὰ ἐσόμενα ἕως ἐρώμενα προφθίει. Οἱ μὲν τοὶ Μυσοὶ οἱ περὶ Διδυμότειχον ἰσχυροὶ ἐστρατοπεδεύμενοι μετὰ μικρὴν παρὰ τῶν σφετέρων πυθόμενοι σκοπεῖν, ὡς πλῆθος Περσικῶν νέων τῆ τοῦ Ἐβρου προσέσχευ ἐκβολῆς, ὑπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῆς παραχῆς ἀλλήλους συμπαιτῶντες τὴν ἀρχιερέως πρόβησιν τάχιστα ἀνεχώρουν, καὶ ὅποι γῆς κατεδύοντο ἀγνοοῦμενοι. (Ὁ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ τὴν αἰτίαν ἀγνοοῦντες τῆς φυγῆς, ἰθαύμαζον ὃ τι ποτ' ἂν εἴη τὸ οὕτω θορυβῆσαν τοὺς Μυσοὺς. Μετὰ μικρὴν δὲ ἠγγέλλετο ὡς Ἄμουρ ὁ τοῦ Αἰτίνης φίλος ὢν ἐς τὰ μάλιστα Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεῖ, καὶ πολλὰς ἀποδείξεις τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ πρότερον παρεσχήμενος, δι' ἐκεῖνον γὰρ καὶ βασιλεὺς τῷ νέῳ Ἀνδρόνικῳ πρὸς τὴν κατὰ Φωκαίαν, καὶ Λέσβου πόλεμον συνηπολέμησε, πεπυσμένος περὶ αὐτοῦ, ὡς μεγάλας χρήσαστο κακοπραγίας, κοινῇ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ πάντων ἐκπολεμηθέντων, καὶ αὐτὸς μὲν ὄχρητο ἐς Τριβαλίους φυγὰς, Διδυμότειχον δὲ ὁ μόνον καταλλείπειτο γυναίκαί τε καὶ τέκνοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπολειφθεῖσι φίλοις καταφυγῆ, δεινῶς ὑπὸ τῆς συγῆς πολιτορκίας ὑπὸ ἐνδοσίας ἐπιέσθη, καὶ κινδυνεύει τὸ τοῦ φίλου σκάφος αὐτανδρὸν ἀπολωλέναι, ὄγδοηκοντα καὶ τριακοσίας ναῦς, τὰς συμπάσας ὁμοῦ παραλαβὼν, καὶ μείζους καὶ ἐλάττους, ἐν αἷ, ἐνακισχίλιοι πρὸς δισμυρίους ἐπιβάτας, κατελέγοντο, παρὰ τὸ τοῦ Ἐβρου στόμα προσέσχε. Πέμψας δὲ καὶ ἐκεῖνος πρόσθεσις πρὸς Εἰρήνην τὴν βασιλίσσαν, ἀπήγγελλε τὰ ἴσα ἑθῆλον τε ὅτι ἤξει καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν. Εἰρήνη δὲ ἡ βασιλίσσα, τοῦ, τε στρατιώτας ἴσχυρην, ὅσοι ἦσαν καὶ τοὺς ἄλλους τῶν εὐγενεστέρων εἰς ὑπάντησιν ἐκεῖνου, καὶ ἵππους ἑκατὸν, ὡς ἂν αὐτὸς τε χρῆσαστο, καὶ μὴ περὶ βαδίσει, καὶ τοῖς ἄλλοις διαδῶ. Ἀπήγγελλον τε οἱ κεκομικότες, μὴ μέμφεσθαι τῆς ὀλιγότητος, ὡς διὰ τὴν περισχύτητα πόλεμον, αὐτῶν μᾶλλον ἵππων δεομένων, καὶ διὰ τοῦτο τῶν παρόντων οὐ πλείους παρέχεσθαι δεδωνημένων. Τοὺς μὲν οὖν ἵππους ἐδέξατο ἀτιμῶς, καὶ βασιλίσσῃ χάριτας τῆς εὐεργεσίας ὡμολόγει· διέδωκε δὲ τὰς εὐγενεστέρους τῶν Περσῶν, καὶ μάλιστα προΐχουσι καὶ ἡλικίαν. Ἐρῶμενος δὲ περὶ τοῦ φίλου βασιλέως εἰς τῆ, πολλὰ στενάζων, καὶ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ συμπαθείας ἀφίει, ἐπεὶ ἐπύθετο τῆν Θεοῦ βουλο-

eidem infesto ad Triballos profugisse, et Didymotichum, quæ sola uxori, liberis, amicorumque reliquiis perfugium relinquebatur, propter obsidionem extrema inopia premi, parumque abesse, quin navis amici cum ipsis vectoribus submergatur (16), deductis numero trecentis octoginta navibus majoribus, et minoribus, et in undetriginta millibus impositis (17), ad flebri ostia applicuit: atque hæc missis ad Irenen imperatricem nuntiis, simulque semet mox affuturum significavit. Irene omnes præsidarios et nobiles ei obviam mittit; equos præterea centum, quorum uno ipse uteretur, ne pedibus incederet, reliquos comitibus distribueret. Renuntiabant autem qui illos ducebant, non debere ea paucitate offendi: nam propter præsens bellum equorum raritate laborari, atque oleo plures his suppeditare nequivisse. 541 Equos Amurii non invitus accepit, et imperatrici pro ista gratia grates egit, interque Persas nobiliores, ac præsertim ætate proveciores dispertivit. Percunctatus autem de charo sibi imperatore Nummiviveret, idque multa gemens, et lacrymans, ex commiseratione videlicet, ubi audivit eum Deibeneficio superstitem esse, primum quidem Nummini laudes dixit, cujus ope ad tuendum illum ipse cum suis tam prompti ac magnaniani essent; deinde illis quoque eadem de causa gratias egit, et se multa atque exitimia debere pronuntiavit, qui tam variis et ingentibus sese pro illo discriminibus obtulissent, stipatusque bis mille selectis militibus ad urbem pedibus et ipse processit. Orantibus qui Didymoticho obviam prodierant, ut equo uteretur, et alios insuper extra centum illos subministrantibus, non est motus, duo millia nobiliorum esse dicens, dignos in primis qui equitarent. Quia vero qui in tantum numerum distribuerentur non sufficerent, præstare, et se peditem incedere, laboremque communicantem, viæ molestiam illis leviorum reddere (18). Ita Didymotichum venit, ubi paucos dies moratus, quibus Didymotichenses Thraciæ pagos deprædantes sibi victum conquirere oportebat, postquam negotium ex sententia transegerunt, magnumque frumenti numerum, et alia ad victum idonea cum peco e

Jacobi Pontani notæ.

(16) Id est, quin. *Cantacuzenus una cum suis omnibus intereat*. Conditionem ac statum suum navi seu navigationi, et adversam conditionem sive sortem infelici navigationi, ac tempestati naufragioque comparare, usitatum est bonis scriptoribus tum poetis, tum oratoribus, quod hic Amurius Cantacuzeno facit. Naves porro quæ cum vectoribus aut deprimuntur, aut capiuntur, Græcos nunc voce juncta αὐτανδρῶν, nunc separatis vocibus, οὖν τοῖς ἀνδράσιν dixisse, ostendit Victorius lib. xlv, cap. 8.

(17) Trecentis navibus tantum numerum imposuit. Sed ex sequentibus triginta unum millia colliguntur. Si enim jussit equi se viginti millia, cum selectis mille quingentis, et novem millia quingentos ad navium custodiam reliquit, ergo summa consistit triginta unum. Sed vel erratum librari

D est in numero, vel auctor lapsus est memoria.

(18) Laudabile factum Amurii, exquantis se militibus suis, dum equo repudiato, una cum illis pedibus incedit. In vi *Æneid*, poeta Æneam cum Trojanis suis arbores cedentem, et ad Miseni cadaver cremandum advolventem facit:

Necnon Æneus opera in: er italia primus

Hortatur socios, paribusque accingitur armis.

In quem locum sat multa adduximus in symbolis nostris, quibus demonstraremus, duces et imperatores, qui sese militibus nonnumquam, velut oblitii, atque immemores suæ personæ ac dignitatis, ferendis laboribus, atque oneribus, atque rebus vilibus obediendis ac patiundis exæquassent, magnam laudem adeptos.

in urbem intulerunt, mandavit ut quidquid in tentoriis suis prædarum esset, Didymotichensibus donaretur. Curatum ut mandarat. Præterea quingentos ex selectis illis duorum millium segregatos, et de reliquo exercitu novem millia ad naves in reditum suum custodiendos misit: cæteros ad vicena millia, præter mille quingentos selectos, sequi jussit, ad imperatorem profecturus. Ambulabat igitur ipse, et reliqui universi, demptis centum illis, qui senectutis imbecillitate pedibus ingredi non poterant. Cumque ad murum juxta Christopolim venissent, quoniam qui illie in præsidio erant, adversus tantas copias nil valebant, stationem ipsis deserentibus, Persæ multis locis eo perfoso transierunt, et non procul inde noctem duxerunt.

μείνας οὐ πολλὰς ἐν αἷ. ἔδει τοὺς εἰς Διδυμότειχον, τὰς κατὰ Θράκην πορθοῦσι κώμας σίτον πορίζειν ἑαυτοῖς, ἐπεὶ ἐπράττετο αὐτοῖς τὰ κατὰ γνώμην, καὶ σίτον εἰσεκομίζοντο πολὺν, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια, καὶ βοσκήματα ἐκέλευεν, ὅσα ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ σφετέρῳ ἐκ τῆς λείας τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ παρέχειν· καὶ ἐπράττετο ἢ προσέτασεν ἐκεῖνος. Πεντακοσίους τε ἐκ δισχιλίων ἐκείνων λογάδων ἀπολεξάμενος, καὶ ἑνακισχιλίους ἐκ τῆς ἄλλης στρατιᾶς, ἐπεμπεν εἰς τὰς ναῦς, φρουρησοντας ἄχρις ἐπανήξει· τὸ δὲ λοιπὸν στρατόπεδον εἰς δισμυρίους ὄντας ἐπὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις τοῖς λογάσιν, ἐπεσθαι ἐκέλευεν, ὡς ἐκείσε ἀφιζόμενος ἔνθα διατρίβει βασιλεὺς. Ἦσαν οὖν ἄπαντες; καὶ αὐτὸς περὶ, πλὴν τῆν τῶν ἑκατῶν ἐκείνων, ἀδυνάτων ὄντων περὶ εὐθείᾳ διὰ γῆρας. Καὶ γενόμενοι παρὰ τὸ ἐν Χριστουπόλει τείχος, ἐπεὶ ἀντέχειν οὐκ οἶοί τε ἦσαν οἱ φρουροῦντες; πρὸς τοσαύτην δύναμιν, πολλαχοῦ διατεμόντας ἐκείνων ἐκλιπόντων, διέβησάν τε, καὶ ἠύλισαν. ἠέγγυς τὴν νύκτα.

542 CAPUT LVII.

Pheræi Amurium commentitiis litteris circumscribunt. Quingenti Persæ mortui frigore præter captivos. Amurius domum redit. Didymotichenses prædones præ frigore ad hostes confugientes quomodo habuit. Oppida se imperatrici dedere cupientia, cur non recipiantur. Angores et sollicitudines Cantacuzeni, cui Arbenus homo obscurus auxilium spondet et de Berhæna arcquirenda consilium dat. Cralis in ea se gratificandi propensa voluntas. Quibus de causis facta deditio. Ad imperatorem legati, qui eum aversant. Admonitio Cralenæ de non cunctando.

Pheræi, postquam nuntiatum est, Persarum copias per ipsos transituras, vastitatem agro suo metuentes, adhæc odio in imperatorem id inique ferentes (ne quid videlicet a Persis adjuvaretur), summo duci verba danda censuerunt, litterasque commentitias sub persona imperatoris ad eum miserunt. Iis secundum salutationem gratiæ Amurio singulares de studio erga se agebantur, ex quo multos ejus causa labores, ac sumptus tolerasset. Deinde hortabatur, uti ex eo loco, in quo epistolam acciperet, retro abiret, ne imprudens noceret, dum prodesset cuperet. Se enim in extimis Triballorum finibus versari, unde jam redire non sit proclive. Si ipsi per mediam Pheræorum regionem proficiscantur, timendum, ne princeps Triballus præsentem amicitiam in iram, et odium vertens, male sibi faciat, ut qui bellum cum barbaris, ac pestem ei crearit. Hæc litteris præscribebantur. Quas cum Amurius legisset, nihil subesse fraudis suspicans, sed revera ab imperatore missas existimans, huc illuc perplexus versabat animum, revertereturne, sicut monebatur, an ad Cantacuzenum porro pergeret, quem cum tam ingenti agmine perquirere, rursus difficile, et operosum esset. Hæc illum per noctem secum volutantem, exorta subito frigoris immensitas, ducentis per

Β Φεραῖοι δὲ πυθόμενοι περὶ τῆς στρατιᾶς τῆς Περσικῆς ἔτι μέλλει διέναι κατ' αὐτοὺς, καὶ τὴν τε βλάβην δεισαντες, ἦν κακώσειν ἐμελλεν αὐτοῖς τὴν χώραν, ἄλλως τε καὶ μίσει τῷ πρὸς βασιλεῖ δυσχεραίνοντες μὴ ὑπὸ τῶν Περσῶν ὠφεληθῆναι, ἔγνωσαν δεῖν παράγειν τὸν ἄρχοντα τῆς στρατιᾶς, καὶ γράμματα πιασάμενοι ὡς ἐκ βασιλέως ἐπεμπεν πρὸς αὐτόν. Ἄ μετὰ τὸ προσαγορεύειν, πολλὴν ὁμολογοῦντα χάριν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας, οἱ πολλὴν ὑπέμεινε καὶ πόνον καὶ δαπάνην δι' αὐτὸν, ἐπειτὰ ἐκέλευεν ἀναστρέφειν· ἐξ οὐπερ ἂν ἐγγίνοιο τοῖς γράμμασι τόπου περιτυχεῖν, μὴ καὶ ἄκων βλάβῃ νομίζων ὠφελεῖν. Ἐκεῖνον γὰρ ἐν ἑσχατιαῖς τῆς Τριβαλῶν διατρίθειν γῆς, ὅθεν οὐ βλάβειον ἐπανελθεῖν νυκτὶ. Εἰ δ' αὐτοὶ χωροῖεν πρὸς ἐκεῖνον διὰ μέσης τῆς γῆς τῶν Τριβαλῶν, εἰς; μὴ αὐτῶν ὁ ἄρχων ἀντιφίλιας, ἦν ἐνδεικνύνται πρὸς αὐτὸν νυκτὶ, πρὸς ἔχθραν καὶ ὀργὴν μεταστρεφῆναι καὶ διάθηται κακῶς, ὡς αἴτιον πολέμου βαρβαρικοῦ, καὶ φθορᾶς αὐτῶν γεγεννημένον. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἐκ γράμματα ἐκέλευεν. Ἀμοῦρ δὲ ἐπὶ ἀνέγνω τῶν μὲν συνεσκευασμένων ὑπώπειπεν οὐδέν· νομίσας δὲ ἐκ βασιλέως εἶναι ἀληθῶς, ἀμφίβλητος λογισμοῖς ἐπάλλαιεν, εἰ δεῖ ἀναστρέφειν κατὰ τὰ κεκελευσμένα, ἢ ἦκειν πρὸς αὐτόν, ὡς δυσχερὲς ἐν αὐθις εἰς ἀναζήτησιν ἐκείνου μετὰ τοσαύτης στρα-

τις ἐλθεῖν. Τοιαῦτα δὲ αὐτῷ λογιζομένῳ τῆς νυκτός, χειμῶν ἐξαιτίας ἐπιγενομένους, ὡς καὶ διακοσίους τῷ στρατοπέδῳ ὑπὸ κρύους ἐναποθανεῖν, ἠνάγκασεν ἀναστρέφειν, πολλὰ καὶ τῶν γραμμάτων πρὸς τὴν ἐπάνοδον συναραμένων. Ἐλθὼν δὲ εἰς Βῆραν, ἐνθα αὐτῷ ὠρμίζοντο οἱ νῆες κατὰ τὸν Ἐβρου περικύβητον, εὖρε κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ τῶν ἐν ταῖς ναυσὶ τριακοσίους ἀποθανόντας· αἰχμαλώτων δὲ πλὴν ὀλίγων, πάντας, ὀλίγους ὄντας καὶ αὐτοὺς διὰ τὸ μὴ τὴν στρατιάν πρὸς λείαν ἐπιπλέον διασκεδασθῆναι τῆς προκειμένης ἕνεκα στρατείας Ἀμοῦρ τὸν σαυράπην οὐκ ἔβη. Εἰς Διδυμοτείχον δὲ πρὸς βασιλίδαν τὴν Εἰρήνην γράμμασι δηλώσας τῆς ἐπανόδου τὴν ἀνάγκην, καὶ παραιτησάμενος, ὡς διὰ τὸν χειμῶνα μὴ πρὸς αὐτὴν ἐπανῆκει προσκυνησῶν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν οἰκίαν. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ὁ χειμῶν ἐπεκράτει σφοδρότατος κατ' ἐκεῖνο τοῦ ἔτους, οἱ ἐκ Βυζαντίου, καὶ τῆς ἄλλης Θράκης ἠσύχαζον, καὶ οὐκ ἐπῆσαν τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ· ἀλλ' ἀναγκαστικῶς διεχειμαζον ἐν ταῖς οἰκίαις. Ἐκεῖνοι δὲ ὅπ' ἐνδείας ἀναγκαζόμενοι καὶ τῶν ἄλλοις φοβερωτάτων κατατολιμῶν, πεζοὶ τε ὀλίγω πλείους διακοσίοι, καὶ ἵππεις ἐλάττους τούτων, πρὸς ἀρπαγὴν, τῆς πόλεως ἐξεληθότες, οὕτως ὑπὸ σφοδροῦ καταλήφθησαν χειμῶνος, ὡς ἀναγκασθῆναι αὐτόμολοι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀρικέσθαι, ἐκλείποντες ἤδη ὑπὸ κρύους. Οἱ μὲν οὖν πεζοὶ πάντες, ὁμοῦ πρὸς Λιτειζάν πολυχῆν ἐλθόντες, ἐπεὶ ὁ τῆς πόλεως ἀρχὼν, τὰ βασιλείως κρῦφα ἠρημένος ἦν, ἐν μιᾷ οἰκίᾳ τοὺς ἀνδρας κατακλείσας, ὡς φρουρεῖσθαι δῆθεν πυρὶ τε ἀνακτητάμενος, καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν ἀναγκαίων χορηγία, μετὰ τρίτην ἡμέραν, ἐκὼν εἶναι, ἐνεδίδου αὐτοῖς πρὸς τὸν δρασμόν· καὶ διαδράντες ὁμοῦ πάντες οὐδὲς εἰς Διδυμοτείχον ἐπανῆκον. Ὅθεν καὶ αἰτίαν ἔσχε παρὰ τοῖς πολεμοῦσι βασιλεῖ. Οἱ μὲν τοῖ γε ἵππεις ἄλλοι ἄλλοις διασκεδισθέντες, οἱ μὲν, καὶ φιλοανθρώπου τινὸς ἐπέτυχον ξενίας, καὶ ἀπαθεῖς κακῶν πρὸς τὰς οἰκίας ἐπανῆκον, τῶν βασιλείως φίλων πρὸς τὴν σωτηρίαν συναραμένων· οἱ πλείους δὲ αὐτῶν, ὀλίγω προσηνέστερον ἐξενίσθησαν παρὰ τῶν ὑποδεξαμένων, ἢ οἱ περὶ Ὀδυσσεά παρὰ Κύκλωπος. Ἀπέθανε μὲν τοῖ ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς, ἀλλὰ χρόνιον ὕστερον κατ' ὀλίγους εἰς Διδυμοτείχον αὐθις ἐπανῆκον γυμνοὶ μετὰ πείραν ἀλγεινῶν πολλῶν. Ἐαρος δὲ ἤδη ἀρχομένου, οἱ τε ἐκ Διδυμοτείχου ἐπῆσαν ταῖς κατὰ Θράκην πόλεσι, καὶ κακῶς ἐποιοῦν ληϊζόμενοι, ὡς καὶ πολλὰς αὐτῶν πρὸς τὰς συνεχεῖς ἐφόδους καὶ τὰς ληστείας ἀπειρηκυίας, τῇ βασιλίδι Εἰρήνῃ ἐθέλειν προσχωρεῖν· καὶ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ μὴ ἐδέχοντο, ἀπολεῖσθαι φάσκοντες· εἰ πεσθιοῦντο. Οὕτε γὰρ εὐπορεῖν φρουρῶν οἱ αὐτὰς φυλάξουσιν, αὐτοὶ τε λιμῶν ταλαιπωρήσειν

A castra encctis, ad reversionem compulsi, eodem litteris eum vehementer incitantibus. Ut Beram agnoscit, ubi naves subductae stabant in Helio lumine, invenit eadem nocte mortuos vectores trecentos captivosque demptis paucis, omnes: quanquam et ipsi erant pauci numero, quod Amphius ipse militem propter propositam expeditionem praedabundum amplius discurrere non pateretur. Exarata porro ad Irenem imperatricem epistola qua necessitatem reditus sui declarabat, et simpl veniam petebat, quo asperitate frigoris impeditus, ad ei valedicendum non reverteretur, pelago remanso domum discessit. Post quia illo anno hiems intoleranda saeviebat, Byzantii, et reliqui Thraciae Didymotichensibus incursandis abstinentes, volentes nolentes in sua loca hiematum recesserunt. At illi rerum egestate coacti, quamvis maxime caeteris formidanda audere peditesque aliquando plures ducentis, et equites his pauciores ad praedandum egressi, frigorum vi sic afflictati sunt, ut jam viribus deficientes, ultro ad hostes confugere compellerentur. Cum itaque pedites simul in oppidulum Lititzam venissent, quoniam praefectus occulte Cantacuzeno favebat, in unis arduis, quasi in custodia conclusis, et luculento loco aliisque necessariis recreatis, post diem tertium libens fugiendi copiam fecit; qui simul omnes Didymotichum redierunt. Inde hospes ille apud inimicos imperatoris in crimine fuit. Verum equitibus aliis alio dispersis, nonnulli et benignum hospitium repererunt, et sine noxia domum revernerunt, amicis imperatoris eorum salutem optulantes: plures autem paulo humanius, quam illi in Olyseea a Cyclope accepti sunt (19). Nemo quidem ab iis jugulatus est; sed post aliquod tempus pauci, nudi, et multa perpeccu acerba experti, Didymotichum revernerunt. Vere jam ridente, Didymotichenses Thraciae oppida adoriri ac depopulari, ut eorum complura assiduis impressionibus ac depraedationibus fatigata ac desperationia ad imperatricem Irenem transire vellent, etsi a Didymotichensibus non reciperentur, sibi pereunum dicentibus, si annuerent. Non enim abundare praesidiariis, quos ipsis tutandis darent, et se fame cruciatum iri, nisi vicinios deprædare liceret; aliud enim nullum suppelere ad vitam tolerandam subsidium. Byzantii vero urbem, quantum poterant, affligebant, et Cantacuzenus imperator iterum eodem redire parabat, cui Crales auxilium, sed nec magnum et ignavum adungebat. Quare variis distractis cogitationibus, plenus erat dubitationis, eequid reformata Romanorum potentia in Triballos rediret, an cum tam exiguo timi-

Jacobi Pontani notæ.

(19) Vide *Odyss.* η, quemadmodum tractentur a Polyphemo Ulyssis socii. Vide etiam extremum tertium *Aeneid.* et, si placuit, Ovid. xiv *Metamorph.* ab eo loco, *Quid mihi tunc animi*, etc.

Paulo humanius fuisse habitos dicit, quasi d. ceret,

tantum non etiam ab illis devorati sunt, quod sociis Ulyssis faciebat illud monstrum horrendum, informe, ingens. Visceribus enim viscerorum, et sanguine atro vescabatur.

dorum numero toti se imperio objectaret. Sed præcipua quam sentiebat difficultas erat, quod absumpta jam, quam domo attulerat pecunia, in tam multos, quos ducebat (omnes enim ejus impensa vixerant, ad duos annos quibus Romanorum pulsi finibus exsularant), et honoris causa **544** etiam in Triballorum duces, quid ageret non videbat, si per hostium loca Didymothicum petere non liceret. Nec enim inde dabatur afferendam curare pecuniam, nec a Triballis sænori sumere: quorum pars omnimodis servirent, pars et in summa paupertate viverent, et si non egerent, mutuuum dare nollent, quod imperatorem majoribus semper cumulari miseris aspicerent, metuerentque, ne in ipso itinere penitus interiret. Quocirca curis gravissimis jactabatur, inopiam et inevitabile periculum reputans, quæ se, et suos oppressura essent. Verumtamen nulli se aperiens, Deum solum precabatur, qui hujusmodi rebus finem dare potis est. Ecce autem quidam Arbenus nomine, Clereno, antea Romanis subjecto oppido, oriundus, accedit, patrisque sui erga imperatorem benevolentiam rememorans, nihilo minus et se aiebat velle illi inservire, eique prodesse quantum maxime posset. Nec mirandum, si tam claro genere prognato, tam admirabili et magno viro, ipse homo abjectus, et perobscurus opem promitteret: siquidem, et mus aliquando, ut esset in fabulis (20), leonem multis, durisque vinculis liberasset. Suadebat igitur, ut quoniam a Crale missus esset, ut cum Berrhœotis de urbe tradenda ageret, et multis promissis eo induceret, si vellet ipse etiam amicis scriberet, et per illos cæteris quoque persuaderet, uti se in urbem reciperent: quæ ampla et populosa, et præsidio militari, rebusque omnibus firma et munita, in præsentibus malis non mediocri solatio esse queat. Se enim quavis Crale subjectum, male Berrhœam aliasque occidentales urbes ipsum quam Cralem dominum agnoscere, cui nolentes parituræ sint, cum contra in eum propendeant. Hæc audiens imperator, gaudio exsiluit, et a tot sollicitudinibus respiravit, divinum Numen se respexisse et hominem instinctu suo concitasse ratus. Quærebat autem, num primarios nosset, et ad quos scribendum hortaretur. Eo affirmante, se omnes nosse, et optimos quosque nominante, ei imperator ut probe consulenti obsequens, sine mora scripsit. Suasit præterea Arbenus, Cralem quoque, si possit, eo permoveat, ut sibi eam cedat, aperteque causam ejus apud Berrhœotas agat. Hoc namque et imperatori fore utilissimum, et congressum hunc sibi periculum nullum creaturum, si urbs ei

A εἰ μὴ ληξέσθαι ἐξέσται τοὺς περιόλους· ἴτερα γὰρ αὐτοῖς· πρὸς τὸ ζῆν εὐπορία οὐδεμία ἔν. Οἶτε ἐκ Βυζαντίου, Διδυμότειχον ἐκάκουον ὅσα δυνατὰ βασιλεὺς τε ὁ Καντακουζηνὸς πρῆσκει· ἀξίεσθε αὐθις, ὡς εἰς Διδυμότειχον ἐπανήξουν· καὶ ὁ Κράλης, πρῆλγετο μὲν στρατιάν ἐπικουρήσουσαν, ὄλιγην δὲ καὶ φαύλην. Καὶ διὰ τοῦτο βασιλεὺς, πολλοὶς ἐστρέφετο λογισμοῖς, καὶ φροντίδων ἦν ἀνάπλευς εἰ δεήσει πάλιν ἢ τὴν Ῥωμαίων δεισαντας δύναμιν, αὐθις ἀναστρέφειν εἰς Τριβαλοὺς, ἢ μετὰ τοσοῦτων καὶ οὕτω φαύλων πρὸς πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων διακινδυνεύειν. Μεγίστη δὲ ἦν αὐτῶ τῶν δυσχερειῶν, ὅτι τῶν χρημάτων, ἃ οἰκοθεν ἤλθεν ἔχων ἀναλωθέντων, πρὸς τε τοὺς συνόντας ὄντας τοσοῦτους, πάντες γὰρ διετρέφοντο ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπὶ δυσίαν ἔτεσιν, ἐν οἷς τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπέλιθόντες ἦσαν ὑπερόριοι, καὶ πρὸς Τριβαλοὺς τοῖς τῶν στρατοπέδων ἡγουμένους διὰ φιλοτιμίαν, ἐν ἀπόρῳ εἶχετο τοῦ τί χρὴ ὄρᾶν, εἰ μὴ ἐξέσται τὴν πολεμίαν διελλόντας εἰς Διδυμότειχον ἔλθειν. Οὗτοι γὰρ ἐξῆν ἐκεῖθεν χρήματα μεταπέμπεσθαι, ὅτι πρὸς Τριβαλῶν δανειζέσθαι, τῶν μὲν, πάντη δεδουλωμένων καὶ συζώντων ἐσχάτη ἀπορία· τῶν ἐχόντων δὲ, δανείζειν οὐ βουλομένων, διὰ τὸ βασιλέα ὄρᾶν μερίζειν ἀεὶ τὰς δυσπραγίας κεχρημένον, καὶ ὑποκτείνειν μὴ παντάπασι διαφθαρείην πρὶν οἰκαδε ἐπαντῆκεν· οὐ δὲ ἕνεκα πολλῆ μὲν ἐκυμαινετο τρικυμῆζ λογισμῶν τὴν ἐνδειαν ἐνοῶν, ὅφ' ἢ περισεχθήσεται καὶ τὸν ἀφυκτον κίνδυνον αὐτὸς, καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἐξέφαίνε δὲ πρὸς οὐδὲν τὰ ἀπόρρητα, καὶ μόνου Θεοῦ ἔδειτο, τοῦ λύνειν τὰ τοιαῦτα δυναμένου. Αὐτίκα δὲ τις προσελθὼν Ἄρμπενος ὠνομασμένος, ἐκ Χληρηνοῦ πρότερον Ῥωμαίοις ὑπηκόου πόλεως, πατρῶσαν τε ὠμολόγει εἶνοίαν τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἤττον ἔφασι βούλεσθαι νυνὶ χρήσιμον ἑαυτὸν αὐτῶ παρέχειν, καὶ βοηθεῖν τρώπῳ ὅποιφ ἂν δύναίτο δυνατωτάτῳ θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν εἰ τηλικούτῳ ὄντι καὶ θαυμάσιφ καὶ μεγάλῳ, οὐδὲνός ἄξιός ὢν αὐτὸς καὶ ἀφανείφ πολλῆ συζῶν, ἐπικυγέλλεται βοηθεῖν, εἰ καὶ μὴς ποτε, κατὰ τὸν μῦθον, λείοντα ἐβρύσατο πολλῶν καὶ χαλεπῶν δεσμῶν. Συνεβούλευέ τε ὡς εἰ βούλοίτο, ἐπεὶ πρὸς Κράλην προσπεμφθείη, Βεβρῶταις διαλεξόμενος· αὐτοῖς περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως καὶ πείσων ὑποσχέσσει πολλὰς, γράψιν καὶ αὐτὸν τοῖς φίλοις, καὶ δι' ἐκείνων καὶ τοῖς ἄλλοις πείθειν δέχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, ἢ μεγάλην τε οὕσα καὶ πολυάνθρωπος, καὶ στρατιᾶ καὶ ταῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐβρώμενη, οὐ μετρία γίνουσι ἐν παραψυχῇ πρὸς τὰς περιεχοῦσας δυσπραγίας. Αὐτὸς γὰρ καὶ τοὶ ὑπὸ Κράλην τελῶν, μᾶλλον βούλοίτο Βεβρῶτιάν τε καὶ τὰς ἄλλας ἑσπερίους πόλεις, αὐτῶ μᾶλλον ἢ Κράλην προσχωρεῖν· ἐκείνῳ γὰρ ἀνάγκη

Jacobi Pontani notæ.

(20) Hæc fabula, ut arbitratur, nec apud Æsopum, nec apud C. Briam, ullumve alium mythographicum reperitur. Est tamen ad docendum idonea, quod homines potentes aliquando

parvarum rerum, et hominum minime potentium auxilio egere. Quid enim more abjectius, invalidius? quid leone nobilius, robustius?

δουλεύειν, βασιλεὺς δὲ μάλλου εὐνοεῖν. Βασιλεὺς δὲ ἄκουσας, ὑπερήσθη μὲν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τῶν πολλῶν ἀνέπνευσε φροντιδῶν, τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόνοιάν τινα πεποιῆσθαι οἰηθεῖς, καὶ τὸν ἄνδρα πρὸς τοιαῦτα κεινηκῆναι. Ἡρώτῃ τε εἰ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα εἶδει. Βεβροιωτῶν καὶ πρὸς οὓς τινας αὐτῶν συμβουλεύει γράφειν, τοῦ δὲ πάντας μὲν εἶδέναι εἰρηκῶτος, τοὺς ἀρίστους δὲ ἐκλεξαμένου, ἐπειθετό τε ὁ βασιλεὺς, ὡς καλῶς βεβουλευμένῳ, καὶ ἔγραψεν αὐτίκα. Ἄρμπενος δὲ συνεβούλευεν εἰ δύναίτο καὶ Κράλην πείθειν ἐνδοῦναι αὐτῷ καὶ φανερῶς ὑπὲρ αὐτοῦ διαλεχθῆναι Βεβροιωταί· βασιλεὺς γὰρ τὰ μέγιστα λυσιτελήσειν τὸ τοιοῦτο, καὶ αὐτῷ τὴν συντυχίαν μηδένα κίνδυνον ὑστερον ἂν ἐπαγαγεῖν, εἰ ἢ πόλις προσχωροῖ βασιλεῖ. Ἐπειθετό τε ὁ βασιλεὺς αὐτίκα, καὶ πρὸς Κράλην ἐλθὼν, ἐπυθάνετο, εἰ βούλοίτο πρὸς Βεβροίαν πέμπειν Ἄρμπενον. Τοῦ δὲ συνθεμένου, Ἐβουλόμην, εἶπε γράφειν καὶ αὐτὸς καὶ πραινεῖν εἰς τὴν πόλιν δέχεσθαι. Ἐνωῶν δὲ οἷα δράσειαν Φερατοὶ τὸν προσθεύοντα ἀπεκτονότες, πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ἀμδύνασθαι, δεδοικῶς μὴ καὶ ἄλλῳ τῶν κακῶν ὁμοίων αἴτιος καταστῆ. Συνεβούλευε τε μάλλον γράφειν αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ· ἅμα δὲ καὶ Ἄρμπενῷ ἐπιτρέπειν Βεβροιωταῖς τὰς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συνθήκας καὶ τοὺς ὄρκους φανεροῦς ποιεῖν, καὶ ὡς εἴη καὶ σοὶ πρὸς ἡδονὴν τὸ προσχωρεῖν αὐτοὺς αὐτῷ. Ὁ δὲ, τὰ μὲν γράμματα ἐπέτρεπεν αὐτὸν ὑπαγορεύοντα γράφεσθαι, οἷα ἂν δοκῇ αὐτῷ συμφέρειν. Ἄρμπενον δὲ ἐκέλευεν ὑπὲρ βασιλέως Βεβροιωταί· διαλέγεσθαι, καὶ φανερῶν αὐτοῖς ποιεῖν, ὡς οὐδὲν ἤγοίτο διαφέρειν αὐτῷ τε προσχωρεῖν καὶ βασιλεῖ. Οὕτω μὲν οὖν ἡ ἐπίνοια αὐτοῖ· εἰς τέλος ἤκει. Ἄρμπενος δὲ εἰς Βεβροίαν ἐλθὼν, τὰ τε Κράλην γράμματα παρελίχτο ἀναγινώσκασθαι ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ τὰ βασιλέως τοῖς ἐπιτηδεοῖς κρύφα διεδίδου. Βεβροιωταὶ δὲ καὶ πρότερον μὲν τὰ βασιλέως ἠρημένοι, οἱ τε ἀριστοὶ ὁμοίως καὶ ὁ δῆμος ἦσαν, καὶ τότε δὲ ὑπὸ τοῦ Τριβαλῶν πολέμου πιεζόμενοι, πολλὰς γὰρ αὐτοῖς καὶ συνεχεῖς ἐποιούοντο τὰς ἐφόδους, καὶ κακῶς ἐποίουον τὴν χώραν ληϊζόμενοι, καὶ συνορῶντες ἦδη, ὡς ἐν χρῶ κίνδυνου καθεστᾶσι δουλεύειν Τριβαλοῖς· ἀναγκαζόμενοι, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐναγόμενοι, πλὴν γὰρ ὄλιγων τὰ βασιλέως ἦσαν πάντες ἠρημένοι, ἐψηφίσαντο τὴν βασιλέως κάθοδον· αὐτίκα τε ἤρουοντο πρός εἰς, ἐκ μὲν τῶν ἀρίστων, Ἀστραπήρην, τοῦ δήμου δὲ, Ἀλληλοῦσιαν· ἐκ τῶν κατειλεγμένων δὲ τῷ κλήρῳ τῆς ἐκκλησίας, Σύρον ὀνομασμένον· καὶ ἔπεμπον πρὸς βασιλέα, τάχιστα δεόμενοι ἔκειν πρὸς αὐτούς. Οἱ πρόσθεσις δὲ ἐπεὶ ἤκον, τὴν τε ἀρχαίαν εὐνοίαν τῆς πόλεως ἐδῆλον βασιλεῖ, καὶ ὡς τοῦ πολέμου τοῦδε τοῦ συγγενικοῦ Ῥωμαίοις κεινημένου, μετέωροι αὐτοὶ ἦσαν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιδημίαν ἦγον δι' εὐχῆς, καὶ πρόθυμοι ἦσαν αὐτῷ προσνέμειν ἑαυτούς, καὶ τὸν πόλεμον συγκατεργάζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐκ προδοσίας τῶν συνόρων συμβαλήν περι αὐτὸν τὰ δυσχερῆ, καὶ ἐλθοὶ ὑπερόριον· πρὸς Τριβαλοῦς, μάλιστα μὲν βεβουλησθαι εὐθύς ἐξαρχῆς εἰς τὴν πόλιν προκαλεῖσθαι, δεδοικῶτας δὲ μὴ διὰ ταῦτα

se adjunxerit. Amplexens consilium imperator statim ad Cralem adit, num **545** Arbenum Berrhœam mittere velit percunctatur. Quo aiente, Volebam et ipse ad eos scribere, inquit, eosque orare, uti me in urbem admitterent. Sed mecum repetens, quo pacto legatum meum Pheræi ante tractaverint, quem contrucidarunt, cœpto destitit, simulque ne alium in simile malum conjicerem. Hortabatur itaque Cralem, ut ipse potius pro se scriberet, et nihilo minus Arbeno manderet, ut is amborum inter se fœdera sancita palam indicaret, et ipsi etiam voluptati futurum, si ad Cantacuzenum se aggregarint. Crales eo dictante, quas sibi commodas duceret, exarari litteras permisit, Arbenoque præcepit, pro iniperatore apud Berrhœotas dissereret, illosque doceret, Cralem arbitrari, nihil interesse, ad ipsum, an ad illum se conferrent. Sic illis commentum ex animi sententia processit. Arbenus Berrhœam ingressus, Cralis litteras in conventu recitandas exhibet et alias imperatoris occulte per ejus fautores spargit. Berrhœotæ et antea ab imperatore minime alieni, optimates æque ac vulgus et tunc a Triballis pressi (crebro enim, continenterque eos incursabant, et agrum populationibus infestum reddebant), et intelligentes præterea, nihil propius esse, quam ut Triballorum jugum, quamvis nolentes perferant: ad hæc ab optimatibus impulsus (præter paucos, siquidem omnes imperatori adhærebant), ei reditum decernunt: illicoque legatos, de primoribus quidem Alteroperem, de plebe Alcluiam, de ordine clericorum Syrum deligunt, ac per eos rogant uti ad se appropere. Legati antiquam civitatis in illum benevolentiam exponunt et eam inter hæc arma civilia animi pependisse ejusque adventum exoptasse, cui se dedere, et ad bellum adjumento esse percupierint. Quoniam autem suorum proditione in hæc infortunia incidisset, et exsul ad Triballos abiisset, cogitasse statim a principio ad urbem suam illum accersere, sed timore, ne ob id in calamitatem miserabiliorem devolveretur, Crale propter invidiam, et occupatam civitatem insidias ei instructo, hactenus quievissè. Nunc, quia occasio venerit, et Crales id approbare videatur, venire ipsos, et eum multo cum gaudio, lætitiæque accipiant. Proinde moveat ab se moras, neve in aliud tempus differat, ne quis casus rem totam disturbet atque evertat. Imperator civitati de hac erga se **546** voluntate, et separatim legatis de ipsorum erga se studio honorifice gratias agit, Cralique summam legationis renuntiat: qui admiratus, non etiam Berrhœam, ut reliquas urbes, verba de imperatore fieri vetuisse, ipse quoque rem ad exitum deducendam iudicavit. Helena vero conjux mire sollicita, imperatorem admonere, ne opportunitati desset, sed omnibus postpositis, Berrhœam sui juris facere solum contenderet. Didymotichum redire, esse id quidem necessarium: verumtamen

Berhœam, quæ multum bello conductura sit, A
obtinere, haud minus profuturum : suadebatque
ne exercitum ad sequendum se comparantem ex-
spectare, sed assumptis Germanis, quæ Crales, et
ipsa darent, semper ad expeditionem paratis (quod
meritorii essent), una cum propriis Berhœam
festinaret. Et si quidem promissis stantes eum
acceperint, et reliqui exercitus ope indiguerit,
postea jam instructum, paratumque venturum
esse. Sin immutati eum rejecerint, reversum, pa-
tatis cum copiis uti, et cum eis redditum periculi-
tari posse. Hæc imperatorem Cralis uxor admone-
bat, ipsaque mercenarios suos Latinos suppedita-
bat et virum idem ut faceret permovebat.

Ἀναγκαίαν μὲν γὰρ καὶ τὴν εἰς Διδυμότειχον ἐπάνοδον εἶναι, οὐχ ἦντο δὲ λυσिताίησειν καὶ τὸ
Βέρροϊαν κατασχεῖν, πολλά δυναμένην πρὸς τὸν πόλεμον συνάρασθαι. Συνεβούλευε τὸ μὴ τὴν πα-
ρασκευασομένην αὐτῷ ἔπεισθαι περιμένειν στρατιάν· ἀλλὰ Γερμανοὺς παραλαμβάνοντα, δούσας Κράλης τὴν
παρῆται καὶ αὐτῆ, ἅει πρὸς τὰς στρατείας παρεσκευασμένους ὄντας, διὰ τὸ μισθοφορεῖν, ἅμα τοῖς
οἰκείοις, ἐπεσθῆεν ἐπὶ Βέρροϊαν. Κἂν μὲν δέχονταί ὡς περ ἐπαγγέλλονται, εἰ δέοιτο καὶ τῆς στρατιᾶς
ἐκείνης πρὸς ἐπικουρίαν, ὕστερον ἤξειν παρεσκευασθεῖσαν. Εἰ δὲ μεταβαλόντες ἀποπέμποιεν, ἀναστρέ-
ψαντα χροῖσθαι τῇ στρατιᾷ ἣδη παρεσκευασμένη καὶ ἀποπειρῶν πρὸς τὴν ἐπάνοδον. Τοιαῦτα μὲν ἡ
Κράλη ὑπέθετο γαμέτῃ τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτῆ παρείχετο τοὺς ἰδίους μισθοφόρους Λατίνους, καὶ
τὸν ἄνδρα ἔπεισε.

CAPUT LVIII.

*Imperatorem Berhœenses læti accipiunt. Thessaloniam invadit, a qua occupanda per zelotas et populum
impeditur. Cralis perfidia, qui et Thessalonicensem præfectum in imperatorem extimulat. Germani eum
deserere nolunt, quibus obsequens Berhœam redit. Naves plurimæ Thessalonicam appellantur. Propter
evadentem Azium imperator affligitur. Triballorum dolus. Ex consultatione decernitur tentandum trans-
itum. Filii duo imperatoris commendantur.*

Impérator Crali de amicitia, ejusque conjugii, C
tum de illa, tum de sollicitudine erga se gratis
ample actis, cum mercenariis et Romanis suis
Berhœam veniens, portis apertis hilariter excep-
tus est, obtuleruntque se cives ad militandum
suis stipendiis, desiderio quodam laudis et gloriae,
promptissime. Mox item Servia ultro se dedit,
urbs ad confinia Thessaliæ posita, et Platamon,
urbs maritima : oppidula præterea non pauca, ut
Fetra, Sosqus, Staridola. Imperator ex deditis ur-
bibus pro temporis brevitate collectis copiis non
mediocribus, advocatoque nihilominus consobrino
Joanne Angelo cum equitatu Thessalico, Thessa-
lonicam se convertit, castraque ad Galycum flu-
men 547 non procul ab urbe locavit : quod spe-
raret sui studiosos introitum sibi, de quo jam
secum per internuntios egerant, confecturos ; id
quod aliter evenit. Zelotæ namque, et populus
suspicati non illum absque colloquio cum quibus-
dam super urbe tradenda habito adventare, dili-
gentissime eam custodiébant, ut amici imperatoris,
eorum quæ volebant agere nihil possent. Ergo
receptio Thessaloniciæ ad hunc modum impedi-
ebatur. Nihilò secius imperator, spe non prorsus
abjecta, In státivis manebat. Crales postquam Ber-
hœam aliisque oppidis receptis, ipsum jam sibimet
opem terre posse animadvertit, causa nulla inter-
cedente, fidem mutat : præteritaque necessitud ne

Βασιλεὺς δὲ Κράλη τὴν πολλὰς τῆς φιλίας χάριτας
ὁμολογήσας, καὶ γαμέτῃ, καὶ τῆς φιλίας ἅμα καὶ
τῆς περὶ αὐτὸν σπουδῆς, τοὺς μισθοφόρους ἔχων
ἅμα τοῖς συνοῦσι Ῥωμαίοις, ἦκεν εἰς τὴν Βέρροϊαν,
καὶ ἐδέξαντο προθύμως ἀνοίξαντες τὰς πύλας πε-
ρὶ αὐτὸν τὸ ἐαυτοὺς πρὸς τὰς στρατείας ὑπὸ φιλοτι-
μίας προθυμοτάτους καὶ χωρὶς ἀναλωμάτων. Αὐτίκα
δὲ Σέρβια τὴν προσεχώρουν ἐκοντὶ, περὶ τὰ μεθόρια
Θεσσαλίας κειμένη πόλις, καὶ Πλαταμῶν, ἑτέρα πα-
ραθαλασσία· καὶ φρούρια οὐκ ὀλίγα· τὸ μὲν, Πέτρα
προσαγορευόμενον, ἕτερον δὲ Σωσῆς, καὶ Σταριδὼλα
τρίτον. Βασιλεὺς δὲ ὡς ἐν βραχεῖ ἐκ τῶν προσθε-
μένων πόλεων στρατιάν οὐκ ὀλίγην συναγαγὼν,
μεταπεμφάμενος δὲ καὶ τὸν ἀνεψιὸν Ἄγγελον
Ἰωάννην, τὴν Θεσσαλικὴν ἵππον ἄγοντα, ἐπεστρά-
τευσε Θεσσαλονίχῃ, καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν Γαλυκῇ,
οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς πόλεως· ἤλπιζε γὰρ αὐτῷ τοὺς
ἐπιτιθεῖντας ἔχοντας καταπράξασθαι τὴν εἰς Θεσσαλο-
νίχῃν εἰσοδόν, ἦσαν γὰρ αὐτῷ διελεγμένοι περὶ τού-
του· τὸ δὲ οὐκ ἀπῆντα ὡς περ ἤλπιζεν. Οἱ ζηλωταὶ
γὰρ καὶ ὁ δῆμος, ὑποπεύσαντες μὴ ἀνευ τῶν ἐπὶ
παραδόσει διαλεγόμενων ἀφικέσθαι, πολλὴν ἐποιούντε
σπουδὴν περὶ τῆς πόλεως τὴν φυλακὴν· δι' ἃ οὐκ
εἶχον οἱ τὰ βασιλείως ἠρημένοι τῶν δοκούντων πρᾶ-
τειν τί. Ἦ μὲν οὖν Θεσσαλονίχῃς ἄλωσι· οὕτως
ἐκώλυτο. Βασιλεὺς δὲ παρέμενον ἐπὶ ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ πρὸς τὴν πρᾶξιν οὐ παντάπασιν ἀπειρηκώς.
Κράλης δὲ ἐπεὶ Βέρροϊα τε καὶ αἱ ἄλλα πόλεις πρὸς

εχώρησαν βασιλεῖ, καὶ ἦδη ταυτῶ ἀμύνειν ἑώρα
 δυνατὸν, ἐξ οὐδεμιᾶς μεταβολῶν αἰτίας, τὴν προτέ-
 ραν φιλίαν εἰς πικρίαν μεταμείψας, ταυτῶ τε ἐμέμ-
 φητο τοῦ μὴ βασιλέα παρακατέχειν, καὶ πάντα τρό-
 πον τὴν δύναμιν ἐπειράτο καταλύειν καὶ πέμψας,
 ἀνακαίετο τοὺς ἰδίους ἀποσφόρους οὐ τὴν ἀπέχθειαν
 ἐκφαίνων, ἀλλ' ἐτέρως τινὰς προφασίζόμενος αἰτίας·
 Μιχαὴλ τε Μονομάχῳ, μεγάλῳ κονοσταύλῳ τὴν
 ἀξίαν ὄντι, Θεσσαλονίκης τότε ἀρχοντι συνεβούλευς
 πέμψας κατὰ βασιλέως χωρεῖν καὶ μὴ σφόδρα δεδι-
 ναι, ἄλλως τε ἐτι ὀλίγην κεκτημένον δύναμιν, καὶ
 τὸ κράτιστον τῆς παρουσίας ὑφαιρούμενον ὑπ' αὐτοῦ
 νυνί. Τοὺς γὰρ καταφράκτους Λατίνους οὐς ἀγει
 ἀνακακῆσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἰδίους ὄντας, καὶ μὴ αὐξά-
 νεσθαι ἐξ, ἀλλὰ προεπιχειρεῖν ἕως ἐστὶν ἀδύνατος·
 εἰ γὰρ μὴ κωλύοιτο ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ σωζόμενοι μόν-
 ον ἀγαπῶν, τάχιστα ἐπάξασθαι αὐτὸν, μεγάλην
 περιβεβλημένον δύναμιν. Μονομάχος δὲ καὶ οἱ ἐν
 Θεσσαλονικῇ τοιαῦτα πεπισμένοι, καὶ οἴμενοι βα-
 σιλεῖ συνεπιθήσασθαι αὐτοῖς καὶ Κράλῃ, ἐσκέπτοντο
 εἰ χρὴ ἐπὶ μάχην ἐξίεναι. Γερμαναὶ δὲ ἐπει τὰ παρὰ
 Κράλῃ ἀκούσειαν προσταγμένα, παλλὴν μὲν ἐκεί-
 νου κακοῦθειαν κατεγίνωσκον καὶ τρόπων εὐκόλιαν.
 Βασιλεῖ δὲ προσελθόντες ἀπήγγελλον τε ὅσα προστα-
 χθεῖεν, καὶ ἐδέοντο μὴ θορυβεῖσθαι· ἀλλὰ θαρρῆναι
 ὡς καὶ αὐτῶ Κράλῃ, ἂν ἐπιτῆ, μαχασομένους ὑπὲρ
 αὐτοῦ, οὕτω γὰρ εἶναι νόμιμον αὐτοῖς· καὶ εἰ πράτ-
 τειεν, οὐ κακῶς ἀκούσειν παρὰ τοῖς οἰκείοις. Εἰ γὰρ
 ἐπὶ τοῦ τὸν μισθὸν παρέχοντος, ἔφασαν, ἐτέρῳ τῷ
 προσταχθεῖν ἐπικουρεῖν, οἴκοι μὲν καὶ ἐν ἀσφα-
 λείῳ καθεστῶτι, βράδιως ἀποσταίημεν ἂν, τοῦ τὸν
 μισθὸν παρέχοντος κελυμένου· στρατευομένων δὲ
 καὶ πρὸς μάχην παραταταγμένων, οὐχ ἡμῶν εἶναι
 ἀπολείπειν· προδοσίαν γὰρ ἀντικρυς τὸ πρᾶγμα εἶ-
 ναι· οὐ τῶν πάντων, οὐδὲν ἀτολμητότερον ἡμῖν,
 οὐδὲ μείζων φέρει τὴν αἰσχύνην. Δι' ἃ οὐδὲ σὲ κατα-
 λείψομεν ἐνθάδε, ὡσπερ ἐκέλευεν ἐκεῖνος· ἀλλ' ἐν
 ἀσφαλεῖς οἴκοι καταστήσαντες ἀναχωρήσομεν. Συν-
 εβούλευσάν τε μὴ μέλλειν, ἀλλ' εἰς Βεβρόιαν τάχιστα
 ἐπανήκειν· Κράλῃ γὰρ δῆλον ἦδη εἶναι ἡρημένον
 πολεμῆν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας
 καὶ τῶν τρόπων τῆς εὐγενείας ἐπαινέσας, ἐπιθετό
 τε καὶ ἀνέστρεψεν ἢ ἐκεῖνοι συνεβούλευον, μηδὲν
 τῶν μελετωμένων πράξαι δυνήθεις διὰ τὴν Κράλῃ
 μάλιστα μεταβολὴν. Ἡ δὲ ἐν Θεσσαλονικῇ στρατιὰ,
 ὡς ἐπύθοντο βασιλέα ἀναστρέφοντα, τῆς πόλεως
 ἐξεληθόντες, εἶποντο μὲν, καὶ παρεῖγον δόκησιν ὡς
 προσβαλοῦντες· οὐκ ἐτόλμων δὲ συμμίγνυσθαι. Τῆς
 αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ ἐκ τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ φίλων
 γράμματα πρὸς βασιλέα ἔχε, μηνύοντα ὡς τῆς αὐ-
 τῆς ἡμέρας Ἐπόχαυος ὁ μέγας δούξ, ναυσὶν ἑβδο-
 μήκοντα Ῥωμαίων Θεσσαλονικῇ προσχοίῃ, καὶ συμ-
 μαχίδιας ἄγων Περσικῆς δύο καὶ τριάκοντα· καὶ τοὺς
 ἐκ Βυζαντίου, καὶ Ἐφέσης καὶ Μακεδονίας ἱππέας οὐ
 πολλῶ ὑστερον προσδοκίμους εἶναι ἤξειν. Τοὺς μὲν
 οὖν φίλους, τῆς ἀγγελίας ἕνεκα, ἐπήρυσεν ὁ βασιλεὺς.
 Αὐτὸς δὲ παρὰ τὸν Ἄξιον ἔλθων, καὶ πειρώμενος
 διαβαίνειν· οὐ συνεχωρεῖτο πλημμυροῦντος τοῦ πο-
 ταμοῦ ἐξ ὀμβρῶν βραχέων ἀθρόον κατενεχθέντων.

A in amaritudinem conversa, semet incensat, quod
 eum non retinuerit: conaturque modis omnibus
 ejus potentiam evertere. Mercenarios etiam, celato
 odio, et aliis quibusdam prætextis rationibus re-
 vocat: et Michaelē Monomachum contostaulum
 Thessalonice tum præfectum incitat, uti eum in-
 vadat, neu pertimescat, cum præsertim adhuc in-
 validus sit, et ipse illi robur, ac nervum sustu-
 lerit. (Latinos enim cataphractos a se ut suos revo-
 catos), neu opes illius crescere sinat, sed adhuc
 infirmum aggrediatur. Nisi enim eum prætrun-
 caverint quodam modo, sed se salvos esse contenti
 fuerint, brevissimo intervallo magnis auctum vi-
 ribus eos oppressurum. Monomachus et Thessalo-
 nicenses hæc audientes, opinantesque Crælem una
 imperatorem invasurum, num ad prælium exeun-
 dum esset, consultationi permittunt. Germani
 mandata Crælis accipientes, insignis illum malevo-
 lentiæ, levitatisque condemnant; atque ad imperato-
 rem accedentes, quid ipsi imperatum sit nar-
 rant, rogant ne angatur, sed adversus ipsum
 Crælem etiam, si adoriatur, pro ipso dimicaturus
 confidat. Hoc enim sibi patrium esse, imperato-
 res defendere: et si fecerint, non male apud gen-
 tem suam audituros. Si enim ab eo qui stipendia
 numerat, inquebant, alterum quempiam domi se-
 cure sedentem adjuvare ac defendere jussi esse-
 mus, facile ad ejus imperium desisteremus: ab
 eo autem qui exercitum ducat, et ad pugnam
 acies disposuerit deficere, a nostris moribus ali-
 horret, cum sit manifesta proditio: ut proinde
 nihil ex omnibus minuis commissuri simus, quan-
 doquidem non aliud nobis fœdiorem dedecoris no-
 tam inussorit. 548 Quod cum ita sit, nec te hic
 deseremus, ut ille jussit: sed cum te domi in tuto
 constituerimus, recedemus. Addebant, ne procras-
 tinaret, sed Borrhæam primo quoque tempore
 rediret; jam enim satis liquere, Crælem arma co-
 gitare. Imperator eos de egregia in se humanitate,
 morumque ingenuitate collaudans, quo suadebant
 redit, propter Crælis mobilitatem nihil eorum ex-
 secutus quæ statuerat. Qui erant Thessalonice
 milites, ut imperatorem recessisse acceperunt,
 foras se educentes, recedentem insecuti sunt, im-
 pressionem, ut apparebat, facturi. Cæterum eie-
 re pugnam non audebant. Eodem die ab amicis The-
 salonica scriptum est, eadem luce Apochauchum
 septuaginta Romanorum, et Persicis subsidiariis
 duabus et triginta navibus Thessalonicam appu-
 lisse: Byzantios item, Thracas et Macedonas
 equites non multo post venturos exspectari. Impe-
 rator amicos de nuntio laudavit, et ad Axium
 flumen appropinquans, quod ex largissimis Imbri-
 bus restagnaret, transitum frustra tentavit. Quod
 illi grave ac molestum accidit. Nam præterire flu-
 vium per provinciam Crælis labentem, non modi-
 cam suspicionem dabat, quasi hostiles cum eo
 inimicitias gereret, præsertim cum etiam prope
 alicubi castra haberet, et delitescere in entoriis,

usque dum aquæ subsedissent, id vero ne ipsis A obesset, verebatur. Timebat enim ne, quod erat probabile, cum ex Thracia, et Madedonia equitatus longe major suo, et ex triremibus gravis et levis armaturæ, et socii Persæ supervenissent, ipse tantam paucitatem adversa acie illis opponere non posset. Sed casus quidam alius perturbationem gravioŕem attulit. Nam versus ulteriorem ripam Triballorum globus se ferens, ad imperatorem mittit: socia arma spondet, si contra Thessalonicensis imminentes eorum auxilio indigeat. Atqui nihil æquum cudebant; sed sive a Cræle clam submissi, sive per se despotæ sui mentem conjectantes (bellum scilicet imperatori cogitare) eo animo veniebant, ut conserta jam pugna, victrici parti se adjungerent, victamque diriperent: quod imperatori peracerbum videbatur, si in ipso certamine ad Romanos simul et Triballos utrinque constitutos attendere cogeretur. Verumtamen difficultate ista, et anxia cura quid ageret distracto, visum ibi 549 noctem agere. Proceres autem, et Angelum consobrinum, præterea Matthæum et Manuelem filios cogens (qui quanquam juvenilibus annis nondum exactis, intelligentia, et consilio propter ingenii magnitudinem, virtutisque indolem cedebant nemini. Præterea quod cum patre diu jam militaverant, non solum erant bello egregii, nihilque magnanimitatis, fortitudinis, et in rebus arduis tolerantia a se desiderari patiebantur: sed etiam ad recta perspicienda, eademque periculis temporibus perficienda expediti, et ad alios consilio juvandos erant idonei. Hinc et pater in deliberationibus gravioribus, maximeque seriis eorum sententias audiebat, easque sæpenumero sequebatur: non quod iis gratificaretur, neque enim id rerum necessitas sinebat, sed quod ita in prius conducere existimaret); cum his itaque, et reliquis deliberatione in multam noctem producta visum primum imperatori, deinde aliis omnibus non illic manendum et periculum minus majori antefendum, aditoque Axio flumine transitum explorandum: reputando, præstare utique rursum in Triballos (quos forsitan modo aliquo propulsare poterunt) quam in Romanos et socios eorum barbaros incidere. Hæc igitur illi sentiebant.

τῶν ἐπιλοίπων ἄχρι κόβρω βουλευόμενοι νυκτῶν, ἐδόκει βασιλεῖ τε πρῶτον, ἔπειτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, μὴ μένειν· ἀλλὰ τὸν κουφότερον τῶν κινδύνων προτιμᾶν, καὶ παρίοντα τὸν Ἀξίον ἄχρι ἂν ἐξῆ, πόρον ζητεῖν ἢ διαβατὸς ἔσται· βέλτιον λογισμένους αὐτῆς Τριβαλοῖς περιτυχεῖν, οὐδ' ἴσως ἂν καὶ θύναιντο τρόπῳ δὴ τιμὴ ἀποσκευάζεσθαι, ἢ Ῥωμαίοις καὶ βαρβάροις τοῖς συμμάχοις. Τοῖς μὲν οὖν ἐβέδοκτο τοιαῦτα.

CAPUT LIX.

Rusticus imperatori insidiarum Triballorum detegit, cujus indicio flumen vado transeunt. Barchæam veniunt, ubi Germani congiarium accipiunt. Insidiatores ad Crælem deseruntur. Duces ei ad supplicium deduntur, quibus ignoscit. Apocachus Crælem in imperatorem incendit. Ejusdem simulatio et imperatoris responsum acre, atque ex parte ironicum. Cum ex tribus unum ei faciendum sit, demonstrat nullum profuturum. Periculum ejusdem eleganti sabella declarat. Sibi illa tria facilia ostendit et ejus imbelliam, ut supra irridet.

Ad tabernaculum autem accedens quidam natus in vico Gaurobo trans Axium, e regione loci, ubi

Ἔδοκει δὲ δεῖν τῷ βασιλεῖ καὶ πολλῆς ἄξιον φροντίδος· τὸ τε γὰρ παρῖναί τὸν ποταμὸν διὰ τῆς Κράλης ὑπηκόου βέοντα, οὐ μακρὰν παρεῖχεν ὑποψίαν, ἐκείνου δοκοῦντος· ἐκπεπολεμῶσθαι· ἄλλοις τε, καὶ οὐ μακρὰν, ἀλλ' ἐγγύς· που μετὰ στρατιᾶς ἑστρατοπεδευμένου, καὶ τὸ μένειν ἑστρατοπεδευμένου, τῶν ὑδάτων περιμένοντας ἀμβλυθῆναι τὴν ὁρμήν, οὐ πρὸς αὐτῶν ἔσεσθαι ὀπώπτευσεν· ἰδέσθαι γὰρ μὴ ὡς περ ἦν εἶδος τῶν τε ἐκ Θράκης καὶ Μικαδονίας ἰκπέων πολλαπλασιῶνων ὄντων, ἢ ὃν ἦγεν αὐτὸς, καὶ τῶν ἐκ τῶν τριήρεων ὀπλιτῶν καὶ ψιλῶν, καὶ Περσῶν τῶν συμμάχων ἐπαλλθόντων οὐκ εἶς· τε ἢ ἀμύνεσθαι ἐκ παρατάξεω· πολλῶν τῷ μέρει καταδεεστέρους ἄγων. Συμβῆν δὲ τι καὶ ἕτερον, μᾶλλον ἐθοροῦσε. Πρὸς γὰρ τὴν Ἀξιοῦ περὶ αἰὶν στρατιὰ ἐλθοῦσα Τριβαλῶν, πέμποντες πρὸς βασιλέα, κατὰ συμμαχίαν μὲν ἔφρασκον ἦκειν τὴν αὐτοῦ εἰδέου αὐτῶν τῆς ἐκ Θεσσαλονικῆς στρατιᾶς· ἐπιθεμένης. Ἦσαν δὲ οὐδὲν ἔγνωσαν δίκαιον· ἀλλ' εἶθ' ὑπὸ Κράλη λάθρα προσπεμφθέντες, εἶτε καὶ παρ' αὐτῶν αὐτοῖς τῆς τοῦ δεσπότης γνώμης στοχασάμενοι, ὡς πολεμεῖν ἔγνω βασιλεῖ γνῶμην ἦκον ἔχοντες, ὡς εἰ μάχη συναφθεῖη, προσθησόμενοι τοῖς ἔχουσι τὸ πλεον, καὶ τοὺς νενικημένους διατράσσοντας, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐδόκει τῶν δεσποτάων βασιλεῖ, εἰ παρ' αὐτῆν τὴν συμβολὴν Ῥωμαίοις τε ὁμοῦ καὶ Τριβαλοῖς προσέχειν ἀναγκάζοιτο ἐκατέρωθεν παρατεταγμένως, ὁμοῦ οὕτως· ἔχοντι δυσκολίας καὶ φροντίδας περὶ τῶν πρακτέων, ἐδόκει δεῖν αὐτοῦ αὐλίσασθαι τὴν νύκτα.

C Τοὺς ἐν τέλει δὲ μάλιστα, καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιόν, προστείε δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς Ματθαίου καὶ Μανουὴλ συναγαγὼν, ἦσαν γὰρ οὐδεὶς λειπόμμενοι πρὸς συνέσειν καὶ εὐβουλίαν, καὶ τοὶ μῆπω τὴν μαιρακτικὴν ὑπερβάντες ἠλικίαν, διὰ φύσεως μέγιστος, καὶ εὐφυῖαν τὴν πρὸς τὰ καλὰ, ἄλλως θ' ὅτι καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ πολλὴν ἤδη συστρατευόμενοι χρόνον, οὐ περὶ τὰ πολέμια μόνον ἀγισθοὶ καὶ εὐψυχῆς καὶ τόλμης καὶ καρτερίας τῆς πρὸς τὰ δεῖνὰ οὐδὲν ἐλείποντες, ἀλλὰ καὶ νοῦσαι τὰ δέοντα καὶ καταπράξασθαι ἐν καιρῷ κινδύνων ὀξεῖς, καὶ βουλευσασταὶ ἐτέροις ἦσαν ἱκανοί, δι' ἃ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν πρὸς τῶν βουλευμάτων τὰ μάλιστα σπουδῆς δέοντα ἐχρητο, καὶ ἐπαίθετο οὐκ ὀλιγάκις· οὐ χαρίζομενος, οὐ γὰρ εἶα τῶν πραγμάτων ἢ ἀνάγκη· ἀλλὰ νομι-

D ζῶν μάλιστα λυσιτελεῖν. Μετ' ἐκείνων δ' οὖν, καὶ

Ἔξω δὲ τῆ· σκηνῆς προσελθὼν τις ἐκ τῆς κατὰ τὸν περὶ αἰὶν Ἀξιοῦ κόμης, καταντικρὺ οὐ ἠύλιζον

το, ἔνθα καὶ ἡ Τριβαλῶν διενυκτίρευε στρατιὰ, Ἐπειδὴ ἡ Γαυρόδου προσαγορευομένης, ἔδειτο βασιλεὶ συνυχεῖν, ὡς περὶ τινῶν ἀναγκαίων διαλεξόμενος. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆγετο πρὸς βασιλέα, πρῶτα μὲν ἀρχαίας τινὸς εὐεργετίας χάριτας ὁφείλει ἐμολόγει βασιλεῖ. Ἐπειτα ἐμῆνυεν ὡς ἡ στρατιὰ Τριβαλῶν ἥς ἡγεῖται Μποζικῆς τις προσαγορευόμενος, καὶ Στέφανος, δεύτερος, ἐκ πεζῶν καὶ ἰππέων ἡθροισμένη, πεμφθεῖσθαι μὲν παρὰ Κράλη ἐπὶ τῷ βλάπτειν βασιλέα, ὅσα δύναται. Αὐτοὶ δὲ οὕτως εἶναι παρεσκευασμένοι, ὡς εἰ ἀκατοῖς χροῖτο ἡ βασιλέως στρατιὰ πρὸς τὴν μάχασθαι, τοῖς πρώτως διαβάσιν ἐπιτίθεσθαι καὶ διαφείρειν. Ἐπειτα ἀνεύργοντας τοὺς ἄλλους· πρὸς τὸν πόρον, αὐτοὺς μὲν διαμένειν ἀπαθείς κακῶν· βασιλέα δὲ μετὰ τῶν συνόντων, ὑπὸ τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης στρατιᾶς διαφείρεσθαι βχθῶς εὐεπιχειρητὸν γινόμενον. Τὴν μὲν οὖν ἐπιβουλήν, οὕτως ἐφασκεν εἶναι συνεσκευασμένην παρὰ Τριβαλῶν· αὐτὸν δὲ εἶδέναι πόρον ἀγνοούμενον τοῖς πολλοῖς, ἧ διαβατὸς ὁ ποταμὸς βχθῶς ἔσται· ὃν ἐφασκεν ὑποδείξειν χάριν βασιλεῖ κατατιθέμενος. Ἐπαινεσάς δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν ἀνθρώπων, καὶ ἐπαγγεῖλάμενος εὐποιήσῃν, ἔπει καὶ ἡ ἡμέρα ἤδη διεφάνετο, ἀρπυγες ἐκ τῆς στρατοπέδου, διήμεταν τοῦ ποταμοῦ τὴν θύγην οἱ ὁ ἀνθρώπος ἡγεῖτο. Ὅμοῖως δὲ καὶ οἱ Τριβαλοὶ ἐκ τῆς παραίας ἀντιπαρήρχοντο καὶ αὐτοὶ τὸν ποταμόν· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πόρον ἤλθον, Τριβαλοὶ μὲν ἐκ τῆς παραίας παρετάσσοντο ὡς κωλύοντες· καὶ βέλεσιν ἐχρῶντο πόρρωθεν. Βασιλεὺς δὲ μετὰ τῶν ἀρίστων, ὄρμη χρησάμενος παραδόλῳ, καὶ σωμάτων ἀφειδήσαντες, διέβαινον βαλλόμενοι καὶ κωλύόμενοι, ὡς ἐπὶ ὑπὸ τῶν Τριβαλῶν· διαβάντας δὲ ὑπέμειναν οὐδ' ἐπὶ μικρὸν· ἀλλ' ἐφευγόν τριτόμενοι κατὰ κράτος. Βασιλεὺς δὲ οὕτ' ἐπιδιώκειν εἶα, οὕτε ἀποκτείνῃν, ἀγνοῖαν τῆς ἐπιβουλῆς ὑποκρινάμενος. Ἐβούλετο γάρ μηδεμίαν Κράλην πρὸς τὸν πόλεμον πρόφασιν παρέχειν. Ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ, διέβαινε κατὰ σχολὴν μηδὲν ζημιωθείσα. Βασιλεὺς δὲ φιλοτίμως ἀμειψάμενος τὸν ἡγησάμενον πρὸς τὸν πόρον, πρὸς Βέρροισιν ἐπανήει, πολλὰς αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς σωτηρίας Θεῷ χάριτας ὁμολογῶν· ἐν χρόνῳ γὰρ εἰπερ ποτὲ κατέστησαν κινδύνου. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ ἡ ἐκ Θράκης καὶ Μακεδονίας στρατιὰ ἄμα τοῖς ἐκ τῶν τριήρων ὀπλίταις καὶ ψιλοῖς, καὶ Πέρσαις τοῖς συμμάχοις, πρὸς Ἀξείδην ἦγον ἐπὶ βασιλέα. Πυθόμενοι δὲ ὡς διαβῶν πρὸς Βέρροισιν ἐπανεῖθαι, ὑπέστρεφον εἰς Θεσσαλονίκην ἀνικήμενοι, ὅτι ὑστερήσειαν. Βασιλεὺς τε τότε μᾶλλον ἀκριδέστερον συνεώρα τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Βέρροισι, Γερμανῶς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἀμειψάμενος εὐεργεσίαι, ἀπέπεμπε εἰς Κράλην· καὶ τοὺς περὶ τὴν μάχασθαι Ἀξείδου κωλύοντας, προσήγγελλεν ὡς ἀδικήσαντες, καὶ περὶ τῆς σπονδῆς καὶ τοὺς ὅρκους αὐτῶν τοὺς εἰς ἀλλήλους εἰργασμένους. Κράλης δὲ οὕτω φανερῶς ἐξενυγεμένος πρὸς τὸν πόλεμον, θύλων βασιλέα θεραπεύειν, ἔπει μὴ διὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξέγενετο διαφείρειν, Μποζικῆν καὶ Στέφανον τοὺς ἡγουμένους τῆς στρατιᾶς· ἔπειπε πρὸς βασιλέα, ὡς δίκαια

pernoctabant, ad quem vicum etiam Triballi manebant, rogabat, ut sibi imperatoris conveniendi copia fieret, de re necessaria cum eo collocuturo. Ad quem introductus, primum quidem antiqui cujusdam beneficii gratiam se illi debere constetur. Post indicat, Triballorum manum Bozice, et Stephano ducibus, ex peditibus et equitibus constantem, missam a Crale, ut imperatori nocerent, quantum possent. Ipsos autem sic esse paratos, ut si imperatoris cohortes actuariis minutis ad trajiciendum uterentur, **550** qui primi transierint, eos adorti interficiant: deinde alios transitu arcentes nullo præterea malo afficiant: imperatorem cum reliquis superato jam facilem, levi opera ab exercitu Thessalonica affuturo concisum iri. Triballos itaque isto modo insidias instituisse aiebat; se vero scire, quod multi nesciant, qua Mævius vado transiri commode queat. Id vadum se gratiæ referendæ demonstraturum. Laudat hominem imperator, et merito responsurum promittit. Ubi diluxit, castris egressi, juxta fluminis ripam, qua vir ille ducebat, incedunt. Pariter Triballi e regione vicissim ad lumen gradiuntur. Ubi ad transitum est perventum, Triballi trans fluvium ad prohibendum se instruebant, et tela procul spargebant. At imperator cum fortissimis audaci impetu, contemptisque corporibus, Triballis jaculantibus, quantumque poterant prohibentibus, transiit: quos hostes nec ad punctum temporis sustinentes, in fugam se omnibus nervis tradiderunt. Imperator, insidiarum ignoratione simulata, nec insequi suos, nec occidere fugientes sinebat, quod nullam Crali armorum occasionem dare vellet. Reliquum agmen paulatim, et nullo cum damno transibat. Tum imperator indicem vadi honorifice remuneratus, Berrhæam se retulit, ob suam militumque salutem Deo gratias agens: periculo enim, si unquam alias, proximi fuerant. Eodem die etiam e Thracia et Macedonia conscripti, simul cum classariis utriusque armaturæ, et Persis auxiliariis ad Axium adveniunt, imperatorem aggressuri. Quem flumine transito Berrhæam reversum audientes, Thessalonicam mæsti, quod serius affuissent, retrorsum abierunt. Imperator tum a Deo se non negligi, manifestius cognovit, et Berrhææ Germanos pro eorum in se benevolentia congiantur donatos, ad Cralem dimisit: quique Axium transiturus obstitissent, eos pro injuriis fœderisque inter ambos sanciti violatoribus detulit. Crales nondum aperte bellum capessens, imperatoremque aliquo officio sibi obligare volens, quandoquidem insidiarum, quibus illum perdere moliebatur, non processerant, Bozicen, et Stephanum duces, pœnas improbitatis, quod nimirum se nesciente cum amico suo bellum gererent, luituros ad eum transmisit, permittens ut quam liberet supplicii sententiam in eos pronuntiaret; non enim posse, nisi justum pronuntiare. **551** Quibus imperator scelus exprobraus, quod nefaria, et Cralis erga se amici-

tia indigna perpetrassent, veniam dedit, atque ita laudabili facto missos fecit. Apocauclus magnus dux, ubi pugna frustratus est, et Berrheam imperatorem infestus sequi non potuit, Cralem multa munera partim dando, partim pollicendo adversus eum irritare, jam sua sponte eo incitatum studuit: cum interim Synadenum quemdam nomine, ad imperatorem legaret, tremendoque sacramento confirmaret, nullum se ejus odium concepisse, nec ferre illi perniciem, nec velle istuc, nec ullo modo quaerere: sed quodam impetu, atque aestu rerum simul se ad hoc bellum abreptum esse. Quia vero nunc is status sit, cupere nosse, quid de se ipse constituat, aut quo se convertere decreverit. Imperator hominis impudentiam obstupescens, sic respondit: Juramentis, praefecte cubiculi, velle fidem facere in re qualibet, non est hujus temporis. Fuit, quando ego tui cupidissimus, sermonibus tuis tam injurati, quam jurati fidens, gladium in memet imprudens exacui, magnoque illi adjumento ac praesidio fui, qui aliquando potentia sua contra optime de se meritum abusurus erat. Quanquam et jam tum non semel, sed bis ter pejerasse, et pericula ei architectari deprehensus es, qui solo aspectu nequitiam tuam digne ulcisci potuisset. Ex quo autem tempus nactus opportunum, omnino et Dei timorem, et hominum reverentiam abjecisti, multisque ementitis in me criminibus hoc bellum commovisti, unde hactenus tot calamitates exstiterunt, et plures graviioresque, ut video, existent, non est quod tam frequenter, quam mendacium, atque perjurium usurpaveris: quibus prudentiores etiam in errorem induxisti multos, et persuasione falsa delusisti, ut deserta veritate tibi ausculta- rent: quibus ut et tua perversitate, et illorum vecordia dignissimum fuit, bonam profecto mercedem tribuisti. Jam quod dicis, non odio in me aliquo, nec ut male sit mihi, aut ut vitam, si fieri possit, amittam, te omnia cogitare et facere, nescio num tanto stupore oppressus sis, ut post tot tamque evidientia argumenta, quibus mihi hostis deterrimus apparuisti, te moderatum quemdam hominem, ac raitem existimes: an ita veteratorie egisse, et sic hominum oculos fascinasse, ut tam multa et tam insignia scelera tua omnes latere credas. Verum pro istis aliud tribunal nos manet. 552 et iudex integerrimus ac terribilis, et testes angeli, omnia mortalium facta perspicientes (21), etsi mille parietibus, aut peripetasmatis, aut caligine tenebrosa, aut densa nebula circumtegantur: coram quibus de mutuis delictis et offensis iudicium subibimus. In arte vero tua imperatoria, sane admirabili, illud ridiculum, quod praeteritis universis, etiam olim

της αγνωμοσύνης δώσοντας, οτι βασιλεί τῷ φημι αὐτοῦ μὴ συνειδότης πολεμοῦεν· καὶ ἐπέτρεπε βασιλεὶ τὴν ψῆφον τὴν κατ' αὐτῶν, ὡς δικαίως πᾶν ὀτιοῦν καταψηφίζομένῳ. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὴν αγνωμοσύνην ὀνειδίσας, καὶ ὡς ἀδικὰ τε ὀμοῦ καὶ ἀνάξια τῆς Κράλης πρὸς αὐτὸν τολμήσαιεν φιλίας, ἐπειτα συγκνώμην τε παρείχετο, καὶ ἀπέλυεν, εὖ ποιήσας. Ἀπόκαυχο· δὲ ὁ μέγας δούξ, ἐπαὶ τῆς μάχης τε ὀστέρει, καὶ πρὸς Βέρροϊαν ἐλθεῖν ἐπὶ βασιλέα ἦν ἀδύνατος, Κράλην μὲν πολλὰ τὰ μὲν, πέμπτων ὄψα, τὰ δὲ ὀπισχοῦμένους, ἐκπολεμοῦν ἐκείνῳ ἐπεχείρει, καὶ ὀκλοῦεν ἤδη πρὸς τοῦτο ὄρημμένον· πρὸς βασιλέα δὲ, Συναδηνόν τινα πέμπας ὄνομα, ὄρκους τοῖς φρικωδεστάτοις διεθεσθαι οὗτο, μηδεμίαν ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν, μηδὲ ὅ τι φέρει πρὸς αὐτὸν φθῶν, μήτε βρούλευθαι, μήτε ζητεῖν ἐκ τρόπου παντὸς, ἀλλὰ φορᾶ τινὲ τῶν πραγμάτων καὶ αὐτὸν συνενεχθῆναι πρὸς τὸν πόλεμον. Τῶν πραγμάτων δὲ εἰς τοῦτο νῦν ἤκιντων, μολθεῖν ἐθέλειν ὅ τι βρούλοιο περὶ ἑαυτοῦ· ἢ πρὸς ὅ τι τρέπεσθαι ἐσκεψάτο. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν τῆς ἀναδικίας ἐκπλαγεῖς, τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν ἀπολογίαν πρὸς τοῖς λόγους· Τὸ μὲν ὄρκους, ὃ παρακοιμώμενε, πειθεῖν περὶ πράγματος ὄτονόν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἦν γάρ ποτε χρόνος ὅτι· ἐγὼ πολλὴν περὶ σὲ τὴν εὐμένειαν ἐκδεικνύμενος, καὶ μὴ μόνον τοῖς δι' ὄρκων γινομένοις λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς χωρὶς τούτων θαυρῶν, ἐλάνθανον ἄκωνόν κατ' ἑμαυτοῦ, καὶ ὀροπὴν μεγάλην προστιθεῖς τῷ μέλλοντι τῆς δυνάμει χρῆσθαι κατὰ τὸ πολλὰ εὐρηγητῆτος· καὶ τοῖ γε καὶ κατ' ἐκείνους τοῖς καιροῖς, οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρις ἐπιτοκῶν ἐλάω· καὶ δαινὲ συσκευαζόμενος κατὰ τοῦ καὶ βέλεματι μόνῳ δυναμένου τῆς μογηρίας κολάζεσθαι ἀξίως· ἐξ ὄτου δὲ καιροῦ τυχῶν ἐπιτοκῆσιου. καὶ πάντα καὶ θεοῦ φόβον καὶ ἀνθρωπίνην ἀπερῆριψας αἰδοῦ, καὶ πολλὰς πλασάμενος διαβολὰς, τὸν πόλεμον τοῦτο κακῆνηκας τὸν πολλῶν αἰτιον κακῶν νῦν τε ἄρρ· γεγεννημένον, καὶ εἰς πλειόνων ἐσόμενον καὶ δευνοτέρων, ὡς ὄρω, οὐκ ἔστιν ὄση κέχρησαι μάλλον, ἢ ψευθεῖαι καὶ ἐπιτοκῆσιε, αἰς καὶ τῶν συνετατέρων ἐξηπάτησας πολλοὺς, καὶ σοὶ παρέπεισας προσέχειν τῆς ἀληθείας ἀποστάντας· οὐ καλῶς ποιῶν, τῆς τε σοὶ προσούσης πονηρίας καὶ τῆς ἐκείνους ἀβαλτηρίας ἀξιώτατα ἡμεῖσω· ὅτι δὲ οὐτε πρὸς ἀπέχθειαν ἔμοι, οὐτε πρὸς τὸ κακῶς παθεῖν, ἢ καὶ ἀποθανεῖν· εἰ ὄδόν τε, πάντα καὶ διασῶν καὶ πράττεις, οὐκ ὄδα εἰς αὐτὸς· εἰς τοσοῦτον ἀνισθησίης ἦκει, ὡς μετὰ τοσαύτας ἐναργεῖς τῶν πραγμάτων ἀποδείξεις, δι' ὧν ἔμοι πολεμίουτατος ἐφάνης, ὀλεσθαι καὶ μέτριός τις εἶναι καὶ ἐπιεικής, εἰτε τοσαύτη νομιζεῖς κεκρησθαι πονηρίῃ καὶ ὄφθαλμῶν ἀπάταις καὶ φανατισμοῖς, ὡς πάντα ὀλεσθαι λαθῶναιεν, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακουφ-

Jacobi Pontani notæ.

(21) Sæpius in Scriptura divina angeli testes citantur. Lucæ xii : *Qui me confessus fuerit coram hominibus, constebor et ego eum coram angelis Dei.* I Corinth. iv : *Spectaculum facti sumus coram Deo, angelis et hominibus.* Psal. cxxvii : *In conspectu*

angelorum psallam tibi. Mitto locos alios. Sed ut angeli omnia mortalium facta perspiciant, cogitata quidem non perspiciunt: Deus solus corde cognoscit.

γῶν. Περὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων, ἔστι δικαστήριον ἄλλο, καὶ κριτὴς ἀδέκαστος, καὶ φοβερός, καὶ μάρτυρες ἀγγελοὶ πάντα τὰ πραττόμενα ἀνθρώποις εἰδότες φανερώς, κἂν μυρίοις τοίχοις, ἢ παραπετάσμασιν, ἢ ζόφῳ σκοτεινῷ, ἢ βαθεῖα περικαλύπτονται ὁμίλῃ, ἐφ' ὧν ὑπὲρ τῶν πρὸς ἄλλήλους δικασόμεθα ἀδικημάτων. Ἐκείνο δὲ μοι τῆς θαυμαστῆς σου στρατηγίας ἐπεισε γελᾶν, ὅτι πάντας καὶ τοὺς πάσαι βεβοημένους ἐπὶ στρατηγίαις περιῶν καινὴν τινα, καὶ θαυμασίαν καὶ σοὶ προσήκουσαν ἐπίνοιαν ἐξεύρες, δι' ἧς σοὶ τῶν πολεμίων ὅλγιστ' ἀπηνήσαντι κρατεῖν ἐξίσταται, ἣν εἰ Σικηπίων Ἀφρικανός καὶ Πομπήϊος ὁ Μάγνος καὶ Σύλλας, καὶ εἰ τις ἄλλος ὑμνεῖται στρατηγός, ἤδισσαν Ῥωμαίων, οὐκ ἂν ἐκίπτοντο ταῦτα, καὶ πολλοὺς ὑπέμενον πόνους καὶ κινδύνους, ἔθνη μεγάλα καὶ πολυάνθρωπα καταδουλούμενοι. Εἰ γὰρ ἐξίσταται σοὶ τὴν διάνοιαν τῶν πολεμίων ἐξ αὐτῶν καταμανθάνειν, αὐτὸς τε ἀτήτητος μέχρι παντός διαμνεῖς, καὶ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν οὐκ ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ μεγάλην τιὰ καὶ θαυμασίαν ἀποδείξεις, ὥσπερ δὴ καὶ ποιεῖς. Ἔσει μὲν οὖν πρὸς τοσαύτην ἄνοιαν μηδένα ποιεῖσθα: λόγος. Ἐγὼ δὲ σοὶ τὴν ἀρχαίαν τάξιν τηρῶν, καὶ χαριζόμενος ἐν πάσιν, εἰ μέλλοιμι καὶ αὐθις τῆς εὐεργεσίας ἀμοιβὰς ταῖς πρότερον ἰσοίας δέχεσθαι, τὴν ἐμὴν διάνοιαν ποιήσω φανεράν. Ἐγὼ νομίζω οὐδὲν εἶναι σοὶ σπουδαιότερον καὶ λόγου ἀξιώτερον, πολλοῦ, ἢ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου. Τριῶν δὲ ὄντων οἷς ἂν τις ἐπιχειρήσειε, τούτων οὐδὲν ὀφθαί σοι λυσιτελεῖν. Ἡ γὰρ εἰς Βυζάντιον ἀνάγκη ἀναστρέφειν, ἢ μένειν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἢ ἔκειν πρὸς ἐμὲ μαχοῦμενον. Τοῦ μὲν οὖν τοσαῦτα χρήματα ἀναλωκότα, καὶ πολλὰ φουθήσαντα καὶ νεανειοσάμενον, καὶ τὴν Ῥωμαίων πᾶσαν ἡγεμονίαν συγκυκλήσαντα παρὰ τοσοῦτον ἐγγὺς ἔλθειν τῶν πολεμίων, ἔπειτα ὥσπερ ἐπιλαθόμενον τῶν κόμπων τῶν προτέρων, κεναιῶς ἐπανερχεσθαι χερσὶ, μὴ δὲ θέαν γούν τῶν πολεμίων ὑπομείναντα, καὶ ταῦτα στρατιᾶν ἄγοντα πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ τῶν πολεμίων πολλαπλασίω, οὐδὲν ἂν εἴη καταγελαστότερον, οὐδὲ μᾶλλον ἀδοξέειν οὐ Ῥωμαίοις ὀσον· ἐκεῖνοι γὰρ αἰεὶ γενναῖοι πρὸς τὰς μάχας, καὶ τόλμης καὶ εὐψυχίας οὐδὲν ἐλλείποντες, ἀλλὰ σοὶ τῷ στρατηγῷ, καὶ πάντες εὐθὺς τὸ Χαβρίου τοῦ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῷ ἐροῦσιν, ὡς φοβερώτερον ἐστὶν ἐλάφῳ στρατόπεδον ἡγουμένου λέοντος, ἢ λέοντων ἡγουμένου ἐλάφῳ. Εἰ δὲ μένειν ἐν Θεσσαλονίκῃ διανοήσῃ, πρώτων μὲν τὸ κέρδος οὐχ ὀρῶ τῆς διατριβῆς. Ἐπειτα μεγάλων ἀναλωμάτων χρεῖας πρὸς τοσαύτην στρατιάν, καὶ ταῦτα ναυτικὴν, ἣν ἐκ τῶν δημοσίων τρέφεσθαι ἀνάγκη. Καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς δὲ στρατιᾶς τοὺς ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς ἄλλης Θράκης τρέφειν ἔξεισι· μισθοφόρους τε οὐκ ὀλίγους ὄντας καὶ τοὺς ἑλευθέρους, ἂν τῶν οἰκτιῶν ἐξ ἡμῶν διατριβῶσι πολὺν ἢ κατεξαναστήσονται σοὶ ὡς ἐκοντὶ βυλομένου δαρίζειν· ἢ τὰ γε δευτέρα, ἂν μέτρια δοκιμάζωσι

fama notissimis belli ducibus, novam quendam et eximiam, tibi que convenientem rationem commentus es, quia parvo labore victoriam de hostibus referas; quam si cognovissent S. ipio Africanus, Pompeius Magnus, Sulla, et qui præterea e ducibus Romanis prædicantur, non adeo semet defatigassent: nec in magnis ac populosis gentibus subigendis, tot et tam periculosos labores exantlassent. Si enim hostium sensa ex ipsis licebit tibi percipere, et tu invictus semper eris, et Romani imperii terminos ac majestatem brevi tempore admirabiliter proferes augebisque, quemadmodum et nunc facis videlicet. Oportebat igitur ad istanc stultitiã tuam nec verbum respondere. Ego tamen pristinum tibi locum servans, et gratificans in omnibus, si rursum pro beneficio pares prioribus gratias expectare debeo, cogitationes meas te non celabo. Equidem bello contra me, nihil abs te studiosius expeti, nihil tanti abs te fieri opinor. Cum porro tria sint, quæ facias, eorum nullum rationibus tuis conducere statuo. Aut enim Byzantium revetti necesse est, aut manere Thessalonice, aut mecum armis decertare. Eum igitur, qui tantam pecuniæ vim impenderit, qui tanta inflatus superbia tam juveniliter exultarit, qui totum Romanum imperium permiscuerit atque conjuderit, tam prope ad hostes accessisse: deinde prioris jactantiæ velut oblitum, vacuis manibus recessisse, nec aspectum saltem hostium pertulisse, idque ducentem exercitum frequentem ac bellicosum, et hostili multo numerosiorem, nihil hoc magis ridendum; neque aliud nomini Romanorum tam ignominiosum fieri potest: quorum semper fuit ad pugnandum generosus, imperterritus et excelsus animus. Verum tibi tam egregio duci omnes statim illud Chabriæ Athenensium imperatoris occident, formidabiliorem esse cervorum exercitum duce leone, quam leonum cervo duca (22). Sin apud Thessalonicam residere præoptabis, primum quidem quid ex ista commemoratione lucrifacias, non intelligo. Accedit impensarum ingentium, ad tantam multitudinem, eamque navalem alendam necessitas, 553 quam de publico ali oportebit. Item e Byzantio, et reliqua Thracia, continentis, inquam, militibus mercenariis permultis, nec non aliis, sed diutius a sedibus suis abfuerint, de victu providendum erit: alioqui adversum te, ut eos perdere volentem insurgent, aut certe si mitius egerint, deserto te abibunt, sacculos inanes ostentantes, et egestatem præ se ferentes. Nec istuc solum, sed insuper Macedones et Thessalonicenses singuli stipendia, et donativa flagitabunt, quæ in militem distribuere Romani principatus gubernatorem æquum est. Ad Cralem insuper contra me concitandum multis muneribus et pecuniis indige-

Jacobi Pontani notæ.

(22) Hoc dicto quantum in virtute ducis situm videatur, præclare ostenditur. Leo fortitudinis, cervus timiditatis symbolum seu hieroglyphicum.

his: haud enim oppida, quæ illi dabis, sufficient. **A** Hæc omnia te intelligentem (nisi prorsus deliras) Thessalonicae, cum præsertim egregium nihil feliciter gesturus sis, diutius mansurum non credo. Superest proinde tertium, ut instructus contra me venias, jacta alea pro summa rerum dimicaturus. Quo quid mihi optatius jucundiusque acciderit, si tantummodo juxta Berrhœam triduo substiteris, donec et ipse comparatus ad conflictum occurram? Nam si post diem tertium castra tua præliabundus non invasero, dedecus admisisse merito judicabor, quod quidem mihi quovis detrimento intolerabilius est: tantum, quod te oratum volo, tu ipse ducem te ad pugnam præbeas, non alios discrimini exponens, ipse extracertamen, ut qui ludos gymnicos instituunt (25), otiosus spectator sedes. Tu itaque hunc in modum undique urgeris ac premeris, et quod est in fabella tibi usu venit. Aiunt enim passerem captum aucupi dixisse, in fatiis illi esse si se ligatum retineret, mori filium; si liberum dimitteret, interire uxorem: si per summam temeritatem se occideret, ipsum continuo morte extinguere Aucupem ex omni parte difficultatem intuentem, alium dedisse gemitum et execratum diem illum, quo passerem cepisset, quippe qui singulares sibi calamitates apportasset. Hoc autem putò auctorem hujus apologi docere voluisse, multos mortales majora viribus suis audentes, per imprudentiam ad inevitabiles necessitates redigi; quod tibi sinilliter e simili vitio contigit. Mihi vero contra plane omnia hæc facilia et expedita sunt. Sive enim Byzantium redis, te eodem sequar, sive Thessalonicae manes, nullum inde damnum faciam ex inopia, cum milites mei domi degentes de annuis redditibus vivant. **554** Quod si ad manus mecum venire libet, nihil hoc mihi gratius, aut expetendum magis; inodo tu ipse dux simul venias. Tu ergo quid me facere meditarer interrogabas; ego vero quæ te facere justum, imo necessarium est (præter hæc enim nihil aliud licebit facere) tibi explicavi. Hæc imperator ad Apocauchi interrogationem respondit.

τις ἔμοι γὰρ ἔσται βλάβη ἢ ἀπορία, τῆς ἔμοι συνοῦσης στρατιᾶς ἐν οἰκίαις διαγωγῆς, καὶ τρεφομένης ἐκ τῶν προσόδων, ἃς ἐτησίους ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ εἰ; χεῖρας ἔμοι εἶναι σοὶ φίλον, κάμοι φίλερον οὐδὲν ἔσται, οὐδὲ μᾶλλον αἰρετόν· μόνον εἰ αὐτὸς στρατηγὸς πρὸς τὴν πόλεμον. Σὺ μὲν οὖν, ὃ τί διανοῶμαι πράττειν ἥρου περὶ ἐμαυτοῦ· ἐγὼ δὲ σοὶ καὶ ἃ ὡς δίκαιον ποιεῖν προσέθηκα, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον. Τούτων γὰρ χωρὶς, οὐδὲν ἕτερον ἐξέσται πράττειν. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐκείνου ἀπεκρίνατο.

CAPUT-LX.

Quærit e suis optimatibus consilium Apocauchus. Monomachus assentatores reprehendit; Cantacuzenum a constantia in rebus adversis commendat, et felicitatem prædicat, pacemque cum eo suadet, semel pro legato Byzantium offert. Approbatur ejus sententia a cæteris; Apocauchus solus repudiat.

Hæc ut Synadeno referente magnus dux audivit, **D** Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ πύθοιτο παρὰ Συναδηνοῦ τὰ

Jacobi Pontani notæ.

(25) *Gymnicus ludus*, inquit Isidorus, *Etymol. lib. xviii, cap. 17, est velocitatis ac virium gloria. Cujus locus gymnasium dicitur, ubi exercentur athletæ, et cursorum velocitas comprobatur, etc.*

Crotoniatas palestra et gymnico certamine in primis, et supra alios valuisse, proditum est literis.

εἰρημένα ἐδυσχέρανε μὲν ἐπιπολῶν, τὴν ἀπορίαν ἤδη A καὶ αὐτὸς τὴν πανταχόθεν συνοριῶν. Ὅμως τῶν περὶ αὐτὸν τοὺς μάλιστα ἐν λόγῳ συναγαγῶν, καὶ πάντα ἔκφορα θέμενος ὅσα ὁ βασιλεὺς διαλεχθεῖη, ἐπέτρεπεν ἔκαστον ὃ τι ἂν δοκῆ συνοίσειν λέγειν. Οἱ γὰρ οὖν ἄλλοι, καὶ πρὶν Καντακουζηνὸν ἔφρασαν τοιαῦτα εἰρηκέναι, αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους περὶ ὧν πράττειν δέον νοῦν βουλευομένου, πρὸς τὴν ἴσῃν ἀπορίαν πανταχόθεν ἄγεσθαι. Πολλῶν γὰρ ἀναλωμάτων χρεῖα πρὸς τοσαύτην στρατιάν καὶ οὕτω πολυδάπανον, εἰ μέλλοιμεν ἐνταῦθα διακαρτερεῖν· πρὸς ἃ οὐκ ἐξαρκέσειν τὰ κοινὰ ἡμῖν χρήματα οἰόμεθα. Μονομάχος δὲ ὁ μέγας κοινοσταύλος συνέσει, τε τῶν ἄλλων ὑπερέχων, καὶ πρὸς στατηγίας οὐδενὸς λειπόμενος τῶν τότε, καὶ διὰ ταῦτα καὶ παρὰ βασιλείῳ Ἀνδρονίκου B πολλῆς ἀπολαύων εὐμενείας, καὶ πόλεων διοικήσεις, καὶ στρατοπέδων ἡγεμονίας πιστευόμενος ἀεὶ, τῷ κολακείαις, εἶπε, καὶ ἀπάταις χρῆσθαι, καὶ ἕτερα μὲν φρονεῖν περὶ τῶν πραγμάτων, ἄλλα δὲ λέγειν χριζόμενον τοῖς ἄρχουσιν, οὐ μόνον ἀγεννῶν καὶ ἀνελευθέρων εἶναι νενομίκα ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασι τὰ ἔσχατα λυμαινεσθαι. Πολλοὶ γοῦν Ῥωμαίων καὶ βασιλεῖς καὶ στρατηγοὶ πολλοὶς καὶ μεγάλαις συνεσχέθησαν δεινοῖς διὰ τὴν νόσον ταύτην, καὶ τῷ ὑπηκόῳ προσοδῆφθειραν, καὶ ἑαυτούς. Ὅτε τοίνυν οὕτω δεινὴ ἢ ἐκ τῆς κολακείας βλάβη, δέον αὐτὴν καὶ ἡμᾶς ἀποθεμένους, ἀνευ τινὸς περικαλύμματος, ἃ σφίσι τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ῥωμαίοις οἰόμεθα μὴ φέρειν λέγειν. Εἰ δὲ τις ἐκ τῶν λόγων ἔψεται ἀνία, οὐ χρὴ τοῖς λόγοις προσλογίζεσθαι, οὐδὲ τῇ γνώμῃ τοῦ εἰπόντος, ἀλλ' αὐτῇ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. Οὐ γὰρ τὰ πράγματα πέφυκε γίνεσθαι ὅσοιπερ οἱ λόγοι. Ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ λόγοι συνεξομοιοῦνται. Εἰ γὰρ ἐξῆν πρὸς ἡδονὴν τῶν λόγων γινομένων, καὶ τὰ πράγματα συμμεταβάλλεσθαι, οὐδὲν ἂν ἦν ἀνοητέτερον τοῦ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον αἰρουμένου συμβουλεύειν. Νοῦν δὲ ὡς ὀρώμεν, οὐ μικρὰ τις ἢ ζημία ταύτης τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ θάνατος τῶν ἐλομένων. Τοῦ πολέμου τοίνυν τοῦ ἐμφυλίου τούτου κεκινημένου δύναμιν μεγάλην περιβεβλημένος ὁ Καντακουζηνὸς ἐνθάδε ἤκεν εὐθύς ἐξαρχῆς, πρὸς ἣν οὐδὲ ἀντιβλέπειν σύμπαντες ἡδυνήθημεν ἡμεῖς. Ἐν Γυναϊκοκίστρῳ δὲ τῆς περὶ αὐτὸν συμβάσεως ἀποστασίας, καὶ τοιαύτης περιστοχῆς κακοπραγίας, οἷα καὶ τὸν D μάλιστα καρτερικώτατον ἐθορύθησαν ἂν δικαίως, ἐκαίνο· οὐκ ἀπέπειε πρὸς τὴν συμφορὰν οὐδὲ ἐνέδωκεν· ἀλλ' ἅμα τοῖς περιλειφθεῖσιν ἀπεχώρει πρὸς Τριβαλοὺς συνεταγμένους, ὡσπερ μηδενὸς καινοῦ

periniquè tulit, videns ipsemet quibus undique laqueis ac periculis cinctus esset. Nihilominus honestissimis comitum suorum convocatis, et imperatoris responso exposito, unumquemque quid expedire arbitretur, edisserere iussit. Tum alii affirmare, etiam antequam Cantacuzenus ista diceret, inter se quid nunc agendum foret, quassivisse, et æque in re tam perplexa consilium reperire nullum potuisse. Tantas quippe copias, si hic perduret, sine magno sumptu alii non posse: nec ils alendis ex ærario pecuniarum satis suppeditaturum. At Monomachus, magnus contostaulus, prudentia cæteris antecellens, et illius memoriæ ducum nulli postponendus, atque Idcirco imperatori Andronico eximie charus, cuique urbes semper et exercitus committebantur: Assentari, inquit, et in fraudem impellere, et aliud conditum in pectore, aliud in lingua promptum habere, gratiam principum aucupantem, non solum hominum parum ingenuorum ac liberalium, sed rebus etiam ipsis perniciosissimum esse duco. Qui morbus (24) complures Romanorum imperatores, ac duces multis nec levibus malis implicuit: unde cum iis quos in ditione ac potestate habebant, se ipsos quoque perdidit. Quoniam igitur tam noxia est assentatio, oportet et nos illa ommissa, citra velamentum quæ nobis aliisque Romanis omnibus conducere putamus, in medium proferre: et si dicta nostra duriora minusque jucunda fuerint, non dictis id neque voluntati dicentis, sed ipsi rerum conditioni ascribere; non etenim rerum natura sermonem, 555 sed naturam rerum sermo necessario imitatur (25). Nam si ad voluptatem orationis etiam res immutare et accommodare liceret, nihil esset insipientius quam nolle hac suavitate passi sunt deliniri, eam non quavis pœna sed ipso interitu expiare. Bello igitur hoc civili exorto, Cantacuzenus cum non mediocri potentia huc statim a principio veniebat, quam omnes nos nec intueri sustinebamus. Gynæcocastri autem cum a suis desertus, tali ærumna fatigaretur, quæ etiam longe patientissimum de gradu merito dejecisset, ille infractus et immutabilis cum reliquiis in Triballos ordinato agmine discessit, perinde ac si nihil novi accidisset: nobis post tantam perturbationem, et secessionem militum a tergo enixe instantibus ac tumultuantibus. Jam vero apud Triballos sic omnes sibi devinxit, tan-

Jacobi Pontani notæ.

(24) Animi vitia, pravitates et consuetudines parum bonas ac laudabiles, latinitatis auctores vocant *morbos*, imitati Græcos videlicet: et animum his affectum, ægrotare dicunt, et ægrotum animum. Proinde etiam medicinam animi, et curari animum. Pro multis unius testis sufficiat Cicero, cujus hæc sunt verba *Tusculan. 2*: *Quid qui pecuniæ cupiditate, qui voluptatum libidine feruntur, quorumque ita perturbantur animi, ut non tantum abeunt ab insania, quod insipientibus omni-*

bus contingit: his nullane est adhibenda curatio? utrum quod minus noceant animi ægrotationes quam corporis, an quod corpora curari possint, animorum nulla medicina sit? At et morbi perniciosiores pluresque sunt animi, quam corporis, etc.

(25) Verba sunt signa et notæ rerum, non autem res signa et notæ verborum. Et res verbis priores sunt. Itaque sentiendum et loquendum ut rerum natura seret.

taque benevolentia principes eum coluerunt, ut non peregrinus et calamitosus ad eos confugisæ, sed principatus illi tanquam paterna hæreditas debere videretur omnesque ut ipsi despote obtinperarent, et ejus causa nihil non facerent. Quod vel inde patet. Nam cum nos legatos eo semel iterumque misissemus, multisque oppidis cedere vellemus, si illum e medio sustulissent, positionem repudiarunt : et velut de compacto salutem ejus principatui suo dilatando prætolerunt. Nuper a Berrhæotis receptus, brevi tempore adeo crevit, ut, nisi tu opportunissime nobis affuisses cursumque felicitatis ejus repressisses, multarum urbium dominus usque hodie evasisset. Nam occidentales omnes ei diligenter parent, et jam quoque Thessalia, et circum Berrhæam oppidula, atque castella ei se subdiderunt. Quod si tu coactus discesseris (difficultas enim sumptuaria te diu admodum manere non sinet), Acarnania et alia continens nulle labore accedent. Nam et pridem adventum illi us miro in eum affectu expectant, quod ipse diutius apud eos habitando certo comperi. Sive igitur in Cantacuzeni, non in Triballi fidem ac ditionem sese contulerint (alterum enim horum oportebit), juris illius factæ, rursus in Romano imperio numerabuntur : sive Crales eas domuerit, partem maximam Romanus principatus se ipso minor erit. Attamen etiamsi istuc fiat, se quod optimum apparet, gravissimo nostro incommoda fiet. Jam enim amplificata potentia, magnas inde opias ducens, 556 non solum brevi Macedoniam tenebit, sed etiam formido, ne et nos horribiliter invadat. Complures enim, qui nunc in Augustam videntur propendere, ad illum deficient, cui exercitus pene totus, et fortissimi quique Romanorum additissimi sunt, quod nec nos latet. Quæ perpendenda, et non expectata necessitate, cum eo de pace agendum belloque finem imponendum sentio. Nunc siquidem rebus adhuc utroque versum inclinantibus, et quid futurum sit, utrisque nescientibus, nullo negotio flectetur : quanquam et ante hoc tempus, ut accepi, suapte impulsu a pace non abhorruit. Quod si virium accessione corroboratus, omnino bello se potiozem futurum speraverit, timeo ne tunc pace desideranda frustra laboremus, et cum nobismet ipsis, tum Romanis cæteris cladem non mediocrem invexisse judicemur. Seu enim nos vincat, id, omnibus jam ad eum adjunctis, præter dedecus, etiam non vulgare periculum habebit : seu armis resistamus, urbes ab utrisque obsessæ graviter afflictabuntur, in servitutem redactæ scilicet, ultimisque cumulatæ miseriis, et Romano imperium ipsum in se corrupt, atque ab isto infrugifero dissidio pessumdabitur. Si itaque ab imperatrice, patriarcha et aliis, in quorum auctoritate tota est respublica, sic habes imperium, ut rationem non reposeris, et quæ censeas utilia licet tibi statuere, legationem ad eum de pace securus mitte ; nam et imperatrici, et reliquis

γεγενημένου, ἡμῶν μάλιστα ἐπικειμένων καὶ θοροῦντων μετὰ τὴν τοσαύτην ταραχὴν, καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατοπέδου τὴν διχοστασίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Τριβαλοῖς, οὕτω πάντας ἐξήρτησεν ἐαυτοῦ, καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο τὴν εὐνοίαν οἱ δυνατοὶ τῶν Τριβαλῶν, ὡς δοκεῖν οὐκ ἐπηλυοὶ εἶναι καὶ συμφοραῖς χρησάμενον πρὸς αὐτοὺς καταφυγεῖν, ἀλλ' ἐκ πατρῴου κλήρου τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσήκειν ἐκείνων, καὶ πάντας ὡς δεσπότη προσείχον, καὶ πάντα ἐπραττον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀγλὸν δέ. Καὶ γὰρ ἡμῶν πρὸς αὐτοὺς ἀπαξ καὶ δις πρὸς αὐτοὺς πεποιημένων, καὶ πολλῶν παραχωραύτων πόλεων ὑπὲρ τοῦ τούτου διαφθεῖρειν, οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλ' ὡσπερ ἐκ συνθήματος κοινοῦ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν τοῦ τὴν σφετέραν ἀνεῖν ἀρχὴν προσίλοντο. Νυνὶ τε ὀλίγω πρότερον, ἐπεὶ Βεῤῥοῖωται εἰς:δέξαντο, οὕτω: ἠδύζητε ἐν χρόνῳ βραχέϊ, ὥστ' εἰ μὴ σὺ ἐπικαιρότατα ἐγένου πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν φορὰν ἀνέστειλας τῆς εὐτυχίας, πολλῶν ἂν ἦν κύριος πόλεων ἄχρι νῦν. Αἱ γὰρ κατὰ τὴν ἐσπέραν πάται μάλιστα αὐτῷ προσέχουσι· καὶ νῦν μὲν Θετταλία τέ ἐστὶν αὐτῷ ὑπήκοος, καὶ αἱ περὶ Βεῤῥοῖαν πολιχναι, καὶ τὰ φρούρια· ἂν δ' αὐτὸς ὑπ' ἀνάγκης ἀναχωρήσῃς, μένειν γὰρ τὴ δεσπότη οὐκ ἔστι: ἐπιπλεῖστον, Ἀκαρνανία ῥᾶστα προσχωρήσει, καὶ ἡ ἄλλη ἡπειρος Πάλαι γὰρ προσδέχονται αὐτοῦ τὴν ἀφιξίν, καὶ πολλῶν περὶ αὐτὸν ἐνδείκνυται τὴν εὐνοίαν, ὡσπερ οἶδα σαφῶς αὐτὸς πολλὴν παρ' ἐκείνοις διατρέψας χρόνον. Εἶθε μὲν οὖν ἐκείνων προσχωρήσαιεν, καὶ μὴ Τριβαλοῖς· δυοῖν γὰρ θάτερον ἀνάγκη· καὶ ὑπ' ἐκείνων μὲν γεγενημέναι, ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων αὐτῶν τελέσουσιν ἡγεμονίαν· ἂν δὲ Κράλης αὐτὸς ὑποποιήσῃται, τῷ μεγίστῳ μέρει ἡ Ῥωμαίων ἐρχὴ ἐλάττωσιν ἔσται ἐαυτῆς. Ὅμως εἰ καὶ τούτο γένοιτο τὸ βέλτιστον δοκοῦν, ἀλυστελέστατον ἡμῶν φανέεται· μέγας γὰρ ἦδη γεγενημένος, καὶ πολλὴν ἐκεῖθεν ἀγῶν δύναμιν, οὐ μόνον Μακεδονίας ἔσται ἀρχων ἐν ὀλίγῳ, ἀλλὰ δέδοικα μὴ καὶ ἡμῶν ἐπιβλῆθαι φοδερός. Πολλοὶ γὰρ τῶν δοκοῦντων εὐνοῦν εἶναι βασιλεῖν νῦν, ἐκείνων προσχωρήσουσι· στρατιᾶς τε γὰρ τὸ πλεῖστον καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Ῥωμαίων ἄριστοι, ἐκείνων μάλιστα προσέχουσι, ὡσπερ ἀγνοοῦμεν οὐδ' αὐτοί. Ἄ προσήκειν οἴομαι σκοπεῖν, καὶ μὴ περιμένειν τὴν ἀνάγκην· ἀλλὰ διαλέγεσθαι αὐτῷ περὶ εἰρήνης, καὶ τὸν πόλεμον καταλύειν. Νῦν μὲν γὰρ ἐτι τῶν πραγμάτων ἐπαμφοτερίζοντων, καὶ ἀδήλου τοῦ μέλλοντος ὄγτος ἐκατέρω, πεσθήσεται βραδίως· καὶ τοι καὶ πρότερον, ὡς ἀκούω, πρὸς τούτο καὶ οἰκοθεν κεκινημένος. Ἄν δὲ δύναμιν τινα προσλάβηται, καὶ ἐν ἐλπίσι γένηται τοῦ πάντως περιέσεσθαι ἐν τῷ πολέμῳ, δέδοικα μὴ ζητούντες τότε τὴν εἰρήνην, ἀνήλυτα πονώμεν, καὶ σφίσι τε αὐτοῖς μεγάλων αἰτίων κινδύνων καὶ τοῖς ἄλλοις· φαινόμεθα Ῥωμαίοις. Ἄν τε γὰρ ἡμῶν περιγένηται πάντων αὐτῶν προσχωρησάντων, πρὸς τῷ αἰσχυρῷ, καὶ κινδύνῳ οὐ τὸν τυχόντα ἔχει, ἂν τε πρὸς τὸν πόλεμον ἀντίσχωμεν, μεγάλας ὑποστήσονται συμφορὰς εἰ πόλεις ὑφ' ἐκατέρων πολιορκούμεναι, καὶ ἐξανδραποδίζόμεναι, καὶ τὰ ἕσχατα ὑπομένουσαι, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὐτῇ ἐκτυτῆ περιπεσέται, καὶ δια-

φθάρησεται ὑπ' ἀνοήτου φιλονεικίας. Εἰ μὲν οὖν ἂν παρὰ βασιλῆος καὶ πατριάρχου, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τῶν πραγμάτων ἀρχοῦσιν ἀνυπεύθυνον ἔχαις τὴν ἀρχὴν, καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα λυσιστελεῖν ἔξεστι βουλευέσθαι, πρεσβείαν ἤδη πρὸς ἐκεῖνον ποιῶν περὶ εἰρήνης, καὶ μηδὲν οὐ θορυβεῖται. Βέλτεστά τε γὰρ ὁμοῦ καὶ λυσιστελεστάτα καὶ βασιλίδι, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις κοινῇ βουλεύσῃ. Εἰ δὲ προσκρούειν ἐκεῖνοις οὐκ ἐθέλεις, τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ἦν ἔχουσι γνώμην ἀγνοῖον, ἀλλ' ἐμοὶ δέομαι τριήρη μίαν παρασχεῖν, ὡς ἂν γενόμενος ἐν Βυζαντίῳ, καὶ συμβουλευσας ὅσα μοι δοκῶ βελτίω εἶναι, ἀλίγων ἐσὼ ἡμερῶν τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ἐκεῖνον φῆρον φέρων ἐπανήξω. Μονομάχος μὲν οὖν τοιαῦτα περὶ τῆς εἰρήνης διελέχθη μετὰ παρρησίας ἦν γὰρ ἐκ τῶν τριήρων πλείστην παρὰ πᾶσι τὴν αἰδίαν καρπούμενος, καὶ εἰ μὲν ἄλλοι οἱ παρόντες, εὐ μὲν ἔφασαν ἐκεῖνον βεβουλευέσθαι, καὶ ἐπειθόντο ἤν τε τοῦ δεχέσθαι ἢ καὶ τὴν εἰρήνην, δύναμιν τῷ μεγάλῳ ἀνετίθεσαν δοκῶν. Ἐσίνους δὲ, ἤθος μόνον τοῦς λόγους ἀποσεισμένου δεῖξας, καὶ, Ποία τις ἂν εἰρήνη γένοιτο πρὸς Καντακουζηνόν; εἰπὼν, ἄλλο δὲ μηδὲν προσθεῖς, διέλυσε τὸν συλλογον, μηδὲν πρὸς Μονομάχον μήτε πρὸς ἀρχὴν, μήτε πρὸς ἕβριν φάμενος, ὥσπερ εἰώθει πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰ τις περὶ τοιούτων ποιοῖτο λόγους πρὸς αὐτόν.

557 CAPUT LXI.

Apoacuchus Cratem ad arma sollicitat. Crates dolose obsides a Berrhæitis petit. Imperatorem ad consultationem insidiosè evocat, et quomodo ab eo viti delusus. Laus divinæ providentiæ erga imperatorem. Apoacuchus Berrhæotas ad defectionem hortatur, cui aculeatissime rescribunt, eumque contemnunt et in fide imperatoris permansuros ostendunt. Miraculum de imperatore a sagittario non læso, etiam tertium. Petit veniam sagittarius. Aguntur Deo gratiæ.

Πρὸς Κράτην δὲ πρεσβείας ποιούμενος συχνὰς, ἔπεισε καὶ φανερώς χρήματα πολλὰ τὰ μὲν δίδου, τὰ δὲ ἐπαγγελλόμενος, πόλεμον ἀρασθαι πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα. Καὶ πρῶτα μὲν πρέσβεις πέμψας εἰς Βιβρότιαν, ὁμήρους ἦγει τοὺς παῖδας τῶν ἀρίστων πρόφασιν μὲν, ὡς σπουδαζόντων ὑπὲρ βασιλείως, μὴ παρ' ἐκεῖνων ἐπιβουλευθῆ, τῇ δ' ἀληθείᾳ Βεβρωτίωτας αὐτῷ ἐκπολεμῶσαι διανοηθεὶς, ὡς κακῶς περὶ αὐτῶν βουλευσαμένῳ, καὶ τοὺς παῖδας ἰδίας ἕνεκα ὠφελείας καταπροσμένῳ Τριβαλοῖς. Βασίλειος δὲ πρὸς μὲν τοὺς ὁμήρους φανερώς ἀπαγορεύσαντος, τῆς δὲ περὶ αὐτὸν εὐνοίας καὶ προνοίας ὠμολογηκότος χάριτας πολλὰς, θαρρύνει τε εἰπόντος, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἐκ Βεβρωτιῶν ἀπαντήσῃ δυσχερὲς, μίψ γνῶμη σπουδαζόντων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνυμένων εὐνοίαν, ἐκεῖνος ἐτρέπετο πρὸς δευτέρῳ πείραν, καὶ μετεκαλεῖτο βασιλέα πρὸς αὐτόν, ὡς περὶ τινῶν ἀναγκαίων βουλευσόμενον μάλιστα διατριβόντα ἐγγύς. Ἐφασκε γὰρ ἐκ Παιόνων τῆς ἀρχῆς νεώτερά τινα κεκινήσθαι, καὶ πολὺν αὐτῷ τὸν θόρυβον παρέχειν. Δι' ἃ ψήθη ἀναγκαῖον κοινῇ σκεψαμένους, οὐδὲ γὰρ ἑτέρῳ μᾶλλον πεποιθέναι βασιλέως διὰ τε τὴν προσοῦσαν εὐνοίαν, καὶ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σύνεσιν πολλὴν καὶ ἐμπειρίαν, ἃ δοκεῖ λυσιστελεῖν ἐλέσθαι. Βασιλέως δὲ οἱ φίλοι, κρύφα τὴν ἐπιβουλήν ἐμήνυον· ἐβουλευσατο γὰρ εἰ δύναίτο συλλαμβάνειν, καὶ παρῆνον φυλάττεσθαι ὡς δύσνουν. Βασιλεὺς δὲ ἵνα μηδέμιαν πρόφασιν δοκῇ παρέχειν πρὸς τὸν πόλεμον, ἀγνοίαν ἀπάντων ὑπεκρίνετο. Πέμψας δὲ Μανουὴλ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν, καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιὸν, ἐδήλωσεν αὐτοῖς ἀδύνατος

communiter nulla re melius utiliusque consulueris. Sin apud eos offendere non vis, quia quo animo ad pacem sint ignoras, at mihi, amabo, unam trirēmam indulge, ut cum Byzantium excurrero, et quod in rem siet persuasero, paucis diebus eorum calculum reportans, revertar. Monomachus ad hunc modum, et cum libertate locutus est; erat enim propter morum integritatem veneracioni omnibus. Et alii quidem consilium laudabant, ibantque pedibus in ejus sententiam; pacis autem complectendæ aut aversandæ arbitria magna duci deferebant. Qui duntaxat abnutans (qui mos est orationem alicujus repellentium), et nihil addens præter hæc verba, Et quæ tandem pax cum Cantacuzenæ? conventum solvit, nec quidquam iracundius, aut cantumeliosius in Monomachum jecit, ut in alios solebat, si quis super re hujusmodi mentionem apud se intulisset.

Ἐσίνους δὲ, ἤθος μόνον τοῦς λόγους ἀποσεισμένου δεῖξας, καὶ, Ποία τις ἂν εἰρήνη γένοιτο πρὸς Καντακουζηνόν; εἰπὼν, ἄλλο δὲ μηδὲν προσθεῖς, διέλυσε τὸν συλλογον, μηδὲν πρὸς Μονομάχον μήτε πρὸς ἀρχὴν, μήτε πρὸς ἕβριν φάμενος, ὥσπερ εἰώθει πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰ τις περὶ τοιούτων ποιοῖτο λόγους πρὸς αὐτόν.

Ad Cratem porro oratores missitans, ingentemque pecuniam partim dans, partim pollicens, eum ad bellum adversus Cantacuzenum palam suscipiendum inflammat. Crates primum Berrhæam legatos mittens, filios optimatum obsides postulat, simulans, se curare sedulo ne quid imperatori ab ipsis insidiarum strueretur, cum revera Berrhæotas ei inimicos, et infestos reddere studeret ut qui male de illis mereretur, quandoquidem eorumdem filios ad privatam utilitatem suam Triballis tradi nihil pensi haberet. Imperatore obsides diserte recusante, gratiasque de benevola sollicitudine sui amplas agente, jubenteque confidere, nihil sibi a Berrhæotis oriturum incommodi, quibus omnibus perinde charissimus esset, aliam instat viam. Imperatorem, velut de quibusdam magni momenti cum eo disquisiturus, ad se in propinquum accessit. Dicebat enim, Pœonas res novas molitos, inde se magnopere turbari. Quare necessarium duxisse, cum eo consultare; nemini enim plus fidere, et propter eam qua ipsum prosecuatur benevolentiam, et propter eximiam in hoc genere prudentiam, exercitationemque videndi et eligendi quod in talibus negotiis expediat. Cæterum amici clam detectis ejus insidiis (cogitaverat enim illum capere, si posset) ut pro malevolo hominem caveret, admonebant. Imperator, ne causa et origo belli ullo modo a se profecta videatur, ignorantiam omnium simulando, Manuelem juniorem filium, et Angelum consobrinum mittit, perque eos significat, se urbem deditione adhuc re-

centi, et nondum confirmatis civium erga se studiis relinquere non posse, præsertim cum hostes vicini sint, et obsidio timeatur. Mittere autem filium, et consobrinum, ut ubi per eos resciverit, de quibus suum expetat consilium, sententiam illi utilissimam proferat. Cræles, quoniam quid in consultatione poneret, non habebat (hoc enim legamentum, et involucrum quoddam tantummodo insidiarum erat), **558** de aliis nonnullis, prioribus nequaquam consentaneis collocatus, domum eos remittit. Breve intercescit spatium, cum, quod insidiis nihil promovisset, persona abjecta manifestum illi bellum denuntiat. Missis namque legatis, pacem et fœdus rescindit: Augustæ, se, si quid posset, opem laterum; ipse, quid sibi conduceret, apud animum cogitaret. Hac denuntiatione belli Triballici plebe non leviter perterrefacta, imperator et optimates ejus de providentia Deo gratias egerunt. Nisi enim is desuper extenta manu eos servasset, quid tandem Crælem, cum eos in manibus haberet, interficereque facillime posset, quid, inquam, prohibuisset? Enimvero, cum ab imperii administratoribus multo plus pecuniarum, et urbium ei offerretur (quas namque nunc ipsi teneant, iis plures citra ullam sollicitudinem, laboremque ab eis accipere licebat), tum quidem nihil factum hujusmodi, sed semel iterumque eorum legationem rejecisse: nunc autem quando nocere nequit, tota mente, et cogitatione illa moliri, quæ tunc dicto citius efficere potuisset. Unde constare, quam tunc probitatem, candoremque in ipsos præ se tulisset, non ejus ingenii, sed cœlestis auxilii fuisse. Nunc quando ipsi securitatem invenerint, illum cogitationes suas aperire. Apocauclus bello contra imperatorem desperato, cuniculos agere, ut antea, et varie insidias tendere instituit; ad Berrhœotas enim latenter ita scripsit, Scire se, ipsos non suopectu ad Cantacuzenum, communem Romanorum hostem declaratum, et filiorum imperatoris insidiatorem, sed quia Triballorum armis premebantur, necessitate adactos accessisse: aliquid inde emolumentum sibi promittentes, quod audissent Crælem fœdus cum eo, societatemque pepigisse. Verum istuc merum errorem, ac ludibrium fuisse; illum quippe jam non dissimulante a se stantem, Cantacuzenum oppugnare decrevisse. Quare, si mutata mente communitati, et privatim sibi quisque prospectum velint (nempe ut ipsum detineant, nec discrimen effugere sinant; se enim brevi cum totis copiis in illum moturum), consultissime facturos; multa enim, et exquisita tum ab adolescente imperatore Joanne, tum a se beneficia relaturos. Si obtemperare detrectent, illumque animis complexi, secum pugnare voluerint, utique eo amentitæ progressuros, **559** ut demum post multarum acerbissimum experientiam discant, melius fuisse auscultare quam eo miseriarum devenire. Berrhœotæ epistola prius imperatori ostensa, sic rescripserunt: Haud mirum, Apocauche, quod contra

Α εἶη τὴν πόλιν ἄρτι προσχωρήσασαν καὶ οὐκὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ εὐνοίαν βεβαίως ἠδρασμένην καταλείπειν. Ἄλλως τε καὶ τῶν πολεμίων ἐπικειμένων, καὶ προσδοκίμων ὄντων αὐτοῖς ἐπιστρατεύσειν. Τὴν οὖν δὲ πέμψεις, καὶ τὸν ἀνεψιόν, ἵνα δι' αὐτῶν πυθόμενος περὶ ὧν δέοι συμβουλευεῖν γνώμην ἐξενέγκῃ τὴν μάλιστα αὐτῷ συνοίσουσας. Ὅδ' ἐπεὶ βουλευέσθαι εἶχε περὶ οὐδενός, σκέψεις γὰρ καὶ προφάσεις τὰ τοιαῦτα ἦσαν, καὶ τῆς ἐξ ἰδουίης περικαλύμματα, περὶ ἄλλων τινῶν αὐτοῖς διαλεχθεὶς ἤκιστα συμβαινόντων οὐκ ἔβητο πρότερον, οἷα δὲ ἀπέπεμπεν. Ὑστερον δὲ ἀλέγῃ, ἐπεὶ ἐπιβουλευσὶν ἀνύειν ἠδύνατο οὐδὲν, τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, κατήγγελλε φανερώς τὸν πόλεμον· πέμψας γὰρ πρεσβείαν πρὸς βασιλέα, τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην καὶ τὰς σπονδὰς διέβλυε, καὶ τοὺς ἄρκους· βασιλεὺς φάσκων συμμαγήσειν, εἴ τι δύναίτο, αὐτὴν δὲ περὶ αὐτοῦ βουλευέσθαι ἔτα ἂν λυσιτελεῖν δοκῆι. Οἱ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀγγελίαν πολλοὶ τοῦ Τριβαλλικοῦ πολέμου ἐθροβουνοῦτο εὐ μετρίως. Βασιλεὺς δὲ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οἱ ἄριστοι πολλὰς ὠμολόγουν χάριτας Θεῷ τῆς προνοίας τῆς περὶ αὐτούς. Εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἀκωθεν δεικνύει χεῖρα ὑπερέχων, τί ἐκώλει Κράλην ἠνίκα ἔχων ἐν χερσὶν αὐτοῦς, καὶ βῆτο δυνάμενος, διαφθεῖρειν; καίτοι γε πολλῶν πλείονων ὑπὸ τῶν τὰ Ῥωμαίων διοικούντων καὶ χρημάτων καὶ πόλεων παρεχομένων, ἃ γὰρ αὐτοὶ νυνὶ κατέχουσι, καὶ ἐτι πολλῶν πλείων ἔχειν ἐβῆν, πολυπραγμονήσαντα μὲν, τότε μὲν οὐδὲν εἰργαστο τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἀπαξ καὶ δις πρὸς τὴν πρεσβείαν ἀπηγόρευε τὴν παρ' αὐτῶν, νυνὶ δὲ ὅτε βλάπτειν δύναίτο ἐκεῖνα πράττειν ἐπιχειρεῖ πάσαν ἐπινοίαν κινῶν, ἃ τότε θάτερον ἦ λόγος, αὐτῶν ἐβῆν ἀνύτειν. Ὅθεν ὄφρα εἶναι ἐφασκον, ὡς ἰσχυροῦς ἦν, ἀλλὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἢ περὶ αὐτοῦς ἀγνωμοσύνη ἦν, ἀλλὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐπιβουλῆς. Νυνὶ δὲ δις ἐν ἀσφαλείᾳ καθέστασαν αὐτοὶ τὴν οἰκίαν γνώμην φανεράν ποιεῖν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ, ἐπεὶ τὴν πρὸς βασιλέα μάχην ἀπηγόρευεν, ἀφανίς ἐπιβουλεύειν, ὡς περὶ καὶ πρότερον ἐπεχειρεῖ, καὶ παντοίας συνέβραπτεν ἐπιβουλὰς. Πρὸς γὰρ Βερρόιωτας κρυφὰ πέμψας, ἔγραφε τοιαῦτα. Ὡς εἶδείη μὲν αὐτοῦς οὐχ ἔκοντι προσχωρήσασθαι Καντακουζηνῶν, κοινῶν πολεμίων τῶν Ῥωμαίων ἀναφανέντι καὶ τῶν βασιλέως ἐπιβούλων παίδων· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Τριβαλλῶν πολέμου πισζομένουσιν ὠσθηῖναι ἐπὶ τοῦτο δι' ἀνάγκην, νομισαντά, τι ὑπὸ τούτου ὠφελεῖσθαι, διὰ τὸ Κράλην πυθάνεσθαι σπονδὰς ἔχειν πρὸς αὐτὸν καὶ συμμαχίαν. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἢ ἀπάτη, καὶ φενακισμός. Κράλης γὰρ ἤδη φανερώς ἡμῖν προσθέμενος, ἐκείνῳ ἐγνωκε πολεμεῖν. Εἰ μὲν οὖν μεταδολόντες τὰ κοινῆ τε πᾶσι καὶ σφίσι αὐτοῖς λυσιτελοῦντα ἔλοισθε, ταῦτα δὲ ἴσθι, κατέχειν τούτον, καὶ τὸν κίνδυνον μὴ εἶναι διαδιδράσκειν, οὐ πολλῶν γὰρ ὕστερον ἀφιεζόμεθα ἐπ' αὐτὸν πανστρατιᾷ, ἄριστα βουλευέσθε ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν· πολλῶν γὰρ ἀπολαύετε καὶ μεγάλων τῶν παρὰ βασιλέως τε τοῦ νέου καὶ ἐμοῦ εὐεργεσιῶν. Ἦν δ' ἀπειθήτε, καὶ ἐκείνῳ προστιθέμενοι ταῖς γνώμαις, γνώσεσθε πο

λεμῖν ἡμῖν, εἰς τοσοῦτον ἀβουλίας ἤξετε, ὡς μετὰ Α
 πείραν πολλῶν ἀνιερῶν εἰσεσθε, ὡς βέλτιον ἦν πει-
 θεσθαι ἡμῖν, πρὶν εἰς ταῦτα ἔχειν. Βεβροῖωται δὲ
 ρανερὰ τῷ βασιλεῖ πρότερον ποιήσαντες τὰ γράμ-
 ματα, Οὐδὲν Θαυμαστὸν, ἀντέγραφον, Ἀπόκαυχε, εἰ
 τοῦ πολλὰ εὐρηγητῆκος, καὶ τρόπον τινὰ δεδημι-
 ουργητῆκος καὶ αὐτὸς κατεξαναστάς, ὡσπερ ὁ τοῦ
 ψεύδους πατὴρ καὶ σὸς διδάσκαλος, κατὰ Θεοῦ τοῦ
 πεποιητῆκος, καὶ βλασφημίας, ἀφίης κατ' αὐτοῦ
 πολλάς. Καὶ γὰρ κακείνος κατὰ Θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ
 κατὰ ἄλλα βασκάνου καὶ πονηροῦ δαίμονός τινος
 ἀποδέεις τῶν ἐξητασμένων ἐπὶ φοροῦ, ἀμυασιν ἀν-
 θρώπων χαίρων καὶ στραθλώσσει, καὶ τρυφήν ποι-
 ούμενος τὰς ἐτέρων συμφεράς. Ἄ μὲν οὖν γέγραφας,
 ἀκριθῶς ἔχεται τοῦ φίλου ψεύδους · καὶ τοῦτου χά-
 ριν, ὡς πολλῶν ἄξια βαράθρων, ἀπεβρίψαμεν. Ἐν Β
 δὲ μόνον πεισθησόμεθα ἀκριθῶς, οὐ κατὰ τὴν σὴν
 διάνοιαν, ἀλλ' ὡς ἡμῖν προσήκει. Βασιλέα γὰρ οὐ
 μόνον πάση δυνάμει καθέξομεν παρ' ἑαυτοῖς, ἀλλὰ
 καὶ ὑπὲρ δυνάμιν, εἰ λόγῳ τε εἰπεῖν δεῖσαν δὲ στρα-
 τεύειν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αὐτοὶ συνεψόμεθα καὶ συνα-
 γωνοῦμεθα προθύμως. Εἰ δὲ ποτε συμβαίη δια-
 στήνα· καὶ τοῖς σώμασιν, ἀλλ' οὐ ταῖς διανοίαις καὶ
 τῷ βουλομένῳ τῆς ψυχῆς. Ἐκείνους γὰρ οὕτω συν-
 εσόμεθα, ὡς καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν οὐδὲν
 ἄλλο μᾶλλον προὔργου ποιησόμενοι, ἢ τῆς ἐκείνου
 πρὸς ἡμᾶς εὐμενεῖας ἄξιοι φανῆναι. Τῶν ἀπειλῶν
 δὲ τῶν σῶν τοσοῦτον ἀπέχομεν ἐπιστρέφεται,
 ὡστ' αὐτῷ σοι παραινῶμεν μᾶλλον τὴν ἀπὸ Θεοῦ
 δίκην δεδοικέναι, καὶ νῦν τε μεγάλας συμφοράς C
 ἐκδέχσθαι σαυτῷ τε καὶ παισίν, οὕτως ἀδικώτατα
 οὐ περὶ βασιλέα μόνον, ἀλλὰ κοινῇ περὶ Ῥωμαίους
 καὶ διανοηθέντι, καὶ πράττοντι ἄκρι νῦν, καὶ μετὰ
 τελευτῆν, τὴν ἐν ἄδου καταδίκην, ἢ λησταῖς, καὶ ἀν-
 δραποδιαταῖς, καὶ φονεῦσιν, οἷος σὺ, ἠτοίμασαι.
 Οὐ γὰρ ἐπιλήσεται Κύριος τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν
 ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐλεγμοῦς ἐν τοῖς λαοῖς, ἡμεῖς δὲ ὡς
 δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ συμφέροντα πᾶσιν ἡρημένοι,
 οὐχ ὅτι τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβὰς τῶν τρόπων
 ἐκδέχόμεθα παρὰ Θεοῦ. Τοιαῦτα μὲν ἀντέγραφον
 αὐτῷ οἱ Βεβροῖωται. Ἐκείνος δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης
 πείρας ἀπετύγχανεν, ἐτράπετο ἐπὶ δευτέραν, καὶ
 Ἄλουσιανόν τινα δεσμώτην κατεχόμενον, ὡς τὰ
 Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως ἡρημένον, ἀγαθὸν D
 περὶ τοξείας ὄντα, θήραιοι γὰρ ἠσχόλητο, καὶ ἀκρι-
 θῶς ἐξήσκητο περὶ ταῦτα, ἐπεισεν εὖ ποιήσειν πολ-
 λὰ ἐπαγγειλάμενος αὐτὸν καὶ γένος, εἰ βέλει τρώ-
 σαιε λάθρα βασιλέα δηλητηρίῳ χειρισμένω, οἷς
 χρῆσθαι εἴωθεν ἐπὶ θηρίῳ. Παρήγει τε θαρβύνει, ὡς
 ἔβαστα καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸ πρᾶγμα διανύσαντα.
 Ἦλικος γὰρ βασιλέα Καντακουζηνὸν εἰωθένα· μᾶ-

tam bene de te meritum et quodammodo condito-
 rem tuum et ipse, sicut mendacii pater et magister
 tuus contra Deum fabricatorem suum, insurgis,
 tamque immodice maledictis cum incessis; nam
 et ille Deum. Neque vero cætera invidio aliquo et
 maligno dæmone, ex iis qui ad exitium mortalibus
 importandum exercitati sunt, inferior es, sanguine,
 tortuosis fallaciis gaudens, et aliorum calamitates
 pro deliciis habens. Quæ igitur scripsisti, expres-
 se cum mendacio, quod tibi amicum est, conjuncta
 sunt: ideoque ea, ut multis digna barathris, abje-
 cimus. Unum tantummodo, non quidem ex mente
 tua, sed ut nos decet, præstabimus. Imperatorem
 siquidem non solum pro viribus, sed et supra
 vires, si dici potest, apud nos retinebimus. Qui si
 in vos arma moverit, una sequemur, pugnamque
 cupide capessemus. Quod si quando corporibus
 nos disjungi contigerit, sentiis certe et volun-
 tatibus non continget: quibus adeo copulabimur,
 ut dies noctesque nullum majus operæ pretium
 facturos existimemus, quam si nos ejus amore
 dignos præbeamus. Tuis autem minis usque eo non
 movemur, ut te ipsum hortemur potius, divinam
 ultionem metuas, et tibi ac filiis tuis insignes in
 hac vita ærumnas expectes: qui non modo in
 imperatorem, sed in Romanos universos usque
 hodie sceleratissimus exstiteris, et post mortem
 tormenta apud inferos, quæ latronibus, plagariis
 et homicidis, qualis tu es, constituta sunt. Nec
 enim obliviscetur Dominus facere vindictam in na-
 tionibus, et increpationes in populis. Nos contra,
 qui justitiam cum utilitate spectamus in omnibus,
 non solum poenam nullam, sed recte factorum re-
 muneracionem potius a Deo expectamus. Hactenus
 Berrhæotæ. Apocaucho primo conatu frustratus,
 alterum adhibuit, et Alusianum quemdam, ut Can-
 tacuzeni partium, vinculis detentum, probatum
 sagittarium, venationi deditum, et in ea arte fa-
 cienda excellentem, montes aureos ipsi et generi
 ejus pollicitus induxit, ut furtim sagitta veneno
 illita (26), qualibus inter venandum uti consueve-
 rat, imperatorem vulneraret, jubens confidere, se
 negotium sine negotio confecturum. 560 Audie-
 rat enim Cantacuzenum sub noctem in loco quo-
 dam aperto solere consistere, ibique veste posita
 ab æstivo calore corpus refrigerare, in quo posset
 commodè peti. Atque hæc sagittarium, nec ipsum
 loci ignarum, docebat. Qui carcere levare vehe-
 menter cupiens, promissorumque præstantiam be-
 neficiorum reputans, operam condixit. Berrhæam
 ingressus, nocte ingruente ad locum accedit, im-

Jacobi Pontani notæ.

(26) Fuit hoc olim in more quibusdam gentibus.
 De Mibis Æthiopiae populus Silius libro III:

sceleratæque succis

Spicula dirigere, et ferrum infamare veneno.

Virgilius, IX, Æneid:

Va. Iulorem Amycum: quo non felicior alter

Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

PATROL. GR. CLIII.

Et libro X:

Te quoque magnanimæ viderunt, Ismare, gentes

Vulnera dirigere, et calamos armare veneno.

Adde Horatium, ode 22, lib. I:

Non eget Mauri jaculis, nec arcu,

Nec reneatiss gravida sagittis

Fusce pharetra.

34

peratorem pro consuetudine illi stantem, et praesentes alloquentem tangere parat. Jamque arcum curvaturus, sagitta nervo, imprudente illo excidit. Cum qui delapsam toileret non haberet (siabat namque super muro urbis, et telum intra ceciderat) timeret autem, ne in talis machinatione sceleris deprehenderetur, exspectans, quoad imperator praeteriisset, sublata sagitta domum concessit, eo animo ut sequenti nocte facinus iteraret. Adest nox, opus rursus aggreditur, cum telum similiter manu elapsum, re infecta, hominem remittit. Tertia nocte rediens, studiosissime cavet, ne idem sibi, quod antegressis noctibus accidat. Tendenti arcum, nervus totus ita aequaliter dirumpitur, ut si cultro esset dissectus, et erat, ut affirmabat ille, novus plane ruptuque difficillimus. Illic cogitare coepit, inaniter se laborare, divinam quamdam esse virtutem, quae imperatorem tueretur, quaeque ipsum tam impia audentem frustraretur; moxque cum telo et arcu ejus pedibus advolutus, rem omnem ab initio confitetur, multis promissis a magno duce male persuasum esse, ut cum, si posset, interficeret, quo pacto telum bis manu exciderit, et ad extremum nunc nervus diruptus sit, cujus ratio nulla pateat, veniamque rogat, quandoquidem non magis contra imperatorem quam contra ipsum Deum manus impie moverit. Si etiam supplicio damnatur, laturum quidquid imperator meruisse statuerit. Haec illo narrante, cum alii astantes pro imperatore admirabiliter conservato immensas Nutini gratias agebant, tum multi etiam in lacrymas erumpentibus, recogitantes justam Dei judicium, et quam nihil lateat ejusdem providentiam; ipse quoque imperator suspirans eum laudabat, quod se tam benigne ab improbis insidiatoribus tutatus esset. Noninem autem non venia solum, **561** sed insuper donis compluribus donavit, quod admiranda Dei opera, multis utilitatem inde percipientium invidendo non celasset.

βασιλέως μᾶλλον, ἢ κατὰ Θεοῦ χεῖρα ἀδικον κενιηκώς. Εἰ δὲ καὶ τιμωρίας ἄξιος κριθείη, πάντα οἴσειν ὅσα ἀβασιλέως ἐπιψηφίσαιτο ὡς δίκαια. Τοιαῦτα διηγουμένου τοῦ ἀνθρώπου, οἱ τε ἄλλοι οἱ παρόντες πολλὰς ἠρίσαν φωνὰς· εὐχαριστηρίους Θεῷ ἐπὶ τῇ παραδόξῳ τοῦ βασιλέως σωτηρίας, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς δάκρυα φανερώς ἐνήγοντο, εἰς ἔνοιαν ἐρχόμενοι τῆς δικαιοκρίσιος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς οὐδὲν τῶν θντων λελίθε τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ· καὶ βασιλεὺς αὐτὸς μετὰ στεναγμῶν ὠμολόγει χάριτας πολλὰς Θεῷ, ὅτι οὕτω φιλανθρώπου ῥύεται ἐκ τῶν ἀδικῶς ἐπιβουλεύοντων. Τὸν δὲ ἀνθρώπον οὐ συγγνώμης ἡξίου μόνον, ἀλλὰ καὶ δωρεῶν πολλῶν, οὐ μὴ συνέκρυπτε τὰ τοῦ Θεοῦ παράδοξα, φθονήσας τοῖς πολλοῖς τῆς ὠφελείας.

CAPUT LXII.

Consultatio Apocauchi. Duplex sententia Monomachi. Haeret magnus dux, et revertendum statuit. Vofrum denuo Monomachi consilium. Persarum apud Berrhaeam latrocinia. Cantacuzenus ducibus stoliditatem objicit. Castellum captum. Crudelitas Apocauchi in Theodorum Pepagomenum. Obscurius a Cantacuzeno dicti expositio. Mare custoditur.

Magnus dux ut et has ab se perverse excogitatas insidias in irritum cecidisse vidit, cum familiaribus quid faceret, consilium habuit. Magnus contostaulus, quoniam quae de pace ante disputarat, parum illi arrisisse intelligebat, ultra ejus meminisse supersegit, auctorque fuit, ut vel Thessalonicae sedentes occulte cum optimatibus imperatoris agerent,

Α λιστα ἀρρομένους τῆς νυκτὸς ἐπὶ τινος ἐστῶντο τόπου τὴν ἐσθῆτα ἀποδύοντα, εὐφροῦς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ θέρους ἀλέαν καταψύχειν ἔχοντα, ἐρ' οὐ δύναται' ἀνβάλλεσθαι ῥαβδίως. Ἄ ἐδίδασκε τὸν τοῦ τὴν ἐκείνον, οὐδὲ αὐτὸν τὸν τόπον ἀγνοοῦντα. Ὁ δὲ, τὸ ἀπολύεσθαι τῶν δεσμῶν ποιούμενος περὶ πλείστου, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τὸ μέγεθος ἐνοῶν, ἃς αὐτῷ ἐπηγγέλλετο ὁ μέγας δούξ, ὑπέσχετο τὴν ἐπιχειρήσιν. Καὶ γενόμενος ἐν Βερβόλα, νυκτὸς ἡδὴ ἐπιγενομένης, παρὰ τὸν τόπον τε ἐγένετο, καὶ βάλλειν ἐπεχειρεῖ βασιλέα συνήθως ἐστῶτα καὶ τοῖς συνοῦσι προσδιαλεγόμενον, καὶ μέλλοντι ἤδη ἔργου ἔχεσθαι, καὶ τείνειν τὸ τόξον, τὸ βέλος ἐξέπιπτε τῆς νευρᾶς λαθόν. Ἐκεῖνος δὲ μὴ ἔχων ὅπως ἀνελκοῖτο τὸ βέλος, ἐπὶ τοῦ τείχους γὰρ τῆς πόλεως, τὴν ἐστῶς, τὸ δὲ κατέπιπτεν ἐντοῦς, ἰδεδῖει δὲ μὴ φουραθείη τοιαῦτα κακουργῶν, περιμένοντας ἄχρι παραελθεῖν τὸν βασιλέα, τὸ βέλος ἀνελέμενος, οἴκαθε ἀνεχώρει, γνώμην ἔχων ὡς αὐθις εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐπιχειρήσων. Ἐπιγενομένης δὲ καὶ τῆς δευτέρας νυκτὸς, ἐκεῖνός τε αὐθις τοῖς ἴσοις ἐπεχειρεῖ. Καὶ τὸ βέλος τῶν χειρῶν ὁμοίως ἐκπεσὼν ἀπρακτὸν ἐποίησε ἐπανήκειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τρίτη ἤκει, ὁ μὲν ἐχώρει πρὸς τὸ ἔργον αὐθις, καὶ σπουδῆς ἐποιεῖτο πλείστην, μὴ τὰ ἴσα ταῖς προτέροις νυκτὶ παθεῖν, ἔλκοντι δὲ τὸ τόξον ἡδὴ ἐβήγγυτο ἀθρόον ἡ νευρὰ, ὡς περὶ τινὸς αὐτὴν διατεμόντος· ἡ δὲ, ὡς ἔφασκε, καινὴ ἐτι καὶ δυσπαθεστάτη. Τοῦτου δὲ γεγεννημένου, ἐνοιά εἰς αὐτὸν εἰσῆι, μὴ μίτην τὰ τε νῦν καὶ τὰ πρότερα γεγενῆσθαι, ἀλλὰ θείαν τινὰ δύναμιν εἶναι τὴν φρουροῦσαν βασιλέα, ὅφ' ἡ σφάλματα αὐτοῦ, τοιοῦτοις ἀνοστοῖς ἔργοις ἐγχειρῶν, αὐτίκα τε τὸ βέλος ἔχων καὶ τὸ τόξον, τοῖς βασιλέως προσέπιπτε ποσὶ, καὶ πάντα ὅσα συμβαίη διηγεῖτο ἀπαρχῆς· τὴν παραπετείσθαι πολλὰς ὑποσχέσεις· παρὰ μεγάλου δουκὸς, εἰ δυναθείη ἀνελεῖν τὸ βέλος· ὡς δὲ ἐκπέσοι τῶν χειρῶν, καὶ τὰ τελευταῖα νῦν τῆς νευρᾶς τὴν ῥήξιν ἦν ὑποσταίη κατ' οὐδένα λόγον, καὶ ἰδεῖτο συγγνώμης τινὸς τυχεῖν, ὡς οὐ κατὰ

Δ οὐξ δὲ ὁ μέγας ἐπὶ μάθοι καὶ ταύτην ἐσκαίωρημένην τὴν ἐπιβουλήν, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν συνόντων, ὅ τι δεοὶ πράττειν. Μονομάχος δὲ ὁ μέγας κοντοσταῦλος, ἐπεὶ πρότερον περὶ εἰρήνης πολλὰ διαλεχθεῖς, ἔγνω μὴ καθ' ἡδονὴν τοῦς λόγους δουκι τῷ μεγάλῳ γεγενῆσθαι, περὶ εἰρήνης μὲν τὸ δεύτερον οὐδὲ ἐπεμνήσθη, συνεδούλευε δὲ ἡ καθήμενος

ἐν Θεσσαλονίκῃ κρύφα διαλέγεσθαι, καὶ διαφθεῖρειν αὐτοὺς συνόντας βασιλεῖ, ἐφ' οἷς πολλοῦ τε χρόνου καὶ μεγάλων δεήσονται ἀναλωμάτων, ἢ εἰ ταῦτα δυσχερῆ διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν χρημάτων, παρασκευασαμένους ἴέναι ἐπ' ἑκείνου, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ περὶ τῶν ὄλων διαγωνισομένους πρὸς αὐτόν. Ἐκείνον γὰρ εἰδέναι οὐκ ἄν ἀποστησόμενον τῆς μάχης, οὐδὲ ὑπομενοῦντα τειχῶν ἐντὸς πολιορκεῖσθαι, κἂν εἰδείῃ καὶ σαφέστατα ἐκείνην τὴν ἡμέραν μαχόμενος πεσεῖσθαι, μάλιστα ἐπαγγεῖλάμενον μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τὸ ἡμέτερον ἤξειν στρατόπεδον μαχομένου. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες συνεπεψηφίζοντο, καὶ οὐδ' αὐτοὶ τι τοῦτων χωρὶς πράττειν ἔφασαν προσήκον εἶναι. Τῷ μεγάλῳ δὲ δουκὶ ἢ τε μάχῃ φοβερὰ ἐδόκει, καὶ τὸ διατρίβειν ἐν Θεσσαλονίκῃ χρόνον πολὺν διὰ τὸ τῶν ἀναλωμάτων, ὧν εἶδετο πλῆθος οὐκ ἀνεκτὸν, καὶ τὸ μηδὲν ὄλωσ' ἄλλοι ἄλλοι λόγου πεπονητάς ἀναστρέφειν ἀσχιστον. Ἐβούλετο δὲ μάλιστα τὸ τε διακινδυνεύειν πρὸς βασιλεία παραιτεῖσθαι, καὶ πρόσχημά τι εὐδοξία· ἔχοντα ἐπανεῖθεῖν. Μονομάχος δὲ τῆς αὐτοῦ διανοίας καταστοχασάμενος καλῶς, ἤρετο εἰ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς βούλοιο συνεῖναι καὶ στρατηγεῖν, τοῦ δὲ ἀπειπαμένου, Οὐκοῦν, ἔφασκεν, εἰ καὶ σοὶ συνδοκεῖ, τὴν στρατιάν ἔχων αὐτὸς, ἔλευσόμεθα ἄχρι Βεβρόλιας, καὶ μήτε στρατοπέδευσάμενοι ἐγγύς, μήτε τῶν Ἰππῶν ἀποθάντες, ἀλλὰ μικρὸν ἐνδιατρίψαντες, τάχιστα ἀναχωρήσομεν. Οὕτω γὰρ τὴν τε μάχην ἡμῖν ἐκκλίνειν περιέσται· οὐ γὰρ ἀρχέσαι γε ὁ χρόνος τοῖς πολεμίοις παρασκευασαμένοις ἐπιέναι, τὴν τε ἀδοξίαν ἀποτρίβεισθαι τοῖς πολεμίοις ἐπελοῦσι, καὶ ποιήσασαι τειχῆρεις. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Μονομάχος εἶπεν· ἀρίστη δὲ τῷ μεγάλῳ δουκὶ ἐφαίνετο ἡ γνώμη, καὶ ἐπεψηφίζετο αὐτίκα, καὶ ἔχειροτονεῖτο ὁ Μονομάχος ἐπὶ πᾶσι στρατηγός. Ὅς τὴν τε περὶ ἅμα καὶ τὴν Ἰππικὴν Ῥωμαίων ἔχων δύναμιν, ἐγγύς τειχῶν ἐγένετο Βεβρόλιας, ὅσον μὴ ἀπὸ τοῦ τείχους βάλ्लεσθαι· τὸ Περσικὸν δὲ διεσκέδαστο ἐπὶ λεηλασίαν· καὶ ἐν ἡμέρᾳ μὲν τὴν περὶ Βεβρόλιαν ἅπασαν ἐπῆλθε γῆν, καὶ τὰ μέγιστα ἐκάκωσεν· ἀνθρώπους τε γὰρ ἠνδραποδίσαντο καὶ ἀπέκτειναν πολλοὺς, καὶ βοσκημάτων ἤλασαν ἀγέλας, καὶ οἰκίας ἐνέπρησαν τὰς ἐπὶ τὰς κώμας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα προσέκει· πολεμίου, οὐδενὸς ἡμέλουν. Βασιλεὺς δὲ ἐκ Βεβρόλιας πρὸς Μονομάχον πέμψας πρεσβυτήν, πολλὴν αὐτῶν ἀγνωμοσύνην κατηγορεῖ, ὅτι τοσαύτην ἄγοντες Ῥωμαίων στρατιάν καὶ καθ' ἑαυτὴν δυναμένην ἀντιτάττεσθαι αὐτῷ, οἱ δ' ὡσπερ οὐκ ἐκείνης ἐξαρκούσης πρὸς τὸν πόλεμον, ἐπήγαγον αὐτῷ καὶ τοὺς βαρβάρους, ἵνα μάλλον τὰ Ῥωμαίων διαφθείρωσιν. Ἐκείνο μὲντοι χρὴ σκοπεῖν, ὅπως μηδεμίαν αὐτῷ μέμψιν ὑστερον ἐπάγωσιν, ἂν τοῖς παρ' αὐτῶν ἠργόμενοις τέλος ἐπιθήσειεν αὐτός. Ἐπηγγέλλετο τε παρασκευασμένοι εἶναι πρὸς τὴν μάχην ἢν μόνον ἢ προθεσμία ἤξει. Ὅ δ' ἀπεκρίνατο, παρ' αὐτῷ εἶναι πράττειν ὅσα ἂν δοκῇ λυσιτελεῖν, ὡσπερ δῆτα καὶ αὐτοὶ ποιοῦσιν· ἄχρι δὲ μέσης ἡμέρας ἐκεῖ περιμεινας, ἰστάμενος πρὸ τῶν τειχῶν, ἀναστρέψας ἤλαυνεν ὀπίσω τῆς ἡμέρας τὸ λοιπόν.

nosque corrumpere, quod alioqui longi temporis et immodici sumptus res futura sit, vel si hoc difficile videatur, cum pecuniis ipsi destituantur, sese in eum eo parent, et uno praelio de summa imperii cum eo dimicent. Nosse enim se, illum pugnam non subterfugiturum, neque se intra muros obsideri passurum, etiamsi illo ipso die se castrum exploratissime sciat, maxime cum post diem tertium ad eorum castra venturum conflicturumque promiserit. Illic alii omnes assentiri et confirmare, aliter quidquam agi minime convenire. Magna autem duci et armis concurrere horribile, et Thessalonicae diu haerere, magnis ac necessariis defectum sumptibus intolerabile, et nulla re penitus alicujus momenti perpetrata reverti, infamiae plenum videbatur. Potius tamen declinandum ex conflictu periculum, et cum obtentu quodam gloriae revertendum constituere. Monomachus ejus cogitationes conjectura bene assecutus, equid ipsis adesse et munus ducis fungi vellet, percunctabatur. Quo abnuente, igitur si probas, inquit, ego exercitum ducam, et ubi Berrhaem venerimus, neque propius castra locabimus, neque ab equis descendemus, sed paulum ibidem morati, statim recedemus: sic enim dabitur nobis praelium declinare (non enim tempus hosti ad se instruendum nosque invadendos sufficere) et ignominiae labem repellere, utpote qui ad hostes accesserimus, et intra muros se tenere coegerimus. **562** Sic Monomachus, cujus sententia delectatus magnus dux, eum protinus approbavit, et declaratus est ipse copiarum imperator, Berrhaemque cum peditatu simul equitatuque Romano tendens, eo usque appropinquavit, ut extra teli jactum esset. Persae continuo ad praedam conversi, uno die totum agrum circum Berrhaem maximis cum detrimentis devastarunt. Nam et multis jugulatis, magnos captivorum pecudumque greges abegerunt, et aedibus pagatim incendium intulerunt, reliquorum denique omnium, quae hostes solent, nihil neglexerunt. Imperator Berrhaem ad Monomachum et duces misso legato, supplicium illis exprobravit, quod cum tantum e Romanis solis haberent exercitum, quique per se ipsis opponi posset, quasi eo haud sufficiente, etiam Barbaros, ad atrociorum Romanis rebus cladem injungendam, sibi adduxissent. Illud tamen viderent, ne se postea criminarentur, si ipse ab illis inchoata absolverit, promittebatque ad certamen paratum fore, cum primum dies praestituta adfuisset. Respondit Monomachus, in ejus arbitrato situm esse, facere quae sibi conducere putet, quomodo nimirum et ipsi faciant. Porro cum illic usque in meridiem ante muros constitissent, reliquum diei in redeundo posuerunt, et nocte illa quieverunt, simul Barbaros a populatione redituros praestolantes. Post die castellum juxta Pydnam, cui imperator praesidium imposuerat, primo impetu capiunt, in quo repertus est etiam Theodorus Pepagomenus e ministris imperatoris, quem jussu magni ducis vestibibus exutum,

et vulneribus concisum, sub dio media æstate al-
ligarunt. Eidem solis ardore nimio tabescenti, et
ad sitim intolerabilem restinguendam haustum fri-
gidæ petenti, magnus dux dari præcepit, si in
dominum coram omnibus probra jaceret. Qui mori,
quam velut per temulentiam temere ac stolide
contra imperatorem loqui maluit. Monomachus
reversus, et cætera magno duci renuntiavit, et
quemadmodum Cantacuzenus ipsi ante Berrhææ
mœnia stanti, cum alia exprobratum miserit, tum
quod Persas quoque socios in illum adhibuerint,
minatumque se absoluturum, quæ ipsi inceptas-
sent. Quæ perpendenda sint, non enim hæc illum
frustra sub quodam verborum velamine dixisse.
Excipientibus autem verba illa, nihil apparuit aliud,
quam ipsum quoque **563** velle Amurium amicum **B**
suum vocare auxilio, ac propterea prædixisse, ut
postmodum scilicet perfugium habeat, si propter
Barbaros contra suæ gentis homines superinductos
reprehendatur, quoniam ipsi prius eorundem opera
adversus illum usi fuerint. Ob hanc causam missis
trimeribus quæ littora legerant, mare custodi-
endum videbatur (defecerant autem et Platamonenses
ab imperatore, quod timerent ne a magno duce
cum classe superveniente subigerentur), ne posset
Cantacuzenus legationem ad Amurium mittere. At-
que ita factum, ut complacuerat.

σιλέως λείσαντες μή ὑπὸ μεγάλου δουκὸς ἀλλοῦ στόλω ἐπελθόντος· ἵνα μή ἐξῆ Καντακουζηνῶν πρεσβείαν
πέμπειν πρὸς Ἀμούρ· καὶ ἐτελεῖτο κατὰ τὰ βεβουλευμένα.

CAPUT LXIII.

*Cantacuzenus Amurium ex Asia evocat. Apocauclus eum muneribus pervertere conatur, et Byzantium
fugit. Tristitia Amurii ex falso nuntio. Ejusdem oratio, qua causam expeditionis, studium Cantacuzeni
juvandi, et amorem erga eum incredibilem sollicitudinemque magnam demonstrat. Suadet exustis nu-
vibus per continentem ad imperatorem contendendum. Præclure item suos ad laborem non refugiendum
exuscitat. Navigatio in Macedoniam.*

Imperator ubi oras legi a triremibus cognovit, **C**
cuidam Principi nomine legationem ad Amurium
mandans, nemine præterea conscio, eum domesti-
cos intra parietes, quo res magis lateret, parvam
naviculam compingere, et cum litteris, quibus
Amurium cum paratis copiis celerrime adesse roga-
batur, Smyrnam navigare. Facit imperata Princeps,
fabricatoque domi suæ navigiolo, et velis atque aliis
armamentiis impositis noctu id in curru ad mare de-
vehit, quam longissime ab illis triremibus custodibus,
eoque consensu clam iisdem vento secundo, et a
puppi semper prosequente, paulo post Smyrnam
allabitur. Amurium, acceptis litteris, pulverem de
capite excussit (27), Deoque ob nuntium gratias
prolixè egit. Audierat siquidem Cantacuzenum in
Triballis vita excessisse : quia videlicet a magno **B**

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ πύθοιτο τὰς τριήρεις παραπλε-
ούσας, Πρίγκιπι τινι ὠνομασμένῳ τὴν πρὸς Ἀμούρ
πρεσβείαν ἀναθεῖς, μηδενὸς τέτροου συνειδότης, καὶ
κελεύσας οἰκίας ἔνδον ἀκτίον κατασκευασάμενον,
ἵνα μή πολλοὶ συνειδέων, εἰς Σμύρνην ἀποπλέειν ἐξ-
επεμπε, γράμμασι κελεύσας Ἀμούρ τάχιστα παρα-
σκευασάμενον ἔχειν πρὸς αὐτόν. Πρίγκιψ μὲν οὖν
ἐποίησε κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ τὸ ἀκτίον ἔνδον
οἰκίας κατασκευασάμενος, ἰστία τε ἐνθέμενος καὶ
τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν, ἔπειτα νυκτὸς ἐφ' ἀμάξης
ἐπὶ θάλασσαν καταγαγὼν, ὡς πορρωτάτῳ μάλιστα
τῶν φρουρῶν νεῖν, καὶ τῶν αὐτῶν κατειλεγμένων
ἀνήγετο ἐμβάς· καὶ πνεύματι χρησάμενος ἐπιφόρῳ,
τὰς τε φρουρούσας διέλαθε τριήρεις, καὶ εἰς Σμύρ-
νην κατήγετο ὀλίγῳ ὕστερον, τοῦ πνεύματος ἀσὶ κα-
τὰ πρῦμνην ἰσταμένου. Ἀμούρ δὲ ἐπεὶ τὰ βασιλέ-

Jacobi Pontani notæ.

(27) Veteribus in luctu, præsertim funebri, mos
fuit caput cinere aut pulvere aspergere : quem
habet etiam apud Maronem, lib. xii, ubi de Latino
rege sic est, postquam Anata uxor se suspendit,
et urbs venire cœpit in potestatem hostis :

— It scissa veste Latinus

Conjugis attonctus fatis, urbisque ruina,
Canitiem immundo perfusam pulvere turpans.

Et libro x, de Mezentio propter occisum ab Ænea
Lausum filium.

Agnovit longe gemitum præsaga mali mens.

Canitiem immundo deformat pulvere.

In quem locum vide, si lubet, symbolas nostras.
Sane in sacris Litteris exempla moris hujus fre-
quentia sunt.

ως γράμματα δέξαιτο καὶ τὴν πρεσβείαν, κόνιν μὲν **A** κατεγέατο τῆς κεφαλῆς, καὶ Θεῶ πολλὰς ὠμολόγει χάριτας τῆς ἀγγελίας· ἦν γὰρ πρότερον ἀκηκούς· ὡς Καντακουζηνός ὁ βασιλεὺς τελευτήσῃε διατρίβων περὶ Τριβαλούς· οὕτω γὰρ ἦν προστεταγμένον ὑπὸ μεγάλου δουκός, τοὺς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνοντα· ἐκ συνθήματος πάντας λέγει· αὐτίκα τε παρασκευάζετο στόλον νεῶν, ὀλίγω δευσιῶν διζκοσίων. Καὶ ὁ μέγας δοῦξ ἐπεὶ ἀγνοεῖν τὰ γεγενημένα οὐκ ἐνῆν, πολλῶν Ἀσιαθεν τὴν παρασκευὴν τοῦ στόλου ἀγγελλόντων, πρεσβείαν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐποίητο πρὸς Ἀμοῦρ, καὶ χρήματα τὰ μὲν ἐδίδου, τὰ δὲ καὶ ἐπηγγέλλετο, εἰ μὴ πόλεμον κινολή πρὸς αὐτὸν, μηδὲ συμμαχολή Καντακουζηνῶ. Ὁ δ' ἀπεπέμφατο τὴν πρεσβείαν, ἀδύνατα φάμενος αἰτεῖν· αὐτὸν γὰρ παντὶ σθένει συμμαχῆσειν βασιλεῖ. Δεομένων δὲ τῶν πρέσβεων τὰ δῶρα δεχέσθαι, οὐ κατεδέξατο, ἀνελευθέρου φήσας εἶναι καὶ χρήμασι δεδουλωμένου, νῦν μὲν φίλας ἐνεκα δῶρα φαίνεσθαι δεχόμενον, ὕστερον δὲ ὀλίγω πολέμου. Παρασκευασάμενος δὲ ἐν βραχεῖ, καὶ χρήματά τε πολλὰ ταῖς ναυσὶν ἐνθήμενος, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτηδεύει, ὡς χρονίσων εἰς τὴν βασιλείᾳ· συμμαχίαν, ἀνήγετο ἐκ Σμύρνης, καὶ προῦλθεν ἄχρις Εὐβοίας· καιροῦ τυχὼν ἐπιτηδεύει· ἀνέμων δὲ ἐκεῖ πνευσάντων ἐναντίων, ἔμεινεν ἐπὶ συγνάς ἡμέρας. Δοῦξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ μάθοι τοὺς βαρβάρους ἐπιόντας, δύο τῶν τριτρεῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ καταλιπὼν, ἀπέπευσε ταῖς ἐπιλοίποις εἰς Βυζάντιον· δεισας μὴ ὑπὸ τε τῶν βαρβάρων καὶ βασιλέως ἐν Θεσσαλονίκῃ πολιορκοῖτο. Ἀμοῦρ δὲ Εὐβοίᾳ ἐνδαστρίβων διὰ τῶν ἀνέμων τὴν ἀντίπνοιαν, ἔδυσχέραιεν οὐκ ἀνεκτῶς· συμβῶν δὲ τι καὶ ἕτερον, οὐ μετρίως ἐπέθεον ἀγανακτεῖν. Ἐκ γὰρ Πτελεῦδου πλοίου συλληφθέντος, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀγομένων πρὸς αὐτὸν, ἐπυνοῦντο εἰ τι εἴθεῖεν περὶ βασιλείας· οἱ δ' ἔφασαν, ὅτι τινῶν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀφικμένων πρὸς αὐτὸν καὶ πύθοιντο, ὡς ὁ μέγας δοῦξ, πολλὴν ἄγων δύναμιν ἱππικὴν τε ἅμα καὶ πεζὴν, καὶ Πέρτας κατὰ συμμαχίαν, βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῶ ἐπιστρατεύσειεν ὅντι ἐν Βερρόιᾳ· πλέον δὲ μηδὲν εἰδέναι. Ὁ δὲ, ἐκ τῶν λεγομένων στοχαζόμενος ἐν ἀγῶνι εἶναι βασιλεῖα, μᾶλλον ἔδυσχέραιεν, ὅτι μὴ ταχέως εἴη βοηθεῖν· ἐκ τῶν ἀρίστων δὲ τῶν Περσῶν ἐκκλησίαν συναθροίσας, καὶ παρελθὼν αὐτὸς εἰς μέσους, ἔλεξε τοιάδε· Πολλὴν ἀνοιαν ἐγὼ καὶ ἀνανδρίαν ἐκείνου καταψηφισαίμην ἂν, ὅστις ἐπὶ τι ὤρμημένος, μὴ πάντα δεύτερα ἤγοιτο, μηδὲ πᾶσαν φαίνοιτο σπουδὴν ἐπιδεικνύμενος, ὥστε ἄγειν εἰς ἔργον τὰ βεβουλευμένα· εἰ γὰρ μέλλοι τοῖς μὲν ἐκ τοῦ ῥάστου περιγινομένοις ἐπιχειρεῖν, ἂν δὲ τι συμβαίη κώλυμα, ἢ παντάπασιν ἀπαγορεύειν, ἢ ἀμελεῖν μαλακίζόμενον, καὶ περιμένειν τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐκδοσικὴν ἀποκνούσταν πρὸς τοὺς πόρους, οὐδὲν διοίσει· τῶν πολλῶν, οὐδὲ μέγα τι καὶ λόγου ἀξίον κατορθώσειεν ἂν ποτε· ἂν δὲ καὶ περὶ τινῶν μεγάλων ἢ ἢ ἐπιχειρήσει, καὶ ἢ παρασκευῆ θαυμασία, καὶ μεγάλη ἢ δαπάνη, ἔπειτα ἀβουλίᾳ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀτολίᾳ, μηδὲν ἄξιον ἐαυτῆς ἢ στρατιᾷ ἐκείνῃ πράττει. οὐ περὶ τῶν ἄλλων μόνον,

A duce imperatum erat, ut qui in Asiam transirent, ex composito omnes eum rumorem spargerent. Mox paulo minus ducentas naves instruit atque ornatur. Magnus dux, quod latere non poterant quæ fiebant, cum multi ex Asia venientes, de apparatu illo narrarent, Thessalonica legatos ad Amurium mittit, pecunias alias in præsens offert, alias in futurum spondet, si armis contra se et societate cum Cantacuzeno absteineat. **564** Respondet Persa, petere illos quæ fieri nequeant, se omnibus nervis imperatorem adjuturum. Rogantibus legatis, ut munera acciperet, recusavit, quod hominis esse illiberalis et pecuniæ servientis diceret, nunc quidem amicitiae causa dona accipere, et non multo post donantem armis petere. Brevi autem instructus, grandique pecunia et commeatu in naves impositis, utpote diu cum imperatore opis ferendæ permansurus, Smyrna solvit, et secunda tempore Eubœam devenit, ubi ventis contrariis surgentibus, per dies non paucos substitit. Magnus dux, infesto Barbarorum adventu ad se perlato, formidans ne et ab illis, et ab imperatore Thessalonica obsideretur, duabus illic triremibus relictis, cum cæteris Byzantium trajecit. Amurium vero ventis adversis in Eubœa retentus, mirificam animo tristitiam capiebat, quem eventum quoddam non mediocri indignatione complevit. E Pteleo namque capta nave, et captivis ad eum adductis, sciscitatus est si quid de imperatore nossent. Illi memorant, se de advenis Thessalonicensibus audisse, magnum ducem ingenti equitum peditumque numero, adjunctis item Persis, in Cantacuzeno apud Berrhœam profecturum, nihil amplius comperisse. Amurium hinc colligens, jam eum in medio versari certamine, vehementius indoluit, quod ei mature succurrere non posset. Deinde optimatum suorum conventum egit, atque in medium progressus, hac oratione usus est. Meo quidem judicio perquam amens et ignavus sit, qui rei cuiuspiam suscepta voluntate, non omnia ei postponit, neque ad deliberata perficienda summam contentionem adhibet. Nam si factu quidem facillima aggressurus sit, impedimento autem aliquo oblato, aut omnino desperet, aut emollitus negligat, et rerum exitum expectans, lahorem reformidet, nihil a vulgo differet, neque magnum quidpiam et memorabile unquam prospere geret. Si vero ardua quædam, insigni apparatu, nec parva impensa tentanda sint, et stultitia ac timiditate ducis nihil se dignum exercitus ille faciat, non ab aliis modo, sed ab ipsis etiam militibus conviciis atque probris multis non immerito appetatur, quod imbecis et effeminatus, et laudibus, et premiis factorum eos privaverit. Matcria igitur, et quasi argumentum· **565** hujus nostræ expeditionis alia nulla est, quam imperatori Cantacuzeno communibus armis ex invidia a Romanis oppugnato, et ante diu apud Triballos profugo, nunc divina adjuvante potentia in solum Romanum,

multis urbibus, et spatio non modico, ut fertur, in potestatem suam redactis revertenti, subvenire atque opitulari. Contigit autem quod videmus, illum e nostra virtute nullum cepisse subsidium, et nos incassum ac frustra tantam navigationem cum tanto impendio instituisse. Pro illo igitur dimicare, quomodo quavis animi remissione jucundius, et egregium decus nobis admirationemque longe lateque conciliaturum sit, vos quoque facto ipso attestamini; cupidissime enim haud coactu meo profecti mecum, imo ut majus quid dicam, me ad hanc professionem ipsi cohortati estis. Equidem quod ad me attinet, neque gloriae causa, neque amore quaestus pro eo labores ac pericula adire volo: sed me potentissima quaedam necessitudo urget, ut ab eo non secus atque a me ipso hostes propulsem, et quantum in me est, pro illius vita mihi charissima propugnem. Non enim ut multi, imperatoris amicus audire contentus sum, sed ita sum ei conglutinatus, ut si eum quidpiam infandum pati contingeret, vitam ego quoque sine illo insuavem mihi et acerbam putarem. Atque hujus amoris ergo imperatori Andronico, bello Lesbio et Phocæensi, non paucis temporibus cum auxiliis adfui, et anno proximo superiore trecentis octoginta navibus in Thraciam transmisi, bellaturis quibusvis mortalibus, et damna illaturus omnia, quoad illum in sedes suas reducerem, quem admodum vos recordamini, quos tunc commilitones ducebam. Nunc ea est rerum conditio ut nos quidem a ventis hic detenti ferimur, ille a Romanis, ut aiunt, obsideatur. Vereor autem, ne quod ei malum insanabile contingat. Credibile enim est, illum et pecunia egere, et hostibus imparem esse, quippe qui recens vagus et exsul esse desierit, et cui ad contrahendas copias genere numeroque firmas spatium sufficiens non concedatur. Hostes autem propter multitudinem et armis eum possunt cogere, et pecunia exercitum ejus transversum agere, cum ærarium in Apocauchi manibus sit, qui ut imperatorem evertat, profuse largitiones faciet: **566** novit siquidem exploratissime, illo salvo infidum et incertum sibi Romanorum dominatum fore, quod optimates universi ab illo quam ab se regi mavolent. Sin ille quacunque tandem ratione e vivis sublatus fuerit, firmum et stabile se regnum de cætero habiturum, qua de causa totum ærarium prodige exhauriet. Quæ omnia nos ante oculos ponentes, auxilium maturare par est. Sive enim hostibus cinctus perierit imperator, nihil erit quod ad tristitiam doloremque nostrum addi possit, præter hoc quod passim nobis male dictitabitur, quasi ignavia et effeminata quadam mollitie ad labores sufferendos, amicum inimicis prodiderimus: sive sine nobis victor evaserit, majorem gloriae partem amittemus. Cum ventis itaque contrariis, et tumido insanieque pelago pugnare, aperte furentium et mortem ingloriam quaerentium est. Quocirca nec

A ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν ὧν ἄγει, πολλὰ δίκαιος λοδορεῖσθαι καὶ περιουρῆζεσθαι, ὅτι τῇ σφετέρῃ ἀτολίᾳ τῶν ἐκ τῶν ἔργων ἐπαίνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀπὸ τῶν πόνων αὐτοῦ ἀποστρεφεῖ. Ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τῆς ἡμετέρας στρατείας ταυτησὶ οὐδεμία τίς ἐστὶν ἕτέρα, ἢ βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἔχειν ἐπὶ συμμαχίᾳ ὑπὸ Ῥωμαίων κοινῇ πολεμουμένῳ διὰ φθίνον, καὶ πρότερον μὲν χρόνον ἤδη πολλὸν ἐπὶ Τριβαλοῦς ὑπερροφῆ διατροφῶντι, νυνὶ δὲ φθῆ Θεοῦ τοῦ μεγάλου πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἐπανήκοντι συναρμομένου, καὶ πόλεις πολλὰς καὶ χώραν οὐκ ὀλίγην, ὡς ἀκούομεν, ὑφ' ἐαυτῶν πεποιημένων. Συμβαίνει δὲ, ὡς περ ἑρώμεν, ἐκεῖνόν τε οὐδὲν ἡμῶν ἀπολελαυκέναι τῆς δυνάμεως, καὶ ἡμᾶς εἰκὴ καὶ μάτην τὸν τοσοῦτον πλοῦν καὶ τὴν δαπάνην πεποιῆσθαι. Τὸ μὲν οὖν ὑπὲρ ἐκείνου κινδυνεύειν, ὡς βρασιώνης πάσης φθῆσον, καὶ πολλὴν ἡμῖν οἶσει τὴν εὐδοξίαν, καὶ τὸ θαυμάζεσθαι παρὰ πάντων, καὶ ὑμεῖς ἔργῳ αὐτοῖς ἐμοῖ συμμάρτυρεῖτε. Προθυμότερα γὰρ συνεστρατεύσατε, καὶ οὐκ ἀναγκαζόμενοι ἐπ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' εἰ δεῖ τι καὶ μεῖζον εἰπεῖν, ἐπὶ τοῦτο με αὐτοὶ παρακαλοῦντες. Ἐγὼ δὲ, τό γε εἰς ἐμὲ ἔχον, ὅτε εὐδοξίας χάριν, ὅτε κέρδους τινὸς ἐπιθυμίᾳ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἤρημαι· ἀλλ' ἀνυγκη ἔχω πάσης βιαιοτέρων, ὡς περ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας, καὶ τῆς φιλῆς ἀντέχεσθαι ζωῆς μέχρι καὶ τοῦ δυνατοῦ. Οὐ γὰρ ὡς περ οἱ πολλοὶ τὸ βασιλείῳ φίλος προσαγορεύεσθαι εἰλόμην μόνον, ἀλλ' οὕτως αὐτῷ συντέττα, ὡς εἰ συμβαίη τῶν ἀνηκέστων ἐκεῖνόν τι παθεῖν, ἀδύωτον ἡγησόμενος τὴν βίον καὶ αὐτόν. Καὶ διὰ ταύτην τὴν φιλίαν βασιλεῖ τε τῷ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὸν κατὰ Λέσβου καὶ Φωκαίας πόλεμον συνεπολέμησα χρόνον οὐκ ὀλίγον· καὶ πρότερον ἐνὸς ἔτους ὀγδοήκοντα καὶ τριακοσίαις ναυσὶ διέθην ἐπὶ Θράκην, γνώμην ἔχων ὡς πᾶσι μαχοῦμενος ἀνθρώποις, καὶ πᾶσαν κάκωσιν οἶσων καὶ αὐτός, ἀχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπαναγάγω, ὡς περ ἴσασθε καὶ αὐτοὶ συστρατεύομενοι. Νυνὶ δὲ ἐν τούτῳ κατέστρεψα τὰ πράγματα ἡμῖν, ὡς ἡμᾶς μὲν ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐνταῦθα κατεχομένους ἀπράκτους εἶναι, ἐκεῖνον δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων, ὡς ἀκούομεν, πολιορκεῖσθαι. Δέδοκα δὲ μὴ καὶ τι τῶν ἀνηκέστων συμβῆ περι αὐτόν. Εἰκόσ γὰρ καὶ χρημάτων ἀπορεῖν, καὶ στρατιᾶς ἀξιωμαχῶ πρὸς τοὺς πολεμῖους ἄρτι ἐν τῆς πλάνης ἐπανήκοντα, καὶ οὐκ ἐξαρκοῦντος τοῦ χαίρου πρὸς τὸ δύναμιν κτήσασθαι βεβαίαν. Οἱ πολέμιοι δὲ καὶ ὅπλοις βιάζεσθαι δύνανται ἂν ὄντες πολλοὶ, καὶ χρήμασι τοὺς συνόντας διαφθείρειν, τῶν κινῶν Ῥωμαίους χρημάτων ὑπ' ἐξουσίαν Ἀποκαύχῃ τῷ μεγάλῳ δουκὶ κειμένους, καὶ πάντα ἀναλώσασθαι ἀφαιδῶς, ἵνα μόνον βασιλείῳ περιγένετο· οἶδε γὰρ σαφέστατα, ὡς ἔως μὲν ἂν ἐκεῖνος περιῆ, ἀπιστος αὐτῷ τῶν Ῥωμαίων ἡ ἡγεμονία καὶ ἀμφιβολός, πάντων τῶν ἀρίστων ὑπ' ἐκείνου μᾶλλον αἰρουμένων ἀρχεσθαι. Ἄν δ' ἐκεῖνος τρόπῳ δὴ τινὶ ἐξ ἀνθρώπων οἴχοιτο, βεβαίαν εἰς τὸν ἔπειτα αὐτῷ ἐσομένην χρόνον τὴν ἀρχὴν, δι' ἃ συμπάντων χρημάτων ἀφαιδῆσει. Ἄ πάντα ἐννοοῦντας, ταχέϊαν ποιεῖσθαι τὴν βοήθειαν προσήκον. Ἄν τε

γὰρ ἀπόληται βασιλεὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων περισχόντων, οὐδεμίαν ἡμῖν ἀθυμίας καὶ λύπης ὑπερβολὴν ἔλλειψαι πρὸς τῷ καὶ κακῶς ἀκούειν ὑπὸ πάντων, ἵτι ἀνανδρία καὶ μαλακία τῇ περὶ τοὺς πόνους καταροδέδοται τοῖς πολεμίοις ἡμῖν ὁ φίλος. Ἄν τις περιγίνηται: ἡμῶν χωρὶς, τὸ μείζον τῆς φιλοτιμίας πρρηρήμεθα. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἀνέμους ἀντιπνέοντας, καὶ θάλασσαν ἐξοιδουῶσαν καὶ μαινομένην ἀπομάχεσθαι, μελαγχολῶντων σαφῶς καὶ θανατῶντων ἐπ' οὐδεμιᾶ φιλοτιμίας. Ὅθεν οὐδὲ πρὸς τοσοῦτον κίνδυνον ἀποδύεσθαι ὑμᾶς κελεύω, ἐτέραν δὲ ὑψηγήσομαι αὐτοῖς, πόνον μὲν ὀλίγον ἔχουσαν, εὐκλειαν δὲ καὶ εὐδοξίαν ἀκροτάτην. Τριῶν γὰρ τῶν μεγίστων δαίγματα ἡμῖν ἐξενεγκεῖν ἐξέσται, ἀνδρίας καὶ δικαιοσύνης καὶ φρονήσεως. Τὸ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ θαλάσσης; κωλυομένους ἐτέραν ἐξευρεῖν ὁδὸν δι' ἧς ἡμῖν ἀνυσθεῖη τὸ προκείμενον, φρονήσεως; δικαίως ἂν τις τιθεῖη. Δικαιοσύνης δὲ, τὸ πάντα χρήματα ἡγήσασθαι δευτέρω τῆς τοῦ φίλου σωτηρίας. Ἀνδρίας δ' ὅτι, οὐ τῇ περὶ τὴν ὁδοπορίαν οὔσαν μακρὰν ταλαιπωρία, οὐδ' ὅτι διὰ πολλῶν ἐθνῶν, οἳ μέλλουσιν ἡμῖν μαχεῖσθαι, διέναι μέλλοντες, ἀπέστειμεν τοῦ δέοντος; καταπλεγέντες. Τί οὖν ἐστὶν ὃ λέγω; Ὡς ἐπεὶ τὰς ναυσὶν ἀδυνατοῦμεν εἰς Μακεδονίαν ἔρχεσθαι, ταῦτα μὲν ὡς ἀχρήστους ἐνταυθοῖ πυρὶ καταπυμπρᾶν· αὐτοῖς δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντας ἰέναι διὰ τῆς ἡπείρου πρὸς βασιλέα. Τοῦτο γὰρ ἐκείνῳ τε μεγάλην ὀσει τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἡμῖν τὴν εὐδοξίαν οὐ μικράν. Οὐ χρὴ δὲ τὰ ἐν μέσῳ σκῶλα καὶ προσκόμματα λογιζομένους ἀποκνεῖν πρὸς τὸν ἀγῶνα· οὐδεὶς γὰρ ποτε ἀνακείμενος; καὶ βέγγχον τρόπαιον ἔστησεν ἀπὸ τῶν πολεμίων· ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν πόνων τέλος ἀφορᾶν, ὡς πολλὴν ὀσει; καὶ μεγάλην τὴν φιλοτιμίαν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐμοὶ δίκαιά τε ἔδοξε καὶ συμφέροντα ὁμοῦ. Καὶ αὐτό; τε ποιῆσω πρῶτος, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύσω. Εἰ δὲ τισὶν ὑμῶν, πρὸς τὸ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων ἀφορῶσι μέγεθος, οὐ μάλιστα δοκεῖ τοιοῦτος ἐπιχειρητέον εἶναι, ἀλλ' ἐγὼ πρῶτος τὴν τε ναῦν ἐμπρήσω, καὶ τὰ ὄπλα ἔχων βαδιοῦμαι· συνέψεται δὲ καὶ ὅστις εἴλετο ἐμοὶ συγκινδυνεύειν. Οἱ δὲ λοιποὶ, τὰς ναῦς ἔχοντες, ὅ τι φίλον ὑμῖν καὶ λυσιτελεῖς δοκεῖ, ποιεῖτε. Οὕτω πρὸς τοῦ, ἐν τέλει τῶν Περσῶν Ἄμουρ διαλεχθεὶς, πάντας μὲν ἔπεισαν ὡς δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ λυσιτελοῦντα συμβουλεύσει. Εἴλοντο δὲ ἐξήκοντα μόνον ναύαρχοι; συγκινδυνεύειν μετὰ τῶν πληρωμάτων. Οἱ δὲ ἄλλοι ἐχυρίζοντο, ὡς ὀλίγῳ ὕστερον οὐρίων τυχόντες τῶν ἀνέμων ἐλεύσονται εἰς τὴν Μακεδονίαν, αὐτοῖς τῷ σατράπῃ συνεσόμενοι. Οὕτω μὲν οὖν, ἐξέδοκτο κοινῇ, καὶ ἐκ τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Λοκρίδος παράλιον ἐλθόντες, οἱ ἄλλοι μὲν ἡσύχαζον ἐν ταῖς ναυσὶν, Ἄμουρ δὲ καὶ οἱ ἐξήκοντα ναύαρχοι, ὡς ἔδει πρὸς τὸ τόλμημα συναίρεσθαι ἐκείνῳ, ἀνεκύσαντες; τὰς ναῦς, καὶ ὄπλα τε ἀναλαθίνοντες, καὶ πλεονα ἐπιφερόμενοι ὡς ἐμελλον διατραφῆσθαι πρὸς τὴν ὁδόν· καὶ Ἄμουρ αὐτῆς τοῖς ἄλλοις ὁμοίως πᾶσιν, ἠύλισαντο αὐτοῦ τὴν νύκτα παρὰ τὸν αἰγιαλόν· ὡς ἅμα ἔω τὰς ναῦς ἐμπρήσαντες, τῆς εἰς Βιβρόλιαν ἔχονται φερούσης. Τῆς νυκτὸς δὲ ἐκείνης τῶν ἐναντίων πνευμάτων παυσασμένων, οὐρίων δὲ ἐπιπνευσάντων, τὰς ἀνεκυσμένας καθελκύσαντες, καὶ ἅμα πάντα; ἄραντες Ἰταία, εἰς τὴν ὕστεριαν

vos ad tantum periculum adeundum adhortor, sed aliam demonstrabo viam, quæ cum parvo labore summam nominis celebritatem splendoremque continet. Trium namque virtutum maximarum documenta nobis edere licebit, fortitudinis, justitiæ atque prudentiæ. Nam a ventis et mari interclusos aliud iter invenisse, quo ad finem nobis propositum perveniamus, prudentiæ optimo jure ascribitur. Justitiæ autem, res omnes præ salute amici contempsisse; fortitudini, quod nec itineris longi molestia ac defatigatione, nec transitu per multas gentes, quæ nobis se opposituræ essent, perculti atque consternati, a recto tramite officioque deflexerimus. Quid igitur tibi vis? dicit quispiam. Ut quoniam in oras Macedoniæ navibus deferri non possumus, eas hic tanquam frutiles concrememus, ipsi cum armis per continentem ad imperatorem gradiamur, quod illi perquam fructuosum, nobis vero gloriosum acciderit. Nec impedimenta et offendicula in medio occurrentiæ perpentes, ab hoc labore deterreri oportet; quis enim unquam recubans supinus, et stertens, de hostibus tropæum erexit? sed finis laborum ante oculos habendus est, quem plurimus et eximius honos comitabitur. Hæc ego justa et utilia censui, factoque ipso me ducem et suasorem aliis exhibebo. Quod si quibusdam vestrum magnitudinem laborum periculorumque considerantibus, minime istuc aggrediendum videtur, ego sane primus navim flammis exuram, et arreptis armis iter invadam; sequetur, 567 quicumque adversus casus participare mecum voluerit; cæteri salvis navibus quod placuerit, et ex usu judicaverint, faciant licet. Sic Persas primores affatus Amurius, fidem fecit se æquum et utile consulere. At enim non plus sexaginta navarchi cum classariis remigibus illi se associare instituerunt; reliqui brevi spatio ubi ventum propitium essent nacti, in Macedoniam cursum directuros, rursusque cum ea futuros asseverarunt. Postquam inter illos communiter ita convenit, ex Eubœa ad Loeridis littora delati, alii in navibus permanserunt, Amurius autem, et sexaginta navarchi, quos tanti facinoris consortes illi esse oportebat, subductis navigiis et armis assumptis, commeatuque in viam deprompto, juxta litus pernoctarunt, ut mane exustis illis Berrhæam iter capesserent. Nocte porro illa, cum venti luctantes cessissent, et secundi spirarent, deductis denuo, quas subduxerant navibus, et sublatis velis, omnes simul die sequenti, portum non procul Thessalonica Clopam appellatum, tenuerunt, partim quod magnum ducem Thessaloniciæ degere arbitrarentur, vellentque cum eo, si possent, navale prælium miscere, partim quod adversa ora Botiæ importuosa esset, tantamque classem eodem loco nequiret recipere.

προσέσχον οὐ μακρὰν Θεσσαλονίκης ἐν λιμένι τοῦ Κλαπα προσαγορευμένῃ· τοῦτο μὲν οἰόμενοι καὶ μέγαν δοῦκα ἐν Θεσσαλονίκῃ εἶναι, καὶ βουλόμενοι εἰ τύχοι πρὸς ἐκεῖνον ναυμαχεῖν, τοῦτο δ' ὅτι καὶ ἡ ἀντιπέραν παράλιος τῆς Βοιωτίας ἀλιμένως τὰ πολλὰ ἔστι, καὶ τοσοῦτον ἐν ταυτῷ στόλον ὑποδέχονται μὴ δυναμένην.

CAPUT LXIV.

Persæ circa Thessalonicam loca depredantur. Imperator curat ne Cralis regio incursetur. Ad eundem legatio, qua fides ei promittitur. Thessalonicam venit cum copiis. Amurii occursus. Zelotarum savitia in imperatoris studiosos. In Thraciam cum Amurio discedit. Peritheorium obsidetur. Humanitas imperatoris in captivam. Legatio de pace ad imperatricem. Rapitur in odium Apocauchus. Amurius quoque separatim eam ad pacem impellit, et a sua cum Cantacuzeno amicitia terret.

Persæ, simul ut magnum ducem Byzantium A vela fecisse audierunt, Thessalonicensem agrum universum incursantes, magnas hominum pecorumque prædas egerunt. Amurius altero die delectas naves quinquagenas Pydnam mittit, ut inde pars militum dimidia Berrhœam vadat, et cum imperatore Thessalonicam proficiscatur, altera pars cum navibus redeat. Imperator Barbaris Pydnam appulsis, diligentissime cavit, ne quid Cralis provinciæ detrimenti acciperet, circummissisque nuntiis infestum eorum adventum significavit, 568 et monuit ut in urbes et castella se omnes reciperent. Nemo tamen inde, ut neque e locis imperatori subjectis, in servitutem abreptus est. Qui Thessalorum et Berrhœotarum optimates pro studio erga se dignitatibus, et donis remuneratus, et exercitum qua par erat cura dignatus, et Manuele filio juniore Berrhœæ aliisque oppidulis recenter ad auctoritatem suam adjunctis præfecto, eique Angelo consobrino, cui ante Thessaliæ gubernatio commissa fuerat, commendato, cum mandatis, ut si opus esset, alter alterum defenderent, forma insuper mansueti ac minime molesti imperii præscripta, et cæteris quoque probe constitutis, oratores ad Cralem misit, qui indicarent, quamvis fœdus secum percussum et inita societas ab eo dissoluta esset, nihilominus memorem se honoris et humanitatis quam apud ipsum commorans expertus esset, neque ad iram commotum esse, neque fœdus temerasse, quod absurdum duceret, non opere ipso palam ostendere quem in gratia amicis referenda virum ipse tam benevole tractare voverit. Et nunc missa sibi Persarum auxilia, quæ clamnum dare possint, ab ejus regione, ut amica et socia, vexanda prohibuisse, et de cætero quoque quantum efficere possit, ei commodaturum. In eo autem situm, aut bonam fidem optimi et constantis amici agnoscere, aut rationi et justitiæ adversantem, bellum facere. Posthæc ipsum et conjugem Helenam, ut cum Persicis copiis Didymotichum abiturus, valere jubet. His igitur omnibus quindecim dierum spatio transactis, cum Thessalico et Berrhœensi delectu, et quos prius habebat, et cum Persis præterea Thessalonicam venit. Per dies illos Persæ qui in navibus erant, cum aliis modis Thessalonicæ vicina deformarunt, ut Barbari nimirum iidemque hostes, tum vicinos duos munitos cum turribus devastarunt, agricolis qui se præ metu dedebant, servitute multatis. Amu-

Τὸ μὲν οὖν Περσικὸν αὐτίκα, ἐπεὶ ἐπίθοντο τὸν μέγαν δοῦκα ἀποπειλοῦναι εἰς Βυζάντιον, τὰ περὶ Θεσσαλονίκην ἅπαντα ἐπιδραμόντες χωρὶς ἐλητίζοντο, καὶ ἠδραποδίσαν οὐκ ὀλίγους. Ἀμοῦρ δὲ εἰς τὴν ὑπερλίαν πεντήκοντα ναῦς ἀπολεξάμενος, ἐπεμφεν εἰς Πύδναν, ὡς ἐκεῖθεν τοὺς μὲν ἡμίσει; ἤζοντας εἰς Βέρροϊαν, ὡς ἅμα βασιλεῖ ἐλευσόμενος εἰς Θεσσαλονίκην, τοὺς ἐπιλοιπούς δὲ ἐπανήζοντας ταῖς νηυσὶ. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ πύθοιτο τοὺς βαρβάρους Πύδνα προσσχόντας, διὰ σπουδῆς μὲν ἐποίησατο πάσης τὴν ὑπὸ Κράλην τελοῦσαν χώραν μηδὲν ζημιωθῆναι· καὶ πέμψας ἐκέλευε πάντας εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια εἰσάγεσθαι τὴν ἐφοδὸν μηνῶν τῶν βαρβάρων. Καὶ ἠδραποδίσθη γε ἐξ ἐκείνων οὐδὲ εἷς, οὔτε μὴν ἐκ τῆς ὑπὸ βασιλείᾳ τελοῦσης χώρας. Αὐτὸς δὲ Θεσσαλῶν τε τοὺς ἀρίστους καὶ Βέρροιωτῶν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἀξίαις τε ἀμειψάμενος καὶ εὐεργεσίαις ταῖς προσηκούσαις, ἔπειτα καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν προνοίας τῆς θεούσης ἀξιώσας, καὶ Μανουὴλ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν Βέρροϊας καὶ τῶν ἄλλων πολιχνίων, ἃ προσεχώρησαν αὐτῷ, ἀποδείξας ἄρχοντα, οὐστήσας δὲ αὐτῷ καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιὸν, ὃς Θεσσαλίας πρότερον ἐνεχειρίσθη τὴν ἀρχὴν, καὶ κελεύσας, ἦν τι δέονται, ἐκάτερος ἀλλήλων; ἐπιμαχεῖν, τύπον τε ἐκλήμενος αὐτοῖς ἡμέρου καὶ ἀνεπαχθοῦς ἀρχῆς, καὶ τὰ ἄλλα εὐ διοικησάμενος, πρεσβείαν ἐποίητο καὶ πρὸς Κράλην, ἐδήλου τε ὡς εἰ καὶ ἐκείνη αἱ πρὸς αὐτὸν ἀπαγορευθεῖεν σπονδαὶ καὶ ἡ συμμαχία, ἀλλ' αὐτὸς μεμνημένος τῆς τιμῆς καὶ τῆς φιλίας ἧ; ἀπέλαυσε διάγων παρ' αὐτῷ, μήτε κακινῆσθαι πρὸς ὄργην, μήτε διαλελυκέναι τὰς σπονδὰς· ἄτοπον εἶναι ἠγγράμενος μὴ ἔργους αὐτοῖς θέσθαι φανερόν εἰ, ὅσον ὄντα περὶ τὸ ἀμείβεσθαι τοῖς φίλους, εὐλετο αὐτῷ; ἐπιδείξασθαι τοσαύτην εὐνοίαν. Καὶ νῦν μὲν τῆς Περσικῆς στρατιᾶς ἐλθοῦσης πρὸς αὐτὸν καὶ δυναμένης βλάπτειν, αὐτοῦς τε κωλύσαι κελεύσας μὴ κακοῦν τὴν χώραν, ὡς φιλίαν οὔσαν καὶ συμμαχίδα, καὶ ὑστερον, ὅ τι ἀνδύναίτω φελλῆσειν. Ἐπ' αὐτῷ δὲ εἶναι ἡ εὐγνωμονεῖν περὶ αὐτὸν φίλον ἀγαθὸν μάλιστα ἐσίμενον, ἡ αἰρεῖσθαι πικρῶς εἰν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει εὐλόγησιν καὶ δικαίᾳ. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ προσηγόρευεν αὐτὸν τε καὶ Ἐλένην τὴν γυναῖκα, ὡς ἅμα στρατιᾷ τῇ Περσικῇ βασιόμενος εἰς Διδυμότειχον. Ταῦτα δὲ πάντα ἐφ' ἡμέρας πεντεκαίδεκα διαπραξάμενος, τὴν ἐκ Θεσσαλίας καὶ Βέρροϊας ἔχων στρατιάν ἅμα τοῖς ἄλλοις, οἱ αὐτῷ συνῆσαν πρότερον, καὶ τῶν Περσῶν συνεπομένων, ἦκεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐν δὲ ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἡ ἐν ταῖς νηυσὶ τῶν Περσῶν οὔσα στρατιὰ, ἄλλα τε

ἐκάκου τὴν χώραν, ὅσα εἰκὸς βαρβάρους καὶ πολε-
 μίους, καὶ δύο κώμας ἑτεριχισμένας καὶ κέρους
 ἐχούσας διεπόρθησε, τῶν ἐχόντων ταύτας γεωργῶν
 ὑπὸ δέου, παραδεικνύοντων σφᾶς αὐτοὺς καὶ ἀνδρα-
 ποδισθέντων. Ἀμοῦρ δὲ ἐπεὶ ἐπέυετο ἐγγύς εἶναι
 βασιλέα, αὐτὸς μὲν ἐφιππος μετὰ ὀλίγων τῶν ἀρί-
 στων (οὗ γὰρ εὐπόρου ἱππων), πᾶσα δὲ ἡ στρατιὰ
 περὶ ἐπόμενοι, εἰς ὑπάντησιν βασιλέως ἤεσαν. Ἐπεὶ
 δὲ ἦσαν ἤδη οὐ μακρὰν ἀλλήλων, τοῦ ἱπποῦ ἀποβάς
 ὁ Ἀμοῦρ, προσεκύνηε τε τὸν βασιλέα, καὶ ἐβάδιζε
 πρὸς αὐτὸν περὶ. Πέμφας δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευε
 τοῦ ἱπποῦ ἐπιβαίνειν, καὶ ἐπέθετο πολλὰ πρότερον
 περὶ τοῦ περὶ ἐλθεῖν φιλονεικίας. Προσαγορεύ-
 σαντες δὲ ἀλλήλους, ἤσαν εἰς τὰς σκηνάς, καὶ
 ἐτραποπεδεύσαντο οὐ πολὺ ἄνωθεν Θεσσαλονίκης ἐν
 ἑπτὰ ἡμέραις. Πρεσβείαν δὲ Ἀμοῦρ πρὸς τοὺς ἐν
 Θεσσαλονίκη πεποιημένου, καὶ παραινούντος προ-
 χωρεῖν ἐκόντα· βασιλεῖ, καὶ τὴν πόλιν παραδίδοναι,
 τοὺς τε αἰχμαλώτους ἀπολύσειν αὐτοῖς, εἰ πείθονται
 ἐπαγγελλόμενοι, ἀπεκρίναντο οὐδὲν ἐπιεικὲς. Δεί-
 σαντες δὲ οἱ Ζηλωταὶ μὴ οἱ τὰ βασιλέως ἔνδον ἤρη-
 μέθοι, καιροῦ λαβόμενοι ἐπιτηδείου, καὶ τὸν δῆμον
 ἀναπέσαντες τεθορυγημένον ὑπὸ τῶν βαρβάρων,
 ἄλλως τε καὶ ἐλπίσαντα τοὺς αἰχμαλώτους αὐτοῖς
 ἀπολυθῆσθαι ἐπίθωνται καὶ κρατήσωσιν αὐτῶν,
 ἔγνωσαν ἐπὶ ὀμνύοντα καὶ φόνους χωρεῖν, ἵνα δι' αὐ-
 τῶν καὶ τοὺς ἄλλους ἐκφοβῶσι. Καὶ Παλαιολόγον τέ
 τινα ἐκ τῶν ἀρίστων, οἷοι σχολάζοντα διὰ τὸ ὑπο-
 πτεῖσθαι, μηδεμίαν αἰτίαν τοῦ ἀποθανεῖν παρεσχ-
 μένον, ἐξερπύσαντες ἀπέσφαξαν ἐπὶ τῆς δημοσίας
 ἀγορᾶς, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες, ἔπειτα καὶ
 τὸ σῶμα διελόντες τετραχῆ, τὰ μὲν τμήματα ἐν
 ταῖς πόλεωσι πύλαις ἀπηρώρησαν ἐκάστη τμήμα· τὴν
 κεφαλὴν δὲ δόρατι ἐνθέμενοι, καὶ τὰ ἔγκατα σύρον-
 τες ἀνηλεῶς περιήεσαν τὴν πόλιν. Γαβαλῶν δὲ τινα
 ἐκ τῶν μέσων πολιτῶν, τὰ ὧτα πρότερον ἐκτεμόντες
 καὶ τὴν ῥίνα, καὶ τὰ ἄλλα μέλη διαλωθῆσάμενοι,
 ἔπειτα ἀπέκτειναν. Ἐτέρων δὲ οὐκ ὀλίγων τοιοῦτων
 ῥίνας καὶ ὧτα ἐκτεμόντες, ἔπειτα κατεβίβασαν ἀει-
 φυγίαν, καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐξήλανον τῆς
 πόλεως. Τῶν δὲ ὀδυρομένων καὶ τὴν αἰτίαν δεομέ-
 νων κηδιδάσκεσθαι, δι' ἣν τοιαῦτα ὑπομένειν κατ-
 ἐκρίθησαν, οὐδὲν πλέον ἀπεκρίναντο οἱ Ζηλωταί, ἢ
 ὅτι εἶδεν αὐτοὺς τὴν Καντακουζηνῶν σαφέστατα
 ἠρημένους. Οἱ μὲν οὖν οὕτω· ὀδυρομένοι, ἐπεὶ πρὸς
 οὐδὲν ἕτερον εἶχον χρῆσθαι ἑαυτοῖς, εἰς τὸ τῶν βαρ-
 βάρων ἀπεχώρου στρατόπεδον πρὸς βασιλέα. Βα-
 σιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὸ προσάγεσθαι τὴν πόλιν ἄπορον
 εἶναι, Μανουῆλ μὲν τὸν υἱὸν καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιὸν
 τῆν τε ἐκ Θεσσαλίας· καὶ Βερβόριαν ἔχοντας στρατιὰν,
 ἐκέλευεν εἰς τὰς ἰδίας ἀρχάς· ἀποχωρεῖν. Αὐτὸς δὲ
 ἀπολειφθεὶς μεθ' ὧν ἦγεν οἰχοῖτο, καὶ Περσῶν τοῖς
 ἀρίστοις διακοσίους ἱπποὺς παρασχόμενος, καὶ ἐκ
 τῆς ἄλλης στρατιᾶς ἑξακισχιλίους ἐπιλέκτους περὶ
 παραλλῶν, ἅμα Ἀμοῦρ ἐκ τῆς ἡπείρου εἰς Θράκην
 ἀπεχώρου, τὴν δὲ ἄλλην στρατιάν ἐκέλευεν ἐν ταῖς
 ναυσὶν εἰς Περθεωρίον ἐλθεῖν, ὡς ἐκεῖ συμμιζόντες
 ἀλλήλους. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν ἐκ Θαλάττης, οἱ δ' ἐκ τῆς
 ἡπείρου πάλιν ἐν ταυτῷ ἐγένοντο, Περθεωρίον

Arius ut imperatorem appropinquare cognovit,
 cum paucis optimatibus in equis (non enim
 his abundabant), toto agmine pedibus prosequente,
 ei se fert obviam. Parum inter se distantibus,
 Amurius ab equo descendens cum adorat, et pedibus propius accedit, quem imperator
 per nuntium rursus equum conscendere jubet.
 569 Consalutatione peracta, in tabernacula con-
 cedunt, castraque non procul Thessalonica diebus
 septem locant. Amurius per legatos hortatur oppidanos,
 uti imperatori urbem seque tradant. Si faxint, captivos donaturum pollicetur. Illi æquibonique nihil respondent. Zelotæ metuentes, ne
 qui intra mœnia erant imperatoris partium, tam bella occasione utentibus, incitatoque ab iisdem
 populo a Barbaris turbato, et captivos sibi dimissum iri sperante invaderent opprimerenturque,
 ad sævitiam et cædes procedendam censerunt, quo per illos aliis quoque terrorem incuterent. Et
 Palæologum quemdam ex optimatibus domi delitentem, quod in suspicionem venerat, et qui cur moreretur nihil meruerat, raptum in foro publice
 peremerunt, amputatoque capite, et corpore in partes dissecto, eas per portas suspenderunt. Caput autem hastili præfixum gestantes, et viscera crudelium in modum distrabentes, urbem obambulant.
 Tum Gabalam quemdam sortis mediæ ei em, prius, auribus naso, cæterisque membris mutilatum occiderunt. Alios item complures ejusdem ordinis naribus, et auribus truncatis, urbe in sempiternum exsili-um expulerunt. Quibus lamentantibus, causamque sciscitantibus, ob quam talibus suppliciis damnati essent, hoc tantum zelotæ responderunt, constare sibi, ipsos apertissime Cantacuzeno favere. Sic igitur lamentantes, quoniam se inutiles jam videbant, ad Barbarorum castra, imperatorem conventuri, adierunt. Is cum non videret quo pacto urbem in potestatem adduceret, Manuelem filium et Angelum consobrinum, cum copiis quas e Thessalia et Berrhœa ducebant, ad illorum præfecturas remisit: ipse relictus cum iis quos per se adduxerat, ducentis Persarum optimatibus equis suppeditatis, et de reliquo exercitu sex electorum peditum millibus ascitis, socio Amurio e continenti in Thraciam recessit; reliquum copiarum navibus Peritheorium venire, ut ibi conjungerentur, præcepit. Navali jam pedestrique in unum conflato exercitu, Peritheorium obsidione circumdederunt. Abderitæ autem sponte se dederunt, Gudelem, qui erat Annæ imperatrici ad cyathum, simul vincium adducentes, quem magnus dux post imperatoris ad Triballos discessum, in exsili-um timore sese tradentibus præfectum attribuerat. 570 Laudatos imperator, tum quod temerari se accommodassent et supra vires quidquam audere nolissent, tum quod ad reducem sine cunctatione aliqua se adjunxissent, præfecto illis cæto, domum dimisit, Gudæ suæ restitui jubens, et: altro ei plura suppeditans. Deinde Jacobum

Brulam e ministris domesticis, et Salatinen e Per-
 sis Byzantium ad imperatricem de pace legat. Ac
 primum quidem Deum testatur, se non solum illi
 aut filio imperatori non insidiatum re, sed nec cogitatione
 tenuis in eum collata: alicujus offensionis sibi esse
 conscium, verum ipsam a calumniatoribus, qui neque
 facere, neque dicere quidquam probum ac sincerum
 statuisent circumventam, hoc civile bellum excitavisse,
 quod hactenus multas et saevas clades Romanis peperisset,
 et nisi finiretur, saeviores paritum esset. Et se quidem
 hujus belli causa gravibus infortuniis pressum, periculisque
 horribilibus et mortem ipsam intentantibus cinctum
 fuisse, verumtamen Deo bene favente et illa depul-
 sisse, et nunc eodem bene juvante, postliminio reverti.
 Cum autem perspiciat, quae mala ex bello istoc emanata
 sint, modum nullum habitura, et vicissim bona ingentia
 ex pace eritura quaeque regiam ac labantem Romanam
 rempublicam sustentare ac recreare possint, hanc legationem
 de pace mittere voluisse, rogareque ne eam propter
 nonnullorum malignitatem atque stultitiam, imperium
 Romanum evertentem despiciat. Nam et a principio usque
 ad illum diem multa dira et acerba evenisse, totanique
 regionem et urbes alternis obsidiis, impressionibus ac
 depopulationibus afflictatas esse, attamen censenda
 videri medicoria (utpote Romanis in Romanos in-
 currentibus, et aliquando miseris misericordiam tribuen-
 tibus) praeter illis quae tanto tetriora et horribiliora
 erunt, ut propter eorum immensitatem praeterita cum
 ipsis comparata felicitatis nomen obtinere queant.
 Barbaros enim Persas, ut socios suos, contra Romanos
 esse praeliaturos, quibus homines jugulare ludus,
 et captos abducere atque in servitum vendere quovis
 lucro dulcius: nec in aërum nos ullus humanitatis
 sensus, ullave commiseratio, natura nimirum hostibus,
 propter summam in divino numine colendo discrepantiam.
 Atque illius mali non se, verum sacri cubiculi praefectum
 Apocachum auctorem existitisse, qui Berthæam ad-
 versus illum Romanos multos **571** ac strenuos ductare
 non satis existimasset, nisi et Persas adiecisset,
 qui loca illa latrocinii implevisent, obvia partim
 trucidantes, partim captivos abripietes, et omnes
 vicos in cineres redigentes. Eo magistro se tale
 quidpiam experiri, nec culpam commereri, si cum
 Barbaris et Romanis simul resistere non possit,
 similes et ipse socios asciverit. Quae quoniam et
 ipsa intelligat quam atrociam et imperio pestifera,
 quamque gravem damnationem ei apud futurum
 tribunal illud allatura sint, si nempe propter
 contentionem, falsasque calumnias, et oblectationes
 Christianorum sanguinem a Barbaris effundi
 patiatur, ad pacem insecuti debere, priusquam
 pernicies ab illis importetur tantisper enim
 nulli Romano illaturos injuriam, dum legali rever-
 tantur. In quas porro condiciones pacem fieri oporteat,
 non esse praesentis temporis indicare:

Ἐπολιόρχουν ἐπιστρατοπεδευτάμενοι. Ἀδδῆριται δὲ
 προσῆλθον ἐκοντί, δεσμιώτην ἀγαγόντες καὶ Γουδέλην
 τὴν τῆς βασιλίδος Ἄννης οἰνοχόον, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς
 αὐτῶν κατέστησεν ὁ μέγας δοῦξ μετὰ τὴν βασιλείω
 εἰς Τριβαλοὺς ὑπερορίαν προσκεχωρηκότων δεῖ.
 Ἐπαίνεσας δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῦτο τε τῷ
 καιρῷ προσῆχοντα πεποιθῆναι μὴ φιλονεικήσαντας
 ἐπιχειρεῖν τ.τ. ὑπὲρ δύναμιν, καὶ τοῦ αὐθις ἐπι-
 ῆκοντι προσκεχωρηθέναι μελλήσαντας μὴδὲν, ἐξεί-
 νοις μὲν ἀρχοντα ἐπιστήσας, οἰκάδε ἀπέπεμπε.
 Γουδέλη δὲ τὰ τε ἴδια κλειύσας ἀποδοθῆναι, καὶ
 οἰκοθεν πλείω παρασχῶν, ἔπειτα καὶ Ἰάκωβον τὸν
 Βρουλᾶν ὄντα ἐκ τῶν οἰκατῶν, καὶ Σαλατινήν ἐκ τῶν
 Περσῶν ἕνα ἄμα ἐκείνῳ ἐξέπεμπεν εἰς Βυζάντιον
 πρὸς βασιλῆα πρέσβεις. Ἡ πρεσβεία δὲ ἦν περὶ
 εἰρήνης. Καὶ πρῶτα μὲν ἐμαρτύρητο Θεὸν, ὡς οὐ
 μόνον αὐτῇ οὐκ ἐπιβουλεύσειεν ἔργῳ ἢ βασιλείᾳ τῷ
 υἱῷ, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι λογισμῶν αὐτῷ τι περὶ αὐτὴν
 προσκεκρουκότι συνειδέη. Αὐτὴν δὲ ὑπὸ συκοφαν-
 τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδὲ ὑγιᾶ, οὔτε ποιεῖν, οὔτε
 λέγειν μεμελετηκότων παραχθείσαν ἐρασκε τὸν ἐμ-
 φύλιον τουτοῦ πόλεμον κεινιθῆναι, ὃς ἄχρι νῦν
 πολλῶν τε καὶ μεγάλων ἀτις Ῥωμαίοις κατ' ἴση
 συμφορῶν, καὶ ἔτι μειζρόνων ἔσεται ἂν μὴ καταλυθῆ.
 Καὶ αὐτὸν δὲ μεγάλας μὲν χρῆσασθαι συμφορὰς
 διὰ τὸν πόλεμον, καὶ κινδύνοις φοβεροῖς περισχέ-
 θῆναι θάνατον ἀπειλοῦσι. Τοῦ Θεοῦ δὲ ὁμῶς ἴσω
 τυχόντα, τῶν κινδύνων τε ἐκείνων ἀπηλλάχθαι, καὶ
 νῦν ἐπανήκειν τοῦ, Κρείττονος συναιρομένου. Συμ-
 φορῶντα δὲ ὡς τὰ τε μέλλοντα κακὰ ἐκ τοῦ πολέμου
 πᾶσαν ὑπερβήσεται: ὑπερβολὴν, καὶ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης
 ἀγαθὰ ὁμοίως μεγάλα τε καὶ δυνάμενα τὴν Ῥωμαίων
 ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν ἀνακτᾶσθαι, τὴν πρεσβείαν
 πεποιθῆσθαι τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ταύτης, καὶ δεῖσθαι
 αὐτῆς μὴ περιορῆν διὰ τὴν τινων μοχθηρίαν καὶ
 ἀγνωμοσύνην τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διαφθερο-
 μένην. Καὶ ἐξαρχῆς γὰρ ἄχρι νῦν πολλὰ συμβεβη-
 κέναι τὰ δεῖνὰ καὶ χαλεπὰ, καὶ τὴν χώραν ἀπίσαν,
 καὶ τὰς πόλεις διεφθᾶσθαι ὑπ' ἀλλήλων πολιορκουμέ-
 νας καὶ διαφθερομένας ἐπιδρομαῖς καὶ λεηλασίαις,
 μέτρια δὲ ὁμῶς εἶναι οἷα δὴ Ῥωμαίων Ῥωμαίοις
 ἐπιόντων, καὶ οἰκτόν τινα ποτε καὶ τῶν ἀτυχόντων
 λαμβάνοντων. Τὰ προσδοκώμενα δὲ τοσοῦτον καὶ δε-
 ιότερα καὶ φοβερώτερα, ὡς τὰ παρελθόντα πρὶν:
 αὐτὰ παραβαλλόμενα, εὐτυχίας τόπον ἐπέγειν πρὸς
 ἀκροτάτην κακοπραγίαν. Βάρβαροι γὰρ ἦσαν εἶναι
 Πέρσαι: οἱ τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιτετραμμένοι πό-
 λεμον κάκεινῳ συμμαχῆσαντες, οἷς τὸ φονεύειν ἔρυ-
 φῆ, καὶ τὸ ἐξανδριποδίζεσθαι καὶ ἀποδίδοσθαι ἐπὶ
 δουλείᾳ κέρδους ἥδιον παντὸς, καὶ οἰκτο: οὐδὲ εἶς,
 οὐδὲ ἕλεος τῶν ἀτυχόντων, οἷα δὴ φύσει πολεμίων
 ὄντων διὰ τὴν περὶ τὸ σέβας ἀκροτάτην ἐναντιότητά.
 Καὶ τοῦτου ἔλεγε τοῦ κακοῦ οὐκ ἐκείνον ἤρχειν
 πρῶτον, ἀλλ' Ἀπόκαυχον τὸν παρακοιμώμενον. Ὅς
 αὐτῷ εἰς Βέρβειαν ἐπιστρατεύσας, καὶ πολλὴν καὶ
 ἀγαθὴν ἀγων στρατιᾶν Ῥωμαίων, οὐκ ἀγαπητὴν
 ψήθη, εἰ μὴ καὶ Πέρσαις ἐπαγάγοι, οἱ πολλὰ ἐκίκω-
 σαν τὴν χώραν ἐκείνην, κτεινοντες καὶ ἐξανδραποδι-
 ζόμενοι τοὺς προστυχόντας, καὶ πυρὸς ἔργον ἔσας

κώμας πεποιημένοι. Ὁ διδασκάλῳ κεχρημένος ἐπι-
 τὴν τοιαύτην τετραφθαί πείραν, καὶ μηδεμιᾶς διὰ
 ταύτην εἶναι βξιος αἰτίας, εἰ μὴ δυνάμενος πρὸς τε
 βαρβάρους ὁμοῦ καὶ Ῥωμαίους ἀντιτάττεσθαι, τοῖς
 ὁμοίοις καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο συμμάχοις. Ἄ συνορω-
 σαν καὶ αὐτὴν ὡς δεῖν, καὶ τὴν τε ἀρχὴν διαφθε-
 ροῦντα καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἐκεῖ χριτῆριον μεγάλην
 οἴοντα τὴν καταδίκην, εἰ διὰ φιλονεικίαν καὶ ψευ-
 δεῖς συκοφαντίας καὶ διαβολᾶς τὸ Χριστιανῶν αἷμα
 προξέμενη φαίνοντο χεῖσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων,
 πεισθῆναι πρὸς τὴν εἰρήνην, πρὶν ὑπὸ τῶν βαρβάρων
 τι διεφθάρθαι. Περιμενοῦσι γάρ Ῥωμαίων οὐδένα
 ἀδικούντες, ἄχρισ ἐπανήξουσιν οἱ πρέσβεις. Τὸ δὲ
 ἐφ' ὁποίοις δεῖ γενέσθαι, οὗ τοῦ παρόντος εἶναι και-
 ροῦ δηλοῦν· ἀλλ' εἰ μόνον πείθοντο, πρέσβεις πέμ-
 πειν πρὸς αὐτὸν οἱ διαλέξονται ὅσα ἂν αὐτῇ καὶ
 πατριάρχῃ καὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἐτι τῶν πραγμά-
 των ἀρχοῦσι, βέλτιστά τε εἶναι δοκῇ καὶ λυσitteλέ-
 στατα ἑαυτοῖς, πεποιθέναί δὲ αὐτὸν ὡς τοῦ Θεοῦ
 διδόντος· χαίροντες ἐπανήξουσι, καὶ τὰ πᾶσι κοινῇ
 Ῥωμαίοις συνοίσοντα κατορθωκότες. Τοιαύτη μὲν
 ἦν ἡ βασιλείως τοῦ Καντακουζηνοῦ πρεσβεῖα πρὸς
 Ἄνναν τὴν βασιλίδαν. Ἄμοῦρ δὲ καὶ αὐτὸς ἰδίᾳ συν-
 εβούλευεν ἔχεσθαι τῆς εἰρήνης, ὡς τὰ μέγιστα λυσι-
 τελοῦση. Αὐτὸς μὲν γάρ καὶ πρότερον φίλος εἶναι
 βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἔκ πολλῶν ἐτίων, καὶ διὰ
 τὴν αὐτοῦ φιλίαν βασιλεῖ τε τῷ Ἀνδρονίκῳ, οὐ μόνον
 εἰς τὸν κατὰ Φωκαίας πόλεμον συμμαχίαν παρεσχῆ-
 σθαι, ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐπὶ Ἀλθωνοῦς. Καὶ ἐξ ἐκεῖ-
 νων τῶν χρόνων εἰς τὴν Ῥωμαίων, οὐδέποτε ἐμβε-
 λτηκέναι Ῥωμαίους πάντας ἡγούμενος ὑπὸ Καντακουζηνὸν τελεῖν τὸν βασιλέα, καὶ ἐτι τὴν ἰδιώτου
 τύχην στέργοντα. Νυνὶ δὲ, οὐκέτι φίλος εἶναι βασιλέως, ἀλλὰ δοῦλος, καὶ οὕτω παρεσκευάσθαι, ὡς οὐ
 πέμπων στρατιᾶν βοηθεῖν, ἀλλ' αὐτὸς παρεῖναι, καὶ τὴν ἴσῃν ἐπιδείκνυσθαι σπουδὴν, ἣν ἂν καὶ ὑπὲρ
 ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον αἰρούμενος ἐποιεῖτο, δι' ἃ συνεβούλευεν αἰρεῖσθαι μᾶλλον τὴν εἰρήνην, τοῦ βασι-
 λέως μάλιστα τὰ εἰς αὐτὴν γεγενημένα πρότερον διὰ τῶν ἀρχόντων τὴν ἀγνωμοσύνην ἀφιέντος, καὶ
 τὸν πόλεμον κατατιθεσθαι ἐθέλοντος. Οὐ μόνον γάρ εἰ τι τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας κατελίπετο ἀκέραιον
 διασωθῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ διεφθορότα ὑπὸ τοῦ πολέμου δυνατὸν πάλιν ἀνακτᾶσθαι. Αὐτὸν δὲ ἀντι
 πολεμίου σύμμαχον ἐξέσται καὶ φίλον ἔχειν. Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ Ἄμοῦρ διαπρεσβεῦετο.

572 CAPUT LXV.

Legatus Cantacuzeni crudeliter et ignominiose habetur. Maledicta Apocauchi in imperatorem et ejus scopus. Litteras sibi missas ab Apocaucho Amurii non operas imperatori desort, facti consilium affert. Episcopi Didymolichensis divinus nuntius. Laetitia de reditu imperatoris et feriae. Quid Glabæ cuidam prædixerit idem episcopus. Castella duo et agrates se dedunt, quibus Monitzilus præficitur, cujus mores describuntur.

Ὁ μέγας δὲ δοῦς ἐπεὶ πύθοντο τὰ τῆς πρεσβεῖας,
 Σαλατινὴν μὲν τὸν Ἄμοῦρ πρεσβευτὴν φιλοτίμως τε
 ὑπεδέξατο, καὶ μετὰ μικρὸν ἐξέπεμψε δῶρα παρα-
 σχίων. Βρουλᾶ δὲ τὸ γένειον περικείρας καὶ τὴν κε-
 φαλήν, ἔπειτα καὶ τοὺς μυκτῆρας διαρρήξας καὶ τὰς
 κνήμας, ἀσθὼν τε τὸ πρόσωπον περιχρίσας ἐτίκυσσε
 διὰ τῆς· ἀγορᾶς οὕτως ὑφαιμον. Πρὸς δὲ τὴν πρε-
 σβεῖαν οὕτως ἀπεκρίνατο. Ἄμοῦρ μὲν ἔγραψε πολ-
 λὴς κατὰ βασιλέως ὕβρει· καὶ χαλεπάς. Αὐτοῦ δὲ
 κοθηπτετο μετρίως ὅτι Καντακουζηνῷ ἀκολουθεῖναι
 αἰρούτο ἀνάξια ποιῶν τῆς σφετέρας εὐδοξίας. Πλέον
 δὲ οὐδέν. Βασιλεῖ δὲ ἔφρασκεν ὡς οὐ δέοντο αὐτοῦ,
 οὕτε συμβασιλεύειν τοῖς βασιλέως παῖσι καὶ Ῥω-
 μαίων ἀρχεῖν, οὐτ' αὐτοῖς ὁμοίως δοῦλον εἶναι, ὡς

Cæterum magnus dux audita legatione, Salati-
 nen Amurii legatum honorifice accepit, pauloque
 post donatum dimisit. Brulam mento et capite
 rasis, naribusque et tibiis contractis, fuligine op-
 pleta facie, sic cruentatum per forum trahendum
 curavit. Ad legationem autem sic respondit. Dedit
 ad Amurium litteras, quibus acerbas in imperato-
 rem contumelias acervavit; ipsum Persam mode-
 rate objurgavit, cum aliud non scriberet, quam
 sua claritate rem indignam committere, qui Can-
 tacuzenum sequeretur; ast in imperatorem hæc
 illius irredicentia fuit, haud opus esse illo, neque
 ut loci collegæ cum liberis imperatoris Romanos
 moderetur, neque ut cum ipsis æque subditus sit.

Quin etiamsi ipsis servire velit, quanquam in ministerio sordissimo et abjectissimo, inter equisones et coccos videlicet, nolle ejus operam, sed oppugnatos eum semper, et brevi admodum ad orbem demissuros. Nam quod usque in hunc diem fruatur spiritu, non prudentia aut arte imperatoria servatum esse, verum quia procul apud Triballos erro vixerit. Nunc quia propius adsit, primo quoque tempore experturum, melius ipsi fuisse apud eosdem Triballos mercedi dare operas, quam regressum in fines Romani imperii, illud sibi asserere. Brulam autem post immania illa supplicia in carcerem, in Constantini Magni palatio includerunt, qui et paulo post cum aliis victis populo Byzantino post mortem Apocauchi, ut infra non longe docebimus, irruente interfectus est. Hæc ille agebat ut modis omnibus bellum strueret, et imperatricem hujusmodi facinorum terriculamentis a cogitationibus pacis avocaret, Cantacuzenum vero ad implacabile odium ultionemque provocaret. Noverat siquidem planissime, si pax iniretur, se amissis rerum gubernaculis non solum primum Romanorum, sed nec a primo quotumcunque tandem futurum. Idcirco per multum sanguinem, quem fundebat, per plagiatum, et quanta dici non potest, Romanorum labem atque perniciem, ad excelsum hunc gradum grassabatur. 573 At imperatorem nihil horum nefariorum operum a desiderio pacis abstinere, qui totam mentem in eo defixerat, quomodo bellum exterminaretur, cum ex eo ad Romanos nihil æqui redundaturum sciret. Ubi legatus Amurii rediit, et quid de Brula factum esset renuntiavit, archontum responsum exposuit, litterasque ad Amurium conscriptas porrexit, ille obsignatas ut erant ad imperatorem detulit. Quo factum ejus culpante, interroganteque num sinistrum aliquid de se suspicaturum putavisset, subjicit Amurii non ea de causa epistolam se non resignasse, stultum enim fore prorsus si ejus de se judicium ac voluntatem nondum perspectam et exploratam haberet, sed cum non ignoret archontas Romano imperatore conviciis et maledictis lacerando perinde atque negotio cuiquam etiam atque etiam necessario deditos, idcirco non alteri legendam tradidisse, ne probra illa ad multorum aures pervenirent, sed ad ipsum obsignatam afferre, ut si quid utile ibi scriptum fuerit, id minime parvi ducat; sin consueta, puta contumeliæ et maledicti, in eorum qui scripserunt capita recidant (28). Commendat consilium imperator, leguntur litteræ, nihil ibi probum, sed adversus imperatorem turpia et infanda convicia, Amuriique reprehensio, quod non sine summo dedecore nobilitatis suæ cum illo se conjunxisset. Imperator quoniam Byzantii nul-

Α γε μήν οὐδ' αὐτῶν εἰ βούλοιο δοῦλον εἶναι, καὶ δουλείαν τὴν αἰσχρότατην εἰς ἱπποκόμους καὶ μαγείρους τεταγμένον, ἀλλὰ πολεμήσειν ἄχρι παντός, καὶ τάχιστα διαφθερεῖν. Καὶ γὰρ τὸ περιεῖναι μέχρι νῦν οὐχ ἡ σύνεσις· οὐδ' ἡ στρατηγία περιέτωσεν, ἀλλὰ τὸ πόρρω που ἐν Τριβαλλοῖς πλανήτην διατρέθειν. Νουὶ δ' ἐπεὶ ἐγένετο ἑγγύς, εἰσεσθαι τὴν τάχιστα, ὅτι βέλτιον ἦν αὐτῷ θητεῦσιν παρὰ Τριβαλλοῖς, ἢ ἑγγύς τῆς Ῥωμαίων γενόμενον βασιλείας, ἀμφισβητεῖν περὶ αὐτῆς. Βρουλαῖν δὲ μετὰ τὰς ποιωνὰς ἐκείνας τὰς ἀνημέρους, τῷ ἐν τοῖς Κωνσταντινῶν βασιλείοις τοῦ μεγάλου δεσμοτηρίου καθέτηρξεν. Ὅ· καὶ μικρὸν ὕστερον ἀνηρέθη μετὰ τῶν ἄλλων συνδεσμοτῶν, τοῦ δήμου τῶν Βυζαντιῶν ἐπιθεμένου μετὰ τὴν Ἀποκαύχου τελευταίην, ὡς περ ὕστερον εἰρήσεται ὀλίγη. Ταῦτα δὲ αὐτῷ ἐπράττετο, ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον κατασκευάζοντι, καὶ βουλομένη βασιλίδα τε ἑμοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν τολμημένων ἀπάγειν τῆς εἰρήνης, καὶ Καντακουζηνὸν τὴν βασιλέα πρὸς ἔχθραν ἀσπονδον καὶ ἀμυναν ἐκκαλεῖσθαι. Ἦδει γὰρ σφύεστατα τὴν εἰρήνην αὐτὴν ἀπέξουσαν τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς, καὶ οὐχ οἷοι πρῶτον εἶναι συγχωρήσουσαν Ῥωμαίων, ἀλλ' οὐδὲ πολλοστὸν ἀπὸ τοῦ πρώτου. Διὸ καὶ πολλῶν αἰμάτων, καὶ ἀνδραποδισμῶν, καὶ φθορᾶς ἀμυθήτου τῶν Ῥωμαίων τὴν τιαυτήν ἠλλάττετο ἀρχίην. Βασιλέα δὲ οὐδὲν ἐκώλυσε τῶν παρανόμων ἔργων τουτωνῶ τῆς εἰρήνης ἀποσχέσθαι· ἀλλὰ πᾶσαν ἐπίλοιαν ἐκίνοι, ὡς τε κατατίθεσθαι τὸν πόλεμον· ἦδει γὰρ οὐδὲν ἐπιεικὲς ἐκ τούτου συμβησόμενον Ῥωμαίοι·

Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀμούρ ἐπαγῆκε πρεσβευτῆς, ἀπήγγελλε μὲν ὅσα συμβαίη περὶ Βρουλαῖν καὶ τὰς παρὰ τῶν ἀρχόντων Ῥωμαίους πρὸς τὴν προσεβίαν ἀποκρίσεις, παρείχετο δὲ καὶ τὰ γράμματα τὰ πρὸς Ἀμούρ· ὁ δὲ, ὡς ἦσαν ἐσφραγισμένα, ταῦτα ἔχων, ἤκειν ὡς βασιλέα· μεμφομένον δὲ ἐκείνου εἰ περὶ αὐτοῦ τι φαῦλον ὠήθη ὑποπτεύειν, οὐ τοιαύτην ἔφρασκεν ἐκείνου γνώμην ἔχων μὴ λελυκέναι τὴν σφραγίδα. Ἀνόητος γὰρ ἂν εἴη παντάπασιν εἰ τὴν βασιλείωσιν περὶ αὐτοῦ διάνοιαν ἀναγνοίη· εἰδὼς δὲ ὡς τοῖς παρὰ Ῥωμαίοις ἀρχουσιν, ὡς περ τι τῶν ἀναγκαιοτάτων αἰ πρὸς βασιλέα ὕβρεις ἐπιτηδεύονται· τούτου χάριν μὴ ἐτέρω παρασχέσθαι ἀναγινώσκειν· ἵνα μὴ εἰς πολλῶν ἐμπέση τὰ βλάσφημα ἀκοῆς, ἀλλ' ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν, ἵν' εἰ μὲν τι χρήσιμοι ἐγγεγραμμένον ἦ, λόγον τινὰ ποιήσωνται αὐτοῦ. Εἰ δὲ τὰ συνήθη ταῦτα, ὕβρεις καὶ λοιδορίαι, ἐπὶ τὰς τῶν γεγραπτῶν τρέπονται κεφαλὰς. Ἐπαινεύαντος δὲ αὐτῶν τοῦ βασιλέως ἐπὶ τούτοις, ἔπειτα ἀνεγινώσκετο τὰ γράμματα, καὶ ἦν οὐδὲν ὕγιες ἐγγεγραμμένον, ἀλλὰ πρὸς τε βασιλέα ὕβρεις αἰσχυρὰ καὶ ἀγενεῖς, καὶ μέμψεις πρὸς Ἀμούρ, ὅτι αὐτῷ ἀνέχοιτο ἀκολούθειν καὶ τὴν εὐγένειαν περιυβρίζειν. Βασιλεὺς δ' ἐπεὶ οἱ ἐν Βυζαντίῳ οὐδεμίαν ἐλπίδα παρείχοντο εἰρήνης,

Jacobi Pontani notæ.

(28) Aliter Græci etiam hoc modo εἰς κεφαλὴν σοί, citra adjectionem verbi. Subauditur τρέποιο. Dicunt etiam Latini, quod in caput tuum recidat, quod in caput tuum vertatur, quod illorum capiti sit.

Apud Virgilium Evander Mezentium tyrannum execrans lib. viii :

Quid memorem infandas cædes, quid facta tyranni Effera? di capiti ipsius generique resercent.

ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς ἐξίωρετο πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ ἠνάγκαζεν αὐτῶ τὰς πόλεις προσχωρεῖν ἢ ἐκούσας ἢ βιαζομένας. Βασιλίδι δὲ Εἰρήνῃ ἐν Διδυμοτείχῃ μὲν ἔπερον περὶ βασιλείως πεπυσμένη, ὅτι μὴ πρὸς Βέρβο.αν διατρίβει προσχωρήσασαν, ἀπήγγελλεν ὁ ἀρχιερεὺς Διδυμοτεύχου, ὅτι βασιλεὺς εἶη τῆς Χαλκηδῶν ἐπιθὰς, καὶ ἐπιστεύετο αὐτίκα. Ἦσαν γὰρ οὐδὲν μικρὸν περὶ ἐκείνου πεπυσμένοι, ἀλλ' ὡς πάντα τὰ ἐσόμενα εἰδότες προσερχοῦν ἀκριδῶς. Καὶ ἦσαν εὐθὺς ἐν κρότοις καὶ ἑορταῖς, καὶ τῆς ἐπανόδου βασιλείῃ, πολλὰς Θεῶν προσήγον τὰς εὐχαριστίας. Μετὰ τρίτην δὲ ἡμέραν ἐξ ἐκείνου, καὶ ὁ Μουζάλων ἦκε παρὰ βασιλέως, καὶ ἀπήγγελλε πάντα ὡς ἐγένετο· καὶ πάλιν ἦσαν ἐν ταῖς ὁμοίαις ἑορταῖς ἤδη βεβαίωτερον. Γλάβας δὲ Γεώργιος ὃς τῶν εἰς Διδυμοτείχον τεταγμένων ἀρχεῖν εἰς ἦν, ἐλθὼν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, εὐχὴν ἦται παρ' αὐτοῦ, ὡς εἰς βασιλέα ἀφιξόμενις· δεδοκίμαται γὰρ μὴ πρὶν ἐκεῖνον ἐπανήκων τελευτήσας, τῆς ἡδίστης ὕψους βασιλείας ἀποστερηθῆ· ὁ δ' ἐπέτρπε μὲν πρὸς ἐκεῖνον ἀφικέσθαι, παρήγει δὲ θαρρῆν, ὡς ὕψεται βασιλέα, καὶ εἰς τήνδε τὴν πόλιν ἐπανήκοντα, καὶ πρὸς τινὰς ὑπερησίας χριστιμους ἐκείνῳ ἔσται. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ἦν καὶ αὐτὸν ἡδῆ, πρὸς τὰ ἐκεῖθεν δικαιοτήρια κληθέντα, παρασκευάζεσθαι καὶ αὐτὸν, ὡς μετὰ μικρὸν ἀπολείψοντα τὸ ζῆν· οὕτω γὰρ εἶναι δεδωγμένον παρὰ Θεῶν. Ταῦτα μὲν οὖν, ὡσπερ εἰρηται, ὕστερον ἀπέβηκε. Βασιλέως δὲ Περιθεωρίον πολιορκουντος, καὶ κλίμακας καὶ μηχανὰς κατασκευάζοντος πρὸς τὴν τειχομαχίαν, τὰ ἐν τῇ Μερόπη φρούρια προσεχώρησαν, ἣ τε Ἁγία εἰρήνης προσεχόμενον, καὶ ὁ Ποδισδός. Καὶ ἐλλόντες πρὸς βασιλέα, ἡγεμόνα ἐδέοντο αὐτοῖς παρασχεθῆναι, σὺν τοῦτοις δὲ καὶ ἕτεροι νομάδες τὸ αὐτὸ οἰκοῦντες ὄρος ἐν κώμας ἀτειχίστοις· οἱ δὲ τὴν πρὸς Βασιλέα εὐνοίαν· (ἦσαν γὰρ καὶ πρότερον ὑπ' ἐκεῖνον τεταγμένοι βασιλέως Ἀνδρονίκου ἔτι περιόντος), τῶν ἄλλων πρῶτοι παρεγένοντο, καὶ παρεῖχον ἑαυτοὺς ἐκόντες βασιλεῖ. Σκεπτομένη δὲ περὶ αὐτῶν πρὸς ὃ τι χρῆσαιοτο, καὶ τίνα ἐπιστήσειεν ἀρχόντα αὐτοῖς, ἐδόκει δεῖν Μομιτζίλῳ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν παρέχειν, οὐ μόνον διὰ τὸ δόμφρον νομισίας διακρίτεσθαι· αὐτῶ εὐνοικῶς τοῦ νομίδας ἐκείνου, ἀλλ' ὅτι καὶ εὐψυχίας καὶ τόλμης πρὸς τὰς μάχας οὐδὲν ἐνέλιπε· καὶ πρὸς ληστείας καὶ ἀρπαγὰς ἀριστα ἐξήσκητο. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Μομιτζίλος οὗτος τὸ γένος μὲν Μουσός, διὰ δὲ ληστείας καὶ ἀρπαγὰς ἐκεῖθεν ἐλαθεῖς, πρὸς Ῥωμαίους τε ἐγένετο, καὶ ὑπὸ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῖς στρατιώταις κατελέθη. Χαίρων δὲ ἀεὶ ληστείας καὶ πολλὰ τὴν Μυσίαν κακούργων διὰ τὸ μάλιστα ἐμπειρον τῶν τόπων εἶναι, παρηγεῖτο μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν τὰ μεθόρια τῆς Μυσῶν καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀρχόντων μὴ τοιαῦτα κακούργειν σπονδῶν οὐσῶν, καὶ πόλεμον κινεῖν. Ὁ δὲ οὐ πᾶν πείθεσθαι ἠδύνατο· ἀλλ' ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡσυχάζων, τοῖς ὁμοίοις πάλιν ἐπεχείρει. Μέλων δὲ ἤδη τῆς κακούργιας

A iam spem pacis faciebant, necessario et ipse ad bellum administrandum incumbere, et urbes ad deditionem volentes nolentesque cogere. Imperatrici vero Didymotichi cum aliud de imperatore marito nihil comperisset, nisi apud Berrhœam urbem dedititiam esse, episcopus nuntiavit jam Chalcidicem pervenisse, cui statim adjuncta fides, quandoquidem nihil non magnum de eo sentiebant, et ut venturorum omnium provido diligenter attendebant. Aguntur mox feriæ, plausus edunt, et reditum imperatoris Deo impensæ gratulantur. Post diem tertium Muzalon ab imperatore adveniens, omnia ut gesta erant recensuit; iursumque feriæ et quidem constantius celebratæ. Georgius autem Glabas, unus præfactorum præsidii Didymotichensis, episcopum conveniens, ut sibi ad imperatorem profecturo bene precaretur petebat, quod se timere diceret ne ante illius reditum mortuus, suavissimo ejus aspectu privaretur. Episcopus eum proficisci permisit, hortatus bono esset animo, visurum imperatorem, et quidem in ea ipsa urbe. et in quibusdam functionibus utiliter ei 574 inserviturum. Interjecto autem nonnullo tempore, ubi se viderit ad illud cœleste tribunal evocatum, præpararet animum ut paulo post ipse quoque mortalitatem expleturus: sic enim visum Deo. Hac ut pronuntiata sunt, ita evenerunt. Imperatore autem Peritheorium obsidente, scalasque et machinas ad muros oppugnandos comparante, Sancta Pax et Pobisud castella Meropes (29) se tradiderunt, quorum incolæ venientes præfectum sibi dari rogabant. Dederunt se cum illis et alii quidam agrestes, ad eundem montem vicos sine muris habitantes, qui propter propensionem erga imperatorem (sub eo enim antea, vivo adhuc Andronico imperatore, militaverant) præ cæteris ad eum venerunt. Cui cogitanti quid eis negotii imponeret, et quem præficeret, Momitzilum præficere placuit, non solum quia propter communionem gentis rusticani illi cum complexuri essent, sed quod etiam in prælio nullum a se magnanimitatis ac fortitudinis officium desiderari pateretur, ad prædandum, rapiendumque exercitatissimus. Erat enim genere Mœsus, et propter eas quas dixi artes profligatus, ad Romanos se applicaverat, cumque Andronicus imperator in altum militum retulerat. Qui cum prædis agundis semper delectaretur, et Mœsiæ, utpote locorum peritissimus, non parum incommodaret, sæpe monebatur ab his qui Mœsorum Romanorumque confiniis tuendis præerant, ne in sædere hujusmodi maleficia designaret, et bellum irritaret. Quorum vocibus ille non penitus expugnabatur, sed ad tempus quiescens, intermissa repetebat. Jamque scelerum suorum pretium laturus, quoniam et Mœsis propter latrocinia invisus erat, et Romanis eum comprehendere volentibus

Jacobi Pontani notæ.

(29) *Meones fuit una ex provinciis, seu regionibus Thraciæ sicut Rhodope.*

non fidebat, in Triballos socessit, ubi diu vitam egit. Postea Cantacuzeno Peritheorium Berrhoea redeunte nuper a Crale cum descivisset, ad eum se contulit. Sciens igitur illum huic praefecturae idoneum, et castella, et vicus praeterea Meropes non paucos ei commendavit, e quibus non exigua praedonum manus colligebatur. Numerabantur etenim equites paulo amplius trecenti, pedites supra quina millia, quorum omnium praefecturam tunc illi commisit, cum mandatis, ut urbes, quae se Cantacuzeno dedere nolent, infestas haberet. πλείους, πίζοι δὲ ὑπὲρ τοὺς πενταχιλίους· ὧν ἀπάντων αὐτῷ ἐνεχείρισε τότε τὴν ἀρχὴν, καὶ προσέταξε κακοῦν τὰς πόλεις, ἀλλ' μὴ προσχωροῖεν βασιλεῖ.

575 CAPUT LXVI.

Didymotichum imperator cum Amurio venit. Thraciae urbes imperium recusantes, rēnas luvit. Inventus urbes occupat Morbus Amurii. Præsidium missum Adrianopolim. Prædones apud Didymotichum cæduntur et capiuntur. Amurius mortem evadit, consilio imperatoris obsecutus. Petitur auxilium ab Mæsonum rege, et dantur ei urbes novem. Quomodo conjurati Persae e Thracia educere conati sint, per quemdam Mauromatem, a quo annonam accipiebant. Amurius suos retinere in Thracia nequit, et de eo apud imperatorem ejus querimonia.

Quia porro Peritheorium frustra obsidebatur, machinas fabricatas incendit, totaque classe in Asiam reversa, ipse et Amurius sex millia selectorum Persarum ducentes, Didymotichum ingrediuntur. Didymotichenses publice diem festum agitare, et variis jucunditatibus sese dēdere, quod sibi ab inferis redivivum imperatorem excipere viderentur. Aliquot diebus Didymotichi consumptis, Rhodopen exiit, omniaque Morrhæ oppidula confestim se subjecerunt, uno exempto, Ephræm nomine. Persæ illis, aliis nihil molesti fuerunt, Ephræm misere affligerunt. Cæteris Joanne Asane uxoris fratre præposito. Didymotichum se recepit, et adversus Thraciae urbes ex Romanis Persisque confectum agmen mittens, postulabat uti se dominum agnoscerent: detrectantes, quantum poterat male multabat. Vici omnes diripiebantur, capti propinquis suis pretio reddebantur. Plurimi occidebantur. Imperator hinc mirum in modum contristabatur, nec ullum mali se remedium ostendebat: neque enim urbes in ditionem veniebant, ut barbari illis vexandis abstererent, neque ille contra hostes ex Romanis copias satis magnas habebat, ut Persas, quasi cum solis Romanis bellum toleraturus dimitteret. Quocirca quinquam invitus, et propter calamitatem Romanorum ager animi cas occupabat, necessitate coactus scilicet. Praeterea cum Rhodopes praefectura es. et Romana, Stenimachi, et Zeprenes appellata, in qua equites non pauciores mille, iique bellicosissimi, et multitudo peditum, visum eo movendum. Itaque Didymoticho egredientes, Morrhæ venerunt. Illic delapso in morbum Amurio consistit, si forte haberet meliuscule. Verum auge-scente malo, cum et medici et medicamenta deessent, Didymotichum revertentur. Byzantii Marte aperto cum Persis depugnare non valebant. 576 Missa autem cum duce Sphranze Adrianopolim praesidiaria manu (quod ea urbs cæteris Thraciae urbibus major et majoris momenti esset), eam munie-

didónai díkας, ἐπὶ Μυσοῖς τε ἀπηχθάνετο διὰ τὰς ληστείας, καὶ Ῥωμαίους οὐκ ἐθάρρει βουλομένους συλλαμβάνειν, ἀπεχώρησεν εἰς Τριβαλοὺς, καὶ διέτριψεν ἐκεῖ χρόνον τινὰ συχνόν. Ἐπειτα ὡς βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς εἰς Περιθεώριον ἐκ Βερρόιας ἐπανῆκε, πρότερον ὀλίγον χρόνον Κράλη ἀποστάς, προσεχώρησε τότε βασιλεῖ. Εἰδὼς δὲ αὐτὸν ὄντα ἐπιτήδειον πρὸς τοιαύτην ἡγεμονίαν, τὰ τε φρούρια ἐνεχείρισε, καὶ τὰς κατὰ τὴν Μερρόπην ἄλλας κώμας οὐκ ὀλίγας οὖσα· ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγη χεῖρ συνελέγετο ληστρικῆ. Ἦσαν γὰρ ἱππεῖς μὲν τριακοσίων ἐλίγῳ

ἀπάντων αὐτῷ ἐνεχείρισε τότε τὴν ἀρχὴν, καὶ προσέταξε κακοῦν τὰς πόλεις, ἀλλ' μὴ προσχωροῖεν βασιλεῖ.

Ἐκείνος δὲ ἐπὶ Περιθεώριον οὐδὲν ἦλυε πολιεραῶν, τὴς μὲν παρεσκευασμένας μηχανὰς ἐνέπρησε πυρὶ, τοῦ δὲ στόλου παντὸς εἰς τὴν οἰκειαν ἀποπλεύσαντος, αὐτὸς ἅμα Ἀμοῦρ ἐξακισχιλίους ἐπιλέκτους ἄγοντες; Περσῶν, ἦγον εἰς Διδυμότειχον· οἱ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ ἐφρτάς ἦγον δημοσίας τῆς βασιλείας ἐπανόδου, καὶ παντοιοὶ ἦσαν ὄψ' ἡδονῆς. Ἐδόκουν γὰρ ὡς ἐξ ἄδου τοὺς περὶ βασιλεία αὐθὺς εἰς τὸν βίον ὑποδέχεσθαι. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐνδιατίψας Διδυμοτείχῳ, ἐξῆλθεν εἰς Ῥοδόπην· καὶ τὰ κατὰ τὴν Μόρραν πολίχνια πάντα προσεχώρησαν εὐθύς, πλὴν ἐνὸς Ἐφραῖμ προσαγορευομένου. Τὰ μὲν οὖν προσχωρήσαντα οὐδὲν δυσχερὲς ὑπέμενον παρὰ Περσῶν, Ἐφραῖμ δὲ ἐκάκωσαν οὐκ ὀλίγα· οἷς ἐπιστήσας φέρωντα τὴν γυναικὸς ἀδελφὴν Ἀσάνην τὴν Ἰωάννην, αὐθὺς ἀνέστρεφεν εἰς Διδυμότειχον· πρὸς δὲ τὰς ἐν τῇ Θράκῃ πόλεις πέμψας στρατιὰν ἅμα Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, ἤξιο προσχωρεῖν· ὡς δ' οὐ προσεχώρουν, ἐκάκω ὅσα δυνατὰ, καὶ κώμαι πῖσαι ἐπορθοῦντο, καὶ οἱ ἀνδραποδίζόμενοι ἐπιπράττοντο πρὸς τοὺς οἰκειούς· ἀπέθνησκον δὲ καὶ πλείστοι. Βασιλεὺς δὲ ἠνιάτο μὲν πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀνεκτῶς, θερραπέα δὲ τοῦ κακοῦ οὐδεμίαν ἐξευρίσκειτο. Οὕτως γὰρ αἱ πόλεις προσεχώρουν, ὥστε αὐτῶν ἀποσχέσθαι τοὺς βαρβάρους, οὔτε ἀποχωρῶσαν πρὸς τοὺς πολεμίους εἶχε δύναμιν ἐκ Ῥωμαίων, ὥστε ἀποπέμπεσθαι τοὺς Πέρσας, ὡς ἅμα τοῖς συνοῦσι Ῥωμαίοις τὸν πόλεμον διοίσιον. Διὸ καὶ ἄκων μὲν καὶ ἀγθόμενος; ἐπὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων συμφορᾷ, κατεῖχε δὲ ὁμοῦ δι' ἀνάγκην. Ἐτι δὲ ἐν Ῥοδόπῃ ἐτέρας οὐσης ἐπαρχίας Ῥωμαίοις ὑπηκόου Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης προσαγορευομένης, αἷς ἦσαν ἱππεῖς χιλίων οὐκ ἐλάχιστους μαχιμώτατοι, καὶ πλῆθος πεζῶν, ἐδόκει δεῖν στρατεύειν ἐπ' αὐτούς· καὶ ἄραντες ἐκ Διδυμοτείχου, ἤλθον ἄχρι Μόρρας. Ἐκεῖ δὲ νοσήσαντος Ἀμοῦρ, περιέμενον εἰ πως γένοιτο βαίτας. Ὡς δὲ ἐφαίνετο αὐξάνειν μᾶλλον τὸ κακὸν, καὶ ἀπορία ἦν οὐκ ἰατρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τὴν νόσον ἀναγκαίων, ἀέσροσρον εἰς Διδυμότειχον. Οἱ δὲ ἐν Βυζαντίῳ φαν-

ρῶς μὲν ἀντιτάττεσθαι πρὸς τὴν στρατιὰν τὴν Περσικὴν οὐκ ἦσαν δυνατοί. Πέμφαντες δὲ στρατιὰν πρὸς τὴν Ἀδριανού, ἐφροῦρον ὧν ἤρχεν ὁ Σφραντζής, μάλιστα τῶν ἐν τῇ Θράκῃ πόλειον μελιζῶ καὶ ἀναγκαιοτέραν οὖσαν· καὶ τῶν ἄλλων ἐποιοῦντο πρῶτοι οὐκ ἄδυνατοι, ὥστε μὴ ἀποστῆναι πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἀπ' αὐτῶν. Σφραντζής οὖν πυθόμενος περὶ βασιλέως, ὡς ἐπιπυρατεύσει Στενιμάχῳ, καὶ νομίσας ὡς εἴη δυνατόν ἐκεῖνου ἀπόντος· ἔχρις ἐπανήξῃ τὰ περὶ Διδυμότειχον κακῶσαντα αὐτῆς εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθεῖν, παραλαβὼν ὄσους ἦγεν, ἦλθεν ἐπὶ Διδυμότειχον. Συνέθη δὲ τῆς αὐτῆς ὥρας καὶ βασιλέα ἐκ τῆς Μόρρας· ἐπανήκειν μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ γενομένης συμπλοκῆς, οἱ πλείους μὲν τῶν ἐπελθόντων ἔπεσον, καὶ ἀλώσαντινες ὀλίγοι· ἀπέθανε δὲ καὶ στρατηγός. Ἀμούρ δὲ καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἐν χρωῖ κινδύνου κατ' ἐκείνην τὴν μάχην. Ἐκεῖνος γάρ, καίτοι μικρὸν τῆς νόσου βλάστα, ὡς ἐγένετο ἡ συμπλοκὴ τῶν στρατοπέδων, ὀπισθήμενος· ἐχώρει μετὰ τῶν προτάκτων· κορυβίς ἐκ τῶν πολεμίων τριτὴ περιτυχῶν, περὶ ὄξιν εἰσεώθης, πρὸς τὰς πληγὰς τῶν ὅπλων ἀντισχόντων, καὶ πολλὰς ὠμολόγη· βασιλεὶ χάριτας τῆς σωτηρίας. Εἰσθῆτα γὰρ ὅπλων μάχεσθαι χωρὶς, ὁ βασιλεὺς ἡμέραις ὀλίγαις πρότερον τῆς μάχης, παρήγει μὴ ἀφρακτον εἰσεῖναι εἰς τὰς μάχας, εἰ μὴ βούλοιο θανάτου αἰτίος καταστῆναι ἑαυτῷ· ὅση γὰρ ἂν τις ἀγωνίζοιτο εὐψύχως, τοσούτῳ πεσιεῖται ῥῆστα πύργῳ τινὶ περιτυχῶν, καὶ κατεργασθεὶς ῥαδίως· ὅ καὶ πελὸμος ἦεν, καίτοι ἀνοπλος τὸν ἵππον ἐπιβάς, οὐθὶς ἀναστρέψας, ἀνελάμβανε τὰ ὅπλα, τῶν βασιλέως περιπέσεων μνησθεὶς. Βασιλεὶ δὲ τῇ Ἄνῃ, καὶ πατριάρχῃ, καὶ μεγάλῳ δουκὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς ἐν τέλει, ἐδόκει δεῖν πρὸς Ἀλέξανδρον πρεσβεῖαν ποιεῖσθαι τὴν Μυσῶν βασιλέα, ὥστε συμμαχεῖν αὐτοῖς ἐπὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα. Ἐκείνου γὰρ ἡ τῶν Περσῶν στρατιὰ καὶ τὴν ἐκεῖνου· ὁ δὲ ὑπέσχετο, ἂν μισθὸν αὐτῷ παρέχωσι τῆς συμμαχίας τὰς κατὰ Στενίμαχον καὶ Τζέπαιναν πόλεις καὶ μελιζους καὶ ἐλάττους, καὶ τὴν ταῦτα· ἔγκαθιδρυμένην στρατιάν. Ἦσαν δὲ ἐννεά, ἡ Τζέπαινα καὶ ὁ Κροζιμὸς, ἡ Περιστιτζα, ἡ ἄγρια Ἰουστίνε, ἡ Φιλιππούπολις, πόλις θαυμασία καὶ μεγάλη, ὁ Στενίμαχος, ὁ Ἀετὸς, ὁ Μπέαδνος, ὁ Κόνσινκος. Στρατιὰ δὲ πρότερον μὲν ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους καὶ χίλους· ἦσαν· τότε δὲ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολέμου κάκεινων διεφθαρμένων, ὀλίγη πλείου· χιλίων ἦσαν, πάντες μαχημώτατοι, καὶ οὐδέων ἄλλων τῶν παρὰ Ῥωμαίους στρατευομένων λειπόμενοι εἰς εὐψύχια. Οἱ δὲ, ὡς ἐπύθοντο τὴν ἀξίωσιν Ἀλεξάνδρου, παρέχοντο προθυμώτατα τὰς πόλεις, δέξαντες, ὡς εἶπε, μὴ Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεὶ κάκεινων προσβεβέντων, πολεμίους ἔχων ἀντὶ συμάχων καὶ ὑπηκόων· καὶ ὡς ἐν συγκρίσει προτιμῆοντες Ἀλέξανδρον μᾶλλον ἔχειν σύμμαχον ἐσόμενον, ἢ τὸν πολεμοῦντα Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα. Οὕτω πῆσαν ἐπεδείκνυντο σπουδῆν καὶ προθυμίαν ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων τὴν ἀρχὴν μὴ ἐλασσοῦσθαι. Ἐπὶ μέντοι τὰς πόλεις εἶχεν ὁ

A bant, aliis pro facultate consulabant, ne ab 'psis ad Cantacuzenum deficerent. Sphranzes itaque, ut imperatorem Stenimachum tendere intellexit, ratus se posse, eo absente, agrum Didymotichensem depredari, et Adrianopolim reverti, eo quantum quantum habebat militum adduxit. Eadem hora imperator fortuito ex Morra cum suis redit, factoque conflictu, plures de praedatoribus caeduntur, aliquot capiuntur, dux ipse interficitur. Amurium in extremo discrimine versatus est. Nam etsi e morbo parum adhuc se confirmasset, pugna coepta arma induit, et in primam aciem processit, ac tribus contis petitus, praeter opinionem, armis videlicet vulneri resistentibus, servatus est, singularesque imperatori de salute gratias egit. Solitum enim pugnare non obarmatum, imperator paucis ante diebus admonuerat, ne non munitis certaminibus se crederet, nisi mortem sibi accersere vellet. Quanto enim quis armis non tectus generosius dimicaverit, tanto facilius lethali plaga occiditurum. Cujus admonitionis memor, tametsi equum nudus ascendisset, reversus sese obarmavit. Anna vero imperatrix, et patriarcha, item magnus dux, reliquique principes legatos ad Alexandrum Moesorum regem mittendos, eumque ad suppetias contra Cantacuzenum ferendas invitandum judicaverunt. Persae siquidem etiam illorum fines incursabant. Spopondit, si sibi Stenimachi et Zepanae majores minoresque urbes cum earum praesidiis mercedem darent, erant autem novem: Zepana, Cretizimus, Peristitza, sancta Justina, Philippopolis (urbs eximia et ampla), Stenimachus, Aetus, Beadnus, Cosmicus. Numerus militum per hoc dispersitorum prius fuit mille quingenti; tum vero bello Romano plurimis deletis, paulo infra mille numerabantur, omnes viri fortissimi, qui nullis Romanis, quotquot militarent, animi magnitudine quidquam concederent. Petitioni Alexandri promptissime satisfactum est: timebatur enim, ne et illis oppidis Cantacuzeno adherentibus, hostes pro adjutricibus et subjectis paterentur; et velut ex comparatione Alexandrum socium, quam bellantem adversus se Cantacuzenum imperatorem futurum malebant. 577 Sic etiam atque etiam laborabant, si superis placet, ne de imperio Romano diminutio fieret. Postquam Alexander urbes accepit, illi eum ex pactis conventis opem poscunt. Rex affirmare se non posse succurrere, quandiu Persae in Thracia versarentur, quos si quomodo ad Asiam repetendam perpulsissent, tum demum infestis signis in Cantacuzenum cupidissime iturum. Hoc porro aliam molitionem et non vulgare studium postulabat. Verumtamen cum quid aliud agerent non viderent, in ejus voluntate conquireverunt, et clam submiserunt, per quos cum Amurio colloquentes, immanem ei pecuniam polliciti sunt, si ipsis obsecutus domum renavigaret. Ubi quod volebant non impetrarunt, illa talia promissa inanes verborum strepitus reputante, alias insidias occoperunt, et Maurommaten quem-

dam Philadelphiensem, quem Cantacuzenus ad di-
mensum in dies Amurio præbendum constituerat,
promissis uberrimis aggressi sunt, ut aliqua ra-
tione Persis reditionem in Asiam persuaderet, cum
propter eam functionem ipsis jam familiaris vide-
retur, et quod Persice loquebatur, etiam ab iisdem
pro benevolò haberetur. Hic diuturnam a patria
absentiam illis molestam esse conjiciens, ducibus
potissimum exercitus consilium dat non oportere
tam longinquo tempore domesticis neglectis, pere-
gre vitam miseram exigere, sed simul omnes Amu-
rium convenire, ab eoque reditum flagitare, asse-
verareque se in exteris locis ultra non posse vi-
vere, cum domestica procuratione maxime indi-
grant. Haud enim ea conditione huc profectos, ut
imperatorem perpetuo assectarentur, sed ut cum
ei quantum liceret subsidio fuissent, domum re-
tineant. Nunc non parum diu totos scilicet decem
menses in solo Romano hæsisse. Quod si eos diu-
tius retinere cogaretur, neobtemperarent, ulterio-
remque moram libere aversarentur. Amurium
quippe statuisse tandiu hic apud imperatorem per-
severare, quoad eum hostibus superiorem effecerit,
et in hoc solo multam curam consumere, salutem
suorum militum laborumque levationem nihil
pensi habere. Si penuriam navium quibus in A-
siam trajiciant obtendat, se illos ex ista difficultate
explicaturum, Byzantio etenim complures affore,
quibus transitum. Ad hæc gratiam illis ha-
bitum, et pecuniam quanto opus sit suppeditatum
iri. Hi erant hortatus Maurommatis, qui nec Persis
displicent. **578** Ad satrapam igitur suum
adeunt, super reditu suo quemadmodum a Mau-
rommate edocti fuerant, verba faciunt. Amurius
principio eo sermone vehementer obstupescere, et
mirari, qui ista eos cogitatio subisset. Deinde entis
ut illos ad imperatorem porro adjuvandum retine-
ret: necessariam enim eorum esse præsentiam,
qui si recesserint, per quos præcipue defenderetur,
hostes mox confertim impetum in eum facturos.
Sed hoc erat nebulas diverberare; palam namque
profitebantur, nisi cum ipsis patriam repeteret, se
Byzantium profectos (unde jam acceperant fidem
publicam, quo securi essent) inde in Bithyniam
soluturos, post per Phrygiam, et Cariam in Ioniam
venturos. Interrogati quonam usi arbitro, seu paci-
ficatore cum Byzantiis fœdus pepigissent, ejus no-
men se edituros negaverunt, quando ei silentium
juraverint. Ad quinzenos omnino dies Amurius,
cum Persis continenter agendo laborandoque ne
in Asiam cogitarent, consumpsit. Ubi se mortuus
concionatum vidit, perquam tristis imperatori om-
nia exposuit, Deum testatur se quidem ad ipsum eo
scopo venisse, ut ante exitum belli hujus ab eo non
discederet, et eos delegisse, quos in primis pro-
pter animorum in se propensionem cuivis periculo
pares futuros speravisset. Nunc prorsus contra eve-
nisse. Exercitum enim a clandestinis quibusdam
imperatricis fautoribus corruptum, et ad patrias

Ἀλέξανδρος, ἀπήτουν οὗτος τὴν συμμαχίαν κατὰ τὰς
συνθήκας. Ὁ δ' ἔφασκε μὴ δύνασθαι, ἄχρις ἂν οἱ
Πέρσαι ἐνδιατρίβωσι τῇ Θράκῃ· ἂν δέ τινη τρόπῳ
δύνωνται πείθειν ἀποχωρεῖν εἰς τὴν Ἀσίαν, τότε ἦδη
Καντακουζηνῷ ἐπιστρατεύσειεν προθυμότατα. Τοῦτο
μὲν οὖν ἐτέρας ἐδεῖτο παρασκευῆς, καὶ πραγμα-
τείας οὐ τῆς τυχεύσης. Ὅμως οὐκ ἔχοντες ὅτῳ χρή-
σσονται ἐτέρῳ, ἐτράπησαν ἐπὶ τοῦτο, καὶ κρύφα
προσπέμποντες, διελέγοντο Ἀμοῦρ, χρήματα δώσειν
ἐπαγγελλόμενοι πολλά, εἰ πειθόμενος αὐτοῖς οἰκαδε
ἀναχωρήσειεν. Ὡς δὲ οὐδὲν τῶν βεβουλευμένων ἠδύ-
ναντο ἀνείναι, τὰς τοιαύτας ὑποσχέσεις ψόφους κε-
νοῦς ἐκεῖνου λογισμένου, ἐφ' ἐτέραν ἐτράποντο ἐπι-
βουλήν. Καὶ Μαυρομάτην τινὰ ἐκ Φιλαδελφείας
ἔδντα, ὃς ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως προσετέ-
τακτο τὴν καθ' ἡμέραν τῶν ἐπιτηδείων χρεῖαν τῷ
Ἀμοῦρ ἀποπληροῦν, τοῦτον δὲ ἔπεισαν ὑποσχέσεσι
μεγάλαις τὴν Περσῶν στρατιὰν τρόπῳ δὴ τινη πεί-
θειν ἀναχωρεῖν πρὸς τὴν οἰκείαν. Ὁ δὲ, ἦδη ἐπιτη-
δεῖός τε εἶναι Πέρσαις δοκῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν,
ἄλλως θ' ὅτι καὶ περσιεὶ διαλεγόμενος, εὐλοῦς
αὐτοῖς ἐδόκει, στοχαζόμενος ὡς ἄχθονται διὰ τὴν
χρόνιον τῶν οἰκίων ἀποδημίαν, συνεβούλευε τοῖς
ἡγουμένοις μάλιστα τοῖς στρατιῶσι, ὡς οὐ δεόν
οὕτω τοσοῦτον χρόνον ταλαιπωρεῖν ἐπὶ τῆς ξένης,
ἀμελήσαντας τῶν οἰκῶν, ἀλλ' ἅμα πάντας προσελ-
θόντας τῷ Ἀμοῦρ δεῖσθαι περὶ ἐπανόδου· ἰσχυρίζε-
σθαι τε ὡς οὐκέτι δύναιντ' ἂν ἐπὶ τῆς ξένης δια-
τρίβειν, τῶν οἰκῶν μάλιστα ἐπιμελείας δεομένων.
Οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦτοις ἐνταῦθα ἀφικέσθαι, ὥστε μέχρι
παντὸς συνεῖναι βασιλεῖ, ἀλλ' ἐπιμαχέσαντας ὅσον
ἔξεστιν, αὐτοῖς ἀναστρέφειν. Νυνὶ δὲ εἶναι οὐ με-
τρίαν τὴν διατριβὴν ἐπὶ δέκα μηνῶν ἐν τῇ Ῥωμαίων
γεγεννημένῃ· ἦν δ' ἐπιχειρεῖ καὶ αὐτοῖς, ἔφασκε, κα-
τέχειν, ἀλλ' ὑμεῖς μὴ πείθεσθε, ἀλλ' ἀπαγορεύσατε
φανερῶς τὴν ἐπιπλέον διατριβὴν. Ἀμοῦρ γὰρ οὕτως
ἔγνωκεν, ὡς ἐνταῦθα συνεσόμενος βασιλεῖ, ἕως ἂν
τῶν πολεμίων παρασκευασθὴ περιγενέσθαι, καὶ τοῦ-
του μόνου πολλὴν ποιεῖται τὴν φροντίδα. Σωτηρίας
δὲ ἡμῶν καὶ ἀναχωρῆς τῶν πόγων λόγος οὐδεὶς·
ἂν δὲ νεῶν ἀπορίαν προφασιζέται ἐν αἷς ἀποκλει-
σθητε εἰς Ἀσίαν, ἐγὼ ὑμῖν καὶ ταύτην τὴν ἀπορίαν
λύσω. Ἐκ Βυζαντίου γὰρ ἐλεύσονται πολλοὶ, ἐν
αἷς περαιώσεσθε, πρὸς τῷ καὶ χάριν ἐκείνους ὑμῖν
εἰδέναι, καὶ χρήματα παρασχέσθαι τῆς ἀνα-
χωρήσεως. Τοιαῦτά τε παρήγει καὶ ἔπειθε, κατὰ
γνώμην ἔδντα καὶ αὐτοῖς. Καὶ τῷ σφετέρῳ σατράπῃ
προσελθόντες Ἀμοῦρ, περὶ τῆς ἐπανόδου διελέγοντο,
ὡς περ ὑπὸ Μαυρομάτου ἐδιδάχθησαν. Ἀμοῦρ δὲ
πρῶτα μὲν ἐξέπληκτο δεινῶς τοὺς λόγους, καὶ
ἐθαύμαζεν ὅθεν εἰς τοιαῦτα προαχθεῖεν. Ἐπειτα ἐπι-
χείρει πείθειν, ὡς δεόν ἐστι περιμένειν ἐπικουροῦ-
τας βασιλεῖ· ἀναγκαίαν γὰρ εἶναι τὴν αὐτῶν πα-
ρουσίαν, πολλῶν αὐτίκα ἐπικεισομένων πολεμίων,
ἂν αὐτοὶ ἀναχωρῶσι, μάλιστα δι' αὐτοὺς ἀμυνομέ-
νων· ἦνυε δὲ οὐδέν. Ἐφασαν γὰρ ἀναφανδόν, ὡς
εἰ μὴ βούλοιο σὺν αὐτοῖς κικεῖνος οἰκαδε ἀναχω-
ρεῖν, ἀλλ' αὐτοὶ πρὸς Βυζάντιον ἐλθόντες· πίστει
γὰρ λαβεῖν ἐκείθεν τοῦ μὴ ἐπιβουλευθῆναι ὑπ'

αὐτῶν, περαιώσονται πρὸς ἑβρῶν· εἶτα διὰ Φρυγίας καὶ Καρίας ἀφίξονται εἰς Ἰωνίαν. Ἐρομένου δὲ αὐτοῦ τίνι χρώμενοι διαλλακτῆ τὰς πρὸς Βυζαντίους ποιήσαιντο συνθήκας, οὐκ ἔφασαν κατάδηλον ποιήσαιν ὁμομηκότας ἀποκρύπτειν. Ἐπὶ πεντεκαίδεκα μὲν οὖν ἡμέραις ὁ Ἄμουρ τοῖς Πέρσαις διετέλεσε διαλεγόμενος, καὶ πείθειν ἐπιχειρῶν μὴ ἀπαίρειν εἰς Ἀσίαν. Ἐπει δὲ ἀνήνυτα πονῶν ἑώρα, ἀπήγγελλε πάντα βασιλεῖ μετὰ πολλῆς τῆς ἀθυμίας· καὶ ἐμαρτύρητο Θεόν, ὡς αὐτὸς μὲν τοιαύτη γνώμη πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο, ὡς αὐτῷ συνδιατρίψων ἄχρις ἂν τι τοῦ νυκτὸς πολέμου πέρας γένοιτο, καὶ ὡς ἐκείνους ἐκλέξειτο συνέειναι οἷς μάλιστα ἐθάρρει, ὅτι πάντα κίνδυνον ὑποστήσονται τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας. Νυκτὶ δὲ τοῦναντίον ἅπαν γεγενῆσθαι. Τὸ γὰρ στρατόπεδον ὑπὸ τικῶν ἐνταῦθα τὰ βασιλίδος φρονούντων διεφθάρθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀναχωρεῖν πεπεισθαι. Πολλὰ δὲ ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις περὶ τοῦ μένειν αὐτοῖς διαλεχθέντα, μηδὲν πλέον ἠνυκῆναι, πάντων ὁμοῦ πρὸς τὴν ἐπάνοδον ὁρμῇ τινι κατασχεθέντων παραβόλῃ· ἐξετάσαντα δὲ πολλὰ περὶ τοῦ τοιαῦτα πεπεικότες, μηδαμῶς δυνηθῆναι ἐξυρεῖν. Τὸ μὲν οὖν αὐτὸν μόνον παραμένειν ἀπαλοῦσης τῆς στρατιᾶς, ἀσύμφορον ἠγείσθαι. Οὐδέμια γὰρ ὠφέλειά τις ἔσται τῆς παρούσης τῆς αὐτοῦ. Εἰ δ' αὐτῷ λυσιτελέστερον δοκεῖ, καὶ ἐπιψηφίσαιτο καὶ αὐτὸς τὸ νῦν μὲν ἔχον, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθεῖν μετὰ τῆς στρατιᾶς· ἐκεῖ δὲ δίκαια τὰς ἐσχάτας παρ' αὐτῶν τῆς εἰς αὐτὸν καὶ βασιλέα λαβόντα προδοσίας· μάλιστα γὰρ ἐκεῖ τοῦτο εἶναι ἀνυστὴν αὐτῷ, ἔπειτα ἑτέρους ἔχοντα τοὺς μάλιστα πιστοτάτους, καὶ μέχρι παντὸς αὐτῷ βουλευομένους συγκινδυνεύειν, κατὰ τάχος ἐπανήκειν εὐ διαθήμενον τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν, ἐπιτρόπου, καταστήσαντα τῆς ἀρχῆς, καὶ διαδόχους μετὰ τελευτῆς, ὡς οὐ ταχέως αὐτοῖς ἐπανήξοντα, ἀλλ' ἢ συγκατεργασόμενον τὸν πόλεμον, ἢ ἐν τῷ μάχεσθαι πεσοῦμενον.

579 CAPUT LXVII.

Amurio gratias agit imperator, legationem de pace Byzantium mittendam suadet, quo ad discessum necessaria suppetant. Reprehenditur Constantinopoli Amurius, quo se apud Cantacuzenum nimis abjiciat et abjecerit. Naves et pecuniam ei promittunt. Is se et imperatorem defendit. Locus elegans de discrimine servitutis. Petitur ab eo discessus.

Βασιλεὺς δὲ ἤνιδτο μὲν πρὸς τὴν ἀναχωρῆσιν ἐκείνου, ἦδει γὰρ ἐπιθησομένους πανταχόθεν πάντας. Ὅρων δὲ ὡς ἀδύνατον τὴν Περσῶν παρακατέχειν στρατιάν, πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἦδη ὤρμημένην, Ἄμουρ μὲν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας πολλὰς ὠμολόγει χάριτας, συνεβούλευε δὲ ἐπει μὴ πείθειν οἷός τε ἐγένετο, πρεσβείαν πρὸς βασιλῆα πέμπειν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὁμοίους τοῖς προτέροις περὶ τῆς εἰρήνης ποιῆσθαι λόγους, καὶ τὴν ἀβουλίαν ὀνειδίζειν αὐτοῖς, ὅτι διὰ ταύτην τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ πολλοὺς αἰτίοι γεγέννηται φθορᾶς· καὶ εἰς πλείονος, ἂν μὴ πείθωνται, γενήσονται· παραινέει τε αὐτοῖς τὸν πόλεμον καταλείπειν, καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν ἔχουσαν οὐδὲν ὕγιες, περισσῶν ἡμερῶν τοὺς ὁμοφύλους ἐξανδραποδιζομένους, καὶ κτεινομένους, καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένοντας. Ἐκείνοι δὲ, καὶ γὰρ οὐδένα αἰτία ὡσπερ καὶ πρῶτον ποιήσονται τῆς εἰρήνης λόγον, ἐπὶ τὸ πείθειν αὐτὸν αὐτίκα τρέφονται ἀφίστασθαι ἐκείνου· καὶ πέμπαντες ἀξιόχρεῶν τινα, ἃν οἴσονται τοῦτο κατεργάσεσθαι δυνησέσθαι παρεξόνται καὶ χρήματα πολλὰ τῆς ἀναχωρήσεως μισθόν, καὶ ναῦς αἷς χρήσεται πρὸς τὴν διάβασιν· καὶ τῇ τε στρατιᾷ τὸ σπουδαζόμενον ἔσται ἠνυκῶς, καὶ τὰ χρήματα λαβὼν ἀμείψεται τοὺς προθύμως συστρατευσαμένους. Οὐ γὰρ δίκαιον ὁμοίως πᾶσιν ὀργίζε-

Imperator de hoc discessu indoluit, quod se undique appetitum iri cerneret. Intelligentes autem Persas ad reditum tantopere inflammatos ut cohiberi non possent, Amurio de tam proluxa erga se voluntate gratias agit amplissimas, suasitque ut, quoniam militem suum flectere nequivisset, oratores Byzantium ad imperatricem mitteret, qui similiter, ut antehac, de pace dissererent, illisque dementiam exprobrarent, per quam Romano principi exitium magnum invexerint, ac nisi in viam redeant, majus invecturi sint. Hortarentur autem rursus bellum missum facerent, neu ob insipientem istam contentionem, quotidie suæ gentis mortales in servitutem abripi, trucidari, et ad ærumnas redigi sinerent. Illos vero, ut alias nullum de pace verbum locuturos, sed persuadere enixuros uti quamprimum a Cantacuzeno se disjungat, et misso quopiam huic muneri idoneo, magnam pecuniæ vim, discessus mercedem, ac præterea classem suppeditaturos. Sic et quod exercitus usque adeo contenderet, perfectum fore, et illum acceptam pecunia libenter sub se militantes remunerari posse. Non enim æquum irasci pariter omnibus, sed superbix et contumaciæ incentores modice puniendos, ne alios impudentiam exemplo suo do-

ceant : reliquis convenienter laborum meritis præmia persolventa, ut et supplicio improborum terreat, et beneficiæ studio alios ad se diligendum alliciat. Amurius extemplo paret, et de admonitione imperatori gratias agit, legatos ad imperatricem denuo de pace actum mittit. Apocauchus magnus dux et collegæ de pace silent penitus, Amuriumque primum reprehendunt, quod satrapa, et tam potens, atque apud Romanos juxta ac barbaros in tanta admiratione, mancippii instar Cantacuzenum sequatur, tandiu in terris peregrinis miscer, nullo lucro, cum ignominia autem summa, quæ illum scientem volentemque cooperuit. Jam illud turpissimum esse **580** quod et satellitis locum apud Cantacuzenum tenere non erubuerit, ad cujus prætorium noctu excubarit, ut ipse omni metu solutus sterteret. Hæc igitur tanti plena decoris si ipsi grata sint, nec sibi, quid ei fœdum atque indignum accidat curæ futurum. Nunc si tam longi temporis in extero solo incommodis satiat, ad sedes suas reverti concupiscat, se quoque ipsum in hoc non leviter adjuturos. Sive enim per Bithyniam et Phrygiam in Ioniam ire paret, tutum iter per Hælespontum, aut per fretum Byzantinum præstiturus; sive recta in suam provinciam abnavigare, triremes et alia navigia daturus, quæ exercitum deportent. Et quia necesse habeat, etiam stipendia suis tam diu militibus solvere, quantum debeatur largitus. Hæc magnus dux legato respondit. Verumenimvero barbarus domini reprehensionem non ferens, Videmini mihi, inquit, tantum odisse multos, diligere neminem. Quod si secus esset, non ita ad machinas et insidias contra hostes excogitandas expediti essetis, lingua largi ad contumelias, ac si ideo eam possideretis, et omne genus nequitiarum exercentes, amicorum autem officia funditus nescientes. Præ horum magna imperitia dominum meum rei cujusdam servilis et ingloriæ accusastis, quod imperatorem ante ejus tabernaculum excubans, ab insidiatoribus, qui multi erant custodierit, victus scilicet amore illius, et affectione sola omnium affectionum jucundissima, et ab omnibus expetenda subactus. Interrogabo autem vos uter melius de decoro, et de justo et honorifico sensit, satrapa dominus meus, qui ex amicitia tantum pro imperatore laborem et dedecus capessivit, ut dicitis, an vos qui compluribus et excellentibus beneficiis ab eo affecti, deinde omnium velut obliti, per improbitatem et ingrati animi vitium, imo et per calumnias et sycophantias bellum excitastis, quod usque hodie tot malis vos cumulavit, et quantum auguror, pluribus cumulabit. Nec hoc saltem animadvertitis, ut insani videlicet, quomodo carnes vestras ipsi devoretis. An clarum est, ipsam quidem ingenuum et magnanimum, gerendæque amicitia non imperitum imitari voluisse, vos autem improbissimorum ac stulidorum mores, et unum duntaxat non male scientes, quosvis oppugnare et interficere, nulli autem prodesse? Ille magnus dux

A σθαι και δίκαις ἀπατεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν αἰτίους τῆς αὐθαδεῖας μέτρια κολάζειν, ἵνα μὴ παράδειγμα τῆς ἄλλοις γίνωνται ἀναίσχυτας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀξίως ἀμείβεσθαι τῶν πόνων, ἵνα τῇ τε κολάζει τῶν ἀγνωμόνων ἐκφοβῆ, καὶ τῇ περὶ τὰς εὐεργεσίας φιλοτιμίᾳ πρὸς εὐνοίαν ἐφέλκῃται. Ὁ μὲν οὖν ἐπιθετο αὐτίκα, καὶ τῆς παραινέσεως εὐχαριστήσας βασιλέα, πρεσβείαν ἔπεμπε πρὸς βασιλίδαν, καὶ διέλεγτο περὶ εἰρήνης αὐτῆς. Ἀπόκαυχο; δὲ ὁ μέγας δοῦξ μετὰ τῶν συναρχόντων περὶ μὲν τῆς εἰρήνης οὐδένα λόγον ἐποίησαντο, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκείνου κατηγοροῦν, ὅτι σατράπης ὢν, καὶ δύναμιν τοσαύτην κεκτημένος, καὶ παρὰ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων τιμώμενος τοσοῦτον, ὡσπερ ἀνδράποδον ἐποιεῖ Καντακουζηνῶ, τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ ξένης ἐπιπρωῶν, ἐπὶ κέρβει μὲν οὐδενὶ, ἀδοξία δὲ ἐσχάτη ἢ περιθέβληκεν αὐτὸν ἐκῶν. Τὸ δὲ δὴ μέγιστον ὅτι καὶ δορυφόρου τάξιν ἐπέχειν οὐκ ἠσχύνθη πρὸς Καντακουζηνὸν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐκείνου σκηνὴν ἐρχόμενος, ἀγρυπνοῖα νύκτωρ, ὡς ἂν ἐκεῖνος βέγγη μὴδὲν φθορώμενος δεινόν. Ταῦτα μὲν οὖν εἰς τοσοῦτον ἀδοξίας ἄγοντα αὐτὸν, εἰ φίλον ἐκαίνω τοιαῦτα ὑπομένειν, οὐδ' αὐτοῖς μελεῖσθαι περὶ τῆς ἐκείνου ὕβρεως. Νυνὶ δὲ εἰ ἀρκούσα ἐδοξεν ἢ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῆς ξένης τλαιπωρία καὶ δόειτο ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν, συλλήψεσθαι οὐκ ὀλίγα καὶ αὐτοῦς. Εἴτε γὰρ διὰ Βιθυνίας καὶ Φρυγίας ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν βούλοιο ἐλθεῖν, ἀδεῖα τὸν πόνον παρασχεῖν αὐτοῦς ἐπὶ τὸν Ἐλλάσποντον, ἢ τὸν κατὰ τὸ Βυζάντιον πορθμόν· εἴτε ναυσὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀπὸ πλεῦσαι, τριήρεις παρασχέσθαι καὶ ναῦς ἐτέρα; τὴν στρατιάν δύνησομένης ὑποδέξασθαι. Ἐπεὶ δὲ χρεια καὶ χρημάτων αὐτῶ ἀμείβεσθαι τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῶ χρόνον συστρατευσόμενος, παρέξεν ὅσα δὲ συμβῶσι. Τοιαῦτα μὲν ὁ μέγας δοῦξ ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πρεσβείαν. Ὁ βάρβαρος δὲ πρὸς τὴν κατὰ τοῦ δεσπότη κατηγορίαν βουλόμενος ἐνέτασθαι, δοκεῖτε μοι, ἔφη, πολέμοιο μόνον εἶναι πολλόν, φίλοι δὲ οὐδενός. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν οὕτως ἦτε πόριμοι μηχανὰς μὲν καὶ ἐπιβουλὰς ἐξευρίσκετε κατὰ τῶν πολεμίων, τῇ τε γλώττῃ χρώμενοι ἀπειδῶς πρὸς ὕβρεις, ὡσπερ διὰ τοῦτο ταύτην κεκτημένοι, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιδεικνύμενοι πονηρίαν, τῶν δὲ φίλοις προσήκόντων ἐπιστάμενοι οὐδέν. Ὅθεν

D ὑπὸ τῆς ἄγαν περὶ ταῦτα ἀπειρίας καὶ τοῦ ἐμοῦ δεσπότη κατηγορήκατε ἀδοξίαν, ὅτι πρὸς τὴν βασιλέως σκηνὴν ἐλθὼν, ἀπὸ τῶν ἐπιβουλεύόντων πολλῶν ὄντων ἀγρυπνῶν ἐφύλαττεν, ὑπὸ τῆς περὶ βασιλέα ἠττώμενος εὐνοίας, καὶ πάθει μόνω τῶν πάντων παθῶν ἡδίστω τε ἅμα καὶ ζηλωτῶ δεδουλωμένος. Ἐρωτήσω δὲ ὑμᾶς, τίς βέλτερον περὶ τε τὸ προσήκον καὶ τὸ δίκαιον καὶ πρὸς φιλοτιμίαν ἐβουλεύσατο, σατράπης ὁ ἐμὸς δεσπότης, ὃς τῆς εἰς βασιλέα ἕνεκα φιλίας τοσοῦτον εἶλετο πόνον καὶ ἀδοξίαν, ὡς ὑμεῖς φατε, ἢ ὑμεῖς οἱ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀπολελαυκότες βασιλέως εὐεργετημάτων· ἔπειτα πάντων ὡσπερ ἐπιλελησμένοι, καὶ πολλὴν ἐπιδειξάμενοι ἀγνωμοσύνην καὶ ἀχαριτίαν, διαβόλαις χρησάμενοι καὶ συκοφαντίαις, τὸν πόλεμον

κινῆκατε τὸν μέχρι τε νῦν πολλῶν κακῶν αἰτιον γενόμενον ὕμιν, καὶ ἔτι μεζόνων, ὡς ὄρω, ἐσόμενον· καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο γούν αισθανόμενοι, ὡς περ οἱ μαινόμενοι ὄτι τὰς ἰδίαις σάρκασι κατεσθίετε· ἢ δὴλον ὡς ἐκεῖνος μὲν γενναίου καὶ μεγαλόφρονος, καὶ νόμους φιλίας ἀνδρὸς εἰδότος ἔργα εἴλετο ποιεῖν, ὑμεῖς δὲ πονηροτάτων καὶ πικρῶν τοὺς τρόπους, καὶ ἐν τούτῳ μόνον καλῶς εἰδότες, πολεμεῖν καὶ διαφθεῖραι τοὺς προστυχόντας. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ ἐξ ἀγγινοῖας δῆθεν συγγέειν τὴν βάρβαρον ἐθέλων, Οὐκοῦν ὁμολογεῖς, εἶπε, τὸν σὺν δεσπότῃν, δοῦλον εἶναι Καντακουζηνῷ; Ὁ δὲ, Καὶ μάλιστα, εἶπε· καὶ τὴν ἀκριθεῖ δουλείαν καὶ ἦν οἱ ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους ἠγῶνται τῶν κελῶν, καὶ ἄχθονται ἀποσπώμενοι τοῦ δουλεύειν τοῖς τοιοῦτοις, ὡς περ καὶ ὑμεῖς μοχθηρίας καὶ φθόνου καὶ πανουργίας πεφύκατε δούλοι ἀκριθῶς. Ταύτην γὰρ καὶ γὰρ δουλείαν ὁμολογῶ εἶναι ἀληθῶς καὶ ἦν δουλοῦται ἡ ψυχὴ, τὴν δὲ ἐκ τῶν χρημάτων καὶ αἰχμαλωσίας, οὐ ψυχῆς εἶναι, ἀλλὰ σώματος βιαζομένου ἀκουσίως. Διόπερ ἐκείνην πάντες τε μισοῦμεν ἐπίσης, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπιχειροῦμεν διαφεύγειν. Θαυμάσαντες δὲ ἐκεῖνοι τῆς συνέσεως τὸν βάρβαρον, Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, εἶπον, ἐώμεν. Οὐ γὰρ αὐτοῦ δεῖσθαι τῆς πρὸς τὰ βελτίω πραϊνέσεως· ἐφ' ἃ δὲ μάλιστα τρεψόμεθα ἡ σπουδῆ, καὶ αὐτίκα τὸν Λουκᾶν Γεώργιον ἤρουντο προσβουτὴν πρὸς τὸν Ἀμούρ, εὐφυσῶς τε ἔχοντα πρὸς τὰς προσβείας, καὶ ἄλλως ἐπιτήδειον ὄντα τῷ σατράπῃ· ἦν γὰρ καὶ πρότερον ὠμιληκῶς καὶ δοκῶν ἐν συνηθείᾳ εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ἤκου πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἀπηγγέλλον τὰ τῆς προσβείας, Ἀμούρ μὲν ἀκκίζεσθαι εἰδόμενος, καὶ ἀπηγόρευεν ἐπιπολῶ. Ἐπειτα ὡς ἐπιπίπειον ἐγίνοντο οἱ λόγοι, καὶ ἐδεῖτο ὁ Λουκᾶς, ἐπηγγέλλετο ἀναχωρῆσειν, βασιλεῖ τε χάριν πολλὴν κατατιθέμενος ἐν τούτῳ καὶ αὐτῷ, ὅτι τῶν ἐπιτηδείων, ἄλλου γὰρ προσβέουτος ἐφασκεν οὐκ ἀνπεισθῆναι· καὶ συνέβησαν εἰς Αἴνον τὰς τριήρεις ἐλθεῖν, αἷς χρῆσεται πρὸς τὸν ἀπόπλου ἀγούσας καὶ τὰ χρήματα, ἃ ἐπηγγέλιαντο αὐτῷ. Λουκᾶς μὲν οὖν τὰ μέγιστα κατεργασάμενος, ὡς ἐδόκει, ἐπανῆκεν εἰς Βυζάντιον, Ἀμούρ δὲ μετὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως εἰς Τραϊνούπολιν κατεσχαμμένην οὖσαν ἐκ πολλῶν ἐτῶν στρατοπεδευσάμενος, τὰς ἐκ Βυζαντίου περίεμενε τριήρεις. Βασιλεὺς δὲ ὀλίγω πρότερον τῶν Κουμουτζηνῶν προσχωρησάντων, Ματθαῖον ἐπεμψε τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν κατέχειν τὴν πολίχνην· ἐλθόντι δὲ, καὶ ἄλλα φρούρια προσεχώρησαν περὶ ἐκείνην ὀκισμένα, τό τε προσαγορευόμενον Ἀσώματος· καὶ ἡ Παραδημῶ, τό τε Κρανοδοῦνιον καὶ Στυλάριον, ἃ καὶ μεγάλην ὕστερον πρὸς τὸν πόλεμον ὠφέλειαν εἰσήνεγκε.

582 CAPUT LXVIII.

Imperator filium ægrotum visitat. Miraculum circa imperatorem et comites a Persis conservatos. Duo Persæ exploratores a prædonibus male accipiuntur. Pugna inter imperatores et Byzantios apud Asomatium. Stratagemata imperatoris et victoria. Reditus in castra. Gratiarum actio pro ejus et comitum incolumitate. Hortatio de vigiliis nunquam omittendis. Discessus Amurii in Asiam et ejus promissa. Quomodo idem discessus imperatori commodarit. A quibus illi statim bellum. Gratianopolis obsidio, et pactum cum captivis. Smyrna capta, naves Persicæ incensæ.

Τότε δὲ νοσηλευομένου τοῦ υἱοῦ, ἐδόκει δεῖν ἐν δῶν διαμέλλουσιν αἱ τριήρεις παραγίνεσθαι πρὸς ἐκεῖνον, καὶ τῆς τα νόσου ἕνεκα ἐπισκεψάμενον, καὶ περὶ ἄλλων ὧν ἐδεῖτο ὁμιλεῖν, αὐθις ἀναστρέφειν. Καταλείπων οὖν τὴν στρατιὰν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, πεντήκοντα μόνους ἔχων Ἰωμαίων καὶ δύο

A 581 argutari volens, et barbaro pudorem incutere, Quid? fateris ergo dominum tuum Cantacuzeno servire? Ego verò fatoor, respondet legatus. et quidem perfecta servitute, qua boni viri vincuntur a bonis, nec sine molestia inde abstrahuntur; quemadmodum et vos ad servitutem pravitati, invidia, calliditati diligenter serviendam natura comparati estis. Hanc quippè et ego servitutem veram esse autumo, qua se animus subjicit: illam autem quam veniliti et captivi patiuntur, non animi esse, sed corporis, quod animo repugnantè subesse cogitur. Quam ideo omnes æqualiter odimus, et velis remisque effugere nitimur. Illi prudentiam barbari admirantes, Sed hæc quidem, aiunt, mittamus; non enim tua ad virtutem cohortatione egemus, sed quid potissimum agamus, id quaerimus; statimque Georgium Lucam legatum ad Amurium deligunt, accommodatum ad hoc murus, et aliqui ejusdem satrapæ amicum, et ut ex priori consuetudine apparebat, etiam familiarem. Ad eum ut venit, legationemque explicavit, Amurios per simulationem tergiversari ac recusare. Deinde ubi Lucas preces longas addidit, recessurum sese, et in hoc imperatrici, atque adeo ipsi familiari suo gratificaturum promisit; ab alio enim se huc adduci minime potuisse. Et convenit inter eos, ut triremes cum promissa pecunia Ænum mitterentur. Lucas itaque re omnium opinione maximi momenti transacta Byzantium rediit, ubi naves et pecunia comparabantur. Amurius cum Cantacuzeno ad Traianopolim jam pridem dirutam castrametatus, Byzantinas triremes exspectabat. Imperator ad Cumutzenas oppidulum, quod nuperrime se dederat, in fidem accipiendum, Matthæum filium senioreni mittit, cui præsentia alia item finitima oppidula se dederunt, nempe Asomatus, Paraderno, Cranobunium, Stylarium, eaque non mediocre postea bello adjumentum attulerunt.

οὖν τὰ μέγιστα κατεργασάμενος, ὡς ἐδόκει, ἐπανῆκεν εἰς Βυζάντιον, Ἀμούρ δὲ μετὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως εἰς Τραϊνούπολιν κατεσχαμμένην οὖσαν ἐκ πολλῶν ἐτῶν στρατοπεδευσάμενος, τὰς ἐκ Βυζαντίου περίεμενε τριήρεις. Βασιλεὺς δὲ ὀλίγω πρότερον τῶν Κουμουτζηνῶν προσχωρησάντων, Ματθαῖον ἐπεμψε τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν κατέχειν τὴν πολίχνην· ἐλθόντι δὲ, καὶ ἄλλα φρούρια προσεχώρησαν περὶ ἐκείνην ὀκισμένα, τό τε προσαγορευόμενον Ἀσώματος· καὶ ἡ Παραδημῶ, τό τε Κρανοδοῦνιον καὶ Στυλάριον, ἃ καὶ μεγάλην ὕστερον πρὸς τὸν πόλεμον ὠφέλειαν εἰσήνεγκε.

D Filium ægrotantem sententia fuit interea dum naves in expectatione sunt, visere, habitisque cum eo sermonibus necessariis reverti. Relicto igitur in castris exercitu, cum solis quinquaginta Romanis, et duobus Persis Cumutzena versus abiit, quod nihil hostilis incursionis per viam metue-

ret. Nocte in vico deserto paucis adhuc viciniarum parietinis exstantibus mauerunt. Eadem nocte Persarum peditum manus ex Asia ad eadem littora populationis ergo appellitur. Egredientes ad custodiam navium centenos relinquunt, alii circiter mille raptum vadunt. Cum eo processissent, ubi imperator pernoctabat, foco luculento procul conspecto, propius ad locum pededentim et summo silentio, ut laterent, accedunt, speculatum videlicet, quinam ad pyram illam mortales essent, id quod ipsi postea narraverunt. Et ecce vident exercitum, suo, ut putabant, multo numerosiorem. Illico timore corripiuntur, ne illis tanto pluribus rem sentientibus, cum ipsi ad resistendum infirmi essent, victi conciderentur. Post ubi se nondum sentiri animadverterunt, quadripartito agmine castris circumdati, undique de improvise in illos irruere constituunt. Credebant enim impetu inopinato consternatos, quamvis plures forent, superaturos. Barbari igitur consilium explicantes, castra cingunt, ad invadendi signum intenti. At vero dux arbitrari, cum tantis copiis non ita temere dimicandum, quando nec unde, nec quantæ tandem sint, satis constat. Duos ad propinquum et notum illis fontem aequatum mittit, simulque mandat ut e castris aliquem, si possint, captivum adducant, ex quo certi quippiam de eo exercitu exsculpant. Militis cujusdam servulus ad hauriendum accedit, barbari propter fontem in insidiis latentes ad eum tenendum 583 prosiliunt. Quo fuga elapso, duci quod acciderat, ut jam proditi memorant. Tum vero barbaris multis partibus numero superiores, et solo aspectu formidabiles apparuerunt. Quare etiam nequaquam adoriundos sentiebant, boni consulturi, si inde corpora integra auferrent. Itaque nihil attentantes, abitum Romanorum exspectabant. Imperator cacalum illum metu attonitum occurrentem, et quo pacto apud fontem ipsum quidam insecuti essent, referentem, affirmantemque Persas esse, ut spectro aliquo exagitatam dimisit, jubens Deo matutinos hymnos depromere (50), siquidem jam dilucescebat. Iis absolutis equos conscendunt, loco excedunt, quibus malis proximi fuissent prorsus ignorantes. Haud multum progressi tumultum clamoresque Persarum e tentoriis exaudiunt. Imperator de comitatu suo duos Persas mittit, qui propius pedem ferant, et quinam sint, ex ipsis cognoscant. Illis in hos incurrentibus, alter capitur, alter vulneratus redit, ac nuntiat multitudinem esse Persas, et quidem magnam, quod nescissent. Barbari, cum de captivo didicissent Cantacuzenum illic quinquaginta duntaxat militibus stipatum fuisse,

των Περσῶν, ἐβάδιζεν εἰς Κουμουτζηνά, διὰ τὸ μηδεμίαν ἐν τῷ μεταξὺ πολεμίων ὑποπεύειν ἔξοδον. Ἐπεὶ δὲ ἐπεγένετο ἡ νύξ, ἠύλισσαντο ἐπὶ τινὶ κώμῃ ἀοικήτῃ, λείψανα τῆς ἀρχαίας συνοικίας ὀλίγα τινὰ ἐχούσῃ. Συνέθη δὲ τῆς αὐτῆς νυκτὸς στρατιάν Περσῶν πεζὴν ἄρτι περαιωθείσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ λείαν, τοῖς ἐκεῖ ἀγίαλοῖς προσχεῖν ἀποβάσαν δὲ, ἐπὶ μὲν τῶν νεῶν τὴν φυλακὴν ἑκατὸν καταλιπεῖν, τοὺς ἐπιλοῖτους δὲ ὄντας περὶ χιλιούς, ἐπὶ τὴν λεηλασίαν ἐξελεῖν γενομένους δὲ ἔνθα ἠύλιζετο ὁ βασιλεὺς, καὶ πόρρωθεν ἡμμένην πυρὰν ἰδόντας, ἔλθειν ἐπὶ τὸ χωρίον, πᾶσαν ποιουμένους πρόνοιαν ἀγνοηθῆναι, ὥστε κατασκέψασθαι, οἷτινες εἶεν οἱ χρώμενοι ἐκεῖνῳ τῷ πυρὶ, οὕτω γὰρ αὐτοὶ διηγούντο ὕστερον. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγύς, στρατιάν ἰδεῖν πλῆθει ὑπερέχουσαν, ὡς ἔδοξεν αὐτῶν πολὺ. Εὐθὺς μὲν οὖν εἰσφειδέος μὴ αἰσθημένοις αὐτοῖς τοσοῦτοις οὖσιν, οὐχ οἷοί τε ὦσιν ἀντισχεῖν, ἀλλὰ διαφθαροῖς κρατηθέντες. Ἐπειτα ὡς ἤσθάνοντο ἀγνοηθέντες, ἐβουλεύσαντο διελόμενοι τετραχῆ καὶ περιελθόντες τὸ στρατόπεδον, προσβάλλειν ἀπροσδοκῆτοις πανταχόθεν. Οἰθηθῆναι γὰρ διὰ τὸ ἀπροσδοκῆτον καταπλήξαντας περιγενέσθαι καὶ πλείονων ὄντων. Οἱ βάρβαροι μὲν οὖν ἐποίουν κατὰ τὰ βεβουλευμένα, καὶ περιεκάθηον τὸ στρατόπεδον, ἀναμένοντες τὸ σύνθημα. Τῷ στρατηγῷ οὖντι δὲ αὐτῶν ἰδοῦναι μὴ πρὸς τὴν αὐτὴν στρατίαν, οὕτω διακινδυνεύειν ἀγνοοῦντα, ὅθεν τε εἴη καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ πέμψας δύο τῶν βαρβάρων πρὸς τὸ ὕδωρ (ἤδεσαν γὰρ οὖσαν ἐκεῖ πηγὴν), ἐκέλευον εἰ δύναντο τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου συλλαμβάνειν τινὰ, ὥστε παρ' αὐτοῦ τι βέβαιον περὶ τῆς στρατιᾶς μαθεῖν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐνῆδρευον πρὸς τῇ πηγῇ· παιδίον δὲ ἑνὸς τῶν βασιλείων συνόντων ἐλθόντος ἐπὶ τὸ ἀρύσασθαι, ὠρμησαν μὲν οἱ βάρβαροὶ κατασχεῖν. Μὴ δυνθέντες δὲ διὰ τὸ διαδράναι φυγῆν χρησάμενον, πρὸς τὸν στρατηγὸν ἐλθόντες, ἀπήγγελλον τὸ συμβῆν ὡς ἦδη ἐγνωσμένον. Τοῖς βαρβάροις δὲ τότε μᾶλλον ἔδοξεν ἡ στρατιὰ πλῆθει τε αὐτῶν ὑπερέχουσα πολλῶ καὶ ἀπὸ μόνης φοβερᾶ τῆς ὄψεως, ὥστε καὶ ἀπεγίνωσκον τὸ διὰ μάχης αὐτοῖς ἵνα, ἀγαπητὸν ἠγούμενοι ἂν ἐκεῖθεν ἀπαθεῖς κακῶν ἀπαλλαγῶσι, καὶ ἠσυχάζον, τὴν ἀνεχώρησιν περιμένοντες τῆς στρατιᾶς. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὸ παιδίον τεθορυβημένον ἐλθὼν ἀπήγγελλεν, ὡς πρὸς τῇ πηγῇ διώκοιτο ὑπὸ τινων, Πέρσας δὲ τοὺς διώκοντας εἶναι οἰθηθῆναι, τὸ μὲν ἀπεπέμψατο ὡς ὑπὸ φάσματός τινος ἐκπεπληγμένον. Ἐκέλευε δὲ τοὺς ἑωθινούς ὕμνους ἄδειν Θεῷ, ἦδη γὰρ περὶ ὄρθρον ἦν ἡ νύξ. Ἐπεὶ δὲ ἐκείνοι ἐτελοῦντο, τῶν Ἰσπανῶν ἐπιβάντες ἀνεχώρουν τοῦ χωρίου, μηδὲν τῶν περισχόντων κακῶν εἰδοῦτες. Ἠδῆ δὲ ὄντες οὐ μακρὰν, θορόβου ἔκρουον καὶ ἀλαλαγμοῦ Περσῶν ἐπ' οὐ ἔστρατοπεδοῦντο χωρίου. Βασιλεὺς δὲ πέμψας τοὺς συνόν-

Jacobi Pontani notæ.

(50) Nusquam minor hodie, quam in castris pietatis ducitur ratio: nec ullum pene genus hominum minus Deum colit, aut gravius offendit, quam milites.

Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur.

At olim dabant operam duces, ut cœlestem opem precibus imploraret exercitus, et omnem victoriæ spem in Deo poneret, non in viribus et armis suis, quo pertinent etiam hymni matutini.

τας δύο Πέρσας, ἐκέλευε πλησίον γενομένους μαν-
 θάνειν, οἵτινες εἶεν παρ' αὐτῶν. Τῶν δὲ ἐπιδρα-
 μόντων, ὁ ἕτερος μὲν ἐάλω τῶν πεμφθέντων· ὁ δὲ
 λοιπὸς τετραυματισμένος ἐπανελθὼν, ἀπήγγελλεν
 ὡς εἴη στρατιὰ Περσῶν πολλή, ἀγνοουμένη ὑπ' αὐ-
 τῶν· οἱ μὲν τοὶ βάρβαροι παρὰ τοῦ κρατηθέντος
 γνόντες, ὡς εἴη βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς πεντη-
 κοντα μόνους ἄγων στρατιώτας, ἐξέπιήτετο τὸ τε τὸ
 γεγενημένον, καὶ Θεὸν φωνοῦν αὐτοῦ χεῖρα ὑπερέχειν
 καὶ ῥύεσθαι οὕτω κινδύνων χαλεπῶν. Βασιλεὺς δὲ
 οὐδὲν πλέον μαθεῖν δεδουνημένος, ἢ ὅτι Περσικῆ
 στρατιὰ ἡ ἐπιλοθῶσα ἦν, ἤλθεν εἰς Κουμουτζηνὰ
 πρὸς τὸν υἱόν. Καὶ ὁμιλήσας ὅσα εἶδει, ταχέως·
 ἐπανάστρεφεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπανίοντι δὲ
 ἡγγέλλετο ὡς ἐκ Βυζαντίου ψιλοὶ τοξόται ἐν πεντη-
 κοντόροις τέσσαρα ἐλθόντες, καὶ ἐτέρων ἐκ τῆς
 Θράκης ἐπιγενομένων πεζῶν, Ἀσώματον τὸ φρούριον
 πολιορκοῦεν. Ἐδόκει δὴ οὐκ ἅμα τοῖς συνοῦσι πεν-
 τήκοντα, βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς τὸ φρούριον πολιορκούν-
 τας. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπεὶ ἐπιούσαν εἶδον τὴν στρατιάν,
 ἐπὶ γεωλόφου τινὸς ἡμύοντο ἀνελθόντες· καὶ οἱ περὶ
 βσιλέα δις καὶ τρίς ἐπιχειρήσαντες, ἐκείνου ἀπα-
 γορεύοντος διὰ τὸ μὴ μάχεσθαι μετὰ συνέσεως πρι-
 πούσης στρατιώτη, οὐκ ἠδυνήθησαν κρατῆσαι διὰ
 τὴν ἐκ τοῦ τόπου ὀχυρότητα, καὶ τὸ ἀμύνεσθαι αὐ-
 τοὺς τοῖς βέλεσι συγχοῖς. Ὡς δὲ τετραυματίζοντο οἱ
 τε ἴπποι καὶ οἱ στρατιῶται, ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς
 ἐπεσθαι αὐτῶ, εἰ βούλοιντο κρατεῖν τῶν ἀντιτε-
 ταγμένων· καὶ ἐδόκουν ἀναχωρεῖν καταλιπόντες.
 Ἐκεῖνοι δὲ οὐ συνιδόντες τὴν ἀπάτην, καὶ νομίζου-
 ντες ἀπειπόντας τὴν πρὸς αὐτοὺς μάχην ἀναχωρεῖν,
 τοῦ λόφου κστελθόντες, ἐχώρουν ἐπὶ τὰς νύξ· οἱ δὲ
 οὐτίκα ἐπιδραμόντες, ἐπεὶ πρὸς τὸ πεδίον ἦσαν,
 ἀπέκτεινάν τε οὐκ ὀλίγους, καὶ τοὺς πλείστους· αὐ-
 τῶν εἶλον, ὀλίγων τινῶν διαφυγεῖν δεδουνημένων.
 Βασιλεὺς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς Τραϊανούπολιν
 ἐπανελθὼν, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ ἐκείνη ἡ περικαθη-
 μένη τῆς νυκτός, ὡς περ εἴρητο, ἦκε πρὸς Ἀμοῦρ,
 γνωρίσας οἷα συμβαίη περὶ αὐτῶν, καὶ ὅπως ἐκ κιν-
 δύνων φανερωῶν ὑπὸ Θεοῦ ῥυθισθῆι αὐτὸς τε καὶ οἱ
 περὶ αὐτῶν ἄπαντες, πολλὰς ὠμολόγουν χάριτας Θεῶ
 τῆς σωτηρίας καὶ τῆς προνοίας τῆς περὶ αὐτοῦς.
 Παρήγει τε ὁ βασιλεὺς τοῖς συνοῦσι μηδέποτε ἀμε-
 λεῖν τῆς φυλακῆς, μάλιστα νυκτός, τοῖς συμβεθε-
 κῶσι παραδείγμασι χροιμένοις. Εἰ γὰρ μὴ θαρρόυν-
 τες αὐτοὶ τοῖς τε ἐν Τραϊανοῦ στρατοπεδευομένοις
 καὶ τοῖς ἐν Κουμουτζηνοῖς μετὰ τοῦ υἱοῦ τὴν προσή-
 κουσαν ἐαυτῶν ἐποιούοντο φυλακὴν, οὐκ ἂν τοιοῦτοις
 περιέπιπτον κινδύνοις, ὧν εἰ μὴ Θεὸς ἐρρύετο φιλαν-
 θρώπως, κἀν πεπονδότες ἦσαν ἀξία δακρύων. Ταῦτα
 μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον συνήνεχθη. Ἀμοῦρ δὲ
 ἐπεὶ αἶ τὴν Βυζαντιῶν τριήρεις ἦκον, καὶ τριά-
 κοντα ἐκ τῶν σφετέρων εἰς τὴν Αἶνον, βασιλεὺς
 ἐπαγγειλάμενος ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις πέμψειν

A obstupescentes, divina eum protegente dextera tam
 exitiali periculo ereptum censuerunt. Imperator
 cum plus comperire non potuisset, quam Persas
 et prædones esse, Cumutena ad filium venit,
 quocum quæ tempus monebat collocutus, castra
 mox repetiit. In itinere certior fit, Byzantio lævia
 armaturæ sagittarios, Threicio adjuncto peditatu
 ad Asomatum castellum expugnandum quinquaginta
 remorum actuariis quatuor advenisse. Statuit igitur
 Asomatensibus cum suis quinquaginta comitibus
 succurrere. Hostes viso appropinquantium globo in
 collem confugientes se tuebantur. Imperatoria cohors
 bis et ter impetu facto (illo vetante, quod adversus
 prudentiam militarem pugnarent, quoniam adversarii
 natura loci muniiebantur (31), et subeuntes crebris
 telorum jactibus repellabant) iis potiri non valebant.
 Cum igitur et equi, et milites vulnerarentur, edixit
 imperator se sequerentur, si vellent vincere. Ergo
 se illis relictis abire simulant. Hostes non intellecta
 fallacia, rati que eos pugne desperantes discedere,
 colle degressi naves petunt. Tum qui abibant
 conversi in eos æquo campo statim incurrun-
 runt, multos occidunt, paucis terga dantibus, ma-
 jorem partem capiunt. 584 Imperator in castra
 Trajanopolim reversus, postquam et manus illa, a
 qua noctu, ut dictum est, obsessi fuerant ad
 Amurium se contulit, quæ sibi evenissent, et quo-
 modum cum suis universis, Deo secundo, manife-
 stum discrimen evasisset, narravit. Omnes pro
 eorum salute divinæ providentiæ gratias egerunt.
 Hortabatur autem suos imperator ne unquam vigi-
 lias, præsertim nocturnas negligenter, recentissi-
 moque exemplo ad confirmationem utebatur. Nam si
 ipsi non confisi ad Trajanopolim metantibus, neque
 iis qui Cumutzenis erant cum illo, pro se, ut par
 fuerat, excubias egissent, in casum hujuscemodi
 deventuros non fuisse, quo nisi Deus benigne eos
 respexisset, digna lacrymis pertulissent. Atque
 hæc istemodo contigerunt. Amurii per Byzantio
 triemes ad Ænum cum triginta de suis affuerunt,
 pollicitus imperatori, quindecim diebus subsidium
 miserum, et se quoque brevi, domesticis ordina-
 tis atque compositis, reversurum, semperque cum
 eo, donec bellum finiatur, mansurum, dictaque
 salute, illico solvit. Intra dies tredecim adsunt
 copię quas promiserat. Amurii discessio multa im-
 peratori incommoda generasse visa est, quæ tamen
 ipsa postmodum, quam is Deo curæ esset, non
 levi documento fuit. Triemes namque quatuor
 supra viginti Latinæ cum Rhodiorum et aliorum
 quorumdam instructæ Smyrnam adnavigarunt,
 castellumque in portu ceperunt, et naves Persicas
 complures exusserunt. Amurii præsens, ac tot's

Jacobi Pontani notæ.

(31) Docuimus alibi, quantam commoditatem haberet in prælio locus superior. Livius lib. vii : *Pila ter virtutem locus quoque adjuvit, ut pila omnia*

hastæque non tanquam ex æquo missa, vana (quod plerumque fit) caderent : sed omnia librata ponderibus figerentur.

viribus propugnans, Latinos depellere nequivit, qui usque hodie Smyrnæ portum obtinent. Aiebat autem imperator, si Amurio in Thracia versante Smyrnæ occupari contigisset, non semet tantummodo, sed omnes mortales Amurium præ nimio erga imperatorem amore eam perdidisse suspicatos fuisse. Nunc quoniam ipse cum suis copiis præsto fuerit, nullum se captæ civitatis culpam sustinere. Quocirca Deo expertæ procurationis gratias singulares agebat, qui etiam quæ molesta atque odiosa videntur accidere, tempore labente ad utilitatem constituta et administrata fuisse demonstrat. Sed de his paulo post dicemus. Post dicessum Amurii ab omnibus finitimis gravi et periculoso bello urgetur. Nam Crales cum robore exercituum sui Zichnas usque progressus est, eo consilio, ut eum in Thracia adoriretur, et Mæorum rex Alexander, quidquid habebat copiarum, Sillbnum adduxit, 585 Παζολογο juveni imperatori, id quod spondederat, auxilio, futurus. Patriarcha autem, vocato in concionem universo populo, in Cantacuzenum, ut filius defuncti imperatoris, a quo plurimis amplissimisque beneficiis ornatus esset, impie et scelerate insidiantem invectus est. Deinde seipsum et tutorem adolescentis imperatoris promulgans, et pro ejus salute nulla discrimina, nullas dimicationes declinaturnum, bellumque commune finiturum profectus, omnes ad arma contra Cantacuzenum exstimulavit, alios quidem per se propensos, alios necessitate eodem trahente, quippe qui alioqui suspicionem non evitarent. Et omnes se expeditioni pedifes equitesque accingebant. Babant item nomina proceres, quotquot adhuc a vinculis immunes erant : partem enim majorem magnus dux alios in carceribus atinebat, collariis injectis, in quibus et de Andronico Asane Cantacuzeni socero quæstio habebatur, quosdam in ipsorum ædibus interdicto aditu custodiebat, et atque cum plena et absoluta potestate summus exercitus imperator. Atque hi adolescentem Joannem imperatorem secum ducentes, Heracleam Thraciæ venerunt, mittentesque etiam ad Momitzilum, castellorum Meropes et aliorum agrestium a Cantacuzeno commissam præfecturam gerentem, multis promissis ad arma in eundem capessenda pellexerunt. Jam enim ora hominum pervolabat, nec illi potentia deerat. Sic itaque Cantacuzenus bello ex omni parte petebatur, et metuiere cogebatur. Nihilominus pro perpetua consuetudine sua in periculis mentem excelsam retinens, et ingruentia mala æquabili ac leni animo tolerans, ad Alexandrum Mæorum regem legatos mittit, eum hortans uti hoc negotio supersedeat, quandoquidem hoc adversus se comparatum bellum brevi multas ei clades daturum sit. Ipse in Chalcidica Gratianopolim, non illam quidem amplam, ceterum cum natura loci, tum mœnibus munitissimam urbem et alioqui omnimodis commodam, et Chalcidices tanquam metropolim obsidet. Ab oppugna-

στρατιάν, αὐτὸς τε ἐπαρήξειν μετ' ὀλίγον καταστησάμενος τὰ οἴκοι, καὶ μέχρι παντὸς αὐτῷ συνδιὰ τρήψειν ἄχρι ἂν ὁ πόλεμος καταλυθῆ, καὶ συναξάμενος εὐθὺς ἀπέπλευσεν. Εἰσὼν δὲ τριῶν καὶ ἑκάς ἡμερῶν, ἦν ἐπηγγεῖλατο στρατιάν, ἔπεμψε πρὸς βασιλέα. Τότε μὲν οὖν δυσχερείας ἔδοξε πολλῆς ἢ ἀναχώρησις Ἀμοῦρ αἰτία γεγονέναι βασιλεῖ. Ὑστερον μὲντοι, τῆς περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας οὐ μικρὸν καὶ αὕτη δειγµα ἐφαίνετο γεγεννηµένη. Τριήρεις γὰρ τέτταρες καὶ εἰκοσι Λατινικαὶ Ἐν τε Ῥοδίων καὶ τινων ἐτέρων παρεσκευασµέναι, ἐπέπλευσαν τῇ Σμύρῃ, καὶ τὸ πρὸς τῷ λιµένι φρούριον εἶλον, καὶ ναῦς ἐνέπρησαν οὐκ ὀλίγας Περσικὰς. Ἀμοῦρ δὲ παρῶν καὶ ἀμρόνοµενος, ὡς µάλιστα ἐνῆν, οὐκ ἴσχυσε περιγενέσθαι τῆς Λατινικῆς δυνάµεως. Ἄχρι γὰρ νυκτὸς ὑπ' ἐκείνων ὁ Σμύρνης ἔχευται λιµήν. Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς εἰ συνέβαινεν Ἀμοῦρ κατὰ τὴν Θράκην διατρέθοντος ἄλωνα Σμύρναν, οὐκ αὐτὸς µόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες ἄνθρωποι τῆς εἰς βασιλέα ἕνεκα εὐνοίας τὴν πόλιν Ἀμοῦρ ἀπολωλέκεναι ἂν ὑπόπτεισαν. Νυκτὶ δὲ ἐκείνου μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐκεῖ παρόντος, μηδεµίαν πρὸς αὐτὸν αἰτίαν εἶναι τῆς ἀλώσεως. Δι' ἃ πολλὰς ἀπεδίδου Θεῷ εὐχαριστίας τῆς περὶ αὐτὸν κηδεμονίας, ὅτι καὶ ἔδοξε συμβαίνειν δυσχερῆ, πρὸς τὸ λυσιτελεῖν ὕστερον ἀποδεικνύεται οἰκονοµούµενα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγῃ ὕστερον. Τότε δὲ Ἀμοῦρ ἀνχωρήσαντος, εὐθὺς ὑπὸ πάντων τῶν περιούκων πόλεμος δεινὸς βασιλέα περιέστατο· ὃ τε γὰρ Κράλης, τὸ κρᾶτιστον ἄγων τῆς οἰκείας στρατιᾶς, ἄχρι Ζηκῶν ἀφίκτο, γνῶµην ἔχων, ὡς κατὰ Θράκην ἐπιθυσόμενος βασιλεῖ, καὶ ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἦκεν ἐπὶ Στίλβνον πανστρατιᾶ, Παλαιολόγῃ τῷ νέῳ συμμαχῆσαν βασιλεῖ, ὡς περ ἦν ὑπεσχηµένος. Πατριάρχης τε ἐκκλησίαν ἀπὸ πάντων Βυζαντιῶν ποιησάµενος, καὶ πολλὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως καθασφάµενος, ὡς ἀδίκως καὶ παρανόμως τοῖς πασι ἐπιβουλεύοντος βασιλέως, οὗ πολλῶν ἀπέλαυσε καὶ µεγίστων εὐεργεσιῶν, ἔπειτα ἑαυτὸν πατέρα καὶ κηδεµόνα τοῦ νέου βασιλέως ἀνακρύψας, καὶ ὡς διὰ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν κινδύνοις καὶ μάχαις καὶ αὐτὸς ἔγνω παραβάλλεσθαι, καὶ καταλύειν τὸν κοινὸν πολέµιον, πάντα παρώρμησε πρὸς τὸν Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πόλεμον, τοὺς μὲν ἐκόντας, ἔστι δ' οὗς καὶ δι' ἀνάγκην δεισαντας τὸ ὑποπτεύεσθαι. Καὶ πάντες κοινῇ ἐκστρατεύαν ἐποίησαντο περὶ οἱ τε καὶ ἱππεῖς· παρῆσαν δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν, ὅσοι ἦσαν ἐτι ἄδειοι· τοὺς πλείους γὰρ αὐτῶν ὁ μέγας δούξ, τοὺς μὲν ἐν δεσµωτηρίοις εἶχεν ὑπὸ κλοιοῖς, ἐν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος Ἀσάνης ὁ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἔστητάζετο πενθερός, ἔστι δ' οὗς καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις ἐφρούρει ἀπρόιτους. Αὐτὸς δὲ ἦν τῆς στρατιᾶς αὐτοκράτωρ στρατηγός. Οὐ καὶ βασιλέα τὸν νέον ἔχοντες Ἰωάννην, ἦγον εἰς Ἡράκλειαν τῆς Θράκης· πέµψαντες δὲ καὶ πρὸς Μομιτζίλον, ὃς τῶν κατὰ Μερόπην φρουρίων καὶ τῶν ἄλλων νοµάδων ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐνεχειρίσθη τὴν ἔρηχῃ, ἔπεισαν ὑποσχέσθαι πολλοῖς, πόλεμον πρὸς

ἐκείνον ἀρασθαι. Ἦν γὰρ ἤδη ἐν λόγῳ τιτὸς ὁ Μο- A
 μιτζίλιος, καὶ δύναιμιν περιβεβλημένος Ἰκανῆν. Οὕτω
 μὲν οὖν ὁ πόλεμος πανταχόθεν βασιλέα περιέσταντο,
 καὶ ὑποπτεύουσιν δεσινὰ εἰσῆσι. Αὐτὸς δὲ ὡσπερ εἰθθεν,
 θεὶ πρὸς τοὺς κινδύνους μεγαλοφυχῶν, καὶ τῶν
 δευνῶν τὰς ἐπιφορὰς ὁμαλῶς καὶ πρῶως διαφέρων,
 πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον τὸν Μυσῶν βασιλέα πρεσβεῖαν
 ἐποιεῖτο, καὶ παρῆνει ἡσυχίαν ἀγειν, ὡς οὐ πολλῶ
 ἕτερον ἐκεῖνι αἰτίου συμφορῶν πολλῶν τοῦ πρὸς
 αὐτὸν πολέμου γενησομένου. Αὐτὸς δὲ γενόμενος
 πρὸς τὴν Χαλκηδικήν, τὴν Γρατιανοῦ πόλιν ἐπα-
 λείρκει οὖσαν οὐ μεγάλην, ὄχυρωτάτην δὲ, ἐκ τε
 φύσεως τοῦ τόπου καὶ τῶν τειχῶν τῆς κατασκευῆς·
 ἄλλως δὲ εὐφυῶς πρὸς πάντα ἔχουσαν, καὶ ὡσπερ
 μητρόπολιν οὖσαν τῆς Χαλκηδικῆς. Πρὸς μὲν οὖν
 τειχομαχίαν οὐκ ἐπιχειρεῖ· ἤθει γὰρ ἀνάλωτον B
 ὄπλοις καὶ χειρῶν βίβη ἐσομένην· δεσμοτῶν δὲ οὐκ
 ὄλλγων ἐκ τῶν πολιτῶν ἐν τῇ ταύτης ἀκροπόλει
 φρουρουμένων διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίαν, πέμψας
 κρύφα, διελέγετο αὐτοῖς, εἰ δύναιτο, κρατήσαντες
 τῆς ἀκροπόλεως, παραδιδόναι τὴν πόλιν· καὶ ἐπηγ-
 γέλλοντο καὶ αὐτοὶ προθύμως ὑπελθεῖν τὴν ἐπιχει-
 ρησιν, καὶ σύνθημα τῆς ἐφόδου ἔδοσαν, νυκτὸς μὲν
 φρυκτὸν ἀνίσχειν, ἡμέρας δὲ καπνὸν δεικνύειν τῆς
 ἐπιχειρήσεως σημεῖον. Διὰ ταύτην μὲν οὖν τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεὺς, καίτοι περιβρόμενος πανταχόθεν
 ὑπὸ τοῦ πολέμου, οὐκ ἀνίστατο ἐκ τῆς πολιορκίας, ἀλλ' ἐφιλονεῖται πρὸς πάντα ἀντικαθίστασθαι
 ὁμοίως. Ἐφ' ὅν δὲ ταῦτα χρόνον ἐταλεῖτο, καὶ ἡ Λατινικὴ δύναμις ἡ ὀλίγη ἕτερον ἐπαλοῦσα ἐκρά-
 τησε τειχομαχίαν, ἐν τέσσαροις καὶ εἰκοσι τριήρεσι περὶ Παλλήνην πετυσμένοι πρὸς τινα λιμένα Λογ-
 γίν ἐγγυρῶς προσαγορευόμενον ναῦς ἐξήκοντα ἐφορμῆν Περσικὰς, ἐπέθεντό τε καὶ ἐκράτησαν αὐ-
 τῶν κειῶν. Τὸ γὰρ Περσικὸν, μὴ δυνάμενον ἀντικαθίστασθαι πρὸς ναυμαχίαν, τὰς ναῦς καταλιπόντες,
 διεσώζοντο εἰς τὴν γῆν. Λατίνοι δὲ ἀνεκλύσαντες τὰς ναῦς καὶ πυρὶ παραδόντες, ἀνεχώρουν. Οἱ Πέρ-
 σαι δὲ ἀπολειφθέντες ἀπορίαν νεῶν, ἔγνωσαν δεῖν ἐπὶ Χερρόνησον τῆς Θράκης διὰ τῆς ἡπείρου ἀνα-
 χωρεῖν, ὡς ἐκεῖθεν εἰς Ἀσίαν περαιωσόμενοι εὐπορήσαντες νεῶν.

CAPUT LXIX.

Persarum et Triballorum certamen. Persæ astu quodam vincunt, et pacta mercede Cantacuzeno serviunt. Gratianopolis capitur. Quomodo Angelitzes præfectus pecuniam suppeditavit non modicam. Obitus episcopi Didymotichensis. Alexander Mæsus Morrhæm ingressus, imperatoris adventu audito, trans Hebrum fugit. Legatis respondet

Κράλης δὲ ἐν Ζίγνῃ ἐστρατοπεδευόμενος, ὡσπερ C
 ἐφημεν, ἐπὶ τῷ Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ πολε-
 μεῖν, ἐπεὶ πύθοιτο τὸ περὶ τοὺς Πέρσας συμβᾶν,
 καὶ ὡς διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπὶ Χερρόνησον μέλλου-
 σιν ἵνα, τὸ κράτιστον τῆς περὶ αὐτὸν ἀπολεξίμου-
 νος στρατιᾶς, καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας τὸν
 εὐφυχίαν καὶ τέλμη καὶ ἐμπειρίαν τῶν παρ' αὐτῷ
 δυνατῶν δοκοῦντα ὑπερέχειν Πρσαλίμπον ὀνομα-
 σμένον ἐκέλευσε συμπλέξασθαι τοῖς βαρβάρους, ὅπερ
 ἂν συντύχῃσι, καὶ πρὸς τινα τόπον Στεφανιανὰ λε-

Jam vero Crales fixis apud Ziebnas tentoriis,
 quo cum Cantacuzeno configeret, ut demonstra-
 tum est, ut de Persarum eventu, et illac in Cher-
 ronesum iter facturos audivit, delectis de exercitu
 suo fortissimis, datoque illis duce, qui præstanti
 animo et usu inter proceres Triballorum eminere
 videbatur, Prealimpum vocabulo, cum barbaris
 obvis pugna decertare jussit. Itaque loco quodam
 Stephaniana dicto in eos incidentes, ad pugnam
 aggrediuntur. Persæ, ut in planitie equitum si-

Jacobi Pontani notæ.

(32) Dari noctu signum ignibus jactis, aut fa-
 cibus elatis usitatum est militiæ. Sic Simonem et
 Helenam Græcis dedisse signum navibus redeundi,
 et Trojam occupandi, auctor est Tryphiodorus,
 his versibus, ut quidem a Xylandro Latine sunt
 redditi :

*Illic Æacidæ juxta sublime sepulchrum
 Exhibuit signum lucenti lampade Graiis
 F. sonidæ, tacita monuitque recurrere classe.*

*Pervigil ipsa etiam e celso formosa cubiti
 Purpureo socios hortata est Tyndaris igni
 De Helena expresse affirmat etiam Maro libro vi :
 Flammam media ipsa tenebat
 Ingentem, et summa Danaos ex arce vocabat.
 Arabes quoque adventum hostium interdum fumo,
 noctu igne significasse testatur Frontinus lib. II,
 cap. 5.*

mentes incursum, in montem vicinum et loca impedita secedunt. Triballi difficiles aditus cernentes, ratique, si per angustias penetrando sese impellerent et coarctarent, equos complures hinc inde sagittis confixos a barbaris perituros, aequaeque nihil nisi vulnera reportaturos, de equis descendentes, pedibus per acclivia operose ac difficulter, armorum pondere retardati, in hostes ibant. Videntes Persae Triballos adeo per invia eluctantes, quiddam curiosum magis quam generosum facere decernunt, et fuga simulata montis ulteriora petunt. Triballi fraudis ignari sequuntur. Qui postquam ab equis, iisque non paucis destiterunt, Persae denuo agglomerati, directe quidem **587** contra eos non contenderunt, sed ab altera parte circumventis, ad equos illorum cucurrerunt, et quia armis non gravabantur, antevertentes Triballos conscenderunt: qui equis spoliati ad caedem opportuni erant, cecideruntque complures, nec pauci capti sunt; reliqui per montem huc illuc fugientes, aegre se morti subdixerunt. Grales de suorum clade accepto nuntio, etiam ipse recessit, propter calamitatem, belli in imperatorem immemor. Non tamen rem penitus negligebat, sed et domi sedens bellaturiebat. Persae victores ad Cantacuzenum Gratianopolim obsidentem legatos mittunt, naves suas inflammatas, et Triballos ab se victos indicant, et se illius cupidus Cheronesus petere, ut inde in Asiam navigent. Orant etiam ne quid sibi per ejus regionem ambulaturis molestiarum exhibeatur. 'Quod si quid ipsis contra hostes egeret, promittere se promptam operam, si stipendia pacta numerentur: erant autem ter mille et centum. Imperatori subsidium hoc perquam opportunum, summopereque necessarium videri, cum hostes tam multi, tamque potentes ineamerent: nondum enim Grales Zichnis domum discesserat. Pecunia autem non suppetente, haud parum cruciatur. Attamen donatis legatis eos adduxit, ut in stipendium certum exercitus illius commilitium secum paciscerentur, usque ad dies quadraginta. Quod ne statim peterent, sed post lucem decimam quintam, ex quo ad se accessissent: volebat etiam interea Didymoticho curare pecuniam. Sic igitur cum legatis pactatione confecta, eos ad castra remisit, cumque iis unum de suis, qui illas copias celeriter adduceret. Postridie in arce Gratianopolitana vincit, custodibus meridie impetu facto jugulatis, imperatorem fumi signo ex composito advocant, quo viso confestim cum auxilio accurrens, arcem totamque urbem capit, et caetera laetatus quod urbem tam pulchram nullo labore periculoque obtinisset, etiam grandem pecuniam, quam maxime indigebat, invenit. Angelitzes enim quidam, abjectus et obscurus civis, antea thesauri reperti suspicione laborabat, cui, re nondum certa, negotium nemo facessabat. At vero tempore huius saevi belli rebus omnibus in contrarium mu-

Α γόμενον περιτυχόντες, καθίσταντο πρὸς μάχην. Οἱ Πέρσαι δὲ ἐπεὶ πείδιον ἦν ἐφ' οὐ Τριβαλοῖς ἐμείλλον ἔλναι ἐς τὰς χεῖρας, δειζάντες τὴν ἔφοδον τῶν ἰσπέων, ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ὄρος καὶ τὰς δυσχωρίας· ἦν γὰρ ἔγγυς. Ὅρωντες δὲ οἱ Τριβαλοὶ δυσπρόσδοτον τὸ χωρίον, καὶ νομίσαντες εἰ διὰ τῶν στενῶν εἰσχωθεὶν ἑαυτοῦς, ἴππους τε ἀπολείν πολλοὺς περιτοξευομένους ὑπὸ τῶν βαρδάρων, καὶ αὐτοὺς τραυματισθῆσεσθαι, ἀποβάντες τῶν ἵππων, ἐβάδιζον πεζοὶ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δυσέργως καὶ μετὰ βίας ἐπὶ τὸ ἀναντες ἰόντες διὰ βαρύτητα τῶν ὄπλων. Οἱ Πέρσαι δὲ ἰδόντες οὕτω πεζοὺς ἐπὶ τὴν ἀνοδὸν βιαζομένους, περιεργότερον τι μᾶλλον ἔγνωσαν, ἢ ἀδριότερον ποιεῖν· καὶ ὑποκρινάμενοι φυγῆν, μᾶλλον ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ὄρος, οἱ δ' ἐρείποντο, μὴ συνιδόντες τὴν ἀπάτην. Ἐπεὶ δὲ ἀπέστησαν ἑκάτεροι τῶν ἵππων οὐκ ὀλίγον, οἱ Πέρσαι συστραφέντες, ἐναντίον μὲν οὐκ ἔχθρουν Τριβαλῶν, ἀλλ' ἐκπεριελθόντες ἐκατέρωθεν, ἔβηον ἐπὶ τοὺς ἴππους· ἄνοπλοι δὲ καὶ κούφοι ὄντες, φθάσαντες τοὺς Τριβαλοὺς, ἐκράτησαν τῶν ἵππων, καὶ ἐπέθησαν αὐτοῖ· Τριβαλοὶ δὲ τῶν ἵππων ἀφηρημένων ἑτοιμοὶ ἦσαν πρὸς σφαγὴν. Ἔπεσον γὰρ οἱ πλείους κινώμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἐάλωσάν τε οὐκ ὀλίγοι· οἱ λοιποὶ δὲ μόλις διεσώθησαν πεζοὶ ἐπὶ τὸ ὄρος διασκέδασθέντες. Κράλης δὲ ἐπεὶ ἐπύθετο τὴν ἦτταν τῆς οἰκείας στρατιᾶς, δεισας, ἀνεχώρει καὶ αὐτὸς, τοῦ πρὸς βασιλέα πολέμου ἐπιλελησμένος διὰ τὴν συμβῆσαν συμφορὰν. Οὐ μὴν ἡμέλει γε, ἀλλὰ καὶ οἰκτιροῦ καθήμενος ἐκπέμνει. Οἱ Πέρσαι δὲ μετὰ τὴν νίκην πυθόμενοι Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα τὴν Γρατιανοῦ πολιορκεῖν, πρὸςβαλεῖαν πέμφσαντες, τὸν τε ἐμπρησμὸν τῶν νεῶν ἐδήλουν τῶν σφετέρων, καὶ τὴν ἦτταν Τριβαλῶν, καὶ ὡς αὐτοὶ φιλίως διακείμενοι πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ Χερβόνησον ἐγνώκασι χωρεῖν, ἐν ἧ ἐκεῖθεν περαιωθῶσιν εἰς Ἀσίαν· ἤξιουν τε μὴ ἐν αὐτοῖς παρενοχλεῖν μέλλουσι διὰ τῆς ἐκείνῳ ὑπὸχθου διέναι. Εἰ δὲ τι δέοιτο αὐτῶν κατὰ τῶν πολεμίων προθύμους εἶναι συμμαχεῖν, εἰς χρήματα παράσχοιτο, ἢσα ἂν συμβῶσιν· ἦσαν δὲ τρισχιλιοὶ καὶ ἑκατὸν. Βασιλεὶ μὲν οὖν ἐδόκει ἀναγκαιοτάτη εἶναι ἡ τῆς Περσικῆς συμμαχία στρατιᾶς, καὶ μάλιστα ἐπὶ καιρὸν γεγεννημένη, τοσοῦτων πολεμίων ἐπόντων πάντοθεν καὶ οὕτω δυνατῶν· οὐδέπω γὰρ ἦρει Κράλην πρὸς τὴν οἰκείαν ἐν Ζιχνῶν ἀνακωρηχότα· χρημάτων δὲ οὐκ εὐπορῶν, οὐ μετρίως ἠνδιό· ὁμοῦς τοῖς πρὸςβαλεῦσσι δῶρα παρασχοίμενος, ἔπειτα συνθέσθαι ἐπὶ χρήμασι ῥητοῖς συμμαχεῖν αὐτῷ τῆ στρατιᾶν ἡμέρας τεσσαράκοντα, τὰ χρήματα δὲ μὴ αὐτίκα ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ μετὰ πεντεκαίδεκάτην τῆς ἀφίξεως· ἡμέραν· γνῶμην δὲ εἶχεν ὡς ἐν ταύταις ἐκ Διδυμοτείχου μεταπεμφόμενος. Οὕτω μὲν οὖν μετὰ τῶν πρὸςβαλεων συμβάσεις θέμενος, ἔπεμπεν εἰς τὸν στρατόπεδον καὶ τῶν οἰκείων συνεκπέμψας ἕνα, ὥστε κατὰ τάχος ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν στρατιάν· εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ μετὰ τῶν πρὸςβαλεων τὴν ἐκ βασιλέως ἀναχώρησιν οἱ ἐν ἀκροπόλει τῆς Γρατιανοῦ δεσμῶνται τοῖς φυλάττουσι μέσης ἡμέρας ἐπιπέμνει· καὶ κρατήσαντες ἐκάλουν βασιλέα κληῖν

ἐπιδεικνύντες, ὡσπερ ἦν συντεθειμένον. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὸ σύνθημα εἶδεν, ὀξέως ἐπιβοηθήσας, εἶλε τὴν πόλιν ἐκ τῆς ἀκρας· καὶ τὰ τε ἄλλα ἤσθη, οὕτω πάλιν καλὴν ἀπονητὶ καὶ χωρὶς κινδύνων κατασχών, καὶ χρημάτων εὐπόρησεν οὐκ ὀλίγων, ὧν μάλιστα εἶδετο. Ἀγγελίτης γάρ τις ἐκ τῶν φαύλων καὶ ἀσημῶν πολιτῶν, πρότερον ὑπωπτεῦστο θησαυρὸν χρημάτων εὐρηκέναι· ἀδήλου δὲ ὄντος τοῦ πράγματος, οἰδίσκει ἠνώχλει· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τούτου τοῦ δεινοῦ πολέμου, εἰς τὸναντίον ἅπαν τῶν πραγμάτων περιτραπέντων, καὶ τῶν μὲν ἀρίστων ἐκβληθέντων καὶ εἰργομένων ἀπανταχοῦ, ἀρχόντων δὲ τῶν φαύλων, καὶ οὐδὲ ἀμεινον τῶν πολλῶν διακειμένων, καὶ ὁ Ἀγγελίτης οὕτος ἀρχὸν ἀπεδείχθη τῆς Γρατιανοῦ διὰ τὸ πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἔθος. Καιροῦ δὲ τυχὼν, ἐχρήτο τῷ πλούτῳ, καὶ φανερὸς ἦν ἔχων, ὡσπερ ὑπωπτεῦστο τὸν θησαυρὸν. Κατασχόντος δὲ τὴν πόλιν βασιλέως, ἐπεὶ μὴ ἐξῆν ἀρνεῖσθαι, τοῦ πράγματος οὕτω φανεροῦ γεγενημένου, μετὰ τὸ πάντα ὅσα ἦν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀφαιρεθῆναι ὄντα οὐκ ὀλίγα, καὶ περὶ τῶν κρυπτομένων ἠρευνᾶτο, καὶ παρέσχετο πολλὰ. Ἄ ἐξήρκεσε βασιλεὶ πρὸς τε ἄλλας δαπάνας ἀναγκαίας, καὶ πρὸς τὸ Πέρσαις τοῖς συμμάχοις ἀποδοῦναι ὅν ὑπέσχετο μισθόν. Ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον, καὶ ὁ Διδυμοτεῖχου ἐτεονήκει ἀρχιερεὺς. Πέμπτη δὲ ἡμέρα μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν, καὶ Γραβὸς ὁ Σκουτέριος ἐτεθνήκει, ὡσπερ ἦν ὁ ἀρχιερεὺς προεπιρῆκός, ὃ μάλιστα ἐλύπησε τὸν βασιλέα. Ἦν γὰρ περὶ ἐκείνον πολλὴν τὴν αἰδῶ καὶ τὸ σέβας κεκτημένος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Μυσῶν βασιλεὺς, ἐπεὶ οἱ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἦκον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπήγγελλον τὰ τῆς πρέσβειας, λόγον μὲν οὐδένα ἐποίησατο πρὸς τὰ εἰρημένα· στρατιὰν δὲ ἔχων, ἦλθεν ἀχρὶ Μόρρας, τὰ ἐκεῖ πολίχνια, εἰ δύναίτο, παραστησόμενος ὑπήκοα ὄντα βασιλεῖ. Ἐν δὲ αὐτῶν Ὑπερπυράκιον ὠνομασμένον, καὶ πρὶν ἐκεῖνον ἦκειν, ἄρχοντα εἰσεδέξαντο πεμφθέντα παρὰ Ἀλεξάνδρου, ἐμελλον δὲ καὶ φρουράν· ἃ παρὰ τῶν πρέσβων μαθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ παρῆν ἡ Περσικὴ, καὶ περὶ τοῦ Κράλη ἐπυθάνετο, ὡς ἀναστρέψειεν εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τὴν πληγὴν τῆς στρατιᾶς, εὐθυμὸς γενόμενος, καὶ Μαθαῖον τὸν υἱὸν ἄρχοντα τῆς τε Γρατιανοῦ καὶ τῶν ἄλλων, αἱ ὑπήκοοι ἦσαν ἐν τῇ Χαλικηδικῇ καταλιπὼν, ὡς εἶχε τάχους, πρὸς Μόρραν ἐπὶ τοὺς Μισσοὺς ἐχώρει. Αἰσθόμενος δὲ Ἀλέξανδρος, ἐπεὶ μὴ ἀντικαθίστασθαι ἠδύνατο πρὸς μάχην, σπουδῇ πολλῇ διέβαινε τὸν Ἔθρον ἀτάκτως καὶ πεφυρμένος, καὶ ἐστρατοπεδεύετο ἐκεῖ, ὡς τοῦ ποταμοῦ κωλύσοντος βασιλέα μὴ συμπλέκεσθαι αὐτοῖς. Ἀπώλοντο δὲ κατὰ τὸν πόρον, στρατιῶται τε ὀλίγοι, καὶ ἵπποι πλείστοι, καὶ ἀποσκευαί· οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ ρείθρου, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ἐν προτάχοις ὑπὸ βασιλέως τεταγμένοι ἐτι τῶν Μυσῶν διαβαινόντων ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὑπερπυράκιον δὲ αὖθις ἀνασώσατο ὁ βασιλεὺς, τοῦ παρὰ Ἀλεξάνδρου ἄρχοντος διαδράναι δυνηθέντος ἅμα τῷ πυθέσθαι βασιλέα ἦκοντα. Ἀλέξανδρος δὲ τοῖς βασιλέως πρέσβειν αὐτίκα χρηματίσας, καὶ ὀλέμενο, σπονδὰς, ἐξέπειψε μὴδὲν ἴδικηκέναι εἰρηκῶς, δι' ὃ δικαίως ἀμυνεταί βασιλεὺς, καὶ ἀνέστρεψε εἰς τὴν οἰκίαν.

latis, et optimatibus quidem ubique pulsis, in ceteramque conjectis, **588** praefectis autem improbis ac nihil a vulgi conditione differentibus, etiam Angelitzes iste praefectus Gratianopolis, propter odium quod in Cantacuzenum gerebat, designatus est. Tum occasionem nactus, divitiis suis uti frui coepit, et quod prius suspiciosum erat de thesauro, tunc plane verum apparuit. Imperatore autem urbe potito, quia rem adeo jam vulgatam negare non licebat, ablatis omnibus copiis ejus familiaribus, iisque non modicis, insuper de occultata pecunia examinatus, eam et multam quidem protulit: quae imperatori, tum ad alias impensas necessarias, tum ad solvenda Persis promissa stipendia suffecit. Sub idem tempus episcopus Didymotichensis animam amisit, et die quinto post Glabas Scuterius, ut ille praedixerat. Ex obitu episcopi imperator magnum animo dolorem accepit, plurimum enim virum reverebatur et sancte venerabatur. Alexander Mæsoꝝ rex, ut oratores Cantacuzeni quid venissent exposuerunt, nihil respondit: cum exercitu autem Morrham ingressus est, oppidula illic imperatori subjecta, si posset, subacturus. Unum porro de illis, Hyperpyracium nomine, etiam ante Alexandri adventum praefectum ab eo missum susceperat, et erat quoque praesidium suscepturum. Imperator, ut hoc ex legatis didicit, quia et Persicum subsidium habebat, et Cralem propter plagam acceptam in provinciam reversum audierat, hilaratus, Mathæo filio Gratianopolis aliarumque urbium in Chalcidica sibi parentium praefecto relicto, in Morrham contra Mæsoꝝ quantum potuit, properavit. Eo intellecto Alexander, quoniam acie resistere nequibat, mira festinatione et incomposite atque confuse Hebro transit, castra fecit, tanquam flumine imperatorem impedituro scilicet, ne illos secum conserere manus compelleret. Submersi sunt in transitu milites aliquot et equi complures: sarcinae item et impedimenta non in flumine modo, sed hac etiam de causa amissa, quod in principiis ab imperatore locati, Mæsoꝝ adhuc transeuntes, a tergo ipsis instantes perurgebant. Hyperpyracium autem, praefecto, quem Alexander instituerat, simul ac imperatoris adventum audivit fugæ, quia poterat, se mandante, receptum est. Alexander porro legatos mox responso dato, factoque foedere dimittens, addensque nihil se per injuriam commisisse, quod imperator merito ulciscatur, in regnum suum se recepit.

589 CAPUT LXX.

Momitzilus tres naves Persicas exurit. Persæ reliqui socios, quos ab eodem occisos falso intellexerant, ulcisci ardent. Imperator de improvise superveniente Momitzilo, magnum adit periculum, et suis fugientibus, contra insequentes strenue se defendit. Lantzareti fidelitas erga dominum quam fideliter remuneratur imperator. Momitzilus despota ab imperatrice creatur, cui veniam petenti imperator ignoscit, et ejus dignitatem auget. Persæ ex pacto missionem petunt, et in Asiam revertuntur.

Imperator cum et Alexandrum submotum esse A gauderet, Heracleenses, imperatoris adolescentis studiosos invadere parabat, cum Momitzilus a Byzantiis in eum irritatus, ut Didymotichum revenisse cognovit, Abderitas invasit, ubi quindecim naves ab Amurio ad imperatorem suppetias missæ stabant in littore, quas ducenti quinquaginta Persæ custodiebant, reliquis imperatorem sequentibus. Ex his Momitzilus illo impetu hostili tres incendit, nemo tamen Persarum interiit. Tum reliquis, qui apud imperatorem erant Persis, nescio quis nuntiavit, Momitzilum naves ad unam exussisse, et custodes ad unum obruncasse, neminem effugere potuisse. Qui protinus arma capientes eum adoriri gestiebant, et imperatori contra venienti, dicentique post reditum ab Heraclea in B eum qua par esset cura et studio pugnari posse, et expeditionem Heracleensem multis de causis magis videri necessariam ostendenti, illi contra respondebant nihil tam necessarium se putare quam suorum civium necem ulcisci. Perspicuus imperator eos cohiberi non posse, una manipulos Romanos mittit, simul ut regiunculam Momitzili velut aperti desertoris deprædarentur, simul quia barbaris metuebat, ne ab illo justum jam habenti exercitum, et ducibus illius ætatis audacia et animi celsitudine nihil concedente, celerentur. Momitzilus id quod evenit suspicione præcipiens, cum nimirum injuriam imperatorem inultam non passurum, sed manum contra se missurum, sparsos per regionem agrestes in oppida et castella contraxit, seseque ad præliandum instruxit. Verum ubi animadvertit ex Persis et Romanis constantem exercitum validiorem esse, quam ut ei se deberet cum periculo objicere, in præsentia cæptis supersedendum, eorumque direptioni indulgendum, recedentibus autem inharendum, et si quo possit damno mactandos duxit. Cum suis porro copiis Peritheorium, 590 quæ adhuc in fide imperatoris manebat, illic hostium discessum expectaturus concessit. Cæterum imperatori et ipsi Canutzensis reditum suorum præstolanti, visum aliquantum progrediendum, si forte quampiam de illis audicionem acciperet, et usque ad urbem antiquam Mese-nen, jam olim dirutam, cum comitatu circiter D sexaginta militum vectus est. Ibi cum ab equis descendissent, missis prius speculatoribus, qui procul observarent, somno obrepente dormivit aliquandiu, atque inter dormiendum hanc vocem audiit, « Expergiscere, qui dormis, et resurge a mortuis, et illuminabit te Christus. » Qua voce confusus animi, repente surrexit, et rem præsentibus indicavit. Adsunt item speculatores, narrantes exerci-

Βασιλεὺς δὲ ἀσμένως ἀποσκευασμένος καὶ Ἀλέξανδρον, παρεσκευάζετο ὡς τοῖς εἰς Ἡράκλειαν ἐπι-στρατεύων ἄμα τῷ νέφ συνοῦσι βασιλεῖ· Μομιτζίλος δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πεπονημένος πόλεμον ἀρχοῦναι πρὸς βασιλεία, ἐπεὶ εἰς Διδυμότειχον ἤσθετο ἀφιγμένον, Λυδῆρῆταις ἐπεστράτευσεν, ἐν οἷς ὤρμιζοντο αἱ πρότερον παρὰ Ἀμοῦρ πεντεκαίδεκα νῆες πρὸς βασιλεία κατὰ συμμαχίαν ἀφιγμένοι, ἃς ἐφύλαττον πεντήκοντα καὶ διακόσιοι Περσῶν· οἱ λοιποὶ δὲ συνήσαν βασιλεῖ· ἐξ ὧν ὁ Μομιτζίλος κατὰ τὴν ἔφοδον ἐκείνην ἐνέπρησε τρεῖς, τῶν ἄλλων περιωθεισῶν, Περσῶν δὲ ἀπώλετο οὐδεὶς. Πρὸς δὲ τοῦς βασιλεῖ συνόντας τὶς ἐλθὼν, ὡς ναῦ· τε συμπάσης ἐμπρήσσει Μομιτζίλος ἐπιθῶν καὶ τοὺς φύλακας ἀποκτείνει, διαδρόναι δυνήθεντος μηδενὸς ἀπήγγελλεν. Οἱ δ' ἦσαν ἐν τοῖς ὄπλοις εὐθύς, καὶ ὤρμητο Μομιτζίλῳ ἐπιέναι· βασιλεὺς δὲ κωλύειν περιωμμένου, ὡς μετὰ τὴν ἐξ Ἡρακλείας ἐπάνοδον ἐπιστρατεύουσας ἐκείνῳ μετὰ τῆς προσήκουσης ἐπιμελείας· καὶ σπουδῆς, καὶ ἀναγκαιοτέρων τὴν εἰς Ἡράκλειαν στρατεῖαν ἐκ πολλῶν ἀποδεικνύοντος, οὐδὲ ἀναγκαιοτέρων ἔφασαν ἐκεῖνοι τοῦ ἀμύνεσθαι ὑπὲρ τοῦ φήνω τῶν ὁμοφύλων. Ὅρων δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς μὴ δύναίτο κατέχειν, καὶ τὴν Ῥωμαίων συνεξέπεμπε στρατιάν, ἅμα μὲν κακώσουςαν τὰ Μομιτζίλου ἤδη φανερῶς ἀφαστηκίτος, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν βαρβάρων δεδοκίως μὴ διαφθαρῶν ὑπ' ἐκείνου, ἀξιόμαχον στρατόπεδον ἤδη κεκτημένου καὶ πρὸς τόλμαν καὶ εὐψυχίαν οὐδενὸς τῶν τότε λειπομένου. Μομιτζίλο, δὲ ὅπερ ἐγένετο ὀπωπευκῶς, ὡς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο τὴν ἕβριν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν πέμψοι στρατιάν, τὴν τε χώραν συνέστειλεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ τὰ φρούρια καὶ αὐτὴς παρεσκευάστω, ὡς ἐπὶ μάχην. Ὅρων δὲ τὴν Περσῶν καὶ Ῥωμαίων στρατιάν δυνατωτέρων οὖσαν, ἣ ὥστε διακινδυνεύειν πρὸς αὐτήν, τὸ νῦν μὲν ἔχον, ἔγνω ἡσυχάζειν, καὶ ἐπὶ λεηλασίαν τρέπεσθαι ἔξω, ἀναστρέφουσι δὲ ἐπιτίθεσθαι καὶ βλάπτειν, ἦν τι δύνηται· καὶ τὴν στρατιάν ἔχων, κατὰ τὸ Περιθεώριον ὑπὸ βασιλίδι ἐπιτελοῦν διέτρεθεν ἐλθὼν, καὶ τὴν ἀνάξουσαν περιέμενε τῆς στρατιᾶς. Βασιλεῖ δὲ τῷ Καντακουζηνῷ ἐν Κουμουζηνῶν τὴν ἐπάνοδον τῆς στρατιᾶς καὶ αὐτῷ ἐκδεχομένῳ ἔδοκε δεῖν προελθεῖν ἐπὶ μικρὸν, εἰ πως ἐγένετο παρὰ τοῦτ' ἐπὶ τῆς στρατιᾶς πυθέσθαι· καὶ προῆλθεν ἄχρι πόλεως Μεσσηνῆς παλαιᾶς ἐκ πολλῶν ἐτῶν κατεσκευασμένης, ὅσον ἐξήκοντα ἔχων ἐπομένους στρατιώτας. Ἐκεῖ δὲ τοῦ ἵππου μετὰ τῶν συνόντων ἀποδῆς, σκοποὺς μὲν ἐπέμπε πρότερον φυλάττειν κόρηθων· νυσταγμῶ δὲ ληστῆς, ὑπνωτῆται ἐπὶ μικρὸν· ὑπνωτῆται δὲ ἵκούετο λέγουσα φωνή· « Ἐγείραι, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός. » Ἀνέστη μὲν οὖν αὐτίκα, ὑπὸ τῆς φωνῆς θορυβηθεὶς, καὶ τοῖς παροῦσι διηγεῖτο. Ἄμα δὲ καὶ οἱ σκοποὶ

ἀπήγγελλον ἐλθόντας, ὡς προσελαύνει στρατία· Α
ἀκριθῶς δὲ οὐκ εἶχον εἶδέναι θῆεν εἶη. Βασιλεὺς δὲ
καὶ οἱ περὶ αὐτὴν ψήθησαν μὲν εἶναι τὴν οἰκίαν
ὀποτρέρφουσαν ἐκ τῆς λεηλασίας. Ὅμως ὑπὸ τῆς
κατὰ τοὺς ὕπνους τεθορυβημένος φωνῆς, τοὺς τε
νεμομένους ἵππους ἐκεῖ τῆς στρατιᾶς ἐκέλευε τοὺς
νομέας ἀπάγειν εἰς Κουμουτζηνά, καὶ Μανουὴλ τὸν
Ταρχα εὐώτην ἐκ τῶν παρόντων ὀλίγους ἐκέλευεν
ἀπολεξάμενον, εὐθὺ τῆς ἐρχομένης στρατιᾶς χωρεῖν,
καὶ κατασκέπτεσθαι· θῆεν εἶη· αὐτὸς δὲ ἀνελάμβανε
τὰ ὄπλα μετὰ τῶν συνόντων. Οὕτω δὲ ὀπλισμένων
παντελῶς τεθορυβημένος ἐπληῆξεν ὁ Ταρχανειώτης,
πυλαίμους, εἶναι φάσκων τοὺς ἐπίνοτα· Οὕτω δὲ
πᾶν εἶρητο ἔπος, καὶ οἱ πολέμιοι παρήσαν. Ἦν δὲ
ὁ Μομιτζίλος, χιλίους ἄγων ἐπιλέκτους, παρὰ τινων
κατασκόπων, οὓς ἐπεμψεν αὐτὸς περὶ βασιλείως πε-
πυσμένος, ὅτι ἐν Μεσσηνί τὸ νῦν ἔχον διατρίβει. Ἦν
γάρ ὀλίγον ἐν ᾧ διεῖχε Περιθεώριον Μεσσηνίας. Βα-
σιλεὺς μὲν οὖν τοὺς περὶ αὐτὸν συναγαγὼν, ἐδάδι-
ζεν εὐτάκτως διὰ Μεσσηνίαν τὴν ἀγούσαν εἰς Κου-
μουτζηνά. Ὅρων δὲ ὁ Μομιτζίλος οὐκ εὐθὺς ἐπὶ
φυγὴν τραπέντας, ἀλλὰ βράδην καὶ τεταγμένως
ἀπιδόντας, ἔδεισε μὴ τινων ἐνεδρευόντων ἐν τοῖς
ἐρειπίοις τῆς πόλεως τροπὴ γένηται περὶ αὐτὸν, ἐτά-
κτους καὶ διεσκαδασμένους ἀθρόον ἐπελθόντων, καὶ
συνεῖχε καὶ αὐτὸς τὴν στρατιάν σχολαίως πορυσου-
μένην ἐν λόγοις τρισίν. Ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ
περὶ αὐτὸν ἔξω τῶν ἐρειπίων ἦσαν, καὶ ἐνέδρας
ὑπέφρα οὐδεμία ἦν, ἤλαυνον οἱ περὶ Μομιτζίλον ἐπ’
ἐκείνους ἀκρατῶς. Τραπομένων δὲ ἀπάντων εἰς φυ-
γὴν, ἐπεὶ οἱ προδραμόντες τῶν πολεμίων ἐγγύς
ἦσαν βασιλείως, τῶν ἄλλων γὰρ αὐτὸς τελευταῖος
ὑπέλειπετο, ευστραφεῖς ἡμύνετο τοῖς πρώτως φθά-
σασιν, καὶ ἐπιπτεν ὁ βασιλεὺς ἵππος τοῖς πολεμίοις
συμβιζόντος. Τῶν οἰκετῶν δὲ εἰς παρῶν, Λαντζαρέ-
τος ὄνομα, τοῦ ἵππου ἀποβάς παρείχετο τὸν ἵππον
βασίλει· ἅμα δὲ καὶ συνήρατο ἐπιβῆναι. Ἐπιβαί-
νοντα δὲ ἔριψε τις ἐπληῆξεν ἐπιστάς κατὰ τῆς κεφα-
λῆς, ἔβλαπτε δὲ οὐδὲν, τοῦ κράτους πρὸς τὴν πλη-
γὴν γενναίως ἀντισχόντος. Ἐξ ἐκεῖνου δὲ διὰ πάσης
ἀμυνόμενος τῆς ὁδοῦ καὶ πληττόμενος (παρῆλθον
γὰρ αὐτὸν πολλοὶ τῶν πολεμίων), ἤλθεν εἰς Κουμου-
τζηνά, παραδόξως διασωθείς. Λαντζαρέτον δὲ ἔριψε
καὶ ὄρασι κατατραυματίσαντες καὶ νομίσαντες ἀπε-
κτονεῖναι (δεκάκι· γὰρ τραυματίσαν πρὸς τοῖς ὀκτώ),
ἀπέλιπον ἐμπνέοντα. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτως ἐκ
τοῦ τοσοῦτου κινδύνου μηδενὸς ἀν προσδοκῆσαντος
διεσώζετο. Καὶ ὁ Μομιτζίλος οὐδὲ βραχὺ προσμεί-
νας, ἀνεχώρει. Λαντζαρέτον δὲ πέμψας ὁ βασιλεὺς,
ἤγαγεν εἰς Κουμουτζηνά ἐμπνέοντα ἑπὶ· καὶ πολ-
λῆς ἀξιοθεῖς ἐπιμελείας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑγιᾶς τε
καὶ σώως αὐθις ἦν, μηδὲν τῶν μελῶν ὑπὸ τῶν πλη-
γῶν ἀποβαλῶν, πολλῆς τε εὐμενείας καὶ τιμῆ· ἀπέ-
λαυε παρὰ βασιλείως, καὶ μειζόνων ἢ ἐτύγχανε δο-
κῶν εἶναι ἀξιώτερος, διὰ τὴν ἐπιδεδειγμένην πρὸς
ἐκείνον εὐνοίαν. Ἔπεισον δὲ καὶ τῶν ἄλλων τέτταρες,
ῶν εἰς ὁ Βρυέννιος Μιχαὴλ ἦν, ᾧ πεσεῖν μαχόμενον
ἐμπροσθεν βασιλείως· ὁ Διδυμοστρίχου ἀρχιερεὺς πολλῆ
χρόνον πρότερον προεῖπεν· ἐλάττων δὲ καὶ ἔτεροι

tum adventare, nec certo noscere potuisse unde-
nam adventet. Imperator cum eomitibus proprium
esse, et a populatione redire censet: Verumtamen
voce in somnis audita turbatus, et equos praesidia-
riorum illic pascentes reducere Cumutzaena pasto-
ribus mandavit, et Manuelem Tarchaniotam ex
praesentibus paucos deligere, venientibus recta
occurrere, unde venirent speculari iussit; ipse in-
terim arma cum sociis induit. Sed necdum his
plane armatis, Tarchaniota trepidus revertitur,
hostes advenire ait. Vix finierat, et ecce adsunt.
Ducebat autem Momitzilus selectos mille, per ex-
ploratores suos certior factus, imperatorem in
praesentia ad Mesenen sedere, siquidem Perithreorio
Mesene parvo intervallo aberat. Collectis igitur
suis, ordinatoque agmine via per Mesenen ducente
Cumutzaena redit. Cernens Momitzilus non exem-
plo fugisse, sed gradatim et ordinatim discedere,
timensque ne quibusdam inter rudera et parietinas
urbis insidiosae latentibus, densataque caterva in
suos nec ordinales et sparsos irruentibus fugā
fieret, eos etiam ipse tripartito distributos, lento
passu incedere fecit. Ast ubi insidiarum suspicio
cessavit, impotenter se in recedentes intulerunt.
Quibus omnibus in fugam se effundentibus, cum
qui ex hostibus primi aecurrebant, imperatori ap-
propinquarent (ultimum enim agmen claudebat),
agglomeratus cum paucis se tuebatur. Cumque sub
eo equus confossus cecidisset, unus e famulis
Lantzaretus vocabulo, suum praebuit, atque in
eum sustulit. Ascendentem **591** quidam advolans
ense in caput ferit, sed firmitate galeae ictus in-
anis fuit. Inde toto itinere multis irruentibus et
caedens et caesus Cumutzaena mirabiliter servatus
venit. Lantzaretum vero gladiis et hastis occi-
dendi causa consauciatum (octodecim enim vul-
nera ei insixerunt) spirantem adhuc reliquerunt.
Imperator itaque e tanto discrimine praeter om-
nium expectationem emersit, et Momitzilus sine
mora discessit. Lantzaretum imperator seminecem
Cumutzaena vehendum curavit, qui brevi tempore
sedulitate medicorum sospes et incolumis, nulla
parte corporis amissa, est redditus, et majore etiam
D ruisse videbatur, apud eum gratia honoreque flo-
ruit. Ceciderunt autem quatuor, quorum unus Mi-
chael Bryennius, cui ante imperatoris pedes pu-
gantem occubiturum, multo aute Didymotichi epi-
scopus praedixerat, totidem capti. Momitzilus
paulo post quam manus illa praedatoria, de qua
supra, discessit, duos de captivis, Apelmenem et
Theodorum Caballarium ad Annam imperatricem
legat, societatis et praelii cum ejus hoste com-
missi praemium petit. Quae petitione libenter ad-
missa, despotam illum creat. Ipse quoque misse
ad imperatorem oratore, hujus stoliditatis suae
et male bene merito suo relatæ gratiæ veniam pe-
tit, ac de caetero meliora promittit. Imperator in-
telligens et vindicta punire Momitzilum quam es-

set difficile, et hostem habere, qui obesse graviter posset, quam parum utile, tempus idoneum exspectans, se reconciliari passus est, et ignovit, audiensque ab imperatrice renuntiatum despotam, sebastocratoris honore ejus dignitatem cumulavit. Et visus est hujusquam imperatricis studiosior, hñique consulere, sub imperatorem redactum esse, sed non diu, ut mox dicitur. Elapso interea spatio, quo se barbari imperatori militaturos spondederant, mentionem reditus fecerunt. Quibus imperator ut ultra manerent cum non persuaderet, operamque luderet, eos dimisit, et ita per Helle-spontum in Asiam renavigarunt.

καὶ παρείχεται συγγνώμην, προστήκοντα ὑπομένων τῷ καιρῷ, πεπυσμένοι· δὲ αὐτὸν καὶ παρὰ βασιλίδος δεσπότην γεγονέναι, τὴν σεβαστοκράτορος αὐτοῦ παρείχεται ἀξίαν, καὶ ἔδοξε τὰ τούτου μᾶλλον ἢ τὰ βασιλίδος προελθεῖν, καὶ ἔστειλε τὸ ὑπὸ βασιλεῖ τεταχθεῖν δῆθεν ἐπ' ὀλίγον χρόνον. Τοῦ χρόνου δὲ ἐν τούτοις προωρηκότος, οἱ βάρβαροι ἐπηγγέλαντο συμμαχήσειν βασιλεῖ, ἐμμένοντο ἐπανόδου. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὖθις ἐπεχείρει συνείναι πείθειν, μὴ πειθομένους δὲ ἀπέλυε, καὶ ἐπεραιούοντο εἰς Ἀσίαν δι' Ἑλλησπόντου.

592 CAPUT LXXI.

Imperator Palæologus ægrotus Byzantium redit. Mæsus sædifragus Apocaucho auxilium mittit. Emphythium obsidetur frustra. Ab imperatore ut versipellis et mendax reprehenditur. Callidum imperatoris consilium. Gener Apocauchi in Hebro submergitur. Projectio ejusdem Didymotichum cum exercitu. Imperator ex composito cataphractus exspectat. Repelluntur qui oppugnatum venerant. Apocauchus Morrham nastat. Momitzilus ab imperatrice et imperatore deficit, ac proprium principatum noliitur.

Per idem tempus imperator Palæologus Hera-
cleæ morbo ancipiti laborabat, quem patriarcha et nonnulli proceres Byzantium reducerunt. Apocauchus autem magnus dux cum exercitu summus ejusdem imperator relictus ad Didymotichenses oppugnandos sese comparabat, siquidem Persas Cantacuzenum deseruisse acceperat. Mæсорum item rex soluto fœdere auxilium ei pollicitus, non multo post misit. Imperator nihil horum nesciens, pro facultate se quoque ad hostem excipiendum præparabat, relictoque in Chalcidice Matthæo filio cum manu quantam rebatur satis esse, Joanne autem Asane uxoris fratre oppidulis in Morrha dedititils præfecto institute cum præsidiis, ipse cum cæteris Didymotichum inivit. Magnus dux potens totius Romani exercitus, Heraclea excedens, Emphythium castellum obsidione circumdedit, et muris tormenta machinasque admovit, in qua oppugnatione multos suorum amisit. Erat siquidem castellum illud murorum structura longe munitissimum. Videns igitur vi capi non posse (nam et victus obsessis abunde suppetebat), obsidionem solvit. Dum hæc geruntur, Momitzilus dignitatem, qua ab imperatrice insignitus fuerat, potiozem ducens, et despotam se nominans, instaurato adversus imperatorem bello, urbes in Chalcidica vexat pro viribus. Magnus autem dux Synadenum legatum ad imperatorem mittens, quem et antea Berrhœam ad eumdem miserat, significat, tametsi Emphythium castellum obsidere et oppugnare cogitarit, possitque si velit occupare facillime, tamen veteris adhuc benevolentia in illum memorem nolle. Nunc si etiam ipsi probetur, velle eum convenire, et **593** de quibusdam secretioribus memini-

α τοσοῦτοι. Μομιτζίλος δὲ μετὰ μικρὸν τῆς αὐτῷ ἐπελθούσης στρατιᾶς ἀνακεχωρηκυίας, τῶν ἐαλωκότων δύο, τὸν τε Ἀπελμενέ, καὶ Θεόδωρον τὸν Καβαλλάριον πρὸς βασιλίδαν τὴν Ἀνναν πέμψας, μισθὸς ἦται τῆς συμμαχίας, καὶ τῆς πρὸς τὸν πολέμιον αὐτῷ γεγενημένης μάχης. Ἡ δὲ ἀσμένως τε ἐδέχεται τὴν αἰτησιν καὶ δεσπότην ἀπεδείκνυε. Πρεσβελαὶν δὲ καὶ πρὸς βασιλέα πέμψας ἐδεῖτο τυχεῖν συγγνώμης, ἀγνώμων οὕτω φανεῖς, καὶ κακῶς ἀμφάμενος τὸν εὐεργέτην· ἐπηγγέλλετο τε μὴδὲν ἀγνωμονήσειν ἔτι. Βασιλεὺς δὲ τὸ τε τιμωρεῖσθαι ὡς ἀμύχανον ὄρων, καὶ τὸ πολέμιον ἔχειν Μομιτζίλον

Β βλάπτειν δυνάμενον ἤδη ἀλυσιτελεῖς, διηλλάττετο τε καὶ καιρῷ, πεπυσμένοι· δὲ αὐτὸν καὶ παρὰ βασιλίδος δεσπότην γεγονέναι, τὴν σεβαστοκράτορος αὐτοῦ παρείχεται ἀξίαν, καὶ ἔδοξε τὰ τούτου μᾶλλον ἢ τὰ βασιλίδος προελθεῖν, καὶ ἔστειλε τὸ ὑπὸ βασιλεῖ τεταχθεῖν δῆθεν ἐπ' ὀλίγον χρόνον. Τοῦ χρόνου δὲ ἐν τούτοις προωρηκότος, οἱ βάρβαροι ἐπηγγέλαντο συμμαχήσειν βασιλεῖ, ἐμμένοντο ἐπανόδου. Βασιλεὺς δὲ καὶ αὖθις ἐπεχείρει συνείναι πείθειν, μὴ πειθομένους δὲ ἀπέλυε, καὶ ἐπεραιούοντο εἰς Ἀσίαν δι' Ἑλλησπόντου.

Καὶ βασιλεὺς ὁ νέος Παλαιολόγος ἐνόησεν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν νόσημα δεῖν, οὐκ ἔχων ὁ πατριάρχης μετὰ τιῶν συγγλητικῶν, εἰς Βυζάντιον ἀνίστασθαι. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δούξ μετὰ τῆς στρατιᾶς ὑπελείπετο αὐτοκράτωρ στρατηγός· καὶ παρεσκευάζετο ὡς εἰς Διδυμότειχον ἐμβαλῶν. Ἐπύθετο γὰρ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἀποχωρῆσαν τὴν Περσικόν. Ἄμα δὲ καὶ ὁ τῶν Μυσῶν βασιλεὺς ὑπέσχετο συμμαχήσειν, τὰς πρὸς βασιλέα διαλύσας σπονδὰς, καὶ ἔπαυσε μετ' οὐ πολὺ τὴν συμμαχίαν. Βασιλεὺς δὲ τῶν γιγνομένων ἀγνῶν οὐδὲν, ὡς ἐνῆν καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἔφοδον παρεσκευάζετο, καὶ Ματθαῖον μὲν τὸν υἱὸν ἐπὶ τῆς Χαλκηδικῆς καταλιπὼν μετὰ στρατιᾶς ὅσης ἔπρε ἀρκέσειν, εἰ τινες αὐτῷ ἐπιοίουν, Ἰωάννην δὲ Ἀσάνην τὸν

Δ γυναικίς ἀδελφὸν τοῖς ἐν Μόρρῃ προσηγορήσασιν πολιορκίαις ἀρχόντα ἐπιστήσας, καὶ φρουρὰς ἀφελὲς, αὐτὸς εἰς Διδυμότειχον μετὰ τῶν ἐπιλοιπῶν ἐπανῆκε. Δούξ δὲ ὁ μέγας, σύμπασαν ἔχων τὴν Ῥωμαίων στρατιάν, ἐξ Ἡρακλείας εἰς Ἐμψυθίου τὸ φρούριον ἦκε, καὶ περιστρατοπεδευσάμενος, ἐπολιορκεῖ· καὶ τειχομαχίας ἐποιεῖτο, καὶ προσῆγε μηχανάς. Ἐν αἷς πολλοὶ τῶν ἐξωθεν μαχομένων ἐπιπτον· ἦν γὰρ καρτερώτατον τὸ φρούριον ἐκ τῶν τειχῶν τῆς κατασκευῆς. Ὅρων δὲ ὡς οὐκ ἂν εἴη βία ἀλωτῶν, ἀπεγίνωσκε καὶ τὴν πολιορκίαν. Τῶν γὰρ ἐπιτηδεῶν οἱ πολιορκούμενοι εὐπόρουσαν. Τούτων δὲ πραττομένων, καὶ ὁ Μομιτζίλος αὖθις ἐπολέμησε πρὸς βασιλέα, καὶ τὰς ἐν Χαλκηδικῇ ἐκάκου πόλεις, ὅσα δυνατὰ τὴν ἐκ βασιλίδος προελόμενος ἀξίαν, καὶ δεσπότην ἑαυτὸν προσαγορεύσας. Ὁ μέγας δὲ δούξ πέμψας πρὸς βασιλέα τὸν Συναδητὸν πρεσβευτὴν, ὃς πρότερον καὶ Βερβόλας ἐνδιατρίβοντι ἐπέμψθη, ἐμήνυεν, ὡς εἰ καὶ δοκῶν πολιορκεῖν, καὶ τειχομαχίας ποιεί-

σθαι πρὸς τὸ Ἐμπυθίου φρούριον· ἀλλ' οὐ βούλεσθαι λαβεῖν ἐτι τῆς ἀρχαίας εὐνοίας· ἔχνη ἀποσώζων, βουλομένῳ γὰρ ῥᾶστα ἂν ἤλισκετο. Νυνὶ δὲ βούλεσθαι αὐτῷ συγγίνεσθαι, καὶ περὶ τινῶν διαλέγεσθαι ἀπορρήτων, ὧν οὐκ ἐξεσι χρῆσασθαι ἐτέροις μνη-
ταί·, εἴγε καὶ αὐτῷ βέλτιον δοκοίη. Τὸ μὲν οὖν οὕτως ὡς ἔχει βασιλικῶς ἐσκευασμένῳ συντυχεῖν, οὐ ῥᾶδιον αὐτῷ· τὸ δ' αὖθις ἰδιωτικὴν μεταλαβεῖν ἐσθῆτα, οὐκ ἂν αὐτὸν οἴεσθαι βουλήσεσθαι. Περὶ ὧν σκέπτεσθαι ἐδήλου ὅπως ἐκάτερα ἔσται. Βασιλεὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα πλάσματα ἀχθεσθεῖς, ἀντεμή-
νυεν, ὡς οὐ δέον πρὸς αὐτὸν ἐπιπλεῖον ψεύδεις χρῆσθαι καὶ ἀπάταις· πείραν γὰρ αὐτοῦ ἦδη, ἐσχί-
κένα· ἐν πολλοῖς, ὅθεν καὶ παντάσῃσιν ἀπιστεῖν.
'Ἄλλ' εἰ μᾶλλον δύναίτο ἐλεῖν τὸ φρούριον, μὴ ἀμελεῖν· οὐ γὰρ ἂν εἴη λυσitelῶς βεβουλευμένος τῇ ἀρχῇ, εἰ, παρὸν τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἀπόσχοιτο ἑκῶν. Ἄλλ' οὐκ ἂν οἴεσθαι τοῖς συνοῦσι φίλον εἶναι τὸ τειχομαχεῖν, πολλοῖς ὁσημέραι ἀποθνήσκουσιν.
Ἵτι δὲ βουλομένῳ συντυχεῖν οὐ ῥᾶδιον ἐστὶ βασι-
λικῶς ἐσκευασμένον, καὶ αὐτὸν εἰδέναι μάλα· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῖς ὀφθαλμοῖσιν εὐκολον πρὸς ἧλιον ἀτενίζειν, ἀλλ' ὁ ζῶρος ἦδὺ καὶ τὸ κνιμύειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀδυνάτως ἔχουσιν ἄρᾶν τὸ φῶς· τοῦ δὲ μάλιστα ἐν ἐπιθυμίᾳ εἶναι τῆς εἰρήνης Ἑρῶντα τὰς περισχούσας τοὺς Ῥωμαίους συμφοράς, οἴεσθαι δὲ μὴ πρὸς μηδὲν τὴν συντυχίαν φέρειν ἄλλο τὴν αὐτῶν, ἐπινοίαν τινα ἔξευρήσειν, δι' ἧς αὐτὸς τε οὐκ ἔσθαι αὐτὸν βασιλικῶς ἐσκευασμένον, καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἦτορον ἢ πρότερον ἔσται βασιλεὺς. Ταύτην δὲ εἶναι τὸ καταφράτους ἀλλήλοισι συντυχεῖν, ὥστε τοῖς ποσὶ μὲν κνημίδας περιχεῖσθαι, κράνει δὲ τὴν κεφαλὴν περικαλύπτειν, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ὀπλι-
σμένον σῶμα, ὥστε ἀγνοεῖσθαι εἴτε βασιλικὴν ἐσθῆτα ἔνδον ἔχει, ἢ ἰδιωτικὴν. Ἐπήγει μὲν οὖν ὁ μέγας δοῦξ τὴν γνώμην, καὶ ἐπηγγέλλετο ποιήσειν κατὰ τὰ συντεθειμένα. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ καὶ πρωτοστράτην ὁ γαμβρὸς ἀπεπνίγη πρὸς τῷ Ἐθρῶν πολιτοκοῦσι τὸ Ἐμπυθίου φρούριον· κατὰ γὰρ μεσημβρίαν ὀρέους ἦδη λήγοντος, διανηχόμενος τὸν ποταμὸν ἐν παιδιαῖς, ἀπεπνίγη τῷ βέβρωματι συναρ-
πασθεῖς. Μεγίστην μὲν οὖν ἐνόμισε συμφορὰν τοῦ γαμβροῦ τὴν τελευταίην, καὶ ἐπένησεν ἐφ' ἱκανόν.
Ὀλίγη δὲ ὕστερον ἀναστήσας τὴν στρατιάν, ἐπο-
ρεύετο εἰς Διδυμότειχον. Πρὶν δὲ ἐγγυὺς εἶναι, τὸν Μάκρης ἀρχιερέα πρὸς βασιλέα πέμψας, ἐδήλου ὅτι ἀφίξειτο μετὰ μικρὸν, οὐ μᾶλλον πολέμιος ἢ φίλος, καὶ διαλεξόμενος, περὶ ὧν πρότερον μνηύσειεν· Ἐπεμπέ τε καὶ κηρὸν ἐσφραγισμένον τῷ βασιλέως δακτυλίῳ, ὃν εἶχεν ἀφελόμενος αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῷ τοῦ πολέμου χρόνῳ· ὥσπερ τι ἐνέχυρον ἐκε-
χειρίας καὶ ἀνακωχῆς πολέμου. Βασιλεὺς δὲ ἀλη-
θευτεῖν ἐκέλευεν οἰθθεῖς, ὀπλίσαστο μὲν, ὥσπερ ἦν συντεθειμένον, καὶ περιέμενε τὴν ἐκείνου συντυ-
χίαν, ὀλίγους τινὰς ἔξω καταλιπόν, τῆς δ' ἄλλης στρατιᾶς μηδένα τειχῶν ἐκέλευεν ἔξω εἶναι, δεδιώς μὴ παρὰ τινός τι τῶν νεωτέρων τοῖς μνησθῆναι, καὶ πρό-
φασις γένοιτο τοῦ μὴ τὸν πόλεμον καταλυθῆναι. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ, πρὶν τῆς πόλεως ἐγγυὺς ἔλθειν τῶν

A committendis sermonem conferre. Verumtamen imperatorio schemate, ut erat, præditum convenire sibi esse difficile; cultum vero privati sumpturum non putare. Consideraret igitur utrumque. Imperator commentum istuc indigne ferens, contra illi renuntiare jubet, nihil esse, cur apud se fraudibus et mendaciis de cætero uteretur: jam enim multoties ingenium ejus cognovi se, quare nec tantillam ei fidem habere. Si castellum subigere possit, ne omittat; non enim melius imperio consulurum, si cum hostium lædendorum facultas sit, ipse illis sciens ac volens parcat. Sed putare se illam oppugnationem, militibus ejus compluribus quotidie intereuntibus, parum gratam esse. Porro illi secum colloqui volenti, difficile esse imperatoris ornamentis nitentem aspicere, se quoque minime ignorare; neque enim facile esse lippientibus solem ac lucem obtueri, sed jurandum potius connivere, et in tenebris versari. Quoniam vero pacis conciliendæ desiderio incredibili captus sit, cum aspiciat, quæ calamitates Romanos inundent, opineturque ipsorum congressum non aliorum, quam ad pacem spectare, excogitasse rationem, qua ab illo sine imperatorio ornatu conspiciatur, in seque nihilo minus, ut ante, imperator maneat. Esse autem hanc, ut cataphracti conveniant, et pedes quidem ocreis ferreis, caput glea contegant, reliquumque corpus similiter comaniant, ut nesciat, imperatoriane an privata vestis intus geratur. Probato consilio magnus dux ita se ex compacto facturum promisit. Per idem tempus quo Emphythium obsidebatur, etiam gener ejus protostator in Hebro præfocatus est. Extrema namque æstate, dum meridie per ludum flumen tranat, undarum impetu abreptus interiit. Ob hanc generi mortem ut sibi vehementer calamitosam, ille diu in luctu et squalore fuit. Non multum effluxit temporis, cum exercitum Didymotichum adduxit. Priusquam autem ad oppidum appropinquaret, Macræ antistitem ad imperatorem mittit, qui doceat, ipsum brevi affuturum, non magis hostem quam amicum, et collocuturum, de quibus antea significarit. Mittebat insuper ceram annulo imperatoris impressam (quam inter alia belli tempore abstulerat), ceu pignus quoddam vacationis et induciarum videlicet. 594 Imperator opinatus illum vera loqui, secundum conventionem se ornat, ejusque congressum exspectabat, militibusque paucis quibusdam foris relictis, ne quis cæterorum extra muros prodiret edicebat, metuens nimirum, ne quippiam rerum novarum designaretur ab aliquo, unde occasio belli nondum finiendi nasceretur. Porro magnus dux, antequam urbem attingeret, missis sagittariis aliquot et manipulis, Didymotichi propugnatores adoriri jussit. Qui confertim instantes, tela crebra jaciebant. Præterea suburbana ædificia conjectis ignibus incendebant. Hunc in modum facto ab illis pugnandi initio, Didymotichenses erumpunt, multisque convulsiatis a nœ-

nibus eos frustratos repellunt. Imperator Macræ A episcopo ad magnum ducem remisso, solennem illi calliditatem et mendaciam exprobrat : qui cum fraude ac dolo nihil profecisset, secundum meridiem inde castra movens, non procul pernoctavit. Postridie cum equitatu et utriusque armaturæ militibus Morrham invadit, regionemque sædissime devastans, omnia flammis implet. Oppidorum autem nullo subacto, quod singula imperator præsidiiis impositis communiverat, Byzantium rediit. Momitzelus ex intestino Romanorum bello opibus auctus, et clarum nomen famamque consecutus, et arbitratus ad principatum separatim condendum sua sibi sufficere, a Cantacuzeno et Anna imperatrice (quamquam insignia despotæ, quibus illum donaverat, indutus incederet) pariter abhorrebat, et æque utrisque arma inferebat, urbesque et vicus occupabat. Præcipue tamen Matthæo imperatoris filio crebris excursionibus et direptionibus importunus atque molestus erat. Collegerat autem equitum paulo minus quatuor millia, omnes fortissimos, ac propter animi robur et quos possidebat locos natura munitissimos, insuperabilis habebatur.

παρ' ἐκείνης πεμφθέντα τοῦ δεσπότης ἐπίσημα ἠμφισπόμενος, καὶ ὁμοίως ἐκτέροις ἐπολέμει, καὶ πύλεις καὶ κώμας ὑπέποιετο. Μάλιστα δὲ Ματθαίω λυπηρὸς ἦν τῷ βασιλείῳ υἱῷ, ἐπεκδρομὰς καὶ λεηλασίας ποιοῦμενος συχνὰς. Ἦθροισε γὰρ ἱππέας ἐξείλεγμένους, καὶ ἀνυπέστατός τις ἐδόκει εἶναι διὰ τὴν εὐφυλίαν, καὶ τὴν αὐτοφυῆ τῶν χωρίων ὑχυρώτα ὦν ἦρχεν.

CAPUT LXXII.

Præstes imperii statum illius miserum dolent, et imperatrici pacem suadent. Arcauchus Byzantium veniens, insalutata imperatrice in arcem suam concedit. Patriarchæ inconstantiam objicit, in quanto periculo sit, docet, secum ad implacabiles inimicitias in imperatorem hortatur. Quid in imperatricis et liberum gratiam fecerit, prædicat. Gabalam quoque objurgatum, ad suas partes reducit, et ei filium suam uxorem dat, eumque et socios archontas de impudentia reprehendit.

Verumenimvero Byzantii post magnum ducem C Ephori seu inspectores 595 (33), cernentes ægram, et in sexcentas partes divulsam, distractamque Romanam rempublicam, urbesque complures et magnas Mæsurum ac Triballorum ditionis esse factas, adhæc Thraciam omnem a Persis in servitutem relictam, solis urbibus relictis, et illas tamen neutiquam mitiora, quam vici pertulerint, expectare, tam ærumnoso statu indignati, ultra non ferendum existimabant. Ergo imperatrici pacis ac sæleris cum Cantacuzeno iciendi auctores suat. Sive enim, inquiebant, illum vicerimus, quibus imperemus non habebimus, funditus amissis omnibus, sive victi fuerimus, cum aliis nosmet etiam perdemus; Amplexa est consilium imperatrix, ut justum et utile, eoque ipsam et alios præsertim magnus logotheta Gabalam impulit. At magnus dux, quoniam ista cum latere non poterant, posthabitis aliis omnibus, Byzantium festinavit. Ubi non prius more

Oi ἐν Βυζαντίῳ δὲ μετὰ τὴν μέγαν δούκα τῶν πραγμάτων Ἐφοροί, ὀρώντες ἤδη τῶν Ῥωμαίων κινδυνεύουσαν ἡγεμονίαν, καὶ διηρημένην εἰς μύρια τμήματα, καὶ πόλεις μὲν μεγάλας, καὶ πολλάς ὑπὸ Μουσίοις καὶ Τριβαλοῖς γεγενημένας, Θράκη δὲ πᾶσαν ἀνδραποθεῖσαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ αὐτὰς οὐδαμῶς ἐπιεικτέστερα τῶν ἐν ταῖς κώμαις προσδοκώσας πείσασθαι, καὶ ἐν δεινῷ τὴν τηλικαύτην συμφορὰν τιθέμενοι, οὐκέτι ἀνεκτὸν ἠγοῦντο. Ἀλλὰ βασιλεῖα συνεβούλευον σπονδὰς τίθεσθαι, καὶ εἰρήνην πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα. Ἄν τε γὰρ, ἔφασαν, ἐκείνου περιγενομένα, οὐχ ἔξομεν ὦν ἄρξομεν, πάντων ἄρδην ἀπολωδῶν ἂν τε ἠττηθῶμεν, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἑαυτοῦς συναπολούμεν. Καὶ ἐδοκουν δίκαια καὶ λυσίτελῃ βουλευέσθαι καὶ βασιλεῖ· μάλιστα δὲ πρὸς τοῦτο Γαβαλᾶς ὁ μέγας ἐνήγχε λογοθέτης, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπειθεν. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ, ἐπεὶ ταῦτα ἀγνοεῖν οὐκ ἦν, σπουδῆ πολλῇ

Jacobi Pontani notæ.

(33) Quos sæpius appellavit διοικοῦντας τὰ πράγματα, ὀρχοντάς τῶν πραγμάτων, nunc a Lacædæmoniis sumpto vocabulo, Ephoros appellat. Ἐφόρους, inquit Suidas, ἐκάλουσεν διὰ τὸ ἐφορᾶν τὰ τῆς πόλεως πράγματα. Ephoros vocabant, quod reipublicæ

negotia inspicerent. De hujus magistratus origine et qualitate, numero ac tempore, quo sine creati, quanta evaserit tandem eorum potentia, erudite disserit Nicolaus Cragus de Lacedæmoniorum reipublica libro II, cap. 4.

ἐχώρει πρὸς Βυζάντιον, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀμε-
 λήσας. Ἐπεὶ δὲ ἦν ἐντὸς, οὐ πρὸς βασιλίδα ἔκειν,
 ὡς περ εἴθε προσαγορεύσων, ἀλλ' ἐν Ὀδηγηγρίας
 τῆς Θεομήτορος γενόμενος τῷ τεμένει καὶ προσ-
 κυνήσας, ἔπειτα εἰς τὸν ἐν Μαγγάνοις ἦκε πύργον,
 οὗ περιόντος μὲν Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως εἶχε,
 τοῦ Βυζαντίου περιβάλλου ὄντα ἕνα, ἐν δὲ τοῖς τοῦ
 ἐμφυλίου πολέμου χρόνοις ἐπισκευάσας, καὶ ὄχυ-
 ρώτατον ἀπεργασάμενος, ὡς μάλιστα ἐνῆν, ὅπλα τε
 ἐνθήμερος καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια, ὥστε δυνήσεσθαι
 καὶ πρὸς πολιορκίαν καὶ τειχομαχίας ἀντιστῆσαι
 κατεῖχε φρουρὰν εἰσαγαγών· τότε δὲ εἰς ἐκείνον
 ἔλθων, δὴ γαγὲς τὴν νύκτα. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ
 τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν ἔλθόντος, πρῶτα μὲν
 ὠνείδιζε τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν μεταβο-
 λήν. Οἴεσθαι γὰρ ἔφασκε τὰς ἀμφοτέρων συντα-
 κείσας ψυχὰς ἐκατέρων τὰ σώματα κινεῖν, καὶ
 ταυτὰ καὶ ἴσα ἀμφοτέρους καὶ βουλευέσθαι καὶ
 αἰρεῖσθαι· νυνὶ δὲ τούναντίον ἅπαν πεφηνέναι· ἀκ-
 κοεῖναι γὰρ πεπεισθαι καὶ αὐτὸν τοῖς περὶ τῆς
 πρὸς Καντακουζηνὸν εἰρήνης διαλεγομένοις, ἅπαν
 οὐκ ἔχρησιν ποιεῖν, εἰδέναι γὰρ σαφέστατα αὐτὸν,
 ὡς εἰ μὴ ἐκείνους τοῦ πρὸς Καντακουζηνὸν πολέμου
 ἔρχετο, πολλὰ πραγματουσάμενος, καὶ πᾶσαν μη-
 χανὴν κεκινήκως, πάσαι ἀν' ἐπεκράτητο Παλαμᾶς
 τοῖς πατριαρχικοῖς θρόνοις, αὐτοῦ ἐκβεβλημένου.
 Νυνὶ δὲ πρὸς τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχεῖν, καὶ τῶν
 πολιτικῶν πραγμάτων οὐδὲν ἥττον ἐστὶ κύριος,
 περιδλεπτός ἐν πᾶσι Ῥωμαίοις γεγενημένος, καὶ
 πατὴρ καὶ κηδεμὼν βσιλέως προσαγορευόμενος, C
 ἃ ἔχρησιν σκοπεῖν, καὶ μὴ προσδοκωμένης ἄλλων
 ὠφελείας, τὴν οικεῖαν προΐεσθαι σωτηρίαν. Πρὶν
 μὲν γὰρ τὸν πόλεμον κεκινήσθαι, μέχρι καθαιρέ-
 σεως ἕστησεν ἀν' τὴν ὀργὴν ὁ Καντακουζηνός. Νυνὶ
 δὲ μετὰ τὸ τοσούτα ἐκείνον ἐφύδριστα καὶ δεινὰ
 ὑπομεμενημέναι, ὧν, ἔφασκεν, οὐδὲν ἥττον αἴτιος
 ἦσθα καὶ αὐτός, μὴ φιλόνηρωπὸν τινα καὶ ἀνεκτὴν
 οἴου τῶν τοσοῦτων κακῶν ἕσεσθαι τὴν τιμωρίαν,
 ἀλλὰ θανάτῳ τε ἐφύδριστον σαυτοῦ, καὶ τοῦ γένους
 ἐξώλειαν παντός. Οὕτω γὰρ ἀκηκόαμεν ἐκ πολλῶν
 τῶν ἐκεῖθεν ἀφιγμένων, ὡς μεγάλην καθ' ἡμῶν
 τῶν πεπολεμηκότων ἔχει τὴν ἀπέχθειαν. Δι' ἃ αὐ-
 τός τε ἔγνωκα μέχρι παντός ἐκείνῳ πολεμεῖν, καὶ
 σοὶ τὰ ἴσα συμβουλεύω, καὶ μὴ τὰ πόρρω καὶ
 μηδὲν ὀνήσοντα πολυπραγμανεῖν, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν
 πρόνοιαν ποιεῖσθαι ὅπως σωθῆσόμεθα· τοῦτο δὲ
 κατ' οὐδένα τρόπον ἕτερον περιέσται, ἢ αἰεὶ σπου-
 δάζουσι τὸν πρὸς ἐκείνον εἶναι πόλεμον. Τὴν γὰρ
 λεγομένην εἰρήνην, μηδὲν ἕτερον οἴου εἶναι, ἢ φα-
 νεράν ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ παιδῶν καὶ οικείων
 διασφοράν. Τοιαῦτα μὲν ἔλεγε πρὸς πατριάρχην,
 καὶ ἐπειθ' οὐδ' αὐτὸν πρὸς τὴν εἰρήνην πᾶν
 ὠρμημένον, ἀλλὰ λέγουσι τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίως
 συνεπόμενον. Ἐπειτα ἔχρηστο καὶ πρὸς βασιλίδα
 πρεσβευτῆ, ἐμίγνυέ τε βασιλίδι δι' αὐτοῦ, ὡς ἀπο-
 ροίη ὅτου ἕνεκα αὐτός μὲν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ παιδῶν
 ἔλοιτο πάντα κίνδυνον καὶ πόνον, αὐταῖς δὲ μὴ τὴν
 ἴσην ἔδοξε σπουδὴν ἐπιδεικνυσθαι περὶ ἑαυτῶν.
 Αὐτός γὰρ εὐθύς μετὰ τὴν βασιλέως τελευτήν,

solito imperatricem salutatum accessit, sed in
 Hodegetriae Deiparae templo fuis precibus in pro-
 pugnaculum seu castellum in Manganis (planities
 est extra Byzantium) quod superstitie etiam An-
 dronico imperatore habebat, durante autem bello
 hoc instaurarat, et magnis operibus communiverat,
 armaque et alia obsidioni sustinendae idonea cum
 praesidio ibi collocarat. In hoc, inquam, castellum
 concessit, et illic noctem exegit. Postridie se
 visenti patriarcha levitatem et inconstantiam erga
 se vitio dat. Credidisse coalitas auctorum animas
 utriusque corpus regere eademque ambas et moliri,
 et sequi; nunc contra prorsus evenisse. Sibi enim
 nuntiatum, ipsum quoque assensum iis, quae de
 pace cum Cantacuzeno suscipienda disputata fue-
 rint. Id quod non debuerit, cum indubitato sciat,
 nisi ipse bellum adversus Cantacuzenum, multis
 idcirco negotiis implicitus, et omnibus machinis
 tentatis introduxisset, jam pridem eo ejecto, Pala-
 mium in ejus throno patriarchico collocandum
 fuisse. Nunc praeterquam quod Ecclesiae praesidat,
 etiam reipublicae esse dominum spectatum inter
 Romanos omnes, patriarchoque ac tutore imperatoris
 appellatum, quae perpendere, nec dum aliorum
 quaeritur utilitas, salutem propriam in postremis
 numerare oportuerit. Nam ante bellum, inquit,
 usque ad exactionem tuam Cantacuzenus iram
 extendisset. Jam, quia tam **596** multa contume-
 liosa et gravia te quoque allaborante passus est,
 cave existimes, tantarum injuriarum humanam
 aliquam ac tolerabilem, quin potius tuam ipsius
 ignominiosam necem, et generis totius exsilium
 poenam fore. Sic enim multi inde ad nos venientes
 narrant eum in nos, a quibus est bello lacessitus,
 immani odio flagrare. Quomobrem mihi sententia
 est illum oppugnare perpetuo, et te idem facere
 cupio moncoque, ne longe positus nihilque profu-
 turus curiose te immisceas, sed quomodo nosmetipsi
 servemur provideas, quod quidem aliter non
 licebit, nisi bellum istuc continuum esse studueri-
 mus. Nam pax ista quae dicitur, mihi crede, nihil
 est aliud quam et nostra, et filiorum propinquorum-
 que nostrorum certissima perditio. Hoc sermone
 patriarcham nec ipsum pacem valde suspirantem,
 sed aliorum placitis necessario suffragantem cepit.
 Deinde imperatricem quoque per legatum appellans,
 vehementer se mirari dixit, quid hoc esset, quod
 cum ipse pro illa et liberis ejus nullum periculum
 molestiamque detrectasset, non ipsis visum sit,
 pro se et patriarcha tutandis vicissim eniti. Se
 quippe statim ut observavit, Cantacuzenum impe-
 ratore mortuo, iniqua et violenta coquere consilia,
 velleque ipsam cum illis non imperio tantum
 dejicere, sed vita quoque exuere, tametsi multis
 antea beneficiis ab eo affectum, atque ad gratiam
 quovis discrimine ejus causa subeundo referendam
 obligatum, maluisse pro ipsis periculo facere,
 quam primos apud illum honorés adipisci, execra-
 tum scilicet improborum communionem factorum,

aliisque omnibus metu ac horrore ejus potentiae deterritis, palam ei bellum indixisse, eoque angustiarum compulsisse, ut prius Triballorum, nunc tandem Persarum auxilia implorarit. Se autem diligentia et solertia sua factum infectum illi, et pro sociis hostes reddidisse, jamque ad eas difficultates hominem adegisse, ut imperio se abiturum, privatamque vitam victurum promiserit. Quando autem ipse post tot labores, tantasque contentiones, et tanta discrimina conatus suos bono fine concluderet, tum ipsos incogitantia sua omnia evertisse. Nam ubi cognovit illos de pace et foedere cum eo ineundo deliberare, ut imperator sit nihilo minus, abjectis omnibus huc advolasse, et domi jam futuras miseras secum commentari. Timuisse porro ad eam accedere, ne, quæ absente se verbis decreverint, 597 præsentē re compleant, et quia dissentiat, ideo pereat. Quare si isthæc ut plurimum detrimentosa omiserint, bellumque ut a principio contra Cantacuzenum persequi voluerint (hoc enim utilissimum fore), et se paratum esse, fide ab illa data, nihil adversi passurum, cum aliis moliri quæcumque conducere judicaverint. Si aliter animata sit pacemque multarum ipsis et insignium calamitatum futuram seminarium bello prætulert, re discussa, se quoque utilitatibus suis minime defuturum: omnino enim se quoque, et facilius quam alios posse rebus suis bene consulere. Hæc ille per patriarcham ad imperatricem. Postea cum et magnus logotheta Gabalas enim viseret, mirifice in eo se deceptum dixit, arbitratus intelligendi acumine rerumque magnarum usu ipsum alios antecellere. Nam quod nunc opinetur, cum Cantacuzeno tantis meritis obstrictus, bellum eidem et insidias molitus sit, eique plurima et gravissima, si quisquam alius, incommoda creaverit, nunc facia pace mansuetum atque clementem experturum, et non potius seque suamque familiam inaudito quodam modo et ut factis illi contumeliis dignum est, perituum, parum sapere, neque bene ratiocinari; longe enim amplius bellum ipsis, quam pacem commodaturum. Nam si bellum gerant, salvos semper et imperaturos fore. Quod si ob id imperii imminutionem patiantur, non ideo salutem negligendam, quandoquidem satius sit imperare paucis, quam eo amplificato subesse aliis, et ingloria morte defungi. Etenim si pacem cum illo paciscantur, non esse quod illos a periculo tutos præstet et incolumes. Hortabatur itaque Gabalam se denuo secum conjungeret, bellum resuscitaret, et mutuum sacramentum renovaret; filiam ejus uxorem duceret; pariter ad bellum incumbere, et Romanum imperium administrarent. His verbis illum irretivit et concorditer bellum decreverunt. Jurabant autem, Gabalas quidem ad bellum magno duci opem laturum, et de pace nec se aliquo modo cogitaturum, nec aliis de ea dissentientibus assensurum; Apocauclus vero, filiam ei uxorem daturum nulloque prætextu nuptias impeditum iri, quamvis sacer

ἰδὼν τὸν Καντακουζηνὸν ἄδικα καὶ βλαία διανοούμενον, καὶ οὐ μόνον βασιλείας, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς ἀποστρεφῆναι βουλευόμενον αὐτὴν καὶ παῖδας, καὶ τοὶ πολλὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνου εὐεργετηθεὶς, καὶ δίκαιος ὢν ὑπὲρ ἐκείνου πάντα κίνδυνον αἰρεῖσθαι, ἀμειβόμενος τῆς εὐποιίας, ὁ δὲ μᾶλλον εἴλετο ὑπὲρ αὐτῶν διακινδυνεύειν, ἢ τιμὰς τὰς πρώτας καρποῦσθαι παρ' αὐτῷ, τῶν ἀτόπων ἔργων βδελυτόμενος τὴν κοινωνίαν· πόλεμόν τε ἤρατο πρὸς ἐκείνον φανερώς, τῶν ἄλλων πάντων ἀποκινούντων καὶ τὴν δύναμιν πεφρικώτων, καὶ ἐς τοσαύτην συνέπλασεν ἀπορίαν, ὥστε πρότερόν τε Τριβαλῶν πρὸς ἑπικουρίαν δεηθῆναι, καὶ τὰ τελευταία νῦν Περσῶν. Αὐτὸς δὲ σπουδῇ πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ, εἰς τὸ νῦν αὐτὸν αὐτῷ ἅπαντα περιτρέψαι, καὶ πολεμῶν αὐτῷ ἀντὶ συμμάχων πάντα ἀποτρέψαι, καὶ νῦν εἰς τοσοῦτον ἀπορίας ἀγαγεῖν, ὥστε ἐπαγγεῖλαισθαι τὴν βασιλείαν ἀποθέμενον, βίον ἰδιώτου ζῆν. Ὅτι δὲ πολλὰ καμῶν καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ κινδύνους τοσοῦτους ὑπομείνας ἤγαγεν εἰς τέλος ἀγαθὸν τὴν ἐπιχειρήσιν, τότε αὐτοὶ ὑπ' ἀβουλίας ἅπαντα ἀνέτραψαν. Πυθόμενον γὰρ αὐτὸν, ὡς βουλευσάντο εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς ἐκείνον καὶ σπονδὰς, ἐπὶ τῷ βασιλεῖ εἶναι, πάντα καταλιπόντα ἐνθάδε ἦκειν, καὶ οἶκος γενόμενον τὸ μέλλον ἀποσκοπεῖν. Δεδόταί γάρ πρὸς αὐτὴν εἰσεῖναι, μὴ, ἂ αὐτοῦ ἀπόντος, λόγοις ἐψήφισαντο, ἔργους παρόντος, τελεσθῆ, καὶ ὁπλήται αὐτὸς, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔχων. Εἰ μὲν οὖν, ἔφασκε, τῶν τοιοῦτων ὡς ἀλυσιτελεστάτων ἀπόσχησθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τὸν πόλεμον, ὡς περ ἐξαρχῆς, ἔλοισθε πρὸς Καντακουζηνὸν (τοῦτο γὰρ ἡμῖν λυσιτελεστάτον ἐστὶ), καὶ αὐτὸν ἔσοιμον εἶναι πίστει παρ' αὐτῆς δεξάμενον, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπαντήσει δυσχερὲς, πράττειν μετὰ τῶν ἄλλων ὅσα ἂν οἴωνται συμφέρειν. Εἰ δ' ἄρα ἄλλως ἔγνωκεν αὐτῇ, καὶ τὴν εἰρήνην αἰροῖτο μᾶλλον, ἢ πολλῶν ἡμῖν ἔσται καὶ μεγάλων αἰτία συμφορῶν, σκεψάμενον καὶ αὐτὸν, πράττειν ὅ τι ἂν δοκῇ λυσιτελεῖν πάντων; δὲ δύνασθαι καὶ αὐτὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων εὖ διαθέσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν. Τοιαῦτα μὲν καὶ πρὸς βασιλῆα διὰ τοῦ πατριάρχου ἔπρεσβεύετο. Παρηγομένου δὲ καὶ Γαβαλά τοῦ μεγάλου λογιτέτου πρὸς αὐτὸν, τὰ μέγιστα ἔφασκεν ἐξηπατῆσθαι περὶ αὐτοῦ, νομίζων πολὺ τοὺς ἄλλους παρελαύνειν συνέσει τε καὶ τῇ περὶ τὸ πράγμασι μεγάλους χρῆσθαι ἐμπειρίᾳ. Τὸ γὰρ αὐτὸν ὑπὸ Καντακουζηνῷ τοσαῦτα εὐεργετηθέντα, ἔπειτα τὸν κατ' ἐκείνου πόλεμον συσκευασάμενον, καὶ τὴν ἐπιβουλήν καὶ πολλῶν αὐτῷ, καὶ μεγάλων αἰτιώτατον συμφορῶν καὶ ὕβρεων γεγενημένον, ἔπειτα νῦν οἴεσθαι, εἰ γένοιτο εἰρήνη πρὸς αὐτὸν, ἡμέρου πειράσεσθαι καὶ προστηνοῦς, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν καὶ γένος καινῷ τινι τρόπῳ καὶ ἀξίως τῆς πρὸς ἐκείνον ὕβρεως διαφθερεῖν, οὐ συμφρονούντος ἂν τις τιθεῖν, οὐδὲ ὀρθῶ; τὰ πράγματα λογιζομένου. Πολὺ γὰρ μᾶλλον αὐτοῖς τὸν πόλεμον λυσιτελεῖν, ἢ τὴν εἰρήνην. Πολεμοῦσι μὲν γὰρ ἐξέσται διαζῶσεσθαι μέχρι παντός, καὶ ἀρχεῖν τῶν πραγμάτων. Ἄνδ' ἐλάσω γίνωνται τῶν δικῶν, οὐ χρῆ διὰ τοῦτο τὴν οἰκείαν αὐτοῦς καταπροεσθαι

σωτηρίαν. Βέλτιον γὰρ ὀλίγων ἄρχειν, ἢ ἐκείνων **A** morbus membra depasceret (34), aut epilepsia, αὐξανομένων ὅπ' ἄλλοις εἶναι, αὐτοὺς δὲ ἀποθνή- aut insania, aut qualescunque demum invalétudinis σκειν ἀκλεῶς. Εἰρήνην δὲ πρὸς ἐκείνον ποιουμένους, genus se invaderet.

οὐκ ἔσθ' ὅ τι τῶν κινδύνων ἐξαιρήσεται. Συνεβούλευέ τε αὐτῷ προσθήμενον αὖθις τὸν πόλεμον ἀνακινεῖν, καὶ τοὺς ὄρκους ἀνανεοῦν τοὺς πρὸς ἀλλήλους· λαμβάνειν τε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα πρὸς γάμον, κοινῇ τὸν πόλεμον ἀναδέχεσθαι, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἰθύνειν. Ἐπὶ τούτοις ἐπειθε, καὶ ἐψήφισαντο κοινῇ τὸν πόλεμον. Ὀμνύον τε τοὺς ὄρκους, ὥστε Γαβαλᾶν μὲν πρὸς τὸν πόλεμον τῷ μεγάλῳ συναίρεσθαι δουκί, καὶ μηδέποτε περὶ εἰρήνης μὴτ' αὐτὸν βουλευέσεσθαι, μὴθ' ἐτέρῳ λέγοντι πεισθήσεσθαι. Ἐκεί- νον δὲ αὐτῷ ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα, καὶ κατὰ μηδεμίαν πρόφασιν τὸν γάμον κωλυθῆναι· ἀλλὰ κἂν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς νόσου τὰ μέλη διαλωθῆθῃ, κἂν ἐπιληψία ἢ μελαγχολία, ἢ ὅποιαδῆποτε νόσος ἐπι- γένηται αὐτῷ, μηδὲν εἶναι τῶν τοιούτων κώλυμα τῷ γάμῳ.

598 CAPUT LXXIII.

Legatio Apocauchi ad imperatricem, qua in Cantacuzenum de integro inflammatur. Apocauclus iterum dominatur, quanquam modestius, et legationem suadet, quo sibi consulat. Mittitur legatio cum binis epistolis, quæ recitantur. Continent autem lætitiā de abdicatione Cantacuzeni, quam eum meditari, Apocauclus mentitus fuerat. Legati cum conditione se venturos præsignificant. Imperatoris æquanimitas.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ κατὰ Γαβαλᾶν διψκίει ἢ μάλιστα **B** Ut cum Gabala quoque res ei ad voluntatem ἐβούλετο, συστήσας τῷ πατριάρχῃ, ἐπεμπε πρὸς successit, eum patriarchæ commendat, ambosque βασιλῖδα. Οἱ δὲ ἐλθόντες, πρώτῳ μὲν ἀπήγγελλον ad imperatricem mittit. Qui primum verba Apo- τοὺς ἐκείνου λόγους βασιλῖδι· ἔπειτα συνεβούλευον cauchi referunt; mox rem justam ab eodem peti, ὡς δικαία εἴη ἢ ἀξίως, καὶ ὁ πόλεμος μᾶλλον et bellum paci anteponendum docent. Cantacuzeno αἰρετέως. Καντακουζηνῷ δὲ οὐδένα ἔτερον δυνη- etenim extra magnum ducem, quod experientia σεσθαι ἀντιστήσεσθαι ἢ τὸν μέγαν δούκα, ὡς ἐκ constiterit, neminem posse resistere. Proinde τῶν πραγμάτων γέγονε καταφανές. Ὅθεν δίκαιον æquum videri, ut illum sibi amicum, et belli ἐκείνον εὐνοοῦντα ἑαυτῇ καὶ συναίρομενον ἔχειν adjutorem habeat. At istuc aliter non futu- πρὸς τὸν πόλεμον. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν γένοιτο ἐτέ- rum, quam si arma de integro decernantur. ρως, εἰ μὴ ὁ πόλεμος αὖθις ἐπιψήφισθει. Ἄσυμ- Confirmasse enim illum, sibi cum Cantacu- θάτως γὰρ ἐκείνον πρὸς Καντακουζηνὸν ἔχειν δια- zeno pacem nunquam intercessuram. Quapro- θεβαιούσθαι. Εἰ μὲν οὖν πείθοιτο καὶ αὐτῇ, εὖ ἂν pter si ipsa etiam obsequatur, bene habitu- ἔγοι· εἰ δὲ μὴ, σκεπτέον μὴ ἀήρῳ ἐνδον Βυζαν- rum. Sin autem, videndum ne Cantacuzenus cum C totis copiis suis intra Byzantium accersitu magni C ducis appareat. Hac enim via tantummodo contu- κίς προσκεκλημένος. Τοῦτο γὰρ ἂν εἴη μόνον ἀν- melias, et incommoda, quibus eum per belli tempus τίρροπον τῶν πρὸς ἐκείνον ὕβρεων, καὶ τῶν ἄλλων vexaverit pensaturum. Cæterum imperatrix, quæ κακῶν, ὧν κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πρὸς ἐκεί- jam ante multis indicibus hominum istorum perversi- νον ἐνεδείξατο. Ἡ βασιλις δὲ καὶ πρότερον μὲν ἐκ sitatem, et malas artes magni ducis conjectasset, nihilque aliud illum curare, quam ut solus in πωλλῶν τῶν ἀνδρῶν στοχαζομένη τὴν κακοβουλίαν, et in republica dominaretur, ex his autem verbis eju- καὶ τὴν μεγάλου δουκὸς κακοτεχνίαν, καὶ τὸ περὶ insolentiam clarissime perspiceret, cum non μηδενὸς ἐκείνῳ μέλειν, ἢ ὅπως αὐτὸς ἀρχὴ τῶν mens haberet quibuscum sensa sua communicaret (alii enim nobiles, et consanguinei Cantacuzeni impe- πραγμάτων, τότε δὲ καὶ μάλιστα τὴν ἀσπίαν ἐκ ratoris carceribus omnes, aut domibus suis inclusi tῶν λόγων συνιδούσα (μὴ ἔχουσα δὲ ὄσισιν ἐτέ- tenebantur, quos et vinculis emissos, benevolos sibi fore non confidebat), rursus bello, quamvis invita, rois χρῆσαιτο, οἱ γὰρ ἄλλοι τῶν εὐγενῶν καὶ καθ' a magno duce imperio se abdicare, et privati habitum resumere coactum audierat, sensim an- αἶμα προσηκόντων βασιλεῖ δεσποτηρίοις πάντες, ἢ nuebat, et in fraudem maxime illiciebatur. Ergo ἐν ταῖς οἰκίαις ἦσαν κατακεκλεισμένοι, οἷς αὐτῇ οὐκ subscripsit. Potissimum autem, quod Cantacuzenum rursus bellum submittur, et magnus dux iterum gu- ἐθάρρει εὐνοήσιν, εἰ ἀπολυθεῖεν τῶν δεσμῶν, συν- bernaacula capessit; non tamen monarchæ instar, ut antea, sed aliquanto moderatius. Timebat enim μετριώτερον πως. Ἐδέδεικε γὰρ ἤδη τοῖς συνάρχουσι submitti, et Cantacuzenum cæscere, ne, si asperius

Jacobi Pontani notæ.

(34) Sacer ignis est, quem vulgus Italicum in foco del sant antonio vocat, de quo diximus in symbolis nostris in ultimum versum 5 Georg.,

nempe in hunc.

— contractos artus sacer ignis edebat.

imperaret, in odium caderet, et illi imperatori quam sibi subesse præoptarent. Porro cum de pristina auctoritate non parum se amisisse cerneret, **599** et se in posterum aut pace conciliata, aut aliis suo loco imperantibus damnatum, funditus peritulum formidaret, imperatrici, patriarchæ, et aliis persuadere constituit uti legationem ad imperatorem super imperio deponendo (quod videlicet ipsi promississet) mitterent; quo interea temporis, tanquam in induciis cum quibusdam pro imperatore vinculis ageret de conditionibus, ut si post legationem rursus summa rerum ei, et una bellum committeretur (norat enim nihil se sanum dixisse), nihil moveretur eorum quæ constituta essent, sed bello ut ab initio daret operam; sin autem ludibrium fieret, et administratione imperii spoliaretur, imperatori studeret. Tali consilio dicta confirmabat, et imperatricem ac procæres ad legationem inflectebat. Delecti legati ab iisdem Georgius Pepagomenus, et Syriadenus, qui antea item Didymotichum a magno duce ad Cantacuzenum missus fuerat: ab Ecclesia autem et patriarcha metropolitanus Philippopolis, et sacelli curator Cabasilas (35), scripseruntque separatim quæ vellent collegæ et magnus dux, separatim patriarcha, et ad eas epistolas in extremo fidei causa sua nomina subscripserunt. Archontum quidem concepta erat in hæc verba: Posteaquam temetipsum damnastis, et recte quidem, quod ita impossibilia, et nefanda aggressus sis, pestisque tua opera Romanis comparatæ magnitudinem reputans, petisti imperium deponere, et privati habitum resumere, ut nobis magnus dux optimo et sacratissimo imperatori nostro charissimus et fidelissimus indicavit, rem justam, et cum tibi metipsum, tum aliis fructuosam te propositam habere existimantes, de tam bono consilio te commendavimus, et hanc legationem misimus, ut quod ipse petivisti, id fiat. Ne autem post privati conditionem repetitam, molestum aut triste aliquid tibi eventurum suspicere, hæc litteras mittimus; quibus, quo rata essent, et tu securum te fore confidere posses, nomina nostra subscripsimus. Deinde et pensiones notarunt, quas ipse cum filiis, et propinquis de publicis vectigalibus caperet. Atque ista Archontum litteris continebantur. Patriarchæ epistola hoc exemplo conscripta erat: Benedictus Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, et vivat. Quam male de te, aliisque merueris, bello in hac una eademque gente excitato, violando juramentum imperatori mortuo datum, **600** et ami-

A προσκρούειν ὀρώων αὐτοῖς τὰ πράγματα ὑπεβδόντα; καὶ Καντακουζηνὸν αὐξανόμενον τὴν βασιλέα, μὴ τραχύτερον χρώμενος τῇ ἀρχῇ, ἐπαχθῆ; εἶη, καὶ βουλευθεῖεν ὑπὲρ βασιλείως μᾶλλον ἀρχεσθαι ἢ αὐτοῦ. Ἐκείνος δὲ ἐπεὶ εἴωρα οὐκ ὀλίγον τῆς πρὶν ἀφηρημέως ἐξουσίας, καὶ περὶ τῶν μελλόντων δεδιώς μὴ παντάπασι καταγνωσθεῖς ἀπόληται, ἢ εἰρήνης πρὸς βασιλέα γενομένης, ἢ ἐτέρων ἀντ' αὐτοῦ ἀρχόντων, ἐσχέψατο βασιλῖδα καὶ πατριάρχην πείθειν, καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβείαν ποιεῖσθαι πρὸς βασιλέα περὶ τοῦ ἀποθέσθαι τὴν βασιλείαν, ὡς περ δῆθεν πρὸς αὐτὸν ὑπέσχετο, ὡς ἐν τῷ μεταξὺ τῆς πρεσβείας χρόνῳ, ὡς περ τινὸς ἐκεχειρίας οὐστος, τὸ ἐπὶ τῶν ὑπὲρ βασιλείως δεδεμένων περὶ συμβάσεων διαλεχθῆ, ὡς ἦν μὲν μετὰ τὴν πρεσβείαν **B** πάλιν αὐτῷ τὰ πράγματα ἐγχειρισθῆ, καὶ ὁ πρὸς βασιλέα πόλεμος; (ἤδει γὰρ οὐδὲν ὑγιὲς εἶπῶν), μηδὲν κινεῖται τῶν δεδογμένων, ἀλλ' ἔχοιτο τοῦ πολέμου ὡς περ ἐξαρχῆς· ἦν δὲ προπηλακίζεται καὶ ἀφαιρῆται τὴν ἀρχὴν, τὰ βασιλέω; πράττοι. Ταύτη μὲν δὴ γνώμη ἐθεόβαλου τὰ εἰρημένα, καὶ ἐπειθε βασιλῖδα καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβείαν ποιεῖσθαι πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ ἤρουντο πρέσβεις ἐκ βασιλείως μὲν καὶ τῆς συκλήτου Γεωργίου τε ὁ Πεσπαγωμῆνος καὶ ὁ Συναδηνός, δε καὶ πρότερον πρὸς Διδυμῆτεχον εἰς βασιλέα ἦκε παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς πεμφθεῖς; παρὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πατριάρχου ὁ τῆς Φιλίππου μητροπολίτης, καὶ ὁ σακελλίου Καθάσιλας. **C** Ἐγραφόν τε καὶ τὰ πρεσβεύμενα ἐν γράμμασιν ἰδίᾳ μὲν συνάρχοντες μετὰ τοῦ μεγάλου δουκός, ἰδίᾳ δὲ ὁ πατριάρχης. Καὶ ὑπεσημήναντο οἰκείαι; ὑπογραφαῖς τὰ γράμματα, ἔν ἢ πιστά. Ἦσαν δὲ τὰ μὲν τῶν ἀρχόντων οὕτως ἔχοντα· Ὡς ἐπεὶ καλῶς ποῶν αὐτὸς, ὡς ἀδύνατος ἐπιχειροῦντος καὶ ἀθεμίτους, κατέγνωσ σεαυτοῦ καὶ τῆς γεγεννημένης διὰ σὲ φθορᾶς ἐν τοῖς Ῥωμαίοις ἐνοσῶν τὸ μέγεθος, ἤτησας τὴν βασιλείαν ἀποθῆσαι, καὶ εἰς ἰδιώτου σχῆμα μεταβάλλειν, ὡς περ ἡμῖν ἐγνώρισε σαφῶς ὁ περιπόθητος; καὶ γνησιώτατος τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγιῶ βασιλεῖ ἡμῶν ὁ μέγας δούξ, δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ συμφέροντα καὶ σεαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις βεβουλεύσθαι κρίναντες, ἐπηνέσαμεν τε τῆς εὐδουλίας, καὶ τὴν πρεσβείαν πεποιήμεθα ταύτην· ἔν ὅπερ ἤτησας αὐτὸς, τὸ πέρης λάβῃ. **D** Ἴνα δὲ μηδεμίαν ἐχῆς ὑπόψιαν, ὡς τι μετὰ τὴν ἰδωσίαν ἀπαντήσῃ δυσχερὲς, ἢ δυνάμεν λυπεῖν, τὰ γράμματα ταῦτα ἀπεστάλακαμεν, καὶ ταῖς ἡμετέραις ὑπογραφαῖς ἐπὶ βεβαιωθέντα ἀσφαλείας ἔνεκα; καὶ τοῦ θαρβεῖν αὐτοῖς ὡς ἀκίνητα μενεῖ. Ἐπειτα, καὶ συντάξεις ἐκ τῶν δημοσίων ἔγραφον, οἷς χρῆσεται αὐτὸς καὶ παῖδες, καὶ οἰκεία.

Jacobi Pontani notæ.

(35) Curator sacelli est, qui præest curando sacello, quo verbo res sacræ, et loca sacra, ut domus, et templa, et monasteria intelliguntur, diciturque ὁ τοῦ σακελλίου, sine adjectione, quæ tamen subauditur, et Latine sacellarius. Vocatur eodem nomine qui sacris, et Deo dicatis hominibus præfectus est. In codice Augustano Pachymerii histo-

riam continente ita scriptum est: Σακελλάριος ὁ παιδεύων τοὺς ἀτακτοῦντας τῶν μοναχῶν, καὶ ἐρέων καὶ ἐπιστατῶν μοναστηρίοις τοῖς ἀνδράσιν, καὶ γυναῖκεσιν. *Sacellarius, qui compescit petulanties monachos, et sacerdotes, et præest monasteriis utriusque sexus.*

Τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν ἀρχόντων περιείχε γράμματα. Αὐτῶν πατριάρχου δὲ ἦσαν οὕτως· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ μὴ θέλων θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιτρέψει, καὶ ζῆν αὐτόν. Ὅτι μὲν γὰρ κακῶς σεαυτῷ ὁμοίως καὶ τοῖς ἄλλοις ἐβουλεύσω τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κεκινηκῶς, ἀθετήσας μὲν ὄρκους τοὺς πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν φιλίαν ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν, ὑφ' ἧς παρ' ὅλον τὸν ἐκείνου βίον πολλῶν ἀπέλαυσας καὶ μεγάλων ἀγαθῶν, καὶ τοῖς παισὶν ἐπιβουλεύσας περὶ τῆς ἀρχῆς, τοῖς Ῥωμαίοις δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων αἰτίως κατέστης συμφορῶν, ὧν διὰ μέγεθος οὐδ' οἱ ἐν ἑκαταταῖς οἰκοῦντες γῆς ἀνήκοοι εἰσιν, οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖς. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τετολημμένων εἰς συναίσθησιν ἔλθων, καὶ τῶν ἀτόπων ἐπιχειρήσεων σεαυτοῦ κατεγνωκῶς μεταμέηθης, καὶ ὑποστρέφεις καλῶς, ὅθεν ἐξηλθες κακῶς τὴν βασιλείαν αἰτῶν ἀποσκευάσασθαι, καὶ εἰς ἰδιώτου σχῆμα μεταβαλεῖν, ὡς περὶ ἀκριθῶς ἐξεγένετο μαθεῖν παρὰ τοῦ περιποθήτου καὶ γνησιωτάτου τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι τοῦ μεγάλου δουκὸς, αὐτός τε ἦδονῆς ἐπλήσθη, ὅσης ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις εἶδος, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὰς ἀγκάλας αὐτῆς διανοίξασα, δέχεται ἅμα μετὰ πάσης πνευματικῆς ἀγάπης καὶ ἡδονῆς, καὶ ὅσον οὐπω ἤξειν καὶ σὲ προσδοκῶμεν εἰς ἡμᾶς, ἐν ὁμοῦ τε ἡ τοῦ ἐπιτιμίου λύσις γένηται ᾧ καθυπεβλήθης, καὶ ἀλλήλοις συνησθῶμεν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐμιλήσαντες. Τοιαῦτα μὲν ἔγραψε καὶ ὁ πατριάρχης. Οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ Παμφύλου ἄχρι ἤλθον, πέμψαντες εἰδήλουν βασιλεῖ, ὡς ἤκοιεν μὲν ἐπὶ πρεσβείᾳ, προταχθεῖαν δὲ παρὰ τῶν πεπομφότων, μὴ βασιλέα προσαγορεύειν ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτῶν. Εἰ μὲν οὖν τὸ τοιοῦτον ἀνεκτὸν αὐτῷ, δῆλον ποιεῖν, ἐν ἔλθόντες ἀπαγγέλλωσι τὰ τῆς πρεσβείας· εἰ δὲ μέλλοι διὰ τὴν ὑπεροψίαν ἀπελαύνειν πρὸς ὄργην, μὴδὲ τὴν ἀρχὴν ἀρικνεῖσθαι πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἀναστρέφειν ἐκ Παμφύλου. Ὁ βασιλεὺς δὲ ποιούμενος περὶ πλείστου τὸ ἐκ Βυζαντίου τισὶν ἀξιολόγοις συντυχεῖν καὶ διαλεχθῆναι περὶ τῶν κατ' αὐτόν ἀπάντων, ὅτι τε ὑπὸ συκοφαντῶν διαβληθείη, καὶ οὐδεμίαν πρόφασιν αὐτὸς παράσχοι τῷ πολέμῳ, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡμέρας ἄχρι νῦν ἀναγκαίως ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ τε ἀμύνεται καὶ τῶν συνόντων, ἅμα δὲ καὶ ἐπίστας εἰρήνης· ἕνεκα ἤκειν, ἐκέλευεν ἀφικέσθαι πρὸς αὐτόν, ὡς οὐδένα λόγον τῆς προσηγορίας ποιησόμενος. Τοῦ γὰρ κοινῆ λυσιτελοῦντος ἕνεκα οὐ τοιαῦτα μόνον ἔτοιμος εἶναι ὑπομένειν, ἀλλὰ καὶ λοιδορίας, καὶ εἰ τι χαλεπώτερον ἕτερον δοκᾷ. Εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν τοιοῦτων ὀφελὸς τι γένοιτο Ῥωμαίοις, καὶ πολλὴν αὐτοῖς εἰδήσειν χάριν ὑπὲρ τούτων· εἰ δ' ἄρα καὶ τὰ δεύτερα νικῆν καὶ ἀσύμβατοι ἀναχωρῶσιν, οὐδ' οὕτως αὐτῷ τινα ἀδοξίαν ἀπὸ τῆς προσηγορίας ἀπολείψειν. Ἦκον μὲν οὖν οἱ πρέσβεις ἐπὶ τούτοις, καὶ ἀπήγγελλον τὰ κατὰ τὴν πρεσβείαν· ἅμα δὲ καὶ τὰ γράμματα παρεῖχον, παρετήρουν τε τὸ μὴ βασιλέα ἐν ταῖς διαλέξεσι προσαγορεύειν.

601 CAPUT LXXIV.

In acta imperatoris inquiritur, et bene gessisse rempublicam ostenditur: adversarii confutantur. Responsum imperatoris ad legatos. Exprobrat principibus ignobilitatem et imprudentiam; statum reipublicæ deplorat. Apocauchum exagitat, et objecta sibi crimina diluit, cum recriminatione in patriarcham. Repetuntur quæ inter ipsum et imperatricem super imperio deponendo, ac recipiendo eodem patriarchæ internuntio acta sunt. Item quæ inter ipsum et patriarcham, ut ejus perfidii pateat. Queritur etiam de legatis suis Constantinopoli injuriosissime habitis, et de iniquitate in se demonstrata. Separatim Apocauchum insectatur. Patriarcham cum suis auctorem esse calamitatis bellæ acceptæ probat, et quam multiplex ea fuerit, docet. Rejicit etiam quod patriarcha scripserat, abdicanti se, et pœnitenti viscera Ecclesiæ aperta esse

citia illa prorsus singulari (unde quoad ille vixit, multis magnisque bonis auctus es) ac filii ejus per insidias imperium conando eripere: quamque Romanos multis, et diris calamitatibus involveris, quarum gravitatem etiam ultimi terrarum fines audiverunt, non te fugit. Ast ubi facinorum tuorum conscientia perstrictus, damnatisque ausibus a ratione alienis ad pœnitentiam te dedisti, et unde male exivisti, eodem bene reverteris, imperio te abdicare cupiens, ac de cætero vitam privatam exigere, quemadmodum perspicue cognovi a magno duce, qui optimo et sacratissimo imperatori nostro amabilissimus ac fidelissimus est, et ipse expletus sum tanto gaudio, quanto me in negotio hujuscemodi expleri decuit, et Dei Ecclesia obviis ulnis cum omni charitate, et jucunditate spirituali te complectitur; tuumque adventum ad nos in dies exspectamus, quo et inflictæ pœna leveris, et vicissitudine sermonum pro veteri consuetudine nos oblectemus. Hæc patriarcha. Legati Pamphilo imperatorem Cantacuzenum super adventu suo certiorum faciunt, adduntque sibi mandatum ne ipsum in congressu imperatore appellent. Hoc si pati queat, faciat ut sciant quo illum adeuntes munere suo perfungantur. Sin eos superbe et iracunde repulsurus sit, nequiquam accessuros, et Pamphilo donum reversuros. Imperator etiam atque etiam desiderans, cum viris honoratis e Byzantio de rebus suis omnibus colloqui, et eos docere, se a criminatoribus traduci, nec ullam bello ansam dedisse, sed a primo die usque nunc pro sua suorumque salute propugnationem suscipere necesse habuisse; ac simul sperans eos pacificationis ergo venire, neglecto imperatoris nomine adeundi sui copiam facit. Nam si id e republica futurum sit, non talia duntaxat, sed et convicia, et si quid odiosius conviciis, æquo animo ab ipsis perpressurum. Inno si id Romanis commodet, etiam gratias non vulgares acturum. Sin deteriora vincant, et infecta pace discedant, nec sic aliquid sibi dedecus ex simplicitate appellationis relicturos. Hac conditione legati veniunt, legationem exponunt, litteras reddunt, caventque ne imperatorem vocent.

et poenam condonandam. Item de vi excommunicationis disserit. Concludit eos malorum omnium causam existitisse, et imperium ambire, pacisque summum desiderium denuo significat.

Auditus legatorum verbis, perlectisque litteris, A ad negas illic positas in risum solutus imperator, tum quidem eos ad corpus cibo, ac somno in diversorio reficiendum dimittit. Die altero concilio e presentibus suis coacto, legatos etiam advocat, ac priusquam eis respondet, causam suam, ad quaestionem de ea exercendam in medium proponit. Inquiritur in acta ejus omnia, post Andronici imperatoris obitum : et legatis ostenditur, prole, juste, et cum summa tum filiorum imperatoris, tum Romanorum omnium utilitate reipublicae praefuisse. Jubet item eos intrepide proferre, si quid haberent reprehendere, ut rationem omnium redditurus. Illis quaedam horum ut injusta accusantibus, ad singula respondet. In ista actione sex deinceps dies contriti sunt ; pluribusque argumentis et probationibus demonstratum injurias imperatorem accepisse longe indignissimas, et magnum ducem, aliosque belli satores non sycophantas solum, et in eum vehementer ingratos, et quantum dici non potest sceleratos ; sed caedium quoque, et servitutis, et ærumnarum ingentium, quæ belli tempore Romanos obruerunt, primariam causam existitisse. Post diem sextum legatis responsum dare instituens, ita orsus est. Nulla res et urbem populari utentem potestate, et regnum, seu monarchiam in primis tam facile evertit, quam a prudentibus, et opportune consulentibus solitudo. Etenim si talibus aut civibus civitas, aut praefectis regnum abundaverit, quamvis casu quodam offenderint, parvo negotio ad pristinam felicitatem revocari poterunt. Sin autem tales viros semel amiserint, 602 nihil profecto celereñ, et extremam eorum miseriam remorabitur. Quocirca Romanum imperium ego maximopere lueo, quod multis antea viris admirabilibus abundans, modo omnia conficiens, et consumens vetustas eo redigit, ut summam ejus teneant, quos e medio imperitæ plebeculae prodiisse dicas. Nam super talibus legationem mittere, et ad me mittere, qui ipsis diu jam imperavi, et cujus (absit verbo invidia) vel placidiore aspectu dignati, in caelo sibi esse videbantur : deinde nihil neque anquirentes, neque circumspicientes, adeo inconsulto, et confidenter quidquid in buccam venit scribere, non tam illis, quod se dignum est facientibus, quispiam reprehenderit, quam illustre prius, et beatum Romanorum imperium nunc ab hujusmodi, proh Deum immortalem, nanciipiis gubernatum dedeverit. Sed de illis nihil dicam amplius, quos talis conditio, et pejor etiam decet : Apocauchi praefecti cubiculi non improbitatem modo, mentiendique libidinem, sed temeritatem quoque et impudentiam admiror ; qui, quamvis non paucis et apertissimis exemplis mendaciorum convinci possit, tamen ne frustra ac sine causa bellum commovisse, neque inaniter laborare videatur, fluxam gloriam dedecore in om-

B Βασιλεύς; δὲ ἐπεὶ τῶν τε λόγων ἤκουε, καὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, πρὸς τοὺς ἐγγεγραμμένους λήρους διαχυθεὶς, νῦν μὲν ἀπέλυε τοὺς πρέσβεις ἀναπαύλης τινὸς τυχεῖν ἐφ' ἧς ἐξενίζοντο οἰκία· εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ἐκκλησίαν ἐκ τῶν παρόντων ποιησάμενος, μετακαλεῖτο καὶ τοὺς πρέσβεις. Καὶ πρὶν ἀπολογίαν τινὰ περὶ ὧν ἐπρέσβευον ποιήσασθαι, τὰ κατ' αὐτὸν εἰς μέσον προὔτιθει ἔρευνᾶν. Καὶ πάντα ἐξητάζετο μετὰ τὴν βασιλείωσ τελευτήν, ἐφ' οἷς ἀπεδείκνυεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν πρέσβειων ὀρθῶς καὶ δικαίως, καὶ τοῖς τε βασιλείωσ παισὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ῥωμαίοις μάλιστα λυσίτελῶς πεπολιτευμένον. Ἐκέλευε τε καὶ τοὺς πρέσβεις ἀδεῶς λέγειν, εἴ τι ἔχοιαν κατηγορεῖν, ὡς λόγον ὑπὲρ πάντων ποιησόμενος. Καὶ ἐπ' ἐνίοις ἀντιλεγόντων καὶ ἐγκαλούντων, ἃ ἐνόμιζον ἀδικεῖν, ὑπὲρ πάντων ἐποιεῖτο λόγον. Τοῦτο μὲν οὖν εἰς ἕκτην ἐφεξῆς ἡμέραν ἐτελεῖτο, καὶ διὰ πολλῶν τῶν ἀποδείξεων τὰ ἔσχατα ἡδικημένοι ἀπεδείκνυτο ὁ βασιλεύς. Δουξ δὲ ὁ μέγας, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τὸν πόλεμον κεκινηκότες οὐ συκφάνται μόνον καὶ ἀγνώμονες δεινῶς περὶ αὐτὸν, καὶ μοχθηρίας ὑπερβολὴν ἔλλειοιότες οὐδεμίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν φόνων καὶ τῶν ἀνδραποδισμῶν, καὶ τῶν μεγάλων συμφορῶν, αἱ Ῥωμαίους κατέσχεον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ πολέμου μάλιστα αἰτιώτατοι γεγενημένοι. Μετὰ δὲ τὴν ἕκτην πρὸς τὴν ἀπολογίαν καθίστατο τὴν περὶ τῆς πρεσβείας, καὶ εἶπε τοιαῦτα· Οὐδὲν οὕτω καὶ πόλιν δημοκρατουμένην καὶ βασιλείαν μάλιστα ἂν βρῆθῃ καταλύειν δύναται, ὡς ἀνδρῶν ἀπουσία συνετῶν καὶ τὰ θέοντα βουλευόμενων. Εἰ μὲν γὰρ τοιούτων ἢ πολιτῶν ἢ πόντων, ἢ ἀρχόντων ἢ βασιλεία εὐποροῖη, καὶ ἂν τύχη τινὲ σφαλῶσι, βρῆθῃ δύναται ἂν ἐπαναστῆσαι τὴν προτέραν τύχην ἂν δ' ἅπασι ἀπιστερηθῶσι τῶν τοιούτων, οὐδὲν ἔσται κώλυμα μὴ εἰς ἔσχατον κωκοπραγία; τάχιστα ἀφίχθαι. Ὁ νῦν ἐγὼ τὴν Ῥωμαίων μάλιστα ὀδύρομαι ἡγεμονίαν, ὅτι πολλῶν καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν πρότερον εὐποροῦσαν, νῦν εἰς τοῦτο περιέστησεν ὁ πάντα καταλύων χρόνος, ὥστε ἡγεμόνας τῶν πραγμάτων ἔχειν μηδὲν ἀμεινον τῶν πολλῶν διακειμένους. Τὸ γὰρ ὑπὲρ τρηλικούτων πρεσβείαν ποιούμενους, καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν πολὺν ἤδη χρόνον ἀρξάντα αὐτῶν, καὶ οὐ εἰ μὴ ἐπίσθονον εἶπειν, καὶ βλέμματος ἀπολαύειν προσηνοῦς ἐν μεγίστῃ; ἤγον εὐτυχίας μέρει, ἔπειτα μηδὲν μῆτε ἐρευνήσαντας, μῆτε σκεψάμενους οὕτως ἀπερισχέπτως καὶ θρασέως τὰ ἐπιθόντα γράφειν, οὐκ ἐκεῖνων μάλιστα ἂν τις κατηγορήσειε προσήκοντα ἐργασμένων ἑαυτοῖς, ἢ ὅση τὴν περιφανῆ πρότερον καὶ εὐτυχῆ Ῥωμαίων θρηνήσειν ἡγεμονίαν, ὅπῃ τοιούτοις, φεῦ, ἀνδραπόδοις ἀγομένην. Περὶ μὲν οὖν ἐκεῖνων ὀλίγος ἐμοὶ λόγος γένοιτ' ἂν, τοιαῦτα καὶ φαυλότερα πράττειν οὖσιν ἀξίοις· Ἀποκαύχου δὲ τοῦ παρακοιμωμένου, οὐ τὴν μοχθηρίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰταμότητα καὶ τὴν ἀναίσχυνητίαν ἐπεισι θαυμάζειν, ὅτι καί τι μέλλων ἐπὶ τοσούτων ἐλέγχεσθαι σφετέρησ φευδόμενος, ὁμῶς ἐπὶ τῷ μὴ δοκεῖν εἰκῆ καὶ μάτην

τὸν πόλεμον κεκινήκεται, μηδ' ἀνήνυτα πονεῖν, εἴλετο τῆς ἐπ' ὀλίγο, εὐδοξίας τὴν διὰ βίου αἰσχύνην ἀνταλλάττεσθαι. Δέον μόντοι μηδὲ τὸ ἐκείνου πᾶν θαυμαστὸν ἠγεῖσθαι. Ὡ γὰρ ὁ βλος ὅλος πανουργία καὶ ἐπιπορκία καὶ ἀπάτη, καὶ ῥῆον ἂν ἀναπνεύσειε χωρὶς ἀέρος, ἢ τούτων, οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ θεὸν ψευδόμενος διηνεκῶς, εἴλετο καὶ πρὸς ἀνθρώπους τῷ ψεύδει χρῆσθαι. Ἐμοὶ δ' ἐξαρχῆς τε ἡρημένῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς τόδε χρόνον περὶ πλείστου ποιουμένην, καὶ πάσης ἄλλης ἀνθρωπίνης εὐμερίας προτιμῶντι, ἰσάληθες εἰρήσεται. Συμμαρτυρήσει δὲ καὶ Συναδηνός οὗτος, ὃς ἐμοὶ τοὺς λόγους σύνοιδεν, ἀξιοχρεῶς ὢν πρὸς πίστιν, πρ' ἐκείνου γὰρ ἀφίκετο. Τὸ γὰρ Ἐμπυθίου φρούριον πολιορκῶν, πρεσβείαν τε πρὸς με διὰ τούτου ἐποιεῖτο, καὶ βούλεσθαι ἐλεγε συντυχεῖν περὶ τινῶν διαλεξόμενος, κακούργως καὶ ταῦτα καὶ ἀξίως ἑαυτοῦ ὑποκρινόμενος, ὡς ἐδείκνυτο σαφῶς ἀπὸ τῶν πραττομένων. Συνθεμένον δὲ ἐμοῦ (ῥῆθην γὰρ αὐτὸν περὶ εἰρήνης ἐθέλειν διαλέγεσθαι, ἧς ἐγὼ μάλιστα ἐπιθυμῶ καὶ τῶν περὶ ἐκείνης λόγων, κἂν ὡσι πρὸς ἀπάτην συνεσκευασμένοι, ὀλίγα πολυπραγμονῶν ἐξέχομαι) μὴ δύνασθαι αὐτὸς ἐλεγε βασιλικῶς ἐσκευασμένῃ συντυγχάνειν· ἀδυνατώτερον δὲ εἶναι πάλιν τὴν βασιλικὴν σκευὴν ἀποτίθεσθαι ἐμέ· πρὸς ἃ ἐπινοιάν τινα ἐδεῖτο ἐξυρίσκειν. Ἐγὼ δ' ὅπερ ἔφην τῆς εἰρήνης τῆς ἐπιθυμίας ἕνεκα, Ἄλλὰ τὴν ἀπορίαν, εἶπον, ῥῆστα ἰασαίμην ἂν ἐγὼ. Ὀπλισμένοι γὰρ συμμίζομεν ἀλλήλους ἀγνοούμενοι εἰ βασιλικῶς ἢ ἰδιωτικῶς ἔνδον ἔχομεν ἐσθῆτας. Εἰ οὖν τοῦτο συνθήκη τοῦ τὴν βασιλείαν ἐστὶν ἀποθέμενον ἰδιωτικῶς ᾗ, ὡσπερ ἐκεῖνος καταψεύδεται, κρίνατε ὑμεῖς. Εἰ δ' ἐτέρως ἢ ὡσπερ αὐτὸς εἰρήκειν ἔχει, ὁ Συναδηνός παρῶν ἐξελεγχέτω· ἀλλ' οὐκ ἂν δύναίτο. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ὀνομαζομένους ἄρχοντας, οἱ δὲ καίτερον ἂν μάλλον ἀνδράποδα καὶ δούλοι καλοῖντο, καὶ τὴν παρακοιμωμένου ψευδολογίαν, ἀρκέσει καὶ τὰ εἰρημένα τὴν τε ἄνοιαν ἐκείνων καὶ φαυλότητα, καὶ τὴν ἐκείνου μοχθηρίαν ἀπελέγχειν. Πρὸς δὲ τὴν πρὸς πατριάρχην ἀπολογίαν ἤδη τρέφομαι. Ἄν δ' ὑπὸ τῶν λόγων ἀπελέγχηται ψευδόμενος καὶ ἐπιπορκῶν αὐτὸς, καὶ τῶν αἱμάτων καὶ τῶν φόνων αἴτιος καὶ τῶν μυρῶν κακῶν, ἃ τοὺς τάλαιπῶρους Ῥωμαίους τοσοῦτον ἤδη κατέχει χρόνον, ὧν αὐτὸς ἐν τοῖς γράμμασιν αἴτιον ἐμέ γεγενησθαι λέγει ἐπιθυμήσαντα τῆς βασιλείας, μὴ ἐμοὶ τὸν ἐλεγχὸν προσλογίζεσθαι καὶ τὴν αἰσχύνην τὴν ἀπὸ τῶν λόγων, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ πρὸς τούτους καταστήσαντι. Λέγει τοίνυν, ὡς ἐγὼ τοὺς πρὸς βασιλέα ὄρκους παραβάς, καὶ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην φιλίαν ἀθετήσας, ὑφ' ἧς παρὰ πάντα τὸν ἐκείνου βίον πολλῶν ἀπέλαυσα καὶ μεγάλων ἀγαθῶν, ἐπεβούλευσα τοῖς παισὶ καὶ βασιλεὶ τῇ γαμετῇ μετὰ τὴν τελευταίην. Εἰ μὲν οὖν ἀκυλασίαν κατηγορεῖ, ἢ ἀσυνείαν, ἢ δειλίαν, ἢ τι τῶν ὅσα πρὸς καιρὸν ἔχει τὴν μέψιν, καὶ ἢ ὕβρις εἰς τὸ σῶμα διαβαίνει, ἦνεγκα ἂν σιγῇ τὴν κατηγορίαν αἰδοῖ τῇ πρὸς αὐτόν· εἰ δ' ἐπιπορκίας δῶκε, ἢ οὐδὲν ἀσεβείας διενήνοχεν (ἐπιπορκία γὰρ,

A nem vitam duraturo redimere voluit. Verum neque hoc illius facinus tam valde mirandum censeo. Cujus enim vita omnis nihil est, nisi vafrities, perjurium, inopostura, quique facilius sine aspiratione aeris, quam sine his spiritum duxerit, haud mirum si Deo mentiens assidue, apud homines quoque vanitatem usurpare statuerit. Ego vero a puero veritatis amans, et usque hodie tanti eam faciens, ut nullam ei humanam prosperitatem anteponam, quod verum est eloquar. Testimonium mihi dicet etiam Synadenus hic, meorum verborum conscius, et testis fide dignus, qui ab illo ad me venit. Nam dum castellum Empythium obsideret, legatum hunc ad me misit : et affirmavit se colloquendi gratia me conventum cupere, nequiter et istuc, atque ut suis moribus dignum erat simulans, quod facto clare patuit. Annuente autem me (cogitabam enim de pace mecum acturum, cujus me cupidissimum, et sermonum de ea licet ad fraudem compositorum parum curiosum scrutatorem fuisse confiteor) atque in lætitiā effuso, ipse me alloqui in veste imperiali posse negavit ; mihi autem fore multo difficilium ornatum hunc deponere 603 ideoque rationem aliquam novam inveniri desiderabat, qua congregeremur. Tum ego cupiditate pacis inflammatus, ut dicebam, atqui hanc difficultatem, inquam, non difficile sustulero : armati enim convenimus, ut imperatorione, an privato vestitu intus tecti simus, ignoretur. Utrum igitur hoc pactum sit aliquod, imperio deposito privatorum more vendi, ut ille mentitur, vos judicato. Si aliter est ac dico, Synadenus hic præsens me refellat, quod non poterit. Ad eos igitur, qui archontes vocantur (melius mancipia, et servi nominarentur) et ad mendaciloquum præfectum cubiculi, ad illum, inquam, stoliditatem, et inscitiam, et hujus perversitatem coarguendam, satis dictum est. Sequitur ut patriarchæ respondeam : quem si mendacem, ac perjurum, cædiumque, et effusi sanguinis, et mille malorum, quæ infelices Romanos tandiu opprimunt (quorum me propter imperii cupidinem causam fuisse in litteris autumat), reum probavero, ne ob eam probationem, ignominiamque ad se ex verbis meis redundantem mihi, sed illi a quo huc deductus est, irascatur. Ait igitur, me juramento Andronico imperatori concepto deficientem, et memorabilem illam amicitiam, ex qua quoad ille superstes fuit, complura, et singularia bona sim adeptus, dissuentem, post obitum uxori, et liberis ejus insidias paravisse. Si me intemperantiæ, stuporis, timiditatis, aut alicujus eorum, quæ temporariam habent reprehensionem, et quorum contumelia ad corpus transit, accusaret, ego accusationem reverentia illius tulissem tacitus. Quia vero perjurii insimulatur, quæ nihil ab impietate differt (perjurium enim, inquit, est negatio Dei [36]), quid restat, nisi

Jacobi Pontani notæ.

(36) Est in sententiis Nazianzeni tetrastichis tetrametris :

Ὀρκον δὲ φεῖγς πάντα πῶς οὖν πείσμεν ;

ut objecta crimina refellam libere, ipsumque tantum esse perjurio implicitum, quantum me ab eo sejunctum demonstrem? Quod igitur attinet ad beatæ memoriæ imperatorem illum, omnium mihi charissimum, et ipsa anima mea pretiosiore (quem et viventem complectebam, et quemvis pro eo laborem delicias reputabam, cujusque defuncti indelebilem memoriam circumfero) neque jurasse me illi dixerim, neque pejerasse; siquidem ne quid de me sinistrum suspicaretur, juramenti meis nunquam indignit, cum quotidianæ actiones meæ ad fidem, et germanum amorem meum erga illum prodendum, mille juramenti antecellerent. Etenim non eos, a quibus grave nil timemus, sed **604** quibus maxime diffidimus ad jurandum cogere consuevimus. Non tamen propterea criminibus me abso!vi volo, si interim illius filii post ejus e vita discessum insidiatus videar. Peræque enim injusitiæ culpa tenetur, si quis injuratus, ut si juratus injuste egerit. Sed hoc quale sit, post refutationem objecti juramenti considerabimus: nunc hoc ipsum patriarcham calumniose mentiri aio, quod me datum imperatori juramentum habuisse irritum asserit. Si juramenta intelligit, quæ imperatrici et imperatori filio juraverim, primum quidem nec ipsis juravi, cum id nulla necessitas requireret, et ad me defendendum eandem orationem valere oportere dico, qua de imperatore usus sum: quod nempe etiam sine juramento nec illis quispiam insidiari queat, neque imperio eos movere, nisi manifestum sce!us designare voluerit. Si de juramenti loquitur, quæ ipsi postea (patriarchæ inquam) dederim, equidem hominem reveritus, nullum super iis verbum edere cogitaveram. Quia vero ipse ea in examen cogit deducere, si magis inde ipsum pejerasse docuero, in bonam partem accipiat. Ego namque recenti imperatoris obitu, cum viderem eum ad rempublicam tractandam se ingerere, et ambitione atque imperandi gloria prurire; nec ignorarem, quam nihil prodesset hujusmodi appetitioni indulgere (multam enim inde discordiarum ac seditionum materiam exorituram præsentiebam), palam autem ejus conatum infringere invidiosum, ac tyrannicæ cujusdam affectationis videri, istiusmodi incertis ac dubiis cogitationibus diu luclatus, tandem si non reipublicæ, at certe mihimet prospiciendum, et vitam meam a publicorum negotiorum strepitu remotam, otio honesto, tranquillitatis mandare decrevi, ne Romanis teterrimorum incommodorum caput, et origo exstitisse putarer. Quare eodem usus legato ad Augustani, imperii procuratione me abdicavi. Quæ auditione improvisa obstupefacta, abdicacionemque meam communem interpretata miseriam, in omnia se vertens,

Α φησὶν, ἀρνησὶς Θεοῦ), εἰ λοιπὸν, ἢ μετὰ παῤῥησίας ἀπολύεσθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ αὐτὸν ἀποδεικνύει τοσοῦτον τῆ ἐπιπορκία ἐνεχόμενον, ἢ ὅσον ἐμαυτὸν μάλιστα ἀφαστηχότα; Πρὸς μὲν οὖν βασιλέα τὸν μακάριον ἐκείνον τὸν πάντ' ἐμοὶ φίλιτατον καὶ κεφαλῆς τιμιώτερον αὐτῆς, οὐ καὶ ζῶντος μάλιστα περιειχόμεν, καὶ πάντα πόνον ὑπὲρ ἐκείνου τρυφὴν ἠγούμην, καὶ μετὰ τὴν τελευταίην ἀνεπιληστον τὴν μνήμην περιφέρω, οὐτ' ὀμωμοκέναι φαίην ἂν, οὐτ' ἐπιπορκηκέναι· οὐδὲ γὰρ ὄρκων ἐδεξθῆ ποτὲ, τοῦ μηδὲν φαῦλον ὑποπτεῦειν ἕνεκα περὶ ἐμοῦ. Αἱ γὰρ καθημέραν πράξεις μυρίων ὄρκων ἦσαν ἰσχυρότεροι, τὴν πρὸς ἐκείνον ἐμοῦ πίστιν καὶ φίλιαν καθάραν ἀποδεικνύσαι. Τοὺς γὰρ ὄρκους, οὐ παρ' ὧν δυσχερὲς ὑποπτεῦομεν οὐδὲν, ἀλλ' οἷς μάλιστα ἀπιστοῦμεν εἰώθαμεν ποιεῖσθαι προσαναγκάζειν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἐγκλημάτων ἀπολύεσθαι δικαίω, ἂν τοῖς ἐκείνου φαίνωμαι παισὶ μετὰ τὴν τελευταίην ἐπιθεβουλευκῶς. Ὅμοιος γὰρ ἂν τις ἐνέχοιτο τοῖς ἐγκλήμασι τῆς ἀδικίας ἂν τ' ὀμωμοκῶς, ἂν τε χωρὶς ὄρκων ἀδικοῖη. Τοῦτο μὲν οὖν μετὰ τῶν ὄρκων τὴν ἀπόδειξιν ἐξετάσομεν. Νυνὶ δ' αὐτὸ τοῦτο ψεύδεσθαι καὶ συκοφαντεῖν τὸν πατριάρχην φαίην ἂν φάσκοντά ἡθετηκέναι τοὺς πρὸς βασιλέα ὄρκους. Εἰ δὲ τοὺς πρὸς βασιλίδα λέγει καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν, πρῶτον μὲν οὐδ' αὐτοῖς πρότερον ὀμώμοκα. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνῃ χρεῖα τις. Τὸν ἴσον δὲ λόγον καὶ περὶ αὐτῶν ὡσπερ καὶ περὶ βασιλέως τινὰ δίκαιον εἶναι σώζεσθαι, τὸ καὶ χωρὶς ὄρκων φημι μὴδὲ αὐτοῖς ἐξεῖναι ἐπιθεβουλεύειν, μὴδὲ παραιρεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, εἰ μὴ φανερωῶς αἰροῖτο ἀδικεῖν. Εἰ δὲ τοὺς ὕστερον ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένους λέγει, ἐγὼ μὲν οὐδένα περὶ ἐκείνων ποιεῖσθαι λόγον ἐθουλόμην αἰδοῖ τῆ πρὸς αὐτόν· εἰ δ' ἐκεῖνος ἀναγκάζει τῶν τοιούτων τὴν ἐξέτασιν εἰ μᾶλλον ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν τοιούτων φαίνοιτο ἐπιπορκῶν, στέργειν δίκαιον. Ἐγὼ γὰρ μετὰ τὴν βασιλέως τελευταίην ὀλίγῃ ὕστερον, ὄρων αὐτὸν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀρχεῖν ἐπιχειροῦντα, καὶ ὑποκνιζόμενον εἰς φιλοτιμίαν καὶ δόξαν ἀρχικὴν, τό τε ἐνδιδῶναι πρὸς τὴν ἔφεσιν ὡς ἀλυσιτελὲς ἔρων (ὑπώπτευσον γὰρ ἐκ τούτου πολλὰς ἀναφυήσεσθαι διχοστασίας, καὶ στάσεως ἀφορμὰς) τό τε κωλύειν φανερωῶς τὴν ἐπιχειρήσιν φθορερὴν καὶ μοναρχικὴν δοκοῦν, καὶ τοιοῦτοις ἀμφιβόλοις λογισμοῖς ἐπιπολῦ παλαίσας, τέλος ἐδοξα μᾶλλον εἰ καὶ μὴ τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐμαυτῷ λυσιτελεῖν, ἀποσγέσθαι τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς, καὶ διάγειν κατ' ἐμαυτὸν, καὶ μὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἰτίας κακῶν ὀφθῆναι ἀνηκέστων. Καὶ αὐτῷ χρησάμενος πρεσβευτῆ πρὸς βασιλίδα, ἀπειπάμην τὴν ἀρχὴν. Ἡ δὲ, τῷ ἀδοκίμῳ τὴν ἀκοὴν καταπλαγεῖσα, καὶ τῆς κατεχούσης συμφορᾶς οὐκ ἀποδέουσα νομίσασα τὴν ἐμοῦ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναχώρησιν, παντοία ἦν δεομένη, ὄνειδίχουσα, παρακαλοῦσα, πάντα κινουσα κάλων, ὡστε

Jacobi Pontani notæ.

Λόγῳ τῷ τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστοῦμένῳ,
Ἐρρησὶς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ψευδορκία.

Cantacuzenus ἐπιπορκία posuit pro ψευδορκία, secus quam versus requirebat; et idem est.

πειθῆναι τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ἔχουσαι. Καὶ τῶν τοιούτων πάντων αὐτὸς ἦν παρ' ἀμφοτέρων πρᾶσθευτής. Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκείνης λόγων ἐπικλασθεὶς, καὶ πρὸς τὴν ὀρφανίαν τῶν παιδῶν βασιλέως ἀπιδῶν, καὶ χηρείαν τὴν ἐκείνης, καὶ ὡς μάλιστα πολλῆς δέονται τῆς προστασίας ἦν ἐμὲ δίκαιον ἐπιδείκνυσθαι ἀξίας βασιλεῖ τῆς φιλίας χάριτας τὴν εἰς τοὺς παῖδας ἀποδιδόντα κηδεμονίαν, κἂν εἰ μέλλοιμι κινδύνοις περιπίπτειν, ἐπειθόμεν μὲν ὁ οὐ μὴν οὕτως ἀπειρασκέπτως, ὡσθ' ὕστερον τινὰ καταγινώσκειν ἔχειν ἀβουλίαν. Ἀλλὰ καὶ πατριάρχου συμπρόντος, πολλὰ πρότερον διειλέχθη βασιλεῖδι περὶ τοῦ μὴ δεῖν προσέχειν συκοφάντας, οἳ πολλοὶ φυήσονται διαβολὰς καὶ συκοφαντίας κατ' ἐμοῦ συδρόαπτοντες. Οὐ γὰρ ἔασσι γε ὁ φθόνος ἡρμεῖν, ἀλλ' εἰ μὲν τι τοιοῦτον κατηγοροῖεν, ἔποιν ἂν καὶ αὐτὴν ἐκ τῶν λεγομένων τὸ ψεῦδος συνιδεῖν, ἀποπέμπεσθαι πρὸς ὄργην, καὶ μισεῖν τοὺς συκοφάντας. Ἄν δ' ἐφάπτηται τῆς ψυχῆς καὶ ἀμφιβολίαν ἐμποιῆ, μὴ ἄρα ἀληθῆ τὰ κατηγορημένα εἶη, μὴ καταψηφίζεσθαι αὐτίκα, μηδὲ πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι χωρεῖν, ἀλλὰ καλεῖν ἐπὶ τὴν δίκην, καὶ καιρὸν παρέχειν πρὸς ἀπολογίαν. Κἂν μὲν ἀδικῶν καὶ ἐπιτοκῶν ἐλέγχωμαι, δίδουσι δίκαια· ἂν δ' ἀπολύωμαι τὰ ἐγκλήματα, τοὺς κατηγοροῦς τοῦτ' ὅπερ εἰσὶν ἡγεῖσθαι συκοφάντας. Ἡ βασιλεῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς λόγους οὐκ ἐπίθετο, οὐδὲ δικῶν ἔφασκε καὶ ἐλέγχων πρὸς ἐμὲ δεήσεισθαι, ἀλλ' ἀνυπεύθυνον παρείχετο τὴν ἀρχήν. Ἐμοῦ δὲ οὐκ ἀνιέντος, ἀλλὰ βιαζομένου τὴν περὶ τῆς δίκης ἐπαγγελίαν, ἐπέθετο ἀναγκασθεῖσα, καὶ ὄρκους ἀλλήλοισι παρειχόμεθα ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, τὴν μὲν μηδεμίαν κατ' ἐμοῦ ἀπόφασιν ἐξενεγκεῖν ποτε πεισθεῖσαν συκοφάνταις, ἀλλ' ἐπὶ τὴν δίκην καλεῖν, καὶ ἐλέγχους ποιεῖσθαι τῶν ἀδικημάτων· ἐμὲ δὲ μηδέποτε περὶ αὐτῆν ἀγωνιῶσιν, μηδ' ἐπιθουλεύσειν αὐτῇ καὶ τοῖς παισὶ πρὸς τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ πᾶν ὀτιοῦν ὑπὲρ τε αὐτῶν καὶ τῆς κοινῆς Ῥωμαίων ὠφελείας πράττειν. Ἐγὼ δὲ καὶ τούτων οὕτω κατεσκευασμένων, ἔτι τὴν γυναικεῖαν δεδιώς ἀσθένειαν, μὴ οὐχ ὅσα τε ἦ οὕτω μεγαλοφροσύνην καὶ λογισμῶν ἐπιδείκνυσθαι περιούσιαν, ἀλλ' ἀπατηλοῖς καὶ περιέργοις λόγοις, καὶ συκοφανταῖς παραχθεῖσα πρὸς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον ὀρηθῆ ἡ βασιλεῖς, τὸν πατριάρχην μόνον παραλαβῶν, καὶ πολλῶν ὑπομνήσας εὐεργετημάτων ὑπεργμένων παρ' ἐμοῦ, ἔπειτα ἐδεόμεν τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων ἔχουσαι· καὶ βασιλεῖδι παραινέειν, ἐπεὶ συνέιναι τὸν πάντα χρόνον μέλλει Βυζαντίῳ ἐνδιατρίβων, μὴ πείθεσθαι τοῖς συκοφάνταις, μηδὲ πρὸς δίκην ἐμοῦ καταψηφίζεσθαι, ὡς τῆς ἐκ τούτου ὠφελείας οὐκ εἰς μόνον ἐμὲ διαβαινούσης, ἀλλ' εἰς ἅπαντας κοινῆς Ῥωμαίων. Ὡν δίκαιον αὐτὸν ἀπάντιον προνοεῖν, ποιμένα καὶ κηδεμόνα καὶ διδάσκαλον ὑπὸ Θεοῦ χειροτονημένον. Ὁ δ' αὐτίκα ὤμνουν ἀναστάς, ὡς οὐδὲν ἤτρον ἦ πατὴρ παιδὸς προνοήσασαι γνησίου· καὶ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων οὕτως ἀνθέξεται, ὡσπερ ἂν εἰ αὐτὸς παρῆν, καὶ τοὺς συκοφάντας, εἰ τινες ἄφθετον, μάλιστα μὲν ἀπειλέγσειν ψευδομένους, καὶ παντὶ σθένει τῆς ἐκ τούτων βλάβης ἀπειράτου διατηρήσειν. Εἰ δ' οὖν,

nunc rogare, nunc exprobrare, et ut brevis sim, omnem rudentem movere, quo me ad imperii moderamen revocaret. Atque istarum rerum omnium ipse erat internuntius. Postremo multis sermonibus ejus expugnatus, filiorumque orbitate, et illius viduitate considerata, quibus utrisque curator, et patronus magnopere esset necessarius, quem me illis præstare æquum foret, **605** si vellem sollicitudinem, et curam istam erga filios, amicitie gratias imperatori mortuo persolvere: quanquam cernerem quibus me periculis objectarem, manus dedi, etsi non ita improvide ut quisquam postea inconsiderantia me arguere posset. Quin et audiente patriarcha verbis pluribus imperatricem monui ne calumniatoribus, qui non pauci essent emersuri, et mendacia contra me consuturi (quia videlicet invidia non eos sineret quiescere) aures daret. Sed si quid ejusmodi in me accusarent, quod et illa dictu falsum intelligeret, cum stomacho accusationem rejiceret, ac sycophantas odisset. Sin autem penetraret ejus animum, et dubitationem haberet, an verum esset, quod deferretur, ne illico damnaret, ne ad ultionem progrediretur; sed judicio arcesseret, tempusque ad defensionem præscriberet. Ac si quidem improbus, ac perjurus inveniret, pœnas darem; sin criminationes dissolverem, accusatores id quod essent, sycophantæ nimirum, haberentur. Imperatrix hac oratione nihil mota, haud judicio et probationibus adversum me opus esse dixit; et imperii gubernationem ita reddidit, ut a referendis rationibus penitus me absolveret. Me vero perseverantē et urgente, ut judicium promitteret, nolens annuit; et vicissim præsentē patriarcha juravimus, ipsa quidem, nunquam impulsu sycophantarum contra me sententiam pronuntiaturam, sed probationes criminum requisituram, et judicibus rem integram reservaturam; ego autem nunquam ei iniquum futurum, neque ipsi et liberis ejus propter imperium insidias moliturum; sed quidvis, quod ex ejus usu, et republica sit, suscepturum. His ita gestis, adhuc muliebrem illius infirmitatem veritus, ne scilicet parum præstans excelsitate animi, et maturitate consilii, fallacibus et artificiosis calumniarum delusa sermonibus, ad bellum contra me insurgeret, cum patriarcha seorsum egi; meritum a me ultro illi præstitorum rememorari ei renovans, et orans uti causam meam tueretur; et Augustam, qua cum Byzantii semper esset victurus, admoneret ne sycophantis crederet, neve ante judicium me condemnaret, quando id non mihi soli, sed Romanorum universitati quoque profuturum esset; quibus omnibus ille ut pastor, et tutor, et magister a Deo electus, providere atque consulere deberet. Ille e throno surgens, mox vicissim jurabat non minus quam parentem pro germano filio sollicitum fore, **606** et jus meum ita defensurum, ut si ipse adessem, melius non possem; sycophantasque, si qui prodirent, ut mendaces manifestari egregie confuta-

turum. Si id non possit, hoc quidem plane obtenturum, ne indicta causa condemnarer. Cumque de iisdem etiam secundum, et tertium inter nos necessario colloqueremur, toties idem, non solum ut sacerdos, sed ut profanus quoque jurabat. Hic igitur suspiciendus justitiæ patronus, et custos, priusquam dies decem post meum Byzantio discessum effluerent, a præfecto cubiculi persuasus me ipsum de throno deturbare velle, et Palamam subintroducere; quamquam luculenter sciret esse meram calumniam, bello huic principium attulit. Ut autem meam in se, quam putabat, iniquitatem puniretur, imperatricem quoque (id quod alius nemo potuisset) decepit, et arma suscitavit, proh dolor, is, qui aliis pacem curat, paciſci et mansueti magistri discipulus; neque Jusjurandum toties nuperrime juratum reveritus, neque Romanorum calamitatem, quam bello perpessuri essent secum cogitans; sed unum hoc duntaxat sibi proponens, ut me innoxium e medio tolleret: nec usque hodie insidiarum et obtrectationum satietas illum capit, quin post tantam effusionem sanguinis, post miseros Romanos in servitum abstractos, post direptiones, ac populationes, communeque et ultimum, prope dixerim, exitium non ad commiserationem flexus est; non aliquam humanitatis significationem erga perditos dedit, sed omnia illi, quam pax mecum, tolerabiliora fuerunt. Atqui dicet fortasse (quemadmodum dicere illum audio, ut imperatrici ad bellum calcem addat) se quandiu recta, et iusta cogitantem, et filiis imperatoris studentem viderit, mihi favisse, et jurata factitasse. Ab officii autem semita detorto me, et in scelus abeunte, jure ac merito imperatoris filios contra me defendere. Verum, o bone vir, quoniam istuc argumento? Si enim sufficit tantum affirmare, et hoc ad rem demonstrandam satis esse existimari debet, næ tu homo insignis, longeque felicissimus es, qui adeo citra laborem hostibus tuis evadas superior. At enim quotidiana signimenta tua, et perversæ actiones, in quibus deprehensus es, apud multos hanc te habere opinionem non sinent. Sin autem istuc non solum loqui, sed et putare insanorum est, relinquitur, ut probationes afferendæ sint. Quare si quidpiam hujuscemodi de me novit, palam me redarguat:

607 sin ab alio se accepisse dicat, testes producat, quod non poterit: nisi rursus non argumentari, sed sycophantari tantummodo velit. Ego vero ex ipsa se firmamentum petam evidentissimum. Neque enim antequam bellum illi excitarunt, neque statim ut excitarunt, vel meditatam esse, vel fecisse quidquam insidiarum filiis imperatoris ostendi potest: sed post matris meæ filiique carcerem; post mearum fortunarum despoliationem; post amicorum, cognatorumque proscriptionem, non ad ulciscendum sum aggressus, sed aspiciens, quo malorum bellum mutuum evaderet, dolui quidem ab initio natum esse, et illud quasi flammam irritantes graviter peccare duxi: ipse vero, quantum in me fuit

A ἀλλὰ τοῦτό γε πάντως ἐμεῖ φιλάξειν, τὸ μὴ πρὸ δίκης καταψηφισθῆναι. Δεῖσαν δὲ καὶ δις καὶ τρις περὶ τῶν αὐτῶν διαλεχθῆναι, τοσαυτάκις ὄμνους τὰ ἴσα οὐχ ἱερεῦσι μόνον πρέποντα, ἀλλὰ καὶ ἰδιώταις ὄρκων. Ὁ οὖν θαυμαστός οὗτος κηδεμὼν καὶ τοῦ δικαίου φύλαξ, πρὶν δέκα ἐξῆκειν ἡμέρας, μετὰ τὴν ἐμὴν ἐκ Βυζαντίου ἀναχώρησιν τῷ παρακοιμωμένῳ πεισθεὶς συκοφαντήσαντι, ὅτι βούλομαι κατὰγειν αὐτὸν τοῦ θρόνου, καὶ ἀντεισάγειν Παλαμᾶν, ἐκίνει τὸν ἐμφύλιον πόλεμον αὐτός· σαφέστατα εἰδὼς ὡς συκοφαντεῖ. Ἀμυνόμενος δὲ ἐμὲ τῆς εἰς αὐτὸν, ὡς ᾤετο, ἀγνωμοσύνης, καὶ βασιλῖδα ἐξηπάτα ὑπ' οὐδενὸς ἐτέρου δυναμένην τοῦτο πάσχειν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκίνει, φεῦ, ὃ τὴν εἰρήνην τοῖς ἄλλοις παρέχων, καὶ τοῦ εἰρητικοῦ καὶ πράου μαθητῆ·

B μῆτε ὄρκους αἰδεσθεῖς, εὖς χθὲς καὶ πρόων ὁμωμόκει, μῆτε τῆς Ῥωμαίων συμφορᾶς, ἧς ἐμελλόν διὰ τὸν πλεμον πειράσασθαι εἰς ἔννοιαν ἑλθῶν· ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον βλέπων, ὅπως ἐμὲ ἀνέη τὸν οὐδὲν ἴδικηκότα. Καὶ οὐδὲ μέχρι νῦν κόρον ἐσχηκε τῶν ἐπιβουλῶν καὶ συκοφαντιῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην τῶν αἰμάτων χύσιν, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δυστυχῶν Ῥωμαίων, καὶ τὰς διαρπαγὰς, καὶ τὰς λεηλασίας, καὶ τὴν κοινήν πανωλεθρίαν, ὡς εἰπεῖν, οὐ πρὸς ἔλεον κατεκάμθη· οὐδὲ οἶκτον ἑαθε τινὰ τῶν ἀτυχούντων, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον φορητότερα αὐτῷ, ἢ ἢ πρὸς ἐμὲ εἰρήνην. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ ὡς περὶ δῆτα πυνθάνομαι καὶ λέγειν βουλόμενος βασιλῖδα μᾶλλον ἐρεθίζειν πρὸς τὸν πόλεμον, ὡς ἔως μὲν ὀρθοῖς ἑώρα

C καὶ δικαίους ἐμὲ χρώμενον λογισμοῖς, καὶ τὰ συνοίσοντα τοῖς βασιλέως βουλευόμενον παισίν, εὐνοῦς ἦν καὶ αὐτὸς; καὶ ἐνέμενε τοῖς ὄρκοις· ἐπειδ' ἐξετέραπην τῶν δεόντων καὶ εἰλόμην ἀδικεῖν, δίκαια ποιῶν αὐτὸς ἀμύνεται ὑπὲρ τῶν βασιλέως παίδων. Καὶ τίς τούτων ἢ ἀπέδειξίς, ὡ γὰθῆ; Εἰ μὲν γὰρ ἀρκεῖ μόνον εἰπεῖν, καὶ τοῦτ' ἀρκεῖν ἠγεῖσθαι πρὸς ἀπέδειξιν τοῦ πράγματος, ὡς λαμπρὸς εἶ, καὶ τὰ μέγιστα εὐτύχηκας, οὕτω; ἀπόνως τῶν ἐχθρῶν περιγιγόμενος. Ἄλλ' οὐ συγχωρήσουσι τὰ καθημέραν πλάσματα, καὶ τὸ πρὸς τὰ φαῦλα κατάφωρον τῶν ἔργων τοιαύτην ἔχειν ὄξιν παρὰ τοῖς πολλοῖς. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν μελαγχολῶντος οὐχ ὅτι λέγειν, ἀλλὰ καὶ οἶσθαι, λοιπὸν τοίνυν χωρεῖν πρὸς τοὺς ἐλέγχους. Εἰ μὲν οὖν ἐμοὶ τι συνιδεν ἀυτὸς τοιοῦτον, ἐξελεγχέτω φανερώς· εἰ δ' ἐτέρων φησὶν ἀκηκοέναι, παραγέτω τοὺς μάρτυρας· ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοι, εἰ μὴ συκοφαντεῖν αὐθις ἀνεξέλεγκτα ἐθέλοι. Ἐγὼ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων παρέξομαι ἐναργεστάτην μαρτυρίαν. Οὕτε γὰρ πρὶν τὸν πόλεμον κινήθηναί παρ' αὐτῶν, οὕτε βεβουλευμένος, οὕτε πράξας τι πρὸς ἐπιβουλήν τῶν βασιλέως παίδων ἂν φανεῖν, οὐτ' εὐθύς ἔργμένου· ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆς μητρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ εἰρκτήν, καὶ τὴν ἀποστέρησιν τῶν ἔντων, καὶ τὴν δήμευσιν τῶν φίλων, καὶ τῶν συγγενῶν, οὐ πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι ἐτερεπίμην, ἀλλ' ὄρων οἱ κακῶν ὃ πρὸς ἄλλήλους τελευτήσῃ πόλεμος, ἡχθόμην μὲν κινουμένου, καὶ τοὺς παροξύνοντας ἐν αἰτίαις ἦγον· αὐτὸς δὲ ὡς εἶχον μάλιστα ἐσπούδαζον καταλύειν, καὶ πρᾶσθειαν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐποιούμην. Καὶ τὴν δίκην ἀπήτην,

καὶ οὐ παρητούμην τὸ μὴ δίδόναι δίκας, ἂν ἐλέγχω-
μαι ἐπιρκῶν. Αὐτοῖς δὲ τοσοῦτον ἐμέλησε τοῦ τὰ
δίκαια ποιεῖν, ἢ πρόνοιάν τινα ποιησθαι τοῦ κατα-
λύεσθαι τὸν πόλεμον, ὥστε ἐπὶ τοῖς πρότερον γε-
γεννημένοις ἐμὲ πολλὰ περιθρῖσαντες, καὶ λοιδορη-
σάμενοι ἐπ' ἐκκλησίας, ἔπειτα ἐρεσγλήσαντες, καὶ
τοὺς πρέσβεις κακῶσαντες, ὡς μάλιστα ἀπέπεμψαν
ἀπράκτους. Μετὰ τοῦτο δὲ ὡσπερ ἔργοις αὐτοῖς
βουλόμενοι καταφανῆς ποιεῖν, ὅτι τοῦ δικαίου μὲν
οὐδένα ποιοῦνται λόγον, οὐδὲ προφάσεως τινὸς ἕνεκα
εὐπροσώπου εἶλοντο τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐμὲ ἀποκτείν-
ειν ἐκ παντὸς τρόπου ἡρημένοι, πρόσχημα τοῦ
πλέμου τὸν ὑπὲρ βασιλίδος ποιοῦνται ζῆλον, θε-
σπίσματα πεπόμεφαι πανταχῇ τῶν πόλεων πᾶσαν
ἐξοδὸν ἐμοὶ πρὸς αὐτάς ἀπαγορεύοντα, καὶ κοινὸν
πολέμιον ἀποδεικνύοντα. Καὶ οὐ μέχρι τούτου ἐστη-
σαν τὴν ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνθάδε διατριβόντι, ἐκέ-
λευον τῆς πύλης μὴ προβαίνειν· ἀλλὰ οἴκοι καθή-
μενον, τὴν ἀναιρούσαν ψῆφον περιμένειν. Τί οὖν
με πρὸς ταῦτα ποιεῖν ἐχρῆν πρὸς αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας; συγκαλυψάμενον περιμένειν τὴν σφαγὴν;
'Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔδοξα σωφρονούντος χρῆσθαι λογισμοῖς
οὕτως ἀκλεῶς καὶ ἀτίμως ἀποθνῄσκων· ἀλλὰ κατα-
πλαγέοντα πρὸς τὴν ἀθρόαν τῶν πραγμάτων μετα-
βολὴν, δοῦλα φρονεῖν καὶ ἀνελευθέρα, καὶ παραδι-
δόναι παρακοιμωμένῳ ἑμαυτὸν, ὥστ' ἐπ' ἐξουσίας
ἔχειν κακῶς ποιεῖν, καὶ εἰς δεσμωτήρια ἄγειν,
ὡσπερ τὰ ἀνδράποδα ἐκεῖνα, οἱ σφᾶς αὐτοὺς ἐκείνῳ
παραδεδωκότες, οἱ μὲν οἰκοῦσι δεσμωτήρια δη-
μεύσεις πρότερον ὑπομείναντες, καὶ ἄλλων πείραν
δυσχερῶν πολλῶν· οἱ δ' ἐν Κάρῳ μόλις ἄγονται
καὶ φέρονται, πᾶν τὸ προστατόμενον ὑπ' ἐκείνου
ποιεῖν ἔχοντες ἀνάγκην. Καὶ ποίων οὐ θανάτων
ἀντάξια μυρίων ταῦτα; ἢ πότε ἂν ὁ ἥλιος ἐπειθε
μείζονα καὶ παραδοξότεραν ἀτοπίαν, ὥστε τὸν ἐκ
κοιπρίας, ὃ φασιν, ἀνθρωπον ὑπ' ἐμοῦ γεγεννημένον,
καὶ μέγα σεμνυόμενον, ἂν καὶ βλέμματος ἐτύγγανε
προσηνοῦς, ἢ λόγου τινὸς δοκοῦντος εὐμενῶς ἐ-
ρῆσθαι, τοῦτον ὄβριζεν ἔχειν εἰς ἐμὲ, καὶ τῇ αὐ-
θαδεῖᾳ, καὶ κακοτροπιᾷ χρῆσθαι; Δι' ἃ δὴ πάντα
σώζειν ἑμαυτὸν εἰλόμην, καὶ τοὺς συνόντας· καὶ ὁ
πολλάκις ὁ μακάριος τῷ ὄντι βασιλεὺς ἐκεῖνος
ἠνάγκαζε ποιεῖν, ὡσπερ πάντες Ἰσασί· σαφῶς, τοῦτ'
ἔπραττον ὑπ' ἐκείνων μάλιστα εἰς τοιαύτην ἀνάγκ-
ην συνενηνεγμένους, τῆς κοινῆς ἑμαυτοῦ τε καὶ τῶν
ἔλων σωτηρίας ἕνεκα. Καὶ ἐξ ἐκείνου ἄχρι νῦν
οὐδέποτε ἐπαυσάμην περὶ εἰρήνης δεόμενος αὐτῶν.
'Ἄλλ' ἀνθέρικον δοκῶ θερίζειν· πάντα γὰρ αὐτοῖς
μᾶλλον ἢ ἡ εἰρήνη ἀνεκτά. Σκεψώμεθα δὴ πρότερος
ἀδικῶν φαίνεται καὶ ἐπιρκῶν· ὃ τῆν τε ἀρχὴν τοῖς
ὄ, κοῖς ἐπιμείνας ἄχρις οὗ κατὰ κράτος καταλύθησαν
ὑπὸ τῶν πολεμούντων, καὶ μέχρι νῦν δεόμενος περὶ
εἰρήνης, καὶ τὸν πόλεμον ἐθέλων καταθέσθαι, ἢ ὁ

A id extinguere laboravi, et legationem de pace misi;
ei iudicium petivi, nec pœnas, si perjurii convincerem,
deprecatus sum. At ipsis adeo curæ non fuit servire
justitiæ, aut cogitationem aliquam belli comprimendi
suscipere, ut supra priores injurias, et maledicta,
multo majoribus in conventu me onerarint, et le-
gatos commatis illusos insigniterque vexatos, sine
responso dimiserint. Ad hæc velut opere ipso vo-
lentes declarare se contemnere justitiam, ne colo-
rem tum quidem, seu velamentum belli honestum
quæsierunt, sed ut me quoquo modo jugularent,
ardens imperatricis tuendæ studium simulantes,
edicta circumquaque per urbes missitarunt, quibus
et commune bellum significarent, et omni ad eas
aditu mihi interdicerent. Neque intra hos limites
se continuit eorum improbitas: quin etiam hic
(Didymotichi) versanti mihi imperarunt, ne pe-
dem extra portam urbis efferrem, sed domi sedens,
sententiam capitalem expectarem. Quid (per ip-
sam veritatem quæso vos) hic me facere oportuit?
intra parietes latere, et necem expectare? Quis
me non fatum numeraret, si sic, nulla cum laude,
quin potius cum dedecore morerer? An percussum
tam repentina rerum conversione illiberalem, ac
servilem gerere animum, tradereque me præfecto
cubiculi, qui jure suo mihi facere male posset et
in carcerem trudere, ut alia mancipia, quæ ultro
se illi tradiderunt, quorum quidam bonis suis ante
sub præconis vocem subjectis, et variis acerbita-
tibus afflictati, carceres incolunt, alii non secus
quam Cares aguntur, raptanturque necesse ha-
bentes exsequi quodcumque ille mandaverit. Et qui-
bus tandem, ac mille mortibus hæc æquiparanda
non sunt? 608 aut quando sol hac insolentia
quidquam vidit insolentius atque inusitatus, ut ex
stercore, quod aiunt, homo servus meus, qui mul-
tum gloriaretur, si a me placido vultu dignatus,
aut verbo amicoire appellatus esset, nunc petulan-
ter in me insultare, suumque fastum et maligni-
tatem expromere possit? Ob hæc causas me,
meosque servare volui: et quod sæpenumero
vere beatus ille imperator urgebat, quodque om-
nes norunt, inimicis potissimum eo necessitatis
me adigentibus, facere, et ita meam privatam in-
colunitatem cum totius reipublicæ salute incolunitateque
conjungere. Atque ex illo usque nunc pa-
cem eos poscere nunquam destiti. Sed anthericum
metere videor (37): omnia enim illis facilia sunt,
ferrique possunt, pacem solam pati non possunt.
Introspeciamus igitur uter læsisse ac pejerasse vi-
deatur; isne qui a principio jurata servavit,
donec hostes per vim fidem fregerunt, et adhuc
pacem petit, paratus arma ponere; an quem nec

Jacobi Pontani notæ.

(37) Proverbium, de eo quod fieri non potest, seu quod inaniter, inutiliter sit, de labore sterili. 'Ανθέρικον quidam fructum asphodeli, quidam caulem tantum esse scribit. Hesychius ἀνθέρικον

et asphodeli fructum, et herbæ quoddam genus esse vult, fortasse illud, quod aiunt quidam morti non posse, sed ut linum, manibus velli debere, et hinc factum proverbium ἀνθέρικον θερίζειν.

ante nec post quidquam probabile actitasse constat. Et quoniam patriarcha mihi cladem belli ascribit, et hoc me crimine aspergit, age, uter e duobus istius cladis potius auctor sit, consideremus. Primum enim opinor, unumquemque culpam incommo-
 commodorum belli in eum transferre, a quo bellum profectum est: nam salutis causa sese tuenti, nemo adhuc dicam scripsit. Deinde sigillatim inquiramus, a quibus honorum publicationes, cædes, exsilia, carceres, eculei. Nonne ab ipsis? nonne lacrymis, nonne cruoribus universas civitates repleverunt? Nonne ceu communes Romanorum hostes impune volitantes, ubique optimates contrucidarunt? nonne publicam, privatamque Romanorum pecuniam in res nihili profunderunt? Mitto enim dicere nostram, adeo immanem, quam nisi ipsi bello commoto dissipassent (Deum inspectorem occultorum, abditorumque omnium testem laudo) in communi utilitate collocare staueram. Nonne urbes, alias quidem Mæsis tradiderunt, alias libentes Triballis permiserunt? Nonne Barbaros ipsi primi Romanis induxerunt, Macedoniamque incurсарunt, et in servitute plurimos abduxerunt? Nonne Thraciam totam crebris expeditionibus velut hostium provinciam vastam, ac desertam reddiderunt? Nonne recentissime Morrham, ut a me stantem, deformatum? Nonne communia vectigalia omnia sustulerunt? Nonne exercitus partem qualem ut adversariam ipsi contriverunt, 609 partem ut suspectam reliquerunt: quæ autem adhuc restat, ea et numero, et genere infirma est? Quid ego simile? nisi quod Mæsos et Triballos invadentes repello: cumque istas Romanorum reliquias eorum copiis non possim opponere, necessario Barbaros, illorum imitatus exemplum, socios mihi adjungo. Utri igitur populationum istarum, ac pestis causa exstiterunt: vel potius utri populatores fuerunt, ac pestem ipsimet dederunt? Nonne ipsi? quibus perinde contingit, ut si quis in cælum jaculans, postea telis in se decidentibus vulneratus, non sibi, sed cælo causam plagarum tribueret. Eos igitur Romanis oppidatim, quanta verbis explicari nequit, calamitatem invexisse, totque captivorum, tamque direptæ regionis maxime reos esse, pacem auribus respicientes, tantum ut me perderent, ex his liquet. Subit autem patriarchæ nequitiam magis (sic enim magis vocanda est) quam incuriositatem in negotiis admirari, quod cum sæpe ac multum pacem rogaverim, et ipsum præsertim ut præsidem ac patronum pacis, et quotidie pacem apprecantem omnibus, tum quidem precibus nunquam cosseit, neque viscera Ecclesiam aperire dixerit, sed erant duriora chalybe, nunc ubi commenta et mendacia præfecti cubiculi audit, quibus ipsi nihil est jucundius, repente mitis ac mansuetus apparuerit. Tametsi interrogarem libenter, quamnam hanc Ecclesiam dicat. Si enim universam episcoporum fraternitatem, sciat illam nunquam viscera clausisse, sed aperta hucusque a

A μήτε πρότερον, μήθ' ὕστερον τῶν δεόντων μὲν φαίνόμενος ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ μοι καὶ τὴν γεγενημένην φθορὰν ὑπὸ τοῦ πολέμου προστρέβεται ὁ πατριάρχης, σκεψώμεθα τίς αἴτιος αὐτῆς. Πρῶτον μὲν γὰρ οἶσμαι πάντα ὄντινον τῷ ἄρχοντι πολέμου τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων ἀναθήσειν· ἀμυνομένῳ γὰρ οὐδέποτε οὐδεὶς ἐνεκάλεισεν, ὅτι διασώζει ἑαυτὸν· ἔπειτα ἐξετάσωμεν καὶ τὰ κατὰ μέρος, παρὰ τίνων δημεύσει; καὶ σφαγαί, καὶ ἐξορίαι, καὶ δεσμοκτήρια, καὶ στρεβλώσεις. Οὐχὶ παρ' αὐτῶν; οὐ δακρύων ἐνέπλησαν τὰς πόλεις πάσας, οὐχ αἰμάτων; οὐχ ὥσπερ κοινὸν τῶν Ῥωμαίων πολέμοι περιόντες τοὺς ἐκασταχοῦ ἀρίστους διασθίρουσιν; οὐ τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια τῶν Ῥωμαίων χρήματα ἀνάλωσαν, εἰς οὐδὲν δέον; Ἐὼ γὰρ λέγειν τὰ ἡμέτερα τὸσαῦτα ὄντα, ἃ εἰ μὴ αὐτοὶ διέφθειρον τὸν πόλεμον κεκινηότες, ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἂν ἀνάλωτο, ὥσπερ παρεσκευασζόμενον, ἴστω θεὸς ὁ πάντων τῶν ἀθλήων καὶ κρυφίων γνώστης. Οὐ πόλεις, τὰ μὲν αὐτοὶ παραδεδώκασιν Μυσοῖς, τὰς δ' ἐκόντι προείντο Τριβαλοῖς; Οὐ βαρβάρους αὐτοὶ πρῶτοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήγαγον Μικηδονίαν κατατρέχοντες, καὶ ἐξανδραποδίζοντες ὡς πολεμίαν; Οὐ θράκηνη πῆσαν ταῖς συχναῖς αὐτοῦ στρατείαις ἀνίκητον ἀπέδειξαν; Οὐ χθὲς καὶ πρώην Μόρρην διέφθειρον, ὡς ὑπ' ἐμοὶ τελοῦσαν; οὐ τὰς κοινὰς προσόδους πάσας ἐποίησαν ἀπολιπεῖν; Οὐ τῆς στρατιᾶς τὸ μὲν ὡς πολεμίον αὐτοὶ διέφθειραν, τοῦ δὲ ἡμέλησαν ὡς ὑπόπτου· ὄλιγον δὲ ἔτι τὸ λοιπόμενον καὶ φαῦλον; Ἐμοὶ δὲ τί τοιοῦτον εἰργασται; πῆλιν ὅτι ἀμύνομαι ἐπιόντας καὶ Μυσοῦς καὶ Τριβαλοῦς; καὶ τὴν Ῥωμαίων ὑπολειπομένην ἐπάγουσι δυνάμιν μὴ δυνάμενος ἀντικαθίστασθαι, ἐξ ἀνάγκης βαρβάρους συμμάχους προσκαλοῦμαι, ὥσπερ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτῶν. Ὅπότερος οὖν τῆς φθορᾶς καὶ τῆς λεηλασίας αἴτιος, μάλλον δὲ αὐτουργός; Οὐχ οὗτοι; Συμβαίνει δὲ αὐτοῖς ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰς οὐρανὸν τοξέωσαν, ἔπειτα περιπειρόμενος ὑπὸ κατιόντων τῶν βελῶν, οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐρανῷ προσλογίζοιτο τὴν αἰτίαν τῆς πληγῆς. Ὅτι μὲν οὖν τὴν τε κατὰ τὰς πόλεις ἀμύθητον Ῥωμαίων δυστυχίαν αὐτοὶ εἰργάσαντο, καὶ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ, καὶ τῆς λεηλασίας τῆς ἄλλης χώρας αἰτιώτατοι αὐτοὶ, μὴδ' ἄκροισ ὡσεὶ παραδεχόμενοι τὴν εἰρήνην, ἵν' ἐμὲ ἀνέλωσι μόνον, ἐκ τούτων ἤλουν. Ἐπεισὶ δὲ μοι τοῦ πατριάρχου, εἰ δεῖ μὴ μάλλον τὴν πονηρίαν ἢ ἀπραγμοσύνην λέγειν, θαυμάζειν, ὅτι πολλὰ πολλάκις ἐμοῦ περὶ εἰρήνης διεθέντο, καὶ μάλιστα αὐτοῦ οἷα δὴ προστάτου τῆς εἰρήνης, καὶ καθημέραν εἰρήνην πᾶσιν ἐπιλέγοντος, τότε μὲν οὐδέποτε ἐκάμφθη, οὐδὲ τὰ σπλάγχνα ἐφασκεν ἀνοιγνύναι τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἦσαν σκληρότερα χαλκοῦ, νυνὶ δ' ὅτε τῶν πλασμάτων καὶ ψευδολογιῶν ἀκήκοος παρακοιμημένου, ὅτι κηθ ἤδον ἡν μάλιστα εἰσιν αὐτῷ, ἐξαίφνης πρᾶος καὶ ἡμερος ἀνεφάνη. Καίτοι γε ἐροίμην αὐτὸν ὅποιαν τινὰ λέγει τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην. Εἰ μὲν γὰρ τὴν καθόλου τῶν ἐπισκόπων ἀδελφότητα, ἴστω μηδέποτε ἐμοὶ τὰ σπλάγχνα κλείσασαν ἐκείνην, ἀλλ' ἀνεψυμένα μοι εἰς τὸδε ἐξαρχῆς διατηροῦσαν· οἱ πλείους;

γάρ ἐμοί φρονούσιν ἴσα, καὶ πολλὴν αὐτῶν ὠμότητα καταγινώσκουσι τῶν πολέμων καὶ τῶν φόνων ἕνεκα· εἰ δ' αὐτὸν καὶ τοὺς συνόντας τινὰς λέγεις, πρῶτα μὲν οὐδ' αὐτοὶ τοῖς γινομένοις πάντες ἤδονται· ἀλλὰ τῆς ἀπάτης καὶ τῆς εἰς τὰ φαῦλα συναρπαγῆς θρηνοῦσιν ἑαυτούς· ἔπειτα, οὐδ' Ἐκκλησία εἰσὶν οὗτοι· ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῶν πεπιστευκότων ἄθροισμα Ἐκκλησία προσηγόρευται· ὧν ὡσπερ ἐξάρετα οἱ τε ἐπίσκοποι εἰσι καὶ τῶν μοναζόντων οἱ λογάδες. Ὡν μάλιστα τὸ ἄριστον καὶ τῶν ὀρθῶν ἐχόμενον λογισμῶν ἐμοὶ προσέχουσιν, ὡς δίκαια καὶ λυσιτελοῦντα τῶν Χριστιανῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ προηρημένῃ ἐξαρχῆς καὶ πράττοντι. Οὕτε γοῦν μοι πρότερον κέκλειε τὰ σπλάγχνα ἡ Ἐκκλησία, οὕτε νῦν ἀνοίγνυσιν, ἀλλ' αὐτὸς ἐπιτοκῆσας καὶ συκοφαντήσας, καὶ τὸν πόλεμον κεκινήκως, ἃ πρότερον οὐκ ἤδυνήθη διὰ τῶν πολλῶν αἱμάτων καὶ τῶν ἀνηκέστων καταπράξασθαι κακῶν, τὸ ἐμὲ διαφθεῖραι, ταῦτα νῦν ἐπίσης ἐκ τῶν ψευδολογιῶν τοῦ φίλου, ἤνοιξεν, ὡς φησι, τὰ σπλάγχνα, οὐχ ἵνα φιλανθρώπως δέξηται (τοῦτο γὰρ ἐκ πολλοῦ δεόμενος αὐτὸς οὐκ εἰσακούομαι), ἀλλ' ἵνα καταπῆ. Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ τραχύτερόν πως δοκεῖ εἰρησθαι, συγγνώμη τῷ πάθει. Ψυχὴ γὰρ ὑπὲρ πολλῶν ἀδικημάτων πισθεῖσα καὶ κατώδυνος τοιαῦτα ἂν ἐξενέγκοι καὶ πολλῶν τραχύτερα. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ τὸ ἐπιτίμιον φησὶν ἐμοὶ λύσειν χαριζόμενος. Εἰ μὲν οὖν εἰδῶς ἃ δεῖ περὶ τῶν ἐπιτιμῶν τοιαῦτα πλάττεται, καὶ οἷεται ἐξαπατᾶν, συγγνώμη πολλὴ τὸ εἰωθὲς ποιοῦντι· εἰ δ' ἄγνοεὶ τὴν δύναμιν ἣν ἔχει περὶ τὰ τοιαῦτα, ὅπερ οἶμαι καὶ μάλιστα, ἐγὼ διδάξω. Τῶν ἀνθρώπων, οἱ μὲν ὀρθῶς βιοῦσι, καὶ νόμοις προσέχουσι Θεοῦ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ἀσφαλεῖς εἰσιν· οἱ δὲ τούναντίον ἅπαν. Ὅσοις οὖν ἡ ἐπιτοκία ἢ φόβοι ἢ τι τῶν ἀπηγορευμένων ἕτερον τολμᾶται, ἢ περὶ τὴν πίστιν σφάλονται δόγμασι προσέχοντες πονηροῖς καὶ διεφθαρμένοις, οὗτοι τῆς μερίδος ἑαυτοῦς ἠλλοτριώκασι τοῦ Χριστοῦ. Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. Οἱ ἀρχιερεῖς δὲ τῶν θείων θελημάτων εἰσὶν ἐκφάντορες καὶ διδακτικοὶ καὶ προνοητικοὶ τῶν ἄλλων. Πρῶτοι οὖν ἐκεῖνοι παρὰ τοῦ Πνεύματος διδασκόμενοι, τοὺς ἀπὸ Θεοῦ κεχωρισμένους διὰ τὴν περὶ τὰ φαῦλα ἐπιμονὴν διδάσκουσι τοὺς ἄλλους μὴ αὐτοῖς συναναμιγνύσθαι, μηδὲ συνεσθῆναι, μηδὲ συνεύχεσθαι, ὡς ἀπὸ Θεοῦ κεχωρισμένοις· ἵν' ἡ ἐκεῖνοι ἐπιστρέψωσιν ἀπὸ τῶν φαύλων ἀισχυρόμενοι τὸν χωρισμὸν, ἢ οὗτοι μὴ βλάπτωνται ἐκ τῆς ἐκείνων συνδιαγωγῆς. Ἐῖθ' ἂν τις μεταλάβοι κακίας, ἢ μεταδῶ τῆς ἀρετῆς. Εἰ δ' ἐκεῖνο προβάλλεται, τί οὖν ὁ Χριστὸς εἶπε· « Πάντα ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ; » ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μακρῆρου Πέτρου ἀκούετω, πρὸς ὃν ἡ ἐξουσία δέδοται, Κλῆ-

¹ Matth. xviii, 18.

Jacobi Pontani notæ.

(38) *Vitia etiam sine magistro discuntur*, inquit Seneca. At virtus institutionem, præcepta, laborem, exercitationemque desiderat. *Sensus enim, et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab*

A principio tenuisse : plures quippe eorum necem sentiunt, eosque propter bella et cædes multe crudelitatis condemnant. Sin autem se et satellite suos, primum quidem nec ipsi omnes approbant quæ fiunt, sed sese circumventos, et eodem seclere implicatos deplorant. Deinde non conficiunt ipsi Ecclesiam; verum tota fidelium frequentia Ecclesia vocatur : cujus velut præcipuæ, et eximie partes sunt episcopi, et monachorum cæus lectissimi; quorum ut quisque est optimus, et rectissime sentiens, ita maxime idem quod ego sentit, ut qui Ecclesiæ Christianæ inde ab initio æquum, et utilem me voluntate, et opere exhibeam. Non igitur mihi prius viscera clausit Ecclesia, neque nunc reserat; sed ipse perjurus et calumniator, et belli incensor, quod antea per multas cædes et injurias atrocissimas efficere nequivit, ut me **610** interimeret, id nunc ex mendaciis amici se assecuturum confisus, viscera aperit, ut ait, non ut humaniter me accipiat (hoc enim pridem ipse obsecrans non exaudior), sed ut me devoret. Hæc si aliquanto aculeatius dicta videntur, affectus meretur veniam. Animus enim pluribus pressus, et exulceratus injuriis, talia et multo etiam asperiora solet edere. Præter cætera etiam pœnam anathematis mihi condonaturum pollicetur. Si igitur de pœnis rem tenens, ut debet, hæc fingit et me decepturum sperat, volens antiquum obtinenti ignosco. Sin autem quid sibi in his liceat ignorat, ut equidem reor, ego ipsum docebo. Homines quidam vitam sancte, et divinis legibus convenienter instituunt, atque in religione firmi, ac stabiles sunt : quidam prorsus contraria via gradiuntur. Quotcumque igitur aut libidine, aut perjurio, aut homicidio, aut alio quopiam interdicatorum se contaminant, aut in fidei doctrina errore aliquo ducuntur, hi sese a Christi parte abalienarunt : nulla quippe societas luci ad tenebras. Episcopi autem divine voluntatis interpretes et doctores sunt. Itaque illi primi a Spiritu docti, quinam propter pertinaciam in malo a Deo præcisi sint, alios docent; ne cum ipsis commisceantur, neque cibum simul capiant, neque ipsis, ut a Deo separatis, adhæreant : quo separatione ista pudefacti aut resipiscant, aut alii ex eorum consuetudine nihil detrimenti accipiant : proclivius enim est a vitio quam a virtute similitudinem trahere (58). Quod si objiciat, quorsum igitur Christus dixit, « Omnia quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlis ? » at sanctum Petrum ipsum audiat, cujus gratia potestas data sit. Is Clementi successori suo perspicue ita præcipit : Solves, et ligabis, quæ fas est (39). Ut

adolescens sua. Genesis 8.

(39) Hæc verba Cantacuzenus legit apud sanctum Clementem epistola 1, ad Jacobum fratrem Domini, non procul a principio. Rufini translatio sic habet

Christus quidem Petro absolute mandet, utpote sciens, neminem immerentem ligaturum : Petrus autem postea, a magistro ipso instinctus, certos terminos constituat. Timuit, ut videtur, ne olim morbus talis irreperet, putarentque episcopi, propter privatas querimonias, et animorum suorum perturbationes auctoritatem se habere a Deo separandi quos luberet : quod in praesens isti usum potestatis suae nescienti accidit. Patet itaque, si quis a divina communione secludatur commuerit, etiam antequam id episcopi aliis palam faciant, a Deo abjectum, et seclusum esse : quemadmodum **611** divo Petro Alexandrino pontifici de Ario contra Christum furente (40) prius etiam quam a sacra synodo praescinderetur, a reliquo Ecclesiae corpore a Deo amputatum, et gehenna, inferorumque suppliciis dignum esse, divinitus demonstratum est. Si vero nihil tale fecisse certum sit, sed cum divinis parere praecipulis, quae maxime efficiunt, ut in membris Christi numeremur, non utique ab illo separabitur, si motu aliquo turbido, et a ratione averso, episcopi illum fidelium communitate prohibuerint. Magnum enim orbis terrarum **ΛΑΥΡΑ**, Joannes ille oris aurei, per nefas a grege suo episcoporum sententia inique depulsus, ac pluribus miseriis opertus, et anathemate percussus, de gloria sua nec hilum amisit. Verum is quidem cum Christo semper vivit, et cum eodem honoratur : qui autem illum communione multarunt, magis semetipsos a Dei gloria alienarunt, invidia, sycophantia, obreclatione, et aliis vitiosis motionibus, quibus se subjecerant vel trecentis. Ergo si ipse quidpiam hujusmodi mihi potest obicere, quod me a Deo jure separet, proferat, ostendat, et poenam modice feram, atque ad emendationem peccatorum meorum omnem diligentiam adhibebo. Si autem sua ipsius dementia, invidia et sycophantia incitatus, quia me illi jugelandum tradere nolui, a Deo separare me statuit, videat ne in se potius quam in me gladium defixerit. Nam

Jacobi Pontani notæ.

(narrat autem Clemens, quibus verbis ipsum sanctus Petrus sub mortem, seu martyrium suum Ecclesiae astanti pro successore commendavit) : *Propter quod ipsi trado a Domino mihi traditum potestatem ligandi et solvendi, ut de omnibus quibuscunque decreverit in terris, hoc decretum sit et in caelis. Ligabit enim quod oportet ligari, et solvet, quod expedit solvi, tanquam qui ad liquidum Ecclesiae regulam noverit.*

(40) Historia legitur apud Surium, tomo VI, in martyrio ejusdem sancti Petri Alexandrini episcopi, de quo scripserunt Eusebius libro ix *Historiae ecclesiasticae*, auctores tripartite historiae, et alii. In additionibus autem Joannis Molani ad Martyrologium Usuarli sic est ad verbum : *Adversus eum (Petrum Alexandriæ episcopum) cognita Maximini sententia, Arius infelix, qui ab ipso excommunicatus, et degradatus propter dogma erroris habebatur, festine perrexit ad ecclesiam, obsecrans ut pro eo clerus et populus apud episcopum intercederet, putans quod post decessum ejus ipse levaretur episcopus. Quibus sanctus cōscorus cum magno suspirio*

μεντι τῶν διαδόχῳ παραγγέλλοντος διαβρήθη, ὅτι Λύσεις ἂν προσήκον, ὁμοίως καὶ δῆσεις· ὡς τὸν μὲν Χριστὸν πρὸς· ἐκείνον ἀπολύτως εἶπειν τὸν λόγον, εἰδὸτα ἀκριβῶς ὡς οὐδὲν δῆσει τῶν ἀξίων μὴ δεῖσθαι· Πέτρον δὲ αὐθις παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ἐμπνεόμενον, καὶ τὸν διορισμὸν προσθεῖναι τοῦ ὅσα δεῖ, δέισαντα, ὡς ἔοικε, μὴ ὑστερόν ποτε ἢ τοιαύτη ἐπεισέλη νύσος, καὶ νομίσωσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἐξουσίαν ἔχειν χωρίζειν οὐδ' ἂν ἐθέλωσιν ἀπὸ Θεοῦ ἰδίῳ ἕνεκα ἐγγλημάτων καὶ παθῶν· ὃ νῦν πέπονθε καὶ οὗτος τὴν οἰκείαν ἀγνοήσας δύναμιν. Δῆλον οὖν ὡς, ἂν τις ἀξία ποιῆ χωρισμοῦ Θεοῦ, καὶ πρὶν τοὺς ἀρχιερεῖς φανερόν ποιεῖν τοῖς ἄλλοις, ἐκείνος ἀπὸ Θεοῦ κεχώριται, ὡσπερ τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἡγουμένῳ Ἐκκλησίας Πέτρῳ τῷ μακαρίῳ Ἄρειος ὁ κατὰ Χριστοῦ μανείς καὶ πρὸ τῆς συνόδου τῆς Ἱερᾶς καὶ τῆς ἐκτρομῆς τοῦ λοιποῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος ἐκτετημημένος παρὰ Θεοῦ ἀπεκαλύφθη, καὶ γέννησας ἀξίους καὶ τῆς ἐν ζῆθου καταδείκνυ· ἂν τε μὴδὲν τοιούτων εἰργασμένος φαίνεται, ἀλλὰ νόμοις Θεοῦ προσέχων καὶ ταῖς ἐντολαῖς, αἱ μάλιστα μέλος εἶναι Χριστοῦ ποιῶσιν, οὐκ ἂν ἀπ' ἐκείνου χωριθεῖ, ἂν πάθους ἕνεκα ἰδίῳ ἀρχιερεῖς χωρίζωσιν. Ὁ γὰρ μέγας λαμπτήρ τῆς οἰκουμένης Ἰωάννης· ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν, τῆς ποιμνῆς ἀδίκως ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἀπελαθεῖς, καὶ πολλοῖς κακοῖς προσομιλήσας, καὶ ἀφορσμηθῆ καὶ ἀναθέματι ὑποβληθεῖς, οὐδὲν ἀπέβαλε τῆς δόξης· ἀλλ' ἐκείνος μὲν εἰς ἀεὶ Χριστῷ σύνεστι συνοξαζόμενος· οἱ ἐκτεμόντες δὲ μᾶλλον ἑαυτοὺς τῆς δόξης ἡλλοτριώσαν τοῦ Θεοῦ, φθόνῳ, καὶ συκοφαντίᾳ, καὶ διαβολῇ, καὶ μυρίοις ἄλλοις πάθεισι ἐκδότου· ἑαυτοὺς πεποιηκότας. Εἰ μὲν οὖν τι καὶ αὐτὸς ἐμοῦ τοιοῦτον ἔχει κατηγορεῖν οἷον εἶναι ἀξίον ἀπὸ Θεοῦ χωρίζειν, λεγέτω, καὶ δεικνύτω, καὶ τὴν τε ἐπιτίμησιν ὄσῳ πρῶτος, καὶ πρὸς τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἐπανόρθωσιν πάσαν ἐπιδείξομαι σπουδὴν εἰς ὁ οἰκείας ἀδουλλίας ἕνεκα καὶ φθόνου, καὶ συκοφαντίας, ὅτι μὴ παρέσχον κατασφάττειν ἑμαυτὸν, ἀπὸ Θεοῦ χωρίζειν ἔγνω, σκοπεῖτω μὴ οὐ δι' ἐμοῦ μᾶλλον ἢ ἐν-

D *respondit, quia jam Arius Deo mortuus, a facie Dei projectus esset. Et apprehendens duos presbyteros de turba seorsum, ait illis : Ego, etsi peccator sum, tamen scio me caelesti vocatione ad agonem martyrii vocatum. Vos post martyrium meum sedem et episcopatum meum consecuturi estis. Et tu quidem prior Achilla, post te vero Alexander. In hac enim hora noctis, ut vobis totum de Ario aperiam, cum solemnī consuetudine Deo sacrificium orationum consummassem, ecce subito apparuit mihi Christus Dominus, induens colobio candido, quod conscissum a summo usque deorsum, conjungebat circa pectus, quodammodo cooperiens nuditatem suam. Quem et vidi, aio : Quid est, Domine, quod video tunicam tuam scissam a summo usque deorsum ? Qui dixit, Arius hoc fecit, qui separavit a me populum hereditatis meae, comparatum sanguine meo. Praecipio nunc, et moneo, ne eum recipias in communionem, nec rogantibus his qui venturi sunt ad te, quos ille direxerit. Haec quae tibi manifestavi, duobus presbyteris tu nota facies, ut ipsi post te eum anathematizandum abiciant, ne populus illius errore decipiatur.*

τοῦ τὸ ξίφος ὤθησεν. Οὐ γὰρ Διουύσιος ὁ μέγας ἄ
 ἔπεσθαι φησὶ τὸ θεῖον ταῖς παραλόγοις τῶν ἀρ-
 χερῶν ὄρμαϊς. Εἰ δὲ τις θεὸν εἶναι λέγοι, κἂν ὅπως
 ποτε εἶχε τὰ τοῦ πράγματος, φροντίδος ἄξιαν ἡγή-
 σασθαι τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ περὶ τὴν διάλυσιν σπου-
 δὴν πολλὴν εἰσενεγκεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ κἂν τούτῳ τῶν
 δεόντων παραλέλειπται οὐδέν· ἀλλὰ πολλὰ πολλὰ-
 κίς περὶ τῶν τοιούτων δεηθέντι, οὐδὲν οὐδέπω οὔτε
 πρότερον οὔτε νῦν ἐπιεικὲς ἐλέχθη. Ὡς μὲν οὖν
 εὐθύς ἐξαρχῆς ἐγὼ τε τὰ δίκαια εἰλόμην, καὶ τὰ
 κοινῇ λυσιτελοῦντα ἔπραττον, καὶ οὗτοι πολλὰς συ-
 κοφαντίας καὶ διαβολὰς πλασσάμενοι τὸν πόλεμον
 κεννήσασιν, καὶ πολλὰ Ῥωμαίους ἐιργάσαντο κακὰ,
 μᾶλλον δὲ συμπάντων αἴτιοι κατέστησαν, τὰ μὲν
 αὐτοχειρία πεποιηχότες αὐτοὶ, τὰ δ' ἐμὲ ἀναγκάζον-
 τες οὐκ ἐθέλοντα, μάλιστα ἂν τις ἐκ τῶν εἰρημένων
 σαφέστατα κατίδοι. Ὅτι δὲ καὶ νῦν οὐ τὴν εἰρήνην
 ἠρημένοι, οἷδ' ἔλεον τινα λαβόντες τῶν πιπτόντων
 καθημέραν, ἀλλ' ἐμὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑποχειρίον
 λαβεῖν βουλόμενοι, καὶ τὴν σύμπασαν αὐτοὶ Ῥω-
 μαίων ἀρχὴν ἔχειν (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς σπουδάζεται
 περὶ πλείστου, ἕτερον δὲ οὐδέν), τὴν πρεσβείαν ταυ-
 τηὶ παποιήναι, ἐκ τῶν πρεσβευσόμενων αὐτῶν δῆ-
 λον. Εἰ γὰρ τι ἐπιεικὲς καὶ λυσιτελεῖς ἐνενοῦσιν τῷ
 κοινῷ, οὐκ ἂν οὕτως ἐκείνῳ τῷ συκοφάντῃ καὶ ἀει-
 καταψευδομένῳ ῥᾶστα πειθόμενοι ὑπάγειν ἐπεχει-
 ρον ἑαυτοῖς, καὶ καταδουλοῦν ἐμὲ· ὅς εἰ μὴ τι ἄλλο,
 διὰ τὸ γοῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὰ Ῥωμαίων διοικεῖν,
 βέλτιον ἂν τοῖς πράγμασι χρῆσαιμην καὶ
 λυσιτελέστερον αὐτῶν. Πατριάρχῃ μὲν οὖν καὶ τοῖς
 ἄλλοις οὐδενὸς ἐμέλησεν ἑτέρου, ἢ ὁ προῦθεντο
 ἐξαρχῆς εὐθύς, τὸ διαφθεῖρειν ἐμὲ καὶ ποιεῖν ἐκ
 μέσου, ἢ ἄρχειν ἀδεῶς ἔχοιεν αὐτοί. Ἐγὼ δὲ τοῦ
 κοινῇ λυσιτελοῦντος ἕνεκα ὡς περ καὶ ἀεὶ καὶ βού-
 λομαι τε καὶ περὶ πλείστου ἀγῶ τὴν εἰρήνην, εἰ γε
 βούλοιντο καὶ αὐτοὶ τῶν πλασμάτων καὶ ψευδολογιῶν
 ἀποστάντες παρακοιμημένους διαλύσεις τίθεσθαι. Εἰ
 δ' αὖθις αὐτοὶ τὸν πόλεμον κινεῖεν, μὴ ἐμὲ τὰ ἐσόμενα
 κακὰ ἐκ τοῦ πολέμου προσλογίζεσθαι, ἀλλ' ἑαυτοῖς,
 πολλῶν τῶν προῦπηργμένων δεινότερα, ὡς ὄρω,
 ἐσόμενα. Ἐκείνῳ μὲν γὰρ Μυσοῖς καὶ Τρι-
 βαλλοῖς πόλεις καὶ χώρας καταπροϊέμενοι συμμάχους
 ἐποίησαντο, οἷς ἐπ' ἐμὲ διανοοῦνται χρῆσθαι· οἷς
 ἀντίστασθαι οὐκ ἂν δυναίμην μετὰ Ῥωμαίων τῶν
 πρὸντων· λείπεται δὲ χάμῃ συμμαχίαν ἑαυτῷ πο-
 ρίζειν, ἢ τοῖς πολεμοῦσιν ἀντιστήσεται καὶ διαφθερεῖ.
 Οὐ γὰρ ἐκῶν εἶναι προήσομαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν
 συνόντων σωτηρίαν. Αὕτη δὲ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν
 παρέσται ἢ ἐξ Ἀσίας Περσικῆ· οἱ Βάρβαροι τε ὄντες
 καὶ ἀπειναντίας ἡμῖν περὶ τὸ σέβας διακελμενοί,
 οὐδεμίαν φειδῶ ποιήσονται τῶν ἐμπιπτόντων ταῖς
 χερσίν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀποκτενεῦσι, τοὺς δὲ ἐπὶ
 δουλείᾳ ἀποδώσονται. Εἰ μὲν τινα τῶν μελλόντων
 διαφθεῖρεσθαι ἔλεον λαβόντες πρὸς τὴν εἰρήνην ἐθέ-
 λωσι χωρεῖν, καὶ γὰρ μάλιστα βουλομένη ἂν, καὶ ἐν
 ἡμέραις πεντεκαίδεκα πεμπέτωσαν τοὺς ἐροῦντας,
 ὅτι διαλύεσθαι συνέθεντο, ὡς ἂν πέμψας καὶ γὰρ κω-
 λύσω τοὺς Βαρβάρους μὴ περαιοῦσθαι πρὸς τὴν Θρά-
 κην· παρεσκευασμένοι γὰρ εἰσιν. Ὑστερον δὲ ἐφ'

ut præclare scriptum exstat apud magnum Dio-
 nysium, divinum numen cum ratione pugnantem
 episcoporum affectiones non sequitur. Si quis oc-
 currat, ut ut se res habeat, non esse parvi penden-
 dam illam pœnam ecclesiasticam, sed ut ea sol-
 vare, multum in eo studii ponendum, aio, etiam
 in hoc mearum partium nihil prætermisisse : sed
 sæpe, et impense id orantem, nullum unquam hu-
 cusque responsum ex æquo et bono impetrasse.
 Quenam in modum igitur ego inde usque a principio
 a justitia non deflexim, et quæ ad commune
 emolumentum spectarent fecerim, isti vero sycop-
 hantiis, et obtreccionibus tam crebris bellum con-
 flaverint, Romanosque malis plurimis involverint,
 in quo vero malorum omnium fontes, et radices fuerint,
 et alia quædam per se intulerint, alia me inferre cog-
 erint, ex dictis perspicere facillimum est. Quod au-
 tem nunc quoque haud pacem cupiant, nec quotidi-
 e pereuntium misericordia tangantur : sed me præ-
 ter cæteras injurias in potestatem redigere deside-
 rent ut ipsi in totum imperium Romanum domi-
 nentur (hoc enim **612** etiam atque etiam contende-
 runt) ex iis quæ postulant planum evadit. Nam si
 quid moderatum, et reipublicæ fructuosum medi-
 tarentur, non tam prompte illi vanissimo crimi-
 natori obsequentes, me sibi subjicerent, atque ut
 servum subjungere tentavissent : qui si non aliud,
 certe quidem quod tandiu rem Romanam admini-
 stravi, melius, et utilius quam ipsi hoc munus obi-
 rem. Patriarchæ igitur, et sociis nihil aliud in
 studio fuit, quam quod sibi a principio proposue-
 runt, me nimirum hac luce privare, quo ipsi
 securius imperare queant. Ast ego boni communis
 gratia, quod spectavi semper, pacis sum percipi-
 pidus, eamque facio maximi : si modo et ipsa
 a signentis, et mendaciis præfecti cubiculi recede-
 dentes, eam complecti velint. Si bellum instaura-
 rint, ne mihi emersura inde mala præcedantibus,
 ut æguro, longe graviora, sed sibi tribuant :
 quando ipsi Mæsis et Triballis urbes et regiones
 quasi prædam objecerunt, et adversum me auxilia-
 res asciverunt : quibus quia resistere cum Roma-
 nis quos duco non valeo, superest ut et mihi auxilia
 ad hostes meos debellandos firma comparem ;
 nolo quippe meam, meorumque salutem prodece.
 Ea vero auxilia non aliunde quam Persarum ex
 Asia suppeditabunt : qui et Barbari, et sacrorum
 cultu nobis dissimiles, obviis non parcent, sed
 alios quidem trucidabunt, alios in servitute ven-
 dent. Quare si periturorum miseratione commo-
 ti, ad pacem dare se volent, id ego quoque sum-
 moperè, vehementerque velim, et diebus quindecim
 mittant, qui me de consensu illorum super hac
 re certiore faciat : ut ipse similiter mittam, Bar-
 barosque jam paratos, in Thraciam transmittere
 non sinam. De conditionibus postea inter nos con-
 veniet. Sin renovare bellum maverint, ac nihil
 respondebunt, equidem post diem præsitutum,

quod in rem meam siet, nihil omittam : Deum hominesque testatus, me ad arma ingratis redire, et imminentium cladium, quod ad me attinet, nullius causam esse : ipsi vero saltem urbibus suis caveant, ne a Barbaris penitus conquassentur, quarum calamitas non minus quam mearum mihi curæ ac sollicitudini est. Hæc ubi imperator legatis super criminationibus patriarchæ respondit, ad eundem, et alios de iisdem rebus litteras dedit, ac Joannem Chrysobergem una cum legatis ad imperatricem misit.

Ὑπ' ἐμέ. Τοιαύτην ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς πρέσβεις ὑπὲρ ὧν ὁ πατριάρχης κατηγορεῖ τὴν ἀπολογία ἀπέμεινε. Ἐπειτα γράψας καὶ τὰ ἴσα πρὸς τε πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ Χρυσοβέργην τὸν Ἰωάννην συνεξέπεμπεν αὐτοῖς εἰς βασιλίδαν πρεσβευτήν.

CAPUT LXXV.

613 Legati Pheræi veniam et opem flagitant, consilio Triballorum principum. Documentum inconstantis fortuna Pheræi. Legatos recreat imperator humanissimus. Byzantinos legatos illorum exemplo terret, imperium defendi non posse per inductionem docet. Contra legatorum affirmationem imperatricem sui juris non esse ostenditur. Bona cum spe dimittuntur Pheræi et a Momitzili militibus spoliuntur. Chrysobergis legati constantia in arcanis reticendis. Garella deditur. Iterum pax per ministrum imperatrici rogatur.

Legati Didymoticho nondum excesserant, cum alii Pheris superveniunt, qui ante omnia veniam sceleris sui imperatorem rogant, quod non solum meliora consulenti non paruissent, sed insuper legatum ejus mactavissent. Deinde miserias, in quas stultitia sua præcipitassent, tragice commemorant : opem flagitant, quam nisi ab ipso consequantur, funditus perituros. Etenim postquam inde discesserit, Cralem ipsos cinxisse, regionemque ferro, et igni hostiliter devastasse : urbem continenti, ac longinqua obsidione ad eam alimentorum penuriam redegisse, ut jam periculum sit, ne fame ad extremum consumpti intereant (41). Ita Pheræi medio jam in discrimine vix tandem quid expediret videbant : malo enim accepto stultus sapit (42). Et scitum fecerant, ut in Cantacuzeni ditionem se conferrent : utpote Crale ob amicitiam, qua cum illo devinctus esset, obsidionem laxaturo ; id quod est factum. Nam ut ei tanquam imperatori faustum acclamarunt, ejusque in sacris meminerunt, Crales inducias aliquantas fecit, et nonnihil ab urbe recedens, castra posuit. Quicumque vero de Triballis proceribus imperatori bene volebant, Pheræos monebant, ut quam citissime eum adirent, præfectumque ab eo acciperent : sic namque Cralem omnimodis obsidionem soluturum. Veniunt Pheræi, et flentes imperatorem obsecraunt, ut præfecto dato, periculo eos liberet. Imperator humanæ

Ἐτι δ' ἐν Διδυμοτείχῳ τῶν πρέσβειων διατριβόντων, ἤκον ἐκ Φερῶν πρὸς βασιλέα πρεσβευταί, πρῶτα μὲν παραιτούμενοι ἐφ' οἷς πρὸς αὐτὸν ἠγωνιμονήκασι, μὴ μόνον οὐ πειθόμενοι τὰ βελτίω συμβουλευόντι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἤκοντα παρ' αὐτοῦ πρεσβευτὴν ἀπεκτονότες· ἔπειτα δὲ καὶ τὰς συμφορὰς ἐξετραγῶδουν αἷς περιπετώκασιν ἐξ ἀθουλίας· καὶ ἔδοντο σφίσι βοθεῖν, ὡς εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ τινος ἐπικουρίας τύχοιεν, ἀρδὴν ἀπολούμενοι. Μετὰ γὰρ τὴν βασιλείω· ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν, περιστρατοπεδευσάμενος ὁ Κράλης, τὴν μὲν χώραν ἑταμε καὶ ἐδήλωσε κατὰ κράτος· τὴν δὲ εἰς τοσοῦτον ἤγαγεν ἀπορίας πολιορκῶν ἐπὶ συχνῶν τε χρόνον ἐφεξῆς, ὡς κινδυνεύειν ἤδη παραλόωμι λιμοῦ γενέσθαι. Φεραῖοι δὲ ἐν χρῶν κινδύνου ἤδη κλιθεστώτες, μόλις τὰ λυσιτελοῦντα συνεώρων. Παθὼν γὰρ νήπιος ἔγνω, καὶ ἐπεψηφίσαντο Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεὶ προσχωρεῖν, ὡς τῆς εἰς ἐκείνον φιλίας ἀνήστοντα Κράλην τὴν πολιορκίαν· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μετὰ γὰρ τὴν βασιλείω· εὐφημίαν καὶ τὴν μνήμην τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνακαυχῆν τινα παρέσχετο ὁ Κράλης τοῦ πολέμου, καὶ οὐ πολὺ τῆς πόλεως ἀποθῆν ἑστρατοπεδεύετο ἐλθῶν. Ὅσοι δὲ βασιλέω· ἤσαν φίλοι τῶν ἐν τέλει Τριβαλλῶν, συνεβούλευον Φεραίοις τάχιστα ἐλθόντας πρὸς ἐκείνον ἔρχοντα τῇ πόλει δέχεσθαι, ὡς ἀφεζομένου παντάπασι τοῦ Κράλη, εἰ τιαύτα γένοιτο. Τοῦτου μὲν οὖν ἕνεκα ἤκον οἱ Φεραῖοι, καὶ ἔδοντο βασιλέω· δεδακρυμένοι πέμπειν σφίσι τιν ἔρχοντα, καὶ ἀπαλλάττειν τοῦ κινδύνου. Βασιλεὺς δὲ

Jacobi Pontani notæ.

(41) Præterquam quod sumptum supervacaneum, et inutilem in ensium significat παραλόωμι, exponitur etiam a Budæo additamentum, et velut appendix impensæ destinatæ, citaturque illud Basilii, τάχος ποδῶν, καὶ σώματος εὐμορφία, νόσων παραλόωματα, quæ obiter a morbis consumuntur, quæ alios effectus habent. Febris enim hominem torrens una etiam decorem et colorem delet. Sensus igitur Græcorum verborum, et loci totius est, periculum esse, ne ad mala vastationis etiam fa-

mes, tanquam additamentum accedat : et quidem tanta, ut ea penitus contabescant, et intereant. Ne famæ quoque mortem eorum corporibus, ut reliquis malis appendixem adjiciat.

(42) Παθὼν δὲ τε νήπιος ἔγνω, ex Hesiodo. Homerus pene iisdem verbis, βεχθὲν δὲ τε νήπιος ἔγνω. Vide Chiliad. Factum stultus cognoscit ; et quod continenter sequitur, malo accepto stultus sapit.

τό τε άστατον τῆς τῶν ανθρώπων τύχης συνορών (οἱ γάρ πρὶν μεγάλα φυσῶντες, καὶ οὐδ' ἄκροις ὡς δεχόμενοι τὴν ἐπὶ βασιλεῖ δουλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρεσβευτὴν ὡμῶς καὶ ἀπανθρώπως κατατεμύνας, καὶ πολλοὶν ἐπιδειξάμενοι αὐθάδειαν καὶ θρασύτητα, νῦν ἤκουσι ταπεινοὶ καὶ δεδακρυμένοι ὑπὸ μεγάλων πιεσθέντες συμφορῶν καὶ δεόμενοι ἐκεῖνα, ἃ εἰ τότε αὐτοῦ συμβουλευόντος ἐπέβητο, οὐκ ἂν εἰς τοιαύτας κατέστησαν ἀνάγκας)· ἔπειτα ἐνοῶν καὶ οἷας πόλεως πάντα ἀρίστης ἢ Ῥωμαίων ἡγεμονία ἀποστρεφίσθαι μέλλει, ἐδάκρυσε μὲν ἐπὶ μικρὸν· ἔτα ἔχρημάτισε τοῖς πρέσβεσι, καὶ τῶν τε ἡμαρτημένων παρείχετο συγγνώμην, καὶ χρηστότερα ἐλπίζειν ὑπετίθει, ὡς πᾶν ὀτιοῦν ὑπὲρ αὐτῶν ποιήσων. Ἐκείνους μὲν οὖν οὕτως ἐψυχαγωγῆι λόγοις ἐκ τῆς πολλῆς ἀθυρίας ἀνακτώμενος. Τοὺς ἐκ Βυζαντίου δὲ αὐτοῖς πρέσβεις μεταλασάμενος· Ὅρατε, εἶπεν, οἷων συμφορῶν αἴτιος Ῥωμαῖοις ὁ πόλεμος κατέστη; τὰς γὰρ ἐσπερίους ἤδη πάσας πόλεις ἐποικίσαντο ὑφ' ἑαυτοῖς· οἱ Τριβαλοί. Δέδοικα δὲ μὴ τούτου μηχανομένῃ, καὶ Μακεδονίας ἀρξῶσι παντάσῃ. Ἦδη γὰρ οὐκ ὀλίγας ἔχουσι. Φεραῖοι δὲ, ὡσπερ ἠκούσατε παρὰ τῶν πρέσβεων, εἰ μὴ τινοσ παρ' ἡμῶν ἐπικουρίας τύχωσιν, οὐκ ἂν ἔτι πρὸς τὸν πόλεμον ἀντέχειν δύναιντο, λιμῶ καὶ πολιορκίᾳ πιεσθέντες. Ἐξέστιν οὖν ὑμῖν ἤδη τὴ τοῦ πολέμου κέρδος συνορᾶν. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν συναμάζω, ὅθεν οἴεσθε δύσασθαι βασιλείαν ἔχειν, τῶν συνεχίντων αὐτὴν εὐποροῦντες οὐδενός. Οὐτε γὰρ ἔστιν ἐν ὑμῖν, ὅς ἂν τῶν ἄλλων ἀρχεῖν δύναιντο, καὶ πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν κοινῶν, εἰ μὴ ποῦ γε φαίτε παρακοιμώμενον. Οὐτε γὰρ βασιλεὺς διὰ τὴν ἡλικίαν τὴν Ῥωμαίων ἀγειν δύναται ἀρχὴν, ἢ τε βασιλεὺς ἢ τούτου μήτηρ οὐ διὰ τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν μόνον, οὐ γὰρ ἂν ἐξαρκοίη πρὸς τοσοῦτον πραγμάτων ὄγκον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων περιρηθῆσθαι, ὡσπερ ἐν φρουρᾷ διάγει τοῖς βασιλείοις, ὀλίγον ἀποδέουσα τῶν ἐν δεσμοτηρίῳ διαγόντων. Τί γὰρ ἐκείνων διενήνοχεν, εἰ μὴδὲν μῆτε βουλεύσασθαι, μῆτε πρῆξι τῶν δόντων δύναται, ἀλλὰ τοῖς ἐψηφισμένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἔπεσθαι ἀνάγκη ἔχει; Τὰς τε πόλεις ἀπολωλέκατε, τὰς μὲν αὐτοῖς; Μυσοῖς παραδεδιωκότας, ἵν' ἔχοι τε συμμαχῶσι ἐπ' ἐμὲ, τῶν δ' ὑπὸ Τριβαλοῖς δεδουλωμένων. Καὶ αἱ λειπόμεναι δὲ, ἔτι πρὸς ἐμὲ τε καὶ ὑμᾶς διηρημέναί, τὰ μὲν αὐταὶ ἐφ' ἑαυταῖς στασιάζουσαι καὶ διαφθερίσμεναι, τὰ δ' ὑφ' ἡμῶν ἐξωθεν πολιορκούμεναι καὶ ἐξανδραποδισόμεναι, καὶ τὰ δεινότατα ὑπομένουσαι, εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν ἤλασαν, καὶ ὀλίγου ἀποδέουσι τῶν ὑπὸ πολεμίοις γενομένων. Χρημάτων τε πόρος οὐδαμῶθεν· τὰ τε γὰρ ἀποκείμενα ἀνάλωται, καὶ τὰ κειμήλια ἀποδεδόται βασιλικὰ εἰς τοὺς καλοὺς ἀποστόλους, ὅθεν ἕνησις οὐδεμίᾳ περιγίνεται. (ἐῷ-γάρ

A fortunæ mutabilitatem perpensens (qui enim prius superbia inflati, nec verbum audire de subjectione sustinerant, quin etiam legatum crudeliter, inhumaniterque dissecuerant, et se perquam contumaces, ac præfidentes ostenderant, 614 ii nunc humiles, et perfusi lacrymis, pressi calamitatibus veniebant, et illa petebant, in quibus si tunc utiliter suadenti obtemperassent, in tam acerbos casus nunquam incidissent), deinde considerans qualem urbem, nempe modis omnibus præstantissimam, Romanum imperium amitteret, continere lacrymas non potuit. Tum legis respondens, veniam commissorum dedit, bonoque animo esse iussit, se eorum causa facturum omnia. Istiusmodi verbis eos delinibat, et ex magnis angoribus ac desperatione recreabat; iterumque Byzantinos legatos accersens: Videtis, inquit? quæ arumnas Romanis bellum hoc generarit? occidentales enim urbes universas suæ dititionis ac potestatis Triballi fecerunt; timeo, ne etiam tota Mæcædonia potiantur, cujus oppida in præsens non pauca obtinent. At Pheræi, quod ex ore legatorum percepistis, a fame et hoste simul obsessi, nisi a nobis succurratur, diutius se tueri non poterunt. Licet igitur jam, quantum lucri e bello factum sit, discere. Equidem miror unde putetis posse vos imperium retinere, cum qui ipsum defendat, et conservet, habeatis neminem; neque enim inter vos est, qui præesse aliis, et communi providere sciat, nisi fortasse præfectum cubicularii nominetis. Nam nec imperator propter impubertem ætatem Romanum principatum rexerit· et Augusta ejus mater non solum propter femineam imbecillitatem tantæ rerum mole sustinendæ impar est, sed etiam potestate ab archontibus spoliata, in palatio non secus atque in custodia manet, parumque ab iis differt, qui in carcere vicitant. Quid enim differat, amabo, si ei nihil neque consultare, neque agere quod opus sit conceditur, sed illorum decreta probare et sequi cogitur? Urbes autem perdidistis; nam alias ipsi Mæsis pretium societatis contra me didistis, alias Triballi subegerunt, reliquis inter me vosque divisis, earum partim intestinis agitantur discordiis, et sibimet exitio sunt: partim a nobis foris obsessæ, jugum accipere coactæ, gravissimisque attritæ incommodis, in extremas difficultates conjectæ sunt: nec alia fere conditione sunt, quam si ab hostibus subjugate forent. Pecuniæ facultas nulla. Nam et ararium est exinanitum: et thesauri absumpti, ornamentaque imperatoria divendita (43), et in egregias istas classes, unde nulla rediit utilitas, impensu sunt (de nostra enim tam immensa pecunia laceo) 615 et

Jacobi Pontani notæ.

(43) Κειμήλια βασιλικά, quæ ab imperatoribus in thesauris reponuntur, peculiararia quædam, ut sunt gemmæ, et quæ Germanicolatini vocant ctenodia. Dicuntur item ἐπίσημα vel σύμβολα. Sic Græciæ prætor, quem Leuclæavius sæpe producit, ait, recepta Constantinopoli venisse in manus

Græcorum imperatoria Balduini II symbola, quæ quidem hæc fuerint: Calyptra, formæ Latine usitatæ, et unionibus distincta, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis; calceamenta cocco tincta; gladius, vagina de coccinei coloris serico facta, vestitus.

publica vectigalia vastata regione defecerunt. Adde nunc, quod opulenti, et imperatoris defuncti in gubernando administrati, alii quod mihi vellent, pecuniis spoliati, et variis antea vexati modis, nunc carceres incolunt: alii quoniam cernentes quantum vim incommodorum hoc bellum esset pariturum (quanquam ejusdem primarii auctores iidem ipsi fuissent) pacis mentionem intulissent, domi nunc, jussu præfecti cubiculi sedent, quod et prototratori modo contigisse intelligo; et pars exercitus, quæ mihi favere visa est, perit; altera pars, ut suspecta, contemnitur; quæ restat, modica est. Unde igitur, quaeso, imperium constituētis ac firmabitis, cum quod vos tueri ac servare possit nihil habeatis? Quæ omnia et vos ponderare, et imperatrici, ac patriarchæ, cæterisque nuntiare, communiterque pacem decernere, nec insano consilio etiam parvas istas principatus Romani reliquias disperdere oportet. Cum legati in uno tantum contradixissent, affirmassentque, imperatricem non ut ei renuntiandum esset, ab archontum judicio ac sententia pendere: sed per se esse rerum dominam, quæque sibi viderentur, ea facere, omnibus ei accurate obedientibus: At ego, inquit, nisi liquidissime scivissem quid dicerem, nihil frustra temereque protulissem. Quod si vos ignoratis, rei periculum faciam. Chrysobergi enim legato meo committam, quæ solus soli imperatrici indicet, quod et alias consuevi. Si ea facere ab ipsis archontibus permittetur, certum erit, licere ei quæ velit. Sin ad se referri jusserint, non alia probatio requiretur, qua me verum de illa dixisse cognoscatis. Hæc locutus, simul cum illis Chrysobergem mittit, diebus quindecim ad deliberandum præfinitis; dein Pheris præfectum designat, et Cralem per oratores fœderis juramentorumque admonet; se ea servare docet, ipse ne violet, rogat: sed a Pheræorum jam sibi deditorum oppugnatione desinat, et bello attenuatis, pro eo ac possit, opituletur: Pheræos spe bona implet, dum se brevi ad eos venturum, et quatenus indigeant, iis consulturum spondet. Atque cum hac sponsione et illos legatos dimittit. Momitzili autem milites abeuntibus occurrentes, partem eorum ceperunt, ac rebus ablatis postea nudos dimiserunt: pars altera omnibus relictis impedimentis, cum vix effugisset, ad imperatorem reversa est. **616** Qui majore in modum irascens, quod urbis periculum videbat, quomodo injuriam maximam a Momitzilo persequeretur quærebat. Byzantini legati ad Augustam reversi, archonibus legationem renuntiaverunt, atque etiam litteras patriarchæ reddiderunt. Qui se felici quem sperabant successu frustratos doluerunt. Chrysobergem porro advocatum interrogarunt, si quos nuntios ferret. Respondit ille, de communi eorum legatione non plus habere se quod nuntiaret, quam in litteris positum esset: separatim habere, quæ imperatrici dicat, quæ jussus sit soli, nemine alio præsentate dicere. Illi instant, ut sibi ea arcana detegat: et

Α τὰ ἡμέτερα τσαῦτα ὄντα λέγειν, καὶ αἱ πρόσθοι ἐκλελοίπασιν τῶν κοινῶν τῆς χώρας διεφθαρμένῃς. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ οἱ μέγα δυνάμενοι καὶ βασικαὶ συμπράττοντες πρὸς τὴν ἀρχὴν, οἱ μὲν, διὰ τὴν εἰς ἐμὲ εὐνοίαν χρημάτων ἀποστερηθέντες, καὶ πρὸς πείραν πολλῶν πρότερον κακῶν ἐλθόντες, νῦν οἰκῶσι δεσμοτήρια· οἱ δ' ὅτι ἐμνήσθησαν εἰρήνης, ὄρωντες οἱ κακῶν ὁ πύλεμος χωρήσει, καίτοι γε κάκεινοι τοῦτου αἰτιώτατοι γεγενημένοι, ἀπρακτοὶ κἀθηκται ἐν ταῖς οἰκίαις, οὕτω πρῶστατα γινόμενον ὑπὸ παρακομωμένου· ὡς περ ἀκούω καὶ πρωτοστράτορα τὴν συναδηνὸν πεπονημένοι νῦν. Καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, ἡ μὲν διεφθαρτο δοκοῦσα εὐνοεῖν ἐμοί, ἡ δὲ ὑποπτευομένη ἀμελεῖται. Τὸ λοιπόμενον δὲ ὀλίγον. Πόθεν οὖν οἴεσθε τὴν ἀρχὴν συστήσεσθαι ὑμῖν μηδὲν ἔχοντες τῶν σώζειν δυναμένων; Ἄ πάντα χρὴ καὶ ὑμᾶς σκεψάμενοι, καὶ βασιλίδι, καὶ πατριάρχῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπαγγεῖλαντας, τὴν εἰρήνην ψηφίσασθαι κοινῇ, καὶ μὴ διὰ κακοβουλίας καὶ τὰ μικρὰ λείψανα ταῦτα, ἃ τῆς Ῥωμαίων ἐπολέλειπται ἡγεμονίας, διαφθεῖραι. Τῶν πρέσβων δὲ, πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντειπόντων τῶν εἰρημένων, ἦ ὅτι ἡ βασιλὶς οὐχ ὡς περ ἡγγελοῦ αὐτῶν, τοῖς βουλευμασὶ τῶν ἀρχόντων ἐπεσθαι ἀνάγκη ἔχει, ἀλλ' αὐτῆ τῶν πραγμάτων οὐσα κυρία, τὰ δοκοῦντα πράττει, πάντων δουλευόντων ἀκριβῶς. Οὐδὲν ἂν, εἶπεν εἰκῆ καὶ μάτην ἐξενήνεκτο παρ' ἐμοῦ, εἰ μὴ σαφέστατα ἦδειν ὡς περ ἔχει εἰρησόμενον. Εἰ δ' αὐτοὶ ἀγνοεῖτε, πείραν ἐγὼ ποιήσομαι τοῦ πράγματος, εἴ ἦς ἔσται καὶ ὑμῖν καταφανὲς εἰρημένον ὡς περ ἔχει. Χρυσοβέργῃ γὰρ τῷ παρ' ἐμοῦ πρεσβεύοντι λόγους ἀναθήσω τινας, ὡς τ' αὐτοὺς μόνος μόνῃ βασιλίδι ἀπαγγέλλειν, ὡς περ εἶπω καὶ πρότερον ποιεῖν. Εἰ μὲν οὖν ὀπθ' τῶν ἀρχόντων οὗτο πράττειν συγγορηθῆ, εὐδελον ὡς ἔξεστιν αὐτῇ πράττειν ἅτι ἂν ἐθέλῃ· ἂν δ' ἐπ' αὐτῶν κελεύσῃ τοὺς λόγους ἀπαγγέλλειν, μηδεμίαν ἐπίραν ἀπόδειξιν ζητεῖν τοῦ τλήσῃ περὶ αὐτῆς εἰρήσθαι. Τοιαῦτα εἰπὼν, συνεξέπεμπεν αὐτοῖς ἅμα καὶ τὸν Χρυσοβέργην, πεντεκαίδεκα πρόθεσμίαν ἡμερῶν πρὸς διάσχεψιν διδοῦς. Ἐκείνοι δὲ Φεραῖοι; τε ἀρχοντα ἐφίστη, καὶ πρεσβείαν ἐπέμπε πρὸς Κράλην, καὶ ὑπεμίμνησκε τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν τῶν πρὸς αὐτόν. Οἷς αὐτὸς ἐμμένον, τῆσιν κάκεινον μὴ διαλύειν, ἀλλ' ἀφίστασθαι Φεραίων αὐτῷ προσχωρησάντων, καὶ μῆτε πολεμεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐκ δυνατὰ συναίρεσθαι πολλὰ κεκακωμένοι ὑπὸ τοῦ πολέμου· αὐτοῖς τε Φεραῖοις ἐλπίδας ὑπετίθει χριστοτέρας, ὡς τάχιστα ἀφιζόμενος παρ' αὐτοὺς, καὶ προνοίας τῆς δεούσης ἀξιώσων. Τοιαῦτα μὲν ἐπαγγελάμενος ἐξέπεμπε κάκεινους. Οἱ ἐκ τοῦ Μομιτζίλου δὲ ἀπιστοῖσι συντυχόντες, τοὺς μὲν καὶ συνλαβὼν αὐτῶν, οὐς ἕστερον ἀπέλυσαν γυμνοῦς· οἱ δὲ, μάλιστα διαδρῶνα δυνηθέντες, αὐτοῖς πρὸς βασιλέα ἐπανήκον, πᾶσαν ἀπολέσαντες ἀποσκευὴν, ἐφ' οἷς ἄγαν ἤθετο ὁ βασιλεὺς ὄρων τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξίγει ὅπως ἀμόνοιτο Μομιτζίλιον βλάπτοντα τὰ μέγιστα. Οἱ ἐκ Βυζαντίου δὲ πρεσβεύται, ἐπαί πρὸς βασιλέα ἐπανήκον, ἀπήγγελλον τε τοῖς ἀρχουσι πᾶσι περὶ τῆς πρεσβείας, καὶ τὰ πρὸς πατριάρχην γράμματα περιέχοντο. Οἱ δὲ ἤχθοντο ἀποτυχόντες ὧν ἐνόμιζον

κατωρθωμένα. Μεταπεισθέντες δὲ καὶ Χρυσόβερρον ἡρώτων, εἴ τι ἀπαγγέλλειν ἔχει. Ὁ δὲ, περὶ μὲν τῆς κοινῆς ἔφη πρεσβείας οὐδὲν ἔχειν πλέον τῶν τοῖς γράμμασιν ἐγγεγραμμένων ἀπαγγέλλειν. Ἰδίᾳ μὲν τοι πρὸς βασιλίδι λόγους τινὰς ἔχειν, οὓς ἐκελεύσθη μὲνός ἐτέρου παρόντος, πρὸς μόνην ἐκείνην λέγειν. Οἱ δ' ἐκέλευον, λέγειν πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ληρεῖν, ἀδύνατα ἀξιοῦντα. Τοῦ δὲ μηδὲν τῷ ἐτέρῳ ἐξείπειν ἂν διίσχυριζομένου, ἠπέλιπον μαστιγοῦν, καὶ ἔκφορα τὰ ἀπόρρητα ποιεῖν προσαναγκάσειν. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐνεδίδου πρὸς τὰς ἀπειλάς, καὶ τὰς πληγὰς ἐπῆγον. Ὁ δ' οὐδὲν ἤττον ἐφασκεν ἀποκρῦψαι ἂν καὶ δεινότερα τολμῶσιν. Εἰδὸτα γὰρ οἷα πρὸς Βρουλᾶν τῆς εἰρήνης ἕνεκα πρότερον τετόλμηται ἐλθόντα, οὕτως ἤκειν παρεσκευασμένον, ὡς πᾶσαν οἴσονται κάκωσιν καὶ παροίνοιαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπτόητος ὤρᾳτο, καὶ πρὸς καρτερίαν παρεσκευασμένος τῶν δεινῶν. Οἱ δ' ἐπεὶ ἐύρων ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦντες, κολλὰ εἰς αὐτὸν καὶ τὸν πέμψαντα ὑβρίσαντες, ἔπειτα ἐξήλαυον τῆς πόλεως, αὐθημερὸν μηδὲνα περὶ τῆς πρεσβείας λόγον ποιησάμενοι. Ὁ δὲ πρὸς βασιλέα τὰ γεγενημένα ἀπήγγελλεν ἐλθῶν. Κάκεινος ἤδη τὴν εἰρήνην ἀπογνοῦς, ἐστράτευσεν ἐπὶ Γαρέλλαν. Κοντοστέφανος δὲ ὁ ταύτης ἀρχων, προσεχώρησεν ἐκὼν τῷ βασιλεῖ, καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν. ἔν ἧ καὶ Καταβοληνὸς Ἰωάννης πρὸς βασιλέα ἤχθη, τῶν οἰκετῶν τῆς βασιλείδος ὦν. Ὁν ἐπεμπεν εἰς Βυζάντιον αὐτίκα, μηδενὸς ὦν εἶχεν ἀποστέρηθέντα, ἠξίου τε αὐθις καταλύεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ μὴ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν φιλονεικίαν τὰ ἀνήκεστα δεινὰ Ῥωμαίους ὑπομένειν. Πατριάρχης δὲ καὶ οἱ λοιποὶ οὐδὲν ἤττον ἢ πρότερον ἤροῦντο πολεμεῖν.

CAPUT LXXVI.

Castella dedita. Causa defectionis et deditiois Batatzæ. Remuneratio illius et cognatorum. Sultani satrapæ beneficentia. Consuetudo diliculo prandendi. Chores cives terræ motu ob maledicentiam puniuntur. Ignoscitur iis ab imperatore. Muri Choræ reedificantur. Studiosi imperatoris exterminantur, et ad imperatricem rediit.

Βασιλεὺς δὲ καὶ τὴν μεγάλην εἰς Καρύαν φρούριον τι ἠμολογῆσεν. Ἐνθα διατρίβοντι καὶ πρωτοκουνηγὸς ὁ Βατάτζης προσεχώρησε μετὰ τῶν συγγενῶν ὄντων οὐκ ὀλίγων· καὶ τότε Πολύβοτον πόλιν Θρακικὴν ὑπὸ τῶν συγγενῶν κατεχομένην προσῆγε βασιλεῖ, καὶ Τηρίστασιν τὸ φρούριον ὃ πρότερον αὐτὸς, ἔτι βασιλέως Ἀνδρονίκου περιόντος, οἰκειοῖς ἀναλώμασιν ἐτελεῖσεν· ἐφασκε τε ὡς ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ πολέμου μάλιστα, νομίσας περὶ βασιλέα ἠγνωμονηκέναι, καὶ τοῖς ἐκείνου παισὶν ἀδίκως ἐπιβουλεύειν, καὶ παραιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, ἀποστῆναι τε αὐτοῦ διὰ τῶν νομιζομένων ἀδικίαν, καὶ πολεμεῖν ἀπάσῃ δυνάμει· τοῦ χρόνου δὲ τριβομένου καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπολλυμένων ἀκλεῶς ὑπὸ τοῦ πολέμου, ὄρων ὡς βασιλεῖ μὲν τὰ τε Ῥωμαίους κοινῇ συνοίσοντα, καὶ τοῖς βασιλέως σπουδάζεται παισὶ, παρακοιμωμένῳ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀγούσι τῶν Ῥωμαίων τὴν ἡγεμονίαν, οὐδὲν ἐστὶ προδύργου, ἢ πάντας διαφθείραντας ἐκείνους ἀρχεῖν, βασιλέως δὲ τοῦ παιδὸς ὀλίγα, ἢ οὐδὲν φροντίζοντας, καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, συνιδῶν τε ἐκ τῶν γενομένων, ὡς ἐκείνοι ἀδικοῦσαν καὶ διαφθείρουσαν φαυλοτήτι τρώπων τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων, ἀποστῆναι τε ἐκείνων, καὶ προσχωρῆσαι βασιλεῖ· καίτοι γε με-

PATROL. GR. CLIII.

A ne inepte conetur, quod obtineri non possit. Eo asseverante, nulli alteri enuntiatum, flagellis secretis illa expressuros interminantur. Cum ad minas staret imperterritus, plagas incutiunt. Is nihilominus, quamvis acerbiora auderent, se arcana celaturum affirmabat : scientemque probe quæ in Brulam de pace legatum antea designassent, ad qualemcunque eorum vexationem petulantiamque sufferendam promptum et alacrem venire. Chrysoberges adeo intrepidus et ad horribilia quæque excipienda paratus erat. Archontes ut in aere se piscari viderunt, ipsum, et a quo veniebat, multis probris consciderunt : homineque eodem die civitate pulso, de eo legato apud imperatricem ne mutiverunt quidem. Ille ad imperatorem reversus, quid sibi accidisset narravit. Qui pacis spe projecta, Garellam cum copiis abiit, cujus præfectus Contostephanus non illibenter ei se cum oppido tradidit, in quo et Joannes Cantabolcnus unus e domesticis Augustæ ministris adductus est. Quem subito, nulla re spoliatum, Byzantium mittens, rursus rogat bellum sedari, et ne per mutuum eorum contentionem Romani damnis mactentur irreparabilibus. Cæterum patriarcha et reliqui bellum, ut semper, malebant.

C Imperator castellum quoddam magnam Caryam deditioe acquirit. Illic versanti et venatorum princeps Batatzes cum cognatis **617** non paucis se permisit : et Polybotum urbem Thraciam a necessariis suis occupatam, in ejusdem fidem adduxit : et Teristasin oppidulum, quod ipse prius imperator, vivo Andronico, suo sumptu muris circumdederat. Hic Batatzes fatebatur, se in primordio belli hujus, cum putaret eum in imperatorem demortuum esse ingrattissimum, et ejus filiis scelerate insidiari, iisque imperium eripere, se ab eo defecisse, et contra quantum valuisset pugnavisse. Tempore autem labente, et Romanis nulla cum laude bello intereuntibus, cum observaret, ipsi communes Romanorum et liberorum imperatoris rationes cordi ac studio esse ; præfecto autem cubiculi, et aliis, in quorum manu esset imperium, nihil esse tam optatum, quam ut occisis omnibus ipsi regnarent, imperatoris vero pueri et cæterorum salutem eos parvi aut nihili pendere : cum item ex factis notaret, esse homines improbos, et vitiositate sua imperium Romanum perdere, ab illis ad ipsum transiisse, quamvis causas ipsis studendi non leves haberet. Nam et filio suo patriarchæ filiam despon-

37

derat, et suam magni ducis filio conjunxerat. Sed A quamvis affinitate et necessitudine cum iis ita copulatus esset, tamen mores eorum detestatum, facere ab imperatore malle. Imperator virum libenter accipit, et tum de oratione hac, tum de iudicio gratias agit, eumque pro isto erga se animo, et quod ad suas partes accessisset, remunerans, magnum stratopedarcham creat; cognatis aliis cuique pro portione honores et annuas mercedes attribuit. Post cum illo Teristasin veniens, castellum eo tradente occupat. Finitima quoque castella et oppidula se dedunt. Calliopolis et Hexamilium, qualemcunque potius obsidionem sustinentem, quam deditionem ei faciendam arbitrantia, resistunt. Adhuc in Chersoneso manebat, cum Sulimanus B unus ex Asiæ satrapis, qui in eam peninsulam cum exercitu trajecerat, Ægospotami in colloquium veniens, equos, arina et non exiguam militum manum ad auxilium ei donavit. A quo vicissim comiter acceptus, in Asiam rediit. Imperator reliqua oppida in potestatem adduxit, et Myriophyti in amplis ædibus, duas contignationes habentibus pernoctavit. Consueverat autem propter brevitatem diuini (ut libernis mensibus) et quod necesse erat usque ad noctem equo insidere 618 (non enim inveniebant, ubi descendentes pranderent, tota Thracia in solitudinem, præter urbes, bello relictæ), mox ipso diluculo prandere, et sic diem traducere. Comitibus itaque ad observandam consuetudinem impellentibus, non paruit, cibo se quidem indigere affirmans, a semetipso autem ad discessum urgeri: statimque jussi equos conscenderunt, et ad oppidulum aliud, Choram dictum, Myriophyto non procul remotum, quod nondum se dederat, venerunt. Imperator per caduceatorem cives salutavit, eosque ad deditionem hortatur. Illi pro eo, ut resalutarent, malo fato ipsum advenisse aiunt: si eos oppugnet, a muris impigerrime se defensuros. Caduceatori eos reprehendenti, quod imprudenter atque confidenter imperatori salutanti responderent, alium se habere imperatorem inquirunt, Cantacuzenum nullo loco ducere: moxque contumelias in illum ingeminant. Quas cum adhuc funderent, terra tremit horribiliter: quo tremore mœnia oppidi procubuerunt, domorumque amplius duæ partes, et sepulti ruina ædium ac mœnium plures trecentis. Qui salvi restabant, extra oppidum accurere obiastatique ne se cum liberis in servitium a Barbaris abripiendos deserat. Eadem hora, eodem terræ motu ædes in quibus pernoctarat, a fundamentis corruerunt, diuinaque providentia circa imperatorem eluxit, quæ certo periculo ipsum liberavit. Si enim comites hortantes audiens, illic cibo corpus refecisset, cum non paucis de suis procul cubio obtritibus periisset; adeo breve tempus intercesserat. Jam vero cum miles oppidum Choram ut hostile vellet diripere, et Persæ quod reliquum erat civium captivum ducere aggredierentur, imperator superveniens vetuit, oppidumque intactum serva-

γάλας ἀρορμάς ἔχων τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας· τῷ τε γὰρ υἱῷ συνήκισε τοῦ πατριάρχου θυγατέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ δουκὶ υἱῷ ἐξέδωκε πρὸς γάμον, ἀλλὰ καὶ οὕτω· ἔχων συγγενείας πρὸς αὐτοὺς καὶ οικειότητος, βδελύξασθαι τε τοὺς τρέπουσι, καὶ τὴν παρὰ βασιλεῖ διατρέβην ἐλέσθαι μάλλον. Βασιλεὺς δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο, καὶ τῶν τε λόγων καὶ τῆς κρίσεως χάριν ὠμολόγει· καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ τοῦ προσκεχωρηθῆναι ἀμειβόμενος, αὐτῷ μὲν τὴν μεγάλου στρατοπεδάρχου παρείχτο· ἀξίαν· τοῖς ἄλλοις δὲ τῶν συγγενῶν, ἐκάστην ἀναλόγως καὶ τιμὰς παρείχτο, καὶ προσδούς ἐτησίους, εἶτα σὺν κείνῳ εἰς Τηριστάσιον ἐλθὼν, ἐκείνῳ τε παρελάμβανεν, ἐκείνου παραδιδόντος, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πολίχνια καὶ τὰ φρούρια προσεχώρουν. Καλλιούπολις δὲ καὶ Ἐξαμίλιον ἀντείχον, καὶ πᾶσαν δεινὴν φροντο μάλλον ὑπομένειν πολιορκίαν, ἢ προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ. Ἔτι δὲ αὐτῷ περὶ Χερρόνησον διατρέβοντι, Σουλμάν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν σατραπῶν εἰς, εἰς Χερρόνησον μετὰ στρατιᾶς περαιωθεὶς, συνίγινετο τῷ βασιλεῖ ἐν Αἰγῆς ποταμοῖς, καὶ ἵππους τε παρείχετο, καὶ ὄπλα δῶρα καὶ στρατιᾶν οὐκ ὀλίγην συμμαχεῖν· φιλοφρονηθεὶς δὲ ὑπὸ βασιλέως· καὶ αὐτῷ, ἀνέστρεφεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Βασιλεὺς δὲ τὴν μήπω προσχωρησάντα πολίχνια ἐπέφη, καὶ κατεδουλοῦτο, καὶ πρὸς Μυριοφύτον ἐλθὼν, ἠύλλισατο τὴν νύκτα ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ διωρόφῳ· εἰσιστο δὲ διὰ τε τὴν βραχύτητα τῆς ἡμέρας, χειμῶν γὰρ ἦν, καὶ τὸ ἀνάγκην ἔχειν ἄχρι νυκτὸς ἐπιπτον εἶναι, οὐ γὰρ ἦν C ὅποι τῶν ἵππων ἀποθάντας ἄριστον αἰρεῖσθαι, τῆς θρᾶκης ἀπάσης ὑπὸ τοῦ πολέμου ἀοικήτου γενομένης πλὴν τῶν πόλεων, ἀρχομένης εὐθύς ἡμέρας ἀριστῆν, καὶ οὕτω διημερεῖν· οἱ περὶ αὐτὸν δὲ κατὰ τὸ ἔθος ἀναγκάζοντες ποιεῖν, οὐκ ἠθέλησε· δεῖσθαι μὲν τροφῆς εἰπὼν, ἀναχωρεῖν δὲ ἐπειγεσθαι οὕτως αὐτομάτως· αὐτίκα τε ἐπέδησαν τῶν ἵππων κελύσαντος ἐκείνου, καὶ πρὸς ἑτέραν πολίχνην οὐ πολὺ διεχώσαν Μυριοφύτου, Χώραν προσαγορευομένην ἦρθον ἔτι μήπω προσχωρησάντων· πέμψας τε ὁ βασιλεὺς, προσηγόρευε τοὺς πολίτας, καὶ παρήγει· προσχωρεῖν εἰ δ' ἀντὶ προσηγορίας, κακῶς ἦκειν ἔφασαν αὐτῶν αὐτοὺς δὲ ἀμυνεῖσθαι προθυμότερα ἂν ἐπὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν. Τοῦ πρεσβευομένου δὲ κατηγοροῦντος, ὅτι ἀνοήτως καὶ θρασέως ἀποκρίνοιτο βασιλεῖ προD αγορεύοντι, ἕτερον ἔφασαν ἐκείνοι βασιλέα ἔχειν, αὐτὸν δὲ ἐν οὐδένων ἄγειν μοῖρᾳ, καὶ ὕβρεις αὐτίκα κατέχεον αὐτοῦ πολλὰς. Ἔτι δὲ περὶ τὰς ὕβρεις ἐκείνων ὄντων, σεισμὸς ἐγένετο· ἐξαίσιος ὄλος, καὶ τὰ τε τείχη κατέπιπτε τῆς πόλεως, καὶ τῶν οἰκῶν ὑπὲρ τὰς δύο μοίρας, καὶ κατεχώσθησαν ὑπὸ τῶν τειχῶν καὶ τῶν οἰκῶν ὑπὲρ τριακοσίου. Οὐκ εἰ δὲ διέφυγον τὸν κίνδυνον, βασιλεῖ προσέδραμον ἐξελθόντες, καὶ ἐδέοντο μὴ σφᾶς καὶ τέκνα περιπέδῃν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀνδραποδισθέντας ἄν. Τῆς αὐτῆς δὲ ὥρας, ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐκείνου καὶ ἡ οἰκία εἰς ἣν ἠύλλισατο ὁ βασιλεὺς τὴν νύκτα, κατέπεσεν ἐκ θεμελίων, καὶ ἡ περὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐγένετο καταφανής, οὕτως ἐκ προδότηλου κινδύνου ρυσαμένου· εἰ γὰρ ἕσπερ οἱ περὶ αὐτὸν πορῆσιν, ἀριστῶν

ἐπιθετο ἐκεῖ, οὐδὲν ἂν ἐκώλυε μὴ πύλον τε καὶ τῶν συνόντων οὐκ ὀλίγους ὑπὸ τῆς οἰκίας καταχωσθῆναι· οὕτως ἦν βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος παρεληλυθώς. Τῆς δὲ περὶ αὐτὸν στρατιᾶς ὠρμημένης τὴν πολίχνην ὡς πολεμίαν διαρπάξειν, καὶ τῶν Περσῶν τοὺς ὑπολειπομένους ἀνδραποδίζειν ἐπιχειρούντων, ἐκώλυσεν ὁ βασιλεὺς ἐλθῶν, καὶ περιέσωσε τὴν πολίχνην καὶ διπλᾶς ἀπέδίδου τὰς εὐχαριστίας τῷ Θεῷ, τοῦτε ἀπὸ τῆς καταπεσούσης οἰκίας αὐτὸν καὶ τοὺς συνόντας περισωθῆναι, καὶ τοῦ τὴν Χώραν οὕτως ἐτοιμῆν προκειμένην ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν περισῶσαι δυνηθῆναι. Ἐπειτα αὐτοῖς τῶν εἰς ἐκεῖνον ὕβρεων συγγνώμην παρασχόμενος, καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας, οἳ τὰ τείχη ἀναστήσουσιν, ἀπῆρην ἐκείθεν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις. Οἱ δὲ ἐπιτεταγμένοι πρὸς τὴν τετρακτὰ ἀμεινοὶ σπουδῆν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τῶν προτέρων ἀνέστησαν βελτίω καὶ ἐβρώμενέστερα. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὸς ἀνέδει πρὸς ὀλιγαρχίαν αὐτοῖς, ἐπιβουλεύσαντες οἱ κατὰ τὴν πολίχνην, ἐξήλασαν τοὺς βασιλέως αὐθις, καὶ βασιλίδι προσεχώρησαν· καὶ πρὸς πολλῶν δυσχερῶν ἐλθόντες πείραν ἄχρις οὗ καὶ Βυζαντίου βασιλεὺς ἐκράτησε, διέμειναν πολιορκούμενοι, καὶ κακῶς πάσχοντες ὑπὸ τῶν περιοικίδων πόνων.

CAPUT LXXVII.

Magnus aux cur iterum exercitui præfectus. Per insidias Cantacuzenum conatur occidere. Minaces ad eum litteras dat. Respondet acriter, eique sua merita ut ingratisimo, et summam improbitatem objicit. In voce oīcia arguitur: Apocauchim ut senem imbellem irridet. Heracleam venit, inde alio procedit. Persæ auxiliaries loca circa Byzantium devastant. Fastus Apocauchi intolerabilis. Thraciæ urbes se imperatori dedunt; ejus in præfectis dimittendis humanitas. Comparatio imperatoris cum conjuralis, et ex horum vituperatione illius laus eximia.

Βασίλις δὲ ἡ Ἄννα καὶ ὁ πατριάρχης, ἡξυμένοντες ἔβησαν Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα, καὶ πόλεις τε ὑποποιήσαντες πολλὰς, καὶ στρατιάν οὐκ ὀλίγην ἔχοντα, νομίσαντες ἀπορία τοῦ κωλύσαντος αὐτὸν ἡξυθῆναι, τὸν μέγαν δοῦκα στρατηγὸν αὐθις ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπέτρεψαν τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον. Ὁ δ' εὐθύς τὴν στρατιάν ὄση ἦν παραλαβὼν, ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν· πυθόμενος δὲ περὶ βασιλέως ὡς Χαριουπόλει ἐνδιαιτῆρι ὀλίγῳ πρότερον προσχωρησάσῃ, Λογγίνον τινα τοῦ δεσμοτηρίου ἐξαγαγὼν, ὃς τῆς εἰς βασιλέα ἔνεκα ἐδέδετο εὐνοίας, καὶ μετεωρίσας πολλὰς ἐπαγγελίας, εἰ δυνηθεῖ βασιλέα ἀνελεῖν, ἔπειτα προφάσεως ἔνεκα εὐπροσώπου, καὶ γράμματα παρέσχεν πρὸς βασιλέα. Ἐδῆλου δὲ τὰ γράμματα τοιαῦτα· ὡς πρότερον μὲν αὐτῷ Αἰδυμοτείχῃ ἐνδιαιτῆρι ἐπιστρατεύσας, συντεθείη συγγενέσθαι· τοῦ καιροῦ δὲ κωλύσαντος τὴν συντυχίαν, ἐκείνον μὲν οἴκαδε ἐπνευθεῖν· αὐτὸν δὲ καιροῦ λαβόμενον ταῖς ὑπὸ βασιλέα τελοῦσαι πόλεσιν ἐπιστρατεύσαι, ἃ οὐκ ἔχρησεν ποιεῖν· ὅφ' ὦν ἀναγκασθέντα καὶ αὐτὸν, καίτοι βουλόμενον οἴκοι διατρίβειν, εἰς Ἡράκλειαν ἐλθεῖν μετὰ τῆς στρατιᾶς. Εἰ μὲν οὖν αὐτῷ πειθόμενος εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθῶι, κάλλιστ' ἂν ἔχοι· παύσαιτο γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς τὴν στρατιάν ἀνοήτοις πόνους κατατείνων· εἰ δ' ἐτέρως ἔγνωκε, πλέον μὲν οὐδὲν ἐρεῖν· αὐτὸν δὲ εἰδέναι

A vit, et duplicatas Deo gratias egit, tum quod a lapsu domus ipsum cum suis asseruisset, tum quod Choram ita direptioni expositam ab ea servare potuisset. Posthæc conviciis ignovit, et ædilibus designatis, qui muros reædificarent, ad alias urbes inde progressus est. Porro fabri cementarii, pro mandato imperatoris impigre laborantes, brevi spatio meliores ac validiores prioribus extruxerunt: quibus extrema jam manu imposita, incolæ comparatis insidiis, 619 imperatoris factionem rursus expulerunt, et ad partes Augustæ defecerunt, atque in multas difficultates et infortunia adducti, donec imperator Byzantium occupavit, obsidionem vicinarumque urbium injurias perpessi sunt.

Cæterum Anna imperatrix et patriarcha Cantacuzeni opes plurimum oppidorum copiarumque accessione crevisse animadvertentes, cum ideo factum arbitrarentur, quia defuisset, qui ejus incrementa impediret, magnum duces exercitui de integro præficiunt, eique belli rationes committunt. Is nil cunctatus, cum totis copiis Heracleam contendit. Audiens autem imperatore esse Chariopoli (44), quæ se nuper illi tradidisset, Longino quodam e carcere (quo, ut Cantacuzeno amicus, conjectus fuerat) educto, multisque promissis erecto, si posset illi vitam adimere, honesti prætextus gratia litteras quoque eidem ad eundem perferendas dedit. Earum hæc erat sententia: Se alias, cum in illum Didymotichi degentem moveret, colloctionem cum eo pepigisse, quam quia tempus negaret, domum revertisse. Ipsum interea opportunitate arrepta, urbes imperatori Joanni subjectas, armis per nefas invasisse. Unde quantum ceteroqui manere domi voluerit, cum agmine militari Heracleam proficisci debuisset. Quamobrem si sibi obsecutus, domum redeat, rectissime facturum, et se quoque cessaturum milites suos inutilibus delassare laboribus. Si aliter censeat, nihil se dicturum amplius, ipsum satis scire, cui se statuat opponere; eundem enim esse,

Jacobi Pontani notæ.

(44) Turcæ vocant hodie Cherepolin. Ab Atheniensi Charia dicta fuit. Nam præpotens mari populus Atheniensis ante bellum Peloponnesiacum, propter amplitudinem classis et usum rerum navalium, Cherronesum cum majori parte maritimæ

Thraciæ ac Macedoniæ, cum Perintho (nunc Arachlea, quod idem est cum Heraclea), cum Selybria, cum ipso Byzantio p̄ssidebat: in eaque loca semel occupata, colonias deducebat, Thucydide. Xenophonte, atque aliis testibus, etc. (Leunclavius).

quem pridem expertus fuerit. Imperator lecta epistola praefectum Apriorum, qui forte urbe jam dedita aderat, ad illum mittit, cum litteris hujusmodi: Legi quæ scripsisti, præfekte cubiculi, et elucentem ex iis ostentationem atque arrogantiam tuam magnopere admiratus sum; valde enim ætatem tuam dedecoras. Nam ut senex, de audacia pugnandi et spiritibus debebas remittere; tu vero juvenis timidior lepore, nunc ævi maturus velut aper furentes ac violentos habes impetus. Nisi hoc dicas, te juvenem militem, etiam juvenili, ut conveniebat, fastu et confidentia fuisse. Macte virtute ob veritatem. Etenim cum tota vita mentiri consueveris, et sis concretus ex mendacio, nunc, cum dixisti me nosse qui tu sis, veritatem tam clare elocutus es, ut nihil supra. Scio enim optime, ex quali te conditione extulerim, et quod majora multo quam decuit in te merita contulerim. Cum vero imperator ob nequitiam tuam et mores vitiosos in carcerem te iratus conclusisset, ego te veniam impetrata exemi, et in pristina fortuna collocavi: nec semel postea, sed frequenter, cum ille debita sceleribus tuis supplicia irrogare vellet, ego illa, ejus ira mitigata a capite tuo averti, teque compluribus nec vulgaribus ornamentis auxi. Et cum me toties offenderes imperatore vivo atque mortuo (quod nec te oblitum, puto) omnes offensiones floccipendi, et sicut animali dossuario ad onera tantum portanda te usus, in reliquis, si quid perversitatis adhiberes, non curavi. Te autem adeo insigniter improbum futurum, hoc solum explore non scivi. Existimabam enim, si occasio data foret, recordantem beneficiorum tam multorum magnorumque, ne corpori quidem tuo mea causa parsurum. At tu omnimodis contrariam instituisti viam, et hominibus pravis ac perniciosis, sermonibus fraudulentis et callide meditatis obrepando, et pollicitationibus eos maximis circumducendo, hoc bellum non minus in commune Romanorum, quam in meum unius exitium induxisti: quos ut eorum recordia, et tua in amicos infidelitate dignissimum fuit, tenebris nimirum, quas merebantur, dampnatis omnibus remuneratus es. Te igitur novi, ut ais, et ita quidem novi, ut nemo melius. Tu contra parum me videris nosse. Si enim scires qui ego sim, non adeo te mihi iniquum præberes. Et quoniam inter alia etiam amicitiam tibi obtemperare certum est, nec prius quiescere, quam intra domum sim. Qui autem divino jussu Romanorum est imperator, eum nulla domus magis quam Romanorum imperium decet; quam ut ingrediar, sicut amicus tu bene mones, toto pectore contendam, **621** captusque multa poenitudine, quod te effractum senio tam laboriose feci Heracleam petere, levandum te laboribus censeo, et die abhinc quarto ipse ad te veniam. Tum, si tibi placuerit post longiusculam quietem mecum configere, neque hanc tibi gratiam tardabo

ἄτω ἐγνωκεν ἀντικ:θίστασθαι· τὸν αὐτὸν γὰρ εἶναι ὃν πάλα οἶδε. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, τὸν ἀρχοντα Ἀπρίων, ὃς παρ' αὐτῷ ἦν τῆς πόλεως προσχωρησάσης, ἔπεμπε πρὸς αὐτὸν, τοιαῦτα ἀντεπιστείλας· Ἀνέγνων σου τὰ γράμματα, παρακοιμώμενε· καὶ τὴν μὲν ἐγκειμένην μεγαλαυχίαν καὶ τὸν τύπον θαυμάζειν μάλιστα ἐπῆλθε· πάνυ γὰρ ἀνάρμοστα τῇ ἡλικίᾳ πράττεις· δέον γὰρ, διὰ τὸ γῆρας, τοῦ τολμήματος καὶ τῆς εἰς τὰς μάχας εὐψυχίας ὑφιέναι, σὺ δ' ἐν ἡβῃ μὲν ἦσθα δειλότρος λαγῶ, νυνὶ δ' ἐν βαθεῖ γῆρᾳ οὐδενὸς τῶν ἐν ἡλικίᾳ δοκεῖς ἀμβλυτέραν ἔχειν τὴν ὀρμὴν· εἰ μὴ τοῦτο φαίης, ὡς νέος στρατιώτης ὢν, ὡς περ εἰκὸς ἐκτῆσω καὶ νέον τύπον. Τῆς ἀληθείας δὲ σε καὶ πάνυ ἐπαινῶ· ἀεὶ γὰρ εἰθωὸς παρὰ τὸν βίον καταψεύδεσθαι καὶ αὐτοψεύδους ὢν, νῦν με μάλιστα εἰδέναι σε εἰπὼν, πάνυ μάλιστα ἐφθέγξω τάληθες· οἶδα γὰρ σαφῶς ἐξ ὅσας τύχης ἀνειλόμην, καὶ ὡς ἤξιωσα μεζόνων ἢ προσῆκε· βασιλέως δὲ διὰ τὴν προσοῦσαν μοχθηρίαν καὶ τῶν τρόπων τὴν φαυλότητα, δεσμοτηρίῳ κατακλείσαντος πρὸς ὀργὴν, αὐτὸς ἐξήγαγον παραιτησάμενος, καὶ πρὸς τὴν προτέραν τύχην ἐπανήγαγον· καὶ οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑστερον βουλομένου τοῦ βασιλέως τῆς πονηρίας κολάζεσθαι ἀξίως, αὐτὸς παρητούμην, διαλύων τὴν ὀργὴν, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ἤξιουν ἀγαθῶν. Καὶ πολλάκις, καὶ βασιλέως περιόντος, καὶ μετὰ τὴν τελευταίην προσκεκρουκότος, ὢν οὐδὲ σὲ ὀλομαι ἐπιλελῆσθαι, οὐδένα τῶν προσκρούσεων λόγον ἐποιούμην, οἷόν τινα ζῶψ τῶν ἀχθοφόρων πρὸς μὲν τὸ ἀχθοφορεῖν κερημένον, μόνον, τῶν δ' ἄλλων εἰ τι πρόσεστι δυστροπίας ἀμελῶν. Ὅτι δὲ εἰς τσοῦτον ἐμεῖς ἀτοπίας ἐκπεσεῖσθαι, τοῦτο μόνον σαφῶς οὐκ ἔβδεν ὤμην γὰρ σε οὐδὲ σαρκῶν φείτεσθαι, καιροῦ καλοῦντος, ὑπὲρ ἐμοῦ, τὸ πλήθος μεμνημένον καὶ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν· σὺ δ' ἀντὶ τούτων ἐχρήσω τοῖς ἐναντιωτάτοις, καὶ μοχθηροῦς ἀνθρώπους καὶ τὰς γνώμας διεστραμμένους ἀπατηλοῖς καὶ περιέργοις λόγοις ὑπελθῶν, καὶ ταῖς τῶν μεγίστων ἐπαγγελίαις ἐξαπατήσας τούτων τὸν πόλεμον, οὐδὲν ἤττον κοινῇ κατὰ Ῥωμαίων, ἢ κατ' ἐμοῦ κινήσας, οὐδ' ἀξιώτατα ἡμίψω τῆς τε ἐκείνων ἀβελετηρίας, καὶ τῆς σοι προσοῦσης πρὸς τοῦς φίλους ἀπιστίας, ζῆλον πάντων καταψηφισάμενος, ὡς περ ἦσαν ἐξιμ.

Σὲ μὲν οὖν, ὡς περ ἔφης, πάντων μάλιστα ἐγὼ γνώσκω· σὺ δ' ἐμὲ πάνυ μοι δοκεῖς ἠγνωσμέναι· εἰ γὰρ ὅστις ἦδεις ἐγὼ, οὐκ ἂν οὕτως ἠγνωσμέναι. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οἰκᾶδε παραινέεις ἐπανελθεῖν, δοκῶ μοι διὰ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν σε πειθήσεσθαι, καὶ μὴ πρὶν παύσεσθαι πρὶν ἐντὸς γενέσθαι τῆς οἰκίας. Ῥωμαίων δὲ ἐντι βασιλεῖ κελύσματι Θεοῦ οὐδεμία μᾶλλον ἑτέρα, ἢ τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονία οἰκία προκινδυνετέρα· ἦν εἰσελθεῖν πᾶσαν ἐπαδειξομαι σπουδῆν, ἢ αὐτὸς τῶν φίλων ὢν παραινέει· πολλὰ δὲ μεταμεληθεῖς, ὅτι σε ὄντα γέροντα προσκεύακα τσοῦτον πόνον ὑπομεῖναι, καὶ πρὸς Πράκλειαν ἐλθεῖν, ἔγνων δεῖν τε τῶν πόνων ἀναπαύειν, καὶ εἰς τετάρτην ἡμέραν αὐτὸς ἀφίξομαι πρὸς σέ. Καὶ εἰ σοι βέλτιον δοκεῖ διαγωνίσασθαι πολλῆς

ἀναπαύλης ἀπολαύσαντι, οὐδὲ ταύτην σοι τὴν χάριν ἀπολήσω καταθεῖναι. Τοιαῦτα μὲν ἀντέγραφε καὶ βασιλεὺς· μετὰ δὲ τετάρτην ἐξ ἐκείνης ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν, καὶ περιέμεινε πρὸ τῶν πυλῶν ἐστῶς ἐφ' ἱκανόν· ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντεπεξῆει, τὸ λοιπὸν ὁδεύσας· τῆς ἡμέρας, ἠύλιστο τὴν νύκτα παρὰ ποταμὸν προσαγορευόμενον Ἀλμυρὸν, μεταξὺ Σηλυμβρίας καὶ Ἡρακλείας. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Δαφνίδιον λεγόμενον, ἐνθα βασιλεὺς μὲν ἔμεινε παρὰ τὸ στρατόπεδον ἀμὰ ὀλίγοις τῶν Ῥωμαίων· ἡ λοιπὴ δὲ στρατιὰ μετὰ τῆς Περσικῆς τὰ περὶ Βυζάντιον κατέδραμον πάντα ἄχρι Προποντιδος, καὶ ἐκάκωσαν ἐς τὰ μάλιστα. Ἀπέκτεινεν τε γὰρ οἱ βάρβαροι πλείστους καὶ ἠνδραποδίσαντο. Φεύγοντές τε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ πλείους ἐμπίπτοντες ἐν τοῖς λέμβοις, ἢ ὅσους φέρειν ἦσαν δυνατοί, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ θορύβου ἀτακτοῦντες, ἀπεπνίγοντο ἀνατρεπόμενοι· καὶ παντοίως ἦν ὁ δεσθρος κατὰ τὴν ἐφοδὸν ἐκείνην· βοσκημάτων τε γὰρ ἦλασαν πλῆθος οὐκ ὀλίγον καὶ ἀνθρώπους αἰχμαλώτους τὸ βαρβαρικόν· καὶ τὰς πλείστας τῶν κωμῶν ἐνέπρησαν. Αἰτία δὲ μάλιστα τῆς τοσαύτης φθορᾶς ἐγένετο ὁ μέγας δούξ. Πολλὰ γὰρ μεγαλαυχῆσας καὶ φουσῆσας ὅτε ἐξήλαυσε Βυζαντίου, καὶ θαρρῆειν κελεύσας, ὡς οὐδεὶς ἀντιστήσεται τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πάντας ἔρδην ἐπιφανεὶς διαφθερεῖ, ἐπεὶ ἐναντίως, ἢ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο ἀπέβαινε, καὶ τειχῆρης κατὰ τὴν Ἡράκλειαν ἐγένετο, καίτοι δυνάμενος τὴν προσηκούσαν περὶ τὴν χώραν πρόνοιαν ποιεῖσθαι τὴν ἐφοδὸν ἀπαγγέλλων, ὁ δ' οὐδὲν ἐποίει τῶν δεόντων, ὡσπερ δεοικῶς μὴ τῶν πολεμίων ἤττων γεγονέναι ὑποπτεύοιτο· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἀνοιαν πολλοῖς αἰτίως ἐγένετο μεγάλων συμφορῶν. Ἐκεῖνος δὲ τὴν μὲν εἰς Βυζάντιον αὐτοῦ ἐπάνοδον νομίζων ἀναγκαίαν εἶναι, ὑποπτεύων δὲ τὴν ἡπειρον, ὡς μυστήν κινδύνων διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τοὺς πολεμίους, διὰ τῆς θαλάσσης ἀνέστρεψε τριῆρει, τὴν στρατιάν ἐκεῖ καταλιπὼν· καὶ αἰσχίστη ἔδοξεν ἡ ἀναχώρησις, καὶ ἀποδέουσα πολλῶ τῶν ἀπειλῶν. Βασιλεὺς δὲ ὡκτὼ ἡμέρας περὶ τὸ Βυζάντιον διατριψάς, καὶ κακῶσας ἐς τὰ μάλιστα, ἀνέστρεφεν εἰς Θράκην, καὶ πᾶσαι πόλεις αὐτίκα προσεχώρουσαν, τὴν ἐκ Βυζαντίου βοήθειαν ἀπογινώσκουσαι, πλὴν Δίνου καὶ Ἐξαμιλλίου καὶ Καλλίου πόλεως. Τοὺς ἐν ἀπίσταις δὲ ἀρχοντας συναγαγόντων, οἱ παρὰ βασιλίδος ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰς ἀρχάς, καὶ πολλὴν περὶ αὐτοὺς ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα ἐπιδειξάμενος, κελεύσας τε μηδενὸς ἀποστρηθῆναι τῶν ἐνότων, ἐνόιους δὲ καὶ ἀναλώματα καὶ ἵππους παρασχόμενος· ὅσοι μὴ εὐπόρουσαν εἰς Βυζάντιον ἀπέπεμπε, περὶ τῆς εἰρήνης αἰδῶν οὐ βασιλίδος μόνον, ἀλλὰ καὶ πατριάρχου καὶ ἄλλων δεόμενος ἀρχόντων, τάναντιώτατα τοῖς ἐκεῖσε ἀρχουσι διὰ σπουδῆς πολλῆς τιθέμενος ποιεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ οὐ μόνον τοὺς φανερωῶς τάκείνου ἠρημένους, ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἦθος ὑποφαίνοι πρὸς τὰ πραττόμενα ἀγανακτοῦντος, πικρῶς καὶ ἀπανθρώπως κολαζόντων, οὗτος τοῖς συλλαμβανόμενοις ἐκ τῶν προσκειμένων βασιλίδι, παρείχετο καὶ δῶρα, καὶ πρὸς ὕβρεις αἰσχρὰς καὶ ἀνε-

præstare. Hæc rescripsit, et quarta luce Heracleæ ante portas constitit, ibique diu hostem expectavit. Nemine ad pugnam proleunte, reliquum diei in itinere ponens, nocte ad fluvium Halmyrum, Selybriam inter et Heracleam consedit. Postridie in loco Daphnidium appellato tetendit, ubi ipse cum paucis Romanis se castris continuit : reliquus exercitus ex Persis auxiliaribus loca omnia Byzantio finitima usque ad Propontidem cum extremis cladibus incursavit. Occiderunt enim et captivos rapuerunt illi Barbari mortales quam plurimos : pecoria quoque vim ingentem abegerunt, et vicos magno numero exusserunt. Qui ad mare fugiebant, cum in lembos insilirent plures, quam ferri poterant, ad hæc etiam præ tumultu ac trepidatione ordinem nullum tenerent, illis eversis submergebantur, licebatque ea incursione aspicere variam sævissimæ calamitatis imaginem. Hujus tantæ perditionis culpa penes magnum ducem fuit. Cum enim Byzantio egrediens, superbia tumidus Thraonica verba jactaret, juberetque confidere nullum hostium se oppositurum, sed suo tantum conspectu omnes se ad unum perditurum, postquam secus evenit, quam promiserat, et Heracleæ muris se texit (quamvis posset convenienter regioni providere, et hostilem adventum denuntiare) nihilque ex officio suo fecit (utpote timens, ne hostibus inferior videretur), et per eam amentiam plurimos reddidit miserrimos. Cum judicaret autem, reversionem suam Byzantium esse necessariam, et continentem ut infestissimam propter hostes metueret, copiis ibi relictis, per mare trimi rediit : visaque reditio turpissima, et minarum illarum terroribus longe dissimilis. Imperator octo diebus prope Byzantium consumptis, et detrimentis immanibus illatis, in Thraciam regressus, continuo omnes urbes, auxiliis e Byzantio desperatis, præter Ænum et Hexamilium et Calliopolim se subjicientes accepit. Convocatis porro omnium prefectis 622 ab Augusta institutis, multaque lenitate ac mansuetudine exceptis, mandatoque ne quam rerum suarum jacturam paterentur, quibusdam item tenuioribus viatico et equis suppeditatis, Byzantium eos dimisit, etiam tum pacem rogans non imperatricem solum, sed et patriarcham et archontas alios, ex diametro diversa ab illis facere maximopere enitens. Nam cum illi non modo eos qui aperte Cantacuzeno faverent, sed si quis vel affectum tantummodo ob illa quæ fiebant dolentis subostendisset, indignantes atrociter illum et inhumaniter punirent : hic captis qui ab imperatrice starent, etiam dona largiebatur. Cumque illi ad fœda et illiberalia convicia et ipsi converterentur, et alios omnia incitarent : hunc, si quis aut in patriarcham aut in magnum ducem, aut alium de archontibus contumeliosius quidpiam dixisset, severissimum experiebatur. Imperatricem quoque et ejus filium imperatorem, ipso jubente, semper honorificentis-

sime appellabant, veluti si non contra illos, sed a λευτέρου; οὐ μόνον ἐκείνων τετραμμένων, ἀλλὰ καὶ pro illis in eorum exercitu militarent. τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐκχαλούμενων, οὗτος πᾶσαν αὐστηρίαν ἐπεδείκνυτο, εἰ τις πατριάρχη ἢ μεγάλην δουκί, ἢ ἐτέρω τῶν ἀρχόντων ὕβριν ἐπιπέγκοι. Βασιλίδα γὰρ ἀεὶ καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν διὰ πάσης ἦγον εὐφημίας αὐτοῦ κελεύοντος, ὡσπερ ἂν εἰ μὴ πρὸς ἐκείνους ἐπολέμουν, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνους ἦσαν τεταγμένοι.

CAPUT LXXVIII.

Urbes ad Pontum incursantur ab imperatore. Accersitur ab amicis Adrianopolim. Eorum contra vetitum temeritas. Imperatricis pars urbem recuperat. Manuel Apocauchi filius, praefectus urbis ad Cantacuzenum deficit, humaniter accivitur et honoratur. Apud Byziam quid actum, et qua arte eos ad deditionem permoveere conatus sit imperator.

Imperator Thraciae urbibus praeter paucas sub ditionem redactis, versus Adrianopolim, et Byziam, quaeque ad Pontum pertinent profectus, quotquot se dedere nollent praedabundus incursabat. Praemissis vero occulte internuntiis, cum amicis negotium suum agebat, quorum et antea Adrianopoli non pauci erant, et tum, quod imperium Romanum ad illum inclinare animadvertent, plures exstiterunt. Quin imo accersebant eum, ut qui possent, si modo appareret, una portarum occupata et aperta, illum in civitatem introducere. Imperator praedicata eorum propensa voluntate, actisque gratiis, hortatur, ne quid prius inceperant, quam ipsum ad moenia conspiciant. Formidabat namque ne deprehensi seque negotiumque perderent; et simul de die convenit, quo et ipse adesset, et qui de urbe capienda secum agebant, ad opus aggrediendum parati essent. **623** Verum enim vero, antequam imperator adveniret, illi turmatim obambulantes, postquam eorum quidam in Branum forte inciderunt, cui urbis custodia statim ab initio propter optimates trucidatos ab imperatrice credita fuerat: is enim seditionis princeps plebem in eos concitaverat: cum igitur accedentem aspicerent, et impetum cohibere non possent (etenim ob injurias et caedes facilitas cane et angue pejus illum oderant), neglecta hortatione imperatoris in hominem invadunt. Proditione jam manifesta, reliqui item timore periculi jungunt operas. Cum frequentes essent, et plebs conniveret (quod bello premebatur), hostibus praevalentes, alios comprehendunt, alii fuga clandestina libentes se periculo subduxerant. Manuel Apocauchus magni ducis filius, urbis praefectus, ut imperatoris fautores victoriam consecutos vidit, urbe relicta, in castellum non procul situm, nomine Buccellum confugit. Branus captivus claves urbis porrigere, ac supplicare ne occideretur. Illi civitatis jam sine controversia compotos ad ditionem converti, et cum Brani tum aliorum domos expilare. Deinde ob adeptam victoriam comptare, et poculis inter se invitare. Victi ebrios et gressu vacillantes cum intuerentur, redeunte virtute in praecordia, armis eos adorti, facillime vincunt; multos orco demittunt; quosdam urbe pellunt; reliquos in carcerem collaris injectis contrudunt; rursusque Brano et Augustae studiosis urbem obtinentibus. Apocauchus praefectus Buccello reducitur. Haec ut accepit imperator,

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰς κατὰ τὴν κάτω Θράκην πόλεις πλὴν ὀλίγων ὑπεποιήσατο ἀπάσας, ἐπὶ τὴν Ἄδριανοῦ ἐχώρει, καὶ Β.ζύην, καὶ τὰς μέχρι Πόντου καὶ ἐκάκου κατατρέχων, καὶ ληϊζόμενος μὴ προσχωρούσας· προπέμπων δὲ καὶ κρύφα, διελέγετο τοῖς οὖσι φίλοις, ἐν τῇ Ἄδριανοῦ δὲ πρότερόν τε ἦσαν οὐκ ὀλίγοι, καὶ τότε ἐπεγένοντο ὀρώντες ἦδη τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν πρὸς ἐκείνον ἀποκλίνας, οἱ καὶ πείψαντες ἐκάλου, ὡς δυνάμενοι, εἰ μόνον ὀφείη, μιᾶς τῶν πυλῶν κρατήσαντες, εἰσάγειν εἰς τὴν πόλιν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοὺς τῆς προθυμίας ἐπαινέσας, καὶ τῆς εὐνοίας τῆς περὶ αὐτὸν, ἐκέλευε μὴ πρότερον ἐπιχειρεῖν, πρὶν ἐκείνον ἴδωσι τοῖς τεύχεσιν ἐφορηκότα. Ἐδεδίει γὰρ μὴ κατάφωροι γεγεννημένοι, σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν πρᾶξιν ἀπολέσωσιν. Ἄμα δὲ καὶ ἡμέραν συνειτίθετο ἐν ἧ αὐτόν τε παρῆναι ἔδει, καὶ τοὺς πράττοντας τὴν ἄλωσιν πρὸς τὸ ἔργον εἶναι παρεσκευασμένους. Ἐκείνοι δὲ πρὶν βασιλέα ἴκειν, κατὰ συστήματα περιτόντες, ἐπεὶ τισὶν αὐτῶν συνέβη Βράνῳ περιτυχεῖν, ὃς τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως εὐθύς ἐξαρχῆς διὰ τῶν ἀρίστων τὴν φθορὰν παρὰ βασιλίδος ἐπιστεύθη, ἐκείνος γὰρ τῆς στάσεως ἤρξε τὸν δῆμον τοῖς ἀρίστοις ἐπαγαγὼν τοῦτον οὖν ἰδόντες παρίοντα καὶ κατασεῖν μὴ δυναθέντες τὴν ὀργὴν, ἀκρατὸν γὰρ ἐκείνῳ τὴν ὀργὴν ἐφύλαττον διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς γεγεννημένην ὕβριν καὶ φθορὰν, ἀμελήσαντες τῶν βασιλέως παραίνεσεων ἐπέθετο, ἦδη δὲ τῆς προδοσίας φανερὰς γεγεννημένης, καὶ οἱ λοιποὶ προσεβοήθουν δεισαντες τὸν κίνδυνον. Πολλοὶ δὲ ὄντες ἅμα καὶ τοῦ δήμου ἐνδιδόντες, ἐπέζοντο γὰρ ὑπὲρ τοῦ πολέμου, κραταιῶς περιεγένοντο τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς μὲν συνελθόμενον αὐτῶν, οἱ δὲ ἦσαν ἀφανεῖς, ἄσμενοι τὸν κίνδυνον διαφυγόντες. Ἀπόκαυχος δὲ Μανουὴλ ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς υἱὸς, τῆς πόλεως ἔχων τὴν ἀρχήν, ὡς ἔώρα τοὺς τὰ βασιλέως πράττοντας περιγενομένους, ἐκλιπῶν τὴν πόλιν, ἦλθεν εἰς Βουκέλλου φρούριόν τι οὐ μακρὸν ἐκείνης ὥσιμνον. Ὁ Βράνος δὲ συλλεφθεῖς, τὰ τε κλειθρα παρήχετο τῆς πόλεως, καὶ ἔδειτο μὴ ἀποθνεῖν. Οἱ δὲ, ὡς ἦδη καθαρῶς τῆς πόλεως ἦσαν ἐγκραιτεῖς, ἐτρέποντο ἐφ' ἀρπαγῆν, καὶ τὴν τε Βράνου, καὶ τὰς ἄλλων διήρπαζον οἰκίας. Ἐπειτα καὶ πρὸς πότους καὶ φιλοτησίας διὰ τὴν νίκην αὐτοῦ ἐξέδωκαν. Οἱ νενικημένοι δὲ μεθύοντες καὶ παραφερομένους αὐτοὺς ὀρώντες, ἀναθαρσῆσαντες καὶ ἐπιθέμενοι ἀόπλοις καὶ μεθύουσιν, ἐκράτησάν τε ῥᾶστα, καὶ ἀπέκτειναν αὐτῶν πολλοὺς, ἐνίους δὲ ἐξήλασαν τῆς πόλεως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἦγαγον εἰς δεσμωτήρια ὑπὸ κλοιοῖς· καὶ ἡ πόλις αὐθις

ὕπὸ Βράνῳ ἦν, καὶ τοῖς πρᾶττουσι τὰ βασιλείδους. Καὶ Ἀπόκαυχον τὴν σφῶν ἄρχοντα πέμψαντες ἤγαγον ἐκ Βουκέλου. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἐπίβητο τὰ γεγεννημένα, οὐ μετρίως ἤχθετο, οὐ μόνον τῆς πόλεως ἀποτυχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων ἀπολλυμένων ἐκ τῆς ἀβουλείας. Ἀπόκαυχος δὲ Μανουῆλ ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς υἱὸς, πρὸς βασιλέα κρύφα πέμψας, πρῶτον μὲν ἔφασκε καὶ αὐτὸν ἀκούοντα παρὰ τε τῶν ἄλλων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλὰ καὶ δεινὰ κατηγοροῦντων, πείθεσθαι καὶ αὐτὸν, καὶ νομίζειν ἐκείνους ἀληθεύειν· χρόνῳ δὲ πρότερον πολλῶ, ἀκριβῶς τῶν γινομένων τὰς αἰτίας ἐξετάζοντα, τοῦτον μὲν ἀδίκως πολεμούμενον εὕρισκιν, ἐκείνους δὲ τὰ ἔργα ἀδικούντας οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ σύμπαντας Ῥωμαίους οὕτως ἐξανδραποδιζομένους καὶ ἀπολλυμένους ἄρδην διὰ τὴν ἐκείνων φιλαρχίαν καὶ ἀγνωμοσύνην· ὅθεν καὶ ἀγανακτεῖν οὐκ ἀνεκτῶς τῶν πρᾶττομένων τὴν ἀποπῆαν. Ἐλπίζων δὲ τινα ταχέως λύσειν τῶν κακῶν γενήσεσθαι, φέρειν τὴν μετ' ἐκείνων διατριβήν. Νυνὶ δὲ ἐκείνων μὲν ἑρῶντα τὴν ἀπόνοιαν, καὶ ὡς οὐδὲ τῶν κακῶν ἤδη περιστάτων τὰ δέοντα περὶ τε σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἔγνωσαν βουλευέσθαι, ἀλλ' ἀπωθοῦνται τὴν εἰρήνην, μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ παρακαλούμενοι τοῦ τοσαύτα καὶ πρότερον καὶ μέχρι νῦν ἀδικουμένου, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων δεινῶν γεγεννημένων παρεχομένου ἀμνηστῆαν, τὴν τε ἐκείνων βδελυξάμενον ἀγνωμοσύνην, καὶ τὴν αὐτοῦ θαυμάσιοντα μεγαλοφυχίαν καὶ καρτερίαν, καὶ τοῦ οὕτω τῆς κοινῆς ὠφελείας ἕνεκα τὰ κατ' ἐαυτὸν προεσθαι ἐτόλμας, μὴ ἐκείνοις ἐπιπλέον δύνασθαι συνεχίναι· ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ ἤρησθαι μᾶλλον, καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ αὐτοῦ πράττειν, καὶ προκινδυνεύειν αὐτοῦ μάλιστα βούλεσθαι καὶ τοῦ δικαίου. Τοιαῦτα μὲν Ἀπόκαυχος ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς υἱὸς πρὸς βασιλέα κρύφα διελέγετο. Βασιλεὺς δὲ ὁμοίως ἐπῆνει τε τῆς αἰρέσεως τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ χάριτας τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ὠμολόγει, καὶ ἀφορμὰς παρείχετο τοῦ πράττειν ὃ τι δύναίτο ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως. Μετ' οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας, ἀποστάνα τὰ πρὸς αὐτὸν, ἐπεὶ μὴ καὶ τὴν πόλιν ἰδύνατο προσάγειν, τοὺς συναιρομένους οὐκ ἔχων πρὸς τὸ ἔργον, πρότερον γὰρ ὀλίγῳ ἅπαντες οἱ βασιλείως φίλοι ὑπ' ἀνοίας διεφθάρησαν, ἀσμένως τε ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς, καὶ τιμῆς ἤξιώσε καὶ εὐμενεῖας πλείστης. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐπεὶ ἡ Ἀδριανοῦ ἀνεπιχειρήτος ἐδόκει, Βιζύῃ ἐπεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπόρθει τὴν χώραν· πρεσβείαν δὲ ἔπεμπε πρὸς τὴν πόλιν, παραινῶν αὐτῶ παραδίδόμηναι, καὶ μὴ κενῆς ἐλπίδος ἕνεκα τοσαύτην ζημίαν ὑπομένειν διαφθειρομένων τῶν ἀγρῶν· μετὰ γὰρ τῶν κακῶν τὴν ἐπιφοράν, παραδώσουσιν ἀνάγκῃ πεισθέντες. Βιζύῃοι δὲ, οὔτε ἐπηγγέλλοντο σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν παραδίδόμηναι, οὔτε πρὸς τὴν εἰωθυῖαν ἀναισχυντίαν ἐτράποντο καὶ τὰς ὕβρεις· ἀλλ' εὐφῆμως καὶ σωφρόνως ἀπέειπαντο τὴν πρεσβείαν. Νομίσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἀρχὴν προσχωρήσεως εἶναι τὴν εὐγνωμοσύνην, συνεώρα γὰρ ὑπενδιδόντας πρὸς τὰς συνεχεῖς ἐφόδους καὶ τὴν κάκωσιν, ἔγνω δεῖν τὴν στρατιάν ἀπάγειν τὴν ταχίστην, ἵνα μήτε ἡ χώρα διαφθείροιτο, μέλλουσα γίνεσθαι μετ' ὀλίγον ὑπ' αὐτὸν, αὐτοὶ τε τυχόντες ἀδείας, τὰ δέοντα βουλευόμενοι περὶ σφῶν, καὶ ἀνέστρεψεν εἰς Ἀπρῶν,

A non solum propter frustrationem civitatis, sed etiam propter amicos ipsorummet stultitia perditos summopere doluit. Ad quem Manuel Apocauchus misit, qui ei suis verbis diceret, se quoque tum patrem ipsum, tum alios multum et graviter illum accusantes audientem credidisse, ac vera illos loqui putavisse. Cæterum jampridem causis rerum accurate discussis, invenisse ipsum nulla sua culpa bello lacessi: illos autem longe iniquissimos, ob amorem dominandi, et improbitatem suam non ipsum modo, sed Romanos omnes in servitutem et extremum exitium conari præcipitare. Ex quo tam nefario eorum conatu sibi stomachum moveri vehementissime. **624** Quia vero confidisset, cito malis finem futurum, in eorum sodalio perseverasse. Nunc quia eorum vecordiam perspicat, qui neque malis jam supra caput astantibus sibi aliisque consulendum statuerint, sed pacem repudient, ab eo potissimum invitati, qui tam multas et graves injurias hucusque sibi impositas perpetua oblivione deleturum promittat, et eorum scelus exsecratum, et ejus excelsum animum ac tolerantiam admiratum, et quod boni communis gratia res suas adeo non invite projiciat, non posse de cætero imperatrici favere, sed ejus partes amplexum potius, ab hac ipsa hora illi opera inserviturum, proque illo et justitia nullum discrimen recusaturum. Hæc ille clanculum. Cui imperator et de mutato consilio laudem impertivit, et de animo erga se tam egregio gratias egit, et quod posset pro se impigre faciendi occasionem præstitit. Diebus aliquot intermissis, cum ad eum transiret, simul autem urbem tradere nequiret, quod administris hujus operis careret (uuper siquidem omnes imperatoris amici per insipientiam interierant), libenter illum accepit, summoque honore et gratia dignatus est. Deinde quoniam Adrianopolis invadenda non videbatur, Bizyam movit, agrumque vastavit. Legatione porro ad civem missa, hortatus est eos, ut sese dederent, neve propter inanem spem tanta agris detrimenta inferri sustinerent: eo enim compulsus iri, ut etiam post vastationem se dederent. Bizyenses neque se urbem dedituros spondere, neque ad solemnem impudentiam et contumelias confugere, sed legationem honeste modesteque rejicere. Ratus autem imperator agnitionem beneficii principium ditionis fore (observabat enim propter assiduitatem incursionum vexationumque paulatim eos de pertinacia remittere ac cedere), exercitum quam celerime removendum censuit, ut neque regio vastaretur, paulo post in suam ditionem ventura, et ipsi securitatem adepti, salubria sibi mediterentur, et Apros revertit.

625 CAPUT LXXIX.

Amzas Persa socium ad imperatorem occidendum subornatum prodit. Eum occidi imperator vetat, liberamque dimittit. Bizyenses habita consultatione se dedunt. Acclamatur Annæ imperatrici et filio, deinde Cantacuzeno et uzori. Deditio plurium oppidorum. Manuel Asanes fit præfectus Bizyæ. Miserabilis exitus protostratoris, et aliorum amicorum Apocauchi. Eiusdem astus, quo ignaviæ opinionem effugeret; et ejus non insulsa irrisio, gravisque reprehensio.

Apris degentem Amzas quidam adiens, se cum A quodam Scarano appellato paulo ante Byzantio profugisse nuntiat. Ac se quidem citra doluum et calliditatem advenire, Scaranum non item, sed multis pollicitationibus ac muneribus a magno duce illectum, si ipsum imperatorem occidisset. Eundem Scaranum sperantem ipsum sibi ad cædem intrepide obeundam, propter generis communionem (erat enim Amzas quoque Persa), adiutorem fore, arcanum aperuisse. Se, quod insidias contra imperatorem intentatas habere tacitas periculosum judicaret, hominem et machinationem ejus indicare voluisse. Scaranus imperatoris jussu extemplo comprehenditur: qui cum duceretur, qui astabant ad eum trucidandum prosiliunt. Tum imperator interfectorem hostis sui loco habiturum minatur, id enim argumento fore communicati cum eo consilli, et propterea miserum occidere, ne ab eo prodatur. Illi timore minarum hominem missum faciunt: ita Scaranus mortem effugit. Productum porro in medium imperator interrogavit, verane essent, quæ Amzas detulisset. Reus promissis ac donis plurimis se ad ipsum occidendum a magno duce male impulsus constitetur, et hujus ergo adventasse. Erat enim animo nobili ac militari, et viribus robustissimis. Mandat enim custodiri imperator, ut diligentius postridie inquisiturus. Noctu interim ministris fidelissimis dat negotium, ut illum e castris eductum dimittant: Amzam ob insidias patefactas honorifice donat. Rursus Bizyam expeditione parata, visum incolas ante per legatos appellare: per quos hortatur uti sponte se dedant, necessitatem ne operiantur; tum enim non ipsis, sed necessitati subactionis gratiam habiturum. Nam et prius cum sibi oppugnato bonis verbis respondissent, mox recessisse, tempusque ad salutare consilium capiendum indulsisse: et nunc si se volentes dedant, agrum eorum nihil incommodi passurum; 626 si adhuc insipienter detrectaverint, ne suam postmodum, quam sensuri sint, calamitatem sibi ascribant. Bizyenses auditis oratoribus in cœtum coeunt, quid agant, deliberant. Una est omnium et concors sententia ad imperatorem transeundum, qui præter jus et fas armis appetitus, et Romano imperio pulsus esset, quique adversariis suis nocere posset. Georgium Palæologum præfectum, nisi sequatur, cum tota re familiarum Byzantium remigrare jubent. Is imperatori se submittere nolens, humanitatem istam multa gratiarum actione prosecutus, discedit, cui se metropolitam, patriarcham timens, adjungit. Bizyenses duos de optinatis, totidem de populo et ecclesiasticis, omnes numero sex deligunt, quos ad

Ἐνθα διατρέβοντι Ἀμζᾶς τις ὄνομα προσελθὼν, ἐμήνυεν ὡς ἅμα τιμὴ ἐτέρῳ Σκαράνῳ προσαγορευομένῳ ὀλίγῳ πρότερον ἐκ Βυζαντίου προσελθεῖν φυγάδες. Αὐτὸν μὲν οὖν ἀδῶλως προσελθεῖν καὶ ἀπανούργως, Σκαράνον δὲ οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ δωρεὰς παρὰ μεγάλου δουκὸς πεισθέντα, εἰ αὐτὸν ἀνέλοι· νομίσαντα δὲ Σκαράνον ξυλλήψεσθαι αὐτῷ διὰ τοῦ γένους τὴν πρὸς τὰς σφάγας καὶ τοὺς φόνους ἐτοιμότητα, ἐκ Περσῶν γὰρ Ἀμζᾶς τὸ γένος ἦν, ἐκκαλύψαι τὸ ἀπόρρητον. Τὸν δὲ, ἡγησάμενον δεινὸν τὴν κατὰ βασιλείως συγκρίπτειν ἐπιβουλήν, τὸν τε ἄνθρωπον μὴ γυῖναι καὶ τὴν γνώμην. Σκαράνος μὲν οὖν αὐτίκα συναλαμβάντο κελεύσαντος βασιλέως· ἀγόμενον δὲ οἱ περὶ βασιλεῦς ὤρμητο ἀνελεῖν. Βασιλεὺς δὲ ἠπελιήσεν, ἀπιστία; εἰς αὐτὸν τὸν φρονέοντα κρινεῖν· ἀπόδειξις γὰρ ἂν εἴη τοῦ ἑαυτῷ τὴν πράξιν συνειδέναι τὸ τοῦτον ἀνελεῖν, ἵνα διαφύγη τοῦ ἐλέγχου. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀνεχώρουν, δεισαντες τὴν ἀπειλήν. Σκαράνος δὲ ὄμμι ἐρβύετο τοῦ θανάτου. Παραστρησάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἠρώτα· εἰ εἴη ἀληθῆ, ὅσα Ἀμζᾶς αὐτοῦ κατηγοροῖ. Ὁ δὲ συνωμολόγει, πολλὰς ὑποσχέσεις καὶ δωρεὰς ὑπὸ μεγάλου δουκὸς παραπεισθεῖς πρὸς τὸ ἀνελεῖν αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦκειν· ἦν γὰρ γενναῖός τε τὴν ψυχὴν καὶ πολεμικός, καὶ τὴν ῥώμην τοῦ ἄλλου ὑπερέχων. Τὸν μὲν οὖν ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς φυλάττεσθαι, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν πλείω ποιησόμενος; ἐβέτασιν περὶ αὐτοῦ. Νυκτὸς δὲ ἐκέλευε τῶν οἰκτιῶν τοῖς πιστοτάτοις; τοῦ στρατοπέδου ἐξιγαγόντας ἀπολύειν. Ἀμζᾶν δὲ φιλοτίμως ἡμελείετο ὁ βασιλεὺς τῆς μνηύσεως τῆς ἐπιβουλῆς. Παρασκευασθέντες ἂν αὐθις Βιζύην ἐπιστρατεύειν, ἐδόκει δεῖν πρότερον πρεσβεῖαν ποιηθῆσαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ παρῆγει ἐκουσίως προσχωρεῖν, καὶ μὴ τὴν ἀνάγκην περιμένειν· τότε γὰρ οὐκ αὐτοῖς, τῇ ἀνάγκῃ δὲ τὴν χάριν εἰδῆσιν τῆς αὐτῶν καταδουλώσεως. Καὶ πρότερον γὰρ ἐπιστρατεύσας, ὅτι σωφρόνως ἀπεκρίναντο, ταχέως ἀπεχώρησε, καιρὸν αὐτοῖς παρέχων τοῦ τὰ δέοντα συμβουλευσασθαι ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ νῦν εἰ προσχωροῖεν ἐκουσίως, οὐδεμίαν ὕποστίσεται κἀκωσιν ἢ χώρα· εἰ δ' ἀγνωμονοῦσεν ἔτι, τὴν ἐπαγωγὴν αὐτῶν μὴ προσλογίζεσθαι τῶν κακῶν. Βιζύτιοι δὲ ἐπεὶ εἰδῆξαν τὴν πρεσβεῖαν, ἐκκλησίαν συναθροισάντες, ἐβουλεύοντο ὅ τι δεοὶ πράττειν. Καὶ εἶδοι κἀκεῖ φήσῃ κοινῇ προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ, ἀδίκως τε πολεμουμένῳ, καὶ ἀπειλαυομένῳ τῶν Ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς καὶ δυναμένων βλάπτειν· καὶ Παλαιολόγον Γεώργιον τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐκέλευον, εἰ μὴ βούλοιστο σὺν αὐτοῖς προσεῖναι βασιλεῖ, πᾶσαν ἔχοντα τὴν ἀποσκευὴν εἰς Βυζάντιον ἀποχωρεῖν. Κάκετος αὐτοῖς πολλὴν ὁμολογῆσας τῆς εὐγνωμοσύνης χάριν, ἀπαχώρει, μὴ βουλόμενος προσεῖναι βασιλεῖ, συνείπειτο δὲ καὶ ὁ μητροπολίτης, δείσας πατροῦ ἀρχὴν. Βιζύτιοι δὲ

δύο τε τῶν ἀρίστων ἀπολεξάμενοι, καὶ τοῦ δήμου Α καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοσοῦτους ἐτέρους, πρὸς βασιλέα πρέσβεις ἔπεμπον, καὶ τὴν πόλιν παρεδίδουν· ἔφασαν δὲ καὶ αὐτοὶ πρότερον μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐξηπατημένοι, ἀγνωμοσύνην ἐκ αὐτοῦ κατηγορεῖν, καὶ ἐπιβουλὴν καὶ προδοσίαν ἐγκαλεῖν τῶν βασιλέως παίδων. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου τριβομένου, ἐκείνοι συκοφαντοῦντες ἀπεδείκνυντο καὶ τὰ μέγιστα ἠδικηκότες, αὐτῶν δὲ ἀδικούμενος καὶ ἐπιβουλεύμενος, καὶ οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀκούων, ἔπειτα καὶ τὴν κοινήν ἐρῶντες πανωλεθρίαν, ἢ ὀλίγου δεῖν Ῥωμαίους ἄπαντας διέφθειρεν, ἀκούοντές τε καὶ αὐτὸν αἰεὶ δέομενον περὶ εἰρήνης, ἐκείνους δὲ αἰρουμένους τὸν τοσοῦτων αἴτιον πόλεμον κακῶν, δεινὰ μὲν ἠγεῖσθαι τὰ πραττόμενα, καὶ προθυμείσθαι, εἰ τις δύναμις ἐνῆν, λύσειν τινὰ ἐξευρίσκειν τῶν κακῶν. Ἐπεὶ δ' αὐτοῖς τοῦτο οὐκ ἔν ἐφικτῶ, τοὺς μὲν ἄλλους ἄπαντας τῆς συμφορᾶς οἰκτείρειν, αὐτοὺς δὲ τὰ λυσιτελεῖν βουλευομένους ἑαυτοῖς, ψήφισμα ποιήσασθαι προσχωρεῖν ἐκόντας, καὶ τὴν πόλιν παραδιδόναι, καὶ μὴ τῆς ἐτέρων ἀνοίας ἀποτίνειν αὐτοὺς δίκας. Τοιαῦτα μὲν οἱ Βιζύιοι ἐπρέσβευον. Βασιλεὺς δὲ τῆς εὐδουλίας ἐπαινέσας, τοῖς τε πρέσβεσι δῶρα παρασχών, ἤλθε πρὸς τὴν πόλιν, ἐπομένους ἔχων καὶ τοὺς πρέσβεις, καὶ ὁ δῆμος ἅπας μετὰ τῶν ἀρίστων ἐξῆλθεν ὑπαντήσων. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἔγγυς πυλῶν, πρῶτα μὲν ἐκέλευεν Ἄνναν τὴν βασιλίδαν εὐφημεῖν, καὶ μετ' ἐκείνην βασιλέα τὸν υἱὸν, τρίτους δὲ μετ' ἐκείνους, αὐτὸν τε καὶ Εἰρήνην βασιλίδαν τὴν γυναῖκα· καὶ ἐτελείτο ἡ εὐφημία κατὰ τὰ κελευσμένα. Τὸν Ἰσον δὲ τρέπον κἀν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπέλει· καὶ μετὰ τὰς ἱερὰς μυσταγωγίας ὁμοίως τὴν τῶν βασιλέων μνήμην ἐκέλευε ποιέσθαι. Εὐθύς μὲν οὖν προσεχώρου καὶ τὰ περὶ Βιζύην πολίχνητα ὄντα οὐκ ὀλίγα, καὶ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐπίσθη ἡγεμόνα καὶ διώκει, ἢ αὐτῷ ἰδοῦναι ἀρίστα. Βιζύης δὲ ἄρχοντα κατέστησε τὸν γυναικὸς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ. Ἦν γὰρ τινα καὶ οικειότητα πρὸς τὴν πόλιν ἀρχαίαν ἔχων. Πρωτοστράτωρ γὰρ ὁ τοῦτου πενθερὸς ἐκεῖ τὴν οἰκίαν ἔχων ἐξαρχίης, κτήσεις τε πλείστας καὶ μεγάλας εἶχεν ἐν αὐτῇ, καὶ τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν οἰκείων ἐκεῖ πολλοὶ κατέκουν, ὅφ' ὧν ἤγετο σχεδὸν ἡ πόλις. Διὰ ταύτην δὲ τὴν οικειότητα πρὸς πρωτοστράτορα, τὸν γαμβρὸν αὐτοῖς ἐπέστησεν ἄρχεῖν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ. Πρωτοστράτωρ γὰρ μετὰ τὴν ἐν Γυναικοκἀστρῷ τοῦ βασιλέως ἀναχώρησιν ὑπὸ μεγάλου δουκὸς πολλὰ φενακισθεὶς, καὶ εἰς τοὺς πρῶτους τῶν φίλων τεταγμένος, πρωτοβεστιαρίης τε ὀλίγω ὕστερον ἀναδειχθεὶς, ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν κατακλείσθη, καὶ ζῶφον κατεκρίθη τοῖς ἄλλοις ὁμοίως φίλοις, καὶ χρόνον οὕτω συχνὸν διανύσας φρουρούμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὕστερον ἐτελεύτησε, πένης καὶ ἀτιμὸς ἐξ εὐπόρου καὶ περιφανοῦς γαγενημένος. Πατριάρχῃ δὲ τῷ Ἱεροσολύμων ἀρτι τότε ἐκ Βυζαντίου διαβάντι, ὑποπευσομένην καὶ πάσχειν μέλλοντι κακῶς, καὶ ἀφειγμένῃ πρὸς αὐτὸν, ὁ βασιλεὺς τὴν Βιζύης ἐνεψέφισεν Ἐκκλησίαν, ὥστε τὰ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἐνδεδομένα πράττειν, ἐπεὶ ταύτης ὁ ἄρχιερεὺς ἀπεχώρει τὴν βασιλείως ἀποστρέψε-

imperatorem mittunt, et urbem tradunt : fatenturque et ipsi, se prius a praefectis illum pro improbo, et insidiatore, et imperatoris filiorum proditore accusantibus delusos esse. At postquam tempore procedente illos calumniatores fuisse iniquissimos, ipsumque injuriose et insidiosose tractatum et maledictis confixum apparuisset, cumque vidissent communem pestem, qua Romani pene omnes interierint, et audissent ipsum pacem sine intermissione flagitare, illos contra bellum tot malorum causam paci praeferre, graviter tulisse, paratosque ad remedium tantis ærumnis afferendum fuisse, si modo ullum invenire potuissent. Sed quoniam non ea esset ipsorum facultas, aliorum omnium ita afflictorum misericordia commoveri : et ut sibimet prospicerent, decrevisse in ejus se potestatem ultro cum urbe tradere, ne alienæ amentiae poenas Juant. Hæc Bizyensēs. Imperator probato tam laudabili consilio legatos muneratur, et iis prosequentibus ad urbem fertur : cui plebs universa cum optimatibus se obviam effundit. Ubi ad portas fuit, primum quidem Annæ imperatrici, deinde filio ejus imperatori, postremo sibi et uxori suæ Irenæ faustum acclamari jussit, quod fecerunt. Eodem modo per alias urbes fieri, et inter sacrificandum similiter imperatorum mentionem celebrari voluit. Statim igitur non pauca in circuitu oppida accesserunt, quibus singulis imperator praefectos dedit, earumque statum quæ optima visa est ratione formavit. Byziam Manuelem Asanem, uxoris suæ fratrem praefectum delegit, cui vetus quædam cum civibus illis conjunctio consuetudinis intercædebat.

627 Protostrator quippe ejus socer illic domicilium ab initio, multasque et amplas possessiones habebat. Præterea cognatorum et familiarium ejus complures ibi incolebant, a quibus ferme civitas administrabatur. Ob hanc igitur familiaritatem conjugis suæ germanum Manuelem Asanem praefectum ipsis, ut dicebamus, constituit. Nam protostrator post secessionem ab imperatore apud Gynæocastrum a magno duce egregie ludificatus, et inter principes amicorum cooptatus, pauloque post protovestiarius declaratus, postea domi suæ inclusus, et tenebris similiter ut alii ejusdem ducis amici damnatus, ita perdit in ædibus suis custoditus, tandem egens et infamis ex copioso et illustri mortuus est. Patriarchæ autem Hierosolymorum, qui suspectus et poenas daturus recens Byzantio ad se confugerat, imperator Bizyensem Ecclesiam sacrorum canonum concessu regendam commendavit : quandoquidem ejus episcopus, adventum ipsius aversatus, aufugerat. Toto orbis statu composito, Chariopolim se recepit, et oppida restantia ad deditionem partim armis coegit, partim oratione ad persuadendum accommodata invitavit. Jam vero magnus dux captus intra urbem latendi fastidio (aliæ siquidem Cantacuzeno se permiserant, aliæ obsessæ et quotidianis populationibus divexitæ nutabant, cum subsidium ab illo nullum, quam-

σαρκίας, ἔπειθε μεγάλοις μισθοῖς ἐπαγγελλόμενον καὶ αὐτὸν, εὐσταλὲς τὸ σῶμα καὶ σύμμετρόν τισι ποιήσειν φαρμακείαις, καὶ δὴ τὰλλα πάντα δευτέρα ἡγούμενος, λουτροῖς ἐσχόλαζε καὶ ἐμέτοις καὶ κενώσειςι γαστρὸς ἢ τῷ λατρῷ ἐδόκει, ὀλιγοσιτία τε προσεΐχε, καὶ τὰλλα πάντα ἐπετήθειεν, ὅσα πρὸς λεπτότητα συναίρεται. Ἐξ ὧν ἤτῳ μὲν καὶ ἀδρανῆς ἦν, καὶ παρελύετο τὴν ῥώμην, ἡ γαστήρ δὲ ὀλίγα πρὸς τὸν ὄγκον ἐνεδίδου. Ὑποπτέυσας δὲ ὁ μέγας δούξ, ὡς ὑστερόν ποτε ἀπαγορεύσας πρὸς τὰς φαρμακείας εἰσεται σαφῶς τὴν εἰρωνείαν, καὶ δεισας μὴ διὰ τὸ περιορᾶσθαι πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον αἰσῆς ἐκτραπή καὶ πείσῃ βασιλίδα τίθεσθαι σπονδὰς πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλεῖα περὶ εἰρήνης, τῶν κινδύνων αὐτῷ ὁ φοβερῶτατος ἐδόκει, ἐσκέψατο τρόπῳ δὴ τινὶ διαφθεῖρειν καὶ αὐτόν· καὶ τῶν συνειδότων τὰ ἀπόρρητα αὐτῷ τινὰς προσέπεμπε μηνύοντα· δι' εὐνοίαν δὴ ἔην τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ, ὅτι βασιλεὺς μάλιστα ὀργίζοιτο αὐτῷ, τὴν δὲ αἰτίαν ἀγνοεῖν· οἱ καὶ τοιαῦτα προσαγγέλλοντες ἐξεφύθουον. Ἐπειτα καὶ ὄρκους ἤτουντο δὴθεν ὑπὲρ τοῦ μηθεὶ καταδήλους ποιεῖν τοὺς τὰ ἀπόρρητα μηνύσαντας. Οὕτω μὲν οὖν ἔκείνοι ἑκακούργουον τὴν πεπλασμένην δῆλωσιν τῶν ἀπορρήτων. Γαβαλάς δὲ οἰόμενος εἶναι ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, πανταχόθεν ἐκυμαίνεται καὶ περιηγεῖτο λογισμοῖς, καὶ σύνουσι καὶ ὠχρὸς ἐφαίνεται, καὶ ταῖς φρονεῖσι συντετηκῶς. Δούξ δὲ ὁ μέγας, τῶν πραττομένων ἀγνοίαν ὑποκρινόμενος, ἠρώτα τὴν αἰτίαν τῆς συνοίας καὶ τῆς ὠχρίάσεως. Ὁ δὲ, οὐδὲν ὑπωπτευόμενος περὶ ἑκείνου φαῦλον, οἷα δὴ κηδεστέῃ καὶ ἀλήθσαντι ὑπὲρ ἑκείνου, πᾶν τὸ ἀπόρρητον ἐξέφαινε, καὶ ἐπικουρίας τυχεῖν τινος ἐδεῖτο, καὶ γνώμην εισηγεῖσθαι, ἢ χρησάμενος ἕξω εἶσται τῶν κινδύνων. Οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ μέσον τοῦ ὑποπτευθῆναι τότε καὶ διαφραθῆναι. Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐφασκε μὲν τοιαῦτα καὶ αὐτὸς ἀκηκόναι περὶ αὐτοῦ, ἡγεῖσθαι δὲ μὴ ἀληθῆ, ὅπως ὑπετίθει τὴν οὐσίαν παρὰ τῶν φίλοις ἐκτιθέναι. Τὴν γὰρ πολιτευομένην νυκτὶ Καραῖωμαίοις ἐφασκε συκοφαντίαν καὶ διαβολὴν, πάντα ὀντινοῦν φυλάττεσθαι χρεῖον. Καὶ γὰρ αὐτὸς τῶν κοινῶν ἀπαύτων ἀρχων, καὶ τῆς πρώτης παρὰ Ρωμαίοις ἀπολαύων τιμῆς, καὶ εὐπραγίας, οὐ μάλιστα αὐτοῖς θαρρῆναι, ἀλλὰ τὰ πλείω καὶ πολυτελέστερα τῶν ὄντων, ἐν τῇ Ἐπιβάτισι τῷ φρουρίῳ, καὶ πρὸς τῷ ἐν Μαγκάνοις πύργῳ ἔχειν. Αὐτὸν δὲ ἐπεὶ μὴ συμβαίῃ φρουρίῳ τι ἔχειν, ᾧ χρῆσαιτο πρὸς τοιαύτας τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, ἐτέρῳ τρόπῳ τινὶ τῆς οὐσίας προνοεῖν. Ἐν εἰ τι συμβαίῃ δυσχερὲς, οὐ γὰρ μάτην παρὰ βασιλίδος ὑποπτέυσθαι, τὴν γοῦν οὐσίαν ἔχει, καὶ μὴ ἀμφοτέρων οὐσίας τε ἅμα καὶ ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἀπιστερηθῆ. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα συνεβούλευσε. Λογοθέτης δὲ ὁ μέγας τὴν ἐπιβολὴν μὴ συνιδῶν, ἐπέθετό τε, καὶ τὰ ὄντα πρὸς τοὺς φίλους ἐξετίθει. Ὁ δ' αὐτίκα προσέπεμπε τοὺς βασιλίδι τὰ πραττόμενα μηνύσοντα, ὡς αὐτοῦ μὴ συνειδότος. Παρήκουον τε οἱ προσαγγέλλοντες, μὴ τοιαῦτα περιορᾶν· οὐ γὰρ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν οὐσίαν τὸν μέγαν λογοθέτην ἐκτιθέναι· ἀλλ' ἢ στάσιν βουλευεσθαι πιστεῖν ἐπὶ τῷ Καντακουζηνὸν βασιλεῖα δέχε-

A Collocutus igitur cum quodam medico, qui ex Italia nuper venerat, de ista corpulentia, ingenti mercede eum demulsit, et is se corpus ejus quibusdam medicinis ad decorem et gracilitatem tracturum spondit. Mox posthabitis omnibus, ad præscriptum medici balneis, vomitionibus, crebris alvi ductionibus dat operam, parum cibi et potionis adhibet, cæteraque omnia ad corporis extenuationem valentia sedulo usurpat. Ex quibus languor, imbecillitas, nervorumque dissolutio existebat, at ventris moles parum imminuebatur. Veritus autem magnus dux, ne tandem pharmacia defatigatus, technam perspiceret : et timens ne, quia contemptus esset, rursus arma contra ipsum ferret, atque imperatricem ad fœdus cum Cantacuzeno patrandum impelleret, quo nullum periculum impensius metuebat, illius quoque interficiendi rationem excogitavit. Nam quosdam sibi a secretis misit, qui, ut magno logothetæ, benevolo animo indicarent, Augustam ei iratam esse vehementer : causam se nescire. Talibus nuntiis hominem exterebant. Deinde et juramentum exigebant, horum arcanorum indices nemini proditurum. Sic 629 illi in commentitiis secretis significandis se malitiose gerebant. Gabalas mendacium minime olfaciens, undique cogitationum fluctibus jactabatur, meditabundus, pallidus et præ sollicitudinibus contabescens. Magnus autem dux, rei gestæ ignorantiam præ se ferens, tristitiæ et palloris hujus causam exquirebat. Tum Gabalas candidè, tanquam socero et vicem suam dolituro, arcanum, ut erat, reserat, ejusque opem aliquam et consilium implerat, quo usus discrimen evadat ; nam tunc inter suspectum esse et jugulari nihil erat medium. Hic magnus dux, se quoque hæc de illo audivisse ; putare tamen vera non esse. Nihilominus uti facultates suas amicis concrederet, monere. Quæ enim nunc apud Romanos regnum tenerent sycophantia et calumnia, eas cavere unumquemque oportere. Nam et se, totius reipublicæ caput ac principem, honoribusque ac felicitate inter Romanos præcipuum, neutiquam illis fidere, sed majorem ac pretiosiorum partem rerum suarum Epibatis in castello, et arce in Manganis recondidisse. Ipsi vero quoniam castello careret, quo in istiusmodi rerum commutationibus uteretur, alio quodammodo facultates suas tuendas : ut si quid adversum accidat (non enim frustra apud imperatricem in suspicionem cecidisse), saltem sua retineat, ne simul illis tamque amplo magistratu privetur. Magnus logotheta non intellectis insidiis paret, et fortunas suas apud amicos collocat. Quid multa ? Subito magnus dux mittit, qui, quod agebatur, imperatrici, quasi se minime conscio, patefaceret : et hortabantur qui nuntiabant, ne rem istam negligeret ; non enim magnum logothetam sincero sine res suas apud amicos depositas, sed aut seditionem ad Cantacuzenum recipiendum machinari, aut ad illum cogitare deficere. Imperatrix dicta examinans, ut

multis vera esse audivit (clam siquidem a consciis magni ducis, eo id struente, in multos secretum disseminatum fuerat), acerbe tulit, manifestamque defectionem rata, quid pœnarum in eum staueret, deliberabat. Cum insidiæ processissent, et magnus logotheta Gabalas facultatibus alibi depositis sederet, carceremque exspectaret, et Augusta ut perfido irasceret, magnus dux simulata necessitate quadam publica, Hierum, quod est oppidum ad ostia Ponti, 630 triremi conscensa navigavit, quique primum logothetæ iram imperatricis indicarant, eos ad finem negotio imponendum reliquit. Rursum igitur accedentes illi, perfusique lacrymis, et dejectis humi vultibus, certiozem faciunt, illa nocte in summo discrimine futurum, imperatrice scilicet iracundia effervescente : et hortantur, ut sibi provideat. Subornarant interim ex alia conspiratione, qui eadem hora ad ejus ædes venirent, et sine nomine, num ipse esset intus sciscitarentur, velut his verbis horrible quiddam præsignificanti- bus; non enim alias sic tractare illum Romani, sed multa cum observantia et assentatione consueverant. Gabalas omnibus indicis necem sibi in foribus esse conjiciens, et formidans ne quibusdam ex odio in se irruentibus male periret, cum tremore ac pavore magno in templum Sophiæ, tanquam ad asylum facta fuga, quoniam ne sic quidem se salvum fore credebat, et producere vitam non mediocriter cupiebat, monachi habitum induit, vix etiam hac ratione se servatum iri sperans; adeo minis attonitus et concussus erat medullitus.

Magnus dux totum maleficium ex sententia evenisse postquam intellexit, Hiero reversus, illicet ædem Sophiæ petit, inventoque ibi logotheta cum vestitu monastico, plangit mirum in modum, et viduitatem filiæ lamentatur (46), doletque dolorem inconsolabilem. Logotheta ejus luctum levare multis verbis nititur, aitque, nihil contigisse novi, si humanis rebus semper aliter et aliter volventibus et inconstantibus, nunc quidem meliora, nunc deteriora et ipso expertus esset. Et apparebat Apocauchum ad hæc aliquantum acquiescere. Paulo post magnus logotheta imperatricis jussu ad monasterium sanctissimæ Virginis abiit. In fuga autem, abjecto monachi cultu, adornanda deprehensus, in carcerem datur. Sic igitur et hunc ex medio magnus dux removit, qui bellum contra Cantacuzenum non vulgariter promoverat : condignam nimirum mercedem pro pestiferis cladibus eo bello investis ei rependens.

ἀπεσκευάσατο ὁ μέγας δούξ, μέγала μὲν πρὸς τὸν ἀξίω·ν δὲ ἀπολελαυκότα παρ' ἐκείνου ἀμοιβῶν, ἧς

σθαι, ἢ ἀφίστασθαι διανοεῖσθαι πρὸς ἐκείνων. Ἡ βασιλις δὲ τὰ περὶ μεγάλου λογοθέτου εἰρημμένα ἐξετάζουσα, ὡς ἐπυνθάνετο παρὰ πολλῶν εἶναι ἀληθῆ, κρύφα γὰρ παρὰ τῶν συνιδότων πρὸς πολλοὺς διεδόθη τὸ ἀπόρρητον, τοῦ μεγάλου δουκὸς οὕτω ἀσκευάσαντος, ἡγανάκτει, καὶ ἀποστασίαν εἶνα: ἔπειτα τὸ πρῶγμα φανερώς· καὶ ἐβουλεύετο ὁ τι δεῖσι χρῆσθαι τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ. Ἐπει δὲ ἦδη πέρασι εἶγεν ἡ ἐπιβουλή, καὶ λογοθέτης τε ὁ μέγας πᾶσαν ἐχέμενος τὴν οὐσίαν, ἐκάθητο δεσποτικῶν περιμένων, καὶ ἡ βασιλις ὠργίζετο πρὸς τὴν ἀποστασίαν, πλασάμενος ὁ μέγας δούξ τινα τῶν δημοσίων χρεῖαν, εἰς Ἱερὸν τὸ πρὸς ἐμβολῆς τοῦ Πόντου ἀπέπλεε τριήρει, τοὺς δὲ πρῶτον τὴν βασιλίδος δῆθεν ὄργην μὲνύσαντας, τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ κατέλιπεν ἐπιθεῖναι τέλος τῆ ἐπιβουλῆ· προσελθόντες γὰρ ἐκεῖνοι αὐτῷσι δεδακρυμένοι καὶ κατηφείς, ἐμῆνον ὡς ἐκείνη τῇ νυκτὶ πρὸς ἔσχατον κινδύνου ἦξει, βασιλίδος μάλιστα ἐξωργισμένης, καὶ πρόνοιάν τινα αὐτοῦ ἐκέλευον ποιῆσθαι· τῆς αὐτῆς δὲ ὥρας καὶ ἐτέρους ἐκ συνθήματος παρεσκευάσον ἀφικνούμενους παρὰ τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου, ἀνωνόμως οὕτως εἰ αὐτὸς αὐτόθι εἶη ἐρωτᾶν, ὡς τι δεῖνδον τοῦ λόγου προσημαιοῖντος. Οὐ γὰρ εἰώθεσαν ἐκεῖνω πρότερον οὕτω προσφέρεσθαι Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ πολλὴν τὴν θεραπείαν προσῆγον καὶ τὴν κολακείαν. Γαθαλάς δὲ ἦδη τὸν δλεθρον ἐκ πάντων τεκμαιρόμενος, καὶ δεῖσας μὴ καὶ παρατόλοιο, τινῶν πρὸς ἔσθραν ἐπελθόντων, ὑπότρομος καὶ περιδεῆς εἰς τὸν τῆς Θεοῦ Σοφίας γενόμενος νεῶν, οὐδ' οὕτω σώζεσθαι ἐπιθετο· ἀλλὰ φιλοφυχῶν πολλὰ, τὴν εἰσθήτα ἀποδύς, σχῆμα μοναχῶν περιεβάλετο, οὕτως οἰόμενος μᾶλλον ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν ἐκκορῆσιν· τοσοῦτον ἐξεπέπληκτο ταῖς ἀπειλαῖς καὶ τὰς φρένας κατεσεῖσθη. Ὁ μέγας δὲ δούξ ἐπει πύθοιο πᾶσαν κατὰ νοῦν κακουργίαν ἀποβάσαν, ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐπανελθὼν, αὐτίκα πρὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τῶν νεῶν ἀφίκετο, καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην εὐρηκῶς τὰ μοναχῶν ἡμφιεσμένον, ἐκόπητο πολλὰ, καὶ τὴν χηρείαν ἀπωδύρετο τῆς θυγατρὸς, καὶ ἀπαρμύθητα ἐπέθηκε. Λογοθέτης δὲ ὁ μέγας πολλοῖς παρεμυθεῖτο λόγοις, οὐδὲν καινὸν συμβεβηκέναι φάσκων, εἰ τῶν ἀνθρωπίνων ἀεὶ πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλως φερομένων καὶ ἀστατούντων, νῦν μὲν βελτιόνων, νῦν δὲ χειρόνων ἐπειράθη καὶ αὐτός· καὶ ἐδόκει τὸ πολὺ τῆς λύπης διὰ τὴν ἐκείνου παραμυθίαν ἀποτίθεσθαι. Ὑστερον δὲ ὀλίγω πρὸς τὴν τῆς παμμακαρίστου μονῆν ὁ μέγας ἀφίκετο λογοθέτης, τῆς βασιλίδος κελευούσης· φωραθεὶς δὲ διαδιδράσκεῖν μέλλων, καὶ τὰ μοναχῶν ἀπαμφιένυσθαι, εἰς δεσποτικῶν ἐνεβλήθη. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τοῦτον Καντακουζηνοῦ συναράμενον τοῦ βασιλέως πόλεμον, ἐπήγαγεν ἀμυθῆτου φοβρᾶς ὁ πόλεμος Ῥωμαῖος.

Jacobi Pontani notæ.

(46) Cur viduitatem, cum non esset vidua? nec enim cum quoquam nupta fuerat. Sed jureconsulti etiam nondum nuptam appellare solent viduam.

Quoniam scilicet vidua dicta sit ut vecors, vesanus qui sine corde, sine sanitate esset: et illa sine duitate.

631 CAPUT LXXXI.

Orchanis Persæ societatem præ imperatrice Cantacuzenus obtinet. Capta ab eo oppida ad Pontum. Mirabile somnium Manuelis ejus filii. Imperator ad portas Byzantii venit. Apocauclus cum paucis egressus refugit. Romani et Persæ agrum, imperatore et Romanis commiserantibus, depouulantur.

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς πυθόμενος, ὡς βασιλῆα πρὸς αὐτὸν ποιεῖτο πρὸς Ὀρχάνην ἐπὶ συμμαχίᾳ, πέμψας καὶ αὐτὸς ἔπραττεν, ὅπως αὐτῷ μᾶλλον, καὶ μὴ Βυζαντινοῖς πρόσθοιτο. Καὶ εἰστο Ὀρχάνης τὴν πρὸς Καντακουζηνὸν τὴν βασιλεία μᾶλλον συμμαχίαν. Καὶ πέμψας Χατζήν τὸν εὐνοῦχον, ἐτέλει τὰς σπονδὰς. Ὅντος δὲ οὐ μακρὰν αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς ἐκ Παφλαγονίας ἄχρι Φρυγίας πηλίου ἀρχόντος, βῆδῶν μετεπέμπετο Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς τὴν συμμαχίαν ἡνίκα ἔδει· ὃ καὶ μάλιστα ἐκάκωσε τὰ πράγματα Ῥωμαίων· ὡς ἐπιπλεῖον γὰρ καὶ βασιλέως μὴ δεομένου περαιούμενοι οἱ Πέρσαι, τὰς μὴπω βασιλεῖ προσχωρησάσας πόλεις ἐκάκουν, ὡς πολεμίας. Τότε δὲ ἐκ τῆς Ὀρχάνης στρατιᾶς ἔχων συμμαχίαν, ταῖς πρὸς τὸν Πόντον πόλεσιν ἐπαστρέτευσε, καὶ εἶλε πάσας πλὴν Σωζοπόλεως. Εἶλε δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ Δέρκῃ τῇ λίμνῃ πόλιν· καὶ φρούριόν τι ἕτερον οὐ μακρὰν Βυζαντίου, Ἐμπυρίτην προσαγορευόμενον· εἶτα ἀνέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐπὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καὶ Μανουὴλ ὁ νεώτερος τῶν βασιλέως υἱῶν Βεβρόβα ἐνδιαιτρίδων, θναρ ἔγραφεν ἰδεῖν τοιοῦτον. Ἐδόκει ἐπὶ κλίνας αὐτὸς ἐστάναι· βασιλεῖα δὲ τὸν πατέρα τῆθεννον ἔχοντα καὶ χιτῶνα περιπόρφυρα, καὶ ἱερτικὸν ἐπιτραχήλιον χρυσοῦν, πρὸς αὐτὸν ἔλθειν, δύο δὲ ἑτέρους ἐκατέρωθεν αὐτῷ παρέπεσθαι, ὧν ἄτερος μὲν οὐ γνώριμος ἦν, εἶχε δὲ τὸ προφήτου Ἡσαίου βιβλίον ἀνεπιγμένον· Λαντζαρέτος δὲ ὁ δεύτερος τὸ βασιλέως ξίφος εἶχεν ἐν χειρῶν. Βασιλεῖα δὲ κηρὸν αὐτῷ παρεσχήμενον, καὶ σφραγίδα, ἄμφω ἐρυθρὰ, Σφράγιον, πρὸς τὸν υἱὸν εἶπειν. Τοῦ δὲ σφραγισαντος, ζῶντα λέοντα ἐντυπωθῆναι τῷ κηρῷ, ἄτρονον λαμπρότατον τῷ δεξιῷ κατέχοντα ποδί, καὶ πρὸς τῷ ἄλλῳ ἕτερον μικρὸν ἔχοντα ἐγκεκολαμένον ἄτρονον. Βασιλεῖα δὲ εἶπειν, Ἄνάστησον αὐτόν· ἀναστήσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ, τὸν τὸ βιβλίον Ἡσαίου κατέχοντα εἶπειν, « Ὁ Θεὸς ὠδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς ὄξεν μονοκέρωτος αὐτοῦ, ἔδσθαι ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ταῖς βολίσι αὐτῶν κατατοξεύσει, καὶ τὰ πάχη αὐτῶν ἐκμυελίει. Ἀνακλιθεὶς ἀνεπαύσαο ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τὶς ἐγερεῖ αὐτόν; Οἱ εὐλογούντές σε εὐλογημένοι, καὶ οἱ καταρώμενοί σε κεκατήρανται. » Ταῦτα δὲ ἔδοκει τῷ βιβλίῳ θναρ ἔγγεγραμμένα ἀναγινώσκειν. Βασιλεὺς δὲ αὖθις τῷ υἱῷ προσέταττε σφραγίσαι. Σφραγισαντος δὲ πάρδαλις ἐξῆλθε ζῶσα, καὶ χάριτην εἶχε θατέρω τῶν ποδῶν, ᾧ ἐνεγέγραπτο, Ἰδοὺ θηρίον ἕτερον ὡσεὶ πάρδαλις· καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῷ. » Κελεύσαντος δὲ βασιλέως;

Imperator ut rescivit imperatricem missa legatione Orchanis societatem expetere, missis et ipse oratoribus id egit, ut ad se, non ad Byzantios auxilia mitteret. Qui legato Chatze eunucho fœdus cum Cantacuzeno iniit. Cumque non longe distaret, sed a Paphlagonia maritima usque in Phrygiam imperitaret, facile Cantacuzenus quoties indigebat Persarum manum accersebat, qui Romanas regiones infestabant plurimum; nam sæpius, imperatore etiam non rogante, trajicientes, quæ nondum se dederant urbes, ut hostiles direptionibus affligebat. Tunc vero ab Orchanis exercitu habens subsidium, contra oppida ad oram Ponti sita profectus, omnia præter Sozopolim subegit. Cepit item oppidum in Derce palude, et castellum quoddam non procul Byzantio, Empyriten vocabulo: deinde in provinciam rediit. Sub idem tempus Manuel junior filius ejus Berrhœæ manens, tale visum per somnum sibi oblatum scripsit. Videbatur sibi sedere super lectulo (47), patrem autem togam et tunicam purpura prætextas indutum, gestantemque a collo pendens monile sacerdotale aureum accedere, dextra lævaque stipatum duobus, quorum alter ignotus propheta Isaiæ volumen apertum tenebat; alter Lantzaretus gladium imperatoris manu portabat; et ipsum imperatorem ceram et sigillum, ambo rubra, porrigentem dicentemque: Signa. Cum signasset, vivum leonem in cera impressum apparere, dextro pede stellam tenentem lucidissimam, et juxta armum aliam stellam modicam, velut insculptam habentem. Tum imperatorem dicere, Excita ipsum. Quod cum faceret, qui librum Isaiæ tenebat, hæc inde videbatur recitare, « Dominus dux ejus fuit ex Ægypto, ut gloriam unicornis ejus, ut comedat gentes inimicorum ejus, et jaculis eorum jaculabitur, et crassitiem eorum emedullabit. Recubuit et quievit ut leo, et ut catulus leonis, quis excitabit illum? Qui benedicunt tibi, sunt benedicti, et qui maledicunt, maledicti. » 632 Hæc ille libro inscripta recitare videbatur. Imperator rursus filium signare jussit. Cum signasset, expressa est viva pardalis, altero pede chartam sustinens cum hac inscriptione: « Ecce fera altera ut pardus, et potestas ei data est. » Cumque imperator ei qui librum tenebat præcepisset, ut feræ prophetiam legeret, eadem legebat. Tertium signare jussit. Cumque signasset, felis etiam viva exivit, quæ

¹ Num. xxiv, 8, 9. ² Dan vii, 6.

Jacobi Pontani notæ.

(47) De hoc somnio viderit lector quid sentiat, et quomodo verum sit, quod ait postea sic evenisse. Commista sunt autem verba Scripturæ san-

ctæ, et consarcinata aliquoties, ut nescias quid ex quo loco adducatur.

lingua extra dentes ejecta, terram lambere videbatur. Quam cum filius in sublime extulisset, lingua felis extendi, et terram similiter circumlingere visa est. Tum qui librum ferebat, jussu imperatoris prophetiam legit : « Ecce fera altera, et dixerunt ei : Ascende, comedere carnes multas³. » Post hæc imperator sigillum aliud viride filio dans, in ceram imprimere jussit, cumque impressisset, exivit viva ciconia, scyphum vitreum pede sustentans, in quo acetum inesse apparebat. Tenens autem librum legebat : « Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto⁴. Videbunt in quem transfixerunt. » Adhuc jussus signavit, et hippocentaurus exivit, dextra manu hastam gestans. Qui autem vaticinia legebat : « Ecce, inquit, aliud animal præcellens, et validum vehementer⁵. » Ad extremum imperator : Benedictus Deus noster, ait, omni tempore, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Gloria tibi Domine, quia vivi adhuc vidimus vaticinia hæc evenisse (48). Videbatur porro mandare filio, ut occultaret animalia, quæ mox in cerea sigilla convertebantur : quæ manibus ut poterat occultans, cum patre, deposito monili sacro, exivit, et in eo articulo somno solutus est. Talis species filio imperatoris dormienti obligit. Ad quem autem pertinuerit, usque hodie latet. Et hæc is secundum quietem se vidisse (j), ad patrem scripsit. Imperator paulum Didymotichi hærens, collectis omnibus quas habebat copiis Romanis, paucisque Persarum adjunctis, rursus in Byzantii fines irrupit, et ad portam Gyrolymnes bonam diem constitit. Ex urbe egressus est nemo; verumtamen in mœnibus instructi visabantur, qui hostem accedentem repellerent. Magnus dux solus cum paucis exiens, pro portis stetit. Imperator, ut ipsum esse cognovit, caduceatores misit. Ille se cognitum intelligens, in urbem retro cessit, et qui missi fuerant, inanes reverterunt.

633 Imperator, quoniam advesperascebat, ad portam Cameli castra fecit; postridieque exiguo numero secum in castris manente, major pars Romani Persæque prædatum discurrerunt. Et Romani quidem pecora et alia agebant ferebantque; Persæ etiam homines captivos ducebant. Nec

Α τῷ κατέχοντι τὸ βιβλίον τοῦ θηρίου τὴν προφητείαν λέγειν, τὰ Ἰσα εἶπε. Βασιλεὺς δὲ καὶ τρίτον ἐκέλευε σφραγίσαι τὴν υἱῶν. Καὶ σφραγίσαντος, ἐξῆλθε γαλῆ ζωσα καὶ αὐτῆ. Τὴν γλωττῶν δὲ τῶν ὀδόντων περιεβλημένη, ἐδόκει λείπειν τὴν γῆν· τοῦ βασιλέως δὲ υἱοῦ εἰς ὕψος ἀφροντος, ἡ γλῶσσα τῆς γαλῆς μακρυνεσθαι ἐδόκει, καὶ τὴν γῆν ὡσαύτως περιελείπειν. Ὁ τὸ βιβλίον δὲ κατέχων, βασιλέως κελεύοντος, τὴν προφητείαν λέγειν· « Ἰδοὺ θηρίον, εἶπεν, ἕτερον, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἄνασθηθι, φάγε σάρκα πολλὰς. » Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ βασιλεὺς, σφραγίστα πράξινον ἕτερον παρέειχε τῷ υἱῷ, καὶ ἐκέλευε ταύτη σφραγίζεσθαι τὸν κηρὸν, καὶ σφραγίσαντος, ἐξῆλθε πελαργὸς ζῶν, σκύρον ἔχων ὑέλινον τῷ ποδὶ. Ἐδόκει δὲ ὁ σκύρος ἕξος ἔχειν· ὁ τὸ βιβλίον δὲ κατέχων, εἶπεν· « Ἐώρακον εἰς τὸ βρώμα μου χολῆν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπίτησάν με ἕξος· ὕφονται εἰς ὅν ἐξεκέντησαν ὁ Αὐθις δὲ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς ἐσφράγισε κελευσθεῖς· καὶ ἵπποκένταυρος ἐξῆλθε, τῇ δεξιᾷ χεὶρὶ δόρυ κατέχων. Ὁ δὲ τὰς προφητείας λέγων, « Ἰδοὺ καὶ ἕτερον θηρίον, εἶπεν, ἔκθαμβον καὶ περισσῶς ἰσχυρόν. » Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ βασιλεὺς, Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἶπε, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν. Δόξα σοι ὁ Θεὸς, ὅτι ζῶντες εἰδομεν τὰς προφητείας ἀποθίσας. Ἐδόκει δὲ κελεύειν τῷ υἱῷ συγχρῦπτειν τὰ ζῶα. Τὰ δὲ εὐθὺς ἐδόκουν σφραγίδες γεγενῆσθαι ἐκ κηροῦ, ἃς ὡς ἐνῆν συγχρῦπτων ταῖς χερσὶ, μετὰ βασιλέως ἐξῆει τοῦ πατρὸς, τὴν ἱερατικὴν ἐπιτραχήλιον ἀποθεμένου· ἐν τούτοις δὲ τοῦ ὕπνου ἀποστήναι. Τοιαῦτα μὲν ἡ εἴσις τῷ βασιλέως υἱῷ ἐδίλου. Περὶ οὗ δὲ ἦν, οὐδέπω μέχρι νῦν ἐγένετο φανερόν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα ἔγραψεν ἑωρακέναι κατὰ τοὺς ὕπνους. Βασιλεὺς δὲ ὀλίγον Διδυμοτελεῖψον ἐνδιατρίψας, σύμπασαν Ῥωμαίων ὄσοι ὄν· αὐτῷ ἦσαν στρατιᾶν συναγαγῶν καὶ Περσικὴν ὀλίγην ἐπαγόμενος, ἐπιστράτευσεν αὐθις Βυζαντίῳ, καὶ πρὸς τὴν Γυρολίμνης λεγομένην πύλην ἐλθὼν, οὐκ ὀλίγον μέρος τῆς ἡμέρας διετέλεσεν· ἐκ Βυζαντίου δὲ οὐδεὶς ἐξῆλθε τῶν πυλῶν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν τειχῶν ἦσαν παρατεταγμένοι, ὡς ἀμυνόμενοι ἂν ἐπίωσι. Δούξ δὲ ὁ μέγας μόνος ἄμα ὀλίγοις πρὸς τῶν πυλῶν ἔστη ἐξελθὼν. Γνωρίσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐκεῖνος εἶη, ἔπεμπε τοὺς διαλεζομένους. Ὁ δ' εἰσήει πρὸς τὴν πόλιν αἰσθόμενος, ὡς ἐγνωρίσθη, καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ἐρχόμε

³ Dan. vii, 7. ⁴ Psal. lxxviii, 22. ⁵ Isa. xxviii, 2.

Jacobi Pontani notæ.

(48) Infra mox dicit, *ad quem autem pertinuerit hoc somnium usque hodie latet*. Hæc pugnancia su.ii.

Jacobi Gretseri notæ.

(j) Somniorum observationibus dediti fuerunt recentiores Græci, non modo intra, sed et ferme supra modum, obliti illius Ecclesiast. v : *Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates*; et illius Ecclesiastici, cap. xxxiv : *Somnia extollunt imprudentes; quasi qui apprehendit umbram, et persequitur ventum, sic et qui attendit ad insomnia. Multos errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes*

in illis. Et totum somnium, quod hoc loco narrat Cantacuzenus, quid nisi somnium fuit? Sed an somniis habenda sit fides, deque causis verorum somniorum, et quibus signis dignosci queant somnia divina a non divinis, copiose docuit Benedictus Pererius noster libro secundo adversus fallaces et superstitiosas artes, quo lectorem remitto, ut de hoc Manuelis somnio iudicium faciat.

νοι ἀνέστρεφον. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ περὶ δεληνῆ ἡμέρα ἤδη ἦν, παρὰ τὴν τῆς Καμημένην γέφυραν ἑστρατοπεδεύσατο ἔλθῶν, καὶ εἰς τὴν ὑστεραίαν ὀλιγοὶ μὲν εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ βασιλείῳ ὑπελείποντο· τὸ πολὺ δὲ τῆς στρατιᾶς καὶ Ῥωμαίων, καὶ Περσῶν ἐτράποντο ἐπὶ λεηλασίας. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν βοσκήματα καὶ ἄλλην λείαν ἤλαυνον· τὸ Περσικὸν δὲ ἠνδραπόδιζον καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἦν οὐ τοῖς πάσχοις μόνον τὸ κακὸν ἀπαρμύθητον· ἀλλὰ καὶ βασιλεῖ, καὶ τοῖς συνοῦσιν ἅπασιν Ῥωμαίοις ἔλεος θεῖνός εἰσῆει, τοιαῦτα τῶν ὁμοφύλων δυστυχοῦντων. Ἀναγκαιῶς δὲ τοῦ πολέμου εἶχοντο. Πράττειν γὰρ ἑτέρως οὐκ ἐνῆν, τῶν ἐν Βυζαντίῳ τὴν εἰρήσῃν οὐ παραδεχομένων.

CAPIT LXXXII.

Galatæ cupientes de auctore belli et causis cognoscere, legatos ad Cantacuzenum sciscitatum mittunt. Ii sunt duo monachi, quorum alter Annæ imperatricis cognatus. Respondens imperator rem a capite accessit, et quam indigna perpessus sit docet. De Persis etiam advocatis se defendit, et adversarios eorum opem frustra implorasse docet. Quantum temporis in hoc colloquio consumptum fuerit.

Οἱ ἐν Γαλατῇ δὲ τῷ φρουρίῳ ὄντες Λατίνοι, ἐρῶν-
τες μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῖς Ῥω-
μαίοις ἐγγινομένην ἀμύθητον φθορὰν, ἀγνοοῦντες δὲ
εἰ μᾶλλον οἱ ἐν Βυζαντίῳ, ἢ Καντακουζηνός ὁ βασι-
λεὺς παρὶχεται τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ τοῖς
μὲν ἐν Βυζαντίῳ συνόντες ὁσημέραι, καὶ πολλὰ Καν-
τακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἀκούοντες κατηγοροῦντων,
οἱ βασιλεύειν ἐπιθυμήσας τοῖς βασιλείῳ ἐπιβουλεύ-
σεις παῖσι, πατρ-άρχης δὲ μετὰ τῶν ἐπιλόπιων ἀν-
τιστατῆ καὶ κωλύσειε μὴ τὸν παῖδα διαφθεῖρειν
πολεμήσας, ἢ οὐδὲν ἂν ἐκέλευε ἐκώλυε πάλαι διε-
φθάρθαι, Καντακουζηνοῦ δὲ τοῦ βασιλέως οὐ μόνον
τὴν πρὸς βασιλέα τὸν Ἀνδρόνικον ἐνοοῦντες σύμ-
πνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσοῦσαν ἐπιεικείαν καὶ
ἡμερότητα, καὶ τὸ πᾶν ἐαυτὸν παρέχεσθαι ἡδὺν τε
ἐν ὁμιλίαις καὶ φιλότιμον περὶ τὰς εὐεργεσίας, καὶ
τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας τῶν φίλων μνημονευτικῶν,
καὶ νομίζοντες, οὐκ ἂν οὕτω ῥαδίως περὶ βασιλέα
τὸν φίλον ἠγνωνονηκέναι, πιστεύειν μὲν οὐκ εἶχον
τοῖς αὐτοῦ κατηγοροῦσι τὰ τοιαῦτα, οὕτε μὴν παν-
τάπασιν ἀπιστεῖν τοῖς θρυλλομένοις οὕτως ὑπὸ
πολλῶν. Διὰ δὴ ταῦτα περὶ πλείστου τιθέμενοι σα-
φές τι περὶ τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις κεινημένου πολέ-
μου γυνῶναι, δεῖν ἔγνωσαν, ἐπεὶ ἐγγύς ἦν ἑστρατο-
πεδευμένος, πέμπειν πρὸς αὐτὸν τινὰς, οἱ διαλεξι-
μενοὶ τὰς αἰτίας εἰσονταί· σαφῶς, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος
κεκίνητο. Καὶ πέμπουσι δύο τινὰς τῆς τῶν μενου-
ρίων τάξεως μοναχοῦς, συνेतους μὲν καὶ ἄλλως, οὐ
μὴν ἀλλὰ καὶ σοφίας τῆς παρὰ Ῥωμαίοις εἰς ἄκρον
ἐληλακότητας, καὶ τὰ Ἀριστοτέλους κάλλιστα ἐξηση-
μένους. Ἦν δὲ ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν ἐκ Σαβωταί· τῆς
πατρῴας οἰκίας Ἄννη τῆ βασιλίδι, τῶν μενουρίων
ἡγούμενος. Διὸ καὶ τότε πρὸς βασιλέα παρὰ τῶν
ὁμοφύλων ἐπέμφθη, ἵν' ὡς μάλιστα τὰς αἰτίας ἐξε-
τάσῃ τοῦ πολέμου, τῆ πρὸς βασιλίδι τὴν Ἄνναν
οἰκειότητι οὐ μόνον βασιλεῖ μὴ χαριζόμενος, ἀλλὰ
καὶ ἀντιλέγων καὶ ἀπελέγγων, ὅσα δυνατά. Ὁ δὲ
λοιπὸς τῶν ἐξεταζομένων ἀκροατῆς ἐσόμενος μόνον
ἤκει· ἵνα μὴ ἐκεῖνος αὐθις χαριζόμενος ἑαυτῷ, ἀπο-
κρύπτειν ἐθέλησῃ τάληθῃ. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ στρα-
τόπεδον, καὶ βασιλέα προσαγορεύσαντες, ἤκειν μὲν
ἔφρασαν καὶ ὁμιλίαις ἕνεκα καὶ συντυχίας τῆς πρὸς
αὐτὸν, οὕτως ἐγγύς ἑστρατοπεδευμένου. Τὸ μάλιστα

Verum enim vero in oppido Galata Latini',
cum hoc civili bello Romanos incredibiles calamita-
tes pertulisse cernerent, et ignorarent, magisne
a Byzantinis, an a Cantacuzeno datum esset ini-
tium : et quotidiana cum illis commercia habentes,
eos Cantacuzenum multis accusantes audirent
(quod nimirum regnandi cupiditate liberis impera-
toris insidiaretur : patriarcham cum cæteris obsistere,
ne puerum bello victor occideret, alioqui pridem occisum fuisse), præterea cum Cantacuzeni
non solum cum defuncto imperatore Andronico
voluntatum studiorumque consensum, sed et mores
placidissimos reputarent, et quomodo se omnibus
in congressu suam, ac beneficiendi cupidum,
benevolentiaque amicorum erga se memorem præberet ;
arbitrarentur etiam non tam facile in imperatorem
ingratum atque improbum reperiri potuisse : cum hæc,
inquam, cogitarent, nec fidem accusatoribus ad-
jungere, nec prorsus detrudere poterant, quod adeo a
multis prædicarentur. Quocirca certum aliquid de belli
causa et initiis cognoscere nimiopere cupientes,
quandoquidem is prope castra haberet, quosdam eum
percunctatum mittendos statuerunt, ut quod volebant,
explorare discerent. Mittunt igitur duos Minorum
instituti monachos, cæteroqui prudentes, et Latinis
litteris excultissimos, 634 et in Aristotelea philosophia
exercitatissimos. Horum unus erat Sabaudus, pater-
na cognatione Annæ imperatricis junctus, monachorum
minorum antistes. Quapropter et tum ab homophylis
ad imperatorem missus est, ut originem belli accurate
indagaret, et ratione propinquitatis cum imperatrice,
non modo imperatori nihil concederet, sed etiam contradiceret,
quantumque posset, cum refelleret. Alter tantum : ut
hujus indagacionis auscultator ac testis veniret, ne
postea socius imperatori gratificatus, veritatem celaret.
Ingressi igitur castra, se ejus conveniendi et alloquendi
causa, quando tam prope tenderet, advenisse dixerunt.
Potissimum autem idcirco venisse, quod diu jam bello
hoc inter Romanos durante, et vastatis quotidie urbibus
inter se dissidentibus, reliquaque regione a Romanis et barba-

ris prædatoribus, qui pluribus et irreparabilibus A
 eam detrimentis affecissent, multisque assidue
 captis et interemptis nullus adhuc malorum finis
 appareat : neque hoc saltem vere cognoscere li-
 ceat, unde bellum primum cœperit, et quas ob
 causas usque hodie sedari nequiverit, sed non se-
 cus quam furens flamma omnia pervadat et ab-
 sumat. Et quanquam ex aliis multis aliter audie-
 rint, ut quisque aut bene aut male in imperatorem
 animatus est, tamen iis credendum non censu-
 imus : qui, quomodo ipsi sensus et cogitationes suas mu-
 tant, sic etiam res mutari debere opinantur. Quare
 se rogare magnopere ut ipse memoret quo pacto
 singula se habuerint, qui ea præ omnibus certis-
 simo norit, et veritatem occultare nolet, utpote
 ejusdem inde a puero, sicut acceperint. tenacis-
 simus : idque eo minus, quod exstant plurimi qui
 vera subticentem possint redarguere. Imperator
 non de adventu tantummodo, sed etiam de peti-
 tione eos laudat, gratiasque magnas agit, affir-
 mans pridem optasse tales sibi contingere, qui ad
 veritatem, non ad litem et altercationem audire
 vellent. Præter alia quippe mala quæ sibi bellum
 hoc inflixerit, et hoc molestum accidisse, quod
 nondum viros aliquos prudentes invenerit, qui ju-
 stam de armis istis sententiam pronuntiarent.
 Nunc ipsis improvise advenientibus et rem exponi
 rogantibus, quos ipse nancisci votis summis opta-
 verit, et qui insuper apud se non solum ob eru-
 ditionem atque prudentiam judicium munus
 fungi possint, sed ob id ipsum venerint, ut ex ejus
 ore veritatem de **635** hoc bello perciperent, lib-
 bentissime omnia explicaturum, et petitionem
 hanc in memoria habiturum. Orabat simul, ne se
 reprehendere vererentur, si se aut pejerasse, aut
 injurium fuisse, aut imperatoris amici filiis insi-
 dias composuisse, aut bello commoto calamitates
 inexplicabiles invexisse deprehenderent. Exorsus
 igitur a principio, ordine singula recensuit, quam
 perfecte ipse et Andronicus inter se dilexissent :
 et quomodo eo mortuo non liberi solum, et conjux,
 et respublica tantæ sibi curæ fuerint, ut eorum
 causa non modo pecuniam, sed, si opus foret,
 vitam quoque impendere paratus esset : quomodo
 item præfecti cubiculi insidias immerito perpes-
 sus sit, qui ex invidia necem sibi parare quæsie-
 rit, ut ipse rerum principatum obtineret ; quo
 etiam pacto commentis ac sycophantiis suis, im-
 ponendo sibi, quod nunquam cogitarat, patriar-
 cham aliosque deceperit : qua ratione illi, quam-
 vis se mentiri et calumniari scirent manifestissi-
 me, verbo pro imperatrice et filiis ejus, reipsa
 pro commodis suis (ut putabant) multa cum falla-
 cia bellum concitavit : quamque improbi et in-
 humani cum in se, tum in matrem suam et pro-
 pinquos exstiterint, injuriis eos insolenter, illibe-
 raliter et nefarie exagitantes, et divitias suas per
 ultimas mundi gentes auditas, ad nullum operæ
 pretium temereque consumpserint : sed et ami-

δὲ πείσαν εἶναι ἀφικέσθαι, ὅτι χρένον ἤδη συχόν
 τοῦ πρὸς ἀλλήλους Ῥωμαίους πολέμου τουτοῦ κε-
 κινημένου, καὶ διαφθειρομένου ὀσημέραι τῶν πλείων
 ὀπ' ἀλλήλων στασιαζόντων, καὶ τῆς ἄλλης χώρας
 ὀπὸ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων τῶν κατατρεχόντων,
 καὶ πλείστων καὶ ἀνηκέστων τελομένων, καὶ πολλῶν
 καθ' ἡμέραν κτεινομένων καὶ ἐξανδραποδιζομένων,
 οὔτε λύσις τῶν κακῶν οὐδεμία ἐξευρίσκειται, οὐδ'
 αὐτὸ τοῦτο ἔξεστι τάληθές μαθεῖν, ὅθεν τε ἤρξατο ὁ
 πόλεμος τὸ πρῶτον, καὶ τίνων τῶν αἰτίων οὐπω μέχρι
 νῦν καταλυθῆναι ἠδυνήθη, ἀλλ' οὕτως ἐπεισι πάντα,
 ὡσπερ φλόξ καταναλίσκων. Καίτοι γε ἀκηκόεαι
 ἐκ πολλῶν, ἄλλων ἄλλως ὡς ἕκαστος ἀπεχθείας ἢ
 εὐνοίας πρὸς ὑμᾶς, τοὺς βασιλέας ἔχουσι διηγουμέ-
 νων οἷς οὐ δίκαιον πισταύειν κεκρικέναι τοῖς, σφε-
 τέρους αὐτῶν πάθει συμμεταβάλλεσθαι ἀξιοῦσι καὶ
 τὰ πράγματα. Διὸ καὶ δεῖσθαι μάλιστα αὐτοῦ αὐτὸν
 ἐξηγήσασθαι, ὡς ἐσ, ἐν ἕκαστα σαφέστατα τε εἰδῶτα
 τῶν ἄλλων μάλλον, καὶ τάληθές οὐ βουλευσόμενον
 ἀποκρύπτειν, οἷα δὴ ἀληθείας τε ἐγόμενον, ὡσπερ
 ἀκούομεν ἐξαρχῆς, ἄλλως τε καὶ πολλῶν ὄντων τῶν
 δυνασομένων ἀπειλέγειν, ἂν φαίνεται μὴ λέγειν
 ἠρημένος τάληθῃ. Βασιλεῦ; δὲ, οὐ τοῦ παρ' αὐτὴν
 ἀφίχθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰτήσεως ἐπιήκει, καὶ
 χάριτας οὐ τὰς τυχοῦσας ὁμολόγει. Πάλαι γὰρ ἐφα-
 σκεν ἐπιθυμεῖν τῶν πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ πρὸς
 ἔριν καὶ φιλονεικίαν ἀκούειν βουλευσόμενων. Πρὸς
 γὰρ τοῖς ἄλλοις οἷς ἐπήνεγκεν ὁ πόλεμος αὐτῷ κα-
 κοῖς, καὶ τοῦτο τῶν ἐπαχθῶν ἠγείσθαι, τὸ μηδέποτε
 συνατῶν τινῶν ἀκρατῶν τυχεῖν οἱ δικάσουσιν αὐτῷ
 περὶ τοῦδε τοῦ πολέμου. Νυνὶ δὲ αὐτοῖς κατὰ τύχην
 ἀφιγμένοις, παρέχεσθαι τε δεομένοις, ὧν αὐτὸς τυ-
 χεῖν ἐν μεγίστης εὐχῆς ἦγε μέρει, ἄλλως τε καὶ
 δυναμένοις τόπον δικαστῶν κατέχειν παρ' αὐτῷ, οὐ
 μόνον διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ
 ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἤκιοιεν, ἵν' ἐκ τῶν λεγομένων τὰ-
 ληθῆ περὶ τοῦ πολέμου γνοῖεν, ἤμιστά τε ἀπαντα
 αὐτὸν ἐκθήσασθαι, καὶ χάριν εἰδήσειν τῆς αἰτήσεως.
 Ἐδεῖτό τε αὐτῶν μηδὲν ὑποστελαιμένους ἐξελέγειν
 ἂν φαίνηται ἐπιτορκῶν καὶ ἀδικῶν, καὶ ἢ τοῖς βασι-
 λέως παῖσι τοῦ φίλου ἐπιβουλεύων, ἢ τοῦ πολέμου
 αἰτίας, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀμυθῆτου φθορᾶς γεγε-
 νημένους. Ἀρξάμενος τε ἀπ' ἀρχῆς εὐθύς διηγείτο
 ἕκαστα, τὴν τε αὐτοῦ καὶ βασιλέως Ἀνδρονίκου εὐ-
 νοίαν καὶ φιλίαν πρὸς ἀλλήλους ἀκριβῆ, καὶ ὡς μετὰ
 τὴν ἑκαίνου τελευτήν, πολλὴν πρόνοιαν αὐτὸς ποιή-
 σαιτο, οὐ τῶν βασιλέως μόνον παίδων καὶ γυναικῶν
 τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ῥωμαίων ὠφελείας·
 οὐ χρήματα μόνον ἔτοιμος ὑπὲρ ἑκείνων ἀναλίσκειν
 ὦν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν τὴν φίλην, εἰ καιρὸς καλοῖη ῥᾶ-
 στα προησόμενος, ὅπως τε ὑπὸ παρακοιμωμένου
 ἐπιβουλεύθει οὐδεμίαν αἰτίαν ἔνεκα, ἢ φθορήσαν-
 τος αὐτῷ καὶ φθείρειν διανοηθέντος, ἵν' αὐτὸς ἀρχῆ
 τῶν πραγμάτων καὶ ὡς πατριάρχην καὶ τοῖς ἄλ-
 λου; ἐξαπατήσῃ, ψεύδη πλασαμένου; καὶ συκοφαν-
 τίας, ἃ οὐδὲ ἐνεθυμήθη, καὶ ὡς ἑκαίνου τῶν ἰδίων
 ἔνεκα, ὡς ὄνοντο διαφορῶν σαφέστατα εἰδότες, ὅτι
 ψεύδονται καὶ συκοφαντοῦσιν, ὑπὲρ βασιλείας δῆ-
 θεν καὶ τῶν παίδων τὸν πόλεμον κινοῦεν πολλὰ ἐπα-

πατήσαντες, καὶ ὅταν ἀγνωμοσύνην καὶ ἀπανθρωπίαν, οὐ περὶ αὐτὸν μόνον καὶ μητέρα καὶ τοὺς οἰκεῖλους ἐπιδείξαιτο, ὑβρεσιν ἀτόποις, καὶ φαύλοις προσήκουσι καὶ ἀνελευθεροῖς χρησάμενοι ἀνθρώποις, καὶ τὸν οὐδ' ἐν ἐσχατιαῖς γῆ; ἀγνωσόμενον αὐτοῦ πλοῦτον, εἰς ἀξιοχρεων οὐδὲν, ἀλλ' εἰκῆ καὶ μάτην διασθειραντες, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς ὁπωσδήποτε ἐπιτηδείους, καὶ ὄτους αὐτῶν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἐν δεσμοτηρίοις ἔχουσιν ἄχρι νῦν, μεγάλην δυσπραγίαν καὶ δεσμοὺς ἀφύκτοις προσταλαιπωροῦντας; καὶ ὡς κοῖνοι πολέμιοι φανεῖεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἀρίστων πάντων, οὐ μόνον ὅσον ἐν εὐγενεσίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ μονάζουσι, καὶ ἐπιτιμώσι, ἔτι δὲ καὶ στρατιώταις, καὶ τοῖς τῶν πολιτειῶν ἐκάστης πόλεως προέχουσιν. Ὡν δὲ τάντων ἐφασκεν αὐτοῦ διὰ τὴν περισχούσαν τοῦ; Ῥωμαίων συμφορὰν ἀμνημονούντος, καὶ τιθεμένου παρ' οὐδὲν, καὶ οὐχ ἄπαξ οὐδὲ θίς καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλὰκις τοσαυτάκις, ἔξαρχῆς τε εὐθύς καὶ μέχρι νῦν πρεσβεῖας ποιούμενος, καὶ δεσμένους περὶ εἰρήνην, οὐ μόνον ἐπιεικέ; οὐδὲν ἀποκρίνασθαι ἐκείνους, ἀλλὰ τοὺς τε πρέσβεις αἰκίζεσθαι καὶ ἀτιμοῦν, καὶ δεσμοῖς κατέχειν, καὶ αὐτοῦ πολλὰς καταχέειν ὑβρεῖς, καὶ διὰ τοιούτων τὰς ἀπολογίας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς πρέσβεις, πάντα μᾶλλον ἀνεκτὰ ἡγούμενους, ἢ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι, ἢ ἀκούειν. Τῆς τε βαρβαρικῆς πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἐφασκεν ἐπιγυγῆς οὐκ ἐκείνῳ ἤρχθαι, ἀλλ' αὐτοῦς, πρώτους ἐπ' αὐτὸν ἐπενεγχόντας; καὶ οὐ μόνον τοῦτου ἔνεκα, ἀλλὰ καὶ τρόποις ἑτέροις χρῆσθαι τοῖς βαρβάροις καταναγκάζοντας. Χρήματα γὰρ ἐκείνοι παρεχόμενοι, καὶ πόλεις προϊέμενοι, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μεγάλην καὶ θαυμασίῶν τινῶν ἀποστεροῦντες, οὐ Κράλην μόνον ἔπεισαν τὴν Τριβαλῶν δυνάστην, ἀλλὰ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα Μυσῶν αὐτῷ πολεμῖον εἶναι, ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν ἀξιοχρεων πρὸς μάχην ὄντα σύμπασιν ὁμοῦ Ῥωμαίοις, ὅψ' ὦν πρὸς ἀνάγκην καὶ αὐτὸν συναλαυόμενον, τῇ συμμαχίᾳ χρῆσθαι τῇ βαρβαρικῇ; ἄλλως τε σαφῶς εἰδόντα, ὡς εἰ ἀπόσοιτο αὐτὸς, ἐκείνους χρησομένους ἐπ' αὐτόν. Οὐ γὰρ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ἐκείνους; μὴ χρῆσθαι τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πείθειν δύνασθαι μᾶλλον ἐκείνῳ αἰρουμένου συμμαχεῖν. Οὕτω γὰρ χθὲς καὶ πρώην πρὸς Ὀρχάνην τὸν Πέρσην πρεσβεῖαν πεπονημένοι, εἰδόντο σφίσι συμμαχεῖν, πολλὰ ἐπαγγέλλόμενοι παρέξειν χρήματα. Τὸν δὲ μᾶλλον ἐλέσθαι τὸ ἐκείνῳ προῖκα συμμαχεῖν, ἢ πολλὰ παρ' ἐκείνων χρήματα λαμβάνειν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ πρότερον ὄλιγον τὸν Ἀσάνην Ἰσαάκιον τὸν πανυπερσέβαστον πρὸς Σουλμιᾶν τὸν Καρασῆ Φρυγίας σατράπην ἀφικέσθαι καὶ δεῖσθαι αὐτοῦ χρήματα πολλὰ λαβόντα συμμαχεῖν ἐπ' ἐκείνον; τὸν δὲ μὴδὲ αὐτὸν πεπεισθαι. Καὶ αὐτίς τὸν παρακοιμώμενον τῆς αὐτῆς ἔνεκα αἰτίας ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐλθεῖν; τὸν δὲ τοσοῦτον δεῆσαι πείθεσθαι αὐτῷ, ὡστ' οὐδὲ θέας γοῦν ψιλέης ἤξιωκέναι. Ἐκείνη μὲν οὖν ἡ ἡμέρα καὶ οὐκ ὄλιγον τῆς νυκτὸς, καὶ ἡ ἐπιούσα ἡμέρα καὶ νύξ ὁμοίως ἀνάλωτο ἐν τοῖς τοιούτοις, βασιλέως μὲν τὰ κατ' αὐτὸν διηγουμένου, καὶ ἀποδεικνύοντος ἑαυτὸν, ἀνάγκη πρὸς τὸν πόλεμον φερόμενον, τῶν Λατίνων δὲ ἀντιλεγόντων ὑπ' ἐνίοις, καὶ ἂ οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐγκαλοῦσιν ἐπαγγόντων, καὶ γυμναζόντων, ὡς μάλιστα τὸν λόγον, ἵνα τάληθὲς μὴ διαδρᾶναι δυνηθεῖν.

A corum, et quoquo modo sibi deditorum quot occiderint, et quot usque nunc dirissime et vinculis insolubilibus maceratos in custodia detineant: et quomodo communes inimici fuerint, tum sui, tum optimatis cujusque Romani: nec solum nobilium, sed et monarchorum, et episcoporum, et militum, et in quaque republica excellentium. Quae omnia propter praesentes Romanorum miseras oblitus sit, ac pro nihilo putarit, pacemque non semel, aut iterum, ac tertio, sed saepissime, mox a principio usque nunc per legatos petiverit. Illos non modo nihil aequitati consentaneum respondisse, verum legatos insuper verberibus pulsasse et ignominiose tractasse; in se autem plaustris conviciorum invectos, isto potius modo ad legationem respondisse; nihil non patiendum prius, quam de pace loquendum audiendumve arbitantes. Quod autem barbaros adversus nationem suam induxisset, ita se tuebatur, non se coepisse, illos adversum se prius induxisse, nec isto tantum, **636** sed et aliis modis barbarorum ope uti coegisse. Nam illos data pecunia, et urbibus propinatis, et Romano imperio ingentibus et admirandis quibusdam bonis spoliato, non Crælem duntaxat Triballorum principem, sed et Alexandrum Muesorum regem, utrumvis per se universis Romanis simul parem permovisse, ut sibi hostes fierent. Hinc se quoque coactum barbaricum invocare auxilium, cum praesertim sciret, illos adversum se eo usuros, si ipse uti noluisset.

C Non enim nunc ideo barbarorum opera eos non uti quia nolint, sed quod iis Cantacuzeno militare valentibus, societatem persuadere nequeant. Recentissime enim ad Orchanem Persam legationem misisse, oravissequae suppelias, pecuniam praegrandem pollicentes. Verum ipsum sibi gratis, quum illis immiani mercede socium esse praeligere. Neque istuc solum, quin et paulo ante Isaacium Asanem panhypersebastum ad Sulimanum Cerasæ Phrygiæ satrapam rogatum abiisse, ut accepto ingenti pretio sibi contra Cantacuzenum ferret subsidium. Nec hunc flexum esse. Ad quem praefectus cubiculi eadem de causa profectus sit, tantumque abfuisse, ut se exorari pateretur, ut ne in conspectum quidem illum admiserit. His sermonibus dies illa, et plerumque noctis, cum luce ac nocte sequentibus consumpta sunt, imperatore quidem narrante probanteque se ad arma necessitate adductum: Latinis ad quaedam occurrentibus, et quia Byzantii in crimen vocarent, producentibus, deditaque opera facundioribus, ut liquidius veritas comperiretur.

CAPUT LXXXIII.

A loco communi exordium Aregi monachi, non esse ferendam sententiam altera parte inaudita. Se imperatorem odiasse prius ex auditis, postea factum amicissimum, ejusque laudes etiam in Italia pradicatum. Querit quid de pace cogitet. Imperator se ipsius amantem demonstrat. De adversariorum scelere conqueritur. Si imperatorem esse sinant et collegam imperatoris, quid facturus sit. Ejus amor erga commune mirificus. Qua conditione imperio cedere velit.

Hoc colloquio finito, minorum rector Aregus nomine, Æquum est, inquit, eum qui sibi vitam cum virtute conjunctam proposuit, cuique veritatis et justitiæ vel modica cura est, nunquam prius ullum condemnare, quam ejus ad objecta responsionem audierit. Et quidam de vetustis regibus aiebat, alteram aurem **637** reo integram servare oportere. Quod ego mortibus in commune præceptum, et vitæ humanæ in primis conducibile opinor. Nam cum multa et pessimi exempli tibi obijciantur : quod nimirum admirabilis illius amicitia, quæ tibi cum imperatore fuit, oblitus, filiis ejus, a quibus nunquam violatus es, insidias feceris, et cum Romanum imperium privati habitu administrares, id tibi ad gloriam sufficere non putaris, nisi illis interemptis, totum ad te attraheres : quodque patriarcha, et aliis conatui tuo adversantibus, propter repulsam insanus et bellum hoc texueris, et barbaros in fines Romanos induxeris, et de pace ne audire quidem verbum sustinueris : sed quia non statim ab initio cedentes se tibi subjecerint, omnia evertere ac disperdere constitueris, et cædes servitutisque nihili pendas : his omnibus cognitis, tam hostili odio tui incensus sum, ut multorum servatorem, ac de republica bene meritum existimaturus, eidemque manum osculaturus fuerim, qui te jugulare potuisset : non solum propter cladem ac pestem tanto belli tempore Romanis importatam, cujus te primigeniam causam credebant, sed quod et ipse, cum Sabaudus sim, e paterno similicet principatu imperatricis, ob communionem generis, ipsam et ejus liberos amo, eorumque infortuniis similiter doleo. Tametsi non ab amicis tantum, sed et infestissimis hostibus multas eximiasque laudes tuas adivi, cum et naturæ præstantiam, et honestarum rerum exercitationem, quibus Romanis universis longo intervallo antea, in te extollerent. Quibus nihilominus ideo non sum assensus, quod utroque, et illos ex amore, et istos ex odio mentiri existimarem. Est enim quando et hostes hostibus illustre præconium impertiunt, ut aut victi a magnis, aut victores magnorum beati ac felices habeantur (49). Nunc mihi prorsus contra contingit : nam et illis laudantibus non mediocriter succenseo, tam multa quæ in te sunt bona tantibus, et mihi imperitiam temeritatemque ju-

Μετὰ δὲ παύσασθαι τῶν περὶ τούτων λόγων, ὁ τῶν μενουρίων ἡγούμενος Ἀρηγὸς ὠνομασμένος, δίκαιον εἶπε τὸν ὀρθῶς βιῶν προφητημένον, καὶ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ ὀλίγου γούν πεποιημένον λόγον, μηδέποτε καταψηφίζεσθαι μηδενός, πρὶν ἂν αὐτοῦ περὶ τῶν κατηγορουμένων τὴν ἀπολογία ἐγγένηται ἀκούειν ποιουμένου. Καὶ ὁ τῶν παλαιῶν τῆς βασιλείων ἔφασκε, τὸ δεῖν τὴν ἑτέραν τῶν ἀκούων ἀκεραίαν μάλιστα τῷ κατηγορουμένῳ διασῶζειν, τοῦθ' ἡγεῖσθαι εἶναι κοινὸν παράγγελμα ἀνθρώποις τὰ μέγιστα λυσιτελοῦν κατὰ τὸν βίον. Ἐγὼ γάρ σου πολλὰ καὶ δευρὰ κατηγορούντων τινῶν ἀκηκῶς, διὰ τε τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης βασιλείως πρὸς αὐτὴν φιλίας ἀμνημονήσας, ἐπιβούλευσας μηδὲν ἀδικῶσι τοῖς παισὶ, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀγων αὐτὸς ἡγεμονίαν ἐν ἰδιώτου σχήματι, οὐκ ἐνόμισας τὴν δόξαν ἐξαρκεῖν, εἰ μὴ ἐκείνους ἀποκτείνας τὸ κράτος ἅπαν περιτῆσις εἰς σεαυτὸν, καὶ ὡς πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ἐναντιῶν γενομένων, ἐκμανεῖς πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, τὸν τε πόλεμον κεκίνηκας, τοῦ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπήγαγες Ῥωμαίοις, καὶ τὴν εἰρήνην οὐδ' ἄκροισ καταδέχη τοῖς ὄσιν, ἀλλ' ὅτι μὴ εὐθύς ἐξαρχῆς ὑπεῖξεν δουλωθέντες, πάντα ἀνατρέπειν καὶ διαφθεῖρειν ἔγνω, καὶ τῶν φύων καὶ τῶν ἀνδραποδισμῶν οὐδένα ποιῆ λόγον, οὕτως ἐκπεπολέμωμαι καὶ αὐτὸς, καὶ πρὸς τοσοῦτον ἔχθρας ἐξηγόμεν, ὥσθ' ἡδέως ἂν εἰ τις ἀποσφάττειν τρυφήν, τὴν χεῖρα κατεφίλου, καὶ πολλῶν σωτήρα καὶ εὐεργετὴν ἂν ἐνόμιζον, οὐ μόνον διὰ τὴν γεννημένην ὑπὸ τοῦ πολέμου φθορὰν ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ, καὶ τὴν μεγάλην κακοπραγίαν τῶν Ῥωμαίων ἢ αἰτιώτατον εἶναι ὑπελάμβανον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκ Σαβωθίας ὡν τῆς πατρῴας ἀρχῆς τῆ βασιλείας, φίλτρον τι τρέφω πρὸς τοὺς ἐκείνης παιδας διὰ τὴν ἐκ τοῦ γένους κοινωνίαν, καὶ πρὸς τὴν κακοπραγίαν καὶ αὐτὸς συνάχθωμαι. Καίτοι γε οὐ παρὰ τῶν φίλων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μάλιστα σοὶ πολεμούντων, πολλοὺς καὶ θαυμαστῶς ἐπαίνους ἤκουον διζώντων, καὶ τὴν τε φύσιν ὡς θαυμασίαν, καὶ τὴν ἀσκησιν ἐξαιρόντων τὴν πρὸς τὰ κατὰ, ὡς καὶ τῶν μέσφ τοὺς ἄλλους ὑπερβέβληκε Ῥωμαίους, οἷς οὐκ ἐνόμιζον προσέχειν δεῖν, τοῖς μὲν διὰ φιλίαν, τοῖς δὲ δι' ἔχθραν ἀμφοτέροις ψευδομένοις. Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ πολεμούντες αἰξοῦσι τοῖς ἔχθωμοις τοὺς ἔχθρους, ἐν ᾗ ἡττηθέντες ὑπὸ μεγάλων, ἢ νικῆσαντες, μέγιστα δόξωσι καταρωθῆναι.

Jacobi Pontani notæ.

(49) Vicisse magnos cur audem pariat, manifestum est, vultu, sed victum esse a magnis cur honori est? Quia videntur ipsi non qualescunque fuisse, qui non a qualicunque aut potuerunt, aut debuerunt vinci atque occidi. Itaque putat Lauso gloriæ apud posteros fore Æneis lib. x. Æneid.

quod ab Ænea interemptus sit :

Hoc tamen infelix miseram solabere mortem : Æneæ magni dextra cadis.

In quæ versum lege quæ multa in symbolis nostris adduximus.

Νυνὶ δὲ μοι τρῶναντίων ἅπαν περιέστη. Τοῖς τε γὰρ ἄδικον ἐγκωμιάζουσι ἐκείνοις οὐκ ὀλίγα μέφομαι, ὡς τὸ πολὺ συγκρύπτουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἑμαυτῷ τῆς ἀκρισίας. Καὶ δὴ μεταβαλὼν ἀντὶ ἐχθροῦ καὶ κατηγοροῦ, τῶν τε μάλιστα γεγένημαι φιλοῦντων, καὶ πολλῶν καὶ θαυμασίων τῶν ἐπαίνων κρήνων ἄξιον, οὐ παρὰ Ῥωμαίοις διατριβῶν, ἀλλὰ καὶ γενόμενος εἰς Ἰταλίαν, ὡσπερ μετ' ὀλίγον ὀλομαι, τὴν προτροπῶσαν μεγαλοφυῶν, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τὴν ἐπιτηδεύουσα πρὸς τὰ κατὰ κηρύξω πᾶσι φανερώς. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀπάντων ὡς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἄχρι νῦν εὐδεμίαν πρόφασιν αὐτῆς παρέσχες, ἀλλ' ἄκων ἐπὶ ταῦτα πρὸς τῶν πολεμούντων συνωπῆ. Πείπισμαί τε ἀκριβῶς, καὶ πρὸς ἄλλους ὑπὲρ σοῦ διαλεχθείην ἂν αὐτός. Ἐπεὶ δ' ἀνὲς ἐκέλευσας περὶ πάντων, ὧν ἂν θέλοιμεν πυνθᾶσθαι σου ἀδεῶς, τί περὶ τῆς εἰρήνης νῦν διανοῆ; ἄρ' ἐτοιμῶς ἔχεις πρὸς αὐτὴν, εἰ τινος ἐπεικοῦς ἀπολογίας τύχοις, ἢ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀγνωμοσύνην παντάπασιν ἀπέγνω; πρὸς τὰς διαλύσεις καὶ αὐτός; Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν τῆς τε παρῶσης ἐπαινέσας, καὶ τῆς περὶ τὰ πράγματα ἁδούλου διαίτης καὶ δικαίας, καὶ ἀντιφιλεῖν αὐτὸν καὶ αὐτὸς εἰπὼν διὰ τὴν προουσαν σύνοσιν καὶ τὴν εὐφυῶν τὴν πρὸς τὰ κατὰ, εἶτα ἀπεκρίνατο καὶ περὶ τῆς εἰρήνης, ὡς ἐπ' ἐκείνοις εἶη τοῖς πολεμοῦσι καὶ ἡ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης αἴρεσις. Αὐτὸν τε γὰρ συνθήσεσθαι βῆστα πρὸς τὰς διαλύσεις; ἂν ἐθέλωσιν ἐκείνοι, καὶ πολεμήσειν κατὰ δύναμιν, ἂν ἐκείνοι τὰ δίκαια μὴ θέλωσι κοίβειν. Ἐκείνοι γὰρ πρότεροι πολέμου ἤρξαν διαβαλόντες καὶ συκοφαντήσαντες, καὶ τὴν τε μητέρα ὀλίγου δεῖν ἀπέκτειναν αὐτοχειρῆ, ἐν δεσμοτηρίῳ νοσοῦσαν προνοίας ἀξιώσαντες μηδεμιᾶς, καὶ τὸν υἱὸν οὐπω δώδεκα ἔτη γεγονότα, καὶ μηδὲν αὐτοῦς ἡδικοχότα, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀπέχθειαν, ὑπὸ δεσμοῖς κατέστησαν τοσοῦτον χρόνον, καὶ τοὺς φίλους ἅπαντας διεφθέραιον καὶ τοὺς οἰκείους; καὶ οὐδὲν ἀπέλιπον παροινίας οὐδὲ ὕβρεως. Ἐγὼ γὰρ λέγειν τὴν τοσοῦτου πλοῦτου διαρπυγὴν ἐμῷ τε καὶ τῶν συγγενῶν, ὡς ἔδει τοσαύτην κακίαν συνειδόμενος ἑαυτοῖς, καὶ οὐδ' ἔτις ἀμυθητο φθορᾶς Ῥωμαίων αἰτιώτατοι γεγέννηται, ἔλεοντῶν ὀσημέρι; διὰ τὴν αὐτῶν κακίαν καὶ μοχθηρίαν λαβόντας κτεινομένους, πρῶτους τῆ εἰρήνην προσδραμεῖν, καὶ τὸν πόλεμον σπουδάζειν καταλύειν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοις οὐδενὸς ἑτέρου μέλει, ἢ τοῦ τῶν πραγμάτων μόνων ἀρχὴν ἂν τινα περιλειφθῶσι, τῶν δ' ἀρχομένων οὐδεμίαν πρόνοιαν ποιοῦνται, ὡσπερ ἐξαρχῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας πάντα ἐπραγματεύουσα, οὕτω καὶ νῦν ἂ πᾶσι μέλλει κοινῆ συνόσειν πάντα ἐρῶ. Ἐξέσταται δὲ αὐτοῖς, ἢ αἰρεῖσθαι τὰ βελτίω ἂν πρόνοιαν τινα ποιῶνται τοῦ κοινοῦ, ἢ τὸν πόλεμον ἀσπάζεσθαι ἂν τῶν ἄλλων πάντων ἂ νομίζουσιν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφέρειν προτιμῶσι. Φημι τοίνυν, ὡς ἐάν μὲν ἐθελήσῃσι βασιλεῖα δέχεσθαι, καὶ τοῖς παισὶ συνάρχοντα βασιλεύς, οὐδ' αὐτὸν πολυπραγμονήσειν μηδὲν περὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον γεγεννημένων; ἀλλ' ἀμνηστῆσαν τε αὐτοῖς παρέξειν τῶν κακῶν, καὶ τῶν ἠρπασμένων μηδενὸς ἀποστερήσειν, ἂν τε τῶν οἰκείων ὡσιν ἢ τῶν φίλων,

dicii exprobro. Et jam immutatus, ex inimico et accusatore evasi amicissimus, teque præclaris dignum laudibus judico: nec solum quandiu apud Romanos sum, sed in Italia quoque, quo brevi me profecturum opinor, altitudinem et æquitatem animi tui, et ad res egregias naturam idoneam apud omnes palam deprædicabo. Quod igitur ad bellum attinet, a principio hucusque nullam penitus causam ipse præbui, **638** sed invitus ab hostibus ad arma compulsus es; quod mihi plane persuadeo, et id apud alios pro te constiteri non dubitabo. Quia vero de omnibus quæ vellemus libere iuterrogari te jussisti, quis est, quæso, tuus nunc de pace sensus? an si illi æquum respondeant, prompte eam coles? an eorum improbitas facit, ut pacificationis spem omnem repudies? Imperator libertatem viri, integrumque ac verum de rebus iudicium laudans, et se propter prudentiam et ingenium ad virtutem natum redamare illum testificans, respondet, belli et pacis electionem in arbitrio bellantium consistere. Nam se quidem facillime ad compositionem consensurum, si ipsis libeat, et pugnaturum pro viribus, si iidem jus fasque contempserint. Ipsos quippe, calumniis et mendaciis indulgentes, bellum orsos, matremque suam in carcere ægrotantem nulla cura dignatos, tantum non suammet manu occidisse: et filium duodennem, qui nihil in eos peccaverat, odio patris tandiu in vinculis retinuisse: et amicos ac propinquos omnes sustulisse, quamque potuerint, crudelissime et contumeliosissime se gessisse. Taceo enim, inquit, tantarum opum, et mearum, et cognatorum direptionem. Quos oportebat tantorum scelerum conscientia stimulos, et Romanos ob calamitates incredibiles, eorum opera illatas (propter quorum nequitiam et improbitatem quot die trucidantur), miseratos, primos pacem amplecti, et studere bellum disjicere. Quoniam autem aliud non cogitant, quam ut soli rerum dominentur (si modo aliquid rerum relictum est), subditosque nullo loco ducunt, ego quemadmodum inde a primordio ad communem salutem omne meum studium laboremque contuli: sic et nunc quæ omnibus profutura sint, omnia edicam. E quibus licet illis aut meliora eligere, si universitati consultum velint, aut bellum accipere, si id privatis utilitatibus suis omnibus anteponendum sentiunt. Aio itaque, si voluerint me imperatorem et filiorum defuncti collegam pati, non sollicite inquisitionem in ea, quæ bello præterito commissa sunt, sed injurias oblivione sempiterna delendum, et spoliis suis ac præda nullam privaturam, sive ea familiarium, sive amicorum, sive cognatorum fuerit; neque ablatum, quæ ipsis bello ardente Augusta donaverit, vel honores, si præter dignitatem ac meritum collati videantur, vel possessiones, **639** sive illæ publicæ erant, sive ad me privatim pertinebant: verum æqui bonique facturum omnia, neque unquam cum eorum damno bellicas offensiones vindicaturum. Quod si hoc nec justum nec feren-

dum censuerint, totum negotium iudicio permissu-
rum. Iudicibus autem aliis non utar, nisi ipsa imperatrice, patriarcha, monachis et delectis episcopis, et Romanis, si qui supersunt, optimatibus: Imo vero etiam cuiuscunque reipublicæ viris prudentioribus. Et si quidem iniquus, perjurus et insidiator comperar, quod isti dicunt, sceleribus meis non aliud supplicium, quam mortem ingloriam et infamem irrogari volo. Si hanc damnationem avergantur, crudele ducentes, in hominem sententiam capitalem ferre: at ego ipse ante iudicium atrum adversus me calculum dabo, ut ipsi, postquam convictus fuero, supplicii huius reprehensione vacent. Sin autem potius alia omnia constiterint, non me simpli ceter ac temere affirmante, sed dicta mea evidentibus testimoniis confirmante, non quidem petitis a mearum partium studiosis (ne mihi gratificari existimentur), verum ab illis, quos ipsi toto bello adjuutores habuerunt, imo vero ab ipsa imperatrice et patriarcha, qui cum pluribus mihi testes erunt (non enim negare poterunt, quæ mihi perspicue mandaverunt), justitiæ consentaneum erit, ut qui criminationibus et insidiis nefarie me appetiverunt, easdem pœnas suscipiant. Verum tamen ego quemadmodum in aliis, sic in his desiderio quodam gloriæ me quidem causa cadentem morte multandum pronuntio: sin ipsi litem perdididerint, nihil eos molestum pati postulo, nisi hoc unum, ut sycophantæ et criminatores cognoscantur, et me absolutum, imperatorem, filiorumque defuncti collegam a Romanis palam proclamari. Sin autem vel cum veste imperatoria ad iudicium occurrurum metuunt, vel cum exercitu Byzantium ingressurum suspicantur, ego illos hoc angore liberabo. Nam positis insignibus imperatoriis, ornata privati, denis duntaxat comitibus intrabo. Communis enim boni causa, et ut Romanos, qui mihi sunt charissimi, a belli detrimentis vindicem (quanquam sycophantæ isti et hic obtrectent, dicantque me ipsorum hostem et perditorem esse), non talia modo, sed longe etiam odiosiora alacriter decrevi sustinere: præsertim cum id celeberrimi mei tantillum nociturum sit. **640** Si enim iudicio victus occidar, nulla ad me ex imperatorio schemate redibit utilitas. Sin accusatores pessum dederò, nihil triste erit, cum ad breve tempus deposuisse, quem mox majore cum honore, et applausu, omniumque suffragiis recepturus sim. Neque enim noctibus singulis, quando cubitum concedo, ex ejus depositione aut tristitiam aut dedecus aliquod sentio. Idcirco nec modo super amictu plura loquar, paratus facere quod illis placuerit. Quod si semel invidia et odio mei præpediti, horum nihil putant sufficere, neque ulla sponsione conditione me imperatorem esse sinunt, sed semel statuerunt me rejicere, perdereque omnia, quam mihi subesse malunt: etsi ita insanientes contemnere oportebat, tamen ne communem salutem studio vitæ meæ servandæ neglexisse videar,

ἢ τῶν συγγενῶν. Ἐτι τε οὐδ' ὧν αὐτοῖς ἡ βασιλὶς παρέσχετο κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, οὕτε τῶν τιμῶν ἂν δοκῶσι παρ' ἄξιαν, οὕτε τῶν κτήσεων, εἴτε ἐκ τῶν δημοσίων ἦσαν, ἢ τῶν ἐμοὶ προσήκουσῶν· ἀλλὰ πάντα στέργειν, καὶ μηδεμίαν αὐτοῖς μηδέποτε βλάβην ἐπιφέρειν, ἀμυνόμενον τῶν κατὰ τὸν πόλεμον κακῶν. Εἰ δὲ τοῦτ' αὐτοῖς μήτε δίκαιον εἶναι φαίνεται, μήτε ἀνεκτὸν, πάντα ἐπιτρέψομαι τῇ δίκῃ. Χρησόμεαι δὲ οὐχ ἑτέροις δικασταῖς τισιν, ἀλλ' αὐτῇ βασιλίδι καὶ πατριάρχῃ, καὶ τῶν τε μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων τοῖς λογίοις, καὶ τῶν Ῥωμαίων, εἰ τινες εἴτι κατελείφθησαν, τοῖς ἀρίστοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκασταχοῦ πολιτειῶν τοῖς συνετωτέροις. Κἂν μὲν αὐτὸς ἀδικῶν καὶ ἐπισηκῶν, καὶ βασιλέω; τοῖς παισὶ φαίνωμαι ἐπιβουλεύων, ὥσπερ οὗτοι κατηγορήσαν, μηδεμίαν ἄλλην εἶναι τῆς ἀδικίας τιμωρίαν, ἢ θάνατον αἰτιμον καὶ ἀκλειᾶ. Εἰ δ' αὐτοὶ τὴν τοιαύτην καταδίκην παραιτοῦνται, ἀπηγνῆς εἶναι νομίζοντες ἀνθρώπου θάνατον καταψηφίζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς κατ' ἐμαυτοῦ καὶ πρὶν γενέσθαι τὴν δίκην, κυρώσω τὴν ψῆφον, ἵν' αὐτοὶ μετὰ τὸ τοῖς ἀδικήμασιν ἀλῶναι, μηδεμίαν περὶ τῆς τιμωρίας μέψιν ἔχωσιν. Ἄν δ' αὐτοὶ τὰναντία πάντα φαίνωνται, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλὰ τῶν λεγομένων μαρτυρίας ἐναργεῖς ἐμοὶ παράγοντος, οὐ παρὰ τῶν ἡρημένων τὰ ἡμέτερα, ἵνα μὴ χηρῆσθαι ἐμοὶ δοκῶσιν, ἀλλ' οἷς αὐτοὶ συνεργοί; παρὰ πάντα τὸν πόλεμον ἐχρῶντο, μᾶλλον δὲ αὐτῆς βασιλίδος καὶ πατριάρχου τοῖς πλείοσιν ἐμοὶ συμμαρτυροῦντων. Οὐ γὰρ ἂν δύναντο ἐξαρῶν γίνεσθαι πρὸς ἡ ἐμοὶ συνίσασι σαφῶς, δίκαιον μὲν τοὺς σεσυκοφαντήσας καὶ ἐπιβουλεύσαντας ἀδικίας, καὶ τοσοῦτον κακῶν αἰτίους Ῥωμαίοις γενομένους, τὰ ἴσα πάσχειν ἂν ἤττωνται. Ἐγὼ δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις κἂν τοῦτοις φιλοτιμίαν τινὰ ἐπιδεικνύμενος, ἐμὲ μὲν ἡττώμενον τιμῶμαι ἀποθνήσκειν· ἂν δ' αὐτοὶ ἀίσκωνται, μηδὲν ὑπομένειν ἀηδές· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον συκοφάνταις ἀποδείκνυσθαι, ἐμὲ δὲ μετὰ τὴν νίκην, βασιλέα κοινῇ ἀνακηρύττεσθαι ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ συνάρχοντα βασιλέως τοῖς παισίν. Εἰ δὲ τὸ βασιλικὴν ἐσθῆτα ἔχοντα δεδοικασι πρὸς τὴν δίκην ἀπαντᾶν, ἢ τὸ στρατιῶν ἔχοντα ὑποπτεύουσιν εἰ; Βυζάντιον εἰθ. ἵν, ἐγὼ καὶ ταύτας ἴασμαι τὰς ἀπυρίας. Οὐ πλείους γὰρ ἔχων εἰσελεύσομαι τῶν δέκα, τὰ τε βασιλικὰ ἐπίσημα ἀποθέμενος, ἰδιωτικῇ μεταμφιάσομαι σκευῇ. Τοῦ κοινῇ γὰρ ἕνεκα λυσιστελοῦντος, καὶ τοῦ Ῥωμαίου; τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν ἀπαλλαγῆναι, οὗ; ἐγὼ μάλιστα φιλοῦ, κἂν οἱ συκοφάνται; οὗτοι καὶ πρὸς τοῦτο διαβάλλουσι, μισεῖν φάσκοντες καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς καὶ διαφθεῖρειν, οὐ μόνον τοιαῦτα καὶ ἐπαχθέστερα δὲ πολλῶ πρὸς οὐμῶς ὑπομένειν ἔγνωκα· ἄλλοις θ' ὅτι οὐδὲ πρὸς τὴν εὐδοξίαν ἐμοὶ τοῦτο οὐδ' ὀλίγα λυμανεῖται. Ἄν μὲν γὰρ ἡττώμενος; ἀποθνήσκω, οὐδεμία δησις ἐκ τοῦ βασιλικῆν ἐσθῆτα ἔχειν περιέσται· ἂν δὲ τῶν κατηγορούντων κρείττων φαίνωμαι, οὐδὲν λυπήσει τὸ ἀποθέσθαι πρὸς βραχὺ, μέλλοντα ὀλίγω ὕστερον αὐθις ἀναλαμβάνειν μετὰ πλείονος τῆς δόξης, καὶ τῆς εὐφροίας, καὶ τῆς ψήφου τῆς κοινῆς. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ

νυκτὸς ἐκάστης ἀποτιθέμενος ἐπὶ τῶν κατακλινέσθαι, **A** οὐτ' ἀνίας οὐτε ἀδοξίας αἰσθάνομαι τινοῦ. Διόπερ οὐδὲ νῦν περὶ τῆς σκευῆς μακρὸν ποιήσομαι τὸν λόγον· ἀλλ' ὡς ἂν αὐτοῖς ἀρέσκη πράττειν ἔτιμος ἔγώ. Εἰ δὲ καθάπαξ ἄλλοι τῶ φθόνῳ καὶ τῶ ἔχθει τῶ πρὸς ἐμὲ, τούτων μὲν οὐδὲν ἠγούνται ἐξαρκεῖν, οὐδὲ ἐπ' οὐδεμιᾷ προκλήσει βασιλεῖα δέχονται, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπεγνώκασι πρὸς τοῦτο, καὶ πάντων μᾶλλον ἀπώλειαν καταψηφίζεσθαι αἰροῦνται, ἢ ἐμοὶ δουλεύειν ὑπομένειν, ἐκείνων μὲν οὐδένα λόγον ἐχρῆν ποιέσθαι οὕτω μαινομένων. Τῆς δὲ κοινῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας ἔνεκα, ἵνα μὴ δοκῶ καταπρῆσθαι φιλοψυχῶν αὐτὸς, ἐκοντὶ αἰροῦμαι ἀποθνήσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἀποδέει τούτῳ τὸ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενον ὄσσην ἔχω, καὶ τὰς πόλεις παραδόντα καὶ τὴν στρατιάν, αὐτὸν ἐν ἰδιώτῳ σχήματι ἀφανεία πολλῇ συζῆν ἐν γωνίᾳ παραβύσαντά τινα. Πλὴν οὐχ ἀπλῶς καὶ τοῦτο, οὐδὲ λόγου τοῦ προσήκοντος ἐκτὸς, ὡς δοκεῖν τοῖς τε Ῥωμαίοις, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι καὶ βερβάροις, ὅτι ἀδικῶν καὶ ἐπιπορκῶν, καὶ μὴ δυνάμενος ἀντέχειν πρὸς τὸν πόλεμον, δέισα; παρεχώρησα τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς, τὸ ζῆν ἀκλεῶς τῆς μετ' εἰκλείας προτιμήσας τελευτῆς· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ψήφισμα βούλομαι γενέσθαι καὶ πρόγραμμα κοινὸν τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ συγκλήτου, καὶ συμπάντων κοινῇ Ῥωμαίων, ὡς οὐκ ἀδικῶν οὐδὲ ἐπιπορκῶν, οὐδὲ κακὸς περὶ τοὺς βασιλέως τοῦ φίλου παῖδας ἐλεγχθεῖς, ἀλλὰ τοῦ κοινῆ τῆς σωτηρίας ἔνεκα ἀπέστην τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ λελυθῆαι τοὺς ἐμφυλοὺς ὅπως διαφθεῖρονται πολέμου. Ἐπειτα τοὺς ἐν δεσμοῦ τῆς ἐλευθερίας πάντας διὰ τὴν εἰς ἐμὲ κατεχομένους εὐνοίαν ἀφείναι τῶν δεσμῶν, καὶ τὴν οὐσίαν ἀποδοῦναι ὄσσην ἀπεστέρησαν, καὶ πρὸς τοὺς παῖδας τῶν ἀποθανόντων ποιεῖν ὁμοίως. Ἄτοπον γὰρ τῶν μὲν συμφορῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων αἴτιον αὐτοῖς ὀφθῆναι, πρὸς δὲ τὸ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μηδὲν φροντίζαι, τύχην ἐνανελεθῆναι. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῖς συνοῦσι, καὶ συγκλητικοῖς καὶ στρατιώταις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς προσήκουσιν ἐμοὶ καθ' αἷμα, πρῶτον μὲν πίστει δὶ ὄρκιον δοῦναι, ὡς οὐδὲν κακώσουσιν, ἀμυνόμενοι τῆς εἰς ἐμὲ εὐνοίας. Ἐπειτα δὲ καὶ τούτοις ἀποδοῦναι ἀ ἀφήρηται καὶ χρήματα καὶ κτήσεις· πρὸς τούτοις δὲ καὶ προνοίας ἕκαστον ἀξιώσασιν πρὸς ἀξίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐμελλον εἶναι βασιλεὺς αὐτὸς, ἀξίως ἂν τῶν πόρων ἡμεψάμην, καὶ οὐκ ἂν ἐκείνων ἐδεσθῆναι προνοεῖν αὐτῶν· ἐπεὶ δ' ἐκὼν εἶναι παραιτοῦμαι, δίκαιον αὐτοῖς ἐν ἀσφαλείᾳ τε ὁμοῦ καὶ εὐπορίᾳ τῶν πρὸς τὸν βίον ἀπολιπεῖν· καὶ ταῦτα γένηται ὡσπερ ἀξίω, τὴν βασιλείαν ἀποθέμενος αὐτὸς, καὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὰς πόλεις παραθεῖς, ἢ πρὸς Ἄθῳ τῶν ἱερῶν, ἢ πρὸς ἐτέρῳ μέρει τῆς Ῥωμαίων γῆς· οὐ γὰρ αἰροῦμαι ὑπερόριος εἶναι ἐφ' ἑτέρα;· ἀφανεία συζῆσω τὸν πάντα βίον κατ' ἐμαυτὸν διάγων, ὅπως ἂν οἶός τε ᾶ.

CAPUT LXXXIV.

Orationem imperatoris laudat Aregus, responsumque accipit, Byzantium dicta renuntianda. Ejus precibus imperator cum exercitu recedit. Aregus Byzantii litteras reddit, de pace principes appellat. Apocauchus arma Byzantiis et paces indicit, se cum Cantacuzeno congressurum simulat, re infecta in urbem redit. Oppida quaedam capit imperator. Præsidiariorum excursions. Epistola Apocauchi et patriarchæ ad Cantacuzenum, de abdicatione et servando promisso. Aregus monachus Græci sermonis ignarus deluditur. Imperator epistolam quam ferebat ei interpretatur: ille stomachatur. Imperator quoque in illos ut mendaces et sycophantas invehitur, cælestemque illis vindictam minatur.

Τοιαῦτα μὲν βασιλεὺς πρὸς τὸν Ἀρῆγον διελέχθη **D** περὶ τῆς εἰρήνης. Ἐκεῖνος δὲ μέγρι πολλοῦ κάτω νεύων, ἰθαυμάζε σιγῇ τὴν καλοκαγαθίαν βασιλέως, καὶ ὡσπερ ἐξεπέπληκτο πρὸς τὸ μέγεθος τῶν εἰρημένων. Ἐπειτα ἀνενεγκῶν, ὧς μὲν οὐδὲν ἐνέλιπε,

Hæc imperator Arego de pace sciscitanti. Ille diu terram intuens, tacitusque integritatem ejus admirans, tam singulari oratione velut attonitus, sic deinde ora resolvit: Quam nulla pars neque humanitatis, neque justitiæ sermoni huic tuo deficit,

adeo, ut nec impudentissimus quidquam possit carpere! Quæ autem de pace disseruisti, scire aveo, nobisne tantum ut amicis dixeris, an etiam ad aures Byzantium perferri velis, si forte et illos utile consilium suscipere, et tantis populi Romani calamitatibus sine imponere contingat. Imperator dicta ab se Constantinopolim renuntiari in rem fore censet; quæ ut ad fidem plus ponderis habeant, litteris quoque comprehendi mandat, quibus rubrica subscribit, et sigillum aureum, pro argumento, se ibi scripta constanter sineque ulla dubitatione servaturum, appendi jubet. Aregus instrumentum manu tenens, et amplas imperatori, ut maximo beneficio ornatus, gratias agens, jamque abiturus, ut abducat exercitum rogat: pacem enim ad deliberationem non paucos dies requirere, et militem non posse quiescere, sed omnia interea incursionibus vastaturum. Quod si ipse responsum opperens illic sedeat, periculum fore, ne pace confecta, nihil eorum restet, quorum gratia pacem fieri concupiverit. Imperator et hoc et si quid **642** etiam majus peteret, prompte facturum recepit, et tertio post die collecto in unum milite (erat enim ad prædas agendas dispersus), castra moturum. Sic Aregus ei valedicens, cum litteris discessit, quas in palatio patriarchæ magnoque duci reddidit: ac de pace eos allocutus, monuit, imperatori et Romanis iniquissimos fore, nisi una aliqua conditione ad compositionem moverentur. Verum illi hominem dextere submovent, paulo post ad legationem ejus responsuros autumantes. Magnus dux intelligens ex Arego, imperatorem luce tertia abducurum copias, Byzantiis promiscue bellum in Cantacuzenum denuntiat, ipseque se comparat, et exercitum conscribit. Omnibus autem sacris domibus et monasteriis, omnique generi et gradui sacerdotum preces ad divinum Numen cum perfido desertore conflicturis placandum iudicet. Et ille quidem diem illum et insequentem totum se comparando consumpsit. Tertio die, hora prandii, ut a speculatoribus imperatorem desperandum discedere audivit (stabat enim promissis), portis reclusis, cum effrenato ac temerario impetu se effundens, equitatum ac peditatum ante muros disponit. Ubi speculatores quos ad speculandum miserat reversi, diluculo illos ultra abiisse retulerunt, se frustratum doluit, valdeque ob tarditatem et moram se incusans, et incredibiliter indignans, patriarchæ significat, Cantacuzenum, præcipientem adventum suum, et illi se imparem scientem, multo mane aufugisse, quæritque quid fieri placeat, quandoquidem hostes fugam arripissent. Respondet patriarcha: Fugit impius, nemine persequente; vince, et amplius vince; jubetque, ut hostibus longe superiores reverti: et ille mæstus, quia conflictu exciderat, revertitur. Imperator, quia quod gerebatur latere eum non poterat, multis Byzantio in dies nuntiantibus, Rhegium et Athyræ, et Damocraniam, et

ειπεν, οὐτε ἀγνωμοσύνης, οὐτε δικαιοσύνης ἐν τοῖς εἰρημένοις, οὐδὲ τὸν σφόδρα ἀναισχυτῶντα θεοῦ διυησεσθαι ἀντειπεῖν. Ἄ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς εἰρήνης εἰρηται εἰδέναι βούλεσθαι, εἰ πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπιτηδεῖους μόνον διειλέχθη, ἢ εἰ βούλοιο μὴ γίνεσθαι καὶ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ, εἰ πως γένοιτο χάκεινους τῶν δεόντων σκαφαμένους τι, τῶν μεγάλων συμφορῶν Ῥωμαίους ἀπαλλάττειν. Βασιλεὺς δὲ ἀπαγγέλλειν τε ἐκέλευε καὶ προβρυγο παντός· ἵνα δὲ μᾶλλον βέβηια δοκῆ τὰ εἰρημένα καὶ πιστὰ, ἐκέλευε καὶ γράφειν· καὶ ἐπεὶ γεγραμμένα ἦσαν πάντα ὅσα διειλέχθη, ἐρυθραῖς ὑπεσημαίνετο ὑπογραφαῖς, καὶ σφραγίδα χρυσῆν ἐκέλευεν αἰωρεῖν, δειγμα τοῦ φιλάξιν τὰ γεγραμμένα βεβαίως καὶ ἀναμφιδόως. Ἀρῆγος δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα εἶχεν ἐν χειρὶ, πολλὰς βασιλεῖ χάριτας ὁμολογῶν, ὡς τὰ μέγιστα εὐργετημένος, καὶ μὲλλον ἡδὴ ἀπέναι, ἰδαίτο βασιλεὺς ἀπαγαγεῖν τὴν στρατιάν· τὴν μὲν γὰρ εἰρήνην οὐκ ὀλίγων ἡμερῶν δεῖσσεσθαι πρὸς διάσκηψιν· τὴν στρατιαν δὲ ἡρεμεῖν μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ πάντα ἐπέναι καὶ διασφθεῖραι. Εἰ δὴ αὐτοὺς τὴν ἀπολογίαν περιμένων ἐνταῦθα καθεδεῖται, κινδυνεύσει μετὰ τὴν εἰρήνην ὑπολείπεσθαι οὐδὲν περὶ οὗ ἂν δόξει γενέσθαι ἢ εἰρήνην. Βασιλεὺς δὲ τοῦτό τε καὶ εἰ τι μείζον ἕτερον αὐτοῦ αἰτούντος πρόθυμος εἶναι ἔφασκε ποιεῖν, καὶ ἐπηγγέλλετο ὡς ἐς τρίτην ἐξ ἐκείνης πάσης γενόμενης ἐν ταυτῷ τῆς στρατιᾶς (διεσκέδατο γὰρ ἐπὶ τὴν λείαν), ἀναστῆσθαι τὸ στρατόπεδον. Οὕτω μὲν οὖν Ἀρῆγος βασιλεῖ συνταξάμενος, ἔχων καὶ τὰ γράμματα, ἀπεχώρει. Καὶ γενόμενος ἐν βασιλείῳ, τὰ τε γράμματα παρέλατο πατριάρχῃ καὶ μεγάλῳ δουκὶ, καὶ περὶ εἰρήνης διειλέχθη πρὸς αὐτοὺς, πολλὰ ἀδικήσιν φάσκων καὶ βασιλέα καὶ Ῥωμαίους, εἰ μὴ ἐπὶ μίᾳ τινὶ προκλήσει πεισθεῖεν διαλύεσθαι. Ἐκείνον μὲν οὖν εὐφωῶς ἀπεσκευάσαντο, φάμενοι ὀλίγη ὕστερον ἀποκρινεῖσθαι περὶ ὧν ἐπρέσβευε. Δυσὲ δὲ ὁ μέγας, ἐπεὶ πύθοιο βασιλέα παρὰ Ἀρῆγου εἰς τρίτην ἡμέραν ἀπάξοντα τὴν στρατιαν, πᾶσι Βυζαντίοις πόλεμον κατήγγελλε πρὸς Καντακουζηνόν. Καὶ αὐτὸς περσκευάζετο δῆθεν, καὶ κατέλεγε τοὺς στρατιώτας, πᾶσι δὲ θεοῖς οἴκοις, καὶ φροντιστηρίοις ἱεροῖς, καὶ παντὶ γένει καὶ ἀξιώματι ἱερῶν, παρῆγγελλε λιτὰς ὡς τὸ θεῖον ἡλωτομένους τῷ ἀποστάτῃ συμβαλοῦσιν. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐπιούσαν πᾶσαν, παρασκευαζόμενος διήγαγεν. Ἐς τὴν τρίτην δὲ ἐν ἀρίστου τῆ ὥρῃ, ἐπὶ κίθητο παρὰ τῶν σκοπῶν βασιλέα ἀπηκρότα· ἐπλήρην γὰρ ἐκείνος τὰ ὑπεσημημένα· τὰς πύλας ἀνοίξας, ἐξερχετο μεθ' ὄρμης τινος ἀσχετοῦ καὶ παραδόλου, καὶ συνέταττε τὴν τε ἱππικὴν καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν πρὸ τῶν τειχῶν. Ὡς δὲ ἐπανῆκον οἱ σκοποὶ οὗς αὐτὸς προέπειπε τοὺς πολεμίου; δῆθεν κατασχεφόμενους, καὶ ἀπήγγελλον ἅμα πρῶτ' ἐκείνους οἰχομένους, ἡγιάτο μὲν πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, καὶ πολλὰ ἑαυτὸν τῆς βραδυτῆτος; καταμέμφετο καὶ τῆς τριβῆς, καὶ ἐδυσχεραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς. Πέμφας δὲ καὶ πρὸς πατριάρχην, ἐμήνυεν ὡς Καντακουζηνὸς αἰσθόμενος τὴν ἐφοδὸν, καὶ συνιδὼν ὡς οὐκ ἂν ὑποστησόμενος τὴν δύναμιν, ὄρητο ἀποδράς ἅμα πρῶτ',

τί οὖν προσηκει πράττειν φυγή τῶν πολεμίων χρη-
 σαμένων. Πατριάρχης δὲ ἐμήνυε, Φεύγει ὁ ἀσεβὴς
 μηδενὸς διώκοντος· νικᾷ καὶ μὴ ὑπερνικᾷ, καὶ
 ἐκέλευεν ἀναστρέφειν πολλῶ τῶν πολεμίων κρείττους
 γαυόμενους. Καὶ ἀνέστρεψε λοπούμενος, ὅτι μὴ
 συμβαλεῖν ἐξεγνέτο τοῖς πολεμίοις. Βασιλεὺς δὲ
 ἐπεὶ μὴ ἀγνοεῖν τὰ πραττόμενα ἐνῆν, πολλῶν ἐκ
 Βυζαντίου ὀσσημέρι μνησθέντων, τότε Ῥήγιον εἶλεν
 ἐξ ἐφόδου ἐπελθῶν καὶ Ἀθύραν, καὶ Δαμοκράνειαν,
 καὶ Σηλυμβρίαν. Κελεύσας δὲ Ἀπάμειαν φρουρίον
 τι κατεσκευασμένον τειχισθῆναι, καὶ στρατιὰν κατα-
 λιπὼν ἐν Ῥηγίῳ καὶ Ἀπαμείᾳ καὶ Ἐμπυρίῃ, καὶ
 τῇ πρὸς τῇ Ἀέρκῃ λίμνῃ πόλει, ὡς ἂν ταῦτα τε φρου-
 ροῖεν ἐγγυτέρω Βυζαντίου τῶν ἄλλων ὄντα, καὶ
 ἐπεκρομᾶς ποιοῖντο συνεχεῖς κατὰ τοῦ Βυζαντίου
 καὶ ληστείας, τὴν ἄλλην ἔχων στρατιὰν αὐτὴς ἀνε-
 χιώρησεν εἰς Ἀδουμότειον. Ἡ δὲ ἐν τοῖς φρουρίοις
 τοῖσι στρατιᾷ τὰ μέγιστα ἐκάκωσε Βυζαντίου,
 καὶ ὀλίγη οὔσα. Ἐσχέθην γὰρ νύκτωρ τε καὶ μεθ'
 ἡμέραν πάντα διέφθειρον καὶ ἐληίζοντο, ἔχοντες καὶ
 Περσικὴν ὀλίγην δύναμιν ἀναμειγμένην μετ' αὐ-
 τῶν, οἱ πολλοὺς ἀπέκτεινον καὶ ἐξεδραποδίζοντο,
 καὶ πρὸς ἔω ἀπεδίδοντο ἐπὶ δουλείᾳ, καὶ σκεδὸν ἐν
 ὀλίγῳ χρόνῳ πάντα τὰ περὶ Βυζαντίου ἀοικητα ὑπ'
 ἀκείνων ἀπεδείχθη. Πατριάρχης δὲ καὶ ὁ μέγας δούξ,
 εἰδότες ὡς Ἀρήγο, ἀπαιτῆσει λόγον περὶ τῆς πρε-
 σβείας, καὶ τὴν μὲν εἰρήνην ἀναφανδὸν αἰδούμενοι
 ἀπαγορεύειν, τρόπῳ δὲ τὴν σκεψάμενοι τὴν Λατίνοι
 ἀπαρῶν. ἵνα μὴ δοκοῖεν ἔκονεῖ τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιοι
 αὐτοὶ καθίστασθαι τοσαύτης συμφορᾶς, πρὸς βασι-
 λέϊ τὸν Καντακουζηνὸν ἐγραψαν τοιαύτα· Ὁ, ἡμεῖς,
 πολὺν τινα λόγον περὶ τοῦ μὴ Ῥωμαίου ὑπὸ τοῦ
 πολέμου διαφθεῖρσθαι ποιούμενοι, ὀλίγῳ πρότερον
 ἐπέμψαμεν πρὸς σὲ πρεσβεῖαν, ἅπερ αὐτὸς πρὸς
 τὴν περιπέθητον καὶ γνησιώτατον τῷ βασιλεῖ τὸν
 μέγαν δοῦκα ἤτησας ἐπαγγελλόμενος ποιήσεις. Ταῦτά
 δε ἦν, ἀποθήμενον τὴν βασιλείαν, ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι,
 καὶ μηδὲν προσδοκᾶν πείσασθαι δεῖνὸν διὰ τὴν ἀγνω-
 μοσύνην τὴν πρὸς βασιλέα, καὶ τὰς συμφορὰς αἰ;
 ἐπιγαγε; Ῥωμαίοις πολεμῶν. Σὺ δὲ, ὡς ἔοικεν, εἰ
 φόνων καὶ αἰμάτων ὀρεγόμενος κλειδῶν, καὶ τὰς
 συμφορὰς τοῖς ταιλαιπύροις Ῥωμαίοις αὖξεν, ἵν'
 ἂ προσελθῶ ἐξαρχῆς ἡττηθείς ὑπ' οὐδενός, εἰ, τέλος
 δόξης ἀγαγεῖν, μεταβαλὼν, ἀπράκτου; ἀπέπεμψας
 τοὺς πρεσβεῖς, ἡρνημένος ἂ ἐφθέλω; τότε μὲν οὖν
 ἀνεξέλεγκτα ἐψεύσω φάσκων τὸν μέγαν δοῦκα εἰρη-
 κίνας περὶ σοῦ μὴ ἀληθῆ. Νυνὶ δὲ οὐδεμίαν σοι τοιαύ-
 την ἔξοσι καταφυγὴν εὑρεῖν, καὶ πρὸς ἀναβολὰς
 χωρεῖν τῶν εἰρημένων. Τὰ τε γὰρ γράμματα ἐλέγ-
 ξουσι τὰ σὰ ὄντα παρ' ἡμῖν, καὶ ὁ πρεσβευτῆ; Λα-
 τῖνος, ἀξιώχρεως ὢν πρὸς πίστιν· ἂ τοῖνον ἔγραψας
 αὐτὸς ὡς ἀποθήσῃ τε τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἀρχὴν,
 καὶ τὰς ἀδικίας κατεχομένης καὶ τυραννομένης πύ-
 λεις παραδώσεις, αὐτὸς δὲ μονάζοντος βίον ζήσεις
 ἐν Ἀθῶν τῷ ἱερῷ, ἢ ἄλλοθι που ὅπῃ ἂν δοκῇ καθ-

A Selybriam primo impetu cepit (50). Cumque Apa-
 meam castellum eversum reparari jussisset, et
 præskliariam manum Rhegio, Apameæ, Emphyritæ,
 et urbi apud Derzen lacum, his, inquam, locis
 Byzantio vicinioribus custodiendis, et excursioni-
 bus in agrum Byzantinum frequentari faciendis reli-
 quisset, cum cætero agmine Didymotichum profe-
 ctus est. Horum oppidorum præsidarii, 643 etsi
 numero paucissimi, Byzantios tamen vexabant im-
 portunissime, omnia fere noctu et interdum depo-
 pulantes ac devastantes: habebantque sibi admi-
 stros Persarum aliquot manipulos, qui multos occi-
 debant, multos capiebant, et in Orientem pro
 servis vendebant, brevique tota pene Byzantium
 circumjacens regio in solitudinem ab illis redacta
 B est. Porro patriarcha et magnus dux, non igno-
 rantes Aregum responsum requisitum, cum pa-
 cem aperte detrectare vererentur, via quadam per
 consultationem inventa, qua Latinum fallerent, ne
 Romanis scientes ac volentes arumnas tam multas
 creare viderentur, Cantacuzeno in hæc verba scrip-
 serunt: Quandoquidem nobis vehementer curæ
 ac sollicitudini est, ne Romanis bello plurimum
 detrimentorum imponatur, pronuper ad te legatus
 misimus, pollicentes facturos, quæ tu a magno duce,
 imperatori dilectissimo fidelissimoque petivisti.
 Erant autem hæc, ut abdicato imperio tutus esses,
 et nihil pœnarum formidares, quod erga impera-
 tricem tam infidus existitisses, et bello Romano
 tantopere afflixisses. Tu vero ad hæc fundendi san-
 guinis, et calamitatum miseris Romanis augenda-
 rum cupidus, ut apparet, quo, quæ a principio
 tuopte impulsu constituisti, ad finem perduxisse
 videaris, legatos mutata mente, et inficitatus quæ
 dixeras, infecta re dimisisti. Tum igitur improba-
 bili mendacio magnum ducem non vera de te lo-
 cutum affirmasti. Nunc autem tale effugium repe-
 rire, et dicta longius differre tibi non conceditur.
 Tuæ enim ad nos litteræ et legatus Latinus fide
 dignus te redarguent. Quæ ergo scripsisti, te im-
 perio et administratione abiturum, oppidaque
 contra fas ac tyrannice occupata redditurum, et
 quietam monachi vitam in sacro monte Atho, aut
 ubi placuerit exacturum, ea et nos probamus;
 nihilque restat, nisi diem præstinare tibi, quo urbes
 restituas. De republica autem, et de judicio consti-
 tuendo, et de cura tuorum, tu sine cura esto; nos
 quippe ad hæc et perspicienda, et facienda quate-
 nus commoda et justa sint, satis valemus. Scripta
 hac epistola, et subscriptionibus adjectis, Latino
 accersito, omnia quæque ipsi voluisset, quæquo
 Cantacuzenus orasset, se præstitisse memorant,
 easque litteras, quibus tota pacis tractatio contine-
 retur, exhibitas ei tradunt. 644 Ille litterarum
 Græcarum ac sermonis omnino expertus, verbis eo-

Jacobi Pontani notæ.

(50) Post hæc verba in Græco codice parva lacuna est; fortasse plura oppida, aut unum saltem alterumve nominabantur.

rum ac subscriptionibus contentus, de æquitate Romanorum et sollicitudine multis verbis gratias agit, et cum epistola Didymotichum festinat. Conuenio, de pace ferens tibi evangelia. Omnia enim quæ tute petebas, patriarcha, et magnus dux, cum cæteris optimatibus libenter annuerunt, et litteris ipsi quoque pacem firmam ratamque fecerunt. Quibus dictis epistolam porrexit. Qua lecta, imperator renidens: Legistine, inquit litteras, cum quibus tantum iter confecisti, an ita candide et incuriose amica tibi et a natura ingenua simplicitate usus, nesciens quid complecterentur, ad me illas attulisti? Illo respondente, non se rem altius discussisse, nec sibi suspectas fuisse, sed citra curiositatem, simpliciter verbis patriarchæ, ejusque et magni ducis et aliorum procerum subscriptionibus credidisse (quomodo etiam papæ merito faceret), cupidissime ac latissime ad eum venisse, ut omnibus jam, quæ ille ardentissime optasset, consummatis atque perfectis, imperator cuncta sigillatim recenset, et scriptorum sententiam interpretatur. Monaco ad fallaciam stomachante, et illorum impudentiam malignitatemque obstupescente, non oportere admirari, ait imperator, neque dolere, se delusum, si ipse quidem veritatem in vita colere statuerit, illi vero mentiri, sycophantari, et fraudes componere tota vita studeant, sed ex his paucis maxime, etiam alia, quæ belli tempore contigissent, qualia sint, cognoscere; neque enim ab obitu imperatoris hucusque ab ulla, quantumvis enormi impostura mendacique illos abstinuisse. Unde, inquit, imperatricem ab initio ad arma impulerunt, et usque hodie os ei sublinentes, pacem mecum facere non patiuntur. Illis itaque sic affectis, et bellum accendentibus, Deus tali proposito digna feret præmia, et Romani omnes non a me, sed ab illis bellum, interitum, servitutum manasse comparent. Gratiam autem veteratoribus illis habeo, cum te ad nos miserunt. Hæc ad Aregum super litteris imperator. Deinde iis quæ sunt amicorum inter se, vacatum est.

ων ἀναισχυντίαν καὶ τὸ κακότηδες τῶν τρόπων ἐκπληττομένου, οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, οὐδ' ἀνιδῆσαι ἀπατώμενον, εἰ αὐτὸς μὲν πρὸς ἀλήθειαν εἴλετο ζῆν, ἐκείνοις δὲ ψεύδους καὶ συκοφαντίας καὶ ἀπίτης ἐμέλησε παρὰ τὸν βίον· ἀλλ' ἐκ τούτων μάλιστα τῶν ὀλίγων καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν τοῦ πολέμου χρόνον ἐργασμένων συνορᾶν ἵποια ἦν. Οὐδὲ γὰρ οὐδεμίαν ἐφέλασαν ὑπερβολῆς ἀπίτης καὶ ψεύδους εἰς δεῦρο ἐκ τῆς βασιλείως τελευτῆς, ἐξ ἧν βασιλίδα τε ἐπεισαν τὸν πόλεμον εἰσθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ μέχρι νῦν ἐξαπατῶντες οὐκ ἔωσι διαλύσθαι ἔμοι. Ἐκείνοις μὲν οὖν τοιαῦτα ἤρημένοις, καὶ τὸν πόλεμον ἀνάπτουσι, θεὸς τε τὰς ἀμοιβὰς ἀντιμετρήσειε τῆς προαιρέσεως· ἀξίας, καὶ Ῥωμαῖοι πάντες εἰσονται, ὡς οὐ δι' αὐτὸν ὁ πόλεμος, καὶ ἡ φθορὰ, καὶ οἱ ἀνδριποδοισμοί, ἀλλὰ δι' ἐκείνους γίνεσθαι· αὐτὸν δὲ καὶ χάριν αὐτοῖς ἐξαπατήσασιν εἰδέναι, ὅτι πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι παρεσκύασαν. Τοιαῦτα πρὸς Ἀρήγον περὶ τῶν γραμμάτων ὁ βασιλεὺς διαλεχθεὶς, ἐτρέπετο ἐφ' ἕτερα, ἃ προσήκει φίλοις πρὸς ἀλλήλους.

645 CAPUT LXXXV.

Apocauchus frustra Empyriten oppugnat, portoria exigit; sed res non procedit, quia potentia deest. Quomodo dissimulante irrisus fuerit a proceribus. Exprobratur Apocauchus per Aregum fraudulentia, ignavia et timiditas. Vocatus Aregus venire contemnit, et Apocauchum cum sociis palam de impietate et impudentia accusat. Byzantium infestus venit imperator et recedit. Adrianopolis et oppidula circumcirca dedunt. Cum tribus dedititiis quid egerit imperator, et quomodo ad ejus partes accesserint, intellecto

ejusdem proposito in imperio retinendo. Juramento fidem obligant. Præfecti tres quamvis discedendi potestate liberaliter facta, fidem ei jurant, praefecturasque recipiunt.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, καὶ ὁ μέγας δούξ ἐστρά- A
τευσε κατὰ Ἐμπυρίτου τοῦ φρουρίου, καὶ πολιορ-
κήσας ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ ἀποπειράσας τῶν
τειχῶν, ἐπέει μὴδὲν ἔγνω, τῶν ἐδῶν εὐρώστας ἀμυ-
νομένων, αὐθις εἰς Βυζάντιον ἀπήγε. Καὶ πρὸς τῷ
Ἰερῷ γενόμενος κατὰ τὸ στόμα τοῦ πόντου κειμένη
πόλει, ἐπεχειρεῖ, ὡσπερ ἔφασκε, τοὺς κατ' ἐμπορίαν
πλέοντας· ἐπὶ τῶν πόντων πάντας φόρους ἀπαιτεῖν.
Τοῦτο δὲ ἦν ἀδύνατον μὴ θαλασσοκρατοῦντα. Ἐκεῖνος
δὲ ἤδη συνορῶν, ὡς τὰς μὲν κατὰ τὴν ἡπειρὸν πάσας
πόλεις ὑπεποιήσατο πλὴν ὀλίγων ὁ βασιλεὺς, ἐμελλε
δὲ μετὰ μικρὸν κάκεινας, καὶ Βυζάντιον πολιορκοῖ
ταῖς συχαῖς ἐξόδοις, καὶ δεδοικῶς μὴ βασιλεὺς τε
καὶ οἱ ἄλλοι τὴν ἀνάγκην συνιδόντες, ὡς οὔτε στρα-
τιᾶς δύναντ' ἂν εἴη εὐπορεῖν, οὔτε χρημάτων οὐδ' B
χρόμιοι πολέμοισιν βασιλεῖ, τρέφονται πρὸς τὴν
εἰρήνην, ἐσκέφατο ἐξαπατᾶν καὶ φανακίζειν. Καὶ
ἀναφανδὸν ἐδημηγῶρει, ὡς πόρον χρημάτων μέγι-
στον ἐξυροῖ ἐξ ὧν οὐ Καντακουζηνῷ μόνον, ἀλλὰ
καὶ πᾶσι πολέμοις ἀντιτάξαιτο. Πᾶσι γὰρ τοῖς
ὀρθοῦσιν ἐμπόροις φόρους ἐπιθήσειν πρὸς ἀνάγκην,
ἐξ ὧν ἔσονται Ῥωμαίοις πρόσοδοι πολλαπλα-
σίους τῶν πώποτε οὐσῶν. Καὶ ἀφικόμενος πρὸς
Ἰερὸν, ἵνα διαπλέειν μὴδὲν ἐξῆ, ἂν μὴ παρέχη
χρήματα, ὀκνάδα μυροφόρον ἐπ' ἀγκυρῶν ὀρμίσας,
κατὰ μέσον τὸ βεῦμα ὀπλίει· ἐγκαθίδρυσε πολλοὺς,
καὶ ἐκέλευε χρήματα λαμβάνειν παρὰ τῶν ἐμπόρων.
Οἱ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἢ πρότερον ἐλάμβανον. Ἀναλω-
μάτων γὰρ πρότερον πολλῶν καὶ τριτήρων ἢ ἐπι-
χειρήσις ἐδεῖτο, ὡστε φρεῖν τῆς θαλάσσης μέγα C
δυστηνίας, καὶ κρείττους γενομένους τῶν πλεόντων·
μὴ ῥάδιος δὲ οὐσης πρὸς ταῦτα τῆς παρασκευῆς,
καὶ οἱ θαυμαστοὶ ἐκεῖνοι πόροι, καὶ αἱ πρόσοδοι ἀπ-
ώλλυντο. Τῶν συκλητικῶν δὲ οἱ πολλοὶ ὅσοι μὴ
διὰ τὸ πρὸς βασιλεία ἔχθος ὡσπερ ἐν οὐνοῖς ἐπει-
θοντο πλουτεῖν, εἰδότες ὡς ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ, τὴν
μεγαλοφυῖαν ἐθαύμαζον πρὸς εἰρωνείαν· καὶ τῶν
πάσαις βασιλείων κατεγίνωσκον πολλὴν κούφωτητα,
ὅτι τοσοῦτον ἐν χειρὶ πλουτῶν ἔχοντες ἠγνόουν. Βα-
σιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς οὐκ ὀλίγας διατρέψαντα
ἡμέρας παρ' αὐτῷ, Ἀρήγον αὐθις οἰκασθε ἀπέπεμπε,
κελεύσας ἀποκρίνεσθαι μὴδὲν τοῖς πέμψασιν μόνον δὲ
τῷ μεγάλῳ δουκὶ εἰπεῖν, ὡς οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν
ἐπιλάθοιτο τῆς φίλης ἀπάτης, καὶ πανουργίας, καὶ
στρεβλότητος· ἀλλὰ τῷ περιόντι τῆς περὶ ταῦτα σχέ-
σεως, καὶ θεὸν νομίζοι δύνασθαι ἐξαπατᾶν. Καὶ γὰρ
πάντα μᾶλλον διανοούμενος ἢ ἐκ παρατάξεως μάχε-
σθαι πρὸς αὐτὸν, ἰκεσίας καὶ ἰλασμοὺς παραγγέλλειν
πρὸς θεὸν τοῖς ἱερῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς μέλλοντο· μα-
χεῖσθαι. Ἄλλ' εἰδέναι σαφῶς ὡς οὔτε θεός, ἢ πράττει
καὶ διανοεῖται ἄγνοεῖ, καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲ, εἰ
μὴ πρότερον, ἀλλ' ὕστερόν γε τὰς ἀπάτας αὐτοῦ
καὶ τὰς πανουργίας πάσας συνορῶσι. Τί γὰρ μὴ τῇ
προτεροῖα τὴν στρατιάν ἐξῆγε πρὸς τὴν μάχην,
ἀλλὰ μετὰ τὸ πυθέσθαι αὐτὸν ἀπάγοντα τὴν στρα-
τιάν; Τότε μὲν οὖν λελυπηκέναι εἶπεν αὐτὸν φυγο-
μαχήσας· οὐκ ὀλίγα· ἵνα δὲ μὴ ἐπιπλέον διὰ τὴν

Interca magnus dux castellum Empyriten inva-
sit, quod ubi triduo obsedit, murorumque facto
periculo nihil profecit, fortiter qui intus erant pro-
pugnabantibus, Byzantium rediit, et Hiero, urbe ad
ostium ponti sita, aggressus est, ut aiebat, ab om-
nibus mercatoribus pontum sulcantibus portoria
exigere: id quod, nisi mare teneret, fieri non po-
terat. Videns enim imperatorem continentis urbes,
præter paucas, omnes subegisse, et illas quoque
paulo post subacturum esse, et Byzantium ab eod-
em crebris irruptionibus quodammodo obsideri:
timensque, ne imperatrix et consilium necessitate
perspecta, quod neque copias habere possent, ne-
que pecunias, quibus adversus eum uleretur, ad
pacem inclinarent, modum commentus est, quo
eos circumduceret ac ludificaret. Nam palam con-
cionabatur, rationem pecuniæ conficiendæ com-
modissimam se invenisse, qua non Cantacuzeno
solum, sed universis hostibus resisterent. Omnibus
enim undecunque mercatoribus tributa necessaria
impositurum. Ex quo Romanos vectigalia majora,
quam unquam antehac percepturos: profectusque
Hierum, ut nemini nisi portorium solventi liceret
trajicere, onerariam grandem et in anchoris
stantem, multis ei gravis armaturæ militibus im-
positis, in medios noctus provexit, jussitque a ne-
gotiatoribus pecuniam accipere. Verum nihilo
magis quam ante accipiebant. Sumptu magno et
trivernibus multis opus erat, ut domini maris et
potentiores iis essent qui navigarent. Ob cujus
apparatus difficultatem admirabiles illi redditus et
vectigalia evanescebant. Complures porro proceres,
qui non credebant, propter odium in imperatorem
velut in somnis ei divitias affluxuras, cum sci-
rent conatus fore irritos, per simulationem ejus
animi magnitudinem admirabantur: 646 vete-
resque imperatores levitatis et incogitantiae non
parvæ coarguebant, qui se tantos thesauros in ma-
nibus habere nescivissent. Cantacuzenus Aregum
non paucis diebus apud se diversatum dimisit,
cum mandato, ut iis, a quibus venisset, nihil re-
sponderet: solum magno duci diceret, illum nec
antea, nec modo familiaris sibi imposturæ, callidi-
tatis ac pravitatis oblivisci posse, putareque
D propter suam in his excellentiam etiam ipsi Deo se-
se fucum facturum. Nam cum quidvis in animo
haberet potius, quam acie opposita secum congredi,
tamen supplicationes et placamina sacerdotibus
pro se, ut pugnaturus, indixisse. Interim se certo
scire, neque Deum latere, quid ipse agat et cogi-
tet, et homines si non ante, at certe post, fraudes
ejus versutiasque omnes cognituros. Cur enim non
pridie, sed postquam discessisset adversarium exer-
citurum audierit, copias suas ad prælium eduxerit?
Tum se ista fuga contristatum dixisse, cum ipse-
met pugnam vehementer fugeret. Ne porro diutius
ejus fuga dolcat, primo quoque tempore rursus

auturum : et ob id præmonere, ut nec mæreat A amplius, et se ad certamen expellat. Aregus Galatam venit, nec eos a quibus missus fuerat, verbo dignatus est. Magnus dux ut Aregum reversum accepit. Illico renavigans, eum de legatione obita percunctaturus accersit : qui nullus venit, et ipsum ac satellites ejus palam reprehendit, quod omni timore Dei hominumque reverentia soluti, ea designarent, quæ quisquis scire, detestaretur ; aiebatque ad defensiones tales, quales ipsi pro se perfricta fronte adferrent, imperatorem solum pro eo ac deceret respondere idoneum, et propediem adfuturum, opereque ipso responsurum. Quare se instruerent ; ante ipsa enim mœnia confixendum. Illi, quia quod solerent fecerant, nihil se novi fecisse opinabantur. Imperator denuo toto cum exercitu Byzantium venit, et ad portam Charsiam non parum diu præstolatus, cum nemo pugnaturus exiret, retrocedens, ad Petrogephyram (loci nomen est) castrametatus est, ubi præterlabente fluvio, irrigua prata abundantem pabuli copiam equis sufficientiunt. Ac milites quidem quantum valebant, Byzantio incommodabant. Aregus vero ad imperatorem rediens, Augustam purgabat, nequaquam ab illa, sed a patriarcha, et aliis bellum profluxisse : qui ipsam volentem amplecti pacem, non sinerent, eique persuadere niterentur, si quo modo Cantacuzenus prævalerit, statim ipsam cum liberis necaturum. **647** Quæ cum audiat (quamquam nec alioqui ita sui ipsius sit, ut quæ probat, efficere possit), omnia in illorum arbitratu necessario ponat. Imperator cum amicis quos Byzantii habebat occulte agens, quoniam illis ejus adjuvandi deerat opportunitas, et quod extra mœnia occuparetur nihil erat, inde iterum discessit. Adrianopolim venienti etiam illa urbs, Paraspondylo præfecto interprete, se deditit : aliaque item castella circum ipsam veluti circa matrem sita. Præterea Tzernomianus, quæ se defendere non poterat : cujus præfecturam obtinebat Hierax imperatoris Andronici domesticus, qui que bello adversus Cantacuzenum qua dictis, qua factis non parum monumenti attulerat. Adrianopoli alius erat ex ejusdem Andronici domesticis, Mancaphas nomine. Hos igitur tres, Mancapham, Hieracem et Paraspondylum advocans imperator, non se clam esse ait, eos quandiu bellum fuerit, summa cupiditate, flagrantique studio pro juvene imperatore contra se decertasse, nec tamen idcirco succensere : laudare etiam, quod se pro officio famulorum strenuos in eo præbuisent. Neque enim vel præfecto cubiculi, atque cæteris quod belligerantem iratum esse, sed quod a principio usque nunc sycophantias fabricantes, mendacium mendacio assuerent, paci que obniterentur. Veruntamen si illi, qui tam improbi in se fuissent, a dolis et calumniis temperantes, inire secum concordiam voluissent, nec in commune, nec in ipsos quidquam acerbitalis ostensuram, neque tot miseriarum bello ab iis invectarum recordaturum, sed

φυγήν λυπή, ὅσον οὕτω πάλιν ἐπαλεύσεσθαι, καὶ μνηύειν διὰ τοῦτο, ἵνα μήτε λυπεῖτο ἐπιπλέον, καὶ παρασκευάζοιτο πρὸς μάχην. Ἀρχηγὸς μὲν οὖν ἦλθεν εἰς Γαλατᾶν, καὶ οὐδὲ λόγου τινὸς ἤξιωσε τοὺς ἐπιψαντας. Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ πύθοιτο ἐπανήκοντα, κατέπλειεν ἐξ Ἰεροῦ, καὶ μετεκαλεῖτο τὸν Ἀρήγον, ὡς περὶ τῆς πρεσβείας ἐρωτήσων. Ὁ δ' οὕτε παρεγένετο, καὶ κατηγόρει φανερώς, ὅτι καὶ φόβον πάντα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀποθέμενοι αἰδῶ, ταῦτα πράττουσιν, οἷα πᾶς τις ἂν μισοίη συνιδῶν, ἔφασκε τε, ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπολογίας οἷα αὐτοὶ ποιοῦνται ἀνευρυθριάστως, βασιλέα μόνον ἐξαρκεῖν δεόντως ἀποκρίνεσθαι, διὰ καὶ μετ' ὀλίγων ἤξει ἔργῳ τὰς ἀποκρίσεις δώσω. Παρήγγελλέ τε αὐτοῖς παρασκευάζεσθαι, ὡς μαχομένους πρὸς τοὺς τεῖχισιν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰ εἰωθότα πράξαντες, οὐδὲν καινὸν ἐνόμιζον ποιεῖν. Βασιλεὺς δὲ αὖθις ἦκεν εἰς Βυζάντιον πανστρατιᾶ, καὶ πρὸ τῆς Χαρσίας πύλης οὐκ ὀλίγον διετέλεισεν ἐστῶς. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀνταπεξήκει, ἀναστρέψας, ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ Πετρογεφύρῃ κἀλομένῃ τῷ ποταμοῦ τε παραρρέοντος, καὶ ἄφρονον τροφήν τοῖς ἵπποις παρέχοντος τοῦ τόπου. Καὶ ἡ στρατιὰ ἐκάκου τὸ Βυζάντιον ὅσα μάλιστα ἐνῆν. Ἀρχηγὸς δὲ αὖθις ἐλθὼν πρὸς βασιλέα ὑπὲρ βασιλείδος λόγους ἐποιεῖτο, ὡς οὐδαμῶς αἰτία τοῦ πολέμου εἴη, ἀλλὰ πατριάρχης καὶ οἱ ἄλλοι. ὁ αὐτὴν βουλομένην οὐκ ἔωσι χωρεῖν πρὸς τὴν εἰρηγήν, πειθόμενος ὡς ἂν ἐνὶ γέ τῳ τρόπῳ περιστῆ, ἐκείνην τε ἀποκτενεῖς αὐτίκα καὶ τὰ τέκνα. ὧν ἀκούουσαν, καίτοι καὶ ἄλλως οὐχ ἑαυτῆς κυρίαν οὖσαν, ὥστε πράττειν ἅττα ἂν δοκῆ συμπερεῖν, πάντα ἐκείνοις ἐπιτρέψιν πρὸς ἀνάγκην. Βασιλεὺς δὲ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις κρύφῃ διαλεχθεῖς, ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὐκαιρὸν πράττειν τι ὑπὲρ αὐτοῦ, αὖθις ἀνεχώρει. Οὐδὲν γὰρ ἦν ὃ λήψεται ἐκτὸς τευχῶν. Καὶ πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ ἐλθόντι, ἐκείνη τε ἡ πόλις προσεχώρει, τοῦ ταύτης ἄρχοντος Παρασπονδύλου πράττοντος, καὶ τὰ ἄλλα φρούρια, ἃ περὶ αὐτὴν ὡς περὶ μητέρα ἔκουν. Καὶ ἡ Τζερνομιάνου δὲ καὶ αὐτὴ προσεχώρησεν, ἀντέχειν πρὸς τὸν πόλεμον μὴ δυναμένη, ἥς ἤρχεν ὁ Ἰέραξ, τῶν οἰκετῶν ὧν βασιλέως Ἀνδρονίκου, καὶ πολλὰ πρὸς τὸν πόλεμον κατὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πράξας καὶ εἰπῶν. Ἐν τῇ Ἀδριανοῦ δὲ καὶ ἑτερός τις ἦν τῶν βασιλέως Ἀνδρονίκου οἰκετῶν Μιχακαῖα ὀνομασμένος. Τοῦτους δὴ οὖν τοὺς τρεῖς, Μιχακαῖαν τε καὶ Ἰέρακα καὶ Παρασπονδύλον ὁ βασιλεὺς μεταπεψάμενος, οὐκ ἄγνωσιν μὲν ἔφασκεν ὡς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πάντα πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ βασιλέως ἐπολέμησαν. Οὐ μόντοι διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔκαινεῖν, τὴν προσήκουσαν οἰκεταῖς ἐπιδειχθέντους προθυμίαν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ παρακοιμωμένῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι ἐπολέμησαν ὀργίζεσθαι, ἀλλ' ὅτι συκοφαντήκασιν τε ἐξαρχῆς καὶ ἀχρι νῦν συκοφαντοῦσι, ψεῦδος ψεῦδος συβράπτοντες, καὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἔωντες καταλύεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις τοσαύτην πρὸς αὐτὸν ἄγνωμοσύνην ἐπιδειχθέντοις, εἰ τῶν δόλων καὶ τῶν συκοφαντιῶν ἠθέλησαν ἀποστάντες διαλύ-

σθαι πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν κοινῶν καὶ τῶν καθ' ἑαυτοὺς, οὐδεμίαν ἂν ἐνεδείξατο πικρίαν· οὐδὲ ἐπιμνήσθη τῶν κατὰ τὸν πόλεμον γεγεννημένων παρ' αὐτῶν τοσοῦτων ἀλγεῖων· ἀλλ' ἠδέως ἂν εἶδε καὶ εὐμενῶς, καὶ τῆς ἀρχαίας ἤξιωσε φιλίας καὶ συνθηθείας πρὸς αὐτόν. Πρὸς δὲ αὐτοὺς οὐδὲ ἔχνος, μῆνιδος φέρειν ἢ ὀργῆς, οὐδὲ προσκεκρουκέναι αὐτῷ νομίζειν, ὅτι ὑπὲρ βασιλείως αὐτῷ τοσαῦτα ἐπολέμησαν. Τὰ γὰρ δίκαια καὶ τὰ προσήκοντα Λούλοις εὐγνώμοσι πεποιηκέναι. Ἄλλως θ' ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἐστὶ πολέμιος τῶν βασιλέως παίδων, καὶ διαφθείρειν ἐκείνους ἐκ παντὸς τρόπου ἠρημένους· ἀλλὰ πρότερόν τε τὰ μάλιστα ἐκείνοις καὶ Ῥωμαίοις συνοίσοντα σπουδάζειν, καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον μετὰ τὸν τοσοῦτον πόλεμον καὶ τὴν ἔφατον ἀγνωμοσύνην καὶ μανίαν, ἣν οἱ ὑπὲρ ἐκείνων δῆθεν, τῇ δ' ἀληθείᾳ κατ' ἐκείνων τὸν πόλεμον κεκινηκότας ἐνεδείξαντο. Ἐκκαλύψειν γὰρ ἤδη τὸ ἀπόρρητον αὐτοῖς, ὡς εἴη βεβουλευμένος, εἴ γε καὶ κατὰ γνώμην εἴη Τεῦ, εἰ περιγένοιτο τῶν πολεμουμένων, καὶ κύριος τῶν βασιλέως παίδων κατασταίη, πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων ὑφ' ἑαυτὸν πεποιημένος, μὴ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀποστερεῖν· ἀλλὰ διοικήσαντα τὰ πράγματα ἄχρις ἂν βασιλεὺς ὁ νέος; Ἰωάννης πρὸς ἤλικίαν εὐφρονα ἀφίκηται, καὶ δυναμένην ἄγειν τὴν ἀρχὴν· ἔπειτα αὐτῷ παραδίδονται τὴν ἡγεμονίαν. Τοῦτου γοῦν ἀληθῶς οὕτω κεκριμένον αὐτῷ, οὕτε τοῖς πρότερον ὀργίζεσθαι ὑπὲρ ἐκείνου παπολεμηκόσιν, οὐτὰ τοὺς συνόντας καὶ συγκατακτωμένους; τὴν ἀρχὴν πρὸς βασιλέα τὸν νέον οἰεσθαι ἐξαμαρτάνειν, εἰ μέλλουσιν ἐκεῖνον μᾶλλον τὴν ἀρχὴν συνδιασώζειν. Ἄν ἔνεκα καὶ πρὸς αὐτοὺς οὕτε περὶ τῶν πρὶν γεγεννημένων ἀπεχθάνεσθαι, οὕτε τὸν ἔπειτα χρόνον, ἂν αὐτῷ βούλωνται συνεῖναι βασιλεῖ τῷ νέῳ, οἰεσθαι πολεμίους γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς; τὴν αἴρεσιν εἶναι ἑκατέρου. Ἄν τε γὰρ βούλωνται συνεῖναι, ἠδέως ἔχειν ἂν τε πρὸς Βυζάντιον ἀναχωρεῖν, οὐδὲν κωλύσειν, ἀλλὰ καὶ δῶρα πρᾶσχόμενον, μετ' εὐμενείας ἀποπέμψειν. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς ἐκείνους διαλέχθη, καὶ τριῶν ἡμερῶν παρείχετο προθεσμίαν, ὡς ἐν ταύταις διασκιζόμενοι τὰ δοκοῦντα ἔλοιτο λυσιτελεῖν. Οἱ δὲ πολλὰς ὁμολογοῦντες χάριτας τῆς εὐμενείας βασιλεῖ, καὶ τῆς περὶ αὐτοὺς προνοίας, ἐπισκεψάμενοι ἐδέδοκτο μᾶλλον συνεῖναι βασιλεῖ, μετὰ τὴν τρίτην προσελθόντες, ἀπήγγελλον τὴν γνώμην, ὡς μᾶλλον αἰροῦνται τὸ αὐτῷ συνδιατρίβειν, καὶ πρόθυμοι εἶναι πάντα κίνδυνον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πόνον ὑπομένειν, ὡς τὰ βελτίω καὶ λυσιτελοῦντα, καὶ Ῥωμαίοις κοινῇ, καὶ τοῖς βασιλέως παισὶ, καὶ πράττονται καὶ βουλομένω. Τοὺς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ τῶν πραγμάτων ἀρχοντας εἰδέναι καὶ αὐτοί, οὐδὲν ὑγιᾶς διανενοημένους, ἀλλ' ἐπὶ κοινῇ κακοπραγίᾳ πάντα πράττοντας καὶ φθορᾶ. Τοῦ δὲ μηδὲν δεῖν περὶ αὐτῶν ὑπονοεῖν, εἰδόντο βασιλέως; καὶ πίσται; δι' ὅρκων παρασχέσθαι, ὡς οὕτε ἀποστήσονται, οὕτε ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ συνόντες; ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδείξονται εὐνοίαν καὶ σπουδὴν περὶ αὐτόν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὴν αἴρεσιν αὐθις προετίθει, ὡς οὐ κωλύσαν ἂν πρὸς Βυζάντιον βυζύλωνται ἀποχωρεῖν ἅμα γυναῖξί καὶ τέχνους. Συγγ-

A amice et jucunde eos visurum, veterique necessitudine ac familiaritate dignaturum fuisse. Contra ipsos autem nullum esse in se odii aut iræ vestigium; neque putare se offensum, cum pro imperatore suo ita depugnarint: fecisse enim quæ probos ac fideles servos facere justum ac decorum sit; præsertim cum nec ipse liberos imperatoris persequatur, eosque quo jure, qua injuria perditos velit, sed et antea quæ eorum ac Romanorum rationibus conducerent, diligenter curarit, et modo nihilo minus curet, post tam atrox bellum, et infandum scelus ac furorem: quem, qui verbo pro illis, re autem vera contra illos bellum moverent, declararint. Detesturum enim ipsum mysterium. Voluisse se, si Deo approbante, hostibus debellatis, totoque imperio Romano sibi subjuncto imperatoris filiorum dominus efficeretur, non eos paterno principatu depellere, 648 sed administratione retenta, usque dum adolescentulus Joannes ævi florem contingeret, possetque suo Marte populos regere, tum denique ei rerum habenas contradere. Hoc igitur cum ex animo vereque statuerit, neque irasci illis qui prius pro illo arma tulerint, neque arbitrari, eos qui secum sint, et] in imperio acquirendo simul navent operam, peccare in imperatorem juvenem, si illi potius hac ratione servent, quam adimant imperium. Quare nec illis insensum esse propter præterita: nec si in posterum sibi militare voluerint, imperatori adolescenti existimare hostes esse factos, sed penes ipsos optionem esse. Sive enim suam militiam elegerint, libenter suis annumeraturum; sive Byzantium redire maluerint, nihil impediturum, quin et cum muneribus dimissurum. Hæc ad illos imperator, triduum præstituens, quo excussis omnibus, id quod e re sua judicassent, sequerentur. Illi imperatori, ut sui amanti ac sollicito gratias agunt verbis amplissimis, reque deliberata, potius ab Cantæuzeno standum decernunt, et die tertio accedunt, sententiam suam renuntiant, malle nimirum pro ipso stare, et ejus causa periculum quodvis et laborem quemvis subire: quippe qui et Romanorum communiter, et filiorum imperatoris dignitatem utilitatemque et consiliis, et actione semper quærat. Nam nec se nescire, qui Byzantii gubernacula summa teneant, eos nihil cogitare laudabile, sed quæ agant, omnia ad publicam cladem perniciosamque dirigere. Ne quando autem in suspicionem apud eum venirent, rogabant, ut liceret ipsis cum sacramento fidem obligare, nunquam ob eo defecturos, neque insidias molituros, sed omni eum benevolentia studiisque omnibus prosecuturos. Imperator de integro eis potestatem facit, Byzantium cum uxoribus et liberis, quos secum haberent in urbibus quibus præfuerant, se conferre, si velint. Sin et hoc relinquere, solique Byzantium abire optarent, nihil rei familiaris, nihil possessionum ablatarum, sed uxoribus omnia permissurum. Illis idem quod ante

asseverantibus, jurare jussit : scirent tamen, si A pejerassent, non impune laturos : quando non cuiusquam coactu, sed sponte sua se illi subiecissent. Juratum. Imperator ut accepto fidei pignore suspicionem deposuit, Hieraci Tzernominiani praefecturam reddidit, cum collocato ibidem praesidio, viro bellicoso, 649 et usu atque strenuitate nemini secundo. Paraspondylo Adrianopolis praefecturam confirmavit. Haec fere hunc in modum gesta sunt, et Thracias urbes pene omnes imperator in ditionem suam arduxit.

ἡγεμονίαν, καὶ τῆς ἐγκαθιδρυμένης στρατιᾶς, μάχιμω τε δυνάμει αὐτῷ, καὶ πρὸς ἔμπειρίαν καὶ τόλμην λαϊπομένω οὐδενός. Παρασπόνδυλον δὲ, τῆς Ἀδριανουῦ καὶ αὐτὸν αὐτῆς ἄρχοντα καθίστη. Τετρα μὲν οὖν ὧδέ πη εἶχε, καὶ τὰς κατὰ Θράκην πάσας πόλεις σχεδὸν ὑπήγαγεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς.

CAPUT LXXXVI.

Cur Amurius ad imperatorem redire non potuerit. Legatio ad Sarchanem de transitu per Lydiam. Persae in Mæsiam irruunt; cum Romanis Momitzilum petunt, qui bellum frustra deprecatur. A Peritheoiensibus cum quinquaginta intromittitur; in pugna occum'it. Ejus exercitus fortissime dimicans partim caditur, partim capitur. Huic fortunæ illacrymat imperator. Locus communis de mutabilitate fortunæ. Xanthiensis suos interfectos lugent, urbem dedunt. Mira imperatoris in conjugem Momitzili humanitas.

Amurius porro Ioniae satrapa rursus se imperatori adjungere cupiens, uti promiserat, ideo nequibat, quod navale ejus una cum navibus Smyrnae Latini cremaverant, castelloque ad lacum occupato, triremes habebant, quæ illic discurrentes, classem ædificari et instrui, exercitumque in Thraciam transportari impediebant. Per continentem vero transitus ad Hellespontum non dabatur Sarchanæ Lydiæ satrapæ de finibus quibusdam bellum ei meditati, et prohibito si per suam provinciam eo viam capesseret. Propter profectionem igitur ad imperatorem, quæ iam sibi omnino suscipiendam sentiebat, per legatos Sarchanem appellandum, cedendumque loco, de quo controversabantur, existimabat, si modo usque ad Hellespontum transire se pateretur. Sarchanes legatos comiter excipit, acessioneque illa soli Amurio reconciliatus, transitum impune concedit : simul ei filium una imperatori militaturum commendat. Sic per Hellespontum cum vicenis equitum millibus in Thraciam appulsi, Didymotichum ad imperatorem adeunt, ei dona offerunt : quem Amurius rogat, uti Momitzilum citra procrastinationem invadat ; oderat enim illum acerbe barbarus, ob ea quæ in imperatorem audacissime commiserat. Quia vero Romanus exercitus nondum paratus erat, Persæ in Mæsiam irrupunt, promittentes excessuros, quam primum se copiarum imperatoris instruxissent : quem conantem prohibere, sædusque et societatem cum Alexandro opponentem, audire noluerunt, cum dicerent, se Mæsorum esse hostes ; et agros percursantes, cum optima hominum pecorumque præda reverterunt. Post Romanis jam instructis Momitzilum petunt. 650 Qui copias non sperendas habens, et principatum sibi constituens, Xanthiam adortus ceperat, et oppidula Meropes tenebat omnia, atque ad Morriæ fines usque pervaserat. Audiens autem imperatorem Persis adjuvantibus expeditioni contra se accingi, legatione

B Ἀμοῦρ δὲ ὁ σατράπης ; Ἰωνία ; αὐτῆς μὲν ἐβούλετο πρὸς βασιλέα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἔλθειν, εἶχε δὲ ἀδύνατως· τό τε γὰρ αὐτοῦ κατὰ τὴν Σμύρνην νεώριον ἐνέπρησαν οἱ Λατῖνοι καὶ τὰς ναῦς, καὶ τὸ πρὸς τῷ λιμένι φρούριον κατασκόφοντες, τῆς ἡρείας τε ἔχοντες ; ἐκαί παραπελεύσας, ἐκώλυον στόλον ἐξαρτύειν, καὶ ταῖς ναυσὶ πρὸς Θράκην περατοῦν τὴν στρατιάν. Ἐκ τε τῆς ἠπειροῦ δίοδος αὐτῷ οὐκ ἦν πρὸς τὸν Ἑλλησποντον Σαρχάνη τοῦ Λυδίας σατράπου περὶ τινῶν ὄρων γῆς ἐκπεπολεμημένου πρὸς αὐτὸν, καὶ μέλλοντος κωλύειν, εἰ διὰ τῆς αὐτοῦ πρὸς Ἑλλησποντον ἔρχεσθαι ἐπιχειροίη. Ὅθεν διὰ τὴν πρὸς βασιλέα ἀφιξίν ἀναγκαίαν αὐτῷ νομιζομένην, ἔγωω δεῖν πρεσβεῖαν ποιεῖσθαι πρὸς Σαρχάνη, καὶ παραχωρεῖν αὐτῷ τῆς χώρας ὑπὲρ ἧς ἦν αὐτοῦ ἡ διαφορά, εἰ μόνον πρὸς Ἑλλησποντον δίοδον παρέχοιτο. Σαρχάνης δὲ ἀσμενός τὴν εἰδέχτο τὴν πρεσβεῖαν, καὶ τὴν χώραν ἔχων, φίλος τε ἦν Ἀμοῦρ, καὶ τὴν δίοδον ἀδείως παρέχετο, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν συστρατεύσασθαι αὐτῷ πρὸς βασιλέα μετὰ στρατιᾶς. Καὶ πρὸς Ἑλλησποντον ἐλθόντες, ἐπυρριζοῦντο πρὸς Θράκην, ἰππέας δισμυρίους ἔχοντες ; αὐτίκα τε εἰς Αἰδυμόστεχον ἀφίκοντο πρὸς βασιλέα φέροντες καὶ δῶρα. Ἀμοῦρ δὲ εἰδέτο βασιλέω ; μὴ μέλλειν, ἀλλὰ χωρεῖν κατὰ τοῦ Μομιτζίλου. Ἐμήνη γὰρ ὁ βάρβαρος ἐς τὰ μάλιστα ἐκαίψω τῶν κατὰ βασιλέωσ ἐνεκα τετολημένων. Ἐπεὶ δὲ ἀπαρίσκευος ἦν ἡ Ῥωμαίων στρατιὰ, κατὰ Μυσίας τὸ βαρβαρικὸν ἐχώρει, ἐπανήξεν ἑτάχιστα εἰπόντες ἄχρις οὗ παρασκευάσοιτο ἡ στρατιὰ. Βασιλέωσ δὲ κωλύειν πειρωμένον καὶ φάσκοντος σπονδᾶς ; καὶ συμμαχίαν ἔχειν πρὸς Ἀλέξανδρον, οὐκ ἐπέβουοντο, πολέμιοι αὐτοῖς Μυσίς εἰπόντες εἶναι. Καὶ καταδρομόντες, ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων ἐπανήκοντα ἔχοντες πολλήν. Μετὰ δὲ τοῦτο, καὶ τῆς Ῥωμαίων παρεσκευασμένης στρατιᾶς, ἐχώρων κατὰ Μομιτζίλου. Ἐκεῖνος δὲ ἤδη δύναμιν μεγάλην ἔχων, καὶ ἰδίαν ἡγεμονίαν ἑαυτοῦ περιποιούμενος, ἐάνθεοιάν τε εἶδεν ἐπιθέμενος, καὶ τῶν κατὰ Μερό-

πην φρουρίων ἤρχε πάντων, καὶ μέχρι Μόρβας Ἀ
 προεχώρησε. Πυθόμενος δὲ ὡς παρασκευάζοιτο ἐπ'
 αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς Περσικῆς ἤκειν στρατιᾶς,
 πρεσβείας πέμπων, παράγειν ἐπειράτω, ἃ καὶ πρό-
 τερον εξαπατῶν, ὡς αὐτῷ πολλὰ μεταμέλοι τῆς
 πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνης, οἷ τοσαῦτα εὖ παθῶν,
 κακῶς ἐφθεῖη καὶ ἀμνήμων τῶν καλῶν, καὶ ὡς εἰ
 συγγνώμην αὐτῷ παράσχοιτο, μηδέποτε ὕστερον
 ἀγνωμονήσων, ἀλλὰ δουλεύσων ἀκριβῶς. Ἐπεὶ δὲ ἐκ
 τούτων αὐτῷ ἠνύετο οὐδὲν, ἀλλ' ἐπυθάνετο σαυῶς
 ἐπιούσαν τὴν στρατιάν, πᾶσαν ὄση δύναμις ἦν περὶ
 αὐτὸν ἀθροίσας, καὶ αὐτὸς ἔχθρει ὡς μαχοῦμενος
 πᾶσιν ὁμοῦ καὶ Ῥωμαίοις καὶ βαρβάροις· εἰς
 τοσαύτην γὰρ αὐτὸν παραπληξίαν ἡ ἀνοία ἐξήγαγε
 καὶ ἡ θρασύτης. Γενομένου δὲ ἐν Περιθεωρίῳ, καὶ ἡ
 Περσικὴ στρατιὰ ἐφαίνεται ἐπιούσα. Ἐπεὶ δὲ πρότερον
 τε ἐπέκειτο τοῖς ἐν Περιθεωρίῳ, καὶ τότε ἠνάγκαζεν
 εἰσδέχεσθαι, ἐκείνον μὲν οὐκ ἔδεχοντο, ἀλλ' ἀπέ-
 κλεισαν αὐτῷ τὰς πύλας, τοὺς βαρβάρους ἐπιδεικνύον-
 τες, καὶ κελεύοντες εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἵναί, ὡς τοῖς
 νικῶσιν ἄθλον τὴν πόλιν ἔσομένην τῆς ἀνδραγαθίας.
 Ἴνα δὲ μὴ δοκοῖεν παντάπασιν αὐτοῦ ἀφίστασθαι,
 ἔδεδόκεσαν γὰρ μὴ τὸν κίνδυνον διαδιδράσκων,
 πικρῶς κολάζει τῆς προδοσίας· ἦν γὰρ ἀπαραίτητος
 πρὸς ὄργας, καὶ ὡμῶς καὶ ἀπανθρώπως ἀποκτείνων
 τοὺς προσκρούοντας, καὶ ἐπὶ μικροῖς καὶ μείζουσι
 ἐγκλήμασι θάνατον τὴν ζημίαν καταψηφίζόμενος·
 τὴν ἀδελφιδοῦν Ῥάικον ἔνομα εἰσδέξαντο, πεντή-
 κοντα μόνον στρατιώτας ἔχοντα, ἵν' εἰ μὲν νικῶν,
 παραίτησις πρὸς ὄργην εἴη ὁ ἀδελφιδοῦς εἰσδεδεγμέ-
 νος, εἰ δὲ ἠττώμενος διαφθεροίτο, μηδὲν εἶεν
 κώλυμα ἐκείνοι ὀλίγοι ὄντες πρὸς τὸ πράττειν ἅττα
 ἂν δοκῆ συμφέρεσιν. Μομιτζίλος δὲ πρὸς τὸ τεῖχος
 τὸ πρὸ τῆς πόλεως παρέταττε τὴν στρατιάν, οἰόμενος
 ἀντιστήσασιν καὶ τὸ τεῖχος ἔχων οὐκ ὀλίγα συναι-
 ρόμενον. Πέρσαι μὲν οὖν ἐταῖ προσέβαλον οἱ πρῶ-
 τως φθάσαντες, ὡσαντες τὸ Μομιτζίλου στράτευμα
 περὶ πεντακοσίους χιλίους ὄντας, τὸ τε τεῖχος
 καθήρουν, καὶ διεσκέδάννυτο ἐπὶ ληλασίαν τῆς
 στρατιᾶς τὸ πλεον, καὶ πάντα κατέδραμον αὐθη-
 μερόν, καὶ ἐληΐσαντο ἄχρι Μυγδονίας. Βασιλεὺς
 δὲ, κατόπιον μετὰ Ἀμοῦρ καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς
 ἐρχόμενος, συνῶρα τὸ μετὰ Μομιτζίλου στράτευμα
 οὐκ ἠττημένον, ἀλλὰ μόνως ἰδοῦ παραχωρήσαν
 τοῖς βαρβάροις· ἑώρα γὰρ εὐτάκτους, καὶ μετὰ κί-
 ομου τεταγμένον. Διόπερ καὶ ἔδοκει ὁ ἀγὼν εἶναι
 ὑπολείπεσθαι. Καὶ συνέταττε τὴν στρατιάν καὶ
 τὴν Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων ἐπὶ τάγμασι τρισὶ·
 καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Ἀμοῦρ εἶχε μετὰ τῶν
 Περσῶν, ἵνα βάλλοιεν τοὺς πολεμίους τοξίταις δυ-
 τας, καὶ προσπίπτοντες ἐπὶ τὰ γυμνά. Τὸ δὲ ἀρι-
 στερόν Ἀσάνης εἶχεν Ἰωάννης, ὁ τῆς βασιλίδος
 Εἰρήνης ἀδελφός, μετὰ Ῥωμαίων καταφράκτων,
 κοντοῖς εἰσθῆτων μάχεσθαι· τὸ μέσον δὲ αὐτὸς
 ἐπέειχε ὁ βασιλεὺς, τῶν τε Ῥωμαίων τοὺς λογά-
 δας ἔχων καὶ Περσῶν. Μομιτζίλος δὲ καὶ αὐτὸς
 ὁμοίως ἀντιτεταγμένος ἦεν πρὸς τὴν μάχην. Ἐπεὶ
 δὲ ἦσαν ἐς τὰς χεῖρας, μάχην μὲν ἀνήπτετο σφό-
 δρα, καὶ ἀντέσχον τὰ στρατόπεδα ἐπιπολὺ ἀλλήλοισ.

missa, tentat eum, ut alias, ductare dolis et a
 proposito avertere. Crucitari se vehementer de
 malevolo in ipsum animo, cum, tot affectus ab eo
 beneficiis, inimicum se immemoremque præbuerit.
 Si veniam sibi det, nunquam de cætero aliquid
 sceleris in eum attentaturum, sed adamussim ei
 pariturum. Postquam irritis precibus certo intel-
 lexit, exercitum adventare, contractis et ipse
 quantis quantis valebat copiis, ad pugnam cum
 Romanis atque barbaris simul pugnandam pro-
 cessit: eo namque vecordix stulta illum confi-
 dentia deduxerat. Ubi ad Peritheorium fuit, et
 Persicum agmen apparuit, cum et prius ad eam
 urbem capierdam incubuisset, et tum vi civibus
 instaret, ut intro reciperetur, illi portis oclusis
 se recepturos negarunt, barbaros ei ostentantes,
 et ad prælium cum iis conserendum invitantes:
 utpote civitatem virtutis præmium habituris, qui
 vicissent. Tamen, ne prorsus ipsum viderentur
 deserere (metuebant quippe, ne si salvus evasisset,
 crudeles proditoris pœnas sumeret, quol erat
 iracundia implacabili, seseque lædentes cum sæ-
 vitia et immanitate interficiebat, et in minora
 perinde ut in majora delicta capitale supplicium
 statuebat), ex fratre nepotem, Raicum vocabulo,
 quinquagenis duntaxat militibus stipatum intro-
 mittunt, ut si vinceret, nepotis susceptio foret
 veniæ ab iato impetratio: sin victus caderet,
 pauci illi nullo sibi essent obstaculo, quominus
 utilitati suæ servirent. Itaque Momitzilus ad pro-
 pugnaculum ante urbem expugnandum aciem
 dirigit, sperans, si illud occupasset, quia non
 parum adjuvaret, se posse resistere. Persæ, cum
 primi impressionem fecissent, repulso Momitzili
 circiter quatuor millium exercitu, propugnaculum
 d. ruerunt, et plures ad prædandum dispersi, ipso
 die omnia usque Mygdoniam incursarunt. Impe-
 rator, cum Amurio et reliquo agmine sequens,
 non esse victas, sed via solum barbaris cecisisse
 Momitzili copias, beneque ordinatas et dispositas
 animadvertibat. Quocirca adhuc conflictus restare
 videbatur. Hinc Romanos et barbaros tripartito
 dividit. 651 Dextrum cornu Amurio cum Persis
 committit; qui quod sagittarii essent, in hostes
 D levis armaturæ irruentes, telis eos conficerent;
 sinistrum Joanni Asani, uxoris fratri, cum Romanis
 gravis armaturæ, qui contis pugnare consueve-
 rant; in medio ipse selectos Romanos atque Per-
 sas ducens curabat. Momitzilus similiter contra
 directa acie progrediebatur. Ubi inter se propin-
 quarunt, utrinque concursus est infestissime. Ad
 extremum Momitzilus superatus, complures amisit.
 Cumque ad muros urbis reliqui pellerentur, quæ a
 ob exiguitatem spatii inter hostes et mœnis inter-
 jecti, equitatum convertere non poterant, et Pe-
 ritheorienses illos accepturi non expectabantur,
 primus Momitzilus, deinde reliqui omnes ab equis
 descendunt, hostibus se objectant, dimicantque
 alucriter, et resistunt validissime: partim ex vir-

tute, partim quod urbis vicinitas eos circumdari, et in medium concludi non sinebat, caduntque multi admodum. Quandiu igitur dux supererat, ipsi neque de ardore pugnandi remittebant, neque arma tradebant. Simul autem is concidit, reliqui continuo deditis armis, Romanorum Persarumque captivi sunt, cum effugere nullus potuisset; quodque in magnis infortuniis proverbio jactatur (51), neque ignifer evaserit, hoc ipsum et Momitilli exercitui contigit. Alii enim in acie oppetiverunt, alii in hostium potestatem venerunt. Qui vero Peritheorii erant in mœnibus, neque Momitillum tuebantur, neque certamini desuper se immiscebant, sed tantummodo spectatores illic sedebant. Huic calamitati hostium illacrymavit imperator (52), non solum propter commutatam rerum sortem, quod qui paulo ante magnifice de se sentiebat, et exinius atque invictus dux apparebat, uno temporis momento despicibilis jacebat, et hostium pedibus conculcabatur, sed etiam quod qui ceciderant tam multi cum tanta fortitudine, Romani erant: quos bellum istuc civile, plurimarum lacrymarum parens velut auctarium quoddam ad summam calamitatem adjecisset. Momitillus ad breve tempus sic floruit, et visus est fortunam amplissimam consecutus, citiusque defloruit ac defluxit. Imperator secundum prælium Xanthiam, sedem Momitilli contendit, ubi uxor, et Xanthienses, quod nihil super Momitillo comperissent, primum querere, ubinam esset. **652** Quem ut cum exercitu toto fesus acceperunt, propinquorum ac necessariorum suorum interitum lamentantes, urbem imperatori dedunt: qui in Momitilli conjugem mirifica usus clementia, jussit ei relinqui omnia, et aut in solo Romano in posterum quoque degere, si velit, aut in patriam (nam o Mœsia erat oriunda) reverti: id quod etiam fecit, sublatisque secum rebus suis, discessit.

περὶ ἐκείνου ἔπη εἶη. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν μάχην ἐπύθοντο πεισόντα αὐτὸν καὶ σύμπαν τὸ στρατόπεδον, τῶν μὲν οἰκείων ἀπωδύροντο τὴν τελευτην, βασιλεὶ δὲ τὴν πόλιν παρεδίδουσαν. Καὶ ἐβασιλεύσας πολλὴν περὶ τὴν Μομιτζίλου γυναῖκα ἐπέδεικνυτο τὴν ἐπισκεψασαν, ἐκέλευε γὰρ μηδὲν τῶν ὄντων ἀραιεῖν αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα ἔχουσαν, ἣ μένειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀν' ἐθέλη γῆς, ἢ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανέρχασθαι, ἐκ Μυσίας γὰρ ἦν. Ἡ δὲ μᾶλλον ἐβλετο ἀπῆρην εἰς Μυσσοῦς.

Jacobi Pontani notæ.

(51) Etiam qui in acie ignem præferabant, πυρφόροι dicebantur. Nam in more fuit priscis, ut vates exercitui præiret, lauro coronatus, ac facem gestans: in quem ferrum stringere, ut hominem sacrum, nefas habebatur. Unde parœnia, οὐδὲ πυρφόρος; ἐλείφθη, quo significatur, omnes in prælio trucidatos fuisse ad unum, adeo, ut ne ei quidem pepercerint, qui ignem præferabat. Plura *Thesaurus* Stephani in voce πυρφόρος. Ad alias porro insignes calamitates, quibus aliquis in eo genere funditus periret translatum fuisse adagium, historicus indicat, dum ait, ὁ φασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀτυχημάτων.

(52) Mitis animi argumentum, etiam hostium

Ὅμως ἤττατο τὸ Μομιτζίλου, καὶ ἐπιπτον πολλοὶ αὐτῶν. Ὁθουμένων δὲ πρὸς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, ἐπεὶ διέξοδος καὶ ἀντεπεξαγωγή οὐκ ἦν τοῖς Ἰπποῖς, ὀλίγου τοῦ χωρίου ὑπολειμμένου μεταξὺ τῶν πολεμίων καὶ τῶν τευχῶν, οἱ τε ἐν Περιθεωρίῳ ἦσαν οὐ προσδόκιμοι εἰσδέξασθαι, πρῶτος αὐτῶν ἀπέθανε τοῦ Ἰππου, εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες, καὶ πρᾶϊντο τοῖς πολεμίοις. Οἱ δ' ἐμάχοντο παῖοι, ἀγωνιζόμενοι ἐκθύμως, καὶ ἀνείχον ἐπιπλεῖστον, τοῦτο μὲν διὰ τὴν εὐψυχίαν, τοῦτο δ' ὅτι καὶ ἡ πόλις αὐτοὺς ἐκώλυε μὴ κυκλωθῆναι, καὶ ἐπιπτον πολλοὶ μαχόμενοι. Μέχρι μὲν οὖν ἐκείνης περιτῆν, οὐδὲ αὐτοὶ ὕφισαν τῆς τόλμης, οὐδὲ ὅπια παρεδίδουσαν· ἐπεὶ δὲ ἐπιπτε καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν μάχην, οἱ περιλειπόμενοι εὐθύς παρέδωσαν τὰ ὄπλα, καὶ ἠνδραποδίσθησαν ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, διαδράναι δυνηθέντος μηδενός. Καὶ ὄφρα ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀτυχημάτων, ὡς οὐδὲ πυρφόρος ὑπολείπειτο, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ τῷ Μομιτζίλῳ στρατοπέδῳ. Οἱ μὲν γὰρ ἔπεσον κατὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐάλωσαν· οἱ δὲ ἐν Περιθεωρίῳ ἐστῶτες ἐπὶ τῶν τευχῶν, οὐτ' ἠμύνοντο ὑπὲρ τοῦ Μομιτζίλου, οὐτ' ἐπέκειντο καὶ αὐτοί· ἀλλὰ μόνον θεαταὶ τῶν ἀγῶνων ἐπὶ τῶν τευχῶν ἐκάθητο. Βασιλεὺς δὲ ἐδάκρυεν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, οὐ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν μεταβολὴν, ὅτι ὁ πρότερον ὀλίγῳ μέγα περὶ ἑαυτοῦ οἰόμενος, καὶ ἀήττητός τις εἶναι δοκῶν, καὶ δεινὸς περὶ στρατηγίας, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ, ἄτιμος ἔκειτο συμπατούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ παρόντες ὄντας τοσοῦτοι, καὶ τοιαύτην ἐκδεδειγμένοι ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν, Ῥωμαῖοι ἦσαν, οὐδὲ ὁ πολλῶν δακρυῶν αἴτιος ἐμφύλιος πόλεμος παρανάλωσεν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Μομιτζίλος ἠνθησέ τε ἐν ὀλίγῳ, καὶ ἐπὶ μέγα ἔδοξε τύχης ἀρελθεῖν, καὶ τάχιον ἀπῆνθηκε καὶ κατεβύθη. Βασιλεὺς δὲ μετὰ τὴν μάχην εἰς Ξάνθειαν ἀφίκετο, ἐκεῖ ἡ οἰκία Μομιτζίλου ἦν καὶ ἡ γυνή. Ξανθείας δὲ πρῶτος μὲν οὐδὲν εἰδότες περὶ Μομιτζίλου, ἐπυθόνατο ἐπύθοντο πεισόντα αὐτὸν καὶ σύμπαν τὸ στρατόπεδον, βασιλεὶ δὲ τὴν πόλιν παρεδίδουσαν. Καὶ ἐβασιλεύσας πολλὴν περὶ τὴν Μομιτζίλου γυναῖκα ἐπέδεικνυτο τὴν ἐπισκεψασαν, ἐκέλευε γὰρ μηδὲν τῶν ὄντων ἀραιεῖν αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα ἔχουσαν, ἣ μένειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀν' ἐθέλη γῆς, ἢ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανέρχασθαι, ἐκ Μυσίας γὰρ ἦν. Ἡ δὲ μᾶλλον ἐβλετο ἀπῆρην εἰς Μυσσοῦς.

calamitate aut morte dolere, imo et lacrymis super ea non posse abstinere. Fecit hoc Alexander Magnus in morte uxoris Darii hostis: Curtius lib. iv. Fecit Marcellus captis Syracusis. Hannibal super nece Marcelli. Zonaras de Constante imperatore III *Annal.* Cum tumulo quodam conscenso subjectam planitiem, et præterfluentem amnem cadaveribus plena vidisset, in manifestas erupit lacrymas, non tam victoria (contra Magnentium tyrannum) letatus, quam ob cesorum interitum moestus. Nam cum ad octingenta millia haberet, ad triginta millia cecidisset: de Magnentii triginta sex millibus viginti quatuor nulla periisse.

CAPUT LXXXVII.

De Crate ut sædifrago ulciscendo. Pheræi ad defectionem a Romanis sollicitantur. Factio imperatoris auxilium petit. Minatur Crati, ni discedat, et sædus frangere desinat. Repetuntur imposturæ Apocauchi. Ejus consilium de reliquenda continenti, et mari habilitando. Tyrannis ejusdem in Byzantiis carcere et pecunia multandis ac spoliandis. De carcere quem ædificare cogitabat. Quomodo cum imperatrice affinitatem per filix matrimonium quæsierit, et litteris supposititiis ei periculum crearit. Responsum Clementis papæ; et quid facturus Apocauchus, si dolus non procederet.

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἀπεσκευάστο Μομιτζίλον, ἐδόκει ἂν δειν καὶ Κράλην μετιέναι ἀδικούντα καὶ πάρασπονδύοντα. Ἐκεῖνος γὰρ τὸν παρὰ Ῥωμαίοις πόλεμον ὁρῶν πάντα τὰ αὐτῶν διαφθερούοντα ἄρδην, ὀλίγα τῶν πρὸς βασιλέα συνθηκῶν φροντίζων, ἄλλα; τε πόλεις τῶν Ῥωμαίων ὑπάρχων εἶλε, καὶ Φεράς ἐπὶ χρόνον συχνὸν πολιορκῶν, ἐν μεγάλῃ κατέστησεν ἐνδοξίᾳ. Καὶ ἦδη ἐν ἐλπίσιν ἦν μετὰ μικρὸν ἐλεῖν. Ἄμα δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐνδον ἑπραττόν τινες, ὡς Φεραῖοι τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποστάντες, προσχωρήσουσιν ἐκόντες Τριβαλοῖς, τοῦ Κράλη αὐτοῖς ὑποσχόμενου τῆς πόλεως ἀποδείξειν ἄρχοντας, ἂν τοιαῦτα τοὺς πόλεις πείθωσιν, ὧν ἦν κεφάλαιον Ἀσάνης ὁ Μανουήλ, θεῖος πρὸς πατρός Εἰρήνην τῆ βασιλίδι. Παλαιολόγος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου θεῖος, καὶ Τζαμπλάκων Δημήτριος μέγας στρατοπεδάρχης, ὁ τοῦτου γαμβρός, τὰ Ῥωμαίων φρονούντες, ἀντίπραττόν τε τοῖς πράττονσι τὰ Τριβαλῶν, καὶ πᾶσαν σπουδὴν εἰσήγον, ὥστε μὴ τοιαύτην πόλιν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀπολέσθαι, καὶ πρὸς βασιλέα ἑπεμπον δεόμενοι βοηθεῖν. Ἄ εἰδὼς ὁ βασιλεὺς ἔκρινε δεῖν πρεσβείαν ποιηθῆαι πρὸς Κράλην, ἵνα μὲν ἀπόσχηται Φερῶν, τηρεῖν καὶ αὐτὸν τοὺς ὄρκους καὶ τὰς σπονδὰς ἂν ἔδεικναι; διαλύη πρότερος, χωρεῖν ἐπὶ αὐτὸν ἅμα στρατιᾷ τῆ Περσικῆ. Καὶ ἐπεὶ ἐδέδουτο, πέμψας Ἰωάννην τὸν Βρυέννιον, ἐκέλευεν ἀναχωρεῖν Φερῶν, ὡς αὐτῷ τῆς πόλεως διαφερούσης, καὶ τοῦ λοιποῦ μηδὲν παρενοχλεῖν, μήτ' αὐτὴν, μήτ' ἄλλην τῶν Ῥωμαίων ὑπάρχων πόλεων. Αὐτὸν μὲν γὰρ αὖτε μεμνησθῆαι τῆς εὐνοίας καὶ τιμῆς ἣς ἀπέλασε διατρέθων παρ' αὐτῷ, καὶ δίκαιον εἶναι οἰεσθῆαι τῆς εὐποίας ἀπομνημονεύειν. Διόπερ αὐτοῦ καὶ πρὸς Βεβρόξ τὰς σπονδὰς ἀπειπαμένον, καὶ ὕστερον πεπαιμακτότος φανερωῖ, καὶ τοὺς ὄρκους καταλευκτότος προφανῶς καὶ τὰς σπονδὰς, αὐτὸν μὴ κενιῆσθαι πρὸς ὄργην, μηδὲ ἀμύνεσθαι ἐθέλειν. ἄλλα τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὄρκους ἀνανεοῦν, καὶ χάριν ἀποδιδόναι τῆς φιλίας ὅση δυνατῆ. Ἄν δὲ μὴ πισθῆται αὐτὸς, μηδὲ ἀρίστασθαι; ἐθέλῃ τοῦ παρασπονδεῖν καὶ ἀδικεῖν, ἀλλὰ πολιορκῆ τὰς πόλεις, μὴ αὐτῷ ἐπίγειν αἰτίαν ἂν ἀμύνηται, ὡς παραβεβηκότος τὰς σπονδὰς, καὶ ἀγνωμονοῦντι πρὸς τὸν εὐπειρηκότα ἡνίκα μάλιστα ἐδεῖτο. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς ἐπρεσβέυετο πρὸς Κράλην. Ἄμα δὲ ἔχων τὴν στρατιάν, πρὸς Χριστούπολιν ἐχώρει, καὶ στρατοπεδεύετο ἐν κόμῃ τοῦ Γαβριήλ προσαγορευομένη, ὡς ἀφιζόμενος εἰς Φεράς, καὶ τῶν ἄλλων πόλεων πρόνοιαν ποιησόμενος; ὅσαι ὑπὸ τοῦ Τριβαλικῆ πολέμου ἑπραττον κακῶς. Τούτων δὲ πραττομένων, Ἀποκαυχος, ὁ μέγας δούξ, ὁρῶν ἦδη τὰς μὲν ἡπειρώτιδας πόλεις πάσας Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ὑφ' ἐαυτοῦ

Momitzilo e medio jam sublato, Cratem quoque, ut juris violatorem et sædifragum, sibi ulciscendum decrevit. Qui dum cerneret bello Romanorum mutuo vastari funditus omnia, securus percussus cum eo sæderis, et alias urbes Romanæ ditionis occuparat, et Pheras diutina obsidione premens, ad miserabilem victus inopiam redegerat, ut post illa se potiturum consideret. Simul porro ex incolis quidam laborabant, ut civis desertis Romanis, ad Triballos ultro descenderent: quibus Crates, si populo id persuassissent, magistratus urbis desponderat, quoniam antesignanus erat Manuel Asanes, Irenes imperatricis patruus. Constantinus autem Palæologus, Andronici imperatoris patruus, et Demetrius Zamplaco magnus stratopedarcha ejus gener, factioni Triballicæ adversantes, Romanis savebant: nihilque non experiebantur, ut talis civitas a Romano imperio avelleretur, et ab imperatore auxilium flagitabant. Horum conscius imperator, Cratem per legatos conveniendum existimavit, et si quidem Pheris absisteret, sibi quoque sædera et juramenta servanda: sin ille prior ea profanaret, Persis quoque adiutoribus invadendum. Quando igitur visum est maturum, misso Joanne Bryennio, ut Pheras relinqueret hortatus est, urbem sua interesse, ac de cætero nec illi, nec cuiquam Romanæ urbi negotium exhiberet. 653 Apud se quidem illius benevolentix ho orumque quibus præsentem domi suæ cohonestasset, nunquam intermorituram esse memoriam, et æquum arbitrari, beneficentiæ meminisse. Quare cum ille apud Berrhæam sædus retraxisset, ac postea manifeste arma movisset, sanctaque sædera aperte violasset, non se ira exarsisse, neque ad vindictam incumbere, sed ea renovare voluisse, et amicitix quantam potuerit gratiam retulisse. Quod si obsequi recuset, contraque sædus agere, et injuriam inferre non desinat, sed urbes obsidere pergat, ne se in culpa ponat, tanquam sædifragum et ingratum in bene merentem suum, quo tempore potissimum ré aliena egebat, si armis pænas reposuerit. Hæc per oratores ad Cratem imperator, simulque cum exercitu Christopolim iter intendit, et ad vicum Gabrielis castra locat, ut Pheras venturus, et aliis civitatibus bello Triballico vexatis provisurus. Dum hæc geruntur, magnus dux Apocauchus videns jam urbes continentis omnes Cantacuzenum ad imperium suum traduxisse, Romanumque exercitum propemodum universum, et nihilominus non modica a barbaris auxilia habere, eique in continente haudquaquam resisti posse. primum quidem per diligentem juris

ac justitiæ custodiam Byzantios ad sibi obtempe-
randum allicere deliberavit : deinde spe vana eos
delusit, velut per somnium ex pauperibus ditissimos effecturum pollicens, ubi onerariam a mercatoribus pensiones exacturam firmasset. Ast ubi omnia fraudes et ludibria reperta sunt, et vulgi jam fabula fuit, formidans ne quid adversum se rerum novarum oriretur, potestatem suam omnem in mare transferre, et politiam in tyrannidem mutare constituit. Ac primum [quidem classem et cataphractos comparare, eorumque operam et in triremibus, et ad corpus suum contra insidiatores tutandum adhibere : continentem penitus penitusque negligere, seseque in mari et insulis tenere, et ad Byzantios per mare alendos, nauticas negotiationes inducere. Adhæc et qui nummali essent Byzantii, et quotquot restarent proceres, in carcerem contrudere, ut et timore vacaret (metuebat namque, ne cum Cantacuzeno pacem inirent), et ipsis spoliatis, pecunia ad stipendia in cataphractos et triemes suppeteret. **654** Quin etiam aliorum omnium, quotquot alias mentione pacis facta aut in domibus propriis ab ipso inclusi essent, aut monasteriorum septis, interdicto ad eos aditu, coercerentur, iis prius in carcerem datis facultates auferre; nam ante pauculis eos privaverat. Insuper cæteris omnibus annuas pensiones præscribere, e quibus questum colligens, classem sustentaret. Carcerem autem in palatio Constantini magni communem ædificare cogitabat. Nam cum esset ibi domus, magnum Justinianeam appellata, tecto vetustate consumpto, destructis conclavibus ipse domunculas plurimas sub terra ab utraque parte inædificare volebat, et in his reos funibus demissos condere, ut noctibus quidem in domunculis manerent, diebus ad mediocrem remissionem area in medio relicta uterentur, illosque supra muros vigilibus constitutis, totum diem ac noctem custodiri. Quod si qua re indigerent vigiles illi, ut inferioribus custodibus clare et aperte dicerent, omnibus audientibus, quo insidiarum vitaretur suspicio, si clam cum quibusdam illorum fabularentur. Posthæc, ut referebant qui norant, et imperatricem aggredi cogitavit, et tentare, an vellet ipsius filiam despondere filio suo imperatori, si paratus sit ipse, velut pro filiis decertans, omnes opes suas in bellum contra Cantacuzenum impendere. Nam et antehac nunquam non alacrem fuisse, et omne studium suum ad eum evertendum contulisse : et cum publicam pecuniam omnem, tum quam Cantacuzeni amicis abstulerit, in eo collocasse. Nunc cum res omnino secus, quam sperabatur, acciderint, et ille totam continentem occupat, se mari dominaturum, sumptum de suo facturum, et Byzantii insularumque imperium secure retenturum. Et si quidem illa connubio annuat, se patrem imperatorum esse velle, habereque totum imperium in manu sua, et facere quæ libuerit. Sin propter ignobilitatem suam conditio-

νηποιημένον, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων στρατιὴν ὀλίγου δεῖν ἅπασαν ἔχοντα αὐτὸν, καὶ τοσαύτην ὑπὸ τῶν βαρβάρων συμμαχίαν, καὶ ὡς ἀδύνατον αὐτῷ ἀντικαθίστασθαι ἐκ τῆς ἠπείρου, πρῶτα μὲν ἐσκέπτετο διὰ τῆς πρὸς τὰς δίκας ἀκριβείας καὶ δικαιοσύνης, πείθειν Βυζαντίους αὐτῷ προσέχειν· ἔπειτα νεκρῶς ἐλπίσιν ἐξηπάτα, ὥσπερ ἐν ὀνειροῖς πλουσιωτάτους ἐξ ἀπόρων ἐπαγγελόμενος ποιήσειν, ἂν τὴν δίκαν ἐστήσῃ τὴν ἀργυρολογήσουσαν τοὺς ἐμπόρους. Ὁ δὲ πάντα ἐξηλέγχοντο ἀπάτη καὶ φανακισμοί, καὶ πάντες ἤδη πρὸς αὐτὸν ἀπέσχωπτον ἀδείας, δεῖσας μὴ τι νεωτερισθῆναι περὶ αὐτὸν, ἐσκέφατο πᾶσαν τὴν δύναμιν εἰς τὴν θάλασσαν μεταγεῖν, καὶ πρὸς τυρηνίδα τὴν πολιτείαν μεθιστᾶν· καὶ πρῶτα μὲν ναυτικὴν συστήσασθαι καὶ ὀπλίτας, καὶ τούτοις πρὸς τὰς τριηρεῖς χρῆσθαι, καὶ πρὸς φρουρὰν οἰκίαν, ἵνα μὴ ἐπιβουλεύησιν· καὶ ἀμελεῖν μὲν παντάπασιν τῆς ἠπείρου, νήσων δὲ ἔχεισθαι καὶ θαλάσσης, καὶ Βυζαντίους ἐκ θαλάττης τρέφεσθαι καθιστῆναι ἐμπορευομένους ταῖς ναυσί. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῖς χρήματι ἐχόντας ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῶν συγκλητικῶν ὅσοι εἶσι ὑπελείποντο, ἐν δεσμοῦσιν κτελεῖν· ἐν ὁμοῦ τε ἀπαλλάττοιο τοῦ θεοῦ (εἰδὲν γὰρ μὴ ἐθελήσασιν εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα) καὶ χρημάτων εὐπορίᾳ πρὸς τὸ ὀπλιτικὸν καὶ τὰς τριηρεῖς, τὰ ἐκείνων ἀφελόμενος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι μηθόθεν πρῶτον εἰρήνης ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπ' ἐκείνου κατεκλείσθησαν, ἧ ἐν φροντιστηρίοις ἀπρόβιτοι καθ' ἐργασίαν, πάντων τὰς οὐσίας ἀφείλεσθαι μετὰ τ' εἰς δεσμωτήριον ἀγαγεῖν· πρῶτον γὰρ ἐκείνους ὀλίγων τιμῶν ἀπεστέρησεν ἐκ τῆς οὐσίας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν φόρους τάξαι ἐτήσιους· ἐξ ὧν χρηματισόμενος διαθρήψει τὸ ναυτικόν. Δεσμωτήριον δὲ ἐν ταῖς βασιλείαις Κωνσταντινίου τοῦ μεγάλου κοινὸν ποιεῖν διανοεῖτο. Οἴκου γὰρ οὗτος ἐκεῖ μεγάλου Ἰουστινιανείου προσαγορευομένου, τὴν στέγην ὑπὸ τοῦ χρόνου διεφθαρμένου, πᾶσαν εἰσόδον ἀναφράξας, οἰκίαν ἐνδον ἐκείνου πλείστου διελεῖν ἐφ' ἑκατέρῳ μέρει, καὶ τούτοις κατακλείσαι τοὺς δεσμώτας ἀνωθεν κλιμάκιοι καθίεσι, ὥστε νυκτὸς μὲν τοῖς οἰκίσκοις χρῆσθαι, ἡμέρας δὲ πρὸς μετρίαν ἀνεῖν ἐπὶ ὑπολειμμένῳ μεταξὺ χωρίῳ. Τὴν δὲ φρουρὰν ἀνωθεν ἐγκαθιδρυμένην ἐπὶ τῶν τειχῶν διὰ πάσης νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας τὴν φυλακὴν τῶν δεσμωτῶν ποιεῖσθαι, κἴν τινος δέοντα, κάτωθεν πρὸς τοὺς φρουροὺς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους φανερώς, ὥστε ἅπαντες εἰδέναι, ἵνα μὴ λάθοιεν ἐπιβουλήν τινα συσκευασάμενοι, κρύφα τῶν φυλικῶν τοῖς διαλεχθέντες. Μετὰ τοῦτο δὲ ἔφασαν οἱ συνιδέεσθαι, καὶ ἐπὶ βασιλῆα χωρεῖν διανοεῖσθαι, καὶ ἀποπειρᾶν, εἰ βούλοιο τὴν ἐκείνου θυγατέρα βασιλεῖ τῷ υἱῷ πρὸς γάμον συναπτέιν, εἰ γὰρ βούλοιο αὐτὸν ὡς ὑπὲρ τέκνων ἀγωνίζομενον, πάντα πλοῦτον τὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπὶ Καντακουζηνὸν ἀναλίσκειν πόλεμον. Καὶ πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλειοπιεῖναι προθυμίας, καὶ πᾶσαν σπουδὴν πρὸς τὴν ἐκείνου κατάουσιν ἐπιδεδειχθαι, καὶ πάντα ἀναλωκέναι τὰ κοινὰ, καὶ ἂ ἀφείλετο ἐκ τῶν ἐκείνου προσεχόντων. Νῦν δὲ εἰς τὸναντικὸν ἅπιν τῶν πραγμάτων περιελθόν-

των, καὶ πᾶσαν ἐκείνου τὴν ἡπειρον ἀφελομένου, αὐτὸν κρατήσῃ τῆς θαλάσσης ἀναλίσκοντα ἐκ τῶν ἰδίων. Καὶ Βυζαντίου, καὶ τῶν νήσων ἀσφαλῶς καθέξῃ τὴν ἀρχὴν, κἀν μὲν ἐκείνη πείθοιτο τὴν θυγατέρα προσαμύξῃ βασιλεῖ τῷ υἱῷ, καὶ αὐτὴν εἶναι πατέρα βασιλέων, καὶ πᾶσαν ἔχειν ἀρχὴν, καὶ πράττειν ἅττα ἂν δοκῇ· ἂν δ' ἀπαναίηται τὴν δυσογένειαν, ἐπ' αὐτὴν χωρεῖν. Δῆλην γὰρ ἦδη εἶναι κακὰ βουλευομένην περὶ αὐτοῦ. Συνεσκέυαξε δὲ καὶ κατ' αὐτῆς ἐπιβουλὴν τοιαύτην. Γράμματα πρὸς πᾶσαν ἔγραψεν ὡς ἐξ αὐτῆς. Ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα, ὡς αὐτὴ μὲν ἐντραφεῖ ἔθεσι καὶ νόμοις τοῖς Ῥωμαίων, καὶ δόγματα πρεσβεύοι, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία. Βασιλεῖ δὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐκδοθεῖσα ἀνάγκη τὰ ἐκείνου ὑποκρίνεσθαι· τὴν μὲν τοι πρώτην εὐλάβειαν καὶ πίστιν καὶ ὁμόνοιαν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ περισώξῃ. Καὶ αὐτὸν ἡγεῖσθαι πατέρα καὶ διδάσκαλον, καὶ πρὸς τὴν πίστιν ὁδηγόν· καὶ βούλεσθαι μὲν καὶ μετὰ τὴν ἀνδρὸς αὐτίκα τελευτῆν δῆλα πάντα καθιστᾶν αὐτῷ, καὶ πειρᾶσθαι, καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν, τὰ ἴσα ἡ ποιεῖν, ἢ καταναγκάζειν περὶ τῶν πείσεως δογματῶν αὐτῆς φρονοῖν. Κυλυθῆναι δὲ ὑπὸ τῶν περισχόντων πολέμων τῶν μάλιστα παρὰ Ῥωμαίους δυνατωτάτων πρὸς αὐτὴν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς πολεμῶντων, καὶ ἐτι μέχρι νῦν ἐπιχειμένων. Ὅθεν αὐτοῦ δεῖσθαι πρῶτα μὲν αὐτῇ τὸ θεῖον ἰλεοῦσθαι διὰ τὴν δοκοῦσαν τῶν διεστραμμένων δογμάτων ἀφρασίαν. Ἐπειτα δὲ καὶ βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμοῦντας, ὅπως ἂν δύναίτο, ὡς εἰ ἐκείνοι καταστραφεῖν, αὐτῆς αὐτίκα τὰ τῆς Ῥωμαίων ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πρεσβευσοῦσης φανερώς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὕψηλοσμένης. Τοιαῦτα μὲν τὰ πρὸς πάπαν τῆς βασιλίδος δῆθεν γράμματα ἐδήλου. Ἦν δὲ Κλήμης τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τότε προεστώς. Καὶ ζωγράφῳ τινὶ Πραιποσίτῳ καλουμένῳ ἔχειρσις, ἐξέπεμπε πρὸς πάπαν μηδὲν ἐξεπεῖν κελεύσας τὸ ἀπόρρητον βασιλίδος. Οὐδὲν δὲ ἐκεῖνος ἦδει πλέον, εἰ μὴ ὅτι πέμποιτο πρὸς πάπαν. Κλήμης δὲ ὁ πάπας, ἐπεὶ δέξαιτο τὰ βασιλίδος γράμματα, ὑπερησθεὶς ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς αἰροῖτο τὰ ἐκείνων, καὶ ὡς εἰ τῶν πολέμων ἀπαλλαγῆ, φανερώς αὐτοῖς προσθήσεται, ἀντέγραψε καὶ αὐτὸς, πρῶτα μὲν ἐπαινῶν τῆς προαιρέσεως, ὃ τι καίτοι τυραννομένη τῶν ὀρθῶν δεγμάτων οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ συμφρονοῖ. Ἐπειτα καὶ ἐδίδασκεν ὡς χρὴ τῶν ἴσων ἔχσθαι ἀεὶ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐνάγειν ἡπατημένους, καὶ τῆς ἀληθείας ἐκπεσόντας. Τελευταίον δὲ ἐπηύχαστο, καὶ χρηστάς ὑπετίθει τὰς ἐλπίδας ὡς βοηθήσων ὅτι ἀνδύναίτο. Ταῦτα τὰ γράμματα ἐνεγκόντος Πραιποσίτου, ἐφύλαττεν αὐτὸς ἐν ἀπορρήτῳ. Διεννοεῖτο τε ὡς εἰ μὲν πείθοιτο ἡ βασιλὶς αὐτῷ ἐφ' οἷς ἂν ἀξιοῖ μὴδὲν κινεῖν. Εἰ δὲ μὴ, ταῦτα ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνόντα, Βυζαντίους ἐπ' αὐτὴν παρορμαῖν, καὶ διαφθεῖρειν αὐτὴν καὶ παῖδας· ἦδει γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν δυσανασχετοῦντας, καὶ βῆστα κατὰ παντὸς οὐτινοσοῦν χωρήσοντος, ἂν πύθωνται τὰ Λατίνων ἡρημένῳ· καὶ οὕτω πᾶσαν αὐτὸν Βυζαντίου, καὶ τῶν νήσων ἔχειν τὴν ἀρχὴν. Εἰ δὲ μὴ προχωροῖ, μὴδὲ πείθοντο εἰ Βυζάντιοι βασιλῆα, καὶ τὰ

nem hanc recuset, eam oppugnaturum; indicium quippe haud dubium fore, eam sibi malum machinari. Excogitavit etiam nequiter ac subdole huiusmodi contra eam insidias. Litteras in ejus persona ad papam scripsit hoc exemplo: Se moribus, ac legibus Romanorum educatam, eadem cum Romana Ecclesia dogmata colere ac venerari. A suis autem consanguineis imperatori locatam, velit nolit, ejus religionem simulare. **655** Verumtamen quam ab infantia imbibere religionem, fidem, concordiam, Romanae Ecclesiae integram inviolatamque custodire, et ipsum parentem, magistrum ac ducem fidei agnoscere: voluisseque mox post mariti obitum statum ei suum exponere, et conari, ut totum quoque imperium, seu voluntarium, seu coactum eandem secum religionem profiteretur, sed bellis urgentibus, et usque hodie durantibus, quibus apud Romanos potentissimi super imperio secum dimissent, impeditam fuisse. Unde se precari illum, primum quidem uti Numen sibi propitiet, quod perversitatem istam dogmatum sectata videatur; deinde contra hostes eam pro viribus adjuvet: quibus subversis, statim Romanae apostolicae Ecclesiae doctrinam, et ritus publice celebraturam, et aliis exemplo praerituram. Imperatricis litterae ad papam, qui ea tempestate Clemens erat, hujus nominis sextus, huiusmodi fuerunt. Eas pictori cuidam, cui nomen Praepositus, cum tradidisset Apocauchus, ad papam misit, mandans, ne cui arcanum Augustae patefaceret. Qui, nisi quod ad papam mitteretur, praeterea nihil sciebat. Clemens litteris acceptis, omnibus incessit laetitias, imperatricem secum communicare, et, si bello defungeretur, palam id facturam, rescribit. Ac principio eam de constanti voluntate laudat, quod quamvis sub iniquo domino, a legitimis dogmatibus non discesserit, sed cum Romana Ecclesia consentiat. Deinde quomodo iisdem perpetuo adherere, et alios in fraudem inductos, atque a veritate devios eodem reducere debeat, edocet. Tandem bene precatus, et bene sperare jubens, quantum in se esset, opem laturum pollicetur. Has litteras cum Praepositus attulisset, ipse Apocauchus arcane servabat, ut si quidem petita sibi concedere et, nihil moveret; sin minus, per eas in conventu lectas, plebem ad ipsam una cum liberis interimendam concitaret. Sciebat enim id aegerrime laturam, facillimeque cuivis se opposituram, si eam Latinorum decreta complexam intelligeret: sic totum se Byzantii, insularumque imperium adepturum. Quod si id secus eveniret, neque Byzantii ad imperatricem cum liberis trucidandam adducerentur, tum rebus desperatis, aut in arce Magnacensi munitissima, et quae toti Constantino- poli posset resistere, se includeret: **656** aut triremi ad Epibatas secederet, ibique liber ac suus, reliquum aevi perageret.

πέκνα διαφθεῖρην, πάντων ἤδη ἀπογόντα, ἢ τῷ ἐν Μαγκάνοις πύργῳ κατακλείειν ἑαυτὸν, ὀχυρωτάτην δυνεῖ, καὶ δυναμένῳ πρὸς πάντας Βυζαντίους ἀντέχειν πολιορκούντας, ἢ τριήρει πρὸς Ἐπιβάτας ἀναχωρεῖν, κάκει τὸν ἐπιλοιπον βίον διενύσειν, ἀρχόμενον ὑπ' οὐδενός.

CAPUT LXXXVIII.

Custodia se munit Apocauchus; triremem ad fugam paratam habet. Laborat summa invidia. Urget edificationem carceris. De compacto a vinculis occiditur. Ejus cadaver, et caput re ectum de muro ostentantur. Interfectores a populo paucis effugientibus obruncantur. Amicorum et uxoris litteræ ad Cantacuzenum super morte Apocauchi, et invitatio Byzantium, ejusque occupandi commoditas.

Talia volebat animo, et jam erdiebatur. Ac A
primo quidem se armatis custodibus circumsepiebat, sine quibus nunquam foras egrederetur, ne-
moque invocatus propius propter eos auderet ac-
cedere. Præterea ad eundem finem triremem quoque
paratam habebat, semper stantem ad portam Li-
gneam, ut appellatur, ubi et domicilium ei de in-
dustria ædificatum. Semper enim studebat, ut
prope muros esset, ad mare potissimum, ut si quid
novi capiti suo immineret, expedite elapsus se
conservaret. At tunc quidem et de custodia corpo-
ris, et de facili effugio, si quid sentiret impendere
mali, mire erat sollicitus; videbat enim omnes
jam, non alieno modo, verum etiam propinquitate
conjunctissimos propter scelera sua, et tantas Ro-
manorum clades sibi infensissimos. Duo quippe B
ejus filii, stoliditatem patris, moresque improbis-
simos detestantes, ad imperatorem transierant: ut
et quibusdam, quibus arcana sua credere solitus
erat, non semel et iterum, sed crebrius diceret,
Quam nunc potentem cernimus Cantacuzenum! ti-
mendum, ne et Byzantio potiatur. At enim si id con-
tingit, sola terra, et cælo potiturum: cætera se bel-
lando cum ipso, quantum possit, perditurum, etiam si
cum illis ipse perdendus sit. De stipatoribus igitur
sedulo sibi providebat, et in palatio Constantiniano
carcerem, ut statuerat, opere artificibus locato ædi-
ficabat, sæpiusque accedens, labores per se inspicie-
bat, ac fabros perurgebat. At vincitum, carcerem
ideo tetrum parumque a sepulcris differentem con-
strui cernentes, et scopum minime ignorantes, re-
deuntem mactare cogitant, utrovīs modo eadem ip-
sius sibi profuturam rati. Sive enim quod destina-
bant animis, assequerentur, a tanto malo immunes
fore, sive exderent, morte luituros, 657 et ita
rursum magno malo, ne scilicet vivi sepelirentur,
cariuros. Hoc illi consilium capiebant, et tempus
captabant, quo eum adorti rem perficerent. Magnus
autem dux cum alias magni Constantini palatium in-
gressurus, sollicite sibi caveat (semper namque ar-
matorum satellitum caterva eum sequebatur, et vincit-
os, prius in ergastulis claudi jubebat, quoad abiret)
tunc quo facto maxime usus erat, prætermisit, a
Deo, ut conjiciamus, mente privatus, et ad eadem
desertus (33). Cæterum captivi atrium palatii spar-
C
D
Τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνος διανοεῖτο, καὶ ἤδη ἤρχετο
αὐτῶν, καὶ πρῶτα μὲν περιέστησεν ἑαυτῷ φρουρὴν
ὀπλιτικὴν, ἢ προΐοντι τῆς οἰκίας συνεπέτο ἀεὶ, καὶ
οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν ἄλλων ἐγγύς ἔλθειν, εἰ μὴ ὑπ'
ἐκείνου προσκληθεῖη. Ἐπειτα καὶ τριήρη παρε-
σκευασμένην εἶχε πρὸς τοῦτο τὸν πάντα χρόνον ἐπὶ
τῆς Ξυλίνης λεγομένης πύλης ἐφορμούσαν, ἐνθα ἦν
αὐτῷ καὶ ἡ οἰκία ἐξεπέτρηδες ἐκεῖ κατασκευασμένη.
Ἄεθ γὰρ ἐποιεῖτο πρόνοιαν ἐγγύς εἶναι τῶν τειχῶν
μάλιστα τῶν πρὸς θάλασσαν· ἐν εἴτῃ περὶ τούτων
νεωτερίζοιτο, βραδίως διεκπίπτει, καὶ διασώζει ἐν-
τόν. Τότε δὲ μάλιστα σπουδῆν ἐποιεῖτο πλείστην εἰς
τε τὴν περὶ αὐτὸν φρουρὴν, καὶ πρὸς τὸ ἐξεῖν
αὐτῷ βραδία εἶναι εἰ τιнос ἀσθεῖοτο κακοῦ. Ἐώρα
γὰρ ἤδη πάντας πρὸς αὐτὸν κακῶς διακειμένους,
καὶ μισοῦντας τῆς πονηρίας, καὶ τῆς τισαύτης τῶν
Ῥωμαίων φθορᾶς, οὐ τοὺς ἐξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ
τοὺς οἰκιστοτάτους αὐτούς. Οἱ δύο γὰρ τῶν υἱῶν
πολὴν αὐτοῦ καταγόντες σκαιότητα, καὶ μοχθη-
ρίαν τρώπων, ἀπέστησαν πρὸς βασιλείαν. Ὅστε καὶ
πρὸς τινας αὐτῶν τῶν ἀποβρήτων κοινωνοῦντας λέ-
γειν, οὐ δις καὶ τρις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ὡς Ὁρῶ
μὲν ἤδη Καντακουζηνὸν ἐσχύνοντα μεγάλα· καὶ δέ-
δοικα μὴ καὶ Βυζαντίου περιγένηται· ἀλλ' εἰ γε καὶ
τοιοῦτο συμβαίη, γῆς μόνης κρατήσει καὶ οὐρανοῦ.
Τάλλα δὲ αὐτὸς διαφθερεῖ πολεμῶν αὐτῷ μέχρι,
καὶ τοῦ δυνατοῦ, εἰ μέλλει καὶ αὐτὸς συνδιαφθείρε-
σθαι αὐτοῖς. Τῆς τε οὖν φρουρᾶς τῆς περὶ ἑαυτὸν
πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν, καὶ τὸ ἐν βασιλείῳ τῆς
Κωνσταντινου δεσμοτήριον κατασκευάζειν ἢ διανοεῖ-
το, δημιουργοῖς τινα τὸ ἔργον ἐπιτρέψας. Συγχῶς
δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιφοιτῶν, ἐπεσκέπτετο τὸ ἔργον, καὶ
προσηνάγκαζε τάχῃον κατασκευάζειν. Οἱ δεσμῶται
δὲ τό τε δεσμοτήριον ὀρῶντες κατασκευάζοντες,
οὕτω δεινὸν, καὶ ὀλίγα τάφων ἀποδείον, καὶ τὴν διά-
νοιαν οὐκ ἀγνοοῦντας, ἔσεψαντο αὐτὸν ἀποκτείνειν
ὅταν γένηται ἐκεῖ, ἀμφοτέρωθεν αὐτοῖς οὐόμενοι τὸν
ἐκείνου λυσिताλῆσαι φόνον· ἂν τε γὰρ ἐπιτυγχάνω-
σιν, ἀπαλλάττεσθαι δεινὸν τοσούτου, καὶ ζῆσαι ἐλευ-
θέρῳ· ἂν τε ἠτῶνται, ἀποθνήσκουσιν, καὶ αὐθις
ἀπαλλάττεσθαι τοῦ ζῶντος κατορρωρύχθη. Τοιαῦτα
μὲν οἱ δεσμῶται ἐβουλεύσαντο, καὶ πειρῆθρον και-
ρὸν ἐν ᾧ ἀποκτενοῦσιν ἐπιθέμενοι. Δοῦξ δὲ ὁ μέγας
τὸν ἄλλον χρόνον ἤνικα ἔδει πρὸς τὰ Κωνσταντινου
τοῦ μεγάλου βασιλεία εἰσερχεσθαι, πολλὴν πρόνοιαν

Jacobi Pontani notæ.

(53) Apud veteres ut quisque deus cuique nomi-
mini bene, aut male consultum cuperet, ita ei bonum, aut malum consilium dare putabatur, profu-
turasque, aut nocituras cupiditates in ejus animum

immittere. Ex qua opinione est illud Aeneæ apud
Maronem 2. Aeneid.

*Hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
Confusum eripuit mentem.*

αὐτοῦ ποιούμενος, ἐπομένους τε γὰρ εἶχεν ἀεὶ τῶν Ἀ
 δορυφόρων ὀπλιτῶν πολλοὺς, καὶ τοὺς δεσμώτας
 πέμπων κατέκλειεν ἐν ταῖς εἰρκταῖς, ἀχρις ἂν ἐκεῖ-
 θεν ἀπαλλάττοιο, τὸ τε τῶν δεόντων οὐδὲν ἐποίησε,
 τὸ φρονεῖν ὑπὸ Θεοῦ, ὡς εἶκοι παρηρημένος, καὶ
 ἐγκαταλειφθεὶς πρὸς τὸ ἀποθανεῖν· ἀλλὰ εἴ τε δεσ-
 μῶται διεσκεδασμένοι, περιήσαν τῶν βασιλείων τὴν
 οὐλήν, καὶ αὐτὸς τὴν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἐξω
 καταλιπὼν, εἰσῆι ἐνδὸς παρεπομένου μόνου. Οἱ δεσ-
 μῶται δὲ ὡς εἶδον οὕτως ἀφύλακτον εἰσιόντα, και-
 ρὸν ἐπιθέσεως νομισαντες, ὤρμησαν ἐπ' αὐτὸν, ὀλί-
 γοι τινὲς πρῶτον, οἱ ἔτυχον ὄντες ἐν ταυτῷ. Ἐν οἷς
 καὶ ὁ ἀνεψιὸς ἦν αὐτῷ Ἀλέξιος ὁ δοῦξ ὑπὲρ Καντα-
 κουζηνῶ τοῦ βασιλέως τὸ δεσμοκτήριον κατακεκρι-
 μένος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Πρῶτα μὲν οὖν
 ἐχρῶντο λίθοις ἐπ' αὐτῷ· οὐ γὰρ εὐπόρουσιν ἐν
 σιδήρῳ. Ἐπειτὰ τις αὐτῶν βοπάλω κατὰ τύχην εὐ-
 ρημένῳ ἐπληξε κατὰ τῆς κεφαλῆς πολλὰκις καὶ
 κατήνευκε. Μετὰ τοῦτο δὲ χρησάμενοι σκεπάρνῳ
 τῶν τὸ δεσμοκτήριον οἰκοδομούντων τεκτόνων, ἀπέ-
 τεμον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. Ἡ δὲ περὶ μέγαν δοῦκα
 φρουρὰ, καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι εἶποντο, ὡς ἠσθάνοντο
 ἐκεῖνον τεθνεῶτα, οὐ πρὸς ἀμυναῖ ἐτρέπαντο ὑπὲρ
 ἐκεῖνου, ἀλλὰ καταπλαγόντες πρὸς τὴν τὸλμαν, ἄλ-
 λοι ἄλλοτε διεσκεδάσθησαν. Οἱ δεσμῶται δὲ, πρῶτα
 μὲν πρὸς τὴν ταραχὴν συνέδραμον πάντες. Ἐγνόουν
 γὰρ αὐτῶν οἱ πλείστοι, ὅ τι εἴη. Ὡς δὲ ἔγνωσαν τὸν
 μέγαν δοῦκα τεθνηκότα, τὸ σῶμα μὲν ἀνήρτησαν
 ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν θρασυτέρων τινέσ· τὴν κεφαλὴν
 δὲ περιπείραντες ἀκοντίῳ, καὶ αὐτὴν ὁμοίως ἐπέ-
 στησαν τοῖς τείχεσιν, ἵν' εἴη πᾶσι καταφανής. Ἐφον-
 το γὰρ μάλλον κεχαρισμένα τῷ δήμῳ ὄρεῖν, πολέ-
 μιον κοινὸν τὸν μέγαν δοῦκα ἡγουμένῳ οἷα δὴ τοῦ
 ἐμφυλίου πολέμου ὄντα αἰτιώτατον. Πάντες γὰρ ἤδη
 τὰ γεγενημένα οὐκ ἔγνόουν. Αὐτοὶ δὲ παρεσκευά-
 ζοντο ἐκ τῶν ἐνόντων, ὡς ἀμυνόμενοι ἂν ἐπίωσι
 τινέσ, τοῖς τείχεσι τῶν βασιλείων μάλιστα θαρδύον-
 τες οὕσιν ὑψηλοῖς· ἅμα δὲ καὶ ὑπέστανέ τις αὐτοῦς
 ἐλπίς, ὡς οὐδεὶς ὑπὲρ ἐκεῖνου ἀμυνεῖν πάντων
 ἐχθραινόντων· καὶ ἡ βασιλεὺς δὲ δεῖσασα μὴ τι νεω-
 τερίσῃσι πλέον περὶ αὐτῶν, οὐ μόνον ἀμνηστία·
 ὄρκους παρέξεται καὶ ἀπαθείας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑτε-
 ρὰ τινα αἰτήματα ὑπέξει. Ἡ μὲν οὖν βασιλεὺς αὐ-
 τίκα ὡς ἐπύθετο, πανυπερτέβαστον Ἰσαάκιον ἐκέ-
 λευε τὸν Ἀσάνην (οὗτος γὰρ αὐτίκα διεδέχετο τῶν
 πραγμάτων τὴν ἀρχὴν) πᾶσαν πρόνοιαν ποιήσασθαι,
 καὶ ὄρκους παρέχειν τοῖς δεσμώταις, ὥστε τῶν βα-
 σιλείων ἐξελεθεῖν. Ἔδεισε γὰρ περὶ αὐτῶν ἄπερ κά-
 κείνοι ὑπενόουν. Ἐκεῖνος δὲ ὄχλου πολλοῦ πραγμά-

sim obambulabant, et ipse satellitio suo foris re-
 licto, uno tantum comite ingrediebatur. Tum illi,
 ut ita incustoditum aspexerunt, tempus adesse rati,
 insiliunt, pauci, quidam primum, qui forte simul
 erant, in quibus et Alexius dux, Cantacuzeni causa
 et ipse damnatus carcere, sororis filius ab avun-
 culo suq. Ergo lapidibus eum initio insectantur,
 quod ferrum in promptu non erat. Post quidam
 sustem fortuito repertam, sæpius in caput impin-
 git. Ad extremum arrepta bipenni a fabris mate-
 riaris, qui carcerem extruebant, caput illi ampu-
 tant. Tum custodia, et quidquid satellitum seque-
 batur, ut eum i telerectum audierunt, ultione
 prætermissa, tanta audacia attoniti, alius alio dif-
 fugerunt. Captivi ad tumultum omnes concurrentes
 (major enim pars eorum quid esset nesciebat) ut
 magnam duce[m] occisum cognoverunt, quidam au-
 daciores, cadaver de muro suspendunt, caputque
 telo præfixum similiter in muro pro spectaculo sta-
 tuunt. Gratum enim populo facere se arbitrabantur,
 qui illum pro communi hoste haberet, tanquam
 hujus belli civilis fontem scilicet, primamque origi-
 nem; nemo enim jam quæ contigerant non scie-
 bat. Ipsi vero pro copia præseni, si qui eos aggre-
 derentur, defensionem parabant: sublimibus pa-
 latii muris potissimum fidentes. Simul etiam spes
 quædam illis subblandiebatur, neminem ejus u'to-
 rem proditurum, in quem omnium odia conspira-
 vissent: et Augustam metuentem ne quid amplius
 novarent, non solum oblivionem facti, et impuni-
 tatem illis juraturam, verum etiam aliis quibusdam
 petitionibus satisfacturam. Imperatrix accepto cæ-
 dis nuntio, statim Isaacium Asanem panhyperse-
 bastum (hic enim mox summæ rerum præposito-
 us est) 658 videre jubet, ne quid respublica detri-
 mentii capiat (54): et fidem dare publicam captivis
 illis, ut palatio exirent; ea enim illis timebat, quæ
 et ipsi suspicione præcipiebant. Verum Asanes
 sexcentis simul negotiis obrutus, captivos postha-
 buit; qui diem illum et noctem consequentem ne-
 mine invadente illasi transegerunt; quo tempore,
 si voluissent, vel in ædem Sophiæ, vel alio quop'am
 dissipati confugientes, cum non custodirentur,
 servati fuissent. Sed quia magna præmia insipienter
 sperabant, etiam charas sibi animas suas perdid-
 erunt. Postridie siquidem Zephrætis e famulis magni
 ducis, homo sanguinarius, sævusque, et immanis
 (carnificinam enim domino superstite, faciebat) ad
 vindicandam interfecti cædem populum concitat;

Jacobi Pontani notæ.

Et Ciceronis pro Milone: *Hic dii immortales, ut supra dixi, mentem dederunt illi perduto ac furioso, ut huic faceret insidias: aliter pestis illa perire non poterat.* Nos Christiani hominis sceleratos aliquanto excæcari a Deo, et bona mente consilioque spoliari credimus, ut ad pœnas, quas meruerunt deveniant, et eas præcavere non possint. In quo se divina tandem justitia exerit.

(54) Sic reddo quod ait Græcus, jussisse imperatricem Isaacium Asanem πᾶσαν πρόνοιαν ποιήσασθαι.

Quid autem sit, et quando juberetur, bene indicat Sallustius in bello Catilinario, his verbis: *Itaque quod plerumque in atroci negotio solet, senatus decrevit, duren operam consules ne quid respublicæ detrimenti caperet. Ea potestas per senatum, more Romano magistratui maximo permittitur, exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios, atque cives, domi militiaque imperium, atque judicium summum habere. Aliiter, sine populi jussu, nulli earum rerum consuli jus est.*

classiarios imprimis, quibus quod assiduo inservi- A ret, perbenevolis utebatur. Quamobrem sumptis armis in miseros vadunt. Qui destituti omnibus ad pugnam requisitis (nam et armis carebant, quibus tecti in muris starent, et majus erat palatium, quam ut a paucis defendi posset, cum innumeri essent qui adorarentur, et undique se circumfundere) ut. muros perfodi, et se capiendos senserunt, relicto palatio, sive castello, ad templum in proximo, Novem ordinum cognominatum, perfringunt. Et alii quidem adyta subeunt; alii in cuniculis (qui plurimi ibidem, et tortuosi erant) sese occultant. At populus superveniens, præcipiti, et insano furore quosdam eorum intra ipsa adyta, alios ubi eos comprehendebat, jugulat; paucique admodum effugerunt; et illi præsertim, qui magnum duces peremerant; reliqui omnes, iique frequentes necati sunt; quorum numerus, quod ex diversis urbibus erant collecti, ad liquidum iniri non potuit. Atque hi quidem hoc modo magnum duces occiderunt, et ipsi vicissim per imprudentiam suam occisi sunt. Porro amici imperatoris qui erant Byzantii, simul necem magni ducis fama vulgavit, rem gestam ad eum perscribunt: admonentes, ut omnibus intermissis Byzantium advolet, captivis quippe Constantini palatium obtenturis, si celerime affuerit: inde urbem occupaturum. Hæ litteræ apud vicum Gabrielis castrametanti venerunt, et Bidymoticho ab uxore eadem nuntiabantur.

καὶ μάλιστα οἱ τὸν μέγαν δοῦκα ἀπεκτονότες. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀπεσφάγησαν ὄντες οὐκ ὀλίγοι. Σαφέστατα γὰρ τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐξεγένετο μαθεῖν, οἷα δὴ ἐκ διαφόρων πόλεων συνειλεγμένων. Ἐκείνοι μὲν οὖν οὕτω τὸν τε μέγαν δοῦκα ἐπιθέμενοι ἀπέκτειναν, καὶ αὐτοὶ ἀπώλλοντο ὑπ' ἀβουλίας. Οἱ δὲ ἐν Βυζαντίῳ φίλοι βασιλεῖ, ὡς ἐγένετο αὐτίκα φανερὸς τεθνηκώς ὁ μέγας δοῦξ, γράμματα πρὸς βασιλέα ἔγραψον περὶ τῶν γεγενημένων. Καὶ παρήνουν πάντα ἐν ὑστέριθι θέμενον, τάχιστα ἤκειν πρὸς Βυζάντιον, ὡς τῶν δεσμοτῶν τὰ Κωνσταντινου τοῦ μεγάλου βασιλεία κατασχέοντων, καὶ εἰ τάχιστα παραγένοιτο, Βυζάντιον παραληψόμενος ἐκεῖθεν. Τὰ μὲν οὖν τῶν φίλων γράμματα, ἐν τῇ τοῦ Γαβριὴλ προσαγορευομένη κώμῃ ἐστρατοπεδευμένῳ ἦγον βασιλεῖ. Ἄμα δὲ καὶ ἐκ διδυμοτείχου παρὰ γυναῖκ' τῆς βασιλίδος ἀπηγγέλλετο τὰ ἴσα.

659 CAPUT LXXXIX.

Legationis ad Cralem relatio; consilium de factione illius Pheris exigenda. Suadent in concilio proceres eundum Byzantium sine mora, quos imperator refellit. Potius Pheras sibi prius eundum. Persæ duces vincunt, statim cum omnibus copiis Byzantium redeundum; uxor Apocauchi Epibatæ secedit. Imperator culpam amissarum Pherarum, et urbium Macedoniæ in Persas duces conjicit, quibus persuadet, uti secum in Macedoniam revertantur. Sulimanus Persa moritur. Amurius ad suam provinciam defendendam redit domum: Sarchani innocentiam suam vix fidem facit. Crales Pherus occupat: se Romanorum et Triballorum imperatorem proclamari jubet. Filium Cralem appellat.

Eadem luce legati a Crale redeunt, renuntiantes, D antequam eo venissent eum Pheras relinquendum recessisse: Persarum videlicet adventum, de quo audierat, metuentem. Sed cum illum eo loco in quo tunc erat convenissent, legatione percepta respondisse se quoque quid justum sit scire: atque idcirco Pheris abiisse, qua urbe imperator tanquam sua uti posset. Referebant item legati, Pheras alioqui curam ac providentiam non minimam desiderare, et factionem Crales expellendam, non enim passuram plebem quiescere, sed ubi licentiam adeptam fuerit, ad deditionem Crales faciendam sollicitaturam. Imperator utramque rem multo egere

των ἀθρόον περὶ αὐτὸν γεγενημένου, ἡμέλει τῶν δεσμοτῶν. Καὶ τὴν τε ἡμέραν ἐκείνην, καὶ τὴν νύκτα διήγαγον, οὐδενὸς ἐπιθεμένου· καθ' ἣν εἰ ἐβούλοντο, διεσώζοντο ἂν, ἢ ἐν τῷ τῆς τοῦ Θεοῦ γενόμενοι νεφ' Σοφίας, ἢ ἄλλοσέ ποι διασκεδασθέντες, οὐδεὶς γὰρ αὐτοὺς ἐφρούρει. Μεγάλα δὲ ἐκπίσαντες ἀνοήτως, καὶ τῆς φίλης ἀπεστήρηται ζωῆς. Ἐς τὴν ὑστεραίαν γὰρ Τζεφρατίς ἐκ τῶν οἰκετῶν μεγάλου δουκὸς, αἵμασι χαιρών ἄνθρωπος, καὶ πικρὸς καὶ ἀπάνθρωπος κολαστῆς, δημίῳ γὰρ ἐπέειπε τόπον ἐκείνου περιόντος, ὑπὲρ τοῦ δεσπότητος ἀμυνόμενος, τὸν δῆμον ἐκίνει. Καὶ μάλιστα τὸ ναυτικὸν, εὐνοίαν πρὸς ἐκεῖνον κεκτημένον οὐ μίχρην, οἷα δὴ περὶ αὐτοὺς ἀεὶ ἠσχολημένον, καὶ διπλα ἀναλαβόντες, ἐχώρουν ἐπ' ἐκείνους. Οἱ δὲ, τῶν χρησίμων εὐποροῦντες οὐδενὸς, διπλα τε γὰρ αὐτοῖς οὐ παρήσαν οἷς φραζάμενοι ἐπιστήσονται τοῖς τείχεσι, καὶ τὸ τοῦ φρουρίου μέγεθος κρεῖττον ἦν, ἢ ὥστε παρ' αὐτῶν φυλάττεσθαι ὄντων ἐλασσόνων, ἀπείρων τῶν ἐπικειμένων ὄντων καὶ πανταχόθεν περιβρῦντων, ὡς ἦσθοντο διορυσσόμενα τὰ τείχη, καὶ ἀλλοσεσθαι μέλλειν ἦδη, τὸ φρούριον ἐκλιπόντες, ἐπὶ τὸν ἔγγυς κατέφυγον ναὸν τῶν Ἐννέα ταγμάτων προσαγορευόμενον. Καὶ οἱ μὲν, αὐτῶν τὰ ἄδουτα εἰσησαν. Οἱ δὲ, ἐν ὑπονόμοις κατεκρύπτοντο οὗσιν ἐκεῖ πλείστοις καὶ δυσσελκτοις. Ὁ δῆμος δὲ ἐπελθόντες ὁρμῇ τινι ἀσχετῇ καὶ μανιώδει, τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπὸ σφραξαν τῶν ἀδούτων ἔνδον, τοὺς δὲ ἄλλους οἱ κατε-

λαμβάνοντο, καὶ διέδρασαν τὸν κίνδυνον ὀλίγοι πάντῃ, C καὶ ἄλλοι πάντες ἀπεσφάγησαν ὄντες οὐκ ὀλίγοι. Σαφέστατα γὰρ τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐξεγένετο μαθεῖν, οἷα δὴ ἐκ διαφόρων πόλεων συνειλεγμένων. Ἐκείνοι μὲν οὖν οὕτω τὸν τε μέγαν δοῦκα ἐπιθέμενοι ἀπέκτειναν, καὶ αὐτοὶ ἀπώλλοντο ὑπ' ἀβουλίας. Οἱ δὲ ἐν Βυζαντίῳ φίλοι βασιλεῖ, ὡς ἐγένετο αὐτίκα φανερὸς τεθνηκώς ὁ μέγας δοῦξ, γράμματα πρὸς βασιλέα ἔγραψον περὶ τῶν γεγενημένων. Καὶ παρήνουν πάντα ἐν ὑστέριθι θέμενον, τάχιστα ἤκειν πρὸς Βυζάντιον, ὡς τῶν δεσμοτῶν τὰ Κωνσταντινου τοῦ μεγάλου βασιλεία κατασχέοντων, καὶ εἰ τάχιστα παραγένοιτο, Βυζάντιον παραληψόμενος ἐκεῖθεν. Τὰ μὲν οὖν τῶν φίλων γράμματα, ἐν τῇ τοῦ Γαβριὴλ προσαγορευομένη κώμῃ ἐστρατοπεδευμένῳ ἦγον βασιλεῖ. Ἄμα δὲ καὶ ἐκ διδυμοτείχου παρὰ γυναῖκ' τῆς βασιλίδος ἀπηγγέλλετο τὰ ἴσα.

Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ οἱ πρὸς Κράλην πεμφθέντες πρέσβεις ἐπανῆκον· ἀπήγγελλον τε ὡς Κράλης μὲν καὶ πρὶν αὐτοὺς ἤκειν, ἀποσταίη Φερῶν πρὸς τὴν οἰκείαν δείσας τῶν Περσῶν τὴν ἔφοδον, ὡς ἠγγέλλοντο ἐπίοντες. Αὐτῶν τε ἐνθα ἦν παραγενομένων, καὶ ἀπαγγειλάντων τὴν πρῶσθειαν, ἀποκρίνασθαι, ὡς εἶδει καὶ αὐτὸς τὰ δίκαια, διὰ τοῦτο ἀποσταίη καὶ Φεραίων, οἷς ἐξέσται βεσιλεῖ χρῆσθαι ὡς οἰκειοῖς. Ἔλεγον δὲ οἱ πρέσβεις τοὺς Φεραίους δεῖσθαι πολλῆς προνοίας, τῆς τε ἄλλης, καὶ τοὺς τὰ Κράλη πρῶσσοντας ἐξελαθῆναι· οὐ γὰρ ἐάσουσιν ἐκεῖνοι· τὸν ὄχλον ἡρμεῖν· ἀλλὰ ἀναπέσουσι Κράλη προσχωρεῖν, ἂν ἀπολαύσουσιν

ἀδείας. Βασιλεῖ μὲν οὖν ἐδόκει ἀμφοτέροις δεῖν ἅσπουδῆς πολλῆς, καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων ἄμφω εἶναι, καὶ ἡμερίζετο τοῖς λογισμοῖς. Ἐκκλησίαν δὲ ἐκ τῶν ἐν τέλει ποιησάμενος, καὶ Ἀμοῦρ παρόντος τοῦ σατράπην καὶ Βουλιμᾶν τοῦ Σαρχάνη παιδός, εἰς κοινὸν προυτίθει τὴν βουλὴν. Καὶ ἐκέλευε γνῶμην ἐκστῆσαι εἰσάγειν, ἣ ἂν ἐν τοῖς παροῦσι δοκοῖη λυσιτελεστέρα εἶναι, ἐδόκει μὲν οὖν πᾶσι κοινῇ πρὸς Βυζάντιον ἰτέον εἶναι καὶ μὴ μέλλειν· οὐ γὰρ τὰ πράγματα αὐτοῦς ἀναμενοῦσιν ἂν τρίψωσι τὸν καιρὸν καὶ διαμῆλωσι. Βασιλεὺς δὲ οὐκ ὀρθῶν ἔχεσθαι λογισμῶν τὰ εἰρημένα ἀπαδείκνυ. Τούς μὲν γὰρ φίλους γεγραφέναι, ὡς παρακοιμώμενον ἀπεχτονότες οἱ δεσμῶνται, τὰ Κωνσταντινου βασιλεία αὐτοὶ κατέσχον· ἄδηλον δὲ εἶναι εἰ κατέχουσι καὶ μέχρι νῦν. Εἰ μὲν γὰρ ἅπαντα ἡ πόλις προσεχώρησεν ἡμῖν, καὶ οὐδὲν ἐκείνοις ἐνοχλοῦσι διὰ τὴν εὐνοίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς, τί δεῖ ταχυτήτος πρὸς ἐκείνους, μήτ' αὐτῶν οὐδένα κίνδυνον ὑποπτεύοντων, καὶ ἡμῶν ζημιουμένων διὰ τὴν μέλλουσιν μηδέν; εἰ δ' ὡσπερ πρότερον αὐθις πολεμοῦσι, καὶ τειχομαχίας πρὸς αὐτοῦς ὁ δῆμος ποιοῦνται ἐπιόντες, οὐχ ἔρω τὴν δύναμιν, ὑφ' ἧς αὐτοὶ περιποιήσονται τὸ φρούριον· οὐτε γὰρ ὅπλων εὐποροῦσιν ἄσπολοι καὶ δεσμῶνται ὄντες, οὐτε τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τροφήν· τὰ γὰρ ἀναγκαῖα μόλις ἐχορηγοῦντο παρὰ τῶν φυλάκων γλίσχωρος. Πρὸς τούτοις δὲ, οὐ πρὸς τὸ τοῦ φρουρίου μέγεθος ἐπαρκέσουσιν ὀλίγοι ὄντες; αὐτὸ τε τὸ φρούριον ἡμιτεμένον ἐκ πολλῶν ἐτῶν, βῆστα προδώσει τοὺς ἐνόητας· ὥστε ἐμοίγε ἐκ πάντων ἄπορα εἶναι δοκεῖ, δυνήσεσθαι αὐτοῦς πρὸς τασούτον πόλεμον ἀντιστήσεσθαι. Εἰ δ' ὀδυρόμεθα ἐπικουρίας ἀπέλαυσάν τινος, καὶ εὐπορήσαντες τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀπέσχον ἄχρι νῦν, καὶ μέχρι πολλοῦ δυνήσονται ἀντικλιθίστασθαι, οὐ δὴ δι' ἐλπίδα ἄδηλον τῶν ἐν χερσὶν ἀγαθῶν ἀποσχέσθαι δεόν. Φεραὶ γὰρ οὐ φαύλη πόλις καὶ οἷα καταφρονηθῆναι, ἀλλὰ μεγάλη τε καὶ θαυμασταί, καὶ ἀναγκαῖα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παρεῖναι. Δι' ἃ δεῖν οἶομαι τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν στρατιάν ἐπὶ Βυζάντιον χωρεῖν αὐτίκα, ἐμὲ δὲ τρισχιλίουσ παραλαβόντα στρατιώτας, ἀφικέσθαι εἰς Φεράς· καὶ μίαν ἡμέραν ἐκείνοις συγγενόμενον, καὶ προνοίας ἀξιώσαντά τινος, ἔπειτα καὶ τοὺς τὰ Κράλην ἡρημένους ἐκείθεν ἐξελάσαντα, αὐθις ἀναστρέφειν. Τῆς ἄλλης δὲ στρατιᾶς διὰ βαρύτητα, καὶ πλήθος πυκνότερας τὰς στρατοπέδεια; ποιουμένης, ὡς τερῆσομεν οὐδὲ αὐτοὶ εὐσταλείς τε ὄντες καὶ ὀλίγοι, καὶ βῆσιν τὴν ὀδοπορίαν διανύοντες· καὶ τὴν τε πρόνοιαν ποιησόμεθα Φερῶν τηλικαύτης πόλεως, καὶ πρὸς τὴν εἰς Βυζάντιον ὀδοπορίαν ζημιωσόμεθα οὐδέν. Εἰ δὲ τινος ἀπολειπόμενοι καὶ τῶν δεόντων, οὐ περιγενοίμεθα τοῦ Βυζαντίου νῦν, ἀλλ' εἰσθῆσις ἔξεστιν οὐκ ἀγενεῖς περὶ αὐτοῦ ἐλπίδα; ἔχειν. Φεραὶ δὲ εἰ ἀμεληθεῖσαι ὑπὸ Κράλην γένοιτο, αὐτὰς τε ἀνασώζεσθαι ἐλπίς οὐκέτι οὐδεμία, καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις, ὡσπερ μεθύριον κειμένη τῆς ἄλλης ἀρχῆς Ῥωμαίων διατέμνεται. Ἄ χρῆ συνορᾶν, καὶ μὴ ἀδῆλων ἕνεκα, τὰ

studio, et ambas esse summe necessarias judicatis, huc illuc cogitationes dividebat. Convocatis igitur primoribus, presentibus item Amurio satrapa, et Sulimano Sarchanis filio, rem in disceptationem adducit, et quod cuique pro tempore utilius videretur, proferre in medium jubet. Placuit ad unum omnibus, circa cunctationem petendum Byzantium; non enim res ipsas exspectaturas, si ipsi cessando diem eximerint. At imperator dicta cum recta ratione haud consentire ostendit. Amicos scripsisse quidem, praefecto cubiculi occiso, vinctos Constantini palatium tenere: esse tamen in ambiguo, utrum adhuc teneant. Si enim, inquit, universa civitas nostra, neque illis propter studium nostri quidquam molestum est, cur ad illos festinemus, quando nec ipsi periculum ullum metuunt, et nos ex dilatione detrimentum nullum capimus? Sin, ut ante hac, rursum in armis sunt, et populus palatium oppugnat, non video, qua vi id servaturi sint; nec enim armorum facultas est, cum sint inermes et cum catenis; neque victus, quem custodes vix ad necessitatem tenuiter suppeditabant. 660 Adde quod ad amplitudinem palatii tutandam ipsi pauci non sufficient, quod jam pridem neglectum, et desertum, facillime qui intus sunt prodent: ut mihi quidem quacunquē intuenti, difficile videatur, posse illos contra tantam vim resistere. Si vero unde unde auxilium consecuti, et rebus necessariis abundantes, usque nunc se defenderunt, et diutius se defendere poterunt, non sane propter incertam spem bona, quae in manibus sunt, abjicere oportet. Non enim exigua, et contempta urbs Pheræ, sed ampla et illustris, et a qua Romanum imperium valde pendeat. Quare reliquo exercitui nulla interposita mora Byzantium contendendum, mihi vero cum tribus millibus Pheras proficiscendum: ibi unum diem cum civibus ponentium, rebusque utcumque inspectis, et compositis, et Cralianis expulsis, revertendum opinor. Alias autem copias, propter multitudinem, armorumque pondus crebrius castrametantes, nos pauci, et leviter armati, atque idcirco expeditè ambulantes, facile assequemur: et ita Pheris tantæ urbi consulemus, et protectionem Byzantinam nihil morabimur. Quod si re quapiam necessaria defecti, Byzantium nunc non obtinuerimus, tamen ingenuam spem ejus adhuc obtinendi habere liceat. Sin Pheræ negligentia nostra sub Cralis potestatem venerint, ipsas recuperandi nulla spes supererit; nec alias urbes Macedoniae, inter quas velut confinium sita, a cætero imperio Romano eas dividit. Quæ æstimanda sunt, nec pro incertis certa dimittenda. Talia imperator in consilio procerum suadebat, et persuadebat plurimis. Amurios vero, et Sulimanos, alique Persæ palam responsantes, parum utiliter consuluisse affirmabant: cum de Byzantio agatur, et tanta spes affulgeat, illo neglecto ad aliud, quamvis optimum converti. Non enim illi cum cæteris Romanis, de una aut duabus urbibus, sed de toto simul impe-

rio litem esse, cujus velut caput, et summa Byzantium: quam nisi subjecerit, nunquam stabilem principatum habiturum. Pheras, si nunc ad Triballos defecerint, non multo post, ubi illuc moverit, et se pro sociis ac servis secum duxerit, recuperari posse. Sic Persarum duces adversantes imperatorem rogabant ut sibi obsecundaret, simulque exercitus eo redire gestiebat. **661** Imperator ut vidit aliter fieri nequire, manus dedit. Eo ut venerunt, captivos illos occisus, et quietum civitatis statum invenerunt. Nam cum post mortem magni ducis ad biduum triduumve tumultuatum fuisset, Isaaio panhypersebaste, collega Ciunnamo mystico summam capessente rempublicam tranquillitas consecuta est. Atque hi, patriarcha, ut prius socio, administrabant omnia. Post obitum mariti, magni ducis uxor cum pecuniarum vi immodica, conscia etiam imperatrice, nec eam quidquam earum gratia obturbante, Epibatas secessit. Dicebatur autem Apocachus paulo ante necem, quidquid ubicunque haberet pecuniarum, Byzantium contulisse: eo sine, ut cum ostendisset imperatrici quantas opes pro ipsa, et filiis ejus impensurus esset, ad filium cum filia sua matrimonii vinculo copulandum eam pelliceret. Imperator Cantacuzenus, postquam Byzantii nihil quale sperabat, evenit, non mediocriter moestus, culpam in duces Persarum conjiciebat: ob quorum imprudentiam, languoremque Pheras cum Macedonicis urbibus amisisset. Suspicionem enim movebatur, post eorum discessum levi eas negotio, imperatoris auxilia desperantes, Cralem subegisse: hortabaturque, uti secum in Macedoniam redirent. Qui quod et ipsi videbant, nullum se Byzantii operæ pretium facturos (omnia quippe jam ordinata, et pacata intus erant) et expedire in Macedoniam rursus cum imperatore proficisci quamquam tristiores, attamen in ejus sententiam ierunt. Ut convenit occidentem denuo petere, Apameam veniunt, ubi castris positis Sulimanum Sarchanis filium repente rapidissima febris arripit. Quem ejus comites dicta frigidissima curantes, contrarium ei morbum creaverunt, febrique desinente extreme refrigeratus, syncope occisus erat (55), cum sanguis circa cor ad mortem arcendam imbecillus esset. Amurius causa conjecta, malo depellendo quantum poterat faciebat. Nam et theriacam, et vinum meracum vetus dabat bibere (56). Febribus

A πρόδηλα προΐσθαι καλῶ. Τοιούτοι μὲν ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἐκκλησίας συνεβούλευε, καὶ ἐπειθοντο οἱ πλείστοι Ῥωμαίων τῶν ἐν τέλει. Ἄμοῦρ δὲ μετὰ Σουλιμάν καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν, ἀντίειπον φανερώς, οὐ λυσιτελοῦντα εἰπόντες βασιλεῖα βεβουλεύσθαι λόγων ἠκόντων περὶ Βυζαντίου, καὶ τοσαύτης ἐλπίδος ὑποφανομένης, ἐκείνων μὲν ἀμελεῖν, πρὸς ἕτερον δὲ τι τρέπεσθαι, καὶ πάντων τῶν βελτίστων ἦ. Οὐ γὰρ περὶ μιᾶς καὶ δύο πόλεων τὴν διαφορὰν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους Ῥωμαίους εἶναι, ἀλλὰ κοινῇ περὶ συμπάσης τῆς ἁρχῆς, ἧς ὡς περὶ κεφάλαιόν ἐστι Βυζάντιον καὶ μὴ ἐκείνου περιγένηται, οὐδέποτε βεβαίως τὴν ἡγεμονίαν ἔξειν. Φεραὶ δὲ εἰ νῦν προσχωρήσουσι Τριβαλοῖς, οὐ μακρῷ ὕστερον ἀνασωθήσονται αὐτοῖς ἐπιτρατεύσαντος, καὶ αὐτοὺς ἐπαγομένου καὶ δούλους καὶ συμμάχους. Οἱ μὲν οὖν Περσῶν ἄρχοντες, τοιαῦτα ἀντίειπον, καὶ ἔδιδοντο βασιλεῶς σφίσι πείθεσθαι· ἅμα δὲ καὶ ὄρητο ἡ στρατιὰ ἀναξυγυνοῦν. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ ἄωρα πράττειν ἐτέρως ἀδύνατος ἔχων, ἐπέστρεψε τὴν ἐς Βυζάντιον ἐπάνειδον. Ἐπεὶ δὲ ἦγον, τοὺς τε δεσμώτας· εὐρον ἀποτεθνηκότας, καὶ τὰ ἄλλα πράγματα ἐν ἡσυχίᾳ. Μετὰ γὰρ τὴν μεγάλου δουκὸς τελευτὴν, ἐπὶ δύο καὶ τρισὶν ἡμέραις ταραχῆς, καὶ συγχύσεως γέγεννημένης, ἔπειτα ἡρέμει, Ἰσαακίου τοῦ πανυπερσεβάστου τὴν ἀρχὴν τῶν ὄλων διαδέξαμένου, συνάρχοντος αὐτῷ καὶ Κινάμου τοῦ μυστικοῦ, καὶ πάντα ἐπραττον αὐτοῖ, καὶ πατριάρχου, ὡς περὶ πρότερον συμμετέχοντος τῆς διοικήσεως. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλου τελευτὴν δουκὸς, ἡ γυνὴ τὸν πλοῦτον πάντα ἔχουσα ὄντα οὐκ ὀλίγον, συνειδυία· καὶ τῆς βασιλίδος, καὶ μηδὲ περὶ τῶν χρημάτων ἐνοχλοῦσας, ἀνεχώρησεν εἰς Ἐπιβάτια. Ἐλέγετο δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς μικρὸν, πάντα ὅσα εἶχεν ὀπουδήποτε, εἰς Βυζάντιον ἀγαγεῖν· σκοπὸς δὲ ἦν αὐτῷ ὡς βασιλεῖ τὸν πλοῦτον ποιήσασθαι· ἔγνων, ὃν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τέκνων ἀναλώσει, οὕτω πείθειν αὐτὴν θυγατέρα τὴν ἐκείνου βασιλεῖ προσαρμόζειν τῷ υἱῷ. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνός, ἐπεὶ ἐκ Βυζαντίου οὐδὲν ἀπήντα κατ' ἐλπίδας, οὐ μετρίως ἠνιάτο, καὶ τοὺς ἄρχοντας Περσῶν, καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐν αἰτίας εἶχεν, ὅτι διὰ τὴν αὐτῶν ἀδουλίαν, καὶ μικροψυχίαν, Φερῶν τε καὶ τῶν κατὰ Μακεδονίαν πόλεων ἀποστεροῖτο. Ὑπόπτειε γὰρ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναχώρησιν ῥαδίως παραστήσεσθαι τὸν Κράλην ἀπειρηκυῖα· ἤδη πρὸς τὴν ἐκ βασιλεῖς ἐπικουρίαν, καὶ παρῆναι τοῖς ἄρχουσι Περσῶν, αὐτοῖς εἶναι δέον εἰς Μακεδονίαν ἀναστρέφειν. Συκ

Jacobi Pontani notæ.

(55) Ex Gorræo illustri medico hæc refert Stephanus in Thesaurō. Syncope est præceps omnium virium lapsus, ut Galenus ante se a veteribus medicis definitum esse prodidit. Ergo cum essentia virium, quibus regitur corpus, tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistat, palam est, nihil horum per syncopen manere integrum, sed cum ta collabi ac dissipari: cum spirita quidem calorem nativum, ita cum eo mistum atque confusum, ut nunquam ab invicem separari possint: cum solidorum autem corporum temperamento,

tum cum ipsam calorem singulis a natura partibus iusitum, tum humidum illud primigenium, et radicale, quo uno velut glutino quodam robor earum continetur.

(56) Vinum vetus esse melius ac salubrius noto, idque multis de causis, docent medici, et iudicat sensus communis, iudicaveruntque omnes populi semper. Ex quo sensu dictum est a Salvatore Luca v: *Nemo bibens vinum vetus, statim vult novum: dicit enim: Vetus melius est.* Hinc et *Plantus Casina: Qui utuntur vino vetere, sapientes putat.*

ορωντες δὲ ἦσαν καὶ αὐτοὶ, ὡς ἐκ Βυζαντίου μὲν ἄ
οὐδὲν ἔσται πλέον. Ἄπαντα γὰρ ἤδη ἐν τάξει ἦσαν,
καὶ οὐδὲν ἔνδον ἐταράττετο, λυσιστολίη δὲ αὐθις
πρὸς Μακεδονίαν συνεχωστρατεύειν βασιλεῖ, ἐπέ-
δοκτο ἀνωμένω διὰ τὴν ἐπάνοδο. Καὶ ἐπεὶ ἐδέ-
δοκτο πρὸς τὴν ἐσπέραν αὐθις ἐκωστρατεύειν, εἰς
Ἄπάμειαν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐλθόντες· ἐστρατο-
πεδευμένοι δὲ ἐκεῖ, ὁ τοῦ Σαρχάνη υἱὸς Σουλιμάν,
ἀθρόον ὑπὸ λαυροτάτων κατεσχέθη πυρατῶν, οἱ περὶ
αὐτὸν δὲ ἀκροτάτως χρητάμενοι ψυχρᾷ διαίτη, εἰς
τοῦναντίον περιέστησαν τὸ νόσημα· καὶ τῶν πυρε-
τῶν ἐπιλειπόντων, ἄκρωσ καταψυχθεῖς, ξυμμελεν
ἐκλείπειν ὑπὸ συγκοπῆς, τοῦ περικαρδίου αἵματος
οὐκ ἐξαρκούντος ἀντέχειν πρὸς τὴν νέκρωσιν.
Ἄμοῦρ δὲ τῆς αἰτίας στοχαζόμενος τοῦ κινδύνου,
ἀντίπραττεν ὅσα ἐξῆν πρὸς τὸ κακόν. Θρητακὴν τε
γὰρ παρείχετο πίνειν, καὶ ἄκρατον οἶνον παλαιόν.
Τῶν πυρετῶν δὲ αὐθις ἰσχυρὰ λαβόντων, οἱ περὶ
Σουλιμάν ἐχρώντο τοῖς προτέροις αὐθις, ἀπειρίαν
πολλὴν Ἄμοῦρ κατεγνωκότας. Νεκρωθείσης δὲ
αὐθις τῆς καρδίας, ἀπέθανε παραχρῆμα· οἱ δὲ περὶ
ἐκεῖνον, οὐκ αὐτοῦ τοῦ θανάτου φροντο αἰτίους
εἶναι, ἀλλὰ Ἄμοῦρ κατηγοροῦν φανερώς, ὡς ἀπει-
κτονότος δηλητηρίω ἠλίκα παρείχετο τὸν οἶνον. Ἄ
πυθόμενος; ὁ Ἄμοῦρ, ἔδαισε περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ
Σαρχάνη ὁ πατήρ περὶ τῆς τελευταίας πυθόμενος
τοῦ υἱοῦ, καὶ πιστεύσας τῇ διαβολῇ ὡς παρ' αὐτοῦ
ἀναιρεθείη, ἐπίθηται, αὐτοῦ ἀπόντος μετὰ τῆς
στρατιᾶς, καὶ ὑπαγάγηται τὰ πόλεις ἀμυνομένης,
δὲ ἂ ἐδόκει δεῖν τὴν ταχίστην οὐκ ἀναχωρεῖν πρὶν ἐκπυστα γενέσθαι τὰ κατὰ τὸν Σουλιμάν· Ἄμοῦρ
μὲν οὖν ἐκ ταιούτης αἰτίας αὐθις εἰς Ἰωνίαν ἀπεχώρει, καὶ τοὶ γνώμην ἔχων ἄχρις ἂν ὁ πόλεμος
κ' ταλοῦθι συνέσθαι τῷ βασιλεῖ. Καὶ μόλις ἐπιστεῖς Σαρχάνην, πίστεις μεγάλας παρεχόμενος, ὡς οὐδὲν
αὐτό, περὶ τὸν υἱὸν ἐκεῖνου κακουργῆσειεν, ἀλλὰ συκοφαντοῖτο ὑπὸ τῶν εἰπόντων. Βασιλεὺς δὲ εἰς
Διδυμότειχον ἦκεν, ἀνιόντος πολλὰ περὶ Φερῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ Μακεδονίαν πόλεων. Ἐδέδειξε
γὰρ μὴ ἀλώσει Τριβαλοῖς, ὅπερ δὴ ἐγένετο ὀλίγῳ ὕστερον. Ἐπεὶ γὰρ ἐπέθετο ὁ Κράλης εἰς τὴν ἔω
διαβάν τὸ Περσικόν, αὐθις ἐπιθέμενος Φεραις, εἴλε, τῶν τὰ ἐκεῖνου ἡρημένων ἔνδον πραξάντων, ὡς
ἐλάβοντο καρῶν. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐκεῖνος ἤδη μέγα φρονῶν, καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῆς Ῥωμαίων
ἀρχῆς ἐπιλημμένος, βασιλεῖα ἑαυτὸν ἀνηγόρευε Ῥωμαίων καὶ Τριβαλῶν, τῷ δὲ υἱῷ, τὴν τοῦ Κράλη
παρείχετο προσηγορίαν.

CAPUT XC.

*Batatzes ab imperatore relictus, agrum Byzantinum vastat. Ad imperatricem ex ambitione deficit. Quare
imperatrix a pace tantopere abhorruerit. Imperator Batatzen ad fidem servandam hortatur. Ejus simu-
latio. Imperatorem ad arma contra se cogit. Somnium imperatoris. A Persis propter Cantacuzenum
Batatzes occiditur. Emphyrite oppidulum imperatrici deditur. Imperator Byzantium cogitat, quem Hierax,
et Paraspondylus cum cohortibus sequuntur. Phrangopulus ægrotus, contraque voluntatem imperatoris in
castra adductus, prodiis insidiis eum servat.*

Ἰ Βατάτζης δὲ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης, ὑπὸ βιτσι-
λέως καταλειμμένος μετὰ στρατιᾶς, ὥστε κατα-
τρέχειν Βυζαντίον καὶ κακοῦν, πρῶτα μὲν ἐπολεῖ
κακῶς τὴν χώραν, καὶ ἐλητίζετο συχνὰς ἐφόδοις.
Ἐπιστρατεύσαντων δὲ αὐτῷ τῶν Βυζαντίων, ὧν
ἐστρατήγει Ἀπλησφάρης, ἐνίκησε συμβαλῶν, καὶ
ζῶντάς τε ἐκράτησε πολλοὺς καὶ ἀπέκτεινε κατὰ
τὴν μάχην, ἐὰν δὲ καὶ ὁ στρατηγός. Μετὰ δὲ τὴν
Βυζαντίων ἦσαν, ὁ Βατάτζης οἰηθεὶς εἰ προσγω-

D Batatzes autem magnus stratopedarcha ab imperatore ad Byzantinum agrum incursandum, populandumque cum aliquot manipulis relictus, primum quidem id crebro faciebat. Byzantinis Aplesphare duce contra egredientibus, conflictu superior, multos occidebat, multos capiebat, atque inter captos etiam dux ipse fuit. Victis Byzantiis, arbitratus, si se imperatrici adjungeret, primas adepturum, firmissimumque in omnes, et omnia imperium consecutum : quan-

Jacobi Pontani notæ.

Veruntamen insipientes isti medici, dum calorem frigore volunt pellere, et frigus calore (calescit autem vinum, et quo meracius, eo magis) miserum

patientem suum (ut ἰατρῶν παῖδες male habentes vocant) perdidicerunt.

doquidem alii bello,, et pugna nihil valerent, et præsertim, quod ei patriarcha quoque propter conjunctionem affinitatis (ejus enim filiam ipsius filius duxerat) ad fastigium hoc summo adjumento futurus esset, **663** ad imperatricem mittens, de conditionibus cum ea egit; promittens Cantacuzenum domitutum, cum et ipse posset Persas in illum ducere; intercedebat siquidem illi cum quibusdam satrapis amicitia, tum quod Persice loqueretur, tum vero magis, quod et imperator per belli tempus, hanc ob causam cum Persis enim versari semper voluisset; unde nata deinde familiaritas. Imperatrix læta audivit, et quæ petiret, omnia se perlibenter præstituram spondit. Gaudebat enim etiam atque etiam, inventos esse, qui Cantacuzeno auderent possentque obsistere. Patriarcha enim, aliique archontes multa in illum mentientes, vehementissime eam terrebant, et persuadebant, si quo modo Byzantium ille subjugaret, ad ulciscendas contumelias, atque injurias in se cognatosque collatas, continuo ipsam cum liberis perempturum. Idcirco quamvis pacem semper peteret, et ob id ad patriarcham scriberet, ipsa tamen jam præ timore ab ea paciscenda abhorrebat. Eas litteras qui ferebant, principio juxta patriarchæ thronum, aut alibi, ubi minime latere poterant, clam projiciebant. Quod enim præmia parum mitia expectabant, palam eas reddere non audebant. Semper, inquam, ille ad patriarcham scribens pacem petebat: etsi ille contra perpetuo faceret, bellumque quam maxime poterat, accenderet. Batatzes igitur cum ad spes ita ingentes exarsisset, iterum cum imperatore armis contendere instituens, a satrapa Lydiæ auxilium petebat. Imperator quoniam quid cuderet Batatzes, multis nuntiantibus, non ignorabat, per Calothelum protosebastum ingratum animum, et defectionem ei exprobrat, et a scelere deterrere nititur, hortans ut quæ sibi jurasset, ea servaret, et ad se veniret, facturum, quæ rogaret omnia. Batatzes se excusare, quod inconsiderate, et sine cautione juramenti illius venire metueret; nam cum imperatrice de sua ad illum transitione egisse haud negabat: pauloque post ad imperatorem missurum, et sacramentum super oblivione discessionis suæ petiturum promittebat. Verum hic tantum fucus erat; etenim e Lydia copias præstolans, verba ei dare conabatur, donec certo conflato exercitu, bello cum eo aperto decerneret. Imperator nihil tam cupiens, quam Batatzen secum habere (erat siquidem vir ille non prudentia modo, sed experientia, item et bellica fortitudine memorabilis, **664** et omni diligentia curandum censens, ne cum hostibus sese conjungeret (qui enim erant Byzantii administratores imperii, eos timidos, et rei militaris rudes esse cognoverat) Nicephorum Metochiten, qui magni logothetæ postea dignitatem obtinuit, rursus misit, juramentum æμνηστίας, et alia promittentem, quæ ille petiturum se confirmarat. At Metochites, quod perspicue sciebat,

ῥήσι βασιλίδι, πρώτος ἔσεσθαι αὐτῆς, καὶ πρώτος βεβαίως ἄρξαι, τῶν ἄλλων περὶ μάχας καὶ πολέμους οὐδενὸς ἄξιον ὄντων, ἄλλως θ' ὅτι καὶ πατριάρχης κατὰ γένος αὐτῷ προσηκῶν, τὴν γὰρ ἐκείνου θυγατέρα ὁ Βατάτζη ἔγημεν υἱός, πρὶς τὴν ἀρχὴν αὐτῷ μάλιστα συμπράξει, πέμψας πρὸς βασιλίδαν, διελέγετο περὶ συμβάσεων, καὶ ἐπηγγέλλετο Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ ἀντιτάξασθαι, αὐτὸς δυνάμενος ἐκ Περσῶν στρατιῶν ἐπ' ἐκείνων ἀγαγεῖν· ἦν γὰρ πρὸς τινὰς τῶν στρατῶν φίλιαν ἔχων, τῷ τε τὴν φωνὴν αὐτῶν εἰδέναι: καὶ διαλέγεσθαι Περσιστί· ἄλλως θ' ὅτι καὶ βασιλεὺς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῖς Πέρσας ἐκέλευεν ἀεὶ συνείναι· ἐξ ὧν ἐγένετο ἐν συνθηαῖς πρὸς αὐτούς. Ἡ βασιλὶς δὲ ἀσμένως τε εἰδέξατο τὸν λόγον, καὶ πάντα προθύμως ἐπηγγέλλετο ποιήσασθαι, ὅσα ὁ Βατάτζη· ἦται· περὶ πλείστου γὰρ ἐποιοεῖτο τὸ τοὺς ἀντισταμένους εἶναι βασιλεῖ. Ἐξεφόβουν γὰρ κατάκρας, πατριάρχης τε καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πραγμάτων ἄρχοντες, πολλὰ καταφρονοῦμενοι βασιλέως, καὶ ἐπειθον ἐκείνην, ὡς εἰ τῶν δὴ τινὶ Βυζάντιον ἐκείνος ὑποποιήσαιτο, αὐτὴν αὐτίκα καὶ παῖδας ἀποκτενεῖ, τῶν ὕβρεων ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν εἰς ἐκείνον καὶ τοὺς συγγενεῖς γεγεννημένους ἀμυνόμενος. Διὸ πρὸς τὴν εἰρήνην ἦδη, καὶ αὐτὴ ὑπὸ δουλίας ἀσμενῶτως εἶχε, καὶ τοῖς βασιλέως ἀεὶ δεομένου, καὶ γράμματα πατριάρχῃ περὶ τῆς εἰρήνης· πέμποντος· ἀ οἱ ἄγοντες, παρὰ τὸν τοῦ πατριάρχου θρόνον, ἢ ἄλλοθι ποῦ ἐνθα μάλιστα οὐκ ἐνῆν λαθεῖν, λάθρα ἐβρίπτον ἐρχόμενοι. Ἐδεδίδεσαν γὰρ φανερώς παρέχεσθαι, οὐχ ἡμέρους ἀμοιβὰς δεχόμενοι τῶν κρισθεῶν, κἂν ἐκείνος τάναντια ἔπραττεν ἀεὶ, τὸν πόλεμον ὡς μάλιστα ἐτὴν ἀνάπτων. Βατάτζης μὲν οὐν ἐπέδωκεν οὕτω μεγάλων ἕνεκα, πολεμεῖν ἀδίσκῃ βασιλεῖ, καὶ πρὸς τὸν Λυδίας σατράπην πέμψας, ἦται κατὰ συμμαχίαν στρατιῶν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰ κητὰ Βατάτζην οὐκ ἠγνόει, πολλῶν ἀπαγγελλόντων, Καλόθετον τὸν πρωτοσεβαστὸν πέμψας, κατηγορεῖ τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ τὴν ἀποστασίαν, ἐπιχειρεῖ τε πείθειν, μὴ τοιαῦτα κακουργεῖν, ἀλλὰ τηρεῖν τοὺς ὅρκους τοὺς πρὸς αὐτὸν καὶ ἐὰς συνθήκας, ἦκειν τε πρὸς αὐτὸν ἐκέλευεν, ὡς πάντα πρέξων ἂν δέοιτο. Βατάτζης δὲ ἀπηγόρευε τὸ νῦν ἔχον ἔχειν πρὸς αὐτὸν δεδοικέναι γὰρ ἀπερισκέπτως οὕτω καὶ χωρὶς ὄρκων πρὸς αὐτὸν ἔλθειν· οὐδὲ γὰρ ἐξηρνεῖτο τὸ τῇ βασιλίδι περὶ τοῦ προσχωρεῖν αὐτῇ διαλεχθῆναι, μετὰ μικρὸν δὲ ἐπηγγέλλετο πρὸς βασιλίδαν πέμψειν, ὅρκους αἰτήσων ἀμνηστίας, περὶ τῆς ἀποστασίας. Ταῦτα δὲ σκήψεις καὶ προσφασίς ἦσαν· ἀλλὰ τὴν ἐκ Λυδίας περιμένον στρατιῶν, συνακίσειν ἐπιχειρεῖ, ἄχρις οὗ δύναμιν κτητάμενος βεβαίαν, πολεμήσει πρὸς ἐκείνον φανερώς. Βασιλεὺς δὲ ποιούμενος; περὶ πλείστου Βατάτζην ἔχειν, ἦν γὰρ λόγου ἄξιος ὁ ἀνὴρ, οὐ συνέσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρία καὶ τόλμη τῇ κατὰ τὰς μάχας, καὶ πᾶσαν σπουδὴν ἐπιδείκνυσθαι δεῖν οἰόμενος τὸ μὴ Βατάτζην πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀποστῆναι. Τοῖς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ οὖσιν ἄρχουσι πολλὴν συνήθει ἀτολίαν

καὶ ἀπερῆσαν κατὰ τὰς μάχαι· Νικηφόρον ἐπεμπεν αὐθις τὸν Μετοχίτην, ὃς τὴν μεγάλου λογοθέτου ὕστερον τετμήτη ἀξίαν, ὄρκους κομιζόμενα ἀμνηστία· καὶ ἕτερα ἄττα ἐπαγγελλόμενον, ἃ ἐκεῖνος ἔφασκε βούλεσθαι πέμψας αἰτεῖν πρὸς βασιλέα. Μετοχίτης δὲ ἐπεὶ σαφῶς ἔγνω Βατάτζην ἀποστάντα βασιλεῦς, ἥδη γὰρ καὶ ἡ Περσικὴ στρατιὰ κατὰ τὴν Τριτάστιαν διέβαινον ἐκ τῆς Ἀσίας, ἣν Βατάτζης ἐπὶ συμμαχίᾳ μετεπέμπετο, τάχιστα ἀναστρέψας, ἀπήγγελλε τὴν ἀποστασίαν βασιλεῖ· καὶ ὡς ἥδη καὶ συμμαχίαν ἔχων Περσικῆν, τοῦ πολέμου ἄψαιτο. Βασιλεῖ δὲ ἐδόκει μὲν αὐθις ἀναφαίνεσθαι δεινὰ· συναπέστησαν γὰρ αὐτίκα Βατάτζη καὶ πόλεις οὐκ ὀλίγαι Θρακικαί, ὧν οἱ ἐκεῖνου ἦρχον συγγενεῖς βασιλέως ἐγκεχειριστότος τὰς ἀρχάς. Ὅμως ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο πρὸς μάχην, καὶ πέμψας μετεκαλεῖτο τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν πόλεων, αἷς ἦσαν ἐγκαθιδρυμένοι· αὐτὸς δὲ ἐσκέπτετο, ἥ χρὴ διαθέσθαι τὰ κατὰ τὸν πρὸς Βατάτζην πόλεμον, καὶ τῷ πεπρεσβευκῷ πρὸς ἐκεῖνον διελέγετο Νικηφόρον τῷ Μετοχίτῃ· ἐπὶ κλίνης ἀνακείμενος, νυστάξας δὲ ἐπὶ μικρὸν, ὕπνῳ καταλήφθη μεταξὺ διαλεγόμενος περὶ Βατάτζη· ἐδόκει δὲ ὄρᾳν κατὰ τοὺς ὕπνους, νεανίσκους δύο τινὰς καλλίστους κάλλει, πέπλον φοινικῶν ἔχειν, ᾧ χρυσοῦς ἐντετύπωτο σταυρὸς ἐπὶ τὰ τέσσαρα διήκων ἄκρα. Ἐγγέγραπτο δὲ καὶ περὶ τὸν σταυρὸν γράμμασι καὶ αὐτοῖς χρυσοῖς, Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ. Ἐφ' ἔροντες οἱ νεανίσκοι, περιεκάλυπτον τὸν βασιλέα. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἑώρα κατὰ τοὺς ὕπνους· καὶ ἐξυπνος γενόμενος, διηγεῖτο τοῖς παροῦσιν· ἐδόκει δὲ αὐτοῖς τε καὶ βασιλεῖ, ἀγαθοῦ τινος τὸν ὄνειρον εἶναι μηνυτήν· ἐλέγετο δὲ ὡς τῆς αὐτῆς ὥρας Βατάτζης ἀνήρητο ὑπὸ Περσῶν· οὕτω γὰρ ἐξετάζοντι ἐμνηνύετο ὕστερον τῷ βασιλεῖ. Ὁ γὰρ Βατάτζης ἐπεὶ οἱ Πέρσαι παρήσαν, ὅτι μὲν πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πόλεμον ἀνήρητο, οὐκ ἐδήλου· τοῦτο δὲ μόνον ἔφασκέν, ὡς ἤγησαιο ἐπὶ λεηλασίᾳ· οἰόμενος εἰ ἐπαγάγοι ταῖς ὑπὸ βασιλέα πόλεσι καὶ ἐπιδείξοι διεσκαδασμένους ἀνθρώπους, καὶ βοσκήματα πολλὰ, ἐπιθυμία κέρδους αἰρήσεσθαι καὶ τοὺς βαρβάρους τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον. Τοῦτο δ' ἐναντίῳ· ἀπέβαινον ἢ ἐκεῖνος ὤτετο. Ὡς γὰρ ἐγένετο ἐπὶ Γαρέλλαν, καὶ ἐπάτρεπε τὴν λείαν πολλὴν ὄρωμένην ἀνθρώπων ὄμοῦ καὶ βοσκημάτων, οἱ Πέρσαι μὲν ἠρώτων, εἰ μὴ ὑπὸ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἡ χώρα εἴη. Τοῦ δὲ ἐξεπιπόντου τὸ ἀπόρρητον καὶ παραινούντος πολυπραγμονεῖν μηδὲν ἄλλ' ἐμπέπασσαι τῶν ἀνδραπέδων, οἱ βάρβαροι ἀγανακτῆσαντες πρὸς τὴν ἀπάτην, ὅτι μηδὲν εἰδότες ἐπὶ βασιλέα ἤγαγε, καὶ δυσχεράναντες ὑπὲρ ἐκεῖνου, Βατάτζην μὲν ἀποκτείνουσι αὐτίκα· τοὺς ἄλλους δὲ Ῥωμαίους ὅσοι συνῆσαν ἐξανδραποδίσαντες, καὶ τὸν υἱὸν, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον μηδὲν ταῖς ὑπὸ βασιλέα πόλεσι τελοῦσαις λυμηνάμενοι. Βατάτζης μὲν οὖν τοιαύτην ἔδωκε δίκην τῆς ἀγνωμοσύνης. Αἱ δὲ συναποστᾶσαι πρότερον ἐκείνῳ πόλεις, καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτήν οὐ προσεχώρησαν τῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ μέχρι πολλοῦ ἐπολέμησαν ἀντέχουσαι. Ἐξ ἐκείνων τε τῶν

Batätzen ab imperatore descivisse (jam enim manus Persica pro subsidio ab illo evocata, Teristasin ex Asia transierat) citissime reversus ei defectionem narrat, et jam Persico fidentem auxilio, ad bellum aggredi. Imperatori calamitas redintegrari videbatur; una enim cum Batatze non paucae urbes Thraciae (quas imperatoris auctoritate ejus cognati regebant) desciverant. Nihilominus se quoque bello necessario instruebat, militesque e praesidiis advocabat, et quae ratione id bellum administraret, tacitus secum volubatur; cumque Nicephoro Metochite, qui legationem obierat, in grabatulo requiescens disserebat. Aliquandiu autem inter colloquendum dormitans, somno consopitus est; quo visus est videre duos adolescentes pulcherrimos, tenentes vestem stragulam, colore Phoeniceam, super qua expressa crux aurea, ad quatuor ejus angulos pertingens. Circum crucem scriptum erat litteris aureis, Jesus Christus vincit. Eam vestem asferentes illi adolescentes, imperatorem dormientem cooperiebant. Hoc visum experrectus astantibus refert, qui (ut etiam ipsi) honti quippiam portendere hoc somnium conjectarunt. Ferebatur porro, Batätzen ea ipsa hora a Persis interfectum, ut indaganti postea imperatori significatum est. Etenim ille Persis jam praesentibus, se bello Cantacuzenum persequi non indicarat; hoc solum dixerat, eos ad populandum velle ducere; putans, si ad urbes imperatoris illos admovisset, hominesque, et pecora sparsa ostentasset, cupiditate praedarum etiam Barbaros in imperatorem pugnaturos. Qua in re eum sefellit opinio. Ut enim apud Gavellam opimam hominum pecorumque praedam eis concessit, Persae quaesierunt, equid sub Cantacuzeno esset illa regio. Batatze quod celerat aperiente hortante que ne essent curiosi, sed quantum liberet mancipiorum raperent, Barbari ob fraudem stomacho exardescentes, quod inscios contra imperatorem duxisset, et propter eum indignati, homini mox ferro vitam eripiunt. **665** et Romanos ejus milites ad unum, simulque filium captivos abducentes, subjectisque imperatori oppidis nihil damnorum dantes, domum recedunt. Batätzen igitur tali poena scelus suum expiavit. Civitates apostatrices post ejus quoque mortem diu restiterunt. In his qui Emphyren tenebant praesidiarii, praefectum, suum Arehontitzen nomine comprehendunt, et cum ipso castello imperatrici dedunt, adeptique impunitatem, domos abeunt. At Joannes Apocauchus magui ducis frater, nocte praeter opinionem adveniens, Rhegium proditione capit, et imperatoris praesidium ejicit. Idem congregato jam qui adversus Batätzen colligebatur exercitu, Byzantios adoriundos decrevit. Sequebantur illum Hierax, cohortem praesidiariam Tzernomiano adducens, et Paraspondylus: cui mandavit imperator, ut quantum esset militum Adrianopoli, duceret, praeter Branum, Mugdupham, et Phrangopolium, primos ibidem seditionis auctores, multorum-

que imperatoris studiosorum interemptores. Consilium fuit, ne timore tantum, frustra que ac temere non tam duci, quam trahi viderentur : nam ad militiam omnino inexercitati erant : nec multum eorum dissimiles, qui nec sciunt quidem aliquando arma exstitisse. Hac itaque mente imperatores tres illos relinquere Paraspondylo præcepit. Is ignorans ut aiebat unde instinctus, Phrangopulum tametsi gravi morbo, nempe sacro igni totum, sequi coegit. Quem in castris intuitus imperator, Paraspondylum non de inobedientia solum, sed insuper de crudelitate objurgavit, qui hominem tam vehementer ægrotum, et quidem jussus nihil ei molestiarum exhibere, in castra deduxisset. Paraspondylus et inobedientiam confiteri, et veniam precari : neque enim scire, quomodo hæc sibi mens injecta fuerit, sed quamvis expeditionem multis deprecantem, sequi compulsisse. Imperator Phrangopulum morbi causa miseratus, medicis præsentibus curandum commisit : ipse ad pontem Cameli procedens, rursum ibi castra fecit, et cum amicis qui erant Byzantii, de urbe sibi tradenda, si fieri posset, occulte egit. Illi portam Xylocerci dictam (57), multis æbhinc annis obstructam perfossuros, eumque introducturos receperunt. Post intervallum temporis quemdam familiarem suum Byzantium in castris conspicatus Phrangopulus, quid 666 eo venisset, et quandiu esset, ex quo Byzantio discessisset, sciscitatur. Ille et pristinum Phrangopuli odium in imperatorem, et egregiam erga se fidem haud nesciens, existimansque manibus et pedibus conatus suos adjuturum, statim arcanum cum eo communicat. Ab archontibus qui essent Byzantii promissis uberimis illectum, huc se contulisse, habereque veneficum, quod si posset imperatori admovere, eum enecaret. Sextum jam mensem in hoc misere laborare, nec unquam perficiendi occasionem invenire. Nunc autem perseverantiam ac tolerantiam suam, quæ in equos imperatoris cum allegerit, ad rem tanto studio quæsitam semel transigendam occasionem offerre. Ideo sibi gratulari vehementer cum ita ceciderit, ut ipse sibi subservire queat, et paria apud Archontas promereri beneficia, ac paratum esse, vel illa ipsa vespera pharmacum imperatori in cœna miscere. Velle deinde Byzantium fugam capessere, et admonebat, uti secum aufugeret. Sic ille secreta sua enuntiabat, quod Phrangopulum odio imperatoris affectum crederet. Phrangopulus simulare rogareque, ut et sibi venenum ostenderet : qui confestum nihil infidum suspicans ostendit. Phrangopulus ubi pharmacum in manibus habuit, repositum non reddidit. Veneficus ratus id quod erat, se deceptum, et timens ne caperetur, exemplo fuga se subduxit. Phrangopulus venenum im-

A πόλεων καὶ ἡ τὸν Ἐμπυρίτην ὄντες κατέχουσα φρουρά, τὸν ἀρχόντα συλλαβόντες, σφῶν Ἀρχοντίτην προσαγαρευόμενον, αὐτὸν τε παρέδωκαν βασιλεῖ καὶ τὸ φρούριον. Καὶ τυχόντες ἀδείας, εἰς τὰς οἰκίας ἐπαηγήθον. Ἰωάννης τε Ἀπόκαυχος, ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀδελφός, νυκτὸς ἐπελθὼν, τὸ Ῥήγιον εἰς προσδοσίαν, καὶ τὴν βασιλείαν ἐξήλασε φρουράν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἡ στρατιὰ διὰ τὸν πρὸς Βασιτίτην πλεμὸν ἤδη ἠθροισμένη ἦν, ἐδόκει δεῖν Βυζαντίου ἐπελθεῖν· συνείποντο δὲ αὐτῷ Ἰεράς τε τὸν Ἐκτερονομιάνου λόγον ἄγων, καὶ Παρασπόνδυλος· ὃ προσέταττεν ὁ βασιλεὺς, τοὺς στρατευομένους· κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ πάντας ἄγειν πλὴν Βράνου, καὶ Μουθουφῆ, καὶ Φραγγοπούλου, οἱ τῆς ἐν αὐτῇ στάσεως ἤρξαν πρώτως, καὶ πολλοὺς διέφθειραν τῶν προεχόντων βασιλεῖ· σκοπὸς δὲ ἦν αὐτῷ, ἵνα μὴ δοκίη διὰ φόβου ἐφέλκεσθαι εἰκῆ καὶ μάτην· πρὸς γὰρ στρατείας παντάσῃ ἀνάσκητοι ἐκείνοι ἦσαν· καὶ οὐδενὸς ἀμεινον διακείμενοι τῶν οὐδὲ ὅ τί ποιήσιν εἰδῶν ὄπλα. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαύτην γνώμην ἔχων, ἐκέλευε Παρασπονδύλῳ μὲν τὰ τῶν τριῶν ἐκείνων ἄγειν· ἐκείνος δὲ ὡς ἔλεγεν ἀγνοῶν ὄθεν εἰς τοῦτο ἀναχθεῖν, τὸν Φραγγόπουλον καὶ τὸ νοσοῦντα νόσον δεινὴν· ἐρυσίπτελας γὰρ ἦν, ἠνάγκασε συνέπεσθαι. Ὅν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐνδιατρίβοντα τῷ στρατοπέδῳ Παρασπονδύλου κατηγορεῖ πρὸς ὀργήν, οὐκ ἀπειθεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠμότητα, ὅτι νοσοῦντα ἀνθρώπον οὕτω δεινῶς ἄγει πρὸς τὸ στρατόπεδον, καὶ τοὶ κελευσθεῖς μὴδὲν παρενοχλεῖν· ὁ δὲ τὴν τε ἀπειθεῖαν ὠμολόγει, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἐδέετο· μὴδὲ γὰρ εἰδέναι ὄθεν κινήσειν πρὸς τὸ τοιοῦτον· καὶ τοὶ τῆς στρατείας ἀρεθῆναι πολλὰ δεόμενον ἔπαισι κατεναγκάζειν. Βασιλεὺς δὲ τῆς νόσου τὸν Φραγγόπουλον οἰκτείρας, ἐκέλευε τοὺς συνοῦσιν ἰατροῖς πρόνοιαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι, αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν τοῦ Κομήλου γέφυραν ἑλθὼν, αὐτὸς ἐστρατοπεδεύετο, καὶ διελέγετο κρύφα τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις, εἰ δύναίτο τὴν πόλιν αὐτῷ παραδόσθαι, ἐπηγγέλλοντό τε καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς Ἐυλοκάρκου λεγομένην πύλιν ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἀποφορομένην διορύξαντες εἰσάγειν. Οὕτω καὶ τοῦ χρόνου τριβομένου τινα τῶν ἐκ Βυζαντίου γινώσκων ὁ Φραγγόπουλος ἰδὼν ἐν στρατοπέδῳ διατρίβοντα ἠρώτα τὴν αἰτίαν, καὶ ἦν ἀρίκοιτο, καὶ εἰ πολὺς εἶη χρόνος· ὅσοι ἀποσταῖν Βυζαντίου. Ὁ δὲ, τὸ τε πρὸς βασιλέα ἔχθρας Φραγγοπούλου πρότερον εἶδαι, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, καὶ νομίμας προθυμότητας συναγωνίσθαι πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῷ, ἀπεκάλυπτεν αὐτίκα τὸ ἀπόρρητον· καὶ παρὰ μὲν τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἔλεγεν ἀρχόντων πεπεισθαι ἐνθάδε ἔχειν μεγάλη εὐποιήσιν ἐπαγγελλομένων· διλήτηριον δὲ ἔχειν, ἦν εἰ δύναίτο ἀνέλοι βασιλέα προσαγαγῶν· ἔκον δὲ ἤδη μῆνα ἐπὶ τούτῳ προσταλαιπωροῦντα, μὴδέποτε καιροῦ ἐπιτυχεῖν. Νῦν

Jacobi Pontani notæ.

(57) Ex viginti tribus portis Constantinopolis, ut refert Leunclavius, undecima nominatur Xylocercos, sic dicta, quod artifices eam sruentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, lignis plurimis, et

palis in aqua defixis, lapides injecerint, atque ad deum adificii fundamentum firmum effecimus, ut est in libro *De adificiis urbis*.

δε αὐτὸν ἢ προσεδρία καὶ ἡ καρτερία, τοῖς μαγείροις ἐντάξασα τοῦ βασιλέως καιρὸν παρέχειν τὸ σπουδαζόμενον ἀνύειν. Διὸ καὶ μάλιστα συνίδεσθαι αὐτῷ, ὅτι οὕτω συντυχὸν, συγκατεργάσεται αὐτῷ· ἵνα καὶ τῶν ἰσῶν εὐεργετημάτων τύχη παρά τῶν ἀρχόντων· ἔλεγέ τε παρεσκευασμένος εἶναι ὡς τῆς ἐσπέρας ἦδη ταύτης τῷ βασιλέως διέπνυ τὰ φάρμακα κεράτων. Ἄμα δὲ βούλεσθαι, καὶ πρὸς Βυζαντίου ἀποδιδράσκειν, παρήνει τε συνέπεσθαι καὶ αὐτόν. Οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος ἐξεῖπε τὸ ἀπόρρητον, ἐχθραίνεσιν οἰηθεὶς Φραγγόπουλον τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ, ἐδόκει πρὸς τὴν πράξιν ἦδεσθαι, καὶ βούλεσθαι καὶ συνέργειν· ἐδείκτε καὶ αὐτῷ τὰ φάρμακα ἐπιδεικνύσαι, ἃ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτίκα, οὐδὲν περὶ ἐκεῖνου φαῦλον ὑποπτεικώς. Ἐπει δὲ εἶχεν ἐν χερσὶν ὁ Φραγγόπουλος τὰ φάρμακα, οὐκ ἀπεδίδου ἀπαιτοῦντι· νομίσας, δὲ ὅπερ ἦν, ἐξηπατησθαι, καὶ δεῖσας μὴ ἀλῶ, ἀπεδίδρασκεν αὐτίκα· Φραγγόπουλος δὲ τὰ φάρμακα ἔχων, ἦκε πρὸς βασιλέα, καὶ ἐπεδείκνυε τε καὶ διεγείτο οἷα περὶ τοῦ πράγματος συμβαίη, ἰσχυρίζετό τε, ὡς ἀσχοληθεὶς περὶ τὰ φάρμακα, τὸν ἐπιβουλεύοντα ἐψῆ διαδράναι. Βασιλεὺς δὲ τὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ θαυμάσας, ὅτι καὶ ἃ ἐδόκει Παρασπόνδουλος δεδρακέναι ἀπειθῶν, ταῦθ' ὑπὸ Θεοῦ τῆς εἰς αὐτὸν ἕνεκα προνοίας ὑκονόμετο, καὶ πολλὰς τῆς σωτηρίας χάριτας ὁμολογήσας, τὰ φάρμακα μὲν ἐκέλευε κατορύττειν, ἵνα μὴ τις ἀνθρώποις, ἢ κτήνεσιν ὑπ' αὐτοῦ βλάβη προετρίβη. Φραγγόπουλος δὲ ἡμέθετο εὐεργετήσας· ἀξίως τῆς εὐνοίας.

667 CAPUT XCI.

Hierax necem imperatoris promittit. Ejus rei nuntius non credit imperator. Postea credens, Hieracem officii admonet Negat ille factum. Creditur. Denuo cum Byzantiis agit perfidus, et idem facit quidam Paraspondylus, qui Hieracem prodit duabus de causis. Hierax in pugna vulneratur, ab imperatore viuitur; molliter reprehensus iterum se innocentem esse mentitur. Byzantium fugit. Quomodo se Byzantiis de caede non obita excusarit. Paraspondylus ad imperatorem transfugit. Amici imperatoris proditi, ad eum se recipiunt. Imperator Selybriam rediit. Hierum pene occupatum, ac mox per negligentiam amissum.

Ἰέραξ δὲ, ἦν μὲν αἰεὶ δύσνους βασιλεῖ. Τότε δὲ τὴν στρατοπέδου ἐπιτετραμμένος φυλακὴν, ἐπεὶ μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λόχου ἐγγύς διενυκτέρευε Βυζαντίου, τοὺς μὲν ἄλλους ἀφῆκε στρατιωτῶν φυλάττειν ἀγρυπνοῦντας· αὐτὸς δὲ ἕνα τῶν οἰκετῶν ἔχων ὅστις, τὰ ἀπόρρητα αὐτῷ συνήδει, Βυζαντίου τε ἐγένετο ἐντὸς, καὶ διαλεχθεὶς τοῖς ἀρχουσι, καὶ ἐπαγγειλάμενος ἀποκτείνειν βασιλέα, αὐθὶς ἐξεῖθῶν, μετὰ τῶν ἄλλων ἦκε στρατιωτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον. Βασιλεῖ δὲ οἱ φίλοι, τὰ περὶ Ἰέρακος αὐτίκα ἐποίησαν διηλα· ὡς ταύτης τῆς νυκτὸς ἐντὸς γένοιτο Βυζαντίου καὶ τοῖς ἀρχουσι διαλεχθεὶς, παρήγειν τε φυλάττεσθαι τὸν ἀνδρα. Βασιλεὺς δὲ ᾤετο αὐτοὺς ἐξηπατησθαι· ἔφακε δὲ πρὸς οὓς ἐθάρρει τὰ τοιαῦτα, ὡς τοῖς ἀρχουσι πρὸς ἀπίτην ὁ περὶ Ἰέρακο, διαδοθεὶς λόγος, ἑτερόν τινα εἰσαγοῦσιν, ἔν' ἢ αὐτὸν ἐγὼ διάθωμαι κακῶς πυθόμενος, ἢ ἐκεῖνος, δεῖσας περὶ ἑαυτοῦ, ἀποσταίη πρὸς ἐκεῖνους. Ὡς δὲ οἱ φίλοι ἰσχυρίζοντο εἶναι ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, τῶν προτέρων λόγων ἀνεμνήσκεν ὁ βασιλεὺς μετακεμήσαντος Ἰέρακα, καὶ τῶν συνθηκῶν, καὶ τῶν ὄρκων, οὓς παρείχετο μηδέποτε ἀγνωμονήσασιν· αὐθὶς τε τὴν ἰσῶν αἴρεσιν προὔθει, καὶ παρήνει εἰγε βούλοιο βασιλίδι προσχωρεῖν μὴ λάθρα, ἀλλὰ φανερώς συναρξάμενον ἀναχωρεῖν· οὐ γὰρ αὐτὸν κωλύσειν πρὸς οὐδέν. Αὐτίκα δὲ ἐκεῖνος ὤμνε φρικώδεις ὄρκους· μηδὲν αὐτῷ τῶν κατηγορουμένων συνειδέναι, ἀλλὰ τοῖς τε προτέροις ὄρκοις ἐμμένειν ἀκριβῶς καὶ ταῖς συνθήκαις, καὶ τὸ αὐτῷ συνεῖναι τοῦ παντός· τιμᾶσθαι· πλείονος δὲ ἀσφαλείας

At vero Hierax perpetua qualem in imperatorem malevolentia suffusus, tum mandatis sibi castrorum excubiis, quoniam cum agmine suo prope Byzantium pernoctabat, excubitoribus relictis, ipse uno famulo secretorum conscio prosequente, urbem subiit, et collocatus cum archontibus, pollicitusque imperatorem necaturum regressus inde, cum aliis militibus suis in castra venit. Imperatori quid Hierax fecerit, amici ex urbe protinus significant: quemadmodum scilicet nocto praecedente intus cum archontibus sermonem conulerit, moventes, ut caveret sibi ab homine. Imperator illos falli ratus, ait iis, quorum in talibus fidem exploraverat, ab archontibus versute rumorem sparsum esse, ut eo audito, ipse in illum partes transiret. Sed postquam amici eadem confirmarunt, imperator Hierace accito, dictorum pactique, ac juramenti quod dedisset, nihil se sceleris de caetero facturum admonuit, eamdemque quam prius optionem proposuit, hortatus, si velle imperatrici militare, ne furtim a se, sed palam valedicens recederet; nullo enim modo impediturum. Statim ille tremendum sacramentum dicit, nihil ejus sibi esse conscium, quod objiceretur, pactumque ac juramentum prius servare sedulo, et ut imperatori adhæreat, in eo sibi esse omnia. Illico imaginem præclari martyris Christi Georgii (58) fidei suæ, sinceræque erga imperatorem volun-

Jacobi Pontani notæ.

(58) Nota ritum, et simul venerationem sancti Georgii, qui et apud nos Germanos magno in honore est.

tatis quoddam pignus dedit. Hinc imperator mox A
 auspicionem deposuit. Hierax non diu post iterum
 captata occasione Byzantium cum archontibus de-
 nno colloquendi causa intravit. Eadem nocte Pa-
 raspondylus alius a praefecto Adrianopolis, ob simi-
 lem causam verba cum iisdem habiturus, in urbem
 venit; nam et antea clandestine 668 de nece impe-
 ratori inferenda cum illis egerat. Ubi autem for-
 tuito et Hierax affuit, portis adhuc clausis, inter
 alios multos Paraspondylum non agnovit. Is vero
 Hieraci simile facinus molienti invidens, illumque
 prodere statuens, clam accedit: pilos de cauda ejus
 equi praescindit, ut sic hominem apud imperatorem
 signum facinoris conspicuum pilos illos proferendo,
 manifeste coargueret, cujus proditorem sibi bi-
 fariam commodaturam credebat, nempe ut Hiera-
 cem in re tanti momenti, tamque ardua amplius
 antagonistam non haberet, ab imperatore vita mul-
 tatum scilicet; et ob tam insigne benevolentiae
 suae documentum liberius securum adire, atque
 ita facilius eum jugulare posset; cogitabat enim, ut
 perhibebant, in dormientem stricto ense irruere.
 Prima luce amici iterum imperatorem faciunt cer-
 tiores, Hieracem noctu ingressum denuo Byzan-
 tium, cum Archontibus sermonem miscuisse.
 Paraspondylus ipse quoque defectionem Hieracis,
 et insidias nuntiat, et pilos caudae equinae osten-
 tans affirmat, se etiam prius suspectum habuisse:
 sed ne forte ex falsa suspicione mentiretur, im-
 misisse, ideoque ad portam Byzantii abiisse, et
 inter alios ignotum latuisse. Eodem Hieracem ve-
 nisse seque pilos caudae juncti ejus pro evidenti
 iudicio, ita ut non animadverteretur, abstulisse,
 i sum portis reclusis, cum intus fuisset, rursum
 exivisse. Illis audiitis, quid Hieraci faceret apud
 animum disquirebat imperator. Disquirenti nun-
 tiatur, globum Byzantio erupisse, qui cum aliquot
 de ejus exercitu configat. Latini siquidem ex Ger-
 manis quidam pauci, Byzantii manentes, in quos-
 dam imperatorios egressi iuciderant, in quibus et
 Hierax: consertisque manibus, nec de Romanis,
 nec de Latinis quisquam, aut cecidit, aut vulnera-
 tus est, solus Hierax duobus acceptis vulneribus
 equum amisit, et quin caperetur, parum abfuit,
 quem postea supervenientes imperatorii servarunt,
 sauciumque in castra perduxerunt. Ad cujus ta-
 bernaculum accedens imperator, videret, monebat,
 ne forte Georgius Christi martyr ejus in se inso-
 lentem temeritatem castigans (quod cum sponso-
 rem dedisset, rursum se vitiose, et improbe factis
 astringeret) vulnerari permisisset. Ille idem quod
 ante affirmare, injuria in se suspicionem commo-
 veri. Nocte sequenti, quoniam se proditorem ma-
 nifestum videbat, Byzantium aufugit; ubi interro-
 gatus, cur promissa non perfecisset, respondit,
 669 conatum quidem nunquam, opportunitatem
 semper sibi defuisse, imperatore non secus sibi
 cavente, quam si cogitata ejus perspiceret: et me-
 tuisse, ne deprehensus, sanguine rotas daret.

ένεκα ἐν τῷ παρόντι, καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Χριστοῦ
 μάρτυρος εἰκόνα παριστέτο Γεωργίου πύστεω; ἐνέ-
 χυρον καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἀδόλου γνώμης. Βασιλεὺς
 μὲν οὖν ἐπαύσατο αὐτίκα ὑποπευθῶν. Ἰέραξ δὲ μετὰ
 μικρὸν αὖθις; καιρὸν ἐπιτηρήσας, ἤλθε πρὸς Βυζάν-
 τιον, ὡς αὖθις τοῖς ἀρχουσι διαλεξόμενος. Τῆς αὐτῆς
 δὲ νυκτὸς, καὶ Παρασπόνδουλος τις ἕτερος, παρὰ τὸν
 ἀρχοντα τῆς Ἀδριανού, τῆς ὁμοίας ἕνεκα αἰτίας πρὸς
 Βυζάντιον ἀφίκετο τοῖς ἀρχουσι διαλεξόμενος; ἦν
 γὰρ καὶ πρότερον διελεγμένος κρύφα περὶ τοῦ
 βασιλέα ἀποκτείνειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰέραξ ἀφίκετο κατὰ
 τύχην, καὶ ἔτι αἱ πύλαι ἦσαν κεκλεισμέναι, Ἰέραξ
 μὲν καὶ ἄλλων πολλῶν παρόντων οὐ διέγνω Παρα-
 σπόνδουλον. Ἐκεῖνος δὲ φθονήσας Ἰέρακι τοῦ τοῖς
 ὁμοίοις ἐγχειρεῖν, καὶ προδιδοῖναι διακηθεῖς, λάθρα
 προσελθὼν τῆς οὐρᾶς ἀπέτεμε τοῦ ἵππου τρίχας, ἵ-
 εῖη σαφῶς ἐλέγχειν ἐπὶ τοῦ βασιλέως δεῖγμα φανε-
 ρὸν τῆς κακουργίας τὰς τρίχας παρεχόμενος; ὤρετο
 γὰρ πρὸς ἀμφοτέρω αὐτῷ λυσιστήσιν τὴν ἐκείνου
 προδοσίαν. Ἰέρακά τε γὰρ οὐκέτι ἔξειν ἀνταγωνι-
 στήν περὶ πράγματος οὕτω μεγάλου, διεφθαρμένον
 ὑπὸ βασιλέως; καὶ αὐτὸς ἀφυλακτοτέρῳ μᾶλλον ἐν-
 τυχεῖν τῷ βασιλεῖ διὰ τὴν δοκοῦσαν εὐνοίαν, καὶ ῥῆτον
 κατεργάσεσθαι τὸν φόνον; διανοεῖτο γὰρ, ὡς ἐλέγχοτο,
 ὑπνοῦντι ἐπιτίθεσθαι βασιλεῖ καὶ ἀποκτείνειν. ἄμα
 δὲ ἡμέρῃ, οἱ τε φίλοι βασιλεῖ ἐμήνυσον, ὡς αὖθις Ἰε-
 ραξ εἰσέλθοι Βυζάντιον τῆς νυκτὸς, καὶ τοῖς ἀρχουσι
 διαλεχθεῖη. Καὶ Παρασπόνδουλος ὁμοίως; τὴν τε ἀπο-
 στασίαν ἐμήνυσεν Ἰέρακος, καὶ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ
 τὰς τρίχας ἐπεδείκνυε τοῦ ἵππου, ἔρασε δὲ ὡς ὑπο-
 πεύσοι μὲν καὶ πρότερον αὐτὸν, δέσας δὲ μὴ κατα-
 ψεύδοιτο αὐτοῦ μὴ ὑποπευθῶν ἀληθῆ παρὰ τὴν Βυ-
 ζαντίου πύλην ἀφικέσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις συνεῖναι
 ἀγνοοῦμένον; ἀφικομένου δὲ Ἰέρακος, αὐτὸν μὲν
 ἀνεπαίσθητως τοῦ ἵππου τὰς τρίχας ἀφείλεσθαι, ἵ-
 εῖη τεκμήριον ἐναργές. Ἐκεῖνον δὲ τῶν πυλῶν ἀνοι-
 χθεισῶν, ἐντὸς γενόμενον, αὖθις ἐξελθεῖν. Βασιλεὺς
 δὲ ἐπεὶ τοιαῦτα ἤκουσεν, ἐσκέπτετο περὶ Ἰέρακος; ὅ
 τι χρῆσταιτο. Σκεπτομένῳ δὲ αὐτῷ; ἠγγέλλετο, ὡς
 Βυζαντίου ἐξελθούσα στρατιὰ, συμπλακείη τιτὶ τῶν
 βασιλέως. Λατῖνοι γὰρ ὄλγοι τινὲς ἐκ Γερμανῶν ἐν
 Βυζαντίῳ διατρίθοντες, ἐξελθόντες; τισὶ τῶν βασιλέως
 περιέτυχον, ἐν οἷς καὶ Ἰέραξ ἦν; καὶ μάχης συνα-
 φθείσης, οὔτε τῶν Ῥωμαίων, οὔτε τῶν Λατίνων κί-
 πτωκεν οὐδεὶς, οὔτε μὴν ἐτραυματίσθη. Ἰέραξ δὲ
 μόνον δις τραυματίσθεις, ἀπέβαλέ τε τὸν ἵππον, καὶ
 αὐτὸς ἤλθεν ἐγγὺς ἀλώνας; αὖθις δὲ ἐπελθόντες οἱ
 βασιλικοὶ, ἀνεσώσαντό τε, καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον
 ἦγον τραυματίαν. Βασιλεὺς δὲ πρὸς τὴν σκηνὴν ἐλ-
 θὼν ἐν ἧ διήγῃ, σκοπεῖν ἐκέλευε μὴ Γεώργιος ὁ τοῦ
 Χριστοῦ μάρτυς τῆς εἰς αὐτὸν παροινίας σωφρονι-
 ζῶν, ὅτι περ ἐγγυητὴν παρεσχημένος, αὖθις τις
 φαύλις καὶ πονηροῖς ἔργοις ἐκδιδοῖη ἑαυτὸν, εἰς τε
 τραυματίσθηναι; ὁ δ' αὖθις τὰ ἴσα τοῖς πρότεροις
 ἰσχυρίζετο, ὡς ἀδίκως ὑποπεύετο. Νυκτὸς δὲ ἐκλι-
 θούσης, ἐπεὶ ἠσθάνετο οὐκ ἀγνοοῦμενος, ὤρετο εἰς
 Βυζάντιον ἀποδράς; ἐρωτώμενος δὲ τὴν αἰτίαν, εἶ-
 ην οὐ τελείσειε τὰ ὑπεσχημένα, ἀεὶ μὲν ἔρασε; ἐπι-
 ναισείν, καιροῦ δὲ οὐδέποτε τετυχηκέναι, φυλάττο-

μένου βασιλέως, ὡσπερ ἂν εἰ συνήδει αὐτῷ τοὺς λο-
γισμοὺς, καὶ δεδοικέναι μὴ κατάφωρος γενόμενος
ἀπόληται· ἐδέχθη μὲν τοι παρὰ βασιλίδος μάλιστα
ἡδέως, καὶ τῶν κατὰ Θράκην πόλεων αἰ Βατάτζη
συναπέστησαν, ἀρχῶν ἀπεδείχθη. Μετὰ μικρὸν δὲ
φωραθεὶς καὶ Παρασπόνδυλος ἐπιβουλεύων βασιλεῖ,
ἀπεδίδρασκε πρὸς βασιλίδα, καὶ οἱ τὰ βασιλέως ἔν-
δον πρᾶσσοντες, μηνυθείσης τῆς ἐπιβουλῆς, δεήσαν-
τες καὶ αὐτοὶ ἀπεδίδρασκον πρὸς βασιλίδα. Βασιλεὺς
δὲ ἐπεὶ ἦ τε ἔνδον πεφύρωτο ἐργασία, καὶ ἐκτὸς οὐ-
δὲν ἦν, ὅτι λυπήσει Βυζαντίους, ἀνεζεύγουν εἰς
Ἔγλυμβρίαν. Ἐκείσε δὲ παρασκευασάμενος, καὶ στρα-
τιώτας τριακοσίους ἔχων ἐπιλέκτους, νυκτὸς ἀφίκτο
πρὸς Ἰερὸν, τὴν κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου καίμε-
νην πόλιν ἐπαγόμενος, καὶ κλίμακας, τῶν ἔνδον μὲν
τοὶ οὐδεὶς συνέπραττεν αὐτοῖς· ἀλλὰ καθ' ἑαυτοὺς Β
ἐπεχείρουν τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως. Αἰθόντες δὲ τοὺς
ἔνδον, τὰς τε κλίμακας προσήρειδον τοῖς τεύχεσι,
καὶ αὐτῶν ἀνέβαινον οὐκ ὀλίγοι. Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν,
τὴν νίκην διέφθειραν ὑπ' ἀβουλίας. Οὐτε γὰρ ἐφί-
σταντο τοῖς τεύχεσιν ἄδειαν παρεχόμενοι καὶ τοῖς
ἄλλοις ἀναβαίνειν, οὐτ' ἐπεὶ κατέβαινον ἔνδον ἀπὸ
τῶν τειχῶν, διανοιγνύουσι τὰς πύλας καὶ τοῖς ἄλλοις
στρατιώταις ἔθεντο διὰ σπουδῆς· ἀλλὰ πάντων τῶν
δεόντων ἀμελήσαντες ἐτρέποντο ἐφ' ἀρπαγὰς, οἰόμε-
νοι βεβαίως ἦδη τὴν πόλιν ἔχειν· οἱ ἔνδον δὲ ἐπεὶ
ἠθάβοντο τοὺς πορθοῦντας, ἠμύνοντο ἀναθαρσήσαν-
τες, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν, τὰς τε κλίμακας
ἀπεσκευάζοντο συνθλώντες, πλείους τε ὀλίγοις ἐπιόν-
τες, καὶ ἐγχώριοι πρὸς ξένους κατέστησαν ἐν χρῶ
κινδύνου, ὅμως οἱ βασιλέως εὐρώστως ἀμυνομένοι, C
ἐδιάσαντό τε τοὺς Ἰερεῖους πρὸς τὴν ἄνοδον, καὶ
διεξέπιπτον ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἧ ἕκατος· συντύχη
διακινδυνεύοντες, καὶ ἡ πόλις μὲν τοῦτον τὸν τρόπον
δισεώθη. Τῶν βασιλικῶν δὲ, εἰς μὲν ἔνδον ἐπεσε
μαχόμενος· ἕτερος δὲ τοῖς ἄλλοις συνεχπεσῶν, τὸ
σκέλος ἐτελεύτησε συνθλάσας· οἱ δ' ἄλλοι πάντες
δισεώθησαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ διέφυγεν ἡ πόλις,
οὕτω ἐγγὺς ἀλώνας γενομένη, ἐκεῖθεν ἀναστρέψας,
ἐπανῆκεν εἰς Ἀδριανούπολιν.

670 CAPUT XCII.

Imperator Cantacuzenus coronatur ab Hierosolymitano patriarcha, uxorem coronat. Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis excommunicatur. Imperator filium designare imperatorem recusat. Quo animo ad imperium accesserit; in qua oratione suam causam de non affectata tyrannide præclare agit, ut ante hac sævius, et integritatem suam declarat.

Ἐδόκει δὲ ἦδη καὶ τὸν τῶν βασιλέων τρόπον στέ-
φασθαι, ἐπεὶ καὶ πατριάρχης ὁ τῶν Ἰεροσολύμων D
παρῆν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀρχιερέων ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι,
καὶ χρυσοῦχοις ἐπιτρέψας στέμματα κατασκευάζειν,
καὶ τ' ἄλλα ὅσα ἐπιτήδεια πρὸς τὴν τελετὴν, ἐπεὶ
πάντα ἦσαν ἦδη παρεσκευασμένα, ἐστέφετο ὑπὸ Λα-
ζάρου τοῦ τῶν Ἰεροσολύμων πατριάρχου κατὰ μῆνα
Μαῖου, ἦντο καὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ

Jam vero placuit etiam imperatorum more co-
ronari, quandoquidem et patriarcha Hierosolymo-
rum, et episcopi complures coram adessent. Cuiusque
mandasset artificibus, ut coronam, et aliis ut a ia
ad eam celebritatem cæremoniamque accommodata
conficerent, paratis omnibus a Lazaro patriarcha
Hierosolymitano, mense Maio, quando Constantini
magni et Helenæ matris ejus (59), aposolis com-

Jacobi Pontani notæ.

(59) Nimirum 21 die Maii, cui in Menologio seu
μηναιῶ ἡσθε verba præscribuntur: Τῶν ἁγίων μεγά-
λων βασιλέων, καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ
Ἐλένης. Rursum infra, libro IV, cap. 4, meministi,
ei diei ipsum exprimit, nempe xi kalend. Junias,
qui est dies Maii primus et vicessimus omnino. Duo
cantica in eisdem ex eodem Menologio facere non
possum quin adscribam. Prius hoc est, in Constan-

tinum soium: Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ
θεασάμενος, καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλῆσιν οὐκ ἐξ
ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλευσιν ἀπόστολός
σου, Κύριε, βασιλεύουσαν πόλιν τῆ χειρὶ σου παρέ-
θετο. Ἦν περίσωζε διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ, πρεσ-
βεταί τῆς θεοτόκου, μόνη φιλόνηρωπε· Qui in celo
crucis tue formam aspexit, et ut Paulus, non ab ho-
minibus vocatus est, ille inter imperatores apostolus

parandarum memoria colitur, corona induitur. Coronam autem et ipse, ut mos tenebat, Irenen conjugem suam, omniaque solitis ritibus quam maxime fieri potuit, perfecta sunt. Nam et argentea atque aurea numismata spargebantur; et convivia, poculorumque invitationes ad dies plurimos frequentabantur. Congregatis illic propter diem festum hunc episcopis, de Joanne patriarcha quæsitum est, ecquid ejus sacerdotium revereri, et cum illo communicare oporteret: quando tam scelerate egisset, et ab episcopis etiam, quæsi Byzantii in ædibus interdieto accessu coercebantur, ab ejus communionem abstinendi potestas jam ante concessa esset. Postquam visum universis, ab ejus societate penitus recedendum, camque sententiam suffragio suo imperator comprobavit, e sacris omnibus ejus nomen expunctum est, et decretum factum, ut ne quis de cætero illum pro patriarcha agnosceret. Et palatio similiter ejus profligata memoria. His actis proceres, et duces omnes, atque adeo totus exercitus imperatorem orare uti Mathæum filium imperatorem designaret, ut si quid ipsi humanitas accideret, ab eo regerentur; non enim fidendum hostibus, qui ab initio non vulgare illius odium præ se tulissent, et nunc eodem essent animo. Imperator de amica in se voluntate gratias agit, petendoque filium imperatorem declarari, eos laud justa, nec convenientia petere ait, et istuc a cogitationibus suis esse remotissimum. Neque enim ab initio, quod filiis imperatoris insidiaretur, arma sumpsisse; neque usque ad illum 671 diem, quamvis adeo dira ab inimicis perpassum, benignum erga eos animum exuisse. Sed tum quidem illis multa mendacia, calumniasque comminantis, et imperatricem ad bellum exstimulantibus, ac se insontem perimere querentibus, nec desiderio augustæ majestatis (qua adhuc vivo imperatore frui potuisset, si voluisset) nec inexcusablem cupiditate ad imperandum accessisse: verum ipsis impense rogantibus, ne periculosis temporibus procuracione aliret: nec ut infidus gubernator, in fluctibus et salo clavum dimitteret, non magis suæ, quam ipsorum salutis causa ad hoc munus aggressus, cum intelligeret, aliter eos servari non posse. Jam, quoniam divino concessu hostes debellarit, antiquam erga liberos imperatoris conservandam esse pietatem: ne fraude usus videatur, cum tunc professus sit, non se bellum adversus imperatoris filios gerere, sed ob eorumdem, Romanorumque communem utilitatem potius imperare velle, quando adhuc in incerto erat spes victoriæ, nunc vero cum facultas sit, reipsa hujus propositi palam

Ἑλένης τῆς μητρὸς τῶν Ἰσακροστών βασιλέων ἡ μνήμη γίνεται. Ἔστεφε δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἔθος Εἰρήνην βασιλίσσιν τὴν γαμετήν, καὶ πάντα ὅσα εἰωθεν ἐτελεῖτο ὅσον μάλαστα ἐξῆν. Ἀπόδεσμοί τε γὰρ ἐβρίπτοντο ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, καὶ πότοι καὶ φιλοτησοίαι ἐπὶ πλείστας ἡμέρας ἐτελοῦντο. Ὅντων δ' ἐκεῖ διὰ τὴν ἑορτὴν συνειλεγμένων τῶν ἀρχιερέων, καὶ λόγου περὶ πατριάρχου τοῦ Ἰωάννου γεγενημένου, εἰ χρὴ αὐτῷ κατὰ τὰ τὴν ἱερωσύνην εἶναι κοινωνοῦς τοιαῦτα τολμῶντι, ἐπεὶ καὶ παρὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἀρχιερέων οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις ἀπρόβιτοι διήγον, ἐπιτρέποντο πρότερον ἀποσχέσθαι τῆς ἐκείνου κοινωνίας· ἐπεὶ ἐδόκει πᾶσι καλῶς ἔχειν ἀφίστασθαι ἐκείνου, καὶ ἐπεψηφίζετο καὶ ὁ βασιλεὺς, τῶν ἱερῶν ἀπάντων ἐξῆγον τὴν ἐκείνου μνήμην, καὶ πᾶσιν ἀπέιρητο ἐκείνου ἡγεῖσθαι πατριάρχην, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων ὁμοίως ἡ ἐκείνου μνήμη ἐξεβάλλετο. Μετὰ τοῦτο δὲ οἱ ἐν τέλει πάντες, καὶ τῆς στρατιᾶς οἱ ἡγεμόνες, ἅμα δὲ καὶ ἡ στρατιὰ, προσελθόντες βασιλεῖ, ἐδέοντο καὶ Ματθίον τὸν υἱὸν ἀποδεικνύειν βασιλεῖ, ἢν' εἴ τι περὶ αὐτὸν συμβαίη, καὶ τρόπῳ δὴ τινὶ ἐξ ἀνθρώπων γένοιτο, βασιλεύουσιν ὡς αὐτοῦ· τοῖς γὰρ πολεμοῖς οὐ θαρρῶσιν, ἐξαρχῆς τε πρὸς αὐτοὺς δυσμένειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπιδαδειγμένοι, καὶ μέχρι νῦν τὴν Ἰτην γνώμην διατηροῦσι. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τῆς μὲν εὐνοίας ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν χάριν ὡμοῖοι· εἰ δὲ καὶ τὰ ἔρασκε καὶ προσήκοντα αἰτεῖν· ὁμοίως τὸν υἱὸν ἀποδεικνύειν βασιλεῖ, πόρρω δὲ παντάπασιν εἶναι τῆς ἐκείνου διανοίας. Οὕτε γὰρ ἐξαρχῆς τοῖς βασιλέως παισὶν ἐπιβουλεύω· εἴλετο τὸν πόλεμον οὐκ ἐμὴν χρι νῦν. Καὶ τοι τοσαῦτα παρὰ τῶν πεπολεμηκότων ὑπομείνας τὰ δεινὰ, τὴν πρὸς τοὺς παῖδας βασιλέως εὐνοίαν ἀπέλαθεν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐκείνων πολλὰς συκοφαντίας· πλάσσαμένων καὶ διαβολῶν, καὶ βασιλίσσιν πρὸς τὸν πόλεμον κακινηκῶτων, καὶ ζητούντων ἀναρεῖν ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας, οὐτ' ἐπιθυμίᾳ δόξης βασιλικῆς, καὶ βασιλέως γὰρ ἐτι περιόντος, ἔχειν, εἰ ἐβούλετο ἐξῆν, οὐτ' ἀπληστία καὶ πλεονεξία γνώμης ἐπὶ τὸ βασιλεύειν ἦκεν· ἀλλ' αὐτῶν πολλὰ δεηθέντων μὴ καταλιπεῖν ἐν καιροῖς κινδύνων τὴν προστασίαν· μηδ' ὡς περ κυβερνήτην ἐν κλύδωνι καὶ σάλῳ τῶν οἰάκων ἀποστῆναι, οὐ μᾶλλον τῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, ἢ ἐκείνων πρὸς ταύτην τὴν ἐλθεῖν τὴν ἐπιχειρήσιν συνορῶντα, ὡς ἐτέρως οὐκ ἔστι διασωῆσθαι. Νυνὶ δ' ἐπεὶ Θεὸς παρέσχετο τῶν πεπολεμηκότων ὑφῆξι· κρείττους, δέον τὴν ἀρχαίαν γνώμην, περὶ τοὺς βασιλέως παῖδας διασωῆσθαι· ἵνα μὴ δοκῶμεν τότε μὲν ἐξαπατᾶν μὴ πολεμεῖν τοῖς βασιλέως λέγοντες παῖσιν, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων μᾶλλον καὶ κοινῆ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ὠφείλει· ἕνεκα ἐλέσθαι τὸ βασιλεύειν· ἦνίκα ἐτι τὴν τοῦ περιέσεσθαι ἀδελφὸν ἐλπίδα εἶχομεν. Νυνὶ δὲ τὸ ἡμῶν

Jacobi Pontani notæ

tus, Domine, imperatricem urbem in manus tuas tradidit. Quam tu, qui solus benignus es, precibus deiparæ semper conserva. Posterius est in filium et matrem communiter: Κωνσταντίνος σήμερον οὖν τῆ μητρὶ τῆ Ἑλένης τὸν σταυρὸν ἐμφαίνουσι, τὸ πανσεβάσμιον ξύλον, ἅπαντας τοὺς Ἰουδαίους συναγαγόντας. Τοῦτους οὖν ἀνεψφημήσωμεν ἐπιζήτως. Δι'

αὐτῶν γὰρ ἀνεδείχθη σημεῖον μέγα τὸ πρὸ αἰῶνων φρικτόν. Hodie Constantinus ejusque mater Helena Judæis omnibus congregatis crucem, lignum omnimodis venerandum proferunt. Nos igitur pro eo ac merentur collaudemus. Per illos enim ostensum est signum magnum, ante sæcula tremendum.

περιστιν ἐκ των πραγμάτων ἔλεγχον δίδοναι τῆς ἁ
 γνώμης ἑναργῆ, τάναντία τοῖς πρότερον ἐλέσθαι.
 Τοιγαροῦν οὕτε πρότερον τῆς ἀρχῆς ἀποστρεφῆν τὸν
 βασιλέως· εἰλόμην παῖδα, οὕτε νῦν ἀτήσομαι, ἀλλὰ
 πάντα τρόπον ἐπιχειρήσω συνδιασώζωσιν ἐκείνῃ τὴν
 ἀρχήν. Εἴ τε γὰρ πολέμῳ Βυζαντίου τε κρατήσω,
 καὶ αὐτοῦ βασιλέως, εἴτε πρὸς εἰρήνην χωρήσωσιν
 ἔμοι συμβάσεις θέμενοι ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ πτέργειν,
 εἴθ' ἑτέρῳ τρόπῳ δὴ τινι περιγένώμαι, τῆς πατρῴας
 ἀρχῆς οὐκ ἀποστρήσω· ἀλλ' αὖθις μετ' ἐμὲ Ῥω-
 μαίων εἶναι βασιλείᾳ καταστήσω, θυγατέρα τὴν
 ἐμὴν ἐκδοῦς πρὸς γάμον· οὐ μὴν, ἀλλ' εἰ καὶ πρό-
 τερον συμβαίη, ἢ ἑτέραν ἐκείνον ἀγαγέσθαι τοῦ
 πολέμου παρατεινομένου, ἢ παῖδα τὴν ἐμὴν πρὸ
 τοῦ γάμου τελευτᾶν, οὐδ' οὕτω πράττειν ἑτέρως
 ἔρχομαι· οὐδὲ διὰ τὴν ἐτέρως ἀγνωμοσύνην, κακῶς
 ἀσπῆς καὶ ἀχάριστος περὶ τὸν ἐμοὶ φίλτατον ἐκείνον
 βασιλέᾳ, καὶ τοὺς παῖδας ἀποδεικνύσθαι. Οὕτω δὲ
 τούτων κεκριμένων παρ' ἐμοὶ, ὡς ἀδύνατα αἰτείτε
 συνορᾶν ἤδη καὶ ἡμῖν ἐξέσται. Οὐ γὰρ δὴ λήϊον,
 ὥσπερ βασιλέων ἀποδείξομεν· ἀλλ' ἢ μηδένα ἑτερον
 εἶναι βασιλείᾳ δεόν, ἢ καὶ τὸν θύτα ἀποκτινύναι.
 Τοῦτο δὲ ὡς ἀδύνατον ἐμὲ ποιεῖν, οὐδ' ἀποδείξεως
 οἶομαι δεήσεσθαι· ἴσπερ γὰρ σαφῶς ὡς εἰ πάντες,
 ὅσοι καὶ Ἑλλήνων, καὶ βαρβάρων ἄρχουσι κατὰ τὴν
 οἰκουμένην κοινῇ ψήφῳ δουλεύουσιν ἐπηγγέλλοντο
 ἐλθόντες, καὶ κοινῶν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀποδείξειν
 βασιλέᾳ, ἐπὶ τῷ βασιλείᾳ τὸν νέον Ἰωάννην ἀπο-
 κτείνειν, μᾶλλον ἢν εἰλόμην ἐσχάτη συζῆν πενία καὶ
 ἀφανείᾳ πολλῇ, ἢ οὕτω φαῦλα, καὶ παράνομα προε-
 λόμενος συμπάντων ἀνθρώπων ἄρχειν· οὐ μόνον διὰ
 βασιλείᾳ τὴν πατέρα, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν, οὐδεμίαν
 αἰτίαν πρὸς τὸν πρὸς ἐμὲ κεκινημένον πόλεμον
 παρεσχημένον. Διὰ γὰρ τὴν ἡλικίαν, οὐδεμιᾶς οὐ-
 δέπω διοικήσεως πραγμάτων ἦπται, ὥστε καὶ αἰ-
 τίαν παρασχεῖν. Ὡς οὖν οὕτω γνώμης ἔχοντα,
 μηδ' αὐτοὶ πειρᾶσθε τῶν δεδογμένων ἀπιστᾶν, εἰ
 δ' ἄρα ἄλλως ἐγνώκατε ὑμεῖς, καὶ μηκέτι δουλεύειν
 ἐκεῖνῳ βούλεσθε, ἀλλ' ἑτερόν τινα τὸν ἄρξοντα ὑμῶν
 ἐπιζητεῖτε, παρ' ἐμοὶ μὲν οὐ βῆθιον εὔραϊν, μάλ-
 λον δὲ ἀδύνατον. Ἀποστᾶσι δὲ ἐμοῦ, τὰ κατὰ γνώ-
 μην ἐξέσται πράττειν· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον οὐ
 συνέφομαι πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ὑμῖν, ἀλλὰ κω-
 λύσω καὶ τὰ δυνατά. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς, πρὸς
 τοὺς ἐν τέλει διεiléθη καὶ τὴν στρατιάν, ἀξιοῦντας
 τὸν υἱὸν ἀποδεικνύσαι βασιλέᾳ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπὶ μὴ
 πείθειν εἶχον, ἡσύχαταν, θαυμάσαντες τὴν βασιλέως
 ἐπεικείαν, καὶ μεγαλοψυχίαν, ἔτι μετὰ τοὺς τοσοῦ-
 τους πόνους καὶ κινδύνους, οὐ τοῖς οἰκείοις μᾶλλον,
 ἀλλὰ τοῖς βασιλέως βούλοιο παισὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρ-
 χὴν παραδιδόναι.

testificandi, contra quam pollicitus sit, faciat.
 Proinde neque antea filium imperatoris imperio
 spoliare cogitasse, neque nunc spoliatum: sed id
 omnimodis ei conservatum. Sive enim armis By-
 zantium cum ipso imperatore capiat, sive pacem
 illi accipiant, seque certis conditionibus imperato-
 ris collegam patientur: sive alio quodam modo
 vincat, paterno cum principatu non depulsurum,
 sed rursus imperatorem Romanum, filia sua in
 matrimonium ei data secum esse permissurum.
 Nec istuc solum, sed etsi contigerit illum aliam du-
 cere (hælo longius extenso scilicet), aut filiam suam
 ante nuptias in fata abire, non aliter facere, nec
 propter aliorum improbitatem nequam se, et in-
 gratum erga imperatorem deum ortum, sibi charis-
 simum, ejusque filios ostendere decrevisse. His
 apud se fixis, illos posse cognoscere, quomodo
 petant, quæ ipse præstare nequeat. Non enim pro-
 fecto instar segetum creandos imperatores, sed
 aut nullum alium esse imperatorem: aut qui est,
 eum occidi oportere. Hoc autem se facere neuti-
 quam posse, demonstratione non egere. Certo
 enim sibi persuadant, si omnes, quotquot Græcis
 et Barbaris per orbem terrarum imperitant, veni-
 rent, unanimesque pronitterent, se ipsi subjectos
 fore, **672** et communem omnium mortalium re-
 gem saluturos, sub ea conditione, ut Joannem
 imperatorem adolescentem interficeret, electurum
 potius vitam perpetuo pauperrimam obscurissi-
 mamque degero, quam adeo improba, et scelerata
 in animum inducentem, omnibus hominibus jura
 dare; idque non solum propter patrem ejus impe-
 ratorem, sed etiam propter ipsum, qui in causa
 belli adversum se suscepti nullo modo fuerit. Ob
 ætatem enim infirmioreni nihil adhuc publici mu-
 neris administrasse, ut id facere potuerit. Quia
 igitur ita ipse statuerit, ne se a sententia detor-
 quere conentur, si forte aliter ipsi sentiant, nec
 hæredi legitimo subesse in futurum velint, alium
 autem quaerant qui ipsis imperet, apud se quidem,
 illum haud facile, aut omnino nunquam inventum
 iri. Si a se desciscant, potestatem habituros faciendi
 quæ libuerit: se tamen molitionem illorum non
 modo non secuturum, sed quantum in se sit, etiam
 prohibitorum. Hæc ad proceres, et exercitum im-
 perator, cum filium ejus imperatorem designari
 peterent. Quem ut permovere nequiverunt, peti-
 tione desisterunt, ejus modestiam, animique præ-
 stantiam suspicientes, quod post tot casus, et
 discrimina rerum non magis consanguineis, quam
 imperatoris defuncti liberis imperium tradere
 cuperet.

CAPUT XXIII.

Cædis Thessalonicensium causa exponitur, quam Palæologus Joannis Apocauchi in præfectura tollere præbuit, dum potestate abutitur; quem Apocauchus occidit. Zelotarum scelus et impietas. A populo quidam trucidantur. Unus per forum trahitur, lapidibusque et lignis impetitus occiditur. Apocauchus se pro Cantacuzenico gerit, Zelotas punit, defectionem ad imperatricem simulat, patre occiso Cantacuzenismum aperte proficitur, et Thessalonicam ei tradit, concilio approbante. Georgius Cocalas, et Andreas Palæologus laudantur.

Sub idem tempus populus Thessalonicensis multos cives occidit, ex tali quadam causa. Magni ducis filius Joannes Apocauchus, dignitate magnus primicerius, et præfectus Thessalonice, neque sic erat comparatus, ut contra eos, qui Cantacuzeni partium videbantur fureret: neque tamen aperte eorum studia adjuvabat. Cernens porro, non modicam Zelotarum potentiam, et eos urbem totam per se gubernantes, sibi inane præfati nomen relictum, iisque ferebat, nec leviter indignabatur. Michael enim Palæologus, zelotarum caput, ejusque in præfectura collega, æqualitate magistratus minime contentus, sed plus sibi arrogans, vehementer eum cruciabat: cui vi et armis resistendum non putabat, cum zelotas tam multos et plebem quæ ab illis regeratur, pertimesceret. Accedebat, quod pater adhuc vivebat. Alium itaque modum circumspiciebat, quo illo disperdito, præfecturam solus obtineret. Ob id optimates potius imum, et qui Cantacuzeno studere videbantur, ad auctoritatem suam alliciebat, sibi que socios adungebat, jucunde cum illis confabulans, seque earumdem esse partium subinsinuans. Ubi illi nullo negotio in ejus fidem concesserunt, et honorato eum comitatu clixerunt, statim collegæ per insidias eadem moliri instituit. Quo eum simul amici, Palæologum capitali odio prosequentes maximopere incitabant, quod per tempus belli omne in eos acerbitalis ac petulantia suæ virus effuderat, facultates eorum publicando, ipsos in carcerem compingendo, multos in exsilium ejiciendo, et omnem denique sceleris modum exsuperando. Erat enim ad male faciendum natus, et levi de causa, atque ob suspicionem duntaxat atroces pœnas exigebat. Postquam de eo interimendo convenit, et quidam de iis, quos mire vexaverat, hoc sibi muneris depoposcit, Apocauchus cum stipulatoribus suis, omnibus intrinsecus armis contactis, ne quasi res novas molirentur, deprehendi possent, ad regionem civitatis in primis solitariam secedit, populimotum ac tumultum ex cæde oriturum veritus: simulataque deliberatione de republica collegam, ut cum eo sententiam collaturus accersit. Qui meditata sibi necis ignarus, paucis comitantibus accedit. Cum ambiguus sermo texeretur, Palæologus antea in congressione ob magistratum fastuosior, tunc quoque asperius respondit. Illi de industria conviciis hominem magis irritare. Tum rem ipsam suspicione attingens, eos videlicet novi quippiam machinari, ad fugam cum minis dirissimis effertur. Quem præveniens qui cædem susceperat, gladio in viscera adacto eum interficit. Zelotæ subito e

Υπό δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκη δῆμος ἀνεῖλε πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς υἱὸς Ἀπόκαυχος ὁ Ἰωάννης, μέγας ὢν πριμικέριος· τὴν ἀξίαν, τὴν ἀρχὴν Θεσσαλονίκης ἐπιτετραμμένος, οὐθ' οὕτως εἶχεν, ὥστε μαινέσθαι κατὰ τῶν ἡρῆσθαι δοκούντων τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως, οὔτε φανερώς συνέπραττεν αὐτοῖς. Ὁρῶν δὲ τοὺς Ζηλωτὰς, ἐπιπλοῦς καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν ἄγοντας δι' ἑαυτῶν, ἐκείνων δὲ κενὸν ὄνομα τῆς ἀρχῆς περιλειπόμενον, θενά ἐποιεῖτο καὶ ἡγανάκτει οὐ μετρίως. Παλαιολόγος γὰρ Μιχαήλ, κεφάλαιον ὢν τῶν Ζηλωτῶν, καὶ συναρχεῖν ἐκείνων τεταγμένος, λυπηρὸς ἦν μάλιστα τῇ ἐξουσίᾳ χρώμενος οὐκ ἴσως. Τὸ μὲν οὖν φανερῶς ἀντικαθίστασθαι πρὸς πόλεμον, οὐκ ἔδοκίμαζεν. Ἐδεδίει γὰρ πολλοὺς ὄντας τοὺς Ζηλωτὰς καὶ τὸν δῆμον ἀγόμενον ὑπ' ἐκείνων· ἄλλως ἔ' ὅτι καὶ ὁ πατήρ ἐκείνων ἐτι ἐζῆ. Ἐσκέψατο δὲ τρέψαι δὴ τὴν ἐτέρῃ διαφθεῖρειν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν ἐφ' ἑαυτὸν μετὰγειν τῶν πραγμάτων, καὶ τοὺς μάλιστα ὀπίστους, καὶ τὰ Καντακουζηνοῦ διακούντας ἡρῆσθαι τοῦ βασιλέως ὑπεποιεῖτο, καὶ προσηταιρίζετο συνομιλῶν ἡδέως καὶ παραφαίνων ἀμυδρῶς, ὡς τί ἴσα καὶ αὐτὸς αὐτοῖς αἰροῖτο. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ἅπαντα προσεχώρουν, καὶ σύστημα ἦν περὶ αὐτὸν οὐκ ἄγε νῆς, ἐπεθούλευεν εὐθέως ἀποκτείνειν τὴν συνάρχοντα. Συνεξίωρμων δὲ μάλιστα καὶ οἱ φίλοι, ἀπεχθῶς περὶ ἐκείνων μετὰ πάσης ἔχοντες ὑπερβολῆς. Οὐδὲν γὰρ παροινίας καὶ πικρίας ἐκείνος πρὸς αὐτοὺς ἐνέειπε κατὰ τὸν πολέμου χρόνον, τὰς τε οὐσίας δημίων, καὶ δεσπομητρίους κατακλείων, καὶ ὑπεροφίους ποίων τοὺς πλείους, καὶ πᾶσαν κακίας ἐνδεικνύμενος· ὑπερβολὴν ἦν γὰρ μάλιστα ἔχων εὐφρῶς περὶ τὸ κατοργεῖν, καὶ μικρὰς ἕνεκα αἰτίας καὶ ὑποψίας μύνης μεγάλας δίκας ἀπαιτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο ἀποκτείνειν, καὶ ὑφίστατο τὸ ἔργον τῆς τῶν πρότερον ὑπ' ἐκείνου πολλὰ κακαωμένων, Ἀπόκαυχος τοὺς περὶ αὐτὸν ἔχων πάντας ἐνδον ὀπλισμένους, ἵνα μὴ ὡς κατὰφωροι νεωτερίζοντες, πρὸς τὰ τῆς πόλεως μάλιστα ἀόικητα μέρη ὑπεχώρει, τοῦ δήμου τὴν κίνησιν ὑποπτέων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ταραχὴν, σχηζόμενος δὲ τι βουλευέσθαι τῶν κοινῶν, μετεκαλεῖτο καὶ τὸν συνάρχοντα, ὡς κοινωτήτου τῆς βουλῆς· ὁ δὲ, μηδὲν εἰδὼς τῶν ἐσκαλωρημένων ὀλίγους ἔχων περὶ αὐτὸν, ἤκε πρὸς ἐκείνον. Λόγων δὲ ἀμφιδόλων κεινημένων, ὁ Παλαιολόγος οἷα ἦ πρότερον ἐκ τοῦ ὑπερέχοντος τοῖς ἄλλοις εἰθισμένως ὁμιλεῖν· καὶ τότε τραχυτέρας τὰς ἀποκρίσεις ἐποιεῖτο· οἱ δὲ, μάλλον ἐξεπίτηδες ἡρέθιζον τρεπόμενοι πρὸς ὕβρεις. Ὁ δὲ, ὑποπτέυσας, ὅπερ ἦν, νεωτερίζειν βούλεσθαι ἐκείνους, ὠρμητο μὲν πρὸς φητή· τὰ ἔργα διαθήσειν ἀπειλῶν. Φθάσας δὲ ἐκείνους ὁ

τὸ ἔργον ὑποστάς, ὥθησε τὸ ζήφος κατὰ τῶν σπλιγ-
 χων, καὶ ἀπέκτεινε. Εὐθὺς μὲν οὖν οἱ Ζηλωταὶ
 δπεχώρουν, καὶ κατεδύοντο εἰς χηραμούς· ὃ τε
 δῆμος οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ πεσόντος ἠγανάκτησεν. Ἦν
 γὰρ οὐδὲ πρότερον καλῶς διακείμενος περὶ τοὺς
 Ζηλωτάς· ἦσαν γὰρ ὁμοίως καὶ περὶ τὰ θεῖα, ὡς-
 περ καὶ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ὑβρίζοντες, καὶ πολλὴν
 ἐπιδεικνύμενοι τὴν μοχθηρίαν. Οὐ μόνον γὰρ ἡδι-
 κουν ἀδειῶς, καὶ διεπύρρουν τὴν χώραν ἐπιόντες,
 καὶ τὰς κοινὰς συμφορὰς ἀφορμὰς ποιούμενοι ἰδίας
 εὐπραγίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀγυῖας δεξαμενάς
 τινὰς ὕδατος πληροῦντες, εἶτα καὶ ὑφάπτοντες κη-
 ροὺς, τινὰς τῶν τὰ Καντακουζηνοῦ ἠρῆσθαι δοκούν-
 των βασιλέως, συλλαμβάνοντες ὄντας ἐκ τοῦ δήμου,
 ἀνεδάπτειζον ὡς ἀπομοσαμένους τὸ βάπτισμα διὰ
 τὴν ἐκείνου κοινωνίαν· τοὺς τε παρίοντας ἐκέλευον
 ἀργύριον ῥητὸν κατατίθεσθαι εἰς τὴν ἑορτήν· καὶ
 ἦν ἀνάγκη πράττειν κατὰ τὸ ἐκείνων κέλευσμα, ἢ
 ὑποπτεῦσθαι αὐτίκα ἦν, ὡς τὰ Καντακουζηνοῦ
 τοῦ βασιλέως ἠρημένον, καὶ ἀχθόμενον πρὸς τὴν
 ἐρεσχελίαν. Μετὰ τοῦτο δὲ μεθύοντες ἐν καπηλείοις
 καὶ τὰ ἄλλα ἐξωρχοῦντο τῶν Χριστιανῶν μυστήρια,
 τῆς οἰκῆς ἀνεχρῶμένης, καὶ ἀμελούντων τῶν κεραι-
 νῶν. Ὡν τὴν ἀποπλίαν μισήσας καὶ ὁ δῆμος, πρό-
 τερόν τε ἐκ τινῶν αἰτιῶν κεκινημένος, τῶν Ζηλωτῶν
 τινὰς ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου τῆς ἀχειροποιήτου τε-
 μένει τοὺς μὲν ἀπέσφαξαν ἀνηλεῶς, ἕνα δὲ καὶ διὰ
 τῆς ἀγορᾶς κατέστυραν, λίθους βάλαντες καὶ ξύλοις
 τοῖς προστυχούσιν, ἕως ἀπέκνευσε συρόμενος, καὶ
 τότε οὐδὲ ἡγαάκτησε διὰ τὸν Παλαιολόγου φόνον·
 ἀλλὰ δῆλος ἦν ἠδόμενος ἐπὶ τῷ ἀποσκευάζεσθαι
 τοὺς Ζηλωτάς. Ἀπόκρυφος δὲ ἦδη πᾶσαν ἔχων τὴν
 ἀρχὴν αὐτοῦ, παρῆρσις τε μετέδωκεν οὐ τῆς τυ-
 χούσης τοῖς τὰ βασιλέως πράττουσι, καὶ αὐτὸς ἦν
 φανερός τὰ ἐκείνου ἠρημένος, καὶ τῶν Ζηλωτῶν,
 ὅσοι μὲν ἐν λόγῳ ἦσαν, κατέχευσε ἐν δεσμοτηρίῳ
 πρὸς Πλαταμῶνα πέμψας, καὶ τὰς ἄλλας πολίχνας
 ὅτι ὑπ' αὐτῷ ἐτέλουν. Τὸν δὲ ἄλλων συρφετὸν ἐξή-
 λασε τῆς πόλεως· ἐκεῖνος εἶτε τὸν πατέρα δεδοικώς,
 εἶτε τοῖς συνοῦσιν ἀπιστῶν, πρὸς τὴν ἀκρόπολιν
 ἐλθὼν διῆγε· καὶ Θεσσαλονικέων ὅσοι τὰ βασιλέως
 ἐξερχῆς ἠροῦντο, οὐκέτι ὑπεστέλλοντο, ἀλλὰ μετὰ
 παρῆρσις προσέειπεν αὐτῷ, καὶ αὐτοῦ ὑποποιου-
 μένου μάλιστα καὶ παρασκευάζοντος, ἦν ἔχει περὶ
 βασιλεία γνῶμην ἕκαστος ἐκφαίνειν. Ἐπεὶ δὲ πάντας
 ἤδει ἀκριβῶς, μεταβαλὼν ἄθροον, ἠργυρολόγει τοὺς
 πλουσίους, Καντακουζηνισμὸν ἐπικαλῶν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ
 ἀδύνατοι ἦσαν ἐξαρνεῖσθαι, αὐτοὶ γὰρ ἐξηλέγηθη-
 σαν ὑφ' ἑαυτῶν, ῥητὸν ἀργύριον κατέβαλον ἐπὶ τῷ

medio recedentes, latibulis se condunt. Ejus morte
 populus nihil doluit, alioqui etiam a zelotis alien-
 us, **674** siquidem divina et humana jura contu-
 meliose ac sceleste violabant. Non enim duntaxat
 absque ullo metu irrogabant injurias, regionemque
 devastabant, et ex communibus miseriis suas sibi
 felicitates comparabant: sed et per vicos urbis,
 solis aqua repletis et cereis accensis, quosdam
 de plebe, qui Cantacuzeno favere videbantur,
 comprehensos, velut qui per ejus communionem
 baptismum ejurassent, denuo lustrabant, ac præ-
 tereuntes constitutum pretium ad ferias agitandas
 jubebant persolvere. Qui si abnuerent, statim in
 suspicionem Cantacuzenismi incidabant, et ludi-
 briis illis offendi putabantur. Præterea in cauponis
 usque ad ebrietatem perpotantes, Christianis myste-
 riis illudebant, patiente et fulmina continente
 divina justitia. Quorum nefanda scelera populus
 exosus, et antebac quasdam ob causas exacerbatas,
 zelotas nonnullos in Deiparæ non manufacto tem-
 plo (60) absque misericordia occidit: unum per
 forum traxit, lapidibusque et lignis obviis tandiu
 impetivit ac contudit, donec animam exspiraret,
 Tunc itaque ob occisum Palæologum haud irasce-
 batur, sed libere et palam propter submotos Zelo-
 tas lætitiis incedebat. Apocachus solus jam præ-
 fectus, amicis imperatoris non parvam libertatem
 impertiebat, ipseque eorumdem se partium esse
 non dissimulabat, et Zelotas insigniores ad Plata-
 monem atque ad alia oppidula juris sui mittens,
 in carcerem tradebat, reliquam colluviem ex urbe
 exterminabat. Deinde vero sive patrem timens,
 sive diffidens suis, arci se credit: et Thessaloni-
 censes, quotquot ab initio ab imperatore faciebant
 nihil jam reformidantes, secure se illi jungebant:
 cujus auctoritate et opera, quid quisque de impera-
 tore sentiret, publice ostendebat. Cum jam omnes
 explorete nosset, repente mutatus, divites objecto
 Cantacuzenismo pecuniam poscit. Qui cum negare
 non possent, quod semetipsi prodiderant, quo a
 culpa absolventur, multam definitam pendebant:
 tenuioribus molestus non erat. Et cum tantummo-
 do priorem de imperatore sententiam mutasse
 videretur, id secus erat. Etenim patrem metuens,
 ne illo sibi propter Zelotas occisos, et quam sequeretur
 imperatoris factionem irato, urbe per ali-
 quem submissum pelleretur, aut dirum aliquid
 pateretur, **675** rursus se imperatrici addictum
 fugebat, ut eodem negotio et pecuniam tum acqui-

Jacobi Pontani notæ.

(60) Forsitan tale istuc templum fuit Thes-
 salonicæ, quale sancti Michaelis in monte Gar-
 gano, quod et ipsum ἀχειροποίητον dici poterat,
 et quod locum illum non hominum ars et in-
 ductria, sed ipsa natura ad templi speciem commo-
 dumque unum aptasset. Qua notione nympharum
 domus, vivisque sedilia saxo i *Æneid.* dicuntur. Et
 recte quidem ἀχειροποίητα, quia non ars, sed ipsa
 natura efformarat. Simile quid persuadeo mihi de
 illo templo, ex ipso epitheto. Non enim arbitror

vocabulum ἀχειροποίητον noc velle, quod non præ-
 cibus episcoporum, sed angelorum consecratum
 et dedicatum esset, quod fama fert de sacello De-
 iparæ Epi. sidlensi: nam hæc notio nimis violenta,
 et a communi ratione abhorrens esset, nisi quis
 philosophari vellet, de formali esse et constitutione
 templi. Hæc conjectura est Jacobi Gretseri, quam
 tibi lector proponendam duxi. Mihi quidem probabi-
 liter videtur.

reret, et iram ejus propter commissa mitigaret. Ceterum ubi tempore intermisso nuntius illi de patre in Constantini palatio a vinculis interempto venit, omni simulatione deposita, se ab imperatore esse, factis propalam declarat, atque ad eum mittit indicatum, se ejus partes jam pridem amplectum, non solum ob morum ipsius aequitatem ac mansuetudinem, quodque unum illum Romano imperio dignum arbitrareretur, sed etiam, quod nullis calumniis ac bello injusto a patre exagitatum sciret, cum protostratore socero eadem sentiente pridem ad eum transire voluisse: verum a patre prohibitum, qui istuc olfaciens, Thessalonicam se misisset. Nunc quoniam præclara se occasio obtulerit, qua diu jam apud animum proposuerit, opere exsequi, cum præstanti ac nobili auctario: secum enim adducere et illi subdere Thessalonicam, qua post Constantinopolim Romani urbem majorem et illustriorem non habeant. Quocirca hoc ei significare, ut et ipse citra molestias et pugnas tantam se civitatem accipere lætetur. Palam porro exercitus et primariorum civium principes in concilium vocans, num ad Cantacuzenum e se transeundum quæsit, suamque primus sententiam dixit, præstare illi subesse, quam parere Byzantiis, qui nec semet possint defendere. Omnibus una mente assentientibus, Georgius Cocalas, qui ipse quoque bello hoc varia sorte usus, tamen imperatori magis adhærebat, hunc consensum suffragio suo etiam confirmavit: similiter et Andreas Palæologus, qui antea inter Zelotas numeratus, summopere eos adjuvabat, sed quia moderatior, et virtutis amantior, atque a cædibus et rapinis abhorrentior apparebat, idcirco aliis expulsis, veniam obtinuerat, propter eam qua valebat intelligentiam humanosque mores, nihil communi judicio repugnans subscripsit. Dubium tamen non erat, illum quæ agerentur ægre ferre.

οὐδὲ ἑαυτοῖς πρὸς ἄμυναν ἐφαρκούσι. Καὶ πάντες ὡςπερ ἐκ συνθήματος ἐπεψηφίζοντο. Κωκαλάς δὲ Γεώργιος, πολλὰς μὲν καὶ αὐτὸς ὑποστάς μεταβολὰς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, ὅμως δὲ τὰ βασιλέως μᾶλλον ἡρημένος, ἐπεψηφίζετο καὶ αὐτὸς τότε τὴν βουλὴν ὁμοίως δὲ καὶ Παλαιολόγος Ἀνδρέας, τοῖς Ζηλωταῖς μὲν πρότερον συνῶν, καὶ συμπράττων ὅσα μάλιστα ἐνῆν· μέτριος δὲ εἶναι δοκεῖν, καὶ ἀρετῆς ἀντιποιεῖσθαι, καὶ φόνων ἀπέχεσθαι καὶ ἀρπαγῶν, διὸ καὶ τῶν ἄλλων Ζηλωτῶν ἐλαυνόμενων, τῆξιούτο φειδοῦς αὐτὸς διὰ τὴν προσοῦσαν σύνεσιν, καὶ τὴν ἐπιεικίαν τῶν τρόπων, οὐδὲν πρὸς τὴν βουλὴν ἀντεῖπεν, ἀλλὰ συνεψηφίζετο. Δῆλος δὲ ἦν ἀχθόμενος πρὸς τὰ πραττόμενα.

676 CAPUT XCIV.

Legati ad Cantacuzenum tres. Quæ Thessalonicenses a filio ejus petiverint; lætitia de impetratis; Andreas Palæologus turbus facit ex ambitione, pro quo certare parati sunt classarii et gravis armaturæ milites. Zelotæ populum rursus concitant. Apocauchi legatus ad Palæologum cum vulnere effugit. Cocalas eum decipit. Causæ cur optime sperarent, qui ante arcem sedebant. Cocalas fraudulencia et perversitas. Militum Apocauchi timiditas et perfidia. Arx a Palæologo occupatur. Apocauchus cum centum prope civibus carceri tradiitur. Falsus rumor de vinculis. Apocauchus de muro præcipitatus, capite truncatur. Idem fit aliis. De esu humani adipis. Matthæus imperatoris filius in Thracia rem bene gerit.

Postquam placuit omnibus, Cantacuzenum imperatorem complectendum, ad Manuelem Cantacuzenum ejus filium Berrhææ morantem, Nicolaum Cabasilam et Pharmacen legatos deligunt. Dederat porro filio potestatem pater, ut si qua urbium se dederet, et ab eo aliquid beneficii rogaret, præ-

αἰτίας ἀπολύεσθαι· πρὸς δὲ τοὺς ἐπιλοῖπους οὐκ ἦν βαρὺς· ἀλλὰ μόνον ἐδόκει τὴν προτέραν περὶ βασιλέα γνώμην μεταβάλλειν· τὸ δὲ οὐκ ἦν ὡςπερ ὑπωπτεύετο, ἀλλὰ τὸν πατέρα δεδοκίως μὴ διὰ τὴν Ζηλωτῶν καθηργηθείαι, καὶ τὰ βασιλέως δοκεῖν ἡρῆσθαι, ἐξελαύνετο τῆς πόλεως πέμψαντος ἐκείνου πρὸς ὄργην, ἣ καὶ δεινὸν τι ἕτερον ὑποσταίη, ὑπεκρίνετο αὐθις φρονεῖν τὰ βασιλῆος, ἐν' ἐν ταυτῷ χρηματίζοιτο τε καὶ παραιτοῖτο τὴν ὄργην ὑπὲρ ὧν ἐδόκει προσκεκρουκένοι. Ἐπεὶ δὲ μεταξὺ τοῦ χρόνου τριβομένου ἠγγέλετο αὐτῷ ὁ πατὴρ ἐν τοῖς Κωνσταντίνου βασιλείοις ὑπὸ τῶν δεσμοτῶν ἀνηρημένος, οὐκέτι ὑπεκρίνετο οὐδέν· ἀλλὰ φανερώς τὰ βασιλέως ἔγραπτε, καὶ πρὸς τε ἐκείνων ἐπεμπεταῖς μὴνύσοντας, ὡς αὐτὸς ἐκ πολλοῦ τὰ ἐκείνου ἡρημένος, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιεικίαν τῶν τρόπων, καὶ τὴν ἡμερότητα, καὶ τὸ μόνον ἄξιον ἡγεῖσθαι Ῥωμαίων βασιλεύειν, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ πατρὶ πᾶσι συνῆδει σεσυκοφαντηκότι, καὶ ἀδίκως πολεμήσαντι, πάλαι μὲν βουληθεῖη ἀοσθητῆι πρὸς αὐτὸν μετὰ πρωτοστράτορος τοῦ γαμβροῦ τὴν ἴσῃν καὶ ὁμοίαν καὶ ἐκείνου γνώμην ἔχοντος, κωλυθεῖη δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὑπωπτεύκοτος, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν πρὸς Θεσσαλονικὴν πέμψαντος. Νυνὶ δὲ τοῦ καιροῦ καλῶς παρασχομένου, τὰ πάλαι κατὰ γνώμην εἰς ἔργον ἄγειν μετὰ πάντων καλῆς καὶ θαυμασίας τῆς προσθήκης· ἄγειν γὰρ μετὰ ἑαυτοῦ καὶ Θεσσαλονικὴν, μετὰ τὴν μεγάλην παρὰ Ῥωμαίους πρώτην πόλιν, καὶ ὑποχείριον αὐτῷ ποιεῖν, οὐ μικρὸν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας μέρος οὔσαν· οὐ δὲ ἕνεκα καὶ αὐτῷ μεμνησκένοι, ἵνα καὶ αὐτὸς συνῆδοιτο, ὡς χωρὶς πραγμάτων καὶ πολέμων τηλικαύτην πόλιν ἔχων· καὶ αὐτὸς ἐκκλησίαν φανερώς· συναγαγῶν ἐκ τε τῶν ἀρίστων καὶ στρατιᾶς, καὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν τῶν μάλιστα ἐν λόγῳ, ἐβουλεύετο φανερώς, εἰ δεῖ βασιλεῖ προσχωρεῖν τῷ Καντακουζηνῷ, καὶ αὐτὸς τὴν οἰκίαν γνώμην προτεῖθαι, ὡς εἴη λυσιτελὲς ὑπ' ἐκείνῳ μᾶλλον εἶναι, ἢ Βυζαντίοις προσέ-

χειν, οὐδὲ ἑαυτοῖς πρὸς ἄμυναν ἐφαρκούσι. Καὶ πάντες ὡςπερ ἐκ συνθήματος ἐπεψηφίζοντο. Κωκαλάς δὲ Γεώργιος, πολλὰς μὲν καὶ αὐτὸς ὑποστάς μεταβολὰς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, ὅμως δὲ τὰ βασιλέως μᾶλλον ἡρημένος, ἐπεψηφίζετο καὶ αὐτὸς τότε τὴν βουλὴν ὁμοίως δὲ καὶ Παλαιολόγος Ἀνδρέας, τοῖς Ζηλωταῖς μὲν πρότερον συνῶν, καὶ συμπράττων ὅσα μάλιστα ἐνῆν· μέτριος δὲ εἶναι δοκεῖν, καὶ ἀρετῆς ἀντιποιεῖσθαι, καὶ φόνων ἀπέχεσθαι καὶ ἀρπαγῶν, διὸ καὶ τῶν ἄλλων Ζηλωτῶν ἐλαυνόμενων, τῆξιούτο φειδοῦς αὐτὸς διὰ τὴν προσοῦσαν σύνεσιν, καὶ τὴν ἐπιεικίαν τῶν τρόπων, οὐδὲν πρὸς τὴν βουλὴν ἀντεῖπεν, ἀλλὰ συνεψηφίζετο. Δῆλος δὲ ἦν ἀχθόμενος πρὸς τὰ πραττόμενα.

Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο πᾶσι κοινῇ προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ, πρεσβευτὰς ἤρουντο πρὸς Καντακουζηνὸν Μανουὴλ τὸν βασιλέως υἱὸν ἐν Βεβρόδα διατρίβοντα, Νικόλαόν τε τὸν Καβίσταν, καὶ Φορμάκην. Ἦν γὰρ ἐξουσίαν βασιλεῦς τῷ υἱῷ παρεσχημένος, εἰ τις τῶν πόλεων προσοίη, καὶ δεῖοτο αὐτοῦ εὐεργεσιῶν τιῶν

τυχεῖν, παρέχειν μὲν ἐκείνον ὅσα νομίξει προσηκόντα καὶ δυνατά· στέργειν δὲ αὐτὸν, καὶ κατὰ μὴδὲνα τρόπον πειρᾶσθαι καταλύειν. Ἄ καὶ Θεσσαλονικεῖς εἰδότες, ἔπαμπον τοὺς πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἤτοῦντο οὐ μόνον ἀπέλειαν κληρῆ τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ περιμικηρίῳ τε τῷ μεγάλῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν δυνατωτέρων ἰδίᾳ τιμᾶς καὶ προσόδου τὰς προσηκῶσας, καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ τοῖς ἄλλοις μετ' ἐκείνου ἐκάστω κατὰ τὴν ἀναλογίαν. Ὁ τοῦ βασιλέως δὲ υἱὸς δίκαιον νομίσας μὴδὲν μικρολογεῖν τηλικαύτην γὰρ πόλιν μέλλων προσάγειν πατρὶ τῷ βασιλεῖ, πάντα ὅσα ἤτοῦντο παρεῖχετο οἱ πρέσβεις, καὶ πολλὴν τὴν φιλοτιμίαν περὶ τὰς εὐεργεσίας ἐπεδείκνυτο. Ἐπεὶ δὲ εἰς Θεσσαλονικὴν οἱ πρέσβεις ἐπανῆκον, φέροντες καὶ τὰς βασιλέως εὐεργεσίας, ἡ πόλις μὲν ἤδη πᾶσα φανερώς εὐφῆμει βασιλέα, καὶ διὰ πάσης γλώσσης ἤθετο, καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ταῖς δεδομέναις, τιμαῖς ἠρκούντο. Ἄνδρες; δὲ ὁ Παλαιολόγος ἐδυσχεραίνεν ἄλλων προτιμωμένων, ὧν ἔφετο αὐτὸς δίκαιος εἶναι ὑπερέχειν, καὶ ἀνεῖπε φανερώς πάντων ἠθροισμένων ἐν τῇ Ἀποκαύχῳ οἰκίᾳ καὶ διχοστασίας γενομένης, ἀσυντάκτους ἀνεχώρει. Ἐκείνοι δὲ ὑπολείφθεντες, ἐθούρου μόνον καὶ τῶν δεδόντων οὐδὲν ἐποιοῦν· δεῖσας δὲ ὁ Παλαιολόγος μὴ ὑπ' ἐκείνων διαφορομένων παραπλήηται, αὐτίκα τὴν πρὸς θάλασσαν πύλιν ὡσπερ τινὰ κατελάμβανε φυλὴν περὶ ἣν οἰκοῦσι πᾶν τὸ ναυτικόν, οἱ πλεῖστοι τε ὄντες καὶ πρὸς φόβου εὐχερεῖς· ἄλλως τε καὶ ὠπλισμένοι πάντες ὡσπερ τὸ κρᾶτιστόν εἰσι τοῦ δήμου· καὶ σχεδὸν ἐν ταῖς στάσεσι πάσαις αὐτοὶ τοῦ παντὸς πλήθους ἐξηγοῦνται προθύμως ἐπομένου, ἢ ἂν ἄγωσιν αὐτοί. Ἐχουσι δὲ καὶ ἰδιάζουσιν ἀρχὴν αὐτοὶ παρὰ τὴν τῆς ἄλλης πόλεως, ὧν ἐκεῖνος τότε ἤρχε. Διὰ τε οὖν τὸ ἀρχεῖν, καὶ τὴν ἄλλην εὐνοίαν, ἣν εἶχον πρὸς αὐτὸν, προθύμως ὑπὲρ ἐκείνου ἀνελάμβανον τὰ ὄπλα, καὶ ἀνύεσθαι ἦσαν ἔτοιμοι παντὶ τῷ ἐπίσῳ. Κωκαλὰς δὲ οὐδ' αὐτὸς μὲν ἠσυχάζειν ἐγίνωσκεν ἐν τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεβούλευεν Ἀποκαύχῳ· μᾶλλον γὰρ εὐαυτῷ ἢ ἐκείνῳ ἔφετο προσήκειν. Ἐλέγετο δὲ καὶ ὑπωπεσευκέναι ἡδικῆσθαι παρ' ἐκείνου πρὸς τὸν γάμον, δι' ἃ ἐβούλετο εἰ δύναίτο διαφθεῖρειν. Φανερώς μὲν οὖν ἐκεῖνος οὐκ ἀνθίστασθαι ἐδόκει, ἀλλὰ πρεσβέων παρ' ἐκατέρω; ἐπὶ τῷ διαλύσειν, μᾶλλον συνέκρουε καὶ παρώξυνε τὸν πόλεμον. Παλαιολόγος δὲ τοὺς Ζηλωτάς, ὅσοι περὶ Θεσσαλὸν ἴκην ἦσαν μετεκαλεῖτο· ἔνιοι δὲ καὶ κατακρυπτόμενοι ἐν ἀδούτοι;· ἐξαιφνης ἀνεφάνοντο, καὶ ὁ δῆμος ἅπας ἐξεκυμαίνετο ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὄηλοι ἦσαν αὐτὸς χωρῆσοντες ἐπὶ τοὺς ἀρίστους. Ὁ μέγας δὲ περιμικηρῶς μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ ὀκτακοσίου; ὄντες ὡς ἐλέγετο, δεινὰ ἐποιῶντο, εἰ Παλαιολόγου μόνου μετὰ τῶν παραθαλασσίων (ὁ γὰρ ἄλλος δῆμος οὐδέπω οὐδετέροις καθαρῶς προσέκειτο), τοσοῦτοι ὄντες ἤττι, θείων ὁμως Ἀποκαύχου; οὐκ ἠμέλει τοῦ μὴ χωρεῖν πρὸς τὰς συμβάσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸν Παλαιολόγον ἔπεμπε τὸν Κοτσανιτῆζην πρεσβευτὴν τῆς στρατιᾶς ὄντα ἡγεμόνα, διαλεχόμενον περὶ εἰρήνης.

A staret quæ decere et fieri posse existimaret; se, quæ egisset, firma et rata in perpetuum habiturum. Quod cum Thessalonicenses minime fugeret, per oratores non solum vectigalium immunitatem urbi in commune, verum et magno primicerio et aliis potentioribus separatim honores reditusque honestos, similiterque præsidio et aliis, unicuique pro portione, commoda petunt. Imperatoris filius non sibi scrupulosius causandum putans, ut amplissimam civitatem patri liceret acquirere, concedit omnia, seque illis gratificandi cupidissimum ostendit. Legatis Thessalonicæ reversis cum beneficiis impetratis, tota urbs imperatori omnia fausta ac felicia comprecari, eumque omnium linguis in cælum ferre, militesque et alii omnes concessis honoribus contenti esse. Solus Andreas Palæologus alios sibi prælatos, quibus jure præferendus fuisset, moleste patiebatur, totique conventui in ædibus Apocauchi se opponēbat, natisque discordiis, indicta salute abscedebat. Tum cæteri fremere tantum, et nihil quod officium poscebat, facere. Timens autem Palæologus, ne illorum a se discrepantia malam sibi mortem afferret, statim portam versus mare, ut aliquam custodiam occupavit: circum quam habitant omnes classarii, quorum magna est et ad trucidationes obeundas haud impigra multitudo. Adhæc gravis armaturæ omnes, tanquam robur populi: **677** cui ferme in cunctis seditionibus præeunt, alacriter sequenti, quo ipsi duxerint. Habent vero suum proprium magistratum, cui tunc Palæologus præerat. Quam ob causam, et quia cæteroque illum diligeant, prompti pro eo arma capessēbant, et cuilibet contra se ferenti resistere parati erant. Cocalas in præsentem nec sibi otium agendum, sed de præfectura Apocaucho, quam sibi, non illi convenire opinabatur, insidiandum duxit. Dicebatur etiam suspicatum esse, sibi ab eo factam injuriam propter nuptias. Quamobrem occidere hominem cupiebat, si posset. Apocaucho igitur aperto Marte resistendum non existimans, ad utrumque de compositione mittendo, bellum magis irritavit et incendit. Palæologus Zelotas, quotquot Thessalonicæ erant, coegit: nonnulli etiam in adiutis absconditi, repente prodierunt, a quibus populus omnis instar fluctuum est concitatus; et apparebat eos rursus in optimates ituros. Magnus porro primicerius et alii cives, et præsidium (quorum omnium numerus ad octingentesimum putabatur ascendere) pro indigno habebant, si a Palæologo solo cum maritimis seu classariis (populus enim nondum alterutri parti liquido adhaerebat) ipsi tam multi vincerentur. Tamen Apocaucho pactorum haud negligens, Theanitzen præsidii ducem pacis conficiendæ mittebat. Quem priusquam orationem inciperet, Zelotæ, quibus pax parum videbatur conducere, irruentes, gladiis et hastis appetiverunt, mullosque ictus incusserunt: prosternere tamen, intus thorace ferreo munitum, non potue-

runt, sed in vola tantum vulneratus effugit. Apocau-
 cauchum, audita eorum insolentia, maritimos et
 Zelotas, qui a Palæologo serviebant, invadendi
 impetus cepit; et facile adhuc imparatos, populo-
 que nondam illis succenturiato oppressisset, nisi
 Coccalas specie consilii eum deludens cohibuisset.
 Promittebat enim, citra sanguinem se a Palæologo
 concordiam societatemque persuasurum. Noctū
 Apocaucauchus, et præsidium, aliique cives ante ar-
 cem in armis manent. Palæologus iterum ad por-
 tam versus mare cum maritimis et Zelotis perno-
 ctat; confusio ac tumultus ingens civitatem
 occupat; imperatoris Cantacuzeni appellatio rur-
 sum evanescit, et amicos ejus undique metus et
 horror circumstat. Et juxta mare quidem faces
 crebræ sustollebantur, strepitus terribilis, **678** et
 obscurum murmur, et buccina per totam noctem
 insonans, plebemque contra optimates convocans
 exaudiebatur. At illi alii ante arcem quieti et
 dispositi sedebant, ad pugnam cum plebe commit-
 tendam alacres; sperabant enim etiam illius par-
 tem aliquam sibi auxilio fore. Præterea cum et
 arcem tenerent, quamvis adversariis succubuis-
 sent, nihil singulare passuros, sed in eam confu-
 gituros vehementer confidebant. Berrhœa insuper
 subsidium exspectabant. Simul enim Palæologus
 bellum orsus erat, ad filium imperatoris miserant,
 rogantes, ut vel ipse cum militari manu adveniret,
 vel copias auxiliatum mitteret. Sic ambobus sibi
 castris oppositis, et utrisque ad præliandum para-
 tis, noctis tempus exactum est. Claro jam die
 Apocaucauchus cum suis pugnaturus descendit: et
 Coccalas denuo utrosque separatim adiens, specie
 quidem de pace disserebat, re autem ipsa ad dimi-
 cationem eos inflammabat. Duces item allocutus,
 clam eos corrumpēbat, et a conflictu dehortaba-
 tur, suadebatque, ut eo cœpto, primi terga darent.
 His ita compositis, populum in eos ducit. Ac tum
 primum hostem esse patuit. Cum propiores jam
 jacula torquerent, milites dicere, contra populares
 non pugnandum, neque domesticos occidendos,
 sed in arcem, ut in tutum perfugium recedendum,
 ac simul recedere, quos alii, vellent nolent, seque-
 bantur. Ad eam ut venerunt, Apocaucauchus orare,
 uti ante muros obversi, hostem pugnando sustine-
 rent; erat namque locus equestri prælio idoneus.
 Milites detrectare, affirmareque ingrediendum, et
 muris conscensis inde hostem propellendum, et
 intus fuerunt, rogati ut muros ascenderent, imp-
 etumque hostilem inde arcerent, noluerunt, di-
 centes nescire se de muro pugnare, neque cives
 suos sine ulla causa velle occidere, aut ab illis oc-
 cidi. Apocaucauchus et cæteri, cum prodicionem
 perspicerent, periculumque præsens animadvertē-
 rent, fugam extra arcem arripere cogitabant. Forte
 fortuna claves arcis penes Zelotam erant, qui ut
 dissidium et ad fugam inclinatos vidit, futuri
 providus eas abscondit. Duabus autem portis arcis
 longius inter se distantibus, Apocaucauchus cum aliis

Ἀπὸ τὸν δὲ τι πρὸς; ἐκεῖνον εἶπε, οἱ Ζηλωταὶ προσπα-
 σόντες, οὐ γὰρ ἐδόκει ἡ εἰρήνη αὐτοῖς λυσιτελεῖν, πολ-
 λὰς μὲν προσήνεγκαν πληγὰς, καὶ ξίφει καὶ δορα-
 τοῖς, καταβαλεῖν δὲ οὐκ ἠδυνήθησαν τεθωρακισμένον
 ἔνδον ὄντα· ἀλλ' ἐξέφυγε, τὴν χεῖρα μόνην ἐπὶ τῷ
 καρπῷ τραυματίσθεις. Ἀπόκαυχος δὲ ἐπεὶ τὴν αὐ-
 θάδειαν ἐπέθετο, ὤρμησε μὲν ἐπελθεῖν τοῖς παρα-
 θαλασσοῖς καὶ τοῖς Ζηλωταῖς ὑπὸ Παλαιολόγον τε-
 ταγμένοις, καὶ βραδίως ἂν ἐκρῆτησεν ἐπὶ ἀπαρα-
 σκευοῖς ἐπελθὼν, τοῦ τε δήμου μήπω παντὸς αὐτοῖς;
 συντεταγμένου, ἐπέσχε δὲ ὁ Κωκαλάς, ἀπατήσας ἐν
 προσχήματι βουλῆς. Ἐπιγγέλλετο γὰρ αὐτοῖς χωρὶς
 αἱμάτων Παλαιολόγον πέσειν πρὸς αὐτοῖς ἔλθειν καὶ
 συμφρονῆσαι. Ἄμα δὲ ἐπεὶ ἦδη ἐπεγένετο καὶ ἡ νύξ,
 Ἀπόκαυχος μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἄλλων πολι-
 τῶν πρὸς τῆς ἀκροπόλεως ἠύλισσαντο τὴν νύκτα ὠ-
 πλισμένοι. Παλαιολόγος δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τῆς πρὸς θάλασ-
 σαν πύλης μετὰ τῶν παραθαλασσιῶν καὶ τῶν Ζη-
 λωτῶν διενυκτέρευε, καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία
 τὴν πόλιν εἶχε, καὶ ἡ μετὰ βασιλείως τοῦ Καντακου
 ζηνου προσηγορία αὐτοῖς ἀπεσθένυτο· φόβος δὲ πε-
 ρισιστῆκει πανταχόθεν τοὺς τάκείνου ἡρημένους.
 Καὶ ἦν ὄραν πρὸς μὲν θάλασσαν, φρουκτοῦς τε συχ-
 νοῦς ἀνιτχομένου, καὶ πάταγον δεινὸν, καὶ θροῦν
 ἄσημον ἐξακουόμενον, καὶ τὴν σάλπιγγα διὰ πάσης
 τῆς νυκτὸς βοῶσαν καὶ συγκαλουμένην τὸν δῆμον
 ἐπὶ τοὺς δυνατοῦς· ἐκείνους δὲ πρὸς τῆς ἀκροπό-
 λεως ἐστρατοπεδευμένους ἀθωροῦδως μὲν καὶ τεταγ-
 μένως, προθύμους δὲ ὁμως συμπλέκεσθαι τῷ δήμῳ
 ὄντας· ἠλπίζον γὰρ τι καὶ μέρος αὐτοῖς συνείσθαι
 τοῦ δήμου. Ἄλλως δ' ὅτι καὶ τῆς ἀκρας ὑπ' αὐτῶν
 κατεχομένης, ἐλπίδας εἶχον οὐκ ἀγεννεῖς, εἰ καὶ
 ἥττους φαίνοντο τῶν ἀντιτεταγμένων, οὐδὲν κείσε-
 σθαι δεινόν, ἀλλ' ἀναχωρήσειν πρὸς τὴν ἀκραν.
 Πρὸς δὲ τοῦτοισι καὶ ἕκ Βερρόλιας ἤξεν ἠλπισαν
 συμμαχήσουσαν στρατιάν. Ἄμα γὰρ τῷ Παλαιολό-
 γον ἤρχθαι τοῦ πολέμου, πρὸς τὸν βασιλέως· οὗτοι
 πέμψαντες υἱὸν, ἢ αὐτὸν ἦκειν ἐδέοντο μετὰ τῆς
 στρατιᾶς, ἢ πέμπειν συμμαχίαν. Οὕτω μὲν οὖν
 διῆλθεν ἡ νύξ, ἀμφοτέρων ἀλλήλοισι ἀντιστρατευομέ-
 νων, καὶ παρασκευαζομένων πρὸς τὸν πόλεμον.
 Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦδη ἦν, Ἀπόκαυχος μὲν μετὰ τῆς
 στρατιᾶς κατέβαινε διαγωνισόμενος· Κωκαλάς δὲ
 αὐτοῖς πρὸς ἐκατέρους ἐπιφοιτῶν, τὸ δοκεῖν μὲν
 περὶ εἰρήνης διελέγετο, τῆ δ' ἀληθείᾳ παρώξυνε
 πρὸς μάχην, διαλεχθεὶς δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῶν
 λόγων κρύφα διέφθερε, καὶ κατέπεθε μὴ μάχεσθαι,
 ἀλλὰ γενομένης συμβολῆς, πρώτους καὶ αὐτοῖς
 θέσθαι τὴν τροπὴν. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα ψυχρόμητο,
 τὸν δῆμον αὐτοῖς ἐπήγε, ἀχρι τότε μήπω φανεροῖς
 γεγεννημένο· ὅτι πολυμεῖ. Ἐπεὶ δὲ ἐγγύς ἦσαν καὶ
 ἠκροβολίζοντο, οἱ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν εἶναι πρὸς
 ἑμοφύλους μάχεσθαι, οὐδὲ τοὺς οἰκειοὺς ἀποκτεῖ-
 νειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκραν ἀναχωρεῖν, ἐνδὸν ἀνιού-
 νως σώζεσθαι, καὶ ἅμα ἀνεχώρουν, συνείποντο δὲ
 ἀνάγκη καὶ οἱ ἄλλοι. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο πρὸς τῆ
 ἀκρᾶ, Ἀπόκαυχος μὲν ἐδεῖτο πρὸς τῶν τειχῶν ἀμύ-
 νεσθαι καρτεροῦντας· ἦν γὰρ καὶ τὸ χωρίον ἐπι-
 τηδεῖως ἔχον πρὸς ἐπιπηλασίους. Ἡ στρατιὰ δὲ οὐκ

ἔρασαν δεῖν, ἀλλ' ἔνδον εἰσιέναι, καὶ ἀμύνεσθαι ἅναθάνας ἀπὸ τῶν τειχῶν. Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, παρακαλούμενοι αὐθις ἐπὶ τὰ τεῖχη ἀναβαίνειν καὶ ἀμύνεσθαι, οὐκ ἠθέλησαν, μὴ εἰδέναι φάσκοντες· τειχομαχεῖν, μηδὲ κτείνειν τοὺς οἰκείους, ἢ κτείνεσθαι, ἀνάγκης· μηδεμιᾶς ὑπόουσης. Ἀπόκαυχος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπεὶ τὴν προδοσίαν κατενόουν, καὶ τὸν κίνδυνον περιεστηκότα συνεώρων, ὥρμητο φεύγειν ἐξω τειχῶν· συνέθη δὲ τὸν τὰ κλειθρα τῆς ἄκρας κατέχοντα, τῶν Ζηλωτῶν ἕνα εἶναι· ὅς ἐπεὶ διχοστατοῦντας εἶδε καὶ ὠρμημένους φεύγειν, συνείς τὸ μέλλον, ἀπεκρύπτετο τὰ κλειθρα ἔχων. Πολὺ δὲ τῶν πολῶν ἐκατέρων τῆς ἄκρας ἀλλήλων διεχουσῶν, Ἀπόκαυχος μὲν μετὰ τῶν ἄλλων ἐχώρου ἐπὶ τὴν ἐξάγουσαν τῶν τειχῶν. Ἐπεὶ δὲ ἦν κεκλεισμένη, ἐπεχειροῦν διακόπτειν· ὁ δὲ δῆμος δὲ ὁ τῆς ἄκρας (πόλει γὰρ τινι ἔοικε μικρᾷ, καὶ οἰκήτορας ἰδίους ἔχει) οὐκ εἰων διαδιδράσκειν ἐπαγαγόντας αὐτοῖς τὸν δῆμον, ἀλλ' ἔνδον μένοντας, ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπίδοντας μετ' αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, ὁ δῆμος πῦρ ἐνίστανται τὰς πύλαις τῆς ἄκρας· ταῖς πρῶς· τῆ πόλει, ἐπεὶ μηδεὶς ἤμυνητο. Στρατίγιος δὲ ὁ τὰ κλειθρα ἔχων· οὕτω γὰρ ὠνύμαστο· ἦ.ο.γ.ν ἐλθῶν, καὶ ὁ δῆμος εἰσερχέτο· καὶ αὐτίκα μὲν πρὸς ταῖς πύλαις δύο τῶν πολιτῶν ἀπέσφαζαν· ἕπειτα πρὸς ἀρπαγὴν ἐτρέποντο ὄπλων τε καὶ ἵππων. Ἀπόκαυχος· γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ἐάλωσαν ἰδόντες, ἐπεὶ μὴ φεύγειν ἦν, τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες καὶ ἀποδύμενοι τὰ ὄπλα κατεκρύπτοντο, ἐλάνθανον δὲ ὀλίγοι, τοὺς πλείους δὲ ἀποδύοντες κατέλειπον γυμνοὺς. Κωκαλᾶς δὲ καὶ Παλαιολόγος περιποιοῦντο τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐκέλευον μὴ ἀποδύειν· ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἵππους εὐρίσκοντες, παρείχοντο ἐκάστω, ἀμειβόμενοι τῆς προδοσίας, ἅμα δ' ὅτι καὶ ὄρκους αὐτοῖς πρῶτερον παρείχοντο, ὡς οὐδὲν πείσονται δεῖν ἂν τὸν τοὺς ἄλλους προδιδῶσιν. Οὕτω μὲν οὖν τὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως μέρος προδοθὲν ὑπὸ τῆς στρατιᾶς, ἤτετό κατὰ κράτος. Κωκαλᾶς δὲ καὶ Παλαιολόγος τὸν μὲν δῆμον ἐξήλαυον τῆς ἄκρας· ἦδη γὰρ διήρπαζον καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων· αὐτοὶ δὲ περιμείναντες ἄχρι νυκτός, τοὺς μὲν στρατιώτας πάντας οἰκαδὲ ἀπέπεμπον, καὶ τινὰς τῶν φίλων αὐτοὶ διέσωζον, Ἀπόκαυχον δὲ καὶ τῶν πολιτῶν ὀλίγους ἐλάσσους ἑκατὸν κατέκλεισαν ἐν δεσμοτηρίῳ πρὸς τῆ ἀκροπόλει, καὶ φρουρὰν ἐπέστησαν αὐτοῖς. Ἄμα δὲ ἔω εἰς τὴν ἐπιούσαν καὶ ἡ ἐκ Βεβρόλιας στρατιὰ παρῆν. Ἐπεὶ δὲ ἐπέυοντο ὡς ἀλοῖεν οἷς ἦσαν συμμαχεῖν, καταδραμόντες ἐληΐσαντό τινα ὀλίγα, καὶ ἀνέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν. Περὶ μέσην δὲ ἡμέραν φήμη τις προσέπιπεν· ἀθροῦν πρὸς τὴν πόλιν ὡς οἱ δεσμῶται πάλιν τὴν ἄκραν κατασχόντες, τὴν ἐκ Βεβρόλιας στρατιὰν εἰσδέχονται. Ἐλέγετο δὲ ὡς τῶν Ζηλωτῶν τινες τὰ τοιαῦτα καταψεύσαιτο ἐπὶ τῷ ἀποκτείνειν τοὺς δεσμώτας. Καὶ ὁ δῆμος αὐθις τὰ ὄπλα ἀναλαβόντες, ἐχώρου πρὸς τὴν ἄκραν ὑπὸ τε θυμοῦ καὶ οἴνου στρατηγούμενοι· οἱ πρὸς τῆς ἄκρας δὲ δεῖσαντες τὴν ἐφοδὸν τοῦ δήμου, μὴ τὰ δὲ ἐν ἔνδον διαρπάσσωι γινόμενοι, ἀπέκλεισαν τὰς πύλας· ἀναθάνας δὲ ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐδέοντο μὴ διαφθεῖρειν

sociis ad eam, qua e mœnibus egressus est accessit : quam cum clausam invenirent, diffindere tentaverunt. At populus arcis (erat siquidem instar parvæ urbis, propriosque 679 habebat incolas) fugam eos capessere, et se populo urbano quem superduxissent, prodi non sinebat, sed oppugnantis intus eos secum resistere volebat. Hæc dum flunt, populus urbanus foris ignem portæ arcis, versus urbem, quandoquidem nemo propugnabat, implicat. Claviger Strategius (hoc enim illi nomen) accurrens aperit, populus se infundit, subitoque in ipso aditu cives duos trucidat, deinde ad arma equosque diripiendos convertitur. Apocau-chus et socii captos se aspicientes, quoniam fuga excludebantur, de equis descendunt, armis depositis se occultant ; pauci tamen latuerunt, plures ab hostibus despoliati armis, nudi relictis sunt. Cocalas et Palæologus milites tuebantur, et eos vetabant spoliari, quosque inveniebant equos, singulis donabant, tum ut pretium proditiōnis, tum quod jurassent ipsis nihil mali illaturos, si cæteros prodidissent. Sic itaque Cantacuzeni pars a militibus prodita, vi devicta est. Cocalas et Palæologus populum jam etiam incolas arcis diripientem expulerunt ; ipsi usque ad noctem exspectantes, dimissis domum militibus, amicos quosdam servarunt : Apocau-chum et cives paulò infra centum in arcis carcere, apposita custodia, clauserunt. Sequenti diluculo auxiliarii Berrhæa adfuerunt, qui, ut acceperunt captos esse quorum gratia veniebant, cum mediocri populatione domum redierunt. Circa meridiem rumor quidam urbem afflavit, vinctos rursus arce occupata, Berrhæense subsidium intromittere : quem Zelotæ ad necem illis curandam ementiti ferebantur. Populus de integro ad arma ire, atque ad arcem vino ac furore ducibus procedere. Arcis indigenæ impetum ac direptionem rebus suis metuentes, portas occludunt, in muros ascendunt, misericordiam rogant, facturi quidquid tandem juberentur. Jussi vinctos adducere, et ad ipsos præcípites dare. Protinus nudi adlucuntur. Ac primus quidem Apocau-chus præcípitur, qui forte quadam erectus stetit, ac nemine audente illum contingere, diu sic mansit. Postea unus de Zelotis, mollitiem aliis exprobrans accedit, caput ei a cervicibus gladio abscindit. Deinde cæteri quoque circumfusi, totum corpus vulneribus consanciant. Post hæc non uno, sed pluribus locis reliqui, 680 Zelotis nominatim petentibus, de muro præcípites aguntur : quos circum-sistens populus, ferina quadam immanitate sagittis configit, quorumdam etiam capita præcídít. Ita omnes crudelem in modum, præter paucos, quos incolæ arcis absconderant, interierunt : quorum neci Cocalas et Palæologus præsentés, se rem ægrius ferre, furorem tamen populi cohibere ac reprimere haud posse simulabaut, qui deinde in ædes involans, alios insuper cives contrucidavit. Cum ad domum Cocalæ Zelotis præcipientibus ve-

nissent, Pharmacen (quicum nupta erat soror uxoris ejus, quemque ipse occultaverat, et qui apud Apocauchum præfectum auctoritate multum valuerat, et Zelotas mire afflimerat) sibi dedi postulant. Cocalas vitæ suæ timens, affinem tradit, quem continuo interficiunt. Aiebant tum plebeios quosdam humanum adipem gustavisse. Nam cum dissectis occisorum corporibus viscera effunderentur, quidam summo stupore et indolentia, collectum adipem domum portavit. Uxor ignorans unde, et alterius animantis esse opinata, ad cibum suaviter condiendum in ollam injicit, ac post epulas demum viro narrante, humanum adipem se comedisce discit. Sic Thessalonica se imperatori volens adjunxit, iterumque Palæologo et Cocala auctoribus ad arma rediit, et hæc ibidem omni crudelitate crudeliora designata sunt, navisque Cantacuzeni cum ipsis vectoribus submersa perit: qui post coronationis suæ apud Adrianopolim diem festum, Matthæum filium in Thracia cum copiis, urbes, quæ cum Batatze defecerant obsessurum, et Hieraci Byzantio cum parva manu ad illos venienti se oppositurum reliquit. Eum Matthæus congressus devicit, militibus ejus universis partim cæcis, partim captis: nec multum absuit, quin ipse quoque dux caperetur. Insuper oppida armorum terrore ad deditionem coegit, ac patri subjecit.

Ἐλέγετο δὲ καὶ στέατος ἀνθρωπίνου ἀψαθαί τινας τῶν τοῦ δήμου τότε. Ἀνατεμνομένων γὰρ τῶν ἀποκτενομένων, τὰ ἐγκυατὰ ἐξεχέετο· ὧν τις ὑπ' ἀκρας ἀναίσιθης καὶ ἀναλγησίας στέαρ συναγαγὼν, οἴκαδε ἀπήγαγε. Τὴν γυναῖκα δὲ μὴ εἰδυῖαν ὄσεν εἰη, νομίζαν τινος ἐτέρου εἶναι ζώου, ἤδυσμα τῇ χύτρῃ προσεμβάλειν, μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν αισθῆσθαι, τοῦ ἀνδρὸς ὡς εἰη ἀνθρώπινα εἰπόντος. Οὕτω μὲν ἡ Θεσσαλονίκη προσχώρησε βασιλεῖ ἐκούσα, καὶ πάλιν εἰς τὸν πόλεμον ἐξετράπη ὑπὸ Παλαιολόγου καὶ Κωκαλά, καὶ τοιαῦτα ἐτολήθη πᾶσαν ὑπερβαίνοντα ὀμότητα, καὶ τὸ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως σκάφος αὐτανδρὸν κατέβη· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς ἰδίας στασηφορίας ἔορτην, Ματθαῖον μὲν τὸν υἱὸν κατέλιπεν ἐπὶ τῆς Θράκης ἔχοντα στρατιάν, τὰς τε πόλεις πολιορκήσοντα τὰς Βατάτζη συναποστάσις, καὶ Ἰέρακι ἀντιστησόμενον. Ἦκε γὰρ ἐκ Βυζαντίου στρατιώτας ὀλίγους ἔχων ἐπ' ἐκεῖνας τὰς πόλεις στρατηγός· ᾧ καὶ συμβαλὼν ὁ τοῦ βασιλέως ἐνίκησεν υἱὸς μόλις διαδράντα τὸ ἀλῶναι· οἱ γὰρ συνόντες πάντες, οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δ' ἐάλωσαν παρὰ τὴν μάχην. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰς πόλεις παρεστήρατο, καὶ ὑπήγαγε τῷ πατρὶ βιασάμενος τοὺς ὅπλους.

681 CAPUT XCV.

Imperator frustra cum amicis Byzantii clam agit. Patriarcha Constantinopolitanus, a papa electus, Smyrnæ in templo a Persis occiditur cum aliquot nabilibus. Chii Geniensibus coacti se dedunt. Phaccolatus cum suis triremibus capta Chio Byzantium redit; onerariam Genuensem capit et spoliat; vectores interficit; a Galatæis sacer fit. Imperatrix Mpalicis Carbonæ principis opem invocat. Ejus fratrem exercitus ducem facit. Phacerasis victoria de Tomprotitza. Orchanes filiam imperatoris uxorem petit, responsum differtur. Proceres et Amurius dandam suadent. Apud Selybriam sponsa populo cum singulari cæremonia ostentatur. Eximia laus ejusdem.

Imperator Selybriam cum venisset, cum amicis qui erant Byzantii arcane suum negotium agebat, sed nihil efficiens, Adrianopolim rediit. Sub idem tempus Martinus cum patriarcha Constantinopolitano (quem papa eligere consuevit, post divisam Ecclesiam (61), velut urbe ad Latinos adhuc per-

Βασιλεὺς δὲ εἰς Σηλυμβρίαν ἐλθὼν, τοὺς ἐν Βυζαντίῳ φίλους κρύφα διελέγετο· ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἤσυν ὧν ἐβούλετο, αὐθις ἀνέστρεφεν εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν. Ὑπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ Μαρτίνος μετὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, ὃν ὁ πάπας εἰσθε χειροτονεῖν μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ἐκκλησίας, οἷα

Jacobi Pontani notæ.

(61) Nota, etiam schismate divulsa Orientali Ecclesia a Romana, pontificem Romanum nihilo minus solitum eligere patriarcham, quia videlicet ju-

risdictionem potestatemque sibi a Christo traditam non amiserat.

δη τῆς πόλεως· Λατίνοις προσηκούσης, οὗ ὑπ' αὐτοῖς ἄγενοτό ποτε, ἅμα δυοκαίδεκα τριήρεις, ἤλθον εἰς Σμύρνην, καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένην. Πατριάρχῃ δὲ ἐδόξα δέειν εἰς τὸν κατὰ Σμύρναν ἐξεληθόντα ναὸν ἐν ᾧ πάλαι ἡ μητρόπολις ἦν, τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐκτελέσαι, καὶ ἐκέλευε τὴν στρατιάν ὀπλισαμένην ἐπεσθαι. Μαρτίνος δὲ ἐκώλυε, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ναυάρχων, διακεκινδυνευμένα τολμῶν ἰσχυρίζομενοι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπαίθετο, εἶποντο ἀνάγκη. Καὶ γενομένην πρὸς τὸν ναὸν καὶ τὴν μυσταγωγίαν τὴν θείαν ἐκτελοῦντι, ἐπῆλθεν Ἀμοῦρ μετὰ τῆς στρατιᾶς. Καὶ τὸ μὲν ἄλλο στρατεύμα τῶν Λατίνων διεσώθη ἀναχωρήσαν πρὸς τὸ φρούριον, ὃ κατείχον, ἐπεὶ τοὺς Πέρσας εἶδον ἐπιόντας· πατριάρχῃ δὲ τὴν ἱεράν σὸλῃ ἐνδεδυμένος, ἀπεσφάγη ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ Μαρτίνος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ὀλίγοι. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τούτοις, καὶ τῶν ἐν Γεννοῦᾷ εὐγενῶν τινες δύο καὶ τριάκοντα πληρώσαντες οικεῖοις ἀναλώμασι τριήρεις, ἐπέπλευσαν τῇ Χίῳ, καὶ ἐπολιόρχησαν χρόνον οὐκ ὀλίγον, καὶ τειχομαχίας τε πολλὰς ἐποίησαντο καὶ καρτερὰς, καὶ μηχανήματα προσῆγον. Ἦνουν δὲ ἀπὸ τῶν τοιούτων ὀλίγα ἢ οὐδέν. Οἱ γὰρ Χίοι ἡμῶντο τοὺς Λατίνους καρτερῶς, ἐνδεία δὲ πιεσθέντες καὶ λιμώξαντες, ἐπεὶ ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς ἐτύγγαον παρὰ Ῥωμαίων, προσεγύρουν τοὺς Λατίνους, καὶ παρέδωκαν τὴν πόλιν ὑπ' ἀνάγκης. Ἡ βασιλεὺς δὲ ἡνῆστο μὲν δεινῶς τῆς Χίου πολιορκουμένης, βοηθεῖν δὲ οὐκ εἶχε· χρημάτων τε γὰρ οὐκ εὐπόρει πρὸς τοσαύτην δύναμιν, ὥστε στόλον ἀντίβροπον τῷ Λατίνων ἐξαρτῦει· καὶ τὸν διοικήσοντα καλῶς· καὶ ὡς προσῆκε τὰ πράγματα οὐκ εἶχε· πάντες γὰρ ὅσοι ἦσαν ἀξιόλογοι Ῥωμαίων, ἐν δεσποτηρίοις κατεκλείοντο. Ὅμως τινὰς ὀλίγους ἐφοπλίσαντες οἱ ἄρχοντες τριήρεις, Φακεωλάτων ἐπιμψαν συνάρχοντα τότε τοῖς ἄλλοις. (ἦν γὰρ Κιννάμου τοῦ μυστικοῦ συνοικῶν ἀδελφῆ τῆς γυναικὸς) οὐχ ὥστε ἀντιτάττεσθαι Λατίνοις· οὐκ ὀλίγον γὰρ ἀπήει· πρὸς τὴν ἐκείνων δύναμιν· ἀλλ' εἰ δύναιτο τρόπῳ δὴ τινι εἶτον εἰσάγειν εἰς τὴν Χίον. Φακεωλάτος δὲ ἐπεὶ καταπλέων ἐπύθετο τὴν Χίον ἐαλωκυῖαν, ἀνέστρεψεν εὐθύς· καὶ ὀκλαδί· ἐκ Γεννοῦᾶς περιτυχῶν μεγάλη, ἐκράτησε μάχῃ, καὶ ἀπέκτεινε οὐκ ὀλίγους τῶν Λατίνων μαχομένους, καὶ διήρπασε τὰ χρήματα. Πυθόμενοι δὲ οἱ ἐν Ἰαλατᾷ ὁμόφυλοι, ψήφισμα ἐγραψαν ἀποκτινῦναι Φακεωλάτον ἢ ἂν τις συντόχοι, καὶ μηδένα κρίνειν φόνου, καὶ διέμεινε αὐτοῖς ἡ πρὸς ἐκείνων ἔχθρα ἄχρι τελευτῆς. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἑώρα μόνην τὴν Κωνσταντινίου πόλιν αὐτῇ περιλειπομένην· αἱ γὰρ ἄλλα σχεδὸν πᾶσαι προσεχώρησαν βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ· πρὸς Μπαλίκαν τινὲς τοῦ Καρθωνῶ ἀρχοντα πέμψασα πρεσβείαν ἐδεῖτο βοηθεῖν. Ὁ δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο τὴν πρεσβείαν, καὶ Θεόδωρον καὶ Τομπροτιτζαν τοὺς ἀδελφοὺς, χιλίους στρατιώτας ἄγοντας ἐπιλέκτους, κατὰ συμμαχίαν ἐπέμπε τῇ βασιλεῖδι· οἱ καὶ τὰς κατὰ τὸν πόν-

tinente, quia sub ipsis aliquando fuit [62]) duodecim triremibus Smyrnam appulsus est, quam et prius Latini possederant. Patriarchæ placuit in Smyrnense templum (olim metropolitanum) ingredi, et illic sacris operari, jussitque milites armatos sequi. Martinus et alii navarchi factum hoc, ut periculo non carens dissuadebant. Dum necessitati parere non vult, et in æde sacrificium facit, Amurius cum armatis supervenit. Et milites quidem Latini, cornentes Persas invadere, ad castrum suum confugientes, mortem evaserunt, patriarcha vero sacris indutus vestibus una cum Martino paucisque nobilibus a Persis obruncatus est. Per idem tempus Genuenses nonnulli nobili loco nati, duabus et triginta triremibus sua impensa instructis, Chium navigarunt, eamque non parum diu obsederunt, et muros sæpe, admotis etiam machinis, valide oppugnarunt. Verumtamen Chiis fortiter se tuentibus, nihil aut parum profecerunt. Cum autem victus inopia premerentur, nullumque a Romanis auxilium adventaret, Latinorum se potestati permittentes, urbem coacti tradiderunt. Imperatrix quanquam Chio obsessa mirifice angeretur, ferre tamen opem nequibat; nam nec pecunia contra tantas vires in promptu erat, ut classem Latinorum classi æqualem compararet, et bonum ac peritum ejus ductorem non habebat; omnes siquidem qui inter Romanos eminebant, carceribus attingebantur. 682 Nihilominus archontes aliquot triemes armantes Phaccolatum collegam (qui Cinnami mystici uxoris sororem habebat in matrimonio) iis præferunt: non quidem ut se Latinis, quibus longe esset inferior, objiceret, sed ut commeatum in insulam, si quo modo posset, importaret. Phaccolatus ut Chium captam audivit, illico iter relegens, et onerariæ Genuensi occurrens, acri pugna eam vicit, et complures Latinos occidit, pecuniamque diripuit. Fama Galatam ad homophylos perlata, publico decreto impunitatem proposuerunt, si quis eum ubicunque jugularet, et usque ad mortem ejus tanquam hostem oderunt. Augusta ut solam Constantinopolim sibi relictam vidit (aliæ namque urbes ferme ad unam in Cantacuzeni auctoritate erant), a quodam D' Mpalice Carbonæ principe per legatos auxilium petit. Is legatione benigne admissa, Theodorum et Tomprotitzam fratres cum mille selectis militibus suppetias mittit: qui et maritimas ad pontum urbes transeuntes, eas ab imperatore ad Augustam monitis et consiliis suis revocabant; sperabant enim illos nescio quid magnum felici successu præstituros. Imperatrix eos admodum benevole et honorifice excepit, et Apocauchi magni ducis filia Tomprotitzæ in conjugium sociata, ducem cum Romani exercitus creavit, qui suas copias cum Romanis conjunctas, imperatore Didymotichi de-

Jacobi Pontani notæ.

(62) Sub quibus Latinis, et quandiu fuerit Constantinopolis, docuimus Notis in lib. II, cap. 36.

gente, in Selybrianos duxit. Phacrases autem pro-
 tostrator ab imperatore Selybriae cum praesidio
 relictus, Selybrianis adjunctis, egressus oppido,
 Tomprotitizam eximia virtute devicit. Imperitus
 enim ille locorum, equitatum per fossas, et angu-
 stias, et vineta ducebat : unde superati, in con-
 flictu pauci cadebant, multi capiebantur, et vix
 aliqui effugiebant. Captorum illustriores vinciti
 custodiis mandabantur, alii spoliati dimitteban-
 tur, propemodumque et Tomprotitiaz ipse captus
 est. Sed fugae commoditatem nactus, cum igno-
 minia rediit. Post eam cladem ipse Byzantii, jam
 uxore Romana potitus subsedit, ac pro dignitate
 ab imperatrice tractatus est : Theodorus frater
 cum reliquiis militum domum remigravit. Sec-
 undum hæc Orchanes ad imperatorem missis
 oratoribus, ejus filiam uxorem poscit : quam si
 libenter dederit, **683** contra quemvis Romano-
 rum hostem auxilia promittit : nec tam de cætero
 fore socium et amicum, quam filium, impigreque
 illi cum omnibus copiis suis ubi voluerit, inservit-
 urum. Imperator neque legationem sprevit, neque
 extemplo affinitatem amplexus est, sed leniter ac
 placide legatos allocutus, ac donis etiam prosecu-
 tus, paulo post missa legatione Orchanem se respon-
 surum promisit. Sic legati abierunt. Imperatore
 familiares et proceres super connubio filiae
 consulente, omnes quasi ex composito Orchanem
 socium et amicum fidelem habere, permagni
 interesse dixerunt. Id ipsum dein per legatos ex
 Amurio quasivit, qui matrimonium istuc, ut
 optimum, approbavit, affinitatenique minime repu-
 diandam censuit. Amicitiam enim et propinquitatem
 istam Barbari, qui adversus hostes Romanorum
 multum posset, maximopere ipsi profuturam. Etsi
 enim in praesentia ad bellum contra homophylos
 jam depressos, et ad resistendum imbecilles,
 Barbarorum ope non egeret : at certe si totius
 imperii Romani potens fuerit, contra vicinos
 dynastas, qui tanta ultro detrimenta dederint,
 multasque urbes ac regiones a principatu Romano
 avulserint, Persico robore opus habiturum. Affirma-
 bat igitur, scire se, Orchanem nequiquam omnino
 tam effusam in imperatorem benevolentiam nava-
 turum, quam ipse navasset : cæteroqui illum non
 difficulter posse succurrere, cum sibi per alienam
 provinciam multa cum difficultate ad eum venien-
 dum sit ; et qui sibi continentem, e regione
 Thraciam respicientem subdividisset, nullo labore,
 quando vellet, opem allaturum. Has ob causas,
 quamvis alioqui non ita liberet, affinitatem, ut
 Romanis utilissimam, cum eo jungendam suadebat,
 addens, in nullum crimen ideo incursum, siquidem
 non pauci superiorum temporum imperatores,
 quo subditorum rationibus providerent,
 Seythis et aliis quibusdam Barbaris filias suas
 despondissent. Hoc fuit Amurii consilium. Cujus
 cuiusmodi modestiam admiratus est imperator, quod
 couiteretur, Orchanem se ipso amplius profutu-

Α τον πρῶθαλαττίου πόλει· ὁ ἴσους, ἐπέσαν ἀπο-
 στήναι βασιλέως, καὶ τῇ βασιλίδι προσχωρεῖν·
 ἤλπισαν γὰρ αὐτοὺς τι μέγα κατορθώσειν. Καὶ ἡ
 βασίλισ ἐδέξατο τοὺς ἄνδρας, μετὰ πολλῆς τῆς εὐμε-
 νείας καὶ τιμῆς. καὶ τὴν τε Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου
 δουκὸς θυγατέρα συνήκισε τῷ Τομπροτίτζα, καὶ
 στρατηγὸν ἀπέδειξε τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς. Ὁ
 δὲ, τὴν τε οἰκίαν ἔχων καὶ τὴν Ῥωμαίων, ἐπεστρά-
 τευσε Σηλυμβριανοί, βασιλέως Διδυμοτείχης ἐνδια-
 τριβόντος. Φακρατῆς δὲ ὁ πρωτοστράτωρ ὑπὸ βασι-
 λέως ἐν Σηλυμβρίᾳ καταλειμμένος μετὰ στρατιᾶς,
 ἔχων καὶ τοὺς Σηλυμβριανούς, συνεπλέκετο τοῖς
 περὶ Τομπροτίτζαν ἐξελθόν, καὶ ἐνίκα κατὰ κράτος.
 Ἄπειρος γὰρ ὦν ὁ Τομπροτίτζας τῶν χωρίων,
 ἐστρατήγησε κακῶς, εἰς τάφρους καὶ στενοχωρίας
 καὶ ἀμπέλους τοὺς ἰσπίτας ἐμβαλὼν· ὅθεν ἤστηθέ-
 ντες, ὀλίγοι μὲν ἀπέθανον κατὰ τὴν μάχην, ἐάλωσαν
 δὲ πολλοὶ, ὀλίγων διαδράναι δυνήθέντων· ὦν τοῖς
 ἐπιφανεστέροις δῆσαντες εἶχον ἐν φρουραῖς, τοὺς
 δ' αἰλουὺς ἀποδύσαντες, ἀπέλυον. Ἦλθε δὲ καὶ ὁ Τομ-
 προτίτζας ἐγγὺς ἁλῶνας, ὁμῶς διαδράναι δυνήθει·
 ἀνέστρεψε κατηχημμένος· μετὰ τὴν ἤτταν δὲ
 ἐκείνην, Τομπροτίτζας μὲν ὑπελείπετο ἐν Βυζαντίῳ,
 ἤδη γυναῖκα ἔχων ἐκ Ῥωμαίων, καὶ τιμῆς ἀπέλαυε
 παρὰ βασιλίδος τῆς ἀξίας· Θεόδωρος δὲ ὁ ἀδελφὸς
 ἀνέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν, τὴν ὑπολειμμένην ἔχων
 στρατιάν. Μετὰ τοῦτο Ὁρχάνης, πρὸς Καντακουζην-
 νὸν τὸν βασιλέα πρεσβεῖαν πέμψας, ἤξλου ἐκδοῦναι
 οἱ πρὸς γάμον τὴν θυγατέρα· ἐπηγγέλλετο τε εἰ
 παράσχοιτο, προθύμως συμμαχῆσειν κατὰ πάντος
 πολεμίου τοῖς Ῥωμαίοις· οὐκέτι γὰρ ἔσεσθαι σύμ-
 μαχον καὶ φίλον, ἀλλὰ εἶδον, καὶ προθύμως δουλεύ-
 σειν αὐτόν τε καὶ τὴν σύμπασαν στρατιάν οἱ ἄν
 κελύοι. Βασιλεὺς δὲ οὕτε ἀπέπατο τὴν πρεσβεῖαν,
 οὐτ' εὐθὺς συνέθετο πρὸς τὴν ἐπιγαμίαν· ἀλλὰ
 προσηνῶς τε καὶ ἡμέρωσ τοῖς πρέσθεσι χρηματίσας,
 καὶ δῶρα παρασχόμενος, νῦν μὲν ἔλεγε μηδὲν ἀπο-
 κρινεῖσθαι, ὕστερον δὲ ὀλίγη πέμψας πρεσβεῖαν, τὴν
 ἀπόκρισιν ποιήσεσθαι. Οἱ μὲν οὖν Ὁρχάνη πρέσβει
 ἀνέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν. Βασιλεὺς δὲ μετὰ τῶν
 οἰκείων καὶ τῶν ἐν τέλει ἐβουλεύετο περὶ τοῦ γάμου,
 εἰ χρὴ τὴν θυγατέρα τῷ Ὁρχάνη ἐκδοῦναι, καὶ
 πάντες ὡσπερ ἐκ συνθήματος, κρᾶτισταν εἶναι ἔλε-
 γον Ὁρχάνην ἔχειν σύμμαχον καὶ φίλον βέβαιον.
 Βασιλεὺς δὲ καὶ πρὸς Ἀμύρον πρεσβεῖαν πέμψας εἰ
 δοκοῖη βέλτιον εἶναι καὶ αὐτῷ τὴν θυγατέρα συνοικί-
 ζειν ἐπυθάνετο Ὁρχάνη. Ὁ δὲ ἀριστον ἤγειτο, καὶ
 συνεβούλευε δέχεσθαι τὸ κῆδος. Μάλιστα γὰρ αὐτῷ
 λυσιτελεῖν τὴν φίλαν καὶ τὴν οἰκειότητα τοῦ βαρ-
 βάρου μεγάλη δυναμένου ὠφελεῖν κατὰ τῶν Ῥω-
 μαίους πολέμων. Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεόιτο νυνὶ βαρβάρων
 πρὸς τὸν τῶν ὁμοφύλων πόλεμον, τεταπεινωμένων
 ἤδη καὶ μὴ δυναμένων ἀντικαθίστασθαι αὐτῷ, ἀλλ'
 οὖν εἰ πάσα ἡ Ῥωμαίων ὑπ' αὐτὸν γένοιτο ἡγεμονία,
 πρὸς τοὺς ὁμόρους δυνάστας δεῖσσεσθαι τῆς Περ-
 σικῆς δυνάμεως, πολλὰ ἡδικηκότας καὶ χώρας τῆς
 Ῥωμαίων παρασπασιμένους. Εἰδόμεναι μὲν οὖν ἐφα-
 σκεν, ὡς οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο τοσαύτην Ὁρχάνη
 εὖνοιαν ἐπιδείξεσθαι δύναιτο, ὅσην αὐτὸς πρὸς βασι-

λέα. Ἄλλ' οὖν εὐχερῶς ἐκείνων ἔχειν βοηθεῖν· αὐτὸν ἄ
 δὲ πολλῆς δεῖσθαι πραγματείας, διὰ ἀλλοτριᾶς πρὸς
 αὐτὸν ἰοντα γῆς· Ὀρχάνη δὲ τὴν ἀντιπέραν Ἰσθμίου
 ἡπε:ρον ὑφ' ἑαυτὸν πεποιτημένῃ, ῥάδιον εἶναι ὅτε
 βούλοιο ῥάδιον ποιεῖσθαι τὴν ἐπικουρίαν· δι' ἃ
 συνεβούλευε τὸ κῆδος ἐκτελεῖν, ὡς τὰ κράτιστα λυ-
 σιτελήσον τοῖς Ῥωμαίοις, κἄν μὴ καὶ πᾶν κατὰ
 γνώμην ἦ, οὐδὲν δὲ ποιήσειεν ἄξιον αἰτίας, εἰ καὶ τῶν
 πρὸ αὐτοῦ βασιλευκῶτων οὐκ ὀλίγοι Σκύθαις καὶ
 ἄλλοις τισὶ βερβάροις τὰς θυγατέρας ἐξέδωκαν τὰς
 ἑαυτῶν πρὸς τὸ λυσιτελοῦν τοῖς ὑπηκόοις. Τοιαῦτα
 μὲν ὁ Ἄμουρ παρήγει. Βασιλεὺς δὲ τὸ τε μέτριον
 τοῦ φρονήματος ἐθαύμαζεν Ἄμουρ ὅτι Ὀρχάνην
 αὐτοῦ μᾶλλον ὠμολόγει λυσιτελεῖν, καὶ τὸ ἄδολον
 καὶ καθαρὸν τῆς γνώμης, ὅτι ἃ ἐδόκει λυσιτελεῖν,
 οὐκ ἀπεκρύπτετο, καὶ ἐπέθετο πρὸς τὴν παραινέ-
 σιν. Πέμψας δὲ πρεσβείαν πρὸς Ὀρχάνην, τὴν τε
 θυγατέρα κατηγγυατο, καὶ στρατιᾶν ἐκέλευε πέμ-
 πειν, ἥτις ἄξει τὴν γυναῖκα πρὸς αὐτόν. Ὁ δ'
 ἐπεμπευαυτίκα ναῦς τε τριάκοντα, καὶ ἵππεάς οὐκ
 ὀλίγους, καὶ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ὑπ' αὐτόν.
 Βασιλεὺς τε μετὰ τῆς στρατιᾶς Ῥωμαίων ὄση ἦν,
 ἦκεν εἰς Σηλυμβρίαν μετὰ γυναικὸς τῆς βασιλίδος
 καὶ τῶν θυγατέρων, καὶ ἐκέλευε πρὸς τῆς πόλεως
 ἐν τῷ πεδίῳ πρόκουψιν ποιεῖν ἐκ ξύλων, ἐν' ἐπ' αὐ-
 τὴν ἢ βασιλέως νυμφευομένη θυγάτηρ σταῖσα, πᾶσι
 γένοιτο καταφανῆς. Οὕτω γὰρ ἔθος εἶναι τοῖς βασι-
 λεῦσι ποιεῖν ἐπὶ ταῖς θυγατράσι πρὸς γάμον ἀγομέ-
 ναις. Ἐπειτα ἐκέλευε καὶ τὴν βασιλικὴν σκηπὴν
 ἐγγυῶσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν παρεσκευασμένα, ἢ βα-
 σιλεὺς μὲν μετὰ τῶν θυγατέρων ἐπὶ τῆς σκηπῆς ἠύλι-
 σατο τὴν νύκτα, καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς στρατιᾶς.
 Εἰς τὴν ὑστερίαν δὲ βασιλεὺς μὲν ἔμεινεν ἐπὶ τῆς
 σκηπῆς μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ὅσο θυγατέρων, Θεοδώ-
 ρα δὲ ἢ νυμφευομένη, ἐπὶ τὴν πρόκουψιν ἀνῆλθε.
 Βασιλεὺς δὲ εἰστήκει ἐφιππος μόνος· οἱ δὲ ἄλλοι
 ἄπαντες πεζοί. Οὕτω δὲ τῶν παραπετασμάτων πε-
 ριαιρεθέντων (περικεκάλυπτο γὰρ ἢ πρόκουψις παν-
 ταχόθεν ὑφ' ἀσπίδι σιρηνοῖς καὶ διαχρύσοις), ἀνεφάι-
 νετο ἢ νύμφη, καὶ λαμπάδες ἦσαν περὶ αὐτὴν ἡμ-
 μέναι ἐκατέρωθεν· ἃς εὐνοῦχοι κατέχοντες ἐπὶ γόνυ
 κεκλιμένοι, οὐκ ἐφαίνοντο. Σάλπιγγες δὲ ἤχησαν
 ἐπιπλεῖστον, καὶ αὐλοὶ καὶ σύριγγες, καὶ ὅσα πρὸς
 τέρψιν ἐξεῦρηται ἀνθρώποις. Παυσαμένων δὲ ἐκεί-
 νων, ἐγκώμια ἤδον οἱ μελωδοὶ ὑπὸ τινῶν λογίων
 πρὸς τὴν νύμφην πεποιημένα. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἐτε-
 λεῖτο τὰ βασιλέως προσήκοντα θυγατράσιν νυμφευο-
 μέναις, τὴν τε στρατιᾶν, καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας
 καὶ Ῥωμαίων καὶ βερβάρων ὁ βασιλεὺς εἰστία ἐφ'
 ἡμέρας οὐκ ὀλίγας. Ἐπειτα ἐξέπεμψε τὴν θυγατέρα
 πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ πολλῆς ὑποδεξόμενον τῆς
 ἡδονῆς, ἢ καὶ τῷ βερβάρῳ συνοικοῦσα, τῆς εὐκλείας
 τῶν πατέρων ἄξιαν ἑαυτὴν ἐν τῷ πολιτεύεσθαι παρ-
 εἶχετο. Οὐ μόνον γὰρ ἐκ τῆς συνδιατριβῆς ἐκείνων
 παρεβλάθη κατὰ τὴν πίστιν οὐδὲν, καίτοι γε πολλὰ
 πολλάκις ἐπιχειροῦντων μεταπειθεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πρὸς τὴν ἀσέβειαν ὑπαχθέντων ἀνεκλίσσα-

Jacobi Pontani notæ.

(63) Exempla moris hujus ego nulla hactenus legi: nec tamen historicum istuc temere affirmasse puto.

το, λόγος κείθουσα πρὸς τὴν αἴρσιν τῆς ἀληθείας. Οὕτω δὲ περὶ πίστιν ἀσφαλῶς; πολιτευσάμενη, καὶ τὸ γὰρ εἰς αὐτὴν ἦγον, ὑπὲρ αὐτῆς προκινδυνεύουσα οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἡμέλει, ἀλλὰ πάτη τρυφή καὶ πολυτελεῖα χαίρειν εἰπούσα, τὰ ἕντα τοῖς πένησι διεδίδου· καὶ πολλοὺς τῶν ἐπὶ δουλείᾳ παρὰ τῶν βαρβάρων ἀποδομμένων ἐβρύετο, χρυσίον αὐτῇ παρέχουσα, καὶ πᾶσι σωτηρίας ἦν λιμὴν τοῖς δυστυχούσι Ῥωμαίων, καὶ δεδουλωμένοις ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ. Ἐκείνη μὲν οὐνοῦτο πρὸς ἅπασαν ἰδέαν ἐναρέτου βίου παρ' ὅσον συνδύηγε τοῖς βαρβάρους χρόνον ἐβρύθησεν ἐαυτῆν.

685 CAPUT XCVI.

Ex urbibus duabus ad Pontum missi speculatores, quorum indicio sicarius apprehenditur, qui se a facinore imperatoris roce deterritum narrat. Imperatrix cum optimatibus suis Sarchanis satrapæ Lydiæ opem quaerit. Amurii techna ad Cantacuzenum adiuvandum. Sarchanis copiæ ad imperatorem deficiunt; potestatem orant eundi Byzantium, pro donis et pecunia accipiendis. Cum iis præsides præcisuntur. Deterrentur per Cantacuzenum Persæ a perfidioso facto. Obvios capiunt et spoliant. Convivio ab imperatore duces accipiuntur: qui Byzæ præternavigantes sagittis petunt. Donatis ducibus, domum remittuntur Persæ. Mæsiam depræantur. Imperator excusatur. Ejus querela de Romanis hostibus, ut auctoribus malorum omnium

Paulo post ex urbibus Romanorum ad Pontum, A Hieraclea et Amastride sacerdos quidam cum monacho ad exercitum imperatoris speculandum, quantus tandem esset, qui Byzantium sic arctissime obsidere posset, emissi sunt. Hi ut Selybriam venerunt, a Contophre cui cum protosebaste amicitia intercedebat, hospitio sunt accepti, isque ad imperatorem eos adduxit, et quamobrem a civibus missi essent indicavit. Cum imperator benigne ipsis respondisset et benefecisset, jam palatio egredientes, ut domum redirent, quemdam illic conspiciunt, quicum aliquando Byzantii Cinnamum mysticum ex archontibus unum secreto loqui viderunt, moxque ad Contophren de homine retulerunt, hortantes uti causam adventus ejus exquireret. Quem Contophras perterrere volens, statim B et audacious pallio apprehensum huc illuc rapit. Et ecce sub ejus veste sica, ipsa acie et cuspidem longe omnium acutissima, in lateribus quasdam cavitates et ansas habens, quibus venenum erat allitum, quo qui eas contigisset, celerrime interiret. Examinatus autem, quid sibi cum sica vellet, respondit, se a quodam archonte Byzantii inductum, ad imperatorem ea vulnerandum adventasse. Et jam quintum decimum ire diem, ex quo venisset: quo tempore semel nactum occasionem perpetrandi facinoris, metu tamen minarum imperatoris abstinuisse. Media enim nocte dicebat, cum imperator in palatio præsens adesset, et lumina per tempestatem ventus exstinxisset, alios quidem iis reaccedendis studiosius et tumultuosius occupatos fuisse. Tunc se ratum venisse tempus propter tenebras accessisse; imperatorem contra exclamasse, ne quis sibi appropinquaret, se quoque sicam habere. Quam vocem ubi audierit, et extimuerit, insidias omisisse. 686 Interrogatus porro imperator, ecquid tum de insidiis quidquam suspicatus esset, Nihil, inquit; sed aliis turbantibus, et quasi ejus causa metuentibus, jocabundum dixisse, confiderent, sibi quoque sicam esse. Insidiæ hoc modo in apertum prolatae sunt, et imperator cum comitatu suo magnas Deo gratias egit, qui e tam gravi periculo se liberavisset. Cæterum Anna imperatrix, quique apud ipsam erant administratores ejus, postquam Mæso-

ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἐκ τῶν κατὰ Πόντον πόλεων Ῥωμαίοις ὑπηκόων Ἡρακλείας; καὶ Ἄμαστρίδος κατὰσκοποὶ ἐπέμψθησαν, ἱερεὺς τις καὶ μοναχὸς, τὴν βασιλέως δύναμιν κατασχεψόμενοι, ὁπόση τις οὔσα οὕτω; ἀκριβέστατα Βυζάντιον δύναται πολιορκεῖν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ εἰς Σηλυμβρίαν ἦγον, Κοντοφραὶ ἐξεκλίνοντο τῷ πρωτοσεβαστῶ ὄντι ἐπιτηδεύειν. Ὁ δὲ αὐτοὺς προσήγει βασιλεὺς, καὶ τὴν αἰτίαν ἀπήγγελλον δι' ἣν τοῖς σφετέρους ἐπέμψθησαν πολιταῖς. Βασιλέως δὲ ἡμέρωσ χρηματίσαντος αὐτοῖς καὶ εὐρηγετηκότος, ἐπεὶ ἀναχωρεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐμελλον τῶν βασιλείων ἐξιώντες, ὁρῶσι τινα ἐν βασιλείοις διατρίβοντα, ᾧ ἐν Βυζαντίῳ μυστικὸν ἔργον τὸν Κίνναμον ἄρχοντα τότε τῶν πραγμάτων, δαειγόμενον ἐν ἀπορήτῳ. Καὶ αὐτίκα Κοντοφραὶ ἐδήλουν B περὶ τοῦ ἀνθρώπου, παρήνουν τε ἀνακρίνειν τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ. Κοντοφραὶ δὲ τὸν ἀνθρώπον ἐκπλήττειν βουλομένου εὐθὺς, καὶ θρασύτερον τῶν ἱματίων ἀποτομον καὶ περιέλλοντος, μάχαιρα εὐρητο ὑπὸ θοιμάτιον κρυπτομένη, ὁζύτης μὲν καὶ ἀκμῆς οὐδεμίαν ἀπολείπουσα ὑπερβολὴν, κοιλότητος δὲ τ.νας καὶ ἀντιλαβὰς ἔχουσα κατὰ τὰ πιάγια, αἷς φάρμακα ἐνέκειτο τάχιστα διαφθεῖρειν τὸν προσομιλήσοντα δυνάμενα. Ἀνακρινόμενος δὲ ὁ ἀνθρώπος, ὃ τι βούλοιο αὐτῷ ἡ μάχαιρα, ἐκ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἔφασκεν ἀρχόντων ἐπὶ τῷ βασιλεῖ ταύτῃ τιτρώσκειν τῇ μάχαιρᾳ πεπεισμένον ἦκειν. Πέντε δὲ ἡμέρας ἐπὶ δέκα ἔχειν ἀφιγμένον, ἐν αἷς ἀπαξ εὐπορήσαντα ἐπιτηδεύου πρὸς τὸ ἔργον χρένου, αὐθις ἀποσχέσθαι δέισαντα τὴν βασιλέως ἀπειλήν. Μέσης γὰρ ἔφασκεν νυκτὸς, βασιλέως ἐπιδήμηκότος βασιλείοις, καὶ τῶν φώτων ὑπ' ἀνέμων ἐν χειμῶνος ὥρᾳ ἐσθεσμένων, τοὺς ἄλλους μὲν περὶ φώτων ἠσυχολῆσθαι κομιδῆν, καὶ θορυβεῖν, αὐτὸν δὲ καιρὸν νομίσαντα διὰ τὸ σκότος καὶ προσόντα, βασιλεῖα μὴδένα προσεγγίζειν προσεῖπειν, ὡς καὶ αὐτὸν τὴν μάχαιραν κατέχοντα· ὃ πυθόμενον αὐτὸν, καὶ δέισαντα ἀποσχέσθαι τῆς ἐπιβουλῆς. Ἐρωτιζόμενον δὲ βασιλέως, εἰ τι τότε περὶ τῆς ἐπιβουλῆς ὑπόπειπεν, οὐδὲν εἶπεν· ἄλλα τῶν ἄλλων θορυβοῦντων, καὶ ὡς περ δεδοικότεν περὶ αὐτοῦ, ἐν εὐτραπείᾳ εἶδει θαρρῆειν πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν, καὶ μὴ δεδοκέναι μάχαιραν γὰρ κατέχειν καὶ αὐτόν. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλή οὕτως ἐμηνύθη. Ὁ βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ

οὐ περι αὐτῶν πολλὰς ὁμοίῳ γὰρ χάριτας Θεῷ, οὐ-
 τως ἐκ χαλεπῶν κινδύνων ροομένη βασιλέα. Βασιλεὺς
 δὲ ἡ Ἄννα καὶ οἱ περὶ αὐτὴν τῶν πραγμάτων ἀρ-
 χοντες, ἐπεὶ παρὰ τὴν Μυσῶν συμμαχίαν· καὶ
 τῶν ἄλλων ὤνητον οὐδὲν, Ὀρχάνην τε ἀδύνατον
 ἑρῶν μεταπειθεῖν πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βσι-
 λέα πολεμεῖν διὰ τὸ κῆδος, ἐπράποντο ἐπὶ τὸ πείθειν
 ἑτερὸν τινα τῶν βαρβάρων συμμαχεῖν αὐτοῖς. Καὶ
 πέμψαντες Τάγαριν Γεώργιον τὸν μέγαν στρατοπε-
 δάρχην πρὸς Σαρχάνην τὸν Λυδίας σατράπην· ἦν
 γὰρ αὐτῷ καὶ συνήθης πρότερον ἐπὶ Φιλαδέλφειαν
 πολλὸν χρόνον τῷ πατρὶ συνδιατρίψαντι· ἐδέοντο σφίσι
 βοηθεῖν καὶ πέμπειν κατὰ βασιλέω· στρατιάν. Ὁ
 δὲ αὐτίκα τε ἐπίθετο, καὶ συνεξέπεμπε τῷ Τάγαρι
 τὴν δύναμιν. Ἄμουρ δὲ ὡς ἐπίθετο τὴν Σαρχάνην
 στρατιάν χωροῦσαν κατὰ βασιλέω, δευρὰ ἐποίητο,
 καὶ ἐπινοίαν τινα ἐσκέπτετο δι' ἧς ἐξέσται τῷ φίλῳ
 βοηθεῖν. Καὶ ἀπολεξάμενος δύο τῶν παρ' αὐτῷ ἐπι-
 φανῶν, οὓς ἦδει μάλιστα τὰ κατὰ γνώμην πράξον-
 τας, ἐξέπεμπε καὶ δυσχίλιους στρατιώτας παρασχέ-
 μενος, ὡς ἅμα τῇ Σαρχάνῃ στρατιᾷ περαιωθησομέ-
 νους πρὸς τὴν Θράκην. Ἔθος γὰρ τοῦτοῖς τοῖς
 βαρβάροις, ὅταν ἐπὶ λεηλασίαν ἴωσιν, ἂν τινες ἐξ
 ἐτέρας σατραπείας ἐθέλωσι συνέπεσθαι, μὴ κωλύειν,
 ἀλλὰ καὶ εἰδέναι χάριν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις.
 Ἐκέλευε δὲ Ἄμουρ τοῖς παρ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν
 ἀρχουσιν, ὡς ἂν μὲν διαλλάττειτο πρὸς βασιλέα ἡ
 Σαρχάνη στρατιὰ· οἴεσθαι γὰρ αὐτοὺς βασιλέα
 πείσειν κατατίθεσθαι τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον καὶ
 συμμαχεῖν· μηδ' αὐτοὺς ἀποκαλύπτειν τὸ ἀπόρρη-
 τον, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς τὸν βασιλέα ἔχειν.
 Ἄν δ' ἐθέλωσιν ἐκεῖνοι πολεμεῖν ὡς ἄληθῶς, κρύφα
 πέμψαντας πρὸς βασιλέα, πραινέειν αὐτῷ ἀντικα-
 θίστασθαι πρὸς μάχην τοῖς βαρβάροις. Ἐπειδὴν δὲ
 ὡς παρτεταγμένοι, καὶ ἤδη μέλλωσι συμπλέκεσθαι,
 μεθίστασθαι πρὸς βασιλέα, καὶ χωρεῖν κατὰ τῶν
 βαρβάρων μετὰ τῆς ἐκεῖνου στρατιᾶς. Τοῖς μὲν οὖν
 ἀρχουσι τῆς στρατιᾶς οὕτω προσέταττεν Ἄμουρ,
 μηδενὸς αὐτοῖς ἐτέρου συνειδότες τὸ ἀπόρρητον. Τοῖς
 στρατιώταις δὲ ἐκέλευε πάντα πείθεσθαι τοῖς ἀρχου-
 σι, καὶ μηδένα πολυπραγμονεῖν, ὡς εἰ τις μὴ πείθου-
 σι, αὐτοῦ καὶ γένους εἰσφραρησομένου. Τοιαῦτα μὲν
 ὁ Ἄμουρ συσκευάσας, μετὰ τῶν ἄλλων συνεξέπεμπε
 τὴν στρατιάν. Τάγαρις δὲ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης
 πάντας ἔχων ὁμοῦ, ἐπραιούτο τὸν Ἑλλησποντον.
 Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεὶ τὴν στρατιάν ἐπίθετο περαιω-
 θεῖσαν, ἅμα δὲ ὡς οἱ ταύτην ἄγοντες στρατηγοί,
 τῶν φίλων εἶσι καὶ τῶν συνήθων, τὸν Λοιδορίτην
 καὶ Ἀθιανὸν πέμψας πρὸς αὐτοὺς, παρήγει κατα-
 τίθεσθαι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς αὐτὸν· καὶ πάντα
 τόπον ἐπιχειρεῖ πείθειν ἀφίστασθαι τοῦ κατ' αὐτοῦ
 χωρεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῶν ἡγεμόνων οὐκ ἀφί-
 σταντο τοῦ πράττειν τὰ κατὰ γνώμην τῶ σφῶν σα-
 τράπῃ· ἀληθῶς γὰρ ἐπέμφοθησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅμως
 δὲ τινες καὶ χρηστοτέρας παρείχοντο ἐλπίδας. Οἱ
 τῆς Ἄμουρ δὲ στρατιᾶς ἡγεούμενοι ἐμήνουν τὸ
 ἀπόρρητον τῷ βασιλεῖ, καὶ παρήνουν τε θαρρῆναι,
 καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς μάχην ἂν ἐπίωσιν. Οἱ
 μὲν οὖν πρέσβεις τάχιιστα ἐπανελθόντες, ἀπήγγελλον

rum et aliorum auxilia nihil profuerunt, vide-
 runtque nunquam fore, ut Orhani aliud persua-
 derent, cumque ad Cantacuzenum socerum oppu-
 gnandum inducerent, ad alius Barbari societatem
 et auxilium implorandum sese converterunt. Ita-
 que Georgium Tagarin, magnum stratopedarcham,
 ad Sarchanem Lydiæ satrapam ei familiarem (quippe
 qui cum patre ipsius Sarchanis Philadelphię diu
 versatus fuerat) mittunt, et opem adversus impe-
 ratorem flagitant. Is confestim flexus, Tagari copias
 tradit. Amurius ut ad ejus aures venit, Sarchanem
 contra imperatorem mittere militem, iniqua mente
 tulit, et quiddam commentus est, quo amico optu-
 laretur. Delectis enim de suis duobus illustribus,
 quos sibi in primis obsecuturos norat, iisque attri-
 butis duobus millibus, simul cum Sarchanis cohortibus
 in Thraciam trajecturos misit. Erat enim apud Bar-
 baros istos solemne, cum populatum irent, si ex
 alia satrapia essent qui sequi cuperent, ne prohibe-
 rentur, quin et gratiæ ut amicis et sociis habe-
 rentur. Imperavit autem ducibus suis, ut si Sar-
 chanis copiæ imperatori reconciliarentur (arbitrari
 enim se, eum ex hostibus sibi amicos et auxiliares
 redditurum), nec ipsi arcanum enuntiant, sed
 cum aliis ad imperatorem transirent. Sin illum
 serio oppugnare vellent, clam mitterent, et ad Bar-
 baris resistendum hortarentur. Dispertitis porro
 ordinibus, ingruente jam conflictu, ad imperatorem
 transfugerent, et cum illius agmine in Barbaros
 impressionem facerent. Talia ducibus præcepit
 Amurius, quæ reliquos fallebant omnes. Milites
 vero omnia curiositate ducibus per omnia obtem-
 perare jussit. Qui secus fecisset, cum genere suo
 perituro. Hujuscemodi dolum machinatus Amu-
 rius, cum aliis suos emisit. Tagaris cum omnibus
 Persis Hellespontum trajecit. **687** Imperator ubi
 exercitum transvectum, et simul ductores amicos ac
 familiares esse accepit, per Læloritem et Athianum
 monuit, uti bello contra se supersederent; quod
 ut ab illis obtineret, tentabat omnia. Alii igitur
 duces, quæ cupere satrapam suum nossent, non
 prætermittabant, vere siquidem contra Cantacuze-
 num nissi erant. Verumtamen spem bonam dab-
 ant. At duces copiarum Amurii et secretum im-
 peratori reserabant, et si peteretur, ad pugnam
 vicissim accingi hortabantur. Legati ocysissime re-
 versi, statum rerum apud Persas exponunt. Tum
 ipse quoque dimicationi, si opus sit, se instruit,
 alios floccipendit, Amurianis ex ipsa acie ad se
 transituris. Paulo post et Sarchaniani conspirantes,
 communem legationem ad imperatorem mittunt,
 bono animo esse jubent: se deinceps socios illius
 et amicos fore. Rogabant tamen, ne in præsens ad
 se venire cogeret, sed Byzantium abire sineret,
 illic acceptis donis et promissis satrapæ suo pec-
 cuniis reversuros, et quæ imperaret, effecturos
 omnia. Tali scopo Barbari Byzantium venerunt,
 ingressique ad imperatricem duces, eam adoraverunt,
 honorificaque dona acceperunt. Convenit porro

inter archontas et Persas, ut ipsi quidem missis A
triremibus e mari Orchanem imperatori succursu-
rum impedirent: hi a continenti Selybriam tandiu
obsiderent, quoad ipsam cum adventitiis expugnas-
sent. Sperabant enim et Selybrianos, si magnas
terra marique copias vidissent, dissidio ab impera-
tore, urbem ipsis tradituros. Triremes siue mora
instruebantur: Persæ, si ipsos Romani equites se-
querentur, omnes facere servos cogitabant. Qua
de re Cantacuzenum certiores facientes querebant
ecquid probaret istuc consilium; qui quasi injuriam
suam id fieri vetuit, illos siquidem Romanos non
multo post suos fore milites. Eo igitur facinore
temperarunt, nec, quamvis paratos, secum profici-
scisci sustinuerunt: redeuntesque Byzantio Sely-
briam, obvios omnes ceperunt, nec parum multa-
runt, quod tanquam sociis et amicis fiderent iis
qui prope Byzantium incolebant. Selybriam: ut vene-
rerunt, exercitu foris relicto, centuriones, tribuni
et duces non pauci imperatorem conveniunt, a quo
splendido apparatu epulari accipiuntur. Domus in
qua diversabatur imperator sic constructa erat,
688 ut sedentes possent mare conspiciere, et
conspici a præternavigantibus. Persæ igitur con-
vivalantur: et ecce Byzantio adsunt triremes non
paucæ, cum quinquaginta remorum prædatoriis,
prætereuntesque (sciebant enim illic imperatorem
habitare) verborum contumelias cum minis affatim
jactant. Persæ statim consurgentes, ex ædibus sag-
ittas in vectores ingeminant, et aliquot vulne-
rant. Navarchi cernentes Persas arma capere, pri-
mum quidem admirari, et dubitare quid hoc esset.
Ut autem intellexerunt, Persicum agmen se cum
imperatore conjunxisse, omni spe perdita, statim
reverterunt. Imperator donatis ducibus, Persas,
quod tunc eorum opera non egeret, domum re-
misit. Qui non mediocre damnum interpretantes,
vacuos discedere, in Mæsos irruptione facta, mul-
tos occidunt, multos captivos cum pecudum gre-
gibus abducunt, et Mæsiam, si unquam alias, de-
formant. Rumor spargebatur, imperatorem ad
gratiam pro societate rependendam hanc illis im-
pressionem permisisse: sed illi fabularum archi-
tecti merissimum mendacium garriebant. Impe-
rator enim non modo tunc, sed nec unquam ante
id tempus sciens et volens Barbaros Mæsis induxit,
sed cum essent plures, quam Romani opus habe-
rent, per se emolumenti sui causa irruerunt. A
Romanis quippe auferre nihil licebat: quorum alii
jam ad incitas erant redacti, alii parebant impe-
ratori, cujus Persæ socios se et amicos profite-
bantur. Imò vero de Barbarorum incursionibus
eos præmoneri semper diligentissime curabat: et
sæpe hac ratione in oppida ex agris commigrantes,
aut in silvis opacis latitantes conservati sunt. Nec
hoc tantum, sed etiam inter amicos frequentissime
mul a de Romanis captivis verba faciebat, indigne
ferens, quod quæ minime vellet, et super quibus
doleret votius non mediocriter, ea facere ab ho-

βασιλεὶ τὰ παρὰ τῶν Περσῶν. Καὶ παρεσκευάζετο
καὶ αὐτὸς, ὡς μαχοῦμενος, ἦν δέη. Οὐδένα γὰρ ἤδη
τῶν ἄλλων ἐποιεῖτο λόγον, μελλόντων ἐκείνων πρὸς
αὐτὸν μεθίστασθαι ἐπὶ τῆς παρατάξεως. Μετὰ μι-
κρὸν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι συμφωνήσαντες, κοινὴν ἐποίη-
σαντο πρεσβείαν πρὸς τὴν βασιλέα, φάσκοντες θαρ-
ρεῖν ὡς ἔσονται σύμμαχοι καὶ φίλοι. Ἐδέοντο δὲ
αὐτοῦ μὴ τὸ νῦν ἔχον ἀναγκάζειν ἦκειν πρὸς αὐτὴν,
ἀλλ' ἀπελθόντας εἰς Βυζάντιον πρὸς βασιλέα καὶ
δῶρα δεξζόμενος, καὶ τὰ ἐπηγγελμένα χρήματα
τῶ σφῶν σατράπῃ ἐπανήκειν πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντα
τὰ κελεύόμενα ποιεῖν. Οἱ μὲν οὖν βάρβαροι γνώμην
ἔχοντες τοιαύτην ἦγον εἰς Βυζάντιον. Καὶ οἱ στρα-
τηγὸι πρὸς βασιλέα εἰσελθόντες, προσεκύονου τε
καὶ ἐδέχοντο δῶρα παρ' ἐκείνης φιλοτιμῶς, συνδαι-
B νόν τε οἱ τῶν Βυζαντιῶν ἄρχοντες τοῖς Πέρσαις, ἐν
αὐτοῖς μὲν ἐκ θαλάσσης τριήρεις πέμφσαντες κωλύ-
σωσιν Ὀρχάνην βασιλεὶ μὴ βοηθεῖν, αὐτοὶ δὲ ἐκ
τῆς ἡπείρου περιστρατοπεδευσάμενοι Σηλυμβρίαν
πολεμῶσιν ἄχρις ἂν ἐκπολιορκήσωσιν αὐτὴν καὶ
τοὺς συνόνας. Ἥλιπζον γὰρ καὶ Σηλυμβριανούς,
ἂν μεγάλην δύναμιν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἴδωσι,
διαστασιάσειν πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν πόλιν ἐκείνοι
C παραδώσειν. Καὶ ὠπλιζόντο αὐτίκα αἱ τριήρεις. Τὸ
Περσικὸν δὲ διενουῦντο εἰ καὶ Ῥωμαίων ἱππικῆ
στρατιὰ συνέπιπτο αὐτοῖς πάντας ἐξανδραποδίζειν.
Ἐμήνυόν τε βασιλεὶ τῶ Καντακουζηνῷ, εἰ καθ'
ἡδονὴν τὸ τοιοῦτον εἴη πράττειν. Ὁ δ' ἐκώλυεν,
αὐτὸς ἰσχυριζόμενος ἀδικεῖσθαι, ἂν τοιαῦτα τολ-
μῶσιν ὀλίγη γὰρ ὕστερον, αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας
D ἔσεσθαι ἐκείνου. Ἐκείνου μὲν οὖν ἀπέσχοντο, καὶ
οὐδὲ ἐνέμειναν παρασκευασμένους σὺν αὐτοῖς ἐλ-
θεῖν. Ἀναστρέφοντες δὲ ἐκ Βυζαντιῶν πρὸς Σηλυμ-
βρίαν, πάντας ἠνδραποδίζον τοὺς προστυχόντας,
καὶ ἐζημίωσαν οὐκ ὀλίγα διὰ τὸ θαρρῆν αὐτοῖς
τοὺς περὶ τὸ Βυζάντιον, ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις.
Ἐπεὶ δὲ εἰς Σηλυμβρίαν ἦσαν, ἡ στρατιὰ μὲν ἔξω
κατελείπετο. Λοχαγοὶ δὲ καὶ ἡγεμόνες καὶ στρατη-
γοὶ, οὐκ ὀλίγοι ὄντες, πρὸς βασιλέα ἦλθον. ΚΑ ὁ
βασιλεὺς εἰστίξα φιλοτιμῶς ἐπ' αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἦν
ἡ οἰκία κατεσκευασμένη ἐν ἣ ἠύλιζετο ὁ βασιλεὺς,
ὥστε καθημένους ὄρῃν τε τὴν θάλασσαν, καὶ ὄρῃναι
ὁμοίως ὑπὸ τῶν παρόντων. Εἰστικῶντο μὲν οὖν οἱ
Πέρσαι, καὶ αἱ ἐκ Βυζαντιῶν παρήσαν αὐτίκα τριή-
D ρεις οὐκ ὀλίγαι, καὶ πεντηκόντοροι ληστικαὶ, καὶ
παραπλέοντες, ἤδεσαν γὰρ ἐκεῖ βασιλέα διατρέδουσι,
τῶν ὕβρεων ἡφείδου καὶ τῶν ἀπειλῶν. Οἱ Πέρσαι
δὲ αὐτίκα ἀναστάντες, ἐβαλλον τοὺς τριηρίτας ἀπὸ
τῆς οἰκίας συχνοῖς τοῖς βέλεσι, καὶ ἐτραυματίσαν
τινας. Οἱ ναυάρχου δὲ τοὺς Πέρσας ὄρωντες μικρομέ-
νους, πρῶτα μὲν ἐθαύμαζον, καὶ διηπόρουν, ὅ τι
εἴη. Ἐπεὶ δὲ ἐπίθοντο τὸ Περσικὸν προσκεχωρηκέ-
τας βασιλεὶ, ἀνέστρεψον αὐτίκα, πάσης αὐτοῖς ἐπι-
δος περιαιρευθείσης, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἄρχουσι
τῆς στρατιᾶς δῶρα παρασχόμενος, ἀπέπεμπε πρὸς
τὴν οἰκίαν οὐ γὰρ αὐτῶν ἔδειτο τότε. Ἐκείνοι δὲ
ζημίαν οὐ μικρὰν ἡγούμενοι τὸ κενὰ ἄναχωρεῖν
χερσίν, ἐπεστράτευσαν Μυσοῖς, καὶ ἀπέκτειναν πολ-
λοῦς κατὰ τὴν ξερῶν ἐκείνην, καὶ ἠνδραποδίσαντες

καὶ βοσκημάτων ἐκρίτησαν παμπόλλων, καὶ εἴπερ Α ποτὲ ἐκάκωσαν Μυσίαν. Ἐλέγετο δὲ ὡς βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπιτρέψει τὴν ἔφοδον, ἀμειβόμενος τῆς συμμαχίας· ἐψεύδοντο δὲ ἀκράτως οἱ λογοποιοῦντες. Οὐχ ὅτι τότε γὰρ ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλοτε ποτε ἐκὼν εἶναι πρὸς βαρβάρους ἐπήγαγε Μυσοῖς· ἀλλὰ πλείους ὄντες, ἢ ὥστε ἀγεσθαι ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀρ' ἐκυτῶν αὐτοὶ ἐπήεσαν κέρδους ἕνεκα. Λαμβάνειν γὰρ παρὰ Ῥωμαίων οὐδὲν ἐξῆν, τῶν μὲν ἤδη διεφθαρμένων, τῶν ὑπολοίπων δὲ τελούντων ὑπὸ βασιλέα ᾧ σύμμαχοι καὶ φίλοι εἶναι ἔλεγον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρόνοιαν ἐποιεῖτο πλείστην τοῖς Μυσοῖς τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον αἰετὴν μνησθῆναι· καὶ πολλάκις ἀπὸ τούτου τοῦ τρόπου διεσώθησαν, ἐπὶ τὰς πόλεις καὶ τὰς λόχμας καταδύοντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς φίλους αἰετὴν τινὰ λόγον ἐποιεῖτο, περὶ Ῥωμαίων τῶν ἐξανδραποδιζομένων ἀγανακτῶν, ὅτι ἂ μὴ βούλοιοτο, ἀλλὰ καὶ ἀχθοῖτο γινομένων οὐ μετρίως, ταῦτα ὑπὸ τῶν πολεμούντων πράττειν ἀναγκάζοιτο· καὶ πρὸς μὲν ἐκείνους ἐφασκεν ἀμύνεσθαι δίκαιον ἡγεῖσθαι, οὐ μόνον διὰ τὸ μὴ καταδέχεσθαι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὅτι εἰ καὶ τρόπῳ δὴ τινι περιγένοιτο αὐτῶν, πάντας ὡμῶς ἀποκτενοῦσιν, ὡς ἐκ τῶν γεγενημένων εἰκάζειν ἔξεστι τὰ μέλλοντα. Δι' ἂ καὶ τὴν τῶν βαρβάρων αἰρεσθαι συμμαχίαν, ἵνα μὴ αὐτοὶ χρῆσάμενοι, ὥσπερ πολλάκις ἐπεχείρησαν, διαφθερῶσιν αὐτὸν καὶ τοὺς συνόντας. Πρὸς δὲ τοὺς κτεινομένους, ἐξανδραποδιζομένους, καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένοντας, οὐδεμίαν εὐπρόσωπον ἀπολογίαν ἔχειν· τί γὰρ ἠδικήκασιν ἀνθρώποι γεωργοὶ καὶ γυναῖκες, καὶ βρέφη νήπια, ἃ καθημέραν κατασφάττεται, καὶ πρὸς δουλείαν ἀποδίδοται, καὶ ἤθει καὶ νόμοις ἐντρέφεται βαρβαρικοῖς, καὶ πρὸς τὸ ἀφίστασθαι ἐνάγεται Θεοῦ τοῦ πλάσαντος; ἢ γυναῖκες αἰσχυρόμεναι παρθέναι, καὶ ναοὶ καταστρεφόμενοι, καὶ τὰ ἅγια συμπατούμενα, καὶ περιουριζόμενα, καὶ ἀθέων χειρὶ παραδιδόμενα παρὰ πάντα τοῦ δικαίου καὶ εὐλόγου λόγον; ἐφ' οἷς καὶ ἐπεδάκρυε τὰς παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ περὶ τούτων ἐννοῶν εὐθύνας, καὶ τὸ ἀπαρλόγιστον ἐκεῖνο δικαστήριον καὶ φοβερόν. Ὅμως τῶν αὐτῶν πάλιν ἀναγκαιῶς εἶχετο, τῶν γινομένων τὴν αἰτίαν εἰς τοὺς μὴ καταλύειν τὸν πόλεμον ἐθέλοντας ἀνατιθεῖν, ἀλλ' ἐπιβουλεύοντας αἰετὴν καὶ μηδένα τῶν κτεινομένων ἔλεον λαμβάνοντας, καὶ ταῦτα ὑπ' αὐτοῖς τελούντων. Οἱ μὲν οὖν βάρβαροι, πολλὴν ἀχμαλυσίαν ἄγοντες ἀπὸ Μυσῶν, ἐπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

CAPUT XCVII.

Monomachus quidam ad occidendum imperatorem submittitur. Dolus ejus et insidiarum. Veneni praesentia notabilis. Imperator ab amicis pramonetur; insidiator impune dimittitur. Zyraces domesticus imperatricis Constantinopolis sub imperatore redigenda consilia agit. Odium Galateorum in Phaeolatum, et illius occidenti studium. Imperatricis pro eo sollicitudo. Ejus satellitium, et cogitatio de via imperatori in urbem paranda, ac super ea re cum Zyrace pactum. Microcephalus ad imperatorem legatus deligitur. Eumdem adversarii deligunt, ut quosdam interimant de imperatoris. Imperator ad suspicionem vitandam Adrianopolim abit.

Οἱ ἐν Βυζαντίῳ δὲ ἐπεὶ φανερώς ἀπέγνωσαν πο- C λεμῆν πρὸς βασιλέα, ἐπεβούλευον αὐθις ἀφανῶς, καὶ Μονομάχον τινὰ, ἀδελφιδοῦν ἔντα Τάγαρι τῷ μεγάλῳ στρατοπεδάρχῃ, δηλητηρίον ἔχοντα αὐτομόλειν ἐκέλευον πρὸς βασιλέα, εἴτα μηνύειν δῆθεν εἴη ἐπιβουλήν, καὶ τὰ φάρμακα φανεροῦν. Ἐπειδὴν δὲ ἀδείας λάβηται, καὶ παρῆρσις διὰ τὴν δοκοῦσαν εὐνοίαν, τότε ἤδη τῇ ἐπιβουλῇ χρῆσθαι ἀδεῶς, καὶ φάρμακα ἔχοντα προσάγειν βασιλεῖ. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλή τοιαύτη ἦν. Καὶ ὁ Μονομάχος ἐποίησε κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ τὴν τε ἐπιβουλήν ἐμήνυε, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ μοχθηρίαν τῶν πεμφάντων φάσκειν βεβελύξασθαι οὐκ ἀνεκτῶς, καὶ μᾶλλον βούλεσθαι συνελθαι βασιλεῖ διὰ τὴν ἡμερότητα, καὶ

stibus compelleretur. Et quidem in illos pugnare justum se arbitrari autumabat, non solum quod pacem repudiarent, sed etiam, quod si qua via victores evaderent, omnes (ut ex praeteritis futura liceret colligere) crudeliter interfectori essent. Quapropter et Barbarorum arma socia expetere, ne illi ipsis usi, se cum suis, quod saepius conati sint, perimant. Quod vero tam multos occiderint, ceperint, dirissime cruciarint, id eos nullo honesto nomine posse defendere. 689 Quid enim eos laeserunt homines agricolae, et mulieres, et infantes, qui quotidie jugulantur, et in servitum pretio divenduntur, legibusque et institutis barbaricis viventes, ad Deum procreatorem suum deserendum impelluntur? Aut virgines, quibus erepta est pudicitia, aut templa eversa, et sancta indignissime conculcata, manibusque impiorum iniquissime tradita? Haec inter verba flebant ei lacrymae, cum justus Judicis super his examen ac tribunal illud formidabile, quod decipi non potest, reputaret. Verumtamen ad eadem rursus necessario aggrediebatur, causam iis ascribens, qui bellum finire nolissent, sed insidiarentur sibi perpetuo, nihil eos qui trucidarentur, quanquam suae ditionis, miserantes. Barbari igitur onusti praeda Moesiaca in Asiam renavigarunt.

Byzantii, victoria contra imperatorem prorsus desperata, rursus occulte struxerunt insidias, et Monomachum quemdam ex sorore Tagaris strato-pedarchae natum, cum veneno transfugere ad illum jusserunt; deinde de insidiis et veneno illi confiteri. Ubi pro benevolo habitus, securitatem libertatemque agendi adeptus fuerit, tum citra metum maturare insidias, et quod haberet, aliud imperatori venenum admovere. Insidiae tales fuerunt. Et Monomachus jussa peragens, insidias detegebat, inhumanitatem et scelus eorum, a quibus esset missus, mirabiliter se execrari, ac malle cum imperatore propter suavitatem bonitatemque morum versari testificans; simulque venenum in vasculo

vitro exhibebat. Quem ob aquitatem et indicium insidiarum laudavit et muneratus est imperator, majora adhuc in eum collaturus. Veneni porro sub terram defodiendi negotium Potamiatæ dedit, qui id extra urbem defodit. **690** Reversus, non ante lotis manibus cibum cepit (64) : neque enim tam presentem illi inesse vim suspicabatur, ut vitro inclusum, ac multis insuper involucris circumdatum, solo contactu etiam sic nocere posset. Atqui adeo magna vim et efficacitatem habebat, ut Potamiatæ tantum non interitum attulerit : quem diarrhœa frequens, et dolor stomachi vehemens arripuit, et toto ore pustulæ erumpebant, ac dentes gingivis emarcentibus, propemodum excidebant. Theriacæ autem, aliorumque antidotorum usu vitam servavit ille quidem, quanquam vix, sed in morbo longinquo fuit. Sic autem palatum et lingua obstupuerant, ut diu nullum cibi potionisque saporē perciperent. Venenum itaque istanc efficientiam habuit. Verum amici ex Byzantio imperatorem monebant, Monomacho ne siceret, sed hominem devitaret ; sic enim ab his qui misissent, per nequitiam et dolum instructum, ut principio quidem ultro venenum offerret, quo bene velle putaretur, post, aliud illo exitiusius admoveret. Imperator subito accersitum percunctatur, verane sint, quæ de illo ab amicis scribantur. Negat, et frivolis quibusdam suspectisque ratiunculis se tuetur. Imperator nulla pœna imposita, eum apud se pati noluit, atque ut se amoliretur jussit, quod continuo fecit. Imperator itaque ut cum amicis Byzantii literis et internuntiis commodius ageret, diutius Selybriæ se continuit. Porro Zyraces e famulatio imperatricis, cui dolori erant quæ agebantur, quique Romanos de tanta ærumna miserans, et intelligens archontas nec resistere imperatori posse, nec pacem hili facere : sed unum hoc tantum statuit, in imperio dominari, cætera in postremis ponere : et opinatus, si quo modo Cantacuzenus principatum adipisceretur, Romanos præteritarum calamitatum immemores fore, et imperium continentibus bellis tantopere attritum divexatumque aliquando recreatum iri : hæc, inquam, intelligens, aliosque non paucos eadem sententia secum devinciens, id agebat, ut Byzantium sub potestatem imperatoris veniret, et Selybriam eidem suam mentem significabat. Qui quod agerent, probabat, quæque peterent, omnia se præstiturum promittebat. Latini apud Galatam in Phaceolatam, ut diximus, odio capitali ardebant, quod homophylos occidisset, ipsumque spiritu privare cupientes, **691** crebro ab imperatrice deposcebant, hostes futuri, nisi impetrassent. Augusta Phaceolatam abjicere nolens

ἡ χρηστότητα τῶν τρόπων, καὶ τὸ φάρμακον παρίειν ἐν ἀγγελίῳ ὑέλινῳ. Τὸν μὲν οὖν Μονομάχον ὁ βασιλεὺς ἐπήγει τῆς ἐπιεικειᾶς, καὶ αὐτίκα ἡμετέροισι δωρεαίς διὰ τὴν μῆνησιν τῆς ἐπιβουλῆς· καὶ ἐτι ἐμελλε μᾶλλον εὖ ποιήσῃν. Τὸ δὲ φάρμακον ἐν Ποταμιάτῃν ἐκέλευε λαθόντα κατορύττειν, καὶ καταρύττει τῆς πόλεως ἐξελθόν. Ἀναστρέψας δὲ ἤπειτο τροφῆς, μὴ ψάμενος τὰς χεῖρας· οὐ γὰρ ὑπόπτευσεν τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε ἐν ὑέλινῳ κατακλεισμένον, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐτέρων περιεχόμενον ἐπιβλημάτων, ἀπὸ μόνῃ; βλάπτειν δύνασθαι ἀφῆς. Τὸ δὲ οὕτως δὴ ἐνεργῆναι καὶ δραστήριον ἦν, ὡς μάλιστα δυνήθησιν Ποταμιάτῃν τὸν παρ' ἐκείνου κίνδυνον διαφυγεῖν. Διὰ βροχίαι τε γὰρ κοιλίας κίττεινον συνεχεῖς, καὶ περιωδυνῆσαι τοῦ στομάχου, καὶ ἅπαν τὸ στόμα φλυκτιδᾶσαι ἦν ἐξηθηκόσ. Καὶ οἱ ὀδόντες ἐδόκουν καταπίπτειν, τῶν περιεχόντων ὑμένων νεκρωθέντων. Θηριακάς δὲ χρησάμενος καὶ ἕτεροις ἀντιδότοις, μόλις τὸ ἀποθανεῖν διέφυγεν· ἐνώσθη δὲ οὐκ ὀλίγον χρόνον οὕτω δὲ νεκρῶν τὰ περὶ τὸ στόμα πάντα, ὡς ἐπιπολὺ μηδεμιᾶς αἰσθάνεσθαι ποιότητος. Τὸ μὲν οὖν δηλητήριον τοιαύτην εἶχε τὴν δύναμιν. Οἱ φίλοι δὲ ἐκ Βυζαντίου βασιλεῖ μὴ θάρρειν παρήκον Μονομάχῳ, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα· οὕτω γὰρ εἶναι συνεσχευασμένον παρὰ τῶν πεμφάντων, ὥστ' αὐτὸν μὲν πρότερον ἐκόντα παρασχεῖν τὸ φάρμακον, ὡς ἂν νομίζοιτο εὐνοῦς εἶναι, ὑστερον μὲντοι προσάγειν ἕτερον ἐκείνου χαλεπώτερον. Ὅν αὐτίκα μεταπεμφόμενος ὁ βασιλεὺς, εἰ ἀληθῆ τὰ περὶ ἐκείνου γεγραμμένα ἐκνηθάνετο παρὰ τῶν φίλων εἶη. Ὁ δ' ἤρνετο μὲν, σαθρὰς δὲ παρείχετο ἀπολογίας καὶ οἷας ὑποπέυεσθαι. Βασιλεὺς δὲ κακῶς μὲν οὐδὲν ἐποίησεν, ἀναχωρεῖν δὲ μόνον ἐκέλευε καὶ μὴ αὐτῷ συνεῖναι, καὶ αὐτίκα ἀνεχώρει. Βασιλεὺς μὲν οὖν τὸν πλεῖον χρόνον διέτριβεν ἐν Σηλυμβρία, ἵν' ἐξῆλτο τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις διαλέγεσθαι. Τζυράκης δὲ τις τῶν βασιλέως οἰκετῶν, δυσανασχετῶν πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ τὴν τοσαύτην Ῥωμαίων οἰκτεῖρων κακοπραγίαν, συνορῶν τε ὡς οἱ μὲν ἐν Βυζαντίῳ ἄρχοντες, οὐδ' ἀντέχειν πρὸς βασιλέα οἷοί τε εἶσιν, οὕτως περὶ εἰρήνης οὐδένα ποιοῦνται λόγον, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐγνώκασιν τὸ τῶν πραγμάτων αὐτοὶ ἄρχειν, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς πρόνοιαν ποιοῦνται, καὶ νομῆσαι· εἰ Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς τῶν δὴ τινῶν πραγμάτων συμπάντων ἄρξειε, λυθῆσθεσθαι Ῥωμαίους τὰς συμφορὰς, καὶ ἐπὶ τῇ βέλτιον χρησῆσιν τὴν ἡγεμονίαν, ὑπὸ τῶν συνεχῶν πολέμων τοσοῦτον μεγέθει χρησαμένην συμφορῶν, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους προσεταιρισάμενος, ἔπραττεν ὅπως ὑπὸ βασιλέα γένοιτο Βυζαντίον, καὶ πέμψας ἐδήλου βασιλεῖ κατὰ Σηλυμβρίαν διατρίβοντι. Ὁ δὲ ἐδέχθη τε τὴν πρᾶξιν, καὶ πάντα ὅσα ἤκουοντο ἐπηγγέλλεσθαι

Jacobi Pontani notæ.

(64) Nota veneni genus præsentissimum ex sequentibus. De veneno per filios ab Antipatro, regi Alexandro dato in poculo, Justinus lib. XII, tantam ejus fuisse vim, ut non ære, non ferro, non testa contineretur : nec aliter ferri, nisi in ungula equi

potuerit. Et sane Alexander accepto poculo, media potione repente veluti telo confixus ingemuit : et tunc e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, lætissimæ hominum velut vulnera indolesceret.

ποιήσιν, Οἱ ἐν Γαλατᾷ δὲ, ὡς περ ἐφημεν, Λατίνοι Α (erat enim tum ipse quoque de collegio archontum, ἀπὸ χθῶς ἄγαν πρὸς Φακεωλάτον διακειμένοι διὰ τὸ τοὺς ὁμοφύλους ἀνηρῆσθαι, αὐτοὶ τε ἐσπούδαζον ἀποκτείνειν, καὶ πρὸς βασιλέα συχνὰς ποιούμενοι πρεσβείας ἐκδοθῆναι σφίσι τὸν Φακεωλάτον ἤτουν, εἰ μὴ βούλοιο πολεμίους ἔχειν. Βασιλεὺς δὲ Φακεωλάτον τε προλεσθαι μὴ βουλομένη, ἦν γὰρ τότε καὶ αὐτῆ· τῶν ἡρημένων ἄρχειν, καὶ μυστικῶ τῷ Κιννάμῳ, καὶ Ἀσάνῃ τῷ πανυπερεσβάστῳ συμπράττων πρὸς τὸν κατὰ βασιλέως πόλεμον, τὸ τε Λατίνοις πολεμεῖν οὐ λυσιτελεῖν αὐτῇ νομιζούσα πρὸς τὴν ἀρχὴν, οὐτ' ἀπέπεμπε φανερῶς, ὡς ἄδικα πρεσβεύοντας, οὐτ' ἐνεδίδου τι κατὰ Φακεωλάτου πράττειν, ἀλλ' ἠπίως πως καὶ προσηγῶς ἠθούλετο διαλύειν τὴν διαφορὰν καὶ Λατίνοις μὲν ἐφασκεν ἀποκρινεῖσθαι πρότερον καλῶς περὶ ὧν ἀξιοῦσι διασχεψαμένην, Φακεωλάτῳ δὲ ἐκέλευε πρόνοιαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι, μὴ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπιβουλευθῆ ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἐπιθεμένων. Ὁ μὲν οὖν αὐτίκα περιέστρεψεν ἑαυτῷ φρουρὰν, καὶ ἑωπτεῖτο παρ' οὐδενός, ὁμοίως ἐν βασιλείοις καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πόλιν περιῶν, ἐπίτατας ἔχων περὶ ἑαυτόν. Ὁ δὲ, ἀχθόμενος καὶ πρότερον ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ πολέμου συμβαίνουσι κακοῖς, καὶ μεγάλῳ μὲν δουκὶ καὶ πατριάρχῃ πολλὴν συνειδῶς ἀγνωμοσύνην περὶ Καντακουζηνῶν τὸν βασιλέα καὶ συκοφαντίαν, ἐκείνον δὲ τὰ ἔσχατα ἠδίκημένον, καὶ δικαιότερον ὄντα τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς πράγμασιν ἐφεστηκέναι, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν περισχόντων φόβων, τὸ τε κοινῇ λυσιτελεῖν καὶ αὐτῷ ἰδίᾳ συνιδῶν, ἐσκέπτετο καὶ αὐτὸς τὴν εἰς Βυζάντιον εἰσοδὸν συμπράττειν βασιλεῖ, οἷς μόνῃν ταύτην πολλῶν ἀπαλλαγῆς κακῶν αἰτίαν ἐσομένην. Πυθόμενος δὲ καὶ περὶ Τζυράκη, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ βούλοιο, συνῆλθόν τε εἰς λόγους, καὶ συνέθεντο κοινῇ τὴν πόλιν βασιλεῖ παραδιδόναι. Καὶ πέμψαντες αὐτοῖς, ἐδήλιον βασιλεῖ ὡς καὶ Φακεωλάτος πρόσθοιτο τοῖς πράττουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ εἶδει καὶ ἀξιολογῶν τινα ἐλθεῖν πρὸς βασιλέα, ὥστε συνθέσθαι τὸν χρόνον, ἐν ᾧ δεήσει αὐτόν τε παρῆναι, καὶ τὴν ἄλλωσιν ἐκείνους πράττειν, ἐδοξε σκεψασμένους τὸν Μικροκεφάλον τινα πέμπειν. Καὶ μετὰ πεμφάμενοι τῶν τε ἀπορήτων ἐποιούντο κοινωνῶν, καὶ παρήνουν αὐτομολεῖν πρὸς βασιλέα δῆθεν, καὶ πάντα δῆλα καθιστᾶν, καὶ χρόνον συντιθέναι καθ' ὃν ἐκείνον παρῆναι δεήσει. Ἐπεὶ δὲ ἐπειθέτο πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, Πετρογουργούρῳ τινὶ περὶ ναυτικὰ ἰσχυρομένῳ, ἐπιτηδείῳ μάλιστα Φακεωλάτῳ ὄντι, τὴν Μικροκεφάλου πρὸς Σηλυμβρίαν ἀπαγωγὴν ἐπέτρεπον ἐκ θαλάττης· ἐκεχειρία γὰρ τις ἦν Σηλυμβριανοῖς πρὸς Βυζαντίους, καὶ ἀδείας ἐφοίτων πρὸς ἀλλήλους ἐμπορίας ἕνεκα, ὁμοίως τε παρόντος καὶ ἀπόντος βασιλέως. Ἐκ γῆς δὲ ληστειαὶ τε ἦσαν συνεχεῖς καὶ βαρβάρων ἐφοδοὶ, καὶ οὐδὲν δεινὸν ἦν ὃ μὴ παρῆν, ἀ ἐποίησεν ἀπορον παντάπασιν τὴν δίοδον. Ἐκείνοις μὲν οὖν οὕτω Μικροκεφάλος παρεσκεύαστο πρὸς βασιλέα ἦσαν. Οὐ μὴν οὐδὲ οἱ ἐν Βυζαντίῳ Ἄρχοντες ἡμέλουν· ἀλλ' ἐδόκει δεῖν κάκεινοις πέμψασθαι διωφθεῖρειν ἑκάς τῶν βασιλεῖ συνόντων, πολλὰ ἐκ βασιλέως

(erat enim tum ipse quoque de collegio archontum, et cum Cinnamo mystico atque Asane panhypersebasto ad Cantacuzenum bello persequendum incumbebat), et cum Latinis belligerare sibi ad imperii incolunitatem haud quidquam commodaturum providens, nec manifeste legatos dimittebat, quasi iniuria peterent, nec mollescebat, ut Phaceolatum lederet, sed clementer ac benigne volebat controuersiam decidere, et Latinis se responsuram aiebat, si prius eorum postulata apud animum bene perpendisset. Phaceolatum interea monebat, videret etiam atque etiam, quomodo Latinorum insidias, quas ei diu noctuque pararent, effugeret. Ille statim custodes corporis sibi adhibuit. Et cum per palatium perque urbem, armatos circum se habens ambularet, nulli tamen suspectus erat. Verum cum jam ante malis e bello existentibus ingemisceret, neque nescius esset quanta improbitate, quibus calumniis magnus dux et patriarcha Cantacuzenum ad extremas miserias devolvissent, quem jure oporteret prae aliis summum tenere imperium, illo autem tempore ob timorem quo obsidebatur, clarius quid communi ac sibi privatim posset conducere animadverteret, ipse similiter, quando haec una et sola via e multis malis emergendi relinqueretur, de imperatore in urbem recipiendo cogitavit. Ut porro accepit Zyracem eadem moliri, cum eo collocutus, et de civitate concorditer imperatori defendenda pactus est; cui denuo significarunt, etiam Phaceolatum ad ipsius partium studiosos accessisse. Ut autem e primariis quempiam ad eum mitti necesse fuit, cum quo de tempore decerneretur, quo veniret, ipsique urbem transderent, placitum est, re considerata, mittere quemdam nomine Microcephalum, quem accitum, secretorum faciunt conscium, suadentique ad imperatorem ultro confugiat, eique aperiens omnia, de tempore adventus Byzantium cum eo conveniat. Microcephalus negotio suscepto, Petrogurguro cuidam naviculariam facienti, et Phaceolato amicissimo, Selybriam deducendus committitur: erant siquidem induciae Selybrianis cum Byzantiis, ac mercimoniorum gratia aequae praesente ut absente imperatore inter se commuebant. Nam continentem 692 Barbari incursabant ac depradabantur assidue, nec ulla aberrat malorum facies. Unde via omnimodis in via reddebatur. Sic illi Microcephalum ad imperatorem profecturum adornabant. Neque tamen archontes Byzantii dormiebant, quibus visum est propositis imperatrici nomine praemiis non vulgaribus mittere, ac nonnullos de imperatoris familiaribus morti offerre, cui operi, re circumspecta, Microcephalum accommodatissimum judicabant. Quem advocantes, cogitata illi sua explanant, et exquissita beneficia spondent. Is primum hoc accitu timere, ac de urbe tradenda laborantes deprehensos existimare. Verum ut negotii ignarus sensit, quod jubebatur, promptissime curaturum recepit. Tum illi litteras conscribunt ad quos volunt, cumque ilis

Petrogurguro Microcephalum (cui et Phaceolatus A cumdem tradiderat) lembo Selybriam perducendum committunt. Quod Phaceolatus divinæ providentiæ artificium interpretatus, velut ipso adjutante Numine ad opus conficiendum fiebat alacrior. Sic Microcephalus ad imperatorem jucunde profectus, Phaceol ti mandata omnia peregit. Imperator condicta die, qua ad Auream portam noctu adesset (inde enim facilis ingressus videbatur) Adrianopolim, ne quam suspicionem archontibus moveret, concessit.

μᾶλλον ἔδοξε τοῖς περὶ Φακεωλάτων ὑπὲρ τῆς Προνοίας συνασευάσθαι. Καὶ προθυμότεροι ἦσαν πρὸς τὸ πράττειν, ἅτε δὴ συναχιρομένου καὶ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω μὲν οὖν Μικροκέφαλος παρεγένετό τε πρὸς βασιλέα σὺν βρασιώνῃ, καὶ πάντα ἔπραξε τὰ παρὰ Φακεωλάτου. Βασιλεὺς δὲ συνθέμενος ἡμέραν ἐν ᾗ ἔδει πρὸς τὴν Χρυσῆν καλουμένην πύλῃν εἶναι νυκτὸς, ἐκείθεν γὰρ ἔδοκει ῥάβδιον εἰσάγειν εἶναι, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἄδριανοῦ, ἵνα μηδεμίαν ὑποψίαν παρέχοιτο τοῖς Ἄρχουσιν ἐν Βυζαντίῳ.

CAPUT XCVIII.

Causa, cur imperatrix a patriarcha alienata sit. Res a capite arcessitur. Furor et insaniam patriarchæ in damnandis et puniendis recte de religione sentientibus. Apud imperatricem ab episcopis de moribus et religione accusatur. Ejusdem imperatricis diligentia in Ecclesia tuenda, et indicta synodus.

Interea etiam imperatrix sua sponte de patriar- B cha male sentire cepit, etsi belli tempore singulari cum studio et inclinatione animi fecerat, ut archontum princeps esset. Causa hæc erat, quod simul bellum esset natum, Palamam sibi ob cathedram patriarchalem insidiari suspicatus, ei ex invidia nocere contendisset. Nam primum quidem ut Cantacuzenum una persequeretur, et ad illius excommunicationem assentiretur postulabat. Eo tam nefariam assensionem communionemque repudiante, perspicuus ille virum virtute et sapientia conspicuum nihil lesura crimina publica, mutata 693 ratione, impietatis ei dicam scripsit. Acindyno enim cuidam monacho, postquam Barlaamus omnibus calculis, sanctorum scitis de recta et sana fide pugnantly docere et sapere convictus est, rursus illius causam in judicium adducenti, affirmantique injuria damnatum esse, cum recte ac vere sentiret; Palamam autem et socios de prava religione accusanti, assentiens patriarcha (neque enim vel Deo parcebat, propter odium quo in Cantacuzenum ardebat: tametsi ipse, Palamas, inquam, Barlaamum velut pestem ac perniciem gregis repulerat, illique actionem intenderat, adhuc vivo beatæ memoriæ Andronico imperatore, nec solum condemnarat, sed et probationibus e sacra Scriptura, et ratione conclusis, ac necessariis demonstrationibus perversi erroris redarguerat) eum, et quicumque eandem de fide tuebantur sententiam, in carcere detinebat, quantumque poterat affligebat: ac bellum imperatorio simile contra Ecclesiam commovebat. Nec enim judicium ullum, nec argumentorum fir- mamenta requirens, multos episcopos et præcipuos de monachis indicta causa damnabat, ac per omne belli tempus spirabat contra pietatem ferociter, archontibus ejus amentiam non parum adjuvantibus, quod et istuc bello adversus Cantacuzenum memento haud mediocri futurum cernerent.

ἐπαγγειλαμένους. Ἐδόκει δὴ καὶ αὐτοῖς σκεψαμένοις ὁ Μικροκέφαλος οὕτως πρὸς τὸ ἔργον εἶναι ἐπιτηδεύετατος. Καὶ αὐτίκα μετεκαλοῦντο καὶ διελέγοντο περὶ ὧν διενουοῦντο εὐ ποιήσῃν, πολλὰ ἐπαγγελλόμενοι. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἔδοξε πρὸς τὴν κλήσιν, πεφωράσθαι οἰηθεὶς τοῦ ἔργου πρᾶττοντας τὴν ἄλωσιν. Ἐπεὶ δὲ ἠθόνατο μὴδὲν εἰδόμενος, ἐπηγγέλλετο τὸ προσταττόμενον ποιήσῃν προθυμώτατα. Οἱ δὲ γράμματα τε παρέχοντο πρὸς οὓς ἐθούλοντο, καὶ Πετρογουργούρω πρὸς δὲ ὁ Φακεωλάτος παρεδίδουσαν, ὡς ἀκατίῳ τιλὴ ἀπάξοντι πρὸς Σηλυμβρίην. Ὁ καὶ

Τούτων δὲ πραττομένων, αὐτομάτως καὶ ἡ βασιλὶς διετίθετο κακῶς πρὸς πατριάρχην, καίτοι παρὰ πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πολλὴν τὴν εὐμένειαν παρεχομένη καὶ τὴν ῥοπήν, ὡς ἄρχοντα Ἄρχόντων εἶναι. Αἰτία δὲ ἦν, ὅτι μετὰ τὸ κεκινῆσθαι τὴν πόλεμον εὐθύς φθονερῶς ὁ πατριάρχης ἔχων πρὸς Παλαμᾶν, οἷα δὲ ὑπωπευκῶς ἐπεδρεύειν αὐτῷ πρὸς τὴν καθέδραν τὴν ἀρχιεπὶ, ἐπεχειρεῖ κακουργεῖν. Καὶ πρῶτα μὲν ἐκέλευε βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ συμπολεμεῖν, καὶ πρὸς τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς συγκοινωνεῖν. Ὡς δ' ἀπέπατο ἐκεῖνος φανερώς πρὸς τὴν τῶν ἀτόπων κοινωνίαν, συνιδὼν ὡς οὐδὲν ἄνεκόν βλάπτειν δύναίτο δημόσια ἐγκλήματα, ἐπίσημον ὄντα δι' ἀρετὴν καὶ φιλοσοφίαν, δυσσεβείας εἰδικῆ μεταβαλὼν. Ἀκινδύνῳ γὰρ τινὶ μοναχῷ μετὰ τὸ Βαρλαάμ ἀπάσαις ἁλώσαις ψήφοις, ἐναντία τοῖς ἁγίοις καὶ λέγοντα, καὶ φρονούντα περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ὁγιούσ, αὐθὺς τὰ ἐκείνου ἐδικαίουντι, καὶ ἡδικῆσθαι φάσκοντι περὶ τὴν δίκην ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ φρονούντα, Παλαμᾶ δὲ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν κακοδοξίαν ἐγκαλοῦντι, προσθέμενος καὶ ὁ πατριάρχης (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Θεοῦ ἀπέσχετο διὰ τὸ πρὸς Καντακουζηνὸν τὴν βασιλέα ἔχθος, καίτοι γε αὐτὸς ὧν ὁ Βαρλαάμ τῆς ποίμνης οἷα λύμην ἀπελάσας καὶ φθορὰν, καὶ δίκην κατ' ἐκείνου πεποιημένος, ἔτι καὶ βασιλεὺς Ἀνδρονίκου τοῦ μακαρίου περιόντος, καὶ Βαρλαάμ οὐ μόνον καταψηφισαμένου, ἀλλὰ καὶ Γραφικαῖς ἀποδείξεσι, καὶ ἀνάγκαις λογικαῖς ἀπελέγξαντος κακοδοξεῖν), Παλαμᾶν τε ὁμοίως καὶ ὅσοι τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ περὶ τῆς πίστεως ἐφρόνον, ἐν δεσμοτηρίοις εἶχε, καὶ ἐκάκου ὅσα δυνατὰ καὶ πόλεμον ἐκίνει κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῷ βασιλικῷ παρόμοιον. Δίπης γὰρ οὐδεμιᾶς οὐδ' ἐλέγχων, οὐδ' ἀποδείξεως δέου- νος, τῶν τε ἐπισκόπων οὐκ ὀλίγων, καὶ τῶν λογάδων τῶν μονιχῶν κατεψηφίζετο ἐρήμην, καὶ ποῖός ἐπνεῖ παρὰ πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον κατὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς πράγμασιν οὐκ

ὀλίγα συναϊρόμενων. Ἐύρων γὰρ οὐδὲ τοῦτο τὸ μέ- A
 ρος ὀλίγα συναϊρόμενον πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα πό-
 λεμον. Πᾶσι γὰρ ἰσότητος ἀδικεῖσθαι Καντακουζηνὸς
 ὁ βασιλεὺς ἐδόκει, καὶ διὰ σπουδῆς ἦγον τὴ κατα-
 λύεσθαι τὸν ἀναρτίπισθόντα πόλεμον συγγενικόν, ὡς
 αἴτιον ἐσόμενον πολλῶν κακῶν. Ἄ τοις ἄρχουσιν οὐ
 λυσιτελεῖν οὔτε πρὸς βασιλίδα, οὔτε πρὸς ἄλλους
 Ῥωμαίους ἀκούεσθαι ἐδόκει. Πολλὴν μὲν οὖν κατὰ
 τὸν τοῦ πολέμου χρόνον κατὰ τῶν μὴ τὰ Ἀκινδύνου
 ἠρημένων τὴν μανίαν ἐπεδείκνυτο ὁ πατριάρχης ὁ-
 μοίως, κατὰ τε μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων. Ἡ βασιλεὺς
 δὲ ἀνήκως μὲν οὐ παντάπασιν τῶν τολμωμένων ἦν·
 ἔπειτα δὲ τοὺς μοναχοὺς διὰ τὸ τὰ Καντακουζηνοῦ ἠ-
 ρῆσθαι, τοιαῦτα ὑπομένειν. Ἐπει δὲ ἠϋζήτο ἐπὶ
 μέγα τὸ κακόν, ὅσοι τῶν ἐπισκόπων μὴ καὶ αὐτοὶ B
 διεφθαρμένοι ἦσαν ἐν τοῖς δόγμασι, τὰ κατὰ τὸν
 πατριάρχην γράμμασιν ἐποίησαν βασιλίδι δῆλα, καὶ
 πολλὴν τὴν κακῆθισαν καὶ τὴν διαστροφὴν τῶν
 ἑρῶν δογμάτων ἐνεκάλουν. Ἡ δὲ ὡς ἐπίθετο μό-
 νον, οὐ πρὸς ἀναβολὰς ἐχώρησεν, οὐδὲ ὀλίγης ἀξία
 εἰρηστικῶς ἠγγήσατο εἶναι τὰ περὶ Θεοῦ· ἀλλὰ πᾶσαν
 ἄλλην σπουδὴν ἐν δευτέρῳ τιθεμένη, ἐνὶ τούτῳ προσ-
 εἴχε μόνον, τῆ Ἐκκλησίᾳ κακῶς πασχούσῃ καὶ πω-
 λεμουμένη στήσαι τὸ κακόν. Καὶ τοὺς ἐπιφέροντας
 τὴν γραφὴν μεταπεμφαμένη ἐπισκόπους, ἐπει δεινὰ
 ἔχουσε κατηγοροῦντων, ἐδόκει δεῖν σύνοδον ἐκ τῶν
 ἐνότων συναθροίξαι, καὶ τὸν πατριάρχην καλεῖν
 πρὸς τὴν ἀπολογία. Ἐγένοντο μὲν οὖν ἐν βασιλεῖσι
 οἱ ἐπίσκοποι καλεουμένης βασιλίδος, πλὴν τῶν ὅσοι
 ἦσαν φανερώς τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἠρημένοι·
 ἐκεῖνοι γὰρ ἀπρόετοι ἐν οἰκίᾳ κατεκλείοντο·
 πλὴν καὶ ἀπόντες, τὴν γνώμην ἦν ἔχουσι περὶ τοῦ πράγματος
 ἐδήλουν. Ἡ σύνοδος δὲ, προκαθημένης
 βασιλίδος, καὶ τοῦ υἱοῦ βασιλέως, τὴν ἐξέτασιν τῶν
 δογμάτων ἐποίητο.

CAPUT XCIX.

*Nuntiat adventus Cantacuzeni Byzantium. Cur non crediderit statim imperatrix. Cur imperator non plus
 militum adduxerit. Ejus sollicitudo et dolor. Amici cum timore portam Auream perfodiunt. Patriarcha
 exauctoratur. Imperator cum plausu populi urbem ingrediens, direptiones interdicat. Imperatrix palatium
 communit; ei Calatai invitati succurrunt, sed a populo repelluntur. Imperator apud episcopos et cleri
 principes pro se causam dicit. Imperatrici minatur, nisi ad pactu veniat. Ad eam legatos mittit; quanto
 in periculo sit, ostendit.*

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, ἐκ Σηλυμβρίας τις ἐλθὼν C
 ἐμήνησεν, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐγγύς εἶη Βυζαντίου Cantacuzenum ante mœnia Byzantii adfuturum, cui

Jacobi Gretseri notæ.

(k) Scilicet hoc supererat ad perituræ Græciæ
 fœditatem, ut femina cum filio quindecim anno-
 rum præsideret synodo, et episcopis jura daret.
 Quis vel fando talia audivit? Neque enim tantum
 præsedet, hoc est, primo loco, ante episcopos sedit,
 ut Martianus olim in concilio Chalcedonensi, et
 Constantinus in concilio sexto; nec præsedet tantum,
 ut Patres synodi ab omni violentia tutos
 præstaret, curaretque ut omnia legitime, sine vi,
 fraude et tumultibus peragerentur, sed præsedet ut
 controversiarum et questionum iudex: hanc enim
 præstatem recentior et imperitor Græciæ suis impe-
 ratoribus detulerat inaudito a Christianæ fidei incu-
 rabulis exemplo, ut docet cardinalis Bellarminus lib. 1
De conciliis et Ecclesia, cap. 19 et 20. Quocirca primi
 etiam subscribebant æque inusitato exemplo. Cum
 octo fuerint olim generales atque œcumenicæ syno-
 di in Græciâ celebratæ, duabus tantum imperato-
 res subscripserunt, inquit Villalpandæus disput. 3,
 pro concilio Trident., nimirum sextæ et octavæ. Sed
 in sexta imperator Constantinus ultimus omnium

subscripsit, non desinens, sed consentiens. Et
 Basilius imperator in octava synodo subscripsit
 post omnes patriarchas, similiter non desinens,
 sed suscipiens et consentiens, prius etiam præsta-
 tus, se debuisse subscribere post omnes episco-
 pos, ut olim fecerant Constantinus, Theodosius et
 Martianus, tamen se subscripsisse immediate post
 patriarchas, quia tali eum honore episcopi afficer-
 voluerint. Quare falsum videtur, quod Villalpandæus
 dicit, duos duntaxat imperatores subscripsisse,
 cum testetur imperator Basilius, subscripsisse etiam
 Constantinum Magnum, Theodosium et Marti-
 anum, licet postremo loco. Non exstant tamen hodie
 hujusmodi subscriptiones. In concilio Florentino
 subscripsit ante omnes Græcos et Latinos præsules
 (excepto summo pontifice) Joannes Paleologus
 imperator Constantinopolitanus; sed tolerandum et
 dissimulandum fuit, tum ob Græcorum morem et
 genium, tum ne concordia inter orientalem et oc-
 cidentalem Ecclesiam tantopere desiderata impe-
 diretur.

anato Augustam occurrere oporteat; affirmabatque id se exploratissime nosse, utpote missum ab his, quibuscum ipse arcana sua communicaret. Imperatrix rata fraudem ab amicis patriarchæ fabricatam, ut ipsa ad nuntium consternata, ille supplicium admixisse in Deum impietatis evaderet, non se loco discessuram asseverabat, quamvis plane sciret, ea ipsa nocte Cantacuzenum intra mœnia fore. Hæc illa, cum falsum apportari nuntium arbitrareretur, qui erat utique verissimus. Ut enim cum illis, a quibus ad urbem capiendam adjuvabatur, diem constituit, quo die et ipse adesset, et illi Auream portam obstructam perforarent, Selybria Adrianopolim discessit, cum amplius mille e toto exercitu delectis militibus (ne proderetur videlicet, si magnam multitudinem duceret), perque deserta et avia iter faciens, necessitate quadam præpeditus, die uno tardius venit, quam præfinitum erat; cum interea cogitationibus distraheretur, metuens, ne pars ejus ipso adhuc absente, ex conventis portam perfosso muro aperiens, flagrante delicto a populo necaretur: dolebatque incredibiliter, **695** non solum quod Byzantio frustraretur, sed etiam quod bonum numerum amicorum anniurus esset. Attamen non funditus abjecta spe eodem gradiebatur. Amici et ipsi necessitate quadam illo die retardati, die altero, quo in palatio contra patriarcham conventus agebatur, convenientes, portam Auream cum trepidatione et anxia cura aperiunt. Timebant siquidem, ne præcedente nocte veniens imperator, et ex pactis nihil dum factum inveniens, recessisset, ipsique proditi, ejus causa, neci dederentur. Tamen nec ipsi salutem in desperatis ducentes, portam perrumpunt; erat enim peditum equitumque haud contemnendum agmen, et si qua vis ingrueret, se defendere illam posse confidebant. Si perfossa porta imperatorem non invenirent, ad eum abire statuebant. Hac mente opus inceptant. Synodus autem in palatio, postquam copiose docuit, patriarcham ipsum in germanis Ecclesiæ dogmatis desipere, et alios ad sibi assentiendum cogere, concordibus eum sententiis exauctoravit. Quam ob causam maxime, imperatorem et qui urbi ab eo capiendæ studebant, die præstituto convenire fuisse prohibitos, postea judicatum est: ne scilicet imperator injuriarum memor, de throno illum deturbasse videretur, sed ut eum propter adulteratam doctrinæ veritatem hæc pœnas pendere omnes perspicue intelligerent. Episcopi cum suffragiis aliorum episcoporum, qui ut suspecti in consilium adhibiti non fuerant, his ita peractis, multa jam nocte in sua quisque tecta recesserunt. Imperator ubi adfuit, et ejus factio intus aditum per portam Auream patefecit, resistente nemine, cum totius populi applausu et gratulatione urbem ingressus est, militibusque interdixit, ne ad cives diripiendos discurrerent; et quantum potuit, idem plebi veluit. Ita in pace fuerunt, qui ab Augusta stabant, nisi si forte quidam a vicinis multati sunt,

Α τειχῶν ὁ Καντακουζηνός, ὁ φυλάξασθαι διὸν βασιλίδα ἰσχυρίζετο τε σαφέστατὰ εἶδέναι παρὰ τῶν τὰ ἀπόρρητα κοινωνούντων αὐτῷ πεμφθείς. Βασίλις δὲ ἐπεὶ ἐπέθετο, ἀπάτην εἶναι οἰηθεῖσα ὑπὸ τῶν πατριάρχου φίλων συνσκευασμένην, ἐν αὐτῆς πρὸς τὴν ἀγγελίαν θορυβηθείσης, τὸ δοῦναι δίκην ἐκεῖνος διαδρῶν ἐφ' οἷς ἐτόλμησε κατὰ Θεοῦ, οὐκ ἔφη ἀναστήσεσθαι, εἰ καὶ σαφῶς εἶδειν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ Καντακουζηνὸν ἐσόμενον ἐντὸς τειχῶν. Ἦ μὲν οὖν τοιαῦτα ἀπεφθέγγετο μὴ εἶναι ἀληθῆ τὴν ἀγγελίαν οἰηθεῖσα. Τὸ δὲ ἦν ἀρα ἀληθές· ὡς γὰρ ἐκ Σηλυμβρίας μετὰ τὸ προθεσμίαν συνθέσθαι πρὸς τοὺς πράττοντας τὴν ἄλωσιν, ἐν ἧ αὐτὸν τε παρῆναι ἔδει, κἀκείνους τὴν Χρυστὴν πύλην διορύττειν ἀπυκδομημένην, εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπήρε, τὸ κάλλιπτον ἀπολεξάμενος· τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ χιλίους ὄντας, ἵνα μὴ κατάφωρος εἴη ἐπαγόμενος· πολλοὺς· καὶ διὰ τῶν ἀοικῆτων καὶ ἀτριθῶν ἰδεύσας, ὑστέρησε μὲν τῆς προθεσμίας ὑπὸ τίνος ἀνάγκῃ; κωλυθεὶς ἡμέρᾳ μίᾳ· καὶ πολλοὺς ἐπάλασε λογισμοῖς, δεδοκῶ; μὴ διορύξαντες οἱ τὰ ἐκεῖνου πράττοντες κατὰ τὸ σύνθημα τὴν πύλην, αὐτὸς μὲν ἀπή, ἐκείνοι δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου διαφθαρώσιν ἀλόγους ἐπ' αὐτοφώρῳ. Καὶ ἐδυσχέρατινεν οὐκ ἀνεκτῶς, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀποτυχίαν Βυζαντίου, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν φίλων ἐμελλεν οὐκ ὀλίγους ἀπολεῖν. Ὅμως δὲ οὐ παντάπασι τῶν ἐλπίδων ἀπογνοῦς, ἐχώρει ἐπὶ τὸ Βυζάντιον νυκτός. Οἱ προδιδόντες δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τίνος ἀνάγκῃς κωλυθέντες τοῖς τεύχεσιν ἐπιχειρεῖν κατὰ τὴν προθεσμίαν, εἰς τὴν ὑστεραίαν καθ' ἣν ἐν βασιλείῳς ἡ κατὰ πατριάρχου σύνοδος συνεκροτεῖτο, διώρυττον τὴν Χρυστὴν πύλην συνελθόντες, ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ σάλῳ ὄντες καὶ αὐτοί. Ἐδεδίεσαν γὰρ μὴ τῇ προγενομένῃ νυκτὶ ἐλθῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν συνεθειμένων ἠνυσμένων ἐδρῆκός μὴ δύναιτο, αὐτὸς ἐν αὐθις ἀνεχώρησιν, αὐτοὶ δὲ ὑφ' ἐχυτῶν καταπροθέντες διαφθαρώσιν. Ὅμως οὐδ' αὐτοὶ τὰς τοῦ σώζεσθαι ἐλπίδας ἀπογνόντες, διώρυττον τὴν πύλην, ἤσαν γὰρ σύστημα οὐκ ἀγγενὲς ἐκ πεζῶν τε καὶ ἰππέων, καὶ ἐθάρρουν σφ' ἑαυτοῖς ὡς ἀμυνουμένοις, ἂν τις ἐπιή· κἀν διορύξαντες μὴ εὐρωσι παρόντα τὸν βασιλέα, πρὸς αὐτὸν ἀποχωρεῖν. Ἐκείνοι μὲν οὖν τοιαύτῃ γνώμῃ διώρυττον. Ἦ δὲ ἐν βασιλείῳς σύνοδος, ἐπεὶ ἐκ πολλῶν ἀπεικεῖνον πατριάρχῃν αὐτὸν τε περὶ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα ἔχοντα οὐχ ὑγιῶς, καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγκάζοντα ἐκείνῳ συμφρονεῖν, γνώμῃ κοινῇ καθάρσειν αὐτοῦ καταψηφίζονται. Δι' ἧ δὲ καὶ μάλιστα ἔδοξεν ὑστερον. Βασίλεὺς τε καὶ οἱ πράττοντες τὴν ἄλωσιν συνελθεῖν κατὰ τὴν προθεσμίαν κωλυθῆναι, ἵνα μὴ μνησικακῶν αὐτὸς δοκοίη τῶν θρόνων καθαιρεῖν· ἀλλ' ἀκριθῶς εἴη τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆ; εἰςτροφῆς εὐθύνη. Οἱ μὲν οὖν ἀρχιερεῖς ἐπεὶ ταῦτα ἔπραξεν, καὶ τῶν ἀπόντων διὰ τὸ ὑποκτεῖσθαι ἀρχιερίων συνεπιψηφισαμένων, ἀνεχώρουν ἕκαστος πρὸς τὰς οἰκῆσαι; ἤδη πόρρω νυκτῶν. Βασίλεὺς δὲ ἐπεὶ παρῆν, τῶν ἐνδον τὰ ἐκεῖνου πραττόντων τὴν Χρυστὴν διορύξιντων πύλην εἰσηλαυεν οὐδενὸς ἀντισταμένου, ἀλλὰ δι' εὐφημίας αὐτὸν ἀγόντων παντὸς τοῦ δήμου, καὶ τοῖς

τε στρατιώταις ἀπέπειε μὴ χωρεῖν πρὸς ἀρπαγὰς· καὶ τὴν δῆμον ἐκώλυεν ὅσα δυνατὰ. Ὅθεν οὐδὲ ἐγένετό τις κίνησις ἐπὶ τοὺς δοκοῦντας ἠρῆσθαι τὰ βασιλίδος, πλὴν εἰ ποῦ τινὰς αὐτῶν ἐζήμωσαν οἱ γείτονες. Καὶ τῶν στρατιωτῶν δὲ ὀλίγοι ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν πολεμίων, βασιλείως μὴ εἰδότες ἐπελθόντες, ἐποίησαντό τινα μετρίαν ἀρπαγὴν. Βασιλεὺς δὲ ἄχρι τῆς Πορφυρογεννήτου καλουμένης οἰκίας προσελθὼν, πρῶτα μὲν ἐκέλευε μηδένα χωρεῖν κατὰ τῶν βασιλείων, ἀλλὰ ἀτρεμεῖν, ὡς αὐτὸς διαθησόμενος τὰ κατὰ βασιλίδα ἢ δοκεῖ ἔχειν ἄριστα. Ἐπει δὲ διέφραζεν ἤδη ἡμέρα, διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς ἐβάδιζεν ἐπὶ Θεομήτορος τὸ τῆς Ὀδηγητρίας τέμενος, τὴν ὀφειλομένην προσκύνειν καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῆς νίκης ἀποδώσων τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ. Αὐθις δὲ διὰ τῆς αὐτῆς ἐπανήκων ἐπὶ τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου κατέλυσεν οἰκίαν. Βασιλεὺς δὲ ὡς εἶχε τὰ τε βασιλεία ἠσφαλίξεται, τοῖς οἰκείοις καὶ μάλιστα δοκοῦσιν εὖνοις ἐπιτρέπουσα τὴν φυλακὴν, καὶ ἐκ τῶν ἐν Γαλατῶ βοηθίαν μετεκαλεῖτο. Οἱ δὲ αὐτίκα ἦσαν ἐν τοῖς ὀπλοῖς, καὶ ὤρμητο προθύμως βοηθεῖν· τριήρεις τε πληρώσαντες ὅσαι ἦσαν αὐθάρων, καὶ λέμβους ἐφοπλίσαντες, πρὸς τὰ βασιλεία ἐπεραιούντο. Ἀντιπαθέμενοι δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν μετὰ βασιλείως στρατιωτῶν τινες, ἅμα καὶ τοῦ δήμου προσεπιθοῦντος, οὐκ εἰων τῇ γῇ προσχεῖν, ἀλλ' ἀπεπέμποντο βάλλοντες· συχνὰς τοῖς βέλεσιν. Ὁρῶντες δὲ καὶ ἐκεῖνοι, ὡς οὐκ ἀντιστήσουσι πρὸς τοσοῦτους, πρότερον γὰρ φόντο ὑπὲρ βασιλίδος αὐτοῖς, καὶ τὸν δῆμον συμπροσθήσεσθαι, ἀνεχώρουν τε καὶ οὐκέτι ὑστερον ἐπεδοθήθουν. Βασιλεὺς δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν μηδὲν πλεον μήτε πράξας, μήτε εἰπὼν εἰς τὴν ὑστεραίαν τοῦς τε ἐπισκόπους ὅσοι ἦσαν μεταπεμφάμενος ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τῶν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τῆς Ἐκκλησίας τοῦς μάλιστα ἐν λόγῳ, πρῶτον μὲν περὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον συμβεβηκότων διειλέχθη, ὡς οὕτε ἐξαρχῆς ἔλαίτο αὐτὸς, οὕτε τοῖς βασιλείως ἐπιβουλεύσειε παισὶν, ὡσπερ ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν κατηγορεῖτο· ἀλλ' ὅτ' ἐκείνων διὰ φθόνον κεννημένου ἐπιβουλεύσαντων, ἀναγκαίως τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν συνόντων σωτηρίας ἕνεκα ἡμόνετο. Εἰς ἀνάγκην δὲ ἰλλῶν, καὶ βαρβάρους χρῆσαιτο συμμάχοις, Μυστοὺς καὶ Τριβαλλοὺς, καὶ αὐτοὺς τοὺς βαρβάρους ἐκείνων ἐπαγόντων. Καὶ τῆς γεγεννημένης φθορᾶς καὶ αἰχμαλωσίας τῶν Ῥωμαίων ἐκείνους ἀπεδείκνυεν αἰτίους. Ἐπειτα καὶ τῶν γιγνομένων ἐποιεῖτο μάρτυρας, ὡς αὐτὸς μὲν οὕτε πρότερον, οὕτε νῦν δυσχερὲς τι περὶ βασιλίδος διανοοῖτο καὶ τῶν παίδων, ἀλλ' ὅσα μάλιστα ἐστὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ λυσιτέλειαν τῆς ἀρχῆς. Ἄν δ' ἐκείνη ἐτι τὴν προτέραν θωπόμενιαν ἐκδεικνυμένη, ἀνθίστασθαι ἐπιχειροῖη, καὶ σώσειν ἑαυτὴν καὶ τέκνα διὰ τοῦ πολέμου, μὴ αὐτῷ προσολγίζεσθαι τὴν αἰτίαν. εἰ τι περὶ αὐτὴν καὶ τέκνα συμβαίη δυσχερὲς. Οὐ γὰρ αὐτῷ λυσιτέλειαν δοκεῖν, οὐδὲ ἄλλως σῶφρον, εἴαν αὐτὴν ἐν βασιλείῳ καθήμενην, τὸν πόλεμον αὐθις τὸν συγγενικὸν ἀνακινούσαν, καὶ περιορᾶν τοὺς ὑπολειπομένους· Ῥωμαίους ὅτ' ἀλλήλων διαφθειρομένους· ἀλλ' εἰ μὴ πείθοιτο χωρεῖν πρὸς τὰς

A et milites aliquot in domus hostium, imperatore ignorante, penetrantes, prædas mediocres fecerunt. Imperator usque ad ædes Porphyrogeniti appellatas cum processisset, edixit, ne quis contra palatium tenderet, sed quieti manerent : se quod optimum censuisset, de imperatrice constitutum. Die jam terris reddita, per medium forum ad Desiparæ Prodegetriæ templum, debita ejusdem adoratione, ac de præstita victoria gratiarum actione functurus petivit : eademque via rediens, in Porphyrogeniti domum divertit. Augusta ut potest, palatium communit ; domesticis, et quorum benevolentie plurimum sudebat, custodiam committit ; a Galatæis item auxilium accersit ; qui repente ad arma conuolantes, subsidio ferendo alacriter se comparant, eademque hora impletis quotquot in promptu erant triremibus, et lembis armatis, ad palatium trajiciunt. Sed eos nonnulli de militibus imperatoris, populo adjuvante, crebris jaculis ad terram appellere prohibebant. Videntes Galatæi se contra tantam multitudinem invalidos (speraverant enim populum pro imperatrice tuenda ad ipsos accessurum), retro abeunt, nec deinde subsidio venire audent. Imperator die illo nihil præterea nec fecit, nec locutus est. Sequenti episcopus, quicumque Constantinopoli reperiebantur, et cleri principes cogit, ac primum quidem de iis quæ bello accidissent disserit, quod neque a principio ipse suscitavit, neque liberis imperatoris (quemadmodum ejus obtretractores garrunt) insidias molitus sit. Sed cum illi capiti suo insidiantes, ex invidia illud excitarent, facere non potuisse, quin pro sua suorumque salute propugnaret, et Barbarorum quoque auxilia, quoniam necessitas ita flagitaret, sibi adjunxisse : quando et ipsi Mæsos ac Triballos similiter barbaros induerint. Quod autem tanta labe facta, tot Romanorum capti sint, eos in causa esse docet. Tum ex ipsis actis testimonium affert, se nec al'as, nec in præsens adversus Augustam ejusque liberos quidquam hostile meditatum esse, aut meditari, sed quæcunque imperio salutaria in primis forent atque utilia. Sin illa inimicum retineat animum, et resistere, seque cum filiis armorum vi defendere nitatur, ne sibi ascribat, si quid ipsi et filii ejus odiosos contigerit. Non enim conducibile, neque cum prudentia conjunctum videri, illam in palatio sedentem, et inter cives cognatosque bellum redintegrantem relinquere, Romanorum vero reliquias, mutuo se devorantes negligere. Sed si ad conditiones descendere nolit, se quidem in eam durius nihil decreturum : metuere autem, ne sicut omnibus suis in ipsam, et qui eam ipsa sunt irruentibus, ipse eorum impetum compescere nequeat, et aliquid patiatur ejusmodi, quod medicinæ faciendæ locum nullum relinquat. His dictis delecto metropolitano Philippopolis, et sacelli curatore Cabasila (qui et prius Didymotichum legati venerant), ad eam de pace illos mittit. Ac primum quidem immensa Deo gratias agit, quod diem aspexis-

set, qui sole clarius et calumniatorum suorum scelus atque odium honestatis, et imperatoris liberis ab initio hucusque a se præstitam æquitatem ac moderationem, et nihil illiberale aut indignum imperatoris Andronici amicitia post illius obitum a se designatum possit ostendere. Deinde suadet ut pacis conditionibus se submittat, nec vana spe suspensa, aut etiam ab optimatibus suis decepta, adhuc armis contra eundem putet; neque enim aliunde externum ipsi expectandum auxilium: non enim esse profecto, qui venturus sit auxilio: et ex te præsentem nullam spem salutis affulgere, cum munitiones et propugnacula ut instaurentur et tempore aliquo, et sumptu, et materia indigeant, quæ nunc comparari non possint. Quos autem nunc secum habeat, nec pares esse ejus copiis, nec abundare commeatu, ut obsessionem facile ferant. Ob hæc omnia, ut secum paciscatur monet, ne sibi ac liberis per dementia immane malum conflent, et illi pulcherrimam gloriæ occasionem præcidat. Hoc enim bello ei voluisse semper, et a Deo optimo maximo precatum esse, uti aliquam sibi ansam daret, unde bonitatem et clementiam in vivos, et amorem in defunctum demonstrare posset, quem usque nunc integrum sincerumque conservet; nec se minus modo quam antea de procuracione liberorum ejus cogitare, nihili pendentem, quæ per bellum adversus se improbe patrata sint.

τὴν πολιτοχίαν εὐμαρῶς. Δι' ἃ πάντα πρὸς συμβάσεις αὐτῇ συνεθούλευε χωρεῖν, καὶ μὴ αὐτῇ μὲν καὶ τέκνοις τὰ ἀνήκεστα, προξενεῖν ἐξ ἀβουλλίας, αὐτοῦ δὲ μεγίστην πρόφασιν εὐδοξίας ἀφαιρεῖν. Τοῦτο γὰρ κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον καὶ βούλευσαι ἀεὶ, καὶ εὐχεσθαι πρόφασιν τινα τὸ θεῖον παρῶν, ἐξ ἧς αὐτὸς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξεται, καὶ τὸ πρὸς βασιλέα φίλτρον, ὡς ἀκέραιον νῦν ἄχρι διασώζει, καὶ οὐδὲν ἦτορ ἢ πρότερον κήδεσθαι τῶν παίδων διανοεῖται, λόγον ποιούμενος οὐδένα τῶν ὅσα πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἔγνωμνήθη.

CAPUT C.

Laudatur virtus imperatoris. Imperatrix legationem contemnit. Imperator summo opere contristatur. Causæ cur vehementer imperatrici timeat. Castellum in Blachernis expugnatur. Propugnatores palatii defectio-nem meditantur. Joannes imperator adolescens matri auctor fit compositionis. Legatio ad imperatorem, qua se imperatrix submittit. Asanes socer legatus ut ingratus reprehenditur. Palamas alter legatus de constantia commendatur. Conditiones pacis aliquot, et utrinque juramenta. Imperator in palatium ingreditur.

Legati cæterique præsentem verba imperatoris et postulationem audientes, propter admirabilitatem vix fidem commodabant. Nam adeo multa antehac ab hostibus perpressum esse, et plus milles inter sacrum saxumque 698 stetisse, postea armis adæpta victoria non ad cedes mactationesque procedere, parique paribus remitti iis qui priores lacessiverant, sed victorem victos ad pacta conventa invitare, tametsi eos brevi spatio delere funditus liceret, excellentius quiddam, quam pro humana natura videbatur. Gaudebant igitur tanta lenitate, et suspiciebant tam præstantis animi magnitudinem. Imperatrix suorum consiliariorum impulsu legationem prorsus aspernata, oratores re infecta dimittit, ex quo imperatorem tristitia molestiaque intolerabilis occupavit, sexcentisque cogitationibus in diversa rapuit. Augurabatur enim, pertinaciam istam non bene eventuram, sed

συμβάσεις αὐτῷ μὲν περὶ αὐτῆς οὐδὲν βουλευέσθαι δεῖνόν. Δεδοικέναι δὲ μὴ συμπάντων ὀρημμένων ἐπ' αὐτοῦς, μὴ δύνηται αὐτὸς ἀνέχειν τὴν ὄρημν, ἀλλὰ τι τολμηθῆ περὶ αὐτοῦς τῶν ἀνηκέστων. Ἐπειτα τὸν τῆς Φιλίππου μητροπολίτην ἀπολεξάμενος, καὶ Καθάσιαν τὸν σακελλίου, οἱ καὶ πρότερον εἰς Διδυμοῦντες ἦσαν πρὸς ἐκείνον προσευχεται, ἐπεμπε πρὸς βασιλέα. Ἡ προσβία δὲ ἦν περὶ εἰρήνης. Καὶ πρῶτα μὲν πολλὰς ὁμολογεῖ χάριτας θεῶ, ὅτι πρὸς ταύτην ἤγγαγε τὴν ἡμέραν, ἣ λαμπρότερον ἡλίου πᾶσι δύναιτο καταφανῆ ποιεῖν, καὶ τὴν μοχθηρίαν τῶν σεσυκοφανηκότων, καὶ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὰ καλὰ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τε τοὺς βασιλέως παῖδας ἐξαρχῆς ἄχρι νῦν ἐπιείκειαν διασσωσμένην, καὶ τὸ μηδὲν ἀγεννῆς μηδὲ ἀνάξιον τῆς βασιλείως πρὸς αὐτὸν φιλίας μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν φανῆναι διαπεπραγμένον. Ἐπειτα συνεθούλευε χωρεῖν πρὸς τὰς συμβάσεις, καὶ μὴ κεναῖς ἐλπίσιν αἰωρουμένην, ἣ καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων ἐξαπατωμένην, οἰεσθαι ἀντιστήσιν ἐτι πρὸς τὸν πόλεμον· οὔτε γὰρ ἐξωθέν ποθεν ἦξιν γρῆ συμμαχίαν προσδοκᾶν. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὃς ἀφίξεται ἐπικουρήσων, ἐκ τε τῶν παρόντων ἐλπίς οὐδεμία σώζεσθαι, τοῦ φρουρίου μὲν καὶ χρόνου τινὸς καὶ ἀναλωμάτων δεομένου, καὶ ὧν πρὸς ἐπιτελευτὴν, ἃ οὐκ ἔξαστι πορίζεσθαι· τῶν συνόντων δὲ οὔτε ἀξιωμαχῶν ὄντων πρὸς τοσαύτην δύναμιν, οὔτε τῶν ἐπιτηδεῖων εὐπορούντων, ὥστε διαφέρειν

Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες, τοὺς βασιλέως λόγους καὶ τὴν ἀξίωσιν ἀκοβόντες, ὀλίγου δεῖν καὶ ἠπίστου διὰ τὴν ὑπερβολήν. Τὸ γὰρ τοσαῦτα πρότερον ὑπὸ τῶν πολεμούντων ὑπομείνντα, καὶ μυριάκις ἐν ἀκμῇ κινδύνου καταστάνα, ἔπειτα κρατήσαντα τοῖς ὄπλοις, καὶ περιγενόμενον τῶν πολεμίων, μὴ πρὸς φόνους καὶ σφαγὰς χωρεῖν, καὶ ἴσ' ἀντ' ἴσων ἀποδιδόναι τοῖς πρώτοις ἄρξαι, ἀλλὰ μετὰ τὴν νίκην ἐπὶ συμβάσεις προκαλεῖσθαι, καὶ τοὶ δυνάμενον ὀλίγῳ χρόνῳ διαφθεῖρην, κρείττον εἶναι καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως ἰδέσκει. Ἦθοντό τε οὖν ὁμοῦ διὰ τὴν βασιλείως ἐπιείκειαν, καὶ ἐθαύμαζον τὴν μεγαλοψυχίαν. Βασίλις δὲ παντάπασιν οὐ προσεδέχετο τὴν προσβίαν, ἀλλ' ἀκράτους ἀπέπεμπε τοὺς πρέσβεις ὑπὸ τῶν συνόντων πειθομένην. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠνιάτο καὶ ἐδυσχραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς μυρίους προσπαλαίων λογισμοῖς. Συνεῶρα γὰρ τὴν ἐνστασιν οὐ τελευτήσουσαν ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐκείνοις

τε ἀνηκέστων κακῶν, καὶ τοῦτω μείζονος, ἢ καὶ ὅσον χρόνον ἦν πόλεμος λύπης αἰτίαν ἐσομένην. Οἷ τε γὰρ συνόντες ἅπαντες εἰς πολλῶν πείραν ἀγεινῶν ἐλθόντες, καὶ οἱ ἔνδον ὁμοίως Βυζαντίου τῶν δεσποτηρίων ἐξελθόντες, καὶ μνησικαχοῦντες ἐσχάτως τοῖς συνοῦσι βασιλίδι, αὐτοὶ τε διεπρόντο ὑπ' ὀργῆς, καὶ τὸν δῆμον ἐξηρέθιζον, καὶ ἐνδύλοι ἦσαν, ὡς καὶ βασιλέως ἀκοντος ἐπιθησόμενοι τοῖς ἐν βασιλείοις. Καὶ εἰς δὲ μὴ περὶ τὴν βασιλίδα καὶ τοὺς παῖδας ἀνήκεστόν τι τολμηθῆναι, καὶ οἱ συνόντες πάντες ὑπὸ τῶν ἐχθραίνοντων διαφθάρωσιν· ὁ δὲ λίγῃ ὕστερον μικροῦ ἐδέησε γενέσθαι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο, ὅτι μὴ τὴν πρεσβείαν δέχοιτο ἡ βασιλὶς μηδὲ χωροῖη πρὸς συμβάσεις, τὸ ἐν Βλαχέρναις φρουρίον, μέρος καὶ αὐτὸ τοῦ περὶ τὰ βασιλεία φρουρίου ὄν, καστέλιον προσαγορευόμενον, ἐξεπρόρθησάν τε καὶ διήρπασαν βασιλέως ἀγνοοῦντος, καὶ τοὶ γε τῶν ἔνδον ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνομένων κραταιῶς. Καὶ οἱ δοκοῦντες δὲ περὶ βασιλίδα εὖνοι εἶναι πρότερον, καὶ τὴν φυλακὴν τῶν βασιλείων ἐπιτετραμμένον, ἐπεὶ τὸν κίνδυνον ἀπανταχόθεν περιεστάμενον ἑώρων, βασιλίδα δὲ μὴ χωροῦσαν πρὸς συμβάσεις, ἀλλὰ μᾶλλον αἰρουμένην αὐτὴν τε ἀποθνήσκειν κάκεινους συναπόλλυσθαι, ἐσκέψαντο κοινῇ τῆς σφετέρας σωτηρίας ἕνεκα καταπροῖεσθαι ἐκείνους, καὶ παραδιδόναι βασιλεῖ τὸ φρούριον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν λόγῳ μάλιστα τινες πρὸς βασιλέα πέμψαντες, περὶ προδοσίας διελέγοντο, καὶ δωρεὰς ἤστων καὶ τιμὰς, εἰ παραδίδοιεν τὰ βασιλεία αὐτῇ βασιλίδι καὶ τοῖς τέκνοις. Βασιλεὺς δ' οὐδ' ἄκροισι C ἠνέσχετο ὦν, ἀλλ' ἀπέπεμπε σώζεσθαι μᾶλλον βασιλίδα καὶ τοὺς παῖδας εἰπὼν ποιέσθαι περὶ πλειστοῦ. Βασιλεὺς δὲ ὁ νότος Ἰωάννης ἔτος πεντακαίδέκατον τότε ὢν, μείζων ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφαίνετο φρονῶν, καὶ τῷ καιρῷ προσήκοντα βουλευόμενος. Ὡς γὰρ ἤσθάνετο θορυβουμένους τοὺς ἐν βασιλείοις, στασιάζειν τε ἤδη ἀρχομένους, καὶ περὶ αὐτῶν ἐπικεικῆς οὐδὲν βουλευόμενος, δραμὼν πρὸς τὴν μητέρα, τὸν τε θόρυβον ἀπήγγελλε καὶ τὴν ἐπιβουλήν. Καὶ εἶδετο πρὸς βασιλέα τάχιστα πρεσβείαν πέμπειν, καὶ τίθεσθαι συμβάσεις περὶ τῆς εἰρήνης· μάλιστα μὲν γὰρ ἐφασκεν ἐκείνον οὐδὲν περὶ αὐτῶν βουλευέσθαι δεῖν. Εἰ δ' ἄρα καὶ τὰ δεύτερα νικήσῃ, βέλτιον ὑπ' ἐκείνου κακῶς παθεῖν, ἢ ἀλογίᾳ δήμου καὶ στρατιωτῶν ὀρμῇ περιπεσεῖν. Αὐτίκα τε ἐπειθέτο ἡ D

A. ipsis mala deterrima, majoremque luctum, quam toto belli tempore experti essent, patituram. Nam et illi omnes, qui cum imperatore erant, cum multa adversa pertulissent, et similiter qui Byzantii in carceribus fuerant, extreme se a proceribus Augustæ vexatos meminissent, ira æstuabant, populi que irritabant : et apparebat, vel invito imperatore, in eos qui essent in palatio impetum facturos. Verebatur insuper, ne imperatrici ac liberis aliquid atrocius fieret, quique cum ea versarentur, omnes hostium gladiis conficerentur : id quod paulo post propemodum accidisset. Ut enim intellexerunt eam legatos rejecisse ac pacem nolle, castellum in Blachernis appellatum, partem munitionis et propugnaculorum quibus palatium circumdatur, imperatore nesciente expugnarunt ac diriperunt, cum qui intus erant e muris fortiter se defenderent. Qui porro antehac Augustæ bene cupere putabantur, quibusque custodia palatii commissa erat, postquam undique periculum, et eam a pacificatione refugientem, mori ipsosque eam perdere malle viderunt, unanimi consensu ipsius et liberorum defensionem propriæ salutis jam postponentes, imperatori palatium tradere constituerunt. Quin etiam honoratissimos quosdam ad eum mittendo, dona et honores quærebant, si regiam cum imperatrice et liberis dedidissent. Quos imperator auribus ista respiciens dimisit, testatus, eam cum liberis servatam potius velle maximopere. Ecce autem imperator Joannes tum quindecim natus annos, supra ætatem sapere, et temporis opportuna consulere visus est. Ut enim tumultuantes sensit, qui in palatio erant, et jam dissidere incipientes, deque matre cum filiis nihil æquum animis agitantibus, ad parentem accurrens, 699 tumultum et insidias nuntiat ; orans celerrime ad imperatorem mitti, et cum eo decidi, asfirmansque, nihil ab eo grave timendum. Sin secus res eæt, præstare illum inclementem experiri, quam in populi dementia ac militum furorem incidere. Illico persuasa mater, Andronicum Asanem imperatoris socerum, et Gregorium Palaniam illic carcere detentos (6) ad se adduci jussit : quibuscum de pace locuta, eos ad imperatorem legat. Qui illum tumere iracundia, et ad persequendas bello acceptas injurias paratum esse opinantes, primum preces et supplicationes adhibent, ut reis placaretur, et hostes domuisse penitusque subjecisse contentus esset ; et quemadmodum eos armis vicisset, sic et injuriarum contemptu et altitudine animi se ipsum vinceret : quæ nimirum maxima illique convenientissima victoria esset. Deinde legationem exponentes petunt, ut pietatem erga defuncti imperatoris liberos, clementiæ, excelsæ mentis ac prudentiæ suæ æternum monumentum relinqueret. At enim ne-

Jacobi Pontani notæ.

(65) Quare in carcerem traditus Andronicus Asanes, qui tamen genero adversatus legitur, perinde

ut ceteri ? Sed hoc Apocauclus fecit ; causa indicata est supra.

sciebant se novaculam acuerē, et equum cursorem A in campum provocare. Cum primum namque ea verba audivit, omnia se illorum causa velle ostendit, perinde ac ipse non daret, sed acciperet beneficium. Legatum verò socerum de ingrata voluntate blanda oratione increpavit, quod nulla in re offensus, sed, si verum fatendum, mille beneficiis cumulat, tam male gratiam retulisset, et bellum contra se concitasset. Palamam contra laudavit, et gratias egit, quod pro justitia veritateque gravissime afflictus, usque ad extremum nihil abjectum aut fecerit aut dixerit. Tum præcepit juramenta ad Augustam et imperatorem filium conscribi; et conscripta sunt cum his conditionibus: Ut neque ipse vindicaret in eos qui se læsissent, et tum in palatio cum imperatrice degerent; neque D multaret ullo modo, sed omnia præterita oblivione sepeliret; neque imperatrix, aut filius imperator in eos, a quibus ipse Cantacuzenus bello adjutus esset, inimicum retinerent animum; nec illis vel arte, vel ulla machina nocere conarentur, sed utrinque adversum socios utrorumque odia deponerentur, omnesque quas ab initio habuissent, fortunas suas retinerent; imperarent autem ambo, Cantacuzenus et Joannes adolescens Palæologus; sequæ ea invicem 700 benevolentia completerentur, qua patres et filii solent; juniorque seniori potiores deferret in omnibus, ac propter ætatem nondum firmatam, decem annos administratione cederet: quibus exactis, æquali auctoritate cum eo imperaret. In has condiciones et ipse imperator, et Anna Augusta cum filio imperatore, ut in perpetuum servandas juraverunt. Secundum juramenta, qui in palatio erant, portis reclusis, Cantacuzenum imperatorem acceperunt, sexto Idus Februarias, anno orbis conditi sexies millesimo octingentesimo quinquagesimo quinto, indictione quinta decima,

αὐτῷ παραχωρεῖν ἐπὶ δέκα ἔτεσι διὰ τὴν ἡλικίαν· μετὰ τοῦτο δὲ τῆς ἀρχῆς συμμετέχειν. Τοιοῦτοι μὲν εἰ ὄρκοι ἐγγένηντο, καὶ αὐτὸς τε ὤμνηεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ βασίλισ· Ἄννα μετὰ βασιλείᾳ τοῦ υἱοῦ, ὥστε πρᾶξασθαι μηδέποτε. Τετελεσμένων δὲ τῶν ὄρκων, τὰς πύλας οἱ ἐν βασιλείᾳ ὑπανοίζαντες, εἰσεδέχοντο τὸν βασιλέα, ὀγδόῃ Φεβρουαρίου Ἰσαμίνου, ἐπὶ τοῖς πένησι καὶ πενήκοντα ἔτεσι πρὸς ἑξήκισχιλίοις καὶ ὀκτακοσίοις, ἐν Ἰνδίκτῳ πεντακαίδεκάτῃ.

τοῦ τῶν πολεμίων κρείττω εἶναι, καὶ πάντας ὑποχειρίους ὁμοῦ λαθεῖν· ἀλλ' ὡς περ τοῖς ὄρκοις, οὕτω δὴ καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ φαίνεσθαι νικῶντα, ἤπερ δὴ μεγίστη νίκη, καὶ μάλιστα προσήκουσα αὐτῷ. Ἐπειτα ἀπήγγελλον καὶ τὴν πρεσβειαν βασιλίδος, καὶ ἰδόντο μνημείον τῆς αὐτοῦ ἐπιεικείας, καὶ μεγαλοψυχίας, καὶ συνέσεως, τὴν περὶ τοὺς βασιλείως εὐγνωμοσύνην παῖδας ἀνεξάλειπτον τοῖς εἰς ὑστερον καταλιπεῖν. Ἐλάνθανον δὲ ξυρὸν ἀκονῶντες, καὶ ἴκτον θέειν ἀγαθὸν ἐπὶ παθῶν προκαλοῦμενοι. Ὡς γὰρ μόνον ἦκουσ τοὺς λόγους βασιλεὺς, πάντα ἦν ἔτοιμος ὑπὲρ τῶν βασιλείως παίδων πράττειν, ὡς περ αὐτὸς εὐεργετούμενος, ἀλλ' οὐ παρέχων τὰς εὐεργεσίας. Τῶν μὲν οὖν πρεσβειῶν, τῷ πανθερῷ μὲν ὠνείδιζεν ἡπίως τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνην ὁ βασιλεὺς, ὅτι πρότερον ὅπ' ἐκείνου μὴδὲν ἀδικηθεὶς, ἀλλ' εἰ δαί τι ἀλήθης εἶπειν, καὶ μυρία εὖ παθῶν, ὃ δ' ἡμεῖψατο τοῖς ἐναντίοις, καὶ τὸν πόλεμον κακίην, κατ' αὐτοῦ. Παλαμῶν δὲ ἐπήγει, καὶ πολλὰς ὠμολόγει χάριτας, ὅτι πολλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίον καὶ τῆς ἀληθείας κἀκῶσιν ὑπενεγκῶν, οὐδὲν ἀγεννῆς οὕτε ἐπραξεν, οὕτ' ἐφθέγγετο ἄρχι τέλους. Ἐπειτα ἐκέλευε τοὺς πρὸς βασιλέα καὶ βασίλειά τὸν υἱὸν γράφειν ὄρκους. Καὶ ἐγράφοντο ἐπὶ τούτοις, ὥστε μήτ' αὐτὸν ἀμύνεσθαι τοὺς λελυπηκότας, καὶ συνόντας ἐν βασιλείᾳ· βασιλίδι τότε, μήτε ζημιῶν μηδὲν· ἀλλὰ πᾶσαν ἀμνηστίαν παρέχεσθαι τῶν πεπραγμένων· μήτε βασιλίδι καὶ βασίλειά τὸν υἱὸν τοῖς ἐκείνῳ συμπράξαι κατὰ τὸν πόλεμον μνησικακεῖν, μηδ' ἐπιχειρεῖν βλάπτειν, μήτε τέχνη, μήτε μηχανῇ μηδεμιᾶ· ἀλλ' ἀμφοτέροις διαλελύσθαι τὸ πρὸς τοὺς ἑκατέρους προσκειμένους ἔχθος· κτήσεις δὲ ἔχειν πάντας τὰς ἐκάστῳ προσήκουσας ἀπ' ἀρχῆς. Συμβασιλεύειν δὲ ἀμφοτέρους βασίλειά τε τὸν Καντακουζηνὸν, καὶ τὸν Παλαιολόγον Ἰωάννην τὸν νέον βασιλέα· καὶ ἀλλήλους εὐνοεῖν τὴν προσήκουσαν εὐνοίαν, πατρῶσι καὶ παισὶ πρὸς ἑκατέρους. Ὑπαίκειν δὲ τὸν νέον τῷ πρεσβυτέρῳ κατὰ πάντα· καὶ τοῦ πράττειν

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

IOANNES CANTACUZENUS IMP.

Notitia.	9
JOANNIS CANTACUZENI HISTORIARUM LIBRI IV.	17
Prolegomena.	<i>ibid.</i>
LIBER PRIMUS.	41
NILUS CHRISTODULO.	41
CAP. I.—Michaelis Palæologi II obitus, avi in nepotem impietas, et in spurium filium propensissima voluntas.	59
CAP. II.—Origo dissidii inter Andronicos imperatores. Cantacuzeni in recusatione juramenti libertas. Nepotis cum Syrgianne colloquium de salute et dignitate retinenda, mutusque inter nepotem et Cantacuzenum amor, Hujus et Syrgianni in Thracia consultiatio.	65
CAP. III.—Cantacuzeni ad Syrgianum oratio. Dolet de re iam ancipiti et periculosa dicendam sententiam; nepotem laudat et miseratur: futuram calamitatem præsemit: amicitiam justitiæ se prælaturum negat; elabendum potius a liquor, quam arvis, citra ultimam necessitatem, decetandum affirmat.	69
CAP. IV.—Syrgianne magni domestici consilium probat. Dux urbes ad fugam delinquit: Christopolis Adrianopolis præfertur. Cantacuzenus uxore Calliopoli relicta Byzantium venit, Andronico Juniori, quid derreverint, renuntiat: Alexium Apocauchum, obscurum hominem, sed, prudentem, in gratiam Syrgianni ei commendat. Andronicus consulta amplectitur, magnanimitatemque et æquitatem suam ostendit.	75
CAP. V.—Dirus ab avo nuntius. Altera, et antiqua causa inter imperatores dissidii, solutio videlicet vita nepotis, et avi in illum contumeliæ.	77
CAP. VI.—Mittit legatum ad avum nepos: ejus viri virtus prædicatur. Summa legationis, secum atrocius agi, quam delicta mereantur; et illum oblivisci se patrem esse. Si pergat odisse, alium imperatorem designet. Avus memorans, quanto amore nondum etiam natum dilexerit, severitatem et rigorem excusat. Ad superiorem narrationem redditur, et interrupta contextuntur.	81
CAP. VII.—Purgat se de verbo suo nepos; dolentem et contritum dixisse, sperantemque paternum animum ad misericordiam ita commoveri posse. Veniam petit. Magnus domesticus et Thracia reverens acta cognoscit: fidem et operam suam usque ad aras spondet. De perfugii loco deliberatur. A Crate Triballorum principe legato, et Callinici legati astus.	87
CAP. VIII.—Callinicus ad Cratem de societate legatus, rem feliciter conficit. Andronici junioris propositum Theodorici Synadenus protostrator consiliorum periculorumque socius asciscitur. De trium Genuensium fide ac promissis. Adrianopolis ad fugam denuo eligitur. Avi in nepotem inhumanitas et importunitas. A magno domestico solatio. Syrgianni et Thracia revocatio. Deratione Byzantio se educendi consultiatio.	95
CAP. IX.—Protostrator imperatorem seniore in custodiam dandum, Syrgianne interdicendum, magnus domesticus in priore sententia consistendum suadet. Reprehensus a Syrgianne de pertinacia, sapienter se tuetur, et utrumque refellit.	99
CAP. X.—Nepos insolemem observantiam in avum ostendit, et crudelia potius ab ipso pati, quam in eum facere paratus est. Quæ fortuna dabitur, ea se utrum. Si se deserat socii, acerbè laturum. Ejus voluntate collaudata, protostrator et Syrgianne, dum licet, Byzantio descendendum statuunt. Queritur equid imperatrix assumenda, an Constantinopoli relinquenda sit.	107
CAP. XI.—Cantacuzeni rationes, cur Imperatrix Constantinopoli relinquenda. Syrgianne ad præfecturam suam in Thraciam dimisso reliqui hærent Byzantii. Magnus constansaulus, et magnus logotheta Melochites viri clarissimi imperatorem senem frustra ab incepto dimovere nituntur.	111
CAP. XII.—Ab avo citatur nepos, et a protostratore	

de illius versutia monetur. Rerum citatus, in palatium vadit, protostratore prosequente et foris exspectante. Supervenit magnus domesticus; quid actum sit cognoscit; consilium suum edicit. Mos Genuensium et Venetorum, Dominico die imperatorem venerandi. Genuenses ternas triremes celeriter armant. Protostratoris ad pugnam ardor.

CAP. XIII.—Junior imperator egressus, magnum domesticum requirit. Quid utrinque actum mutuo indicant. Historia inseritur de dilato senioris consilio. Denuo per eunuchum, et ad iudicium quidem, cum magna vocatus miseratione et lacrymis accessit nepos. Ad officium, tali tempore sibi præstandum socios cohortatur. Promittunt omnia, ipsaque ad palatium comitantur. 125.

CAP. XIV.—Enumerantur assessores Andronici senioris in iudicio. Ponitur ejus in juniorem accusatio, et hujus defensio. Status est absolutus; negat enim se objecta crimina conscivisse; leviora commississe fatetur. Acerbitatem in se nimiam avo exprobat. Ille in contumeliam prorumpit, quam nepos repellit.

CAP. XV.—Magnus domesticus et protostrator nepoti volunt opem ferre, et frustra placantur. De instanti periculo avus monetur, qui juveni quatuor conditiones proponit, si veniam impetrare velit; ille omnes præter duas recusat.

CAP. XVI.—Invenitur in nepotem senex cum minis. Nepos veniam petit delictis suis; pedem illi, quamquam repententi, exosculatur, et osculum ab eo recipit. Ficta reconciliatio, et ob id inane gaudium. Magnus domesticus in Peloponnesum ire jussus, nepotem et protostratorem certiores facit. De ea re consultantur.

CAP. XVII.—Magnus logotheta nepotis pro impunitate sociorum ejus recusat: causam addit, quam nepos, melius sentiens (ut postea intellectum est) refellit. Magnus domesticus Peloponnesum ne petat, conductam et inanem causam obtendit. Ab imperatore pusilli animi reprehensus in Thessaliam jubetur ire: sufficientes copias, et pecuniam postulat. Protostratori Prillapi præfectura committitur.

CAP. XVIII.—Cunctatur Byzantio extra magnus domesticus, et ad urbem postea manens, pecuniam et militem exspectat. Protostrator quoque discedere cogitur. Libellus ad lectulum junioris imperatoris inventus. Eiusdem ex urbe egressus; Adrianopolin faustus ingressus. Mandat ducti suo senior, fugitores insectatus, nepotem victum adducat. Ille vanam fore persecutionem docet.

CAP. XIX.—Andronicus minor imperatoris nomine privatur, hostis iudicatur, crescit potentia. Legati ad eum de pace. Miles tumultuatur. Præclarum fortitudinis, et excelsi animi exemplum in Theolepto episcopo. Iterum testatus innocentiam suam juvenis, legatos cum spe pacis dimittit. Senis potentia extenuatur.

CAP. XX.—Nepos in consilio de hesterno tumultu conquiretur: petitionem avi proponit, quam omnes uno ore respiciunt. Et quoniam avus facturum spondeat quæ nepos velit, velle debere, sibi imperio cedi, aut armis Byzantium invadendum. Concio dimittitur, et cum tribus amicis amplius deliberatur. Placet seni dare spatium, quo se ad resistendum comparet, ne improvisò opprimatur. Junior exercitui protectionem in occidentem persuadere nequit.

CAP. XXI.—Magnus domesticus quoque, oppugnationem Byzantii dissuadens, ad occidentalem expeditionem hortatur. Quare uterque simulaverit, in extremo capite causa disseritur. Exercitus se ex parte aliqua pariturum, sed ingratis ostendit. Permittuntur ire Constantinopolin. Occulte mittitur epistola purgatoria ad avum a nepote, qua etiam monet, uti se communiat.

CAP. XXII.—Insidie in Andronico minore a Sphentisthlabo Mæsorum rege. Legatio avi de adventu ad urbem paulum differendo. Concio nepotis ad exercitum de armis deponendis, et pace complectenda. Omnium assensus.

CAP. XXIII.—Responsum nepotis ad avum plenum officii. Partem imperii ab eo petit, et juramentum. Jurat

senex, anathema rescindit, nomen imperatoris ei restituit, ejus virtutem magnifice commendat. Quod Apocau-
cum ad juramentum exigendum ad se miserat, id fert
ægrius, et hominem illum vituperat. Excusat factum
Palæologina; excusat etiam nepos, se hominem illum
obscurum non pro legato, sed pro tabellario misisso affir-
mans. 183

CAP. XXIV. — Junior imperator Adrianopolin rever-
sus, eo uxorem vocat. Ætatem in lustrandis et ordi-
nandis urbibus ponit. Syrgiannes ad senem perfidiose
felicit. Eam detectionem nepos illi exprobrans, ad fidem
porro colendam hortatur. Negat Syrgiannes objecta;
sed litteris Byzantinis convincitur. Iterum de officio mo-
netur, Pernegat, et Byzantium proficiscitur. Bellum re-
crudescit, nepos exercitum ad arma in adversarios exsu-
scitat. Mira omnium pugnantium cupiditas. 185

CAP. XXV. — Imperator junior Theodoræ matri magni
domestici femine prudentissimæ administratione urbium
commendata, Byzantium movet. Nobiles, et duces exerci-
tus, eodem non repugnante, epistolam ad seniorem
mittunt, pacemque exposcunt. Tumultus in palatio. 185

CAP. XXVI. — Xena Andronici junioris mater Thessa-
lonica Byzantium captiva adducitur. Calochæretes seni-
ori pacem vehementer atque etiam suppliciter suadet.
189

CAP. XXVII. — Legatio nepotis ad avum de pace;
quam rursus non procul a mœnibus Byzantii petit, sed
frustra. Ejus febris, et profluvium sanguinis e naribus.
Magni stratopedarchæ defectio. Syrgiannis facinora. 205

CAP. XXVIII. — Sollicitudo Andronici minoris. Magni
domestici et matris ejus in eundem beneficentia præ-
clara omnino et singularis. Ejusdem matronæ prudens
et festiva oratio. 203

CAP. XXIX. — Apri obsidentur et expugnantur. Ad
captivos milites admonitoria imperatoris oratio, et
in eosdem humanitas. Rursum ad suos, de moderantia
victoria et misericordia in victos, Christiana concinnata.
211

CAP. XXX. — Garella, Rhædestum, Sergentium oppi-
da dedicationem faciunt. A Sacrensibus rusticis male-
dictis laceratur imperator; ipsum castellum miserabili
incendio conflagrat. Insigne exemplum fidelitatis in do-
minum, et charitatis in hostem ejusdem pestoris, per
quod stratopedarcha reus majestatis absolvitur. 215

CAP. XXXI. — De Thessalonica et Constantino despota
felices nuntii. Ad imperatorem monachi habitu indutus
perducitur; in carcerem datur. Qui Xenam imperatricem
violaverant, puniuntur publice. Iannus ad juniorem
deficit. Persæ seniори auxilio venientes, metu junioris
perculsi, domum turpiter revertuntur. Fugiant etiam
Byzantii. 221

CAP. XXXII. — Legatio senioris ad nepotem. Delet se
delusum; ad pacem inclinat. Responditur pacem cordi
futuram. Cum magno domestico decernitur ad obtinend-
um os scyphantis omnia in manus avi tradenda. Qua re
cum principibus totoque exercitu agit imperator,
magno domestico et protostratore pacem approbantibus
ejus sententiam; in quam tamen nobilitas et duces ægre
concedunt. 227

CAP. XXXIII. — Responsum nepotis ad avum de pace
admissa, et dedicatione in ejus potestatem, sui, rerumque
omnium. De agro militibus assignato. De stipendio illis
persolvendo. De domo sua. De patrio despota. Admiratio
senis, et communis lætitia Constantinopoli, de lega-
tionis eventu felicissimo. 230

CAP. XXXIV. — Xena mater ad filium Andronicum gra-
tias actura, et juramentum delatura, mittitur. Jurat in
conditiones etiam senex. Nepos ad avum salutandum
Constantinopolim progreditur. Occurrit avus. Indicatur
consuetudo salutandi inter imperatores obvios. Ad visen-
dum juvenem undique concursus fit. 241

CAP. XXXV. — Senioris imperatoris providentia ac
diligentia in constituendis magistratibus. Sphenisthlaho
Mæсорum regi Terteres filius succedens, Philippopolim
capit; oppida quædam incurSAT. Andronicus junior Mœsiae
fines deprædatur. Judicium Syrgiannis, ut rei majestatis.
245

CAP. XXXVI. — Terteres Mæсорum rex moritur. Mul-
ta oppida Mœsiae se Romano dedunt; quædam Boesilas
sibi vindicat. Philippopolis frustra obsidetur. Cujusdam
machinæ oppugnatioris descriptio. Mæсорum principes
Michaelē dynastæ cujusdam filium regem creant. Boe-
silæ dynastæ Mœsi et Romanorum amici mors falso
ventiata. Causæ cur confictu cum Michaelē abstinendum.
249

CAP. XXXVII. — Philippopolis casu recuperatur. Mi-
chael Boesilam obsidet, qui a suis proditor. Michael Ro-
manorum fines depopulatur; ei imperator duellum offert;

quod facere abnuit. Veniens Constantinopoli in imperator,
avum ad bellum Barbaris inferendam sollicitat; cuius
consilium magnus domesticus confirmat, et contra Mœsos
omnia sua pollicetur. 252

CAP. XXXVIII. — Consultatio de bello in Barbaros
suscepiendo. Præclara magni domestici oratio, quæ bellum
a necessario, ab honesto et facti sua etur. Additur
pro epilogo liberalissima promissio. Protostrator, et
comites junioris imperatoris idem sentiunt. Consilii-
senioris dissentiuunt, privatam utilitatem præ communi
spectantes. Laudat alteram partem, et magnum dome-
sticum senior; suos vituperat, et cum nepote porro deli-
berat. 259

CAP. XXXIX. — Legatio Mæсорum regis ad Androni-
cum juniorem de amicitia ob ductam ejus sororem insti-
tuenda. Mittuntur vicissim legati, qui pacem confirmant.
Mos imperatorum, quo Scytharum satrapas sibi devincen-
rent. De aliquot eorum incurSIONIBUS in Thraciam, et
felici cum iisdem conflictu. Alios persequitur imperator;
et flumine intercedente ab utraque ripa sit collo-
quium. 263

CAP. XL. — Obitus Irene imperatricis, conjugis An-
dronici minoris. Consultatio avi cum nepote de a tera
ducenda. Legatio ad Sabaudiam comitem pro Anna sorore
ejus, quam frater, præterito rege Franciæ, imperatori
respondet, et desponsam honorificentissime tractat.
271

CAP. XLI. — Hoc capite coronatio junioris Andronici
describitur, et tota illa cæremonia, Constantinopoli in
coronandis imperatoribus scripta sic ita, diligentissime
explicatur; etque res ad cognoscendum perducenda, nec
infrugifera. 275

CAP. XLII. — Cum magno et nobili comitatu Anna
imperatrix adducitur Byzantium. Nuptiæ sunt; ipsa coro-
natur. Sabaudi nobiles commendantur; imperatorem
ludicras artes ducent. Cum Persis præiombus dimica ur-
cum victoria. Imperator in pede vulneratur. Cum Mi-
chaelē Mæсорum rege colloquium. Senioris imperatoris
ira et alienatio a nepote recrudescit. 283

CAP. XLIII. — Joannes Palæologus panhypersebastus
tyrannidem affectat. Litteræ filiorum magni logothetæ ad
eundem panhypersebastum interceptæ. Andronico ju-
niori redduntur, a quo logotheta officii admonetur; cuius
responsum arrogans refertur. Protovestiarii minæ in lo-
gothetam a juniore imperatore coercentur; quem apud
iratum avum excusat, et pacem ejus deprecatur. Utrius-
que in benemeritum ingratiSSIMUS animus. Bellum se
aperit. Andronicus et socii ex innocentia sua pacem vi-
cendi concipiunt. 293

CAP. XLIV. — Per legatos avus nepotem monet, ne
Byzantium ingrediatur. Ille dolens ea denuntiatione,
Deum testem innocentie sue appellat; nec recusat, si
legitime accusatus se defendere lequi erit, quam pœnas
det. Ejus memoriam et sacris per omnia templa toti
vult avus; patriarcha diserte nepoti patrocinatus, refragat.
301

CAP. XLV. — Rogat avum nepos, ne novo istoc bello
imperium Romanum claudibus cumulet, ita tuncque se
ad dicendum causam elat. Magnus domesticus per atten-
tas idem contendit, nepotem tuetur, ab audiendis scy-
phantis dehortatur. Terrorem in extremo adjuugit, si
secus fecerit. 305

CAP. XLVI. — Responso avi contristatur nepos. Pa-
triarchæ calamitatem suam per litteras exponit; suos et
episcoporum opem ad conciliandam pacem implorat.
Faciunt illi quod rogantur. Quatuor et viginti diverso-
rum ordinum ad eum mittuntur, a quibus quid ei obji-
citur intelligat, quine controversiam disjiciant. Ar-
chiepiscopus quo line advenierit edicatur. 309

CAP. XLVII. — Oratio junioris ad synodum. Adver-
sarium avum rapit in odium; iudices sibi benevolos
facit; fiduciam causæ præ se fert; et est hoc velut ju-
dicii prœmium. Deinde breviter quædam objecta dicit.
315

CAP. XLVIII. — Culpam omnem calamitatis in avum
confert, non sine commendatione sui. Nilitur probare se
fœdus sanctum habuisse, avum non habuisse; ejus li-
teræ hujus rei testes ad protovestiarium, et aliæ cu us-
dam Cocale recitantur. Docet etiam, non idcirco fœdus
se rupisse, nec perjurium incurrisse, quamvis pecuniam
accepit. 317

CAP. XLIX. — Cocales impediens calumniator aperte
coarripitur. Jocus amarior in eundem. Episcopi impera-
torem juniorem damnare non audent, Republicam ei
commendant. Is avi pertinaciam accusans, medianam
quandam malorum proponit, ac de jure suo multum
remitit. Ejus ad senem responsum officii sui commemo-
rationem, senis modestam reprehensionem, pacis petiti-

nem, subjectionem humilem plane, et terrorem, ni cedat, complectitur. 327

Cap. L. — Cocalas narrat seniori omnia; episcopi, et cæteri tacere jubentur. Patriarchæ urgenti audientiam, durius respondetur. Sequitur ejus oratio, qua cum summa libertate se nepotis patronum contra avi iniquitatem fore pollicetur. Internuntii patriarchæ in carcerem truduntur; ipse in monasterio, episcopi in ædibus suis includuntur. Magnus domesticus pace desperata, non ultra desidentium suadet. Nem sentit protostrator. Junioris imperatoris consilium a domestico improbat. 335

Cap. LI. — Rhegio Byzantium iter intendunt. Litteræ amicorum, acta nuntiantes. Imperator paucis comilibus ad mœnia procedens, avum ad colloquium invitat: si nolit, marchionem Montisferrati, patruum ad se mitti rogat. Jubetur ab urbe discedere. Marc Caballarii de muro in imperatorem convicia. Rursum de officio suo, cum insectatione inexpugnabilis avi pertinaciæ. Selybriæ rebus constitutus Apocauchim relinquat. Copiæ ad Didymotichum convenire jussæ. Andronicus Tornices, et Manuel Lascaris de prodicione insimulati, Thracia in exsilium pulsi. 343

Cap. LII. — Protostrator Thraciæ prætor creatur. Andronicus nepos cum magno domestico et parte copiarum in Macedonia cum hostibus conficturus abit. Matrem apud Gratianopolin invenit. In hostes itur: qui timentes sibi, Pheras concedunt. Zichnam deditio. Hostes Pheris ad pugnam elici non possunt. De postulatis præstandis se excusant; Domesticus recedendum suadet. Zichnam redeunt. 349

Cap. LIII. — Ad occupandam Thessalonicam imperator nepos vocatur. Partium studia et conatus. Portis apertis recipitur. Pherensis subsidium ad arcis propugnationem mittunt; sed cælitur fuganturque subsidiarii. Miraculum de sanato pede imperatoris ope sancti Demetrii martyris. In arce factiones duæ, quæ impunitate concessa imperatori transdunt. 353

Cap. LIV. — Queritur quo sit eundem. Magnus domesticus Edessam et Castoriam suadet. Omnes approbant consilium. Mittuntur litteræ; promptas inveniunt ad dedicationem. Quid senioris duces egerint. Ingens Occidentium ad juniorem defectio. Protovestiarius, et despota, alique ad Tribalium confugiunt; sed intercepti ad imperatorem adducuntur. Pecunia omnis uxoris eorum donatur, ut sit quod in viros exsules impendant. 363

Cap. LV. — Castoria et Achris se dedunt; protovestiarius et alii Crælem adversus imperatorem ad bellum extimulant. Dolus uxoris protovestiarii in mundo muliebri celando. Proditur protovestiarii supplex aurea et argentea. Donat eam imperator magno domestico; sed ab eo contempta, in militem distribuitur, quoad nummos aureos; reliqua nobilibus et arario donantur. Agrestes Albani se dedunt uliro. Chreles Tribalio pacem suadet. Romani fugitivi tertio Crælem ad arma sollicitant, et a proceribus Tribalibus increpantur. Variæ rationes, quibus juventur, a Cræle eis proponuntur. 371

Cap. LVI. — Protovestiarius moritur, Prillapus deditur, Asanes Proscaco spoliatur. Imperator Strimbizta et Melenoci frustra tentatis, Thessalonicam redit. De victoria nuntius a protostratore; quo se parum lætari imperator pro concione testatur; victores remunerat. Alius nuntius de fœdere a seniore cum Mœsorum rege inito. Denuo Byzantium movet; pacem ut antea sapius, petit; jubetur abscedere. Abscedit, ac rediens eandem petit. Duo Byzantii occasionem urbis capiendæ ostendunt, et suam in id operam pollicentur. 379

Cap. LVII. — Illustre exemplum mansuetudinis Andronici junioris. Proditores pene coacti, petunt viginti jugera; majora promittuntur. Mœsorum rex adest cum copiis. Logos abire decernunt. Queritur quo sine idem rex ter mille equitum Byzantium miserit. Ibanes, dux Mœsorum, a quibus jubetur recedere. Ejus responsum fraudulentum. Monetur avus a nepote de periculo a Mœsibus vitando; monitionem non contemnit. 383

Cap. LVIII. — Legatio junioris Andronici ad Mœsorum regem, qua queritur, quid veniat; et minas intendantur. Mœsus jurat, non se contra illum venisse, et ad confirmandum e sacris reliquiis crucem de collo mittit. Timet ne suis nocatur; Ibanes revocat. Scala et reliqua ad urbem occupandam parantur. Die Pentecostes Logis abeunt versus Byzantium. Sequitur magni domestici et imperatoris in milite digerendo et præcipiendo labor. 391

Cap. LIX. — Ostenditur expliræ, quo pacto Constantinopolis capta sit. Portis apertis ingreditur imperator, et post eum protostrator cum reliquis copiis. Mira humanitas nepotis in avum. Patriarcha et monasterio tanquam carcere liberatur. 397

Argumentum libri secundi. 401

LIBER SECUNDUS.

407

Cap. I. — Post transitionem docet, quam avo provident, et quam reverenter eum tractari. Magnum logothetam venia, protostratorem urbis præfectura donat. A patriarcha ut episcopus adversarii offensam remittat, obtinere nequit. Aliis de se bene meritis gratias agit. De Marco Caballario quæsitio, et in conspectum imperatoris adducto, historia; ex qua et vis consuetudinum in illo, et in imperatore divina quædam elementa elucet. 407

Cap. II. — Magnus domesticus ad patriarcham episcopis reconciliandum missus, nihil agit: dies iudicio præstituitur. De mente domestici quæsitio inter episcopos. Pro reis ipse orationem habet deprecatoriam, et patriarcham flecit. Absoluti gratias imperatori agunt, qui amicos separatim remuneratos, communiter civitati benefecit. 413

Cap. III. — Mœsorum rex Thraciam superiorem devastat. Imperator cum eo depugnatur Bizyam abit. Mœsus clam domum recedit, usus strategemate. Imperator incursans Mœsiam, Diampolim capit. Iterum irrumpens in Thraciam Mœsus Bucelum occupat, Probatum obsidet. Exprobratur ei perfidia cum minis. Causam præterdit, uxoris jus in paternum imperium. Prolata lege refutatur, territusque magnitudine et fidentia Romani exercitus, Bucelum redditurum, pacemque servaturum promittit. Causa audaciæ Mœsorum. Milites se spoliis privari dolent. Amicitia renovatur. Uterque domum redit. 419

Cap. IV. — Magnus domesticus Syrgianni mitiorum carcerem impetrat. Postea libertatem eidem petit. Imperator miratur eam non statim petivisse, cum ejus amori daturus sit omnia, cujus magnitudinem declarat. Domesticus ipse quoque suum amorem in imperatorem prædicat, et rationem facti reddit. Angelus magnus stratoparcha pro egregio duce commendatur. Imperatoris mater Xena se de Syrgianne celatam a domestico irascitur. Syrgiannes e custodia dimittitur. 427

Cap. V. — Germani jure hospitii ab imperatore pecunia adjuvari petunt. Magnus domesticus respondet ærarium exhaustum esse, militem illis suppeditaturum. Germani recusant; abundare se militibus. Dimittuntur cum honorè. Exponitur calliditas domestici. Item quomodo approbante imperatore partem onerum et curarum suarum in humeros Apocauchi rejecerit. Causæ quare imperator Cyclicum profectus sit. Cum Zamarchane satrapa, qui Orientales Romanorum urbes vexabat, pacem facit. Mœsus cum imperatore perenne fœdus icit. 433

Cap. VI. — Imperator Barbaros in Bithynia invadere cogitans. Contophris prefecti consilio incitatur, et docetur. Barbari ad editora loca se recipiunt. Orchanes satrapa in locis montosis et impeditis tendit. Quibus conspectis, placet Romanis non ultra progredi. Postridie tamen acie in campo instructa eos expectant. Orchanes contra suos instruit, partemque in insidiis collocat. Describitur pugna, cujus mira varietas; victoria penes Romanos stat: ad quam plurimum egregia imperatoris concio valuit. 441

Cap. VII. — Consilium magni domestici, quia hostes se victos fatebantur, in castra redeundum, et Byzantium postridie revertendum. Placet; in castra reditur; triumphus canitur. Pars Persarum insequitur abeuntes; configitur in via, cum quidam ordines suos deseruissent; quos et domesticus, et imperator reductum eunt; sed uterque summo cum periculo. Sebastopolus cum trecentis fugatur. Byzantium nuntius ad protostratorem mittitur; castra custodiuntur. 451

Cap. VIII. — Laudat pro concione Romanos Orchanes vel hostis; in locum tutiorem abscedendum suadet. Dissuadet senes, et qua ratione in eodem loco manendum sit, edocent. Duplex de imperatore per castra rumor et militum trepidatio; quorum fugam domesticus inhibere nequit. Imperator lembo vectum Constantinopolis frustra querit. Exercitus fugiens in quatuor oppida se disperdit. Apud Philocrenen accepta calamitas. 457

Cap. IX. — Amor imperatoris in magnum domesticum incredibilis exprimitur dieno. Docetur quantopere contemderit, ut eum imperii consortem haberet; quem tamen honorem ille constanter toties repudiavit, cum aliquid re ipsa parum omnino ab imperatore differret, quandoquidem penes eum erat tota imperii administratio. Sed certis de causis a nomine et insignibus abstulit; quæ tamen, ut videbimus libro tertio, etiam certas ob causas postea admisit. 465

Cap. X. — Quomodo Benedictus Zacharias Genuens, posterique Chium insulam sibi propriam fecerint. Ejus recuperandæ occasione Calothetho dynasta Chius, matre magni domestici conventa, ostendit; a qua filius, et imperator Didymotichum ob id Byzantio evocatur. Cum Calothetho præsentibus colloquantur. Consilium magnum do-

mestici, quo pacto cum Martino, qui tum Chium obtinebat, agendum sit. 473

CAP. XI. — Numerus navium in Chium proficiscendum: trierarcharum ambitiosa contentio. Qua conditione imperator Martino iusvix præfecturam relinquere staverit. Ejus contumacia. Calothetus adjuvare Romanos meluit. Benedictus castellum imperatori tradit. Martinus rebus desperatis se dedit, et Chiorum manibus a magno domestico eripitur. Martinus in vincula ducitur: uxor, liberi, famuli exsilio mutantur. Ejus militibus duplex conditio proponitur. Imperatoris non tam in bene mererit cupientes gratus animus. 479

CAP. XII. — Imperator ad gratiam Benedicto referendam, Chii præfectura illum ornare vult, cum redivitibus amplissimis. Homo avarus et ambitiosus totam insulam pro peculio audet petere. Conatur eum sanare imperator. Datur spatium ad deliberandum. Manet in sententia pertinaciter. Galatam triremes petit, quas illi negat imperator. Iterum spatium deliberandi datur, et Benedictus profatio habetur. Consilium magni domestici de infamia imperatori effugienda. A Lathiorum conventu Benedictus pro insano damnatur. Honores illi exquisitissimi, cum viginti aureorum millibus promittuntur: spernit omnia. Imperatoris virtus laudatur: Benedictus Galatam navigat. 483

CAP. XIII. — Imperator Phocæam veterem veniens, a duobus Persarum satrapis colitur. Phocæam novam in dedicationem accipit, quam Arego Genuensis ut præfecto committit. Persæ, Trajanopolin et Beren depopulantes, partim occidunt, partim capiuntur. Benedictus cum octo triremibus Chium ultionis ergo, et insulæ subigendis infelicis eventu appellitur. 493

CAP. XIV. — Periculose ægrotus imperator tertium magno domestico imperium deferit; tertium recusat. Oratio imperatoris jam morituri, ut putabat, sane palbetica; qua convocatis ordinibus præseente etiam uxore valedicit, et preces explorativas petit. Magnum domesticum pro se administratorem nominat, cui imperatricem commendat. Excutiuntur omnibus lacrymæ, laniantur crines, feruntur pectora. Flentes ei valedicunt. De populo cui-libet palatium ingredi eique salve et vale licet dicere. Medicos obstatur, uti se ante mortem cucullo tæonachi induant. 497

CAP. XV. — De Xena matre imperator nihil statuit. Magnus domesticus juramenta excipit; præfectos urbium decernit; insignia imperatoria quartum repudiat; ut Constantinum despotam occidat, aut oculos ei eruat, adducit nequit, eumque occulte liberum dimittit. Protostrator Byzantii præfectus de statu imperatoris sit certior; jubetur ipse jurare, et aliis juramentum deferre. 501

CAP. XVI. — Andronicus senior vitæ suæ timens. Sit monachus. Junior iterum flagitat monasticum habitum, et cum ingenti gaudio impetrat. Domestico subirascur, per quem stet quomodo pater spiritualis, quod maxime cupiebat, ad se in tali tempore veniat. Domestici lacrymæ. Medicus quoque ejus stropham ægre fert; et domestici cum eodem exposulatio. Nolebat enim cucullo indui imperatorem quod eum speraret posse convalescere, timeretque ne oppressus gaudio, quod quibusdam accidit, moreretur, aut in posterum inter monachos vivere obstinaret. Quomodo eundem medicum terruerit. Mandatum ultimum imperatoris de corpore suo exanimi. 503

CAP. XVII. — Miseratur magnum domesticum, jamjam moriturus, ut putabat, imperator ob molestias ex imperio illi suboritur. Amorem suum rursus testatur. Effusa domestici lamentatio et lacrymæ. Nocte proxima moriturum respondent medici. Adsunt mortis omnia indicia; Libitina paratur; aqua de fonte Matris Dei sanatur. Omnes miraculum agnoscunt, Deoque factis se gratos demonstrant. 513

CAP. XVIII. — Magnus domesticus gestorum rationem reddidit. Syrgianem cum copis in Occidentem missum non probat; revocari tamen vetat. Qui delatorum litteris a domestico alienatur. Despotæ tragœdia narratur, et is e carcere liberatur. Avum monachum factum cognoscit imperator. Causam quærit: Domesticus quid rumore feratur indicat, doloreque imperatoris consolatur. Eum imperator præteritæ cogitationis admonet, de qua sequenti capite. 521

CAP. XIX. — Andronicus minor avo imperium redditurus, rem cum magno domestico communicat; qui postquam intellexit voluntatem esse seriam, monet ut prius secum diligenter cogitet quid agat. Proponuntur causæ tres quæ moverint imperatorem, et refutantur. Ipse imperator negans se illis motum, duas alias allert, quibus impellitur. 525

CAP. XX. — Hac oratione domesticus duas causas ab

imperatore allatas, quibus ad imperium avo reddendum moveretur, confutare nititur; obirectationem improborum, et honorem ac voluptatem avi. Agit autem vaide oratorie. Byzantium se confert imperator divæ Matri præcepta sanitate gratias acturus. Hominum ad eum visendum concursus. Thraciæ urbes lustrat. 529

CAP. XXI. — Persæ prædones cæduntur; Achris Triballorum obsidione liberatur. Messorum rex, et imperator pacta societate in Triballorum regionem irruunt. Triballus Mæso copis integris occurrit, hostes partim cædit, partim fugat. Rex vulneratus moritur. In imperatorem Crales nihil molitur. Michaelis conjux, soror imperatoris, cum liberis peilitur. In concilio decernitur in Mæsiam proficiscendum, ubi magna spes ostentarentur, et expulsa imperatoris soror justa esset belli occasio. Vastatur Mæsia; aliquot oppida se dedunt. In locum Isaïæ patriarchæ magno domestico Joannem presbyterum subrogandum suadet, et episcopos quodam callico commento ad id permovet. 537

CAP. XXII. — Persæ prædones occiduntur, fugantur, capiuntur. Pars his auditis in orientem refugit. Syrgianes contra domesticum conjurationem facit. Equanimitas domestici. Zamplaco Syrgianem apud imperatorem accusat; ille infanticione se defendit. 551

CAP. XXIII. — In discrimine suo magni domestici opem salutarem Syrgianes implorat, culpamque confitens, meliora pollicetur. Domesticus enumerans sua in illum merita, ingratisimum fuisse convinct, et cum conditione promittit auxilium. Præterea quid fecerit Syrgianes, et quid nunc facere debeat, elegantii apoloquo docetur. 557

CAP. XXIV. — Testibus jam præsentibus, Nicææ obsidio nuntiatur. Cum classe eo proficiscitur imperator. Ad pugnam non venit, sed pax certis conditionibus componitur. Judicium Syrgianis exercetur; ampliationem petit: magni domestici opem denuo flagitat, et Byzantio clandestina fuga se Galatam proripit. Ab ipso imperatore quæsitus non invenitur. Eubœam inde, postmodum ad Cralem fugit, eique contra Romanos operam navat. Imperator exercitum adversus illum conscribit. 561

CAP. XXV. — Sphranzes quidam ad referendam imperatori pro meritis gratiam, se illi adversus Syrgianem offert. Cum domestico consultat, quo pacto sine pugna hostem vivum, et vincitum adipiscatur: Sphranzi res mandatur, et præfectura eidem committitur. Imperator in Macedoniam ducit, Persarum incursio, et infortunium. Dolus, quo Sphranzes Syrgianem jugulavit. Præmia in eum collata. Pax cum Crale. Urbes a Syrgiane subactæ ad fidem imperatoris redeunt. Crale adversus Ungrorum regem mittuntur auxilia, et cum honore domum remittuntur. 567

CAP. XXVI. — Factione duorum principum regina, Michaelis prima conjux, regno peilitur, Alexander Stranzimeri filius rex creatus, cum Mæsiæ et Scythiæ auxiliariis urbes imperatori deditas recuperat. Protostrator præfectus Mesembriam mittitur. Persæ Nicomediam obsessuri, imperatoris adventu, auditu domum refugiant. In Mæsiam irruptio. Mæssorum ignavia. Pax ea conditione fit, ut Romani pro recipienda Anchialo Diampolin Mæso reddant. 577

CAP. XXVII. — Scythæ veniunt Alexandro contra patrum suppetias, quos per fraudem in imperatorem immittit; quibuscum et una cum Mæsiæ prælio acerrimo contenditur. Mæsiæ superiores sunt. Alexander fœdus et filiam imperatoris filio suo uxorem petit. Differtur amicitia, fœdus patratum, Compranditur, et a Mæsiæ Romani egregie prædicantur. 583

CAP. XXVIII. — Amurlus satrapa Persicus in Thraciam irruit. Romanus occurrit: a neutris tamen pugna fit initium. Persæ domum abeunt. Andronicus senior, et Xena imperatoris mater vita decedunt. Monomachus Thessaliæ gubernator ad principatum grassatur. Thessali montani imperatori obedientiam deferunt. Ad Cralem, ut amicus, inopinato venit, quicum dies septem juvande exigit. 589

CAP. XXIX. — Dominicus quidam Genuensis Lesbum insulam occupat. Facinus Galatensibus imperator exprobrans cum classe eo contendit. Delii a Dominico deficiunt; reliqui confingere cum Romanis pertinescunt. Pincerna ad Mitylenam oppugnandam relinquitur; cætera oppida se Romanis dedunt. A Sarchane Satrapa ad Phocæam et Mitylenam obsidebas petitor auxilium, cum promissione liberandorum obsidum. Phocæenses acerrime se defendunt. Cheter, Amur et Salsimassus filii satrapæ lonæ fidem et suam pollicentur. Nobilium Romanorum clandestina peritida. 593

CAP. XXX. — Iugens Persarum auxilium Magni domestici et Amurii Persæ satrapæ colloquium et amicitia, et illius apud hunc auctoritas. Domesticus invitatum in ta-

vernaculum suum quemdam nobilem, Joannem Spinulam Latinum, longiore oratione allocutus, dedicationem urbis suadere conatur. 601

CAP. XXXI. — Spinula culpam fatetur, consilium a domestico petit. Suadet, veniam ab imperatore petendam, et obsides Persas et condonandos; Mitylenei et Phocæam restituendas. Quam multis bonis eos remuneraturos sit imperator docet, et, ut maturent, hortatur. Phocæam et Mitylene redduntur. Filios obsides Persæ lati accipiunt: Lesbos tota recuperatur. 609

CAP. XXXII. — Albanorum rebellio et incursiones. Spes Acarnaniæ recuperandæ. In Albanos cum Persico supplemento expeditio; victoria et prædæ immensitas. Civitates ante ab Albanis vexatæ, diem festum agunt. Persæ domum redeunt. Acarnanum procerum de imperatore admittendo pugnantis sententiæ; ipsius reginæ consilium. 613

CAP. XXXIII. — Approbatur reginæ consilium. Legati ad imperatorem mittuntur. De nuptiis cum domestici filia assentitur; αὐτονομία recusat. Deditur Acarnania. Mansuetudo et munificentia imperatoris in deditillos, ac providentia oppidatim. Puer Nicephorus a malevolis Tarentum traducitur. Imperator constitutus præfectis et prætoribus, et Deo recuperatam tandem aliquando provinciam gratulans, Thessalonicam abit. Fillam Alexandri Mæsurum regi, despondet. 621

CAP. XXXIV. — Persarum incursio, et in illis trucidandis, capiendis fugandisque magni domestici, ipsius imperatoris præclara virtus. Nuptiæ apud Adrianopolim filiae Mariæ cum Michaelæ Alexandri filio. Ducitur nova nupta in Mæsiam. Acarnanes deficiunt; protostratorem in carcerem trudent; Nicephorum a principe Tarentina repetunt, et ab ea auxilium petunt. Quem illa libenter et duabus filibus altera et desponsa dimittit. Quænam hæc mulier, et quam ambitiosa fuerit. Joannes Angelus Pincerna, et Monomachus cum copis in Acarnaniam mittuntur. Eodem postea veniens imperator res memorabiles gerit. 623

CAP. XXXV. — Magnus domesticus ægre colloquium Cabasilæ impetrat. Defectionem urbium illi exprobrat. Tertio die reversus, ad dedicationem lectere frustra conatur. Demum persuadet, ac lætum nuntium imperatori Artam allaturus, in itinere ad fontem prandet. Eo venit Cabasilas, consilium querens. Quem eductum dimittit, et postridie nomine imperatoris urbem accipit. Cabasilas cum primoribus ad imperatorem a magno domestico adducitur, fidem constantem promittit. Imperator illum, cæterosque collaudat et muneratur. Artæi Rhogios maledictis proscribunt, et obduntur. 633

CAP. XXXVI. — Artæorum pertinaciam castigat magnus domesticus: quæ bona perdidierint, quæ mala passuri sint, ostendit. Eorum in Rhogios contumelias ægre fert. Quam inique resistant, et quomodo Acarnania Romanis debeatur, docet. Hortatur, ut se illius fidei permittant. Artæi deditionem decernunt; præteritam pertinaciam excusant. Laudat eos, et gratias agit magnus domesticus. Imperatoris et exercitus inavaleto. 637

CAP. XXXVII. — Thomacastrensium a magno domestico obidentur. Quare essent tam superbi et refractarii. Ad deditionem exstimulantur. Eodem scopo et cum pedagogo Nicephori multis agitur. Ille rein ad primores refert et renuntiat; concilio visum deditionem imperatori faciendam. Laudat factum domesticus; pedagogum cum Nicephoro et optimatibus ad se redire jubet. 645

CAP. XXXVIII. — Nicephorus cum primoribus a domestico ad imperatorem deductus, humiliter et munifice accipitur. Mattheus Cantacuzenus magni domestici filius, Demetrii despotæ filiam ducit domum. Euixæ contendit Apocauclus, ut sibi monachum fieri liceat. Ejus preces imperatori suspectæ sunt. Explorat animus. Iterum instat, et classis contra Barbaros præfecturam, ut sibi et reipublicæ salutarem petit et impetrat. Imperator Apocauclum pro ignavo et improbo habet. Recensentur castella quæ ædificavit, et urbes quas instauravit. 653

CAP. XXXIX. — De Barlaam monacho Latino, quomodo turbas in ecclesia Constantinopolitana exorsus sit, laus Gregorii Palamæ, et duorum ejus fratrum, propter monachismum. Monetur Barlaamus, ut genus vitæ τὸν ἁγιοζήλον lacerare conviciis desinat. De lumine, quod sanctos circumfulsit, Divinum et increatum lumen videri posse oculis corporeis. De lumine in monte Thabor, quod Barlaamus increatum negat. 661

CAP. XL. — Synodus in Sophia templo. Causam prior agit Barlaamus. Respondet ei pro omnibus Palamas et lumen in Thabor quid fuerit, docet. Barlaamus magni domestici opem supplicat. Ejus prudens consilium. Opposito Barlaami. Responsio domestici, qua motus

ille, culpam suam constat in synodo. Datur amanter venia. Relabatur Barlaamus et in Italiam aufugiens, sit episcopus. De novis turbis quas Gregorius Acindynus Barlaami discipulus concitavit. Imperatoris morbus. Apocauclus magno domestico suadet imperii insignia sumere, sed rejicitur. Eundem et mater rejicit. Consilium domestici ad imperatorem, et mors imperatoris. 671.

Argumentum libri tertii. 693

IIBER TERTIUS.

705

CAP. I. — Transitio, breviter narrata repetens, et narranda promittens. Narrandi causæ duæ. Comparat se cum aliis harum rerum scriptoribus et veritatem sinceram promittit. Luctus imperatoris ob defunctum imperatorem. Magni domestici diligens custodia et vigiliæ; et in procurando imperio sollicitudo. Funus imperatoris magnificentum et sacra piacularia. 703

CAP. II. — Ambitio patriarchæ. Consilium magni domestici de excommunicandis insidiatoribus filiorum imperatoris. Pia imperatoris recusatio. Tandem importunitas domestici ab invito assensum extorquet. Patriarcha regnare contendit. Sismanus exsul ab imperatrice petitur. Ejus fratrisque ac matris conditio. Consultatur de reddendo. Chumni in domesticum convicium. Imperatrix litem præcedit. Binæ sententiæ de Sismano. Patriarchæ sententia laudatur vehementer. Domesticus imprudentiam consultantium reprehendit, rectius suadet. Patriarcha culpam agnoscit. Ex Chumni dicerio civilis seditionis augurium, et domesticum se abdicandi renovatum desiderium. 707

CAP. III. — Amor in imperatorem mortuum. Fastidium potestatis et causa nova. Chumni contumeliosum dictum non vindicatur. Excusant se patriarcha et imperatrix. Domesticus multis verbis studium et fidelitatem in imperatorem vivum declaratum significat, et imperii administrationem in concilio deponit, obscure patriarchæ ambitionem hujus rei causam indicans. 717

CAP. IV. — Dolor et lacrymæ imperatricis, ob inexpectatum nuntium. Item querela miserabilis de viduitate sua, et puerorum orbitate, neglectoque a domestico amici officio. Eam porro amicitiam exaggerat, et miris modis ad mutandum consilium inflectere virum conatur. 723

CAP. V. — Responsum magni domestici præsentæ patriarchæ, ad imperatricem. Mos bonorum virorum in pacificatione. Exponit quid ejus nomine patriarcha sibi dixerit, ut num vera sint intelligat. Deinde suspicionem affectati imperii a se removet; etiam divini iudicii metu adducto, et a calumniatoribus cavendum monet. Conditionem proponit, qua servata, ad imperium demum regendum se revocari patietur. 729

CAP. VI. — Laudat orationem domestici imperatricis. Pollicetur, quæ ille voluit. Magnus domesticus mentem suam interpretatur, et iudicium adversum se postulat, si peccare videatur. Jusjurandum utrique datur. Domesticus Imperatricis fidem, ut mulieris, suspectam habet. Patriarcham per beneficia in illum collata obtestatur, ne calumniatoribus suis credat, causam suam tueatur. Patriarcha omnem operam suam spondet et sponsonem juramento sancit. 735

CAP. VII. — Sismanus a legatis Alexandri regis petitur. Magnus domesticus reprehendit, quot ideo bellum intenet et transfugam reddere recusat, proque eo Mæsis bellum grave minatur. Legati fractis spiritibus tringinta dies ad redditum responsumque regis renuntiant impetrant. Imperatrix et proceres de prudentia domestici gratis animis lætantur. 741

CAP. VIII. — Cur milites ad arma tardiores. Patriæ cuiusdam professionum scribæ desiderium juvandæ reipublicæ. Ejusdem pecunia, quam liberaliter ad usum reipublicæ domestico defert. Ille de facto hominem commendat. Antiquum munus et deuo mandat, idque ipsum extollit; oblatum accipere pecuniam in tempus necessarium differt; militum reditus cum insigni eorumdem lætitia exquantur et augentur. 749

CAP. IX. — De coronando Joanne imperatore domestici consilium et refutatio adversariorum. Imperatricis cunctatio. Classis contra satrapam Lydiæ, populatam venientem. Pedestris exercitus a domestico in Occidentem duendus. Iterum a patriarcha fidem exigit, quam sancte pollicetur. Ab imperatrice et laudatur et suaviter monetur ne se laboribus oneriat, et pœcuniæ suæ parcat. Respondet admodum iugeque et liberaliter, et se rebelles coerciturum atque in ordinem redacturum promittit, Byzantique cum exercitu discedit. 753

CAP. X. — Ex urbibus Thraciæ senatores et præsidia ad expeditionem assumuntur. Mæsus renovato federe discedit. Avud Chrsosum Persæ cæduntur et fugantur

semel et iterum Apocachus capere imperatorem adolescentem et regnare meditatur. Deprehensus in arceam suam confugit, atque ut mortem effugiat, domesticum inconstantiam rerum humanarum monet, a quo vicissim monetur persisterent et Deo in primis nitendum ostenditur. 739

CAP. XI. — Peloponneses Latini se imperatori certis conditionibus subieciunt. Eorumdem litteræ ad magnum domesticum plenæ humanitatis ac benevolentis. Legati tractantur magnifice, et cum promissis ac muneribus dimittuntur. Apocacho Senacherimus substituitur, et ejus facinora. Conspiratio et legatio præfectorum Occidentis; et cur sibi occurrere voluerint magnum domesticum. 765.

CAP. XII. — Crales fractio federe Macedoniam populatur. Consultatio de eo reprimendo. Sententia magni domestici de expeditione Peloponnesica præponenda, ob quam Byzantium revertendum, et quid ibi faciendum, et quo omnibus comparatis eundem. Byzantium veniens, honorifice excipitur. Imperatricem ægrotram salutatur, et lugentem adhuc consolatur, cum eademque cogitationes suas communicat, quas illa probat. 769

CAP. XIII. — Clamor confusus ante palatium; causam ejus litem aliquam censet magnus domesticus; discit se causam esse, pro cuius honore milites et nobiles contra patriarcham linguas pugnabant. Rem imperatrici narrat, moneat ut homines protervos castiget, quod facit castigatione in partes certas distributa. 773

CAP. XIV. — Pœna in Apocachum, et ejus opera rursus utendum absente domestico. Imperatrix plane abnuat. Improbitas et scelus Apocachi in magnum domesticum, (sed prius ejus natales et conditio) per Xenam imperatoris matrem, a qua apud filium affectatæ tyrannidis vehementer accusatur et ab eo defenditur, atque ad purpuram rursus invitatur et recusat. Abhorret etiam plane a senda inter filium et matrem discordia, quod quidam suadebant. 777

CAP. XV. — Obtractatores et inimici se in gratiam conantur reducere timore mali. Apocachus præcipue in eo laborat. Litteras scribit, merita in se locata enumerat; se pro ingrato accusat; veniam orat; gratum et bonum virum fore promittit. Domesticus ingratum animum et exprobrat, veniam donat. Quomodo propter faci præfecturam tumultuatus sit idem Apocachus, quem imperatrix ut confidentem ac superbum severe objurgat. 783

CAP. XVI. — Apocachus a domestico collata dignitate privatur, et contemnitur; eum per ejus amicos et patriarcham placat. Imperatricem ei reconciliat. Mittuntur qui Epibatis illum adducant, sed venire abnegat. Domesticus cohortatus omnes ad concordiam et pacem, Byzantio discedit. Filiam suam imperatori juveni despondere differt. Apocachus in itinere se illi ultro tradit et de juramentis ante rejectis sese purgat. Ejus cum matre magni domestici colloquium; a qua admonetur, ut factis magis, quam juramentis se amicum præstat. 791

CAP. XVII. — Ab officio suo incipit Apocachus disserere, ut animum patriarchæ præparet. Deinde domesticum falso crimine in odium ejus rapit. Hortatur ut periculo obviam eat. Filiam suam ejus filio uxorem offert. Fiant sponsalia. Occulte oppugnandum domesticum et imperatricem in eum per dolum ac mendacium irritandum suadet, ejusque rei modum præscribit. Quid domesticus socio suo pro filiorum liberatione e vinculis supplicanti responderit. 793

CAP. XVIII. — Eodem blandimento Andronicum Asanem, domestici socerum, tentat Apocachus, eumque adversus generum irritat suis mendaciis, dum filios ejus revera nolle et custodia liberare singit, cum tamen possit; et ipsum Asanem ad imperii cupidinem extimulat, quod etiam patriarchæ faciebat. Suadet item ut imperatricem in domesticum exulceret et imperii spe hominem demulcet. Operam suam spondet. Veritatis et mendacii nullum faciendum discrimen, quod et antea monerat. 801

CAP. XIX. — Expugnato Andronico Asane, duos fratres ejus aggreditur; singit se eorum vicem dolere; segnitium in quaerenda libertate accusat. Demum similibus sententiis, quibus priores adversus domesticum eos incendit; nec est quidquam hoc homine audacius, impudentius et sceleratius. Tandem etiam Gabalam magnum drungarium, magnum stratopedarcham, et Zampæ filium dolis suis capit et in perniciem domestici concitat. 803

CAP. XX. — Conjuratorum astos in imperatrice convenienda. Accusatio magni domestici. Imperatricis vera suspicio et interdictum. Asani Artotus cum Zampæ matre succedit. His Chumnus cum filio, et Manuele Cantacuzeno genero. Omnes rejiciuntur, quos Apocachus audaciores facit. Postremi patriarcha, et Andronicus Asanes quasi triarii cum imperatrice decertant et eam vincunt; ita

tamen, ut ex Occidente reversum judicio accessendum decernat. 813

CAP. XXI. — Prohationibus et judicio audito terretur patriarcha vicissimque a periculi gravitate imperatricem terret, et de domestico suspicionem auget vehementer, ejusque in curanda sua et liberorum salute negligentiam liberius coarguit. Ei Asanem pro optimo consiliario commendat, qui ejus animum callide subieus colophonem adit et magnifico promisso, ut alii quoque, orationem concludit. 819

CAP. XXII. — Imperatricis ægritudo et anxia mens. Iterum accusationem repudiat, rursumque dubitans et credens, se illorum fidei tradit cum lacrymis. Mater domestici cum nepote et uxor Matthæi nepotis alterius, ut in carcere domi custodiuntur. Apocachus sit præfectus urbis. Bellum inchoatur. Qualem militem collegerit. Domum magni domestici diripere ac disturbare non audent. Amici ex urbe propter periculum fugiunt. Veniam ab imperatrice petunt. Gabalas legatus prævaricatur, alter in carcerem datur. 825

CAP. XXIII. — Fugitivi Didymotichum perfrugunt; magno domestico acta narrant; qui aliud suspicans, Byzantium eos remittere vult. Post ad imperatricem legatos mittit, illam officii admonet; ad judicium se offert. Legati a ministris Apocachi spoliantur, carceri traduntur. Turbantes ob id suos domesticus compeccit. Legatis dicendi locus datur. Apocachus impedit, ne judicium domestico decernatur; cui contumelias dicit. Legati custodiuntur. Angetur belli societas. Domesticus hostis decalatur. Proceres eum ad moras tollendas sollicitant. 827

CAP. XXIV. — Litteræ imperatricis de abdicatione ad domesticum. Acerbiore Apocachi mitti vetat. Milites bellum flagitant; quaritur in concilio quid agendum. Sequitur egregia domestici oratio, qua se suspicione affecti imperii liberare, et hoc nomine magnam a suis gratiam inire conatur. Consilium suum proponit, ut se in potestatem imperatricis ad eam ultro profectus, penitus tradat. 833

CAP. XXV. — Responsum procerum, sæpius se de his rebus seorsum et communiter deliberasse. Proclare ipsum disseruisse; nec tamen si faciat, quod secum statuerit, bellum finitum, sed inceptum iri potius. Si purpuram induat, melius rebus communibus provisurum, et id omnes illustres approbaturus; alioqui mala grandia secutura. Domesticus nomen et habitum imperatoris iterum rejicit, ac denuo suspicionem amolitur; tandemque eorum voluntati propter salutem reipublicæ paret; eosque ad fidem et constantiam sibi præstandam hortatur; et alla imperatorie disserit, ac legationem de pace mittendam censet. 839

CAP. XXVI. — Proceres se persuasisse lætantur, gaudet totus exercitus. Evocantur aii Didymotichum, ut ejus creationi intersint. Urbibus Thraciæ et Macedoniæ obedientiam imperat. Non idem omnium sensus. Litteræ interceptæ Byzantium feruntur; exsultant adversarii. Mittuntur quædam matri domestici, et quid responderit. Facultatum proscriptio et direptio. 847

CAP. XXVII. — Magnus domesticus Didymotichi oratum imperatorum capit publice, eique tertio loco et ejus uxori acclamatur. Epulum imperatorum et dies festus. Mira quæ in Cantacuzeni inauguratione contigerunt, futurorum præsentia. Episcopo Didymotichi se commendat, cuius responsio et visum memoratur, additurque domestico animus. Laus illius episcopi a facultate vaticinandi, et exemplum vindicatæ ab eo innocentis in femina. 853

CAP. XXVIII. — Concio qua se novus imperator iterum de suspicione tyrannidis occupandæ excusans, de injuria conqueritur. Missionem dat quibusdam militibus. Retentos in agrum Byzantinum mittit, ut copias inde exituras arceant; urbem ipse post invadere cogitat. Adrianopolitanorum contraria studia et seditio; optimum vexatio et direptio. Quanta invidia Cantacuzenus passim flagrant, et quibus calamitatibus ejus causa laboratum sit. 865

CAP. XXIX. — Adrianopolitani conjuncti in angustias, auxilium a rege Mæsurum flagitant, qui frustra Adriano-polim venit. Quantum adventus ejus Cantacuzeno obfuerit. Prædatores Mæsi male a Thracibus et Persis accipiuntur. Mæsus timens, pacem petit, quam suis licet invitit, concedit Cantacuzenus. Ipse quæque denno ab imperatrice pacem petit. Ejus legati violantur. Syrales item familiarissimus interceptitur et ignominiose vexatur. 871

CAP. XXX. — Divitiæ Cantacuzeni direptæ, et illarum immensitas, et quid dolexerit. Andronicus Asanes Cantacuzeni socer contra generum exercitum ducit; et quomodo tota provincia devastata fuerit. Barbarorum depopulationes. E Zernomlano prædones eaduntur apud Didymotichum. Adriano-polim accedit. Pincernam Pamphilo evocat. Hebrus congelascit. Pamphilienses præsidium

arcis cum ducibus Byzantium mittunt. Byzantii Cantacuzenus probrosissime consciuntur, variis de causis. Accusatur vehementer. A patriarcha excommunicatur. Imperatricem et magistratus honorat. In convitiatore animadvertit. 875

CAP. XXXI. — Tribus præfectis se purgat Cantacuzenus de accepto imperio et consilio non communicato. Omnes offensi, societatem recusant. Syrges iniquior, apud Pheras ejusdem facultates invadit. Ejus amicos fortunis spoliat et immaniter tractat. Protostrator mutat mentem; Thessalonicam se traditurum promittit. Chreies Triballus et amicus, Cantacuzenum ad Occidentem invitat. Consultatio quo eundem, et duplex sententia; posteriori assentitur imperator. 881

CAP. XXXII. — Quos Didymotichi Cantacuzenus imperator duces equitum et suburbanorum reliquerit. Cum quibus exierit. Defectio Constantini Palæologi. Bera castellum tentatur, et propter monachos ei paritur. Joannes Batatzes id in fidem imperatricis redigit. Ejus timor. Obsidio Peritheorii. Batatzes promissa turpiter fallit. 885

CAP. XXXIII. — Cantacuzenum pactis cupidissimum fuisse etiam antea, ex ejus ad patriarcham epistola, plena Christianis sententiis ostenditur. Patriarcha tabellarium in carcerem tradit. Imperatricem facti pœnitet, et ab ea inter feminas honorarias innocentem Cantacuzeni testimonium. Apocauchi desperatio et sollicitudo in conjuratis calefaciendis. Eorum de Imperatrice juramento obliganda consilium. 891

CAP. XXXIV. — Conjuratorum insidiosa contra Cantacuzenum oratio, qua imperatrix a pace deterretur. Quod liberius ac vehementius patriarcha reliquis secedentibus facit. Imperatrix ignara doli jurat. Custoditur a conjuratis per vices interdum, a famulibus noctu; et verba ejus observantur. Vocatur ex Athomonte sanctiores monachi, qui ei pacem persuadeant; quod diligenter conantur et nisi religio jurisjurandi obstisset, conata perfecissent. 895

CAP. XXXV. — Patriarcha et socii monachis irascuntur. Quomodo eos ad discordiam redigere laborarint, et quas ob causas. De primariis quasi in carcerem conclusis. Nuntia protostratore reversi, imperatore Thessalonicam vocant Peritheorii oppugatio et quibus ibidem de muro probris lacessitus fuerit. Quomodo unum de convitiatoribus remuneratus sit. Oppidani se dedunt, et consilio malevoli cujusdam ex imperatoris, deditionem astu quodam retractant. Imperator Thessalonicam abit. 901

CAP. XXXVI. — Joannes imperator coronatur Byzantii. Dignitates in conjuratos colatæ. Patriarchæ fastus in vestitu. Apocauclus persona deposita, summam auctoritatem vindicat, propinquos et necessarios Cantacuzeni interficit; matrem ejus dirissime affligit. Misericordia imperatricis in illam, et rursum crudelitas Archontum quoad medicum. Mors ejus miserabilis. Charitas Theodora sororis Andronici junioris in moribundam atque mortuam. Imperatricis excusatio. Pecuniæ inventæ magnitudo et distributio. Horribilis calumnia in Cantacuzenum conflictata. Apocauclus classem contra Cantacuzeni terrestrem exercitum parat. 909

CAP. XXXVII. — Contra Syrgen vias obsidentem excogitata fraus. Polystylus munitur. Missi ad protostratorem, litteras referunt, prohibentes nunc venire, nisi Chrele adjuncto. Quid Chreles invitatus responderit; unde in angustias conjicitur imperator. Pheris exploratores mittuntur, captivæ humaniter dimittuntur. Litteris se purgat Cantacuzenus. Rescribitur a Syрге, et sociis; fides ei denegatur. Responditur, et de vi juramenti per exempla disseritur, iterumque innocentia juramento confirmatur. 915

CAP. XXXVIII. — Melenicus occupatur a Cantacuzeno. Chreles cunctator, periculum fugiens. Ejus adventu in castra, miles Romanus lætatur. Fuctuatio protostratoris Thessalonicæ. Seditio zelotarum; expulsio civium et alia tetra facinora. Protostrator cum optimatibus pulsus Thessalonicensem agrum deprædatur. Cantacuzenus afflictus, in Deo spem locat. Byzantii cum sociis Thessalonicam ingrediuntur. Deliberatio Cantacuzeni cum exsulibus. 923

CAP. XXXIX. — Concionatur imperator facta prius cuique potestate dicendi quid sentiret, et cur respondere subterfugerint. Censet re desperata ab urbe discedendum, nec tamen ad cætera desperandum. Rhentina præsidium augendum, quod Thessalonicam incursel, et quomodo Thessali, Acarnanes, et reliqua continens in potestatem ventura sit. Protectionem dissuadet protostrator, sed frustra; datur signum. Defectio Thessalonicensium quorundam. Nobiles nituntur ejus iter impedire. Inundatio Axii fluminis, et reversio exercitus Cypriocastrum. 927

CAP. XL. — Apocauclus Thessalonicam appellitur, ut quemadmodum in insulis, potentiam suam ostendet. Protostrator ad Apocauclum deficit; inde tumultus. Imperator in defectionem meditates, ut ignavos ac degeneres invenitur: quales se ipsimet confitentur et nihilo minus abeunt. In Apelmenem beneficia, et ejus ingratus animus ac superbia. 935

CAP. XLI. — Objurgatur protostrator. Andronicus Assanes puer ei commendatur. Magnanimitas Imperatoris et ejus oratio, qua difficultate rerum demonstrata, puerarum argumentis erigit animos militum et exemplis ad virtutem confirmat. Suedet item ad principem Triballorum eundem, indeque ut ab amico petendum auxilium. Assentitur exercitus cum ducibus. Dato signo discedunt, Apocauclus magnis copiis eos insequitur, nulla pugna, propter timorem videricet. Quomodo redeuntes imperatoris transfugas exceperit. 937

CAP. XLII. — Equites ab Apocaucho missi Edessam obsidione Triballorum liberant, castra diripiunt. Zimpanus legatus imperatoris Apocaucho vincitos offert; quibus injurias iidem vexati sint. Quam humaniter et liberaliter imperator a Prosci domino tractatus fuerit; deinde a Libero Triballo, dynasta potentissimo, eodemque amico veteri, cujus item consilio fidei utitur. 945

CAP. XLIII. — Liberus Cantacuzeno Cralem conciliat, qui eidem cum uxore ad se venienti occurrit; et excipitur perhonorifice, tractaturque regaliter. Ab eo, calamitates suas enumerans, amicitiam et auxilium petit et se de dicto excusat. Crales mercedem societatis nimiam postulat, quam Cantacuzenus diserte, spiritu plane imperatorio negat. 949

CAP. XLIV. — Dolet recusatone Crales. Helena uxor causam Cantacuzeni apud proceres agens, nullo modo interdicendum docet; nec vacuum dimittendum, sed adjuvandum, idque gratis, una tantum conditione posita, ut amicum se fore et ablatarum civitatum nullam repetiturum juret. Eam a prudentia laudat Liberus, et consilium cum Crale cæterisque amplectitur. Imperator suorum consilium de concedendis quæ Crales peteret, iratus repudiat. 955

CAP. XLV. — Crales imperatori læta nuntiat et rogat, ne semel ablatas urbes repetat, quod ille promittit, si fœdus servent. Præsenite archiepiscopo inter Cralem et imperatorem juramenta dantur certis conditionibus. De Chrele Triballo contentio. Quo honore adveniens archiepiscopus exceptus fuerit. Chreles quare ad Cralem reverti voluerit. Melenicus Chreli traditur. Controversia propter eundem inter reges. Rhentina castellum Syrgi deditur; ejus in præsidarios et cives quosdam tyrannis. 959

CAP. XLVI. — Apocauclus quid Polystylus egerit; quid ad Didymotichenses scriperit, qui acerbis litteris respondet, ei genus vile et mores improbos exprobrantes, ac se in Cantacuzeni auctoritate futuros testificantes et tabellariis sequentibus malum militantes. Apocauclus Byzantii cum plausu excipitur et pro libidine imperat. Iffenes uxoris et ejus fratris super Cantacuzeno metus. 967

CAP. XLVII. — Tentantur ducum et militum animi de fide erga Cantacuzenum. Comitopus dux se ab eo statum proficitur et ad idem cæteros hortatur, vulgare ipsum de eorum fidelitate certior fieri. Batatzes ejus orationem approbat, juramentum urget, juratur. Nuntius ab imperatore cum ejus signo in cera; qui tamen de suo etiam addit et rem gestam, quominus audientes constaret, imperfecte narrat. 971

CAP. XLVIII. — Suburbanus populos in oppidum insurgit: præsidium erumpit, hostem lugat, qui per varias urbes dispergitur. Eades destruantur. Episcopi vaticinium evenit. Proceres Triballos promissi auxilii pœnitent; obsidem filium requirunt. Liberus nullam suam Manuelli Cantacuzeni filio desponderi cupit. Utrique petitioni imperator annuit. Liberus voto positus læta ur 977

CAP. XLIX. — Imperator cum auxiliis Pheras venit. Syrges sit Armeniorum rex jure paterno. Pheræ deditionem pertinaciter recusant. Ducum et exercitus morbi et funera. Apocauclus Christopo in præsidia mittit. Triballos ablutientes imperatoris pudor retinet. Romani tumultuantes ab eodem amice increpantur. Facta potestate plurimi ab eo Christopolim discedunt. Ducum ibidem perjurium. Transfugatum ad imperatorem reversio. 981

CAP. L. — Mendacium ducum apud Christopolim. Inde Byzantii publica lætitia. Quod ibid in propter Cantacuzenum multi perperci, itemque in aliis urbibus. Quæ contra illi faverent. Immanitas præfectorum per aliquot

exempla, et ejusdem Persæ captivi humanitas in flagellatos impostor sacræ confessionis illudens. Iterum de victo Cantacuzeno gratiæ aguntur. 988

CAP. LI. — Imperator a Crale Edessam repetit et accipit statim; iterumque ob defectum præsidii imponendi eidem ad tempus relinquit. Apocachus Didymotichum invadit, sed frustra. Emphythium castellum obsidet. Didymotichum ad verum nuntium colligit animos. Emphythii obsidio solvitur. Didymotichum penuria victus laboratur; Scythæ populatum venientes, vacui redeunt. Scopelenses Scythas temere aggressi, peccatum suum magno luunt. Apocachus bellum protostratori genero committit, qui ab episcopo monetur, ut labore supervacaneo desistat. 989

CAP. LII. — Legatio Anna ad Cralem cum promissis. Responsio Crales et fides. Item procerum Triballorum constantia erga imperatorem, quem Macarius episcopus de ingrato animo reprehendit. Legatum ad imperatorem mittendum suadet. Imperator acriter illum, ut hominem improbum, ambitiosum ac proditorem et homicidam insecrat. 993

CAP. LIII. — Thessali se Cantacuzeno dedunt ultro. Narrat legatis fortunam suam. Causam edit, cur in Thessaliam venire per se nequeat, et Joannem Angelum præfectum designat. Thessali eum libenter accipiunt. Nulla quam Cantacuzenus eidem dedit pro suspitione tyrannidis affectata a se depellenda, ipsaque ejusdem bullæ verba recitata, in qua multa Christiane et ad pios mores accommodate dicta. Commendatio Joannis Angeli eximia, quem præfectum Bæchiæ et castellorum creat. Conditiones ei impostas enumerat. 999

CAP. LIV. — Vocatur Didymotichum ab obsessis imperator; venturum se promittit. Apocachus Cralem convenit. Utriusque scopus et Apocachi in Cantacuzenicos sævitia. Stratopedarcha eum de inani sumptu in classem accusat et pacem cum Cantacuzeno suadet. Cur ab eo consilio abhorretet imperatrix. Crales imperatorem Pheras usque comitatur. 1011

CAP. LV. — Crales Pheræis ad deditionem imperatori faciendam hortatur. Recusant pertinaciter, præcipue Constantinus Paleoologus et metropolitanus. Conditio eis oblata ab imperatore et repudiata, interfecto etiam legato crudelissime. Miles Romanus desperans, Didymotichum redire percipit; sequitur consilium imperator. Crales Pheræis vastitatem inferi. Triballi imperatorem in Thraciam sequentes, quales fuerint. Ad Cralem pro majiori auxilio redire decernit: dissentientibus Romanis ac nolentibus, cogitur parere imperator et Didymotichum tendere. Monetur a Didymotichensibus de periculo. Miraculum circa iteras ad imperatorem et reversio ad Triballos. Protostrator suis fit suspectus. Apocachus Byzantii cum gratulationibus excipitur. Falsus de Cantacuzeno rumor. Apocachus quosdam custodia multat. 1017

CAP. LVI. — Concio Irenes imperatricis magnanimitatis plena. Ad Alexandrum Mæsorum regem de societate legatio et falsa promissio, certis de causis. Alexander Cantacuzeni reditum impedire, eumque occidere conatur. Calliditas in copiis Didymotichum missis. Fames oppidanorum. Mæsorum ducum fraus. Mæsi nolunt ab urbe recedere. Episcopi cohortatio et prædictio; item epistola ad Apocachum pro Cantacuzeno et quædam vaticinia. Mæsi Persarum adventu territi fugiunt. Eorum satrapam Amurium ut Irene imperatrix accepit. Ejusdem amor in Cantacuzenum et moderatio. Transitus per murum apud Chromopolim. 1025

CAP. LVII. — Pheræi Amurium commentitiis litteris circumscribunt. Quingenti Persæ mortui frigore præter captivos. Amurium domum redit. Didymotichensibus prædones præ frigore ad hostes confugientes quomodo habuit. Oppida se imperatrici dedere cupientia, cur non recipiantur. Angores et sollicitudines Cantacuzeni, cui Arbenus homo obsecrans auxilium spondet et de Berrhœa acquirenda consilium data. Crales in ea se gratificandi propensa voluntas. Quibus de causis facta deditio. Ad imperatorem legati, qui eum averant. Admonitio Crales de non cunctando. 1035

CAP. LVIII. — Imperatorem Berrhœenses læti accipiunt. Thessalonicam invadit, a qua occupanda per zelotas et pupulum impeditur. Crales perditia, qui et Thessalonicensem præfectum in imperatorem extimulat. Germani eum deserere volunt, quibus obsequens Berrhœam redit. Naves plurimas Thessalonicam appelluntur. Propter exundantem Axium imperator affligitur. Triballorum dolus. Ex consultatione decernitur tentandum transitum. Filii duo imperatoris commendantur. 1045

CAP. LIX. — Rusticus imperatori insidias Triballorum

detegit, cujus indicio flumen vado transeunt. Berrhœam veniunt, ubi Germani conglariam accipiunt. Insidiatores ad Cralem deferuntur. Duces ei ad supplicium deduntur, quibus ignoscit. Apocachus Cralem in imperatorem lucendit. Ejusdem simulatio et imperatoris responsum acre, atque ex parte ironicum. Cui ex tribus unum ei faciendum sit, demonstrat nullum profuturum. Periculum ejusdem eleganti fabella deciarat. Sibi illa tria facilia ostendit et ejus inbelliam, ut supra irridet. 1047

CAP. LX. — Quærit et suis optinabilibus consilium Apocachus. Monomachus assentatores reprehendit; Cantacuzenum a constantia in rebus adversis commenda, et felicitatem prædicat, pacemque cum eo suadet, semet pro legato Byzantium offert. Approbatur ejus sententia a cæteris; Apocachus solus repudiat. 1055

CAP. LXI. — Apocachus Cralem ad arma sollicitat. Crales dolose obsides a Berrhœis petit. Imperatorem ad consultationem insidiosè evocat, et quomodo ab eo sit delusus. Laus divinæ providentiæ erga imperatorem. Apocachus Berrhœotas ad defectionem hortatur, cui aculeatissime rescribunt, eumque contemnunt et in fide imperatoris permansuros ostendunt. Miraculum de imperatore a sagittario non læso, etiam tertium. Petit veniam sagittarius. Aguntur Deo gratiæ. 1061

CAP. LXII. — Consultatio Apocachi. Duplex sententia Monomachi. Hæret magnus dux, et revertendum statuit. Vafur denuo Monomachi consilium. Persarum apud Berrhœam atrocitas. Cantacuzenus ducibus stoliditatem objicit. Castellum captum. Crudelitas Apocachi in Theodorum Pëpogomenum. Obscurus a Cantacuzeno dicit expositio. Mare custoditur. 1067

CAP. LXIII. — Cantacuzenus Amurium ex Asia evocat. Apocachus eum muneribus pervertere conatur, et Byzantium fugit. Tristitia Amurii ex falso nuntio. Ejusdem oratio, qua causam expellitionis, studium Cantacuzeni juvandi, et amorem erga eum incredibilem sollicitudinemque magnam demonstrat. Suadet exustis navibus per continentem ad imperatorem contendendum. Præclare item suos ad laborem non refugiendum exsuscit. Navigatio in Macedoniam. 1071

CAP. LXIV. — Persæ circa Thessalonicam loca depravantur. Imperator curat ne Crales regio incursetur. Ad eundem legatio, qua fides ei promittitur. Thessalonicam venit cum copiis. Amurii occursum. Zelotarum sævitia in imperatoris studiosos. In Thraciam cum Amurio discedit. Peritheorium obsidet. Humanitas imperatoris in captivum. Legatio de pace ad imperatricem. Raptus in oñium Apocachus. Amurius quoque separatim eam ad pacem impellit, et a sua cum Cantacuzeno amicitia terret. 1079

CAP. LXV. — Legatus Cantacuzeni crudeliter et ignominiose habetur. Maledicta Apocachi in imperatorem et ejus scopus. Litteras sibi missas ab Apocacho Amurii non operas imperatori desert, facti consilium offert. Episcopi Didymotichensis divinus nuntius. Lætitia de reducto imperatoris et ferie. Quid Glabæ cuidam prædixerit idem episcopus. Castellum duo et agrætes se dedunt, quibus Momitilus prædicatur, cujus mores describuntur. 1085

CAP. LXVI. — Didymotichum imperator cum Amurio venit. Thraciæ urbes imperium recusantes, penas luunt. Inventus urbes occupat. Morbus Amurii. Præsidium missum Adrianopolim. Prædones apud Didymotichum cæduntur et capiuntur. Amurii mortem evadit, consilio imperatoris obsecutus. Peitur auxilium ab Mæsorum rege, et dantur ei urbes novem. Quomodo conjurati Persæ et Thracia educere conati sint, per quemdam Mauronatem, a quo annonam accipiebant. Amurium suos retinere in Thracia nequit, et de eo apud imperatorem ejus querimonia. 1091

CAP. LXVII. — Amorio gratias agit imperator, legationem de pace Byzantium mittendam suadet, quo ad discessum necessaria suppetaat. Reprehenditur Constantinopoli Amurius, quo se apud Cantacuzenum nimis abjiciat et abjecerit. Naves et pecuniam ei promittunt. Is se et imperatorem defendit. Locus elegans de discrimine servitutis. Petitur ab eo discessus. 1097

CAP. LXVIII. — Imperator filium ægrotum visitat. Miraculum circa imperatorem et comites a Persis conservatos. Duo Persæ exploratores a prædopibus male accipiuntur. Pugna inter imperatoris et Byzantios apud Asomatium. Stratagemata imperatoris et victoria. Reditus in castra. Gratiarum actio pro ejus et comitum incoluntate. Hortatio de vigiliis nunquam omittendis. Discessus Amurii in Asiam et ejus promissa. Quomodo idem discessus imperatori commodarit. A quibus illi statim bellum. Gratianopolis obsido, et pactum cum captivis. Smyrna capta, naves Persicæ incensæ. 1101

CAP. LXXIX. — Persarum et Tribalorum certamen. Persæ astu quodam vincunt, et pacta mercede Cantacuzeno servant. Gratianopolis capitur. Quomodo Angelitæ præfectus pecuniam suppeditari non modicam. Obitus episcopi Didymotichensis. Alexander Mœsus Morriam ingressus, imperatoris adventu audito, trans Hebrum fugit. Legatis respondet. 1109

CAP. LXXX. — Momitizius tres naves Persicas exurit. Persæ reliqui socios, quos ab eodem occisos falso intellexerant, ulcisci ardent. Imperator de improviso superveniente Momitizilo, magnum adit periculum, et suis fugientibus, contra insequentes strenue se defendit. Lantzaretii fidelitas erga dominum quam fideliter remuneratur imperator. Momitizius despota ab imperatrice creatur, cui veniam petenti imperator ignoscit, et ejus dignitatem auget. Persæ ex pacto missionem petunt, et in Asiam revertuntur. 1115

CAP. LXXXI. — Imperator Palæologus ægrotus Byzantium redit. Mœsus sedifragus Apocauchus auxilium mittit. Enpythium obsidet frustra. Ab imperatore ut versipellis et mendax reprehenditur. Callidum imperatoris consilium. Gener Apocauchi in Hebro submergitur. Profectio ejusdem Didymotichum cum exercitu. Imperator ex composito cataphractus expectat. Repelluntur qui oppugnatum venerant. Apocauchus Morriam vastat. Momitizius ab imperatrice et imperatore deficit, ac proprium principatum molitur. 1119

CAP. LXXXII. — Præsides imperii statum illius miserum dolent, et imperatrici pacem suadent. Apocauchus Byzantium veniens, insalutata imperatrice in arcem suam concedit. Patriarchæ inconstantiam objicit, in quanto periculo sit docet, secum ad implacabiles inimicitias in imperatorem hortatur. Quid in imperatrice et liberum gratiam fecerit, prædicat. Galalam quoque oburgatum, ad suas partes reducit, et ei filiam suam uxorem dat, eumque et socios archontes de impudentia reprehendit. 1123

CAP. LXXXIII. — Legatio Apocauchi ad imperatricem, qua in Cantacuzenum de integro inflammatur. Apocauchus iterum dominatur, quanquam modestius, et legationem suadet, quo sibi consulat. Mittitur legatio cum binis epistolis, quæ recitantur. Continent autem lætitiâ de abdicatione Cantacuzeni, quam eum meditari, Apocauchus mentitus fuerat. Legati cum conditione se venturos præsignificant. Imperatoris æquanimitas. 1129

CAP. LXXXIV. — In acta imperatoris inquiritur, et bene gessisse rempublicam ostenditur: adversarii consuluntur. Responsum imperatoris ad legatos. Exprobrat principibus ignobilitatem et imprudentiam; statum rempublicæ deporat. Apocauchum exagitat, et objecta sibi crimina diluit, cum recriminatione in patriarcham. Repetuntur quæ inter ipsum et imperatricem super imperio deponendo, ac recipiendo eodem patriarcha internumto acta sint. Item quæ inter ipsum et patriarcham, ut ejus perfidia pateat. Queritur etiam de legatis suis constantinopoli injuriosissime habitis, et de iniquitate in se demonstrata. Separatim Apocauchum insectatur. Patriarcham cum suis auctorem esse calamitatis bello acceptæ probat, et quam multiplex ea fuerit, docet. Rejicit etiam quod patriarcha scripserat, abdicanti se, et penitentii viscera Ecclesiæ aperta esse et poenam condonandam. Item de vi excommunicationis disserit. Concludit eos malorum omnium causam exstitisse, et imperium ambire, pacisque summum desiderium denuo significat. 1133

CAP. LXXXV. — Legati Pheræi veniam et opem flagitant, consilio Tribalorum principum. Documentum inconstantis fortunæ Pheræi. Legatos recreat imperator humanissimus. Byzantinos legatos illorum exemplo terret, imperium defendi non posse per inductionem docet. Contra legatorum affirmationem imperatricem sui juris non esse ostenditur. Bona cum spe dimituntur Pheræi et a Momitizii militibus spoliantur. Chrysobergis legati constantia in arcanis reticendis. Gavella deditur. Iterum pax per ministrum imperatricis rogatur. 1153

CAP. — LXXXVI. — Castella dedita. Causa defectionis et deditiois Batatzæ. Remuneratio illius et cognatorum. Sultani Satrapæ beneficentia. Consuetudo diluculo prandendi. Chores cives terræ motu ob maledictionem ponuntur. Ignoscitur his ab imperatore. Muri Chorzæ reedificantur. Studiosi imperatoris exterminantur, et ad imperatricem reditur. 1161

CAP. LXXXVII. — Magnus dux cur iterum exercitui præfectus. Per insidias Cantacuzenum conatur occidere. Minaces ad eum litteras dat. Respondet acriter, eique sua merita ut ingratisimo, et summam improbitatem

objicit. In voce oixix arguitur: Apocauchum ut senem imbellem irridet. Heracleam venit, inde alio procedit. Persæ auxiliares loca circa Byzantium devastant. Fastus Apocauchi intolerabilis. Thraciæ urbes se imperatori dedunt; ejus in præfectis dimittendis humilitas. Comparatio imperatoris cum conjuratis, et ex horum vituperatione illius laus eximita. 1165

CAP. LXXXVIII. — Urbes ad Pontum incursantur ab imperatore. Accessit ab amicis Adrianopolim. Eorum contra vetitum temeritas. Imperatricis pars urbem recuperat. Manuel Apocauchi filius, præfectus urbis ad Cantacuzenum deficit, humaniter accipitur et honoratur. Apud Byziam quid actum, et qua arte eos ad ditionem permovere conatus sit imperator. 1171

CAP. LXXXIX. — Amzus Persa socium ad imperatorem occidentum subornatum prodit. Eum occidi imperator velit, liberumque dimitit. Bizyenses habita consulti ne se dedunt. Acclamatur Annæ imperatrici et Blio, deinde Cantacuzeno et uxori. Deditio plurium oppidorum. Manuel Asanes fit præfectus Byzæ. Miserabilis exitus protostratoris, et aliorum amicorum Apocauchi. Eiusdem astus, quo ignavia opinionem effugeret; et ejus non insularis irrisio, gravisque reprehensio. 1175

CAP. LXXX. — Lepide et nequiter deceptus Galalas homo corpulentus et obesus, super ducebda Apocauchi filia. Et quomodo Apocauchus eum conatus sit vita privare, imposturis admirabilibus et simulationibus vaferimis. Notandum hoc exemplum, si ullum aliud hujus generis. 1179

CAP. LXXXI. — Orchanis Persæ societatem præ imperatrice Cantacuzenus obtinet. Capta ab eo oppida ad Pontum. Mirabile somnium Manuelis ejus filii. Imperator ad portas Byzantii venit. Apocauchus cum paucis egressus refugit. Romani et Persæ agrum, imperatore et Romanis commiserantur. 1183

CAP. LXXXII. — Galatæ duplentes de auctore belli et causis cognoscere, legatos ad Cantacuzenum sciscitatum mittunt. Il sunt duo monachi, quorum alter Annæ imperatricis cognatus. Respondens imperator rem a capite accessit, et quam indigna perpessus sit docet. De Persis etiam advocatis se defendit, et adversarios eorum opem frustra implorasse docet. Quantum temporis in hoc colloquio consumptum fuerit. 1189

CAP. LXXXIII. — A loco communi exordium Aregi monachi, non esse ferendam sententiam altera parte inaudita. Se imperatorem odiosse ejus ex auditis, postea factum amicissimum, ejusque laudes etiam in Italia prædicaturum. Querit quid de pace cogitet. Imperator se ipsius amantem demonstrat. De adversariorum scelere conqueritur. Si imperatorem esse sinant et collegam imperatoris, quid facturus sit. Ejus amor erga commune mirificus. Qua conditione imperio cedere velit. 1193

CAP. LXXXIV. — Orationem imperatoris laudat Aregus, responsumque accipit, Byzantium dicta renuntianda. Ejus precibus imperator cum exercitu recedit. Aregus Byzantii litteras reddit, de pace principes appellat. Apocauchus arma Byzantii et preces indicit, se cum Cantacuzeno congressurum simulat, re infecta in urbem redit. Oppida quædam capit imperator. Prædicatorum excursiones. Epistola Apocauchi et patriarchæ ad Cantacuzenum, de abdicatione et servando promissa. Aregus monachus Græci sermonis ignarus deluditur. Imperator epistolam quam ferebat et interpretatur: ille stomachatur. Imperator quoque in filios ut mendaces et sycophantas invehitur, celestemque illis vindictam minatur. 1201

CAP. LXXXV. — Apocauchus frustra Empyrites oppugnat, portoria exigit; sed res non procedit, quia potentia deest. Quomodo dissimulante irrisus fuerit a proceribus. Exprobratur Apocauchus per Aregum fraudulentia, ignavia et timiditas. Vocatus Aregus venire contemnit, et Apocauchum cum sociis palam de impietate et impudentia accusat. Byzantium infestus venit imperator et recedit. Adrianopolis et oppidula circumcirca se dedunt. Cum tribus deditis quid egerit imperator, et quomodo ad ejus partes accesserit, intellectu ejusdem proposito in imperio retinendo. Juramento fidem obligant. Præfecti tres quamvis discedendi potestate liberaliter facta, fidem ei jurant, præfecturasque recipiunt. 1209

CAP. LXXXVI. — Cur Amurius ad imperatorem redire non potuerit. Legatio ad Sarchanem de transitu per Lydiam. Persæ in Mœsiam irruunt; cum Romanis Momitizium petunt, qui bellum frustra deprecatur. A Peritheuriensibus eum quinqueaginta intronititur; in pugna occumbit. Ejus exercitus fortissime dimicans partim creditur, partim capitur. Huic fortunæ illacrymat impera-

tor. Locus communis de mutabilitate fortuna. Xanthiensis suos interfectos lugent, urbem dedunt. Mira imperatoris in conjugem Monitizli humanitas. 1215

CAP. LXXXVII. — De Crale ut iudifrago ulciscendo. Pheras ad defectionem a Romanis sollicitantur. Factio imperatoris auxilium petit. Minatur Crale, in discedat, et adus frangere desinat. Repetuntur impostura Apocauchi. Eius consilium de relinquenda continentia, et mari habiando. Tyrannis ejusdem in Byzantiis carcere et pecunia multandis ac sporandis. De carcere quem edificare cogitabat. Quomodo cum imperatrice afloatatem per ille matrimonium quaesierit, et litteris supposititis ei periculum creavit. Responsum Clementis papae; et quid facturus Apocauchus si dolus non procederet. 1221.

CAP. LXXXVIII. — Custodia se mutat Apocauchus; trinemem ad fugam paratum habet. Laborat summa invidia. Urget edificationem carceris. De compacto a victis occiditur. Ejus cadaver, et caput resectum de muro ostentantur. Interfectores a populo paucis effugientibus obrucantur. Amicorum et uxoris litterae ad Cantacuzenum super morte Apocauchi, et invitatio Byzantium, ejusque occupandi commoditas. 1227

CAP. LXXXIX. — Legationis ad Cralem relatio; consilium de factione illius Pheris exigenda. Sudent in concilio proceres eundem Byzantium sine mora, quos imperator reiecit. Petus Pheras sibi prius eunuchum. Persae duces vincunt, statim cum omnibus copiis Byzantium redeunt; uxor Apocauchi Epibatas secedit. Imperator culpam a missarum Pherarum, et urbium Macedoniae in Persas duces conjicit, quibus persuadet, ut secum in Macedonia revertantur. Sulimanus Persa moritur. Amurius ad suam provinciam defendendam redit domum: Sarchanis innocentiae suae vix fidem legit. Crales Pheras occupat: se Romanorum et Triballorum imperatorem proclamari jubet. Filium Cralem appellat. 1231.

CAP. XC. — Batatzes ab imperatore relictus, agrum Byzantium vastat. Ad imperatricem ex ambitione delicit. Quare imperatrix a pace latopere abhorruerit. Imperator Batatzes ad idem servandam hortatur. Eius simulatio. Imperatorem ad arma contrase cogit. Somnum imperatoris. A Persis propter Cantacuzenum Batatzes occiditur. Emphyrite oppidulum imperatrici deditur. Imperator Byzantium cogitat, quem Hierax, et Paraspondylus cum cohortibus sequuntur. Phrangopulus agrotus, contraque voluntatem imperatoris in castra adductus, proditis insidiis eum servat. 1237

CAP. XCI. — Hierax necem imperatoris promittit. Eius rei nuntius non creditur imperator. Postea credens. Licetiam officii admonet. Negat ille factum. Creditur. Denique cum Byzantiis agit perditus, et idem facit quidam Paraspondylus, qui Hieracem prodit duabus de causis. Hierax in pugna vulneratur, ab imperatore visitur; molliter reprehensus iterum se innocentem esse mentitur. Byzantium fugit. Quomodo se Byzantiis de cede non obita excusant. Paraspondylus ad imperatorem transfugit. Amici imperatoris proditi, ad eum se recipiunt. Imperator Selybriam redit. Hierum pene occupatum, ac mox per negligentiam amissum. 1243

CAP. XCII. — Imperator Cantacuzenus coronatur ab Hierosolymitano patriarcha, uxore coronat. Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis excommunicatur. Imperator filium designare imperatorem recusat. Quo animo ad imperium accesserit; in qua oratione suam causam de non affectata tyrannide praclare agit, ut ante hac sapientis, et integritatem suam declarat. 1249

CAP. XCIII. — Causis Thessalonicensium causa exponitur. quam Palaeologus Joannis Apocauchi in praefectura collega praebuit, dum potestate abutitur; quem Apocauchus occidit. Zelotarum sese us et impietas. A populo quidam trucidantur. Unus pro forum trahitur, lapidibusque et lignis impetibus occiditur. Apocauchus se pro Cantacuzenico gerit, Zelotas punit. defectionem ad imperatricem simulat, patre occiso Cantacuzenismum aperte proficitur, et Thessalonicam ei tradit, concilio approbante. Georgius Cocalas, et Andreas Palaeologus laudantur. 1255

CAP. XCIV. — Legati ad Cantacuzenum tres. Quas Thessalonicensis a filio ejus petiverint; laetitia de imperatrice; Andreas Palaeologus turbas facit ex ambitione,

pro quo certare parati sunt classarii et gravis armatura milites. Zelotae populum rursus concitant Apocauchi legatus ad Palaeologum cum vulnera effugit. Cocalas eum decipit. Causae cur optime sperarent, qui ante artem sedebant. Cocalae fraudule tiae et perversitas. Militem Apocauchi timiditas et peridia. Arx a Palaeologo occupatur. Apocauchus cum centum prope civibus carceri traditur. Falsus rumor de victis. Apocauchus de muro praecipitatus, capite truncatur. Idem fit aliis. De esu humani adipis. Mathaeus imperatoris filius in Thracia rem bene gerit. 1259

CAP. XCV. — Imperator frustra cum amicis Byzantium clam agit. Patriarcha Constantinopolitanus, a papa electus, Smyrnae in templo a Persis occiditur cum aliquot nobilibus. Chii Geniensibus coacti se dedunt. Phaceolatus cum suis triremibus capta Chio Byzantium reit; oncrariam Geniensem capit et spoliat; vectores interficit; a Galatais sacer fit. Imperatrix Mpatia Carbona principis opem invocat. Eius fratrem exercitu ducem facit. Phacerasis victoria de Tomprotitza. Orchanes filium imperatoris uxorem petit, responsum differtur. Proceres et Amurius dandam suadent. Apud Selybriam sponsa populo cum singulari caeremonia ostentatur. Eximia laus ejusdem. 1267

CAP. XCVI. — Ex urbibus duabus ad Pontum missi speculatores, quorum indicio sicarius deprehenditur, qui se a facinore imperatoris voce deterritum narrat. Imperatrix cum optimatibus suis Sarchanis satrapae Lydiae opem quaerit. Amurii techna ad Cantacuzenum adjuvandum. Sarchanis copiae ad imperatorem deficiunt; potestatem orant eundi Byzantium, pro donis et pecunia accipiendis. Cum iis praesides paciscuntur. Deterruntur per Cantacuzenum Persae a perfidioso facto. Obvios capiunt et spoliant Convivio ab imperatore duces accipiuntur; qui Byzantios praeternavigantes sagittas petunt. Donatis ducibus domum remittuntur Persae. Moesiam depraedantur. Imperator excusatur. Eius querela de Romanis hostibus, ut auctoribus matorem omnium. 1275

CAP. XCVII. — Monomachus quidam ad occidentum imperatorem submittitur. Dolus ejus et insidiae. Veneni presentia notabilis. Imperator ab amicis praemonetur; insidiator impune dimittitur. Zyraces domesticus imperatricis Constantinopolis sub imperatore redigenda consilia agit. Odium Galateorum in Phaceolatum, et illius occidendi studium. Imperatricis pro eo sollicitudo. Eius satellitium, et cogitatio de via imperatori in urbem paranda, ac super ea re cum Zyrace pactum. Microcephalus ad imperatorem legatus deligitur. Eundem adversarii deligunt, ut quosdam interimant de imperatoribus. Imperator ad suspicionem vitandam Adrianopolim abit. 1281

CAP. XCVIII. — Causa, cur imperatrix a patriarcha alienata sit. Res a capite accessit. Furor et insaniam patriarchae in damnandis et puniendis recte de religione sentientibus. Apud imperatricem ab episcopis de moribus et religione accusatur. Ejusdem imperatricis diligentia in Ecclesia tuenda, et indicta synodus. 1287

CAP. XCIX. — Nuntiatur adventus Cantacuzeni Byzantium. Cur non crederit statim imperatrix. Cur imperator non plus militum adduxerit. Eius sollicitudo et dolor. Amici cum timore portam Auream perfodiunt. Patriarcha exauctoratur. Imperator cum plausu populi urbem ingreditur, direptiones interdicat. Imperatrix palatium communit; ei Galatae invitati succurrunt, sed a populo repelluntur. Imperator apud episcopos et cleri principes pro se causam dicit. Imperatricis minatur, nisi ad pacta veniat. Ad eam legatos mittit; quanto in periculo sit, ostendit. 1293

CAP. C. — Laudatur virtus imperatoris. Imperatrix legationem contemnit. Imperator summopere contristatur. Causae cur vehementer imperatricis timeat. Castellum in Blachernis expugnatur. Propugnatores palatii defectionem meditantur. Joannes imperator adolescens patri auctor fit compositionis. Legatus ad imperatorem, qua se imperatrix submittit. Asanis socer legatus ut ingratus reprehenditur. Pa amas alter legatus de constantia commendatur. Conditiones pacis aliquot, et utriusque juramenta. Imperator in palatium ingreditur. 1295

FINIS TOMI CENTESIMI QUINQUAGESIMI TERTII.